

מסכת ברכות

דף ד/א

ח' 38 - הבהרה שדעת חכמים במשנה היא כדעת רבן גמליאל, ומה שאמרו "עד חצות", כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וכן אומרת הברייתא.

דף ד/ב

ט' 17 - סימוכין מדברי הברייתא: "קורא" קריאת-שמע ומתפלל", לדעת ר' יוחנן הפוסק לסמוך גאולה לתפילה בערבית, ולא כדעת רבי יהושע בן לוי החולק. מבררים במה הם חולקים, וכן מתרצים את הקושיא על ר' יוחנן מברכת "השכיבנו", שהיא "כגאולה אריכתא".

י' 34 - דברים על החשיבות של אמירת המזמור: "אשרי וכו'" שלש פעמים ביום, ומדוע לא מופיע בו פסוק באות נ'.

יא' 40 - דברי רבי אלעזר בר אבינא על גדלותו של המלאך מיכאל על פני גבריאל. ואגב גם על מלאכים אחרים, לפי מספר מעופיהם.

יב' 44 - דברי רבי יהושע בן לוי על "קריאת-שמע" שעל המטה. ומה דינו של תלמיד-חכם בזה.

דף ה/א

יג' 4 - דברי ריש-לקיש על דרך הכנעת היצר-הרע. והסבר לפסוק: "ואתנה לך את לוחות האבן וכו'", שכל מלה בו מציינת משהו מחלקי התורה.

יד' 16 - דברי ר' יצחק על מעלת "קריאת-שמע" על המטה לשמירה ולהגנה מפני המזיקים.

טו' 20 - דברי ריש-לקיש על חשיבות לימוד התורה להצלה מן היסורין, והערת ר' יוחנן על כך.

טז' 26 - דרשות חכמים על התורה, ועל הייסורין הבאים בגלל ביטול-תורה. וכי יש ייסורין של אהבה ושאינם של אהבה, ועל שלושת המתנות לישראל שניתנו ע"י ייסורים: תורה, ארץ-ישראל ועולם-הבא. וכן סיפורים על חכמים וייסוריהם.

דף ה/ב

יז' 45 - דברי אבא בנימין על שני הדברים שביקש לזכות בהם, וההסבר להם.

יח' 52 - עוד בשם אבא בנימין על חשיבות ההמתנה למתפלל עד שיסיים תפילתו.

פרק א' "מאימתי"

דף ב/א

משנה - זמני "קריאת-שמע" של ערבית - תחילה וסוף - לפי הדעות השונות.

גמרא - בירור לשון המשנה "מאימתי", המעידה על עניין שקדם לכך, ומהו עניין זה. וכן מדוע פתחה המשנה ב"קריאת-שמע" של "ערבית" ולא "שחרית".

ב' 26 - בירור מדוע אמר התנא הראשון "משעה שהכהנים וכו'", ולא אמר ישירות "מצאת הכוכבים"? והתשובה - כדי ללמד אגב כך עוד דברים, הן בהלכות הכהנים והן להבנת הפסוק "ובא השמש".

דף ב/ב

ג' 11 - דיון על ציון הזמן: "משעה שהכהנים וכו'", שכן במקורות אחרים נאמרו הגדרות אחרות. האם יש מחלוקת ביניהם, ובמה.

ד' 49 - דיון בדעת רבי מאיר: "משעה שהכהנים מטוהרים וכו'", עפ"י קושיית רבי יהודה עליו. וכן קושיא מדבריו קודם: "משעה שבני אדם וכו'". ומעין קושיא זו גם על ר"א. והתירוץ לשניהם: שני תנאים אליבא דרבי מאיר, ולר"א עוד תירוץ.

דף ג/א

ה' 4 - הסבר לדעת ר"א: "עד סוף האשמורה", מדוע לא אמר עד איזו שעה? זאת, כדי ללמד על ה"משמרות" למטה וברקיע, ומה קורה בהן. וכן שלדעתו יש שלש משמרות בלילה, והסימן להן. ועוד.

ו' 31 - סיפורו של ר' יוסי שנכנס לחורבה להתפלל, ואיזה דברים למד מאלהיו הנביא. וברייתא על הסיבות לאיסור כניסה לחורבה.

דף ג/ב

ז' 9 - דיון במספר ה"אשמורות" של הלילה: לדעת רבי - ארבע ולדעת ר' נתן - שלש. הראיות להם, ובכללן ממה שנאמר על דוד המלך. ומכאן, תיאור מנהגו של דוד המלך בעבודת ה' בלילה וקימתו בבקר, ועוד.

דף ו/א

י"ט 4 - עוד מדברי אבא בנימין בעניין ריבוי ה"מזיקים", רק שאיננו רואים אותם, אלא את תוצאות מעשיהם. ועוד דברי חכמים עליהם, וכיצד אפשר לגלותם.

כ' 22 - עוד מדבריו על חשיבות התפילה בבית-הכנסת ולימוד התורה שם. ודברי חכמים אחרים על הלימוד בצוותא, וכי ה' נמצא בבית-הכנסת עם הלומדים, המתפללים והדיינים.

כ"א 42 - דברים בשם ר' יצחק - על התפילין שמניח הקב"ה, מניין למדים זאת ומה כתוב בהם.

דף ו/ב

כ"ב 1 - עוד בשם ר' יצחק על חשיבות ההליכה לבית-הכנסת, עד כי מי שלא בא יום אחד הקב"ה כבר שואל עליו. ועוד, על כעסו של ה' אם לא נמצא מנין בבית-הכנסת. ומאידך, ברכת ה' למי שקובע מקום לתפילתו. וכן על אופן ההליכה אל בית-הכנסת והיציאה ממנו.

כ"ג 24 - דברי רבי זירא ואחרים על מצוות שונות, ושכרו המיוחד של המשתתף בהן. וכן דברי רב הונא ואחרים על המתפלל אחורי בית-הכנסת.

כ"ד 27 - עוד מאמרים מר' חלבו ואחרים בענייני יראת-ה' ומוסר, על פי דרשות של פסוקים. ובשם ר' יוסי על תפילתו של הקב"ה.

דף ז/א

כ"ה 16 - מאמרים מרבי יוחנן בשם רבי יוסי בענייני דרך-ארץ. על זעמו של הקב"ה לפי דברי בלעם. ועוד על תפילה ומוסר, ומדרשי אגדה על דרכי ה' והנהגתו, ואירועים שהיו.

דף ז/ב

כ"ו 1 - מאמרי מוסר מרבי יוחנן בשם רשב"י המבוססים על פסוקים ומדרשי אגדה.

כ"ז 47 - שיחה בין ר' יצחק לבין רב נחמן, ממנה למדים על חשיבות התפילה במניין, ומה צריך החולה לעשות כדי להתפלל עם הציבור.

דף ח/א

כ"ח 12 - מאמרים על חשיבות התפילה בבית-הכנסת, ועונשו של מי שלא בא אליו.

כ"ט 23 - פירושים שונים לפסוק: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא" - מהי "עת מצוא".

ל' 36 - דברים בשם רב חסדא על חשיבות בית-המדרש ללימוד תורה, על פני בית-הכנסת, וכי עדיף להתפלל במקום הלימוד.

ל"א 45 - שני מאמרים בשם עולא: על כמה גדול הנהנה מיגיע-כפיו, ועל עדיפות המגורים במקום של רבו.

ל"ב 49 - מאמרים בשם ר' אמי, על איסור היציאה מבית-הכנסת בזמן קריאת-התורה, ועל החובה להשלים הפרשה "שניים מקרא ואחד תרגום" עם הציבור, ופרטים בהלכה זו.

דף ח/ב

ל"ג 17 - שלושת ההוראות של רבא לבניו, ודיון בהן.

ל"ד 32 - ברייתא בשם רבי עקיבא על שלושת הדברים הטובים אצל המדיים, וברייתא בשם רבן גמליאל על מידת הצניעות של הפרסיים.

ל"ה 38 - חזרה לדיון במשנה. פסיקת הלכה כרבן גמליאל על סוף זמן קריאת-שמע, ודיון על הזמן בו מסתיים הלילה ומתחיל היום. וכן דעת ריב"ל שהלכה כר"ש ודיון בזה.

דף ט/א

ל"ו 11 - הסבר השיחה בין רבן גמליאל ובניו: "מעשה ובאו בניו מבית המשתה וכו'".

ל"ז 23 - דיון בשאלה, מדוע לא נזכרה אכילת-הפסח ברשימת הדברים שמצוותן עד עלות-השחר? הגמרא מסבירה שיש בזה מחלוקת תנאים, ומשנתנו כרבי אלעזר בן עזריה הסובר שאכילת הפסח עד חצות, ולא כר"ע הסובר שהיא עד עלות-השחר. ובירור במה המחלוקת.

ל"ח 50 - כיון שנזכרה יציאת-מצרים, מובאות דרשות על יציאה זו, תוך ביאור פסוקים מן הפרשה.

דף ט/ב

משנה - זמן קריאת-שמע של שחרית. על התחלת הזמן יש מחלוקת בין חכמים ורבי אליעזר, על סוף הזמן - מחלוקת חכמים ורבי יהושע.

גמרא - בירור המושג: "בין תכלת ללבן". וכן דעות אחרות בדבר זמן קריאת-שמע, ופסיקת ההלכה.

כ' 37 - על חשיבות הסמיכות של "גאולה" ל"תפילה". וכן בירור, האם הפסוק: "ה' שפתי

דף י"ב/א

ד' 8 - הנסיונות להנהיג קריאת "עשרת-הדברות" גם מחוץ לבית-המקדש, אך בוטלו בגלל ה"מינים". וכן הברכה ל"משמר-הנכנס" בבית-המקדש.

ה' 22 - דיון בדברי המשנה שלא לשנות מהנוסח שקבעו חכמים. וכן בירור מה הדין אם טעה בברכה שאמר - האם ההתחלה קובעת או ה"חיתום".

ו' 45 - מאמרי הלכה ומדרש מאת רבה בר חיננא סבא בשם רב, ובהם דברים על משנתו ועניינים אחרים.

דף יב/ב

ז' 35 - בירור, מדוע ביקשו לקבוע את פרשת בלק בקריאת-שמע, וכן מדוע קבעו בה את פרשת-ציצית.

משנה - על החובה להזכיר יציאת-מצרים גם בלילות, על פי דרשת בן זומא.

גמרא - המשך המחלוקת שבמשנה בין חכמים ובן-זומא, על הזכרת יציאת-מצרים.

דף יג/א

ב' 14 - בירור בעניין שינוי שמו של אברהם, ואם מותר לקוראו בשם הקודם. וכן דיון בשמות אחרים ששוננו.

פרק ב' "היה קורא"

דף יג/א

משנה – 1. היה קורא בתורה את פרשת "שמע" בזמן שהגיע זמנה, וכיון לבו לצאת ידי חובה - יצא. 2. דיני ההפסקות בתוך "קריאת-שמע" לצורך אמירת "שלום" - דעות שונות. 3. הסבר לסדר הפרקים ב"קריאת-שמע".

גמרא - תחילה מבררים שאין ללמוד מן המשנה ש"מצוות צריכות כוונה". לאחר מכן, מובאת ברייתא ובה מחלוקת רבי וחכמים בשאלות: באיזו לשון יש לקרוא את "קריאת-שמע", ואם צריך להשמיע לאוזנו, ואם מותר לקרוא אותה למפרע.

ב' 51 - ברייתות על איסור קריאה למפרע, על הכוונה ב"קריאת-שמע", ומחלוקת עד היכן בק"ש צריכה כוונה.

דף יג/ב

ג' 31 - ברייתות ודברי חכמים והנהגותיהם על האופן של קיום "קריאת-שמע". סומכוס: להאריך

תפתח" אינו "הפסק", ומדוע הפסוק: "יהיו לרצון אמרי פי" נקבע בסוף ה"עמידה" ולא בראשיתה.

דף י/א

ג' 4 - סיפור המעשה ב"הנהו בריוני" שציערו את רבי מאיר, וכיצד הסבירה ברוריה אשתו את הפסוק: "יתמו חטאים מן הארץ". ואגב, עוד דרשות על פסוקי תהילים ע"י ברוריה ואחרים.

ד' 42 - בהקשר לדין "סמיכות גאולה לתפילה" מובא סיפורו של המלך חזקיה, שנהג בכך. אגב, עוד תיאורים של מעשיו והנהגותיו, וכן על האשה השונמית ואלישע הנביא.

דף י/ב

ה' 38 - הוראות על אופן העמידה לתפילה: שלא לעמוד במקום גבוה, שצריך לכוון רגליו וכי אסור לאכול לפני התפילה.

ו' 46 - פסיקת הלכה, לגבי סוף זמן קריאת-שמע, כר' יהושע במשנה. וכן דיון מהו "מכאן והילך לא הפסיד".

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל על אופן אמירת "קריאת-שמע", כפי שמתפרש מהפסוק "בשכבך ובקומך".

דף י"א/א

גמרא - הסבר דעת בית-שמאי במשנה, ודיון בה.

ב' 25 - ברייתא המציגה את דעת בית-הלל. וכן סיפור המעשה ברבי אלעזר בן עזריה ורבי ישמעאל, והדיון ביניהם על אופן קריאת-שמע.

ג' 44 - דעות שונות על מי שנוהג כבית-שמאי או כבית-הלל, ומה הנכון.

משנה - דין הברכות שלפני ואחרי קריאת-שמע, וכן החובה שלא לשנות מהנוסח שקבעו חכמים.

גמרא – ברור מהו נוסח שתי הברכות שלפני קריאת-שמע שחרית, ומדוע נקבע נוסח זה.

דף י"א/ב

ב' 16 - הלכה שברכת "אהבה-רבה" פוטרת מי שלא בירך ברכות-התורה. וכן פרטים על מה יש לברך ברכות-התורה, לפי הדעות השונות, ומהו הנוסח שלהן.

ג' 37 - תיאור הנוהג שהיה בבית-המקדש בעניין קריאת-שמע והברכות, וממנו ניתן ללמוד על הנושא שלנו, ועוד.

לברייתות אחרות בדין תרומה, בדין ברכת-המזון וקריאת מגילה. וכן פסיקת הלכה.

דף טו/ב

ב' 28 - דיון בדעת רב יוסף שהמחלוקת בתחילת המשנה היא רק ב"קריאת-שמע", אבל בשאר המצוות, לדעת הכל לא יצא. מקשים מדין ברכת-המזון, ומשנים את דברי רב יוסף בהתאם.

ג' 32 - פסיקה בשם ר' יאשיה: להקל כדעת רבי יהודה בעניין השמיעה, וכדעת ר' יוסי להקל בעניין "אם לא דקדק באותיותיה". ואגב עוד דרשה מר' יאשיה על הפסוק: "... שאול ועוצר רחם".

ד' 38 - ר' אושעיא למד מן המלה "וכתבתם", שצריכה להיות "כתיבה תמה", ומה זה כולל. וכן דיון אם זו שיטת רבי יהודה על פי מה שאמר בדין סוטה בדבר כתיבת ה"אלות".

ה' 44 - דברי רב עובדיה שלמד מן המלה "ולמדתם" שיהיה הלימוד תם, שיתן ריווח בין הדבקים. רבא הביא דוגמאות ור' חמא ברבי חנינא דרש בשבחו של העושה כן. ועוד, דרשה על סמיכות "האהלים" ל"נחלים" בברכת בלעם.

דף טז/א

ו' 5 - סיפורו של ר' אלעזר שהלך לשמוע דרשת ר' יוחנן, וממנה למד את דיני מי שטעה ב"קריאת-שמע" ואינו יודע היכן הוא אוהו.

משנה - הלכות: בעלי-מלאכה רשאים לקרוא "קריאת-שמע", גם כאשר הם בראש האילן או הנדבך, ואילו תפילת "עמידה" אסור לומר במצב זה. "חתן" בלילה הראשון פטור מק"ש, ומעשה בר' גמליאל שאף על פי כן קרא.

גמרא - ברייתא ובה פרטים נוספים על המשנה, כגון דיני התפילה ("העמידה") ודין בעל-הבית. ולאור הדברים דיון בשאלה: האם מכאן ש"קריאת-שמע" אינה צריכה כוונה? ולמסקנה - צריכה כוונה בפרק הראשון.

ב' 34 - דיון בסתירה בין שתי ברייתות: באחת נאמר שהפועלים "מתפללים" שמונה-עשרה, ובשנייה נאמר: "מעין שמונה עשרה". יישוב הסתירה: הראשונה עוסקת בפועלים העובדים למען סעודתם, ובשנייה עובדים למען שכרם. וכן ראייה מברייתא אחרת.

ב"אחד". רב יהודה: בעמידה, ויש חולקים. רבי - העברת יד על העיניים, בפסוק ראשון, ו"חוזר וגומרה". רב - חובת הקריאה בפסוק ראשון בלבד. רב יוסף - לא יקרא פרקדן.

ד' 49 - דיון בנוסח המשנה בעניין שאילת "שלום" ב"קריאת-שמע", שלכאורה יש קושי בהבנת המחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה. שינוי נוסח המשנה, וכי כך גם נמצא מפורש בברייתא.

דף יד/א

ב' 8 - בירור אם מותר להפסיק ב"הלל" ובקריאת-מגילה לצורך ברכת "שלום". וכן אם מותר למתענה להפסיק לצורך טעימה של מאכל או משקה.

ו' 22 - מאמרי חכמים על דברים האסורים לפני התפילה: רב - אסור לתת שלום לחבירו קודם שיתפלל (במשכים לפתחו). ר' יונה בשם ר' זירא - אסור לעשות צרכיו קודם שיתפלל. ואגב עוד מאמר בשמו, על הלן שבעה ימים ללא חלום.

ז' 35 - פסיקת הלכה כדעת רבי יהודה במשנה, שאין להפסיק בין "אלקיכם" לבין "אמת ויציב". וכן דיון אם מותר לחזור על המלה "אמת" - מחלוקת ר' יוחנן ורבה.

דף יד/ב

ח' 6 - דיון במנהג בני מערבא (א"י) שבתפלת-ערבית לא אמרו את פרשת ציצית, אלא את התחלתה וסופה - טעם הדבר ומה למדים מכך.

ט' 26 - ברייתא, ובה דעתו של רשב"י על טעם סדר הפרשיות של "קריאת-שמע", דיון בדבריו ומה בא לחדש על מה שנאמר במשנה.

י' 43 - דיון במנהגו של רב, שהקדים "קריאת-שמע" להנחת תפילין. ולמסקנה - היה זה מקרה מיוחד שלא הובאו לו התפילין קודם. ומאמרי חכמים על חשיבות "קריאת-שמע" עם התפילין, ונטילת ידיים לפנייהם.

דף טז/א

משנה - מדיני "קריאת-שמע": הקורא ולא השמיע לאזניו (מחלוקת). אם לא דקדק באותיותיה (מחלוקת). ודיני הקורא למפרע והקורא וטעה.

גמרא - תחילה מבררים טעמם של תנא-קמא ור' יוסי במשנה בעניין "אם קרא "קריאת-שמע" ולא השמיע לאוזנו". לאחר מכן בא דיון לבירור דעותיהם של ר' יוסי ורבי יהודה עפ"י השוואה

גמרא - דיון בדברי המשנה: "שמתו מוטל לפניו", שכן במקור אחר נראה שגם מי שמתו לא מוטל לפניו פטור. שתי תשובות: רב פפא ורב אשי.

דף יח/א

ב' 16 - מדייקים מן המשנה שרק מי שמתו שלו - פטור, אבל השומר אותו - חייב. ודנים בכך לאור הסתירה בברייתא, וכן מבררים דינו של ההולך בבית-הקברות לעניין תפילין וכו'. ומיישבים את המאמרים.

ג' 28 - מה הדין כשהיו שני שומרים על המת, לעניין "קריאת-שמע" - מחלוקת חכמים ובן עזאי, ובירור במה המחלוקת.

ד' 33 - דין אופן "העברת עצמות" על גבי חמור, וכן נשיאת ספר-תורה, בתנאים שונים.

ה' 37 - בשם רב יהודה: על החובה למי שרואה לוויית-מת ללוות אותו. שכרו של המלווה, ועבירתו של מי שאינו מלווה.

ו' 40 - שיחה בין ר' חייא ור' יונתן על עניין ידיעתם של המתים על מה שנעשה בעולם. אגב, מובאים סיפורים מהם מוכח שהמתים יודעים.

דף יט/א

ז' 3 - בהקשר ל"ידיעת המתים", מובאים דברים על האיסור לדבר על אדם אחרי פטירתו, ובמיוחד אחרי תלמיד-חכם, ואף על תלמיד-חכם שבחיים.

ח' 16 - דברי ר' יהושע בן לוי: "בעשרים וארבעה מקומות בית-דין מנדין על כבוד הרב". רבי אלעזר מצא שלש מהן, ופירוטם. מראים שיש עוד דברים, ומתמצים מדוע לא נזכרו. כן מסבירים מדוע אמר ריב"ל "עשרים וארבעה מקומות".

ט' 41 - על הנאמר במשנה שנושאי המטה פטורים מ"קריאת-שמע", מובאת ברייתא בה נאמר איסור להוציא את המת סמוך ל"קריאת-שמע" וכו'. ומעירים שבמקרה של אדם-חשוב - מותר.

י' 43 - ברייתא הדנה בעוסקים בהספד, כיצד ואימתי הם פורשים לקרוא "קריאת-שמע", ודינו של האבל שבאותה שעה יצדיק את הדין, ומעיר אביי שאין לו לומר דברים שיש בהם "פתיחת פה לשטן".

יא' 50 - דיון על הנאמר במשנה בעניין "קריאת-שמע" בין הקבורה לזמן העמידה ב"שורה". שלכאורה יש סתירה לברייתא, ויישוב הסתירה.

ג' 44 - דיון בנאמר במשנה: "חתן פטור מ"קריאת-שמע" וכו' - מה הסימוכין במקרא, ומה ההבדל בין נושא-בתולה לנושא-אלמנה.

דף טז/ב

משנה - עוד שני דברים מיוחדים שנהג רבן גמליאל (מלבד הנזכר במשנה הקודמת) והם: שרחץ בלילה הראשון כשהיה באבלות על אשתו, ושקיבל תנחומים על טבי עבדו שמת, ונימוקיו. וכן מחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל, מה אם חתן רוצה בכל זאת לקרוא "קריאת-שמע".

גמרא - הסבר הלכתי על כך על שרבן גמליאל רחץ בלילה ראשון למות אשתו. ושתי ברייתות בהן פרטים בענייני אבלות, ניחומים והסבר על עבדים ושפחות. אגב, דברים על חשיבותם של עבדי ושפחות רבן גמליאל, לאור הברייתא הקובעת מי נקראים אבות ואמהות.

ב' 38 - דרשת ר' אלעזר על הפסוק: "כן אברכך בחיי וכו'" ותפילתו שהיה מוסיף אחר תפילת "שמונה-עשרה". ואגב, נוסחאות תפילות של חכמים אחרים שהיו אומרים לאחר תפילתם.

דף יז/א

ג' 22 - תפילת רב ששת אחרי התענית. ומאמרו של ר' יוחנן בסיום ספר איוב, וכן דברי חכמה ומוסר שחכמים היו רגילים לומר.

ד' 46 - בירור זכויותיהן העודפות של הנשים, ו"במאי זכין?".

ה' 49 - עוד מאמרי חכמים שהיו אומרים בהזדמנויות שונות, כגון כשמסיימים את לימודיהם ומברכים את רבם, ודרשות על פסוקים.

דף יז/ב

ו' 22 - דיון במחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל שבמשנה, בעניין "קריאת-שמע" לחתן. לביור במה הם חולקים, ומה טעמם.

פרק ג' "מי שמתו"

משנה - דין מי שמתו מוטל לפניו, שהוא פטור מ"קריאת-שמע" ותפילה וכו', וכן מי פטור ומי חייב מבין המשתתפים בהלוויה ובעמידה ב"שורה". כמו כן דין הפטור מ"קריאת-שמע" ותפילין לנשים עבדים וקטנים, וחובתם בתפילה במזוזה ובברכת-המזון.

(או אם התפלל) - על מה מהם צריך לחזור. הדיון עפ"י ההבחנה מה דאורייתא ומה דרבנן.

ד' 45 - דיון בדברי רב יהודה בשם שמואל, שהעומד בתפילה ונזכר שכבר התפלל - מפסיק באמצע.

דף כ"א/ב

ה' 4 - מה הדין למי שבא לבית-הכנסת ומצא הציבור באמצע "שמונה עשרה", אימתי יכול להצטרף. על כך מחלוקת רב הונא ורבי יהושע בן לוי. בירור מהות המחלוקת שלהם, וכן בירור מניין ש"ציבור" הם עשרה (מניין).

ו' 26 - דיון על דברי רבי יהודה במשנה, אשר משמע מהם שבעל-קרי מותר בדברי-תורה כמו בברכות. ולכאורה זה סותר את שיטתו שהוא דורש סמיכות פסוקים בחומש-דברים. וכן דיון בדעתו זו גם לאור המשנה על זב שראה קרי וכו' (דף כ"א/א). ותירוצו רב נחמן בר יצחק, שרבי יהודה מבדיל בין דברי-תורה לברכות (שאינן כדברי תורה).

דף כ"ב/א

ז' 11 - ראייה לשיטת רבי יהודה (לפי הסבר קודם) מן הברייתא, הדנה גם בדעות אחרים לגבי לימוד תורה ע"י בעל-קרי, ומה הם דברי התורה המותרים לפי כל שיטה.

ח' 30 - ברייתא ובה דעת רבי יהודה ב"ב, שטמא רשאי ללמוד תורה. נימוקו, ומעשה שכן נהג.

ט' 33 - דיון בדברי הברייתא, בעניין ההיתר לטמא ללמוד תורה, על דעת האומר: "מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא". מבררים מי תומך בדעה זו, וכן מציינים שזו מחלוקת תנאים. רב נחמן בר יצחק מצייץ שנהגו כרבי יהודה ב"ב בעניין זה.

י' 44 - ברייתא על טהרתו של בעל-קרי ע"י נתינה של תשעה קבין מים. ובירור הנושא לצדדיו ולפי הדעות הרבות בו.

דף כ"ב/ב

י"א 4 - כיון שעניין תשעה קבין קשור במקורו לתקנת עזרא, מבררים מה היתה התקנה. דעת אב"י בדבר, ודעת רבא וקביעתו את ההלכה.

י"ב 23 - על התקנה של תשעה-קבין מובאת ברייתא ובה מחלוקת בין האומר שאדם נטהר בזוה רק לעצמו, אבל לאחרים (ללמד תורה לאחרים) צריך

דף י"ט/ב

י"ב 1 - על חובת "קריאת-שמע" לעומדים ב"שוורה", מובאת ברייתא המוסיפה עוד פרטי הלכה בעניין.

י"ג 4 - באילו מקרים, ועד כמה מותר לעשות שלא כהלכה, למען כבוד הבריות והאבלים. דיון בנושא על-פי מקורות שונים.

דף כ"א

י"ד 4 - בירור שאלת רב פפא: מה היתה גדולתם של ראשונים שנעשו להם ניסים? ותשובת אב"י, שהיו מוסרים נפשם על קידוש-ה', ודוגמא.

ט"ו 23 - על מנהגם של רב גידל ור' יוחנן לשבת ב"שערי הטבילה", ונימוקיהם. בכלל זה גם על החשש מפני "עין-הרע".

משנה - פטור הנשים, העבדים והקטנים מ"קריאת-שמע" ומן התפילין, וחובתם בתפילה במזוזה ובברכת-המזון.

דף כ"ב

גמרא - בירור, מה חידוש יש בדברי המשנה, שהרי הדברים ברורים, לפי הכלל ש"כל מצוות עשה שהזמן גרמן - נשים פטורות".

ב' 15 - דיון בטעם לכך שהנשים חייבות ב"קידוש". על כך דעת אב"י (נדחה) ודעת רבא.

ג' 23 - דיון בשאלה: האם נשים חייבות בברכת-המזון מדאורייתא או מדרבנן? ללא הכרעה. אגב, שבחן של ישראל - שעושים לפני משורת-הדין וה' נושא להם פנים.

משנה - מחלוקת חכמים ורבי יהודה במקרה של בעל-קרי, אילו ברכות מותר לו לומר.

גמרא - על דברי המשנה: "בעל קרי מהרהר וכו'", בא דיון בנושא: "הרהור כדיבור דמי, או אין כדיבור דמי".

דף כ"א/א

ב' 9 - רב יהודה הראה כיצד מן התורה חייבים לברך על המזון אחריו, ועל קריאת-התורה - לפניו. ר' יוחנן רצה ללמוד שגם ברכת-התורה אחריה וברכת-המזון לפניו יהיו מדאורייתא, בדרך לימוד מקל-וחומר, ונדחה.

ג' 40 - דיון במחלוקת התנאים, על דינו של המסופק אם קרא "קריאת-שמע", או אם אמר "אמת ויציב"

אבל מקשים עליו. עם זאת פוסק רבא כדעתו מטעם אחר. וסיפורי הנהגות חכמים ודבריהם בנושא.

דף כד/א

ח' 13 - דיון בשאלה על שניים הישנים במטה אחת, אם מותר להם לקרוא "קריאת-שמע", ובאיזה אופן של שכיבה. - מקורות שונים.

ט' 30 - למעלה נאמר: "אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר" (לקרוא עמהם ק"ש במטה אחת) - מבררים מהו הגיל שהם עדיין נחשבים "קטנים" - דעות שונות.

י' 38 - ברור שדברי רבי יצחק: "טפח באשה ערוה", נאמרו באשתו ולעניין "קריאת-שמע". ואגב דברי חכמים על עוד דברים באשה שהם כערווה: "שו' ק", "קול", ו"שער".

יא' 44 - ברייתא שאסור לתלות את התפילין. ומכאן קושיא על רבי, שראו אותו תולה את תפיליו. ומתרצים שיש אופנים שמותר.

יב' 49 - עוד מעדותו של ר' חנינא על הנהגותיו של רבי בזמן התפילה, בקשר לגיהוק, פיהוק וכו'. ודיון בנושא זה על פי ברייתא ומקורות אחרים - מה מותר ובאילו מקרים.

דף כד/ב

יג' 24 - הערה, על הנאמר בברייתא (למעלה): "המשמיע קול בתפילתו הרי זה מקטני אמנה", אומר רב הונא כי במקרה של המתפלל ביחיד ואינו יכול לכוון בלחש - מותר בקול.

יד' 27 - מעשה בר' אבא שהלך לשמוע דרשת רב יהודה, ושמע דברים בהלכות תפילה: כיצד לנהוג אם בא לו עיטוש וכדו'.

טו' 37 - ברייתא, ובה מחלוקת אם יכול אדם לקרוא "קריאת-שמע" כאשר "לבו רואה את ערוותו" (שאינן חצוצה על גופו בין הלב לערווה).

טז' 39 - מחלוקת אם מותר לקרוא "קריאת-שמע" במבואות המטונפות, או אסור. ראיות מברייתות לשתי הדעות.

יז' 54 - דברי רב הונא שמותר לקרוא "קריאת-שמע" כאשר יש חגורה מבדילה בין לבו לערווה, אפילו שמעל החגורה אינו לבוש. וכן נאמר בברייתא, והיא מוסיפה שאין כך לגבי תפילה, שאז צריך לכסות גם את לבו.

ארבעים סאה. לבין רבי יהודה הסובר שתמיד צריכים ארבעים סאה. ודיון במחלוקת זו ע"י מספר חכמים בהסברים שונים. וכן מובאים מעשי חכמים בעניין.

משנה - הלכות: הנזכר באמצע תפילתו (תפילה "העמידה") שהוא בעל-קרי - לא יפסיק אבל יקצר הברכות. מי שירד לטבול סמוך להנץ-החמה - יש מקרים שיצא ויקרא ק"ש, ויש שמותר לו לקרוא אותה בתוך המים.

גמרא - מספר ברייתות המביאות פרטים בנושא שבמשנה, וכן במקרים דומים, כגון: "היה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל-קרי", או "היה בתפילה וראה צואה ממולו". ומה הדין אם אחרי התפילה גילה שהתפלל במקום צואה, ועוד. על מספר דברים יש מחלוקת חכמים.

דף כג/א

ב' 8 - ברייתא הקובעת שהנצרך לנקביו לא יתפלל. וחכמים מבהירים שמדובר כשלא יכול להתאפק, ופרטים בעניין. מעין זה נאמר גם בשם ר' יונתן, ועוד שני דברים בשמו ובירורם, וכן דברי מוסר בשם רבא.

ג' 24 - בירור שאלות הקשורות לכניסה לבית-הכנסת עם התפילין. מקורות ודעות שונות, וכן סיפורי מעשים והנהגות חכמים בעניין.

דף כג/ב

ד' 4 - דיון בדברי הברייתא העוסקת בדברים העלולים להסיח דעת המתפלל מן התפילה ומן התפילין, ובכלל זה "ולא ישתין בהם (בתפילין) וכו'". רבא אומר שזו דעת בית-שמאי, שהרי בית-הלל מתירים החזקת התפילין אפילו בבית-כסא קבוע, קל-וחומר בעראי. דוחים את הקל וחומר של רבא, אך ההלכה נשאת.

ה' 23 - ברייתא על ההכנות לסעודה, ובכלל זה כיצד ינהג עם התפילין - מחלוקת ר' יצחק ור' חייא.

ו' 26 - דיון בשני מקורות סותרים בעניין צרירת התפילין באפרקסותו (סודר שעל הראש). ומתרצים שאין כאן מחלוקת אלא, האוסר מדבר שלא הזמין אותו לכך... ומביאים עניין דומה בשאלה: אם מותר להניח כסף בכיס התפילין, שהמחלוקת בו אם "הזמנה מילתא" או לא.

ז' 32 - דיון בשאלה: "מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו" (בזמן השינה). תשובת שמואל שמותר,

דף כה/א

י"ח 1 - שכח ונכנס לבית-הכסא עם התפילין - כיצד עליו לנהוג.

י"ט 8 - הדין במקרה והיתה צואה על בשרו, או שידו היתה בתוך בית-הכסא - מחלוקת: ר' הונא אומר שמותר לקרוא כך "קריאת-שמע", ור' חסדא אוסר. ונימוקיהם.

כ' 15 - מחלוקת ר' הונא ור' חסדא בעניין "קריאת-שמע" במקום שיש ריח-רע שיש לו עיקר (שמקורו ידוע). מובאת ברייתא המסייעת לר' חסדא לאסור, ורבא מביא ברייתא שונה. רב ששת משיב לעניין "קריאת-שמע" במקום ריח-רע שאין לו עיקר.

כ"א 27 - מחלוקת אבבי ורבא אם מותר לקרוא "קריאת-שמע" במקום "צואה עוברת" - אבבי מתיר ומביא ראייה, ורבא אוסר ומנמק. רב פפא מביא דוגמא ל"צואה-עוברת".

כ"ב 33 - דיון בדין "קריאת-שמע" כנגד צואה או מי-רגלים, אם בודאי נמצאים אם בספק וכו' - במצבים ותנאים שונים. הדעות בנושא.

דף כה/ב

כ"ג 2 - במשנה נאמר על היורד לטבול: "אם יכול לעלות עד הנץ החמה", מבררים האם ניתן להסיק מכאן שזה כדעת ר"א שזמן "קריאת-שמע" הוא "הנץ-החמה". דוחים זאת, כי אפשר שזה לפי מנהג ה"ותיקין".

כ"ד 6 - בהקשר למשנה: "יתכסה במים ויקרא", דנים בשאלות: כיצד יקרא "קריאת-שמע" בתוך המים, והרי לבו רואה את הערווה, והרי עקבו רואה את הערווה, ומה אם גם עקבו נוגעת בערווה? - מחלוקת תנאים ומחלוקת אמוראים.

כ"ה 16 - קובץ דינים בהלכות "קריאת-שמע" כנגד צואה. כגון: צואה (או ערווה) בעששית, צואה בכמות כלשהי, צואה בגומא, צואה בסנדלו.

כ"ו 22 - דברי רב יהודה שאין לקרוא "קריאת-שמע" גם כנגד ערוות נוכרים, הואיל וגם ערוותם נקראת ערווה.

כ"ז 26 - על הנאמר במשנה: "לא יתכסה לא במים הרעים וכו'", מבהירים שבמים כאלה אין להתכסות כלל, ואילו מי-רגליים ניתן לבטל ע"י תוספת מים. ומביאים ברייתא בה מחלוקת כמה מים יש להוסיף, ואימתי, כדי שאפשר לקרוא כנגדם "קריאת-שמע".

כ"ח 32 - ברייתא המוסיפה עוד על הנושא הקודם, כגון שלא לקרוא "קריאת-שמע" בפני "גרף של רעי", או "עביט של מי-רגלים". ולגבי מי-רגליים עצמם - מותר, לאחר שיטיל לתוכם מים. וכן מחלוקת בדין הקורא "קריאת-שמע" כאשר מי-הרגלים לפני המטה, אחרי המטה או מתחת למטה. ודיון בכך.

כ"ט 44 - בירור מהו "מתחת המטה", הנזכר קודם - כמה טפחים גובה המטה צריך להיות, כדי שמי-הרגלים יהיו כמכוסים. וכן פסיקת הלכה.

ל' 50 - סיפורי מקרים מהם למדים על הלכות כבוד ספרי-תורה, וכי אין לקיים תשמיש-המטה בחדר שנמצא בו ספר, אלא לאחר שיכוסה כלי בתוך כלי, או שיהיה אחרי מחיצה של עשרה טפחים.

דף כו/א

ל"א 9 - על הנאמר במשנה "כמה ירחיק מהן ומן הצואה - ארבע אמות", מבהירים שמדובר בארבע-אמות כשהצואה אחריו, אבל לפניו - כמלוא עיניו. ודיון בהלכה זו, שכן יש לכאורה סתירה למקור אחר. ותירוץ.

משנה - הלכה שהטמאים טומאה חמורה ש"ראו קרי", הרי שעל תוספת טומאה זו הם צריכים טבילה. ורבי יהודה פוטר.

גמרא - מבררים, לפי דעת רבי יהודה במשנה, הפוטר מטבילה את הזב שראה קרי, כיצד יפסוק במצב הפוך ש"בעל קרי" ראה זיבה - האם גם אז פוטר. והתשובה שכן, והראייה מסוף המשנה.

פרק ד' "תפילת השחר"

משנה - זמני תפילות היום - לפי חכמים ולפי רבי יהודה.

גמרא - קושיות על המשנה ממקורות אחרים, מהם משמע שיש זמנים אחרים לתפילות, ותירוץ.

כ' 48 - דיון, האם זמני התפילות כזמני הקורבנות, ולכן "עבר יומו בטל קורבנו" גם בתפילות, או שלתפילות יש תשלומין. למסקנה - יש תשלומין לתפילות.

דף כו/ב

ג' 1 - ברייתא ובה הדין במקרים מיוחדים של "תפילת התשלומין", כאשר התפילה הבאה שונה מן התפילה שדילג. וקושיא לגבי אמירת ה"הבדלה".

משנה - פרטי דינים על תפילת ה"עמידה" ("שמונה עשרה"): הנוסח; דין "תפילה קצרה" ונוסחה; כיוון התפילה ועוד.

גמרא - דעות שונות כנגד מה נקבעו שמונה-עשרה הברכות, וכן על אופן הכריעה בתפילה זו.

ב' 50 - בירור עניין הברכה ה"תשעה-עשר" - כנגד מה תוקנה ומי תיקן אותה. ואגב, סיפור על שמואל הקטן ו"ברכת המינים".

דף כט/א

ג' 21 - הסבר, כנגד מה תוקנו שבע הברכות של תפילות השבת, ועשרים וארבעה ברכות בימי התענית.

ד' 31 - מחלוקת רב ושמואל בביאור דברי ר' יהושע: "אומר מעין שמונה-עשרה".

ה' 38 - תפילת "הביננו", אימתי אין לאומרה, והיכן מקומה בתפילה לפי הדעות השונות.

ו' 51 - דין הטועה ולא הזכיר "גבורת גשמים", או שאלת "טל ומטר" בברכת-השנים, או הבדלה בחונן-הדעת. ודיון בכך.

דף כט/ב

ז' 1 - דין הטועה ולא אמר "יעלה ויבוא" בראש-חודש.

ח' 18 - הסברים שונים לדברי ר"א: "העושה תפילתו קבע".

ט' 31 - ביאור ה"תפילה הקצרה", הנזכרת במשנה, והצעות אחרות לנוסח שלה.

י' 45 - "תפילת-הדרך" ופרטי דיניה ונוסחתה.

דף ל/א

י"א 12 - ההבדלים בין תפילת "הביננו" לבין ה"תפילה הקצרה".

י"ב 19 - תוספתא ובה דעות שונות על דין תפילתו של הרוכב על החמור, הנזכר במשנה.

י"ג 26 - ברייתא על כיוון פני המתפלל: ירושלים ובית-המקדש.

י"ד 45 - כיצד צריכים לנהוג היוצאים מוקדם לדרך, או הנמצאים בתנאים לא נוחים לקריאת-שמע ותפילה כהלכה - הדעות השונות, וכן תיאור מנהגי חכמים בזה.

ה' 12 - מחלוקת: האם התפילות תוקנו ע"י האבות, (כדעת ר' יוסי ב"ח), או כנגד הקורבנות (כדעת רבי יהושע בן לוי), ויישוב המחלוקת.

ו' 46 - בירור, האם דברי רבי יהודה: "עד ארבע שעות" - עד ועד בכלל, או לא עד בכלל. והמסקנה - עד בכלל. רב נחמן מביא ראייה ממשנה אחרת כי אכן זו דעת רבי יהודה.

דף כז/א

ז' 27 - דיון בקשר לזמן "קורבן התמיד של שחר" (שזכר קודם), לפי דרשת הפסוק "וחם השמש ונמס", בהתאמה לדעות ר"י וחכמים.

ח' 37 - בירור, כמי ההלכה במחלוקת רבי יהודה וחכמים, על זמן תפילת מנחה. למסקנה: "דעביד כמר - עבד, ודעביד כמר - עבד".

ט' 43 - מנהגו של רב, ממנו למדו על זמן תפילת-ערבית של ערב-שבת, וכן דברים נוספים שלמדו ממנו ומאחרים.

דף כז/ב

י' 32 - דיון על זמן תפילת-ערבית, ואם היא חובה או רשות. כן מובאת המחלוקת בזה בין ר' יהושע ורבן גמליאל, ותיאור מערכת היחסים ביניהם בגללה מינו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא, ותוצאות מינוי זה.

דף כח/א

י"א 44 - דברי ר' יוחנן על המאחר לתפילת-מוסף. וכן ברייתא ובה דיון במי שלא התפלל מוסף והגיע זמן מנחה - איזו תפילה קודמת. כמו כן דברי ריב"ל ור"א על מי שמאחר זמן תפילת מוסף או שחרית לפי ר"י.

דף כח/ב

י"ב 1 - מעשה בר' אויא ממנו למדים הלכות בעניין זמן תפילת-מוסף ואכילה לפנייה.

משנה - תפילתו המיוחדת של ר' נחוניא בן הקנה בכניסה וביציאה מבית-המדרש, ועל מה.

גמרא - ברייתא ובה הנוסח המלא של תפילת ר' נחוניא בן הקנה, הנזכרת במשנה.

ב' 22 - ברייתא ובה דברי ר"א וכן דברי רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיהם לפני פטירתם, ללמדם אורחות-חיים.

ספר הסוגיא

יא' 54 - דברי רבי אלעזר על חנה "שהטיחה דברים כלפי ה'", וכי כך נהג גם אליהו הנביא.

י"ב 1 - שלושת הדברים, שאלמלא הם לא יכלו ישראל לעמוד בדין לפני ה'.

י"ג 5 - תיאור עמידתו של משה רבינו לפני ה' ללמד זכות על ישראל, כיצד הטיח דברים כלפי מעלה, תפילתו שיסלח להם על מעשה העגל, העלאת זיכרון האבות והטענה שמא יאמרו "מבלתי יכולת ה' וגו'". תשובת ה' "סלחתי כדבריך" והסברה.

י"ד 51 - דרשת ר' שמלאי על מה שלמד מתפילתו של משה רבינו, כי בתפילה יש לשבח תחילה לה' ואחר-כך לבקש בקשות.

דף לב/ב

ט"ו 1 - דברי ר"א על מעלות התפילה, שהיא גדולה יותר אף ממעשים טובים, מתענית ומן הצדקה. ועוד, כי אחר החורבן ננעלו כל השערים מלבד שערי דמעה.

ט"ז 22 - על המאריך בתפילה, אימתי טוב הדבר, ואימתי - לא.

י"ז 29 - ברייתא, על ארבעת הדברים הצריכים חיזוק, והסימוכין להם.

י"ח 31 - טענת ישראל על שה' שכח אותם, ובקשתם שישכח להם את חטא העגל.

י"ט 42 - הסימוכין למנהגם של חסידים ראשונים לשהות שעה אחת לפני התפילה ושעה אחריה (כנזכר במשנה).

כ' 43 - דיון על הנאמר במשנה שאין להפסיק באמצע התפילה, אימתי מותר להפסיק ואימתי צריך לקצר. סיפור המעשה בחסיד המתפלל וההגמון.

דף לג/א

כ"א 8 - עוד מקרים בהם מותר להפסיק בתפילה. וסיפור המעשה בר' חנינא בן דוסא והערוד.

משנה - המקומות בתפילה בהם אומרים: את "גבורת הגשמים", את בקשת הגשמים ואת ה"הבדלה", ודעות ר"ע ור"ח בן דוסא בעניין ההבדלה.

גמרא - הטעמים להלכות שבמשנה.

כ"ב 28 - מקורות על גדולתה וחשיבותה של הדעת, ואגב גם על הנקמה.

משנה - האם צריך מניין לתפילת מוסף - מחלוקת ראב"ע וחכמים.

גמרא - דיון בדעת ר"י שבמשנה, אם הלכה כמוהו, וכיצד נהגו חכמים בזה.

דף ל"ב

כ' 11 - תיאור מנהגי חכמים בתפילתם, כדי לכוון בה. וכן פרטי דינים למי שלא הזכיר "יעלה ויבוא", וכמה ישהה מי שצריך לחזור על תפילתו.

פרק ה' "אין עומדין"

משנה - התפילה צריכה להיות ב"כובד-ראש" ובכוונה. וכן האיסור להפסיק באמצע התפילה, גם אם הסיבות חשובות.

גמרא - הסימוכין במקרא לתפילה ב"כובד-ראש" - דעות שונות.

כ"ב 44 - מקרים שארעו אצל החכמים בעניין רצינות וכובד-ראש בתפילה, לעומת בדיחות הדעת וקלות ראש.

דף לא/א

ג' 14 - ברייתא על העמידה בתפילה מתוך "הלכה-פסוקה", ודוגמאות להלכות פסוקות.

ד' 27 - ברייתא המצריכה תפילה מתוך "שמחה של מצווה". ואגב, הוראה בדבר אופן הפרידה מאנשים שתהיה מתוך "דבר-הלכה", וסיפורים בהקשר לכך.

ה' 46 - ברייתא על הצורך לכוון לבו לשמים בתפילה, ואגב תיאור אופן תפילתו של רבי עקיבא.

ו' 50 - הוראות בדבר: מקום התפילה, זמניה, כיוון התפילה, שתהיה התפילה בלחש ואימתי יכול לצרף בקשות בתוך התפילה.

ז' 58 - הלכות תפילה הנלמדות מ"תפילת-חנה", וענייני מוסר היוצאים מהתנהגות חנה, ומחשדו בה של עלי הכהן.

דף לא/ב

ח' 19 - הסברים לדברי חנה: "ה' צבאות", "אם ראה תראה", "אמתך" ובקשתה "זרע אנשים".

ט' 40 - הלכה שאין לשבת ליד המתפלל. וכן, מדוע אמרה חנה לעלי: "אל הנער הזה התפללתי" - "הזה" ולא אחר.

י' 48 - הסברו של ר' יוסי בן זמרא לנאמר: "וחנה היא המתפללת על לבה". וכן דבריו על המתענה בשבת.

דף לד/ב

ה' 8 - ברייתא על צורת ה"קידה", ה"כריעה" וה"השתחויה". ותיאור מנהגם של אביי ורבה שהיו רק מטים את עצמם.

ו' 14 - דיני הכריעה בברכת "מודים". וכן שהכריעה בהודאה שב"הלל" וב"ברכת-המזון" מגונה.

משנה - הסימן הרע לטועה בתפילה, ואם הוא שליח-ציבור - סימן רע לשולחיו. וכן תיאור יכולתו בתפילה של ר"ח בן דוסא.

גמרא - ברור כי המדובר במשנה על "הטועה בתפילה", הכוונה לטועה בברכת "אבות".

ב' 30 - דברים בשם ר' יוחנן על שבחם של תלמידי-החכמים, שבחם של ימות המשיח והעולם-הבא, וכן של הצדיקים ובעלי-התשובה.

ג' 41 - ברייתא ובה תיאור מעלתו של ר' חנינא בן דוסא בתפילה על החולים, וסיפור שני מקרים.

ד' 50 - שלש הלכות: להתפלל בבית עם חלונות, שלא להתפלל בשדה ושלא יפרש המתפלל את חטאיו.

פרק ו' "כיצד מברכין"

דף לה/א

משנה - נוסח הברכות על מינים שונים של פירות, יין וירקות. ודעת ר"י.

גמרא - דיון על הסימוכין לחובת הברכה לפני ואחרי האכילה.

ב' 52 - ברייתא על חומרת העבירה של הנהנה מהעולם-הזה בלא ברכה.

דף לה/ב

ג' 10 - דרשות על פסוקים הסותרים לכאורה, ויישובם "כאן שישראל עושין רצונו של מקום, וכאן..." וכן על ההבדלים בין דורות ראשונים לאחרונים.

ד' 35 - הטעם לכך שהיין יוצא מהכלל בברכתו. ודיון על ההבדל בין היין והשמן.

ה' 50 - דיון, לפי ר' יוחנן, אימתי מברכים על שמן-זית "בורא פרי העץ". למסקנה, זה החושש בגרונו ושותה שמן-זית מעורב ב"אניגרון".

דף לו/א

ו' 10 - דיון בנוסח הברכה על דברים הנאכלים שלא כרגיל, כגון: קמח-חיטה, דלעת-חיה, קמח-שעורים או קורא וצלף.

ג' 37 - על תקנת ברכת ה"הבדלה" וקביעתה בתפילה, ועד שהונהג לאומרה גם על הכוס אחרי התפילה.

ד' 48 - על ההבדלה בתפילה לעומת ההבדלה על הכוס, וכן בירור אם אין באמירה על הכוס משום "ברכה לבטלה".

דף לג/ב

ה' 4 - דיון בשלושת הדעות שבמשנה על ברכת ההבדלה בתפילה. וכן מקומה של ההבדלה בתפילה של מוצאי שבת שחל בו יום-טוב, (שאינן בה "אתה חונן"). ולבסוף המסקנה להלכה.

משנה - שלש דוגמאות לנוסח תפילה, שהוא אסור משום חשש שהאומר בעל אמונה פסולה.

גמרא - הנימוקים לאיסור שתי דוגמאות, ודיון בטעם לאיסור האמירה: "עד קן ציפור וכו'", לפי הדעות השונות. ותיאור מקרים שהיו.

ב' 41 - דברי ר' חנינא על האיסור להוסיף על שבחי הקב"ה בתפילה, ולהקפיד על הנוסח שקבעו חכמים. וכן דבריו על "יראת-שמים" ומעלתה.

ג' 49 - לימוד מאיסור אמירת "מודים מודים" בתפילה, על איסור אמירת קריאת-שמע פעמיים. ועל ההבדל בין אמירת מלה אחת פעמיים לבין אמירת פסוק פעמיים.

דף לד/א

משנה - דין שליח-ציבור שטעה - כיצד ינהגו. וכן שאסור לו לענות "אמן" על "ברכת-כהנים", ומה אם הוא כהן יחיד בבית-הכנסת.

גמרא - ברייתא ובה הלכה כי מי שמבקשים ממנו להיות שליח-ציבור, צריך לסרב תחילה, ועד כמה יכול לסרב. וברייתא על שלושת הדברים "שרובן קשה ומיעוטן יפה" - שאור, מלח וסרבנות.

ב' 18 - דיון על הטועה בברכות ה"עמידה" - כיצד ינהג. וכן דברי רב יהודה, שבקשת צרכים אפשרית רק בברכות האמצעיות, והטעם.

ג' 30 - ברייתא על אותו תלמיד שהאריך בתפילה, ועל תלמיד שקיצר בתפילה, וכיצד הגיב ר"א עליהם. וכן לימוד מתפילת משה רבינו, שאין להזכיר שמו של החולה שמתפללים עליו.

ד' 48 - ברייתא ובה דין המקומות ב"עמידה" שיש להשתחוות בהם. וכן ההבדל בזה בין אדם פשוט לבין כהן-גדול או המלך.

דעות. ובסוף פסיקת הלכה המבחינה במטרה של מאפה זה וצורתו, וכן אם קבע עליו סעודה.

דף לח/א

י"ז 8 - הלכה: ברכת "דובשא דתמרי" - "שהכל", וברכת "טרימה" (תמרים מעוכים) - "העץ", והטעמים לכך.

י"ח 24 - דיון בברכה על ה"שתיתא", שמואל ורב אומרים דברים שונים. ומבהירים שאינם חולקים כי תלוי בעובי השתיתה ומטרתה (אם לרפואה או לאכילה).

י"ט 43 - בדבר הברכה על הפת (הנזכרת במשנה), ברייתא ובה מחלוקת בין רבנן לבין ר' נחמיה, שרבנן אומרים: "המוציא" ור' נחמיה - "מוציא" - מבררים במה המחלוקת, ופסיקת הלכה כרבנן.

דף לח/ב

כ' 5 - דיון בברכה על הירקות המבושלים. ר' חסדא בשם רב מביא את המחלוקת בין החכמים בבבל לר' יוחנן, וקובע דעתו: "כל שתחילתו וכו'". ובשם שמואל נאמר פסק אחר, ובדיון נדחית הראייה של שמואל.

כ"א 33 - שתי מסורות בשם ר' יוחנן בדבר הברכה על ירקות מבושלים: ר' חייא בר אבא מסר - "בורא פרי אדמה", ור' בנימין בר יפת מסר - "שהכל". ומביאים ראיות רבות לדעת ר' חייא בר אבא ודוחים את המסורת של ר' בנימין. ואגב מבררים אם בזית-מליח שאכל ר' יוחנן היה שיעור לברכה אחרונה.

דף לט/א

כ"ב 9 - מנסים לבדוק האם הברכה על ה"שלקות" נמצאת במחלוקת תנאים. זאת מתוך הסיפור בשני התלמידים שלפני בר קפרא, שכל אחד סבר לברך אחרת על כרוב מבושל ופרגיות.

כ"ג 27 - תיאור מעשים שהיו אצל חכמים בקשר לברכה על ירקות, ומתוכם למדים פרטים על הברכה, שהיא לפי הנתונים של הירק, חיתוכו והתערובת של הקמח שבו. ואגב, מעלת "תבשיל של תרדין" לבריאות.

כ"ד 40 - בירור ע"י רב פפא מהי ברכתם של "מיא דשיבתא" (מי תבלין ידוע), והראיה מדיני תרומה הקובעים שהוא למתן טעם ולכן דינו כשאר ירקות.

כ"ה 48 - דיון בברכה על "פת צנומה בקערה" - מחלוקת. וכן מחלוקת אימתי לומר את ברכת

ז' 40 - דיון בדעות התנאים על פירות הצלף לסוגיהם, בהקשר לדיני: "ברכות", "עורלה" ו"כלאיים" - בארץ ובחו"ל.

דף לו/ב

ח' 42 - דיון במחלוקת רב ששת ורבא על ברכת הפלפלין.

ט' 52 - הברכה על "חביץ-קדרה" ודייסה - מחלוקת: רב יהודה אומר "שהכל" ורב כהנא אומר "מזונות". ובירור מה יסוד מחלוקתם.

י' 56 - דיון בדברי רב ושמואל, שנזכרו קודם: "כל שיש בו מחמשת המינין וכו'" - לברור מדוע אותו דין נאמר עוד פעם בנוסח: "כל שהוא מחמשת וכו'?" ומסבירים מהי ה"צריכותא" להביא את דבריהם בשתי הנוסחאות.

דף לו/א

י"א 9 - מדברי רב ושמואל נשמע שעל אורז ודוחן אין מברכים "מזונות". ובא דיון על כך כיון שיש סתירה ממקורות אחרים. ואכן דברי רב ושמואל נשארים בקושיא.

י"ב 37 - נאמר קודם, שהכוסס את החיטה מברך "אדמה" - מקשים על כך מברייתא האומרת שהברכה "בורא מיני זרעים", ומתרצים שברייתא זו כדעת רבי יהודה במשנה.

י"ג 39 - בברייתא למעלה נזכר דין "הכוסס את האורז וכו'". דנים בנושא, שכן יש מקורות סותרים ומבררים שזו המחלוקת בין רבן גמליאל לחכמים לגבי ברכה אחרונה על אורז. ואגב, סיפור על רבן גמליאל ור"ע בעניין.

דף לו/ב

י"ד 13 - הבהרת דעתו של רבא שעל "ריהטא דחקלאי" (תערובת קמח ודבש), מברך מזונות, ואילו על זו של מחוזא מברך "שהכל". שלבסוף חזר בו והסכים לדעת רב ושמואל שמברכים תמיד "מזונות" אף שהקמח במיעוט.

ט"ו 19 - דיון בדעת רב יוסף על ברכת החביצה (מרק) עם פרוורי פת. מביאים את ראיתו והקשו עליהכיון שנמצאו קושיות על ראייתו. ולבסוף פסקו רב ששת ורבא את ההלכה.

ט"ז 41 - דיון על ה"טרוקנין" (כליל מים וקמח) אם חייב ב"חלה" ומה ברכתו, כיון שיש מקורות סותרים. גם במהותו של ה"טרוקנין" נמצאו מספר

דף מ/ב

ג' 3 - במשנה: "ועל כולן אם אמר שהכל וכו'". על כך אמר רב הונא שזה לא כולל פת ויין, ור' יוחנן אומר שגם על פת ויין אם אמר "שהכל" - יצא. מנסים לראות מחלוקת זו כמחלוקת רבי מאיר ור' יוסי בעניין דומה, ודוחים את ההשוואה.

ד' 21 - בנימין רעיא בירך "ברכת- המזון" בנוסח: "ברוך מריה דהאי פיתה", ורב אמר שיצא בזה ידי- חובה. מקשים על רב ממה שאמר בעצמו שצריך בכל ברכה להיות נזכר שם ה'. הוא מתרץ זאת, וגם מסביר מה חידוש יש בדבריו. אגב מובאת המחלוקת בין רב לר' יוחנן, האם צריך להזכיר "שם ומלכות" (דעת ר' יוחנן), או "שם" בלבד.

משנה - הלכות: 1. דברים שאין גידולם מן הארץ - ברכתם "שהכל". 2. על דברים שנתקלקלו מברכים "שהכל", ורבי יהודה אומר: "כל שהוא מין קלקלה אין מברכין עליו". 3. היו לפניו הרבה מינים, רבי יהודה אומר שיש להקדים את "שבעת המינים". ולדעת חכמים אין סדר קדימויות בברכות.

גמרא - ברייתא, המפרטת יותר על הרישא של המשנה. ובדבר הברכה על כמהין ופטירות בא דיון, להסבר המיוחד שבהן ובגידולן.

ב' 42 - שני הסברים ל"נובלות", הנזכרים במשנה: "בושלי-כמרא" או "תמרי-זיקא". ודנים עפ"י מקורות אחרים לבירור מה הנכון, והפירוש "בושלי- כמרא" נשאר בקושיא.

דף מא/א

ג' 5 - דיון במחלוקת בין רבי יהודה לחכמים במשנה, בעניין הקדמת הברכה על "שבעת המינים". על כך דעות שונות ופירוטן.

ד' 39 - תוך הסוגיא הקודמת מובאת המחלוקת בהבנת הפסוק "ארץ חטה ושעורה", לדעת ר' ירמיה הוא בא לצייץ סדר קדימויות בברכות, ור' חנן סובר שהפסוק בא לצייץ מידות ושיעורין בהלכה, ומפרט.

דף מא/ב

ה' 7 - מעשה ברב המנונא שהקדים ברכה על התמרים לפני הרימונים, ולקושית ר' חסדא השיב שהתמר הוא שני ל"ארץ" בפסוק, ואילו רימון הוא החמישי ל"ארץ", ושיבח אותו ר' חסדא.

ו' 14 - דין הברכות על פירות שהובאו בתוך הסעודה - על כך דעות שונות. ורב פפא קבע את

"המוציא", האם לפני או אחרי הפריסה של החתיכה מהככר. והלכה כרבא - לפני.

דף לט/ב

כ"ו 6 - דיון בשאלה: אם היו לפניו פרוסה וככר שלמה, מה יש להעדיף לברכת "המוציא"? על כך דעות שונות, דיון בהן, וכיצד נהגו כדי לצאת ידי חובת שתי הדעות.

כ"ז 24 - על החובה לבצוע בשבת על שתי ככרות, שנאמר "לחם משנה". ותיאור מנהגי חכמים בבציעת הפת.

דף מ/א

כ"ח 1 - שלוש דעות בעניין הדיבורים הנחשבים הפסק בין הברכה לבין אכילת "המוציא". בעלי הדעות: רב, ר' יוחנן ורב ששת.

כ"ט 9 - מספר מאמרים ע"י רבא בר שמואל בשם ר' חייא: 1. אין לבצוע עד שיביאו מלח ולפתן לפני המסובים. והסבר מדוע לא נהג כך אצל ראש הגולה. 2. כיצד נכון לאיש לעשות צרכיו הקטנים. 3. שצריך לאכול מלח אחר כל מאכל, ושתיית מים אחרי כל משקה. כן מובאת ברייתא העוסקת בזה ובדברים אחרים למניעת מחלות. וכן דברי רב מרי בשם ר' יוחנן על מאכלים שונים וסגולתם ואימתי יש לאוכלם.

ל' 42 - רבי יהודה, במשנה, אמר שעל ירקות מברכים: "... מיני דשאים". ר' זירא, ויש אומרים רבי חנינא בר פפא, אומר שאין הלכה כרבי יהודה. עם זאת הוא מסביר את טעמו של רבי יהודה. ואגב מובא עוד מאמר בשם ר' זירא על מידת הקב"ה שאינה כמידת בשר-ודם וכו'.

משנה - הלכה ש"ברכה כוללת" פוטרת "ברכה מיוחדת", כגון אם בירך על פרי-העץ "בורא פרי האדמה" - יצא ידי חובה, אבל לא ההפך. וכן "שהכל" - פוטרת הכל.

גמרא - בירור שדברי המשנה כי פרי האילן נחשבים גם פרי-אדמה. הם דעת רבי יהודה, כדבריו בדיני "מקרא-ביכורים".

ב' 52 - מבררים מה חידוש יש בדברי המשנה שאם בירך על פירות האדמה "בורא פרי-העץ" - לא יצא. ומשיבים: להוציא מדעת רבי יהודה שאמר כי חטה הוא מין עץ, (במדרש האגדה על עץ-הדעת). כן מבררים כיצד ניתן להבחין בין עץ-פרי לבין פרי-האדמה.

לא מועיל, ור' יוחנן חולק. מביאים סתירה לדעת רב, ומיישבים אותה.

ז' 30 - דיוק מדברי המשנה: "... והוא אומר על המוגמר", שזה הנוטל מים-אחרונים ראשון, הוא גם ה"מזמן", למרות שיש עדיף ממנו. וכן מסופר על רב ורבי חייא שאכלו אצל רבי.

ח' 39 - הלכות בעניין ברכת-הריח על ה"מוגמר" לסוגיו. ודיון בברכת "עצי בשמים", כי יש מקורות סותרים. ועוד דברי חכמים על ברכות הריח במינים שונים.

דף מגב

ט' 9 - דין "ברכת האילנות" בימי ניסן, והנוסח שלה.

י" 12 - רב זוטרא בר טוביא בשם רב מביא את הסימוכין לברכת-הריח. אגב, בשם אותו חכם, עוד מספר מאמרים: בעניין בחורי-ישראל, בעניין אומנות בעלי-החיים, בעניין ההולך בלילה עם אבוקה או לאור הירח. וכן חומר איסור הלבנת פנים עד כי עדיף ליפול לכבשן האש, כפי שנהגה תמר עם יהודה.

י"א 28 - ברייתא ובה מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בסדר הקדימות בין הדס לבין שמן-ריחני. ומעשה ברב פפא שנהג כבית-הלל.

י"ב 34 - ברייתא ובה מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בסדר הברכות בין שמן-ריחני ליינ, שבית-שמאי מקדימים את השמן. אגב, החובה על הסך בשמן-ריחני לנקות ידיו, כי גנאי לתלמיד-חכם שיצא מבושם, ומביאים רשימה של דברים נוספים שהם גנאי לתלמיד-חכם ומסבירים את טעמיהם.

דף מד/א

משנה - כלל בהלכות ברכות: עיקר וטפל עמו - מברך על העיקר ופותר את הטפל, כגון "מליח" ו"פת".

גמרא - הסבר כי ייתכן שהפת תהיה טפלה למליח, כגון באוכלי פירות גינוסר. אגב, דברי שבח על פירות גינוסר וכן על עירו של ינאי בהר המלך, ועוד מקומות ואילנות.

משנה - הברכה אחרי פירות מ"שבעת-המינים". מחלוקת: רבן גמליאל אומר "ברכת המזון" שלמה, וחכמים אומרים "ברכה מעין שלש". דעת ר"ע

ההלכה שכל הבא מחמת הסעודה ובתוכה אינו טעון ברכות, לא לפני ולא אחרי.

ז' 30 - בירור אצל בן זומא. מדוע פת פוטר דברים הבאים בסעודה ואילו את היין היא לא פוטר? והשיב: "שאני יין דגורם ברכה לעצמו", שהוא חשוב.

דף מב/א

ח' 1 - דיון בעניין הברכה על "פת הבאה בכיסנין" - אם קובעים עליה סעודה ואם לא. וסיפור מקרים שהיו בהקשר זה

ט' 17 - דיון בשאלה: מהו הזמן בו נגמרת הסעודה, שאחריו אין עוד לאכול. הובאו דעות שונות, ולהלכה פסקו כרב שאמר: "שלש תכיפות היין", ובכללן: "תיכף לנטילת ידיים (מים אחרונים) ברכת-המזון".

משנה - אילו דברים פוטרם בברכותיהם את האחרים, אם בתוך הסעודה, לפניו או אחריה. ולעניין "ברכת-המזון" - אימתי עושים "זימון", ואימתי כל אחד מברך בנפרד, וכן מי מברך על ה"מוגמר".

דף מב/ב

גמרא - הבהרה בשם ר' יוחנן, על הנאמר בתחילת המשנה: "ברך על היין שלפני המזון וכו'" - שמדובר בשבתות וימים טובים, כשקובעים הסעודה על היין, אבל בימות החול צריך לברך על כל כוס. כך גם משמע מדברי רבי יהושע בן לוי וכן המסקנה משני אירועים שהיו.

ב' 18 - בירור השאלה אם יין שבתוך המזון פוטר את של אחר המזון? החכמים חלוקים בדעותיהם, ללא הכרעה.

ג' 31 - בירור על מה חולקים בית-שמאי במשנה בדבריהם: "... אף לא מעשה קדרה". הסבר צדדי הספק, ונשאר ב"תיקון".

ד' 40 - דיון: מהי "סעודת קבע" לעניין "זימון". כמו כן מסופר על דיון בנושא זה אצל תלמידי רב לאחר שחזרו מן הלווייה שלו. עד שבא אותו סבא ולימד: "כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן - כהסבו דמי".

דף מג/א

ה' 5 - מחלוקת רב ור' יוחנן בשאלה אם יין צריך הסבה (כדי לצרף את השותים), רב אומר שלא צריך, או

ד' 33 - מאמר אביי: שניים, שיודעים לברך, יברך כל אחד לעצמו. ואם אחד אינו יודע, השני ישמיע לו, ויצא. מאמר רבא: שניים שסיימו ורוצים לזמן, השלישי צריך להפסיק לאכול כדי לענות על הזימון. אבל שניים לא מפסיקים לאחד, פרט למקרים מיוחדים.

ה' 43 - סיפור על שלושה חכמים שהיו בדרגה שווה, וכיון שלא ידעו אם במצב זה צריכים ל"זמן", ברכו כל אחד לעצמו. ומרימר הסביר להם שיצאו ידי ברכה אבל לא ידי זימון.

ו' 48 - בירור, מה יאמר אדם השומע "זימון" והוא עצמו לא אכל עמהם. ודיון בענייני "אמן" אחר ברכת עצמו, וכי בברכת "בונה ירושלים" עונה, וכיצד נהגו אביי ורבא אשי.

דף מו/א

ז' 1 - מעשה בסעודה שערך ר' אבהו לרגל רפואתו של ר' זירא, ממנה למדים שבעל-הבית בוצע והאורח מזמן, והטעם, כדי שיברך את בעל-הבית. ומובא נוסח "ברכת-האורח".

ח' 20 - מחלוקת "עד היכן ברכת-הזימון": רב נחמן אומר עד "נברך" ורב ששת אומר עד "הזן" (סוף ברכה ראשונה). נסיון למצוא התאמה בין מחלוקת זו למחלוקת תנאים בביריתות - ונדחה.

ט' 33 - ראיות של מספר חכמים שהברכה הרביעית, "הטוב והמטיב", אינה מדאורייתא. תוך כך מובאת ברייתא על הברכות בהן "פותח" ו"חותם" ב"ברוך", ואלה שלא כך. וכן בראייה של רב נחמן בר יצחק, מובאים פרטים על מנהגי ברכת-הזימון אצל אבליים.

דף מו/ב

י' 19 - תיאורו של ראש הגולה את סדרי ההסבה לסעודה אצל הפרסיים, ותשובת רב ששת בעניין ההסבה ובעניין סדר נטילת-ידיים במים-ראשונים ובמים-אחרונים.

י"א 45 - ענייני כיבוד. תיאור כיצד רבי כיבד את רב ל"זמן". ברייתא המציינת שלושה דברים שאין מכבדים בהם, וסיפור אופן כיבודו של רבין את אביי - במה כן ובמה לא, ונימוקו.

דף מז/א

י"ב 11 - מקורות שונים בקשר להלכות והנהגות בסעודה: שהבוצע טועם ראשון. ששניים האוכלים מקערה אחת צריכים להמתין זה לזה, ובשלושה - אין צריכים להמתין לשלישי. וכן, שאין לבצוע עד

שמברך "ברכת המזון" אפילו אכל שלק והוא מזונו. ועוד מחלוקת על ברכת המים: חכמים אומרים "שהכל", ר' טרפון אומר: "בורא נפשות".

גמרא - הסבר מהות המחלוקת בין רבן גמליאל לחכמים במשנה. וכן דעות חכמים אחרים בנושא.

ב' 49 - אביי מברר אצל רב דימי את נוסח "ברכה מעין שלש". כן מובאת מחלוקת בדבר נוסח סיום הברכה, וההבדל בין הארץ וחול.

דף מד/ב

ג' 1 - הברכות על ביצה ובשר: "שהכל" ו"בורא-נפשות". מחלוקת בעניין הברכות על ירקות ומים, וסיפור מנהגי חכמים בזה. וכן דיון בדעת רב פפא.

ד' 15 - דברי חכמים על מעלת הביצה לעומת מאכלים אחרים.

ה' 21 - על דעת ר"ע במשנה, מבררים שיש ירק שהוא כמזון, והוא קלח של כרוב. ואגב, מביאים ברייתא על סגולתם של מאכלים שונים, ובכללם שבחו של הכרוב כמזין ומרפא. כן מובאת ברייתא על הסכנה שיש בדג קטן מליח ובאילו מקרים.

ו' 51 - על דין "השותה מים לצמאו", מסבירים שהמלה "לצמאו" באה למעט "מי שחנקתו אומצה" של בשר. וכן בירור ההלכה למעשה בדבר ברכה אחרונה על המים.

פרק ז' "שלושה שאכלו"

דף מה/א

משנה - דין ה"זימון" בשלושה לברכת-המזון - מי יכול להצטרף לזימון, ומי לא. ועל איזה שיעור אכילה אפשר להצטרף.

גמרא - בירור מהם הסימוכין לזימון ובשלושה. מביאים שתי דעות, משני פסוקים. ואגב דרשות אחרות שנאמרו על פסוקים אלה.

ב' 17 - מחלוקת רב ור' יוחנן אם מותר לזמן בשניים - קושיות וראיות לכאן ולכאן, ויישובן. כן מבררים שר' יוחנן הוא שאמר כי לשניים אין לזמן כלל.

דף מה/ב

ג' 10 - כיון שנזכרו דברי רב, שאם יצא אחד מהשלושה לשוק קוראים לו ומזמנין עליו, מבהיר אביי שמדובר במי ששומע את הזימון ועונה. וכן דנים במקרה של עשרה ויצא אחד מהם.

כ"ג 17 - סיפור המעשה בינאי המלך והמלכה, ורבי שמעון בן שטח, שנקרא לברך להם בסעודה, ממנו למדים על דעתו בהלכות צירוף וברכה לאחרים. ודעת חכמים אחרים במי מצטרף ומי יכול להוציא אחרים ידי חובה.

דף מח/ב

כ"ד 7 - דברי רב נחמן על ארבעת הברכות של ברכת-המזון - מי תיקנם, מתי ומאיזה טעם. וברייתא על סדר הברכות, ואימתי מזכירים את קדושת היום (בשבת).

כ"ה 25 - ברייתא ובה הסימוכין בפסוקים לארבע הברכות של ברכת-המזון. על השאלה: מניין שצריך לברך גם לפני המזון - דעת תנא-קמא ודעת רבי. וכן דעות אחרות לגבי חובת הברכה לפני המזון.

כ"ו 46 - בירור, מניין ל"ברכת התורה" - שתי דעות בשם ר' ישמעאל ודעת רבי יהודה בן בתירא.

כ"ז 52 - ברייתא, על תוכן ברכת המזון - אילו דברים חייבים לומר בה, סדר הדברים, ואילו דברים או נוסחים אינם נכונים.

דף מט/א

כ"ו 17 - דיון בדברי ר' יוסי ברבי יהודה שסיוס "ברכת ירושלים" כולל שני דברים: "מושיע ישראל", ו"בונה ירושלים", מקשים עליו מדברי רבי בברייתא הקובע שאין לסיים ברכה בשני עניינים. בירור דברי רבי אלה, וביוצאים מן הכלל שלהם.

כ"ט 38 - סיפורו של ר' חסדא על ברכתו בבית ראש-הגולה, שלא הזכיר בה ברית ותורה ומלכות, ותגובתו החריפה של רב ששת. מה למדים על דעות חכמים בנושא.

ל' 45 - דיון בדברי ר' יוחנן שצריך להזכיר "מלכות" בברכת "הטוב-והמטיב". מקשים, ומתמצים שהכוונה לשתי פעמים "מלכות", והסבר הסיבה לכך.

ל"א 53 - הלכה בשם רב כי מי שלא הזכיר בברכת-המזון את השבת, או את יו"ט (או ר"ח), שיכול לומר במקומן נוסח מקוצר. ומן הסיפור על טעותו של רב נחמן, למדים שתיקון זה אפשרי רק לפני שהתחיל את ברכת "הטוב והמטיב".

דף מט/ב

ל"ב 7 - בשם שמואל - הדין במי שטעה ולא הזכיר את ראש-חדש ("יעלה-ויבוא"), שבתפילה חוזר,

שתכלה "אמן" מפי רוב העונים, ואגב, ברייתא על אופן עניית אמן כהלכה.

י"ג 32 - שני סיפורים על סעודות חכמים, מהם למדים עד אימתי יכול אדם להצטרף לסועדים ולזמן עמם, ומי הוא המזמן.

י"ד 41 - קושיא מדוע לדברי המשנה האוכל "דמאי" מצטרף לזימון, הרי אינו ראוי? ומשיבים - כיון שאם ירצה יפקיר נכסיו ויהיה מותר לו לאכול "דמאי" - לכן מצטרף.

ט"ו 46 - הסבר לדברי המשנה על אלה המצטרפים לזימון, שלכאורה הם דברים פשוטים. ומראים שיש בכל מקרה חידוש, שאילו לא נאמרו במשנה היה אפשר לטעות בהם.

דף מז/ב

ט"ז 6 - דיון בדברי המשנה: "והכותי מזמנין עליו", שכן נמצא בברייתא ש"אין מזמנין על עם-הארץ", ולכאורה כותי לא עדיף מעם-הארץ? ומיישבים את הקושי.

י"ז 17 - ברייתא ובה הגדרות שונות של חכמים ל"עם-הארץ". בהקשר לכך סיפור המעשה על רמי בר חמא ביחסו לרב מנשיא בר תחליפא.

י"ח 34 - הסבר, מה חידוש יש במשנה על אלה שאין מצטרפים לזימון, שהרי הדברים פשוטים.

י"ט 43 - דיון על דברי ר' יוסי, שניתן לזמן על קטן המוטל בעריסה, בניגוד למשנתנו הקובעת שאין מזמנים על קטן. התירוץ בנוי על דעת רבי יהושע בן לוי בעניין צירוף לעשרה. ואגב עוד מדברי רבי יהושע בן לוי ש"עבד" מצטרף, וקושיא עליו מר"א ששחרר עבדו, ובירור עניין זה לגופו. וכן ש"לעולם ישכים אדם לבית-הכנסת" וטעמו.

כ' 52 - הסבר לדברי רב הונא: "תשעה וארון מצטרפים", ולדברי רב אמי: "שניים ושבת מצטרפים".

כ"א 55 - דיון על צירוף קטן לזימון - דעות שונות, וסיכום להלכה של רב נחמן: "קטן היודע למי מברכין - מזמנין עליו". וסיפור על אביי ורבא אצל רבה בקטנותם.

דף מח/א

כ"ב 9 - בירור אם אפשר לצרף לזימון בעשרה את מי שלא אכלו פת. והמסקנה, צריך רוב שאכלו פת. ובירור מהו רוב זה.

דף נ/ב

ב' 9 - בעניין צירוף חבורות בבית, מובאת תוספת לדין המשנה, שאם יש שמש בניהם גם הוא מצרף אותם.

ג' 11 - ברייתא ובה המחלוקת שבמשנה בעניין מים לתוך היין, בתוספת פרטים.

ד' 23 - ברייתא על ארבעה דברים שאסור לעשות בפת (משום כבודה), ודיון אם העניין שייך גם במזונות אחרים ובאילו תנאים.

ה' 39 - כיצד ינהג המכניס אוכל לפיו ונזכר שלא ברך, על כך שלוש דעות. וישוב הדברים בכך שכל דעה מתייחסת למקרה אחר.

דף נא/א

ו' 4 - דינו של מי שאכל או שתה ללא ברכה - אומר ר' חסדא שיחזור ויברך. רבינא דייק מזה שגם אם גמר הסעודה יחזור ויברך הברכה שלפני, והביא ראיה מדין הטובל ללא ברכה, אך, דוחים אותה.

ז' 13 - ברייתות בדבר סגולותיו הבריאותיות של יין-אספרגוס. קושיא ממקור אחר שיש דברים שהוא קשה להם, ומתמצים על פיברייתא. ועוד ברייתות על האספרגוס ותכונותיו.

ח' 34 - שלושת הדברים שאמר המלאך לר' ישמעאל בן אלישע, שעליו להיזהר בהם, ובמה הם מסוכנים. וכן שלושת הדברים שאמר מלאך המוות לרבי יהושע בן לוי, וכיצד יש להיזהר מהם.

ט' 45 - עשרה דברים שנאמרו בכוס הברכה על היין. הסבריהם, מקורות אחרים בנושא, וכיצד יש לנהוג למעשה. וכן סיפור המעשה בעולא ואשת רבי נחמן.

דף נא/ב

י' 19 - הלכות ומנהגים הקשורים בברכה על כוס יין, כולל עניין "הזוגות". וכן ההלכה על אופן הברכה האחרונה: בישיבה הליכה או עמידה.

פרק ח' "אלו דברים"

דף נא/ב

משנה - דברים בהם יש מחלוקת בין בית-שמאי לבין בית-הלל, בסדר הדברים ב"קידוש" וב"הבדלה", בנימוסי סעודה, ובדיני ברכת-המזון

ובברכת המזון אינו חוזר. והסברו של רב נחמן על ההבדל בין תפילה וברכת-המזון בעניין זה.

ל"ג 24 - דיון במחלוקת במשנה על שיעור האכילה המחייב ברכת-המזון. שרבי מאיר אומר "כזית" ורבי יהודה אומר "כביצה". מקשים על כך שהרי במקור אחר נראה שדעותיהם הפוכות. ר' יוחנן מיישב את הסתירה בהסבר לסיבת השינוי בדעותיהם.

משנה - נוסח "הזימון" ותשובת הסועדים, לפי מספרם: שלושה, עשרה, מאה וכו'. ודעות ר"ע ור' ישמעאל, שחולקים.

גמרא - דיון בדברי שמואל: "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל", קושיא ממשנתנו בה נאמר ש"בארבעה סועדים אומר המזמן "ברכו", משמע שאינו בכלל. ומתמצים.

דף נא/א

ב' 5 - בהקשר לסוגיא הקודמת מובאת ברייתא: "מברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו" - דוגמאות, ודיון בקושיות ותרוצן.

ג' 26 - דיון בדברי המשנה: "אחד עשרה, ואחד עשרה ריבוא וכו'", שיש בדברים סתירה פנימית. ותירוץ שיש לחלק את הדברים: חלק לפי ר' יוסי הגלילי, וחלק לפי דעת ר"ע. ופסיקת הלכה כר"ע.

ד' 34 - סיפור מקרים שהיו בסעודה ראש-הגולה בעניין הזימון, וכיצד הגיבו חכמים, או הסבירו אותם.

ה' 37 - הלכה בשם רבה תוספאה: שלושה שאכלו ואחד הקדים לברך, הרי כשהם מזמנים מצרפים אותו, אבל הוא אינו יוצא ידי חובת זימון, וההסבר.

ו' 40 - מעשה ברב פפא שעלה לתורה ואמר רק "ברכו את ה'". והעירו לו שצריך להוסיף "המבורך", הסבר לכל העניין.

משנה - הלכות: 1. מספר הסועדים הרשאים להחלק מבלי לפגוע בזימון וברמתו. 2. חבורות האוכלות במקומות שונים שבבית - יכולות להצטרף אם רואים אלו את אלו. 3. מחלוקת ר"א אומר שאין לברך על היין בלי שנתן לתוכו מים, וחכמים מתירים.

גמרא - בירור, מה חידוש יש ברישא של המשנה, הרי הדבר כבר נאמר? על כך מספר תשובות.

דף נג/א

יא 6 – ברייתות בעניין ברכת הנר במוצאי-שבת, כאשר יש ספיקות אם הוא מנוכרי, ומה אם ראה נר בדרך במקום שיש נוכרים וכדומה. דיון על המקרים השונים, או מקורות סותרים.

יא 33 - ברייתא ובה מחלוקת במקרה בא להם נר בבית-המדרש, שב"ש אומרים שכל אחד יברך לעצמו, וב"ה אומרים שאחד מברך לכולם, וטעמם. ומבררים מה טעמם של ב"ש.

יב 37 - בעניין הנאמר במשנה שלא לברך על "נר ובשמים של מתים" – מסבירים את הטעם, וכן מביאים הסתייגותו של רב יהודה בזה. מובאים דינים על מקורות ריח אחרים, ומבררים שמקור הריח ומטרתו קובעים אם לברך עליהם.

דף נג/ב

יג 1 - דיון על הנאמר במשנה: "אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו", הערות רב יהודה ורב אשי על כוונת המלה "יאותו". כן דנים במקורות שונים על הנושא, ועוד פרטי דינים.

יד 21 - בעניין השוכח לברך ברכת המזון במקומו - מבהירים שגם ב"ה מודים שבמזיד חייב לחזור למקומו, ומביאים ברייתא ובה מו"מ בין ב"ש וב"ה על טעמיהם. וסיפורי שלושה אירועים שקרו בהקשר.

טו 34 - בעניין "שיעור עיכול", הנזכר במשנה, מחלוקת בין ר' יוחנן וריש-לקיש מהו השיעור. קושיא על ר"ל ותירוצה.

טז 39 - על המשמע מן המשנה, שעל ברכת-ישראל יש לענות "אמן" אף אם לא שמע את כולה – מבואר שאין ללמוד מכאן שיצא בזה ידי חובת הברכה, אלא מדובר במי שלא אכל עימהם ורצה רק לענות. ועוד דיון בשאלה מה חשוב יותר, המברך או העונה.

יז 58 - ברייתא, ובה דעות שונות בעניין חובת סיכת-הידיים בשמן לפני ברכת המזון. רב נחמן בר יצחק מביא דעת רב שרמו לחובה זו יש בדרשה על הפסוק: "והתקדישתם והייתם קדושים וכו'", והסבר.

וזמן הברכה על הכוס. וכן בדיני עניית "אמן" על ברכת כותי.

גמרא - ברייתא המפרטת את המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל בקשר לברכת-היין וקדושת-היום - מה קודם, עם הסבר טעמיהם וכן הסבר מדוע נאמר שהלכה כבית-הלל, דבר שהוא פשוט.

דף נב/א

ב' 2 - דיון בשיטת בית-שמאי בדבר הקדמת קידוש-היום לברכת-היין, כיוון שיש סתירה מדברי עצמם בעניין סדר הדברים ב"הבדלה". ותירוץ המבוסס על ההבדל בין כניסת היום לבין יציאתו.

ג' 26 - דיון בדברי בית-שמאי שברכת המזון טעונה כוס, שהרי יש לכן סתירה מדבריהם במקום אחר, ותירוץ "תרי תנאי אליבא דב"ש".

ד' 39 - ברייתא על המחלוקת בין בית-שמאי לבית-הלל בסדר קדימות נטילת-ידיים או מזיגת-הכוס (לנוהגים לשתות לפני הסעודה) - הסבר שיטותיהם ומהות מחלוקתם - בקשר לדיני טומאה.

דף נב/ב

ה' 14 - ברייתא על מחלוקת במשנה, בעניין מקום הנחת המפה (מגבת) - שבית-שמאי אומרים על השלחן, בית-הלל - על הכסת. דיון והסבר מה יסוד המחלוקת בדיני טומאה.

ו' 35 - ברייתא המבארת את המחלוקת במשנתנו, שבית-הלל אומרים שנוטלים מים-אחרונים לפני כיבוד (ניקוי) המקום, ובית-שמאי אומרים ההפך. בירור, מה יסוד מחלוקתם, וקביעת ההלכה שקודם יש לנקות את המקום.

ז' 43 - בירור מהי המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל בעניין נר ובשמים בהבדלה - שקיימות בזה שתי שיטות: רבי מאיר ורבי יהודה, וההלכה, שנהגו העם כשיטת רבי יהודה לפי בית-הלל: יין, בשמים, נר, הבדלה.

ח' 50 - בירור מהות המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל במשנה, בעניין נוסח הברכה על הנר בהבדלה.

ט' 54 - דיון בדין המשנה: "אין מברכין על הנר ועל הבשמים של נוכרים", לברור מדוע גם על הבשמים אסור. וכן דיון על הברייתא שאין לברך על "אור שלא שבת" - להסבר הטעמים והמקורות לדינים אלה.

פרק ט' "הרואה"

דף נד/א

משנה - מספר נושאים: 1. ברכות על ראיית מקומות, תופעות טבע, או שמיעת בשורות טובות או שמועות רעות. ומהי "תפילת שוא". 2. הברכות בכניסה והיציאה מהכרך. 3. החובה לברך על הרעה כמו על הטובה, והמקור לכך. 4. כבוד בית-המקדש הר-הבית ושער-המזרח. 5. התקנה לומר "מן העולם ועד העולם", כנגד הצדוקים. 6. התקנה לברך חברו בשם.

גמרא - הסימוכין לחובה לברך על הנס. וההבדל בין נס לרבים ונס ליחיד. וכן תיאור מקרים שהיו לחכמים בזה.

ב' 43 - ברייתא המתארת מספר נסים שנעשו לישראל בדרך לארץ ובכניסה אליה. ומדרשי אגדה על חלק מהם.

דף נד/ב

ג' 39 - על הארבעה הצריכים להודות, וכיצד נלמדים מפרק ק"ז בתהלים. נוסח הברכה – "ברוך גומל", ובאיזה מעמד יש לומר אותה.

ד' 55 – רשימות: בני האדם הצריכים שימור (מן המזיקים - רש"י); שלושת הדברים שהמאריך בהם מאריכין לו ימיו; שלושת הדברים המזכירים עוונותיו של אדם; עשרת הדברים שהאוכלם עלול לחלות ב"תחתוניות". קושיות על חלק מהם, ותירוצן.

דף נה/א

ה' 20 - דברי רב יהודה על שלושת הדברים המקצרים ימיו ושנותיו של אדם, והסימוכין להם.

ו' 25 - בשם רב - על השלושה הצריכים רחמים: מלך, שנה וחלום. והסימוכין.

ז' 28 - בשם ר' יוחנן: שלושת הדברים עליהם מכריז הקב"ה בעצמו: רעב, שובע ופרנס טוב. הסימוכין לדברים. ובדבר פרנס-טוב הראייה מבצלאל בן אורי.

ח' 32 - אמר ר' יצחק שבבחירת פרנס יש להמלך בציבור והראייה מבצלאל. ואגב תיאור חכמתו של בצלאל.

ט' 47 - רשימה של חלומות, פתרונם ומאפייניהם, לפי דברי חכמים שונים.

דף נה/ב

י' 7 - דברי רב הונא: על חלומות טובים ורעים ולמי הם באים. ועוד.

י"א 17 - על חלומות רעים ואופן הטבתם בפני שלושה, וכי אומרים לו לחולם פסוקי ברכה.

י"ב 28 - מאמרי החכמים: אמימר, מר זוטרא ורב אשי: 1. נוסח התפילה, להטבת חלום, בזמן ברכת-כהנים. 2. כיצד ינהג ומה יאמר הנכנס לעיר וחושש מפני "עינא בישא". 3. שהחולה לא יודיע על כך ביום הראשון, אלא מהיום השני והלאה, כדי שיבקשו עליו רחמים.

י"ג 43 - דברי חכמים על החלומות שפתרונם תלוי בנאמר לחולם עליהם. ודברי ר' יוחנן על החלומות המתקיימים.

י"ד 54 - דברי חכמים שהחלומות באים בעקבות הרהורי הלב, כפי שקרה לקיסר שאמר לו ר' יהושע בן חנניא מה יחלום, וכן שמואל שאמר לשבור-מלכא.

דף נו/א

ט"ו 10 - פתרונות החלומות של אביי ורבא (ואחרים) ע"י בר-הדיא, אשר משותף לכולם הכלל: "כל החלומות הולכים אחר הפה". ולפי התשלום היה פותר לטוב או לרע.

דף נו/ב

ט"ז 4 - פתרונות של ר' ישמעאל לחלומות בן אחותו. פתרונות רבי לחלומות בר קפרא. פתרונות ר' ישמעאל לאותו מין, וכי נתקיימו.

י"ז 25 - דברי חכמים שונים על פשר דברים מסויימים שנראים בחלום.

י"ח 30 - הצעות רבי יהושע בן לוי לרואים דברים בחלום, לומר פסוקים טובים מתאימים לחלום, בטרם יאמרו פסוקים אחרים שאין סימנם טוב.

י"ט 50 - מראות שעשויים להראות בחלום, ולמה צריך לצפות הרואה אותם.

דף נז/א

כ' 5 - המקיים מצווה או עבירה בחלום, לפי הדוגמאות בסוגיא - מה סימן יש בהם.

כ"א 22 - פשר החלומות בהם רואים צמחים ופירות שונים, או עופות, כמו אווז ותרנגולים.

ל"ג 38 - סיפורו של ר' שילא, שהלקה את אותו אדם, והלך זה והלשין עליו למלכות. תיאור המשפט והנס שנעשה לו, ובעקבות זאת דרשותיו על פסוקים.

דף נח/ב

ל"ד 1 - מה אומר הרואה בתי ישראל ביישובן או בחורבנן, או בתי עכו"ם ביישובן ובחורבנן. וסיפור ר' חסדא שנאנח בראותו את ביתו של רב חנא בר חנילאי, ודברי הנחמה שנאמרו לו. ועוד מדברי ר' יוחנן על האנחות, ועל בתיהם של צדיקים.

ל"ה 25 - הרואה קברי-ישראל מה מברך (ברכת-התחיה), והרואה קברי נוכרים מה אומר.

ל"ו 29 - דברי ריב"ל על הרואה חבירו לאחר זמן, מברך "שהחיינו" ולאחר שנה - "מחיה המתים". וכן דברי רב על המת שמשכתח לאחר י"ב חודש. ותיאור מפגשים בין חכמים, ומה ברכו בהם.

ל"ז 38 - הרואה אנשים משונים בצבעם או באבריהם, כגון הבהקנים, הכושי, או החיגר וכדומה - מה אומר. והברכה על אילנות טובות.

ל"ח 45 - דברי שמואל ש"הזיקין" הנזכרים במשנה, הם כוכב-שביט. ואגב, בירור פשר תופעות כוכבי השמים לקבוצותיהם, בהקשר לנאמר באיוב ועוד.

דף נט/א

ל"ט 10 - ביאור "ועל הזוועות", הנזכר במשנה, שהוא רעידת-אדמה, והסבר פרטים בנושא ובכללם הסיבה מאת ה' ליצירתם.

מ' 22 - הסברים והברכות "על הרעמים", "על הרוחות", "על הברקים", "על הקשת", "על ההרים והגבעות", על הרקיע בטהרתו, הרואה את החמה והרואה את הים. ודרשות חכמים על מהותם ומה רמזים יש מהם לאדם.

דף נט/ב

מ"א 19 - דיון על הברכה "לגשמים", הנזכרת במשנה - "הטוב והמטיב", כי יש דעות אחרות, ובירור מהות המחלוקת. פרטים על ברכה זו וההבדל בינה לבין "שהחיינו".

מ"ב 51 - דיון בברכת "שהחיינו" על "בית חדש וכו'" - באיזה תנאים מדובר - דעות שונות בנושא. ומחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר בביריתא.

כ"ב 42 - הרואה עצמו עושה משהו בחלום - לפי הדוגמאות - מה פשר החלום. וסיפור חלומות של מספר חכמים.

כ"ג 55 - "כל מיני משקין יפים לחלום", והיין - פעמים שסימנו לטוב ופעמים לרע, והסבר.

דף נז/ב

כ"ד 1 - דברי ר' יוחנן על מי שהשכים ונפל לו פסוק לפיו, שזו נבואה קטנה. וביריתא על הרואה בחלומו מלכים ידועים בישראל, ספרים מהתנ"ך או הרואה מחכמי התורה - מה הסימן מהם.

כ"ה 16 - דברים היפים לחולם, או לא - ממיני החיות, מיני המתכות, מיני פירות וירקות, מיני צבעים ומיני עופות.

כ"ו 24 - דברים, בקבוצות של שלש, והשפעתם על האדם, כגון: שלושה שנכנסים לגוף ואין הגוף נהנה מהם; שלושה שאין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן; שלושה מעין עולם-הבא; שלושה משיבין דעתו של אדם; ושלושה ששמרחיבין דעתו של אדם.

כ"ז 30 - קבוצות של דברים והמשותף להם: חמשה דברים, שכל אחד מהם הוא אחד מששים למשהו, ששה דברים שהם סימן יפה לחולה, ששה דברים שמרפאים את החולה וחמשה דברים שמחזירים את החולה לחוליו.

כ"ח 45 - הרואה בחלומו מת בבית, סימן לשלום-בית, ומה סימן אם אכל ושתה, או לקח דברים מהבית או הביא דברים.

כ"ט 48 - הרואה עבודה-זרה, או מקום שנעקרה ממנו עבודה-זרה, מה הוא אומר ולמה מתפלל.

ל' 52 - דרש רב המנונא - ברכות הראייה על דברים הקשורים למקומות בבבל. ודברי ר' ירמיה בן אלעזר על קללת בבל וקללת שומרון.

דף נח/א

ל"א 7 - הברכה על ראייה של אוכלוסי ישראל. דרשותיו של בן-זומא על מה שברא ה' לשמש את האדם. מה אורח טוב אומר ומה הרע אומר. ועוד.

ל"ב 24 - הברכה על ראיית חכמי ישראל, על ראיית מלכי ישראל ומלכי אומות העולם. וכן על ההשתדלות לראות מלכים, והטעם. סיפור על רב ששת (והוא עיור) שיצא לקבל את המלך ותיאור חכמתו כנגד הנוכרי.

השלילה בהליכה אחרי אשה. כן דנים באילו מקרים מותר ללכת אחרי בית-הכנסת בלי חשד.

נ"ג 51 - דימויו של היצר הרע לפי רב ולפי שמואל. וברייתא המייחסת לאברים מסויימים של הגוף את התפקיד הגופני, או התפקיד הריגשי.

דף סא/ב

נ"ד 6 - דברי ר' יוסי הגלילי על שפיטתו של היצר-הרע את הרשעים, וכי את הצדיקים שופט היצר-הטוב ואת הבינונים - שניהם. ודברי חכמים למי מהם נברא העולם.

נ"ה 19 - דרשת ר"א, למה נאמר "בכל נפשך" וגם "בכל מאודך". ודרשת ר"ע על "בכל נפשך" - אפילו נוטל את נפשך, וסיפור ויכוחו עם פפוס. משל השועל והדגים והוצאתו להורג של ר"ע ב"אחד".

נ"ו 48 - הסברים שונים לדברי המשנה: "לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח", והוראות חכמים בהקשר זה, על הכיוון שיש לשבת לעשיית הצרכים.

דף סב/א

נ"ז 1 - סיפורו של ר"ע על מה שלמד מר' יהושע, וכן מקורות אחרים על עשיית הצרכים, הצניעות בזה, המקום והזמן המותרים והרצויים, ועל אופן הסרת הבגד. וכן ענייני המזיקים והסגולות הקשורים בכך.

דף סב/ב

נ"ח 25 - בקשר לצניעות בבית-הכסא, מובא הסיפור על דוד שלא הרג את שאול בגלל הצניעות שלו (שנכנס למערה לעשות צרכיו בצניעות), וכן עונשו של דוד במכת ה' על שאמר לשאול: "הסיתך ה'". וכן מה "ראה ה' וינחם" והפסיק את המשחית (דעות שונות).

נ"ט 44 - הסברים ובירורים לביטויים במשנה בעניין כבוד הר-הבית: קפנדריא, רקיקה וכו'. והשוואה לדין כבוד בית-הכנסת.

דף סג/א

ס' 7 - הסבר, מדוע על "חותמי ברכות במקדש" לומר: "מן העולם ועד העולם".

ס"א 15 - בעניין שאילת שלום חבירו ב"שם", הנאמר במשנה, דנים בפסוקים שבאו בנושא ומה באו ללמד. ואגב, עוד מדברי חכמים ומוסרם.

דף ס/א

מ"ג 20 - בירור מה כוונת המשנה ב"מברך על הרעה מעין על הטובה".

מ"ד 22 - דיון על הגדרת המשנה של "תפילת שוא", כגון היתה אשתו מעוברת וכו', כיון שעל פי מקורות אחרים יש סתירה לכך, כגון לידת דינה, ויישוב הסתירות. וכן דרשות על פסוקים בעניין בטחון בה' ופחד מפני הרע.

מ"ה 40 - ברייתא המפרטת את דברי המשנה בעניין "הנכנס לכרך", "מהו אומר". ובירור האם בכל כרך מדובר.

מ"ו 47 - ברייתא, מה יאמר הנכנס למרחץ. ודנים בנוסח המוצע, כי סותר הוא את ההוראה שאין לפתוח פה לשטן. וכן דיון בדברי רב אחא על התפילה לנכנס להתרפא, שיש חולק על נוסח זה.

דף ס/ב

מ"ז 1 - על הנכנס לבית-הכסא שיאמר: "התכבדו מכובדים" ודעתו של אביי לומר נוסח אחר. והברכה ביציאה מבית הכסא: "אשר יצר", והדעות השונות בדבר סיום הברכה.

מ"ח 17 - "קריאת-שמע" על המיטה וברכת "ברוך המפיל", וכאשר מתעורר אומר: "אלקי נשמה וכו'", וכן מ"ברכות-השחר" וברכות הציצית והתפילין. ועוד.

מ"ט 46 - בירור דברי המשנה: "מברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", שאין הכוונה לאותו נוסח מלא של הברכה, אלא - "לקבלינהו בשמחה". הסימוכין הרבים לזה מן המקרא. וכן סיפורו של ר"ע שנהג לומר על כל דבר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד".

דף סא/א

נ' 6 - דרשת רב נחמן בר יצחק על הפסוק "וייצר ה' אלקים את האדם" - "וייצר" בשני אותיות י', לרמז על שני היצרים. קושיא עליו ומתן שני הסברים אחרים.

נ"א 13 - דיון במחלוקת על יצירת אדם וחווה - "ויבן ... את הצלע", אשר שמואל חולקים בזה. שאחד סובר "שני פרצופים", ואחד סובר "זנב", בראיות לכאן ולכאן.

נ"ב 40 - לדעה שאדם וחווה נוצרו "שני פרצופין", מבררים מי מהם הלך בראש. ואגב מקורות שונים על

דף סד/א

ס"ו 3 - דברי רבי אבין הלוי על "הדוחק את השעה וכו'". והסבר הדבר ממה שקרה לרב יוסף – "סיני" ורבה - "עוקר-הרים", ומינויים לראשות-הישיבה.

ס"ז 9 - עוד מדברי ר' אבין הלוי, על הפסוק: "ישגבך שם אלקי יעקב" - מדוע יעקב? וכן על חשיבות ההשתתפות בסעודה שתלמיד-חכם שרוי בה, וכי נפרדים מאנשים ב: "לך לשלום" ומן המת: "בשלום".

ס"ח 20 - דברי ר' לוי בר חייא ור' חייא בר אשי ודרשותיהם על הפסוק "ילכו מחיל אל חיל", שנאמר על תלמידי-החכמים.

ס"ט 23 - דרשת ר"א בשם ר' חנינא על הפסוק, "וכל בניך וכו'", שנאמר על תלמידי-חכמים המרבים שלום בעולם.
סוף מסכת ברכות.

ס"ב 39 - ענייני מוסר הנלמדים מסמיכות הפרשיות "נזיר" ו"סוטה", וסמיכות פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות וכו'. ועוד דברי חכמים בענייני פרנסה, לימוד תורה ועוד.

ס"ג 47 - מעשה ר' חנינא בן אחי ר' יהושע, שירד לבבל והתחיל לעבר שנים וכו', וכיצד מנעו זאת חכמי א"י ע"י שני השליחים.

דף סג/ב

ס"ד 12 - דרשות החכמים שנתכנסו בכרם-ביבנה. פתח רבי יהודה בכבוד אכסניא, בכבוד ישראל ובכבוד התורה.

ס"ה 48 - דרשות חכמים אחרים על פסוקי תורה, לכבוד האכסניה שהתארחו בה, ועל מעלות הכנסת אורחים.

מסכת שבת

פרק א' "יציאות השבת"

דף ב/א

משנה - איסור מלאכת "הוצאה מרשות לרשות" בשבת - הצורות השונות לעבור על איסור זה, חלקן אסורות מן התורה, וחלקן פטורות מן התורה.

הכלל: "מלאכת-הוצאה" כוללת: "עקירה" ו"הנחה".

גמרא - בירור מדוע ב"מסכת שבועות" מצוטט רק החלק הראשון של משנתנו: "יציאות השבת שתיים שהן ארבע".

דף ב/ב

ב' 23 - בירור, מדוע קבעה המשנה שמונה פעולות אפשריות של הוצאה והכנסה, והרי יש יותר.

דף ג/א

ג' 10 - הסימוכין לנאמר במשנה, שבהוצאה הנעשית ע"י שניים יחד, שניהם פטורים, והוא הפסוק: "מעם הארץ בעשותה" – העושה את כולה.

ד' 17 - דיון בשאלה: אם הניחו חפץ כלשהו על אדם, ויצא עמו מרשות לרשות - האם עקירת גופו דינה כעקירת החפץ, וכן במה שונה גופו מידו? ואגב, תוכחה של ר' חייא לרב בעניין שאלתו לרבי.

דף ג/ב

ה' 8 - לאחר שהוכיח אביו מן המשנה שידו של אדם אינה כרשות-היחיד ולא כרשות-הרבים. דנים בשאלה אם דינה כ"כרמלית",

דף ד/א

ו' 6 - כיון שנזכרה שאלתו של רב ביבי בר אביו, דנים בה. השאלה: מי שהדביק פת בתנור בשבת, האם מותר לו לרדות אותה לפני שתאפה? המסקנה: "התירו לו לרדותה לפני שיבוא לידי איסור סקילה".

ז' 23 - דיון בדברי המשנה: "פשט העני את ידו ונתן לידו של בעל-הבית וכו'", שואלים: הרי אין כאן הנחה על מקום ד' על ד' טפחים? על כך הוצעו מספר הצעות כדעת מי משנתנו, ונדחו, עד שנתקבלה דעת רבא ש"ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' טפחים".

דף ה/א

ח' 43 - דיון בשאלה בשם ר' יוחנן: מי שזרק חפץ לרשות אחרת ורץ בעצמו לשם וקיבל אותו, האם דינו כשני אנשים שעשו את הפעולה, ופטורים, או כאחד וחייב. ונשארה ב"תיקו".

ט' 47 - דיון בדברי ר' יוחנן כי מי שהכניס ידו לרשות-היחיד וקיבל מי-גשמים והוציאם - חייב. קושיא: הרי זה בניגוד למשנתנו. ומיישבים הדבר על פי שיטת רבא.

דף ה/ב

י' 19 - הערת אביו על דברי ר' יוחנן, שעקירת חפץ שלא על-מנת להוציאו אינה נחשבת לעקירה, עד שיעמוד ואחר-כך ימשיך. שכוונת ר' יוחנן היא לעמידה על מנת לנוח, ולא עמידה על מנת "לכתף".

י"א 31 - דיון בברייתא בה דעת חכמים שהמוציא מרשות-היחיד לרשות-הרבים דרך "כרמלית" - חייב, ובן עזאי פוטר. לברור במה הם חולקים.

דף ו/א

י"ב 25 - ברייתא ובה ארבעת הרשויות לשבת, הגדרתם, דיני ההוצאה וההכנסה מהם והעונש על העובר.

י"ג 42 - בירור מלשון הברייתא בעניין הגדרת רשות-היחיד ורשות-הרבים, כי יש בזה מחלוקת עם ר"י שבברייתא אחרת, ופירוט.

דף ו/ב

י"ד 15 - דיון בדברי הברייתא על העונש למכניס או המוציא, לברור מה באה לחדש בזה? ומשיבים שהחידוש הוא לגבי עונש העושה במזיד, ולפי דברי רב, והסבר.

ט"ו 26 - דיון על ה"בקעה" הנזכרת בברייתא, שאינה כרשות-היחיד ולא כרשות-הרבים. מקשים, הרי זה בניגוד לנאמר במשנה (במסכת טהרות), שם היא נקראת רשות-היחיד? על כך תשובת עולא ותשובת רב אשי.

דף ז/א

ט"ז 8 - ברשימת הרשויות שמזכירה הברייתא נמצאת גם ה"כרמלית", מוסבר שהכוונה לכרמלית

דברי ר' יוחנן על הגדרת "מקום-פטור" והלכותיו. מתוך כך קושיא על רבא, והגמרא מתרצת.

דף ט/א

כ"ה 1 - דיון והסבר דעת "אחרים" בתוספתא: "איסקופא משמשת שתי רשויות" והסבר. קושיא עליה, ושתי תשובות.

כ"ו 16 - ראייה מדין "אסקופא גבוה" ורחבה ד' לדעת ר"מ ש"שתי רשויות והן רשות אחת" אין להעביר מזו לזו - גזירת מחשש שמא יעשו כן גם פתל ברשות-הרבים.

דף ט/ב

משנה - הלכה, דברים שאין להתחיל לעשות סמוך ל"מנחה", (גם ביום חול), ואם התחיל לא יפסיק, אלא לקריאת-שמע.

גמרא - דיון באיזו "מנחה" מדובר במשנה. המסקנה ל"מנחה-גדולה". ושני הסברים מדוע אסור לכתחילה.

ב' 24 - על הנאמר במשנה: "ואם התחיל אין מפסיקין" - מסבירים מהי ההתחלה של כל אחד מהדברים הנזכרים. קושיא של אביי על התחלת אכילה אצל הבבליים, ותירוצה. וכן קושיא של רב ששת ותירוצה. ואגב, סיפור מנהגיהם של חכמים בתפילה, ישיבה בדין ואכילה.

דף י/א

ג' 34 - ברייתא האומרת את הזמנים הראויים לסעודה ראשונה של אנשים שונים.

ד' 39 - דיון בדברי רב אדא בר אהבה, שמותר להתפלל בבית המרחץ. מראים סתירה לדבריו במקור אחר, על כך שני תירוצים, הראשון נדחה. כן מוסבר ש"אין שאילת שלום בבית-המרחץ, משום שזה שם ה'.

דף י/ב

ה' 11 - שורה של דברים ש"אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב". הראשון בעניין הנותן מתנה לחברו שצריך להודיעו, והראיות. ועוד עניינים רבים.

דף יא/א

ו' 36 - דיון בשאלה מדוע חוזרת המשנה בסיפא על "ואם התחילו אין מפסיקין" לגבי תפילה? ומשיבים

מיוחדת, ומבררים מהי. על כך תשובת ר' דימי בשם ר' יוחנן לגבי שני מקומות מיוחדים הנחשבים ל"כרמלית". ר' זירא בשם רב יהודה אומר ש"איצטבא שלפני העמודים" גם היא כרמלית, והסבר.

י"ז 22 - בשם ר' חסדא: יש דברים מוגבהים ברשות-הרבים (כגון לבינה) שאין דינם כרשות-הרבים, כיון שאין הרבים משתמשים בהם. והערות של חכמים שונים על דבריו.

י"ח 29 - דברי ר' יוחנן "אין כרמלית פחותה מארבעה", והוסיף רב ששת: "ותופסת עד עשרה", ומבררים למה הכוונה בזה.

דף ז/ב

י"ט 10 - על דברי רב בדין "בית שאין תוכו (=גובהו) עשרה וכו'", אמר אביי כי אפשר לחקוק בו ד' על ד' כדי להשלים לעשרה, והרי זה כ"חורי רה"י". אגב, מובאת מחלוקת אביי ורבא לגבי "חורי רה"ר" שאביי אומר שהם כרה"ר. שתי קושיות על אביי, ותירוץ תוך כדי דיון בראיות.

כ' 39 - דיון בדברי ר' חסדא בעניין "קנה הנעוץ ברשות-היחיד וכו'", מנסים לומר שזה רק כדעת רבי, המובאת בכרייתא, אך אביי דוחה זאת וקובע ש"רשות-היחיד עולה עד הרקיע" לדעת הכל.

דף ח/א

כ"א 5 - דברי אביי, שהזורק לרה"ר חפץ הנחשב כרשות-היחיד, כגון כוורת שגובהה י' ורוחבה ו' - פטור, וטעמו. רבא חולק ופותר גם בפחות מרוחב ו', ונימוקו. כן מובאת המחלוקת במקרה שכפה את הכוורת על פיה.

כ"ב 12 - עולא מביא דין: עמוד ברה"ר בגובה ט' טפחים, וזרק עליו חפץ - חייב, ומנמקים. אביי שואל מה הדין אם חפר גומא בגודל כזה? רב יוסף מחייב, ורבא אומר שזה "שימוש ע"י הדחק" ופטור. קושיות על רבא משני מקורות, ותרוצן.

דף ח/ב

כ"ג 28 - דברי רב יהודה, על חבילת קנים שזקף והשליך, זקף והשליך ברשות-הרבים, שפטור כיון שאין כאן "עקירה".

כ"ד 30 - בעניין ה"איסקופה" הנזכרת בתוספתא, מבררים שהיא כ"מקום-פטור". רב דימי מביא את

ח' 27 - דיון בעניין "לא יקרא לאור הנר", דברי רבה שבכל תנאי אסור, אבל בשניים מותר, מקשים עליו מברייתא, ומתמצים. כן מובאת מחלוקת לגבי מדורה שרבה מתיר לאדם חשוב. מקשים עליו מהמקרה בר' ישמעאל בן אלישע, ומתמצים.

ט' 44 - דיון בעניין בדיקת הכוסות ע"י השמש בשבת, שנמצאו שתי ברייתות סותרות. ויישוב הסתירה בדרכים שונות.

י' 50 - בדין "החזון" שבמשנה, מראים שיש בו סתירה פנימית, ומבארים את תוכן הדברים. קושיא על כך עפ"י מקור אחר, ומתמצים בשתי דרכים.

דף יג/א

י"א 5 - מקורות המתארים את מידת הזהירות בענייני טומאה לסוגיה, ובכלל זה דיון בדבר איסור הקירבה לאשתו נידה ולשאר קרובות. וסיפור על התלמיד שנפטר בחצי ימיו, ומדוע.

דף יג/ב

משנה - על הלכות מתוך שמונה- עשר הדברים שגזרו "בו ביום" כדעת ב"ש, בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון.

גמרא - בירור שהנוסח הנכון של המשנה הוא "ואלו", ובא לציין את ההלכות שנזכרו במשנה הקודמת.

ב' 22 - עוד שני דברים הקשורים לחנניה בן חזקיה, הנזכר במשנה: כתיבת מגילת-תענית ומניעת גניזתו של ספר יחזקאל.

ג' 36 - רשימה של דברים מתוך "שמונה-עשר-גזירות", דברים אשר גורמים לתרומה להיפסל מאכילה, ודנים בהם אחד אחד.

דף יד/ב

ד' 14 - דיון בעניין הגזירה על טומאת-ידיים. מובאת ברייתא האומרת כי שמאי והלל גזרו זאת (ולא תלמידיהם). תירוץ ראשון על כך נידחה, וניתן תרוץ אחר, ועליו שאלה, ותשובה.

דף טו/א

ה' 2 - הסתירה בין המשנה, בה נאמר ש"נחלקו", לבין הברייתא שקבעה ש"הושוו" (הסכימו), ויישובה.

ו' 4 - דיון בדברי רב הונא שבשלושה מקומות נחלקו שמאי והלל (ופירוטם) - מראים שיש עוד שני דברים, ומתמצים.

שברישא מדובר בדברים שאין להתחיל לפני מנחה, ובסיפא מדובר בהפסקת לימוד-תורה, וברור העניין.

משנה - דברים האסורים, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, מתוך הרגל, במיוחד בענייני שבת.

גמרא - בדין הוצאת הראש מרשות לרשות כדי לשנות - אימתי זה מותר, מובאת משנה (ממסכת עירובין). ודיון בזה לגבי הדין ב"כרמלית", על כך מחלוקת אביי ורבא, שיסודה הוא אם "גוזרים גזירה לגזירה". אביי אומר שכן גוזרים, ומביאים לו ראיות מן המשניות בעניין "שותין על הגת", ובעניין "לא יצא אדם במחטו". אך מסבירים אותן לפי רבא.

דף יא/ב

ב' 26 - כיון שנזכר עניין הוצאת כיס של הזב, מראים סתירה בין שתי ברייתות בנושא. נערך דיון ליישוב הסתירה במספר דרכים, ונדחו, בסוף אביי ורבא מתמצים שאחת הברייתות כר"י, ואחת כר"ש, בעניין "מלאכה שאינה צריכה לגופה".

דף יב/א

ג' 8 - ברייתא ובה היתר לצאת עם התפילין בערב-שבת עם חשכה. והטעם, כיון שיש מצווה לא להסיח דעת מהתפילין, אין חשש שיטלטל אותם בשבת. ועוד, משום החובה למשמש בכגדו בערב-שבת.

ד' 17 - בירור טעמו של דין המשנה: "לא יפלה את כליו וכו'", ולא יקרא לאור הנר". מסבירים את צדדי הספק, ולאחר דיון באו למסקנה ששני הדברים אסורים משום שמא יטה את הנר לצורך בדיקה מדוקדקת.

ה' 31 - ברייתא ובה איסור להפלות בגדים ברה"ר, מפני כבוד הציבור. וכן לגבי איסור אפיקטויזין (הקאה). וכן ברייתא ובה מחלוקת בעניין האופן המותר להפלות כינים מהבגדים בשבת. וברייתא בה ארבעת הדברים בענייני שבת בהם חולקים ב"ש וב"ה, ובכללם הריגת הכינים בשבת, שב"ה מתירים.

ו' 45 - ברייתא בענייני ביקור-חולים בשבת - כיצד מברכים אותם (דעות שונות), וכן מנהגי חכמים בזה.

דף יב/ב

ז' 10 - מנהגו של ר' אלעזר לברך את החולה: "רחמנא ידרכינך לשלם". ודנים מדוע השתמש בלשון ארמי, הרי רב יהודה ור' יוחנן אומרים שאין לעשות זאת. ומתמצים שעשה זאת כי השכינה עמו.

לדעת ר' יוסי ולדעת ר"מ, לגבי מספר הגזירות? ומשיבים.

משנה - בדין עשיית מלאכה בערב-שבת, בידיעה שהיא תמשך מאליה גם בשבת – חמישה דברים בהם מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל, במקרה השישי הם מסכימים שמותר. וכך תאור מנהג בית אבא של רשב"ג.

דף יח/א

גמרא - בירור מיהו בעל הדעה ש"הנחת הדיו במים זו היא שרייתן", וחייב עליה? רב יוסף משיב שזו דעת רבי. אביי אומר שאפשר שהיא גם כר' יוסי, ודוחים זאת.

ב' 16 - תוספתא ובה רשימת דברים שמותר לעשות בערב-שבת גם אם ימשכו בשבת, חוץ מנתינת חיטים ברחיים. דנים בטעם להבדל, רבה אומר משום "שמשמעת קול". רב יוסף אומר משום איסור "שביתת כלים". ונערך דיון לברור שיטות בית-שמאי ובית-הלל בעניין שביתת כלים.

דף יח/ב

ג' 3 - ברייתא ובה מלאכות האסורות כבר מערב-שבת כיון שהן נמשכות בשבת. מניחים שזה כדעת ב"ש ומשום שביתת-כלים, אך הגמרא אומרת שזה גם כב"ה ומשום "שמא יחתה". ועל כך קושיות ותירוץ.

ד' 17 - על בסיס החשש "שמא יחתה", מובאות מלאכות בבישול שפעמים מותרות ופעמים שלא. ונערך דיון לגבי צליית בשר לסוגיו ותכונות הקושי שלו.

ה' 38 - בקשר לדין המשנה על המכירה לנוכרי, מובאת ברייתא, המוסיפה מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל, אם מותר למכור לנוכרי דבר בערב-שבת ובאיזה תנאי, לפי הדעות השונות. וכך ברייתא בה מחלוקת על מכירת חמץ לנוכרי לפני פסח.

דף יט/א

ו' 2 - ברייתא ובה הלכה שמותר לתת בשבת מאכל לכלב או לנוכרי, למרות שיתכן כי יעבירו אותו לחצר אחרת. והסבר מדוע הביאו שתי דוגמאות.

ז' 7 - ברייתות על השכרת כלים לנוכרי, או משלוח איגרת על ידו לפני השבת – אימתי מותר. ודיון במחלוקת ב"ש וב"ה לגבי שליחת איגרת במקרה שקצץ לו דמים.

ז' 28 - דיון בקביעה שהזוג יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן גזרו טומאה על ארץ-העמים. מקשים, והרי נאמר שגזרות אלו גזרו חכמים מאוחרים יותר (שמונים שנה לפני החורבן)? ומשיבים שהיו שלושה שלבים והראשון היה בימיהם, והסבר. אגב, נזכרה בדיון גם גלות הסנהדרין, ומדוע.

דף ט/ב

ח' 22 - דיון בגזירה על כלי זכוכית שייטמאו. יש המשווים אותם לכלי חרס ויש - לכלי מתכת, ודיון בצדדים השונים של השוואות אלה. רב אשי משווה כלי זכוכית לכלי חרס, ומסביר את ההבדל בעניין "טומאה מגבן".

דף טז/ב

ט' 3 - דיון על הנאמר כי שמעון בן שטח גזר טומאה על כלי-מתכות. מקשים - הרי טומאה זו מן התורה? ומשיבים שמדובר בטומאה-ישנה שחוזרת גם אחרי שבירת הכלי. ושלושה טעמים ניתנו לגזירה, הראשון נידחה.

י' 19 - ברור שהגזירה הנוספת היא בדין המניח כלי מתחת לצינור לקבלת מי-גשמים, שמים אלה פוסלים את המקווה, ודנים בזה. ר' יוסי חולק ואומר שהגזירה הנוספת היא בעניין בנות-כותים שהן נידות מעריסתן.

י"א 36 - עוד משמונה עשר דבר, ש"המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע", והסבר. רבי טרפון מקשה על כך, ור"ע מתקן את נוסח הגזירה בהתאם לדבריו. אך ר' טרפון מכניס במקום זה את גזירת בנות-כותים שנידות מעריסתן.

דף יז/א

יב' 15 - עוד מהגזירות - שהבוצר ענבים לשם יין, היוצא מהם בזמן הבציר "מכשיר" את הענבים לקבל טומאה. ושלושה טעמים לכך. אגב מתואר המו"מ בזה בין הלל ושמאי, וכיצד נתקבלה הגזירה.

יג' 40 - גזירה אחרת היא, ש"גידולי תרומה" גם הם תרומה. דעת ר' חנינא לטעם הגזירה. רבא מקשה עליו ומביא טעם אחר.

דף יז/ב

יד' 9 - גזירה נוספת - הנמצא בדרך לפני כניסת השבת, יפקיד את כספו בידי נוכרי, ולא יטלטל אותו.

טו' 12 - דיון בדבר הגזירה על פיתן, שמנן, יינן ובנותיהם של הנוכרים. מקשים, כיצד זה מתאים

כ' 39 - בירור זהותם של חומרי הדלק, הנזכרים במשנה, ולמה הם ראויים לשימוש.

דף כא/א

ג' 15 - רבה מביא את הטעמים לאיסור הפתילות והשמנים לנר של שבת.

ד' 18 - דיון בשאלה לרבה: מה דין התערובת של פתילות או שמנים האסורים עם אלה המותרים – האם מותר להדליק בהם? רבה אוסר. מקשים עליו משני מקורות, ומתצמם.

ה' 43 - ברייתא ובה ההלכה שגם במנורת-המקדש אין להשתמש בשמנים שנאסרו בשבת. ודיון על הפתילות במקדש, על-פי שתי ברייתות.

ו' 49 - דיון בדברי רב הונא האוסר הדלקת נרות-חנוכה בפתילות ושמנים האסורים בשבת. זאת, על פי השיטות: אם "כבתה זקוק לה" ואם "מותר להשתמש לאורה". וכן דיון בדעה ש"אין זקוק לה".

דף כא/ב

ז' 18 - מספר הנרות בחנוכה ומי חייב בהדלקה - "איש וביתו"; "המהדרין" ו"המהדרין מן המהדרין". ומחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בדבר מספר הנרות בכל יום, לפי "המהדרין מן המהדרין", וטעמיהם.

ח' 32 - ברייתא על מקום הנחת נר חנוכה, ודברי רבא על הצורך בנר נוסף (שמש).

ט' 39 - בירור "מאי חנוכה?" ומדוע מדליקים בו נרות - דברים מתוך מגילת-תענית.

י' 46 - משנה בדין גץ שיצא והזיק, או גמל ופשתנו שפגעו בנר-חנוכה. ומכאן דיון בגובה הנכון להעמדת נרות חנוכה, וכן דרשה בשם ר' תנחום על גובה הנחת הנרות, ודברי רבה על הנחתם סמוך לפתח.

דף כ"ב/א

יא' 12 - האיסור להשתמש באור נרות-חנוכה, ודיון על הטעם לכך. ולמסקנה הטעם "משום בזיון מצווה".

יב' 30 - שלש מחלוקות בין רב ושמואל (רב אוסר ושמואל מתיר), ואחת מהן אם מותר להדליק נר מנר בחנוכה. הטעמים שלהם, לפי הדעות השונות, ודיון רחב בזה עפ"י מקורות שונים. ולמסקנה הוכח ש"הדלקה עושה מצווה" ולכן יודה בזה רב לשמואל שמתר.

כ' 21 - ברייתא על איסור הפלגה בספינה של נוכרי שלושה ימים לפני השבת, ובאילו מקרים זה מותר.

ט' 26 - ברייתא - מאימתי מותר להתחיל במצור על עירות האויב לפני שבת.

י' 29 - ברייתא על מנהג בית-אבא של רשב"ג, הנזכר במשנה. וכן תיאור מעשה באב"י במסירת כביסה לכובס, והצעתו למוסר כביסה לכובס.

יא' 40 - בירור דעת ב"ש שהתירו לטעון קורות בית-הבד בערב-שבת - במה שונה פעולה זו.

יב' 44 - בירור, כדעת מי מותרת כל מלאכה בערב-שבת אף שהיא ממשיכה להעשות גם בשבת - שתי דעות, ודיון עליהן.

דף י"ט/ב

יג' 18 - מספר דברים שיש בהם צד "מוקצה", ששמואל התיר ורב אסר. ובירור שמחלוקתם היא מחלוקת ר"י ור"ש. וכן סיפור שני מקרים שהיו.

משנה - דין צלייה, אפיה והדלקה בערב-שבת, באילו תנאים מותר בלי חשש לחיתוי הגחלים בשבת.

דף כ/א

גמרא - הסבר לדינים הנזכרים במשנה: "כדי שיצולו מבעוד יום" - עד כ"מאכל בן דרוסאי"; "כדי שיקרום התחתון שבה" - והוא "פְּנִיָה המדובקין בתנור"; "משלשלין את הפסח" - "משום שבני חבורה זריזין הם"; "ומאחיזין את האור" - משום "שכהנים זריזין הן".

כ' 22 - דיון במה שנאמר במשנה: "עד שתאחז האש ברובו", לביור מהו "ברובו" - על כך מחלוקת רב ושמואל. וכן מחלוקת בדין עץ יחיד. וציון עוד דברים ודינים לגבי הדלקה. רב יוסף אומר ש"ארבעה מדורות אין צריכין רוב" ודיון בכך.

פרק ב' "במה מדליקין"

דף כ/ב

משנה - דיני נר של שבת: מאיזה חומרים אין לעשות פתילות ובאיזה חומרי דלק אין להשתמש. ומחלוקת לגבי "חֶלֶב-מבושל", שנחום המדי מתיר וחכמים אוסרים.

גמרא - דיון על זהותם של החומרים לפתילות, הנזכרים במשנה. וברייתא האוסרת גם צמר ושיער, והסבר מדוע לא נזכרו במשנה.

דף כג/א

יג' 12 - דין אכסנאי שחייב בנר חנוכה, אלא אם כן מדליקים עליו בביתו.

יד' 17 - דברי ריב"ל שכל השמנים כשרים לנר-חנוכה ושמן-זית מובחר יותר. אגב כך, גם דעתו כי שמן-זית עדיף לעשיית הדיו.

ט"ו 29 - דיני הברכות על נרות חנוכה למדליק ול"רואה". וכן דיון על החובה לברך על מצוות דרבנן.

טז' 44 - הלכה שבית בעל שני פתחים, משני צדדים, צריכים להדליק בו בשני הצדדים מפני החשד של העוברים ושבים, וברור על פי ברייתא שיש להתחשב בחשדות.

דף כג/ב

יז' 6 - דין נר-חנוכה בעל שתי פיות, או קערה עם פתילות מסביב.

יח' 12 - סדר העדיפות בין נר-שבת, נר-חנוכה ויין לקידוש היום.

יט' 18 - סגולתן של המצוות הבאות: נרות חנוכה, מזווה, ציצית וקידוש, וסיפורי חכמים המאשרים את הדברים.

כ' 40 - בירור בדבר המשנה: "ולא בשמן שריפה", שהכוונה לשמן תרומה שנטמא, והוא עומד לשריפה, ודיון בטעם לאיסור זה.

דף כד/א

כא' 4 - דיון על הזכרת חנוכה ("על הניסים") בברכת-המזון והיכן, וכן על הזכרת ראש-חודש. הסבר צדדי הספק, וראיה מברייתא שכן מזכירים ב"ח. ועוד פרטי דינים על תוספות שונות בתפילות.

כב' 32 - דיון בשאלה אם יש להזכיר את חנוכה בתפילות ה"מוסף". מחלוקת בכך, עם ראיות לכאן ולכאן. אגב, דיון גם בנספחים לתפילות אחרות בימים אחרים.

דף כד/ב

כג' 13 - במשנה נאמר: "ולא בחלב", וגם בדברי נחום המדי מוזכר דין זה. ומבררים באילו מקרים יהיה הבדל דין ביניהם.

משנה - דעות החכמים על דין סוגי השמנים הראויים לנרות-שבת ויו"ט.

גמרא - הסבר להלכה ש"אין מדליקים בשמן-שריפה ביום-טוב", דעות שונות למקור האיסור.

דף כה/א

כ' 7 - דיון בהיתר ליהנות משרפת תרומה טמאה (ביום חול), ודעות שונות על הסימוכין לכך.

דף כה/ב

ג' 5 - דיון על הטעם לאיסור הדלקה בעטרן. ואגב, על מצוות רחצה בערב-שבת, ומנהגו של ר' יהודה בר אילעאי בזה. תוך כך מובא הדיון בינו לבין התלמידים בעניין ציצית בסדין פישתן, ועוד.

ד' 21 - דרשה על הפסוק "ותנח משלום נפשי וגו'" - שהכוונה לנרות-שבת. ועל המשך הפסוק: "נשיתי טובה" - שהכוונה לרחצת הגוף, ואחרים אומרים שהכוונה למיטה וכלים נאים. ואגב, ברייתא בעניין "איזהו עשיר" - דעות שונות.

ה' 34 - ברייתא בשם רבי שמעון בן אלעזר האוסר הדלקה ב"צורי". רבא אומר את הטעם לכך. וכן תיאור מעשה הכלה וחמותה, והסבר מי הם "דלת הארץ" שנשארו בארץ אחרי החורבן הראשון.

דף כו/א

ו' 11 - ברייתא על איסור הדלקה ב"טבל-טמא" ובנפט לבן, והטעמים.

ז' 20 - תוספת לברייתא, שנזכרה קודם, שרשב"א האוסר הדלקה בצורי, אומר שהוא שרף עצי הקטף. ומביאים דברי חכמים אחרים בדבר השמנים הראויים לנר-שבת. ודיון בהם.

ח' 39 - ברייתא ובה דברי רבי שמעון בן אלעזר בדבר אריג הנעשה מעצים, לעניין גודלם לקבל טומאה ולסיכוך. אביי אומר שהרשב"א ותנאי דבי ר' ישמעאל "אמרו דבר אחד". ורבא מראה כמה הם חולקים. ודיון נרחב להוכיח דעת רבא. ואחריו מו"מ בין אביי ורבא בקושיות, ותירוצים. לבסוף רבא חזר בו.

דף כז/א

ט' 24 - בעניין ה"בנין-אב" של התנא הראשון מדבי ר' ישמעאל, מסביר ר"פ בדרך אחת ונדחה, ורב נחמן בר יצחק מייחס אותו לרבות ציצית שתהיה רק מצמר או פשתים, קושיות על כך ותרוצן.

דף כז/ב

י' 8 - דיון בשאלת רב אחא לרב אשי, שבעניין ציצית יהיה ריבוי לשאר בגדים, מהפסוק: "אשר

דף כט/ב

משנה - האם מותר להניח כלי עם שמן בצד הנר, כדי שיוסיף לו שמן בזמן שהוא דולק - חכמים אוסרים ור"י מתיר. אבל אם הכלי מחובר לנר מתחילה - מותר, והטעם.

גמרא - בירור מהי ה"צריכותא" בהבאת שלש דוגמאות במשנה, והסבר ל"אם חיברה היוצר".

ב' 24 - ברייתא ובה תיאור מעשה בו היה שימוש בשפופרת של ביצה, בניגוד למשנה, והסבר הטעם. וכן מקרים בגרירת ספסל בשבת, ודיון בהם, לפי דעת ר"ש ב"שלא מתכוון - מותר".

משנה - דיני איסור כיבוי הנר - מקרים שהמכבה פטור או חייב. ודעת ר' יוסי.

דף ל/א

גמרא - לאחר שמבררים שהמשנה כדעת ר"י, ש"מלאכה שאינה צריכה לגופא - חייב", דנים בשאלה: מדוע נאמר שהמכבה למען החולה פטור, כי בחולה שיש בו סכנה היה צריך לומר "מותר", ובשאינן בו סכנה - חייב? משיבים ודנים בתשובה.

ב' 8 - שאלה לרבי תנחום על כיבוי הנר למען החולה מסוכן, והשיב שמותר. לפני התשובה דרש באריכות בפסוקים על חשיבות החיים והמתים, לפי דברי שלמה ועל דוד המלך, ועוד.

דף ל/ב

ג' 14 - דברים בשם רב על ספר קוהלת ומדוע לא נגנוז, וכן מובאות עליו דרשות, ובכללן על השמחה של מצווה.

ד' 37 - הסבר מדוע רצו לגנוז את ספר משלי. וכן מסופר כיצד נהגו חכמים לפי פסוקיו, ופסוקים אחרים.

ה' 51 - ברייתא בעניין "ענווה" ו"קפדנות", ומעשים שהיו אצל הלל ושמאי, במיוחד על שלושת הנוכרים שביקשו להתגיר.

דף לא/א

ו' 43 - דרשת ר"ל על סדרי המשנה, על פי הפסוק "והי אמונת עיתך וגו'". ודרשתו של רבא על פסוק זה, בעניין השאלות שיישאל האדם לאחר פטירתו. ודרשות על מעלת יראת ה' ולמה היא דומה.

דף לא/ב

ז' 19 - דרשת רב עולא על הפסוק: "אל תרשע

תכסה בה". והשיב לו על פי ברייתא, שפסוק זה בא לרבות כסות סומא.

י"א 24 - אביי מוכיח שדעת סומכוס כדעת רבי שמעון בן אלעזר, שבד קטן פסול לסיכוך משום טומאה.

משנה - הלכה: היוצא מן העץ לא ישמש פתיל להדלקה, וכן אינו מקבל טומאת-אהל, פרט לפשתן.

גמרא - ראייה שפשתן נקרא עץ מן הפסוק: "ותטמנם בפשתי העץ".

ב' 36 - בירור מניין שרק אהל פשתן נטמא, רבי אלעזר למד זאת ב"גזירה-שווה" - "אהל" "אהל", מן הנאמר במשכן. ודיון על השוואה זו.

דף כח/א

ג' 20 - דיון בשאלת ר"א: "האם עור בהמה טמאה מטמא באהל המת? מבררים מה המקור לספק שלו. על כף דברי רב אדא ודיון עליהם. ורבא מראה מניין לומדים את הדין, ודיון עליהם.

דף כח/ב

ד' 4 - דיון בדברי רב יוסף, של"מלאכת-שמים" הוכשרו רק עורות בהמה טהורה. ובירור שהכוונה לעניין רצועות של תפילין.

ה' 14 - בירור מהו ה"תחש". נמצאה ראייה שהוא טהור, אך לא נמצאה ראייה אם בהמה או חיה הוא.

משנה - דין פתילה העשויה מבגד מקופל שעדיין לא הבהב אותה - ר"א אומר: "טמאה היא ואין מדליקין בה", ור"ע מכשיר.

גמרא - בירור מהות המחלוקת בין ר"א ור"ע לעניין טומאה, ולעניין ההדלקה יש שתי דעות - דעת רב אדא בר אבהו ודעת רבא. ודיון בדעותיהם.

דף כ"ט/א

ב' 9 - דיון במחלוקת ר"י ור"ש, שר"י אוסר להסיק בשברי כלים משום מוקצה - "נולד", ור"ש מתיר. רב מביא עוד שני מקרים בהם אותה מחלוקת, ומבררים מה הצריכותא לשלושתם. כן מבררים דעת רב בעניין "נולד", וכיצד מתיר ר"י להסיק בכלים ביו"ט, הרי עם ההדלקה נעשו שבירי-כלים?

ג' 37 - רב המנונא מביא הסבר אחר למחלוקת בין ר"א ור"ע במשנה, לפי מחלוקתם במשנה במסכת כלים. וביאור הדעות במשנה שם.

דף לד/א

משנה - שלושת הדברים עליהם צריך אדם לשאול את אנשי ביתו לפני כניסת השבת. וכן רשימת הדברים המותרים או האסורים בין השמשות.

גמרא - בירור מניין שאכן צריך אדם לשאול אותן שאלות הנזכרות במשנה. והערת רבה שהאמירה צריכה להיות בנחת.

ב' 27 - דיון בזמנים הנזכרים במשנה, כי לכאורה יש סתירה פנימית במשנה. אגב, הסימן: "בגופיא" "זימרא" וכו'" מציין את ההלכות שאמר ר' אבא ... בשם רב במסכת שבת (מהרש"א).

ג' 43 - בדבר ה"הטמנה" הנזכרת במשנה, מסביר רבא במה מותר ובמה אסור.

דף לד/ב

ד' 4 - ברייתא על זמן "בין השמשות" - מהו, וכי יש לנהוג בו לחומרא, ודוגמא מדיני "זב".

ה' 19 - דיון בהבנת תיאור הזמן של בין-השמשות לפי שקיעת השמש. מובאים שני הסברים וציון אורך הזמן לפי שיטות רבה ורב יוסף.

דף לה/א

ו' 2 - כיון שהובאה המחלוקת רבה ורב יוסף בעניין בין-השמשות, שבה רבה המיקל, מובאת מחלוקת בה רב יוסף מיקל, והיא ב"טלטול כלי הכוורת".

ז' 12 - בעניין "מאדימין פני המזרח", מובא סיפור על אביי ורבא ממנו מתבאר מה כוונה.

ח' 18 - דעת ר' נחמיה על שיעור בין-השמשות. ואגב, על מקום בארה של מרים.

ט' 26 - דיון בדברי רב יהודה, ש"בין השמשות דר"י כוהנים טובלים בו" - לאיזה בין השמשות הכוונה, וכיצד פוסקים את ההלכה, אם כר"י או כר' יוסי בעניינים השונים.

דף לה/ב

י' 3 - סימני בין השמשות לפי מספר הכוכבים. והוראות רבא לשמשו כיצד ידע את זמן הדלקת-הנרות.

יא' 13 - שש התקיעות בערב-שבת, ותפקיד כל אחת מהן. מנהג בבל בתקיעות ומסורת תנא דבי ישמעאל בעניין.

הרבה" (קוהלת ז'), ומה למדים ממנו. ועוד דרשות על הרשעים ומידותיהם הרעות.

כ' 27 - ברור כדעת מי ר' יוסי בסוף המשנה, האם כדעת ר"י או ר"ש בעניין מלאכה שאינה צריכה לגופא, והסבר צדדי הספק. עולא סבור שר' יוסי כר"י, ור' יוחנן - כר"ש, ונימוקיהם.

משנה - שלוש העבירות עליהן נשים מתות בשעת לידתן.

גמרא - הסברים על שלושת הדברים. ומדוע בשעת הלידה? על כך חמש תשובות, בדרך משל.

דף ל"ב/א

כ" 11 - בירור השאלה: אימתי הגברים נותנים חשבון על מעשיהם? (לעומת הנאמר על הנשים) - מובאות תשובות שונות, וכן סיפורים ודברי חכמים על הנהגות בענייני זהירות.

ג' 32 - ברייתות בהן דברים המקבילים למשנתנו, וכן דעות אחרות על עבירות מיוחדות שגרמו לעונשים חמורים.

דף לב/ב

ד' 1 - דברי חכמים ודעותיהם בדבר העוונות הגורמים לפטירת נשים וילדים, כגון בעוון נדרים, ביטול תורה, מזוזה וציצית, והנימוקים.

ה' 32 - הפורענויות הבאות על עוונות מסוימים, מתוך דברי התוכחה בתורה ובנביאים.

דף לג/א

ו' 15 - על העוונות שגרמו לחורבן הבית ולגלות.

ז' 24 - עוונות הקשורים בלשון (ניבול פה) ותוצאותיהם.

ח' 32 - מחלות ידועות כסימן לעבירות מסוימות, כגון ההידרוקן. וסיפור על חכמים שחלו בזה, ומדוע.

ט' 40 - ברייתא על מחלת האסכרה, איזה עבירות גורמות לה, והקשר ביניהם.

דף לג/ב

י' 21 - תיאור האירוע בגללו נאלץ רשב"י לברוח למערה... וסיפור המעשה עד אחר צאתם מן המערה.

ו' 52 - דיון בתשובתו של ר' חייא בר אבא: "המבשל בשבת בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל, ולא שנא" - האם כוונתו לחומרא או לקולא. מספר דעות, וללא הכרעה.

דף לח/א

ז' 26 - כיון שנזכרה ה"גזירה", מבהירים שהיא על השוכח את הקדרה בשוגג, שלא יאכל, גזירה מפני הרמאים, ודנים בה לפי ר"מ ולפי ר"י.

ח' 37 - בירור הדין במי שהשהה במזיד. ותשובה ממעשה ר' יוסי בציפורי. ואגב התברר גם שבביצים מצטמק ויפה להן.

ט' 48 - בירור, לדעת ב"ה במשנה: "אף מחזירין", שמדובר גם בשבת עצמה. וכן דנים בשאלות: האם מדובר גם אם הניח את הקדירה על גבי קרקע, או לא. וכן האם מדובר כשהיה בדעתו להחזיר, או לא. ועוד שאלות שנשאלו ב"תיקו".

דף לח/ב

משנה - הלכה, דינו של התנור חמור מדין הכיריים, שאסור גם אם הסיקוהו בקש ובגבבא, ואילו "כופח" דינו קל יותר.

גמרא - דיון בסברתו של רב יוסף, שלמד מן המשנה שלסמוך לתנור יהיה מותר. אביי דחה סברא זו, וסיוע לו מבריייתא.

ב' 46 - רב אחא שאל את רב אשי: "כופח" - האם דינו כתנור או ככיריים? והשיבו, שהוא במצב ביניים. וכן שאל ר' יוסי ב"ח בדבר ההבדל בין כירה לבין כופח והשיבו לו.

משנה (1) דין בישול ביצה ע"י הנחתה בצד מיחם המים, או שפיכתה על בגדים חמים מהשמש. חכמים אוסרים ור' יוסי מתיר. (2) ע"י הטמנה בחול ואבק דרכים החמים מן השמש - אסור. (3) מעשה באנשי טבריה שהכניסו צינור צוננים לתעלת חמי טבריה, ואסרו חכמים.

גמרא - בירור מה דינו של מי שעבר וגלגל ביצה בסודר. התשובה: חייב, והראייה מן הבריייתא.

דף לט/א

ב' 5 - בירור האם המשנה (בדף קמ"ו ע"ב) המתירה להניח את הצונן לחימום בשמש, היא כדעת ר' יוסי במשנתנו. ותשובת רב נחמן שהדבר גם לדעת חכמים, וכל מחלוקת חכמים ור' יוסי היא אם לאסור ב"תולדות-החמה" גזירה "תולדות האש".

יב' 40 - דברי ר' יוסי ב"ר חנינה על הזמן שמותר במלאכה אחרי התקיעות, והוא זמן הולכת השופר לבית התוקע. דוחים את דבריו, כיון שאין מטלטלים את השופר. מביאים ברייתא על טלטול שופר וכו' ודיון בנושא.

דף לו/א

יג' 5 - כיון שנאמר כי בביטוי "שופר" הכוונה גם לחצוצרות, מובאים עוד דברים שנעשה בהם שינוי שם, ומשמעות הדבר להלכה.

פרק ג' "כירה"

דף לו/ב

משנה - סוג הכירה, לפי חומר ההסקה, שמותר או אסור להניח עליו תבשיל. ומחלוקת בית-שמאי ובית-הלל: האם מדובר במים חמים או גם בתבשיל, וכן אם מותר גם להחזיר.

גמרא - דיון בנוסח המשנה, האם הנאמר: "בגפת ובעצים לא ייתן" הכוונה למקרה שהוריד בשבת את הקדרה, ואסור לו לתת אותה חזרה, או - לא ייתן בערב שבת את הקדירה בכירה כזו, שלא ישהה אותה בשבת עליה - ראיות שונות וללא מסקנה.

דף לו/א

ב' 40 - דיון בשאלה אם מותר לסמוך קדירה לכירה שאינה גרופה וקטומה, כדי שתתחמם מדפנותיה בשבת. המסקנה שמותר.

ג' 52 - דיון במאמר של ר' הושעיא בדבר כירה שקטמה והובערה, שהתירו להשהות עליה. אם יש ללמוד מזה ש"מצטמק ויפה לו - מותר". ולא נמצאה הכרעה. וכן דיון דומה על דברי ר' יוחנן באותו נושא.

דף לו/ב

ד' 11 - דברי רב ששת בשם ר' יוחנן, שמשמים על כירה אפילו שהסיקה בגפת ובעצים וכו'. ומדבריהם התברר, שהם מבינים את משנתנו שעוסקת ב"להחזיר" ולא ב"להשהות".

ה' 24 - הלכה בשם ר' יוחנן, ממנה משמע ש"מצטמק ויפה לו מותר". מעירים שלדעת רב ושמואל אסור, ומבררים כיצד נהגו למעשה. להלכה פסק רב נחמן שאסור והוא אף מגדיר מהו "ויפה לו" ומהו "ורע לו".

גמרא - הסבר המשנה, שאסור לתת מעט מים, כיון שיתחממו, אבל רבים - מותר, כיון שרק יפשירו.

דף מא/ב

ב' 1 - לפי הסבר המשנה למעלה, מתעוררת קושיא מאיסור "מצרף כלי", ע"י הכנסת מים קרים אליו. לפיכך מסבירים את המשנה כדעת ר"ש ש"דבר שאין מתכוון מותר". ואילו אב"י מפרש את כל המשנה באופן אחר ולפי דעת ר"י.

ג' 10 - מחלוקת: רב מתיר לתת מים כדי להפשיר, אבל לא לצרף, ושמאל מתיר גם לצרף. ודיון בדעת שמאל שנראה כסותר עצמו ממקום אחר.

דף מב/א

ד' 10 - ברייתא ובה מחלוקת ב"ה וב"ש בנתינת מים חמין לצונן וההפך. מעירים שהמדובר בכוס, אבל באמבטי, צונן לחמין אסור, ור"ש בן מנסיא אוסר אפילו חמין לצונן. ודנים בדעתו של ר"ש, שכן רב נחמן פסק הלכה כמותו.

משנה - הלכה, אסור לתת תבלינים לתוך אילפס וקדרה, אף שהעבירם מן האש (כלי ראשון), אבל לקערה והתמחוי (כלי שני) - מותר. ור"י מתיר תמיד, פרט לדבר שיש בו חומץ וציר.

דף מב/ב

גמרא - מבררים, עפ"י ברייתא, שדברי ר"י נאמרו על הרישא של המשנה ולהקל.

ב' 8 - דיון, האם המלח הוא כתבלין. ודברי אב"י בשם ר' חייא, בשתי גירסאות.

משנה - הלכה, אין לתת כלי תחת הנר בשבת, כדי לקבל את נטפי השמן, ומבעוד יום - מותר. ואין ליהנות מן השמן בשבת, שאינו מן המוכן לשימוש (מוקצה).

גמרא - בעניין דומה, אומר רב חסדא שאע"פ שאסור לתת כלי תחת התרנגולת בשבת, כדי לקבל את הביצה, הרי מותר לכפות על הביצה כלי, שלא תשבר. דיון בהבנת רב חסדא (שמדובר בעקרון: "הצלה מצויה התירו, ושאינה מצויה - לא התירו"). אבל הקשו על כך קושיות, ותוצרו.

דף מג/א

ב' 6 - דעת רב יוסף שדברי רב חסדא הם מדין "איסור ביטול כלי מהיכנו". גם על כך הקשו קושיות והשיבו.

ג' 14 - דיון בדעת ר' יוסי, מדוע לא חלק על חכמים במשנה בעניין הטמנה בחול. על כך שתי תשובות, ובירור ההבדלים ביניהם למעשה. וכן דיון במעשה טבריה. והמסקנה.

דף מט/ב

ד' 5 - במשנה נאמר ש"רחיצה אסורה", בהקשר למעשה בטבריה, על כך בא הדיון: לאיזו רחיצה הכוונה, האם לכל גופו או רק חלקו. והמשך הדיון בעוד פרטי הלכה ובכללם מחלוקת רב ושמאל בדין מים שהוחמו מערב-שבת.

דף מא/א

ה' 28 - תוספתא על דיני ומנהגי מרחצאות ציבוריות: אם פקקו את כניסת החמים בערב-שבת - מה מותר ומה אסור. וכן הגזירות שהוטלו בגלל "עוברי-עבירה" ועוד.

דף מא/ב

ו' 4 - הלכות: מותר להתחמם מול מדורה ואח"כ לשטוף עצמו בצונן, אבל הפוך - אסור. וכן מותר לחמם מגבת ולהניח על בטנו בשבת, אבל לא את כלי המים החמים.

ז' 11 - ברייתא בדיני חימום מול מדורה, שמותר לחמם מים כנגדה רק כדי להפיג את הצינה. אבל בשמן, יש מחלוקת חכמים ור"י, ובירור במה המחלוקת ומה להלכה. כן מובא הסיפור על רבי בבית-המרחץ ור' יצחק בר אבדימי, ומה למדו ממנו.

ח' 33 - בעקבות סיפור המעשה ברבי בבית-המרחץ, מבררים שני דברים: האם מותר לדבר או להרהר בדברי תורה בבית-המרחץ, והאם מכאן שבישול בחמי טבריה בשבת אסור.

ט' 42 - סיפורי ר' זירא על מה שראה ולמד מר' אבהו ומרב יהודה בבתי המרחץ: בענייני שבת, צניעות ודיבור בלשון-הקודש, ואגב הוראותיו של שמאל בענייני בריאות.

דף מא/א

משנה - דיני מולייאר הגרוף, שמותר לשתות ממנו בשבת, ואילו אנטיכי הגרוף - אסור.

גמרא - תיאור המולייאר עפ"י התוספתא, ומחלוקת על זהות האנטיכי.

משנה - דין המיחם של מים שפינהו, שאין לתת לתוכו מים צוננים בשבת כדי שיתחממו, אבל כדי להפשיר אותם מותר.

דף מה/א

ה' 12 - שאלה ר"ל מר' יוחנן אם לר"ש אין "מוקצה" גם בדברים שנידחו בידיים, כגון חטים שזרעם. והשיבו שגם בזה אין לו מוקצה, פרט לשמן שבנר בזמן שדולק. ומכאן בא בירור, אם אין לר"ש מוקצה ב"דבר שהוקצה למצוותו" והראיה מנוי סוכה. ומתריצים, שאכן יש לו, כמו השמן בזמן המצווה.

ו' 35 - רב יהודה בשם שמואל אומר: "אין מוקצה לר"ש אלא בגרוגרות וצימוקים בלבד". מנסים להוכיח מברייתא שיש לו "מוקצה" בעוד דברים, והראיה נדחית.

דף מה/ב

ז' 3 - בירור אם דעת רבי במוקצה כדעת ר"ש. ומביאים ראיה ממשנה, שיש לרבי דין מוקצה. אך ראיה זו נדחית בכמה אופנים.

ח' 18 - דיון בדעת ר' יוחנן, אם אמנם סבור הוא שהלכה כר"ש, כפי שמשמע מדברו: "אמרו הלכה כר"ש". מביאים ראיות מדברי חכמים שדעתו כר"י, ומה שאמר: "אמרו וכו'", כוונתו שאין זו דעתו.

ט' 38 - אביי מברר אצל רב יוסף, אם הוא לא יסבור שדעת ר' יוחנן במוקצה כר"י. ומביא ראיה לעניין ממעשה שהיה, ודוחים אותה.

דף מו/א

י' 8 - חזרה לדברי ר' יצחק שאמר שדעת ר' יוחנן כר"י. מקשים מדברי ר' יוחנן עצמו שקבע כלל שהלכה כסתם-משנה. ובמשנה, בעניין העגלה והמוכני, ברור שהיא כדעת ר"ש. ומיישבים את הקושיא.

י"א 16 - סיפורי חכמים כיצד נהגו בענייני טלטול נר ומנורה בשבת, ומה ניתן ללמוד מהנהגתם להלכה.

י"ב 31 - מחלוקת בין רב יהודה לבין רבה ורב יוסף, שרב יהודה אוסר טלטול נר של נפט, והם התירו מטעם שניתן לעשות בו שימוש לכיסוי כלי. וסיפור מעשה בקשר לכך.

דף מו/ב

י"ג 6 - דיון בדעת ר"ש הסובר ש"אין מוקצה", ואילו בדין בדיקת מומי בכור משמע שסובר ש"יש מוקצה". ויישוב הסתירה ע"י רבה, על-פי ההבדל בין העניינים.

ג' 21 - רב יצחק חולק על ר' חסדא ואומר, שאסור גם לכפות כלי על הביצה שלא תשבר, לפי העיקרון שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת (וביצה זו מוקצית ואינה ניטלת בשבת). דיון על דבריו תוך קושיות ממקורות שונים ויישובן. רב ששת מעיר שהלכה זו של ר' יצחק כבר נפסקה בבבל ע"י רב הונא בעניין מחיצה למת.

דף מג/ב

ד' 28 - מחלוקת רב ושמואל על האופן המותר לטלטל מֵת המוטל בחמה, בשבת. יסוד המחלוקת הוא אם "טלטול מן הצד" נקרא טלטול ואסור, שרב אוסר, ושמואל מתיר. נסיון להראות שזו מחלוקת תנאים, בדין הצלת המת מפני הדליקה, ונדחה.

דף מד/א

ה' 3 - בהקשר למשנה בה נאסרה ההנאה מטפטוף השמן שבנר, מובאת ברייתא ובה מחלוקת על מו' תר' השמן, שחכמים אוסרים משום מוקצה ור"ש מתיר (שאינו מוקצה בדרך-כלל).

משנה - הלכה, מותר לטלטל בשבת נר חדש (כלי שלא השתמשו בו), אבל לא ישן, אפילו שאינו דולק (מוקצה מחמת מיאוס). ור"ש מתיר, חוץ מנר דולק - שמה יכבה.

גמרא - ברייתא, המקבילה למשנה, עם תוספת של דעת ר"מ, וכן הדין "אם כבתה". כן מובאת דעת ר"א בן ר"ש שמיקל להשתמש בשמן מן הנר הדולק, ואביי מסביר את שיטתו.

ב' 21 - על המלים בברייתא: "אבל כוס וקערה וכו'", דנים לדעתו של מי הם מתייחסים. עולא אומר - על דברי ר"י, ומר זוטרא אומר - לדעת ר"ש. ומסבירים. כן מובאים דברי ר' זירא על הפמוט והסברם.

ג' 34 - הלכה בשם רב: מטה שייחדה למעות אסור לטלטלה. דנים בכך מתוך הסתירה לדברי משנתנו. ומשנים את נוסח ההלכה עפ"י המשנה.

דף מד/ב

ד' 9 - קושיא על רב (בסוגיא הקודמת) מן המשנה במסכת-כלים, בדבר עגלה שמותר לטלטלה בשבת אם אין עליה מעות, אע"פ שהיו שם בין השמשות. ומתריצים שדעת רב כר"י במוקצה, והמשנה שם כדעת ר"ש. וכן מביאים ראיה שרב כר"י.

ג' 24 - דיון בדברי ר' חסדא שהתיר להחזיר את המוך לתוך הכר בשבת, שכן יש סתירה לכך ממקור אחר. ותירץ ששם מדובר בכר חדש, וההיתר שניתן – בכר ישן.

ד' 33 – הלכה בשם רב שאסור לפתוח בית-צוואר בשבת. קושיא עליו מדין מגופת-חבית שמותר לפתוח. ותירץ שבמגופה אין חיבור כמו בבגד, שהמגופה היא חלק נפרד במהותה.

דף מח/ב

ה' 2 - דיון במשנה ממסכת עוקצין, בה נאמר כי "שלל בגדים של כובסין", הקשורים יחד, וכן צרור מפתחות, נחשבים כמחוברים ליחידה אחת לעניין טומאה. ואילו בדין קרדום וידיתו, שלא בזמן עבודה, אין הם נחשבים כמחוברים. ומתרצים הקושיא בכך שבבגדים, גם שלא בזמן מלאכה יש רצון לבעלים שיהיו קשורים.

ו' 12 - בירור, לפי דעת איזה תנא נאמר: "כל המחובר הרי הוא כמוהו". ומשיבים כר"מ כפי שפסק בעניין "בית-הפך" ו"בית-התבלין" וכו'. ודיון, בו התברר שזה כרבנן ומשום גזירה, והסבר.

ז' 26 - ברייתא בעניין חיבור לטומאה של חלקי "מספורת של פרקים", או "איזמל של רהיטני". ובדיון על כך התברר שזו גזירת חכמים לראותם כמחוברים לעניין טומאה, אבל לא לעניין הזאה, ולכן צריך להזות עליהם בנפרד.

דף מט/א

ח' 4 - במשנה נאמר "בזמן שהן לחים" אסורים להטמין בהם, ומבררים האם מדובר שהם לחים מתוך עצמם, או גם ע"י הרטבה מבחוץ. הובאו ראיות, אבל ללא הכרעה.

משנה - דברים שמותר לטמון בהם. ודעת ר"י לגבי אחד מהם.

גמרא - כיון שנזכר במשנה שאפשר לטמון בכנפי-יונה, מוזכר דין התפילין, שצריכים גוף נקי, והסיפור על ר' יונה "בעל כנפיים".

ב' 33 - כיון שר"י חלק על אחד מהדברים במשנה, מבררים על מה. וראיה מברייתא שעל "נעורת של פשתן דקה" הוא חולק לאסור.

משנה - הלכה, מותר להטמין בעורות ואף לטלטלם. ומותר בצמר, אך לא לטלטל אותו.

י"ד 24 - קושיא על ר"ש שאוסר לטטול הנר כשהוא דולק, ומאידך הוא מתיר דבר שאינו מתכוון. דיון בדבר, והמסקנה שר"ש אוסר בנר משום שנעשה בסיס לדבר האסור.

דף מז/א

ט"ו 2 - קושיא על ר' יוחנן שהביא עדות על רבי שהתיר לטטול מחתה עם האפר שבתוכה, כיון שר' יוחנן סותר עצמו במקום אחר. דנים בדבר ומיישבים את הסתירה.

ט"ז 22 - דיון בהרכבה של מיטה המתקפלת בשבת. על כך שאל רב הונא את החכמים והתירו לו. לאחר מכן רב יהודה אסר בשם רב ושמואל. והובאו עוד מקורות לאסור. והתירוץ שההיתר היה כדעת רשב"ג שאם החיבורים רפויים מותר.

דף מז/ב

משנה - הלכה, מותר להניח כלי תחת הנר כדי לקלוט את הניצוצות, אבל ללא מים כיון שבכך הוא מכבה.

גמרא – תחילה מסבירים מדוע אין כאן "ביטול כלי מהיכנו", ובעניין המים - מניחים שהמשנה כר' יוסי הסובר שהגורם לידי כיבוי חייב. ודוחים זאת, כי במשנה מדובר שגם בערב-שבת אסור, והטעם, שבשבת, הנחת המים זה כיבוי ממש, ובערב-שבת רק גזירה שמא יעשה זאת גם אחרי כניסת-השבת.

פרק ד' "במה טומנין"

דף מז/ב

משנה – רשימת הדברים שאין לטמון בהם את הקדרה בערב-שבת, מפני שהם מוסיפים חום, (ולא רק שומרי חום).

גמרא - בירור מהי ה"גפת" הנזכרת במשנה, האם של זיתים או של שומשומין. המסקנה - גם של שומשומין. ואילו לגפת של זיתים יש חומרא נוספת לעניין העלאת הבל. וכן תיאור שני מקרים בהם אסור רבה הטמנה, וההסברים לכך.

דף מח/א

ב' 15 - נשאל אביי: אם טמן אדם ב"מוכין" (שהם בד"כ מוקצה) - האם הטמנה זו מבטלת את המוקצה שבהם, מכיון שקבלו מעמד של "כלי", או לא? והשיב שהם עדיין מוקצה. הובאה ברייתא לראייה, ונדחתה.

גמרא - דברי שמואל שמותר להטמין את הצונן. והסבר של אביי שחידושו הוא שהיתר זה כללי, ולא רק כדוגמא של המשנה.

ב' 12 - דיון בדעת רבי, שפעם אסר להטמין הצונן ופעם התיר. ומוסבר שחזר בו לאחר ששמע את דעת ר' יוסי. ואגב, תיאורי החיבה והכבוד של רבי לחכמים.

ג' 23 - מעשה ברב נחמן שביקש להטמין עבורו צונן בשבת, ולתת לו מים שבישולם נוכרי. הסברו של רב יוסף למנהגיו אלה לפי הלכות הטמנה בצונן, והלכות בישולי-נוכרי.

ד' 33 - תוספתא ובה שורה של הלכות בעניין הטמנה, בשם רשב"ג, שהיה מיקל בהן.

דף נא/ב

ה' 1 - דעת ר"י שנעורת של פשתן דקה, דינה כזבל ואסור להטמין בה. ועוד הלכות בענייני הטמנה וריסוק ברד או שלג.

פרק ה' "במה בהמה"

משנה - דברים שמותר לבהמות לצאת בהם בשבת, מכיוון שאינם נחשבים למשא. ואגב - כיצד אפשר לטהר אותם מבלי להסירם מהבהמה.

גמרא - הסברים ל: "נאקה בחטם" ו"לובדקים בפרומביא", הנזכרים במשנה.

ב' 23 - דיון בשאלה מה אם מחליפים, כגון גמל-בחטם ונאקה-באפסר. עיקר הדיון אם "שמירה יתירה" נחשבת כמשא. הובאה מחלוקת תנאים בזה, והלכה כר' חנניה, שאינו משא.

דף נב/א

ג' 4 - ברייתא ובה היתר להוציא את העז באפסר שנכנס בחקיקה שבין הקרניים. ודיון בשאלה אם מותר גם לקשור לה את האפסר בזקנה. הסבר צדדי השאלה, ונשארה ב"תיקו".

ד' 9 - דיון בהלכה: "ולא ברצועה שבין קרניה", האם זה אסור לנוי או אם גם לשמירה. מחלוקת בין רב ושמואל, ודיון מהי דעתו של כל אחד. מביאים מקורות שונים לראייה ששמואל הוא המתיר ב"לשמר".

ה' 32 - במשנה נאמר: "יוצאין בשיר ונמשכין בשיר" - מחלוקת בהסבר הדברים: לרב הונא מותר

ומחלוקת כיצד ינהג בצמר אם רוצה להוציא את הקדירה או להחזיר.

גמרא - דיון בעניין הטמנה בשלחין (עורות), הנזכר במשנה. לבירור, האם מדובר בעורות של "אומן" או של "בעל-הבית". ועוד שאלות. מובאים מקורות שונים, ובסוף מוצאים שזו מחלוקת תנאים.

דף מט/ב

ב' 17 - דיון בדברי חכמים שאבות מלאכות הן ל"ט, לברר מספר זה כנגד מה. שתי תשובות: 1. כנגד מספר המלאכות בעבודת המשכן. 2. כנגד מספר הפעמים שהמלה "מלאכה" נזכרת בתורה.

ג' 44 - דיון בדין טלטול גיזי צמר שטמנו בהן, שבמקור אחד נאמר שאסור, ובאחר נאמר שמותר. שתי תשובות: רבא: ההבדל בין ייחדן להטמנה שמותר, לבין שלא ייחדן שאסור. רבינא: ההבדל בין של הפתק (מסודרים למכירה) שאסור לטלטל, לבין של בעל-הבית שהכין אותם לשימוש.

דף נ'א

ד' 10 - דיון על ענפי-דקל, שהיו מוקצים להסקה או לבנייה - מה יש לעשות בערב-שבת כדי שיהיה אפשר להשתמש בהם בשבת לשיבה. דעות שונות: חכמים, רשב"ג ורב אסי, ודיון בהן.

ה' 39 - דיון בדברי רב יהודה: "מכניס אדם מלוא קופתו עפר ועושה בה כל צורכו" בשבת. באילו תנאים מדובר, וכדעת מי מהתנאים שחלקו קודם בעניין "חריות של דקל".

דף נב/ב

ו' 8 - מיני חומרים לניקוי, שהתירו חכמים לשימוש בשבת. וכן בירור אצל רב ששת, אם מותר לפצוץ זיתים כדי להשתמש בשמן שלהם לרחצה בשבת. וסיפור מנהגו של מר זוטרא שלא להשתמש ב"ברדא", כי לשם יופי היה אוסר על עצמו, בניגוד לחכמים אחרים המתירים גם ליופי.

ז' 29 - בדבר דעת רב"ע במשנה, לגבי הטמנה בגיזי צמר (מוקצים) שאמר: "יטה את הקופה על צידה וכו'", דנים במהות המחלוקת אם מותר להחזיר, ונמצא שיסודה הוא אם חוששין שמא נתקלקלה הגומה. ואגב, מקרים שונים של הכנסת חפצים בתוך "מוקצה" ודיניהם.

דף נא/א

משנה - הלכות: מותר להטמין רק מבעוד-יום. אם כיסה בזמן ונתגלה, אפשר לכסות שוב. מותר להניח קיתון מים מתחת כר או כסת לשמירת הקור שלו.

וקובעים שזו אכן מחלוקת תנאים, וכן מנסים ליישב את הסתירה לפי דעת ר"י שמדובר "כאן ליבש כאן ליחלב".

ו' 31 - סיפור המעשה באדם שנעשה לו נס ויכול היה להניק, יחס החכמים לנס זה ולעניין מזונותיו של אדם. כן מעשה בעניין רמת הצניעות של אותו זוג, שהבעל לא ידע שאשתו גידמת.

ז' 39 - ביאור לדברי המשנה: "זכרים יוצאין לבובין". שלושה הסברים למלה "לבובין", ואגב הסבר לביטוי "והרחלים יוצאות שחזות".

דף נד/א

י' 1 - ביאור המלים: "כבולות" ו"כבונות", שנאמר במשנה שהרחלים יוצאות בהן.

י"א 18 - על המחלוקת במשנה - אם מותר לעזים לצאת צרורות. מובאת מחלוקת בפסיקת ההלכה בין רב, שמואל ור' יוחנן.

משנה - במה, ובאילו אופנים, אין הבהמה יוצאת בשבת לרשות-הרבים. וכן כיצד מותר למשוך הגמלים.

גמרא - לעניין ה"גמל במטולטלת", מובאת תוספתא המוסיפה פרטים, כיצד כן מותר. וכן הערה של רבה בעניין הנקבות והמטולטלת, כיצד מותר להן.

ב' 35 - דיון בדברי המשנה: "לא עקוד ולא רגול", כיצד העקוד נעשה, וכיצד הרגול. ומביאים קושיא מברייתא, ומתרצים שיש ברייתות שונות בנושא.

ג' 40 - ההסבר מדוע אין לקשור הגמלים זה לזה - משום שנראה כיוצא לשוק. ובירור הסיבה להוראה: "מכניס חבלים לתוך ידו ומושך", לדעת רב אשי משום חשש כלאיים, ומבררים לאיזה סוג כלאים. ועוד הגבלה, בשם שמואל, על אורך החבל היוצא מתחת יד הבעלים - עד טפח, והסבר.

דף נד/ב

משנה - רשימת דברים נוספים שאסור לבעלי-חיים לצאת בהם בשבת.

גמרא - הסברים לדברים הנזכרים במשנה לגבי: החמור, התרנגולים והזכרים (אילים) - למה היו הדברים משמשים, ומדוע אסור לצאת בהם.

ב' 23 - על הרחלים נאמר במשנה שיוצאות "חנונות". מובאים ארבעה הסברים למלה "חנונות".

לה לצאת ב"שיר" גם אם כרוך בצוואר לנוי וגם בנמשכת הבהמה ע"י השיר (שיש בזה צד שמירה), ושמואל מתיר רק בנמשך. וראיות.

ו' 53 - בעניין שבסוף המשנה, בו דנים על הטומאה שיש באפסרים של הבהמות, בירור מדוע הם מקבלים טומאה. על כך שתי תשובות.

דף נב/ב

ז' 6 - דיון בעניין טבילת הטבעות של הבהמה, שכן מתעוררת השאלה: והרי יש חציצה המונעת טבילה כהלכה? ולבסוף משיבים שמדובר במקרה שהיו רווחים ביניהם.

ח' 16 - בעקבות שאלת התלמיד לר"א בעניין טומאת טבעות, מובא דיון ובו הלכות רבות בעניין טהרה וטומאת טבעות לסוגיהן.

ט' 28 - עוד שאלה לר"א על טומאה וטהרה של מחט, ובדיון נתבררו דיני המחטים לסוגיהן, לעניין טומאה וטהרה.

משנה - בהמות-הבית, במה מותר להן לצאת בשבת - דעת חכמים ודעות ר' יוסי ור' יהודה.

דף נג/א

גמרא - הערת שמואל בעניין מרדעת החמור, שמדובר שהיתה קשורה לו מערב שבת. רב נחמן מוכיח זאת גם מן המשנה וכן מברייתא המביאה גם מחלוקת בדבר האוכף.

ב' 13 - בירור אם מותר לתת את המרדעת על החמור בשבת, מבלי לצאת לרשות-הרבים. ומה דין הטרסקל והאוכף. נמצא כי יש מחלוקת רב ושמואל בעניין הטרסקל, שרב מתיר, והסכמה שמרדעת מותר ואוכף אסור. קושיא על שמואל מן התוספתא, ותירוץ.

דף נג/ב

ג' 1 - הסבר לנאמר בתוספתא: "ולא בקמיע וכו'", שהכוונה לקמיע ש"אינו-מומחה" לבהמה. ומה שנאמר "זה חומר בבהמה וכו'", הכוונה לסנדל, שלבהמה אסור, ולאדם מותר.

ד' 10 - ברייתות בענייני צער הבהמה, ומה מותר לעשות לה בשבת, אשר לכאורה יש מהן קושיות לרב ושמואל, ותירוץ.

ה' 25 - דיון בדברי התוספתא "ולא עיזים בכיס שבדיהן", מקשים הרי בברייתא התירו זאת.

פרק ו' "במה אישה"

דף נז/א

משנה - דברים שאין לאישה לצאת בהם בשבת, גזירה שמא תסיר אותם להראותם, ותבוא לטלטלם.

גמרא - בירור, מה עניין "ולא תטבול בהם", שנזכר במשנה, מסבירים שזה כמתן טעם לדין שלא תצא בחוטי צמר וכו'. אגב מבררים מה יהיה דין שרשראות חלולות של חוטים לעניין חציצה בטבילה ולעניין הוצאה בשבת.

ב' 27 - עוד בעניין טבילה וחציצה, מובאת משנה ממסכת "מקוואות" בעניין חוטי צמר ופשתן, שיש מחלוקת אם חוצצים או לא. וכן דיון בדברי רב הונא: "וכולץ בראשי הבנות", לברור מה בא למעט. וכן דיון במחלוקת ר"י וחכמים בעניין חוטי-שער, ולמסקנה – שבזה אין ביניהם מחלוקת.

דף נז/ב

ג' 19 - במשנה: "ולא בטוטפת". בירור מהי הטוטפת. רב יוסף משיב, אך אביי מקשה עליו, ונותן הסבר אחר, וראיה לו מברייתא.

ד' 29 - דיון על הנאמר במשנה "ולא בכבול". לברור מהו ה"כבול", אם חותם של עבד או כיפה של צמר. ר' אבהו סובר שמדובר ב"כיפת-צמר" וראיתו מברייתא, ושמואל סובר שזה "חותם של עבד". ודנים בדעת שמואל, שהרי נמצאו ברייתות סותרות בדבר, ומיישבים אותן.

דף נח/א

ה' 40 - בברייתא נאמר: "ולא בזוג שבצווארו, אבל יוצא בזוג שבכסותו", ומסבירים מה הטעם להבדל.

ו' 47 - נאמר בברייתא: "... ולא בזוג שבכסותה, זה וזה אין מקבלין טומאה". דיון בעניין הטומאה, כיון שממקום אחר משמע ש"זוג" מקבל טומאה, ומתריצים בהבחנה: בין יש בו ענבל לאין בו ענבל.

דף נח/ב

ז' 23 - נאמר בברייתא שהזוג שניטל הענבל שלו, עדיין נשארת טומאתו עליו. דיון בשאלה: מה התועלת בזוג כזה בלא ענבל? ומשיבים.

דף נט/א

ח' 4 - דיון בדעת ר' יוחנן, שאמר קודם שזוג ללא ענבל טמא כי "ראוי לגמע בו מים לתינוק", ואילו במקום אחר נאמר בשמו שצריך לשמש "מעין

ג' 40 - הסברים לנאמר במשנה: "גימון" "עור הקופר". כן דנים על "הרצועה שבין קרני-הפרה", שיש מחלוקת בין רב ושמואל אם מותר לצאת בה. והסבר עניין פרתו של ראב"ע.

ד' 50 - הערה על החלפת שמות חכמים בסדר מועד: במקום ר' יוחנן יבוא ר' יונתן. ואח"כ דנים במצוות התוכחה, על מי היא חלה ובאיזה היקף. וכן באחריות מי הדאגה לנזקקים.

דף נ"ה/א

ה' 2 - עוד בעניין התוכחה, מעשה ברב יהודה ושמואל. ומעשה בר' זירא שביקש מר' סימון להוכיח את בני בית ראש-הגולה, והוא השיב שלא יקבלו ממנו. על עניין זה מובא מדרש אגדה ממנו מוכח שבכל מקרה יש להוכיח.

ו' 42 - כיון שנזכרה זכות-אבות שתמה, מבררים מאימתי. על כך מספר תשובות עם הסימוכין שלהן.

ז' 52 - דיון על דברי רב אמי: "אין מיתה בלא חטא וכו'" בראיות לכאן ולכאן, עד שנדחו דבריו ב"תיובתא"

דף נה/ב

ח' 19 - דיון על דברי ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן, בעניין ראובן - אם חטא או לא. מובאת מחלוקת חכמים בכך עם ראיות ורמזים במקרא.

ט' 34 - דיון על בני עלי חופני ופנחס, שיש אומרים שלא חטאו ויש אומרים שפנחס לא חטא.

י' 48 - בירור על בני שמואל הנביא אם חטאו ובמה.

דף נו/א

י"א 15 - עוד, על דברי ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן: "כל האומר דוד חטא, אינו אלא טועה", ודיון במהות העניין עם אוריה החיתי.

י"ב 40 - האם קיבל דוד המלך לשון הרע - מחלוקת רב ושמואל, ותיאור האירוע.

דף נו/ב

י"ג 18 - בירור עניין שלמה המלך - אם חטא ובמה.

י"ד 40 - "כל האומר יאשיהו חטא - אינו אלא טועה". בירור עניינו של יאשיהו: גדלותו, צדקותו וחזרתו בתשובה.

הבריאה. הובאו על כך שתי הדעות האפשריות, וסברותיהם.

דף סא/א

ד' 13 - מהספור על ר' יוחנן שביקש נעל שמאל תחילה, מתעוררת קושיא מן הברייתא הקובעת לנעול ימין תחילה. דעות שונות ליישוב הסתירה, והמסקנה למעשה. כן מובאת הברייתא ובה ההוראות בדבר הקדמת הימין בפעולות השונות.

ה' 31 - במשנה נאסר לצאת בשבת עם תפילין. על כך אומר רב ספרא שמדובר גם לפי הדעה ששבת זמן תפילין, והסבר מדוע. (בשתי מסורות).

ו' 30 - בעניין היציאה בקמיע לרפואה, מעירים כי די בכך שכותב הקמיעות הוא מומחה כדי שאפשר לצאת בקמיע. לאחר מכן דיון: אימתי הכותב או הקמיע נחשבים כ"מומחים".

דף סא/ב

ז' 14 - דיון אם על הקמיע עצמו, יש קדושה. והמסקנה: אם יש בו שם ה' - יש בו קדושה. ומותר לצאת בו בשבת, כיון שמרפא, וכן מותר להיכנס בו לבית-הכסא, כיון שהוא מחופה עור.

דף סב/א

ח' 10 - תרגום לארמית לשמות הנזכרים במשנה: שריון, קסדא ומגפיים.

משנה - דברים שאסור מן התורה לאישה לצאת בהם בשבת, משום משא, לפי ר"מ. וחכמים חולקים ב"כובלת וצלוחית של פלייטון" משום שנחשבים לתכשיטים המותרים.

גמרא - בדבר היציאה בטבעת, אמר עולא: "וחילופיהן באיש", כלומר: לאישה אסור בטבעת עם חותמת, ולאיש אסור בטבעת בלי חותמת. מקשים עליו ממקורות שונים, ומתרצים.

ב' 32 - בעניין "כוליאור וכובלת", הנזכרים במשנה, מסבירים מה הם. כן מביאים ברייתא הדנה בכובלת, ובה חולקים ר"מ, חכמים ור"א. דנים בדעת ר"א, שלכאורה סותר עצמו ממקום אחר, ומתרצים.

דף סב/ב

ג' 1 - כיון שנזכרה מחלוקת ר"א ור"מ בעניין "כובלת", מביאים את המקור, ומבררים שמחלוקתם כשיש בכובלת בושם, אבל אם אין - חייבת. כן מבררים את הדין בפחות משיעור בהוצאת שבת של כלי ומה שיש בו.

מלאכתו הראשונה". ויישוב הסתירה ע"י היפוך הדעות כאן בין ר' יוחנן לבין ר' יוסי ב"ח.

ט' 24 - בדבר המשנה: "ולא בעיר של זהב". מבררים שזה מין תכשיט, ומביאים ברייתא ובה שלש דעות על דין היציאה בו בשבת, ונימוקיהם.

דף נט/ב

י' 10 - מחלוקת בדבר היציאה עם התכשיט "כלילא" - רב אוסר ושמאל מתיר. דעות שונות בשאלה במה הם חולקים. וכן תיאור סיבת בואו של לוי לבבל ודרשותיו להתיר את הכלילא. ועוד דרשות חכמים המתירים הוצאת הכלילא בשבת.

י"א 36 - מובא בשם רב ושמאל שהתירו את ה"קמרא" (חגורה מהודרת). הובאו דעות שונות לנמק זאת. ואגב, עוד מספר הלכות בחפצים שונים ובגדים מיוחדים - אם אפשר לצאת בהם בשבת.

י"ב 41 - דיוק מן המשנה כי היוצאת בטבעת שיש עליה חותם - חייבת חטאת. ואילו במשנה ב"מסכת כלים" משמע שהיא כתכשיט-נשים. ומתרצים שזו מחלוקת רבנן ור' נחמיה. אך רבא מתרץ אחרת וכן רב נחמן מתרץ אחרת.

דף ס/א

י"ג 10 - דיון באיסור לצאת במחט שאינה נקובה. מדייקים מן המשנה שהמחט תכשיט, והאיסור הוא מדרבנן. ומבררים איזה מין קישוט יש במחט זו. על כך שלש תשובות, הראשונות נידחו.

משנה - רשימת בגדים ותכשיטים שאסרו חכמים על האיש לצאת בהם בשבת. "ואם יצא אינו חייב חטאת".

גמרא - בירור שהטעם לאיסור יציאה ב"סנדל המסומר", הוא גזירה משום מעשה שהיה בשבת בזמן השמד (ותיאורו לגירסותיו). ודיון מדוע הגזירה חלה גם ביום-טוב, אבל לא ביום חול. והסבר שיו"ט דינו כשבת.

דף ס/ב

ב' 11 - דיון בסנדל המסומר עצמו, האם בכל צורה ובכל מספר מסמרים. ונמצא כי לנוי - מותר, וכן יש מתירים בתנאים אחרים, ומביאים ברייתא עם עוד פרטי הלכה בנושא, ודיון בהם.

ג' 53 - דיון על הנשמע מן המשנה שמותר לצאת בסנדל יחיד בזמן שיש ברגלו מכה, לברור באיזה מהרגליים מותר, אם בזו אשר בה המכה, או

אינו אריג. ומביאים ברייתא המתארת את הציץ, וכן שר"א ראה אותו ברומי. רב דימי מודה שאמר דבר מוטעה והביא את הנוסח המתוקן. ומביאים ברייתא בעניין טומאת "אריג", "תכשיט" ו"שק", ורבא מביא את הסימוכין להם.

דף סד/א

ז' 1 - באור דברי הברייתא (למעלה) בעניין "מוסף שק על הבגד", שהוא טמא משום "אריג" והסבר. ועוד ברייתא בעניין טומאת דברים העשויים מנוצת עיזים (כמו ה"שק"). הן לטומאת שרץ והן לטומאת מת. ודיון בה.

ח' 43 - ביאור הפסוק: "ונקרב את קרבן ה'... טבעת עגיל וכומז", הסבר לתכשיטים הנזכרים בו. ונימוקי פקודי-החיל לשם מה הביאו אותם קרבן לכפרה. ובעניין זה מובאים דברי תנא דבי ר' ישמעאל ודברי רב ששת.

דף סד/ב

משנה - דברים שמותר לאישה לצאת בהם בשבת, ולאן. ומחלוקת בשן תותבת של זהב, שרבי מתיר וחכמים אוסרים.

גמרא - כיון שהמשנה הביאה את ההיתר בחוטי-שער, גם משלה גם משל חברתה וגם משל בהמה, מסבירה הגמרא את ה"צריכותא" לפירוט זה. וכן מובאת ברייתא על התנאי שלא תחליף זקנה בשער צעירה וההפך, והטעם.

ב' 22 - על הנאמר במשנה: "בכבול ובפאה נוכרית לחצר", אומר רב, שרק אלה מותרים לחצר, אבל כל שאר התכשיטים שאסרו חכמים להוציא לרה"ר, גם לחצר אסור. ור' ענני חולק. קושיא על רב ענני, ותירוצה. וכן הסבר להיתר הוצאת הכבול והפאה לחצר – "כדי שלא תתגנה על בעלה".

ג' 38 - כלל, בשם רב: "כל מקום שאסור מפני מראית-עין גם בחדרי חדרים אסור". קושיא ממה שנאמר בברייתא שמותר לבהמה לצאת לחצר בזוג-פקוק, ומתרצים שיש בזה מחלוקת תנאים, ומביאים אותה.

דף סה/א

ד' 2 - הערות והסברים על דיני ה"מוך" שבמשנה, על מנהגם של ר' יוחנן ור' ינאי שיצאו במוך. כן מסבירים מה הם הדברים (הנזכרים במשנה) שמכניסה לפה, ומדוע.

ד' 9 - כיון שנזכר הפלייטון (בושם), מובא הפסוק: "וראשית שמנים ימשחו", ומוסבר שזה הפלייטון. ודיון בגזירת ר"י בן בבא על שימוש בפלייטון מפני האבל על החורבן, וחכמים לא הסכימו עמו. דיון במחלוקת זו המבהירה את העיקרון של הגזירות על החורבן בתחום זה. וחזרה לפסוקים לתיאור גנותם של גדולי שומרון.

ה' 21 - ברייתא ובה שלושת הדברים הגורמים לעניות, והערות רבא באיזה מקרים מדובר.

ו' 30 - תיאור חטאי בנות-ציון ועונשן, על פי דרשות הפסוקים (בישעיה ג'). ותיאור אנשי השחץ (הגסות) שהיו אז בירושלים. וכן, מה קרה לעצי הבושם של ירושלים עם החורבן.

דף סג/א

משנה - דין היציאה עם כלי נשק בשבת (דוגמאות) - חכמים אוסרים מן התורה, ור"א מתיר, שלדעתו הם כתכשיטים. וכן מובא דין "ביריות" ו"כבלים".

גמרא - תחילה מוסבר מהי "אלה" ואחר-כך מובאת ברייתא המביאה את המחלוקת במשנה. ודנים לפי הדעות השונות על ימות-המשיח, אם יהיו כלי נשק.

ב' 27 - כיון שנזכר הפסוק "והדרך צלח וכו'", דורשים אותו לעניין לימוד התורה בזוגות, והברכה שיש בלימוד, מעלות הלימוד וסגולות התורה.

ג' 44 - כיון שנזכר מאמר בשם ר"ל, מביאים עוד מאמרים בשמו בנושאים שונים.

דף סג/ב

ד' 8 - ביאור כוונת הפסוק בקוהלת: "שמח בחור בילדותך וכו'". לדעת רב הונא: את חלקו הראשון אומר היצר-הרע, וחלקו השני - היצר-הטוב. לפי ר"ל: חלקו הראשון על לימוד והשתעשעות בדברי-תורה, והשני על עניין המעשים הטובים.

ה' 15 - במשנה נאמר ש"בירית טהורה", מביאים דברי רב יהודה שבירית היא "אצעדה" שטמאה, ומיישבים את הסתירה. ומסופר על דיון בין רבין לרב הונא על ההבדל בין "בירית" ו"כבלים", וכי נהגו באחת המשפחות לחבר את הכבלים ברגלי הבנות בשלשלת, כדי למנוע הליכה גסה, וכי משום כך היא כלי ומקבלת טומאה.

ו' 36 - דברי רב דימי בשם ר' יוחנן שאריג כלשהו טמא לומדים מדין ה"ציץ". אביי מקשה שהרי הציץ

גמרא - בירור מהם ה"קשרים" הנזכרים במשנה. שתי תשובות מתחום הסגולות: בשם רב יהודה אמרו שהם "קשרי פואה" (מין צמח), ומוסבר למה הם מועילים וכיצד. וכן מדוע נאמר במשנה "בנים" קטנים דוקא. הסבר אחר ל"קשרים" הוא הסגולה לבן שיש לו געגועים לאביו וקושר את הרצועה של מנעל ימין בשמאל.

ב' 19 - ארבע הוראות בשם רב חמא בר גוריא בענייני רפואה בשבת, ומחלוקת על האחרונה "לפופי ינוקא בשבתא".

ג' 31 - סגולות שונות שמסר אביי בשם האומנת שלו, ומשולבת בהם ברייתא על "אבן תקומה". ועוד סגולות בשם חכמים אחרים למחלות שונות.

דף סז/א

ד' 33 - במשנה: "ובני מלכים בזגין" (פעמונים). מעירים כי כך מותר לכל אדם, כדעת ר"ש שאמר "כל ישראל בני מלכים הם". ומסביר רבא שמדובר בפעמונים שבשולי האריג.

משנה - ר"מ מתיר לצאת בדברים שיש בהם "משום סגולה", וחכמים אוסרים להשתמש בהם כלל, גם בחול, משום האיסור ללכת ב"דרכי האמורי".

גמרא - הסברים לסגולות במשנה, ולמה הן מועילות.

ב' 38 - אביי ורבא מסכימים שכל דבר שיש בו משום רפואה - אין בו איסור משום "דרכי אמורי". קושיא עליהם מברייתא, ותירוצה.

ג' 45 - ברייתא המביאה דברים האסורים לפי פרק "דרכי אמורי", ותחילה מלמד ר' חייא בר אבין את ה"תנא" שלו כיצד יש ללמוד פרק זה. וכן מובאת ברייתא ובה דברים שאין בהם משום "דרכי-אמורי".

פרק ז' "כלל גדול"

דף סז/ב

משנה - כלל בקביעת מספר "קורבנות-חטאת" שצריך להביא המחלל שבת בשגגה - אם ידע ששבת היום או לא; אם עשה זאת במספר שבתות, או במספר עבירות - ודוגמאות שונות.

דף סח/א

גמרא - דיון על דברי המשנה שהכלל הוא "גדול", נוסח הנאמר גם בדיני-שביעית, ואילו בדיני-מעשר,

ה' 20 - על מחלוקת רבבי וחכמים במשנה על "שן תותבת", מעיר ר' זירא שהמחלוקת בזהב אבל בכסף גם חכמים מתירים. וכן ראייה מברייתא. אביי מציין שרבי, ר"א ורבי שמעון בן אלעזר סוברים שכל דבר שהוא ל"גנות", אין האישה מורידה להראות לאחרות. ומביא ראיות לכך.

משנה - דברים שמותר לאישה או לבנות הקטנות, לצאת בהם בשבת.

גמרא - הסבר מהי ה"צינית" הנזכרת במשנה, ודיון מדוע הזכיר את מטבע ה"סלע" ולא דבר אחר.

ב' 33 - בהקשר לדברי משנה: "הבנות יוצאות בחוטיין", מסופר על אבוה דשמואל שלא התיר לבנותיו לצאת בחוטיים, ועוד שני דברים שהנהיג להן. ובא ההסבר והנימוק לכל אחד מהם.

דף סה/ב

ג' 8 - דיון בדין "פורפת", שלכאורה יש סתירה פנימית במשנה, ויישובה. וכן דיון בשאלת אביי אם מותר להערים "לפרוף על האגוז" כדי להוציא בגד לבנה הקטן, ונשארה ב"תיקו".

משנה - דין ה"קב של הקיטע" וכן הסמוכות והכסא שלו, לעניין הוצאה בשבת, לעניין טומאה ולעניין כניסה לבית המקדש.

דף סו/א

גמרא - דיון בנוסח המשנה, האם ר"מ מתיר ור' יוסי אוסר, ככתוב במשנה, או כדעות שהופכות את הדברים, כגון רב הונא ושמואל. ומביאים ראייה מרב, שהנכון כמשנתו, ואף רב הונא ושמואל חזרו בהם, וראיות לכך.

ב' 33 - במשנה נאמר שאם יש לקב בית קיבול הוא טמא. על כך באה מחלוקת: רבא אומר שטמא גם טומאת "מדרס", ואביי אומר שלא טמא מדרס. ומנמקים דבריהם.

דף סו/ב

ג' 2 - בעניין כסא הקיטע והסמוכות שלו, שבמשנה נאמר שלא יוצאים בהן בשבת וכו'. ובשם ר' יוחנן נאמר בניגוד למשנה. ומתמצים שה"תנא" של ר' יוחנן טעה בנוסח המשנה, ור' יוחנן תיקן אותו. וכן הסבר מהו "לוקטמין", הנזכר במשנה - על כך שלושה פירושים שונים.

משנה - הלכה, מותר לבנים לצאת ב"קשרים" לסגולה. ובזגין (פעמונים) מותר לכל אדם.

י" 28 – בירור שאלת רבא: כיצד יתחייב מי שעשה מלאכות שונות, כגון קצירה וטחינה, בשגגת-שבת וזדון-מלאכות, ושוב עשה זאת, אך ההפך בזדון-שבת ושגגת-מלאכות, וכדומה, ונודע לו - האם קורבן חטאת על עבירה אחת תכפר "בגרידה" גם על אחרת? על כך דעות רבא ואביי ודיון בהן, ולמסקנה הסכים רבא לאביי שיש "גרידה" אבל חלק עליו ואמר ש"אין גרידה לגרידה".

דף עא/א

י"א 17 - בהקשר לדעות אביי ורבא (קודם), שיש "גרידה" בחטאות, שואל ר' זירא את ר' אסי: מה אם עשה "קצירה וטחינה" בחצי שיעור, פעם בשגגת-שבת וזדון-מלאכות, ופעם ההפך - האם מצרפים את שני חצאי השיעור ומחייבים אותו קורבן, או לא? והשיב לו שלא מצרפים. ודנים בכך תוך השוואה לאכילת-איסור.

דף עא/ב

י"ב 5 - דיון במחלוקת ר' יוחנן ור"ל, במקרה שאכל כזית חלב, ובאותו "העלם" אכל עוד כזית, ונודע לו על הראשון ואח"כ נודע לו על השני - שר' יוחנן אמר חייב שתי חטאות, ור"ל אמר שחייב רק אחת - מראים מה הסימוכין שלהם בפסוק. ורבינא ורב אשי דנים במהות המחלוקת.

י"ג 33 - עוד בעניין מספר הקורבנות שצריך להביא על עבירות חוזרות, כגון הבא על "שפחה חרופה", מספר פעמים, שצריך "קורבן-אשם" - מה הדין אם "נודע" לו בין פעם לפעם. דיון על כך, לפי השיטות השונות, אם ב"אשם-ודאי" צריכה "ידיעה" בתחילה, או לא.

דף עב/א

י"ד 21 - בירור, מהי הגדרת "שגגה" בעניין שבת, (אשר חייב עליה "חטאת"). מחלוקת אביי ורבא במקרה ש"נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לקרקע, שרבא פוטר ואביי מחייב חטאת. ודיון בראיותיהם, במיוחד בברייתא העוסקת בחומר של שבת משאר מצוות, וההפך.

דף עג/א

ט"ו 9 - עוד שתי דוגמאות למחלוקת אביי ורבא, בעניין הגדרת שוגג שחייב בשבת, ועושים "צריכותא" להבאת שלש דוגמאות שונות. קושיא על רבא מן האמור על המשנה "אבות מלאכות וכו'", ותירוצה.

לאחת השיטות, לא נאמרה המלה "גדול". ובדיון מסבירים החכמים את ההבדלים בין העניינים אשר הביאו לציון "גדול".

ב' 33 - דיון בהסבר של רב ושמואל על המקרה הראשון במשנה, כי מדובר באדם שלא ידע מעולם על השבת, כגון תינוק שנשבה בין הנוכרים. קושיות עליהם ומשיבים שכוונתם "בהכיר ואחר כך שכח", כדבריהם במקום אחר.

דף סח/ב

ג' 10 - הסברם של ר' יוחנן ור"ל למשנה: שמדובר בהכיר בשבת אבל שכח - חייב, ואילו ב"תינוק שנשבה" - פטור לגמרי (שלא כדעת רב ושמואל). כן מובאת ברייתא ובה מחלוקת דומה בין מונבז לר"ע, ונמצא שר' יוחנן ור"ל כמונבז, ושמואל כר"ע.

ד' 33 - בירור הסימוכין לדעת מונבז ורבנן, וכיצד לשיטתם מוגדרת השגגה. מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בהסבר דעת רבנן ודיון בה.

דף סט/א

ה' 34 - דברי אביי שאין מחלוקת בין החכמים (למעלה) לגבי שבועת-ביטוי. וכן לגבי שגגה באכילת-תרומה ע"י זר, והסבר. ודעת רבא החולק על אביי.

דף סט/ב

ו' 16 - דיון במצבו של אדם הנמצא במדבר שאינו יודע אימתי שבת - כיצד ינהג, הן לקביעת יום-השבת והן לגבי עשיית מלאכה בכל הימים. על כך מספר דעות ודיון בהן.

ז' 40 - דיון על דברי המשנה הקובעת: יש המחלל שבתות הרבה וחייב קרבן אחד על כולן, ויש שחייב על כל שבת ושבת. רב נחמן מציין את הסימוכין לכך בפסוקים, ומה טעם להבדלי ההלכה. אך רב נחמן בר יצחק מפרש את הפסוקים ההפך.

דף עא/א

ח' 8 - במשנה נאמר, שהיודע שהוא שבת ועשה בשוגג הרבה מלאכות, שחייב על כל אב מלאכה ומלאכה. מבררים: מה ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם? וכן מניין שיש חילוק מלאכות בזה, הרי הן נעשו ב"העלם אחד"? על כך שלש דעות: שמואל, ר' נתן ור' יוסי.

דף עב/ב

ט' 5 - דיון בשאלת רבא: מה הדין אם "העלם זה וזה בידו?" (העלם שבת וגם העלם מלאכות). רב נחמן השיב שחייב רק חטאת אחת, ונערך דיון עליה.

י" 16 - דברי חכמים על מספר ה"חטאות" שחייבים על ייצור כל אחד מהדברים הבאים: "חבית", "תנור" או "כוורת-קנים".

י"ב 21 - דיון במלאכות הקשורות להכנת הבגד - גיזת הצמר, ליבוננו, טויתו והדומות להן - באיזה מקרים חייב, וכמה "חטאות".

י"א 28 - דיון בין אביי ורבא בעניין המלאכות "קושר ומתיר" - לברור היכן נמצאו מלאכות אלו בעשיית המשכן.

י"ג 34 - הערות: 1. בעניין "התופר שתי תפירות", אומר ר' יוחנן שמדובר בתופר וקושר את החוטים. 2. בעניין "הקורע על מנת לתפור", אומרים רבה ור' זירא שמדובר ביריעה שתולעת עשתה בה חור. 3. הלכה בשם רב שהמותח חוט תפירה - חייב. ואגב, מביאים עוד שני דברים בשם רב: בעניין לימוד מה"מגוש" (המסית) ובחובה לחשב תקופות ומזלות, ודיון בהם.

דף עה/א

י"ד 20 - בעניין מלאכה צידה, דיון על ציד החלזון ל"תכלת" ו"פציעתו" - מחלוקת חכמים ור"י, כמה עבירות יש כאן ומאיזה סוגים. בדיון עולים נזכרים: "נטילת-נשמה", "מתעסק", "פסיק רישא" ועוד.

ט"ו 32 - "השוחט" - בירור משום מה חייב? - רב אומר משום "צובע" ושמואל אומר משום "נטילת-נשמה". ומבררים שרב מסכים לשמואל ורק מוסיף גם משום "צובע" את הבשר בדם, כדי שיראה טרי.

דף עה/ב

ט"ז 6 - בעניין "המולחו והמעבדו", דנים בשאלה: היינו מולחו והיינו מעבדו? - על כך תשובת ר' יוחנן ור"ל. וכן ברור אם יש איסור במליחת הבשר לשימור.

י"ז 14 - דברי חכמים על מלאכות שונות, בציון לאיזה "אב מלאכה" הן שייכות.

י"ח 26 - ברייתא במלאכת "הכותב": מה הדין אם "כתב", או "מחק", אות אחת גדולה כשתיים. וכי ה"ממחק" חמור מן ה"כותב".

י"ט 30 - הגדרת המלאכה "מכה בפטיש": "כל מידי דאית ביה גמר מלאכה".

כ' 34 - הסבר על סיום המשנה: "אלו אבות מלאכות חסר אחת" - מה בא הדבר למעט?

משנה - שלושים ותשע המלאכות האסורות בשבת ושמותיהן. מהן אחת-עשרה בקשר לגידולי קרקע; ושלוש-עשרה בקשר לעשיית הבגד; שבע על הכנת עורות; שתיים על הכתיבה; ושש על הבניה, האש, המכה-בפטיש והוצאה מרשות לרשות.

דף עג/ב

גמרא - ברור מדוע המשנה אמרה גם את מספר המלאכות. ר' יוחנן אומר: ללמד שאם עשה את כולם בהעלם-אחד - חייב על כל אחת.

ב' 3 - הסבר מדוע הקדימה המשנה "זורע" ל"חורש". וכן מביאים ברייתא על מלאכת "הזורע" ותולדותיה, ודיון בה ובאפשרות שפעולה אחת בעבירה מחייבת שני קורבנות.

ג' 19 - דיון במלאכת "החורש" והנכלל בה, כגון חופר וחורץ. והאפשרות שמלאכת "חורש" בשדה, כגון יישור גבשושית - תחשב למלאכת "בונה" בבית, וכי החופר לצורך העפר יהיה פטור, כי זו מלאכה שאינה צריכה לגופא ב"מקלקל".

ד' 29 - בירורים ודיונים במלאכות: "הקוצר", ה"מעמר" וה"דש", והדומות להן.

ה' 39 - "הזורח, הבורר, הטוחן והמרקד" - שואלים: הרי הן אותה מלאכה? אביי ורבא משיבים שהמשנה מונה רק את המלאכות שהיו במשכן. מקשים לפי זה מדוע לא נזכרה מלאכת כותש? אביי ורבא משיבים (רבא נדחה).

דף עד/א

ו' 7 - דיון בברייתא על מלאכת "בורר". מראים סתירה בתוכה, שתחילה מתירה לברור ובסופה אוסרת. על כך ניתנו חמש תשובות. על כולן הקשו מלבד האחרונה של אביי, שאף רבא הסכים עליה.

ז' 32 - מובאים שלושה מקרים בעניין "בורר" בהם עולה ספק בהלכה, והדיון בהם.

דף עד/ב

ח' 2 - בדבר מלאכת "הטוחן", הערות חכמים שגם המקצץ ירק, או קרשים, לחתיכות קטנות, עובר משום טוחן.

ט' 6 - "והאופה" - בירור מדוע נזכרה מלאכה זו (שלא היתה במשכן) ולא "בישול"? וכן הערות שגם המניח עץ לח בתנור, או זפת לרכך אותו - חייב משום "אופה", והסבר.

גמרא – ברייתא בה הביאור ש"יין כדי מזיגת הכוס, הכוונה ל"כוס של ברכה". רב נחמן מסביר שזה "רובע רביעית". וכן דעת רבא, כיון שיין ראוי הוא זה שמוסיפים עליו עוד שלושה חלקים כמוהו. אביי מקשה על רבא שתי קושיות. ורבא מתרצן.

דף עז/א

ב' 13 – ברייתא ובה דעת ר' נתן שיין יבש (קרוש) שיעורו ב"כזית" (כי כזית נוצר מייבוש רביעית). רב יוסף אומר שגם ר' יוסי בר"י, בברייתא, סובר כר' נתן. אך אביי דוחה זאת, כי יש הבדל בין דם לייין.

ג' 29 - בעניין "חלב כדי גמיעה", תחילה מבררים שהנכון לגרוס "גמיאה", וכן מבררים את הגירסה הנכונה לגבי מלים אחרות. אחר כך מביאים ברייתא המוסיפה פרטים בדבר חלב אישה ולובן ביצה. וכן שאלת רב אשי שנשארה ב"תיקון".

דף ע"ז/ב

ד' 11 - בעניין "דבש על הפתית" (פצע על גב הגמל), שואלים: על איזה מקום ב"כתית" מדובר? ונשארה ב"תיקון". אגב, מביאים דברי אגדה לשם מה ברא ה' יצורים שונים, ובכללם השבלול, שהוא לריפוי הכתית, ועוד. ברייתא על "חמשת האימות", ודברי אגדה על תכונות בעלי-חיים, ועל משמעות שמות שונים.

ה' 36 - דיון על הנאמר במשנה: "שמן, כדי לסוך אבר קטן", לברור מהו שיעור זה, על פי מקורות אחרים והדעות שם.

דף עח/א

ו' 7 - דיון בדברי המשנה: "מים כדי לשוף בהן את הקילור". קושיא: על פי הכלל ששיעורי דברים נקבעים לפי שכיחותם, ומדוע כאן במים, על פי הרפואה בהם, ולחומרא? על כך תשובת אביי ותשובת רבא.

ז' 22 - בדבר "שאר המשקין ברביעית", מובאת ברייתא ובה דעות חכמים, ר"ש ורשב"ג לגבי שיעור דם. ומחלוקת חכמים ור"ש במה דברים אמורים. וכן שמודים חכמים לר"ש שמי-שופכין ב"רביעית", ודיון בגמרא על פרטים בברייתא.

משנה - רשימת דברים האסורים בהוצאה, ומהי המידה הקטנה ביותר שהמוציא אותה, חייב. על חלקם יש מחלוקת.

דף עח/ב

גמרא - הסבר מדוע שיעור ה"חבל" לא כשיעור

משנה - בדין "המוציא", כלל: "כל הכשר להצניע, ומצניעין כמוהו, והוציאו בשבת חייב חטאת".

גמרא - דברים שהכלל במשנה בא למעט: רב פפא אומר למעט "דם-נידה", מר עוקבא – "עצי-אשירה". וברור אם יש מחלוקת ביניהם.

ב' 48 – שתי הערות: ר' יוסי בר חנינא אומר שהגדרת "הראוי להצניע", שבמשנה, אינה כדעת ר"ש, ומבאר. ר"א אומר שהסיפא של המשנה אינה כדעת רבי שמעון בן אלעזר, והסבר.

דף עו/א

משנה - בהמשך למשנה הקודמת: פירוט השיעור במאכלי-בהמות שאנשים נוהגים להצניע. וכן הדין שאין המאכלים השונים מצטרפים זה עם זה לכדי שיעור המחייב.

גמרא - הסבר מהי "עצה". ודיון במחלוקת ר' יוחנן ור"ל על המקרה שאדם החליף, כגון מאכל הראוי לגמל עבור הפרה, או ההפך. ומה יסוד מחלוקתם.

ב' 24 - הערה לגבי "עמיר", כי השיעור "מלוא פי טלה" הוא כ"גרוגרת" הנאמר בברייתא.

ג' 26 – בעניין צרוף מאכלי-בהמה, דיון בדברי ר' יוסי בר חנינא שכוונת המשנה, שמאכלי-בהמה שונים לא מצטרפים, הוא רק "לחמור שבהן", "אבל מצטרפין לקל שבהן".

דף עו/ב

משנה -הלכה, שיעור "מאכלי-אדם", האסורים ב"הוצאה", הוא כ"גרוגרת", וכי המאכלים מצטרפים, פרט לפסולת שבהם, והערת ר"י.

גמרא – דיון בדברי המשנה שהפסול של המאכלים אינה מצטרפת. קושיא מדין "חלה", שבו ה"סובין" וה"מורסן" כן מצטרפים לשיעור הפרשת-חלה. ותירוץ אביי.

ב' 9 – על דברי ר"י שקליפות עדשים מצטרפות, מקשים מדעתו שלו בברייתא, ויישוב הסתירה.

פרק ח' "המוציא יין"

דף עו/ב

משנה - שיעורי נזלים שונים המחייבים את המוציא אותם מרשות לרשות. ושיעור ה"שופכין" (שאינם ראויים) ב"רביעית". ודעת ר"ש ששיעור כל המשקין ב"רביעית", ואלה ששיעור פחות הם רק לגבי "מצניעיהן".

י"ב 42 - דיון בעניין "חרסית", כי לכאורה השיעור שנתן ר"י גדול משל חכמים, וזה בסתירה למקום אחר, ותירוץ.

דף פ/ב

י"ג 1 - ברייתא המוסיפה על המשנה את שיעורי ההוצאה של "שיער" ושל "טיט".

י"ד 2 - בעניין שיעור ה"סיד", מובאת ברייתא עם דעות אחרות: "כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות", ותיאור מנהגי הבנות בזה. ר' יהודה אומר: "כדי לסוד כלכול", ודיון בדעתו, ובדעת ר' נחמיה.

משנה - השיעורים לחיוב ההוצאה של: אדמה, זבל, חול הדק, חול הגס וקנה. על חלקם יש מחלוקת ר"ע וחכמים.

גמרא - בעניין החול הגס, מובאת תוספתא המבארת כי מלוא "כף סיד" הכוונה ל"כף של סיידין". וכן מבררים, דעתו של איזה תנא היא שהחול מועיל לסיד.

ב' 39 - בדבר שיעור ה"קנה" נאמר במשנה: "קנה, כדי לעשות קולמוס", ובתוספתא מוסבר: "קולמוס שמגיע לקשרי אצבעותיו", ולא התבררה מידה זו. וכן דיון בשיעור של ה"קנה העבה", שהוא "כדי לבשל ביצה קלה וכו'", להבנת הכוונה המדוייקת.

דף פא/א

משנה - שיעוריהם ל"הוצאה" של: עצם, זכוכית, צרור או אבן. על העצם והאבן יש מחלוקת.

גמרא - דיון על המחלוקת בין חכמים ור"י במשנה לגבי "עצם", כיון שנראה ממנה ששיעורו של ר"י: "כדי לעשות ממנו חף (מפתח)" הוא גדול משל חכמים, בניגוד למקובל. עולא מתרץ שמדובר ב"שיני המפתח". ואגב, ברייתא העוסקת בטומאת שיני-מפתח.

ב' 11 - בעניין "זכוכית", מובאת תוספתא המציינת שיעור אחר.

ג' 13 - הערה של ר' יעקב על דעתו של רב"י בעניין שיעור "צרור של אבן". אגב, בעניין אבנים מובאים מקורות ודיונים על שיעור האבנים שמותר לקחת לבית-הכסא, לשם קינוח, הסוג, הכמות, הגודל וכו'. וכן הוראות בעניין עשיית הצרכים, וענייני בריאות, ו"כבוד הבריות".

ה"גמי". כן מביאים ברייתא עם שיעורי דברים אחרים, ודיון לגבי שיעור ה"רבב" (שומן).

ב' 21 - דיון על גודל ה"נייר" ו"קשר מוכסין", קושיא מברייתא, עליה תירוץ רב ששת, ותירוץ של רבא שנדחה.

ג' 36 - דין על המחלוקת בברייתא לגבי "המוציא קשר של מוכסין", לברור "מאי בינייהו?". על כך שלש תשובות - של אביי, רבא ורב אשי.

ד' 45 - ברייתא בעניין "שטר חוב" ובה מחלוקת בין חכמים לר"י. וברור "מאי בינייהו?". על כך ארבע תשובות: רב יוסף, אביי, רבא ורב אשי.

דף עט/א

ה' 7 - דיון בעניין שיעורו של "עור". על כך מובאות שאלות של רבא בעניין, ותשובות רב נחמן. שלש קושיות של רבא עליו, ותירוץ. וכן שלש קושיות הגמרא על רב נחמן, ותירוץ.

דף עט/ב

ו' 1 - דיון בעניין שיעור המוציא "קלף", שבמשנה נאמר "כדי לכתוב עליו פרשת קטנה" ובברייתא נאמר: "כדי לכתוב עליו מזוזה", ואחר דיון מיישבים את הסתירה.

ז' 15 - דיון, על דברי רב: "דוכסוסטוס הרי הוא כקלף". קושיות על כך מן המשנה ומקורות אחרים, בעניין כתיבת מזוזה ותפילין וכן ס"ת - האם על קלף או דוכסוסטוס. ומתצאים ומפרשים את דברי רב באופנים שונים.

ח' 43 - בעניין הוצאת דיו, מובאת ברייתא ובה פירוט השיעור של "שתי אותיות" במצבים שונים. על כך שאלת רבא, שנשארה ב"תיקו". וכן שתי הוראות של רבא.

דף פא/א

ט' 10 - הוראות של רבא במקרים מיוחדים של הוצאת "חצאי שיעור" בשני שלבים. דיון בהן לפי כללי "עקירה והנחה", וכן לפי ברייתא בעניין והדעות עליה.

י' 30 - בירור, מדוע שיעור הוצאת ה"כחול" הוא כדי לכחול עין אחת? ותשובת רב הונא. ועוד קושיא מן הברייתא הקובעת: "לקשט - בשתי עיניים". ותירוץ.

י"א 37 - הערות קצרות בעניין: "שעוה", "דבק" ו"זפת וגופרית".

דף פא/ב

ד' 9 - דיון בדברי רב הונא, שאוסר לעשות הצרכים בשבת בשדה-ניר (חרוש), לביורור הטעם.

17 - אגב דברי ר"ל בעניין צרור עם עשב, דנים בהלכות "פרפיסא" (עציץ נקוב), לגבי הגבהתו או הנחתו בשבת.

ו' 26 - דיון בטעם לדברי ר' יוחנן שאסור לקנח בחרס בשבת. דעות שונות, וסיפור מעשה.

דף פ"ב/א

ז' 3 - שיחה בין רב הונא לבין רבה בנו, ממנה הובנו דברי רב חסדא בענייני הנהגות בית-הכסא, שלא יבוא אדם לידי סכנה, וחשיבותם של הדברים.

ח' 12 - דיון במחלוקת רב הונא ורב חסדא בדבר העדפת הקינוח בשבת בין צרור-אבן לבין חרס. וכן במחלוקת בין ר' חסדא ור' המנונא על ההעדפה בין צרור-אבן לבין צרור-עשבים.

ט' 19 - הנזקים, לפי הדעות השונות, למי שצריך להיפנות ואינו נפנה, או הצריך לנקביו ואוכל. וכן הוראות למי שנצרך ולא יכול, כיצד ינהג, או כיצד יכין עצמו ויתפנה לפני סעודת-קבע.

משנה - שיעור ה"חרס" האסור להוצאה בשבת. דעות: ר"י, ר"מ ור' יוסי.

גמרא - דיון בדעותיהם של ר"מ ור' יוסי, הן בעניין השיעור (איזה גדול יותר) והן בעניין הראיות.

פרק ט' "אמר רבי עקיבא"

משנה - דברי ר"ע, שעבודה-זרה מטמאה במשא כ"נידה", וראייתה.

גמרא - משנה ממסכת עבודה-זרה, בה מובעת דעת ר"ע כחולק על דעת חכמים האומרים שעבודה-זרה מטמאת כשרץ (שאינו מטמא במשא), והסימוכין שלהם.

דף פ"ב/ב

ב' 7 - שני הסברים למחלוקת ר"ע ורבנן שלמעלה. לדעת רבה המחלוקת "באבן-מסמא", שדעת ר"ע שמטמאה במשא. ר' אלעזר אומר שהמחלוקת ב"משא", שדעת חכמים שאינה מטמאה ב"משא".

דף פג/א

ג' 8 - קושיא לשיטת רבה (למעלה) מברייתא, ותירוצו.

ד' 15 - ברייתא המעוררת קושי על שתי השיטות - רבא ור"א, וכיצד הם מסבירים אותה לשיטתם.

ה' 23 - רב אשי מסביר את הברייתא האחרונה תוך דיוק בכל מלה, ולפי הסברו עבודה-זרה שהסיטה מישהו מטמאה אותו, ומבררים כיצד זה אפשרי.

דף פג/ב

ו' 6 - שאלתו של רב חמא בר גוריא: האם עבודה-זרה ישנה לאיברים? שתי האפשרויות להבנת השאלה, אך התשובה "תיקו".

ז' 17 - דיון בשאלתו של רב אחדבוי בר אמי: מהו השיעור הנמוך של איסור עבודה-זרה מהו, (האם גם בפחות מכזית?). הסבר שמדובר בעניין טומאה, ולמסקנה - "כזית", כיון שדימו אותה למת. וכן שאלה לרבנן מדוע בלימוד עניין ע"ז הם מקילים? ומשיבים, כי טומאת ע"ז היא מדרבנן.

משנה - הסימוכין לכך שהספינה טהורה (אינה מקבלת טומאה), הוא: "דרך אניה בלב ים" - כמו הים שאינו נטמא, כך הספינה.

גמרא - הסבר דרך לימוד הדין מהפסוק. ובברייתא בה למד חנניה שאין הספינה נטמאת, כיון שאיננה "מטלטלת מלא וריקן" - כמו שק. ומבררים שעשוי להיות הבדל בין הדעות בשני מקרים - ב"ספינת חרס" או "ספינת הירדן", והסבר.

ב' 49 - מן ההסבר של רבי חנינא בן עקביא למד רב: "לעולם אל ימנע עצמו מבית-המדרש וכו'" ועוד דרשות בשבח לימוד-התורה. וכן בירור, האם טלטול כלי כבד ע"י שוורים, כגון "ספינת הירדן", שמו טלטול? ומשיבים שכן, בראיות ממשניות.

דף פד/א

ג' 8 - ברייתא בעניין "טומאת מדרס" בכלי-חרס, ור' יוסי אומר שאף בספינה. קושיא על ר' יוסי ותירוצה ע"י רב זביד. התירוץ נידחה ע"י רב פפא, והוא נותן תירוץ משלו.

ד' 18 - בירור, מניין שכלי-חרס אינם נטמאים "טומאת-מדרס". על כך תשובות של חזקיה ושל דבי ר' ישמעאל. עליהם מקשה ר' אילעא מדין "מפץ" (מחצלת), ומשיבים. וכן דעת רבא, שאין טומאת-מדרס לכלי-חרס, לומדים מן הפסוק: "וכל כלי פתוח וכו'".

דף פד/ב

משנה - הלכה, בדיני "כלאיים": ערוגה מרובעת בת ששה על ששה טפחים, שאפשר לזרוע בה אחד

ג' 28 – ברייתא ובה המחלוקת על יום מתן "עשרת-הדברות": חכמים אומרים בששה בסיון, ור' יוסי אומר בשבעה בו. רבא מסביר את השיטות. הגמרא מקשה על ר' יוסי ומתרצת.

דף פז/א

ד' 8 - כיון שנזכר שמושה הוסיף יום מדעתו, מובאת ברייתא המציינת את שלושת הדברים ששינה משה מדעתו וה' הסכים עמו. עם הסימוכין שמצא משה לכל דבר, ומניין שה' הסכים עמו.

ה' 31 – המשך הדיון במחלוקת חכמים ור' יוסי (על מספר ימי הפרישה ותאריך מתן תורה), בקושיות עליהם, מברייתות, ותירוצן. תוך כך מוסבר הנאמר: "וישב משה את דברי העם אל ה'" – מה היו הדברים. על כך שלוש תשובות. ועוד מדרשי-אגדה.

דף פח/א

ו' 16 – מדרשי-אגדה על מעמד הר-סיני, מתן תורה וכו'.

דף פט/ב

ז' 5 - בקשר ל"לשון של זהורית וכו'", הנזכרת במשנה, מובאים מדרשי אגדה על הפסוק "אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'", וכן מדרשים על האבות.

משנה - שיעורם של דברים שונים לעניין איסור הוצאה בשבת. ובהם: עצי בישול, תבלינים, חומרי צביעה וחומרי כיבוס.

גמרא - בירור עניין "המוציא עצים", שהרי כבר נאמר הדבר כשדובר על ה"קנה כדי לעשות קולמוס וכו'?" ומשיבים.

ב' 59 - בעניין צירוף מיני התבלים, מראים סתירה ממקום אחר. ומיישבים.

דף צ/א

ג' 3 - בדבר שיעור חומרי-הצבע, מראים סתירה ממקום אחר, ומיישבים.

ד' 9 - הסבר לשמות חומרי-הכביסה הנזכרים במשנה, ומהותם. בעניין הבורית נערך דיון קצר.

משנה - דברים ששיעור הוצאתם הוא "כלשהו", ודעת ר"י.

גמרא - הסבר לאיזה צורך יש בשיעור "כל שהוא" לכל אחד מהדברים הנזכרים במשנה. כן מובאת ברייתא המרחיבה בעניין מיני המתכות.

בכל צד ואחד באמצע חמשה מינים - אין בה חשש לאיסור כלאיים, והסימוכין לכך.

גמרא - רבי יהודה מסביר היכן הרמז בפסוק לדין המשנה על חמשה צמחים.

דף פה/א

ב' 2 - מבררים מניין לחכמים שבמרחקים כאלה, הנזכרים במשנה, אין יניקה של הצמחים זה מזה. והוא, שלמדו זאת מיושבי הארץ הראשונים, אשר התמחו בכך.

ג' 15 - דברי רב אסי, וכן בברייתא, שבמשנה מדובר ב"ששה על ששה" בתוך הערוגה, מלבד גבולותיה. ובירור מהו רוחב הגבול עצמו.

ד' 21 - מחלוקת רב ושמואל: רב סובר שמדובר במשנה בערוגה בודדת, ושמואל אומר שגם בערוגה בין ערוגות, ונימוקיהם.

דף פה/ב

ה' 7 - דיון במקרה ש"הפקיע תלם אחד" לכל אורך הערוגה - מחלוקת רב ששת אוסר ורב אשי מתיר. רבינא מקשה על רב אשי מן המשנה, ומתרצים.

ו' 16 - דיון בדברי רב כהנא בשם ר' יוחנן: "הרוצה למלאות כל גינתו ירק" ממינים שונים – כיצד יעשה. מקשים עליו, ומתרצים דבי ר' ינאי ורב אשי. רבינא מקשה על רב אשי מברייתא, והגמרא מתרצת.

דף פו/א

משנה - עוד ארבע הלכות בנושאים שונים, מסדרת המשניות הפותחות במלה "מניין" - שיש להן רמז בפסוקים.

גמרא - בירור, כדעת מי משנתנו במחלוקת התנאים בעניין "פולטת שכבת זרע"; וכן כדעת מי המשנה בעניין פרישת ישראל מנשותיהם לפני מתן-תורה, במחלוקת רבנן ור' יוסי בזה. דיון מורחב על העניין לצדדיו.

דף פו/ב

ב' 13 - דיון בדברי ר' חסדא, שהמחלוקת "עד אימתי מטמאה שכבת זרע", היא רק בזו הנפרשת מן האישה, אבל מן האישה - מטמאה כל זמן שהיא לחה. על כך מקשה רב ששת, ומתרצים. ר"פ מעלה ספקות בעניין זמן סרחון שכבת-הזרע במקרים שונים, ונשארו ב"תיקו".

ה' 16 – רבא מביא מקרים אשר יש ספק מהו הדין בהם. כגון: הוציא כגרוגרת לשם אכילה, ונמלך והחליף את המטרה לשם זריעה. הסבר צדדי הספק, והתשובה. שני המקרים האחרים נשאו ב"תיקו", על המקרה האחרון השיב רב נחמן, ונדחתה תשובתו.

דף צ"ב

ה' 5 – על המשנה: "חזר והכניסו, אינו חייב אלא כשיעורו". שואלים: מה החידוש בה? אביי משיב שמדובר במקרה מיוחד, והסבר.

משנה - שתי הלכות: 1. הוציא מאכל מהבית למפתן (אסקופא), ומשם לרשות-הרבים – פטור, והסבר. 2. הוציא סל פירות למפתן, אע"פ שרוב הפירות בסל עברו את הסף לרשות-הרבים – פטור, כיון שהסל מצרפן.

גמרא - בירור שדין האסקופה הוא כ"כרמלית", ולפי זה הסבר הדין במשנה. כן מוסבר שדין זה לא כדעת בן-עזאי האומר שהמוציא מרשות-היחיד לרשות-הרבים דרך כרמלית – פטור, כיון שלא הונח בכרמלית.

ב' 24 – דיון על דין המשנה בעניין סל-הפירות. חזקיה חולק ואומר שאם היה בסל חרדל - היה חייב, ור' יוחנן פוטר. מראים ששניהם שלא כמשנה, וכל אחד מהם מסביר את המשנה לשיטתו. וכן המשך הדיון על חזקיה עפ"י מקורות אחרים, בנושא אם "אגד כלי שמיה אגד".

דף צ"א

ד' 4 - רבא ואביי חולקים במחלוקת חזקיה ור' יוחנן (רבא כחזקיה ואביי כר' יוחנן). בירור שהחליפו דעותיהם, וכן קושיות עליהם, ותירוץ.

משנה - הלכה, הוצאה מרשות לרשות בשבת היא עבירה בתנאי שנעשית באחת הדרכים המקובלות של הוצאה, "כמשא בני-קהת". אבל באופן אחר, כגון "לאחר יד" - פטור.

גמרא - דברי ר' אליעזר ש"המוציא משא למעלה מעשרה טפחים חייב", הראייה ממשא המשכן או ארון-העדות, והסבר כיצד למדו זאת.

ב' 39 - דיון בדברי רב שהמוציא משא על ראשו בשבת חייב, שכן נהגו בעיר הוצל. מקשים על כך ומתקנים את נוסח דברי רב.

ב' 45 - בדבר "מקק ספרים וכו'", מוסבר כי הם חומרים מסוכנים לבריאות. ומעשה שהיה.

משנה - דין המוציא "קופת הרוכלין", שחייב רק חטאת אחת. וכן שיעוריהם של דברים שונים: זרעים (מחלוקת) ובעלי-חיים קטנים (לגבי חגב יש מחלוקת).

דף צ"ב

גמרא – קושיא ממקום אחר על השיעור לזרעוני-גינה, ויישובה.

ב' 11 - ברייתות ובהן שיעוריהם של עוד דברים לעניין הוצאת-שבת.

ג' 19 - הסבר מהי "צפורת הכרמים", הנזכרת במשנה, וכיצד משמשת לסגולה.

ד' 28 - דיון במחלוקת בין ר"י וחכמים בעניין ה"חגב חי", טהור או טמא. לברור הטעם שחכמים אוסרים לתת לתינוק חגב טמא. והוא, מחשש שאם ימות יבוא לאוכלו. ור"י לא חושש לזה.

פרק י' "המצניע"

דף צ"ב

משנה – דברים אשר שיעור הוצאתם הוא ב"משהו" בגלל חשיבותם. כגון תרופה למי שצריך אותה, אבל לאחרים שיעורה הוא כרגיל - כ"גרוגרת".

גמרא - מבררים מדוע נאמר במשנה "המצניע" במקום "המוציא" - מה החידוש? אביי משיב שמדובר במקרה מיוחד, והסבר.

דף צ"א

ב' 2 - דעת ר"מ שהמוציא חיטה אחת לזריעה - חייב, ובא ללמדנו ש"כלשהו" האמור במשנה לא בא לומר שפחות מגרוגרת, אבל שיהיה לפחות כזית, אלא - כלשהו ממש.

ג' 7 - קושיא של ר' יצחק בר"י על המשמע מהמשנה שכוונתו הראשונה של האדם היא הקובעת את חשיבות הדבר ושיעורו להוצאה. שלפי זה אם חשב להוציא את כל ביתו, והוציא רק חלק ממנו – יהיה פטור. ומתרצים זאת.

ד' 10 – על דברי המשנה: "וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו" מציינת הגמרא שאין זה כדעת רשב"א בכרייתא, ומביאה אותה.

דף צב/ב

וכדומה. ודין המוציא כזית מן המת וכו' - מחלוקת: חכמים מחייבים, ור"ש פוטר, שאין זו מלאכה שצריכה לגופא.

גמרא – ברייתא: המוציא כשיעור בתוך כלי, פטור גם על הכלי (כיון שהוא טפל), אולם אם צריך את הכלי לדבר אחר - חייב גם על הכלי. ודיון אם ניתן להסיק מכאן שהעושה שתי עבירות בהעלם אחד - חייב שתיים. למסקנה, אין ללמוד מכאן, כי מדובר במקרה מיוחד, והסבר.

דף צד/א

ב' 5 - דיון בעניין "המוציא את החי על המטה, שפטור גם על המטה". מובאת ברייתא ובה מחלוקת חכמים ור' נתן, על הוצאת בעלי-חיים, שחכמים מחייבים. ומבררים מהי מהות המחלוקת, ואם משנתנו כדעת ר' נתן ולא כחכמים.

ג' 29 - הסבר דעת ר"ש: "כזית מן המת - פטור" - מפני שזו מלאכה שאינה צריכה לגופא. ודיון בגדר הכלל הזה, האם: שאינה צריכה לגופא (של המוציא) ולגופה (של המלאכה)? ומסיקים שדי באחד מהם לחייב.

דף צד/ב

ד' 8 - דיון במעשה שהוציאו המת בשבת מרשות-היחיד ל"כרמלית". והסיקו שלכל הדעות מותר, כי גדול כבוד הבריות.

ה' 16 - הלכה, התולש שערות, שהם סימני טומאה למצורע, חייב. ומחלוקת בתולש אחד משלש, האם פטור כיון שנשאר טמא ע"י השתיים הנותרות, או חייב, כיון שקירב טהרתו. רב ששת מחייב ומביא ראיה ממשנתנו, ורב נחמן דוחה ראיה זו ופוטר.

משנה – דין הנוטל ציפורניו, או שערו וכדומה, שלא בכלי, או הכוחלת ופוקסת - מחלוקת: ר"א אומר - חייב, וחכמים אוסרים רק משום "שבות".

גמרא - שתי הערות על המשנה מר' אלעזר: 1. שאין מחלוקת שהנוטל בכלי חייב. 2. שהנוטל לאחרים פטור, גם לדעת ר"א. והסבר מה החידוש בזה.

ב' 39 – ברייתא בדבר שיעור נטילת שער, הקובעת: "כמלוא פי הזוג". וברור שהן שתי שערות, ור"א אומר אחת. והסבר במה מודים חכמים לר"א. וכן דין איסור ליקוט לבנות מתוך שחורות, משום "לא ילבש", וברייתא בדין קציצת ציפורן שפירשה רובה.

משנה - המתכוין להוציא חפץ באופן אחד והוציאו באופן אחר – פטור, ודוגמא. וכן באיזה מקרים יהיה חייב, כגון סינר שעשוי להסתובב סביב גופו. וכן הערת ר"י.

גמרא – הטעם לדין הראשון במשנה הוא, שדנים את המוציא לפי כוונתו ומחשבתו. מראים סתירה לכך מהמקרה השני. ר"א מתרץ שיש כאן דעות תנאים שונים. רבא מתרץ על פי תנא אחד. כן מסביר רבא מה היה הקושי במשנה שהביא את ר"א לתרץ באופן שתירץ. אך רב אשי מקשה על הסברו של רבא.

ב' 28 - בקשר למקרה: "לאחריו ובא לו לאחריו", מנסים לומר שזו מחלוקת תנאים בברייתא: "המוציא מעות בפונדתו", אך נדחה.

ג' 41 - על הנאמר במשנה: "באמת אמרו" אומרת התוספתא: "כל באמת – הלכה היא". ועל דברי ר"י בקשר ל"מקבלי-פתקין" מציינים שכך מפורש גם בברייתא.

משנה - הוצאה על ידי שניים – פטורים, ואם אחד לבדו אינו יכול להוציאה - חייבים, ודעת ר"ש לפטור גם בזה.

גמרא – מראים כי הנושא מובא במקורות נוספים, עם תוספת פרטים. כן מראים שהסימוכין שלהם בפסוק "בעשותה", וכיצד חכמים ור"ש לומדים את דעותיהם מהפסוק, ומדוע לא למד כל אחד לפי דרכו של האחר.

דף צג/א

ב' 20 - דיון על הנאמר בברייתא: "זה יכול וזה אינו יכול - חייב", מבררים שהחייב הוא זה שיכול, והפטור זה שאינו יכול, כי הוא רק "מסייע", ואין בו ממש. ודיון לפי מקורות שונים לבירור כי אכן "מסייע" אין בו ממש.

דף צג/ב

ג' 15 - בעניין "זה יכול וזה יכול, ר"מ מחייב", דנים בשאלה: האם צריך שיהיה בהוצאה שיעור הוצאה לזה ושיעור לזה, או שיעור אחד לשניהם. על כך מביאים דעות שונות, ומביאים ראיות רבות שמספיק שיעור אחד לשניהם.

משנה - דין המוציא פחות מן השיעור בתוך כלי - פטור גם על הכלי, כיון שהכלי טפל למה שבתוכו,

ב' 24 - ממשנה אחרת למדנו ש"הזורק בארץ (רשות-הרבים) ארבע אמות - חייב", מבררים היכן המקור לכך. וכיון שלא נמצא, נקבע שזו מסורת.

ג' 40 - שלש דעות מה היה חטאו של המקושש במדבר. ומבררים ל"מאי נפקא מינא".

ד' 49 - ברייתא ובה דעת ר"ע, שצ'לפחד הוא "המקושש", תגובתו של ריב"ב ודעתו שלו על חטא צ'לופחד. בדומה לכך דברי ר"ע על אהרון שנצטרע, ותגובת ריב"ב. וברייתא המסייעת לר"ע. וכן דברי אגדה על החושד בכשרים, ועוד.

דף צ"א

ה' 17 - רבה מברר במה המחלוקת בין ר"ע לחכמים במשנה, בעניין: "מרשות-היחיד לרשות-היחיד ורשות-הרבים באמצע". הוא מסביר את צדדי הספק, על כך ניתנו מספר תשובות. וברייתא התומכת בדעת רב חלקיה בר טובי שהמחלוקת היא בהעברה בגובה שבין שלושה לעשרה טפחים.

ו' 34 - דיון בדברי הברייתא ש"אם היו שתי רשויות (היחיד) שלו - מותר", שהרי רב אוסר במקרה כזה. ויישוב הסתירה.

ז' 38 - בירור מהו מקור הדין: "כל פחות משלושה טפחים כלבוד דמי". והמסקנה שזו מסורת.

ח' 44 - ברייתא בדבר "המוציא מרה"ר לרה"י ורה"י באמצע", שרבי מחייב וחכמים פוטרים. דיון רחב במהות המחלוקת ביניהם (ובהמשך: בין רבי יהודה לחכמים). ואגב הדיון עולות כמה שאלות יסוד בדיני "הוצאה".

דף צ"ב

ט' 38 - דיון בדינו של מי ש"נתכוון לזרוק ארבע זורק שמונה". וכן ברייתא, ממנה למדים ש"רשויות מצטרפות" ו"קלוטה לא כמי שהונחה".

דף צ"ג

י' 3 - דיון בדעת רב, שהמעביר ארבע אמות ברשות-הרבים מקורה - פטור, שהרי כך היה בעגלות במדבר, (שהיו מקורו ת) וחייב. ויישוב הסתירה ע"י שמואל.

דף צ"ד

י"א 1 - ברייתא ובה המחלוקת בין ר"י ור' נחמיה לגבי עובי קרשי המשכן. מבררים מה הסימוכין לכל דעה, והסבר אופן הלימוד. ואגב, עוד תיאורים של מעשה המשכן ויריעותיו לפי שתי השיטות.

ג' 50 - במשנה נזכר איסור "הגודלת הכוחלת והפוסקת", ומבררים לפי ר' יוסי ב"ח (בשתי מסורות) משום אילו מלאכות מדובר. וכן ברייתא בה מבדיל רשב"א בין העושה זאת לעצמה שפטורה, ולאחרות - חייבת. ועוד הלכה בשם ר"א בעניין צביעת הפנים בסרק (אודם).

דף צ"ה

ד' 10 - ברייתא בעניין המלאכות "חולב", "מחבץ" וכדומה, "רודה דבש" וכדומה - מה השיעור, מטעם איזו מלאכה, מה העונש לעובר ואם יש הבדל בזה בין שבת ליו"ט. זאת, לפי הדעות השונות. וכן מעשה שהיה.

ה' 29 - בירור באיזה אופן ניתן לרבץ את רצפת הבית ע"י מים, במיוחד בימי החום. תיאור מקרים שהיו, וברייתא בעניין.

משנה - הלכה - התולש מעציץ נקוב - חייב, ומעציץ שאינו נקוב פטור. ור"ש פוטר בשניהם.

גמרא - דיון בדעת ר"ש במשנתנו שאינו מבדיל בין "נקוב" לש"אינו נקוב". מראים סתירה לכך במקור אחר. ויישוב הסתירה. וכן דיון בשאלה לר' זירא בנושא.

דף צ"ו

ב' 13 - דברי רבא על "חמש מידות בכלי-חרס" (שניקב) - תיאורם ודיניהם. ודיון בדבריו על פי דברי רב אסי ודברי עולא. וכן מובאת דעת רבי אליעזר החולק.

פרק י"א "הזורק"

דף צ"ו א

משנה - שלש הלכות: 1. הזורק מרשות-היחיד לרשות-הרבים וההפך - חייב.

2. זורק מרשות-היחיד לרשות-היחיד דרך רשות-הרבים - מחלוקת: חכמים פוטרים ור"ע מחייב.

3. היו בקומה אחת, המושיט חייב והזורק פטור. ומקור הלימוד - מהעגלות במדבר.

דף צ"ו ב

גמרא - כיון שאב המלאכה של "זורק" הוא ה"הוצאה", מבררים מהו המקור בכתובים לאיסור "הוצאה", ומה ההבדל בין ה"אב" לבין ה"תולדה" שלו, הן לשיטת חכמים והן לשיטת ר"א.

וההפך שזרק חוץ לארבע-אמות והתגלגל לתוך ד' אמות - חייב.

גמרא - כיון שמלאכת הוצאה כוללת גם את שלב ה"הנחה", מבררים כיצד מדובר במשנה "והרי לא נח". ותשובת ר' יוחנן. ואגב מציין רבא שבגובה שלושה טפחים צריכה להיות הנחלה לפי חכמים, אף שבדרך כלל זה כ"לבוד".

דף ק/ב

משנה - הלכה, הזורק בים ד' אמות - פטור, כי הוא "כרמלית". אבל במקום הרקק (עד עומק י"ט) ורשות-הרבים מהלכת בתוכו, יש לו דין רשות-הרבים לכל דבר.

גמרא - מבררים מדוע חוזרת המשנה על דין "רקק המים" פעמיים - מה החידוש? שלש תשובות: רבא, אביי ורב אשי.

משנה - דיני הוצאה מן הים ליבשה או ההפך, וכן מהים לספינה וההפך, ומספינה לספינה - פטור. ודין טלטול מספינה לספינה.

גמרא - בדבר העברת מים מהים לספינה יש מחלוקת בין רב הונא לר' חסדא, כיצד יש לעשות זאת. והסבר מהות המחלוקת ביניהם. קושיות על הדעות ותירוץ.

דף קא/א

ב' 7 - דברי ר' הונא על הטלטול ב"ביציאתא דמישן" (סירות) שאין להן דפנות. וכן דיון על האפשרות לחשוב כאילו יש להן דפנות, לפי הכלל "גוד אחית מחיצתא", כדברי רבי יוסי בר"י.

דף קא/ב

ד' 3 - בירור מה החידוש במשנה, בהיתר הטלטול מספינה לספינה הקשורות. רבא משיב, אך רב ספרא דוחה אותו ומשיב שמדובר בעניין לעשות ביניהן עירוב שיהיו כרשות יחיד אחת, וכן אם הקשר נותר ונקשר שוב שעדיין מותר הטלטול ביניהם.

ה' 19 - בירור כוונת שמואל, שהתיר קשר בין הספינות אפילו בחוט הסרבל (דק), שסותר עצמו במקום אחר. והתרוץ ששם מדובר בעניין טומאה. שחוט דק לא יכול למשוך טומאה אל הספינה מאהל-המת, אלא בשרשרת מתכת. אבל לחיבור הספינות הוא מספיק.

דף צט/א

י"ב 9 - כיון שהזכרו עגלות המדבר מבררים את המידות שלהן והמרחקים ביניהן, וכיצד למדים מזה על רשות-הרבים שהיא רוחב שש עשרה אמות.

משנה - הלכה, חוליית הבור והסלע שהם גבוהים עשרה טפחים ורחבן ארבע על ארבע, נחשבים רשות-היחיד לעניין הוצאת שבת.

גמרא - מבהירים כי הנאמר במשנה "חוליית הבור", בא ללמד שחוליית הבור מצטרפת לעשרה עם עומק הבור וכן ראייה מברייתא.

דף צט/ב

ב' 4 - דיון בשאלת ר' מרדכי: הזורק מרשות-הרבים חפץ אל ראש עמוד ברשות-הרבים, שגבוה עשרה ורחב ד', האם עבר על "הוצאה"? והבעיה היא: כיון שבדרך לראש העמוד עבר החפץ דרך "מקום פטור", שמא לא יהיה חייב. ולא נמצא מענה לשאלה.

ג' 14 - בירור, המניח על כותל גבוה עשרה, אך לא רחב ד' למעלה, שהחל לשמש כמחיצה לרשות-היחיד. השאלה של ר' יוחנן (וכן בברייתא): האם המניח עליו מניח ב"מקום פטור", או ברשות-היחיד? והתשובה, מקל-וחומר: לאחרים עושה רשות-היחיד, לעצמו לא כל-שכן!

ד' 25 - שאלות גבוליות, שנשארו ב"תיקו", או במחלוקת. כגון בור בעומק תשעה טפחים שהוציא ממנו חוליה טפח והשלימו לעשרה - האם הוצאת החוליה לרשות-הרבים נחשבת להוצאה מרשות-היחיד? וכיוצא בזה, שהרשות והמלאכה באו כאחת.

דף קא/א

משנה - הלכה, רשות-הרבים היא עד גובה עשרה טפחים, למעלה מזה הוא "מקום-פטור", ודוגמא. הזורק ברשות-הרבים ארבע אמות - חייב.

גמרא - ר' יוחנן נותן דוגמא לזורק על הכותל. כגון דבילה שמנה, שנדבקה עליו. ומחלוקת במקרה שזרק חפץ למעלה מי' ונח בחור שבכותל: ר"מ מחייב משום "חוקקין להשלים", ורבנן חולקים.

ב' 32 - הלכה בשם רב: מדרון (שיפוע) שמגיע לגובה עשרה-טפחים במשך ארבע-אמות, יש לו דין מחיצה לעניין שבת, וראיות ממקורות אחרים.

משנה - הלכה, התכוון לזרוק לתוך ארבע-אמות ברשות-הרבים והתגלגל החפץ מעבר לזה - פטור,

המלאכות במשנה. קושיא על כך, ושני תירווצים. ודיון על התרוץ השני בקושיא ותרוץ.

משנה - השיעור המחייב במלאכת כותב: על כך: דברי חכמים, דברי ר' יוסי ודברי ר'.

גמרא - דיון בשאלה מדוע הכותב ביד שמאל חייב, הרי אין זו דרך הכתיבה? שלש תשובות: ר' ירמיה, אביי ורב יעקב.

ב' 48 - דיון בדעת ר"י במשנה, שכן בברייתא נמצא שאומר אחרת. והתירוץ: "הא דידיה הא דרביה". אגב מובאת כל הברייתא ובא דרכים שונות של מדרשי-הלכה על הפסוק: "ועשה מאחת מהנה".

דף קג/ב

ג' 24 - דיון בדעת ר"ש בברייתא, (שלמעלה), שלכאורה דעתו כדעת התנא-קמא באותה ברייתא. והסבר שיטתו. וכן הסבר שיטת ר' יוסי, ע"י ר' יוסי בר חנינא.

ד' 36 - חזרה לדיון בדברי ר"י בדוגמא: "שם" מ"שמעון". שואלים: הרי האות מ' ב"שמעון" פתוחה ובמלה "שם" היא סתומה? משיב ר' חסדא כי זה לפי הדעה שמ' סתומה שעשאה פתוחה כשרה. על כך נערך דיון על פי ראיות מהלכות כתיבת ס"ת, ומן הרמז לניסוך המים בסוכות, וכן מלוחות הברית שהאות מ"ם סופית עמדה בנס.

דף קד/א

ה' 11 - מדרשי אגדה על אותיות הא'-ב': סדרן, צורתן והרמזים שבהן, צירופי א'-ת' ב'-ש' אותיות סופיות, שיחת השטן עם הקב"ה באותיות ועוד.

דף קד/ב

משנה - אופנים שונים של כתיבת אותיות בשבת. על חלקם - חייב, על חלקם יש מחלוקת ובחלקם - פטור.

גמרא - תרגום לשמות השונים של חומרי הכתיבה שבמשנה. וכן בירור מה בא לרבות הכלל: "בכל דבר שהוא רושם". ואגב, ברייתא המביאה עוד חומרים הכשרים לכתיבת גט.

ב' 23 - על המחלוקת במשנה בדין "המסרט על בשרו", שר"א מחייב וחכמים פוטרים, מביא ר"א ראיה מ"בן-סטדא", ודחו אותה חכמים.

ג' 27 - הערות לגבי "כתב אות אחת סמוך לכתב", ולגבי "כתב על גבי כתב" - שיש חולקים על המשנה בהם.

דף קב/א

משנה - כלל: "כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן בשגגה". ודוגמאות.

גמרא - נוסח המשנה בדוגמא הראשונה מעורר קושי בהבנה, לכן באו הצעות ליישוב והשלמה של המשנה, מאת רב כהנא, רבא ורב אשי.

ב' 24 - דיון במטלטל חפץ שתי אמות בשוגג, שתי אמות במזיד ושוב שכח וטלטל עוד שתי אמות. רבה פסק - פטור, ורבא פסק חייב. והסבר שיטותיהם.

ג' 35 - דיון בדברי רבה: "זרק ונחה בפי הכלב ... - חייב", שכן זה סותר ההלכה במשנתנו, כיון שאין כאן מקום הנחה. ומתרצים שאם כיון במטרה שינוח בפי הכלב, הרי מחשבתו עושה אותו מקום ראוי להנחה, וכן ראיה מברייתא.

פרק י"ב "הבונה"

דף קב/ב

משנה - שיעורם של אבות המלאכות: "בונה", "מכה בפטיש" ואחרות, לחיוב שבת. הכלל: "כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת - חייב", ודעת רשב"ג "אף המכה בקורנס על הסדן חייב וכו'".

גמרא - על דברי המשנה "הבונה כלשהו", שואלים: "כלשהו למאי חזיא?" על כך תשובות שונות עם דוגמאות, וכיצד לומדים אותן מהמשכן.

ב' 20 - דיון בדברי שמואל "המצדד את האבן - חייב". קושיא עליו מברייתא, ומתרצים.

ג' 27 - בירור מהי המלאכה שחייב עליה המסתת. רב אומר משום "בונה", ושמואל - משום "מכה בפטיש". אגב, עוד מלאכות שעליהן קיימת אותה מחלוקת, ו"הצריכותא" לציין את כולן.

דף קג/א

ד' 5 - בירור מה בא לרבות הכלל שהובא במשנה. וכן מאיזה טעם חייב רשב"ג את המכה על הסדן, על כך תשובת רבה ורב יוסף שנדחתה, ותשובת אביי ורבא שקבלה סיוע מברייתא.

משנה - מלאכות הקשורות לעבודת האדמה והצמחים, ושיעורם המחייב.

גמרא - מבררים לאיזה דבר ראויה "חרישה משהו". כן מובאת ברייתא המוסיפה על רשימת

תירוץ הסתירה, שזו מחלוקת תנאים ר"י ור"ש, וביאור מהות מחלוקתם.

ג' 17 – בעניין שיעור ה"מלבן" מובאים הסבריהם של רב יוסף ור' חייא בר אמי למושג "הסיט כפול" הנזכר במשנה.

משנה - באיסור הצד את הציפור או הצבי בשבת. מביאים שלש דעות מהי צידה לגביהם - ר"י, חכמים ורשב"ג.

דף קו/ב

גמרא - מובאת משנה בעניין צידה ביו"ט (ממסכת ביצה) וכן ברייתא, אשר יש ביניהן סתירה בדין חיה ובדין עופות. ומיישבים את הסתירות בשני אופנים.

ב' 27 - רב יוסף בשם שמואל פוסק הלכה כרשב"ג במשנה. אביי מבקש לדעת אם מקביעת הלכה זו משמע שיש חולקים עליו? ותגובתו של רב יוסף.

ג' 43 - ברייתות בעניין צייד חיות וחגבים בשבת. ודיון באלה שנמצאו סותרות למקור אחר. ומיישבים אותן.

משנה - דין ציד ע"י אדם אחד - חייב, ע"י שניים - פטור. ובמקרה שכל אחד בפני עצמו לא יכול: חכמים מחייבים ור"ש פוטר.

גמרא - הערה בשם שמואל, שציד אריה הוא רק עם הכנסתו לכלוב המיוחד לו.

משנה - שני מקרים מיוחדים של ציד ע"י שני אנשים, שזה שהשלים את הצידה, הוא החייב.

דף קז/א

גמרא - דיון במקרה של ציפור שניצודה מעצמה בתוך בגדי האדם, בו נפסק בשם רב: "יושב ומשמרו עד שתחשך". הפסק נראה סותר את המקרה השני במשנתנו, שם נאמר שהשני פטור – אבל אסור? והתירוץ, שבמשנתנו פטור ומותר. לדיון זה יש גירסא אחרת, בה מביאים סיוע לרב ממשנתנו.

ב' 16 - כללו של שמואל שכל "פטור" בדיני שבת הוא "פטור אבל אסור", מלבד שלושה מקרים – פירוטם והראיות להם (אחד במשנתנו).

פרק י"ד "שמונה שרצים"

משנה - דיני ה"צד" או ה"חובל" בבעלי חיים בשבת, (אם שרצים ואם חיה ועוף), באילו מקרים חייב, ובאילו פטור.

ד' 35 - דיון במקורות אחרים בעניין כתיבה בשבת, בהשוואה לדברי המשנה, ויישוב הסתירות.

דף קה/א

ה' 2 - כיון שנזכר במשנה הנוטריקון (ראשי תיבות) מובאות דוגמאות מן המקרא: "הב המון" ו"אנכי".

משנה - דין הכותב שתי אותיות בשתי "העלמות" בזמנים שונים. חכמים פוטרים ורבן גמליאל מחייב.

גמרא - הסבר שהעקרון עליו חולקים במשנה הוא אם יש "ידיעה" ל"חצי-שיעור", שחכמים סוברים ש"ידיעה" בין כתיבת שתי האותיות מפרידה בין הדברים, ולכן פטור, ואילו רבן גמליאל סובר ש"אין ידיעה לחצי שיעור".

פרק י"ג "האורג"

משנה – מחלוקת חכמים ור"א על השיעור התחתון (הנמוך ביותר) במלאכת האריגה שחייב עליו בשבת. ועוד הלכות בזה וב"תפירה".

גמרא - עדותו של רבי יצחק, על פיה יש סתירה לדעת ר"א במשנה, ויישובה.

ב' 44 - הסבר לדברי המשנה: "בתי נירין", "בקירוס".

ג' 45 – על סוף המשנה: "התופר וכו'", הסבר מדוע חזר על כך כאן אחר שכבר נזכר קודם, ודיון בזה. וכן הסבר כיצד אפשרי "הקורע על מנת לתפור".

דף קה/ב

משנה - דיני הקורע בחמתו ועל מתו; המקלקל; והמקלקל על מנת לתקן. וכן שיעורי מלאכות ה"מלבן" וכו', הקשורות בטיפול באריג.

גמרא - דיון בדין הקורע על מתו או בחמתו, שפטור. קושיא מברייתא בה נאמר שחייב. למסקנה לעניין הקורע על מתו, מתרצים שבברייתא מדובר במקרים אחרים. והדומה לכך המסקנה לגבי "הקורע בחמתו". אגב, מובאים דברים בעניין חובת ה"קריעה" והבכי על אדם כשר, על חובת ההספד, והצורך להיות בדאגה כשנפטר אחד מן האחים או מן החבורה.

דף קו/א

ב' 3 - דיון על: "כל המקלקלין פטורים", קושיא מברייתא, שהביא ר' אבהו לפני ר' יוחנן, המחייבת בחובל ומבעיר. תגובת ר' יוחנן על הברייתא. וכן

דף קח/ב

גמרא – הסבר נוסח המשנה, כדי שתהיה מובנת. ודיון בהערת ר' יוסי, רב יהודה אומר שבא להקל, ורבה אומר שבא להחמיר, וראיות לדעת רבה.

ב' 13 - שלושה מאמרים של ר"י בר חביבא: שאין לעשות מי מלח עזין; שאין מולחים ביצה וצנון בשבת; וחשיבות הקליפות של האתרוג הביצה והצנון. על חלק מהם נערך דיון.

ג' 22 - רב דימי מספר על תכונות ים-המלח. וכן שאלות רבין לר' ירמיה בעניין רפואה מים-המלח בשבת, ותשובותיו. אגב, דיון בעוד ענייני רפואה, במיוחד העיניים. כן המלצות להנהגות המונעת מחלות, בפרט להמנע ממגע הידיים במקומות שונים בגוף. כן רשימת צמחים שמותר להשתמש בהם בשבת לעיניים ועוד.

דף קט/א

ד' 3 - עוד מקורות שונים בענייני רפואה בשבת. כגון ע"י ה"פוך", יין, חומץ ומים ממקורות שונים של ימים ומעיינות. וכן דיון על ברייתות סותרות בדין רחצה בים-הגדול, וב"מי-המשרה, ויישובן.

דף קט/ב

משנה - דוגמאות לצמחי מרפא ומשקאות מיוחדים לרפואה, שאסורים בשבת. ומאידך, כאלה שגם בריאים נוהגים לאכול או לשתות מהם, ולפיכך מותרים בשבת גם לרפואה.

גמרא - בירור מהם האזוב והאיזוביון הנזכרים במשנה, על כך דעות שונות. וכן מה תועלתם הרפואית.

ב' 17 – בירור ההיתר לאכול את היועזר או את תחליפו, כנגד איזו מחלה הוא מועיל, כיצד נגרמת המחלה וכיצד נוטלים את התרופה.

ג' 25 - על הנאמר במשנה: "ושותין אבוברואה", מבררים מהו, וכי סגולתו היא לריפוי מי ששתה מים מגולים, שיש חשש שנחש זרק בהם ארס. ומכאן שורה ארוכה של צורות ריפוי וסגולות נגד נחשים. ותיאור מקרים שהיו.

דף קי/א

ד' 34 - על הנאמר במשנה: "כל האוכלין וכו'", מבררים ש"כל" בא לרבות "טחול לשיניים", ועוד. ולעניין "כל המשקין" - לרבות "מי צלפין בחומץ",

גמרא – בירור כי לעניין שמונה-השרצים, משמע מהמשנה שיש להם עור. וזה כשיטת ר"י בן נורי במחלוקתו עם חכמים. ובא דיון אם חכמים חולקים עליו רק בדיני טומאה, אבל לעניין שבת מודים, או לא. ולמסקנה חכמים מודים לו בזה. אגב מבררים גם מאין ש"חבורה אינה חוזרת".

דף קז/ב

ב' 23 - בירור לגבי שאר שקצים. מהמשנה מדויקים שההורג אותם בשבת חייב. ר' ירמיה אומר שזה כר"א בברייתא, ולא כחכמים. אך רב יוסף קובע שכאן גם חכמים מודים לר"א שההורגם חייב. והסבר שהסימוכין שלהם מאותו פסוק, אך בפירוש אחר.

ג' 35 - מדין המשנה: "הצדן לצורך חייב", משמע שלא לצורך - פטור, מעיר רב שזה לפי ר"ש האומר: "מלאכה שאינה צריכה לגופא פטור". יש אומרים שהערה זו של רב מתייחסת לדין "מפיס מורסא", ויש אומרים לדין הצד-נחש בשבת כדי שלא ישכנו.

ד' 41 - דברי שמואל שהשולה דג מהים, ויבש בו בגודל "סלע" - חייב משום הריגתו. והערות ר' יוסי בר אבין ורב אשי על ה"יובש". ואגב מביאים עוד מקרים שחייב עליהם משום "עוקר דבר מגידולו". קושיא על המקרה האחרון, ותירוצה.

דף קח/א

ה' 4 - בעניין "חיה ועוף" הנזכרים במשנה, מביא רב הונא הלכה שמותר לכתוב תפילין על עור של עוף, ומבררים מה החידוש בהלכה זו. וכן דיון בין ר' זירא ואבבי אם יש עור לעוף, (בשתי מסורות).

ו' 20 - שאלה לרב נחמן בר יצחק: אם אפשר לכתוב תפילין על עור של דג? והשיב: "אם יבוא אליהו ויאמר". ומבררים מה כוונתו בתשובה זו.

ז' 28 - סיפור המפגש בין שמואל לרב בבואו לבבל, ובכלל זה מה שענה רב לשאלות החכם קרנא. וכן הערה שתשובת רב בעניין מקום המילה היא מחלוקת ר' יאשיהו ור' נתן, ופירוט.

ח' 46 - ברייתא בדיני תפילין, ובהקשר זה מובאות תשובותיו של ר' יהושע הגרסי לאותו ביתוסי, בעניין כתיבת תפילין על עור נבלות וטריפות.

משנה - הלכה שאין עושים הילמי בשבת (מי מלח), ובאיזה אופן מותר לעשותם. והערת ר' יוסי.

גמרא - הסבר לנוסח המשנה, שבתחילה מדובר "שאיין חייבין" ומשמע שאסורים, ובהמשך מדובר ב"קושרת אישה", שמותר לכתחילה. ומתרצים כי אכן שני חלקים שונים למשנה.

דף קיב/א

ב' 4 - הסבר, מה באה המשנה לחדש בדין "מפתח-חלוקה" ו"חוטי-סבכה", שלכאורה דינם פשוט, ומתרצים.

ג' 10 - דיון בדין רצועות מנעל וסנדל, שיש בברייתות שלושה פסקי דין שונים בזה. ומתרצים, שמדובר בסוגים שונים של אותו קשר - לכל סוג דין אחר.

ד' 22 - סיפור מקרים שהיו, מהם נלמדים עוד פרטים בנושא. וכן דיון בדעת ר' יוחנן שלכאורה סותר עצמו בפסיקתו על "סנדל שנפסקו אזניו או חרסיותיו", לעניין שבת ולעניין טומאה או לעניין חליצה. נסיונות ליישוב הסתירה נידחו, ובסוף ניתן התיורן: "אמוראי נינהו ואליאבא דר' יוחנן".

דף קיב/ב

ה' 19 - בעניין טהרת כלים - שאלת חזקיה, ותשובת ר' יוחנן עפ"י דברי חזקיה עצמו. וכן תיאור גדולת החכמים: "אם ראשונים כמלאכים וכו'".

ו' 35 - הסבר מה החידוש בדברי המשנה בעניין: "נודות יין ושמן", "קדירה של בשר" ודברי רב"י על קשירת הפתח לפני הבהמה, כי לכאורה דיניהם פשוטים. וכן פסיקת ההלכה של שמואל כראב"י.

דף קיג/א

משנה - מחלוקת בדין חבל-הדלי שנקרע, חכמים מתירים לקשור בחגורה, שהיא ארעית, ולא בחבל. ור"י מתיר, ומביא כלל: "כל קשר שאינו של קיימא - אין חייבין עליו".

גמרא - דיון במחלוקת שבמשנה - לבירור באיזה חבל מדובר ומהות המחלוקת. ומביאים ברייתא אשר בה יש סתירה לשתי הדעות. ומתרצים ליישוב הסתירות.

ב' 19 - דיון על דברי רב "מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס". קושיא עליו, ותרין שמדובר בחבל-הגרדי (האורג). ועוד מקורות בהם דיונים בעניין "כלי-קיואי" לאריגה, לעניין שבת.

משנה - דין קיפול בגדים והצעת המטה, שמותר משבת לשבת עצמה אבל לא משבת למוצ"ש. ודעת

וכי באו למעט דברים שאין אנשים בריאים משתמשים, כגון "מי-רגלים".

ה' 38 - בעניין "מי-דקלים" (שבמשנה), מעירים שבברייתא הם נקראים "מי-דקרים". ברור מה הם, מה סגולתם נגד שלשול וכיצד נוטלים אותם.

ו' 46 - "וכוס עיקרין" - כיצד מכינים אותה, סגולתה להפסקת הזיבה אצל האישה והפסקת העקרות. ובאו הצעות רבות בתחום הסגולות להפסקת הזיבה.

דף קיב/ב

ז' 26 - חזרה למחלת ה"ירקונא" והצעות לסגולות שונות לריפוייה. וכן דיון בעצם השימוש בסגולה "תרין בשיכרא" שגורמת לעקרות, דבר האסור משום סירוס? ומציעים מספר תירוצים המדברים על מי שלא חל עליו איסור זה, כגון זקנה או עקרה.

דף קיא/א

משנה - החושש בשינוי, או החושש במותניו בשבת, באילו תרופות אסור להשתמש ומה התחליפים המותרים.

גמרא - דיון בדברי המשנה על החושש בשינוי, מהם מובן שחומץ מועיל לשיניים. מראים סתירה לזה, ומתרצים. וכן לגבי "לא יגמע בהן", מראים סתירה במקום אחר. על כך תירוץיהם של אבי, ורבא. דיון על תרוצו של רבא, שבסופו חזר בו.

ב' 38 - בדבר הסיכה בשמן וורד, דנים בדברי רב שפסק כר"ש, ואילו במקום אחר מצאנו שחולק עליו - ומיישבים את הסתירה. כן דנים בדעת רבא שפסק כר"ש - ומסבירים זאת.

פרק ט"ו "ואלו קשרים"

דף קיא/ב

משנה - דוגמאות של קשרים שחייבים על עשייתם, או על התרתם, בשבת. וכללו של ר"מ.

גמרא - ברור ש"קשר הגמלין" ו"הספנין", הנזכרים במשנה, הם מהסוג הקבוע (מתקיים).

ב' 28 - בירור טעמו של ר"מ בכלל: "שיכול להתירו באחת מידיו" - האם לפיו קשר עניבה מותר או לא, ונשאר ב"תיקו".

משנה - דוגמאות לקשרים שאין חייבים עליהם בשבת.

פרק ט"ז "כל כתבי"

דף קטוא

משנה - הלכה בדבר הצלת "כתבי הקודש" בשבת מפני הדליקה. וכן סוגי כתבי-הקודש, וחובת גניזתם.

גמרא - דיון במחלוקת לגבי הצלת תרגומים של כתבי הקודש, שרב הונא אוסר ורב חסדא מתיר. בדיון מקשים על רב הונא מהמשנה, והוא מיישב את הסתירה. והסבר המשנה לפי שתי הדעות. ועוד ראיות לכאן ולכאן ודיון בהן.

דף קטוב

ב' 4 - ברייתא בדבר "ברכות" ו"קמיעות", שאין להציל אותם בשבת מן הדליקה, אף כי יש בהם פסוקים ושם ה', ומעשה שהיה.

ג' 15 - דיון בשאלת ראש-הגולה על הצלת כתבי קודש הכתובים שלא בדיו כהלכה, הסבר צדדי הספק, ולמסקנה: מצילים.

ד' 29 - דיון בשאלה לרב נחמן על הצלת ספר-תורה שאין בו פ"ה (85) אותיות שלימות, כקביעת חכמים. והתשובה "אין מצילין". קושיא עליו ותירוצה. כן מובאת מחלוקת רב חסדא ורב הונא על סדר הפ"ה אותיות. קושיא על רב הונא ותרוצה.

ה' 48 - כיון שנזכרה פרשת "ויהי בנסוע", מובאת ברייתא בה מחלוקת רבי ורשב"ג על מקומה בספר, ודיון.

דף קטזא

ו' 13 - דיון ב"גליונים" של ספר-תורה (חלקי הקלף בספר שלא כתוב עליהם) אם מותר להצילם מפני הדליקה בשבת. ואחרי ראיות רבות שנדחו לא נמצאה הכרעה.

ז' 32 - בדבר הצלת שמות ה' הכתובים בספרי המינים, מחלוקת: ר"ט אומר לשרוף הספרים עם ה"שמות", ור' יוסי אומר לקדור ולגנוז את השמות. אגב, נאמרים עוד דברים קשים ביחס לספרי המינים ומשפחות המינים.

ח' 43 - דיון על ספרי בית-אבידן והכניסה למקום זה של ויכוחים עם הכופרים. מנהג החכמים בזה, וסיפור המעשה בפילוסוף הנוצרי וכיצד נתפס בשוחד.

דף קטזב

ט' 15 - דיון בטעם הניתן במשנה לכך שלא קוראים בשבת בכתובים "מפני ביטול המדרש", דעות רב

ר' ישמעאל בזה. וכן מחלוקתו עם ר"ע לגבי "חלבי-שבת" אם קרבים ביוה"כ, וההפך, שר"ע אוסר.

גמרא - בעניין ההיתר לקפל בגדים, דבי ר' ינאי מעמידים תנאים להיתר זה. וכן תאור מנהג בית רבן גמליאל, והצעת רב הונא למי שאין לו בגדים להחליף בשבת.

ב' 45 - דרשות על הפסוק "וכיבדתו מעשות דרכיך", ופסוקים אחרים, על חובת כבוד-השבת בהחלפת בגדים ובדברים אחרים. ודיון בעניין "הילוכך בשבת" - למה הכוונה?

דף קיגב

ג' 15 - שאלת רבי לר' ישמעאל ב"ר יוסי בדבר אכילת אדמה לרפואה בשבת, והתשובה לאיסור. ודברי חכמים על כך ועל אדמת בבל.

ד' 23 - דרשת ר' אלעזר על דברי נעמי לרות: "ושמת שמלותיך", שהכוונה לבגדי-השבת. ועוד דרשות פסוקים על רות ובעוז, שמואל ודוד.

ה' 48 - דרשות על המלים "ותחת כבודו יקר וכו'", שנאמרו על מלך אשור. ר' יוחנן אומר שהכוונה לבגדים, לשיטתו שהבגדים הם כבודו. וכן דעות ר"אורי' שמואל בר נחמני. ואגב עוד דרשות על הבגדים, ובמיוחד על בגדי תלמיד-חכם, שלא יהא בהם רבב.

דף קידא

ו' 25 - דברי ר' יוחנן על "איזהו תלמיד חכם", לענינים שונים, כגון בהשבת-אבידה, במינויים על הציבור וכו'.

ז' 40 - דעת ר"ל על בגד "הבנאין", הנזכר במשנה שהובאה קודם, שהכוונה לבגדי הבלנים ("אולירין") הבאים ממדינת הים, שהם לבנים. אגב, צוואת ר' ינאי באילו בגדים יקברוהו, ומדוע.

ח' 45 - דיון במחלוקת ר' ישמעאל ור"ע במשנה, בעניין חלבי שבת אם קרבים ביו"כ שאחריו, לבירור בסיס המחלוקת ביניהם. וכן על עניין התקיעות ביו"כ שחל בער"ש, ועוד.

דף קידב

ט' 23 - דיון בדין יום-כיפור שחל להיות בשבת, שאסור בו ב"קניבת ירק" (דבר המותר ביו"כ שבאמצע השבוע) וכיצד נדרש הדבר מהפסוק. מכאן קושיא על ר' יוחנן המתיר קניבת-ירק ביו"כ שחל בער"ש. מסבירים את שיטתו וראיה לו מברייתא. ואגב, מה מותר עוד ביו"כ שחל בחול.

דף קיח/א

ו' 28 - ברייתא ובה דין שטיפת כלים בשבת, שמותר רק אם צריך אותם לסעודה של שבת, ובכלי-שתייה מותר כל היום.

ז' 34 - דברי חכמים על שכר סעודות שבת ועונג-שבת, ועל השומר שבת כהלכה ועוד.

דף קיח/ב

ח' 29 - מדברי ר' יוסי שאמר על עצמו "יהי חלקי וכו'", בעניין שבת ובעניינים אחרים. ועוד - על בניו, על אשתו ודברים אחרים.

ט' 45 - דברי חכמים שונים בנוסח "תיתי לי וכו'", על מצוות והנהגות מיוחדות שהקפידו בהם ביותר.

דף קיט/א

י' 6 - דברי חכמים, דרשותיהם והנהגותיהם, בעניין קבלת-השבת, וכבוד-השבת בתחומים שונים.

דף קיט/ב

י"א 26 - דברי ר' יהושע בן לוי (ואחרים) על מעלת וסגולת העו' נה: "אמן יהא שמיה רבה וכו'".

י"ב 31 - בשם רב, ש"אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול-שבת". וכן על חורבן-הבית בעטיו של חילול-שבת. ועוד דרשות חכמים על הסיבות לחורבן-הבית.

דף קכ/א

משנה - אופן הצלה מן האש בשבת של מזון ושל בגדים. וכן שרשאים להזמין אחרים להציל לעצמם. ומחלוקת לאן מותר להוציא.

גמרא - דיון בסתירה בין המשנה הקודמת, ששם התירו רק שלש סעודות, לבין משנתנו שאין בה הגבלה. ושני תירוצים: רב הונא ורב אבא בשם רב. וכן דיון בשאלתו של רב הונא בריה דרב יהושע בעניין.

ב' 28 - על דברי המשנה: "ואם היו פקחין עושין עמו חשבו אחר השבת". מקשים על כך, ומסבירים במה מדובר.

ג' 33 - הסבר מדוע לגבי מזון נאמר: "בואו והצילו לכם" ולגבי לבושים נאמר: "בואו והצילו עמי". וכן ברייתא המביאה את דעת ר"מ וכן מפרטת את שמונה-עשר הבגדים שמתיר ר' יוסי להציל.

ושמואל בזה, ובירור במה המחלוקת - על כך שתי דעות.

משנה - הלכה שמותר להציל את תיק-ספר-התורה עם הספר, ותיק-התפילין עם התפילין. ומחלוקת לאן מותר להעבירם.

גמרא - ברייתא ובה מחלוקת חכמים ור' ישמעאל בנו של ריב"ב בעניין הפשטת עור קורבן הפסח שחל בשבת, ובדיון שם הובאה משנתנו כתשובה לר' ישמעאל, כדי ללמוד ממנה בקל-וחומר: "אם מצילין תיק הספר עם הספר, לא נפשיט את הפסח מעורו?".

דף קיז/א

ב' 11 - דיון על מחלוקת במשנה להיכן מצילין את הספר, שחכמים אומרים ל"מבוי שאינו מפולש" לבירור מהו "מפולש". על כך שלש דעות: רב חסדא ורבה (שנדחו), ודעת רב אשי.

דף קיז/ב

משנה - הלכה שמותר להציל מן הדליקה בשבת את הסעודות לשבת. מחלוקת חכמים ור' יוסי על מספר הסעודות שמותר להציל.

גמרא - בירור שבמשנה מדובר בטלטול למקום מותר, וההגבלה במספר הסעודות היא גזירה שמא יכבה. והסבר דומה לעניין "נשברה חבית בראש הגג".

ב' 19 - דיון על עניין החבית שנשברה בראש הגג, עליו יש ברייתא מחלוקת חכמים ור' יוסי בר"י, אם מותר להערים. מנסים לראות שזו כמחלוקת ר"א ור' יהושע בעניין "אותו ואתו בנו" שנפלו לבור - ונדחה.

ג' 38 - בדומה לעניין למעלה מובאות שתי ברייתות הדנות במקרים של הצלת פת מן הדליקה בשבת. וכן בעניין מי ששכח פת בתנור, שיכול לרדות בשינוי ולהזמין שכנים שיִרְדו לעצמם.

ד' 47 - דברי חכמים על: השכמה להכנות שבת; בציעה על לחם-משנה וסיפורי הנהגות חכמים בעניין.

ה' 53 - בהקשר לנאמר במשנה על "שלש סעודות", באה מחלוקת חכמים ור' חידקא, אם זה כולל סעודת ליל-שבת. הובאו ראיות שונות ולא נמצאה הכרעה.

דף קכא/ב

ב' 14 - בעניין העקרב - ריב"ל פסק שמותר בשבת להרוג כל המזיקים. רב יוסף הקשה מברייתא, והוא עצמו תירץ. כן הובאה מחלוקת בין רבא בר רב הונא ואביו רב הונא בעניין הריגת נחשים ועקרבים. ועוד ברייתא על מי שנזדמנו לו נחשים ועקרבים.

ג' 30 - מעשה ברבי שאמר לאדם שהרג נחש בשבת: "פגע בו כיוצא בו". ודיון בכוונתו של רבי - האם אמר זאת לשבח, או לגנאי. הובאה ראייה שאמר זאת לשבח, ודחו אותה. וכן תאור המעשה באבא בר מרתא בבית ראש-הגולה, בו פסק "רוק דורסו לפי תומו".

ד' 40 - עדויות של רבי אבא בר כהנא מבית ר"י הנשיא, בעניין ה"פמוטות" וה"קרונות" ש"מותר לטלטלן בשבת", וכן שהותר להם לשתות יין מ"קרונות (נוכרים) בחותם אחד". עם הסברים.

דף קכב/א

משנה - הלכה, מלאכות אסורות בשבת שעושה נוכרי לעצמו, מותר לישראל ליהנות מהם, כגון שהדליק הנר, וכדומה.

גמרא - עושים "צריכותא" מדוע הובאו במשנה שלש דוגמאות. וכן הובאה ברייתא אשר בה התבררו דיני האכלת בהמה מעשבים שליקט הנוכרי, שיהיה מותר רק בשני תנאים: שאינו מכירו ושהולכת לבד לאכול. ודיון בזה.

ב' 27 - בהקשר לנאמר בברייתא שב"מכירו-אסור", מבררים כיצד ירד ר"ג בכבש הנוכרי, אביי אמר "שלא בפניו הוה". רבא אמר "נר לא' נר למאה" (וכן בכבש). ודנים בשתי דעות אלה בקושיות משלושה מקורות, ותירוץ. וכן תיאור מעשה בשמואל.

פרק י"ז "כל הכלים"

דף קכב/ב

משנה - הלכה, מותר לטלטל בשבת רהיטים עם דלתותיהם (הנפרדים מהם), והטעם. כן מותר לטלטל כלי מלאכה כדי לעשות בהם דבר המותר, ודוגמאות.

גמרא - קושיא על נוסח המשנה בקשר למלים "אע"פ", והסבר של אביי שהכוונה: "אע"פ שנתפרקו בחול", שאם התפרקו בשבת בודאי מותר.

משנה - פעולות המותרות בשבת כדי לעצור את הדליקה. ר"ש בן ננס אומר שמותר לפרוס עורות גדי לחים על רהיטי עץ וכן מותר להניח כלים למנוע מן השריפה להתקדם. ודעת ר' יוסי.

גמרא - דיון בדברי רב על טלית שאחזה בה האש מצד אחד, שאפשר לתת עליה מים בצד שני. מראים סתירה לכך במקור אחר. ותירוץ שדעתו כדעת בן ננס במשנה, ומסבירים.

דף קכב/ב

ב' 6 - ברייתא ובה היתר לנער "טבלה" עליה נר דולק, ואם כבה - כבה. ובדומה לכך נר שאחורי דלת פותח ונועל כדרכו. על כך קילל רב, ומבררים מדוע קילל. ובדומה לכך קילל אביי על הפותח דלת בפני מדורה, וההסבר.

ג' 26 - דיון במחלוקת חכמים ור' יוסי במשנה, שכן בברייתא יש סתירה לדבריהם, ויישוב הסתירה.

ד' 42 - דיון במחלוקת חכמים ור' יוסי, בהשוואה לדבריהם בברייתא בעניין מי שהיה שם ה' כתוב על בשרו, אם יכול לרחוץ, שלכאורה דבריהם שם שונים ממשנתנו. ויישוב הדברים לאחר דיון.

דף קכא/א

משנה - דין נוכרי שבא לכבות דליקה אצל ישראל, שאם עשה מעצמו אין למנוע ממנו. מאידך, מילדי ישראל יש למנוע זאת, והטעם.

גמרא - בהקשר למשנה מובאים דברי ר' אמי שמותר לומר: "כל המכבה אינו מפסיד". ובקשו למצוא ראייה לדעה זו במשנתנו - ונדחה. וכן סיפור מעשה בדליקה בחצירו של יוסף בן סימאי. כיצד נהג וכיצד הגיבו חכמים.

ב' 30 - ברור שאין ללמוד מדין קטן שבמשנה, על דין קטן שאוכל נבלות, לומר שצריך למנוע זאת ממנו. והסבר ר' יוחנן שבמשנה מדובר בקטן העושה לדעת אביו.

משנה - הלכה, מותר בשבת לכפות קערה על גבי נר או צואה או עקרב, כדי למנוע סכנה. ומעשה בריב"ז שחשש לאיסור "צידה" לגבי עקרב.

גמרא - מעשה שאירע בו לימד רב חנן בר רבא שמשנתנו מדברת בצואת תרנגולים. ודיון על כך בקושיא: הרי צואה זו כמו גרף של רעי, שמותר להוציאה. ומתוך שמדובר באשפה שבחצר.

דף קכד/א

משנה - כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך, ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך.

גמרא - הסבר שתי הדעות במשנה ע"י רבה, וע"י רבא.

ב' 29 - שאלה לרבה, על הסברו את דעת ר' נחמיה, והתשובה. וכן קושיות אביי לרבא, מהלכות שונות, ותירוצן לשיטתו.

ג' 37 - דיון בעניין "גזירה יו"ט אטו שבת", (שנזכר למעלה בתשובת רבא לאביי) מובאות שתי משניות סותרות. רב יוסף אומר שזו מחלוקת ר"א ור' יהושע - בעניין הערמה "באותו ואת בנו". רב פפא דוחה זאת וקובע שזו מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בעניין הוצאת קטן וכו' לרשות-הרבים.

דף קכד/ב

ד' 4 - דיון בדעה שרב סובר כרבא ש"צורך מקומו" כ"צורך גופו". על כך קושיות ממקורות שונים, ותרוצן. ולמסקנה, אכן רב סובר כרבא.

משנה - הלכה, כלים הניטלים בשבת, גם שבריהם ניטלים עמהם, ובתנאי "שיהיו עושים מעין-מלאכה". ור"י אומר שיהיו עושים מעין מלאכתן. ודוגמאות.

גמרא - דעת שמואל שהמחלוקת במשנה היא במקרה שנשברו מערב שבת, אבל בשבת - לכל הדעות מותרין. מקשים: הרי הדין בהסקה בכלים ושברי-כלים סותר זאת? ואכן מתקנים, שאמר שמואל שהמחלוקת שנשברו בשבת. אגב, שלש ברייתות ובהן שלש דעות בנושא: ר"י, ר"ש ור' נחמיה.

ב' 34 - דברי חכמים שונים על לבנים שנשארו מהבניין ועל חרס קטנה - אימתי והיכן מותר לטלטלם בשבת, ומעשה שהיה.

ג' 41 - הלכה בשם שמואל, שמותר לטלטל מגופת-חבית שנשברה, ואם זרקה לאשפה - אסור, והערתו של רב פפא. וכן דין שיירי-מחצלת ושיירי-בגדים לעניין "מוקצה", והסברים.

דף קכה/א

ד' 9 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור"י על שברי תנור ישן, אם מותרים לטלטל בחצר. וכן עדותו של ר' יוסי בשם ראב"י. על מהות המחלוקת בין ר"מ ור"י שלש דעות: אביי, רבא ורב אשי.

ב' 20 - ברייתא שלכאורה סותרת את המשנה. הדיון נעשה על השאלה אם יש סתירה ובנייה בכלים. ליישוב הסתירה מובא תירוץ של אביי, ונדחה, ותירוץ של רבא.

ג' 33 - דיון בדבר המשנה על "קורנס", האם מדובר בקורנס שמיועד לאגוזים או אפילו של נפחים. מו"מ בין אביי ורבה בנושא, ונמצא שיש בזה מחלוקת תנאים.

דף קכג/א

ד' 17 - בעניין "הכוש והכרכר" שבמשנה. מובאת ברייתא בה יש מחלוקת על השימוש בכלים אלה. רב נחמן פסק כדעה שמותר השימוש בהם כדי ל"טלטל מהצד" גחלים או תבן טמונים. מרים סתירה לכך מדבריו במקום אחר, וחזר בו.

ה' 26 - דיון בעניין "מחט", הנזכרת במשנה, לבידור האם גם במחט "שניטל חורה או עוקצה" מותר. ולמסקנה - רק במחט שלמה או גולמית מותר.

ו' 43 - דיון בעניין "אסובי ינוקא" (יישור איברי התינוק) בשבת, מחלוקת: רב נחמן אוסר ורב ששת מתיר. וראיתו של רב ששת באה מדין "מחט" במשנתנו.

דף קכג/ב

משנה - דין "קנה של זיתים" - אימתי הוא מקבל טומאה, וכן שניטל בשבת למלאכת היתר.

גמרא - בעניין קבלת טומאה לקנה של זיתים, מקשים: הרי זה כ"פשוטי כלי-עץ"? ומתמצים בשם רב נחמיה: "בשעה שמהפף בזיתים, הופכו ורואה בו", ולכן נחשב כלי.

משנה - דברי ר' יוסי שכל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן המסר-הגדול ויתד-המחרישה (שהם מוקצה משום חסרון כיס).

גמרא - רב נחמן ואביי מציינים עוד כלים שיש להם דין יתד מחרשה.

ב' 16 - תוספתא המתארת את שלבי התרת הכלים לטלטול, עד דברי ר' יוסי במשנתנו. ומו"מ בין אביי לרבא בהסבר התוספתא.

ג' 33 - רבי חנינא אומר שהתוספתא הנ"ל היא מימי נחמיה בן חכליה, שגזרו אז גזירות בגלל שראו זלזול בשבת. ר' אלעזר אומר שהמשניות בעניין קנים ומקלות וכו' הן מהזמן שלפני ההיתר במשנתנו, והראיות לכך. אך רבה חולק ומסביר כיצד הן תואמות גם הזמן הזה.

גמרא – הסבר כוונת המשנה: "ארבע וחמש קופות" ו"אבל לא את האוצר". רב חסדא מסביר לפי דעת ר"י שיש לו דין "מוקצה", ושמואל מסביר כשיטת ר"ש שאין לו "מוקצה".

דף קכז/א

ב' 5 - שתי ברייתות בהן תוספת פרטים והסבר, בעניין "אין מתחילין באוצר תחילה", ובעניין "תבואה צבורה", שאם לא התחיל בה בערב שבת – מחלוקת ר"ש ור' אחא. וכן הסבר מהו שיעור "תבואה צבורה".

ג' 17 – לפי המשנה יש ספק מה עדיף בשבת: מיעוט במרחק ההליכה, או מיעוט בכובד המשא? והמסקנה מן הדיון על פי ברייתות, שמיעוט הליכה עדיף.

ד' 30 - בירור, האם מספר הקופות הנזכר במשנה הוא דווקא, או תלוי במספר האורחים. וכן כשמפנים: האם אחד מפנה לכולם, או כל אחד לעצמו. וראיה ממעשים שהיו אצל רבי ור' חייא, מהם לומדים שתלוי במספר האורחים, וכל אחד מפנה לעצמו.

ה' 43 - מדרשי אגדה ודברי הלכה בשבח הכנסת-אורחים ומצוות אחרות. וכן דיון בדעת ר' יוחנן שנראה שותר את המשנה: "אלו דברים שאוכל פירותיהם בעולם-הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא", ומתרצים.

דף קכז/ב

ו' 2 - כיון שנזכר עניין "לימוד זכות", מובאות ברייתות ובהן תאור מקרים בהם דנו לכף זכות.

ז' 42 - הסבר לדברי המשנה על הדברים שמותר לפנות, וכן מה באה לחדש בכך, שלכאורה הדברים פשוטים.

דף קכח/א

ח' 1 - הסבר מה חידוש יש במשנה לגבי הדברים שאסור לפנות בשבת: טבל, מעשר-ראשון וכו',

ט' 12 - ברייתא המציינת דברים שמותר לטלטל, וההסבר למה הם ראויים. וכן דיון בדברי רשב"ג בעניין "שברי הזכוכית". דברי אביי שרשב"ג, ר"ש, ר' ישמעאל ור"ע סוברים ש"כל ישראל בני מלכים הם". וציון המקורות.

י' 36 - בעניין "חבילי-קש", הנזכרים במשנה, מובאת ברייתא ובה פירוט יתר, וכן דעת רשב"ג

ה' 33 – בעניין עדות ר' יוסי בשם רב"י (בברייתא למעלה), מעיר רבינא כי מנהג מתא-מחסיא לטלטל כיסוי התנור שאין לו בית-אחיזה, הוא כדעת רב"י.

משנה - השימוש בשבת בכלי שאינו מוקצה, אשר מחובר אליו חפץ המוקצה, יהיה מותר בתנאי שהחפץ לא נופל מהכלי. כגון: "קירויה עם אבן". וכן מחלוקת ר"א וחכמים ב"פקק הקשור לחלון" אם מותר לסתום בו את החלון.

דף קכה/ב

גמרא – על דין האבן שעל פי החבית (לעניין טלטול או הטיה של החבית) יש שתי מסורות בשם רבי יוחנן: 1. של רבה, שהחבית נעשית בכך בסיס לדבר האסור. 2. של רב יוסף שדין האבן ככיסוי לחבית. בדיון הובאה ראיה ממשנתנו בעניין ה"אבן בקירויה", ונדחתה. ומבררת הגמרא שיסוד המחלוקת הוא אם צריך "מעשה" כדי להחשיב את האבן, או לא. כן מובא מעשה ברבי (בשתי גירסאות) שם נזכרת אותה מחלוקת.

ב' 29 - דיון בדין "זמורה" שבמשנה, לבירור אם אמנם אין משנתנו כדעת רשב"ג המובאת בברייתא. ודוחים זאת, בשתי דרכים - הקובעים שמשנתנו גם לדעת רשב"ג.

ג' 38 – הסבר, בשם ר' יוחנן, במה המחלוקת בין חכמים ור"א במשנה בעניין "פקק החלון". וכן דיון רחב בדעת חכמים על-פי משנה וברייתא בעניין דומה, לברור היסוד לדעות השונות.

דף קכו/ב

ד' 9 – דיון על פסיקתו של ר' יצחק נפחא, שהלכה כר"א במשנתנו, מקשים ממקור אחר, בו גם מסופר שעשו מעשה שלא כר"א. ומסקמים כי אכן "מעשה-רב". (ולא כר"א).

משנה - דין פסוויי-הכלים לעניין טלטול בשבת. מחלוקת: תנא-קמא סובר שאם יש בהם בית-אחיזה - מותר. ור' יוסי סובר שרק בכיסוי קרקעות צריך להיות בית-אחיזה, אבל בשאר כלים - לא.

גמרא - הערה בשם ר' יוחנן שכיסויי-הכלים מותרים בתנאי שיש תורת כלי עליהם (שראויים לשימוש). וכן ניתנו שני הסברים על מהות המחלוקת במשנה.

פרק י"ח "מפנין"

דף קכו/ב

משנה - דברים שמותר לפנות בשבת למען אורחים, או לתלמידי בית-המדרש, ומה לא מפנים.

הקבר" - ? - שלש תשובות, ועוד דעת חכמי נהרדעא, הנותנים שלוש זמנים, וכי לאחר הזמן, כאשר אין לה סכנה, מותר לעשות למענה רק ע"י נוכרים.

ו' 24 - דברי רב יהודה בשם שמואל: "לחיה שלשים יום", מבררים לאיזה עניין נאמר הדבר, ומשיבים - לעניין טבילה, שלא תצטנן בימים אלה, שהם מסוכנים לה. ואגב הוראות שונות להנהגה שלא לבוא לידי סיכון, במיוחד לגבי המקיזים דם, ותיאור הנהגות חכמים הן בעניין האכילה והשתייה הן בעניין זמן ההקזה וכו'.

דף קכט/ב

ז' 33 - על המחלוקת במשנה בדבר חיתוך הטבור, מובאת ברייתא מקבילה, ובה מוזכר גם המנהג להטמין את השיליא. פסיקת ההלכה בשם רב כר' יוסי, ובמה מסכימים חכמים לר' יוסי. וכן, לימוד מן התוכחה ביחזקאל על דברים שמותר לעשות ליולדת ולתינוק.

פרק י"ט "רבי אליעזר דמילה"

דף קלא

משנה - בדין טלטול כלי-מילה בשבת, מחלוקת ר"א ור"ע. ר"א סובר שיכול להביא אותם בשבת (אם לא הביאם בערב שבת) וכיצד יביאם. וכן מותר לעשות מלאכות כדי להכין את כלי המילה. ור"ע קובע כלל: רק מלאכה שאי אפשר לעשות אותה מערב-שבת מותר לעשות בשבת.

גמרא - דיון על דברי ר"א: "מביאו בשבת מגולה וכו'", לבירור האם "מגולה" משום חיבוב מצווה, או למנוע חשד שהוא מטלטל דבר אסור. ומוכח כי משום חיבוב-מצווה. וכן דיון אם כאשר מביא את הכלי מכוסה, עם עדים, האם הוא עצמו יכול להיות אחד משני העדים, ולמסקנה - אפשר.

ב' 24 - ברייתא בה נזכר מנהג מקומו של ר"א בדבר הכנת כלי המילה (כנאמר במשנתנו). וכן על מנהג מקומו של ר' יוסי הגלילי לאכול בשר-עוף בחלב. ודיון בנושא זה וטעמו של ר' יוסי הגלילי.

ג' 34 - מדרשי-אגדה בדבר אופן שמירת מצוות ידועות וקיומן בישראל, עם תיאור מעשים שהיו.

ד' 51 - מעשה שהביאו איזמל של מילה בשבת דרך גגות וחצירות. ודיון עפ"י דעת מי נעשה הדבר, ולמסקנה - על-פי דעת ר"ש, והסבר.

החולק. ומה דין "חבילי-סיאה, אזוב וקורנית, שהכניסם לעצים", כיצד יכול להסתפק מהם בשבת, לפי ר"י וחכמים. וכן לגבי מיני תבלין שונים.

י"א 46 - ברייתא הדנות בנושא טלטול של: בשר-מליח, בשר-תפל, בשר-אוזא תפל, דג-מליח או תפל, עצמות, בשר-תפוח ועוד. לפי הדעות השונות.

דף קכח/ב

משנה - הלכות בעניינים הבאים: כפיית סל לפני אפרוחים כדי שיעלו. דחיית התרנגולים שברחו כדי להחזירם, דיודי עגלים וסייחים ודיודי תינוק ע"י אמו, והערת ר"י.

גמרא - דיון על דברי רב במקרה של פרה שנפלה לאמת-המים - כיצד להעלות אותה. קושיא ממקור אחר ויישוב הסתירה. וכן בירור ש"ביטול כלי מהיכנו" הוא "דרבנן" ואינו עומד בפני "צער בעלי חיים" - דאורייתא.

ב' 19 - ברייתא ועליה הסבר של אביי מדוע תרנגולת "דוחין" ולא "מדדין". וברייתא נוספת, ממנה לכאורה סתירה לראשונה ויישוב הקושי. וכן הצעת אביי לשוחטי תרנגולים כיצד למנוע עיקור הסימנים בשחיטה.

משנה - הלכה, שאין מיילדין את הבהמה אפילו ביום-טוב, אבל סועדים אותה. ולגבי אישה, הכל מותר, אפילו בשבת. ומחלוקת חכמים ור' יוסי אם מותר לחתוך את הטבור, שר' יוסי מתיר.

גמרא - תיאור כיצד מותר לסעוד את הבהמה ללדת, על כך דעת רב יהודה ודעת רב נחמן. וכן הסבר כיצד היו גורמים לבהמה לרחם על הוולד שריחקה, כדי להחזירו.

ב' 37 - במשנה נאמר ש"מיילדין את האישה וכו'", וכן "ומחללין עליה את השבת" - מבררים מה בא כלל זה לרבות, ומפרטים.

ג' 43 - דיון על דברי הברייתא שאפשר להביא שמן ליולדת בתוך השער. מקשים, הרי יש כאן "סחיטה"? על כך שתי תשובות.

ד' 46 - דברי שמואל על הדברים שעושים ליולדת בזמן שה"קבר פתוח", ומה לאחר שנסתם. שתי מסורות בדבר: רב אשי ומר זוטרא. ונפסקה הלכה כמר זוטרא - להקל.

דף קכט/א

ה' 12 - על השאלה: מאימתי "פתיחת הקבר"? ניתנו שלש תשובות. ועל השאלה: עד מתי "פתיחת

י"ג ג' 37 - בדבר הכלל של ר"ע במשנה: "כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו'", אומר רב יהודה בשם רב שהלכה כר"ע, בדומה לכן אמר גם לגבי קרבן פסח, ומסבירים מדוע היה צריך לומר זאת בשני העניינים.

משנה - הלכה, מותר לעשות בשבת את כל הדברים הקשורים לברית המילה עצמה. אבל דברים שצריך להכין מערב-שבת ולא הכינם, אפשר להכינם בשבת בשינוי.

דף קלג/ב

גמרא - מבררים מה בא לרבות הביטוי: "כל צורכי מילה" - והוא, שחוזרים על "הציצין" כל זמן שלא פרש מהמילה, אבל אם פרש - אינו חוזר. ומבררים כדעת מי אינו חוזר. - שלש תשובות, שתיים ראשונות נדחו.

ב' 27 - ברייתא האומרת שאם לא לקט את "הציצים המעכבים" חייב כרת, ומבררים מי הוא החייב כרת.

ג' 32 - על חובת המציצה אומר רב פפא, שמי שלא עשה זאת סיכן את הולד ויש לפטרו. ומסבירים שהחידוש בכך הוא שהדם אינו "מופקד" בתינוק, אלא "מחובר" וחייבים להוציאו מחמת הסכנה.

ד' 36 - על עניין ה"איספלנית", מובאים תיאורים של עשיית האיספלנית וענייני רפואה.

דף קלד/א

ה' 2 - ברייתא, ממנה מובן שהיה מותר לערב יין ושמן בשבת, ולכן קשה מדוע זה נאסר הדבר במשנתנו למען המילה. דנים בכך, למצוא את ההבדל בין המקרים.

ו' 12 - דיון בברייתא האוסרת סינון חרדל ומיתוקן בגחלת ביו"ט, ואילו במשנה אחרת נאמר שמותר. ומתרצים. בדומה לכך מתרצים עוד שאלות של סתירה בין המקורות.

ז' 20 - בדבר "החלוק" לחבישת המילה, מובאת הצעת או 'מנתו' של אביי כיצד לחבוש כדי לא לפצוע, ואגב מובאים עוד דברים רבים בשמה ובשם אחרים בענייני ברית המילה, וכן תאר מקרים שהיו.

דף קלד/ב

משנה - דיני רחיצת וזילוף על התינוק הנימול בשבת, ודין חילול שבת ביום השלישי למילה. על "ספק ואנדרוגינוס" מחלוקת: חכמים אוסרים למולו בשבת ור"י מתיר באנדרוגינוס.

דף קלב/ב

ה' 13 - דיון בשאלה לרב אסי על מבוי ש"לא נשתתפו בו", אם מותר לטלטל בו ובאילו תנאים. על כך דעת רב אסי ודעת ר' זירא בשם רב.

דף קלא/א

ו' 10 - הערה, בשם ר' יוחנן, שר"א לא אמר שמכשירי-מצווה דוחין את השבת לגבי כל המצוות. וראייה מדין "שתי-הלחם" שאת ההיתר שלהם למד ר"א בגזרה-שווה מה"עומר".

ז' 28 - דיון, לפי דברי ר' יוחנן בסוגיא הקודמת: איזו מצווה בא למעט המאמר: "שאינן מכשיריה דוחין את השבת". והמסקנה: ציצית ומזוזה, והטעמים לכך.

דף קלא/ב

ח' 3 - מבררים מנין לר"א: שלולב וכל מכשיריו, סוכה ומכשיריה, מצה ומכשיריה, שופר ומכשיריו, מילה ומכשיריה - דוחים את השבת, וכי לא ניתן ללמוד מאחד על האחר.

דף קלב/א

ט' 6 - דיון מנין לר"א וכן לחכמים שמילה עצמה דוחה את השבת. ניתנו תשובות שונות שנדחו, ולמסקנה נתקבלה דעת ר' יוחנן: מן המלה "ביום" האמורה במצוות מילה. ומובאת ברייתא התומכת בדעת ר' יוחנן.

דף קלב/ב

י' 9 - ברייתא לעניין ברית-המילה שדוחה צרעת. התנא בברייתא מתקשה באופן לימוד הדבר מן הפסוקים, ובא רבא ומסביר במה התקשה התנא, וכיצד הכריע. ועוד הסברים לברייתא - עפ"י דעות רבא ורב ספרא, ומראים כי דעותיהם כדעות במחלוקת התנאים: ר' יאשיה ור' יונתן.

דף קלג/א

י"א 4 - דיון בדעת ר' יאשיה בברייתא, שהמלה "בשר" באה ללמד שיש למול גם אם יש שם "בהרת". לברור מדוע צריך פסוק לכך, הרי יש כאן מעשה ש"אין מתכווין". תשובת אביי ותשובת רבא. ועוד מו"מ בדבר (בשתי מסורות). וכן ברור דעת אביי לפי ר"ש, מה לומדים מהמלה "בשר".

י"ב 30 - ברור מניין לתנא בברייתא שמילה שלא בזמנה אינה דוחה את יום-טוב. על כך תשובות: חזקיה, אביי, רבא ורב אשי.

י" 35 - דיון בדעת אביי, שתינוק שנפל מהגג וכדומה תוך ל' יום ומת, הרי דינו כחי (לעניין חיוב אמו בייבוס). והמחלוקת בברייתא היא ב"שפיהק ומת" (שמת מעצמו). אך דוחים את שיטתו, ולמסקנה המחלוקת בנפל מהגג וכו'. וסיפורים על מקרים שידוע ש"כלו חדשיו".

י"א 52 - ברייתא על מקרה שנולד בן לאלמנה, והתקדשה למישהו. ואחר כן - בתוך ל' יום לתינוק הוא נפטר. הדין לפי רבינא בשם רבא: אם בעלה השני ישראל, תקבל חליצה מאחי בעלה הראשון, ואם כהן - לא, אלא תישאר עם בעלה השני (כדעת חכמים). אולם רב שרביא אומר בשם רבא שבשני המקרים חולצת. ותגובת רבינא לר' שרביא.

דף קלו/ב

י"ב 6 - בשם ר' חסדא: דעת ר"י במשנה שמתיר מילה באנדרוגינוס, אינה אומרת שלכל עניין מחשיב ר"י אותו לזכר, אלא - למילה בלבד, שנאמר "כל זכר" (לריבוי).

דף קלז/א

משנה - מי שהיו לו שני תינוקות למול, אחד בשבת ואחד ביום א', או אחד בערב-שבת ואחד בשבת, ושכח והחליף. במקרה הראשון - חייב, במקרה השני - מחלוקת: ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר.

גמרא - בירור מהות המחלוקת במשנה, על כך שלש גירסאות: של רב הונא, של רב יהודה לפי ר"מ, ושל ר' חייא בשם ר"מ. ומביאים ראיות לשיטותיהם.

משנה - הימים האפשריים למילה: משמונה ימים ללידה עד ליום השנים-עשר. והסבר כיצד. וכן דין תינוק חולה, שזמנו למילה כשיבריא.

גמרא - דיון על דברי שמואל, שנותנים לתינוק אחרי שנתרפא עוד שבעה ימים, לבירור האם שבעה ימים אלה מעת-לעת או לא? מביאים ראיה וחולקים על הבנתה.

משנה - מהם הציצין המעכבים את המילה. וכן כיצד צריך לנהוג בתינוק שהוא "בעל-בשר".

דף קלז/ב

גמרא - הערה בשם רב ש"ציצין המעכבין" זה גם ברוב גובה העטרה. ולעניין "בעל הבשר", שתי דעות כיצד בודקים אותו כדי לקבוע אם צריך למול שוב, והנפקא מינא ביניהם.

גמרא - דיון על הבנת המשנה, שלכאורה יש בה סתירה פנימית. ניתנו שתי שיטות להסבר: רב יהודה עם רבה בר אבונה, ולעומתם רבא וסיוע לו מברייתא. ולבסוף הסביר רבא שיטת החולקים עליו.

ב' 31 - פסק ההלכה כר"א שמרחיצין אף ביום השלישי. ודיון בשאלה שהתעוררה במערבא (א"י): האם ההיתר לרחוץ התינוק הוא לכל גופו, או רק למקום המילה? על כך מחלוקת: ר' יעקב אומר כל גופו, ורב יוסף אומר רק מקום הברית, והובאו ראיות לשיטת רב יוסף. והלכה כראב"ע שגם כל גופו.

ג' 42 - דיון במחלוקת רב ושמואל כיצד מותר לתת חמין ושמן על גבי המכה בשבת. וראיה לשמואל מברייתא. אגב, ברייתא על דין הנחת מוך על גבי המכה.

ד' 49 - בירור מהות המחלוקת בין חכמים ור"י במשנה, בקשר למילת אנדרוגינוס בשבת. תוך הדיון מובאת מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל לעניין הטפת דם-ברית לנולד מהול.

דף קלה/א

ה' 15 - מבררים מה בא לרבות מאמר חכמים בברייתא: "ולא ספק דוחה את השבת". והוא, לרבות את הנולד ספק לשבעה חדשים ספק לשמונה, שלא לחלל עליו השבת במילה.

ו' 22 - בדין הטפת דם-ברית לנולד מהול הובאה למעלה ברייתא ובה מחלוקת. כאן רב פוסק כתנא-קמא שלא צריך, ושמואל כרשב"א. וכן דיון על התאמת הדעות האלה לדעות ב"ה וב"ש.

ז' 43 - דיון על דברי רב אסי, "כל שאמו טמאה-לידה - נימול לשמונה". מקשים עליו, ומתרצים. וכן מראים שעל דעת רב אסי יש מחלוקת תנאים בברייתא בעניין "לידה-בית ומקנת-כסף", ומביאים את פרטיה ופירושה.

דף קלה/ב

ח' 36 - ברייתא, רשב"ג אומר "כל ששהה ל' יום לתינוק וח' ימים לבהמה - אינו נפל". משמע שתוך זמן זה הם: "ספק-נפל". ומסבירים מדוע מלים ביום השמיני את ה"ספק-נפל". אביי סבר לומר שיש בזה מחלוקת תנאים ורבא דחה זאת.

דף קלו/א

ט' 26 - בעניין דברי רשב"ג בברייתא, האומר שאחר ל' יום אינו נפל, מבררים שחכמים חולקים עליו, והלכה כמוהו.

את המלכות ובעלי השררה. ואגב, הסיפור על יוסף ואחיו שלא שתו יין, ועל מה זכה אהרון לחושן-המשפט.

ח' 47 - שלושת השאלות של בני-בְּשָׁפָר, והתשובות עליהן. ובירור מדוע השיבו לחומרא במקום שהיה אפשר להקל, והוא - משום שלא היו בני-תורה והיה חשש שיקלו יותר.

דף קלט/ב

ט' 6 - בירור, מה ההבדל בין יציאה עם כילה כלבוש, שמותרת בשבת, ואילו בטלית שלא מצוייצת כהלכה - אסור. ההסבר: שרצועות הכילה בטלות לגביה ואילו הציציות (שאינן כהלכה) - אינן בטלות לטלית, ולכן הן כמשא ואסור.

י' 13 - דוגמא ל"הערמה" המותרת. ודיון מדוע החמיר רב אשי בעניין זה על "משמרת של יין", הרי כברייתא התירו עשיית שיכר במועד? ומשיבים. וכן הסבר רב אשי על מקרה הערמה אצל תלמיד-חכם, והוא כיון שמדובר בעניין דרבנן, לא החמירו אצל תלמיד-חכם, כיון שאינו עלול לבוא לידי מכשול.

משנה - פעולות בתחום "בורר" שמותרות בשבת ובחג, באופנים מסויימים של שינוי. ודעות ר"י ור' צדוק לגבי הכנת "אנומלין".

גמרא - דברי זעירי על נתינת יין או מים צלולים במשמרת בשבת וכי בעכוורין אסור. מקשים מדברי רשב"ג, ומתריצים. עוד פרטי הלכה בעניין "סינון" והפרדה" המותרים, ותנאי ההיתר בכל מקרה. וכן הסבר על ההיתר לתת ביצה במסנת של חרדל.

דף קמ/א

ב' 1 - דיון בעניין חרדל שנילוש בערב-שבת, ובשבת רוצים להמיס ולדלל אותו, על כך דעות שונות אם וכיצד מותר. כמו כן הוראות לגבי "שחליים ושום" שריסקו בערב-שבת. ופסיקתו של מר זוטרא.

ג' 23 - בדבר עשיית "אנומלין", הנזכר במשנה, מובאת ברייתא המסבירה מהו, וכן מה ההבדל בינו לבין "אלונטית" האסורה בשבת. אגב, תאור מעלות האלונטית לאחר בית-המרחץ.

משנה - איסור שריית החילתית בפושרין בשבת, משום רפואה, אבל בחומץ מותר. ודיני ברירת פסולת באמצעות מים או כברה, באיזה אופן מותר.

גמרא - דיון בדין שריית החלתית, לברור מהות העבירה. ולעניין שרייה בצונן - ברייתא, ובה

ב' 11 - ברכות המילה: למוהל ולאבי הבן אצל ישראל, ואצל גר או עבד.

פרק כ' "תולין"

משנה - - מחלוקת ר"א וחכמים בדין "משמרת של יין", אם מותר לתלות אותה, ואם מותר להניח בה יין ביום-טוב או ביום-שבת.

גמרא - קושיא על ר"א במשנה, שכן בדין "אהל-עראי" הוא אוסר אפילו להוסיף עליו ביו"ט, וכיצד הוא מתיר כאן לתלות המשמרת - שזה עשיית אהל? ומתריך, שבמשמרת מדובר באוכל-נפש, ובזה הוא סובר כר"י שמתיר גם במכשירי אוכל-נפש, ואף מיקל יותר מר"י.

ב' 45 - בירור דינו של מי שתלה "משמרת" בשבת, בניגוד לדעת חכמים. רב יוסף מחייב "חטאת", אבוי מקשה עליו וקובע שחייב מדרבנן. כמו כן עושה אבוי סיכום של הברייתות על הדברים שאסורים משום "אהל", על אלה ש"פטור אבל אסור", ועל אלה שמותרים לכתחילה.

דף קלח/א

ג' 7 - מבררים, לדעת חכמים, אם נתן יין ל"משמרת בשבת" - מה דינו. רב כהנא אומר שחייב חטאת, רב ששת מקשה: כיצד יתכן שבדבר דאורייתא ר"א יאמר שמותר לכתחילה? מביאים ראייה שמחלוקת כזו אפשרית, אך אבוי דוחה אותה.

ד' 21 - בירור, על איזו מלאכה מתירים את מי שרוצה ל"שמר"? רבה אומר משום בורר, ור' זירא - משום מרקד, ונימוקיהם.

ה' 29 - דיון בסוגי "אוהל" האסורים לעשות בשבת, ואיזה מותרים. כגון: "טלית-כפולה", "כילה", מיטה, כילת-חתנים וכו'.

דף קלח/ב

ו' 10 - דיון בדינו של "כובע-לבד" עם שוליים, לעניין אוהל, שיש עליו סתירה בין המקורות. ויישובה תובה ראשונה נדחתה וניתנה תשובה אחרת. כן מביא רב הונא מדברי רב בעניין "אוהל בשבת", ודרשות על עתיד התורה בישראל ועוד.

דף קלט/א

ז' 2 - ברייתא, על הצרות לישראל בגלל הדיינים, ובמה עתידה ציון להגאל. וכן מדברי רב פפא ואחרים על הנבואות לאחרית הימים, כיצד יתקן ה'

ג' 24 - דין קינוח טיט שעל גבי רגל, אם מותר בכותל או בקרקע. על כך ארבע דעות.

ד' 33 - שלש הצעות של רבא כיצד לא להיכשל בעבירות שבת.

ה' 39 - דיון על דעת רב כהנא על אופן הסרת טיט מעל הבגד בשבת, קושיא ממקור אחר, ותירוצה. ואגב דנים גם: בטיט שעל המנעל; סיכת הרגליים בשמן בתוך המנעל, וכן סיכת הגוף ואחריה לשכב על יריעת עור (מחשש עיבוד).

דף קמא/ב

ו' 12 - ברייתא ובה הוראות באילו נעלים ובגדים אסור לצאת בשבת, למי, ומדוע.

ז' 19 - דיון בהסרת נעל מעל ה"אימוס" (תבנית לייצור נעליים) בשבת, שיש בכך מקורות סותרים, ויישוב הסתירה.

פרק כ"א "נוטל"

משנה - דברים שמותר לטלטל עמהם את ה"מוקצה" בשבת, כגון "נוטל אדם את בנו והאבן בידו". ודעת ר"י שאף "מעלין את המדומע באחד ומאה".

גמרא - דברי רבא בעניין טלטול "תינוק וכיס תלוי לו בצווארו", שבתינוק חי - חייב (על טלטול הכיס), ובמת - פטור. דנים במהות ההבדל בין המקרים, וכיצד הם מתיישבים עם משנתנו.

דף קמב/א

ב' 9 - דיון בדברי המשנה: "כלכלה והאבן בתוכה - מותר", מקשים - הרי לפנינו מקרה של בסיס לדבר האסור? ותירוץ.

ג' 18 - דיון בדברי רב חסדא בבאור המשנה "מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה וכו'", שכן יש ברייתא הסותרת את דבריו. בתירוץ, הוא מבדיל בין טלטול לצורך גופו (במשנה) לבין לצורך מקומו (בברייתא), והסבר.

ד' 36 - דיון על דעת ר"י במשנה, בעניין "מעלין את המדומע". קושיא עליו, ותרוץ שהוא בזה כדעת ר"א. מקשים שוב ומתוצאים שהוא כדעת ר"ש. שוב קושיא, ותרוץ שהוא כרשב"א, ומבררים כיצד.

דף קמב/ב

משנה - דין דבר האסור בטלטול הנמצא על דבר המותר, כיצד ינהג כדי להשתמש במותר. כגון: אבן על פי החבית, מעות על הכר, לשלשת על הכר.

מחלוקת רבנן ור' יוסי, שרבנן אוסרים אפילו בצונן. כן בירור למה מועילה תרופה זו של החלתית, וסיפור מעשה בכך.

ב' 44 - סיפור מעשה בר אחא בר יוסף, ממנו נתבררו הלכות בעניין ריכוך בגדים מכובסים, או הלבנתם ע"י שפשוף. כמו כן, הוראת ועצות מרב חסדא בעניין שלילת בגד ממקל תליה (שהוא מוקצה), וטלטול אגודת ירק הראויה לבהמה, ענייני "בל-תשחית", ועצות לתלמיד-חכם עני כיצד לקנות ירק, וכן כמה מהצעותיו לבנותיו ביחסים עם בעליהם, ועוד.

דף קמב

ג' 32 - על דין המשנה: "אין שולין את הכרשינין וכו'", מעירים שהלכה זו שלא כדעת רבא"י שאמר בברייתא: "אין משגיחין בכברה כל עיקר".

משנה - דיני טיפול בבהמות: "גורפין לפני הפטם ומסלקים לצדדים מפני הרעי" - דברי ר' דוסא, וחכמים אוסרים. וכן נוטלים מזון מלפני בהמה זו ונותנים לאחרת.

גמרא - בירור, על איזה חלק במשנה חולקים חכמים על ר' דוסא. התשובה, לפי הברייתא - על שניהם. כן בירור, באיזה אבוס מחלוקת, באבוס קרקע או בכלי. והמסקנה - בכלי.

ב' 41 - בעניין נטילה של מזון מבהמה אחת לאחרת, מובאות שתי ברייתות, הסותרות זו את זו, ומיישבים את הסתירה.

דף קמא/א

משנה - שתי הלכות: "הקש (מוקצה) שעל גבי המיטה", ורוצה לנענע אותו כדי לשכב - כיצד ובאיזה מקרה מותר. "מכבש (סוג מטה): של בעלי בתים" - מותר להוציא מתוכו בגדים בשבת, אבל לא להכניס. ושל כובסין - אסור בכל מקרה. ודעת ר"י.

גמרא - הלכה בשם רב נחמן, שמותר להוציא צנן מהאדמה כאשר הצד הרחב למעלה, כיון שלא גורם לטלטול העפר בהוצאתו. מבררים כי משנתנו שלא כרב נחמן, שכן נאמר: "מנענעו בגופו", משמע שטלטול מהצד מותר, שלא כרב נחמן.

ב' 17 - הלכות: רב יהודה - מותר לדוך פלפלים אחד אחד ובשינוי. רבא - אם יש שינוי, אפשר גם הרבה יחד. רב יהודה - השו' חה (במים), ינגב עצמו מיד שיוצא, שלא יטלטל. ובעניין כניסה לנהר, אין חשש, וטעמו.

פרק כ"ב "חבית"

דף קמג/ב

משנה - הלכות: 1. חבית משקה שנשברה בשבת, כיצד מותר להציל ממנה, כמה ובאילו תנאים. 2. דין סחיטת פירות בשבת, ודין היוצא מהם, שאסור, ור"י מתיר היוצא מהם אם היו מיועדים לאכילה. 3. חלות דבש שרוסקו מערב-שבת והמשיכו לזוב בשבת – מחלוקת: תנא-קמא אוסר את הדבש שזב בשבת, ור"א מתיר.

גמרא - ברייתות על איסור פעולות בשבת באופן ובצורה שנעשות ביום חול, כגון באיסוף שמן ויין או באיסוף פירות מפוזרים.

ב' 13 - בדבר מחלוקת חכמים ור"י, בדין פירות שנסחטו מעצמם בשבת, מובאות דעות שונות - על מה הם מסכימים ובמה חולקים.

ג' 33 - דיון בדברי ר"י בברייתא (למעלה): "למשקין ולסתם - היוצא מהן אסור", הואיל וממקור אחר משמע שב"סתם" אינו אוסר. ומיישבים את הסתירה בשתי דרכים.

דף קמד/א

ד' 11 - נאמר בשם שמואל שר"י מודה לחכמים בזיתים וענבים שאסור לסחוט, וכי חכמים מודים לר"י שמותר בשאר פירות. לפנינו הראיה מברייתא, שאכן חכמים מודים לר"י בשאר פירות.

דף קמד/ב

ה' 10 - מנהגם של "בית מנשיא בר מנחם", שהיו סוחטים ברימונים (בימות החול, כנזכר למעלה). רב נחמן פוסק הלכה כמנהגם (שלא לסחוט בשבת), ובא על כך דיון: כיצד זה פוסק רב נחמן כבית-מנשיא שהם דעת מיעוט.

ו' 28 - כיון שנזכרו קודם דברים שפוסלים במקווה, בא דיון ב"מוחל" (מיץ היוצא מן הזיתים), שפוסל את המקווה בשינוי מראה. ומחלוקת בין ר' יעקב ור"ש, אם יש לו דין "משקה". וכן דעת רבא שהמוחל פוסל מקווה ולא מטעם משקה, אלא משום שאין עושים ממנו מקווה.

ז' 34 - דברי שמואל: "סוחט אדם אשכול וכו'", מהם למד ר' חסדא: משקה הנסחט לאוכל (בקדרה) - דינו כאוכל. על כך מקשים ממקורות שונים, ומתמצים. ר' ירמיה אומר שנושא זה נתון במחלוקת

גמרא - הערה בשם רב, שההיתר המדובר במשנה הוא כאשר שכח את האיסור, אבל אם הניח אותו - אסור, כי החבית הופכת בסיס לדבר האסור.

ב' 13 - דיון בשאלה: מדוע (במצב הנתון במשנה) עדיף לטרוח בטלטול ההיתר (החבית) מאשר להסיר בקלות את האבן, שהיא "איסור"? הדיון עפ"י משנה וברייתא בדין "בורר אוכל מפסולת".

ג' 25 - ברייתא המרחיבה את דין המשנה: "היתה בין החביות - מגביה".

ד' 29 - בעניין "מעות שעל הכר", שוב הערה בשם רב, שמדובר בשוכח. וכן דברי ר' יוחנן שמדובר כשצריך את הכר לצורך גופו, אבל לצורך מקומו - מותר לטלטל את הכר עם המעות.

ה' 33 - דברי חכמים שונים שהרוצה לטלטל "מוקצה" בשבת, יניח עליו דבר שאינו מוקצה ויטלטלם יחד. על כך הערות מר זוטרא ורב אשי. מכל מקום, טלטול מת לשם כבודו, מותר לכל הדעות. אגב, תיאור מעשים של חכמים, ומנהג של אביי ורבא, והסבריהם.

דף קמג/א

משנה - הלכות: 1. מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל על האופן המותר להסיר מהשולחן עצמות וקליפות. 2. מותר להעביר מהשולחן פירורים של פת ושֶׁצֶר של אפונים, שהם מאכל בהמה. 3. אסור להשתמש בספוג שאין לו ידית אחיזה, אך מותר לטלטלו.

גמרא - מעיר רב נחמן על הרישא של המשנה, שהגירסא המקובלת היא הפוכה: ב"ה מקילים כר"ש במוקצה, וב"ש מחמירים כר"י.

ב' 17 - הערה בעניין ה"פירורין", שמשנתנו מסייעת לר' יוחנן הסובר שאסור לאבד פירורין אפילו פחות מכזית.

ג' 20 - קושיא: דין ה"שער של האפונים" כדעת ר"ש. ואילו דין הספוג כדעת ר"י? מתמצים שהכל כר"ש, כיון שבעניין זה קיים הכלל: "פסיק רישא וכו'", שגם ר"ש מודה שאסור.

ד' 26 - הלכה שגרעני תמרים ארמיים מותרים בטלטול, ואילו הפרסיים - אסורים, והטעם. וכן מנהגי שבעה אמוראים בדבר גרעני התמרים, לעניין טלטול או השלכה.

עליו מבריייתא, ותירוצו שזו מחלוקת ר' נחמיה ורבנן. וברור מדוע תירץ באופן כזה, וכן תאור עוד שתי מחלוקות כאלה.

ב' 35 - בירור אצל רב ששת אם מותר לנקב את החבית ברומח? הסבר צדדי הספק, ותשובת רב ששת לאסור ונימוקו. קושיא מבריייתא, ותירוצה.

ג' 42 - בעניין נקב במגופת החבית (במשנה), ניתנים שני הסברים למהות המחלוקת בין ר"י האוסר, וחכמים המתירים.

ד' 47 - ברייתא ובה מחלוקת בעניין הוספה על נקב קיים. והסכמה שמותר לפתוח נקב ישן. ודיון על מהות המחלוקת, ומה ההלכה.

דף קמו/ב

ה' 4 - דיון בדברי הבריייתא (למעלה): "ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחילה". מעירים בשם שמואל שמדובר בנקב שנעשה ל"שמר", אבל לא בנקב שנעשה ל"חזק". והסברים שונים של רב חסדא ורבא, למה הכוונה.

ו' 15 - בעניין השימוש ב"גובתא" (קנה חלול להוצאת יין מחבית), מחלוקת: רב אוסר, ושמואל מתיר. הסבר במה המחלוקת ומה יסודה. וכן מראים שזו בעצם מחלוקת חכמים ור' יאשיה בעניין שימוש בשפורפת בשבת או ביו"ט, והסבר. ופסיקה כר' יאשיה.

ז' 27 - בקשר לאיסור סתימת נקב בשעווה, מובאת מחלוקת אם גוזרים לאסור גם בשמן-עב - רב אוסר, ושמואל מתיר. ועוד בשם שמואל האוסר לעשות מרזב לחבית מעלי הדס, ושתי דעות על טעם הדבר.

ח' 36 - עוד מחלוקת רב ושמואל, אם מותר לטלטל "בי סדיא", מבררים באיזה סוג מדובר ומה הטעם לאיסור או להיתר. וכן מסופר כיצד למדו את דעת רב "מכללא".

משנה - דרכים המותרות לשמור מאכל או משקה, מפני החוס או מפני הצינה. ומה דינו של מי שנפלו בגדיו במים בשבת בדרך, שיכול ללכת בהם, וכיצד מותר ליבשם.

גמרא - בירור מה באה המשנה לחדש בחלקה הראשון, שלכאורה הדברים פשוטים.

ב' 55 - דיון בעניין הבגדים שנרטבו, שנאמר במשנה "שוטחן וכו'", מובאת סתירה מדברי רב שכל דבר האסור מפני "מראית-עין", אף בחדרי

תנאים. ר"פ דוחה זאת ומביא מחלוקת תנאים אחרת בזה, ודוחים אותו.

דף קמה/א

ח' 19 - מובא דינו של שמואל בשם רב, שסחיטת דגים לשם הציר שלהם - מותרת גם לתוך קערה (משום שהם עצמם אוכל). ולאביי מסורת בשם שמואל (בעניין סחיטת שלקות), שנראה ממנו שפטור אבל אסור. ורב דימי מתרץ אין כאן סתירה.

ט' 35 - דעות: רב, שמואל (שלמעלה) ור' יוחנן, בעניין כבשים או שלקות שסחטן. דנים בהן על פי ברייתא הסותרת את שלושת הדעות, והם מתרצים לטעמיהם.

י' 55 - כלל בשם רב: איסור סחיטה (דריסה) מהתורה הוא רק בזיתים וענבים. וכן אמרו דבי מנשה, והוסיפו כלל: "אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד". אגב זאת דנים אם ל"מום בבכור" כשר עד מפי עד. ולמסקנה - כשר.

דף קמה/ב

י"א 7 - בהקשר לדעת ר"א במשנה, שהתיר דבש שזב בשבת, מובאת ברייתא ובה דין דומה שר"א ור"ש מתירים משקה מזיתים וענבים שזבו מעצמם בשבת. ומסביר רב אשי מה החידוש בכך.

משנה - הלכות: מאכל מבושל מערב-שבת, מותר לשרותו בחמין בשבת. מאכל שאינו מבושל - מותר להדיח בחמין בשבת, חוץ מן המליח וכו', שהדחתן היא גמר מלאכתן.

גמרא - בירור מהו "כל שבא בחמין מערב-שבת"? רב ספרא נותן דוגמא. וכן תאור מעשים שהיו.

ב' 19 - בירור מה דינו של המדיח "מליח-ישן" וכדומה? והשיב רב יוסף: חייב חטאת, וסיוע לו שאכן האיסור מדאורייתא. כמו כן הובאו ארבע שאלות של תלמידי ר' יוחנן, והתשובות עליהן - של התלמידים ושל ר' יוחנן.

דף קמו/א

משנה - הדרכים המותרות לפתוח חבית בשבת כדי להוציא מאכל או משקה. מחלוקת ר"י וחכמים בעניין ניקוב החבית, שר"י אוסר. ודין איסור סתימת הנקב בשעווה משום ממרח.

גמרא - דיון בדברי ר' אושעיא האומר שדין משנתנו שמותר להשתמש בסכין או בסף, הוא בחבית שבה תאנים דבוקות ולא פרודות. קושיא

פרק כ"ג "שואל"

משנה - באיזה אופן מותר לקבל דברים בהשאלה בשבת. וכיצד ינהג אם המשאל אינו מאמינו שיחזיר.

גמרא - דיון בין רבא בר חנן בו מסביר לו אביי, מדוע "לא יאמר לו הלויני" - מה ההבדל בין זה לבין "השאלני".

ב' 30 - עוד שאלות של רבא בר חנן לאביי בעניין ההוראה שביום-טוב יש לשנות ככל האפשר, שהנה נשים ממלאות כדיהן מים בלא שינוי, וכן יש "מספקין ומטפחין ורוקדים" ביום-טוב, ולא אומרים להם דבר. ותשובותיו: שזה מפני שאי אפשר לשנות, או משום "יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין".

דף קמח/ב

ג' 16 - בעניין "שואלת אישה מחברתה ככרות", מדייקים מזה שבחול מותר. בירור אם ניתן לומר שמשנתנו שלא כבית-הלל, שהם אומרים שאסור הדבר "עד שתעשינה דמים" (מחשש לריבית). ומשיבים, שבמשנה מדובר במקום שהמחיר קבוע וקצוב.

ד' 22 - דיון על הנאמר במשנה: "ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו". מנסים ללמוד מזה שמשנתנו לא כדעת רבה האומר שהלוואת יום-טוב ניתנת להיתבע בבית-דין, שלפי זה לא צריך משכון. אך דוחים זאת. כן דנים בדעת רב יוסף החולק על רבה ואומר שלא ניתנת לתביעה בבית-דין. קושיות עליו ממשנה במסכת שביעית, ותירוץ.

ה' 39 - מדברי המשנה "וכן ערב פסח וכו'", מנסים למצוא סיוע לדעת ר' יוחנן ש"מקדיש אדם פסחו בשבת וכו'", ודוחים זאת. ועוד מקשים על ר' יוחנן שדבריו סותרים "סתם-משנה" (במסכת ביצה), האוסרת להקדיש. ומתרצים שכאן התיר ב"חובות שקבוע להם זמן", ואילו שם באלה שלא קבוע להם זמן.

משנה - הלכה, אין לספור מן הכתב את רשימת האורחים וכדומה, אלא - רק בפה. וכן כיצד מותר לעשות הגרלות בשבת.

דף קמט/א

גמרא - הטעם לאיסור ספירה מן הכתב בשבת הוא: לדעות רב ביבי - גזירה שמא ימחוק. ולדעת אביי - שמא יקרא בשטרי הדיוטות. ודיון נרחב בנושא לברור "מאי בינייהו", וכן מראים שמחלוקת זו היא מחלוקת תנאים.

חדרים אסור. ומתרצים שזו מחלוקת תנאים בברייתא. ועוד הוראות בעניין ניקוי בגדים, וסיפור אירועים הקשורים לנושא, במה שמקפידים, או לא.

דף קמז/א

ג' 11 - דרכים האסורות והמותרות בנשיאת טלית או כסות, על כתפיו בשבת, ואיסור צרירת מעות בסדינו כמנהג החנוונים.

ד' 19 - שאלה לעולא בעניין "מרזב" (שנוצר מקיפולי הבגד), אם מותר בשבת. וכן סיפור על רבי שהתעטף בטלית על כתפו (בשלש מסורות).

משנה - הלכות: יחיד שהתרחץ והתנגב במגבות, לא יביאם לביתו בשבת, שמא יסחוט, אבל רבים מותרים (שמזכירים זה לזה). ועוד דברים ופעולות המותרות או אסורות בשבת, משום צד רפואה שבהם.

גמרא - דיוק מלשון המשנה, שמדובר ברחיצה בחמין ובדיעבד. אבל לכתחילה - לא. וכן שמותר לשטוף את הגוף כולו לכתחילה. ומבררים שהלכה זו לפי דעת ר"ש בברייתא בה יש מחלוקת בזה בין ר"מ ר"ש ור"י.

דף קמז/ב

ב' 5 - הסבר דברי המשנה, שפעם נאמר "עשר אלונטיות", ופעם "אלונטית אחת". כן מובאת ברייתא ובה דעת ר"ש המתיר אף ליחיד. בירור שיש בזה עוד תנאים החולקים. ודיון בדעת ר' יוחנן שנראה כסותר עצמו. ועוד הוראה בשם ר' יוחנן על אופן טלטול מגבות בשבת ע"י הבלנים

ג' 29 - בעניין "סכין וממשמשיין" - ברייתא המתירה סיכה בשבת אף בבני-מעיים (על הבטן) - שלא כדרך יום החול, ושני הסברים כיצד.

ד' 32 - בעניין "אבל לא מתעמלין", מובאים דברי חכמים על נהר "דיו מְסֵת" וזמן פעילותו בהקשר להתעמלות וריפוי. וכן תיאור אירועים קשים שהיו בגלל ההתמסרות להנאות הגוף במקום זה.

ה' 48 - על המשנה: "אבל לא מתגררין וכו'", מובאת ברייתא המביאה את הנושא בשינוי. וכן הסבר עוד הלכות שבמשנה.

דף קמח/א

ו' 8 - בעניין "מי שנפרקה ידו", מובאת שיחה ומו"מ בין רב אויא לרב יוסף, לבירור פרטים בזה.

דף קנא/א

משנה - הלכה, מותר להחשיך בשבת על התחום לצורך מצווה, כגון עסקי כלה או צורכי המת ארון ותכריכים. ודין המלאכות שעשה נוכרי בשבת, באילו מקרים מותר לישראל ליהנות מהם.

גמרא - דיון על הנאמר במשנה: "ממקום קרוב" (שהביא הנוכרי את החליטין) - מחלוקת רב ושמואל למה הכוונה, וראיות לכאן ולכאן.

ב' 47 - הסברים, מדוע בקבר וארון לא ימתינו "בכדי שיעשו".

משנה - הלכה - צרכי-המת המותרים לעשות בשבת, מבלי להזיז בו איבר. וכן, כיצד לסמוך קורה שנשברה כדי שלא תמשיך ליפול.

דף קנא/ב

גמרא - דיון בהיתר לסוך ולהדיח את המת, שהרי ממעשה שהיה בתלמידו של ר"מ משמע שאסור. ויישוב הסתירה. וכן בירור מה המלים "כל-צרכי" באו לרבות. ודרשה על הפסוק בקהלת: "עד שלא ירחק חבל הכסף וכו'", הקשור למת ולחוטא שמת, ועוד.

משנה - הלכה, אין לעצום עיני המת בשבת, ובחול אין לעשות זאת בזמן יציאת הנפש, שמקרב את המוות בכך.

גמרא - ברייתות בדבר חומרת האיסור להעצים עיניים בזמן יציאת הנפש. וכיצד אפשר לגרום לכך בהיתר.

ב' 26 - ברייתות על מעלת החי על פני המת, לעניין הלכות שבת, ולמורא אדם החי על פני החיות. דברי חכמים על שמירת-הנפש ועשיית צדקה, כל עוד לא הגיעו ימים שאין בהם חפץ.

ג' 38 - ברייתות בהן דברי חכמים בעניין העוני, שגלגל חוזר הוא בעולם. וכיצד יש לנהוג כלפי עניים.

ד' 46 - דרשות על הפסוק: "עד אשר לא תחשך השמש והאור", שמדבר על הזיקנה ועל מאור עיניו של אדם, שנחלש ע"י הבכי.

דף קנב/א

ה' 2 - דרשות על הפסוק: "ביום שיזועו וכו'". דברי חכמה על איברי הגוף, התמורות שחלות בו במשך השנים, על אכילה ושתייה ועוד.

ב' 43 - נימוקי ההלכה: "מפיס אדם עם בניו וכו'", ומדוע עם אחרים אסור.

דף קמט/ב

ג' 12 - הסבר לסוף המשנה: "ומטילין חלשין... אבל לא על המנות", שהכוונה למנות המחולקות לכהנים במקדש - שאסור להגריל עליהם ביום-טוב.

ד' 17 - מאמר מר' יעקב: "כל שחבירו נענש על ידו - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה", דיון בו לביורר המקור לכך במקרא.

ה' 37 - בירור המקור לכך שהמלה "חלשים" מובנה "הגרלה", והוא מה שנאמר על נבוכדנצר "איך נפלת משמים וכו' חולש על גויים וכו'", ואגב תיאור רשעותו של נבוכדנצר.

דף קנא

משנה - הלכה, לא ישכור ולא יאמר לאחרים לשכור לו פועלים בשבת, ובאילו מקרים מותר "להחשיך על התחום", וכללו של אבא שאול בזה.

גמרא - דיון בדברי המשנה: "שלא יאמר לחברו לשכור לו פועלים וכו'" - לברור שהחידוש בכך הוא: שדיבור אסור והרהור מותר. ופסק בזה ר' יוחנן הלכה כר' יהושע בן קרח, שהרהור מותר.

ב' 23 - דיון בפסיקתו של ר' יוחנן ש"הרהור לאו כדיבור דמי", שלכאורה סותר עצמו ממקום אחר. ועוד מקשים, מן הצד השני, "וכי דיבור אסור"? ראיות רבות שמותר לדבר בחשבונות אף בשבת, ומתרצים שהמותר הוא "בחפצי גבוה" (מצוות וכדו').

ג' 53 - דיון בדברי שמואל: "חשבונות של מלך ושל מה בכך - מותר לחשבן בשבת", מקשים על כך עפ"י ברייתות, ותירוצם.

דף קנב

ד' 9 - בעניין "אין מחשיכין על התחום" - סיפור מעשה בחסיד אחד. וכן דיון בדברי שמואל: "מותר לומר: לכרך פלוני אני הולך למחר, שאם יש בורגנין - הולך", שלכאורה יש סתירה לזה ממשנתנו וממקורות אחרים. ויישוב הסתירות.

ה' 31 - בדבר מי שמותר לו להחשיך. מבררים כיצד הוא עושה "הבדלה". על כך שתי תשובות.

ו' 42 - דיון ב"כלל" של אבא שאול במשנה "כל שאני זכאי באמירתו וכו'", לברור על איזה עניין במשנה נאמר, ומה הכלל בא לרבות.

חרש, שוטה וקטן, או חלק מהם, למי יעדיף לתת את הכיס. ודיון לגבי המקרה שהיו חרש וקטן – למי יתן? על כך מחלוקת ללא הכרעה.

דף קנג/ב

ג' 10 - במקרה שלא היה עמו מי שיוכל למסור לו הכיס, קיימת האפשרות של: טלטול פחות פחות מד' אמות, (שתחילה נמנעו מלהודיעה, והטעם). וכן המחלוקת בין ר"א ור' יהושע על "שמונה-עשר דבר" ש"גזרו בו ביום".

ד' 24 - בדין "מניחו על החמור", מבררים כיצד מותר מצד "איסור מחמור" ו"איסור מטלטל" (עקירה והנחה). ומשיבים כיצד להתגבר על כך. מקשים, הרי לפי זה אפשר להניח גם על חברו? ומשיב ר"פ על כך בכלל-הלכתי. רב אדא בר אהבה מציע עוד דרך שהוא עצמו יעביר את הכיס בריצה, והסבר.

ה' 38 - רמי בר חמא אומר שאיסור המחמור מדאורייתא, בשוגג - חייב חטאת, ובמזיד - סקילה. ורבא – חולק משני טעמים. רב זביד מביא גירסא אחרת של הדיון בין רמי בר חמא לבין רבא (עם שינוי בהלכה). וגירסא שלישית, בה רבא אומר את דברו בשם ר' יוחנן. והסבר פסיקתו.

דף קנד/ב

ו' 3 – על המשנה: "הגיע לחצר החיצונה וכו'", נערך דיון בשאלות הבאות: כיצד ינהג בכלי זכוכית? מה עם האיסור לבטל כלי מהיכנו? האם חוששין להפסד מועט? פריקה בשינוי? וצער-בעלי-חיים דרבנן או דאורייתא?

ז' 22 – בעקבות שאלת אביי לרבה נערך דיון בעניין שימוש בבהמה או באילן. השיב רבה כי ב"צדדין" מותר, וראיה ממשנתנו. מקשים על רבה מדין צדדי-אילן (בדין סוכה). ומתרץ. ומנסים לראות מחלוקת זו כמחלוקת תנאים, ודיון בה. המסקנה להלכה: "צדדין אסורין" ו"צדי צדדין מותרין".

דף קנה/א

משנה - הפעולות המותרות או האסורות בהכנת המאכל לבהמה בשבת, כגון להתיר פקיעי העמיר וכו'. ודעת ר"י.

גמרא - הסברו של רב הונא את דין המשנה ומושגיה. רב חסדא אומר כי טעמו של רב הונא שעדיף לטרוח במאכל הראוי לאכילה, מאשר להכשיר מאכל כדי שיהיה ראוי. רב יהודה מסביר אחרת את המשנה, וטעמו הפוך משל רב הונא. בדיון

ו' 19 - סיפור הויכוח בין ר' יהושע בן קרחה לבין הסריס (גוואה), הבנוי מדברי חכמה.

ז' 30 - תיאורים של חולשות הזקנים בגוף וברוח. וההבדל בין זקני תלמידי-חכמים לזקני עמי הארץ.

ח' 45 - דברי ר' יצחק על הפסוק: "כי הולך האדם אל בית עולמו" - שלכל אחד יש מדור לפי כבודו. על הפסוק: "כי הילדות והשחרות הבל", ועל הפסוק: "אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל", על הכאב שיש למת מן הרימה, וכי נפשו מתאבלת ולכן יש לדאוג שיהיו לו מנחמים. ועוד למדים מן הפסוק, שיודע המת מה שאומרים בפניו, ומחלוקת עד אימתי יודע.

דף קנב/ב

ט' 12 - דרשה מן הפסוק: "והרוח תשוב אל האלקים וכו'" - שיש לאדם להחזיר הנשמה טהורה כפי שקבלה, וההבדל בזה בין צדיקים לרשעים.

י' 36 - סיפור המעשה בחופרים באדמתו של רב נחמן, ומצאו שם את גופתו של רב אחאי בר יאשיה. ושיחתו עם רב נחמן בשאלה מדוע לא הרקיב בשרו.

י"א 45 - תשובתו של ר' אבהו לאותו צדוקי, ממנה (עפ"י ברייתא) למדים שכל י"ב חדש נשמתו של המת עולה ויורדת, ולכן יכלה בעלת האוב להעלות את שמואל הנביא.

דף קנג/א

י"ב 1 – דברי חכמים על ההספד: תפקידו, מה מעיד ההספד על הנפטר והיכן עומד המספיד.

י"ג 16 - על מיהו בן העולם-הבא, על החזרה-בתשובה לפני הפטירה, ובכל יום ויום, ומשל למלך וכו'.

פרק כ"ד "מי שהחשיך"

משנה - דין מי שהחשיך לו בערב שבת והוא בדרך, שיתן הכיס של כסף לנוכרי, וכיצד ינהג אם אין נוכרי, ומה דין הכלים והמשאות.

גמרא - הטעם להיתר למסור הכיס לנוכרי שישא אותו למענו בשבת – "דאי לא שרית ליה אתי לאתויי". ובירור מה הדין בזה לגבי מציאה.

ב' 41 - הטעם לכך שמותר לתת לנוכרי את הכיס, ולא להניח אותו על החמור, הוא: "חמור אתה מצווה על שביתתו". ובירור שאם היו לפניו חמור,

לישראל", וראיות ממקורות וממקרים שונים, שאמנם המזל לא פעל על ישראל, במיוחד בזכות הצדקה.

דף קנו/ב

משנה - הלכה, מותר לחתוך הדלועים בשבת עבור הבהמה, ואת הנבלה עבור הכלבים. ור"י אומר שאם לא היתה נבלה מערב-שבת - אסור, לפי שאינה מן המוכן (מוקצה).

גמרא - סיכום הדעות במחלוקת על דין "מוקצה" – מי כדעת ר"י האומר שיש מוקצה, ומי כר"ש שאין מוקצה. דיון בדעת ר' יוחנן שפסק כר"ש - מקשים עליו ממשניות שסתמן כר"י, והוא תירץ אותן. ולהלכה פסק רבינא כר"ש, חוץ ממוקצה מחמת איסור ומחמת חסרון-כיס.

דף קנז/א

משנה - הלכה שמותר ל"הפר נדרים" בשבת, וכן מותר ל"התיר נדרים" אם זה לצורך שבת. ועוד רשימת מלאכות שמותרות בשבת, ותאור מקרים שהיו.

גמרא - דיון, אם הפרת-נדרים מותרת רק לצורך שבת, או גם שלא לצורכה. ומבררים שהשאלה תלויה בהגדרה מהו "ביום שומעו", האם כל מעת-לעת (24 שעות), או רק באותו יום (עד החשכה). ומביאים ברייתא בה יש בזה מחלוקת בין ר' יוסי בר"י וראבר"ש.

ב' 53 - בירור שמותר להתיר נדרים לצורך שבת גם אם היה פנאי לנודר להישאל עליו לפני השבת.

ג' 55 - תיאור פרטי המעשה הנזכר במשנה "שפקקו את המאור וכו'". וכן תיאור מעשה ברבה בר רב הונא שמדד אמבטי בשבת, והסברו לעולא שאין זה בניגוד להלכה במשנתנו, שכן עשה כ"מתעסק בעלמא".

סוף מסכת שבת

- קושיות על רב הונא, ולבסוף נשאר ב"קשיא". וכן קושיות על רב יהודה, ותירוצן.

דף קנה/ב

משנה - מה מותר וכיצד בהאכלת בהמות, עופות ודבורים בשבת.

גמרא - הסברו של רב יהודה ל"אין אובסין את הגמל", והוכחתו מסיפורו של רב ירמיה מדיפתא.

ב' 16 - דיון בדברי המשנה: "אין מאמירין את העגלים וכו'", מחלוקת רב יהודה ורב חסדא בהסבר הביטויים: "המראה" ו"הלעטה". וברייתא כדעת רב יהודה. ואגב הדיון, בירור ההבדל בין בעל-חיים שמזונותיו על האדם, לשאינם כאלה.

ג' 43 - בדבר מתן מים למורסן וגיבול. מוסבר שהמשנה בזה כדעת ר' יוסי בר"י במחלוקתו עם רבי. וראיות ממקורות שונים.

ד' 49 - ברייתא בה מחלוקת על גיבול ה"קלי בשבת". ודיון בשאלה כדעת מי האומר שהדבר מותר. לדעת ר' חסדא זה כדעת ר' יוסי בר"י (למעלה), וכי מדובר שעושה זאת בשינוי, והסבר. והמשך הברייתא "ושוין שבוחשין את השתית וכו'", ודיון על כך בקושיות ותירוצן.

דף קנו/א

ה' 12 - דיון על הוראת רב "גובלין ולא מספין וכו'". וזאת בתנאי שעושה בשינוי, והבאת מקורות על שינויים שנהגו בזה.

ו' 23 - הכתוב בפנקסו של ריב"ל על תכונות האנשים, לפי היום בשבוע בו נולדו, בהתאם לבריאת העולם. חולק עליו ר' חנינא בקביעה שלא היום גורם, אלא - "מזל שעה גורם", לפי הכוכבים, ופירוט כיצד.

ז' 45 - מחלוקת בין ר' חנינא הסובר יש מזל לישראל, לבין ר' יוחנן ואחרים הסוברים: "אין מזל

מסכת עירובין

ה"שיעורים" על-פי "שבעת-המינים" - משמע שהם מדאורייתא. ומשיבים שזו רק "אסמכתא" מן התורה.

דף ד/ב

י' 8 - קושיא על רב גם בעניין "חציצין ומחיצין", שכן נראה ממקור אחר שהן דאורייתא, וישוב הקושיא.

י"א 34 - דין "מבוי הגבוה מעשרים אמה ובא למעטו מלמטה". מחלוקת רב יוסף ואביי על גודל המיעוט, ושלושה הסברים על מהות המחלוקת.

דף ה/א

י"ב 12 - בעניין המבוי שגובהו פחות מעשרה-טפחים, ורוצה לחקוק כדי להגיע לעשרה. מבררים מה צריך להיות אורכו של המבוי במקום שרוצים לחקוק בו. על כך מחלוקת רב יוסף ואביי, ומשא ומתן ביניהם על כך.

י"ג 39 - דיון בדברי רמי בר חמא, שנזכרו למעלה, בעניין "לחי הבולט מדופן המבוי", לבירור באיזה גודל פתח מבוי מדובר, ועוד פרטי הלכה.

דף ה/ב

י"ד 25 - מחלוקת רב ורב הונא בדין פְרצה-במבוי: רב נותן מידות שונות לפרצה באמצע המחיצה ולפרצה בצד, ורב הונא לא מבדיל. ומו"מ על דעות אלו.

דף ו/א

ט"ו 19 - ברייתא הדנה בשאלה: "כיצד מערבין את רשות-הרבים?" ומביאה מספר דעות. מקשים מברייתא אחרת הקובעת שאין כלל אפשרות לערב את רשות-הרבים. ולפי זה מתוקנת הברייתא שלנו לומר שהיא עוסקת במבואות המפולשים לרשות-הרבים.

דף ו/ב

ט"ז 13 - בירור מהי ההלכה לעירוב מבואות-המפולשים. מחלוקת: רב פוסק כתנא-קמא בברייתא (שבראש הסוגיא הקודמת), ושמואל פוסק כחנניה לפי בית-הלל, ודיון אם לדעה זו צריך לנעול את הדלת או לא.

י"ז 28 - פסיקת הלכה במבוי-המפולש של נהרדעא, כשתי החומרות - של רב ושל שמואל.

פרק א' "מבוי שהוא גבוה"

דף ב/א

משנה - מידות הגובה והרוחב של פתח המבוי, שמותר לטלטל בו. בעניין הגובה ר"י חולק.

גמרא - מראים דמיון בין משנתנו לבין המשנה על דין גובה הסוכה, ודנים בשאלה: מדוע שם נאמר "פסולה" וכאן נאמר כיצד לתקן? על כך שתי תשובות.

ב' 12 - דברי רב, שחכמים ורבי יהודה במשנה, למדו דבריהם מתוך הפסוקים המציינים את פתחי ההיכל והאולם במקדש.

דף ב/ב

ג' 2 - בירור, מדוע לא למדו את מידות המבוי ממידות שער החצר של המשכן.

ד' 14 - קושיא על רב שאמר שרבי יהודה למד שיטתו מפתחו של האולם. דנים בכך ומראים שלמד מפתחי-המלכים.

ה' 31 - דיון בדברי רב על שיטת רבנן, שלמדו מ"פתח-ההיכל", כיון שאינם מתיישבים עם מקורות אחרים, ועם נתונים אחרים של ההיכל.

דף ג/א

ו' 33 - כיון שנזכרה ה"אמלתרא" מבררים מה היתה זו. - שתי תשובות. כן מוסבר מה הטעם לכך שהיא מכשירה במבוי.

ז' 37 - דין קורה שחלק ממנה למעלה מעשרים וחלק למטה מעשרים. דעת רבה שלעניין "מבוי" - כשרה, ובסוכה - פסולה, ושלושה הסברים להבדל. כן מובאת מסורת הפוכה לדברי רבה. ומחלוקת על פסיקת ההלכה. וכן בירור שדין "גובה עשרים-אמה" הוא פְרום החלל עצמו.

דף ג/ב

ח' 9 - בירור מה אורך ה"אמה" הנזכרת בעניין: "סוכה" "מבוי" ו"כלאיים". בתשובה על כך מובאים דברי רב נחמן, בשתי מסורות (של אביי ושל רבא), ודיון בהן.

דף ד/א

ט' 20 - דיון על דברי רב: "שיעורין וכו'" - הלכה למשה מסיני. מקשים עליו מן המשנה הקובעת את

דף ט/ב

כ"ז 10 – דיון בעניין "לחי הנראה מבחוץ ושווה מבפנים". מובא מקור בו יש מחלוקת בזה בין ר' חייא ור"ש, ממנו קשה על ר' יוחנן שאמר שאינו נחשב ללחי, ומתרצים. עוד דנים בזה על דעת רבה ב"ר הונא האומר ש"נידון משום לחי". מקשים עליו, ובכל זאת נפסק ש"נידון כלחי", והסבר מדוע.

דף י/א

כ"ח 22 - על המחלוקת: "מבוי הרחב מעשר - ימעט", ור"י אומר אינו צריך למעט, ברור דעת ר"י: "עד כמה" לא חייב למעט? - ללא הכרעה.

כ"ט 31 - דיון על הדרכים האפשריות כדי למעט פתח-מבוי שהוא גדול מעשר. מביאים מספר הצעות ודנים עליהן

דף י/ב

ל' 22 - משנה בעניין "אהל-המת" לגבי עסלא (=אסלה) המכוסה בעור שבו נקב ("חללה"), שנקב עד טפח, נחשב כמכוסה. רב דימי ורבין הביאו שתי מסורות להסבר מידת חלל העסלא. ודיון אם יש מחלוקת ביניהם, ואם כן, היא בעניין "פרוץ כעומד".

ל"א 41 - דיון בנאמר במשנה שאם יש צורת-הפתח על פתח גדול מעשרה, אין צריך למעט, וכן שאם יש "אמלתרא" בפתח הגבוה מעשרים, לא צריך למעט. מבררים אם יועילו גם במצב הפוך: "צורת-הפתח" לגובה למעלה מעשרים, ו"אמלתרא" בפתח גדול מעשרה. ניתנה תשובה, ונדחתה.

דף יא/א

ל"ב 8 - דעת רב שברוחב למעלה מעשר-אמות, גם אם יש צורת הפתח, צריך למעט. ודיון אם דין זה חל גם על "חצר" עם פתחים וחלונות.

ל"ג 22 - ברור שר' יוחנן סובר כדעת רב (שברוחב עשר אמות לא תועיל צורת-הפתח), עפ"י המעשה בבקעת בית חורתן, עליו היתה מחלוקת בין ר' יוחנן ור"ל. אך בדיון דוחים זאת.

דף יא/ב

ל"ד 16 - מדברי ר' חסדא בהלכות "צורת-הפתח". וכן המחלוקת בעניין הצורך ב"היפר ציר".

ל"ה 21 - מחלוקת בשאלה אם הקנה העליון (משקוף) ב"צורת-הפתח" צריך לגעת בקנים שבצד. רב נחמן סובר שלא, ורב ששת - מחייב. וראייה לרב נחמן

י"ח 33 - בעקבות מנהגם של בני-נהרדעא לנהוג כשתי החומרות, בא דיון אם נכון לנהוג כשתי חומרות ובאילו תנאים.

דף ז/א

י"ט 27 - רב יוסף מביא בשם רב את סוגי המבואות עליהם המחלוקת בין תנא-קמא לחנניה. וכן דברי רב יהודה על דין מבוי המסתיים ב"רחבה", ודיון בזה לברור בשם מי אמרם, האם בשם רב או בשם שמואל.

דף ח/א

כ' 1 - לפי ההנחה הראשונה שמחלוקת רב יהודה ורב היא בין אם עירבו (בני החצר ובני המבוי) ובין אם לא, מבררים במה מחלוקתם אם עירבו, ובמה - אם לא עירבו. והערות הלכתיות של חכמים על כך. כן מובא המעשה שרבי לא פסק בו, והמעשה במרימר ומה שפסק לבני סורא, ודיון בהם.

כ"א 28 - דברי ר' ירמיה בשם רב, על מבוי שנפרץ במלואו לחצר, ש"היא מותרת ומבוי אסור", מקשים: מה חידוש יש בדבר, הרי ניתן ללמוד זאת ממשנתנו ומהברייתא? ומתרצים.

דף ח/ב

כ"ב 5 - בדין מבוי העשוי כ"נָגְל" מציע אביי דרך להתירו, אך רבא דוחה אותה ומציע דרך אחרת.

כ"ג 12 – דין מבוי שהכתלים בצידי הכניסה אליו אינם באותו גובה. יש אומרים שיכול להניח הקורה באלכסון (בתנאים מסויימים), ורבא אומר להניח הקורה כנגד הקצר (הצד הנמוך), ומסביר את נימוקי שתי הדעות. וכן הערת רב כהנא.

כ"ד 30 - מחלוקת אמוראים אם מותר לטלטל בשטח שמתחת לקורה בכניסה למבוי. שלושה הסברים על מהות המחלוקת.

כ"ה 41 – דיון במחלוקת על דין קורה הצמודה לכותלי המבוי מבחוץ, לדעת רב חסדא נחשבת כקורה להתיר, באופן מסויים. ולדעת רבא אינה נחשבת לקורה כלל, וכן דוחים קושיות עליו מדיני "קורה-תלויה" ו"משוכה" וכו'.

דף ט/א

כ"ו 14 - בעניין טלטול "תחת הקורה ובין הלחיים". דחה ר' יוחנן את דברי בן-זכאי, ופסק לאסור. ומחלוקת אם ר' יוחנן מתיר גם בין-הלחיים. אביי אומר שלא ורבא אומר שכן. נימוקיהם, ודיון בזה על פי מקורות אחרים.

דף יג/א

י' 3 - ברייתא המביאה אותו סיפור בתלמיד משום ר' ישמעאל, שר"ע אומר שלא בשם ר' ישמעאל אמר את דברו אלא - בשם עצמו. כן העיר ר"ע שהלכה כמותו, וברור כוונתו בזה. כמו כן מוסבר שאותו תלמיד היה רבי מאיר, ומביאים את סיפור מפגשיו עם ר"ע ור' ישמעאל בעניין ה"קנקנתום" כתוספת לדיו. הסיפור מובא בשתי מסורות שונות, הדבר עורר שתי קושיות, השנייה נשארה ב"קשיא".

י"א 38 - ברייתא ובה שתי מסורות בשם רבי מאיר על איסור כתיבת "פרשת סוטה" בקנקנתום (שלא נמחק). וברור מה ההבדל המעשי ביניהן. וכן נסיון להשוות דעות אלה עם מחלוקת דומה, ודחיית ההשוואה ע"י ר"פ וע"י רב נחמן בר יצחק.

דף יג/ב

י"ב 5 - דברים על מעלותיו וגדולתו של רבי מאיר, שמותיו ותלמידיו.

י"ג 29 - תאור המחלוקת בית-שמאי ובית-הלל על קביעת הלכה, עד שיצאה בת-קול. וכי ההלכה כבית-הלל משום הענוה, כדוגמת המחלוקת בהלכות סוכה. ועוד דברי חכמים על מעלות הענוה. וברייתא על מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל אם נוח לו לאדם שנברא.

משנה - דיני רוחב וחוזק ה"קורה" למבוי. מחלוקת חכמים ורבי יהודה.

דף יד/א

גמרא - הסבר המשנה בדבר רוחב טפח של הקורה, הרי רוחב הלבנה הוא טפח וחצי. וכן מחלוקת בדבר חוזק היתדות מחזיקי הקורה. ודין קורה שכיסו אותה במחצלת.

ב' 13 - ברייתא ובה דיני קורות שאינן באורך הראוי, שאפשר להשלימן ע"י "לבוד". וכן ששתי קורות צמודות מצטרפות להשלים רוחב טפח. ועוד מצבים, והדין בכל מקרה, לפי רשב"ג ור' יוסי ברי"י. וכן הערת אביי כי ר' יוסי מסכים לדעת אביו ר"י במשנה בדבר אחד, וחולק עליו בדבר אחד.

ג' 36 - דברי רב כי לדעת ר"י הקורה צריכה להיות גם חזקה (ולא כדברו במשנה). קושיא על כך, ותירוצה.

ד' 41 - בירור מה חידוש יש בדברי המשנה בעניין "אם היתה של קש וכו'", ובעניין "עקומה רואין אותה וכו'". והסבר.

מדיני מזוזה בפתח שהוא בעל צורת כיפה. וכן מסביר אביי את הדעות בדין פתח בצורת כיפה.

משנה - אופן הכשר מבוי. על כך שלש דעות: בית-שמאי, בית-הלל ור"א. ושתי דעות בשאלה: במה ב"ש וב"ה חולקים, ובמה אינם חולקים?

גמרא - הערה שהמשנה עוסקת במבוי סתום (ולא כמחלוקת תנא-קמא ור' חנניה, שהיא ב"מפולש"). ובירור יסוד השיטות של בית-שמאי ובית-הלל כאן.

ב' 43 - דיון בשאלה אם בדעת ר"א שאמר: "לחייך" כוונתו עם קורה, או בלי קורה. נסיון להשיב מן התוספתא, אבל נדחה. מאידך בתוספתא נאמר דבר הסותר את משנתנו בעניין מה "שאמר תלמיד אחד", ויישוב הסתירה.

דף יב/א

ג' 22 - בשם רב: מודים חכמים לר"א ב"פסי-חצר" שצריכים לחיים, והלכה כמוהו. ומבררים שה"חכמים" הם רבי, וכן כי יש חולקים, שאומרים כי אין הלכה כמותם, והם רבנן.

ד' 37 - סתירה בדברי שמואל: פעם אומר ש"חצר ניתרת בפס אחד", ובמקרה אחר הורה - "או ברוב דופן או בשני פסין", ותירוץ.

ה' 51 - ברייתא על דין "לשון-ים" הנכנס לחצר, באיזה תנאי מותר למלא ממנה בשבת. דיוק מהברייתא דין שנראה סותר את ההלכה, ויישובה.

דף יב/ב

ו' 1 - דברי רב יהודה בדין "מבוי שלא נשתתפו בו", מה דין הזורק לתוכו שאם הכשירו אותו ב"לחי" הזורק לתוכו חייב. ואם בקורה - פטור. מקשה עליו רב ששת, ומתריצים בשינוי דברי רב יהודה. תוך הדין נמצא שיש מחלוקת אם "לחי" או "קורה" נחשבים ל"מחיצה", או רק "משום היכר", ודיון בהן.

ז' 26 - דיון בדברי רב, שמבוי אשר אורכו כרוחבו "אינו ניתר בלחי משהו" ולא "בקורה" - טפח". קושיא של ר' זירא, ותירוצה.

ח' 36 - רב נחמן מביא את ההגדרות של "מבוי" ו"חצר" וכיצד ניתרים. ומחלוקת רב ושמואל על ההפרש הדרוש בין האורך והרוחב במבוי, לשמואל - פי שניים, ולרב אפילו במשהו.

ט' 44 - בעניין הסיפור על דברי אותו תלמיד משום ר' ישמעאל, במשנה, שר"ע חלק על דבריו - מבררים במה שונה דעת ר"ע מדעת התנא-קמא של המשנה.

דף טז/א

ב' 37 - אגב הדיון למעלה, מבררים אם ניתן למצוא כאן הכרעה בדבר המחלוקת "עד כמה נחשב "לבוד", שחכמים אומרים עד ג' טפחים, ורשב"ג אומר עד ד' טפחים.

דף טז/ב

ג' 10 - ראיה מברייתא כנגד רב פפא ש"פרוץ כעומד" מתיר. עם זאת נפסקה ההלכה כמוהו, והנימוק.

משנה - עוד דרכים להקיף מחנה היא ע"י מחיצה מחבלים זה מעל זה, או בקנים זה ליד זה, ברווח של "לבוד". וכן דעות רבי יהודה ור' יוסי בדבר.

גמרא - דיון בשאלתו של רב המנונא: האם הכלל "מרובה עומד על הפרוץ, מותר" יחול גם בגובה, כגון הנאמר במשנה בחבלים זה על זה. על כך דעת אביי, ונדחה. כן מסבירים מהי כוונת רב המנונא בשאלתו.

ב' 34 - דיון בדברי רבי יהודה במשנה על ההבדל בין שיירה לבין יחיד, קושיא מדבריו בברייתא, ומתריצים.

ג' 44 - דיון בהלכה של רב נחמן בשם שמואל, שאם היו שלושה אנשים "נעשו שיירא, ונותנין להם בית-שש (סאיין)". קושיא כיצד פסק כיחיד מול רבים? לכן חזר בו על הסיפא, ונשאר כר"י ברישא, ומדוע.

דף יז/א

ד' 2 - דברי ר' גידל בשם רב: כי יש לפעמים ש"שלושה אנשים בחמש (סאיין) אסורין, ובשבע - מותרים". הגמרא תמחה על כך, רב אשי מסביר את הכוונה, ודנים בעניין.

ה' 11 - מחלוקת ר' הונא ור' יצחק, במקרה של שלושה אנשים מוקפים על שטח הראוי לשלושה, ונפטר א' מהם בשבת, או ההפך: שנים, ונוסף להם אחד. המחלוקת בעקרון האם השבת קובעת, וכיון שהותרה - הותרה, או מספר האנשים קובע. בירור שר' יצחק הוא בדעה שמספר האנשים קובע. כן מבררים אם מחלוקת זו היא כמחלוקת ר' יוסי ור"י בדין "חצר שנפרצה וכו'". ונדחה.

ו' 34 - בסוף המשנה אמרו חכמים שדי באחד הדברים - או "שת"י או "ע"רב". שואלים: "היינו תנא-קמא?" ומשיבים.

ה' 47 - ברור שדין "עגולה רואין אותה וכו'" בא לחדש את אופן החישוב של עיגול. וכי המקור לחישוב זה במידות הכיור של שלמה, או מהלכות מקוואות, ודיון בכך.

דף יז/ב

משנה - דין גובה כל "לחי" לפחות עשרה טפחים, ומחלוקת חכמים ור' יוסי בדין רוחבן.

גמרא - שני הסברים מדוע נאמר במשנה "לחיין" בלשון רבים - הראשון נדחה. וכן הסבר מהו שיעור "כלשהו".

ב' 22 - ברייתא ובה הדין אם "עשה לחי לחצי מבוי", והסבר מה החידוש בזה. וכן דברי רבא שאם הגביה את הלחי מן הקרקע שלושה טפחים, או הרחיקו מהכותל שלושה - הרי בוטל מתורת לחי, ואפילו לרשב"ג (בדין לבוד), שלא אומרים "לבוד" למטה.

ג' 27 - על דברי ר' יוסי במשנה שרוחב הלחי לפחות ג' טפחים, מובאות מסורות שונות אם הלכה כמוהו, ודיון בהן.

דף טו/א

ד' 1 - דין "לחי העומד מאליו" שאינו כלום, אבל אם סמכו עליו מבעוד יום שיועיל לעניין המבוי - רבא אומר שאינו לחי להתיר, ואביי סבר שהוא לחי ומתיר. ודיון רחב אם מחלוקת זו גם בדין "מחיצות", והמסקנה שבמחיצות מודה רבא לאביי. ובלחי הלכה כאביי (יע"ל כג"ם).

משנה - הלכה שאפשר להתיר מבוי בלחי בכל דבר, כולל בעלי-חיים, ורבי מאיר חולק לגבי בע"ח. וכן מחלוקת לגבי בע"ח כ"גולל" (מכסה לקבר, לעניין טומאה). ולגבי כתיבת גט על בעלי-חיים - חכמים מתירים, ור' יוסי הגלילי פוסל.

דף טו/ב

גמרא - ברייתא ובה דברי רבי מאיר שבמשנה, עם דוגמאות אחרות. וכן את דעת ר' יוסי לגבי גט, ודיון עליה, לברור מהות המחלוקת עם חכמים.

משנה - כיצד ניתן "להקיף" (לעשות מחיצות) שיירה החונה במישור, כדי שיוכלו לטלטל בשבת.

גמרא - בהקשר לנאמר במשנה, מחלוקת בדין אם ה"פרוץ" בדיוק כרוחב ה"עומד", לרב פפא - מותר לטלטל במקום כזה, ולרב הונא - אסור. ודיון בנושא עפ"י מקורות שונים.

דף יח/ב

ג' 12 - ברייתא ובה דרשות על העונש למסתכל באשה או ההולך אחריה. זאת, על פי הנאמר במקרא על מנוח ואחרים.

ד' 32 - הערה שהמלה "למנודה", שב"סימן" (שהובא בתחילת הדרשות), מכוונת לאדם-הראשון שהיה מנודה, ועוד דרשות עליו.

ה' 41 - הערות: המלה "שבח" ב"סימן" מכוונת לדרשה על נח, ש"אומרים מקצת שבחו של אדם וכו'". המלה "זונ"ית" מכוונת למזונותיה של היונה אצל נח. המלה "נתק"לקל" מתייחסת לכבל שקוללה, ועל עוד מקומות. המלה "במידה" מתייחסת לדרשה: "שלא כמידת הקב"ה וכו'", והמלה "שלשה" על שלושת הפתחים לגהנם, ודיון בזה. ועוד דרשות.

דף יט/א

ו' 51 - בעניין "שתי רבקות", הנזכרות במשנה, ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בזה - מבארים את הדברים בעזרת הברייתות, תוך מסירת המידות המדויקות לגבי הבהמות וגם לגבי רוחב הבאר.

דף יט/ב

ז' 14 - שש שאלות של אביי לרבה, לפי הרשימה ב"סימן", הסבר השאלות, והתשובות:

1. שאלת "ארי"ך" - אם מותר להאריך את הדיומדין במקום להוסיף "פשוטין". 2. שאלת "יות"ר", לדעת ר"י - האם הוא מחייב פסים פשוטים או אפשר גם בהארכת הדיומדין, ודיון.

ח' 27 - 3. "תל המתלקט" לגובה עשרה טפחים - האם יכול להחשב לדיומד. ותשובה מן הברייתא, ודיון.

ט' 34 - 4. "חיצת הקנים" - האם מחיצה של קנים במרחקים של לבוד עשויה להיות דיומד. שתי מסורות לשאלה ולתשובה.

דף כ/א

י' 1 - 5. "חצר" שראשה נכנס לבין פסי הבאר - האם מותר לטלטל ביניהם. ומה אם היו שתי חצירות נכנסות לתחום פסי הבאר - ודיון.

י"א 13 - 6. יבשו מי-הבאר בשבת - האם בטלו גם המחיצות? ומה אם אחרי שיבשו חזרו המים בשבת - האם יש חזרה גם למחיצות? - בירור.

משנה - ארבעת הדברים שהתירו לאנשי מחנה-הצבא.

גמרא - ברייתא ובה הדברים המותרים למחנה היוצא למלחמת הרשות, ובכללם ש"מותרין בגזל עצים יבשים". על ההבדל בין תקנות יהושע בעניין "עצים", לבין דברי המשנה ודברי הברייתא בזה, ניתנו שלושה הבדלים.

ב' 48 - על דברי רבי יהודה ב"ב בברייתא, כי במקום שנהרגין שם נקברים, מקשים: "פשיטא, מת מצווה הוא?" ומתרצים שריב"ב מדבר גם במקרה שיש לו קוברים. אגב, דנים בהלכה ש"מת-מצווה קנה מקומו", קושיא מברייתא, ותרוצה.

דף יז/ב

ג' 12 - בעניין פטור מרחיצת-ידיים לאנשי המחנה, מעיר אביי ש"מים-אחרונים" כן חובה משום מלח-סדומית, והסבר.

ד' 19 - בעניין אכילת "דמאי", מעיר רב הונא שזו מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל.

ה' 25 - על הנאמר במשנה שאנשי המחנה אינם חייב לערב, מעירים דבי ר' ינאי שמדובר ב"עירובי-חצרות", אבל ב"עירובי-תחומין" אסורים כיון שהם מדאורייתא, ובירור מדוע לוקים על עבירת תחומין.

פרק ב' "עושין פסין"

משנה - הלכה, ש"עושין פסים לביראות", כדי שיהיו רשות-היחיד. ודעות שונות על המידות של הפסים, מספרם, המרחק ביניהם, והמרחק שלהם מן הבאר.

דף יח/א

גמרא - דיון בעניין הפסים לבירות, שכן נראה ממקורות אחרים שיש סתירות בין המשנה לבין דעות חנניא, ר"ע ורבי יהודה בן בבא. ויישוב הסתירות.

ב' 27 - ר' ירמיה בן אלעזר מפרש את המלה "דיומדין" כשתי מלים: "דיו" = שניים, "מדין" = עמודין. ואגב עוד מקרים בהם נזכר "דיו", כגון "דיופרא" ו"דיו פרצופין" של אדם וחווה. ועוד דרשות בשם ר' ירמיה בן אלעזר (הנרמזות במלים של ה"סימן" כאן).

גמרא - דברי ר' יוחנן ור"א. קושיא על ר' יוחנן ממקור אחר, ותירוץ, שהנאמר "כאן" לא לפי דעתו.

ב' 40 - ברייתא בדין שני בתים משני צידי רשות-הרבים, ממנה יוצאת קושיא גם לרבי יהודה וגם לחכמים במשנתנו - ותירוץ הקושיות.

ג' 53 - דברי ר' יוחנן שארץ-ישראל אין בה דין רשות-הרבים, והסברו של רב דימי.

דף כב/ב

ד' 10 - שאלת החכם רחבה על "תל המתלקט" שרבים עוברים בו - האם מתבטל מרשות-היחיד? מבררים שהקושיא רק על שיטת רבי יהודה במשנתנו. מנסים להביא ראיות לתשובה, ולא נמצאה הכרעה ברורה.

משנה - מחלוקת בדין בו ר' ו' ובארו' ת' (של הרבים או היחיד) - ר"ע אומר שרק ל"בור היחיד" יש לעשות מחיצות, ולשאר די ב"פסים". ר"י בן בבא אומר שרק ל"באר הרבים" אפשר לעשות "פסים" והשאר צריכים מחיצות ממש.

דף כג/א

גמרא - פסק הלכה בשם שמואל להחמיר כריב"ב. ועוד בשם שמואל, שהותרו "פסי-ביראות" רק ב"באר-מים-חיים". ומבררים מדוע היה צריך לומר את שני הדברים.

משנה - מחלוקת תנאים (שש דעות) בדין "גינה" ו"קרפף" המוקפים מחיצות - באילו תנאים יהיו רשות-היחיד. וכן דעתו המיוחדת של ר' אלעזר בזה, ובדברים אחרים.

גמרא - בירור לשוני: מדוע נאמרה המלה "ועוד" בתחילת המשנה.

ב' 40 - דיון בדעת ר"ע, שלכאורה בעניין גודל החצר הוא סובר כתנא-קמא. ומבררים במה הם אכן חלוקים.

דף כ"ג/ב

ג' 11 - דיון בדעת ר"א, שלכאורה סותר את עצמו במקום אחר, ומתרצים.

ד' 17 - פסיקת הלכה כדעת ר' יוסי וכדעת ר"ע, והסבר מדוע היה צורך כשניהם.

ה' 26 - ברייתא ובה דינו של קרפף יותר מבית-סאתיים, אשר הוקף לדירה, שאם נזרע רובו דינו כגינה ואסור. דנים בדברי רב הונא בנו של רב יהושע

י"ב 24 - דיון בדברי ר"א, שהזורק מרשות הרבים אל בין פסי ביראות בשבת - חייב, לברור מה בא לחדש בזה.

י"ג 38 - דיון על הנאמר במשנה ש"מותר להקריב (את הפסים) לבאר ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים". מביאים ברייתא דומה בעניין, על אדם ברשות-הרבים ושותה ברשות-היחיד, ודנים בשאלה: מה דין הבהמה העומדת ברשות-הרבים וצריכה לשתות ברשות-היחיד, האם צריך ראשה ורובה להיות בפנים, או די בפחות? ובגירסה שנייה "איכא דאמרי" השאלה: האם די בראשה ורובה ברשות-היחיד, או שצריכה כולה להיות שם?

דף כב/ב

י"ד 44 - דיון בדברי החכמים למי ולאילו מטרה תקנו להתיר בפסי-ביראות. ויישוב השינויים בין המקורות.

דף כא/א

ט"ו 15 - דברי רב (בגירסאות שונות) על פסי-ביראות ובורגנין (סוכות שומרים) בבבל ובחו"ל, והנימוקים. וכן תאור מעשה ברב חסדא.

ט"ז 32 - דרשה על הפסוק "רחבה מצוותך מאד", וכן על פסוקים אחרים, להראות גודל והיקף התורה.

י"ז 55 - דרשות על פסוקים בעניין צדיקים ורשעים, על מצוות-התורה ודברי-סופרים, ועוד.

דף כא/ב

י"ח 25 - מעשה בר"ע בבית-הסוהר, המתאר עד כמה הקפיד על דברי-חכמים בנטילת-ידיים.

י"ט 35 - דרשות על פסוקים מדברי שלמה, על תקנת-עירובין ונטילת-ידיים, על מעלתם של ישראל, ועל מעשיו של שלמה למען לימוד-התורה והבנתה.

דף כב/א

כ' 7 - דרשות רבי יהושע בן לוי על פסוקי התורה בעניין שכר-ועונש בעולם-הזה ובעולם-הבא.

כ"א 19 - שאלה על דברי רבי יהודה במשנה: "... עד בית-סאתיים", האם זה כולל את הבור והפסים, או רק את הפסים? הסבר השאלה, ודיון עליה.

משנה - מחלוקת רבי יהודה וחכמים על הדרך העוברת בין הפסים של הביראות, (שזה כרשות-הרבים בתוך רשות-היחיד) - רבי יהודה אומר להסב את הדרך מסיבב לפסים, וחכמים מתירים את המצב הקיים.

דף כה/ב

י"ד 18 - דיון על סוכת ראש-הגולה שהיתה בבוסתן גדול הצמוד לארמון. מחלוקת רב הונא בר חיננא ורבא כיצד להתיר את השימוש בסוכה.

דף כו/א

ט"ו 18 - על דברי ר' אלעאי בשם ר"א במשנה: "ואפילו בית-כור", מובאת ברייתא בשם חנניה בנוסח: "ואפילו היא ארבעים סאה". דנים במקור לדעותיהם, במה חולקים ועוד.

ט"ז 32 - דיון על הנאמר במשנה, על אחד מאנשי החצר ששכח לערב שהוא אסור וכו'. דבר הסותר משנה אחרת. מתרץ רב ששת שזו מחלוקת ר"א וחכמים, ודנים בתירוץ ומה בא לחדש.

דף כו/ב

י"ז 19 - ברור שאלת רב פפא לאביי, לדעת ר"א: מה אם אמר השכן ששכח לערב, שאין הוא מבטל את ביתו לשכניו? ולדעת חכמים - מה יהיה הדין אם אמר: מבטל אני, כי יש פנים לכאן ולכאן. ותשובת אביי "כיון דגלי - גלי". כן מסבירים מהו ה"ערכבלין" שיוצאים בו בפסח כ"מרור".

פרק ג' "בכל מערבין"

משנה - הלכה ש"בכל (סוגי המזון) מערבין וכו', חוץ ממים ומלח", שאינם נחשבים למזון. ודעות חכמים אם ניתן לערב במזון שלא ניתן לאכילה, כגון יין לנזיר וכדומה.

דף כז/א

גמרא - כיון שהמשנה פותחת ב"כלל", מובאים דברי ר' יוחנן: "אין למדין מן הכללות ואפילו וכו'". ומדגימים זאת בשלושה נושאים: 1. מצוות עשה שהזמן גרמן. 2. כל שנישא על גבי הזב... 3. בכל מערבין... (משנתנו).

ב' 30 - דיון בדברי המשנה שמים ומלח אינם נחשבים למזון. לא ל"עירוב", ולא לקנותם בכספי-מעשר. הגמרא מביאה דברי אמוראים שחולקים בזה, וברור מה ההבדל ביניהם. וכן מה אמרו על מחלוקת זו בארץ-ישראל, ודיון.

דף כז/ב

ג' 9 - בהקשר לדברי בג-בג למעלה: "בבקר - מלמד שקונים בקר עם עורו בכסף מעשר", אף שהעור

שאמר כי מדובר כאשר החלק הזרוע גדול מבית-סאתיים, לבירור למה התכוון ולפי דעתו של מי. ר' ירמיה מדיפתי מביא נוסח אחר של דברי רב הונא.

דף כז/א

ו' 9 - בדין הברייתא: "נטע רובו הרי הוא כחצר - מותר" - מחלוקת אבימי ור' נחמן באיזו צורת נטיעה מדובר, ומעשה שהיה.

ז' 17 - בשם שמואל: קרפף שלא הוקף לשם דירה, ניתן לתיקון, כדי שיהיה מותר לטלטל בו, ע"י פריצת הגדר ביותר מעשר אמות, ותיקונה עד לעשר-אמות או פחות. שאלו: האם אפשר גם לפרוץ אמה ולגדור אמה, עד להשלמה ליותר מעשר? והשיבו מתשובת ר' יוחנן לשאלת חזקיה בעניין אחר, שהדבר אפשרי.

ח' 34 - כיצד ניתן להתיר "רחבה" שאחרי הבית, ע"י פתיחת פתח אליה מן הבית, דיון בדברי רב נחמן בזה.

ט' 42 - ברור דינו של קרפף יותר מבית-סאתיים שהוקף לדירה ונתמלא מים. על כך תשובה בשם רבא שלא נאסר בכך, ובאילו תנאים.

דף כז/ב

י' 7 - דין הרחבה שהיתה פתוחה מצד אחד לשביל הכרמים המוביל לנהר, ומצד שני מחוברת לרחוב העיר - כיצד אפשר להתיר הטלטול בתוכה. על כך הצעת אביי, שרבא מקשה עליה ומציע אופן אחר

דף כה/א

י"א 2 - קרפף יותר מבית-סאתיים, שלא הוקף לדירה - מה יעשה אם רצה להקטינו כדי לטלטל בו? - על כך מספר הצעות, לפי השיטות השונות.

י"ב 21 - דיון (כמו במקרה הקודם), במי שרצה להקטין את בית-הסאתיים, האם יכול לעשות מחיצה לפנים מן המחיצה? מחלוקת רבה ורבא. ודיון במקרים דומים, כגון שעשה מחיצות על גבי התל שהיה כולו "רחבה", או מחיצה על גבי מחיצה והתחתונה נבלעה בקרקע.

י"ג 43 - דיון במחלוקת על דין קרפף בעל שלש סאות, ולבית-סאה אחת יש תקרה - אם החלק המקורה מקטין את הקרפף ומתירו. וברור אם מחלוקת זו מקבילה למחלוקת רב ושמואל באכסדרה, ומה דין קרפף שנפרץ לחצר, או קרפף שצד אחד היה קיר ארמון וקיר זה נפל - האם יסמוך על הקיר הפנימי.

ומשיבים. כמו כן מבררים מהי כמות השכר הנדרשת לצורך עירוב. מביאים ראיה מכוס של ברכה, ונדחתה.

י"ג 29 - דיון בשאלה: באיזו כמות תמרים ניתן לערב? רב יוסף משיב ב"קב", ומביא ראיה מברייתא בדיני תרומה, ודיון על הסבר הברייתא.

י"ד 41 - בירור הכמות לעירוב ב"שתייתא" וב"כיסאני". אגב, מספר אביי על סגולות שונות שלמד מהאומנת שלו.

ט"ו 46 - דברי שמואל על שיעורו של "ליפתן" לעירוב. וכן דיון לגבי בשר-צלוי שרבה אומר שדינו כלפתן, ורב יוסף אומר שהוא כמאכל. אביי מקשה על רב יוסף. תוך כך דנים גם בדעת רשב"א ש"מערבין לחולה ולזקן כדי מזונו". אגב מבררים דינם של בשר-חי וביצים-חיות לצורך עירוב.

דף ל/א

ט"ז 18 - מדברי המשנה: "כל הנודר מן המזון מותר במים ומלח", משמע ששאר דברים כן נקראים מזון. מקשים מזה על רב ושמואל שאמרו שרק על חמשת מיני דגן מברכים "מזונות". ורב הונא מתרץ. כן דנים בשאלה: האם רק מים ומלח אינם מזינים? מקשים על כך, ומתרצים.

י"ז 34 - דיון בדברי ר' הונא בשם רב: ש"הנשבע שלא אוכל ככר זו, מערבין לו בה", אבל האומר "ככר זו עלי, אין מערבין לו בה". דיון בכך, ולסיום אומרים שרב הונא כר"א. קושיא על דברי ר"א מדברי עצמו במקום אחר, ומתרצים "תרי תנאי אליבא דר"א".

י"ח 50 - בעניין "מערבין לנזיר ביין וכו'", מובאת ברייתא ממנה ברור שמשנתנו שלא כב"ש. ועוד מתברר שדברי ב"ש בברייתא זו אינם כגירסת חנניה על דעת ב"ש בעירוב.

דף ל/ב

י"ט 18 - דיון בדעת סומכוס במשנה שאסר לערב לישראל ב"תרומה", ואילו לנזיר התיר ביין? ואחר מו"מ מוסבר ההבדל בין הדברים. אגב, מובאת משנה הקובעת כי השיעורים השונים הם לפי האדם העושה את הדבר. ומעירים שמשנה זו לפי סומכוס. וכן ברור שמשנה זו אינה חולקת על הרשב"א בברייתא.

כ' 17 - הטעמים לדברי ר"י במשנה שמערבים לכהן "בבית-הפרס" וכן "בבית-הקברות". כן מוסבר

אינו ראוי לאכילה. קושית ר' יוחנן על זה, שהרי ניתן ללמוד את הדבר באופן אחר. ודנים בהסבר הקושיא.

ד' 40 - בירור כמה חולקים רבי יהודה בן גדיש ור"א, שנזכרו למעלה. וכן כמה חלקו התנאים האחרים. ונמצא שהמחלוקות הן על פסוקי התורה בדבר מעשר-שני, לפי כללי מדרשי ההלכה. וכן מחלוקת מקבילה בברייתא נוספת.

דף כח/א

ה' 17 - דיון בדברי רב, על שלושה דברים הראויים לעירוב, ושניים שאינם ראויים. קושיות עליו לגבי "גודגדניות" ולגבי "חזיז", בהם הוא סותר את עצמו במקום אחר. וישוב הסתירות.

דף כח/ב

ו' 3 - כיון שנזכרו ה"פשות" וה"חזיז", מסופר על מנהגו של ר' זירא, ועל שיחתו עם ה"ינוקא דבי רב" בעניין הברכה עליהם ועל מקור גידולם.

ז' 16 - דיון על דברי רב ש"אין מערבין בכפניות". מקשים עליו מן הברייתא, וישוב הסתירה.

ח' 38 - מקשים על הברייתא שלמעלה, שלכאורה רבי יהודה ותנא-קמא שווים בדבריהם בדין ה"קור". אביי מתרץ ונדחה, ורבא נותן תירוץ אחר על הבדל בין דעותיהם.

ט' 51 - כיון שנזכרו הכשות והחזיז, מובאים דברים בשם רב עליהם, לעניין עירוב וברכות. וברור מה ה"שיעורים" לכך. וכן דברי חכמים בעניין מאכלים אחרים וסגולותיהם, ודיון על חלק מהם.

דף כט/א

י' 8 - דיון בשאלה לרבא בעניין כמות התפוחים הנדרשת לעירוב, ותשובתו שלא מערבים כלל בתפוחים, שכן יש מקורות סותרים. ומתוך הדיון נכנסים לעניינים נוספים כגון מתנות לעני.

י"א 35 - על הנזכר שצריך לעירוב "מזון שתי סעודות", דנים בצדדים השונים של העניין, כגון ממה היו המאכלים ובאיזה כמות מכל מין. ואגב, דיון גם בדברי חכמים הנוגעים לנושא, וכן בהשפעתם של מאכלים על בריאות הגוף.

דף כט/ב

י"ב 8 - דיון בדברי שמואל "שיכר מערבין בו, ופוסל את המקווה וכו'". קושיא - כמה שונה השיכר מ"מי-צבע" הפוסלים את המקווה?

אחר לר' יצחק בר משרשיא. ודיון בכלאחת מהשיטות.

דף לג/א

ב' 5 - כיון שנזכרו למעלה דברי רבי: "כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", מובאת ברייתא ובה פירוט המחלוקת בזה בין רבי וחכמים. כן מבארים שאר דברי הברייתא.

דף לג/ב

ג' 4 - ברייתא בה המקור לדעת ר' יהודה, בעניין הצורך שינוח העירוב על מקום ארבעה, ודיון עליה.

דף לד/א

ד' 16 - דיון על הנאמר במשנה "נתנו בכור וכו'", לברור היכן היה הכור והיכן רצה לשבות. ונמצא שמדובר בכור שבכרמלית, ולפי שיטת רבי ש"כל דבר שהוא משום "שבות" לא גזרו עליו בין-השמשות".

דף לד/ב

משנה - הלכה - נתן את העירוב בראש קנה או עמוד, שאינו מחובר לאדמה, הרי אף אם הוא גבוה מאד - העירוב עירוב.

גמרא - הגמרא מעמידה את המשנה כדעת רבנן, במחלוקת עם רבי בעניין דבר שהוא משום שבות וכו'. על כך מקשים: "רישא (המשנה הקודמת) - רבי, וסיפא (כאן) רבנן?". אך רבא וכן רבינא מסבירים את המשנה לפי רבי.

ב' 21 - מסופר שרב נחמן אמר לתלמידים לכבוש (לכופף) צמחים כדי לשבת עליהם. קושיא עליו: משמע שלא צריך "תלוש ונעוץ" כדברי המשנה? ומתריך שמדובר היה בצמחים רפים, וראיה לו מברייתא. כמו כן מסביר ר"פ איזו "קידה" נחשבת לירק.

משנה - הלכה - המניח את העירוב ב"מגדל" ואיבד את המפתח - העירוב עירוב. ר"א אומר שאם אינו יודע שהמפתח במקומו - אינו עירוב.

גמרא - שלושה הסברים למשנה לבאור באיזה מקרה מדובר, לפי דעת איזה תנא ומהי המחלוקת בין חכמים ור"א: 1. דעת של רב ושמואל, מקשים עליהם ומתרצים. 2. דעת רבה ורב יוסף. 3. דעת אביי ורבא.

דף לה/א

משנה - הלכה - אם קרה משהו לעירוב (דוגמאות), כך שאי אפשר לאכול אותו, הרי: אם היה זה מבעוד

שדעת ר"י ש"אוהל זרוק - שמיה אוהל", היא במחלוקת תנאים. ובא דיון סביב הנושא לצדדיו, כדי לברר את מהות המחלוקת בין רבי יהודה לחכמים.

כ"א 51 - דיון בדעת ר"י בברייתא ש"מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר", להסבר שיטתו, וכן מהי מהות המחלוקת עם חכמים בזה.

דף לא/א

משנה - מאכלים שמותר ל"ערב" בהם, למרות שיש בהם הגבלה מצד תרומות ומעשרות. ואילו מאכלים שאין ל"ערב" בהם, כגון טבל וכו'.

גמרא - הנימוק להתיר לערב ב"דמאי", כי לעניים הדמאי מותר, ואדם יכול לעשות עצמו עני. כן מראים שהיתר זה שלא כדעת ב"ש.

דף לא/ב

ב' 4 - הסבר ונימוק לכל אחד מהדברים במשנה, אשר לכאורה אין בהם חידוש.

משנה - מי אינו ראוי להיות שליח להנחת עירוב-תחומין, ואם בן-דעת נשלח לקחת ממי שאינו ראוי, ולהניחו - הרי זה עירוב.

גמרא - בירור מדוע קטן אינו ראוי לשליחות, כי לכאורה יש לזה סתירה מדברי רב הונא, ויישוב הסתירה. וכן קביעה מי זה שאינו מודה בעירוב.

ב' 37 - דיון בדברי המשנה: "אם אמר לאחר וכו'", מקשים על כך, ומתרצים. וכן דיון מורחב על הנושא: "חזקה שליח עושה שליחותו" - מחלוקת רב נחמן ורב ששת אם זה גם בדברים דאורייתא, וראיותיהם.

דף לב/א

ג' 39 - דיון במחלוקת, הנזכרת קודם, בין רבי לבין אביו, בעניין "האומר לחברו צא ולקט לך תאנים מתאנתי" - אם בעל התאנים "עם-הארץ" או "חבר". לברור באיזה מקרים מדובר ומה מהות המחלוקת ביניהם.

דף לב/ב

משנה - הלכה - עירוב שהונח באילן בגובה 10 טפחים - אינו עירוב, אך אם הונח בכור עמוק למעלה מעשרה טפחים, נחשב עירוב.

גמרא - בירור עניין העירוב באילן, באיזה אופן מדובר ועפ"י דעת מי. על כך תשובת חכמי הגמרא, וכן רב נחמן ושמואל. לרבא הסבר אחר, וכן הסבר

יום - אינו עירוב, ואם לאחר חשיכה - עירוב. ובספק - מחלוקת.

גמרא - הסבר הדוגמאות שבמשנה, ומה היה הצורך להביא את כולן.

דף לה/ב

ב' 2 - דיון בדעת רבי מאיר במשנה ש"ספיקא לחומרא", מראים סתירות לזה במקורות אחרים, ויישוב הסתירות.

דף לו/א

ג' 2 - דיון בדעת ר' יוסי במשנה, שפוסק לקולא בספק טומאת-העירוב, ואילו בספק טבילה במקווה החמיר. שלש תשובות ליישוב הסתירה ועוד יישוב עפ"י התוספתא ודיון בה.

ד' 24 - שאלות מרב שמואל לרב הונא, וכן מרבא לרב נחמן על מקרים של ספק בעירוב, ותשובותיהם.

ה' 40 - משנה, ממנה דיין רבא ש"סוף היום קונה עירוב" - (תחילת בין-השמשות של ליל-שבת). אך ר"פ דחה ראייה זאת.

דף לו/ב

משנה - הלכה - יכול אדם להניח שני עירובים, בצדדים שונים של העיר, ולהתנות איזה מהם יתפוס. שתי דוגמאות, והערת ר"י.

גמרא - ר' יצחק מביא גירסא שונה של הדוגמאות במשנה, ומסבירים את סיבת השינויים.

ב' 20 - הסבר מדוע רבנן לא סוברים כדעת רבי יהודה בסוף המשנה.

ג' 22 - רב מראה סתירה למשנה מדברי החכם איו, ממנו משמע ש"אין ברירה", ואילו מן המשנה משמע ש"יש ברירה". דיון בדבר ויישובו.

דף לז/א

ד' 8 - לאחר שהתברר, מן המשנה במסכת דמאי, שדעת ר' יוסי ש"אין ברירה", מראים שסותר את עצמו בשלושה מקורות אחרים, ומיישבים אותם.

דף לז/ב

ה' 18 - דיון בשאלה רבא מיהו התנא בברייתא הסובר שגם בעירוב דרבנן "אין ברירה". רב יוסף משיב מברייתא ממנה משמע שזו דעת חכמים החולקים על ר"ש. ונערך דיון בדעת ר"ש, הואיל שלכאורה יש סתירה עליו במקורות אחרים.

דף לח/א

משנה - בדין של יום-טוב ושבת סמוכים, יש מחלוקת אם אפשר להכין שני עירובים ולהתנות עליהם - ר"א מתיר, וחכמים אוסרים, והסברים.

גמרא - ביאור שהמחלוקת במשנה, היא חלק ממשא ומתן בין חכמים ור"א בשאלה אם שבת ויו"ט הם קדושה אחת או שתיים, או ספק.

ב' 33 - ברייתא ובה מחלוקת תנאים אם שבת ויו"ט קדושה אחת או שתיים או ספק. פסקו של רב כדעת "ארבעה זקנים", שהם שתי-קדושות ודיון בדברו.

דף לח/ב

ג' 15 - רב חסדא חוזר לדון בפסקו של רב כר"א, ומקשה עליו מדברי עצמו "נולדה בזה אסורה בזה". רבה מתרץ את רב, אביי מקשה על התירוץ ממספר מקורות, ומתמצים אותם.

דף לט/א

ד' 6 - דיון בדעת רב יהודה, להוכיח אותה שאין לערב בפת מיו"ט לשבת, משום "הכנה".

משנה - מחלוקת על שני ימי ראש-השנה: חכמים אומרים שהם קדושה-אחת, ור"י אומר - שתיים. זאת, לעניין: תנאי-בעירוב, לעניין הפרשת-מעשרות, ועל ביצה שנולדה בראשון שתאכל בשני. מחלוקת זו גם בין חכמים לר' דוסא בן הרכינס בעניין נוסח התפילה בראש-השנה.

גמרא - דברי רב עפ"י ברייתא, שה"חכמים" החולקים במשנה על רבי יהודה, הם ר' יוסי כפי שמוכח בברייתא.

דף לט/ב

ב' 1 - הסבר מה הצריכותא של ר"י להביא במשנה שלש דוגמאות: "עירובין", "מעשרות", ו"ביצה". וכן ברייתא ובה דברי ר"י על אופן ההתנאה בעניין ה"מעשרות", ור' יוסי חולק ואוסר גם לגבי יו"ט של גלויות.

ג' 18 - דיון על מקרה שהיה בבית ראש-הגולה, בצבי שנשחט ביו"ט שני ורב ששת לא אכל ממנו. ההסבר למנהגו ע"י: רבא, רב אסי ורב אשי. ותאור עוד שני מקרים, וכיצד פסק בהם ברבא.

דף מ/א

ד' 19 - בעניין הזכרת ראש-חודש בראש-השנה מביאים ראייה מדברי ר' דוסא בן הרכינס במשנתנו.

ואח"כ הקיפיה נוכרים מחיצה. על כך גם דעות רב הונא ור' חייא בר רב, ודיון בהן.

דף מב/ב

ה' 5 – דיון על דברי רב הונא במקרה שמידת התחום נגמרה בחצי חצר, ש"אין לו אלא חצי חצר". לברור מה חידש בכך. וכן דברי רב נחמן שרב הונא יודה לו במקרה ש"כלתה מדתו על שפת תקרה", והסבר.

ו' 13 - נסיון להשוות המחלוקת שבין רב נחמן לבין רב הונא (בזריקת חפצים אל חוץ לתחום, אם חוששין שמא ימשך אחריהם), למחלוקת במשנה בעניין "דיר וסהר", אבל ההשוואה נדחית.

ז' 36 – בהקשר לסיפור המובא במשנה, מובאת מחלוקת בפסיקת הלכה בדיר וסהר וספינה, רב פוסק כר"ג, ושמואל פוסק כר"ג רק ב"ספינה". רבה מנמק מדוע יש הסכמה בעניין "ספינה", ור' זירא מנמק זאת אחרת, וברור מה הנפקא מינא בין הנימוקים, ומהות המחלוקת ביניהם. ומביאים שתי ראיות לרבה מן המשנה. כמו כן מוכח שיש חולק על דברי שמואל (למעלה): "הלכתא כר"ג בספינה".

דף מג/א

ח' 21 - דיון בשאלת רב חנניא: האם יש דין "איסור תחומין" למעלה מעשרה טפחים, ומסביר מהו הספק שלו. על כך הובאו ארבעה מקורות ללמוד את התשובה, אך ללא הכרעה.

דף מג/ב

ט' 25 - בהקשר לנאמר במשנה שרבן גמליאל הביט מן הספינה אל הנמל, מובאת ברייתא המתארת את השפופרת של רבן גמליאל והשימוש בה, וכן מתוארים כלים ודרכים אחרות למדידה.

י' 34 - מעשה בנחמיה בר חנילאי שיצא בטעות חוץ לתחום, והיה בצער. והצעתו של רב נחמן (על פי המשנה) לעשות לו מחיצה של אנשים וכו'. וברור באיזה ענייני הלכה התלבטו.

דף מד/א

יא' 9 - על דעת רב נחמן (למעלה) שאפשר לעשות מחיצה מבני-אדם. קושיא מדיני "דופן-סוכה" שנפל, ודיון בנושא עפ"י שתי ברייתות שלכאורה סותרות. נסיונות לישוב את הסתירה נדחו, עד התרוץ שבברייתא הראשונה מדובר במחיצה מאדם מדעת ולכן אסור, ואילו בשנייה שלא מדעתו, ומותר.

אך דוחים זאת ומסבירים שחידושו הוא בכך שאפשר להתנות בתפילת ראש-השנה, ולא לעניין הזכרת ראש-חדש בראש-השנה. וראיה לכך מברייתא. ועושים "צריכותא" לכך שמובא העניין פעמיים.

ה' 33 – אגב הסוגיא הקודמת מובאת קושיא מהמחלוקת בין ב"ש וב"ה בעניין התפילות בר"ח שחל בשבת. ר'זירא מסביר את ב"ש, ונדחה. וכן דיון במחלוקת התנאים בעניין הכללת תפילות שבת ור"ח, ופסיקתו של ר' חסדא בזה.

דף מב/ב

ו' 15 - דיון בשאלה אם יש לברך "שהחיינו" גם בראש-השנה ויו"כ. הסבר צדדי הספק, והמסקנה לאחר הדיון שיש לברך, ואפילו אם אין כוס-ברכה.

ז' 38 - דיון בשאלה אם יש להשלים את התענית שנקבעה לערב-שבת. לאחר דיון רחב בזה נפסקה הלכה כר' יוסי "מתענין ומשלימין".

פרק ד' "מי שהוציאוהו"

דף מא/ב

משנה - דין מי שהוציאו אותו בשבת אל מחוץ לתחום, ללא רצונו או ללא ידיעתו. דוגמאות למקרים שונים, וההלכה בהם לפי הדעות השונות. כן מתוארים מעשים שהיו בחכמים, וכיצד נהגו.

גמרא - כיון שנזכר במשנה מי שיצא מחוץ לתחום ע"י "רוח-רעה", מובאים דברים הפועלים על האדם שלא ברצונו, והטעם להזכרתם.

ב' 34 – דיון בהלכה בשם שמואל: "יצא לדעת (במזיד) אין לו אלא ארבע-אמות", לברור מה החידוש בדברו. וכן נשאל רבה מה דין היוצא ל"עשיית צרכיו", והשיב "גדול כבוד-הבריות וכו'", וכן הצעת נהרדעי.

ג' 45 – דיון על דברי ר"פ כי פירות שהוצאו אל חוץ לתחום והחזירו למקומם (בשוגג או במזיד), "לא הפסידו את מקומן. על כך מקשים עליו מברייתא, ומתרצים שזו מחלוקת תנאים.

דף מב/א

ד' 20 – שתי הוראות, של רב נחמן בשם שמואל: 1. כיצד למדוד אלפיים-אמה, למי שאינו יודע מראש היכן סוף התחום שלו. 2. דין מי ששבת ב"בקעה"

שהם שלו, וראיה מן הנהרות והמעיינות שאינם קונים שביתה.

דף מו/א

ג' 5 - פסיקת הלכה בשם ריב"ל כרבי יוחנן בן נורי במשנה, שאדם ישן קונה שביתה. ומבואר שהפסק הדין נאמר בפרוש וגם "מכללא", והצריכותא לכך. וכן דיון בכללי פסיקת ההלכה במקרים של מחלוקת בין יחיד לרבים, בדינים "דרבנן" או "דאורייתא". זאת, תוך עיון בדיני נידה ודיני אבלות.

דף מו/ב

ד' 1 - הסברים של רב פפא ורב אשי לכך שריב"ל היה צריך לומר שהלכה כרבי יוחנן בן נורי (למעלה). ולא הסתפק בכלל: "הלכה כדברי המיקל בעירוב".

ה' 15 - עוד כללים בפסיקת-הלכה כאשר יש מחלוקת בין תנאים, וביאורם. השאלה כיצד לפסוק במחלוקת ר"מ ור"ש, נשארה ב"תיקו".

ו' 30 - דיון רחב בדעת רב משרשיא שאין כללי פסיקת ההלכה (שנוכרו) מוחלטים. קושיות על דבריו מתוך שורה של מחלוקות בנושאים שונים. למסקנה מוסבר שכוונת רב משרשיא לומר שכללי-הפסיקה האמורים אינם כדעת הכל, שהרי רב לא סובר אותם.

דף מז/ב

ז' 9 - מחלוקת אם חפצי-נוכרי קונים שביתה. לדעת שמואל אינם קונים, (ודיון לביורו כפי איזו שיטה). ולדעת ר' יוחנן כן קונים כמו חפצי-ישראל, והטעם. ותיאור אירוע שרבא פסק בו כשמואל, וחזר בו.

ח' 42 - ר' חייא מביא ברייתא שצריך להניח מחיצה של ברזל במאגר מים הנמצא בין שני תחומי-שבת. אך ר' יוסי ב"ר חנינא דוחה זאת. הגמרא מביאה ארבעה הסברים מדוע דחה את דברי ר' חייא, שלושת הראשונים נידחו.

דף מח/א

ט' 16 - רבא מסביר מה ההבדל בין דעת חכמים לדעת ר"י במשנה, בעניין ארבע-אמות, והראיה שלו. וכן מה המקור בתורה על מידה זו של ד' אמות. ובעניין גודל האמה מובאת תשובת ר"פ: "באמה ידידיה".

י' 39 - על דברי ר"ש במשנה: "למה הדבר דומה וכו'". מבררים כי שאל את חכמים מדוע בדין חצירות הם חלקו עליו, וכאן בדין תחומים לא חלקו. והגמרא משיבה.

דף מד/ב

י"ב 5 - אירועים בהם נעשה שימוש בכני-אדם כ"מחיצה".

משנה - דיני תחום-שבת ליוצא ברשות ובדרך אמרו לו ש"כבר נעשה מעשה". וכן הכלל: "כל היוצאין להציל - חוזרין למקומן".

גמרא - בירור מהי כוונת המשנה בביטוי: "אם היה בתוך התחום". שתי דעות: רבה ורב שימי. ובירור כי המחלוקת ביניהם היא אם "הבלעת תחומים (חפיפה) מילתא היא". אביי מקשה על רבה, ונשאר בקושיא.

דף מה/א

ב' 9 - בירור, מה באה המשנה לחדש בכלל: "וכל היוצאין להציל וכו'" - האם רשאים לחזור מכל מרחק? על כך שתי תשובות: תשובת רב, וראיה לו מהברייתא, ותשובת רב נחמן בר יצחק.

ג' 25 - כיון שנוכרו מלחמות בשבת, מובאים דברי רב על הלכות מלחמה בשבת, וסיפור מלחמת דוד בקעילה.

משנה - דין הבא מן הדרך ובערב-שבת קבע שביתתו סמוך לעיר, ללא ידיעתו, ואח"כ נודע לו שהוא סמוך לעיר. מחלוקת אם רשאי להיכנס לעיר בשבת: ר"מ אוסר, ור"י מתיר, ומעשה בר' טרפון שכן נכנס.

גמרא - במשנה מובא הסיפור על ר' טרפון שנכנס לעיר, כראייה לדעת רבי יהודה, אך הגמרא דוחה ראיה זאת.

משנה - מי שלא "קנה שביתה" בערב-שבת, כגון שהיה ישן עם חשיכה, מחלוקת: ר' יוחנן בן נורי אומר שיש לו אלפיים אמה לכל צד, וחכמים אומרים שיש לו ארבע-אמות. (על אופן חישוב ד' האמות יש דעות שונות). וכן דין שני אנשים, או יותר, שארבע-אמות שלהם מובלעות זו בזו, שיכולים לאכול יחד במקום ההבלעה ועוד.

דף מה/ב

גמרא - בירור שהמחלוקת במשנה היא אם "חפצי הפקר - קונים שביתה במקומם". דעת רבי יוחנן ב"נ שקונים, ולכן גם אדם ישן (שהוא כחפץ) קונה שביתה במקומו, רב יוסף מביא לכך ראיה ודנים בה.

ב' 37 - אגב הזכרת דין "מי-הגשמים" דנים מה דינם ודין העננים לגבי יום-טוב, והמסקנה: כיון שהם ניידים אינם קונים שביתה, ודינם כרגלי האדם

במשנה. ולמסקנה: באילן שתחתיו יש לפחות שמונה אמות, אבל בפחות – כן קנה שם שביתתו.

ד' 9 - שתי ברייתות, אחת התומכת בשיטתו של רב על פירוש המשנה, ואחת כשיטתו של שמואל. וכיצד מסביר שמואל את הברייתא התומכת ברב. וכן הסבר שעל רב אין קושיא כי "רב תנא הוא ופליג".

ה' 27 - על הנאמר במשנה: "אמר שביתתי בעיקרו וכו'", מעיר רבא שהדבר מותנה בכך שיכול להגיע לעיקרו של האילן לפני החשיכה. אביי מקשה עליו, ומתריצים בשתי דרכים.

דף נא/א

ו' 5 – מעשה שהיה ברבה ורב יוסף בו הסתמכו על ההלכה שאם היו שניים, אשר רק אחד מהם יודע ומכיר את המקום שנבחר לשבות בו, הרי זה שאינו יודע יכול לסמוך על ידיעתו של הראשון.

ז' 15 – דיון על המקור במקרא לדין "אלפיים-אמה". על כך מובאת ברייתא ודיון בה.

ח' 26 - דיון במחלוקת חכמים ור"ח בן אנטיגנוס במשנה, בעניין "אלפיים-אמה", אם "עגולות", או "מרובעות" ואלכסונון. המקור לדעות, וראיות לדעת חכמים.

ט' 34 - על המחלוקת בין ר"מ ור"י במשנה על "... העני מערב ברגליו", שתי שיטות בהבנת מהות המחלוקת: שיטת רב נחמן ושיטת רב חסדא. ראיות מן הברייתא ומן המשנה לשיטת רב נחמן, ומקרים של פסיקת הלכה בעניין.

דף נב/א

י' 4 – דיון בשאלת רמי בר חמא: אם דין המניח את הפת במקום העירוב, כדין השובת שם בעצמו, שזכאי קבלת ד' אמות מלבד האלפיים? רבא הביא ראיה שכך, אך נידחה.

משנה – דינו של אדם שרצה לצאת מעירו לעיר אחרת, והיה בכוונתו לשבות בליל-שבת בסוף התחום, ומחר ימשיך לעיר השנייה. מה הדין במקרה שהחזירו אותו לעירו. על כך מחלוקת בין רבי יהודה לרבי מאיר.

גמרא – על דברי המשנה, שהוא יכול ללכת למחרת לעיר השנייה, ואילו שאר בני עירו לא, מסביר רב הונא שמדובר במקרה מיוחד שהיו לו שני בתים, וכן ראייה לו מן הברייתא.

י"א 46 - דיון בדברי ר"ש במשנה בעניין "ושתיים (החצרות) החיצוניות אסורות זו בזו", שהרי הן כרשות אחת. שתי שיטות להסבר: (רבי יהודה ורב ששת). מקשים על שניהם, ורב אשי מתרץ אותם.

דף מח/ב

י"ב 20 – ביאור דעת חכמים, החולקים על ר"ש במשנה, בעניין טלטול בין שלש החצרות. רב יהודה מביא ביאור אחד בשם רב, וביאור אחר בשם שמואל. ומובאת ברייתא כראיה לשמואל, וביאור שיטתו.

דף מט/א

י"ג 20 - עוד שתי הלכות בשם שמואל, בעניין "המקפיד על עירובו", ור"ח החולק עליו. ובעניין "החולק את עירובו". דיון בהן והסבר הצריכותא לשתייהן. וכן קושיא על שמואל, ותירוצה.

י"ד 35 – מחלוקת כיצד העירוב מאחד את החצירות: שמואל אומר - משום "קנין", ורבה אומר משום דירה. וציון שלושת המקרים בהם יהיה הבדל מעשי ביניהם. אביי מביא קושיא על שתי הדעות, ורבה מתרץ אותה. וכן פסיקת הלכה בשם רב כר"ש במשנה בעניין שלושת החצרות.

דף מט/ב

משנה – הלכות: 1. בעניין מי שבא בדרך וחשכה לו שם בערב-שבת וכו' – כיצד יוכל להיכנס לעיר. 2. "מי שזכה לו מקומו", כך שיש לו אלפיים אמה לכל רוח – ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר שהן "עגולות", וחכמים אומרים "מרובעות". 3. מחלוקת על המאמר "העני מערב ברגליו", ר"מ אומר שרק העני יכול, ור"י אומר שגם העשיר, והסבר.

גמרא - לעניין הנאמר במשנה אם אמר: "שביתתי תחתיו (של העץ). לא אמר כלום", מחלוקת רב ושמואל על משמעות המלה "כלום". הסבר לשיטת שמואל. ורבה מביא טעמו של רב (בשתי מסורות), והסבר מה ההבדל המעשי ביניהן.

דף נא

ב' 9 – בטעמו של רבה לדעת רב (למעלה) נזכר הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת-אחת אינו", אביי מקשה עליו משלושה מקורות שונים, ומתריצים אותם.

דף נב

ג' 1 - בירור באיזה גודל שטח תחת האילן מדובר

דף נג/ב

ג' 8 – דוגמאות על מעלת "בני-יהודה" על פני "בני-גליל" בדיוקי לשונם וביטוי האותיות והמלים, כדי שלא ישתמעו לשתי פנים. וכן דברי חוכמה של אמתו של רבי ושל אחרים.

ד' 28 - כיון שנזכרו דברי-חכמה, מובא סיפורו של ר' יהושע בן חנניא, כיצד נוצח בדברי חכמה של אשה, ילד וילדה.

ה' 43 – דברי-חכמה של ברוריה, ושל חכמים אחרים, בנושאים שונים.

דף נד/א

ו' 4 - עוד על אופן לימוד התורה, וכן למען אריכות ימים, בריאות-הגוף ושלוות-הנפש. ועוד.

ז' 40 - מדרשי פסוקים, מאת ר"א ואחרים, על האופן בו מתקיימת התורה אצל לומדיה, וכיצד זוכים לה.

ח' 58 - על מעלות התורה ולמה היא נמשלה, וכי יש בה מכל דבר טוב. וכן על החשיבות של השינון והחזרות על הלימוד, כדי שישתמר.

דף נד/ב

ט' 30 – ברייתא על סדר לימוד התורה מפי משה והלאה. על חשיבות הלימוד לפחות ארבע פעמים, והערות על סדר הישיבה וההליכה בצידי הרב. וכן המעשה בר' פרידא ותלמידו.

י' 50 - דרשות פסוקים על הצורך לעשות "סימנים" ושאר דרכים לזכירת התורה. וכן על הצורך להשקיע מאמץ כדי להשיג את התורה, ואפילו אם היתה בשמים.

דף נה/א

יא' 11 – ברייתא על: "כיצד מעברין את הערים", בתוספת פירוט ודוגמאות של צורות שונות ורבווען. וכן דיון קצר בפרטים אחדים.

י"ב 31 - דיון בדברי רב הונא במקרה של עיר בעלת צורת קשת, או כמין "גאם". וכן בעיר שנפרצו חומותיה, לבירור כמה "קרפיפים" נותנים לה.

דף נה/ב

י"ג 15 - על הנאמר במשנה: "היו שם גדודיות וכו'", מבררים למה הכוונה. וכן מביאים תוספתא

ב' 24 - בירור מהות המחלוקת בברייתא (למעלה) בין רבי יהודה לבין ר' יוסי (בנו). רבה אומר שהמחלוקת היא אם הוא צריך גם "להחזיק" בדרך כדי להחשב עני. רב יוסף סובר שהמחלוקת היא אם צריך גם "לומר" "שביתתי בסוף התחום". וראיה לרב יוסף מדברי עולא.

דף נב/ב

ג' 2 – הסבר מה בא ר"מ לחדש בדבריו בסוף המשנה: "כל שיכול לערב ולא עירב, הרי זה חמר-גמל". שהרי כבר אמר עקרון זה קודם (דף לה/א).

משנה - דינו של מי שיצא במזיד מחוץ לתחום, מחלוקת: חכמים אומרים שאפילו יצא אמה אחת לא יכנס. ר"א אומר שרק אם יצא לפחות שלש אמות - לא יכנס.

גמרא - דיון בדברי ר' חנינא: "רגלו אחת חוץ לתחום - לא יכנס", שיש סתירה לכך מברייתא. ותירוץ. (הסוגיא מובאת בשתי מסורות שונות)

ב' 22 - דיון בדעת ר"א, שהרי בשתי ברייתות אחרות הוא אומר אחרת. ויישוב הסתירות.

משנה - דין הבא בדרך וחשכה לו חוץ לתחום. מחלוקת: חכמים אומרים שאפילו אמה אחת לא יכנס. ור"ש אומר שאפילו חמש-עשרה אמות יכול להכנס, והטעם לכך.

גמרא – הסבר לדעת ר"ש במשנה: "מפני הטועין". מובאת ברייתא המסבירה זאת: "מפני טועי המדה".

פרק ה' "כיצד מעברין"

משנה – לצורך מדידת "תחום-השבת" מן העיר יש לקבוע תחילה את גבולותיה. המשנה אומרת "כיצד מעברין את הערים", ע"י יישור הגבולות, ושתהיה מרובעת.

דף נג/א

גמרא – דיונים בענייני לשון, כגון: "מעברין" או "מאברין" ומשמעותן. ועוד דרשות על שמות ומקומות. וכן בדברי ר' יוחנן על המשנה ועל גדולת החכמים, לעומת חולשת הדורות.

ב' 39 – הסברים להבדלים בין לימוד התורה בידי "בני-יהודה", לבין "בני-גליל", הוא משום שהקפידו על לשונם. ועוד דברים.

ב' 26 – ברור כיצד לומדים מהמשנה על אופן ה"הבלעה", וכן איך יש לנהוג כאשר אינו יכול להבליע את הגיא בגלל רוחבו או שהיה מעוקם. וכן דיון בעניין מדידת הכותל, ומדידת גיא עמוק, ליישוב הסתירות בין המקורות.

דף נח/ב

ג' 12 - בעניין הגיא שצריך להבליעו, מחלוקת באיזה שיפוע של מדרון צריך להבליע. ודברי רבא לגבי שיפוע ההר.

ד' 19 - הטעם לנאמר במשנה: "שלא יצא מחוץ לתחום", וכן כיצד מקדריין בהרים ובאלו ערים לא מקדריים.

משנה - הלכה כי יש למדוד את התחום ע"י מומחה, ובמקרים של הבדל במדידה יש לנקוט לצד ההקלה. וכן הנאמנות הניתנת אף לעבד ושפחה לומר עד היכן התחום, והטעם.

דף נט/א

גמרא - מבארים שדברי המשנה כי שומעים למומחה "למקום שריבה" - לאו דווקא, אלא - גם "למקום שמיעט". כמו כן דיון בנוסח המשנה, שנראה כאילו יש כפל דברים. וכן יישוב הסתירה בין המשנה והברייתא בעניין להקל ולהחמיר.

משנה - דין "שיתופי-מבואות" ל"עיר של יחיד", אשר נתרבו תושביה להיות עיר של רבים. ובידן של רבים ונעשית של יחיד, יש מחלוקת ר"י ור"ש.

גמרא - בירור מהי "עיר של יחיד ונעשית של רבים", רב יהודה נותן דוגמא, רב נחמן מקשה עליו ומביא דוגמא אחרת.

ב' 23 - ברייתא הדנה בעירוב לעיר של יחיד ונעשית של רבים, ויש בה רשות-הרבים (מפולשת) - "כיצד מערבין אותה", וכן בעיר של רבים ובה רשות-הרבים שאינה מפולשת. וכן ברור כי ר"י הוא בעל הדעה שאפשר לערב רה"ר.

דף נט/ב

ג' 8 - על הנאמר בברייתא: "ואין מערבין אותה לחצאין", מסביר רב פפא שהכוונה לאורכה, אבל לרוחבה - אפשר. וזאת, שלא כדעת ר"ע. בגירסא שנייה של דברי רב פפא הוא אומר שאף לרוחבה לא, כדעת ר"ע במחלוקתו עם רבנן. ומנסים ליישב זאת גם עם דעת רבנן.

ד' 24 – דיון בדברי הברייתא "או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו", בקושיא ותירוץ.

המפרטת את סוגי המבנים וחלקי המבנים המצטרפים לעיר, דיון בהם ובידן מערה.

י"ד 32 - דיון בדברי רב הונא על הצריפים שאינם נחשבים לבתים, לעניין עיבור העיר. קושיא על כך מאוהלי מחנות ישראל במדבר, ותירוץ. אגב, מובא בשם רב מאמר על חסרונותיהם של יושבי צריפים, וכן מובאים דברים על העיר שראוי לדור בה, ובכלל זה שיש בה ירק. וחסרון המקומות שיש בהם עליות ומורדות, הגורמים להזדקנות.

דף נו/א

ט"ו 11 - ברייתא הקובעת שריבוע העיר צריך להיות לפי כיווני רוחות העולם. וכי אפשר להעזר בכוכבי השמים, או בתנועת השמש לפי תקופות השנה. ואגב מאריכים בהסבר עניין ה"תקופות".

דף נו/ב

ט"ז 1 – ברייתא ובה דרך ריבוע העיר וריבוע התחומים שלה, באופן שירווחו את האלכסונים.

י"ז 14 - ברייתא על מידות ערי הלויים, תחומן ומגרשיהם. ובירור כיצד למדים זאת מהפסוקים, על כך דעות: רבא, אביי, רבינא ורב אשי.

דף נז/א

משנה - בעניין "קרפף" לעיר, מחלוקת: רבי מאיר אומר שנותנים לכל עיר. וחכמים אומרים שקרפף ניתן על מנת לחבר ערים סמוכות בלבד.

גמרא - דברי רבא שדין קרפף נלמד מדין ערי-הלויים. ואחר מביאים שני הסברים לדעת חכמי המשנה - של רב הונא ושל חייא בר רב. ודיון בדעותיהם בקושיות ותירוץ.

דף נז/ב

ב' 7 - בעניין "שלשה כפרים משולשים", הנזכר במשנה, תחילה מראים כיצד אין זה סותר את דעת רב הונא, ואחר כך בא משא ומתן בין רבא לאביי להסבר פרטי העניין בהתאמה למקורות אחרים.

משנה - אופן מדידת התחום ע"י חבל של 50 אמה, וכי יש להבליע עליות או מורדות (קו-אירי). וכן כיצד יש לנהוג במקום שאי אפשר להבליע.

דף נח/א

גמרא – דיון בסימוכין לכך שצריך למדוד בחבל, ושיהיה אורכו 50 אמה בדיוק. וכן דיון מהו החבל המשוכח למטרה. ואגב, מזכירים גם אמצעי מדידה למטרות אחרות.

משנה – דין שאנשי עיר גדולה הסמוכה לקטנה יכולים ללכת אל הקטנה בשבת, וכן ההפך. אולם יש מחלוקת - תנא-קמא ור"ע - במי שנותן עירוב בתוך העיר הסמוכה, שלדעת חכמים יש לו אלפיים אמה מסוף העיר השניה, ולר"ע - רק ממקום הנחת העירוב. ראייה לר"ע ותשובת חכמים עליה.

דף סא/ב

גמרא - דיון בדברי שמואל במי שהניח עירובו בעיר חרבה. אשר לדעת רבנן יש הבדל בין אם שבת שם, או רק הניח עירובו שם. ור"א אינו מבדיל. ודנים בכך על פי מקורות שונים. ותיאור מעשה שהיה.

פרק ו' "הדר"

משנה - דין נכרי, או מי שאינו מודה בעירוב, הגר בחצר עם ישראל, לעניין "עירובי-חצירות". מחלוקת: לדעת תנא-קמא הנוכרי אוסר על שאר הדיירים, לר' אליעזר בן יעקב - אינו אוסר, אלא כשהיו לפחות שני ישראלים האוסרים זה על זה. ותיאור מקרה שהיה בירושלים.

דף סב/א

גמרא – דיון, להסבר מהות המחלוקת במשנה. אביי מביא ברייתא הקובעת שדירת-נוכרי אינה נחשבת לדירה לכל הדעות, ולפי זה מסביר את הדעות במשנה וטעמיהם.

ב' 32 - דיון בדברי הברייתא, שנזכרה למעלה, שדירת נוכרי היא כ"דיר של בהמות". מראים סתירה לזה במשנה, ויישובה. תוך כך נערך דיון בשיטת ר"מ (הת"ק במשנתנו) בקושיות, ותירוצץ.

דף סב/ב

ג' 15 - פסיקת ההלכה ע"י שמואל כדעת ראב"י במשנה, וכן הבאת דעות רב הונא ור' יוחנן בזה.

דף סג/א

ד' 21 – דיון בשאלת אביי לרב יוסף בעניין איסור הוראה בפני רבו - האם מותר לומר בפני רבו שהלכה כראב"י? ותשובתו לאסור. ועוד שאלות, כגון לומר דין הכתוב מפורש ב"מגילת-תענית", או דין "תלמיד-חבר", או "לאפרושי מאיסורה". וכן על העונש הצפוי למורה הוראה בפני רבו, ועד איזה מרחק נקרא "בפני רבו". סיפורים על מקרים שהיו ומה למדו מהם, במיוחד לגבי "בדיקת-הסכין".

ה' 29 - מעשה בר' זירא שעירב "עיר של רבים" בטעות, והסבר כיצד קרה הדבר.

ו' 38 - דיון בדינו של סולם, העומד בצד אחד של רשות הרבים או בין חצירות, אם הוא כ"מחיצה" או כ"פתח". על כך שתי מסורות בשם רב, ודיון בהן.

דף ס/א

ז' 7 – דיון בדעת שמואל כי כותל שהעמיד אצלו סולמות צמודים עדיין תורת מחיצה עליו. קושיא עליו מדין "אנשי-מרפסת ואנשי-חצר וכו'", ומתרצים.

ח' 17 – תאור המעשה באביי שנשלח לערב את העיר קקונאי, ולבטיו ההלכתיים אם אפשר לערב אותה, כיון שהיתה עיר של רבים ונעשית של יחיד.

ט' 28 - במשנה נזכרה עיר בשם "חדשה", מסביר רבי יהודה מה המיוחד בה, ומבררים מה יהיה דין עיר בגודל שלה שנמצאת בודדת, אם בעירובה צריך "שיר" – על כך מחלוקת רב הונא ורב יהודה.

י' 33 - רב פוסק כדעת ר"ש במשנה, כי די בשלש חצירות ל"שיר". ור' יצחק מביא דעה מקלה יותר שאפילו בית אחד בחצר אחת נחשב "שיר", ודנים בדעתו.

משנה – דין מי שחנה בערב-שבת מחוץ לעיר במזרח, ושלה לעשות לו עירוב במערב. כיצד ינהג אם העירוב הונח מעבר לאלפיים אמה וביתו שבעיר בתוך האלפיים, וההפך. וכן מה הדין אם נתן עירובו "בעיבורה של העיר", שנתן מחוץ לתחום.

דף ס/ב

גמרא - הסבר לדברי המשנה - "למזרח" "למערב", באיזה מקרים מדובר - שני הסברים.

ב' 12 - דיון על סוף המשנה: "הנותן עירובו בתוך עיבורה וכו'", מראים שיש לכאורה סתירות במקורות אחרים, ויישוב הסתירות.

דף סא/א

ג' 19 - דיון בדברי רב יוסף על עיר היושבת על שפת הנחל, שצריכה מחיצה ד' אמות כדי למדוד לה משפת הנחל. אביי מקשה מדוע ארבע אמות, ולא ארבעה טפחים כמו בכל מקום. רב יוסף מנמק ומראה שלמד זאת ממעשה רבי ב"גדר" ו"חמת גדר". ודנים בכך, לדחות את הראיה ע"י הסברים אחרים למעשה רבי.

דף סג/ב

ה' 21 - בדין שכירת רשות מנוכרי. מעשה בנוכרי - לחמן בר ריסתן - שלא רצה להשכיר רשותו. אביי הציע פתרון, רבא דחה אותו והציע פתרון אחר. אגב, שואל אביי אם "שכירו ולקטו" של הנוכרי נחשב כדייר גם לחומרא, ותשובת רב יוסף שלא.

דף סד/א

ו' 10 - מעשה בר' נחמן ששיבח את דברי שמואל בעניין "שכירו ולקטו" ולא שיבח את דבריו בעניין השותה רביעית יין. רבא הוכיח אותו על כך, ורב נחמן חזר בו.

ז' 21 - דינם של "שתוי" או "שיכור" שהתפללו, וביורור ההבדל בין שתוי לבין שיכור. זאת, מתוך דברי התורה שנאמרו בזמן הפרידה בין ר' אבא ב"ש ור' מנשיא בר ירמיה, ומה עוד למדו מהם בעניין שמירת נכסים.

דף סד/ב

ח' 5 - דיון על דברי רמי בר אבא על הדרכים להפגת היין, ובאילו תנאים. ומעשה ברבן גמליאל ור' אילעאי תלמידו, ומה שלמדו ממנו בעניין שתיה, ודברים אחרים.

ט' 41 - דיון בנושאים שלמדו מן המעשה ברבן גמליאל: א. על התרת-נדרים בזמן רכיבה - קושיא ותירוץ. ב. בירור משמעות ההוראה "אין מעבירין על האוכלין" - אימתי ומה הטעם.

י' 51 - דיון בהכרזת רב ששת שיכול הוא לפטור העולם מן הדין, מן הטעם שהיו "ושכורת ולא מיין" וחטאו בגלל הצרות. קושיא מברייתא שדין שיכור כדין פיקח. ושני תירוצים עליה.

דף סה/א

י"א 11 - דברי חכמים בעניין השפעת היין על המתפלל, על פי דרשות פסוקים.

י"ב 22 - דברי חכמים על חשיבות יישוב-הדעת לתפילה, ללימוד, לשיבה-בדין ולפסיקת-הלכה. וכן מחלוקת רב יהודה ור"ל את הלילה מיועד לשינה או ללימוד ודברי ומנהגי חכמים בזה. וכן על הבא מן הדרך אם יכול להתפלל.

י"ג 47 - על הדברים הטובים שיש ביין, ולמי הוא מיועד. וכן דברי ר' אילעאי ש"אדם ניכר בכוסו וכו'".

דף סה/ב

י"ד 4 - דיון בדברי רב על מקרה שישראל ונוכרי גרו בחצר פנימית, וישראל אחד בחיצונה. שרבי ור' חייא אסרו. לברור כדעת מי במשנה. ולמסקנה כדעת ראב"י ולשיטת ר"ע. וכן פסיקת רב שגם במקרה הפוך שהנוכרי והישראלי גרו בחצר החיצונה והישראלי בפנימית - יהיה אסור.

ט"ו 28 - מעשה בר"ל ותלמידים שנקלעו לפונדק לשבת, ולפי המקרה המיוחד היה ספק לתלמידים כיצד יוכלו לעשות שם עירוב-חצירות, וכיצד פסק להם ר"ל.

ט"ז 38 - תיאור מעשה שהתארחו חכמים בפונדק, שבעל הפונדק הנוכרי בא בשבת. ודנים אם אפשר לשכור את רשות הנוכרי בתוך השבת. בירור שהספק הוא אם "שוכר כמערב" ואסור בשבת, או "שוכר כמבטל רשות" ומותר. מחלוקת החכמים בזה, וכיצד נהגו. גם ר' יוחנן שנשאל על כך התיר לשכור בשבת, ונערך דיון בדעתו לפי קושית נהרדעי.

י"ז 10 - תמיהת ר"א על פסיקת ר' יוחנן (בסוגיא הקודמת) והסברו של רב ששת, שר"א התקשה בזה שר' יוחנן פסק שלא לפי כללי שמואל. הבאת שלושת הכללים והסבר הקושיא.

דף סו/ב

י"ח 2 - אביי מזכיר לרב יוסף את דעת שמואל בעניין שבעלי החצר הפנימית יכולים לבטל "דריסת רגלם" לחיצונה. ודיון רחב במחלוקת בין שמואל ור' יוחנן בעניין ביטול-רשות מחצר לחצר, וביטול-רשות בחורבה.

דף סז/א

י"ט 9 - תיאור הערכתם של רב ששת ור' חסדא זה לזה. לאחר מכן באו שאלות ר' חסדא לרב ששת על הדין במקרים מיוחדים, בעניין "ביטול רשות", והתשובות עליהן לפי השיטות השונות.

כ' 32 - הלכה בשם שמואל שנוכרי אשר חצירו פתוחה למבוי וגם יש לה פתח ל"בקעה" - אינו אוסר, והטעם. ודיון בשאלה מה הדין אם חצר הנוכרי פתוחה גם ל"קרפף".

דף סז/ב

כ"א 7 - דיון על דברי ר' יוחנן, בעניין קרפף הגדול מבית-סאתיים, שלא הוקף לדירה ואין בו דיורין, שאסור לטלטל מרשות הרבים לתוכו. מראים סתירה

וכן מחלוקת מתי אפשר לבטל רשות, ב"ש אומרים מבעוד יום, וב"ה – אף משתחשך. וכן מחלוקת ר"מ ור"י בדיון מי שביטל רשותו ואחר-כך הוציא לחצר.

גמרא - דיוקים בלשון המשנה, לסעיפיה, והסברת הדינים.

דף ע/א

ב' 3 – דיון בשאלת אביי לרבה במקרה של חמשה בחצר ואחד מהם לא ערב. רבה השיב שצריך זה לבטל לכל אחד ואחד. אביי מקשה עליו מברייתא (בה שבעה סעיפים בדיני ביטול) ממנה משמע שיכול לבטל גם לאחד מהם בלבד. ובדיון מוסברים דיני הברייתא לפי שתי הדעות.

ג' 47 - דיון בשאלת רבא לרב נחמן בעניין ביטול-רשות ע"י יורש בשבת, והסבר צדדי הספק. ר' נחמן אומר שיכול לבטל, ודבי שמואל אומרים שאין מבטל. קושיות על רב נחמן משלש ברייתות ותירוצן.

דף עא/א

ד' 21 – ביאור המחלוקת בין ב"ש וב"ה במשנה. עולא מסביר בדרך אחת, אביי מקשה עליו, ומסביר בדרך אחרת.

משנה - הלכה: שכנים רבים שבמבוי השותפים במזון, כגון ביין, אינם צריכים לעשות "שיתופי-מבואות". ובמקרה שלדוגמא יש לאחד שותפות עם השני ביין ועם השלישי בשמן, מחלוקת: ת"ק אומר שצריכים לעשות "שיתוף נוסף, ור"ש אומר שאין צריכים.

גמרא – הערת רב שמדובר במשנה במקרה שהיין שבשותפות היה בכלי אחד. לדעת רבא כך משמע גם מן המשנה, אך אביי דוחה את דעת רבא.

ב' 38 - בירור מהות המחלוקת בין ר"ש לרבנן במשנה. על כך דעת רבה - אביי מקשה עליו, והגמרא מתרצת - ודעת רב יוסף.

דף עא/ב

ג' 6 - ברייתא בה ר"א בן תדאי חולק על משנתנו, ואומר שצריך לערב גם ב"שיתוף של זה ביין ושל זה ביין". לדעת רבה המחלוקת אם "יש ברירה", והסבר. ורב יוסף אומר שהמחלוקת אם "סומכין על "שיתוף-מבואות" גם במקום "עירוב-חצירות". רב יוסף מביא ראיה לדעתו ממחלוקת ר"מ וחכמים, ודנים עליה.

לכך מברייתא בעניין סלע בים, ומביאים שני תירוצים: של רבא ושל רב אשי.

כ"ב 39 – דיון במעשה שרבה התיר להביא מים חמים ע"י נוכרי מחצר אחרת עבור תינוק שנימול בשבת. מקשים: הרי יש כאן דין "שבות" באמירה לגוי, ושבות בשבת אסורה. ותירוץ של רבא שאמירה לגוי זו "שבות" שאין בה מעשה איסור, ומותרת.

דף סח/א

כ"ג 5 - בהקשר למקרה הקודם, נשאל אביי כיצד זה לא היה עירוב במבוי בו גרו אביי ורבה. מתוך תשובת אביי נתברר מספר הלכות, ובכללן "שיתוף באוצר" ודין "יש ברירה" – מחלוקת ב"ש וב"ה.

כ"ד 22 - עוד שני מקרים דומים שהיו בחצירו של רבא, באחד התיר לחמם מים לתינוק אגב חימום מים ליולדת, והסבר הטעם. ובשני ע"י ביטול רשותו. דיון בכך, לברר כמו מי דעתו במחלוקת בין שמואל ור' יוחנן.

דף סח/ב

כ"ה 11 - דיון במחלוקת רב ושמואל, בעניין: "מבטלין וחוזרים ומבטלין". לבירור אם הם חולקים במחלוקת התנאים במשנתנו, ונדחה. שוב מבררים אם זו כמחלוקת ר"מ ור"י במשנה אחרת, ואף זה נדחה. לבסוף מסביר רב אשי כיצד זה כן כמחלוקת במשנתנו.

כ"ו 35 - סיפור מעשה בצדוקי שגר בחצר של רבן גמליאל, ומה שאמר ר"ג לבניו לעניין ביטול רשות שלו. (בגירסאות שונות) ודיון בזה לפי המסורות השונות של האירוע.

דף סט/א

כ"ז 14 - דיון בדברי רבי יהודה על המקרה ברבן גמליאל, שלכאורה סותר את המשנה. על כך שני תירוצים, ותוך כך מתברר שיש שני סוגי "מומר", שאחד דינו כנוכרי.

כ"ח 26 - דיון בדברי רב הונא האומר ש"מומר" הוא זה שמחלל שבתות בפרהסיא, שהרי אין זה כדעת רבי מאיר ולא כדעת רבנן. ושתי תשובות: של רב נחמן, ושל רב אשי – על פי ברייתא, וביאורה.

דף סט/ב

משנה – דיני ביטול רשות של מי ששכח לערב עם אנשי החצר, ועוד הלכות בנתינת-רשות: דין שניים ששכחו, שהם נותנים רשות, אבל לא נוטלין רשות.

להם בערוב אחד לכולם. אביי מקשה מדין המשנה, ורבה מתרץ.

ד' 37 - שאלה לרב ששת בעניין תלמידי בית-רב, אשר לנו אצלו אך אכלו בשדה - מהיכן מודדים את תחום-השבת שלהם? ותשובתו שיש למדוד מבית-הרב. קושיא עליו, ותירוצה.

ה' 43 - שאלה לר' חסדא, מה הדין כאשר בן ואביו, או תלמיד ורבו, גרים באותה חצר? ותשובתו, על-פי ברייתא, שאם אין דיורים אחרים עמהם - אינם צריכים לערב, והמבוי שלהם נותר בלחי וקורה.

משנה - הדינים למקרים שונים בענייני "עירוב-חצירות" ו"שיתופי-מבואות", ובסוף הכלל: כדין ה"חצר" ביחס ל"בתים", שאם שכח אחד מן החצר לתת עירובו, הוא אוסר את כולם, כך דין ה"מבוי" ביחס ל"חצירות".

דף עג/ב

גמרא - דיון בהנחה שהמשנה כדעת רבי מאיר, שצריך גם עירוב בחצרות וגם שיתוף במבוי. קושיות על כך מן המשנה עצמה, ותירוץ.

ב' 24 - רב מביא גירסא אחרת למשנה שבה מדובר בחצרות שלא היו פתוחות זו לזו. רב יוסף נתן טעם לדעת רב, ונידחה. ומביאה הגמרא טעם אחר, לפי שיטתו של רב ש"אין מבוי נותר בלחי וקורה, עד שיהו בתים וחצירות פתוחין לתוכו".

ג' 44 - כיון שנזכרה דעת רב, על התנאי להתרת מבוי בלחי וקורה, מביאים גם את דעות שמואל ור' יוחנן ודנים בדעת ר' יוחנן.

דף עד/א

ד' 19 - קושיא על שמואל האומר שמספיק בבית אחד וחצר אחת כדי להתיר מבוי בלחי וקורה. ומבררים, על פי מעשה שהיה, כי שמואל חזר בו להורות כרב.

דף עד/ב

ה' 8 - דעת רב כי חצר הפתוחה למבוי (אשר בצדו השני גר נוכרי), ובחצר עוד בתים שיש ביניהם חלונות - הרי הם אינם יכולים לערב ביניהם דרך החלונות. דיון בין אביי ורב יוסף על הסבר דברי רב, וכן אם דעתו כך גם בחצר שגר בה נוכרי.

דף עה/א

משנה - שתי חצירות, זו לפנים מזו. מה יהיה דינם

ד' 21 - כיון שנזכרה המחלוקת בין רבי מאיר וחכמים, (אם סומכים על שיתוף במקום עירוב, וההפך) מבררים מהו בסיס המחלוקת. על כך שתי דעות. ובפסיקת ההלכה כר"מ, נאמרו שלש דעות: רב, רב הונא ור' יוחנן.

דף עב/א

משנה - בעניין "עירוב-חצירות" יש מחלוקת במקרה של חבורות אנשים הגרים באולם אחד, כאשר מפרידות בין החבורות מפרידות מחיצות בלבד. לדעת בית-שמאי הרי הם כאילו בבתים נפרדים, ובית-הלל אומרים שהם כבית אחד, אלא אם ההפרדה ביניהם היא מלאה.

גמרא - דעות שונות לגבי סוג וגובה המחיצות עליהן המחלוקת במשנה. ר' יהודה הספך מביא ברייתא במה חולקים ב"ש וב"ה במשנה. והגמרא מסבירה איזה דעות סותרת הברייתא. וכן פסיקת ההלכה כמוה.

דף עב/ב

ב' 24 - ברייתא המעמידה את המחלוקת במשנה רק במקרה שהחבורות מוליכות את עירובם לבית אחר בחצר, אבל אם מביאים אליהם את ה"עירוב" - לכל הדעות מספיק אחד לכולן. אך מובאת גירסא הפוכה של הברייתא. וביורור הדעות על פי ברייתא אחרת.

משנה - הלכה, אחים האוכלים על שולחן-אביהם, אבל ישנים כל אחד בביתו - חייב כל אחד בעירוב. וזאת, כאשר מוליכים את עירובם לבית אחר בחצר, אבל אם העירוב בא אצלם, או שאין דיירים אחרים בחצר מלבד האב והאחים - אין חייבים.

גמרא - דיוק מהמשנה ש"מקום לינה גורם", מכאן קושיא רב האומר שמקום האכילה קובע. ותירוצה, שבמשנה מדובר במקרה מיוחד. ומובאת ברייתא בעניין מה שקובע את "מקום הדירה", ועליה אומר רב שמקום האכילה קובע, ושמואל אומר שמקום הלינה. ועוד קושיא על רב, ותירוצה.

דף עג/א

ב' 13 - ברייתא ובה דין חובת עירוב לנשים, או עבדים, הגרים בבתים נפרדים בחצר - לפי הדעות השונות. הגמרא מסכמת את הדינים בנושא, ואחר מבררת שתלמיד אצל רבו אינו חייב בעירוב.

ג' 27 - שאלת אביי לרבה בדין מספר דיירים בחצר אחת, שרצו לערב עם חצר אחרת. ותשובתו שדי

טפחים בחלון עגול. דיון על החישוב הזה בקושיות ותירוץ.

דף ע"ב

ד' 10 – על דין המשנה שחלון למעלה מי"ט אינו נחשב פתח מעיר רב נחמן שזה רק בין חצרות, אבל בחלון בין שני בתים גם למעלה מעשרה נחשב לפתח, והטעם. מקשים עליו מברייתא. ותירוץ.

ה' 20 – עוד קושיא לרב נחמן מדין הסולם שבין ה"בית" לפתח של ה"עליה", הסבר צדדי הספק, הקושיא מזה, ותשובת רב נחמן.

משנה - מידות הכותל בין שתי חצרות, היוצר הפרדה ביניהן. וכן מידת הפירצה בכותל המחברת בין החצרות, לעניין עירוב חצרות.

גמרא - דיון בכותל בין שתי חצרות שרוחבו פחות מארבעה טפחים. מחלוקת רב ור' יוחנן, ובירור מהות המחלוקת ביניהם.

דף ע"א

ב' 14 - דין כותל שבצד אחד גובהו עשרה טפחים ובצד השני פחות מעשרה, שנותנים את זכות השימוש עליו לאנשי הצד השני, כי להם יותר נוח השימוש בו. בדומה לכך מובא דין חריץ בין שתי החצרות, ומבררים מהי הצריכותא להביא את שניהם.

ג' 31 - דיון בכותל בין שתי חצרות שרצו למעט את הגובה שלו, כדי להשתמש על גביו - באילו תנאים זה מותר. וכן דיון בדברי ר' יחיאל כיצד פלי הפוך יכול למעט.

דף ע"ב

ד' 4 - בעניין מיעוט גובה הכותל על ידי סולם, מוסבר ההבדל בין "סולם מצרי" ל"סולם צורי", והכלל: "כל דבר הניטל - אינו ממעט".

ה' 13 – הצעות לדרכים ליצירת "דין פתח" בכותל, כגון: ע"י סולמות משני הצדדים, או ע"י מדרגות, אצטבאות או זיזים.

דף ע"א

ו' 8 – בעניין עמוד ב"רשות-הרבים", שגבוה עשרה ורוחבו ד' על ד' טפחים, שהוא כ"רשות-היחיד". דיון באפשרות למעט את שטחו ע"י תקיעת יתד עליו. דעת רב הונא, ודעת אביי ורבא וכן רב אשי החולקים עליו.

בעניין "עירוב", לפי האפשרויות השונות, כגון שרק אחת עירבה וכו'. (מחלוקת ר"ע וחכמים בדין "דריסת הרגל").

גמרא – רב דימי מביא את דעת ר' ינאי על הסבר המשנה כשיטת ר"ע. אך חכמים הקשו עליו מן המשנה, ודחו את דבריו. אחר כך מביא רבין את דעת ר' ינאי (במסורת אחרת) שבמשנה יש שלש שיטות: תנא-קמא, ר"ע ורבנן.

ב' 42 - על הנאמר במשנה: "נתנו עירובן במקום אחד ושכח כו'". מבררים, עפ"י ברייתא, ש"מקום" זה הוא בחיצונה.

דף ע"ב

ג' 7 - דיון בדעות ר"ע וחכמים להסבר במה הם חולקים. וכן אם מחלוקתם זו כמחלוקת שמואל ור' יוחנן בעניין "ביטול-רשות" מחצר לחצר, ונידחה.

ד' 24 – מתוך דין המשנה: "אם היו החצרות של יחידים, אינם צריכים לערב", מסיקים שאם היה באחת מהן עוד ישראלי - כן צריכים לערב. ומחלוקת בין רב אדא בר אבהו ושמואל, מה הדין אם הנוסף היה בפנימית או בחיצונית. וכן דיון בדינו של נוכרי במקרה זה.

ה' 37 - מחלוקת שמואל ור' יוחנן בדין בתים רבים, זה לפני זה, כגון בעשרה בתים כאלה. דעת שמואל שרק הפנימי ביותר נותן עירוב בחצר, והשאר הם כ"בית-שער" לפנימי, ור' יוחנן סובר שגם התשיעי נותן, כיון שאינו נחשב "בית-שער". ומובאים עוד שני מקרים שעקרון זה משמש בהם.

פרק ז' "חלון"

דף ע"א

משנה - הלכה: חלון בין שתי חצרות, בגודל של לפחות ד' על ד' טפחים, ובתוך י' טפחים מהקרקע, מאפשר לכל חצר לערב בפני עצמה, וכן יכול לשמש כפתח לעירוב שתי החצרות יחד. אך בפחות מד' על ד', או למעלה מי' טפחים, אינו נחשב לפתח.

גמרא - בירור שהמידה ד' על ד' טפחים הנזכרת במשנה, אינה קשורה למחלוקת בעניין "לבוד", אלא לעניין שיעור "פתח", ובזה גם חכמים סוברים שחלון פחות מד' על ד' איננו "פתח".

ב' 33 - בירור נוסח המשנה, שנראה ככפל-לשון. הסבר לכך וראיה מן הברייתא באותו עניין.

ג' 41 – דברי ר' יוחנן על אופן חישוב ד' על ד'

גמרא - דברי רב יהודה בשם "סבי דפומבדיתא" שהזוכה לאחרים במבוי צריך להגביה את המזון טפח. אגב מובאים עוד דברי הלכה בשם "סבי דפומבדיתא". קושיא על רב יהודה מברייתא שנאמר בה שדי בהגבהה "משהו". ומתריצים שהכוונה שם ל"טפח".

דף פ/א

ב' 9 - מחלוקת בצורך לזכות את האחרים ב"עירוב": רב אומר שלא צריך, ושמואל אומר שצריך לזכות. זאת, ב"שיתופי-מבואות", אבל ב"עירובי-תחומין" הדעות הפוכות. ודיון בדבר, תוך עיון במעשה שהיה בכלתו של ר' אושעיא. רב נחמן פסק הלכה שבכל סוגי העירוב צריך לזכות, חוץ מ"עירוב-תבשילין" שהיה לו ספק בזה, והתברר שגם בו צריך לזכות.

ג' 38 - מעשה בנוכרי שסירב להשכיר רשותו (בשני מקרים), ובא בירור אם ניתן להשכיר מאשתו, והשיבו בשם ר' חנינא ובשם שמואל שאפשר. הקשו עליהם, ותירצו (לאחר דיון).

דף פ/ב

ד' 2 - בירור אם ניתן לעשות "לחי" או "קורה" למבוי מעצי-אשירה, על כך דעת ר' חייא בר אשי שמתיר רק ב"לחי", וטעמו. ודעת ר"ל המתיר בשניהם.

משנה - כיצד יש לנהוג במקרה שמזון ה"שיתוף" התמעט, או שנוספו דיורים. דין השיעור הדרוש ל"שיתוף". וכן הטעם ל"עירובי-חצרות".

גמרא - דיון על דברי המשנה בעניין ההודעה לאנשי המבוי על התוספת למזון שהתמעט. קושיא מברייתא, ותירוצה בשתי דרכים, והסברים.

ב' 21 - בעניין הצורך ב"הודעה" במקרה שנוספו דיורים, בירור שר"י חולק בזה. והסבר מדוע היה צורך לציין שהוא חולק.

ג' 29 - בירור כוונת המשנה ב"בזמן שהן מרובין". רב יהודה בשם שמואל אומר שהכוונה לשמונה-עשרה אנשים. והסבר כיצד הגיעו למספר זה.

משנה - המזון הראוי ל"עירוב" או ל"שיתוף" - מחלוקת: ר"א אומר בכל חוץ ממי ומלח, ור' יהושע אומר בכיכר.

דף פא/א

גמרא - דיון מדוע הזכירה המשנה את דברי ר"א, הרי כבר נזכרו במשנה אחרת? על כך תשובה רבה.

ז' 20 - מה צריך להיות גובה הסולם, הבא למעט כותל בגובה עשרה, בהתחשב שהוא עומד בשיפוע - דעות שונות. וכן דינם של גזעי הדקלים והסולמות של בבל.

ח' 34 - שאלות רב יוסף מרבה, ותשובות רבה, על האפשרות להשלים את הסולם הצר לרוחב ד' טפחים, ע"י תוספת "רופפת", כמו קש, או ע"י חקיקה בכותל שהסולם נשען עליו, או חקיקת מדרגות בכותל עצמו.

דף עח/ב

ט' 4 - דיון בסולם העומד בתנאים הנ"ל ל"מיעוט" הכותל, אך יש לו הגבלה צדדית, כגון שהוא אילן אשר חל עליו איסור "שבות", או מעץ אשירה שחל עליו איסור עבודה-זרה - על כך דעות: רבה, רב חסדא ורב נחמן בר יצחק.

משנה - הלכה: דין מידות החריץ בין שתי חצרות כדין מידות הכותל המפריד בין החצרות (עמוק ורוחב ד'), וכיצד ניתן למעט אותו ע"י מילוי או ע"י גשר.

גמרא - דיון בעניין מילוי החריץ בתבן או עפר, שיש לכאורה סתירה למשנה ממקורות אחרים, ויישוב הסתירות ע"י שלושה חכמים.

דף עט/א

ב' 12 - הערות רבא על דברי המשנה בעניין הגשר ובעניין הגזוזטראות, להבנת כוונת המשנה.

משנה - הלכה: דין מחיצה בין שתי חצרות העשויה תבן בגובה י', כדין הכותל, לחייב כל צד לעשות עירוב נפרד. וכן דין ההיתר לאכילת הבהמות מן התבן.

גמרא - דיון בדברי רב הונא על המשנה, שההיתר לתת לבהמה לאכול מהתבן הוא בתנאי שלא יתן לקופתו ויאכיל, אבל להעמידה שם מותר. קושיא מדברי ר' חנינא, ותירוצה. ועוד קושיא עליו מברייתא, ומתריצים.

ב' 41 - דיון בדברי הברייתא: "נתמעט התבן מעשרה - שניהם אסורים וכו'", (ובה עוד ארבעה דינים אחרים). קושיות על כל אחד מחמשת פרטי הברייתא, ותירוץ.

דף עט/ב

משנה - הלכה: המבקש לעשות "שיתופי-מבואות" ע"י מזון משלו - כיצד הוא עושה זאת ו"מזכה" בזה את כל האחרים.

ב' 27 – דיוק מדברי המשנה "כל שקיבל עליו מבעוד יום וכו'" ש"אין ברירה". רב אשי דוחה זאת, ומסביר.

ג' 31 - דיון בדברי רב אסי: "קטן בן שש יוצא בעירוב אמו". קושיא עליו מדעות אמוראים אחרים, ואחר מובאת ברייתא הסותרת לכאורה כל הדעות, ומיישבים אותן לפיה.

דף פב/ב

ד' 10 - שתי ברייתות הקובעות למי יכול אדם לערב אף שלא מדעתו, ולמי רק מדעתו. בשנייה נוסף הדין: "וכלן שעירבו ועירב עליהם רבן – יוצאין בשל רבן, חוץ מן האשה וכו'", ודיון בהלכה זו לצדדיה.

משנה – דין כמות המזון הנדרשת לעירוב-תחומין - דעות שונות. ובהקשר לכך גם הלכות בעניין טומאה.

גמרא - בירור מהי כמות "מזון שתי הסעודות" – שתי דעות. וכן פסיקת הלכה כר"מ במשנה, והנימוק.

ב' 42 - דיון בברייתא הקובעת שדעות רבי יוחנן בן ברוקא ור"ש במשנה קרובות זו לזו. וברור כיצד.

ג' 48 - בהקשר לדיני הטומאה במשנה, שואלים: מדוע לא נזכר במשנה גם שיעור "טומאת-אוכלין"? ומשיבים לפי ברייתא הדנה בנושא. וכן דנים בשיעור "חצי פרס" לפי הדעות השונות.

דף פג/א

ד' 13 – תיאור המעשה ברבי שבדק את שיעור ה"סאה" (217 ביצים). בירור שזה אינו תואם את המידות ה"מדבריות", ולא את ה"ירושלמיות", או ה"ציפוריות". הגמרא מתרצת שזה לפי המידה הציפורית, ודיון הבא להוכיח זאת.

ה' 22 – ברייתא המציינת שהסאה הירושלמית גדולה בששית מזו המדברית. והציפורית גדולה בששית מן הירושלמית. הגמרא מראה שהחישובים בזה אינם מדוייקים. ר' ירמיה מתרץ, רבינא דוחה אותו ומתרץ אחרת.

ו' 33 – ברייתא ובה שיעור הפרשת חלה, וכיצד לומדים אותו מהמקרא לפי המידות השונות. ואגב הערה על כמות האכילה הראויה.

דף פג/ב

משנה – במקרה שאנשי ה"חצר" לא עירובו עם אנשי ה"מרפסת", הרי כל דבר בחצר הגבוה לפחות

אביי מקשה עליו ומשיב אחרת. ולמסקנה: ר"א מודה לר' יהושע שבחצרות אפשר לערב רק בפת, והמחלוקת ביניהם היא אם אפשר לערב בפרוסה או רק בככר שלם.

ב' 15 - דיון על המקרה שנחסר מהככר השלם מעט "כדי חלתה או כדי דימועה". וכן בירור דין פרוסה שחברה בקיסם לככר.

ג' 27 - דיון בדברי שמואל ש"מערבין בפת אורז ובפת דוחן", וכן בדברי רב ש"מערבין בפת עדשים", בקושיות ותירוץ.

משנה - דין הנותן כסף לחנווני או נחתום שיזכה לו עירוב. מחלוקת: ר"א - מתיר, וחכמים אוסרים בחנווני ומתירים בשאר אנשים, ונימוקם. וכן הערת ר' יהודה שרק בערובי-תחומין צריך דעתו של אדם, אבל בחצרות לא צריך, מטעם "זְכִין לאדם שלא בפניו".

דף פא/ב

גמרא – קושיא על דעת ר"א במשנה, (שהרי לא "מִשָּׁךְ" הקונה את העירוב). ומתרצים שר"א מחשיב את דין עירובי-חצרות כדין "ארבעה פרקים המיוחדים בשנה", מטעם שאז "מעות קונות", או מטעם ש"זְכִין".

ב' 24 - על הנאמר במשנה "ומודים חכמים בשאר כל אדם". מבררים ש"שאר כל אדם" זה "בעל-הבית". ועוד שתי הוראות של שמואל בעניין.

ג' 30 - שמואל קובע את ההלכה כדעת רבי יהודה במשנה, וכי בכל דיני עירובין הלכה כמוהו. ונערך דיון על הפסיקה כר"י ובאילו מקרים.

דף פב/א

ד' 2 - על כוונת דברי הפתיחה של מאמרי רבי יהודה: "אימתי וכו'", או "במה דברים אמורים וכו'", אומר ריב"ל שהם באים "לפרש" דברי חכמים, ור' יוחנן אומר שבלשון "במה ד"א" בא "לחלוק". קושיא על לשון "אימתי" ממקור בו משמע שכן חולק, ותירוץ.

פרק ח' "כיצד משתתפין"

משנה - הרוצה לשתף אחרים ב"עירוב-התחומין" שלו - כיצד ינהג, ומי יכול להשתתף עמו.

גמרא – הערת רב יוסף ש"עירובי תחומין" נעשים רק לדבר-מצווה. והסבר מה בא לחדש.

גמרא - דברי רב שהלכה כר"ש במשנה, ורק אם הלך לפתו, אבל לבנו - לא, ונימוקו.

משנה - דין בור מים שבין שתי חצרות, שמותר לשאוב ממנו רק אם עשו לו מחיצה. על מקום המחיצה - דעות שונות.

גמרא - הסבריהם של רב הונא ורב יהודה לדברי בית-שמאי ובית-הלל במשנה: "למטה" או "למעלה". ואחר בא דיון על הסברו של רב יהודה. למסקנה: הנימוק להיתר ע"י מחיצה כזו, הוא: "קל הוא שהקילו חכמים במים".

דף פ"ב

ב' 8 - נסיון להשוות דעת רבי יהודה במשנה, שמחיצה תלויה מפסקת, לדעת ר' יוסי בהלכות סוכה, אך נדחה, ומוכיחים שר"י לא סובר כר' יוסי, ור' יוסי לא כר"י. וכן הסבר המעשה שהיה בציפורי.

ג' 32 - רבה מנסה לראות התאמה בין דעת ר"י כאן לבין דעת ר' חנניא בן עקביא בעניין "גזוזטרא (על הים) שיש בה ד"א על ד"א, חוקק בה וכו'", אך אביי דוחה זאת. ואגב, מתארים שלושה מקרים בהם התיר ר' חנניא בן עקביא לדלות מים והסבר.

דף פ"א

משנה - דין אמת-מים העוברת בחצר (בעומק י' טפחים ורוחב ד'), שאין לשאוב ממנה עד שיעשו לה מחיצה בכניסה וביציאה לחצר. ר"י חולק וסובר שכותל החצר ממלא גם תפקיד זה, ומביא ראיה לדעתו ממעשה שהיה, אך חכמים דחו זאת.

גמרא - ברייתא ובה דין משנתנו ודעת ר"י, ועוד ברייתא ובה דין אמת-מים העוברת ליד חלונות הבתים מהם משלשלים דלי לשאיבה. ונערך עליה דיון בו ניתנו מספר דרכים להסבר הברייתא.

דף פ"ב

משנה - דין גזוזטרא מעל המים - אם יש לה מחיצות עשרה טפחים, מותר לשאוב ממנה מים. ומה דין שתי גזוזטראות זו למעלה מזו.

גמרא - דיון בדברי המשנה, שלכאורה יש להם סתירה מברייתא בשם חנניא בן עקביא שהתיר שאיבת מים ושפיכת מים מגזוזטרא בלא מחיצות, ויישוב הסתירה. ואגב, ברייתא ובה שלושת התקנות של חנניא בן עקביא בטבריא.

דף פ"א

ב' 6 - דיון (בשתי גירסאות) בשאלה אם גם מותר

י' טפחים וסמוך למרפסת (עד מרחק ד' טפחים) - שייך למרפסת, ואחרת - שייך לחצר, ודוגמאות.

גמרא - לאחר קביעת הדברים המוסכמים להלכה, בעניין רשות השימוש בדברים שבין החצרות, דנים בשאלה: "לזה בשלשול ולזה בזריקה", על כך מחלוקת: רב אוסר על שתי החצרות, ושמואל מתיר אותו לאלה שב"שלשול" כי להם יותר נוח. מביאים ראיות לשמואל, דנים בהן, אך ללא הכרעה.

דף פ"ב

ב' 17 - דיון במאמר של רב יהודה בשם שמואל על דין בור שבין החצרות וזכות השימוש בו דרך האויר ע"י הוצאת "זיז". לברור כיצד למד רב יהודה מדברי שמואל, וכן מהו המקור לדעת רב החולק בזה. ועוד מבררים כי שמואל אינו חולק על דברי ר' יוחנן שהביא רב דימי, וכן שאין סתירה בדברי רב כאן ובמקום אחר.

דף פ"ב

משנה - הלכה ש"בית-שער", "אכסדרה" ו"מרפסת", אינם נחשבים כדירה לצורך הנחת העירוב, ומי שגר שם אינו נחשב לדייר בחצר. מאידך, "בית-התבן" וכדומה נחשבים כדירה, והדר שם הרי הוא כאחד הדיירים, והערת ר' יהודה בזה.

גמרא - דברי רב יהודה ב"ר שמואל בר שילת כי ב"בית-שער" של "חצר-יחיד" מותר להניח "עירוב". וכן שבמקומות שאין להניח "עירוב", אפשר להניח "שיתוף", חוץ מ"אויר מבויל". והסבר מה חידש בכך. וכן ראיה לו מברייתא.

ב' 39 - הלכה בשם שמואל על חבורה שסעדה יחד וקדש עליהם השבת, שיכולים לסמוך על הפת בשלחן כ"עירוב". ובגירסא אחרת: "משום שיתוף". הסבר שאין סתירה, ואביי מביא סיוע לכך מברייתא.

ג' 45 - דוגמאות ל"תפיסת-יד" הנזכרת בדברי רבי יהודה במשנה. וכן ברייתות המציינות ש"תפיסת-יד" היא רק בדברים שאינם ניטלים בשבת, כגון "מוקצה". אגב, תיאור הכבוד שרחשו רבי ור"ע לעשירים הנותנים לצדקה.

דף פ"א

משנה - במקרה שאחד מדיירי החצר הלך לשבות במקום אחר, יש מחלוקת אם הוא אוסר על אנשי החצר. ר"מ אוסר; ר"י - אינו אוסר; ר' יוסי אומר: נוכרי אוסר וישראל לא; ר"ש - אינו אוסר, אפילו בהלך לבית פתו באותה עיר.

דף פט/ב

ג' 11 - רב יוסף מעיר שהוא לא שמע כי שמואל סובר "גוד אסיק מחיצתא", ונערך על כך מו"מ בינו ובין אב"י, ובסופו לא חזר רב יוסף מדברו.

ד' 32 - אב"י מביא הלכה שאם בנה עלייה על גג ועשה מחיצה עם פתח "דקה" - הותר בכך בכל הגגות. רבא מעיר שאם הפתח "דקה" נמצא לצד חצירו, הדבר מוכיח שאין דעתו על השימוש בשאר גגות.

דף צ/א

ה' 1 - מספר שאלות על דעת חכמים, בדין טלטול מגג-דירה לגג-האכסדרה או חורבה הסמוכה, ונשארו ב"תיקו".

ו' 18 - דיון בדעות רב ושמואל בפירושם את שיטות ר"מ וחכמים, שלכאורה סותרים את עצמם למעלה (בסוגיא ב'), ויישוב הסתירות.

ז' 30 - בדין טלטול בספינה, מחלוקת: רב מתיר טלטול בכולה ושמואל מתיר רק בד"א, ונימוקיהם. ר' חייא בר יוסף מספר כי שמואל פסק הלכה כרב. והערת רב גידל על כך. רב אשי אומר שכוונת שמואל שהלכה כרב היא רק בדין טלטול בספינה, ור' חייא בריה דרבא אומר שבאכסדרה, ומביאים לו ראיה.

דף צ/ב

ח' 24 - רב יהודה מסכם את שלושת הדעות במשנה. ומביאים שתי ברייתות, אחת לסיוע לרב בהבנת דברי רבנן, ואחת לסיוע לרב יהודה בהבנת דעת ר"ש.

דף צא/א

ט' 20 - פסיקת רב שהלכה כר"ש במשנה, כאשר לא עירבו, אבל אם עירבו גם ר"ש אוסר. אולם שמואל ור' יוחנן סוברים שבשני המקרים ר"ש מתיר. ר' חסדא מקשה עליהם, ומתרצים. רב ששת מקשה על רב, ובעצמו מתרץ.

דף צא/ב

י' 1 - ראיות משתי ברייתות לדעת רב, שר"ש במשנה מתיר רק כשלא עירבו. דנים בברייתות ודוחים את הראיה מהן. על הנאמר בברייתא: "ובמבוי אסור", מנסים לראות בזה סיוע לדברי ר' זירא בשם רב, אך נדחה.

לשפוך מים דרך הנקב במחיצה התלויה, כשם שמותר למלאות.

ג' 13 - הערה בשם רב שכוונת המשנה בדין שתי גזוזטראות, הוא רק במקרה שהן סמוכות זו לזו, ונימוקו.

ד' 17 - דיון בהלכה כי יש "גזל לצורך שבת וכו'", בקשר לשימוש ברשותו של הנגזל. קושיא על נוסח ההלכה, ותירוצה. ועוד קושיא על ההלכה ממשנתנו, ורב ששת מתרץ.

משנה - דין שפיכת מים בשבת לחצר הקטנה מד' אמות על ד"א - באיזה תנאים מותר. וכן מחלוקת בדין שפיכת מים לביב המגיע לרה"ר. ועוד שני דינים בעניין.

גמרא - דעות רבה ור' זירא בטעם המידות שנאמרו במשנה (ד"א על ד"א). אב"י מסביר "מאי בנייהו". ואחר דנים בשתי הדעות בקושיות ותירוץ.

דף פח/ב

ב' 21 - בעניין המחלוקת במשנה בין חכמים וראב"י על שפיכת מים ל"ביב קמור (מכוסה)" ברה"ר, מובאת דעה שלישית של חנניא בבריייתא.

ג' 23 - ברייתא העושה הבדל בין ימות החמה לימות הגשמים (לעניין הצורך ב"עוקה"). רבא ורב נחמן נותנים הסברים שונים להבדל בעונות. מקשים עליהם ומתרצים. וכן דעת אב"י החולק על רב נחמן.

ד' 35 - בדין שתי הדיוטאות (עליות), הנזכר במשנה, מעיר רבא שמדובר בכך שלא עירבו, אבל עירבו - מותרין שניהם, גם מי שלא עשו עוקה. והסבר רב אשי מדוע אם לא עירבו - אסור.

פרק ט' "כל גגות"**דף פט/א**

משנה - דין גגות בתי העיר, אם מותר לטלטל ביניהם - שלש דעות: רבי מאיר, חכמים ור"ש.

גמרא - הסבר שיטת חכמים במשנה, ובירור יסוד שיטת רבי מאיר. אב"י מסביר את ר"מ. קושיא על כך, ותירוצה.

ב' 33 - בירור דעת חכמים במשנה. מחלוקת: רב אומר שהם מתירים רק בד' אמות, ושמואל אומר שמתירים בכל הגג, מטעם שאומרים "גוד אסיק מחיצתא". קושיות על רב ותירוץ.

ו' 30 - מה הדין במקרה שנפל הכותל שבין שתי חצרות? מחלוקת: רב אומר שמותר לטלטל רק ד' אמות, ושמאל אומר - עד המקום שהיתה המחיצה. והסבר שדעת רב נלמדה ממעשה שהיה.

דף צד/א

משנה - דין החצר שנפרצה לרשות הרבים ביותר מעשר אמות, לדעת ר"א דין החצר כרשות הרבים ואסור להוציא אליה מרשות היחיד (מהבתים) וההפך. ולדעת חכמים דין החצר כ"כרמלית", ולכן המכניס או מוציא - פטור.

גמרא - דיון בדעת ר"א לברור מהי כוונתו המדוייקת במשנה, ולפי זה מבררים מה המחלוקת בין ר"א לחכמים - על כך שתי דעות.

משנה - דין חצר, או בית, שנפרצו בשבת לרשות הרבים משני צדדים, או מבוי שניטלו הקורות או הלחיים - מה דינם לאותה שבת ולשבת אחריה - מחלוקת רבי יהודה ור' יוסי.

גמרא - בירור באיזה גודל פירצה מדובר במשנה, ומה ההבדל אם היא מצד אחד או שניים. על כך הסברים של רב ושל שמואל, והגמרא מבררת מדוע לא פסק האחד כדעת השני.

דף צד/ב

ב' 30 - כיון שנזכרה מחלוקת רב ושמואל באכסדרא, מביאים את הדעות בשלמות ודנים במהות המחלוקת. כמו כן בודקים אם יש התאמה בין מחלוקת זו למחלוקת אביי ורבא בדין סינוך על גבי אכסדרא. וללא הכרעה.

דף צה/א

ג' 16 - בירור שכוונת ר' יוסי במשנה היא להחמיר (לאסור). ומחלוקת בפסיקת ההלכה: ר' חייא בר יוסף אומר כר' יוסי, ושמואל אומר כר"י. קושיא על שמואל ותירוצה.

משנה - דין השטח שתחת הבתים או תחת הגשרים שמעל רשות הרבים. ר"י אומר שהם כרשות היחיד, וחכמים אומרים שהם כרה"ר ואסור לטלטל בהם. וכן חולקים במבוי המפולש שר"י מתיר לערב בו ע"י לחי וקורה, וחכמים אוסרים.

גמרא - רבה מסביר שדעת רבי יהודה מבוססת על שיטתו ש"פי תקרה יורד וסותם". אביי מקשה על כך, ורבה ורב אשי מתרצים.

י"א 32 - דיון בדעת ר' יוחנן שאמר שר"ש מתיר גם כשעירבו. מקשים עליו שזה לא כדברו ש"הלכה כסתם משנה", ורב אשי מתרץ.

דף צב/א

י"ב 10 - דיון במקרה של שתי חצרות וביניהן חורבה, ורק אחת מהן עירבה לעצמה, למי מהן ניתן השימוש בחורבה. מחלוקת: רב הונא אומר לזו שלא עירבה, וחייא בר רב אומר "אף לשעירבה" (והסבר כוונתו בשתי מסורות).

משנה - דין גג גדול הסמוך לגג קטן ללא מחיצה ביניהם - הגדול מותר להוציא כלים לגג שלו, ודיירי הקטן אסורים להוציא לגג שלהם. וכן הדין בשתי חצרות, גדולה וקטנה, הסמוכות שעירבו לעצמן, והטעם.

גמרא - בירור מדוע מביאה המשנה שתי דוגמאות. על כך שתי תשובות, אחת לדעת רב שאין אומרים "גוד אסיק", ואחת לדעת שמואל שאומרים "גוד אסיק".

ב' 31 - מסקנת אמוראים מדין המשנה, ש"דירוי גדולה ("מושלים") בקטנה" ולא הפוך. ומכאן לתוצאות הלכתיות גם בעניינים אחרים, וחמש דוגמאות. אביי מקשה על המסקנה הנ"ל שמחיצה גורמת לאיסור, שהרי כרגיל זה ההפך. ארבעה חכמים מנסים להראות ממקורות אחרים שהדבר מצוי, אך הראיות נדחות.

דף צג/א

ג' 24 - בהתאם לדין המשנה שואל רב יהודה: מה יהיו הדינים של שלש קרפיפות בשורה, כאשר האמצעי מגופף (גדול), או אם ההפך שהחיצוניים מגופפים. והתשובה: "והלכתא לקולא" בכל מקרה.

ד' 32 - דיון במקרה של שתי חצרות, שאחת גבוהה (ע"י גידוד) חמשה טפחים והוסיפו עוד מחיצה של חמשה, כך שמהצד הנמוך יש גובה עשרה טפחים ומן הצד הגבוה רק חמשה - האם יש צירוף של "גידוד" ומחיצה? רב חסדא אומר שלא מצטרפים, אך מקשים עליו, ולאחר הדיון מגיעים למסקנה שכן מצטרפים.

דף צג/ב

ה' 20 - בירור שאלת רב הושעיא: מה הדין במקרה שנוספו דיירים בשבת, כגון שנפרצה המחיצה בין שתי חצרות ודיירי שתיהן הצטרפו יחד. ר' חסדא השיב, אך רבה דחה תשובתו.

פרק י' "המוצא תפילין"

משנה – המוצא תפילין בשבת במקום שיש חשש שיאבדו – ארבע דעות כיצד ניתן להכניס אותם מרשות לרשות: חכמים, רבן גמליאל, ר"ש ורבי יהודה. וכן מחלוקת ר"י וחכמים בדין העברת חבית מחבר לחבר – עד היכן הדבר מותר.

דף צה/ב

גמרא - דיוק מדעת חכמים שבמשנה: "זוג אחד", שאין זו כדעת ר"מ במקור אחר. אך רבא מסביר גם את משנתנו כר"מ.

ב 22 - הסבר שיטתו של רבן גמליאל: "שנים שנים". ודיון ביסוד המחלוקת בינו לבין תנא-קמא. על כך ניתנו מספר תשובות, והמסקנה שהמחלוקת היא אם שבת זמן תפילין או לא.

דף צו/א

ג' 12 - כיון שנזכרה הדעה ש"שבת זמן תפילין הוא", מבררים דעת מי היא זו. לאחר מספר הצעות שנדחו, נמצא שזו דעתם של רבי מאיר ורבי יהודה, והראיות לכך.

דף צו/ב

ד' 23 - דיון בדעת ר"א בעניין המוצא חוטי תכלת לציצית – כשרים. וטעמו, משום שאדם לא טורח להכין חוטי ציצית לא כשרים. על טעם זה מקשים ממשנתנו, ורבא מתרץ שיש בזה מחלוקת תנאים.

דף צז/א

ה' 4 – ברייתא בה הסבר שתפילין "חדשות" הן אלה שהרצועות אינן קשורות בהן. מכאן קושיא על המשנה: מדוע ר"י אוסר להכניס בשבת תפילין חדשות, הרי אפשר שיקשור את הרצועות ב"קשר-עניבה" המותר בשבת? מתרץ אב"י שלדעת ר"י גם קשר-עניבה אסור מהתורה. קושיא על כך, ותירוצה.

ו' 17 - דיון בדברי רב שהרוכש תפילין ממי שאינו מומחה, צריך לבדוק אותן "שתיים של-יד, ואחת של-ראש וכו'". קושיות עליו ותירוץ.

ז' 36 - הסבר בשם רב לדברי המשנה: "מצאן צבתיים או כריכות", וכן הסבר ר' יצחק בריה דרב יהודה מדוע צריך "להחשיך עליהן".

ח' 45 – דיון על דין המשנה: "ובסכנה מכסן והולך". קושיא מברייטא, ורב מתרצה. קושיא של אב"י, והתרוץ.

דף צז/ב

ט' 6 - בירור דעת ר"ש במשנה, ומה מחלוקתו עם התנא-קמא. וכן בירור על איזה מקרה נאמר: "וכן בְּנוּ", ומה החידוש בנאמר "ואפילו הן מאה".

י' 16 - דיון בדעת רבי יהודה במשנה: "נותן אדם חבית לחברו וחברו לחברו", אפילו חוץ לתחום. קושיא ממשנה ש"הכלים כרגלי הבעלים", ולא מחוץ לתחום? על כך חמש תשובות: ר"ל, רבא, רב יוסף, אב"י ורב אשי (חלקן נידחה).

משנה - דין מגילה של ספר-קודש שנפתחה בשבת, באופן שצד אחד ממנה יצא אל מעבר לאסקופה של הבית. וכן דין המגילה שחלקה ירד מהגג לכיוון רשות-הרבים - על כך דעות חכמים, ר"י ור"ש.

גמרא - דיון על המקרה של האסקופה, לבירור כמה מדובר וכדעת מי – על כך שלוש תשובות ובירורן.

דף צח/א

ב' 32 - דיון על דברי המשנה בעניין ספר-קודש שנפל מן הגג. קושיא על ההוראה להפוך את הקלף, ותירוצה. וכן קושיא על הדין שאוסר להחזירו "והא לא נח?" רבא מתרץ שמדובר ב"כותל-משופע". קושיא עליו, ותירוצה.

דף צח/ב

משנה - הלכה, זיז הבולט מאדן החלון - מותר להוציא אליו ולהכניס ממנו בשבת.

גמרא – חכמים מסבירים את המשנה, כגון לאן הזיז יוצא, באיזה גודל וגובה הזיז מדובר, ואילו כלים מותר להניח עליו. מביאים ראיה להם מברייטא, ואב"י מבאר אותה.

משנה - הלכה, העומד ברשות-היחיד רשאי לטלטל חפצים ברשות-הרבים עד ד' אמות, וכן העומד ברה"ר יכול לטלטל ברה"י. אך אסור להוציא מרשות לרשות.

גמרא - מעשה ברב שהעיר למלמד של בנו, ומדבריו התברר כי הרישא של משנתנו היא דעת רבנן, ובסוף המסכת (דף קא/א) דעת רבי מאיר החולק.

דף צט/א

ב' 2 - נסיון לדייק מדברי המשנה "ובלבד שלא יוציא וכו'", ראייה לרבא האוסר מן התורה טלטול

משנה - הלכות: אילן שענפיו סוככים סביבו - באיזה תנאי יכול לטלטל תחתיו. שורשי אילן הגבוהים מן הקרקע ג' טפחים - אסור לשבת עליהם משום "שימוש-באילן".

גמרא - רב הונא בריה דרב יהושע מעיר כי לאילן-הסוכך אין דין רשות-היחיד, ואסור לטלטל בו אם יש בו יותר מ"בית סאתיים", וטעמו.

דף ק/א

ב' 3 - בעניין אילן ושורשיו, מחלוקת במקרה של שורשים הבאים מלמעלה ומגיעים אל מתחת לג' טפחים מהקרקע - רבה מתיר, ורב ששת אוסר ונימוקיהם. והגמרא דנה בעוד שלושה מקרים שדיניהם תלויים במחלוקת זו. מביאים ראיה לרב ששת מהמשנה, ודוחים אותה.

ג' 20 - ברייתא ובה פרטי דינים בעניין שימוש באילן וחלקיו בשבת.

ד' 26 - דיון על שתי ברייתות סותרות בדין מי שעלה לאילן, אם מותר לו לרדת בשבת. ומיישבים את הסתירה בשלוש דרכים. רב הונא בריה דר' יהושע בודק התאמה בין הברייתות למחלוקת ר"א ור' יהושע בדין זריקת דמים מקרבנות שונים שנתעברו זה בזה, ונדחה.

דף ק/ב

ה' 2 - דיון בסתירה בין שתי ברייתות לגבי השימוש באילן יבש. רב יהודה מיישב, ונדחה, והגמרא נותנת יישוב אחר.

ו' 11 - דיון בסתירה בין ברייתות בעניין הליכה על גבי עשבים בשבת, ויישובה בחמש דרכים, ולמסקנה פוסקים שמותר בכל מקרה, כי פוסקים כר"ש ש"דבר שאינו מתכוון - מותר".

ז' 19 - מאמר בשם רב אסי ואחרים, בדבר האיסור לאדם לתבוע אשתו לדבר-מצוה. ועוד דברי חכמים: בענייני תביעת האשה לאישות; בדבר הקללות שנתקללה חווה; ומה ניתן ללמוד מבעלי-החיים בעניינים שונים.

דף קא/א

משנה - דין דלתות שאינן קבועות, שאסור לנעול בהן בשבת, משום מלאכת "בונה", ובאיזה תנאי יהיה מותר - שלש דוגמאות.

גמרא - דיון בשתי ברייתות שלכאורה סותרות את המשנה, ויישוב הסתירות ע"י אביי וע"י רבא. אגב,

ד' אמות ברה"ר גם אם בדרך עבר החפץ למעלה ב"מקום פטור". אך נידחה. שואלים: אם כן המשנה סותרת את דעת רבא? ומתריצים.

ג' 12 - בעניין "המשתין", רב יוסף מחייבו חטאת. שואלים: "והרי לא עקר ממקום ארבע?". ומשיבים: "מחשבתו משויא ליה מקום". שואל רבא: מה הדין אם עומד בפנים ופי האמה בחוץ ומשתין, האם הולכים לפי מקום העקירה של השתן בגופו, או מקום יציאת השתן, ונשארה ב"תיקו".

ד' 22 - דיון בדברי ר"י במשנה, בעניין "הרוק שנתלש", כיון שבדין "טומאת-אוכלין" נראה שהוא סותר את דבריו כאן. ר' יוחנן משיב "מוחלפת השיטה", ור"ל משיב שכאן מדובר ב"כיח" ושם ב"רוק", ונדחה.

משנה - הלכה, העומד ברשות-היחיד ורוצה לשנות בכלי מרשות-הרבים וההפך, מהו האופן המותר.

גמרא - הגמרא מקשה: כיצד זה משנתנו כר"מ ואילו המשנה הקודמת כרבנן? רב יוסף משיב שמשנתנו עוסקת במקרה שונה, והיא גם כרבנן. על השאלה: האם יהיה מותר לעומד ברה"י לשנות מ"כרמלית"? משיב אביי שאסור, שנאמר במשנה "וכן בגת". רבא חולק ומסביר ש"וכן בגת" הוא לעניין הפרשת מעשר, והראייה לכך.

דף צט/ב

משנה - האופן המותר בשבת לקלוט מים מן ה"מזחילה" (מרזב), או מן הצינור, המורידים מים מן הגג.

גמרא - בעניין "קולט" מבאר רב נחמן שמדובר במזחלה קרובה לגג ג' טפחים, וראיות לדבריו מברייתות. כן מוסבר באיזה מקרה מותר לשנות ישר מהצינור, והטעם.

משנה - הלכה, בור-מים ברשות-הרבים, שיש מחיצה י' טפחים סביבו, הרי הוא כרשות-היחיד, ומותר לשאוב ממנו בשבת דרך חלון הבית. וכן מותר לשפוך מים מהחלון ל"אשפה" הגבוה י' טפחים.

גמרא - דיון מדוע צריך שתהיה לבור מחיצה בת י"ט. על כך הסבר של רב הונא, והסבר של ר' יוחנן. בדין ה"אשפה", מקשים מדברי רבי במקום אחר, ומתריצים שרבי דיבר באשפה של יחיד, ובמשנתנו מדובר בשל הרבים שאין חשש שתנטל.

דף קב/ב

משנה - הלכה, החזרת ציר-תחתון של דלת בשבת - במקדש מותרת, ובמדינה אסורה משום "שבות". וציר-עליון - בשניהם אסור להחזיר. ורבי יהודה חולק להקל.

גמרא - ברייתא, ובה דיני המשנה ביתר פירוט, עם הבחנה בין "דלתות-כלים" לבין דלתות של מבנים קבועים, כגון בור ודות, וכן הטעמים לאיסורים.

משנה - דין רטיה (תחבושת) שנפלה בשבת, שבמקדש מותר להחזירה, ובמדינה אסור. ולהניח רטיה חדשה גם במקדש אסור.

גמרא - ברייתא, ובה מחלוקת אם מותר להחזיר רטייה שנפלה בשבת, חכמים מתירים ור"י אסור. ר"י מסביר כיצד לנהוג במקרה שהרטיה החליקה ממקומה. שמואל פוסק כר"י. על כך הערת ר' חסדא, ומעשה שהיה ברב אשי בו סבר שלא כר' חסדא.

משנה - דין "נימה" (מיתר של כינור) שנקרעה בשבת, בבית-המקדש מותר לקשור אותה חזרה, ובמדינה - אסור. אך להוסיף נימה חדשה - גם במקדש אסור.

גמרא - דיון בסתירה שבמשנה נאמר "קושרין" ובברייתא "עונבה". שלושה נסיונות להראות שזו מחלוקת תנאים, בחלקם נידחו. ושתי תשובות אחרות, שבשני המקורות זו דעת רבנן, אלא שהמקרים שונים, והסברים.

דף קג/א

משנה - הלכה, שמותר לחתוך בשבת את היבלת שבבהמת-הקורבן במקדש, אך לא בכלי. ובמדינה תמיד אסור.

גמרא - דיון בסתירה שבין המשנה לבין הנאמר על קורבן-פסח שחיתוך יבלתו אינה דוחה את השבת. על כך שתי הצעות ליישוב הסתירה, והגמרא דנה בהן. רב יוסף מיישב את הסתירה בדרך אחרת, וכן רבא ודנים בהן.

דף קג/ב

ב' 1 - כיון שנזכר שר"א סובר "דכמה דאפשר לשנויי משנין", מביאים ראיה לכך מברייתא, ודנים בה.

משנה - הלכה, כהן שנפצע באצבעו במקדש, מותר לכרוך עליה "גמיי". אבל אם המטרה להוציא דם - אסור גם בגמי. ובמדינה אסור בכל מקרה.

עוד הלכות באותו נושא, וכן בעניינים אחרים הקשורים למלאכת "בונה".

ב' 20 - בהקשר ל"חדקים שבפירצה" הנזכרים במשנה, מובא משא ומתן בין רבי יהושע בן חנניה לבין אותו "מין" בביאור הפסוק: "טובם כחדק", אם לשבח ישראל או לגנאי.

משנה - דין העומד בשבת ברשות-היחיד ומושיט ידו לרשות הרבים, כדי לפתוח דלת עם מפתח הנמצא שם, וכן ההפך, ר"מ אוסר, וחכמים מתירים, וראיה להם ממעשים שהיו.

גמרא - דיון בדברי חכמים במשנה, שלכאורה הם תמוהים, כי ר"מ מדבר על רשות הרבים והם - ב"כרמלית". ויישוב הקושי ע"י רב פפא וע"י רבא.

דף קא/ב

ב' 5 - ברייתא, ממנה יש לכאורה קושיא הן לר"מ והן לחכמים, ותירץ אביי לפי שניהם. וכן סיכום שלושת הדברים שנלמדו מהברייתא.

משנה - דין ה"נגר" (יתד, או בריח לנעילה) אשר בראשו גולסטרה (כעין כדור), ר"א אוסר את השימוש בו, ור' יוסי מתיר. וראיה מעשה שהיה בטבריה (בשתי מסורות).

גמרא - בירור כי המחלוקת במשנה היא "בנגר שאינו ניטל באיגדו". וכן הסבר מדוע ר"א אוסר, ור' יוסי מתיר.

דף קב/א

משנה - מחלוקת תנא-קמא ור"י אם מותר לנעול בנגר (בריח) רגיל, (הקשור ונגר על הארץ, או מונח ללא קשירה לדלת), הן לגבי בית-המקדש והן לגבי המדינה.

גמרא - ברייתא המסבירה את הסוגים השונים של "נגר". פסיקת ההלכה ע"י שמואל כר"י ב"נגר הנגרר". רבא פוסק אחרת, מקשים עליו, ומתרצים. וכן תאור מעשה שהיה.

ב' 20 - שאלות ותשובות בעניין נגר מיוחד, כגון "נגר שנקמז" או נגר שעשה לו "בית-יד". וכן על דלתות מיוחדות, כגון "שריתא" או "אסיתא" גדולה.

ג' 34 - ברורי הלכה בעניין צורות שונות של "אהל-עראי", כגון: כיסוי הספינה או כיסוי הדיר בזמנים ידועים. וכן דין וילון, ודיון על "כילת חתנים" ו"סיינא" (כובע רחב שוליים),

והקשו עליו מברייתא. רב נחמן בר יצחק אומר ש"הקר" מלשון נביעה של מים-חיים. אגב, מביאים את הברייתא הנזכרת.

משנה – הלכה, שרץ מת המטמא, שנמצא במקדש בשבת - יש להוציאו. ובעניין אופן הוצאתו ומאילו מקומות במקדש, יש דעות שונות. כן מובא כללו של ר"ש איזה דברים התירו חכמים באיסורי שבת.

גמרא – הלכה בשם שמואל שהמכניס שרץ טמא למקדש פטור. מנסים למצוא לו סימוכין בפסוק, ונידחה. מנסים לראות שדעת שמואל כאחת הדעות במחלוקת במשנה, אך ר' יוחנן אומר שהדעות שם שלא כשמואל, ומסביר במה חולקים ר"ש בן ננס ור"ע במשנה.

דף קה/א

ב' 8 - ברייתות ובהן רשימת האנשים המותרים להיכנס למקדש, ולאיזה מטרות, וכן מי קודם למי. וברור שתי שאלות בעניין.

ג' 19 – ברוד, אם היו כהן טמא וכהן בעל מום – מי מה יכנס למקדש. על כך מחלוקת ר' חייא בר אשי ור"א.

ד' 21 – ברור שהדבר הראשון של ר"ש בסוף המשנה, אינו קשור למשנתנו, אלא למשנה קודמת (דף נב/ב). והדבר השני נאמר על המשנה (דף קב/ב) בעניין נימת הכינור שנקרעה, והסברים.

סוף מסכת עירובין

גמרא – מחלוקת בין רב יהודה בריה דר' חייא ור' יוחנן אם מותר לכרוך על הפצע בגד קטן. ודיון על מהות המחלוקת ביניהם. כן מובאת "לישנא אחרינא" של המחלוקת, ודיון בה.

דף קד/א

משנה - שני דברים המותרים במקדש בשבת או ביו"ט, ואסורים במדינה. ודין "באר-הקר".

גמרא - דיון על דין המשנה שהבזק מלח בשבת אסור במדינה. מובאת ברייתא בה נאמר שמותר בשבת לךדו' ת תבן בחצר, דבר שסותר לכאורה את המשנה. ומתרגמים: "שאני תבן וכו'".

ב' 14 – דיון בשאלת רב אחא בריה דרבא לגבי בזיקת המלח על הכבש – אם אין בזה "תוספת על הבנין", או "חציצה". על כך שני תירושים, הראשון נידחה.

ג' 23 – רבא אומר שמותר לךדות תבן בחצר שנתקלקלה במי גשמים. קושיא עליו מברייתא, וחזר בו.

ד' 31 - בעניין השאיבה מ"בור הגולה" בשבת, מובא מעשה בו פסק רבה: "לא אסרו אלא קול של שיר". על כך מקשים משלושה מקורות שונים, וכן מדין באר-הגולה במשנתנו, ותירצו את כולן.

דף קד/ב

ה' 1 - בקשר ל"באר הקר" הנזכרת במשנה, מבררים מה טעם נקראה כך. שמואל השיב מלשון קרור,

מסכת פסחים

ח' 42 - רבא מביא ראייה אחרת לאיסור חמץ מערב פסח בחצות היום, והיא מהקשר בפסוקים בין איסור חמץ לשחיטת קרבן פסח. ועוד, דברי ר"ע ור' יוסי בנושא, ומה לומדים מדברי ר"ע.

דף ה/ב

ט' 5 - ברייתא ובה בירור מה לומדים להלכה מן הפסוקים העוסקים בחמץ ובשאר.

י' 31 - הסבר לשני עניינים בברייתא (שלמעלה) שלכאורה תמוהים.

דף ו/א

י"א 4 - אגב עניין חמץ של גוי ברשות ישראל, מבררים, אם יש מצוות "בכור בהמה" מבהמה המיועדת למס המלכות (ארנונא), ואם יש מצוות "חלה" מעיסה המיועדת לארנונא.

י"ב 15 - דין חמץ שהכניס נוכרי לחצר ישראל או לדירה ששכר מישראל.

י"ג 30 - דין המוצא חמץ בביתו בתוך החג.

י"ד 34 - היוצא מביתו לפני החג, מאיזה זמן צריך לבער את החמץ לפני היציאה, ומה אם אינו עומד לחזור לפני החג.

ט"ו 43 - מניין קביעת הזמן 30 יום, הנזכרת למעלה. ואגב, דיון בכלל: "אין מוקדם ומאוחר בתורה".

דף ו/ב

ט"ז 38 - דיון בטעם חובת ביטול החמץ לאחר הבדיקה, ובאיזה זמן אפשר לבטל.

דף ז/א

י"ז 17 - בירור כוונת דברי רב: "הפת שעטיפשה כיון שרבתה מצה - מותרת". ואגב, דיון בכלל: "אזלינן בחר בתרא".

י"ח 42 - דיון על נוסח הברכה שיש לומר לפני הבדיקה.

דף ז/ב

י"ט 22 - בירור מניין שזמן הברכה על המצוות היא לפני ביצוע המצווה, והיוצא מן הכלל.

פרק א' "אור לארבעה עשר"

דף ב/א

משנה - בדיקת חמץ: אימתו, איך ובאילו מקומות.

גמרא - מחלוקת על משמעות המלה "אור" שבמשנה: רב הונא סובר שהכוונה ליום ורב יהודה - הכוונה ללילה. מביאים ראיות ממקורות שונים להכריע בעניין. ולמסקנה שניהם מודים ש"אור" הוא לילה, אלא שבמקומו של רב הונא הוא נקרא "נגהי".

דף ג/א

ב' 28 - לאחר שהוכח שבדיקת חמץ בלילה, שואלים: מדוע לא נאמר במשנה בפירוש "בלילה". והתשובה: כדי לעשות שימוש ב"לשון נקיה". ובאו כאן מקורות רבים לשימוש בלשון נקיה, והסברים על מקרים שלא היה שימוש כזה.

דף ג/ב

ג' 32 - עוד סיפורי אירועים בהם בא לידי ביטוי העניין של: "לשון נקיה", "לשון אמת" ו"לשון עקיפה".

דף ד/א

ד' 14 - בירור מדוע הבדיקה צריכה להיות בלילה הארבעה עשר, בעוד שזמן איסור חמץ הוא בשעה השישית של יום הארבעה עשר.

ה' 27 - דיון בשלוש שאלות דומות: (1) המשכיר בית ביום ארבעה-עשר על מי לבדוק את הבית. (2) המשכיר בית ביום ארבעה-עשר ואי אפשר לברר אם המשכיר בדק כבר, האם על השוכר לבדוק? (3) המשכיר בית בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, האם דבר זה יכול לבטל את העסקא כמקח טעות.

דף ד/ב

ו' 23 - הסימוכין במקרא לאיסור חמץ משש שעות ביום ערב פסח.

דף ה/א

ז' 10 - המלה "ראשון" שבפסוק "בראשון בארבעה-עשר" מציינת את ערב פסח. ובה תשובה לשאלה מנין שחמץ אסור מערב-פסח. ואגב בא דיון לגבי מקרים אחרים שמלה זו מציינת את הראשון בסדרה, ולא את שלפני כולם.

דף יא/ב

משנה - על המותר והאסור לעשות בחמץ לקראת השעה הששית, שעת ביעור החמץ, שלש דעות: רבי מאיר רבי יהודה ורבן גמליאל.

גמרא - כדי להבין את מהות המחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה במשנה, מבררים את מחלוקתם בנושא עדויות שונות על זמן אירוע במרחקי זמן. ומתוך דעת רבי מאיר ורבי יהודה שם משליכים על הנושא שבמשנה - בכמה אדם טועה בקביעת זמן.

דף יב/ב

ב' 3 - לאחר שדנו במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בעניין עדות על פי שיטות אביי ורבא, בודקים עפ"י זה את מחלוקתם במשנתנו - לפי אביי ולפי רבא.

ג' 41 - הערת רב שימי, שהמחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה בעדות, היא רק בהבדלי שעות, אבל בין האומר לפני הנץ לאומר אחר הנץ אין מחלוקת. והסבר מהי כוונתו "לפני ואחר הנץ".

דף יג/א

ד' 2 - דיון בפסיקת ההלכה במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, ונמצא שרב וכן רבי פוסקים כרבי יהודה.

דף יג/ב

ה' 3 - בדבר "החלות הפסולות שניתנו על גב האיציטבה וכו'", מבררים מהו המקום המדויק בו הונחו, מדוע היו פסולות ובמה פסולן. וכן דברי אבא שאול שהיו שתי פרות בהר המשחה ששימשו לאותה מטרה.

דף יד/א

משנה - דעות שונות בקשר לאפשרות שריפת קדשים (בדרגות טומאה שונות) ביחד, הגם שבכך מעלים את דרגת הטומאה של חלק מהן.

גמרא - דיון על המדובר במשנה: "בשר שנטמא בוולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה", שהרי זה בניגוד לכמה מקורות אחרים. והמסקנה שמדובר "באוכל מטמא אוכל מדרבנן".

ב' 42 - דיון על הנאמר במשנה: "הוסיף ר"ע...", לאיזו תוספת הכוונה, והמסקנה של רבא: ש"טומאת משקין לטמא אחרים - דאורייתא".

דף יד/ב

ג' 23 - דיון בדברי רבי מאיר במשנה, לברור מדברי

כ' 37 - הטעם לכך שהבדיקה "לאור הנר" והמקור לכך. ומעלת אור הנר על פני אורות אחרים.

דף ח/א

כ"א 21 - על דברי המשנה: "כל מקום וכו'" באה רשימת מקומות שאין צריך לבדוק בהם. דיון בכמה מהם, כיון שיש מקורות אחרים הסותרים, כגון: חור בין בתים. או אוצרות יין.

כ"ב 40 - תוספתא הפוטרת מבדיקה מקומות שיש בהם סכנה. ודיון בכך, ובכלל: "שלוחי מצוה אינן ניזוקין", באילו מקרים אין אומרים זאת.

דף ח/ב

כ"ג 29 - הסבר כוונת המשנה: "ובמה אמרו וכו'", ודיון בשאלה: איזה "שתי שורות במרתף" עליהן יש מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל.

דף ט/א

משנה - הלכה שלאחר הבדיקה אין צריך לחשוש שמא הוכנס חמץ למקום שנבדק, כגון ע"י חולדה.

גמרא - הערה שדברי המשנה הם רק כשאין ידיעה שחולדה גררה חמץ. אבל אם יש ידיעה - חוששין. ואין הספק שמא אכלה אותו מוציא מידי הודאי. ודיון בנושא תוך השוואה למקורות דומים.

דף ט/ב

ב' 32 - לאחר שהתברר שיש לבדוק אחרי חולדה שגררה חמץ, דנים במקרים מורכבים יותר כגון שהעכבר גרר מתוך עשרה ציבורין של מצה ואחד חמץ. והדיון הוא בנושא "קבוע כמחצא על מחצא" ועוד מקרים כיו"ב.

דף יב

משנה - מחלוקת רבי יהודה וחכמים כמה פעמים בודקים בערב פסח, ומה הדין במי שלא בדק בליל ארבעה-עשר וכו'.

גמרא - בירור אם אמנם יש מחלוקת בין רבי יהודה וחכמים, ומה מהות המחלוקת. ודיון בנושא תוך השוואה למקורות אחרים.

דף יא/א

ב' 21 - אחר שהתברר כי רבי יהודה גזר להחמיר בחמץ, כי אדם לא נבדל ממנו, בודקים עניין זה לגופו עפ"י דעתו של רבי יהודה בנושאים אחרים בהם מתעוררת אותה בעיה.

דף יט/א

י"ב 20 - שנו חכמים על מחט שנמצאה בבשר בבית המקדש, שהידיים והסכין טהורים ורק הבשר טמא. מכאן למד ר"ע שאין טומאת ידיים במקדש, ובא דיון בנושא זה לצדדיו השונים, והראיות המובאות לבירורו.

דף כ/א

י"ג 2 - בדין המחט שנמצאה במקדש, שנינו שאם נמצאה בבשר - הבשר טמא. מבררים במה "הוכשר" הבשר לקבל טומאה. כן מבואר מדוע אם נמצאה המחט ב"פרש" הכל טהור.

י"ד 21 - מבררים מה הם שלש הטומאות בשרץ (ולא ארבעה), וכן מדוע שרץ שנמצא בתנור, הפת שבו שנייה לטומאה ולא ראשונה.

דף כ/ב

ט"ו 3 - רב חסדא מקשה על ר' יהושע שאמר ששורפין תרומה תלויה (מסופקת) עם טמאה, ובמקור אחר הוא אוסר זאת. ר' חסדא גם מתרץ שהיו שתי מסורות בשם ר' יהושע.

ט"ז 21 - בדומה לסוגיא הקודמת מקשה ומתרץ ר' יוסי ב"ר חנינא על ר' יהושע.

י"ז 27 - בדומה לסוגיות הקודמות, מקשה ר"א על ר' יהושע שאמר שמותר לגרום לטמא ספק תרומה טמאה, אבל בידיים לא. והרי ממקור אחר רואים שהתיר, ומתרץ וכן מראים הבדל בעניין בין יין לבין שמן.

דף כא/א

י"ח 1 - ר' יוסי ב"ר חנינא מעיר כי אין מחלוקת בין ר"א ור' יהושע, בחבית שנשברה בגת העליונה וכו', אם בגת התחתונה היו מאה חביות, כי תרומה בטלה במאה. מביאים גם ברייתא לראיה, ודנים בנוסח שלה.

פרק ב' "כל שעה"

משנה – הלכה: כל זמן שהחמץ מותר באכילה הוא מותר גם בהנאה בכל צורה. אופן ביעור החמץ: לדעת רבי יהודה בשריפה לדעת חכמים גם בפירור וזריה ברוח או בים.

גמרא - בירור שהרישא של המשנה אינה כרבי יהודה ולא כרבי מאיר, אלא כרבן גמליאל.

מי למד שמותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה בערב פסח.

דף טו/ב

ד' 15 - ר' יוחנן מצמצם את המחלוקת בין רבי מאיר לר' יוסי במשנה. לגבי שריפת תרומה טהורה עם טמאה בשעה הששית של ערב פפא, אבל בשביעית לדברי הכל שורפים, וראיה לכך מתוספתא. בהתאם לזה מיישבים את המשנה שהמחלוקת בין רבי מאיר לר' יוסי היא אם טומאת משקין מן התורה.

דף טז/א

ה' 5 - מאחר ומוזכר ר"א, מבררים אם אמנם זו דעתו שיש למשקין טומאה, וזאת מתוך עדותו של יוסף בן יעזר.

ו' 14 - מובאות ראיות ממקורות שונים כדי להכריע במחלוקת בין רב ושמואל על עדותו של יוסף בן יעזר. ולא נמצאת הכרעה.

דף יז/א

ז' 3 - רב ושמואל נחלקו בעניין תשובת הכהנים ושאלת חגי הנביא, מבררים כאן כיצד כל אחד מהם הבין את התשובה של הכהנים.

ח' 24 - בעדות יוסף בן יעזר נמצאו שתי גירסאות: רב גרס "בי מטבחיא" ולוי גרס "בי מדבחיא", דנים בהבנת העניין לפי הגירסאות השונות, ומביאים ראיות לשתייהן.

דף יז/ב

ט' 2 - דיון בדברי רב פפא, שדין טהרת המשקים של בי מטבחיא במקדש, הוא הלכה למשה מסיני. מקשים עליו בעניין והוא מתרץ.

י' 18 - לפי המסקנה שדעת רבי יהודה שמשקים טמאים, מטמאים כלים מדאורייתא, מקשים עליו מדברי עצמו במקור אחר ומוכיחים שחזר בו. ועוד מבררים האם חזרתו היא רק מדין טומאות כלים או בכלל.

דף יח/א

י"א 14 - דעת ר' יוסי ור"ש בברייתא שספק טומאה של משקין מטמא אוכלים, אבל לא מטמא כלים. ריש-לקיש רוצה להראות כי שיטת ר' יוסי נסמכת על שיטת רבו ר"ע, ודנים בכך לבירור האמנם כן.

מסקנה: קול ומראה אין בהם ממש, וריח יש בו ממש.

י"ג 44 - המשך הדיון במחלוקת בין אביי ורבא לשיטות רבי יהודה ור"ש בעניין הנאה הבאה לאדם בעל כורחו. ולסוף נשאר רבא בתיובתא.

דף כו/ב

י"ד 19 - חזרה למשנה לעניין האיסור: "ולא יסיק בו בחמץ תנור וכו'", תוך השוואה לברייתא בעניין דומה, כאשר הדיון המרכזי הוא אם "זה וזה גורם" מותר, או אסור.

דף כז/א

ט"ו 34 - בירור דברי הברייתא: "בישלה על גחלים... הפת מותרת". מחלוקת שמואל ור' יוחנן אם ההיתר הוא רק בעוממות, או גם בגחלים לוחשות.

דף כז/ב

ט"ז 3 - בירור שאלתו של רמי בר חמא על תנור שהסיקו בעצי הקדש והתשובה עליה.

י"ז 22 - נימוקי שיטתו של רבי יהודה במשנה, ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה", ודחייתם ע"י סתירה מדברי עצמו.

דף כח/א

י"ח 10 - שתי שיטות (רבה ורב יוסף) להבנת דברי חכמים במשנה, האומרים שביעור חמץ הוא בדרך של "מפרר וזורר לרוח וכו'". הראיות להם ודיון בס.

משנה - הלכה: חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח - אסור בהנאה, ושל נוכרי - מותר.

גמרא - בירור כדעת מי המשנה, שלכאורה אין היא לא כרבי יהודה ולא כר"ש ולא כר' יוסי. ותחילה מבררים דעותיהם עפ"י ברייתא.

דף כח/ב

ב' 45 - בנסיון להתאים המשנה לדעת אחד התנאים הנזכרים, יש מחלוקת: ר' אחא סובר שהמשנה כדעת רבי יהודה ורבא סובר - כדעת ר"ש.

דף כט/א

ג' 25 - טעמיהם של רב אחא ורבא, ובירור שרב אחא חזר בו (על פי ברייתא).

דף כט/ב

ד' 18 - דינו של חמץ שנתערב עם שאינו חמץ, (כתוך

ב' 34 - הסבר מדוע היה צורך להזכיר במשנה גם בהמה גם חיה וגם עוף.

ג' 43 - מה החידוש ב"ומוכרו לנוכרי".

דף כא/ב

ד' 3 - בירור מה חידשה המשנה באומרה: "ומותר בהנאה", וכן "ולא יסיק בו תנור וכיריים". שלכאורה הדברים פשוטים.

ה' 14 - בירור מניין לחמץ שאסור בהנאה. על כך שתי שיטות: חזקיה, שאיסור אכילת חמץ בפסח נאמר בנוסח המיוחד "לא יאכל", לרבות איסור הנאה. ושיטת ר' אבהו שבכל דבר שנאמר בו לשון איסור אכילה (בכל נוסח) הכוונה גם לאיסור הנאה. ומכאן דיון במקרים רבים בהם נאמר הביטוי של איסור אכילה והם מותרים בהנאה. וההסבר לכך לפי שתי השיטות.

דף כג/א

ו' 41 - בירור אם דעת ר' אבהו היא העומדת ביסוד המחלוקת שבין ר' יוסי הגלילי לבין ר"ע. ולא נמצאה הוכחה לכך.

דף כג/ב

ז' 22 - סיכום המחלוקת בין חזקיה לר' אבהו בציון ההבדל ביניהם למעשה.

ח' 32 - דיון בשיטות נוספות להוכחה מן הכתובים, שהדברים האסורים באכילה אסורים גם בהנאה.

דף כד/ב

ט' 9 - בהמשך לדיונים על איסורי הנאה מובאים דברי ר' יוחנן על עונש מלקות על איסורי אכילה, שהוא ניתן רק אם היו כדרך אכילתן או כדרך הנאתן. ודיון בכך.

דף כה/א

י' 24 - דיון על ההיתר להתרפא אפילו מדברים אסורים, פרט לע"ז, ג"ע ושפ"ד.

דף כה/ב

י"א 20 - דיון בהנאה מאיסור הבאה לאדם בעל כורחו, מחלוקת אביי ורבא בשיטות רבי יהודה ור"ש בנושא, בשני אופנים. וכן מביאים את הראיות לדעות אבי ורבא.

דף כו/א

י"ב 22 - אגב, דיון בעניין הנאה מקול, מראה וריח, כגון אם יש בהנאה מהן בקודש משום מעילה.

דף לב/ב

ב' 12 - אגב הדיון הקודם דנים במחלוקת שבכרייתא בין תנא-קמא ואבא שאול באוכל תרומה, שתנא-קמא סובר שמשלם אם אכל לפחות כזית, ואבא שאול סובר שאם אכל לפחות שווה פרוטה. מביאים ראיה מכרייתא אחרת ודנים בה.

דף לג/א

ג' 22 - בכרייתא הוסבר שהמשנה עוסקת בתרומה רגילה שאח"כ החמיצה, אבל אם הפריש חמץ תרומה, הרי לדברי הכל אינה קדושה כלל. ובא דיון להוכיח הדבר.

דף לג/ב

ד' 2 - דיון במחלוקת בין: ר' יוחנן שאומר שמיץ הענבים "מפקד פקידי" בתוך הענבים, ואילו ר' חסדא סובר "מבלע בליעי" והם חלק מהעינב ונטמאו יחד עמו.

ה' 32 - על הנאמר שמותר להדליק בפת תרומה טמאה, יש מחלוקת בין רב הונא שסובר דווקא פת שהיא מאוסה אבל בחיטים לא, ואילו ר' יוחנן סובר שגם בחיטין מותר, ורב אשי מסביר אותו.

דף לד/א

ו' 8 - דיון בשאלות של רבא בר מתנה על המשנה האומרת "שתילי תרומות שנטמאו ושתלן טהורין מלטמא ואסורים מלאכול בתרומה" - מה משמעות הסיפא. הדיון בנושא לצדדיו השונים, והמסתעף ממנו בנושאים שונים.

דף לה/א

משנה - הלכות על מצת מצווה לליל פסח - מאילו מיני קמחים יוצאים בה ידי חובה, ומאילו אין יוצאים בה ידי חובה. וכן הלכות בעניין "חלות תודה".

גמרא - תיאור חמשת מיני הדגן הכשרים למצה, עפ"י הלימוד מן הפסוק הקובע שאפשר לקיים מצוות מצה רק מקמח שעשוי להגיע לחימוץ, ומחלוקת עם ר' יוחנן בן נורי המצרף לחמש מיני הדגן גם את האורז והדוחן.

ב' 28 - דיון בעיסה שנילושה בשמן ודבש (מי פירות). האם יוצאים בה ידי חובת מצה, והאם היא עשויה להיות חמץ שהעונש עליו כרת. למסקנה, לא - והטעם.

החג ולאחר החג). מחלוקת בין רב ושמואל ר' יוחנן וריש-לקיש, לשיטותיהם בדיני ביטול איסור בתערובת. ופסיקת הלכה ע"י רבא.

דף לא/א

ה' 10 - בהקשר לסוגיא הקודמת מבררים מה דינן של קדירות חרס בלועות חמץ לאחר הפסח. מחלוקת רב ושמואל.

ו' 19 - בירור דין הפת שאפו בתנור שטחו אותו בשומן (בשרי), האם מותר לאכול אותה. וכן כיצד יש להכשיר את התנור, ומה ההבדל בינו לבין קדרות של חמץ.

דף לב/ב

ז' 12 - דיני הכשרת כלים לסוגיהם, וכללים בדיני הגעלה.

משנה - הלכה שמשכון אשר נתן הלווה למלוה הריהו כשייך למלווה. ולכן אם היה המשכון חמץ ועבר עליו הפסח, אם המלווה היה ישראל - החמץ אסור, ואם המלווה היה נוכרי - החמץ מותר.

גמרא - בהקשר לדין המשנה, מחלוקת בין אביי לרבא אם בעל חוב "למפרע הוא גובה" (אביי), או מכאן ולהבא (רבא). וכן בירור באיזה מקרה חולקים ודיון בכך.

דף לא/א

ב' 27 - בירור אם מחלוקת אביי ורבא תואמת למחלוקת חכמים ורבי מאיר בכרייתא, ודיון בה.

דף לא/ב

ג' 23 - בכרייתא ובה דין חמץ שנמצא בחנות אחר הפסח, שהולכים אחר החזקה שהחמץ שייך לבעל החנות.

משנה - דין חמץ שנפלה עליו מפולת.

גמרא - הערת ר' חסדא שגם אם החמץ שנפלה עליו מפולת דינו כמבוער, צריך לבטלו בלב. וכן שאין מחלוקת בין רבן שמעון בן גמליאל ותנא-קמא במשנה. ואגב, השוואה לדין שמירת כספים בקרקע.

משנה - דין האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג, או במזיד.

גמרא - מביאים משנה ממסכת תרומה ודנים עליה בשאלה אם לפי מידה משלם האוכל את התרומה או לפי דמים. על כך ראיות ממקורות שונים וכן ממשנתנו.

י"ג 39 - בירור מה הסימוכין לדברי המשנה שאין יוצאים ידי חובה מצה בפסח בחלת תודה ורקיקי נזיר. בסוף מובאים דברי ר' יהושע שמצות כאלו, שנעשו על מנת למוכרן בשוק, ניתן לצאת בהן בפסח.

דף לט/א

משנה - רשימת הירקות בהן ניתן לצאת ידי חובת מצוות אכילת מרור, ובאילו תנאים הם מותרים.

גמרא - לאחר הגדרת הירקות הנזכרים במשנה מובאים מקורות אחרים בהם יש עוד שמות ירקות הראויים למצווה. ולבסוף מסקנה שהמשובח ביותר הוא החזרת (חסה).

ב' 30 - בירור מניין שמרור רק מצמחים, ומניין שאפשר מכמה מיני צמחים.

ג' 35 - דיון בדברי רב שאמר שהירקות למצוות מרור "נזרעין בערוגה אחת" - מה הכוונה ומה הוא בא לחדש?

דף לט/ב

ד' 16 - על דברי המשנה שאפשר לצאת ידי חובה גם בירקות יבשים, מעיר ר' חסדא שמדובר רק בקלח שלהם אבל לא בעלים, ודיון בכך שכן נראים דבריו סותרים את המקורות.

ה' 27 - שאלתו של רמי בר חמא על מרור של מעשר-שני בירושלים. ובירור הדין במיוחד לשיטת ר' יוסי הגליל האוסר במצה בתנאים אלה.

משנה - מה מותר ומה אסור לעשות עם המורסן למניעת החמצתו בפסח, ודין חיטין לעוסות.

גמרא - דברי חכמים על שלושה דברים המונעים חימוץ: אפיה בישול וחליטה. בירור בעניין אפוי ומבושל, ותוספת דעות על דברים אחרים שמונעים חימוץ, או גורמים ומזרזים לחימוץ.

דף מ/א

ב' 13 - ברייתא שאין ללתות בפסח. וכיצד ניתן להכיר בחימוץ שבעקבות הליתיה - דיון בנושא לצדדיו ובהשוואה למקורות אחרים, וכן אם יש הבדל בין לתת השעורים לזה של חיטים ועוד.

דף מ/ב

ג' 1 - כיצד ניתן להציל את החלה, במקרה של הספינה עם החיטה שטבעה, וכדומה. - דעת רבא ושינוי דעתו.

דף לה/ב

ג' 1 - הסבר כמה מפרטי הדינים במשנה הנראים לכאורה פשוטים.

דף לו/א

ד' 6 - ברייתא ובה מחלוקת ר"ע ור' יוסי הגלילי אם מותרת מצה ממעשר שני בירושלים, המחלוקת בכוונת המלה "לחם עוני" ודיון במצה שנילושה בשמן ודבש, לדעת ר"ע.

ה' 34 - בברייתא נקבע כי אין ללוש בצק לפסח במים פושרים בגלל קירוב החימוץ, דיון בכך מול משנה אחרת המתירה לישא בפושרים לצורך ה"מנחות", ומבררים את ההבדלים.

ו' 44 - בירור ודיון במקור הטעם לברייתא הקובעת שאין יוצאים ידי חובת מצה מביכורים, ודיון בכך ובדין מצה ממעשר-שני, בדעת ר"ע ובדעת ר' יוסי הגלילי.

דף לו/ב

ז' 33 - שנו חכמים בברייתא שהנאמר בפסוק "לחם עוני" בא למעט לחם חלוט ואשישא, ובא דיון מדוע אלה דוקא.

ח' 41 - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל אם מותר לאפות פת עבה בפסח. בירור מהי פת עבה - שתי תשובות.

דף לז/א

ט' 17 - ברייתא על ההיתר להשתמש בפסח במצות מסוגים שונים, כולל "סריקין מצויירים". דיון בעניין הסריקין אם מותרים, ואם רק בדיעבד ומה הטעם.

י' 27 - רשימת מיני מאכלים מקמח הפטורים מהפרשת חלה. בירור מובנם של כמה מן השמות, ודיון באלה שיש עליהם קושיות ממקורות אחרים.

דף לז/ב

י"א 41 - מחלוקת בין רבי מאיר לחכמים בחובה להפריש חלה מעיסה של קמח מעשר-שני. דיון בנושא תוך השוואה למצוות אחרות, כגון אתרוג של מעשר-שני.

דף לח/א

י"ב 18 - בירור שאלתו של ריש-לקיש אם אפשר לצאת במצה העשויה מחלה של מע"ש בירושלים. הבירור במיוחד לשיטת ר"ע. וכן בירור דין מצה העשויה מחלה שקנו אותה בכסף מע"ש.

ודיון בדעת רבי יהודה על ה"תמד" ועישורו.

ג' 18 - תיאור תכולתם ותכונותיהם של "זיתום המצרי" וכו', הנזכרים במשנה.

דף מג/א

ד' 9 - ברייתא עם הסבר לכך מדוע המשנה אמרה גם את ה"כלל: כל שהוא מין דגן וכו'", וגם את שמות הפרטים שבו. - כדי שיהיה רגיל בהם ובשמותיהם.

ה' 16 - בירור ודיון, כדעת מי הקביעה של המשנה ש"הרי אלו באזהרה", כלומר כל הדוגמאות שזכרו דינם כ"לאו", ולא ב"כרת גמור". אגב, עיון בנושאים הקשורים לכך, כגון חובת נשים באיסור חמץ וחובת מצה.

דף מג/ב

ו' 32 - בהקשר לנאמר לעיל, דנים בכללי ההלכה: "היתר מצטרף לאיסור" ו"טעם כעיקר" לשיטות חכמים ור"ע, ודרכי לימודיהם.

דף מה/א

משנה - דינו של בצק ב"סדקי העריבה" לגבי חמץ בפסח, שאם הכמות "כזית" - חייב לבער, ובפחות - הוא בטל. וכן דינו לעניין חציצה לטומאה.

גמרא - שני אופנים לביאור המשנה, ובהתאם לכך נמצאה גם מחלוקת תנאים, ודיון בשיטות ובפסק ההלכה.

דף מה/ב

ב' 19 - דין שני חצאי זיתים של בצק-חמץ, המחוכרים ע"י חוט של בצק, האם מצטרפים לכזית ובאילו תנאים.

ג' 24 - ברייתא - פת שעטיפשה ונפסלה לאכילת אדם, מה הדין אם לא נפסלה מאכילת כלב.

ד' 28 - ברייתא - דין הקמח שהונח ב"עריבת העבדנין" (כלי לעיבוד עורות) האם חייב לבערו לסני הפסח ובאיזה תנאי.

ה' 31 - קושיא על ההשוואה בין הסיפא לרישא שבמשנה, שהרי לעניין חמץ - תלוי בכמות, ולעניין טומאה - קשור ב"קפידא". על כך ארבע נסיונות לתשובה.

דף מו/א

משנה - דין "בצק החרש", שיש ספק אם כבר החמיץ.

ד' 9 - ברייתא ובה דין איסור מלילת הקדירה ודיון בהשפעת החומץ על עצירת החימוץ, על פי מעשים שהיו.

משנה - 1. אין לתת קמח לתוך החרוסת או החרדל מחשש חימוץ. וכיצד לנהוג בדיעבד. 2. אין לבשל את קרבן פסח בתוך נוזלים, כדי שיהיה נא. 3. מי תשמישו של האופה, כיון שיש בהם שאריות קמח, יש לשפוך אותם כי הם מחמיצים.

גמרא - בירור במה המחלוקת בין תנא-קמא לרבי מאיר בתחילת המשנה. ודיון כדעת מי ההלכה.

דף מא/א

ב' 9 - דיון בדברי המשנה בקשר לאיסור בישול קרבן פסח - מה הדין בבישול בשאר משקים, חוץ ממים. ובירור הדעות בכך.

ג' 25 - ברייתות ובהן פרטי דינים בעניין המצווה: "אל תאכלו ממנו נא וכו'". כגון: אם צלאו לגמרי, או אם אכלו חי, או אם בשלו בחמי טבריא.

ד' 43 - דיון בעונשן של האוכלים את הפסח נא, או מבושל, או שניהם יחד - מחלוקת. וכאותה מחלוקת יש גם בדין נזיר שאכל זג או חרצן או שניהם.

דף מא/ב

ה' 11 - ברייתות ובהן דינו של מי שאכל כזית נא או צלי מבעוד יום, או לאחר חשיכה. בירור מקורות הדין ודיון בצדדים שונים של הנושא.

דף מב/א

ו' 11 - לעניין שפיכת מי תשמישו של נחתום, בירור לאן מותר לשפוך. ודרשות חכמים בהלכות אפיית מצה: "מים שלנו" "לא תלוש בחמה" ועוד.

פרק ג' "אלו עוברין"

משנה - מאכלים ודברים אחרים האסורים משום חמץ בפסח. והעונש על העובר.

גמרא - על הכותח, הנזכר במשנה, מובאת ברייתא המתארת שלוש השפעות רעות לכותח על בריאות הגוף. ואגב, עוד מיני מאכלים בהם שלושה דברים המשפיעים על בריאות הגוף לרעה, או לטובה.

דף מב/ב

ב' 5 - ביאור באיזה "שכר-המדי" ו"חומץ האדומי" מדובר במשנה. ואגב עוד בעניין היין ותכונותיו,

משנה - היוצא מביתו בערב פסח ונזכר שהשאיר בבית חמץ שצריך לבער - כיצד ינהג. במקביל, דינו של היוצא מירושלים עם בשר קודש, שצריך לשורפו במקומו. וכן על איזה שיעור מדובר.

גמרא - קושיא מברייתא ממנה משמע שסעודת אירוסין אינה מצווה, שלא כמשנה. - שני תירושים.

ב' 33 - כיון שנזכרה סעודת אירוסין, מובאים דברי חכמים על הסעודות שתלמיד-חכם ראוי לשבת בהן, על ההתרחקות מעם הארץ בנישואין ובכלל, ועוד.

דף מט/ב

ג' 38 - על המחלוקת במשנה בדבר שיעור הבשר שיש לחזור עליו לירושלים, מראים סתירה מהמחלוקת בדבר שיעור האכילה שיש לברך עליו ברכת המזון. ומוצעים שני תירושים. וכן דעת ר' נתן.

דף נא

ד' 3 - דרשות חכמים על פסוקים שונים, וכן על העולם-הזה, העולם הבא ושמותיו של ה'.

פרק ד' "מקום שנהגו"

משנה - החובה לנהוג כמנהג המקום ולהתרחק מן המחלוקת, כגון לגבי מנהג איסור מלאכה בערב פסח לפני חצות. או ביעור פירות שביעית.

דף נב

גמרא - מבררים ההבדל בין מלאכה בערב פסח לבין מלאכה בערב שבת ומועדים אחרים. ואגב מובאים דברי חכמים על דברים שאין בהם סימן ברכה.

ב' 50 - אירועים שהיו בימי חכמים, על מנהגי מקומות שהורו לא לשנות אותם מטעמים שונים, ובמיוחד בגלל הכלל: "דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אי אתה רשאי להתירם בפניהם".

דף נא/ב

ג' 14 - בירור דבר המשנה "ואל ישנה אדם מפני המחלוקת", שלכאורה יש בו סתירה לדברי המשנה עצמה. וסיפור אירועים שקרו, וכיצד נהגו כלפי המשנים ממנהג המקום.

דף נב/א

ד' 13 - קושיא על דברי רבי יהודה בסוף המשנה, שכביכול אינו מקבל את הכלל: "נותנין עליו חומרי

גמרא - הלכה: במקרה של ספק אם הבצק החמיץ, הרי אם עבר זמן של "מהלך מיל" הוא נחשב לחמץ. אגב, דברים נוספים שנמדדים בזמן של מיל, או ארבעה מילים.

משנה - כיצד ניתן להפריש חלה מבצק ביו"ט של פסח, מבלי להיכשל באיסור חמץ. - שלש דעות.

דף מו/ב

גמרא - בירור מהי מהות המחלוקת במשנה. שתי דעות.

ב' 10 - מחלוקת בדין האופה מיו"ט לחול: רבה מתיר, משום שייטכן ויזדקק למאפה עוד באותו יום לאורחים, ור' חסדא אוסר, שלא אומרים "הואיל ומקלעי אורחים". ובא דיון רחב בנושא ובנושאים אחרים, עם ראיות לכאן ולכאן.

דף מח/א

ג' 13 - דעת רמי בר חמא שהמחלוקת בין ר' חסדא ורבה אם אומרים "הואיל", היא המחלוקת בין ר"א ור' יהושע במשנה. אך יש חולקים עליו, ובא דיון בנושא.

ד' 31 - בירור מהו גודל העיסה הראוי ללוש בפסח בלי חשש חימוץ. ואגב, דיון גם בשיעור העיסה לחלה בכלל ובפסח בפרט.

דף מח/ב

משנה - כמה נשים יכולות לעסוק יחד בלישה ובאפיית המצות בלי חשש לחימוץ. - דעות שונות.

גמרא - ברייתא ובה תיאור מעשי לדעת חכמים במשנה.

ב' 21 - סיפורו של ר"ע שהקשה על רבן גמליאל, ומה שהשיב לו.

משנה - בצק במצב של "שיאור" או "סידוק" - מה ההבדל ביניהם ומה דין האוכלם. מחלוקת רבי יהודה וחכמים.

גמרא - קושיא מברייתא מקבילה, שאינה תואמת את המשנה, והתירור.

דף מט/א

משנה - אימתי "ביעור חמץ" במקרה שיום ארבעה-עשר בניסן חל בשבת. שלש דעות.

גמרא - תיאור מקרה שערב פסח חל בשבת, ורבן גמליאל ביבנה הורה לבער החמץ בזמנו כדעת חכמים במשנה.

ומה אסור בו, במה דומה הוא ליו"כ ובמה לשאר תעניות.

דף נה/א

ב' 1 - דיון בדברי רבן שמעון בן גמליאל במשנה: "לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם" - מדוע אינו חושש ליוהרא, ואם הוא אינו סותר דבריו בהלכות ק"ש לחתן, ומכאן קושיא עליו ועל חכמים בדבר. על כך שני תירוצים.

משנה - דברי חכמים בעניין עשיית מלאכה בערב פסח עד חצות, שביהודה עושים ובגליל - לא. ומחלוקת בית-שמאי ובית-הלל אם מותר לעשות מלאכה בליל ארבעה עשר.

גמרא - קושיא על נוסח המשנה הפותחת בענייני מנהג ומסיימת בהלכה פסוקה של ב"ש וב"ה, ותירוץ ר' יוחנן על פי ראייה מברייתא שהרישא רבי מאיר והסיפא רבי יהודה.

ב' 28 - בירור שיטת רבי יהודה לעניין איסור מלאכה בערב פסח, כיון שנמצאה לכאורה סתירה בדבריו.

משנה - מלאכות ובעלי מלאכה המותרים לעשות בערב פסח: לדעת רבי מאיר, והערות חכמים ור' יוסי ב"ר יהודה.

גמרא - בירור דברי רבי מאיר, על פי מקורות שונים, האם כוונתו למלאכה שהיא צורך המועד, או אף שלא לצורך המועד.

דף נה/ב

ב' 13 - טעמם של חכמים להיתר שלושת המקצועות, והסבר מהות המחלוקת בינם לבין ר' יוסי.

משנה - דיני ערב פסח וחוה"מ לעניין: תרנגולת לדגירה, לסילוק זבל מתחת רגלי בהמה ולעניין מסירה וקבלה של כלים מבית האומן.

גמרא - ביאור דברי המשנה בעניין תרנגולת לדגירה. על ההבדל בין ערב פסח לבין חוה"מ ובאילו מצבים מותר.

ב' 29 - בעניין סילוק הזבל, מובאת תוספתא שנמצאה בה סתירה פנימית, ותירוצהם השונים של אביי ורבא.

ג' 34 - דיון בעניין "כלים לבית האומן", שכן יש לכאורה סתירה למשנה ממקור אחר.

וכו". מביאים חמש דרכים להסברת שיטת רבי יהודה, חלקן נידחו.

דף נב/ב

ה' 2 - דיון מורחב בהלכות ביעור פירות שביעית עפ"י מקורות שונים.

דף נג/א

משנה - הלכה שיש לנהוג כמנהג המקום. כגון: מקום שלא נהגו למכור בהמה דקה (מחשש שמא יבואו למכור גסה. ובה גזרו חכמים לאסור), או מקומות שנהגו שלא לאכול צלי בליל-פסח (שנראה כאוכלים מקרבן-פסח מחוץ למקומו).

גמרא - במקביל לנאמר במשנה על צלי בליל פסח, מובאים דברי רב שלא יאמר אדם "בשר זה לפסח, מפני שנראה כמקדיש בהמתו". ובהמשך מסופר על תודוס איש רומי שהנהיג לאכול גדיים מקולסים בליל פסח, והדבר לא נראה לחכמים. ודיון במחלוקת ר' יוסי ור"ש בנושא.

דף נג/ב

ב' 15 - תיאור אישיותו של תודוס איש רומי, הנזכר למעלה.

משנה - המנהגים בהדלקת נרות בליל כיפור.

גמרא - תוספתא המציינת ששני המנהגים, להדליק או שלא להדליק בליל כיפור, באו לאותה מטרה קדושה.

ב' 36 - בהקשר להדלקת נרות, מובאת דעתו של שמואל שמברכים מאורי האש רק במוצאי שבת. לאחר מכן מבררים דעת ר' יוחנן ומה בדיוק אמר, וכן את הנוהג לברך גם במוצאי יו"כ (על נר ששבת) וההבדל בין מוצ"ש למוצאי יו"כ.

דף נד/א

ג' 18 - בירור על פי המקורות השונים אימתי נבראה האש לסוגיה. ותוך כך פירוט עשרת הדברים שנבראו לפני בריאת העולם. וכן על שבעת הדברים המכוסים מבני אדם, ועוד.

דף נד/ב

משנה - דיני המקומות שנהגו לעשות או שלא לעשות מלאכה ביום תשעה-באב, וכיצד תלמידי חכמים נוהגים, והערות רשב"ג.

גמרא - דיון, על פי המקורות השונים, מה מעמדו של צום תשעה באב, מאימתי הוא מתחיל, מה מותר

ב' 27 - ברייתא, המקבילה למשנתנו, ובה מחלוקת בנושא. דרכים שונות להסבר הדעות ובמה חולקים, ודיון בהן תוך השוואה לברייתות נוספות בנושא.

דף נח/ב

ג' 33 - ברייתא על זמן תמיד של שחר - שאין לפניו דבר אחר, והסברי אביי ורבא כיצד נלמדו זמני התמיד מתוך הפסוקים.

ד' 42 - דיון על הברייתא הקובעת את סדר הזמנים של ה"תמיד", ה"פסח", ה"קטורת" וה"נרות".

דף נט/א

ה' 25 - דיון בברייתא הקובעת מה מותר מעבודות הקודש לעשות לפני תמיד של שחר ולאחר תמיד של בין הערביים. וזאת תוך הסתמכות על הפסוקים וברייתות אחרות.

דף נט/ב

משנה ? - הלכה שקרבן פסח צריך שיעשה לשמו, ומה הדין אם שינה - דוגמאות.

גמרא - רב פפא מבקש להבין במדוייק את המשנה, האם כשנאמר "לשמו ושלא לשמו" מדובר בשני הדברים היו בזמן עבודה אחת, או בנפרד. בירור זה בא תוך עיון במחלוקת רבי מאיר ור' יוסי ובהסתמך על מקורות אחרים.

דף ס/ב

ב' 5 - דיון בשאלה על קרבן פסח שנשחט בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו. - של הצעות לתשובה.

ג' 34 - דיון בשאלה על דינו של פסח בשאר ימות השנה שנעשה בשינוי בעלים. רבא דוחה את הצעת תשובתו של ר' פפא ומשיב תשובה משלו, שפסח זה פסול.

דף סא/א

משנה - ההלכות במקרים: 1. שנשחט הפסח לשם אנשים שאינם ראויים לאוכלו. 2. שנשחט לשם הראויים ושאינם ראויים. 3. שנשחט לפני חצות היום. 4. שנשחט לפני קרבן תמיד של בין הערביים.

גמרא - בירור מהו "שלא לאוכליו" ומה הסימוכין במקרא ששחיטת הפסח שלא לאוכליו ושלא למנויו פוסלת אותו.

דף סא/ב

ב' 1 - דיון בשאלה דינו של הפסח שנשחט

משנה - ששה דברים שעשו אנשי יריחו, שעל שלושה הסכימו חכמים ועל שלושה מחו בהם. ובכללם התיירו הרכבת דקלים ביום י"ד בניסן.

דף נו/א

גמרא - ברייתא בסגנון המשנה, על ששת הדברים שעשה חזקיה המלך - על שלושה הודו לו חכמים ועל שלושה - לא.

ב' 8 - בעניין הרכבת דקלים, הנזכר במשנה, מבררים כיצד עושים זאת, שתי דעות.

ג' 12 - הסברים ל"כורכין את שמע", ואחד מהם שלא אמרו "ברוך שם וכו'", ואגב מביאים המקור לאמירת "ברוך שם וכו'".

ד' 29 - תוספתא, המקבילה למשנה, אולם בה יש מחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה על הדברים. ודיון בדעת רבי יהודה בהתאמה למשנתנו.

דף נו/ב

ה' 4 - הסבר מהו "ומתירין גמזיות", על סמך מה עשו זאת ובמה חולקים עליהם חכמים.

ו' 10 - הסבר המחלוקת בתוספתא על "ופורצין פרצות". שלש מסורות של הסבר בשם ריש-לקיש.

ז' 27 - הסבר על מהות המחלוקת בין אנשי יריחו וחכמים בעניין פאה לירק. ואגב מזכירים תוספתות העוסקות בנושא ובהן מחלוקת ר' יוסי ור"ש. וכן סיפור מעשה בפאה לירק.

דף נז/א

ח' 11 - ברייתא על התקנות שעשו חכמים כדי למנוע שליטה של בעלי זרוע: 1. בעניין עורות קדשים בבית המקדש. 2. בעניין קורות שקמה ביריחו.

ט' 33 - ברייתא על ארבע צווחות (קריאות) שהיו בעזרה. ובכללם נגד יששכר איש כפר ברקאי על חטאו, ותיאור סופו ועונשו.

פרק ה' "תמיד שנשחט"

דף נח/א

משנה - זמן שחיטת קרבן תמיד של בין הערביים, וכי בערב פסח מקדימים אותו כדי שיהיה זמן לקורבן הפסח הקרב אחריו.

גמרא - מהם הסימוכין לזמני קרבן התמיד שנזכרו במשנה.

נאמר בה אם יחד או בזו אחר זו, לכן, כדי לצאת ידי חובת שתי האפשרויות, אומר ר' יצחק שצריכים להיות לפחות שלשים בכל כת.

ב' 14 - מחלוקת אביי ורבא: אם ננעלו שערי העזרה בנס (אביי) או ע"י אנשים (רבא). ותאור מספר המשתתפים שהיו בערב פסח בימי אגריפס.

ג' 31 - הסבר לאופן הפעולות וטעמם, כפי שפורטו במשנה, החל מעמידת הכהנים שורות וכו' ועד "ומחזיר את הריקן".

ד' 41 - על זריקת הדם על יסוד המזבח מבררים שזו דעת ר' יוסי, כאמור בברייתא, וכיצד למד זאת מן המקורות.

דף סה/א

ה' 2 - תוספתא המכנה את הכת השלישית "עצלנית", ומדוע.

ו' 10 - דיון על הנאמר במשנה, שהדיחו את הרצפה בשבת שלא ברצון חכמים. שני הסברים לאיזה חכמים הכוונה במשנה – ר"א או ר' נתן.

ז' 21 - דיון בדברי ר' יהודה "כוס היה ממלא וכו'", להסביר שיטתו עפ"י ברייתא, ובמה חכמים חולקים עליו. וכן דיון בעניין "פוקקין את העזרה" וכיצד הלכו הכהנים בתוך הדם עם בגדיהם.

דף סה/ב

ח' - בירור מי היה המקטיר את האימורין על גבי המזבח. וכיצד היו נושאים את בשר הפסח ביציאתם.

פרק ו' "אלו דברים"

דף סה/ב

משנה - מלאכות בשחיטה והקרבת הפסח, אשר דוחות את השבת. ומלאכות שיש עליהן מחלוקת בין ר"א לר' יהושע ור"ע, והמו"מ ביניהם.

דף סו/א

גמרא - תוספתא ובה תיאור אירוע בימי בני בתירה, שנעלמה הלכה בעניין הקרבת פסח בשבת, ותשובתו של הלל הזקן בעקבותיה עלה לנשיאות.

ב' 38 - בירור מניין שקרבן תמיד דוחה שבת, וכיצד למדים ממנו על קרבן פסח שדוחה שבת, אם מקל וחומר ואם בגזרה שווה.

ג' 49 - דיון בצדדי השאלה ששאלו את הלל בעניין הבאת הסכין בשבת לשחיטת הפסח.

ל"מולים" על מנת שיתכפרו בו "ערלים" בזריקת הדם. רבה מכשיר ומנמק את דעתו, רב חסדא פוסל, ומנמק. רב אשי דוחה את נימוקיהם ומעמיד את מחלוקתם באופן אחר.

דף טב/א

ג' 26 - דיון (בעניין אחד מן הברייתא שזכרה קודם) בהשוואה בין פסול-ערלים לפסול-טמאים. מנסים לברר באיזו טומאה מדובר אם בטומאת האנשים או בטומאת בשר הקרבן עצמו.

דף טב/ב

ד' 18 - שאלות ר' שמלאי מר' יוחנן בעניין ספר-יוחסין, וההבדלים בין קרבן פסח שנשחט לשמו ושלא לשמו לבין זה שנשחט לאכליו ושלא לאוכליו. תשובות ר' יוחנן, ולבסוף תיאור מעלתו של ספר-יוחסין.

ה' 44 - ברייתא עם דברי "אחרים" (רבי מאיר) שהשוחט את הפסח במחשבה על מולים ועל ערלים - הפסח כשר, ואילו ההפך - פסול. שלש הצעות להסביר על איזה עקרון הלכתי רבי מאיר מבסס הבדל זה.

דף טג/א

משנה - דין השוחט פסח (או קרבן אחר) על החמץ שברשותו, הדעות השונות.

גמרא - דעת ריש-לקיש שהתנאי לעבירה "לא תשחט על חמץ וכו'", הוא שיהיה חמץ לשוחט או לזורק הדם או לאחד מבני החבורה, וכן שהחמץ צריך להיות במקום השחיטה. ור' יוחנן חולק על התנאי האחרון. ודנים במהות המחלוקת ביניהם.

דף טג/ב

ב' 35 - דיון בשאלתו של ר' הושעיא לעניין "לא תשחט על חמץ": אם לא היה חמץ לשוחט והיה לאחד מבני החבורה, וכן מה אם באותו זמן שחיטה היה למישהו בעולם חמץ. משיב רבי אמי על השאלות, ובא דיון על כך תוך השוואה למקורות אחרים.

דף טד/א

ג' 10 - הטעם להלכה של רבי יהודה במשנה. וכן הסבר ונימוק להלכות של ר"ש שם.

משנה - תיאור תהליך קרבן פסח בשלש כתות.

דף טד/ב

גמרא - על הנאמר במשנה "שלש כתות", ולא

דף ס/ב

ד' 19 - דברי רב על המתיהר, ומה קורה לו. ובמקביל דברי ריש-לקיש על הכועס ומקורות הדברים מן המקרא.

ה' 45 - דיון בהלכה ש"תמיד" ו"פסח" קרבים גם אם הציבור טמאים. המקור לכך במקרא ובאיזו טומאה מדובר.

דף סז/א

ו' 29 - דיון במספר הלכות בעניין שילוח טמאים מן המחנה, לפי דרגות החומרא של הטומאה: זב, מצורע, בעל-קרי וטמא-מת.

דף סח/א

ז' 25 - פירושים לביטוי "ומיחו קרביו", הנזכר במשנה, לגבי הקרבן. ואגב, דברי חכמים ודרשותיהם בעניין תחיית המתים.

דף סח/ב

ח' - דברי המשנה "והקטר חלבים וכו'", מהם למד ר"ש עד כמה חביבה מצוה בשעתה. וכן עניין "הרכבתו והבאתו", המביא לדיון בחיתוך יבלת הקרבן בשבת.

ט' 19 - בקשר לדברי ר"א במשנה: "ומה אם שחיטה וכו'" ומחלוקתו עם ר' יהושע, מובא כאן מו"מ על עונג יו"ט אם "חציו לה' וחציו לכם" ועל איסורי השבות, שהוא בסיס המחלוקת ביניהם.

דף סט/א

י' 15 - במשנה: "השיב ר"ע ואמר וכו'". בירור מהות הויכוח שהיה בין ר"ע לבין ר"א.

י"א 34 - דיון בשאלה מדוע הזאה לא תדחה את השבת לצורך מצווה, הן לשיטת חכמים והן לשיטת ר"א. כגון, מה ההבדל בין זה לבין מכשירי ברית מילה, או חימום מים לקטן.

דף סט/ב

י"ב - בעניין הכלל של ר"ע במשנה, קובעים שהלכה כר"ע. מבררים מהי הצריכותא לומר זאת שוב גם בדיון על ברית מילה בשבת, שהלכה כר"ע.

משנה - הלכות: באילו מקרים אפשר, או אי אפשר, להביא קרבן חגיגה עם קרבן פסח, ממה אפשר להביא קרבן חגיגה ומהו זמן אכילתו.

גמרא - בירור מדוע הובא עניין קרבן החגיגה כאן, וכן מה שלמד מזה רב אשי.

דף ע/א

ב' 6 - דיון בדעת בן-תמיא על הדמיון בין דיני קרבן פסח לחגיגה ומה היקף ההיקש בניהם.

דף ע/ב

ג' 8 - דעתו של בן דורתאי כי חגיגה דוחה את השבת ומקורו בפסוק, דעת חכמים החולקים וכיצד הם מפרשים את אותו פסוק.

ד' 36 - דיון ובירור בדברי ר' אלעזר על קרבנות שלמים ששחט בערב יו"ט, שיוצא בהם משום שמחה אבל לא משום חגיגה. והמסתעף מכאן.

דף עא/א

ה' 38 - בירור דעת רב כהנא על אימורי "חגיגת חמשה עשר": האם נפסלים בלינה, ומהו זמן אכילת הבשר. זאת, תוך דיוק בפסוקים העוסקים בכך. וכן קושית רב יוסף ובירור כוונתו בקושיא זו.

דף עא/ב

משנה - דינם של קורבן פסח, או זבחים אחרים, שנעשו בשבת שלא כהלכה.

דף עב/א

גמרא - דיוק בהבנת החלק הראשון של המשנה, ממנו מסיקים שהרישא ב"עוקר" והסיפא ב"טועה". וההשלכות מזה למחלוקת ר"א ור' יהושע ועל דעת רבי מאיר, וכן בהקשר לדינים אחרים כגון מילה ושבת.

דף עב/ב

ב' 6 - ברייתא המביאה את המחלוקת במשנתנו בין ר"א לר' יהושע. וכן דיון בדעת רבי מאיר ועל מה היא מבוססת.

ג' 27 - ריש-לקיש ור' יוחנן מסכימים שהעושה עבירה בטעות, כגון שנחלף לו שיפוד של צלי בשיפוד של נותר, או שבעל בטעות את אשתו נדה, שחייב. אך ר' יוחנן פוטר אם היה צד של מצוה כגון בעל את יבמתו נדה. ודיון בדעת ר' יוחנן וכמי מהתנאים הוא סובר.

דף עג/א

ד' 3 - בירור מדוע נאמר החלק השני של המשנה: "שחטו שלא לאוכליו וכו'", הרי הדברים ידועים ופשוטים. ולאחר מכן בירור הלכות אלו לדעת האומר שהמקלקלין בשבת פטורין, שהרי גם כאן יש לכאורה קלקול, ומדוע חייבים.

וההסבר לכך. וכן הסבר מדוע לא נזכרו שעירי הרגלים, אבל נזכרו שעירי ר"ח.

דף עז/א

ב' 30 - מסקנה מתוכן המשנה שהיא כשיטת האומרים ש"טומאה דחוייה בציבור", ולכן צריך ריצוי הציץ, וכי אין הציץ מרצה על האכילות.

ג' 45 - על פי המסקנה האמורה נמצא שאין המשנה כדעת ר' יהושע במחלוקתו עם ר"א (ואגב מובא כל המו"מ במחלוקת זו), אולם חכמי הגמרא בודקים מספר אפשרויות לישוב את המשנה כדעת ר' יהושע.

דף עח/א

ד' 2 - הוכחה שמשנתנו אינה כדעת ר' יוסי. ודיון נוסף בדעת ר' יוסי ביחס לדעות ר"א ור' יהושע - במה הוא מסכים ובמה אינו מסכים להם.

דף עח/ב

משנה - הלכה בקרבן פסח: כיון שעיקר הבאתו הוא לשם אכילתו, הרי אם הבשר נטמא אין לזרוק את הדם על המזבח, אף אם החלב עדיין טהור. ובזבחים אחרים ההפך, מספיק שהחלב קיים כדי לזרוק הדם לריצוי.

גמרא - רב מעמיד את המשנה לכתחילה כהלכה, אבל בדיעבד אם זרק את הדם אפילו שהבשר טמא - כשר, וכן לפי דעת ר' נתן שאכילת בשר הפסח לא מעכבת. דיון בעניין והנימוק לדעת רב.

ב' 45 - מובאות מספר ברייתות בנושא של המשנה, ומבררים כדעת איזו תנא הן ואם תואמות את המשנה. וכן מובאת אפשרות שדעת רב כדעת ר' יהושע, והסבר.

דף עט/א

ג' 8 - ברייתא ממנה מוכח כי הדין במשנה, שבשאר המוקדשין ניתן לזרוק הדם גם אם נשאר רק בשר או רק חלב, הוא כשיטת ר' יהושע. ודנים בפרטי הברייתא.

משנה - הלכה שקורבן פסח נעשה בטומאה כאשר כל הקהל או רובו טמא, או אם הכהנים טמאים והקהל טהור. אולם אם רק מיעוט הקהל טמא, אותו מיעוט עושה פסח שני.

גמרא - מקור מקביל למשנה, אך עם תוספת שגם אם רק הכלים, כלי השרת, טמאים - יעשו בטומאה. ובעניין סוג הטומאה מחלוקת בין רב חסדא הסובר

ה' 21 - בהקשר למשנה "שחטאו ונודע וכו'", דיון בכמה דוגמאות של קורבנות, ומה דינם אם מטרם הראשונית נתבטלה.

פרק ז' "כיצד צולין"

דף עד/א

משנה - אופן צליית קרבן הפסח. עם מחלוקת במספר פרטים.

גמרא - הסבר מדוע השפוד צריך להיות מעץ רמון ולא ממתכת ושאר עצים.

ב' 22 - על המשנה: "ונותן את כרעיו ובני מעיו בתוכו", אומרים שצורה זו נקראת בכית מדרשו של ר' ישמעאל: "תוך תוך" ורבי טרפון קורא לה: "גדי מקולס". ומביאים תוספתא המגדירה מהו גדי מקולס שאסור, וכיצד יהיה מותר.

ג' 31 - דיון לגבי רבה המתיר מולייתא, ואם גם על הדם של הכרעיים ובני המעיים שניצלים בתוך גוף הקורבן נאמר "כבולעו כך פולטו", ובאילו תנאים אומרים זאת, ועוד.

דף עה/א

ד' 2 - יישוב הסתירה במשנה לגבי צליה באסכלה, שמצד אחד נאמר שאסור ומאידך רבן גמליאל ביקש שיצלו עבורו את הפסח על גב אסכלה.

ה' 6 - דיון מורחב אימתי נקרא "צלי אש", תוך בדיקת האופנים השונים של צליה, כגון בגחלים לסוגיהם, ומה אם גרף את הגחלים מהתנור ועוד.

דף עה/ב

משנה - כיצד לנהוג במקרים שצלי הפסח נגע בחרס התנור, או נטף ממנו על החרס וחזר אליו, ועוד מקרים אפשריים.

גמרא - דנים בהלכות שבמשנה, במסגרת ההלכה הכללית של איסור והיתר שנגעו או שנתערבו, כגון בכלל: "תתאה גבר" או "עילאה גבר", במחלוקת רב ושמואל, ועוד.

דף עו/ב

משנה - חמשת הדברים הקרבים בטומאה (של הציבור), אך אין לאוכלם בטומאה. ואילו קרבן פסח יוצא מן הכלל, שאפשר גם לאכול אותו בטומאה, והטעם.

גמרא - בירור, כי קביעת המשנה שיש רק חמשה דברים וכו', באה למעט "חגיגת חמשה עשר"

גם על הכהן העוסק בקרבן. ובא דיון מפורט על פי מקורות נוספים בהתאמה לדעות השונות.

דף פא/א

ג' 27 - דיון בשאלת רב יוסף: האם הותרה "טומאת התהום" גם לכהן העוסק בקרבן תמיד של יום יום, או שמא רק בפסח? רבה משיב ונדחה ורבה משיב, מגזרה-שווה, שכן.

דף פא/ב

ד' 5 - בירור, מניין שהציץ מכפר על טומאת התהום? ר"א ר' יוחנן וריש-לקיש מציינים פסוקים כמקור להלכה, אך נדחים, והמסקנה שהמקור הוא הלכה למשה מסיני.

ה' 18 - קושיא על מר בר רב אשי, שאמר שהציץ מרצה כשנודע לאחר זריקת הדם, ואילו מהברייתא ברור שגם לפני. ומתריך כי אכן גם דעתו כך.

ו' 28 - דיון בברייתא שנזכרה קודם: "המוצא מת מושכב", ומפרשים שמדובר בתנאים מסויימים מאד, וכן מגדירים מהי טומאת התהום ותנאיה.

משנה - הלכה: קרבן הפסח שנטמא יש לשורפו במקום המיוחד לכך. אבל אם נטמא רק מיעוטו, הרי הוא נשרף באופן פרטי ע"י בעלי הקרבן.

גמרא - מתן טעם לשרפה "לפני הבירה" - כדי לביישן. והסבר לנאמר: "נטמא במיעוטו וכו'", כיון שנראה כסותר משנה במקום אחר.

דף פב/א

ב' 10 - תוספתא האוסרת על השורפין את הפסח בחצרותיהם להשתמש בעצי המערכה, וההפך- אין לשרוף לפני הבירה מעצי עצמם. והנימוקים לכך. כן מובאת משנה בעניין דומה.

משנה - קרבן הפסח שנטמא או נפסל בגלל הוצאתו מחוץ למקומו הראוי, יישרף מיד עוד ביום הארבעה עשר. אבל אם בעלי הקרבן נטמאו, יש מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה בן ברוקה.

גמרא - בירור מה המקור להלכה שאם יצא חוץ למקומו יישרף. לאחר עיון בדין זה ובדין שריפת הקרבן במקרים אחרים מגיעים למסקנה שהמקור הוא מסורת.

דף פב/ב

ב' 25 - על דין המשנה בעניין טומאת הבעלים, מבררים אם המחלוקת בין תנא-קמא לרבי יהודה בן

רק בטומאה חמורה, לבין רבא החולק ומוכיח דבריו מן הפסוקים.

ב' 44 - דיון בשאלה, כיצד ינהגו כאשר הציבור מתחלק בדיוק מחצה טהורים ומחצה טמאים. מחלוקת רב ור' כהנא ושתי גירסאות לרב כהנא, ובדיון מסבירים את שיטותיהם לפי המשנה ולפי ברייתות אחרות.

דף עט/ב

ג' 59 - עיון בברייתא, שנזכרה למעלה, ובחלק נוסף שבה המכיל מחלוקת תנא-קמא ור"א על מקרה שהיה עודף של אדם אחד: לתנא-קמא אפילו אחד עושה רוב, ור"א סובר שאחד לא מטה לרוב. ועוד מחלוקת בין ר"ש ורבי יהודה במקרה שרק שבט אחד טמא.

דף פ/א

ד' 11 - דיון בדעתו של רב האומר שבמקרה והיו מחצה על מחצה אפשר ליצור רוב ע"י שטמאים אחד מן הטהורים. וכן דיון בהצעתו של עולא האומר שישלחו אחד למרחק, שיחול עליו דין של מי שהיה בדרך רחוקה.

ה' 35 - במקרה שרוב הקהל היו "זבין" ומיעוטו "טמאי מת", כיון שטומאת זיבה אינה מאפשרת לעשות את הפסח בטומאה, הרי פוסק רב שבאותה שנה כולם לא מקריבים את הפסח, לא בראשון ולא בשני, הוא מסביר את שיטתו ומשיב על קושייתו של שמואל.

ו' 44 - במקרה שרוב הציבור היה טמא מת ומיעוטו זבים, מחלוקת רב הונא ורב אדא אם הזבים יכולים לעשות פסח שני, ובירור מהות המחלוקת.

דף פ/ב

ז' 2 - במקרה שהציבור נחלק לשלושה: טהורים, טמאי מת וזבים, אומר ר' מני בר פטיש שטמאי מת לא יעשו פסח בראשון ולא בשני ומנמק זאת.

משנה - הלכה: הפסח (וכן קרבן הנזיר) שנודע על טומאתם לאחר זריקת הדם, הציץ מרצה ואין צריך לעשות פסח שני. אבל אם גוף בעל הקרבן נטמא - אין הציץ מרצה. דין אחר: הציץ מרצה על טומאה שלא נודע עליה בזמן שנטמא ("טומאת התהום").

גמרא - קושיא על המשנה ממקור אחר, ויישוב הסתירה.

ב' 34 - על דברי המשנה, שהציץ מרצה על "טומאת התהום", מבררים האם רק על בעלי הקרבן מרצה, או

ג' 55 - בהקשר לברייתא שנוכרה, בדבר "המוציא בשר מחבורה לחבורה", מבררים את המקור לאיסור, וכן מהי ההגדרה של הוצאה, האם כדין הוצאה בשבת (עם עקירה והנחה) והמסקנה שכן.

דף פה/ב

משנה - שתי הלכות: 1. איבר קרבן פסח שיצא חוץ למחיצתו, כיצד יש להפריד את היוצא בלי לשבור העצם, ומה הדין בשאר קרבנות. 2. גבולות הקודש בבית המקדש, שמעבר להם זה חולין.

גמרא - בעניין גבולות הקודש - הערות רב וריב"ל וכן קושיא מן הסיפא לרישא במשנה, והתירוקן. ומדוע לא נתקדש שער ניקנור.

ב' 32 - דיון בשאלה האם הגנות והעליות שבמקדש נתקדשו, או לא.

דף פו/א

משנה - חבורות שונות בבית אחד, כיצד ינהגו כדי להמחיש את ההפרדה ביניהן. וכיצד ינהגו השמש והכלה.

גמרא - בירור כי משנתנו כרבי יהודה, במחלוקת עם ר"ש על הבנת הפסוק: "בבית אחד יאכל" - אם יש "אם למסורת" או "אם למקרא".

דף פו/ב

ב' 4 - בירור הדין, מה אם הונחה מחיצה בין החבורות, או ההפך - שהוסרה, לפי הדעות השונות.

ג' 14 - על דברי המשנה ש"הכלה הופכת פניה", מוסבר הטעם, וכן מסופר על התנהגותו המיוחדת של רב הונא ב"ר נתן כאורח, והסברו לכל דבר שעשה, ועוד סיפור בהקשר.

ד' 35 - דברי רב הונא, בני חבורה יכולים להתחיל בסעודה רק כאשר הגיעו לפחות שלושה, והשמש יכול כבר לשרת אותם. אך לצאת, רשאים גם אחד אחד והשמש חייב לשרת עד האחרון.

פרק ח' "האשה"

דף פז/א

משנה - הוראות לאלה ששחטו עבורם פסח, בשני מקומות, כגון אשה ששחטו עליה אביה ובעלה, או קטן ששחטו עליו שני אפוטרופסים או עבד של שניים.

ברוקה היא כשנטמאו הבעלים אחר זריקת הדם, ואילו לפני הזריקה לדעת הכל יישחט מיד, או שאף לפני הזריקה מחלוקת. על כך שתי דעות - רב יוסף ור' יוחנן.

דף פג/א

משנה - דין שריפת העצמות, הגידין והנותר מקרבן הפסח בששה עשר לחודש או ב"ז בו..

גמרא - דיון בצורך לשרוף עצמות הפסח - באילו עצמות מדובר ומאיזה טעם.

דף פג/ב

ב' 6 - דיון בעניין שריפת הגידין של הפסח, לאיזה גידין הכוונה ומאיזה טעם. על כך מספר דעות.

ג' 26 - דיון בשאלה מדוע אם חל ט"ז בשבת דוחין את השריפה למחרת, הרי יכולה "מצוות-עשה" לדחות "לא-תעשה". ארבע תשובות: חזקה, אביי, רבא, רב אשי.

דף פד/א

משנה - כלל הקובע אילו חלקים ובשר מן הקרבן ניתנים לאכילה, ועל כן ניתן להמנות עליהם.

גמרא - יישוב הסתירה כביכול, מן הסיפא של המשנה על הרישא. שתי תשובות, וראיה לדעת רבא מברייתא.

ב' 17 - מחלוקת ר' יוחנן וריש-לקיש בגידין רכים שסופם להקשות, אם הולכים לפי מצבם עכשו וניתנים לאכילה, או לפי סופם - וכיון שלא יתנו לאכילה, הרי גם מעכשו אי אפשר להמנות עליהן. והמסקנה - לפי סופם, שגם ר' יוחנן חזר בו והודה לדעת ר"ל.

משנה - הלכה: השובר עצם של פסח שבא בטהרה - לוקה, ואילו המותר בטהור והשובר בטמא - אינו לוקה.

גמרא - בירור, עפ"י ברייתא, מדוע המותר אינו לוקה. לדעת רבי יהודה משום ש"ניתק לעשה" ולדעת ר' יעקב משום שאין בו מעשה. וכן בירור, מדוע השובר עצם בפסח שבא בטמאה - אינו לוקה. דיון נרחב עפ"י מקורות שונים ודעות שונות, מהי המחלוקת בברייתא בין ת"ק לרבי.

דף פה/א

ב' 22 - הסבר לדין שהפיגול והנותר מטמאין ידיים מדרבנן (שתי דעות), ודיון בשאלה אם גם על אבר שיצא ממקומו גזרו או לא?

משנה – 1. יכולים רבים להמנות על הפסח ובלבד שיהיה בו לכל אחד לפחות כזית. 2. מחלוקת חכמים ור"ש - עד איזה שלב יכולים המנויים למשוך ידיהם.

גמרא - הערות: הרישא של המשנה באה לחדש שחבורה שלמה יכולה למשוך ידה מהפסח. בסיפא - שהמחלוקת רק בלמשוך ידיהם, אבל בלהמנות הכל מסכימים שרק עד השחיטה אפשר.

דף פט/ב

משנה - הלכה שאדם מן החבורה שמינה עוד אחד על חלקו, רשאים השאר לתת לו את חלקו ושיפרד מהם.

גמרא – דיון, עפ"י המשנה ומקורות אחרים, לבירור הסיבות בגללן ניתן להפריד חלק מבני החבורה שיאכלו בפני עצמן.

ב' 45 - שנו חכמים שהממנה אחר על פסחו תמורת כסף, זה אפשרי, והכסף הופך להיות חולין. לעומת זאת, המוכר קרבן "עולה" או "שלמים", לא עשה כלום. דיון בסיבות להלכות השונות תוך עיון במקורות מקבילים. והמסקנה שזה לפי שיטת רבי שהפסח נחשב ממון בעליו.

דף צ/א

משנה - הלכות, אימתי אפשר לשחוט הפסח על זב שראה שתי "ראיות" או שלש, ועל "שומרת יום כנגד יום" שראתה יום, יומיים או שלושה.

גמרא - דיון בדעת רב, במחלוקתו עם עולא, על האפשרות לשחוט הפסח גם על "טמא שרץ", כפי ששוחטים על "טבול יום" ו"מחוסר כיפורים". מקשים על רב ממקור אחר ומתרצים.

דף צ/ב

ב' 43 - בהקשר לדין הזבה במשנה, דנים מדוע זבה יכולה להקריב פסח בשמיני שלה, וכן אם גם בנדה וביוולדת, מאיזה יום אפשר לשחוט עליהם את הפסח, ומדוע אי אפשר ללמוד מדין אחת על השנייה.

משנה - הלכה שאפשר לשחוט את הפסח גם על אנשים שיש ספק אם יהיו ראויים לאכול אותו (בגלל טומאה או סיבה אחרת), אולם לא לעשות מהם חבורה שלמה של מסופקים.

דף צא/א

גמרא - בדבר הדוגמא במשנה, על הנמצא בבית האסורים, עושה ר' יוחנן הבדל בין בית סוהר של ישראל לבין של הנוכרים, והערת ר' חסדא.

גמרא – בירור אם אפשר לדייק מהמשנה כי "יש ברירה", ונדחה, וכן דרשות על פסוקים משיר השירים וספרים אחרים, על היחסים בין כנסת ישראל וכו'.

דף פח/א

ב' 20 - על דין המשנה לגבי יתומים, מוסבר שאין זה מטעם ש"יש ברירה", אלא משום שהם בכלל אלה שאפשר לשחוט עליהם גם לא מדעתם. ובאה רשימתם של אלו.

ג' 41 - בעניין עבד של שני שותפים, מקשה רב עינא סבא מבריייתא הקובעת הפוך ממשנתנו, ומתרץ רב נחמן שמדובר בשני מקרים שונים.

ד' 45 - קושיא על דין "חציו עבד וכו'" מבריייתא שסותרת את המשנה. והתירוץ שמשנתנו היא כדעת בית-הלל אחר שחזרו בהם מדעתם הראשונה.

דף פח/ב

משנה - הלכה שהאדון סומך על עבדו שישחט עליו הפסח. ומה הדין אם העבד שכח מה אמר האדון לשחוט, אם גדי או טלה.

גמרא - הערה שהחידוש ברישא של המשנה הוא, שהאדון יוצא ידי חובה במה ששחט למענו העבד גם אם, לדוגמא, רגיל היה האדון בגדי והעבד שחט טלה.

ב' 18 - קושיא על דברי המשנה במקרה ששחט גדי וטלה, שהרי בבריייתא "אין נימנין על שני פסחים". והתירוץ שהמשנה מדברת במלך ומלכה והמקרה שלהם יוצא מן הכלל. ושני סיפורים על מקרים דומים במלך ומלכה.

ג' 33 - קושיא על המשנה בדין עבד שאמר "... טלה שלי", מהכלל: "קנה עבד קנה רבו". ותירוץ.

ד' 35 - בעניין המקרה ששכח האדון מה רצה שישחטו לו, מבררים שהדין תלוי אימתי שכח, אם לפני או אחרי זריקת דם. ודיון בכך במקביל לבריייתא העוסקת בנושא דומה. וכן דיון בבריייתא עצמה.

דף פט/א

משנה - יכול אדם להתנות על המנויים, כגון: "הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים...".

גמרא - מבררים שאין ללמוד מהמשנה ש"יש ברירה", כיון שמדובר במי שמינה את כל בניו על הפסח, ורק רצה לזרום.

דף צג/א

ב' 6 – תוספתא ובה רשימה של אלה העושים פסח שני. ובירור מדוע כלולים ברשימה מי שהיה בדרך רחוקה והנשים.

ג' 17 - דינו של המבטל את הפסח. שלש דעות: רבי, רבי נתן ור' חנניא בן עקביא. ומהות המחלוקת היא: אם פסח שני רגל בפני עצמו (כדעת רבי) או שהוא תשלומין לראשון או גם תיקון לראשון. וסיכום ההלכה לפי שלושת הדעות.

דף צג/ב

משנה - מהי "דרך רחוקה" - מחלוקת ר"ע ור"א.

גמרא - עולא אומר כי לפי ר"ע מירושלים למודיעים הוא 15 מיל, ומסביר כיצד הגיע לכך.

ב' 32 - מחלוקת: דעת עולא: דרך רחוקה היא למי שאינו יכול להגיע עד זמן שחיטת הפסח. דעת רב יהודה - עד זמן אכילתו. קושיא לשניהם ותירוצם.

דף צד/א

ג' 5 - משנת חכמים הקובעים שהמרחק "עד מודיעים" הוא לאו דוקא, ולכן מי שיכול להגיע במהירות, כגון ברכב, אזי אפילו יותר רחוק ממודיעין. וכן ההפך מי שנמצא קרוב יותר, אך מעוכב מלהגיע בזמן, גם הוא נקרא בדרך רחוקה.

ד' 11 - בהקשר לדברי עולא למעלה, מובאים בזאת כמה עניינים ודעות על העולם וגודלו, על גרמי השמים והמזלות, תנועת השמש והשפעתה על הארץ.

דף צד/ב

ה' 30 - דיון בשיטת ר"א במשנה, שלכאורה סותר את עצמו מדין ערל בפסח. ושני תירוצים. ועל הרמז במשנה על דרך רחוקה, נוסף כאן עוד לימוד ממלים אחרות בפסוק.

דף צה/א

משנה - ההבדל בין פסח ראשון לשני, באיסור חמץ ובאמירת הלל על אכילתו של הקרבן בפסח ראשון. וכן שלושת הדברים שהם שוים בהם.

גמרא – ברייתא ובה נאמר כיצד נלמד דין המשנה מן הפסוק האמור בפסח שני: "ככל חוקת הפסח וכו'".

ב' 17 - בדבר הסיפא של המשנה, שוב עושה ר' יוחנן הבדל בהלכה בין גל עגול או ארוך. ואף הברייתא קובעת כך.

משנה - מחלוקת רבי יהודה ור' יוסי אם אפשר לשחוט הפסח גם ליחיד או רק בחבורה. ועוד, שאין עושים חבורה הבנויה רק מנשים, עבדים או קטנים.

גמרא - בירור מהות המחלוקת בין רבי יהודה לר' יוסי במשנה, ותוך כך מתבארת גם הסיפא שלה.

דף צא/ב

ב' 1 - השלמת ציטוט התוספתא, שנזכרה קודם, בהבאת שלש הדעות: רבי יהודה ר' יוסי ור"ש, ובירור במה המחלוקת ביניהם, וכן מביאים גם את דעת ר"א ודנים בה. לסוף מובא הסבר ר' יוחנן מדוע אין עושים חבורה שכולה גרים.

ג' 39 - מובא מקור על חובת קיום מצוות פסח מצה ומרור, על הגברים והנשים, ומחלוקתו של ר"ש. דנים במקור זה, שנראה כסותר הלכות מקובלות, ומתמצים ע"י שינוי בהבנת המקור.

משנה - דינו של ה"אונן" (מדאורייתא או מדרבנן) בערב פסח, שיכול לאכול את פסחו בערב, ומחל בית-שמאי ובית-הלל לגבי גר שהתגייר בערב פסח.

דף צב/א

גמרא - הסבר ההלכה על "אונן" ועל "מלקט עצמות".

ב' 9 - הגבלת המחלוקת בין בית-הלל ובית-שמאי רק לגבי גר נוכרי, אבל על יהודי הם מסכימים שטובל ואוכל פסחו בערב.

ג' 24 - שלושה הדברים שחכמים עמדו בהם על תקנתם, אף אם צריך לבטל עבורם את הפסח. והשלושה - שלא. ופירוט הדברים.

פרק ט' "מי שהיה"

דף צב/ב

משנה - על מי מוטל לעשות פסח שני, ומה הבדל בין מי שהיה טמא לבין מי שהיה בדרך רחוקה, אם לא עשו.

גמרא - דיון בשאלה אם שחטו וזרקו על מי שהיה בדרך רחוקה, והגיע לקראת אכילת הקרבן, האם הירצה עליו? מחלוקת בין רב נחמן לבין רב ששת. ונימוקיהם.

גמרא - בירור מדוע נזכרה "התמורה" בהלכה ולא די היה באומרו "הפסח". וכן הסברי רבא ור' זירא לפירושו של ר"ע במשנה.

ב' 22 - בדבר המשנה על מי שאבד פסחו ולאחר שהפריש פסח אחר נמצא הראשון. דיון בין רבא ואבבי לעניין זמן המציאה (לפני או אחרי השחיטה) בשתי מסורות.

דף צ"א

ג' 6 - שמואל קבע כלל בקדשים, בו הוא משווה חטאת לפסח, במקרה שאבד הקרבן ונמצא. ר' יוחנן חולק עליו ורב יוסף מקשה עליו ממקורות אחרים, ועל כך דיון להבנת הכלל של שמואל ובאילו מקרים וכדעת מי.

דף צ"ב

משנה - דין המפריש קרבן פסח שאיננו ראוי, כגון נקבה או כבש בן שנתיים. וכן דין הקרבן שהופרש ומתו בעליו לפני ההקרבה.

דף צ"ג

גמרא - שלש מסקנות מהדין הראשון של המשנה.

ב' 6 - תוספתא על דין פסח שמתו בעליו, וכיצד לנהוג אם בנו היה ממונה עליו או לא. וכן דיון בהבנת התוספתא ולפי מי היא פוסקת – דעות רבות.

משנה - מה דין קרבן הפסח שנתערב בין שאר קרבנות, ודברי ר' שמעון במקרה שנתערבו בבכורות.

דף צ"ד

גמרא - קושייא על דעת ר"ש ותירוץ המסביר את שיטתו. וכן מבוארת דעת חכמים בנושא פסח שנתערב בבכורות.

משנה - שני נושאים: 1. חבורה שאבד הפסח שלה, ואמרו לא' מהם לצאת ולשחוט גם עליהם, והם עצמם גם שחטו. כיצד יש לנהוג בתנאים השונים. 2. שתי חבורות (או יותר) שנתערבו פסחיהן, כיצד ינהגו - מה הדין אם שני בודדים נתערבו פסחיהם זה בזה.

גמרא - תוספתא המביאה מוסר השכל מאחד דיני המשנה.

דף צ"ה

ב' 3 - דיון, אם המשנה כדעת רבי יהודה בעניין שניים שנתערבו פסחיהם. לכאורה נראה שלא כרבי

ב' 24 - דרשת הפסוק: "ככל חוקת הפסח..." ללימוד הלכות של פסח שני מפסח ראשון. והן על מצוות שבגופו של פסח.

דף צ"ו

ג' 9 - על ההבדל בין פסח ראשון לשני באמירת ההלל, מבררים מהו המקור והטעם לדין זה.

ד' 12 - במשנה נאמר שפסח שני, כמו הראשון, דוחה את השבת. ונמצא בברייתא כרבי יהודה שסובר שדוחה גם את הטומאה, והסבר המחלוקת בינו לחכמים בנדון וטעמיהם. ודיון בשיטת רבי יהודה לעניין פסח שני אם טעון לינה.

משנה - הלכה, פסח שבא בטומאה (שרוב הציבור היה טמא טומאת מת) אסור שיאכלו ממנו אלה הטמאים בטומאה אחרת כגון זבים וזבות. ולדעת ר"א זבין וזבות וכו' אף פטורים מביאת מקדש.

גמרא - ברייתא ובה דין המשנה לגבי זבין וזבות וכו' והסימוכין בפסוק.

ב' 45 - בעניין טמאי מת שמותרים להכנס לעזרה ונכנסו גם להיכל בפסח. דיון בשאלה העקרונית האם כיון שהותר להם להכנס לחלק מהמקדש - מותר הכל, או רק מה שמותר מותר. שתי תשובות סותרות בשם רבא.

ג' 53 - בירור, טמאי מת בפסח הבא בטומאה, שאכלו מאימורי הקרבן בטומאה, האם כיון שהותר להם הבשר בטומאה הותרו גם האימורין, או לא. ותשובת רבא שכן.

דף צ"ז

ד' 9 - בירור מה עשו באימורי פסח מצרים.

משנה - ההבדלים בין פסח מצרים לפסח דורות.

גמרא - מבררים מניין (במקורות) ההבדלים הנזכרים במשנה, ודנים על עניינים אחרים שלא נכללו ברשימה.

ב' 49 - מבררים למה הכוונה בסיפא של המשנה: "ופסח דורות נוהג כל שבעה". והיא שהכוונה לאיסור חמץ, ולשם כך נעשה שינוי בנוסח המשנה.

דף צ"ח

משנה - הסברו של ר"ע לשני הדינים ששמע ר' יהושע, שנראים כסותרים, והם: "שתמורת פסח קריבה" ו"תמורת פסח אינה קריבה".

מסכת פסחים

קיט

בשמים. שתי מסורות על מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בעניין.

ח' 26 - מנהגו של רבא לברך הגפן על כוס ראשונה, ושוב ברך הגפן על כוס של ברכת המזון. בירור מקור מנהג זה ואם אין סתירה לדעות ומנהגי חכמים אחרים.

דף קג/ב

ט' 16 - מספר הלכות בדיני הבדלה, עפ"י מה שנהג רבא, והסבריו.

דף קד/א

י' 13 - דיון ב"הבדלות" ("בין ישראל לעמים וכו'") שבנוסח ההבדלה, מספרן, מקורן ומה נוסח חתימת הברכה.

דף קד/ב

י"א 1 - מנהגו של עולא בסיום ברכת ההבדלה (ללא חתימה). קושיא עליו מכללי הברכות, ותשובתו.

דף קה/א

י"ב 3 - דעת רב שהשבת נקבעת מעצמה בכניסתה, אבל לא לעניין הבדלה. ובירור לאלו דברים אין צריך להפסיק בסעודה.

י"ג 22 - דין מי שלא קידש בליל שבת, האם יכול לשלם זאת ביום. כבוד היום של השבת גדול מכבוד הלילה, אולם קידוש לילה גדול משל היום. ועיון במה שמסתעף מנושאים אלה עפ"י מקורות שונים, כגון "חביבה מצווה בשעתה" ועוד.

דף קו/א

י"ד 8 - המקור בפסוקים לחובת "קידוש" בליל שבת וביומו, ומה נוסח הקידוש ביום, ומעשה ברב אשי.

ט"ו 24 - מי שלא הבדיל במוצש"ק יכול להבדיל עד יום ג', אך בלי ברכת מאורי האש.

ט"ז 32 - על מה מקדשים - יין או פת. בירור דעת רב.

דף קו/ב

י"ז 6 - דינו של האוכל לפני הקידוש, והאוכל לפני ההבדלה. בירור דעותיהם של רב ושמואל. וכן דיון במי שלא קידש או לא הבדיל, עד מתי יוכל לעשות זאת. וכן תיאור מקרים שהיו לאמימר ומה למדו מהם.

יהודה, אך ר' יוחנן ורב אשי מוכיחים שמשנתנו כרבי יהודה ומסבירים.

פרק י' "ערבי פסחים"

דף צט/ב

משנה - הלכות: שאין לאכול בערב פסח מחצות היום. שהאכילה בליל פסח בדרך הסיבה, ואפילו העניים. וכי יש לדאוג לעניים שלא יפחתו להם מארבע כוסות.

גמרא - דיון, מה חידוש יש במשנה, שהרי הוא הדין בשבתות וכו', כפי שנאמר בבבלי. שתי תשובות ודיון בהן.

דף ק/א

ב' 22 - בהמשך לקביעת ההלכה כר' יוסי, שאין מפסיקים את הסעודה עם כניסת השבת, מראים סתירה מדברי שמואל. ועל כך דנים ומיישבים את הסתירה.

דף ק/ב

ג' 12 - בקשר לקידוש ליל שבת, שנזכר למעלה, מובאת מחלוקת רב ושמואל אם יוצאים ידי חובה בקידוש בבית הכנסת. מבררים שמהות המחלוקת היא אם יש קידוש שלא במקום סעודה. ודנים בעוד עניינים הקשורים לנושא.

דף קא/ב

ד' 3 - דיון בשתי הלכות שאמר רב חיסדא: 1. מה שאמרו לחזור ולברך, בשינוי מקום, מדובר שהשינוי היה מבית לבית אבל באותו בית - לא. 2. כשאמרו לחזור ולברך זה רק בדברים שאין צורך לברך עליהם במקומם.

דף קב/א

ה' 28 - מחלוקת רבי יהודה ור' יוסי אם מפסיקים בסעודה שנמשכה עד כניסת השבת לצורך קידוש, או לא. ודיון בעניין "קידוש" על כוס אחת וברכת המזון על כוס שנייה - מדוע צריך שתי כוסות.

דף קב/ב

ו' 19 - הדעות השונות בסדר הברכות של קידוש ליל יו"ט שחל במוצש"ק, ופסק הלכה כרב: יקנה"ז.

דף קג/א

ז' 12 - דיון על סדר הברכות בהבדלה, האם נר לפני

דף קז/א

י"ח 21 - על מה מקדשים, ומה אם אין יין, ועניין "חמר מדינא", ודברי חכמים על השיכר, ושאר דיני "קידוש".

י"ט 43 - בירור מה כוונת המשנה ב"סמוך למנחה", האם למנחה גדולה או קטנה. ואגב, ציון הטעם להלכה זו ועיון בצדדים שונים של העניין.

דף קח/א

כ' 16 - מהלכות הסיבה בסעודת ליל הסדר, מי חייב ומי פטור, מהי הסיבה ובאילו קטעים של הסעודה וקריאת ההגדה.

כ"א 43 - חובה הנשים בארבע כוסות ושאר דינים הקשורים לכוסות וליין. ומה הדברים שנהגו חכמים כדי לשתף את הקטנים בליל הסדר.

דף קט/א

כ"ב 10 - על מצוות "ושמחת בחגיך", מי חייב לשמח את מי ובמה.

כ"ג 21 - בקשר למידת "רביעית", לעניין ארבע כוסות יין ועוד, מוזכרים כלי מדידה שהיו בציפורי ובטבריה. ואופן החישוב של כמויות נוזל, כגון שיעור מקווה.

דף קט/ב

כ"ד 8 - בעניין ארבע כוסות הנזכר במשנה, בא בירור ודיון על הסיכון שיש בדברים הנעשים בזוגות, ומדוע התירו זאת בפסח. וכן הדרכים הסגוליות להינצל מסכנת ה"זוגות" ועוד בענייני סכנות אחרות.

דף קיא/א

כ"ה 22 - כיון שדובר בענייני זוגות, שדים, סגולות וכשפים, מובאים עוד דברים בעלי מאפיינים כאלה.

דף קיב/א

כ"ו 27 - בהקשר לדברי המשנה, שיש לתת לעני ארבע כוסות, מביאים את דברי ר"ע: "עשה שבתך חול וכו'" ומסבירים שגם לדעתו יש לספק לעני לפחות ארבע כוסות. ומכאן שורה ארוכה של צוואות להנהגה, בשם ר"ע ואחרים, ובכללם דברים מתחום הסגולי.

דף קיד/א

משנה - סדר הקידוש בליל פסח, מחלוקת: בית-שמאי: מברך על היום ואחר כך על היין. בית-הלל: על היין ואח"כ על היום.

גמרא - תוספתא ובה המחלוקת שבמשנה ושני נימוקים לכל דעה, וכן פסיקת ההלכה כבית-הלל ומדוע.

משנה - סדר הדברים לאחר הקידוש בליל פסח: טיבול ראשון של ירקות בחזרת. ובהמשך מצה, חזרת, חרוסת ושני תבשילים. ומחלוקת אם החזרת מצווה.

דף קיד/ב

גמרא - דיון בטעם לצורך בשני טיבולים של ירקות: האם משום שמצוות צריכות כוונה או כדי לשנות מהרגיל, ולעורר את הילדים לשאול. המסקנה היא שזו מחלוקת תנאים.

כ' 24 - בירור מהם שני התבשילים הנזכרים במשנה. על כך ניתנו ארבע תשובות. ואגב, מתשובתו של רב הונא, שהם סילקא וארוזה, למדים שאין מקבלים את דעת ר' יוחנן בן נורי שאורז הוא מין דגן העשוי להיות חמץ.

ג' 34 - מחלוקת ר' הונא ור' חסדא כיצד יש לנהוג בברכות על הירק והמרור, כאשר יש לו רק חסה. ונפסקה הלכה כרב חסדא.

דף קטו/א

ד' 8 - דיון אם מותר לכרוך המצה והמרור ולאוכלם יחד, האם אין בזה ביטול מצוות מצה ע"י המרור (שטעמו חזק יותר), וכיצד נוהגים.

ה' 32 - דיון בצורך לטבול את ירקות המרור במשקה (חרוסת) ומדוע פעמיים.

דף קטו/ב

ו' 19 - דיני ליל פסח, אופן אכילת מצה ומרור כדי לצאת ידי-חובה, ומנהג עקירת השלחן. ודברי שמואל בעניין "לחם עוני" ועל שום מה נקרא כך.

דף קטז/א

ז' 3 - בהקשר למחלוקת במשנה אם החרוסת מצווה או לא - בירור דעת ר"א שזו מצווה, ובמה היא מצווה.

משנה - פרטים על שאלות הבן: "מה נשתנה", ותשובת האב.

גמרא - ברייתא בעניין מי יכול לשאול את הקושיות. דיון בנוסח הנכון של השאלה על ההטבלה. ומחלוקת רב ושמואל מהיכן "מתחילים בגנות".

ד' 30 - בירור הטעם לאמירת כל פרקי ה"הלל", ולא להסתפק ב"הלל הגדול". ואגב, מדרשי-אגדה על פסוקים מן ה"הלל", וכן מדברי ר' ישמעאל בשם אביו על פסוקים שונים..

דף קיט/א

ה' 13 - מדרש אגדה על אוצרות מצרים, שליקט יוסף, וגלגולם עד רומי. וכן על עושרו של קורח שהיה מאוצרות מצרים.

ו' 32 - מדרש פסוקים על אחד מפרקי ההלל (ק"ח). שכל פסוק בו נאמר ע"י אישיות אחרת.

ז' 37 - על אופן אמירת ההלל, לפי המנהגים השונים, כפל הפסוקים, הברכות לפני ואחרי ועוד.

דף קיט/ב

ח' 13 - דרשה על הפסוק: "ויגדל הילד ויגמל" המתארת את הסעודה שעתיד ה' לעשות לצדיקים, ומי ראוי לברך בה על הכוס.

משנה - הלכה: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

גמרא - דעות שונות להסברת המשנה. ודברי רב יהודה בשם שמואל שגם אחר המצה אין מפטירין ודין בדבריו.

דף קכ/א

ב' 16 - מחלוקת רבא ור' אחא בר יעקב על מצוות אכילת מצה ומרור בזמן הזה, אם מדאורייתא או מדרבנן.

משנה - מה הדין אם הסועדים בליל הפסח, או חלקם, ישנו או נמנמו תוך הסעודה. וכן הדין שבשר הפסח, כמו ה"פיגול" וה"נותר", מטמאים את הידיים אחר חצות.

דף קכ/ב

גמרא - בירור מהו "נתנמנמו" שבדברי ר' יוסי.

ב' 11 - על דין המשנה, שהפסח אחר חצות מטמא הידיים, מובא המקור במחלוקת רבי אלעזר בן עזריה ור"ע אם זמן אכילת המצה עד חצות או עד הבוקר. ודין בנושא ובנספח לו.

ג' 35 - על הפיגול והנותר שמטמאים הידיים, מובאים הטעמים והשיעורים, בשם רב חסדא ורב הונא.

דף קכא/א

משנה - מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע, על הברכות הנאמרות על קרבן פסח ועל זבח השלמים.

גמרא - הסבר מהות המחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע במשנה.

משנה - על הדברים הנאמרים בליל הסדר - דעות שונות.

דף קטז/ב

גמרא - הערות של רבא על הנוסח: "ואותנו הוציא משם", ובעניין הגבהת המצה והמרור.

ב' 26 - דיון בחובת הסומא לומר ה"הגדה", ובירור אם "מצה" בזמן הזה דאורייתא.

ג' 35 - על הנאמר במשנה: "ונאמר לפניו הללויה", דנים במלה "הללויה" אם היא שתי מלים. וכעין זה במלים אחרות הדומות לה במבנה.

דף קיז/א

ד' 15 - דיון מי התקין ואמר את ה"הלל" ואת השירים והתשבחות שבתהלים ועל מי הם מכוונים. על השראת השכינה באמירתם, וכי היא באה מתוך שמחה של מצוה. הערת רב שכן בלימוד הלכה, ומסבירים.

ה' 20 - הדעות השונות בדבר פרקי ה"הלל", מי אמרם ולא יזו עת.

ו' 49 - דיון במלה "הללויה" שבפרקי ה"הלל", אם היא פתיחה לפרק, או סיומו של הפרק - שתי דעות, ומבררים אם זו מחלוקת תנאים.

דף קיז/ב

ז' 15 - דברי רבא על הנאמר במשנה: "וחותם בגאולה", כי יש הבדל בין החתימה ונוסחה בהלל וק"ש בלשון עבר: "גאל ישראל", לבין הנוסח בתפילה: "גואל ישראל" בהווה. ואגב, עוד דוגמאות לשינויים מעין זה. כמו כן מובא המקור להזכרת האבות ודוד המלך בתפילה.

ח' 27 - דעת רבא ודעת זקני פומפדיתא על נוסח חתימת הקידוש והתפילה של שבת ושל יום טוב. הטעמים שלהם וכי נהגו חכמים כזקני פומפדיתא.

משנה - תיאור המשך סדר ליל פסח מכוס שלישי והלאה. וכן דין איסור שתייה בין כוס שלישית לרביעית.

גמרא - דיוקו של רב חנן מן המשנה, ודחייתו על ידי רבא.

ב' 46 - מבררים מהי "ברכת השיר" ומהו ה"הלל הגדול" (פ' קל"ו).

דף קיח/א

ג' 14 - דברי חכמים על קשיי מזונותיו של אדם, ודברים קשים אחרים, וכיצד נלמדים מן הפסוקים.

מסכת יומא

דף ו/ב

ט' 7 - מבררים מדוע מפרישים את הכהן-הגדול מחשש לטומאת אשתו, ולא מחשש טומאת מת. ובדיון על כן מובאות הדעות בדבר "טומאה בציבור" אם הותרה או נדחית, ובעניינים הקשורים לכך, כגון "ריצוי הציץ" ועוד.

דף ח/א

י' 14 - בהמשך לסוגיא הקודמת מובאת מחלוקת בברייתא על ההזאות וזמנן אצל הכהן-הגדול המופרש ליום הכיפורים, ולכהן המופרש לפרה אדומה. מבררים במה המחלוקת, ומספר דעות בדבר.

דף ח/ב

י"א 4 - לדעה שההזאה על הכהן המופרש היא בכל שבעת הימים, מבורר שלמעשה אין זה אפשרי, ואם-כן למה הכוונה.

י"ב 21 - בירור מהי "לשכת פרהדרין", הנזכרת במשנה, ואגב מובאת משנה מ"מסכת דמאי" בה נזכרים הפרהדרין.

דף ט/א

י"ג 8 - כיון שנזכרו הפרהדרין, מובא ההבדל בין הכהנים הגדולים בבית ראשון לבין אלה בבית שני (לפי מספרם).

י"ד 17 - כיון שנזכרו הדברים הרעים של זמן בית-שני, מובאות גם הסיבות לחורבן שילה ולחורבן שני הבתים.

דף ט/ב

ט"ו 36 - דיון בין ר' יוחנן וריש-לקיש על ההבדלים בין דורות בית ראשון לבין בית שני.

דף י/א

ט"ז 2 - כיון שנזכר קודם ש"יפת" הוא "פרס", מבררים את המקור לכך מתוך השמות הנזכרים בחומש בראשית.

י"ז 28 - כיון שנזכרה פרס, מובאים דברי חכמים על פסוקי הנביאים בדבר חורבן פרס בידי רומי, ועל המשך היחסים ביניהם.

פרק א' "שבעת ימים"

דף ב/א

משנה - דין הכנת הכהן הגדול לקראת עבודות יום הכיפורים.

גמרא - מובאת משנה, ממסכת פרה, המתארת את הכנת הכהן לקראת שריפת פרה-אדומה.

ב' 26 - בירור המקור למשנתנו (ולמשנה בעניין פרה אדומה). לדעת ר' יוחנן הוא מן הפסוק בעניין "ימי המילואים" לקראת חנוכת המשכן במדבר. ודיון מפורט על כך בקושיות ותירוצים.

דף ג/ב

ג' 45 - ריש-לקיש חולק על ר' יוחנן, וסובר שמקור משנתנו הוא מפרישתו של משה רבינו בהר סיני. ודיון בזה מול שיטת ר' יוחנן.

דף ד/א

ד' 10 - ברייתות לסיוע לדעת ר' יוחנן וכן לדעת ריש-לקיש, בעניין מקור ההלכה במשנה.

דף ד/ב

ה' 10 - בירור מהות המחלוקת, שנזכרה בברייתא הקודמת, בין ר' יוסי הגלילי לבין ר"ע. על דברי ר"ע בברייתא מובאות מספר הערות לסיוע, ותיאור דיבור ה' אל משה בסיני ובאהל מועד.

ו' 41 - לפי שיטת ר' יוחנן, שמשנתנו מסתמכת על "ימי המילואים", מתבררת המחלוקת בין ר' יוחנן ור' חנינא בשאלה אם כל האמור ב"מילואים" מעכב גם ביום הכיפורים. ובירור מה ההבדל המעשי בין הדעות, הסימוכין לשתי הדעות ועוד עניינים הקשורים לנושא..

דף ה/ב

ז' 19 - אגב הזכרת ימי המילואים, מבררים מהו הסדר בו הולבשו אהרון ובניו באותם ימים, ושתי דעות בדבר.

דף ו/א

ח' 8 - דיון על טעם הפרשתו של הכהן-הגדול מאשתו, ולפי אילו הלכות נידה הפרשה זו.

כשהוא "אונן", והסבר דעת רבי יהודה שאמר שאינו אוכל כל אותו היום.

דף יד/א

משנה – הלכה - בשבעת ימי הפרישה של הכהן- הגדול היה עושה בעבודות המקדש, כדי להתרגל לסדר העבודה ביום הכיפורים, וכי בשאר ימות השנה יש לו זכות קדימה בכל.

גמרא – בירור דין המשנה שנראה סותר את הדין שהיו מזין על הכהן הגדול מי חטאת, כיון שייתכן שהיה טמא, וכיצד איפוא עשה בעבודות המקדש. על כך שתי תשובות: של רב חסדא (ודיון בה) ושל אביי. תוך כך מתבהרת גם המחלוקת בין ר"ע וחכמים בדין מי פרה-אדומה.

דף יד/ב

ב' 3 - מן המשנה מובן שהקטורת קודמת ל"הטבת הנרות". דבר זה נמצא בסתירה לנאמר ב"מסכת תמיד" ו"מסכת יומא". וכן דיון בהצעות אביי ורב פפא ליישוב הדברים.

דף טו/א

ג' 27 - דיון בגוף המחלוקת בין חכמים לבין ר"ש איש המצפה, בדבר הזאת הדם של קורבן התמיד, ובעיקר בירור שיטת ר"ש.

דף טו/ב

ד' 19 - בדבר מקום הלשכות השונות במקדש, נמצאת סתירה בין הנאמר ב"מסכת תמיד" לנאמר ב"מסכת מידות". נערך דיון נרחב בעניין, עם נסיונות יישוב ההבדלים בין הדעות השונות ועוד.

דף יז/ב

ה' 9 - ברייתא המתארת את הנאמר בסיפא של משנתנו: ש"כהן-גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש". וכן מובאת מחלוקת חכמים ורבי יהודה בדבר אופן חלוקת "לחם התמיד".

דף יח/א

משנה - דין ההכנות של הכהן-הגדול בערב יום הכיפורים: זקני בית-דין מלמדים אותו, או מזכירים לו, את אשר עליו לקרוא. מרגילים אותו בראיית בהמות הקורבנות, וכן מונעים ממנו מאכל, כדי שלא יישן.

גמרא - בירור עצם האפשרות שהזקנים ילמדו את הכהן-הגדול, כנזכר במשנה, מוסבר שהיה זה ייתכן

י"ח 41 - בעניין לשכת פרהדרין, מובאת משנה מן הירושלמי, על מחלוקת חכמים ורבי יהודה בדבר קביעת מזוזות בלשכה זו ובאחרות. ודיון בנושא.

דף יא/א

י"ט 6 - דיונים בהלכות מזוזה, וכן על חובת מזוזה בשערי ערים, ואימתי הם פטורים.

כ' 26 - דיון בחובת מזוזה בבית-התבן, הבקר, העצים והאוצרות, שיש ברייתות סותרות בעניין. ובהמשך עוד בעניין מזוזה במקומות שונים.

דף יא/ב

כ"א 10 - בתים הפטורים ממזוזה, ודין השערים בצורת כיפה, לפי הדעות השונות.

כ"ב 24 - בירור משמעות המלה "ביתך" לעניין הצד של קביעת המזוזה, שלא באה למעט בית נשים ובית הציבור, והסבר למה היא באה.

כ"ג 31 - ברייתא בעניין נגעי בתים, מקבילה לברייתא הקודמת, בדרשת הפסוק "ובא אשר לו הבית". מחלוקת רבי מאיר ורבא, לאילו בתים הכוונה.

דף יב/א

כ"ד 1 - בעניין נגעים בבתי כנסת שבכרכים, מובאת ברייתא ובה מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ובירור מהות המחלוקת בהקשר לחלוקת ירושלים לשבטים. וכך דיון לגבי בתי-כנסת שבכפרים.

כ"ה 33 - בירור, כיצד הכהן, המחליף את הכהן-הגדול, נכנס לתפקיד החדש. מספר דעות בדבר.

דף יב/ב

כ"ו 4 - כיון שנזכר האבנט של הכהן, מובאת המחלוקת בין רבי לבין ר"א בר"ש, על ההבדל בין אבנטו של כהן-הגדול לזה של כהן הדיוט.

כ"ז 31 - דיון, עפ"י התוספתא, במעמדו של הכהן המחליף, במקרה שחזר הכהן-הגדול הראשון לעבודתו. מחלוקת רבי מאיר ור' יוסי.

דף יג/א

כ"ח 5 - דיון במחלוקת בין חכמים ורבי יהודה במשנה, בדבר התקנת אישה אחרת. מהות המחלוקת וכיצד לדעת רבי יהודה ניתן להכין אישה אחרת לכהן-הגדול.

דף יג/ב

כ"ט 24 - ברייתא בעניין עבודתו של הכהן-הגדול

דף כ/ב

ב' 11 - הסברים ל"קריאת הגבר", הנזכרת במשנה: רב אומר שזה קול הכרוז של הממונה. ר' שילא אומר - קול התרנגול. וברייתות המסייעות לשתי הדעות. אגב, תיאורים שונים של קולות בעולם ובבית-המקדש.

דף כא/א

ג' 6 - בהקשר לנאמר במשנה על עולי הרגל, מוזכר הנס שהיו "משתחוין רווחים". וכן שאר הניסים שהיו במקדש, עם דיון על דבר מספרם.

דף כא/ב

ד' 15 - דיון מיוחד על אש המערכה ובניסים שחלו בה, לפי המקורות השונים. ואגב תיאור סוגי האש בעולם.

ה' 31 - בדבר הנס של עשן המערכה, שלא זו ממקומו, מראים סתירה ממקור אחר, ומיישבים אותה. וכן דנים בסתירה מן המקורות השונים על טיב ה"רוחות", ומתמצים.

פרק ב' "בראשונה"

דף כב/א

משנה - האופנים בהם זכו הכהנים בעבודות המקדש, עד שנקבע ה"פיס" (הגרלה).

גמרא - תיאור הסיבות לקביעת הפיס לתרומת הדשן, רק מאוחר יותר לזמן קביעת הפיס להקרבת איברים ופדרים.

ב' 36 - בירור, כי ארבע אמות, שנזכרו במשנה לעניין תחרות הריצה, הן אלה הסמוכות למזבח, ולא ברור אם הן כוללות את שתי האמות הנכנסות בשיפוע המזבח.

דף כב/ב

ג' 2 - הנאמר במשנה: "הוציאו אצבעותיכם וכו'" מעלה את השאלה על ספירת האנשים עצמם, ומביאים את המקורות לאיסור ספירת אנשים, לפי הדעות השונות.

ד' 25 - אחר שנזכר המפקד של שאול את העם מובא המשך אותו הפסוק, ומתוך כך דנים בחטאו של שאול וירידתו מגדולתו. וכן בהבדל בינו לבין דוד, וחסאי דוד.

בבית-שני, כאשר נתמנו כהנים-גדולים שאינם מלומדים.

ב' 23 - הסבר, מדוע לא נזכר במשנה שהעבירו לפני הכהן-הגדול גם "שעירים", כפי שנזכר בתוספתא.

ג' 29 - ברייתא המפרטת את הנאמר במשנה לגבי המאכלים של הכהן-הגדול בערב יום הכיפורים. ועוד מקורות אחרים בעניין מאכלים הגורמים לידי טומאת קרי. כן מתואר מנהגם של רב ושל רב נחמן לשאת אשה במקומות שהגיעו אליהם, וטעמם.

דף יח/ב

משנה - השבעת הכהן-הגדול ע"י זקני כהונה, וכיצד נהגו לעסוק עמו בקריאה ולימוד במשך הלילה.

דף יט/א

גמרא - במשנה נאמר שהעלו את הכהן-הגדול לבית אבטינס, ומבארים כי שם לימדוהו הלכות "חפינה של הקטורת". ואגב כך, מובאת המשנה מ"מסכת מידות" על כל הלשכות והשערים שבעזרה, מקומותיהם ותפקידם. וכן דיון על מקום לשכותיו של הכהן-הגדול.

ב' 32 - דיון בנוסח הנזכר במשנה: "ואתה שלוחנו וכו'", שהוא סותר את ההלכה שהכהן הוא "שליח שמים". ויישוב הדבר.

דף יט/ב

ג' 4 - הסבר על הנאמר במשנה שהיו בוכים, ומשום מה. וסיפור מקרה בכהן-הגדול צדוקי.

ד' 22 - בהקשר לשם "ר' זכריה בן קבוטל", במשנה, מסופר על רב חנן שאמר "קפוטל" ורב רמז לו לתקן "קבוטל". וכיון שהיה זה בזמן שקרא ק"ש, דנים בהלכות דיבור ורמיזה בזמן ק"ש.

משנה - דרכים למניעת הרדמותו של הכהן-הגדול.

גמרא - הסבר ופירוט לנאמר במשנה. וכן תיאור מנהגי ישראל, גם מחוץ למקדש, באותו לילה.

דף כ/א

משנה - זמן עבודת שחרית בבית המקדש - בתרומת הדשן - מתחיל ב"קריאת הגבר". בליל כיפור - מחצות, וברגלים - מ"אשמורה ראשונה".

גמרא - סתירה ממשנתנו למשנה ב"מסכת זבחים", שם נאמר שתרומת הדשן בחצות. ויישוב הסתירה.

קרב", והבאת דעות אחרות בנושא מן התוספתא, ודיון על חלק מן הדברים.

דף כו/א

משנה - הפיס השלישי והרביעי, מי משתתף בו ולאילו תפקידים.

גמרא - תיאור סגולתה של "עבודת הקטורת", והיא הסיבה מדוע השתתפו בפיס רק כהנים חדשים. אגב, דברי רבא על מוצאם השבטי של מורי הוראה בישראל.

ב' 18 - דיון בדברי ר' יוחנן, שלא היו מפייסין על תמיד של בין הערביים.

ג' 31 - דעת ראב"י (בניגוד למשנה), שלא היה פיס על: "מי מעלה את האיברים מן הכבש למזבח", וטעם המחלוקת שלהם. כן בירור שראב"י חולק על דעת רבי יהודה.

דף כו/ב

משנה - מספר הכהנים המשתתפים בקורבן התמיד, לפי המועדים השונים.

גמרא - מאמר שניסוך המים בחג היה רק בתמיד של שחר וראיה ממשנתנו ומשנה במסכת סוכה.

ב' 18 - ברייתא בשם רשב"י ש"שני גזירי עצים" היו באים לתמיד של בין הערביים, והראייה מן הפסוק.

ג' 30 - הסתירה במקורות לגבי מספר הכהנים הזוכים בפיס, וההסבר שזו מחלוקת ראב"י ורבי יהודה.

משנה - מספר הכהנים המקריבים את איברי עולת האיל ועולת הפר, שהם עולות ציבור. וכי בקרבן יחיד אפשר גם בכהן אחד את הכל. וכן שדין הפשט וניתוח שווה בכולם.

גמרא - תוספתא המביאה את סוף משנתנו, שעולות ציבור ויחיד שוות לעניין הפשט וניתוח, זאת בכך שאפשריים בזר. מביאים ראיות מן הפסוקים ודנים בהם.

דף כז/ב

ב' 1 - דברי ר' אסי בשם ר' יוחנן, על הזר שעשה עבודה בעצי המערכה, שחייב. מקשים על דבריו, ומביאים ארבע מסורות של דברי ר' יוחנן, ומקשים ודנים עליהם.

ה' 41 - עוד על מידותיו של שאול, ועל מה נענש. ומתוך כך דנים במידות של תלמיד-חכם, בירור אימתי חל עליו איסור נקימה ונטירה.

דף כג/א

ו' 17 - דיון על האמור במשנה בדבר הוצאת האצבעות לספירה, ההסבר לכך ויישוב הסתירה למקורות אחרים. כן מבררים משמעות המילה "פקיע".

ז' 36 - בהקשר לסיפור במשנה על שניים שרצו על הכבש, מובא סיפור דומה, שסופו היה מוות של אחד. ודיון במקרה.

דף כג/ב

ח' 12 - ברייתא בעניין הוצאת הדשן (הנוכרת במשנתנו) ובה מחלוקת חכמים ור"א. וכן דיון בין ר' יוחנן וריש-לקיש לבירור במה הם חולקים ובמה לא. ועוד.

דף כד/א

ט' 8 - בירור מהו שיעור תרומת-הדשן, לקיום המצווה.

י' 13 - מחלוקת רב ולוי, אם תרומת הדשן בכלל המלאכות שזר חייב עליהן מיתה. דיון בצדדי הנושא וראיות מברייתות לכל צד.

דף כד/ב

י"א 35 - בירור הטעם לעריכת מספר פייסות, ולאחר מכן באה מחלוקת בין רב נחמן ורב ששת על בגדי הכהנים בזמן הפיס (בגדי קודש או חול) ולבסוף תיאור הפיס והמקום בו נערך.

דף כה/א

משנה - על אילו תפקידים נערך הפיס השני, וכיצד נחלקו איברי התמיד בין הזוכים להעלותו לכבש.

גמרא - דיון בשאלה: האם ערכו פייס לכל דבר ודבר, או פיס אחד על כל התפקידים? ולמסקנה - פיס אחד לכל, כמפורש בברייתא.

דף כה/ב

ב' 11 - דיון בשאלה מי מקבל את הדם המיועד לזריקה, השוחט או הזורק. והמסקנה שהוא הזורק.

ג' 23 - פירוט לנאמר במשנה: "דרך הילוכו היה

מכאן הסיק אביי על גובה עין עיטם והוכחת דברו.

דף לא/ב

ג' 4 - בדבר הסדין, הנזכר במשנה, מובא הטעם לכך שהיה עשוי מבגדי בוץ.

משנה - תיאור סדר הפעולות הראשונות ביום, מהטבילה עד סוף הקרבת תמיד של שחר. וכן הערות בדבר זמן הקטורת, וחימום מי המקווה.

גמרא - לעניין "עשרת הקידושין", נמצא שאין המשנה כדעת רבי מאיר לעניין זמן הקידושין ומספרם. נסיון של רב פפא ליישב את ההבדל, ונדחה.

דף לב/א

ב' 3 - הסבר לכך שהפסוק: "ובא אהרון וכו'", העוסק בהוצאת הכף, לא נכתב במקום הנכון לפי סדר העבודה, והראיה ממשנתנו.

ג' 10 - ברייתא על הסימוכין לחמש טבילות ועשר קידושין. דעות ר"י ורבי ודין בהן.

דף לב/ב

ד' 42 - הסבר לביטוי "קרצו" שבמשנה, שהכוונה לשחיטה. וכן בירור כי השחיטה צריכה להעשות בחיתוך שני הסימנים (או רובם), ומה עניין ה"מירוק".

דף לג/א

ה' 3 - סדר העבודות בבית-המקדש, לפי אביי בשיטת אבא שאול.

ו' 17 - מכאן בירור המקורות והטעמים לסדר האמור, ותחילה על סדר מערכות העצים על המזבח.

ז' 41 - הסברי אביי ורבא לקביעת דישון מזבח הפנימי לפני הטבת חמש נרות.

דף לג/ב

ח' 9 - הסימוכין ל: הטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד והוא קודם להטבת שתי נרות, ודין בכך.

ט' 41 - הסימוכין לסדר: קטורת, איברים, מנחה, חביתין ונסכים.

דף לד/א

י' 4 - דיון בעניין המוספין שלפני הבזיכין, שכן יש ברייתא הקובעת סדר הפוך. והתירוץ, שזו אכן מחלוקת תנאים, כל אחד ונימוקו.

פרק ג' "אמר להם הממונה"

דף כח/א

משנה - אופן קביעת זמן שחיטת תמיד של שחר, והסיבה. ודין טבילה למיסך רגליו, ורחיצת ידיים למטיל מימיו.

דף כח/ב

גמרא - ברייתא עם דעות שונות של חכמים בדבר נוסח ההודעה על זמן "עלות השחר". ודין על דעת ריב"ב.

ב' 8 - דברי רב ספרא, על קביעתו של אברהם את זמן תפילת מנחה שלו. דיון בשאלה אם ניתן ללמוד מן האבות דברי הלכה, ועוד. אגב, תיאור גדלותו של אברהם ושל האבות בכלל ועיסוקם בתורה וקיום מצוות.

ג' 37 - בירור, מי שאל ומי השיב: "הן" בקביעת זמן "הארת המזרח", הנאמרת במשנה.

ד' 42 - דיון באירוע שנזכר במשנה, שדימו את אור הלבנה כאור החמה. מבררים כיצד באו לידי הטעות, ואגב מובאים דברי מדרש רבים הקשורים לנושא.

דף כט/א

ה' 24 - ביאור דבר הטעות באור הלבנה. ואגב, מוסיף אבוה דר' אבין כי כמו ששרפו את התמיד שנשחט לפני עלות השחר, כן יש לשרוף גם את קמיצת המנחה ומליקת העוף אם נעשו בלילה. על זאת בא דיון רחב בהשוואה למקורות אחרים.

דף כט/ב

ו' - הסבר הטעם לכלל שבמשנה, על נטילת ידיים לאחר עשיית הצרכים. תוך כך מובאים עוד דברי הלכה גם בקשר לצואה, לעניין ק"ש וכן לעניין היוצא וחוזר לסעודה.

דף ל/א

משנה - הלכה בדבר הטבילה לעבודה בעזרה, וטבילות הכהן-הגדול ביום כיפור.

גמרא - הטעמים על החובה לטבול לכל הנכנס לעבודה בעזרה, טעם אחד ע"י בן זומא, ואחד ע"י ר' יהודה. ובא דיון על ההבדלים הנובעים למעשה בין הטעמים. ואגב, דיון ובירור נושאים הקרובים לעניין.

דף לא/א

ב' 14 - ברייתא המקבילה למשנה, בעניין הטבילות והקידוש של הכהן-הגדול, עם ציון מקום הטבילה.

דף לז/א

משנה - מקום עמידת הכהן-הגדול והקלפי להגרלת השעירים, ואגב דברי שבח לאלה שעשו דברים לבית-המקדש, ופירוטם.

גמרא - בירור לפי איזו שיטה נאמר במשנה שהקלפי היתה בצפון המזבח.

ב' 31 - דיון על הנאמר במשנה, בדבר העומדים מימין ומשמאל לכהן-הגדול, שנראה כסותר דברי רב יהודה והברייתא, ויישוב הקושי.

ג' 37 - ברייתא המוסיפה על המשנה, שהגורלות (פיתקיות הגורל) אפשר שיהיו מכל חומר, ובלבד שיהיו רק שניים ומאותו חומר. וכן דיון על אופן הבנת הפסוק "ונתן על שני השעירים גורלות וכו'".

ד' 47 - פרטים על תרומותיהם של: בן קטין, מונבז המלך, הלני המלכה וניקנור.

דף לח/א

משנה - משפחות בימי הבית, שנתגנו ע"י חכמים על שלא לימדו את ידיעותיהם בעבודות המקדש.

גמרא - סיפורם של בית גרמו, וידיעתם את מעשה לחם הפנים, על הסיבה שלא רצו ללמד זאת, וכי לבסוף חזרו חכמים והזכירו אותם לשבח.

ב' 27 - סיפורם של בית אבטינס וידיעתם המיוחדת במעשה הקטורת. מדוע לא רצו ללמדה, ולבסוף נאסר ע"י ר"ע לספר בגנותם.

דף לח/ב

ג' 3 - ברייתא על מומחיות "הוגרס בן לוי" בנעימת קולו. ועל בן קמצר במעשה הכתב, וכי רק עליו לא מצאו זכות ונשאר לגנאי.

ד' 12 - דיון על משמעות הפסוק: "ושם רשעים ירקב" לפי ר"א מקושייתו של רבינא. וכן בירור, מניין בתורה ש"זכר צדיק לברכה" ו"שם רשעים ירקב".

ה' 29 - דרשות חכמים על פסוקים בעניין צדיקים ורשעים. והדברים הגורמים להם.

פרק ד' "טרף בקלפי"**דף לט/א**

משנה - תיאור ביצוע ההגרלה על "שני השעירים".

י"א 12 - דיון על סדר הדברים הנזכר במשנה, קטורת ואיברים בשחר ובערב וכו', כדעת מי ומה הסימוכין.

דף לד/ב

י"ב 8 - ברייתא המתארת כיצד היו מחממים את מי המקווה לכהן-הגדול, כנזכר במשנה. ודיון בשאלות ההלכתיות שיש בהנחת עשיות חמות של ברזל בתוך המים, כגון בשאלה אם דבר שאינו מתכוון מותר.

משנה - סדר הטבילה הראשונה של כהן-הגדול ביום הכיפורים בבית הפרווה, לבישת בגדיו, ותיאור ערכם הרב.

דף לה/א

גמרא - בירור פרטים במשנה, מהי "לשכת הפרווה" ומדוע נקראה כך, מדוע הסדין היה של בוך, וכן מדוע צויין ערכם של בגדי הכהן-הגדול, ודיון בזה.

דף לה/ב

ב' 16 - אגב אזכרת שמו של ר"א בן חרסום, מוזכרים גם הלל ויוסף הצדיק, שלמדו תורה והתגברו על ייצרם למרות העוני אצל הלל, העושר אצל ר"א בן חרסום והיופי של יוסף.

משנה - מקום עמידת הכהן-הגדול ופרו, סמיכת ידיו עליו ונוסח הוידוי שאמר.

דף לו/א

גמרא - דיון על מקום ה"צפון" (מקום עמידת הפר) ועל מקום המזבח - לפי איזה תנא המשנה.

ב' 17 - הסבר לאופן עמידת הפר והכהן-הגדול בסמיכתו עליו, וכן פירוט ודיון על איזה עבירות היה מתוודה.

דף לו/ב

ג' 6 - מחלוקת רבי מאיר וחכמים על סדר הדברים בוידוי: רבי מאיר אומר עויתי, פשעתי וחטאתי. חכמים אומרים: חטאתי עויתי פשעתי, על מה הם מסתמכים ופסק הלכה כחכמים.

ד' 34 - ברייתא ובה מדרש הלכה הלמד מהפסוק: "וכיפר בעדו ובעד ביתו", שהכוונה לכפרה ע"י הוידוי בדיבור. וכן מדוע הוידוי מתחיל בנוסח: "אנא ה'" ומה הסימוכין לכך שהיו עונים אחרי הוידוי: "ברוך שם כבוד מלכותו וכו'".

כפשוטם, חלקם נלמדים באופן שניתן לדייק מהם דברים אחרים ובחלקם יש גם מחלוקת תנאים, או אמוראים.

דף מג/ב

ד' 16 - הסבר להבדל בין הוידוי ראשון לבין השני, של הכהן-הגדול, שבשני הוא אומר: "ובני אהרון עם קדושיך".

משנה - תיאור המשך העבודות: שחיטת הפר, נטילת מחתת הקטורת וקידוש ידיו ורגליו. כן ציון ההבדלים בין עבודות אלה בשאר ימות השנה לבין יום-הכיפורים.

גמרא - הסבר המשנה בעניין הקטורת, כדי שלא תהיה בסתירה להוראה: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד". ובירור, על איזה מקום בדיוק מדובר, שלא יהיה שם אדם, ובאיזה זמן.

דף מד/א

ב' 6 - כיון שנאמר לעיל שהקטרה מכפרת, מבררים את הפרטים על פי הפסוקים, וכן על מה מכפרת הקטורת.

ג' 21 - משניות וברייתות הדנות בפרישת הכהנים בשעת ההקטרה, מהיכן פורשים, אימתי ובאילו הקטרות.

דף מד/ב

ד' 8 - דיון, אם ההבדלים בין ההיכל לאולם ובין האולם למזבח, הם הבדלי קדושה מן התורה, ואם קדושת האולם וההיכל היא קדושה אחת.

ה' 20 - הסברים על ההבדלים שהיו בין ה"מחתה" של שאר ימים (מכסף) לזו של יום הכיפורים (מזהב), ומה טעם להם. כן דנים בעניין כמויות הגחלים במחתות, לפי הברייתות השונות. כמו כן מביא ר' חסדא את רשימת שבעת סוגי הזהב, הטעם לשמותיהם, והערת רב אשי על כך.

דף מה/א

ו' 7 - בירור דברי המשנה על הקטורת של יום הכיפורים, שהיתה דקה מן הדקה, מה המקור לכך. וכן כיביום הכיפורים עלה הכהן הגדול באמצע הכבש ורחץ מקיתון של זהב, בשונה משאר הימים - משום כבודו.

ז' 15 - במשנה שלש דעות על מספר מערכות העצים במזבח. בברייתא מובאות עוד דעות, וכן

גמרא - הסבר מדוע "טרף בקלפי", מה גודל הקלפי ומדוע היתה מעץ.

ב' 23 - ברייתא, ובה תיאור שונה של ביצוע ההגדלה. הסבר על מהות המחלוקת בין התנאים ומי הם היו.

ג' 31 - תיאור גדולתו וקדושתו של שמעון הצדיק שהיה כהן-הגדול ארבעים שנה, ועל הניסים שהיו בזמנו, ומה שקרה אחריו. וכן ברייתא על ארבעים שנה שלפני החורבן.

דף לט/ב

ד' 39 - על הנאמר במשנה, שהכהן-הגדול היה מזכיר את שם ה' על הגורל לה', מזכירים את תשע הפעמים האחרות שהוא מזכיר את שם ה', וכי קולו היה נשמע עד יריחו, ואגב על עוד דברים שהגיעו מהמקדש למרחקים.

ה' 48 - דיון נרחב במחלוקת: אם עליית הגורל מתוך הקלפי מעכבת או לא. זאת, תוך הבאת מקורות שונים ודיון בהם ובדברים נספחים. וכן בירור מיוחד של דעת רבי יהודה בנושא.

דף מא/א

ו' 4 - דיון בדברי ר' חסדא שקביעת מטרת הקרבן, כגון איזה בן-יונה לחטאת ואיזה לעולה, יכולה להעשות ע"י הבעלים בזמן הרכישה שלהם, או ע"י הכהן בזמן העשייה. קושיות ממקורות שונים, תירוצים והסברים.

דף מא/ב

משנה - הלכות בדבר הכנת השעיר המשתלח, כולל קשירת לשון של זהורית, והכנת השעיר הנשחט במקומו, וכן ה"סמיכה" ה"וידוי" על הפר, ונוסח הוידוי.

גמרא - בירור שגם לשעיר הנשחט קשרו לשון של זהורית, אך על צווארו. ואגב מוזכרת עוד לשון של זהורית אצל פרה אדומה ואצל מצורע, ודנים בהם - מטרתם, משקלם ועוד.

דף מב/א

ב' 10 - בעניין שחיטת פרה אדומה ופרו של כהן-הגדול, מחלוקת רב ושמואל איזו שחיטה כשרה בזר ואיזו פסולה, ודיון על כך בראיות שונות.

דף מב/ב

ג' 21 - בקשר לסוגיא הקודמת דורש עולא את פסוקי פרשת פרה אדומה. חלקם מתפרשים

שנתפזרה הקטורת מ"מלוא חופניו", האם דומה הדבר לדין הדם שנשפך מהכלי או מהצוואר? ונשארה ב"תיקו".

ט' 23 - דיון בשאלות ר' פפא: האם מחשבה פסולה בחפינת הקטורת - פוסלת, ומה הדין במחשבה פסולה בזמן חתיית הגחלים?

דף מח/ב

י' 2 - דיון בשאלה לרב ששת, בדבר הולכת הדם ביד שמאל, אם היא כשרה.

דף מט/א

י"א 13 - דיון בשאלת רב פפא: חפן כהן אחר ונתן לחופניו של הכהן-הגדול האם כשרה? וכן בשאלתו של רבי יהושע בן לוי: חפן ומת, מהו שיכנס הכהן המחליף עם חפינתו של הראשון?

דף מט/ב

י"ב 11 - דיון בשאלה: מה הדין אם לאחר שחיתת הפר נפטר הכהן-הגדול, האם הכהן המחליף צריך לשחוט פר חדש, או להכנס עם הדם של הפר הקודם? הדעות של החכמים חלוקות בנושא.

דף נ/א

י"ג - בהקשר לשאלה הקודמת דנים בשאלה: האם פרו של הכהן-הגדול היא "חטאת יחיד" או "ציבור"? ראיות שונות לכאן ולכאן.

דף נ/ב

י"ד 4 - דיון בשאלתו של ר"א: האם פר יוה"כ שהביא הכהן-הגדול, ומכפר בו גם על הכהנים, הוא "קרבת יחיד" לעניין שרשאי לעשות "תמורה", או כקרבת ציבור? תחילה מבררים את מהות השאלה, ואחר דנים בה. ולמסקנה - לעניין תמורה הוא כקרבת-ציבור.

דף נא/ב

משנה - תיאור דרכו של הכהן-הגדול אל "קודש הקדשים" עד שמגיע אל בין שתי הפרוכות. וציון דעת ר' יוסי שהיתה רק פרוכת אחת.

גמרא - בירור, שבעצם לא היתה במשנה מחלוקת בין חכמים לר' יוסי, אלא שחכמים דיברו על בית שני ור' יוסי על המשכן.

ב' 23 - מהו הנתיב לדרכו של הכהן-הגדול בהיכל לכיוון "קודש הקדשים", על כך שלש דעות ונימוקיהם.

מובא בירור מהו הנימוק לכל דעה, וכיצד לומדים אותה מן הפסוקים.

דף מו/א

ח' 2 - בר קפרא בשם רבי מאיר אמר: שהיו עושים מערכה בפני עצמה לשריפת איברי עולה שנותרו, ואפילו בשבת. מבררים מה החידוש בכך ממה שאמר רבי מאיר במשנה. וכן דיון בעניין השבת, ובמחלוקת בין רבי מאיר לרב הונא, ובירור דעת רב הונא.

דף מו/ב

ט' 8 - מחלוקת אב"י ורבא בדינו של המכבה את אש המחתה והמנורה. ושתי האפשרויות להסביר המחלוקת ביניהם.

פרק ה' "הוציאו לו"

דף מז/א

משנה - ההכנות לקטורת, בהוצאת הכף והמחתה וחפינה מן הקטורת לתוך הכף.

גמרא - בירור, שעניין המחתה, שנזכר במשנה, הוא במחתה של הקטורת, ולא של הגחלים.

ב' 10 - הסבר, מדוע היה צורך בכף, וכן מדוע המחתה בימין והכף בשמאל.

ג' 27 - כיון שהוזכר ר' ישמעאל בן קמחית, מובאים סיפורים עליו ועל אמו.

ד' 43 - דיון בשאלה, אם אפשר ללמוד מדין "קמיצה" לדין "חפינה" שדווקא ביד, או שחפינה אפשר גם בכלי. אך ללא מסקנה.

ה' 48 - תיאור אופן הקמיצה מסולת המנחה, ואיך ב"מחבת" ו"במרחשת", וכי זו מהעבודות הקשות במקדש, והסבר.

דף מז/ב

ו' 5 - דיון בדין השיריים של "מלוא קומצו", שנמצאו בין האצבעות.

ז' 26 - מספר שאלות של רב פפא על אופן החפינה והקומץ, שנשארו ברובן בתיקו.

דף מח/א

ח' 10 - משנה, על דם שנשפך ונאסף שאם נשפך מן הכלי - כשר. ומכאן שאלת רב פפא: במקרה

ג' 32 - דיון בדברי ר' קטינא המספר שהיו מגלים את הפרוכת לפני עולי הרגל ומראים להם את הכרובים. ומאידך, יש איסור לראותם.

דף נד/ב

ד' 7 - תוספתא המסבירה שהאבן נקראה "שתייה", כיון שממנה הושתת העולם. ומביאים דברי חכמים אחרים על מה והיכן הושתת העולם.

ה' 20 - בירור באיזה אופן היה "כמצליף". וכן תוספתא הדנה בנושא אופן ההזאה, אם על הכפורת או לפני הכפורת.

דף נה/א

ו' 19 - על ההזאות: "אחת למעלה ושבע למטה", כיצד לומדים זאת, הן לגבי הפר והן לגבי השעיר.

ז' 37 - שתי השיטות של ספירת ההזאות. ושני הטעמים לכך שההזאה הראשונה נמנית עם כל אחת שבשבעה. ומה התוצאה להלכה.

ח' 45 - על המחלוקת בין רבי יהודה וחכמים במשנה, שחכמים אומרים שהיו שני כני זהב בהיכל, ורבי יהודה אומר שרק אחד. מקיימים דיון רחב להסבר דעת רבי יהודה, ונדחו כל ההסברים, מלבד עניין חולשתו של הכהן-הגדול ביום הכיפורים.

דף נו/ב

ט' 20 - הסבר כיצד למדים את עניין ההזאות על הפרוכת מבחוץ מן ההזאות שבפנים. ובירור אם אין לימוד זה נוגד את כללי מדרשי ההלכה שאין למד היקש מהיקש. וסיפור ראב"י שראה ברומי את הפרוכת עם טיפות דם.

דף נז/א

י' 22 - דיון במקרים שונים של תערובת דמים, של פר ושל שעיר, וכיצד יש לנהוג בהם.

דף נז/ב

י"א 27 - מבררים שמשנתנו, בעניין עירוני דם הפר לתוך דם השעיר, היא כשיטת ר' יאשיה, במחלוקתו עם ר' יונתן על אופן לימוד הפסוק: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר".

דף נח/א

י"ב 10 - בסוף המשנה נאמר: "נתן את המלא בריקן". מסבירים שהטעם הוא כדי "שיתערבבו יפה יפה". תוך כך הובאה שאלת רמי בר חמא מרב

דף נב/א

ג' 4 - דברי ר' נתן: "אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים וכו'", בירור מה היה הספק לחכמים בעניין.

דף נב/ב

משנה - מסלול כניסתו של הכהן-הגדול אל "קדש הקודשים", הקטרת הקטורת ויציאתו.

גמרא - בירור, שבמשנה מדובר על זמן בית שני, והסבר דברי המשנה לפי המצב בו לא היה כבר ארון הקודש. ואגב, ברייתא המתארת את גניזת הארון וכלי המקדש והסיבה לכך.

ב' 39 - מחלוקת תנאים בדבר אופן צבירת הקטורת על גבי הגחלים. והכרעתו של אביי.

דף נג/א

ג' 1 - ברייתא הקובעת שמתן הקטורת על הגחלים נעשית בפנים. זאת, להוציא מלבם של צדוקים שאמרו בחוץ. תיאור המחלוקת בין החכמים והצדוקים, ועניין החובה להוסיף "מעלה-עשן" לקטורת.

ד' 19 - בברייתא נזכרו שני פסוקים על חיוב הכנסת "מעלה עשן" לקטורת. על השאלה מדוע שני פסוקים, ניתנו מספר תשובות. ואגב מוזכר מות בני אהרון והסיבה למותם.

ה' 38 - המקור לאופן המיוחד של יציאת הכהן-הגדול מקודש הקדשים. ומכאן לימוד על אופן היציאה מבית המקדש, או היציאה מבית הרב, או לשלוש הצעדים בסיום התפילה.

דף נג/ב

ו' 16 - על תפילתו של כהן-הגדול ביציאתו מן הקודש, ותוכנה. וכן תיאור מעשים שהיו בהקשר לכך.

משנה - תיאור מקום "אבן השתייה", שעמדה במקום בו עמד "ארון העדות", ואשר עליה הניח הכהן-הגדול את הקטורת. משם יצא והמשיך את עבודות היום בפר ובשעיר והזאת הדמים.

גמרא - דיון על אשר קרה לארון-הקודש, אם גלה או נגנז, והיכן נגנז.

דף נד/א

ב' 27 - בירור בעניין "ראשי בדי ארון העדות", שבמקום אחד נאמר ש"נראו" ובמקום אחר: "ולא יראו".

ה' 45 - דינו של קורבן-אשם שנשחט ש"לא לשמה", לפי רבי מאיר ולפי ר"א ור"ש. ודיון בנושא.

דף סא/ב

ו' - דיון הפסוקים, שדם האשם של מצורע נלקח ע"י שני כהנים - אחד ביד ואחד בכלי.

ז' - בירור ההלכה במקרה שנשפך דם הפר או השעיר של יום הכיפורים והוצרכו להביא אחרים. לגבי "טומאת בגדים" יש מחלוקת מי מהם מטמא. לגבי מספר השעירים המשתלחים, התברר כי רק אחד, ושתי שיטות בשם רבא אם זה הראשון או האחרון.

פרק ו' "שני שעירי"

דף סב/א

משנה - הלכה שלכתחילה שני שעירי יום הכיפורים צריכים להיות שווים ביניהם בכל. ודעת ר"י במקרה שמת אחד מהם, או אם נשפך דמו של אחד מהם.

דף סב/ב

גמרא - כיצד למדים מהפסוק על דין המשנה בדבר השוויון בין שני השעירים, וכי זה לא מעכב. מעין זה גם נדרש לגבי כבשי מצורע וצפורי מצורע. ובירור, מדוע לא דרשו כן גם לגבי כבשי התמיד, ועוד.

ב' - דיון בעניין שחיטת השעירים (או אחד) בחוץ, אם חייב ועל מה חייב. ודיון ארוך בשיטת רב חסדא האומר "הואיל וראוי וכו'".

דף סג/א

ג' 10 - על דין קורבן פסח שנשחט בחוץ בשאר ימות השנה, מובאות שתי מסורות בשם ר' יוחנן, ובא דיון על כל אחת מהן.

ד' 33 - בדיני שחיטת חוץ של שעירי יום הכיפורים, מובאים מדרשי הלכה על הפסוק "... ואל פתח אהל מועד". הפסוק מעורר מספר שאלות עקרוניות, מה בא הפסוק לרבות או למעט. ודנים בהם ובקשור להם.

דף סד/א

ה' 5 - מחלוקת בין רב לר' יוחנן על דברי המשנה, שיש לקחת זוג אחר של שעירים במקרה שמת השעיר המשתלח, בשאלה איזה מן השעירים לה'

חסדא, אם כלי בתוך כלי "חוצץ", ועוד שאלות דומות והתשובות עליהן.

דף נח/ב

משנה - סדר עבודת הכהן-הגדול בהזאת הדם על מזבח הזהב. ומקום שפיכת יתרת הדם.

גמרא - ברייתות המסבירות את כוונת הפסוק "ויצא אל המזבח".

ב' 15 - ברייתא ובה מחלוקת ר"ע ור' יוסי הגלילי בדבר סדר ההזאות על קרנות המזבח, וכן אם ה"סיבוב" היה רק ביד, או גם בהליכה מסביב. וטעמי כל שיטה.

דף נט/א

ג' 22 - ברייתא ובה שיטות רבי מאיר ורבי יהודה על אופן ההזאה על הקרנות. ומשנתנו תואמת את דברי רבי יהודה.

ד' 31 - בירור מהו המקום הנקרא במשנה: "טהרו של מזבח".

ה' 41 - הסבר על מקום שפיכת יתרת הדם, הנזכרת במשנה, וכן מובאות דעות אחרות.

ו' 51 - על הנאמר במשנה שמועלים בדמים הנשפכים לנחל, מובאת ברייתא ובה מחלוקת תנאים בזה. ודיון בנושא ובקשור אליו.

דף ס/א

משנה - הלכה, שחייבים לקיים את סדר העבודות ביום הכיפורים. ומחלוקת חכמים ור"א ור"ש, כיצד יש לנהוג אם נעשה שינוי בסדר.

גמרא - ברייתא ובה מסייגים את המשנה רק לחלק מהעבודות, ומחלוקת בין רבי יהודה לר' נחמיה לאיזה חלק, ודיון בנימוקיהם.

דף ס/ב

ב' 19 - קושיא לשיטת רבי יהודה ויישובה. וכן דברי עולא, הקושי עליהן ויישובו.

דף סא/א

ג' 1 - בירור המחלוקת שבמשנה בין תנא-קמא לבין ר"א ור"ש, נימוקיהם ובסיס לימודם.

ד' 35 - בירור, בעניין דין "לוג שמן של מצורע", האם גם לגבי קיימת מחלוקת רבי מאיר ור"ש. ודיון בדין הנוטר ממנו ובנוטר מן המנחה.

דף טז/ב

ד' 12 - דעות שונות על משמעות המלה "עזאזל", וביאור ההבדל בין "משפטים" לבין "חוקים".

ה' 26 - בעניין "טומאת בגדים" של המשלח, מובאת מחלוקת בין שלשה תנאים, על הזמן בו מטמא בגדים, וטעמיהם.

משנה - תיאור המשך עבודתו של הכהן-הגדול, בהקטרת האימורין של הפר והשעיר, והוצאתם לבית השריפה. ומחלוקת חכמים ור"ש מאימתי נטמאים בגדי השורף אותם.

גמרא - הבהרה של דברי המשנה: "נתנן במגיס והקטיר", שלא הקטיר מיד, אלא היו עבודות אחרות בין ההנחה במגיס לבין ההקטרה. ובירור מניין שלא הפשיט את הפר והשעיר, אלא חתך עם העור.

דף טח/א

ב' 10 - בירור מקור לימודם של חכמים במשנה, על הזמן שנטמאים הבגדים. ותוך כך דיון גם על מקום השריפה.

דף טח/ב

משנה - אופן ההודעה לכהן-הגדול על הגעת השעיר למדבר. שלש דעות לדבר.

גמרא - מסקנת אביי מדעתו של רבי יהודה במשנה, על רגע קיום המצווה של השילוח.

פרק ז' "בא לו כהן גדול"

משנה - תיאור סדר הקריאה בתורה של הכהן-הגדול והברכות, וכי הקריאה היתה בו בזמן שהפר והשעיר היו נשרפים.

גמרא - בירור מדברי המשנה על בגדי הכהן-הגדול בזמן הקריאה, כי היא חלק מעבודת היום. אחרת יהיה קשה, כיצד היה מותר להשתמש בבגדי הבוץ? או שמא בגדי הכהן מותרים בהנאה. ודיון על דברי הברייתא בעניין הנחת בגדי הכהן מתחת למראשותיו בזמן השינה.

דף טט/א

ב' 25 - ברייתא בעניין איסור הנאה מבגדי כהונה, ואגב מובא תיאור המפגש בין שמעון הצדיק עם אלכסנדר מוקדון, והנקמה בכותים.

ג' 46 - בירור, שהעברת הספר מיד ליד עד לכהן-

יוקרב. מבררים מהו יסוד המחלוקת, ודנים בכך עם ראיות לכאן ולכאן.

דף טה/א

ו' 19 - מבררים את דעת רבי יהודה במשנה, שאמר אם מת ה"משתלח" ישפך הדם של "לה". שואלים מדוע, ותשובת ר' ינאי.

ז' 35 - דיון נרחב בדעת רבי יהודה על שעירי יום הכיפורים שאבדו ונבחרו אחרים תחתיהם, ואחר-כך נמצאו הראשונים, שיצאו למיתה. מקשים עליו: מדוע לא ישארו לשנה הבא (כדין שקלים)? נעשו מספר נסיונות להשיב על כך. והמסקנה: יצאו למיתה משום חשש תקלה אם ישארו חיים.

דף טו/א

משנה - הכנת השעיר המשתלח ע"י הכהן-הגדול, בסמיכה ובידוי. כיצד נהגו העם באותו זמן ומי היה כשר להיות השליח.

גמרא - בירור, מדוע לא נאמר בידוי: "בני אהרון עם קדושיך", והתירושים לדבר. ומשמעות הדבר.

ב' 47 - ברייתא ובה נאמר מה למדים מן המלים "איש עתי", ודיון בזה.

דף טו/ב

ג' 12 - שאלות בעניין שעיר המשתלח, ועניינים נוספים, אשר נשאל ר"א ולא השיב עליהם, ומדוע. ותשובות חכמים עליהן.

ד' 41 - הערה על הנאמר במשנה: "וכבש עשו מפני הבבליים", שהיו אלה מאלכסנדריה, ורק כינו אותם "בבליים". וההסבר לכך.

משנה - אופן שליחת השעיר: הליווי, עשר התחנות שבדרך, חלוקת לשון הזהורית, הדחיפה וכו'.

דף טז/א

גמרא - דעות שונות של החכמים על המרחק מירושלים אל הצוק ועל כמה סוכות היו בדרך, ואם היה "עירוב". וכן הערה בדבר חלוקת מזון ומים בסוכות.

ב' 24 - דיון ובירור עניין חלוקת לשון של זהורית - מדוע, ומה היה המנהג הקודם בירושלים ועוד.

ג' 40 - מחלוקת רב ושמואל, אם מותר ליהנות מאיברי השעיר, לאחר שמת, ונימוקיהם.

דף עא/א

ד' 25 - דברי המשלח של השעיר לכהן-הגדול לאחר קיום השליחות. אגב, תיאור מנהגי פומבדיתא באמירת פסוקי ברכה בזמן פרידתם, וכן דרשות על פסוקים ודברי שבח לתלמידי-החכמים וחשיבות הדבקות בהם.

דף עא/ב

ה' 2 - תיאור ליווי הכהן-הגדול בצאתו מן הקודש. וסיפור מעשה פרידתם של שמעיא ואבטליון מהכהן-הגדול שבזמנם.

משנה - שמונת בגדי הכהן-הגדול וארבעת בגדי כהן-הדיוט, ודין השימוש ב"אורים ותומים".

גמרא - ברייתא המתארת את החוטים מהם נארגו הבגדים לכהנים ולפרוכת, ממה עשויים החוטים, מכמה חוטים נשזרו וכמה בכל בגד. וכן דיון כיצד למדים זאת מהפסוקים.

דף עב/א

ב' 20 - שלושת ה"לאוים": איסור קריעת המעיל, הזחה החושן והסרת בדי ארון הקדש. דיון על בדי הארון, ובירור משמעות "עצי שטים עומדים", ומדוע "בגדי שרד" נקראו כך.

דף עב/ב

ג' 11 - מבנה ארון העדות על שלושת שכבותיו. שלושת הזרים בכלי המשכן, וכנגד מי בעם ישראל.

ד' 21 - הרמז מן ה"כתיב" וה"קרי" של המלה "זר", וכיצד למדים ממעשה ארון העדות על המצווה לסייע לתלמידי-חכמים, וכי תלמיד-חכם הוא זה שיש בו גם יראת-שמיים וגם תלמוד-תורה.

ה' 46 - על "מעשה הרוקם" ו"מעשה חושב" וההבדל ביניהם.

ו' 47 - בהקשר לנאמר במשנה על השימוש ב"אורים ותומים", באה עדות שכהן משוח מלחמה משתמש בשמונה בגדים, דבר שעורר קושיא ודיון בדבר הבדלי המעמדות בין הכהנים.

דף עג/א

ז' - פרטים על השימוש ב"אורים ותומים". רבים מהם נלמדים מן הנאמר בדוד המלך בעניין.

הגדול, היא לכבודו. וכן שמקום הקריאה נקבע בעזרת הנשים מכיוון שהכהן רשאי לשבת שם.

דף סט/ב

ד' 8 - כיון שנזכר הפסוק בספר עזרא, דנים בנאמר בו "האלקים הגדול", על משמעות "הגדול" לפי המסורת הבבלית ולפי המסורת בארץ-ישראל. ואגב, הזכרת דברי העם בהר הכרמל "ויצעקו אל ה' וכו'", שהתפללו לביטול יצר הרע של עבודה-זרה, ותיאור ביטולו וביטול חלקי של יצר העריות.

ה' 43 - מן המשנה משמע שהיה הכהן-הגדול מדלג על פסוקים בקריאת התורה. ומבררים את ההלכות בעניין דילוג בקריאה, הן בתורה והן בנביא.

דף ע/א

ו' 2 - על הנאמר במשנה "וגולל ס"ת וכו'", דנים: בטעם הדבר, אימתי אין לעשות כן ואימתי ניתן להוציא עוד ספרים בלי לחשוש לפגם הראשון.

ז' 16 - ברייתות המוסיפות על המשנה, בעניין הברכות והתפילות והוצאת ספר-תורה של כל אחד ואחד.

ח' 24 - על הסיפא של המשנה: "הרואה כהן-הגדול וכו'", מבררים, שהחידוש הוא שאין כאן דין "אין מעבירין על המצוות".

משנה - המשך עבודתו של כהן-הגדול, מאחרי קריאת התורה עד סוף היום. ומחלוקת ר"א ור"ע על זמן הקרבת האיילים והכבשים.

גמרא - בירור ודיון במחלוקת בין ר"א ור"ע, שכן מן המשנה לא ברורה דעתם על סדר הקורבנות. ומראים ראיות וטעמים לכל אחד מהם.

דף ע/ב

ב' 12 - ברייתא, רבי יהודה אומר שר"ע אמר שאת שבעת הכבשים עשו אחד בשחר וששה בין הערביים, ואילו ראבר"ש בשם ר"ע אומר ששה כבשים בבקר וא' בערב - ודיון במקורות והטעמים של כל מסורת. כמו כן מעירים כי דעת שניהם שהאיל הנזכר בעבודת יום-הכיפורים היה אחד, כדעת רבי בזה.

ג' 32 - דיון בעניין הוצאת הכף והמחתה, שלא ברור מן המשנה אימתי עשה זאת הכהן-הגדול. ואגב, דיון בטבילות והקידושים, ובזמנם של עבודות אחרות ושילוח השעיר.

י"א 35 - שאלות ששאלו את ר' אלעזר, ובכללן: האם מותר לצאת ביום הכיפורים עם סנדל של שעם? ועדויות על חכמים שהלכו בסנדלים מחומרים שונים, ודיון על "קב הקיטע" אם הוא בכלל נעל.

דף עח/ב

י"ב 23 - תוספתא הקובעת שלקטנים מותרים כל הדברים, חוץ מנעילת הסנדל ודיון בטעם לכך.

י"ג 37 - בדבר ההלכה במשנה: "המלך והכלה ירחצו את פניהם", מבררים כדעת מי מהתנאים החולקים בזה, ומה הנימוקים. כמו כן, מביאים ברייתא על דין תכשיטי כלה, ודין היולדת.

י"ד 45 - בדין המשנה "האוכל ככותבת וכו'", שואל רב פפא: האם הכוונה עם הגרעין או בלעדיו? ובמקביל שאלת רב אשי לגבי שיעור "שעורה", בדין טומאת עצם.

דף עט/א

ט"ו 7 - דעת רב יהודה ש"כותבת הגסה" שיעורה גדול מכביצה, ודיון בדבריו.

דף עט/ב

ט"ז 21 - דעת רב זביד ש"כותבת הגסה" שיעורה פחות מכביצה, וראייה לדעתו.

י"ז 38 - דברי רבי בברייתא המסביר מדוע נקבע שיעור כ"כותבת" בשונה משאר שיעורי אכילה. וכן שינוי השיעור ב"טומאת אוכלין". ודיון בכך.

דף פ/א

י"ח 28 - דברי ר' יוחנן ששיעורי התורה הם הלכה למשה מסיני, ראייה לו מברייתא ודיון בכך.

י"ט 36 - על איסור שתייה "מלוא לוגמיו", הנאמר במשנה, אומר שמואל שהכוונה: "כל שישלגנו לצד אחד ויראה כמלוא לוגמיו". על כך מקשים ומתרצים.

דף פ/ב

כ' 2 - שאלת הגיון של ר' זירא: כיצד ייתכן ששיעור אכילה כ"כותבת" הוא אחיד לכל. ואילו שיעור שתייה הוא בהתאם לגודל לוגמיו של כל אחד? תשובת אביי, ומשא ומתן בדבריו.

כ"א 26 - לעניין צירוף מאכלים לשיעור כ"כותבת", אומר רב פפא שגם מלח מצטרף לאומצא, וריש-לקיש אמר שציר מצטרף לירק, ונימוקיהם. כמו כן

פרק ח' "יום הכיפורים"

דף עג/ב

משנה - חמשת הענויים ביום הכיפורים. והשיעורים של האכילה והשתיה האסורים.

גמרא - לשון המשנה "אסור באכילה", מעוררת את השאלה מדוע לא נאמר העונש "כרת". ומכאן הברור, שמא מדובר באכילה בפחות מהשיעור שמחייב עונש. או תירוץ אחר.

דף עד/א

ב' 22 - כיון שנזכר איסור אכילת "חצי שיעור", מובאת המחלוקת בין ר' יוחנן וריש-לקיש בנושא.

דף עד/ב

ג' 5 - דיון בסימוכין לכן ש"תענו את נפשותיכם" הוא באכילה ושתייה, כנזכר במשנה.

ד' 41 - כיון שנזכר ה"מן" לעניין עינוי, מובאות דרשות ארוכות על ירידת ה"מן" במדבר, וכן על עניינים אחרים.

דף עו/א

ה' 41 - ברור היכן נרמזים חמשת הענויים בתורה. ודיון בשתייה שהיא בכלל אכילה. ודרשות על היין.

דף עו/ב

ו' 17 - דיון, מניין שסיכה ורחיצה נחשבים עינוי, דעות שונות. וכיון שהובאה ראייה מדניאל, מובאים מדרשי אגדה על פסוקים מדניאל ויחזקאל. ואחריהם, המשך הדיון ברחיצה.

דף עז/א

ז' 53 - ברור, מניין שמניעת נעילת הסנדל נחשבת עינוי.

ח' 61 - ברור, מניין שמניעת "תשמיש" נחשבת עינוי.

דף עז/ב

ט' 9 - בעניין איסור רחצה מובאים מקרים בהם יהיה מותר, כגון חולה, או לעבור בנהר להקביל פני רבו וכדומה, ודיון במקרים כאלה בשבת. אגב, תיאור הנחל היוצא "מקודש הקדשים".

דף עח/א

י' 19 - על דרכי צינון הגוף ביום הכפורים, כיצד מותר וכיצד אסור, עם סיפורים על מנהגי חכמים בעניין.

מחצר כבוד שלו, ור' ששת מתיר, וכן מתיר חילול שבת על ספק פיקוח נפש.

גמרא - ברייתא, להסבר כיצד יודעים אם "אורו עיניו" של מי שאחזו בולמוס.

ב' 34 - ברייתא הקובעת להאכיל "הקל הקל תחילה" (תחילה אוכל שאיסורו חמור פחות), ומחלוקת מה חמור יותר "טבל" או "תרומה", ואימתי אפשר "לעשר" בשבת לרפואה.

דף פג/ב

ג' 15 - ברייתא בדבר האכלת דבש למי שאחזו בולמוס. ודיון בנושא ממקורות שונים.

ד' 30 - סיפורי מעשים ברבי מאיר ר' יוסי ורבי יהודה שאחזו בולמוס, וכן שרבי מאיר היה מדייק בשמות האנשים" לכן לא האמין בבעל הפונדק ששמו היה "כידור" ולא הפקיד אצלו את הכסף בליל שבת ועוד.

ה' 41 - בדבר הכלב השוטה, ברייתות המתארות את סימניו, מניין זה בא לו, וכיצד יש לנהוג אם נגעו בו או שנשך מישהו. וכן תיאור מקרים שהיו.

דף פד/א

ו' 17 - בהקשר לנאמר במשנה: "ועוד אמר ר' מתיא", מובא סיפורו של ר' יוחנן שחלה בפיו, ונרפא גם בשבת על פי ר' מתיא ובהודאת חכמים, ודיון בזה.

דף פד/ב

ז' 14 - על דברי המשנה "מפני שספק נפשות הוא וכו'", מובא דיון עם דוגמאות רבות על היתר חילול שבת בשביל ספק פיקוח נפש.

ח' 35 - דיון בדברי שמואל: "לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב", באילו מקרים מדובר.

דף פה/א

ט' 12 - בירור, מדוע נאמרו במשנה שלש דוגמאות לעניין "מי שנפלה עליו מפולת וכו'".

י' 17 - בירור מה חידוש יש בסיפא של המשנה: "מצאוהו חי וכו' וגם מת וכו'".

י"א 27 - ברייתא ובה מחלוקת, עד היכן בודקים את האדם שנפלה עליו מפולת כדי לראות אם עדיין חי הוא, אם עד האף או עד הלב. ודיון בנושא.

אומרים ריש-לקיש רבי ירמיה ור' יוחנן שאכילה שמזיקה אינה נחשבת אכילה.

דף פא/א

כ"ב 6 - על המשנה: "האוכל ושותה אין מצטרפין" אומר ר' חסדא (וכן ריש-לקיש) שמשנתנו זו כדעת ר' יהושע במחלוקתו עם חכמים בדין צירוף טומאות. ואילו רב נחמן (וכן ר' יוחנן) סוברים שמשנתנו מיושבת גם לדעת רבנן, ומסבירים כיצד.

משנה - דין "קורבן חטאת" לעובר על מצוות יום הכיפורים באכילה ושתייה.

גמרא - דיון נרחב בשאלה, מהי ה"אזהרה" בתורה על מצוות עינוי ביום הכיפורים. דעות שונות בדבר, ואגב דיון גם בנושאים קרובים לעניין.

דף פא/ב

ב' 22 - בעניין מאכל שאינו ראוי לאכילה, מובאים מקורות הנראים כסותרים. ומתרצים, שיש הבדל בין יבשים לבין לחים.

ג' 38 - דינו של חומץ, מן המשנה משמע שאין דינו כציר ומורייס. ואילו בברייתא דעת רבי לאסור אותו, ומעשה ברב גידל שקבע שאין הלכה כרבי והציבור נכשל בזה.

דף פב/א

משנה - הלכה: הקטנים פטורים מן התענית, אבל יש לחנך אותם לכך.

גמרא - בירור מדוע אמרה המשנה: "לפני שנה ולפני שנתיים", דיון בדעות השונות של החכמים ויישוב חלק מהסתירות.

משנה - דין מעוברת שהריחה מאכל, שמותר לה כדי להשיב נפשה. ודין חולה, לפי מה אפשר להאכיל אותו.

גמרא - בעניין מעוברת שהריחה מובאת ברייתא המשלימה את דברי המשנה, וסיפור מעשים מימי רבי ור' חנינא. ואגב, מובא דין שלושת העבירות שיהרג ולא יעבור, ומקור לימודם.

דף פג/א

ב' 2 - לעניין חולה, מובאים מקורות שונים ודיון בהם לאור דברי המשנה.

משנה - דין היתר אכילת דברים אסורים למי שאחזו בולמוס, ומי שנשכו כלב - אסור להאכילו

השכר או העונש בעולם הזה או בעולם-הבא. ועל ההבדל בין מזכה הרבים, לבין המחטיאם.

י"א 31 - בירור נוסח המשנה: "אחטא ואשוב אחטא ואשוב" - מדוע פעמיים. וכן הסבר מדוע האומר: "אחטא ויום הכיפורים מכפר" - אין יום הכיפורים מכפר, גם לשיטת רבי.

י"ב 35 - דיון בדברי המשנה: "על עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר", שלכאורה יש סתירה לכך מן הפסוק. וכן מובאת שורה של מאמרים בעניין פיוס מי שפגעו בו, וסיפורים על מנהגי חכמים בפיוס אחרים.

דף פז/ב

י"ג 15 - "מצוות וידוי" בערב יום הכיפורים, ובתפילות יום הכיפורים. נוסחי וידוי ומהו הנוסח העיקרי.

י"ד 41 - דיון במשנה על שלושת הפעמים בשנה שהכהנים נושאים כפיים ארבע פעמים. ומתוך הדיון עולה מחלוקת בין רב ושמואל לגבי "תפילת נעילה", והלכה כרב.

ט"ו 52 - דעת רב על "תפילת נעילה" הפוטרת את "ערבית" שאחריה. קושיא עליו מברייתא. והמסקנה שזו מחלוקת תנאים.

דף פח/א

ט"ז 2 - ברייתא בעניין טבילות ביום הכיפורים, ממנה נלמדה מחלוקת התנאים הנזכרת קודם. אך דנים בברייתא גופא מול ברייתא אחרת, המגלה סתירות לכאורה הן בדעת חכמים והן בדעת ר' יוסי ויישוב הדברים.

י"ז 13 - מסקנה מן המקור הקודם שר' יוסי סובר שטבילה בזמנה אינה מצווה. קושיא על כך ממקור אחר. ותירוץ שמדובר בר' יוסי אחר, רבי יוסי בר יהודה.

י"ח 22 - דין "הרואה קרי" ביום-הכיפורים, בהלכה ובאגדה.

סוף מסכת יומא

י"ב 43 - דעות חכמים שונים על המקור בתורה לדין שגם ספק פקוח נפש דוחה שבת. והמסקנה שהראיה של שמואל "וחי בהם" היא שאין עליה פירכא.

דף פה/ב

משנה - דרכי הכפרה על החטאים: בקורבן, במיתה, ביום-הכיפורים ובתשובה. באילו תנאים ובאילו עבירות.

גמרא - בירור מדוע נזכרו במשנה רק "חטאת" ו"אשם ודאי", והרי גם על "אשם-תלוי" נאמר בתורה שמכפר. ושתי סיבות להבדל.

ב' 36 - במשנה נאמר "מיתה ויום הכיפורים מכפרין עם התשובה", דבר הנראה שלא כדעת רבי, שאמר שיש ויום הכיפורים מכפר גם ללא תשובה. ויישוב הסתירה.

ג' 41 - דיון בשאלה אם תשובה מכפרת על "לא תעשה", או רק על "לא תעשה שניתק לעשה". והמסקנה שזו מחלוקת תנאים.

דף פו/א

ד' 17 - ארבעת דרגות החטא לכפרה, והסימוכין בפסוקים.

ה' 31 - דוגמאות לחילול-ה', מדברי חכמים.

ו' 47 - דברי חכמים ודרשות פסוקים על מעלות התשובה.

דף פו/ב

ז' 28 - מי הוא בעל תשובה. דוגמאות.

ח' 36 - דיון על הוידוי הנאמר על העבירות, אימתי אפשר לפרסם ואימתי יש להסתיר החטא.

ט' 50 - מעלת תשובת הרשעים הגמורים, וסכנת שלוות הרשעים. וכן התפילה שלא להיכשל בחטא, ומנהגי חכמים כדי שלא להיכשל בחטא, ושלא תזוח-דעתם.

דף פז/א

י' 8 - על ההבדל בין הרשעים והצדיקים בקבלת

מסכת סוכה

פרק א' "סוכה"

דף ב/א

משנה - דברים הפוסלים את הסוכה: בגובה, במספר הדפנות ובחמתה מרובה מצילתה.

גמרא - בירור מדוע נאמר במשנה רק במה הסוכה פסולה, ולא במה ניתן להכשירה כמו שנאמר בדין מבו. – שני הסברים לכך.

ב' 12 - הסימוכין לדין עשרים אמה בגובה. על כך שלש דעות: רבה, ר' זירא ורבא, ודיון בהן.

דף ב/ב

ג' 6 - על מהות המחלוקת במשנה, בין ר"י וחכמים, מובאות שלש דעות, ונסינות להתאמתן עם שלושת הדעות בסוגיא הקודמת. כמו כן נסיון ללמוד על כך מהסוכה של הלני המלכה, ודיון בזה.

דף ג/א

ד' 11 - הלכה בשם רב שמואל על גודל הסוכה, ובירור אם דעתו כדעת בית שמאי. ומתוך הדיון מתבררת מהות המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל, שהיא גם לגבי סוכה קטנה וגם לגבי סוכה גדולה.

ה' 42 - בירור אם הברייתא, הקובעת ש"בית" הוא לפחות ארבע אמות על ארבע אמות, היא כשיטת רבי בדיני סוכה. ושוללים זאת. ואגב, הסבר הברייתא ודיוק בפרטיה.

דף ג/ב

ו' 35 - אפשרויות שונות של הכשרת סוכה הפסולה בגלל גובהה.

דף ד/ב

ז' 10 – דיון, עפ"י מקורות שונים, על הברייתא בדין סוכה הבנויה מארבע כלונסאות וסכך, אם על הגג או על הארץ. לבירור מהות המחלוקת בברייתא.

ח' 35 – דיון נרחב במקור לדין שגובה הסוכה לא יהיה פחות מעשרה טפחים. תוך הדיון נזכרו גם נושאים אחרים ודנים גם בהם, כגון: מידות המקדש והמשכן ארון העדות והכפורת, וכן "שבעת המינים" כמציינים מידות ושיעורים ועוד.

דף ו/ב

ט' 10 - מחלוקת חכמים ור"ש בדין מספר הדפנות,

הנזכר במשנה, האם הן שתיים ועוד טפח בשלישית, או שלש ועוד טפח לרביעית. וכן הדעות השונות על המקור בפסוק לשתי השיטות.

י' 34 - דיון בשאלה היכן יש להעמיד את הדופן בת הטפח, הן במקרה ששתי הדפנות מחוברות, והן במקרה ששתי הדפנות עומדות במקביל ואינן מחוברות – דעות שונות.

דף ז/א

יא"א 26 - דיון בדעת רבא שדין דופן בת טפח לעניין סוכה הוא גם לעניין מחיצה בשבת. אביי מקשה עליו, ומתריצים.

דף ז/ב

י"ב 10 - מחלוקת ר' יאשיה וחכמים לגבי דין "חמתה מרובה מצילתה": האם זה מצד הסכך או גם מצד הדפנות. וכן רשימת החכמים הסוברים שהסוכה צריכה להיות כדירת קבע.

י"ג 17 - גודל סוכה עגולה ככבשן. ר' יוחנן נותן קנה מידה לשיטת רבי, שיהיו בריבוע ד' על ד' אמות. ודנים בחישוב.

דף ח/ב

יד"ד 2 - דין "סוכות היוצרים", שהחיצונה כשרה והפנימית פסולה וחייבת במזווה. וכן בירור דיניהן של סוכות שלא נעשו לשם מצווה, סוכות גנב"ך או רקב"ש.

דף ט/א

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בסוכה ישנה, ואיזו היא סוכה ישנה.

גמרא - הסבר המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל, וכי היא בהבנת הפסוקים. קושיא על ב"ה מדין ציצית ותירוץ בהסבר ההבדל בין מצוות סוכה למצוות ציצית, לעניין הכוונה בעשייה לשם מצווה.

דף ט/ב

משנה - דין סוכה מתחת לאילן ודין סוכה על גבי סוכה. כוון הערת ר"י.

גמרא - רבא מבאר שסוכה מתחת האילן פסולה רק באילן שצילתו רבה מחמתו. וכן דיון באפשרות להכשיר סוכה שמתחת לאילן.

טומאה, או משום שקשורים יחד, או מטעמי ריח רע ועוד.

דף יג/א

ג' 14 - עוד בשם רב חסדא... ש"מרור-האגם" כשר למצוות מרור בפסח. קושיא מדין "איזוב" שיש לו שם לווי שאינו כשר, ותירוצי אביי ורבא.

ד' 25 - דיון בעניין "אגד איזוב", בכמה קלחים וכמה גבעולים הוא נקרא אגד. וכן בירור המחלוקת בין חכמים לר' יוסי בדין שני גבעולים.

דף יג/ב

ה' 2 - דיני "איסורי תא דמורא" ו"צריפי דאורבני" ומדוע הם כשרים לסיכוך.

ו' 9 - דין ירקות המרור לפסח, לעניין טומאה ולעניין סכך. ועוד בשם ר' אבא, בעניין זנבות האשכולות של ענבים והקש של התבואה שנקצרה לסיכוך: האם יש להם דין "ידות" לעניין טומאה וכו'. ודיון בנושא לצדדיו.

דף יד/א

משנה - 1. מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה אם נסרים כשרים לסכך. 2. נסר ברוחב 4 טפחים אינו פוסל אבל אין לשבת תחתיו.

גמרא - שיטות רב ושמואל להסבר בסיס המחלוקת בין רבי יהודה ורבי מאיר, ומביאים מקורות שונים כדי להכריע כאחד מהם, ולא נמצא.

דף יד/ב

ב' 36 - מחלוקת רב הונא ורב חסדא בכשרותו של נסר רחב ארבעה טפחים שהעמידו אותו כסכך על צידו (שאינו בו ארבעה). רב נחמן תמך ברב הונא, וכן נסיון להביא ראיה נוספת לרב הונא שפוסל, ונדחה.

דף טו/א

משנה - תקרה מנסרים שאין עליה מעזיבה (טיח), מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל כיצד להכשיר אותה לסכך סוכה. והערת ר"מ.

גמרא - דיון במה המחלוקת במשנה, האם מטעם "תעשה ולא מן העשוי", או משום "גזירת תקרה". וכיצד משתלבת דעתו של רבי מאיר במשנה.

משנה - הלכה: תקרת סוכה העשויה משיפודים, או קרשי המטה (מקבלים טומאה) - אם יש ביניהם רווחים כמותם, והניח ברווחים סכך כשר - הסוכה

ב' 23 - דיון בעניין סוכה תחת סוכה, בו מבאר ר' ירמיה שבתנאים מסויימים אפשר ששתיהן כשרות, או אחת מהן כשרה. וכן הסבר דברי ר' יהודה במשנה על הנושא ודיון בהם בהשוואה לדעת חכמים.

דף יא/א

משנה - הלכה שהפורס סדין על הסכך, או מתחתיו, או על ארבעת עמודי המטה - הסוכה נפסלת בכך, ואילו על גבי "נקליטי המטה" - כשרה.

גמרא - רב חסדא מבהיר שפסול הסוכה בסדין שמתחת לסכך הוא רק כשהמטרה היא למנוע נשירת עלים, אבל אם הניחו לנוי - כשרה.

דף יא/ב

ב' 2 - דיון בנוי סוכה, אימתי פוסל. וברייתא בעניין סדין הפרוס מתחת לסכך בריחוק ד'. מחלוקת רב נחמן ור' חסדא.

ג' 16 - דיון בדברי שמואל באפשרות לישון תחת כילה בתוך הסוכה. ומה ההבדל בין זה לבין סוכה מתחת לסוכה, ובין זה לבין בית, כגון לעניין ק"ש. כל הסוגיא מובאת בשתי גיסאות.

דף יא/א

משנה - הלכה: סכך מצמחים המחוברים לקרקע פסול, וכן כלל: כל דבר המקבל טומאה או שאינו עשוי מגידולי קרקע - פסול לסכך.

גמרא - על הנאמר במשנה "או שקצצן כשרה", מחלוקת רב ושמואל אם צריך להוסיף גם נענוע. דנים בבסיס המחלוקת תוך השוואה לדין ציציות בטלית, או לדין איגוד בלולב.

דף יא/ב

ב' 45 - דיון בשאלה מניין שהסכך צריך להיות מדבר שאינו מקבל טומאה. דעות: ריש-לקיש, ר' יוחנן ורב חסדא.

דף יב/א

משנה - הלכה: סכך הקשור בחבילות - אין לסכך בו, אבל כשר לדפנות.

גמרא - דיון על הסיבה שאין לסכך בחבילי-קש, וההבדל בין זה לבין החוטט בגדיש.

דף יב/ב

ב' 3 - דוגמאות של מיני צמחים או חלקיהם, האסורים או המותרים לסכך, אם מטעמי קבלת

שסכך פסול פוסל באמצע הסוכה בארבעה טפחים. ואילו רב סובר שגם באמצע פוסל בארבע אמות, הובאו מקורות שונים כדי למצוא הכרעה, ולא נמצאה.

דף יח/א

ד' 11 - דין חלל בסכך ברוחב שלושה טפחים ליד הדופן, כיצד אפשר למעטו. ודין חלל כזה באמצע, תלוי במחלוקת אם יש "לבוד" באמצע או אין. הובאו ראיות ולא נמצאה הכרעה.

ה' 32 - דרשה הלכתית בעניין סיכוך בית שנפחת, ודברי ההסבר של ר' ישמעאל בשם אביו ר' יוסי. אגב, עוד שתי דרשות הלכתיות בנושאים אחרים וביאורם.

ו' 48 - מחלוקת אביי ורבא באכסדרה שאין לה עמודים (פצימין): אביי סובר "פי תקרה יורד וסותם" ולכן כשרה, ורבא סובר שלא. בדיקה אם מחלוקת זו תואמת את המחלוקת בין רב ושמואל באכסדרה שבשדה. הסוגיא מובאת בגירסה שונה, כפי שלמדוה פומבדיתא. ומעשה בסוכתו של רב כהנא.

דף יט/א

ז' 21 - תוספתא: "פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה", מבררים כוונת הדברים, מובאים ארבעה הסברים.

דף יט/ב

משנה - דין סוכה כעין צריף, או נסמכת על הכותל, מחלוקת: רבי אליעזר פוסל וחכמים מכשירים.

גמרא - במה מודה ר"א לחכמים, וכן טעמם של חכמים במשנה. תיאור מנהגו של רב יוסף, ממנו התברר שמשנתנו הפוכה שחכמים הם שאוסרים.

משנה - דין מחצלת קנים כסכך לסוכה – מחלוקת חכמים ור"א.

גמרא - בירור נוסח המשנה, כדי שלא תראה סתירה מתוכה, הן לדעת חכמים והן לדעת ר"א.

דף כ/א

ב' 20 - דיני מחצלת מסוגים שונים, לעניין סיכוך ולעניין טומאה, הדעות השונות אגב מובאים דיני טומאה של ה"מחצלות" לפי הדעות השונות. וכן הסבר מה הן מחצלות, ודעת ר"ל בזה ודיון בה.

כשרה. דין שני: העושה סוכה ע"י חיטוט בגדיש - פסולה.

גמרא - בירור אם יש במשנתנו סיוע לדעת רב פפא כנגד רב הונא בנושא "פרוץ כעומד", בהלכות מחיצה. אך, מסבירים את המשנה כדעת רב הונא.

דף טו/ב

ב' 4 - בירור, אם מדין המשנה ב"ארוכות המטה" יש הוכחה לדעת רב אמי האומר שהמסכך בבלאי כלים פסולה. ודוחים סיוע זה. כמו כן דנים בדברי ר' אמי ומביאים ברייתא לראייה כדבריו.

דף טז/א

ג' 15 - רב הונא מסביר את המשנה, בדין החוטט בגדיש, שמדובר שלא היה בתחילה חלל בגובה טפח לפחות. אבל אם היה טפח - הסוכה כשרה, וכן נמצאה ראייה לו מבריייתא.

משנה - גובה הדפנות מלמטה למעלה 10 טפחים, מלמעלה למטה - עד שלושה טפחים מן הארץ, ור' יוסי אומר: עשרה טפחים מלמעלה.

גמרא - הסבר שבסיס המחלוקת במשנה הוא בדין "מחיצה תלויה". נסיון להשוות הדעות כאן, עם המחלוקת לגבי מחיצה בבור שבין שתי חצירות.

דף טז/ב

ב' 21 - רב חסדא בשם אבימי אומר שאפשר להשתמש בעקרון "הלבוד" אף משני צדדים, כגון בסוכה גבוהה עשרה טפחים, להניח מחיצה ברוחב ארבעה באמצע הגובה. ועוד.

דף יז/א

משנה - חלל בין הסכך לבין הדופן אם גודלו 3 טפחים, פוסל את הסוכה. אבל גג או סכך פסול בין הסכך לבין הדופן פוסל רק מרוחב ארבע אמות (דופן עקומה). ודוגמאות.

גמרא - הסבר, מה היה הצורך למשנה לתת את שלושת הדוגמאות (לגבי דופן עקומה).

ב' 14 - רבה מתאר את הדיון שהיה לו עם תלמידי רב, בעניין סכך פסול, אם בארבעה טפחים פוסל את הסוכה, או בארבעה אמות. ותוך כך גם דיון אם שיעורים שונים מצטרפים.

דף יז/ב

ג' 20 - המו"מ שתואר, בין רבה לתלמידי רב, נמסר בנהרדעא באופן אחר, כמחלוקת בין שמואל, שאומר

פרק ב' "הישן תחת המטה"

דף כ/ב

משנה - דין הישן תחת המטה בסוכה, שלא יצא ידי חובתו. ובהקשר לכך תיאור מעשים שהיו.

גמרא - שמואל מסביר שמדובר במשנה במטה גבוהה לפחות 10 טפחים. בהקשר לכך בא דיון נרחב על המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה, אימתי נקרא חלל כלשהו "אהל" לעניין טומאת מת. מקשים על ר"י מדבריו במשנתנו ומתרצים בכמה אופנים.

דף כא/ב

ב' 27 - דברים שנלמדו מן הסיפור במשנה על רבן גמליאל וטבי עבדו.

משנה - הלכה - סוכה הנסמכת על רגלי המטה - כשרה, והסתייגותו של רבי יהודה.

גמרא - שתי דעות לטעמו של רבי יהודה: "מפני שאין לה קבע", "מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה". ומסקנתו של אביי לגבי סיכוך על גב מטה.

דף כב/א

משנה - הלכה בדין "סכך מדובלל" - אם הוא מספיק כך שצל הסוכה יהיה גדול מהחמה, הסוכה כשרה. וכן "סכך מעובה" כשר, אף שאין רואים דרכו את הכוכבים.

גמרא - הסבריהם של רב ושמואל לביטוי מדובללת וכו', ולפי זה גם הבנת נוסח המשנה.

ב' 11 - מחלוקת אביי ורבא בהסבר שיטת שמואל על "קנה עולה וקנה יורד", כל אחד מביא ראיות לשיטתו מדיני טומאת אהל, ודיון בדעת שמואל בעניין "חבוט רמי".

דף כב/ב

ג' 23 - הסבר למשנה בעניין "צילתה מרובה מחמתה", שלא תהיה סתירה למקור אחר. ולעניין "סכך מעובה", שביט-שמאי חולקים ופוסלים, אם אין רואים את הכוכבים.

משנה - דין הסוכה הבנויה על עגלה, ספינה, בהמה, אילן וכו', או שרק חלק ממנה בנוי עליהם - הן מצד כשרות הסוכה, והן מצד השימוש בה ביו"ט.

דף כג/א

גמרא - בעניין סוכה על גבי הספינה, מבררים על פי ברייתא שזו דעת ר"ע החולק על רבן גמליאל,

ובסיס מחלוקתם שר"ע סובר שסוכה דירת עראי, ור"ג - דירת קבע.

ב' 19 - בעניין סוכה על גבי גמל, ומבררים עפ"י ברייתא, שזו דעת רבי מאיר במחלוקת עם רבי יהודה, ומסבירים את בסיס מחלוקתם. ואגב מביאים את מחלוקתם גם בדין בהמה כדופן לסוכה, ודנים בנושא בהרחבה.

דף כד/ב

ג' 1 - דיון בדברי ר' יוסי הגלילי, שנזכרו בברייתא, שאין לכתוב גט על גבי בהמה. מבררים את טעמו ומה בסיס המחלוקת עם חכמים בדבר.

משנה - הלכה - סוכה שדפנותיה מאילנות - כשרה.

גמרא - דיון בהסבר הלכה זו, כדי שלא תסתור הלכות אחרות הנוגעות לה, כגון מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה וכו'.

דף כה/א

משנה - דין שליחי מצווה, וכן חולים ומשמשיהם, שפטורים מן הסוכה. והלכה שמותר לאכול עראי מחוץ לסוכה.

גמרא - ציון המקורות לדין ששלוחי מצווה פטורים, והם מדין "קריאת-שמע" לחתן ומדיני קרבן פסח לטמא מת. וכן עושים "צריכותא" מדוע צריכים שני מקורות.

דף כה/ב

ב' 13 - כיון שנזכר דין האבל שחייב במצוות, חוץ מתפילין, מביאים את המקור לכך. כן מביאים את ההלכה שאבל חייב בסוכה ומדוע.

ג' 25 - הלכה בשם רב, שהחתן וכל בני החופה, פטורים מן הסוכה, ודיון בטעם פטור זה. ובהמשך, עוד רשימה של הפטורים מסוכה בגלל עיסוקם במצווה, או סיבות אחרות.

דף כו/א

ד' 27 - על דין המשנה, בדבר פטור מסוכה לחולים ומשמשיהם, מובא מקור שהמדובר גם בחולה שאין בו סכנה. רבא פוטר גם את המצטער מסוכה ומסביר מה ההבדל בין מצטער לבין חולה.

ה' 41 - על ההיתר לאכול עראי מחוץ לסוכה, מוסבר מהי "אכילת עראי". ואגב מובא דין האיסור בשינת עראי, ודנים בנושא השינה על צדדיו, כולל

משנה - החובה להפוך בחג סוכות את ביתו לעראי ואת סוכתו לקבע, ומאימתי רשאי לצאת מהסוכה בגלל הגשם, והמשל לזה.

גמרא - הסבר, עפ"י ברייתא, כיצד מקיימים "סוכתו קבע" - אילו כלים מכניס לסוכה, מה צריך לעשות שם, ואיזה לימוד מותר בבית.

דף כט/א

ב' 8 - בדין "ירדו גשמים", הנזכר במשנה, הסבר לדברים, ומה הדין אם יצא מהסוכה בגלל הגשם כדי לאכול או לישון בביתו, האם מחזירים אותו עם הפסקת הגשם.

ג' 21 - הסבר המשל במשנה. ואגב, משל על ליקוי חמה, ופירוט ענייני ליקויי המאורות ומה הם מרמזים. כמו כן שורה של עניינים הפותחים ב: "בשביל ארבעה דברים".

פרק ג' "לולב הגזול"

דף כט/ב

משנה - לולב, באילו תנאים הוא פסול ובאילו הוא כשר.

גמרא - קושיא על המשנה, מדוע לא הבדילה בין יו"ט ראשון שהוא מדאורייתא לבין שאר הימים. והתשובה, כי גם בשאר ימים אסור, משום "מצווה הבאה בעבירה". ודיון במחלוקת על לולב הגזול אשר שמואל מתיר ביו"ט שני.

דף ל/א

ב' 28 - דיון בהוראתו של רב הונא לסוחרי ארבעת-המינים, שאת מה שהם קונים מהנוכרים לא יקצו בעצמם, אלא שהנוכרים יקצו. שלש קושיות עליו ותירוץ.

דף לא/א

ג' 2 - מחלוקת בדין "סוכה גזולה" ובדין המסכך ברשות-הרבים, שחכמים מכשירים ור"א פוסל, ונימוקיהם. ובעצים גזולים - מסכימים שהיא כשרה.

ד' 29 - מחלוקת בתוספתא על לולב יבש, שחכמים פוסלים כיוון שצריך להיות הדר כמו האתרוג, ורבי יהודה מכשיר, שאינו מצריך "הדר" בלולב. הסבר זה למחלוקת ניתן ע"י רבא, אך בדיון ממושך, עפ"י מקורות שונים, נדחה הסברו זה.

שינה שבשאר ימות השנה וכן שינה עם תפילין או בלי.

דף כו/ב

משנה - דוגמאות ממנהגי חכמים בעניין אכילה בסוכה, או מחוצה לה.

גמרא - הגמרא מתקנת את נוסח המשנה כדי של תסתור את המשנה הקודמת. ודיון בעניין המעשה ברבי צדוק, ומה באה להשמיענו שנטל פחות מ"כביצה" במפה.

דף כז/א

משנה - מחלוקת על מספר הסעודות שחייבים בסוכה: ר"א אומר 14 סעודות, וחכמים אומרים שרק בליל החג חובה, ובשאר הימים רשות. ומחלוקת לעניין תשלומי סעודה ראשונה: לדעת חכמים - אין משלימין, לר"א - התשלום בליל י"ט אחרון.

גמרא - הטעם והמקור לדיני המשנה לפי השיטות השונות.

ב' 27 - הסבר דברי ר"א בעניין תשלום סעודת לילה ראשון, כדי שלא תהיה סתירה לדברי עצמו. ואגב, מובאים עוד מהלכות סוכה מדברי ר"א, וכי יש מהם שחכמים חולקים עליו.

דף כז/ב

ג' 29 - תיאור מעשים בחכמים, מהם נלמדו כמה מהלכותיו של ר"א. כגון, שעדיף לא לצאת מהבית ב"רגל", מאידך קושיא עליו מזה שהוא התארח בחג אצל ר' יוחנן, ותירוץ. ועוד עניינים.

דף כח/א

ד' 2 - עוד תיאור מעשי ר"א, מידותיו והנהגותיו בקודש. ואגב סיפורי שבח לרבו - רבי יוחנן בן זכאי, ושל הלל ותלמידיו.

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בדין "ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית". ודין נשים ועבדים וקטנים שפטורים מן הסוכה.

גמרא - שלש מקורות להלכה שנשים פטורות מסוכה. דיון בהם ומדוע צריכים את שלושתם.

דף כח/ב

ב' 15 - דיון בחובת ה"קטנים" בסוכה, שיש לכאורה סתירה בזה בין המשנה לבין הברייתא. כן הסבר למשנה: "קטן שאינו צריך לאמו", ומה פשר הסיפור על שמאי שהכין סוכה לתינוק.

דף לא/ב

ה' 4 - בירור שאמנם רבי יהודה לא מצריך הדר באתרוג. בוחנים זאת על פי קושיות ממקורות שונים, ועל כולם השיבו.

ו' 25 - במשנה נפסל לולב של "אשירה", מקשים מדברי רבא שאמר שבדיעבד כשר. ומתרצים שבמשנה מדובר שהעץ עצמו היה עבודה-זרה, ולא עץ שהוא לכבוד ה"אשירה".

ז' 28 - דיון על דין "נקטם ראשו" שבמשנה, וכן מוסיפים עוד פרטי דינים בלולב ש"נסדק", או "נתעקם" או "חד הוצא".

דף לב/א

ח' 8 - הסבר ל"נפרצו עליו", ומה ההבדל מ"נפרדו עליו". וכן בדין "תיומת" שנחלקה.

ט' 16 - דיון בדברי רבי יהודה במשנה, שאם נפרדו העלים ראוי לאגוד אותם, מה המקור לכך. וכן בירור מניין /ש"כפות תמרים" זה לולב

י' 26 - במשנה נאמר ש"ציני הר הברזל - כשרה" ואילו בבבביתא פסלו אותם, ומתריך אביי שמדובר בשני סוגים.

דף לב/ב

י"א 10 - דיון על מידות האורך של הלולב, ההדס והערבה.

משנה - ההדס - במה הוא נפסל.

גמרא - בירור הסימוכין לכך ש"ענף עץ עבות" הוא ההדס, וכן מהו "עבות" ומה הדין אם נשרו העלים או חלקם.

דף לג/א

ב' 9 - בדין נקטם ראשו של הדס, מעיר עולא שאם עלתה בו "תמרה" כשר. מכאן מבררים תשובה לשאלת ר' ירמיהו: מה הדין אם עלתה בו התמרה ביו"ט עצמו? ומשיבים בההשוואה לדין כיסוי-הדס.

ג' 42 - על דברי המשנה "שהיו ענביו מרובין" מסביר רב חסדא בשם רב במה בדיוק מדובר, מקשים על כך ומתרצים ע"י הבאת גירסא אחרת של דברי רב חסדא.

דף לג/ב

ד' 8 - על הנאמר "אם מיעטן כשר", מבררים אימתי מיעט, ואם אפשר להסיק מכאן לגבי "דחוי מעיקרא" שהוא דחוי.

ה' 13 - דיון על הדין, שאם מיעט את הענבים ביו"ט כשר בדיעבד, לבירור כמה נושאים הקשורים בכך.

ו' 29 - ברייתא על דין אגד המינים שניתר ביו"ט, שאפשר לאגוד אותו ב"כריכה כאגודת ירק", מבררים כדעת מי ומדוע.

משנה - דיני הערבה ובמה היא נפסלת.

גמרא - ברייתות על המלים "ערבי נחל" ומה ניתן ללמוד מהן. וכן מניין למדים על הערכות שבמקדש להקפת המזבח, ועוד.

דף לד/א

ב' 5 - על ההבדלים בין "ערבה" לבין "צפצפה", ועל שמותיהם שנתחלפו. ואגב, עוד שמות של דברים שנתחלפו.

דף לד/ב

משנה - מספר כל אחד מארבעת המינים - דעות שונות.

גמרא - מובאת ברייתא המקבילה למשנה בשינויים, ודיון בה ממנו משמע שר' ישמעאל שינה דעתו.

ב' 20 - פסיקת הלכה ע"י שמואל כדעת ר' טרפון והראיה.

משנה - דיני האתרוג ומה פוסל אותו, לפי הדעות השונות.

דף לה/א

גמרא - הראיות ש"פרי עץ הדר" הוא האתרוג - ארבע דעות.

ב' 23 - הטעם לאיסור אתרוג של "אשרה" ושל "עיר הנידחת". וכן שני טעמים לפסול של עורלה, ודיון בהם.

ג' 45 - כיון שנזכרה למעלה דעת רבי מאיר באתרוג של מעשר-שני, שהוא פסול, מביאים גם את דעת חכמים בזה וכן שאר מחלוקותיהם ודנים בהם.

דף לה/ב

ד' 8 - הטעם לפסול האתרוג של "תרומה טמאה". וכן שתי דעות לטעם הפסול של אתרוג מתרומה טהורה, וההבדל ביניהם למעשה. וכן הסיבות לכך שבדיעבד כשר.

ה' 18 - אתרוג של "דמאי", הסבר יסוד המחלוקת שבין בית-שמאי לבית-הלל בדבר.

ד' - דברי רבה על אופן נטילת ארבעת המינים, לולב בימין ואתרוג בשמאל, והנימוק. וכן הסבר מדוע מברכים על הלולב דווקא.

משנה - באילו מקומות ב"הלל" מנענעים בארבעת המינים, הדעות השונות.

גמרא - בירור המקור לנענועים, אופן הנענוע וסגולת הנענועים.

דף לח/א

משנה - דין הבא מן הדרך ועדיין לא נטל לולב, אימתי צריך ליטול, וכי כל היום כשר לנטילה.

גמרא - דיון ליישוב הסתירה מן הרישא של המשנה, ממנה משמע שמותר להפסיק אפילו באמצע שולחנו (סעודתו) בשביל "נטילת לולב", למקור אחר בו נאמר שלא יפסיק.

משנה - דין מי שאינו יודע לקרוא את ה"הלל" ואחרים מקריאים לו, מה הוא עונה אחריהם. ועוד דין, שיש לנהוג בכל מקום כמנהג המקובל שם, בעניין הברכה וכפילות הפסוקים.

גמרא - בעניין הנאמר במשנה: "ותבוא לו מאירה", מובא דבר מקביל בעניין ברכת-המזון. וכן עיון במנהגי קריאת ההלל, וכמה הלכות ומצוות שניתן ללמוד מהם, ובכלל זה הכלל "שומע כעונה".

דף לט/א

ב' 6 - בעניין ה"מקום שנהגו לכפול", מובאים מנהגיהם בזה של רבי ושל ר"א בן פרטא

ג' 10 - על דין הברכות על ה"הלל" מעיר אביי שמדובר בברכה האחרונה, אבל בראשונה לדעת הכל חייב לברך. והראיה לכך.

משנה - הצעה למי שרוכש אתרוג בשנה השביעית, (כדי לא להכשל באיסור סחורה בשביעית), שהמוכר יתן לו אותו במתנה, בעקבות רכישת הלולב.

גמרא - כיצד יש לנהוג כאשר אין המוכר מוכן לתת האתרוג במתנה. ודיון בנושא.

דף לט/ב

ב' 12 - דיון בשאלה, מדוע לא נזכר במשנה גם הלולב לעניין שביעית, כמו דין האתרוג, והמסתעף מכך.

ו' 27 - על דין אתרוג "מעשר-שני" בירושלים, מסבירים את המשנה לפי הדעות השונות.

ז' 32 - בדין "עלתה חזוית", מביא רב חסדא את הערתו בזה של רב, ודיון על פי קושיתו של רבא.

ח' 34 - בעניין "ניטלה פטמתו", או "נקלף", או נסדק או ניקב. בירור או הסבר למה הכוונה, ובאיזה עניין.

דף לו/א

ט' 3 - דיון בשאלת רבא: נולדו באתרוג סימני טריפה מהו? ולתשובה מובאת ברייתא עם פרטי דיני אתרוג, אך נדחתה.

י' 20 - בדין "אתרוג כושי" הנזכר בברייתא, יישוב הסתירה בין המקורות, על פי אביי ועל פי רבא.

י"א 23 - במחלוקת על "אתרוג הבוסר", מנסה רבה להשוות דעת ר"ע לדעת ר"ש, אך ההשוואה נדחית ע"י אביי.

דף לו/ב

י"ב 1 - לעניין "גדלו בדפוס", מסביר רבא באיזה עניין מדובר.

י"ג 5 - מחלוקת רב ור' חנינא באתרוג שנקבוהו עכברים, יישוב המחלוקת. וכן כיצד אין להם סתירה מהמשנה.

י"ד 13 - בעניין המחלוקת במשנה בין רבי מאיר ורבי יהודה ב"אתרוג קטן", מראים שזו שיטתם גם לגבי שבת בעניין טלטול "אבנים מקורזלות" לבית הכסא. בעניין "אתרוג גדול", מובא מנהגו של ר"ע, ודעת חכמים עליו.

משנה - מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במה מותר לאגוד את הלולב, ומנהג אנשי ירושלים.

גמרא - רבא מסביר את המחלוקת במשנה ומה יסודה, ודיון בדעת רבי יהודה.

דף לז/א

ב' 18 - בהקשר למנהג ירושלים, מובאת מחלוקת רבה ורבא בכמה נושאים, שיסודה הוא אם "לקיחה ע"י דבר אחר" שמה לקיחה.

דף לז/ב

ג' 8 - דברי רבה אם מותר להריח את ההדס או האתרוג של המצווה, והנימוקים.

פרק ד' "לולב וערבה"

דף מב/ב

משנה - מצוות החג - כמה ואילו ימים הם נוהגים. ההסבר להבדלים ומה היה המנהג בבית המקדש.

גמרא - דיון בשאלה: מדוע לא תדחה מצוות לולב את האיסור דרבנן לטלטל בשבת. משיב רבה שזו גזירה... שמא ילך ארבע אמות ברשות הרבים. ודנים בצדדים השונים של הדבר.

דף מג/א

ב' 15 - בירור מניין שמצוות לולב היא מן התורה גם ב"גבולין". ראייה מברייתא הדורשת את מילות הפסוק: "ולקחתם לכם וכו'", וכן דנים בהלכה שמצוותה ביום דווקא.

דף מג/ב

ג' 3 - בירו על מצוות ערבה שבמקדש, שדוחה את השבת ביום השביעי שלה - מה הטעם, מדוע רק בשביעי שלה, ומה ההבדל בינה לבין מצוות לולב.

ד' 17 - בירור אופן קיום מצווה ערבה, האם בזקיפה על גבי המזבח או בנטילה והקפה כלולב.

ה' 43 - חזרה לשאלה מדוע לא תדחה הערבה את השבת. ודיון בכך, כולל עניין מקור מצוות ערבה. אם: מדאורייתא, מדרבנן, הלכה למשה מסיני, יסוד נביאים או מנהג נביאים.

דף מד/ב

ו' 1 - דיון בפרטי דיני מצוות ערבה שבמקדש: אם יוצאים ידי-חובה בערבה שבלולב, מהו השיעור, ומנהגי ר"א ב"ר צדוק ורב, שחבטו בערבה ללא ברכה, ומכאן שמנהג נביאים הוא.

ז' 19 - עוד שני נושאי הלכה, מאייבו בשם ר"א ב"ר צדוק, בעניין מלאכת עידור הכרם בשמיטה, ובעניין יציאה בערב שבת למרחק.

ח' 40 - הערה בעניין המנהג בבית-המקדש להניח בערב-שבת את הלולב על גג האיציטבא - שהיה זה מתחת לגג ולא עליו, או במקום מיוחד בסטיו.

דף מה/א

משנה - כיצד נהגו לקיים מצוות ערבה שבמקדש.

גמרא - הערה על מקור השם "מוצא" הנזכר במשנה.

דף מא/א

ג' 22 - מאחר ונזכר שלולב דינו כעצים להסקה, דנים בכך ומביאים ברייתא ובה המחלוקת בין תנא-קמא לר' יוסי בעניין.

דף מא/ב

ד' 6 - עוד דיון בעניין חילול פירות שביעית, מחלוקת ר"א ור' יוחנן, ובירורה.

דף מא/א

משנה - תקנות רבי יוחנן בן זכאי "זכר למקדש", שנטילת לולב במדינה כל שבעת ימי החג, וכי כל "יום הנף העומר" יהיה אסור בתבואה חדשה.

גמרא - בירור המקור לכך שנכון לעשות זכר למקדש, כמעשה ריב"ז.

ב' 30 - לעניין "יום הנף", דנים ומבררים את הטעם לתקנה, במה חולק ריב"ז על רבי יהודה, ואם תקנתו מרבנן או כדאורייתא.

דף מא/ב

משנה - דין נטילת לולב ביום ראשון של החג. וכיצד לנהוג אם חל בשבת (שאסור לטלטל), וכן דעת ר' יוסי.

גמרא - מבררים מה המקור לדין שביום הראשון של החג אין אדם יוצא בלולבו של חבירו, אלא אם כן נתנו לו במתנה. וראייה ממעשה חכמים שנסעו בספינה.

ב' 41 - סיפורו של מר בר אמיר על אביו שנהג לאחוז הלולב בזמן התפילה. ובירור מדוע עשה כך בניגוד להלכה שלא להחזיק בתפילה דבר. ותיאור מנהגם של בני ירושלים שהיו הולכים עם הלולב לכל מקום, והטעם.

ג' 52 - דיון בדעת ר' יוסי שהטרוד במצווה בשבת ושגג, אינו חייב קורבן חטאת.

דף מב/א

משנה - דין החזרת הלולב למים ביום שבת, והוספת מים ביו"ט וכו', ומאימתי חייב הקטן במצוות לולב.

גמרא - בירור מה חידוש יש במשנה בדין אשה המחזירה הלולב למים בשבת. ודיון בעניין ה"קטן", תוך הבאת מקור נוסף ומפורט בדין "קטן" גם לענייני מצוות אחרות.

דף מח/א

משנה - הלכה שיום שמיני של חג דומה לשאר ימי החג, לעניין "הלל", קורבן שלמי שמחה וכבוד היום.

גמרא - בירור מנין שמצוות שמחה שייכת גם לשמיני של חג.

משנה - מצוות סוכה שבעה ימים, לכן אין לפרק אותה לפני סוף היום השביעי. אולם, מזמן המנחה יכול כבר להוריד ממנה את הכלים.

גמרא - במקרה שאדם צריך להשאר גם ביום השמיני בסוכה, ניתנו מספר הצעות כיצד יראה שאינו ממשיך לשבת בסוכה משום מצוות סוכות, אלא – מסתם נוחיות.

משנה - תיאור אופן קיום מצוות ניסוך המים במקדש. ר"י חולק בשלושה מן הדברים.

דף מח/ב

גמרא - המקור למצוות ניסוך המים מן השילוח ובשמחה. ומדרש אגדה על ה"ויכוח בין ששון לשמחה".

ב' 28 - הסבר לדברי המשנה בדבר העליה עם המים למזבח, ועניין הספלים. צבעם וצורתם, וכן הסיפור בצדוקי.

דף מט/א

ג' 3 - דברי חכמים על ה"שיתין", שהם החורים והחללים דרכם יורדים היין והמים המתנסכים על המזבח. וכן ברייתא ובה דעת ר"א ברבי צדוק, על היין שנתנסך והצטבר, כיצד שרפו אותו. ודיון במחלוקתו בזה עם רבנן. כן מובאים דברי ר"ל על סתימת נקבי הניסוך שבמזרח והטעם לכך.

דף מט/ב

ד' 15 - דרשות על פסוקים - של רבא ושל רבי אלעזר - על עלייה לרגל, לימוד תורה, חסד משפט וצדקה ועוד.

ה' 41 - בעניין המים לניסוך בשבת, מובאים שלושה הסברים מדוע הניחו אותם בחבית שאינה מקודשת.

דף נ/א

ו' 7 - הסבר מדוע נפסלים המים של הניסוך, אם נשפכו מהחבית או שנתגלו. וזאת, אף לדעת ר' נחמיה המקל במקום אחר.

ב' 24 - בדבר בדי הערבה שזקפו בצידי המזבח. תיאור אורכם בהתאם למידות המזבח, ומה לומדים מהפסוק "איסרו חג בעבותים וכו'".

דף מה/ב

ג' 7 - הלכה בשם רשב"י, שכל המצוות הקשורות בצמחים, מחזיקים אותם כדרך גדילתם, והמקור מהפסוק "עצי שטים עומדים", ואגב עוד דברים הנלמדים מפסוק זה. ועוד מדברי רשב"י על מעלתו ומעלת בנו ואחרים.

ד' 34 - דיון בנוסח דברי השבח למזבח "בשעת פטירתך", שנראים כשיתוף דבר אחר עם ה', וביאור הנוסח שהוא כהלכה.

ה' 40 - בירור מה יסוד דעתו של ר' יוחנן בן ברוקא במשנה, האומר שהיו מביאים חריות של דקל (שניים), ובמה חולקים עליו חכמים.

ו' 45 - הדעות השונות בדבר מספר ימי מצוות סוכה ומצוות לולב. ודיון בנושא תוך הבאת ראיות מעניין הברכות על המצוות.

דף מו/א

ז' 27 - מחלוקת רבי יהושע בן לוי ושמואל ועוד, על מצוות לולב ומספר ימיה. וראייה לדעת רב, שימיה שבעה, מדבריו בהלכות ברכות הדלקת נרות חנוכה, או ממסורת מפורשת בשמו.

ח' 44 - דיון בברכות על הסוכה ואימתי הן נאמרות. ואגב, דיון בכל עניין הברכות, למי "שהיו לפניו מצוות הרבה" - מחלוקת רבי יהודה וחכמים. ועוד דברי אגדה על מידות הקב"ה.

דף מו/ב

ט' 6 - מחלוקת ר' יוחנן וריש-לקיש בשאלה: אם האתרוג הוקצה למצוותו ומיד אחר המצווה ביום השביעי מותר לאוכלו, או שהוקצה לכל היום. דיון בנושא זה ובהבדל בין מצוות אתרוג למצוות ישיבה בסוכה.

י' 50 - מחלוקת רב ור' יוחנן בעניין ישיבה בסוכה, וברכה על כך, ביום השמיני שהוא ספק השביעי, ודיון בה עפ"י ראיות שונות.

דף מז/א

י"א 16 - דיון בדברי ר' יוחנן, ששמיני של חג רגל בפני עצמו. מספר ראיות לדבר, ולסיכום אכן הוא "רגל בפני עצמו" לעניין פז"ר קש"ב.

פרק ה' "החליל"

משנה - הלכה שהחליל לנגינה בשמחת בית-השואבה, אינו דוחה את השבת ולא את יו"ט.

דף נ/ב

גמרא - בירור כי השמות "בית השואבה" או "בית החשובה", שניהם נכונים, והסימוכין.

ב' 7 - מקור אחר ובו מחלוקת בין רבי יוס ב"ר יהודה וחכמים, אם החליל דוחה את השבת, ומסביר רב יוסף שמדובר בחליל שהיה מלווה את שירת הלויים על הקרבנות, וראייתו מברייתא. ודיון רחב על מהות המחלוקת בברייתא.

דף נא/א

ג' 19 - לעומת הסברו של רב יוסף, בסוגיא הקודמת, סובר ר' ירמיה בר אבא שהמחלוקת בברייתא היא בנושא של משנתנו, כלומר בחליל של בית השואבה, ודנים בבסיס המחלוקת. במסקנה דוחים את שיטת רב יוסף שלמעלה.

משנה - תיאור מפורט של שמחת בית-השואבה בבית המקדש ועוצמתה, וכן את ההכנות לשאיבת המים.

דף נא/ב

גמרא - על משקל "מי שלא ראה וכו'", מובאים גם "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה", או "בית המקדש בבניינו" או בית הכנסת באלכסנדריה וכו', ותיאורם. וכן תיאור קטילת אנשי אלכסנדרוס ע"י אלכסנדר מוקדון.

ב' 40 - תיאור ה"תיקון הגדול" שעשו בבית המקדש למען הצניעות, וכי את הסימוכין שלהם לשנות במבנה המקדש למדו מהפסוק: "וספדה הארץ וכו'".

דף נב/א

ג' 7 - כיון שנזכר הפסוק "וספדה הארץ", דנים על מה ומי היה ההספד. על כך שתי דעות ובירורן. ומכאן מדרשים ומובאות רבות על יצר-הרע ושמותיו וכן על אחרית הימים והמשיח.

דף נב/ב

ד' 43 - פרטים נוספים על עמודי התאורה, הנזכרים במשנה, שבחם של מעלי השמן ותיאור עוצמת האור.

דף נג/א

ה' 2 - על החסידים ואנשי המעשה הנזכרים במשנה, מובאים מקורות נוספים בדבר השירים שאמרו, ומה היה אומר הלל הזקן, ועוד מדבריו בעניינים אחרים.

ו' 24 - תיאורים של השמחה ע"י פעולות ראוה של החכמים להגדלת שמחת בית השואבה, סדר-היום באותם ימים, וכי לא ישנו כמעט.

ז' 38 - פרטים בדבר חמש עשרה המעלות במקדש, וכיצד הביאו לכתיבתם של שירי המעלות. הסבר המשנה בדבר מנהגם של הכהנים בירידתם במעלות, ומה עניין דבריהם "ליה וליה".

דף נג/ב

משנה - על התקיעות במקדש, זמניהם ומספרם בכל זמן וזמן.

גמרא - בירור כי לפי מספר התקיעות אין המשנה כרבי יהודה, ובירור המחלוקת בין חכמים ורבי יהודה ומהותה.

דף נד/א

ב' 4 - בירור כדעת מי המשנה בנושא התקיעות בערב-שבת של חול-המועד, ומדוע לא נזכרו עוד מקרים.

דף נד/ב

ג' 9 - המשנה קבעה שאין מקרה שמוסיפים על ארבעים ושמונה תקיעות, ומבררים מדוע, הרי בערב פסח שחל להיות בשבת יש יותר תקיעות.

ד' 31 - דיון בדברי ר' אחא בר חנינא, שאמר שתוקעים כל מוסף ומוסף. מראים סתירה לדבריו מכמה מקורות, ומראים שמקורותיו מלמדים דבר אחר.

דף נה/ב

משנה - מספר הקרבנות בימי החג, וכיצד הם מתחלקים בין המשמרות.

גמרא - על-פי הסיפא של המשנה, מעמידים אותה כדעת רבי במחלוקתו עם חכמים לגבי קורבנות שמיני עצרת. והדבר נדחה. וכן דברי אגדה מר"א ור' יוחנן.

משנה - אופן חלוקת בשר הקורבנות בין המשמרות בשלושת הרגלים, וקורבנות יום עצרת

מסכת סוכה

קמט

ד' 31 - ביאור הסיפא של המשנה, מה באו הדברים לרבות.

משנה - אופן חלוקת לחם-הפנים ביו"ט הסמוך לשבת, או בשאר שבתות.

גמרא - בירור דברי המשנה: "יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה בין לאחריה".

ב' 42 - על שיטת רבי יהודה במשנה, שבחלוקת לחם הפנים, המשמר הנכנס מקבל שבע והיוצא חמש. הסבר מדוע יש הפרש, וכן דיון על רב יהודה שאמר שב"עורות המוספין" חולקים כמו בלחם הפנים, ודוחים דבריו.

דף נו/ב

ג' 17 - הטעם לדין המשנה שהנכנסים חולקים בצפון וכו'. כן מובאת ברייתא ובה שתי דעות להסבר מדוע "בילגה לעולם חולקת בדרום", ודיון בהן.

שחל בשבת. וכן זכויותיו של המשמר הקבוע לאותו שבוע.

גמרא - הבהרה שהאמור במשנה "אימורי הרגלים" אין הכוונה לחלקים העולים על המזבח, אלא על האמור להיות מחולק בין אנשי המשמרות.

ב' 32 - הסימוכין במקרא לכך שלחם-הפנים מתחלק בין משמרות הכהנים שווה בשווה. אבל, לא קורבנות שבאים שלא מחמת הרגל.

דף נו/א

ג' 7 - מנסים ללמוד ממשנתנו בעניין "אומר לו: הילך מצה הילך חמץ", על המחלוקת בין רב לבין רבה ב"ב חנה, לעניין סדר הברכות בליל יו"ט של סוכות, אם ברכת הסוכה לפני ברכת הזמן כדעת רב, או ההפך. הדבר נדחה, ונערך דיון בנושא עד להסקת ההלכה כרב.

מסכת ביצה

ד' 31 – דיון במהות המחלוקת רב ור' יוחנן בעניין ביצה שנולדה בשבת שלפני יו"ט. רב אומר שאסורה ביו"ט, ור' יוחנן מתיר. למסקנה, הם חולקים בעניין "הכנה" משבת ליו"ט. תיאור שני מקרים שהיו. וכן דברי רבא שהלכה כרב בשלושה, דברים ובכללם העניין כאן.

דף ד'ב

ה' 4 - דיון בדברי ר' יוחנן על עצים שנשרו בשבת שאסור להסיקן ביו"ט שאחריו. ומה ההבדל בין זה לבין ביצה שהתיר מיום זה ליום שאחריו? ואגב, דיון בדעת רב מתנה המתיר עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט, מקשים עליו והוא מתרץ.

ו' 21 – דבר שני שהלכה כרב, הוא במחלוקת רב ורב אסי בעניין שני ימים טובים של גלויות שרב אומר "נולדה בזה מותרת בזה" ורב אסי אוסר. והסבר שמהות המחלוקת היא אם שני הימים כיום אחד ארוך - כדעת רב אסי שאוסר, או כשניים - כשיטת רב.

ז' 31 – דבר שלישי שהלכה בו כרב, בעניין הביצה בשני ימים של ראש-השנה - רב ושמואל אומרים שאסורה. קושיא מתקנתו של ריב"ז לאחר החורבן (לחזור ולקבל עדים כל היום), ומתרצים.

דף ה'א

ח' 12 – דעת רב יוסף שגם לאחר תקנת ריב"ז נמשך האיסור על אכילת הביצה, משום שהיא נאסרה ע"י בית-דין, וכדי להתירה צריך בי"ד גדול יותר במניין ובחכמה, ומביאים מספר ראיות לכלל זה. לבסוף אביי אומר שלא הי צריך מניין להתיר את הביצה, כי הותרה עם תקנת ריב"ז.

דף ה'ב

ט' 21 – רב אדא ורב שלמן אומרים שגם לאחר תקנת ריב"ז הביצה נשארה באיסור, וטעמם "מהרה יבנה המקדש ויאמרו וכו'". גם רבא אומר כך מטעם אחר. ומציין ש"הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא".

דף ו'א

י' 1 - דברי רבא על קבורת הנפטר ביו"ט ראשון שנקבר ע"י נוכרים, ובשני - ע"י ישראל, ואפילו ברה"ה, ואילו בדין ביצה אוסר. נהרדעי חולקים

פרק א' "ביצה"

דף ב'א

משנה - דין אכילת ביצה שנולדה ביום-טוב. מחלוקת: בית-שמאי מתירים לאכול אותה באותו יום, ובית-הלל אוסרים. אגב כך עוד שתי מחלוקות בהן בית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים.

גמרא - בירור מהו יסוד המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל בעניין ביצה שנולדה ביו"ט – על כך מספר דעות, ודיון בהן:

1 (שורה 17) - דעת רב נחמן, שהמחלוקת באיסור "מוקצה", שבית-הלל כרבי יהודה שאסור, וב"ש כר"ש.

דף ב'ב

2 (17) – דעת רבה שמדובר ביו"ט שאחר השבת, וחכמים אוסרים משום "הכנה", כי ביצה שנולדה ביום א' הוכנה בשבת.

3 (34) - רב יוסף אומר שחכמים גזרו לאסור משום "פירות הנושרים", שאסורים.

דף ג'א

4 (3) - רבי יצחק אומר - גזירה משום "משקים שזכו" מן הפירות ביו"ט, שאסורים.

ומבררים מדוע כל אחד לא אמר כאחרים. וכן קביעת הגמרא כי דעת ר' יוחנן כרבי יצחק, ודיון בהוכחה לכך על פי הסתירה שהראה בדעת ר"י, ותירוצה. לעומת זאת רבינא מיישב את הסתירה בשני אופנים אחרים.

דף ג'ב

ב' 8 – בעניין שיטת רב יוסף ור' יצחק (שבמשנה מדובר באיסור הביצה משום גזרה על פירות נושרים או פירות שזכו), מראים סתירה להם בברייתא. נאמר בה שביצה אסורה וגם ספק ביצה שנולדה ביו"ט אסורה, ואם משום גזירה, הרי זה ספק דרבנן וצריך להיות מותר. דנים בנושא ואגב גם בנושאים אחרים, ומתרצים את הסתירה. ואילו רב אשי מתרץ שגם ספק דרבנן אסור ב"דבר שיש מתירין".

דף ד'א

ג 16 - ברייתא בשם ר"א בה נאמר "ביצה תאכל היא ואמה" – שתי דעות להסבר הכוונה, של אביי (נדחה), ושל רב מרי - התקבל.

כירה מוכן הוא". ומוסבר בשם רב באיזה תנאים מדובר במשנה, וכן ראה לו מברייתא. עוד נאמר בברייתא שעפר אשר הכניס מערב יו"ט, מותר לעשות בו שימושים שונים וכן לכסות הדם. על כך בא דיון אם גם במקרים של ספק מותר לכסות בו, כגון "כוי" (ספק חיה או בהמה), ולמסקנה יש מחלוקת אמוראים בדבר.

דף ח/ב

י"ט 27 - בענין ה"כוי" שנאסר לכסות דמו ביו"ט, מסביר רמי בריה דרבי יבא שהדבר לא משום איסור מלאכה, אלא שלא יטעו לחשוב שהוא ודאי חיה ויבואו לאכול את החלב שלו, אך הסברו נדחה. ר' זירא מחיל את דין ה"כוי" גם למקרים אחרים של ספק, והאיסור הוא משום טרחה.

כ' 36 - דברי רבה שהשוחט צפור בערב החג אסור לכסות הדם בחג עצמו, ואילו הפרשת חלה על עיסה שמערב יו"ט, מותרת ביו"ט. אביו של שמואל אסר את ההפרשה ביו"ט. מראים סתירה לזה בדברי שמואל, ומיישבים אותה.

דף ט/א

משנה - מחלוקת: בית-שמאי אוסרים העברת הסולם משובך לשובך ביו"ט, ובית-הלל - מתירים.

גמרא - רב חנן בר אמי מסביר את מהות המחלוקת במשנה, בשתי מסורות: א) שהמחלוקת ברה"ר, אבל ברה"י כולם מודים שמותר, וקושיא על כך. ב) שהמחלוקת ברה"י, אבל ברה"ר לכולם - אסור, מחשש למראית עין. קושיא על כך ומתרצים.

דף ט/ב

ב' 1 - ברייתא המעמידה את המחלוקת במשנתנו רק לגבי החזרת הסולם. והערותיהם ההלכתיות של רבי יהודה ור' דוסא בזה. בהקשר לכך מובא מעשה בבניו של רב חייה ומה שהעיר להם אביהם, (בשתי גירסאות).

ג' 28 - מהמחלוקת במשנה לומדת הגמרא שבית-שמאי מחמירים בשמחת יו"ט ובית-הלל מקילים. ועל כך קושיא מדין שחיטה וכיסוי, שבית-שמאי מקילים. ר' יוחנן מתרץ: "מוחלפת השיטה". אך דוחים זאת, ומתרצים אחרת. מנסים למצוא מחלוקת אחרת שעליה אמר ר' יוחנן: "מוחלפת השיטה". הוצעו בזה חמשה עניינים, ונדחו.

דף י/א

משנה - בענין הכנת הגוזלים בערב יו"ט לצורך

ומתירים גם בביצה ומנמקים. ועוד דינים בקבורת המת ביו"ט. כן מסופר על רב אסי שנעצב בגלל ששכח להכין עירוב תבשילין בערב ראש-השנה, ואי אפשר לדעתו להכין זאת בתוך החג.

י"א 24 - דינו של אפרוח שנולד ביו"ט - מחלוקת: רב אוסר, משום "מוקצה", ושמואל (או ר' יוחנן) מתיר משום "שמתייר עצמו בשחיטה". דיון בדעת רב. ומביאים ברייתות לראיות לשתי הדעות. ועוד ברייתא בשם רב"י, האוסר אפרוח זה גם ביום חול, כי לא נפתחו עיניו (ונחשב כשרץ).

דף ו/ב

י"ב 24 - דיון בדברי רב: "ביצה עם יציאתה נגמרה", להבנת כוונת הדברים. על כך ניתנו מספר הסברים, בחלקן נדחו.

דף ז/א

י"ג 16 - דיון על הברייתא (שנוכרה למעלה), שביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת שחוטה - מותרות לאכילה בחלב. מובאת ברייתא אחרת בענין ודנים בה.

י"ד 30 - ברייתא על טבע זמני הרבייה של בעלי החיים, ממנה משמע שתרנגולת מטילה ביצים רק ביום. דיון בדבר אם אפשר לסמוך על כך במקרה שביצה נמצאה בליל החג, לומר שבודאי נולדה מאתמול. ואגב עוד הוראה בשם רב, כי שום כתוש מגולה יש בו סכנה.

דף ז/ב

ט"ו 10 - דיון במחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בענין שיעור איסור שאור וחמץ בפסח. ולמסקנה, מחלוקתם רק בדין ביעור החמץ, שבית-שמאי אומרים שאור ב"כזית" יש לבער וחמץ בכ"כותבת", ואילו בית-הלל אומרים כי שניהם ב"כזית". אבל לענין אכילה מודים בית-שמאי לבית-הלל שאסור ב"כזית".

ט"ז 29 - דיון בדין: "השוחט חיה ועוף וכו'", (המחלוקת השלישית במשנה), לברור משמעות הנוסח. על כך דעת הגמרא (נדחתה) ודעות רבה ורב יוסף, ומבררים במה הם חולקים.

י"ז 44 - נאמר במשנה: "ומודים (ב"ה) שאם שחט, שיחפור בדקר ויכסה". קושיות על כך מדיני איסור מלאכה ביו"ט שדין זה מעורר, ותרוצן.

דף ח/א

י"ח 3 - בירור כוונת המשנה בהלכה: "... שאפר

ב' 22 – הסברו של אביי את המחלוקת הראשונה במשנה (בשתי גירסאות). מבינים מדברי אביי שבית-שמאי לא חוששין ל"שמא יימלך". על כך מקשים ממקורות אחרים, מהם משמע שבית-שמאי חוששים שמא יימלך, ומתרצים.

ג' 34 - בעניין המחלוקת אם מותר לתת עור לפני הדורסן, בתוספתא מחדשים שאין מחלוקת שמותר למלוח על העור בשר לצלי. קושיא על ב"ה מהברייתא בה יש איסור על מליחת החלבים ביו"ט. ומתרצים ע"י הבחנה בין הדברים. ועוד מובאת הלכה בשם שמואל בעניין מליחת בשר, וכיצד נהג בזה רב אדא בר אהבה.

דף יא/ב

משנה - מחלוקת: בית-שמאי אומרים שאסור להסיר תריסים ביו"ט ובית-הלל מתירים להסיר ואף להחזיר.

גמרא - עולא מסביר ש"תריסין" הכוונה לתריסי חנויות (שאינם מחוברים לקרקע) וכן מציין עולא שלושה דברים שהתירו סופן משום תחילתן, ורחבא מזכיר עוד שני דברים כאלה. ובירור מדוע הזכירו דברים אלה, הרי כבר נאמרו במקורות אחרים. כן מבררים מדוע עולא לא הזכיר את מה שהזכיר רחבא.

ב' 32 – ברייתא בשם רשב"א האומר שהמחלוקת היא רק אם מותר להחזיר. (השונה ממשנתנו). דנים בקושיא עליה מברייתא אחרת. אביי מתרץ ומסביר את מהות המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל.

דף יב/א

משנה - מחלוקת: בית-שמאי אוסרים להוציא לרה"ר ביו"ט: את ה"קטן", את ה"לולב" ואת ספר-התורה. ובית-הלל מתירים.

גמרא - דעות האמוראים על מהות המחלוקת במשנה: ר' יצחק בר אבדימי אומר שב"ה סוברים שהותרה "הוצאה" גם שלא לצורך, ובית-שמאי אינם סוברים זאת. רבה אומר שהמחלוקת בעניין אחר, אך רב יוסף מקשה עליו. ולמסקנה המחלוקת כדעת ר' יצחק בר אבדימי - בעיקרון אם הותרה הוצאה גם שלא לצורך.

דף יב/ב

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בעניין הולכת חלה ומתנות לכהן ביו"ט, בית-שמאי אוסרים וב"ה מתירים. ופירוט המו"מ ביניהם.

יו"ט. מחלוקת: בית-שמאי אומרים שצריך לנענע אותם בערב יו"ט, ובית-הלל אומרים: "עומד ואומר זה וזה אני נוטל".

גמרא - רב חנן בר אמי מסביר שהמחלוקת במשנה היא רק על "ברכה ראשונה", אבל מן השנייה והלאה גם בית-שמאי מודים לב"ה.

ב' 29 - דיון בדעת בית-הלל, מדוע אמרו שצריך לומר: "זה וזה אני נוטל", הרי די שיאמר "מכאן אני נוטל". נסיון להסביר שב"ה סוברים ש"אין ברירה", רבא דוחה זאת ומסביר שב"ה חוששים שמא יטלטל יונים שלא זימן.

דף יב/ב

משנה - זימן בערב יו"ט יונים לשחיטה ומצא ביו"ט דבר שונה ממה שזימן - פעמים שאסורים ופעמים שמותרים.

גמרא - דיון במקרה הראשון במשנה, שלכאורה נראה כפשוט, ורבה ואביי מסבירים באופן שיש חידוש במשנה. וכן הסבר למקרה השני "שניים ומצא שלושה".

ב' 21 - בעניין "שלושה ומצא שניים - מותרין". מנסים להוכיח שמשנתנו כדעת רבי במחלוקת עם רבנן בברייתא על מי ש"הניח מנה ומצא מאתיים וכו'". ודוחים זאת, כי אפשר להסביר משנתנו גם כרבנן.

דף יא/א

ג' 1 - על המקרה: "בתוך הקן ומצא לפני הקן - אסורין". מנסים לומר שיש בזה סיוע לדעת ר' חנינא בעניין "רוב וקרוב", אך אביי וכן רבא מסבירים את הדין אחרת.

ד' 12 - בעניין: "ואם אין שם אלא הן וכו'". מסבירים את ההלכה של המשנה במקרה מיוחד של "מדדין" (ולא ב"מפורחין") ובמקום מיוחד בתוך השוכך.

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל: אם מותר לטלטל את העלי (שמלאכתו לאיסור) לשם קיצוב הבשר, וכן בעניין העור, אם מותר להגביהו ביו"ט. שבית-הלל מתירים.

גמרא - התוספתא מביאה פרט נוסף על המשנה והוא שאין מחלוקת שלאחר שקיצב עליו בשר אסור לטלטלו.

ג' 28 - ברייתא: "אין עושים טיסני (גריסי חיטה) ואין כותשין במכתשת". הסבר נוסח הברייתא, ודיון על סיבת ההבדל בין ברייתא זו לברייתא אחרת. על כך הסברו של אב"י והסברו של רבא. וסיפור מעשה על רב פפי שלא אכל דייסא בבית מר שמואל, ועל כך ניתנו שני טעמים.

דף יד/ב

משנה - דין אופן ברירת קטניות ביו"ט, שלוש דעות: בית-שמאי, בית-הלל ורבן גמליאל.

גמרא - ברייתא בה מסביר רבן גמליאל שבית-הלל מתירים רק כאשר ה"אוכל" מרובה על ה"פסולת". ועוד ברייתא ובה הסבר שדעת ר"ג במשנה היא לפי מנהג בית אביו, ומסבירים.

משנה - דין משלוח מזון ביו"ט: בית-שמאי אומרים מותר רק מנות מוכנות, בית-הלל - מותר הכל מלבד תבואה. ור"ש מתיר גם בתבואה.

גמרא - רב יחיאל מעיר על המשנה, שגם כשמותר לשלוח, לא יעשו זאת בשיירה של אנשים מחשש מראית-עין. שאלה של רב אשי, נשארה ב"תיקו".

ב' 31 - ברייתא המסבירה את דעת ר"ש במשנה, ונותנת דוגמאות לתבואה הראויה לשימוש ביו"ט.

משנה - דין שליחת בגדים ומנעלים ביו"ט. הכלל: "כל שנאותין בו ביו"ט - משלחין אותו".

גמרא - בירור מדוע התירה המשנה לשלוח בגד כלאיים, שהרי אין בו שימוש. ומתמצים שיש כלאיים שיש בהם שימוש, דוגמאות לכך, ומחלוקת על חלק מהם.

דף ט"ו/א

ב' 7 - הסבר לאיסור שליחת "סנדל המסומר", שהוא גזירה משום מעשה שהיה. הערת אב"י: סנדל-המסומר אסור לנעול אבל מותר לטלטל, ונימוקו.

ג' 13 - הסבר מדוע הזכירה המשנה "מנעל שאינו תפור", שהרי זה פשוט. וכן ברייתא בה מוסברת דעת ר"י. כן מובאת דעת רבי יוסי, ומסבירים שלמעשה אינם חולקים.

ד' 31 - מעשה ברב ששת שהתיר לשלוח תפילין ביו"ט, אב"י מקשה עליו מן הכלל במשנה: "כל שנאותין וכו'", ומתמצים שכוונת הכלל: "כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביו"ט".

גמרא - דיון לבירור מהות המחלוקת במשנה. לפי התוספתא יש שלוש שיטות בהבנת המחלוקת: רבי יהודה, ר' יוסי ו"אחרים". לאחר הסבר השיטות פסק שמואל כשיטת ר' יוסי.

ב' 40 - מעשה שהיה בעניין פריכת חרדל ביו"ט (=מלילת קטניות). רבא התיר, אב"י הקשה עליו משני מקורות. השני, מן הנאמר במשנתנו לגבי תרומה: "שאינו זכאי בהרמתה". עליה השיב רבא שהוא פסק כשיטת רבי, שמתיר הפרשת תרומה ונתינתה ביו"ט, ולא כר' יוסי ברבי יהודה.

דף יג/א

ג' 1 - כיון שנזכרה המחלוקת בין רבי ור' יוסי ברבי יהודה, על הפרשת תרומה ביו"ט, מובאת הברייתא המפרטת את הדעות. והסבר מהות המחלוקת ע"י אב"י (בשתי גירסאות).

דף יג/ב

ד' 9 - ביאור שתי הלכות בשם ריש-לקיש (שנזכרו קודם) והן: "מעשר ראשון" שהקדימו בשיבולים, "שמו טובלו" וחייב ב"תרומת-מעשר", והטעם. ו"מעשר ראשון" שהקדימו בשיבולים פטור מ"תרומה-גדולה". אבל אם הקדימו בכרי - חייב בכל, והסימוכין.

ה' 21 - דיון על המשנה במסכת מעשרות (ד/ה) הקובעת מהו שיעור קילוף שעורים בודדות, כדי שיהיו חייבים במעשרות, ולעניין איסור מלאכה בשבת. קושיא על כך, ותירוץ שהשיעור הנאמר הוא לגבי חיטה ולא לשעורה. בהמשך הדיון גם מתברר שאיסור מלאכה בשבת הוא רק לגבי "מלאכת-מחשבת". ואגב גם מוסבר כיצד למעשה מותר למלול, או לנפח, ביו"ט באופן המותר.

דף יד/א

משנה - מחלוקת באיזה כלים מותר לדרך תבלין ומלח ביו"ט: ב"ש אומרים שדכים אותם בשינוי, וב"ה אומרים "תבלין כדרכן" והמלח בשינוי.

גמרא - שני הסברים מדוע בית-הלל מודים לבית-שמאי שבדיכת מלח ביו"ט יש לעשות שינוי. וכן מתי יהיה הבדל בין שני ההסברים.

ב' 14 - בדבר דיכת תבלינים, אומר רב יהודה בשם שמואל שלא כמשנתנו. הסבר הדברים לגבי המלח, על פי ברייתא, וסיפור שני מקרים שהורו חכמים לדרך מלח ביו"ט בשינוי.

ז' 30 - דרשת ר' יוחנן בשם רשב"י, שרק השבת ניתנה לישראל בצינעא. והסבר מדוע לפי זה הנוכרים נענשים על שאינם שומרים אותה.

ח' 36 - על הנאמר במשנה: "עושה אדם תבשיל וכו'" מעיר אביי שרק תבשיל ראוי לעירוב-תבשילין, ולא פת, ומסביר מדוע לא בפת (בשתי מסורות).

ט' 45 - דברי חכמים שונים על הדברים שיוצאים בהם ידי "עירוב תבשילין", ובכלל זה אם אפשר בדגים קטנים מלוחים, צלויים או מטוגנים. ומה דין כבוש, שלוק וכו'. ועוד פרטי דינים, כגון מהי הכמות של "עירוב - תבשילין" ומה הדין אם אבד.

דף ט"ז/ב

י' 14 - בירור, שהמניח עירוב-תבשילין כדי לזכות אחרים, צריך שהם ידעו, וראיות ממנהגי חכמים שזיכו את כל בני עירם. ואגב, מעשה במר שמואל וההוא סמיא, ממנו למדנו שמי שבמיד לא הניח עירוב, לא יוצא ידי חובה בעירובו של הרב.

י"א 29 - דיון אם מותר לעשות "עירובי-תחומין" ו"עירובי-חצרות" ביו"ט שחל בערב-שבת (אם שכח להניח בערב יו"ט). על כך ברייתא ובה מחלוקת בנושא, תנא-קמא אוסר, ורבי מתיר לעשות רק עירובי חצירות, ונימוקו. ונמצאה גירסא הפוכה שרבי אוסר. דיון ובירור שההלכה כרבי להחמיר.

דף יז/א

י"ב 2 - ברייתא ובה תפילות יו"ט שחל בשבת. על כך שלש דעות: ב"ש, ב"ה ורבי. ופסיקת הלכה כרבי.

י"ג 13 - ברייתא ובה דין התפילות במקרים שראש-חודש או חול-המועד יחולו בשבת. על כך שלש דעות, ופסק רב הונא כתנא-קמא.

י"ד 24 - הלכה בשם רב שמותר להניח "עירובי-תחומין" ביום-טוב עבור יו"ט שאחריו (בשני ימים טובים של גלויות) ועושה תנאי. רבא אומר שמניח אדם "עירובי-תבשילין" מיו"ט לחברו, (לצורך השבת שאחריהם) ומתנה. ומבררים שרב מסכים לרבא, אבל רבא לא מסכים לרב, ומנמקים.

ט"ו 30 - ברייתא שאפיה מיו"ט לחברו אסורה, אבל מותר למלא כל הקדירה בשר אע"פ שצריכה רק חתיכה אחת וכן לגבי חבית מים. רשב"א חולק ואומר שמותר למלא את התנור פת ביום הראשון, ונימוקו. ופסק רבא כרשב"א שמותר.

ה' 36 - אביי מביא את הדין במי שבא בדרך בערב שבת ותפילין בראשו, וקידש היום, או היושב בבית-המדרש וקידש היום. מראים סתירה לזה במקור אחר, ומיישבים אותה.

פרק ב' "יום טוב"

דף ט"ו/ב

משנה - הלכה שאין לבשל מיום-טוב לשבת שאחריו, ואם הותר מתבשילי יום-טוב - מותרים בשבת, ודיני "עירוב תבשילין".

גמרא- ברור הסימוכין במקרא ל"עירוב תבשילין". על כך שתי הצעות: א. שמואל: מ"זכור את יום השבת לקדשו", והסברים לכך של אביי ושל רבא. ב. דעת "תנא": "את אשר תאפו אפו וכו'", והסברו של ר"א.

ב' 19 - ברייתא ובה דרשתו של ר"א ביו"ט, ממנה למדים שדעתו על מטרת החג: "או אוכל ושותה או יושב ושונה". לעומתו אומר ר' יהושע: "חציו לה' וחציו לכם". ור' יוחנן מסביר כיצד למדו את דבריהם מן הפסוק "עצרת תהיה לכם".

ג' 34 - כיוון שזכר הפסוק "ושלחו מנות לאין נכון לו", מבררים למי דעת רב חסדא - למי שלא הניח עירובי תבשילין. ויש אומרים למי שלא היה יכול להניח, אבל מי שלא הניח במזיד, פושע הוא ואין לתת לו.

ד' 37 - דרשה על המשך הפסוק: "... כי חדות ה' היא מעוזכם" - אמר ר' יוחנן בשם ר"א בר"ש: אמר ה' לישראל "לוו עלי ... ואני פורע". ועוד דרשה בשמו על הפסוק "אדיר במרום ה'", בעניין שמירת הנכסים.

ה' 42 - על בסיס הרעיון שלמעלה, למד רב תחליפא כי "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ... חוץ מהוצאות שבת וכו'". בירור המקור לכך בפסוקים. וסיפור מנהגם של בית-שמאי ובית-הלל בכבוד השבת, וההבדל ביניהם.

דף ט"ז/א

ו' 20 - דיון בשאלה: אם הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, או לא. מובאות שתי דרשות חכמים בעניין, שהן לכאורה סותרות, ויישוב הסתירה. ולמסקנה - צריך להודיעו.

צריך גם "הערב שמש". בדיון מבורר שגם תנא קמא מסכים שצריך להיות "הערב-שמש", בהסבר על מהות המחלוקת לגבי יום חול מובאת דעת רבנן דבי רב, ודעת רבא.

ד' 16 - הסבר דברי המשנה: "ומטבילין מגב לגב", "ומחבורה לחבורה".

משנה - בית-הלל מתירים להקריב ביו"ט "עולות" ו"שלמים" ואף "לסמוך עליהם", ובית-שמאי מתירים להביא רק "שלמים" וללא "סמיכה".

גמרא - בירור במה המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל. על כך תשובת עולא. מקשים עליו מברייטא בשם רשב"א. רבא מתרץ ע"י שינוי נוסח הברייטא, ורב יוסף מתרץ בהביאו ברייתא אחרת כדעת עולא.

דף י"ט/ב

ב' 2 - אחר שנזכרה למעלה המחלוקת אם מותר להביא נדרים ונדבות ("תודה") ביו"ט, מובאת ברייתא אחרת ובה קיימת מחלוקת זו בין שלושה תנאים. בדיון להסברת שלושת הדעות מגיעים למסקנה שהם חולקים אם מותר להביא נדרים ונדבות ביו"ט.

ג' 40 - מבררים מה חידוש יש בדברי הברייטא שלמעלה: "ויוצא בה (ב"תודה") משום שמחה, ואינו יוצא בה משום חגיגה", שהרי פשוט הדבר? ומתמצים, כפי שאמר ר' יוחנן, שלא יוצא בה אפילו אם אמר: "הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה". ועוד דוגמאות מעין זו.

דף כ/א

ד' 12 - ברייתא בה למדים מן הפסוק: "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" - שגם עולת-חובה טעונה "סמיכה" כמשפט עולת נדבה. ובא ר' יצחק בר אבא לומר שלימוד מפסוק זה הוא רק לדעת בית-שמאי, ואילו בית-הלל אינם נזקקים לו. הגמרא דוחה זאת ומסבירה את לימוד ב"ה בדרך אחרת.

ה' 24 - לפי הדיון הקודם משמע מדברי ר' יצחק בר אבא שב"ש סוברים כי ל"שלמי-חובה" אין צורך בסמיכה. מקשים עליו מברייטא, ומתמצים ע"י ברייתא האומרת כדבריו.

ו' 34 - שני מקרים שהיו בבית-המקדש, בהם באה לביטוי מחלוקת ב"ש וב"ה, וכיצד גברה שיטת בית-הלל. ואגב מובא עניין של "דרך-ארץ" שלמד אביי מן המעשה.

ט"ז 39 - בירור, כי מי שלא הניח עירובי תבשילין, הרי גם לאחרים אסור לאפות מהקמח שלו, אלא אם כן יקנה אותו לאחרים. וכן דיון בשאלה: מי שאפה או בישל בלי "עירובי-תבשילין", האם מותר לו ליהנות ממה שאפה או בישל? ראיות רבות לאסור, וכולן נדחו. וללא הכרעה.

דף יז/ב

י"ז 16 - על המחלוקת במשנה: "בית-שמאי אומרים שני תבשילין וכו'" מובאת ברייתא השונה מן המשנה, ופסק רבא הלכה כדעת ב"ה ולפי משנתנו. וכן על הנאמר במשנה: "אכלו או שאבד וכו'", מעיר אביי שאם התחיל בהיתר ותוך כך נאכל העירוב מותר להשלים את מה שהתחיל.

משנה - מחלוקת ב"ש וב"ה בדיני טבילת-כלים, או אדם או מים, כאשר חל להיות יו"ט אחר השבת, מה חייבים לפני השבת להטביל ומה אפשר בשבת.

גמרא - בירור מדוע נאסר במשנה לטבול כלים בשבת (לכל הדעות)? על כך ארבע תשובות:

רבה - גזירה שמא יטלטל את הכלי ברשות-הרבים. ולמדים מדבריו שהוא גוזר בזה גזירה לגזירה. אביי והגמרא מקשים עליו ממקורות רבים, וכולן תורצו.

רב יוסף - גזירה משום סחיטה (כבגדים), וגם ממנו למדו שגזור גזירה לגזירה. על כך מקשים עליו את כל הקושיות על רבה. וכן תורצו כמותן.

רב ביבי - גזירה שמא ישא (כלים כדי לטבול ביו"ט), וראיה לו מברייטא.

רבא - גזירה משום שנראה כמתקן כלי. קושיא מהדין שלאדם כן מותר לטבול, והוא מתרץ. מדייקים מדבריו שהוא אומר: "הואיל" ומותר בשבת, מותר ביום-כיפור". מראים שהוא סותר את עצמו במסכת שבת, בעניין "החושש בשינוי" בשבת. ומתמצים שחזר בו מדבריו במסכת שבת.

דף י"ח/ב

ב' 20 - על הנאמר במשנה: "ושוין שמשיקין את המים וכו' אבל לא מטבילין" - מובאת ברייתא ובה מחלוקת רבי וחכמים בדינים אלה, ושניהם שלא כמשנה, ויישוב הסתירה לפי שתי הדעות.

דף י"ט/א

ג' 2 - ברייתא, בדין כלים שנטמאו בערב יו"ט, שאסור להטבילם בזמן בין השמשות. ר"ש שזורי אוסר טבילת כלים אף ביום חול בין השמשות, כי

דף כ"ב

גמרא - ברור שב"ש חולקים גם על דין מדורה, המובא בסוף המשנה.

משנה - שלושה דברים ביו"ט שהחמיר רבן גמליאל בהם כדעת ב"ש. תיאור מנהג אבותיו, וכיצד הגיבו על כך חכמים.

גמרא - בירור באיזה מקרה המחלוקת על הטמנה החמים מיו"ט לשבת - האם כשהניח עירוב-תבשילין, או לא. על כך תשובות שונות - של רב הונא, רבא ואביי.

דף כ"ב/א

ב' 16 - בעניין זקיפת המנורה, מבררים שהמחלוקת היא בשאלה: אם יש בנין או סתירה בכלים (המדובר במנורה של פרקים). אגב, סיפור על שמשו של עולא שזקף מנורה כדי שיכבה הנר מהר. והודה עולא שהיה זה שלא לדעתו.

ג' 25 - הלכה בשם רב, שמותר לשבור את ראש הפתילה בנר כדי שיבער יפה, ואין בזה משום כבוי. וכן דיון בשאלה לאביי אם מותר לכבות הנר ביו"ט לצורך מצווה. אביי אסר, הקשו עליו מברייטא, ותירץ שהברייטא כדעת ר"י והוא סובר כרבנן. וכן בשאלת אביי לרבה, אם מותר לכבות הדליקה ביו"ט למנוע איבוד ממון. רבה אסר, הקשו עליו. ותירץ.

ד' 43 - דיון בשאלת רב אשי לאמימר, אם מותר לכחול ביו"ט את העיניים לצורך רפואה? ותשובתו: אם יש סכנה - מותר אפילו בשבת, ואם אין סכנה אף ביו"ט אסור. קושיא עליו, ותירץ. מביאים עוד שני דיונים בין אמימר ורב אשי בעניין כחילת עיניים, בהם רב אשי הקשה ואמימר השיב.

דף כ"ב/ב

ה' 4 - בעניין הנאמר במשנה: "ואין אופין פתין גריצין (עבים) וכו'". תחילה מובאת ברייתא ובה מחלוקת ב"ש וב"ה בעניין אפיית "פת-עבה" בפסח. וברור מהי "פת עבה", רב הונא השיב ודחו אותו. ור' ירמיה הביא את דעת רבו, בשתי גירסאות: א) "מרובה" = הרבה ככרות. ב) "מרובה" = עיסה גדולה. ופסקו כלשון שנייה, וכי מדובר בכל יו"ט (ולא רק בפסח).

משנה - שלושה דברים שרבן גמליאל הקל בהם: כיבוד "בית-המיטות", מניחין את ה"מוגמר" על גחלים ביו"ט, ועושים גדי מקולס בלילי פסחים. וחכמים אוסרים.

ז' 13 - ברייתא ובה המחלוקת בין ב"ש וב"ה אם "עולת ראייה" קריבה ביו"ט, והמו"מ בשאלות ותשובות זה על זה. אבא שאול מביא גירסא אחרת לטענת ב"ה, והסבר במה גירסת אבא שאול שונה.

ח' 37 - כיוון שנזכרה הדעה ש"נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט", מבררים כיצד יש לנהוג אם עבר ושחט. על כך שתי תשובות: רבא ורבה בר רב הונא. קושיא מברייטא על דעת רבה בר רב הונא, ותירוצה.

דף כ"א/א

ט' 5 - שאלת רב אויה סבא מרב הונא, אם מותר לשחוט ביו"ט בהמה המשותפת לישראל ולנוכרי. התשובה שמותר. הקשה רב אויא סבא: מה ההבדל בין זה לבין נדרים ונדבות שאסורים? רב הונא לא היה יכול לענות, והגמרא השיבה.

י' 19 - דיון בטעמו של רב חסדא המתיר שחיטת בהמה של שותפות עם נוכרי ביו"ט, אבל אוסר לאפות עיסה של שותפות. קושיא עליו מברייטא בעניין "עיסת הכלבים וכו'". תירוצו ראשון נידחה וניתן תירוצו אחר.

יא 37 - דיון בשאלה לרב הונא על בני הכפרים שהוטל עליהם לספק לחם לאנשי הצבא, אם מותר לאפות להם ביו"ט. רב הונא השיב שמותר במקרה שהצבא לא מקפיד אם יתנו מלחם זה לילדים. קושיא מן המעשה שהיה בשמעון התימני, ובדיון עליו התברר שיש מחלוקת תנאים א מותר לעשות מלאכה ביו"ט לצורך כלבים או בהמות.

דף כ"א/ב

י"ב 7 - דיון בדעת ר' יוסי הגלילי (למעלה) שאין לעשות מלאכה ביו"ט לצורך בעלי-חיים. קושיא של אביי ממקום אחר, ותשובת רב יוסף. עוד שאלות של אביי ותרוציו של רב יוסף.

י"ג 15 - דיון על דברי רב הונא (למעלה) שמותר לאפות לצבא הנוכרי בתנאי שאפשר לתת מהלחם לילדים. קושיא עליו מריב"ל האוסר לזמן נוכרי ליו"ט, שמא ירבה בשבילו. דיון בדברי ריב"ל, ולסוף פסק רבא כמוהו. ותאור כיצד הזמינו מרימר ומר זוטרא נוכרי ליו"ט, מבלי לטרוח עבורו.

משנה - מחלוקת: ב"ש אומרים שמותר לחמם מים לרחיצת הרגליים בתנאי שהם ראויים גם לשתייה, ובית-הלל מתירים אף לרגליים בלבד. וכן הלכה שמותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה.

כל הכלים מלבד העגלה מפני שהיא כובשת (ולא חורצת).

גמרא - הסבר לשלושת הדברים שבמשנה. בעניין גרירת העגלה מוסבר שאין זה לשיטת ר"ש שהרי הוא מתיר בדבר שאינו מתכוון, אלא לשיטת ר"י. מכאן נוצרה סתירה בדעת רבי יהודה שתחילה אוסר גרירת עגלה ולבסוף מתיר. והתירוץ: "תרי תנאי אליבא דרבי יהודה".

פרק ג' "אין צדין"

משנה - איסור צידת דגים מן הביכרים ביו"ט, ואילו חיות ועופות מותר וכן לתת להם מזונות. ודעת רשב"ג המבחין בין סוגי הביכרים.

דף כ"ד/א

גמרא - דיון במה שנאמר במשנה על ציד חיה ועוף, שכן בברייתא יש סתירה לזה. ויישוב הסתירה בשתי דרכים: שיש כאן מחלוקת תנאים, או שמדובר במקרים שונים.

ב' 25 – דיון בפסיקת ההלכה כשרב"ג על פי הכלל שלו במשנה. אביי מקשה על כך, וחוזרים לדון מהו "המחוסר צידה" לגבי עופות. על כך מובאת דעת שמואל וביאורה בשתי מסורות – של רבה בר רב הונא ושל רב מרי.

משנה – הלכה: המניח מצודות (מלכודות) בערב יו"ט, לא יטול מהם ביו"ט, אלא אם כן יודע שניצודו לפני כניסת החג. ומעשה בנוכרי שהביא דגים לרבן גמליאל ולא קיבל, והסיבה.

גמרא - דיון במעשה הנזכר במשנה, שנראה כסותר את ההלכה שנאמרה קודם, ומתמצים ע"י שינוי נוסח המשנה: "ספק מוכן אסור, ורבן גמליאל מתיר", ומעשה בנוכרי וכו'. שמואל פוסק כחכמים שאסור. ומביאים עוד שתי דעות שפסקו זה של שמואל נאמר על סוגיות אחרות.

דף כ"ד/ב

ב' 6 – דיון בדעת רשב"א שאם מצא את מצודות הציד בערב יו"ט מקולקלות, משמע שניצודו מערב יו"ט ומותרים. מראים סתירה בדבריו, ומתמצים. וכן פסק של שמואל כמוהו.

ג' 17 - רבן גמליאל אמר על הדגים שקיבל מהנוכרי "מותרים הן". רב מסביר שכוונתו "מותרים לקבל", ולוי אמר "מותרים לאכול". והסבר של רב כיצד

גמרא - הערת רב אסי בעניין המוגמר, שהמחלוקת היא אם עושה זאת לבש"ם הבגדים, אבל לשם ריח-טוב בבית - הכל מתירים. קושיא על רב אסי בזה ועל דין כיבוד "בית-המיטות" מברייתא בה יש סתירה לדברים. בתירוץ מחליפים את דברי רב אסי כך: "מחלוקת להריח, אבל לגמר (כלים) - אסור."

ב' 36 - דיון בשאלה: אם מותר לעשן פירות כדי לבש"ם אותם. מחלוקת: רב אוסר ושמואל מתיר. רב הונא מסביר את הטעם לרב האוסר, משום "מכבה" ו"מבעיר". רב יהודה מסביר שרב מתיר בהנחת הבשמים על חרס מוסק. רבה אומר שרב אוסר גם על חרס משום "מוליך ריחא". ורבא חולק ואומר שגם על גחלים מותר, ומנמק. כן מובאת דרשתו של רב גביהה בנושא, והסבר כוונתו.

דף כ"ג/א

ג' 19 - בעניין "ועושיין גדי מקולס" - סיפור המעשה בתודוס איש רומי, שהתיר זאת ותגובת חכמים (האוסרים).

משנה - שלושה דברים שרבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים: פרה יוצאת ברצועה שבין קרניה, מקרדין את הבהמה ביו"ט ושוחקין את הפילפלין ביו"ט. ודעת רבי יהודה שמותר לקרצף הבהמה.

גמרא - על לשון המשנה: "פרתו יוצאה", מבררים שלא היתה פרתו ממש, אלא - של שכנתו, וכיוון שלא אמר לה שאסור לקשור את הרצועה בין קרניה, נקראה על שמו.

ב' 39 – ברייתא ובה הסבר לקרוד וקירצוף. ואחר בירור שלושת השיטות בזה: רבי אלעזר בן עזריה, רבנן ורבי יהודה, ובמה המחלוקת ביניהם. וכן פסיקת הלכה ע"י רב נחמן כר"ש האומר "דבר שאינו מתכוון – מותר", ולכן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה, שגם דעתו כך.

דף כ"ג/ב

משנה - דין הרחיים של פלפלין (הבנויים משלושה חלקים), שהם טמאים כדין שלושה כלים: מדין כלי-קיבול, מדין כלי-מתכת ומדין כלי-כברה.

גמרא - הסבר למשנה לפי סדר הנחת שלושת החלקים של הרחיים זה על זה.

משנה - שלושה דינים בעגלה של קטן: טמאה מדרס, ניטלת בשבת (כלי) ואינה נגררת בשבת על הקרקע, אלא על גבי כלים. רבי יהודה אוסר גרירת

דף כ"ו/ב

ב' 25 - דיון בשאלתו של הלל לרבא, אם יש "מוקצה לחצי שבת"? הסבר השאלה, ותשובת רבא שיש מוקצה כזה. על כך קושיא מדין מי ש"נולד הוא ומומו עמו". ואביי מתרץ. יש אומרים שרבא השיב ש"אין מוקצה לחצי שבת", וזה מסייע לדין "נולד ומומו עמו". קושיא על כך מדין "אוכל בענבים והותיר". תירוץ לזה מדין "פולין ועדשים וכו'". ואביי דוחה את התירוץ.

דף כז/א

ג' 6 - בירור כדעת מי ההלכה במשנה, כר"י או כר"ש. זאת, עפ"י מעשה בבכור של ר"י נשיאה שנפל בו מום ביו"ט, והביאו לפני חכמים, וסרבו "לראות". משמע מזה שהלכה כר"ש, אבל בררו אצל ר' זירא ואמר שרק מסתבר כר"ש. רב יוסף ניסה להביא ראיה שיש בזה מחלוקת ר"י ור"מ, ונדחה. ומעשה בו פסק ר' אמי שאין רואים מומים ביו"ט.

דף כ"ז/ב

משנה - הלכה שאין להזיז ביו"ט בהמה שמתה. ומעשה שהיה וכך פסקו בבית-המדרש לגבי בהמה שמתה ו"חלה" שנטמאה.

גמרא - נסיון להעמיד את משנתנו כרבי יהודה ולא כר"ש, שהרי ר"ש מתיר לחתך הנבילה לפני הכלבים, אבל דוחים זאת ומראים שהמשנה גם כר"ש, שכן מדובר בה בבהמת קדשים, שבה גם ר"ש אוסר.

משנה - הלכה: בהמה שנשחטה ביו"ט אין מחלקים אותה למנות כדרך המסחר בחול, אלא נמנין עליה מערב יו"ט ומחלקים אותה ביו"ט.

גמרא - הסבר לביטוי "אין נמנין" שהכוונה "אין פוסקין דמים" (לקצוב מחיר ותשלום). ומבררים כיצד ניתן לחלק מנות ביו"ט מבלי לקצוב.

דף כ"ח/א

משנה - בעניין שקילת בשר ביו"ט, רבי יהודה מתיר בשינוי, ו"חכמים אומרים אין משגיחין במאזנים כל עיקר".

גמרא - הסבר בשם שמואל לנאמר במשנה "כל עיקר", והערת רב אידי בר אבין עליו. ועוד דברים שאסור לעשות ביו"ט שהם כמעשה חול.

ב' 8 - תיאור מנהגם של ר' חייא ור"ש לשקול בשר ביו"ט "מנה כנגד מנה", שלא כאחת הדעות במשנה, אלא כדעת ר' יהושע. רב יוסף פוסק כר' יהושע שכן

הגיעו לשתי דעות שונות. דנים, על פי ברייתא, לברור איזו דעה נכונה, אך ללא הכרעה. רב פפא מביא את פסק ההלכה לפי המקרים השונים.

דף כ"ה/א

ד' 2 - הלכה בשם רב: הסוכר אמת המים מערב יו"ט ולמחר מצא בה דגים - מותרים. מכאן רצו ללמוד שלדעת רב חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זימון מראש. ועל כך דיון, כיון שיש ברייתות סותרות בעניין. ולבסוף יישוב הסתירות ע"י רב נחמן בר יצחק, שמדובר במקרים שונים.

משנה - בהמה המסוכנת (עומדת למות), באיזה תנאי מותר יהיה לשחוט אותה ביו"ט. על כך מחלוקת תנא-קמא ור"ע. וכן הדין אם נשחטה בשדה, כיצד מביאה לביתו.

גמרא - דיון בדברי רמי בר אבא: "הפשט ונתוח ב"עולה" והוא הדין לקצבים" (שגם הקצבים צריכים להפשיט ולנתח לפני האכילה). ומבררים: האם דברים אלה באים רק ללמד "דרך-ארץ", או שבאים לקבוע הלכה, שיש לבדוק לפני האכילה. לאחר דיון מתברר שדבריו נאמרו לעניין דרך-ארץ בלבד, ומביאים עוד דוגמאות לדרך-ארץ באכילה.

דף כ"ה/ב

ב' 8 - עוד מאמר מרמי בר אבא על דברים המקטרגים על העבריינים, כגון: "חצבא (צמח החצב) מקטע רגליהון דרשיעיא" (המסיגי גבול), ועוד.

ג' 19 - ברייתות על תכונותיהם של ישראל בגלגלן קבלו את התורה, וכיצד התורה משפיעה עליהם.

ד' 28 - בהקשר לדברי המשנה: "לא יביאנה במוט", (כי זה נראה כמעשה חול ביו"ט), מובאת ברייתא המציינת דברים דומים, כגון: "אין הסומא יוצא במקלו, ולא הרועה בתרמילו, ואין יוצאין בכסא" (המיועד לנשיאת אדם). קושיא בעניין הכסא ממעשים שהיו, ומיישבים שמדובר שם במי שהרבים צריכים לו. ותיאור עוד מקרים שנשאו אנשים על כסא או ב"אלונקיי", והסברים.

משנה - דין בכור בהמה שנפל לבור ביו"ט, באיזה מקרה מותר להעלותו ולשוחטו. מחלוקת ר"י ור"ש.

דף כ"ו/א

גמרא - דיון על מהות המחלוקת בין ר"י ור"ש במשנה. כן מובאת ברייתא, המקבילה למשנה, ועל פיה מבררים מה הן הדעות השונות בנושא.

משמע שר"י מחמיר, מקשים ממשנה קודמת בה ר"י מיקל וחכמים מחמירים. ומיישבים את הסתירות. כן מובא הסברו של רבא למחלוקת במשנה, ונערך עליו דיון כמו על דעת שמואל.

ב' 40 - על מעשה של אבא שאול בן בוטנית, הנזכר במשנה, מובאת ברייתא האומרת שכך נהג גם בחוה"מ כדי לא לבטל בית-המדרש. ועוד ברייתא ובה תיאור צדקותם של החנוונים שצברו את "ברורי-המידות" ו"מיצוי-המידות", ומה הציעו להם לעשות בהם.

ג' 44 - דברי רב חסדא בעניין מדידה ביו"ט, כגון: שעורים לבהמה, או נחתום המודד תבלין. וכן דעת רב המתיר לאישה למדוד קמח לצורך הפרשת חלה, ואילו שמואל אוסר. מאידך, בבית מדרשו של שמואל אמרו שמוטר. ואביי פוסק הלכה בזה.

דף כ"ט/ב

ד' 1 - ברייתא בעניין ניפוי שני של הקמח ביו"ט: תנא-קמא אוסר, ור' פפייס וריב"ב מתירים. ומעירים שהם מסכימים במקרה שנפל לקמח קיסם או צרור. פסיקת ההלכה שמוטר, וסיפור מנהגיהן בזה של אשת רב יוסף ואשת רב אשי.

משנה - הלכה שמוטר ביו"ט לבקש מהחנווני ביצים או אגוזים במספר, ואין זה נחשב כדרך מעשה-חול, כיוון שגם בבתים נוהגים לספור דברים אלה.

גמרא - ברייתא ובה דוגמאות נוספות על אלה שבמשנה, עם הערה: "ובלבד שלא יזכיר סכום מידה", ורשב"א אומר: "ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח (מחיר)".

פרק ד' "המביא"

משנה - הלכה שהמביא כדי יין ביו"ט, או המוליך את התבן לבהמה, לא יעשה כמנהג ביום-חול, אלא - בשינוי. ובהבאת תבן להסקה מתחילים מן הערימה של התבן ולא מן העצים "במוקצה".

דף ל/א

גמרא - הערה מן התוספתא שאם אי אפשר לעשות הדברים בשינוי, בגלל דוחק כלשהו - מותר לעשותם כדרכו. ומביאים מספר דוגמאות.

ב' 20 - דוגמאות לדברים האסורים ואין מוחים במי שעובר עליהם, מטעם: "מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין". וזאת, גם באיסורי תורה.

המשנה במסכת בכורות מסייעת לו, ואביי דוחה סיוע זה. כן מסבירים שהמעשה המתואר במשנה היה אחרת.

משנה - הלכה שאין משחיזין הסכין ביו"ט, אבל מותר להעבירה על גבי סכין אחרת.

גמרא - הערת רב הונא על דין המשנה, ודברי רב יהודה בשם שמואל על כך. הגמרא מבררת על מה נאמרו דברי רב יהודה, האם על דברי רב הונא, או על המשנה.

ב' 31 - ר' חסדא מסביר שהמשנה האוסרת השחזה בסכין ביו"ט אינה כדעת ר"י המתיר "מכשירי אוכל נפש", ופוסק הלכה כמוהו. בהקשר לכך מובאים שני מעשי חכמים, ומה שלמדו מהם.

דף כ"ח/ב

ג' 10 - השאלה אם מותר "להראות סכין לחכם ביו"ט", ועליה שלש תשובות: רב מרי בר ביזנא, רבנן ורב יוסף.

ד' 13 - פסיקת רב יוסף כי "סכין שעמדה" (שכהה חודה) מותר לחדדה ביו"ט. ודרשת חכמים שעניין הסכין, כמו עוד שני עניינים, נתונים במחלוקת ר"י וחכמים, ומביאים את הברייתא בה מחלוקת זו, (שר"י מתיר "מכשירי אוכל נפש"). ומה הסימוכין לכל דעה.

ה' 28 - דינים בשם שמואל, על שפוד עקום שאסור לישרו, ועל שפוד שכבר צלו בו בשר שאסור לטלטלו. רב מלכיו אומר כיצד יש לטלטלו ביו"ט, ודנים בזה. אגב מזכירים ההלכות שהן בשם רב מלכיו ואלה של רב מלכיא. ושתי דעות כיצד מבחינים ביניהם, ומה הנפקא-מינא ביניהן.

משנה - הלכה שאין לומר לקצב: "שקול לי בדינר בשר" (שאסור להזכיר מחיר), אבל שוחט הקצב ומחלק בין הקונים, והתשלום יידחה למחר.

גמרא - שואלים: כיוון שאין מזכירים מחיר, כיצד יש לנהוג? ומתארים כיצד נהגו בזה בכמה יישובים בבבל.

דף כ"ט/א

משנה - בעניין שימוש בכלי מדידה ביו"ט - מחלוקת חכמים ור"י. תיאור מנהגו של אבא שאול בן בטנית בזה, והערות חכמים שנהגו כך גם בחול-המועד וגם בחול, ומדוע.

גמרא - רב יהודה בשם שמואל מסביר במה המחלוקת בין חכמים ור"י במשנה. לפי פירושו

דף ל"א/ב

גמרא – מראים סתירה פנימית בתוכן המשנה, לכן, כדי לבטל את הסתירה, עורכים שינוי בנוסח שלה, על פי ברייתא.

ב' 10 - הסבר בשם רב (בשתי מסורות) לדברי המשנה: "ולא בקרדום" "ולא בקופיץ", באיזה צד אסור ובאיזה מותר.

משנה – הלכה: בית סגור מלא פירות, ונעשה בקיר חור ביו"ט - מותר לקחת פירות דרך החור, ולא אומרים שהפירות מוקצים. רבי מאיר מתיר אף לפרוץ את הבית לכתחילה כדי ליטול פירות.

גמרא - דיון בדברי רבי מאיר, שהרי בפריצת הבית הוא עובר על איסור "סתירה באוהל", ומתמצים שמדובר באבני בנין המונחות ללא טיט, אשר רבי מאיר מתיר לטלטלם ביו"ט, וכן נאמר בברייתא.

ב' 32 - דיון בדברי שמואל בעניין התרת קשרי החבלים של "חותמות שבפתחים בקרקע" או "חותמות שבכלים". מראים סתירה לדבריו מברייתא המתירה חיתוך החבלים ביו"ט תירוץ ראשון נידחה, על התירוץ השני נערך דיון.

דף ל"ב/א

משנה - דברים האסורים ביו"ט: אין פוחתין את הנר (הכנת כלי חרס לנר-שמן), אין עושים פחמים ואין חותכים את הפתילה לשניים, רבי יהודה מתיר לחתוך הפתילה ע"י אש.

גמרא - לעניין "אין פוחתין את הנר", מבררים מי אומר שכלי שעדיין לא נצרף בכבשן, כמו הנר במשנתנו, נחשב לכלי ומקבל טומאה? משיב רב יוסף שזה רבי מאיר, והראייה לכך. בגירסא אחרת אומר רב יוסף שזה ר"א ב"ר צדוק ומביא ראייה לכך. אגב מובאת עוד ברייתא הקשורה למשנתנו.

ב' 38 – דיון, מדוע הזכירה המשנה ש"אין עושין פחמים" ביו"ט, הרי זה פשוט? ומשיבים שמדובר בעשיית פחמים לצורך חימום בית-המרחץ ביו"ט לצורך הזעה, דבר שהיה מותר עד הגזירה שאסרה גם הזעה.

ג' 42 – בירור הטעם לדעת רבי יהודה במשנה שמתיר לחתוך את הפתילה ע"י אש. והוא שהחותר ע"י האש הוא עושה מפתיל אחד שניים, ובאותה פעולה גם מדליק אותם.

ג' 36 - דיון על המשנה, בעניין נטילת התבן תחילה מן הערימה ולא מן ה"מוקצה", שהרי נראה ששני חלקי המאמר, האחד שמותר לקחת מן הערימה הוא כר"ש - שאין לו דין מוקצה, והשני כר"י שיש לו דין "מוקצה". ויישוב המשנה כך שתהיה כולה כדעת כל אחד מהם (בשתי מסורות שונות).

דף ל/ב

משנה – הלכה שאין נוטלים עצים מן הסוכה ביום-טוב, "אלא מן הסמוך לה".

גמרא - בירור מה הטעם לאיסור לקחת עצים מן הסוכה, ומה ההבדל בין "מן הסוכה" לבין "מן הסמוך לה". על כך שתי דעות, דעת שמואל ודעת רב מנשיא.

ב' 7 - דיון על דעת ר"ש בברייתא המתיר לקחת מן הסכך. מקשים: הרי הוא עושה "סתירה באהל"? ומתמצים שדבריו היו לגבי סוכה נופלת. והעצים אינם מוקצה, לשיטתו.

ג' 19 - דיון על סוף הברייתא הנזכרת: כי בסוכת-החג גם ר"ש מודה שאסור, אבל "ואם התנה עליה הכל לפי תנאו". קושיא "ומי מהני בה תנאי"? ומתמצים שמדובר בשאר סוכות ולא בסוכת המצווה. על כך מקשים, הרי מותר להתנות על נוי סוכה בחג? ומתמצים שעל עצי סוכה חלה קדושה כל שבעה, ולא על הנוי שלה. מקשים מדין "שבעה אתרוגים לשבעה ימים", ומתמצים בהבחנה בין הדברים.

דף לא/א

משנה – הבאת עצים מן השדה ביו"ט מותרת רק מאלה שנקצצו מערב יו"ט והונחו בערימה. ומן ה"קרפף" מותר להביא אף מן העצים המפוזרים. ומחלוקת רבי יהודה ור' יוסי מהו "קרפף".

גמרא – קושיא על שמואל שהתיר להביא מהקרפף רק מהמכונסים בו, בניגוד למשנתנו. ומתמצים שהמשנה כדעת יחיד, ושמואל פסק כדעת הרבים, והסבר. וכן הערת רבא כי עלי-קנים ועלי-גפנים המכונסים, נחשבים כמפוזרים, כי הרוח מפזרת אותם.

ב' 18 - בירור מהות המחלוקת במשנה על הגדרת הקרפף. הסבר צדדי הספק, והתשובה. וכן פסיקת הלכה כר' יוסי להקל.

משנה - אילו עצים אסור לבקע לצורך יו"ט. ולגבי אלה שמותר לבקע, הלכה באיזה כלים אסור לעשות זאת, ובמה מותר.

דף ל"ב/ב

וחכמים אומרים רק מהבית. ועוד הלכות: שאין להוציא אש ביו"ט לא מן העצים (ע"י היכוד) ולא ע"י אבנים וכדומה, וכן ש"אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן".

גמרא - דיון בדברי רב יהודה שמאכלי בהמה אין בהם משום "תיקון-כלי", (לכן מותר לקטום אותם לצורך קיסם וכו'). כיוון שיש בזה מקורות סותרים, מבררים את כוונת המקורות, לפי המקרים והדעות.

דף ל"ג/ב

ב' 37 - ברייתא ובה מחלוקת אם מותר לגבב בחצר ולעשות "ציבורין - ציבורין", תנא-קמא אוסר ור"ש מתיר, ומסבירים את הטעם לכל דעה.

ג' 43 - על האיסור להוציא אש מחומרים שונים - (במשנה). מוסבר שזה מטעם "איסור מוליד ביו"ט".

ד' 44 - בעניין איסור ליבון הרעפים, אומר ר' יוחנן שמדובר ברעפים חדשים, והטעם לאיסור - שתי דעות "שצריך לבדקן", "שצריך לחסמן". ומביאים שלוש ברייתות שהעקרונות בנושא זה באים בהן לידי ביטוי.

דף ל"ד/א

ה' 26 - שתי ברייתות ובהן הלכות שונות בענייני אוכל והכנתו ביום-טוב.

משנה - עוד מדברי ר"א להקל בשנה השביעית (שאינן חובת תרומות ומעשרות) שיכול אדם לעמוד ליד פירות מוקצה לפני כניסת השבת ואומר: "מכאן אני אוכל למחר". וחכמים אומרים: "עד שירשום ויאמר: מכאן ועד כאן" (לטעמם ש"אין ברירה").

דף ל"ד/ב

גמרא - מובאות שתי משניות בהלכות מעשרות, על בסיסן שואל רבא את רב נחמן: האם עצם יום השבת יכול לקבוע פירות לחיובן במעשר, אף כי לא נגמרה מלאכתם? הסבר צדדי הספק, ותשובת רב נחמן שיום השבת כן קובע למעשר.

ב' 21 - מר זוטרא בריה דרב נחמן מנסה להביא ראיות לתשובת רב נחמן לרבא (למעלה) מן המשנה שלנו. ודיון בה.

דף ל"ה/א

ג' 33 - תשובה לשאלת רבא (למעלה): רבין בשם ר' יוחנן מביא את ארבעת הדברים הקובעים למעשר, ובכללם השבת לגבי פירות שנגמרה מלאכתם. מכאן

ד' 2 - הלכה בשם רב: "מוחטין את הפתילה ביו"ט". והסבר ש"מוחטין" הוא הסרת הפחם שבראש הפתיל הבוער. אגב מביאים את דברי רב בר קפרא על ששת הדברים שנאמרו בפתילה: שלושה להחמיר ושלושה להקל.

ה' 19 - עוד מאמרים בשם רב בענייני מוסר, וברייתא על השלושה ש"חיהם אינם חיים".

משנה - דברים האסורים ביו"ט, מתחום הצלייה והבישול, וכן הנהגת הבהמה במקל. ודעת ר"א בר"ש.

גמרא - הסבר לאיסור לשבור את החרס או לקרוע נייר לצורך צלייה. והוא כיוון שבזה "מתקן כלי".

ב' 32 - לעניין "אין גורפין תנור וכיריים", מעירים שמדובר כאשר ניתן לאפות בלי לגרוף, אבל אם אי אפשר - מותר. וסיפור על מקרים שהיו לחכמים בעניין זה.

ג' 37 - בעניין "ואין מקיפין שתי חביות", מביאים עוד מלאכות מעין זו, וכן מה ההלכה בכל מקרה והנימוק.

דף ל"ג/א

ד' 2 - על "אין סומכין בבקעת", מובאת ברייתא בה מוסבר שמדובר בעצים המיועדים להסקה ולכן הם מוקצים. ובה גם דעת ר"ש שמותר (כיוון שאין לו דין מוקצה). עם זאת, מוסבר שבעניין הנהגת הבהמה עם מקל גם ר"ש יאסור, משום שנראה כהולך לשוק ביום חול, ולא מטעם "מוקצה".

ה' 11 - דיון במחלוקת אם ניתן להשתמש בענף ה"חיזרא" כשיפוד לצלייה. בירו מהות המחלוקת, על כך שתי גירסאות. ולמסקנה בענף חיזרא יבש - מותר, ובלח - אסור.

ו' 20 - בירור דעת רבא בדיני "מוקצה", מתוך דבריו שאין לקחת ממחסן העצים עץ להפך עצי המדורה, וכן אין להסיק באוד שנשבר, שמשמע מהם שסובר כדעת רבי יהודה שיש "מוקצה". מראים סתירה לדבריו מן המקרה שאמר לשמשו לתת בני-מעיים של עוף לחתול, למרות שהם "מוקצה". ומיישבים את הסתירה.

משנה - הלכה שביו"ט מותר לקחת קיסם לחצוץ שיניו רק ממה שלפניו בבית. ומחלוקת לגבי גיבוב קש להסקה - ר"א אומר שמותר גם מן החצר,

דף ל"ז/א

ב' 17 - דיון בכלל שבסוף המשנה: "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד", שהרי מצאנו עוד הבדל, כגון "משילין פירות דרך ארובה ביו"ט, אבל לא בשבת". רב יוסף מתרץ ונדחה, ורב פפא מתרץ: "הא בית-שמאי, הא בית-הלל".

משנה - הלכה שבהמה, כלים, תבלין וכו', מותר להוליך ביו"ט, וגבול ההולכה המותר הוא כמרחק התחום שבעליהם עצמם רשאים ללכת אליו. וכן מה הדין במקרים מיוחדים כגון: "מוסר בהמתו לרועה", "שותפים", "שואל כלים", תבלין שהשאיילה אישה לחברתה ביו"ט ועוד. וכן דעת ר"י לגבי שאילת מים לצורך העיסה.

גמרא - דיון על הנאמר במשנה: "...כרגלי הבעלים", קושיא מן הברייתא בה אומר ר' דוסא שהיא "כרגלי הלוקח" או "כרגלי הרועה". ומתרצים שמדובר במקרים שונים. וכן פסיקת ר' יוחנן הלכה כר' דוסא, קושיא עליו ותרוצה.

דף ל"ז/ב

ב' 13 - ברייתא בה נידון נושא הדומה למשנתנו. על שותפים ב"חלוק", אשר בשבת רשאים הם ללכת בו רק עד למקום ששניהם רשאים ללכת אליו. על כך מובאת מחלוקת בדין שניים שקנו בערב יו"ט חבית או בהמה בשותפות: רב אומר "חבית מותרת ובהמה אסורה", ושמואל אומר שגם החבית אסורה. מבררים שיסוד המחלוקת הוא שרב אומר "יש ברירה", ושמואל סובר ש"אין ברירה". קושיא על רב, ללא תשובה.

ג' 26 - דיון לברור הכרעת הדין בעניין "ברירה". מובא שזו גם מחלוקת אמוראים אחרים - ר' יוחנן כשמואל סובר ש"אין ברירה", ור' הושעיא כרב סובר ש"יש ברירה". קושיא על ר' הושעיא, ובגללה הציעו להחליף בין הדעות. אך, החילוף נדחה. והתירוץ לקושיא על ר' הושעיא היא שלדעתו בדרבנן "יש ברירה", ובדאורייתא אין. וכך גם פוסק מר זוטרא להלכה.

דף ל"ח/א

ד' 7 - הלכות בשם שמואל: שור של "פטם" - כרגלי כל אדם. שור של "רועה" - כרגלי אותה עיר.

ה' 9 - בירור מה חידוש יש בדברי המשנה, בעניין השואל כלי מחברו מערב-יו"ט, ומשיבים. כן מראים שבתשובה יש סיוע לדברי ר' יוחנן במקום אחר.

שאם לא נגמרה מלאכתם השבת לא קובעת למעשר, ולא כתשובת רב נחמן. וכן הסבר מה חידוש ר' יוחנן בארבעת הדברים הנ"ל.

פרק ה' "משילין"

דף ל"ה/ב

משנה - דברים שמותר לעשות ביו"ט, (או בשבת), כדי למנוע נזק לפירות ע"י הגשם, או טינוף הבית. שלש דוגמאות.

גמרא - הבהרה כי למלה "משילין" במשנה יש מלים נרדפות, וכולן ראויות לשימוש, וראיות.

ב' 31 - בירור, על הנאמר במשנה "משילין פירות וכו'" - שואלים: עד כמה? מנסים ללמוד זאת מדין "מפנין ארבע וחמש קופות", בהלכות שבת, אך נדחה. מביאים עוד שלוש שאלות דומות, ומנסים להשיב ע"י השוואה בין שבת ליו"ט. הסבר צדדי הספקות, ונשארו ב"תיקו".

דף ל"ו/א

ג' 18 - על הנאמר במשנה: "ומכסין את הפירות". מובאת מחלוקת בין עולא, הסובר שגם לבנים בבניין מותר לכסות. ואילו ר' יצחק סובר שרק פירות מותר לכסות, וטעמו. דנים בדעת עולא בראיות ממשנתנו ומקורות אחרים, וכולן נדחו.

דף ל"ו/ב

ד' 7 - על המשנה: "ונותנין כלי תחת הדלף בשבת", מעירים שאם נתמלא הכלי מותר לרוקן אותו ולהחזירו. ומסופר על דלף בבית-הרחיים של אביי, ומה שהציע לו רבה. ואגב, שתי הלכות בשם שמואל בעניין הוצאת "גרף של רעי" ו"עביט של מי רגליים" בשבת.

משנה - הלכה שכל הדברים שחייבים עליהם בשבת משום "שבות", "רשות" או "מצווה" - חייבים עליהם גם ביום-טוב, ודוגמאות לכל סוג. וכן שכל ההבדל בין שבת ליו"ט הוא ב"אוכל נפש" בלבד.

גמרא - הסבר לכל הדוגמאות המובאות במשנה - באילו מקרים מדובר והטעם לגזירה עליהם. וכן הערת הגמרא שגם אלה "משום רשות" ו"משום מצווה", הם בעצם "משום שבות", והחידוש הוא שהם אסורים למרות שיש בהם צד של "מצווה".

אדם. ותירוץ הסתירה, שבמשנה מדובר במי-בור מכונסין, שאינם דומים למי מעיינות.

ב' 33 – דיון בעניין "בור של עולי בבל", מה הדין במקרה שמילא ונתן לחברו: רב נחמן אומר שהמים כרגלי החבר, ורב ששת אומר שהם כרגלי הממלא. מבררים במה המחלוקת. על כך שתי דעות: הראשונה נדחתה, והשנייה שמחלוקתם בדין המגביה מציאה לחברו, אם קנה החבר או לא. שרב נחמן סובר שקנה חברו.

דף ל"ט/ב

משנה - הלכה שפירות (מזון), לעניין תחומין, הם כרגלי הבעלים, ושתי דוגמאות.

דף מ"א

גמרא - דיון במקרה של המפקיד פירות אצל חברו, רב אומר שהם כרגלי השומר, ושמאל אומר כרגלי המפקיד. מנסים להתאים מחלוקת זו למחלוקת אחרת ביניהם, ונדחה. מקשים על רב ממשנתנו שתי קושיות ותרץ אותן.

ב' 26 - סיפור מעשה ברב חנא בר חנילאי שתלה את הבשר שלו על בריח דלת מארחו, ופסק לו רב הונא: אם אתה תלית את הבשר, מותר לך לקחתו, כרגלך. אבל אם הם תלו - אסור לך. מנסים לראות שתשובה זו קשורה למחלוקת רב ושמאל (למעלה), אך הקשו על כך מהמשנה, ונדחה. ומוסבר שהעניין של רב חנא קשור לדין איסור בשר שנתעלם מן העין.

משנה - הלכה שאין להשקות ולשחוט ביו"ט את הבהמות המדבריות (שהן מוקצה), אבל את הבייתיות - מותר.

גמרא - הערה כי מן הנאמר במשנה: "משקין ושוחטין", ניתן ללמוד שטוב להשקות הבהמה לפני השחיטה, כדי שיהיה קל יותר לפשוט את עורה.

ב' 39 - ברייתא בה מחלוקת חכמים ורבי בהגדרת ה"מדבריות". דיון בדעת רבי, שנראה כי דעתו על המדבריות שהן "מוקצה", ואילו מתוך תשובתו לשאלת בנו אליו משמע שאין לו מוקצה. על כך שלש תשובות.

סוף מסכת ביצה

אותה שאלה לגבי דין השואל כלי ביו"ט, שהרי הוא פשוט? ומשיבים.

ו' 19 - דיון בעניין האישה ששאלה מים ומלח לעיסתה, לבירור מדוע לא יתבטלו בעיסה? מסופר על ר' אבא שעלה לארץ ושמע את השאלה בבית-המדרש והשיב, ולאחר מו"מ לא נתקבלה תשובתו. ולסוף ניתנו עליה שלש תשובות: אביי אומר משום גזירה; רבא אומר משום שתבלים נותנים טעם, ולא בטלים; ורב אשי אומר כי זה "דבר שיש לו מתירין", שאינו בטל.

דף ל"ט/א

ז' 3 - דיון על סוף המשנה: "רבי יהודה פוטר במים", מדויקים מדבריו שבעניין המלח אינו חולק. קושיא על כך מברייתא בה אמר שגם מלח בטל בעיסה, ומתרצים שמדובר בסוגי מלח שונים. עוד קושיא עליו מדין מים שבטלים בתבשיל, שהרי בברייתא הוא אומר שאינם בטלים. ומתרצים שמדובר בסוגי תבשיל שונים.

משנה - דין ה"גחלת" כרגלי הבעלים, לעניין תחומין. וה"שלהבת" מותרת בכל מקום. גחלת של "הקדש" - מועלים בה, וב"שלהבת שלה" - לא נהנין ולא מועלין; המוציא גחלת לרשות-הרבים חייב, והמוציא שלהבת - פטור.

גמרא - ברייתא המוסיפה על משנתנו עוד שני דינים, בעניין גחלת ושלהבת: "גחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת"; "המודר הנאה מחברו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו". וכן הסבר מדוע שלהבת של הקדש לא נהנין ממנה ואילו של ע"ז מותרת.

ב' 22 - דיון על המוציא שלהבת לרשות-הרבים, במשנתנו נאמר שפטור, ואילו בברייתא נאמר שחייב. רב ששת ואביי מיישבים את הסתירה בדרכים שונות.

משנה - דיני תחום הולכת מים מן הבור ביו"ט: מבור של יחיד - כרגלי היחיד, מבור של העיר - כרגלי אנשי העיר, ושל עולי בבל - כרגלי מי שממלא מן הבור.

גמרא - דיון בעניין בור של היחיד, שהרי נאמר במקום אחר על מעיינות הנובעין שהן כרגלי כל

מסכת ראש השנה

ז' 11 - בברייתא נאמר ש"לא תאחר לשלמו" הכוונה: "הוא ולא חילופיו", ומבררים לאיזה חליפין הכוונה.

ח' 31 - מן המלים "והיה בך חטא" למדה הברייתא: "ולא בקורבן חטא" - מבררים לאיזה קרבן. ולמסקנה יש שינוי בנוסח ל: "בך חטא - ולא באשתך חטא".

דף ו/א

ט' 10 - ברייתא הדורשת את הפסוק: "מוצא שפתיך וכו'" - כל מלה אל מה היא מכוונת. ובא כאן דיון מיוחד בלימוד מן המלה "ועשית" שהכוונה שכופים אותו. וכן מה ההבדל בין נדר לנדבה בעניין.

י' 32 - דיון על דברי רבא ש"אם עבר עליו רגל אחד עובר בעשה", הואיל וזה סותר את עדותם של ר' יהושע ור' פפיס. ויישוב הסתירה.

דף ו/ב

י"א 3 - דיון בדברי רבא: "כיון שעברו עליו שלשה רגלים - בכל יום עובר ב"בל תאחר", שכן יש לכאורה סתירה לכך בתוספתא, ויישוב הסתירה.

י"ב 12 - כיון שזכרה הברייתא: "... כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים, רגלים בלא שנה...", מבררים כיצד אפשרי שתעבור שנה ללא שלושת-הרגלים.

י"ג 31 - דיון בשאלות ר' זירא אם יורש עובר על "בל תאחר" על נדר של אביו שנפטר. וכן האם אשה עוברת על "בל תאחר", והתשובות עליהן.

י"ד 39 - בירור השאלה מאימתי סופרים את השנה לבכור. אביי אמר מיום הראשון ללידתו ורב אחא בר יעקב סובר מהיום השמיני, ומסבירים שהם לא חולקים, אלא - שאביי מדבר בבכור בעל מום ורב אחא - בבכור תם.

דף ז/א

ט"ו 2 - ברייתא האומרת על ר"ח ניסן שהוא ר"ה לחדשים וכו'. מבררים את המקור לכך בתורה ובנ"ך, ונמצאו פסוקים רבים. וכן הסבר מדוע לא נזכר דין זה במשנתנו.

ט"ז 37 - דיון בנאמר בברייתא שר"ח ניסן הוא ר"ה "לעבורין", כיון שיש סתירה לכך ממקור אחר.

פרק א' "ארבעה ראשי שנים"

דף ב/א

משנה - ארבעת התאריכים שהם "ראש-שנה" לעניינים שונים בהלכה.

גמרא - בעניין ר"ה למלכים, אומר רב חסדא שהוא חשוב לצורך כתיבת התאריכים בשטרות. כן מובאות ברייתות מקבילות למשנה, בהן מראים את ה"צריכותא" לכל הפרטים.

דף ב/ב

ב' 21 - דעת ר' יוחנן שהסימוכין לכך שר"ה למלכים בר"ח ניסן הוא מן הנאמר על תאריך מלכות שלמה, הקשור לנאמר על יציאת מצרים ואחריה. ודיון נרחב על דבריו, בסופו מובאת ברייתא כדעתו.

דף ג/א

ג' 41 - דברי ר' חסדא, שניסן ר"ה למלכי ישראל, אבל לאומות העולם סופרים מתשרי. וראיה מהמלך דריוש והתאריכים הנזכרים ע"י נחמיה. בעקבות קושיא בעניין, בא דיון והובעה הדעה שמנו לדריוש כמלכי ישראל כשהיה צדיק, אבל אחר שהרשיע חזרו למנות לו מתשרי, ובירור מניין שהרשיע.

דף ד/א

ד' 34 - הסברו של ר' חסדא לנוסח המשנה: "ולרגלים". ובירור חשיבותו של תאריך זה לעניין נדרים וכיוצא בהם, שחל עליהם הצו "בל תאחר" עפ"י הברייתא: "אחד הנודר וכו' כיון שעברו עליו שלושה רגלים - עובר בבל תאחר". וכיון שבכך יש דעות שונות בברייתא, בא דיון מפורט להסבר כל הדעות.

דף ה/א

ה' 11 - דיון בדברי הברייתא (שלמעלה) שציננה את רשימת הדברים שניתנים לתשלום בשלושת הרגלים, ובכללם פסח, והקושי, שכן פסח זמנו קבוע ואין להקריבו בזמן אחר. ותרוץ.

דף ה/ב

ו' 1 - ברייתא הלומדת מן הפסוק "כי תדור נדר וכו'", שזה לריבוי כל רשימת הקרבנות שנזכרו למעלה, שחל עליהם "בל תאחר".

כ"ז 35 - ברייתא, שהנטיעה אשר התקיימה שלשים יום לפני ר"ה - עלתה לה שנה. מבררים את הסימוכין במקרא ואחר דנים בשאלה כדעת מי, שכן לפי כל אחד מהתנאים יש קושי. ולבסוף נקבע כרבי מאיר.

דף י/ב

כ"ח 15 - דברי ר' יוחנן, שרבי מאיר ור"א החולקים אם יום אחד בשנה נקרא שנה או שלשים יום, שניהם למדים זאת מאותו פסוק. וכן מבררים שלדעת שניהם בתשרי נברא העולם (ולא כדעת האומר בניסן).

כ"ט 29 - ברייתא ובה המחלוקת בין ר"א, הקובע שבתשרי נברא העולם, לבין ר' יהושע - שבניסן נברא. ונימוקיהם. ומשולבים בסוגיא דברי מדרש ואגדה על מאורעות שונים שהיו ותאריכיהם, לפי כל אחת מהשיטות, ובכלל זה תאריכי המבול.

דף יב/א

ל' 13 - במשנה נאמר שאחד בתשרי ר"ה "לירקות" ובברייתא נאמר: "לירקות ולמעשרות" - מבררים מה ההבדל בין ירקות לבין מעשרות ומדוע לא נאמר במשנתנו "מעשרות". בתשובה עושים הבחנה בין ירקות דרבנן ומעשרות דאורייתא, ובין ירק לירק.

ל"א 22 - מדיני תרומות ומעשרות: שאין מפרישים מהישן על החדש וההפך, שבשנה השניה מפרישים מעשר שני ובשלישית מעשר עני, וכיצד לומדים זאת מהפסוקים.

דף יב/ב

ל"ב 25 - בברייתא נאמר שא' בתשרי ר"ה "לנדירים" ובא הסבר לכך, וכן מבררים מדוע לא א' בניסן, ומשיבים כיון שבנדירים הולכים אחר לשון בני-אדם.

ל"ג 33 - דיון על הסימוכין לדברי המשנה (במסכת מעשרות), שהזמן הקובע למעשרות, במיוחד לגבי תבואה וזיתים "משיביאו שלישי". נסיונו של ר' זירא להשיב (שנדחה) ודעת ר' יונתן בן יוסף (שנתקבלה). וכן דיון על ידיעת חכמים את המידות והמצבים של דברים שונים.

דף יג/ב

ל"ד 4 - דיון בנאמר במשנה, במסכת מעשרות, ש"האורז והדוחן וכו' שהשרישו לפני ראש השנה מתעשרים לשעבר וכו'" - רבה מסביר מדוע הזמן הקובע הוא ההשרשה, אביי מקשה מדוע לא יעשרו אותם בתערוכת של שתי השנים, כמו בדין פול

ויישוב הקושי. וכן הסבר מדוע לא נזכר עניין זה במשנה שבתחילת המסכת שלנו.

י"ז 44 - בעניין "ולתרומת שקלים", הנזכר בברייתא, מבררים מדוע מר"ח ניסן ולא תשרי. וכן מה הדין אם בדיעבד הביא קרבנות מן ה"ישן".

דף ז/ב

י"ח 3 - עוד בעניין הברייתא, הסבר לדעת "יש אומרים" שר"ח ניסן הוא ר"ה אף לשכירות בתים, מדוע לא תשרי. ומדוע לא פסקו כן גם התנא-קמא בברייתא ובמשנתנו.

י"ט 13 - בעניין אחד באלול, שנאמר במשנה שהוא ר"ה למעשר בהמה, מבררים כדעת מי, ובהתאם לכך דיון: כיצד אמרו במשנה ארבעה ראשי שנים, כי נמצא שיש יותר. על כך ניתנו תשובות שונות.

דף ח/א

כ' 5 - דיון במחלוקת שבמשנה בין רבי מאיר לבין ר' אלעזר ור"ש בעניין ר"ה למעשר בהמה - לביורר במה הם חולקים. דעה ר' יוחנן נדחתה ונתקבלה דעת רבא.

כ"א 34 - ביורר מהי כוונת המשנה: "באחד בתשרי ר"ה לשנים"? שלש דעות: רב פפא - לשטרות, ודיון בדבריו. ר' זירא - לתקופה. ר' נחמן בר יצחק - לדיון העולם.

דף ח/ב

כ"ב 14 - ביורר מניין "ולשמיטין", הנאמר במשנה, שהוא מא' בתשרי, ולא מא' בניסן.

כ"ג 21 - דיון בקביעת המשנה שהיובל מתחיל בא' תשרי - לפי מי, ובמה המחלוקת בין הדעות.

דף ט/א

כ"ד 4 - בברייתא שנזכרה למעלה, נאמר שמוסיפין מן החול על הקודש - מבררים מה הסימוכין לכך. שתי תשובות: ר"ע - מהנאמר בשנת השמיטה, ור' ישמעאל מהנאמר על יום הכיפורים.

דף ט/ב

כ"ה 1 - במצוות היובל נאמר בהדגשה: "יובל היא" - על כוונת הדבר ומשמעותו באות שלש דעות: רבי יהודה, ר' יוסי וחכמים. ונימוקיהם.

כ"ו 28 - ביורר מניין ש"לנטיעה" ר"ה בא' בתשרי, ולא בניסן.

ד' 41 - ברייתא בשם ר"ע ואחרים על טעמי מצוות מיוחדות שבמועדים: עומר בפסח, שתי הלחם בעצרת, ניסוך המים בסוכות, שופר בר"ה, ועוד דברים בעניין שופר מר' אבהו ור' יצחק.

דף טז/ב

ה' 4 - עוד בשם ר' יצחק - מאמרים קצרים על ענייני השנה, דין-שמים, הקבלת פני רבו ברגל וטהרת עצמו ברגל.

ו' 34 - משפטים של הבריות ביום הדין - על פי ר' כרוספדאי: שלושה ספרים נפתחים וכו'. - על פי בית-שמאי: שלש כתות ליום-הדין וכו'. - על פי בית-הלל: 1. פושעי ישראל ואומות העולם בגופן. 2. המניין המסורות והמשומדים וכו'. 3. מחצה עוונות ומחצה זכויות.

דף יז/א

ז' 48 - דברי רבא על מעלתו של האדם "המעביר על מדותיו", שכך נוהגים עמו בזמן הדין. וכן הסבר למידתו של הקב"ה על פי פסוקים שונים, ומהם "רב חסד ואמת" - אמת בדין ורב חסד בעונות.

דף יז/ב

ח' 9 - דברי ר' יוחנן על שלש עשרה מידות הרחמים, כיצד לימד אותם ה' למשה, וההבטחה למחילה לעושים בסדר הזה.

ט' 18 - דברי ר' יוחנן על כוח התשובה לקרוע גזר-דין של אדם. ראיות לכך מהפסוקים, ודיון לגבי המקורות - שמשמע שסותרים - ומשיבים בהבדל בין יחיד לציבור, שהציבור גם לאחר גזר דין, וביחיד רק לפניו. וכן נמצא מחלוקת תנאים גם לגבי היחיד, ועוד פרטים הקשורים לנושא.

דף יח/א

י' 43 - ביאור דברי המשנה: "עוברין לפניו כבני מרון". - מספר פירושים.

משנה - ששת החדשים בהם יצאו שליחים להודיע על קידוש החדש - בגלל המועדים שחלים בהם.

גמרא - מבררים מדוע לא יצאו גם על תמוז וטבת, שהרי חלים בהם תעניות-ציבור. מיישבים זאת ומסבירים את ההבדל בין תענית תשעה באב לאחרות.

דף יח/ב

ב' 14 - על תאריכי הצומות הנזכרים (בזכריה ח').

המצרי. משיבים שזו מחלוקת ר"ש שזורי ורבנן "אם יש בילה". וביורר דעת שמואל בעניינים אלה.

דף יד/א

ל"ה 11 - ברייתא ובה מחלוקת ר' יוסי הגלילי ור"ע במה שלומדים מן הפסוק "באספך מגרנך ומיקבך" - ומה ההבדל ביניהם להלכה.

ל"ו 28 - הסבר לדעת בית-שמאי במשנה, שר"ה לאילן בא' שבט. וכן דיון במעשהו של ר"ע שהחמיר להפריש מאתרוג "שני עישורין" - כיצד נהג כך כנגד ההלכה.

דף יד/ב

ל"ז 27 - דיון בדברי רבן גמליאל שאתרוג מתעשר כירק, אחר הלקיטה, שהרי רשב"א אומר שר"ה שלו בט"ו בשבט. ודוחים דברי רבן גמליאל. ועוד בירור מספר שאלות בעניין.

דף טו/א

ל"ח 16 - מחלוקת בין רבה לבין רב המנונא לגבי "אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית וכו'". וברייתא ממנה קושיא לשתי הדעות, והתירוץ שזו אכן מחלוקת תנאים. לסיום דעת ר' יוחנן וריש-לקיש שדינו כששית.

דף טו/ב

ל"ט 9 - ברייתא הקובעת שבאילן הולכים אחר החנטה והתאריך הקובע ט"ו בשבט, אבל ר' נחמיה סובר שבאילנות מסויימים, כמו חרובים אף שחנטו לפני ט"ו בשבט מתעשרים לשנה הבאה. ר' יוחנן אמר שבחרובין נהגו כר' נחמיה, ריש-לקיש הקשה עליו, ר' יוחנן שתק, ומבררים מדוע לא השיב.

דף טז/א

משנה - ארבעת המועדים בהם העולם נדון, ועל מה נדון בכל אחד מהם.

גמרא - דיון על: "בפסח על התבואה", ולמסקנה קובע רבא שהתבואה נידונת פעמיים, אחת לפני ואחת אחרי פסח.

ב' 15 - דיון כדעת מי מהתנאים משנתנו, שנראה מהברייתא שאינה תואמת דעת אף אחד מהם. ולמסקנה שהיא כדעת תנא דבי ר' ישמעאל.

ג' 32 - רב חסדא דן בדעת ר' יוסי וטעמו בברייתא, ומדוע לא אמר כר' נתן. וכן בירור עניינים הקשורים בכך.

ובזמן הבית מחללים על כל חדש בגלל קרבן ראש-חדש.

גמרא - דיון על דברי המשנה בקשר ליציאת השלוחים רק על שני חדשים, שהרי במקור אחר נאמר שיוצאים השליחים על ששה חדשים. ויישוב הדבר.

ב' 11 - ברייתות המביאות את דברי המשנה, עם תוספת הסבר, מקורות ורקע הסטורי.

משנה - בקשר לחילול השבת לשם עדות על חידוש הלבנה - מחלוקת בין חכמים לבין ר' יוסי אם מחללים גם שהירח נראה בעליל (לכל), שר' יוסי אוסר. ומעשה בר"ע הקשור לעניין.

גמרא - בירור משמעות המלה "בעליל", ודרשה על שלמה המלך, והמסקנה ממנה לדין עדות.

דף כב/א

ב' 1 - תיקון לסיפור על ר"ע במשנה, שלא היה זה ר"ע, אלא - "זפר" ראשה של העיר גדר.

משנה - הלכה שאב ובנו שראו את החדש יבואו להעיד, ומחלוקת אם עדותם כזוג מתקבלת. ומעשה שלא קבלו אב ובנו.

גמרא - הסימוכין לדעת ב"ש במשנה ודחייתו, ודיון בפסיקת ההלכה על פי הדעות במשנה.

משנה - הפסולים להעיד על החדש. וכלל: "כל עדות שאין האשה כשרה לה - אף הם (האמורים במשנה) אינם כשרים לה."

גמרא - מסקנת הגמרא (ורב אשי) מן הכלל במשנה.

משנה - מותר לחלל את השבת בשביל עדות החדש ובכלל זה דברים הנצרכים לעד בדרך, כגון אוכל, כלי הגנה וכדומה. והמקור להיתר זה מן הפסוק "אלה מועדי וכו'".

פרק ב' "אם אינן מכירין"

דף כב/א

משנה - אם העד לעדות-החדש אינו מוכר, שולחים עמו מי שמכיר אותו שיעיד עליו. זאת לאחר "שקלקלו הבייתוסים" - אבל לפני כן קבלו עדות מכל אדם.

גמרא - מבררים שנוסח המשנה "מכירין אותו", או "משלחין עמו אחר" - הכוונה ל"אותו" זוג עדים

אומר ר"ש, שבזה יש דבר שהוא חולק על ר"ע רבו, והוא "צום העשירי", שר"ע אומר שהוא עשרה בטבת לפני החורבן, ור"ש אומר שהוא חמשה בטבת תאריך הידיעה שאחר החורבן. וההסבר להבדל בדעות.

ג' 35 - בעניין "מגילת-תענית" - מחלוקת: רב ור' חנינא אומרים שבטלה, ר' יוחנן ור' יהושע אומרים שלא בטלה. - דיון נרחב עם ראיות לכאן ולכאן. ולמסקנה: זו מחלוקת תנאים. ולהלכה: בטלה, חוץ מחנוכה ופורים.

דף יט/ב

ד' 9 - דיון בשאלה אם יצאו שלוחים באלול בשביל ראש-השנה, מדוע יצאו גם על תשרי. שהרי "מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר" ? ותירוץ.

ה' 19 - במשנה לא נאמר שיוצאים גם על אדר שני בשנה מעוברת. ומכאן למדו שאין המשנה כדעת רבי, שסובר שכן יוצאים. ודיון במחלוקת רבי וחכמים - על מה חולקים, וכי מחלוקת זו קשורה לשאלה אם אדר שני מלא או חסר.

דף כ/א

ו' 18 - עולא הגיע לבבל והודיע כי בא"י עיברו את אלול (שיהיה 30 יום), וכי בזה עשו טובה גדולה לאנשי בבל. ומחלוקת במה היתה הטובה, ומה ההבדל ביניהם למעשה.

ז' 27 - דיון בשאלה אם מותר לבית-דין לעבר את החדש בגלל צורכי ציבור, כפי שנוהגים בעיבור השנה, כיון שיש בכך מקורות סותרים לכאורה.

דף כ/ב

ח' 1 - שמואל אמר שיכול הוא להתקין לוח לבני הגולה, ועל כן נשאל שתי שאלות בקשר ל"סוד העיבור", ולא ידע. ר' זירא, שעלה לארץ, שלח, תשובות לאותן שאלות, ודיון בדברים.

ט' 23 - מאמר בשם רב נחמן: "כל ספיקא לקמיה שדינן" - הסבר הכוונה, ומדוע.

דף כא/א

י' 1 - סיפורי מקרים הקשורים לעיבור החדש או השנה ודברי חכמים לגביהם, כדי להעמיד את הדברים על ההלכה הפסוקה.

דף כא/ב

משנה - עדי קידוש החדש רשאים לחלל את השבת (בבואם להעיד) רק על חדש תשרי וחדש ניסן,

מסכת ראש השנה

קסט

מהן אינן מתקבלות כלל, באילו מקרים מקבלים טעות סבירה ועוד.

משנה – סדר הכרזת ראש חדש, לאחר קבלת העדים מכריז ראש בית הדין "מקודש" וכל העם אחריו. ומחלוקת אם עושים הכרזה גם שלא נראה בזמנו (ביום השלושים).

גמרא - הסימוכין במקרא לסדר ההכרזה ע"י ראש בית-הדין "וכל העם".

ב' 34 - בקשר למחלוקת חכמים ור"א ב"ר צדוק במשנה, מובאת ברייתא עם דעות נוספות. ופסיקת הלכה כר"א ב"ר צדוק.

משנה - דמות צורות לבנה שהיו לרבן גמליאל, כדי לסייע בבדיקת העדויות.

גמרא - דיון נרחב בעניין עשיית צורות, כעין מה שהיו לרבן גמליאל - מובאות ברייתות רבות ומתוכם, לפי הסבריו של אביי, קובעים אילו דברים מותרים ובאילו תנאים.

דף כד/ב

משנה - סיפור שני מקרים של עדים שקיבל רבן גמליאל ואחרים פסלו אותם. ר' יהושע שפסק כאחרים נדרש ע"י רבן גמליאל לבוא אליו ביום-כיפור שלפי חשבוננו, ולאחר התייעצות עם ר"ע ור' דוסא עשה כן ר' יהושע.

דף כה/א

גמרא - ברייתא בה מסביר רבן גמליאל את פסיקתו במשנה, בעניין הופעת הירח, על פי מסורת מבית אבי אביו. וסיפורו של ר' חייא שראה את הירח בבוקר יום העשרים ותשעה וכו', ורבי ששלח אותו לקדש החדש בעין-טב.

ב' 28 - ברייתא על מעשה וראו ביום העשרים ותשע דמות לבנה, ומנע רבן גמליאל הכרזת ר"ח, עפ"י מסורת שקיבל על חידוש הלבנה בלא פחות מ-29.5 יום ותשצ"ג חלקים.

ג' 33 - תיאור המפגש בין ר"ע ור' יהושע, וכיצד שכנעו לקבל את דברי רבן גמליאל.

ד' 40 - פירוט ומקורות נוספים לדברי רבי דוסא בן הרכינס ש"יפתח בדורו כשמואל בדורו" וכו'.

דף כה/ב

ה' 13 - תיאור המפגש בין רבן גמליאל לבין ר' יהושע, לפי דרישת רבן גמליאל, והשיחה ביניהם.

ולזוג אחר הנשלח עמו. וכן תיאור מעשה ברבי נהוראי.

דף כב/ב

ב' 15 - תיאור מעשה בעולא ממנו דייקן כי לאחר שקידש ב"ד את החדש נאמן גם עד אחד להודיע על כך, כיון שעדות זו ניתנת לגילוי.

ג' 22 - על הנאמר במשנה "משקלקלו הבייתוסים" מובא סיפור מעשה המדגים זאת, והמסקנה ממנו.

משנה - לפני שנהגו להודיע על קידוש החדש ע"י שליחים היו מודיעים באמצעות משואות, עד שקלקלו הכותים, ותיאור אופן ההודעה ע"י משואות.

גמרא - תחילה מבררים את המקור לכך ש"משואות" מלשון אש, ואחר-כך מובאת ברייתא שהיו מודיעים במשואות רק על חודש-חסר והנימוק לכך.

דף כג/א

ב' 10 - תיאור העצים אשר שימשו למשואות (דעות שונות), ואגב גם תיאור שליית האלמוגים מן הים. דרשות ר' יוחנן שעתיד הקב"ה להחזיר את עצי השיטה שנטלו הנוכרים מירושלים, והדמיון בין עץ ההדס ללומד תורה והמלמד תורה ועוד.

ג' 47 - הסבר לשמות הנזכרים במשנה, בהם העלו משואות. וברייתא המוסיפה עוד מקומות, ובירור היכן הם.

דף כג/ב

משנה - תיאור החצר "בית-יעזק" אליה היו מתכנסים העדים. ותקנת רבן גמליאל הזקן שיוכלו להלך אלפיים אמה, וכן לאחרים שהגיעו מחוץ לתחום לשם מצווה.

גמרא - בירור אם החצר נקראה "בית יעזק" או "בית יזק" (לרע או לטוב).

משנה - כיצד חקרו את עדי החדש, סדר כניסתם להעיד, וכן שהיו חוקרים גם את אלה שלא היו נזקקים לעדותם, כדי שיהיו רגילים לבוא.

גמרא - הסברו של אביי לשאלה אל העדים: "לפני החמה וכו'" - לפי מאמרו של ר' יוחנן על מצב עמדת החמה והלבנה.

דף כד/א

ב' 1 - ברייתות בהן פרטים בענייני העדויות, אילו

בחלק מן הקול? - מביאים ראיות שונות ומיישבים את הקשיים.

ד' 25 - מבררים מדוע בשופר של ר"ה נאמר "ופיו מצופה זהב" ובשל תענית "מצופה כסף"? ניתנו שתי תשובות. כ"כ מציינים שהאמור במשנה הוא רק בבית המקדש, אבל בחוץ: או שופר או חצוצרות.

ה' 36 - דיון על הנאמר במשנה שהיובל שוה לר"ה לתקיעה ולברכות. והרי בר"ה בנוסח ברכות התפילה אומרים "זה היום תחילת מעשיך וכו'" (לפי דעת ר"א שבתשרי נברא העולם) ואילו ביובל אין לומר נוסח זה? ומתרצים שאכן הכוונה חוץ מעניין זה.

משנה - דינים: בכשרות השופר לתקיעה, באיזה קול של שופר יוצאים ידי חובה ודין שהשומע צריך לכוון לקיום המצווה.

דף כז/ב

גמרא - ברייתות ובהן פרטי דיני השופר שנעשו בו שינויים, כגון קיצר, ציפה, הפך וכדומה - פעמים שכשר ופעמים שפסול.

ב' 34 - בעניין הנאמר במשנה על התוקע לתוך הבור "אם קול הברה שמע - לא יצא", מעיר רב הונא שהנמצא בחוץ לא יצא, אבל אם היה מישהו בתוך הבור - יצא ידי חובה (הדבר מובא בשתי גירסאות).

ג' 38 - דיון בדברי רבה: "שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת תקיעה על שפת הבור יצא", שכן הדבר מעורר שאלות הלכתיות. מבררים כוונתו על פי מקורות אחרים ונמצא שכוונתו על התוקע עצמו שהתחיל בתוך הבור ותוך כדי תקיעה יצא.

דף כח/א

ד' 21 - דיון במקרה של התוקע בשופר אסור, כגון של קרבן עולה או "שלמים" או של עיר הנידחת - מחלוקת רב יהודה ורבא, וטעמיהם.

ה' 35 - הלכות בשם רבא על המודר הנאה מחבירו, או המודר הנאה משופר, שמותר לתקוע לו ומותר לתקוע באותו שופר, כיון שמצוות לא ליהנות ניתנו. ועל בסיס זה עוד הלכות בנושאים אחרים.

ו' 42 - לפי ההלכה של אבוה דשמואל, שמי אשר כפו אותו לאכול מצה בליל הסדר - יצא ידי חובה, הסיק רבא שגם התוקע לשיר - יצא, שכן העקרון הוא שמצוות לא צריכות כוונה. על כך בא דיון נרחב עפ"י מקורות שונים. וכן נדונה השאלה אם גם לעבור על המצוות אין צריך כוונה.

פרק ג' "ראוהו בית-דין"

דף כה/ב

משנה - שתי הלכות: א. אם לא הספיקו להכריז "מקודש" עד שחשיכה, הדין הוא שרק למחרת יהיה ראש-חדש. ב. כיצד יש לנהוג אם ראוהו ב"ד עצמם.

גמרא - בירור מדוע נאמרו במשנה גם "ראוהו ב"ד" גם "וכל ישראל" וגם "נחקרו העדים" - מה חידוש יש בפירוט זה.

ב' 37 - דיון בדברי המשנה: "... ראוהו ב"ד וכו'", שהרי יוצא ש"שמיעה גדולה מראייה" ומתרצים שראוהו בלילה. ועוד דנים לשם מה בא במשנה המקרה השני של "ראוהו בית-דין וכו'" - מה חידוש יש בכך. ועוד - שאין ללמוד ממשנתנו שחולקת על דעת ר"ע ש"אין עד נעשה דיין".

דף כו/א

משנה - דין השופרות לר"ה, שכולם כשרים חוץ משל פרה, שנקרא קרן. ור' יוסי חולק.

גמרא - דיון במחלוקת חכמים ור' יוסי - ניתנו מספר טעמים לדעת חכמים (מלבד הנוכח במשנה), ור' יוסי השיב עליהם לשיטתו.

ב' 44 - מבררים מניין שמשמעות המלה "יובל" היא קרן איל, ותשובות ר"ע. ואגב מביאים עוד מלים מיוחדות שפירושם בא בדרכים שונות, ובכללם מספר מלים שלמדו משפחת בית רבי.

דף כו/ב

משנה - תיאור התקיעה במקדש בר"ה - שופר של יעל ושתי חצוצרות, וכיצד תוקעים בתעניות וביובל. דעת רבי יהודה - בר"ה בשופר של איל וביובל בשופר יעלים.

גמרא - דיון בדברי ר' לוי ששופר ר"ה ויו"כ מן הכפופים, שזה בניגוד למשנתנו. והתירוק הוא שר' לוי כדעת רבי יהודה, כפי שאמר זאת בברייתא, ובירור במה המחלוקת ביניהם.

דף כז/א

ב' 1 - בירור שהנאמר במשנה "פי השופר מצופה זהב", שהכוונה שלא במקום הנחת הפה ממש.

ג' 4 - דיון בדברי המשנה: "ושתי חצוצרות מן הצדדים" הואיל ומתעוררות מכאן השאלות: הרי שני קולות אינם נשמעים? וכן איך אפשר לצאת

דף כח/ב

ז' 48 - מעשה שר' זירא ביקש משמשו להתכוון לתקוע עבורו בשופר. מכאן למדו שדעתו שהמשמיע צריך לכוון. מקשים עליו ולאחר דיון נמצא שזו מחלוקת תנאים.

דף כט/א

משנה - בעניין כוונת הלב, מובא המדרש על "כאשר ירים משה ידו וכו'" - וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו', וכיוצא בזה בעניין "וכי נחש מחייה וכו'". כן מובא הדין שחרש שוטה וקטן אינם מוציאים את הרבים ידי חובתם, לפי הכלל: "כל שאינו מחוייב בדבר וכו'".

גמרא - ברייתא עם רשימה של החייבים והפטורים בשופר, ומי יכול להוציא אחרים ידי חובתם וכו'. ודיון בשאלה: מדוע נאמר שכהנים לויים וישראלים חייבים, מה החידוש? והתשובה: החידוש לגבי כהנים שאפשר היה לומר שיהיו פטורים, וההסבר.

ב' 52 - מבררים ש"חציו עבד וחציו בן חורין" גם את עצמו אינו מוציא ידי חובה, וההסבר. ואגב, דנים על ברכות הנהנין והמצוות, אם מי שיצא ידי חובה יכול להוציא אחרים, ובאילו מקרים.

פרק ד' "יום טוב"

דף כט/ב

משנה - תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת: בזמן הבית תוקעים רק בבית-המקדש. לאחר החורבן התקין ריב"ז לתקוע בכל מקום שיש בית דין. והערת ר"א עליה. וכן על ההבדלים בין ירושלים לבין יבנה בעניין התקיעות.

גמרא - בירור מדוע אין תקיעת שופר בשבת. תשובה ראשונה נדחתה, והשיב רבא גזירת חכמים היא זו, שמא יטלטל את השופר.

ב' 37 - ברייתא ובה סיפור המעשה כיצד התקין ריב"ז אחר החורבן לתקוע במקום שיש בית-דין.

ג' 44 - על המחלוקת במשנה בין ר' אלעזר לחכמים, תחילה מבררים מה ההבדל בין תנא-קמא לבין "אמרו לו", ואחר מביאים את דברי רב הונא שאף לדעת חכמים תקעו "עם בית דין", והסביר שהכוונה "בפני בית-דין". על כך הקשה רבא מדין ההבדל בין ירושלים לשאר מקומות - ותירץ. הדיון על דברי רב הונא מובא בעוד שתי גירסאות שונות.

דף ל/א

ד' 35 - הסבר לפרטים הנזכרים במשנה על ירושלים: "שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא".

משנה - עוד תקנות של ריב"ז, זכר לחורבן: "שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה" - ימי החג. ו"שיהא יום הנף (העומר) כולו אסור" באיסור "חדש".

גמרא - תחילה מבררים הסימוכין במקרא לעשות זכר למקדש. ואחר בא דיון על "יום הנף" לבירור מאיזה טעם התקין ריב"ז, על כך שתי תשובות.

דף ל/ב

משנה - זמן קבלת עדי החדש: בזמן הבית - תחילה קבלו כל היום, ולאחר התקלה התקינו לקבל עד המנחה. אחר החורבן התקין ריב"ז לקבל כל היום.

גמרא - דיון בנאמר במשנה: "נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר" - שתי דעות מה היה הקלקול בשיר. ללא הכרעה.

דף לא/א

ב' 1 - ברייתא בשם ר"ע: רשימת השירים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש. ר' נחמיה חולק על ר"ע בטעם לאמירת שיר של השבת, והסבר מהות המחלוקת. כן מביאים את דברי רבי על הפרקים ששרו על מוספי שבת ומנחה של שבת.

ג' 41 - בשם ר' יוחנן: עשר מסעות (תחנוות) נסעה השכינה (כפי שלמדים מהפסוקים) ופרטיהם. וכנגדן גלתה הסנהדרין לעשרה מקומות, לפי המסורת - וציון המקומות.

דף לא/ב

משנה - תקנה נוספת של ריב"ז שעדי חידוש הלבנה יבואו להעיד למקום הוועד, ואף אם ראש בית-הדין נמצא במקום אחר.

גמרא - מעשה באמימר שהלך מנהרדעא למחוזא, וחייב אשה שנתבעה לדין לבוא אליו להתדיין במחוזא. הקשו עליו ממשנתנו, והוא הסביר את ההבדל בין עדות החדש לבין נתבע כדיני ממונות.

ב' 21 - ברייתא ובה תקנת ריב"ז שלא יעלו הכהנים לדוכן עם סנדליהם. וכי זו אחת מתשע התקנות, ומביאים את כולן. על האחרונה יש מחלוקת: רב פפא אומר "כרם רבעי" ורב נחמן אומר "לשון של

גמרא - הסבר מדוע התקיעות נעשות ב"מוסף" ולא בשחרית, וכן מדוע "הלל" בשחרית. וכן הסבר מדוע אין אומרים "הלל" בר"ה.

משנה - הלכות: אין לחלל את קדושת החג בשביל השופר, כגון: "אין מעבירים עליו את התחום" וכדומה. דברים שמותרים בשופר, כגון אם רצה ליתן לתוכו מים וכו'. והלכה ש"המתעסק" בתקיעת שופר סתם לא יצא ידי חובתו ולא מוציא אחרים.

גמרא - הסבר מדוע מצוות שופר לא דוחה את איסור מלאכה שבחג. וכן מדוע נזכרו גם איסורי דרבנן וגם דאורייתא.

דף לג/א

ב' 1 - הסבר לנאמר במשנה: "בין בדבר שהוא שבות וכו'" מהי הדוגמא ל"שבות" ומהי ל"לא תעשה", ומדוע נזכרו שני סוגי האיסור.

ג' 6 - הסבר, לפי ברייתא, מדוע מותר לתת מים או יין בשופר, אבל אסור מי רגלים.

ד' 9 - דיון על "אין מעכבין את התינוקות מלתקוע", שזה לא מתאים לברייתא האומרת שגם לנשים אין מעכבים. ויישוב הסתירה בכך שזו מחלוקת תנאים, ומביאים את המחלוקת.

ה' 14 - בעניין "אבל מתעסקין בהם וכו'" מובאת ברייתא המתירה ללמדם גם בשבת. וכן דנים בסתירה שפעם אחת נאמר שמותר לכתחילה ופעם נאמר ש"אין מעכבין", ובתשובה מבדילים בין ילד שהגיע לחינוך לבין מי שלא הגיע לחינוך.

דף לג/ב

ו' 2 - בעניין "המתעסק לא יצא וכו'" מבררים שאין ניתן להסיק מהמשנה שהתקוע לשיר כן יצא. ולא שהשומע מן המשמיע לעצמו - יצא.

משנה - אופן ביצוע תקיעות השופר: סדר התקיעות, מספרם, הרווחים ביניהם, ההבדל בין תרועה תקיעה ושברים ועוד. כן באה מחלוקת אם מלבד הש"צ צריכים גם היחידים לתקוע. רבן גמליאל אומר שלא, כיון שהש"צ מוציאם ידי חובה.

גמרא - על "שיעור תקיעה כשלש תרועות" מקשים מברייתא הקובעת: "שיעור תקיעה כתרועה", ויישוב הסתירה.

ב' 22 - דיון בנאמר במשנה "שיעור תרועה כשלש יבבות" כיון שיש לזה סתירה מן הברייתא, ובירור שאכן בזה יש מחלוקת.

זהורית, מסבירים את הדברים ואת מהות המחלוקת.

דף לב/א

משנה - סדר הברכות והתקיעות בתפילת מוסף של ר"ה. ומחלוקת ר"ע ור' יוחנן בן נורי אם תוקעים ב"מלכויות", שר"ע סובר שתוקעים.

גמרא - הסבר לשאלתו של ר"ע את ר' יוחנן בן נורי במשנה: "אם אינו תוקע למה הוא מזכיר?".

ב' 10 - ברייתות ובהן הסימוכין בפסוקים לברכות שבתפילת מוסף של ר"ה. ומחלוקת בשאלה: מניין שאומרים "מלכויות".

ג' 22 - ברייתא ובה המחלוקת בדבר מקומה של "קדושת-היום" בתפילה. רבי אומר עם "המלכויות" ורבן שמעון בן גמליאל - עם "הזכרונות", ונימוקיהם. וסיפור מה שנהגו שליחי ציבור באושא לפני רבן שמעון בן גמליאל, וכיצד הוא הגיב.

משנה - הלכה שאין פוחתין מעשרה פסוקים "מלכויות", וכן ל"זכרונות" ו"שופרות". ודעת ר' יוחנן בן נורי.

גמרא - בירור - עשרה פסוקים כנגד מה? על כך ניתנו שלש תשובות.

ב' 41 - בירור כוונתו של ר' יוחנן בן נורי במשנה: "אם אמר שלש שלש מכולן - יצא". ופסיקת הלכה כמוהו.

משנה - הלכה שפסוקי ה"זכרונות" ה"מלכויות" וה"שופרות" אין מזכירים פסוקי פורענות, וכי מתחילים בפסוקי התורה ומסיימים בנביאים, ודברי ר' יוסי בזה.

דף לב/ב

גמרא - פרטים בענייני הפסוקים, וכן אילו פסוקים לא מתאימים לפי הדעות השונות, עם דוגמאות.

ב' 28 - דיון בדברי ר' יוסי במשנה, שהרי במקום אחר הוא אומר, שלהשלים בתורה זה המשובח? ובתשובה, משנים את נוסח דבריו שבמשנה. כן דנים כיצד יש ארבעה פסוקי "מלכויות" בתורה, על כך מחלוקת ר' יוסי ור' יהודה.

משנה - הלכות: שליח ציבור של תפילת מוסף (שהיא התפילה השנייה) הוא התוקע בשופר. ובימים שקוראים "הלל" החזן הראשון (של שחרית) הוא המקרא את ה"הלל".

ז' 22 - על הנאמר במשנה: "מי שברך ברכות התפילה ואח"כ נתמנה לו שופר, תוקע וכו'", מעירים שאין הדין כן אם היה לו שופר, שאז צריך לתקוע בזמן ובסדר הברכות. ועוד הלכות בעניין הברכות והתקיעות וההבדל בין יחיד או ציבור, ומה אם עליו לבחור ללכת רק לאחד מהם.

ח' 36 - על המחלוקת בין חכמים לרבן גמליאל בעניין "כשם ששליח-ציבור חייב כך כל יחיד ויחיד וכו'" - מובאת ברייתא עם פירוט המחלוקת. ודין בשאלה אם הודו חכמים לרבן גמליאל, או שעדיין היא מחלוקת.

דף לה/א

ט' 19 - דיון בדעת רבי אלעזר: "לעולם יסדיר אדם תפילתו ואח"כ יתפלל" - באילו תפילות מדובר, ובדעת ר"ש חסידא שרבן גמליאל פוטר בתפילת הש"צ גם את העם שבשדות. כן נערך דיון לבירור אם פוטר גם את אלה שבעיר. למסקנה - אינו פוטר את מי שיכול לבוא לבית-הכנסת ולא בא.

סוף מסכת ראש השנה

ג' 28 - ברייתא הלומדת את פרטי הלכות תקיעת שופר, (ומניין שתקיעה בשופר) ע"י היקש מדין יובל. וכיון שהברייתא לומדת גם בגזירה שווה, מביאים את אופן הלימוד בה, והדיון עליו.

דף לד/א

ד' 45 - תקנתו של ר' אבהו לתקוע משולב: תשר"ת. דיון בתקנה וטעמיה, וכן כי עושים גם תר"ת ותש"ת, כדי לצאת ידי כל האפשרויות.

ה' 53 - דעת ר' יוחנן, שאין חובה לשמוע את התקיעות של החובה ברצף אחד ואפשר אף במשך כמה שעות, וכן משמע בברייתא. ועוד שאפשר לשמוע מכמה אנשים ולסרוגין. ודיון בדעת ר' יוחנן שכן בשני מקורות אחרים משמע שדעתו אחרת, ומתמצים שבמקומות ההם לא נאמרה דעת עצמו, אלא דעת אחרים.

דף לד/ב

ו' 15 - ברייתא ובה הלכה שתקיעות וברכות התפילה (כגון של תעניות) אינן מעכבות זו את זו. אך של ר"ה ויו"כ - מעכבות, והסברו של רבה.

מסכת תענית

דף ג/ב

ח' 18 - ברייתא (דומה לקודמת): "בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר, ואם בא להזכיר - מזכיר". בירור הטעם ודיון בו. ואגב, דיון על מעלותים וחסרונותיהם של: העבים, הרוחות, השמש, השלג והגשם, לסוגיהם. וכן תיאור מעלות תלמידי-חכמים, ולמה הם דומים.

דף ד/א

ט' 14 - דברים בשם ר' יונתן, על "שלושה ששאלו שלא כהוגן וכו'" ופירוט. ובהקשר לכך, דברי ר' ברכיה על כנסת ישראל ששאלה שלא כהוגן וכו', ובכלל זה גם עניין הגשם והטל.

י' 45 - בירור אם הביטויים במשנה: "שאלת גשמים" ו"אזכרת גשמים", הם מושגים נרדפים או שונים, לפי הדעות השונות.

דף ד/ב

יא' 3 - קושיא על רבי יהודה, שבמשנה הוא אומר שמפסיקים להזכיר גשם ביום ראשון של פסח, ובמשנה אחרת הוא אומר: "עד שיעבור הפסח". על כך שלושה תירוצים, ודיון בהם. למסקנה התקבל תירוץ של עולא.

יב' 21 - דיון בפסיקתו של ר' יוחנן שהלכה כרבי יהודה, שהיא בניגוד לנפסק במקור אחר, ותירוץ. ובהמשך: דיון בנושא לגבי בני חו"ל לעומת בני א"י, ופסיקת ההלכה.

דף ה/א

משנה - "עד מתי שואלין את הגשמים" - מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר.

גמרא - שאלת של רב נחמן לרבי יצחק על הפסוק, הנזכר במשנה, "ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון". הרי ה"יורה" איננו יורד בניסן? והתשובה, שמדובר בנס שהיה בימי יואל, ותיאור העניין.

ב' 26 - עוד שאלות על פסוקים ששאל רב נחמן את ר' יצחק, והוא הסביר לו אותם בשם ר' יוחנן, על חלקן נערך דיון.

דף ה/ב

ג' 34 - עוד על רב נחמן, שביקש מר' יצחק אורחו

פרק א' "מאימתי"

דף ב/א

משנה - באיזה תאריך מתחילים להזכיר בתפילה "גבורות גשמים" ("משיב הרוח ומוריד הגשם"), ובאיזו מן התפילות באותו יום. על כך דעות ר"א ור' יהושע. וכן דברי ר"י על זמן "שאלת גשמים".

גמרא - בירור, מדוע פותחת המשנה בלשון: "מאימתי וכו'", האומרת שמדובר בהמשך לדין קודם. מהו הדבר שמשנתנו ממשיכה אותו? על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה.

ב' 22 - בירור לשון המשנה: "גבורות גשמים", מדוע לא "על הגשמים". על כך הסבר ר' יוחנן.

ג' 36 - דברי ר' יוחנן על שלושת המפתחות (וי"א ארבעה) שהן בידו של ה' בלבד, ובכללם מפתח של גשמים, והסימוכין להם. (אגב, ר"ת של המפתחות הם מפת"ח).

דף ב/ב

ד' 6 - בירור המקור לדעת ר"א במשנה. המסקנה, על פי ברייתא, שלמד זאת מדין נטילת לולב, והסבר כיצד. בברייתא מובאות גם דעות רבי, ר"י בן בתירא, ר"ע ור' יהושע בנושא. כן מובא המו"מ בין ר"א ור' יהושע על דעותיהם.

ה' 31 - בירור הטעם לדעותיהם של רבי יהודה בן בתירא ור"ע, שנזכרו בברייתא הנ"ל. קושיא עליהם ועל ר' יהושע מברייתא אחרת בעניין ניסוך המים, ותירוץ.

דף ג/א

ו' 21 - בירור מיהו ר' יהושע הנזכר במשנה ובברייתא, וכן מיהו בן-בתירא הנזכר בברייתא ובעוד ברייתא, כי לכאורה יש סתירה בדבריהם. ומתוך רב נחמן בר יצחק את שתי הקושיות בכך שמדובר באדם אחד, והוא ר' יהושע בן בתירא, ומסבירים אימתי שינו את שמו.

ז' 36 - ברייתא האומרת שלא חייבו חכמים להזכיר בתפילה "טל" ו"רוחות", "ואם בא להזכיר - מזכיר". והסיבה: "לפי שאין נעצרין", והראיות לכך. ר' חנינא לומד מכאן מסקנות ההלכתיות.

י"ג 36 – מאמרי ר' יצחק על הגשם, חסרונו - כאשר אינו בא בעתו, ומעלותיו - בעתו. וכן על הכלל, שהברכה מצויה בדבר הסמוי מן העין.

י"ד 51 - אמרותיו של ר' יוחנן על "גדול יום הגשמים" על פי הפסוקים, וכן סיפור מפגשיו עם בנו של ריש לקיש.

דף ט/א

ט"ו 25 - דיון על דברי ר' יוחנן, שמטר בא אפילו בשביל תפילת יחיד, ואילו פרנסה – לרבים, והסימוכין. וכן על "שלושת המתנות" שניתנו בזכות משה, אהרן ומרים.

ט"ז 49 - שני אירועים בתלמידים שהקשו על רבם – רב פפא, ומוסר ההשכל.

דף ט/ב

י"ז 7 – בהמשך לדעת ר' יוחנן (למעלה) מובאת דרשת ריש לקיש שהמטר בא גם לתפילת יחיד, והסימוכין. כמו כן מובאים תיאור מקרים על ירידת גשמים, וכן הסימנים לירידה או הפסקת גשמים.

י"ח 27 - עוד על המטר - מקורו ומאפייניו. מחלוקת: ר"א אומר שמקור הגשמים מן הימים (למטה), ור' יהושע סובר מלמעלה, ודיון במחלוקתם. וכן ברייתות בענייני מטר, כגון מעלות ארץ ישראל על פני מקומות אחרים, על "גן עדן", ועוד.

דף י/א

משנה - תאריך התחלת בקשת הגשם - תנא-קמא אומר בג' חשוון, ור' גמליאל אומר בז' בחשוון ונימוקו.

גמרא - פסיקת הלכה כרבן גמליאל במשנה. ברייתא ובה דברי חנניה שהזמן לבקשת גשמים בחו"ל הוא ששים יום לתקופה. מחלוקת על דין יום הששים עצמו, ופסיקת ההלכה.

משנה - תאריכי התעניות על עצירת גשמים, מי מתענה ומה מותר בתעניות אלו.

גמרא - הגדרת ה"יחידים" הנזכרים במשנה, ובאלו ימים הם מתענים. וכן מה ההבדל בין "יחיד" לבין "תלמיד". וברייתא ובה מחלוקת אם כל אדם יכול להגדיר עצמו כיחיד או כתלמיד.

דף י/ב

ב' 16 - הלכות הקשורות למתענה על הצרה, אימתי משלים את התענית. וכן מה דינו של ההולך ממקום

לומר דברי תורה בסעודה, ואמר לו הלכה וביאור פסוקים בשם ר' יוחנן. ולבסוף ברך ר' יצחק את רב נחמן במשל לאילן שפירותיו מתוקין וכו'.

דף ו/א

ד' 4 - ברייתא בעניין הגשם, מובאים בה הסברים שונים למלה "יורה" ומה מעלותיו.

ה' 16 - ברייתא על יורה ומלקוש וזמניהם. וכן הסברים למלה "מלקוש". עוד ברייתות על זמן המלקוש, וכן דיון בדעות השונות לגבי "רביעה ראשונה" (עונה) של היורה, והמשמעות ההלכתית לכך. וכן לגבי "רביעה שנייה", לאיזה עניינים היא חשובה - דעות שונות.

דף ו/ב

ו' 17 - ביאור הביטוי "רביעה", ודברי חכמים על מעלות וחסרונות המטר היורד בזמנים שונים ובכמויות שונות.

ז' 36 – "ברכת ההודאה" על הגשמים - מהו זמנה ונוסחה. וכן מעלת הגשם בהשוואה לתחיית המתים ולקבלת התורה.

דף ז/א

ח' 7 – מאמרי חכמים ודרשות פסוקים על דברים שהתורה נמשלה להם, (מים, יין וחלב), או שמסמלים תלמידי-חכמים ואופן לימודם (האסור או הרצוי).

דף ז/ב

ט' 4 - דרשות חכמים על "גדול יום הגשמים", ומאידך - בעוון מה נעצרים הגשמים.

י' 46 - דעות ריש-לקיש ורבא על הסיבות לקשיים בלימוד התורה לתלמידים מסוימים, וכיצד עליהם לנהוג לתיקון המצב.

דף ח/א

י"א 16 - דרשות חכמים על פסוקים בקשר לגשמים - הסיבות לעצירתם ובזכות מה הם באים. תוך כך גם דרשות בעניין תפילה, לשון-הרע ו"בעלי-אמנה".

דף ח/ב

י"ב 18 - אירועים של גזירות קשות, בימי ר' שמואל בר נחמני ובימי ר' זירא, והוראות חכמים על מה להתפלל ואם יש להתענות.

דף יג/א

ב' 4 - פרטי הדינים באיסור רחצה, תוך ציון ההבדלים בזה בין תענית של אבלות, כגון תשעה-באב או אדם אבל, לבין שאר תעניות שהן למניעת תענוג. מובאות ברייתות ודיון בהן עליהן בעניין רחצה בחמין או צונן. ואגב, עוד דינים בעניין אבלות: רחצה, תספורת, כביסה, אכילת בשר ועוד.

דף יג/ב

ג' 25 - דיון על תפילת התענית - "עננו", מי אומר אותה והיכן נאמרת בתפילת העמידה. המסקנה, שאומרים אותה ב"שומע תפילה".

דף יד/א

ד' 17 - שלש ברייתות שונות, לגבי השתתפות של מעוברות ומניקות בתעניות על עצירת הגשמים. והסברו של רב אשי ליישוב הסתירה ביניהן.

ה' 22 - בירור על הנאמר שבתעניות אחרונות "מתריעין", מהי התרעה זו? על כך שתי דעות ובירורן.

ו' 41 - מסופר על שלש-עשרה התעניות שגזר רבי יהודה נשיאה, וכאשר לא נענו ביקש להוסיף עליהן. על כך נערך דיון אם אפשר להוסיף. דעת רבי אמי ודעת ר' אבא ב"ר חייא בשם ר' יוחנן, וראיותיהם.

דף יד/ב

ז' 15 - דיון בשאלת "בני נינוה" לרבי על דין מקומם, (שבו הם צריכים גשמים גם בקיץ), אימתי בתפילה יבקשו גשם - האם ב"שומע תפילה" כמנהג יחידיים, או ב"ברכת השנים"? ותשובתו ב"שומע תפילה". על מקשים מברייתא, ומתמצים. ופסיקת הלכה כמותו.

ח' 22 - במשנה נאמר על סגירת החנויות בתעניות וכי "בשני, מטין (פותחים מעט) עם חשיכה. ובחמישי, כל היום...". מבררים - האם ביום החמישי פותחים לגמרי כל היום, או רק מטין כל היום. והתשובה מברייתא: "פותחין כל היום".

ט' 28 - על דברי המשנה: "וממעטין... בבנין ונטיעה", מעירים, שהכוונה רק לבנין ונטיעה של שמחה, ודוגמאות. ועוד פרטי דינים על מיעוט "שאלת שלום", הנזכר במשנה.

י' 34 - דברי ר"א כי בזמן פורענות יש מגבלות אף על אדם חשוב לגבי "נפילת אפיים" בתפילה, ב"חגירת-שק" וב"קריעה". ועוד מדבריו על ההבדל

למקום, ועוד. ואגב דרשות על הפסוקים: "למה תתראו" ו"אל תרגזו בדרך", וכן מנהגי ההולכים בדרך.

דף יא/א

ג' 3 - מקורות שונים בעניין הנהגות שעל האדם לנהוג בזמן רעב, ושלא לפרוש מן הציבור השרוי בצער. וכן עניין שכר ועונש לצדיקים ולרשעים (אלו שכרם בעוה"ב ואלו - בעוה"ז).

ד' 42 - דעת שמואל, ואחרים, השוללים את ה"תענית", והסימוכין לכך. ולעומתם דעת ר"א המשבח את המתענים בעלי היכולת לכך. ודיון בדעות השונות.

דף יא/ב

ה' 12 - דיון בדברי רב הונא על דיני "תענית יחיד" - אם יש תענית לשעות (חלק היום) - על כך שלושה הסברים, ומעשה במר עוקבא והשאלות שהפנו אליו. כמו כן מובאים דברי רב חסדא (ואחרים) על "תענית-שעות" ודיון בהם.

דף יב/א

ו' 15 - דברי שמואל בדיני קבלת "תענית יחיד", ודיון על פי ברייתא בדינו של המקבל "תענית בה"ב" ונמצא שהיא בימים שאין להתענות בהם.

ז' 28 - ברייתא ובה מחלוקת עד מתי מותר למתענה לאכול ולשתות בלילה שלפני התענית, והסבר הברייתא ע"י אב"י וע"י רבא והמו"מ ביניהם, בשתי גירסאות.

דף יב/ב

ח' 3 - דברי רב על איסור נעילת הסנדל בתענית יחיד, ודיון עליה. וכן תיאור מנהגיהם בזה של חכמים שונים בבבל.

ט' 15 - הלכה בשם רב: המקבל על עצמו תענית-יחיד, ולא יכול לצום באותו יום - "לווה תעניתו ופורע", חוץ מ"תענית חלום". תגובת שמואל (בשתי נוסחאות) וסיפור מעשה בר' יהושע ב"ר אידי.

משנה - בהמשך למשנה הקודמת, מבואר כי אם לא נענו לבקשת גשמים אחרי התעניות הראשונות, "גוזרין שלש תעניות אחרות על הציבור". ואם לא נענו "גוזרין עליהם עוד שבע", ודיניהם החמורים יותר.

גמרא - בירור המקור לאיסור מלאכה בתעניות אלה. וכן תיאור סדר היום של הזקנים והעם באותו יום.

דף יז/א

ח' 2 – ברייתא ובה הערות לסדר המוצע במשנה ב-
"מי שענה ל...".

ט' 13 – ברייתא ובה הסבר להגבלות הנזכרות
במשנה, על "אנשי-משמר" והכהנים בשתיית יין.
והטעם לביטול הדבר לאחר החורבן.

י' 27 – הטעם לדיני כיבוס ותספורת של אנשי-
משמר ואנשי-מעמד, וברייתא בעניין זה לגבי הכהן-
הגדול, המלך וכהן הדיוט. כן נערך דיון על פריעת-
ראש ושתיית יין, בכהנים ובנזיר.

דף יז/ב

יא' 34 – ברייתא ובה פרטים נוספים על חלק
מהימים הנזכרים במגילת-תענית, מקורם והדינים
החלים עליהם. על חלק מהם נערך דיון.

דף יח/א

יב' 33 - דיון בפסיקת ההלכה של רב ושל שמואל
במחלוקת במשנה על דיני הספד ותענית ביום שלפני
ואחרי הימים הנזכרים במגילת-תענית. קושיא על
שמואל מברייתא ותרוצה. תוך כך מובאת המשנה
לגבי פורים והימים שלפניו בעניין תענית והספד,
וברורם.

דף יח/ב

יג' 16 – כיון שנזכרו "יום ניקנור" ו"יום טוריינוס",
מבררים על שם מי, ומה היה האירוע שנקשר לשמם.

יד' 30 - בירור ההלכה במשנה: "אין גוזרין על
הציבור בתחילה וכו'", לביור מהי "תחילה". וכן
הערה לדברי ר' מאיר בסוף המשנה "שאינן
משלימין" שחכמים אומרים שכן משלימים, והלכה
כמוהם.

פרק ג' "סדר תעניות אלו"

משנה - במשנה מספר נושאים:

א - תופעות טבע קשות שיש להתריע עליהן מיד,
ודין האזורים בסביבות אותו מקום.

ב' - תופעות, אשר למרות שנתגלו רק במקום אחד,
יש להתריע עליהן בכל מקום, משום "מכה מהלכת".

ג' - דברים שמתריעים עליהם גם בשבת.

ד' - אין להתריע על ריבוי גשמים. וסיפור מעשה
חוני המעגל.

בין משה ואהרן לבין יהושע וכלב. וכן על ההבדל
בין מלכים ובין שרים בגאולת-ישראל, וקושיא
עליו. כן מובאים דברי רב נחמן ב"י על ההבדל בין
קבלת הצדיקים והחסידים לעתיד לבוא.

פרק ב' "סדר תעניות כיצד"

דף טו/א

משנה - סדר היום ב"תעניות", הכולל: הוצאת
התיבה לרחוב, אפר-מקלה, דברי-כיבושין ותוספת
ברכות בתפילת העמידה, ומעשה שהיה. ב' - אופן
השתתפות אנשי-המשמר ואנשי בית-אב בתעניות -
מחלוקת. ג' - דיני הימים המיוחדים, הנזכרים
ב"מגילת-תענית", לגבי התעניות על עצירת
הגשמים, וכן על האיסור להספיד בהם ועל הימים
שאפשר לגזור תעניות – דעות שונות.

דף טו/ב

גמרא - בירור שהנאמר במשנה על "סדר
התעניות", מדובר ב"שבע אחרונות".

ב' 37 - דיני הנחת "אפר-מקלה" - מהו הסדר, מי
מניח למי, ועל איזה מקום.

דף טז/א

ג' 4 - הפעולות השונות ביום התענית (הנזכרות
המשנה) וטעמיהם, לפי הדעות השונות.

ד' 31 - על "דברי הכיבושין" - מי אומרם ומה
תוכנם, ואגב תיאור התענית של אנשי נינוה ואופן
חזרתם בתשובה.

ה' 49 – ברייתא על המאפיינים את "שליח-הציבור"
הראוי לירד לפני התיבה בתעניות. וכן הסברו של
אביי ל"פרקו נאה", ומשמעות הפסוק "נתנה עלי
בקולה".

דף טז/ב

ו' 9 - נוסח תפילת העמידה, עם עשרים וארבע
הברכות, והסבר מהי ה"ברכה השביעית". כמו כן
תיאור האופן בו נעשו התרועות ומענה הציבור. וכן
השינויים שנהגו בהר הבית. כן מובאת ברייתא ובה
תיאור שונה על הברכות הנוספות בתעניות, וברייתא
על סדר הדברים על הר-הבית.

ז' 52 - טעמו של רבי יהודה מדוע לא אומרים
"זיכרונות" בתעניות.

מסכת תענית

קעט

י"ג 30 - על נחום איש גם זו - על מה באו לו המומים, וכן סיפור שליחותו המופלאה לקיסר.

י"ד 50 - הגדרה מפורטת למכת "דבר", הנזכרת במשנה, על פי ברייתא ודוגמאות. ואגב, דרשה על ש"האדם מכבד את מקומו", על פי מעשה שהיה.

דף כ"א/ב

ט"ו 18 - תיאור אירועים של "דבר" ושל דליקה, שהיו במקום אחד ולא במקום אחר, ובזכות מי.

ט"ז 24 - על מקרים שחכמים גזרו תעניות במקומותיהם, והסיבות.

י"ז 32 - אבא אומנא והנהגותיו, בגללם זכה ובא לו "שלום" משמים כל יום. לעומת אב"י ור"ב שזכו לכך לעתים רחוקות יותר, והסברים.

דף כ"ב/א

י"ח 10 - פגישתו של ר' ברוקא עם אליהו הנביא, בה שאל אותו "מי הם בני עולם הבא", ואליהו הראה לו כמה מהם, וסיפר על זכותם לכך.

י"ט 28 - ברייתת ובהן פרטי דינים על ה"מכות" עליהן מתריעים בכל מקום משום "מכה עוברת" או "משולחת".

כ' 47 - ברייתא ובה ביאור שכוונת המשנה: "על החרב", היא גם על חרב של שלום, וכפי שארע במלך יאשיהו ומלך מצרים.

דף כ"ב/ב

כ"א 23 - בירור במה מדובר במשנה על הזקנים שירדו לעריהם וכו', ונשאר ב"תיקו".

כ"ב 28 - בעניין הזאבים, הנזכר במשנה, תיאור האירוע, (בשונה מהמשנה).

כ"ג 30 - בעניין אלו המריעים עליהם גם בשבת, מובאת ברייתא ובה מחלוקת חכמים ור' יוסי אם גם יחיד רשאי להתענות עליהם. וכן בירור המחלוקת בין חכמים לר"ש התימני אם מתריעים על ה"דבר".

כ"ד 34 - בירור המקור לדברי המשנה, שלא מתריעים על רוב גשמים, וההבדל בזה בין הארץ וחו"ל. וכן ברייתא על "ונתתי גשמיכם בעתם" - כיצד.

דף כ"ג/א

כ"ה 12 - ברייתא ובה פירוט סיפורו של חוני המעגל בהבאת הגשם, ובמה היתה זכותו.

ה' - כיצד יש לנהוג אם נענו התפילות לגשם בתוך יום התענית.

דף י"ט/א

גמרא - ביאור נוסח פתיחת המשנה: "סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה", כי לכאורה יש סתירה לנאמר שאין תענית ב"רביעה ראשונה".

ב' 47 - הגדרות המושגים: "מכת בצורת" ו"כפנא" (רעב). ומה הם הסימנים להופעתם, - דעות שונות.

דף י"ט/ב

ג' 8 - הסבר המשנה, כיצד אפשר ש"ירדו לבורות שיחין ומערות, אבל לא לזה ולזה".

ד' 14 - ברייתא, אימתי מתחילים להתריע על האילנות ועל הבורות וכו', ומהי משמעות ההוראה: "מיד".

ה' 19 - ברייתא, דין ההתרעות בשנת השמיטה, שפעמים שצריך לגשמים מתוך דאגה לעניים. ועוד ברייתא בשינוי קטן.

ו' 24 - ברייתא, השינויים שחלו בירידת הגשמים בשנים שלאחר החורבן. ומה באים שינויים אלה לרמז לעם.

ז' 38 - סיפור מעשהו של נקדימון בן-גוריון ושתים-עשרה מעיינות המים. וכן רשימת המנהיגים ש"נקדה להם חמה", והסימוכין.

דף כ"א

ח' 31 - דברי רבי יהודה בשם רב על המשנה: "וכן עיר שלא ירדו עליה, ועיר שירדו עליה", שגם עיר שירדו עליה זו קללה. ועוד דרשות בשם רב על ירושלים וישראל.

ט' 46 - ברייתא ובה תיאור המעשה בר"א ב"ר שמעון ופגישתו עם אותו אדם מכוער, ומוסר-ההשכל ממנו.

דף כ"ב

י' 21 - הגדרת "מפולת", הנזכרת במשנה, לעומת - "רעועות", ותיאור מקרים בקשר לכך.

י"א 34 - תיאור הנהגות של חכמים, שבגללם זכו לאריכות ימים, וביניהם רב הונא, על דאגתו לצורכי העיר ותושביה.

דף כ"א/א

י"ב 1 - מעשה באילפא ור' יוחנן שנפרדו אחד לתורה ואחד למסחר, ולאן הגיעו.

ל"ט 44 - גזירות תענית שקבעו חכמים שונים למען ירידת גשמים, ותפילות חכמים הכוללות גם ויכוח והטחת דברים כלפי מעלה, ומה נגרם להם מכך.

מ' 54 - דרשת ר' חייא בר לולייני על הפסוק "צדיק כתמר יפרח וכו'", והסבר מדוע נמשל הצדיק גם לתמר וגם לארז.

דף כה/ב

מ"א 14 - ברייתא ובה תעניותיהם תפילותיהם לגשם של ר"א ור"ע, וההבדל בזכויותיהם.

מ"ב 26 - ברייתא: כמה גשם צריך לרדת, כדי שיפסיקו העם את התענית - דעות ר"מ וחכמים. ומדרש אגדה על הפסוק: "תהום אל תהום קורא..."

מ"ג 42 - בעניין דברי המשנה על הדין במקרה שירד גשם ביום התענית, האם צריכים להשלים את יום התענית? מובאת ברייתא ובה שלש דעות בעניין. וכן תיאור מקרים שהיו בימי ר"י נשיאה ובימי שמואל הקטן.

מ"ד 53 - דיון בעניין המקרה, הנזכר במשנה, על תענית שגזרו בלוד וירד גשם ואכלו ושתו, ואחר-כך אמרו "הלל". לבירור מדוע לא אמרו קודם את ה"הלל", כמעשה שהיה במחוזא? ותשובת אביי ורבא

פרק ד' "בשלשה פרקים"

דף כו/א

משנה - חמשה נושאים:

1 - שלושת הזמנים בהם יש "נשיאת כפיים" ארבע פעמים ביום.

2 - מי היו "אנשי-מעמד", מה היה תפקידם וכיצד נהגו. וכן הזמנים שלא היה בהם "מעמד".

3 - תשע המשפחות המיוחדות שהתנדבו עצים למזבח, והימים בשנה בהם התנדבו, והיו להם יום-טוב.

4 - חמשת הדברים שאירעו ב"ז בתמוז והחמשה בתשעה-באב, והדינים משנכנס אב עד התענית.

5 - "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום-הכיפורים" - כיצד נהגו בהם.

דף כו/ב

גמרא - קושיא על נוסח המשנה ותיקונו. בירור מהן התפילות שאין בהן "נשיאת כפיים", לפי

כ"ו 42 - עוד על חוני המעגל והמעשה עם נוטע החרוב.

כ"ז 53 - בדומה לחוני המעגל, מסופר גם על נכדו, אבא חלקיה, תוך פירוט מקרה בו התגלו הנהגות מיוחדות של חסידות שהיו לו.

דף כג/ב

כ"ח 35 - עוד על נכדו אחר של חוני המעגל, חנן הנחבא, ומעשה שהתפלל על הגשם לבקשת התינוקות של בית רבן. וכן מדוע נקרא "הנחבא".

כ"ט 39 - על ההבדל בין צדיקי בבל לבין צדיקי ארץ-ישראל, בבקשת הגשם, וסיפורו המיוחד של ר' יונה.

ל' 45 - עוד על אירועים מופתיים אצל רבי מני בנו של ר' יונה, ור' יצחק בן אלישיב, שהיו גוזרים והקב"ה מקיים.

ל"א 52 - הסבר מדוע עבר ר' יוסי בר אבין מבית-מדרשו של ר' יוסי דמן יוקרת ללמוד אצל רב אשי.

דף כד/א

ל"ב 23 - על אלעזר איש בירתא וגודל חסידותו במתן צדקה.

ל"ג 33 - מעשה ברבי יהודה נשיאה, וגזירתו להתענות על הגשם, ואף תפילתו לא הועילה, אלא לאחר שנפלה רוחו. וכן תיאור מקרים שגזרו בית-הנשיא תענית על הגשם, וכיצד התיחסו לזה חכמים.

ל"ד 43 - על הורדת הגשם בימי רבי, בזכותו של אילפא, ותיאור חסידותו. בדומה לכך, תיאור מעשה ברב, שבזכות מלמד התינוקות ירדו גשמים.

ל"ה 50 - גזירות תענית על הגשמים של רב נחמן ושל רבה, שלא הועילו מיד. והסבר שהסיבה לזה שהמנהיג לא מצליח היא רמתו של הדור. וכן תיאור כיצד הצליח רב יהודה בהורדת גשמים.

דף כד/ב

ל"ו 30 - סיפורי מופת של רבא ורב פפא בהקשר לירידת גשם.

ל"ז 45 - תיאור חסידותו של ר' חנינה בן דוסא, ואירועי מופת שקרו לו.

דף כה/א

ל"ח 34 - שיחתו של ר"א בן פדת עם הקב"ה, בהקשר לסבל שלו מרעב.

מסכת תענית

קפא

ולפי זה דנים מי היו "בני פשחור" שהביאו עצים פעם שנייה.

י"ב 48 – על הנאמר במשנה לגבי א' בטבת, שואל מר קשישא את רב אשי מדוע דוחה קורבן מוסף גם את המעמד של מנחה? תשובת רב אשי, שאכן כך סובר ר' יוסי, שלא דוחה את של מנחה, והסבר כיצד למדים זאת מדבריו.

דף כח/ב

י"ג 13 – דברי רבא ש"הלל" בראש חודש אינו מדאורייתא, וראייה מדברי ר' יוחנן על הימים בהם גומרים אותו. וכן המעשה ברב כשנקלע לכבל.

י"ד - הסברים ומקורות על הדברים שאירעו ב"ז בתמוז, הנזכרים במשנה.

דף כט/א

ט"ו 2 – הסבר כיצד משמע מן המקרא כי בתשעה-באב נגזר שלא יכנסו לארץ.

ט"ז 24 - בירור המקורות השונים על תאריך חורבן הבית, הראשון והשני, שהוא תשעה באב.

י"ז 40 – המקור על לכידת ביתר וחרישת העיר בתשעה-באב. ואגב, סיפור על גזירת המוות על רבן גמליאל, וכיצד ההגמון ביטל את הגזירה, כדי שיזכה לעוה"ב.

י"ח 45 – ברייתא ובה תיאור מסירת מפתחות בית-המקדש לה' ע"י פרחי הכהונה לפני שריפת המקדש. וכן הקינה של הנביא ישעיהו ושל ה'.

י"ט 50 – מאמרים בשם רב על "משנכנס אב" ו"משנכנס אדר", וההצעה לדחות הדין עם הנוכרים לאחר חדש אב. ועוד שתי דרשות על פסוקים.

דף כט/ב

כ' 9 - דיני תספורת וכביסה בשבוע שחל בו תשעה-באב. מחלוקת רב נחמן ורב ששת בעניין כיבוס והדיון ביניהם.

כ"א 35 – המשך הברייתא הקודמת בעניין קריאת-התורה בתשעה-באב, ומה אם חל תשעה-באב בשבת - לגבי אכילה ושתייה. וכן המשך הדיון בעניין תספורת וכיבוס.

דף ל/א

כ"ב 8 - דיני ערב תשעה-באב וסעודה-המפסקת. בדיון מובאות ברייתות ובהן הדעות השונות בנושא.

הדעות השונות, והנימוקים. וכן דיון על פסיקת ההלכה.

כ' 42 – דיון על הסימוכין לאיסור על כהן שיכור לשאת-כפיים, ולמסקנה: האיסור מדרבנן והפסוקים רק "אסמכתא בעלמא".

דף כז/א

ג' 4 - ביאור נוסח המשנה בעניין המעמדות. וברייתא עם תוספת פרטים על המשמרות. כן מובאת המחלוקת אם "כלי שיר" מעכבין את הקורבן במקדש.

ד' 25 – דיון במחלוקת בין המקורות השונים על תיקון ה"משמרות" – מי תיקן אותן ואימתי. המסקנה שזו מחלוקת תנאים. וכן ברייתא על המשמרות בבית-שני, כיצד עלו ארבעה מן הגולה ואיך התחלקו לעשרים וארבעה.

דף כז/ב

ה' 7 – על דברי המשנה שאנשי המשמר היו קוראים "מעשה בראשית", מוסבר הטעם לכך, שבזכות המעמדות מתקיים העולם. וכן תיאור השיחה בין אברהם לה' בעניין הקורבנות.

ו' 22 – ברייתא ובה הסבר על מה היו אנשי המשמר מתפללים, ולמען מי היו אנשי המעמד מתענים. וכן הסבר מדוע אין להתענות ביום א' של השבוע, על כך שלש דעות.

ז' 32 – דיון במחלוקת רב ושמואל לגבי חלוקת חמשת פסוקי הקריאה ביום שני. הסבר שיטותיהם, וכן קושיא עליהם מברייתא ותירוצה.

דף כח/א

ח' 1 - בירור כוונת המשנה: "ובמוסף ובמנחה קורין על פיהן כו" (בע"פ). הסבר צדדי הספק, והתשובה על פי ברייתא בנושא.

ט' 13 – הסבר מדוע לפי המשנה "יום עצי כהנים" דוחה מעמד של נעילה ולא של מנחה. והוא ש"מנחה" מ"דברי תורה". וכן ברייתא ובה תיאור כיצד נקבעו זמני "עצי כהנים" והמשפחות המביאות אותם.

י' 24 – ברייתות בהן מוסבר מי היו "בני גונבי עלי", "בני קוצעי קציעות" ו"בני סלמאי", ומדוע נקראו כך.

י"א 40 – בירור, על פי ברייתות, מי היו "בני פחת מואב" ו"בני עדין בן יהודה". על כך דעות שונות.

כ"ז 31 - הטעמים לנאמר במשנה: "לא היו ימים טובים לישראל וכו'. לגבי ט"ו באב מובאים טעמים רבים.

דף לא/א

כ"ח 13 - תיאור הנהגות בנות ירושלים באותם ימים: שיצאו למחולות, ששאלו את בגדיהם והטבילו אותם, כדי לא לבייש מי שאין לה, ומה היו אומרות לבחורים.

סוף מסכת תענית

כ"ג 42 - הדברים האסורים בתשעה-באב, ומה מותר ללמוד וללמד.

כ"ד 48 - איסור בשר ויין בערב תשעה-באב, ודין בשר-מליח ויין-מגיתו, ומנהגו של רבי יהודה בר אילעאי.

דף ל/ב

כ"ה 2 - דין מלאכה בתשעה-באב. וההבטחה שכל המתאבל על ירושלים זוכה לראות בשמחתה.

כ"ו 21 - דיון בדעת רבי יהודה על כפיית המטה בתשעה-באב, וכי לא הודו לו חכמים.

מסכת שקלים

תלמוד ירושלמי

(לפי מהדורת "עוז והדר")

ח' 12 – בירור הסימוכין לציון הקברים. על כך שתי מקורות (מויקרא ומיחזקאל). ומסבירים למה מרמזת כל מלה בפסוק מיחזקאל על אופן ציון הקברים. כן מובאת ברייתא שלא לציין בשר-המת, והטעם.

הלכה ב' - **משנה** – בעניין עקירת הכלאים – מסביר ר"י כיצד נהגו בתחילה, וכיצד לאחר שהתרכו עוברי עבירה.

גמרא – ברייתא ובה הסבר מפורט לדברי המשנה.

ב' 44 – בירור הסימוכין לכך ש"הפקר בית-דין הפקר". וכן הדין שכל מה שהופקר פטור מן המעשרות, על הסימוכין לכך יש מחלוקת: רב יצחק בר אחא לומד זאת מדין עפור השנה, והסברו, ר' אבון מקשה עליו ואומר שהלימוד הוא מדין "גדיש שלא לוקט תחתיו", והסברו.

דף ג'ב

הלכה ג' **משנה** - תיאור אופן גביית מחצית השקל – הזמנים והמקומות. כן דין נטילת משכון ממי שלא הביאו שקליהם בזמן, ואת מי אין ממשכנים. כמו כן מוסבר עניין חובת הכהנים במחצית השקל, לפי הדעות השונות.

גמרא – בעניין דין המשנה "אין ממשכנים את הקטנים", מדייקים שלתבוע אותן כן מותר. ומתנים זאת בהבאת שתי שערות, וכן דין המשפון שלהם.

ב' 20 – על הנאמר במשנה ש"לא ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום", מובאת ברייתא בה נאמר: "מפני דרך הכבוד".

ג' 21 – דיון על המחלוקת במשנה בין בן-בוכרי לריב"ז אם הכהנים חייבים במחצית השקל. בסוף מובא הפסוק המתפרש לפי הדעות.

הלכה ד' **משנה** – חזרה לעניין אלה שאין ממשכנים אותם, מעירים שלגבי נשים, עבדים וקטנים: "אם שקלו - מקבלין מידן". ולגבי הנוכרי והכותי מביאים את הכלל בעניינם. כן מובאים דיני תוספת ה"קלבון" – מי חייב ומי פטור – ודוגמאות שונות. על גובה הקלבון מובאת המחלוקת: ר"מ אומר מעה כסף, וחכמים אומרים חצי מעה.

פרק א' "באחד באדר"

דף ב'א

משנה – הלכה: "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים". וכן מה הדברים הנעשים ביום ט"ו באדר, או ממנו והלאה.

גמרא – הטעם להשמעה על השקלים בא' באדר, וכן הסברים מדוע התחלת השנה לעניין זה היא בראש חודש ניסן.

ב' 22 – הסבר ש"משמיעין" פירושו מכריזים. כן מובאת משנה (ממס' מגילה) בה נאמרו ההבדלים בין אדר א' לב'. ריב"ל מוסיף גם את "שימוע שקלים וכלאים" שהם באדר ב', ור' יוסי מסביר מדוע. בהקשר זה דנים בשאלת ר' חזקיה לגבי זמן השמעת שקלים בבבל.

דף ב'ב

ג' 2 – דברי רבי ואחרים על אירועים במדבר שהביאו את העם לידי בעתה (פחד, בושה), הן לטובה והן לרעה – ארבע דוגמאות.

ד' 13 – דברי ר' שמואל בן נחמן על שלושת סוגי התרומות במדבר, ומה נעשה בהם. וכן הערת ר' אבון שגם בעניין מחצית השקל נזכרת המלה "תרומה" שלש פעמים.

ה' 24 – דיון על המשנה: "בט"ו בו קורין את המגילה". מראים סתירה לזה בדברי רב (למעלה), שביום י"ד הכל יוצאים ידי חובה. ומיישבים את הדברים.

ו' 35 – דברי רשב"ג על המצוות הנוהגות באדר שני ולא בראשון, "חוץ ממספד ותענית שהן שווין". על כך מחלוקת אם ההלכה כמוהו או לא. וכן הערה לגבי ציון התאריך בשטרות.

דף ג'א

ז' 1 – על דברי המשנה: "... ועושין צורכי רבים", מביאים את רשימת הדברים האלה. כן מבררים מדוע חלק מהדברים נזכרים שוב במסכת מו"ק.

דף ד'א

"שופרות" (קופות) במדינה לאיסוף השקלים. 3. מה הדין אם השקלים אבדו או נגנבו מידי השליח.

גמרא – בירור שלא מצרפים את השקלים ל"מרגליות" מחשש להפסד ההקדש אם יוזלו המרגליות, וראייה ממשנה.

ב' 34 – הערה שה"שופרות" שבמדינה מיועדות רק לשקלים של שנה זו, ולא של שנים קודמות, וכן נאמר בבבלייתא.

ג' 36 – ארבע הערות על דין אובדן השקלים מהשליח: 1. מדובר בשליח "שומר-חינם", ור' אבא חולק שאפשר שכך הדין גם ב"שומר-שכר", ומסביר. 2. במשנה מדובר לפי דעת האומר ש"תרומת-הלשכה" חלה גם על הגבוי ועדיין לא נמסר, או על העתיד להגבות. 3. ר' אלעזר אומר שדין השבועה של השליח הוא לשיטת ר"ש שב"קדשים" חייב אדם באחריותם. ר' יוחנן סובר ששבועה זו היא תקנה מיוחדת, ולדעת הכל. קושיא על ר' אלעזר ותירוצה. 4. השליח חייב בשבועה גם אם מחלו לו אנשי העיר עליה.

דף ה'ב

ד' 7 – דיון בדינו של אדם שהפריש את שקלו ואבד. ר' יוחנן אומר שחייב באחריותו ור"ל חולק ואומר שמיד עם הפרשה הוא שייך לקודש. קושיא על ר"ל מן המשנה, והתרוץ.

ה' 19 – ברייתא ובה הלכה שאם נמצאו השקלים שאבדו, הרי הראשונים יהיו לקופת השקלים של שנה זו והאחרונים ל"תקלין עתיקין". ומחלוקת אילו הם הראשונים.

הלכה ב' **משנה** – ההלכה בשלושה מקרים: 1. אם מסר לשליח את שקלו, והשליח נתן אותו בשביל עצמו. 2. הנותן שקלו מכספי "הקדש" 3. הנותן שקלו מכספי פדיון "מעשר-שני", וכדומה.

גמרא – לעניין המקרה ששקל את שקלו מן ה"הקדש", נאמר במשנה "אם קרבה הבהמה - מעל". מביאים את גירסת דבי רבי, בה נאמר שאם נתרמה התרומה - מעל. ומבררים שרבי כדעת ר"ש בזה.

ב' 29 – דיון בשאלה מדוע הנותן את שקל חברו בשביל עצמו - מעל, הרי ההקרבה היא ע"ש הבעלים הראשון? ומשיבים שמדובר במקרה מיוחד כמו שנהגו בית רבן גמליאל, וראיה לכך מדין אחר והדיון בו.

גמרא – בעניין שקלי הקטנים, מראים סתירה במשנה, שתחילה דייקו שתובעים מהם וכאן משמע שלא תובעים. ומתמצים ששם מדובר שהביא שתי שערות, וכאן – לא.

ב' 13 – על המשנה בעניין "הנוכרי והכותי ששקלו וכו'", מסביר רבי פא שהיא כדעת רבי האומר שנוכרי וכותי שווים ולא כדעת רשב"ג. ר' לעזר מסביר אחרת, ועליו בא דיון.

ג' 22 – דיון על דברי המשנה שלא מקבלים תרומות מהנוכרים לבדק הבית. מראים שיש בזה מחלוקת בין ר' יוחנן האומר שיש תרומות שמותר לקבל מהם, לבין ר"ל שאוסר לגמרי. ודנים בדעותיהם בקושיות ותירוצים.

דף ד'ב

ד' 6 – בעניין המחלוקת במשנה על הנותן שקל שלם (=שני חצאים) עבורו ועבור חברו, שחכמים אומרים שחייב רק בקלבון אחד ור"מ אומר בשניים. הגמרא מביאה את הסימוכין לדעת ר"מ.

ה' 14 - בירור כדעת מי המשנה במקרה שנתן סלע וקיבל עודף חצי שקל, שחייב שני קולבנות. לדעת ר' אלעזר היא כר"מ ומסביר. ורב סובר שהיא לדעת הפל, וכי לדעת ר"מ יש שלושה קולבנות והסבר.

ו' 18 – בדין המשנה על חובת "האחים השותפין" בקלבון, מחלוקת ר' אלעזר ור' יוחנן על איזה אופן חלוקה הירושה מדברת המשנה. ר' ירמיה מראה מקרים שיהיו חייבים גם בקלבון וגם ב"מעשר-בהמה", או שיהיו פטורים משניהם. והערתו של ר' מנא בזה.

דף ה'א

ז' 8 – דיון בשאלת רבי שמי: מדוע לפי המשנה האחים שלא חלקו פטורים מקלבון, ומסביר את שאלתו. על כך משיב רבי אבין ודנים בתשובתו בקושיא ותירוץ.

ח' 16 – ברייתא ובה בירור לאיזה מטרה היו הקולבנות מיועדים. על כך חמש תשובות.

פרק ב' "מצרפין שקלים"

הלכה א' **משנה** – הלכות בעניין מסירת השקלים למקדש ע"י שליחים: 1. שרשאים לצרף שקלים ל"דרכונות" (זהובים) להקלת הנשיאה. 2. שהיו

יוחנן אומר יפלו לים המלח ור' לעזר אומר לנדבה. מקשים על ר' יוחנן, שאינו כמשנה שלנו, ומתרצים.

ב' 17 – דיון בדברי המשנה "מותר הפסח לשלמים". מציינים בשם אבא בר בא שהדבר נלמד מהפסוק "ואם מן הצאן קורבנו לזבח שלמים". על כך נערך מו"מ בקושיות ותירוץ. אגב, בירור אם שחט פסח לשם "עולה" לעניין שיהיה בו דין פיגול או פיסול.

ג' 38 – דיון בשאלה לגבי פסח ששחטו בשאר ימות השנה "לשמו (והוא פסול) ושלא לשמו" (והוא כשר). דעת שמואל בר אבא שזה דומה לדין "השוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר", כך גם כאן יהיה כשר. ודנים על תשובה זו בקושיא ותרוץ.

ד' 55 – דיון על סוף המשנה: "מותר נזיר לנדבה", ולא מפורש לאיזה מבין שלושת הקורבנות שחייב הנזיר מדובר. על כך מחלוקת: ר' חסדא אומר שמדובר ש"קרבה החטאת בסוף", אבל אם השלמים היו בסוף הרי המותר שלהם "שלמים". ר' זעירא אומר שבכל מקרה המותר לנדבה. ומביאים סיוע מברייתות לשתי הדעות.

דף ז' א

ה' 11 – דיון בדברי ר' חסדא: "מותר לחמו של נזיר יורקב", והסבר מדוע. למדים מזה שכך גם הדין ב"מותר נסכיו", אך ר' יוסי ב"ר בון דוחה זאת ואומר שמותר נסכים הוא "קדש-קדשים" ומותרו לנדבה. ומעירים שלפי זה יש הסכמה בין ר' יוסי ב"ר בון לבין שמואל ור' אלעזר שמותר "קדשי-קדשים" לנדבה.

הלכה ה' **משנה** – הלכה, מה צריך לעשות ב"מותר" כספי צדקה שונים, כגון מותר פדיון שבויים, מותר עניים ומותר צורכי מתים. בעניין מותר-המת - מחלוקת: חכמים, ר"מ ורבי נתן.

גמרא – בירור הדין במקרה שנוקקו לתרומות לקבורת המת, והתברר שאינו צריך. ר"מ אומר שישאר ליורשיו, ואילו ר' אידי מחוטרא אומר שזו תרומה בטעות ותחזור לנותנים, וראיה לר' ירמיה מהת"ק במשנה.

ב' 37 - בעניין מעות לפדיון שבוי, מובאת ברייתא הקובעת ש"אין פודין שבוי בשבוי" (במעות שבוי אחר), וכן "אין גובין טלית בטלית", אבל אין למחות אם הפרנסים עשו כך לצורך.

ג' 36 – כיון שמעילה היא הנאה מן הקודש, שואלים במה נהנה זה שנתן שקלו מכספי ה"הקדש"? על כך משיב ר' אבין בשם חכמי בבל.

ד' 38 – הסבר כיצד אפשרי לתת מכספי מעשר-שני, הרי "כל שהוא קודש אין קדושה חלה עליו"? ומשיבים.

דף ו' א

הלכה ג' **משנה** - דין המקבץ מעות ואמר: "הרי אלו לשקלי", ונמצאו יותר מהצורך. וכן מה הדין אם אמר: "שאביא מהן שקלי" או: "אלו לחטאתי", או "שאביא מהן חטאתי". על כך דעות ב"ה וב"ש, ובמה אין ביניהם מחלוקת. וכן הסברו של ר"ש על ההבדל בין מותר "שקלים" ומותר "חטאת", ודעת ר"י בזה.

גמרא – דיון בדברי ב"ה וב"ש במשנה שב"ה אומרים המותר חולין וב"ש אומרים לנדבה. לביורר במה המחלוקת. על כך דעת ר' יוסי בשם ר' לעזר ודעת ר' ביבי בשם ר' לעזר. ר' חייא מוצא סיוע לר' ביבי מדברי ר"ש במשנה. אך ר' יוסי מסביר זאת לשיטתו. עוד סיוע לר' ביבי וגם אותו מסביר ר' יוסי לשיטתו.

ב' 33 - בירור דינו של מי שהפריש שקלו מתוך מחשבה שחייב, ונמצא שאינו חייב, מה יעשו בו. נסיון ללמוד את דינו מדין דומה בהפרשת חטאת, אך נדחה. (ומסיקים שזה תלוי במחלוקת חכמים, והסבר).

ג' 40 - ר"י במשנה מביא ראיה לדבריו ממה שנהגו העולים מן הגולה. הגמרא מפרשת מהן אותן מטבעות שהזכיר ר"י. מכאן ראיה שאפשר להוסיף על מחצית השקל, אך ר' חלקיה בשם רבי אחא מסביר ששם מדובר לא במצוות מחצית-השקל אלא בנתינת צדקה. וכן מה שלמדו חכמים מזה גם לדברים אחרים.

ד' 49 - דרשות חמשה חכמים שונים על הטעם למצוות "מחצית השקל".

דף ו' ב

הלכה ד' **משנה** – דין המפריש מעות למצווה ונשאר מהן עודף – מה יעשו ב"מו תר" - פירוט המקרים השונים.

גמרא – עדות ר' יוסי ששמואל אמר כי המפריש שקלו ומת – יפול לנדבה. מראים שזו גם דעת ר' לעזר בדין מותר "עשירית האיפה" של כה"ג, שר'

ה' 43 - מדברי ר' יוסה (למעלה) למד ר' חייא שגם לגבי בכור יהיו הימים בהם הוא מחוסר זמן (שבעה ימים ראשונים) נכללים בחישוב השנה שלו. ור' מנא בשם ר' יונה לומד זאת מן הפסוק "הזכר תקדיש".

הלכה ב' **משנה** - דיני "תרומת הלשכה" לתוך שלוש קופות, ותיאורן. וכן דיני מלבוש התורם בכניסתו, כדי שלא יחשדוהו.

גמרא - לשאלת ר' זירא משיב ר' יאשיה ממשנתנו ומברייתא על שיעור הקופות הנזכרות במסכת שבת (קכו/ב).

דף ח"ב

ב' 3 - הסבר שהאותיות הכתובות על הקופות היו לצורך סדר הלקיחה מהן.

ג' 6 - עוד שאלה מר' זירא לר' יאשיה בעניין "כדי מזיגת הכוס" (הנזכר במסכת שבת). לברור מהו שיעור זה, ותשובת ר' יאשיה. כן נערך דיון בשאלות: "מהו לשתותן (את ארבעה הכסות של פסח) בכרך אחד (ברצף)"; "מהו לשתותן בפיסקן" (כוס אחת בהפסקות); "מהו לצאת ביין של שביעית"; מהו לצאת בקונדיטון (יין עם בשמים); "ביין מזוג"; "ביין מבושל". כן מובאים סיפורים על חכמים, בעניין שתיית יין, וכי השפעת התורה הדומה ליין - המאירה את הפנים.

ד' 45 - בירור מהו שיעור הלוג מדאורייתא, וכן מהו שיעור של "כוס".

דף ט"א

ה' 7 - הלכה בשם ר' נתן שהמוציא בשבת כזית יין-יבש - חייב (שהוא כרביעית בנוזל). והערה בשם שמואל שזה כדעת ר"ש.

ו' 11 - תיאור מעשה בפרדת רבי בו מובאת דעת ריב"ל שדם בהמה טמאה מטמא ברביעית. כן מובאת עדותו בזה של ר' יהושע בן פתורה. בהקשר לכך מובאת משנה (ממסכת מכשירין) לגבי דם השרץ, והמחלוקת עליו בעניין טומאה.

ז' 33 - ברייתא בה מובאים עוד דברים בעניין התורם את הלשכה, כדי למנוע ממנו חשד. וכן מאמר בשם ר' יונתן על הפסוקים בתנ"ך שצריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום.

הלכה ג' **משנה** - מנהג בית רבן גמליאל במסירת מחצית השקל שלהם. וכן הלכות בעניין הנהגת התורם - מה היה אומר לנוכחים, כיצד העביר את

ג' 39 - בעניין "נפש למת" (מצבה), ברייתא ובה דברי רשב"ג ש"אין עושין נפשות לצדיקים - דבריהם הן זכרון". בהקשר לכך מובא מעשה בר' יוחנן ור"א, בו הקפיד ר' יוחנן על אמירת שמועה משמו, והסבר להקפדה זו. כן מובאים דברי בן נזירה בעניין "שפתיו רוחשות בקבר". וכן דברי רב גידל על ראייה (בדמיון) של פני החכם שאומרים שמועה בשמו, ועוד דברי חכמים בזה.

דף ז"ב

ד' 37 - מדרש על דוד המלך ויחסו לליצנים שבדור בעניין בית-המקדש, וכן על מה שהבטיחו הקב"ה.

פרק ג' "בשלושה פרקים"

הלכה א' **משנה** - שלושת התאריכים בהם "תורמים את הלשכה" (לוקחים ממנה), שלוקחים מכספי השקלים ומניחים אותם בשלש קופות, לרכישת קורבנות הציבור. והם: פרוס הפסח, פרוס העצרת ופרוס החג (סוכות). כן מציינת המשנה שלדעת ר"ע תאריכים אלה הם גם להפרשת מעשר-בהמה, אך לבן-עזאי דעה אחרת בזה, ודעה שלישית לר' לעזר ור"ש.

גמרא - הערת ר' אבהו שמשמעות המלה "פרוס" שבמשנה הוא "מחצית", והכוונה למחצית שלושים הימים שלפני המועד, בהם דורשים בהלכות החג.

ב' 59 - הסבריהם של ר' יוחנן וריב"ל מדוע בחרו חכמים את התאריכים הנזכרים במשנה ל"מעשר בהמה". וכן הערת ר' יוסה כי מי שאינו מעשר בזמן עובר על "בל תאחר".

דף ח"א

ג' 1 - משנה (ממסכת בכורות) על התאריך של "ראש השנה למעשר בהמה" לפי ר"מ ולפי ר"א ור"ש, וכן דעת בן עזאי. הגמרא מביאה את דברי ר' חונה על הטעמים לשיטותיהם, כן מסבירים את דעת בן עזאי על עישור ה"אלוליים בפני עצמן", ודוגמא. אגב מסבירים שבן עזאי הכריע בין דעות תלמידיו, כי זו בעצם מחלוקת קדומה יותר בין ר' ישמעאל ור"ע, וביורו שבן עזאי היה "תלמיד חבר" לר"ע.

ד' 25 - דיון על המשך המשנה הנ"ל, על אפשרות צירוף בהמות שנולדו בזמנים שונים כדי לעשר מהם. ר' יוסה למד מהמשנה כי השלב הקובע למעשר בהמה הוא זמן הלידה, ולא כמו במעשר פירות. ר' שמאי חולק עליו ור' מנא דוחה את שיטתו.

חכמים אומרים שזו כר' ישמעאל ור' יוסה אומר שהיא דברי הכל.

ד' 46 - שאלה בעניין זריעת תבואה בשביעית לשם מצוות העומר. ר' חייא בר אדא סבר לאסור, אך ר' מנא דחה אותו.

ה' 49 - תיאור כיצד נהגו לשלם מתרומת הלשכה את שכר השומרים והקוצרים, שהרי אי אפשר לשלם ישירות מכספי הלשכה. וכן הדין בדבר שכר החוצבים והסתתין. הגמרא מקשה על כך: "וטבות כן? ומתרצים.

דף י"ב

הלכה ב' **משנה** - 1. עוד דברים הבאים מ"תרומת הלשכה". 2. רשימת הדברים הבאים מכספי "שיירי הלשכה", אבא שאול חולק בעניין "כבש הפרה אדומה". 3. מה היו עושים ב"מותר שיירי הלשכה", על כך מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע. 4. מה היו עושים ב"מותר התרומה", על כך דעות שונות.

גמרא - בעניין "לשון שבין קרניו", של הפרה האדומה ושעיר המשתלח, מביאה הגמרא בשם ר' יונתן את שלושת סוגי ה"לשונות של צמר" שהיו במקדש ומה היה מחירם, לפי הדעות השונות.

ב' 23 - דברי חכמים שונים על עוד דברים שהשכר עליהם היה בא מתרומת הלשכה. לגבי שכר האורגות יש מחלוקת בין שמואל לר' חונה.

ג' 35 - דברי ר' חזקיה בשם ר"י גדגדות על הדברים המובאים "מתרומת הלשכה", מ"מותר נסכים", מלשכת "בדק הבית" ומ"שיירי הלשכה". קושיא כיצד יש מעילה ב"שיירים", ר' חייא אומר שזה כדעת ר"מ, אך דוחים זאת.

ד' 44 - על הדברים "המעכבים את הקורבנות" יש מחלוקת ר"מ וחכמים. קושיא על חכמים מדברי אמוראים שונים, ור' חנינא מתרץ שחכמים מדברים על עבודות שמחוץ להיכל, והאחרים על שבפנים ההיכל.

דף י"א/א

ה' 3 - דברי גנאי לכהנים שהיו בונים כבש (=גשר) חדש על כל פרה אדומה. אך מסבירים שעשו זאת משום כבוד מצוות פרה, והראיה ששמעון הצדיק כך נהג. וברייתא המציינת שהיו זיזים וכתלים בשני צידי הגשר, והסיבה.

השקלים מן הקופה הגדולה לקטנות, באיזה סדר ולמי היה מכוון, כגון "את הראשונה לשם ארץ ישראל וכו'".

דף ט"ב

גמרא - הסבר הטעם למנהג בית רבן גמליאל, המתואר במשנה, והוא ה"נחת-רוח" שיהיה הקורבן בא מכספם תחילה.

ב' 4 - ברייתות ובהן: א. עם הסרת הקטבליאות (הכיסוי), הנשאר בקופות נחשב ל"שיירים"; ב. הקופה השלישית "היתה עשירה שבכולן" והסיבה; ג. התורם לשם ארץ-ישראל מכוון "לשם כל ישראל", וכן בשנייה ובשלישית; ד. סדר הנטילה משלושת הקופות, ומחלוקת חכמים ור"מ כיצד ינהג אם "שלמו (נתרוקנו) שלושתן".

ג' 17 - דברי רבי פנחס בן יאיר על דרגות עליית האדם: "זריזות מביאה לידי נקיות וכו'" והסימוכין להן. וכן דברי ר"מ בשכרו של "הקבוע בארץ-ישראל, ומדבר בלשון הקודש וכו'".

פרק ד' "התרומה"

הלכה א' **משנה** - המטרות לכספי השקלים הן: א. קניין קורבנות הציבור והמנחות. ב. תשלום שכר שומרי הספיחין בשביעית, על כך חולק ר' יוסי ואומר שאפשר שישמרו בהתנדבות.

דף י"א

גמרא - ברייתא ובה הטעם לזפיון של משפחות ידועות להביא עצי מערכה. על כך נערך דיון כדעת מי ברייתא זו ר' אחא אומר שזה לפי דעת ר' יוסי בסוף משנתנו, אך בשם ר' אילא דוחים זאת, כיון שמדובר בעצים שהם "מכשירי קורבן" ובזה גם רבנן מודים. אותה מחלוקת מובאת גם לגבי אישה שעשתה כותונת לבנה כהן, שהיא כשרה. וקושיא על ר' יוסי ממשנה וממנהג בני-סנאה בן בנימין.

ב' 24 - משנה (ממסכת מנחות) כי כל הקורבנות אפשר להביא גם מחו"ל, וכן מן החדש ומן הישן, מלבד העומר ושתי הלחם. ר' חונא בשם ר' ירמיה אומר שמשנה זו כדעת ר' ישמעאל. מקשים עליו מן המשנה (במסכת כלים), והוא משיב שגם משנה זו כדעת ר' ישמעאל.

ג' 42 - בירור כדעת מי ההלכה ששכר שומרי ספיחין ניטל מתרומת הלשכה, על כך מחלוקת:

בר"א ור' פפייס אומר כשניהם ומסביר. וכן דברי ר"א על דין המקדיש יינות שמנים ועופות.

גמרא – ר' יוחנן אומר שהמקרה הראשון במשנה עוסק במקדיש דברים הראויים לקטורת, ור' הושעיה מסביר שמישהו מבית אבטינס הקדיש אותה, שכן היו מקבלים בשכרם קטורת. וכן הסבר טעמו של בן עזאי במשנה.

ב' 26 – משנה (ממסכת תמורה) בה מובאים הדברים המיוחדים לקודשי בדק-הבית לעומת קודשי-מזבח. ר' חנניה אומר שמשנה זו כדעת ר"א במשנתנו ומסביר. ר' יוחנן מביא את הסימוכין לר"א.

ג' 42 – ברור מהי המחלוקת בין ר"א ור' הושע במשנתנו. על כך דברי ר' זעירא בשם רב, ודברי ר' בא בשם רב. קושיא על שיטת ר' בא, ותירוצה. ר' יוחנן נותן הסבר אחר למחלוקת.

ד' 52 - הלכה בשם רב וכן בשם ר' יוחנן, שהבהמות מקדשי בדק-הבית תמימים, אפשר לפדות ויוצאות לחולין. מביאים סיוע לכך ממשנה. רב חזקיה דוחה את הראיה, ונערך דיון.

דף י"ב/ב

ה' 6 – הלכה שבעלי מומין שהוקדשו לקורבן חלה עליהם קדושת מזבח, ומסבירים שזה לעניין "גיזה" ו"עבודה".

ו' 8 – המקדיש נקבה לעולה או לפסח או לאשם, (קורבנות הבאים רק מזכרים), לדעת חכמים חלה עליהם קדושת-הגוף ולכן יש להם דין תמורה. ר"ש חולק, ודעתו מובאת בשתי גירסאות, ור' יוחנן מסביר אותן. וכן מעיר שר"ש בגירסא השנייה כדעת ר' הושע במשנתנו. רבי מסכים עם ר"ש לגבי פסח, ומסבירים את דעתו.

ז' 30 – דיון על דעת ר' הושע במשנה שהמקדיש סתם הרי הזכרים והנקבות קדושים בקדושת עולה. ר' זעירא מביא את הסימוכין לכך בפסוק. ר' יצחק בר"א מקשה על דרשת הפסוק ע"י ר' זעירא, ורב משיב.

ח' 39 – דיון על דברי ר"א במשנה, שהמקדיש נכסיו סתם והיו בהם יינות שמנים ועופות - יימכרו ויקנו בדמיהם עולה. זאת למרות שעופות ראויים לעולה. בשם ר"ל מוסברת שיטתו על פי הפסוק, וכן מסבירים את שיטתו זאת בשם ר' יוחנן.

ו' 14 – על דברי ר"ע ש"אין משתכרין בהקדש", אומרת הגמרא שגזבר ההקדש יכול לעשות זאת בתנאי שאם יהיה הפסד הוא ישא בו אישית. ומביאים שתי דוגמאות של חכמים שנהגו כך לגבי כספי יתומים שהופקדו אצלם.

ז' 20 – נאמר במשנה כי "מותר פירות" (רווחים) יהיו ל"קיץ המזבח", וכי זו שיטת ר' ישמעאל. הגמרא מביאה שיטות חולקות, הן לגבי "מותר פירות" והן לגבי "מותר נסכים". ונערך דיון בקושיות ותירוצים, במיוחד לגבי ה"בירוצין" (הנסכים שהתקדשו בכלי שרת, ונשארו עודפים על הצורך). בירוצי הלח והיבש של הציבור ושל היחיד, ודיניהם.

הלכה ג' **משנה** – מ"מותר הקטורת" (של השנה החולפת) היו מפרישים לתשלום שכר האומנים, ותיאור כיצד עשו זאת.

גמרא – קושיא על המשנה בדבר האופן בו מחללים את מעות הקודש, אופן שאינו כהלכה, שהרי אי אפשר לחלל קודש על קודש. על כך משיב ר"ש בר ביסנא. בעניין המעות עליהן חולל מותר הקטורת אומר רבי שיהיו לשכר האומנים. שמואל ב"ר יצחק מעמיד תנאי: "והן שיהו חייבין להן מעות משעה ראשונה".

דף י"א/ב

ב' 6 – ר' חייא בר בא שואל על דברי שמואל למעלה: מה הדין אם לא היו חייבים שכר לאומנים, כיצד תחולל הקטורת? והשיב בשם ר' יוסי ש"מקייצין בהן את המזבח". קושיא על ר' חייא בר בא, שנראה כי דעתו מתחלפת, ומתרצים.

ג' 12 – בהקשר לדברי ר' חייא בר בא (למעלה) מובאת מחלוקת אמוראים על דין קטורת שפיטמה בכלי "חולין" – ר' יוסי בי חנינה פוסל, וריב"ל מכשיר, ונימוקיהם. ר' יוסי ב"ר בון אומר שמחלוקת זו היא כמחלוקת שמואל ור' יוחנן, כאשר ריב"ל כר' יוחנן. ר' הושעיה חולק ומסביר את שיטת שמואל ור' יוחנן אחרת. ונערך דיון על דעת ר' יוחנן.

דף י"ב/א

הלכה ד' **משנה** – דיני דברים שהוקדשו סתם, בלי לפרש אם לבדק-הבית או הקדש המזבח, והיו בהם דברים הראויים לקורבנות ציבור – מחלוקת ר"ע ובן-עזאי. מתעוררת השאלה: מה יעשו במקרה שהקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים ליקרב במזבח. על כך מחלוקת ר"א ורבי הושע. ר"ע מצדד

מתואר מעשה במי שהיה חופר בורות לציבור, ובתו נשטפה בנהר. וכיצד הצילה ר' פנחס בן יאיר.

דף י"ד/א

ו' 20 – בעניין גביני כרוז, מתואר כיצד היה מכריז, וכי קולו נשמע לאגריפס המלך ממרחק שמונה פרסאות.

ז' 24 – בעניין בן גבר הממונה על נעילת השערים, נערך דיון בין רב ור' שילא על משמעות המלה "גבר".

ח' 27 – בעניין "בן בבי על הפקיע", מסבירה הגמרא שהיה מומחה לסדר את הפתילות בשווה. ותיאור מקרה ביישוב כופרה, שלא רצו חכמים להיות פרנסים, וכיצד שכנע אותם ר' יוסי לקבל את התפקיד, ע"י שנתן להם דוגמא מבן בבי.

ט' 33 – בעניין "בן ארזא על הצלצל", מובאת משנה ממסכת תמיד בה מתואר מתי הקיש על הצלצל.

י' 35 – בעניין "הוגרס בן לוי על השיר", מתואר כשרונו להפיק נעימות זמר.

י"א 40 – בעניין "בית גרמו על לחם הפנים", מתוארת בקיאותם באפיה ורדייה של לחם הפנים, וכיון שלא רצו ללמד זאת, ניסו להחליפם באומנים מאלכסנדריה, אך אלה לא הצליחו. לבסוף הסכימו בית גרמו לחזור, ואף אמרו את טעמם מדוע לא רצו ללמד. כן מסופר כי בני משפחותיהם לא נהנו מאומנותם, ועל כך שבחום חכמים.

י"ב 54 – בעניין "בית אבטינס על מעשה הקטורת", מתוארת מומחיותם בזה. וכיון שלא רצו ללמד זאת, ניסו להביא אחרים מאלכסנדריה, אך אלה לא הצליחו. לבסוף הסכימו בית גרמו לחזור, וגם הסבירו מדוע לא רצו ללמד. כן מסופר שבני המשפחה לא יצאו מבושמים, לקיים הנאמר "והייתם נקיים וכו'". וכן תיאור שלושה מפגשים בין חכמים שונים עם בן משפחת אבטינס, עד שר"ע אמר ששוב אין להזכירם לגנאי.

דף י"ד/ב

י"ג 5 – בעניין "אלעזר על הפרוכת", מוסבר שהיה ממונה על אורגי הפרוכת.

י"ד 6 – בעניין "פנחס המלביש" מוסבר שדאג גם לבגדי הכהן-הגדול. ותיאור מעשה בכהן שעשה בגד לאחד השרים, ומה היה שכרו.

דף י"ג/א

הלכה ה' **משנה** – תיאור דרך ניהול הרכישות לבית-המקדש מאת הסוחרים. וכן שבכל מקרה של שינוי במחיר או שהתליעה התבואה, תמיד תהיה יד ההקדש על העליונה. ודוגמאות.

גמרא – ברייתא בשם ר"ש החולק על המשנה האומרת שהסוחרים לא מקבלים את הכסף מיד, ואומר שכן מקבלים מיד. ואשר לחשש התלעה של הסחורה, הרי הכהנים זריזים הם ואין חשש כזה.

פרק ה' "אלו הן הממונים"

הלכה א' **משנה** – שמות חמשה-עשר הממונים בבית-המקדש לביצוע התפקידים השונים.

גמרא – בירור מי היו האנשים הנזכרים במשנה, על כך דעת שתי דעות. כן מובאת המשנה ממסכת יומא בה צוינו האישים לשבח, או לגנאי.

דף י"ג/ב

ב' 1 – אגב דברי השבח על הממונים במקדש, מביא ר' יונה שבחו של ר"ע על מה שהתקין בתורה שבעל-פה. כן מובאים דברי ר' אבא על "משפחת הסופרים יושבי יעבץ", שנקרא כך בגלל "שעשו את התורה ספורות ספורות", כגון "חמשה לא יתרמו תרומה" וכו'. בשם שמואל בר נחמן מובא שמעשי החכמים דומה לחרישה זריעה וכו' עד האפיה של הפת. ובשם ר' זעירא מובא המאמר "אם הראשונים כמלאכים וכו'". ובהקשר לכך סיפר ר' מנא את המעשה בחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ומה שהחמיר על עצמו.

ג' 35 – בעניין הנאמר במשנה: "פתחיה על הקנין", מביאה הגמרא תיאורים על חכמתו וידיעתו בשבעים לשון, וכן על שלושה מקרים שנוקקו לחכמתו כדי לפותרם. תוך כך מובאת ברייתא על דרגותיהם של הסנהדרין לפי מספר חבריה היודעים שבעים לשון.

ד' 57 – בעניין בן אחיה, שהיה ממונה על רפואת הכהנים, מתואר כיצד באו הכהנים לידי חולי מעיים, וידיעתו של בן אחיה בטיב היין המועיל למעיים, או המזיק להם.

ה' 61 – בעניין נחוניא חופר שיחין, מתוארת בקיאותו בטיב הסלעים. ומסופר כי בנו מת בצמא, ועל הסיבה לעונש לצדיקים מובאות שלש דעות. כן

חייא בר אדא מספר על מנהג אותם זקנים נזקקים שהיו מקבלים צדקה מיום ראש-השנה עד כיפור, וזה סיפק אותם לכל השנה. ועוד תיאורים של מעשי צדקה וחסד ובכללם המעשה בנחום איש גמזו.

ב' 66 – תיאור שני אירועים שהיו לר' חמא ולר' הושעיא, בהם אנשים הוציאו ממון רב לבניין בתי-כנסת, ולא שבחום חכמים כיון שבאותו כסף יכלו להחזיק תלמידי-חכמים.

דף ט"ו/ב

ג' - על המשנה האומרת שכלים שנתרמו לבדק הבית ואין בהם צורך, נמכרים ודמיהם משמשים לבדק הבית. מקשים מן הדין האוסר לשנות ייעודו של חפץ שנתרם. מתרץ ר' חזקיה שמדובר בכלים שנתרמו כדי שתמורתם תעמוד לרשות בדק הבית.

פרק ו' "שלושה עשר שופרות"

הלכה א' משנה – שלושה דברים בבית המקדש שהיו במספר שלש-עשרה: שלש עשרה קופות בעלי צורת שופר, שלש-עשרה שולחנות ושלש-עשרה השתחויות. ומסופר שהכהנים מבית רבן גמליאל ומבית ר' חנינה סגן הכהנים השתחוו פעם נוספת כנגד "דיר העצים", כיון שתחתיו נגזו ארון הקודש, ומעשה שהיה בכהן-גדול.

גמרא – תיאור הקופות, שהיו כשופרות – צרות למעלה ורחבות מתחת, כנגד הרמאים שלא יוכלו לקחת מהם.

ב' 21 – שלש דעות על מקום גניזת ארון-הקודש, והראיות שלהם: דעת ר"א שהארון גלה, דעת ר"ל שנגזו במקומו ודעת חכמים שנגזו בדיר העצים, כאמור במשנתנו.

ג' 39 – מחלוקת על מספר הארונות שהיו במדבר: ר' יהודה בן לקיש אומר שהיו שניים, ולמה שימשו, וחכמים אומרים שהיה אחד, והראיות שלהם. וכן כיצד מסבירים חכמים את הראיות של ר' יהודה בן לקיש.

דף ט"ז/א

ד' 3 – ארבעת הדברים האחרים שנגזו עם הארון. וכן ציון שיאשיהו המלך גנז את הארון, ותיאור הארוע לפי דברי-הימים.

ה' 14 – בעניין שמן המשחה שנגזו, מוסבר ממה היה עשוי וכיצד פיטמו אותו. על כך דעות ר"י ור'

הלכה ב' משנה – מספר ה"אמרכלין" במקדש - לפחות שבעה ותחתיהם שלושה גזברין. וכלל ש"אין עושי שררה על הציבור פחות משניים", ומקרה בשניים שהתמנו יחידים, והסבר מדוע.

גמרא – ברייתא ובה נאמר שעל גבי האמרכלין והגזברים היו ממונים לפחות שני כתליקין (שרים כלליים). סימוכין לכך ממה שהיה בזמן יחזקיה המלך. את הכתליקים ממנים המלך והכהן-הגדול. כן מתואר סדר חתימות אוצר ההקדש, וסדר פתיחת החותמות.

ב' 25 – בעניין שאין שררה על כספי הציבור בפחות משניים, מובא בשם ר' מנא שהמקור בפסוק "והם יקחו את הזהב וכו'". כן מתואר ממה העשיר משה רבינו – שתי דעות. וכן שני פרושים לפסוק "ויביטו אחר משה", אחד לגנאי ואחד לשבח, והסבר.

הלכה ג' משנה – בתהליך הבאת הנסכים לקורבנות ע"י בעליהם, היה שימוש בארבעה "חותמות" (לדעת בן עזאי היו חמש). ציון שמות החותמות לפי סוג הקורבן, למה שימשו החותמות וכיצד. וכן איך יש לנהוג במקרים מיוחדים, כגון באובדן.

גמרא – הסבר מדוע מצריך בן עזאי גם חותמת בשם "חוטא דל" עבור קורבנות המצורע. ומדוע רבנן לא הצריכו חותם מיוחד לזה.

ב' 56 – דיון בשאלה האם כמות נסכי הרחל (כבשה בת שנתיים) שווים לנסכי איל (בן שנתיים), או הם כמו נסכי הכבש (בן השנה)? התשובה: "כנסכי גדי" כלומר כבש בן שנה. הראיה מן הפסוק "ככה יעשה לשור האחד וכו'". ומביאים את לימוד ההלכות מהפסוק לכל חלקיו.

דף ט"ו/א

ג' – בסוף המשנה נאמר שעל החותמות היה כתוב שם היום בשבוע, כדי למנוע מן הרמאים להשתמש בו ביום אחר. הגמרא מראה שגם כך יש עוד שתי אפשרויות לרמאי, ומתרצת שרשמו גם את שם "המשמר" וכן את החודש והשבוע.

הלכה ד' משנה – תאור שתי לשכות (חדרים) שהיו במקדש: "לשכת חשאי" למתן וקבלת צדקה בסתר, ו"לשכת הכלים" לתרומת כלים למקדש.

גמרא – שלושה סיפורים על חכמים שנהגו להעביר צדקה לעניים בסתר. סיפור על ר' יונה כיצד נהג לסייע למי שנפל מנכסיו ולא רצה לקבל צדקה.

ב' 13 – בהקשר ל"שער המים" מובא הפסוק "ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וכו'". וברייתא המתארת את גובה המים וכמותם ההולכים וגדלים, וכי יציאת המים תהיה מבית קודש הקדשים ותעבור מספר מקומות במקדש עד שער-המים. ובא תאור תנועת המים ועוצמתם משער-המים והלאה, לפי הפסוק ביחזקאל בנבואת אחרית הימים.

ג' 30 – אגב נבואת יחזקאל מובאת נבואת זכריה: "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה". לפי הפסוק אומר ר' שמואל בר נחמן לאילו טהרות כשרים המים עד לשער העיר, ולאילו מן השער והלאה. ודעת ר"א החולק.

ד' 38 – חזרה לדברי הנביא יחזקאל המתאר את תנועת המים עד לים הגדול, הנקרא "מוצאים", והסברי החכמים מדוע נקרא כך. כן מוסבר לשם מה הגיעו המים לתחנות השונות, כגון לים-טבריה - כדי לרבות דגתם, וכו'.

ה' 54 – בנבואה שם נאמר: "ונרפאו המים ... ולא ירפאו, למלח ניתנו", מראים סתירה פנימית – "ונרפאו" ו"לא ירפאו", ומיישבים אותה. בהמשך נאמר: "ועל הנחל יעלה ... לחדשיו יבכר", על המלה "יבכר" באים הסבריהם של ר"י ור' יוסי, המתארים את השינויים במהירות יצירת הפרי שיהיו לעתיד לבוא. ולגבי סוף הפסוק: "ועלהו לתרופה", מובאים הסבריהם של ר' יוחנן, של רב, של שמואל ושל ר' חנינה וריב"ל.

ו' 69 – בעניין השער הצפוני, המכונה במשנה "שער יכניה", מובא תיאור בואו של נבוכדנצר לארץ ופגישתו עם הסנהדרין, בה ביקש לקחת את יהויכין המלך. וכיצד יהויכין החזיר את מפתחות בית המקדש לשמים, ומה קרה אחר זאת.

הלכה ג' **משנה** – בעניין שלושה-עשר השולחנות שהיו במקדש, מציינת המשנה היכן עמדו השולחנות, ממה היו עשויים ומה היו עושים עליהם.

גמרא – במשנה נאמר כי אחד משולחנות "לחם-הפנים" היה עשוי שיש. מביאים ברייתא בה חולקים בזה חכמים ואומרים שהיה מכסף, וטעמם. מקשים על טעמם של חכמי הברייתא, וריב"ל מתרץ. כן שאלו מה הדין אם אין לחם חדש, והשיב ר' אילא שאפשר להשאיר את הלחם הקודם, והראיה מהפסוק.

יוסי. כן מתאר ר' יהודה בר' אילעאי את הניסים שהיו בשמן המשחה שבימי משה רבינו, ולמה הוא שימש.

ו' 29 – בהקשר לשמן המשחה, שנאמר כי בו נמשחו המלכים, מובאים דברי חכמים איזה מלכים ראויים להימשח ואיזה לא, וכן על היוצאים מן הכלל ומדוע.

ז' 61 – בעניין ארון הקודש, גודלו מתואר ע"י ר' יוחנן וע"י ר"ל. ר' יוחנן לפי ר"מ שהאמה היתה בת ששה טפחים, ור"ל לפי שיטת ר"י שהאמה היתה בת חמשה טפחים. בהתאם לשיטות אלה מוסבר כיצד הונחו הלוחות ושברי הלוחות (וכן ספר התורה) בתוך הארון.

דף ט"ז/ב

ח' 32 – תיאור אופן בניין ארון הקודש וציפוי ע"י בצלאל, על כך דעת ר' חנינה ודעת רשב"ל.

ט' 39 – כיצד היו עשרת הדברות כתובים על הלוחות, על כך ארבע דעות והסימוכין שלהם במקרא: ר' חנינה בן גמליאל, רבנן, רשב"י ור' סימאי, וטעמיהם. חנינה בן אחי ר' יהושע מעיר שבין הדברות היו "דקדוקיה ואותיותיה של תורה" ודברי ר"ל עליו.

י' 57 – בקשר להנחת הלוחות בארון מברר ר' תנחומא היכן הונח ספר-התורה. לפי ר"מ בתוך הארון, ולפי ר"י במדף בצד הארון, והסימוכין לשתי הדעות. וכן דברי ר' פנחס בשם ר"ל ש"התורה שנתן הקב"ה למשה, אש לבנה חרותה באש שחורה, וכו'".

הלכה ב' **משנה** - בעניין שלש עשרה ההשתחויות (הנוכחות במשנה הקודמת) מציינת המשנה את המקומות בהם היו משתחוים, שהיו כנגד שלשה עשר השערים. ל"שער-המים" ו"שער-יכניה" מובא ההסבר לבחירת השם.

דף י"ז/א

גמרא – מעירים שמשתנו כדעת ר' יוסה בן יוחנן, שהיו שלושה עשר שערים, אך לדעת רבנן שהיו רק שבעה שערים, שואלים: היכן היו שלש עשרה ההשתחויות? ומשיבים שלאחר שפרצו היונים שלש עשרה פרצות ב"סורג" של הר הבית, הרי כאשר באו החשמונאים וגדרו אותם התקינו לעשות שם את ההשתחויות.

ו' 29 – במשנה נאמר כי שש שופרות מיועדות לנדבה. על הטעם למספר שש יש ארבע דעות.

ז' 35 – כיון שנזכר למעלה מדרש יהוידע, מובא פסוק בדברי הימים, כי בימי יהוידע הכהן הגדול ציוה המלך לאסוף תרומות לבדק-הבית, וכי מהנותר עשו כלים לבית המקדש. על כך קושיא מספר מלכים שם נאמר שמתרומות בדק-הבית אין לעשות כלים לבית ה'. נערך דיון ומתרצים בשם ר' נתן שהיו שתי מגביות, אך בבית מדרשו של ר' ישמעאל למדו שהיתה מגבית אחת. הגמרא מקשה על כך מן הכתוב שהיו שתי קופות, ורב הונא מתרץ זאת.

פרק ז' "מעות שנמצאו"

דף י"ט/א

הלכה א' **משנה** – דין מעות שנמצאו בין הקופות של התרומות שבמקדש, או בביתו של אדם כגון בין קופת-חולין לקופת-מעשר שני. הכלל: "הולכין אחר הקרוב - להקל, מחצה על מחצה – להחמיר". ודוגמאות.

גמרא – במשנה מובאת הדוגמא על מעות שנמצאו בין קופת השקלים לקופת הנדבה. מקשים שהדבר לא אפשרי כי קופת השקלים ראשונה, וקופת הנדבה אחרונה. מתרץ ר' אבון בשם ר' פנחס שהקופות היו מסודרות בעיגול כך שקופות השקלים והנדבה היו סמוכות.

ב' 19 – הסבר מדוע נאמר במשנה שמעות שנמצאו באמצע בין קופת-שקלים ונדבה יפלו לקופת הנדבה, על כך שתי דעות. ועדות שכך גם פסק שמואל.

ג' 25 – בירור מה דין הנותר מ"עשירית האיפה" שהביא הכהן-הגדול כ"מנחת-חביתין" בכל יום. על כך דעת ר' יוחנן ודעת ר' לעזר.

ד' 27 – דיון על המשנה לגבי מעות שנמצאו בין "קינין" לבין "גוזלי-עולה". קושיא: הרי ייתכן כי מה שהיה מיועד לחטאת יקרב עולה. ומשיבים בשם ר"ל שדעת בית-דין מתנה עליהם כך מראש. על כך מקשים: במה תתכפר האשה שכספה היה מיועד לחטאת? ומשיב ר' יצחק שגם בזה יש תנאי בית-דין, ומסבירים.

ה' 31 – על השאלה מדוע הגמרא לא דנה על שאר הדוגמאות במשנה, ומשיבים כי הם בתוך הכלל שבסוף המשנה.

ב' 24 – בספר דברי הימים נאמר ששלמה המלך הוסיף עשרה שולחנות ללחם הפנים. הגמרא דנה בפרטי שולחנות אלה: היכן עמדו, האם שימשו ללחם-הפנים, סדר עמידתם בהיכל – מזרח ומערב או צפון ודרום. בשלושת הנושאים יש דעות חלוקות.

דף י"ח/א

ג' 6 – הכתוב אומר ששלמה עשה גם עשר מנורות, ומבררים היכן עמדו ובאיזה כיוונים. כן מובאת מחלוקת אם הדליקו רק את מנורת משה או גם את השאר. כן מעירים שכל כלי המנורה היו עשויים זהב, ובוזה נגמר הזהב הטוב של שלמה. כמו כן מתואר כיצד הכין שלמה את הזהב הטהור, וכיצד הכין משה את זהב המנורה במדבר.

הלכה ד' **משנה** – בעניין שלשה-עשר השופרות מציינת המשנה מה היה כתוב על כל אחד, לפי הייעוד של הכסף, והסבר כל אחד מיעדי השופרות. והמחלוקת חכמים ור"י על ייעוד השופר שכתוב עליו "קינין". דין הנודר למקדש, מהו השיעור הפחות ביותר שצריך להביא מכל סוג. כן מובא מדרשו של יהוידע הכהן ליישוב הסתירה בפסוק "אשם הוא, אשם אשם לה".

גמרא – דיון בדעת ר"י האומר במשנה שלא היה שופר של קינין לחייבי חטאת ונימוקו. מראים שהוא סותר עצמו במקום אחר, ומתרצים. כן מקשים שאפשר היה לפתור את חששו של ר"י על פי הכלל "יש ברירה", ומתרצים שר"י אינו סובר שיש ברירה.

ב' 6 – בעניין הנודב עצים, שאל ר' בא בר ממל: מה הדין אם אמר "הרי עלי עץ", האם חייב שניים, או אחד? ור' לעזר השיב שחייב רק אחד, ומדייק זאת ממשנה.

ג' 11 – מחלוקת ריב"ל ור' חוני על מידות עצי המערכה. ר' שמואל בר יצחק מנמק מדוע אורך העצים היה אמה גדומה, זאת בהתאם למקום על המזבח שהיה רק אמה, והסבר.

ד' 17 – דיון בדברי המשנה שהנודב "לכונה לא יפחות מקומץ". מראים כיצד לומדים זאת מלחם הפנים, אך מקשים על כך, ומשיבים כי אכן למדו זאת מדבר אחר מ"מנחת נדבה". כן מחלוקת כיצד מודדים את ה"קומץ", אם בקומצו של כהן או אפשר גם בקומץ הבעלים.

ה' 27 – על דברי המשנה שהנודר זהב חייב לתת זהב בערך דינר, על כך מעיר ר"א שמדובר בנודר מטבע זהב, אבל בסתם מביא אפילו כמות קטנה כגודל "צינורה".

כך תשובת ר' הושעיא רבה, אך נדחה. תשובות אחרות ניתנו ע"י ר' יוחנן וע"י ר' זעירא.

דף כ"ב

ב' 6 - מספר ר' יסא על שמואל שפסק כי במקרה שהפריש אדם שקלו ומת, שיתנו את הכסף לנדבה. ובשאלה מה לעשות במותר מעשירית-האיפה של חביתי כהן גדול? תשובת ר' יוחנן שיוליכם לים-המלח, ותשובת ר"א שיפלו לנדבה. (סוגיא זו הופיעה כבר בגמרא על הלכה א' למעלה).

ג' 9 - דיון בשאלה על "עשירית האיפה", כיצד הביא אותה הכהן לפני שחילק אותה לשניים - לבוקר ולערב. על כך דעת ר' יוחנן שהיה חוצה אותה ואחר כך מקדשה. ר"ל אומר שקודם מקדשה ואחר כך חוצה אותה. מביאים שתי קושיות על ר' יוחנן ממסכת מנחות, ותירוצן.

ד' 18 - הלכה שכהן גדול עם תחילת עבודתו צריך להביא "מנחת-חינוך" ולהקריבה בעצמו. וכן לגבי כהן הדיוט. ואם עבדו לפני שהביאו את "מנחת החינוך", עבודתם פסולה. ר' מנא מעיר שכהן שלא עבד מעולם והתמנה לכהן-גדול, מביא רק שתי מנחות - "מנחת חינוך" ו"מנחת חביתין", (ולא שלש).

ה' 24 - בעניין "מנחת חביתין" נאמר בתורה: "... תופיני מנחת פיתים", מכאן למדו שהאפיה (=תופיני) תהיה בשעת הבאה ביום ולא בטרם השחר. מראים סתירה לזה במקום אחר, ומתרצים. כן מובאת מחלוקת של אמוראים בשם ר' חנינה, אם תחילה מטגנים את החביתין ואחר כך אופים, או ההפך. ומראים שזו מחלוקת תנאים.

ו' 33 - על הדין שבמקרה שהכהן-הגדול מת לפני שהביא את המחצית השנייה של מנחתו, הרי הממונה תחתיו מביא אותה משלו. שואלים האם כך הדין גם במקרה שהכהן נפסל לעבודה בגלל טומאה או מום, ומשיבי שהדין כך גם במקרה שהכהן נדחה בגלל מום.

ז' 36 - על כהן גדול שמת, נאמר במשנה שלדעת ר"י תהיה מנחתו כולה מובאת משל יורשין. ומבררים את הסימוכין שלו. וכן מבררים את הסימוכין לדעת ר"ש האומר שהיא מובאת משל ציבור. אך מקשים מן המשנה בה נאמר שדעת ר"ש היא תקנת בית-דין. משיב ר' יוחנן שהדין הוא מן התורה, וחכמים רק התקינו לקחת את הכסף מתרומת הלשכה.

הלכה ב' משנה - דין מעות שנמצאו בירושלים לפני סוחר-בהמה, או בהר-הבית. וכן מה דין בשר שנמצא בעזרה, או בירושלים. וכן מה דין הבשר שנמצא בשאר ערי ישראל.

דף י"ט/ב

גמרא - בדין המשנה שמעות שנמצאו בהר-הבית הם חולין, שואלים: מדוע לא יהיו קודש? ומשיבים בשם ר' יוחנן כי יש חזקה על הכהנים שימנעו דבר כזה.

ב' 4 - על דין "בשר שנמצא" אומר ר' לעזר בשם ר' הושעיא שחל עליו דין "הסח-הדעת", ולכן ימתנו על שיהיה נותר וישרף. ר' הושעיא מדייק זאת גם מהמשנה, ור' יוסי מסביר את הדבר.

ג' 10 - על בשר ש"נמצא בגבולין" נאמר במשנה ש"דין איברים כנבלות", מעיר ר' קריספא בשם ר' יוסי ב"ר חנינה, כי הכוונה שהוא נחשב לוודאי נבלה ולכן האוכלו - לוקה. וכן מדייקים מן המשנה. עוד הוא מעיר שאם היו האיברים קשורים במחרוזת הם מותרים, כי לא עושים כך לבשר-קודש.

ד' 16 - מובא הכלל: "קבוע כמחצה על מחצה" ו"כל דפריש מרובה פריש", לפי הדוגמא מתשע חנויות וכו'. ר' יוחנן מעיר כי בשר הנמצא ביד נוכרי בשוק דינו כ"פריש מרובא". מקשים עליו ממעשה שהיה, ומתרצים שר' יוחנן דיבר במקרה שראו את הנוכרי יוצא מאטליז של ישראל.

ה' 26 - מעשה שהיה בציפורי בו נכשל אדם בקניה של נבילה מטבח יהודי. הדבר הובא לפני רבי, ולא פסל את הטבח, ונימוקו. עוד מסופר על רב שהגיע לבבל והחמיר עליהם בעניין הספיקות, ותיאור מספר מקרים שהיו, וחכמים החמירו בהם. וכן מקרים שהקלו בהם, ונימוקו זאת.

דף כ"א

הלכה ג' משנה - דין בהמות שנמצאו סביבות ירושלים כמרחק עד מגדל-עדר, הרי הם מוחזקים כקורבנות, ולכן אם היה זכר - קרב כעולה, אם היתה נקבה - קרבה שלמים. ר"י מוסיף שאם תוך שלושים יום לפני פסח נמצא זכר מן הצאן בתוך שנתו, הרי קרב כ"פסח". כן מציינת המשנה שבע תקנות של חכמים בעניין הנסכים של הקורבנות ודברים אחרים.

גמרא - דיון בשאלה על המשנה: מדוע אם נמצא זכר קרב "עולה", הרי הוא מתאים גם לשלמים? על

דף כ"א/א

(כתרוץ למעלה). כן מסבירים את דעת ר' יוסי במשנה שרוק הנמצא באמצע הדרך טמא, ובשולי הדרך טהור, ובימי הרגל ההיפך.

ד' 36 – על דברי ר"מ שכלים שנמצאו בדרך למקווה טמאים, מקשים שזה מנוגד לנאמר בשם ר' יוחנן, ומשיבים.

ה' 37 – בעניין ה"מריצה", הנזכרת בדברי ר' יוסי במשנה, מעירים שאבא שאול קרא לה "ציפורין", ונותנים טעם לשמות אלה. ובעניין הקופיץ, שאמרה המשנה כי אם היה קשור לסכין – דינו כסכין, מובאת ברייתא האומרת הפוף, שדין הסכין כדין הקופיץ.

הלכה ב' **משנה** – דין הפרוכת שנטמאה מ"וולד-הטומאה" (שמטמא כלים מדרבנן), שמטבילים אותה במקדש, ומחזירים אותה מיד. אבל אם נטמאה ב"אב הטומאה" מטבילים אותה בחוץ ונשאת ב"חיל" עד "הערב-שמש". פרוכת חדשה היו שוטחים על גג האיציטבא לעיני העם שיראו שהיא נאה. ובסוף בא תיאור מעשה הפרוכת לפרטיו.

גמרא – הסבר, על פי הפסוק, לנאמר במשנה כי נימי הפרוכת היו שזורים מעשרים וארבעה חוטים. כן מביאים ברייתא האומרת שהיו שלושים ושנים חוטים, וכיצד למדים מהפסוק. ודעת תנא האומר שהיו מארבעים ושמונה חוטים.

ב' 50 – על "פרוכת-המסך" נאמר בתורה "מעשה-רוקם", ועל פרוכת "קדש-הקדשים" נאמר "מעשה-חושב". ומסבירים ש"מעשה-רוקם" היה "פרצוף אחד", ובשל "מעשה-חושב" היו "שני פרצופים". על משמעות הדבר מובאות דעת ר"י ודעת ר' נחמיה.

ג' 54 – על הנאמר במשנה כי שלש מאות כהנים נדרשו להטביל את הפרוכת, מעירים בשם שמואל שזו "גוזמא". כן אמר גם על המסופר (במסכת תמיד), כי לפעמים הצטבר הדשן על המזבח בכמות של שלש מאות כור.

הלכה ג' **משנה** – בדין שריפת בשר "קדשי-קדשים" שנטמא באחד מסוגי הטומאה – מחלוקת באיזה מקרה יש לשורפו בפנים העזרה, ובאיזה בחוץ. על כך ארבע דעות: ב"ש, ב"ה, ר"א ור"ע.

דף כ"ב/א

גמרא – דיון על "וולד-הטומאה", הנזכר במשנה – דעת בר קפרא שהוא טומאה מדרבנן, ור' יוחנן אומר שהוא מדאורייתא. קושיות על ר' יוחנן, הן מדברי

ח' 6 – במשנה נאמר "ושלימה היתה קריבה", שאם מת הכהן הגדול מביאים את "עשירית-האיפה" כולה בשלמות, ולא לחצאין. ר' אסי שאל את ר' יוחנן האם הכוונה "שלימה" אחת בבוקר ועוד שלימה בערב, או רק פעם אחת ביום. והשיב לו כי פעמיים ביום, כל פעם שלימה. בדומה לכך עלה הספק לגבי כמות השמן והלבונה, האם גם הם יוכפלו או לא. על כך השיבו ר' יוסה ור' חזקיה, שיוכפלו.

ח' 20 – במשנה נאמר שהתקינו כי הנהגה מאפר פרה-אדומה לא מעל. מדייקים מזה בשם ר' יונתן כי לפני התקנה כן היו מועלים, וזה בניגוד למקור אחר. ומתרץ זאת ר' אבהו.

ט' 26 – בעניין: "ועל הקינין וכו'", מזכירים (מה שנאמר בתחילת הפרק) כי מעות שנמצאו באמצע "יפלו לגזולי עולה". שואלים: אולי הם הוקדשו ל"חטאת", ועתה במה תתכפר האישה שהביאה אותם? ומשיבים שגם להסדר דבר זה היה תנאי בית-דין.

פרק ח' "כל הרוקין"

הלכה א' **משנה** – דין רוק הזב או רוק הנוכרי שנמצא בירושלים – אימתי והיכן הם נחשבים לטמאים, והיכן ואימתי – טהורים. על כך מחלוקת ר"מ ור' יוסי. כן חולקים הם על דין כלים שנמצאו בירושלים. וכן דין "סכין" או "קופיץ" שנמצאו לפני הפסח – באיזה מקרים צריכים טבילה.

דף כ"א/ב

גמרא – הסברים לדעת ר"מ במשנה, שרוק הנמצא בשוק-העליון טמא, ר' אבין בשם ריב"ל מסביר מפני שהיו שם כובסים נוכרים. ר' חנינא מסביר מפני ששחטו שם ערודות (חמורי בר).

ב' 7 – דיון על טומאת דם-נבלה. מובא המעשה בפרדה של בית רבי שמתה וטיהרו את דמיה משום נבילה. ר"א שאל עד איזו כמות דם הנבילה טהור? ר' סימון לא השיב אך ריב"ל אמר "עד רביעית". כך השיב גם ר' ביבי. ר' יהושע בן פתורה העיד "על דם נבלות שהוא טהור", ניסו לברר אם כוונתו שהדם עצמו טהור, או שרק טהור מלהכשיר לטומאה. ר' יוסי אומר שיש בזה מחלוקת אמוראים ומביא אותה.

ג' 29 – על דברי ר"מ, שרוק הנמצא בשוק העליון טמא, מקשים מדברי ר' יוסי ב"ר חנינה, ומתרצים

מסכת שקלים

קצה

שקלים שלא בפני הבית, הם קודש. ר"ש בן יהודה בשם ר"ש אומר שלדעת ר"ש שקלים אלה לא מתקדשים.

ד' 40 – ברייתא האומרת כי גר בזמן הזה צריך להפריש כסף עבור הקורבנות שהתחייב בהן. אומר ר"ש כי ריב"ז ביטל זאת "מפני התקלה" בדומה לדין ש"אין מקדישין ולא מעריכין וכו' בזמן הזה". ומה עשו בהם במקרה שכן הביאו.

ה' 44 – ר' יהודה מענתודרייא דייק מביטול קורבנות הגר ע"י ריב"ז, כי בדיעבד אם הפריש את המעות – קדשו, ושאל את ר' יוסי מדוע כאן קדשו, ולגבי שקלים אמרו שלא קדשו? ור' יוסי השיב בציון ההבדל בין הדברים. כן אמרו בשם רב שהלכה כדעת ר"ש במשנה כי המפריש ביכורים בזמן הזה – אינם קדושים.

סוף מסכת שקלים בירושלמי

ב"ש והן מדברי ב"ה, אך לא דנו בהן. כן הקשו על בר קפרא מדברי ב"ש וב"ה, ותירצו אותן.

הלכה ד' **משנה** – 1. המקום על הכבש בו הונחו איברי הקורבנות השונים לפני העלאתם למזבח. 2. השקלים והביכורים נוהגים רק בזמן הבית, אבל מעשר-דגן, מעשר-בהמה ו"בכורות" נוהגים גם שלא בפני הבית. 3. המקדיש שקלים וביכורים שלא בזמן הבית, בדיעבד הם "קודש". ר"ש אומר שביכורים – אינם "קודש".

גמרא – במשנה נאמר כי עולות ראש-חודש הונחו על "כרכוב המזבח". הגמרא מתארת היכן היה מקום זה במזבח.

ב' 33 – בירור, במקרה שראש-חודש חל בשבת, מה יבוא קודם מוסף שבת או ר"ת. על כך מחלוקת ר' ירמיה ור' יוסה, ונימוקיהם.

ג' 38 – מן המשנה יוצא שגם לדעת ר"ש המביא

מסכת מגילה

ביטול לימוד התורה לשמיעת מגילה או לעבודת הקורבנות.

דף ג/ב

ט' 12 - בהמשך לדרוג בין "עבודה", "מקרא-מגילה", תלמוד-תורה ו"מת מצווה", מברר רבא כי הטיפול ב"מת מצווה" עדיף ממקרא-מגילה, והטעם.

י' 30 - מסורות בשם ריב"ל בדין הישובים הסמוכים לכרך, אימתי הם נספחים אליו לקריאת המגילה. וכן בסוגי הערים, מה ההבדל בין כפר לעיר ומהי עיר מוקפת חומה.

דף ד/א

י"א 12 - עוד מאמרים מרבי יהושע בן לוי בעניין פורים: על חובת נשים במקרא מגילה, על דין פורים שחל בשבת ועל החובה לקרוא את המגילה בלילה וביום.

י"ב 31 - בירור דין המשנה ש"הכפרים מקדימים ליום הכניסה", האם תקנה זו לטובת אנשי העיר, או אנשי הכפרים, והמסקנה – לטובת בני הכפרים.

דף ד/ב

י"ג 15 - הסבר מדוע פתחה המשנה בתאריכים לפי החדש, ובסוף - לפי ימות השבוע.

י"ד 19 - דיון במקרה שפורים חל בערב-שבת או בשבת, הן לגבי המוקפים הן לגבי הערים. זאת, לשיטות: רבי, ר' יוסי ור' חלבו בשם רב הונא. תוך כך מבררים מדוע אין מקרא מגילה בשבת, על כך דעת רבה ודעת רב יוסף.

דף ה/א

ט"ו 1 - דיון בצורך שיהיה "מניין" בקריאת המגילה, ואימתי אפשר לקרוא אותה ביחיד. זאת, לפי דעת רב ולפי דעת רב אסי.

משנה - ההגדרה של "עיר גדולה" לעומת כפר. וכן רשימת המועדים והדברים שאין להקדים את זמנם, אלא לדחותו לעתיד - שלא כמו קריאת המגילה, שחכמים התקינו להקדימה לכפרים ביום הכניסה. ועוד הלכה שבימי הפורים שהוקדמו מותר לערוך הספד ותענית.

פרק א' "מגילה נקראת"

דף ב/א

משנה - התאריכים שנקבעו לקריאת המגילה - עבור בני-הכפרים, העיירות הגדולות והמוקפין.

גמרא - בירור שאנשי כנסת-הגדולה התקינו את תאריכי הקריאה. וכן דיון היכן הימים נרמזים במגילה, שכן כתובים בה רק שני ימים. על כך תשובה בשם ר' יוחנן ותשובה של ר' שמואל בר נחמני, והסבר מדוע לא אמרו האחד כדעת השני.

ב' 44 - דברי ר' יוחנן שהמשנה כר"ע, אבל חכמים סוברים רק יומיים לקריאה. מובאת גירסא שנייה לדברי ר' יוחנן - לאחת יש סתירה מברייטא בשמו של רבי יהודה, והשנייה - תואמת את הברייטא.

ג' 51 - רב אשי מגלה סתירה לברייטא בשם רבי יהודה, שלמעלה, ממקור אחר בשמו. ומתריך שהמקור השני אינו בשם ר"י, אלא בשם ר' יוסי בר' יהודה. וכן הסבר על סמך מה שינה את שם בעל המאמר.

דף ב/ב

ד' 16 - בירור, מניין שה"מוקפים" קוראים ביום חמשה-עשר, שהרי במגילה לא נאמר הדבר בפירוש, הסבר צדדי הספק, והתשובה.

ה' 32 - קושיא על המשנה, המגדירה את המוקפים מימות יהושע בן נון, מהתוספתא בשם ר' יהושע בן קרחה, המגדירה את המוקפים מימי אחשורוש. הסימוכין לכל שיטה ודיון בהן.

ו' 50 - בעניין ה"סמוך ונראה" לכרך, שואלת הגמרא "עד כמה?" ור' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא, משיב: "כמחמתן לטבריא" (מיל).

ז' 52 - אגב דברי ור' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא, מובאים עוד שלושה מאמרים בשמם: על אותיות מנצפ"כ; על תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל; ועל "מראה דניאל" מה שלא ראו הנביאים. ודיון בכל הנושאים.

דף ג/א

ח' 44 - הסבר שהמלים "משפחה ומשפחה" באו ללמד על ביטול עבודות המקדש של משפחות הכהונה לשם שמיעת מגילה, ומכאן לדיון בעניין

נתעברה השנה, שיש לקרוא אותה שוב באדר ב'. ואם ידעו קודם שיהיה עיבור, הרי קריאת מגילה ומתנות לאביונים יהיו רק באדר שני.

גמרא – דיוק מהמשנה שבעניין "ארבע פרשיות" יוצאים ידי חובה באדר א' ובאדר ב'. וכן מובאת ברייתא ובה שלש דעות ביחס למצוות מקרא-מגילה בשנה-מעוברת, דיון בדעות לברור כדעת מי המשנה, וקביעה בשם ר' יוחנן שמשנתנו כדעת רשב"ג בשם ר' יוסי.

דף ז/א

ב' 3 - דיון על בקשתה של אסתר: "קבעוני לדורות", או "כתבוני לדורות". והסימוכין להענות לה.

ג' 27 - דיון במעמדה של מגילת-אסתר, האם היא כ"כתבי-הקודש" והאם נכתבה ב"רוח-הקדש". מראים סתירה בדעת שמואל על כך, ומיישבים אותה.

ד' 39 – ראיות של התנאים שאסתר ברוח-הקודש נכתבה, והם: ר"א, ר"ע ור"מ. כן מובאת דעת שמואל, ורבה שיבח אותה והקשה על האחרות. לבסוף מובאות גם דעות רב יוסף ורב נחמן בר יצחק.

ה' 51 - דיני משלוח-מנות ומתנות לאביונים, וסיפור מעשי חכמים בעניין.

דף ז/ב

ו' 17 - דברי רבא על החובה ל"ביסומי בפוריא", ועל סעודת פורים וזמנה, ותיאור מעשי חכמים בעניין.

משנה - בעקבות המשנה הקודמת שעסקה ב"אין בין אדר ראשון וכו'", מובאת שורה של משניות הפותחות אף הן בנוסח: "אין בין", והראשונה – שההבדל בין שבת ליום-טוב הוא "אוכל נפש".

גמרא - מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה לגבי "מכשירי אוכל נפש" ביו"ט, שר"י מתיר. וכן מה הסימוכין לשיטותיהם.

משנה - ההבדל בין שבת ליום-כיפור הוא, שעונשו של המזיד בשבת "סקילה", ואילו המזיד ביום-הכיפורים עונשו "כרת".

גמרא - דיון על יום-כיפור, אם הוא כשבת במקרה שאדם חייב גם כרת וגם תשלומין – לפי הכלל: "קם ליה בדרכה מיניה".

גמרא - על "עשרת הבטלנים", הנזכרים במשנה, מפרטת התוספתא שהם אלה הנמצאים בבית-הכנסת, דהיינו אלה העוסקים בצרכי הרבים.

ב' 25 – דברי ר' אבא בשם שמואל על הטעם שאת קריאת-המגילה מקדימים ולא מאחרים. ובשמו עוד מאמר בעניין אופן הגדרת "שנה" ו"חדש".

ג' 31 - ההסבר והמקור לדברים ש"דוחים" ולא "מקדימים" אותם. כן מובאת ברייתא האומרת "חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין". ומבררים מה הכוונה ל"זמן-חגיגה". על כך שלש תשובות, של ר' הושעיא, של רבא ושל רב אשי.

ד' 43 – דיון על שלשה מעשים של רבי, ובהם שנטע בפורים, לברור מדוע הוא נטע בפורים? על כך ניתנו מספר תשובות, ובהם: במקומו של רבי לא נהגו איסור מלאכה בפורים, או שרבי נטע "נטיעה של שמחה", המותרת.

דף ה/ב

ה' 43 - דיון על ספקו של חזקיה (למעלה) אם העיר טבריה נחשבת מוקפת או לא, לברור מה היה הספק. כן מבררים מה היה ספק על העיר "הוצל". וכן בירור זהותן של טבריה, רקת, חמת, גינוסר, ציפורי וכנרת, ומדוע נקראו כך.

דף ו/א

ו' 18 – בהמשך לסוגיא הקודמת, נערך דיון בדברי זעירא ש"קיסרון" היא "צפורי". קושיא עליו מהנאמר שקיסרון בחלקו של זבולון. הגמרא מציעה שני תירוצים, הראשון נידחה.

ז' 35 – דברי ר' אבהו ואחרים על העיר עקרון שהיא קיסרי, ופרטים על עיר זו בהסטוריה ובמדרש הפסוקים, וכן על היחס בינה לבין ירושלים.

ח' 50 - כיון שנזכרה "אדום", מביא ר' יצחק דרשות פסוקים על תפילות יצחק ויעקב ביחס לעשו (היא גרממא).

דף ו/ב

ט' 6 - עוד מאמרים בשם ר' יצחק, על "יגעת ומצאת תאמין", ועל הרשע המצליח, שלא להתגרות בו. מראים סתירה לכך במקום אחר ויישובה בשלש דרכים.

י' 35 – תיאור "איטליא של יוון" שהיא ה"כרך גדול של רומי", גודלו והנהגות המלכים בו.

משנה - הדין במקרה שקראו את המגילה ואחר כך

מסכת מגילה

קצט

גמליאל להיתר תרגום התורה רק ליונית, וכן שהלכה כמוהו.

משנה - ההבדל בין כהן-גדול משוח לשאינו משוח (=מרובה בגדים). וכן בין כהן-גדול מכהן, לבין זה שעבר מתפקידו.

גמרא - דיון, כדעת מי המשנה – כחכמים או כרבי מאיר. המסקנה לבסוף שהמשנה כדעת רבי, המסתמך על שתי דעות.

משנה - ההבדל בין הקרבנות המותרים להקרבה בבמה-הגדולה, לאלה המותרים בבמה הקטנה (במת יחיד).

גמרא - בירור ש"פסחים", הנזכר במשנה, הוא רק דוגמא לקורבנות שקבוע להם זמן, וכי המשנה כדעת ר"ש.

משנה - ההבדלים בין "משכן-שילה" לבין "בית-המקדש" בירושלים.

דף יא

גמרא – דברי ר' יצחק כי שמע "שמקריבין בבית-חוניו בזמן-הזה", מבררים שר' יצחק חזר בו, ונערך דיון במחלוקת אם "קדושה ראשונה" היתה גם לעתיד לבוא, או רק לשעתה, ולמסקנה: זו מחלוקת תנאים בכרייתות.

דף יב

ב' 10 - על המלה "ויהי" שבתחילת המגילה, מביא ר' לוי את המסורת הקובעת ש"ויהי" מרמז לצער, ודוגמאות רבות לכך. אך מקשים עליו מדוגמאות הפוכות, מתרץ רב אשי שאכן יש כאלה וכאלה, אבל "ויהי בימי" אינו אלא לשון צער.

ג' 24 - עוד מסורות מר' לוי על "אמוץ" ו"אמציה" שהיו אחים מצאצאי תמר, ועל הארון במקדש שלא תפס מקום.

ד' 31 - רשימת "פתיחות" שלפני דרשות חכמים, הקשורות למגילה ופורים.

דף יא/א

ה' 21 - דברי חכמים שונים, על רמזים לימי אחשורוש בתורה ובמקרא.

ו' 29 - דרשות על משמעות שמו של אחשורוש ועל המלה "הוא אחשוורוש", המשותפת לאישים נוספים במקרא, והמרמזת ש"הם הם מתחילה ועד סוף", וכן על המלה "המולך".

דף ח/א

משנה - ההבדל בין הנודר הנאה מחברו (באופן כללי) לנודר ממנו מאכל.

גמרא - בירור, שלעניין כלי "אוכל-נפש" הם שווים שאסור. וכן שאיסור "דריסת הרגל" הוא רק לדעת ר"א, המחמיר גם בדבר שאנשים לא מקפידים בו.

משנה - ההבדל בין נדרים ("הרי עלי") לבין נדבות ("הרי זה").

גמרא – הערה שלעניין איסור "בל תאחר" אין הבדל ביניהם. וכן הסבר מפורט אימתי דברי אדם נחשבים "נדר" ואימתי "נדבה", ומה הסימוכין לכך.

משנה - ההבדל בין דינו של "זב" שראה פעמיים, לבין "זב" שראה שלש פעמים, הוא שהרואה שלש - חייב קורבן.

גמרא – מדייקים מן המשנה שלשאר דברים דיניהם שווים. וכן דיון על הסימוכין לדין המשנה, ועל דין ספירת שבעה נקיים לזב בעל שתי ראיות.

דף ח/ב

משנה - ההבדלים בין מצורע "מוסגר" לבין "מוחלט", ובין הנטהר לאחר "הסגר" לבין הנטהר ממצב של "מוחלט".

גמרא – מדייקים מהמשנה שלעניין "שילוח מן המחנה" ולעניין "טומאה" הם שווים.

ב' 14 - מבררים מה הסימוכין לכך ש"פריעה ופרימה" אינם נוהגים ב"מוסגר". על כך תשובת רב שמואל בר יצחק, רבא מקשה עליו, ומביא תשובה אחרת. אביי מקשה ורבא מתרץ.

ג' 25 – ברור הסימוכין לדין המשנה על ההבדל בין הנטהרים. על כך תשובת אביי.

משנה - ההבדל בין דיני כתיבת ספר-תורה לכתיבת תפילין ומזוזות. ודעת רשב"ג שספרים מותר רק ביונית.

גמרא - הערה על הדברים שבהם הם שווים. קושיא מבריייתא על הדין שכתבת ספר-תורה בכל לשון. על כך חמש תשובות, שלושת הראשונות נדחו. בהקשר לכך מובא הסיפור על תרגום התורה לתלמי המלך.

דף ט/ב

ב' 7 – דברי ר' יוחנן על טעמו של רבן שמעון בן

הכופר בע"ז נקרא יהודי, מובא מדרש ר"ש בן פזי על בתיה שנקראה "יהודיה" מטעם זה, ועל משה רבינו ושמותיו.

י"ט 21 – דרשות על מרדכי "אשר הגלה מירושלים", לדעת רבא גלה מעצמו כדי לדאוג ליהודי הגולה. על אסתר, שמותיה, צורתה ומידותיה, והתנהגותה בזמן בחירתה למלכה, והסרת מוצאה.

כ' 51 – דרשת ר' אלעזר על צניעותה של רחל ומידת החסד שלה עם אחותה, שבזכות הצניעות זכתה שיצא ממנה שאול ושבזכות צניעותו של שאול יצאה ממנו אסתר.

דף יג/ב

כ"א 24 - נאמנותה של אסתר למרדכי ולדתה. וכן תאור פרקים במגילה, בהם ניכרת השגחת ה' כמקדים תרופה למכה - מבגתן ותרש ועד מסירת הטבעת להמן.

דף יד/א

כ"ב 8 - על הסרת הטבעת שהשפיעה על ישראל יותר מהנביאים (48) והנביאות (7). וברייתא עליהם בה מוסבר מדוע התקינו מקרא-מגילה. ודיון בשאלה: מדוע לא אומרים "הלל" בפורים? על כך טעמים שונים.

כ"ג 33 – בקשר למספר הנביים מקשים "ותו ליכא?" ומתרצים. כן מביאים פרטים על כל שבע הנביאות, וציון אירועים הקשורים להן. ודברים על הנביאים האחרונים וזהותם, וזהותן של הנשים היפות בעולם.

דף טו/א

כ"ד 11 – דברי רב נחמן שהנביא מלאכי הוא מרדכי, אך דוחים זאת. ר' יהושע בן קורחה אומר ש"מלאכי זה עזרא", ומביאים לזה סיוע.

כ"ה 19 – ברייתא על "ארבע הנשים יפיפות היו בעולם", שמותיהן ודברים מיוחדים שהיו בהן.

כ"ו 24 - פירושים והערות על פסוקים במגילה, מאת רב ושמואל ומאת ר' אלעזר בשם ר' חנינה, ואגב מובאים בשמו עוד דרשות מעניינים אחרים.

דף טו/ב

כ"ז 26 - תיאור המפגש בין אסתר למלך, והניסים שאירעו בו.

י"ט 36 - הסברים שונים שנתנו חכמים להזמנת המן

ז' 39 - מחלוקת רב ושמואל על הביטוי "מהודו ועד כוש" – מהיכן עד היכן. וכן הסבר ר' חסדא לפסוק "שבע ועשרים ומאה מדינה".

ח' 46 - דיון על שלושת המלכים ששלטו על כל העולם העתיק: אחאב, אחשורוש ונבוכדנצר, והסימוכין לכך. קושיא: "ותו ליכא?", והסבר מדוע לא נמנו מלכים אחרים.

דף יא/ב

ט' 17 - דיון בסתירה שבתאריכים: פעם "כשבת המלך אחשורוש", ופעם "בשנת שלש למלכו". רבא מתרץ ש"בשבת" הכוונה שהתיישבה דעתו, והסבר במה שהתיישבה לאחר חישוב שבעים שנות גלות ישראל עד ימיו. ודיון על חישובו זה, ובמה טעה.

דף יב/א

י' 13 - הסבר רבא על: "חיל פרס ומדי" ו"מלכי פרס ומדי".

י"א 15 – דרשת ר' יוסי ב"ר חנינא על "עושר כבוד מלכותו" של אחשורוש.

י"ב 18 – מן המסופר "ובמלאת הימים האלה וכו'", למדו רב ושמואל על אופיו של המלך: "חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה", ונימוקיהם.

י"ג 22 – שאלת תלמידי רשב"י: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל באותו הדור כליה?" תשובת התלמידים ותשובת רשב"י.

י"ד 28 – הסבריהם של רב ושמואל על שלושת הדברים: "בחצר, גינת, ביתן המלך". וכן הסבריהם ל"חור כרפס ותכלת", ועוד מכלי המשתה.

ט"ו 42 – דרשות חכמים על: "יין מלכות", "והשתיה כדת אין אונס", ו"לעשות כרצון איש ואיש".

ט"ז 47 – תאור משתה הנשים של ושתי, והסבר מדוע לא באה לפני המלך, כעסו עליה והעצה שקיבל מהמן מה לעשות בושתי וכיצד לבחור מלכה חדשה.

דף יב/ב

י"ז 44 – "איש יהודי היה וכו'" באור ייחוסו של מרדכי, אם מבנימין או מיהודה היה, על כך ארבעה דעות.

דף יג/א

י"ח 8 - אגב דברי ר' יוחנן שנקרא "יהודי" שכל

ד' 27 - הסבר כוונת דברי המשנה: "קראה תרגום לא יצא", "אבל קורין אותה ללועזות בלעז". דעת רב ושמואל בביאור המשנה, קושיות עליהם, ותירוץ.

ה' 38 - דיון על דברי המשנה: "והלועז ששמע אשורית יצא", מדוע מי שאינו מבין את השפה יוצא בה ידי חובה? הגמרא מתרצת באופן אחד, ורבינא דוחה את השאלה עצמה.

ו' 41 - ביאור המלה "סירוגין" הנזכרת במשנה, כפי מה ששמעו מהשפחה של בית רבי. ואגב עוד פירושי מלים שלמדו ממנה חכמים.

ז' 48 - ברייתא בעניין "קראה סירוגין - יצא", על כך אומר ר' מונא בשם ר"י שגם בקריאת סירוגין, אם שהה כדי לגמור את כולה - חוזר לראש. דיון על פסיקת ההלכה, ולמסקנה: רב אומר שאין הלכה כר' מונא ושמואל אומר שהלכה כמוהו, ומנמקים.

דף יח/ב

ח' 21 - ברייתות ובהן דינים על כתיבת המגילה, ועל דיני קריאתה, כגון במקרה של השמטת חלק בכתיבה או בקריאה, ודיון בהם.

ט' 32 - הסבר רב אשי למלה "מתנמנם" הנזכרת במשנה: "קראה מתנמנם - יצא".

י' 35 - דיון בדברי המשנה: "היה כותבה וכו', אם כוון לבו - יצא", לברור באיזה אופן מדובר. בהקשר לכך מביאים מדיני כתיבה סת"ם, כגון אם צריך מתוך הכתב ואם צריך שרטוט, ופסיקת ההלכה.

י"א 51 - הסבר ומקור לדברי המשנה: "סם וסקרא", "עד שתהא כתובה אשורית", "על הספר ובדיו".

דף יט/א

משנה - (2 חלקים: 1) דינו של בן עיר שהלך לדרך וההפך - באיזה יום יקרא מגילה. (2) מאיזה מקום יש להתחיל בקריאת המגילה כדי לצאת ידי חובה, על כך שלש דעות: ר"מ, ר"י ור' יוסי.

גמרא - שתי הלכות מרבא: (1) מה שנאמר במשנה "עתיד לחזור למקומו", הוא שיחזור בליל ארבעה-עשר, ומנמק. (2) בן כפר שהלך לעיר "בין כך ובין כך" קורא עמהן. אביי מקשה לו מברייתא, והגמרא מתרצת.

ב' 32 - לחלק השני של המשנה מביאה הברייתא עוד דעה רביעית - של רשב"י, מ"בלילה ההוא". וכן כי הסימוכין של כל הדעות הן מאותו פסוק: לדעת

ע"י אסתר למשתה. ודברי רבה בר אבוה בשם אליהו, שאסתר עשתה מתוך כל הטעמים האמורים.

כ' 45 - "ורוב בניו" - כמה בנים היו להמן? - מספר דעות.

כ"א 49 - פרטים על אותו לילה בו נדדה שנת המלך, ועל היום שאחריו. וכן השיחה של המן עם מקורביו, ההזמנה למשתה השני, ועל אשר ארע בו.

דף טז/א

כ"ב 49 - הרמז ב"חמש חליפות השמלות", שנתן יוסף לבנימין, לחמשת לבושי מלכות של מרדכי, שיצא מצאצאיו. ואגב, סיפור המפגש בין יוסף ואחיו.

דף טז/ב

כ"ג 29 - מדרשי הלכה ואגדה על הפסוקים בסוף המגילה: "ליהודים היתה אורה וכו'", עשרת בני המן, ועוד, עד "דברי הצומות".

כ"ד 44 - "רצוי לרוב אחיו" מלמד שפרשו ממנו מקצת סנהדרין, בגלל שעסק בדאגה להצלת העם. מכאן ראייה על חשיבות לימוד התורה, והרחבה בעניין זה, כולל עניין לימוד התורה של יעקב ארבע עשרה שנה בביהמ"ד של שם ועבר.

פרק ב' "הקורא למפרע"

דף יז/א

משנה - אופן קריאת-המגילה בו יוצאים, או אין יוצאים, ידי-חובה. וכן דינים בכתיבת המגילה.

גמרא - ברור המקור לדין שאין לקרוא את המגילה למפרע (שלא לפי סדר כתיבתה). על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה. ואגב ברור גם עניינים אחרים שיש לקוראם לפי הסדר: "הלל", ק"ש, ותפילה, ודיון עליהם.

דף יז/ב

ב' 20 - אגב אזכרת דיני התפילה, מסביר ר' יוחנן שמאה ועשרים זקנים עם הנביאים קבעו את ברכות ה"שמונה עשרה". וכן ברייתא ובה הטעם לברכות וסדרן.

דף יח/א

ג' 24 - הסימוכין במגילה לדין המשנה שהקורא את המגילה על פה - לא יצא.

גמרא - על דברי המשנה שאפשר לקרוא את המגילה בישיבה או בעמידה, מובאת תוספתא הקובעת שקריאת-התורה רק בעמידה. ובעניין לימוד תורה אומרת הברייתא שעד רבן גמליאל למדו בעמידה. וכן דרשות על הפסוקים "ואשב בהר", "ואנכי עמדתי".

ב' 45 - תוספתא המציינת כי לעומת מקרא מגילה, שאפשר לשמוע משני קוראים יחד, קריאת-התורה היא רק בקורא אחד ומתרגם אחד. וכן מובאים הדינים בזה לגבי הקריאה בנביא וב"הלל", והדין המיוחד למגילה, והנימוק.

דף כא/ב

ג' 8 - אביי מעיר שדברי המשנה: "מקום שנהגו לברך - יברך" מדובר בברכה ש"אחריה", אבל "לפניה - מצווה לברך". כן מובא הכלל בשם שמואל בעניין הברכה על המצוות "עובר לעשייתן". ופירוט נוסח הברכות שלפני קריאת-המגילה ואחריה.

ד' 26 - בירור - לפי הדעות השונות - כנגד מי נקבעו שלושה עולים לתורה בימי שני חמישי ומנחה של שבת, וכן כנגד מי נקבע שיקראו לפחות עשרה פסוקים. ואיזו מן שלושה העליות היא המשובחת.

ה' 43 - הטעם לתקנה שכל העולה לתורה מברך לפני ואחרי, הוא כדי שלא יטעו הנכנסים והיוצאים באמצע הקריאה.

ו' 46 - שאלה לרבא כיצד ניתן לחלק את פסוקי קריאת-התורה בין ארבעת העולים בראש-חדש ובחול-המועד, בלי לשנות מכללי קריאת-התורה. ותשובת רבא לפי המחלוקת רב ושמואל במקרה דומה, אם "דולג" או "פוסק", ודיון בדבר. לבסוף פסק רב יוסף שהקורא האמצעי דולג, כדעת רב.

דף כב/א

ז' 39 - בירור מהו מספר העולים לתורה בתענית-ציבור. הסבר צדדי הספק, ודיון על פי מקורות אחרים, ובכללם המעשה ברב שעלה לתורה בתענית-ציבור. לבסוף התקבלה ההלכה מברייתא שקוראים שלושה עולים.

דף כב/ב

ח' 23 - שאלה על רב, מדוע לא "נפל על פניו" עם הציבור (כפי שסופר לעיל), דנים בנושא ומשיבים בשלשה אופנים. אגב, הסבר מה ההבדל בין "קידה", "כריעה" ו"השתחויה", וכן סיפור מעשי חכמים.

ר' יוחנן מהפסוק "את כל תוקף", ולדעת רב הונא מ"ומה ראו על ככה וגו'", והסבריהם.

ג' 50 - רבי חלבו בשם רב פוסק הלכה כר"מ בעניין הקודם - "מהיכן קוראים", ומביא עוד הלכות בעניין כתיבת המגילה, תפירתה והקריאה בה. כן מובאות הלכות ודברי אגדה בשם רב יהודה ובשם ר' יוחנן.

דף יט/ב

משנה - מי הכשרים ומי אינם כשרים לקרוא את המגילה. ר"י חולק ומתיר ב"קטן".

גמרא - דיון בעניין דינו של ה"חרש", האם מדובר במשנה שפסול לכתחילה או גם בדיעבד. זאת, לפי הדעות ר"י ור' יוסי, תוך השוואה למקורות אחרים.

דף כ/א

ב' 11 - לחיזוק דעת רבי יהודה, המתיר בקטן, מובאות שתי ברייתות בהן עדותם של רבי יהודה ורבי, אשר קראו את המגילה בהיותם קטנים. ודחו את עדותם.

משנה - הלכה שזמן קריאת-המגילה, (כמו דינים נוספים) הוא מ"הנץ החמה", ובדיעבד מ"עלות השחר".

גמרא - מקור וראיות לדיני המשנה בכל המצוות הנזכרות בה שיעשו אותן מהנץ-החמה.

דף כ/ב

ב' 1 - הסימוכין במקרא לכך שגם מ"עלות השחר" נחשב יום. על כך דעת רבא, ונדחה, ודעת ר' זירא.

משנה - הלכה, קריאת המגילה של היום - כשרה כל היום, וכן זמנם של עוד מצוות (והבאת רשימתם). וכן הדברים שמצוותם בלילה, שזמנם כל הלילה. וסיכום המשנה ע"י כלל.

גמרא - מקורות וסימוכין לדיני המשנה, לכל אחת מן המצוות הנזכרות בה.

דף כא/א

ב' 8 - דיון בכלל הנאמר בסוף המשנה, לביור מה הוא בא לרבות.

פרק ג' "הקורא עומד"

משנה - מדיני קריאת המגילה בפורים, ומדיני קריאת-התורה במשך השנה ומועדיה.

ה"מפטיר" להיות גם שליח-ציבור. על כך שתי דעות, ודיון בהן.

דף כד/ב

ב' 1 - הסבר מדוע "קטן פוחח" אינו יכול לקרוא בתורה. ודיון במחלוקת חכמים ורבי יהודה במשנה, אם סומא רשאי להיות פורס על שמע.

משנה - הלכה, כהן שיש מומים בידיו - אינו רשאי לשאת כפיים. ולפי ר"י אף אם ידיו צבועים, ונימוקו.

גמרא - מקורות אחרים ובהם דברים נוספים שפוסלים את הכהן. והטעם הכללי הוא, שהם גורמים להסחת הדעת מן הברכה, או שאין היא נשמעת נכון. עם זאת, יש פעמים שהדבר מותר, כגון "דש בעירו", ודוגמאות.

משנה - פסילת שליח-ציבור שאינו נוהג כדעת חכמים בעניין הלבוש ובעניין התפילין, ודוגמאות.

גמרא - הטעם לדיני המשנה הראשונים "חיישינן שמא מינות נזרקה בו". בעניין התפילין העגולות, מסביר ר"פ שזה משום סכנה.

משנה - דוגמאות לפסילות שליח-ציבור מחדש מינות, כאשר הדבר ניכר מקריאתו או פרושו שלא כהלכה.

דף כה/א

גמרא - הטעם לפסילת האומר "מודים מודים" או "על טוב ייזכר שמך". ובעניין הטעם לפסילת האומר: "על קן צפור" הובאו שתי דעות. ומעשים שהיו בהקשר לכך, ואגב דברי ר' חנינא בעניין: "הכל בידי שמים וכו'".

ב' 32 - דיון בדברי ר' זירא, שהאומר "שמע שמע" כאומר "מודים מודים", קושיות עליו ותירוץ. וכן הטעמים לדוגמאות האחרונות במשנה.

משנה - פסוקים בתורה ובנביא שאין מתרגמים אותם, ואלה שכן מתרגמים וכן באילו דברים לא מפטירים.

גמרא - ברייתא המביאה עוד פסוקים, בעניין קריאה ותרגום, והסבר על כל דבר ודבר, עם בירור הדברים שאינם כדעת המשנה.

דף כה/ב

ב' 31 - ברייתא ובה רשימת המלים שיש לשנותן ללשון-נקייה, כגון "ישכבנה" במקום "ישגלנה". וכן

דף כג/א

ט' 1 - דיון כדעת מי דברי המשנה על מספר העולים לתורה: בימים טובים (5) ביום-כיפור (6) ובשבת (7). למסקנה המשנה כדעת ר' ישמעאל, ולא כר"ע.

י' 14 - בירור כדעת מי הברייתא ש"ביו"ט מאחרין לבוא וכו'", ונמצא שאפשר להתאים אותה הן לר' ישמעאל והן לר"ע. כמו כן מבררים מספרי העולים לתורה (3,5,7) - כנגד מה? על כך שתי תשובות, וראיה לדעה - "כנגד שלושה שומרי הסף, וכו'".

י"א 27 - בירור כי ששת העולים לתורה ביום-כיפור הם כנגד ששת העומדים בצידי עזרא בעומדו לקרוא בתורה לפני העם, ומי הם היו.

י"ב 33 - ברייתא על הראויים לעלות לתורה, וכי בכללם קטן ואשה, אך אמרו ש"אשה לא תקרא מפני כבוד הציבור". וכן דיון מחלוקת אם "מפטיר" עולה למניין שבעה, או לא, קושיא על האומר שאינו מן מניין הקוראים, ותירוץ. אגב, מבררים מה מספר הפסוקים הנכון של ההפטרה.

דף כג/ב

משנה - רשימת הדברים שאין לעשות אותם בפחות מעשרה. וכן שבהערכת פדיון קרקעות או אדם שהוקדשו, ישבו תשעה וכהן.

גמרא - הסימוכין במקרא לצורך ב"מניין", וכיצד למדים זאת.

ב' 24 - ההסבר לצורך במניין לדברים שאין בהם משום "דבר שבקדושה" כגון "מעמד ומושב", או פדיון קרקעות ואדם.

משנה - הלכות, שיש לקרוא לכל עולה לתורה לפחות שלושה פסוקים, ולמתורגמן פסוק אחד, וכן דיני קריאת ההפטרה בנביא.

דף כד/א

גמרא - הסבר לכמה פרטים במשנה, ודיון בעניין איסור ה"דילוג" בתורה, קושיא על כך מקריאת הכהן הגדול ביו"כ, על כך תירוץ של אביי וסיוע לו מבריייתא. ועוד ברייתא על דילוג בין נביא לנביא.

משנה - הלכה, העולה ל"מפטיר" מכובד להיות גם שליח-ציבור. ואם היה קטן, עובר התפקיד לקרוביו. ועוד, מה מותר לתת בתפילה ל: "קטן", "פוחח" ו"סומא". ודעת ר"י לגבי סומא.

גמרא - בירור הסיבה לכך שמכבדים את

ט' 49 – בעניין "בית-המדרש" ו"בית-הכנסת" - חשיבותו של מי גדולה יותר, הובאו שתי מסורות בשם רבא: של ר' פפי שבית-המדרש חשוב יותר, ור' פפא מוסר את ההפך. להלכה נפסק כר' פפי שכן דעת ריב"ל במחלוקת עם ר' יוחנן על כוונת המקרא בעניין זה.

דף כז/א

י' 14 - דיון בשאלה אם מותר למכור ספר-תורה ישן על מנת לקנות חדש, והסבר צדדי הספק. לתשובה מובאים מקורות רבים, ובכללם ממשנתנו, אך כולם נדחו.

י"א 32 – ברייתא ובה האיסור למכור ספר-תורה וחומרותיו.

י"ב 34 - דיון בדברי המשנה: "וכן במותריהן", לדעת רבא מדובר רק במותרי הדבר שמכרו, אבל אם לדוגמא אספו כסף לרכישת ספר-תורה ונשאר עודף, מותר לקנות בו כל דבר. אביי חולק ואומר שמדובר גם במותר הכסף שנאסף, אלא אם כן התנו על כך טובי העיר. אביי מביא ראיה מברייתא ורבא מסביר אותה לשיטתו.

י"ג 43 – הלכה בשם רבי מאיר: בני עיר אחת שתרמו לצדקה לגבאי עיר אחרת, רשאים לחלק את הכסף לעניי עירם. וכן נאמר בברייתא, המציינת שיחיד שתרום לגבאי צדקה בעיר אחרת, אינו רשאי להעבירם לעירו. ומעשה ברב הונא.

דף כז/ב

משנה - רבי מאיר אוסר מכירת "בית-כנסת של רבים" למי שיעשה אותו "בית-כנסת של יחיד", כי יש בזה ירידה בקדושה. וחכמים חולקים עליו, ומנמקים.

גמרא - בירור מהות המחלוקת במשנה.

משנה - מחלוקת בין רבי מאיר, חכמים ור"י, אם מותר למכור בית-כנסת לתמיד, ובאיזה תנאים.

גמרא – קושיא על ר"מ במשנה מדיני ריבית (כי החזרת בית-הכנסת וקבלת סכום המכירה הוא כמו הלוואה בריבית). מתרץ ר' יוחנן שדעת ר"מ בזה כדעת ר"י בברייתא ש"צד אחד בריבית - מותר". רבא מבאר שהמחלוקת בברייתא היא בעניין אחר – אם "ריבית על מנת להחזיר מותרת".

ב' 31 – הלכה בשם שמואל ש"מותר לאדם להשתין מים בתוך ארבע אמות של תפילה". רב יוסף שואל

דברי ר' נחמן על היתר ליצנות על עבודה-זרה, עם דוגמאות.

פרק ד' "בני העיר"

משנה - הלכה שמותר למכור דברים שיש בהם קדושה, על מנת לקנות דברים שקדושתם גדלה יותר, ולא ההפך, ורשימה של דברים כאלה לפי מעלתם.

דף כו/א

גמרא – בעניין קדושתו של רחוב העיר, אומר ר' יוחנן שזו דעת ר' מנחם ב"ר יוסי והסבר מהות המחלוקת בינו לבין חכמים.

ב' 11 - לעניין מכירת בית-כנסת, אומרים בשם ר' יונתן שמדובר בבתי-כנסת של כפרים, ואילו בערים לא ניתן למכור, כי הם שייכים לכלל העם. קושיות ממקרים שמכרו בעיר, ותירוצן.

ג' 23 – ברייתא ממנה קושיא על ר' שמואל בר נחמני ויישובה. וביורר שיסוד המחלוקת בברייתא זו בין חכמים לרבי יהודה, הוא אם נתחלקה ירושלים לשבטים. כן מובאות ברייתות המראות שזו מחלוקת תנאים.

ד' 43 - דברי רבא שהאיסור למכור את הדברים הנזכרים במשנה, אינו חל אם המכירה נעשית ע"י "טובי העיר במעמד אנשי העיר". אגב, סיפורי אירועים בנושא.

דף כו/ב

ה' 13 – עוד הוראות מרבא בדיני בית-הכנסת, כגון שהחלפתו מותרת אבל השכרתו לצורך שימוש בחולין אסור, ועוד. כן מובאת מחלוקת בין ר' אחא ורבינא, אם מותר לתת בית-כנסת במתנה, ונימוקיהם.

ו' 25 – ברייתא ובה כיצד יש לנהוג ב"תשמישי-מצווה" ו"תשמישי-קדושה" שאינם ראויים עוד לשימוש, ודוגמאות. ועוד שש הוראות שונות של רבא בנושא.

ז' 39 – מעשה בבית-כנסת של יהודי רומא, בו פסק רבא שארון הקודש הוא "כלי עץ העשוי לנחת" ולכן אינו מקבל טומאה וחוצץ. אבל עקב קושיות חכמים חזר בו.

ח' 45 – הוראת מר זוטרא כיצד לנהוג ב"מטפחות ספרים שבלו", והוראת רבא שספר-תורה שבלה צריך גניזה, וכיצד.

בבית העלמין אין לנהוג בקלות ראש, אלא - לכבד את הנפטרים ודוגמאות.

משנה - "ארבע הפרשות" שלפני פסח - זמנם ודיניהם. וכן מה השינויים בקריאת-התורה במועדים אחרים.

גמרא - מביאים משנה ממסכת שקלים: "באחד באדר משמיעין על השקלים", והסבר הטעם לכך שבאחד באדר. כן מוסבר שרשב"ג אינו חולק בזה.

דף כט/ב

ב' 14 - מחלוקת רב ושמואל, מה קוראים בתורה ב"שבת שקלים", ודיון בכך בראיות וקושיות לכאן ולכאן, לבסוף מובאת ברייתא מפורשת כדעת שמואל שהקריאה ב"כי תשא".

ג' 35 - דברי ר' יצחק נפחא על שלושה ספרים שמוציאים בראש-חדש אדר שחל בשבת, וכן בראש-חדש טבת שחל בשבת, ומה קוראים בהם. וברור מה הצריכותא לומר את שני המקרים.

ד' 41 - מחלוקת ר' יצחק נפחא ור' דימי דמן חיפא על קריאת-התורה בראש-חדש טבת שחל בחול, האם שלושה קוראים בראש-חדש ואחד על חנוכה, או ההפך. מחלוקת בפסיקת ההלכה, והכרעה ששלושה בראש-חודש ואחד בחנוכה.

ה' 47 - שתי מחלוקות בין ר' יצחק נפחא ואביי בעניין סדר הקריאה בתורה: האחת במקרה ש"שבת שקלים" היתה בפרשת "תצוה", והשנייה במקרה שהיתה בפרשת "תשא". ובדיון לא היתה הכרעה במקרה הראשון, ואילו בשני הובאה ברייתא מפורשת כדעת אביי.

דף ל/א

ו' 16 - במשנה נאמר שאם חל ראש-חדש אדר באמצע השבוע, הרי שבת שלפניה היא "שבת-שקלים". מחלוקת בין רב ושמואל במקרה שראש-חדש אדר חל בערב-שבת. ובדיון מובאת ברייתא המראה שזו מחלוקת תנאים: רבי (כרב) ורשב"א (כשמואל).

ז' 28 - דיון במחלוקת רב ושמואל לגבי "שבת זכור" כאשר חל פורים בערב-שבת: "רב אמר מקדימין" אותה, ו"שמואל אמר מאחרין". נימוקי הדעות, ובדיון אין הכרעה.

ח' 36 - מחלוקת אימתי "שבת-זכור" אם חל פורים בשבת. רב הונא אומר שבזה גם רב מודה לא

מה החידוש, הרי זה ברור ממשנתנו? כן מובאת ברייתא בנושא, עליה מקשה רב נחמן, ולפיכך משנים את הנוסח שלה.

ג' 40 - תשובות חכמים שונים על השאלה: במה הארכת ימים? והם: ר' זכאי, ר"א בן שמוע, ר' פרידא, ר' נחוניא בן הקנה, ר' יהושע בן קרחה ור' זירא. ועוד סיפורי הנהגות טובות של חכמים אחרים.

דף כח/א

משנה - דברי רבי יהודה בדין בית-כנסת שחרב, שעדיין יש בו קדושה ולכן יש דברים שאין לעשות בו.

גמרא - דברי חכמים בתוספתא, על החובה שלא לנהוג קלות ראש בבתי כנסת, ודוגמאות.

דף כח/ב

ב' 18 - בירור בעניין "אין ניאותרין בהן" אומר רבא שתלמידי-חכמים מותרים בזה, וראיה מדברי ריב"ל.

ג' 21 - בעניין הדין "שאינ נכנסים בהן מפני החמה", מביאים דוגמאות של מקרים, ושאלות כיצד לנהוג במקרים מסויימים.

ד' 34 - הסבר דברי התוספתא (שלמעלה): "... הספד של רבים" - מהו הספד זה ודוגמאות. בהמשך הספדים ומאמרים על כבוד תלמידי חכמים.

ה' 50 - ברייתא בה הוראה שמבטלים תלמוד-תורה לצורך "הוצאת המת ולהכנסת כלה". ומעירים שלהוצאת המת מבטלין רק במקרה "שאינ שם כל צורכו", ודעות שונות מהו "כל צורכו". וכן ההבדל בזה בין לומד הלכות לבין המלמד הלכות.

דף כט/א

ו' 13 - ברייתא בשם רשב"י על חיבת ישראל אצל ה', שגלה עמהם לכל מקום שגלו. תיאור מקומות בבבל אליהם גלתה השכינה. סיפורים על גילויי שכינה בבתי-כנסת שם. כן מוסבר מהו "מקדש מעט" הנזכר ביחזקאל, ודרשות על בתי-כנסת שיקבעו בארץ-ישראל.

ז' 40 - על האיסור לעשות את בית-כנסת "קפנוריא", ופרטי דינים על המקרים בהם הדבר מותר.

ח' 45 - על הדין: "עלו בו עשבים...", קושיא מברייתא, ותירוץ. ובאותו עניין באה ברייתא שגם

ג' 23 - במשנה נאמר שלא מפסיקים ב"קללות", ושתי דעות על הסימוכין לכך; ההבדל בזה בין הקללות שב"ויקרא" לבין אלו שב"דברים", והטעם; וכן הסבר של רשב"א מדוע תיקן עזרא קריאת הקללות לפני שבועות ולפני ראש-השנה, ועוד מאמר מוסרי של רשב"א.

ד' 39 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור"י על סדר קריאת-התורה במשך השבוע (מנחה של שבת, שני, חמישי ושבת). ר' זירא פסק לפי רבי יהודה, אך בלי לציין את שמו, ומסבירים מדוע לא אמר סתם: "הלכה כרב יהודה".

דף לב/א

ה' 1 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור"י לגבי סגירת ספר-התורה בזמן הברכות, ר"מ סובר שצריך לסגור, ור"י אומר שלא צריך, ונימוקיהם. ר' זירא פוסק לפי ר"י בלי הזכרת שמו, ומסבירים מדוע לא אמר סתם: "והלכה כר"י". ועוד הלכה בשם רב מתנה שהלוחות והבימות של בית-הכנסת "אין בהן משום קדושה".

ו' 19 - שלושה מאמרי הלכה מר' שפטיה בשם ר' יוחנן, בעניין גלילת ספר-תורה וחשיבותה. ואגב עוד מאמרים בשמו. ולסוף עוד ברייתא על תקנת משה "שיהו שואלין ודורשין ... הלכות חג בחג".

סוף מסכת מגילה

מקדימין אותה, ורב נחמן אומר שגם בזה קיימת המחלוקת בין רב ושמואל, ומביאים ראיה לרב נחמן.

ט' 38 - תוספתא המציינת את זמן "שבת-פרה" ו"החדש". וסיכום ארבע השבתות זמנם ומה קוראים ומפטירים בהן.

דף לב/ב

י' 2 - במשנה נאמר שבשבת החמישית "חוזרין לכסדרן", על כך מחלוקת: ר' אמי אומר חזרה לסדר פרשות-השבוע, ור' ירמיה אומר "לסדר הפטרות". קושיות על ר' ירמיה, ותירוצן.

משנה - רשימת מה שקוראים בתורה בחגים ומועדי השנה, ובכלל זה התעניות והמעמדות. וכן הוראה ש"אין מפסיקין בקללות", ודין הקריאה בימי שני וחמישי.

דף לא/א

גמרא - ברייתא ארוכה ובה הקריאות בתורה ובנביא, בפסח בעצרת ושאר מועדים, תוך ציון המנהג בגולה, שיש יומיים יו"ט.

דף לא/ב

ב' 13 - נאמר במשנה ש"במעמדות קוראים במעשה בראשית", מבררים את הקשר בין הדברים, והראיה לכך משיחתו של אברהם עם ה': "במה אדע?".

מסכת מועד-קטן

דף ד/ב

ט' 6 - הסבר למלה "עוגיות" שבמשנה, לפי רב יהודה.

י" 11 - בירור טעמו של רבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאוסר לעשות את ה"אמה" גם בשביעית. על כך דעות ר' זירא ור' אבא בר ממל, ודיון בהן.

י"א 27 - הסבר ר' אבא לדברי המשנה: "ומתקנין את (האמה) המקולקלת". וכן סיפור על היתרים שנתנו אמוראים בעניינים דומים.

י"ב 35 - דיון בפרטי הדינים הקשורים לתיקון קלקולי דרכי המים, ברשות-הרבים וברשות היחיד, אימתי מותר רק לחטט ואימתי מותר גם לחפור.

דף ה/א

י"ג 36 - בעניין ציון הקברים, הנזכר במשנה, מובאות דרשות על פסוקי המקרא מהם ניתן ללמוד את הדבר - דעות שונות.

דף ה/ב

י"ד 2 - בעניין ציון הקברים, מובאת ברייתא ובה פרטי דינים, וכן בירור הלכות הקשורים לנושא.

דף ו/א

ט"ו 7 - אופן סימון הקברים ומקומות הטומאה.

ט"ז 24 - דיון על זמני היציאה לעקור את הכלאים, מדוע יוצאים גם בחול-המועד ועל איזו כמות כלאים מותר לצאת.

דף ו/ב

משנה - אילנות שמותר להשקות בחול-המועד, כיצד ישקה אותם במיעוט טירחה - דעת ר"א בן יעקב ודעת חכמים.

גמרא - פרטי דינים נוספים על השקאת צמחים ושרדות לסוגיהם, לפי הדעות השונות של התנאים.

משנה - ההיתר לצוד את מזיקי הצמחים בחול-המועד ובשביעית, וכן לסתום פרצות בגדר - דעת התנאים-קמא ודעת חכמים.

גמרא - הסבר מהי ה"אישות" הנזכרת במשנה.

פרק א' "משקין בית השלחין"

דף ב/א

משנה - מלאכות המותרות בחול-המועד ובשביעית, בעניין ההשקאה וצורכי הרבים. ודעת ר' אלעזר בן עזריה.

גמרא - הסבר הצורך למשנה לכתוב גם: "בין ממעיין שיצא בתחילה", וגם: "ממעין שלא יצא בתחילה".

ב' 28 - המקור לביטויים "בעל" ו"בית שלחין".

ג' 29 - בירור, כשיטת מי משנתנו בעניין השקאת בית השלחין, והמסקנה כר' יהודה.

דף ב/ב

ד' 9 - מחלוקת אמוראים בשאלה: על איזו "מלאכה" עובר המנכש והמשקה בשבת. רב יוסף אומר - משום "זורע", רבה אומר - משום "מנכש". דיון נרחב במחלוקת, ותוך כך גם הסבר מדוע מתירה המשנה השקאת בית השלחין גם בשביעית.

דף ג/א

ה' 29 - אגב הסוגיא הקודמת נערך בירור מהי המחלוקת בין ר' יוחנן ור' אלעזר בעניין עונש מלקות לחורש בשביעית.

דף ג/ב

ו' 1 - דברי רב דימי שבארץ-ישראל פטרו ממלקות את העובר על איסור המלאכה ב"תוספת השביעית" - בירור מקור האיסור, זמני האיסור ותוקפו בזמן הזה. על כך דעות ר' אלעזר ור' יוחנן, ודיון נרחב על דעת ר' יוחנן.

דף ד/א

ז' 19 - הטעם לאיסור השקאה מ"מי קילון", ומחלוקת על סיבת האיסור להשקות במי גשמים.

ח' 22 - דיון בדברי ר' זירא (שנזכרו בסוגיא הקודמת), בדבר ההיתר להשקות ממי הנהרות המושכין מן האגמים... בחול-המועד, הטעם לכך והצדדים השונים לדבר. בהקשר לכך מובאים עוד מקורות ודנים בהם.

גמרא - הטעמים לאיסור נישואין בחול-המועד לדעת חכמים שונים. קושיא מן ההלכה שמותר בערב החג, ותירוצו.

דף ט/א

ב' 6 - המקור במקרא לאיסור עירוב שמחה בשמחה, ודיון עליו.

ג' 15 - בקשר לחנוכה המקדש בימי שלמה, שבאותה שנה לא קיימו את יום הכיפורים, מובא דיון על הסימוכין לכך, וכן לביטול שבת לעבודת המשכן. כמו כן מובא תיאור פתיחת שער המקדש ע"י תפילתו של שלמה המלך.

ד' 41 - עניינים שונים הקשורים לסיפור הפרידה של שני החכמים מרשב"י, וברכתם לר"א בנו. ואגב סיפור דומה על ר"ש בן חלפתא ורב.

דף ט/ב

ה' 29 - ברייתא ובה תוספת פרטים למשנה בעניין תכשיטי אשה במועד, ואם יש הגבלה בגיל. וכן תיאור המעשה באשתו של ר' חסדא וכיצד הסביר זאת לר"ה בר חיננא.

ו' 34 - דיון על דברי רבי יהודה במשנה: "לא תסוד אשה במועד" תוך השוואה לדבריו במקורות אחרים. אגב זה גם תיאור הדרכים בהן נהגו נשים לסוד.

דף י/א

ז' 1 - הסבר למונחים שבמשנה: "הדיוט" ו"מכליב" בהקשר לתפירה. ודיון בביטויים: "מסרגין את המטות" ו"ממתחין", לפי הדעות השונות.

משנה - דין היתר בנייה במועד של תנור, כיריים ורחיים. ודעת ר' יהודה.

גמרא - הגדרת המלאכות הנזכרות במשנה, לפי הדעות השונות. אגב, מובאות הלכות המתירות טיפול בבהמות וטיפול בבגדים במועד, פרט למעשה-אומן.

דף י/ב

ב' 12 - מספר הלכות בפי רבא, על מלאכות המותרות במועד ונעשות לצורך המועד.

ג' 32 - היתר המסחר בחול-המועד וגביית חובות בדבר האבד, ועוד מלאכות המיועדות למועד, פרט למעשה אומן.

ב' 41 - ברייתא המוסיפה על המשנה, שמותר גם להחריב חורי הנמלים, וכיצד נוהגים לעשות זאת, על פי הדעות השונות ומקורות נוספים.

דף ז/א

ג' 11 - כיצד סוגרים את הפירצה בגינה, וההבדל בין כותל הגינה לכותל החצר - דיון לפי הדעות השונות.

משנה - מחלוקת בעניין ראיית נגעים ע"י הכהן בחול-המועד: רבי מאיר מתיר רק כדי להקל, וחכמים אוסרים בכל מקרה.

גמרא - ברייתא המוסיפה למשנה את דעות רבי ורבא להלכה, ובמה המחלוקת.

דף ז/ב

ב' 3 - על דברי רבי למעלה, מקשים מברייתא בה דבריו הפוכים, ויישוב הסתירה.

ג' 21 - ראיות לדעה שקביעת טומאת נגעים תלויה בכהן. זאת, על פי ברייתא אשר בה מחלוקת ר' יהודה ורבי, והסבר למהות המחלוקת.

דף ח/א

ד' 7 - דיון בדרשת הפסוק: "וביום הראותו", ממנו למדו שיש ימים שהכהן רואה ויש שאיננו רואה. על אופן הלימוד יש מחלוקת אב"י ורבא.

משנה - שני נושאים: 1. דין ליקוט עצמות הוריו בחול-המועד - מחלוקת רבי מאיר ור' יוסי. 2. אין לעורר להספד תוך שלשים יום למועד.

גמרא - קושיא על רבי מאיר ותירוצו שלו.

ב' 36 - בירור מהו "לא יערער על מתו", ומה הטעם לקביעה תוך שלושים יום. על כך דעות רב ושמואל ובירור מה הנפקא מינא ביניהם.

דף ח/ב

משנה - הלכות בעניין חפירה במועד לצורך קבורת מתים, או לצורך כביסה, ודין בנין ארון למת.

גמרא - הסבר לביטויים המיוחדים במשנה.

ב' 16 - ברייתא מקבילה לעניין בנין ארון, שבמשנה, עם שינויים - דעת תנא-קמא ודעת רשב"ג.

משנה - שלושה נושאים: 1. איסור נישואין בחול-המועד. 2. קישוטי אשה במועד. 3. תפירה וסירוג מטות.

ד' 17 - ברייתא ובה הדין על הנותר במלאכה המותרת במועד, ומחלוקת אם מותר להערים כדי להתיר.

ה' 24 - מספר אירועים שהיו לחכמים, מהם ניתן ללמוד הלכות מלאכה, המותרת והאסורה בשבת, בחול-המועד וכדומה. וכן מה הדין במקרים חריגים, כגון: אדם-חשוב, או אם אין לו מה יאכל.

משנה - פעולות המותרות בחול-המועד כדי למנוע הפסד, ואם השאיר מלאכתו זו למועד - תאבד.

גמרא - סייג להלכה במשנה מתוך התוספתא: "ובלבד שיכניסם בצינעא", וסיפור מעשה הקשור לכך.

ב' 49 - בירור מהות הקנס "יאבדו" על המכווין מלאכתו למועד. ומכאן התשובה לשאלה אם קנס זה עובר לבנים לאחר שהאב נפטר.

דף יג/א

משנה - קניית בתים, עבדים ובהמות במועד - באילו מקרים היא מותרת.

גמרא - דיון על דברי המשנה ללמוד ממנה על היתר שכר-עבודה למי שאין לו מה שיאכל. ואגב הדיון מתברר ההבדל בין איסור מלאכה בערב פסח לבין חול-המועד.

משנה - דיני פינוי כלים במועד או הבאת כלים מהאומן, שמבית לבית אסור ומבית לחצר או לחצר אחרת - מותר.

גמרא - הסבר המשנה, ותירוץ הסתירה בין המשניות לגבי הבאת כלים מבית האומן.

דף יג/ב

משנה - מלאכות המותרות, למניעת הפסד או לצורך המועד, ואופן עשייתן. והערת ר' יוסי.

גמרא - הסבר לביטויים שבמשנה: "מחפין" "מעבין" - דעות שונות.

ב' 22 - בירור שכוונת המשנה: "הם החמירו על עצמם", היא שלא לעשות זאת כלל, והראיות לכך. ואגב מובא בירור ודיון מהות המאכלים הנזכרים בראיה האחרונה.

ג' 37 - דיון על ההיתר של רב הונא למכור בשמים בשוק כרגיל.

דף יא/א

משנה - מלאכות הקשורות לבנייה ותיקוניה, אלה המותרות במועד, ובאילו תנאים. וכן דין כבשין המיועדים למועד.

גמרא - דיון באופן שהתירו את המלאכות הנזכרות במשנה.

ב' 28 - בדין "כבשין", הנזכר במשנה, מובא מעשה בנהר שיצאו מימיו ונשארו הדגים, ודיון על דגים - כיצד מותר לדוג אותם או לכבוש אותם בחול-המועד עבור המועד. אגב, תיאור דרכי אכילה של דגים.

פרק ב' "מי שהפך"

דף יא/ב

משנה - דוגמאות לדין מלאכת "דבר האבד", מחלוקת רבי יהודה ור' יוסי על מידת ההיתר לעשותה.

גמרא - דיון בשאלה: מדוע פתחה המשנה ב"אבל" וסיימה ב"מועד"? ניתנו על כך שתי תשובות: רב שישא סובר שהאבלות היא הסיבה לדחיית המלאכה לחול-המועד, ורב אשי סובר שאלו שני דינים נפרדים.

ב' 11 - ראייה מברייתא לשיטת ר' שישא, ואגב עוד מקורות לדינים נוספים בענייני מלאכה לאבל.

דף יב/א

ג' 1 - הלכות מלאכה במועד ע"י קבלנות נוכרי, אם ובאיזה תנאים מותר. וכן סיפור מקרים שהיו לחכמים בעניין זה.

משנה - בדומה למשנה הראשונה - מחלוקת רבי יהודה ור' יוסי, גם במקרה של מי שהיה יינו בבור וצריך להוציאו - כיצד ינהג כאשר הוא במצב אבלות וכדומה..

גמרא - הסבר לצורך בהבאת משנה זו, שלכאורה היא זהה הלכתית לקודמת. וכן בירור פסיקת ההלכה כרבי יוסי.

ב' 50 - כללים בהלכות המועד. לדעת רב הם "הלכות כותים", ולדעת אב"י כהלכות שבת, והסברים.

דף יב/ב

ג' 2 - בירור ההלכה בדבר קציר במועד לצורך המועד, זאת על פי מעשה ברב הונא.

פרק ג' "ואלו מגלחין"

משנה - המקרים בהם מותר לגלח ולכבס במועד.

דף יד/א

גמרא - הטעם לכך שרק אלה הנזכרים במשנה מותרים, והשאר אסורים. וכן מה הדין במקרים הגבוליים.

ב' 25 - בדבר הגילוח לבא ממדינת הים. בירור במה המחלוקת בין חכמים במשנה לבין רבי יהודה בברייתא.

ג' 47 - דברי שמואל על היתר תספורת לנולד במועד, דיון בדבריו ואם אפשר ללמוד מהם על אבלות לקטן. לסוגיא שני נוסחים שונים.

דף יד/ב

ד' 16 - דין שאין אבלות ברגל כיון שהיא מצוות עשה של יחיד, הנידחת ע"י מצוות-עשה של רבים, שנאמר: "ושמחת בחגיך". ודיון השולל את האפשרות ללמוד מדין אבלות על דין המנודה והמצורע, שאף הם יבוטלו ברגל.

ה' 47 - דין איסור תספורת לאבל. ובדיקת האפשרות ללמוד ממנו על דיני מנודה ומצורע.

דף טו/א

ו' 8 - דין עטיפת הראש לאבל.

ז' 17 - דין הנחת תפילין לאבל.

ח' 26 - אבל אסור בשאילת שלום.

ט' 33 - איסור תלמוד תורה לאבל.

י' 41 - דין אבל בתכבוסת.

י"א 45 - דין קריעה לאבל.

י"ב 47 - כפיית המטה לאבל.

דף טו/ב

י"ג 3 - איסור עשיית מלאכה לאבל.

י"ד 12 - איסור אבל ברחיצה וסיכה.

ט"ו 18 - אבל אסור בנעילת הסנדל.

ט"ז 25 - איסור תשמיש-המטה לאבל.

י"ז 34 - אבל אינו משלח קרבנותיו.

דף טז/א

י"ח 4 - דיני נידוי לפרטיהם: הזימון לבית-דין, דין הסרבן לבוא, הנידוי ע"י מי ועל פי מי ניתן להתרה, ועוד.

י"ט 43 - משך זמן הנידוי וזמן הנזיפה. הסימוכין במקרא, ואירועים שקרו לחכמים בהקשר לזה.

דף טז/ב

כ' 20 - על משך הנזיפה במנהג בבל, על פי מספר אירועים הקשורים לקבלת נזיפות יום אחד.

כ"א 31 - תשובה על השאלה שלעיל: מה היו דברי דוד הראשונים? ואגב מדרשי פסוקים ותאור גדלותו וצניעותו של דוד בלימוד תורה.

כ"ב 52 - תלמיד רשאי לנדות אפילו לכבודו האישי, וראיה לדבר מברייתא.

דף יז/א

כ"ג 8 - מעשה בתלמיד-חכם שרבי יהודה נידה אותו, ומה היה בסופו.

כ"ד 35 - עוד סיפורים והלכות סביב הדיון על תלמיד-חכם שנידה, או שנידו אותו, ומנהג א"י.

כ"ה 50 - ביאור שורש המלה "שמתא", ומכאן בירור תוקפו של הנידוי ויכולת ההשפעה על המנודה – דעות שונות.

דף יז/ב

כ"ו 7 - דיון על תספורת במועד, למי מותר ובאילו תנאים.

כ"ז 37 – דיון על דיני תספורת וכביסה למי ש"תכפוהו אבליו", לפי ברייתות שונות.

כ"ח 44 – ברייתא ובה מחלוקת ר"י ור' יוסי בדין נטילת צפורניים במועד, או לאבל. וכן מחלוקת עולא ושמואל בפסיקת ההלכה כר' יוסי. כמו כן מובא מעשה בר' פנחס ושמואל, וכן מעשה בר' יוחנן ומה שלמדו מהם. ועוד מעשה ברבי שהשיב על דין צפורניים ועל גילוח השפם.

דף יח/א

כ"ט 40 – הלכות בשם ר' יוחנן על המותרים לכבס במועד, מלבד הנזכרים במשנה.

דף יח/ב

משנה - דברים המותרים לכתיבה במועד.

דף כ/ב

ח' 8 - דין שמועה בשבת, או ברגל, אשר במוצאי אותו יום היא נעשית "רחוקה", שדינה כ"רחוקה". ודיני קריעה על אב ואם, או על קרובים אחרים ב"שמועה רחוקה".

ט' 25 - הלכות על מי יש להתאבל, ומה דין קרובים שניים. וכן שהקריעה צריכה להיות בעמידה. ותיאור מקרים שהיו אצל החכמים בזה.

דף כא/א

י' 14 - דברים שהאבל אסור בהם. ומה הדין אם רבים צריכים לו. ותיאור מקרים שהיו אצל החכמים בזה.

י"א 30 - מחלוקת בעניין הימים שאסור לאבל להניח תפילין. ולהלכה - רק היום הראשון.

דף כא/ב

י"ב 1 - ברייתות ובהן ציון הימים בהם אסורה המלאכה לאבל, וכן אסור לו לצאת בהם לנחם אחרים.

י"ג 7 - דיון על "שאלת שלום" לאבלים בזמנים השונים, וכן על הדיבור עמהם בדברי תנחומים.

י"ד 46 - אבל הבא ממקום אחר להצטרף לאבלים שהתחילו כבר לשבת, באילו תנאים יכול למנות עמהם את שבעת ימי האבל. ודין "גדול-הבית".

דף כב/א

ט"ו 16 - בירור דעת ר"ש באבלות, ודברי רבן שמעון בן גמליאל בהלכות טריפות, ואם הלכה כמוהם. למסקנה הלכה כר"ש באבל ואין הלכה כרשב"ג בטריפות.

ט"ז 29 - ההבדל בין האבלות על אביו ואמו לבין שאר נפטרים. זאת, לגבי דחיית הקבורה, מיעוט בעסק, חליצת כתף, תספורת, השתתפות בשמחות וקריעת הבגד.

דף כב/ב

י"ז 49 - מנהגי ודיני אבלות על חכם וגדול הדור שנפטר.

דף כג/א

י"ח 6 - מנהגי האבלות בשבועות הראשונים, לגבי יציאה מהבית, שינוי מקום בבית הכנסת ועוד, שתי דעות.

גמרא - דעת שמואל שמותר לארס במועד, ובירור שלא לזה כוונת המשנה המתירה לכתוב "קידושי נשים", אלא - כוונת שמואל ל"שטר פסיקתא" ("תנאים").

ב' 27 - בקשר לדברי שמואל, מבררים אם אכן אפשר "שמא יקדמנו" - שאשה המיועדת לאחד תנשא לאחר. וכן סיפור מעשה, ודרשות על "מה' אשה לאיש".

ג' 43 - דיון בדברי ר' ראובן אצטרבולי (שנוכר למעלה), בעניין אדם שחושדים בו במשהו.

משנה - עוד דינים בעניין איסור כתיבה במועד. ודעת ר' יהודה.

דף יט/א

גמרא - דיון בסיפא של המשנה, לפי הדעות השונות, בעניין כתיבת מזוזות וטווית תכלת לציצית, ומכירתם. זאת על פי ברייתות בהן יש דעות שונות בנושא.

משנה - השפעת המועדים והשבת על משך זמני האבלות או הפסקתם - דעות שונות.

גמרא - דיון במחלוקת אם המועד מבטל רק את דיני האבלות (אבל לא את יתרת ימי האבלות). ההלכה שמקצת היום ככולו, ופסיקת הלכה לפי הכלל: "הלכה כדברי המיקל באבל".

דף יט/ב

ב' 23 - המקור לאבלות שהיא שלשים יום.

ג' 27 - הלכה שהדין "מקצת היום ככולו" הוא רק לגבי היום השביעי אבל לא לימים שלפניו.

ד' 33 - בירור על פי שאלת אביו לרבא האם במקרה שהקבורה היתה בתוך הרגל עולה הרגל עצמו למניין השלושים, או לא.

דף כ/א

ה' 17 - מחלוקת בדין משך הזמן של כפיית המטה לפני הרגל, כדי שיבטל הרגל את ה"שבעה". וההלכה אפילו שעה אחת.

ו' 30 - בירור מניין לאבלות שהיא שבעה ימים, וב"שמועה-רחוקה" רק יום אחד.

ז' 37 - כמה זמן נוהגת האבלות בשמועה-רחוקה ובשמועה-קרובה. הדעות השונות והכלל: הלכה כדברי המיקל באבל. כן מתוארים מקרים שהיו אצל החכמים בעניין זה.

דף כו/א

ו' 48 – הלכה שכל הקריעות, שנזכרו למעלה, אשר אסור לאחות אותן, יהיה מותר לחבר אותם בצורות אחרות, שאינן מושלמות.

דף כו/ב

י"ב 8 - אופן הקריעה, הגודל שלה וכיוונה, ומה אם נפטר לו עוד קרובים וצריך לקרוע עליהם, אימתי יכול להוסיף על קרע ראשון וכמה. ועוד דינים בקשר לקריעה.

י"ג 44 – ברייתא, כיצד מברים את ה"מנחם", וכי יש הבדל בין מנחם שהוא מקורב מאד לשאר מנחמים.

י"ד 48 – ברייתא, אבל ההולך ממקום למקום - צריך למעט בעסקו, וכיצד.

דף כז/א

ט"ו 2 - הלכות "כפיית המטה": אימתי, סוגי המטות ואילו מטות אין כופין. ותוך כך דיון מפורט בעניין ה"דרגש".

ט"ז 35 – ברייתא, מלאכות המותרות בבית האבל: נקיון, רחיצת כלים וכן הבאת בשמים. וכן דיון בעניין ה"מוגמר" והבשמים.

משנה – הלכה שהבאת סעודת ההבראה לאבלים צריכה להיות בסלים, ולא בכלים מכובדים אחרים. וכן דיני הנחת המטה ברחוב.

גמרא - ברייתא ובה תקנות חכמים בענייני אבלות, כדי למנוע הבדל בין עשירים לעניים, או אחרים.

דף כז/ב

ב' 16 - על דבר המשנה שלא להעמיד המטה ברחוב בחול-המועד, מעיר רב פפא כי לתלמיד-חכם מותר, וכן בחנוכה ופורים.

ג' 19 - עולא מתאר את הפעולות השונות בהספד (טיפוח, קילוס וכו'), וכיצד עושים אותן.

ד' 21 - מדברי ר' יוחנן: אימתי המנחמים צריכים ללכת, וכי אבלים וחולים דינם שונה לגבי עמידה לכבוד הנשיא.

ה' 23 – הלכה שסעודה ראשונה לא תהיה משל האבל, והמקור לכך. וכן תיאור כיצד נהגו בכך רבה ורב יוסף.

ו' 25 – הלכה, מת בעיר - צריכים כל בני העיר להפסיק מלאכתם, פרט לערים שיש בהן "חבורתא".

י"ט 14 - אימתי מותר לאבל להנשא, לפי המקרים השונים – דעות שונות וכן תיאור מעשה בבר' יוסף הכהן..

כ' 21 - דין שלשים יום לגיהוץ – דעות שוות.

כ"א 25 - דיון על אבלות בשבת, הנזכרת במשנה, ובתוך כך מובאים הלכות "אונן".

דף כד/א

כ"ב 1 - דיון בדעת שמואל על דיני אבלות בשבת, ועוד דיני אבלות, ולעומתו מובאת דעת ר' יוחנן שהלכה כמוהו.

כ"ג 44 - עיקר הסוגיא עוסקת בהלכות קבורה והספד לתינוק או לילד, לפי הגילאים השונים.

דף כד/ב

כ"ד 19 - הלכה שיום עצרת (שבועות) הוא עצמו כשבעה ימים, לעניין ספירת השלושים. הסימוכין לכך ובירור הדין לגבי שאר מועדים (ר"ה ויו"ט).

משנה - דיני קריעה, "חליצת כתף" ו"סעודת הבראה" בחול-המועד.

דף כה/א

גמרא - דיני הקריעה על חכם, או אדם כשר שמת, וכי גם עליהם יש לקרוע בחול-המועד.

ב' 23 - תיאור לווייתו, הספדו וקבורתו של רב הונא בא"י. ותוך כך פרטי הלכות רבות מרב הונא ואחרים.

ג' 49 - תיאור פרטים מפטירתו של רב חסדא, וכן לווייתם של רבה רב הונא ורב המנונא וההספד עליהם, ובתוך כך מנהגים והלכות באבלות על חכם.

דף כה/ב

ד' 12 - הספדים על רבינא. ותיאור אירועים מופלאים שקרו בעקבות פטירתם של חכמים ידועים.

ה' 42 - ברייתא ובה רשימת המקרים בהם אין לאחות את הקריעה, ובירור הסימוכין לכל אחד. ואלו הם:

- הקריעה על אב ואם ורבו.

- על נשיא, אב"ד ושמועות רעות.

- על "ברכת" ה'.

- על ספר-תורה שנשרף.

- על ערי יהודה, המקדש וירושלים.

דף כח/ב

משנה - מה מותר לנשים לעשות בלווייה בחול-
המועד ובחגים אחרים: "טיפוח", "ענייה" או
"קינה", ותיאור עשייתם..

גמרא - מה נהגו נשים לומר בלווייה. רבא מביא
מאמריהן של נשות שכנציב בענייני מוות ובעניינים
אחרים.

ב' 17 - ברייתא ובה מדברי רבי מאיר על הפסוק
בקהלת: "טוב ללכת לבית האבל וכו'" ופירושו.

ג' 20 - ההספדים של ארבעת הזקנים על בניו של ר'
ישמעאל, ובהם דרשות על פסוקים.

ד' 40 - הלכות, שאין המנחמים פותחים בדיבור עד
שיפתח האבל, שהאבל יושב בראש בסעודת האבל.
ושהחתן מיסב בראש.

ה' 45 - שני משלים על קושי של יציאת הנשמה
מהגוף. וכן דרשה על הפסוק: "ילכו מחיל אל חיל".

סוף מסכת מועד קטן

ז' 29 - שלא להתקשות על המת יותר מדאי, אלא -
לקבל תנחומים. והגדרות זמני האבלות: שלושה,
שבעה ושלושים.

ח' 37 - הסברים שונים לפסוק "בכו בכו להולך"
"כי לא ישוב וכו'". וכן דברי ר' לוי כיצד על האבל
לראות את עצמו בתוך ה"שלושה", ה"שבעה" וכו'.

ט' 45 - ביאור המשנה בדבר איסור העמדת מטת-
נשים להספד - מחלוקת בין נהרדעי לבין ר' אלעזר.
ודרשות על מיתת מרים, משה ואהרן.

דף כח/א

י' 11 ברייתא המתארת את אופני הפטירה:
"חטופה", "דחופה" וכו'. וכן על גיל הפטירה
ומשמעותו.

י"א 26 - דברי רבא: חיי, בני ומזוני, תלויים במזל,
ולא במעשי האדם, וראיה מרבה ור' חסדא.

י"ב 33 - תיאור תהליכי פטירתם של מספר חכמים,
ויחסיהם עם מלאך המוות.

מסכת חגיגה

י"א 16 - סיפור בכייתם של חכמים כאשר הגיעו לקריאת פסוקים מסויימים, והסיבה לבכי.

י"ב 53 - תיאורי אירועים שהיו החכמים קשורים בהם, עם דברי מוסר שנלמדו מהם.

דף ה/ב

י"ג 51 - חזרה לדיון במשנה לבירור איזהו קטן, לפי הדעות השונות, ומה דינו של קטן שהוא גם חיגר או גם סומא.

דף ו/א

י"ד 21 - בירור ודיון במחלוקת בית-הלל ובית-שמאי בעניין גובה קורבנות הראייה והחגיגה, מקורות וטעמים. אגב, דיון בקורבנות ישראל במדבר.

דף ו/ב

ט"ו 44 - הסבר עניין ה"ראיון", הנזכר במסכת פאה בין הדברים שאין להם שיעור, לעומת דברי המשנה כאן.

דף ז/א

ט"ז 7 - בירור מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש במהות מצוות הראיון, ודיון מפורט מניין למדים ש"ראיון" כוונתו לקורבן.

י"ז 47 - בירור מהי כוונת המשנה ב"ואין נראין חצאין".

דף ז/ב

משנה - הקורבנות השונים בחג, וממה מותר להביאם. וכן מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי קורבנות יום-טוב ראשון של פסח.

גמרא - דיון בלשון המשנה, המביא לידי שינוי הנוסח שלה בהתאם לברייתא מקבילה.

דף ח/א

ב' 2 - הסבר כוונת בית-הלל על שאמרו שחגיגה באה מן המעשר, והיא שמותר לערב גם מן המעשר בחולין. דיון על עניין העירוב (טופלין) - במה ועם מה מותר, מחלוקת חזקיה ור' יוחנן.

פרק א' "הכל חייבין"

דף ב/א

משנה - הלכה, מי חייב ומי פטור ממצוות "ראייה". ודין "קורבנות ראייה" ו"חגיגה".

גמרא - דיון בשאלה: מה המלה "הכל" שבמשנה באה לרבות? והמסקנה, לרבות אדם שחציו עבד וחציו בן חורין.

דף ב/ב

ב' 8 - בירור כוונת המשנה לגבי חרש, מהו ההבדל בין חרש לאלם. וכן אם יש הבדל בין חובתם במצוות "ראייה" למצוות "שמחה הרגל".

דף ג/א

ג' 24 - דברי רבי תנחום לגבי דין החרש באוון אחת, או החיגר ברגל אחת.

ד' 36 - דרשות פסוקים הקשורים לנושא. וכן דרשה של ר' תנחום.

ה' 47 - מעשה בחכמים שסיפרו לר' יהושע את דרשותיו של רבי אלעזר בן עזריה, ובכללם עניין מצוות "הקהל" שזכרה קודם. בהקשר לכך סיפור המעשה בר' יוסי בן בן דורמסקית ור' אלעזר בלוד.

דף ג/ב

ו' 43 - הגדרת ה"שוטה", הנזכר במשנה כפטור מראייה.

דף ד/א

ז' 7 - דיון ב"טומטום" ו"אנדרוגינוס" שנזכרו במשנה. המקור לפטור אותם מהמצווה. וכן דיון בשאלה מה הפסוק "כל זכורך" בא לרבות או למעט.

ח' 31 - בירור למה מתכוונת המשנה ב - "עבדים שאינם משוחררים".

ט' 39 - המקור לפטור החיגר והסומא וכו'. וכן בירור מה בא לרבות הסיומת: "ושאינו יכול לעלות ברגליו".

דף ד/ב

י' 2 - המקור והטעם לפטור הערל והטמא ממצוות ראייה.

ב' 43 - הסבר מדוע הלכות שבת נחשבות כתלויין בשערה.

דף י/ב

ג' 2 - הסבר למשנה שהחגיגות תלויין בשערה, והוא שמשמעות המלה "חגיגה" היא קורבן.

ד' 25 - הסבר, כיצד ה"מעילות" תלויין בשערה. על כך דעות שונות, ולמסקנה נתקבלה דעת רבא.

דף יא/א

ה' 12 - בקשר ל"מקרא מועט וכו'", באה תוספת המוסיפה לקבוצה זו את ה"נגעים" ו"אהלות", ודנה בהם.

ו' 20 - דיון על חמשת הדוגמאות של המצוות שיש להן על מה שיסמוכו. שואלים: והרי הם כתובים במפורש? ומשיבים לכל עניין בנפרד.

דף יא/ב

י"א 3 - הסבר לסוף המשנה: "הן הן גופי תורה", שהכוונה: "הן (שנזכרו במשנה) והן (שלא נזכרו בה)".

פרק ב' "אין דורשין"

משנה - נושאים בתורה שאסור ללמדם ברבים, ובמה אין לאדם לחקור.

גמרא - דיוק בלשון המשנה ותיקונה: במקום "ביחיד" "ליחיד".

ב' 16 - ההסבר ל: "אין דורשין בעריות בשלושה".

ג' 35 - הסימוכין במקרא לאיסור דרישת "מעשה בראשית" בשניים, ותיאור גודלו של אדם הראשון בבריאתו.

דף יב/א

ד' 14 - דברי רב על עשרה דברים שנבראו ביום הראשון, ותיאור האור הראשון.

ה' 38 - דברי רב על עשרת הדברים בהם נברא העולם. ותיאור הגבלתו של העולם ושל הים מלהתפשט.

ו' 47 - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל, מי נבראו תחילה שמים או ארץ.

ז' 55 - "את השמים ואת הארץ", מה באו המלים "את" שבפסוק לרבות.

ג' 23 - המקור להיתר להשתמש בנדרים ונדבות ל"קורבן שמחה" בחג, שנאמר: "ושמחת בחגיך", ודעת רב אשי על כוונת המלה "בחגיך".

דף ח/ב

משנה - הלכה שלפי גובה הנכסים של האדם ומספר האוכלים, יבואו מספרי העולות והשלמים בחג.

גמרא - בירור, מאין יביא הרבה שלמים מי שנכסיו מועטים. והתשובה: "טופלין". וביאור כיצד מותר לטפול.

ב' 26 - בירור דין מי שהפריש, לדוגמא, עשר בהמות ל"חגיגה" והספיק להקריב רק חמש ביום הראשון, באיזה מקרה יהיה רשאי להקריב את השאר ביום השני. - מחלוקת ר' יוחנן ור"ל ויישובה.

דף ט/א

משנה - הלכה, מי שלא הקריב חגיגתו ביום ראשון, רשאי לשלם זאת בשאר ימי החג ויו"ט שאחריו. ואחר החג הרי הן "מעוות לא יוכל לתקון". ודעות אחרות מהו: "מעוות לא יוכל לתקון".

גמרא - המקור לדברי המשנה שאפשר להקריב החגיגה גם ביו"ט אחרון של חג, אף שהוא (שמיני עצרת) חג בפני עצמו.

ב' 34 - דיון במחלוקת ר' יוחנן ור' אושעיא האם התשלומין הן ליום הראשון של החג, או תשלומין זה לזה.

דף ט/ב

ג' 13 - על הפסוק הנזכר במשנה: "... וחסרון לא יוכל להמנות", שואלים את הלל על המובן של המלה "להמנות", והתשובה. ואגב עוד שאלות להלל על פסוקים והתשובות.

ד' 38 - דיון ובירור דעת ר"ש בן מנסייה במשנה, על "מעוות לא יוכל לתקון", שמדובר במוליד ממזר. וכן דעת רשב"י שהכוונה ל"שנה ופירש".

דף י/א

משנה - שלש קבוצות של מצוות לפי מידת הסימוכין שלהן במקרא: (1) אלה שאין להן סימוכין, כגון היתר נדרים. (2) ה"תלויים" בשערה - שבת, חגיגות ומעילות. (3) אלה שיש להן סימוכין - הדינין, העבודות וכו'.

גמרא - חמשה חכמים מציעים סימוכין במקרא להיתר נדרים, וכולם הופרכו מלבד דעת שמואל.

כ"א 18 - על "אחר" – הוא אלישע בן אבויה - שקיצץ בנטיעות וכיצד קרה לו הדבר.

כ"ב 27 - מו"מ בין "אחר" לרבי מאיר בדברי תורה, והשתדלותו של רבי מאיר להחזירו למוטב.

דף טו/ב

כ"ג 13 - פטירתו של "אחר" ומשפטו בבי"ד של מעלה, וכן תיאור פניית הבת של "אחר" לרבי: "פרנסני".

כ"ד 25 - על מה הסתמך רבי מאיר שלמד תורה מ"אחר".

כ"ה 42 - בכייתו של רב יהודה לזכר הפסוק: "איה סופר". ופירוש הפסוק. וכן על שלושה מלכים וארבעה הדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא, ובכללם "אחר", והסיבה.

כ"ו 50 - על ר"ע, אחד מן הארבעה, והסיבה שיצא בשלום.

דף טז/א

כ"ז 9 - ברייתא על ששת הדברים שנאמרו ב"שדים" (שלושה ושלושה), וששת הדברים שנאמרו בבני אדם (שלושה ושלושה).

כ"ח 24 - דיון בדברי המשנה: "המסתכל בארבעה דברים וכו'", "כל שלא חס על כבוד קונו". ודרשות רבי יהודה בר נחמני בהקשר להסתכלות פסולה, והעמידה נגד היצר הרע.

משנה - המחלוקת לדורותיה בעניין ה"סמיכה" על הקורבן ביו"ט.

דף טז/ב

גמרא - החלוקה בין הזוגות שנחלקו ב"סמיכה". ותוך כך תיאור האירוע של רבי יהודה בן טבאי שדן עד זומם למיתה.

ב' 31 - הסבר לאן "יצא מנחם" הנזכר במשנה.

ג' 36 - דיון בחשיבותה של תקנת איסור "שבות" בהקשר ל"סמיכה ביו"ט", וברור חובת הנשים ב"סמיכה".

דף יז/א

משנה - מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל בהבאה שלמים ועולות ביו"ט וסמיכה עליהן, וכן בעניין "יום טיבוח אחר השבת".

דף יב/ב

ח' 7 - ברייתא ובה דעת ר' יוסי ודעת ר"א בן שמוע, על השאלה: "הארץ על מה עומדת"?

ט' 22 דעות נחעזים על - מספר הרקיעים ומה בכל אחד מהם. אגב, מעלות לימוד התורה, וברייתא על התשובה לנבוכדנצאר שביקש לעלות לשמים.

דף יג/א

י' 30 - דיון על דברי המשנה "ולא במעשה מרכבה ביחיד". למי מותר ללמד או ללמוד ובאילו תנאים.

אגב, דיון בעניין "החשמל" הנזכר ביחזקאל.

דף יג/ב

י"א 4 - הסבר למראות יחזקאל: "והחיות רצוא ושוב". ועוד ממראות יחזקאל והסברם.

י"ב 25 - על ההבדל בין ישעיה ליחזקאל. וביאור הפסוק: "... כי גאה גאה".

י"ג 32 - דמות פני החיות וכנפיהם, שבמרכבה (4 הפנים) – סתירות בין המקורות ויישובן.

י"ד 56 - על פמליא של מעלה, על פי דניאל ואיוב – דעות שונות ליישוב ההבדלים בין המקורות. ועוד.

דף יד/א

ט"ו 16 - על הדימויים השונים של ה' עפ"י דניאל, והסברים על יבת חילוף הדימויים.

ט"ז 28 - שמונה עשר הקללות שקילל ישעיהו את ישראל והסברם.

י"ז 47 - מעלותיה של ירושלים אפילו בשעת כשלונה, עפ"י ישעיהו, עם הסברים.

דף יד/ב

י"ח 2 - תיאורים על לימוד מעשה מרכבה ע"י החכמים: ר"א בן ערך וריב"ז, ר' יהושע ור' יוסי הכהן.

י"ט 40 - ברייתא על הארבעה שנכנסו לפרדס ומה שקרה להם. ועיון בשתי שאלות הלכתיות שנשאל בן זומא, שהיה אחד מן הארבעה.

דף טו/א

כ' 6 - המפגש בין ר' יהושע בן חנניא לבין בן-זומא, והדיון בחזונו של בן זומא על ההבדל בין מים עליונים לתחתונים.

פרק ג' "חומר בקודש"

דף כ/ב

משנה - דברים בענייני טומאה וטהרה בהם חמור ה"קודש" יותר מן התרומה.

דף כא/א

גמרא - מחלוקת בטעם הדין של איסור הטבלת כלי בתוך כלי ב"קודש", בין ר' אילא (משום חציצה), לבין רבא (גזירה שלא יטבילו קטנים בכלי גדול שפתחו צר). הסבר המשמעות של ההבדל ביניהם, וכן מנמק ר' אילא מדוע נושא החציצה מופיע פעמיים במשנה.

דף כב/א

ב' 11 - הסבר שיטת רבא בעניין "סל וגורגותני" שהיו מלאים כלים, או שעשו מהם מחיצה במקוה.

ג' 25 - בירור כי מחלוקת ר' איליא ורבא (למעלה) תואמת מחלוקת בברייתא בין אבא שאול לבין חכמים, ודנים בשיטת אבא שאול (ר' איליא).

ד' 41 - דיון בקושיא לשיטת אבא שאול (בברייתא): וניחוש שיקבל מהם את הכלי בהשאלה וייכשלו? תוך כך ברור מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל על כלי חרס, למה הוא מציל מטומאה. כן מובא המעשה בר' יהושע מה שאמר על ב"ש ומה שהשיבו לו כו'.

דף כב/ב

ה' 22 - דיון על נאמנותו של עם-הארץ לעניין טבילה. - שיטת אביי ושיטת רבא.

ו' 36 - הסבר המשנה בעניין "אחוריים ותוך", ובעניין "בית הצביטה".

ז' 51 - בעניין "נושא המדרס וכו'", הסבר מדוע החמירו בקודש ולא בתרומה.

דף כג/א

ח' 26 - בירור דין המשנה בעניין "כלים הנגמרים בטהרה", מדוע החמירו בהם לקודש להצריכם טבילה, וכשיטת מי המשנה.

דף כג/ב

ט' 15 - המקור לדין המשנה שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש. לדעת רב חנין זה מדאורייתא, ולדעת ר' חייא - מדרבנן, ודיון בכך.

דף כד/א

י' 12 - על המשנה "הרביעי בקודש פסול", מובאת

גמרא - בירור מניין שיש לחג שבועות תשלומין של קורבנותיו כל שבעה הימים.

דף יז/ב

ב' 1 - בירור המחלוקת בין בית-שמאי ובית-הלל בעניין יום טיבוח.

ג' 22 - ראיות נוספות לימי תשלומין של עצרת מאת ר"א בן יעקב ומאת ריש-לקיש, ור' יוחנן דוחה את ראיית ריש-לקיש.

דף יח/א

ד' 12 - בהמשך לסוגיא הקודמת מובאות ברייתות ובהן הסימוכין לכך שחול-המועד אסור או מותר במלאכה, ואם מותר, באילו מלאכות מותר ומי קובע אותן.

ה' 42 - בעניין היתר בהספד ותענית, הנוכר במשנה, מביאים קושיא מתוספתא ומתריצים אותה.

דף יח/ב

משנה - הדרגות השונות של הטומאה, לעניין נטילת ידיים או טבילתן וכן לעניין טומאת-מדרס.

גמרא - מראים סתירה למשנה ממשנה אחרת, בעניין נטילת ידיים למעשר ולחולין, ודיון ליישוב הסתירות.

ב' 35 - דיון בסתירה בין המקורות לגבי הצורך ב"כוונה" לנטילת ידיים לחולין. ותירוץ רב נחמן שהדעה שאין צריך לכוון, היא ביחס לאכילת חולין. קושיות עליו ותירוץ.

דף יט/א

ג' 14 - בהמשך לסוגיא הקודמת מובא דיון בעניין ה"חזקה לטהרה", כיון שיש סתירה בין המקורות.

ד' - מחלוקת רבי יהודה ור"מ אם אומרים "גוד אסיק" במי-מקוה, או רק "גוד אחית".

דף יט/ב

ה' 3 - דיון בסתירה פנימית במשנה בין הסיפא לרישא בעניין חולין ומעשר, אם יש הבדל ביניהם, ושני תירוצים ליישוב הקושיא.

ו' 11 - מסקנת רב מרי מהמשנה, שחולין שנעשו על טהרת הקודש, אפשר לסמוך עליהם כקודש, והוכחת המסקנה.

דף כ/א

ז' 12 - בהקשר לסוגיא הקודמת מובאים דיונים ותאור אירועים בעניין ההקפדה שלא תהיה הסחת דעת בטהרות.

דף כו/א

ב' 8 - מחלוקת ר' יוחנן וריש-לקיש, באילו כלי חרס אמרו במשנה שהכל נאמנים, והערת רבא.

משנה – דין הנאמנות של הגבאים שנכנסו לבית, והגנבים שהחזירו כלים, לומר: "לא נגענו בכלים". וכן מה הדין בירושלים ובזמן הרגל.

גמרא - סתירה, לכאורה, בין המשנה שלנו לבין מקור אחר, לעניין הגבאים שנכנסו לבית, ויישובה.

ב' 22 - ביאור, על אילו גנבים מדובר במשנה, כדי שלא תהיה סתירה למקור אחר.

ג' 25 – ברייתא בה מוסבר מדוע לא החמירו בירושלים על ה"קודש". וכן, מדוע הקלו בשעת הרגל גם על התרומה.

משנה - מה הדין אם פתח אדם חבית ב"רגל", או הכין עיסה, והתחיל למכור מהם, ונשאר לו מהם לאחר הרגל. מחלוקת: רבי יהודה מתיר למכור בטהרה, וחכמים אוסרים.

גמרא - דיון בשאלה: האם לשיטת רבנן במשנה מותר להניח את מה שנשאר לרגל הבא, כדי למוכרו בטהרה. – ללא מסקנה.

משנה - משעבר ה"רגל" היו מטהרים את הכלים שבעזרה, פרט לערב שבת, ורבי יהודה סובר אף לא ביום חמישי.

גמרא - תוספתא, להסבר דברי רבי יהודה במשנה.

משנה - אופן טהרת הכלים בעזרה - בטבילה, ודינם המיוחד של השולחן והמזבחות.

דף כו/ב

גמרא - בירור, מדוע לא הזהירה המשנה גם לגבי המנורה כמן על השולחן, כפי שנזכרה בברייתא המקבילה. ותירוץ.

ב' 12 - דיון במעמדו של השולחן לגבי קבלת טומאה - האם הוא כ"כלי עץ העשוי לנחת", או שעשוי הוא להטלטל, וכן מה דין הציפוי שלו.

דף כז/א

ג' 8 - הסבר במה המחלוקת בין ר"א וחכמים בסוף המשנה, בהקשר לטומאת המזבחות. ודיון בדעת חכמים. ואגב, דברי אגדתא על האש של גהינם, ושבחם של ישראל.

סוף מסכת חגיגה.

ברייתא המבארת את המקור לפסול זה, ואופן הלימוד.

י"א 21 - בעניין טומאת יד אחת, שמחמירים בקודש, בירור במה מדובר, לפי הדעות השונות.

דף כז/ב

י"ב 18 - בירור מה ששינונו: "אוכלין מאכלים נגובין בידיים מסואבות לתרומה ולא לקודש" - במה זה נוגע לקודש.

י"ג – הטעם לכך ש"אונן" ו"מחוסר כיפורים" צריכים טבילה ל"קודש".

משנה - הלכה, חומר ב"תרומה" על ה"קודש", שבארץ יהודה היו עמי-הארץ נאמנים כל השנה ל"קודש" על יין ושמן, ואילו ל"תרומה" היו נאמנים רק בזמן הגיתות והבדים. וכן דין ה"מדומעות".

דף כה/א

גמרא - הסבר להבדל בין ארץ יהודה לבין הגליל, הנזכר במשנה, ודיון עליו.

ב' 15 - דיון בעניין הנאמנות לתרומה בזמן הגיתות, מראים סתירה לזה ממקור אחר, ותירוץ.

ג' 25 - על ההצעה במשנה: "... מניחה לגת הבאה", בא דיון בשאלה: מה הדין אם כבר קיבל הכהן את החבית, האם הוא עצמו יכול להניח אותה לגת הבאה? – ללא תשובה.

דף כה/ב

ג' 10 – קושיא מסוגיא אחרת המתורצת מדין משנתנו בעניין נאמנות עם-הארץ ב"קודש", וממנה על ה"תרומה".

ד' 27 - קושיא מן התוספתא על המשנה, בעניין הנאמנות על כדי יין ושמן ה"מדומעות", ותירוץ. וכן קושיא על התוספתא, ותירוץ.

ה' 38 - מדין שבעים יום, הנזכר במשנה, למדים שעל האריסים להכין את הכדים 70 יום לפני הגתות.

משנה – עד איזה מרחק מירושלים קיימת הנאמנות על טהרת כלי-חרס, המובאים לירושלים, והוא מסביב לה (רדיוס) כמרחק ממנה ל"מודיעים". וכן מה דין הנאמנות למי שעבר מתחום לתחום.

גמרא - בירור מן המקורות על מעמדה של מודיעים עצמה, האם כ"לפנים" או כ"לחוץ", ודיוק זאת ממשנתנו.

מסכת יבמות

דף ה/א

ח' 1 - בירור, לדעת רבנן החולקים על תנא דברי ר' ישמעאל בעניין שעטנו בציצית, מניין הם לומדים ש"עשה דוחה ל"ת". משיבים, ממצוות עשה של גילוח ראש המצורע, הדוחה את הלאו "לא תקיפו". דוחים זאת ומראים שגם רבנן למדים משעטנו בציצית.

דף ה/ב

ט' 11 - בירור מאין ש"עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת", כגון ייבום אחות אשה. נסיונות ללמוד מברית-מילה ופסח בשבת, וכן מכבוד אב ואם, מבנין בית-המקדש ומאיסור הבערה בשבת, ונדחו.

דף ז/א

י' 22 - לימוד שעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מדין ייבום, עפ"י אחת מי"ג מידות, וכיון שהותרה אשת אח לייבום הותרה גם אחות האשה - "הואיל ואשתרי אשתרי".

דף ז/ב

י"א 11 - בירור מנין שאומרים: "הואיל ואשתרי - אשתרי". מביאים ברייתא לראייה מדין מצורע, שהשמיני שלו בערב פסח וראה קרי וכו' "כיון שהותר לצרעתו הותר לקריו". אך מסייגים לימוד זה.

דף ח/א

י"ב 12 - דרך אחרת ללימוד "עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת" בדרך ההיקש, על פי ר' יונה, מדין אחות אשה לייבום, אלמלא נאמר "עליה". מקשים עליו ומתרצים.

י"ג 27 - דיון בדעת רבא, שהולך בדרך חדשה הקובעת שאכן אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, והמלה "עליה" באה לאסור גם את צרתה. ובא מו"מ על דבריו.

דף ח/ב

י"ד 28 - דיון בשיטת רבי, שנזכרה קודם, הלומד על איסור ייבום עריות וצרותיהן מן הפסוקים: "ולקחה" "היבמה" (אותה ולא אחרת). ודנים בשיטה זו, וכן במהות המחלוקת עם רבנן.

פרק א' "חמש עשרה נשים"

משנה - רשימת חמש-עשרה הנשים הפטורות ופטורות ממצוות חליצה או יבום, ודוגמאות.

דף ב/ב

גמרא - בירור לפי איזה סדר נקבעה רשימת חמש עשרה הנשים במשנה, שהרי מן הסברא היה להתחיל ב"אחות אשתו". למסקנה: "קורבי קורבי נקט", והסבר.

דף ג/א

ב' 20 - בירור ענייני לשון שבמשנה: מדוע "פטורות" ולא "אוסרות", ומדוע "מן החליצה ומן היבום", ולא מן הייבום בלבד, ומדוע הזכיר חליצה לפני ייבום, ומדוע לא אמר "מן החליצה" והיינו לומדים שכל שכן מן הייבום?

ג' 34 - בירור שהמספר חמש עשרה בא למעט את דעות רב ורב אסי (צרת ממאנת וצרת מחזיר גרושתו), ודיון בדעותיהם.

דף ג/ב

ד' 7 - הסימוכין לדין המשנה, וכיצד מדייקים מהפסוקים את כל הפרטים. וכן מדוע לא יתרבו שש העריות שהן חמורות מהשאר, לעניין שצרותיהן תהיינה אסורות להנשא לו.

ה' 42 - מניין ש"עשה דוחה לא תעשה". דיון בטענה שאילו לא היו הפסוקים האוסרים ייבום אחות אשתו, היה אפשר לומר שכן תתייבם משום "עשה דוחה ל"ת". תוך הדיון בראיות הרבות יש עיון גם בנושאים אחרים ומצוות שונות.

דף ד/א

ו' 2 - במסגרת הנושא "עשה דוחה ל"ת", מבררים מניין ללימוד בדרך סמיכות העניינים בתורה. ובמיוחד דנים בראיות לשיטת ר"י הדורש "סמוכין" רק במשנה תורה.

ז' 32 - בירור מדוע דורש ר"י "סמוכים" ב"משנה תורה" - שני טעמים לכך, וראיות מאיסור אנוסת אביו ומהיתר שעטנו בציצית. ובזה בא מו"מ גם ללימוד עשה דוחה ל"ת לשיטת תנא דבי ר' ישמעאל.

דף ט/א

ט"ו 48 - דיון בשאלת לוי לרבי, מדוע לא הוסיף לרשימה במשנה את "אמו אנוסת אביו". רבי משיב שזו נמצאת במחלוקת, ודבר שבמחלוקת - לא הביא. מקשים ומשיבים על כך, רב אשי מתרץ באופן אחר.

דף י/א

ט"ז 30 - למרות התשובות לשאלת לוי, בכל זאת הכניס לוי למשנתו את המקרה השש-עשרה: אמו אנוסת אביו שנישאה לאחיו מאביו ומת האח.

דף י/ב

י"ז 4 - ר"ל מעלה לפני ר' יוחנן עוד מקרה שאפשר לכלול במשנה לפי לוי, והוא במקרה של החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת וכו'. ר' יוחנן משיב לו. וכיון שהנושא במחלוקת ביניהם מובאים פרטי המחלוקת ודיון עם ראיות לכאן ולכאן. מחלוקת זו נמשכה גם בין רב אשי ורבינא ודנים ביניהם.

דף יא/א

י"ח 16 - דיון בדברי רב: "צרת סוטה אסורה", מקשים עליו ומתרצים.

דף יא/ב

י"ט 16 - דיון בשאלתו של רב יהודה מרב ששת: המחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר ומת, מהו דין צרתה? ראיות ממקורות שונים ובירורם.

דף יב/א

כ' 18 - בירור הנאמר בשם שמואל: "צרת ממאנת אסורה" - באיזו מציאות מדובר ומה הטעם והראיות.

כ"א 31 - דיון בדברי רב אסי: "צרת אילונית אסורה". מקשים עליו ומתרצים. ולסוף הלכה בשם ר' יוחנן שצרות האילונית, הממאנת והמחזיר גרושתו - כולן מותרות.

דף יב/ב

כ"ב 6 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ וחכמים, לאילו נשים מותר להשתמש ב"מוך". ודיון בעניין האפשרות שקטנה תלד, שכך משמע מהברייתא, ומשיבים שאם קטנה ילדה בנים הם כסימני בגרות, ובודאי כבר אינה קטנה.

דף יג/א

כ"ג 5 - בירור הסימוכין לכך שהנשים הנזכרות במשנה פוטרות גם צרות צרותיהן. מחלוקת: ר"י למד מהפסוק "לצרור", ורב אשי למד זאת מסברא.

כ"ד 10 - דין על הנשמע מן המשנה, שאם גירש את אשתו (שהיא ערוה ליבם) ואח"כ נפטר, צרת אשתו הגרושה אינה אסורה לייבום. ואילו במקור אחר משמע שרק אם גירש ואח"כ נשא את השנייה - השנייה מותרת. - שני תירוצים א) אלו שתי שיטות חלוקות של תנאים. ב) רבא: "זו ואין צריך לומר זו".

משנה - שני נושאים: שש הנשים שהן חמורות מאלה שנזכרו במשנה הראשונה, משום אין אפשרות שתנשאה לאח מאב. וכתוצאה מכך צרותיהן מותרות. וכן מובאת המחלוקת בין ב"ש וב"ה על עצם דין פטור הצרה מייבום, והתוצאות ההלכתיות מכך. והערה, שלמרות מחלוקת זו לא נמנעו מלשאת נשים אלה מאלה. וכן לגבי מחלוקתם בטהרות.

דף יג/ב

גמרא - בירור מהו טעמם של ב"ש ובמה הם חולקים על ב"ה. - שתי שיטות: ר"ש בן פזי - מחלוקת על הכתובים, במשמעות המלה "חוצה". ורבא סובר שטעם ב"ש משום ש"אין איסור חל על איסור", והסבר.

ב 34 - בירור מה חידוש יש בדברי המשנה: "חלצו, ב"ש פוסלים וכו'". והתשובה: להוציא מרבי יוחנן בן נורי, כלומר שאין הצעתו מתקבלת.

ג 37 - דיון נרחב בנושא "לא תתגודדו" שהעלה ר"ל בפני ר' יוחנן. שכן מצאנו את התופעה בהלכות קריאת המגילה בימים שונים במשנתנו. ולמסקנה, תשובות אב"י ורבא המגדירים מתי קיים האיסור. אגב דיון זה, נוגעים גם בנושאים אחרים הקשורים לו.

דף יד/ב

ד' 8 - דיון בגופם של דברי ר"א, שנזכרו קודם, שאמר שב"ש וב"ה "מודים שאין ממזר וכו'", שהרי יש מחלוקת ביניהם, ולמסקנה, הסכמתם היא רק להוציא מדעת ר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין.

ה 16 - חזרה לבירור השאלה אם ב"ש עשו כדברי עצמם, או שרק הביעו דעתם. מביאים ראיות שנדחו, ולבסוף הובאו ראיות שאכן עשו ב"ש כדבריהם.

דף טז/א

ו' 3 - כיון שהוזכר כי "בימי ר' דוסא בן הרכינס התירו צרת הבת", מובא תיאור העניין בו נפגשו חכמי ישראל עם ר' דוסא והתברר שלא הוא התיר אלא אחיו מתלמידי ב"ש. ואילו ר' דוסא עצמו אוסר, וכן העיד בשם הנביא חגי.

דף יט/ב

ב' 16 - בירור משמעות הביטוי בברייתא: "עמד השני לעשות בה מאמר ולא הספיק". ומוסבר שעמד לעשות המאמר מרצונה ולא הספיק, ועשה זאת בעל כורחה. ובכך הברייתא שלא כרבי, ומסבירים את מהות המחלוקת הזו.

ג' 32 - בירור עוד פרטי דינים בברייתא - במה המחלוקת בין ר"ש וחכמים.

דף כ/א

משנה - כללים בהלכות ייבום, לגבי נשים האסורות על היבם "משום ערוה", או "משום מצווה" או "משום קדושה". והגדרת המושגים האלה.

גמרא - בירור דברי המשנה: 1. "כלל אמרו" - מה בא הכלל למעט (שתי דעות). 2. "אחותה שהיא יבימתה" - בירור שהכוונה לאחותה של האסורה עליו משום ערוה. 3. מה המקור והטעם למושגים: "איסור-מצווה" ו"איסור-קדושה" - שתי דעות.

ב' 41 - דין המשנה על "אלמנה לכהן גדול" מעוררת השאלה: מדוע גם אלמנה מן האירוסין לא תתייבם, הרי יש כאן רק לאו, ותבוא מצוות עשה של הייבום ותדחה את הלאו? משייבים לפי רב ונדחה, רבא משייב מספר תשובות שנדחה, ולמסקנה הוא מקבל התירוץ שזו גזירה, וכן ראה מברייתא.

דף כ/ב

ג' 43 - בירור מהות המחלוקת בין ר' יוחנן לר"א בכהן-גדול שבא על האלמנה, אם פוטרת צרתה או לא. למסקנה, המחלוקת באלמנה מן האירוסין. ומקשים על ר' יוחנן שאמר שאינה פוטרת צרתה.

דף כא/א

ד' 10 - בירור מהם הסימוכין לאיסור "שניות לעריות". על כך מספר הצעות, חלקן נדחו.

ה' 28 - ברייתא ובה רשימה של "שניות לעריות". בחלקם עם בירור להסבר.

ו' 37 - בשם רב וזעירי - ארבעת הנשים שיש להן הפסק (שאינן האיסור נמשך לדורות אחריהן). ודיון ב"כלתו", שהרי אסורה מהתורה, ומסבירים שהכוונה ל"כלת בתו". והסברו של ר' חסדא, ודוגמאות.

דף כא/ב

ז' 16 - דיון בשאלה על דין של אשת אחי האם מן האם: בירור צדדי השאלה ואם יש ב"שניות" עניין

ז' 39 - כיון שהביא ר' דוסא מדברי חגי הנביא עוסקים בהם. הסבר לעניין דין שביעית בעמון ומואב, שמפרישים שם מעשר עני. ודיון נרחב בעניין קבלת הגרים מהקרדויין והתרמודים, תוך השוואה למקורות אחרים, במיוחד לבירור דעת ר' יוחנן. וכן הובאו דרשות פסוקים על החורבן.

דף טז/ב

ח' 24 - דיון בדעת רב אסי ש"נכרי שקידש בזמן הזה - חוששין לקידושיו שמא מעשרת השבטים הוא". מקשים על כן ומתרצים. למסקנה מובאים דברי שמואל שכל הספיקות שנזכרו הוגדרו ע"י חכמים לגויים גמורים. ואגב, דברים בענייני פסולי יוחסין במקומות מסויימים בכבל.

פרק ב' "כיצד"

דף יז/א

משנה - תיאור שני מקרים של יבמות שנפלו ל"אח שלא היה בעולמו", ודיניהם.

גמרא ישוב גירסאות המשנה: "הראשונה יוצאה" או "השניה יוצאה" ששתיהן מכוונות לאותה אשה, והסבר.

דף יז/ב

ב' 5 - בירור מניין ש"אשת אחיו שלא היה בעולמו אינה מתייבמת". וכן בירור ודיון מניין שמדובר רק באחיו מן האב - שני מקורות, והסבר מדוע צריכים לשניהם.

ג' 34 - מחלוקת אם ליבמה יש "זיקה" של קרבה לאחי בעלה שנפטר או אין זיקה. דעת רב הונא שאין זיקה ור' יהודה - יש זיקה. דנים בנושא ונמצא שזו גם מחלוקת רב ושמואל.

דף יח/ב

משנה - הלכה באשת אח שלא היה בעולמו במקרה שהאח השני ייבם את אשת האח הראשון שמת, ואח"כ נולד אח שלישי ונפטר השני - שני הנשים יוצאות - הראשונה משום שלא היה בעולמו, והשנייה משום צרתה - ובמקרה שהשני עשה רק "מאמר" - מחלוקת תנא-קמא ור"ש.

גמרא - תחילה מבררים כי ר"ש חולק בעצם גם על המשנה הראשונה (הקודמת). ואחר דנים בשיטתו של ר"ש לבירור במה הוא חולק ובמה הוא מסכים.

משנה - הלכה שיבמה אשר נפלה לפני שני אחים או יותר, המצווה תחילה בגדול. ואם קדם הקטן - זכה.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין מהפסוק לדין שהמצווה בגדול. וכך מה למדים משאר חלקי הפסוק: "והיה הבכור אשר תלד וכו'".

ב' 28 - דיון על אופן הלימוד של הברייתא מהמלה "והיה הבכור", שמא ניתן לדייק שרק הבכור יכול לייבם אבל אחר - לא. ועוד דיוקים, אשר יש בהם סתירה לדיני ייבום. ומיישבים את הפסוק עפ"י ההלכה.

דף כד/ב

משנה - דין החשוד על השפחה, או הנוכריה, שאסור לו לשאת אותה אחרי שהשתחררה או נתגיירה, ואם נשא - לא יוציא. אך החשוד על אשת איש ונתגרשה, לא ישא, ואם נשא - יוציא.

גמרא - דיון בדין הגיורת במשנה - שמשמע שהיא גיורת למרות שנתגיירה לשם נישואין עם החשוד עליה. וזה סותר מקור אחר בו נאמר שאין גרים כאלה גרים. ומתמצים שהלכה כדעת האומר שכן גרים. ומסבירים מדוע בכל זאת לא ישא - משום לזות שפתיים.

ב' 24 - דיון בדעת רב המעמיד את המשנה ב"הנטען על אשת-איש", שהיה זה בעדים. מקשים עליו ממקורות אחרים ומתרחן עפ"י דיוק מדברי המשנה "הוציא" - היינו ב"ד עפ"י עדים. וכן שהמקורות האחרים כדעת רבי האוסר גם "בקול כלשהו". ולמסקנה, הלכה כרב בקול שנפסק, וכרבי בשלא נפסק.

דף כה/א

ג' 16 - בירור מה הדין במוציא אשתו משום שם רע, שנאמר במשנה "לא יחזיר" - מה הדין אם החזיר. השיב רבה ב"ר נחמן שאם החזיר יוציא. וראיתו ממשנתנו. אך דוחים זאת בגלל ההבדל בין המקרים, כאן הבעל ובמשנתנו הבעל.

משנה - הלכה שהמביא גט ממדינת הים ואמר "בפני נכתב וכו'", או העיד שמת או הרגו וכו' - לא ישא את אשתו. אבל תנשא לאחר ור"י אמר שבאמר: "הרגתיו", לא תנשא כלל - כי זו עדות של רשע.

גמרא - בירור מה ההבדל בין המביא מא"י, שמותר לו לשאת את האשה כי לא עליו סומכים, הרי גם המעיד ש"מת" לא עליו סומכים, והמשנה אמרה

של גזירה לגזירה, הבאת ראיות ודיון בהן, כגון הכלל הנאמר ב"מערבא" והסברו.

ח' 45 - דיון ועיון בשאלה לרב פפי על דין אשת אחי אבי האב. הסבר צדדי השאלה, וראיות מברייתא ומעדותו של רב הלל על רשימה שראה ובה שש עשרה נשים אסורות, ודנים בהן, וכן רשימת השניות של תנא דבי ר' חייא ודיון בהן.

דף כב/א

ט 24 - בירור שאין "שניות לעריות" אצל גרים. והסבר מדוע אסרו עריות לגרים ולא אסרו כן בעדות של גרים קרובים.

משנה הלכה: מיהו אח, הזוקק את אשת אחיו לייבום, ומי לא. מיהו בן - הפוטר את אשת אביו מן הייבום, ומי לא.

גמרא - ביאורים לביטויים במשנה: "...מכל מקום" - לרבות ממזר, "ואחיו הוא לכל דבר" ועוד, ומה חידוש יש בכל דבר.

ב' 24 - דיון על המחלוקת בברייתא, על הבא על אחותו שהיא גם בת אשת אביו, שחכמים מחייבים אותו בשתיים, ור' יוסי ב"ר יהודה רק משום אחותו. לביורר יסוד המחלוקת ביניהם על הכתובים ועל ההשלכות שיש למחלוקת זו בעניינים נוספים.

דף כג/ב

משנה - הלכה כיצד לנהוג במקרים שונים של ספיקות, כגון מי שנשא שתי אחיות ואינו יודע איזה. ומה אם נפטר ולו אח אחד, או שניים וכדו' - מי חולץ ומי מייבם כדי לצאת מהספיקות.

גמרא - נסיון להסיק מהמשנה שקידושין שאין מסורין לביאה שמם קידושין, אך דוחים זאת, ומציינים את החידושים שבמשנה לחלקיה, שהוא בדבר סדר הייבום והחליצה במקרים השונים.

ב' 30 - בירור ההבדל בדין, בין המקרה האחרון של משנתנו לבין הדין "בארבעה אחים אשר שניים מהם היו נשואים לשתי אחיות וכו'", שלכאורה המקרים שווים. ומתמצים בהבחנה בין המקרים.

דף כד/א

ג' 4 - בדבר הסיפא של המשנה: "קדמו ונסו - אין מוציאין" מחדש שילדו, שדין זה קיים גם במקרה שהיו השניים כהנים. והטעם הוא שאיסור חלוצה לכהן הוא מדרבנן, ובספק חליצה לא גזרו.

ג' 15 - בירור מדוע התירו במשנה "וכולן מותרות לבניהם או לאחיהם" ואילו במקור אחר נאמר בנטען מן האשה: "אסור באמה ובכתה וכו'". ומתרצים בהסברת ההבדלים בין המקרים, בטבע הנשים או בטבע הגברים.

פרק ג' "ארבעה אחין"

משנה - הלכות ייבום וחליצה, במקרה של ארבעה אחים ששנים מהם נשאו שתי אחיות ונפטרו, כך שכל אחת מהן לגבי האחים החיים היא "זקוקת-יבמתו". ולכן חולצות ולא מתייבמות. ופירוט הדינים במקרים אפשריים אחרים.

גמרא - נסיון לדייק מן המשנה, שהיא כדעת האומר "יש זיקה", אך דוחים זאת ומסבירים את הדין במשנה מטעם "אסור לבטל מצוות יבמין". וכן מסבירים מדוע מדובר בארבעה אחים ולא בשלושה או בחמשה.

דף כו/ב

ב' 1 - דיון בדעת רב במקרה ששלש אחיות יבמות נפלו לפני שני אחים - כיצד ינהגו. ואגב, בירור שיטתו של רב ש"אין זיקה", והצעתו בנויה לדעת הסבור "יש זיקה". ומביאים גם דעת שמואל במקרה זה, בשני אופנים, ונימוקיו.

דף כז/א

ג' 8 - כיון שנזכרו דברי שמואל: "חלץ לאחיות, לא נפטרו צרות" - מובאים דבריו במלואם, עם שאר פרטים ומקרים, ודנים בהם לבירור שיטתו של שמואל וטעמי ההלכות.

ד' 42 - בירור המקרה של שתי יבמות ויבם אחד, שנתן לאחת מהן גט ולשנייה "עשה מאמר", איזו מהן עדיפה לחלוץ לה תחילה. רב אשי מביא ראייה מבריייתא ששתיהן שוות.

דף כז/ב

ה' 8 - דיון במקרה של שתי אחיות שנפלו בזו אחר זו לפני יבם אחד. ואחת מהן מתה: אם השנייה מתה - מותר היבם בראשונה ואם ראשונה מתה, מחלוקת: רב אומר שמותר בשנייה ור' יוחנן אסור בשנייה. והסבר טעמיהם. כן קושיא מדין "ארבעה אחים ושניים נשואים שתי אחיות - תשובת ר' יוחנן ודיון בתשובתו המיוחדת.

דף כח/א

ו' 16 - בירור במקרה של המשנה: על שתי אחיות

שלא ישא אותה. משיבים שבגט יש כתב ובעדות מיתה אין כתב.

ב' 38 - דיון בדברי המשנה על "הרגתיו" שיכולה להינשא לאחר, והרי הוא עד רשע. ומתרצים שאכן האוסרים הם כדעת ר"י במשנה. ויש שמקילים כאן כי בעדות אשה הקלו.

דף כה/ב

ג' 10 - בירור בדעת ר"י במשנה, המבדיל בין "הרגתיו" לבין "הרגנוהו" - מדוע יש הבדל ביניהם בדין? ועוד מראים סתירה מדעת עצמו במקום אחר. ומתרצים שמדובר באומר: "אני הייתי עם הורגו", ולא שבעצמו הרג.

משנה - הלכה: חכם שאסר אשה על בעלה בגלל נדר, הוא החכם אינו רשאי לשאת אותה, בגלל החשד. אבל אם מיאנה או חלצה בפניו - יכול לשאת אותה, כי היה זה בפני בי"ד.

גמרא - דיון מהמשנה שהתרת נדרים ביחיד, מקשים על כן ממקור אחר, ומתרצים כדעת ר' יוחנן שמדובר ביחיד מומחה.

ב' 31 - בירור כי הנאמר במשנה "מפני שהוא בי"ד", לא בא לומר שבפני שניים אסורה להם, אלא לומר שמיאון וחליצה בפני שלושה דווקא, ולא כמי שמתיר בפני שנים.

ג' 36 - דיון בשאלה על החכם שאסר את האשה, שאמרה המשנה שאסור לו לשאת אותה - מה הדין אם נשא? מחלוקת: רב כהנא אומר שצריך להוציא, ורב אשי אומר לא יוציא, ומוכיח רב אשי דעתו מהמשנה "הנטען על השפחה וכו'".

דף כו/א

משנה - הלכה, אלו שנאמר במשניות הקודמות שאסור להם לשאת את הנשים, כגון חכם שאסר אשה לבעלה בנדר וכדו' - יהיו מותרים לשאת אותן בתנאים מסויימים, וכן מותרות נשים אלו לבנים או לאחים של המתירים.

גמרא - דיון בהלכה "ומתו, מותרות" - משמע שאם נתגרשו אסורות, וזה בניגוד למקור אחר. ומתרצים בהבחנה בין צורות הגירושים ע"י קטטה.

ב' 11 - בירור אם ניתן ללמוד מהמשנה "וכולן שנשאו לאחרים וכו'", שאם נתגרשה פעמיים או מתו שני בעליה, מותרת לשלישי - ושלא כדעת רבי, שחזקה לקטלנית אחרי פעמיים. ודוחים מסקנה זו - שמדובר בגירושין אחרי מיתה או הפך.

דף כט/ב

ג' 18 - דיון בשאלת רבה: "מאמר", לדעת ב"ש, עושה נישואין או אירוסין? לאחר הסבר לאיזו עניין הכוונה, מביאים ראיה מדין שומרת יבם, ומחלוקת חכמים אם היבם יכול להפר נדריה. אך הראיה נדחתה.

דף ל/א

משנה - ההלכה בשני מקרים אפשריים אצל שלושה אחים, ששניים נשאו אחיות ואחד נוכרית, ומת אחד מבעלי האחיות ונפלה אשתו ליבום אצל בעל הנוכרית, ואח"כ זה עצמו נפטר וכו'.

גמרא - מדייקים מלשון המשנה שבמקרה שגם "מאמר" לא נעשה, רשאי הנושא את האחיות השנייה אף לייבם את הנוכרית. ומכאן מסיק רב נחמן שלדעת המשנה "אין זיקה" ואפילו באח אחד.

משנה - מקרה בדומה למשנה הקודמת והלכה עפ"י אותם עקרונות.

גמרא - הסבר מדוע נאמרה משנה זו, שהרי עקרונותיה אמורים קודם.

משנה - הדין במקרה מיוחד של שלושה אחים אשר שניים נשואים אחיות וכו'.

גמרא - דיון בכלל של רב: "כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה - יבמה, וכו'" - שהרי עקרון כלל זה נמצא כבר במשנה שלנו ובמשנה נוספת, ומתמצים.

משנה - שלושה אחים שנים נשואים אחיות ואחד נשוי נוכרית. גירש הנשוי אחת האחיות ואח"כ נפטר הנשוי נוכרית, והיא נישאה לאלמן. וכיון שזה נפטר הנוכרית מותרת לאח הנותר.

גמרא - דיון בדברי רב אשי המדייק מהמשנה ש"יש זיקה" גם בשני אחים. כיון שזה סותר את מסקנת רב נחמן ממשנה אחרת ש"אין זיקה" אפילו באח אחד. ומתוך רב אשי שמסקנת ר"נ אינה הכרחית, ומתמצים גם את ר"נ.

דף ל/ב

משנה - הלכה, אם חמש עשרה הנשים המוזכרות במשנה ראשונה, היו ספק גרושות או ספק מקודשות - צורותיהן חולצות ולא מתיבמות, ודוגמאות לספקות כאלה.

גמרא - דיון נרחב על הסיבות לכך שהדוגמא במשנה לספק קידושין שונה מזו של ספק גירושין -

שנפלו לפני שני אחים ואחת מהן היתה ערוה על אחד מהם, מדוע לא יחול הכלל: "יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה וכו'". ומשיבים.

ז' 24 - דיון על דעת ר"א במשנה בדבר המחלוקת ב"ש וב"ה. מובאת תוספתא אשר בה אבא שאול מעמיד את מחלוקתם בהפך (שב"ה מקילים) ואילו ר"ש אומר סתם "יקיימו", ולא ברור כדעת מי הוא, ומיישבים שלדעתו כלל אין מחלוקת ביניהם, וזו בעצם שיטה שלישית.

ח' 25 - דיון דל דין המשנה: "היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה וכו'", שהרי כבר נאמר דין זה קודם, ועושים "צריכותא", כן מסבירים את הצורך בשלושה דינים נוספים במשנה, שלכאורה כבר נאמרו.

דף כח/ב

ט 14 - בירור דעת ר' חייא האומר שההלכה במשנתנו: "האסורה לזה מותרת לזה וכו'" יכולה לחול על הנשים האסורות הנזכרות במשנה הראשונה של המסכת. שלושה חכמים מסבירים על אלו מן הנשים כוונת ר' חייא: רב יהודה, אביי ורב ספרא.

משנה - דיני יבם שנפלו לו, משני אחים שנפטרו, שתי הנשים שיש קרבה ביניהן. חכ' סוברים שיחלוץ ולא ייבם, ור"ש פוטרן לגמרי. וכן מה הדין במקרה שאחת מהן אסורה על היבם משום איסור ערוה, משום מצווה או איסור קדושה.

גמרא - הסימוכין לדעת ר"ש במשנה. ובירור ששתי ההלכות האחרות במשנה, אשר נשנו כבר קודם, הובאו כאן לומר את שיטת ר"ש עליהם.

דף כט/א

משנה - יבם פנוי שנפלה לו יבמה ועשה בה "מאמר", ואח"כ נפלה גם אחותה כיבמה, מחלוקת: ב"ש אומרים הראשונה תשאר עמו והשנייה תצא, וב"ה אומרים את הראשונה מוציא בגט וחליצה, והשנייה בחליצה. ו"אוי לו משתיהן".

גמרא - מבררים שהנאמר "אוי לו וכו'" בא למעט שלא כדעת ר' יהושע (דף ק"ט) בכגון זה (שהראשונה היתה קטנה), אלא כדעת החולקים עליו. או ר"ג או ר"א.

ב' 15 - מדיוק בדברי ב"ש במשנה ניתן ללמוד ש"מאמר" עושה קניין גמור. על כך בא ר' אלעזר ואומר שאין זה כך, אלא קניין חלקי. דברי ר"א באים בשתי נוסחאות.

גמרא - בירור, שההחלפה האמורה במשנה, אינה במזיד. וכן כי לדעת ר' חייא יש כאן 16 חטאות.

דף לד/א

ב' 1 - בירור כדעת מי המשנה, שדיניה מבוססים על איסור כולל ומוסיף ובת-אחת וכו'. משיבים שהיא כר"מ, ובודקים אם גם לפי ר' יהושע או ר"א במחלוקתם על הטועה בדבר מצווה.

ג' 26 - דיון על דברי המשנה: "מפרישין אותו וכו'", שהרי אין אשה מתעברת מביאה ראשונה. ובירור הנושא ממקורות שונים. ובכלל זה עניינים הקשורים לכך, כגון דין הכלה ועוד.

דף לד/ב

ד' 35 - דיון בדברי שמואל על קטנה בת ישראל שצריכה להמתין, שזה לא כמשנתנו, ועוד.

דף לה/א

ה' 32 - בירור על איזו מציאות נאמר במשנה: "אם היו כוהנות". למסקנה מדובר בנשים בנות כהנים שנישאו לישראלים, שאם יחזרו לבית אביהם יהיו פסולות מלאכול בתרומה.

פרק ד' "החולץ"

משנה - ההלכות: במקרים שחלץ ליבמתו ונמצאה מעוברת והוולד של קיימא, או אם היה נפל, או הכונס את יבמתו ונמצאה מעוברת וכו'.

גמרא - דיון נרחב במחלוקת ר' יוחנן ור"ל, אם חליצת מעוברת שמה חליצה ומה ביאת מעוברת שמה ביאה. ראיות לכאן ולכאן ובכללם גם ממשנתנו, לבסוף נפסק כר"ל שאין שמה חליצה ואין שמה ביאה. ומביא רבא עוד שתי מחלוקות שהלכה בהן כר"ל ולא כר' יוחנן.

דף לו/ב

ב' 13 - דיון על דברי המשנה: "אין הוולד של קיימא - יקיים" שכן ר"א בברייתא אומר שיוציא. רבא מנסה לומר שגם דעת ר"מ כר"א, לפי דברו בעניין בנושא מעוברת חברו, אך אביי דוחה השוואה זו.

ג' 29 - דיון על פי' רשב"ג שוולד אשר חי שלושים יום אינו נפל, ומשמע שבתוך שלושים - ספק נפל. וכן מה הדין במי שנשא יבמה בתוך ל' יום, על כן שתי מסורות בשם רבא שאם נישאה לכהן, פעם הוא

נסיונות שונים לתירוץ נדחו, פרט לתירוץ של רבא בסוף.

דף לא/ב

ב' 10 - כיון שנזכר שטר הקידושין שלא נכתב בו תאריך, מבררים מדוע, וכן מדוע בשטר גירושין כן כותבים תאריך.

משנה - "זיקת ב' יבמין" - דוגמא לכך, הסימוכין בפסוק, וההלכה - במחלוקת חכמים ור"ש.

גמרא - בירור ש"זיקת ב' יבמין" אינה מן התורה, אלא מדרבנן, ומסבירים מדוע גזרו זאת רבנן.

דף לב/א

ב' 4 - בירור מה הדין אם האח שעשה "מאמר" לאשת הראשון שנפטר, נתן גט למאמרו. שתי תשובות שונות בשם רבא.

משנה - הלכה, שני אחים נשואים לאחיות, נפטר אחד ואח"כ נפטרה אשת השני - אשת הראשון אסורה על השני עולמית כיון שהיתה אסורה עליו זמן כלשהו.

גמרא - הסבר מדוע הובאה משנה זו כאן, שהרי העיקרון שבה כבר נאמר במשניות הקודמות.

ב' 18 - דיון במקרה שהאח השני נשא את אשת אחיו שהיא גם אחות אשתו, האם חייב על עבירה אחת, או על שתי עבירות. על כך מחלוקת ר' אסי ור"ש, שהיא בעצם המחלוקת על השאלה אם איסור חל על איסור, והסבר דעותיהם.

דף לב/ב

ג' 11 - דיון במחלוקת בין רבי חייא לבין בר קפרא, על זר ששימש בכיהמ"ק בשבת וכדומה, שר' חייא אומר שחייב שתיים, ובר קפרא - אחת, ושניהם אומרים שקבלו דבריהם מרבי. דיון בצדדי המחלוקת, אם איסור חל על איסור, לפי מחלוקת ר' יוסי ור"ש.

דף לג/ב

ד' 16 - בירור דעת ר' חייא, שחייב שתיים בזר ששימש בבית-המקדש בשבת, על אילו שתי עבירות? - שתי תשובות.

משנה - הדין בשניים שנשאו נשים, ובחופה הוחלפו הנשים ביניהן. האפשרויות השונות של עבירות, וכיצד עליהם לנהוג.

דף לט/ב

ב' 22 - הלכות, על קדימות הייבום לחליצה, וכי השתנה הדבר אחר שאין מכוונים לשם מצווה. דברי רב שאין כופים, וכיצד כתב רב יהודה בגט של חליצה. וכן שיש להכיר את היבם בעדים כלשהם.

ג' 41 - דיון בדעות אם מצוות ייבום קודמת או חליצה קודמת.

דף מ/א

משנה - דין נכסיו של האח שנפטר, אם חלצו ליבמתו או אם יבמו, אם יש לו אב או לא.

גמרא - הסבר להלכה: "החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד האחים", מה החידוש?

ב' 38 - הסבר הטעמים להלכות במשנה: "אם יש אב", ו"הכונס את יבמתו".

ג' 40 - בירור טעמו של ר"י במשנה, ואף כי היו חכמים שפסקו כמוהו, למסקנה הלכה כחכמים שהיבם מקבל כל נכסיו אחיו שנפטר, גם אם האב שלהם חי.

משנה - הלכה שהחלוצה דינה כגרושה, שהיא והחולץ אסורים בקרובי זה לזה, אולם אחי החולץ מותרים בקרובי החלוצה. הלכה נוספת: שהחולץ מותר בקרובת צרת חלוצתו, אך אסור בצרת קרובת חלוצתו.

דף מ/ב

גמרא בירור אם יש דין "איסור שניות" בחלוצה. הסבר השאלה והבאת ראיות ממקורות שונים, ובכללם דיוק ממשנתנו. ולמסקנה - יש "איסור שניות" כמו לגרושה ממש.

ב' 42 - דיון, בדין האחרון במשנה: "מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו וכו'" והסבר ההבדל בדין בין שני המקרים.

דף מא/א

משנה - מקרים מיוחדים בדיני ייבום וחליצה, וכיצד יש לנהוג בהם.

גמרא - בירור מדוע שני הדינים הראשונים של המשנה מחוברים ע"י המלה "וכן" - שתי תשובות.

ב' 15 - בדין "שומרת יבם" במשנה, פוסק שמואל כריב"ב. ודנים במקרה שמתה ארוסתו של האח שהיא אחות יבמתו - האם מותר ביבמתו. מחלוקת: רב ור' חנינה - מתירים, שמואל ורב אסי - אוסרים.

מיקל ופעם מחמיר. כן מבררים דינו של הנושא בתוך שלושים וברח.

דף לז/א

ד' 14 - דיון על דברי המשנה: "ספק בן תשע לראשון וכו'", מדוע לא יחמירו בכך, כיון שרוב הנשים יולדות לתשעה. ומתרצים שמדבר במקרה מיוחד.

ה' 29 - הסברים של אב"י ורבא למחלוקת חכ' ורבא"י בברייתא, בדבר מעמדו של הבן השני הנולד ליבמה שנישאה ליבם כשהיא מעוברת (אם הבן השני ממזר או ספק ממזר). ומבררים כי אב"י פוסק כשמואל (במחלוקתו עם רב, אם ההלכה כר' אלעזר או כהלל בעניין ספק-ממזר), ורבא פסק כרב.

דף לז/ב

ו' 25 - בירור דין הירושה של נכסיו של האח שנפטר, בין היבם לבין הבן, שהוא ספק בן תשעה חדשים לראשון או ספק שבעה לשני. לצורך הבירור מובאים דיונים במקורות אחרים על מקרים דומים של ספיקות בירושה.

דף לח/א

משנה - הלכות בשומרת יבם שקבלה נכסים: (1) שזכותה בהם מלאה. (2) אם מתה - למי הנכסים וכתובתה (מחלוקת ב"ש וב"ה). (3) אם היבם כנס אותה - דינה כנשואה.

גמרא - בירור מדוע בדין הראשון של המשנה אין מחלוקת ואילו בשני חולקים ב"ש וב"ה. מובאות ארבעה דעות לתירוץ, ודנים בכל אחת מהן: דעת עולא, דעת רבה, דעת אב"י ודעת רבא.

דף לט/א

ב' 23 - בירור פרטים לגבי הדין השלישי במשנה: "כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר - מה החידוש? וכן בירור המקור לדין שתהיה הכתובה מנכסי הבעל הראשון, ואם אין לו - אז מהשני, ומדוע.

משנה - הלכה שמצוות הייבום על גדול האחים, ואם הוא אינו רוצה פונים לאחים האחרים, ואם גם הם לא רוצים כופים את הגדול או ליבם או לחלוץ.

גמרא - דיון במחלוקת ר' יוחנן וריב"ל. זו מובאת בשתי גירסאות: "ביאת קטן וחליצת גדול" - מה עדיף, או "חליצת קטן וחליצת גדול" - האם חליצת גדול עדיפה, או שניהם שווים. בדיון מביאים ראייה גם ממשנתנו.

כך. ולהלכה: יש להמתין שלושה, חוץ מיום הפטירה ויום האירוסין.

י' 41 - דיון בדעת ר' יוסי במשנה: "חוץ מן האלמנה וכו'", מקשים עליו ונושאים ונותנים על כך עפ"י מקורות שונים, ומיישבים לפי שיטתו.

דף מג/ב

משנה - שלש הלכות בדיני ייבום וחליצה, כאשר יש מספר יבמות יחד: 1. אחים שנפטרו והשאירו יבמות יכול האח הגדול מהנותרים ליבם את כולן. 2. הנפטר והשאיר שתי נשים, ייבום או חליצה של אחת מהן פוטרת את צרתה. 3. אם בין היבמות היתה אחת כשרה לכהונה ואחת פסולה, אם חולץ - יחלוץ לפסולה, ואם מייבם - ייבם הכשרה.

דף מד/א

גמרא - לאחר תיקון לשון המשנה ל"ארבעה מאחין" בא דיון בשאלה כיצד רשאי הוא לייבם את כולן, הרי יש סתירה לכך מהברייתא, ומתמצים. וכן מסבירים מדוע נקטה המשנה במספר ארבעה אחין.

ב' 13 - דיון בהלכה השנייה במשנה, לבירור מדוע נקבעה ההלכה כך ולא באפשרויות אחרות הקיימות.

ג' 32 - בדבר הלכה השלישית מוסבר מדוע לא יחלוץ לכשרה, והיא על פי הכלל, שרבי רצה להביא כאן: "לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם", כי אם יחלוץ לכשרה תפסל לכהונה.

משנה - נשים האסורות, שהנושא אותן הוולד מהן ממזר, לפי ר"ע או לפי רבנן.

גמרא - דיון בדעת ר"ע במשנה שהנושא קרובת חלוצתו הוולד ממזר, שהרי לפי ר"ל אסורה רק מדרבנן. לאחר מו"מ בנסיון לתרץ ע"י שינוי נוסח המשנה, חוזרים לקבוע כי אכן זו דעת ר"ע וקרובה זו אסורה עליו לדעת ר"ע כמו חלוצתו.

ב' 50 - בירור כוונת דברי רב יוסף בשם ר"ש ב"ר: "הכל מודים במחזיר גרושתו שהוולד פגם לכהונה". ההסברים נתקלו בקושיות, ולכן מובא נוסח אחר של הדברים: "הכל מודים בבא על חייבי כריתות וכו'", ובזה מתפרשים הדברים פשוט.

דף מד/ב

ג' 33 - דיון נרחב בדברים שנאמרו בשם ר' יוחנן: "הכל מודים בעבד ונוכרי הבא על בת-ישראל, שהוולד ממזר", לאחר נסיונות להסביר את הדברים, וקושיות עליהם, המסקנה שאין הוולד מאלה ממזר.

משנה - דין שיבמה לא תתייבם ולא תחלוץ עד אחר שלושה חדשים - ימי הבחנה. וכן עוד רשימת נשים שחל עליהן דין זה. ודעת החולקים בכמה מהם.

דף מא/ב

גמרא - בירור מדוע החולצת צריכה להמתין ג' חדשים, מה החשש? שלש תשובות, שתיים הראשונות נדחו.

ב' 18 - קושיא על דין החלוצה מדין "הספיקות חולצות וכו'" שהכוונה מיד. ומתמצים בהבחנה בין המקרים.

ג' 28 - ברייתא על דיני מזונות היבמה בשלושת החדשים ואחריהם. ובירור ממי תקבל מזונות אחרי שלושת החדשים אם נפלה לפני יבם קטן. ולמסקנה - אין לה מזונות מאף אחד.

ד' 35 - דיון בברייתא על דין מקרה שחלצו לה בתוך שלושה חדשים, שצריכה להמתין על סוף השלושה מיום המיתה. מקשים על כך מדין גט שרב פוסק מיום הנתינה, ומתמצים.

דף מב/א

ה' 6 - הטעמים להמתנה אצל שאר נשים, ובכללם אצל גר וגיורת. ובירור כיצד מתיישבים הדברים עם הכלל: "בכולן אני קורא בהן וכו' וכאן משום תקנת הוולד".

ו' 21 - דיון בקביעות ההמתנה לשלושה חדשים, מוצעים זמנים אחרים להבחנה, או בדיקה לאשה. כ"כ מבררים מדוע לא ישא מעוברת חבירו הרי ההבחנה ברורה. ומשיבים על כל השאלות.

דף מב/ב

ז' 6 - בירור לשון המשנה - מה ההבדל בין "בתולות" לבין ארוסות. ומתמצים שהאחת פירוש למלה האחרת, וכן דיון בפסיקתו של ר' יוחנן כר' יוסי ואם חזר בו או לא.

ח' 37 - שיחתו של ר' אבהו עם משמשו בעניין פסיקת הלכה במקרים שונים. ודיון מיוחד במקרה של: מחלוקת במשנה, ו"סתמא" בברייתא. קושיא מן המשנה בעניין "מסרק של פשתן וכו'", ותירוצים.

דף מג/א

ט' 25 - דיון בעדותו של ר' חייא בר אבין, שהיו עורכים אירוסין בתוך שלושת החודשים. מקשים על

דף מה/א

ד' 48 - דיון בשאלה לרבה: מה דין חציו עבד וחציו בן-חורין שבא על בת ישראל. ומתוך בירור שאלה זו מבררים גם דין עבד שבא על אשת-איש. ולמסקנה: בין הבא על פנויה ובין הבא על אשת-איש - הוולד כשר. ובעניין חציו בן חורין אין לוולד תקנה כדין חציו בן חורין הבא על א"א.

דף מה/ב

ה' 40 - בירור דרך רכישת נוכרי לעבד, וכי אם טבל הנוכרי לשם בן חורין - משתחרר, והטעם. ועוד פרטים בנושא וסיפורי מקרים בעניין.

דף מו/א

ו' 29 - תיאור הדברים שראה ר' חייא בר אבא, במקום הנקרא "גבלא", וכיצד פסק להם ר' יוחנן לחומרא משום שלא היו בני תורה. והדברים: עניין גיור ללא טבילה, על סתם יינם, ובישולם נוכרים.

ז' 44 - ברייתא ובה דעות בדיני גיור המועיל, אם צריך גם טבילה וגם מילה, ומה הדין אם חסר אחד. ועוד שאלות הנדונות על פי השיטות השונות.

דף מו/ב

ח' 38 - ברייתא, על דינו של רבא על האומר "גר אני", אימתי מאמינים לו, ופרטים נוספים.

דף מז/א

ט 21 - ברייתא על דין גיור בפני בי"ד, ומה אם אמר שהתגייר בינו לבין עצמו - נאמנותו על עצמו ועל בניו. וכן אם דין "יכיר" חל עליו. ועוד ברייתות בנדון.

י' 40 - ברייתא, ועוד מקורות, בהם פירוט דיני תהליך הגיור, משעה שבא לפני בי"ד ועד המילה והטבילה.

דף מז/ב

י"א 47 - דיון אם עבד משוחרר דינו כגר לעניין קבלת מצוות. לראיה מובאת מחלוקת חכמים ורשב"א בעניין "פת-תואר", ר"פ מקשה על הראייה, ומביאים ראיה מברייתא ממנה מדייקים את דעת חכמים, שלא צריך לקבל עליו מצוות בזמן טבילת שחרור.

דף מח/א

י"ב 25 - ביאור פרטי הדברים בפסוק "וגלחה את ראשה וכו'" - דעות שונות.

דף מח/ב

י"ג 8 - ברייתא ובה מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע אם יש לקיים עבד שלא רצה למול. ודיון בדעת ר"ע שאמר שלא מקיימים, עפ"י מקורות אחרים.

י"ב 48 - ברייתא ובה דעות שונות בשאלה: "מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין וייסורין באין עליהם?".

דף מט/א

משנה — 1. הגדרת הממזר - דעות: ר"ע, שמעון התימני ור' יהושע. 2. נשים האסורות עליו ומותר באחות שלהן. דוגמאות.

גמרא - בירור הסימוכין לשלושת הדעות על מיהו ממזר. שכולם מסתמכין על הפסוק: "לא יקח איש את אשת אביו וכו'", הנסמך למצוות "לא יבוא ממזר".

ב' 29 - דברי אב"י שלדעת הכל הבא על הנדה והסוטה - אינו ממזר. וכן נאמר בברייתא, המוסיפה גם "שומרת יבם", והסבר מדוע אב"י לא הזכיר "שומרת יבם".

דף מט/ב

ג' 8 - השלמת עדותו של ר"ש בן עזאי על מה שמצא במגילת יוחסין. ודיון בשאר הדברים הנזכרים בה.

דף נ/א

ד' 10 - הערת רב יוסף על דברי המשנה: "אשתו שמתה, ויבמתו שמתה", שיותר באחותיהן, שדברים אלה שנה רבי במשנה ללא צורך, כיון שהם ידועים וברורים.

פרק ה' "רבן גמליאל"

משנה - דיני ייבום וחליצה - ארבעת הפעולות "ייבום ו"חליצה" (מדאורייתא) "מאמר" ו"גט" (מדרבנן). כיצד יש לנהוג לכתחילה, וכיצד אם היו צירופים שונים של הדברים, ומה אם היה זה ביבם אחד או יותר ליבמה אחת או יותר, על כך מחלוקת שר"ג אומר: אין גט אחר גט, ולא מאמר אחר מאמר, ובזה חולקים עליו חכמים. אבל אין מחלוקת שאין אחר בעילה ואחר חליצה כלום. ודוגמאות רבות לפירוט הדברים.

דף נ/ב

גמרא - הסבר שיטת חכמים במקרים השונים - ממה חששו ולכן גזרו.

דף נג/א

י"א 15 - הערות קצרות על מספר דוגמאות במשנה, אשר ניסו לדייק מהם הלכות או ראיות לדעות חכמים אחרים, ונידחו.

דף נג/ב

י"ב 12 - מדייקים מדברי המשנה: "בזמן שהיא בתחילה וכו'", שאין המשנה כדעת יוסי בן יוחנן איש ירושלים, שגם בחליצה ב"אמצע יש אחריה כלום", ומכאן שיש שלש שיטות: תנא-קמא, ר' נחמיה ור' יוסי בן יוחנן.

פרק ו' "הבא על יבמתו"

דף נג/ב

משנה - הלכה שביאה קונה ביבמה, בין בשוגג בין במזיד וכו'. ואפילו בהעראה בלבד. וכן לגבי ביאה בשאר עריות, ומכל מקום פוסלת לכהונה.

גמרא - הבהרה מדברי המשנה: "אפילו הוא שוגג וכו'", באו לחדש שגם אם שניהם לא התכוונו למצווה - הביאה קנתה.

ב' 41 - בירור, כיצד למעשה יכול להיות אונס, כפי שנזכר במשנה: או "שניהם אנוסים" כנזכר בדברי ר' חייא. - משיבים ומביאים ראיה מברייתות.

דף נד/א

ג' 20 - דיון בדברי רב יהודה, שנזכרו למעלה, שאמר "ישן לא קנה יבמתו". שהרי בברייתא נאמר שקונה. ומתריצים כי יש שני סוגי שינה.

ד' 34 - הסבר לדברי רבה על "נפל מהגג ונתקע וכו'", מדוע לא חייב ב"בושת", ומסקנה מכך לגבי "הטיח בכותל", או "הטיח בבהמה".

ה' 41 - בירור הסימוכין לנאמר במשנה: "אחד המערה", שהעראה נחשבת לביאה. למסקנה נתקבלה דעת ר' יונה שהוקשו כל העריות לנדה, ומה נדה בהעראה כך כולן.

דף נד/ב

ו' 9 - מאחר ולמדנו דין "העראה" לכל העריות מנידה, מבררים מדוע נאמרה "נידה" לגבי אשת-אח, ומשיבים.

ז' 21 - כשאלה הקודמת: מדוע נאמרה המלה "הערה" לגבי אחות אב ואחות אם, הרי דין זה כבר למדו מ"נידה". ומכאן בא דיון נרחב על שאלה זו,

ב' 35 - רבא מסביר את שיטת ר"ג, אך אביי מקשה עליו מברייתא, ומביא הסבר משלו לשיטת ר"ג ובמה חולק על רבנן.

דף נא/א

ג' 26 - ברייתא, המסבירה בדוגמאות את שיטת ר"ג, לעומת רבנן. הסבר זה יוצר קושיא לדעת שמואל, והוא מתרץ שר"ג בדעה ש"אין זיקה", ואילו הוא הולך לפי הסוברים ש"יש זיקה". תירוץ זה נדחה כי הוא קובע שלרבנן "יש זיקה". ולכן מתרץ רבה ב"ר הונא באופן שלדעת שניהם "אין זיקה".

דף נא/ב

ד' 13 - ר' יוחנן מסכם את הדעות של חמשת החכמים הסוברים כר"ג ש"מאמר" קונה קנין גמור, ומביא ראיות לכך. והם: ר"ג, ר"ש, ר"ש בן עזאי ור' נחמיה.

ה' 33 - בירור נוסח המשנה, שחסרה בו הדוגמא של "גט אחר גט", ומתרץ רב יהודה באופן ש"משלב" דברי הברייתא במשנה.

דף נב/א

ו' 5 - דיון בדוגמא שבמשנה: "עשה מאמר ובעל" - תחילה דוחים את הניסיון לראות בזה ראיה לשיטת רב הונא, ומסבירים מה החידוש בדוגמא זו. אחר כך דנים בדברי רב הונא - מקשים עליו ומתריצים, ואגב מובאת רשימת הדברים עליהם היה רב מלקה.

ז' 28 - בירור, עפ"י ברייתא, כיצד "עושה בה מאמר", וכיצד בשטר, ואמר אביי שהכוונה לשטר כתובה ליבמה, ומביאים את הנוסח.

ח' 38 - מספר שאלות מיוחדות בעניין "מאמר" ו"גט" וכו' בדבר תוקפם ואפשרות השימוש בהם במקרים שונים. חלק מהשאלות נשארו ב"תיקו".

דף נב/ב

ט 13 - דיון כדעת מי דברי המשנה: "חלץ ועשה מאמר". משיבים בשם רב שזו לפי ר"ע שחליצה אסורה בלאו, מקשים על זאת ומתריצים. רבי מסכם את הדעות של חכ' ר"ע ודעת עצמו.

י' 30 - מובאת ברייתא להסבר ההבדל בין רבנן לרבי, אך אביי מקשה על ההסבר ומסביר בדרכו. רבא דוחה את הסברו של אביי ומסביר בדרכו, וכן אחריו רב מרשיא, רב אשי ורבינא, כל אחד בדרכו.

דף נז/א

ב' 16 - כיון שזוכרה השאלה של ר' יוחנן מר' אושעיא בדבר זכות בת גרים, שנשאה "פצוע דכא" כהן, לאכול בתרומה, ור' אושעיא לא השיב. מבררים מה היו הספיקות בפני ר' אושעיא.

ג' 49 - מחלוקת רב ושמואל אם יש "חופה לפסולות", שרב סובר "שיש", ולכן בת כהן שפסולה לכהן ונכנסה עמו לחופה (אפילו שלא קידש אותה) פסלה בתרומה. מבררים שבבת פחות משלש אין מחלוקת ש"אין לה חופה". כ"כ מנסים להשוות מחלוקת זו לאחרות, וההשוואות נידחו.

דף נח/א

ד' 24 - דברי רב עמרם בשם רב ששת "שיש חופה לפסולות", ודיון בראיה לדבריו מתוך המשנה במס' סוטה, לבירור כיצד מדייקים מתוכה הלכה זו.

דף נח/ב

ה' 14 - דיון בדברי ר' יוחנן (שנמסרו בכבל בשתי מסורות) לבירור ראייתו על העושה "מאמר" ביבמתו (כשהוא כהן והיא בת כהן), שלפי מסורת אחת פוסלה מן התרומה (ונדחתה), ולפי מסורת שנייה: "אם נתן לה גט לא פסלה מן התרומה".

ו' 36 - דיון בשאלה לשמואל: כהן גדול שקידש הקטנה ובגרה תחתיו - האם הולכים לפי האירוסין ומותרת לו, או לפי הנישואין (שכבר היתה בוגרת) ואסורה לו, מביאים ראייה ממשנתנו וממקור אחר, ולא נמצאה הכרעה.

דף נט/א

משנה - נשים האסורות על הכה"ג ומחלוקת לעניין ה"בוגרת".

גמרא - הסבר מדוע נאמר במשנה "אלמנה מן האירוסין" מה החידוש, והמקור לדין זה.

ב' 23 - בירור מקור ומהות המחלוקת במשנה, עפ"י הברייתא. ובה גם מחלוקת על דין הבעולה שלא כדרכה. כמו כן דיון בדעת רב, שזו שנבעלה שלא כדרכה פסולה לכה"ג, לבירור באיזה מקרה מדובר.

דף נט/ב

ג' 13 - דברי רב שימי, וכן מן הברייתא, שאין בעילת בהמה, או מי שאינו איש, עושה אותה זונה, ולכן כשרה לכה"ג. וכן תיאור מעשה שהכשיר רבי, והמקור לכך.

ועל ההבדל בין אחות מן האב לאחות מן האם, במקרים השונים.

דף נה/א

ח 40 - כיון שלמדנו שהושוו כל העריות לחיוב כרת, מבררים מדוע נכתב "כרת" באיסור "אחותו", מאותו טעם מבררים גם לעניין דודתו, מדוע נאמר "ערירים ימותו".

ט 49 - בירור מניין שהעראה נחשבת ביאה גם בחייבי לאוין. וכן לגבי "חייבי לאוין בכהונה", וכן לגבי "חייבי עשה" ועוד, ומשיבים.

דף נה/ב

י' 5 - בירור, כיון שהושוו כל העריות, מדוע נאמר "שכבת-זרע" בשפחה חרופה, באשת-איש ובסוטה? ומשיבים מה החידוש בכל מקרה.

י"א 23 - בירור מהי "העראה" - מחלוקת: שמואל אומר זו "נשיקה", ולפי ר' יוחנן - הכנסת העטרה.

דף נו/א

י"ב 2 - בירור למה כוונת המשנה: "אחד הערה וכו' קנה". מחלוקת רב ושמואל: רב סובר שקנה היבם גם להאכילה בתרומה אם הוא כהן. מביאים ראייה לרב, ומתמצים לפי שמואל. אך מובאת גירסא אחרת של המחלוקת ובה שמואל נשאר ב"קשיא".

י"ג 39 - דיון בדעת ר' נתן בברייתא, במקרה של בת ישראל שנתארסה לכהן ולא הספיק לכונסה ונתחרש - אינה אוכלת בתרומה, אך אם נולד לה בן ממנו - אוכלת, ואם מת הבן ר' נתן אומר שממשיכה לאכול. ולסוף נשארו התירוצים לר' נתן ב"קשיא".

י"ד 51 - דברי רב ששת שאשת ישראל שנאנסה, אע"פ שמתרת לבעלה - פסולה לכהונה, וראייתו ממשנתנו: "וכן הבא על אחת וכו'", והסבר דברי המשנה לדעת רב ששת.

דף נו/ב

ט"ו 13 - דיון בדברי רבא: אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום זונה (ובגירסא שנייה: "משום טומאה"), לבירור הראיה שלו.

משנה - דין בת כהן הפסולה לכהן (כגון גרושה) אם נתארסה לכהן, מחלוקת: חכ' אומרים לא תאכל בתרומה, ור"א ור"ש אומרים שתאכל. אם נתאלמנה מן האירוסין - כשרה ומן הנישואין פסולה.

גמרא - ברייתא בה מבוררת מהות המחלוקת במשנתנו. וכן דיון אם מחלוקת זו תואמת את המחלוקת ב"פצוע דכא" כהן שקידש בת ישראל".

גמרא הסבר של ר' הונא מדוע אמרו חכמים את איסור האיילונית לכהן ולא כלל ישראל. וכן מסביר טעמו של ר"י ומקור דעתו שאיילונית בגדר "זונה".

דף סא/ב

ב' 7 - דיון בהבנת דברי ר"א בברייתא: "כהן לא ישא את הקטנה" - ניתנו מספר תשובות, ושתים הראשונות נידחו. תוך הדיון מובאת ברייתא ובה כל הדעות בהגדרת "זונה".

משנה - מצוות פריה ורביה, אלא אם כן יש לו בנים. מחלוקת ב"ש וב"ה במה מקיים המצווה: ב"ש - שני זכרים, וב"ה אחד ואחת.

גמרא - דיון בהבנת המשנה בעניין מי שיש לו בנים, האם משמע שרשאי להבטל גם מאשה. על כך שני מקורות שלכאורה סותרים ויישוב הסתירה.

ב' 54 - הסימוכין לדעות ב"ש וב"ה במשנה, לעניין יציאת ידי חובת פריה ורביה. וכן מובאת ברייתא המפרטת את שלושת הדברים שעשה משה מדעתו וה' הסכים עמו.

דף סב/א

ג' 25 - שתי ברייתות בשם ר' נתן, ובהן דעות השונות ממשנתנו בדבר המחלוקת ב"ש וב"ה. הסבר הדעות ומקור הסימוכין שלהם.

ד' 35 - דין נוכרי שהיו לו בנים בגויותו ונתגייר - האם קיים פריה ורביה. מחלוקת ר' יוחנן (כן) ור"ל (לא). דיון בסימוכין שלהם, וכן עושים צריכותא לכן שמחלוקת זו חוזרת גם בנושא "בכור לנחלה".

ה' 52 - היו לו בנים ומתו. מחלוקת: ר"ה אומר קיים פו"ר ור' יוחנן סובר שלא קיים. מקשים על ר"ה משני מקורות אחרים ודוחים דבריו.

דף סב/ב

ו' 4 - דיון בדברי הברייתא: "בני בנים הרי הם כבנים" לבירור המקור לכך ובאילו מקרים, כגון אם יש לו צאצאים רק מבן אחד.

ז' 20 - דיון בדברי המשנה שיכול אדם ליבטל מפריה-ורביה אם יש לו בנים, שאין זה כדעת ר' יהושע. ראייתו מהפסוק "בבוקר זרע את זרעך וכו'", פירוש אחר של ר"ע לפסוק, שהכוונה לעניין התלמידים, ואגב תיאור תלמידי ר"ע ומיתתם בין פסח לעצרת.

ח' 38 - דרשות על פסוקים על מעלות האשה וחסרונותיה של מי שאין לו אשה. על תשוקתה של

ד' 26 - ברייתא על דין כה"ג באנוסת עצמו ומפותת עצמו (או חברו) - לא ישא. ואם נשא, לדעת רב הונא חייב להוציא אותה בגט. מקשים עליו ונשאר ב"קשיא".

דף ס/א

ה' 7 - דיון במחלוקת חכ' וראב"י בברייתא על הוולד שבא מביאת כה"ג על אנוסת חברו ומפותת חברו, לקביעת הלכה כראב"י שהוולד "חלל". כן מובאים שתי שיטות להסבר טעם המחלוקת ונדחו.

ו' 30 - ברייתא ובה דעות שונות בעניין טומאת הכהן לאחותו - לאיזו מותר ולאיזו אסור. בירור המקור לדעות השונות, והוא בהסבר הפסוק: "ולאחותו הבתולה וגו'".

דף ס/ב

ז' 14 - ברייתא ובה מחלוקת רשב"י וחכ' אם מותר לכהן לשאת גיורת בת פחות משלש, שרשב"י מתיר - והסימוכין שלהם, ובירור, לדעת רבנן והברייתא "בראויה להיבעל" כיצד בדקו, ותיאור מקרים הקשורים לכך, ולסוף דיון בפסיקת ההלכה, ולמסקנה - שלא כרשב"י.

ח' 53 - ברייתא ובה מחלוקת רשב"י וחכ' אם קברי נוכרים מטמאים באהל, ודיון בסימוכין שלהם. וכן כי "במגע ומשא" לדעת הכל מטמאים.

דף סא/א

משנה - דין כהן הדיוט שאירס אלמנה ונתמנה לכהן-גדול, שיכנוס - כמעשה יהושע בן גמלא. אבל בשומרת יבם אף אם עשה בה "מאמר" - ונתמנה לכה"ג - לא יכנוס.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין לדין המשנה.

ב' 22 - תיאור כיצד היה מינוי ר' יהושע בן גמלא לכה"ג.

משנה - דין כהן-גדול שחולץ ולא מיבם.

גמרא - הסבר מדוע אסור בייבום גם מן האירוסין - גזירה לאסור ביאה ראשונה שהיא מצווה משום השנייה שאין בה מצווה.

משנה - דין כהן הדיוט באיילונית - חכ' מתירים אם יש לו כבר אשה וילדים, ור"י אוסר בכל מקרה, כי לדעתו היא בכלל "זונה", ומחלוקת חכמים עליו בהגדרת ה"זונה".

במקרה שכה"ג נשא אלמנה והכניסה לו עבדים, ומה הם "נכסי מלוג" ומה הם "צאן-ברזל", מי מהעבדים רשאי לאכול בתרומה, ועוד דוגמאות.

גמרא - דיון בשאלה מדוע נאמר במשנה "שעבדי מלוג לא יאכלו בתרומה"? - ההוכחה לזאת מן הכתובים נדחתה. ומתמצים רבינא, רבא ורב אשי, באופנים שונים.

ב' 46 - דיון במקרה שהבעל והאשה בפרידתם תובעים את גוף "נכסי צאן ברזל" - הזכות של מי עומדת? מחלוקת: רב יהודה אומר לאשה ור' אמי - לבעל. ראיות לכאן ולכאן וברורין. והלכה כרב יהודה בגלל "שבח בית אביה", ודוגמאות ממקרים שהיו.

דף סז/א

משנה - דין כהן שנפטר והשאיר אשה מעוברת, ועבדים נכסי צאן ברזל, אומר ר' יוסי שהעבדים לא יאכלו בתרומה, כי אינם יכולים לאכול מכח העובר, ושאלה עליו.

גמרא - דיון בטעמו של ר' יוסי במשנה. ולמסקנה הטעם: "עובר במעי זרה אינו מאכיל".

ב' 29 - בירור אם חכמים חולקים על ר' יוסי במשנה, או לא חולקים.

ג' 40 - ברייתא ובה דעת ר' יוסי במשנתנו, דברי ר' ישמעאל ב"ר יוסי ודעת רשב"י. תחילה דיון בדעת רשב"י לבירור יסודה ובמה חולק. אחר דנים בדעת ר' ישמעאל, ולמסקנה אין מחלוקת עם ר' יוסי.

דף סז/ב

משנה - רשימת אלה שאינם מאכילים בתרומה, או פוסלים מאכילת תרומה, ודיני הספיקות.

גמרא - הסבר דיני המשנה במקרים השונים, הן לגבי בת ישראל לכהן והן לגבי בת כהן לישראל.

דף סח/א

ב' 6 - דיון בדברי המשנה על "בן תשע שנים וכו'", שלא ברור באיזה מקרה מדובר. אביי מסביר באופן אחד ונדרחה ורבא מסביר באופן אחר, וראיתו מבריייתא.

ג' 25 - דיון בדברי הברייתא, שנזכרה למעלה, בעניין פסולי הקהל שפוסלים את בת הכהן, את בת הלוי ואת הישראלית - תחילה משלימים את דברי הברייתא, ואחר דנים בהרחבה בדעת התנא-קמא, לבירור הסימוכין והראיות לשיטה זו.

האשה לבעלה וכי צריך לפקוד אותה. ועוד שורה ארוכה של דברי ר"א וחכמים אחרים על עניינים שונים שנלמדים מפסוקים.

דף סד/א

משנה דין הנושא אשה, ולא הביא ממנה ילדים עשר שנים.

גמרא בירור, עפ"י הברייתא, מה הם הסימוכין במקרא לדין המשנה לעניין עשר שנים ולעצם החובה להינשא שוב, כדי להביא בנים.

דף סד/ב

ב' 23 - דיון מן המשנה שהיא כדעת רב, וכן מוכח מן הברייתא, שדין "חזקה" בעניינים שונים אחרי שתי פעמים, ואילו לדעת רשב"ג - אחרי שלש פעמים, מו"מ בנושא וצדדיו. ופסיקת ההלכה.

דף סה/א

ג' 4 - ברייתא על אשה שלא ילדה לשני בעלים, שרשאית להינשא למי שיש לו בנים. ומה הדין אם נישאה לשלישי. והאם רשאים לתבוע אותה הראשונים, אחר שהוכח שזה ממנה, וההפך - אם נישאה לרביעי וילדה, אם יכולה לתבוע השלישי.

ד' 19 - הלכה, במקרה שיש מחלוקת בין בעל לאשתו במי האשם שאין ילדים - נאמנת האשה בדברים ש"בינו לבינה", וההסבר. ובדומה לזה אם הטענה שהיא הפילה בתוך עשר השנים והיא מכחישה - היא נאמנת וכיוצא בזה.

דף סה/ב

משנה - הלכה שהאיש מצווה על פו"ר, אך לא האשה. ור' יוחנן בן ברוקה אומר שהמצווה על שניהם.

גמרא - הראייה מן המקרא לדעת חכ' במשנה. ועוד מאמרים בשם: ר' אילעא משום ר' אלעזר, על שלא לומר דבר שאינו נשמע, ועל שמותר לשנות בדבר השלום.

ב' 31 - דיון על המחלוקת במשנה, ונמצא כי גם ר' יוחנן וריב"ל חלקו בנושא אם הלכה כר"י כן ברוקא. ובירור דעת ר' יוחנן. תוך כך מובאים סיפורים הקשורים לנושא.

פרק ז' "אלמנה לכה"ג"

דף סו/א

משנה - הלכות, בדבר הזכות לאכילת תרומה, כגון

דף סט/א

ד' 33 - המשך דיון בברייתא לבירור דעת ר' יוסי: "כל שזרעו פסול-פוסל", ובמה חולק הוא על התנא-קמא, וכן בירור דעת רשב"ג: "כל שאתה נושא בתו וכו'" - במה הוא חולק על ר' יוסי. ומה הסימוכין לכולם.

משנה - דיני האונס והמפתה והשוטה, וכן העבד והממזר, לעניין פסילת מי שבאו עליה, ולעניין אכילת תרומה. הסבר של כל ועניין והדגמה.

דף סט/ב

גמרא - הערה בדבר ה"שוטה", הנזכר במשנה, שכן נמצא עניין זה גם במשנה וברייתא - שקטן ושוטה שנשאו נשים ומתו - נשותיהם פטורות מן החליצה והייבום.

ב' 24 - דיון על הנאמר במשנה: "... עיברה - לא תאכל", מדוע לא נחשוש שמא עיברה, ויתנו לה חודשי אבחנה אם נתעברה, שלא תאכל תרומה באיסור? ומו"מ בעניין.

ג' 33 - בירור דעת רב במחלוקתו עם שמואל, במי שבא על ארוסתו בבית חמיו, שרב אומר שהוולד ממזר. מחלוקת רבא ואביי באיזה מקרה מדובר, ומביאים ראיה מהמשנה על כהן שאנס בת ישראל שהוולד מאכיל אותה בתרומה. מחלוקת זו של אביי ורבא מובאת בשתי גירסאות.

דף ע/א

ד' 11 - הסברים וסימוכין לדיני המשנה בעניין: "עבד... אינו פוסל משום זרע"; "ממזר פוסל ומאכיל"; ו"כה"ג פעמים שפוסל". וראיות מברייתות.

פרק ח' "הערל"

משנה - הלכות: כהן ערל או טמא, אינם אוכלים בתרומה, אבל נשיהם ועבדיהם - כן. פצוע דכא וכרות שפכה, הם ועבדיהם אוכלים, אבל לא נשותיהם. אך אם לא ידע את אשתו מאז נעשה פצוע דכא - אוכלת.

גמרא - בירור המקור לדין שערל לא אוכל בתרומה: מחלוקת ר"א ור"ע, ודיון בדעת ר"א הלמד זאת מגזירה שווה: "תושב ושכיר" מפסח.

דף עא/א

ב' 10 - דיון בדעת ר"ע, הלמד מ"איש איש" שהערל לא אוכל בתרומה. וכן מבררים מדוע ר"ע לא נקט בשיטת ר"א, וההפך.

ג' 37 - דיון בשאלת רב חמא בר עוקבא: קטן ערל (לפני שמונה) האם מותר לסוך אותו בשמן של תרומה? רבי זירא ניסה להשיב מתוך ברייתא מדין מילת זכריו לאכילת הפסח, אך הקשו עליו, ולא נמצאה הכרעה.

דף עא/ב

ד' 19 - הלכה בשם ר' בנאה שערל רשאי לקבל הזאה לטהרתו מטומאת מת. הראייה מ"העם שעלו מן הירדן וכו'". ואגב עיון בראייה זו דנים במצוות "פריעה" במילה, ומדוע לא מלו ישראל במדבר.

דף עב/א

ה' 13 - דיון בדעת ר"ה שמן התורה "משוך" (בעורלתו) אוכל בתרומה, אבל גזרו עליו חכמים כי נראה כערל. למסקנה דוחים דעתו.

ו' 33 - דיון בעניין ה"טומטום" - במקור אחד נאמר שאינו אוכל בתרומה, אבל נשיו ועבדיו - אוכלים, ומבררים כיצד ייתכן שיש לו אשה. ומובאת ברייתא נוספת באותו עניין, ומבררים מדוע נאמרה - מה חידשה.

ז' 47 - בירור האפשרות שדין "משוך" אם הוא נחשב כערל מדין התורה, הוא מחלוקת תנאים. זאת, ממקור אחר בו נזכר העניין, אך דוחים זאת, שכן שם המחלוקת בנושא אחר.

דף עב/ב

ח' 20 - דיון בדברי ר' אליעזר, שערל שהיזה ("מי חטאת") - הזאתו כשרה, והוכחתו. מקשים עליו מברייתא אחרת, ומתרצים שברייתא זו כדעת ר"ע.

ט' 41 - דיון במחלוקת ר"י ור"ח, בברייתא הקודמת, שחכמים סוברים "אנדרוגינוס שקידש - קידושו פסול", ור"י מכשיר. להראות על פי מקור אחר שאכן הולכים הם לשיטתם.

דף עג/א

י' 3 - דיון בשאלה לרב ששת: "ערל מהו במעשר?" האם ניתן ללמוד על כך מדין ערל בפסח, וכן אם ניתן ללמוד על כך מברייתא, ולא נמצאה ראייה בברייתא.

דף עג/ב

י"א 3 - בירור ההלכות, שנזכרו בברייתא הקודמת, בעניין אונן בתרומה וביכורים - מקורן וביאורן.

דף עד/א

י"ב 2 - חזרה לבירור דין ערל, אם מותר במעשר - מביאים ברייתות לראייה, אך דחו אותן.

י"ג 27 - דעת ר' יצחק שערל אסור במעשר, מגזירה שווה: "ממנו" "ממנו" הכתוב במעשר וכתוב בפסח. וכמו שבפסח ערל אסור כך במעשר, ומו"מ מפורט כיצד למדים ג"ש זו.

י"ד 51 - בירור מניין מה שנאמר במשנה: "וכל הטמאים אסורים לאכול בתרומה", וכן מאימתי שאסורים עד הערב-שמש, ולא עד הבאת קורבן "הכפרה", ועוד מו"מ נרחב בנושא ובנוגע לו.

דף עה/א

ט"ו 31 - בירור דין המשנה בכהן פצוע -דכא שאשתו מותרת להמשיך לאכול בתרומה, אם אין להחיל על מקרה זה את המחלוקת ר"מ ור"א בדין "המשתמרת לביאה פסולה דאורייתא" - מחלוקת בכך בין ר' יוחנן ור' אלעזר.

ט"ז 39 - הגדרת "פצוע דכא" לסוגיו, ופרטי דינים במקרים השונים. וכן לגבי "כרות-שופכה" - מניין שבאותו מקום, ומה אם ניקב וכו'.

דף עו/א

משנה - דיני פצוע-דכא וכרות-שופכה לגבי נישואין, שאסורים לבוא בקהל, אך מותרים בגיורת ובמשוחררת.

גמרא - דיון בשאלה לרב ששת, אם פצוע-דכא כהן מותר בגיורת ומשוחררת. בירור צדדי השאלה והבאת ראיות מנושאים מקבילים, כגון ממזרים ונתינים, משלמה המלך שנשא מצרים ועוד.

דף עו/ב

משנה - דיני גר עמוני ומואבי שאינם באים בקהל, אך עמונית ומואבית - כן. דיני מצריים ואדומיים שלא באים בקהל עד שלש דורות - זכרים ונקבות. ור"ש חולק ומתיר נקבותיהם קל וחומר מעמונית ומואבית.

גמרא - בירור מניין שעמונית ומואבית מותרות בקהל. דיון נרחב בנושא תוך בירור ייחוסו של דוד המלך.

דף עז/א

ב' 32 - דיון בדברי עולא בשם ר' יוחנן: "בת גר עמוני כשרה לכהונה", לבירור כדעת מי ובאיזה אופן מדובר. ואגב, בירור צדדים אחרים של הנושא.

דף עז/ב

ג' 27 - בירור המחלוקת במשנה בין חכ' ור"ש לגבי מצריות ואדומיות, שחכ' אמרו שיש להם "תשובה" על הקל וחומר שלו, והוא אמר להם שאומר הוא "הלכה" - מהי "התשובה" ומהי "ההלכה" תוך כך בירור פרטים רבים בעניינים אלה והקרובים אליהם.

דף עח/א

ד' 6 - ברייתא ובה פירוט דינים לגבי גר מצרי ואדומי מתוך דיוק בפסוק: "בנים" ו"דורות". וכן השוואה לנאמר במזמר וההבדלים ביניהם, ועוד.

ה' 23 - דיון בדעת ר' יוחנן שבנישואין בין מצרי למצרית הולכים לפי הזכר. מקשים עליו, ממקורות אחרים, ובכלל זה מדבריו שלו בנושאים אחרים - ומתרצים.

דף עח/ב

ו' 2 - בירור, עוד מדברי ר' יוחנן: "באומות הלך אחר הזכר, נתגיירו - הלך אחר הפגום שבהם" - בירור כיצד אמור הדבר, עם דוגמאות.

משנה - הלכה, ממזרים ונתינים (זכרים ונקבות) אסורים לבוא בקהל לעולם.

גמרא - בירור במה חולק ר"ל, שהביא את השיטה האומרת ש"ממזרת מותרת לאחר עשרה דורות", בניגוד למשנתנו. ונמצא כי מחלוקתם באופן לימוד הגזרה שווה מעמוני ומואבי - "עשירי" "עשירי".

ב' 21 - בירור הסתירה במקורות לגבי תוחלת החיים של הממזרים, וההסבר של רב יהודה: הידועים - חיים, ושאינם ידועים - לא.

ג' 26 - בדבר איסור הנתינים לבוא בקהל. מסופר כי דוד גזר עליהם, ובא סיפור כל הפשרה של הגבעונים ומדוע גזר עליהם דוד. כן מוסבר ההבדל בין גזירות משה ויהושע על הגבעונים לבין גזירתו של דוד, וכן עניין שביקשו להתירם בימי רבי, ומדוע נמנעו.

דף עט/ב

משנה - דיני "סרים" לסוגיו, ודיני "איילונית" לענייני ייבום וחליצה, על כך דעות שונות של התנאים.

ד' 20 - דיון על דברי ר' יוסי במשנה. רב מביא ברייתא שלדעתו דוחה את המשנה - ולפיה אנדרוגינוס הוא בריה בפני עצמה, ואילו שמואל דוחה את הברייתא מפני המשנה. אגב מובאות דעותיהם, באילו דינים אחרים הלכה כר' יוסי, ובאילו לא.

דף פג/ב

ה' 12 - בירור שיטת ר"י במשנה לגבי טומטום. ראשית, נוכח הסתירה ממקרה שטומטום ילד שבעה בנים (ותירץ). וכן מול ר' יוסי בנו שאמר אחרת, ובודקים במה נמצא הבדל ביניהם.

ו' 22 - דיון בעניין עבירת "משכבי זכר" באדרוגינוס - בשם רב מובא שחייבים עליו סקילה משני מקומות (של בעילה), מאידך ר"א מחייב רק במשכבי זכר שלו (רק אחת), וכן מובאת מחלוקת ר' סימאי ורבנן בנושא. ובירור השיטות.

ז' 36 - בירור שיטת ר"א שאנדרוגינוס הוא "זכר מעליא" - ובשם ר' חסדא שאין דעתו כן בכל עניין, כגון לא לעניין מוקדשין והראיה לכך.

דף פד/א

ח' 4 - ברייתא בה מתאר רבי את רצונו ללמוד בבית מדרשו של ר' אלעזר בן שמוע, וכי הספיק ללמוד שם רק את דין ר"א באדרוגינוס.

פרק ט' "יש מותרות"

משנה - - דיני ייבום וחליצה לנשים שמותרות, או אסורות, על הצדדים או אחד מהם (הבעל או היבם), באפשרויות השונות.

גמרא - בירור, מדוע בדוגמא הראשונה במשנה נאמר "נשא", ולא אמר "קידש", וכן מדוע נאמר "את האלמנה", הרי היה אפשר לומר גם את "הבתולה". דיון ותירוצים.

דף פד/ב

ב' 7 - דיון בשאלת ר"פ - מדוע לא נזכרו בדוגמאות גם המקרים, לפי דעת ר' יוחנן, בדבר "מצרי שנשא שתי מצריות וכו'", "גיורות" ו"איילוניות"? ולמסקנה - "תנא ושייר"

ג' 31 - ראיה ממשנתנו לדברי רב יהודה בשם רב, שנזכרו למעלה, כי "לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין". על כך מקשה רבין בר נחמן, שהרי בכל דבר שהאיש אסור גם האשה אסורה. ואגב, דיון בכלל זה.

גמרא - דיון בדעת ר"ע במשנה, שלכאורה סותר עצמו במקור אחר. הובאו שלושה תירוצים: רבי אמי, רבה ורב יוסף. שני הראשונים נידחו.

ב' 48 - בירור כיצד חלה מצוות ייבום על הסריס, הרי לא שייך בו "להקים לאחיו שם", ומשיב רבא. כן בירור מיהו "סריס חמה" וכיצד ניתן לבדוק זאת.

דף פ/א

ג' 10 - דיון בדעת ר"א במשנה, שהרי הוא סותר עצמו במקור אחר. ומתמצים, שמואל אמר שחזר בו, ור' אלעזר אמר שלא חזר ובברייתא דן לעניין עונשין בלבד.

ד' 37 - דיון בדברי ר' אבהו בענייני "סריס ואיילונית ובן שמונה" (חודשי עיבור), לבירור דבריו בעניין "בן שמונה" ומיהו "נפל".

דף פ/ב

ה' 12 - סימני "סריס חמה" וסימני "איילונית". ומחלוקת ר"ה ור' יוחנן אם צריך שיהיו כל הסימנים או די באחד. והסבר במה המחלוקת.

ו' 34 - דיון במשנה: "הסריס לא חולץ וכן איילונית" - שהמדובר בסריס חמה, כדעת ר"ע.

ז' 36 - דיון בסריס ואיילונית, מה דינם אם בעל יבמתו, או אם בעלו את האיילונית, וכדעת מי.

דף פא/א

משנה - דין סריס חמה ואנדרוגינוס כהנים שנשאו בת ישראל, אם מאכילין בתרומה. ודעת ר"י על טומטום שנקבע ונמצא זכר, שדינו כסריס, ומחלוקת חכ' ור"א באנדרוגינוס.

גמרא - הסבר שהנאמר במשנה שסריס חמה כהן מאכיל בתרומה, הוא כדי שלא יטעו לחשוב: "מוליד מאכיל ושאינו מוליד לא מאכיל".

ב' 16 - מחלוקת ר' יוחנן ור"ל על דעת ר' יוסי ור"ש במשנה, שאדרוגינוס כהן מאכיל בת ישראל בתרומה, שר"ל אומר רק בדרבנן ור' יוחנן - גם בדאורייתא. ואגב מובאת מחלוקתם הבסיסית על תרומה בזמן הזה אם דאורייתא או דרבנן.

דף פב/ב

ג' 10 - בירור אם ניתן לדייק מדברי המשנה "אנדרוגינוס נושא" שמדובר לכתחילה, וזו ראייה לר' יוחנן במחלוקתו עם ר"ל. ומראים פנים לכאן ולכאן.

דף פה/א

ד' 23 - דיון בשאלה לרב ששת: אשה שהיתה "שנייה מדברי סופרים" לבעלה, האם אחר פטירתו תהיה זכאית לכתובה מהיבם, שאינה אסורה עליו? הסבר צדדי השאלה, והתשובה במסקנה - שאין לה כתובה גם מהיבם.

ה 35 - דיון בשאלה לר' יוחנן אם לאלמנה לכה"ג ולחלוצה לכהן הדיוט יש מזונות, או אין. הסבר השאלה. ולמסקנה - אין לה, אבל לאחר המיתה שלו - יש לה, לפי הברייתא בעניין.

ו' 48 - דיון בברייתא המביאה את רשימת הזכויות של אלמנה לכה"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ומה דין ילדיהם. וכן לגבי זכויות ה"שניות מדברי סופרים". מבררים את הטעמים להלכות אלה, ובכללם טעמיהם של רבי ושל רשב"א, והסברים על ההבדל ביניהם.

דף פה/ב

משנה - הלכה, בת ישראל מאורסת לכהן, או מעוברת ממנו, או שומרת יבם לו, וכן בת כהן לישראל - לא אוכלות בתרומה. וכן הדין לגבי מעשר מלוי. בת לוי לכהן וההפך - לא אוכלות בתרומה ולא במעשר.

גמרא - דיון בעניין איסור אותן נשים, שבמשנה, במעשר ראשון מהלוי, שהרי אפילו היו זרות - אין המעשר נאסר עליהן. ומתמצים שהמשנה כשיטת ר"מ שאוסר מעשר ראשון לזרים. ומכאן באה המחלוקת ר"מ וחכמים בעניין לפרטיה. וכן מבארים משנתנו כולה כר"מ.

דף פו/א

ב' 44 - בירור מהות המחלוקת בין ר"ע וראב"ע בברייתא, בעניין מעשר-ראשון, שר"ע אומר שאסור לכהן וראב"ע - מתיר לכהן. מקורותיהם וטעמם.

דף פו/ב

ג' 14 - ברייתא המביאה מחלוקת בהסבר הקנס שקנסו על הלויים שלא לקבל מעשר ראשון. דיון במחלוקת ובטעמים. ואגב קושיא על מעשה ר"ע בראב"ע, הנזכר בסוגיא הקודמת, ותירוצה.

משנה - דין בת ישראל שנישאה לכהן וילדה ממנו בן, נפטר בעלה ונישאה ללוי והביאה ממנו בן, נפטר הלוי ונישאה לישראל - מה זכויותיה באכילת תרומה ומעשר, בכל אחד מהשליבים, ומה אם נפטרו ילדיה.

כמו כן מה יהיה הדין בבת כהן שנישאה תחילה לישראל ואחריו ללוי ואחריו לכהן.

דף פז/א

גמרא - בירור הסימוכין לדין המשנה: אם "מת בנה מלוי חוזרת לאכול בתרומה". משיב רב כי לדעת ר"ע זה מהריבוי "ובת", ומראים שזה גם לשיטת רבנן, כי מלה זו כולה יתירה.

ב' 13 - ברייתא הקובעת שבת כהן שחוזרת לבית אביה - חוזרת לתרומה, אבל לא "לחזה ושוק". בירור כיצד לומדים זאת מהכתובים. וכן נמצא כי בת ישראל החוזרת לאכול מתרומה בזכות בנה מהכהן, חוזרת לאכול גם "מחזה ושוק".

ג' 38 - דיון בברייתא המביאה את מדרש ההלכה על הפסוק: "ושבה אל בית אביה כנעוריה", שהוא בא למעט שומרת יבם ומעוברת. לבירור מדוע לא ילמדו דינים אלה מקל וחומר? וכן מדוע צריך גם את הפסוק "וזרע אין לה"? ומסבירים את הצורך בכל הלימודים הללו.

דף פז/ב

ד' 3 - דיון על האפשרות ללמוד בקל וחומר משתי ההלכות (הנזכרות למעלה): 1. וולד מן הראשון (כהן) כוולד מן השני (לוי) לפוסלה מן התרומה. 2. וולד מבעלה פוטר אותה מייבום, ואף אם מת הוולד, הוא נחשב כחי לפוטרה הלאה מן הייבום. ומוכיחים שאין ללמוד מהם מק"ו.

פרק י' "האשה רבה"

משנה - דיני האשה שבעלה הלך למדינת הים, ואמרו לה שמת, ונישאת לאחר, ואחר חזר בעלה הראשון - התוצאות השונות לגבי זכויותיה וזכויות בעליה ממנה, ילדיה וכו', ומה אם היתה בת כהן, ומה אם נשאת ברשות בי"ד ועוד. - בחלק מהעניינים יש מחלוקת תנאים.

גמרא - לאחר בירור שהרישא במשנה עוסקת במקרה שנישאה לשני על סמך עד אחד, דנים כיצד זה עד אחד נאמן. למסקנה, לא נמצאה ראייה שעד אחד נאמן, ובמקרה זה הקילו חכמים בה משום עיגונא.

דף פח/א

ב' 26 - דיון בדעת רב שאמר על המשנה: ש"תצא מזה ומזה", רק כשנשאת עפ"י עד אחד, אבל עפ"י שניים - לא תצא, לברור באיזה מקרה מדובר, שהרי

דף צא/ב

י"א 5 - דיון בסברתו של רב ששת: "מאי הוה לה למיעבד", לגבי האשה שנישאה עפ"י עדים, ולכן הרי היא כאנוסה. עולא וחכמים אחרים מקשים על סברא זו ממקורות רבים, ומיישבים את כולם. אך למסקנה - אין לסמוך על סברא זו, כמעשה עם ר"פ.

י"ב 38 - בירור שאלתו של רב אשי "ולקלא לא חיישינן?", כגון שלאחר נישואי האשה לאחר, יצא קול שבעלה חי (ללא עדים). ולמסקנה - אין חוששין גם לקול כזה.

דף צב/א

י"ג 3 - דיון על הנאמר במשנה: "נישאת עפ"י ב"ד תצא", האם זו הוראה של ב"ד (ואינה צריכה קורבן), או שזו טעות של ב"ד. זעירי אומר שאין כן הלכה, אלא כברייתא הקובעת שמקרה מעין זה נחשב לטעות של ב"ד, ולא להוראתו, ולכן חייבת קורבן. רב נחמן אומר שזו הוראה של ב"ד, וכן צריך לפסוק. רבא חולק עליו ומוכיח שזו טעות ולא הוראה.

י"ד 22 - בירור מה כוונת המשנה: "והלכה וקלקלה - חייבת בקורבן". על כך מחלוקת: ר"א אומר שקלקלה בכך שזינתה, ור' יוחנן אומר שנישאה אלמנה לכה"ג וכו', אבל זינתה - לא חייבת בקורבן. ומוכח ראייה לר' יוחנן.

משנה דין האשה שבעלה ובנה הלכו למדינת הים, ועל פי ידיעה שמת בעלה נישאת בשנית, ואחר נודע שהידיעה מוטעית - מה דינה לגבי הנישואין עם השני, ומה דין ילדיה - לפי האפשרויות השונות.

גמרא בירור למה הכוונה במשנה: "וולד ראשון ואחרון ממזר" - מהו ראשון ומהו אחרון.

ב' 44 - ברייתא על דין המשנה שהוולד מן היבמה ממזר, זה על פי דעת ר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין. ובירור שדעת חכ' בברייתא גם הם כדעת ר"ע, הסובר שיש ממזר מחייבי לאוין של קירבת משפחה, אבל לא מיבמה.

ג' 47 - בירור אם קידושין תופסים ביבמה. לפי רב אין תופסים, ומסתמך על הפסוק "לא תהיה אשת המת וכו'", ואילו שמואל מסתפק בהבנת הפסוק, ולכן מחמיר שהמקדשה יתן גט. ודנים בדעת שמואל על התוצאות ממתן הגט.

דף צב/ב

ד' 13 - דיון על דברי רב כי ליבמה אין קידושין, אך יש נישואין. מובאים מספר נסיונות להסביר את

הבעל בא לפנינו? תירוץ אחד שדברי רב מתייחסים למחלוקת בברייתא בין רבנן לר' מנחם בר' יוסי, במקרה ש"שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת וכו'". ורב אשי מתרץ אחרת.

דף פח/ב

ג' 26 - שיטת שמואל בהסבר הדין הראשון במשנה "תצא", שמדובר כשאינה מכחישה את העד האחד, אבל הכחישה אותו - לא תצא - דנים בשיטה זו, לבירור במה מדובר בדיוק, ומה הסימוכין.

ד' 37 - דיון בהלכה: "צריכה גט מזה ומזה" - מדוע צריכה גט מהשני, הרי קידושיה אליו לא תפסו. רב הונא מסביר שזו גזירה. על כך מקשים מהסיפא של המשנה, ומתרצים ע"י הבחנה בין המקרים.

דף פט/א

ה' 7 - הסבר הדינים במשנה: "אין לה כתובה", "אין לה פירות וכו'", "נטלה מזה ומזה וכו'".

ו' 14 - בירור דין המשנה "הוולד ממזר" - מדוע מן הראשון ממזר, הרי הוא בעלה? להסבר באה המחלוקת בדיני "התורם מן הטמא על הטהור" בין ר' חסדא לר' נתן ברבי אושעיא. ולמסקנה - הוא נחשב לממזר רק לאוסרו על בת ישראל.

דף פט/ב

ז' 22 - כיון שנזכר הענין של ב"ד היכול לעקור דבר מן התורה, דנים בו במו"מ ארוך, ולמסקנה - אין כח בידי ב"ד לכך, אלא במקרים מיוחדים כגון: לעשות סייג לתורה, בהוראת שעה של נביא וכדו'.

ח' 27 - הסברים, מקור וטעמי הדינים במשנה: "ולא זה וזה מטמאין לה" עד "אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין"

דף צא/א

ט' 14 - בירור הדעות המובאות במשנה לענין זכויות האשה - דעות ר' יוסי ר"א ור"ש - רב הונא סובר שכל אחד מקבל דעת הקודמים לו ומוסיף עליהם, ולא ההפך. ור' יוחנן חולק ואומר: "קמאי מודו לבתראי". והסבריהם.

י' 36 - דיון בדברי ר"ש במשנה: "ואם נישאת שלא ברשות (אלא עפ"י עדים) מותרת לחזור לו". רב אומר שכך ההלכה, רב נחמן מקשה: מדוע לא אמר שהלכה כר"ש? רב ששת סובר שזו בעצם דעת כולם, שכן זה כאונס שלה. ודנים אכן כדעת מי ההלכה.

על כך מספר דעות. ואחר בא דיון בפסיקתו של שמואל כר' יוסי, כיון שלכאורה סותר עצמו ממקור אחר.

דף צו/א

משנה - ההלכה במקרה של חמש אחיות, שחלקן אחיות מאב וחלקן מאם, שנשא אדם את הראשונה ונודע לו שמתה, ונשא אחותה וכו'. ולבסוף נודע שלא מתו. - באילו מהן הוא מותר ובאילו מהן אסור ומדוע. וכן דין קטן בן תשע ויום, שבא על יבמתו שפוסלה על האחים וכן בהפך, וההבדל.

גמרא - הערה שכל המקרים המתוארים במשנה היו אחר שהראשונה אכן מתה, ולא רק שהיתה שמועה שמתה.

ב' 29 - דיון בדיני הקטן בן תשע ויום א', המובאים במשנה, שלכאורה יש להן סתירה ממקורות אחרים. ויישוב הדברים. אגב, דנים גם בדעת ר"מ לגבי גט שנתן קטן ליבמה.

דף צו/ב

משנה - דיני בן תשע ויום אחד, במקרה שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו, שגם הוא בן תשע ויום אחד. או מקרה שבא על יבמתו ואחר כך בא על צרתה. מחלוקת חכ' ור"ש אם ביאת קטן זה נחשבת לביאה.

גמרא - ברייתא עם הסבר שיטתו של ר"ש, וכן המסקנה שאין דעת חכ' במשנה כדעת בן עזאי.

משנה - דינים שונים על בן תשע ויום א', בעניין ייבום וחליצה. וכן כי דין בן עשרים ולא הביא שתי שערות, כדין קטן בן תשע ויום.

גמרא - רבא מדייק מן המשנה שבזיקת שני יבמין - חולצת ולא מתייבמת, ודין זה גם כשאין ליבמה צרה. וכן הערה שדין המשנה "נשא אשה ומת וכו'" נמצא גם בברייתא.

ב' 24 - דין המשנה: "... והשניה או חולצת או מתייבמת", מוסבר לפי רב - משום שלא עשו ביאה בקטן כ"מאמר" בגדול. ואילו שמואל ור' יוחנן סבורים שכן עשו וכו'. אך התנא במשנה סובר שלא גוזרים על ה"צרה" ואילו תנא אחר סובר שגוזרים.

ג' 29 - הקפדתו של ר' יוחנן על תלמידו ר' אלעזר שאמר את ההלכה (הקודמת) שלא בשמו. תיאור הפיוס שלו והסבר מדוע הקפיד.

דף צז/א

ד' 11 - דיון בהלכה שבמשנה: "בן עשרים ולא

הדברים. ר' ינאי מעיד על שב"חבורה נמנו וגמרו שאין קידושין תופסים ביבמה", ר' יוחנן מעיר שזו גם משנה. ר"ל מקשה על ר' יוחנן בקביעה שאותה משנה כדעת ר"ע. ודוחים את הקושיא.

דף צג/א

ה' 5 - כיון שר"ה בריה דר' יהושע אמר שלדעת ר"ע "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", חולק עליו רב נחמן ומוכיח ע"י רשימת החכמים לדורותיהם אשר פסקו שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובכללם מר"ע עד רב הונא.

דף צג/ב

ו' 18 - בירור השאלה שנשאל רב ששת: אם עד אחד נאמן להתיר היבמה ליבם? ובנוסחה אחרת: אם עד אחד נאמן להתיר היבמה לחוץ? רב ששת השיב בראייה שנדחתה. עוד שני חכמים ניסו להוכיח שכן נאמן והראיות נידחו.

דף צד/א

ז' 32 - הערת רב על דרשת ר"א, בסוף משנתנו, שהיה יכול לדרוש מאותו פסוק דבר מעולה יותר, והוא הנאמר בברייתא: "אפילו לא נתגרשה אלא מאישה - פסולה לכהונה, והיינו רוח הגט דפוסל בכהונה".

משנה - דין האיש שהלכה אשתו למדינת הים ואמרו לו שמתה, והלך ונשא אחותה, ונודע שאשתו לא מתה. שתי דוגמאות והלכותיהן. וכן כלל שקבע ר' יוסי.

דף צד/ב

גמרא - דיון במקרה שיחד עם אשתו נסע גם גיסו - בעל אחותה. ונודע לו שמתו שניהם ונשא את אחות אשתו, ואחר נודע שלא מתו - התוצאה: שאחות אשתו אסורה עליו וגם על בעלה (גיסו). ואילו אשתו שלו אינה אסורה עליו. בירור דין מיוחד זה, מקורו וטעמו לפי השיטות השונות.

דף צה/א

ב' 32 - בירור מהו "איסור קל", הנזכר בקל וחומר שבברייתא למעלה. מספר תשובות, שנדחו, ונתקבלה דעת רבא ור' יוחנן שהכוונה למי שבא על אשת איש, והצד הקל בזה שבעלה אינו אוסר אותה לעולם, כיון שיכולה להיות מותרת (בגירושין או מיתת הבעל).

דף צה/ב

ג' 10 - בירור מהי כוונת ר' יוסי ב"כללו" שבמשנה,

גמרא - הערות על שתי הלכות במשנה.

ב' 34 - ברייתא המביאה דוגמאות נוספות של ספיקות ואופן פתרון.

דף צט/א

ג' 1 - ברייתא המביאה דוגמאות בהן אדם חולץ מספק לאמו, או לאחותו או לבתו.

ד' 15 - ברייתא, בשם ר"מ, המתארת אפשרות שאיש ואישה יביאו ילדים מחמש אומות (מעמדות) והם: גר, ועו"כ, ועבד, וממזר וישראל. והחידוש ההלכתי מכאן, שעו"כ ועבד הבא על בת-ישראל - הולד ממזר.

ה' 26 - ברייתא ובה תיאור האפשרות "מוכר את אביו להגבות אמו כתובתא". ומבררים המסקנות להלכה, ונמצא שתי מסקנות אפשריות: שעבד נחשב כמטלטלין ולפי ר"מ שסובר שמטלטלים משועבדים לכתובה, או שעבד כ"קרקע".

משנה - כיצד יש לנהוג בילדים שנתערבו, כגון בן האשה עם בן כלתה. או בן הכהנת עם בן שפחתה, לעניין ייבום וחליצה וזכויות שונות.

דף צט/ב

גמרא - הערות על המשנה: אין לומר "מתו הכשרים", כיון ששמע מזה ששבני התערובת פסולים, אלא לומר "מתו הוודאיים". בקשר לבני הכלה "אחד חולץ וכו'" - דווקא בסדר זה - קודם חליצה ואחר כך ייבום, והטעם.

ב' 17 - הערה על הנאמר על בני הכהנת והשפחה: "וחולקין חלק אחד בגורן", שהכוונה ל"חולקין כאחת", שרק אם שניהם באים יחד, ומכאן שזה לשיטת ר"י בברייתא. והסבר במה הוא חולק על ר' יוסי. ואגב סיפורו בעניין של ר"א ב"ר צדוק.

ג' 32 - אגב הסוגיא הקודמת מובאת ברייתא, המציינת את העשרה שאין חולקים להם תרומה בבית-הגרנות, והסבר הטעם של כל אחד מהם, ועוד.

דף ק/א

ד' 14 - ברייתא על חלוקה בבית הגרנות לעבד ואשה. וההסבר שמדובר בחלוקה לעניים, וכי יש להקדים האשה "משום זילותא". בהקשר לכך מספר רבא כי לאחר ששמע על הברייתא הנ"ל וטעמה, הנהיג בבית דינו להקדים את האשה.

ה' 23 - הערה על הנאמר במשנה "ושחררו זה את זה", ששמע כי הדבר רשות להם. אומר רבא שיש לומר "כופין אותן ומשחררין וכו'", והטעם.

הביא שתי שערות דינו כקטן", שזה בסתירה לנאמר במקור אחר שהוא "סריס". ומתרצים שבמשנה מדובר שלא הביא סימני סריס, שאז הוא נחשב לקטן עד רוב שנותיו, ואילו במקור האחר מדובר שהביא סימני סריס.

פרק י"א "נושאים על הארוסה"

משנה - דיני האונס או המפתה: *אימתי מותר בקרובותיה ואימתי אסור, וכן אימתי קרוביו מותרים בה. ודעת ר"י, ועוד.

גמרא - דיון בנוסח המשנה: "נושאים על האנוסה וכו'", שמשמע לכתחילה, דבר שבניגוד להלכה. והתירון שמדובר לאחר מותה של האנוסה או המפותה.

ב' 30 - בירור מה הסימוכין במקרא לדין המשנה. מובאות שתי שיטות - אביי ורבא.

ג' 39 - בירור הסימוכין לדעת ר"י במשנה, וכיצד חכ' מפרשים אותו. אגב, מובאת שורה של חידות הבנויות מצירופים שונים של קרובים שהביאו ילדים.

דף צז/ב

משנה - דיני גיורת שנתגיירו בניה עמה, וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה, לעניין שלא מיבמים ולא חולצין.

גמרא - דיון במעשהו של רב אחא בר יעקב, שהתיר את בני השפחה המשוחררת "יודן", לשאת את נשות אחיהם, שהרי רב ששת אוסר זאת. לבירור מהות המחלוקת ביניהם - דעות שונות. מובאות ראיות ובכללן ממשנתנו, ואגב כך היא מתבררת.

דף צח/א

ב' 3 - הערת רבא, שהכלל שאמרו "אין אב למצרי", אינו בגלל שאי אפשר לדעת מי האב, אלא משום שכך קבעה התורה, וראיתו מדין "שני אחים תאומים" שבודאי האב ידוע.

ג' 11 - המשך הדיון לעניין איסור אשת-אח בגרים, בראיות ובירורים.

דף צח/ב

משנה - אופן פתרון שאלות ייבום וחליצה במקרה של ספיקות, כגון בחמש נשים שנתערבו בניהן, ויש להן גם בנים וודאיים. ונפטרו הבנים המסופקים, ונשותיהם נפלו לפני האחים הוודאים.

ג' 44 - דברי רבא על כשרותו של הגר לרדון את חבריו בדיני נפשות. ואילו על ישראל נאמר: "מקרב אחיך תשים עליך". ואם אמו מישראל - רשאי לרדון גם את ישראל, ולעניין חליצה רק אם גם אביו מישראל.

דף קב/א

ד' 7 - על תוקף מעמדו של המנהג לחלוץ בסנדל, אומרים בשם רב, שגם אם יבוא אליהו לבטל זאת - אין שומעין לו. ועל חליצה במנעל, יש מחלוקת לגבי "לכתחילה" - ופירוט.

ה' 39 - מספר הלכות בשם רב בדבר אופן החליצה, ואם היתה חליצה חלקית אימתי כשרה ועוד, וכן שאלות ששאלו את רבה ותשובתו.

דף קב/ב

ו' 2 - בשם רב, יבמה קטנה שגדלה בין האחים אין חוששין שמא מישהו מהם חלץ לה, ובירור מה הדין אם ראינו, האם חוששין שמא גם כיוונה? על כך שני לשונות של הסבר דבריו.

ז' 14 - הלכה בשם רב על סנדל התפור בפשתן שאין חולצין בו, והראייה. וכן דיון בשאלה לרב, אם הנעל עשוי מחומרים שונים. וכן בירור לשוני מניין שחליצה היא שליפה.

ח' 38 - דיון על דין המשנה "באנפיליא חליצתה פסולה", מקשים ממקורות אחרים שמשמע שאנפיליא כן נחשבת מנעל. ומאידך, מקור שמשמע שאינו מנעל. מתרץ רבא, שיש שני סוגים, אחד מעור והוא מנעל, ואחד מבגד ואינו מנעל. וכן ראייה לו מברייטא.

דף קג/א

ט' 6 - דיון בנאמר בברייטא שהחולץ ב"קב הקיטע" החליצה כשרה. מכאן שהברייטא כר"מ, במחלוקתו עם ר' יוסי וחכמים. ואילו מסוף הברייטא נראה שהיא כדעת חכמים. אביי מתרץ את כל הברייטא לשיטת רבנן, אך רבא חולק ומתרץ את הברייטא לדעת ר"מ.

י' 16 - דברי אמימר על חובתו של הנחלץ ללחוץ רגלו על הקרקע. וכן הלכה שמי שלא הולך ברגליו כרגיל, אלא - על צידה או שרגלו כפופה וכדו' - אינו חולץ. שאלות רב אשי אליו ותשובותיו.

י"א 25 - דיון על דברי המשנה שהחליצה מהארכובה ולמטה כשירה, מראים סתירה ממקור אחר ומתרצים מדיוק בדברי הפסוק על חליצה.

ו' 27 - בירור לאיזה עניין נאמר במשנה: "נותנים עליהם חומרי וכו'". משיב ר"פ לעניין "מנחתם" שנקמצת כמנחת ישראל, ועוד פרטים.

משנה - מי שלא שהתה אחר בעלה הראשון שלושה חדשים ונישאה וילדה בן, הרי דינו כמי שאין אביו ידוע לעניין ייבום וחליצה ולשאר דברים, כגון שבמקרה אחד מהוריו או שניהם כהנים.

גמרא - הערה על הנאמר "אחד חולץ ואחד מהם", שדווקא בסדר זה. והטעם.

ב' 15 - דיון בדברי שמואל: "עשרה כהנים עומדים וכו'", שהוולד שתוקי, שמשתקים אותו מדין כהונה. מקשים עליו מכמה מקורות, ולבסוף מתרץ.

דף קא/א

ג' 1 - ברייתא בדין בן זה, אם קילל או היכה את שני האבות המסופקים שלו. מחלוקת חכ' ור"י אם בבת אחת או בזה אחר זה (ושתי מסורות בשם ר"י). ובסיס המחלוקת אם התראת ספק שמה התראה, ועוד.

ד' 11 - דיוק מדברי המשנה: "ועולה במשמרו וכו'", שעולה בעל כורחו, והנימוק - מטעם פגם משפחה.

ה' 16 - ההסבר להבדל בדין, אם היו האבות המסופקים משתי "משמרות", או משמר אחד, שבמשמר אחד מקבל "חלק", והטעם.

פרק י"ב "מצות חליצה"

משנה - הלכות בביצוע מצוות החליצה: באיזה ביד, באיזה סנדל או מנעל, באיזה מקום ברגל, ועוד. ובאיזה מקרים פסולה.

גמרא - דיוק מלשון המשנה שאפשר בשלושה הדיוטות, ובתנאי שיהיו יודעים להקרות כעין דיינים. וכן נמצא מפורש בברייטא. ובברייטא מחלוקת: חכמים שאומרים חליצה בשלושה, ור"י שאומר בחמשה. ודיון נרחב במחלוקת, ובמה הם חולקים בהבנות הפסוק לפרטיו.

דף קא/ב

ב' 22 - דיון בפסיקתו של רב נחמן כדעת חכמים בברייטא ובמשנה, ולא כר"י האומר "חמשה". בירור מדוע פסק כך ולאחר מו"מ הוכח כי משום שר"י חזר בו. עם זאת, מובאים סיפורים על בתי דין של חכמים שזימנו אליהם חמשה דיינים, וההסבר - "משום פרסומי מילתא".

דף קה/א

ג' 28 - שלש שאלות שנשאל לוי והשיבו עליהן בבית המדרש. בכללן, על הפסוק בדניאל: "... בכתב אמת", ודנים בו אם יש לפני ה' גם לא אמת. מתרצים ומרחיבים על גזירות ה' ואימתי ניתן לכפר וכיצד. ולבסוף, דיון ברקיקה של דם, שאבוה דשמואל השיב שכשרה כיון שבודאי יש בה רוק.

ד' 50 - הערה על דין המשנה שחליצת קטן פסולה, שהוא כדעת ר"מ, אבל לדעת חכמים "אין חליצת קטן כלום", גם לא לפוסלה על האחים.

דף קה/ב

ה' 3 - על דין "קטנה שחלצה", נאמר בשם רב שהמשנה כדעת ר"מ, אך לדעת חכ' גם קטנה חולצת. וסיפור מעשה בר' ישמעאל בר' יוסי ותלמידי רב, ובתוכו פסק רבי לגבי יבמה קטנה כר' יוסי, היינו כחכמים. ולהלכה נפסק: "עד שתביא שתי שערות".

ו' 41 - לעניין "חליצה בשניים", מובאת דעת רב נחמן ש"אין הלכה כאותו הזוג", הנזכר במשנתנו, ומבררים מהי "הצריכותא" לומר כאן דברי ר"נ, אחר שכבר אמרם במקום אחר.

ז' 46 - בירור ביחס ל"מעשה שחלצו בינו לבניה" - שהמעשה היה בבית האסורים והודיעו לר"ע עליו כשהיה בבית האסורים.

דף קו/א

ח' 1 - ברייתא: "חליצה מוטעית - כשרה". מחלוקת ר' יוחנן ור"ל מהי חליצה מוטעית, ראיות לר' יוחנן, וסיפורי מקרים מהם למדים על האופן שמותר להטעות.

ט' 36 - דיון בדיני הברייתא בעניין חליצה וגט מוטעים, או מעושים, לבירור באילו מקרים מדובר, אם היה "רצון" או לא, וכן דין הכפייה בבי"ד.

י' 48 - דיון בדברים בשם רב הונא, שניתן לחלוץ אף אם לא מכירים את הצדדים ולכן אין כותבים גט חליצה. ורבא אומר ההפך - חולצים רק במכירים וכותבים גט חליצה. והנימוקים.

דף קו/ב

משנה - פרטי תהליך החליצה בפני בית-הדין.

גמרא - בירור מהי כוונת רב יהודה בציינו את סדר שלבי החליצה, שהרי אלו גם דברי המשנה.

י"ב 33 - דיון על דין המשנה שמהארכובה ולמעלה אין לחלוץ. מקשים מפסוקים רבים מהם משמע שגם שם נקרא רגל, ומתרצים באופנים שונים.

דף קג/ב

י"ג 11 - הסבר דברי המשנה שבמנעל שאינו שלו החליצה כשרה. ואף כי כתוב "נעלו", אין הכוונה דווקא שלו, אלא שתתאים לו. ומעשה באביי ורב יוסף הקשור לעניין.

י"ד 24 - מחלוקת בדין "סנדל של עץ", לדעת שמואל המשנה בזה כדעת ר"מ, ולדעת אביו של שמואל זה לדעת הכל, ומדובר שהוא מחופה עור.

ט"ו 27 - דיון על החליצה ב"סנדל-מוסגר" או ב"סנדל מוחלט". מובאות שתי מסורות בשם רבא. מקשים על ההלכה שב"מוחלט" גם בדיעבד החליצה כשרה, ממקורות אחרים, ומתרצים.

דף קד/א

משנה - הלכה: חלצה בלילה - חכ' אומרים - כשרה, ור"א פוסל. חלצה בשמאל - חכ' אומרים - פסולה ור"א מכשיר.

גמרא - בירור במה המחלוקת במשנה לגבי חליצה בלילה. וסיפור מקרים שעשו חליצה בלילה ושמואל לא הסכים, ונימוקו כי זה דעת יחיד.

ב' 30 - בירור מה יסוד המחלוקת לגבי חליצה בשמאל. ודיון בדעת ר"א שנראה כסותר עצמו ממקור אחר, ומתרצים.

משנה - הלכות: אילו משלושת הפעולות מעכבת: חליצה, רקיקה וקריאה, דיני חליצה בקטנה, בקטן, בחרש ובחרשת, ומספר הדיינים לחליצה.

דף קד/ב

גמרא - דיון בדברי רבא המדייק מן המשנה, ש"קריאה" אינה מעכבת: "לפיכך אלם ואלמת שחלצו - חליצתן כשרה". מקשים על מסקנה זו, ומתרצים שרבא אמר דברו באופן אחר, כך שאין קושיא.

ב' 28 - דיון בהלכה ששלחו לאבוה דשמואל, ושתי מסורות מה נוסח הדבר ששלחו לו. ראשונה: "יבמה שרקקה - תחלוץ" מכאן דייקו שבזה כבר נפסלה לייבום לאחים. ודנים כדעת מי. בשנייה: "יבמה שרקקה תחלוץ, ואינה צריכה לרוק פעם אחרת". וסיפור מעשה בר' אמי המסביר הלכה זו.

דף קח/א

ב' 3 - ברייתא על נוסחי לשון במיאון. ודברי ר' יהודה שנוסח זה מועיל גם אם התנהגותה לא מעידה על כך, ודוגמאות.

ג' 15 - תחילה מביאים דעת שמואל שהלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה. לאחר מכן מובאת דעת ריב"ב, שאם נישאה או נתקדשה לאחר מעשים אלה, דינם כמיאון. ומבררים אם רבנן חולקים עליו במשנהו.

ד' 32 - רב יהודה בשם שמואל משבח שיטת ר' אלעזר במשנה "אין מעשה הקטנה כלום". אחר כך מובאת ברייתא ובה מחלוקת של ר' יהושע בנושא. ורבי צידד בר"א.

ה' 41 - הסברים לדעת ראב"י במשנה: "כל עכבה שהיא מן האיש וכו'". הסברו של שמואל, והסברם של אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין, ועוד.

משנה - פרטי דינים למקרים שונים שמיאנה, או שקבלה גט, או שניהם יחד בצירופים שונים. ושני כללים בדבר האפשרות שתחזור אליו אחרי מיאון או אחרי גט.

דף קח/ב

גמרא - דיון בסתירה שבין הדוגמאות של הכללים במשנה. - שלש שיטות ליישב את הסתירה. כן מובאות שאלות ששאלו את ר"ע בבית האסורים ואת ריב"ב בנציבין בעניין, וביורון.

משנה - שלושה מקרים: גירש אשתו והחזירה ונפטר - חכ' אומרים מותרת ליבם ור"א אוסר. המגרש היתומה והחזירה - מותרת ליבם ור"א אוסר. קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה לדברי הכל אסורה ליבם.

דף קט/א

גמרא - הצעות מספר להסבר שיטת ר"א במשנה, ונתקבלה דעת רב אשי, שזו גזירה (מחשש למקרה השלישי).

ב' 24 - דיון בדעת ר"א במקרה שגירש אותה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה וכדו'. או מה יהיה דין צרתה לעניין יבום או חליצה.

משנה - דיני ייבום במקרים של שני אחים שנשאו שתי אחיות קטנות (או שתי חרשות), או אם נשאו האחד קטנה והאחד חרשת, ומת אחד האחים.

והתשובה, שסדר זה הוא מצווה אבל אם עשה שינוי בסדר, כגון שהקדים ריקקה לחליצה - כשרה.

ב' 21 - בירורים ודיונים קצרים בדברי אב"י ורבא ואחרים, על דיוקים בביצוע התהליך: בהקראה מדוייקת, בכתובת ה"גט" ובריקקה הנכונה. כן מובא סיפור בעניין הדין האחרון במשנה, מי אומר "בית חלוץ הנעל".

פרק י"ג "בית שמאי"

דף קז/א

משנה - דיני מיאון - מחלוקת ב"ש וב"ה בפרטי הדינים.

גמרא - בירור מהות המחלוקת במשנה בין ב"ש וב"ה בעניין מיאון הנשואה. על כך ארבע שיטות להסבר המחלוקת: שמואל, רבה ורב יוסף, רב פפא ורבא.

ב' 34 - לשיטת ב"ה במשנה, שממאנת גם ביבם, מעיר רב אושעיא שממאנת רק ל"מאמרו" אבל לא ל"זיקתו". ר' חסדא מסביר את ר' אושעיא ונימוקו. עולא חולק עליו, רבא מקשה על עולא. ומתרצים הקושיא.

דף קז/ב

ג' 12 - דין מי שמיאנה ליבם אחד, אם מותרת לאחיו. שלש דעות: רב - אסורה לאחים, שמואל - מותרת לאחים, רב אסי מותרת אפילו לו עצמו. וביורור כדעת מי רב אסי.

ד' 26 - קושיא על דעת ב"ש, האומרים שצריכה למאן לפני הבעל, ממעשה בפישון הגמל שמיאנה שלא בפניו, וכן שהיה נשוי לה, ותרצו לשיטת ב"ש שזה מקרה מיוחד.

ה' 30 - קושיא על ב"ה ממקור אחר, בדבר הצורך למאן בפני ב"ד, ותירוץ לשיטת אב"י. כן מובאת בזה דעת ר' יוסי בר"י ור"א בר"ש שמכשירים בשני דיינים. ופסקו הלכה כמותם.

ו' 37 - בירור כוונת ב"ש במשנה: "ממאנת וממתנת עד שתגדיל וכו'". - הסברו של שמואל נשאר בקושיא, והסברו של עולא.

משנה - דעות שונות של תנאים בשאלה: "איזו היא קטנה שצריכה למאן"?

גמרא - הערה בדבר נוסח גט-המיאון, כיצד היה בתחילה וכיצד לבסוף.

נדרה מיבמה הנאה לפני פטירת בעלה או לאחר מכן - אימתי כופין לחלוץ ואימתי מבקשים.

גמרא - דיון, בו מתברר שהמשנה (במקרים הראשונים) אינה כדעת ר"מ. ומכאן מבררים מדוע חכמים מתירים ייבום בקטנים. אביי ורבא משיבים בשתי דרכים.

ב' 47 - בירור כדעת מי הדעה במשנה, שאדם יכול להעמיד עצמו עד שלושים יום. מביאים ראייה שזה כר"מ במחלוקתו עם ר' יוסי, אך נדחה, כי אפשר להסביר משנתנו גם כר' יוסי.

דף קיב/א

ג' 1 - דיון על הנאמר במשנה: "כופין אותו לחלוץ". מקשים מדוע כופין לחלוץ, שיכפו אותו לייבם. מתרץ רב שמדובר שכבר נתן גט. מקשים על כן ממקור אחר, ונותנים עליה שתי תשובות. כן מבררים מה דין צרתה במקרים האמורים.

ד' 20 - דיון במשנה על פי מקור אחר: "האומרת נטולה אני מן היהודים וכו'", מה דינו של היבם לגביה. מבררים את צדדי השאלה. ובאה מחלוקת: רב שאומר "יבם אינו נבעל" ושמואל חולק. ומובאת משנתנו כראייה לרב.

פרק י"ד "חרש שנשא"

דף קיב/ב

משנה - שורה של דינים בענייני נישואין וגירושין, ייבום וחליצה, במקרים מיוחדים של נישואין עם בעלי שפיות מוגבלת, כגון חרשת, או חסרי שפיות. זאת, לפי האפשרויות הרבות של צירופים.

גמרא - בירור טעמיהם של רבנן בתקנותיהם לנישואין וגירושין יבום וחליצה וכתובה, לאלה שאין להם נישואין מן התורה.

דף קיג/א

ב' 29 - שתי מסורות בשם שמואל: באחת שאמר שהבא על אשת חרש בספק, אין חייב אשם תלוי (שנישואיו אינם כלום). והשנייה - ההפך. מקשים עליו, ומתריצים בשתי המסורות שדעתו כר"א. ואגב, מבררים יסוד דעת ר"א בעניין מעמדו החרש או החרשת.

דף קיג/ב

ג' 8 - דיון ב"נשתטית", אם ניתן לגרש אותה. דעת

גמרא - מקשים על הצעת ר"א במשנה, ללמד את הקטנה למאן, שכן זה בניגוד להוראה להתרחק מן המיאון. ומשיבים - "מיאון דמצווה - שאני". אגב הזכרת שלושת הדברים, שאמר בר קפרא להתרחק מהם, מביאים גם את השלושה שצריך להדבק בהם. מקורותם והסבריהם ועוד דברים מתחום מדרשי האגדה.

דף קט/ב

ב' 35 - דיון בהסברו של רב את שיטת ר"ג במשנה. ותוך כך בירור העקרון בדעת רב, ובמה הוא חולק על שמואל, ועוד. ולסיום מובא פסק הלכה על המחלוקת במשנה, והוא כדעת ר"א.

דף קי/א

משנה - דיני יבום וחליצה במקרים שהיה נשוי שתיים ונפטר, כגון שיה נשוי קטנות יתומות, או חרשות, או אחת כזו ואחת כזו, או אחת גדולה ואחת קטנה וכיו"ב.

גמרא - דיון בשאלה אם חרשת בת חליצה, שכן יש סתירה לכאורה בין המשנה שלנו למשנה אחרת. רב מסביר שבמשנתנו מדובר ב"ביאה" בלבד. אולם רבא מסביר אחרת, ומקשים עליו ממקורות רבים עד שנדחה.

דף קי/ב

ב' 41 - דיון בדין המשנה לגבי מי שהיה נשוי חרשת וקטנה ונפטר, שאין האחת פוטרת את צרתה. משמע שאין תוקף נישואיהן שווה, מבררים את ההבדל, ומה הדין במקרים שונים.

דף קיא/א

משנה - דיני יבום במקרים שונים, כגון: נשוי לשתי יתומות ונפטר ובא היבם על אחת ואחריה על השנייה. או שבא אחיו על השניים. מקרים דומים: שתיים חרשות, או קטנה וחרשת, פקחת וחרשת, קטנה וגדולה.

דף קיא/ב

גמרא - אמוראים פוסקים הלכה כר"א בסוף המשנה: "מלמדין הקטנה שתמאן בו". וכיון ששמואל כבר פסק כר"א במשנה קודמת מבררים את "הצריכותא" לומר זאת גם כאן.

משנה - דינים במקרים מיוחדים, כגון יבם קטן שבא על יבמה קטנה, או אם בא על יבמה גדולה. יבם שכנס יבמה והיא טוענת שלא בא עליה. או אם

דף קטז/א

ו' 20 - בירור מהי "הקטטה" הנזכרת במשנה, כגורם שבגללו אין מאמינים לאשה. כן מבררים מהו הטעם שלא מאמינים לה (שני טעמים וההבדל המעשי ביניהם), וכך מה הדין בעד אחד שמת הבעל, ובידוע שהיתה קטטה ביניהם. ללא הכרעה "תיקו".

דף קטז/ב

ז' 7 - ברייתא המקשה על דעת ר"י בסוף משנתנו. וסיפור מקרה הקשור לכך.

משנה - מחלוקת ב"ה וב"ש על התנאים לאמון באשה המעידה על בעלה שמת. ב"ה מגבילים האמון רק כדוגמת מעשה שהיה "בבאה מן הקציר". ב"ש חולקים, וחזרו ב"ה והודו לדעת ב"ש.

גמרא - ברייתא המביאה את פרטי המו"מ בין ב"ש וב"ה שבמשנה.

ב' 32 - בירור אם המחלוקת במשנה תואמת את מחלוקת חכמים ור' חנניא בן עקיבא בעניין העברת "מי חטאת" "ואפר חטאת" בירדן ובספינה. אך נידחה.

משנה - מחלוקת ב"ש וב"ה באשה שהותרה להנשא עפ"י עדות עצמה, אם זכאית לכתובה. ב"ה סברו שאינה זכאית, ואחר הודו לדעת ב"ש.

דף קיז/א

גמרא - המתייבמת עפ"י עדות עצמה - היבם מקבל את נחלת אחיו. ר' חסדא למד זאת מהפסוק ובקל וחומר מן הדין במשנה.

ב' 8 - הלכה בשם רב נחמן: האומרת "מת בעלי" - התיירוני להנשא", - מותרת ומקבלת הכתובה. אך אם בקשה רק "תנו לי כתובתי" - גם להנשא אין מתירים לה. שואלים, מה הדין כשבקשה שני הדברים, ומה אם הקדימה הכתובה - ולא נתבררה ההלכה.

משנה - הלכה: נשים הנאמנות בדרך כלל, אינן נאמנות לומר: "מת בעלה". והסבר מדוע אותן נשים נאמנות בהבאת גט, והוא - "שהכתב מוכיח".

גמרא - דיון בשאלה: האם בכלל הנשים שאינן נאמנות, גם בת חמיה. בירור צדדי השאלה. ואחר מובאות ראיות.

ב' 43 - בירור שאלת בני מערבא, על עדות "חמותה הבאה לאחר מיכן". מביאים ראיה אך נדחתה, ולא נמצאה תשובה.

ר' יצחק שמן התורה ניתן, אך חכמים התקינו שלא לגרשה, ובירור הדבר וטעמו.

ד' 27 - בירור כוונתו של ר' יוחנן בן נורי בשאלתו במשנה. למסקנה, שאלתו לשיטתם של חכמים היא.

ה' 34 - בירור דעת רבא שדייק מעדותו של ר' יוחנן בן גודגודה, שאין צריך דעת האשה החרשת בגירושה, שגם אם אמר לה: "כנסי שטר חוב זה" - היא מגורשת, ומסבירים מה חידוש יש בזה.

ו' 40 - דיון ב"קטן אוכל נבילות", האם מוטלת חובה על ההורים או על ב"ד להפריש אותו מאיסור, או רק שלא להאכילו בידיים. על כך ראיות רבות ובכללן ממשנתנו, אך ללא הכרעה בשאלה.

פרק ט"ו "האשה שלום"**דף קיד/ב**

משנה - האשה שהלכה עם בעלה למדינת הים, וחזרה לבדה ואמרה "בת בעלי" - אימתי ניתן להאמין לה לצורך נישואין או ייבום, ובאילו תנאים אינה נאמנת. ודעת ר"י בזה.

גמרא - הסברים לדברי המשנה וטעמיה. כן מבררים אילו אירועים נחשבים כמלחמה, כגון רעב, מפולת, שילוח נחשים ועקרבים או דבר.

ב' 48 - בירור הדין במקרה שאמרה שבאה ממקום שפרצה מלחמה ובעלה מת שם. האם להאמין לה מטעם "מה לי לשקר" שאילו רצתה לשקר היתה אומרת שהיה שלום בעולם. הובאו שלושה מקורות לראייה ולא נמצאה ראיה ברורה.

דף קטו/א

ג' 21 - בירור מהי הנאמנות של עד אחד שאמר על פלוני שמת במלחמה? הסבר צדדי השאלה והבאת ראיות, אך ללא הכרעה.

דף קטו/ב

ד' 2 - דיון במקרה שהמפקיד ביקש את הפיקדון "שומשמין", והשומר טוען שכבר החזיר וכו'. ניסו לדמות מקרה זה למקרים אחרים, אך לא נמצאה הכרעה ברורה.

ה' 24 - בירור על מקום החשש על שני אנשים באותו שם, כגון במקרה של יצחק ראש הגולה. מחלוקת בזה בין אביי האומר שיש לחשוש, ורבא האומר שאין לחשוש. ומביאים ראיות לכאן ולכאן וללא הכרעה. ולבסוף פסק הלכה בעניין השומשמין.

לברייתא, בה יש מחלוקת תנא קמא ורשב"א בשאלה במה חולקים ר"ט ור"ע, והנוסח שם שונה. ומתריצים כי משנתנו לפי רשב"א.

משנה - הלכה אימתי יש נאמנות לעדות לא מושלמת, ואימתי לא - דוגמאות רבות.

גמרא - בירור השאלה לרב נחמן, במי שזיכה גט לאשתו ע"י אחר, ובכך היא עשויה להשתחרר מן היבם. האם זכות הדבר לה, ולכן עם קבלת השליח את הגט כבר הוא בתוקף או לא. והתשובה ממשנתנו שהוא ספק. כן שואלים במזכה לאשתו במקום קטטה שיש לה עמו, האם זכות לה הדבר, ומשיבים שאין זו זכות לה, כי אשה מעדיפה להיות נשואה.

פרק ט"ז "האשה בתרא"

דף קיט/א

משנה - הלכה, הבעל שיצא לחו"ל עם אשתו השנייה ואחר כך נודע לאשתו בארץ שמת בעלה - לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע אם צרתה לא ילדה בן. נודע לה שמת בעלה ואין לו אחים, אך אמו יצאה מעוברת - צריכה האשה לחשוש שמא נולד לו אח. ור' יהושע אומר שאינה חוששת.

גמרא - הערה שהמלה "היא" במשנה: "שמה מעוברת היא צרתה", באה לרמז שרק לצרה זו חוששת, אבל לא חוששת שמה נשא אשה אחרת.

ב' 8 - בירור כי משנתנו כדעת ר"מ, החושש למיעוט, לכן לא תנשא, שמה ילדה צרתה זכר. מקשים על כן מן הסיפא של המשנה, רב נחמן מתרץ ונדחה, ורבא מתרץ שבסיפא מדובר ב"מיעוטא דמיעוטא", ולזה גם ר"מ לא חושש.

דף קיט/ב

ג' 6 - בירור האם ההלכה במשנה: "לא תנשא ולא תתייבם" מעגנת את האשה לעולם. משיבים: זעירי, שלאחר תשעה חדשים תחלוץ ותנשא. ר' חנינא אומר שצריכה להמתין לעולם עד שתדע אם צרתה ילדה או לא. ודיון בדעת ר' חנינא וטעמו.

משנה - הלכה, יבמות שנשאו שני אחים, זו אומרת בעלי מת וזו אומרת בעלי מת - אין עדות האחת מועילה לשניה. ולכן כל אחת לא תנשא עד שיוברר שאכן היבם מת. ומה הדין אם יש לאחת עדים, או ילדים. ומה אם התייבמו לאחרים ומתו - מחלוקת אם חוזרות לאיסורן הראשון.

גמרא - הלכה מן הברייתא: אם לאחת יש גם עדים על מות בעלה וגם בנים, הרי שתיהן מותרות.

דף קיז/ב

משנה - דיני האשה במקרים של שינויי עדות, כגון נישאה עפ"י עד אחד שמת בעלה, ואחר בא עד ואמר שלא מת. או אם באו שניים ואמרו שלא מת. ועוד.

גמרא - דיון בדין אשה שהתירוה להנשא עפ"י עד אחד שמת בעלה, ואחר כך בא עד אחר ואמר שלא מת - האם מותר לה להנשא? ולמסקנה - מותרת להנשא עפ"י עדות הראשון.

ב' 17 - בירור מה חידוש יש במשנה, בדוגמאות: "ובאו שני עדים שלא מת וכו'", או "שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת". ומתריצים שמדובר בעדים שאינם כשרים, ולפי הכלל של ר' נחמיה.

משנה - דיני עדות מוכחשת, של שתי נשיו של אדם, או אחד שהעיד: מת, והשני העיד שלא מת, לפני שהתירו ב"ד את האשה להנשא - שלא תנשא. וכן בעדות נשים המוכחשות.

דף קיח/א

גמרא - בירור, שלא ניתן לדייק מהמקרה הראשון במשנה, שאם השנייה שתקה - תנשא על בסיס עדות הראשונה. כיון שזה סותר ההלכה שאין הצרה מעידה על חברתה, ומסבירים המשנה באופן אחר.

ב' 7 - דיון בדעת ר"מ החולק במקרה שאחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג, מדוע אינו חולק גם על המקרה הראשון, שהרי גם בו יש הכחשה. ר"א אומר שגם במקרה הראשון חולק ר"מ, ור' יוחנן סובר שר"מ מסכים לדין הראשון, כיון שאין שם הכחשה ממש. אך מקשים על ר' יוחנן מסוף המשנה, ונדחה.

משנה - הלכה, האשה שהותרה עפ"י עדות עצמה להנשא, אין מתירה גם את צרתה. ר"ט סובר שאם אשת כהן היא, תמשיך לאכול בתרומה. ור"ע חולק מחמיר ואוסר אותה מלאכול בתרומה. וכן במקרה שהעידה האשה על בעלה וחמיה שמתו, שהיא מותרת וחמותה אסורה.

גמרא - "צריכותא" להבאת שתי דוגמאות במשנה, שלכאורה המקרים שווים. וכן פסיקת הלכה בשם שמואל כדעת ר"ט, ואביי מביא ראיה לכך.

דף קיח/ב

משנה - דין מי שקידש אחת מחמש נשים, ואינו יודע איזו מהן, מחלוקת ר"ט ור"ע. וכן חולקים בדין מי שגזל מאחד מתוך חמשה ואינו יודע ממי.

גמרא - דיון בנוסח המשנה: "קידש" (ולא בעל) גזל (ולא לקח - קנה). מכיון שאין בכך התאמה בין המשנה

ג' 47 - ברייתות הדנות במקרים שנפל לגוב אריות, שאין מעידין. אבל, לחפורה של נחשים ועקרבים - מחלוקת. נפל לכבשן אש - מעידין, ליורה רותחת של שמן - מעידין, של יין - מחלוקת, והלכה שמעידין.

דף קנא/ב

ד' 7 - ברייתא ובה תשובת חכ' לסיפורו של ר"מ במשנה, והיא שהיה זה מעשה ניסים ואין ממנו ראייה, והמו"מ על כך. כן מובא הסיפור בבתו של נחוניא חופר שיחין שניצלה בדרך מיוחדת, ודברי מוסר הנלמדים ממנו.

משנה - דיני השומע על פטירתו של אדם מפי נשים, מפי קטנים מפי נוכרים - באילו מקרים עדותו מתקבלת.

גמרא - הערות תיקון, בשם שמואל על נוסח המשנה, בעניין השומע מן התנוקות.

ב' 31 - דיון על דברי ר"י ב"ב במשנה: "ובעו"כ אם היה מתכוון וכו'", לבירור מהו המקרה ש"לא מתכוון". ולמסקנה, זה "המסיח לפי תומו". ודוגמאות ממקרים שהיו.

ג' 42 - שני מקרים בהודעות של עכו"ם, שלא ניתן להסתמך עליהן, ומדוע. ותיאור שלושה מקרים שהסתמכו על הודעות הנוכרים.

דף קנב/א

משנה - דיני עדות על פטירת אדם, אם ראו זאת לאור הנר או הלבנה, או אם שמעו זאת על פי בת-קול. ומעשים שהסתמכו על עדויות מעין אלו.

גמרא - הערה בשם שמואל, שיש ברייתא ובה המחלוקת בין ב"ש וב"ה אם משגיחים בבת-קול. ומסבירים מה הוא בא לחדש.

ב' 28 - בירור המקרה המסופר במשנה, מניין ידעו שאינו שד. וכן, שאין חוששין שמא היה זה קול של צרת האשה, כיון שהיה זה בשעת סכנה, וכדעת תנא דבי ישמעאל שמקילין בזמן כזה.

משנה - סיפורו של ר"ע על העדות ששמע בנהרדעא שרבן גמליאל הזקן אמר שמיאין את האשה על פי עד אחד וכו'. וכן מביאים את דעות ר"א ור' יהושע ודעת ר"ע, שחולקים על כך.

גמרא - דיון בדעת ר"ע במשנה, שהרי במקום אחר אמר שכן מקבלים עדות אשה, ומתמצים שר"ע שינה דעתו לאחר ש"החזיקו".

הראשונה אינה צריכה ייבום, ולשנייה היבם נפטר, ויש עדים.

ב' 33 - דיון בדעת ר"א במשנה, לבירור מה טעמו בין שתי האפשרויות: שצרה מעידה לחברתה, או "שאיין אשה מקלקלת לעצמה", והתוצאה המעשית מכך. מביאים ראיות אך ללא הכרעה.

דף קכ/א

משנה - הלכה: התנאים שצריכים להיות בעדות על פטירת אדם כדי להתיר אשתו.

גמרא - ברייתא בעניין עדות על הפרצוף, שאין מספיק הפרצוף בלי המצח (הפדחת). הסימוכין במקרא ומעשה שהיה בהקשר לזה.

ב' 40 - דיון על דברי המשנה: "אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו". האם מכאן שאין סימנים מהווים ראייה מדאורייתא? הדיון מובא בשתי גירסאות בהם ראיות ודחיות.

דף קכ/ב

ג' 11 - דיון על דין "המגוייד" במשנה, שמשמע שיכול לחיות. מקשים ממקור אחר, ומתריך אביי שזו מחלוקת תנאים ומשנתנו כרשב"א.

ד' 28 - דיון בהערתו של רב יהודה בשם שמואל על דין המשנה "והחיה אוכלת וכו'", שאם היה זה ממקום שנפשו של האדם יוצאת - מעידים עליו. מקשים על כן מדברי שמואל עצמו במקור אחר, ומתמצים.

דף קכא/א

ה' 3 - בירור דעתו של ר"י ב"ב בסוף המשנה: "לא כל האדם וכו'". האם הוא חולק "לקולא", שיהיה אפשר להעיד גם לאחר שלושה ימים, או "לחומרא". מביאים ראיות ש"לקולא", אך נידחו.

משנה - דין מי שטבע במים שאין להם סוף, שאין מעידין שמת. ומי שטבע במים שיש להם סוף: ר"מ אומר לא מעידין ור' יוסי אומר מעידין.

גמרא - הערה מן הברייתא, שהדין של "מים שיש להם סוף" הוא במחלוקת ר"מ וחכ'. ומבררים מהי ההגדרה של "מים שיש להם סוף", ותיאור מקרים שהיו בהקשר לנושא שלנו.

ב' 33 - דברי רב אשי שהטובע במים שאין להם סוף אשתו אסורה, הוא דין לגבי שאר בני אדם, אבל לגבי ת"ח - מעידין כיון שיש לזה פרסום, אך דחו דבריו. ומובא סיפורם של ר"ע ור"מ שניצלו ממים שאין להם סוף.

ב' 10 - ברייתא ובה מעשה שהעיד אדם בפני ר"ט על בעל האשה שמת, ולפי תיאורו את המקרה האמין לו ר"ט. מקשים על ר"ט על שלא עשה דרישה וחקירה, שהרי במקור אחר מסופר שעשה זאת. ומיישבים שזו מחלוקת תנאים, ומסבירים את מהות המחלוקת הזו.

סוף מסכת יבמות

משנה - תיאור המעשה בחכמים שהתירו אשה להנשא על פי עדות ה"פונדקאית" בעיר צוער. ותגובת ר"ע.

דף קכ"ב/ב

גמרא - מבררים במה היתה נחותה הפונדקאית שלמדו ממנה קל-וחומר במשנה, והשיבו שהיא היתה נוכריה. ואחר בא ההסבר מדוע האמינו לה, לפי נסיבות האירוע.

מסכת כתובות

דף ד/ב

י"ג 3 - דיון במסקנה מדעת רבא, בסוגיא הקודמת, שהיא סותרת לכאורה מקורות אחרים, ומתריצים באופנים שונים.

י"א 36 - דיון בברייתא "ולא יבעול לא בער"ש ולא במוצ"ש", לבירור כיצד זה אסור במוצ"ש. על כך בא משא ומתן נרחב, ולהלכה נפסק ש"מותר לבעול בתחילה בשבת".

דף ז/א

י"ב 33 - דיון בדברים שנאמרו בשם רב, שגם בתולה וגם אלמנה טעונים "ברכת חתנים", כי לכאורה יש בזה סתירה לדברי רב הונא. בדיון מנסים ליישב את הסתירה ותוך כך מבררים את ההבדלים בין אם בחור נשא אלמנה, או אלמן נשא אלמנה - אם יום אחד, שלושה או שבעה.

דף ז/ב

י"ג 8 - בירור הסימוכין ל"ברכת חתנים בעשרה", על כך שתי דעות של חכמים ובירור מדוע נחלקו.

י"ד 28 - דיון בברייתא על "ברכת חתנים", דעת ר"י וטעמו, וכך מהו הנוסח.

ט"ו 41 - דיני ברכת-חתנים, אימתי, בפני מי ונוסח ברכותיה.

דף ח/א

ט"ז 15 - בירור דעתם של לוי ורב אסי, שברכו רק חמש או שש ברכות, ובמה הם חולקים.

י"ז 25 - דעת רב אשי על ברכת-חתנים והתנאים בהם היא נאמרת. כן מבררים אם מברכים מן האירוסין או לפנייהם.

י"ח 43 - דיון בדברי רב נחמן האומר שבברכת חתנים גם החתן מן המניין ואילו בברכת אבלים האבלים אין מן המניין, כיון שבמקור אחר משמע אחרת, מתריצים בהסבר ההבדלים וכן מביאים ראיה ממעשה בר"ל שבא לנחם את רב חייא בר אבא.

דף ח/ב

י"ט 48 - התקנה בדבר שתיית כוסות יין בבית-אבלים, מספרם והטעם לכך. כן מסבירים הטעם

פרק א' "בתולה נשאת"

דף ב/א

משנה - תקנת חכמים שבתולה תנשא ליום הרביעי בשבוע והאלמנה ליום החמישי, והטעם.

גמרא - דברי שמואל לגבי בתולה, קושיית רב יוסף עליו ותירוצה. ואגב גם מתברר מדוע לא קבעו נישואי בתולה ביום א'.

ב' 25 - דיון בשאלה אם גם מחלה נחשבת כאונס. לאחר פירוט צדדי השאלה מביא רב אחאי רביה מהנאמר: "ולא נישאו", אך רב אשי דחה את הראיה.

דף ב/ב

ג' 15 - דיון בדברי רבא - בשתי מסורות שונות - אם יש דין אונס בגיטין, ובירור אם אין דבריו סותרים מקורות שונים.

דף ג/א

ד' 30 - בירור דברי שמואל בר יצחק שהתקנה במשנה היא רק מזמן עזרא, להושיב בתי דין בימים ב' ה', שכוונתו לומר, שאם יש מקומות שנוהגים להושיב בית דין בכל יום, שיכולים אכן לשאת בכל יום.

דף ג/ב

ה' 1 - כיון שנזכר עניין "שקדו על בנות ישראל וכו'" מובא המקור לכך בברייתא.

ו' 12 - בירור מהו "ומסכנה ואילך", הנזכר בברייתא, והוא מגזירת "תיבעל להגמון תחילה", והסבר השינויים בעקבות הדבר.

ז' 22 - בירור מהו "מחמת האונס", הנזכר בברייתא, על כך שתי תשובות, וברייתא המפרטת את הדבר.

דף ד/א

ח' 5 - הערות על דברי הברייתא, שדווקא אבי החתן ואם הכלה, ולא להפך, והנימוק, ובירור עניין זה לפרטיו.

ט' 26 - דיון על הנאמר בברייתא: "הוא ישן בין האנשים וכו'".

דף י"א/ב

גמרא - דיון במחלוקת רב ושמואל בקטן הבא על הגדולה, שרב אומר "עשאה מוכת עץ" ושמואל אומר "אין מוכת עץ בבשר". רב הושעיא מביא ראיה לשמואל ממשנתנו ורבא דוחה אותה.

ב' 18 - בירור מהות מחלוקת בין ר"מ וחכמים במשנה. על כך שתי שיטות: רמי בר חמא ורבא, וכן דיון בשיטת רבא.

ג' 42 - ברייתא ממנה למד רבה כלל על כל המקרים ש"כנס בחזקת בתולה ונמצאה בעולה", שכתובתה מנה ואילו רב אשי חולק וסובר שהברייתא דנה במקרה מיוחד. שיטה אחרת אומרת שמחלוקת זו של רבה ורב אשי היא על הנאמר במשנתנו, ובירור מה הנפקא-מינא בין השיטות.

משנה - הלכה שכתובת אלמנה מנה, גם אם היא אלמנה בת כהן. ומנהג ב"ד של כהנים שהיו גובים לבתולה בת כהן ארבע מאות וזו וחכמים לא התנגדו.

גמרא - דיון על דין המשנה, שהרי הברייתא אומרת שאלמנה בת כהן כתובתה מאתיים. מתרץ רב אשי שהיו שינויים בתקנות ומכאן ההבדל בין המקורות.

דף י"ב/ב

ב' 4 - דיון בדברי שמואל לעניין "ארבע מאות", הנזכר במשנה, שגם משפחות ישראל רשאיות לעשות כן. מקשים על כך מברייתא ומתרצים בדרך של "לא מבעיא קאמר".

משנה - הנושא אשה ולא מצא לה בתולים, היא טוענת משנשאתי נאנסתי והוא אומר לפני. מחלוקת תנאים מי נאמן.

גמרא - בירור אם המחלוקת במשנה תואמת את המחלוקת במקור אחר ב"מנה לי בידך, והלה אומר: "איני יודע". דוחים את ההשוואה כי יש הבל מהותי בין הנושאים.

דף י"ג/א

משנה - במקרה שהיא טוענת "מוכת עץ אני" והוא אומר "דרוסת איש את", מחלוקת תנאים במי להאמין, כמו במשנה הקודמת.

גמרא - בירור מה תובעת האשה ומה מוכן האיש לתת. על כך שתי דעות, לפי שתי השיטות הידועות (כמחלוקת ר"מ וחכמים). כן מבררים מדוע מובאת משנה זו, שהרי כבר היה דיון בנושא דומה.

לכוס כנגד רבן גמליאל, על אשר תיקן שיקברו המתים גם בבגד פשוט כפי שנהג כלפי עצמו.

כ' 55 - דיון בדברי ר"א על נאמנות האדם לומר "פתח פתוח מצאתי", לבירור מה החידוש בכך, ולהסבר הסתירה על דברי עצמו, יישוב הסתירה ואגב בירור עניין מעשה דוד ובת-שבע.

דף ט/ב

כ"א 5 - עוד ראיות, של אביי ושמואל, על הנאמנות לומר "פתח פתוח", אך הקשו עליהם, ולבסוף הביאו את דברי רשב"א שזו היתה תקנת חכמים יחד עם התקנה בדבר סכומי הכתובה.

דף י/א

כ"ב 10 - דיון בדעת רשב"ג שכתובת אשה מן התורה, שהרי הוא עצמו קבע בברייתא שאינה מן התורה, ויישוב הסתירה בשני אופנים.

כ"ג 29 - תיאור מקרים שבאו בפני חכמים בטענות "פתח פתוח" וכדומה, וכיצד ביררו חכמים את המציאות והתירו אותם.

דף י/ב

משנה - סכומי הכתובה לנשים השונות, ועל הזכות של הבעל לטענת בתולים.

גמרא - בירור המקור לשם "אלמנה", והוא מלשון "מנה" שזה סכום כתובתה, ואגב מביאים עוד מלים שנדרשו כמרמזות לדברים הקשורים להם.

דף י"א/א

משנה - דין כתובת גיורת, שבויה שנפדתה או שפחה שהשתחררה - אם היה זה עד גיל שלש כתובתן מאתיים, ויש להן טענת בתולים.

גמרא - דיון בגיורו של קטן. דברי רב הונא שאפשר לגייר על דעת ב"ד, כי זכין לאדם שלא בפניו. מקשים על כך ומתרצים, מביאים סימוכין לכך ממשנתנו, ודוחים ראיה זאת.

ב. 19 - דיון בדברי רב יוסף שגר קטן יכול למחות כשיגדל. אביי ורבא מקשים עליו והוא השיב לשניהם. כן מברים מדוע אביי ורבא ל הקשו אותה קושיא.

משנה - גובה הכתובה לנשים מיוחדות, כגון "גדול שבא על הקטנה וכו'". וכן הנשים שכתובתן מנה.

דף ט"ו/ב

ד' 9 - בירור פרטי הדינים במשנה, שהובאה למעלה: "מצא בה תינוק וכו'", וכן הסבר דעת שמואל ומדוע "רוב ישראל - ישראל" ומחצה על מחצה גם כן ישראל - במה ההבדלים.

פרק ב' "האשה שנתארמלא"

משנה - הראיות המספיקות להוכיח שהאשה נישאה בתולה, וכתובתה מאתיים. ודעת ר' יהושע בעניין האמון לאומר לחברו שקנה את השדה מאביו.

דף ט"ז/א

גמרא - הנחה שמשנתנו כדעת ר"ג (במחלוקתו עם ר' יהושע במשניות הקודמות) והראיה מכך שבהמשך משנתנו מודה ר' יהושע. אך דוחים זאת כיון שאפשר לומר שר' יהושע מודה בעניין אחר.

ב' 49 - בירור מדוע מצריכה המשנה עדים שיצאה בהינומא, הרי יש רוב שבתולות יוצאות בהינומא. ומשיבים שמדובר במקרה מיוחד שלא יצא קול, כך שהורע הרוב ולכן צריכה עדים.

דף ט"ז/ב

ג' 5 - דיון על משנה בדבר עדי הינומא, שהרי יכלה להביא את הכתובה גם לפני ב"ד אחר ולגבות פעמיים. על כך שתי תשובות שונות. במסורת אחרת שתי התשובות ניתנו על שאלה דומה שהקשו על ברייתא מקבילה. וכן מבררים מה הנפקא מינא בן שתי המסורות.

ד' 28 - שאלה על המשנה כיצד יש לסמוך על "עדי הינומא", הרי יכולה להביא עוד עדים כאלה לבי"ד אחר ולגבות פעמיים, ומשיבים כי אכן כאשר יש חשש כותבים שובר (קבלה) על תשלום הכתובה.

ה' 32 - בירור מהו "העבירו לפניה כוס של בשורה", על כך שלש דעות (הראשונה נדחתה).

ו' 44 - מחלוקת ב"ש וב"ה "כיצד מרקדין לפני הכלה", ואגב עוד מקורות על דברים שעשו לכבוד הכלה ואימתי הקדימו אותה על פני אחרים, כגון מלך או לוויית המת, מנהגו של אגריפס המלך, וכן אימתי מבטלין תלמוד תורה לכבוד הכלה ולכבוד המת.

דף י"ז/ב

ד' 1 - בירור מהי "הינומא" - שתי דעות.

משנה - היא אומרת "איש פלוני וכהן הוא", מחלוקת תנאים אם היא נאמנת. אותה מחלוקת באומרת על העובר שלה: "מאיש פלוני וכהן הוא".

גמרא - בירור מהי מחלוקת ב"ראוה מדברת וכו'" ודיון בה. זעירי אומר מדובר באשה שנסתרה והתייחדה עם מישהו, ורב אסי אומר מדובר בנבעלה והיא מעוברת. בדיון מביאים ראיות לשיטת זעירי ודיון בה.

דף י"ג/ב

ב' 33 - דיון בדעת ר' יהושע שערך השוואה בין שבויה לבין הסתתרה. מקשים עליו ומתריצים. כן מובאות דעות ר' יוחנן ור' אלעזר והמו"מ ביניהם.

ג' 54 - דיון בפסק דינו של רב יוסף במקרה של ארוס וארוסה שבאו לפניו, כשאחד הטעמים להתיר הוא שהלכה כר"ג במשנתנו. אביי מקשה עליו, תוך הסבר פסיקת ההלכה כר"ג.

דף י"ד/א

ד' 11 - דיון בדעת ר' יהושע במשנה, שאינה נאמנת אפילו יש לה חזקת כשרות, שהרי בדין "אלמנת עיסה" פסק שהיא כשרה. רבא מתרץ וכן מתרץ קושיא מקבילה על ר"ג, ומסכם את השיטות שלהם.

ה' 31 - דיון בברייתא המגדירה מהי "אלמנת עיסה", לבירור הדעות בכך, במיוחד דעת ר"מ שלכאורה יש סתירה פנימית בדבריו, ושהוא כדעת תנא-קמא. מתרץ ר' יוחנן שמדובר במקרה מיוחד "ממזר וצווח" ו"חלל ושותק".

דף י"ד/ב

משנה - מעשה בילדה שנאנסה ופסקו של ר' יוחנן בן נורי אימתי היא כשרה לכהונה.

גמרא - דיון בדעת ריב"נ במשנה, שהרי נראה שאינו לא כר' יהושע ולא כר"ג (למעלה). רב נחמן מיישב את הדברים.

דף ט"ו/א

ב' 26 - בירור עצם הכלל: "קבוע כמחצה על מחצה דמי, בין לקולא בין לחומרא" - מה מקורו במשנה ומה הסימוכין בתורה.

ג' 46 - דיון בשני פסקי הלכה בשם רב, מקשים עליהם ממקורות אחרים ומיישבים את הסתירות.

ח' 5 - בדבר המנהג לזרוק קליות לכתולה, הנזכר במשנה, מבררים מה היה המנהג המקביל בבבל, וכן מבררים כיצד נהגו להבחין אם היא אלמנה.

ט' 15 - דיון על המקרה בו מודה ר' יהושע (במשנה), לבירור מספר שאלות, כגון מדוע אמר "שדה זו של אביך וכו'", שהרי יכול היה לומר לו "שלך היתה וכו'", או מדוע לא אמר לחברו "מנה לוייתי ממך ופרעתי וכו'", ועוד שאלות מסוג זה, ומתרצים.

דף כ/א

ח' 19 - חיזוק לדברי הברייתא שלמעלה, בעניין אימות חתימות העדים, משטר קודם "שקרא עליו ערר והוחזק בבי"ד", זאת מדברי רב אסי וכן מנהגי נהרדעא על פי הערת ר' שימי בר אשי.

ט' 32 - דיון בברייתא האומרת כי עד על שטר יכול להעיד עליו גם לאחר שנים. על כך מחלוקת: ר"ה אומר "והוא שזוכרה (את העדות מעצמו) ור' יוחנן אומר "אע"פ שאינו זוכרה", ומבררים עוד פרטי דינים לפי דעת ר' יוחנן.

דף כ/ב

י' 8 - בעניין משך הזמן שעשוי העד לזכור עדותו, מנסים להביא ראיה מדעת ר"מ במשנה במסכת אהלות בדבר "תל ישן", אך הראיה נדחתה.

דף י"ח/ב
משנה - הלכה שהעדים נאמנים לומר "כתב ידינו זה אבל אנוסים היינו וכדו'", אבל אם יש ראיות שזהו כתב ידם - אינם נאמנים.

משנה - הלכה שעד האומר "זה כתב ידי וזה כתב יד חברי", וכן אומר העד השני - נאמנים. ומחלוקת רבי וחכמים אם כל אחד אמר רק: "זה כתב ידי".

גמרא - דיון בהערת רמי ב"ח שהנאמר בסיפא של המשנה "אבל אנוסים היינו", הכוונה לאונס ממון אבל באונס נפשות נאמנים. מקשים עליו ומתרצים.

ב' 25 - דיון בדעת ר"מ בברייתא בה הוא חולק על חכמים, ועל משנתנו, ולסוף מראים שדבריו אמורים ב"מודה בשטר שכתבו" וכדעת רב הונא ש"אין צריך לקיימו".

דף י"ט/א

גמרא - בדבר המחלוקת בין רבי וחכמים במשנה, מבררים שרבי מצריך שניים שיעידו על כתב היד, מפני שהעדות היא על כתב היד, ואילו היה ספק אם העדות על השטר גופו או על כתב היד, אזי תתעורר השאלה מה הדין את מת אחד העדים ודיון בכך.

ג' 12 - כיון שנזכרו דברי רב הונא בשם רב, בעניין "מודה בשטר שכתבו וכו'", דנים בהם. רב נחמן חולק עליהם ומביאים ראיה מדין: "האומר שטר אמנה הוא זה - אינו נאמן". ומבררים מיהו "אינו נאמן", על כך שלש דעות, הראשונה של רבא ומשמע ממנו כדעת רב הונא.

דף כ"א/א

ב' 21 - שמואל פסוק הלכה כדעת חכמים, ומנמקים מה החידוש. מקשים על שמואל, שהרי בעצמו נהג פעם כדעת רבי ומתרצים שהיה זה מקרה מיוחד.

דף י"ט/ב

ד' 4 - בדבר האיסור להחזיק שטר אמנה, הנזכר קודם, מביא ריב"ל שכן הדבר לגבי "שטר פרוע". דברים אלה מובאים גם בשם רב בנוסח אחר. ומבררים ששטר אמנה חמור יותר, והנימוק.

ג' 39 - עוד מאמר של רב יהודה בשם שמואל שהלכה "עד ודיין מצטרפים", אך חכמים אחרים דחו זאת ונימקו. ומעשה ברבנאי שאמר כדעת רב יהודה בשם שמואל, ורב אשי דחה דבריו. והלכה שאין עד ודיין מצטרפים לקיים השטר.

ה' 12 - דין ספר מספרי התנ"ך שאינו מוגה, שמותר להחזיקו כך עד ל' יום.

דף כ"א/ב

ד' 6 - דיון על הלכה בשם רב בדבר שלושת הדיינים אשר רק שניים הכירו את חתימות העדים, כיצד ינהגו. שלושת המסקנות מהלכה זו, ובכללן ש"עד נעשה דיין". מקשים על המסקנות וכן דנים בקושית רב ספרא מדין קידוש החודש ומתרצים.

ו' 15 - דיון במחלוקת רב נחמן ור' בר רב אשי בעדים שאמרו "אמנה היו דברינו וכו'", שר"נ אומר "אין נאמנין", ונימוקיהם. שאלה לר"נ ממקרה שאמרו "תנאי היו דברינו" ותשובתו, קושית רב הונא בריה דרבי יהושע - נשארה ללא תשובה. ופסיקת הלכה כרב הונא.

ז' 32 - דיון בהלכה שבברייתא על עדי-שטר שמתו ובאו עדים שניים ופסלו את הראשונים, שהשניים

גמרא - דיון בברייתא המקבילה למשנה, שכן נראה שיש בה סתירה פנימית. אביי מתרץ באופן אחד ור"פ מסביר אחרת ודנים בשיטתו.

משנה - אנשים המעידים על עצמם שהם כהנים - אינם נאמנים, אך אם כל אחד מעיד על האחר - נאמנים. וכן מחלוקת תנאים אם מעלים לכהונה עפ"י עד אחד ובאיזה תנאי.

גמרא - עושים "צריכותא" למשניות עד כה, להראות מה החידוש בכל אחת, למרות שיש מכנה משותף לכולן, והוא: "הפה שאסר וכו'".

דף כ"ד/א

ב' 11 - דיון בברייתא שבה מחלוקת חכמים ור"י בעניין נאמנות לכהן, ואילו במקור אחר משמע ההפך, ומתרצים באופנים שונים.

דף כ"ד/ב

ג' 13 - בירור האם ניתן להעלות מ"אכילת תרומה" ל"יוחסין". מסבירים את צדדי השאלה, ונמצא שיש בעניין מחלוקת בין ר' חסדא ור' הונא.

ד' 21 - דיון בשאלה אם מעלים מ"נשיאת-כפיים" ל"יוחסין". בדיקת הנושא לפי הדעות השונות במשנה ובירור ההלכה. על כך מביאים ראיות ממקורות שונים וממעשים שהיו אצל חכמים.

דף כ"ה/א

ה 25 - דיון במעשיהם של רבי ור' חייא, שאחד העלה לכהונה את הבן עפ"י אביו, והשני העלה ל"לוויה" על פי אחיו. מבררים כיצד אכן היו הדברים ואת שיטותיהם בכך.

דף כ"ו/א

ו' 8 - דיון בדברי הברייתא, לבירור כיצד "מעשר ראשון" - חזקה לכהונה, וכי "החולק בבית דין" - אינה חזקה.

ז' 25 - בירור מהות המחלוקת במשנה בין ר"א ורשב"ג (על דברי ר"י). הגמרא מציעה הסבר אחד אך רב אשי מקשה עליו ונותן הסבר אחר - שהם חולקים במחלוקת תנאים אם מקבלים עדים בזה אחר זה.

דף כ"ו/ב

משנה - דין אשה שנחבשה בבית הסוהר. אם על עסקי ממון - מותרת לבעלה (אפילו כהן), ואם על עסקי נפשות - אסורה לבעלה.

ה' 41 - דיון בהלכה בשם רב על שלושה דיינים שישבו לקיים שטר ו"קרא ערר על אחד מהם" - כיצד ינהגו. בירור באיזה סוג ערר מדובר, ואגב מובא דין דומה ע"י ר' זירא על "שלושה דיינים ומת אחד מהם" - כיצד ינהגו.

דף כ"ב/א

משנה - מקרים בהם האשה נאמנת על דבריה משום "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", כגון "אשת איש הייתי וגרושה אני" וכדומה. אולם אם יש עדים שהיתה אשת איש - אינה נאמנת. ומה הדין בדיעבד שנישאה לאחר ואחר כך באו העדים.

גמרא - בירור הסימוכין לכלל "הפה שאסר וכו'". רב אסי למד זאת מפסוק, ויש למדים זאת מסברא, ואת הפסוק מסבירים באופן אחר.

ב' 32 - הלכה, אשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה "פנויה אני" - נאמנת אם נתנה אמתלא לדבריה. וכן היה מעשה, וכן פסק רב לשאלת שמואל במי שאמרה "טמאה אני" וחזרה ואמרה "טהורה אני", ותגובתו של שמואל.

דף כ"ב/ב

ג' 3 - דיון בדברי הברייתא על עדויות סותרות, כגון אם מת הבעל, או אם נתגרשה. ומחלוקת במקרה שנישאה כבר, אם תצא או לא.

ד' 12 - דיון בדברי ר' יוחנן, המקבילים לדעת ר' מנחם בברייתא, להסבר ההבדל בין עדות על מות הבעל לבין "נתגרשה". על כך שלושה הסברים שונים - אביי, רבא ורב אסי.

ה' 36 - דיון על הברייתא בעניין "נתקדשה" ובעניין "נתגרשה", לבירור ההבדל. על כך הסברים שונים של אביי ורב אשי.

דף כ"ג/א

ו' 24 - דיון בהלכה האחרונה במשנה: "ואם משנישאת וכו'", לבירור על איזה חלק במשנה

הם הולכים. ובזה מחלוקת ר' הושעיא ורבה בר אבין, ובירור מהו יסוד המחלוקת.

ז' 3 - הסברו של אבוח דשמואל על "ואם משנישאת באו וכו'", שאין הכוונה לנישאת ממש, אלא אפילו שרק התיירוה להנשא. סיוע לכך מובא מברייתא וכן ממעשה בהתרת שבויות כאלה.

דף כ"ג/ב

משנה - דין נשים שנישבו והעידו על כך, אימתי הן נאמנות ואימתי לא.

ב' 46 - דיון בדוגמא על היוצא מביה"ס האוכל בתרומה, מקשים שמא היה עבד של כהן, ומתריצים. כן מבהירים שמדובר באוכל תרומה דרבנן.

דף כ"ח/ב

ג' 6 - דיון בדוגמא על "שהיה הולך עמנו על הגורן", מקשים שמא עבד כהן היה ומשיבים.

ד' 22 - הסבר עניין "בית הפרס" ועניין "תחום שבת" שהם מדרבנן.

ה' 29 - דיון בעניין: "דרך היה לפלוני וכו'" - כיון שבדיני ממונות צריכה להיות עדות מלאה. ומובאת ברייתא ובה רשימה של דברים שהתינוק נאמן וכו', ובכללם עבד שהשתחרר או עכו"ם שנתגייר, שיש בזה מחלוקת תנאים והסבר הדעות. כן הסברים לדברים אחרים בברייתא.

פרק ג' "אלו נערות"

דף כט/א

משנה - רשימת ה"נערות", שהאונס אותן משלם קנס לאביהן, ובכללן הפסולות לנישואין וכן אלה שהעונש עליהן "כרת".

גמרא - הערה, שהמשנה אשר לא הביאה את רשימת הנערות הכשירות, באה לחדש שיש תשלום קנס גם לפסולות.

ב' 11 - מבררים כדעת מי המשנה הקובעת קנס לנערה אבל לא לקטנה. ומביאים ראיה שזו מחלוקת ר"מ וכו', ומשנתנו כר"מ.

דף כט/ב

ג' 1 - דיון על הנאמר במשנה שגם לפסולות יש קנס, שהרי כתוב: "ולו תהיה לאשה" - הראויה לו? ומתריצים שהמקרא מרמז גם על הפסולות, לדעת ר"ל מהמלה "נערה" ולדעת ר"פ מהמלה "בתולה", ונימוקיהם.

ד' 21 - ביאור כי המשנה, הכוללת גם את חייבי הכריתות, מתנגדת לדעת התנאים הסוברים שאין קנס על חייבי כריתות, והם: שמעון התימני ושמעון בן מנסיא, מביאים את דעותיהם ומבררים באיזה מקרה יהיה הבדל ביניהם.

דף ל/א

ה' 10 - דיון בדעת ר' נחוניא בן הקנה החולק על משנתנו וסובר שגם בחייבי כריתות קיים הכלל: "קם

גמרא - דיון בדעת רב שמואל בשם רב שבמשנה מדובר במקום שיד ישראל תקיפה על העכו"ם. על כך מובאת משנה המספרת על אשה באשקלון, ודנים באותו מקרה ומה ניתן ללמוד ממנו על דברי רב ומשנתנו.

דף כ"ז/א

ב' 22 - בירור דין המשנה שעל עסקי נפשות אסורה לבעלה, באילו מקרים מדובר. על כך דעות שונות.

משנה - דין נשות הכהנים בעיר שכבשוה כרכום, שהן פסולות, אלא אם כן יש עדות, וכי בעדות אדם על עצמו - אינה נאמנת.

גמרא - דיון בדברי המשנה שכולן פסולות, שהרי ממקור אחר נראה שיש מקרים שהן טהורות. על כך מוצעות מספר תשובות.

ב' 45 - דיון בשאלת ר' ירמיה על דברי ר' יצחק בן אשיאן: "אם יש שם מחבואה אחת וכו'" - מה אם המחבואה מחזיקה רק אשה אחת וכו'. מביאים ראיה לאסור מדין "שני שבילין" ודוחים הראיה.

ג' 55 - בירור הדין במקרה שאמרה "לא נחבאתי ולא נטמאתי", האם יש להקל ולהאמין מטעם "מה לי לשקר". מביאים ראיה לאסור מדין המשכיר חמור" ודוחים אותה, ולכן נאמנת.

דף כ"ז/ב

ד' 13 - דיון על המשנה "ואפילו שפחה" - האם גם בשפחה שלה היא מותרת. מובאות ראיות לכאן ולכאן, כן בודקים אם זו מחלוקת תנאים, וללא הכרעה.

משנה - עדותו של ר' זכריה בן קצב על אשתו ש"לא זזה ידה מתוך ידו", ולא האמינו לו, כיון שאין אדם מעיד על עצמו.

גמרא - תיאור כיצד גרה אשתו של ר' זכריה עמו בחצר אחת ולא באו לידי ייחוד. מבררים אם הדבר אפשרי גם לגבי גרושה, ואגב מובאים עוד דינים בהלכות הרחקה אלה.

דף כ"ח/א

משנה - דברים שאדם יכול להעיד בגדלותו על מה שראה בקטנותו - דוגמאות שונות.

גמרא - הערת ר"ה בריה דרב יהושע שבמשנה מדובר כאשר יש עוד עד גדול עם הקטן. כן מסבירים מהי ה"צריכותא" של המשנה בדוגמא הראשונה, וכן מהו הטעם לאמון על "היוצאה בהינומא".

מדין טבח ומכר בשבת, ומתרצים בשלושה אופנים: ר' יוחנן, ר"ל ורבה. ומבררים מדוע ר"ל אינו סובר כר' יוחנן.

דף לה/ב

יד' 2 - דיון בשאלתו של ר' חייא על חזקיה, שלמד היקש בפסוק: "מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת", שמא דין הבהמה הוא ביום שבת ואז יש הבדל בין שוגג למזיד, וכן יהיה בדינו של מכה אדם, אך דוחים אפשרות זו.

טו' 10 - בירור, כדעת מי רבה מבאר את משנתנו, אף כי סובר הוא שיש חידוש בתורה על קנס "אע"ג דמיקטל משלם" - למסקנה, דעתו כדעת ר' יוחנן שבמשנה מדובר שלא התרו בו. כן מבררים מי חולק על ר' נחוניא בן הקנה לשיטת ר"ל.

טז' 21 - ברייתא עם רשימת נשים ש"אין להן קנס (על אונס) ולא פיתוי" - ודיון, או הסבר, לכל אחת ואחת מהן, וכדעת מי במקרה ויש שיטות שונות.

דף לו/ב

משנה - רשימת ה"נעורות" שאין להן קנס על אונס, והטעמים. וכן דעת ר"י על השבויה שנפדית - שהיא "בקדושתה אע"פ שגדולה".

גמרא - דיון בדברי ר' יוחנן, שדעת ר"י במשנה היא כדעת ר' דוסא בברייתא, ששבויה אוכלת בתרומה. רבא דוחה זאת, אביי מקשה על רבא ורבא מתרץ.

ב' 48 - דיון בדעת ר"י במשנה, על פי שתי ברייתות, ותירוץ.

דף לז/א

ד' 26 - דיון על ה"כלל" במשנה, שהמתחייב בנפשו אינו משלם, שמקורו בפסוק "ואם לא יהיה אסון", שהרי במקור אחר לומדים זאת מהפסוק: "כדי רשעתו". מתרצים שכל פסוק בא לעניין אחר ועושים את ה"צריכותא" לכך. כן מתרצים לשיטת ר"מ האומר "לוקה ומשלם".

דף לז/ב

ה' 8 - בירור לאיזה צורך הביאה התורה פסוקים שונים, שאפשר היה ללמוד מהם את העניין ש"אינו לוקה ומשלם וכדו". ומפרשים מה חידוש יש בכל אחד מהם. על חלקם בא גם דיון.

דף לח/א

משנה - דין נערה שנתארסה ונתגרשה - מחלוקת:

ליה כדרבה מיניה". מובאת הברייתא בה נמצאת דעתו והמחלוקת בין אביי ורבא על המקור לדעתו והנפקא מינא ביניהם.

דף לב

ו' 17 - דיון בדעת אביי הסובר שלדעת נחוניא בן הקנה זר שאכל תרומה יהיה פטור מהתשלומים, שהרי אמר ר' חסדא שמודה ר' נחוניא ב"גונב חלב מחבירו" שחייב בתשלומים. ומתרצים באופנים שונים.

דף לא/א

ז' 1 - דיון בדברי ר' חסדא שר' נחוניא מודה ב"גונב חלב מחבירו ואכלו" שחייב בתשלומין, שלכאורה זה בניגוד לדעת ר' אבין בעניין ה"זורק חץ וקרע שיראין". ומתרצים ע"י ציון שני הבדלים בין המקרים.

ח' 18 - דיון בדעת ר' אבין, שנזכרה קודם, בעניין ה"זורק חץ" שפטור כיון ש"עקירה צורך הנחה היא", שזה סותר את דין "הגונב כיס בשבת - חייב וכו'". והובאו הצעות לתרץ מדוע חייב וכן מדוע בדין "הגורר את הגניבה" פטור.

דף לא/ב

ט' 40 - דיון בהלכה: "הבא על אחותו וכו'" שהרי המשנה במסכת מכות אומרת שלוקה (ולא משלם). עולא מתרץ ששם מדובר באחותו הבוגרת, ודנים בשיטתו באריכות.

דף לב/ב

י' 5 - דעת ר' יוחנן ליישוב הסתירה בין המשניות, שלא כעולא. מבררים את שיטתו וכן מדוע אינו סובר כעולא.

יא' 14 - הסברו של ר"א מדוע עדים זוממים משלמים ואינם לוקים, והוא משום שאין בהם התראה. ומסביר רבא מדוע.

יב' 32 - הסברים לדין החובל בחבירו שמשלם ואינו לוקה: ר' שישא מסביר באופן אחד ור' יעקב מנהר פקוד מסביר אחרת, ומקשים על שניהם.

דף לג/ב

יג' 28 - שוב לעניין הסתירה בין משנתנו למסכת מכות - ר"ל מתרץ שמשנתנו כר"מ הסובר "לוקה ומשלם". ומקשים: אם כך מדוע לא נאמר במשנה שגם האב הבא על בתו ישלם, חוץ מעונש המוות. ומתרצים שר"מ אינו סובר "מת ומשלם". מקשים

גמרא - בירור מדוע בבושת ופגם אין תשלום אחד (חמשים שקל, כמו באונס). - דעות שונות. כן מבררים מניין שהכסף לאביה.

דף מ/ב

ב' 21 - דיון בדברי המשנה על צורת הערכת ה"פגם": "וראין אותה כאילו היא שפחה וכו'", כי לכאורה מה עניינו של הקונה אם היא בעולה או בתולה.

משנה - כלל: כל מקום שיש מכר (כגון בקטנה) - אין קנס (על אונס), וההיפך - כגון בנערה. ובבוגרת אין שני הדברים.

גמרא - מעירים שמשנתנו כדעת ר"מ, ואילו לדעת חכמים יש לקטנה קנס, וראייה לכך מברייתא.

ב' - דיון בדעות ר"מ וחכמים, לבירור הסימוכין שלהם, וכן מקשים על רבנן ומתרצים.

דף מא/א

משנה - אימתי משלם אדם על פי דברי עצמו, כגון האומר: "פיתיתי את בתו של פלוני" הדין הוא שהוא משלם בושת ופגם, אבל לא קנס. והכלל: כל תשלום שהוא מעבר לנזק (כגון קנסות) - אינו משלם על פי עצמו.

גמרא - בירור מדוע לא נתנה המשנה דוגמא של אונס, ומשיבים בדרך של "לא מבעיא קאמר". כן מבררים שאין משנתנו כדעת ר"ש הסובר שבמפתח לא משלם על פי עצמו ונימוקו.

ב' 22 - דיון במי שהודה כי שורו הזיק, ומשלם על פי עצמו - האם תשלום חצי נזק הוא קנס או תשלום מחלוקת ר"פ ור' יהושע. ולמסקנה, כר' יהושע שזה קנס, וההסבר.

פרק ד' "נערה שנתפתה"

דף מא/ב

משנה - הלכה שהתשלומים למפותה ולאנוסה באים לאביה. ודינים שונים במקרים מיוחדים, כגון שנפטר האב וכדו', וכן מה דין מציאתה ומעשה-ידיה.

גמרא - בירור מה החידוש בדברי המשנה. למסקנה, החידוש במחלוקת חכ' ור"ש. ומכאן בא דיון רחב על דעת ר"ש עם ראיות ממקורות שונים.

ר' יוסי הגלילי אומר שאין לה קנס, ור"ע אומר שיש לה, והוא לעצמה.

גמרא - בירור המקור לדעות שבמשנה, ודיון בדעת ר"ע עפ"י מקורות אחרים, ומיישבים את הקושיות עליו.

דף לח/ב

ב' 10 - דיון בדעת ר"ע מצד אחר, שהרי במשנה אמר שהקנס לעצמה ואילו בברייתא - לאביה. ומתרצים שהיו "שני תנאים אליבא דר"ע". מקשים על דעתו בברייתא ומתרצים הקושיות.

ג' 25 - בירור מה למדים מהפסוק: "ונתן לאבי הנערה", אביי למד למעט אם מתה, ורבא מעלה מכאן את השאלה "אם יש בגר בקבר" ודנים בשאלה זו ומפרשים את קושייתו בשתי דרכים. ונשארה ב"תיקו".

דף לט/א

ד' 19 - בירור שאלת רבא לאביי: מה הדין אם בא האונס עליה ואחר כך נתארסה. למסקנה - הקנס לאביה.

משנה - ההבדלים בין אונס לבין מפתח: לגבי התשלומים, זמנם וחובתו לשאת אותה.

גמרא - בירור מהו ה"צער" שעל האונס לשלם עליו - דעות שונות.

דף לט/ב

ב' 15 - בירור הנאמר במשנה: "לכשיוציא". ועוד בירור אם היא או אביה יכולים לעכב נישואיה לאונס או למפתח. וכן מובאות שתי ברייתות עם פרטי דינים בנושאים אלה, והסבריהם.

ג' 35 - בירור מניין שאין לומדים מפתח מאונס לעניין שישאנה בעל כורחו. וכן מדוע לא תבוא "מצוות עשה" ותדחה את ה"לא תעשה" שיש בנישואין עם ממזרת.

דף מא/א

משנה - הלכה, בשם רבי אלעזר, שיתומה אשר נתארסה ונתגרשה, האונס אותה חייב והמפתח - פטור.

גמרא - בירור, שדעת ר"א במשנה היא כדעת ר"ע, שאמר בנתארסה ונתגרשה שהקנס לעצמה. ולפי זה גם מפרשים את המשנה.

משנה - הלכה - כיצד קובעים תשלומי "בושת", "פגם" ו"קנס".

דף מג/א

ב' - דיון בשאלה לרב ששת: "בת הניזונת מן האחין - מעשה-ידיה למי?" בין הראיות הובאה גם הסיפא של משנתנו והתבררה. למסקנה - הלכה כרב ומעשה-ידיה לעצמה.

דף מג/ב

משנה - הלכה - כתובת קטנה שנתארסה ונתגרשה או התאלמנה, היא לאביה, אבל לאחר שנישאה - כתובתה לעצמה. ר"י אומר שאם נתגרשה פעמיים כתובתה הראשונה לאביה.

גמרא - דיוק מנוסח המשנה: שכראשונה נתגרשה ובשניה התאלמנה, ללמוד שאם היו פעמיים גירושין, אסור לה שוב להנשא, כדעת רבי, שלדעתו חזקה על דבר באה רק אחר פעמיים.

ב' 21 - בירור טעמו של ר"י במשנה. רבה ורב יוסף השיבו באופן אחד ונידחו, ואחר השיבו באופן אחר.

ג' 30 - דיון במקרה שיש שתי כתובות, מאימתי גובים את הכתובה, כלומר מאימתי משתעבדים נכסי הבעל לכתובה, האם מן האירוסין או מן הנישואין. מחלוקת רב הונא ורב אסי.

ד' 35 - דיון על דעת רב הונא שיכולה לגבות כתובתה מהזמן הראשון או השני - מקשים עליו משני מקורות בשני עניינים.

דף מד/א

ה' 22 - בירור מהי ההלכה בשאלת שתי הכתובות - מחלוקת ראב"ש וחכמים, והלכה כחכמים: "אחד זה ואחד זה מן הנישואין".

משנה - דינה של בת הגיורת שזינתה בזמן היותה נערה המאורסה - הלכות שונות לפי הנתונים השונים. וכן דין הישראלית שאין לה אב או אין לה בית-אב.

דף מד/ב

גמרא - בירור הסימוכין לדברי המשנה על ההבדלים בין בת הגיורת לבין בת ישראל.

ב' 8 - דיון בעונשו של המוציא שם רע על היתומה - מחלוקת: ר' יוסי ב"ח פוטר אותו ממלקות וקנס ורבא מחייב. והנימוקים.

ג' 20 - בירור המקור לדין שאמר ר"ל, שהמוציא שם רע על הקטנה פטור.

וכן מבררים מה למדים מהשינויים בתורה בין כתיבת "נער" ו"נערה" - ש"נער" ממעט את הקטנה.

ד' 29 - דיון על דברי שילא, במקרה שזנתה בזמן האירוסין וכאשר עמדה לדין כבר בגרה - שמשנתה גם עונשה, שכן במקור אחר משמע שאין העונש שמתנה. ולאחר דיון המסקנה לפי ר' יוחנן שהדין אינו משתנה.

דף מה/ב

ה' 17 - ברייתא על דיני סקילת נערה המאורסה שזנתה, וכן סקילת העובד ע"ז, במקרים מיוחדים שאין אפשרות לקיים את דברי התורה במלואם.

ו' 36 - דיון במחלוקת שבברייתא, בעניין המוציא שם רע, שר"י חולק על חכמים ואומר שתשלום הקנס הוא רק אם כבר "בעל". מבררים אם מחלוקת זו תואמת את מחלוקת חכמים וראב"י, ונסיונות לדחות השוואה זו בין המחלוקות.

דף מו/א

ז' 8 - ברייתא המביאה את המקור לדין המוציא שם רע, שלוקה ומשלם, ומחלוקת בעניין המקור ל"אזהרה" על איסור זה.

ח' 22 - הלכה: במקרה שהבעל לא אמר דבר לעדים והם העידו מעצמם שזינתה, שהבעל פטור. ומחלוקת במקרה שאמר לעדים, אבל לא שכר אותם להעיד. ובירור עוד שאלות מיוחדות.

ט' 35 - כיון שנוכרה המחלוקת בין חכמים לראב"י (בין אם "בעל" או לא "בעל"), מובאת כאן המחלוקת במלואה, עפ"י ברייתא.

י' — 51 דיון במאמר בשם ר' יוחנן, שאין מן התורה הבדל בין בא עליה "כדרכה" או שלא "כדרכה", אלא בדין "מוציא שם רע". מקשים עליו, ומביאים מסורת שונה בשם ר' יוחנן, שרק ב"כדרכה".

דף מו/ב

משנה - זכויות האב בבתו הקטנה או הנערה. וזכויות וחובות הבעל כלפי אשתו.

גמרא - דיון בסימוכין לדברי המשנה שהאב זכאי לכסף קידושיה.

ב' 35 - בירור הסימוכין במקרא לשאר זכויות האב בבתו, הנזכרים במשנה.

דף מז/א

ג' 19 - על הנאמר במשנה: "אין האב זכאי לפירות בחייה", מובאת ברייתא ובה מחלוקת בנושא בין ר' יוסי לבין ר"י, ונימוקיהם.

גמרא - מדייקים מהמשנה שמזונות הבנות בחייו הם מטעם מצווה בלבד, מבררים כדעת מי מהתנאים בברייתא. נמצא שלא כאחד מהם, אך מיישבים את הדברים כדעת כולם.

דף מט/ב

ב' 10 - תקנת אושא "שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו הקטנים". מבררים אם זו גם ההלכה, ומהנהגות החכמים מתברר שלא מחייבת, אבל את האמיד כופים.

ג' 26 - תקנת-אושא בעניין הכותב כל נכסיו לבניו, שהוא ואשתו ניזונים מהם. דנים בכך וכן מבררים אם זו הלכה.

דף נא/א

ד' 3 - תקנת אושא: "אל יכזבו יותר מחומש" (לצדקה). כן נמצא בברייתא וכן היה מעשה בר"ע ור' ישבב.

ה' 15 - תקנת אושא בדבר חינוך הקטנים ולימוד תורה בהתאם לגילם. מקורות אחרים בנושא וכן סגולות לרפואה מאומנתו של אביי.

ו' 37 - תקנת אושא "האשה שמכרה בנכסי מלוג (קרן) בחיי בעלה, ומתה - הבעל מוציא מיד הלקוחות".

ז' 44 - דרשות על פסוקים שונים בענייני חינוך וצדקה.

ח' 54 - בירור דברי ר' המנונא: "כשם שאין הבנים ניזונים אלא מן הקרקע, כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע". כיון שהדברים סותרים את ההלכה מובא ההסבר שמדובר ב"כתובת בנין דיכרין".

דף נב/ב

ט 9 - שורה של מקרים שהובאו בפני חכמים, בענייני ירושה "פרנסה" (נדוניא) ומזונות לבנות - כיצד פסקו ונימוקיהם.

דף נא/א

י' 8 - ברייתא ובה מחלוקת: רבי אומר שמוציאין לאשה ולבנות (מזונות) בין מנכסים שיש להם אחריות ובין מאלה שאין להם אחריות (מטלטלין). ורשב"א סובר אחרת. להלכה פסק רבא כרשב"א.

משנה - חובות האיש לאשתו, שהם תנאי-כתובה, והדין אם לא כתב כתובה, או כתב חלק או אם שינה - שחייב בהם בכל מקרה.

ד' 28 - בהקשר לנאמר במשנה: "יתר עליו הבעל וכו'", מובאת מחלוקת בנושא אם זוכה הבעל לרשת את ארוסתו שהכניסה לו פירות.

דף מז/ב

ה' 10 - בעניין חובות הבעל במזונות, מובאת ברייתא המסבירה כי חובה זו כנגד מעשה-ידיה, ופדיונה כנגד אכילת פירותיה. ומסבירים את הטעם לצירופים אלה דוקא.

ו' 20 - רבא מציין שלדעת התנאים מזונות האשה הם חובה מן התורה, ומביא את הברייתא בה דעות שונות בהסבר הפסוק "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", לביאור מהו כל אחד מהדברים.

דף מח/א

ז' 11 - הסבר המחלוקת במשנה בין חכמים לבין ר"י בדבר החלילין והמקוננות, ופסיקת הלכה בשם מר עוקבא כר"י.

ח' 20 - עוד מפסקי מר עוקבא במקרה שהבעל נשתטה שמפרנסים את משפחתו מנכסיו, והשוואה לדין מי שיצא למדינת הים, בציון ההבדל. וכן דברים על מנהגי קבורה.

משנה - הלכה שהבת ברשות אביה עד שתכנס (לחופה) לרשות הבעל. ומהו השלב של מעבר זה, כגון אם היה זה באמצעות שליח או שליחים.

גמרא - בירור מהי כוונת המשנה בהדגש על המלה "לעולם".

ב' 8 - דעות שונות לאיזה דברים הבת ברשות הבעל לאחר שמסרה האב לשלוחי הבעל. כל הדעות נסתרו מלבד דעת שמואל שאמר (רק) "לירושתה".

ג' 31 - בירור הדוגמאות שהובאו בקטע הקודם, בעניין הכניסה יחד לחצר - ללון או לנישואין. וההסבר: סתם חצירה הכניסה אליו ללון, וסתם חצירו - לנישואין.

ד' 37 - דיון במקור להלכה: "מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה - הרי זו בחנק" (כדין הנשואה). רב אמי בר חמא משיב מהפסוק "לזנות בית אביה", מקשים עליו ומביאים לו ראיות.

דף מט/א

משנה - דברי ראב"ע שאין האב חייב במזונות הבנות בחייו, וראיתו מתקנת חכמים: "הבנים יורשים והבנות יזונו" - משמע שרק אחרי הפטירה.

פסק רבא: במוכרת לבעלה או לאחרים - יש לה, כיון שהיתה אנוסה, אבל למוחלת - לא.
ג' 42 - תיאור אירוע בו התבררה השאלה אם יש כתובה לארוסה שנפטרה. ולמסקנה - אין לה.

דף נג/ב

ד' 2 - מחלוקת רב ולוי בכוונת דברי המשנה לגבי הבנות "עד דתלקחון לגוברין". מבררים שהמחלוקת רק בארוסה שעדיין לא בגרה. כן נמצאה מחלוקת תנאים על כך. וכן נשאל על כך רב יוסף.

ה' 26 - שאלות על מזונות הבנות במקרים שונים, כגון אם יש מזונות למאנת, ל"בת יבמה", ל"בת שנייה" וכו'. ונשאו ב"תיקו".

דף נד/א

ו' 15 - דיון על זכויות האלמנה למדור ומזונות - האם ניתן לדייק מנוסח הכתובה "בביתי" שזה דוקא, ולא "בבקתתי". וכן, אם אין לו בית, האם גם מזונות אין לה, ועוד שאלות. ולמסקנה כדברי שמואל: "את תבעה כתובתה בבי"ד - אין לה מזונות.

ז' 28 - בדברי הבדלי המנהגים בין ירושלים ליהודה, הנזכרים במשנה, רב במקומו פסק הלכה ש"יהודה" ושמואל במקומו כ"ירושלים". ומעשה באשה בת מחוזה שנישאה לאדם מנהרדעא וכיצד פסק רב נחמן.

ח' 35 - מחלוקת אם בגדי האלמנה נכללים בתוך סכום הכתובה שהיא מקבלת. רב סובר שכן, ושמואל אומר שלא. רב נחמן פסק כרב והסביר את פסקו מדוע אינו סותר המשנה במסכת ערכין.

ט' 44 - שני מקרים שבאו בפני חכמים בעניין צוואה לבת, וכיצד פסקו בהם. ומקרה בעניין מזונות שנחלקו בו ר' יוחנן ור"ל.

דף נד/ב

משנה - הלכה שיכול אדם להוסיף על סכומי הכתובה. וכן מחלוקת אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין: חכמים אומרים שגובה גם את התוספת, וראב"ע סובר שגובה רק את עיקר הכתובה. וכן מחלוקת אם יכולה לכתוב לו שקבלה חלק מכתובתה (מחילה) - ר"י אומר שיכולה ור"מ סובר שלא.

גמרא - הסבר מהו החידוש במשנה שיכול אדם להוסיף על הכתובה. והוא: שאין אומרים במקרה זה "שלא לבייש את מי שאין לו".

גמרא - בירור כדעת מי המשנה. תחילה העמידו אותה כר"מ, במחלוקתו עם ר"י בעניין "אחריות טעות סופר", ולמסקנה נמצא שאפשר להעמיד המשנה כשניהם.

דף נא/ב

ב' 18 - דיון בדעת אבוה דשמואל האומר שהאנוסה אסורה לבעלה, דבר שהוא בניגוד למשנתנו. מתרצים אותו ומבררים שהוא חולק על דעת רבא בדין "כל שתחילתה באונס וסופה ברצון".

ג' 36 - בהקשר לאונס של נשים, מובאים דברי ר' יהודה על דין הנשים שנגנבו ע"י גונבי-הנשים. וכן ברייתא על דין שבויות המלכות ושבויות הליסטות.

ד' 43 - בירור מהות המחלוקת בין אביי ורבא, שאביי אומר על אלמנה אשת כהן גדול שחייב לפדותה, ורבא סובר שאינו חייב. נסיון לראות מחלוקתם כמחלוקת התנאים ר"א ור' יהושע - אך נדחה.

דף נב/א

ה' 40 - בירור דין פדיון האשה שנשבתה בחיי בעלה ומת, אם היורשים חייבים בפדיונה. מובאות שתי ברייתות סותרות, ופסק הלכה כברייתא האומרת שאין היתומים חייבים לפדותה.

ו' 52 - דין הנשבת ולפדיונה מבקשים "עד עשרה בדמיה", או שפדיונה גבוה מכתובתה - שתי ברייתות ובהן מחלוקת חכמים ורשב"ג.

דף נב/ב

ז' 9 - בירור זכות האלמנה לרפואה. ברייתא ובה מחלוקת: חכמים אומרים שהרפואה כמזונות ורשב"ג מבדיל בין רפואה שיש לה קצבה לזו שאין לה קצבה. וסיפור מעשה בר' יוחנן והצעתו לקרוביו.

משנה - הלכה ש"תנאי הכתובה", אף אם לא נכתבו בה - חייבים בהם. ומנהגי ירושלים והגליל לעומת יהודה לגבי מדור לאלמנה.

גמרא - דיון בטעם שנתן רשב"י ל"כתובת בנין דיכרין" - "כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו". שאלות רבות באו עליו, והשיבו עליהן. וכן סיפור המעשה בר"פ והנדונייא של בת אבא סוראה במעמד יהודה בר מרימר.

דף נג/א

ב' 17 - בירור הדין ב"מכרה כתובתה לבעלה", או מחלה לו, או מכרה לאחרים - האם יש לה "כתובת בנין דיכרין" במקרים אלה, או לא.

משנה - הזמן הניתן לאשה (או לבעל) משעה שנתבעה לנישואין ועד לנישואין. ומה הדין אם לא נישאו לגבי הזכות לאכילה בתרומה - דעות שונות. והפסיקה ב"משנה אחרונה" שאין אוכלת עד הכניסה לחופה.

דף נז/ב

גמרא - הסימוכין במקרא לקביעת הזמן של שנה, הנזכר במשנה.

ב' 10 - הלכה, שקטנה, או אביה, רשאים לעכב את נישואיה, וההסבר לעניינו של האב בדבר.

ג' 15 - ר' אבא בר לוי: אין משדכין הקטנה להשיא אותה קטנה, אבל כן להשיא אותה לכשתגדל. ומסבירים מה החידוש בכך.

ד' 20 - דיון בדעת רב הונא שאם בגרה אפילו יום אחד ונתקדשה, נותנים לה רק שלושים יום. מקשים עליו ודוחים את דעתו.

ה' 39 - בירור הטעם לכך שמותר לה לאכול בתרומה אחר שהגיע הזמן ולא נישאה. ומו"מ על הטעמים המוצעים.

דף נח/א

ו' 4 - בעניין המחלוקת בין ר"ט לר"ע במשנה - אביי מצמצם את המחלוקת רק למקרים של בת ישראל לכהן, ורק בארוסה. וכן נמצא בברייתא, ובה דעות נוספות בדבר.

ז' 22 - הסבר דיני היבם והיבמה הנזכרים במשנה.

ח' 27 - דיון בטעם ההלכה של "בי"ד של אחריהן", שכן לדעת שמואל בר יהודה אין כאן חידוש טעם. ומשיבים שיש להבחין ברמת הנאמנות לבדיקת הארוסה ע"י קרובותיו.

דף נח/ב

משנה - הלכה שאין אדם יכול להקדיש מעשה ידי אשתו. ועל "מותר מעשה ידיה" יש מחלוקת: ר"מ אומר אם הקדיש - מוקדש, ור' יוחנן הסנדלר סובר שהוא חולין.

גמרא - דיון בדעת רב הונא על תקנת מזונות האשה, בנסיון למצוא לו ראייה במשנתנו, ונדחה. ומראים שמחלוקתו היא בדעת ר"ל המסתמך על ר"מ במשנה.

ב' 39 - דיון בדעת ר"מ במשנה, שיכול להקדיש את ה"מותר" - מחלוקת בדבריו אימתי יכול להקדיש,

ב' 30 - דיוק מנוסח המשנה: "רצה להוסיף" (ולא "רצה לכתוב") שלתוספת יש דין של תנאי כתובה, ופירוט התוצאות המעשיות למסקנה זו.

דף נה/א

ג' 4 - ארבע מחלוקות בין חכמי פומפדיתא לבין מתא מחסיא - שלוש בענייני כתובה ואחת בענייני שליחות לשטר-מתנה. וההלכה בכל מקרה.

ד' 19 - בירור אם ההלכה כראב"ע במשנה, שהמתגרשת מן האירוסין לא מקבלת את התוספת - מחלוקת רב ור' נתן. ובירור מהו יסוד המחלוקת. למסקנה הלכה כראב"ע.

דף נו/א

ה' 17 - דיון בשאלתו של רבין: האם חופה קונה, או ביאה ראשונה. זאת כדי להחשיב אותה לנשואה לענייני תוספת כתובה ושאר דברים. ולא נמצאה הכרעה. גם שאלת רב אשי בעניין חופה שלא ניתנה לביאה נשארה ב"תיקו".

ו' 30 - דיון בדעת ר"י במשנה, שיכולה לכתוב לו "התקבלתי וכו'" - שבזה נמצא סותר את עצמו בדיון מחזיר חלק מהחוב. על כך ניתנו שני תירוצים שונים.

ז' 39 - דיון נוסף בדעת ר"י במה שאמר "והיא כותבת התקבלתי וכו'", שבזה סותר עצמו במה שאמר כי בתנאי של ממון תנאו קיים גם אם היה בעל-פה. ומתמצים על פי ההבדל בין דאורייתא לדרבנן.

דף נו/ב

ח' 11 - דיון בדעת ר"מ שבמשנה "כל הפוחת וכו'". מדיוק לשון זו משמע שגם אם היה התנאי מפורש - לא מועיל. ובזה הוא סותר לכאורה את עצמו שאמר שבדרבנן - תנאו קיים. ומתמצים שלדעתו כתובה היא דאורייתא.

ט' 19 - ברייתא ובה דעת ר' יוסי (נוספת לדעות ר"י ור"מ שבמשנתנו) האומר ש"רשאי" אדם לפחות מן הכתובה. מקשים עליו מדבריו במקום אחר, ומתמצים על פי הבחנה בהבדל בין המקרים.

דף נז/א

י' 7 - בירור מהות המחלוקת בין ר"י ור' יוסי בברייתא. הובאו שתי מסורות מא"י על דעת ריב"ל בנושא, ועל דעת ר' יוחנן. ולמסקנה נמצא שאין הבדל מעשי בין ריב"ל לר' יוחנן בהבנת המחלוקת בין ר"י לר' יוסי.

ט' 47 - ברייתא ובה הלכות בדבר מי שנתנו לה בן להניק, שאסור לה להניק עמו את בנה או בן אחרת. וכן על מה שהיא אוכלת, שיהיה לתועלת הילד. ואגב, רשימת מאכלים והנהגות שראוי (או אין ראוי) לנהוג בהם.

דף סא/א

י' 7 - כיצד יש לנהוג במחלוקת בין האיש ואשתו, אם להניק את הילד או לא. למסקנה: שומעים לאשה.

יא' 18 - בירור ופירוט דברי המשנה בעניין "הכניסה לו שפחות". וכן שאין הכוונה שהביאה שפחות ממש, אלא - אף שראויה להכניס ע"י הנדוניא שהביאה.

יב' 35 - בעניין "יושבת בקתדרא" קבעו חכמים שיש מלאכות שבכל מקרה עושה לו. ואגב, השוואה בזה לעניין המלאכות שעושה הנידה לבעלה, וההבדל ביניהם. וכן תיאור מנהגייהם של חכמים לעשות "היכר" בזמן ההרחקה מנשותיהם.

יג' 44 - עוד מדרי ר' יצחק בר חנניא בשם רב הונא - מנהגי דרך ארץ באכילה, ובכללם שאין להשהות את השמש, או אחרים, מלאכול מאכלים המעוררים תיאבון יתר, שלא לגרום להם צער ופעמים אף סיכון. וסיפור אירועים בהקשר לכך.

דף סא/ב

יד' 17 - בעניין "ועושה בצמר" מביאים ראיה מברייתא שמשנתנו בזה כדעת רבי יהודה.

טו' 25 - פסיקת הלכה כר"א במשנה "אפילו הכניסה לו מאה שפחות וכו'". וכן כי כך פסק רב מלכיו, ויש אומרים ר' מלכיא.

טז' 29 - בירור: במה שונה דעת רשב"ג מדעת ר"א במשנה, בעניין שלא תשב בטלה.

משנה - דין המדיר אשתו מתשמיש - מחלוקת ב"ה וב"ש. וכן דין ה"תלמידים" היוצאים ללמוד תורה, ודעת ר"א בעניין עונתם של אנשים שונים לפי עיסוקיהם.

גמרא - מהו יסוד המחלוקת במשנה בין ב"ש לבין ב"ה. וכן האם היא בשהדירו "סתם" או באם "פירשו".

כ' 46 - בירור על הנאמר במשנה לגבי ה"תלמידים": לכמה זמן רשאים הם לצאת ברשות נשותיהם, ומהו הזמן מבחינת דרך-ארץ. ובזה מובאת מחלוקת בין רב לבין ר' יוחנן. ועוד מובאת

אם לאחר מיתה או גם בחיים. ובירור מהות המחלוקת בכך.

דף נט/א

ג' 16 - דיון בדעת ר' יוחנן הסנדלר שבמשנה, אשר שמואל פסק כמוהו. מקשים על שמואל, ונעשו כמה נסיונות להסבר עד להסברו של רב אשי את יסוד שיטת ר' יוחנן ושמואל.

דף נט/ב

משנה - מלאכות שהאשה עושה לבעלה. מה הדין אם הכניסה לו שפחות. ודעות ר"א ורשב"ג שבכל מקרה חייבת לעשות מלאכה מחשש לבטלה ותוצאותיה.

גמרא - הסברים לכוונת המשנה ב"טוחנת", וכן כי אין משנתנו כדעת ר' חייא - לפי דבריו על האשה ומעמדה.

ב' 33 - דיון אם משנתנו, בעניין "מניקה את בנה", כדעת ב"ש, והוכח שלא כדעתם.

ג' 43 - בירור מהו הגדר של "אם היה מכירה" (התינוק את האם) - מספר דעות, ולמסקנה כדברי שמואל: "כל זמן שמכירה".

דף ס/א

ד' 17 - ברייתא ובה מחלוקת: עד איזה גיל התינוק יונק. ודיון על הנאמר שאחר זמן זה "כיונק משקץ", לבירור אם אכן חלב האשה טמא (וכן לעניין דם האדם).

ה' 39 - שתי ברייתות בדבר מלאכות שמותר לעשותן ביום שבת "כלאחר יד".

ו' 45 - דיון בדברי הברייתא שקבעה כי היונק שפרש לאחר עשרים וארבעה חודשים ואחר חזר לינוק, שהוא כיונק משקץ - לבירור לכמה זמן פרישה הכוונה. והמסקנה: שלושה ימים.

ז' 48 - דיון בדבר מינקת שנפטר בעלה, או נתגרשה, אימתי יכולה להנשא שוב, בלי לפגוע בהנקת הילד - דעות שונות, ולמסקנה: 24 חודש. וכן סיפור כשלוננו של אביי בפסיקת הלכה והסיבה.

דף ס/ב

ח' 31 - בירור ההלכה בגרושה או אלמנה, שהפסיקה להניק את בנה כיון שמת, או שגמלה אותו - אימתי מותר לה להינשא שוב. - דעות שונות ומו"מ. ולהלכה: "מת - מותר" מיד, "גמלתו - אסור עד שלושה חודשים.

דף סד/א

ה' 7 - דיון בדעת שמואל בדבר ה"שומרת יבם", שהרי יש סתירה לדבריו במקור אחר. מנסים את האפשרויות השונות לתרץ ונדרחו, עד שתמצאו: "כאן במשנה ראשונה וכאן במשנה אחרונה".

ו' 29 - דיון בדעת ר"י במשנה. תחילה מבררים כמה זה "טרפעיין" ואחר מקשים על ההבדלים בין המורדת לבין המורה, ומתמצים. כן מבררים מדוע במורדת הסכום גבוה יותר.

דף סד/ב

משנה - דין המפרנס אשתו ע"י שלישי, מה חייב ליתן לה, לפחות, במאכל ומשקה וכו'. ואם היה עשיר נותן לה לפי כבודו.

גמרא - דיון במשנה בעניין הכמויות לפרנסתה בחיטין, שנראה שאינה כדעת ר"ש ולא כדעת ר"י בן ברוקא, שנחלקו על כמות המזון לעירוב תחומין. ר' חסדא מתרץ ומסבירים את דבריו.

ב' 36 - הסבר דברי ר' יוסי בעניין ה"שעורים", ובמה שונה השעורה באדום משאר מקומות.

ג' 38 - מבררים מדוע לא נזכר שנותנים לה גם יין. ומכאן דיון כללי על שתיית יין לאשה - דעות שונות ומקורות שונים. כן תיאור מקרים שבאו בפני החכמים ופסקו יין למזונות האשה וטעמם.

דף סה/א

ד' 40 - על הנאמר במשנה שנותנים לה "מפץ ומחצלת" - בירור מדוע ולמי, וכן בעניין הכר והכסת.

ה' 47 - הסברים לדברי המשנה: "מנעלים בכל מועד" שמדובר על הגרים בהרים ושם נזקקים לנעלים רבות, "חמישים זוז" - הכוונה ל"זוזי פשיטי" - כסף מדינה, "מותר בלאות לאשה" - שצריכה להם לימי נידותה. "אוכלת עמו לילי שבת" - יש מפרשים לעניין תשמיש ויש מפרשים לאכילה. "אם היתה מיניקה" - כדעת רב אסי שחייב אדם במזונות בניו הקטני-קטנים - עד גיל שש.

פרק ו' "מציאת האשה"

משנה - זכויות הבעל מאשתו: מציאתה, מעשה-ידיה, ירושתה ואוכל פירות בחייה. ובעניין "בושת ופגם", רבנן אומרים שהם שלה, ור"י ב"ב מחלק בינה לבין הבעל בצורה ידועה.

מחלוקת ביניהם בדבר ה"אנחה" השוברת גופו, (או חציו), של האדם.

דף סב/א

ג' 27 - בדבר עונת ה"הטיילין", מבררים מי המוגדרים כך. הובאו דעות שונות. ואגב, סיפורים על בריאותם וכוחם של בני א"י.

ד' 45 - דיון בדבר עונת ה"הפועלים", שבברייתא נאמר "אחת בשבת" בשונה מן המשנה. מתמצים בהבחנה בין עושי מלאכה בעירם לבין העושים בעיר אחרת.

ה' 51 - דיון במה שאמרו ב"ה במשנה: "שבת אחת וכו'", שהרי זה יכול לחול רק הטיילין והם פועלים בעירם? ומשיבים שדבריהם על כל העונות, והטעם: "אינו דומה יש לו פת בסלו וכו'". ואגב מבררים דינו של "חמר" שנעשה "גמל".

דף סב/ב

ו' 5 - בדבר הסיפא של המשנה: "דברי ר"א", מביאים דעת רב שהלכה כמוהו ובמה. ואגב, סיפורים רבים על "תלמידים" שנשארו בבית רבם שנים רבות, ובכללם סיפורם של ר"ע ורחל.

דף סג/א

משנה - דין המורדת על בעלה והקנס המוטל על כתובתה. ודין המורד והקנס שמוסיף על הכתובה שלה.

גמרא - בירור מי היא הנקראת "מורדת" - מחלוקת: ר"ה - מתשמיש, ר' יוסי בר"ח - ממלאכה. ודיון בדעותיהם. למסקנה: אין המחלוקת אלא רק לגבי "מלאכה".

דף סג/ב

ב' 5 - בעניין הקנס על המורדת, מובאת תוספתא ובה דברי "רבתינו" על הכרזה ארבע שבתות בבית-הכנסת והשליחים מביה"ד לפני ואחרי. וכן דיון בפסיקת ההלכה.

ג' 24 - סוגי המורדת: האומרת: "בעינא ליה ומצערנא ליה", שאין מחלוקת שחלים עליה דיני המשנה. והאומרת: "מאיס עליי" ועליה יש מחלוקת אם לכפות אותה או לא.

ד' 27 - בירור אם למורדת מגיעים "בלאותיה הקיימים". סיפור כלתו של רב זביד בעניין זה.

גמרא - אביי מעיר ש"חמישים זוז" הנזכרים במשנה הם "פשיטי" - מכסף מדינה שערכו שמינית מכסף צורי. וראיה לו מסוף המשנה.

ב' 47 - ברייתא ובה סדר הקדימויות כאשר באים לפרנס מקופת הצדקה יתום או יתומה וכו'. כ"כ מה נותנים לחתן יתום כדי לקיים בו "די מחסורו". ואגב, סיפורים על הענקות לעניים "די מחסורם".

דף סז/ב

ג' 28 - ברייתא בעניין צדקה - כיצד יש לנהוג כלפי מי שאין לו ואינו רוצה לקבל, וכיצד עם מי שיש לו ורוצה רק לקבל - דעות שונות. וכן סיפורים על מנהגי חכמים לתת צדקה מבלי לבייש את המקבל.

דף סח/א

ד' 4 - דברי חכמים שונים על מצוות הצדקה, הן על החובה לתת והן מי ראוי לקבל, ומה אם יש לעני כלים יקרים, אימתי אפשר לחייבו למכור מהם.

משנה - דין היתומה שהשיאוה אמה או אחיה ופרנסו אותה בסכום מסויים, שיכולה לתבוע את הראוי לה לכשתגדל. ר"י אומר כי אדם שפרנס את בתו ראשונה, צריך לתת בשווה גם לשנייה. וחכמים אומרים שנותנים לה לפי נכסיו של האב באותה שעה, שמא נעשה עני.

גמרא - דיון בדברי שמואל "לפרנסה שמין באב וכו'", תחילה מקשים עליו מברייתא ומתריצים. אחר מקשים עליו ממשנתנו, ואחר מו"מ מתריצים שדעתו כדעת ר"י במשנה. ומבררים כי נפסקה הלכה כר"י גם ע"י רבא ואחרים.

ב' 52 - בירור דעת רבי שאמר: "בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים" - מה יעשו כאשר, לדוגמא, יש עשר בנות ובן אחד. משיבים, מקשים ומיישבים.

דף סח/ב

ג' 6 - דיון בדעת רבי, במחלוקתו עם רשב"א, בעניין בנות שבגרו או שנישאו - שאבדו המזונות אך לא אבדו פרנסתן. רב נחמן פסק כרבי, ועל כך בא דיון בהשוואה למקורות אחרים ותירוצם לשיטת רבי.

ד' 28 - בירור דברי רבי: "פרנסה אינה כתנאי כתובה". למסקנה: האומר: אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו - שומעין לו, מה שאין כן במזונות.

דף טט/א

ה' 1 - שאלת רב באיגרת לרבי: "האחין ששעבדו מהו?" הסבר השאלה ותשובת רבי. כן מבררים

גמרא - בירור מה החידוש במשנה, שהרי כבר נאמרו הדברים. מתריצים שהחידוש הוא בסיפא - במחלוקת חכמים ור"י ב"ב.

ב' 43 - דיון בדעת ר"ע בברייתא בעניין מציאתה, שכן במקור אחר משמע שדעתו שונה. ודנים במקורות ליישוב דבריו. ואגב, שואלים מה הדין אם עשתה מלאכה בכמה מקומות - ונשארה ב"תיקו".

דף טו/א

ג' 14 - דיון בדעת ר"י במשנה בעניין "בושתה ופגמה". מקשים כיצד זה שאחד נפגע והאחר מקבל את הפיצוי. ומתריצים שהאיש ואשתו כגוף אחד.

משנה - הלכה שאדם אשר פסק לחתנו כסף, והחתן נפטר, יכול האב לומר ליבם: "לאחיך הייתי רוצה לתת וכו'". וכן הלכות בעניין גובה התוספת שהחתן נותן כנגד הנדוניא.

דף טו/ב

גמרא - הערות על המשנה: ברישא, שמדובר גם אם היבם הוא תלמיד-חכם והחתן היה עם-הארץ. על הסיפא - הסבר מדוע הובאו מספר דוגמאות - ללמד שהכלל חל על סכומים קטנים כמו על גדולים.

משנה - דין המכניסה כסף נדוניא, כיצד ירשום החתן בכתובה. ומה יפרש לתת בקופה (לצורכי הכלה). ודעת רשב"ג: הכל כמנהג המדינה.

גמרא - מבררים מדוע חזרו במשנה על העיקרון שכבר נזכר במשנה הקודמת. משיבים ועושים "צריכותא".

ב' 18 - הסבר שהנאמר "לקופה" הכוונה לצורכי בשמים לאשה. רב אשי שואל מספר שאלות בנושא ונשארו ב"תיקו". ואגב, הסיפור על בתו של נקדימון בן גוריון בבזיונה והסיבה.

דף טז/א

ג' 10 - דיון בדברי ר' יוחנן: "הכניסה לו זהב וכו'" שבמקור אחר נאמר אחרת. מנסים ליישב בדרכים שונות ובכללם לפי דעת רשב"ג במשנה.

ד' 34 - דברי חכמים על סחורות ודברים אחרים, הנחשבים כספים לעניין תוספת שליש של החתן בכתובה.

משנה - גובה הנדוניא: לא פחות מחמישים זוז. ומה הדין במי שאין לו כלל והחתן רוצה לפרנס אותה. ומה הדין ביתומה שמקבלת מכספי צדקה.

מפירות, והסבר על פי הדעות בעניין "היא (או הוא) נתנה אצבע בין שיניה".

ה' 38 - דיון בדעת ר' יוסי: "בעניות - שלא נתן קצבה", שמשמע שהבעל יכול להפר בנדרי קישוטין, דבר הסותר את עצמו במקור אחר. למסקנה, מדובר במקרה של נדר מיוחד, שאף ר' יוסי מודה שיכול להפר אותו.

דף עא/ב

ו' 20 - עוד בירור בדברי ר' יוסי: מה הוא משך זמן ה"קיצבה" - ניתנו שלש דעות. כמו כן מבררים מדוע נקבע לעשירות ל' יום

משנה - דיני המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, או שלא תלך לבית האבל וכדומה.

גמרא - בירור נוסח המשנה: "רגל אחד יקיים שלושה יוציא" - לא ברור מכאן מה הדין בשני רגלים. אביי ור' יהודה נותנים הסברים שונים. כן מובאות דרשות על פסוקים מאת ר' יוחנן.

ב' 47 - הסבר המשנה בעניין "בית-האבל", וברייתא בה דרשת ר"מ על הפסוק: "טוב ללכת אל בית האבל וכו'" - הטעם לכך.

דף עב/א

ג' 10 - הסבר לשאר פרטים במשנה: "דבר אחר", "על מנת שתאמרי וכו'", ומה הטעם באומר: "שתהא ממלאה וכו'"

משנה - רשימת נשים היוצאות ללא כתובה, וכן ה"עוברת על דת משה ויהודית" ודוגמאות.

גמרא - בירור כיצד אפשרי "שתאכיל אותו דבר שאינו מעושר", או ש"תשמש אותו נידה" או ש"תהא קוצה לה חלה"?

ב' 47 - דרשות פסוקים על העונש הבא על עוון נדרים. כן מובאות דעות כיצד על הבעל לנהוג עם אשה נדרנית או שאינה קוצה חלה.

ג' 53 - דיון בעניין "ראשה פרוע", כיצד זה הוא מוגדר "דת יהודית", שהרי זה אסור מן התורה? מתרצים שכיסוי מיוחד בשם "קלתה", שמותר מן התורה. ובירור דעת ר' יוחנן על ה"קלתה".

דף עב/ב

ד' 7 - הסברים מהו העוון של "הטווה בשוק".

מדוע שאל רב בנוסח זה. באותו עניין פסק ר' יוחנן אחרת מרבי, ומבררים את הסיבה.

ו' 29 - דיון בזכות הבת ל"עישור נכסים" האם היא כיורשת או כבעלת חוב. למסקנה - כבעלת חוב. וכן מבררים שהיא בעלת-חוב לאחים ולא של האב. סיפור אירועים בנושא ובכללם שאלת רב ענן לרב הונא, ותגובתו הנועמת.

דף סט/ב

משנה - דין המשליש מעות לבתו ולאחר נישואיה אמרה לשליש שיתן את המעות לבעלה שהוא נאמן עליה. מחלוקת: ר"מ אומר שיעשה השליש כמצוות הנפטר, ור' יוסי סובר שיכול לתת לבעל, ומנמק. כן מעירים שמדובר ב"גדולה".

גמרא - בירור מהות המחלוקת במשנה, לאור המחלוקת שלהם בברייתא, לראות באילו מקרים יהיה הבדל מעשי ביניהם. פסקי ההלכה בנושא, וסיפור המעשה בר' אילפא והתשובה לשאלה אליו בעניין צוואה.

דף ע"א

ב' 7 - בירור כוונת המשנה: "אין מעשה הקטנה כלום" על פי ההלכה "הפעוטות מקחן מקח וכו'". למסקנה אין מעשה הקטנה כלום בכל עניין ולא רק בנושא הנון במשנה.

פרק ז' "המדיר"

משנה - דיני המדיר את אשתו - כיצד יש לנהוג לפי סוג הנדר. מחלוקת חכמים ור"י.

גמרא - בירור כיצד אפשרי שידיר את אשתו ממזונות, הרי הוא משועבד לה בהם. ניתנו שלש תשובות (השלישית נדחתה).

ב' 27 - דיון בנאמר במשנה: "יעמיד פרנס", שהרי הפרנס הוא שליחו של הבעל ובזה עובר על הנדר. משיבים, כשאמר הבעל: "כל הזן אינו מפסיד". מו"מ בכך ומוכיחים שהדבר אפשרי.

דף עא/א

ג' 1 - הסבר מה ההבדל בין תנא-קמא שאמר "ל' יום" לבין ר"י שאמר "חודש" - שני הסברים שונים, של אביי ושל רבא.

ד' 4 - דיון בעניין "ל' יום". רב אומר כשהבעל מפרש "עד שלושים יום" ושמואל סובר אפילו שלא פירש. דנים בראייה להם ממשנתנו, מדין המדיר

ודיון קצר על המקרים בהם נראה שיש לכאורה סתירה.

ט' 42 - עוד מדברי נכדו של ריב"ל - דרשה על הפסוק: "ולמיון יאמר וכו'" - על מעלת הנולד בציון והמצפה לראותה, וכן על מעלות בני א"י על בני בבל.

משנה - חובת ההוכחה על זמן הופעת המום באשה - לדעת ר"מ בעודה בבית-אביה - החובה על האב להוכיח שבאו לאחר האירוסין. ואם נתגלו בבית-בעלה החובה עליו להוכיח שבא לה לפני האירוסין. חכמים מבדילים בין מומין שבסתר לאלו שבגלוי. ובין אם יש בית-מרחץ ואם לא.

דף עה/ב

גמרא - מדיוק נוסח המשנה עולה שהרישא והסיפא אינם כדעת חכם אחד. רבא סובר שאפשר להבין את המשנה כדעה של אחד. אביי מקשה עליו ודוחהו, ורב אשי מתרץ את כל המשנה כדעת ר"ג.

דף עו/א

ב' 13 - דיון בדברי ר' יהודה בשם שמואל על דין "המחליף פרה בחמור" בו נאמר שיש לו ראייה ממשנתנו. מקשים על כך, ורמי בר יחזקאל דוחה את דברי אחיו, רב יהודה, בשם שמואל ומביא גירסא אחרת של הדברים.

ג' 30 - הערת רב נחמן על דברי חכמים במשנה: "במה דברים אמורים במומין שבסתר", שמחלת ה"נכפה" (הנפילה) המופיעה בזמנים קבועים נחשבת בין המומין שבסתר, כיון שיכולה להסתיר אותה.

דף עז/א

משנה - הלכה שמומין שנולדו באיש אין כופים אותו להוציאה בגללם. ודעת רשב"ג שבמומים גדולים - כופים.

גמרא - מובאת גירסתו השונה של חייא בר רב למשנה: "היו" במקום "נולדו", והתוצאה למעשה מהבדל זה.

ב' 15 - בירור מה הם המומים ה"גדולים" שהזכיר רשב"ג, וכן מחלוקת בפסיקת ההלכה, ודיון בפסיקתו של ר' יוחנן כרשב"ג.

משנה - בעלי מומים או מלאכות שכופים את הבעל להוציאה בגללם. ומחלוקת ר"מ וחכמים באילו מקרים יכולה לומר: "סבורה הייתי שאני יכולה וכו'".

ה' 11 - מהו "מדברת על כל אדם" - דעות שונות ודוגמאות.

ו' 25 - מהי "קולנית".

משנה - דין המקדש אשה בתנאי שאין עליה נדרים, או שאין עליה מומין, שאינה מקודשת. אבל אם קידש סתם - תצא בלא כתובה.

גמרא - תחילה מבררים מדוע נאמרה משנה זו פעמיים (גם במסכת קידושין). אחר מבררים באלו נדרים מדובר במשנה, ומביאים את הרשימה שלם ודנים אם היא מתייחסת לרישא של המשנה או לסיפא.

ב' 44 - מחלוקת רב ושמואל בברייתא על המקרה שקידש אותה על תנאי אבל כנס אותה בסתם. רב מצריך גט ושמואל - לא. אביי מסביר את דעת רב שהיא מטעם: "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות".

דף עג/א

ג' 12 - דיון בדעת שמואל (למעלה), כי יש לדבריו סתירה מדיוק במשנה, ומתרצים.

דף עג/ב

ד' 9 - דיון על דברי המשנה: "תצא שלא בכתובה", שמשמע שגט היא כן צריכה לקבל, לבירור מדוע צריכה גט, מה ההבדל בין גט לכתובה. רבה ורבא נותנים הסברים שונים: "מדרבנן", "מספק".

ה' 14 - דיון בדעת רבה, המעמיד את מחלוקת רב ושמואל בקידושי טעות, ולפיכך אין מחלוקת שאם היה זה באשה אחת, שאינה צריכה גט. מקשים עליו ממקורות שונים ומתרצים לשיטתו.

דף עד/א

ו' 28 - בהקשר לסוגיא הקודמת, לפנינו מחלוקת בדיון הקידושין שנעשו: על תנאי, או במלווה או בפחות משווה פרוטה - אם צריכה גט או לא. ותיאור מעשה שהיה.

דף עד/ב

ז' 1 - דיון בסתירה בעניין: "הלכה אצל חכם והתירה - מקודשת וכו'", לבין הנאמר בברייתא אחרת שאינה מקודשת. רבה מתרץ שמקור ראשון כדעת ר"מ והשני כדעת ר"א. ואילו רבא מתרץ שבשני מדובר באשה חשובה.

דף עה/א

ח' 22 - בעניין ה"מומין הפוסלין וכו'" - מובאים מקורות בהם יש עוד מומין, שלא נזכרו במשנה.

גמרא - בירור מה הם השמות הנזכרים במשנה "בעל פוליוס" וכו'. - דעות שונות והסברים.

ב' 41 - מחלוקת רב ושמאל באומר: "איני זן ואיני מפרנס". וטעמו של רב לכך שצריך "להוציא" הוא, כי "אין אדם דר עם נחש בכפיפה".

ג' 45 - דיון במחלוקת רב אסי ור' תחליפא בשם שמואל בדינה של מי שלא ילדה עשר שנים, לביור דעת ר' תחליפא. תירוצו של רב נחמן - נידחה ותירון ר' אבא והסברו.

דף עז/ב

ד' 8 - דברי ר' יוסי על 24 מיני בעלי שחין, וכי "ראתן" קשה מכולם. פירוט על בעלי-ראתן וסיפורים על ריב"ל בקשר להם, ובדומה לכך על ר' חנינא בר פפא.

פרק ח' "האשה שנפלו"

דף ע"ח/א

משנה - זכויות האשה בנכסים שנפלו לה - לפני האירוסין, או לאחריהם או לאחר הנישואין. הובאו דעות: ב"ה, ב"ש, ר"ג ור"ש.

גמרא - דיון ברישא של המשנה, לביור מדוע בלפני שנתארסה אין מחלוקת, ואילו באחרי האירוסין - יש. הסבר ראשון נידחה, וניתן הסבר אחר.

ב' 24 - בירור דעת ר"ג "על החדשים אנו בושים וכו'", האם כוונתו למכרה בזמן האירוסין בדיעבד, או שיכולה למכור אז לכתחילה. על כך יש שתי שיטות: ר' יהודה ור' חנינא בן עקיבא. כן מבררים שמחלוקת זו היתה לפני ש"רבותינו חזרו ונימנו".

דף עח/ב

ג' 31 - דיון על המשנה: "משניסת אלו ואלו מודים", שלכאורה זו תקנת אושא. ומשיבים ע"י הבחנה בין ההלכה במשנה לבין תקנת-אושא.

ד' 36 - דיון בדעת ר"ש לביור מהם נכסים ידועים או אינם ידועים - שתי דעות.

ה' 44 - דיון במעשה שרב נחמן קרע שטר-הברחה של נכסי אלמנה, וטעמו כדעת שמואל. מקשים על שמואל מברייטא, ומתרצים. כן מסביר אביי מדוע לרב נחמן הבעל לא זכה בהם, והוא: "עשאו כנכסים שאין ידועין לבעל".

משנה - זכות האשה או בעלה בכספים או פירות שנפלו לה. ומה אם נפלו לה פירות המחוברים לקרקע, על כך מחלוקת ר"מ וחכמים אם הם כפירות שלו או כפירות שבאו מן החוץ, וכן ההבדל בין הדין בכניסתה לנישואין לבין זמן יציאתה.

גמרא - הלכות: א. במחלוקת בין הבעל לבין אשתו, מה לקנות בכסף שנפל לה, הולכים אחר הטוען לקנות דבר המתקיים יותר. ב. בדברים שאין ברור אם הם קרן או פירות, כגון עצי יער או דגי בריכות, הכלל: גזעו מחליף - הוא פרי ושאינו מחליף - קרן.

ב' 38 - דיון בדעת ר' ינאי, שהגונב ולד בהמת מלוג הכפל לאשה - משמע שהוא קרן, שאין דין זה כאחת מהדעות במחלוקת בין רבנן וחנניא בברייתא. מתרצים שזה אפשרי כדעת שניהם, שגם הם יודו שפירי-פירות לא תקנו לבעל ולכן ה"כפל" לאשה. כן מסבירים את המחלוקת בברייתא ואת עניין "שבח בית אביה".

דף עט/ב

ג' 16 - דברי רב נחמן בעניין "הכניסה לו עז לחלבה וכו'", וכן דעתו בעניין הכניסה לו גלימא שהיא כ"פרי" וכדעת מי בברייתא.

ד' 23 - מבררים במה שונה דעת ר"ש בסוף המשנה מדעת תנא-קמא, והוא בדין פירות המחוברים לקרקע ביציאתה, שתנא-קמא לא דן בזה.

משנה - מחלוקת אם יש להתחשב ב"שבח בית אביה", כגון שנפלו לה עבדים ושפחות זקנים וכדו'. חכמים אומרים יימכרו ויקנה בהם קרקע, ורשב"ג אומר לא תמכור כי הם שבח בית אביה.

גמרא - הערה בשם רב המצמצם את המחלוקת בכך שלגבי זיתים וגפנים זקנים הנמצאים בשדה שלה, מודים חכמים לרשב"ג שלא ימכרו.

משנה - דין המוציא הוצאות על נכסי אשתו, שאם הוציא ולא אכל יכול ליטול את הוצאותיו בשבועה.

גמרא - בירור מהו שיעור "אכל קימעא" הנזכר במשנה. על כך דעות שונות.

דף פ/א

ב' 8 - בשם רב חסדא, תקנה למוציא על נכסי אשתו קטנה (שיכולה למאן), כדי שלא ייגרם לו הפסד, והיא שייחשב לו כמוציא על נכסי אחר. ומעשה באשה שנפלו לה ארבע מאות וזו בבית-חוזאי - וכיצד פסקו לה.

הראשון, ומה אם לא היו לו נכסים, שהיבם צריך לתת לה ממנו, והטעם.

ז' 9 - הסבר מדוע אומרת המשנה: "וכן לא יאמר לה (לאשתו) הרי כתובתיך וכו'", והוא כדי להסיר מסקנה מוטעית מההשוואה ליבמה.

ח' 12 - בירור מה ההדגש במשנה: "גרשה - אין לה אלא כתובתה". והוא להשמיענו שהלכה כרבי אבא, שכל זמן שלא גירש לא יכול למכור מהנכסים.

ט' 14 - הסבר מה החידוש במשנה שאמרה: "החזירה - הרי היא ככל הנשים וכו'".

י' 21 - תקנת רבי שמעון בן שטח: "כל נכסין אחראין לכתובתה", ומה היא באה לפתור.

פרק ט' "הכותב לאשתו"

דף פ"ג/א

משנה - נוסחים של כתובה בהם יכול הבעל לסלק עצמו מנכסי אשתו, מפירותיהם או מירושתה. ודעת רשב"ג שאינו יכול לכתוב שאם מתה לא יירש אותה, כי לדעתו זה תנאי על הכתוב בתורה, והוא בטל.

גמרא - רבי חייא סובר שדין המשנה לאו דווקא בכותב, אלא אפילו ב"אומר". ודנים בשאלה העקרונית כיצד אדם יכול להסתלק מירושתה, שהרי עדיין אין לו קשר אליה, ומשיבים.

ב' 30 - דיו במה שנאמר על המסתלק ממה שאינו שלו "לא אמר ולא כלום", מה יהיה הדין אם גם "קנו מידו". על כך מחלוקת רב יוסף ורב נחמן וכן מחלוקת בפסיקת ההלכה בין אביי ואמימר.

דף פ"ג/ב

ג' 6 - בירור דברי המשנה: "... שאם מכרה ונתנה קיים" - מדוע רק מדבר זה הוא מסולק ע"י כתיבתו? אבי מסביר זאת באופן אחד ורב אשי מדייק זאת מהמלה "בנכסיך".

ד' 14 - בירור דעת ר"י במשנה. ראשית מה הם "פירי פירות" ושנית האם הנוסח שהוא מציע כל המלים "עד עולם" הוא דווקא ורק כך מחייב. ואכן מסירים מדוע צריך כל חלק מפרטי הכתובה. כן שואלים מה הדין אם כתב "מפירי פירות" - האם יהיה זכאי לפירות עצמם. וללא תשובה.

ה' 43 - דיון בדעת רב שפסק הלכה כרשב"ג במשנה (שהבעל יורש) "ולא מטעמיה". נעשו מספר נסיונות להסביר מהו "ולא מטעמו". ולמסקנה - דעת רב

ג' 19 - בירור מה כוונת ההלכה במשנה "יישבע כמה הוציא ויטול", על כך דברי רב אסי, דברי אביי ומסקנה כדעת רבא.

ד' 26 - דיון בשאלה על בעל שהוריד אריסין לשדה (במקום שהוא יעבוד בה) - מה יהיה דין האריסים בעת הגירושין. למסקנה הלכה כדעת רב הונא בריה דרב יהושע.

ה' 38 - דין הבעל שמכר קרקע מלוג שהקונה יקבל פירותיה. הסבר השאלה ועליה שתי תשובות שונות בשם רבא. למסקנה "לא עשה כלום". בהסבר לכך יש מחלוקת אביי ורבא, ומבררים אימתי יהיה הבדל מעשי ביניהם.

דף פ"ב

משנה - דיני הנכסים שנפלו ליבמה: בזמן ששומרת יבם, ואם מתה, אם כנס אותה ואם גירש אותה אחרי שכנס אותה. זאת, לפי האפשרויות השונות, הדעות השונות, והנכסים השונים.

גמרא - דיון בשאלה: שומרת יבם שמתה, מי חייב בקבורתה? בירור צדדי השאלה והבאת ברייתא הקובעת כי יורשי כתובתה חייבים בזה. דנים בקשיים המתעוררים ובכלל זה דנים בשאלה אם "כתובתה נגבית מחיים" ועוד.

דף פ"א/ב

ב' 13 - מעשה ביבמה בפומבדיתא, בו התעוררה השאלה אם במקום שאמרו רבנן לא למכור והוא הלך ומכר. רב יוסף אמר שאין המכירה מכירה, ועל כך בא דיון על פי מקורות אחרים. רב יוסף מביא ראיה מברייתא ודוחים אותה כלא מוסמכת.

דף פ"ב/א

ג' 8 - מקרה הדומה לקודם, ובו עמדה השאלה: האם יכול היבם לחלוק חלק מירושת הנפטר לאח אחר, לפני או אחרי הייבום. ולמסקנה בשני המקרים "לא עשה כלום".

ד' 28 - בירור דברי חכמים במשנה: "פירות המחוברים לקרקע שלו", דבר שהוא בניגוד לכל הדעות. ר"ל מתקן ע"י שינוי לומר "שלה" (במקום "שלו").

ה' 31 - בירור מהו "כנסה הרי היא כאשתו", שהרי הדבר פשוט. משיבים, שבא למנוע מסקנות מוטעות השני עניינים.

דף פ"ב/ב

ו' 5 - הסבר מדוע כתובת היבמה על נכסי בעלה

בצידי רשות הרבים - האם לאחר הזמן תהיה מגורשת, או שמא כיון שהוא לא ברשותה - לא מגורשת. דנים בכך (בשתי גירסאות) בהשוואה לדין "האומר משוך פרה זו וכו'".

משנה - באילו מקרים יכול הבעל להשביע את אשתו. לדעת חכמים אם הושיב אותה חנונית, או עשה אותה אפוטרופיא. ולדעת ר"א "אפילו על פילכה ועל עיסתה".

גמרא - בירור דעת ר"א, האם כוונתו שמשביע אותה ע"י "גלגול שבועה", או אף לכתחילה. והמסקנה - אף לכתחילה.

משנה - הנוסחים שיכול הבעל לכתוב לאשתו כדי לפטור אותה מן החובה להישבע, אם תוטל עליה, או על הבאים בשמה או ע"י יורשיו וכו'. וכן באילו מקרים היורשים משביעים אותה, או אין משביעין.

גמרא - בירור באיזו שבועה מדובר במשנה. רב יהודה בשם רב ורב נחמן משיבים תשובות שונות. רב אשי סובר שאין כאן מחלוקת אלא שרב יהודה מדבר על הסיפא של המשנה, ומסביר את דבריו.

דף פז/א

ב' 21 - דיון בהלכה המביא רבה בשם ר' חייא: "דלא נדר וכו'", או "נקי נדר וכו'", ודעות שונות למה הכוונה. לבסוף מובאת דעת אבא שאול שבכל נוסח אין יכולים להשביע אותה, אלא שחכמים קבעו שמיתומים נפרעים רק בשבועה, והלכה כמוהו.

משנה - המקרים שהאשה אינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה, והסברם. וכן דעתו המיוחדת של ר"ש.

דף פז/ב

גמרא - בירור לאיזה סוג שבועה כוונת המשנה ב"פוגמת כתובתה", רמי בר חמא סבר שזו שבועה דאורייתא, אך רבא דחה זאת משני טעמים, ואמר שמדובר בדרכונן, וכן מסביר מדוע הטילו עליה שבועה זו.

ב' 27 - בירור אם "לפוחתת כתובתה" אותו דין כמו ל"פוגמת", והמסקנה שלא, והיא נוטלת שלא בשבועה.

ג' 37 - בירור מהו סוג השבועה במקרה "שעד אחד מעידה וכו'". רמי בר חמא סובר שזו שבועה דאורייתא, אך בעניין "פוגמת" דחו אותו וקבעו שזו דרכונן, והטעם. וכן נבדקות הצעות כיצד יכול הוא להפוך שבועה זו לדאורייתא.

שירושת הבעל דרכונן, ועשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ולכן התנאי בטל. כן מבררים מקור ממנו משמע שדעת רב הירושא דאורייתא, ומתמצים שרב הביא שם את דעת ר"י בן ברוקה ואילו הוא עצמו אינו סובר כך.

דף פד/א

משנה - דין מי שמת והניח אשה וכן בעל-חוב ויורשים. והיו לו פקדון או הלוואה אצל אחרים, או השאיר פירות תלושים - לפי מה מחלקים את מה שהשאיר. על כך מחלוקת ר"ט ור"ע.

גמרא - בירור מדוע הביאה המשנה בדוגמא גם "מלווה" וגם "פיקדון"? על כך עושים "צריכותא". כן מבררים מהי כוונת ר"ט בדבריו: "לכושל שבהן". על כך שתי דעות.

ב' 51 - מספר בירורים: 1. כי דעת ר"ע במחלוקתו על ר"ט הוא מתייחס לכל מה שהשאיר הנפטר, ולא רק על הנוטר אחרי ה"תפיסה". 2. שגם ר"ע סובר ש"תפיסה מהניא", אבל רק מחיים. 3. שדעת ר"ט ש"התפיסה" מועילה, היא כשהיו הנכסים מונחים ברשות הרבים.

דף פד/ב

ג' 6 - מעשה שבית-דין פסקו כדעת ר"ט, ר"ל החזיר אותם מן הפסק ור' יוחנן חלק עליו. מבררים במה חולקים ר"ל ור' יוחנן, ואם זה בכללי הפסיקה - אם פוסקים כר"ע מחברו וכו'.

ד' 18 - תיאור מקרים רבים שהובאו בפני בית-דין בעניינים הקשורים למשנתנו וכיצד פסקו בהם.

דף פה/ב

ה' 1 - תיאור שלושה מקרים של הפקדות בהם הנפקד נפטר ללא צוואה, ובית דין פסק את דינו גם בהתחשב בהכרתם את הנפקד שאינו אמיד.

ו' 22 - מעשה באדם שאמר לפני מותו: "נכסי לטוביה", מבררים אם בא אדם בשם טוביה, כאילו מקרים אפשר להאמין לו.

ז' 31 - דיון בהלכה בשם שמואל: "המוכר שטר חוב לחברו, וחזר ומחלו (ללווה) - מחול". לבירור חלות דין זה לגבי כותבת אשה שנמחלה או שנמכרה. וכן תיאור מקרים שהשאלה זו והדומות לה עלו בבית-דין.

דף פו/ב

ח' 1 - בירור הדין במי שאמר: "הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום", והלכה והניחה אותו

ב' 46 - דיון במקרה של אשה שהביאה גט וכתובה, וכן עדים על מות הבעל. אם הגט קודם בתאריכו לכתובה - גובה שתי כתובות וההפך - רק כתובה אחת, והטעם.

דף צ/א

משנה - הלכה: הכתובה שכתב קטן קיימת גם לאחר שהגדיל. וכן גר (עם אשתו), כתובתו שלפני הגיור קיימת גם לאחר הגיור. והנימוק.

גמרא - מחלוקת האם הנאמר: "כתובתה קיימת", כולל ה"תוספת כתובה". רב הונא אומר שלא, אלא עיקר הכתובה בלבד, ורב יהודה חולק. מקשים על רב יהודה ומראים כיצד טעה.

פרק י' "מי שהיה נשוי"

משנה - דיני הנושא שתי נשים ונפטר - סדר הקדימויות בין הנשים ויורשיהם במקרים השונים.

גמרא - בירור האם ניתן ללמוד מדיוק לשון המשנה על דיני בעל-חוב מאוחר שקדם וגבה, או אם קדמה האשה השנייה ותפסה - שאין מוציאים מידם. ולמסקנה - אין לדייק מהמשנה.

דף צ/ב

ב' 1 - הגמרא מדייקת שלש הלכות מתוך המשנה. רב אשי מקשה ומנסה לפרוך את מסקנות הגמרא. דנים בדבריו, ולבסוף נקבעה הלכה בשם רב פפא כמסקנת הגמרא.

דף צא/א

משנה - הלכה במי שהיה נשוי שתי נשים ונפטר אחריהן - כיצד נוהגים היורשים, לפי האפשרויות השונות. וכן דיני הנכסים ש"בראוי" שאינם כ"מוחזק", ודעת ר"ש שאינו מחשיב נכסים שאין להם אחריות.

גמרא - ברייתא המפרטת את עניין "מותר דינר" במה שהשאיר הבעל. ודנים בשאלה מה אם היו "מועטין ונתרבו" וההפך. למסקנה - מחשיבים אותם תמיד כשעת הפטירה.

דף צא/ב

ב' 2 - תיאור שני מקרים בהם ניסו ללמוד פסק הלכה ממשנתנו ונידחו. וכן שורה ארוכה של מקרים שונים, וכיצד פסקו את ההלכה בהם.

דף פח/א

ד' 11 - מובאת משנה ממסכת שבועות: "וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה". דיון באיזו מציאות מדובר.

ה' 26 - בירור ב"נפרעת שלא בפניו ... בשבועה" - ממי היא נפרעת? על כך שתי דעות ר' יצחק אומר רק מכתובתה, ורב נחמן סובר שגם מבעל-חוב, וטעמו.

ו' 33 - בירור על איזה דין במשנה אמר ר"ש את דבריו: "כל זמן שהיא תובעת כתובתה". נתנו על כך מספר תשובות ונידחו, ולמסקנה נשארה דעת רב פפא "לאפוקי מדר"א ומחלוקתו".

דף פח/ב

משנה - כיצד יש לנהוג באובדן אחד המסמכים, כגון שאבדה כתובתה, או גיטה, או שהבעל איבד שוברו שפרע את הכתובה, או שבעל-חוב איבד את הפרוזבול וכו'. כן מובאים דברי רשב"ג על שינויי הלכה מזמן "הסכנה" מפני גזירות הרומאים.

דף פט/א

גמרא - דין נרחב בקושיא, שלכאורה ניתן לדייק מן המשנה שכותבים "שובר" לכתובה (כדי למנוע גבייתה פעמיים).

דף פט/ב

ב' 13 - דיון בדעת רב: "אלמנה מן הנישואין במה תגבה, (הרי אין לה גט), או אלמנה מן האירוסין על פי מה תגבה? לאחר מו"מ קובעים כי אכן במקום שאי אפשר אחרת כותבים "שובר".

ג' 26 - בירור, לפי הדיון הקודם, מניין שיש לאלמנה כתובה מן האירוסין. מביאים ראיות ומסבירים אותן.

ד' 36 - קושיא על דעת רב, שבגט יכולה לגבות עיקר הכתובה, כיצד אפשר למנוע החשש שמא תגבה בגט פעמיים. ומשיבים שקורעים את הגט ורושמים על גבו אישור, כדי שתוכל להנשא שוב, אבל לא תוכל לגבות שוב את הכתובה.

משנה - דין המוציאה שני גיטין ושתי כתובות, או שתי כתובות וגט וכו'. וההלכה בכל מקרה.

גמרא - דיון במקרה של גט אחד ושתי כתובות, שגובה באיזו כתובה שתרצה, שדבר זה בניגוד לדברי רב נחמן ששטר אחרון מבטל את הראשון. מתרצים, שכתובה שנייה היא תוספת לראשונה, ולא נפרדת.

דף צג/א

משנה - מי שהיה נשוי לשלש נשים שהכתובות שלהן שונות, ונפטר והשאיר סכום נמוך - הוראות כיצד יתחלקו בו, לפי יחסי הכתובות. וכן הדין לגבי שותפין שהכניסו סכומים שונים ובאו לחלוק ביניהם.

גמרא - דיון באופן חלוקת הנכסים בדוגמאות שבמשנה, שהרי לכאורה אין כאן הגיון. שמואל מסביר שהיה כאן ויתור של אחת הנשים לאחרת. רב יעקב מסביר שמדובר במקרה שהנכסים הגיעו במספר "תפיסות". כן מובאת ברייתא שאומרת כי משנתנו היא כדעת ר' נתן, וכי רבי חולק עליו ופוסק שחולקות בשווה.

ב' 35 - שותפים - אחד במנה ואחד במאתיים - שבאו לחלוק הרווח. שמואל אומר שיחלקו בשווה, ורבה מציע חלוקה אחרת, לפי הנתונים. מקשים על שמואל מהסיפא של משנתנו, ומתרצים לשיטתו.

דף צג/ב

משנה - דין חלוקת הנכסים למי שהיה נשוי לארבע נשים שהכתובות שלהן מתארכים שונים. מי ולמי חייבות שבועה - מחלוקת תנא-קמא ובן-ננס. וכן בירור מה הדין אם היו הכתובות מאותה שעה.

גמרא - בירור במה המחלוקת שבין תנא-קמא לבן-ננס במשנה. על כך שלש הצעות: שמואל, רב נחמן ואביי.

דף צד/א

ב' 12 - דיון בדעת רב הונא, במקרה של שותפים, או אחים, שהלך אחד מהם לדון עם הנתבע והפסיד, שאין השני יכול לטעון שהוא דורש דיון נפרד על חלקו, אלא - רואים את הראשון כשליחו.

ג' 25 - בירור מהי המחלוקת בין רב ושמואל בדין שני שטרות שיצאו ביום אחד, שרב אמר יחלוקו ושמואל אמר "שודא-דדייני".

דף צד/ב

ד' 17 - מעשה באמו של רמי בר חמא שכתבה לו את נכסיה, ובאותו יום כתבה אותם גם לאחיו מר עוקבא. רב ששת פסק לתת לרמי בר חמא ורב נחמן פסק למר עוקבא, ודחה רב נחמן את דעת רב ששת.

ה' 28 - מעשה בשני שטרות שבאו לפני רב יוסף על אותו נכס, באחד היה התאריך חמשה בניסן ובשני "בניסן" - כיצד פסק ומדוע.

דף צה/א

משנה - מקרה מיוחד המחייב פשרה. מי שהיה נשוי לשתיים ומכר את שדהו, שהיה משועבד להן. האשה הראשונה כתבה ויתור ללוקח, והשנייה לא ויתרה - כיצד ינהגו...

גמרא - דיון בתוקף כתב הויתור הנזכר במשנה, שהרי במשנה אחרת נאמר שלדבר זה אין כל ערך. ומיישבים את המשניות ואת הברייתות ע"י קביעה שמדובר בנתונים שונים.

ב' 27 - דיון במקרה שנכסיו הבני-חורין של הלווה נשתדפו, האם יוכל לתבוע בעל חובו את החוב מהקונה שדהו האחר של הלווה? מו"מ, ולמסקנה הוא יכול כי על הקונה היה לדעת שדבר זה אפשרי.

דף צה/ב

ג' 7 - דיון בדעת אביי במקרה של "נכסי לין ואחריך לפלוני, ועמדה וניסת - בעל לוקח הוי וכו'", שהרי לכאורה אביי סותר עצמו ממקום אחר. ומיישבים את הדברים.

ד' 28 - בירור כוונת הסיפא של המשנה: "וכן בעל חוב וכו'", שלכאורה הדברים סתומים. ומבהירים זאת ע"י ברייתא שמדובר בבעל-חוב ושני לקוחות וכו'.

פרק י"א "אלמנה ניזונת"

דף צ"ה/ב

משנה - זכות האלמנה למזונות מנכסי היתומים וזכותם ל"מעשה-ידיה". וכי יורשי כתובתה חייבים בקבורתה.

גמרא - בירור נוסח המשנה: האם "האלמנה ניזונת" - ודאי, כאנשי גליל, או "הניזונת", כאנשי יהודה, שהיורשים יכולים להוציאה בכתובה ולהפסיק מזונותיה. למסקנה: "ניזונת".

דף צו/א

ב' 8 - דברי ר' יוסי בר חנינא על המלאכות שהאלמנה עושה ליתומים, בהבדל ממה שעושה לבעלה. ודברי ריב"ל על הדברים שתלמיד עושה לרבו, בהבדל מעבד לאדונו.

ג' 23 - דיון בדעת ר' אלעזר ש"אלמנה אשר תפסה מטלטלין למזונותיה - מה שתפסה - תפסה", האם יהיה הדין כך גם בתפסה לכתובתה.

משנה - דין אלמנה שמכרה מנכסי בעלה, כגון שהיתה כתובתה מאתיים, ומכרה שווה מנה במאתיים, או שכתובתה מנה ומכרה שווה מאתיים במנה - נתקבלה בזה כתובתה, ואין לה יותר. ועוד אפשרויות שונות, ודעת רשב"ג.

גמרא - בירור מדוע במכירה עם הפסד הוא לאלמנה, ובמכירה עם רווח הוא ליורשים. התשובה: במשנה זו פסק רבי דעתו שהיא כדעת ר' יוסי (בבב"א), כי בדבר שיש לו קיצבה - הרווח לבעלים.

דף צח/ב

ב' 9 - דיון בשאלה מה דינו של השליח שאמרו לו מכור חצי השדה והוא מכר את כולה, האם נחשב הוא כמוסיף על דברי המשלח, והמכירה של החצי קיימת, או נחשב כעובר על דעת בעל-הבית, והמכירה כולה בטלה.

דף צט/א

משנה - דין "שום הדיינין" שטעו ופחתו, או הוסיפו, שתות (שישית), שהמכר בטל. ודעת רשב"ג שהמכר קיים.

גמרא - בירור למי יש להשוות את השליח - האם לבית-דין שטעה במכר, או לאלמנה. ולמסקנה הוא דומה בזה לאלמנה שטעה שהמכר בטל.

דף ק/א

ב' 15 - דיון בדעת רב נחמן שהלכה כחכמים במשנתנו. מקשים עליו מדברי עצמו במקום אחר, שאמר: "אם כן מה כח ב"ד יפה?". ומתריך.

כן מובא מעשה ברבי שרצה לפסוק כחכמים וחזר בו.

ג' 29 - דברי רב יוסף שבית-הדין במכירתו, כמו האלמנה - האחריות על היתומים. ומסבירים במה החידוש.

דף ק/ב

ד' 2 - בירור דעת רשב"ג, שמכרן של בית-דין מכר, גם אם טעו. עד כמה?

והתשובה "עד פלגא", והראייה מהבב"א בשמו כגון "שווה מאתיים במנה".

ה' 6 - דיון בחובת בית-הדין למכור ב"הכרזה", שהרי יש מקורות הסותרים זאת. מתרצים בכמה אופנים, ובכללם בהבחנה בין המקרים: סוג המכר, מנהג המקום, דחיפות המכירה ועוד.

ד' 32 - בירור דברי ר' יוחנן בדין האשה שלא תבעה מזונות במשך שנתיים או שלש.

ודיון בשאלתו: על מי להביא ראיה במקרה שהיתומים אומרים שנתנו מזונות והיא אומרת לא נטלתי.

דף צז/א

ה' 1 - בירור, כיצד, למעשה, מוכרת האלמנה מהנכסים לצורך מזונותיה. על כך שתי דעות: רב יהודה ורב הונא, ולהלכה כרב יהודה.

ו' 14 - שאלה לרב ששת: "מוכרת למזונות, מהו שתחזור ותטרוף לכתובה?". הסבר השאלה ותשובת רב ששת שאינה יכולה. וראייתו.

ז' 27 - דיון בשאלה: האם מי שמוכר קרקע בגלל צורך בכסף, ואחר כך התברר לו שאינו צריך את הכסף - האם יכול לחזור בו? להלכה - בתנאים ידועים המכר חוזר.

משנה - זכות האלמנה למכור מנכסי בעלה. מחלוקת: תנא-קמא סובר שגם אלמנה מן האירוסין רשאית למכור, ור"ש סובר שרק מן הנישואין, ומנמק.

גמרא - דיון בטעמו של תנא-קמא שאלמנה מן האירוסין יכולה למכור.

מחלוקת בין עולא שאמר - "משום חינא", ור' יוחנן - "שלא תתבזה אשתו בבית דין".

מבררים מהו ההבדל ביניהם למעשה, ודנים בראיות מהמשנה הבאה ומהתוספתא.

דף צז/ב

משנה - דין האלמנה שמכרה, או נתנה או משכנה מקצת כתובתה:

תנא-קמא סובר שאת השאר יכולה למכור רק בב"ד. וחכמים אומרים שאף לא בב"ד ואפילו כמה פעמים, וכן למזונות. אבל גרושה - רק בבית-דין.

גמרא - דיון בדברי הגמרא שדעת התנא-קמא במשנה כדעת ר"ש במחלוקתו עם רבי מאיר, בעניין "מקצת כסף ככולו". מקשים על כך מדין בתולה לכה"ג ודוחים את הקושיא. וסיפור מעשה בו נפסק שלא כר"ש.

דף צח/א

ב' 7 - בירור הדין באלמנה שמכרה שלא בבית-דין, האם צריכה שבועה והאם צריכה "הכרזה". למסקנה צריכה שבועה אבל לא הכרזה.

"אלא אחד זנה וכו'", לעניין המשכיר ריחיים בשכר שיטחון לו את חיטיו ואחר העשיר ומבקש שכר בכסף, ודחו את ההשוואה.

משנה - הלכה שאלמנה רשאית לדור בבית בעלה, והיורשים חייבים לזון אותה שם. אולם, אם רצתה לגור בבית אביה, ללא טעם מתקבל, הם רשאים להתנות את המזונות במגורים אצלם.

גמרא - ברייתא, על זכויות האלמנה למדור בתנאים כפי שהיו בחיי בעלה. ועוד מקורות על עניינים הקשורים למדור לאלמנה.

ב' 33 - בירור מדוע רשאים היורשים שלא לזון אותה אם נשארת בבית-אביה. ולמסקנה - הם צריכים לזון אותה שם, אבל בהפחתת מה שהיה הבית מתברך אילו נשארה בו. ומכאן דרשות חכמים על מעלות "לשון חכמים" בעניינים שונים.

ג' 38 - ברייתא ובה צוואתו של רבי לפני פטירתו, ודיון מורחב בה. תיאור קיום הצוואה ועניינים אחרים הקשורים בה. תיאור פטירתו של רבי, וכן דרשות חכמים על מיתת צדיקים וכיצד מתקבלים ע"י מלאכי מרום.

דף קד/א

משנה - כמה זמן לאחר פטירת הבעל יכולה האשה לגבות את כתובתה - מחלוקת ר"מ וחכמים. וכן מה דין היורשים אם מתה תוך הזמן.

גמרא - שאלות אביי על דעת ר"מ: 1. מדוע יהיה דין אחד (של 25 שנה) לעשירה ולענייה, הרי ה"טובה" שהן עושות אינה שווה? והתירוץ.

2. האם אפשר להפחית מכתובתה כל שנה אחד חלקי 25, באופן יחסי ל"טובתה"? - נשארה בתיקו.

ב' 47 - לשיטת חכמים וטעמם, משום "מחילה", שואל אביי: אם באה האשה ביום האחרון של 25 השנה, לפני שקיעת החמה - לא מחלה, ואם אחרי השקיעה - מחלה? והשיבו לו ש"כך הן כל מידות חכמים...". והדוגמא ממידות המקווה.

ג' 50 - דיון במחלוקת ר' יוסי ור"א, לבירור אם גבול ה- 25 שנה הוא כאשר היא עם שטר כתובה, או כאשר אין שטר כתובה. ולמסקנה - כאשר אין כתובה. וכן נפסקה הלכה כחכמים ולא כר"מ.

דף קד/ב

ד' 9 - מחלוקת חכמים אם במשנה מדובר בכתובה כולל התוספת או רק העיקר.

משנה - הנשים שאינן זכאיות לכתובה או תנאי כתובה, כגון ה"ממאנת", ה"שנייה לעריות" והאילונית. ונשים שזכאיות לכתובה אף שנישאו לפסול להן, כגון אלמנה לכהן גדול וכו'.

גמרא - מחלוקת רב ושמואל בדין קטנה היוצאת בגט, אם יש לה כתובה. בירור ההבדל בין קטנה לבין ממאנת, ומנסים לראות אם מחלוקת זו היא המחלוקת שבין ר"א ור' יהושע. ודוחים חלקית השוואה זו.

דף קא/א

ב' 21 - בירור הנאמר במשנה "ולא בלאות" - על איזו משלושת הנשים מדובר. הוכח שמדובר על השנייה לעריות, ומסבירים את הטעם.

ג' 35 - הערה של שמואל על הנאמר במשנה: "אין להן כתובה", שהכוונה ל"עיקר" אבל "תוספת" יש להן. וכן ראייה לכך מברייתא, המביאה עוד פרטי דינים.

דף קא/ב

ד' 7 - דיון בדברי רב הונא המבדיל בין דיני אילונית לאלמנה, לומר שבאלמנה, אשר לא ידע בה - יש לה כתובה. ודוחים את דבריו.

פרק י"ב "הנושא את האשה"

משנה - דין המתחייב לזון את בת אשתו, כגון לחמש שנים, שהוא חייב בכך גם אם נפרדו וגן אם בעלה השני התחייב כך - אחד יזון והשני ישלם. ואם נפטר הרי בת זו תגבה מנכסים משועבדים כדין כל בעל-חוב.

גמרא - מחלוקת בדין האומר לחברו: "חייב אני לך מנה". במקורות לבירור המחלוקת מובאת גם משנתנו, והסבר שמדובר בה שהבעל התחייב לבת אשתו עלפי דברי רב, שזה מן הדברים הנקנים באמירה.

דף קב/ב

ב' 5 - דיון בדברי רב גידל בשם רב על "הדברים הניקנים באמירה", לבירור תוקפם המחייב, וכן לבירור אם ניתן לכתוב אותם.

ג' 39 - דיוק מדברי המשנה: "לא יאמר הראשון וכו'", שהבת צריכה להיות אצל האם. מקשים על מסקנה זו ומתרצים.

דף קג/א

ד' 2 - רבינא ביקש להביא ראייה מדברי המשנה

דף קז/ב

משנה - דין מי שהלך למדינת הים ובא אחר ופרנס את אשתו. דעת חנן שאיבד את מעותיו, ובני כהנים גדולים אמרו יישבע כמה הוציא ויטול. ר' דוסא בן הרכינס פוסק כחכמים וריב"ז כחנן.

גמרא - קושיא על המשנה מדין "המודר הנאה מחבירו ... ופורע את חובו". מתרץ ר' הושעיא שזה לפי דעת חנן במשנה, ורבא מסביר זאת גם לפי דעת רבנן.

דף קח/ב

משנה - דין מי שהניח בנים ובנות - כיצד יחלקו בנכסים מרובים, או במועטים. מחלוקת במועטים: חכמים אומרים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, ואדמון אומר: "בשביל שאני זכר הפסדתי?" ור"ג מסכים עמו.

גמרא - הסבר טענתו של אדמון.

משנה - דין "הטוען כדי שמן והודה לו בקנקנים". מחלוקת אדמון וחכמים ור"ג כאדמון.

גמרא - דיון בדברי המשנה, במיוחד בדעת חכמים, כדי להסביר את המחלוקת בלא שתהיה בזה סתירה למקורות אחרים. לבסוף ניתן הסבר שלא נידחה.

משנה - דין הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל. מחלוקת חכמים ואדמון, ור"ג כאדמון.

דף קט/א

גמרא - ברייתא, ובה המחלוקת שבמשנתנו בשינוי. כן מובא הסבר במה מדובר בברייתא.

ב' 19 - כללים בפסיקת הלכה במקרים בהם יש מחלוקת של חנן או של אדמון עם חכמים - אימתית הלכה כמותם.

משנה - דין המערער על שדה והוא חתום על שטר המכר שלה - מחלוקת אדמון וחכמים. ובדין "עשאה סימן לאחר" דעת הכל שאיבד זכותו.

גמרא - הערה של אביי כי המחלוקת במשנה כאשר העורר היה עד, אבל אם היה דיין גם חכמים מודים שנאמן, כי הדיין אינו חייב לקרוא השטר כולו.

דף קט/ב

ב' 2 - הערת אביי על דין המשנה שאם עשאה סימן לאחר איבד זכותו, שדווקא לאדם אחר, אבל לעצמו (אם המערער עצמו הוא הקונה) - לא איבד זכותו, ומסביר. כן מובא סיפור מעשה שבא לפני אביי, במערער

ה' 19 - סיפור חמותו של ר' חייא אריכא, על תביעת כתובתה אחרי 25 שנה, והדיונים שהיו בעניין בבתי הדין, בהם נידונו גם הנושאים במשנתנו.

פרק י"ג "שני דיני"

משנה - דברי חנן בן אבישלום, (אחד משני דיני הגזירות בירושלים), בדין האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאה לפני בית-דין לתבוע מזונות - שאינה צריכה להישבע בתחילה, אלא - בסוף. וחלקו עליו בני-כהנים-גדולים. וכן חלקו ר' דוסא בן הרכינס שפסק כחכמים, ור' יוחנן בן זכאי שפסק כחנן.

דף קה/א

גמרא - דיון על הנאמר במשנה, שהיו שני דיני גזירות וכו' - במקורות אחרים נמצאו דברים שונים, ומנסים ליישב את הדברים. אגב, תיאור בתי הדין בירושלים, הדיינים, כיצד קבלו את שכרם ועוד.

ב' 27 - דיון בעניין שכר הדיינים ובאלו מקרים יש צד שוחד בזה. וכן בירור מיוחד על השוחד ומה שנראה כך, ושוחד דברים. כן תיאור מנהגי חכמים להתרחק מן הכיעור וכיצד פסלו עצמם מלדון ועוד.

דף קו/א

ג' 4 - מעשה באליהו שהפסיק להתגלות לרב ענן, ואחר חזר אליו ולימדו, וכך נוצרו "סדר אליהו רבה" ו"סדר אליהו זוטא".

ד 10 - תיאור בתי המדרש וריבוי התלמידים שהיו לאלישע וכן לחכמים אחרים. זאת, בעקבות הבקשה מרב יוסף להתפלל על הגשם ולא ראה עצמו זכאי כי לא היו לו תלמידים כאלישע.

ה' 30 - תיאור בעלי תפקידים בבית המקדש ואופן קבלת שכרם. וכן פירוט דברים בעניין הפרוכות, מספרן, שכר האורגות, מהיכן בא ועוד.

ו' 50 - דיון בשאלה לרב: מניין הכסף לעשיית כלי השרת, האם מקדשי בדק-הבית או מתרומת הלשכה. תשובת רב: מתרומת הלשכה. על כך באו ראיות לכאן ולכאן ודיון בעוד פרטים בנושא ובעניינים אחרים.

דף קו/ב

ז' 45 - דיון מורחב במחלוקת רב ושמואל אם פוסקים מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים. לסוף נפסקה הלכה כרב, ואגב עוד פסקי הלכה בנושאים אחרים.

דף קי"ב

גמרא - בירור מדוע מעיר לכרך אין מוציאין, שהרי יש יתרון לכרך?

ב' 11 - בירור כוונת רשב"ג במשנה: "מפני שהנווה היפה בודק". הסברו של שמואל על פי הכלל: "שינוי ווסת תחילת חולי", וסימוכין מספר בן-סירא.

משנה - הלכה שהכל מעלים לארץ ישראל והכל מעלים לירושלים, ולא להפך. ומה הדין בנושא אשה בארץ אחת ומגרשה בארץ אחרת, לעניין מטבע תשלום הכתובה - מחלוקת חכמים ורשב"ג.

גמרא - בירור מה באה המלה "הכל" שבמשנה לרבות. כן מובאת ברייתא המדגימה את דברי משנתנו.

ב' 40 - הלכה שהנושא אשה בארץ ישראל ומגרשה בארץ ישראל משלם ממעות ארץ ישראל, ואם גרשה בקפוטקיה משלם גם כן ממעות ארץ ישראל. הסבר שדין זה הוא "מקולי כתובה", לפי דעת חכמים שכתובה היא מדרבנן.

ג' 43 - הסבר דעת רשב"ג במשנה, שהוא סובר כתובה דאורייתא, אך מקשים עליו מברייתא.

ד' 49 - דברי חכמים ודרשות פסוקים על ארץ ישראל: העלייה אליה, על היושבים בה, על המתים בה, עניין הזכייה לעולם-הבא, בשבח פירותיה וכן סיפורי חכמים שרצו או שעלו לארץ וחיבתם אליה.

סוף מסכת כתובות

שנפטר ובא אפוטרופוס של היורשים וטען טענות שהתקבלו.

משנה - דין מי שהלך למדינת הים ואבדה הדרך אל שדהו, מחלוקת: אדמון אומר שיקחו לו דרך קצרה וחכמים אומרים יקנה לו דרך חדשה.

גמרא - בירור יסוד המחלוקת במשנה, והוא - במקרה מיוחד, בו יש פנים לכאן ולכאן.

ב' 34 - שני מקרים של אב שציווה לבתו דקל ונפטר, והיורשים דוחים אותה. בירור כיצד לפסוק בכל אחד מן המקרים.

דף קי"א

משנה - דין המוציא שטר חוב על חברו, והשני הוציא שטר שהמלווה מכר לו קרקע. מחלוקת: אדמון אומר השני נאמר ונימוקו. וחכמים אומרים הראשון נאמן ונימוקם.

גמרא - בירור באיזה מקרה המחלוקת במשנה, והנימוקים.

משנה - שניים שהוציאו כל אחד שטר חוב על חברו. מחלוקת אדמון וחכמים ונימוקיהם.

גמרא - ברייתא ובה מחלוקת דומה למשנה, ובירור באיזה מקרה מדובר ועל איזה עקרון המחלוקת שם.

ב' 30 - דיון לבירור מהות המחלוקת במשנה ובאילו מקרים. על כך ניתנו מספר תשובות.

משנה - הלכה שארץ-ישראל מחולקת לשלש, לעניין הנושא אשה במקום אחד ורצה לעבור למקום אחר, ופרטי דינים בנושא לצדדיו.

מסכת נדרים

דף ה/ב

ו' 12 - דיון בשאלה אם צריך "ידיים מוכיחות". מובאת מחלוקת אביי ורבא בכך. בודקים אם מחלוקתם תואמת את מחלוקת ר' יהודה ורבנן בגט, לומר שאביי כרבנן. אך רבא ור"י דוחים זאת, כי כל אחד יכול להתאים עצמו גם לאחר. מקשים על אביי, ולמסקנה חזר בו והוא סובר כרבנן שלא צריך ידיים מוכיחות.

דף ו/ב

ז' 1 - בירור שאלת ר"פ אם יש "יד" לקידושין. תחילה מסבירים באיזה מקרה (לדוגמא) קיימת השאלה, ואחר מוכיחים כי לר"פ יש דעה מפורשת בזה שיש "יד לקידושין", ומתמצים ששאלתו היתה על שיטת שמואל.

ח' 14 - עוד שאלות לר"פ: אם יש "יד" לפאה, ל"צדקה" או ל"הפקר". וכן שאלת רבינא אם יש "יד" ל"בית הכסא", הסבר השאלה בכל מקרה, אך ללא הכרעת דין.

דף ז/א

ט' 24 - בעניין הנוסח: "מנודר אני לך", בו ר"ע התלבט, מסביר אביי במה היה לו ספק. אחר כך דנים במה חולקים רבנן ור"ע בעניין זה. ר"ע מסביר באופן אחד ור' חסדא באופן אחר.

דף ז/ב

י' 7 - מספר מקורות העוסקים בהלכות נידוי, ובכלל זה תיאור מקרים שהיו.

י"א 23 - עוד מדברי רב גידל, שמותר להישבע לקיים מצווה כשכוונתו לזרו עצמו במצווה. וכן שיכול להישבע ללמוד תורה (והסבר הדבר). כמו כן האומר לחברו: "נשכים ונשנה פרק זה" - חייב להקדים את חברו בהשכמה, והראיה מהנביא יחזקאל.

דף ח/א

י"ב 16 - כיצד על האדם לנהוג אם נידוהו בחלום - דברי רב יוסף. ועוד שלש שאלות בעניין נידוי בחלום ששאל רבינא והשיב רב אשי.

פרק א' "כל כנוי"

דף ב/א

משנה - כלל: הנודר בכינויי-הנדרים, הרי זה כנדרים עצמם ותופס. כן הדבר לגבי כינויי-חרמים, שבועות ונזירות. בדוגמא: "מנודה אני לך" ר"ע היה חוכך להחמיר בה.

דף ב/ב

גמרא - שאלות ותשובות על נוסח המשנה וסדר הדברים בה: 1. מדוע נזכרו במשנה גם חרמים, שבועות וכו', דבר שלא נעשה בתחילת מסכת נזיר? 2. מדוע הקדים חרמים לשבועות? 3. מדוע פתח את המשנה בעניין כינויים, ובדוגמאות הביא "ידות", ולא הביא תחילה דוגמאות לכינויים? 4. מדוע לא נזכרו "ידות" בפתחת המשנה?

דף ג/א

ב' 14 - בירור, מניין במקרא ש"ידות-נדרים כנדרים". ברייתא הלמדה זאת מן הפסוק: "נזיר להזיר", ונדרים מקישים לנזיר. ודיון בהיקש זה וצדדיו. במערבא למדו על "ידות-נדרים" משני פסוקים אחרים: מ"לנדור נדר" או מ"כל היוצא מפיו יעשה".

דף ג/ב

ג' 10 - דיון בהיקש שנעשה בין נדרים לנזירות, לבירור כיצד אפשרי שנזיר יעבור על "בל יחל", ורבא משיב. כן מבררים כיצד אפשר לנזיר לעבור על "בל תאחר", ועל כך מספר תשובות, ודיון בהן.

דף ד/ב

ד' 8 - בירור מדוע צריך היקש כדי ללמוד שהאב יכול להפר נזירות בתו, או הבעל נזירות אשתו, הרי אפשר ללמוד זאת בדרך "במה מצינו". ומשיבים.

ה' 14 - דיון בדברי שמואל על המשנה "נודר אני לך וכו'", שאומר שצריך להוסיף: "שאני אוכל לך וכו'", הרי יש סתירה לכאורה ממקורות אחרים. ובא מו"מ לבירור כוונתו ובאילו מקרים. ולמסקנה, משמע ששמואל סובר כר"י: "ידיים שאין מוכיחות - לא הווין ידיים", והסבר מה הביא אותו לפרש כך את לשון המשנה.

דף ח/ב

ודוחים זאת, כי ניתן לפרש יסוד מחלוקתם באופנים שונים.

ג' 14 - דוגמאות לכינויי-כינויין. בחלק מהם בא בירור וביאור. וכן דנים על סוף המשנה "האומר: במוהי".

משנה - דוגמאות לנוסחי נדר שמשמעותם שהנודר אוסר על עצמו את האוכל של חברו כקורבן. וכן דוגמאות לנוסחי נדר שאוסר עליו דבר כקורבן, אף שלא הזכיר את המלה קורבן.

דף יא/א

גמרא - הסבר לנוסח: "לחולין" (במשנה), שמשמעותו "לא חולין" (אלא קודש), ומכאן שמכלל לאו שומעים את ההן. ולפיכך בא דיון: לבירור כדעת מי המשנה במחלוקת ר"מ ור"י, ולמסקנה כר"י.

דף יא/ב

ב' 1 - ברייתא עם נוסחי נדר, שנראה שלא כדעת ר"מ. רבי אבא מתרץ את הברייתא לדעת ר"מ, וכן רב אשי, אך בדרך אחרת.

ג' 16 - דיון בשאלת רמי בר חמא ב"מתפיס בבשר זבח השלמים": האם מתפיס במה שעכשו או במה שמעיקרא.

- בירור כוונת השאלה ותשובת רבא עליה ממשנתנו. - נסיון להשיב על השאלה מברייתא, לפי פירוש שמואל, ונדחה.

- רבינא מנסה להשיב מן המשנה: "כחלת אהרון וכו'" ונדחה.

- נסיון אחרון לומר שזו מחלוקת תנאים, באומר "הרי על כבכור" שר' יעקב אוסר ור' יהודה מתיר, אך דוחים זאת כי ניתן לפרש מחלוקתם על יסוד אחר.

דף יג/א

ד' 16 - על הנאמר במשנה "כאימרא כדירים וכו'", מובאת ברייתא מקבילה, שאינה עושה הבדל בין "אימרא", "כאימרא", או "לאימרא". ולכאורה אין הברייתא כר"מ, שהרי במשנה אחרת הוא אומר שאסור (ההפך מהברייתא), ומיישבים את הסתירה.

משנה - האומר: "קרבן" או "עולה" וכו' - מחלוקת: חכמים אומרים שאסור לאכול משל חברו, אף שלא אמר "כקרבן", ור"י מתיר. אבל האומר

י"ג 2 - בירור אם יכול הבעל להיות שליח לאשתו לאחרטה. זו שאלת רבינא והשיב לו רב אשי תשובה ממנה למד שאפשר, ועוד שתי הלכות אחרות. כן מציינים שבעניין נידוי יכול חכם להתיר גם במקום שנמצא רבו, וכי יחיד מומחה יכול להתיר נידוי.

י"ד 9 - דברי חכמים על מעלתו של הנזהר מלהוציא שם-שמים לבטלה, ושכרו: "זורחה לכם יראי שמי וכו'"? אך ר"ל מסביר את הפסוק על שכרם בעולם-הבא ומפרט.

דף ט/א

משנה - עוד דוגמאות ל"ידות נדרים", כגון מי שהיה לפניו ככר ואמר: "כנדר רשעים" - חייב במה שרשעים נודרים בתנאים מסויימים, או האומר: "כנדר כשרים" - הרי זה כאילו לא כלום, אבל האומר: אוכל "כנדבות כשרים" - חייב בנזיר וקורבן.

גמרא - דיון בנוסח "כנדרי רשעים", שהרי אפשר לומר שכוונתו כזו או אחרת. ומסביר שמואל שמדובר שהוסיף לציין שהוא מקבל עליו זאת, וכן כאשר עבר לידו נזיר וכדו'.

ב' 13 - דיון על דבי המשנה המבדילה בין נדרי כשרים לנדבות כשרים, כיון שאין הדברים כדעת ר"מ ולא כר"י במחלוקתם בעניין, מנסים לומר שמשנתנו כר"מ שגם הוא מבדיל בין נדר לנדבה, ובא על כך מו"מ בתוכו מסופר על מנהגם של הלל ושל שמעון הצדיק, ומסבירים מנהגם על פי הלכה.

דף ט/ב

ג' 33 - דרך אחרת להבנת המשנה היא להעמיד אותה כר"י, ומסבירים כיצד ניתן להתאים את הדעות. ואגב, מסקנה לגבי מי הם הסוברים שהנזיר חוטא, והם: ר"ש הצדיק, ר"ש, ור"א הקפ"ר.

דף י/א

משנה - דוגמאות ל"כינויים" של: "קורבן", של "חרם", של "נזירות" ושל "שבועה".

גמרא - מחלוקת על מקורם של הכינויים: ר' יוחנן אומר שהם מלים בהן נודרים אומות העולם וישראל משתמשים בהם, ר"ל אומר שחכמים קבעו כינויים אלה (ומנמק מדוע עם ראיות).

דף י/ב

ב' 5 - בירור, האם מחלוקת ר' יוחנן ור"ל כמחלוקת ב"ש וב"ה, בשאלה אם "כינויים כינויים אסורים".

משנה - דינו של האומר: "קונם שאני ישן וכו'", או שאמר לאשתו: "קונם שאני משמשך", שהוא ב"לא יחל דברו".

גמרא - דיון על נוסח המשנה. תחילה מובאת ברייתא ובה מחלוקת רב יהודה ורב נחמן, על פיה מסבירים שמשנתנו מתכוונת שאמר: "קונם עיני בשנייה" כיון שנדר יכול לחול רק על חפצה (ושינה סתם אין בה ממש). ומכאן מראים קושיא לרב יהודה ומתריצים.

דף טו/א

ב' 7 - רבינא מפרש את המשנה כלשונה, ומה שנאמר "הרי זה בלא יחל דברו", הוא מדרבנן. ומביאים ראייה ממקור אחר שיש "בל יחל" מדרבנן.

ג' 22 - קושיות לרב יהודה (בברייתא) שאמר: "אל יישן היום וכו'", ממשנה "שאת נהנית לי עד הפסח וכו'", ממנה משמע שמותר לה ליהנות, ולא חוששים שמא תעבור על הנדר אחר הפסח. ומתריצים שכוונת המשנה: לא שמותר, אלא - שאם הלכה (בדיעבד). וכן הקשו ממקורות אחרים, ותירצום.

דף טו/ב

ד' 15 - דיון בהלכה האחרונה במשנה: "האומר לאשה וכו'" - כיצד יכול לנדור בדבר שהוא משועבד לו מן התורה? ומתריצים באומר "הנאת תשמישך עלי", וכן יכולה היא לומר "הנאת תשמישך עלי" - ובזה מותר.

משנה - הלכה בדיני שבועה, שיכול להישבע בדבר שאין בו ממש, כגון "שבועה שאיני ישן וכו'". ובנדר אם אמר "קורבן לא אוכל לך" וכו' - מותר.

דף טז/א

גמרא - דיון בקביעה שהמשנה כר"מ (במחלוקתו עם ר"י), שהרי ההלכה האחרונה נזכרה כבר בסוגיא קודמת ושם אמר ר"מ שאסור. מתריצים שיש הבדל בנוסח הנדר בין שם לכאן.

משנה - נוסחי שבועה שאוסרים.

גמרא - דיון על הדוגמא השנייה במשנה: "שבועה שאוכל לך", שמשמע שכוונתו לא לאכול. ודבר זה בניגוד לנאמר בתחילת מסכת-שבועות, שנוסח כזה משמעו שכן יאכל. - אביי מתרץ, ורב אשי מתרץ אחרת, ומסבירים מדוע כל אחד אינו מתרץ כאחר.

משנה - דוגמאות למקרים שהנדרים חמורים משבועות, כגון הנודר: "קונם סוכה שאני עושה",

"הקרבן או "כקרבן" וכו' ומוסיף "שאוכל לך" - אסור לאכול. ודעת ר"מ שהאומר "לקורבן לא אוכל לך" - אסור.

גמרא - דיון באפשרות שמשנתנו כר"מ, שכן יש לכאורה סתירה לכך בברייתא. ומיישבים זאת ע"י ההבדל בנוסחים.

דף יג/ב

ב' 2 - בירור הסיפא של המשנה, שלכאורה ר"מ סותר את עצמו בכך שאינו אומר "מכלל הן אתה שומע לאו". ומתריצים שהפירוש כאומר לחבר: "שמאכלך כקורבן ולפיכך לא אוכל לך".

משנה - הלכה: האומר: "קונם פי מדבר עמך" וכדומה - אסור.

גמרא - קושיא על דין המשנה, שהרי במקור אחר למדנו שאין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש, ודיבור פה אין בו ממש. מתרץ רב יהודה שאומר: "יאסר פי לדיבורי" וכדומה, ובזה יש ממש, וכן ניתן לדייק מלשון המשנה.

פרק שני "ואלו מותרין"

משנה: - דוגמאות לנדרים שאינם חלים, משום שנאמרו על דבר שאינו נדור, כגון: "כבשר חזיר" וכו', שאסור גם ללא נדר. ודין האומר לאשתו: "הרי את עלי כאימא", כיצד ינהג.

גמרא - ברור מה מקום הדוגמא הראשונה במשנה "חולין שאוכל לך", תירוץ ראשון אומר שזה בא לומר שאם אמר "לחולין" יהיה אסור כאילו נאמר "לא חולין", ונדחה כי אין בזה חידוש. הגמרא מתרצת שאמנם אין צורך בדוגמא, ובאה בעקבות האחרות. רבינא מנסה לתרץ ונדחה. ולמסקנה, אינה נחוצה כאן.

דף יד/א

ב' 10 - בירור המקור בפסוק לכך שניתן לנדור רק בדבר הנדור, ולא בדבר האסור מעיקרו.

ג' 15 - דיון על הסיפא של המשנה: "... פותחין לו פתח וכו'", שנמצא סתירה לכך במקום אחר, בו נאמר "לא אמר כלום". על כך שני תירוצים של אביי ושל רבא, וראיה לרבא מברייתא.

דף יד/ב

ד' 1 - ברייתא שיש בה לכאורה סתירה פנימית, וישוב הנוסח בשני אופנים.

בנדרים - אסור ובשבועות - מותר, שכן אין נשבעים לעבור על המצוות.

דף טז/ב

גמרא - דיון בפתיחת המשנה "זה חומר בשבועות וכו'", שנראה מתייחס למשנה הקודמת, אך זה לא מתאים. ומתרצים שזה מתייחס למשנה "שבועה שאיני ישן וכו'", שבנדרים זה דבר אסור מדרבנן, ובשבועה אסור מדאורייתא.

ב' 4 - בירור המקור בתורה "שאינן נשבעים על המצוות". רב גידל (בשם רב או בשם שמואל) משיב: מהפסוק: "לא יחל דברו". ובא דיון מה בין זה לנדרים, שגם שם נאמר "לא יחל". בהמשך מובא מקור אחר, מהפסוק: "להרע או להיטיב", ומסבירים מדוע צריכים לשני המקורות.

דף יז/א

משנה - הלכה שיש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה, ודוגמאות.

גמרא - דיון בדעות רב הונא האומר שהדוגמא במשנה לנדר בתוך נדר היא כאשר אמר: "הריני נזיר להיום הריני נזיר למחר", אבל לאותו יום אין נדר בתוך נדר. ושמואל חולק עליו. מובאים מספר מקורות לסתור את דעת רב הונא, אך את כולם הוא מתרץ.

דף יח/א

ב' 17 - רבא מדייק מלשון המשנה, בדוגמא על שבועה בתוך שבועה, שאם נשאל על הראשונה, השנייה חלה עליו. ובלשון אחרת אומר: שכאשר נשאל על הראשונה אין חיוב על השנייה, אבל שם שבועה חלה עליו. מנסים לסייע לשיטת רבא מן המשנה, ונדחה.

דף יח/ב

משנה - כלל: הנודר סתם (שאינו יודע באיזה עניין נדר) הולכים להחמיר, אבל אם פירש במה נדר הולכים להקל אם זה בדבר אסור, ודוגמאות. כן מובאים הבדלים בין בני יהודה לבני גליל.

גמרא - דיון בכלל ש"סתם נדרים להחמיר", שהרי יש משנה אחרת הקובעת "ספק נזירות להקל". ר' זירא מתרץ שהמקל בנזיר הוא ר"א, ומקשים עליו. מביאים תירוץ אחר שהמקל בנזיר הוא ר"י במחלוקתו עם ר"ש, גם עליו מקשים, אולם נמצא תירוץ ע"י רב אשי.

דף יט/ב

ב' 18 - דיון בדעת ר"י (בסוף המשנה) בדיני "סתם-תרומה" ו"סתם חרמים", שנראה כסותר עצמו במקרים של ספק. ומתרצים שדין "סתם חרמים" אינו לפי דעת ר"י, אלא לפי דעת ר"א, וכן מוכח מברייתא.

דף כ/א

משנה - דין הנודר וחוזר בו, באמתלא שהתכוון לדבר שאינו אסור - דינו שמותר. ואם "נשאל", ר"מ אומר מענישין אותו, ומחמירין עליו. וחכ"א "פותחין לו וכו'" שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

גמרא - דיון בתוכן המשנה, שלכאורה יש בה סתירה פנימית: "אין נשאלין" מצד אחד, "ואם נשאלו מחמירין וכו'" - מאידך. מתרץ רב יהודה "אין נשאלין" לתלמיד-חכם, אבל בעם-הארץ עונשין אותו וכו'. ודוגמא לכך בברייתא.

ב' 24 - בהקשר לנאמר במשנה "שלא ינהגו קלות ראש בנדרים", מובאים מקורות שונים הדומים בניסוח של "אל תהי רגיל" - דברי מוסר ודרך ארץ בעניינים שונים, ובעיקר בצניעות שבינו לבינה.

פרק ג' "ארבע נדרים"

דף כ/ב

משנה - ארבעת סוגי הנדרים שהותרו אף ללא צורך ב"שאלת-חכם", ודוגמא בנדר-זירוזין.

דף כא/א

גמרא - בירור, כדעת מי המשנה? נסיון להעמידה כדעת ר"י בשם ר"ט, המצריך בנדרים נוסח ברור עם כוונה ברורה. אך רבא סובר שניתן להעמיד זאת כרבנן.

ב' 9 - שאלת רבינא לרב אשי מה הדין בניסוח השונה קצת מן הדוגמא במשנה - ניסוח ברור יותר? ולא נמצאה תשובה.

דף כא/ב

ג' 5 - דיון בדברי רב יהודה בשם ר' אסי: "אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו", לבירור האם כוונתו שלא לפתוח ב"חרטה", אלא ב"פתח", שבוזה מוכח שהוא נדר בטעות, כדוגמת ארבעת הנדרים. ומביאים שורה של מקרים שחכמים התירו נדרים, בחלקם עם פתיחה בחרטה, וחלקם - בלי. ובאילו פסוקים לא פותחין.

דף כב/א

ד' 30 - בהקשר לנדרים הבאים מתוך כעס, מובאות דרשות רבות בגנות הכעס. וכן דברי רב אסי שאין נזקקין לנדרים בשם "אלקי ישראל". ופסק הלכה של רבא בשם רב נחמן: "פותחין בחרטה ונזקקין לאלוקי ישראל".

דף כב/ב

ה' 29 - סיפורים על חכמים שנדרו, וכיצד התירו להם.

דף כג/א

משנה - בהמשך לעניין "נדרים זירוזין", מוסיף ראב"י שיכול להדיר את חברו כדי שיאכל אצלו, ויאמר: "כל נדר שאני עתיד וכו'".

גמרא - דיון בתנאי המופיע במשנה, הרי דווקא בגללו לא יבוא החבר לאכול. ומסבירים שהתנאי אינו נוגע לתחילת המשנה, אלא דין בפני עצמו, שיכול אדם להתנות בראש-השנה, ומבררים פרטים בכך - אם צריך לזכור את התנאי בזמן הנדר. וכן שאין לפרסם דבר זה ברבים, שהרי משום כן הוא בא במשנה בצורה מוסתרת.

דף כג/ב

ב' 18 - בירור האם רבנן חולקים על ראב"י במשנה, ואם כן הלכה כמי. הובאו מספר ראיות ונדחו עד שהובאה ראיה שאכן רבנן חולקים, ובעניין הלכה - נפסקה כראב"י.

דף כד/ב

משנה - דוגמאות ל"נדרים-הבאי" (אחד מארבעה הנדרים שמוותרים).

גמרא - דיון בברייתא האומרת "שבועות הבאי אסורין", לבירור כיצד אפשרי דבר זה? אביי נותן דוגמא ונדחה, רבא נותן דוגמא ועליה מקשה רבינא שמא התכוון שראה "נמלים כיוצאי מצרים". ומכאן בא דיון אם אפשר שאדם יידור על פי מחשבתו שלו, או צריך להיות כמחשבה המקובלת לכל. וראיות לכך שכן, אך נידחו.

דף כה/א

ב' 47 - דיון בדוגמא השנייה במשנה, שהרי נמצאים נחשים בגודל כזה, והסבר שמדובר בנחש מסויים ועל גבו צורת קורת בית-הבד, והסבר מדוע הובאה דוגמא זו.

דף כה/ב

משנה - דוגמאות ל"נדרים שגגות", (מארבעת סוגי הנדרים המותרים). בדוגמא האחרונה מחלוקת ב"ה וב"ש בעקרון: "נדר שהותר מקצתו אם הותר כולו".

גמרא - ברייתא האומרת שבדומה ל"נדרים שגגות", כך יש "שבועות-שגגות", ומביאה דוגמא ממקרה שהיה בין החכמים.

ב' 15 - דיון בעניין "הותר מקצתו וכו'", ומביאם את המקור לכך במשנה (10). רבה מסביר את הדוגמא במשנתנו על פי הכלל, ורבא מסביר אחרת, ועל פי זה קובע מה יסוד המחלוקת בין ב"ה וב"ש במשנה, אם "תפוס לשון ראשון", או "בגמר דבריו אדם נתפס" (ב"ה).

דף כו/א

ג' 8 - דיון בשיטות רבא (ורבה) לאור מקורות מהם נראה סתירה, ותירוצן כל מקור.

דף כז/א

ד' 10 - בירור, כדעת מי הברייתא: "נדר מחמשה וכו'", מראים אפשרות להעמיד לפי שיטת רבה ולפי שיטת רבא.

משנה - דוגמא ל"נדרים אונסיין", שמוותרים, כגון מחלה או תקלות בדרך.

גמרא - דיון באילו מקרים אונס פוטר. מובא מקרה באדם שהתפס את זכויותיו בבית-דין, והתנה שאם לא יבוא תוך ל' יום יבטלו זכויותיו, ונאנס ולא הגיע בזמן - מחלוקת: ר' הונא אומר שהפסיד, ורבא אומר שלא הפסיד, ומסתמך גם על משנתנו. מקשים על רבא ועל רב הונא ממקורות אחרים, ומיישבים אותן. תוך כך נידון גם הנושא "אסמכתא קניא".

דף כז/ב

משנה - פרטי דינים ב"נדרים אונסיים". ומחלוקת ב"ש וב"ה אם אותו דין גם לגבי "שבועות אונסיים", ועוד דברים שבמחלוקת ביניהם.

דף כח/א

גמרא - בירור מדוע "נודרין למוכסין", הרי מכס הוא חוק המדינה ו"דינא דמלכותא דינא". ומתרצים בשני אופנים, שמדובר במוכס שלא פעל כחוק.

ב' 11 - בירור מהו נוסח הנדר שיהיה בו צד ההערמה. ולמסקנה צד ההערמה הוא בכוונת הלב.

דף ל/ב

משנה - הלכה הנודר מ"רואי-החמה", חייב אף בסומין, שכוונתו למי שהחמה רואה אותם.

גמרא - הסבר על פי ניסוח הנדר: "רואי החמה" ולא "מן הרואים", שהוא בא למעט את הדגים והעוברים.

משנה - הלכה: הנודר מ"שחורי הראש" אסור גם בקרחים ובעלי שיבה, ומותר בנשים וקטנים. והנימוק.

גמרא - הסבר הגמרא: כי אילו ביקש לכלול נשים וקטנים, ולמעט קרחים ובעלי שיבה, היה אומר: "בעלי שיער". וגברים גדולים נחשבים ומוגדרים כ"שחורי הראש" ואילו נשים נקראות מכוסות הראש, והקטנים נקראים מגולי- הראש.

משנה - הלכה, הנודר מן הילודים (אלה שנולדו כבר) מותר בנולדים (בעתיד), ואילו הנודר מן הנולדים - אסור גם בילודים (כבר). ר"מ חולק ומתיר בילודים. והנימוק של החכמים.

גמרא - בירור דעת ר"מ, שלכאורה חסרת מובן, ומתמצים בדרך של "חסורי מחסרי".

ב' 27 - דיון לשוני - האם "נולדים" הכוונה העתידיים להוולד. מובאים מקורות סותרים בפסוקים, ולמסקנה - פעמים כך ופעמים כך. ובנדרים הולכים אחר לשון בני-אדם, והסבר דעת חכמים בכך.

דף לא/א

משנה - הלכה, הנודר "משובתי שבת", או מ"אוכלי שום" (כליל שבת) - אסור בישראל ובכותים. אבל נדר "מעולי ירושלים" מותר בכותים.

גמרא - הבהרה שהכוונה במשנה לאלה שמצווים ועושים את הדברים. והכותים גם אם מצווים לעלות לירושלים - אינם עושים זאת.

משנה - הנודר "מבני-נח" מותר בישראל.

גמרא - מוסבר שישראל אינם בכלל בני-נח, מאז שנתקדש אברהם ונקראו על שמו.

משנה - הנודר מ"זרע-אברהם" - מותר בעכו"ם.

גמרא - הערה, "זרע-אברהם" לא כולל ישמעאל, שנאמר "כי ביצחק וכו'", ולא כולל בני עשו שנאמר "כי ביצחק" ולא כל יצחק.

והגם שדברים שבלב אינם דברים, הרי בתנאי אונס - הם דברים.

ג' 13 - דיון בדעת ב"ש, שכן בברייתא משמע שסותר את עצמו, ומתמצים תרוץ של הגמרא ותירוץ של רב אשי.

משנה - נוסח "נדר-הקדש" אשר ניתן לפדיון, ונוסח שלא ניתן לפדיון.

דף כח/ב

גמרא - בירור מדוע ברישא של המשנה נאמר הנוסח "יש להן פדיון", שהרי נכון יותר לומר "קדושות". ומתריך שנאמר כן אגב הסיפא.

ב' 3 - מבררים כיצד היה הנוסח המדויק של הנדר, כי הנוסח הנתון מעורר קושי בהבנה. ומשיבים שאמר את המלה: "היום", וכן כשהיתה רוח חזקה. ובאה המשנה לחדש שגם בתנאים אלה, שיתכן להסביר שלא התכוון להקדיש, בכל זאת מקודש.

ג' 10 - דיון במקרה השני "עד שיקצצו", מבררים האם לעולם יהיו קדושים, ומה אם פדה אותם, ומה הדין לאחר שקצצו? מחלוקת: ר' פדא אומר שאם פדה חוזרות וקדשות, ולאחר שנקצצו צריך לפדותם עוד פעם. ועולא סובר שלאחר שנקצצו יצאו לחולין. ובא דיון על דבריהם בקושיות ממקור אחר, ותירוץ. אגב, נתבררה בדיון שאלת פקיעת "קדושת הארץ" ו"קדושת הדמים".

דף כט/ב

ד' 17 - בירור אם ניתן לפתור את שאלת ר' הושעיא עפ"י דעת ר' פדא במשנתנו, שגם לאחר שקצץ צריך לפדות, הרי גם באשה שנתקדשה בשתי פרות אחת לעכשו ואחת לאחר גירושה - שתהיה מקודשת. ר' ירמיה דחה זאת, כיון שר' פדא מדבר שהוא בעצמו פדה ולכן חוזרות וקדשות, ואילו באשה כאשר נתגרשה, זה היה מדעתה שלה, ולכן דומה לאחרים שפדו, שגם ר' פדא מודה שלא חוזר ומתקדש.

דף לא/א

משנה - הלכה, הנודר מירודי-הים מותר ביושבי-היבשה, אבל הנודר מיושבי-היבשה אסור גם בירודי-הים, שהם נחשבים גם כאנשי יבשה.

גמרא - בירור מה כוונת המשנה במשפט האחרון: "לא כאלו שהולכין וכו'". יש המייחס אותו לדין הראשון ויש - לדין השני.

ב' 34 - מבררים מדוע המדיר ממאכל זה כולל כלים, והרי אינם מאכל? ומתצים, שמדובר באומר: "הנאה המביאה לידי הנאתך".

דף לג/א

ג' 7 - דיון בשאלת ר"פ: האם זה כולל גם סוס לרכב עליו לבית המשתה, וכדו'. בקשו ללמוד מהסיפא של המשנה בעניין טבעת וטלית, ודחו זאת ע"י מחיקת המלה "משאיל", והשאלה נשארה ללא הכרעה.

משנה - דברים שאין עושים בהם "אוכל-נפש" יהיו אסורים על המודר אם נוהגים להשכירם. (ברי"ף, משנה זו היא המשך לסוף המשנה הקודמת).

גמרא - מסקנה שהמשנה כדעת ר"א שמחמיר אפילו ב"ויתור".

משנה - הלכה שהמדיר הנאה את חברו יכול לתת את מחצית-השקל למודר, וכן לשלם חובו, וכן להחזיר אבדתו.

גמרא - מגדירים את הפעולות שבמשה כ"מבריה ארי", ובעניין זה מובאת משנה בה חולקים חנן ובני-כהנים גדולים. רב הושעיא סובר שמשנתנו כחנן, ורבא סובר שמשנתנו מתאימה גם לדעת בני-כהנים גדולים. ומסבירים מה יסוד המחלוקת בין ר' הושעיא לרבא.

דף לג/ב

ב' 12 - דיון בהלכה ש-"מחזיר אבדתו", במה מדובר, האם שהמדיר מחזיר או שהמודר מחזיר? מובאת מחלוקת בין רבי אמי ורבי אסי ב"מודר מחזיר", שאחד אומר שלא יחזיר כי נהנה מ"פרוטה" לצדקה, שנפטר מלתת בזמן קיום המצווה.

דף לד/א

ג' 1 - דיון במשנה אחרת האומרת שבמקום שנוטלין שכר על השבת-אבידה, תיפול הנאה להקדש. לבירור על איזה מהמקרים מדובר (במחלוקת רבי אמי ורבי אסי). שתי גירסאות לדיון. ולגבי המקרה שהמדיר הוא בעל האבידה ולמדיר אסור להחזיר, לא שייך דין המשנה "מקום שנוטלין".

דף לד/ב

ד' 1 - דברי רבא במקדיש ככר של הפקר - מה דינו. ודיון בדעתו באמר המדיר: "ככרי עליך" שיהיה הככר אסור על המודר, אפילו אם נתן לו אותו המדיר במתנה. מקשים עליו מדין "קונם פרה שאני קנוי לך (הנאה לך)", שם נאמר שהמדיר שנתן במתנה למודר -

משנה - הנודר שלא יהנה מישראל, או ישראל ממנו, או באופן הדדי - כיצד ינהג.

גמרא - דיון בעניין "לוקח ביותר" או "לוקח בפחות", הנזכרים במשנה, שכן במקורות משמע שגם שווה בשווה זו הנאת לוקח, וכאילו זה בפחות. בירור כיצד להעמיד המשנה שלא תהיה סתירה למקורות אחרים. וכן דיון בצדדים אחרים של הנושא.

דף לא/ב

משנה - הנודר מן "המולים" או מן "הערלים", שערלים מכוון לשאינם ישראל ואפילו הם מולים. ו"מולים" הם שם כללי לישראל ואפילו מי שלא נמול. ואגב, דרשות בגנות העורלה ובשבח ברית המילה.

גמרא - ענייני אגדתא: דעות שונות, על מה ביקש ה' להעניש את משה (בקשר למילת בנו).

דף לב/א

ב' 15 - "גדולה מילה" - דעות שונות מניין לומדים זאת.

ג' 27 - מה היה בשעה שאמר ה' לאברהם "התהלך לפני והיה תמים".

ד' 35 - מעלתו של ההולך תמים עם ה', ואינו עוסק בנחוש ובקסם.

ה' 42 - מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים - דעות שונות.

ו' 47 - דרשות ר' אמי על אברהם, כיצד ידע את בוראו והמליכו, וכן דרשות על פסוקי קוהלת בדבר חשיבות התשובה והמעשים הטובים.

דף לב/ב

ז' 19 - חטאו של שם, בגללו הסיר ה' מזרעו את הכהונה.

פרק ד' "אין בין המודר"

משנה - ההבדלים בין המדיר חברו מהנאה (באופן כללי) לבין המדיר אותו ממאכל.

גמרא - מבררים שהתנא של משנתנו הוא ר"א, אשר במחלוקתו עם חכמים מחמיר: "אפילו ויתור אסור", וכן אצלנו שמחמיר אף על דריסת הרגל.

מותר. מתרצים, שלא נתן המדיר אישית אלא ע"י אחר.

דף לה/א

ה' 9 - בירור, האם יש מעילה בקונמות. רב נחמן השיב לרבא שיש, והביא לו ראיה, אך נמצא מקור אחר שבו יש מחלוקת בדבר בין ר"מ לחכמים.

ו' 19 - בירור, האומר לחברו: "ככרי עליך", ונתן לו הכיכר במתנה, מי מעל: הנותן או המקבל. השיב רב אשי שהמקבל מעל לכשיוציא.

דף לה/ב

משנה - הלכה שהמדיר רשאי לתרום תרומתו של המודר, להקריב עליו "קניי זבין" וכו', דברים שמותר או אסור לעשות למודר.

גמרא - דיון בשאלה אם הכהנים הם "שלוחי-דידן או שלוחי-דשמיא". ראיה ממשנתנו שהם שלוחי-שמיא, ודוחה ר' יוחנן, שמדובר בקורבנות "מחוסרי כפרה". מקשים על ר' יוחנן, ומתרץ. לסיכום אין הכרעה.

דף לו/א

ב' 12 - על דברי ר' יוחנן: "הכל צריכין דעת חוץ ממחוסר כפרה", מקשים שאם כן יכול להקריב חטאת על חלב שאכל חברו, או קרבן-פסח לחברו. ומתרץ את שני העניינים לשיטתו.

ג' 35 - בעניין "תורם את תרומותיו", מבררים האם צריך התורם לחברו להודיע לו, או לא צריך כיון שזכות היא לו. מביאים ראיה ממשנתנו - שלא צריך, ונדחתה.

דף לו/ב

ד' 16 - דיון בשאלה על מי שתורם משלו על של חברו, למי זכות "טובת-ההנאה"? בירור צדדי השאלה ונסיון להשיב מהפסוק וממשנתנו, ונדחו. ולבסוף מובא מקור ממנו ברור ש"טובת ההנאה" לתורם.

ה' 3 - בירור בעניין: "אבל לא ילמדנו מקרא", שההבדל בין מקרא למדרש הוא שמדרש צריך להיות חינוס, ולמקרא מותר לקבל שכר. לדעת רב שכר-שימור התינוקות, ולדעת ר' יוחנן - שכר לימוד טעמים ופיסוק. ומביאים ראיות וקושיות, ובכלל זה מדין לימוד בשבת, ושכר שבת בהבלעה.

דף לז/ב

ו' 13 - דרשת הפסוק "ויקראו בספר תורת האלוקים וכו'" - מה למדים מכל מלה - על התורה, כתיבתה, עיטוריה, קרי וכתוב ועוד. וכן דרשות על הלוחות ומשה רבינו. וכי ה' משרה שכינתו על מי שדומה למשה בארבעה דברים. ומעלותיו של שמואל ועוד.

דף לח/א

משנה - הלכה שהמדיר את חברו מותר לזון את אשתו ובניו, אך לא את בהמותיו, ר"א אומר שאת הטמאה מותר.

דף לח/ב

גמרא - בירור מדוע מותר לזון אשתו ובניו וכו', על כך מובאים עוד מקורות שכולם מדובר בהנאה מועטת, אשר בה מותר למדיר להנות את המודר. ובעניין הבהמות, מובאת ברייתא שמותר לזון את עבדיו וכו' שהם לעבודה, ואילו הבהמות אסור שהן לפיטום.

משנה - הלכה: המודר הנאה מותר לבקר אם הוא חולה, ויעמוד ולא ישב, ומותר לרפאו רפואת הנפש, אבל לא רפואת הגוף.

דף לט/א

גמרא - בירור במה מדובר במשנה, האם שהמודר חולה או המדיר, ולפי זה להבין מדוע בישיבה אסור. כן מובאת ברייתא בנושא ונמצא שהדברים מוסברים פעם כך ופעם אחרת.

דף לט/ב

ב' 3 - ר"ל מעלה את השאלה מניין לביקור חולים? ומשיב שהוא למד זאת מעניין העונש לקורח. ומכאן דרשות חכמים על החולים, וביקור חולים ודברים המסתעפים מהם.

דף מא/ב

ג' 12 - בירור כוונת המשנה "ומרפאהו רפואת הנפש וכו'". ולמסקנה "רפואת הנפש" - גופו, "רפואת ממוץ" - בהמתו, אולם יכול לומר לו אילו רפואות טובות לבהמה.

משנה - דברים שמותר למודר לעשות עם המדיר, בענייני רחצה באמבטי, שינה במטה ואכילה.

גמרא - ברייתא המקבילה למשנה, עם שינויים, ובכלל זה דעת ר"מ שמחמיר משום גזירה.

דף מג/ב

ב' 8 - דיון בברייתא, שבחלקה הראשון נראית כדעת רבנן (במשנתנו) והסיפא כר' יוסי. עולא מנסה להתאים את כל הברייתא כרבנן. ר"ל מנסה להתאים הברייתא כדעת ר' יוסי.

דף מד/ב

ג' 3 - קושיא על דעת ר"ל (שבסוגיא הקודמת) מברייתא הסותרת לכאורה דעת ר' יוסי במשנה, ומובאים שני תירוצים שונים.

פרק ה' "השותפין"

דף מה/ב

משנה - דיני השותפים שנדרו הנאה זה מזה - מחלוקת חכמים וראב"י. ומה הדין אם יש למדיר מרחץ או בית-כד מושכרין. וכן דין הנודר: "קונם לביתך אני נכנס", ומה ההבדל אם אמר: "קונם לבית זה שאני נכנס".

דף מו/א

גמרא - בירור באיזה מקרה המחלוקת ברישא של המשנה: האם בנדרו כל אחד הנאה מחברו, או בשהדירו אחד את חברו מלהנות ממנו. מנסים לתת תשובה מהמשך המשנה, שמדובר במודרים, אך המסקנה שמדובר בנודרים.

ב' 26 - בירור באיזה גודל חצר-השותפין מדובר? שתי מסורות בשם זעירי: האחת שהמחלוקת בחצר גדולה שיש בה כדי חלוקה, אך רב יוסף מקשה על כך ואומר בשם זעירי שהמחלוקת בחצר שאין בה כדי חלוקה, אבל אם יש בה - דברי הכל אסור, וקביעת הלכה כראב"י.

דף מו/ב

ג' 9 - בירור כמה היא "תפיסת יד" במרחץ, שאסור למודר להיכנס אליו? מחלוקת: רב נחמן אומר לפחות רביע הערך, ולאביי אפילו משהו. ומדובר שהשכיר את המקום בשכירות שנתית שאז מותר.

דף מז/א

ד' 1 - על בסיס הדין האחרון במשנה דנים בשאלה: האם יכול אדם לאסור את שברשותו גם לאחר שיצא מרשותו. מביאים ראיה שאפשר מדין "האומר לבנו וכו'".

משנה - הלכה, במקום העבודה לא יאכל המודר עם המדיר מאותו אבוס (כלי), שבעל הבית נותן בו אוכל לפועלים. ור"מ אומר: אף לא יחרוש עמו, וחכמים מתירים במרחק.

גמרא - הבהרה שהמחלוקת בין ר"מ וחכמים היא רק ברחוק ממנו, שר"מ גוזר רחוק משום קרוב, וחכמים לא גוזרים.

דף מב/א

משנה - פרטי דינים במקרים שהדיר אדם את חברו הנאה, או מאכל, לפני השביעית - מה מותר ומה אסור למודר לפני ובתוך השביעית.

גמרא - דיון במחלוקת רב ושמואל עם ר' יוחנן ור"ל בעניין הנדון במשנה, לבירור מה יסוד המחלוקת. הנחה ראשונה שהמחלוקת היא אם אדם אוסר דבר שברשותו גם לאחר שיצא מרשותו, אך נדחה. ולמסקנה אין ביניהם כלל מחלוקת, רב ושמואל מדברים על שאמר: "נכסים אלו עליך", ואילו ר' יוחנן ור"ל עוסקים כשאמר: "נכסי עליך".

דף מב/ב

ב' 13 - בירור מדוע "בשביעית אין יורד לתוך שדהו", הרי גם השדה הפקר בשביעית? עולא מתרץ שהאילנות על הגבול, ור"ש בן אליקים אומר שמדובר בגזירה שמא יעמוד ויתעכב בשדה, שלכך לא הופקר השדה.

משנה - דין המודר הנאה מחברו שלא ישאלנו ולא ישאל ממנו, וכן לגבי הלוואה וכן לגבי מכירה וקנייה.

דף מג/א

גמרא - דיון בדין המשנה שלכאורה לא מובן, מדוע המדיר לא יקבל הלוואה מן המודר וכו'. ר' יוסי ב"ח אומר שמדובר שנדרו הנאה זה מזה. ואביי אומר שזו גזירת חכמים, מחשש שאם המדיר ישאל יבוא גם להשאיל.

משנה - דין הנודר מפרתו של חברו, שלא יחרוש בה שדה עצמו לעולם. ודין המדיר הנאה ממישהו ובמצב קשה רוצה בכל זאת לסייע לו - כיצד יכול לעקוף את הנדר.

גמרא - דיון בשיטת ר' יוסי בסוף המשנה. ר' יוחנן מביא טעם לדעת ר' יוסי, אך מקשים עליו מברייתא ודוחים את טעמו. ומסביר רבא שטעמו של ר' יוסי גזירת חכמים, משום החשש למקרה כפי שקרה בבית-חורון.

מהתורה. אך למסקנה גם הוא מודה שהולכים אחר "לשון בני אדם".

ב' 18 - בירור מדוע הנודר מ"מעשה-קדרה" "מותר בעבה". מסביר אב"י שלדעת התנא רק דבר הנאכל עם פת נקרא תבשיל, וראייה לכך מברייתא. קושיא על פרט בברייתא, ותירוץ.

דף מט/ב

ג' 3 - בהקשר להסבר על דברי המשנה "ומותר בעבה", שמדובר בתבשיל שאין אוכלים אותו עם פת, מסופר על מנהיגי בבל שהיו אוכלים גם מאכלים העשויים מקמח ביחד עם פת. ואגב, סיפורים ומנהגי חכמים בענייני אכילה ושתיה - נימוסים ומידות, ובכלל זה תיאור באריכות סיפורו של ר"ע ואשתו וכן כיצד התעשר. סיפורו של ר' יהושע בן חנניא ובת הקיסר, וסיפורו של בר קפרא ורבי, ובתו וחתנו בן-אלעשה.

דף נא/א

ד' 28 - בירור מהי "דלעת הרמוצה", הנזכרת במשנה, דעת שמואל - על שם המקום, ורב אשי מסביר "הטמונה ברמץ", ומביאים מקור הדוחה דעת רב אשי.

משנה - ההבדל בין הנודר מ"מעשה-קדרה" לבין הנודר מן היורד לקדרה.

גמרא - ברייתא עם דוגמאות נוספות, בהן נעשית הבחנה בין לשונות הנדרים לגבי החלות שלהם.

דף נא/ב

משנה - הבחנה בין הנודר מן הכבוש, שאסור רק בירק כבוש, לבין הנודר: "כבוש שאני טועם" שאסור בכל הכבושים, ובדומה לכך בעניין שלוק.

גמרא - שאלות של ר' אבא לרב אשי לגבי לשונות, כגון: "דכביש" וכדומה, ולא ניתנה תשובה.

משנה - עוד דוגמאות של נוסחי נדרים בענייני מאכלים, ומה הם כוללים.

גמרא - ברייתא, המקבילה לדברי המשנה, בענייני דג ודגה. בירור הדבר בהתאם למקורות ביונה-הנביא ובמכות-מצרים, ולמסקנה - גם בזה הולכים אחר לשון בני אדם, המקום והזמן.

ב' 28 - בעניין דג הצחנה נשאל רב אשי מה הדין אם אמר: "הרי עלי ציחין", האם זה כולל הציור? ללא תשובה.

ה' 8 - דיון בשאלת רבי בר חמא במקרה שהדיר אדם את חברו מפירות אלו, מהו בחילופיהן של הפירות. מנסים להביא שתי ראיות ונדחו.

דף מז/ב

משנה - דין: שנים האסורים בהנאה זה על זה, מותרים בדבר של עולי בבל, ואסורים בדברים של אותה העיר. ודוגמאות. וכן מה הדין בכותב נכסיו לנשיא, ומחלוקת על ההבדל בין הכותב נכסיו לנשיא ובין הכותב נכסיו להדיוט.

דף מח/א

גמרא - בירור לאיזה עניין מובא במשנה עניין הנשיא. משיב רב ששת שבזה מציעה המשנה כיצד אפשר להתיר את ההנאה זה על זה בדברים השייכים לאותה עיר.

ב' 20 - הסבר דברי ר"י במשנה על אנשי גליל, על הסיבה שהביאה אותם לכתוב נכסיהם לנשיא, והיא, שהם היו קנטרנים ומרבים להדיר את האחרים.

משנה - המדיר מישהו בהנאה, יכול לעקוף הנדר ע"י שיתן מתנה לאחרים והם נותנים למודר. בהקשר לכך מסופר המעשה בבית-חורון, והמסקנה שהסיקו חכמים ממנו.

גמרא - דיון בתוכן המשנה, שכן נראה שמעשה בית-חורון סותר את הדין הראשון, ומתרצים בדרך של "חיסורי מחסרי", וכי המעשה בא ללמד שאסור ע"י מתנה, כאשר סוף המעשה מוכיח על תחילתו. ומסבירים כיצד יש הוכחה מן הסוף.

דף מח/ב

ב' 1 - דיון עפ"י מקרה: מה הדין ב"קני על מנת להקנות". חכמי פומבדיתא אמרו - לא קני. ורב נחמן אמר ש"קני" והביא ראייה מקנין סודר, ומקשים עליו ממעשה בית-חורון, ותירץ באופנים שונים.

פרק ו' "הנודר מן המבשל"

דף מט/ו

משנה - דינים ודוגמאות על נדרים שבענייני אכילה, כיצד לשון הנדר קובעת את היקף האיסור.

גמרא - דיון בשאלה אם הנדרים הולכים אחר "לשון התורה" או אחר "לשון בני אדם". זאת, בעקבות דעת ר' יאשיה על הנאמר במשנה שהנודר מבשר מותר בצלי, ור' יאשיה אוסר עפ"י פסוק

מחולל. ואגב מובאת מחלוקת תנאים אם מותר להביא ירקות מחולל בגלל חשש גוש-אדמה שהוא טמא טומאת ארץ העמים.

דף נג/ב

משנה - דוגמאות לנודר מן מאכל מסוים כשהוא כולל עוד משהו, או שאינו כולל. במקרים מסוימים חולק ר' יוסי.

גמרא - ברייתא בשם רשב"ג על ההבדל בין לשון-יחיד ללשון-רבים, כגון: "חטה שאני טועם" - אסור לאפות ומותר לכוס. "חטים שאני טועם" - מותר לאפות ואסור לכוס. וכן בגריסין, משום שכן משמע לשון בני-אדם.

פרק ז' "הנודר מן הירק"

דף נד/א

משנה - הלכה הנודר מן הירק אסור בדלועין, ור"ע אוסר. וכן - אסור בפול המצרי הלח, ומותר ביבש.

גמרא - דיון בדעת ר"ע שאוסר בדלועין, כדי לברר מהות המחלוקת בינו לבין חכמים, ונמצא שחכמים סוברים שכל דבר שהשליח נמלך עליו, אינו נחשב לאותו מין. ור"ע סובר שכן נחשב. דנים בדעת ר"ע ממספר מקורות לראות שלא בכל מקרה אומר דבריו.

דף נה/א

משנה - הנודר מן הדגן ר"מ סובר שזה כולל הכל, פרט לירקות ופירות. וחכמים אומרים שכולל רק את חמשת המינים, ומודה ר"מ לחכמים בנודר מן ה"תבואה".

גמרא - קביעה שהמחלוקת ר"מ וחכמים היא, אם "דגן" משמעותו "כל דבר דמידגן" (שנאסף בשדה בכרי). לפי זה מקשים על ר"מ מן המקרא, ומתרצים. כן מקשים על דעתו ודעת חכמים בתבואה מן הפסוק, ומתרצים.

ב' 20 - סיפור על מר בר שמואל שצוה לתת לרבא "מן עללתא (יבול) דנהר פקוד", והובא הדבר לפני רב יוסף לביור מה כולל ה"עללתא". ואגב, תיאור היחסים שנוצרו בין רבא לרב יוסף וכיצד התפייסו.

דף נה/ב

ג' 1 - ברייתא עם עוד דוגמאות של לשונות נדרים, ומה הם כוללים. בכלל זה, הנודר מן פירות-הארץ שמותר בכמהין ופטריות. על כן מקשים שהרי מברכים עליהם "שהכל", ומתרצים.

משנה - דינים: מה כולל הלשון "חלב" או "גבינה", ואם "בשר" כולל הרוטב וכו'. מעשה בר"ט ממנו למדים שפעמים שהדבר הנדור אסור גם כשהתערב באוכל אחר ונתן בו טעם.

דף נב/ב

גמרא - דיון בדעות חכמים ור' יוסי במחלוקתם בראשית המשנה, שכן יש ברייתא בה יש סתירה לשניהם. ומתרצים שהדעות לא חלוקות בעקרון, אלא שבמקומו של ר' יוסי מכוונים הדברים אחרת מאשר במקומם של רבנן.

ב' 5 - ברייתא עם דוגמאות כמו במשנה, וכן מתי המאכל הנדור אסור גם בתערובת בנותן-טעם.

משנה - דין שהנודר מענבים מותר ביין, האומר: "ענבים אלו שאיני טועם" - אסור ביין ובכל היוצא מענבים", וכן לגבי זיתים ושמן.

גמרא - דיון בשאלת רמי בר חמא, אם באומר "ענבים אלו שאיני טועם" צריך להיות הביטוי "שאיני טועם", כדי לאכול גם היוצא מהם, או לאו דוקא? לאחר ראיות לא נמצאה הכרעה.

דף נג/א

משנה - הנודר מתמרים מותר בדבש תמרים וכן לגבי חומת סיתונית. ר"י בן בתירא אוסר וטעמו כי בשם "דבש-תמרים" מזכרת המלה תמרים, וכן לגבי חומץ סתוניות וכד'.

גמרא - דיון בדעת חכמים, מדוע במשנה מופיעה דעתם ברישא וגם בסיפא, ומסבירים שאין אלו אותם חכמים, והראיה.

משנה - הנודר מן היין מותר ביין-תפוחים, ודוגמאות אחרות לכך, כשהעקרון הוא שלדבר השני יש שם לוואי.

גמרא - ברייתא הקובעת שמשמעות הנדר תלויה גם במנהגים המקובלים במקום הנודר, כגון הנודר משמן בארץ - אסור בשמן זית, ומותר בשמן שומשמין. ואילו בבבל זה הפוך. וכן שלא הולכים בספק נדרים להקל, אלא - להחמיר.

ב' 26 - כשם שיש השפעה של מנהגי המקום על חלות הנדר, כך יש השפעה למנהגי הזמן, וכדוגמא הנודר מן הירק בשביעית, שאסור בירקות השדה שנוהגים אז לאכול מהם, ומותר בירקות הגינה שלא אוכלים מהם, ואילו בשאר השנים ההפך. ומעירים בשם ר"ח בן גמליאל שהמותר בשביעית בירקות הגינה הוא כאשר אין מביאים לישראל ירקות

דף נט/א

ב' 22 - דיון בדברי ר' יוחנן, שנזכרו קודם, בעניין "ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה, שמתעשרת לפי כולה", והשאלה: ההיתר שבה להיכן הלך? ומו"מ בדבר בראיות ממקורות שונים.

דף נט/ב

ג' 15 - דיון בדברי ר' חנינא תריתאה בשם ר' ינאי, על "בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו - מותר", שהרי יש סתירה לכך במקורות אחרים, בהם נאמר שגם גידולי גידוליו אסורים, ומתמצים שמדובר בדור שלישי.

פרק ח' "קונם יין"**דף ס/א**

משנה - משמעות קביעת זמנים בנדרים, כגון: האומר "קונם יין שאני טועם היום (או "שבת זו" "חודש זה") וכדומה", או אם אמר: "...יום אחד", "שבת אחת" וכדומה.

וכן מה ההבדל בין אמר: "עד פסח" או "עד שיהא פסח" - אם "עד" בכלל, או לא. ומחלוקת ר"מ ור' יוסי בנוסח: "עד לפני הפסח" ר"מ אמר עד שיגיע הפסח, ור' יוסי - עד שיצא.

גמרא - מעיר ר' ירמיה: "לכשתחשך (במקרה שנוהר היום) צריך שאלה לחכם", וניתנו לכך שני טעמים שונים: רב יוסף: גזירה מחשש לטעות. ובשם רב: כדעת ר' נתן, השולל נדרים בכלל, כך שבשאלה לחכם עוקר את הנדר מעיקרו.

דף ס/ב

ב' 7 - הסברים לדברי המשנה בעניין "שבת זו" ו"החודש הזה", ומה באה לחדש.

ג' 13 - דיון בשתי בעיות שנשארו ללא הכרעה: (א) האומר "קונם יין שאני טועם יום" - האם כוונתו כמו "היום" = עד שתחשך, או כמו "יום אחד" = מעת לעת. (ב) האומר "יין שאני טועם יובל" - האם שנת החמישים נכללת בנדר, או שהיא כבר שייכת לתקופה הבאה ולא נכללת בנדר.

דף ס/א

ד' 19 - בירור יסוד המחלוקת בין ר"מ ור' יוסי באומר: "עד לפני הפסח", לכאורה המחלוקת היא שר"מ אומר "לא מעייל איניש נפשיה לספיקא", ור' יוסי סובר שכן מכניס. על כך באה קושיא ממקור

משנה - לשונות נדרים בתחום הלבוש, כגון "הנודר מן הלבוש" - מותר ב"שק וביריעה" וכדומה. ר"י סובר שיש ללכת לפי כוונת הנודר בזמן שנדר, ובתנאים בהם נדר.

גמרא - ברייתות בנושא המשנה, עם תוספת פרטים ודוגמאות.

ב' 29 - ברייתא המביאה את דברי ר"י בנוסח אחר.

דף נו/א

משנה - הנודר מן הבית, ר"מ סובר שזה לא כולל את העלייה, וחכמים חולקים, אבל הנודר מן העלייה גם חכמים מודים שמותר בבית.

גמרא - דיון בדעת חכמים עפ"י שני מקורות שנראים כדעת ר"מ. אך מיישבים אותם גם כדעת חכמים.

משנה - הנודר מן המטה, מחלוקת: ר"מ אומר שמותר בדרגש, וחכמים סוברים שדרגש בכלל מטה ואסור. אך הנודר מדרגש, מוסכם שלא כולל מטה.

גמרא - דיון בדעת עולא שאמר שדרגש הוא "ערסא דגדא". קושיות עליו ממספר מקומות. כן מובאת דעה אחרת שהוא "ערסא דצלא" (מעור), ועוד מקורות. ולמסקנה - כדעת רשב"ג שדרגש אינו "ערסא דגדא".

דף נו/ב

משנה - הלכה, הנודר מן העיר מותר להיכנס לתחום-שבת שלה, אך אסור להיכנס ל"עיבורה", והנודר מן הבית אסור מן האגף (הדלת) ופנימה.

גמרא - הסימוכין במקרא לדין המשנה לגבי עיר.

ב' 28 - דיון בהלכה שבמשנה לגבי בית, שהרי מדיני "הסגרת הכהן את הבית" יש סתירה, ויישובה.

דף נז/א

משנה - דין הנדרים על מאכלים, אימתי הנדר כולל חילופי הדבר וגידוליו, או גידולי גידוליו. וכן דיני נדרים הבאים עם תנאי של זמן חלות. דוגמאות שונות.

דף נז/ב

גמרא - דיון נרחב בשאלתו של ישמעאל איש כפר ימא, בדינו של בצל שנעקר בשביעית ונשתל שוב בשמינית, ורבו גידולי שמינית על עיקרו. האם רוב הגידול של השמינית מבטל את החלק האסור מן השביעית. על כך הובאו ראיות וקושיות לכאן ולכאן.

דף סג/ב

משנה - דוגמאות רבות של נדרים שמשמעותם מושפעת מגורמים שונים. כגון הנודר מן היין עד הפסח, אין כוונתו שיהיה אסור לו בליל פסח, כיון שאז נוהגים לשתות ארבע כוסות. ועוד דוגמאות מנדרים הבאים לזרו או לשכנע אחרים.

פרק ט' 'רבי אליעזר'

דף סד/א

משנה - מדיני "הפתיחה" להתרת נדרים, "ר"א אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וחכמים אוסרין", פרט לעניינים שבינו לבין אביו ואמו, בהם מודים חכמים לר"מ. וכן ר"א אומר פותחין בנולד וחכמים אוסרים, ודוגמאות.

גמרא - בירור מהי כוונת ר' צדוק במשנה: "...אם כן אין נדרים", אביי מסביר "אין נדרים ניתרין יפה", ורבא חושש שלא יבואו כלל להתיר, והסבר שיטתו.

דף סד/ב

ב, 9 - הסימוכין לר"א בעניין "פותחין בנולד", הם מנדרו של משה שלא יחזור למצרים, עד שאמר לו "כי מתו כל האנשים וכו'", וזה - "נולד". וחכמים מסבירים שמדובר שם בדתן ואבירם, שירדו מנכסיהם ונחשבים כמתים. ואגב כך מובאים עוד מקורות על מי שנחשבים כמתים.

דף סה/א

ג' 1 - ברייתא שאין מתירין למודר הנאה אלא בפני המדיר. המקור לכך ממשה ויתרו, וכן מהסיפור בין צדקיהו ונבוכדנצר.

משנה - דברים שלדעת ר"מ הם "נולד" ואינם כנולד, ולכן מתיר ל"פתוח" בהם, וחכמים חולקים עליו. ודוגמאות.

גמרא - דיון בדעת ר"מ לגבי הדוגמא בכלב הרע, שהרי זה ודאי "נולד". מסביר רב הונא: "נעשה כתולה נדרו בדבר". ר' יוחנן אומר שמדובר שכבר מת הכלב וכו' לפני הנדר, ומקשים עליו ממקור אחר.

דף סה/ב

משנה - עוד מדברי ר"מ, שאפשר ל"פתוח" לנודר מן הכתוב בתורה (ואין חולקים עליו). ודוגמאות.

אחר, בו משמע שהדעות הפוכות, ואכן מתרצים ע"י היפוך הדעות במשנה. כן נמצאה ברייתא האומרת זאת במפורש.

דף סא/ב

משנה - משמעות קביעת זמן בנדר המותנה באירוע מסויים, כגון: "עד הקציר". ניתן כלל המבחין בין דבר שזמנו קבוע לבין דבר שאין זמנו קבוע (כמו קציר), ומה הכוונה "עד הקיץ".

גמרא - ברייתא המסבירה ש"כללות", האמורות בסוף משנתנו, הכוונה לכללות של תאנים ולא של ענבים. מאידך, ברייתא שהנודר מפירות-הקיץ - חכמים אוסרים בתאנים, ורשב"ג אוסר גם בענבים, ונימוקיהם.

ב' 27 - על הנאמר במשנה "עד שיקפילו המקצועות" מובאות ברייתות הקובעות "רוב המקצועות". אגב, מובאים שלושה סיפורים של חכמים שבאו למקום שכבר הגיע זמן "רוב המקצועות", חלקם אכלו וחלקם לא, ומדוע. וכן מובאים עוד סיפורים ובכללם על ר"ט וצערו על שהשתמש בכתר-תורה. ועוד דברי חכמים על שימוש בכתר-תורה, והרשות לחכם להודיע מי הוא ולקבל "זכויות" ועוד.

דף סב/ב

משנה - הגדרות הזמנים: "עד הקציר", "עד הגשמים", "עד שיפסיקו גשמים", דעות שונות.

גמרא - ברייתא שהנודר צריך לנהוג לפי מקום הנדר, כגון הנודר בגליל שאמר: "עד הקיץ", וירד לעמקים, שם הקיץ מקדים, אסור עד הקיץ שבגליל.

ב' 23 - דיון בדברי ר' זירא שמחלוקת חכמים ורשב"ג במשנה היא כשאמר: "עד הגשמים", אבל אמר: "עד הגשם" - כוונתו עד זמן הגשמים, מקשים מברייתא על ר' זירא, ומתרץ אותה לשיטתו.

דף סג/א

משנה - השפעת עיבור-השנה על נדרים, כגון הנודר "לשנה" שאסור גם בעיבורה. ומה הדין אם אמר "עד ראש חדש אדר", או "עד סוף אדר".

גמרא - דיון במחלוקת שבברייתא בין ר"מ ור"י, אם אדר-ראשון הוא אדר-סתם, או השני, שהרי משנתנו כדעת ר"י. אמר אביי שאפשר לומר שמשנתנו גם כר"מ ובמשנתנו מדובר שלא ידע שהשנה מעוברת.

ב' 5 - הסבר על הצורך של המשנה להוסיף בסוף: "ואין צריך לומר שקיים אחד מהן".

ג' 12 - בירור, מניין במקורות, שנערה המאורסה אביה ובעלה מפירים את נדריה. משיב רבה מן הפסוק "ואם היה תהיה לאיש וכו'", ודנים בדעתו. תנא דבי ר' ישמעאל למדים זאת מהפסוק: "בין איש לאשתו בין אב לבתו וכו'".

דף ס"ח/א

ד' 7 - דיון בשאלה אם הפרת הבעל מבטלת חצי הנדר ("מיגז גאיז"), או מחליש את הנדר כולו. מביאים ראייה מדין "מת הבעל - נתרוקנה רשות לאב וכו'", ממנה המסקנה שלשיטת ר"ש "מיגז גאיז" (מפר מחצית), ולשיטת ב"ה "מיקלש קליש" (מחליש כל הנדר).

דף ס"ט/א

ה' 5 - בירור, שאף כי יש אפשרות ל"שאול" על ההקמה של הנדר, אין אפשרות ל"שאול" על ההפרה.

ו' 9 - מספר שאלות מיוחדות על "קיום" ו"הפרה", והתשובות עליהן, פרט לשאלה האחרונה שנשאה ללא הכרעה.

דף ע/א

משנה - במה גדול כח-האב מכח-הבעל, וההפך, דוגמאות.

גמרא - בירור מניין שאם מת הבעל, נתרוקנה רשות לאב.

דף ע/ב

ב' 7 - דיון בשאלה: כיצד "יפה כח הבעל בבגר"? ולמסקנה, מדובר כשהתארסה והיא בוגרת.

דף עא/א

משנה - הלכה: אם נתארסה ונדרה, ובאותו יום התגרשה והתארסה שוב, הרי כל זמן שלא יצאה לרשות עצמה, בבגרות או בנישואין, הבעל האחרון והאב מפירים לה.

גמרא - בירור, מניין שהארוס אחרון מפר אף נדרים שנראו לארוס הראשון. שמואל מביא ראייה מן הפסוק, והגמרא מביאה גם ברייתא המסייעת לכך.

דף עא/ב

ב' 4 - דיון בשאלה אם גירושין נחשבים כשתיקה של הבעל, או כהקמה (והסבר לאיזה עניין זה חשוב). הובאו שלושה מקורות לראייה, אך ללא הכרעה.

גמרא - בירור, מדוע לא יכול הנודר לומר (בעניין המודר שהוא עני) שאין מוטל עליו דווקא לפרנסו, ושילך לקופת הצדקה.

משנה - הלכה, שניתן "לפתוח" לנודר בכתובת אשתו, ודוגמא ממקרה שהיה, ובא לפני ר"ע.

גמרא - דיון בדברי ר"ע לנודר: "אפילו אתה מוכר שער ראשך וכו'", שמשמע מכאן שמטלטלין (שער) משתעבדים לכתובה, וזה בניגוד להלכה. מתרצים זאת, ואגב נוגעים בשאלה אם "מסדרין לבעל חוב" - הסדר תשלומים של חובו.

דף ס/א

משנה - הלכה שמותר "לפתוח" לנודר בימים-טובים ובשבתות. ולימודו של ר"ע מהכלל ש"נדר שהותר מכללו (מקצתו) הותר כולו", ודוגמאות ממקרים שונים.

גמרא - בירור שהנאמר במשנה: "... הותר האחרון, האחרון מותר וכולן אסורים", הוא כדעת ר"ש והראיה.

ב' 23 - בירור, בדוגמאות של היין הרע והבצל הרע, מדוע לא די ל"פתוח" לו בכך שהוא לא רע, וצריך להוסיף ו"יפה לעיניים" - ומסבירים שזו תוספת לא הכרחית.

משנה - הלכה ש"פותחין" בכבוד עצמו ובכבוד בניו, ודין "נדר-טעות" שמותר, ודוגמאות. וכן סיפור באחד שנדר מבת אחותו ור' ישמעאל שלח לקשט אותה, והתירה לו. ועל כך היו בנות ישראל משבחות את ר' ישמעאל.

גמרא - דיון במעשה בר' ישמעאל, כי לכאורה הוא סותר את מה שבא להדגים, ומסבירים ע"י שינוי נוסח המשנה. תיאור ההספד על ר' ישמעאל, ואגב עוד סיפורים על נדרים שעשו אנשים לנשותיהם, שהיו כרוכים בזלזול בכבוד-חכמים, וכיצד חכמים מחלו כדי להביא שלום-בית, ולמדו זאת בקל-וחומר משם ה' שנמחה על המים.

פרק י' "נערה המאורסה"

דף ס/ב

משנה - דין הפרת-נדרים של נערה המאורסה, שצריך להיות ע"י אביה ובעלה, ולא די באחד מהם.

דף סז/א

גמרא - בירור נוסח המשנה, שלכאורה יש בו כפל לשון. ומוסבר מדוע.

דף עב/ב

משנה - דרכם של תלמידי-חכמים שהבעל והאב מפירים את נדרי הבת לפני נישואיה.

גמרא - דיון בשאלתו של רמי בר חמא, אם הבעל (או האב) יכול להפר נדרי אשתו אף שלא שמע אותם. מביאים מספר ראיות, ובכללם ממשנתנו, וללא הכרעה.

דף עג/א

ב' 3 - בירור שאלת רמי בר חמא אם בעל חרש יכול להפר, האם מה שכתוב: "ושמע" הוא דווקא, או לא? ומוכיחים שאינו יכול להפר.

ג' 11 - בירור אם יכול בעל להפר לשתי נשיו בבת-אחת. מובאת ראיה מעניין השקאת שתי סוטות כאחת, ושם יש מחלוקת תנאים מה הטעם שאי אפשר.

דף עג/ב

משנה - בעניין "בוגרת" או "נערה" ששהתה י"ב חודש מזמן האירוסין, או אלמנה לאחר ל' יום, שמאז הארוס כבר חייב במזונותיה - מחלוקת אם הארוס יכול להפר להן: ר"א אומר שיכול להפר, וחכמים אומרים שלא, עד שיכנוס אותה.

גמרא - דעת רבה שר"א במשנתנו כדעת "משנה-ראשונה", בדין אכילה מתרומה למי שהמתינה י"ב חודש לארוס כהן. ואביי דוחה זאת בהבחנה בין האכלה בתרומה לבין הפרת-נדרים.

דף עד/א

משנה - דין "שומרת-יבם", אם היבם יכול להפר לה. על כך שלש דעות: ר"א, ר' יהושע ור"ע, ונימוקיהם.

גמרא - בירור יסודות המחלוקת בין הדעות במשנה, על-פי ראיות ממקורות נוספים.

דף עד/ב

משנה - דין "הפרה" או "הקמה" של נדרי אשתו אשר עתידה לנדור. בעניין הקמה - לא אמר כלום, בעניין הפרה: ר"א אומר מופר, וחכמים אומרים שאינו מופר, והסימוכין של חכמים.

גמרא - דיון בדעת ר"א, האומר שיכול להפר על העתיד, האם לדעתו כאשר תדור האשה יחול הנדר ויבוטל מיד, או שלא יחול כלל. מובאות ראיות שונות, ומו"מ מול דעת רבנן. ולמסקנה: שלא יחול כלל.

דף עו/ב

משנה - הלכה שזמן ההפרה "ביום שמעו" - "יום" זה הוא מחשיכה עד חשיכה. לכן, אם לדוגמא שמע בליל-שבת יכול להפר עד צאת השבת, אבל אם שמע לפני החשיכה, יכול להפר עד החשיכה בלבד.

גמרא - דיון בדעה שיום ההפרה הוא "מעט-לעת", כפי שמובא בברייתא, שהיא דעת ר' יוסי ור"א בר"ש, לבירור יסוד המחלוקת בינם לתנא-קמא. ופסיקת הלכה "שלא כאותו הזוג".

דף עז/א

ב' 1 - דיון בדברי המשנה ממסכת-שבת, בדבר "הפרה" או "שאלה" על נדרים לצורך השבת, לבירור מספר עניינים: האם ההפרה בשבת צריכה להיות לצורך השבת? כשנשאלים על נדרים בשבת, האם זה מותר גם כשהיה פנאי לשאול לפני שבת? האם נשאלין בשבת לפני יחיד מומחה, או גם לפני שלושה הדיוטות? האם נשאלין בלילה; יחידי; עומד; ובקרובים?

דף עז/ב

ג' 9 - סיפור בבנו של רב הונא שהתירו לו נדר, ואמרו לו שיתפלל על עצמו, כיון שחטא בעצם זה שנדר, וההסבר.

ד' 16 - ברייתא על לשון ההפרה הנכונה, וכן כיצד יש להפר בשבת. וברייתא בה מחלוקת ב"ש וב"ה על הפרה בלב, בשבת ובחול. וכן שיש הבדל בין לשון ההתרה של בית-דין לבין הפרה של הבעל. וכי אין להחליף ואין ללמוד מזה על זה בקל-וחומר.

דף עח/א

ד' 5 - דיון בגזירה-שווה: "זה הדבר", הנאמר בנדרים וגם ב"שחוטי חוץ", לבירור מה למדים ממנה. וכן בירור, לדעת ב"ש, שאינם למדים גזירה-שווה זו, מאין הם למדים אותם דינים.

דף עח/ב

ה' 6 - דיון בדעת ר' חנינא ש"השותק על מנת למיקט (להקניט) - מפר, אפילו מכאן עד עשרה ימים". מקשים עליו ממספר מקורות, ותירץ. ולבסוף הקשו עליו משלושה מקורות אחרים ונשאר ב"תיובתא".

מהמשנה שהיא כדעת ר' יוסי, ומה שאמר שמואל הוא לשיטת רבנן.

דף פב/ב

ח' 3 - דיון במקרה שנדרה משתי ככרות, הנדר מהאחת זה בשבילה עינוי, ומהשניה - לא עינוי. על כך מחלוקת: שמואל אומר מפר למתענה, ואף שלא מתענה מופר. ור' יוחנן אומר שמפר רק למתענה. מקשים על ר' יוחנן ומתרצים.

דף פג/ב

משנה - הלכות: הנודרת הנאה מהבריות - לא יכול להפר לה, ורשאית ליהנות מן ההפקר, כגון: לקט, שכחה ופאה. המדיר את הכהנים והלוויים הנאה ממנו - יטלו מתנותיהם בעל כורחו. אבל אם אמר: "כהנים אלו וכו'" - לא יטלו הם, אלא אחרים.

גמרא - בירור, אם ניתן ללמוד מן המשנה על מעמדו של הבעל - אם הוא בכלל ה"בריות", או לא. על כך שלש דעות: עולא, רבא ורב נחמן. קושית רבא על רב נחמן, ותירוצו.

דף פד/א

ב' 7 - דיון, מדוע במשנה לא נזכר שיכולה ליהנות גם ממעשר-עני, דבר שנזכר בברייתא המקבילה? רב יוסף מתרץ שמקור אחד הוא לדעת ר"א, והשני - לדעת רבנן. ומסביר כיצד, אך נדחה. רבא מתרץ שבמשנתנו מדובר במעשר-עני שמחולק בתוך הבית, וממנו יכולה ליהנות, ואילו בברייתא מדובר במעשר-עני שמחולק בגרנות.

דף פד/ב

ג' 18 - דיון בדין המשנה: "כהנים ולוויים נהנים לי וכו'", שנראית בזה סתירה פנימית בעניין "טובת-הנאה" אם היא ממון, או לא. רב הושעיא מתרץ, אך נדחה. רבא מתרץ שאף כי לדעת הכל "טובת הנאה ממון", ברישא של המשנה לא שייך עניין זה, כי הוא אוסר על כל הכהנים והלוויים.

דף פה/א

משנה - הלכה, נדרים שאינו יכול להפר הם אלה שאין בהם צד עינוי-נפש ולא "בינו לבינה", ודוגמות. ונדרים שלא צריך להפר, כגון: "שאיני עושה על פיך", כי היא חייבת בכך ולא יכולה לנדור. עם זאת, ר"ע ור' יוחנן בן נורי סוברים שצריך להפר, ונימוקיהם.

פרק י"א "ואלה נדרים"

דף עט/א

משנה - הלכה, נדרים שהבעל יכול להפר הם בענייני "ענוי נפש". ומחלוקת חכמים ור' יוסי מה הם, ודוגמאות.

דף עט/ב

גמרא - דיון בדברי המשנה, שהרי במקור אחר משמע שיכול להפר גם בנדרים ש"בינו-לבינה". ואכן מסכימים, אך מבדילים בין שני סוגי הנדרים.

ב' 25 - בירור למה הכוונה בנדר: "אם ארחץ" או "אם לא ארחץ". ומוצאים אופנים כאלה שיהיו תואמים גם את שיטת רבנן וגם שיטת ר' יוסי.

דף פ/ב

ג' 26 - דיון בדעת ר' יוסי על רחיצה, שהרי יש לכאורה סתירה בדברי עצמו במקור אחר בעניין חשיבות הכביסה. ומתרצים כי אכן כביסה חמורה יותר מרחיצה, ומסבירים.

דף פא/א

ד' 5 - דברים שיש להיזהר בהם. ובירור מדוע אין בניהם של תלמידי-חכמים יוצאים תלמידי-חכמים, על כך מספר תשובות. וכן סיפור המעשה באיסי בר' יהודה שלא בא למדרשו של ר' יוסי, הסיבה וההסבר.

ה' 33 - בירור דעת ר' יוסי בענייני רחיצה וקישוט, שאמר שאינם בכלל "עינוי נפש", האם יהיו כלולים בדברים ש"בינה-לבינו" ויוכל להפר? על כך יש מחלוקת, ונמצאה ברייתא שר' יוסי סובר כי אכן יכול להפר. אגב, בירור דברי החכם על: "ושלא אשמש מיטתי - יפר", כיצד מדובר.

דף פא/ב

ו' 30 - בירור דעת חכמים לגבי "תשמיש המטה", מאיזה טעם יכול הבעל להפר. מביאים ראיה ממשנה, שזה מטעם "בינו לבינה", ונדחה, כי משנה זו, כמו כל הפרק, הם דברי ר' יוסי, ולשיטתו ודאי זה "בינו לבינה".

דף פב/א

ז' 10 - דיון על דעת שמואל בשם לוי, שהאומרת: "הנאת פלוני עלי - מפר", שיש בזה סתירה במשנה. רב יוסף מתרץ, ונדחה, ומתרצים שאין להקשות

גמרא - דיון בדעת רב (במחלוקת עם שמואל), שאם אמר האב לבתו: "מה שתרכי עשוי" - קנה הבעל את המתנה. משמע שדעתו כדעת ר"מ ש"יד אישה כיד בעלה", ובעקרון זה דנים, לפי מקורות שנראים כסותרים, ומיישבים את הסתירות.

דף פח/ב

משנה - דיני נדרי אלמנה, במקרים שונים ומשתנים.

דף פט/א

גמרא - דיון במחלוקת ר' ישמעאל ור"ע, בעקרון אם הולכים לפי זמן הנדר (בהפדה), כדעת ר"ע, או לפי זמן חלות הנדר. וכן אם משנתנו אכן כר"ע. אביי דוחה זאת ומסביר שמשנתנו עשויה להתפרש גם כדעת ר' ישמעאל.

ב' 21 - מעירים ש"זה הכלל", הנאמר במשנתנו, כבר היה דומה לו לגבי "נערה המאורסה", ומה בא לרבות אצלנו, ומה בא לרבות שם.

משנה - רשימת תשעה מצבים של נערה בהם נדרה קיימים.

דף פט/ב

גמרא - מעירים שאותן תשע נערות שבמשנה, הן לפי ר"י, ואילו חכמים כוללים אותם בשלש קבוצות: בוגרת, בוגרת ויתומה, ויתומה בחיי האב (שנתגרשה בהיותה עוד נערה ואביה חי).

משנה - דוגמאות של נדרים שיכול להפר, אעפ"י שהיה נראה שלא יוכל.

גמרא - ברייתא מקבילה למשנה, ובה מחלוקת ר' נתן וחכמים בנושאים דומים. וכן סיפור מעשה בר' אחא בר רב הונא שהשיא מישהו למרות נדרו, ונשאל לו על נדרו, מתוך סברא שאותה מחלוקת בין חכמים ור' נתן ב"הפדה", קיימת גם ב"התרה" ע"י חכם. ומובאת דעת ר' פפי (בשתי גירסאות) שבראשונה קובע, שב"התרה" אין מחלוקת, ואין להתיר אלא אם-כן חל הנדר. והגירסא השנייה, נדחתה.

דף צ/ב

משנה - שלושת הנשים, שבתחילה היתה ההלכה ש"יוצאות ומקבלות כתובה", ולבסוף - חזרו ודנו אותן אחרת, מחשש "שמא נתנה עיניה באחר".

גמרא - דיון בשאלה: מה דין אשת כהן שאמרה לבעלה "טמאה אני לך" (שנאסרה), האם מותרת לאכול בתרומה או לא? - מחלוקת רב ששת ורבא.

גמרא - דיון בדעת שמואל, שפסק הלכה כרבי יוחנן בן נורי במשנה, מזה משמע שהוא סובר: "אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם", ובכך הוא סותר את עצמו במקום אחר. ובא בזה מו"מ מורחב בראיות לכאן ולכאן. ולמסקנה מסביר רב אשי ש"קונמות דכי קדושת הגוף דמי" ומה שאמר במשנה "שמא יגרשנה" מיותר, וצריך לומר: "ועוד שמא יגרשנה".

דף פו/ב

משנה - הלכה, אם הפר לה בטעות - חוזר ומפר. דוגמאות.

גמרא - דיון על דברי המשנה, בעניין טעה בין בתו לאשתו, שנמצאו ברייתות (בעניין טעות בקריעה על מת) שסותרים את משנתנו, ומתמצים. בתוך הדיון מתברר העיקרון של "תוך כדי דיבור - כדיבור דמי", פרט ל"מגדף", "עו"כ", "מקדש" ו"מגרש".

דף פז/א

משנה - הלכות: הנודרת מ"תאנים וענבים" אם קיים הבעל לתאנים קיים גם לענבים. אבל, אם הפר לתאנים - אינו מופר, עד שיפר גם לענבים. אם היא אומרת בלשון: "תאנה שאני טועמת" ו"ענבה שאני טועמת", הרי אלו שני נדרים.

גמרא - בירור שההלכה ראשונה במשנה היא כדעת ר' ישמעאל, כנאמר בברייתא. ומביאים גם את דעות ר"ע וחכמים, ומציינים את יסוד המחלוקת ביניהם.

דף פז/ב

ב' 10 - בירור שההלכה השנייה במשנה כדעת ר"ש, וההוכחה.

משנה - הלכות: אמר הבעל: "יודע אני שיש נדרים, אבל לא ידעתי שאפשר להפר" - הרי זה יפר ביום שנודע לו שיכול להפר, שהוא "כיום-שמעו". ואם אמר: "יודע אני שאפשר להפר, אך לא ידעתי שזה נדר" - מחלוקת: ר"מ אמר: לא יפר, וחכמים אומרים: יפר.

גמרא - דיון בדעת ר"מ, שנראה שסותר עצמו בדין "רוצח בשגגה". ומתמצים ואף מסבירים מהות המחלוקת שם בין ר"מ ור"י.

דף פח/א

משנה - המדיר חתנו מהנאה, ורוצה לתת לבת שלו מתנה, יאמר לבתו: "ובלבד שלא יהא... אלא מה שאת נושאת ונותנת בפך".

נאמנת. ראיות ממשנתנו לכאן ולכאן, וללא הכרעה.
 ב' 27 - שני סיפורים בנשים שאמרו משהו
 לבעליהן, ממנו משמע שנאנסו. כאשר באו בפני רב
 נחמן, לא האמין להן מחשש "שמא עיניה נתנה
 באחר". וכן שני מעשים אחרים בהם רבא התיר את
 הנשים בנימוק ש"לא עשו מעשה" (עפ"י התנהגותם).

סוף מסכת נדרים

ב' 25 - בירור הדין בשאלת רבא לתלמידיו: אשת
 כהן שנאנסה, האם יש לה כתובה, או לא? התשובה
 - יש לה כתובה, וההוכחה.

דף צא/א

ג' 8 - דיון בשאלה: מי שאמרה לבעלה: "גרשתני",
 האם נאמנת? מחלוקת: רב הונא אומר שנאמנת
 משום "אין אישה מעיזה פניה", ורבא אומר - לא

מסכת נזיר

משנה - הלכה שהנודר בנזירות רק על חלק מחובות הנזיר, כגון "מן התגלחת", הרי הוא נזיר על הכל.

גמרא - הבהרה שאין המשנה כדעת ר"ש, שלדעתו יהיה נזיר "עד שידור מכולם" (כל חובות הנזיר). ודיון ביסוד המחלוקת בין רבנן ור"ש.

דף ד/א

משנה - מהו נוסח, או נוסחאות, לקבלת נזירות מסוג "נזירות שמשון".

גמרא - הסבר מדוע אמרה המשנה את כל הלשונות.

משנה - ההבדלים בין סוגי "נזירות עולם" ו"נזירות שמשון". שהם, אצל "נזיר-עולם" מקל בתער ומביא קורבנות, מה שאין כן ב"נזיר שמשון".

גמרא - בירור נוסח המשנה, שכן "נזיר עולם, מאן דכר שמיה"? ומיישבים ע"י שינוי הנוסח, בדרך של "חסורי מחסרי וכר".

דף ד/ב

ב' 2 - דיון בשאלה: כדעת מי משנתו? שהרי אינה כדעת אחד החולקים בברייתא בנושא זה. ומתרצים שהמשנה כדעת ר"י בברייתא, ולא כדעת ר"ש. כן מנסים לראות שמחלוקת זו כמחלוקת ר' יעקב ור' יוסי באומר: "הרי עלי כבכור". ואחר דיון דוחים זאת.

ג' 53 - בירור מדוע שמשון לא נחשב נזיר, וכן מניין שהוא נטמא למתים.

ד' 60 - בירור שהמקור לדיני "נזיר עולם" הנזכרים במשנה. הוא מהמסופר על אבשלום שהיה "נזיר עולם". ואגב, דיון על משך הזמן שהיה בין תגלחת לתגלחת, שיש דעות שונות, מהן המבוססות על דרך הלימוד מגזרה-שווה, ופרטים על דרך לימוד זו.

דף ה/א

משנה - הלכה שסתם נזירות (-שהנודר לא קבע את זמנה-) היא שלושים יום.

גמרא - בירור הסימוכין למשנה. על כך שתי דעות: ר' מתנה ורב פדא לרב פדא עיקר הנזירות רק עשרים ותשעה יום. מכאן בא דיון נרחב בשיטותיהם על פי משניות בנושא.

פרק א' "כל כינויי נזירות"

משנה - הלכה: קבלת "נזירות" אפשרית גם ללא אמירת המלה "נזיר" עצמה, אלא - כל האומר אחד הכינויים של נזיר, הרי זה כאומר את המלה "נזיר". ודוגמאות. ומחלוקת על האומר באופן עקיף, כגון: "הרי עלי ציפורים", ר"מ אומר שהוא נזיר, וחכמים אומרים שאינו נזיר.

גמרא - הסבר כי מקום מסכת זו נקבע כאן, ב"סדר נשים", בגלל הסמיכות של מצוות "נזיר" ו"סוטה" במקרא.

ב' 11 - בירור הנוסח החסר של המשנה, וכן מדוע פתח "בכל כינויי נזירות" ואילו בדוגמאות הביא תחילה: "האומר אהא" וכדומה, שהם "ידות" (נוסח מקוצר ל"אהיה נזיר"). התשובה על הנוסח היא בדרך "חיסורי מחסרא". ועל הטעם לסדר הדברים ניתנו שלש תשובות.

דף ב/ב

ג' 6 - דיון בדוגמא הראשונה: "אהא", לברור מניין שהכוונה לנזירות. ואף אם הכוונה לנזירות, מדוע זה תופס.

ד' 15 - דיון בדוגמא השנייה במשנה: "אהא נאה, נזיר". שתי קושיות: מניין שהכוונה לנזירות, שמא כוונתו ש"אהיה נאה" במצוות, וכדומה. שנית, כיצד ניתן לומר "נאה" על "נזירות" שיש בה גם מן העבירה. ומשיבים עליהן.

דף ג/א

ה' 6 - הסבר על שאר "ידות הנזירות", הנזכרים במשנה, כגון "הריני מסלסל" וכו'. כיצד ניתן להבין שהם מתכוונים לנזירות.

ו' 27 - בירור דעת ר"מ במשנה כי האומר: "הרי עלי ציפורים" כוונתו לנזירות, ובמה חכמי חולקים עליו. שני הסברים ניתנו לכך, של ר"ל ושל ר' יוחנן. ומבררים מתי יהיה הבדל מעשי בין שני ההסברים.

דף ג/ב

ט' 13 - כיון שלדעת ר"ל חכמים אינם לומדים מסמיכות של עניינים, מקשים: "מי איכא למאן דאמר לא מתפיס איניש במילתא דסמיך ליה?" ומתרצים.

(=שניים) וכו'. ואגב ברייתא בנושא טומאת נגעים, בה יש שימוש במספרים שנזכרו קודם.

פרק ב' "הריני נזיר"

דף ט/א

משנה - מחלוקת, האם אפשר לנדור נזירות על דבר שלא חלה עליו נזירות, כגון שאמר: "הריני נזיר מן הגרוגרות". ב"ש אומרים שהוא נזיר, וב"ה - אינו נזיר. ר' יהודה סובר שגם לדעת ב"ש אינו נזיר, וכוונתם שהגרוגרות אסורות עליו כקורבן.

גמרא - דיון על מה המחלוקת בין ב"ש לב"ה. הצעה ראשונה נדחתה, ובאה הצעה שמחלוקתם: ב"ש סוברים כר"מ וב"ה כר"ש, ופירוט הדברים.

דף ט/ב

ב' 1 - הבהרה שנוסח משנתנו שלא כנוסח רבי נתן בברייתא, ולכן גם המחלוקת והדינים לשיטתו שונים.

ג' 7 - דיון על המשנה ממסכת מנחות, שיש בה מחלוקת הדומה למשנתנו, לבירור אם אפשר לומר שאותן יסודות מחלוקת יש בשני המקורות.

דף י/א

משנה - לשון של "קבלת-נזירות" בה הוא תולה את נדרו בדבר אחר, ודוגמאות. על כך מחלוקת ב"ש וב"ה, ודעת ר"י בהבנת ב"ש.

גמרא - דיון בהבנת המקרה בו דנה המשנה "אמרה פרה וכו'". רמי בר חמא מתאר כיצד היה המעשה, רבא מקשה עליו ומביא הסבר אחר, מקשים גם עליו ומביאים עוד הסבר אחר.

דף יא/א

משנה - הלכה, האומר על כוס יין שמזגו לו: "הריני נזיר ממנו", שהוא נזיר מלא. ומעשה מעין זה היה באשה שיכורה ופסקו שאין כוונתה לנזירות, אלא לאסור על עצמה כוס זו בלבד, כקורבן.

גמרא - בירור נוסח המשנה, שלכאורה יש בסיפור המעשה לסתור את ההלכה ברישא. ותיקונו על דרך "חיסורי מחסרא וכו'".

משנה - דין הנודר ב"נזירות" בתנאי שאחד התנאים לא יחול עליו, כגון "על מנת שאשתה יין", ועוד דוגמאות, והדין בכל מקרה, לפי הדעות השונות.

דף ו/ב

ב' 9 - נסיון לראות אם מחלוקת ר' מתנה ובר פדא היא המחלוקת בין ר' יאשיה ור' יונתן בברייתא - ונדחה. אגב, בירור אחד הפרטים בברייתא.

דף ז/א

משנה - נוסחי נדרי נזירות, אשר למרות שניתן ללמוד מהם על משך נזירות של יותר או פחות משלושים יום - הנזירות היא שלושים יום.

גמרא - דיון על הסיפא של המשנה: "מכאן ועד סוף העולם", שהרי במקור אחר אנו מוצאים סתירה לכך. ומתמצים בהבחנה בין המקרים והלשוניות.

משנה - לשונות קבלת נזירות, שדינם שתי תקופות נזירות, למרות שלא משמע כך מפורש מדברי הנודר.

גמרא - עושים "צריכותא" לכך שבמשנה יש שלש דוגמאות, ומה חידוש יש בכל אחת.

דף ז/ב

משנה - כלל: אין נזירות לשעות. לכן האומר "הריני נזיר" שלושים יום ושעה אחת - הרי הוא נזיר שלושים ואחד יום.

גמרא - שיטת רב להבדיל בין הנוסח שאמר "שלושים אחדים" לבין: "שלושים יום ויום אחד" - שבמקרה השני חייב שתי תקופות נזירות. ומבררים שרב בשיטת ר"ע בעניין, כפי שמבואר במשנה המובאת כאן.

דף ח/א

משנה - נוסחים שונים של קבלת נזירות, ומה דין האומר אותם לגבי משך הנזירות. בעניין הראשון חולק רבי על תנא-קמא.

גמרא - דיון בעניין "רואין את הקופה וכו'" - מדוע מחמירים כאילו מלאה חרדל ולא קישואין וכו'. נסיון לומר כי אכן זו מחלוקת תנאים ומשנתנו כר"ש. אך ר' יוחנן דוחה זאת ואומר שניתן לפרש משנתנו גם כדעת ר' יהודה, ומוכיחים זאת.

דף ח/ב

ב' 22 - ברייתא ובה דיוקי לשון של נוסחי הנזירות: נוסחים שמשמעותם "נזיר-עולם" (כאבסלוס), או "כנזירות-לעולם". נוסחים שבהם באה מלה נוספת, כגון "ועוד" ו"שוב", שהן מוסיפות עוד תקופת נזירות. מה משמעות המספרים בלשון הנזירות הנאמרים בשפה אחרת, כגון "הן" (=אחת) "דיגון"

ב' 13 - בירור שבעל מחלוקתו של ר"ש במשנה, שאמר על "הפילה אשתו וכו'" שאינו נזיר, הוא ר"י שהביע דעתו בסוגיא של "כרי". וכן בירור מה דעת ר"י אם הפילה אשתו והפריש קורבן, ואחר-כך חזרה וילדה בן קיימא - מה דין הקורבן, האם קדוש מלכתחילה? ולא ניתנה תשובה.

ג' 22 - מספר שאלות לאביי, ללא תשובה, על מקרים שיש ספק בכוונת הנודר. כגון שראובן אמר "הריני נזיר אם יהיה לי בן", וחברו אמר "ועלי" "ואני" וכדומה - האם כוונת החבר לבן של עצמו או לבן של ראובן.

דף יג/ב

משנה - הדין בנודר שתי נזירויות, אחת סתם ואחת עם לידת בנו - סדר אמירת הדברים קובע את סדר הקיום.

גמרא - שאלת רבא על המקרה שנדר שתי נזירויות ויש חפיפה חלקית בזמנים, כגון "הריני נזיר לאחר עשרים יום, ומעכשו מאה יום". הסבר השאלה באפשרויות שונות. ובאה תשובה רק לאפשרות ראשונה.

דף יד/א

ב' 14 - במקרים של נזירויות בחפיפה, כגון שנדר נזירות, ונדר שכאשר יהיה לו בן יהיה נזיר, ונטמא: ר' יוחנן אומר כשנטמא בנזירות השנייה סותר גם את ימי הראשונה, כיון שהן כנזירות אחת ארוכה. ור"ל מבדיל בין הנזירויות. וכן דעותיהם במקרה ש"נטמא בימי צרעתו". ומסבירים מהי הצריכותא להביא את המחלוקת בשני המקרים.

דף יד/ב

ג' 9 - מקרה ש"נטמא ביום שער", רב מסביר כיצד יהיה הדין לפי מחלוקת ר' יוחנן ור"ל (למעלה) ושמואל חולק ומסביר אחרת.

ד' 14 - דיון בדברי רב חסדא ש"אם קדש שער בדם" - אין לו תקנה. מבררים כדעת מי דבריו. ונמצא שלא כדעת ר"א, שהרי לדעתו יסתור. ולפי דעת חכמים יש קושיא, ומתרצים אותה.

ה' 21 - דיון על דברי ר' יוסי בר' חנינא, שאם נגמרו ימי הנזירות ועדיין לא הביא את קורבנותיו ונטמא - עונשו מלקות על הטומאה, מה שאין כן אם שתה יין אחר התגלחת, והטעם להבדל. אך, מקשים עליו ודוחים דבריו.

גמרא - דיון בדעת ר"ש, מדוע במקרה השני (במשנה) הוא חולק ומתיר, ובראשון - לא. ריב"ל משיב שגם על הרישא הוא חולק. ורבינא סובר שעל הרישא אינו חולק, ומנמקים דעותיהם. אך מובאת ראייה לרבינא מן הברייתא.

ב' 33 - דיון במקרה האחרון, שלכאורה הדעות היו צריכות להיות הפוכות. ומיישבים את דברי המשנה בשתי דרכים, מבלי להפוך.

דף יא/ב

משנה - הלכה: האומר: "הריני נזיר" והוסיף "ועלי לגלח נזיר" (כלומר, להביא קורבנות של נזיר אחר), עליו אכן להביא שני קורבנות, שלו ושל האחר. ואם היה שם חברו ואמר: "ואני ועלי לגלח נזיר" - הרי יש אפשרות שכל אחד יביא את קורבן חברו ויהיה פטור משלו.

גמרא - דיון בדוגמא שבמשנה שאמר השני: "ואני", האם זה כולל גם את החלק השני, או רק את הראשון, ולכן את השני הוא צריך לומר. משיבים ש"ואני" בא על חלק, ו"עלי" בא על חלק. מקשה על כך רב הונא, ומתרץ רבא.

ב' 43 - דיון בשאלה: אם ניתן לעשות שליח לדבר שעכשו אינו יכול לעשותו? השאלה התעוררה במחלוקת ר' יוחנן ור"ל בעניין שליחות לקידושי-אשה. והובאה ראייה ממשנתנו, שאפשר. שכן הראשון נודר להביא קורבנות לשני, שעדיין לא נדר. דוחים ראייה זו, ואחר מביאים ראייה מ"הפרת נדרים" ודנים בה.

דף יב/ב

משנה - הלכה - האומר: "הרי עלי לגלח חצי נזיר" (להביא מחצית קורבנו), וחברו אמר אותו דבר. מחלוקת: ר"מ אומר שכל אחד יתן קורבן שלם, וחכמים אומרים יתנו שניהם קורבן אחד.

גמרא - רבא מעיר שהמחלוקת במשנה היא רק באופן של הדוגמא שם, אבל באופן אחר אין מחלוקת, ומביא דוגמאות לכך.

משנה - דין ה"מקבל-נזירות" בתנאי שיחול משהו בעתיד, כגון "לכשיהיה לי בן". במקרה של ספק, כגון שהיה נפל שלא ידוע אם כלו לו חודשיו - מחלוקת: חכמים אומרים ספק להקל בנזירות, ור"ש מחמיר ומציע כיצד לצאת מהספק.

דף יג/א

גמרא - הסבר דברי המשנה, כגון המקרה הראשון: "לכשיהיה לי בן", שהרי זה פשוט.

דף ט/א

משנה - כלל: "אין תגלחת פחות משלושים יום". לפיכך יכולות להיות לכך תוצאות שונות, כגון המקרה המסופר במשנה.

גמרא - דיון בדעת רב שיום השבעים עולה לו לכאן ולכאן (בהקשר למקרה במשנה). מעלים שתי קושיות, ומתריצים.

ב' 21 - בירור כדעת איזה תנא אמר רב - שיום שבעים עולה לכאן ולכאן? מציעים לומר כאבא שאול בהלכות אבלות, ודוחים, כי אבלות דרבנן. מנסים כדעת ר' יוסי בהלכות פסח, ופסח-שני לזב וזבה, וללא הכרעה.

דף ט/ב

ג' 22 - ברייתא ובה מו"מ בין ר' אושעיה ור' יוחנן, ממנה משמע שדעת ר' יוחנן כר' יוסי ש"מקצת היום ככולו", ומה שאמר בסוגיא הקודמת ש"מטמאין למפרע" הוא רק מדרבנן.

פרק ג' "מי שאמר"

דף טז/א

משנה - הלכות: הנודר בנוזר סתם, או שפירש את מספר הימים - אימתי מסתיימת הנזירות, ומה הדין אם סיים קודם. וכן מה הדין אם נטמא ביום האחרון, לפי הדוגמאות השונות. על כך מחלוקת ר"א וחכמים כמה ימים מהנזירות הוא סותר.

גמרא - הסברים לדעת ר"א במחלוקתו במשנה, וכן מדוע פסק פעם אחת שסותר שבעה ימים, ופעם שסותר את הכל. והערה שעניינים אלה כבר נדונו בפרק הראשון.

דף טז/ב

משנה - דינו של הנודר והוא בבית-הקברות. או במקרה שהיה נכנס ויוצא משם. על כך מחלוקת חכמים ור"א.

גמרא - דיון בשאלה: הנודר נזירות במקום טמא או במצב טומאה, האם הנזירות חלה עליו? על כך מחלוקת: ר' יוחנן אומר שהנזירות חלה, ור"ל אומר שלא חלה, ודיון בדעותיהם.

דף יז/א

ב' 26 - שאלת רבא על הנודר בבית-הקברות שחייב מלקות, האם צריכה להיות שהייה של זמן כלשהו

כדי לחייבו, או שמיד הוא נדון למלקות? הסבר השאלה, ונשארה ב"תיקו".

דף יז/ב

ג' 4 - דיון בשאלת רב אשי: מי שנזר בבית-הקברות, האם טעון "גילוח" לפני שינהג נזירות טהרה, או לא? לאחר עיון במספר ברייתות נתברר שאינו צריך.

דף יח/א

ד' 13 - בירור כדעת מי הברייתא בדבר ההבדל בין טמא שנזר, שה"שביעי" עולה לו מן המניין, לבין נזיר טהור שנטמא שלא עולה לו. ונמצא שזו דעת רבי במחלוקתו בברייתא עם ר' יוסי בהבנת הפסוק בתורה.

ה' 23 - דיון כדעת מי המשנה: "נזיר שנטמא טומאות הרבה, אינו מביא אלא קרבן אחד", ר' חסדא אומר שזה כדעת ר' יוסי בר"י ולא כרבי (הנוכרים בסוגיא הקודמת). תוך הדיון מבררים את מקור דעות רבי ור' יוסי, וכן אם שייך לסדר את המשנה כרבי ולומר שמדובר בראה טומאה בליל השמיני, ונדחה.

דף יח/ב

ו' 13 - בירור מהו התנאי להתחלת נזירות אחרי שנטמא על הראשונה, כגון במקרה "שנטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני". על כך שלש דעות: ר"א, חכמים ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. וכולם למדים מאותו פסוק.

דף יט/א

ז' 4 - בירור כדעת מי ההלכה בברייתא, שאשה שנדרה בנוזר ונטמאה, ולפני שהביאה קורבנותיה הפר לה בעלה את נדר הנזירות, שצריכה להביא קורבן חטאת, ולא עולה. לדעת רב חסדא זה כדעת ר' ישמעאל וכשיטת ר"א הקפר. והסבר.

ח' 20 - הסברו על שמואל לדין במשנה: "יצא ונכנס וכו'", שלכאורה אינו מובן, והסכמת רב.

ט' 29 - בירור דעת ר"א במשנה: "לא בו ביום". עולא מסביר שר"א מדבר בטמא שנזר, אבל בטהור שנטמא אפילו יום אחד סותר. אך נדחה עולא ע"י קושיית אביי.

דף יט/ב

י' 14 - דיון בשאלת רב פפא: האם "הימים הראשונים יפלו", האם הכוונה לשני ימים שלמים,

שיתפסו גם באחד מחבריהם? אחרי מספר ראיות שנדחו הוכח מברייתא שאפשר שיתפסו אחד בחברו, ולא דווקא כראשון.

ג' 39 - דיון בדברי המשנה: "ושמע חברו ואמר: פי כפיו וכו'", מראים סתירה לזה בדין אחר, ומתריך רבי יהודה כי אין הדברים כפשוטם, אלא - נעשה כאומר "פי כפיו מייך וכו'".

דף כא/ב

ד' 5 - דיון בשאלה האם הפרת הבעל עוקרת את הנדר מעיקרו, או רק מכאן והלאה. לאחר ראיות רבות ללא הכרעה, הוברר מברייתא ש"מכאן והלאה".

דף כב/ב

ה' 1 - בירור אם מהברייתא האחרונה ניתן לפתור את שאלת רמי בר חמא: "...כי מתפיס איניש בעיקרא, או דלמא בצננא (בסוף) מתפיס?". ונשאר העניין במחלוקת אם ניתן ללמוד מזה על זה.

ו' 9 - דיון במקרה שהאשה נדרה בנזירות ובעלה הפר לה אותו, ואחר-כך אמרה לה החברה: "והריני בעיקביך" - האם תהיה מותרת כמו האשה, או שתהיה חייבת משום שההפרה לא שייכת בה? ללא הכרעה.

ז' 22 - דיון בדברי המשנה: "הריני נזיר ואת", שלפי פשט הדברים הם סותרים מקור אחר. על כך שני תירוצים שונים, של רב יהודה ושל אביי.

דף כג/א

משנה - דין האשה שנזרה ועברה על הדין שהיתה שותה יין וכו', שחייבת מלקות. ואם הפר לה בעלה ולא ידעה - אינה לוקה, ור"י מחייבה מכות מרדות.

גמרא - ברייתא ובה דרשות פסוקים בנושא המשנה, ללימוד דרכי מוסר: (א) על "וה' יסלח לה", ממנו למד ר"ע קל-וחומר, וכן למדו חכמים אחרים ק"ו מפסוקים אחרים. ועושים "צריכותא". (ב) דרשת ר' יוחנן על הפסוק: "כי ישרים דרכי ה' וכו'", ודרשות ר"ל ואחרים על כך, במיוחד בעניין לוט ובנותיו. (ג) דרשת רב על הלימוד שלא-לשמה שמביא לשמה. (ד) דרשת ר' יוחנן על שאין ה' מקפח שכר שיחה נאה...

דף כד/א

משנה - דיני האשה שנזרה וכן הפרישה משלה את הקורבנות, או כסף לקורבנות. כיצד ינהגו בהם.

או אף ליום אחד ועוד חלק מהשני. אביי לא ענה ורבה השיב: יום אחד שלם ועוד חלק מהשני, ונימק.

משנה - דין מי שנזר בחו"ל מספר פעמים, והשלים שם נזירותו ובא לארץ, יש על כך מחלוקת: ב"ש - צריך לחזור להיות נזיר רק ל' יום. וב"ה - צריך לחזור על כל ימי נזירותו. וסיפור מעשה בהלני המלכה. ומה שפסקו לה.

גמרא - בירור שאין מחלוקת ב"ש וב"ה שגזירת הטומאה על ארץ-העמים היא משום "גושא", אלא היא בגובה הקנס שב"ש אומרים ל' יום, וב"ה - מההתחלה.

דף כז/א

ב' 4 - דיון בשאלה כיצד פסקו להלני המלכה, האם שנטמאה ולפי ב"ש, או שלא נטמאה וכדעת ב"ה. וראיה מדעת ר"י במשנה שפסקו כב"ה.

משנה - הלכה, מי שהעידו עליו שתי כיתי עדים. האחת שנזר שתי נזירות, והשניה שנזר חמש מחלוקת: ב"ש אומרים: נחלקה העדות ואין נזירות כלל. וב"ה - יש בכלל חמש שתיים - ויהיה נזיר פעמיים.

גמרא - בירור שהמשנה לא כדעת ר' ישמעאל בנו של ריב"ב, האומר שאין מחלוקת ב"ש וב"ה בשתי כיתות, אלא בכת אחת.

ב' 27 - בירור מה כוונתו של רב באמרו: "הכל מודים במונה". והערה שבמערבא לא רואים הכחשה גם כשכל א' מהעדים מונה.

פרק ד' "מי שאמר"

דף כז/ב

משנה - הלכות במקרה שאמר "הריני נזיר", וחברו אמר "ואני" וכדומה. ואחר-כך התירו לראשון, או לאחד מהם - אימתי הנדר מותר לכולם, או לחלקם. וכן באפשרויות הקיימות בין בעל ואשתו והפרת הנזירות של בעל לאשתו.

גמרא - דיון בשאלה האם "המתפיסים" בדעת הראשון, צריכים לומר "ואני" תוך כדי דיבור לדברי הראשון? לדעת ר"ל כן, והסבר מהו "תוך כדי דיבור". ונערך דיון בכך.

דף כא/א

ב' 11 - דיון בשאלה: אלה שאמרו: "ואני ואני" - האם כולם מתפיסים נזירותם בראשון, או אפשר

קורבנו", שמתוך בירור המקור נמצא שבהמה בעלת-מום דינה כ"מפורשת". מתרצים שמדובר שם בתמימה, ומסבירים.

דף כח/א

משנה - הדין אם הבעל רוצה להפר את נזירות אשתו לאחר שהביאה הקורבנות למקדש. על כך מחלוקת תנאים עד אימתי ומאיזה סיבה יכול להפר, וכן אם יש הבדל בין "תגלחת" אחרי טהרה או של "טומאה", שצריכה לחזור ולספור.

גמרא - מעירים שדעת רבנן ור"ע במשנה אינם כדעת ר"א, ומסבירים מהו יסוד המחלוקת ביניהם.

דף כח/ב

ב' 13 - בירור מהו יסוד המחלוקת בין חכמים ור"מ. ומדוע ר"מ אינו מקבל הצעת רבנן.

משנה - הלכה שהאב יכול להדיר את בנו הקטן בנזיר, ולא האם. וכן כיצד אפשר לבטל נזירות זו, ומה הדין אם בוטלה נזירות זו לאחר שהופרשו הקורבנות, או הכסף לקורבנות.

גמרא - בירור מדוע האיש מדיר את בנו ולא האישה. על כך מחלוקת: דעת ר' יוחנן שזו הלכה למשה מסיני, ודעת ר"ל שזה מדרבנן ומטעמי חינוך. מובאות ראיות רבות לדעת ר' יוחנן, ועל כולן משיבים לפי ר"ל.

דף כט/ב

ב' 5 - בירור אם מחלוקת ר' יוחנן ור"ל היא מחלוקת התנאים על: "עד מתי האב מדיר בנו בנזיר". על כך שתי דעות - רבי ור' יוסי בר"י, ומתברר שאין הכרח לכך. כן מבררים אם מחלוקת רבי ור' יוסי היא כמחלוקת בברייתא על המעשה בר' חנינא שהדירו אביו בנזיר.

דף לא

משנה - הלכה שיכול אדם "לגלח" על נזירות אביו שמת, והניח מעות "סתומים", ולא האישה על נזירות אביה. ומחלוקת תנא-קמא ור' יוסי באיזה מקרה בדיוק הדבר אפשרי שהבן "יגלח" על נזירות אביו.

גמרא - בירור מדוע רק הבן יכול ולא הבת? ר' יוחנן אומר שזו הלכה למשה מסיני בדיני נזיר. מקשים, הרי זה פשוט כיון שאין הבת יורשת? ומתרצים שבא לחדש שאפילו בבת יחידה (שירשת), שהטעם הוא הלכתי, ולא קשור לירושה.

גמרא - מן הנאמר במשנה, שאם הבהמה של הבעל "תצא לעדר", משמע שאין הבעל משתעבד לקורבנות אשתו. מבררים כדעת מי. על כך שתי מסורות בשם רב חסדא: 1. כדעת רבנן, 2. כדעת ר"י. דנים בהן, וללא הכרעה.

דף כד/ב

ב' 3 - בירור כיצד אפשרי שתהיה בהמה שייכת לאשה, הרי "מה שקנתה אישה קנה בעלה"? על כך שתי תשובות: ר"פ, ו"איכא דאמרי".

ג' 8 - על הנאמר במשנה: "שלמים, תקרב שלמים... ואינן טעונין לחם", מובאים ארבעת המקרים בהם "אין טעונין לחם", והסברם.

ד' 36 - דיון בהלכה, הנזכרת למעלה: "מת והיו לו מעות סתומים, יפלו לנדבה", מקשים: הרי במעות אלה מעורבים דמי קורבן חטאת? ר' יוחנן מתרץ לשיטתו ור"ל לשיטתו. מקשים על ר"ל: מדוע רק במעות "סתומים" ולא ב"מפורשים"? ומסבירים שכבר פסק בכך ר' ישמעאל. מביאים הברייתא בעניין, ומסבירים אותה לפרטיה.

דף כה/ב

ה' 10 - דיון בשיטת ר"ע, שחלק על שיטת ר' ישמעאל, לגבי מיעוט "אשם", שלא ניתן להעבירו ל"שלמים", שנאמר: "הוא" - בהוייתו יהיה. מקשים עליו: לשם מה הפסוק, שהרי ניתן ללמוד אותו מחטאת? ומתרץ.

ו' 17 - דיון על דברי ר' יוחנן: "הלכה היא בנזיר" ש"מעות סתומים" יפלו לנדבה אף כי מעורבים בהם דמי חטאת. מקשים, שהרי יש עוד מקרה חוץ מנזיר, כגון "חייבי קניין". מתרצים ומסבירים מה בא הכלל למעט, והוא האמור בברייתא. והסברתה ע"י רב אשי ורבא.

דף כו/ב

ז' 7 - דברי רב הונא בשם רב, שהאמור ב"מעות-סתומים", לא נאמר בבהמות שהשאיר - שהם כ"מפורשים". והוסיף רב נחמן בר יצחק, שמדובר בבהמה תמימה לבד. וכן מחלוקת גם לגבי מי שהשאיר שלש חתיכות נסכא (כסף), או סואר (קורות), ודנים בדעות.

דף כז/ב

ח' 2 - דיון על דברי ר"נ, שאמר "בהמה בעלת-מום כ"סתומה" דמיא". קושיא מברייתא, ותרין. קושיא דומה מקשה רבא מדין "אשר נשיא יחטא והביא את

דף ל/ב

ב' 1 - בירור: האם מחלוקת רבנן ור' יוסי היא על שני המקרים (שבמשנה), או רק על הראשון. מובאת ברייתא ממנה משמע שבשני המקרים מחלוקת (לפי גירסת רש"י).

ג' 11 - שאלות רבה ורבא על שני בנים נזירים, מה יהיה דינם - האם לפי הקביעה ש"הלכה היא בנזיר", או לפי דיני ירושה? ועוד שאלות שונות בנושא זה ואחרים. וכולם נשארו ב"תיקו".

פרק ה' "בית שמאי"

משנה - האם "הקדש-בטעות" נחשב "הקדש". מחלוקת: ב"ש אומרים - הקדש, וב"ה אומרים שאינו הקדש. ודוגמאות.

דף לא/א

גמרא - הסבר טעמיהם של ב"ש וב"ה במשנה. ודיון בהם בקושיות, ומשיבים במספר דרכים להסבר השיטות.

דף לא/ב

ב' 15 - אגב דברי המשנה על שור לבן ושחור, מובא מאמר רב חסדא על ערכם של שוורים לפי צבעם. ודנים בהסבר המשנה בהנחה שדעת ב"ש ש"כל המקדיש בעין רעה מקדיש...". מקשים על כך, ומתרצים.

משנה - הלכה מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם ואסר לו, הרי הוא מונה משעת הנדר. ואם החכם התיר לו, הרי אם היתה לו בהמה מופרשת - תצא לעדר. וכן מו"מ בין ב"ש וב"ה בעניין "הקדש בטעות".

דף לב/א

גמרא - דיון על הדין הראשון במשנה, שהרי יש לו סתירה בברייתא, הן לדעת רבנן שם והן לדעת ר' יוסי. ומתרצים לפי שתי השיטות.

ב' 11 - דעת ר' ירמיה שניתן לדייק מהמשנה לגבי המחלוקת בין ב"ש וב"ה במשנה הקודמת (בשאלה אם "הקדש בטעות" נקרא "הקדש"). שאין דעותיהם שם בכל מקרה, וכי יש מקרים שאינם חולקים.

ג' 19 - דיון במחלוקת ב"ש וב"ה במשנה. זאת על פי המחלוקת בין רב נחמן ורב חסדא בעניין מעשר-בהמה, אם קרא ל"תשיעי" "עשירי" בכוונה, שרב נחמן אומר שהוא "קדוש". על כך מו"מ שנגמר במסקנה שאין ללמוד ממחלוקת זו על זו.

משנה - הלכה, נדר בנזיר והתחרט בגלל דבר שקרה, כגון שנזר ומצא שנגנבה הבהמה שהפריש, ומתחרט. אם נזר לפני הגניבה, הרי הוא נזיר, ואם אחר הגניבה - מותר. וכן הכלל: שאין "פותחין" להתיר הנדר ב"נולד" (דבר שאילו ידע שיקרה בעתיד), וסיפור המעשה בנחום המדי והנזירים שעלו מהגולה.

דף לב/ב

גמרא - הערה של רבה שר"א לא חלק על חכמים כאן - משום שחזר בו והודה לשיטת חכמים ש"אין פותחין בנולד".

ב' 11 - הערת רבא שאף שחכמים אומרים ש"אין פותחין בנולד", הם מודים ש"פותחין בתנאי נולד", כגון במקרה של הנזירים: "אילו אמרו לכם שעתיד בית-המקדש ליחרב - האם הייתם נודרים?". דנים אם "חורבן בית-המקדש הוא בבחינת "נולד", או "תנאי נולד".

משנה - סיפור על מספר אנשים שנדרו נזירות לפי תנאי, באפשרויות שונות. על הדין בכל מקרה מובאות שלש דעות שונות: ב"ה ב"ש ור"ט. וכן דעת ר"ש במקרה מיוחד ש"הרתיע לאחוריו".

גמרא - הסברים לדברי ב"ה במשנה: "אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו", שלכאורה הם תמוהים. על כך ביאורו של רב יהודה וביאורו של אביי.

דף ל"ג/א

ב' 4 - בירור כדעת מי הסיפא של המשנה, במקרה ש"הרתיע לאחוריו וכו'". תחילה קובעים שאין היא כרבי טרפון, אחר מנסים כדעת ר"י בברייתא, ולבסוף מראים שמשנתנו כר"ש החולק על ר"י שבברייתא.

דף ל"ד/א

משנה - הלכה, הנודרים נזירות על תנאי ואי אפשר לבררו - כולם נזירים, כגון אנשים שנדרו בקשר ל"כוי" (שיש ספק מהו), וכל אחד נדר באופן אחר.

גמרא - בירור בכמה אנשים מדובר בדוגמא שבמשנה. על כך שתי ברייתות: האחת אומרת תשעה נזירים, וזה מתאים למשנה. אך בשנייה מדובר שהיה אדם אחד ותשע תקופות של נזירות, אך כיון שזה דבר בלתי אפשרי. מתרץ רב ששת שמדובר באדם אחד שנדר את הנזירויות של כל התשעה.

שמא בא פסוק זה ללמד ש"טעם כעיקר" ? מובא תירוץ בשם "ההוא מרבנן" ומבררים את מקורו.

ח' 30 - מבררים מניין לר"ע ש"טעם כעיקר", ולמסקנה - הוא לומד זאת מ"גיעולי עכו"ם". וכן מסבירים מדוע רבנן לא למדו מפסוק זה.

דף ל"ז/ב

ט' 12 - בירור מדוע ר"ע לא ילמד מהפסוק "משרת" על היתר שמצטרף לאיסור בכל התורה, כפי שרבנן למדו מפסוק זה על "טעם כעיקר" בכל התורה? מיישבים את דעת ר"ע, ומבררים מדוע רבנן לא אומרים כר"ע בזה.

י' 41 - דיון בדעת ר"ע. מקשים: מדוע למדים מהפסוק "מכל אשר יעשה מגפן היין" שאיסורי נזיר מצטרפים זה עם זה, הרי ניתן ללמוד זאת מדין היתר מצטרף לאיסור? ומתריצים בכך שיש הבדל ביניהם.

י"א 44 - מבררים את דעת ר"ש, שאינו סובר שיש צירוף מאכלים זה עם זה - מה יעשה בפסוק "מכל אשר יעשה וכו'"? ומשיבים - ללמוד שאין אדם נעשה נזיר עד שיזיר מכולן.

דף ל"ח/א

י"ב 3 - ר' אבהו מביא את דעת רבי אלעזר שהיתר מצטרף לאיסור רק בנזיר, וההבדל בינו לר' יוחנן - שר"א אומר רק ב"נוזלים" ור' יוחנן אוסר גם ב"אוכלין".

י"ג 8 - אגב, מביאים את דעת ר"א על "עשר הרביעיות" - דברים ששיעורם בהלכה הוא רביעית הלוג. רב כהנא מפרט אותם על פי סימנים, לזיכרון, ובקבוצות של חמש חמש. כן מסבירים שלא מנה מקרים אחרים - כיון שיש בהם מחלוקת.

דף ל"ח/ב

י"ד 1 - בירור מה יסוד המחלוקת בין תנא קמא ("משנה ראשונה") לבין ר"ע באיסור שתיית יין, שר"ע אומר ב"כזית" ותנא-קמא אומר ב"רביעית".

ט"ו 5 - דיון בהלכה שבמשנה: "וחייב על היין בפני עצמו וכו'", לבירור כיצד לומדים את הכלל שחייבים בנפרד על דברים שהם שונים זה מזה רק בשמם, כגון "ענבים לחים ויבשים". ומה בא הכלל לרבות.

ט"ז 13 - מחלוקת אביי ורבא, שאביי מוסיף גם עונש "מלקות" לאוכל מגפן היין, משום ש"לוקין על לאו שבכללות". ורבא חולק. ר"פ מקשה על דעת אביי, ולאחר דיון הוא עצמו מתרצו.

פרק ו' "שלושה מינין"

משנה - שלושת הדברים האסורים על הנזיר: טומאה, תגלחת והיוצא מן הגפן. פרטי הדינים בעניין הגפן, לפי הדעות השונות, ומה נאמר ב"משנה ראשונה". וכן מחלוקת ר"י ור' יוסי מה הם ה"חרצנים" ומה הם ה"זגים".

דף ל"ד/ב

גמרא - דיון בשאלה מה דין עץ הגפן עצמו וחלקיו, האם הם כלולים ב"כל היוצא מן הגפן". על כך מחלוקת: רבנן במשנה סוברים שלא, ודעת ר"א בברייתא שכולל "עלין ולולבין". ומבררים שיסוד מחלוקתם הוא באופן לימוד העניין ב"מדרשי ההלכה". כן מפרטים את הנובע משיטותיהם.

ב' 44 - דיון במאמר החכם: "מה הפרט מפורש - פרי וכו'". מקשים מדעת ראב"ע במשנה, שלמד "מחרצנים ועד זג" דבר אחר, ומתריצים בשני אופנים.

דף ל"ה/א

ג' 15 - בירור, באיזה עניין דורש ר"א "פרט וכלל ופרט", שהרי כאן דרש את הפסוק ב"מיעוט וריבוי". על כך שלש הצעות: של ר' אבהו, רבא ורב יהודה מדיסקרתא (המקשה על רבא ודן בשיטתו).

דף ל"ה/ב

ד' 3 - כיון שנזכרו חלק ממדרשי-ההלכה, מבררים עניינים שונים הקשורים בכך, להבנת הנושא לצדדיו, ולהבחין בין הדרשות שלכאורה הן שוות.

ה' 26 - דיון בדברי ר"ע במשנה: "אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית - חייב". ר' יוחנן אומר שה"היתר" מצטרף ל"איסור" רק בדיני נזיר. זעירי מקשה עליו בכך שמראה שגם ב"שאור" האסור להקטרה. ואביי - בעניין "מקפה של תרומה". אך, רב דימי מתרץ לשיטתו של ר' יוחנן, שלא מדובר שם ב"צירוף", אלא - שהיה שם מן ה"איסור" כזית בכדי אכילת פרס.

דף ל"ו/א

ו' 5 - דיון בדברי רב דימי, בדעת ר' יוחנן ש"כזית בכדי אכילת פרס - דאורייתא". אביי מקשה על כך מכמה מקורות, ומתריצים אותן.

ז' 5 - המשך המו"מ בין אביי ורב דימי, כאשר אביי דן עתה בשאלה: מניין שנכון מה שלמד ר' יוחנן שהיתר מצטרף לאיסור מן הפסוק: "משרת ענבים",

משנה הלכה, נזיר שהיה שותה יין כל היום חייב רק אחת, ואם אמרו לו "אל תשתה" "אל תשתה" חייב על כל אחת ואחת. וכן לגבי גילוח או טומאה למתים.

דף מ"ב/ב

גמרא - רבה בשם רב הונא מוכיח מן הפסוק שההלכה שונה מן הנאמר במשנה. אך רב יוסף מוכיח שדעת רב הונא כן כמשנה. אביי מקשה על רב יוסף ממקום אחר, ורב יוסף משיב בראיה ממשנתנו. ודיון ליישוב הסתירה בין המקורות.

דף מ"ג/א

ד' 15 - בהקשר לדברי מר בר רב אשי (למעלה) מובאת ברייתא ובה דעות תנא-קמא ודעת רבי, על הפסוק ממנו למדים עד איזה זמן לפני פטירת אדם מותר לכהן, או לנזיר, לטפל בו. ר' יוחנן אומר שאינם חולקים. ר"ל אומר שחולקים, ובמה, ודנים בשיטתו.

דף מ"ג/ב

ה' 1 - דיון בנושא: אימתי מותר לכהן להיטמא לאביו. רב חסדא מביא את דעת רב שרק אם גוף המת עדיין שלם. נערך בזה דיון ממקורות שונים, ולסוף מביאים ברייתא מפורשת כדעת רב.

דף מ"ד / א

משנה - שלושת הדברים האסורים על הנזיר, וההבדלים ביניהם מבחינת חומרת דיניהם.

גמרא - בירור מדוע לא ילמדו את שלושת הדברים מקל-וחומר מזה על זה. ומשיבים שכן בכל אחד מהם יש חומרא על אחרים, ומדייקים זאת מן הפסוקים.

דף מ"ד/ב

משנה - דברי ר"ע על דרך היטהרותו ותגלחתו של הנזיר שנטמא. וכן תשובתו לרבי טרפון על ההבדלים בין טהרת-הנזיר לבין טהרת-המצורע.

גמרא - בירור אם קיבל ר"ט את תשובת ר"ע, במשנה. מביאים ברייתא ממנה משמע שלא קיבל, ורבא דוחה את הראיה.

ב' 12 - אביי מביא את דיונם של חברי רב נתן בר הושעיא על הזמן בו מותר לזב להיכנס לבית-המקדש. אך מקשה עליהם ונותן ביאור אחר למקור ממנו למדו.

דף ל"ט/א

י"ז 4 - על המחלוקת בין ראב"ע ור' יוסי, בסוף המשנה, על מהות החרצנים והזגים, מובאת ראיה לדעת ר' יוסי שחרצנים הם גרעינים.

משנה - הלכה שנזיר שגילח בין באונס בין ברצון סותר ל' יום. וכן כי גילוח בכל דרך נקרא גילוח, גם אם תלש ביד.

גמרא - בירור מאיזה צד גדל השיער - מן השורש או מן הקצה, והנפקא-מינא. למסקנה - הוא גדל מן השורש. ודיון בכך, שכן לכאורה יש לזה סתירה בברייתא, ומתמצים שהיא כדעת ר"א ומסבירים.

דף ל"ט/ב

ב' 10 - דיון על דברי המשנה: "בין בתער בין בזוג וכו'", כיון שבברייתא נמצאות דעות אחרות. ובירור יסוד המחלוקת ביניהם.

דף מ"א

ג' 6 - דיון בדברי רב חסדא על שלושת הדינים בהסרת שיער הנזיר, והראיה מברייתא. אחר מביאים את דעת ר"ש, שחולק באחד הדברים. ונערך דיון נרחב בנושא התגלחת, אם בתער או גם באופן אחר, תוך השוואה ודיוק מדיני מצורע ותגלחת הלויים, ועוד.

דף מ"ב/א

ד' 1 - דין ממנו למד רב אחא בריה דרב איקא ש"רובו ככולו - מדאורייתא", וכיצד. קושיא עליו מר' יוסי בר"ח ודיון בה.

ה' 13 - שתי שאלות דומות, של אביי ושל רבא, בנזיר שגילח והשאיר שתי שערות וכו'. רבינא השיב רק לשאלת רבא.

משנה - הלכה שמותר לנזיר לחפוף (לגוד) או לפספס (להפריד) שערותיו, אבל לא במסרק.

גמרא - רבא מסביר שמשנתנו כר"ש, ש"לא מתכוון - מותר", וכי שימוש במסרק אסור משום שנחשב ל"מתכוון".

משנה - דברי רבי ישמעאל שאין לנזיר "חוף" עם אדמה, מפני שמשירה את השיער.

גמרא - ברור, האם אסור רק באדמה הגורמת לנשירת השיער, אבל באדמות אחרות מותר, או שבכל אדמה אסור, משות גזירה? ונשארה ב"תיקו".

גמרא - הבהרה שהנאמר בשם ר"א: "סותר את הכל", הכוונה שסותר את הקורבנות, ואילו מתוך ימי-הנזירות סותר רק שבעה ימים, כדעתו במקום אחר.

פרק ז' "כהן גדול"

משנה - הלכה שכהן-גדול ונזיר לא נטמאים לקרוביהם, אך מותרים להיטמא ל"מת-מצווה". ומחלוקת במקרה בו שניהם יחד מצאו מת-מצווה, מי מהם ייטמא לו. ר"א אומר שהכה"ג, וחכמים אומרים שהנזיר ייטמא לו, ונימוקיהם.

גמרא - לאחר עריכת סדר החשיבות של הכהנים לדרגותיהם, דנים בשאלה: מי עדיף "משוח-מלחמה" או "הסגן". על כך מובאות שתי ברייתות אשר יש לכאורה סתירה ביניהן, ומיישבים אותה.

דף מ"ז/ב

ב' 21 - בירור מניין שכה"ג אכן מותר להטמא למת-מצווה. מביאים ברייתא המוכיחה זאת מהפסוק "ועל כל נפשות... לאביו...", ומדייקים "לאביו לא מיטמא אבל למת-מצווה מיטמא".

דף מ"ח/א

ג' 1 - לאחר שלמדו מהמלה "ולאביו" על שמותר להיטמא למת-מצווה, מבררים שהמלה "ולאמו" שפסוק באה ללמד שאינו מיטמא לכל הקרובים "טומאת-מת", אבל מיטמא הוא לניגעם וזיבתם - הן לגבי נזיר והן לגבי כה"ג.

ד' 15 - בירור מניין שגם לנזיר מותר להיטמא למת-מצווה. מובאת ברייתא ובה דעת ר' ישמעאל הלמד זאת מפסוק. ועל דעתו זו בא מו"מ ארוך.

דף מ"ח/ב

ה' 21 - שיטת ר"ע על הסימוכין לכך שגם לנזיר מותר להיטמא למת-מצווה. ודיון בהבדלי השיטות בינו לבין ר' ישמעאל, וכיצד כל אחד מהם למד את ההלכות שלמד האחר.

דף מ"ט/ב

משנה - רשימת הטומאות עליהן הנזיר מגלח, וצריך להיטהר, להביא קורבנות ולחזור לספור.

גמרא - תיאור מניעת תלמידי ר"מ מלהיכנס לבית-המדרש של רבי, וכניסתו של סומכוס שאמר הלכה בשם ר"מ: "הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת". תמיהתו עליה של רבי: "אם על כזית מת

דף מ"ה/א

משנה - סדר קורבנותיו ותגלחתו של הנזיר בטירתו. על כך דעות ר"י, ר"א ורשב"ג.

גמרא - ברייתא הלומדת מן הפסוק: "וגלח הנזיר פתח אהל-מועד". שמגלח את שערו אחרי שחיטת ה"שלמים", כדעת ר"י. ועוד דרשות על פסוק זה, של ר"א ור"ש שזורי.

דף מ"ה/ב

משנה - דיני השלכת שיער הנזיר על האש תחת דוד-בישול ה"שלמים" - דעת תנא-קמא ודעת ר"מ.

גמרא - ברייתא ובה שני דינים נוספים על המשנה: 1. לפני הנחת השיער על האש נותן עליו מן הרוטב שבדוד. 2. אם נתן השיער תחת הדוד של "חטאת" או "אשם" - יצא. ובירור כיצד לומדים את הדברים מן הפסוק.

ב' 25 - מובאת ברייתא המקבילה למשנה ובה נוספת לדעות ר"י ור"מ גם דעת חכמים.

משנה - תיאור סיום תהליך טהרת הנזיר, עד שהותר לו לשנות יין. ודעת ר"ש בזה.

דף מ"ו/א

גמרא - ברייתא עם המחלוקת שבמשנה, כאשר דעת חכמים בברייתא כדעת ר"ש במשנה. ובירור המקור לדעת חכמים בברייתא שְׁדִי בפעולה אחת כדי להתיר שתיית יין לנזיר.

ב' 10 - דיון בדעת רב ש"תנופה בנזיר מעכבת", לביור כדעת מי במחלוקת שבברייתא. וכן דיון בשאלה "ומי מעכבא?". סוגיא זו מובאת בשתי גירסאות.

דף מ"ו/ב

משנה - מה הדין אם נמצא הקורבן פסול לאחר התגלחת. על כך מחלוקת תנא-קמא ור"ש. וכן הלכה שאם גילח לאחר שלושת הקורבנות ונמצא אחד כשר - תגלחתו כשרה.

גמרא - דיוק מדעת ר"ש במשנה, ש"נזיר שגילח על שלמי נדבה - יצא", והסימוכין שלו.

דף מ"ז/א

משנה - מה הדין אם נטמא הנזיר לאחר הקרבת אחד מקורבנותיו לפני שהביא את השאר. על כך מחלוקת ר"א וחכמים, וראיה לחכמים ממעשה שהיה.

דף נ"ב/ב

י" 33 - בירור שאלתו של רמי בר חמא: "רובע (הקב) עצמות מן השדרה והגולגולת מאי", האם הנזיר מגלח עליו מפני החומרא המיוחדת שבהם, או שדינם כדין שאר עצמות. מביאים ראיות לתשובה ונידחו.

דף נ"ג/א

י"א 9 - בדבר שיעור העצמות והדם המטמאים, מביא ר"א את דברי "זקנים ראשונים" ואת דברי "בית-דין שלאחריהם". ומבררים שרבי פסק כאחרונים משום שכך נתקבלה ההלכה מהנביאים האחרונים.

י"ב 19 - בירור נוסח המשנה, אשר ברישא וכן בסיפא פותחת בנוסח: "על אלו" - מה באה בכל פעם למעט? ומשיבים.

י"ג 22 - בירור מהי כוונת המשנה שעל חצי קב עצמות הנזיר מגלח, שמשמע מזה שעל רובע הקב - לא. קושיא: הרי יש בזה "עצם כשעורה" לפחות? ומשיבים שמדובר שטחן את העצמות כך שיש בהן חצי קב אף שאין בהן "כשעורה".

דף נ"ג/ב

י"ד 4 - בדין "איבר מן המת" ו"איבר מן החי" אשר הנזיר מגלח עליהם. מבררים מה הדין אם אין עליהם בשר כראוי. על כך מחלוקת: ר' יוחנן אומר ש"אין הנזיר מגלח עליהן", ור"ל אומר שכן מגלח. ודנים בשיטותיהם על פי ראיות, אך ללא הכרעה.

דף נ"ד/א

ט"ו 12 - דיון על הנאמר במשנה: "ומזה בשלישי ובשביעי וסותר", האם הכוונה שמתחיל לספור אחרי הקורבנות ביום השמיני, כדעת רבנן, או כבר בשביעי - כדעת ר"א. ומוכיחים מהמשנה שכדעת רבנן.

משנה - רשימת טומאות שאין הנזיר סותר ומגלח עליהן, וכן שהטמאים "טומאת-מת", ימי הטומאה אינם נחשבים במספר ימי הנזירות, ואילו ימי טומאת זב וזבה, וימי ההסגר של מצורע - נחשבים בימי נזירותו.

דף נ"ד/ב

גמרא - הסבר ל"הסככות" ול"הפרעות" הנזכרות במשנה.

ב' 5 - דיון במהות הטומאה של "ארץ העמים" - האם משום "אזירה" או משום "גושא". על כך הובאו ראיות לכאן ולכאן.

נטמא, על מת שלם לא כל שכן? על כך ניתנו תשובות של ר' יוסי, ר' יוחנן ורבא.

דף נ"א

ב' 10 - הסבר ש"נצל" הנזכר במשנה, הוא: "בשר המת שקרש, ומוהל שהרתיח". ומדייקים בנוסח זה להבנת הפרטים. כמו כן דנים בשאלת אביי אם יש "נצל" לבהמה, וללא הכרעה.

ג' 25 - מובאת משנה ובה הלכה ש"כל הניצוק טהור וכו'" (שאינן העברת טומאה ע"י היציקה, פרט למשקים מיוחדים (סמיכים). ודיון בשאלת רמי בר חמא אם יש ניצוק למאכלים.

דף נ"ב

ד' 16 - בירור מהו השיעור של "מלא תרווד רקב", הנזכר במשנה. על כך דעות חזקיה ור' יוחנן. ומבררים שר' יוחנן כדעת רבנן במשנה, ואילו השאלה אם דעת חזקיה כר"מ, נשארה ב"תיקו".

דף נ"א/א

ה' 1 - ברייתא המגדירה ש"רקב", הנזכר במשנה, הוא רקב של מת שנקבר ערום במקום שלא יתערב בו שום דבר. עולא אומר שאין רקב אלא זה שבא מבשר גידים ועצמות ביחד. מקשים על עולא ומתרצים.

ו' 11 - בירור פרטי דינים בעניין "רקב" וספיקות שהעלו חכמים שונים, כגון: רקב של שני מתים; שער הגזוז שנקבר עמו, או שער העומד להיגזז; רקב הבא מן העקב; עובר במעי אשה, ועוד. בחלקם נשארו ללא הכרעה.

דף נ"א/ב

ז' 14 - דיון בדברי הברייתא, שרק במת שלם יש דין "רקב", אבל בחסר - לא, וגם לא דין "תפוסה" ולא דין "שכונת קברות" - מקשים על כך ממקור אחר, דנים בכך ומתרצים.

ח' 22 - דיון בשאלותיו של רבא: "הרקיב כשהוא חי וחזר ומת", האם יש לו דין "רקב"; וכן, נמלה שחסרים לה איברים, האם היא אסורה רק כשיש בה כל שיעור הנמלה, או כיון שהיא חיה - היא אסורה אף בלא איברים. ונשארו ללא הכרעה.

דף נ"ב/א

ט' 9 - דיון ב"שדרה והגולגולת", שנזכרו במשנה - האם דווקא שניהם יחד, או כל אחד בנפרד מטמא. מובאות ראיות על כך ונידחו.

דף נ"ה/א

"הקפת-הראש". ואגב כך למדים שדעת שמואל כי גם גילוח כל הראש הוא בכלל איסור "הקפת-הראש". סוגיא זו מובאת גם בגירסא אחרת.

ג' 11 - דיון בין רב הונא לבין רב אדא בר אהבה בדין הקפת ראש הקטן. למסקנה: רב הונא סובר כי לאשה מותר להקיף לקטן ורב אדא בר אהבה סובר שגם לאיש מותר, ונימוקיהם.

ד' 26 - בירור, עפ"י שתי ברייתות, שיש מחלוקת תנאים אם יש איסור בהקפת כל הראש. רבא דוחה לימוד זה ואומר שלדעת הכל "אין שמה הקפה". הגמרא דוחה את ביאורו של רבא, ומבארים את הברייתות באופן שלדעת הכל "הקפת כל הראש שמה הקפה". תוך הדיון נעשה שימוש בכללים "עשה דוחה לא-תעשה" וכו', וכן כיצד לומדים אותם.

דף נ"ח/ב

ה' 20 - אגב דיני גילוח בנזיר, מובא דיון על גילוח שאר איברי הגוף, ובכל אדם - האם מותר והיכן. וכן מאיזה טעם אסור הגילוח בבית-השחי ובית-הערווה. בירורי שאלות בעניין "לא ילבש", ועוד.

דף נ"ט/ב

משנה - דין נזיר שספק אם נטמא (לפי הדוגמא שבמשנה הקודמת), במקרה שאחד מהשניים מת. ר' יהושע מציע שיצרף אליו אחד מן השוק, במקומו של המת, כדי שיוכל לעשות עמו את ההתנאות. בן זומא מציע דרך אחרת, ללא צורך באדם נוסף. ר' יהושע מקשה עליו, ועם זאת הסכימו חכמים לדעת בן זומא.

גמרא - שתי קושיות על ר' יהושע: האחת על עצם קושיתו על בן-זומא, ועליה משיבים בשם שמואל. והשנייה של רב נחמן, ללא תשובה.

משנה - דינו של נזיר שהוא ספק טמא וגם ספק "מצורע מוחלט", אשר צריך להיטהר משתי הטומאות - כיצד ינהג.

דף ס/א

גמרא - ברייתא הקובעת שהאמור במשנתנו הוא בנזירות-מועטת (שלושים יום), אבל בנזירות בת שנה התהליך שונה וארוך יותר.

ב' 4 - ברייתא המוסיפה על משנתנו כיצד מגלח נזיר זה וכיצד מביא קורבנותיו, ועוד פרטים. ובגמרא מובאים דיונים וביאורים על הברייתא.

ג' 18 - רב חסדא את דברי המשנה: "ומתחיל ומונה", שהכוונה רק ל"נזירות מועטת". מקשה עליו רב שרביא, ובעצמו גם מתרץ. גם רמי בר חמא ורב אשי מקשים עליו, אך ללא תשובות, ונדחו דברי ר' חסדא.

דף נ"ו/ב

משנה - ר"א בשם ר' יהושע קובע כלל: כל הטמא בטומאה שהנזיר "מגלח" עליה, אם נכנס למקדש - חייב על כך (כרת או קורבן). ועל הטומאות שאין הנזיר "מגלח" עליהן (הנזירות במשנה הקודמת) - אין חייבים עליהן ב"ביאת-מקדש". ר"מ חולק, וטעמו.

גמרא - ברור מדוע המשנה לא אומרת שאת הכלל קיבל ר"א, מר' יהושע בר ממל, כפי שהיה במציאות, ומשמע כאילו קיבל מר' יהושע בן חנניא עצמו. מכאן למדו כלל, שמסורת העוברת כמה דורות יש להזכיר בה את הראשון והאחרון, ולא את האמצעיים, ומביאים ראיה לכך גם מברייתא בנושא אחר.

משנה - דברי ר"ע לפני ר"א, בהם למד בקל-וחומר "רביעית-דם" שמטמאה באהל מדין "עצם-כשעורה". והשיבו לו שאין למדים קל-וחומר מהלכה למשה מסיני.

דף נ"ז/א

גמרא - בירור הדוגמא במשנה, האם "עצם כשעורה" הוא ההלכה למשה מסיני, או "הרביעית דם" הוא ההלכה הזו. והביאו ראיה ש"עצם כשעורה" היא ההלכה למשה מסיני.

פרק ח' "שני נזירים"

משנה - דיני נזיר שהוא ספק טמא. דוגמא משני נזירים שנודע שאחד מהם נטמא, ולא ידוע מי מהם - כיצד עליהם לנהוג כדי לצאת מכל ספק.

גמרא - דיון בעצם המקרה המתואר במשנה, שהרי הוא כדין "ספק טומאה ברשות-הרבים" שהיא טהורה. ומתמצים שמדובר ב"ספק טומאה ברשות-היחיד", והסבר.

דף נ"ז/ב

ב' 2 - דיון בשאלה כיצד אמרה המשנה על אותם שניים: "מגלחין ומביאין", הרי התגלחת כוללת הקפת-הראש, והוא איסור מהתורה? שמואל מתרץ שמדובר באשה באשה וקטן, שאינם חייבים באיסור

דף ס"ב

ג' 4 - ברייתא על מקרים אחרים של נוזר, כגון ספק-טמא ומוחלט-וודאי, ועוד, ודיניהם.

ד' 12 - ברייתא על תלמיד רשב"י ששאלו אותו בעניין "נוזר טהור ומצורע" - האם ייתכן ש"תגלחת" אחת תעלה לכאן ולכאן? רשב"י השיב שלא, ופירט את ההבדלים במטרות של ה"גילוח". כן השיב בשלילה על עוד שאלות דומות ונימק. כן מובאת ברייתא המציינת את ההבדלים בין התגלחות.

דף ס"א/א

ה' 3 - שאלת רמי בר חמא: האם ארבעת התגלחות (שנזכרו למעלה) הן מצווה, או באו למטרת העברה שיער הטומאה? ומה הנפקא מינא מזה. משיב רבא, עפ"י ברייתא, שהן משום מצווה.

פרק ט' "הכותים אין להם"

משנה - הלכה שאין דין נזירות על הנוכרים, אך יש נזירות לנשים ולעבדים, וההבדל ביניהם.

גמרא - הסימוכין בתורה לדיני המשנה לגבי נוכרי ועבד, ודיון על כך.

דף ס"א/ב

ב' 10 - דעת רב אחא בר יעקב על המקור לכך שאין נזירות לנוכרי, ודחייתו.

ג' 14 - דעת רבא על המקור לכך שאין נזירות לנוכרי. קושיות עליו ותירוץ.

דף ס"ב/א

ד' 2 - דיון בברייתא, שנזכרה למעלה, ממנה למדו שנוכרי אינו מעריך אבל נערך, שנאמר: "איש כי יפליא". מקשים מדוע למדו זאת מפסוק זה, הרי ניתן ללמוד אותו מדיני נדרים ונדבות? על כך באו תירוצים וקושיות.

ה' 21 - אחר שלא נזקקו ללמוד דין נזירות לנוכרי מ"איש כי יפליא" - מבררים מה בא פסוק זה ללמד. ניתנו על כך מספר הצעות ונדחו, עד שבאו לדברי ר"א הלמד מפסוק זה המופיע פעמיים, על היתר נדרים מהתורה.

דף ס"ב/ב

משנה - לאחר שנאמרה במשנה הקודמת החומרא שבאשה לעומת העבד, מובא כאן במה שהעבד

חמור מן האשה, והוא בכך שהבעל יכול להפר נדרי אשתו, ולא נדרי עבדו, והסבר.

גמרא - בירור מדוע האדון יכול לכוף את העבד שלא לקיים את נזירותו, אבל לא יכול לעשות זאת לגבי לנדריים, ערכין ושבועות. רב ששת ורבא נתנו תשובות ונדחו, ואביי השיב שנדרים ושבועות כלל לא חלים על עבד, והסבר.

משנה - דין העבד שברח לאחר שאדונו כפה אותו שלא לקיים את נזירותו: ר"מ אומר "לא ישתה יין" (יקיים נזירותו), ור' יוסי אומר - ישתה.

גמרא - בירור מה יסוד המחלוקת במשנה, האם חולקים בדעת שמואל שהמפקיר עבדו - יצא לחירות וכו'. אומרת הגמרא כי שניהם מסכימים לשמואל, והמחלוקת היא אחר, והסבר במה.

דף ס"ג/א

משנה - דין נוזר שגילח לטהרתו ונודע לו שהוא טמא "טומאת-מת" - כיצד עליו לנהוג במקרים השונים. ודוגמאות ל"טומאה ידועה" ושאינה ידועה.

גמרא - בירור המקור לדין של "טומאת התהום" (בלתי ידועה), שאין הנזיר סותר עליה. על כך השיבו ר' אלעזר ור"ל, אך המסקנה: "גמרא גמירי לה" - מסורת הלכה למשה מסיני.

ב' 21 - הבהרה כי הנאמר במשנה: "אם עד שלא גילח, בין כך ובין כך סותר", הוא לשיטת ר"א שגילוח מעכב (שכן לרבנן אחרי הקרבן לא סותר).

ג' 23 - שאלת רמי בר חמא על המשנה: במקרה שהטומאה היתה למעשה בתוך ימי הנזירות, אבל נודעה לו לאחריהם לפני שהתגלח - לפי מה הולכים? מבררים מהי מהות השאלה, ורבא משיב עליה מן המשנה עצמה.

דף ס"ג/ב

ד' 10 - ברייתא ובה פרטי דינים על העובר בדרך ונמצא שהיה בה מת - תיאור מצבים שונים ובאיזה מקרה הוא נטמא. וכן הגדרה מהי "טומאת-התהום".

ה' 29 - על הנזכר במשנה: "טומאה-צפה" (טומאה ידועה), מבררים מספר דינים בקשר אליה. על כך מביאים ברייתא ובה מחלוקת: תנא-קמא אומר: בין בכלים בין בקרקע - טהורה, ור"ש אומר שבכלים - טמאה ובקרקע - טהורה. ומביאים את הסימוכין לדעותיהם.

רק אלה הם "שכונת קברים", ולא חוששים ליותר.

דף ס"ה/ב

משנה - כלל ב"ספק נגע צרעת" - אם התעורר הספק לפני שטימאו הכהן - ספקו טהור; אבל אחר שטימאו - ספקו טמא. **גמרא** - בירור מהו המקור לדין המשנה? רב יהודה בשם רב מציין את הפסוק "לטהרו או לטמאו", אך הקשו עליו, ונמצא שדברי רב נאמרו בעניין אחר.

משנה - שני חלקים: 1. שבעת דרכי בדיקת הזב בראייה שנייה, כדי לדעת אם זו היתה מחמת אונס, או לא. וכי לראייה שלישית אין צורך בבדיקות, שהוא טמא בכל מקרה. 2. המכה את חברו ואמדהו הרופאים למיתה, ואחר הוקל חוליו, ושוב הכביד ומת. מחלוקת: חכמים אומרים - חייב המכה, ור' נחמיה פוטר.

גמרא - בירור מניין שלראייה שלישית של הזב אין בדיקה, אומר ר' נתן שזה מן ההיקש בין זב לזבה בפסוק: "והזב את זובו לזכר ולנקבה". קושיא מברייתא בה דעת ר"א שבשלישית כן בודקים, ומסבירים מהו יסוד המחלוקת בין המשנה והברייתא.

ב' 36 - בעניין "אונסו וספקו וכו'", מסבירים שספקו האמור במשנה, אינו באם ראה או לא ראה, אלא שבודאי ראה, ורק לא ברור אם זו שכבת-זרע או זיבה.

דף ס"ו/א

ג' 4 - דיון בדברי המשנה: "ושכבת זרע טמאה", לבירור לאיזה עניין טמאה. ואחר מו"מ, באה המסקנה שזו מחלוקת תנאים, ומסבירים.

משנה - דברי ר' נהוראי ששמואל הנביא היה נזיר, וכי למד זאת בגזירה-שווה "מורה" "מורה" משמשון. קושיתו של ר' יוסי על כך, והתירוץ.

גמרא - תיאור שני מקרים שהורו חכמים לבניהם "חטוף וברוך", קושיא עליהם מברייתא בה ר' נהוראי ור' יוסי, הנזכרים במשנתנו, קובעים ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך. ומתמצים שזו מחלוקת תנאים.

סוף מסכת נזיר

דף ס"ד/א

ו' 7 - ברייתא ובה פרטים בהגדרת "טומאה צפה", והסבר מה היא באה לחדש.

ז' 11 - שאלת רמי בר חמא מה דין מת המונח בכלי המונח על המים - האם הולכים אחרי הכלי והרי כאן טומאה-צפה, או אחרי המת והוא אינו על המים. הגמרא שואלת עוד שאלות דומות על מקרים אפשריים, ולמסקנה: "תיקו".

דף ס"ד/ב

ח' 1 - דיון בדברי רב המנונא על נזיר או עושה-פסח שביום השביעי לטהרתם הלכו בקבר-התהום, שהם טהורים, והטעם. מקשים על כך מספר קושיות, ומשיבים עליהן.

משנה - הלכות בפניו קברים: מצא מת או שניים - רשאי לפנות אותם עם "תפוסתם" (מה שסביבם). בשלושה - יש פעמים שנחשבים ל"שכונת-קברים" שאסור לפנותה, וההוראות כיצד לקבוע זאת.

דף ס"ה/א

גמרא - דיוק בלשון המשנה - מה כל מלה באה למעט, והסבר.

ב' 10 - ברייתא ובה דוגמאות של צורות קבורה שאינן כמנהג-ישראל, ולכן אין צריך לפנות עמהם גם את "תפוסתם" ואינם יוצרים "שכונת-קברים". וכן ההבדל בדין אם היו הקברים "ידועים" או לא. ומעשה בר' ישבב שרצה במקרה מסוים לקבוע שזו "שכונת-קברים", ור"ע מנע ממנו זאת.

ג' 20 - דיון בעניין "עפר תפוסה", רב יהודה לומד זאת מצוואת יעקב "ונשאתני ממצרים". לעניין שיעור ה"תפוסה", מובאת דעת ר' אלעזר, עליו מקשים מברייתא. ומתמצים שדעתו כר' יוחנן בשם בן-עזאי.

ד' 32 - בעניין "בודק הימנו", הנזכר במשנה (כדי לדעת אם אין כאן שכונת קברים), מובאת הלכה ע"י רבא (בשתי גירסאות), בשנייה הוא אומר, שאם פינה את הקבר הראשון ואחריו את השני כהלכה, הרי אם מצא שלישי, יכול לפנות גם אותו. ומסביר ר"ל את הטעם לכך. ומאותו טעם גם ההלכה שאם בדק עשרים אמה משלושת הקברים ולא מצא עוד, הרי

מסכת סוטה

ד' 30 - דיון בדעות הנזכרות למעלה, של ר"ע ור' ישמעאל, לגבי קינוי, שר' ישמעאל אומר - רשות ור"ע אומר - חובה. מציינים שמחלוקת דומה יש גם לגבי "לה יטמא" ולגבי "לעולם בהם תעבודו". ומבררים את יסוד המחלוקת שהוא בדרשות הפסוקים והבנתם.

דף ג/ב

ח' 27 - דברי מוסר ואגדה מר' חסדא ואחרים על שלמות המשפחה, על השכינה בישראל ועל מעלת המצוות ורעת העבירות.

ט' 38 - דיון לבירור הקושי ההגייוני שיש בכך שלעדות על טומאה די בעד אחד ואילו לעדות על סתירה או קינוי צריכים שניים, שהרי אפשר ללמוד בקל-וחומר, ומתוצאות תוך הסתמכות על הפסוקים ואופן הלימוד מהם. כן מקשים שיהיה קל-וחומר הפוך שלקינוי וסתירה מספיק עד אחד, ומתוצאות.

י' 50 - ברייתא ובה דעות שונות בדבר שיעור הזמן של ה"סתירה" וה"העראה". וכן דיון בדברים מול ברייתא אחרת המביאה את הדעות בשינויים, וישוב הסתירות. ולבסוף מספר שאלות של רב אשי שנשארו ב"תיקו". ועוד.

דף ד/ב

י"א 6 - דרשות על הפסוק: "כי בעד אשה וכו'" לעניין נטילת-ידיים, דין המזלזל בהם ואופן קיום סוגי הנטילה - מים ראשונים או אחרונים.

י"ב 24 - דרשות מוסר כנגד גסות-הרוח בהקשר לפסוק: "ואשת איש נפש יקרה תצוד", וכן דרשות על "יד ליד לא ינקה" ופסוקים אחרים.

דף ה' א

י"ג 3 - בירור "אזהרה לגסי הרוח מניין", ועוד דרשות בעניין איסור גסות-הרוח (=גאוה), ומאידך המעלות של השפל רוח.

דף ה/ב

י"ד 16 - קושיא על המשנה בעניין "כיצד מקנא לה וכו'", שלכאורה יש שם סתירה פנימית בעניין "דיברה איתו" ותירוצו של אביי.

ט"ו 27 - דיון על סוף דברי המשנה "ואם מת חולצת וכו'". הקושיא היא: מדוע אסורה בייבום? וההפך.

פרק א' "המקנא"

משנה - פרטי דינים בהלכות "קינוי" ו"סתירה": הקינוי צריך להיות בפני שני עדים; הסתירה צריכה להיות בפני שני עדים לדעת ר' יהושע, ולדעת ר"א די בעד אחד; נוסח דברי הקינאה; מהי ה"סתירה", ומה התוצאות אם נסתרה.

גמרא - בירור מדוע נקבעה מסכת סוטה במקום זה בש"ס, כדעת מי ומה הטעם.

ב' 17 - הבהרה, מתוך לשון המשנה: "המקנא", משמע שלכתיבה אין לקנא, ולכן כל הדינים מתייחסים רק לבדיעבד. אגב, מובאים דברי ר"ל ור' יוחנן על זיווגו של אדם, קושיא עליהם מדברי רב יהודה והתירוק.

ג' 30 - דיון אם עד אחד של "טומאה" ממש די בו כדי לאוסרה על בעלה, בלי צורך ש"תשתה". למסקנה אכן כך הדין, ומחלוקת התנאים במשנה איננה בעניין זה, שהכל מסכימים לו.

דף ב/ב

ד' 18 - המקור לדעת ר' יהושע במשנה ודיון בדעת ר"א, שלקינוי צריכים שני עדים ולסתירה די באחד, לבירור הסימוכין שלו. ואחר מובאת ברייתא בשם ר' יוסי בר"י המעמידה את דברי ר"א ההפך, דהיינו שלקינוי די בעד אחד, או אף על פי עצמו. מבררים את המקור לכך ודנים בו. ואגב מובאת הערת ר' חנינא מסורה שבימינו לא יקנא אדם לאשתו, כיון שאין בית-המקדש ואי אפשר שתשתה ולכן עלולה להיות אסורה לו לעולם.

ה' 43 - בירור משמעות המלה "קינוי". מובאים פירושיהם של ר"ל ושל אביי ושניהם מסכימים שאסור לקנא (ליצור מריבה). כן מובא פירוש רנב"י, שהוא מלשון התראה, ולשיטתו - מותר לקנא. וכן דברי אגדה על ה"עבירות" מר"מ ור"ל.

דף ג' א

ו' 11 - דיון בברייתא דבי ר' ישמעאל המסביר שהתורה האמינה לעד אחד בטומאה, כיון שרגלים לדבר בקינוי והסתירה. מקשים מסדר הדברים בפסוק "ועבר עליו רוח" שהקינוי מובא לאחר הטומאה, ומתוצאות. כן מבררים מהי ה"רוח" שעברה עליו. לפי ר"ע ור' ישמעאל הכוונה היא לרוח-טהרה.

בגזירה-שווה "תורה" "תורה".

ב' 12 - דיון בנאמר במשנה שמאיימין עליה כדי שלא תשתה, ואילו במקור אחר נאמר שמאיימין עליה שכן תשתה. ומתרצים: כאן קודם שנמחה שם ה' על המים, וכאן לאחר.

ג' 20 - ברייתא עם פירוט דברי השכנוע של בית-הדין לאשה כדי שתודה. ובכלל זה ראייה מהודאתם של יהודה וראובן בני יעקב, וכן הסבר היכן הודה ראובן ומדוע.

ד' 47 - דיון על המשנה: "שוברת כתובתה", שמשמע שכותבים "שובר" (קבלה), ואילו במקום אחר משמע שקורעים את הכתובה. אביי מתרץ ע"י שינוי נוסח ורוא אומר שמדובר במקום שאין כותבים כתובה.

ה' 49 - הבהרת המשנה בעניין "מעלין אותה" - מאין ומדוע. ובעניין "שער ניקנור" "ששם היו משקיין וכו'" מבררים מדוע לא נזכרו "זבים וזבות".

דף ח/א

ו' 12 - ברייתא: "אין משקיין שתי סוטות כאחת" - מחלוקת על הסימוכין לדין והנפקא-מינא ביניהם. וכן בירור מדוע אין בכך משום "אין עושין מצוות חבילות חבילות".

ז' 26 - בירור מניין שיש לפרוע גם את בגדי האשה (חוץ מראשה). ודיון במחלוקת ר"י וחכמים במשנה שר"י אומר "אם היה לבה וכו'", שמשמע שחושש להרהור, ואילו בברייתא לעניין הסקילה משמע שהדעות הפוכות. על כך תירוציהם של רבה ורבה על דעת ר"י ועל דעת חכמים. ועוד, נסיון לראות את מחלוקת ר"י ותנא-קמא שהיא על קבלת דעת רב נחמן, ונדחה.

דף ח/ב

ח' 10 - ביאור ובירור מספר פרטים מסוף המשנה: על סוגי הבגדים שמכסים ומדוע להסיר את התכשיטים, ואם "חבל מצרי" בא לעכב, וכן מי מותר ומי חייב לבוא ולראותה בבזיונה - מחלוקת אביי ורבה.

משנה - הסבר שהעונש לסוטה בא לה בדרך של "מידה כנגד מידה", וכיצד.

גמרא - דברי רב יוסף שלמרות שבטלו ארבע מיתות ב"ד, עניין ה"מידה כנגד מידה" לא בטל, ומשמים מענישים בדרך זו, ודוגמאות. כן מובאת ברייתא המפרטת שגם בעונשים על עבירות קטנות

על כך תשובת רב יוסף ודיון בה במו"מ עם אביי (בשלש גירסאות). וכן תשובת רבא, קושיות אביי עליו ותירוץ.

דף ו'/א

משנה - מקרים בהם אשת כהן אסורה לאכול תרומה, ובכללם מקרים בהם אין האשה "שותה" למרות ש"נסתרה".

גמרא - דיון בדברי ר' עמרם בשם רב ששת, כי אשה שיש עליה עדים שנטמאה, ואפילו במדינת הים - אין המים בודקים אותה, ומצא לכך סימוכין במשנתנו. רב יוסף חולק על הראיה ואומר שייתכן שלא יבדקו למרות העדים, וזה הודות לזכות שהיתה לה. ובירור מהו יסוד מחלוקתם.

ב' 41 - קושיא על רב ששת מדעת ר"ש שאין זכות תולה, כיון שמבטל את ההתרעה וכן מחשיד את הטהורות. ולכן גם העדים אינם יכולים לתלות ומאותו טעם. ותירוק.

ג' 48 - עוד קושיא על רב ששת מדברי רב בעניין דין שריפת המנחות של הסוטה, ר' יהודה מדיסקרתא מתרץ באופן אחד ור"פ באופן אחר. רב מרי מקשה על ר"פ ומתרצים.

דף ו'/ב

ד' 29 - ברייתא הקובעת כדעת רב ששת, שאם יש עדים במדינת-הים המים לא בודקים, אך לא מטעמו, אלא מדרשת הפסוק. ומכאן קושיא לר"ש, ומתרצים.

דף ז/א

משנה - תיאור תהליך השקאת הסוטה, החל מזמן הבאתה לבית-הדין המקומי ועד הולכתה לירושלים.

גמרא - נסיון לראות במשנה סימוכין לשתים מהלכות "ייחוד" שאמר רב, אך נידחה.

ב' 16 - בירור דעת ר"י במשנה. תחילה מוסבר שלמד זאת בק"ו מנידה, ובברייתא נאמר שלמד זאת מפסוק. ומתרצים שתחלה למד מק"ו, וכיון שנדחה מצא לימוד מהפסוק.

משנה - המשך תיאור תהליך השקאת הסוטה, מן השלב שבאה לבית-הדין הגדול, וכיצד משכנעים אותה שתודה אם חטאה. וכן כיצד ינהגו אם הודתה וכיצד אם לא.

דף ז/ב

גמרא - בירור מניין שהיא מועברת לבית-הדין הגדול, ושם מאיימים עליה, והוא, ע"י לימוד

של מצרים. על "המילדות העבריות" - מסירותן וכן מי הן היו. ודרשות מיוחדות על מרים וביתה.

ח' 20 - דרשות על גזירות פרעה וכיצד שכנעה מרים את אביה להחזיר את אמה. הולדת משה והצלתו ע"י בת פרעה, ומרים שהביאה לה את אמו כמינקת, ועוד.

דף י"ג/א

ט' 8 - על זכותו של יוסף, הנזכרת במשנה, מובא תיאור מפורט על האבל ליעקב, הלוויה והקבורה, עם מדרשי פסוקים.

י' 36 - על זכותו של יוסף, שמשה רבינו טיפל בהעלאת עצמותיו. דרשות על מציאת ארונו של יוסף ע"י משה ונטילתו במדבר בצד ארון-הברית, וכן על קבורתו ע"י ישראל בשכם. ועוד מדרשים על יוסף בבית פוטיפר.

דף י"ג/ב

י"א 20 - על זכותו של משה, שהקב"ה טיפל בקבורתו. תיאור רצונו של משה להיכנס לארץ, וכיצד עברה הנהגתו ליהושע. תיאור פטירתו והספדים שנאמרו עליו. על מקום קבורתו שאינו ידוע. כן דרשה על דיבוק בדרכי ה': "מה הוא וכו'", שגמל חסד עם משה קבורתו.

דף י"ד/א

י"ב 27 - דרשות ר' שמלאי על משאלתו של משה להיכנס לארץ, כדי לקיים המצוות התלויות בה, ותשובתו של ה' אליו, על פי הפסוק: "לכן אחלק לו רבנים וכו'".

פרק ב' "היה מביא"

משנה - תיאור הבאת ה"מנחה" של הסוטה ע"י בעלה, וציון ההבדלים בין מנחה זו לבין האחרות והנימוקים.

גמרא - ברייתא בשם ר"א, שהיו מייגעים את הסוטה בהבאת המנחה, כדי שתחזור בה. ומבררים, האם יש כאן דאגה לסוטה, או כדי למנוע מחיקת שם ה' על המים. ומסיקים שלדעת תנא זה מדובר לאחר מחיקת שם ה', ולכן הדאגה היא לאשה.

דף י"ד/ב

ב' 2 - קושיא על המשנה האומרת: "כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת", ואילו בתוספתא משמע שמביאים בכלים אחרים. מתרץ ר"פ בשינוי נוסח

יותר קיים דין זה, ופירוט של עונשי הסוטה לפי חטאיה. כן מובאות ראיות לכך לגבי העונש לאומות. ודרשות מאת ר"ח בר פפא, על דרכי הענישה אצל ה'.

דף ט/א

ב' 51 - ברייתא על דין הענישה למי שנתן עינו במה שאינו ראוי לו. על כך דוגמאות שונות ובכללן מסוטה ועונשה, מהנחש הקדמוני ועוד.

דף ט/ב

ג' 8 - בירור הנאמר במשנה: "ב-ירך התחילה בעבירה וכו'", שהרי מן הפסוק משמע סדר אחר, שהבטן תחילה. אביי מתרץ ודנים בדבריו.

משנה - עוד על "מידה כנגד מידה" בדוגמאות משמשון ומאבשלום. וכן לעניין "מידה כנגד מידה" בשכר - דוגמאות ממרים, יוסף ומשה.

גמרא - כיון שנזכר שמשון במשנה, מובאים עליו מדרשי אגדה, הן על עונשו והן על תולדותיו, מהלך חייו ומותו.

דף י/א

ב' 30 - ברייתא על החמשה שנבראו עם מעלות מיוחדות, וכולם גם לקו בהן: שמשון בכוחו, שאול בצווארו, אבשלום בשערו, צדקיהו בעיניו ואסא ברגליו, והסבר.

ג' 41 - עוד מדרשי אגדה על שמשון, וכן מדרשים על תמר ויהודה ועל אברהם, והקשר ביניהם.

דף י/ב

ד' 44 - הסבר הנאמר במשנה על אבשלום ושערותיו, ועוד מדרשי פסוקים עליו.

דף י"א/א

ה' 13 - קושיא על הנאמר במשנה: "וכן לעניין הטובה", בדוגמא ממרים, שאין שם "מידה כנגד מידה". על כך תירוציהם של אביי ורבא. כן מובאת דרשת ר' יצחק על הפסוק: "ותתצב אחותו מרחוק וכו'", שהפסוק כולו נאמר על שם השכינה ומסבירים.

ו' 22 - דרשות על המלך החדש שקם במצרים, גזירותיו ושעבוד ישראל.

דף י"א/ב

ז' 8 - מדרשי אגדה על נשים צדקניות שבאותו הדור

בדעתו וביסוד למחלוקת. כן מובאת שאלת ר' ירמיה ותגובת ר' זירא עליו.

ה' 33 - דיון במחלוקת שבברייתא אם אפשר להקדים את העפר למים, שתנא-קמא פוסל ור"ש מכשיר. מבררים את מקור דעתו של ר"ש ובמה מחלוקתו עם התנא-קמא.

דף י"ז/א

משנה – הפסוקים הנכתבים במגילת הסוטה. על כך שלש דעות: ר"מ (חכמים), ר' יוסי ור"כ.

גמרא - בירור שהתנאים במשנה חלוקים בהבנת ודרשת הפסוק: "וכתב את האלות וכו'". כן מובאת דרשת ר"ע על "איש ואשה, זכו וכו'" ודרשת רבא בזכות אילו דברים שהיו אצל אברהם זכו ישראל למצוות ידועות: "אפר", "תפילין" ו"ציצית".

משנה - הלכות בדבר כתיבת המגילה, שרק על קלף ורק בדיו מיוחד שיכול להמחות.

דף י"ז/ב

גמרא - רבא מביא קובץ הלכות בעניין כתיבת המגילה לסוטה ומקורותיהם. רבא גם מעלה מספר שאלות שנשאלו ב"תיקו". כן מובאת שאלה מרב אשי ואף היא נשאלה ב"תיקו".

דף י"ח/א

ב' 18 - דיון בדברי ר' זירא בשם רב, ששתי השבועות הנזכרות בפסוקים - אחת באה לפני המחיקה ואחת לאחריה. רבא דוחה את הדברים, שכן שתי השבועות נכתבו לפני המחיקה, ומסביר שיש שני סוגי שבועה, עם "אלה" ובלעדיה. כן מבררים מהו נוסח השבועות, ועל כך שלש דעות.

משנה - הלכה, על מה אומרת האשה: "אמן ואמן" ועל מה - לא. ומחלוקת תנא-קמא ור"מ אם גם על העתיד אומרת זאת. כן נאמר במה ר"מ וחכמים מסכימים והכלל בזב.

דף י"ח/ב

גמרא - דיון בדעת רב המנונא ש"שומרת יבם שזינתה - אסורה ליבמה" בירור שהוא לומד זאת ממשנתנו, אך חולקים עליו. ואילו משנתנו מוסברת לפי דעת ר"ע ששומרת-יבם אסורה בלאו.

ב' 17 - בירור שאלת ר' ירמיה אם יכול לגלגל שבועה גם על נישואיה הראשונים, או על נישואיה לאחיו לפני שנפטר. והמסקנה שאפשר, לפי תנאי הכלל בסוף המשנה.

המשנה: "בכלים הראויין לכלי שרת". ומכאן בא בירור מדוע ב"כפיפה המצרית".

ג' 17 - בירור וביאור פרטי הדינים של הגשת המנחה, ומקורם בפסוקים (אשר הובאו בתוספתא שבסוגיא הקודמת).

דף ט"ו/א

ד' 16 - דיון על דברי המשנה: "כל המנחות טעונות שמן וכו'", שהרי יש מנחות שאינן טעונות שמן, כגון "מנחת חוטא". ומתרצים ע"י הסברת נוסח המשנה בצורה אחרת. אגב, דנים בעוד מקרים שלא מביאים תוספות (כמו נסכים) והטעם בכל מקרה.

ה' 42 - בירור דברי רבן גמליאל במשנה, שנראה כחולק על משהו. ואכן מובא מקור שהוא חולק בזה על טעמו של ר"מ, טעם שאינו עומד בכל מקרה, ולכן דעתו של ר"ג מטעם אחר: "שהיא עשתה מעשה בהמה וכו'".

דף ט"ו/ב

משנה - תיאור אופן הכנת המים המאררים ומקום נטילת העפר לתת עליהם.

גמרא - ברייתא ובה דעת ר' ישמעאל שהכלי למים צריך להיות חדש. וכיצד למד זאת בגזירה שווה ממצורע, ובודקים אם גם לדברים אחרים למד ממצורע ועוד. וכן הערת רבא שגם לדעת התנא במשנתנו שלא צריכה להיות כוס חדשה, צריך שלא תהיה שחורה (=מלוכלכת). וכן בירור שאלת רבא במקרה שהושחרו פני הכוס וחדש אותה בכבשן.

ב' 35 - בירור הטעם מדוע: "נכנס להיכל ופונה לימין", ואחר כך דיון בעניין נטילת העפר למים. על כך מובאות שתי ברייתות שבאחת מהן מחלוקת בנושא, ומבררים את הדעות.

דף ט"ו/א

ג' 5 - בירור האם ניתן להשתמש באפר במקום בעפר, במיוחד לדעת ב"ה שאמרו בדין כיסוי-הדם שאפשר גם באפר. כן מובאת ברייתא בדבר שלושת המקומות בהם "הלכה עוקרת מקרא", ובכללם עניין העפר לכיסוי הדם, שאפשר בכל דבר. דנים בנושא ובמה ש"שייר" התנא חוץ משלושת הדברים.

דף ט"ו/ב

ד' 10 - על הנאמר במשנה: "כדי שיראה (העפר) על המים", מובאת ברייתא המציינת זאת כאחד משלושת הדברים שצריך שיראו אותם. כן מובאת דעת ר' ישמעאל שמוסיף גם את דם הציפור, דנים

זכות - זכות תולה לה. ומכאן דנים בעניין לימוד תורה של האשה, ומי הם "מבלי עולם".

גמרא - סיפורו של ר"מ ששימש אצל ר"ע, והיה מטיל קנקנתום בדיו ולא אמר לו כלום וכו', ואילו אצל ר' ישמעאל הוא אסר. וכן דיון בדעות על פי ברייתות סותרות.

ב' 52 - דיון בשאלה אם מותר להוסיף קנקנתום לפרשת סוטה. ברייתא ובה מחלוקת תנאים בדעת ר"מ על כך. אחר כך מנסים לבדוק אם מחלוקת זו כמחלוקת בשאלה אם מותר להשקות סוטה אחת במגילה של אחרת, ודוחים ההשוואה. כן מבררים את ההבדל בין מגילת-סוטה לבין גט.

דף כ/ב

ג' 21 - בירור כדעת מי הנאמר במשנה: "אינה מספקת לשנות עד שפניה וכו'", ולמסקנה - כדעת ר"ע.

ד' 29 - בירור מדוע נאמר במשנה: "והם אומרים הוציאוה וכו'", שהרי מבחינת טומאת-מת אין איסור בכך במחנה לוייה. התשובה: שמא תפרוס נידה, ומסבירים.

ה' 39 - דיון כדעת מי הזמנים הנזכרים במשנה שבהם "זכות תולה", שכן אין הם כאחד התנאים הנזכרים בברייתא. ולמסקנה, המשנה כר' ישמעאל ומתרצים את ההבדל.

דף כ"א/א

ו' 7 - דיון בשאלה, על איזו "זכות שתולה", מדברת המשנה, אם תלמוד תורה - הרי אינה חייבת וכו'? מובאים מקורות על זכות התורה וזכות המצוות וההבדל ביניהם לפי הדעות השונות, ולמסקנה: זכות התורה שיש לה בעזרתה לבניה ובעלה ללמוד תורה.

ז' 34 - ביאור מהי "פרשת דרכים" הנזכרת בברייתא. על כך שלש דעות. וכן הרחבה בעניין "עבירה מכבה מצווה וכו'", ובעניין שותפות יששכר וזבולון.

דף כ"א/ב

ח' 2 - בירור דעת ר"א במשנה: "כאילו מלמדה תיפלות". מסבירים ומנמקים על פי הפסוק "אני חוכמה וכו'". וכן מראים שחכמים אחרים מסבירים שפסוק זה מרמז אצל מי החוכמה מתקיימת.

ט' 14 - ביאור ופירוט דברי ר' יהושע בסוף המשנה בעניין "רוצה אשה", "חסיד שוטה". ובעניין "רשע ערום" מובאות שבע דעות שונות של חכמים, וכן

ג' 21 - הבהרה בדעת ר"מ, שאמר במשנה שמשביעים אותה גם לעתיד, שאין הכוונה שהמים יבדקו אותה עכשו, אלא שאם יקרה בעתיד, אז יבדקו אותה. רב אשי שואל אם לדעת ר"מ יכול להשביעה על "נישואים אחרונים", שאם יגרש אותה ואחר-כך יחזיר אותה. ולמסקנה מן המשנה, שאפשר.

ד' 32 - דיון בשאלה: אם אפשר שאשה תשתה יותר מפעם אחת. על כך מובאת ברייתא ובה מחלוקת בת שלש דעות. רבא מבאר את הדעות ומסביר שהם חולקים בפירוש הפסוק.

פרק ג' "היה נוטל"

דף י"ט/א

משנה - סדר "מנחת הסוטה": הבה, הנפה, הגשה, קמיצה והקטרה. ומחלוקת חכמים ור"ש אם ההשקאה של המים לפני או אחרי הקרבת המנחה.

גמרא - הסברו של ר' יאשיה לפני רבי אלעזר, מניין שמנחת סוטה צריכה הנפה-בבעלים עם הכהן.

ב' 29 - בירור נוסח המשנה, ממנה משמע שהיה מקריב ואחר-כך משקה, אך מיד נאמר הפוך. ובא הסבר שיש כאן סגנון כתיבה, תחילה סיים את ענייני המנחה ואחר דן בהשקאה. וכן מביא את המחלוקת עם ר"ש.

ג' 36 - ברייתא המביאה את דעות ר"ע ור"ש על סדר ההשקאה וההקרבה של הקומץ. ובירור דעת ר"ש בהרחבה - הסימוכין שלו ובמה נחלק בזה על חכמים.

דף י"ט/ב

ד' 30 - קושיא על דעת ר"ע ש"משקין אותה בעל-כורחה", שכן דעתו בברייתא אינה כן, והתירוץ. ומראים עוד סתירה לדברי ר"ע, והתירוץ: "תרי תנאי אליבא דר"ע".

דף כ/א

ה' 3 - שאלה על דעת ר"ע במקרה מיוחד, שאמרה שאינה שותה וחזרה בה - כיצד לנהוג. נשארה ב"תיקו". כן מובאת הערת שמואל שצריך להוסיף דבר מר למים, שכן נאמר בפסוק שהם מרים.

משנה - דיני הסוטה שאמרה: "איני שותה" לפני מחיקת המגילה, ומה אם אמרה אחרי המחיקה: "טמאה אני", או שאמרה: "איני שותה". כן מציינת המשנה מה קורה לאשה השותה, וכן שאם יש לה

הנשים הנזכרות, הרי למדנו שאשה שותה רק "כשקדמה שכיבת הבעל לבועל"? ומסבירים כיצד זה אפשרי גם לארוסה ושומרת יבם, וזה כאשר נבעלו קודם, ועוד. כן מראים שאין בהכרח התאמה בין דעת ר' יאשיה לדעת רב, ובין דעת ר' יונתן לדעת שמואל.

דף כ"ה/א

ג' 3 - בירור, האם העוברת על "דת יהודית" (בעניין הצניעות) צריכה התראה כדי שתפסיד הכתובה, או לא. מביאים שלש ראיות ממשנתנו, השתיים הראשונות נידחו. ולמסקנה - צריכה התראה.

ד' 25 - בירור, האם רשאי הבעל לקיים את אשתו שהיא "עוברת על דת", גם אם לא קינא לה? נסיון להוכיח ממשנתנו שאסור לקיימה, אך נידחה.

ה' 30 - דיון בשאלה אם בעל יכול למחול על קינויו, או לא. ונמצא מעדותו של זעירא על אנשי ירושלים, שאכן יכול. אבל, יש מחלוקת על השלב בו יכול למחול, אם לפני הסתירה או גם אחריה. ומובאת ראיה שרק לפניו יכול למחול.

ו' 51 - בירור שהמחלוקת ב"ש וב"ה בעניין "מתו בעליהן עד שלא שתו וכו'", היא אם "שטר" (הכתובה) העומד לגבות - כגבוי דמי", שב"ש סוברים שכן, וב"ה סוברים שלא כגבוי ולכן לא מגיעה כתובה.

דף כ"ה/ב

ז' 2 - דיון בדברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה, שהמחלוקת במשנה בין חכמים לבין ר"א "באילונית וזקנה וכו'", היא רק בזקנה או עקרה, אבל באילונית מודה ר"א לחכמים, והנימוק. קושיא על כך מהתוספתא ורב נחמן מתרץ שזו מחלוקת תנאים, ומוסרים פרטים על מחלוקת זו.

דף כ"ו/א

ח' 32 - מקורות והסברים להלכות שהובאו בתוספתא (למעלה) בעניין "אשת ממזר וכו'" ו"אשת גר וכו'".

ט' 37 - בירור בדין אשת כהן ש"שותה", מה החידוש בדברי המשנה. וכן מה החידוש ב"מותרת לבעלה", ודנים בזה.

י' 44 - הסברים על דין "אשת סריס וכו'" ועל דין "ע"י כל העריות מקנין" ועל "ולא קטן" שבמשנה. וכן בירור מהי כוונת המשנה ב"וממי שאינו איש". הובאו מספר הצעות ונידחו. ולמסקנה - למעט קינוי

פירוט דעת עולא על מיהו ש"קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים", ומיהו "עם הארץ" לפי הדעות השונות.

דף כ"ב/א

י" 27 - בעניין "אשה פרושה", דנים בברייתא המביאה שלושה אחרים המוגדרים "מבלי עולם", וכי יש סתירה לברייתא אחרת, ומיישבים את הדברים. כן מובאים שני פירושים ל"קטן שלא כלו לו חודשיו".

דף כ"ב/ב

י"א 2 - לעניין "מכות פרושין", מובאת ברייתא המציינת שבעה סוגי פרושין, והסברם. ולסוף דברי ינאי המלך על הפרושין והצבועין.

משנה - 1. האם זכות תולה במים - ר"ש סובר שלא, ורבי סובר שכן, אך באופן מסוים. 2. אילו מנחות של סוטה נפדות או נאכלות, ואילו הנשרפות. 3. מה בין כהן לכהנת, ומה בין איש לאשה (הבדלי דינים).

דף כ"ג/א

גמרא - דיון בעניין מנחת הנשים הנשואות לכהן, מדוע מנחתן נשרפת, וכן איך ניתן שלא לשרוף אותן, לפי הדעות השונות.

דף כ"ג/ב

ב' 4 - מקורות וביאורים לפרטי הדינים שבמשנה, על ההבדלים בין כהן לכהנת ובין איש לאשה.

פרק ד' "ארוסה"

משנה - רשימה מפורטת של הנשים שאינן "שותות" או שכן "שותות", ומה דין זכאותם לכתובה. על אילו גברים יכול הבעל לקנא ועל מי לא, ואם בית-דין יכול לקנא במקרים שהבעל אינו מסוגל. על חלק מהדברים יש מחלוקת.

דף כ"ד/א

גמרא - בדין ארוסה ושומרת יבם, מדייקים מהמשנה שגם אם אינן שותות, הרי יכול האיש לקנא להן. ולפי הברייתא בעניין "שומרת יבם" נמצא שדעת משנתנו כדעת ר' יונתן ולא כר' יאשיה, והסבר מהות המחלוקת ביניהם.

דף כ"ד/ב

ב' 3 - בירור, מדוע צריכים פסוקים שימעטו את

יש בו דעת לישאל, רב גידל לומד זאת מפסוק אחר, ומסבירים.

ה' 28 - בדבר דרשת ר"ע "בו ביום" על טומאת כלי חרס, ממנה לומדים על שלישי לטומאה, מבררים כיצד למד ריב"ז את הדבר בקל-וחומר. כן מבואר כיצד "דור אחר עתיד לטהר וכו'".

דף כ"ט/ב

ו' 10 - דיון בדעת ר' יוסי ש"רביעי בקודש פסול מקל-וחומר", מקשה עליו ר' יוחנן ודנים בכך.

דף ל/א

ז' 5 - מביאים בשם רב את רשימת התנאים הסבורים שאין "טומאת שני" עושה "שלישי" בחולין, ופירוטם. ולגבי ר"א - בא דיון לבירור במה הוא חולק על חכמים.

דף ל/ב

ח' 15 - בירור שהמחלוקת בין ר"ע לר' יוסי הגלילי בעניין "אלף אמה" ו"אלפים" (במשנה) היא, אם "תחום-שבת" מן התורה, או מדרבנן.

ט' 17 - ברייתא מקבילה לדרשת ר"ע על "אז ישיר משה" (במשנה), ובה פירוט האופן שקראו, וכן נוספה בה דעת ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי, והסבר במה שלושת הדעות חולקים. כמו כן מובאות דרשות ר' יוסי הגלילי ור"מ על השתתפות התינוקות והעוברים בשירת-הים.

דף ל"א/א

י' 3 - בירור שהסיבה לך שבדרשת ר' יוחנן בן הורקנוס על איוב נאמר שהדבר עוד "שקול", כי המלה "לא" שבפסוק ניתנת להתפרש גם כ"לו" וגם כ"לא". כן מובאת דרשת ר"מ ש"עבד איוב מאהבה", על פי גזירה-שווה מאברהם. וכן ברייתא המסבירה את ההבדל בין עובד מיראה לעובד מאהבה.

פרק ו' "מי שקינא"

משנה - דיני מי שקינא לאשתו ושמע שנסתרה. באילו מקרים (של שמיעה) יוציא (יגרש) ויתן כתובה - על כך מחלוקת ר"א ור' יהושע.

- אימתי עד אחד נאמן "בטומאה" ואף להפסידה כתובתה, ובאיזה נאמן אבל שלא להפסידה כתובתה..

ב"דרך איברים" (בקירוב בשר בלבד), שאינו נחשב קינוי.

דף כ"ו/א

י"ב 50 - דיון במחלוקת שמואל ור' יוחנן על: מי עדיפה לנישואין: "דומה" או "בת דומה". ונקבע להלכה ש"בת דומה" עדיפה כיון ש"רוב בעילות אחר הבעל". ובעניין "פרוצה ביותר" נשאר ב"תיקו".

דף כ"ז/א

י"ג 17 - הסבר במה המחלוקת בין חכמים לבין ר' יוסי במשנה, על אלה שבית-דין מקנין בשבילם, שחכמים אומרים "רק להפסידן כתובתן" ור' יוסי אומר "אף להשקותה". מביאים ברייתא מקבילה ועליה הסבר יסוד המחלוקת.

י"ד 27 - ברייתא בה למדים מהפסוק: "אשר תשטה אשה תחת אישה" - "להקיש אשה לאיש", ומובאות שלש דוגמאות להיקש ביניהם.

פרק ה' "כשם שהמים"

דף כ"ז/ב

משנה - שתי הלכות והסימוכין שלהן במקרא: 1. "כשם שהמים בודקין אותה - בודקין אותו"; 2. "כשם שאסורה לבעל - אסורה לבעול". ואגב מביאים את רשימת הדברים שנדרשו "בו ביום" שהושיבו את ראב"ע בנשיאות.

גמרא - בירור למי הכוונה במשנה: "בודקין אותו"? ולמסקנה - את הבעול.

דף כ"ח/א

ב' 10 - דיון על דרשת המלים: "ובאו" ו"ובאו", האם הדרשה היא מהאותיות ו' או מריבו הפעמים. מביאים ראיה מהמשך המשנה, ומראים מהי המחלוקת בזה בין ר"ע ורבי.

ג' 36 - בקשר ללימוד מהחזרה על המלה "טומאה" מובאת ברייתא מקבילה הלמדת משלש פעמים "טומאה" גם הלכה שלישית והיא לעניין איסור אכילת תרומה. ועל כך דיון נרחב בין ר"ע לר' ישמעאל בעניין וצדדיו, ובכלל זה על "ספק טומאה ברשות הרבים", או היחיד.

דף כ"ט/א

ד' 15 - בעניין "ספק טומאה" שהוא טמא רק אם

ה' 25 - הסימוכין ל"ברכת המזון", "שבועת העדות" ו"שבועת הפיקדון".

ו' 30 - בעניין "מקרא ביכורים", "חליצה" וכו' - לומדים שהם נאמרים רק בלשון הקודש בגזירה-שווה מהלויים ב"ברכות והקללות", והלויים נלמדים מגזירה-שווה "קול" "קול" מה' ומשה.

ז' 35 - דיון במחלוקת רבנן ור' יהודה במשנה על הסימוכין ל"חליצה" שהיא בלשון הקודש, ופירוט מהו יסוד המחלוקת. וכן סיוע לר"י מברייתא.

דף ל"ג/ב

ח' 7 - בעניין הנאמר במשנה על מקום הברכות והקללות, מובאת ברייתא ובה מחלוקת בין ר"י ור"א, אם המקום סמוך לירדן או רחוק, ויישוב הדברים ע"י ראב"י.

ט' 34 - ברייתות על מעבר של ישראל את הירדן, נשיאת הארון ע"י הכהנים, מי הירדן שעמדו כמו נד ומחלוקת ר"י ור"א בר"ש על גובהם, עד כי שמעו העמים. הדברים שאמר יהושע לעם במעמד על הירדן, וכן פרטים על עניין ה"אבנים הגדולות".

דף ל"ד/ב

י' 4 - אגב הנושא הקודם מובא מדרש אגדה מפורט על המרגלים, שליחותם, חטאם וסופם.

דף ל"ה/א

י"א 43 - המשך תיאור המעבר בירדן וכיצד עברו הכהנים כאשר הארון נושא אותם בדרך נס. ואגב, מובא הסיפור והמדרשים על "פרץ-עוזא" והדברים הקשורים בו.

דף ל"ה/ב

י"ב 17 - המשך סיפור הכניסה לארץ - תיאור שלושת מיני האבנים שהיו, הקמת המזבח וכתובת התורה עליו. ולסוף, סיכום כל הדברים והניסים שנעשו לישראל באותו יום.

דף ל"ו/א

י"ג 30 - דיון על אופן חלוקת השבטים על ההרים, לבירור מהי הכוונה במילה "והחציו". רב כהנא אומר כדרך שהיו חלוקין באבני האפוד, מקשים עליו מברייתא, ומבארים בדרך אחרת על פי ברייתא אחרת. אגב מביאים מדרשי אגדה רבים על יוסף שהוסיפו לו אות, ועל יהודה שכל שמו על שם ה', ועוד.

- הסבר מדוע אין ללמוד מעד אחד לטומאה, על שני עדים לסתירה.

- מה הדין במקרה של עדים סותרים.

דף ל"א/ב

גמרא - כיצד למדים מדיוק הפסוקים ש"עדות סתירה בשניים", "עדות טומאה באחד" ובעדות טומאה ללא קינוי - בשניים. (סוגיא שנמצאת כבר בסוף דף ג/ב).

ב' 18 - בירור כיצד לומדים שעד אחד נאמן בטומאה, וכן דיון בשאלה כיצד נאמר במשנה שעד אחד יכול להכחיש את העד הראשון (הנחשב לשניים)? יש מתרצים ע"י שינוי הנוסח, ור' חייא מסביר את המשנה בדרך אחרת, אך מקשים עליה, ומתרצים על פי הכלל של ר' נחמיה בברייתא.

פרק ז' "אלו נאמרינן"

דף ל"ב/א

משנה - רשימת מצוות שקיומן הוא ב"אמירה" או "קריאה", שמותר לומר אותן בכל לשון, וכן רשימת אלה שניתן לקיימן רק בלשון הקודש, והסימוכין. כמו כן מובא תיאור מפורט של מעמד "הברכה והקללה" בהר גריזים והר עיבל.

דף ל"ב/ב

גמרא - כיצד למדים ומדייקים מהפסוק, שאמירה לסוטה אפשרית בכל לשון. וברייתא המפרטת את מה שאומרים ומסבירים לסוטה.

ב' 11 - בעניין "ווידוי מעשר" הנלמד מדין סוטה, מבררים מדוע לא ילמדו אותו מ"הלויים" (במעמד הברכה והקללה). ואגב מובאת ברייתא בשם רשב"י על דברים שנאמרים בלחש, או בקול, והטעם.

ג' 42 - בעניין "קריאת-שמע" - הסימוכין בפסוק, וברייתא בה מחלוקת בדבר בין חכמים לרבי, ובירור מהו יסוד המחלוקת, וכן אם ניתן להסיק מדבריהם על קריאת-התורה בבית-הכנסת - אם בלשון הקודש או בכל-לשון.

דף ל"ג/א

ד' 7 - בעניין "תפילה" - הטעם לכך שנאמרת בכל לשון הוא שהיא בקשת רחמים. קושיא מדברי רב יהודה ש"לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית", ועל כך קושיות ותירוצים.

דף ל"ז/א

י"ד 24 - דיון בעניין מקומם של הלויים במעמד הברכה והקללה, שכן המקורות סותרים. שלש תשובות בדבר, ובכללן דעת רבי, שכל העם עמד למטה ורק הפנו את פניהם לעבר ההרים.

ט"ו 36 - תיאור אמירת הברכות והארורים וסיכום מספרם, וכי בשלש הזדמנויות נאמרו. ומחלוקת בכך, בהתאם למחלוקת ר' ישמעאל ור"ע, היכן נאמרו ה"פרטות" והיכן ה"כללות". ועוד על דברי הברית והערבות ההדדית שקבלו עליהם בזה. כן נאמר בשם ר"ל שכל הפרשה נאמרה לעניין ניאוף.

דף ל"ז/ב

ט"ז 33 - ברייתא המסבירה את כוונת הפסוק: "ונתת את הברכה על וכו'". ולמסקנה: בא ללמד על הקדמת ברכה לקללה, וכי אומרים ברכה ואחריה קללה, ולא שבאות כל הברכות ואחריהן כל הקללות. ועוד הסבר לפסוק, והוא להקיש ברכה לקללה בכמה עניינים ופירוטם.

משנה - מדיני אמירת "ברכת-כהנים" – שלושת ההבדלים בין הברכה במקדש לבין הברכה במדינה, וכן אם יש הבדל בין כהן-גדול לשאר כהנים בעניין גובה נשיאת הכפיים.

דף ל"ח/א

גמרא - שבע ברייתות בהן מדרשי הלכה על המלים: "כה תברכו" - כל אחת לעניין אחר, בחלקן יש מחלוקת.

ב' 48 – אביי מביא מסורת בה למדים מהמלים: "אמור להם" שהשליח-ציבור קורא לכהנים לעלות לדוכן כאשר יש לפחות שני כהנים. ורב חסדא אומר שרק כהן קורא לכהנים, ונפסקה הלכה כאביי.

דף ל"ח/ב

ג' 2 - מאמרי הלכה ומוסר מאת ריב"ל, מתוכם ארבעה בענייני ברכת-כהנים, וארבעה בענייני "טוב-עין" ו"צרי-עין".

ד' 42 - דינים שונים ודיונים בענייני ברכת-כהנים וקריאת-התורה.

דף מ/א

ה' 15 - תיאור הענווה של של ר' אבהו ור' אבא דמן עכו, וסיפורי מקרים שהיו.

ו' 43 - מה אומרים בציבור בזמן שהשליח-ציבור אומר "מודים", הדעות השונות וצירופן הנותן את ה"מודים דרבנן".

ז' 48 – דברי ר' יצחק על החובה שתהיה אימת הציבור על האדם, והמקורות ללימוד הדבר.

ח' 53 - הטעם מדוע במקדש אמרו את שלושת הפסוקים של ברכת-כהנים כ"ברכה אחת" (כנאמר במשנה), וכן כיצד נאמרו הברכות של התפילה במקדש.

דף מ/ב

משנה - סדר הברכות של הכהן הגדול ביום הכיפורים. לאחר ה"עבודה" – בקבלת ספר התורה וקריאתו בו, וסדר הברכות.

גמרא - הערה, שהעברת ספר התורה מה"חזן" ל"ראש הכנסת" וכו', אינו משום שמותר לחלוק כבוד לתלמיד לפני הרב, אלא שהכל היה לכבודו של הכהן-הגדול.

ב' 20 - בירור השאלה: מדיוק במשנה משמע שהכהן-הגדול היה יושב לפני קבלת ספר תורה, והרי הדבר היה אסור במקדש? מתרץ רב חסדא שהדבר היה בעזרת הנשים.

דף מ"א/א

ג' 2 - דיון בשאלה: כיצד קרא הכהן-הגדול בתורה ודילג, שהרי זה נגד ההלכה? מתרץ אביי שכאשר העניין הוא אחד וההפסק קצר - מותר.

ד' 15 - טעם לכך שאומר הכהן: "יותר ממה שקריתי וכו'", והוא: שלא להוציא לעז על ספר התורה, שיחשדו שקרא דברים שלא כתובים בו.

ה' 17 – הטעם לכך שהכהן הגדול קורא בעל-פה בחומש הפקודים, והוא: לפי שלא גוללין בציבור, וגם אין מקום להוציא עוד ספר, משום פגם הראשון ועוד.

ו' 24 - ברייתות המפרטות את הנאמר במשנה על שמונה הברכות של הכהן-הגדול, הקשורות לקריאת-התורה ושאר התפילה.

משנה - תיאור "פרשת המלך" - "הקהל" - במוצאי יום-טוב ראשון של סוכות בשנה השמינית (מוצאי שביעית). כן מתואר מעמד קריאתו של אגריפס המלך.

לאותה מלחמה, והוא כדי לנקום את מה שעשו המדיינים ליוסף במכירתו (שפנחס מצאצאיו).

דף מ"ג/א

משנה - דברי השוטרים אל העם בדבר החוזרים מעורכי המלחמה, ופרטי הדינים בעניין - מי חוזר ובאיזה תפקיד משמש, מי אינו חוזר, ודיני "ושימח את אשתו שנה אחת".

גמרא - דיון בשאלה: מה אומר הכהן ומה אומרים השוטרים, לפי שיש שלש ברייתות שונות בעניין. אביי מסביר שכל ברייתא עוסקת בחלק אחר של הדיבור ומפרט.

ב' 44 - בעניין "מי שבנה בית וכו'", מובאת ברייתא המפרטת כיצד למדים מהפסוק: את מי לרבות ואת מי למעט. וכן דיון בדברי ראב"י שלמד מהמלה "חנכו" - פרט לגזלן, שלכאורה סותר את דעת ר' יוסי הגלילי, ומתריצים.

דף מ"ג/ב

ג' 4 - בעניין "נטע כרם וכו'" מובאת ברייתא המפרטת את דיני המשנה בזה ומראה כיצד הם נלמדים מהפסוק. וכן דיון בדברי ראב"י האומר: "ולא חללו" - פרט למברין ולמרכיב וכו', שזה בניגוד למשנתנו. על כך תירוציהם של ר' חסדא ורב נחמן והקושיא עליהם. ואגב, עוד מאמרים בשם ראב"י בנושאים אחרים.

דף מ"ד/א

ד' 11 - דיון בעניין "אשר ארס אשה וכו'", מובאת ברייתא המוסיפה על המשנה לימוד מהמלה "לקחה" - למעט לקיחת איסור. מקשים מדעת ר' יוסי הגלילי ומתריצים כרבה.

ה' 25 - ברייתא הלומדת דרך-ארץ מהפסוק: בנה, נטע, ארס - שזה צריך להיות סדר דברים בחיים. כן לומדים זאת מדברי שלמה במשלי: "הכן בחוץ מלאכתך וכו'". ומביאים עוד דרשות על פסוק זה לעניין לימוד תורה.

ו' 39 - שתי הערות: 1. בדבר הבונה "בית-שער וכו'", מובאת ברייתא האומרת: אם הוסיף בו דימוס אחד (שורת לבנים) - חוזר. 2. על דברי ר"א בעניין "בית לבנים בשרון" שאינו חוזר, מוסבר: "מפני שמחדשין אותו פעמיים בשבוע" (בשמיטה).

ז' 43 - ברייתא המפרטת מה עניין "אשה חדשה" כולל, וכן ברייתא הלומדת מהמלים "ולא יעבור"

גמרא - הסבר מדוע היה צריך לציין בתורה את התאריך של "פרשת המלך" בפרטים רבים: "מקץ שבע שנים וכו' וכו'".

דף מ"א/ב

ב' 1 - הבהרה שהעברת ספר התורה מהחזן וכו' עד המלך היא חלק מכבוד המלך, ולא שחולקין כבוד לתלמיד לפני הרב.

ג' 4 - בירור האם מדיוק המשנה משמע שהיה מותר לאגריפס המלך לשבת במקדש, והרי רשות זו נתונה למלכי בית-דוד בלבד? מתרץ ר' חסדא שהיה זה בעזרת-נשים בה הישיבה מותרת.

ד' 10 - בירור מדוע שיבחו חכמים את אגריפס המלך, שקרא בעמידה, הרי עבר בזה על כבוד המלכות. ומתריצים שלצורך מצווה - מותר. ואגב מה שאמרו העם למלך: "אחינו אתה וכו'", מובאים דברי חכמים שונים על החנופה: יש שראו בזה חנופה האסורה, ויש שהתירו חנופה בעולם הזה. הדברים שאמר ר' אלעזר על החנפים, ודברי ר' ירמיה בר אבא על ארבעת הכתות שאינן מקבלות פני שכינה, ובכללן החנפים.

פרק ח' "משוח מלחמה"

דף מ"ב/א

משנה - הלכה ש"משוח מלחמה" מדבר אל העם ב"לשון הקודש", ומובא מה היה אומר להם כדי לחזק את לבבם ואמונתם בעזרת ה' להם.

גמרא - ביאור ובירור פרטים שבמשנה: מניין שבלשון-הקודש, מניין שהכהן הוא "משוח מלחמה", מדוע אומר להם בלשון: "שמע ישראל". וכן מובאת ברייתא האומרת כי פעמיים דיבר עמהם, ואימתי.

דף מ"ב/ב

ב' 5 - בדבר הדוגמא (במשנה) על מלחמת דוד וגולית, מובאים פרטים רבים על אותה מלחמה, ועל תולדותיו של גולית ואמו.

ג' 44 - כיון שנוזכר במשנה "שובך" ובמקור אחר נאמר "שופך", מובאות דרשות חכמים על כך ועל שמות ומלים אחרות.

ד' 55 - בירור כי מה שאומר להם: "ואי אתם כן, כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם", הכוונה שההולך עמהם הם ארון הברית והלוחות, ומצטטים הפסוק על מלחמת מדין. אגב, מספרים מדוע בחר פנחס לצאת

ה' 44 - דיון בשאלת ר' ירמיה, בעקבות הסוגיא הקודמת בעניין "עומר בשדה", הוא שואל: מה הדין אם "צפו (נפלו) עומרים משדה חברו לתוך שדהו? נבדקו שתי ראיות אך ללא הכרעה.

ו' 53 - דיון בשאלה לאביי: שני חללים, זה על גב זה, ממי מודדים? על כך מביאים ראיה מדין "עומר שהחזיק בו חברו וכו'" ונדחת.

דף מ"ה/ב

ז 15 - ברייתא ובה מחלוקת חכמים ור"א על המלה "חלל" שבפסוק, מה באה למעט, ודיון בזה.

ח' 25 - ביאור ובירור פרטים במשנה: מדוע לא בעיר-ספר, ומניין שרק לעיר שיש בה בית-דין מודדים, ומניין שאם אין לקרובה בית-דין מודדים לאחרת שיש בה בית-דין.

משנה - דיני עגלה-ערופה במקרים מיוחדים, לפי הדעות השונות.

גמרא - ביאור ובירור דברי המשנה: טעמו של ר"א בהלכה הראשונה; מדוע אין מודדים לירושלים; שהמחלוקת ר"ע ור"א אם הולכים אחר הראש או הגוף של החלל היא בעניין מקום הקבורה, ומה יסוד המחלוקת מאיזה מקום בגוף החלל מודדים.

משנה - תיאור סיום תהליך הבאת עגלה-ערופה, החל מסוף המדידה וחזרת הזקנים לירושלים, עד דברי הכהנים, עם פרטי הלכות.

דף מ"ו/א

גמרא - דיון בדברי המשנה, שאין המום פוסל את העגלה. מקשים, הרי אפשר ללמוד זאת מקל-וחומר מדין פרה אדומה. הדיון משלב עוד דברים שניתן ללמוד זה מזה.

ב' 35 - דיון בדברי רב יהודה בשם רב (המובאים למעלה) בעניין לימוד בגזירה-שוה מעגלה ופרה אדומה. ועוד דיון על האופנים האפשריים ללימוד "כלל ופרט" או "ריבוי ומיעוט".

ג' 48 - בירור פרטי הלכות שבמשנה: כמה היא "משיכת עול" הפוסלת את העגלה, תשובת ר' יוחנן: כרוחב העול - טפח. וכן מה טעם "בנחל" ומהו "איתן". וכן מניין שעריפת העגלה ב"קופיץ" ומאחריה.

דף מ"ו/ב

ד' 6 - דיון בהלכה: "ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד", לבירור האם מדובר שלא "נעבד" בעבר,

מיעוט - ש"אף לא יספיק מים ומזון וכו'", מה שאין כן לגבי הבונה, הנוטע והמארס.

משנה - 1. מיהו "הירא ורך הלבב" - שלש דעות: ר"ע, ר' יוסי הגלילי ור' יוסי.

2. דין העמדת זקיפין לפני ואחרי הלוחמים כדי למנוע מנוסה.

3. מחלוקת תנאים, באיזו מלחמה חוזרים מעורכי המלחמה, ובאיזו מלחמה כולם יוצאים: מלחמת רשות, מצווה או חובה.

דף מ"ז/ב

גמרא - בירור שההבדל בין ר' יוסי הגלילי לבין ר' יוסי במשנה הוא בעבירות דרבנן. וכן באיזה דברים אין מחלוקת בין ר"ע לר' יוסי הגלילי.

ב' 19 - תיקון נוסח במשנה, במקום "תחילת ניסה נפילה" יהיה "תחילת נפילה ניסה".

ג' 23 - דברי ר' יוחנן שאין מחלוקת בין רבנן ור"א אלא בשמות סוגי המלחמות, דהיינו - "רשות" של רבנן הוא "מצווה" לר"א וכו'. ומסביר רבא שלפעמים יהיה הבדל מעשי לעניין "העוסק במצווה - פטור מן המצווה".

פרק ט' "עגלה ערופה"

משנה - הלכות הנלמדות מהפסוק בעניין עגלה ערופה, באילו מקרים ניתן לקיים את המצווה.

גמרא - בירור לשון המשנה, כיון שלא מובן ממנה מניין ש"בלשון הקודש", ומשיב רבי אבהו להשלים דברי המשנה, שנאמר: "וענו ואמרו וכו'", ומזה למדים בגזירה-שוה ממצוות הברכות והקללות.

ב' 42 - ברייתא המקבילה למשנה, בדבר המחלוקת על מספר הזקנים, עם פירוט והבהרה מה יסוד המחלוקת בין רבנן לר"א, וכן ש"רבנן" שבמשנה הוא ר"ש בברייתא.

דף מ"ה/א

ג' 7 - ברייתא ובה דעת ראב"י, שלא כדעת אחת הדעות במשנה, ובא דיון מפורט על דעתו ובה הוא חולק על המשנה.

ד' 35 - בעניין "נמצא טמון בגל וכו'", מנסים לבדוק אם דעת המשנה כדעת ר"א במחלוקת עם רבנן על דין "שכחת עומר בשדה", שר"א ממעט "טמון". ודוחים זאת, כי ניתן להסביר משנתנו גם כרבנן, ודיון בזה.

גמרא - בירור מהו המקור לכך שבטל ה"שיר" עם ביטול הסנהדרין. ואגב, דרשות ומאמרים בענייני שיר וזמר, והרעות שהם גורמים.

דף מ"ח/ב

ב' 3 - דיון בשאלה: מי היו "נביאים ראשונים", הנזכרים במשנה. דעת רב הונא והקושיות עליו, ודעת רב נחמן. וכן ברייתא בה נאמר שמאז נביאים אחרונים השתמשו ב"בת-קול" והראיות לכך.

ג' 34 - בעניין "ביטול השמיר", מובאת ברייתא ובה מחלוקת ר"י ור' נחמיה למה שימש השמיר, ופסקתו של רבי. ועוד ברייתא ובה תיאור השמיר וכיצד היו משמרים אותו. אגב, מובאים דברי רבי אמי על דברים אחרים שבטלו עם חורבן מקדש ראשון.

ד' 46 - פירוש ל"נופת צופים", הנזכר במשנה, על כך שלש דעות: רב, לוי וריב"ל, וביאור דעת ריב"ל. וכן ברייתא בעניין "טהרת ניצוק" בה נזכר "דבש זיפים", ומחלוקת ר' יוחנן ור"ל על משמעות "זיפים".

ה' 52 - ביאור העניין: "ופסקו אנשי אמנה" - ר' יצחק אומר שהכוונה לבני אדם המאמינים (כוסחים) בה, וזאת עפ"י פירושו של ר"א הגדול את הפסוק: "כי מי בז ליום קטנות וכו'". אבל רבא מסביר את הפסוק אחרת. כן מובאות דרשות מאת ר' אילעא בר יברכיה ומאת ר' יהודה בר חייא על שחרם של הלומדים תורה מתוך הדחק.

דף מ"ט/א

ו' 29 - על הנאמר במשנה: "... אין יום שאין בו קללה", מוסיף רבא: "בכל יום ויום קללתו מרובה מחברו", ומה המקור לכך במקרא, ובזכות מה העולם קיים עתה.

ז' 38 - ברייתא המקבילה לדברי רשב"א במשנה (בשינוי), וכן סיפור מעשה ברכ הונא עם בנו ונכדו הממחיש את הדברים. ועוד מעשה שהיה.

משנה - גזירות החכמים בעקבות המלחמות, במיוחד לגבי ביטול "עטרות חתן וכלה". ועוד דברים חשובים שבטלו בעקבות פטירת צדיקים, כגון: "משמת ר"מ בטלו מושלי משלים" וכו' עד פטירתו של רבי, שאז בטלה ענווה ויראת-חטא.

גמרא - ברייתא ובה דברי רבי פנחס בן יאיר על הדברים הקשים שבאו עם חורבן הבית, וכן דברי רבי אליעזר הגדול בעניין. כמו כן תיאור הדברים הרעים שיהיו ב"עקבתא דמשיחא".

או בעתיד? על כך נמצא שיש מחלוקת ובירור מהו יסודה. כן בירור העניין שמותר "לסרוק שם פשתן וכו'" - כיצד למדים זאת מהפסוק.

ה' 20 - בעניין דברי זקני-העיר, הנזכרים במשנה, מובאת ברייתא המפרטת יותר, ובכלל זה: "והנחננהו בלא לווייה". ומכאן מקורות רבים על חשיבות הליווי, עם דוגמאות מן ההסטוריה של ישראל, וכן הלכות ליווי, כגון: עד כמה לרב, עד כמה לחבר וכו'.

ו' 43 - עוד בשם ר"מ בעניין ליווי, כפי שלומדים מפרשת אלישע והדובים מן היער. דרשות על הנושא והצדדים האחרים הנוגעים לאלישע וגחזי, ובכלל זה הברייתא על הדברים ש"תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", שלא כמו אלישע לגחזי ולא כיהושע בן פרחיה לתלמידו, וסיפור המקרים.

דף מ"ז/א

משנה - דיני העגלה, אם נמצא ההורג לפני או אחרי העריפה - מה דינו של ההורג. ומה הדין אם יש עדויות שונות על ראיית ההורג - אימתי עורפין ואימתי - לא. מאימתי בטל דין עגלה ערופה - משרבו הרצחנין. ואגב עוד דברים שבטלו בזמנים ידועים.

דף מ"ז/ב

גמרא - בירור הסימוכין לכך שאם נמצא ההורג אחרי עריפת העגלה - אין היא פוטרת אותו מעונש, שנאמר: "ולארץ לא יכופר וכו'".

ב' 5 - דיון בדברי המשנה על "עד אחד, ועד אחר מכחישו" שעורפין. (סוגיא זו והמשכה מובאים בדף ל"א/ב).

ג' 31 - ביאור ופירוט לנאמר במשנה בעניין: "משרבו הרוצחין וכו'", ו"משרבו הנואפין וכו'". ואגב, עוד רשימה של דברים שנשתנו לרעה "משרבו", כגון: משרבו בעלי הנאה נתעוותו הדינין ועוד.

ד' 53 - ביאור מהו "איש אשכולות", והסבר תקנותיו של יוחנן כהן-גדול בעניין "ווידוי מעשר" וגזירתו על "דמאי" ומדוע עשה זאת. וכן על שאר דברים שהתקין, הנזכרים במשנה.

דף מ"ח/א

משנה - דברים רעים שקרו משבטלה הסנהדרין, משמתו נביאים ראשונים ומשחרב בית-המקדש.

מסכת סוטה

שכא

המקרה בו גזרו ואררו (קללו) את המגדל חזירים והמלמד בנו "חכמה יוונית", מובאות דעות שונות ואף סותרות על שפה זו ושפות אחרות, ויישוב הסתירות ע"י הבחנה בין לשון-יוונית לבין חכמה-יוונית. קושיא על כך מסיפורו של רשב"ג על תלמידי בית-אביו, והתירוץ.

ו' 49 - הסבר על ביטול הגזירה: "שלא תצא כלה באפריזון וכו', והוא "משום צניעותא". וכן ברייתא ובה שמות תנאים - מרבי יוחנן בן זכאי עד רבי. אשר מעלותיהם בטלו עם פטירתם.

סוף מסכת סוטה.

דף מ"ט/ב

ב' 14 - בעניין "עטרות חתנים" מחלוקת אמוראים באילו סוגי עטרות לא גזרו. על כך שלש דעות: רב, שמואל ולוי.

ג' 20 - הסבר מהו ה"אירוס", ומעשה ברבה ב"ר הונא שעשה טנבורא, ורב הונא שבר אותו בגלל הדמיון לאירוס.

ד' 24 - הסבר מהו "עטרות כלות" ובאיזה מין התירו. ברייתא על גזירת חכמים גם על חופת חתנים, הסבר מהי ובאיזה אופן התירו.

ה' 33 - דיון בעניין הגזירה על היוונית. לאחר תיאור

מסכת גיטין

דף ד/ב

ח' 10 - דיון בדברי המשנה "המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים - צריך לומר וכו'", האם נדייק מזה שבאותה מדינה בחו"ל לא צריך, ויהיה מכאן קשה לרבה, או נדייק שבא"י לא צריך ויהיה קשה לרבא, אך, שניהם מתרצים כך וכך לשיטתם.

ט' 31 - על דברי רשב"ג במשנה: "אפילו מהגמוניא להגמוניא", מובאים דברי ר' יצחק על שתי הגמוניות בעיר עססיות בא"י שהקפידו זה על זה - ומכאן קושיא לרבה. ומשיבים כי אכן מסכים רבה לדעת רבא. ומבררים שהם חולקים רק במקרה שהובא ע"י שנים או במביא ממדינה למדינה בחו"ל.

י' 38 - דיון בדעת רבה עפ"י שלושה מקורות שיש מהם קושיא עליו. והוא מתרץ אותן לשיטתו (תירוץ דומה לכולן).

דף ה/ב

י"א 3 - מציינים כי מחלוקת רבה ורבא היא מחלוקת שכבר היתה בין ר' יוחנן (רבא) וריב"ל (כרבה). מקשים על כך ומתרצים. וכן מביאים ברייתא שלכאורה משמע ממנה כר' יוחנן ומתרצים שבברייתא המחלוקת בעניין אחר.

י"ב 48 - תיאור שני מקרים בענייני כתיבת גיטין ושליחתם, כיצד פסקו חכמים ועל מידת ההקפדה וההחמרה בהם.

דף ו/א

י"ג 13 - דיון במעמדה של בבל לעניין גיטין, לפי המחלוקת ברב שאמר כא"י, ובין שמואל שאמר כחו"ל. בירור במה מחלוקתם, ותשובה לר' ירמיה שמן המשנה משמע שבבל כחו"ל. כמו כן בירור דיני העברת גיטין בתוך בבל - דעות שונות לגבי המקומות השונים. ומעשה שרב פסק בו תוך הסתמכות על מעשה שפסק בו ר' ישמעאל בא"י.

דף ו/ב

י"ד 17 - בירור טעמו של ר' אביתר ששלח לר' חסדא, שגיטין הבאים מבבל לא"י אין צריך לומר "בפני נכתב וכו'". ולשאלת רב יוסף אם ר' אביתר בר סמכא, מתואר מה שאמר על פילגש בגבעה וכי הסכימו לו בשמים, ואגב מובאים דברי חכמים על

פרק א' "המביא גט"

דף ב/א

משנה - תקנת חכמים ששליח המביא גט ממקום למקום, פעמים שצריך שהגט גם יכתב ויחתם בפניו, ושיאמר זאת בפני בית-דין אליו הוא נשלח. דעות שונות מאילו מקומות לאילו מקומות צריך לומר: "בפני נכתב ובפני נחתם", ובאילו מקומות אין צריך לומר זאת.

גמרא - מחלוקת על הסיבה לכך שצריך השליח לומר "בפני נכתב וכו'", רבה אומר: "לפי שאין בקיאיין (בחו"ל לכתוב הגט) לשמה". רבא אומר: "לפי שאין עדים מצויין לקיימו" (אם יהיה צורך). ובירור אימתי יהיה הבדל מעשי בין הדעות.

דף ב/ב

ב' 5 - דיון בדעת רבה, לבירור מדוע לא יצריכו שני עדים להבאת הגט. תוך כך דנים גם אם "עד אחד נאמן באיסורין", ואם "חוששין למיעוט".

דף ג/א

ג' 7 - דיון בדעת רבא (לפי שאין עדים וכו') מדוע לא יצריכו שני עדים להביא את הגט. מבנה הדיון כמו בדעת רבה (בסוגיא הקודמת).

ד' 24 - בירור מדוע רבה לא אמר כרבא וההפך.

ה' 40 - בירור, לפי דעת רבה, כדעת מי מהתנאים צריך בגט גם לכתובה לשמה וגם לחתימה. דיון לגבי דעות ר"מ ור"א ונמצא שאפשר לומר כר"א. רב אשי אומר כדעת ר"י ומוכיח.

דף ד/א

ו' 12 - הסבר דעות רבן גמליאל ור"א במשנה, לאילו מקומות מדובר (מובלעות או סמוכות). ובירור האם מחלוקתם עם התנא-קמא היא המחלוקת שבין רבה לרבא (משום שלא בקיאיין, או משום מציאות עדי קיום). ודוחים זאת.

ז' 34 - דיון בדעת חכמים במשנה שהוסיפו על התנא-קמא: "והמוליך" (מא"י לחו"ל) - האם הם חולקים במחלוקת רבה ורבא. אך רבה ורבא מסבירים את שתי הדעות לשיטתם.

גמרא - בירור כיצד אפשרי ש"אינו יכול לומר", מסביר רב יוסף כגון שנתן את הגט לאשה ולא הספיק לומר "בפ"נ ובפ"נ" ונעשה חרש-אילם.

ב' 30 - בעניין הדברים ששוים גיטי נשים ושחרורי עבדים (הנוזר במשנה) מובאת ברייתא בה מציינים חכמים שלושה דברים בהם הם שווים, ור"מ אומר ארבעה. ומסבירים מה המספרים (שלושה וארבעה) באו למעט.

דף ט/ב

ג' 16 - דיון בברייתא על שלושת הדברים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים, בקושיא: "ותו ליתא?", ומראים שיש עוד דברים, ומתמצים מדוע לא נמנו. על חלק מהתירוצים נערך דיון.

דף י/א

משנה - כלל: כל גט (=שטר) שיש עליו עד כותי - פסול, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. וסיפור מעשה בר"ג שהכשיר גט כזה.

גמרא - בירור כדעת מי משנתנו מתוך שלושת התנאים הנזכרים בברייתא בעניין מצה של כותים, שנראה שלא כת"ק ולא כר"א ולא כרשב"ג. נסיון להעמיד המשנה כר"א בתנאים מיוחדים.

דף י/ב

ב' 7 - דיון בדברי ר' אלעזר: "לא הכשירו בו אלא עד אחד כותי בלבד". קושיא מהרישא של משנתנו, ותירוצה. קושיא מהסיפור בר"ג, ושני תירוצים - של אביי ושל רבא.

משנה - דין שכל השטרות שנעשו בערכאות - כשרים, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, ור"ש מכשיר גם בהם.

גמרא - דיון במסקנה מן המשנה שגם "שטרי מתנות" כשרים בערכאות. קושיא: הרי שטר כזה אינו נחשב בהלכה? שמואל מתרץ "דינא דמלכותא", ויש מתרצים בשינוי נוסח המשנה לכתוב: "חוץ מכגיטי נשים", ובכלל זה גם שטר מתנה.

ב' 31 - דיון בדעת ר"ש במשנה שמכשיר גם גיטי נשים מערכאות, שהרי אין גט כזה כשר להלכה, כיון שאינם "בני כריתות". מתרצים שהוא כדעת ר"א שלא השטר ועדיו "כורתים", אלא "עדי המסירה". מקשים: הרי גם ר"ש פוסל בעדים נוכרים מחשש תקלה? ומתרצים שמדובר ב"שמות מובהקין" שאין בהם חשש, ודוגמאות. מקשים על התירוצים ומציעים

הגנות שבהקפדה של האדם בתוך ביתו, ועל התוצאות הקשות מכך, כפי שקרה בפילגש בגבעה.

דף ז/א

ט"ו 10 - עניינים שונים ששאלו חכמים את רבותיהם, הן בענייני הלכה והן בפירושי פסוקים ועוד.

דף ז/ב

ט"ז 3 - דיון על דברי המשנה, ממנה משמע, שעכו היא הקצה הצפוני של א"י, ואילו בברייתא מצאנו שעד כזיב ויותר. מתרץ אביי שזו רק רצועה צרה מעכו לכזיב.

י"ז 18 - דיון מה דין הגט שנכתב בספינה והובא לארץ-ישראל. שיש שתי ברייתות סותרות בעניין. ניתנו לכך שני תירוצים. ר' זירא עושה השוואה בין דין ספינה לדין עציץ על עמודים, אך הגמרא דוחה זאת בשני טעמים. לבסוף רב נחמן בר יצחק מציין את גבולות הארץ בים לפי שתי שיטות. ולגבי הנהרות שבארץ אין כל מחלוקת שהם כא"י.

דף ח/א

י"ח 21 - דיון בשאלה על המוכר עבדו לסוריא. מביאים ראיה מדעת ר"מ שזה כחול". כן מובאת ברייתא ממנה ראיה שזה אחד משלושת הדברים שסוריה כחול", לעומת השלושה האחרים שסוריה כא"י. מפרטים את הדברים ודנים בחלק מהם.

דף ח/ב

י"ט 15 - דיון בברייתא בעניין דין עבד שהביא גיטו וכתוב בו "עצמך ונכסיי קנויין לך". שואלים מה הדין אם כתב האדון לעבד "כל נכסיי קנויים לך". אביי ורבא חולקים בכך, ולבסוף קובע רבא שאת עצמו קנה העבד והנכסים לא קנה. כדעת ר"ש האומר "פלגינן דיבורא". מקשים על רבא מדברי רב נחמן שאין הלכה כר"ש אלא כר"מ. מראים סתירה בדברי רב נחמן, ורב אשי מיישב אותה, ולפי יישוב זה מתבטלת הקושיא על רבא.

דף ט/א

כ' 14 - בירור שהנאמר במשנה: "אם יש עליו עוררין וכו'", הכוונה לערעור הבעל, ולא לעדים.

משנה - דינו של המביא גט ואינו יכול לומר "בפ"נ בפ"נ" שיתקיים בעדים חותמיו, וכי זה אחד הדברים בהם שווים גיטי נשים ושחרורי עבדים.

גמרא - דיון בדברי רב על סוף המשנה: "והוא שצבורין ומונחין בקרן-זוית". לבירור במה מדובר. רב זביד סובר שמדובר בנותן בריא (ולא בשכיב-מרע) והיה זה "במעמד שלושותן". ר"פ מסביר שמדובר בשכיב-מרע ובמקרה שאמר "מנה" סתם. ר"פ מסביר מדוע לא אמר כרב זביד, ורב זביד - מדוע לא אמר כר"פ. ולבסוף הקשה רב אשי על רב זביד.

דף יג/ב

ב 14 - כיון שנזכר עניין "מעמד שלושותן", מעיר רבא שלפי רב מדובר לא רק ב"פקדון", אלא גם ב"מלווה". אמימר נותן הסבר לתקנה זו, אך רב אשי מקשה עליו ומסביר אחרת, וגם עליו מקשים. ולמסקנה: זה אחד משלושה דברים שנקבעו כ"הלכה בלא טעמא" ומפרטים אותם.

דף יד/א

ג' 11 - תיאור שני אירועים בהם נדון עניין "מעמד שלושותן", האחד ברב שנתן קב של ירקות במעמד שלושותן. ודיון בנוסח דברו. המקרה השני ב"הנהו גינאי" שאמרו לאחד מהם לתת סכום כסף לבעל הקרקע במעמד שלושותן, והתברר שנתניהו זו בטעות. רבא פסק שחייב לתת, אך רב נחמן דחה דעתו ופסק שהטעות חוזרת, ולא חייב לתת.

ד 29 - דיון במקרה של האומר: "הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו", אם המשלח חייב באחריותו ואם יכול לחזור בו. מחלוקת רב ושמואל שרב אומר שלא יכול לחזור בו ושמואל אמר שיכול לחזור בו, בירור במה הם חולקים, ולבסוף ראייה לרב.

ה' 43 - שני מעשים בחכמים, בהם התעוררה השאלה של קבלת השליח את האחריות על החפץ מידי המשלח. ונפסק בהם כרב שהמשלח נשאר אחראי.

דף יד/ב

ו' 17 - דיון במחלוקת על דין המקרה שאמר: "הולך מנה לפלוני, והלך ובקשו ולא מצאו" - יש אומרים שיחזור המנה למשלח או ליורשיו, ויש אומרים ליורשי מי שנשלחו אליו. בבירור במה המחלוקת, נאמרו ארבע דעות: הגמרא, ר' אבא בר ממל, רב זביד ור"פ.

ז' 28 - דיון נרחב בשאלה אם "הולך" כ"זכיי", או לא. תוך הדיון נכנס העניין אם מצווה לקיים דברי המת. לבסוף פוסק ר' יוסף כ"ר"ש נשיא", מקשים עליו, ומתריך.

שני תירוצים אחרים. וברייתא המסייעת לשיטת ר"ש.

דף יא/א

ג' 24 - בירור שאלות בענייני שטר שנעשה אצל ארמיים חשובים (לא ערכאות), ורפרם פסל אותו. או מה דין שטר מנוכרים שנמסר בפני עדים ישראלים, קושיות על כך ותירוץ. וכן מה דין שטר ישראלי ששמות העדים כשמות נוכרים, ותשובת ר" יוחנן.

דף יא/ב

משנה דין, האומר לשליחו: "תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי". מחלוקת: ר"מ אומר שרשאי לחזור בו משניהם, וחכמים אומרים - רק מגט האשה יכול לחזור, וטעמם. קושיא של ר"מ על חכמים, ותשובתם.

גמרא דין "תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים" רב הונא ביקש ללמוד מדברי חכמים במשנתנו שזה אפשרי וקנה בעל החוב, אך ר' ירמיה דחה לימוד זה ממשנתנו. ולעצם הדין אמר בשם ר' יוחנן - שלא קנה. ר' חסדא רצה לומר שזו מחלוקת תנאים, ונדחה.

דף יב/א

ב 8 - מן הנאמר במשנתנו "שאם ירצה האדון שלא לזון את עבדו - רשאי", רצו להבין שיכול האדון לומר לעבדו הכנעני: "עשה עמי ואיני זנך". על כך נערך דיון נרחב על פי מקורות שונים. מסקנת הגמרא שלדעת רב אינו יכול לומר כך לעבד, ולדעת ר' יוחנן יכול לומר לו זאת.

דף יב/ב

ג' 9 - דיון בדעת ר' יוחנן שאמר כי הקוטע יד עבדו של חברו "נותן שבתו ורפואתו לרבו". קושיות על כך ותירוץ.

ד' 25 - ברייתא המביאה את המו"מ בין ר"מ וחכמים במשנה על השאלה: האם שחרורו שלך העבד זכות היא לו, או חובה לו? מנסה ר' אלעזר להוכיח לר"מ שזו זכות לעבד, אך ר"מ דחה את הראיות נגדו.

דף יג/א

משנה - הלכה, האומר: "תנו גט זה לאשתי, שטר שחרור זה לעבדי" ומת - לא יתנו. האומר: "תנו מנה לאיש פלוני" ומת - יתנו לאחר מיתה.

מחלוקת תנאים (של משנתנו)? הגמרא משיבה שלא, ומסבירה, וכן רבה מסביר זאת בדרכו.

ד' 28 – לפי המסקנה (בסוגיא הקודמת) שואלת הגמרא מדוע לא נחלקו ת"ק ור"י ברישא של המשנה? משיבה הגמרא שאמנם כך אמר עולא שר"י חולק גם על הרישא. קושיא על כך מר' אושעיא, ועולא מתרץ. כן מובאים דברי רב יהודה שאכן ר"י חולק גם על הרישא.

ח' 40 – מעשה בביקור חולים אצל רבב"ח, בו העלו את השאלה אם שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ. והשיב להם שלא, כיון שיכלו להעיד שגירש אותה, והיו נאמנים. ואגב מסופר על הסבל של ישראל מידי השלטון הפרסי.

דף יז/א

ט' 8 – על הסיפא של המשנה: "אחד אומר בפני נכתב ושניים אומרים בפנינו נחתם – כשר", אומר ר' אמי בשם ר' יוחנן שמדובר במקרה שעד הכתיבה היה גם שליח-הבעל, ונימוקו. מקשה עליו ר' אסי מהרישא של המשנה, ואחר מו"מ חזר בו ר' אמי.

משנה – הלכה, שכתבת הגט והחתימות עליו צריכים להיות באותו יום, לכן אם נכתב ביום ונחתם בלילה (שהוא תאריך חדש) פסול, ור"ש מכשיר.

גמרא – מחלוקת על הטעם לכתיבת התאריך בגיטי נשים: ר' יוחנן אומר "משום בת אחותו", ור"ל אומר "משום פירות", ונימוקיהם. כן מוסבר מדוע לא נתנו כל אחד את הטעם של השני, ולפי זה בא הסבר למחלוקת במשנה בין ת"ק לר"ש. מסקנה נוספת מן המחלוקת היא שלדעת ר' יוחנן הבעל מפסיד את פירות נכסי מלוג משעת כתיבת הגט, ולר"ל – משעת נתינתו. מראים סתירה לכך ממקום אחר, ומתרצים.

דף יז/ב

ב' 13 – שאלות של אביי לרב יוסף ממקורות מהם משמע שבדיעבד הגט כשר גם בלי התאריך (או בתאריך שאינו מלא), ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם לכתוב את התאריך? ותשובות רב יוסף.

ג' 24 – בירור שתי שאלות של רבינא על מקרים שיש חשש למכשלה למרות שיש תאריך, דיון בדברי ר' אמי בשם ר' יוחנן דיון בדברי ר' אמי בשם ר' יוחנן ודוגמאות. והתשובות עליהן.

דף יח/א

ד' 6 – בירור מאימתי מונים את שלושת חדשי-הבחנה לגרושה, רב אומר משעת נתינת הגט

פרק ב' "המביא גט"

דף ט/א

משנה – מה הדין כאשר השליח, או השליחים, להבאת הגט אינם אומרים בדיוק את הנוסח: "בפני נכתב בפני נחתם", ודוגמאות. יש מקרים שהגט פסול, ויש שכשר. ודעת ר"י.

גמרא – בירור מדוע נאמרה משנה זו כלל, שהרי הדברים ברורים מן המשנה הראשונה. ומתרצים שבמשנה הראשונה נאמר ש"צריך לומר" והיה אפשר לטעות שאם לא אמר בכל זאת כשר, לכן באה משנתנו.

ב' 30 – הסבר שבדוגמא: "בפני נכתב חציו וכו'" הכוונה לחצי השני, ואילו הראשון אפילו בשורה אחת – כשר.

ג' 34 – דיון בדוגמא: "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו – פסול" לבירור מה הטעם. ניתנו על כן שלש דעות ונימוקיהם, ומובאת משנה שסותרת את דעת ר' חסדא, והוא מתרץ אותה לשיטתו.

דף ט/ב

ד' 19 – מקורות שונים הדנים בעניין צרוף דברים שונים ליחידה אחת, כגון: 1. "גידוד חמשה ומחיצה חמשה" (ליצירת מחיצה של י' טפחים, כשבת) – מחלוקת ר' חסדא ומרימר. 2. שאלת אילפא אם "ידיים טהורות לחצאין, או לא. בירור מה הספק, ללא הכרעה. 3. שאלת ר' ירמיה: "חציו בביאה וחציו בנפילה" הסבר השאלה, ונשארה ב"תיקו". 4. שאלת ר"פ "חציו בטבילה וחציו בנתינה", נשארה ב"תיקו".

דף טז/א

ה' 17 – דיון על הנאמר במשנה: "אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם" שהגט פסול. אמר שמואל בר"י בשם ר' יוחנן (בגירסא ראשונה) שאם היו שניהם שלוחי הבעל למסירה – כשר, ומסבירים מדוע. אביי מסיק מזה על מהות המחלוקת בסוף המשנה בין ת"ק לר"י.

דף טז/ב

ו' 12 – בגירסא שנייה (של הסוגיא הקודמת) נאמר שר' יוחנן פוסל את הגט אפילו היו שניהם שלוחי הבעל. אביי מקשה על זה מן הסיפא של המשנה. והגמרא מתרצת שהמחלוקת שם היא שת"ק סובר כרבה (שאין בקיאין) ור"י סובר כרבא (שאין עדים מצויים). שאלה: האם משמע מזה שהמחלוקת רבה ורבא היא

אדום על גבי שחור, יש פוטרים ויש מחייבים משום מוחק.

ג' 29 – שאלת ר"ל לר' יוחנן, במקרה שהעד אינו יודע לחתום, האם אפשר לכתוב את שמו בדיו אדום, והוא יכתוב עליו בדיו שחור? (כתב על כתב), השיב ר' יוחנן שהוא פסול. ר"ל מקשה: הרי בדיני שבת זה נחשב כתיבה? ר' יוחנן השיב שאין להשוות, והסביר. הגמרא מביאה עוד הצעות לחתימה, ור"פ מעיר שמדובר רק בגיטי נשים ולא בשאר שטרות.

דף י"ט/ב

ד' 1 – ברייתא כדעת רב, שאם העדים אינם יודעים לחתום "מקרעין להם נייר חלק וממלאים העדים את הקרעים דיו". רשב"ג מעיר שזה רק בגיטי נשים, אבל בשאר שטרות אין השטר כשר אלא אם העדים יודעים לקרוא ולחתום. ר"א מסביר מהו טעמו של רשב"ג, ורבא פוסק כמוהו, רב גמדא אומר בשם רבא שאין הלכה כרשב"ג, קושיא עליו, ותירוץ שכוונתו בזה רק לגבי ידיעת הקריאה.

ה' 18 – מסופר שרב יהודה התאמץ לקרוא את השטר לפני שהיה חותם, העיר לו עולא שר"א הסתפק בכך שמישהו קרא בפניו וחתם. וכן נהג רב נחמן שסופר הדיינים היה קורא לפניו. ומסייגים זאת רק למקרה שיש לסופר יראה מפניו, אבל אחרים - לא.

ו' 24 – תיאור כיצד נהג ר"פ כשבא לפניו שטר הכתוב פרסית, כדי הכשיר אותו. כן נאמר בשם אמימר כי שטר הכתוב פרסית וחתומים עליו שני ישראלים – כשר. שאלו על כך מספר שאלות והשיב עליהן, וכן מוסבר מה בא לחדש בדבריו.

ז' 39 - דיון בדברי שמואל שאם נתן אדם לאשתו נייר חלק ואמר לה: "הרי זה גיטך" שהיא מגורשת, ונימוקו, קושיא עליו ממקור אחר, ותירוצה.

ח' 49 – דיון בדברי אמימר שעדי מסירת הגט צריכים לקרוא אותו לפני המסירה. קושיא על כך מברייתא, ותירוצה, שהברייתא עוסקת במקרה מיוחד. בירור עוד ספיקות בגיטין, כגון שזרק לה את הגט בין חביות ולא נמצא, או שנתן לה ספר-תורה בתור גט, או שכתב הגט שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה.

דף כ/א

ט' 15 - בירור ע"י רבא מהי כוונת ר' חסדא באומר: "יכולנא למפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא", האם משום שכתוב "וכתב" שהוא יכתוב, או משום

ושמואל אומר משעת כתיבתו. ראיות מברייתות לכאן ולכאן, ופסיקת הלכה כשמואל - משעת כתיבה.

ה' 24 - עוד שתי מחלוקות בין רב ושמואל הקשורים לכתובה. האחת: מאימתי השביעית משמטת את הכתובה, רב אומר "משתפגום ותזקוף", ושמואל אומר שדי באחד משני הדברים. וראיות מברייתות לשתי הדעות. והשאלה השנייה: מה אם נכתבה הכתובה ביום ונחתמת בלילה? שמואל מכשיר, וממעשה שהיה מוכח שגם רב מכשיר, אך דוחים זאת כי במעשה שהיה מדובר ש"היו עסוקין באותו דבר".

ו' 40 - הסבר טעמו של ר"ש שהכשיר גט שנכתב ביום ונחתם בלילה (במשנה). כמו כן מסייג ר"ל את דברי ר"ש, שמכשיר עד עשרה ימים מזמן הכתיבה. ור' יוחנן אומר שר"ש מכשיר גם לאחר עשרה ימים, ונימוקיהם.

דף יח/ב

ז' 3 - דיון במחלוקת ר"ל ור' יוחנן במי שאמר לעשרה: "כתבו גט לאשתי". שר' יוחנן אומר שניים מהם עדים והשאר משום תנאי, ור"ל סובר שכולם עדים. הסבר שמדובר שאמר לעשרה "כולכם". וכן בירור באילו מקרים תהיה נפקא מינא בין הדעות.

ח' 18 - דיון במקרה שהובא בפני ריב"ל, בו שניים חתמו באותו יום והשמונה - כעבור עשרה ימים. ריב"ל מכשיר, לפי דעת ר"ש. קושיא מדברי ההסבר של ר"ל על דעת ר"ש, והגמרא מתרצת שריב"ל הורה בזה כדעת ר' יוחנן. עוד קושיא מדברי ר' יוחנן, ותירוצה.

דף יט/א

משנה - דיני הדיו הכשר לכתבת גט, ודיני החומרים שיותר לכתוב עליהם גט. וכן דעת ר' יוסי הגלילי הפוסל כתיבה על דבר שיש בו רוח-חיים, וכן לא על מאכלים.

גמרא - הסבר מה הם סוגי הדיו הנזכרים במשנה.

ב' 19 - בירור שכלל: "ובכל דבר שהוא מתקיים" בא לרבות "מי טריא" ומי "אפצא". וכן ברייתא ובה רשימה נוספת של סוגי דיו הכשרים לכתובה. ברייתא המכשירה גט שנכתב בשחור ובשיחור. ר' יוחנן ור"ל שהכותב בשבת שתי אותיות בדיו שחור על גבי אותיות אדומות - חייב שתיים - כתיבה ומחיקה, אבל באותו צבע פטור. ומחלוקת בדיו

דף כב/א

ג' 2 – ואגב הסוגיא הקודמת מבררים את הדין במקרים מיוחדים של מכירה, כגון: העציץ של א' והצמח שבו שייך לב', ומכר א' את העציץ לב' או ההיפך או במקרה שהעציץ והצמחים שייכים לא' ומכר אותם לב' – כיצד תהיה המכירה תופסת. וכן מה הדין לעניין תרומות ומעשרות במקרה שעציץ נקוב בארץ ונופו בחו"ל. אביי אומר שהולכים לפי מקום העציץ ונקבו, ורבא אומר – אחרי נופו, ונערך דיון אם המחלוקת גם לאחר ההשתרשות, או לא.

ד' 32 - בירור מהי הדיפתרא, הנזכרת במשנה. מתארים את שלושת סוגי העורות, אופן עיבודם ומהו שיעורם להוצאת שבת, והאחרון שבהם הוא ה"דיפתרא" שהוא "מליח וקמיה ולא אפיץ".

ד' 44 – על דברי המשנה כי חכמים מכשירין כתיבה על נייר מחוק או דיפתרא, מבררים מיהם חכמים אלה. והתשובה שהוא ר"א הסובר עדי מסירה כרתי. ומחלוקת ר' אלעזר ור' יוחנן בתנאים בהם מכשיר ר"א - האם מיד, או אף לאחר זמן, אם בגט, או גם בשאר שטרות.

דף כב/ב

משנה - הלכה שהכל כשרים לכתוב את הגט, כיון שאין קיום הגט אלא בחותמיו.

גמרא – על דברי המשנה שגם חרש שוטה וקטן כשרים לכתיבת הגט, שואלים: "והא לאו בני דעה נינהו?" על כך שלש דעות: רב הונא אומר שהמשנה כדעת ר"א, ומה שנאמר שחרש שוטה וקטן כותבים, מדובר שגדול עומד על גביו. רב נחמן מקשה על כך ואומר שהמשנה כר"מ, ש"עדי חתימה כרתי", מביאים שלש קושיות על ר"מ, ומתרצים אותן. רב יהודה ושמואל אומרים שמשנתנו כר"א אך מדובר "ששייר מקום התורף", קושיא על כך, ותירוצה.

דף כג/א

משנה - הכשרים והפסולים לשליחות הולכת הגט. והכלל: "כל שתחילתו וסופו (של השליח) בדעת - כשר".

גמרא - דיון בדין סומא הנזכר במשנה כפסול, שכן לא ברור מדוע הוא פסול. רב ששת וכן רב יוסף מסבירים את הטעם לכך, אך מקשים עליהם. הגמרא אומרת שגם כוונת המשנה שבמקרה והיה פיקח ונסתמא כשר להולכת הגט, וכן מדייק זאת רב אשי מהמשנה.

שכתוב "ונתן" ואין בגט ממש. ורבא דוחה אפשרויות אלה. כיון שזכרו דברי חכמי א"י ש"גט שכתבו על איסורי הנאה - כשר", מביא רב אשי ראייה לכך, ונדחה. ומביאים עוד ראייה מבריייתא.

י' 28 - דיון על אופן הכתיבה של הגט, שנאמר "וכתב". מובאת ברייתא הפוסלת את החקיקה. קושיא מבריייתא אחרת המחשיבה את החקיקה ככתיבה. ומתרצים שבבריייתא הראשונה מדובר ב"חק תוכות" ובשנייה ב"חק ירכות". קושיא על התירוץ מדיני ה"ציץ", ותירוצה. שאלות רבינא לרב אשי מה דין ה"רושמא" (חותם המטבע), ותשובות רב אשי.

דף כב

י"א 3 - דיון במקרים מיוחדים של גט: 1. גט הכתוב על טס זהב, האם אפשר שישמש גם כגט וגם כתשלום הכתובה; 2. כתב לה: "הרי זה גיטך והנייר שלי"; 3. כתב לה גט על עבדו וגם נתן לה את העבד; 4. כתב לה על טבלה השייכת לה; 5. שלח הגט ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה על העבד; 6. כתב לה גט ונתנו בחצירו, וכתב לה שטר מתנה על החצר.

דף כא/א

י"ב 29 – נאמר במשנה שיכול הבעל לכתוב גט על קרן הפרה ולתת לה. הסבר מדוע לא נאמר שיקצוץ את הקרן ויתן לה.

דף כא/ב

י"ב 5 - דיון בדעת ר' יוסי הגלילי (בסוף המשנה) שאינו מתיר כתיבת גט על בעלי חיים או מאכלים, לביורור מה הסימוכין שלו, וכן מה הסימוכין של חכמים המתירים זאת, מה הם לומדים מהסימוכין של ר' יוסי, וההפך.

משנה - דין כתיבת גט על דבר המחובר לקרקע, או על נייר מחוק או הדיפתרא – על שני העניינים יש מחלוקת.

גמרא - בירור שהנאמר במשנה: "כתבו במחובר, תלשו וחתמו ונתנו לה - כשר" מדובר שבזמן הכתיבה לא כתב את ה"תורף", וכתבו לאחר התלישה. ומסבירים את המשנה לפי דעת ר"א שאמר עדי מסירה כרתי. ר"ל מקשה על כך, ומסביר את המשנה כר"מ הסובר עדי חתימה כרתי.

ב' 41 - הלכה שאפשר לכתוב גט על החרס של עציץ נקוב, ומחלוקת אם אפשר על עלה של צמח בעציץ נקוב - אביי מכשיר ורבא פוסל ונימוקיהם.

ש"אין ברירה", דנין בזה "אם יש או אין ברירה". זאת מתוך שאלתו של רב הושעיא את רב יהודה: מה הדין אם אמר לסופר "כתוב גט לאיזו שתצא בפתח תחילה"? והשיב ממשנתנו: "כתוב לאיזו שארצה אגרש – פסול", משמע ש"אין ברירה". ומכאן דיון רחב בנושא, לפי אביי יש להבחין בין התולה בדעת עצמו (שאין ברירה) לבין התולה בדעת אחרים, ולדעת רבא אין הבדל. מקשים על רבא, ומתריצים.

דף כו/א

משנה – הלכה - סופר הרוצה להכין טפסים של גיטין, הלוואות או מקח, צריך להניח מקומות פנויים לתוספת הפרטים הנדרשים. ר"י פוסל כל סוגי הטפסים. ר"א מכשיר חוץ מגיטי נשים.

גמרא - הערת שמואל שבטפסי גיטין יש להניח מקום גם ל"הרי את מותרת וכו'". שכן דעתו כר"א ש"עדי מסירה כרתי" וצריכה הכתיבה להיות לשמה. וכיון ששמואל פוסק כר"א בשלושת המשניות האחרונות, מראים מה ה"צריכותא" לכך.

ב' 26 - הסבר של ר' יונתן מהו "מפני התקנה" (הנזכר במשנה), שהכוונה לתקנת הסופרים שיהיו להם טפסים מוכנים. וזאת לשיטת ר"א שעדי מסירה כרתי. ומכאן הסבר דעת ר"י שפוסל בכלם מטעם גזירה. והסבר דעת ר"א שמכשיר בכלם חוץ מגיטי נשים.

ג' 33 - בירור טעמו של ר"א, וכן יישוב הסתירה שבינו לבין עצמו, מסוף המשנה על ראשיתה, שמדובר ב"תרי תנאי אליבא דר"א".

דף כו/ב

ד' 2 - הסבר שני של הנאמר במשנה "מפני התקנה", מאת ר' שבתאי בשם חזקיה, שהתקנה "משום קטטה", והיא שיניח מקומות פנויים בטופס, ולפי ר"מ ש"עדי-חתימה כרתי", והסבר. הסבר שלישי, הוא של ר' חסדא בשם אבימי - משום "תקנת עגונות", וזאת הן לפי ר"מ והן לפי ר"א.

ה' 16 – בעניין "ומקום הזמן" מוסבר מדוע צריך תאריך בשטר-נישואין, ובא דיון בשאלה לשם מה צריך טופס גט לארוסה, הרי לדעת מי שמצריך את התאריך "משום פירי" - לא שייך, כי אין לבעל פירות אלא לאחר נישואין. ומתריצים בשם עולא שזה משום "תקנת הוולד", ומסבירים זאת על פי ברייתא.

ו' 28 - פסיקת הלכה בשם רב כר"א במשנה. ומבררים שהכוונה של רב גם לגבי שטר הלוואה או מקח שר"א מכשיר אותם. קושיא על כך לפי רב פפי בשם רבא, ומתריצים לפי דברי רב נחמן.

ב' 50 - דיון בשאלה לר' אמי, אם עבד יכול להיות שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. רב אמי מדייק מן המשנה שמוותר. אך הובאו דברי ר' יוחנן שאינו יכול, ודנים בדעתו. שוב מביאים דברי ר' יוחנן ממקור אחר שאינו יכול, ודיון בהם.

דף כג/ב

משנה - הלכה שנשים נאמנות להבאת גט, גם אלו שאינן נאמנות לומר "מת בעלה". כיון שבגט "הכתב מוכיח". וכן שאשה עצמה רשאית להביא גיטה, אך צריכה לומר "בפ"נ ובפ"נ".

גמרא - דיון בשאלה: מדוע רשימת הנשים בתחילת המשנה מותרות בהבאת הגט, הרי יש ברייתא שסותרת זאת? מתרץ רב יוסף שבמשנה מדובר בארץ ובברייתא מדובר שמביאות גט מחו"ל לארץ, ומסביר. ואביי סובר שהפך ומסביר. וראיות לכאן ולכאן.

דף כד/א

ב' 10 - בירור מדוע צריכה האשה לומר "בפ"נ ובפ"נ", הרי ברגע שקבלה את הגט בחו"ל כבר הפכה למגורשת? ניתנו מספר תשובות ונדחו. ולבסוף ניתנו שתי דרכים אפשריות.

פרק ג' "כל הגט"

משנה - דין שיש לכתוב את גט האשה לשמה, וארבע דוגמאות של פסול מטעם זה.

דף כד/ב

גמרא - הסבר לארבעת הדוגמאות במשנה, ובמה הן יתירות אחת על קודמתה, וכן מה הצריכותא להביא את כל הדוגמאות.

ב 26 – רבא מדייק מן הדוגמא השנייה במשנה כי במקרה של "שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת", מותר לכתוב שטר-חוב על שם אחד מהם, ואין הלווה יכול לטעון שההלוואה היתה מן השני, ומסביר. אביי חולק ומסביר את משנתנו כדעת ר"א "בעדי מסירה כרתי".

ג' 38 – בירור, בעניין הגיטין הפסולים (הנזכרים במשנה), האם גם בדיעבד הם פסולים, או שבדיעבד הם תופסים, ובמקרה שהיא אשת כהן לא תוכל לחזור לבעלה, משום גרושה. על כך ארבע דעות שונות, מי מהמקרים פסול גם בדיעבד, ומי לא.

דף כה/א

ד' 13 – כיון שנזכרה בסוגיא הקודמת דעת ר' יוחנן

דף כז/א

משנה - הלכה שהמביא גט ואבד לו בדרך, אם מצאו מיד - כשר. ולאחר זמן - פסול, ואם יש לו סימנים עליו - כשר.

גמרא - דיון על המשנה שאם נמצא לאחר זמן - פסול. מובאת משנה אחרת שלכאורה המכשירה אותו אף לאחר זמן. מתרץ רבה שבמשנתנו מדובר שהשיירות מצויות ויש חשש להחלפה, ולכן פסול. ומעירים שצריך להיות עוד תנאי כדי לפסול את הגט הנמצא, והוא שנמצאים בעיר שני אנשים בעלי אותו שם, ומסבירים הדברים על פי מקורות, ותיאור מעשה שהיה עם רבה.

ב 27 - ר' זירא מקשה על משנתנו מברייתא האומרת שגם הנמצא לאחר זמן כשר. ומתרץ ר' זירא שבמשנתנו מדובר במקום שהשיירות מצויות, ושני הסברים לתירוץ. וכן מסבירים מדוע רבה לא דן כר' זירא על פי הברייתא, ומדוע ר' זירא לא דן כרבה על פי המשנה (במסכת ב"מ).

דף כז/ב

ז' 12 - ר' ירמיה מיישב את הסתירה בין משנתנו למשנה בב"מ ולברייתא, בדרך אחרת, ששם (במסכת ב"מ ובברייתא) מדובר שהעדים מעידים שחתמו רק על שטר אחד כזה ולכן הוא כשר. רב אשי מתרץ אחרת: ששם מדובר שלשליח היה סימן מובהק בגט. וכי לרב אשי היה ספק אם סימנים דאורייתא, ולכן אמר "סימן מובהק".

ח' 27 - בירור מהו "לאלתר" הנאמר במשנה, על כך מובאת ברייתא ובה שש דעות שונות בזה. כן מעירה הברייתא שאם היה סימן בגט הוא כשר, ומבררים באיזה סימן. בעניין פסיקת ההלכה שתי דעות: דעה בשם שמואל, ודעה בשם רב יצחק בר שמואל.

דף כח/א

ט' 6 - הסבר לביטויים הנזכרים במשנה: "חפיסה" ו"דלוסקמא".

משנה - הלכה שלאדם יש חזקה שהוא קיים, ושלש דוגמאות לכך, ובכללן אדם זקן ששלח גט, אין חוששים שמא נפטר בינתיים, אלא מעמידים אותו על חזקתו שהוא חי.

גמרא - דיון בדברי רבא על המשנה האומר שמדובר בזקן שלא הגיע לגבורות ובחולה שאינו גוסס. מקשה לו אביי מברייתא, ויש מי שמתרץ.

ב' 20 - דיון על דברי המשנה מקושיא של אביי

מברייתא: האומר: "הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי - אסורה לאכול בתרומה מיד". מנסים לתרץ בכמה אופנים, שנדחו, מלבד תירוץ של אביי ורבא שלא נדחו.

דף כח/ב

ג' 7 - בירור שהדין במשנה על "השולח חטאתו" מדובר שהמשלח זו אשה, או שהקרבת הוא חטאת העוף, שאינם צריכים "סמיכה".

ד' 10 - הסבר מה ה"צריכותא" למשנה לתת שלש דוגמאות על חזקת חיים של האדם.

משנה - שלושת הדברים הנמצאים בסכנת חיים, ויש חזקה שהם קיימים. ואם הסכנה גדולה יותר - נותנין עליהם מספק חומרי חיים וחומרי מתים, ודוגמא.

גמרא - דיון בעניין "היוצא ליהרג" ש"נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים וכו'" - על פי מסורת אחת מעמיד רב יוסף את המשנה בבית-דין של ישראל, אבל בבית-דין של נוכרים, הדין שבודאי נהרג. על כך קושיות ותירוץ. ולפי מסורת אחרת הוא מעמיד את משנתנו ביוצא ליהרג בבית-דין של נוכרים, אבל בבית-דין של ישראל (אחרי פסק דין) נחשב למת ודאי. ודנים בכך.

דף כט/א

משנה - הלכה שהמביא גט בא"י וחלה, יכול למנות שליח אחר תחתיו. אבל אם אמר לו הבעל: "טול לי הימנה חפץ פלוני" - אינו יכול לעשות שליח אחר, והטעם.

גמרא - דיון בעניין החולה, הנזכר במשנה, מסביר רב כהנא מה החידוש. מראים סתירה לשתי דעות בברייתא. וישוב הסתירה לפי שתי הדעות, בשלושה אופנים.

ב' 38 - דיון בסתירה בין המשנה לעומת ההלכה במשנה אחרת שהאומר "תנו גט לאשתי וכו'", אין יכולים לעשות שליח. אביי מתרץ ששם הדין משום "כבוד הבעל". רבא מתרץ ששם המצב של "מילי" ו"מילי לא מימסרין לשליח". מבררים מה הנפקא-מינא ביניהם. כמו וכן מוכיחים שמחלוקת זו היא כמחלוקת בין רב ושמואל לגבי מתנה.

ג' 47 - בירור טעם הדין "ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ וכו'". על כך מחלוקת: ר"ל סובר שהחידוש בהלכה, שאסור לאדם שהשאל חפץ להשאילו לאחר, ולכן אם עשה שליח אחר, וקבל החפץ - בדיעבד כשר. ור' יוחנן סובר שיש כאן עניין לכשרות

דף ל/ב

ד' 7 – ברייתא ובה בירור בעניין קבלת רשות היורשים (הנזכר במשנה), שהכוונה לירושת קרקע שהיא משועבדת לחוב. וכן מחלוקת ר' יונתן ור' יוחנן במה יכול לגבות מירושת קרקע קטנה הפחותה מהתרומות והמעשרות.

ה' 14 - דיון בברייתא על ישראל שאמר ללוי "מעשר יש לך בידי", שאין חוששין לתרומת מעשר שבו. ואילו אם אמר לו "כור מעשר יש לך בידי" כן חוששין לתרומת מעשר שבו. ניתנו שני הסברים להבדל בין הדינים, ונדחו. ולבסוף ביאר זאת רב אשי ע"י שינוי נוסח הברייתא. ואגב בירור כי לפי ברייתא זו בעל-הבית יכול להפריש גם "תרומת מעשר", והסימוכין.

דף לא/א

משנה - דין המניח פירות כדי להפריש מהם תרו"מ, או הניח מעות לפדות עליהם מעשר-שני - מפריש עליהם בחזקת שהם קיימים. ואם בדק ומצא שאבדו, ר"א אומר שחושש שאבדו עד "מעט-לעת" קודם הבדיקה, ור"י נותן זמנים אחרים לגבי יין.

גמרא - בירור מהו "מעט-לעת", ר' יוחנן אומר מזמן הבדיקה האחרונה ולאחור. ור' אלעזר ב"ר ינאי אומר מיום הנחת הפירות והלאה "מעט-לעת". ודוחים שיטתו של ר"א בראיה מן המשנה.

דף לא/ב

ב' 5 - הערה שחכמים חולקים על דעת ר"א במשנה, ולדעתם חוששין שאבדו כבר מזמן הנחתם, והראיה מדין מקווה.

ג' 10 - השלמת דברי ר"י במשנה בתוספת המלים: "של תקופה". וברייתא ובה זמני מכירת התבואה וזמני מכירת היין והשמץ. ובירור לאיזה עניין יש לדעת זמנים אלו.

ד' 19 - דרשות חכמים על פסוקים בעניין הרוחות השונות והשפעתם.

פרק ד' "השולח"

דף לב/א

משנה - אפשרות ביטול הגט ע"י הבעל לפני שהגיע לידי האשה. ותקנת ר"ג שלא לבטל גט אפילו בפני ב"ד.

הגט, שאם לא עושים בדיוק כדברי המשלח, ייתכן והגט לא כשר. מסבירים את מהות המחלוקת ובמה הם מסכימים.

דף כט/ב

משנה - הלכה שהמביא גט ממדינת הים וחלה, צריך למנות שליח אחר בב"ד, ושם יאמר: "בפ"נ ובפ"נ", ואז השליח השני לא צריך לומר זאת, אלא רק שהוא שליח ב"ד.

גמרא - בירור השאלה אם השליח השני יכול לעשות שליח שלישי, ואם צריך הדבר להיות בב"ד. הדבר בא במסגרת שאלה לבנו של ר' אבהו (בשתי מסורות). והמסקנה מדיוק לשון משנתנו – שגם שליח שני עושה שליח, וצריך לעשות זאת בב"ד.

ב' 24 - בירור שאלות שונות בנושא "שליח עושה שליח", ובכלל זה תיאור מקרים שהיו אצל חכמים וכיצד דנו בהם ופסקו.

דף לא/א

ג' 3 - בירור השאלה אם יש אונס בתנאי של גירושין, כגון שאמר לאשתו: "אם לא אבוא עד שלושים יום – יהיה הגט גט" ובדרכו חזרה בתוך הזמן נאנס בגלל שהפסיקו הנהר. הבירור בא במסגרת שני אירועים, אחד שבא לפני שמואל, והאחר בא לפני רב יוסף (בשתי מסורות).

משנה - המלווה לכהן, ללוי או לעני - רשאי להפריש מעשרותיו מחלקם (על חשבון החוב שלהם), ועושה זאת בחזקת שהם חיים. ואם נודע שמתו, עליו לבקש להמשיך הסדר זה עם היורשים, או ליטול רשות מבי"ד. וכן, במקרה שנתן את ההלוואה בפני בית-דין – אינו צריך לבקש את רשות היורשים.

גמרא בירור השאלה כיצד המלווה זוכה בפירות, הרי לא הגיעו לידי הכהן, הלוי או העני? על כך שלש דעות לתשובה, והסבר מדוע כל אחד מהמשיבים אינו נוקט כדעת האחרים.

ב' 26 - ברייתא מקבילה למשנה עם פירוט דינים הקשורים לנושא, והסברם.

ג' 39 - ברייתא בשם ראב"י בנושא המשנה. אם את ההסכם עשה המלווה בפני ב"ד, הרי אם מת הלווה אינו צריך את רשות היורשים, אלא ממשיך לגבות את החוב על חלקם של כהנים מאותו שבט וכן לויים, או עניי ישראל, ויש אומרים עניי העולם (ובירור המחלוקת ביניהם). ובמקרה שהיה עני והעשיר הרי הדין שונה, והסבר.

דף לד/א

ח' 6 – מעשה בגידול בר רעילאי שברך "הטוב והמטיב" כאשר נודע לו שהגט ששלח לאשתו לא נמסר לה. על כך נערך דיון בין אביי ורבא אם "גילוי דעתא בגיטא - מילתא היא". רבא אומר ש"מילתא היא", ואביי אומר "לאו מילתא היא". ראיות לכאן ולכאן ובסוף פסיקת הלכה כאביי. וזו אחת ההלכות כאביי ב"יע"ל-כג"ם".

דף לד/ב

משנה - תקנת רבן גמליאל הזקן לכתוב בגט: "איש פלוני וכל שום שיש לו" וכו'. והטעם - מפני תיקון העולם.

גמרא - תיאור המקרה שהביא את ר"ג לתקן את התקנה, והערתו של רב אשי שמדובר: "דאתחזק בתרי שמי", וראיות לדעתו.

משנה – הלכה שאלמנה גובה כתובה רק לאחר שבועה שעדיין לא קבלה אותה. וכן תקנות ר"ג שאלמנה תגבה כתובתה מהיתומים אחרי נדר (במקום השבועה שבוטלה), וכן תיקן ר"ג שהעדים חותמים על הגט, מפני תיקון העולם. וכן הלל תיקן את ה"פרוזבול", מפני תיקון העולם.

גמרא - בירור מדוע אמרה המשנה שהאלמנה צריכה להשבע לפני קבלת הכתובה, הרי זה הדין גם לשאר בעלי-חוב? וכן מדוע "נמנעו מלהשביעה".

דף לה/א

ב' 20 - דיון בדעת רב ושמואל (בשתי גירסאות) שלא משביעים את האלמנה בפני ב"ד, אבל מחוץ לביה"ד כן משביעים. קושיא על רב ממקור בו סותר את עצמו, וכן הסבר מדוע רב לא חייב אותם ב"נדר", במקום שבועה. ותיאור שני מקרים שבאו לפני ב"ד של רב הונא ולפני ב"ד של בנו רבה, ופסקו כרב, ומה שקרה. ומאידך הורה רב יהודה לפסוק כשמואל, שתידור בבית-דין, או תשבע מחוץ לבית-דין.

ג' 46 - דיון בדברי שמואל, שנזכרו למעלה, שאת הגרושה כן משביעים, קושיא ממקרה שנתנו לגרושה בדרך של נדר ולא שבועה, ומתרצים שמדובר שם בגירושי יבמה (אלמנה).

דף לה/ב

ד' 3 - דיון במחלוקת אם תקנת ר"ג בעניין הנדר, היא רק בטרם נישאה האלמנה מחדש - כדעת רב הונא, או גם לאחר שנישאה - כדעת רב נחמן. ונמצא

גמרא – הסבר שריבוי הדוגמאות במשנה לביטול הגט, בא ללמד שבכל צורה של ביטול, אין לחשוש שמא הביטול בא כדי לצער אותה ולעכב אותה. כן מוסבר מדוע אמרה המשנה: "אם משהגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו", שהרי זה פשוט.

ב' 27 - דיון בברייתא הקובעת (לפי דוגמאות) שנוסח ביטול הגט צריך להיות במשמעות לעתיד ולא לשעבר. קושיא מדין ביטול מתנה, ותירוצו של אביי. ועוד מקורות על לשונות ביטול, בגט ובמתנה, ובירורם באיזו מהם בטל ובאיזו לא.

דף לב/ב

ג' 17 – דיון על גט שהבעל ביטל כהלכה, האם יכול לחזור ולגרש בו? רב נחמן אומר שיכול לחזור ולגרש בו, ורב ששת אוסר. פסיקת הלכה כרב נחמן, קושיא על כך, ותירוצה.

ג' 24 - בירור מהו מספר חברי בית-הדין שהיה "בראשונה", כנזכר במשנה, שאפשר היה לבטל גט בפניו. על כך מחלוקת: רב נחמן אומר בפני שניים, ורב ששת אומר בפני שלושה. מביאים ראיות לרב נחמן, ורב ששת דוחה אותן.

דף לג/א

ד' 10 - בירור מהו "מפני תיקון העולם", שנזכר במשנה, על כך יש מחלוקת: ר' יוחנן אומר "תקנת ממזרים", ור"ל אומר מפני "תקנת עגונות", ומנמקים.

ה' 20 – ברייתא הדנה בשאלה מה הדין אם ביטל הבעל את הגט? על כך מחלוקת: רבי אומר מבוטל, ורשב"ג אומר אינו מבוטל, ש"אם כן מה כח ב"ד יפה?", ובירור דעת רשב"ג.

ו' 30 - דיון במחלוקת שנייה בין רבי ורשב"ג, במקרה שאמר לעשרה: "כתבו גט לאשתי", אם יכול לבטל את בקשתו בפני חלק מהעשרה. רבי אומר שיכול, ורשב"ג אומר שאינו יכול לבטל. בירור במה המחלוקת (באיזה עקרון). על כך שתי תשובות, ודיון מהי ה"נפקא מינא" ביניהן.

דף לג/ב

ז' 27 - דיון על פסיקת ההלכה בשתי המחלוקות שבין רבי ורשב"ג (שבסוגיות הקודמות). לפי רב שמואל ור' יאשיה הלכה כרשב"ג במחלוקת הראשונה, וכדעת רבי בשנייה. ועל פי רב נחמן – הלכה כרבי בשתי המחלוקות.

על האופן הנכון לעשות זאת. כן מובא תיאור מעשה שהיה ברבה בעניין זה.

דף לז/ב

ט"ו 22 - דין נאמנות האדם לומר "פרוסבול היה בידי ואבד", ומה התנאים במקרה שהוציא רק שטר חוב, האם צריך להביא גם פרוסבול, או מאמינים לו.

משנה - דינו של עבד כנעני שנשבה ופדאוהו ישראל, ודעת רשב"ג.

גמרא - דיון במחלוקת בין אביי האומר שמדובר במשנה לפני היאוש מן העבד, ורבה האומר - לאחר יאוש, וכיצד הם מסבירים כל אחד לשיטתו את ההלכות הנובעות מכך. וכן כיצד לשיטתם מתפרשת דעת רשב"ג במשנה.

ב' 52 - דיון בשיטת רבא שלאחר יאוש נקנה העבד לפודה אותו (רבו השני), לבירור באיזו מדרכי הקניין קנה אותו. ועיון בצדדי הנושא, גם לגבי קניין מעכו"ם, והעכו"ם זה מזה.

דף לח/א

ג' 11 - דיון בדעת ר' יוחנן שלכאורה סותר עצמו, פעם אמר שעבד שברח מבית האסורין יצא לחירות, ופעם אמר שהלכה כרשב"ג במשנתנו. ומתמצים זאת לשיטת אביי ולשיטת רבא.

ד' 22 - תיאור ארבעה מקרים של שפחות כנעניות שנשבו, או נתפקרו, וכיצד דנו ופסקו לגביהן בעניין כתב שחרור ופדיון.

דף לח/ב

ה' 5 - דיון בדברי רב יהודה בשם שמואל, שכל המשחרר עבדו עובר ב"עשה", שכן מצאנו את ר"א משחרר עבדו כדי לצרפו למניין. ומתמצים: "למצווה שאני". אבל במקור אחר מצאנו שזו מחלוקת תנאים אם זה איסור או רשות. ואגב, דברי אגדתא על הסיבות להפסדי העשירים.

ו' 20 - דיון בדעת רב שהמקדיש או המפקיר, את עבדו - יצא לחירות, וטעמו. וכן בשאלה אם במקרים אלה צריך גט שחרור. הובאו מקורות הנוגדים דעת רב, ותירוצם. דיון במקורות ובשאר צדדים של הנושא. וכן כי דעת ר' יוחנן כרב ועוד.

דף לט/א

ז' 36 - דיון בדעת ר' יוחנן שהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור. הקשה ר' אבא מדין גר שמת וכו', ששמע שלא צריך גט שחרור. בירור

שזו מחלוקת תנאים בעקרון אם נדר שנדרו ברבים יש לו הפרה או לא.

ה' 17 - דיון בנושא שנזכר קודם, אם הבא להתיר נדר צריך לפרט אותו. מחלוקת: רב נחמן אומר - אינו צריך. ור"פ - צריך. ראייה לרב פפא שהיא קושיא לרב נחמן ותרוצה לשיטתו.

דף לו/א

ו' 11 - דיון בעניין התקנה שהעדים יחתמו על הגט, מקשים שהרי זה מהתורה. רבה משיב שמדובר לשיטת ר"א ש"עדי מסירה כרתי", רב יוסף מסביר את התקנה גם לפי ר"מ ש"עדי חתימה כרתי", שמדובר במקרה שיוסיפו העדים גם את שמותיהם, והנימוקים.

ז' 29 - הסבר לתקנת הפרוזבול של הלל וטעמו. וכן נוסח הפרוזבול.

ח' 38 - דיון, כיצד באה תקנה לבטל דין התורה, ומתורץ שמדובר באחר החורבן שאז דין השמיטה מדרבנן - כדעת רבי. וכן התקינו להמשיך במצוות השמיטה כדי שלא תשתכח, וזאת מכח "הפקר ב"ד הפקר".

דף לו/ב

ט' 14 - בירור האם תקנת הלל היתה לדורו או גם לדורות הבאים. וכן מה דעת שמואל בזה ומה הביאור של המלה "עולבנא" שבדברו.

י' 44 - הסבר ותרגום המלה "פרוסבול".

דף לז/א

י"א 5 - הלכה שאין היתומים צריכים פרוסבול, והטעם. וכן שאין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע (של הלווה), ומה אם אין לו קרקע, ותיאור מקרים עם בעיות ופתרונן.

י"ב 29 - הלכה שהשביעית משמטת את המלווה בשטר ושלא בשטר. לגבי שטר שיש בו אחריות נכסים, יש מחלוקת בין רב ושמואל לבין ר' יוחנן ור"ל. ומעשה שר' יוחנן פסק ההפך משיטתו, והסביר שדעתו לא להלכה.

י"ג 53 - על דברי המשנה שהמלווה על משכון, והמוסר שטרותיו לבית-דין - אינו משמט, מובא דיון בין רבא ואביי על הטעם לכך שהמלווה על המשכון אינו משמט.

י"ד 60 - הלכה ממשנה האומרת שיכול הלווה להחזיר את ההלוואה למרות השמיטה, ודברי חכמים

דף מא/א

ב' 18 – מחלוקת בין ר' יוחנן ואבוה דשמואל במי שעשה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר, ובירור שאין מחלוקת ביניהם. כן מובאות שתי ברייתות שאינן שוות בעניין, ויישוב ההבדלים.

משנה - מחלוקת ב"ה וב"ש ב"חצי עבד", ותקנתו. ולבסוף הודו ב"ה לב"ש שמחייבים את רבו לשחררו, מפני תיקון העולם.

דף מא/ב

גמרא - דיון במהות המחלוקת במשחרר "חצי עבד", שרבי אומר - קנה, וחכמים אומרים - לא קנה. רבה סבור שהמחלוקת ששחרר בשטר ואילו רב יוסף סובר שהמחלוקת ששחרר בכסף. ומביאים ראיות לכאן ולכאן.

דף מב/א

ב' 1 - דיון בדעת רבה המעמיד את המחלוקת בין רבי לרבנן במשחרר חצי ומשאר לעצמו חצי, אבל אם שחרר חצי ומכר חצי וכדומה - אין מחלוקת. אביי מנסה לדחות דעה זו ע"י שתי ברייתות חולקות שהמסקנה מהן שונה מדעת רבה, אך חכמים דוחים את קושיית אביי באופנים שונים.

ג' 40 - בירור דין חציו עבד וחציו בן חורין, הנזכר במשנה, שנגח אותו שור - מי מקבל את הקנס. וכי אין ללמוד מענייני ממון לענייני איסורין, כגון להתיר לו שינשא. וכן דיון אם השור המית את העבד הזה, או אם רק פגע בידו לזמן מוגבל - מחלוקת אביי ורבה.

דף מב/ב

ד' 11 - דיון בעבד מעוכב גט-שחרור (כגון חצי עבד, או שהוקדש או שהופקר), כשנגח אותו שור - האם הקנס לאדונו או לא. מובאות מספר ראיות ודיון בהן.

ה' 31 - בירור דינו של עבד מחוסר גט-שחרור, האם בינתיים זכאי לאכול בתרומה מרבו הראשון שהיה כהן. מביאים ראיה, ונדחתה.

ו' 42 - בירור דינו של עבד שרבו מכרו כך שהקונה יזכה רק ל"קנס". כגון אם ינגח אותו שור וכו'. - הסבר הבעיה ונסיון להביא ראיה, אך נדחה.

דף מג/א

ז' 20 - דיון נרחב בדינו של עבד שרק חציו בן-חורין אשר נשא בת-חורין. בתוך הראיות בא בירור

סוגיית הגר שמת ופסיקת הלכה בשם ריב"ל כאבא שאול, ור' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן פוסק שלא כאבא שאול. (אלא כר' יוחנן).

דף מט/ב

ח' 24 - דיון בדעת רב, שנוכרה קודם, שאין לעבד תקנה אלא בשטר. מקשים ממקור אחר בו אמר רבי שיכול להשתחרר בכסף, ומתרצים. מקשים מברייתא שר"ש בשם ר"ע אומר שלא משתחרר בכסף. ומו"מ בדבר פסיקת ההלכה.

ט 45 - דיון בדברי רבי: "עבד שנשא בת חורין בפני רבו - יצא לחירות", שכן במקור אחר יש מחלוקת בעניין דומה, בין ר"מ לחכמים. מיישבים את הסתירה, ומסבירי מהו יסוד המחלוקת בין ר"מ לחכמים.

דף מ/א

י' 11 - דיון בדעת ריב"ל: "עבד שהניח תפילין בפני רבו - יצא לחירות", שכן במקור אחר נאמר שלא יצא, ומתרצים.

י"א 17 - בירור מאמרים בשם ר' יוחנן שמעוררים קשיים בעניין שחרור עבדים, ויישובם.

י"ב 42 - דיון על דעת רבינא במעשה בעבדים כנענים שנמכרו לנוכרים ובאו לרבינא והתיר להם להשתחרר בגט מבני אדונם שנפטר, זאת שלא כאמיר. ומתרחץ שדעתו כרב דימי. והלכה כרבינא.

י"ג 49 - מעשה באדם שניסה לעקוף תקנת חכמים בשחרור "חצי עבד", וכיצד נהג בו רב פפא.

דף מ/ב

י"ד 2 - ברייתות בעניין לשונות של שחרור עבד, או במתנה של קרקע, שיש על חלקם מחלוקת אם קנה או לא קנה בצורה ולשון אלה. וכן מה הדין במקרים שהעבד סותר דברי רבו, או מקבל המתנה סותר דברי הנותן.

משנה - דין העבד שעשאו בעליו "אפותיקי" לאחרים, ואחר כך שחרר אותו. ודעת רשב"ג.

גמרא - בירור למי מתכוונת המשנה "ושחררו". לדעת רב מדובר ברבו הראשון, ובהתאם לכך מסבירים גם את המחלוקת במשנה עם רשב"ג. אולם, לדעת עולא מדובר שהאדון השני שחררו, ולפי זה מסבירים את המחלוקת במשנה. כן מוסבר מדוע רב לא אמר כעולא, וההפך.

דף מה/א

י" 6 - בירור אצל רב יוסף, מדוע נאמר בברייתא "וצריך גט מרבו השני", מדוע לא יקנסו את המוכר. ותשובות רב יוסף.

י"א 9 - מקרים של עבדים שברחו וכיצד נפסקה הלכה. תוך כך דיון בפירוש הפסוק: "לא תסגיר עבד אל אדוניו".

משנה תקנות בעניין פדיון שבויים "עד כדי דמיהם", וכי אין מבריחים את השבויים, והטעם.

גמרא בירור הטעם שלא לפדות שבויים מעל לדמיהם. על כך ניתנו שני טעמים, וללא הכרעה.

ב' 30 - בירור מתי יהיה הבדל בין טעם תנא-קמא לבין טעמו של רשב"ג במשנה בעניין הברחת שבויים. ההבדל יהיה כשהיה רק שבוי אחד שלדעת ר"ש מותר להבריחו. ומעשה בבנותיו של רב נחמן, וברב עיליש, שנפלו בשבי וכיצד ברחו.

משנה תקנה שלא לקנות סת"מ מעכו"ם יותר מכדי דמיהם, מפני תיקון העולם.

דף מה/ב

גמרא - בירור שקנית ספר-תורה מגוי בכדי דמיו, אינו בשביל לקרוא בו, (כי שמא הוא פסול), אלא - כדי לגנוז אותו.

ב 5 - דיון בדעת רב נחמן בעניין ספר-תורה שכתבו מין או שנמצא ביד מין או עכו"ם, שיש דעות שונות. וכן שיש מחלוקת תנאים בנושא, ובירור טעמיהם.

ג' 31 - ברייתא: "מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק" ומבררים מהו טרפעיק. ומעשה בישמעאלית שהביאה לאביי שק תפילין, וכיצד נהג.

משנה - הלכה, המגרש אשתו בגלל שיצא עליה שם רע - לא יחזיר. ובדין המוציא אשתו משום שהיא נדרנית - מחלוקת תנאים באיזה מקרה יכול להחזירה. וסיפור מעשה במי שנדר שלא יגרש, וגיורש, וכיצד פסקו בו.

גמרא - בירור מה טעם ההלכה במשנה ש"לא יוציא". מובאות שתי לשונות של דברי רב נחמן. לפי הראשונה הטעם משום קלקולא (של בעלה השני), ולפי השנייה "משום שלא יהיו בנות ישראל פרוצות". ונמצאו ברייתות התומכות בכל אחת מהלשונות.

דף מו/א

ב' 24 - בירור מה הסימוכין לדעת ר' יהודה במשנה. ריב"ל אומר שלמד זאת מהגבעונים שישראל לא

על דינו של בן-חורין שנשא שפחה שרק חציה בת-חורין. ועוד מקרים והדעות על פסק-הדין בהם.

דף מג/ב

משנה הלכה שהמוכר עבדו לעכו"ם או לחו"ל - "יצא בן חורין".

גמרא ברייתא עם פרטים נוספים על משנתנו ובכללם דברי רשב"ג והסברם.

ב' 29 - ברייתא על דינו של הלווה על עבדו מן העכו"ם, שאם עשה לו "נימוסו" - יצא העבד לחירות. דיון בהסבר ל"נימוסו" בהשוואה למקור אחר, והסבר שני המקורות כך שלא תהיה סתירה.

דף מד/א

ג' 2 - דיון בברייתא הקובעת שאם לקחו מהראשון את העבד באונס, שאין קונסים אותו, ולא יצא העבד לחרות. מקשים על כך משני מקורות אחרים, ומתרצים.

ד' 11 - בירור מספר שאלות של ר' ירמיה, כגון מי שמכר עבדו לשלושים יום, האם קונסים אותו? וכן בשאלה לרבי אמי על עבד שהפיל עצמו לגייסות, אם מותר לבעליו למכור אותו ולהציל כספו?

ה' 39 - דיון בדברי ריב"ל: המוכר עבדו לעכו"ם קונסים אותו לפדותו עד פי מאה ממחירו. לבירור אם זו סתם גוזמא, או דווקא. עורכים השוואה עם דין המוכר בהמה גסה וההבדלים ביניהם.

ו' 52 - דיון בשאלה אם קונסים בנים על מה שעשו אבות, כגון "מכר עבדו ומת". עורכים השוואות לדינים במקרים אחרים בהם נדונה שאלה זו, תוך הבחנה במה הם דומים או שונים.

דף מד/ב

ז' 14 - דיון בברייתא ובה מחלוקת חכמים ורשב"ג בדין מוכר עבדו לחו"ל, מקשים על רשב"ג ממקור אחר, ומתריך.

ח' 22 - שאלת ר' ירמיה בדין: הנושא אשה בא"י והכניסה לו עבדים, ודעתו לחזור לבבל. מסבירם את צדדי השאלה, ונשארה ב"תיקו".

ט' 30 - דיון בדברי ר' יוחנן בעניין עבד שיצא אחרי רבו לסוריא ומכרו רבו שם - שיצא לחרות. קושיא מדברי ר' חייא, ומתרצים עם ראייה ממשנה. רב ענן מעורר שאלות בדבר דעת שמואל בעניין זה, ובעניין המוכר שדהו בשנת היובל עצמה. ומשיבים.

ב' 37 - דיון בראיות לדעת רבה הסובר שאין קניין לעכו"ם בארץ, ולדעת ר"א הסובר שיש להם קניין מביאים ראיות לשתי הדעות ודחו אותן.

דף מז/ב

ג' 16 - דיון נרחב במחלוקת בין ר' יוחנן, האומר שקנין פירות בא"י כקנין הגוף, ולכן הקונה שדה לפירות מביא ביכורים וקורא "מקרא ביכורים". לבין ר"ל האומר שקנין פירות אינו כקנין הגוף, ולכן מביא ואינו קורא. ראיות לכאן ולכאן ומו"מ עליהן. כן מראים שמחלוקת זו היא כשיטתם במקור אחר, ומסבירים מה הצריכותא להביאה בשני מקומות. לבסוף מובאות ראיות לר"ל מפסוק ומברייתא. והדינים שלומדים מדעתו.

פרק ה' "הניזקין"

דף מח/ב

משנה - מאיזה סוג נכסים נפרעים מן החייבים השונים, כגון מהמזיק, מבעל-חוב - מן העידית וכו', "מפני תיקון העולם".

גמרא - בירור מהו "תיקון העולם" יש בהלכה הראשונה במשנה, שהרי "מיטב שדהו" זה מן התורה? מתרץ אביי שהמשנה לפי ר' ישמעאל שמן התורה שמין לפי הניזק והתקנה היתה - מן המזיק.

ב' 20 - ברייתא ובה המחלוקת בין ר' ישמעאל לבין ר"ע, אם "מיטב שדהו" בניזק או במזיק. ודיון נרחב בהסבר השיטות ומהות המחלוקת ביניהם.

דף מט/א

ג' 13 - דיון בכוונת ר"ע (במחלוקתו עם ר' ישמעאל) האומר: "קל וחומר להקדש". ולמסקנה - ר"ע סובר כר"ש בן מנסייה בזה, שאם שור הדיוט נגח שור הקדש משלם נזק שלם בין תם ובין מועד.

דף מט/ב

ד' 4 - לדעת רבינא, המשנה לפי ר"ע, ולשאלה, מדוע נאמר שזו תקנה? משיב שהכוונה לשמין להם בעידית - שהיא התקנה, ור"ע סובר כר"ש בברייתא שדורש טעמא דקרא. ומביאים את הטעם מדוע עידית - לניזק, בינונית - לבעל-חוב וזיבורית - לכתובה.

ה' 31 - דיון בדעת מר זוטרא בריה דר"נ שאמר: שהנאמר במשנה: "כתובת אשה בזיבורית" זה כאשר היא גובה מן היתומים, אך מבעלה גובה מבינונית.

היכו אותם בגלל שנשבעו להם ברבים, וחכמים חולקים ואומרים שלא מטעם זה לא היכום. כמו כן מבררים כמה זה "רבים" - דעות ר"נ ור' יצחק.

ג' 35 - בירור שמהות המחלוקת במשנה בין ר"מ לבין ר' אלעזר, היא שר"מ סובר "אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית-דין", ור"א חולק.

ד' 40 - בירור כיצד קשור המעשה בצידן לדיני המשנה, ומה חידוש בכך שהתירו לו שיחזירנה. ושתי דעות על מה אמרה המשנה: "מפני תיקון העולם".

דף מו/ב

משנה - המגרש את אשתו לאחר שנודע לו שהיא "איילונית", ר"י אומר שלא יחזיר אותה וחכמים אומרים שיחזיר. ובמקרה שנישאה לאחר והביאה ילדים, ר"י מציע לה שלא לבקש את כתובתה מהראשון, וטעמו.

גמרא - הסבר שהמחלוקת בין ר"י וחכמים במשנה, היא שר"י "חייש לקלולא" וחכמים אינם חוששים. הגמרא מראה סתירה בין דעותיהם כאן לדעותיהם במשנה הקודמת. שמואל מתרץ זאת ע"י החלפת בדעות, אביי מתרץ בלי החלפת הדעות, רבא מקשה על אביי, ומשלים את תירוצו (של אביי).

משנה - הלכה המוכר עצמו ובניו לעכו"ם אין פודים אותם, אבל לאחר מיתת האב - פודים את בניו.

גמרא - הערת רב אסי שמדובר במשנה באדם ששנה ושילש בדבר. ושני סיפורים על כך, האחד, פסק בו רב הונא כדברי רב אסי. השני, במי שמכר עצמו ללודאים ורב אמי לא פדה אותו, והסבר מדוע. וכן תיאור המעשה בו מכר ר"ל את עצמו ללודאים (לפני חזרתו בתשובה) וכיצד הרג אותם והשתחרר. כן מתארים את צניעות חיו של ר"ל ומה אמר לפני פטירתו.

דף מז/א

משנה - הלכה שהמוכר שדהו שבארץ-ישראל לעכו"ם, צריך לקנות ממנו את ה"ביכורים" שלה בכל שנה, ולהעלותם לירושלים, מפני תיקון העולם.

גמרא - רבה מעמיד את המשנה אף לדעת הסוברים שאין קניין לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר. ור"א מעמיד המשנה אף לדעה שיש קניין לעכו"ם בא"י. ומסבירים שיסוד המחלוקת הוא בהבנת המלה "דגנך".

נחמן והעלה דעתו של שמואל שנכסי יתומים הרי הם כהקדש, ובירור חלות כלל זה במקרים שונים.

דף נב/ב

ג' 7 - סיפורו של רב אשי בדבר מכירת קרקע יתומים בלא "אכרזתא", לפי חכמי נהרדעא על שלושת הדברים שאפשר למכור ללא אכרזתא.

ד' 11 - מעשה בעמרם הצבע שהיה אפוטרופוס, בו התברר מה מותר ומה אסור לאפוטרופוס לעשות, ואם אפשר לפטר אותו ובאיזה מקרה.

ה' 23 - דיון בהלכה שבמשנה בעניין השבעתו של האפוטרופוס, ובירור טעמם של הדעות השונות - ת"ק ואבא שאול, והוא - כדי שלא ימנע אדם מלהיות אפוטרופוס.

ו' 35 - פסיקת הלכה, בעניין שבועת האפוטרופוס: בשם שמואל נפסק - כאבא שאול. ובברייתא - נקבעה הלכה כראב"י "שזה וזה נשבעים". וכן דברי רב תחליפא לפני ר' אבהו, ותגובתו עליהם.

משנה - הלכה - המזיק נזק שאינו ניכר, כגון: ה"מטמא", ה"מדמע" וה"מנסך", בשוגג - פטור ובמזיד - חייב.

גמרא - דיון במחלוקת רב ושמואל על דין "מנסך", שרב אומר "מנסך ממש" (לעבודה-זרה), ושמואל סבר - "מערב", לבירור טעמיהם ומה יסוד המחלוקת שלהם.

דף נג/א

ב' 2 - בירור לשיטת רב - למעלה - הסובר שניתן ללמוד קנס מקנס. מבררים מהי "הצריכותא" לכל הדוגמאות במשנה, הרי אפשר היה ללומדם מדבר אחד. כן מבררים מהי "הצריכותא" לשיטת אבהו דר' אבין.

ג' 22 - מחלוקת בשאלה: "היזק שאינו ניכר - שמיה היזק, או אין שמיה היזק", חזקיה אומר דבר תורה שמיה היזק, ור' יוחנן אומר אין שמיה היזק. בהתאם לכך גם הסבר למשנתנו.

ד' 32 - שלש ראיות כנגד חזקיה שאמר: "היזק שאינו ניכר שמיה היזק". על שתיים השיבו והשלישית נשארה ב"תיובתא".

דף נג/ב

ה' 11 - נסיון לראות את המחלוקת "בהיזק שאינו ניכר" כמחלוקת תנאים - ר"מ ור"י, אך רב נחמן דחה זאת, ואת המחלוקת ר"מ ור"י הסביר כי היא

מקשים עליו ממקורות שונים, ולאחר מו"מ נשאר ב"תיובתא".

דף נא/א

ו' 12 - דיון בדעת מר זוטרא בר"נ: "שטר-חוב היוצא על היתומין, אע"פ שכתוב בו שבח (שיגבה מן העידיה) אינו גובה אלא מן הזיבורית. אביי מסכים לכך ורבא חולק. ומבררים דעת רבא בראיות שונות נגד שיטתו, ותירוציו עליהן.

ז' 39 - בירור האם הנאמר "אין נפרעין מנכסי יתומים" הכוונה רק לקטנים, או אף לגדולים. הסבר צדדי השאלה ולהלכה נקבע - גם לגדולים.

דף נב/ב

ח' 2 - בירור שאלת ר' אחדבוי על המשנה: האם הדין שלא נפרעים ממשועבדים הוא רק אם נמכרו, או גם במקרה שניתנו במתנה. הסבר צדדי השאלה ונסיון להביא ראיה, אך ללא הכרעה.

ט' 26 - דיון בטעמים להלכה במשנה: "אין מוציאין לאכילת פירות וכו'", שר"ל אומר מטעם שאין כתובין, ור' חנינא אומר מפני שאין קצובין, לאחר מו"מ נמצא שזו מחלוקת תנאים.

דף נא/א

י' 30 - דיון בדעת ר' יצחק (בעניין הנזכר במשנה) שהמוצא מציאה לא ישבע. ואילו ר' יצחק פוסק בכמה מקרים שנשבע. מתרצים שדעתו כדעת ראב"י הסובר שיש פעמים שנשבע, ומבררים באילו מקרים ומה יסוד המחלוקת שלו בזה עם רבנן.

דף נב/א

משנה - יתומים הסומכים על בעל-הבית, או שיש להם אפוטרופוס, הם הצריכים להפריש מעשרותיהם של היתומים. ומחלוקת אם חייב האפוטרופוס להישבע לקטנים, לאחר שגדלו, שאין לו כלום משלהם.

גמרא - דיון בהלכה שבמשנה שהאפוטרופוס מפריש תרומות של היתומים, שהרי במקור אחר נאמר בפירוש שלא יעשו זאת. ומתרצים שבמשנתנו מדובר שיפריש כדי לאפשר ליתומים לאכול, ושם מדובר להפריש ולהניח. וראיה לכך מברייתא, אשר מובאת כאן, ובה גם פרטים רבים על דברים המותרים או אסורים לאפוטרופוס.

ב' 28 - סיפורי מקרים שהיו בענייני אפוטרופוסים, וכיצד פסקו בהם חכמים. בכללם מעשה ביתומים שסמכו אצל אותה סבתא, בו נדון הנושא אצל רב

משנה - תיאור מאימתי התחילו להמצא "סיקריקון" ביהודה, מה היתה התקנה הראשונה לגבי רכישת קרקעות שהסקריקון שדרו מישראל, ומה היו התקנות האחרונות. וכן דין הקונה נכסי האשה מן האיש ואחר-כך מן האשה, שאין המקח קיים, אבל ההפך - קיים.

גמרא - הסבר רב יהודה את הרישא של המשנה, ומכאן הבנת השינוי בין התקנות השונות.

ב' 50 - מאגדות החורבן: על חורבן ירושלים, ביתר והר-המלך. וכן על חטאי העם וחטאי אנשים שהביאו לחורבן. מאידך, על קידוש-ה', כגון חנה ושבעת בניה.

דף נח/א

ג' 51 - בירור דין המשנה: לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית - מקחו בטל. מחלוקת: רב אומר שמדובר כאשר אמר לו בעה"ב "לך חזק וקני", אבל בשטר - קנה. ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו "אחריות". ראייה מברייתא לשמואל, ויישובה לשיטת רב.

דף נח/ב

ד' 6 - ברייתא ובה הלכה כי מי שקנה שדה מסקריקון ואכלה שלש שנים ומכרה לשני, שאין לבעלים הראשונים על השני כלום. והסבר באיזה מקרה מדובר.

ה' 13 - ברייתא ובה הלכה, שאם בא הסקריקון מחמת חוב שיש לו על ישראל - אין בזה דין סקריקון, והסבר הדבר. וכן ציון המנהג בבבל, ותיאור מעשה שהיה שם ובה לפני ר"פ.

ו' 29 - מהו "רביע" הנזכר במשנה. מח': רב אומר רבע הקרקע או רבע המעות. ושמואל אמר: "רביע הקרקע שהן שלישי במעות", והסבר ההבדל ביניהם. ראייה לרב ממה שנמנו וגמרו בבי"ד של רבי, ורב אשי מתרץ לשיטת שמואל.

ז' 37 - הודעת רב שהוא היה שהיה ב"מניין", הנזכר בבי"ד של רבי, וכיצד נהגו שם במניין הדעות. וכן תאור גדולתו של רבי שמימות משה לא היה כמוהו - תורה וגדולה באיש אחד, והסבר הדבר. כן מספרים על רב אשי, שלא היה כמוהו מימות רבי.

דף נט/א

משנה - תקנה ל"חרש" שרומז ונרמז, ודבריו קיימים בזה. וכן בתירא אומר שקופץ ונקפץ (בעקימת

"בקנסו שוגג אטו מזיד" שר"מ קונס ור"י אינו קונס. ואילו בדין "היזק שאינו ניכר" שניהם מסכימים שאינו היזק.

ו' 20 - דיון נרחב במחלוקת זו של ר"מ, שאומר קנסו שוגג אטו מזיד, ור"י שלא קונס. זאת, תוך הבאת ראיות ממקורות רבים שלכאורה סותרים את ר"מ, או את ר"י, ומיישבים אותם לשיטותיהם.

דף נד/ב

משנה - הלכה, כהנים שפיגלו במזיד את הקורבן במקדש - חייבים.

גמרא - ברייתא, ובה שני מקרים של כהן שהודה על טומאה או פיגול שגרם. שפעם היה נאמן ופעם לא נאמן. אביי מסביר את הטעם, שיש הבדל בין אם בידו הדבר, כמו במקרה הראשון, או שלא בידו כמקרה השני. רבא מסביר שהמקרה השני היה כאשר יכול היה לומר לו קודם ולא אמר, לכן לא נאמן.

ב' 27 - שלושה מקרים של נאמנות (כהן וסופרי סת"ם), כיצד פסקו בהם חכמים, ונימוקיהם.

דף נ"ה/א

משנה - עדות ר' יוחנן בן גודגדא על: נישואי חירשת, שיוצאת בגט, ועל קטנה שאוכלת בתרומה, על "תקנת השבים" בגזילה ו"תקנת המזבח" ב"חטאת גזולה", שלא נודעה לרבים, שמכפרת.

גמרא - רבא קובע הלכה, על פי עדותו של ר"י בן גודגדא במשנה, על נישואי חרשת, שאפשר לתת לה גט אף בלא דעתה, ומגורשת.

ב' 20 - דיוק מדין נישואי קטנה, שבמשנה, שחרשת שנישאה לא תאכל בתרומה. וההסבר שגזירה שמא יאכיל כהן חרש את הפיקחת תרומה.

ג' 25 - בעניין "תקנת השבים", הערה שהמשנה כדעת ב"ה במחלוקתם עם ב"ש לגבי ה"מריש" בבניין.

ד' 30 - דיון במחלוקת עולא ורב יהודה על הטעם לדין המשנה בדבר "חטאת הגזולה". מביאים שתי ראיות לעולא, ומתרצים אותן. וראיה אחת לרב יהודה, ומתרצים אותה.

דף נה/ב

ה' 14 - בירור דין גניבה שהוקדשה, (אשר רבנן העמידוה ברשות הגנב), מאימתי היא נחשבת ברשותו, מזמן הגניבה או מזמן ההקדשה. ומסתבר לדעת רבא - משעת ה"הקדשה", והנימוק שלא יהא חוטא נשכר.

ו' 20 – בירור הטעם לדין המשנה: "מערבין בבית ישן", ולא משנים המקום לבית אחר, והוא משום חשד, שלא יאמרו שמא לא הניחו עירוב כלל.

ז' 25 - דיון בדינם של בעלי השדות ליד הנהר - מי מהם משקה ראשון. מחלוקת רב ושמואל, ולא נפסקה הלכה כמי מהם. אף לא נמצאה ראייה ממשנתנו לפסיקתו של ר"ה בר תחליפא. וסיפור על רב שימי שהשקה את שדות אביי וכיצד נהג אביי. ועוד שאלה בעניין, שבאה לפני אביי וכיצד פסק.

ח' 49 - הבהרה לעניין גזל ממצודות חיה ועוף, הנזכר במשנה, שרק מסוג מסויים יש גזל, כגון "אוזלי ואוהרי".

דף סא/א

ט' 2 - הסבר דעת ר' יוסי, שאמר על הלוקח מציאת חרש שוטה וכו' שהיא גזל גמור, שהכוונה מדרבנן, והנפקא מינא.

י' 5 - הבהרה באיזה מקרה המחלוקת במשנה בעניין "עני המנקף בראש הזית". וסיפור מעשה ברב כהנה בעיר הוצל.

י"א 12 - ברייתא המוסיפה על משנתנו שמפרנסים עניי הנוכרים ומבקרים את חוליהם וקוברים מתיהם - משום דרכי שלום.

משנה - עוד תקנות "מפני דרכי שלום" שבין נשים, ומחזיקים ידי נוכרים בשביעית, אבל לא ישראל, ותמיד מותר לשאול בשלומם.

גמרא - דיון על שתי ההלכות הראשונות במשנה, שלכאורה יש בהן סתירה, שבראשונה נאמר "לא תטחן עמה", ובשנייה - "וטוחנת ומרקדת עמה" - להבנת ההבדל בין המקרים, על כך דעות אביי ורבא. וכן דיון על דעת רבא על פי מקורות שונים הקשורים לעניין החשדות והחששות בעם-הארץ בענייני טומאה וטהרה, תרומות ומעשרות וכו'.

דף סב/א

ב' 3 - דיון בתוספתא המביאה שתי הלכות בעניין הפרשת חלה ע"י חבר לעם-הארץ. וכן שתי הלכות בעניין נטילת תרומה מזיתיו של עם הארץ, לבירור הטעם להבדלים בדינים.

ג' 33 - דיון בדברי המשנה: "מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית", שזה סותר דברי רב במקום אחר. ומתמצים שהכוונה רק לומר להם "תחזקנה ידיכם" ולא לסייע להם ממש. וכן מספרים כיצד נהגו חכמים לקיים דברי רב "שאינן כופלים שלום לעו"כ".

(שפתיים) ב"מטלטלין". וכן דין הפעוטות, שבמטלטלין מקחן - מקח, ומכירתן - ממכר.

גמרא - בירור במה המחלוקת בין ת"ק לר"י בן בתירא. על כך שתי מסורות בשם ר' נחמן.

ב' 22 - בעניין דין הפעוטות, מבררים מאיזה גיל מדובר, (על כך שלש דעות, אך לא חולקים). וכן מה הטעם להלכה זו. ואגב, עוד בשם ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן, פירוש על הפסוק: "ויאמר לאשר על המלתחה וכו'".

ג' 30 - בירור, בעניין הפעוטות, "טעותם" עד כמה חוזרת, והתשובה: עד שתות - כמו הגדולים. ולעניין אם מתנתם מתנה - מחלוקת. דעת רב אשי שמתנתם מתנה, ותיאורו של רב מרדכי כיצד נתקבלה הלכה זו מרב אשי.

משנה - תקנות שנקבעו "מפני דרכי שלום". על חלק מהן ר' יוסי חולק.

דף נט/ב

גמרא - בירור הסימוכין לתקנה בדבר סדר העלייה לתורה של כהן לוי וישראל - דעות שונות. ודיון בשאלה: הרי זה דאורייתא? על כך תשובת רב יוסף ותשובת אביי.

ב' 36 - הלכות בעניין כבוד כהן ולוי בעלייה לתורה. וכן מה הדין במקרים שונים, כגון שאין כהן או אין לוי וכדומה. והנימוקים.

ג' 44 - בירור שאלותיהם של בני-גליל, בדבר העולים לתורה אחרי כהן ולוי, ובדבר קריאת התורה בציבור ב"חומשים". ואגב עיון בנושא: מה מותר ומה אסור בכתיבת התורה והנ"ך.

דף ס/א

ד' 40 - כיצד נכתבה התורה ע"י משה: ר' יוחנן בשם ר' בנאה אומר מגילה מגילה, ולבסוף דיבקן, ר"ל אומר חתומה ניתנה (יחד כולה, בסוף). הסימוכין לכל דעה, וכיצד מסביר כל אחד את הסימוכין של השני.

דף ס/ב

ה' 2 - מחלוקת היכן נמצאים רוב דיני התורה - בתורה שבכתב או בתורה שבע"פ - ר"א אומר רוב בכתב, ור' יוחנן אומר רוב בע"פ. והסימוכין שלהם. וכן בירור עניין תורה שבע"פ - מניין שאסור לכתוב אותה. וכן דברי ר' יוחנן על חשיבות התורה שבע"פ.

אם היא גרושה או לא, כיון "שלא חזרה שליחות אצל הבעל". למסקנה: כיון שמדובר באיסור ערווה מחמירים לתת גט-מחיים, וחליצה לאחר מיתה.

ח' 38 - בירור מה יהיה הדין אם שינו השליחים את שם האשה בגט - שלש דעות. ואגב שאלת רבא לרב נחמן שנשארה ב"תיקו".

ט' 45 - ברייתא המוסיפה על דברי רשב"ג במשנה עוד לשונות שמשמעותן לשון קבלה.

משנה - הלכה, האומרת לשליח: "התקבל לי גיטי", צריכה שתי כתי עדים. אחת שיאמרו "בפנינו אמרה", והאחת שאומרים: "בפנינו קבל". והאפשרות שיהיו עדי הכת השניה גם מהראשונה.

דף סד/א

גמרא דיון במחלוקת על המקרה שהגט נמצא אצל שליח, הבעל אומר שמסר לו כפקדון, והשליח אומר שהוא היה שליח האשה לקבלה, שרב הונא אומר הבעל נאמן, ור' חסדא אומר השליח נאמן. ונימוקים. בדיון מובאת גם משנתנו ומבוארים מספר פרטים בה.

דף סד/ב

משנה - מי רשאי לקבל הגט של נערה המאורסה - מחלוקת ת"ק ור"י. ודין שאשה אשר אינה יכולה לשמור את גיטה, אינה יכולה להתגרש.

גמרא - הסבר יסוד המח' במשנה בין תנא-קמא לר"י.

ב' 13 - דיון בהגדרת הברייתא את הקטנה היודעת לשמור גיטה: "כל שמשמרת גיטה ודבר אחר", דעת ר' יוחנן - נדחתה ודעת ר' הונא בר מנוח בשם וכו': "כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר".

ג' 23 - דיון במחלוקת בין ר' אסי לשמואל, אם יש איזה מקרים שקטן מזכה גם לאחרים. ראיות לדעת ר' אסי, אך תירצו אותן לשיטת שמואל.

דף סה/א

ד' 14 - רבא מחלק את ה"קטן" וה"קטנה" לשלש קבוצות, ומציין את ההלכות לכל קבוצה.

משנה - הלכה שאין הקטנה עושה שליח לקבלת גט. ודיני שליח שעשה שינוי מפרטי השליחות לגט - אימתי אין הגט כשר.

גמרא - הסבר דעת ר"א במשנה, שבשליחות הבעל אינו חולק ובשליחות האשה - חולק.

ד' 42 - בירור מהו "ושואלין בשלומן", שהרי ק"ו שמוטר ממה שאמר שמחזיקין ידיהם? מסביר ר' יבא שמדובר ביום חגם וראיה מברייתא. וסיפור פגישת ר' הונא ור' חסדא עם החכם גניבא, והשיחה ביניהם שבתוכה נושא כפילות ברכת שלום לחכמים.

פרק ו' "האומר"

דף סב/ב

משנה - דיני "התקבל" ו"הולך", שהאומר לאדם "התקבל", או "הולך" גט זה לאשתי - יכול הבעל לחזור בו כל עוד לא הגיע הגט לידי האשה. אבל אם האשה אמרה "התקבל לי גט", אם הבעל מסר לו - לא יכול הבעל לחזור, אלא אם מינה אותו כשליחו שלו. והערת רשב"ג ש"טול לי גיטי" הוא "כהתקבל לי".

גמרא - נסיונות לדייק מהמשנה ש"הולך" כ"זכיי" דמי, ודוחים אותם.

ב' 20 - בירור מהמשנה וממקורות אחרים שאיש ואשה כשרים להולכה ולקבלה בגט.

ג' 32 - דיון בדעת רב נחמן בשם רב במקרה שאמרה לשליח "הבא לי גיטי" והשליח אמר לבעל "אשתך אמרה: התקבל לי גיטי", והבעל אמר "הילך כמו שאמרה", שאפילו שהגיע הגט לידה - לא מגורשת, שמשמע שעל דברי השליח סומך. ועל כך מקשים ממספר מקורות ומסבירים את ההבדלים.

דף סג/א

ד' 28 - ברייתא ובה מחל' רבי ור' נתן ב"הולך ותן לה", שר' נתן אומר שיכול לחזור. ודיון בדעת ר' נתן האם ב"הילך" סובר הוא כ"זכיי דמי", או לא. לאחר מספר ראיות שנדחו הוכח מברייתא שדעתו "הילך כזכיי דמי".

דף סג/ב

ה' 11 - דיון בדעת רב שהסתפק ב"הולך ותן לה" אם מגורשת, ואילו במקום אחר משמע שדעתו שהולך אינו "כזכיי". ומתרגן שבספק בממונא הקילו, ואילו באיסורא החמירו.

ו' 20 - בירור המח' רב ור' חנינא, שרב סובר שאין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, ור' חנינא מתיר. ניתנו שני טעמים לדעת רב ומבררים באיזה מקרה יהיה הבדל דין בין שני הטעמים.

ז' 26 - דיון במעשה של שליח הבעל שאשתו עשתה אותו גם לשליח שלה, והדבר עלה בבית-המדרש,

גמרא - בירור מדוע אין המעשה המסופר במשנה, סותר את המשנה עצמה.

ב' 42 - דיון בשאלה שהתעוררה, במקרה שהבעל אמר למלמד תינוקות שבנו עמו ולעוד אדם: "שניים מכם יהיו שליחים שלי לכתוב ולתת גט לאשתי", ואחר כך נפטר המלמד, האם השליחות עוברת לבן, או לא? לבסוף נפסק: "משוו אינשי ברא שליח במקום אבא".

משנה - ההבדלים בהלכה בין הלשונות שאמר הבעל לשנים או ליותר: "תנו גט לאשתי" או "כתבו גט ותנו לאשתי", או אם אמר: "כולכם כתובו". מחלוקת ר"מ וחכמים במקרה שאמר לשלושה: "תנו גט לאשתי", שלדעת ר"מ עשאן כבית-דין.

דף סו/ב

גמרא - דיון בפסק של שמואל על מקרה שבא אליו מבית רב, שאמר הבעל לשנים: "כתבו ותנו גט לאשתי" ואמרו לסופר וכתב, והם חתמו. והשיב להם: "תצא, והדבר צריך תלמוד", ובירור מפורט במה התקשה שמואל, האם ב"מילי לא ממסרן לשליח", או אם "כתובו" זה רק חתימה, או כתיבת הגט כולו.

דף סז/א

ב' 13 - כיון שנזכר ששמואל פסק כרבי שקבע שהלכה כר' יוסי כי "מילי לא ממסרן לשליח", מבררים מדוע לא פסק רבי כר"מ ור"א איש אונן (במשנתנו). והשיב, כי "ר' יוסי נימוקו עמו". ומובאת ברייתא בה מנויים שבחם של חכמים ובכלל זה על ר' יוסי.

ג' 30 - דיון בדברי רב, שנאמרו קודם: "... כשר ולא תעשה זאת בישראל", לבירור מה החשש, והוא ה"שמא תשכור עדים" האשה לעשות זאת. מעיין זה, מובאת מחלוקת בין זוגות חכמים, אם כשר הגט במקרה שאמר לשנים: "אמרו לסופר וכתוב ואתם חתומו" - רב חסדא אומר "כשר ולא תעשה", ורבב"ח - כשר ותעשה. וכן חלוקים עוד זוגות חכמים.

דף סז/ב

ד' 1 - דיון בברייתא המביאה לשונות של אמירה לעשרה אנשים, ויש הבדל אם אמר "כולכם" וכו'. לבירור מה הדין אם לא אמר "כולכם" אלא ספר אותם א' ב' ג' ד' ואמר כתבו. מח' רב הונא ור"א מן רומה. והסבר ר"פ שאין כאן מחלוקת. תקנתו של רב

משנה - אשת כהן שאמרה לשליח "הבא לי גיטי" - אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. ואילו ב"התקבל לי גיטי" - אסורה מיד. ומה הדין אם אמרה לשליח: "התקבל לי גיטי במקום פלוני", והשליח שינה.

גמרא - בירור כוונת ההלכה במשנה: "התקבל לי גיטי במקום פלוני", שהרי יש בה סתירה להלכה במשנה הקודמת. ומוסבר שמדובר במקרה מיוחד.

דף טה/ב

ב' 2 - בירור דעת ר"א במשנה - מדוע אמר זאת, כיון שזה ידוע בשיטתו, ומוסבר שמדובר במקרה מיוחד שאפשר היה לטעות ולהבין אחרת. אגב, מובאת מחלוקת בין הברייתות העניין "עירוב", ונסיונו של רבה להסביר אותה שהיא מחלוקת חכמים ור"א אצלנו, אך רב יוסף הסביר אותה לפי רבנן בלבד.

משנה - דוגמאות לנוסח שאומר הבעל לשליחים, שמשמעותם ההלכתית שיכתבו גט לאשתו ויתנו לה. וכן דוגמאות לאלה שאין להם משמעות זו.

גמרא - ברייתא המביאה עוד דוגמאות של לשונות. ועוד ברייתא בה ר' נתן הבבלי עושה הבדל בין "פיטרוה" לבין "פטרוה", ורבא מסביר. ומובאות שאלות על לשונות, שונות, לבירור מה דינם. ונמצאה תשובה רק לאחת.

משנה - בתחילה קבעו הלכה שהיוצא בקולר (ליהרג) שאמר: "כתבו גט לאשתי", שיכתבו ויתנו. ואחר זמן קבעו הלכה זו גם לגבי המפרש (ביים) והיוצא בשיירא, ור"ש שזורי הוסיף: אף המסוכן.

גמרא - דיון בשאלת ר' אבא בהקשר למעשה בגניבה, שיצא בקולר ואמר: "תנו מאה זוז לר' אבינא מחמרא (יין) דנהר פניא" לבירור מה התכוון בשאלה, ומה השיבו לו.

דף טו/א

משנה - הלכה: המושלך לבור שאמר: "כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי" - הרי יכתבו ויתנו.

גמרא - בירור כיצד יודעים שאין הקול קולו של "שד". קושיא ותירוץ על פי דברי תנא דבי ר' ישמעאל ש"בשעת הסכנה כותבים ונותנים אע"פ שאין מכירין".

משנה - הלכה שהבריא שאמר "כתבו גט לאשתי", ולא אמר "תנו", שהרי הוא רק כמשחך (מקניט). ומעשה שהיה, וכיצד פסק רשב"ג.

יהודה כדי למנוע ספיקות, קושיתו של רבא עליה, ותקנתו שלו.

פרק ז' "מי שאחזו"

דף סז/ב

משנה - דיני מי שאמר "כתבו גט לאשתי" בשעה "שאחזו קורדייקוס" (שדעתו לא מיושבת עליו), או בזמן שהיה אילם מחמת חולי וכיוצא בזה.

גמרא בירור מהו "קורדייקוס", ואגב שורה ארוכה של עניינים הקשורים בסגולות לרפוי מחלות או מניעתן (לפי סדר איברי הגוף, מן הראש עד הרגליים), ועוד. ובכלל זה גם עניינים דומים, כמו סיפורו של שלמה ואשמדאי.

דף עב/ב

ב' 5 - דיון בדין המשנה "מי שאמר כתבו גט לאשתי" ואח"כ "אחזו קורדייקוס". ר"ל אומר שאפשר לכתוב את הגט עוד בזמן שאינו שפוי ור' יוחנן סובר שיש להמתין עד שישתפה. בירור מה יסוד המחלוקת ביניהם. כן קושיא על ר' יוחנן מדברי שמואל ומברייתא, ותירוצה. ואגב דיון בדברי שמואל.

ג' 35 - בירור אופן הבדיקה של האילם - שלש פעמים, כדי לדעת שאכן הוא מתכוון למה שהם חושבים. זאת, ע"י קושיות על הנאמר במשנה, והתשובות עליהן.

דף עא/א

ד' 1 - דיון בדברי רב כהנא בשם רב: "חרש שיכול לדבר מתוך הכתב - כותבין ונותנין גט לאשתו". מקשים עליו ממקורות שונים, ובכללם מדין אילם במשנתנו. ולמסקנה, זו מח' תנאים והלכה שרק במטלטלין הולכים אחר כתב ידו של חרש "אבל לא לגיטיין", שלא כרשב"ג.

דף עא/ב

משנה - הלכה שאם אמרו לבעל: "נכתוב גט לאשתך", ואמר להם "כתובו", הרי אם אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום - הגט בטל, ולא יכול לגרש בו, עד שיאמר הוא עצמו לסופר לכתוב ולעדים לחתום.

גמרא - בירור כדעת מי המשנה במחלוקת בין ר"מ ור' יוסי בדין "מילי אי ממסרן לשליח". ולמסקנה כר' יוסי.

דף עב/א

משנה - דיני גט שניתן על תנאי, שפעמים שהוא בטל ופעמים שהוא ספק.

גמרא - דיון בדברי המשנה על הנוסח "אם מתי" שלכאורה יש סתירה פנימית במשנה - פעם משמע כלאחר מיתה ופעם מחיים. מתרץ אביי שהמלה "מהיום" עושה זאת מחיים.

ב' 34 - דיון בדברי רב הונא בשתי מסורות, האחת: על דברי המשנה "זה גיטך אם מתי וכו'", ואמר רב הונא "וחולצת", בנסיון להעמיד זאת כרבי יוסי במחלוקתו עם רבנן. ובמסורת שנייה: אמר רב הונא על דברי המשנה: "זה גיטך לאחר מיתה" שחולצת, כר' יוסי במחלוקתו עם רבי (הסובר שלא חולצת).

דף עב/ב

ג' 33 - דיון בדעת רב הונא הסובר "גיטו כמתנתו", ולכן אם שכיב מרע עמד מחוליו - חוזר ממתנתו. מקשים עליו ממשנתנו שנאמר "שואמדים אותו", ומתריצים. רבה ורבא חולקים על רב הונא ומסבירים את יסוד המח' ביניהם.

דף עג/א

ד' 14 - מובאת ברייתא שיש לכאורה סתירה בין שני חלקיה, ומסבירים את המקור לשינוי בדין. ומעשה שהיה ובקשו להביא ראיה מהסיפא שלברייתא זו, ונדחתה, כי היא "משבשתא". ועוד שני מקרים דומים בהם פסק רבא, ובשניהם פסק רבא שאין להתחשב באונס שלא מצוי.

משנה - הלכה שאיש שאמר לאשתו "הרי זה גיטך מהיום אם מתי" - אסור לו להתייחד עמה. ומחלוקת על דין מעמדה של האשה מאותו יום: ר"י אומר כ"אשת-איש", ור' יוסי אומר "ספק אשת-איש".

דף עג/ב

גמרא - מובאת ברייתא שיש קושי בהבנת הנוסח שלה. ניתנו לה שלושה הסברים: רבה בר אבוה, אביי (והקשו עליהם) ורבא. ובהתאם להסברים מבררים כדעת מי בברייתא העמיד ר' יוחנן את מחלוקת ב"ה וב"ש בעניין המגרש אשתו והתייחד עמה אחר הגירושיין, ונמצא שלא כאחת מן הדעות.

ב' 31 - בעניין "מה היא באותן הימים" מובאת ברייתא, ועל פיה מבררים את הכוונה של המשנה, במקרה שהבעל אמר לה: "מעט שאני בעולם", כלומר שסמוך למיתה יחול הגט.

דף עה/ב

משנה - דיני גט שניתן על תנאי, כגון על מנת שתשרתי את אבי, או תניקי את בני - באפשרויות השונות - הן לגבי משך הזמן והן במקרה שהיתה עכבה לקיום התנאי - דעות שונות.

גמרא - דיון בזמנים שנקבעו בתחילת המשנה, שהרי בתוספתא נאמר שדי ביום אחד לקיום התנאי. על סתירה זו באו מספר תשובות ובכללם דעות ר' חסדא, רבא ורב אשי ודנים בדעותיהם. רב אשי נשאר ב"קשיא".

דף עו/א

ב' 3 - ברייתא, המקבילה למשנתנו, ובה מחלוקת ר"מ וחכמים וכן דעת רשב"ג. ומבררים את כוונתו של רשב"ג. יש הסוברים שהוא תומך בדעת חכמים, ויש סוברים שהוא תומך בר"מ שצריך להיות תנאי כפול.

ג' 18 - ברייתא דומה לקודמת, אך בשינוי הדעות של ר"מ ושל חכמים. ומיישבים את הסתירה בין ר"מ לעצמו, ומיחסים את דברי חכמים לרשב"ג.

ד' 29 - הסבר ברייתא, בה הבעל משנה את התנאי - שתי דוגמאות. וכן דין צירוף עדים מהתנאי הראשון והשני.

משנה - דיני גיטין שניתנו בתנאי מורכב, כגון: היה הבעל בירושלים ועמד ללכת לגליל ואמר לה: "אם לא באתי עד שלשים יום" (יהיה גט) - עד היכן צריך ללכת שייחשב שכבר נכנס לגליל, כך שאפשר להתחיל לספור 30 יום, וכדומה.

גמרא - דיון בדוגמא של המשנה ממנה משמע שאנטיפטרס היא בגליל וכו', והרי בתוספתא נאמר אחרת שאנטיפטרס ביהודה, וכפר עותנאי בגליל, ומה שביניהם נוהגים בו לחומרא. ומתוך אביי שבמשנתנו מדובר במקרה מיוחד שאמר שני תנאים.

דף עו/ב

ב' 6 - בירור דברי המשנה לעניין עכו: שהרי ממקור אחר משמע שעכו אינה כמדינת-הים. ומתוך אביי שאמר לה שני תנאים, ולפיהם אין סתירה, ועכו אכן לא במדינת הים.

ג' 16 - דיון בביטוי "... כל זמן שאעבור וכו'" שבמשנה, שהוא מעורר קושי בהבנה. על כך ניתנו שני הסברים, מרב הונא ומר' יוחנן. ונמצאה ברייתא כר' יוחנן. כן מבררים מדוע אין חוששים "שמא פייס".

ג' 36 - ברייתא ובה עוד פרטי דינים על הזמן שבין מתן הגט לפטירה, וכן מביאה שלש דעות למקרה שאדם זה בעל אותה: ר"מ, ר' יוסי ודעת חכמים, ומבררים את הברדלי הדעות.

דף עד/א

משנה - דינה של אשה שקבלה גט על פי תנאי. וסיפור מעשה שהיה בצידן.

גמרא - בירור מהי משמעות המילה "ותתן" בדין הראשון של המשנה. על כך מחלוקת בין רב הונא לבין רב יהודה. ומובאת מחלוקת מקבילה לכך, בין אותם חכמים, בדין קידושין בתנאי זה. ועושים "צריכותא" מדוע נאמרה המחלוקת ביניהם בשתי הסוגיות.

ב' 46 - דיון בדעת רב יהודה (למעלה), שכן בשתי ברייתות יש סתירה לדעתו. ומתוך רב יהודה שהברייתות לשיטת רבי שכל האומר "על מנת" כאומר "מעכשיו", והוא סובר כחכמים. רב אסי הביא בשם ר' יוחנן שהמחלוקת לא "בעל מנת", שבוזה מודים חכמים לרבי, אלא באומר: "מהיום ולאחר מיתה", ודיון בזה.

דף עד/ב

ג' 6 - בירור מה חידוש יש בהלכה שבמשנה: "על מנת שתתני לי מכאן וכו'". ומסבירים, כדי למנוע טעות, שמא הזמן שאמר הבעל הוא לאו דווקא.

ד' 9 - בירור למה הביא רשב"ג במשנה את המעשה בצידן כראייה. ומתקנים נוסח המשנה בדרך "חסורי מחסרא". כלומר רשב"ג חולק בנושא, והביא ראייה לשיטתו, כשאמר "על מנת שתתני לי איצטליתי" - לאו דווקא קאמר. ועל פי מחלוקת זו מובאים מקורות שונים בהם מחלוקת דומה, לראות אם יש התאמה בין הדעות.

ה' 45 - דיון בתקנתו של הלל למוכר בית בעיר-חומה, ורוצה לפדות אותו לפני סוף י"ב חודש. אם ניתן ללמוד מתקנה זו ש"נתינה בעל כורחו שמה נתינה", וכן יהיה לגבי מתן כסף כתנאי לגירושין.

דף עה/א

ו' 13 - מביאים בשם ר' יוחנן את שלושת העניינים שאין הלכה כרשב"ג, ובכללם דעתו במשנתנו. ואחר בא דיון על דין הברייתא בגט על תנאי, בשני מקרים, לבירור האם זה כרשב"ג. דוחים זאת, ומבררים כדעת מי ועל פי איזה עקרון בדיני תנאים, על כך ארבע דעות. כן מובאת תקנת שמואל בגט של שכיב-מרע ודיון בה.

דף עז/ב

ג' 25 - בירור מהי כוונת המשנה בנאמר: "והיא בתוך חצירה". עולא מסביר שצריכה להיות בצד ביתה או חצירה כדי שהגט יהיה גט. ורבי הושעיא סובר גם כשהיא במרחק מחצירה. וכיצד שניהם למדים זאת מהמלה "ידה".

ד' 40 - דיון במקרה שזרק הבעל את הגט לאשתו בחצר ונפל על עץ, לביור מה הדין באפשרויות השונות.

דף עח/א

ה' 3 - דיון בדינים שבמשנה: "אפילו עמה במיטה", "לתוך חיקה וכו'", שהרי מתעוררת בזה השאלה: והיתה כ"כליו של לוקח ברשות מוכר"? ומתמצים שמדובר במקרים שאין הבעל מקפיד על רשותו.

משנה - הלכה שאין הגט - גט אלא כשיאמר לה: "הא גיטך". לכן, אם לדוגמא אמר לה: "כנסי שטר חוב זה" ואח"כ קראה בו שהוא גט - אינו גט, ועוד דוגמא.

גמרא - דיון בדוגמא שבמשנה: "או שמצאתו מאחוריו", שהרי במקרה זה גם אם אמר לה "הא גיטך" נפסק במקום אחר שאינו גט. ומתמצים שמדובר בשלפה אותו מתוך חגורתו בשעה שהוא קרב אותו אליה. וכן נמצא בברייתא מחלוקת רבי ורשב"א. כמו כן עושים "צריכותא" מדוע המחלוקת בברייתא מופיעה בשני מקרים.

ב' 40 - דיון בדברי רבא על מקרה שנתן ביד עבדה כשהיה ישן ומשמרתו, שהוא גט, וכו' - מדוע זה גט, הרי העבד הוא "חצר מהלכת" ולא קונה. ומתמצים במסקנה שהיה העבד "כפות".

משנה - דין זרק לה הגט ברשות-הרכים - אימתי מגורשת בו, וכן הדין לעניין קידושין ולעניין החזרת חוב.

גמרא - בירור למה הכוונה במשנה "קרוב לו וכו'", ניתנו על כן דעות רבות. והאחרונות (להלכה) הן של ר' יוחנן, שהמבחן הוא מי יכול לשמור אותו. ודעת שמואל: "עד דמטי גיטא לידה".

דף עח/ב

ב' 24 - דיון על הנאמר במשנה "וכן לעניין קידושין וכן לעניין חוב", שהרי אומר רב אסי בשם ר' יוחנן "לגיטין אמרו ולא לדבר אחר". ומתמצים שעניין קידושין נלמד מגיטין מ"ויצאה והיתה" בהיקש. ובעניין חוב מדובר במקרה מיוחד.

משנה - גט בתנאי של זמן, כגון "שאבוא עד שנים עשר חודש", בניסוחים שונים, שיש מהם שהגט אינו גט, ויש שהוא גט, ויש שספק מגורשת. כן מובאת דעת ר' יוסי.

גמרא - דיון על המקרה הראשון במשנה "אם מת תוך שנים עשר חודש" - אינו גט", ואילו בברייתא נאמר על כך ש"רבותינו התירו להנשא". תירץ שמואל שבברייתא התיר בית-דין הסובר כר' יוסי. ומסופר שגם ר' יהודה נשיאה הורה כך.

ב' 38 - בירור האם כשהתירו רבותינו להינשא, היה זה מיד לאחר שמת, או לאחר שנים עשר חודש, כמו בתנאי. וכן באה שאלה זו כלפי הדין המקביל במשנה, אך ללא תשובה. (ויש מפרשים שבהמשך נמצאת התשובה).

ג' 44 - אביי מביא עוד דוגמאות לתנאי של מועד בגט, ומציין שבמקרה שאמר: "אם תצא חמה וכו'", יש מחלוקת בין ר' יוסי לחכמים במשנה.

דף עז/א

ד' 9 - בירור טעמו של ר' יוסי במקרה של "כתבו ותנו גט וכו'", וכי לא ניתן ללמוד מזה למקרים אחרים.

ה' 16 - ברייתא המגדירה את משך הזמן בתנאי, כגון במקרה שאמר: "לאחר שנה", שהכוונה חודש אחר השנה וכו'. ודברי אמוראים להשלמת זמנים שלא נזכרו בברייתא.

פרק ח' "הזורק"

דף עז/א

משנה - הלכה ש"ונתן בידה" לעניין הגט, הוא לאו דווקא, אלא - כולל גם רשותה, כגון ביתה וחצירה. ועוד דוגמאות.

גמרא - בירור הסימוכין בפסוק לדברי המשנה. וכן ראייה לדין דומה בברייתא לגבי גנב, שנאמר בו "בידו", וזה כולל גם רשותו. ועושים "צריכותא" מדוע נאמר הדבר גם בגט וגם בגנב.

ב' 38 - דיון בדין "חצרה", שואלים הרי "מה שקנתה אשה קנה בעלה"? רבי אלעזר מסביר באופן אחד ורבא באופן אחר, ומסבירים את שיטותיהם. וכן תיאור עשה שבא לפני רבא ופסק בו כשיטתו ש"גיטה וחצירה באין כאחת".

ג' 34 - הסבר "היה במזרח וכתב במערב", שהכוונה לסופר כותב הגט. וכן מבררים שהרישא של המשנה כר"מ והסיפא גם כרבנן, ולפי זה מבורר במה הם חולקים ובמה מסכימים.

דף פ/ב

ד' 16 - בירור אם ניתן לדייק ממשנתנו, (מדין צרת היבמה שנמצאה אילנית), כנגד רב הונא בדין "שומרת יבם שזינתה". ולמסקנה - אין לדייק על כך ממשנתנו.

ה' 25 - בירור מהי ה"צריכותא" לכתיבת הדין "הכונס את יבמתו וכו'", שהרי הוא זהה לדין הקודם במשנה בעניין "צרת-ערוה".

ו' 30 - בירור מהו "לאלתר" בדברי ר"א במשנה. שתי דעות: שמואל ורב אדא בר אהבה.

דף פא/א

משנה - "כתב לגרש את אשתו ונמלך" - מחלוקת, ב"ש פסלה מן הכהונה, וב"ה חולק ואפילו אם נתן לה אותו על תנאי ולא התקיים התנאי.

גמרא - דיון בדעת שמואל שפסק על אשת כהן שיצא "קול" שכתב לה בעלה גט ש"תצא", מבררים שכוונתו שתצא מהשני. על כך קושיא מדברי רב אשי שאין להתחשב ב"קול שלאחר נישואין". ומתריצים שמדובר שתצא מהשני, לאחר פטירת הראשון, ומסבירים.

ב' 20 - ציון ההבדלים בין דורות ראשונים (שהחמירו) לדורות אחרונים בשתי דוגמאות.

משנה - דין המגרש אשתו ולנה עמו בפונדק, ב"ה אומרים יתן גט שני, וב"ש אומרים שלא צריך גט שני. ומודים ב"ה שבארוסה לא צריך.

גמרא - בירור במה המחלוקת ב"ש וב"ה במשנה. הצעה ראשונה שמחלוקתם היא אם אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שב"ש אומרים שכן, ונדחתה הצעה זו. והתשובה, שהמחלוקת ב"עדי ייחוד", אם הם גם "עדי ביאה". אגב, קושיא על ר' יוחנן שלכאורה סותר עצמו, ותירוצה.

דף פא/ב

משנה - "גט-קרח" - מה הדין אם גירש בו, וכיצד אפשר להשלימו. וכן הסבר מהו "גט קרח".

גמרא הטעם לפסולו של גט-קרח - גזירה שמא הבעל אמר לכולם לחתום, והרי כאן חסר עד.

ג' 36 - בירור הדין בשאלות: הגט בידה אבל קשור בחוט שבידו, או נתן לידה אבל נפל מיד כי ידה היתה מושפלת כלפי מטה ("קטפרס").

דף עט/א

משנה - דין הגט, במקרה שזרק לה אותו כשהיא על הגג, או שזרק לה אותו כשהוא על הגג.

גמרא - דיון על המקרה הראשון, שהרי הגג נחשב כמקום "שלא מינטר". שמואל מתרץ בגג שיש לו מעקה, ואבימי מתרץ "בפחות משלושה סמוך לגג".

ב' 10 - דיון במקרה שהוא היה על הגג, והשאלה שוב: "והא לא מינטר". ומתריצים שמדובר שמחיצות החצר גבוהות מהגג. וכן מבררים אם דעה זו כדעת רבי "שקלוטה באויר כמי שהונחה דמי", ומשיבים שלא דווקא, שמחלוקת רבי ורבנן היא רק בדיני שבת, ולא כאן, והסבר.

ג' 27 - בירור כיצד מדובר במקרים של "נמחק" ו"נשרף" שבמשנה.

ד' 33 - בירור דעת רב חסדא: "רשויות חלוקות בגיטין". רבא מביא לכך ראייה ממשנתנו, אך נדחה כיון שניתן להסביר המשנה אחרת.

ה' 47 - רבא מסכם שלש הלכות האמורות בשבת ואינן חלות בדיני גיטין ונימוקיו.

דף עט/ב

ו' 6 - אביי מביא שני מקרים של העברת גט בזריקה: חצר פנימית שלה וחיצונית שלו ומחיצות החיצונית גבוהות יותר, וזרק ונח בחיצונית, שהגט - גט. ואילו בשתי קופות זו לפניו מזו, אין זה גט, והטעם.

משנה - מהו "גט ישן" ומה כשרותו - ב"ש מכשירים להשתמש בו וב"ה אוסרים.

גמרא - הסבר במה המחלוקת בין ב"ש וב"ה. ופסיקת הלכה בשם שמואל (שתי נוסחאות).

משנה - דיני הנשים שקבלו גט שנכתב שלא כהלכה, או שנישאה בידיעה מוטעת שהיא מותרת ונמצא שאסורה, או בטעות אחרת על מסירת גט ושובר וכיו"ב - והתוצאות ההלכתיות השונות.

דף פ/א

גמרא - בירור מהי "מלכות שאינה הוגנת", הנזכרת במשנה. וכן מדוע התקינו כתיבת המלכות בגיטין.

ב' 27 - בירור מה היה הצורך למשנה לפרט את כל רשימת המלכויות וחורבן הבית.

דף פג/ב

ו' 8 - בירור דברי ר' יהושע לזקנים: "אין משיבין את הארי וכו'", שאין כוונתו לומר בזה שגם הוא כדעת ר"א, שכן גם הוא מקשה על ר"א, ומביאים את הברייתא ובה קושייתו.

ז' 18 - דיון בדעת ר"א, שאם אמר לה "חוך מפלוני" ונישאה לאחר והתגרשה ממנו, הרי מאז יכולה להנשא לאותו פלוני. רשב"א מקשה עליו כיצד ייתכן "שזה אוסר וזה מתיר?". ומשיבים שזה אפשרי, ושלש ראיות, אך נידחו.

ח' 31 - בירור מדוע שאר זקנים לא הקשו על ר"א את הקושיא של ראב"ע, כיצד הם פירשו את המלה "כריתות".

ט' 38 - דיון בדברי רבא בדיני תנאי בגירושין, שהוא שצריך להיות ל"כריתות", מקשים על הדוגמאות שנתן, ואכן הוא משנה את הדוגמא.

י' 44 - דיון על הקושיא של רבא לרב נחמן: מה הדין באומר לה: "היום אין את אשתי ולמחר את אשתי". למסקנה - הן לר"א, שמכשיר ב"שירור", והן לחכמים, היא מגורשת לתמיד, שאין בתנאי זה כלום, והסבר.

דף פד/א

יא' 2 - דיון בהבנת הברייתא: "הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני", ואם נשאת - לא תצא". על כך תשובת רב נחמן ותשובת רבא, וסיוע לו מברייתא.

יב' 28 - דיון בדעת ר"י בן תימא בברייתא בעניין המתנה בדבר בלתי אפשרי, כגון "שתעלי לרקיע", שחכמים אומרים שאינו גט ור"י בן תימא אומר "כזה גט" והתנאי בטל, ונקבעה הלכה כמוהו. בהקשר לכך נשאלה שאלה אם אמר לה "על מנת שתאכלי בשר חזיר", אביי ורבא נחלקו בכך ומביאים מספר מקורות לראייה, ולא נמצאה הכרעה.

דף פד/ב

יג' 7 - בירור אם אין בתנאי "על-מנת שתאכלי בשר חזיר וכדו'" משום "מתנה על מה שכתוב בתורה, ותנאו בטל". לאחר דיון מוכיח רבינא שכלל זה לא חל במקרה כזה, ומסביר.

יד' 19 - בירור כדעת מי הנאמר במשנה: "יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה". לדעת חזקיה זה כדעת רשב"א במחלוקתו עם רבי. ור' יוחנן מוכיח שאפשר שבמקרה זה גם רבי יסבור כך.

ב' 24 - דיון בדעת ר"ע במשנה, לבירור מדוע פוסל עבד וגזלן להשלמת "גט קרח", ומכשיר את הקרוב.

ג' 30 - דיון בדברי ר' זירא בשם רבותיו, המצמצם את מחלוקת בן-ננס ור"ע במשנה, למקרה של "גט-מקושר", שיש בו למעלה משלושה קשרים בלבד. מקשים כיצד "קרוב" כשר בגט שלושה קשרים, שסותר ההלכה במקום אחר. ומתריצים.

ד' 42 - דעת ר' יוחנן שלא הוכשר "עד קרוב" ב"גט-מקושר", אלא אחד, ונימוקו. ורב אשי מוצא סימוכין לכך בברייתא. אגב, מסקנותיו של אביי מן הברייתא להלכות נוספות. כן מובא מעשה שבא לפני ר' אמי וכיצד פסק בו.

פרק ט' "המגרש"

דף פב/א

משנה - מחלוקת בדין האומר לה בזמן מסירת הגט: "הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני" - ר"א מתיר וחכמים אוסרים, ומציעים כיצד יעשה לתקן את הדיבור. וכן מה הדין אם כתב זאת בתוך הגט.

גמרא - בירור משמעות המלים "אלא לפלוני" - האם חוץ מפלוני או "על מנת שלא תינשאי לפלוני". והוכיח רבינא שהכוונה חוץ מפלוני. ומכאן מובנת המחלוקת שבין רבנן ור"א שהיא ב"חוץ", ואילו בברייתא קובע ר' יוסי בר"י שהמחלוקת ב"על-מנת". והסבר מהות המחלוקת ביניהם לפי שתי השיטות.

דף פב/ב

ב' 14 - בירור מה יהיה הדין (לפי הדעות במשנה) לגבי קידושין, כגון שאמר לה: "התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני". ולמסקנה - גם ר"א וגם רבנן למדים מ"ויצאה והיתה" שהדינים שווים.

ג' 22 - בדיקה של אביי איך לפי ר"א במשנה יהיה המצב של "אשת שני מתים", ותיאור מצב כזה.

ד' 32 - בירור שאלות מיוחדות של אביי ורב אשי באומר לאשתו נוסח, ואחר שינה אותו - כיצד ניתן להבין את השינויים - ונשאר ב"תיקו".

דף פג/א

ה' 8 - קושיות "ארבעת הזקנים" על דעת ר"א (במשנה) לאחר פטירתו. הערת ר' יהושע ש"אין משיבין על הארי לאחר מיתה". ורבא פורך את הקושיות מלבד זו של ראב"ע.

משנה – רשימת שלושת הגטין הפסולים, אשר בדיעבד אם נישאת בהם לאדם אחר - הוולד ממנו כשר. דעת ר"א שהגט כשר גם ללא עדים על הגט, כי העדים רק "מפני תיקון העולם".

גמרא - בירור האמנם רק שלושה? ומציינים עוד גטין כאלה. ומסבירים במה הם שונים מהרשימה במשנה. כן מבררים מה בא למעט המספר "שלושה" בתחילת המשנה ובסוף דברי חכמים.

ב' 42 - בירור על איזה חלק במשנה אומר רב: "כתב ידו שנינו". משיבים: על דין "יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד", שיהיה הוולד כשר רק אם היה הגט בכתב ידו. ושמואל אומר שגם על מקרה של "כתב סופר ועד", ומסבירים דעתו. כן מובא שדעת ר' יוחנן כדעת רב.

דף פ"ב

ג' 8 - דיון בדינם של אלה שנישאו עם הגטים הפסולים. מחלוקת: רב סובר שלא תצא אם יש לה בנים, ותצא אם אין לה בנים. מקשים עליו ומתריץ. לוי וכן ר' יוחנן סוברים שלעולם לא תצא. וכן אמרו זאת בשם חלפתא דמן הונא. ועוד הביאו הלכה בשמו על זבוב הקרצית, והסבר.

ד' 21 - המסורות השונות על פסיקת ההלכה של רב כר"א במשנתנו לגבי גיטין, ושמואל סובר שגם בשטרות.

משנה - דיניהם של גיטין מיוחדים, כגון שני אנשים בעלי אותם נתונים שכתבו גיטיהם והגטין נתערבבו, או מספר אנשים שגירשו בגט על נייר אחד, ועוד.

גמרא - בירור כדעת מי המקרה הראשון במשנה (בגטים שנתערבו). משיבה הגמרא שאין זה כר"א שסובר "עדי מסירה כרתי", כי אינם יודעים של מי הגט, ומשנתנו כר"מ ש"עדי חתימה כרתי". ואביי מסביר משנתנו גם כר"א.

ב' 44 - בירור מהו הגט "שכתבו כלל בתוך הגט", ומהו "היה כותב טופס וכו'" ומה ההבדל ביניהם. שתי שיטות בדבר: ר' יוחנן ור"ל. מבררים שיטותיהם. וכן הביאו ברייתות המתאימות אחת לר' יוחנן והשנייה לר"ל.

דף פ"א

משנה - דין שני גטין שנכתבו על דף אחד זה בצד זה. והעדים - שנים חותמים בנוסח העברי ושנים חותמים בנוסח היווני - אימתי הגט פסול ואימתי כשר.

ט"ו 25 - דיון בעניין "כתבו בתוכו וכו'" שבמשנה. מחלוקת רב ספרא ורבא, אם נכתב התנאי בגט לפני או אחרי כתיבת התורף (העיקר). שלדעת רבא מדובר לאחרי, כי אם לפני הרי אפילו בעל-פה הגט פסול. בהקשר לכך מובאת ברייתא ועליה מחלוקת ר' זירא ורבא - האם המחלוקת בברייתא לפני התורף או אחריה, ועוד ברייתא ודיון בה.

דף פה/א

משנה - הלכה שהמתנה את הגט בכך שלא תינשא לאלה שאין לה עליהם קידושין, כלל, כגון אביה וכדו' - הגט כשר, אך אם מיעט את אלה שהם עליה באיסור "לאו", כגון אלמנה לכהן גדול - הגט פסול (כי קידושין תופסין בחייבי לאוין).

גמרא - הבהרה מה באו שני הכללים במשנה לרבות. וכן דוגמאות של תנאים, שרבא שאל עליהם את רב נחמן, וחלקן נשארו ב"תיקו", כגון שהתנה "חוץ מקידושי קטן", "חוץ מן הנולדים" וכיו"ב, שיש פנים לכאן ולכאן.

משנה - נוסח גופו של גט, ור"י אומר שצריך להוסיף עוד "ודן דיהוי וכו'". כן מביאה המשנה נוסחים ל"גט שחרור".

דף פה/ב

גמרא - בירור מה דין הגט שנוסחו: "הרי את לעצמך", רבינא מוכיח ממשנתנו שזה גט. וכן בירור מה דין "גט שחרור" לעבד שנאמר בו: "אין לי עסק בך", והביאו ראיה שגם כך נחשב כגט שחרור.

ב' 22 - בירור שהמחלוקת חכמים ור"י במשנה היא בעקרון אם "ידיים שאינן מוכיחות הוויין ידיים" או לא, שרבנן סוברין שכן, ולכן אין צורך בתוספת.

ג' 31 - הוראות של אביי לכותבי הגיטין בעניין כתיבת המלים והאותיות באופן שלא יטעו בכונת הכתוב.

ד' 41 - בירור אם צריך לכתוב "ודן", כלומר אם הלכה כר"י במשנה. מביאים ראיה מהנוסח שהתקין רבא שלא נמצאה בו מלה זו, אך דחו את הראיה. ואגב, בירור שני פרטים בנוסח של רבא, ולשם מה הוסיף אותם.

דף פ"א

ה' 2 - בהקשר לדין עבד, מובא נוסח שהתקין רב יהודה לקניית עבד, ובו פרטים הנדרשים כדי שהמכירה תהיה כהלכה וללא דופי. ואגב מוצע כיצד לרפא שחין (בדרך סגולית).

גמרא - בירור מספר שאלות על דברי המשנה.

דף פז/ב

משנה – דיניהם של גיטין שהעדים וחתמותיהם עליהם היו חריגים, ודוגמאות.

גמרא - דיון במקרה הראשון במשנה על גט שנכתב בשני דפים, לבירור מדוע כשר, שהרי יש לחשוש ולחשוש על דברים שונים שעשויים לפסול כולל חיתוך וחיבור וכו'. רב אשי מתרץ כל הקושיות בתשובה שבמתיחת הקלף של הגט ניתן לגלות כל שינוי ושיבוש.

דף פח/א

ב' 5 - דיון על דברי המשנה: "חתמו העדים בראש הדף, מן הצד וכו'" שפסול. וקשה שהרי רב היה חותם "מן הצד". על כך נערך מו"מ ומתרצים את דרך חתימתו של רב מן הצד, שהיה זה רק בכתבי הזמנה לדין, אבל לא על גט או שטרות.

ג' 15 - הערה של ר' ירמיה בעניין הנאמר במשנתנו: "כתב סופר ועד - כשר" ש"חתם סופר - שנינו", כלומר חתימת הסופר ועוד עד, ולא עד אחד. וכן היה במקרה שהובא לפני ר' ירמיה.

ד' 20 - בעניין "כתב חניכתו וכו'" במשנה. מובאת ברייתא הדנה, עד כמה דורות של חניכה (כינוי) כשר. מחלוקת: רבנן אומרים עד י' דורות, ורשב"א - שלש דורות. ואגב דברי אגדתא בענייני החורבן וסיבותיו והגלות.

דף פח/ב

משנה - דיני "גט-מעושה", בישראל ובעכו"ם.

גמרא - דיון במאמר של שמואל שקבע שגט שנעשה כדן, שנעשה ע"י עכו"ם - פסול, אבל פוסל את האשה מלהינשא לכהונה. מקשים "ממה נפשך". ר' מרשיא השיב תשובה שנדחתה, ומשיב הגמרא באופן אחר.

ב' 20 - סמכות בי"ד של הדיוטות לדון. שאלה בעניין זה שאל אביי את רב יוסף והשיב לו שביית-דין כיום הם שליחים של בתי הדין שהיו "סמוכים", ורק לעניינים שכיחים (למעט דיני קנסות ועוד).

משנה - דין האשה שיצא עליה שם בעיר שהיא מקודשת, או מגורשת - הרי יש ממשות בשמועה זו, אלא אם כן יש אמתלא, ודוגמא לאמתלא.

גמרא – בעניין דין המשנה ש"יצא עליה שם שמגורשת", שואלים: הרי זה בניגוד לכלל: "כל

קלא דבתר נישואין - לא חיישינן לה". ומתרצים שמדובר באשה שיצא עליה קול שמקודשת, ואחר-כך יצא עליה קול שמגורשת. שבזה כן חוששין לקול.

דף פט/א

ב' 2 - הלכה מרבא: "יצא לה שם מזנה - אין חוששין לה", והנימוק. וראייה לו מן הברייתא.

ג' 12 - ברייתא ובה דוגמאות רבות לשמועות שאין חוששין להן. ובאשר למקרים שבמשנה, מובאים הסברים שונים מדוע כן חוששים להם, ודיון על כל אחד מההסברים.

ד' 43 - בירור שאלתו של אביי: "מבטלינן קלא או לא...". מובאים שני מקורות סותרים בזה, ולמסקנה: יש מקומות שמבטלין ויש שלא. ותיאור ארבעה אירועים שונים בהם ביטלו חכמים קולות על קידושין, והסיבות.

דף פט/ב

ה' 7 - בירור מהות ה"אמתלא" הנזכרת במשנה. לדעת רב "אפילו עד עשרה ימים", לדעת רב זביד אפילו אם היה "מקומו" חוששים לאמתלא ומבטלים את הקול. וכן דיון בדעת רב זביד ודעת ר"פ.

ו' 19 - דברי רב אשי על "קולות" שאין חוששים להם. ומחלוקת עם רב חביבא בעניין קול שלאחר אירוסין.

ז' 24 – דיון בשאלת תלמידי רב לשמואל בעניין אשה ש"יצא עליה קול מראשון, ובא אחר וקדשה קידושי תורה", ובתשובתו המיוחדת של שמואל: "תצא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני", לבירור כוונתו, ועוד דיונים בעניינים הקשורים לדעת שמואל.

דף צ/א

משנה - על אילו סיבות רשאי אדם לגרש אשת, דעות: ב"ש, ב"ה ור"ע.

גמרא - בירור עפ"י הברייתא שמהות המחלוקת בין ב"ש וב"ה היא באופן הלימוד מהפסוק: "כי מצא בה ערות דבר", וכן בירור שמהות המחלוקת בין ר"ע וב"ש היא בפרשנות המלה "כי" שבפסוק.

ב' 28 - בירור שאלות שנשאל רבא: מה הדין אם גרש אדם אשתו אף אם לא מצא בה "ערות דבר". מה דינו של אדם החושב לגרש אשתו ועדיין נשאר עמה. ומובאת ברייתא בשם ר"מ על ההבדלים בין בני אדם ביחס להקפדתם על נשותיהם, עפ"י משל

במלאכי: "כי שנה שלח". הגמרא מסבירה שאין כאן מחלוקת, אלא – ר"י מדבר בזיווג שני, ור' יוחנן בראשון. וכן מובאים דברי ר' אלעזר על המגרש אשתו ראשונה.

סוף מסכת גיטין

הכוס והזכוב. וכן מה דינו של הנושא את הגרושה שנמצא בה ערות דבר ונתגרשה.

דף צ"ב

ג' 11 – מחלוקת ר"י ור' יוחנן בביאור הפסוק

מסכת קידושין

והיתה". ובירור מדוע אינה מתגרשת בכסף, על כך שלש דעות.

ט' 31 - בירור מדוע צריכים מקור לכל אחת משלושת דרכי הקניין, ולא למדו את האחת מתוך שתי האחרות.

י' 37 - דעת רב הונא שגם "חופה" קונה (חופה היא השלב שלאחר הקידושין, היינו ה"נישואין"). וזאת למד בק"ו מקידושי כסף, מנסים לדחות את ראייתו, ומתרצים אותו.

דף ה/ב

י"א 24 - ברייתא על אופן ונוסח הקידושין בכסף, ודיוק בלשון הברייתא על האפשרויות השונות.

י"ב 39 - שמואל מוסיף עוד לשונות של קידושין, או גירושין, ודיון בהן.

דף ו/א

י"ג 3 - ברייתות המביאות עוד לשונות לקידושין ודיון בלשונות דומים להם לפי המשנה "היה מדבר עם האשה וכו'", ובירור דעת ר' יוסי בזה.

י"ד 48 - דיון בדברי שמואל (שבצמוד הקודם) על הדין בלשונות אחרים, או שחרור עבדים, כגון "הרי את לעצמך" או לעבד: "אין לי עסק בכך".

דף ו/ב

ט"ו 19 - דברי אביי על המקדש ב"מלווה" (בחוב שהאשה חייב לו), שאינה מקודשת ואילו ב"הנאת מלווה" מקודשת, והסבר הדברים.

ט"ז 25 - דיון ב"מתנה על מנת להחזיר", אם שמה "מתנה" לפי דעת רבא, הן לגבי קידושין והן לעניינים אחרים, ונתקבלו בזה דברי רב אשי.

י"ז 39 - דיון בדברי רבא שיש קידושין כאשר את הכסף נותן או מקבל אדם שלישי. וכן בשאלת רבא על מקרה שהיא הנותנת כסף למקדש, וביאור העניינים. כן מציינים שדעת רבא זו היא גם לגבי דיני ממונות, ומסבירים את הצריכותא לומר זאת.

דף ז/א

י"ח 37 - דיון בדברי רבא שהמקדש אשה ל"חציו שלו" - מקודשת, וההפך - כשקידש חצי האשה - אינה מקודשת.

פרק א' "האשה נקנית"

דף ב/א

משנה - הדרכים ההלכתיות בהן האשה נעשית נשואה ("נקנית"), והדרכים בהן היא מפסיקה להיות נשואה. ומחלוקת ב"ה וב"ש על גובה הסכום הנמוך ביותר בקידושי-כסף.

גמרא - בירור לשון המשנה: "האשה נקנית", מדוע "נקנית" ולא "האיש מקדש" או "האיש קונה" וכדומה. והסברים.

דף ב/ב

ב' 11 - דיון לשוני על נוסח המשנה: "בשלוש דרכים", האם "דרך" היא זכר או נקבה. וכן מדוע נאמר "דרכים" ולא "דברים". זאת על פי השוואה למקורות אחרים.

דף ג/א

ג' 13 - בירור מה בא למעט ציון מספר הדרכים של הקידושין, או הגירושין, במשנה.

דף ג/ב

ד' 7 - המקור להלכה שהאשה נקנית בכסף, ובהקשר לכך בירור המקור לכך שהאב מקדש את בתו וכסף הקידושין שייך לו. וכן דיון בנושא על פי מקורות שונים.

דף ד/א

ה' 8 - דיון בדברי הברייתא, שנזכרה קודם, לבירור מדוע אמרה תורה את שני הדברים: "ויצאה חנינם" ו"אין כסף".

דף ד/ב

ו' 5 - ברייתא ובה מקור אחר ללימוד קידושי כסף, ודיון עליו. וכן בירור מדוע צריכים את שני המקורות.

ז' 26 - המקור ל"קידושי ביאה" מהמלה "ובעלה", ובירור מדוע לא ניתן ללמוד זאת בקל-וחומר מיבמה.

דף ה/א

ח' 1 - המקור לקניין ב"שטר", והוא ההקש: "ויצאה

דף ז/ב

י"ט 2 - שורת שאלות של רבא ואחרים בדיני קידושין, על מקרים מיוחדים, ונשארו ב"תיקו".

כ' 26 - דיון בשאלה: כשמקדש בשווה-כסף, כגון בשיראין (משי), האם צריכה להיות הערכת מחיר החפץ לפני הקידושין, או די בכך שמחירו הוא בודאי למעלה מפרוטה? על כך מחלוקת רבה ורב יוסף, ובירור מהות המחלוקת, במיוחד הסימוכין לדעת רב יוסף.

דף ח/א

כ"א 31 - בירור הטעם לדעת ר"א שיכול לקדש ב"מנה" (לדוגמא), ולתת לה "דינר" על החשבון. ודיון בכך בהשוואה לברייתא הדנה בנושא דומה. וכן הסבר פרטים שבברייתא.

כ"ב 50 - הלכה בשם רב נחמן שהמקדש במנה והניח לה משכון - אינה מקודשת. מקשים מדין דומה ומתרצים על ידי הבחנה בין המקרים, וכן סיפור מעשה שהיה.

דף ח/ב

כ"ג 10 - בירור אימתי תהיה מקודשת במקרים שונים, כגון שהשליכה את כסף הקידושין, או אמרה למקדש שיתן אותו למישהו אחר וכיו"ב.

כ"ד 35 - בירורי הלכה במקרים בהם הסכימה האשה לקידושין בלשון שהיא ספק-מחייבת, וכן פסיקת הלכה בשאלות קודמות.

דף ט/א

כ"ה 19 - דיון בדברי הברייתא על קידושין בשטר, בהשוואה לקניין שדה בשטר. ועוד פרטים בהלכות קידושין בשטר.

כ"ו 35 - ר"ל מברר שאלתו אם כתיבת שטר-קידושין צריכה להיות "לשמה", ומסקנתו שכן צריכה. וכן דיון במחלוקת אם צריכה להיות הכתיבה גם "לדעתה".

דף ט/ב

כ"ז 19 - המקור בתורה לקידושין ב"ביאה". על כך שתי דעות, ודיון בהן - ללא הכרעה.

דף י/א

כ"ח 9 - בירור אם בקידושי-ביאה היא מתקדשת כבר בתחילתה או רק בגמר הביאה. ולמסקנה כרבא, שבגמר ביאה.

כ"ט 14 - דיון בשאלה האם קידושי ביאה גם משלימים את ה"נישואין", או עושים רק "אירוסין", כמו קידושי-כסף. תוך כך עיון ודיון בשתי ברייתות שרצו ללמוד מהן על עניין זה.

דף י"א/א

ל' 10 - מחלוקת ר' זירא ורב יוסף על הטעם לדעת ב"ש במשנה האומרים שקידושי כסף הם בדינר לפחות.

ל"א 22 - דיון ובירור הכלל, שנזכר קודם בשם רב אסי, בדבר ערכו של הכסף לפי התורה, ולפי "כסף מדינה". מקשים עליו ממקורות שונים ומתרצים ע"י הסברת כוונתו בכלל זה.

דף י"א/ב

ל"ב 27 - חזרה לבירור טעמים של בית-שמאי במשנה שאמרו "בדינר". ר"ל מביא טעם נוסף ודנים בו, ורבא אומר טעם אחר.

דף י"ב/א

ל"ג 10 - דיון בדעת בית-הלל, האומרים במשנה שהקידושין ב"פרוטה", לבירור מהו שיעור פרוטה בהשוואה למטבעות אחרות. אגב מברורים גם שאין מחלוקת בין רשב דימי ורבין לגבי שיעור "פרוטה".

ל"ד 31 - דיון בדעת שמואל על קידושין בדבר שהוא "ספק שווה פרוטה" שמקודשת, ומבררים שכוונתו לכך שהיא ספק-מקודשת, ולכן אינו חולק על ב"ה במשנה. בדיון מובא מקרה ממנו התברר שרב חסדא חולק על שמואל. ואגב כך מובאת דעת רב חסדא שאין להתחשב בעדים "שאינם לפנינו", ואביי ורבא חולקים עליו.

דף י"ב/ב

ל"ה 14 - מעשה באדם שקידש אשה בשוק ב"ענף הדס". רב יוסף פסק כשמואל - לחייבו בגט, וגם כדעת רב - להלקות אותו. אגב, ציון מספר עניינים דומים, שרב היה מלקה עליהם (במסורות שונות).

ל"ו 28 - דיון בפסיקתו של רבא, בעקבות מעשה שהיה, שרק לאחר מסירת המעות לאשה הציע האיש לקדש אותה בהם והיא שתקה, שלדעתו אין כאן קידושין כלל, ראייתו מברייתא אשר בדיון עליה נמצא שר' הונא חולק עליו.

דף י"ג/א

ל"ז 15 - מקרה שהאיש חטף חפץ מן האשה, והחזיר לה אותו בתנאי שתתקדש לו בו, והיא

מסכת קידושין

שנג

הקודמת, האומר שעבד עברי שנמכר לנוכרי נגאל ע"י קרוביו ולא בשש, בירור שהחולקים עליו הם ר' יוסי ור"ע, ודיון בדבריהם ובמה הם חולקים בינם לבין עצמם.

דף ט"ז/א

ה' 5 - הסימוכין לקניין העבד בשטר. על כך דעת עולא ודעת רב אחא בר יעקב ודיון בהן.

ו' 29 - המקורות במקרא לדרכי שחרורו של העבד העברי. כן מובאת ברייתא המוסיפה את ה"שטר", ומבררים מניין. ומסקנתו של רבא שעבד עברי גופו קנוי.

ז' 42 - ר"ל מוסיף על דרכי שחרור האמה העבריה את "מיתת האב", אף כי לא נזכרה במשנה. על כך מקשים ממקורות רבים. לבסוף מובאת ראייה לדעת ר"ל מדיני מענק לאמה-עבריה, דנים בה ודוחים אותה.

דף ט"ז/ב

ח' 45 - בעניין דיני המענק לעבד המשתחרר, שנזכר קודם, מובאת מחלוקת ר"מ ור"ש אם מעניקים גם ליוצא בגרעון-כסף. ובירור מקור דעתו של כל תנא.

דף י"ז/א

ט' 5 - דיון בהלכה בעניין עבד שחלה, אם צריך להשלים ימי המחלה ובאיזה מקרה.

י' 14 - מחלוקת תנאים - ר", ר"י ור"ש - בדבר גובה המענק לעבד המשתחרר, ובירור טעמו ומקורו של כל אחד.

דף י"ז/ב

י"א 2 - ברייתא בעניין השאלה מה בא ללמדנו הפסוק: "אשר ברכך ה' אלקיך", והמחלוקת בכך בין תנא-קמא לבין ראב"ע.

י"ב 10 - משנה בדיני העבד שמת האדון שלו, שאין בנו, או בתו, או יורשיו יורשים אותו, חוץ מעבד-עברי שהבן יורש אותו. ודיון במקורות לדיני כל אחד מהם: העבד העברי, האמה העבריה, הנרצע והנמכר לנוכרי.

י"ג 43 - דברי רבא ודברי ר' חייא בר אבין בדינו של הנוכרי כיורש אביו מדין תורה, וכי גר יורש מדרבנן והסימוכין. וכן בירור האופנים השונים של ירושת הגר, וטעמם.

דף י"ח/א

י"ד 10 - ברייתא על ההבדלים באופני השחרור בין

שתקה. רב נחמן פסק שאינה מקודשת, מקשים עליו והוא מתרץ ע"י הבחנה בין אם היה "שידוך" לפני זה או לא.

ל"ח 36 - שלש הלכות בשם רב אסי, שנמסרו לאחר פטירתו: 1. שאין אשה וקרקע נקנים בפחות משווה-פרוטה. 2. שמי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין ועוסק בהם, הוא גרוע יותר מאנשי דור המבול. 3. כי "שעבודא דאורייתא". וכן דיון בכל נושא לעצמו.

דף י"ג/ב

ל"ט 22 - בדיקת המקור במקרא לדיון המשנה, שאחת הדרכים שהאשה "קונה את עצמה" היא מיתת הבעל. על כך ארבע דעות, שלש הראשונות נידחו.

מ' 47 - דיון בהלכה שיבמה נקנית בביאה, מדוע רק בביאה ולא בכסף או שטר.

דף י"ד/א

מ"א 8 - בירור כיצד לומדים מהמקרא שהיבמה יוצאת בחליצה.

מ"ב 18 - בירור מניין שהיבמה יוצאת במיתת היבם. ואגב, דיון על האפשרות ללמוד על היבמה מאשת-איש, שתצא בגט, או ההפך על אשת-איש שתצא בחליצה, ונשללו.

דף י"ד/ב

משנה - כיצד נקנים עבד עברי, אמה עבריה והנרצע, וכיצד משתחררים.

גמרא - הסימוכין במקרא לכך שעבד עברי נמכר, או מוכר עצמו, בכסף. על כך ארבע הצעות, ושתי הראשונות נידחו.

ב' 21 - כיון שנזכר (למעלה), שיש מי שאינו למד גזירה-שווה "שכיר" "שכיר", מנסים לבדוק מי החכם. על כך מובאת ברייתא המראה את ההבדלים בין מוכר עצמו לבין נמכר ע"י בית-דין, והמחלוקת בכך. ולפי זה נמצא שהת"ק הוא שאינו לומד את הג"ש. אך בשם אב"י דוחים ראייה זו בהסבר כל פרטי הברייתא באופן שגם הת"ק לומד את הג"ש.

דף ט"ו/א

ג' 33 - עוד שני ניסיונות ללמוד מברייתות מיהו ש"אינו דורש "שכיר" "שכיר" לג"ש, דנים בהן ובפרטי דיניהן, אך הראיות מהן נידחו.

דף ט"ו/ב

ד' 10 - בעניין דעת רבי, המובאת בברייתא

מהזמן), וכיו"ב שאלות לרב ששת בעניין גאולת דברים אחרים.

דף כ"א/א

כ"ד 23 - דיון בשאלה לרב ששת, האם גאולת בית בערי חומה ניתנת להעשות ע"י קרובים של המוכר וכיו"ב. אגב, בירור מקור דברי ר' נחמן ב"י שב"שדה אחוזה" הגאולה היא "קרוב קרוב קודם,

דף כ"א/ב

כ"ה 8 - פרטי דינים בהלכות הנרצע: שאינו עובר בירושה לבן וכן בירור באילו סוגי מרצע מותר, באיזה מקום באוון נעשית הרציעה ועוד. זאת, לפי הדעות השונות.

כ"ו 35 - דיון בשאלה: האם עבד עברי כהן יכול לקבל שפחה כנענית? על כך מחלוקת בין רב שמתיר, לבין שמואל שאוסר, וקושיא על שמואל.

כ"ז 41 - האם כהן מותר ב"יפת תואר". על כך מחלוקת רב ושמואל ובירור במה המחלוקת.

כ"ח 51 - דרשת חכמים על הפסוק: "וראית בשביה וגו'" - מה למדים מכל מלה ומלה.

דף כ"ב/א

כ"ט 6 - דיון בדבר בקשתו של העבד להרצע, אימתי הוא צריך לבקש זאת וכמה פעמים.

ל' 21 - התנאים לאפשרות של העבד להיות נרצע, כפי שהם נלמדים מהפסוק.

ל"א 39 - חובותיו של האדון למזונות של האשה והבנים של עבדו. וכן דרשה על הפסוק "כי טוב לו עמך".

ל"ב 50 - דרשת הפסוק בעניין דיני הרציעה ואופן הביצוע. וכן דרשות עם מוסר-השכל הנלמד מן האוון והמזוזה.

דף כ"ב/ב

משנה - הלכה כיצד נמכר עבד כנעני, ומחלוקת ר"מ וחכמים על דרכי שיחרורו.

גמרא - המקור לדרכי הקניין הנזכרים במשנה, וכן על דרכים אחרות של קניין, ומדוע אינם נזכרים במשנה.

ב' 32 - כיצד נעשית דרך הקניין ב"חזקה". וכן דיון על הקניין בדרך ההגבהה וקניין שפחה בביאה.

ג' 47 - בירור דרך קניין עבדו של גר העומד למות. זאת על פי מעשה בר"י הנדואה הגר ומר זוטרא.

עבד עברי לבין אמה עבריה. ובירור הסתירה לכאורה בין המקורות.

ט"ו 37 - דיון בהלכות (אשר בברייתא למעלה): "ואינה נמכרת ונשנית", "ומפדין אותה בעל כורחו", תוך כך מתבררים נושאים נוספים כגון אימתי עבד עברי נמכר ונשנה, וכן עניין "יש אם למסורת" או "אם למקרא"

דף י"ח/ב

ט"ז 6 - דיון בשאלת רבה בר אבוה בעניין ה"ייעוד" של האמה העבריה - האם הוא כנישואין, והרי היא אשת-איש לכל דבר, או שהוא רק אירוסין (קידושין) בלבד. לראייה מובאים שני מקורות, ובכירורם.

דף י"ט/א

י"ז 6 - דיון ובירור ההלכה בשאלת ר"ל, האם יכול האדון ליעד את האמה לבנו הקטן. על כך שני מקורות לראייה, הראשון נידחה, והמסקנה מהמקור השני שאינו יכול ליעד לבנו הקטן.

י"ח 29 - המקור להלכה של ר' יוסי בר"י שהמעות הראשונות שמקבל האב מהאדון אינם לשם קידושין, והלכות שלומד רב נחמן מדין זה של ר' יוסי בר"י.

דף י"ט/ב

י"ט 2 - שתי ברייתות ובהן: כיצד מקיים האדון את מצוות ה"ייעוד". דיון ביסוד המחלוקת ובירור המחלוקת בין ר' יוסי בר"י וחכמים לגבי התחלת הזמן שהייעוד תופס.

כ' 26 - ברייתא ובה מחלוקת בין ר"מ וחכמים, אם יכול האב למכור את בתו על מנת שלא יהיה ייעוד. דיון ביסוד המחלוקת ותוך כך בירור אם יכול למוכרה לפסולים לה או לקרובים, לפי הדעות השונות.

דף כ"א

כ"א 13 - ברייתא ובה מחלוקת חכמים וראב"י על המשמעות ההלכתית של הפסוק: "אם בגפו יבוא בגפו יצא". והסבר הדעות.

כ"ב 25 - ברייתא על דינו של עבד שעלה ערכו, או שירד, לעניין פדיונו, ודיון בשאלה אם בא הכתוב להקל על פדיונו של העבד, או לא. ואגב דרשות חכמים על הפסוקים בעניין ה"ירידה" עד לעבדות.

דף כ/ב

כ"ג 20 - דיון בשאלה לרב ששת: האם עבד עברי הנמכר לנוכרי, יכול להגאל לחצאין (להיפדות על חלק

דף כ"ג/א

ד' 7 - קניין עצמו של עבד כנעני בכסף ובשטר. המחלוקת בכך ובירור דעת ר"מ בזה.

ה' 27 - דיון בדעת חכמים: "בכסף - ע"י עצמו וכ"ו". מקשים עליהם, ולמסקנה יש שלש דעות במשנה: ר"מ, חכמים ורשב"א. והמסתעף ממנה.

ו' 48 - דיון בשאלת רבה על שיטת רשב"א אם עבד כנעני יכול לעשות שליח לקבל שטר שחרור מאדונו, ותשובתו של רבה עצמו שהדבר אפשרי.

דף כ"ג/ב

ז' 16 - בירור מהות המחלוקת בין ר"מ לחכמים בעניין אופן השחרור בכסף וכן ממי הכסף. מקשים עליהם מדין אשה בפדיון מעשר-שני של בעלה, ומתרצים לשיטותיהם.

דף כ"ד/א

ח' 14 - בירור מניין וכיצד למדים שהעבד יוצא גם בראשי איברים, והוא מ"שן ועין" על פי "כלל-ופרט-וכלל". על כך מקשים שלש קושיות ומתרצים אותן.

דף כ"ד/ב

ט' 17 - מחלוקת חכמים בשאלה, האם במקרה שהעבד יוצא בגלל נזק בגופו, צריך גם שטר שחרור, או לא. על כך דעות החכמים וההכרעה ביניהם.

י' 29 - בירור שאלות שונות, על פי ברייתות, לגבי שחרור "בשן-ועין" ו"ראשי-איברים".

דף כ"ה/א

י"א 2 - שאלת זקני נזוניה על דינו של עבד שאדונו סרסו בביצים, ותשובת ר' חסדא מהמשנה בעניין טומאת-צרעת.

י"ב 27 - מחלוקת רבי וחכמים לעניין "הזאה", האם הלשון היא איבר גלוי או טמון. ודיון בה.

דף כ"ה/ב

י"ג - הערה בעניין הסירוס בביצים, אם הוא מום גלוי או לא, כי זו מחלוקת תנאים ובה שלש דעות.

משנה - אופן קניין הבהמות לסוגיהן, ומחלוקת ר"מ וחכמים בעניין בהמה דקה.

גמרא - דיון בדברי המשנה בהשוואה למקורות אחרים, ואגב בירור דין "כליו של לוקח ברשות מוכר".

דף כ"ו/א

משנה - אופני הקניין של נכנסים שיש להם אחריות, או של אלה שאין להם אחריות (מטלטלין), ומה הדין אם נקנים יחד.

גמרא - הסימוכין לשלושת דרכי הקניין בנכסים שיש להם אחריות, (כסף, שטר וחזקה) ודיון בהן. שמואל שקניין בשטר מדובר בשטר-מתנה.

ב' 35 - הסימוכין לאופן קניין מטלטלים. קושיא מדברי ר' יוחנן, ותירוץ שמשנתנו היא על פי תקנת-חכמים.

ג' 40 - הסימוכין להלכה שמטלטלין נקנים עם דברים שיש להם אחריות, ובירור על פי מקורות שונים, אם צריכים להיות צבורים על אותו מקום שנקנים עמו, ולמסקנה - אין צריכים.

דף כ"ז/א

ד' 19 - בירור הלכה שהמוכר צריך לומר "קני" לגבי הקרקע ו"אגב" לגבי המטלטלין.

ה' 23 - בירורי הלכה, ואגב ציון מעלתה וחסרונה של כל אחת משלושת דרכי הקניין: כסף, שטר וחזקה.

דף כ"ז/ב

ו' 13 - בירור מקור ההלכה במשנה: "וזוקקים" (גלגול שבועה), שהוא מדין סוטה, ודיון כיצד לומדים ממנה לדיני ממונות.

דף כ"ח/א

ז' 7 - דיון בשאלה: "עד היכן (כוח) גילגול שבועה"? על כך תשובת רב יהודה (שנדחתה) ותשובת רבא.

משנה - אופן קניין ה"חליפין", וכי הוא נשלם עם מילוי צד אחד של העסקה, ודוגמא.

גמרא - הסבר המשנה לפי בירור שתי האפשרויות: האחת לפי הדעה שמטבע לא נעשה חליפין, והשנייה שכן נעשה חליפין, ודיון בה לפי השיטות השונות.

דף כ"ח/ב

משנה - הלכה: אופן הקניין של ה"הקדש" הוא בכסף ובאמירה, ושאר בני אדם ב"משיכה".

גמרא - ברייתא ובה הסבר המשנה, עם דוגמאות שונות.

תם", היינו תרופה שלמה, כנגד יצר הרע. וכן דרשות על כוחו של היצר הרע ולעומתו כוח התורה.

י"ב 33 - המקור לחובה על האיש להשיא את בנו ואת בתו. וכן על החובה ללמדו אומנות. ובירור מהות המחלוקת בין תנא-קמא ור"י בעניין זה.

י"ג 40 - בירור דברי המשנה "מצוות האב על הבן", שהן חובות הילדים כלפי הוריהם, וציון ההבדל בין איש לבין אשה.

י"ד 45 - הדמיון בין החובות כלפי ההורים והחובות לפני ה', בכיבוד, ביראה ובאיסור קללה, וכי הטעם הוא ש"לושה שותפים באדם".

ט"ו 51 - ברייתא המסבירה את ההבדל בין אב לאם בעניין הקדמת אחד מהם בכבוד או ביראה, כפי שנרמז בפסוקים.

דף ל"א/א

ט"ז 5 - דברי חכמים על המצער אב או אם, או על העובר עבירה בסתר, וכן דבר הלכה בעניין כיוסו הראש.

י"ז 16 - בירור הדין את מי מבין ההורים יש להקדים בכיבוד, ומה הדין אם הם גרושים,

י"ח 24 - דרשת עולא על הודאת אומות העולם שהתורה אמת.

י"ט 33 - תיאור הכבוד שעשה דמא בן נתינה לאביו ולאמו. ואגב עיון בשאלה אם "גדול המצווה ועושה". וכן סיפור המעשה ברב יוסף.

כ' 51 - דברים על חשיבות האופן הנכון לכיבוד הורים, וסיפורים על מנהגי חכמים בכיבוד הוריהם, או בכיבוד הוריהם אותם. וכן דברי חכמים על חשיבות המצווה והקושי לקיימה.

דף ל"א/ב

כ"א 36 - דברים על חובת כיבוד הורים בחייהם וגם לאחר פטירתם ודוגמאות לכך. וכן ברייתא בעניין אזכרת שמם.

כ"ב 46 - ברייתא על ההבדל בין "כיבוד" לבין "מורא", ודיון בשאלה על הוצאות הכרוכות בכיבוד, אם מוטלות על האב או על הבן.

דף ל"ב/א

כ"ג 26 - מעשה שהיה בין רב יחזקאל לבנו, שדנו בדין ה"תערובת של הנשרפים בנסקלים", ממנו

דף כ"ט/א

ב' 1 - דיני המו"מ של הדיוט עם ה"הקדש" ומה הדין במקרים של שינוי במחיר.

משנה - הלכות: בחובות ההורים כלפי הבנים הנשים פטורות, וכלפי ההורים - הנשים חייבות. הנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, וההבדל בין הגברים לנשים במצוות לא-תעשה.

גמרא - הסבר לשון הרישא של המשנה וציטוט ברייתא המפרטת את המצוות על ההורים כלפי ילדיהם.

ב' 33 - מקור המצווה על האב למול את בנו, ומה הדין אם לא עשה זאת. וכן בירור הדין שהאשה פטורה מזה.

ג' 42 - דין מצוות פדיון-הבן, ומה ההבדלים בזה בין האיש לבין האשה.

ד' 50 - שלש ברייתות בעניין מקרים מיוחדים בפדיון-הבן.

דף כ"ט/ב

ה' 21 - מקור החובה על האב ללמד תורה את הבנים, וההבדל בין נשים וגברים בכך, וכן כיצד לנהוג אם יש צורך להעדיף את עצמו או את בנו. ומעשה שהיה.

ו' 39 - ברייתא בעניין סדר עדיפות בין נישואין לבין לימוד תורה. דברי שמואל ור' יוחנן בזה, וכן דברי חכמים אחרים בעניין גיל הנישואין והחינוך.

דף ל/א

ז' 8 - בירור דברי שמואל בשאלה עד כמה חייב האב בלימוד תורה לבנו. וכן דיון בשאלה האם הסבא חייב ללמד את הנכדים. כן מובאים מנהגי חכמים בענייני חינוך.

ח' 37 - על החובה לחלק את לימוד התורה לפי שלושת הנושאים: מקרא, משנה ותלמוד.

ט' 40 - הסבר מדוע נקראו ה"סופרים" בשם זה, ודוגמאות.

י' 51 - ביאור המלה "ושננתם" כחובה לשנן את הלימוד עד שיהיה ברור, ולזכור אותו, וראיות לכך גם מפסוקים אחרים.

דף ל/ב

י"א 13 - דרשת המלה "ושמתם" כשתי מלים: "סם

מסכת קידושין

שנז

גרמן, וחיוכן במצוות שאין הזמן גרמן. ודיון נרחב בזה לפי השיטות השונות.

דף ל"ה/א

ל"ו 34 - שלושה מקורות לסימוכין לדברי המשנה על חובת הנשים במצוות לא-תעשה, ובירור הצורך בשלושתם.

דף ל"ה/ב

ל"ז 3 - כיצד למדו מן המקורות על פטור הנשים ממצוות לא-תעשה הנזכרות במשנה: "הקפה", "השחתה" והטמאות למת.

ל"ז 42 - דעת איסי שגם מאיסור "בל יקרחו" הנשים פטורות. על טעמו מובאות שלש דעות, ודיון בהן. אגב מובאות על כך דרשות שישראל נקראים בנים לה'.

דף ל"ו/א

משנה - עבודות הקובנות שאינן שייכות בנשים, מלבד הנפת מנחת סוטה ומנחת נזירה.

גמרא - המקור בפסוקים לדברים המנויים במשנה שהם חלים רק על הגברים.

דף ל"ו/ב

ב' 7 - הסימוכין במקרא ל"תנופה בבעלים", ולכן נשים חייבות במנחת סוטה ומנחת נזירה.

משנה - כלל: המצוות התלויות בארץ חלות רק בארץ, והיוצאים מן הכלל. (מחלוקת חכמים ור"א לגבי "חדש").

דף ל"ז/א

גמרא - בירור שכוונת המשנה בביטוי "התלויות בארץ" היא למצוות שהן חובת-קרקע, והסימוכין לכך מדרשת הפסוק "אלה החוקים וגו'".

ב' 20 - מהות המחלוקת בין תנא-קמא ור"א בסוף המשנה, האם בא ר"א להחמיר או להקל. ולמסקנה ר"א בא להחמיר, והראייה לדעת אביי מברייתא בה המחלוקת רא' ישמעאל ור"ע.

דף ל"ז/ב

ג' 9 - בירור מהות המחלוקת בין ר"ע לבין ר' ישמעאל, הנזכרת בברייתא למעלה, בהקשר לכך מביא אביי שתי דעות אחרות של תנאים בשם ר' ישמעאל, ומסביר אותן.

למדים על הצורה הנכונה להעיר לאב הטועה. וראייה מברייתא.

כ"ד 43 - בירור ההלכה כיצד לנהוג כאשר לפני האדם מצוות כיבוד-אב ובאותו זמן גם מצווה אחרת, איזו להעדיף.

כ"ה 50 - דיון בדיני המחילה על הכבוד. האם אב, רב, נשיא או מלך שמחלו על כבודם - כבודם מחול או לא. למסקנה - רק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

דף ל"ב/ב

כ"ו 36 - ברייתא ובה מחלוקת על משמעות המצווה: "מפני שיבה תקום וגו'". ודיון בדעותיהם לבירור מיהו "זקן" ומהו "הידור" וכו'.

דף לג/א

כ"ז 2 - לימוד, על פי הקש בין "קימה" ל"הידור", לעניין אם יש לקיים אותם גם תוך הפסד ממון.

כ"ח 20 - בירור ההלכה אם יש חובת קימה גם בבית-המרחץ. זאת, על פי שני מקרים שהיו לר"ש בן רבי.

כ"ט 29 - הלכות שונות בדיני קימה והידור. וסיפור מנהגי חכמים שונים בעניין, וכן ביחס לזקני הנוכחים.

ל' 45 - דיון בחובת תלמיד-חכם לקום בפני רבו, וכמה פעמים ביום. וכן, מה דינו של מי שאינו קם בפני רבו.

דף ל"ג/ב

ל"א 16 - חובת הבן, שהוא גם רבו של האב, לקום בפני אביו. וההפך - חובת הקימה של אב לפני בנו שהוא גם רבו.

ל"ב 29 - בירור שהרוכב על החמור נחשב כמהלך, כדי לקום מלפניו, והראייה מדיני טומאה.

ל"ג 32 - בדבר חובת העמידה לכבוד ספר-תורה, ומחלוקת אם תלמיד-חכם בזמן הלימוד צריך לקום לכבוד תלמיד-חכם. דעת אביי שהוא חייב וראייתו ממנהג ישראל לכבוד משה רבינו.

ל"ד 44 - בירור ודיון מה הן מצוות עשה שהזמן גרמן. וכן שאין ללמוד מ"הכללות" אפילו במקום שנאמר "חוק".

דף ל"ד/א

ל"ה 12 - המקור לפטור נשים ממצוות עשה שהזמן

שבאה לידו עבירה והתגבר ולא עבר, ודוגמאות ממקרים שהיו.

דף מ/א

ד' 16 - שאלת רבא לר' נחמן על הסיבה שבמשנה "אלו דברים וכו'" לא כלולה מצוות "שילוח הקן", והתשובה עליה שבשילוח-הקן אין תועלת לבריות.

ה' 30 - דיון על ההבדל בין מצוות שיש להן פירות לאלה שאין להן פירות. וכן בעבירות, וכן במחשבות.

ו' 45 - עבירה בסתר לעומת חילול ה' בגלוי, ודיון בכך לאור המקורות השונים, ויישוב הסתירות..

ז' 52 - הוראת חכמים, שיראה אדם את עצמו כאילו חצי זכאי וחציו חייב, כך שבמצווה אחת יכול להטות עצמו לזכות, וכן להטות את כל העולם לזכות. ודברי רשב"י על דינו של אדם החוזר בתשובה בסוף ימיו, או ההפך.

דף מ"ב

משנה - מעלת לימוד תורה ודרך-ארץ המשמרים את האדם מן החטא, וההפך.

גמרא - משל לצדיקים ומשל לרשעים, למה הם דומים בעולם-הזה ולעולם-הבא.

ב' 40 - הדיון בעליית בית נתזה בלוד בנושא: האם תלמוד גדול, או מעשה גדול, והמסקנה. ואגב, דברי ר' יוסי על קדימות התורה.

ג' 51 - דברי ר' יוחנן על מי שהמשנה אמרה עליו ש"אינו מן היישוב" שהוא פסול לעדות, ועוד מקורות מקבילים לרעיון שבמשנה.

פרק ב' "האיש מקדש"

דף מ"א/א

משנה - הלכה שיש אפשרות לעשות את הקידושין ע"י שליח. זאת, הן לאיש, לאשה ולאב בקידושי בתו.

גמרא - דיון בשאלה: מדוע אומרת המשנה את המלה "בו", דבר שהוא מובן מאליה? על כך תשובת רב יוסף ש"מצוה בו יותר מבשלוחו", והסבר כוונתו בתשובה בשתי שיטות.

ב' 23 - סיוע מדברי המשנה "כשהיא נערה", לדעה שאסור לאדם לקדש את בתו הקטנה.

ד' 27 - בירור מדוע נאמר בתורה "מושב" (בכל מושבותיכם) לגבי מצוות שבגופו, שהרי חלותן גם בחו"ל. וכן מדוע נאמרה "ביאה" לגבי תפילין ופטר-חמור. כמו כן מובא עיון בדבר אכילת המן במדבר ופטירת משה רבינו.

ה' 41 - קושיא על הדעה שבכל מקום שנאמר בו "ישיבה" הכוונה לאחר ירושה וישיבה, ותירוצה. תוך כך מובאות ראיות מאכילת המן במדבר ומלידתו ופטירתו של משה רבינו.

דף ל"ח/א

ו' 33 - ברייתא ותוספתא בהן דעות רשב"י ור"א בר"ש על שלושת המצוות הנוהגות בארץ וגם בחו"ל (חדש, עורלה וכלאיים) ונימוקיהם. ואגב, בירור הראיות לדעת ר"א בר"ש בעניין שמיטת-כספים ושיחרור-עבדים.

דף ל"ח/ב

ז' 33 - משנה ממסכת עורלה על מקור החיוב של חדש, עורלה וכלאיים בחו"ל. ומחלוקת בין רב יהודה בשם שמואל לבין עולא בשם ר' יוחנן בהסבר דברי המשנה על דין עורלה וכלאיים בחו"ל. על כך מובא מ"מ מפורט, ובכלל זה במקורות אחרים בעניין.

דף ל"ט/א

ח' 19 - הלכות שאמר ר' אסי בשם ר' יוחנן בעניין עורלה וכלאיים, ודיון בהן. בכלל הדיון נערכה הבדלה בין כלאי הכרם לבין כלאי זרעים, וכלאי הרכבה של אילן באילן אחר. וכן תיאור מקרים שהיו וכיצד דנו בהם חכמים.

דף ל"ט/ב

משנה - שכרו של העושה מצווה אחת, ועונשו של מי שאינו עושה מצווה אחת.

גמרא - הסבר כוונת המשנה לאור הסתירה לכאורה למשנה א' במסכת פאה: "אלו דברים וכו'", ויישוב הסתירה.

ב' 16 - מראים סתירה בין המשנה לבין ברייתא, תירוצו של אב"י שאין מחלוקת, ותירוצו של רבא שיש בזה שיטות שונות למשנה ולברייתא, ותוך כך מובאים דברים המסתעפים מן הנושא, כגון דין שלוחי-מצווה, וטעותו של "אחר".

ג' 50 - רב טובי מראה סתירה בין המשנה לבין דברי חכמים, שגם מי שאינו עושה עבירה מקבל שכר כעושה מצווה. ומתרץ רבא שמדובר במי

דף מ"ד/ב

י"א 26 - מחלוקת שמואל ועולא, בקטנה שהתקדשה שלא לדעת אביה, אם צריכה גט ומיאון, או לא. ובירור שיטותיהם. רב כהנא ורב המנונא מקשים על עולא ממקורות אחרים, ומתרצים.

דף מ"ה/א

י"א 9 - דין הקטנה שהתקדשה שלא לדעת אביה, ומת בעלה ועשה בה אחיו "מאמר" (ייבום). כיצד יוצאת מן השני? ומה הדין אם לא עשה בה אחיו "מאמר". על כך תשובה בשם רב והנימוקים.

י"ב 23 - בירור ההלכה, על פי שלושה מקרים שונים של נישואי קטנה שלא לדעת אביה, או ספק לדעתו - באיזה מקרים הקידושין תופסים.

דף מ"ה/ב

י"ג 20 - דיון בקטנה שנתקדשה לדעת אביה, אך נישאה שלא לדעתו (כגון שהיה במדינת-הים), האם אוכלת בתרומה מבעלה הכהן, או לא. על כך מחלוקת בין רב לרב אשי. וכן מחלוקת רב הונא ור' ירמיה בר אבא במקרה שנתקדשה לדעת אביה והתקדשה שלא לדעתו, ואביה כאן. או שנתקדשה וגם נישאה שלא לדעתו, ואביה כאן. והסבר השיטות.

דף מ"ו/א

י"ד 3 - מחלוקת בדין הקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, ורוצה להתחרט. לדעת רב "בין היא ובין אביה יכולין לעכב", ורב אסי אומר שרק אביה יכול. ודיון בדעת רב אסי.

משנה - נוסחים של קידושי אשה, שלפעמים אינה מקודשת בהם.

גמרא - בירור שהמשנה כדעת ר"ש, והסבר. וכן דיון בסיפא של המשנה, אם היא מתייחסת לרישא או לאמצע המשנה. ר' יוחנן נשאר בספק, רב ושמואל אומרים שזה על הרישא ורב אמי אומר שעל הסיפא, ומסבירים את שיטותיהם. וכן שלושת הדברים שלמד רבא מדברי ר' אמי.

דף מ"ו/ב

ב' 1 - מחלוקת בדין המקדש את אחותו. כיון שהקידושין לא תופסים, רב אומר שהכסף חוזר למקדש כאילו היה פיקדון, ושמואל אומר שהכסף כמתנה, ונימוקיהם. דיון אם אפשר להשוות זאת לדין "המפריש חלה מקמח", ודחו את ההשוואה.

ג' 29 - בירור הסימוכין לכך שאפשר לעשות שליח, והכלל "שלוחו של אדם כמותו", בקידושין ובגירושין. וכן דיון על המקור לכך בדיני "תרומה" בדיני "קורבן-פסח" ועוד.

דף מ"ב/א

ד' 32 - דין, בשם שמואל, על העמדת אפוטרופוס ליתומים לחלוקת הנכסים, וכאשר יגדלו - יכולים למחות. ובירור דעת רב נחמן החולק בזה, שלכאורה סותר את עצמו במקור אחר, ותירוץ.

דף מ"ב/ב

ה' 2 - עוד מדברי רב נחמן בדין "האחים שחלקו" שהם כ"לקוחות" לעניין הונאה במקח וממכר. כן מובאים דיני ההונאה, ועליהם הערת רבא שבמקרים מסויימים הדין משתנה, ובכללם (מה שקשור למשנתנו) שהדין "פחות משתות" - נקנה המקח, אינו חל כאשר המקח נעשה ע"י שליח, והנימוק.

ו' 20 - מובאת משנה בדין "השולח את הבעירה" ולפיה בא דיון על הכלל: "אין שליח לדבר עבירה". ובירור מדוע לא ילמדו מן המקרים היוצאים מן הכלל, בהם יש שליח לדבר עבירה, כגון ב"מעילה" ו"שליחות-יד".

דף מ"ג/א

ז' 41 - דיון בשאלה אם "שליח" יכול להיות גם "עד". זאת, על פי המחלוקת בין רב, האומר ששליח נעשה עד, לבין דבי רבי שילא החולקים, ונימוקיהם. להלכה נפסק ש"שליח נעשה עד", ובירור שדין זה חל גם לגבי גירושין וקידושין וגם בדיני ממונות.

דף מ"ג/ב

ח' 14 - בהקשר לדין המשנה: "האיש מקדש את בתו כשהיא נערה", מובאת משנה (ממסכת גיטין) ובה מחלוקת לגבי גירושין של נערה המאורשה, שתנא-קמא סובר שהאב או הבת מקבלים את הגט, ור"י סובר שרק האב מקבל. ומחלוקת ר"ל ור' יוחנן אם מחלוקת זו היא גם לגבי נישואין. דיון מורחב על שתי הדעות. לבסוף מסופר שבבית-המדרש פסקו כרבי יוחנן.

דף מ"ד/א

ט' 46 - דיון בשאלת רבא לרב נחמן: האם נערה יכולה לעשות שליח לקבל את הגט שלה, כמו אביה, או לא? ומה הדין אם אין לה אב?

שבלב אינם דברים". ובירור מקורו של כלל זה, תוך חיפוש בחמישה מקורות שונים, ובאחרון נמצא.

דף נ"א

ב' 25 - דיון בשני מקרים של מכירת נכסים בכוונה מפורשת על מנת לעלות לארץ. ולבסוף לא נתמלאה הכוונה, האם יכול לחזור בו מן המכר.

משנה – הלכה: הנשלח לקדש אשה במקום מסויים וקדשה במקום אחר – אינה מקודשת. ואם אמר לשליח: "הרי היא במקום פלוני", וקדשה במקום אחר – מקודשת.

גמרא - מראים שהעקרון שבמשנה נמצא כבר במשנה על גיטין, והסבר ה"צריכותא" לחזרה עליו.

משנה – הלכה: קידש בתנאי שאין לה נדרים, או שאין בה מומין, ונמצא בה - אינה מקודשת. אבל קידש בסתם - יוצאת בלא כתובה וצריכה גט.

גמרא - הערה שמשנה זו באה גם במסכת כתובות, ובכל מקום באה לעניינו – כאן לעניין קידושין ושם לעניין הכתובה..

משנה – הלכה: המקדש בפחות משווה-פרוטה - אינה מקודשת, גם אם לאחר מכן שלח לה סבלונות (מתנות). וכן הדין לגבי קטן שקידש.

דף נ"ב

גמרא - הסבר מה היה החידוש בכל אחת משלושת הדוגמאות במשנה.

ב' 12 - דיון בשאלה אם "חוששין לסבלונות" שניתנו לפני הנישואין לומר שמא נתקדשה בהם. במשנתנו משמע שאין חוששין, ואילו במקורות אחרים משמע שכן, וישוב הסתירה ע"י ר"פ שתלוי במנהג המקומות.

ג' 31 – בדומה לשאלה הקודמת דנים במקרה ש"הוחזק שטר-כתובה בשוק" – אימתי חוששים שהיא נשואה. רב אשי מסביר שתלוי במנהג המקומות, במקום שמקדשים ואחר כך כותבים כתובה, הרי מוחזקת כנשואה.

משנה – הלכה: המקדש אשה ובתה יחד, או אשה ואחותה - אין אף אחת מהן מקודשת. ומעשה שקידש חמש נשים יחד ושתיים מהן היו אחיות, שהאחיות אינן מקודשות.

גמרא – דיון כיצד לומדים את דין המשנה מהפסוק "ואשה אל אחותה וכו'", דעת רמי בר חמא – נידחתה, ודעת רבא לפי הכלל של רבה "כל שאינו

ג' 42 - הסבר רבא לדברי המשנה שרק אם אמר: "בזו בזו ובזו" - אם אכלה אחת מהן- לא מקודשת. אבל אם אמר: "באלו", הרי אם אכלה, משל עצמה אכלה ומקודשת. ראייה לרבא מברייתא ודיון בה.

דף מ"ז/א

ד' 32 - דברי רב שהמקדש במלווה (בכסף שהיא חייבת לו) אינה מקודשת. על כך דיון ארוך, על פי חמשה מקורות, לבירור אם יש בעניין זה מחלוקת תנאים.

דף מ"ח/ב

משנה - הלכה כי טעות בקידושין, כגון שאמר לה "התקדשי לי בכוס זה של יין", ונמצא של דבש, שאינה מקודשת. ודעת ר"ש שבטעות לשבח - מקודשת.

גמרא - ברייתא ובה דוגמא לנוסח קידושין הניתן להתפרש בשלושה אופנים, וכיצד אין ביניהם מחלוקת.

ב' 23 – דיון בדעת ר"ש במשנה, מראים שאין לפרשו באופן פשוט. אביי נתן הסבר ונידחה. רבא ור' חייא בר אבין הסבירו אחרת, שהמחלוקת במשנה היא אם אומרים "מראה מקום הוא לו". אביי מראה כי גם רשב"ג ור"א מסכימים עם ר"ש שאומרים "מראה מקום הוא לו" וראיותיו.

דף מ"ט/א

ג' 18 - דברי עולא שהמחלוקת במשנה היא אם הטעות ב"שבח ממוין", ואילו ב"שבח יוחסין" מודה ר"ש שאינה מקודשת. מר בר רב אשי מקשה על כך, ומתרצים.

ד' 34 – ברייתא עם דוגמאות רבות לנוסחי קידושין, כגון: "על מנת שאני קריינא", וכיצד יש להבין כל אחד מהם.

דף מ"ט/ב

ה' 20 - מדרש אגדה על התכונות השונות בבריאה ואופן חלוקתן בעולם, בנוסח: "עשרה קבים של ... ירדו לעולם וכו'".

משנה - דוגמאות לתנאי-בקידושין, ונמצא אחרת, כגון שאמר (או אמרה היא): "על מנת שאני כהן ונמצא שהוא לוי", שאינה מקודשת. זאת, אף אם אמרה: "בלבי היה להתקדש לו" (גם אם לא יהיה התנאי אמת) – אינה מקודשת.

גמרא – מעשה במי שמכר נכסיו במחשבה לעלות לארץ, ולא עלה. פסק רבא שהמכר קיים, כי "דברים

במעשר-שני - לא קידש. מביאים את הסימוכין שלו במקרא. מקשים עליו ממקורות שונים, ומתרצים.

דף נ"ג/ב

ד' 3 - בירור טעמו של ר"מ שהמקדש ב"הקדש" בשוגג, אינה מקודשת. וכן מה טעמו של ר"י שהמקדש ב"מעשר-שני" בשוגג, אינה מקודשת. על כך מביאים בשם ר' יוחנן שני טעמים, ומחלוקת לאיזה מהמקרים כל אחד מהטעמים מתייחס.

ה' 20 - שאלה לר' חסדא בעניין מעות של הקדש, שאמר ר"מ שבשוגג אין מתקדשת בהם - האם המעות יוצאות עקב כך לחולין? והשיב שלא. כן שאלו אותו לגבי "מכר" (שקנה בשוגג חפץ במעות הקדש). והשיב שהמעות אינן מתחללות. על כך בא דיון בקושיא על ר"מ, ותירוץ.

ו' 32 - בהמשך לסוגיא הקודמת, רב מגלה שלא נמצא בדברי ר"מ בשום מקור שהקדש בשוגג אינו מתחלל, מלבד במשנתנו. לכן הוא מציין שמדובר כאן בהקדש מיוחד, והוא ב"בגדי הכהנים שלא בלו", שמותר ליהנות מהם, ולכן אין בהם מעילה בשוגג ואינם יוצאים לחולין. הגמרא מקשה על דעת רב משלש ברייתות, ומתרצים אותן.

דף נ"ד/ב

ז' 1 - עולא בשם ר' פדא מסביר את שיטת ר"מ שהמציא "הקדש" לחולין בשוגג אינו מתחלל, בדרך אחת ונידחה. ורבין בשם בר פדא הסביר אחרת.

ח' 9 - רב נחמן מביא את פסיקת ההלכה במחלוקת ר"מ ור"י: "מעשר-שני" הלכה כר"מ, שרק במזיד מתחלל. וב"הקדש" כדעת ר"י, שמתחלל בשוגג ולא במזיד. על הראיות לפסיקה זו נערך דיון, ובו נדחתה הראיה לגבי הפסיקה כר"מ, ורב נחמן בר יצחק מביא ראייה אחרת.

דף נ"ה/א

ט' 1 - משנה ממסכת "שקלים" בדין בהמה שנמצאה סמוך לירושלים. ר' אושעיא מסביר אותה לשיטת ר"מ, שיש חילול להקדש במזיד. דיון בדעת ר' אושעיא בקושיות שונות, ובכללן קושית ר' יוחנן אשר מביא הסבר אחר למשנה.

דף נ"ה/ב

י' 4 - עוד דיון להסבר המשנה שלמעלה, בעניין בהמות שנמצאו, ש"זכרים - עולות". שואלים מדוע ה"זכרים - עולות", אולי הם "תודה" שהיא באה גם מזכרים? ומשיבים שכדי לצאת מהספק

בזה אחר זה וכו'". אביי מנסה לדחות את שיטת רבה על-ידי שלש קושיות ממקורות שונים, אך נמצאו תירוצים לכולן. אגב מבררים גם מדוע בחר רבא להסביר את המשנה לפי שיטת רבה, שהרי היתה לו דרך אחרת.

דף נ"א/א

ב' 17 - מחלוקת בדין "קידושין שאין מסורין לביאה" אם הם קידושין. אביי אומר "הוו קידושין" ורבא חולק. נסיון להקשות עליהם ממשנתנו, אך שניהם הסבירו המשנה לשיטתם.

דף נ"א/ב

ג' 16 - עוד קושיות על דעת רבא (למעלה) מחמשה מקורות. ארבעה מהם הוא מתרץ, ובאחרונה נשאר ב"תיובתא". ההלכה נפסקה כאביי (אחד מייע"ל קג"ם) שקידושין שאינם מסורים לביאה - מקודשת.

דף נ"ב/א

ד' 12 - ארבע הלכות שלמד רב מן ה"מעשה בחמש נשים" הנזכר במשנה. על הרביעית, בעניין "קדושין שאין מסורין לביאה", נשאר בספק, והסבר מדוע.

ה' 23 - בירור שדעת רב, שלא ניתן לקדש בגזל ואפילו משל האשה, היא כדעת ר' יוחנן. קושיות על כך מחמשה מקורות שונים, ותירוצן.

דף נ"ב/ב

משנה - דין המקדש אשה בחלקו שבקורבנות - אינה מקודשת. המקדש במעשר-שני, או בהקדש - מחלוקת ר"מ ור"י.

גמרא - בירור אם המשנה בעניין המקדש בחלקו שבקורבן, שהיא לא כרבי יוסי הגלילי הסובר ש"קדשים קלים" הם ממונו של המקריב. ומסבירים שהמשנה גם כדעתו.

ב' 41 - תיאור התנגדותו של ר"י לכניסת תלמידי ר"מ לבית המדרש, ומעשה שנכנס סומכוס (תלמיד ר"מ) ואמר הלכה בשם ר"מ אשר הביאה לדיון בשאלה: איך אפשר לקדש אשה בעזרה? על כך הובאה ברייתא ובה מחלוקת בזה, ר"י אומר שמקודשת ור' יוסי חולק. לדעת ר' יוחנן מחלוקת זו הסתיימה שנמנו וגמרו שאינה מקודשת. ואילו לדעת רב "עדיין היא מחלוקת". אביי מביא ראייה לדעת ר' יוחנן, ורבא - לדעת רב. אך ראייתו של רבא נידחתה.

דף נ"ג/א

ג' 33 - דיון על דעת ר"מ במשנה, האומר שהמקדש

תשובות: של ר' יוחנן, של תנא דבי ר' ישמעאל ושל רבא.

דף נ"ז/ב

ו' 15 – הסימוכין לדיני המשנה בעניין "שער נזיר", "פטר חמור", ובעניין "בשר וחלב" לפי תנא דבי ר' ישמעאל.

ז' 34 – הסימוכין לדין "חולין שנשחטו בעזרה" שאסורין בהנאה. על כך דברי ר' יוחנן, אך הקשו עליו, ואביי מביא מקור אחר. כן מובאת ברייתא ובה דעת ר"ש ודנים עליה.

דף נ"ח/א

ח' 22 – הסימוכין לכך שהדברים האסורים בהנאה, אם "מכרן וקידש בדמיהן – מקודשת". והוא מדין עבודה-זרה, ודיון בכך.

משנה – הלכה ש"המקדש בתרומות ומעשרות וכדומה, מקודשת".

גמרא – דעת עולא ש"טובת הנאה אינה ממון", קושיא עליו ממשנתנו, ומתמצים. כן מנסים לומר שזו מחלוקת תנאים בין רבי לר' יוסי בר"י, אך נדחה.

דף נ"ח/ב

ב' 20 – מראים סתירה למשנתנו מן המשנה במסכת בכורות "הנוטל שכר לדון וכו'". ומתמצים בהבחנה שמדובר במקרים שונים.

פרק ג' "האומר"

משנה – דין הקידושין במקרים כגון: שליח לקידושין שקידשה לעצמו, או שאמר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום" ובא אחר וקידשה בתוך זמן זה – הרי היא מקודשת לשני. אך, אם אמר לה: "מעכשו ולאחר ל' יום" – ספק מקודשת לשניהם.

גמרא – תוספתא בה נאמר על השליח שקידש אותה לעצמו, שלמרות שהיא מקודשת לו, הרי נהג רמאות במשלח, ומעירים שכן ניתן לדייק מהמשנה.

ב' 32 – בירור הטעם להבדל בין לשון המשנה: "האומר לחברו", לעומת המשנה, בפרק הקודם: "האומר לשלוחו". והוא, שכאן בא לחדש משהו וגם שם בא לחדש משהו, והסבר.

דף נ"ט/א

ג' 10 – תיאור אירועים שקרו לשלושה חכמים בהם היה שינוי בשליחות (בדומה למשנה), והסבר לכל עניין.

מביא גם "תודה" לכל דיניה. שואלים: ושמה הם "אשם" לסוגיו, או "פסח", או "בכור"? ודוחים אפשרויות אלה.

י"א 12 – עוד דיון על המשנה למעלה, בעניין מציאת בהמות נקבות, שיהיו "שלמים". שואלים: "דילמא תודה היא", ומשיבים. שואלים: "ודילמא חטאת היא"? דנים בכך ומשיבים.

י"ב 18 – ברייתא בשם חנניא בן חכינאי שהמוצא "עז בת שנתה - לחטאת". קושיא על כך, ואביי מתרץ.

י"ג 21 – ברייתא בדין איסור קניין בהמה במעות "מעשר-שני" מחוץ לירושלים, ומה הדין אם קנה בשוגג או במזיד. ומדברי ר"י בברייתא זו נראה שיש סתירה לדעתו במשנתנו, שאמר במעשר-שני – "במזיד קידש". רבי אלעזר מתרץ, ר' ירמיה מקשה עליו, ומתמצים. אגב, דנים גם במקרה שקנה במעות מעשר-שני בהמה טמאה או עבדים וכו', בו פסק התנא "יאכל כנגדן". קושיא על כך ותשובת שמואל.

דף נ"ו/ב

משנה – הלכה: המקדש באיסורי-הנאה – אינה מקודשת, ודוגמאות. אבל יש קידושין בתמורתם (ככסף שמכר אותם).

גמרא – בירור: "בעורלה מניין"? "בכלאי הכרם מניין"?

ב' 18 – דיון על המקור לדין המשנה על "שור הנסקל". מובאת ברייתא הלומדת איסור הנאה בו מהנאמר בשור הנסקל: "... ובעל השור נקי", וממה שנאמר "לא יאכל את בשרו" לומדים ש"אם שחטו לאחר שנגמר דינו - אסור באכילה". ובא דיון בעניין זה, על זמן שחיטת השור ואופן השחיטה, ועוד, לפי הדעות השונות.

דף נ"ז/א

ד' 9 – בירור הסימוכין לדין "עגלה ערופה" שבמשנה. ולגבי "ציפורי-מצורע", לומדים זאת מ"עגלה ערופה". וכן דיון במחלוקת מאימתי הם אסורים בהנאה, שר' יוחנן אומר "משעת שחיטה" ור"ל אומר "משעת לקיחה". קושיות על ר"ל, ותירוץ.

ה' 51 – דיון בדברי הברייתא הלומדת מן הפסוקים שציפור המצורע המשולחת מותרת באכילה, ואילו ציפור המצורע השחטה אסורה באכילה. ודנים בשאלה מדוע לא להיפך? על כך ניתנו שלש

נמדד כמו בפדיון שדה המוקדש, שהוא כולל גם מקומות שלא ניתן לזרוע בהם בקלות. או לפי מכירת שדה, שמקומות אלה לא נכללים בשטח. על כך מביאים את המקורות והדיון בהם, ולמסקנה – מדמים ל"פדיון שדה-הקדש".

דף ס"א/א

משנה – מחלוקת על נוסח התנאים. דעת ר"מ שכל תנאי צריך שיהיה כפול, כ"תנאי בני גד ובני ראובן", ור' חנינא בן גמליאל חולק על הצורך לכפול התנאי, ונימוקיהם.

גמרא - דיון במחלוקת ר"מ ור' חנינא, בהסבר הפסוקים, לשיטותיהם.

דף ס"א/ב

ב' 21 – ראיות לר"מ מפסוקים בתורה, וכיצד מפרשם ר"ח בן גמליאל.

דף ס"ב/א

משנה - הלכות: 1. המקדש אשה במחשבה מוטעית, כגון שחשב שהיא בת כהן ונמצא שאינה כזאת - הרי היא מקודשת. 2. המקדש על תנאי בדבר שלא בא עדיין לעולם, כגון "לאחר שתתגיירי" - אינה מקודשת.

גמרא - דיון בדעת ר' יוחנן האומר: "כל שבידו - לאו כמחוסר מעשה דמי", תוך בחינת כלל זה לפי משנתנו ולפי מקורת אחרים, בקושיות ותירוץ.

דף ס"ב/ב

ב' 16 - ראייה לשיטת ר' יוחנן מתוספתא, ודעת ראב"י שם, שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. דיון בשיטה זו ומי מהתנאים סוברים אותה.

דף ס"ג/א

משנה – הלכה כי המקדש אשה על מנת שיעשה למענה משהו, אם עשה - מקודשת.

גמרא - ר"ל מעמיד את המשנה שמדובר שגם נתן לה פרוטה לקידושין בזמן הקידושין. קושיא עליו ממקור אחר ותירוץ. כמו כן הסבר של של רבא מדוע למד ר"ל את משנתנו כשיטתו.

משנה – הדין במקרה ש"קידש" בתנאי שאביו ירצה, ומה הדין אם נפטר האב, או נפטר הבן.

גמרא - דיון בהבנת המשנה, כגון במקרה שהאב רק שתק, או יש סתירה פנימית במשנה, ויישוב הסתירה ע"י ר' ינאי וע"י רב יוסף.

ד' 36 – דיון על שני מקרים מיוחדים בהם נתן האיש לאשה מעות קידושין על מנת שתהיה מקודשת לו לאחר ל' יום: 1. שהמעות נאכלו תוך הזמן. 2. שחזרה בה תוך הזמן. על כך מחלוקת ר' יוחנן ור"ל, ומו"מ ביניהם. לרב זביד יש מסורת שונה על מחלוקת זו. ובסוף דיון על פסיקת ההלכה כר' יוחנן.

דף נ"ט/ב

ה' 37 – דיון במחלוקת רב ושמואל בכוונת המשנה במקרה שאמר לה שהיא מקודשת לו "מעכשו ולאחר ל' יום", ובא אחר וקידשה תוך ל'.

דף ס"א

ו' 8 – שיטת ר' יוחנן בעניין המחלוקת בין רב ושמואל, (למעלה), ודיון בה.

משנה – הלכה: המקדש אשה והוסיף תנאי, הרי היא מקודשת עם קיומו של התנאי, ודוגמאות.

גמרא - מחלוקת בהסבר המקרה הראשון במשנה, רב הונא אומר שדברי המקדש: "על מנת שאתן לך מאתיים זוז" - זה תנאי שיש למלא אותו, אבל הקידושין כבר נעשו. ולדעת רב יהודה יש בזה קביעת זמן הקידושין, והוא "כאשר יתן". דיון בנושא לצדדיו תוך השוואה לדין דומה בגיטין.

דף ס"ב

ב' 9 – קושיא על רב יהודה (למעלה) משני מקורות, והתירוץ – שדעתו כרבנן, במחלוקתם עם רבי, האומרים ש"על מנת" אינו כ"מעכשו". ונמצא שמחלוקת זו בדין האומר "על מנת" אם הוא כאומר "מעכשו", היא גם המחלוקת בין רב וחכמים בעניין גט, שאמר הבעל: "מהיום ולאחר מיתה". וביורר הצריכותא לשתי המחלוקות.

ג' 38 - בירור ודיוק בהבנת ההלכות האחרונות במשנה, מ"על מנת שאתן לך".

משנה - הלכה, המקדש על מנת שיש לו משהו, או שיראה לה משהו וכדומה, עם קיום התנאי תהיה מקודשת, ודוגמאות.

גמרא - קושיא מברייתא על המשנה, ותירוץ.

ב' 49 – הסבר מהי ה"צריכותא" למשנה להביא דוגמא מ"קרקע" וגם מ"כסף". וכן הסבר מהו החידוש בשלושת הדוגמאות הנוספות.

ג' 53 - בעניין האומר לה: "התקדשי לי על מנת שיש לי בית כור עפר", מבררים - האם שטח זה

ג' 40 – דברי אביי שהמחלוקת במשנה בשתי כיתי בנות, אבל באחת – לא. ודיון על כך לפי שתי קושיות ותירוץ.

דף ס"ה/א

משנה - הלכה שהטוען לקידושין, והצד השני מכחיש, הרי הטוען נאמן לחומרא, לאסור עצמו על קרובות הצד השני, וכיוצא בזה, ודוגמאות.

גמרא - הסבר מדוע המשנה כפלה את כל הדוגמאות.

ב' 21 - בירור מה יהיה דינה של האומרת לו: "קידשתני", והוא מכחיש - כיצד תוכל להנשא לאחר. לדעת רב כופים אותו לתת לה גט, ושמואל סובר שרק "מבקשין..." הסבר דעותיהם ואם הם חולקים.

ג' 29 - דיון במקרה של המקדש בעד אחד, האם חוששין לקידושין. בדיקה ההלכה לפי הדעות השונות והמקרים השונים, וכן המסתעף מזה לנושאים אחרים בהלכה.

דף ס"ו/א

ד' 12 - עוד על עדות יחיד, כגון האומר למישהו כי אשתו זינתה, והוא שותק. מחלוקת: אביי אומר שנאמן, ורבא אומר שאינו נאמן כמו כל דבר שבערווה שצריכים שניים. ומביאים ראיות לשיטותיהם. אגב, מתואר המעשה בינאי המלך שהרג את חכמי ישראל, וכן את המחלוקת ר"ע ור"ט בעניין המקווה שנמצאה "חסירה".

דף ס"ו/ב

ה' 34 - כיון שזוכר הדין במקרה של כהן שנמצא כי הוא בן גרושה או בן חלוצה, שעבודתו במקדש עד עכשו כשרה. מבררים מה המקור לכך בפסוקים, וכן המקור לפסול כהן בעל מום.

משנה - כללים בקביעת ייחוס ופגמי ייחוס, עם דוגמאות.

גמרא - דיון בנוסח המשנה, אם אין עוד כללים, ולפי איזו שיטה נוקטת המשנה.

דף ס"ז/ב

ב' 7 - הסבר דברי ר' יוחנן: "באומות הלך אחד הזכר וכו'". וכן הסבר המשנה: "נתגיירו – הלך אחר הפגום שבהם".

דף ס"ג/ב

משנה - הלכה - אב שקידש את בתו ואינו יודע למי, ובא אחד ואמר: "אני קדשתיה" - נאמן. ומה דין אם באו שניים ואמרו שהם קידשוה.

גמרא - מחלוקת רב ורב אסי בהבנת המשנה - רב אומר שמאמינים לו לחומרא - לתת לה גט, אבל לא לכנוס, ונימוקו. ורב אסי אומר שנאמנותו אף לכנוס, וכן באיזה מקרה מודה רב אסי לרב. קושיא על רב ותירוץ, וכן ראיה לרב אסי מברייתא.

ב' 31 - בירור מידת הנאמנות לאב האומר שקידש את בתו, האם ניתן לחייב אותה סקילה במקרה שזנתה תחתיו, או לא. על כך מחלוקת רב ורב אסי. וכן דעת ר' חסדא שאין סוקלים בכל מקרה, וראיה לו מברייתא.

דף ס"ד/א

משנה – הלכה: מקרים שהאב נאמן (או לא נאמן) בקידושי, או גירושי, בתו הקטנה, או הגדולה. ואם אמר: "נשבית ופדיתיה" – אינו נאמן.

גמרא - הסבר להבדל בדין בין הרישא והסיפא של המשנה, ודיון עליו. ההסבר נידחה ע"י רב אשי, והוא מסביר אחרת.

משנה – הלכה: אדם האומר בזמן מיתתו שיש לו בנים - נאמן (לפטור אשתו מן היבום), אך אינו נאמן לומר כי יש לו אחים (ולחייבה בייבום).

גמרא - ברייתא ממנה משמע שאין משנתנו כדעת ר' נתן. רבה מתרץ את הסתירה, אביי דוחה את התירוץ ומתרץ אחרת, וכן מסביר את מהות המחלוקת בין רבי ור' נתן בתוך הברייתא.

דף ס"ד/ב

משנה – הלכות: המקדש בתו סתם, בלי לציין איזו מהן, אין הבוגרת בכלל. ומי שיש לו בנות משתי נשים ואמר: "קידשתי בתי הגדולה", או "הקטנה", ואינו יודע איזו מהן - מחלוקת ר"מ ור' יוסי.

גמרא - הסבר הדין הראשון במשנה ומה החידוש שבו.

ב' 31 - הגמרא מסבירה את ה"צריכותא" של המשנה להביא את האופנים השונים בהם חולקים ר"מ ור' יוסי. אגב, דנים בשאלה: "אי נחית איניש לספיקא" לפי ר"מ ולפי ר' יוסי, מראים סתירה בדבריהם, ומתרצים בשם רב ע"י החלפת השיטות.

שהתקיימה בין ר' יהודה לרב נחמן בענייני לשון, בענייני צניעות-בנשים ועוד. וכן כיצד נפסק הדין בתביעתו של אותו אדם.

דף ע/ב

ז' 33 - מקרים שחכמי-בבל הכריזו על משפחות, או על אנשי מקומות מסוימים, שהם "פגומי ייחוס". וכן מחלוקת בדבר אופיים של הכהנים.

ח' 39 - דרשות על פסוקים בדבר השראת השכינה על משפחות מיוחסות. וכן, מעמדם של הגרים וטיהור עם-ישראל באחרית הימים.

דף ע"א/א

ט' 8 - דיון במאמרו של שמואל: "... וארץ-ישראל עיסה לבל". וכן על הניסיונות לשנות את מעמדה של ארץ-ישראל, ועל הכלל: "משפחה שנטמעה - נטמעה".

י' 29 - אגב הדיון בנושא הקודם, מובא דין הסודיות של שמות ה', ולמי ואימתי מותר למוסרם.

י"א 43 - חזקת הכשרות של יהודי בבל, וההבדל בינם לבין בני ארץ-ישראל ושאר ארצות. דיון בנושא, וכן נתינת סימנים לבדיקת ייחוס של עולי בבל מתוך שיחתם, שתיקתם ועוד.

דף ע"א/ב

י"ב - דברי רב על רמת הייחוס המשפחתי במדינות הגולה: בבל, מישן, מדי ועילם. וכן ציון גבולות בבל - לדעת רב ולדעת שמואל, ועוד עניינים נספחים.

דף ע"ב/ב

י"ג 35 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור' יוסי בדבר ה"ממזרים" וה"נתינים", ר' יוסי אומר שעתידים להיטהר ור"מ חולק, המו"מ ביניהם ופסק ההלכה כר' יוסי.

י"ד 43 - ברייתא ובה מחלוקת בעניין נישואי גר עם ממזרת - ר' יוסי מתיר ור"י חולק עליו. וכן הסכמתם על כך ש"גר", "עבד משוחרר" ו"חלל" מותרים בבת כהן.

דף ע"ג/א

ט"ו 26 - בירור דינים של "שתוקי" ו"אסופי". המסקנה: מעלה עשו חכמים ביוחסין, שה"שתוקי" (שאינו מכיר את אביו) וה"אסופי" (שאינו מכיר אביו ואמו), אסורים לבוא בקהל, אף שלפי התורה הם מותרים בכך.

ג' 21 - דיון בהגדרת ה"ממזר", הנזכרת במשנה, כיצד היא נלמדת מהפסוקים, והשוואה לדעת ר"ע בהגדרת מיהו ממזר.

דף ס"ח/א

ד' 35 - בירור המקורות לנאמר במשנה על שפחה כנענית, שאין תופסים בה קידושין וילדיה כמוה.

דף ס"ח/ב

ה' 2 - בירור ודיון במשנה לגבי נוכרית, שאין בה קידושין וילדיה כמוה. המקור בתורה, ומניין שמדובר גם בנוכרית שאינה מ"שבע אומות".

דף ס"ט/א

משנה - דעת רבי טרפון שממזר יכול לטהר את בניו מממזרות ע"י נישואין לשפחה ושחרור בניו שיהיו לו ממנה. ודעת ר"א.

גמרא - בירור שר' טרפון אמר את דבריו אפילו לכתחילה, ושאיין כן לגבי ילדי בנות ממזרות.

ב' 16 - בירור מהות המחלוקת של ר"א על ר' טרפון, במשנה.

פרק ד' "עשרה יוחסין"

משנה - רשימת עשרת דרגות הייחוס המשפחתי, שעלו מבבל עם עזרא, והאפשרויות ההלכתיות לנישואין ביניהן.

גמרא - בירור מה כוונת המשנה בביטוי "עלו מבבל".

דף ס"ט/ב

ב' 11 - מחלוקת אביי ורבא אם עלו מבבל מעצמם, או העלו אותם. וציון מהות המחלוקת.

ג' 21 - בירור מניין שעלו מבבל כהנים, לויים, ישראלים וחללים, ודיון לגבי ה"חללים".

דף ע"א

ד' 1 - הסימוכין במקרא לעלייה מבבל של: "גרים", "עבדים-משוחררים" ו"ממזרים". ודיון לגבי ה"ממזרים".

ה' 17 - דברי חכמים על "הנושא אשה שאינה הוגנת לו", והפוגם בזרעו.

ו' - בהקשר לדברי שמואל "כל פוסל וכו'", מובא סיפור תביעתו של אותו אדם את ר' יהודה בפני ר' נחמן, על שהכריז עליו כ"עבד". וכן השיחה

גמרא - בירור מדוע אומרת המשנה לבדוק רק באמהות.

דף ע"ו/ב

ב' 41 – דיון בסתירות לכאורה בין משנתנו לבין שני מקורות אחרים, ויישוב הסתירות.

ג' 3 – מראים סתירה בין שתי הערות של רב: א) שמשנתנו כר"מ, וחכמים חולקים. ב) כי מדובר בה במקרה שהיה ערער על משפחת האשה. ושני הסברים ליישוב הסתירה.

ד' 12 - הטעמים לדין המשנה ש"אין בודקין מן המזבח ולמעלה וכו'".

ה' 20 – בירור כי "שוטרי הרבים", הנזכרים במשנה, הם שבירושלים בלבד.

ו' 24 - טעם ההלכה במשנה שמגבאי צדקה משיאין לכהונה, וסיפור מעשים שהיו בהקשר לכך.

ז' 36 - טעם לדברי ר' יוסי ולר' חנינה במשנה, ובירור כיצד אמנם היו חיילי צבאו של דוד כולם מיוחסים.

דף ע"ז/א

משנה – הלכות בעניין כשרות הבנות להינשא לכהונה: בנות החללים פסולות, ועל בנות הגרים יש מחלוקת תנאים, ודוגמאות

גמרא - בירור מדוע נאמר במשנה: "לעולם".

ב' 11 - המקור לכך שרק בנות החלל הזכר פסולות לכהונה, והסבר כיצד למדים זאת.

ג' 17 – הסבר לכפילות הדין במשנה על בת חלל שהיא פסולה, והערה שאין המשנה כדעת ר' דוסתאי בר"י האומר ש"בנות ישראליות מקווה טהרה לחללים", כיצד הוא למד זאת מן הפסוקים.

ד' 23 - בירור מניין שהאשה, אשר חיה עם הכהן באיסור, גם היא נפסלת בכך, ודיון על זה.

ה' 29 – ברייתא ובה הגדרה ל"איזו היא חללה" ובירור כוונתה. ונמצא שיש הבחנה בין הנקראת "חללה" מן התורה, ולזו מדרבנן.

ו' 37 – ברייתא ובה דין כהן-גדול שנשא את הפסולה לו מספר פעמים, שיש מקרים שחייב מלקות פעם אחת, ויש שהוא חייב מספר מלקויות. דנים בצדדי ההלכה לפי השיטות השונות.

ט"ז 43 – הערה שיש מקרים בהם אין לקבוע שילד הנמצא הוא אכן "אסופי", כגון כאשר נמצא מהול, או מטופל, או במקום שמור וכיוצא בזה.

דף ע"ג/ב

י"ז 25 - דעת רב חסדא כי שלושה אנשים נאמנים על עדותם כאשר הם אומרים אותה מיד סמוך למקרה. וברייתא על שלושת האנשים הנאמנים על עדותם בתנאים מסויימים. וכן דברי ר' נחמן על השלושה הנאמנים על ה"בכור", ופירוט עניין הנאמנות של האב.

דף ע"ד/א

י"ח 15 - הסבר לדברי אבא שאול במשנה, ש"היה קורא ל"שתוקי" "בדוקי", מה החידוש שבדבר, ופסיקת ההלכה כמוהו.

משנה - שלש הדעות לעניין האפשרות של הפסולים לבוא בקהל להינשא (חכמים, רבי יהודה ורבי אליעזר). וכן ציון מי הם שלושת ה"ספיקות".

גמרא – דיון בכוונת המשנה: "כל האסורים לבוא בקהל". וכן בירור במה חולקים תנא-קמא ורבי יהודה. על כך מספר הסברים, שנידחו, והתקבל הסברו של רבא שלפיו אין מחלוקת ת"ק ור"י.

דף ע"ד/ב

ב' 43 – ברייתא ובה מחלוקת על הדין במקרה שאחד מן הפסולים, מגיל תשע, בא על כוהנת, לוייה או ישראלית, אם פסלה לכהונה. ומבררים את מהות המחלוקת ומה ההבדל בין הדעות.

דף ע"ה/א

ג' 32 – בעניין דברי ר"א במשנה: "וודאן בוודאן - מותר", רב אומר שכך ההלכה ושמואל סובר שהלכה כבית-הלל. ודיון במה המחלוקת ומדוע היא מובאת במקרים שונים.

ד' 52 - דיון נרחב על דברי ר"א בברייתא האומר: "כותי לא ישא כותית", לבירור כוונתו, ומתוך כך מתבררות גם הדעות השונות על מעמדם של הכותים.

דף ע"ו/א

משנה – הלכה כי העומד לשאת אשה צריך לבדוק באמהות לאחור, אם אין חשש לפסול ייחוס של האשה. פרטי הדעות בזה, וכן לאילו משפחות יש "חזקה" ואין לבדוק בהן כלל.

דף ע"ז/ב

ז' 35 – דיון בשאלת רב פפא אם "ישראל" הבא על אחותו עושה אותה גם "חללה" (מלבד "זונה"). ולמסקנה – "אין חללה אלא מאיסורי כהונה", והראייה לכך מבריייתא על דיני כהן-גדול.

דף ע"ח/א

ח' 2 – דיון על דברי רב יהודה האומר כי שתי עבירות עושה כהן-גדול הנושא אלמנה. אגב, מובאת מחלוקת בין אב"י ורבא בעניין דומה, וביורר במה חולקים ובמה מסכימים.

ט' 25 – דיון בשיטת ר"י, במשנה, שדין בת גר זכר כבת חלל זכר. כיצד הוא למד זאת בקל-וחומר, הפירכות על כך והתשובות.

י' 37 – דיון על הדעות במשנה ודעת רשב"י בבריייתא לגבי אפשרות נישואי כהנים לבנות גרים וכיו"ב. הסבר כיצד כל תנא לומד את שיטתו מהפסוק, ואגב דנים בפירוש הפסוק.

דף ע"ח/ב

י"א 16 – פסיקת ההלכה בעניין בת של גר וגירת לכהן, כר' יוסי וכרבי אב"י במשנה.

משנה – דין נאמנות ההורים לומר על בנם שהוא ממזר. על כך מחלוקת: תנא-קמא סובר שלא נאמנים, ור"י סובר שנאמנים.

גמרא – ביורר מדוע לדעת תנא-קמא גם האם אינה נאמנת.

ב' 32 – מקור דעתו של ר"י במשנה "אפילו שניהם וכו'", ומחלוקת חכמים עליו בעניין "יכיר" הנאמר ב"בכור", ודיון בכך.

משנה – ההלכה במקרים השונים של העושה שליח לקדש את בתו, והלך וקידש אותה האב בעצמו. וכן במקרה שהאשה עשתה שליח לקדש אותה, והלכה וקידשה את עצמה.

דף ע"ט/א

גמרא – ביורר מדוע צריכה המשנה לומר את הדין הן לגבי האיש והן לגבי האשה.

ב' 12 – מחלוקת רב ושמואל במקרה שאביה קידש אותה וגם היא קידשה את עצמה, וספק אם בזמן הקידושין ע"י האב היתה בוגרת. וכן דיון בשיטות רב ושמואל תוך קושיות מנושאים אחרים. וכן ניסיונות לראות את מחלוקתם כתואמת למחלוקת תנאים, ונדחו.

דף ע"ט/ב

משנה – דין היוצא עם אשתו לחו"ל וחזר עמה ועם ילדים, שאינו צריך להביא ראיה על כשרותם. אולם, יש מקרים שצריך להביא ראיה, והמשנה מציינת אותם.

גמרא – הערה, שהנאמר במשנה כי אין צריך להביא ראיה על הבנים, זה במקרים שהם כרוכים אחרי האם. על כך מובאת תוספתא בדין מי שנשא אשה בחו"ל, או שנשא שתי נשים, שאז דיני הראיות שונים.

ב' 47 – מחלוקת ר' יוחנן ור"ל לאיזה עניין מועילה ה"חזקה" במקרה שכרוכים אחריה. ודיון רחב בדעת ר' יוחנן הסובר שגם לעניין "יוחסין" ולעניין "שריפת תרומה" ניתן לסמוך על חזקה זו.

דף פ"א/ב

משנה – דיני "איסור ייחוד". עם מי אסור ועם מי מותר, ודעת ר"ש.

גמרא – ביורר הסיבה להבדל במשנה בין "ייחוד" איש עם שתיים שאסור, לבין אשה עם שניים שמותר. כן מובא הרמז מן הפסוק בתורה לאיסור ייחוד, וביאור הפסוק.

ב' 25 – בדיקה אם משנתנו מתאימה לדעתו של אבא שאול בבריייתא. ולמסקנה – אפשר שאבא שאול מודה למשנתנו. כמו כן דנים במהות המחלוקת בין חכמים ואבא שאול בבריייתא.

ג' 38 – הערות בשם רב על המשנה המתירה ייחוד אשה עם שני גברים, שמדובר באנשים צנועים, אבל בפרוצים – לא. ועוד כי מדובר בעיר, אבל בשדה – צריכים לפחות בשלושה. ראיות לדבריו, ואילו הסיוע ממשנה נידחה. כן מובא תיאור מעשה שהיה ברב רב יהודה.

דף פ"א/א

ד' 12 – עוד מדברי רב, שמלקים את העוברים על איסור "ייחוד", אבל לא לאסור את האשה על בעלה. וכן שמלקים על "לא טובה השמועה". כן מביאים הסתייגותו של רב אשי על דעת רב, ודיון בה.

ה' 22 – המקרים בהם אין לחשוש ל"ייחוד", פרטי הדינים ומנהגי חכמים בזה.

ו' 33 – סיפורים מחיי התנאים בעניין כוחו של היצר לנשים, וכיצד ניצלו ממנו. ובסיום, מקורות על הצורך בכפרה גם למי שהתכוון לעבירה ולא עשה אותה בפועל.

דף פ"א/ב

ז' 35 - על דברי המשנה: "מתייחד אדם עם אמו", מוסיף רב אסי את ההיתר להתייחד עם האחות והבת. שמואל חולק עליו, ובא דיון על דבריהם בראיות לכאן ולכאן, ולמסקנה – זו מחלוקת תנאים.

ח' 43 – בהקשר לאיסורו של שמואל להתייחד עם בהמה מובאים מספר מקרים.

ט' 46 – רבא מביא דוגמאות למקרים שמותר להתייחד עם שתי נשים.

י' 48 - דיון בדברי המשנה: "הגדילו, זה ישן בכסותו וכו'", לבירור באיזה גיל מדובר. וכן סיפור המעשה בבת רב חסדא והסבא שלה.

דף פ"ב/א

משנה - הוראות בדבר בחירת מקצוע, המונע סכנה למכשול בעריות. וכן מחלוקת ר"י וחכמים על שינה של שני רווקים בטלית אחת.

גמרא - טעמי ההלכות במשנה, ובירור כוונת ר"א במשנה. וכן מובאת ברייתא כדעת חכמים שבסוף המשנה, החולקים על ר"י.

משנה - אזהרה מיוחדת בעניין ייחוד למי שאומנותו בצורכי נשים, וכן הוראות דרך להורים שלא ללמד לבנים אומנות נשים. מתוך כך מובאים דברי חכמים על מלאכה, אומנות ובטחון בה, וכן על מעלות לומד התורה גם לימי הזיקנה, והראיה מאברהם אבינו.

גמרא - תוספתא המפרטת את דברי המשנה בעניין המקצועות הקשורים לנשים, ומעמד עובדיהן, שהוא נחות, וכן ברייתא על חסרונותיהם של "מקיזי הדם".

ב' 40 - דרשת בר-קפרא על לימוד הבנים מלאכה נקיה, ודוגמאות לכך, וברייתא כדעת ר"מ במשנתנו.

דף פ"ב/ב

ג' 12 - ברייתא בשם רשב"א המקבילה לדבריו במשנתנו.

ד' 16 - ברייתא בשם ר' נהוראי המקבילה לדבריו במשנתנו.

סוף מסכת קידושין

מסכת בבא קמא

פרק א' "ארבעה אבות"

דף ב'א

משנה - ארבעת הסוגים העיקריים של הנזקים (אבות). ההבדלים ביניהם והדברים השווים בהם.

גמרא - בירור השאלה: האם ל"תולדות", שנזכרו במשנה, יש דין שווה ל"אבות"? מנסים ללמוד מדיני שבת וטומאה, שאף בהם יש "אבות" ו"תולדות". ולמסקנה, אומר רב פפא, כי יש שדיניהם שווים ויש שאינם שווים.

דף ב'ב

ב' 5 - חיפוש דוגמא לדברי רב פפא, כי יש "תולדות" שאין דינם שווה לדין ה"אבות". זאת, לפי מקורות שונים, ואגב גם דיון במקורות כשלעצמם. לבסוף נמצאה הדוגמא בנזק של "צרורות", שהוא "תולדה" של "רגל", והמזיק משלם חצי נזק בלבד.

דף ג'ב

ג' 31 - בירור כוונת המשנה ב"המבעה". על כך מחלוקת רב ושמואל, (לדעת רב "מבעה" זה אדם, ושמואל סובר שהכוונה לנזקי "שן"), ודיון נרחב לביאור שיטותיהם. וכן קושיות רב מרי ורב זביד עליהם, ותירוציהם.

דף ד'ב

ד' 11 - ברייתות ובהן דעות אחרות על מספר "אבות הנזיקין". ר' הושעיא מונה שלושה עשר, ור' חייא מונה עשרים וארבעה. ונערך דיון רחב להסביר הדעות ושיטותיהם.

דף ה'א

ה' 37 - בירורים, מה באה המשנה לחדש בהערותיה: "לא הרי השור כהרי המבעה", ו"לא זה וזה שיש בהן רוח-חיים וכו'".

דף ו'א

ו' 1 - בירור מה באה המשנה לרבות בדבריה: "הצד השווה שבהן וכו'". על כך ארבע דעות: אביי, רבא, רב אדא ורבינא, והסברת דבריהם.

דף ו'ב

ז' 15 - בירור לשוני, מדוע נאמר במשנה: "חב המזיק", ולא: "חייב המזיק"? והתשובה.

ח' 18 - דיון במשמעות המלה "במיטב", שבסוף המשנה. על כך מובאת ברייתא ובה מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע אם "מיטב שדהו" של מזיק או של ניזק. הסברת הדעות ומהות המחלוקת. כן מובא דיון להסבר דברי ר"ע "וכן להקדש".

דף ז'א

ט' 21 - דיון בשאלת אביי, על הסתירה בין הפסוקים: "מיטב שדהו" ו"כסף ישיב", שיש להם משמעות שונה. נסיונות שונים להשיב על כך, נידחו, ולסוף נתקבלה התשובה של רב פפא ור"ה תלמידי רב.

דף ז'ב

י' 30 - דיון בשאלת רב שמואל: כיצד מעריכים את "מיטב שדהו", האם לפי מה שנחשב "מיטב" בעולם, או לפי מה שהוא מיטב בין שדותיו. על כך ראיות ממקורות שונים, דיון בהן ותשובה לשאלה.

דף ח'א

יא' 26 - ברייתא ובה דינו של החייב כספים, אשר מכר את שדותיו לאדם אחד, או לשלושה. כיצד יגבו בעלי החובות מן הקונים, לפי האפשרויות השונות.

דף ח'ב

יב' 11 - דיון בשלושה מקרים שונים בהם מכר ראובן שדותיו לשמעון, ושמעון מכר אותם, או חלקם לאחרים. מה הדין במקרה שבעלי החוב של ראובן באים לגבות. על פסק הדין השני יש מחלוקת אביי ורבא.

יג' 38 - בירור דינים שמביא אביי בשני מקרים שמכר ראובן שדות לשמעון באחריות, או שלא באחריות, ובא בע"ח של ראובן לגבות משמעון.

דף ט'א

יד' 7 - דיון בדברי רב הונא, שהמזיק משלם "או כסף או מיטב". קושיא עליו מדין "כסף ישיב", שאפשר גם בסובין, ותירוץ שמדובר במקרה מיוחד. וכן קושיא על דברי רב אסי: "כספים הרי הם כקרקע" - מה החידוש, הרי זה כדעת רב הונא? דיון על כך ותירוץ. ולמסקנה, אכן רב אסי בא רק להסכים עם ר"ה.

טו' 35 - בירור כוונת ר"ה במאמרו: "במצווה עד

דף יב/ב

ז' 6 - דיון בדברי המשנה שרק ב"נכסים שאין בהם מעילה", חייב המזיק לשלם מה שהזיק. ומראה הגמרא שכלל זה יכול לחול גם בקדשים קלים, לדעת ר' יוסי הגלילי הסובר שהם ממון בעלים ולכן המזיק חייב לשלם, ודיון בדעה זו.

דף יג/א

ח' 4 - כיון שנזכרה הברייתא, עם דברי ר' יוסי הגלילי שאין דין "מעילה" בקדשים קלים, מבררים את המשך הברייתא, בה בן עזאי מסביר שהפסוק בא "לרבות את השלמים", ור' דוסתאי אומר שכוונת ר' יוסי רק ב"בכור". ובא בירור להבנת דברי בן דוסתאי.

ט' 26 - רבא מסביר את המשנה: "נכסים שאין בהם מעילה" (כאופן אחר) "שאינן בהם דין מעילה", אך נשאר בקושיא.

י' 28 - דיון בדברי ר' אבא: "שלמים שהזיקו, גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן" - בירור מה חידוש בדבריו, לשיטת רבנן ולשיטת ר' נתן.

דף יג/ב

י"א 2 - בירור כוונת רבא בהלכה: "תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מלחמה", שלכאורה הדבר פשוט.

י"ב 8 - הערה על הנאמר במשנה "נכסים שהן של בני ברית", שהכוונה למעט של נוכרים, וכי מה שהמשנה אמרה זאת במקום אחר, זה לחזרה ופירוש.

י"ג 12 - בירור מה בא למעט: "נכסים המיוחדין", הנאמר במשנה. על כך שלש תשובות: רב יהודה, מתניתא ורבינא, הסבר הדעות וראיה לדעת רבינא.

י"ד 30 - הסבר שלושת הדינים האחרונים במשנה "חוץ מרשות וכו'". על כך שתי שיטות: ר' חסדא הלומד שב"רשות הניזק והמזיק" (חצר השותפין) חייב על שן ורגל. ור' אלעזר אומר שפטור בהן. וההלכה האחרונה: "וכשהזיק חב המזיק", באה לרבות "קרן". ומבררים שזה לשיטת שמואל, אבל לדעת רב זה בא לרבות ארבעת השומרים, ראיה מברייתא ודיון בה.

דף יד/א

ט"ו 6 - קושיא לדעת ר"א מברייתא שמביא רב יוסף, ואחר כך ראיה לר"א מברייתא אחרת. ומיישבים הסתירה בין הברייתות, שמדובר במקרים

שליש". והתשובה: בתוספת הידור מצווה, ומבררים את פרטי הדינים בכך.

דף ט/ב

משנה - כללים הלכתיים על המקרים בהם חייב אדם לשלם על הנזק שגרם, וממה משלם, וכן באיזה מקרים פטור מתשלום.

גמרא - ברייתא המביאה דוגמא לכלל הראשון במשנתנו. ודיון בהבדל שעושה הברייתא בין מי שמסר לחרש שוטה או קטן בור או שור, שחייב, לבין מי שמסר לו אש, שפטור. והסבר הדבר לשיטת ר"ל ולשיטת ר' יוחנן.

ב' 32 - ברייתא העורכת השוואה בין אבות הניזקין ומראה במה יש חומרא של אחד על פני אחר. מקשים על הברייתא מדוע לא מנתה עוד הבדלים, ומתמצים ב"תנא ושייר".

דף י/א

ג' 34 - ברייתא המביאה את המקרה עליו נאמר במשנה: "הכשרתי מקצת נזקו וכו'", בחופר תשעה טפחים ובא אחר והשלימו לעשרה - האחרון חייב. מקשים על הברייתא מכך שיש עוד ארבע דוגמאות לכך, אך השיבו מדוע אינן מתאימות.

דף י/ב

ד' 25 - הסבר, עפ"י ברייתא, מהו "חבתי בתשלומי נזקו" הנזכר במשנה, והוא, שנבלת השור המת שייכת לניזק, והמזיק משלים את ההפרש של הערך. על כך מובאות ראיות מדינים אחרים. ועושים "צריכותא" מדוע הובאו כל המקורות. על הראיה האחרונה מובא דיון - בקושיא ותירוץ.

דף יא/א

ה' 14 - בירור כוונת דברי שמואל: "אין שמין לא לגנב וכו', ואני אומר אף לשואל וכו'", ולמסקנה, כוונתו שאף לשואל שמין, כמו לניזק.

ו' 27 - כיון שנזכרה הלכה בשם עולא א"ר אלעזר, מובאות עוד מספר הלכות בשמם בעניינים שונים. והם: 1. שליא שיצא חלקה ביום א' וחלקה ביום ב', מאיזה יום סופרים לעניין טומאה. 2. בכור שנהרג בתוך ל' יום - אין פודים אותו. 3. האחים שחלקו ירושה, האם מעריכים את מה שעליהם או על בניהם. 4. שומר שמסר לשומר - פטור, ורבא חולק. 5. גובים העבדים בתשלום החוב. ודיון מפורט במחלוקת אם עבדים כמטלטלין או כקרקעות.

מסכת בבא קמא

שעא

מובא הדין שיש להסיר דבר המזיק מן הבית, כגון כלב רע או סולם רעוע.

משנה - הכלל: חמשה "תמים" וחמשה "מועדים" ופירוטם. וכן מי נחשב כ"מועד לעולם", ודעת ר' אלעזר.

גמרא - דיון בנוסח המשנה, שלכאורה יש סתירה בין הרישא והסיפא. יישוב הסתירה ע"י שמואל וע"י רב. קושית רבינא עליהם, הסברו למשנה בדרך של "חסורי מחסרא והני קתני", וראיה לו מברייתא. ובסוף מובאת גם מסורת אחרת של הסוגיא.

דף טז/א

ב' 37 - דעת ר"א על דין המשנה: "ולא לרבוץ", המבדיל בין שבירת כלים גדולים לבין קטנים. דעתו מובאת בשלש מסורות שונות.

ג' 45 - בירור מהו ה"ברדלס", הנזכר במשנה. על כך מובאת דעת רב יוסף, אך מראים שהוא סותר את עצמו במקור אחר, ומתריצים.

ד' 51 - דיון בדברי ר"א בברייתא (למעלה), הנראה כסותר דעתו במשנתנו שיש אפשרות תרבות לחיות, וישוב הסתירה ע"י ההצעה לשנות נוסח הברייתא, במקום "אף הנחש" יהיה "נחש" (בלבד).

דף טז/ב

ה' 3 - דיון בדעת שמואל: "ארי ברה"ר... טרף ואכל - חייב", ממנה משמע שאין זה דרכו של הארי לטרף ולאכול. מקשים עליו ממקורות שונים, ומתריצים. ותירוצו של רבינא נשאר ב"קשיא".

משנה - ההבדלים בין "תם" לבין "מועד", בעניין גובה התשלום של הנזק ומקור התשלום.

גמרא - בירור ש"מן העלייה" הנזכר במשנה, הוא "במעולה שבנכסיו" וראייה לכך מהנאמר בקבורתו של חזקיה "במעלה קברי בני דוד". ומעניין לעניין הובאו דברי חכמים על פסוקים שונים בקשר לחשדות בירמיהו, לווייתו של חזקיה, מה אמרו עליו ושהניחו ס"ת על מיטתו. וכיצד נוהגים בימינו.

פרק שני "כיצד הרגל"

דף יז/א

משנה - דין נזקי "רגל" - במה היא "מועדת". וכן דין ה"מבעטת" ו"צוררות", שמשלמים חצי נזק, ודוגמאות.

שונים. מכאן מנסים לומר שגם ר' חסדא ור"א (בסוגיא הקודמת) בעצם אינם חולקים אלא בשאלה הצדדית אם חצר משותפת שאינה מיועדת לשוורים נחשבת ל"שדה אחר".

ט"ז 30 - דיון בברייתא (שלמעלה) בעניין "ארבעה הכללות" אשר מדיוק בה עולה שהרישא לפי ר"ט והסיפא רבנן, וכן הסכים שמואל. אך רבינא מסביר את הברייתא כולה כדעת רבי טרפון.

דף יז/ב

משנה - פרטי דינים, בקצרה, בעניין "תשלומי נזק", על פי מה הם נקבעים ועל מי הם חלים.

גמרא - הסבר הדין הראשון במשנה: "שוה כסף", שכל נזק יש להעריך בכסף ולא באופן אחר, וכן ראייה מברייתא.

ב' 9 - הסבר, עפ"י ברייתא, לדין השני: "שווה כסף", שאין ב"ד נזקקים לגבות הנזק אלא מקרקעות. בירור כיצד לומדים זאת, ודיון שמסקנתו שהמשנה עוסקת בגביית נזק מיתומים.

ג' 19 - בירור מהי כוונת המשנה: "בפני בית-דין", ולמסקנה זה בא למעט בית-דין של הדיוטות (כיון שמדובר דיני קנסות).

ד' 33 - הסבר מה באה המשנה למעט בדין "על פי עדים", בשני אופנים, לפי שתי שיטות. כן מסבירים את הצורך לציין במשנה: "בני חורין" ו"בני ברית".

דף טו/א

ה' 6 - בעניין "והנשים בכלל הנזק", מבררים את המקור בתורה לשויון האשה לאיש בנושא. לכך מובאות שלש ראיות מהפסוקים ועושים "צריכותא" מדוע צריכים לשלושת הפסוקים.

ו' 26 - דיון במחלוקת על מהות תשלום חצי-נזק, ר"פ אומר שהוא "ממון" ורב הונא בריה דרב יהושע אומר שזה "קנס". מובאת ראייה לדעת ר"פ ממשנתנו ונדחתה, ותוך כך נתבאר האמור במשנה: "הניזק והמזיק בתשלומין". מובאות עוד ראיות לכאן ולכאן. ופסק ההלכה כדעת רב הונא, שזהו קנס.

דף טו/ב

ז' 21 - הערה, לפי המסקנה ש"חצי נזק" הוא "קנס", מוסבר מדוע בבבל לא דנים מקרים חריגים כמו כלב שאכל כבש, או חתול שאכל תרנגולת גדולה, כי בבבל לא דנים דיני קנסות. ומתארים דרכים אחרות כיצד אפשר לפצות הניזק בבבל. וכן

דף יז/ב

גמרא - בירור מהו ההבדל בין "הרגל מועדת" לבין "הבהמה מועדת" (שהמשנה כותבת את שניהם) שלכאורה הם זהים. מתרץ רבא שיש כאן אב ותולדה. אגב, בירור שאלה דומה במשנה הבאה לגבי "שן". וכן מוסבר סדר הדברים במשנה.

ב' 16 - ברייתא המביאה דוגמאות לבהמה המזיקה בהליכתה. וכן את דעת סומכוס. וכיון שנוסח הברייתא לא ברור מיישבים אותו בדרך של "חסורי מחסרא והכי קתני".

ג' 30 - שלש ברייתות בנוזקי תרנגול. מהם "כדרכו" ומשלם נזק שלם. ומהם כדין "צרורות" ומשלם חצי נזק, לפי רבנן. וסומכוס חולק בדין צרורות שלדעתו משלם נזק שלם. וכן הסבר של רבא לדעת רבנן ב"צרורות".

ד' 40 - דיון בדברי רבא בהם למד על נזיקין מדיני זב, שלכאורה זה ממש דין צרורות הידוע. ומתרצים שבא לחדש, בעגלה שמושכת קרון שנחשב כגופה ולא כצרורות. וכן ראייה לו מברייתא.

ה' 46 - ברייתא על תרנגולין המחטטין בחבל דלי וכו', בהקשר לה מובאת שאלתו של רבא: בנוזק שהתחיל בגופו והסתיים ב"צרורות" - האם הולכים אחר ההתחלה או הסוף. מביאים ראיות לבירור דעת רבנן ודעת סומכוס בזה.

דף יח/א

ו' 17 - דיון בשאלת רבא: האם חצי נזק צרורות משלם מגופו או מן ה"עלייה", כי יש פנים לכאן ולכאן. מובאות ראיות משני מקורות ודנים בהן.

דף יח/ב

ז' 18 - דיון בשאלת רבא אם אפשר שבהמה תהיה "מועדת" לצרורות. לאחר מספר ראיות לא נמצאה תשובה, ונשארה ב"תיקו" יחד עם שאלת רבא אשי בהקשר לכך: האם "יש שינוי לצרורות, לרבע נזק"?

דף יט/א

ח' 10 - שאלת רבא אשי על סומכוס, אם גם ב"ח כוחו" נחשב ככוחו - נשארה ב"תיקו".

ט' 13 - בירור משמעות דברי המשנה: "היתה מבעטת או שהיו צרורות וכו'". כיון שיש שתי אפשרויות להסבר, המסקנה: "תיקו".

י' 32 - בירור שאלת ר' אבא כיצד להגדיר נזק בהמה ש"הלכה במקום שאי אפשר לה, אלא אם כן מנתות וכו'". - ללא תשובה - "תיקו".

י"א 36 - שאלות ר' ירמיה לר' זירא ותשובותיו בעניין צרורות ברה"ר וברשות היחיד, עפ"י מקורות שונים.

דף יט/ב

י"ב 6 - בירור שתי שאלות: האם כשכוש בזנב הבהמה דינו כקרן וחייב, או כרגל ופטור? ונפסק שזה דרכה ולכן פטור (ואף בכשכוש רב). שאלה דומה, מה אם הזיקה ב"אמתה"? נשארה ב"תיקו".

י"ג 17 - נסיון להסביר את המשנה: "התרנגולין מועדין וכו'", לפי דברי רב הונא. ולמסקנה מדובר במקרים שונים והסברתם.

משנה - דיני נזקי "שן". למה בהמה מועדת, ולמה לא. אימתי משלם בעל הבהמה נזק שלם, אימתי חצי נזק ואימתי רק מה שנהנית.

גמרא - ברייתא, המקבילה למשנה, המוסיפה מקרים של אכילת דחק, כגון "פרה שאכלה שעורין וכו'", שאף עליהם משלם נזק-שלם. ובודקים על פי ברייתא זו את פסק דינו של רב יהודה בחמור שאכל פת וקרע את הסל, שעל הפת משלם נזק שלם ועל הסל רק חצי נזק, והסבר. וכן קושיא מברייתא על דין אכילת פת, ותירוצים.

דף כ/א

ב' 1 - הסבר עוד פסקי הלכה, על פי המבחן של "אורחיה", או "לא אורחיה".

ג' 15 - בירור שאלת ר' זירא, באוכלת משהו שמתגלגל מרשות לרשות, האם הולכים לפי מקום הבהמה או לפי המקום בו היה מונח המאכל. מביאים ראיה מדברי ר' חייא, אך נדחתה.

ד' 24 - מחלוקת רב ושמואל בהסבר המשנה: "...אבל ברה"ר - פטור", רב סובר שהכוונה גם לאכילת פירות וגם לאכילת כסות, ושמואל סובר שרק לגבי אכילת פירות פטור. ומראים כי מחלוקת זו קיימת גם בין ר' יוחנן לר"ל, ובירור מהותה.

ה' 35 - מחלוקת על דין המשנה: "משלמת מה שנהנית". רבה אומר שבעל הבהמה משלם כאילו אכלה תבן (אף שאכלה שעורים), ורבא סובר שמשלם כאילו אכלה שעורים זולים. וראיות מברייתות לשתי הדעות.

ומבררים, לפי זה, מה ההבדל העשוי להיות ביניהם למעשה.

ו' 13 - בירור דין המשנה: "על החררה משלם וכו'", שהמשלם הוא בעל הכלב. וכן מבררים מדוע בעל הגחלת לא משלם.

ז' 18 - בדין הכלב שאכל את החררה, מבררים שהוא אכל אותה בגדיש של בעל החררה. מכאן מדייקים ש"פי הפרה כרשות המזיק". על כך בא דיון על פי שני מקורות: דין "שיסה בו את הכלב" ודין "השיך בו את הנחש".

דף כג/ב

ח' 30 - מעשה בעזים שהזיקו ברשותו של רב יוסף, ממנו עולה השאלה: האם הניזק חייב לגדור שדהו, כדי לחייב את המזיק? על כך דעת רב יוסף שלא חייב ודעת אב"י שכן חייב. אגב, מוזכרת התקנה כיצד למנוע את היזקם של העזים בשוק, המיועדים לשחיטה,

משנה - מחלוקת ר"י ור"מ לפי מה קובעים אם השור "מועד" ולפי מה קובעים שחזר להיות "תם".

גמרא - הסימוכין לדעות ר"י ור"מ במשנה. ודיון בטעמו של ר"מ, שכן ניתן לפרוץ את הק"ו מדין זהה, ומיישבים את הדברים.

דף כד/א

ב' 13 - ברייתא ובה דעות ר' יוסי ור"ש, על אופן הקביעה מי "מועד" או "תם", בשונה ממשנתנו. ופסיקתו של רב נחמן כר' יוסי, כי "נימוקו עמו".

ג' 25 - דיון בעניין "שלושת הימים", לדעת ר"י, האם באו העדים לעשות את השור מועד, ולכן גם אם באו העדים ביום אחד השור מועד, או שבאו להתרות בבעלים, ולכן ביום אחד של העדות אין די. והמסקנה מהדיון היא "לייעודי תורא".

דף כד/ב

ד' 12 - דיון בבעיה: אדם ששיסה כלב של חברו באדם אחר, מה דינו של בעל הכלב. מובאות ראיות ממשנתנו וממקום אחר ונדחו. ורבא דן בנושא בהנחה שבעל הכלב חייב, ומוסיף דין, שאם אדם שיסה את כלב חברו, והכלב פגע במססה עצמו, שבעל הכלב פטור, וטעמו.

משנה - דין שור המזיק (נזק "קרן"), בשור תם - בעליו משלם חצי נזק. ר"ט חולק וסובר שברה"י

ו' 41 - רמי בר חמא מביא את המשנה: "משלמת מה שנהנית" כראייה לבעיה שהעלה רב חסדא ב"אחד נהנה והשני לא חסר", שכן צריך הנהנה לשלם, ודנים בזה. ומכאן עוד ראיות ממקורות רבים בהן נדון הנושא לצדדיו.

דף כא/א

ז' 31 - בהקשר לדין המשנה: "כיצד משלמת ... מצידי הרחבה וכו'", מובאת מחלוקת על מקרה של בהמה העומדת ברחבה ומחזרת ראשה ואוכלת מצידי הרחבה, רב אמר חייב ושמאל פוטר. דיון במהות מחלוקת זו לפי גירסותיה, ובירור אם יש השוואה למחלוקת במקרים אחרים, כגון המחלוקת לגבי בור ברה"ר, או מחלוקת ר"מ ור"י לעומת ר' יוסי ור"א, ונדחו ההשוואות.

דף כא/ב

משנה - דין נזקי כלב וגדי שקפצו מהגג לרשות הניזק ושברו כלים - שהוא כדין "רגל", ואם הזיקו שלא כדרכם - משלם חצי נזק, ודוגמא.

גמרא - דיוק מדברי המשנה - "קפצו" - שאם נפלו יהיה פטור. ומכאן מסקנה כי "תחילתו בפשיעה (שעלו לגג) וסופו באונס, בנפילה - פטור". ומבררים כיצד משיב על ראיה זו מי שסובר שבמקרים אלה חייב,

ב' 34 - דיון על דברי הברייתא בעניין "הכלב והגדי שדלגו מלמעלה למטה וכו'" שהם בסתירה לברייתא אחרת, ומתוך ר"פ שמדובר באופן אחר.

דף כב/א

ג' 5 - מחלוקת ר' יוחנן ור"ל אם "אשו משום חציו, או (כדעת ר"ל) - משום ממונו". ולראיה מובאת משנתנו: "הכלב שנטל חררה וכו'", אך כל אחד מסביר אותה לשיטתו.

ד' 20 - עוד ראיות מברייתות לדעת ר' יוחנן ש"אשו משום חציו" - מדין גמל ופשתנו, מדין "המדליק את הגדיש" ומדין "השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן", ור"ל מיישב אותם לשיטתו, לבסוף רבא מוכיח כר' יוחנן מהפסוק ומהברייתא.

דף כג/א

ה' 2 - דיון בקושיא של אב"י על דעת ר' יוחנן: "אשו משום חציו", אם כן מדוע פטרה התורה את המזיק ע"י האש "בטמון"? ולמסקנה גם האומר "אשו משום חציו" מודה שגם "משום ממונו".

במחלוקת תנאים, ועל שניים מהם מוכיח רבא שהם נרמזים במשניות.

משלם נזק שלם. ומו"מ להסבר שיטת ר"ט ואופן לימודו מק"ו.

דף כה/א

פרק ג' "המניח"

דף כז/א

משנה – דינו של המניח כד ברה"ר ואדם אחר נתקל בו ושברו, או אם הוא עצמו ניזוק ממנו.

גמרא - בירור נוסח המשנה מדוע פתח ב"כד" וסיים ב"חבית". מובאים עוד מקורות עם אותה תופעה, ומסביר ר"פ שבא הדבר ללמד: "היינו כד והיינו חבית". והנפקא מינא לעניין "מקח וממכר", וכי אין הולכים בממון אחר הרוב, והסבר.

דף כז/ב

ב' 1 - דיון בשאלה מדוע השובר את הכד פטור, הרי היה צריך להתבונן בדרכו. על כן שלש תשובות: רב, שמואל ור' יוחנן, ודיון בדעת רב. תשובה אחרת בשם רב עולא. וסיפור שני מקרים שנדונו אצל שמואל ורבא וחייבו את הנתקל, והסבר הפסק שלהם.

ג' 18 - דיון בשאלת רב חסדא, במי שהכה את חברו בפנדא דמרא וכו'. תשובת רב נחמן ממנה מתברר כי לדעתו עושה אדם דין לעצמו במקרה שאין הפסד, וכן שיש מחלוקת בינו ובין רב יהודה במקרה שאין הפסד. לראיות מובאים שמונה מקורות שונים, אחת מהן ממשנתנו, אך ללא הכרעה.

דף כח/א

משנה - דינו של מי שנשברה כדו ברה"ר וגרמה נזק, שהוא חייב. ודעת ר"י המבדיל בין אם במתכוין או שלא במתכוין.

גמרא – מחלוקת על כוונת דין המשנה, שבעל הכד חייב על הנזק של המחליק במים: רב סובר שחייב רק על הכלים (הבגדים) ולא על האדם, ושמואל סבר ההפך, שחייב על נזקי האדם, ולא הכלים. על כך בא דיון לבירור יסוד המחלוקת ביניהם. מקשים על שניהם מברייתא ומתמצים. כן מביאים את הסבר ר' אלעזר לברייתא, ומבררים את כוונתו.

דף כח/ב

ב' 34 - דיון בדעת ר"י במשנה: "במתכוין חייב", להסבר מהו "מתכוין". על כך מובא הסבר של רבה, שנדחה על פי ברייתא. והסברו של אביי את המחלוקת בברייתא.

דף כה/ב

גמרא - בירור שיטת ר"ט במשנה, שלכאורה משמע שאינו סובר כי "דיו מן הדין להיות כנדון", ומתמצים שתמיד הוא מקבל כלל זה, מלבד במקרה שהכלל מרוקן את הק"ו (פורך אותו), כמו בדין משנתנו. והסבר השיטות לפי המקור לכלל בתורה, בעניין הסגרת מרים.

ב' 23 - ר"פ מראה מקור בו אחד התנאים איננו סובר "דיו", גם במקום שאין מפריך את ק"ו, והוא דין "קרי בזב" שמטמא גם "טומאת משא" מק"ו. ודנים במקור זה לפרטיו.

ג' 5 - אף רב אחא מדפתי מראה מקור בו התנא לא סובר "דיו", אף במקרה שהק"ו לא מופרך. והוא בדין "מפץ", שיהיה טמא בטומאת-מת מק"ו. ודיון במקור זה לפרטיו.

ד' 44 - נסיונות ללמוד ק"ו "שן ורגל" מ"קרן" וההפך, וכן "אדם" מ"שור" וההפך. אך נדחו מכוח פסוקי התורה.

דף כו/א

ה' 22 - דיון בשאלה אם לחייב בתשלום "כופר" במקרה של "רגל" שדרסה תינוק בחצר הניזק, וזאת על פי לימוד מ"קרן". על כך מביאים ראיה ממקור אחר, ואכן מוכח שיש "כופר" ב"רגל", גם רב אחא מדפתי מוכיח זאת בדרכו.

משנה - דין אדם שהוא מועד לעולם. ולכן אף המזיק בשוגג משלם נזק שלם, ודוגמאות.

גמרא - דיוק משתי הדוגמאות במשנה, כי כשם שבשבירת כלים אינו חייב גם ב"ארבעה דברים", כך בסימא את עין חברו בשוגג, לא יהיה חייב בהם.

דף כו/ב

ב' 1 - הסימוכין בפסוק לדין המשנה שאדם חייב בנזקיו אף בשוגג, ואופן הלימוד ממנו.

ג' 6 - רבה מביא ארבעה מקרים בהם הזיק אדם מתוך שגגה, ומה הדין בכל אחד מהם, לעניין "נזק", לעניין "ארבעה דברים" ועוד. לעניין שחרור עבד שניזוק בשוגג יש מחלוקת תנאים בכל המקרים.

ד' 30 - עוד מביא רבה מקרים מיוחדים בהם עשה אדם נזק, ומה דינו בכל מקרה. בחלקם הדין תלוי

דף כט/א

ג' 27 - דיון בהסבר מהות המחלוקת ר"מ וחכמים
בברייתא (למעלה). זאת, לשיטת ר"א ולשיטת ר'
יוחנן. מביאים מקור לראיה שאכן הם חולקים
במחלוקת ר"מ ור"א, ומבררים מי כדעת מי.

דף ל/א

משנה – דוגמאות לנזקים הנגרמים ע"י רכושו של
אדם והוא חייב עליהם.

גמרא - רב מסביר את הדין הראשון במשנה:
"השוף מים וכו'", שחייב על כליו, ולא על עצמו.
דנים בדעתו עפ"י קושיא של רב הונא, ומסבירים
את כוונתו. כן מוסבר מדוע חוזרת המשנה על דין
זה, שהרי כבר נאמר במשנה הקודמת.

ב' 15 - הערת ר' יוחנן על דין המשנה "הגודר את
גדרו בקוצים וכו'", שמדובר כאשר הקוצים בולטים,
אבל אם הכניס לתוך רשותו - פטור, והנימוק.
בדומה לכך מסביר ר' יוחנן את דין הברייתא במצניע
קוצים בכותל חברו וכו'. כן מובאת מסקנתו של
רבינא מדברי ר' יוחנן.

ג' 28 – ברייתא ובה תיאור מנהגיהם של חסידים
ראשונים כדי למנוע נזקים ע"י רכושם. וכן הצעות
לימוד שונות למי ששואף להיות חסיד.

משנה - עוד דוגמאות לנזקי רכושו של אדם
ברה"ר, שחייב. והלכה שרכוש זה נחשב להפקר. וכן
דברי רשב"ג שהוא הדין למקלקלים ברה"ר והזיקו.

גמרא - בירור אם משנתנו כדעת ר"י, שלכאורה
נראה משני מקורות שלא כדעתו. אך ר"נ ורב אשי
מראים, בדיון על כך, שאפשר שהמשנה גם כדעתו.

דף לב/א

ב' 1 - מחלוקת רב וזעירי על דברי המשנה: "כל
הקודם בהן זכה", שרב אומר שזוכה בין בגופן
בין בשבחן, וזעירי - רק בשבחן, ודיון בה לבירור
הבסיס למחלוקת. כן מנסים לבדוק אם מחלוקת זו
היא כמחלוקת ר"מ וחכמים על "שטר שכתוב
עליו ריבית" (נידחה). כן בודקים אם זו כמחלוקת
חכמים ורשב"ג (במשנה הקודמת), אך רב מסביר
שהמחלוקת שם היא ב"הלכה ומורין כן" או
ש"אין מורין כן".

דף לא/א

משנה - דין שני הקדרים, שהראשון נתקל ונפל
והשני נתקל בו וניזוק, שהראשון חייב בנזקי השני.

גמרא - ר' יוחנן ורב נחמן בר יצחק סוברים
שמשנתנו ניתנת להתפרש גם כדעת חכמים,
האומרים "נתקל אנוס הוא ופטור", ונימוקיהם.
מובאים שני מקורות אחרים לראייה לדעת רנב"י
ונדחו.

ב' 23 - דיון בדברי רבא על הברייתא "הקדרין
והזגגין", להסבר שיטתו ההלכתית בדבר. מקשים
עליו מברייתא, כך שנאלצו לתת הסבר אחר לשיטתו.
אך, גם על הדרך השנייה הקשו, כך שחזרו לשיטה
הראשונה בנימוק אחר.

דף לא/ב

ג' 19 - בירור כיצד אפשרי דין הברייתא: "אם
מחמת ראשון נפלו וכו'" (במקרה של "הקדרין והזגגין").
על כך שתי תשובות: ר"פ ורב זביד.

משנה - דיני תשלום נזקי רכוש, הנגרמים בין
שניים ברשות הרבים, כגון במקרה ש"זה בא בחביתו
וזה בקורתו וכו'". לפי האפשרויות השונות.

דף לב/א

גמרא - דיון בשאלה על דין הבעל שהזיק אשתו
בתשמיש. רב הונא למד ממשנתנו לפטור, ורבא
מחייב. ומוכיח רבא את ההבדל בין המקרה לבין
המשנה.

ב' 18 - דיון בדברי ר"ל בעניין "שתי פרות ברה"ר,
אחת רבוצה וכו'", לבירור אם יש לו סיוע במשנתנו
מדין "עמד בעל קורה", ונידחה. וכן נידחה הנסיון
לסייע לו מהסיפא של המשנה.

משנה - הלכה כי שניים שהלכו ברה"ר, או רצו, או
ש אחד רץ, והזיקו זה את זה - שניהם פטורים.

גמרא - הערה שאין משנתנו כדעת איסי בן יהודה,
שהרי הוא מחייב באחד רץ. אך בבירור שיטת ר'
יוחנן, הפוסק כאיסי בן יהודה, מוסבר שמשנתנו גם
כאיסי בן יהודה, אלא שמדובר במקרים שונים.

דף לב/ב

משנה - דין: המבקע עצים ברשות אחת והזיק
ברשות אחרת - חייב.

גמרא - עושים "צריכותא" להבאת כל האפשרויות
במשנה.

ב' 15 - דיון בברייתא, על מי שנכנס לחנות של נגר
ונפגע, שדינו במקרה שנכנס ללא רשות - פטור
ובמקרה שברשות - חייב. הסברו של ר' יוסי בר
חנינא ודיון עליו. כן מובאות דעות שונות על מה

משנה - דין תשלום חצי נזק ע"י שור תם המזיק. מחלוקת ר"מ ור"י.

גמרא - ברייתא ובה המחלוקת ר"מ וחכמים על פירוש הפסוק בעניין, ובירור מה הדעות, כי לכאורה אין ביניהם הבדל מעשי. רבא מציע הסבר ונדחה. ר' יוחנן מציע הסבר אחר, ודנים בו כדי להראות כיצד ר"י לא מגיע בשיטתו למקרים שהמזיק מרוויח וכדו'.

דף לד/ב

משנה - הלכה, יש שאדם חייב על נזקי שורו ולא על נזקי עצמו, וההפך. דוגמאות.

גמרא - בירור כוונת ר' יוחנן בקביעתו שהנאמר בברייתא שחובל ומזיק בשבת - חייב (למרות שמקלקל), שמדובר "בצריך לכלבו" או "בצריך לאפרו". מקשים עליו ממשנתנו, ומיישבים את הקושיא באופן אחד, ורבא מתרץ באופן אחר.

דף לה/א

משנה - דין תשלום נזקים במקרים שונים של הזקת שור אחד את שור חברו (או שוורים את שור וכדו'). יש פעמים שהדין ברור ויש מקרים שנוקטים בכלל: "המוציא מחברו עליו הראיה".

דף לה/ב

גמרא - בירור דברי המשנה ב"מוציא מחברו וכו'", ביחס לדעת סומכוס הפוסק "ממון המוטל בספק - חולקין". תחילה מדייקים שסומכוס אומר את דבריו גם בטענות "ברי" ו"ברי", אולם זה מעורר קושיא בין הרישא והסיפא של המשנה. על כך דנים ומיישבים.

דף לה/ב

ב' 39 - דיון בדעת רבה בר נתן: "טענו חטים וכו'", לבירור מה חידש בכך, ומשיבים. עוד מקשים עליו שתי קושיות ממשנתנו, ומתרצים אותן.

דף לו/א

ג' 2 - דיון במשמעות דברי המשנה: "היו שניהם של איש אחד - שניהם חייבים". רבא מפרזיקא מסביר שמדובר בשוורים תמים, ולכן יכול הניזק לגבות מכל אחד מהם, מקשה עליו רב אשי ומסביר אחרת. ואחר שוב מקשים על רב אשי. ולמסקנה: מדובר ב"תמים" ולפי דעת ר"ע, ובתנאי שהשוורים נמצאים.

נסובו דבריו, אם על הסיפא או הרישא, בראיות שונות. ודעת רב זביד שדברי ר' יוסי בכלל על מקור אחר.

דף לג/א

ג' 10 - ברייתא, על פועלים שבאו לחצר בעל-הבית לתבוע שכרם וניזוקו. מחלוקת ת"ק ואחרים אם בעל הבית חייב. בירור באיזו מציאות היה המקרה, ובמה המחלוקת. וראיה לדעת ראשונה שפוטר.

משנה - דיני תשלומי נזק במקרים שונים, כגון שני שוורים תמים שחבלו זה את זה, או מועדים, או אחד תם. וכן אדם באדם, או אדם בשור וההפך. ומחלוקת חכמים ור"ע בדין "תם" שחבל באדם שר"ע אומר שמשלם כ"מועד".

גמרא - ברייתא המסבירה את יסוד המחלוקת בין חכמים ור"ע במשנה, ששניהם לומדים את הדין מהפסוק "כמשפט הזה וכו'". וכן לימודו של ר"ע מהפסוק ששור תם שפגע באדם משלם מגופו, ומה חכמים לומדים מהפסוק.

משנה - הלכה: שור תם השווה מחצית מהשור שהרג, והנבילה אינה שווה כלום, בעל השור המת נוטל את השור התם (השווה חצי הנזק).

גמרא - הערה כי משנתנו כר"ע בברייתא, במחלוקתו עם ר' ישמעאל. ובירור יסוד המחלוקת ביניהם, ואימתי תהיה נפקא מינא ביניהם.

ב' 50 - דיון בשאלות היוצאות ממחלוקת ר' ישמעאל ור"ע בברייתא, כגון מה הדין אם המזיק מכר את שורו שהזיק, והמסתעף מזה. או כיצד תתפרש הברייתא: "מכרו - אינו מכור, הקדישו - מוקדש".

דף לג/ב

ג' 22 - ברייתא עם דינים שונים בעניין שור תם שהזיק, כגון: אם מכר או הקדיש את השור המזיק לפני שעמד בדין, או אם קדמו בעלי חובות והגביהו, או מה הדין אם שחט אותו. וכן מה יהיה הדין במקרים אלה אם היה המזיק שור "מועד". ודיון או ביאור על חלק מהברייתא.

דף לד/א

ד' 6 - ברייתא המביאה את הדינים במקרים שבזמן העמדה בדין היו השור הניזק, או המזיק, בעלי מחיר גבוה או נמוך מערכם בזמן הנזק - לפי מה משלם. על כך בא דיון, כי לכאורה הדברים לא כר' ישמעאל ולא כר"ע. וכן יש לכאורה סתירה פנימית, ומתרצים.

פרק ד' "שור שנגח ד' וה'"

דף לו/א

משנה - דין שור תם שהזיק שוורים של מספר אנשים בזה אחר זה, כיצד מתחלקים הניזוקים בתשלומי הנזק מגופו של השור המזיק. על כך שתי דעות: דעת ר"מ ודעת ר"ש.

גמרא - בירור כדעת מי פוסק ר"מ במשנתנו כר"ע או ר' ישמעאל. למסקנה - כדעת ר' ישמעאל. מקשים על כך כיון שהסיפא של המשנה ר"ע, ומשיבים כי אכן משנתנו רישא ר' ישמעאל סיפא ר"ע.

דף לו/ב

ב' 24 בירור ערכו של "סלע" הנזכר במשנה (דף ז'א). על כך מובא מעשה שבא לפני רב יוסף שרצה להוכיח מסוף משנתנו שצריך המזיק לשלפ סלע לפי "כסף צוריי", אך נידחה. למסקנה כדעת רב: כסף האמור בתורה - "כסף-צוריי", והנזכר בדברי חכמים - "כסף-מדינה". עוד למדו מן הסיפור על דיני צדקה, ואגב עוד סיפור בעניין תשלום על "בושת"..

דף לו/א

משנה - הלכה: שור המועד לפגוע במינים ידועים (ולא לאחריים), הרי אם הזיק למין שהוא מועד עליו משלם נזק שלם, ועל נזק לשאינו מועד עליו - משלם חצי נזק. ר"י מוסיף שכן הדין במי שמועד לזמנים ידועים, כגון רק לשבת וכדו'. וכן אימתי חוזר שור זה להיות "תם".

גמרא - מחלוקת על נוסח המשנה, רב זביד אומר שהנוסח: "מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו" (שידוע שאינו מועד לאחריים), משמע ש"בסתם" - נחשב למועד. ור"פ גורס: "מועד למינו - אינו מועד וכו'", ומשמע ש"בסתם" - אינו מועד לכל האחרים. הסבר כיצד הם מדייקים דעתם מן המשנה, וכן מביאים ראיות לזה ולזה.

ב' 50 - שתי ברייתות על אפשרות שיהיה שור מועד לשוורים לסירוגין, או למספר בעלי-חיים שונים לסירוגין. על כך שואלים על מקרים הניתנים להתפרש בשתי דרכים, ונשאר ב"תיקו".

דף לו/ב

ג' 20 - בירור הדין בנגח שלש פעמים בהפרש חודש ויום. והשיבו שהדין תלוי במחלוקת רב ושמואל לעניין קביעת ווסת לפי קצב כזה, ומסבירים. כן מובאים דברי רבא שאפשר שיהיה

"מועד" על נגיחה אם נגח שלש פעמים בעקבות תקיעת שופר, ובירור מה חידושו בכך.

משנה - דיני נזקי שור של ישראל שנגח שור של הקדש (או של נכרי) וההפך. על פי הפסוק: "שור רעהו".

גמרא - בירור שיטתו של ר"ש בן מנסיא, בברייתא, הסובר שלא כמשנתנו כי שור ישראל, בין תם ובין מועד, שנגח שור של "הקדש" משלם נזק שלם. ר"ל מסביר את שיטתו וכן כיצד הוא מפרש את המלה "רעהו" בפסוק.

דף לח/א

ב' 2 - יישוב הקושי על דין המשנה, מדוע ישראל לא משלם לנוכרי על נזקי שורו. על כן מובאים מדרשים על שני פסוקים. ומסבירים מדוע היו צריכים לשניים. ועוד ברייתא בה מסופר על רומאים שלמדו תורה, והקשו קושיא זו על משנתנו.

ג' 34 - סיפור פטירת בתו של רב שמואל בר יהודה, וכיצד ניחם אותו החכם עולא, בכך שלימד על הנהגת ה' ממה שציוה את משה על עמון ומואב צאצאי בנות לוט. אגב מובאות עוד שתי דרשות מובר בקשר לבנות לוט - שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ושכר הזריז במצוות.

דף לח/ב

ד' 23 - ברייתא בדיני נזקי שור, בין ישראל בין כותים, ובה מחלוקת בין ת"ק לר"מ. מקשים על ר"מ, שכאן הוא מחשיב את הכותים כנוכרים, ואילו בשני מקורות אחרים הוא סובר שהם גרי אמת. ומיישבים שכאן זה מטעם קנס, וטעמו. רב זביד מקשה על כך, ומתרצים.

דף לט/א

משנה - דיני שור של פקח שנגח שור של חשו"ק (חרש שוטה וקטן), וההפך. וכן מחלוקת ר"מ ור' יוסי במקרים שהקטן הגדיל או החו"ש הבריאו, האם בכך חוזר השור שלהם לתמותו. וכן מה דין "שור האיציטדין שנגח".

גמרא - דיון בדין שור של חשו"ק שהזיק, שלכאורה יש עליו סתירה במשנה, ומתרץ רבא שהעמדת אפוטרופוס היא לצורך קביעתו של השור ל"מועד", כדי לגבות ב"עלייה" אם ימשיך לנגוח.

ב' - 24 - בירור, מ"עלייה" של מי גובים את נזקי שור המועד של חשו"ק. על כך מחלוקת: ר' יוחנן האומר מ"עליית יתומים", ור' יוסי ב"ח - מ"עליית

דף מא/א

משנה – הלכה: שור שנגח והרג את האדם חייב מיתה, ו"שור מועד" משלם גם את ה"כופר" (בין אם הרג מבוגר או קטן). וכן הדין שאם הרג עבד או אמה משלם בעליו שלושים שקלים.

גמרא – בירור השאלה: כיצד ייתכן ששור-מועד יהרוג אדם, הרי כבר לאחר הפעם הראשונה התחייב השור מיתה? על כך שמונה תשובות שונות, חלק מהן נידחה.

ב' 39 – ברייתא המדייקת מהפסוקים ש"שור הנסקל" אסור באכילה, וכן בהנאה, אם נשחט לאחר גמר-דינו. על אופן הלימוד מהפסוקים נערך דיון. ואגב מובאת "דרישתו" של נחמיה העמסוני את המלה "את" לריבוי, ו"פרישתו".

דף מא/ב

ג' 21 – ברייתא ובה דעת ר"א הלמד מהפסוק: "ובעל השור נקי" שפטור מחצי כופר. מקשה עליו ר"ע, ועל כך שתי תשובות על פי שתי ברייתות, ובירור איזו מהן היתה ראשונה, על כך שתי דעות.

דף מב/א

ד' 5 – ברייתא ובה דעת ר' יוסי הגלילי, הלמד מהפסוק "בעל השור נקי" שהכוונה - נקי מ"דמי וולדות". ר"ע מקשה עליו – הרי הדבר נלמד כבר מפסוק אחר. תשובות רבות שניתנו על השאלה נידחו, עד שנתקבלה תשובתו של רב אדא בר אבהו, וכן הובאה ברייתא שאמרה כמוהו.

ה' 36 – דיון בדעת ר"ע בברייתא, הלמד מ"בעל השור נקי" – "נקי מדמי עבד". מקשים עליו (את הקושיא שלו על ר"א בסוגיא ג'). רב שמואל ב"ר יצחק מתרץ, ונידחה. רבא מתרץ ונמצאה ברייתא כדבריו.

דף מב/ב

ו' 41 – דיון בדעת ר"ע בברייתא שלמד מן הפסוק: "... והמית איש או אשה וכו'", כי האשה כמו האיש, דמי נזקיה עוברים ליורשיה. מקשים עליו מדברי עצמו, שבעל יורש את אשתו. בדיון בקושיא מתרץ ר"ל שמדובר ב"כופר" וזה "ראוי" ולא "מוחזק". מקשים גם על כך מדברי ר"ע עצמו, ורבה ורב נחמן מתרצים שמדובר ב"גרושה". מקשים גם עליהם ומתרצים.

אפוטרופוס". דיון בדעת ר' יוחנן, שנראה כסותר עצמו במקור אחר, ומתרצים.

דף לט/ב ג' 3 – בירור אם מעמידים אפוטרופוס לקטן כדי לגבות "חצי נזק" משורו התם. על כן ברייתא המביאה מחלוקת בנושא בין סומכוס לחכמים, ודיון בדעת סומכוס שנראה שסותר עצמו מן הסיפא לרישא של הברייתא. ומתרצים שבסיפא הנושא הוא אחר, והסבר.

ד' 26 – ברייתא ובה דעת ר' יעקב (לעומת חכמים אחרים) המחייב בשור חשו"ק שנגח. ונערך דיון לבירור במה המחלוקת, ועל כך שלש דעות: רבא, המסביר שהוא מסכים עם דעת ר"י בשני דברים ועם רבנן בדבר אחד. אביי סובר שהם חולקים, ורבינא סובר שהם חולקים בעניין "רשות משנה".

דף מא/א

ה' 11 – ברייתא על אחריות האפוטרופוס, ובה הלכה ש"אין משלמין כופר". ובא דיון האם "כופר" מטרתו "כפרה" או "תשלום". לדעת ר' חסדא זו מחלוקת ר' ישמעאל וחכמים, ור"פ סובר שהכל מסכימים שכופר "כפרה". וסיפור על שאלותיו של רב אחא בר יעקב לרב נחמן, בעניין "כופר".

ו' 47 – ברייתא ובה שתי הלכות: דין "שאלו בחזקת תם ונמצא מועד", ודין "הועד בבית השואל". ודיון נרחב על אפשרויות הטענות בין בעל השור והשואל, להבנת המציאות בה מדובר בדין הראשון של המשנה.

דף מב/ב

ז' 18 – דיון בדין השני בברייתא: "הועד בבית השואל וכו'", ממנו משמע ש"רשות משנה", ובוזה לכאורה סתירה לרישא של הברייתא. על כך שלש תשובות: ר' יוחנן, רבה ורב פפא.

ח' 27 – דיון על "שור האיציטדיון", הנזכר במשנה, לבירור מה דינו "לגבי מזבח". על כך מחלוקת: רב מכשיר ושמואל פוסל. מביאים ראיה לדעת רב מברייתא, אבל היא הוסברה גם כדעת שמואל.

ט' 40 – בירור דין הברייתא: "רובע אינו משלם את הכופר", להבנה כיצד היה המקרה ומה הטעם, על כך שתי דעות: אביי ורבא. כן מציינים באיזה מקרה יהיה הבדל מעשי בין דעותיהם. כן מובאת ברייתא כדעת רב במחלוקתו עם שמואל ש"שור האיציטדיון" כשר למזבח.

דף מג/א

או הופקר אחרי הנגיחה (אך לפני העמדה לדין). וכן נמצא בברייתא שר"י אומר כך ונימוקו.

משנה – הלכה: שור שהוקדש או נשחט לאחר גמר דינו – אינו מוקדש ובשרו אסור באכילה והנאה. ואם היה זה לפני גמר דיין – מותר. ועוד הלכה כי שור שנמסר לשומר (לאחד מארבעת-השומרים), השומר נכנס תחת הבעלים, אם הזיק.

גמרא – ברייתא המקבילה למשנתנו עם תוספת פרטים, ובכלל זה מחלוקת חכ' ור' יעקב במקרה של שומר שהחזיר בהמה שהמיתה, לאחר גמר דינה לסקילה, שר' יעקב סובר שאם החזירה - מוחזרת. בדיון על מהות המחלוקת אומר רבה שאין היא בשאלה אם אומרים "הרי שלך לפניך" באיסורי הנאה, אלא בשאלה אם יש לגמור דינו של שור בפניו או לא, והסבר.

דף מה/א

ב' 23 – בברייתא ובה הלכה שהשומרים, אשר השור הרג ברשותם, חייבים לשלם לבעלים את דמי השור, חוץ משומר חנם שפטור. על כך נערך בירור מדוע שומר חנם פטור, וכן כדעתו של מי הלכה זו במחלוקת בין ר"מ, ר"י ור"א.

דף מה/ב

ג' 11 - דברי ר' אלעזר: שומר חנם שקבל שור לשמירה והשור הזיק - השומר חייב, ואילו אם השור ניזוק השומר פטור. שואלים עליו, ורבא משיב שמדובר במקרה מיוחד, ותיאורו.

משנה – דין הבעלים אשר שמרו את השור ב"שמירה פחותה", ויצא והזיק. על כך שלש דעות: ר"מ, ר"י ור"א.

גמרא - הסימוכין והטעמים לשיטות ר"מ ור"י במשנה. כן מביאים ברייתא ובה דעה רביעית בנושא – דעת ראב"י. וכן דברי רב על אפשרות של "שור מועד" רק על אחת מקרנותיו, ובירור הדברים.

דף מו/א

ב' 2 – בירור טעמו של ר"א במשנה: "אין לו שמירה אלא סכין". רבה מראה את הסימוכין שלו בפסוק, אך אביי דוחה זאת ומסביר את שיטת ר"א לפי דעת ר' נתן בברייתא.

פרק ה' "שור שנגח את הפרה"

משנה - דין שור שנגח את הפרה ונמצא עובר

ז' 10 - ר"ל מביא הלכה כי שור שהרג את העבד שלא בכוונה פטור מתשלום "שלושים שקלים", וכיצד למד זאת מהפסוקים. על פי דרך זו למד רבה כי "שור שהמית בן חורין שלא בכוונה - פטור מכופר". על כך בא דיון, ובו מו"מ על קושיית אביי והתירוץ עליה, וכן על שאלת רב שמואל ב"ר יצחק שנשארה ב"תיקו".

דף מג/ב

ח' 25 - דיון בדעת ר' יוחנן שאמר שחייב בעל השור שהרג אדם לשלם כופר על שלא בכוונה כמו על בכוונה, (בניגוד לדעת רבה למעלה). שואל עליו אביי - הרי לפי זה גם בעבד יהיה הדין כך, וזה בניגוד לדברי ר"ל? ולמסקנה – אכן זו מחלוקת בין ר"ל לר' יוחנן, ומסבירים מהו יסודה.

ט' 34 - דיון בדברי המשנה, וכן בברייתא, בה לומדים מן הפסוק: "או בן יגח וכו'" - לחייב הקטנים כגדולים. מקשים: מדוע יש צורך בפסוק, שהרי אפשר ללמוד זאת בק"ו? על כך מובאות האפשרויות של הק"ו ודיון בהם, הן לגבי "מועד" והן לגבי "תם".

דף מד/א

משנה - דוגמאות למקרים של שור שהרג אדם שלא במתכוין, שפטור.

גמרא - מחלוקת על דין שור מועד שהרג לא בכוונה: שמואל אמר שפטור ממיתה אבל חייב ב"כופר", ורב אמר שפטור גם מכופר. שואלים על שמואל ומסבירים את שיטתו. כן מביאים ברייתא כדעת שמואל בניגוד לדעת רב. בברייתא זו גם מחלוקת על תשלום נזקין שגרם שור בלא כוונה ובלא להמית, שר"י מחייב ור"ש פוטר, ונימוקיהם.

דף מד/ב

ב' - 20 דיוק מדין המשנה: "נתכוין להרוג את הבהמה והרג את אדם וכו'" - חייב, מכאן שאין המשנה כדעת ר"ש בברייתא הפוטר. ומבררים מהו יסוד המחלוקת של ר"ש וחכמים בדבר.

משנה - הלכה, שור השייך לאשה, או למי שאין להם בעלות מלאה על השור, או שאין לו בעלים, שהרג אדם - חייב מיתה (ודוגמאות). ר"י פוטר בשור שאין לו בעלים ובשור ה"הקדש".

גמרא - ברייתא מקבילה למשנתנו. והערת רב הונא שר"י פוטר בשור הפקר או הקדש אפילו אם הוקדש

ב' 20 - דיון בדעת רב, שאם נזוקה פרה בגלל אכילת פירות של אחר, יהיה המזיק פטור, כיון שיכול לומר: "היה לה שלא תאכל". על כך מקשים ממקורות שונים ורב מתרץ אותם לשיטתו.

ג' 36 - בירור הדין במקרה שהכניס פירותיו לחצר חברו שקבל עליו את שמירתם, ונכנס שור מבחוץ ואכלם - האם קבלתו של בעל החצר לשמור כוללת גם את הנזקים הבאים מחוץ לחצירו. מביאים שני מקורות לראייה על הדין, אך נדחו.

דף מח/א

ד' 15 - דיון בפסיקתו של רבא, במקרה של אשה שנכנסה לאפות בחצר שכנתה ברשות, והבצק שלה נאכל ע"י עז בעל החצר ומתה. שרבה מחייב את בעלת הבצק לשלם. מקשים עליו מדברי רב, שיכולה לומר: "היה לה שלא תאכל", וכן מקשים ממקור אחר, ומיישבים את הקושיות.

ה' 30 - רבא מביא שלשה מקרים שונים, המתייחסים לדברי המשנה: "הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות", ופסק בהם את הדין. רב פפא מסכים עמו ומסבירים את שיטתם בזה.

דף מח/ב

ו' 5 - על דברי המשנה במקרה של "נפל שור לבור חברו והבאיש מימיו- חייב", מעיר רבא שמדובר שהיה זה בשעת נפילה, ואילו לאחר מכן - פטור. על כך שני הסברים, והראשון נדחה.

ז' 15 - בדין המשנה: "היה אביו או בנו לתוכו - משלם (בעל השור) נזק שלם", בירור מהו הטעם ההלכתי, ובאיזו מציאות מדובר. על כך שלש תשובות: רב, שמואל ועולא, והסבר דעת שמואל.

ח' 26 - בעניין מחלוקת רבי וחכמים במשנה במקרה שבעל החצר נתן רשות להכנס בסתמא, האם נחשב כקיבל עליו שמירה, או לא. רב פוסק כחכמים שכן, ושמואל כרבי שלא, עד שיפרש. מובאת ברייתא לראייה, אך נמצא שמתפרשת בשלושה אופנים ובכללם לפי חכמים ולפי רבי.

משנה - פרטי דינים על תשלום דמי וולדות לבעל האשה אשר הפילה בגלל פגיעת שור או אדם. ומחלוקת על אופן הערכת גובה התשלום.

דף מט/א

גמרא - הסבר הרישא של המשנה לפי דעת רב אדא בר אבהו, ששור שנגח אשה וכו' - פטור מדמי וולדות אפילו שכן התכוין לאשה. וכן הלכה בשם

בצידה, ולא ידוע אם ילדה אותו לפני הנגיחה או אחריה. וכן ההיפך - פרה מעוברת שנגחה והרגה, ואח"כ נמצא עוברת בצידה, ולא ידוע אם לפני או אחרי הנגיחה ילדה - כיצד משולם חצי הנזק.

גמרא - הערת שמואל שמשנתנו כסומכוס שאמר כי "ממון המוטל בספק - יחלוק", ואילו חכמים חולקים ואומרים: "זה כלל גדול בדין המוציא מחברו וכו'". ומסבירים לאיזה צורך אמרו "זה כלל גדול וכו'", ומביאים שתי דוגמאות. בשנייה מחלוקת רב ושמואל, ומפרטים אותה. לסוף מובאת ברייתא ובה נמצאת במפורש מחלוקת חכמים וסומכוס.

דף מו/ב

ב 14 - בירור המקור לכלל: "המוציא מחברו עליו הראיה". מחלוקת: ר' שמואל בר נחמני לומד זאת מהפסוק: "מי בעל דברים יגש אליהם". רב אשי דוחה זאת, ואומר כי "סברא היא". ולגבי הפסוק, מסביר אותו באופן אחר.

ג' 25 - דיון בסיפא של המשנה, ב"פרה שנגחה וכו'", מדיוק בדין משמע שמשלם המזיק שלושת רבעי הנזק, בניגוד לדין המחייבו רק חצי-נזק. על כן שתי שיטות הסבר: אביי מסביר לפי מציאות שהפרה היתה שייכת לאחד והוולד לאחר. ורבא מסביר שמדובר בבעל אחד, ומסבירים את שיטתו.

דף מז/א

ד' 8 - על הרישא של המשנה, "שור שנגח את הפרה וכו'", אומר רבא שהערכת הנזק אינה נעשית לפרה בנפרד ולוולד בנפרד, אלא - לפי פרה מעוברת, ובירור טעמו.

ה' - בירור כי במקרה והפרה שמתה היתה שייכת לאדם אחד והוולד לשני, יש להוסיף לערך הפרה את השומן שהיה לה ולשלמו לבעל הפרה. ולגבי תוספת הערך שלה בגלל הנפח יש מחלוקת למי צריך לשלם אותו.

משנה - דין המכניס קדרותיו, או פירותיו או שורו לחצר של חברו, ברשות או שלא ברשות, ונגרם נזק. מי משלם בכל אחד מהמקרים. והערתו הכללית של רבי.

דף מז/ב

גמרא - קושיא על המשנה, שנראה כי רישא וסיפא רבי, והאמצע רבנן? ר' זירא אומר אכן "מי ששנה זו לא שנה זו", ורבא מסביר את המשנה כולה כדעת רבנן.

וכו'. ומן הנאמר "בור" לומדים שעומק עשרה טפחים גורם למיתת הנופל בו, וכן מה הדין אם היה נזק בלא מיתה.

גמרא – מחלוקת על הטעם לחיוב בעל הבור, שהוא בעומק עשרה טפחים: רב אומר משום "הבל", ושמואל - משום הבל ומשום החבטה. נימוקיהם ובאיזה מקרה תהיה נפקא-מינא בניהם. כן מביאים משנה ממקור אחר לראיה, אך הוסברה לפי שתי הדעות.

ב' 34 - הגמרא עושה "צריכותא" לכך שהמשנה הביאה דוגמאות שונות לסוגים של "בור".

ג' 47 - חזרה לראיות במחלוקת רב ושמואל (למעלה), זאת מן המשנה וכן מפסק דינו של רב נחמן והקושיות עליו, אך ללא הכרעה.

דף נא/א

משנה - דין בור פתוח של שותפים, אם עבר עליו הראשון ולא כסהו, וכן עבר השני ולא כסהו – השני חייב על נזקיו.

גמרא - בירור, כיצד אפשרי שיהיה בור השייך לשני שותפים, זאת, לפי השיטות השונות של: ר"ע, רבי ורבנן.

ב' 34 - כיון שנזכרה מחלוקת רבי ורבנן, מביאים ברייתא בה מפורטת המחלוקת, שהיא בשאלה: מי מחוייב בנזקים במקרה שהאחד חפר חלק מבור ובא השני והשלימו. ובירור מה יסוד המחלוקת על פי מקורות שונים ודיון בהם.

דף נא/ב

ג' 21 - הלכה שמים כבור בגובה טפח נחשב כשני טפחים בעומק, כגון שמונה טפחים ומהם שניים מים, הרי הם יחד כעשרה. שואלים על מקרים של תשע ואחד, או שבע ושלוש, ונשארים בתיקו.

ד' 30 - בירור הדין בבור עשרה ובא אחר והרחיב את פתחו. הסבר צדדי השאלה, והתשובות לה. כן מבררים מהו היחס שצריך להיות בין עומק הבור לבין רוחב פתחו, ואף בזה מחלוקת.

ה' 40 – דיון בעניין דין המשנה: "עבר הראשון ולא כסהו וכו'" לבירור השלב בו עוברת האחריות על הבור מהראשון לשני. ונמצא שיש בכך מחלוקת, וכי מחלוקת זו היא כמחלוקת תנאים בדין דומה, אשר יסודה בעקרון אם "יש ברירה", או אין.

ר"פ כי שור שנגח שפחה - חייב בדמי וולדות, וטעמו.

ב' 18 – קושיא על נוסח המשנה "כיצד משלם דמי וולדות", ומביאים נוסח מתוקן. רבה מסביר את שאלת רשב"ג לחכמים, ואף מביאים ראיה לדעתו מברייתא. ורבה מביא הסבר לדעת חכמים ומביאים ברייתא בשם רשב"ג האומר כדבריו. ומיישבים את הסתירה בין הברייתות. וכן מביאים את הסימוכין לדעת חכמים ששח הוולדות לבעל, מהפסוק: "ויצאו ילדיה". וכיצד מסבירים את הפסוק לשיטת רשב"ג.

ג' 37 – מחלוקת רבה ורב חסדא בהבנת דברי המשנה, על דין פטור מדמי וולדות של גיורת. מביאים ראיה מברייתא נגד רבה ונדחתה, ומנסים לבדוק שמא זו מחלוקת תנאים, לפי שתי ברייתות אחרות.

דף מט/ב

ד' 15 – בירור הדין בעניין נכסי הגר שמת, בשלושה מקרים: 1. המחזיק בשטרותיו של גר, 2. משכון ישראל שהיה ביד הגר, 3. משכון הגר שביד ישראל. אגב, בירור דין חצירו של אדם, אימתי קונה לו.

משנה – הלכה - הפותח בור ברשות אחת ופתחו של הבור לרשות אחרת - חייב בנזקין, כגון ברשות היחיד ופתחו לרה"ר וכדו'.

גמרא - ברייתא ובה מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע בדינו של הפותח בור ברשותו ופתחו לרה"ר וההפך. רבה מסביר את מהות המחלוקת ביניהם, ורב יוסף מסביר אותה בדרך אחרת. מביאים ראיות על המחלות משתי ברייתות אחרות, אך לא נמצאה בהן הכרעה.

ב' 36 – ברייתא ובה הלכה: הפותח בור ומוסר אותו לרבים, ונגרם נזק - פטור. סיפור מעשה בר' נחוניא שכך נהג לחפור ולמסור לרבים, וברייתא המספרת כיצד ניצלה בתו מן הבור. ועוד מדרשי אגדה על דרך ה' להקפיד עם הצדיקים וכי אינו וותרן לעוברי מצוותיו, והסבר לנאמר על ה': "ארך אפיים".

דף נב

ג' 2 - ברייתא ובה הלכה שאין לסקל מרשות היחיד לרה"ר. ומעשה באדם שעשה זאת, כיצד העיר לו החסיד, ומה היה בסופו.

משנה - דין החופר בור ברה"ר והזיק. וכי לאו דווקא החופר בור, אלא גם לחופר שיחין, מערות

ז' 31 - בירור כי משנתנו, בדין "שור ולא אדם, חמור לא כלים" אינה כדעת ר"י המחייב על נזקי כלים בבור. מביאים הברייתא בה מפורטת המחלוקת ומה יסודה, וכן דיון בדעותיהם על פי שאלות ותשובות.

דף נד/א

ח' 35 - דיון על דברי המשנה: "נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן - חייב". ר' יוחנן מסביר שהשור שנפל לבור היה חרש. על כך מקשים ומתרצים, ולמסקנה אומר רבא כר' יוחנן, וכן הברייתא אומרת שבשור פיקח - פטור.

דף נד/ב

משנה - הלכה שבכל עניין בתורה שנאמר בו "שור", הכוונה גם לכל בהמה חיה ועוף, "אלא שדיבר הכתוב בהווה".

גמרא - המקורות בפסוקים לפרטי ההלכה במשנה, (לגבי "שבת" נערך גם דיון). ובסיום מדירש אגדה על הלוחות ועל דברי חלומות.

דף נה/א

ב' 20 - הערת ר"ל על דברי המשנה: "וכן חיה ועוף וכו'", כי כאן במשנתנו כלל רבי את שאמר בתוספתא שטווס ופסיוני הם כלאים זה בזה, והסבר מה החידוש בזה.

ג' 22 - דברי שמואל שאווז ואווז-הבר הם כלאים זה בזה. קושיא עליו מדין דומה (בגמל) ומתרצים ע"י הבחנה בהבדלים בין מיני האווז.

ד' 27 - דברי ר"ל שאיסור כלאים חל גם שני מינים שבתוך הים, והסימוכין. אגב דנים בשאלתו של החכם רחבה אם יש איסור במשיכת קרון (לדוגמא) ע"י עז יחד עם דג.

פרק ו' "הכונס"

דף נה/ב

משנה - דיני שמירת הבהמות - אימתי יהיה חייב אם יצאה והזיקה, ודוגמאות שונות. וכן דיני בהמה שהזיקה בשדה חברו, אם כדרך נפילה או בהליכה, באילו נזקים חייב, ומחלוקת חכמים ור"ש לפי מה מעריכים את הנזק.

גמרא - ברייתא המגדירה מהי שמירה ראויה, או אינה ראויה. על פי זה אומר ר' מני בר פטיש שמשנתנו כדעת ר"י (במחלוקתו עם ר"מ ור"א) שפוטר

ו' - דברי ר' אלעזר על אופן העברת הבעלות במכירת בור לחברו, שהוא עם מסירת הדליים והסבר הדבר. כן דברי חכמים אחרים לגבי המוכר בית - במסירת המפתח, והמוכר עדר - במסירת המשכוכית. אגב מובאים הסברים למלה "משוכית".

דף נב/א

משנה - דיני בור במקרים שונים, אימתי ומי חייבים בנזקיו.

גמרא - בעניין דין המשנה, "כיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה וכו'", מבררים עד אימתי הראשון פטור. על כך שלש דעות: רב, שמואל ור' יוחנן.

ב' - בירור כיצד אפשרי המקרה של "כיסהו כראוי ונפל לתוכו וכו'", וכן דיון (בשתי גירסאות) במקרה שהכיסוי ראוי לשוורים ולא ראוי לגמלים. ראיות לדין ממקורות רבים, אך ללא הכרעה. וכן בירור כי במקרה שהכיסוי לא ראוי לגמלים, אבל התליע מתוכו וכדומה, אין אומרים מיגו שפשע לגמלים פשע גם להתליע.

דף נב/ב

ג' 39 - בירור כוונת המשנה: "נפל... לאחוריו מקול הכרייה, פטור", כיצד נפל לאחוריו. על כך דעות רב ושמואל, רבה ורב יוסף. הסבר ודיון בשיטותיהם, ולסוף ראייה מברייתא לדעת רב.

דף נג/א

ד' 21 - דיון על המשנה: "נפל לפניו מקול הכרייה - חייב", לבירור מדוע חייב, הרי הכורה רק גרם לכך, ו"גמרא" פטור? ומשיבים כי המשנה כדעת ר' נתן. מביאים המקורות בהם באה דעת ר' נתן וההסבר שלה לפי שיטות שונות. כן מביא רבא מקרה אחר הנידון לפי מחלוקת ר' נתן ורבנן, ובמה שונה הוא מהמקרה הראשון.

ה' 48 - מחלוקת (בשתי מסורות) בין אביי ורבינא בדין שור ו"שור פסולי המוקדשין" שנגחו יחד שור אחר - כיצד משלמים. להסבר המחלוקת ניתנות כמה אפשרויות, תוך הסתמכות על דעת ר' נתן או חכמים.

דף נג/ב

ו' 9 - הלכות שמביא רבא במקרים שאדם ושור דחפו מישהו או משהו לבור - מה מי חייב וכמה, ובאילו מקרים יש מי שפטור וכו'. כן מבררים כיצד מסביר רבא את הפסוק "והמת יהיה לו", המופיע פעם לגבי בור ופעם לגבי שור.

ט' 14 - מחלוקת בדין המשנה: "משלמת מה שנהנית". רב כהנא אומר שרק בתוך אותה ערוגה, אבל בערוגה אחרת שהלכה אליה ואכלה - משלמת מה שהזיקה. ור' יוחנן סובר שבכל השדה וכל היום, עד שתצא מהמקום על דעת בעליה ותחזור שוב.

י' 21 - שאלת ר' ירמיה בדין "ירדה כדרכה וכו'", מה יהיה אם ירדה כדרכה אבל הזיקה ב"מי לידה" (שזה אונס). בירור צדדי השאלה. ונשאר ב"תיקו".

דף נח/ב

י"א 1 - בירור מה הסימוכין לעקרון הערכת הנזק הנאמר במשנה: "שמין בית סאה וכו'", רב מתנה אומר שלמדים זאת מ"לבער בשדה אחר", מסבירים כיצד ודנים בזה.

י"ב 11 - בירור איך מעריכים בפועל את הנזק של ההחלקה. על כן שלש תשובות, שהמשותף להם שמעריכים ביחס לחלקה הגדולה פי ששים, ודנים לפי זה להסבר מקורות אחרים שהובאו.

י"ג 28 - דיון בשאלה: האם נזקים שעושה אדם ע"י גופו נערכים כנזקים הבאים ע"י ממונו (בששים)? זאת בהקשר למקרה באדם שקצץ דקל חברו ורב נחמן פסק להעריך הנזק בתוך "ששים". על כן הקשה רבא שאופן הערכה זה הוא רק בנזקי ממונו. אך אביי מוכיח כי אכן גם בנזקי גופו מעריכים בששים.

דף נט/א

י"ד 10 - הערת אביי כי דעת ר' יוסי הגלילי (שנזכרה בברייתא למעלה): "אכלה חזיז - נידון במשויר שבו", היא כדעת ר' ישמעאל במחלוקתו עם ר"ע, כי מעריכים "מיטב שדהו" של ניזק (ולא של מזיק), ומסביר זאת.

ט"ו 24 - דיון בדעת ר"ש בן יהודה, בברייתא, בעניין "אכלה לולבי גפנים וכו'". תחילה מתרצים קושי של סתירה פנימית בעניין דין ה"סמדר". מתירין זה עולה קושי אחר שר"ש בן יהודה סובר בעצם כדעת ר' יהושע. ומשיבים שיש ביניהם הבדל, אם בהערכת הנזק מפחיתים, או לא, את "כחש גופנא". אביי מוכיח שר"ש בן יהודה הוא החושש לפחת-הגוף, וכן מצייין עוד חכמים הסוברים כך.

ט"ז 42 - פסיקת ההלכה על אופן הערכת הנזק בדקל, תוך הבחנה בין שני סוגי הדקלים. בהקשר לכך מובא סיפור מעשה בר' אליעזר זעירא, ובסופו התברר שגם שמואל פוסק בנושא שלנו "בששים".

את ה"מועד" בשמירה פחותה, אך דוחים זאת ומראים שאפשר להסביר משנתנו גם לפי ר"מ, וכן מדייק זאת רבה ממשנתנו. אגב מפרטים את ארבעת הדברים ש"התורה הקילה בשמירתם".

ב' 44 - דיון בדברי הברייתא הקובעת: "ארבעה דברים שהעושה אותם פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים". והסבר כל אחד מהם. שואלים, הרי מצאנו עוד רשימה של דברים כאלה. ומתרצים שבארבעה האלה יש אפשרות להבין שגם בדיני שמים לא יהיו חייבים, ולכן נאמרו בנפרד. והסבר כל מקרה.

דף נו/א

ג' 41 - דיון בהערת רבה על משנתנו "והוא שחתרה". תחילה מוכחת דעתו זו על דין "נפרצה בלילה", אך מקשים על כך. ומתרצים כי דבריו לא נאמרו על דין זה אלא על "הניחה בחמה", והסבר כוונתו בדבר.

ד' 53 - בירור מה חידוש יש בדין "הוציאוה ליסטים". והשיבו שמדובר ב"הכישוה במקל" ולא ב"משיכה", והחידוש שגם אופן זה של הוצאה נחשב כ"משיכה".

דף נו/ב

ה' 7 - דיון בעניין "מסרה לרועה וכו'". מקשים שלכאורה אין כאן חידוש, והמסקנה מהדיון שמדובר שהרועה מסרה לעוזרו. ומבררים אם יש מכאן ראייה לדעת רבא: "שומר שמסר לשומר - חייב", אך נידחה.

ו' 19 - דיון במחלוקת על דינו של "שומר אבידה", האם הוא כ"שומר חנים", כדעת רבה, או כ"שומר שכר", כדעת רב יוסף. מביאים את נימוקיהם, וכן קושיות לזה ולזה ותירוציהם. בראייה האחרונה מובא דיון מפורט על דינו של שומר שכר "הטוען ליסטים מזויין", ועוד.

דף נז/ב

ז' 36 - דיון בדעת רב על דין המשנה "נפלה על הגינה וכו'". שמדובר ב"נחבטה". הסבר ראשון לדבריו נידחה. ומיישבים באופן אחר ומסבירים מה החידוש.

דף נח/א

ח' 7 - בירור באיזו דרך של נפילה לגינה מדובר במשנה. על כך שתי דעות, וציון שלפי הדעה השנייה יהיה הבדל ביניהם בדין.

דף נט/ב

י"ז 15 – הסבר טעמו של ר"ש במשנה, בעניין "אכלה פירות גמורים - משלמת פירות גמורים", שלכאורה זה בניגוד לדין שלומים מ"בשדה אחר", ומתמצים שר"ש מדבר על פירות גמורים ואילו שם על שאינם גמורים. ומסופר שרב פסק כדעת ר"ש בעניין זה, ודן כר"מ בנושא כתובת אשה, כנאמר כברייתא.

משנה - דין העושה גדיש בשדה חברו ונגרם נזק, אם ברשות – הוא פטור ובעל השדה חייב, ואם לא ברשות - חייב.

גמרא - בירור אם משנתנו אינה כדעת רבי, שאמר שבעל החצר חייב רק אם קיבל עליו במפורש לשמור. ומסבירים שמדובר כאן במקרה מיוחד, שנהגו לגדוש כולם באותה שדה, והרי זה כקיבל עליו לשמור.

משנה - הלכות בנזקי אש, שהשולח ביד חרש שוטה וקטן - פטור, וביד פקח - חייב הפיקח. מה הדין כאשר שניים גרמו, כגון אחד הביא את האש והשני את העצים. וכן מה הדין אם אדם אחר ליבה את האש, או אם הרוח ליבתה אותה.

גמרא - מחלוקת על דין המשנה לגבי חשו"ק, חזקיה אומר שפטור רק אם מסר לו גחלת וליבה, אבל אם מסר לו שלהבת, יהיה חייב. ור' יוחנן פוטר גם במסר שלהבת ומנמק, ומחייב אם מסר לו גם קוצים וזרדים.

דף ס/א

ב' 2 - הערת רנב"י על לשון המשנה: "בא אחר וליבה", שגם המלה "וניבה" נכונה, ומביא סימוכין מהפוסקים.

ג' 7 - דיון בעניין "ליבתה הרוח – כולן פטורין", מקשים מברייתא בהלכות שבת אשר שם פסקו שחייב. על כך תשובות שונות מאת: אביי, רבא, ר' זירא ורב אשי.

משנה - הלכה שבנזקי אש חייב המזיק גם אם הזיק עצים, אבנים או את עפר השדה, והסימוכין.

גמרא - רבא עושה "צריכותא" להסבר מדוע הפסוק מביא ארבעה דוגמאות לנזקי אש: קוצים, גדיש, קמה ושדה. בעניין "הקמה" נערך דיון בין ר"י וחכמים. אגב, מובאים מדרשי אגדה על פסוק זה ואחרים, בענייני צדיקים ורשעים, ועוד נושאים.

דף ס/ב

ב' 38 - מדרש אגדה על בקשת דוד המלך: "מי ישקני מים", הכולל מו"מ הלכתי בעניינים שונים של נזקי שדה ועוד.

דף ס"א/א

משנה - הלכה, כי על נזקי אש יהיה פטור במקרים שהאש עברה מחסומים, כגון גדר גבוה ארבע אמות, דרך רשות הרבים או נהר.

גמרא - דיון בעניין גובה הגדר, כיון שבברייתא נאמר על כך "חייב". מיישבים את הסתירה, וכן מעירים בשם רבא שמדובר אפילו בשדה קוצים, ור"פ מסביר את כוונתו.

ב' 24 - בעניין מעבר האש דרך רשות הרבים, מובאת מחלוקת: רב אומר שמדובר באש "קולחת", ושמואל אומר - באש "נכפפת", וראייה לרב מברייתא. כן מבררים שרוחב רשות הרבים היא כדעת ר"א - שש עשרה אמה.

ג' 34 - בדין הנהר המפסיק, מחלוקת: רב אומר שהכוונה לנהר ממש, ושמואל אומר שגם בתעלה, ומפרטים. כן מובאת משנה ממסכת פאה, שם יש הלכה דומה.

דף ס"א/ב

משנה - דין המדליק אש בתוך שלו והזיקה ברשות אחר, עד איזה מרחק ממקום האש יהיה בעל האש חייב, על כך ארבע דעות.

גמרא - דיון בדעת ר"ש במשנה, שנראה שלדעתו אין חשיבות למרחק של מקום האש שהזיקה, ואילו במשנה אחרת הוא אומר שיש חשיבות למרחק. מיישבים את הסתירה וכן פוסקים את ההלכה כמוהו.

משנה - דין המדליק את הגדיש אשר בתוכו היו טמונים חפצים. על כך מחלוקת: ר"י מחייב גם על החפצים וחכמים פוטרים, אך מודים לר"י לגבי בית והחפצים שבו. כן מובאים דינים במקרים של גדי כפות לגדיש או עבד שעמד שם, וההפך.

גמרא - בירור מהות המחלוקת במשנה. רב כהנא מסביר באופן אחד, רבא מקשה עליו ומסביר באופן אחר. כן מובאת ברייתא ובה פרטים נוספים בנושא המשנה, ומחלוקת חכמים ור"י.

דף ס/ב

ב' 21 - לשאלת רב מסביר שמואל את שיטת ר"י במשנה, שהיא על פי תקנת חכמים "תקנת נגזל",

מדוע צריכים שני פסוקים על כך? ועוד, מניין למד בעל הדעה השנייה על הגנב עצמו שחייב? על כך מתנהל מו"מ מצדדים שונים.

דף ס"ד/א

ה' 12 - דיון בנאמר בתנא דבי חזקיה: "יאמר שור וגניבה וכו'", מקשים על סדר הדברים "שור וגניבה", שכן בפסוק הסדר הפוך. על כך מובא מו"מ לבירור איזה "מדרש הלכה" משמש את הברייתא, האם "כלל ופרט" או "כלל ופרט וכלל". לפי המסקנה דנים בשאלה: אם-כן מה בא ללמד הפסוק: "אם המצא תמצא וכו'?" ומשיבים.

דף ס"ד/ב

ו' - המשך הדיון שלמעלה לבירור השאלה: לשיטה שעל חיובו של הגנב עצמו לומדים מהפסוק: "אם ימצא הגנב", מה בא ללמד הפסוק "אם המצא תמצא"? ומשיבים שבא ללמד ש"מודה בקנס - פטור", כדעת רב. וממשיכים לדון, לשיטת הראשון, מאין הוא לומד את הכלל של רב? ועוד.

דף ס"ה/א

ז' 4 - דיון בדעת רב - על אופן תשלומי הכפל והקנס - שה"קן כשעת הגניבה והכפל וכו' - כשעת העמדה בדין". מקשים עליו ממספר מקורות, ומתרגמים. כן מביא ר' חנינא ראייה לרב, אך רבא דוחה אותה.

דף ס"ה/ב

ח' 18 - בדבר המחלוקת בין חכמים לבין רשב"י בברייתא (שלמעלה), שחכמים אומרים במקרים שמשלמים רק קרן, מוסיפים "חומש" ו"אשם", ובמקרים שמשלמים יותר מן הקרן - אין משלמים "חומש" אבל מביאים "אשם", ורשב"י אומר שגם אשם לא מביאים. מבררים כיצד כל שיטה מתבססת על הפסוק.

ט' 30 - דיון בדעת ר' אילעא: "גנב טלה ונעשה איל וכו' - נעשה שינוי בידו וקנאו", ואז "שלו הוא טובח, וכו'". מקשה עליו ר' חנינא מברייתא הקובעת שאין השינוי בידו משנה את חובת התשלום. רב ששת מתרץ שזו מחלוקת ב"ש וב"ה אם שינוי-קונה או לא, ומביאים את פרטי המחלוקת. מכל מקום נשארה הקושיא מהברייתא על שיטת רב, ומתרץ רבא שרב מדבר בשינוי הערך הכספי.

דף סו/א

י' 12 - עוד בעניין "שינוי קונה" בגניבה וגזילה,

שיכול הנגזל להשבע על מה שהיה לו ויקבל, כן לגבי נזק אש בטמון. אגב, מבררים אם יש תקנה כזו גם לגבי "מסור", ונשארו ב"תיקו".

ג' 27 - בירור אילו דברים כוללת הודאת חכמים לר"י בעניין מה שטמון בבתים, כגון במקרה של מי שזרק קופה של חברו לנהר וטוען שהיו בה כספים או מרגלית, או הטוען שבביתו שנשרף היו כלי כסף. ואגב, דעת רב אשי על ההבדל בין "חמסן" לבין "גזול", הנזכר למעלה, עם הסבר.

דף ס"ב/ב

משנה - הלכות: גץ מפטיש של הנפח, שהזיק - חייב. גמל ופשתנו שנגע בנר של בעל החנות וגרם לדליקה - אם הנר היה בתוך החנות בעל הגמל חייב, ואם בחוץ - פטור. והערת ר"י שבנר חנוכה שהונח בחוץ כהלכה - חייב.

גמרא - מסקנת רבינא מן המשנה לגבי גובה הראוי להנחת נר חנוכה, שהוא עד עשרה טפחים, ודוחים אותו. ואגב מציינים את ההלכה שבגובה אשר מעל עשרים אמה לא יוצאים ידי חובה.

פרק ז' "מרובה"

משנה - על איזה גניבות חל דין "תשלומי כפל" ע"י הגנב, ועל איזה תשלומי "ארבעה וחמישה", ההבדל ביניהם וכן שדינים אלה לא חלים על הגונב מן הגנב.

גמרא - דיוק מלשון המשנה מסייע לדעת ר' חייא בר אבא, שגם שומר הטוען טענת גנב ונמצא גנב, שחייב בכפל ובתשלומי ד' וה'. אך לפי ה"איכא דאמרי" דוחים זאת כיון שלא נאמר "אין בין", אלא - "מרובה".

ב' 29 - הסימוכין לדין המשנה מן הפסוק "על כל דבר פשע וכו'". על פי ברייתא הלומדת זאת מ"כלל ופרט וכלל". על כך בא מו"מ ארוך, כיצד למדים מכאן גם על עופות טמאים. תוך כך מבררים אם המלה "כל" משמעותה "כלל" או "ריבוי".

דף ס"ג/ב

ג' 2 - משנה על דין השומר שטען "נגנב" או "אבד", ונמצא שהוא עצמו עשה זאת. ודיון בברייתא המציינת את מקור הלימוד לדין המשנה. וכן בירור פרטים בדינים אלה.

ד' 22 - בירור, לדעת האומר שהפסוקים "אם (לא) ימצא הגנב" מדברים על השומר הטוען טענת גנב,

ורבא שאילולי כן היה אפשר להגיע למסקנות אחרות בנושאים אלה ומפרטים.

דף ע/א

י"ט 1 - מנהגי נהרדעא בענייני הרשאה המבוססים על דעת ר' יוחנן שהגוזל והנגזל אינם יכולים להקדיש את החפץ וכו', וכן פרטי דינים על ה"מורשה", וכי מעמדו הוא כשליח ולא כשותף.

משנה - מקרים מיוחדים של "גנב, טבח ומכר", שחייב עליהם בתשלומי ד' וה' אף כי יש צד להקל. בשני המקרים האחרונים ר"ש פוטר.

גמרא - דיון על הדין הראשון במשנה, שנראה שלא כדעת ר"ע האומר "דבר ולא חצי דבר". אביי מיישב את המשנה גם כדעת ר"ע. כן מבררים מה לומדים רבנן מ"דבר ולא חצי דבר".

דף ע/ב

ב' 19 - דיון בהלכה: "גנב ומכר בשבת - חייב". מראים סתירה ממקור אחר בו נאמר שפטור, ויישוב הסתירה ע"י הסבר שבמקום שנאמר "פטור" מדובר שבמכירה היה כרוך גם חילול שבת, עליו הוא חייב מיתה, ו"קם ליה בדרכה מיניה".

דף ע"א/א

ג' 2 - דיון מפורט בדין: "גנב וטבח ביום הכיפורים - חייב", לכאורה זה בניגוד לכלל ש"אינו לוקה ומשלם". משיבים שהמשנה כדעת ר"מ הסובר ש"לוקה ומשלם". בדין לבירור שיטות ר"מ ורבנן, נכללו גם נושאים אחרים הקשורים לכאן. בסוף הסוגיא דוחה רב זביד את הצעת האפשרות שהמשנה כר"ש.

דף ע"א/ב

ד' 23 - דיון בשאלת רבא לרב נחמן, על מקרה שהודה הגנב רק לאחד משני השותפים על שור שגנב מהם: האם לפי הכלל ש"המודה בקנס - פטור", יש במקרה זה תשלום קנס של "חמשה חצאי בקר" לשותף השני? רב נחמן השיב שאין. על כך הקשה לו רבא מדין משנתנו בעניין "גנב משל אביו וכו'", ורב נחמן חזר בו ואמר שיש חצי קנס. תוך כך מוסבר דין משנתנו על שני המקרים של הגונב משל אביו.

דף ע"ב/א

ה' 4 - דיון בשאלה: כיצד אפשרי למעשה דין המשנה: "... השוחט חולין בעזרה וכו'". על כך

מביא רבה ראיות ש"שינוי קונה" מן התורה ומן המשנה. ולעניין "יאוש קונה" הוא מסופק אם זה מהתורה או מדרבנן. רב יוסף חולק ואומר שאין יאוש קונה אפילו מדרבנן. על כך בא דיון רחב בראיות לכאן ולכאן.

דף ס/א

י"א 18 - מחלוקת בעניין "שינוי-קונה", רבה אמר בסוגיא הקודמת שדין זה מן התורה, כאן רב חסדא בשם ר' יונתן אומר שאינו קונה ולומד את הפסוק "אשר גזל" לדין אחר. ומתמצים לשיטת רבה. הסוגיא מובאת גם במסורת אחרת.

י"ב 25 - עולא מביא מקור אחר מן התורה ש"יאוש אינו קונה", גם רבא מציין מקור לכך, ועל כך מקשים עליו, שנראה כסותר את עצמו. ומתמצים.

דף ס/ב

י"ג 8 - דיון על המשנה ש"תשלומי ארבעה וחמשה" הם רק בשור ושה. שואלים מדוע, הרי אפשר ללמוד בגזירה שווה על כל בעלי החיים. על כך משיב רבא, ודנים עליה.

י"ד 28 - על דין המשנה שהגונב מן הגנב פטור מ"כפול", מעיר רב שזה רק לפני יאוש הבעלים. על כך מובא דיון בו מקשים על רב ממספר ברייתות, והסברתן לפי שיטת רב.

דף סח/א

ט"ו 35 - דיון על המחלוקת בדין הגנב ש"מכר לפני יאוש הבעלים", שרב נחמן אמר חייב בד'ה' ורב ששת פוטר, ונימוקיהם. הגמרא מביאה ראיות לכאן ולכאן וביאורם.

דף סח/ב

ט"ז 13 - דיון במחלוקת על מקרה שהגנב מכר וכו' - לאחר יאוש בעלים. שר' יוחנן מחייב ור"ל פוטר ונימוקיהם. בדין מקשה ר' יוחנן לר"ל מברייתא ור"ל מסביר אותה לשיטתו.

דף סט/א

י"ז 4 - דיון בדעת ר' יוחנן, שנזכרה קודם, שהגוזל והנגזל אינם יכולים להקדיש את הגזילה. מראים סתירה לר' יוחנן מדברי עצמו במקום אחר, עליה בא שקלא וטריא עד למציאת סימוכין לדעתו.

דף סט/ב

י"ח 21 - כיון שנזכרו דברי ר' יוחנן ש"צנועים ור' דוסא אמרו דבר אחד" (אותה שיטה), מעירים אביי

דף עה/א

ג' 10 - מחלוקת רב ושמואל בדין המודה בקנס ואח"כ באו עדים, שרב אומר שפטור ושמואל מחייב. דיון בסימוכין לדעותיהם ובירור אם מחלוקת זו היא גם מחלוקת תנאים.

ד' 33 - דיון רחב בדברי רב המנונא שדעת רב "מודה בקנס פטור", היא רק במקרים שבהודאתו הוא מחייב עצמו במשהו, אבל אם לא מחייב עצמו, ורק הודה כדי לפטור עצמו - חייב. הבאת ראיות לרב המנונא, וכן בדיקה אם יש בזה מחלוקת תנאים - סומכוס ורבנן.

דף עו/א

ה' 1 - בירור מדוע המשנה קובעת שהמוכר ל"הקדש" פטור מד'ה', במה שונה הדבר מהמוכר להדיוט שחייב? על כך ניתנו שתי תשובות, ונדחו. ותירצו משום שבמכירה להדיוט יש שינוי בשם הבעלים, ואילו ב"הקדש" נשאר שם המוכר על הבהמה שהוקדשה.

ו' 21 - קושיא על דעת ר"ש במשנה, והשיבו שהוא עוסק במקרה מיוחד שגנב "בהמת הקדש" מבית המקדש, ובזה יהיה ההבדל הבא: אם חייבים הבעלים באחריותן, נקרא: "וגונב מבית האיש", ואם לא - לא נקרא "מבית האיש", אלא - מן ההקדש.

ז' - 33 דיון בדעת ר"ש, שמצד אחד מחייב ד' - וה' בגונב "קדשים", ומאידך אומר ש"שחיטה שאינה ראויה" אינה שחיטה. והרי שחיטת קדשים בחוץ ע"י הגנב - אינה ראויה? על כך תירוצו של ר' יוחנן (בשתי מסורות שונות), ותירוץ אחר בשם ר"ל, הסבר שיטותיהם ובירור מהו יסוד המחלוקת ביניהם.

דף עז/ב

ח' 29 - דיון בדברי הברייתא (שלמעלה): "גנב כלאים וטבחה וכו'", שהרי דין זה סותר את הכלל שהביא רבא: "שה - להוציא את הכלאים"? ומשיבים שעל כך יש לימוד מיוחד לריבוי מהמלה "או" שבפסוק "שור או כשב". דנים בתשובה זו, שהרי נמצא ש"או" בא דוקא למעט. וכן מבררים על איזה מקרה חל הכלל של רבא.

דף עח/ב

ט' 1 - בקשר לדברי ר"ש במשנה שהגונב קדשים וכו' - חייב בד' וה', שואל רבא: מי שגנב שור שהוקדש ל"עולה", האם יכול להחזיר לבעליו

שתי תשובות (הראשונה נדחתה). הסוגיא מובאת בשתי מסורות.

דף עב/ב

משנה - דינים בעניין עדות על "גנב, טבח ומכר", כגון אם היתה כת אחת או שתיים של עדים, ואם הוזמו כולם או חלקם וכו', חמש דוגמאות.

גמרא - בירור דינו של עד זומם, מאימתי הוא נפסל לעדות. אביי אומר משעה שהעיד ורבא סובר משעה שהוזם, ונימוקיהם. מבררים היכן ימצא הבדל מעשי בין שני הטעמים לדעת רבא, ולהלכה נפסק כאביי (יע"ל כג"מ).

דף עג/א

ב' - 8 בירור כיצד ייתכן הדין הראשון במשנה לפי שיטת אביי, שעד זומם למפרע נפסל. הסבר השאלה, ולמסקנה: מדובר שהעידו בכת אחת, גם על הגניבה וגם על הטביחה, והוזמו.

ג' - 21 בדיקת האפשרות שמחלוקת אביי ורבא, (אם עד זומם נפסל למפרע או מכאן ולהבא) היא מחלוקת חכמים ור' יוסי בתוספתא. אך הדבר נדחה, והמחלוקת שם עומדת על: האם "תוך כדי דיבור כדיבור דמי". אגב מבררים את שיטת ר' יוסי שלכאורה סותר את עצמו במקום אחר.

דף עג/ב

ד' - 16 דיון בדברי רבא על "עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו", שחייבים, מהסיבה "שההכחשה תחילת הזמה היא". על כך מובאות לו מספר ראיות, אבל אביי החולק עליו מסביר אותן אחרת. ולמסקנה, מסבירה הגמרא שנושא זה במחלוקת ר' יוחנן ור"א, ומוכיחים שרבא כר' יוחנן.

דף עד/ב

משנה - מקרים של גנב טבח ומכר, שמשלם "כפל" אבל אינו משלם "תשלומי ארבעה וחמשה". ודעת ר"ש בענייני "קדשים".

גמרא - בירור מדוע הובא במשנה הדין: "על פי עד אחד וכו'", שהוא פשוט. והוא כדי להשוות אליו את הדין ב"הודה עפ"י עצמו", והסבר.

ב' - 42 - דיון בדברי ר"ה בשם רב, שהמודה בקנס ואח"כ באו עדים - פטור. ראייה ממעשה שהיה בר"ג ור' יהושע, אך נמצאה ברייתא המתארת את המעשה באופן אחר, ועל כך שני הסברים שונים.

ג' 16 - מדרשי אגדה על השאלה לריב"ז: "מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן", וכן על טעם ההבדל בין הקנס לגונב שור - פי חמש, לבין גונב שה - פי ארבעה, על כך תשובות ר"מ וריב"ז.

משנה - דיני איסור גידול בעלי חיים ידועים בא"י, ובאילו מקומות תנאים - מותר.

גמרא - שתי ברייתות בעניין איסור גידול בהמה דקה, והיתר גידול בהמה גסה, ועוד פרטי דינים שלא נזכרו במשנתנו. בירור דעת רבן גמליאל בנושא וכן סיפור המעשה באותו חסיד, ומה שאירע אצל בית אביו של ר' ישמעאל בגליל.

דף פ/א

ב' 23 - ברייתא ובה הלכות בעניין הרועה שעשה תשובה, שאינו חייב למכור את כל הצאן הדקות מיד, אלא לאט-לאט. וכעין זה גר היורש דברים אסורים, או הנודר לקנות בית, או לשאת אשה בא"י, שאין צריכים לעשות זאת מיד, ותיאור "מעשה באשה אחת".

ג' 34 - דין איסור גידול חיה דקה כדין איסור בהמה דקה. ודברי ר' ישמעאל על בעלי החיים המותרים לגידול והטעם.

ד' 39 - תקנתו של רב בבבל, שהיא כא"י בעניין איסור גידול בהמה דקה. סיפור מעשה ברב הונא וצאנו. תיאור הכבוד ההדדי שעשו רב ושמואל ורב אסי וכו'. וכן תקנתו של רב בקשר לאיסור חתולים, ובירור אם אינו חולק על ר"ש בכך.

דף פ/ב

ה' - 19 שלש תקנות חכמים, הסברם ודיון במ. הדברים מובאים במסורות שונות על מי שמסרו אותם.

ו' - 39 ברייתא ובה עשרת התקנות של ר' יהושע בן נון, שהתקין בכניסה לארץ, ועניינם ויתור של הבריות והשבטים זה לזה, ולנהוג לפנים משורת הדין. ר"פ ואחרים מסבירים ומפרטים. כן מציינים באילו תנאים הדברים אמורים, וכן יישוב סתירות למקורות אחרים.

דף פא/ב

ז' - 41 דיון על עשרת התקנות שבברייתא. מקשים: ראשית, יש ברשימה אחת עשרה תקנות, שנית - יש עוד תקנות אחרות שצינו חכמים. ומתרצים: התקנה האחת עשרה היא תקנת שלמה המלך, ועשרת

במקומו כבש (או עוף) הראוי ל"עולה"? ותירץ בעצמו שאפשרי הדבר.

משנה - הלכה שתשלומי ד' - ה' על מכירה הם רק במכירה של כל הבהמה, ולא חלק ממנה, ועל טביחה - רק אם השחיטה היתה כשרה, ודוגמאות.

גמרא - על הדוגמא הראשונה במשנה: "חזן מאחד ממאה שבו", מובאת מחלוקת רב ולוי בשאלה אילו חלקים בבהמה שאם עיכב אותם לעצמו, ולא מכר - אינו חייב בד' וה'. ומבררים שמחלוקתם כמחלוקת תנאים בכך: ת"ק, רבי. ודעת הרשב"א בשתי מסורות. והסבר מי כמי, והטעמים לדעות התנאים.

ה' 30 - ברייתות הדנות בדיני חיוב ד' וה' במקרים שונים, ובכללם בשותפים שגנבו. ודיון בסתירות, לכאורה, בין הברייתות בנושא השותפים, ויישובן.

ג' 35 - שאלות ר' ירמיה ור"פ על דין מכירה בלתי שלמה של הבהמה הגנובה, ודוגמאות - האם חייב בד' וה'? התשובה: "תיקו".

ד' 43 - ברייתא ובה הלכה שמכירה המחייבת משום "טבח ומכר", אינה דווקא במכירה רגילה, אלא אף בצורות אחרות של העברת בעלות, כגון: מתנה, תשלום חוב, ועוד דוגמאות. והסבר כי החידוש הוא במקרים של הנותן לשליחו למכור או לטבח, שבוה יש "שליח לדבר עבירה", וכן ש"המקדיש" דינו כמוכר להדיוט, וחייבים.

דף עט/א

משנה - פרטי דינים בעניין "גנב טבח ומכר" - אימתי נחשב הגונב ל"גנב" כדי להתחייב, כגון: אם גנב טבח ומכר ברשות הבעלים, או שחלק מהפעולות נעשה שלא ברשותם, או שהבהמה מתה בתהליך הגניבה ועוד.

גמרא - דיון בשאלת אמימר, אם התקינו חכמים "קניין משיכה" גם ל"שומרים" אשר רק בדרך זו יכנסו לאחריות כדין השומרים. מביאים ראיה ממשנתנו שכן התקינו זאת, וכן ממקורות אחרים.

דף עט/ב

ב' 3 - הסבר דברי ר' אלעזר: "ראוהו שהטמין (את הגניבה) בחורשין וכו'". שואלים: הרי לא ראו את ה"משיכה"? ומתרצים שראו שהכישה במקל, וזה כ"משיכה". ואגב בא דיון אם במקרה זה הוא נחשב "גנב" או "גזלן", וכן בירור מה ההבדל ביניהם, והסימוכין לכך.

מסכת בבא קמא

שפט

בהסבר הברייתא וכן מדוע ניתנו שני פסוקים לראייה.

ב' 51 - בירור הסימוכין במקרא ש"עין תחת עין" ממון. על כך תשובות רבות של חכמים שונים. חלק מהן נדחו, מלבד תשובות דברי ר' ישמעאל, דברי רבי חייא ורב אשי (בתירוץ השני שלו).

דף פד/א

ג' - 39 - דיון בדעת ר"א שאמר "עין תחת עין" - ממש, שהרי לא יתכן שחולק על כל החכמים בכך. רבא מתרץ ונדחה, ומתרץ רב אשי, שכוונתו לאופן הערכת הנזק שהוא "במזיק", לצורכי פיצוי.

ד' - 41 - מעשה בחמור שקטע ידו של ילד. כיצד פסק ר"פ בר שמואל, וכיצד שינה את פסקו לפי הערות רבא ואביי.

ה' - 45 - מקרה בשור שהזיק ידו של ילד, בו פסק רבא להעריך את הנזק כ"עבד". על כך בא דיון: ראשית, כיצד עשה זאת, והרי אין דנים דיני קנסות בבבל, (עם שקלא וטריא ארוך). וכן בירור באיזה מקרה התיר רבא לדון בנזקי שור שנגח שור.

דף פד/ב

ו' - 33 - בירור כדעת מי משנתנו ש"צער" משלמים גם על כויה ללא נזק (כגון כויה על הציפורן). רבא אומר, שזה כדעת בן עזאי במחלוקתו עם רבי בברייתא, ר"פ מקשה עליו ודנים בנושא.

דף פה/א

ז' - 4 - בעניין דברי המשנה על תשלום אומדן ה"צער", לבירור כיצד אומדים את הצער במקרה שיש תשלום גם על "נזק". על כך מובאים דברי אבוה דשמואל ודנים בכונתו.

ח' 20 - בעניין תשלום לריפוי, מובאת ברייתא ובה שלש דעות שונות לגבי מקרה ש"עלו צמחים" מחמת המכה, או שלא מחמתה, והסבר מהות המחלוקת. כן מובאת ברייתא אחרת ובה דעות שונות ונימוקיהן. ובירור מהו "שלא מחמת המכה".

ט' 51 - הסבר מהו "שלא מחמת המכה", וכן בירור אפשרות הריפוי באופנים שונים, כגון: אם יכול המזיק להציע לרפאות את הניזק בעצמו או ברופא חינם, או זול. וכן אם רשאי הניזק להציע קבלת התשלום והוא ירפא את עצמו, ועוד.

י' 54 - בירור הסימוכין לכך שיש לשלם "ריפוי" גם כאשר יש תשלום על "נזק". על כן שתי דעות: רב

התקנות שבברייתא הן בשם ר' יהושע בן לוי, וחכמים אחרים חולקים עליו.

דף פב/א

ח' 9 - עשרת התקנות שתיקן עזרא, ההסברים להם וכן יישוב הסתירות, לכאורה, למקורות אחרים.

דף פב/ב

ט' 7 - עשרה דברים המייחדים את ירושלים משאר ערים. חלקם משום שלא נחלקה לשבטים, וחלקם מטעם כבודה של העיר וכדי למנוע תקלות וטומאה, במיוחד לעולי הרגלים.

י' 32 - בעניין דין המשנה: "אין מגדלים חזירים בכל מקום", מוסבר שהוא משום מעשה שהיה בימי החשמונאים שהעלו לחומה חזיר לצורכי קורבן, בגלל מלשינותו של מי שידע יונית. מאז אמרו "ארור" על שני הדברים, על גידול חזירים ועל לימוד חכמה יוונית.

י"א 41 - דיון בנאמר על איסור חכמה יוונית. מקשים על כך ממקורות אחרים, שהיה מותר בא"י לדבר בלשון יוונית, ואף למדו בבית הנשיא חכמה יוונית, ומיישבים את הסתירות.

דף פג/א

י"ב 16 - ברייתות בעניין איסור גידול כלבים, הנזכר במשנה, ובהן פרטים נוספים על מקומות ותנאים שמותר, וכיצד נוהגים בבבל. כן מובא מדרש אגדה המתאר כיצד כלב גרם לסילוק שכינה מישראל, וסיפור על אשה שהפילה בגלל נביחת כלב.

י"ג 34 - דיון על המשנה: "אין פורסין נישבין ליונים וכו'", מראים סתירה למקור אחר בעניין המרחק של מעופן, ומתמצים. כן מובאת ברייתא המוסיפה עוד פרטי הלכה.

פרק ח' "החובל"

דף פג/ב

משנה - חמשת הדברים שהחובל צריך לשלם לנחבל, והם: נזק, צער, רפוי, שבת ובושת. דוגמאות לכל אחד מהדברים, וכיצד אומדים את גובה התשלום.

גמרא - בירור הסימוכין לכך שעל נזקי גוף משלמים ממון, ולא "עין תחת עין" ממש. על כך מובאת ברייתא ובה שתי ראיות מהפסוקים. דנים

ג' 33 - בירור שמשנתנו בדין "המבייש את הסומא - חייב", אינה כדעת ר"י. ומובאות שלש ברייתות בהן דעת ר' יהודה הפוטר את הסומא מדנים שונים ומן המצוות, ונימוקיו. לסוף מובאים דברי רב יוסף בעניין "מצווה ועושה".

דף פז/א

משנה - התשלומים שאדם המזיק חייב לשלם, ובמה חמור דין האדם המזיק לעומת נזקי שור. וכן דיני החובל בהוריו, או החובל בעבד לסוגיו, או החובל ביום שבת. וכן דיני חשו"ק עבד ואשה בזה, ועוד.

גמרא - דיון בשאלת ר' אלעזר לרב, על מי שחבל בכת קטנה של אחרים. הסבר צדדי השאלה, ותשובת רב שאין האב מקבל את התשלומים. מקשים עליו מדין תשלום "שבת" לבעל העבד והודה רב בזה. כן מקשים עליו עוד ממקור אחר, ותיירץ שגם שם מדובר בתשלומי "שבת".

דף פז/ב

ב' 9 - דיון על הברייתא שלמעלה: "החובל בבנו הגדול - יתן לו מיד". מקשים מברייתא אחרת שנאמר בה שהוא פטור. על כך בא שקלא וטריא ארוך ליישוב הדברים. כן מעירים שנושא זה נתון במחלוקת גם בין ר"ל ור' יוחנן, ופרטים עליה.

דף פח/א

ג' 4 - דיון במחלוקת במשנה בין חכמים ור"י על החובל בעבד כנעני של חברו, שחכ' מחייבים בכל חמשת הדברים ור"י פוטר מתשלום "בושת". ראיות וקושיות לזה ולזה, ותוך כך דיון מפורט בסימוכין לכך שעבד פסול לעדות.

ד' 53 - בהקשר לדין המשנה: "חשו"ק פגיעתן רעה", מובא מעשה באמו של רב שמואל בר אבא שכתבה נכסי מלוג שלה לבנה, ואחר שנפטרה בא הבן (רב שמואל) לר' ירמיה ואישר לו לקבלם. אך בשם שמואל חלקו עליו. על מהות מחלוקת זו בא דיון מפורט, בו מתבררת גם המחלוקת ר"ל ור' יוחנן, אם קנין פירות קנין הגוף או לא, ועוד.

דף פט/א

ה' 9 - כיון שנזכר עניין טובת ההנאה שבמכירת הכתובה, אומר אב"י שאין לבעל כלום בטובת הנאה זו, ומנמק. רב שלמן חולק, ומנמק. ורבא מצדד בדעת אב"י ומטעם אחר.

ו' 18 - נסיון למצוא בדברי המשנה: "אשה ועבד

זביד בשם רבא, ור"פ בשם רבא. בהקשר לכך מבררים כיצד אפשרי שיהיו "צער" או "ריפו" או "שבת" בלי שהיה עמהם גם "נזק".

דף פה/ב

י"א 20 - בעניין תשלום "שבת", שנותנים ל"ניזוק" כ"שומר קישואין", מובאת ברייתא ובה הסבר מדוע כשומר קישואין, הרי אילו היה בריא היה משתכר יותר.

י"ב 27 - הלכות שמביא רבא על אומדן תשלום ה"שבת" במקרים שונים, כגון שקט את ידו, או שיכר את רגלו וכדו'.

י"ג 33 - שאלת רבא כיצד משלמים לניזוק, שהמזיק חבל בו באיברים שונים בהפרשי זמן, ובי"ד לא הספיק לאמוד את הנזק בכל פעם. האם משלם על הכל יחד או בנפרד. ונשארה ב"תיקו".

י"ד 44 - שאלת רבה: מה הדין במקרה שהכהו על ידו ונשתתקה היד לזמן ידוע - האם משלם "שבת" וגם "נזק" על משך הזמן שהיד היתה משותקת? דיון בכך. ולסוף מובאת מחלוקת אב"י ורבא בפתרון השאלה.

דף פ"ו/א

ט"ו 19 - דין הקוטע יד עבד עברי של חברו, מחלוקת אב"י ורבא כמה ולמי משלם המזיק.

ט"ז 26 - בירור, כי דין משנתנו: "הכל לפי המבייש והמתבייש", היא כדעת ר"ש בברייתא, במחלוקתו עם ר"מ ור"י. ובאותו עניין מביאים ברייתא אחרת ובה שלש דעות בדיני תשלום "בושת" במקרה של טעות. מבררים כדעת מי ברייתא זו, ונמצא שאפשר כר"מ וכר"י בברייתא הקודמת.

דף פו/ב

משנה - הלכה שהמבייש את הערום, הישן או הסומא - חייב, ודין שאין המבייש חייב עד שיתכוין לב"יש, ודוגמאות.

גמרא - ברייתא בדין המבייש את הערום, המציינת הבדלים בין אם היה זה בבית המרחץ או מחוץ לו וכדו'. ר"פ מסביר כיצד אפשר שערום בבית המרחץ יבויש.

ב' 14 - דיון בשאלת ר' אבא בר ממל על הדין במקרה ש"ביישו ישן ומת". רב זבידי מסביר את השאלה ומשיב עליה בראיה מברייתא ונידחה. ור"פ מסביר אותה באופן אחר ומשיב עליה מברייתא ונידחה.

ה' - 38 - ביאורים ובירורים קצרים בדיני המשנה בעניין "רקק", "הכל לפי כבודו" ובמעשה שפרע ראש האשה.

דף צא/ב

ו' - 5 - קושיא על הנאמר במשנה ובברייתא, שאין אדם רשאי לחבל בעצמו, שהרי במקור אחר נאמר שרשאי להרע לעצמו. שמואל מתרץ, ונדחה. ואחרים אומרים שזו מחלוקת תנאים ומבררים במקורות שונים מי אומר שאסור לאדם לחבל בעצמו.

ז' - 31 - קושיא על דין המשנה, שהקוצץ נטיעות של חברו - חייב. שהרי במקור אחר נאמר שפטור. רב מסביר שמדובר שם במקרה מיוחד שהאילן היה מועמד לקציצה.

ח' - 37 - דיון בדברי רב, כי דקל המניב קב תמרים אסור לקצוץ אותו. מקשים עליו ממקור אחר. ומתרץ שיש הבדלים בין האילנות וערכי תנובתם, ומובאים מעשים בהקשר לכך.

דף צב/א

משנה - הלכה שמלבד התשלומים על הנזק, צריך המזיק לפייס את הניזק, וכי על הניזק למחול. וכן הדינים למקרים שהמזיק התבקש ע"י הניזק להזיק לו, ודוגמאות.

גמרא - ברייתא האומרת כמשנה שצריך לפייס על הצער, וכיצד למדים זאת מדברי ה' לאבימלך שציער את אברהם. ואגב, כיצד למדים משם שבן-נח חייב גם אם חטא מחוסר ידיעה.

ב' 28 - מדרש אגדה על הפסוק: "עצור עצר", המסביר על פי דעות שונות מדוע פעמיים. ועל הפסוק "בעד כל רחם" מובאת שורה ארוכה של דברי אגדתא, בנושאים שונים, ברובם מרבא שאמר לרבה בר מרי.

דף צג/א

ג' - 24 בירור הטעם להבדל בין דיני פגיעה בגוף, שחייב הפוגע, (כגון שאמר לו "סמא את עיניי, על מנת לפטור"). ואילו על פגיעה כזו ברכוש - פטור. על כך ניתנו הסברים שונים. ולסוף מובאת ברייתא המסייעת לר' יוחנן בנימוקו שיש פעמים שאדם אומר "הן" וכוונתו ל"לאו" וההיפך.

ד' - 38 - דיון על המשנה: "שבור את כדי וכו' - חייב". מקשים מדיני שומרים בהם נאמר שפטור. רב הונא מתרץ, אך רבה דוחה אותו ומתרץ אחרת. כן מובא מעשה שהיה בהקשר זה.

פגיעתן רעה וכו', סימוכין לתקנת אושא, בעניין האיסור לאשה למכור בנכסי מלוג בחיי בעלה (כי אילו יכלה למכור היה לה ממה לשלם), אך נידחה. וכן דיון בשאלה: מדוע לא תמכור האשה שהזיקה, את כתובתה בטובת הנאה, ותשלם את הנזק שעשתה, על כך תשובות שונות ודיון בהן.

דף פט/ב

ז' - 29 בדיקת האפשרות שתקנת אושא, שאין אשה יכולה למכור בנכסי מלוג בחיי בעלה, היא מחלוקת תנאים הנמצאת בשתי ברייתות סותרות, אך דוחים זאת בדרכים שונות, ומסבירים שהמחלוקת בהן היא בשאלה "אם קניין פירות כקניין הגוף או לא" ואגב דיון ארוך בנושא זה.

ח' 21 - כיון שנזכרה למעלה דעת ר' אליעזר מובאות שתי הלכות המתפרשות כדעתו.

דף צא

משנה - דיני תשלום "בושת", במקרים שונים (דוגמאות) ולפי הדעות השונות. כן מובא כללו של ר"ע בדבר הערכת הבושה אפילו של העני בישראל. תיאור מעשה שהיה ממנו למדים שגם אם חיבל אדם בעצמו הוא פטור, הרי אחר שחבל בו - חייב.

דף צב/ב

גמרא - בירור האם בדברי ר' יוסי במשנה על תשלום "מנה" כוונתו ל"מנה-צור" או "מנה מדינה", ומביאים ראיה מפסק דינו של ר' יהודה נשיאה, שהכוונה למנה-צור.

ב' - 24 - מפסק ההלכה של ר' יהודה נשיאה (למעלה), מדייקים ש"עד נעשה דיון", ועל כן נערך דיון לדחות זאת. כן מביאים דעת ר"ע בזה, ש"אין עד נעשה דיון", על פי ברייתא בה הוא חולק על ר"ש התימני.

ג' 46 - כיון שנזכרה למעלה דעת ר"ש התימני מובאת ברייתא המוסברת על פי דעתו, אך רבא מראה שאפשר לפרש אותה כדעת ר"ע.

דף צא/א

ד' - 12 - בירור אם יש "אומד לנזקין", כמו שיש להריגה (שבי"ד בודקים, לדוגמא, אם הבור היה עמוק כדי להרוג). מביאים על כך ארבעה מקורות, ולמסקנה - יש אומדן גם לנזקים. ואגב מסבירים מדוע אם אמדוהו והבריא לפני הזמן, נותנים לו מה שאמדוהו.

פרק ט' "הגוזל עצים"

דף צג/ב

משנה - כלל: "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה", ודוגמאות שונות.

גמרא – בעניין דין המשנה "עצים ועשאים כלים וכו'", מדייקים שאם רק שיפה אותם - לא משלם כשעת הגזילה. מראים סתירה לכך מברייתא, ואביי ורב אשי מיישבים את הסתירה בדרכים שונות.

ב' 24 – דיון על פעולת ליבון הצמר, בברייתא היא נחשבת ל"שינוי", ואילו במקור אחר אינה נחשבת לשינוי. על כך תירוצים שונים. כן מבררים דעת ר"ש בצביעה, שנראה סותר עצמו. אביי ורבא מתרצים בדרכים שונות.

ד' 44 - אביי מציין שמות חמשה תנאים הסוברים ש"שינוי לא קני", ומביא ראיות לכל אחד מהם. רבא סותר ראיותיו ע"י הסבר שכל ראיה עוסקת במקרה מיוחד. על חלק מהעניינים מובא דיון.

דף צד/א

ה' 49 - בירור דעת שמואל שאמר "הלכה כר"ש בן אלעזר", (שבהמה אשר הכחישה אצל הגזלן, מחזיר אותה כך לבעלים), ושינוי לא קונה. שנראה מכאן ששמואל סותר עצמו ממקור אחר. בבירור נמצא כי לשיטת רבא (למעלה) אין כלל קושיא, ואילו אביי מיישב את הסתירה לשיטתו ע"י שינוי נוסח בדברי שמואל.

דף צד/ב

ו' 2 - בירור דעת ר' יוחנן בדין "שינוי קונה", שנראה סותר עצמו. מתרץ ר' יעקב בשם ר' יוחנן, שמדובר בשני מקרים שונים.

ז' 11 - כיון שנזכרה "תקנת השבים", מובאת ברייתא המביאה את התקנה בזה, ור' יוחנן מתאר את הסיבה שהביאה לתקנה. בדיון על כך מקשים משלש ברייתות שלכאורה סותרות זאת, ומתרצים אותן בשני אופנים

דף צה/א

ח' 7 - בהקשר לדין המשנה: "גזל פרה מעוברת וכו'" מובאת ברייתא ובה שלש דעות שונות בשאלה אם "שינוי קונה". ותחילה מבררים מהי דעת ר"מ בזה (בשתי מסורות). ולמסקנה – לדעתו שינוי קונה, חוץ משינוי שנעשה במזיד שר"מ קונס את המשנה, כדי שלא יהנה מעבירתו.

דף צה/ב

ט' 13 - בירור במה המחלוקת בין שתי הדעות האחרות בברייתא: דעת ר"י האומר: "גזילה חוזרת בעינה", ודעת ר"ש האומר: שמשלמים כפי ערכה בזמן הגזילה. על כך דעת רב זביד ודעת ר"פ. מובאת ראיה לרב זביד אך ר"פ מסביר אותה לשיטתו, וכן מובאת ראיה לר"פ.

י' 34 – בירור אם לשיטת ר"ש הנגזל משלם את "המחצה שלישי או רביעי" לגזלן בכסף או בחלק מגוף הגזילה. וראייה מדברי שמואל שמשלם לו בכסף

י' 42 - דיון בשאלת רבינא על דברי שמואל, שנזכרו למעלה, האומר שבעל חוב הגובה מן הלוקח משלם לו את השבח. שהרי דין זה סותר את דברי שמואל עצמו במקום אחר? לאחר מו"מ מיישב רב אשי את הסתירה בכך שמדובר בשני מקרים שונים.

דף צו/א

י"א' 11 – רבא מביא את ההלכה: גזל והשביח ומכר או הוריש – הנגזל מקבל את הגזילה מהקונה ומחזיר לו את השבח. על כך הוא שואל שתי שאלות, על הראשונה הוא עצמו משיב, והשנייה נשארה ב"תיקו".

י"ב' 21 - על פי דין המשנה, שהגוזל עצים ועשה מהם כלים - נקנו לו העצים בגלל השינוי, שואל רב פפא על גזל דקל ועושה בו שינויים שונים, וכן שואל רבא על גזל לולב ומשנה בו, ומשיבים לפי כל מקרה ומהות השינוי בו. ועוד שאלה של ר"פ בעניין ה"תיומת" שנחלקה בלולב, ודיון בה.

דף צו/ב

י"ג' 4 - ר"פ מביא שלש דוגמאות למקרים שגזל דבר ושינה אותו - לא קנה, כגון גזל עפר ועשה ממנו לבנה, ואילו ההיפך - קנה, וההסבר לפי העיקרון ששינוי שניתן להחזירו למצבו הקודם – אינו שינוי, ולכן "אינו קונה".

י"ד' 16 - בירור מה בא להוסיף הכלל: "כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה" שבמשנה. ומשיבים: לרבות מה שאמר ר' אלעא: "גנב טלה ונעשה איל וכו' - קנאו וכו'". ומסופר על פסק דינו של רב נחמן במי שגזל שוורים וחרש בהם, פסק שהיה בניגוד למשנה, והסברו של רב נחמן שהיה זה מקרה מיוחד של קנס לגזלן מועד.

משנה - דיני תשלום גזילה, שנעשו בה שינויים אצל הגזלן. דוגמאות שונות למקרים ש"משלם

יעקב, שגם באיסורי הנאה אומרים: "הרי שלך לפניך", ולא כחכמים. אך רבה דחה ראייתו, וכן הוכיח רבה בר שמואל שזו גם דעת חכמים.

ט' 35 - דיון בהלכה שבמשנה בעניין "פירות שהרקיבו", מראים סתירה במקור אחר, שהרי במשנה אחרת נאמר אחרת. ומתוך ר"פ: "כאן שהרקיבו כולן (במשנתנו), ושם שהרקיבו מקצתן".

משנה - הלכה שבעלי אומניות שקלקלו חייבים לשלם. דוגמאות שונות.

גמרא - דיון בשיטת רב אסי ש"אומן קונה בשבח כלי" אשר לפיה הוא מסביר את משנתנו. ובדיון, ראיות לכאן ולכאן בעניין "אומן קונה בשבח כלי" ובעניינים הקשורים לו.

דף צט/א

ב' - בירור האם דעת רב אסי, ש"אומן קונה בשבח כלי", היא נתונה במחלוקת בין ר"מ וחכ' בעניין קדושי האשה לאומן שעשה לה מהזהב תכשיטים. אך דוחים זאת ומראים אפשרויות להסביר את המחלוקת בנושאים ובעקרונות אחרים של הלכה.

דף צט/ב

ג' - דיון בדברי שמואל: "טבח אומן שקלקל - חייב לשלם, מזיק הוא פושע הוא". מקשים עליו ממקור אחר, והשיב כי דעתו כר"מ ושם כרבנן. ומבררים לאיזה מדברי ר"מ הכוונה, ולמסקנה כדעת ר"מ האומר: "מבעי ליה למרמי אנפשיה", שעליו לעשות הדבר כראוי.

ד' - דיון בדעת ר' יוחנן שטבח אומן שקלקל - חייב. מקשים עליו מדברי עצמו במקור אחר, שבו אמר שהטבח פטור. ומתרצים שכאן בשכר וכאן (שפטור) - בחינם. שוב קושיא דומה, ותירוצה. ובהקשר לנושא זה מובא סיפור מעשה שהיה בבית דינו של רב.

ה' - עוד בדין אומן שקלקל, והפעם ב"שולחני". מובאת ברייתא העושה הבדל בדין בין מומחה לשאינו מומחה, וברייתא שנייה שמחייבת ללא הבדל. את הסתירה מישב ר"פ. בהקשר לזה מובאים שני סיפורים, בר' חייא שנהג לפניו משורת הדין, ובר"ל שפסק כר"מ לחייב ב"דינא דגרמי", וכן מבררים היכן ר"מ פסק לחייב בכך.

דף ק/ב

משנה - הלכות, בנותן צמר לצביעה, מה הדין במקרה ששרף את הצמר ביורת הצביעה או שצבעו

כשעת הגזילה", ומקרים שיכול לומר לו: "הרי שלך לפניך". ובדין "עבדים והזקינו" - מחלוקת ר"מ וחכמים.

גמרא - הערת ר"פ שדין "בהמה והזקינה" הוא גם ל"הכחישה" ואינה חוזרת למצבה הקודם. וכן מה שאמרו לרב אשי בשם ר' יוחנן שגם גנב טלה ונעשה איל וכדו' - נחשב כשינוי שקונה, ותגובת רב אשי.

ב' 38 - דיון בדעת רב הפוסק כר"מ שב"עבדים והזקינו" אומר לו: "הרי שלך לפניך". מקשים עליו מברייתא, ומתרצים ע"י החלפת השיטות, ושוב מקשים מדברי רב עצמו שאין עבדים כקרקעות, ולאחר מו"מ ארוך מתרצים.

דף צז/א

ג' 29 - בירור מחלוקת רב ושמואל בדינו של העושה מלאכה בספינתו של חברו - כיצד משלם. ר"פ מסביר כי אין בזה מחלוקת ביניהם וכל אחד עוסק במקרה אחר.

ד' 36 - דיון בדעות השונות של רב הונא ורב יהודה בהגדרת "גזל מטבע ונסדק, או "ונפסל". קושיות לכאן ולכאן, ותירוצים.

ה' 44 - דיון במחלוקת רב ושמואל בדין "המלוה את חברו על המטבע ונפסלה" רב נחמן תומך בדעת שמואל, אך מקשים עליו מתוך השוואה לדין "חילול מעשר שני" במעות שונות, ומתוך. ואגב מובא תיאורן של המטבעות של ירושלים ושל אברהם ושרה.

דף צז/ב

ו' 28 - דיון בדעתו של רב (למעלה) האומר ש"נותן לו מטבע היוצא באותה שעה" - מה הדין במקרה שנתן הלוואה על המטבע והמלכות קבעה תוספת משקל למטבעות - כיצד יחזיר? על כך מו"מ בין רבא השואל לבין רב חסדא המשיב.

דף צח/א

ז' 4 - הלכות על מקרים אשר בתנאים מסויימים רבה פוטר את המזיק מתשלום הנזק, והם: "הזורק מטבע חברו לים הגדול", "השף מטבע של חברו", "הצורם אוזן פרתו של חברו", ו"השורף שטרו של חברו". ודיון בכל אחד מהם, לבירור טעמם, ונמצא שהוא משום "גרמא בניזקין - פטור".

דף צח/ב

ח' 15 - דיון על ההלכה במשנה בעניין חמץ שעבר עליו הפסח. רב חסדא סובר שהמשנה כדעת ר'

משנה - דין הגזול שווה פרוטה ומעלה ונשבע לשקר וחזר והודה, שחייב להחזיר את הגזילה אישית לבעליה. ובהקשר לכך – כיצד על הגזול לנהוג אם החזיר את הקרן ללא ה"חומש", או אם הנגזל מחל לו על הקרן או על ה"חומש" וכיוצא בזה - מקרים השונים. וכן הערה שכך הדין גם ב"פקדון", במציאת אבידה וכו', שכיחש ונשבע ואחר כך הודה, שמשלם קרן וחומש וקרובן אשם.

דף קג/ב

גמרא - דיון בלשון המשנה, שרק אם נשבע צריך להחזיר הגזילה לידי בעליה ממש, מנסים לראות שאין משנתנו כדעת ר"ט ולא כדעת ר"ע בברייתא: "גזל אחד מחמשה". על כך בא דיון בקושיות ותירוצים, ולבסוף מעמיד רבא את משנתנו כדעת שניהם, זאת ע"י הבחנה שבמשנה מדובר שידע ממי גזל ובברייתא – לא ידי, והסבר.

דף קד/א

ב' 8 - מחלוקת על מעמדו של "שליח בעדים": ר' חסדא סובר שידו כיד המשלח, ורבה סובר שאינו שליח לחייב את המשלח. מביאים ראיות לדעת רבה, ובכלל זה ממשנתנו, אך ר' חסדא מסביר אותם לשיטתו. כן מעירים שר' יוחנן ור' אלעזר סוברים ש"הוי שליח", כדעת ר' חסדא.

ג' 39 - מחלוקת אם אפשר לגבות כסף ע"י "שליח בדיוקני (סימנים של המשלח) ושטר שליחות שחתומים עליו עדים": שמואל סובר שאין לשלוח שליח כזה, ור' יוחנן אומר "משלחין". מבררים כיצד יש לנהוג לדעת שמואל, ומשיבים (לפי שני מקרים שהיו) שאפשר ע"י שיקנה המשלח את זכותו לשליח אגב קרקע.

דף קד/ב

ד' 17 - דיוק מן המשנה והברייתא, שדין ה"חומש" שצריך לשלם הגזול, כדין חוב ממוני רגיל. מקשים על כך ממקור אחר ומשיבים. וכן נערך דיון על המקור לתשובה.

דף קה/א

ה' 8 - בירור הדין במקרה שנשאר לגזול מקרן הגזילה פחות משווה פרוטה. על כך שתי מסורות סותרות בשם ר"פ, אם חייב להחזיר אותו לידי הנגזל ממש. ועוד בעניין גזילה בפחות משווה פרוטה, מביא רבא שני מקרים מיוחדים ודעתו על ההלכה בהם.

צבע כעור. ולגבי דין האומן אשר שינה את הצבע המבוקש, יש מחלוקת ר"מ ור"י.

גמרא - לאחר הסבר המלה "כאור" (כעור), מובאת ברייתא, מקבילה לדין האחרון במשנה, אלא שנוסף בה המקרים בהם ר"מ מסכים עם ר"י.

דף קא/א

ב' 11 - דיון בשאלה: האם "יש שבח סממנים (צבעים) על הצמר". תחילה בירור מהות השאלה, ואחר דנים בשלש ראיות לתשובה, אך ללא הכרעה.

דף קא/ב

ג' 9 – רבא מראה סתירה בין שני מקורות בשאלה אם יש איסור "שביעית" על העצים עצמם. והוא משיב שאין סתירה, שכן במקור הראשון מדובר בעצי צבע, ובשני - בעצי הסקה אשר עליהם אין איסור שביעית, והסבר הסיבות. אולם רב כהנא מראה שעל דין עצי הסקה יש מחלוקת חכמים ור' יוסי, ומביא את פרטיה.

דף קב/א

ד' 23 – בעניין המחלוקת במשנה בין ר"מ ור"י, דנים בדברי רב הונא שהלכה כר' יהושע בן קרחה וכו"י. מקשה עליו רב יוסף בעניין ר"י: מדוע, הרי כבר נפסקה כן הלכה ב"סתם משנה", במסכת ב"מ? בירור, מהות המחלוקת ביניהם, ועל כך מוצעות שתי אפשרויות.

ה' - 50 נסיון של ר' יוחנן לראות בשתי הברייתות הסותרות (בעניין "הנותן לשלוחו מעות לקנות חטין וקנה שעורים וכו'"), שאחת מהן כדעת ר"מ ואחת כר"י במשנתנו, אך ר' אלעזר דחה זאת והסבירן לדעת ר"מ. וכן דחו חכמי מערבא את שיטת ר' יוחנן, ומובא דיון על דעתם.

דף קב/ב

ו' - 36 כיון שנזכרה דעת בני מערבא, מובאת ברייתא שעל פי הסבר רב ששת היא סותרת את דעתם. אך, דוחים את פירושו של רב ששת, ואביי מסביר את הברייתא אחרת.

דף קג/א

ז' - 17 בירור יסוד פסקי דינו של רב, במקרה של רב כהנא ששילם בעד פשתן, ולפני שקיבל אותו - עלה מחירו, והמוכר מכרו לאחר במחיר גבוה. ולמסקנה, הפסק של רב ש"עושים אמנה בפירות" ולכן התיר לו קבל את הכסף.

במקצת, ולמד זאת מהפסוק "כי הוא זה". מציינים שבזה חולק הוא על ר' חייא בר יוסף, שמשיך פסוק זה רק לדין מלוה. לסוף מובאת ברייתא ע"י רמי בר חמא שהיא כדעת ר' יוחנן.

דף קז/ב

י"ד 9 - דיון בדעת ר' חייא בר יוסף: "הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב (כפל) עד שישלח בו יד" והראיה מהפסוק. ר' חייא בר אבא מביא את דעת ר' יוחנן, ומבררים מה כוונתו. ולסוף מובאת דעת רב ששת, שלומד ההיפך מר' חייא בר יוסף, ומסתמך על אותו פסוק. רב נחמן מקשה על רב ששת, ומתרצים.

ט"ו 45 - בירור הטעם לדין (מדף סה/ב) ששומר שטען טענת גנב ונשבע - פטור מן ה"חומש" על שבועת שקר. האם זה בגלל תשלום כפל-ממון, או בגלל השבועה שמחייבת אותו בכפל. והמסקנה כטעם הראשון, לכן במקרה שטען שנגנב ממנו ונשבע, וחזר וטען שאבד ונשבע, ואחר כך באו עדים שלא נגנב, והודה הוא שלא אבד, הואיל ומשלם כפל על פי העדים אינו משלם "חומש" על השבועה האחרונה.

דף קח/א

ט"ז 18 - בירור שאלת רבינא, האם אפשרי שבמקרה של שני שומרים לבהמה אחת - אחד ישלם "חומש" והשני "כפל". הסבר צדדי השאלה, ונשארה ב"תיקו".

י"ז 25 - בירור שאלת ר"פ, אם אפשרי שהשומר ישלם פעמיים "חומש" או פעמיים "כפל" על פקדון אחד. הסבר השאלה לצדדיה, והתשובה, כדברי רבא מן הפסוק "וחמשיתו יוסף עליו", שאכן אפשר.

י"ח 33 - בירור, מה הדין בשומר שנשבע וגם שילם, ואחר כך נמצא הגנב, למי משלם הגנב את ה"כפל"? מחלוקת: אביי אומר לבעל הפקדון, ורבא אומר לשומר. ראיותיהם מדיוק לשון המשנה במסכת ב"מ ופירושה לשיטותיהם.

דף קח/ב

י"ט 11 - שאלות בהלכה בעניין השומר שנשבע, או הודה, או שילם לבעלים, ואחר כך נמצא הגנב. מה יהיה הדין, לדוגמא, אם הודה הגנב לשומר ואחר כך כפר לבעלים, ובאו עדים שגנב, האם נפטר הגנב מן ה"כפל" בגלל הודאתו לשומר, או לא. ועוד דוגמאות. רוב השאלות נשארו ב"תיקו".

ו' 30 - בדומה למקרים שלמעלה מביא רבא עוד שתי בעיות גבוליות, ומשיב עליהן: אחת על נזיר שגילח והשאיר שתי שערות, אך אחר שנתלשה אחת מהן גילח האחרונה. ופסק שלא נחשב גילוח. השנייה, בדין חבית שהיה בה נקב בשיעור שמכניס טומאה, וסתם רק את חצי הנקב - האם מציל מטומאה - נשארה ללא תשובה.

ז' 51 - דיון בשאלת רבא על חמץ שעבר עליו הפסח, שנאמר במשנה שיכול לומר "הרי שלך לפניך", מה יהיה הדין אם כפר ונשבע לאחר איסור החמץ, האם חייב לשלם קרן חומש ואשם, או כיון שהחמץ חסר ערך אין כאן כפירת ממון? לאחר מו"מ מגיע רבא למסקנה שחייב לשלם.

דף קה/ב

ח' 26 - בעניין מי שנשבע ואינו כופר בממון, מובאת ברייתא, על שלושת השבועות שאפשר לבעל האבידה להשביע עד בעניין האבידה. על הברייתא חולקים ר' חנינא ושמואל מהי המסקנה ההלכתית ממנה. ובירור שמחלוקתם כמחלוקת תנאים בברייתא אחרת בעקרון אם "דבר הגורם לממון כממון דמי", או לא.

ט' 32 - דיון בהלכה שמביא רב ששת: "הכופר בפקדון (ובאו עדים), נעשה עליו גזלן וחייב באונסים" אף כי לא נשבע. תחילה מביאים לו ראיה ודוחים אותה, ואחר כך מקשים עליו ומתרצים.

דף קו/א

י' 8 - דיון בגוף ההלכה, שהובאה בשם רב, שהכופר במלוה ונשבע ובאו עדים - פטור. מקשים עליו מדין פקדון, ורב נחמן מתרץ לשיטת רב, אע"פ שרב נחמן עצמו אינו סובר כרב. ושוב מקשים על רב ממקורות אחרים ומתרצים.

דף קו/ב

י"א 8 - דיון בדברי ר' יוחנן שהטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל וכן ארבעה וחמשה, וכיצד למד זאת מהתורה. על כך מקשה לו ר' חייא בר אבא ומתרצים במספר אופנים.

י"ב 35 - דיון בדעת ר' יוחנן שגם הטוען טענת גנב באבידה שמצא, חייב בכפל. מקשים עליו מדין "נתנית קטן", ור' חייא בר אבא ורב אשי מתרצים - תירוצים שונים.

י"ג 45 - דיון על דברי ר' יוחנן: הטוען טענת גנב בפקדון, אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה

כ' 29 - דיון במקרה שנגנבה הבהמה מהשומר באונס ונמצא הגנב, כיצד ינהג השומר (אם הוא שומר חנים או שוכר). על כך מחלוקת אביי ורבא. רבה הקטן מעמיד את השאלה באופן אחר, ונשארה ב"תיקו".

ג' 52 - שלש שאלות שהעלה רבא, בירורן והתשובות עליהן: 1. מה הדין אם אין בכסף המושב כדי פרוטה לכל אחד ממשמרת ראשונה, אך יש די לאנשים במשמרת הבאה אחריה. 2. האם מותר לחלק "גזל הגר כנגד גזל הגר" אחר. 3. זכות הכהנים בגזל הגר, האם היא כירושה להם ממנו, או כמתנה. ובתוך התשובה מפרטים את כ"ד מתנות-כהונה.

דף קי"ב

ד' 40 - דיון במסקנתו של אביי מן המשנה: "נתן את הכסף לאנשי משמר ומת וכו'", שהחזרת הקרן לכהנים מכפרת-מחצה על הגזלן אשר מת לפני הקרבת הקורבן. מקשים עליו ממספר מקורות, והשיב עליהם.

קיא/א

ה' 2 - ברייתא, הקשורה למשנה, ובה מובא דיון במקרה שנתן את ה"אשם" ל"משמרת יהויריב" והכסף "לידעיה". על כך יש מחלוקת חכ' ור"י כיצד לנהוג, והסבר על מה המחלוקת. ועוד שלש ברייתות בשם רבי, המבררות כיצד נוהגים במקרים שונים, לשיטת ר"י.

ו' 31 - בירור המקור לדין המשנה, שהחזרת הגזל צריכה להיות לפני קרבן האשם. משיב רבא: מן הפסוק: "מלבד איל הכיפורים וכו'". מקשים עליו, ומתרצים.

ז' 36 - בירור המקור לדין המשנה ש"חומש" אינו מעכב. והוא, מברייתא על דין מעילה. ופירוט אופן הלימוד מן הברייתא למשנתנו וההפך.

פרק י' "הגזל ומאכיל"

דף קיא/ב

משנה - דיני הגזל ומאכיל את בניו, או שהניח לפניהם, ומת. שהם אינם חייבים להחזיר לנגזל, ובאיזה מקרה הם חייבים.

גמרא - דברי רב חסדא בדין גזל שלא נתיימשו ממנו הבעלים, מקשים עליו ממשנתנו, והוא מתרץ שהמשנה עוסקת במקרה שהבעלים כן התיימשו, ולכן אין על הבנים להחזיר.

ב' 10 - רמי בר חמא למד מדברי המשנה: "והניח לפניהם - פטורין מלשלם", מן הטעם ש"רשות יורש כרשות לוקח (קונה)". רבא חולק, ונערך דיון לבירור

כ' 29 - דיון במקרה שנגנבה הבהמה מהשומר באונס ונמצא הגנב, כיצד ינהג השומר (אם הוא שומר חנים או שוכר). על כך מחלוקת אביי ורבא. רבה הקטן מעמיד את השאלה באופן אחר, ונשארה ב"תיקו".

משנה - הלכות, במקרה של טענת השומר "אבד" או "נגנב", ונשבע, ואחר באו עדים, או אם הודה מעצמו - מה משלם. וכן דיני הגזל מאביו ונשבע ואחר כך מת האב - כיצד לנהוג באפשרויות השונות. ודין המדיר את בנו מלהנות ממנו ואחר כך נפטר האב.

דף קט"א

גמרא - דיון על דינו של הגזול את אביו, במשנה. תחילה מעיר רב יוסף שיכול להעביר את הקרן וחומש גם לקופת צדקה. ואחר מבררים מדוע כירוש אינו יכול למחול את התשלום לעצמו, שהרי ראינו במקור אחר שאפשר למחול. ר' יוחנן מתרץ שזו מחלוקת ר"ע ור' יוסי הגלילי, ומפרט. אך רב ששת מקשה על כך, ומתרץ כר' יוסי. רבא מתרץ כר"ע, מקשים עליו ומתרץ.

דף קט"ב

ב' 6 - בירור כי הנאמר בפסוק "אם אין לאיש גואל" לגבי גזל הגר, הוא הדין לגיורת, והסבר מדוע נאמר "איש".

ג' 14 - בירור שגזל הגר הניתן לכהן, הוא ניתן לכהן שבאותו "משמר". ודיון בשאלה אם הגזלן מן הגר היה בעצמו כהן, האם רשאי לזכות לעצמו? הסבר צדדי השאלה, ומביאים ראיה שאינו רשאי, אלא: "מתחלקת לאחיו הכהנים", מקשים על כך ומשיבים.

ד' 44 - כיון שנזכרו זכויות הכהנים, מובאת ברייתא על זכויות הכהן להקריב קורבנותיו, וכן שאכילת בשר הקורבן ועורו שייכים לו. ומבררים מה הדין אם היה בעל מום שאינו יכול לעבוד, או אם היה זקן וחולה. מה הדין אם היה "טמא בקורבן ציבור", וכן דין כהן גדול אונן בעניין.

דף קיא/א

משנה - דין הגזול את הגר, ונשבע ומת הגר ללא יורשים - צריך לשלם את הקרן והחומש לכהנים והאשם למזבח. וכן כיצד יש לנהוג במקרים מיוחדים, כגון שנפטר הגזלן לפני המסירה לכהן, או אחריה, ועוד.

גמרא - שלש ברייתות העוסקות במשמעות המלים שבפסוק: "האשם המושב לה" - לכהן. מהו ה"אשם" ומהו ה"מושב".

מעירים שהקושיא והתירוצים האלה נאמרו לגבי היתר הברחת המכס - ע"י לבישת כלאיים, או ע"י נדר שהסחורה של תרומה וכדומה.

ג' 46 - בירור, שדעת רב אשי (כי במשנה מדובר במוכס גוי) נסמכת על ברייתא. תחילה מביאים את הברייתא ואחר עוברים לדון בשאלות העקרוניות: אם גזל הגוי אסור, האם "אבידתו" מותרת והאם "טעותו" מותרת. וכן סיפור מקרים שהיו לחכמים בהקשר לדברים אלה.

דף קיג/ב

ד' 35 - דיון בדברי שמואל: "דינא דמלכותא דינא". רבא מנמק זאת, אביי מקשה עליו, ורבא מתרץ. ועוד פרטי דינים בקשר לגביית המיסים על פי דינא דמלכותא.

ה' 41 - עוד מדברי רבא על היחסים בין ישראל לנוכרים: על איסור רכישת בהמות מנוכרים, אשר באו לשדות ישראל לזבלם. או על ישראל שיודע עדות לגוי שאינו רשאי לבוא להעיד. ההסברים לכך, ואימתי מותר. וכן שאלת רב אשי על דינו של אדם חשוב שנדרש להעיד אצל הנוכרים - נשארה ב"תיקו", ודבריו על דין המוכר שדה לגוי בזמן ש"בר-המיצר" הוא ישראלי, והטעם.

דף קיד/א

משנה - דברים המותרים לקבל משום שנתייאו מהם בעליהם, ודוגמאות. וכן דין נאמנות אשה וקטן לומר למי שייך נחיל דבורים שברח. ומה מותר לבעל הנחיל לעשות כדי להציל את נחילו הנמצא בשדה חברו.

גמרא - ברייתא, בקשר לדין הראשון במשנה, המביאה עליו מחלוקת בדין "הנוטל מן המוכסין וכו'" - האם חייב להחזירו לבעלים כיון שייאוש בלבד אינו מספיק, או שאינו חייב כי "יאוש קונה"

ב' 29 - דיון על דין המשנה: "המציל מן הליסטים וכו'". רב אשי אומר שמדובר בליסטים גוי ומנמק. ורב יוסף אומר - רק בישראל, ומקשה על דעת רב אשי. ומתמצים שרב אשי מתייחס לסוף המשנה ובכך הוא נמצא מסכים עם רב יוסף.

ג' 35 - דיון בברייתא על הלכות "מחשבה מטמאה בעורות", ובה מחלוקת: חכמים אומרים מחשבת גזלן לא מטמאה ומחשבת גנב - כן. ור"ש הופך. בהסבר מהות המחלוקת יש שתי דעות, של עולא ושל רבה. על כך יש שקלא וטריא לבירור כדעת מי משנתנו: "נטלו מוכסין את חמורו וכו'", ועוד מקור

שיטתו. רב אדא בר אהבה אומר שמחלוקת זו של רמי בר חמא ורבא היא על ברייתא אחרת בעניין ריבית שהשאיר האב לבניו, ופירוט הדברים.

דף קיב/א

ג' 13 - דיון על המחלוקת בין שתי ברייתות במקרים שונים של אב שגזל והניח לפני בניו, קטנים או גדולים, ומת - להסבר המקרים ונימוקי הדינים.

ד' 26 - הדעות החלוקות בין הברייתות, למעלה, מובאות בברייתא אחרת שלפנינו. כן מובא המעשה בר' ירמיה ואח הקטן של אשתו, בו עולות הדעות החלוקות אם אפשר לדון את הקטנים.

קיב/ב

ה' 14 - דיון בשאלה (שנוכרה קודם), אם מקבלים עדים שלא בפני בעל-דין. מביאים את דעות ר' שבתאי ושמואל שכן מקבלים, אך מסבירים שכוונתם במקרים מיוחדים, ודוגמאות.

ו' 27 - מחלוקת אם ביה"ד יכול לקיים שטרות גם שלא בפני בעל דין (הלווה). רב אומר שיכול, ור' יוחנן אומר שאינו יכול והסבר הסימוכין של ר' יוחנן. רבא פוסק כדעת רב, שאפשר. וכן פרטי הלכה נוספים שקשר לנושא, כגון: אם דורש הלווה להמתין עד שיביא עדים, אימתי ניתן להענות לו, על מה כותבים "אדרכתא" וכיצד "מתרים" בלווה לפני מתן ה"אדרכתא".

ז' 54 - דינים בעניין זימון לבית-הדין. נאמנותו של שליח בי"ד, הדרכים לזימון ולאיזה זמנים לא מזמנים, דיני כתיבת ה"פתיחה" וה"שמתא" ועוד.

דף קיג/א

ח' 27 - הערה של רבי על דברי המשנה: "אם היה דבר שיש בו אחריות, חייב לשלם", שזה כולל "פרה וחורש בה... משום כבוד אביהן", ובשם רב מוסיפים גם מטה ושלחן.

משנה - הלכה לגבי כספי קופת גובי מכס או גבאי הצדק, שאין לפרוט מהם ואין לקחת מהם לצדקה. אבל, מבית המוכס או גובה המס - מותר וכדו'.

גמרא - ברייתא ובה הערה שמותר למי שמשלם למוכס וכדו' במטבע גדול, לקבל את העודף מקופת המוכס.

ב' 34 - דיון בדברי המשנה שכספי המוכסין וגובי המסים הם כגזולים. מקשים, הרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא"? ומתמצים באופנים שונים. כן

משנה - הלכה, על פי שתי דוגמאות, שהמציל רכוש חברו ע"י הפסד הרכוש שלו שהוא זול יותר - מקבל רק את שכרו, אך אם התנו מראש שישלם לו גם את הפסדו - צריך לשלם גם את הפסדו.

דף קטז/ב

גמרא - דיון בשאלה: מדוע (בדוגמא הראשונה במשנה, בעניין הדבש והיין) לא יאמר בעל היין שהדבש מגיע לו, כי זכה בו מן ההפקר? ומביאים ראייה מברייתא שאכן הדבש הוא הפקר. ומתמצים עפ"י דעת ר' ירמיה במקום אחר שמדובר במקרה שהדבש לא נעשה הפקר.

ב' - דיון בפרטי הברייתא (למעלה), שהרואה כדי שמן שלו משתברות, לא יאמר הרי זה תרומה וכו'. מקשים על כך משתי ברייתות בעניינים אחרים, דנים בפרטיהן ומיישבים את הקושיות.

דף קטז/א

ג' 6 - דיון על ההלכה: "אם אמר לו אציל את שלך וכו' - חייב ליתן לו", שואלים: הרי יכול בעל הדבש לומר "משטה הייתי בך", כפי שמצאנו בברייתא בעניין אחר, ומתמצים ע"י הבחנה בהבדל בין המקרים.

ד' 16 - הסבר מהי ה"צריכותא" למשנה להביא את הדוגמא השנייה בעניין "שטף נהר חמורו וכו'". אגב, דיון במקרים שהציל חמור חבירו וגם חמורו שלו ניצל, או ש"ירד להציל ולא הציל" - האם יקבל את שכרו לפי התנאי, או לא.

דף קטז/ב

ה' 4 - ברייתות ובהן דינים ומנהגים הנוגעים לשיירות במדבר (או ספינות בים), כגון שמחלקים את התשלום לשודדים מבין אנשי השיירה "לפי ממון", ומשלמים למדריך השיירה "אף לפי נפשות". ועם זאת לא ישנו ממנהגי המקום. וכן דוגמאות למנהגים ותקנות בתחומם שונים. בהקשר לנושא מובאות עוד שתי ברייתות ובהן הלכות במקרים שונים, ודיון בהן.

משנה - הלכה: הגוזל שדה, ובאו אחרים וגזלו אותה מהגזול, אם זו "מכת מדינה" יכול הגזול לומר לבעל השדה: "הרי שלך לפניך", ואם אינה "מכת מדינה" - חייב לשלם לו.

גמרא - בדבר המלה "מסיקין" שבמשנה, מעיר רנב"י שגם המלה "מציקין" מתאימה כאן, והסימוכין.

אחר. וכן כדעת מי הברייתא בעניין "הקדש" של הגנב או הגזול.

דף קיד/ב

ד' 1 - כיון שנזכרה דעת רבי: "גנב כגזול", מבררים האם כוונתו כדעת רבנן (שנזכרה קודם), ש"אינו קונה", או כדעת ר"ש ש"קונה". על כך מובאות שלש ראיות לכך שרבי כר"ש, הראשונה ממשנתנו.

ה' 23 - הסבר כי החידוש בדוגמא שמביאה המשנה: "וכן בנחיל של דבורים". הוא בכך, שקניין הבעלים בדבורים הוא רק מדרבנן, ואפשר היה להסיק שדינם יהיה שונה, שיזכה בהם גם ללא יאוש בעלים.

ו' 28 - בירור מהי מהות הנאמנות הניתנת לאשה ולקטן במשנתנו. לדעת שמואל: משום "מסיח לפי תומו", רב אשי דוחה זאת ואומר: משום שבעלות על דבורים היא רק מדרבנן ולכן מאמינים להם במסיח לפי תומו. על כך באות שתי קושיות, ותירוציהן.

ז' 41 - ברייתא המביאה את דברי ר' ישמעאל במשנה: "אף קוצץ ונותן את הדמים", ומציינת שדינו זה הוא אחד מ"תנאי בית-דין", מאז יהושע בן נון.

משנה - הלכה שהגנב ממנו חפץ ונודע דבר זה בעיר, ואחר כך ראה את החפץ אצל אדם אחר הטוען שקנה אותו (מן הגנב), ישלם בעל החפץ את המחיר ששילם הקונה לגנב, ויקבל את החפץ. אך אם לא נודע דבר הגניבה מראש - אין הדבר אפשרי, והטעם.

גמרא - בירור, מדוע מסתמכים על שיצא לו שם שנגנב לו חפץ, הרי יש מקום גם לרמאות, שיכול להפיץ בעצמו את השמועה. מתמצים בכמה אופנים ודנים בהם.

דף קטז/א

ב' 3 - דיון בשאלה: גנב שמכר את הגניבה ואחר-כך נתפס, עם מי בעל החפץ צריך להתדיין, עם הגנב או עם הקונה. רב בשם ר' חייא אמר עם הגנב, ור' יוחנן בשם ר' ינאי אמר עם הקונה. רב יוסף סובר שאין מחלוקת ביניהם ומסביר. ואביי אומר שיש מחלוקת, ועל מהותה ניתנו מספר דעות, ודיון בהם.

ג' 28 - כיון שנזכרה "תקנת השוק", מובאת הלכה שגנב אשר שילם בגניבה את חובו או את מה שקנה בהקפה - לא חלה על כך "תקנת השוק", וההסבר. מביאים עוד אפשרויות של מקרים בהם יש תקנת השוק. וכן שני סיפורים בהקשר ודיון עליהם.

מסכת בבא קמא

שצט

אותו ביישוב, אלא אם כן אמר לו " על מנת לצאת במדבר".

גמרא - קושיא על דין המשנה מן התוספתא: "מלוה משתלמת בכל מקום וכו'". מתרץ אביי ע"י ניסוח שונה של התוספתא. כן מסבירים מה החידוש בדברי המשנה: "על מנת לצאת במדבר וכו'".

משנה - הלכה: המודה שחייב, אך אינו יודע אם החזיר - חייב לשלם. האומר שאינו יודע אם חייב - פטור.

גמרא - מחלוקת האמוראים על דין "האומר מנה לי בידך, והלה אומר איני יודע" – אם חייב או פטור. מדיוק במשנתנו עולה שהיא יכולה להיות ראייה לאחת הדעות. אך, דוחים זאת בהסבר שמשנתנו עוסקת ב"מי שבא לצאת ידי שמים".

משנה - דין הגונב טלה מן העדר והחזירו, ואחר כך הטלה מת או נגנב, הדין תלוי אם ידעו בעלים על ההחזרה ואימתי ידעו.

גמרא - ארבע דעות בפירוש המשנה: רב, שמואל, ר' יוחנן ור' חסדא. דיון בעקרונות של הדעות, וכן אם הם חולקים במחלוקות שהיו כבר בין תנאים.

דף קיח/ב

משנה - באילו מקרים אין לקנות דברים מסויימים, מחשש שמא נגנבו, ובאיזה מקרים לא חוששים ומותר - דוגמאות שונות.

גמרא - ברייתא ובה פרטי דינים בעניין קנייה מן הרועים, מה והיכן מותר. ודיון לביאור סתירות פנימיות בברייתא.

ב' 39 - בירור כוונת ר"י בברייתא, האם הוא חולק להחמיר, או להקל. וראייה מברייתא אחרת, שכוונתו לחלוק על דברי הסיפא ולהקל.

דף קיט/א

ג' 2 - בעניין איסור קנייה משומרי פירות, מובא מעשה ברב שקנה זמורות מאריס, וכיצד הסביר זאת. וברייתא בה רשימת האנשים שאפשר לקנות מהם: כגון המוכרים בצורה מסודרת ובגלוי, שאין חשש שהם מוכרים דברים גנובים.

ד' 10 - ברייתא ובה מחלוקת רב ושמואל "מאימתי מותר לקנות מגזלן". וכן מחלוקת רב הונא ורב יהודה, אם מותר לאבד בידיים ממון של ה"מסור", ונימוקיהם. אגב, סיפור על רב חסדא שסילק את

ב' 48 - בירור, מדוע אומרת המשנה את הדין: "אם מחמת הגזלן - חייב", הרי זה לכאורה מובן מהרישא. ומתרצים שמדובר במקרה מיוחד. בהקשר לכך מובא מעשה ברב נחמן. ומבררים את פסק דינו, האם הוא חייב את הגזלן מן הדין או כקנס. ואגב דנים בשאלה אם ניתן ללמוד מקנס על דבר אחד גם לעניינים אחרים.

דף קיז/א

ג' 17 - עיון במקרים שקרו לחכמים, מהם מתברר דינו של מי שאנסוהו גויים והראה ממון חברו. ולמסקנה, מבחינים בין מי ש"גורם" (שרק אמר לגוי), לבין "עושה מעשה בידיים".

ד' 28 - מעשה בשניים שטענו בעלות על מכמורת, ואחד מהם מסרה למלכות. על כך מחלוקת: רבא אומר שיש כאן דין מוסר ממון חברו לאנס, ואביי אומר שיכול לומר: "שלי מסרתי".

ה' 31 - מעשה במי שרצה למסור לנוכרים ממון חברו, רב אסר עליו לעשות זאת, אך הוא לא שמע בקול רב. רב כהנא, שהיה נוכח, פגע בו והרגו, ופסק רב שעשה כדין והטעם. ובהמשך, סיפור בריחתו של רב כהנא לארץ ומה שהיה שם בינו לבין ר' יוחנן.

דף קיז/ב

ו' 11 - מעשה ב"מציל עצמו בממון חברו", ע"י שהראה אותו לנוכרים. וכיצד פסקו בו הלכה חכמים שונים ונימוקיהם.

ז' 22 - תיאור שלושה מקרים בהם נדון אדם כ: "מציל עצמו בממון חברו", כפי שסבר אביי לחייבם, אבל רבא פסק לפטור, ונימוקו.

משנה - הלכה שהגזול שדה בשפת הנהר ואחר-כך שטף הנהר את השדה והזיקה, יכול הגזלן לומר לבעלים: "הרי שלך לפניך".

גמרא - ברייתא ובה דין משנתנו, וכן דעת ר"א החולק על חכמים ומחייב את הגזלן. הסבר שהמחלוקת ביניהם היא על אופן מדרש ההלכה של הפסוק "וכיחש בעמיתו וכו'", כך שר"א סובר שקרקע נגזלת, וחכמים סוברים שאינה נגזלת, מביאים קושיא על הסבר זה של מהות המחלוקת, ומתרצים ביישוב הסתירה.

דף קיח/א

משנה - הלכה שהגזלן, הלווה או המחזיק פקדון, אינם רשאים להחזיר את הדבר במדבר, אם קבלו

ג' - הערות של רב יהודה, על הכובס שמותר לו לקחת שאריות מקיצור הבגד, ועל דיני החוטמים בשולי הבד שנחשבים לבגד לעניין קשירת חוטי הציצית בכנף הבגד.

ד' - בירור דין המשנה: "החייט ששייר את החוט", על איזה אורך חוט מדובר, וראיה לתשובה מברייתא.

ה' - בירור דין המשנה: "מה שהחרש מוציא במעצד וכו'", שלכאורה יש סתירה לכך בברייתא. מתרץ רבא שבמקומו של התנא במשנה היו שני סוגי מעצד, ובמקומו של התנא בברייתא היה רק סוג אחד.

ו' - ברייתא על המותר והאסור לפועלים לקחת, בסיתות אבנים, בפיסוג אילנות ועוד, וכי יש חשיבות מהי דעת בעל הבית, אם הוא מקפיד או לא.

סוף מסכת בבא קמא

אריסו, ודרשות שונות על פסוקים המדמים את הגזלן כנוטל נפש.

ה' 42 - על דין המשנה: "אבל לוקחין מן הנשים וכו'", מובאת ברייתא ובה פרטים נוספים בנושא זה ובאחרים. וכן ספור מעשה ברבינא שקבל מנשות מחוזא תכשיטים לצדקה וכיצד הסביר את הדבר.

משנה - דיני שאריות ועודפים מבגדים או מעצים, שנמסרו לבעלי אומנויות - אימתי שייכים הם לבעל-הבית ואימתי לבעל-המלאכה, דוגמאות.

גמרא - דיון בברייתא המקבילה למשנתנו, בדיני כובס וסורק, שיש בהם הסותרים לכאורה את המשנה או ברייתות אחרות, ויישוב הסתירות.

דף קיט/ב

ב' - ברייתות שונות עם פרטי דינים מה מותר או אסור לקנות מבעלי אומנויות ומדוע, וכן הסברים לעניינים שאינם ברורים.

מסכת בבא מציעא

פרק א' "שניים או חזין"

דף ב/א

משנה - שניים האוחזים במציאה, וכל אחד טוען שהוא מצא אותה והיא שלו (דוגמאות) - כיצד על בית-הדין לשפוט ביניהם.

גמרא - דיון בלשון ונוסח דברי התובעים את המציאה, כפי שמובאים במשנה, שלכאורה יש כפילות ואריכות יתר.

דף ב/ב

ב' 13 - בירור אם משנתנו אינה כדעת בן-גנסי, אשר בדיון דומה נמנע מלהשביע מחשש "שבועת-שוא".

ג' 18 - בירור אם משנתנו כדעת סומכוס, או כדעת רבנן, בדין "ממון המוטל בספק", שלכאורה יש סתירה בין הדעות לבין המשנה.

דף ג/א

ד' 8 - מבררים אם משנתנו כדעת ר' יוסי, או כדעת רבנן, או כדעת שניהם - במחלוקתם בדין של: "אחד הפקיד מנה ואחד הפקיד מאתיים וכו'".

ה' 39 - דיון ארוך בדעת ר' חייא, הלמד מקל-וחומר שגם אם העידו עדים שהנתבע אכן חייב חלק מסכום התביעה - יהיה חייב שבועה על השאר.

דף ד/א

ו' 21 - בעניין ה"תנא תונא" (שבסוגיא הקודמת) מוכיחים שאין סיוע ממשנתנו לדעת ר' חייא. במקום זה באה הצעה לסייע ממשנתנו לדין אחר של ר' חייא, והוא שבמקרה והנתבע אומר "הילך...", הרי זה כמודה במקצת הטענה, וישבע. לפי זה מקשים על דעת רב ששת האומר "הילך - פטור", ותירוצו.

ז' 44 - דיון בקושיא על ר' חייא, שאמר "הילך - חייב שבועה", מדין שטר שכתוב עליו סתם "סלעים" או "דינרים". ותירוצו.

דף ד/ב

ח' 34 - דיון על דברי ר' חייא בדין "הילך - חייב", קושיא עליו מדין "טענו כלים וקרקעות וכו'". ותירוצו.

דף ה/א

ט' 6 - ראייה לדעת ר' חייא מדין שבועת השומרים, ודחיית הראייה.

י' 14 - קושיא על נימוקו של ר' חייא: "שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים". תשובתו על כך, ודיון במהות המחלוקת בינו לבין אבוה דר' אפוטריקי.

יא' 28 - סיפור מעשה ברועה וכו', שהדיון בו כולל את דעת ר' זירא שדעת ר' חייא בעניין שבועה עפ"י עדים, לא התקבלה. וכן בירור מדוע לא ישביעו את הבעלים "שבועת היסת". ועוד מבררים כיצד זה אפשר להשביע רועים, הרי הם נחשבים כגזלנים.

דף ה/ב

יב' 6 - בירור מדוע נוסח השבועה הוא: "שאינ לי בה פחות מחציה".

יג' 15 - דברי ר' יוחנן שהשבועה הנזכרת במשנה, היא מתקנת חכמים, והטעם לה. על כך שואלים: מדוע יאמינו לשבועה, הרי כיון שאדם חשוד על הממון, הוא חשוד גם על שבועת שקר? דיון בשאלה עפ"י מקורות שונים. כן מקשה אביי על דעת ר' יוחנן על הטעם לתקנת השבועה, ונותן טעם שונה.

דף ו/א

יד' 18 - דיון בשאלת ר' זירא: "תקפה אחד בפנינו ט' 6 - ראייה לדעת ר' חייא מדין שבועת השומרים, ודחיית הראייה.

י' 14 - קושיא על נימוקו של ר' חייא: "שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים". תשובתו על כך, ודיון במהות המחלוקת בינו לבין אבוה דר' אפוטריקי.

יא' 28 - סיפור מעשה ברועה וכו', שהדיון בו כולל את דעת ר' זירא שדעת ר' חייא (בעניין שבועה עפ"י עדים) לא התקבלה. וכן בירור מדוע לא ישביעו את הבעלים "שבועת היסת". ועוד מבררים כיצד זה אפשר להשביע רועים, הרי הם נחשבים כגזלנים.

יב' 6 - בירור מדוע נוסח השבועה הוא: "שאינ לי בה פחות מחציה".

יג' 15 - דברי ר' יוחנן שהשבועה הנזכרת במשנה, היא מתקנת חכמים, והטעם לה. על כך שואלים:

וכו" ומצאו מציאה, וכן יישוב הסתירה בין המשנה והברייתא.

3. 36 - ראייה מדין "שניים שהיו מושכין בגמל ומנהיגין בחמור". האפשרויות ללמוד מדין זה תשובה לשאלתנו, ודחייתן.

דף ט/א

4. 16 - ראייה מברייתא על "אחד רכוב ואחד תופס במוסירה". הראייה ודחייתה, וכן דיון על ביאור הברייתא.

5. 38 - ראייה מדין "רכוב בשדה ומנהיג בעיר - קנה". הראייה ודחייתה, וכן בירור באיזה מקרה עוסק דין זה.

דף ט/ב

כ"א 3 - דיון בשאלת ר"א: האומר לחברו "משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה", האם קנה בכך גם את הכלים? תוך הדיון מבררים גם מהי "חצר המהלכת".

משנה - דין המגביה מציאה לבקשת חברו, באיזה מקרה זוכה בה חברו, ובאיזה לא זוכה.

גמרא - דיון במחלוקת ר"א וחכמים - בהלכות פאה, בנושא הדומה למשנתנו, ממנה מתבארת מהות המחלוקת (לפי הדעות השונות) וכן כדעת מי משנתנו.

דף י/א

ב' 10 - דעת רב נחמן ורב חסדא כי "המגביה מציאה לחברו - לא קנה חברו", ודיון בה על פי קושיות ותירוצים. לעומת זאת דעת רחב"א בשם ר' יוחנן ש"קנה חברו", וכן יישוב הסתירה לדעת זו ממשנתנו.

משנה - הלכה שזכייה במציאה צריכה להיות באחת מדרכי הקניין. לכן, אם אחד נפל על המציאה והשני החזיק בה - זכה השני.

גמרא - דיון בתקנת חכמים: "ארבע אמות קונות לו לאדם בכל מקום". שתי קושיות על התקנה - מדין פאה וממשנתנו - ותירוץ ע"י הבהרה באילו תנאים מדובר בכל מקרה ומקרה.

דף י/ב

ב' 17 - דיון במחלוקת (ר' יוחנן ור"ל) אם יש לקטנה "חצר" או "ארבע אמות" לזכות בהן. בירור טעמיהם ונימוקיהם, וכי אפשר שאין ביניהם מחלוקת כלל. תוך הדיון מתבררים הלכות שליחות וענייני מציאה ואבידה.

מדוע יאמינו לשבועה, הרי כיון שאדם חשוד על הממון, הוא חשוד גם על שבועת שקר? דיון בשאלה עפ"י מקורות שונים. כן מקשה אביי על דעת ר' יוחנן על הטעם לתקנת השבועה, ונותן טעם שונה.

דף ו/א

יד' 18 - דיון בשאלת ר' זירא: "תקפה אחד בפנינו והשני שתק, ואחר-כך צווח" - מה הדין? בירור צדדי השאלה ודיון בה על פי מקורות אחרים, ובכלל זה דיני "הקדש".

דף ז/א

ט"ו 21 - דיון בברייתא הסותרת לכאורה את דברי משנתנו: "ויחלוקו", יישוב הקושי ומסקנות למקרים אחרים.

ט"ז 38 - דיון בברייתא: "שניים אדוקין בשטר וכו'", ובהקשר לכך גם בברייתא: "המוצא שטר כתובה", לבירור הדעות והשיטות בשתי הברייתות.

דף ז/ב

י"ז 30 - מחלוקת ר"א ור' יוחנן בדעת רשב"ג: "יחלוקו" שבברייתא: "שניים אדוקין בשטר" - כיצד יחלקו ביניהם, דיון בכך ובירור האם "יחלוקו" הכוונה את גוף החפץ, או "לדמי" - את ערכו.

דף ח/א

י"ח 7 - רמי בר חמא למד מתוך משנתנו את הכלל: "המגביה מציאה לחברו - קנה חברו". ואילו רבא חולק על כלל זה, ואת דין משנתנו הוא למד בדרך ה"מיגו (מתוך) דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה", ודיון בדבריו.

י"ט 32 - בירור מאיזה דין במשנה למד רמי בר חמא (למעלה) את ההלכה: "המגביה מציאה לחברו - קנה חברו", והמסקנה - מתוך הסיפא של המשנה.

כ' 49 - הלכה בשם שמואל הקובעת ש: "רכוב ומנהיג - חד קני וחד לא קני". תחילה מבררים באיזה מקרה מדובר ואחר-כך דנים בשאלה: מי מבין השניים אמנם עדיף על חברו? על כך מביאים חמש מקורות לראייה ודיון, והם:

דף ח/ב

1. 8 - ראייה מדין מנהיג ויושב - בקרון הרתום לבהמות בכלאיים - מי סופג את המלקות על העבירה של כלאיים.

2. 30 - ראייה ממשנתנו מדין "היו שניים רוכבים

דף יא/א

משנה – דין הרואה בשדהו בעלי-חיים הפקר ואומר: "זכתה לי שדי", כדי לזכות במציאה זו, הרי הוא יזכה בהם רק בתנאי שאינם יכולים לצאת משם בנקל, כגון צבי שבור או גוזלים שאינם עפים.

גמרא - בקשר לדין המשנה מעירים בשם שמואל שבעל החצר יכול לזכות במציאה בתנאי "והוא עומד" בצד שדהו". על כך שואלים ממקורות שונים ומתמצים. דעה זו מובאת גם בשם עולא ורבה בב"ה. מקשים עליהם מן המקרה בר"ג בספינה, דנים בזה ומתמצים את הקושיות.

דף יב/א

ב' 4 - בסוגיא הקודמת הובאה דעת ר' יוחנן כי במשנה מדובר "והוא שרץ אחריהן וכו'", לפי זה מובא דיון בשאלתו של רבא: "זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר, מהו?" – האם הוא נחשב כאילו הונח במקום שעבר בו, או לא. והשיבו שאין ללמוד על כך ממשנתנו, כי בה מדובר בתנועת בעלי-החיים על הקרקע.

משנה - מציאת ילדיו, עבדיו או אשתו - אימתי שייכת לו, ואימתי - להם.

גמרא - בעניין דין המשנה, שאין ל"קטן" זכות במציאה, מביאים את דעתו של שמואל לטעם הדבר, ודנים בו. כן מביאים את דעת רחב"א בשם ר' יוחנן, שהוא חולק על שמואל בזה, ומסביר את המשנה באופן אחר.

דף יב/ב

ב' 7 - בירור השאלה על המשנה: מדוע מציאת עבדו ושפחתו העברים - לעצמם, הרי הם כפועלים שמציאתם לבעל-הבית? על זאת מביאים תשובות של שלושה חכמים, המציינים שמדובר במקרה מיוחד.

ג' 18 - דיון בשאלה על המשנה: כיצד אפשרי שמציאת השפחה-העבריה תהיה שלה. הסבר צדדי השאלה ומסקנת הדיון שכוונת המשנה היא אכן שמציאתה לאביה.

ד' 27 - בעניין מציאת אשתו, שהיא שלה, מבהירים שמדובר ב"במגורשת ואינה מגורשת" (ספק מגורשת), והסבר.

משנה - דין שטרי-חוב שנמצאו. מחלוקת: חכמים אומרים "לא יחזיר", ור' מאיר אומר שאם אין בהם אחריות-נכסים – יחזיר. ונימוקיהם.

גמרא - דיון בשיטת רבי מאיר - באיזה מקרה מדובר שלא יחזיר, ומה הטעם. לאחת הדעות מדובר "כשחייב מודה", ודיון בה. ולדעת שמואל מדובר שהחייב (הלווה) אינו מודה שכתב את השטר, והסבר.

דף יג/ב

ב' 1 - דעות ר"א ור' יוחנן על מהות המחלוקת בין חכמים ורבי מאיר במשנה (אם כשחייב מודה, או שאינו מודה). כן מובאת ברייתא התומכת בדעת ר' יוחנן, ומציינים שהיא "תיובתא" לרבי אלעזר בדבר אחד, ולדעת שמואל (בסוגיא הקודמת) בשני דברים, ומסבירים כיצד.

דף יד/א

ג' 10 - דיון בדעת שמואל ששיטת חכמים במשנה מבוססת על כך שבכל שטר יש אחריות נכסים, ואם אין – הרי זו רק טעות הסופר שכתב את השטר. מראים שהוא סותר את עצמו במקור אחר, ומתמצים ע"י הבחנה בין שטרי-הלוואה לבין שטרי-מכר.

ד' 25 - שני מקרים שאביי מביא בענייני מכירת שדה, אשר לאחר זמן בא בעל-החוב של המוכר לקחת אותה מן הקונה, וכיצד יש לנהוג במקרים השונים.

דף יד/ב

ה' 5 - הלכה: המוכר שדה שאינה שלו, ובא בעל השדה ולקח אותה מן הקונה - הקונה מקבל את כספו מן המוכר, אך על זכותו לקבל את השבח שהשביח את השדה בינתיים - יש מחלוקת: רב אומר שזכאי לקבל גם את השבח. ושמואל אומר שאינו גובה את השבח, ונערך דיון רחב על דעת שמואל עפ"י מקורות שונים..

דף ט"ו/א

ו' 29 - דיון בדעת שמואל האומר שבעל החוב גובה מהקונה גם את השבח. רבא מסביר באיזה אופן מדובר, ור' נחמן מביא ברייתא המסייעת לשמואל. מאידך, מקשים עליו מברייתא אחרת, ומתמצים.

דף ט"ו/ב

ז' 14 - דין הקונה שדה מאדם שהוא יודע שאינה שלו. על כך מחלוקת: רב אומר שמגיע לקונה החזר כספו מהמוכר, ושמואל אומר שלא מגיע לו, ונימוקיהם. כן מבררים מהי ה"צריכותא" להביא מחלוקת זו כאן אחר שכבר הובאה במקור אחר. כמו כן מובאת פסיקת ההלכה של רבא בשלושה נושאים.

גמרא - קושיא על המשנה אשר ממנה משמע שאם כותב השטר אמר למוצאים: "תנו", שאפשר לתת אותו אפילו נמצא לאחר זמן רב. לדבר יש לכאורה סתירה במשנה בגיטין, ועל כך תשובותיהם של רבה, ר' זירא, ר' ירמיה ורב אשי, ודיון בדעותיה.

דף י"ט/א

ב' 7 - קושיא על הברייתא, שהמוצא גט יחזירו לאשה אם הבעל מודה. וכן במה שונה הדבר מדין המוצא שטר חוב, שלא יחזירו? ומתמצים.

ג' 34 - בעניין מציאת שטר שחרור-עבדים, מובאת ברייתא הקובעת שאם האדון מודה - יחזיר לעבד. מקשים: מדוע אין חוששים לשטר-מוקדם, ומתמצים.

ד' 48 - דיון בעניין "דייתקי מתנה וכו'", מובאת ברייתא המסבירה מהו שטר זה ודיניו. ממנה שואלים על משנתנו, ומשיב ר' אבא בר ממל, ר' זביד מקשה עליו ומתריך אחרת.

דף י"ט/ב

ה' 46 - דיון על דברי המשנה שהמוצא שובר של כתובה, והאשה מודה שקבלה את סכום כתובתה, יחזיר לבעל. מקשים: מדוע לא נחוש לקנוניה בין הבעל ואשתו. רבא מתריך ואביי מתריך לשיטתו.

דף כ/א

משנה - הלכות בדבר סוגים שונים של שטרות שאבדו, אימתי מותר להחזירם ואימתי - לא.

גמרא - על הביטוי במשנה: "שטרי בירורין", מוסבר כיצד הוא תורגם בבבל, וכיצד הוא מובן בארץ-ישראל.

ב' 23 - תיאור מעשה בו נדון הכלל שבמשנה: "וכל מעשה בית-דין הרי זה יחזיר".

דף כ/ב

ג' 8 - בירור מה פירוש: "חפיסא" ו"דלוסקמא", ומה ההבדל בין "תכריך של שטרות" לבין "אגודה של שטרות".

ד' 21 - הסבר ודיון בשיטתו של רשב"ג במשנה: "אחד הלווה משלושה וכו'". וכן בדיון: "שלושה שלוו מאחד".

ה' 29 - על המשנה בעניין סימפון (קבלה על תשלום חוב) שנמצא בידי המלווה, מובא בשם רב שהוא פסול. קושיות עליו ממקורות שונים ותירוצם.

ח' 45 - שאלת שמואל לרב בדינו של הגוזל קרקע ומכר אותה, ואחר כך הלך לקנות אותה מבעליה הראשונים. תשובת רב שהגזלן לא יכול עתה להוציא את הקרקע מידי הקונה. כן מבררים: מדוע רצה הגזלן לקנות אותה מן הבעלים? על כך שתי תשובות, והנפקא-מינא ביניהן.

דף ט"ז/א

ט' 13 - דיון באפשרויות השונות במקרה שגזל קרקע ומכר אותה, ולבסוף הלך לקנות אותה מבעליה הראשונים, ועוד. בכלל הדיון מובאת מחלוקת אם "מתנה" כ"ירושה", וכן עד איזה שלב אומרים על הגזלן שהוא רוצה להשאר בנאמנותו, ולכן רוצה הוא לקנות את הקרקע שגזל, מבעליה.

י' 28 - קושיא על דברי רב (קודם), מן הכלל ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם". דיון בכך ותרוצים.

דף ט"ז/ב

י"א 14 - דיון בדעת שמואל, שהמוצא "שטר-הקנאה", צריך להחזירו למלווה (שאינו חשש שמא הלווה לא לווה עדיין את הכסף, או שמא כבר פרע את החוב). וראיות לדעתו ולדעת החולקים.

י"ב 42 - דברי ר' יוחנן על המוצא שטר, שלא יחזירו למלווה אפילו אם כתוב בו "הנפק" (קיום בבית-דין) מחשש שכבר נפרע. קושיא עליו ותירוק.

י"ג 52 - כיון שנזכר למעלה ה"כפרן" מובאים דברי רב נחמן בנושא, וכן דברי ר' יוחנן על מי ש"הוחזק כפרן לאותה שבועה". דנים בהם לבירור באילו מקרים אומרים "הוחזק כפרן" ובאילו לא.

דף י"ז/א

י"ד 33 - דברי ר' יוחנן על המוצא שטר שכתוב בו "הנפק" וגם תאריך כתיבתו (שהוא אותו יום של מציאתו), שצריך להחזירו למלווה. הנימוק לכך ודיון בזה על פי מקורות אחרים.

ט"ו 53 - דברי ר' יוחנן ש"הטוען אחר מעשה בית-דין - לא אמר כלום" והנימוק. ראייה לו מן המשנה בעניין גביית כתובה. דיונו של אביי בנושא, וכן דיון בעניין כתובה לאלמנה מן האירוסים.

דף י"ח/א

משנה - דוגמאות לשטרות שהמוצא אותם אינו צריך להחזירם למי שנכתבו על שמו, והטעם - שמא הכותב אותם התחרט ולא מסר אותם.

שמדובר כאשר אין בהם סימן. וכן תשובת רב ששת ש"מניין" (מספר) נחשב לסימן.

י"א 9 - דיון בעניין "חתיכות של בשר", ובעניין "כדי יין וכו'". מובאים מקורות אחרים שלכאורה סותרים, ויישוב הסתירות.

י"ב 30 - דיון בשאלת רב ביבי מרב נחמן אם מקום המציאה נחשב לסימן.

י"ג 49 - ביאור בשם שמואל ש"כלי אנפוריא" הם כלים חדשים "שלא שבעתן העין". וכי יש נאמנות לתלמיד-חכם בטביעת-עין. ואגב מביאים בשמו את שלושת הדברים בהם עשויים תלמידי-חכמים לשנות מן האמת, ומה למדים מהם.

דף כדא

י"ד 19 - ברייתא בשם ר"ש בן אלעזר בה הוא מתיר מציאות שברגיל הבעלים מתיאשים מהן, כגון "המציל מן הארי", או ב"מקום שהרבים מצויין שם". ודיון נרחב על התנאים השונים בהם נמצאו האבידות, וכן אם רבנן חולקים על רשב"א ועוד.

דף כדב

ט"ו 14 - סיפורי מקרים בהם נמצאו חפצים, במקומות הנזכרים בדברי רשב"א למעלה, וכיצד פסקו בהם החכמים את ההלכה.

משנה - דוגמאות לאבידות שחייב להכריז עליהן בגלל שיש בהן משהו מיוחד העשוי לשמש כסימן.

דף כהא

גמרא - דיון במקרים שהפירות נמצאו בצד הכלי, או המעות בצד הכיס. על כך מובאות שתי ברייתות שיש ביניהן לכאורה סתירות ויישובן בשני אופנים, ע"י רב זביד וע"י רב פפא.

ב' 26 - בירור אם אפשר ללמוד מנוסח המשנה: "ציבורי פירות וכו'" שמספר נחשב לסימן. מובאת גירסא אחרת ממנה משמע שמקום המציאה נחשב לסימן. ולא נמצאה הכרעה.

ג' 27 - דיון בדברי המשנה: "שלא מטבעות זו על גב זו וכו'", לברור באיזו צורה עמדו, האם בשל מלך אחד או יותר, וכן מהי לשון ההכרזה של המוצא.

דף כהב

ד' 5 - ברייתא הקובעת שאין למטבע סימן לעולם, גם אם המאבד נתן בה סימן. והנימוק לכך.

דף כ"א/א

ו' 7 - הסבר הברייתא על דין סימפון היוצא מתחת ידי שלישי, או הנכתב תחת החתימות על השטר, שהוא נאמן וכשר.

פרק ב' "אלו מציאות"

משנה - דוגמאות לאבידות השייכות למוצא אותן לפי רבי מאיר, ודברי ר"י ורשב"א בנושא.

גמרא - דיון על מציאת פירות מפוזרים, באילו תנאים הם אכן של המוצא. דברי ר' יצחק ודיון עליהם לפי מקרים שונים.

ב' 50 - דיון בעניין "יאוש שלא מדעת", אם נחשב יאוש לעניין מציאה ואבידה. על כך מחלוקת: רבא אומר שנחשב ליאוש ואביי אומר "לא הוי יאוש", וראיות לכאן ולכאן.

דף כבא

ג' 15 - עוד ראייה לדעת רבא בעניין "יאוש שלא מדעת", מדין הפרשת תרומה שלא מדעת בעלים.

ד' 44 - ראייה לדעת אביי בדין "יאוש שלא מדעת", מעניין הכשר פירות לקבלת טומא ע"י טל שנפל עליהם שלא מדעת הבעלים.

דף כבב

ה' 8 - ראייה אחרונה לדעת אביי, והקביעה שהלכה כמוהו ש"לא הוי יאוש" (יע"ל כג"ם).

ו' 20 - קושיות על דעת אביי מדין תמרים שנשרו, המותרים לאכילה אף ללא דעת בעלים, ועוד, ותירוץ.

ז' 27 - דיון על דין המשנה "כריכות ברשות הרבים", מובאת מחלוקת על סימן העשוי לידרס: רבה אומר "לא הוי סימן", ורבא אומר "הוי סימן", וכן אם מקום האבידה נחשב לסימן.

דף כגא

ח' 18 - בדיקת האפשרות שמחלוקת רבה ורבא ב"סימן העשוי לידרס" היא גם המחלוקת בין תנא קמא ור"י שבמשנה. הדבר נדחה, ומפרשים את דעות התנאים לשיטות רבה ורבא.

ט' 50 - רב זביד מביא בשם רבא רבו את עקרון ה"יאוש" בהלכות אבידה ומציאה.

דף כגב

י' 1 - הסבר המשנה לגבי "מחרוזות של דגים",

ב' 33 – דיון במחלוקת שבברייתא בין חכמים ור"י מאילו מלים בפסוק למדים שעל האבידה להיות שווה לפחות פרוטה, ומה ההבדל ביניהם להלכה.

ג' 55 - דיון לבירור אם החזרת אבדה על פי סימנים היא מן התורה או מדרבנן, ומה הנפקא-מינא לעניינים שונים.

דף כחא

ד' 8 - דברי רבא שגם לפי המסקנה שסימנים דאורייתא, העדים עדיפים. וכן מביא דוגמאות שהצדדים מביאים סימנים שווים או שונים, ומה על הדיין להעדיף בכל מקרה.

משנה - עד מתי חייב המוצא להכריז על האבדה. מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה.

גמרא - על דעת ר"מ: "עד שידעו בו שכניו" נאמר בתוספתא: "שכני אבדה", ומבארים שהכוונה לשכני מקום מציאת החפץ.

ב' 23 - קושיא על נימוקו של ר"י במשנה, שבמקור אחר משמע שהמרחק לחו"ל הוא יותר משלושה ימים. ומיישבים את הסתירות.

דף כחב

ג' 1 – ברייתות ובהן תיאור מנהגי השבת-אבדה בזמן הבית ולאחריו בתקופות שונות.

משנה – הלכה שהאומר את סוג האבדה ואינו אומר את סימניה - אין מחזירים לו, וכן שלרמאי לא מחזירים גם אם אמר את הסימנים.

גמרא - בירור דעת רב נחמן האומר שעל המוצא להכריז: "גלימא מצאתי", שכן הוא סותר את משנתנו. והתירוץ.

ב' 28 - בעניין החזרת מציאה לרמאי, מובאת ברייתא המתארת כיצד היו מבררים אם האדם הוא רמאי.

משנה - במציאת דבר "האוכל ועושה" (כגון חמור), דינו שיעשה ויאכל. ואילו זה שרק אוכל - מותר למוכרו. בדבר השימוש בכסף - ר' טרפון מתיר ור' עקיבא אוסר.

גמרא - בירור עד כמה זמן על המוצא לטפל באבידה ולהחזיקה.

ב' 50 - תחילה בירור מה יסוד המחלוקת בין ר"ט ור"ע במשנה. לפי זה מראים סתירה בין המשנה לדברי רב יוסף שאמר כי שומר-אבדה דינו כשומר-שכר, והסבר המשנה לפי שיטת רב יוסף

משנה - דוגמאות של מציאות שאין לגעת בהן כלל, משום שברור כי הונחו שם ע"י בעליהן.

גמרא - דיון בעניין "גוזלות מקושרים", לבירור אם אכן אין להם סימנים, ואם יש כאן מקרה של "ספק-הינוח".

ב' 28 - בדין "מצא כלי באשפה וכו'", מובאת סתירה מברייתא. רב זביד ורב פפא מיישבים אותה כל אחד בדרכו.

משנה - המוצא בגל או בכותל אימתי הם שלו ואימתי - חייב להכריז.

גמרא – ברור הטעם לדין שהמוצא בכותל ישן המציאה שלו.

דף כווא

ב' 1 - בעניין מציאה בכותל חדש, מבארים שיש פעמים שצורת החפץ ואופן תנוחתו בכותל מעידים למי הוא שייך.

ג' 10 - דיון על "אם היה משכירו לאתר וכו'", לברר מה ההבדל בין דין זה לבין דין המוצא מעות בירושלים בזמן הרגל, וכן דיון בעניינים הקשורים לכך.

דף כוב

ד' 17 - דברי רבא על הרואה סלע שנפל וכו', שדינו תלוי אם לקח אותו לפני או אחרי ייאוש הבעלים, ומה היתה מחשבתו באותו זמן - לגזול או להחזיר.

משנה - דין המוצא בחנות, או אצל שולחני, דבר שאין בו סימן. וכן מה הדין בקונה פירות ומצא בתוכם מעות.

גמרא - דיון בדברי רבי אלעזר שהמוצא בחנות על השולחן הרי אלו שלו, האם אין זה סותר את המשנה. ודעת רבא כיצד הגיע ר"א למסקנתו זו.

ב' 50 - בעניין הקונה פירות, ר' ינאי ורב נחמן מסייגים את המשנה רק בקונה מן התגר (הסוחר), אבל הלוקח מבעל-הבית חייב להחזיר, והסבר רב נחמן באיזה מקרה מדובר.

דף כזא

משנה - בפסוק על השבת-אבדה נזכרת ה"שמלה" באופן מיוחד, ללמוד ממנה על שאר אבידות, שצריך שיהיה בהן סימן ושיהיו להן תובעים.

גמרא – דיון בשאלה מדוע נזכרו באותו פסוק גם השור, החמור והשה - מה באו ללמד.

לרבות גם אבדת קרקע. רב חנניא מביא לו סיוע מברייתא, אך רבא דוחה אותה ומסביר שהברייתא דנה במקרה אחר.

ג' 14 - מראים קושי בהבנת המשנה בעניין הפרות הרצות והרועות. אביי נותן הסבר, רבא מקשה עליו ונותן הסבר אחר.

ד' 36 - בדין "החזירה וברחה וכו'", אומר רבא שמן המלה "השב" למדים שיש להשיב אפילו מאה פעמים, ואילו מהמלה "תשיבם" למדים דברים נוספים.

ה' 45 - בהקשר לדיון על הנוסח "השב-תשיבם" מובאים מקורות רבים אחרים אשר להם אותו מבנה, כגון "הוכח-תוכיח", "עזוב-תעזוב" וכדומה, ומה למדים מהם.

דף לאב

ו' 32 - הסבר לכוונת המשנה בענין "היה בטל מן הסלע וכו'", ובענין "אם היה שם בית-דין וכו'". מובא הסיפור ברב ספרא שפיצל את שותפותו עם חברו בפני עדים בלבד, כיצד פסקו לו, והמסקנה.

דף לבא

משנה - מספר הלכות בענייני מציאת בהמה ובעניין "עזוב תעזוב".

גמרא - רבא מסביר על איזו רפת מדובר במשנה, וכן דיון במיקום הרפת או הבהמה - מחוץ לתחום העיר, ברשות-הרבים וכו'.

ב' 37 - בירור מהו המקור לכך שאין לשמוע בקול הורים לעבור על המצווה.

ג' 45 - דיון במחלוקת, שחכמים אומרים "טעינה" בשכר ור"ש אומר בחינם. מה בסיס המחלוקת ביניהם.

ד' 52 - מן המחלוקת חכמים ור"ש מסיק רבא שלדעת כולם איסור "צער בעלי-חיים" הוא מן התורה. על כך בא דיון נרחב בראיות שונות.

דף לגא

ה' 15 - ברייתא הקובעת מהו המרחק הנרמז ב"כי תראה" וב"כי תפגע". וכן שראוי ללוות את הבהמה גם אחרי הטעינה, ובשכר.

משנה - סדר הקדימויות בהגשת עזרה בין אביו, רבו והוא עצמו.

דף כטוב

ג' 2 - מתוך מקרה שהיה התבררה ההלכה שמשנתנו עוסקת בשימוש דמי-האבדה, ואילו במקרה שהאבדה עצמה היא כסף גם ר' טרפון מודה שאסור להשתמש בו, ותשובת רב יוסף.

משנה - אופן הטיפול בחפצים שנמצאו, כגון: ספרים, בגדים, כלים וכו'.

גמרא - דיון בדברי שמואל כי המוצא תפילין: "שם דמיהן ומניחן". קושיא עליו מהמשנה, ותירוץ של אביי.

ב' 19 - ברייתא העוסקת בדיני השואל ספר תורה, כיצד ינהג בשימוש בו. ודיון בדעות השונות.

ג' 38 - בקשר לניעור הכסות שנמצאה, מובאים דברי ר' יוחנן הסובר שהניעור מזיק לכסות, ומתמצים בכמה אופנים. ואגב, מביאים עוד מדברי ר' יוחנן על הסכנה לשותה מים פושרים, וכן אילו דברים גורמים להפסד הנכסים.

דף לוא

ד' 1 - דיון בשאלה אם מותר לשטוח את הכסות גם לצורכה וגם לצורכו. הובאו מספר ראיות לתשובה ודיון בהן.

ה' 26 - ברייתא בעניין הטיפול בכלים שנמצאו, וכן שדין זה אמור גם בפיקדון של כלים לזמן ארוך.

ו' 39 - בעניין המקרים בהם מותר לאדם שלא להרים מציאה, מובאת ברייתא הלומדת זאת מהמלה "והתעלמת" שבתורה. מובאות דוגמאות לכך, וכן דנים במקרים מיוחדים.

דף לוב

ז' 14 - סיפור המעשה בר' ישמעאל בר' יוסי ונושא העצים, דיון בו והמסקנה שנהג לפנים משורת-הדין. ומבררים מניין שאכן יש לנהוג לפנים משורת-הדין.

משנה - 1. אופן ההבחנה אם בהמה היא בגדר אבדה או לא. 2. החובה להחזיר אבדה אפילו כמה פעמים. 3. המוצא ומטפל באבדה, כיצד משלמים לו.

גמרא - ביאור כוונה המשנה בשאלה: "איזו היא אבדה". וכן דיון בפרה הרועה, לברור כמה זמן אינה נחשבת לאבדה. ועוד.

דף לאוא

ב' 6 - רבא הלמד מ: "לכל אבדת אחיך" שבא

שונים, במיוחד בענייני אשה ובעלה. וכן מחלוקת במקרה שהחייב נתן מדעתו את הנכס ואחר כך ביקש לחזור בו. אגב נערך בירור מאימתי בעל-חוב אשר שמו לו קרקע זכאי לפירותיה (שלש דעות).

דף להב

משנה - דין השוכר פרה והשאלה לאחר ומתה אצל השואל כדרכה. חכמים אומרים שהשוכר יכול להפטר מהתשלום ע"י שבועה ואז השואל ישלם לשוכר, ור' יוסי אומר שישלם לבעל הפרה ונימוקו.

גמרא - שאלת ר' אידי לאביי, אשר מתשובתו מתברר כי השוכר זכאי לתשלום מאת השואל (לפי המקרה במשנה) מזמן שהפרה מתה, ולא מזמן השבועה.

ב' 21 - ר' זירא מתאר אפשרות שבעל הפרה יהיה חייב לשלם לשוכר שתי פרות. ר' אחא מקשה על כך ונידחה, ומר בר רב אשי מסכים עם ר' אחא וחולק על ר' זירא.

ג' 37 - ר' ירמיה מעיר על דין נוסף העשוי לצאת מן המקרה שנזכר במשנה, כגון שהשוכר והשואל נשבעו לשקר ואזי יתחייבו גם בקורבן (חטאת או אשם, לפי המקרים). ומבררים מה חידוש בזה ר' ירמיה.

דף לווא

ד' 25 - דיון במקרה של "שומר שמסר לשומר". מחלוקת: רב פוטר את השומר הראשון מכל מה שהיה פטור אילו נשארה אצלו, ור' יוחנן מחייב אותו אפילו אם מתה באונס. אביי מנמק את דעותיהם, ורבא מנמק אחרת את דעת ר' יוחנן וכן פוסק את ההלכה שחייב.

דף לוב

ה' - 11 דיון במקרה שהשומר פשע בשמירת הפרה ע"י שהוציאה לאגם (מקום מסוכן), אבל שם היא מתה כדרכה (אונס). על כך מובאות שתי מסורות הלכה בשם רבה: אביי בשם רבה אומר שחייב, ומנמק, ורבא בשם רבה אומר שפטור ומנמק. מכאן מובאת קושיא לאביי וקושיא לרבא, ותירוציהם.

ו' 48 - פסיקת הלכה בשם שמואל כר' יוסי במשנה זו (שהשואל צריך לשלם לבל הפרה), ובירור אם לדעת שמואל הלכה כר' יוסי גם במשנה קודמת (בדין שומר חנם ששילם ולא רצה להישבע). רב יהודה ור' אלעזר אומרים שדעת שמואל כי ר' יוסי חולק גם שם על חכמים והלכה כמוהו. מאידך, ר' יוחנן חולק (על שמואל) וסובר כי שם ר' יוסי אינו חולק על חכמים כלל.

גמרא - בירור המקור לכך שהוא עצמו קודם לכל האחרים, והערה בשם רב שאין מן הראוי לנהוג כך תמיד.

ב' 29 - דיון בשאלה: מיהו "רבו"? הנזכר במשנה. הובאו מספר דעות ותיאורי מנהגי חכמים בזה.

ג' 43 - ברייתא על דרגות החשיבות בלימוד התורה, ודיון בכך. וכן על דרגות החשיבות בלומדי התורה.

פרק ג' "המפקיד"

דף לגוב

משנה - דין שומר חנם שנגנב ממנו הפיקדון, ובמקום להפטר בשבועה הסכים לשלם. אם נמצא הגנב - משלם את ה"קרן" וה"קנס" לשומר. אבל אם נשבע השומר - הכפל לבעל הפיקדון.

גמרא - בירור מדוע כתבה המשנה: "המפקיד ... בהמה או כלים", ולא הסתפקה באחת הדוגמאות.

ב' 35 - דיון בשאלתו של רמי בר חמא: כיצד השומר ש"שילם" זוכה ב"כפל" מהגנב (אם ימצא), הרי זה כ"קניין דבר שלא בא לעולם"? על כך תשובות רבא (שתי מסורות) והערת ר' זירא לגבי "גיזות ווולדות". וכן בירור הנפקא-מינא בין שתי המסורות.

דף לדוא

ג' 15 - דיון בדברי המשנה: "שילם ולא רצה להשבע" לפי דעת ר' יוחנן שכוונת המשנה היא "לאו דווקא ששילם", אלא - גם אם אמר שהוא מוכן לשלם. ובדיקת הדבר לגבי כל ארבעת השומרים.

ד' 49 - דיון באפשרויות השונות, כגון שאמר השומר: "הריני משלם" וחזר ואמר "איני משלם" - כיצד ניתן להבין את כוונתו. ועוד מקרים שנשארו ב"תיקו".

דף לדוב

ה' 17 - קושיות על רב הונא המצריך את השומר להשבע "שבועה שאינה ברשותו" (שמה עיניו נתן בה), ויישוב הקושיות בדרכים שונות.

דף להוא

ו' 30 - דיון בפסק דין של רב נחמן בעניין "המפקיד כיפי וכו'", ממנו מובן שלדעתו "שומא לא הדר", לביורר אם אכן זו דעתו.

ז' 38 - מנהגי נהרדעא בעניין "שומא הדר" (שתי דעות). וכן פרטי דינים בעניין "שומא הדר" במקרים

דף לזא

משנה – מה הדין במקרים שונים שיש ספק לגזלן או ל"שומר" למי להחזיר את הגזילה או הפיקדון, ומקרים בהם ר' יוסי חולק.

גמרא - דיון בשאלה אם מוציאים ממון מן הנתבע גם אם יש ספק, שכן במשנה יש בזה לכאורה סתירות פנימיות, ויישוב הסתירות.

ב' 50 – דיון בעניין גזלן שאינו יודע ממי גזל (הנוכח למעלה) - מחלוקת מה דינו אם שתק, ואם שתקתו כהודאה. ובירור מהי הכוונה "שיניח ביניהם", האם ביניהם ממש, או לשיקול בית-דין.

דף לזב

ג' 8 - דיון בשאלה אם לשיטת רבי עקיבא מוציאים ממון מספק, שלכאורה הוא סותר את עצמו.

ד' 27 - חזרה לדברי רבא בעניין שומר שמסרו לו פקדונות בשתי כריכות, שהוא חייב לבדוק למי כל אחת מהם שייכת. מראים סתירה לדברי עצמו במקום אחר, ומתרצים.

ה' 32 - דיון במחלוקת חכמים ור' יוסי במשנה, במקרה של: "... וכן שני כלים וכו'". להסברמה הצריכותא למשנה להביא שתי דוגמאות - כסף וכלים.

דף לחא

משנה - המפקיד פירות העלולים להתקלקל, כיצד על השומר לנהוג. מחלוקת: חכמים אומרים "לא יגע בהן", ורשב"ג אומר "מוכרן בפני בית-דין".

גמרא – לדעת חכמים במשנה הובאו שני נימוקים, מר' כהנא ומר' נחמן בר' יצחק. דיון בהם, וכן דיון בדעת ר' יוחנן המצמצם את המחלוקת במשנה רק למקרה שהפרות פחתו רק "בכדי חסרונו", לאור מקורות אחרים.

דף לחב

ב' 7 – מחלוקת בפסיקת ההלכה, ר' יוחנן אומר "הלכה כרשב"ג", ור' נחמן אומר הלכה כחכמים.

ג' 16 - ברור אם טעמו של רשב"ג במשנה, אם הוא גם הטעם לדין "מורידין קרוב לנכסי שבוי". המסקנה ש- לא.

ד' 29 - דיון נרחב בנושא אם "מורידין קרוב לנכסי-שבוי", שרב אומר "אין מורידין", ושמואל אומר "מורידין". הגמרא מראה שמחלוקת זו היא מחלוקת תנאים בברייתא, ודנים בה.

דף לטא

ה' 28 – דעת שמואל ש"מעמידין אפוטרופוס" לנכסי שבוי שהניח קמה לקצור וכו', ואחר כך מורידין קרוב. וברור טעמו.

ו' 35 - דיון בשאלה אם מורידים קטן לנכסי שבוי, ואם מורידים קרוב (או אחר) לנכסי קטן. רב הונא אומר שלא מורידים, ומנמק. רבא מראה מה ניתן ללמוד מדברי רב הונא, והגמרא מסייגת אותם. אגב מובאים שני אירועים בהם נדון עניין חלוקת ירושה בין אחים, וכיצד דנו אותם.

דף מאא

משנה – הלכה, המחזיר פיקדון של פירות רשאי להפחית מן הכמות שקיבל כשיעור הכמות הנפסלת בדרך הטבע. ומחלוקת בדבר שיעור ההפחתה – שלש דעות.

גמרא - הערות על דברי חכמים במשנה, הן לגבי שיעור הפחתה, והן שמדובר במקרה שהשומר עירוב את פירות הפיקדון עם פירותיו שלו, כך שאי אפשר לחשב את הפחתה בדיוק.

ב' 36 - דיון בדעת ר"י במשנה, לברור מהי "מידה מרובה", ואם יש חשיבות לזמן המדידה ולסוג כלי המדידה.

משנה – הלכה, המחזיר פיקדון של יין או שמן רשאי להפחית את כמות שמרי-היין או את הנבלע בכלים – דעת תנא-קמא ודעת ר"י.

גמרא - הערה, שאין מחלוקת בין חכמים לר"י בתחילת המשנה, אלא - דעת כל אחד לפי תנאי ומנהגי מקומו.

דף מאב

ב' 6 – על משנה בעניין "אם היה השמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים", שואלים "והא אי אפשר שלא בלע"? על כך שני תירוצים, של רב נחמן ושל אב"י.

ג' 9 - דיון במחלוקת חכמים על ר"י בעניין "המוכר שמן מזוקק לחברו כל ימות השנה וכו'", שהיא לגבי האפשרות שהמוכר יערבב את השמן המזוקק עם השמרים ששקעו בתחתית הכלי, ואם יש עניין של מחילה. ועל כך שתי שיטות להסבר – של אב"י ושל רב פפא.

ד' 37 – הסבר הברייתא: "אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים" (פסולת הצפה על פני השמן), קושיא מברייתא על הסבר זה, ותירוצה.

גמרא – רבה (רבא) מביא הלכה בעניין הדומה למשנה, ודנים אם יש התאמה בינה לבין הדעות הנזכרות במשנה. אגב הדיון מבררים מהו בסיס המחלוקת בין בית-שמאי לבין בית-הלל במשנה.

דף מגב

ב' 24 - שתי מסורות בדעת רבי עקיבא, אם מה שאמר במשנה שמשלם כשעת התביעה, זה גם אם יש עדים. בשם שמואל נאמר שאם יש עדים ר"ע מודה שמשלם כשעת הגזילה. ובשם רב אסי נאמר שר"ע חולק גם אם יש עדים.

ג' 34 - בירור כדעת מי ההלכה. ר' יוחנן סבור כדעת רבי עקיבא ורבא - כדעת בית-הלל.

משנה – 1. דינו של האומר שישלח-יד בפיקדון, מחלוקת: בית-שמאי אומרים מאותו רגע הוא חייב, ובית-הלל אומרים מזמן שליחת-היד עצמה. 2. דינו של השומר שלקח מהחבית כמות רביעית של יין ונשברה החבית, באילו מקרים חייב לשלם וכמה.

דף מדא

גמרא - בירור הסימוכין במקרא לדעות בית-שמאי ובית-הלל במשנה. המו"מ ביניהם, וכיצד מסבירים ב"ה את הפסוק של ב"ש.

ב' 14 - רבה אומר שבדין "הטה את החבית", אם החמיץ היין - חייב בכל החבית, ונימוקו.

ג' 17 - שמואל מסביר שבדין "הגביה ונטל" מדובר אף אם לא נטל אלא – רק הגביה. ומנמק. וכן שאלת רב אשי בעניין דומה, ונשארה ב"תיקו".

פרק ד' "הזהב"

משנה - הלכה, אין העברת בעלות על חפץ הנמכר מסתיימת אלא לאחר משיכת החפץ לקונה, לכן גם אם הקונה שילם אבל לא משך את החפץ עדיין יכולים הצדדים לחזור בהם. כגון הזהב, שהוא החפץ, ברגע שהקונה משך אותו אליו, ניקנה הכסף (המחיר) למוכר, ולא ברגע ששילם. ועוד דוגמאות. דרך אחרת להעברת בעלות היא ה"חליפין" בין סחורות, ברגע שסחורה אחת הגיעה לצד השני זכה הראשון בסחורה שכנגד.

גמרא - מסופר כי רבי בצעירותו לימד את משנתנו בנוסח הפוך "הכסף קונה את הזהב". ומסבירים את השינוי בכך שבתחילה סבר שהכסף הוא החפץ - "פירי" ואילו הזהב הוא המטבע - "טיבעא". לדעת

משנה - המפקיד חבית ונשברה אצל השומר. באילו מקרים השומר חייב ובאילו - פטור.

גמרא - בירור כדעת מי משנתנו. בהסבר ראשון הרישא כשיטת ר' ישמעאל, ש"לא צריך דעת בעלים", והסיפא כרבי עקיבא החולק, וכן דעת ר' יוחנן. אך ר' יעקב בר אבא הסביר את כל המשנה לפי דעה אחת, וכן ור' נתן בר אבא. ודיון על מהות המחלוקת בין ר' יעקב לבין ר' נתן.

דף מאא

ב' 28 - דיון במחלוקת רב ולוי אם "שליחות-יד" (לחייב את השומר באונס) צריכה חיסרון, או לא. הגמרא אומרת שרב הוא האומר "אינה צריכה חיסרון", ודיון בזה. ור' יוחנן אומר שגם לפי ר' אלעזר "אינה צריכה חיסרון", ודיון בזה.

דף מבא

משנה – חובתו של השומר לשמור כדרך השומרים, ואם לא - חייב. ודוגמאות.

גמרא - בירור הדוגמא "צרון והפשילן לאחוריו - חייב", מדוע אין זה נחשב שלא כדרך השומרים? וראיה מן הפסוק.

ב' 9 – מאמרי ר' יצחק, שמואל ואחרים על האופן היעיל של שמירת כספים, לפי תנאי המקום והזמן.

ג' 40 - סיפור מקרים בהם נדונו שאלות בדבר אופן השמירה של פיקדון, וכיצד פסקו הלכה בכל מקרה.

דף מגא

משנה - המפקיד כסף צרור, או שאינו צרור, אצל שומר שהיה "שולחני", בעל-בית או חנווני. אימתו מותר לשומר להשתמש בכסף, ומה הדין אם אבדו לו.

גמרא - קושיא (בשתי מסורות) על דברי המשנה: "צרורין לא ישתמש בהן", הרי דרך בני-אדם להחזיק כך את הכסף? והתשובה, שהיו צרורים בדרך מיוחדת.

ב' 12 - דיון בשאלה אם השומר מעות שאינם צרורים חייב גם במקרה של אונס או לא. על כך מחלוקת רב הונא ורב נחמן והמו"מ ביניהם.

משנה - דין השולח יד בפיקדון - ובזמן ההחזרה היה ערך הפיקדון שונה. מחלוקת תנאים לפי מה צריך השומר לשלם.

מסכת בבא מציעא

תיא

י' - מחלוקת על דין המשנה שאין מעות קונות. ר' יוחנן סובר שזו תקנת-חכמים אבל מדין-תורה מעות קונות ור"ל אומר שהמשיכה קונה מן התורה. ומובא המו"מ ביניהם על הפסוקים. וכן מביאים ראיות לכאן ולכאן.

דף מח/ב

י"א 2 - הסבר כוונת המשנה "אבל אמרו מי שפרע וכו'". אביי אומר שיש להודיע זאת למוכר שקיבל כסף וחוזר בו, ורבא סובר שמקללים אותו בנוסח זה. רבא מביא ראיה לדעתו ונידחת.

י"ב 17 - דיון בשאלה מה מקנה הערבון שנותן הקונה למוכר. רב אומר שמקנה לו זכות לסחורה בערך הערבון, ור' יוחנן אומר מקנה לכל הסחורה. מנסים לראות זאת כמחלוקת תנאים ונידחה.

דף מט/א

י"ג 12 - דיון על משמעות הבטחה שניתנת, האם מי שאינו מקיים נחשב מחוסר אמנה. מובא מעשה ברב כהנא, עליו חלקו רב ור' יוחנן, דנים בכך ומביאים מעשים שהיו בהקשר לכך.

דף מט/ב

י"ד 8 - בדבר דעת ר"ש במשנה "כל שהכסף בידו יו על העליונה", מובאת ברייתא בשמו ודנים במשמעותה. כן מביאים מעשה בו פסק ר' חסדא כחכמים שגם הלוקח יכול לחזור אם לא משך, ואף כי נתן את הכסף.

משנה - הלכה ששיעור האונאה במכירה הוא שישית מערך המקח, וכי מי שהונו אותו יכול לחזור בו בתוך הזמן בו יוכל להראות את הסחורה למי שמבין בה. דעת ר"ט בזה ומעשה שהיה לו עם תגרי לוד.

גמרא - מחלוקת לפי מה קובעים את השישית, רב אומר לפי ערך הסחורה ושמואל אומר גם לפי המחיר. הסבר במה הם חולקים, וכן מביאים ראיות לשמואל.

דף נ/א

ב' 3 - דיון בשאלה כאשר יש פחות משישית באונאה, האם המחילה מיידית, או לאחר זמן שיראה למבין בסחורה. הסבר צדדי השאלה ונסיון להשיב מדברי ר"ט. תוך כך מתברר במה חולקים רבנן ור"ט.

דף נ/ב

ג' 13 - דיון בשאלה אם דין "ביטול מקח" נעשה

רב אשי הנוסח של רבי בצעירותו הוא לפי מה שקיבל מרבו, ודוחים את ראייתו.

דף מד/ב

ב' 13 - דעת ר' חייא שהזהב הוא טיבעא, ומביא ראיה ממעשה שהיה, ודוחים אותה. רבא מביא ברייתא בה מוכח שהזהב הוא טיבעא.

ג' 33 - משנה: ב"ש אומרים שלא להחליף כספי קודש בדינרי זהב, וב"ה מתירים. ר' יוחנן ור"ל מסבירים בדרך שונה מהי מהות המחלוקת בין ב"ש וב"ה. בכך אם הזהב הוא פירי כדעת ב"ש, או שהוא טיבעא כב"ה. ונערך דיון לברור מהי דעת ר' יוחנן.

דף מה/א

ד' 17 - הסבר אחר של ר' יוחנן ושל ר"ל על מחלוקת ב"ש וב"ה במשנה. מקשים עליו, ומציעים הסבר שלישי, ומקשים עליו.

דף מה/ב

ה' 12 - דיון רחב במחלוקת רב ולוי אם "מטבע נעשה חליפין". זאת תוך הבאת ראיות לכאן ולכאן, ובכללן ממשנתנו.

דף מו/ב

ו' 34 - דיון בדעת רב הונא (המובאת בשתי מסורות) בדין "מכור לי באלו - קנה, ויש לו עליו אונאה". לבירור אם בקניין חליפין יש חשיבות לערך הכספי של הסחורות המוחלפות. וכן מה דעת רב הונא בשאלה אם מטבע נעשה חליפין.

דף מז/א

ז' 30 - מחלוקת "במה קונין" - רב אומר "בכליו של קונה", ולוי אומר "בכליו של מקנה". אחרי קושיא ותירוץ על דעת לוי, מראים שזו מחלוקת תנאים על הפסוק "ושלף נעלו" - מי הוא ששלף, בועז או הגואל.

ח' 47 - הלכה שקניין-חליפין נעשה בכלי אף שאינו שווה פרוטה. ומחלוקת: רב נחמן אומר רק בכלי, ורב ששת אומר אף בפירות. ובירור יסוד המחלוקת ומה ההלכה בזה ובשאלה אם בכליו של קונה או של מקנה.

דף מז/ב

ט' 8 - בירור מהו ה"אסימון" הנזכר במשנה. תשובת רב נדחית, ומובאת דעת ר' יוחנן שהוא פולסא (חסר צורה) וראיתו.

ב' 15 - כיון שנזכרה הברייתא (למעלה), היא מובאת בשלמות, ובכללה דין "עד כמה תופחת המטבע ויהא רשאי לקיימה וכו'". וכן מסבירים אביי ורבא על פרט שאינו ברור בברייתא על ההבדל בין סלע לדינר.

ג' 34 - הסבר דברי הברייתא: "פחות מכן איסור אסור (להוציא)", אביי מסביר, רבא מקשה עליו ונותן הסבר אחר.

ד' 39 - דיון במשנה ממסכת "כלים" העוסקת בנושא שלנו. קושיות מן הברייתא, שנזכרה למעלה, ותירוצים.

דף נב/ב

ה' 13 - בירור דין המשנה: "בכרכים עד שיראה לשולחני, בכפרים עד ער"ש", מדוע בשאר דברים לא נאמר חילוק זה שבין כרכים לכפרים. על כך שתי תשובות שונות - של אביי ושל רבא.

ו' 23 - דיון בהלכה שבמשנה: "ואם היה מכירה וכו'", שלכאורה יש כאן סתירה להלכה הקודמת. ומסביר רב חסדא שמדובר ב"לפנים משורת-הדין", ובהתאם לכך מסבירים גם את ההמשך.

ז' 33 - דיון במשמעות הביטוי "נפש רעה" שבמשנה. רב פפא מסביר שהכוונה למקפיד על ערך המטבע. ומביאים מכאן סיוע לדברי חזקיה בעניין חילול מעשר-שני.

ח' 46 - כיון שנזכרו דברי חזקיה בעניין "מעשר-שני שאין בו שוה פרוטה", דנים עליהם בהרחבה בהשוואה למשנה בהלכות תרומה וביכורים וכו', בנסיון להסביר אותה בשיטת חזקיה.

דף נ"ג/ב

ט' 24 - דיון במשמעות לשון הברייתא בעניין פדיון מעשר-שני: "פרט למע"ש שאין בו שוה פרוטה". על המלה "בו" יש מחלוקת רב אמי ורב אסי, אם "בו" ב"קרן" שלו או ב"חומש" שלו. מחלוקת זו נמצאת גם בין ר' יוחנן ור"ל. ומביאים ראיה לשיטה שהכוונה ל"חומשו".

י' 35 - דיון בעניין ה"חומש" של מעשר שני, האם מ"לבר" או מ"לגיו". רבינא מביא ראיה שהכוונה מלבר, אך מוכח שזו מחלוקת תנאים בין ר' יאשיה ור' נתן.

דף נ"ד/א

י"א 10 - דיון בשאלה אם תשלום ה"חומש" מעכב מלאכול הפירות שנפדו, או לא. מביאים הוכחה מדין

מיד, או אחרי שמראה למבין. הסבר צדדי השלה ונסיון להשיב מהשוואה לדעת ר"ט, אך נידחה.

ד' - 25 - פסיקת הלכה של רבא לפי חכמים, ופירוט הדינים. וראיה לו מדעת ר' נתן בברייתא, ולא כדעת ר"י הנשיא בה.

ה' - 35 - הערת רב נחמן שדין המשנה "עד מתי מותר להחזיר וכו'" אמור רק על הקונה אבל המוכר יכול לחזור תמיד. נסיון לסייע לו מהמעשה בתגרי לוד ור"ט, אך נדחה. ומובא מקרה בו נימק רב נחמן את דבריו.

דף נא/א

ו' - 12 - שני מקרים שמהפסיקה בהם מתברר ההבדל בדין אונאה בין קנייה מסוחרים לבין קניית חפצים מבעל-הבית.

משנה - הלכה שדיני אונאה שווים בין למוכר בין לקונה בין לתגר בין להדיוט. רבי יהודה סובר שאין אונאה לתגר וכי מי שהונו אותו ידו על העליונה.

גמרא - הסימוכין לדין הראשון במשנה, ומהי הצריכותא לומר גם את דין הלוקח וגם את דין המוכר.

ב' - 32 - שני הסברים לדעת ר"י במשנה - של רב נחמן ושל רב אשי - וסיוע לדעת ר"נ.

ג' - 38 - בירור כדעת מי משנתנו בדין "מי שהוטל עליו". לדעת רבה כר' נתן בברייתא ולדעת רבא כר"י, ורב אשי מוכיח כדעת רבא.

ד' - 45 - מחלוקת בדין מי שאמר: "על מנת שאין לך עלי אונאה", רב אומר שיש לו אונאה, ושמואל אמר שאין לו. ובירור אם יש התאמה בין מחלוקת זו למחלוקת ר"מ ור"י, ודיון בכך.

דף נא/ב

ה' - 21 - ברייתא בדיני "הנושא ונותן באמנה" (המוכר סחורת אחר תמורת שכר).

משנה - הלכה: מהו שיעור החסרון (עקב השחיקה) במטבע ה"סלע" שלא יהיה בו אונאה. שלש דעות בדבר: ר"מ, ר"י ור"ש. וכן דין עד כמה זמן יכולים לחזור ולהחליף המטבע.

דף נב/א

גמרא - ברייתא ובה דין המשנה בנוסח שונה, והסבר ר"פ לטעם ההבדל זה. וכן הסברים של רבא ואביי מדוע יש דעות שונות לגבי החסרון בסלע, ואילו בשאר דברים יש הסכמה על "שתות".

ראיה מברייתא. מקשים על ר"מ ממקורות אחרים, ומתרצים. ובקשר לתשובת שמואל, אביי דוחה אותה, ורבא מחזק אותה.

דף נ"ו/א

משנה – "העבדים, השטרות, הקרקעות וההקדשות" - הדברים שאין עליהם דין אונאה ולא תשלומי ארבעה וחמישה, ואין שומר-חינם נשבע עליהם ולא שומר-שכר משלם אם נגנבו. ודעות ר"ש ור"י שחולקים בפרטים.

דף נ"ו/ב

גמרא – ברייתא ובה הסימוכין לדיני המשנה מן המקרא: "או קנה מיד עמיתך", ומדרשי ההלכה. ואגב, דיון על "ונתן בידה", ולמסקנה כל מקום בו נאמר "יד" הכוונה ליד ממש, והיוצאים מן הכלל.

ב' 31 - בירור שאלת ר' זירא על דין "עבדים", הנזכר במשנה, האם זה כולל שכירות פועלים, או לא. משיב אביי שגם לשכירות אין אונאה, ומוכיח זאת מהפסוק.

ג' 36 - דיון בשאלות רבא לגבי "חטים וזרען בקרקע", האם יש להם דין הקרקע או שהם כמונחים בכד. זאת, לעניין אונאה, לעניין שבועת הדיינין ולעניין אם העומר מתיר אותם. ונשאר ב"תיקו".

דף נ"ז/א

ד' 3 - דיון על הדברים שאין להם אונאה, האם יש להם "ביטול-מקח" (מעל שתות), או לא. דעת ר' אמי שיש להם, וכן דעת ר' יוחנן. ודיון בדעת ר' יוחנן, על פי מה שאמרו בשמו ועל פי מה שאמר במקורות אחרים ולעומת דעת ר"ל.

דף נ"ז/ב

ה' 1 - דיון בדעת ר' חסדא, שהנאמר במשנה "אין להם אונאה", הכוונה שאין להם דין אונאה, והמקח חוזר אף בפחות מכדי אונאה. מקשים על כך מברייתא, ומתרצים. אגב, מבררים כיצד אפשרית "ריבית" ב"הקדש", על כך מספר תשובות.

ו' - 22 - בירור הסימוכין במדרשי ההלכה לדיני המשנה בעניין: תשלומי כפל, ארבעה וחמישה, שומר חינם ונושא שכר.

ז' - 51 - דיון על המשנה: "שומר חינם אינו נשבע וכו'". מקשים על כך מדין תרומת השקלים שאבדו וכו'. שמואל מתרץ שמדובר שם בשומר-שכר,

דמאי, שאינו מעכב. מנסים לראות זאת כמחלוקת תנאים של ר"א ור' יהושע, אך ר"פ דוחה זאת בכך שמחלוקתם אינה עקרונית אלא ב"חשש פשיעותא". אגב, מובאים דברי ר' יוחנן "הכל מודים (שאינ מחלוקת) בהקדש שחילל", מקשים עליו ומסבירים את כוונתו.

י"ב 42 - בירור האם בדברים שצריך להוסיף "חומש" אפשר שהחומש יהיה מן הקרקע, מן החולין וכו'. משיב רבא ש"חומשו כמותו (כמו הקרן)", ורבינא מביא לו ראיה.

דף נ"ד/ב

י"ג 1 - דיון בשאלת רבא האם דין תשלום "חומש על החומש", שלמדנו בגזל ותרומה, יהיה גם לגבי הפודה הקדשים אחרים. למסקנה - כן. וכן הוכיח אביי מן הפסוק.

י"ד 31 - כיון שנזכרה דעת ריב"ל שעל הקדש-שני אין מוסיפים חומש, מנמק רבא את דבריו. וכן דנים במקור אחר שמוסבר על פי ריב"ל. לסוף מובאת גם ברייתא האומרת כדבריו.

דף נ"ה/א

משנה - הלכות: ה"אונאה" ארבעה כסף (שישית לסלע); ה"טענה", (זו המביאה לשבועה), לפחות על שתי מעות. וכן חמשת הדברים שהסכום הנמוך ביותר להם הוא פרוטה.

גמרא - בירור, מדוע הביאה המשנה דינים אלה שכבר נאמרו קודם. והתשובה, בשביל הסיפא שלה "חמש פרוטות וכו'".

ב' 34 - דיון על "חמש פרוטות" שבמשנה, בהשוואה לברייתא של לוי, שיש ביניהם הבדלים. והסבר להבדלים.

ג' 55 - דיון בדעת רב קטינא, (שנזכרה קודם): "בית-דין נזקקים אפילו לפחות משווה פרוטה". רבא מקשה, ומתרצים שכוונתו לסוף הדיון בבית-דין, לאחר שהתחילו בדיון על שווה פרוטה לפחות.

דף נ"ה/ב

משנה - חמשת סוגי הדברים עליהם המשלם צריך להוסיף "חומש".

גמרא - דיון בשאלת רבי אלעזר על דין "תרומת-מעשר של דמאי", שמשמע שדין רבנן זה חמור כדין דאורייתא. משיב שמואל שזה כדעת ר"מ הסובר ש"עשו רבנן חיזוק לדבריהם כשל תורה", ומביא

ח' 57 - תיאור המחלוקת ר"א וחכמים על טהרת "תנורו של עכנאי", וקביעתו של ריב"ל: "לא בשמים היא", אחת התוצאות מכך היתה פטירתו של ר"ג, שלפי אחרותו היה זה בגלל ש"שערי אונאה לא ננעלו" וכו'.

דף נ"ט/ב

ט' 45 - ברייתא על איסור הונאת הגר והאיסור ללחוץ אותו. וכן מדוע נזכר הנושא פעמים רבות בתורה.

משנה - הלכות: איסור עירוב פירות גרועים בפירות אחרים. וכן דיני עירוב יינות, ודיני התגר בעניינים אלה.

דף ס"א

גמרא - ברייתא הקובעת שאיסור עירוב חטים חדשות בישנות, הוא גם אם החדשות יקרות יותר, כיון שהקונה מעוניין אולי בישנות דווקא.

ב' 13 - הערות של חכמים שונים על ההיתר במשנה לערב יין קשה ברך.

ג' 21 - בירור מה כוונת ההלכה במשנה: "ואין מערבין שמרי יין ביין וכו'".

ד' 30 - בעניין עירוב מים ביין, בירור כיצד נהג רבא להוסיף מים ליין ולמכור אותו לבעל החנות, שלכאורה זה בניגוד למשנתנו. ומסבירים שמדובר במקום שמזיגתו של רבא היתה ידועה ומוכרת.

ה' - 34 - הערות בדבר המשנה "מקום שנהגו להטיל מים וכו'" - שהכל כמנהג המדינה (לגבי שיעור המזיגה) וכן שמדובר בין הגיתות.

משנה - דינים החלים על החנווני, מה שמותר לו לעשות או אסור, כדי למשוך קונים. על חלקם יש מחלוקת חכמים ור"א או אבא שאול.

גמרא - הסבר טעמיהם של חכמים להתיר מה שאסרו ר"א ואבא שאול.

דף ס"ב

ב' 4 - דיון על דברי המשנה "אין מפרכסין וכו'". מובאת ברייתא עם דינים בנושא, וכן תיאור מנהגיהם של חכמים שונים בדברים שהם לכאורה בניגוד למשנתנו. ומתמצים שבמשנתנו מדובר בכלים ישנים, ויש בזה אונאה להראות שהם חדשים. וכן סיפורו של העבד שצבע את זקנו לשחור.

קושיות עליו, ורבה מתרצן. ר' יוחנן מתרץ ונידחה, ור"א מתרץ שהשבועה שם תקנת-חכמים היא.

דף נ"ח/א

ח' 22 - דיון על המשנה: "נושא שכר אינו משלם". מקשים מדין שומר על הקדש (על פרה אדומה) וכו', שמשמע שכן משלם, ומתמצים שמדובר שם ב"שקנו מידו" של השומר שיהיה חייב.

ט' 36 - דיון בדברי ר"ש במשנה "קדשי שחייב באחריותן וכו'", שלכאורה יש סתירה לכך בברייתא. סותרים דעת ר"ש, ומתמצים ע"י הבנה שונה של הברייתא.

דף נ"ח/ב

י' 5 - הסבר הטעם לדברי ר"א במשנה לגבי ספר-תורה, בהמה ומרגלית. וכי אין להם אונאה רק עד כפל המחיר. כן מובאים דברי ריב"ב על דברים נוספים שאין להם אונאה כי "יש בהן חיי נפש".

משנה - דין איסור הונאת דברים, ודוגמאות.

גמרא - ברייתא המקבילה למשנתנו, על איסור הונאת דברים, המקור לכך במקרא ודוגמאות נוספות.

ב' 42 - דברי ר' יוחנן בשם רשב"י על חומרת הונאת דברים מהמקרא והונאת ממון, והסברים.

ג' - 46 - ברייתא ודרשות חכמים על איסור הלבנת פנים וחומרתו, והראייה מתמר ויהודה.

דף נ"ט/א

ד' 12 - הלכה, מן הפסוק "אל תונו איש את עמיתו", לומדים שהכוונה באיסור אונאה זה, היא כלפי "עם שאתך בתורה ומצוות".

ה' 15 - דרשות על איסור הונאת אשתו כיון ש"דמעתה מצויה", ושערי דמעה לא ננעלו, והראיות. ועוד דרשה בעניין שמיעה בקול האשה, ואימתי.

ו' 33 - דברי רב חסדא ואחרים על חומרת איסור אונאה, וכי שערי אונאה לא ננעלו. וכן דברי רבי אבהו על שלושת ש"אין הפרגוד ננעל בפניהם".

ז' 42 - חובת האדם לדאוג שתהיה תבואה (מזון) בביתו, שאם לא כן באה מריבה. וכן לנהוג בכבוד האשה שממנה ברכת-הבית.

פרק ה' "איזהו נשך"

משנה - הגדרות של "נשך" ו"תרבית" על פי דוגמאות.

גמרא - בירור, האם "נשך" ו"תרבית" הם שני דברים או דבר אחד. אכן מדייקים מהמשנה שהם דבר אחד, וכן המסקנה של רבא: "ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין".

ב' 39 - ברייתא המביאה מדרש הלכה לכך ש"נשך ותרבית" הם גם בכסף וגם באוכל, גם למלוה וגם ללווה, וכן לשאר דברים. רבינא סובר שלעניין מלוה ולווה נלמד מהכתוב, אף ללא הגזירה-שווה, ודנים בשיטתו.

דף ס"א/א

ג' 20 - בירור מדוע נאמר "לאו" בתורה גם באונאה, גם בגזל וגם בריבית. רבא מראה את ה"צריכותא" עם זאת, נמצא שאכן את הגזל אפשר היה ללמוד מהשניים האחרים, ולא בא אלא לרבות כובש שכר-שכיר לעבור עליו בשני לאוין, והסבר.

דף ס"א/ב

ד' 1 - הסברים מדוע נאמרו בתורה האיסורים "לא תגנובו" וכדומה - איסורים שהיה אפשר ללמוד אותם מאיסור אונאה וריבית.

ה' 16 - הסבר רבא מדוע מזכירה התורה את יציאת-מצרים בהקשר למצוות ריבית, יציאת ומשקלות. והסבר רבינא מדוע נזכרה יציאת-מצרים לגבי שרצים.

ו' 38 - בירור, מה ההבדל בין הדוגמא השנייה במשנה: "ואיזהו תרבית וכו'" לבין הראשונה, ומשיבים: שזה דאורייתא וזה דרבנן, ודנים בכך. וכן במחלוקת אם ריבית-קצוצה יוצאת בדיינים, ר"א אומר שיוצאת, ור' יוחנן אומר שלא יוצאת. מקשים על ר' יוחנן מברייתות ודנים בהן בהרחבה.

דף ס"ב/ב

ז' 9 - דיון בדוגמא של המשנה המסתיימת ב"ויין אין לו", מקשים על כך כי לכאורה מה בכך שאין לו יין? על כך מובאים הסבריהם של רבה ואבבי, והמו"מ ביניהם. לבסוף מסביר רבא על פי ר' הושעיא בברייתא, ומקיימים דיון על כל הצעה, להסבירה. אגב כך מתבררים דינים רבים בהלכות ריבית.

דף ס"ג/א

ח' 13 - כיון שהזכיר רבא את דברי ר' אושעיא בברייתא, הוא מסכם את שלושת הדברים הנלמדים ממנה, ובכללם את דברי ר' ינאי: "מה לי הן מה לי דמיהן".

ט' 18 - כיון שנזכרו דברי ר' ינאי, מובאת דעת רב החולק ואומר: "אין עושין אמנה בפירות". מקשים על רב מן הברייתא. רב הונא מתרץ ושמאל מתרץ באופן אחר.

י' 36 - רבא לומד עוד מדברי ר' ינאי ש"פוסקין על השער שבשוק ואע"פ שאין לו". מקשים על כך מהברייתא הקובעת "אם יש לו מותר, אם אין לו - אסור". רבא מתרץ. ואילו רבה ורב יוסף מסבירים את טעמו של הכלל: "פוסקים על שער שבשוק אע"פ וכו'" ב"שיצא השער בשוק". אבבי ורב אדא מעלים קושיות ומתרצים אותן.

דף ס"ג/ב

יא"א 18 - עוד מדברי רבה ורב יוסף על הרוצה לקנות בהקדם עפ"י השער-הזול, שצריך לבוא אל המוכר בגורן. הגמרא מקשה, ומתרצת שהטעם הוא משום "סמיכות-דעת" של המוכר.

י"ב 29 - כללים מרב נחמן: א. הגדרת הריבית שהיא כשכרו של המלווה עבור המתנתו להחזר ההלוואה. ב. הלכה שאין המוכר יכול להוזיל את מחיר הסחורה, אם אין לו מן הסחורה, ואפילו יש לו במקום אחר. 3. במקרה שקיבל הלווה סכום גדול מההלוואה שדובר בה, פעמים שזו טעות המלווה ופעמים שזו מתנה או חזר גזילה, ודיון על אופני קביעת הדבר.

דף ס"ד/א

י"ג 9 - דיון בהלכה בשם רב, שאסור למוכר לתת פירות גדולים במחיר של קטנים עבור הקדמת התשלום, אלא אם כן הגדולים כבר נמצאו בשוק. הסבר מה בא רב לחדש, ואח"כ מנסים למצוא סימוכין לכך בברייתא על נושא דומה, אך רבא דוחה זאת, ומראים את ההבדל בין המקרים.

י"ד 31 - אבבי מביא הלכה בדיני קנייה בתנאים (פסיקה על הפירות), רב שרביא מקשה: הרי יש בזה צד ריבית של "קרוב לשכר ורחוק להפסד", ואבבי מתרץ.

דף ס"ד/ב

משנה - הלכה: המלווה לא יגור בחצר הלווה בחינם, ולא ישכור ממנו בפחות, שזה ריבית.

המוכר - אסור, ואם ע"י הקונה - מותר. והסברו של רבא להבדל. ושוב מעירים שאין זה כדעת ר"י.

ד' 39 - מקרה ובו הבטחה של המוכר, המוגדרת ע"י אמימר כ"פטומי מילי בעלמא" (דברי ניהומין). רב אשי מקשה על כך, ואמימר מתרץ.

דף ס"ו/א

ה' 11 - עוד דוגמא להבטחה שהיא "פיטומי מילי": "שכיב מרע" שכתב גט לאשתו בלי התנאי "אם מתי", והבטחה היא שכל עוד הוא חי היא שלו, הרי זה פיטומי מילי, כי לא בידה תנאי הגט. ומבררים מה החידוש.

ו' 19 - דיון על המשנה: "הלווה על שדהו", מחלוקת רב הונא ורב נחמן אם אמר את התנאי בזמן מתן הלוואה או אחריה. ומעשה שפסק בו רב נחמן, ואח"כ חזר בו משום "אסמכתא לא קניא", ומכאן בירור דיני אסמכתא.

דף ס"ו/ב

ז' 28 - תיאור שני אירועים וכיצד פסקו בהם חכמים. והמסקנה שכל הבטחה בלשון: "אם יקרה כך וכך" היא כאסמכתא ולא קניא אפילו במטלטלים.

ח' 46 - דיון במסקנתו של רב נחמן לגבי המקרה במשנה, שצריך להחזיר הפירות של שלושת השנים, כי מחילה בטעות - אין היא מחילה. מקשים עליו ומתרצים.

דף ס"ז/א

ט' 11 - דיון על מעשה ברכישת קרקע מקרוב משפחה ע"י שליח - מה תוקף התנאים שעושים ביניהם. וכן דיון על הפירות שאכל המלווה בינתיים, האם הם כריבית קצוצה ויוצאה בדיינים, או אם כ"אבק ריבית" ולא יוצאה בדיינים. הדעות השונות בזה.

י' 27 - דיון רחב בדברי מר (רבא) בר יוסף, על דין "משכנתא" במקומות "דמסלקי" (שהלווה יכול לסלק את המלווה מן השדה בעת שיש לו כסף), האם יש לפירות דין אבק-ריבית, שלא יוצאת בדיינים. ועוד בנושא זה והקשור אליו, תוך תיאור מקרים ופסיקת ההלכה בהם.

דף ס"ח/א

י"א 10 - סיכומי הלכה של רבא על מספר נושאים בענייני ריבית שנדונו עד כה.

גמרא - הלכה בשם רב נחמן, שהמלווה אסור לדור בחצר הלווה גם אם זו חצר שלא עומדת להשכרה, אשר בדרך כלל הדר בה אינו משלם. ובנוסף אחר: אם אמר לו הלוויני ודור בחצרי - אסור. שואלים מה בא לחדש? ומשיבים בשתי נוסחאות. וכן סיפור המעשה במנהגו של רב יוסף בר חמא, הקשור לכך. מקשים עליו, וחזר בו.

דף ס"ח/ה

ב' 7 - דין המשלם ריבית והוסיף עליה משוה. מחלוקת: אביי אומר שהתוספת אינה בכלל ריבית, ורבא אומר שהיא בכלל ריבית ולכן יוצאת בדיינים. על כך שלש דוגמאות של מקרים.

משנה - הלכה ש"מרבבים על השכר" (אם משלמים יותר מאוחר את שכר-הדירה), ו"אין מרבבים על המכר", ודוגמאות.

גמרא - הסבר של רבה ורב יוסף להבדל במשנה בין שכירות למכר, כי שכירות משתלמת לבסוף, ולכן המחיר המופחת הוא הוזלה, ואילו במכר המשתלם בהתחלה יש בהפחתה משום שכר המתנת מעות (ריבית).

ב' 46 - דיון בדברי רב נחמן, שבמסגרת חוזה מכירה מותר לכתוב מחיר גבוה יותר שינתן בזמן התשלום. קושיא מן המשנה: "ואם לגורן וכו' - אסור". והסבר ההבדל בין המקרים. מנהגי חכמים בהקשר לזה, ופסיקת הלכות בעניינים שנזכרו למעלה.

דף ס"ח/ב

משנה - הלכות: 1. במוכר שדה וקיבל חלק מהכסף ואמר לקונה "לאחר שתשלם שאר הסכום תהיה השדה קניה לך מעכשיו" - אסור, כי אכילת הפירות בינתיים ע"י המוכר, היא ריבית. 2. הלווה על השדה ואמר לו "אם לא תשלם החוב עד שלש שנים תהיה השדה שלי" - מותר, וכן פסק ביתוס בן זונין.

גמרא - בירור, במכירת שדה בשני תשלומים - מי אוכל את הפירות בינתיים. רב ספרא מביא ברייתא בנושא ורבא מסביר את פרטיה. וציון שר"י חולק על אחד מפרטי הברייתא, ואומר ש"צד אחד בריבית" מותר.

ב' 26 - עוד ברייתא על מקרה של "צד אחד בריבית" שאסור, ומעירים שר"י מתיר.

ג' 32 - הלכה, במכירת שדה, עם הבטחה שאם יהיה כסף למוכר תוחזר לו השדה - אם ההבטחה ע"י

גמרא - ברייתא המסבירה מהו ההיתר ל"המפריז על שדהו", ודוגמא. וכי לא ניתן לעשות זאת לגבי חנות או ספינה. מעיר רב נחמן שפעמים מותר הדבר גם לגבי חנות וספינה, ודוגמאות. אגב דיון בדברי רב על ההיתר לקבל - עבור שכירות ספינה - גם שכר וגם דמי נזקים, וקביעת ההלכה והנוהג בדבר זה.

דף ע"א

ב' 3 - דין מעות יתומים, וכיצד ניתן למנוע את הפסד ה"קרן" שלהם. רב ענן בש שמואל אומר שמותר להלוותם בריבית. ומבררים שלא כך פסק שמואל. ובשם רב ששת התירו להלוות את כספי היתומים ב"קרוב לשכר ורחוק מהפסד".

ג' 19 - ברייתא ובה כללים בעניין "קרוב לשכר ורחוק מהפסד". ובירור כיצד יכול בית-דין לדאוג לכספי היתומים, כדי שלא יפסידו. על כך שתי הצעות.

דף ע"ב

משנה - הלכה שאין לקבל בעיסקא נכסים מישראל עם אחריות ("נכסי צאן ברזל"), בגלל צד ריבית, ומהנוכרי מותר. ודין הלוואת מעות נוכרי מדעת הנוכרי.

גמרא - דיון בהלכה הראשונה במשנה, ממנה משמע שבגלל קבלת האחריות נחשבים הנכסים ברשות המקבל. על כך קושיא מברייתא. אביי מתרץ, רבא מקשה עליו ומתרץ אופן אחר.

ב' 22 - דיון במשמעות הפסוק "מרבה הונו בנשך וכו'". על כך הסבר של רב. רב הונא מסביר שהכוונה למרבה הונו מריבית מנוכרי. קושיא עליו מהפסוק "לנוכרי תשיך", ותירוצים עליה. כן מובאת גירסא אחרת לדברי רב הונא, והסברם.

דף ע"א

ג' 12 - ברייתא על חומרת איסור ריבית, ומעלת מי שלא לוקח ריבית. שאלה על כך, והתשובה.

ד' 28 - דיון בדברי רבי בברייתא בעניין מכירת ישראל לגר וכו', לפי דרשת הפסוק בדבר. קושיא מהדין "שאינ אשה וגר קונין עבד עברי", ורב נחמן בר יצחק מיישב. לגבי אשה מובאת קושיא מדברי רשב"ג, ומתרצים. עוד דנים לגבי איסור גידול כלב ע"י אלמנה, והסבר.

ה' 46 - דיון על הפסוק האוסר ריבית מגר-תושב. מראים סתירה לנאמר בהלכה שמותר, ורב נחמן בר יצחק מתרץ ע"י פיסוק הפסוק באופן אחר. וכן בירור

משנה - הלכות: המותר והאסור בהלוואות ל"מחצית-שכר", כגון פירות למכירה או בבעלי חיים לגדל.

גמרא - בירור כוונת הברייתא בה נאמר שכרו "כפועל בטל", וכן הסבר מהי ה"צריכותא" לשתי הדוגמאות: חנווני שמקבל פירות למכירה, וחנווני שמקבל כסף, לרכישת פירות ומכירה.

דף ס"ח/ב

ב' 11 - ברייתא ובה שלש דעות בשאלה: מהו השכר הראוי, כדי שעסקה ל"מחצית שכר" תהיה מותרת. דעות: ר"מ ר"י ורשב"י. מביאים שלש ברייתות הדנות בנושא לפי הדעות האמורות. ובסוף פסיקת הלכה ע"י רב נחמן.

ד' 43 - מעשה שהיה ברב עיליש ובניו, ובירור כיצד אכן נהגו בכתיבת השטר לעסקה של מחצית-שכר באופן שלא היה בזה צד ריבית. על כך שתי תשובות שונות.

דף ס"ט/א

ה' 9 - דיון בדעת רב שהתיר עיסקא של טיפול בבהמה על בסיס "מותר שלישי בשכר", וכן בדעת שמואל האומר על סמך מה התיר רב.

ו' 18 - תיאור מעשה בר"א ואריסו, שר"א מסר לו בהמה למחצית-שכר. והוסיף ומסר לו בהמה אחרת בשותפות - כיצד חלקו ביניהם. והסברו של ר"א.

ז' 29 - ברייתות המביאות את דעות החכמים על משך הזמן בו צריך המקבל בהמות לטיפול בהן, בלא שקבעו זאת מראש. והטעמים לכך.

ח' 41 - מקרים בהם אחד הצדדים בשותפות חילק את הכסף או הבהמה, כיצד דן בכך אביי, וכיצד דן ר"פ במקרה השני, והערה על פסיקת רב נחמן על חלוקת כספים ע"י אחד השותפים.

דף ס"ט/ב

ט' 4 - מעשה ברמי בר חמא ש"השפיר כסף" (כפי שמשכירים כלי-עבודה), והסבר במה טעה. וכן דברי רבא שמותר לאדם לקבל כסף מהלווה בתמורה לכך שאמר למלווה לתת לו הלוואה. הכלל בזה, ושתי דוגמאות.

משנה - הלכה שמותר למסור בהמות ה"עושות-ואוכלות" למי שיטפל בהן, בתמורה לחלוקת הוולדות ביניהם, וכדומה. ודעת רשב"ג בזה ובדין "מפריז על שדה".

ד' 41 - מקרים שונים של קבלת סחורה למכירה (או בדומה לכך), שיש חשש של צד ריבית, ובאילו תנאים הדבר מותר. וכן אירועים שנראה מהם לכאורה שחכמים עסקו בדברים שיש בהם צד ריבית, והסבר לכל מקרה.

דף ע"ג/ב

ה' 36 - דיון על דעת ר' חמא, במי שקיבל כסף לקנות יין לחברו ולא קנה. רב זביד מסייג את דברי ר' חמא, וכן רב אשי ומבררים מה ההבדל בין קניית יין לבין קבלת שדה לעבד אותה.

דף ע"ד/א

ו' 1 - דינים במי שקיבל כסף ממספר אנשים לקנות להם סחורה, אימתי קונה לכולם יחד ואמתי בנפרד. וכן דין קניין "סיתומתא".

ז' 10 - בעניין הנזכר במשנה: "היה הוא תחלה לקוצרים" וכן הדוגמאות האחרות. בירור מאיזה שלב אחר הקציר אפשר לפסוק את המחיר. על כך מחלוקת: רב אומר אם נשאר עוד שתי מלאכות בלבד, יכול לפסוק. ושמואל קובע שכל דבר שבידי אדם - יכול לפסוק. ובירור דבריהם לפי הדוגמאות במשנה.

ח' 35 - ברייתא בעניין "ביצים של יוצר" - מאימתי פוסקים עליהם - מחלוקת ר"מ ור' יוסי. סיפור מנהגו של אממר, ובירור כדעת מי במשנה נהג. וכן בירור הנאמר במשנה "וחכמים מתירים" (כפסיקה על הזבל) - מה ההבדל בינם לבין תנא קמא.

דף ע"ד/ב

ט' 1 - בעניין הכלל במשנה: "ופוסק עמו בשער הגבוה", מתואר מעשה במי שקנה נדוניה בשליחות חמיו, ואחר הקנייה הוזל השער - האם מותר לו לחזור בו ובאילו תנאים. בדיון על כך, לפי הדעות השונות, עלו עקרונות שונים, כגון אם "מענות קונות", דין "מי שפרע" וכן אם אפשר להגדיר את הקונה כשליח.

משנה - הלכה שמותר להלוות לאריסים חיטה למטרת זריעה כדי שיחזירו לו את אותה כמות. אבל למטרות אכילה - אסור, מחשש ריבית. ותיאור מנהגו של רבן גמליאל עם אריסיו, וטעמו.

גמרא - ברייתא בה נאמר שמותר להלוות לאריס רק לפני שירד לעבד את השדות. בירור הטעם להבדל הדין בין משנתנו לבין הברייתא.

דברי הברייתא "אבל אתה נעשה לו ערב" - למי וכיצד אפשר להיות ערב בעניין ריבית.

דף ע"א/ב

ו' 9 - דיון בהלכה שבמשנה בעניין הלוואת מעותיו של הנוכרי, מובאת ברייתא המסבירה את הדברים. מקשים על כך מהדין שאין שליחות לנוכרי, ומתרצים. כן דנים בדעת רב אשי שיש שליחות לנוכרים חוץ מתרומה, ודוחים דעתו. (בשתי מסורות). כן דוחים את דעת רבינא שיש "זכיה" לנוכרי כמו "לקטן".

דף ע"ב/א

ז' 3 - ברייתא בדין הלווה מנוכרי בריבית, ואחר-כך התגייר הנוכרי, וכן ההפך בנוכרי שלווה מישראל - אימתי מותר לקחת או לתת את הריבית. ודעת ר' יוסי. פסיקת הלכה בשם רב כדעת ר' יוסי, והסבר טעמו.

ח' 18 - ברייתא ובה מחלוקת ר"מ וחכמים על תוקפו של שטר שכתובה בו ריבית, והסבר בסיס המחלוקת. מנסים לראות מחלוקת זו כמחלוקת על המשנה הפוסלת "שטרי-חוב המוקדמין". שר"ל אומר שזו מחלוקת ר"מ וחכמים, ור' יוחנן אומר שזו "גזירה שמא יגבה מזמן ראשון". ומובא מעשה במי שמשכן פרדסו למשך שלש שנים וכו'. בו נדונה ה"גזירה שמא יגבה מזמן ראשון".

דף ע"ב/ב

משנה - דין הרוצה לקנות מראש פירות שיגיעו בעתיד, שאין יכולים לקבוע מחיר עד שיפורסם שער הפירות במדינה, זאת מחשש לריבית. באיזה מוצרים הדבר מותר. ומחלוקת ר' יוסי וחכמים אם "פוסקין על הזבל".

גמרא - בירור כוונת רבי יוחנן בדברו: "אין פוסקין על השער שבשוק" - לאיזה שוק? ומכאן לבירור כוונת המשנה "עד שיצא השער" - באיזה שער מדובר.

ב' 28 - ברייתא בעניין "יציאת השער על הפירות" המבדילה בין שער של חדשים, של ישנים ושל ה"לקוטות". דברי רב נחמן על שער ה"לקוטות", שאלת רבא עליו, והתשובה.

ג' 35 - דיון בדברי רב ששת בשם רב הונא: "אין לוין על שער שבשוק". מראים סתירה לדברי רב הונא מדבריו במקום אחר, ומיישבים שחזר בו מדין זה, והטעם.

ב' 31 - דיון במקרה שאמר בעל-הבית לשליח: "שכור לי את הפועלים בארבעה ליום", והשליח אומר לפועלים "בשלושה", והפועלים אמרו: "כמו שאמר בעל הבית" - לפי מי נקבע השכר? מביאים ראיה מדיני שליח לגט, ונדחתה.

דף ע"ו/ב

ג' 10 - על הביטוי במשנה "הטעו זה את זה" מובא הסבר אחר, והוא "חזור", כלומר התחרטו לפני התחלת העבודה, וראיה לכך מברייתא, ובה עוד פרטי דינים על מקרים שונים של חזרה לאחרי התחלת העבודה.

ד' 28 - דיון בהקשר לדברי הברייתא "נותן להם שכרם משלם", מקשים - הרי זה בניגוד לדברי חביבי? ומתרצים בשני אופנים. וראיה מדברי רבא בעניין דומה. ועוד הלכות מדברי רבא על מקרים של התערבות כח-הטבע.

דף ע"ז/א

ה' 17 - הסבר דברי הברייתא (למעלה): "שמין להם מה שעשו". וכן לדברי ר' דוסא בברייתא: "שמין לה את מה שעתיד להיעשות". להסבר הדברים, ומהי מהות המחלוקת בינו ובין חכמים.

ו' 46 - דיון בדברי רב שפסק הלכה כר' דוסא, מקשים עליו מדברי עצמו במקום אחר. מתרצים שר' דוסא מבדיל בין "שכירות" לבין "קבלנות", אך נידחה. רב נחמן בר יצחק מתרץ אחרת, מנסים להקשות עליו ממשנתנו והוא משיב בשני אופנים, השני - עפ"י ברייתא, וביאורה.

דף ע"ז/ב

ז' 37 - דיון בדברי רשב"ג בברייתא האחרונה: "מלמדין אותן שלא יחזרו", שהרי סותר עצמו במקור אחר. ומתרצים שמדובר במקרים שונים, וכפי דעת רבא המבדיל בין המקרים.

ח' 49 - עוד מדברי רבא על צורות הלוואה או מכירה והתשלומים, שלפעמים יכולים הקונים או המוכרים לחזור בהם, ולפעמים - לא, ודיון על חלק מהם.

דף ע"ח/א

ט' 6 - דיון בדברי המשנה "שוכר עליהן ומטען", לבירור עד כמה שוכר עליהם. ר' נחמן אומר "עד כדי שכרן", ובברייתא אומרים "עד ארבעים וחמישים זוז". ומתרצים שבברייתא מדובר שהיו ביד בעל-הבית מנכסי הפועלים.

ב' - 38 - ברייתא על דין האומר: "הלוויני כור חיטים" וקצץ לו מחיר, או לא קצץ, ובשעת התשלום הוזלו החיטים או שהתיקרו. קושיא עליה ותירוצה.

דף ע"ה/א

משנה - הלכה, אין להלוות חיטין (וכדומה) על מנת שיחזיר את אותה כמות בזמן הגורן, שמא ישתנה המחיר ותהיה ריבית, אבל לזמן קצר, כגון "עד שיבוא בני" או "עד שאמצא מפתח" - מותר. הלל אוסר גם בזה ונימוקו.

גמרא - מחלוקת: רב הונא אומר שיכול אדם ללוות כמות, כגון "סאה בסאה", כאשר יש לו במקום אחר אותה כמות לפחות. ורבי יצחק אומר שאם יש לו אפילו כמות קטנה, יכול ללוות עליה כמות גדולה. ומביאים סיוע מברייתא לרבי יצחק.

ב' 16 - בקשר למחלוקת הלל וחכמים, מובאים פסקי הלכה בשם שמואל בעניינים שונים הנראים כריבית. ותאור כיצד נהג הוא ונהגו אחרים, והסבר.

משנה - הלכות: א. מותר לומר לחברו "עדור עמי היום ואעדור מחר עמך" אבל לא "עדור עמי ואנכש עמך" וכדומה, ואין מקפידין על אורך שעות היום, אך מקפידים על אורך העונה. ב. ר"ג אומר יש איסור "ריבית-מוקדמת" ו"ריבית-מאוחרת". ר"ש אומר יש איסור על "ריבית דברים". ג. אילו עבירות ומי עובר אותן בהלוואה שיש בה איסור ריבית.

דף ע"ה/ב

גמרא - ברייתא ובה דברי רשב"י על איסור "ריבית-דברים", אפילו באמירת "שלום", אם לא היה רגיל בכך קודם.

ב' 21 - דברי אב"י, אילו עבירות עושה כל אחד מהשותפים השונים בעסק הלוואה בריבית. וכן דברי חכמים שונים בענייני ריבית, בהלכה במוסר.

פרק ו' "השוכר את האומנים"

משנה - דינים בשכירת אומנים, כגון שהטעו זה את זה, או שהפסיקו המלאכה באמצע היום, ועוד. והכללים בדבר.

דף ע"ו/א

גמרא - בירור מהי משמעות הביטוי במשנה: "הטעו זה את זה" - מי הטעה את מי וכיצד זה נעשה בפועל. על כך הסבר וציון מספר אפשרויות.

ב' 10 - דברי ר' יוחנן על מקרה מיוחד של מכירת פרה, עם ציון המומים שבה, ונמצא שהיה בה רק אחד מהם, שזה "מקח-טעות". ובאיזה מקרה זה לא מקח-טעות, וראייתו מברייתא במכירת שפחה. וכן שאלת ר' אחא בריה דרבא, והתשובה עליה.

משנה - השוכר חמור ועשה שינוי מתנאי השכירות, כגון "להביא עליה חיטין והביא עליה שעורין", ונגרם נזק - פעמים שחייב ופעמים שלא. פירוט המקרים והדינים.

גמרא - מחלוקת אביי ורבא בנוסח דברי המשנה: "שהנפח קשה כמשאוי". אביי אומר "קשה כמשאוי", ורבא אומר "קשה למשאוי". הסבר המשנה לפי שתי השיטות, ודיון עליהם בקושיות ותירוץ.

דף פ"ב

ב' 2 - ברייתא על גובה המשא המותר להוסיף על האדם ("הכתף"), ועל הספינות השונות. קושיא על דין הכתף ועליה שלש תשובות.

ג' 9 - רב פפא לומד מן הברייתא ש"סתם ספינות בת תלתין כורין", והנפקא מינא מזה לעניין "מקח וממכר".

משנה - הלכות: אימתי מוגדר האומן כשומר-שכר או כשומר-חינם. וכך גם לגבי צורות אחרות של הסדרי שמירה, וכן דין השכרת משכון של העני.

גמרא - בירור אם משנתנו מתאימה לדעת ר"מ בברייתא, ששוכר כשומר-שכר. שתי הצעות להראות שמשנתנו כר"מ - נדחו, ושתי תשובות נתקבלו.

ב' 36 - דיון על ההשוואה בין דין משנתנו "טול את שלך וכו'", לבין דין משנה אחרת בעניין שואל המחזיר בהמה. על כך ארבע הצעות של תשובה להוכיח שיש השוואה.

דף פ"א/א

ג' 18 - בירור בעניין דין "שואל", שנזכר קודם. האם הדין "לאחר ימי שאילתא - פטור", הכוונה לגמרי, או רק מדיני "שואל". משיב אמימר שהוא נשאר כשומר-שכר, וראיה לדעתו מברייתא. וכן סיפור מקרה בהקשר לכך, כיצד פסק בו רב נחמן, קושיא עליו ותירוץ.

ד' 31 - דיון מדוע הדין במשנתנו: "שמור לי ואשמור לך - שומר שכר", הרי יש כאן מצב של "שמירה בבעלים" שפטור? מתרץ ר"פ שמדובר בימים שונים. כן מובאת ברייתא מקבילה, בפירוט

משנה - דיני שכירות בהמה במקרים שנעשה שינוי מהסכם השכירות, כגון שהוליכה בהר במקום בבקעה, וכדומה. וכן הדין במקרה שמתה הבהמה ממחלה, או שנלקחה למלכות.

גמרא - בירור טעם ההבדל בדין בין הדוגמאות השונות בחלקה הראשון של המשנה. על כל מספר הסברים, וכן הסבר בשם רבי יוחנן שהרישא ר"מ, ומכאן מביאים ראיות לאיזה מדברי ר"מ.

דף ע"ח/ב

ב' 29 - בירור מה פירוש המלה "והבריקה" שבמשנה, על כך שני פירושים, וכן סיפור בהקשר לפירוש השני - "אבזקת".

ג' 35 - מחלוקת רב ושמואל בכוונת המשנה: "או שנעשית אנגריה וכו'", מביאים ראיה מברייתא לדעת רב, ואחר מיישבים אותה גם כדעת שמואל. ודנים בברייתא עצמה ובאפשרות שכולה תהיה כדעת רשב"א.

דף ע"ט/א

ד' 11 - דיון בדעת רב על דין השוכר חמור לרכיבה ומת בחצי הדרך. מקשים עליו, ומשיבים שרב לשיטתו בעניין שאין לכלות הקרן של החייב, והסבר. מקשים עליו מברייתא בעניין "כליא קרנא", ומתרצים.

ה' - דיון בדעת רבי נתן בברייתא, בדין השוכר ספינה וטבעה באמצע הדרך. וכן דיון בברייתא בעניין השוכר את הספינה "ופרקה לה באמצע הדרך", לברור באיזה מקרים מדובר.

דף ע"ט/ב

ו' 45 - הסברים לשתי ברייתות בדיני שכירת חמור לרכב עליו, ובהן ההגבלות על השוכר ועל התקור בהוספת משאות על החמור, וכן באיזה מקרה יכול להרכיב עליו אשה, ומה הדין במעוברת.

דף פ/א

משנה - דין השוכר את הפרה וכליה, בתנאי שיחרוש בה במקום ידוע, או לדוש בה תבואה ידועה, ועשה שינוי מהתנאי ונגרם נזק לכלים או לפרה, הרי אם השינוי לרעה - חייב, ובשינוי לטובה - פטור.

גמרא - בירור הדין במקרה שלא עשה השוכר שינוי ונגרם נזק, מי צריך לשאת בנזק - דעות שונות, ופסיקת ההלכה.

פרק ז' "השוכר את הפועלים"

משנה - מדיני שכירת פועלים - שאינו יכול לכוף אותם לדברים שאינם כמנהג המקום, אלא אם כן התנו אחרת. וכן סיפור מעשה בעניין והערת רשב"ג עליו.

גמרא - בירור מהי כוונת המשנה ב"אינו יכול לכוף", שהרי הדבר פשוט. וכן בירור כוונת ר"ל בדבריו על זמני היציאה והחזרה מהעבודה.

דף פ"ג/ב

ב' 7 - כיון שנזכר הפסוק "תזרח השמש יאספון" מובא מדרש-אגדה על הפסוק בעניין העולם-הזה והעולם-הבא. ועוד מדרש-אגדה ותיאור אירועים על חכמים ועל הנהגותיהם, במיוחד על ר"א בר"ש, רבי, רבי חייא, ר' יוחנן ועוד.

דף פ"ו/א

ג' 47 - בירור הנאמר במשנה: "הכל כמנהג המדינה" - מה באה המלה "הכל" לרבות. וכן מבררים אם הסיפור במשנה על ר' יוחנן בן מתיא אינו סותר את הכלל, ומשיבים.

דף פ"ו/ב

ד' 1 - בהקשר לסיפור במשנה על ר' יוחנן בן מתיא, ומה שהזכיר את סעודתו של אברהם אבינו - מובאים מדרש-אגדה רבים על אברהם ופגישתו עם המלאכים, על ההבדל בין סעודתו של שלמה המלך לסעודתו של אברהם, ועוד דברי אגדה על אברהם.

דף פ"ז/א

ה' - בירור הצעתו של ר' יוחנן בן מתיא, במשנה - האם כוונתו ל"פת של קטנית", או "פת וקטנית"? וכן מה בא לרבות רשב"ג במלה "הכל", בסוף המשנה: "הכל כמנהג המדינה".

משנה - פרטי דינים על זכותו של הפועל לאכול מפירות השדה בו הוא עובד - אימתי ובמה מותר, ואימתי ובמה אסור.

דף פ"ז/ב

גמרא - בירור הסימוכין בתורה לדין המשנה. לפי דעה ראשונה שלומדים זאת מ"כי תבוא בכרם וכו'". דנים בה, ונדחתה. ולמסקנה לומדים זאת מ"וחרמש לא תניף" ומ"בקמת רעך וכו'".

יתר. וכן מעשה שפסק בו ר"פ (בשתי מסורות), ועוד שני מקרים וכיצד פסקו בהם.

דף פ"א/ב

ה' 22 - דיון בדין המשנה: "שמור לי, ואמר לו הנח לפני - שומר חינם". מה יהיה הדין אם אמר רק "הנח" (לא "לפני" ולא "לפניך"), שני נסיונות להשיב על כך, נדחו.

ו' 41 - דיון בהלכה שבמשנה: "הלווהו על המשכון - שומר שכר", לבירור אם משתנתנו כדעת ר"א במחלוקתו עם ר"ע בברייתא, בה אמר שהמלווה על המשכון הוא כשומר-חינם. נסיונות להראות שמשתנתו גם כר"א, אך נדחו, ולמסקנה - אין משנתנו כר"א.

דף פ"ב/א

ז' 12 - בירור מהו יסוד המחלוקת בברייתא בין ר"א ור"ע (למעלה), על כך מספר הצעות. האחרונה אומרת שר"ע סובר שמלווה על המשכון עושה-מצווה, ולכן הוא שומר-שכר. ור"א אומר שלא עושה מצווה ולכן שומר-חינם.

דף פ"ב/ב

ח' 4 - על דעת אבא שאול במשנה, שמותר להשכיר משכוננו של העני (הלווה), אומרים בשם שמואל שכך ההלכה, אבל עם הגבלה למשכונות שהפחת שלהם נמוך ושכירותם גבוהה, ודוגמאות.

משנה - דין המעביר חבית של חברו ממקום למקום ונשברה, שישבע שלא פשע בה ויפטר, בין שהיה שומר-שכר ובין שהיה שומר-חינם. והערתו של ר"א.

גמרא - ברייתא מקבילה למשנה, ובה דעת ר"מ כמשנתנו, ור"י חולק. מראים סתירה על ר"מ מדבריו בדין "נתקל פושע הוא". ר"א מתרץ: "מי ששנה זה לא שנה זו". לאחר הסבר דעות ר"י ור"א בברייתא מובא תירוץ של ר' יוחנן על הקושיא על ר"מ כי מה שחייב ר"מ שבועה בברייתא זה רק מתקנת חכמים. וכן הסבר "היכי משתבע", וכן הסבר תמיהתו של ר"א

דף פ"ג/א

ב' 16 - תיאור מקרים (בנושא משנתנו), שהובאו בפני רבא, וכיצד פסק בהם. וכן תקנתו של רב חייא בר יוסף בעיר סיכרא, וסיפור הנהגה ב"לפנים משורת-הדין" כלפי הסבלים.

דף צ"ב

י"ב 10 - בירור הדין בעניין "לא תחסום", כאשר אין חסימה ישירה, כגון ש"ישב לה קוץ בפיה", ועוד דוגמאות. נסיון להשיב על אחת הדוגמאות מברייטא, ונדחה.

י"ג 24 - שאלת ר' יונתן אם מותר לדוש בפרה שנחסמה לפני הבאת לדוש. ותשובת ר' סימאי מברייטא שהאיסור על חסימה או על עבודה בכלאי בהמה הוא על האדם הדש בבהמה חסומה, או המנהיג בכלאיים.

י"ד 35 - דיון במחלוקת על דין החוסם, או המנהיג כלאיים, ע"י קול בלבד - שר' יוחנן מחייב מלקות ור"ל פוטר, לברור שיסוד המחלוקת הוא אם הוצאת קול נחשבת כמעשה. מובאת ראיה לר' יוחנן, ודיון בה.

דף צ"א

ט"ו 9 - דיון בברייטא הקובעת שהעובר על "לא תחסום" נענש במלקות, וכי צריך לשלם לבעל הפרה גם את המזון שמנע ממנה. שואלים: הרי אין לוקים וגם משלמים? על כך תשובות של אביי, רבא ור"פ.

ט"ז 16 - שתי שאלות לר"פ, וכיצד השיב עליהן - האחת בדין לישת קמח בחלב, ואסור, ואחת אם מותר להכניס לדיר אחד שני מיני בהמות (משום איסור כלאיים) ואסור, אף כי עקרונית הדבר מותר. ודנים בזה ובמה שקשור לזה.

דף צ"א/ב

משנה - הלכה, כי זכותו של הפועל לאכול קיימת גם אם עבודתו היא רק בידיו או ברגליו או רק בכתפו, ור' יוסי ב"ר יהודה אומר: "עד שיעשה בידיו וברגליו".

גמרא - הסימוכין לדעות במשנה. שאלה על דעת ר' יוסי - נשארה ב"תיקן". ודברי ר"נ מאימתי זכות הפועלים בגת לאכול ענבים ולשתות יין.

משנה - הלכות: מותר לפועל לאכול רק מהפירות בהם הוא עובד. הוא רשאי למנוע עצמו מאכילה עד שיגיע לפירות היפים. הזמן המותר לאכילה הוא זמן העבודה, אך התקינו זמנים אחרים לטובת בעל-הבית.

גמרא - בירור הדין: "עושה בגפן זה, מהו שיאכל בגפן אחרת?". הסבר צדדי השאלה ודיון בה על פי משנתנו ומקור אחר, אך ללא הכרעה.

ב' 39 - ברייתא ובה הלכות הנלמדות מהפסוק "כי תבוא בכרם וכו'", כפי שנרמז בסוף הסוגיא הקודמת.

ג' 51 - דיון בדעות ר' ינאי ור' יוחנן על הזמן שהתבן מתחייב במעשר. קושיות עליהם ותירוץ. תוך כך מבררים את זמן חובת ה"לוקח" בתרומות ובמעשרות, וכן שהיא מדרבנן. על כך קושיא: מה אם כן הפסוק "כנפשך" בא ללמד, ומשיבים.

דף פ"ח/ב

ד' 5 - המשך הדיון בדברי ר' ינאי ור' יוחנן, למעלה. שתי קושיא עליהם ממקורות אחרים, מהם משמע שזמן החיוב במעשרות הוא כבר בשדה. ויישובן.

ה' 20 - בירור, מניין שמותר לפועל לאכול גם מן הפירות התלושים, כפי שמותר מן המחובר. וכן מניין שמותר לשור לאכול מן המחובר כפי שהתירה לו התורה בתלוש. על כך מספר הצעות לתשובה.

דף פ"ט/א

ו' 6 - דיון בברייטות העוסקות במדרשי הלכה על המלה "דיש" ("שור בדישו") וכן בפסוקים אחרים, לברור מה הלכות לומדים מהם.

ז' 44 - דיון בשאלה, האם מותר לפועל להבהב באש (וכדומה) את הפירות שמותר לו לאכול? הסבר השאלה, וראיות לתשובה ממספר ברייתות (העוסקות בנושאים קרובים), אך כולם נדחו.

דף פ"ט/ב

ח' 16 - דיון בדברי הברייטא האחרונה: "ולא יספות (יטבול) במלח ויאכל", כיון שיש מקור אחר ממנו משמע שמותר לספות. אביי מתרץ בדרך אחת ורבא דוחה דבריו ומתרץ באופן אחר.

ט' 39 - דיון בשתי ברייתות העוסקות בדין "לא תחסום", באחת התירו לפרות לאכול בתרומה ומעשר, ובשנייה אסרו. על סתירה זו ניתנו מספר תשובות אפשריות.

דף צ"א

י' 35 - בירור הדין אם מותר לחסום פרה מתרזרת (שהמאכל גורם לה לשלשל), הסבר צדדי השאלה, ותשובה מדברי רשב"י שמותר.

י"א 42 - בירור הדין אם מותר לישראל לומר לנוכרי: "חסום פרתי ודוש בה", הסבר צדדי השאלה ונסיון להשיב משתי ברייתות.

גמרא - דיון על הדין הראשון ש"זאב אחד – אינו אונס", שהרי כבר ייתא נאמר שגם זאב אחד זה אונס, ותירוץ. וכן שתי שאלות בדבר אונס ע"י ליסטים.

דף צד/א

משנה - זכות השומרים להתנות מראש שלא יהיו חייבים במה שהדין מחייב אותם. ועוד שלושה כללים בדיני תנאים.

גמרא - דיון בשאלה, מדוע לדברי המשנה, שומר יכול להתנות, הרי זה בניגוד לכלל שאין להתנות על מה שכתוב בתורה. על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה.

ב' 28 - מובא הדין ששומר-שכר יכול להתנות להיות כ"שואל", ומחלוקת שמואל ור' יוחנן, באיזה אופן מדובר.

ג' 32 – דיון בעניין הכלל האחרון: "וכל שאפשר לו לקיימו וכו'", מעיר רב שזו דעת ר"י בן-תימא, אבל חכמים חולקים. ופסיקת הלכה כר"י בן-תימא.

פרק ח' "השואל את הפרה"

משנה - דין השואל את הפרה ושאל או שכר את בעליה עמה, ומתה - פטור, ואילו השואל את הפרה ואחר-כך שאל, או שכר, את בעליה - חייב.

דף צד/ב

גמרא - בירור כיצד אפשרי שהשואל את הפרה ישאל או ישכור גם את בעליה באותו זמן. על כך מוצעות שתי דרכים אפשריות.

ב' 10 - הסימוכין במקרא לדיני ארבעת השומרים, הנזכרים במשנה (למעלה). ודיון בכך.

ג' 28 - בירור מניין ששומר-שכר ושוכר חייבים גם באבידה, שהרי הדבר לא נזכר בפסוק. על כך שתי תשובות ודיון בהן.

ד' 35 - דיון, מניין ש"שואל" חייב גם "על שבויה", הרי הדבר לא נזכר בפסוק. על כך תשובה שנדחתה, ותשובה, על פי ר' נתן כבריייתא, דיון בה ונתקבלה.

דף צה/א

ה' 4 – דיון לבירור מניין שהשואל חייב גם בגניבה ואבידה, וכן מניין שאם היה זה ב"בעליו עמו" יהיה פטור.

ו' 36 – דיון במחלוקת אם השומר ב"בעליה עמה" פטור או חייב ב"פשיעה". והסבר יסוד המחלוקת.

דף צב/א

ב' 1 - בירור כוונת המשנה ב"ובחמור כשהיא פורקת". משיבים - "עד שתהא פורקת". וראיה לכך מבריייתא.

משנה - דינים בדבר כמות הפירות שמותר לפועל לאכול. מחלוקת חכמים ור"א.

גמרא - בירור מה ההבדל בין דעת תנא-קמא, לבין הדעה בשם חכמים בסוף המשנה. על כך מובאות מספר תשובות, ודיון בהן.

ב' 31 - בירור אם זכותו של הפועל לאכול היא מ"שמים", או "משלו הוא אוכל". והנפקא מינא מזה אם מותר לתת לאשתו ובניו. לשם הבירור הובאו מקורות רבים ולמסקנה נמצא שהדבר נתון במחלוקת חכמים.

דף צג/א

משנה - הלכות. א. זכותו של הפועל לקצוץ שלא לאכול פירות, ובתמורה יקבל תוספת לשכרו, וכן על מי מאנשיו יכול הוא לקצוץ. ב. דין השוכר פועל לעבוד בפירות האסורים באכילה, כגון פירות נטע רבעי. ג. זכות שומרי פירות לאכול היא מ"הלכות מדינה".

גמרא - דיון במחלוקת על דין השומר בגיתות. לדעת רב הוא נחשב כעושה במלאכה וזכותו לאכילה מן התורה, ודעת שמואל שאוכלי מ"הלכות מדינה". ראיות לדעת רב - נדחו, וראיה לשמואל.

משנה - ארבעת השומרים ודיניהם.

גמרא – דיון בדברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה שמשנתנו כדעת ר"מ, בקושיות ותירוץ. וכן הסבר מדוע הם ארבעה ולא שלושה שומרים.

ב' 43 - תיאור מקרה ברועה שומר-שכר, שאחת הבהמות נפלה למים ומתה. רבה פסק לפטור אותו, ונערך דיון ארוך בין רבה ואביי. וכן חלקו עליו רב חסדא ורבה בר רב הונא.

דף צג/ב

ג' 32 – תאור עוד שני מקרים בעניין אחריות שומר-שכר. בראשון פסק ר"פ ונימק. בשני פסק רב נחמן, ונערך דיון על דבריו.

משנה - דוגמאות לדברים הנחשבים ל"אונס", בו שומר-שכר והשוכר פטורים. הדוגמאות משומר בהמות.

דף צה/א

ז' 14 - דיון בדעת רב המנונא, שאין השואל פטור "אם בעליו עמו" אלא בתנאי שבעל הפרה גם חרש בה למען השואל, וכן שהבעל היה מתחילה ועד האונס. על כך ראיות הדוחות דעתו ונשאר ב"תיובתא".

ח' 38 - דיון על הסימוכין לדין ש"בעליו עמו", הוא כאשר היה עמו בשעת שאילה. אביי מראה זאת מן הפסוקים לשיטת ר' יאשיה, ורבא לפי שיטת ר' יונתן, ולרב אשי שיטה אחרת. קושיות עליהן ותירוץ.

דף צו/א

ט' 17 - ארבע שאלות מיוחדות, של רמי בר חמא, בדיני חיוב ה"שואל" ב"אונסין", והסבר צדדיהן. אך ללא תשובות.

י' 29 - שלש שאלות של רמי בר חמא, ושאלה של רבינא בדיני שאילה בבעלים, ודיון בשתי השאלות האחרונות על פי המחלוקות: אם "קנין פירות כקנין הגוף דמי", אם "שלוחו של אדם כמותו" ואם "יד העבד כיד רבו".

י"א 52 - דיון בשאלת רמי בר חמא: בעל בנכסי-מלוג של אשתו - האם נחשב כשואל או כשוכר? בירור כוונת השאלה וצדדיה. תשובת רבא שהבעל כ"לוקח" ומוכיח זאת.

דף צו/ב

י"ב 23 - עוד שאלה מאת רמי בר חמא: "בעל בנסי אשתו (שמעורב בהם כסף הקדש) האם כשהוא משתמש בהם הוא "מועל". בירור מהות הבעיה ופסיקת רבא.

י"ג 31 - בירור הדין במקרה שהבהמה כחשה מחמת מלאכה אצל השואל. פסיקתו של רבא לפטור. ותיאור מספר מקרים בהקשר לכך, וכיצד פסקו בהם חכמים.

דף צז/א

י"ג 16 - מאמרי הלכה והצעות של רבא בעניין שאילה בבעלים, וכן תיאור מקרים שהיה מעורב בהם, ודיון בהם.

משנה - הדין במקרים השונים, כגון שנשאלה הבהמה לחצי יום, ובחצי השני לקחה בשכירות, וכדומה - כיצד יש לפסוק: 1. כאשר כל צד טוען שמתה בזמן אחר (המתאים לו), 2. כאשר אחד אומר "אינו יודע", 3. כאשר שניהם אינם יודעים.

דף צז/ב

גמרא - מדייקים מן המשנה, שהאומר "איני יודע" - חייב, מקשים שאין הלכה זו כרב נחמן ור' יוחנן שאמרו פטור. ומתמצים שבמשנה מדובר ש"יש עסק שבועה ביניהן", והסבר. לפי זה מוסבר המקרים במשנה, בהתאם לשיטת רבא ושעטת רמי בר חמא.

דף צח/ב

ב' 4 - בירור המקרה במשנה ש"זה אומר שאולה וזה אומר שכורה, ישבע השוכר וכו'" - כיצד אפשרי להשביעו על מה שלא נטען. עולא משיב: "ע"י גלגול". כן מעירים שדין המשנה "יחלוקו" הוא כשיטת סומכוס.

ג' 12 - דיון בשאלות מיוחדות של ר' אבא בר ממל, על ארבעה מקרים בעניין "בעליו עמו", ונשארו ב"תיקו".

משנה - דין השואל את הבהמה, שהעבירו אותה אליו ע"י שליח, ומתה בדרך - אימתי השואל פטור, ואימתי חייב.

דף צט/א

גמרא - דיון על סוף המשנה: "ביד עבדו חייב", שואלים: הרי יד-עבד כיד-רבו? על כך שתי תשובות, של שמואל ושל רב. מביאים ראיות לכאן ולכאן, ומסבירים אותן לשיטותיהם.

ב' 23 - דיון בדברי רב הונא, שהמשאיל חפץ יכול לחזור בו עד שהשואל מתחיל את השימוש בו. מראים שר' אמי חולק עליו וכן רבי אלעזר וכן מוכח בבביתא.

דף צט/ב

ג' 3 - דיון בדברי שמואל בדין החזרת הגזילה, המבדיל בין הגוזל מהדיוט לבין הגוזל מן ה"הקדש". מראים סתירה בדבריו ממקור אחר, ומתמצים שחזר בו מדעתו שם.

ד' 26 - מעשה המובא ע"י רבא, ממנו רואים על המזיק רכוש, שפעם מחזיר לפי מחיר אחד, ובפעם לפי מחיר אחר.

דף ק/א

משנה - דינים כיצד יש לנהוג במחלוקת שבין המוכר והקונה (וכדומה): 1. בזמן שטענות הצדדים שוות משקל - יחלוקו. 2. במקרה שהאחד אומר "לא יודע" - יד השני על העליונה. 3. בזמן שדבריהם

דף קא/ב

משנה - דין המשכיר בית או חנות לחברו בלא לקבוע מראש את מועד היציאה, אימתי רשאי בעל-הבית הוא להוציאו. זאת, לפי העונות ולפי מקומות היישוב.

גמרא - דיון בטעם ההבדל שעושה המשנה בין ימות החמה לימות הגשמים. הסבר ראשון נידחה, ומעמידים את המשנה כהסבר רב יהודה: "להודיעו קתני". אגב, מובאות עוד הלכות.

ב' 26 - הלכות למקרים שונים, כגון שנפל ביתו של המשכיר, או שמכר אותו, ורוצה להוציא את השוכר מהבית המושכר, וכדומה. וכן תיאור מעשה שהיה בהקשר לשכירות. כמו כן מנמקים דעת רשב"ג במשנה בעניין חנות של נחתומים או צבעים.

משנה - חובת המשכיר לספק לבית דלת, מנעול וכל מעשה-אומן. וכן איזה זבל שייך למשכיר ואיזה לשוכר.

גמרא - ברייתא ובה פרטים נוספים בנושא המשנה. כן מבררים על מי חובת המזווה והכנת מקומה. וכן ברייתא בעניין המזווה ואם מותר לשוכר לקחת אותה בסיום השכירות.

דף קב/א

ב' 6 - דיון על דברי המשנה: "הזבל של בעל הבית וכו'". מבררים באיזה מקרה מדובר וכי המשנה בזה כדעת ר' יוסי ב"ר חנינא ש"חצרו של אד קונה לו שלא מדעתו". מקשים עליו ממקורות אחרים ויישוב הסתירות.

משנה - דיני המשכיר בית לשנה, או למספר בחודשים, ונתעברה השנה - כיצד ינהגו לגבי חודש העיבור. ותיאור מעשה שהיה, וכיצד פסקו בו.

דף קב/ב

גמרא - קושיא על המעשה המסופר במשנה, שלכאורה סותר את תחילתה, ומתמצים. לאחר מכן מביאים את דעותיהם השונות של רב, שמואל ור"נ, על המקרה שבמשנה. וכן ברור מה ההבדל בין דעת רב לדעת ר"נ.

ב' 27 - בירור השאלה לר' ינאי: מה הדין אם השוכר אומר ששילם והמשכיר אומר שלא קיבל? ומשיבים כי יש כבר תשובות לשאלה במקורות אחרים, לפי האפשרויות השונות.

סותרים - ישבע המוכר על דבריו, ויעשו לפיהם. 4. כאשר שניהם אינם יודעים - יחלוקו.

גמרא - דיון על ההלכה "יחלוקו" שבמשנה. מדוע לא אומרים "המוציא מחברו וכו'" או "נוקמא אחזקת מרא קמא". משיבים שמשנתנו כסומכוס. ודנים אם דעתו זו היא גם ב"ברי וברי" - רבה בר רב הונא אומר שגם בזה אומר יחלוקו, ורבא אומר שדעתו זו רק ב"שמא ושמא".

ב' 39 - דיון על ההלכה: "היו לו שני עבדים וכו' - ישבע המוכר וכו'" - מקשים עליה שלש קושיות. רב ושמואל מתרצים באופנים שונים. מקשים על כך, ונותנים חכמים אחרים תשובות אחרות, ואף עליהן מקשים. ולמסקנה - מתקבל הסברו של ר' הושעיא.

דף ק/ב

ג' 46 - הסבר שהדין האחרון במשנה: "יחלוקו", הוא כסומכוס. מקשים על כך ומתמצים.

משנה - הלכה שהמוכר זיתיו למטרת עצים, ולפני שנקצצו הבשילו פירות - אימתי הפירות שייכים למוכר, ואמתי יחלוקו. ועוד דוגמא מעין זו.

גמרא - בירור, כיצד היה למעשה המקרה במשנה, ולפי זה מדוע היא מבדילה בין אם הניבו רביעית או יותר. וכן הערת ר"ש בן פזי.

דף קא/א

ב' 1 - הסברו של ר"ל למקרה "שטף נהר זיתיו וכו'" - כיצד היה הדבר למעשה, בהתחשב בשנות העורלה.

ג' 15 - הסברו של ר' יוחנן מדוע "אין שומעין לו" למי שאומר: "זיתי אני נוטל". אגב, מובא דיון בדעת ר"י על המקבל, או חוכר, קרקע מנוכרי בארץ-ישראל, אשר בסופו מובאים דברי ר' יוחנן הדומים לדבריו כאן.

ד' 38 - דיון במחלוקת רב ושמואל במי שנטע את שדה חברו ללא רשות. והסביר ר"פ שאין מחלוקת ביניהם, אלא כל אחד דן במקרה אחר. אגב מראים כיצד למדו את דעת רב מפסק הלכה שנתן במקרה אחר.

ה' 48 - דיון במחלוקת רב נחמן ורב ששת על מי שבנה ללא רשות את חורבתו של אחר, ואחר כך ביקש לקחת את אבניו ועציו - האם שומעים לו. ומבררים שזו מחלוקת תנאים ראשונים. ולסוף מביאים את ההלכה המבדילה בין אם היה זה בנין בית, או נטיעת שדה, ומנמקים.

דף קג/א

ג' 4 - דיון בדעת רבא בשם ר"נ, שאם יש מחלוקת בין השוכר למשכיר כמה זמן עבר מתחילת השכירות, הרי המשכיר נאמן. מקשים על כך מדין לווה בשטר, ודוחים את הקושיא.

ד' 13 - בירור פרטים בדברי ר"נ: "שואל אדם בטובו לעולם" - עד מתי מותר לשואל להשתמש בכלי, האם צריך קניין, ומה הדין בהשאלה של באר ונפלה - האם רשאי לבנותה.

משנה – 1. המשכיר בית ונפל - חייב להעמיד לשוכר בית אחר. 2. אין לשוכר לעשות שינויים במבנה אלא בהסכמה.

גמרא - בירור באילו תנאי שכירות מדובר במשנה. על כך תשובת ר"ל, (בשתי מסורות, הראשונה נדחתה).

פרק ט' "המקבל שדה מחברו"

משנה - הלכה שהמקבל שדה כאריס או כחוכר, כל חובותיו בעבודה הן לפי מנהג המדינה. וכן אופן חלוקת הרווחים, או ההוצאות במקרים השונים.

דף קג/ב

גמרא - ברייתא ובה הדין: "מקום שנהגו לקצור לא יעקור", וההפך, ונימוקי המנהג והדין.

ב' 12 - הסבר, מה באה המשנה לחדש בדין "לחרוש אחריו יחרוש". וכן מה באה לרבות "הכל כמנהג המדינה". והוא מה שנמצא בברייתא בעניין השכרת האילנות שבשדה.

ג' 24 - בדבר דין המשנה "כשם שחולקין וכו'", מעיר רב יוסף על המנהג בבבל, ומדוע אמר אותו. ואגב עוד מדבריו על חובות בעל-הבית לעומת חובות האריס. כן מסבירים את עניין ה"קנים" הנזכרים במשנה.

משנה - דין החוכר "שדה-שלחין", או "שדה-אילן", ויבש המעיין או נקצץ האילן - באיזה מקרה רשאי להפחית לו מדמי החכירה.

גמרא – הסבר ר"פ כי ברישא של המשנה מדובר במקרה שפסק המעיין בגלל התייבשות הנהר הקטן, ולא הגדול, כך שהיה יכול להביא מים בדלי. וכן הערת ר"פ שדיני שתי המשניות הקודמות חלים הן במקבל בחכירות והן בקבלנות, אך בהמשך הדינים ביניהם שונים.

דף קד/א

ב' 5 - דיון בדין השני במשנה. מראים סתירה לזה בברייתא, ועליה ניתנים תירווציהם של שמואל ושל רבינא.

משנה - אריס שלא עיבד את הקרקע, חייב לשלם לפי הערכה כמה פירות היתה ראויה לעשות, כיון שכך נכתב בשטר האריסות.

גמרא - מדברי משנתנו משמע שר"מ "דורש (=מדויק) לשון הדיוט" של שטרות. ומובאת רשימה של חכמים שאף הם סוברים כך, והראיות. הראיה לר' יוסי שדורש לשון הדיוט, היא מהמנהג ש"עשו כתובה מלנה" והמנהגים שהיו בזה. כן מובאים מקרים שהיו, וכיצד דנו בהם.

דף קד/ב

ב' 23 - מחלוקת בדין האומר לבעל השדה: "אי מוברנא לה - יהיבנא לך אלפא זוזי", והוביר שלישי השדה. בנהרדעא פסקו לו לשלם שלישי הסכום, ואילו רבא אומר שזה בגדר "אסמכתא לא קניא" בגלל ההגזמה שבדבריו.

ג' 31 - תיאור שני מקרים מיוחדים בהם האריס גידל חיטים במקום שומשמיץ, וחילוקי הדעות בין החכמים כיצד לפסוק בהם.

ד' 37 - תיאור מנהגי נהרדעא בדין "היתר-עיסקא" - שהיא חלק הלוואה וחלק פיקדון, ודעת רבא החולק עליהם. כן מובאים עוד דינים בשם רבא בענייני "עסקאות" שונות.

דף קה/א

משנה - הלכה שהחוכר חייב לעשות בשדה גם ניכוש עשבים, ולא תועיל טענתו שהוא ישלם בכל מקרה את הסכום המלא. והנימוק.

גמרא – הסבר הגמרא לטעם דין המשנה ע"י תיאור מו"מ אפשרי בין החוכר, שאינו רוצה לנכש, לבין בעל השדה. אך, ההסבר נדחה וחזרו להסבר הנימוק שבמשנה.

משנה - המקבל שדה שלא כדאי לעבדה, בגלל מיעוט יבול, מהו היבול הנמוך ביותר שצריך לחייב את האריס לעבד את השדה בשבילו. ר"י מקשה על התנא-קמא וקובע כמות אחרת, בהתאם לגודל השדה.

גמרא - ברייתא, מקבילה למשנתנו, ועליה בא בירור מהו שיעור ה"כרי". כן מובאות שתי דעות נוספות על כמות המינימום.

ו' 21 - דיון בדעת ר"י במשנה: "אם קבלה ממנו במעות וכו'". מתואר מקרה שבו רבא פסק שלא כר"י, שאלו אותו על כך, והשיב שלא פסקו בזה הלכה כר"י.

משנה - הלכה שהחוכר שדה וניזוקה צריך לשלם ממה שהניבה, בין אם התבואה גרועה ובין אם היא יפה.

גמרא - תאור שני מקרים בהם בקשו ללמוד הלכה ממשנתנו, אך נידחה בגלל ההבדל המהותי בין הדברים. כן מובאת הערת רב אשי בעניין.

משנה - הלכה: המקבל שדה כדי לזרוע שעורה, לא יזרע חטה, וכן לגבי תבואה וקיטנית, אבל ההפך - מותר. ורשב"ג אוסר תמיד.

גמרא - בירור טעמו של רשב"ג במשנה. הסבר ראשון נידחה, ומובא הסברו של אביי.

דף קז/א

ב' 5 - על דברי המשנה: "תבואה לא יזרענה קיטנית", מובאת גירסת רב יהודה שהדבר מותר. והתירוץ - "לא קשיא הא לן הא להו" (בכל וא"י).

ג' 9 - אגב ההלכה הקודמת, מוסר רב יהודה לרבין עוד שלש הלכות, המשתנות בהתאם למקום או לנסיבות. 1. בעניין תלישת תחלים משדה פשתן - אימתי אין בזה גזל. 2. בעניין פירות אילנות הנטועים על הגבול בין השדות - המנהג הקובע למי הם שייכים. מובא שהמקור למנהג הוא בדברי רב, ודנים בו. 3. הוראה בשם רב שלא לרכוש שדה הסמוכה לעיר, והטעם. מראים סתירה לדברי רב, ומתרצים תוך דרשות על פסוקים.

דף קז/ב

ד' 2 - מדרש הפסוק "והסיר ה' ממך כל חוליי", על מהות ה"חוליי" יש חמש דעות. לדעת ר' אלעזר מובאת ראייה מברייטא, ובה הערה על פ"ג מחלות ש"פת של שחרית וכו' - מבטלתן".

ה' 20 - ברייתא, ובה רשימת שלשה עשר הדברים הטובים שמביאה "פת של שחרית", והסימוכין לכך.

ו' 40 - דברי רב יהודה לרב אדא שיקפיד במדידת השדות, וכי ארבעת האמות בשפת הנהרות לא נמדדות כי הן למושכי הספינות. אגב מובאים סיפורים בעניין.

דף קח/א

ז' 9 - עוד מדברי רב יהודה, על פטור החכמים

ב' 31 - כיון שנדון עניין כמות מינימום בשדה רעה, מובאות ברייתות על עוד דברים בהם נדונה הכמות הנמוכה לעניינים שונים.

דף קה/ב

ג' 10 - עוד הלכות מדבי ר' ינאי בעניין תפילה ותפילין למי שנושא משא - מאיזו כמות צריך להוריד את המשא. ועוד מקורות בדיני תפילין.

ד' 25 - בירור מהו שיעור "כדי נפילה" שאמר ר"י במשנה. מובאות שתי דעות, ובא הסבר שבעצם אין בזה מחלוקת. אגב, מובאת משנה בעניין הרוח שפיזרה את העומרים, וצריך לשער מהי כמות ה"לקט לעניים" שהיתה בהם. על כך דעת רשב"ג, ר' ירמיה שואל עליו, ונשאר ב"תיקו".

משנה - דין שדה שנפגע יכולה ע"י חגב או שידפון: אם זו "מכת-מדינה" מנכים מדמי החכירה, ואם לא - לא. והערת ר"י שאם נקבע סכום התשלום, בכל מקרה אין מנכים.

גמרא - בירור מהי ההגדרה של "מכת מדינה". על כך שתי דעות - רב יהודה ועולא. אגב מביא עולא שורת שאלות בנושא, שנשאלו בא"י, ונשאו ב"תיקו".

דף קו/א

ב' 4 - עוד שאלות על מקרים מיוחדים בנושא המשנה, הסבר צדדי הבעיות, הדיון בהן ופסיקת ההלכה.

ג' 32 - דיון על הגדרת "מכת-מדינה", שכן בברייטא משמע שהיא כאשר לא היה יכול כלל, "כשני-אליהו". רנב"י מתרץ שבברייטא מדובר ב"שדה-אחוזת" עליו יש הוראה מיוחדת. רב אשי מקשה עליו מן הנאמר על השנה השביעית, ודנים בכך.

ד' 46 - דיון בדברי שמואל, שבמשנה מדובר שכבר זרע ובאה מכת מדינה, אבל אם לא זרע כלל - חייב בכל מקרה, ונימוקו. מקשה עליו רב ששת מדין הרועה והזאב, ונשאר ב"קשיא".

דף קו/ב

ה' 1 - דיון בשאלה על שדה שנזרעה ולא הצמיחה - כמה פעמים צריך לחזור ולזרוע. על כך שתי ברייתות שונות, ומתרצים שאחת כרשב"ג ואחת כרבי. וכן הערת ר"ל שאם השדה לא הצמיחה כלל, הדין אחר, ודנים בזה.

פירות מהשדה. על כך רב יהודה אומר כי יש להאמין לבעל-הקרקע (הלווה), ורב כהנא אומר – למלווה. הגמרא פוסקת כרב כהנא ודנים בכך.

ו' 15 – מעשה שהיו טענות סותרות בין המלווה והלווה על משך זמן אכילת פירות השדה הממושכן. הלווה ביקש לראות את שטר ההלוואה, והמלווה אמר שאבד לו. על כך דעת רב יהודה להאמין למלווה, ואילו רב זביד ואחרים מאמינים ללווה. ונערך דיון על הדעות.

ז' 33 - דיון במקרה בו טוען האריס שקיבל את השדה למחצית היבול, ובעל השדה טוען שרק לשליש. רב יהודה אומר שיש להאמין לבעל השדה ומנמק. ר"נ אומר שיש ללכת לפי מנהג המקום.

ח' 43 - יתומים אומרים שהם השביחו את הקרקע אחרי מות אביהם, ובעל-חוב אומר שהאב השביח. למסקנת הדין כר' יוחנן שבעל-החוב נאמן. וכן דיון במקרה שהביאו היתומים ראיה שהם השביחו, כיצד בעל-החוב משלם להם את השבח, האם בכסף או בקרקע. ולמסקנה, אם היה השדה "אפותיקי" - משלם להם בכסף.

דף קי"ב

משנה - שתי הלכות: 1. המקבל שדה למשך "שבוע" (שנים) - הרי זה כולל את שנת השמיטה. ואם קיבל "לשבע שנים" אין ה"שביעית" בכלל. 2. דיני זמן התשלום של שכר השכיר, שלא לעבור על איסור הלנת-שכר.

גמרא - ברייתות בדיני שכר-שכיר: 1. הסימוכין במקרא לדיני המשנה. 2. שאיסור "בל תלין" הוא רק עד בוקר ראשון. 3. האומר לשלוחו: "צא ושכור לי פועלים" שניהם לא עוברים על "בל תלין". דיון בזה, ורבא מוסיף שגם "שוקאי-סורא" אינם עוברים על "בל תלין" והסיבה.

דף קיא/א

ב' 13 - דיון בהסבר המשנה "שכיר-שעות גובה כל הלילה וכו'". מחלוקת רב ושמואל. ולמסקנה זו מחלוקת תנאים כמובא בברייתא. ושם גם נאמר ש"הכובש שכר-שכיר עובר בחמשה שמות ו"עשה", וההסבר לכך.

ג' 27 – דיון בשאלה: "איזהו עושק ואיזהו גזל". על כך ארבע דעות שונות של חכמים - ר' חסדא, רב ששת, אביי ורבא, ודיון בהן.

משנה - עוד פרטי דינים בהלכות "שכר שכיר": 1. הדין חל גם על שכר-בהמה או כלים. 2. מקרים

מהשתתפות בהוצאות מסוימות של העיר, ואימתי חייבים. עניין אחר הוא הרחבת הנהר, שהמתגוררים בתחתיתו משתתפים עם אלה שבמעלה, ולא ההפך. ובניקוז הגשמים - הפוך. וברייתא המסייעת להוראות אלה.

ח' 23 - דיני המחזיק את הקרקע עד לשפת הנהר, אימתי מוציאים מידו ואימתי רק נקרא חצוף.

ט' 27 – דיון בהלכות "זכויות הבר-מצרא", כגון מה דינו של המחזיק קרקע הפקר שבין שכנים או שותפים. ומה אם ה"בר-מצרא" נתן לו הסכמה לרכוש - האם צריך לעשות על כך "קניין", ועוד.

דף קח/ב

י' 1 - רשימה ארוכה של מקרים בהם לא יחול דין "בר מצרא".

דף קט/א

משנה - דין שהמקבל שדה לעיבוד למשך פחות משבע שנים, אינו רשאי לזרוע בה פשתן (המנצל מאד את הקרקע). וכן אינו רשאי לקצוץ קורות מעצי השקמה שבה. ומה אם קבלה לשבע שנים.

גמרא - דיון במחלוקת אם רק בקורות השקמה אין למקבל השדה חלק, או גם ממה שהשביחה השקמה. אביי אמר שיש לו בשבח ורבא חולק. מובאות ראיות מספר לאביי והן מיושבות גם לדעת רבא.

ב' 34 - מקרים בהם נדון דינו של "שתלן" שקבל לטעת כרם ולטפל בו, וכגון שנפטר והשאיר יורשים, או גרם להפסדים - כיצד פסקו עליו בעניין סילוקו ובעניין זכותו בשבח שהשביח. וכן אם צריך התראה.

דף קט/ב

ג' 3 – מעשה ב"שתלן" שרצה לעלות לא"י לפי סוף הזמן של עבודתו, וביקש את תשלום השבח שהשביח. דיון בכמה יש לפצות אותו, מבלי לגרום הפסד לבעל-הבית.

ד' 29 - דיון על מקרה בפרדס שהיה ממושכן אצל המלווה לאכול את פירותיו, ותוך זמן ההלוואה נאלצו לקצוץ את פרדס, מה דין העצים - האם כפירות, או כקרן - גוף הקרקע. מחלוקת: אביי אומר כ"פירות", ורבא אומר שהם כ"קרן". מביאים שתי ראיות לרבא ומסבירים אותן לדעת אביי.

דף קי"א

ה' 4 - דיון במקרה של טענות סותרות בין הלווה והמלווה בעניין משך הזמן שהמלווה רשאי לאכול

דף קיד/א

ג' 2 - דיון בשלושת צורות החוב: ערכין, "הקדש" ובעל-חוב רגיל, לבירור אם אפשר ללמוד מאחד על האחרים, הן לגבי החזרת משכון והן לגבי הדאגה לחיי החייב.

ד' 25 - שלש שאלות של רבה בר אבוה לאליהו הנביא ותשובותיו, הראשונה בעניין "הסדר" לבעל-חוב. וכן שאלות אליהו לרבה בר אבוה בעניין לימוד תורה ושכר העולם-הבא.

דף קיד/ב

ה' 15 - שלש ברייתות בענייני משכון והסברתן: 1. על משמעות הפסוק "אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו". 2. על הדין "המלוה את חברו אינו רשאי למשכנו, ואינו חייב להחזיר לו, וכו'". על כך שני הסברים. 3. על שני הפסוקים בעניין השבת העבוט. רבא מקשה על דברי הברייתא, ומתרץ.

ו' 39 - דיון על דברי ר' יוחנן, כי במקרה שמת הלווה בזמן שהמלווה השיב לו את המשכון, לפי המצווה, שיכול המלווה להוציא את המשכון מידי הבנים היורשים. מראים סתירה לכך בברייתא. ומסבירים את הברייתא באופן שאין סתירה.

דף קטו/א

ז' 8 - ברייתא המדייקת מהפסוק "לא תבוא אל ביתו וכו'" - אבל אתה נכנס לביתו של "ערב", והסימוכין לכך. כן מדייקים שמותר למלווה להיכנס לבית החייב לשם גביית שכר או משכון עבור אחרים, ודוגמאות.

משנה - הלכה שאסור למשכן כל אלמנה.

גמרא - ברייתא בה נמצא שמשנתנו כדעת ר"י, ואילו ר"ש חולק ומתיר באלמנה עשירה, ומנמק זאת. מבררים שמחלוקתם היא ב"אם דרשינן טעמא דקרא".

משנה - הלכה שאין למשכן כלי "אוכל-נפש", והממשכן רחיים-ורכב עבור משום שני כלים.

גמרא - דיון במחלוקת רב הונא ורב יהודה, אם החובל רחיים-ורכב לוקה שתיים או שלש. תחילה מנסים לבדוק אם מחלוקתם כמחלוקת אביי ורבא בשאלה אם "לוקים על לאו שבכללות" ונידחה. אחר זאת מובאות שתי ברייתות שהן כדעת רב יהודה.

שאינו עובר. 3. דין התובע את שכרו תוך הזמן או אחרי הזמן. 4. דינו המיוחד של "גר-תושב".

גמרא - בירור כדעת מי משנתנו, שכן אינה כאחת השיטות בברייתא. רבא אומר שהמשנה כדעת דבי רבי ישמעאל ומביא ראיה. אחר זאת דנים בדעות שבברייתא ובמה הם חולקים, ותוך כך גם ביאור שיטת התנא-קמא במשנתנו.

דף קיב/א

ב' 15 - ברייתא ובה הסימוכין בפסוק להלכות במשנה: "אימתי, בזמן שתבעו, לא תבעו - אינו עובר".

ג' 21 - בירור מה הדין ב"המחהו אצל חנווני וכו'" והחנווני לא שילם - האם רשאי הפועל לחזור ולתבוע את בעל-הבית או לא. על כך מחלוקת רב ששת ורבה ונימוקיהם.

ד' 27 - דיון בשאלה לרב ששת: האם יש איסור "בל תלין" לשכר קבלנות, או לאומן המתקן כלי? רב ששת השיב שיש. על כך בא דיון ובו קושיא ותירוץ, סיוע לרב ששת מברייתא, ודחייתו.

דף קיב/ב

ה' 1 - דיון על התקנה: "שכיר בזמנו נשבע ונוטל" - מדוע העבירו את השבועה לתובע, ומדוע לא התקינו כך גם ב"קצץ". וכן בירור דין המשנה: "אם יש עדים שתבעו, הרי זה נשבע ונוטל"?

דף קיג/א

משנה - פרטי דינים בהלכות נטילת משכון ממי שלא פרע את חובו. ודעת רשב"ג.

גמרא - דיון בדעת שמואל האומר שאף לשליח ב"ד אסור להיכנס לבית הלווה לקחת משכון. מקשים עליו ממקורות שונים, ולמסקנה - יש בזה מחלוקת תנאים, כפי שנמצא בברייתא.

דף קיג/ב

ב' 15 - בירור הטעם לנאמר בברייתא: "נותן מטה ומטה וכו'" - מדוע שתי מיטות. ומסבירים זאת על פי דברי שמואל בעניין שמירת הבריאות.

ג' 28 - דיון על אופן החזרת החוב ע"י מכירת המשכון או חלקו, תוך השוואה לדיני "ערכין" בזה. אגב הדיון מביא אביי את ארבעת התנאים הסוברים שיש לישראל דין "בני-מלכים", והסימוכין שלהם.

הבית ולזה העליה - כיצד ינהגו כאשר נהרסו שתי הקומות, והתחתון אינו רוצה לבנות את ביתו. על כך שתי דעות - ת"ק ור"י.

דף קיז/ב

גמרא - דברי ר' יוחנן כי בשלושה מקומות שנה רבי שאסור לאדם ליהנות מ-ממון חברו, ואחד מהם במשנתנו. על כך מקשים: הרי בשלושת המקומות ניתן להסביר את דברי רבי מטעם אחר.

ב' 18 - הלכות בשם עולא בעניין הבית ועליה שנפלו, ובבניה מחדש רוצה אחד מהם לעשות שינויים - לאיזה שינויים יכול הצד השני להתנגד ולאיזה לא.

ג' 31 - כאשר שני הצדדים אינם יכולים לבנות - כיצד יש לחלק ביניהם את הקרקע. על כך מובאת ברייתא ובה מחלוקת בין ר' נתן ואחרים, ופסק רבה כר' נתן, ונימוקו.

משנה - הדינים במקרי הבאים: 1. גג בית-הבד שנפחת ועליו היה מקום גינה של אחר. 2. כותל או אילן שנפל לרשות-הרבים או אל השכן. 3. המציע לעובד לקחת שכרו מהסחורה בה עבד, והעובד לא הסכים; או שהסכים ואחר-כך בעל-הבית רצה לחזור בו.

דף קיח/א

גמרא - בעניין גג בית-הבד שנפחת מובאת מחלוקת רב ושמואל על שיעור הפחת, אם ברוב הגג או בארבעה טפחים, כמחלוקת (למעלה) בעניין הבית-והעלייה, ועושים "צריכותא" לחזרה על המחלוקת פעמיים.

ב' 18 - בעניין "נתנו לו זמן לקוץ וכו'", מציינים בשם ר' יוחנן ש"זמן בית-דין שלשים יום".

ג' 20 - בירור. במקרה שנפל הכותל לחצר חברו, ובעל הכותל ויתר על האבנים, מדוע לא יאמרו את הכלל: "חצירו של אדם קונה לו וכו'", ומשיבים.

ד' 26 - בעניין "השוכר לעשות עמו בתבן וכו'" לכאורה מיותר, שהרי העיקרון בזה כבר הובא במקרה הקודם במשנה. על כך מראה הגמרא מהי ה"צריכותא" לשניהם.

ה' 33 - דיון בדברי המשנה: "טול מה שעשית בשכרך, אין שומעין לו", מקשים ממקור אחר שנאמר בו שכן שומעין לו. על כך משיב ר"נ מספר תשובות שנידחו מלבד האחרונה.

דף קטז/א

ב' 15 - דיון במחלוקת אב"י ורבא במקרה שאדם מישכן את חברו סכין קצבים. אב"י אמר להחזירה, כי הוא כלי אוכל-נפש, ולתבוע את החייב בדין. ואילו רבא חולק ומנמק. קושיא על אב"י, והתירוק.

פרק י' "הבית והעליה"

דף קטז/ב

משנה - הלכה - בית ועליה שנפלו - כיצד בעל-הבית ובעל-העליה מחלקים ביניהם את העצים, העפר והאבנים.

גמרא - דיון בקושיא על המשנה, שלכאורה יש סתירה בין הרישא: "חולקין" לבין ההמשך: "ורואין". לבירור באיזה מקרה מיוחד מדובר כך שלא תהיה סתירה.

ב' 16 - בירור, שדין המשנה "אם היה אחד מהן מכיר וכו'" מדובר שהשני טוען "איני יודע". לפי זה מקשים על ר"נ שאמר במקרה דומה שהאומר "איני יודע" פטור. ומתריצים.

ג' 27 - בעניין "ועולות לו מן החשבון" יש מחלוקת: רבא אומר שהשני מקבל כנגדם שבורות, ואב"י סובר שיקבל שלמות, וטעמיהם.

משנה - כיצד יש לנהוג בעלייה שנפחתה ובעל-הבית (המשכיר) אינו רוצה לתקן. מחלוקת תנא קמא ור' יוסי.

גמרא - מחלוקת באיזה השיעור של "נפחתה" מדובר: רב אומר ברובה ושמואל אומר "בארבעה" (טפחים) ונימוקיהם. כן מבררים כיצד היה הסכם השכירות, רבא אומר דעתו ומקשים עליה, ואחר משיב רב אשי ומביא ראיה לשיטתו.

ב' 48 - שלש שאלות של ר' אבא בר ממל על המשנה - נשארו ב"תיקו".

דף קיז/א

ג' 14 - בעניין המחלוקת במשנה בין ת"ק ור' יוסי, תחילה מסבירים מהי "תקרה", אחר מובא מעשה במעזיבה שניזוקה, והמחלוקת מי לתקן אותה. מנסים לומר שזו המחלוקת במשנתנו, ודוחים זאת. מאידך מראים שמחלוקת זו שווה למחלוקת אחרת שבין ר' יוסי וחכמים במסכת ב"ב.

משנה - בית ועליה שהיו שייכים לשניים - לזה

משנה - דין הבעלות על הירק הצומח בין שתי ערוגות שזו למעלה מזו. על כך שלש דעות: ר"מ, ר"י ור"ש.

גמרא - רבא מציין שהמחלוקת ר"מ ור"י במשנה היא אם הולכים אחר עיקר הצמח (השורשים), או אחר הנוף (שיטת ר"י). וכן כי מחלוקת זו מופיעה בעוד נושאים, ומסביר את הצריכותא לחזרה עליה.

דף קי"ט/א

ב' 9 - בדבר שיטת ר"ש במשנה, הערה של דבי ר' ינאי. וכן שאלה מיוחדת של ר' ירמיה, נשארה ב"תיקו". ופסיקת הלכה בשם ר"ל כר"ש, והסכמת שבור-מלכא.

סוף מסכת בבא-מציעא

דף קיח/ב

משנה - דברים האסורים או המותרים להניחם, או לעשותם ברשות-הרבים - מספר דוגמאות. ודעת רשב"ג.

גמרא - בירור שמשנתנו בעניין הוצאת הזבל אינה כדעת ר"י הסובר שבמקום שנתנו בו חכמים רשות והזיק - פטור. וכי זאת גם דעת רשב"ג במשנתנו ודעת ר"ש.

ב' 25 - ברייתא המתארת את שלבי עבודות הבנין, וכי כל אחד אשר גרם נזק בזמן תפקידו - חייב, מלבד השלב האחרון, שכולם חייבים. מקשים על כך, ומתרצים.

מסכת בבא בתרא

פרק א' "השותפין"

דף ב/א

משנה - דיני השותפים בחצר או בשדה שרצו לעשות מחיצה ביניהם, או אם רק אחד מהם רצה בזאת. הכלל הוא שעושים "הכל כמנהג המדינה", אבל אם יש הסכמה רשאים הם לעשות כפי רצונם.

גמרא - בירור כי "מחיצה" היא גדר (כותל), והראייה מדין מחיצת הכרם.

דף ב/ב

ב' ? - מלשון המשנה "שרצו", מדייקים ש"היזק ראייה" אינו נחשב להיזק. מנסים לתת ביאור אחר למלה "מחיצה", אך מקשים עליו, ומתרצים. עוד קושיא על הביאור הראשון ותירוץ.

ג' 14 - דיון במסקנת הגמרא שהיזק ראייה אין שמו היזק (עפ"י הפירוש הראשון של המלה "מחיצה" כגדר). מקשים על כך משה מקורות ומתרצים אותם. עם זאת, יש הסכמה שראייה מרשות הרבים או ראייה אל תוך הבית כן נחשבת להיזק.

דף ג/א

ד' 1 - נוסח אחר לדיון שבסוגיא הראשונה. במקום הסבר המלה "מחיצה" כגדר, מוצעת שיטה להסבר המלה כ"חלוקה", והמסקנה מכך שהיזק ראייה נחשב להיזק. על כך בא שקלא וטריא בין שתי השיטות.

ה' 41 - הסבר לאבנים המוזכרות במשנה: "גויל" "גזית" וכו'. על כך מקשים לרב אשי והוא מתרץ, (בשתי מסורות). ולסוף מסקנות לגבי המרחק "ביני אורבי".

ו' 51 - מדין המשנה על כותל הגזית, למדים שהיחס בין רוחב הכותל לבין הגובה הוא חמישה טפחים על ארבע אמות. מכאן מקשים מכותל הטרסקל במקדש, שלא היה ביחסים אלה, ומשיבים. כן מבררים את ההבדל בכך בין בית ראשון לשני.

דף ג/ב

ז' 8 - בירור האם עובי הכתלים הנזכר במשנה כולל את שכבת הסייד שמסיידים אותם. המסקנה, לאחר דיון, שאכן הוא כולל הסייד.

ח' 18 - הלכה שאין להרוס בית כנסת ישן לפני שבונים חדש, הטעמים והנפקא מינא ביניהם, וכן באילו מקרים הדבר מותר. אגב, מבררים כיצד הציע בבא בן בוטא למלך הורדוס להרוס את בית המקדש, וכן תיאור תולדות הורדוס ויחסיו עם החכמים.

דף ד/א

ט' 36 - הסברים על דברי המשנה: "הכל כמנהג המדינה" - מה בא לרבות, ומה חידוש יש בהלכה שאם נפל הכותל "המקום והאבנים של שניהם".

י' 40 - דיון בדיני המשנה על גדר בגינה וגדר בבקעה, שמדיוק הלשון יש לכאורה סתירה ביניהם. הסברו של אביי, נדחה. וניתן הסברו של רבא.

יא' 47 - בירור מהו "יעושה חזית". וכן הסברים שונים לגדר מאבנים וכן לגבי גדר מ"הוצא" שהם ענפי דקל.

דף ד/ב

י"ב 11 - בירור מדוע בדין כותל של שניהם נאמר במשנה שיעשו חזית משני הצדדים? הסבר ראשון נדחה, והסבר של רבינא.

משנה - דין המקיף את שדה חברו משלושת הצדדים, שאין מחייבים את החבר להשתתף. ודעת ר' יוסי: "אם עמד וגדר את הרביעית (שלו) - מגלגלין עליו את הכל".

גמרא - פסיקת הלכה כר' יוסי, ודיון לגבי הדינים במקרה שהוקף הצד הרביעי, מהו סוג ההשתתפות, וכן במה חולקים למעשה תנא קמא ור' יוסי במשנה - דעות שונות. וכן תיאור מקרים שהיו בין רבינא לבין רוניא.

דף ה/א

משנה - פרטי דינים במקרה שנפל הכותל שבין השכנים, שמחייבים לבנות עד גובה ד' אמות, ומה אם אחד הצדדים רצה והגביה יותר. וכן אימתי יש חזקה שהצד השני שילם את חלקו.

גמרא - דברי ר"ל שהאומר כי פרע את חובו לפני מועד הפרעון אינו נאמן. מאידך, דעת אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע בתוך הזמן. ראיות ממשנתנו לכאן ולכאן - נידחו. מנהגי חכמים בזה ופסיקת הלכה כר"ל.

דף ה/ב

ב' 14 - דיון בשאלה האם החזקה שאין אדם פורע חובו בתוך זמנו עומדת גם במקרה שהנתבע אומר זאת לאחר זמן הפרעון, שהרי יש לו "מיגו", שהיה יכול לומר: "אילו רציתי לשקר הייתי אומר שפרעתי בזמן". ראיות ממשנתנו וממקור אחר וללא הכרעה.

דף ו/א

ג' 22 - בדין המשנה: "סמך לו כותל אחר", מחלוקת חכמים במקרה שהוסיף רק חצי מהכותל, רב הונא אומר שמשלם את הכל ורב נחמן אומר שמשלם רק על החלק שהוסיף, וציון המקרים שבהם יש הסכמה ביניהם.

ד' 27 - דבר הלכה מרב הונא שהבונה תוספת לכותל, בלי השתתפות הצד השני, ועשה בו חורים לצורך הנחת קורות, אין בזה סימן שהצד השני השתתף בהוצאות, וההסבר.

ה' 38 - דיון בהלכות חזקה בין שכנים במקרים שונים, כגון אם היתה לאחד חזקה להניח קורות דקות על כותל חברו, האם משמע מכאן שיש לו חזקה גם לקורות עבות, וכדומה. אפשרויות שונות ודעות שונות.

דף ו/ב

ו' 11 - דינים בהלכות מעקה או מחיצה, לשם מניעת היזק ראייה. המקרים השונים והדעות עליהם.

ז' 41 - דינים על הזכות של אחד השכנים לעכב את חברו לעשות שינויים במבנה שלו ועד כמה. כגון, עד כמה יכול לעכב בעל העלייה את הדר מתחתיו מלחדש את ביתו שנהרס, או הרוצה לבנות קיר המסתיר את האור לחלונות שכנו, או אחים שחלקו ירושה האחד קיבל את הבית והאחד את החצר, מהי זכותו של השני לבנות בחצירו ועוד.

דף ז/ב

ח' 7 - כיון שהובאו הלכות בשם רב חמא, מובאת עוד הלכה בשמו בעניין שטר חוב שקיבלו היתומים בירושה מאביהם, והחייב מוציא שובר שכבר פרע אותו, שרב חמא אומר שיש עוד ערך לשטר ואין לקרוע אותו עד שיגדלו. ועל כך מחלוקת חכמים אם הלכה כמותו והנימוקים.

משנה - הלכה שיכולים בני החצר לחייב את הדיירים להשתתף בהוצאות בנין "בית שער", וכן את בני העיר לבנות חומה ושערים, ודעת רשב"ג. וכן קביעה מאימתי נחשב אדם לאחד מאנשי העיר.

גמרא - קושיא על המשנה אשר ממנה משמע שביט-שער הוא דבר טוב, ואילו ממנהגו של אליהו משמע שאינו טוב. ומתרגים בכמה וכמה דרכים.

ב' 36 - הסבר במה חולקים תנא קמא ורשב"ג במשנה, בעניין בית-שער לחצר ובעניין חומה ושערים לעיר. וכן בירור אצל ר' יוחנן לפי מה גובים את דמי ההשתתפות בהוצאות, האם לפי נפשות, העושר או הקרבה לחומה.

ג' 47 - דיון בחובת החכמים (וכן היתומים) להשתתף בהוצאות העיר. זאת, על פי מעשים שהיו. הראיות מן המקרא שהחכמים פטורים ממסים הקשורים בשמירה ובטחון, כיון שהתורה משמרת אותם, וכן בעוד איזה דברים.

דף ח/א

ד' 29 - סיפור המעשה ברבי שפתח אוצרותיו לעניים, ולא לעמי הארץ, וכיצד חזר בו.

ה' 42 - דיון על המשנה: "וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו'". קושיא על כך מדין השיירות העוברות בעיר הנידחת, ותירוץ המבחין בין "אנשי העיר" לבין "יושבי העיר". וכן ברייתא העושה הבחנה בין האנשים בעיר לבין הבאים אליה לעניינים שונים, כגון לקבלת צדקה וכדומה.

ו' 49 - דברי רב אסי ור' יוחנן ור"פ על פטור החכמים מהוצאות הכרוכות בשמירת העיר. וכן באילו הוצאות ניתן לחייב את היתומים. אגב, סיפור מקרים שהיו ובכללם על אמו של שבור מלכא ממנו למדים כי פדיון שבויים היא הצדקה הגדולה מכל, והראיה לכך מהפסוק.

דף ח/ב

ז' 16 - ברייתא ובה דיני גביית צדקה או "תמתיו", בכמה אנשים היא נעשית ובכמה מחלקים. כן הלכות בדבר זכות אנשי העיר לעשות תקנות, ובכלל זה שינויים במטרות כספי הצדקה, וכן דרשה על הפסוק "והמשכילים יזהירו וכו'", על שבחם של גבאי צדקה, הדיינים והמלמדים.

ח' 45 - ברייתא בדיני גבאי הצדקה, מה מותר להם לעשות וכיצד, בגביית הכספים, בספירתם ועוד. תיאורו של אביי את הנהגותיו של רבה בענייני צדקה, וכן סיפור מעשה ממנו למדים שהתקנות בעיר צריכות להעשות בהסכמת חכם המקום.

דף ט/א

ט' 13 - הלכה, שאין לחייב את הגבאים וגזברי

ד' 21 - הערה שחכמים ור"י במשנה אינם חולקים בעניין אופן חלוקת שדות, אלא "מר כי אתריה ומר וכו'". דברי רב יוסף על אופן החלוקה של השדות הנהוג בבבל והסברם. וכן על אופן חלוקת כרם, והנהוג בבבל בזה. אגב הזכרת דברי נביאות, מביאים דיון בדברי ר' אבדימי ואחרים על הנבואה לאחר החורבן, ומעלתו של החכם לעומת הנביא.

דף יב/ב

ה' 26 - עוד מדברי ר' אבדימי ומדברי רב הונא בריה דרב יהושע על חשיבות האכילה ושתיית יין.

ו' 32 - עוד מדברי רב הונא בענייני חלוקת שדות בין יורשים, בהתחשב בדיני "בר מצרא" וב"כופין על מידת סדום". תאור שלושה מקרים בהם יש מחלוקת ופסיקה כרב יוסף.

דף י"ג/א

ז' 2 - דיון על דברי המשנה: "ולא את הטרקלין וכו'", במקרה שאין בחלוקה כדי לזה וכדי לזה, האם יכול אחד לומר לאחר: "גוד או אגוד". מחלוקת רב יהודה ורב נחמן, עם ראיות רבות לכאן ולכאן.

ח' 35 - ברייתא ובה שלש דעות בדבר חיבור יחד ספרי תורה נביאים וכתובים. ועל כך סיפור על ספרים מיוחדים וכיצד היו מחוברים.

ט' 43 - דינים בכתיבת ספרים, על הרווחים ביניהם, וכן על הקלף שצריך להשאיר בקצוות כדי להקיף בו את עמודי הגלילה, ועוד.

דף יד/א

י' 10 - ברייתא על גובה ספר התורה, שיהיה כהיקפו. מקשים מדיני ארון הברית, הלוחות שברי הלוחות וספר התורה, תוך כך מובאים הפרטים השונים שלהם. זאת לפי ר"מ ולפי ר"י, ותירוץ הקושיא לשיטותיהם.

דף יד/ב

י"א 28 - ברייתא ובה סדר ספרי הנביאים, ספרי הכתובים וכן מי כתב כל אחד מהספרים. בחלק מהפרטים יש מחלוקת ודיון על דברים מסוימים.

דף ט"ו/א

י"ב 36 - דיון נרחב על איוב וספרו, על תקופת חייו ואורך שנותיו, על אשתו, ואם היה מישראל ועוד. בחלק מהעניינים יש מחלוקת חכמים, ובא עליהם מו"מ. כן מובאות דרשות על השטן ושליחותו לאיוב. טענות איוב על ה' ותשובת ה' ועוד.

ההקדש לתת דין וחשבון, והמלצתו של רבי אלעזר. כן מובאת מחלוקת חכמים על ההבדל בין מבקשי מזון לבין מבקשי כסות. וכן מובאים מקורות אחרים ובהם פרטי דינים בצדקה וחלוקתה, דיון בהם ובשאלה כיצד יש להתייחס למי שמחזר על הפתחים.

י" 46 - שלושה דברים שאמר ר' אלעזר על הצדקה ומעלותיה, אגב מובא הסיפור על ר' אחדבוי ורב ששת והדיון על דין המצורע שבימי ספירתו מטמא אדם.

מכאן ואילך דברי חכמים רבים והנהגותיהם, וכן מקורות אחרים על הצדקה ומעלותיה ושאר עניינים הקשורים בה.

דף יא/א

י"א 25 - בירור כי ההלכה במשנתנו: "ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר", אינה כדעת רשב"ג בברייתו (בשתי מסורות של דברי רשב"ג).

משנה - הלכה ששותפים בנכס כלשהו ורצה רק צד אחד מהם לחלק אותו, ניתן לחלק את הנכס בתנאי שישאר לכל צד חלק ראוי, ומחלוקת חכמים מהו חלק ראוי. אבל אם שניהם רוצים לחלק, רשאים הם לחלק אותו, ואפילו הוא קטן ביותר, מלבד חלוקת ספר קודש

גמרא - הבהרה של רב אסי בשם ר' יוחנן שהנאמר במשנה "ארבע אמות" בעניין חלוקת החצר, הרי זה מלבד ארבע אמות שלפני כל פתח ופתח. זאת, וראיה לכך מברייתא. מכאן דיון על אופן חלוקת חצירות מיוחדות, או במקרים שיש אכסדרה או מרפסת וכדומה.

דף יא/ב

ב' 20 - בירורי הלכה בעניין הפתחים אל המבוי, אימתי רשאים לשנות בהם, כגון מי שביתו בין שני מבואות ורוצה לסתום פתחו במבוי אחד ולהעבירו לאחר, או הרוצה לבנות מחיצה לארבע אמות שלו שלפני פתחו - שיכולים לעכב בעדו, ועוד. דיון בדעות ובמקורות השונים.

דף יב/א

ג' 6 - דינים הקשורים לפתחי המבואות, כגון מבוי המפולש לעיר אחרת ורצו לסתום צד אחד שלו, או מבוי המפולש לרשות הרבים ובקשו להעמיד דלתות בכניסה למבוי.

טפחים, שהרי במקור אחר משמע שאין התפשטות השורשים כך. ומשיבים.

דף י"ט/ב

ז' 6 - בדבר הרחקת מי-רגליים מן הכותל, רבה בר בר חנה מתיר להשתין בצד כותל חברו, ומביא ראיה מהפסוק. דנים בכך ולמסקנה נידחו דבריו.

ח' 22 - דיון בדברי שמואל ש"רקיק אינו ממעט בחלון", לעניין יציאת הטומאה (כי הרקיק ראוי לאכילה). מקשים עליו ממקורות שונים ומתרצים.

לדברי התוספות נכנסה סוגיא זו לכאן כיון שנזכר בה "זרעים כיון דקשו לכותל וכו'" והוא מעניין משנתנו.

דף כ"ב

ט' 12 - בירור שהטעם להרחקת הריחיים הוא "משום טיריא" (רעידות). מקשים מדין ריחיים של חמור ונותנים טעם אחר – משום קולן. כן מעירים מה למד אביי מעניין גודל ה"כליא" של התנור הנזכר במשנה.

משנה - דיני הרחקת תנור וכיריים, כדי לא להזיק לשכנים. ואם הרחיק כדין ובכל זאת הזיק - חכמים אומרים שחייב לשלם הנזק ור"ש פוטר. וכן דין איסור פתיחת חנויות מסויימות תחת אוצר - מחסן פירות - של חברו, בגלל הנזק שעלולים לגרום, והיוצא מן הכלל.

גמרא - בירור הסיבה לשינוי בדין הרחקה של תנור וכיריים במשנתנו, לבין הנאמר על כך בברייתא, והיא שבברייתא מדובר בתנור של נחתום.

ב' 32 - בעניין איסור פתיחת רפת בקר תחת האוצר, מובאת ברייתא שאם הרפת הקדימה את האוצר אין להרחיק אותה. בהקשר לכך נשאלו שאלות מיוחדות ונשארו ב"תיקו". כן מעירים על עניין היין הנזכר במשנה.

משנה - הלכה שהפותח חנות בחצר יכולים השכנים למחות, בגלל ההפרעה של הנכנסים והיוצאים. ואילו בית מלאכה בתוך ביתו – מותר לפתוח.

גמרא - דיון על סוף המשנה, שלא יכולים למחות בגלל "קול התינוקות", שהרי זה סותר את הרישא. אביי מתרץ, רבא מקשה עליו ומתרץ שמדובר אחרי תקנת ר' יהושע בן גמלא על פתיחת תלמודי-תורה. אגב, מובא תיאור התקנה וכמה מדרכי חינוך. מקשים על רבא ממספר מקורות ומתרצים.

דף ט"ז/ב

י"ג 25 - בהקשר לאיוב ובנותיו מובאות דרשות חכמים על הבנות וחישיבותן לעולם. כן מחלוקת אם היתה בת לאברהם, לפי שנאמר בו "בכל". אגב מובאים דברים אחרים על אברהם ובניו ונכדיו. לאחר מכן מובאות ברייתות על הדברים המיוחדים באבות.

פרק ב' "לא יחפור"

דף י"ז/א

משנה - דברים שאסור לאדם לעשות אפילו בתוך רשותו, כיון שעלולים להזיק לשכנו, ואיזה דרכי זהירות יש לנהוג כאשר עושה אותם. על כך דוגמאות מתחומים שונים.

דף יז/ב

גמרא - דיון בקושי הלשוני במשנה: "פתח בבור ומסיים בכותל". ולמסקנה מדובר בכותל הבור שהוא בעל עובי שלושה טפחים.

ב' 8 - דיון נרחב במחלוקת אביי ורבא, על מי שבא לעשות אחד הדברים הנזכרים במשנה בגבול שדהו ממש, בזמן שבגבול חברו אין עדיין משהו שעלול להנק. אביי מתיר ורבא אוסר. על כך שורה ארוכה של קושיות ותירוצים, במיוחד על רבא, ממשנתנו וממקורות אחרים והסברתם לפי שתי השיטות.

דף י"ט/א

ג' 2 - הערת רב נחמן בשם רבה בר אבבה, שהנאמר במשנה "ולא נברכת הכובסין" מדובר בבריכת ההשרייה ("המחמצן"), אבל בבריכת השפשוף יש להרחיק ארבע אמות. וכן ראייה מברייתא.

ד' 13 - בירור כוונת המשנה בדין החופר בור שצריך להרחיק שלושה טפחים "וסד בסיד", האם צריכים להיות שני הדברים או רק אחד מהם. מביאים שתי ראיות, אך נידחו.

ה' 25 - בירור מדוע במשנתנו "מרחיקין את הגפת וכו'" נזכרו ה"סלעים" ואילו ברשימה המקבילה במסכת שבת כתוב "חול" במקום "סלעים". על כך שלש תשובות - רב יוסף, אביי ורבא, דיון בהן, ולמסקנה נשארה דעת רבא.

ו' 51 - בירור מדוע בדיני ההרחקה מוזכרת גם החרישה וגם הזריעה, הרי היה אפשר ללמוד מזה על זה. וכן בירור, מדוע יש להרחיק את הזרעים שלושה

דף כא/א

ב' 36 - תקנות נוספות בעקבות תקנת ר' יהושע בו גמלא, בענייני לימוד והוראה, ובכלל זה איזה מלמד יש להעדיף. כן מובאים דברי רבא שמלמדי תינוקות, (ועוד בעלי מקצועות), נחשבים כ"מותרין ועומדין" (כמי שהתרו בהם כבר).

דף כא/ב

ג' 13 - רב הונא מביא דין האוסר לפתוח עסק במבוי אשר כבר קיים בו עסק כזה, משום קיפוח פרנסה. דנים בנושא זה לצדדיו ממקורות שונים ובאפשרויות השונות. וכן תיאור מקרים שהיו וכיצד פסקו בהם חכמים.

דף כב/א

ד' 23 - תיאור מפורט של המעשה ברב דימי מנהרדעא, שבא למכור סחורתו ורב אדא בר אבא לא מצא שהוא "תלמיד חכם" ולכן לא התיר לו למכור את סחורתו כסחורת תלמיד-חכם. לבסוף נפטר רב אדא, וחכמים שונים תלו את מותו בגללם - על שפגע בהם.

משנה - איסור בניית כותל בסמוך לכותל חברו, או מול חלונות חברו, ואם הרחיק ארבע אמות - מותר.

גמרא - דיון בהלכה הראשונה כדי לעמוד על כוונת המשנה. על כך דברי חכמים שונים. ולמסקנה - מדובר בבניין כותל שנפל, וכי היה זה בגינה, או בעיר חדשה, והסבר.

דף כב/ב

ב' 13 - טעמי דין המשנה בעניין ההרחקה מן החלונות, לפי ברייתא. כן מובאת קושיא מן המשנה הבאה בעניין הרחקה מן המזחילה, והסבר טעמה.

משנה - דין הרחקת הסולם מן השוכן ודין הרחקת הכותל מן המזחילה וטעמיהם.

גמרא - נסיון לראות את דין הסולם והשוכן כדעת ר' יוסי שאינו אוסר גרמא-בנוזיקין, אך נידחה. ואגב סיפור על האילנות של רב יוסף, בו עלה דין גרמא בנוזיקין.

דף כג/א

משנה - דין הרחקת השוכן מן העיר - דעת חכמים ודעת ר"י. וכן דין מי שקנה שדה ובתוכה שוכן, שאינו צריך להרחיקו.

גמרא - דיון בעניין "חמישים אמה" הנזכר במשנה, כיון שבמקורות אחרים נאמרו מרחקים אחרים, וישוב הדברים.

ב' 26 - מדייקים מסוף המשנה שבית-דין "טוענין ללוקח וכו'". מקשים: "תנינא" כבר במקום אחר? ומתריצים בהסברת ה"צריכותא".

ג' 38 - דיון על דברי המשנה: "הרי הוא בחזקתו", שהרי זה בניגוד להלכה ש"אין חזקה לנוזיקין". ומתריצים שאין חזקה בנוזיקין רק לגבי עשן ובית-הכסא.

דף כג/ב

משנה - דיני "ניפול" - גוזל יונים - שנמצא ברה"ר, אימתי צריך להחזירו ולמי.

גמרא - דיון בדברי ר' חנינא: "רוב וקרוב הולכים אחר הרוב". מקשים עליו ממשנתנו ומתריצים, וכן מביאים מקורות אחרים לראיה או לקושיא.

דף כד/ב

משנה - דין הרחקת אילנות לסוגיהם מן העיר, ומה אם האילנות קדמו לעיר.

גמרא - הטעם להרחקת האילנות מסביב לעיר - משום נוי העיר, ודיון על כך.

ב' 21 - דיון על המקרה שהעיר קדמה, מדוע נאמר שקוצץ ואינו נותן דמים, הרי בדין אילן ובור כן נותן דמים. על כך תשובה על פי רב כהנא, אך נדחתה. ומשיבים בהבחנה בין נזק ליחיד לבין נזק לרבים.

ג'- 28 - הסבר הדין האחרון, בספק מה קדם העץ או העיר. זאת על פי דין בור ואילן.

משנה - דין הרחקת גורן קבוע, כך שלא יזיק ודוגמאות.

גמרא - בירור מדוע ברישא של המשנה אמר את המרחק ובסיפא לא נאמר. אביי משיב, רב אשי משיב אחרת, ומביאים ברייתא כראיה לרב אשי. וכן מסבירים מדוע יש להרחיק את הגורן גם מנירו של חברו.

דף כה/א

משנה - דיני הרחקה של דברים שונים, למניעת נזק.

גמרא - הסבר - על פי ברייתא - לדברי ר"ע במשנה וכוונתו. וכיון שנאמר בברייתא שרוח מערבית "תדירא" מבררים למה הכוונה, אך ללא

משנה - ענפי אילן הנוטים לרה"ר עד כמה מותר לקצוץ אותם. - שלש דעות.

גמרא - בירור כדעת מי שתי הדעות הראשונות במשנה, המחייבות קציצת הענפים לפי המצב הנוכחי, אף כי ענפים אלה יחזרו ויגדלו. נסיון לומר שזו מחלוקת תנאים בברייתא ונדחה.

ב' 38 - בירור, שהשיעור לקציצת הענפים שנתנו חכמים, גדול מהשיעור שנתן ר"י.

ג' 42 - בעניין דעת ר"ש וטעמו במשנה, מובאת ברייתא שניסוחה שונה מעט, ומסבירים מה החידוש שבה.

פרק ג' "חזקת הבתים"

דף כח/א

משנה - משך זמן השימוש בנכסים השונים העושה "חזקה" לבעלות עליהם, ודוגמאות. על חלק מהם יש דעות שונות.

גמרא - בירור מה הטעם לקביעה שחזקה היא בשלש שנים. ר' יוחנן מביא דעת חכמי אושא הלומדים זאת מדין שור-מועד, ולשיטת ר' ישמעאל במשנה. רב יוסף למד זאת גם לדעת רבנן מפסוק בירמיהו ונדחה, ואילו רבא מנמק זאת מסברא. ובא דיון על כל דעה.

דף כט/א

ב 20 - דיון על דברי רב הונא כי שלושת שנות החזקה צריכות להיות רצופות. תוך הדיון מתבררים מקרים בהם מודה רב הונא שאין צורך ברציפות, וכן מקרים שצריכה להיות רציפות יומם ולילה, ומה אם המערער אינו תובע הוכחת רציפות. כן מובא מעשה ברכישת אדמה בשותפות, וכיצד פסקו בו חכמים.

דף כט/ב

ג' 13 - תיאור מקרים רבים, הקשורים לדיני חזקה, שנדונו בפני חכמים וכיצד ביררו אותם ופסקו בהם.

דף לא/א

ד' 1 - מקרה בו נדונו שני עקרונות הלכה: א. שאין להתחשב בטענה "מה לי לשקר" כאשר עומדים נגדה עדים. ב. אם "טוען וחוזר וטוען" או לא - מחלוקת עולא ונהרדעי, ובאילו מקרים הם מסכימים, וכן פסיקת ההלכה כעולא שחוזר וטוען.

ה' 22 - תיאור מקרה בו נדונו שני נושאים:

תשובה מוסכמת. כן מובאים מדרשי אגדה על פסוקים שונים בקשר לרוחות, למקום השכינה, לכיוון התפילה ועוד.

דף כה/ב

ב' 35 - טעמו של ר' יוסי (בסוף המשנה) המתיר בחרדל.

משנה - דיני נטיעת אילנות ליד בור של חברו - כמה ירחיק. וכן מה הדין אם האילן קדם, או הבור קדם, או ספק מי קדם. וכן דעת ר' יוסי החולק.

גמרא - בירור טעם ההלכה בברייתא הקובעת להרחיק האילן מן הבור גם במקרה שהבור במעלה השיפוע והאילן מתחת - מה הנזק היכול להגרם.

ב' 45 - פסיקת הלכה בשם שמואל כר' יוסי במשנה. הערתו של רב אשי שר' יוסי מודה במקרה של "גירי דידיה", ובהקשר לכך מובאים מקרים שנידונו במבחן זה אם הם "גירי דידיה".

דף כו/א

משנה - דין הרוצה לטעת אילנות ליד שדה חברו, שצריך להרחיק ד' אמות, אלא אם יש גדר ביניהם. וכן כיצד לנהוג במקרה שהשורשים עוברים לשדה האחר.

גמרא - ברייתא האומרת את הטעם להרחקה של ד' אמות, והערתו של שמואל (וכן נמצא בברייתא) שבבבל הדין רק שתי אמות. ובהקשר זה מובא מעשה בו נדונה גם ההלכה: "אחד גפנים ואחד כל אילן".

ב' 34 - תיאור מעשה בו קצץ רב הונא את שורשי עציו של ר"פ שחדרו לשדהו, והמו"מ ביניהם.

דף כו/ב

ג' 5 - נאמר במשנה שהחופר בגבול שדהו ומצא שורשים מאילנות שכנו "קוצץ ויורד והעצים שלו". מבררים למי העצים, לקוצץ או לבעל האילנות. על כך משיב ר' חסדא מברייתא בדיני מעילה, ולפי הסברו של רבינא על פי עולא, (שער ט"ז אמה שייכים לבעל האילן). מכאן באות קושיות על דעת עולא ממקורות שונים.

דף כז/ב

משנה - דיני נוף אילן הנוטה לשדה חברו, כיצד ועד כמה מותר לקצוץ אותו. ודעת אבא שאול.

גמרא - בירור שדברי אבא שאול אמורים על הרישא של המשנה, (בשתי דרכים).

יב 34 - בירור בסיס המחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע במשנה. ההצעה הראשונה, שהם חולקים אם "ניר הוי חזקה", נידחתה. רבא מסביר אחרת את המחלוקת. וכן בא דיון על הברייתא בעניין "ניר" ובו מתבררים הדעות של החכמים בנושא.

דף לו/ב

י"ג 30 - מדברי ר' ישמעאל: "בד"א בשדה לבן וכו'", מגיע אביי למסקנה לגבי דעת רבנן במשנה.

דף לז/א

י"ד 5 - מחלוקת רב זביד ור"פ בהסבר המקרה בשותפות, שאחד מחזיק באילנות והשני בקרקע. ובהקשר לכך בירור דעות רבנן ור"ע לגבי המקרים שמכר קרקע ושייר אילנות וההפך.

דף לז/ב

ט"ו 13 - בנהרדעי אמרו: "אכלן רצופין – אין לו קרקע" (המחזיק שדה נטוע אילנות בצפיפות יותר מהמקובל) - אין לו חזקה. רבא דוחה זאת ואומר שמדובר ב"מכרן רצופין וכו'". ומעיר ר' זירא כי יש בזה מחלוקת ר"ש ורבנן.

ט"ז 20 - מחלוקת נהרדעי ורבא על הקונה דקל אחד, אם קנה גם את הקרקע שתחתיו. ודיון בה.

דף לח/א

משנה – עלוקת הארץ לשלש ארצות, ולפי זה טענת "חזקה" תהיה רק אם המערער היה באותה מדינה.

גמרא – הסבר של רב לכוונת חכמים במשנה, מדוע אם הבעלים היו במדינה אחרת לא הוי חזקה, הרי מחאה שלא בפניו נחשבת מחאה?

דף לח/ב

ב' 1 - דברי רב: "אין מחזיקין בנכסי בורח" (ובמסורת אחרת: "מחזיקין בנכסי בורח"). דיון בדבר לאור דין מחאה שלא בפניו. וכן מחלוקתו עם שמואל על מקרה שמחה בפני שניים שאינם יכולים להודיע בעצמם למחזיק. ובסוף פסיקת הלכה של רבא בעניין ונימוקו.

ג' 22 - בירור מה צריך לכלול הנוסח של המחאה שלא בפניו. וכן דיון במקרים מיוחדים של מחאות, כגון שאמר לעדים שלא לומר למחזיק, או במקרה שהעדים אמרו שלא הודיעו למחזיק ועוד.

א. בעדות המוכחשת רק בחלק ממנה, מחלוקת - ר"נ מקבל את חלק העדות שלא הוכחש ורבא פוסל אותה. מנסים לראות אם זו אותה מחלוקת בין רב הונא ורב חסדא בעדות מוכחשת, ונידחה.

ב. האם חוששין ל"זילותא לבי דינא" או לא. דיון על דעתו של ר"נ שלא חושש. בין היתר מנסים לומר שהוא סומך על מחלוקת תנאים בנושא - ר"א ורשב"ג, אך רב אשי דוחה זאת ומסביר את מחלוקתם בשאלה אם מצרפים עדים במקרה שלא ראו יחד באותו זמן, אבל לזילות בית-דין שניהם אינם חוששים.

דף לב/א

ו' 23 - תיאור מקרים שונים בהם דנו החכמים בשאלת הנאמנות של הצדדים כאשר אין ראיות שלמות, ובעיקר אם מקבלים את ה"מיגו": "מה לי לשקר".

דף לג/ב

ז' 19 - דיון במקרה שהיה לנתבע רק עד אחד על שנות החזקה. ניסיון לרמות זאת למקרה של "נסכא דר' אבא", אך אביי דוחה זאת.

דף לד/ב

ח' 1 - דיון במקרים שהצדדים טוענים על בעלות, אך ללא ראיות, לבירור אימתי בית הדין יכול לעכב את הנכס עד להבאת ראיות, אימתי הדין "כל דאלים גבר", אימתי "יחלוקו" או "שודא דדייני". כן מבררים עניין "גזלן של רבים" ודינו.

דף לה/ב

ט' 7 - הערות על דין המשנה: "חזקתן שלש שנים", שלפעמים על פי התנהגות המוכר אפשר שלא צריך להחזיק שלש שנים, ודוגמא. וכן שבתוך שלש יכול לטעון שמכר לו רק לפירות, וכן כי המוריד אריס לשדהו חייב למחות, כדי שלא יצבור האריס שלש שנים.

י' 20 - מספר דינים שהביא רב יהודה (ואחרים) בהלכות "חזקה", במיוחד במקרים היוצאים מן הכלל, שלא יחול בהם דין "חזקה" והנימוקים.

דף לו/א

י"א 21 - דיון במשנה: "ועבדים" (שיש להם חזקה). מקשים: הרי פסק ר"ל לגבי "גודרות" שאין להם חזקה. ומתרץ רבא. כמו כן הסבר הדין לגבי תינוק-בעריסה, ולגבי המקרה בעזים בנהרדעא שהזיקו בשדה.

אחד מהם. ומבררים מה יהיה הדין אם במקום שטר היו עדים.

דף מב/א

ג' 10 - ברייתא ובה הדין כי במקרה שהאב והבן החזיקו שנתיים והלוקח שנה אחת - שלושת השנים מצטרפות לחזקה. למדים מכך כי ללוקח יש קול (פרסום). מקשים על כך ממקום אחר ורב פפא מתרץ.

משנה - רשימת האנשים שאין ה"חזקה" מועילה להם, ומקרים שיש "חזקה" גם ללא שלש שנים, אלא די בכך אם "פרץ, נעל או גדר".

דף מב/ב

גמרא - דברי אבוב דשמואל ולוי שאומן ושותפים אין להם חזקה, ואילו שמואל אומר ש"השותפין מחזיקין זה על זה...". מקשים על שמואל מדבריו שאמר: "שותף כיוור ברשות דמי". על כך נערכים שני דיונים לתירוצי הסתירה.

ב' 19 - דיון בדברי שמואל: "השותפין מעידין זה על זה", קושיא: הרי הם נוגעים בעדות? וכן קושיא על דבריו: "ונעשין שומרי שכר זה על זה", שהרי זו "שמירה בבעלים" ופטור. ומיישבים את הקושיות

דף מג/ב

ג' 3 - דיון בברייתא שהמוכר בית או שדה, אינו רשאי להעיד לטובת הקונה. ואילו במוכר פרה או חמור - מעיד. נערך דיון על הסתירה בין שני הדינים, רב ששת מתרץ באופן אחד ומקשים עליו, ומתמצים באופן אחר עפ"י דברי רבין בר שמואל בדין דומה.

דף מד/ב

ד' 26 - כיון שנזכרו דברי רבין בר שמואל, מבררים על איזו מציאות נאמרו הדברים.

דף מה/א

ה' 6 - הכרזתו של רבא על המוכר חמור ובא נוכרי ולקח מהקונה את החמור באונס, שצריך המוכר לפצות את הקונה במקרים מסויימים. ודעת אממר שחולק, ונימוקו.

ו' 17 - דיון על דברי המשנה: "אומן אין לו חזקה וכו'". רבה העיר שמדובר שהיו עדים, כי ללא עדים יש לו מיגו. לאחר ראיות לכאן ולכאן נידחו דברי רבה ב"תיובתא".

דף מו/א

ז' 8 - ברייתא ובה דין "נתחלפו לו כלים בבית

דף לו/א

ד' 15 - דברי רבא בשם רב נחמן כי "מחאה שלא בפניו נקראת מחאה", ולפי זה מקשה רבא על דעת ר"י במשנה, ורב נחמן מתרץ. ומבררים מהי דעת רבא עצמו בזה.

ה' 26 - דיון בשאלה "מחאה בכמה" אנשים? על כך שתי מסורות בשם ר' יוחנן (בפני שניים או בפני שלושה), ובמה המחלוקת - על כך שלש דעות.

דף לו/ב

ו' 11 - מעשה במחאתו של רב גידל לפני חכמים, ממנו למדים על כך שאין צורך למחות כל שנה. מאידך שצריך למחות כל שלוש שנים, וכי כל ערעור צריך להיות מחמת טענה ראשונה.

ז' 25 - פרטי דינים בעניין העדים, אימתי רשאים לכתוב את העדות ואימתי אסור אלא אם אמר להם "כתובו". זאת בענייני: "מחאה", "מודעה", "הודאה" "קבלת קניין" ועוד. ובירור מיוחד על "קבלת קניין".

דף מ/א

ח' 11 - דיון בהלכות "מודעה", למי כותבים "מודעה" (מחלוקת), מה הנוסח הנכון של "מודעה", ובאילו מקרים כותבים אותה.

דף מ/ב

ט' 11 - דיון ב"מתנתא טמירתא" - מה היא, אם ניתן לגבות בה, ואם יכולה לשמש כ"מודעה" על שטר אחר.

דף מא/א

משנה - כלל: כל חזקה שאין עמה טענה - המסבירה מאיזו סיבה התחיל להחזיק - אינה חזקה, ודוגמאות. ודין המחזיק משום ירושה, שאינו צריך טענה מדוע אביו החזיק בה.

גמרא - בירור מה חידוש בדוגמא של המשנה: "אמר המחזיק" שלא אמר לי אדם דבר מעולם", שלכאורה פשוט הוא.

וכן שורה של מקרים שונים בהם יש צד של "חזקה" וצורות שונות של "טענה", וכיצד דנו ופסקו בהם.

דף מא/ב

ב' 30 - הלכה כי במקרה שהיו שלש לקוחות לשדה, אשר כל אחד החזיק שנה אחת, הרי שלש השנים מצטרפות לחזקה. ומעיר רב שמדובר שיש שטר לכל

דף נ/ב

ט"ו 8 - דיון נוסף על ההלכה: "ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו", מראים קושיא מדברי רב ש"אשת איש צריכה למחות". רבא מתרץ באופן אחד ורב יוסף באופן אחר. אגב, הסבר שיטת רב האומר: "אין מחזיקין בנכסי אשת איש".

דף נא/א

ט"ז 4 - הסבר מה החידוש בדברי המשנה: "ולא לאשה בנכסי בעלה", ודיון במחלוקת על המוכר קרקע לאשתו אם קנתה, או שהבעל רצה במכירה זו רק לגלות כספים שהטמינה ולכן לא קנתה. על כך מו"מ מפורט.

דף נא/ב

י"ז 22 - ברייתא ובה הלכה שאין לקבל פקדונות מאשה, עבד וקטן, ואם קיבל - למי עליו להחזיר. ומה הדין אם נפטרו המפקידים, או אם לפני פטירתם אמרו שהפיקדון שייך לפלוני. סיפור מעשה, וכיצד פסק בו רב (בשתי גירסאות).

דף נב/א

י"ח 12 - מחלוקת בדין המשנה: "ולא לאב בנכסי הבן וכו'", רב יוסף אומר שהדין כך גם כשנפרד הבן מהאב, ורבא אמר שאם נפרדו יש להם חזקה. דיון בכך ופסיקת הלכה כרבא.

י"ט 21 - דיון במחלוקת על דינו של אחד האחים, שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו שטרות הכתובים על שמו, וטענתו שהם שייכים רק לו. רב אומר שעליו להביא ראיה ושמואל אמר שעל האחים להביא ראיה לדבריהם. דיון בכך, ודעת שמואל נשארה ב"קשיא". רב חסדא מעיר שהמחלוקת ב"שאיין האחים חלוקים בעיסתן", וכן מבררים איזה סוג ראיה צריך להביא האח המחזיק לטענתו.

דף נב/ב

כ' 19 - בירור נוסח המשנה: "בד"א במחזיק, אבל בנותן מתנה וכו'", מקשים עליו, ומתמצים בדרך של "חסורי מחסרא וכו'".

כ"א 28 - בדין "גדר נעל ופרץ וכו'" נאמר שאם עשה מהם "כלשהו" הרי זו חזקה. רבא מדייק מהמלה בפניו, שאם ה' זה שלא בפניו צריך שיאמר לו: "לך חזק וקני". ובא דיון בין רב ושמואל בשאלה אימתי צריך לומר לו "לך חזק וקני".

האומן", באילו תנאים מותר למקבל את הכלי החילופי להשתמש בו. וכן מתאר אביי את דרכי הרמאות של אומני פומבדיתא.

דף מו/ב

ח' 7 - דיון על ההלכה: "אריס אין לו חזקה", ולמסקנה מדובר באריסות מיוחדת של "בתי אבות". ועוד שני דינים בשם ר' יוחנן בעניין אריס וחזקה.

ט' 14 - דיון בשאלה אם אריס רשאי להעיד לבעל הקרקע. על כך מובאת ראיה שכן, וראיה אחרת שלא, והסבר באילו מקרים אכן יכול להעיד. אגב, מובאים דיני עדות של "ערב" ללווה, של המלווה ללווה, של לוקח ראשון ללוקח שני ושל "ערב קבלן" ללווה, באיזה מקרה רשאים להעיד.

דף מז/א

י' 4 - דברי ר' יוחנן שיש דין "חזקה" לבן האומן, או לבן אריס, וכן לבן בנו של גזלן. הטעם לכך וסיבת ההבדל בין בן הגזלן לבין בני האחרים.

י"א 21 - ברייתא הקובעת כי אומן ואריס שהפסיקו עיסוקם, וכן בן שנתרחק מאביו ואשה שנתגרשה - יש להם דין "חזקה". ומסבירים מה החידוש לגבי בן ולגבי מגורשת.

דף מז/ב

י"ב 4 - הלכה מאת ר"נ בשם הונא, שכל אלה שאין להם "חזקה" אם הביאו ראיה לטענתם - שטר או עדים, יקבלו את השדה, מלבד הגזלן. ודיון בעניין הגזלן, ובירור כדעת מי נאמרו הדברים, ועוד.

י"ג 18 - דיון נרחב בדברי רב הונא: "תליוהו וזבין - זביניה זביני". בירור הסימוכין שלו, מקשים ממקורות אחרים ומתמצים. קביעת ההלכה כרב הונא מלבד יוצאים מן הכלל. בירור מה תוקף "מודעה" שנכתבה לפני המכירה באונס, ומחלוקת ר"נ ומר בר רב אשי במקרה שאמרו העדים: "אמנה (או מודעה) היו דברינו" אם נאמנים.

דף מט/א

י"ד 8 - ברור מדוע נאמר במשנה: "ולא לאיש בנכסי אשתו", הרי הדבר פשוט. משיבים שמדובר בנכסי מלוג שהבעל "הסתלק מהם" ויש לו ראיה על שקנה אותם מאשתו. והדיון נסוב על השאלה כיצד אפשר שנכסי האשה יעברו לבעלה או לאחרים. מקשים על המסקנה מדברי אמימר, ומתמצים בשני אופנים.

דף נ"ג/א

כ"ב 6 - בירור מהי מידת "כלשהו" האמורה בעניין "גדר ופרץ וכו'".

כ"ג 19 - שתי הלכות מרב אסי בשם ר' יוחנן ובירורין: א. אם נתן צרור בגדר והועיל - הרי זו חזקה. ב. דין מי שהחזיק באחת משתי שדות סמוכות של הפקר - אימתי קנה בזה את שתייהן, ומה דין המיצר שביניהן.

דף נ"ג/ב

כ"ד 10 - הדין במקרה שאדם החזיק באחד משני בתים - זה לפנים מזה - אימתי יש לו חזקה.

כ"ה 16 - הלכות בענייני חזקה בנכסי הגר שמת (שהם הפקר) - איזה פעולות בנכס נחשבות ל"חזקה".

דף נ"ד/א

כ"ו 4 - ארבע הלכות בשם שמואל בעניין קניין-חזקה בנכסי הפקר - איזה פעולות נחשבות לחזקה, וכי הן תלויות במטרתו של המחזיק, ותיאור מעשה שפסקו בו כשמואל.

כ"ז 25 - שתי הלכות בשם רב על קניין חזקה בנכסי הגר שמת: א. בבית, די אם צייר על הכותל. ב. בשדה המסויימת במצריה, די בחפירת מכוש אחד בקרקע, ושואל חולק בזה.

דף נ"ד/ב

כ"ח 2 - הלכה בשם שמואל שישראל אשר קנה קרקע מנוכרי ועדיין לא החזיק בה וגם לא קיבל שטר מכירה, הרי הקרקע כהפקר והמחזיק בה זכה. אביי מקשה עליו מדברי עצמו שאמר "דינא דמלכותא דינא". רב יוסף משיב על כך ונערך דיון עם תיאור מקרים בהם פסקו כשמואל.

דף נה/א

כ"ט 8 - שלושת הדברים שאמר ראש-הגולה בשם שמואל בעניין דין המלכות ברכישת קרקעות. מחלוקת בשאלה אם טסקא (מס קרקע) כולל גם "כרגא" (מס גולגולת), ופסיקת רב אשי בזה. ועוד פסק של רב אשי בעניין המובטלים במקום, האם הם חייבים להשתתף בתשלומי מיסי המקום, ואימתי הם פטורים.

ל' 19 - הלכה בשם ר' יוחנן שה"מצר" וה"חצב" הנמצאים בין שדותיו של גר שמת, מחלקים את השדות כך שצריך להראות חזקה על כל אחד חלק בנפרד. וכן מחלוקת רב אסי ורבין בדעת ר' יוחנן אם

המצר והחצב מחלקים את השדה גם לעניין פאה וטומאה. דנים בזה גם לגבי רשויות השבת, על כך דעת רבא ודעת ר' יוסי ודיון בדבריו. כן מבררים מה דין השדה הגדולה שאין בה מיצר או חצב - כיצד עושים בה חזקה על כולה. אגב, מובא אופן חלוקת הארץ ע"י יהושע באמצעות החצב, וכן איזה עמים בארץ לא נכבשו.

דף נ"ו/א

משנה - דין עדי חזקה שנמצאו זוממים, באפשרויות השונות.

דף נ"ו/ב

גמרא - הערה שאין משנתנו כדעת ר"ע, הוכחת הדבר והסבר במה הוא חולק על חכמים.

ב' 16 - דיון בדעת רב יהודה שאם עד אחד אמר שאכלה המחזיק חטים, ועד שני מעיד שאכלה שעורים, שזו חזקה. מקשים עליו, ומתרצים שעשויים אנשים לטעות בין חיטה לשעורה.

ג' 25 - דיון על המשנה "שלושה אחין ואחד מצטרף וכו'". מקשים על כך מדין דומה, ומתרצים ע"י הבחנה בהבדל ביניהם.

דף נז/א

משנה - פעולות שעשה אדם ברשות חברו שלש שנים, ובכל זאת לא מקנים לו טענת חזקה. ואיזה פעולות שיש לו בגללם חזקה, ודוגמאות.

גמרא - בירור טעם הבדלי הדינים בין הרישא והסיפא במשנה. על כך תשובת עולא ונידחה, ר"נ בשם רבה בר אבוה השיב שמדובר בחצר השותפים שם יש דברים שלא מקפידים עליהם, ולכן לא מקנים חזקה. גם על כך הקשו ושוב תירצו אחרת.

דף נז/ב

ב' 15 - אגב הדיון למעלה הובאו דברי אגדתא בענייני צניעות, הנהגות תלמידי חכמים ועוד נושאים וסיפורים.

דף נח/א

ג' 4 - מקרים שהיו לר' בנאה בהיותו מסמן קברים של האבות, בהיותו מפענח צוואות, על מאסרו ושחרורו וכן על פתגמים שהתיחס אליהם.

דף נח/ב

משנה - דיני חזקה לדברים שעושה אדם בביתו, כגון מרזב ומזחילה, לכיוון חצר חברו, וכן סולם

משנה – שתי הלכות: א. אין עושים חלל תחת רה"ר ואפילו מכוסה, ור"א מתיר אם עגלה טעונה אבנים יכולה לנסוע עליו.

ב. אין להוציא זיזין מכותלו לרה"ר, ובאיזה מקרים מותר.

גמרא - הסבר דעת חכמים בעניין חלל, ובעניין הזיזין, סיפור שני מקרים וכיצד פסקו בהם חכמים.

דף ס/ב

ב' 10 - דיון בשאלה אם כנס את כותלו ולא הוציא זיזין "מהו שיחזור ויוציא". מחלוקת ר' יוחנן ור"ל, והסבר של ר' יעקב במה המחלוקת.

ג' 22 - דיון בדעת רב הונא במי שקנה חצר ובה זיזין לרה"ר ונפל הכותל, שמותר לחזור ולבנותו עם הזיזין. מקשים עליו מדיני אבלות על החורבן ומתריצים. ואגב מובאות ברייתות על תקנות לזכרון החורבן, וכי אין גוזרים על הציבור דבר שאין יכולים הרוב לעמוד בו.

פרק ד' "המוכר את הבית"

דף סא/א

משנה - הלכה שהמוכר את הבית סתם - בלי לפרט - הבית אינו כולל את היציע, את החדר הפנימי ואת הגג שיש לו מעקה.

גמרא - בירור מהו "יציע", - שתי תשובות, וההבדל ביניהם להלכה. אגב מובאים השמות האחרים שיש ליציע ומקורותיהם.

ב' 17 - הערת ר' זירא שהאמור במשנה על יציע, הוא כאשר יש בו ד' על ד' אמות לפחות. מקשים עליו מדין בור, ומתריצים.

ג' 26 - בירור מדוע נכתב במשנה דין החדר, הרי ניתן ללמוד אותו בק"ו מיציע. מתריצים שבא לחדש שגם במקרה שאמר לו המוכר את גבולותיו החיצוניים של הבית, לא התכוון גם לחדר, אלא: "מיצרים הרחיב לו".

מכאן והלאה מביאה הגמרא שורה של הסכמי מכירה שאינם מפורטים לגמרי, כיצד נדונו, ועל פי אילו עקרונות.

דף סג/א

ד' 11 - ברייתא, על לוי שמכר שדה לישראל בתנאי ש"מעשר ראשון" יהיה לו, מהדיון במקרה למדים

לסוגיו חלון לסוגיו ועוד. ומחלוקת מהו "סולם המצרי".

גמרא - בירור מה דין ה"מרזב" הנזכר במשנה. על כך שלש תשובות שונות, ודיון קצר על האחרונה. כן מובא דיון בדעת שמואל שבעל החצר, אשר המים מגג שכנו נכנסו אליו, יכול לעכב את השכן מלסתום את הצינור, כדי שיהנה מן המים. וראיות לדעת כשמואל.

דף נט/א

ב' 15 - בירור מהו "סולם המצרי" ו"חלון המצרי", וכן מדוע פרשה המשנה מהו "חלון המצרי".

ג' 20 - מחלוקת בין ר' זירא ור' אילעא בדין חלון מצרי הגבוה מארבע אמות, ובירור מהותה של מחלוקת זו. וכן דברי שמואל על חלון-מצרי העשוי לכניסת אור, שיש לו חזקה ומדוע..

משנה - דין חזקה ומחאה על זיו היוצא לחצר חברו, שיש הבדל בין זיו בגודל טפח לפחות מטפח.

דף נט/ב

גמרא - הלכה בשם ר' מני: "החזיק בטפח החזיק בד", והסברו של אביי.

ב' 6 - מחלוקת רב הונא ורב יהודה על משמעות המשנה: "פחות מטפח... ואין יכול למחות", ובירור מהות המחלוקת.

משנה - חלונות ופתחים שאסור להוסיף מביתו אל החצר שיש בה עוד שותפים, ודוגמאות.

גמרא - הסבר מדוע גם בחצר השותפים אסור לפתוח חלונות. וכן ברייתא ובה מעשה שחכמים חלקו כיצד לפסוק בו. כן מובאת הלכה בשם ר"נ, שאם סתמו לאדם חלון בחצרו ושתק - יש בזה חזקה מיד.

דף ס/א

ב' 2 - בירור טעם ההבדל בדין, בין המוסיף פתח מחצר אחרת שאסור, לבין המוסיף חדר או עלייה בביתו שמותר.

משנה - איסור פתיחת חלונות או פתחים בחצר, זה מול פתחי חברו, וכן שלא להגדיל פתחים. ואילו לרה"ר - מותר לעשות פתח מול פתח.

גמרא - המקור לעניין הצניעות בפתחים - מדברי בלעם, והסבר ההלכות במשנה שהן רק מטעמי צניעות ולא מטעם אחר. וכן מדוע לרשות הרבים מותר.

שיכול אדם למכור נכסיו ולשייר לו בהם. על כך מביא אב"י דוגמא אחרת ומסבירים אותה.

למקווה, אם פוסלים מדאורייתא או מדרבנן וכדעת מ"י.

דף סג/ב

ה' 5 - דיון בדברי רב דימי מנהרדעא שהכתוב בהסכם המכירה: "עומקא ורומא" אינו מועיל לרכישת בור ודות שבחצר, עד שיכתוב "מתהום וכו'". מנסים לסייע לשיטה זו ודוחים את הראיות.

דף סו/ב

ג' 5 - דיון בשתי שאלות בקשר ל"איצטרובלין" הנזכרים במשנה, אם יש להם דין של קרקע כיון שמחוברים לה, לעניינים שונים.

דף סד/א

משנה - הלכה שהמוכר את הבית לא מכר את הבור והדות, ואפילו כתב לו "עומקא ורומא". ומחלוקת חכמים ור"ע אם צריך הקונה להשאיר דרך אל הבור עבור המוכר, וכן מחלוקת במקרה שמכר רק את הבור - אם הקונה צריך לרכוש גם את הדרך אליו.

משנה - פרטי דינים במוכר את החצר, מה מכירה זו כוללת ומה לא. ודעת ר"א.

גמרא - ברייתא המקבילה למשנה, בשינויים. מקשים על דין חנויות הפתוחות לכאן ולכאן מברייתא של ר' חייא, ומתמצים את הסתירה. כן מסבירים במה המחלוקת בין חכמים לר"א (בשתי גירסאות).

גמרא - בירור מה ההבדל בין בור לבין דות - (שתי מסורות).

ב' 21 - דיון בדברי רבה בשם ר"נ: "מכר לו חולסית ומצולה וכו'", מראים סתירה לדברי שמואל מעניין דומה, ומיישבים את הקושי (בשתי מסורות).

ב' 25 - דיון במחלוקת ר"ע וחכמים במשנה, לבירור שהמחלוקת היא בשאלה אם המוכר "בעין יפה מוכר" או לא. ומהו המקור למחלוקת זו.

דף סז/ב

משנה - דיני המוכר את בית-הבד, איזה דברים כוללת המכירה. ודעת ר"א החולק בעניין ה"קורה".

דף סד/ב

ג' 18 - דיון על פסיקת ההלכה במשנתנו, אם כר"ע או כחכמים. נמצא כי חולקים בכך רב ושמואל וכי מחלוקתם זו נמצאת גם בעניין אחר, ועושים "צריכותא" מדוע נזכרה פעמיים. לבסוף נפסקה הלכה כרב, לפי חכמים במשנה.

גמרא - הסבר שמות המכשירים והחלקים בבית הבד הנזכרים במשנה. וכן ברייתא מקבילה למשנה, עם שינוי בדין "העבירים וכו'" ועם הסבר לדעת ר"א.

דף סה/א

ד' 22 - בירור הלכה - במוכר שני בתים זה לפנים מזה, או נתן במתנה, האם יש להם זכות לעבור זה בתחמו של זה. למסקנה יש הבדל בין מכירה למתנה, שבמתנה גם חכמים מודים ש"בעין יפה נותן".

משנה - פרטי דינים במכירת המרחץ, מה הדבר כולל, ומה לא.

גמרא - ברייתא עם תוספת פרטים על משנתנו. ומעשה במכירת בית מרחץ וכל תשמישיו, שהקונה תבע גם את החנויות הצמודות לו. דיון על כך ופסיקתו של רב אשי.

משנה - פרטי דינים במוכר את הבית, או המוכר את המכתשת - מה זה כולל, ועוד דוגמאות.

דף סח/א

משנה - הלכה המוכר את העיר - אין זה כולל את המטלטלין, אלא אם אמר: "היא וכל אשר בתוכה". ודעת רשב"ג החולק בעניין ה"סנטר".

דף סה/ב

גמרא - בירור שאין משנתנו כדעת ר"מ. וכן נמצא בברייתא המקבילה למשנה, ובה נוסף גם כללו של ר"א: "כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע".

גמרא - בירור, אם אפשר לדייק מהמשנה שעבדים דינם כמטלטלין, ובכך להכריע במחלוקת על כך, ומסבירים את המשנה כך שלא ניתן להכריע ממנה על מחלוקת זו.

ב' 16 - אגב דברי ר"א בברייתא מובא דיון על הלכה בדיני מקווה, לבירור כדעת מי אותה הלכה, ובהקשר לכך מבררים גם על דין מים שאובין

ב' 23 - מחלוקת בהסבר המלה "סנטר" שבדברי רשב"ג. נסיון לבדוק מה הפירוש הנכון בהתאמה

מסכת בבא בתרא

תמה

גמרא - הסבר סיבת ההבדל בין מכירה לבין מתנה. כן סיפור מעשה במתנה וכיצד פסקו בה מר זוטרא ורב אשי.

ב' 23 - מהלך הסוגיא: רב הונא מביא הלכה בעניין המוכר ושייר שני אילנות. מקשים עליו מר"ש במשנה. מתרצים שר"ש כר"ע ורב הונא כרבנן. מקשים מברייתא בערכין שר"ש לא אפשרי כר"ע. מתרצים שדברי ר"ש במשנה נאמרו לשיטת רבנן והוא עצמו סובר אחרת.

דף עב/ב

ג' 7 - דיון במה שהעמידה הגמרא את הברייתא בערכין כר"ש. מקשים על כך מהסיפא של הברייתא ודוחים את הקושיא.

ד' 30 - עוד שתי הלכות בשם רב הונא, והערה בשם ר"ל על ההלכה הראשונה.

פרק ה' "המוכר את הספינה"

דף עג/א

משנה - דיני מכירת הספינה. אילו דברים כלולים במכירה, ואיזה אינם כלולים.

גמרא - ביאור שמות חלקי הספינה, הנזכרים במשנה, ומקורם במקרא. כן מובאת ברייתא עם תוספת דינים במכירת ספינה, וכן שמות שונים לסירות.

ב' 17 - סיפוריהם המופלאים של רבה, רבה בר בר חנה וחכמים אחרים, דרך הגוזמא או דרך הרמז והמשל. חלקם קשור לספינות ולדגי הים, וחלקם דברי אגדתא ומדרשות פסוקים. וכן דרשות על ירושלים ועל העתיד לבוא.

דף עה/ב

ג' 41 - דיון במחלוקת רב ושמואל על קניין-משיכה בספינה - עד כמה צריך למשוך כדי לגמור את הקניין. מנסים לראות אם מחלוקתם כמחלוקת תנאים בעניין קניין בהמה, או בקניין ספינה, ונידחה. ואגב דנים במחלוקת ר' נתן וחכמים, וכן רבי וחכמים, על דרכי קניין של "אותיות" (שטר).

דף עו/ב

ד' 18 - פסיקת הלכה ב"קניין שטרות". וכן דיון בשאלה אם "מילי ניקנין במילי".

דף עז/ב

ה' 10 - הסבר המלה "אנתיקי" שבמשנה, והוא ה"סחורה".

לדעת ת"ק במשנה, וכן על פי ברייתא, אך לא נמצאה הכרעה.

דף סח/ב

ג' 23 - דיון על דברי הברייתא "ולא ביברין וכו'", שהרי במקור אחר נאמר שכן נמכרים עם העיר. ומתרצים, שמדובר בנתונים שונים של מקום הפתח שלהם.

משנה - פרטי דינים במכירת שדה סתם - מה נכלל בשדה ומה לא.

דף סט/א

גמרא - פירוש הדברים הנזכרים במשנה ומדוע נאמרו בה בפירוש, על חלק מהם ניתנו פירושים שונים. כן מסבירים אותם לפי שיטת ר"מ ולפי חכמים.

ב' 25 - שלש שאלות בעניין ה"מלבנות" - נשאו ב"תיקו".

ג' 31 - בירור המקור והטעם לדין המיוחד של "חרוב-מורכב" ו"סדן השקמה", שבכל מקרה אינם נמכרים עם העיר.

דף סט/ב

ד' 5 - רב יהודה מביא נוסח של שטר מכירה משופר למכירת מקרקעין. לאחר מכן מובאות הוראות ודוגמאות של נוסחי מכירה וכיצד יש להבינם.

דף ע/א

ה' 3 - דיון בשאלה לרב ששת, במוכר שאמר לקונה: "חוץ מחרוב פלוני וכו'", האם שאר החרובים כן נכללים במכירה או לא. למסקנה - אינם נכללים. (הסוגיא בשתי גירסאות).

ו' 27 - דיון בשאלה לר' חסדא: "המפקיד בשטר ואמר השומר החזרתי לך" האם נאמן משום שיש לו מיגו לומר "נאנסו", או לא. ר' חסדא פסק שנאמן. עורכים השוואה לדין דומה, אשר בו יש מחלוקת בין הפוסקים, ומוכיחים כי אין לדמות המקרים. ופסק הדין בזה של רבא.

דף עא/א

משנה - עוד פרטי דינים במכירת שדה, איזה דברים אינם נכללים במכירה. ומחלוקת ר"ע וחכמים אם צריך המוכר לקנות את הדרך אל מה ששייר לעצמו. כן מובאות דרכים אחרות של העברת בעלות, כגון: מתנה, הקדש וכדומה, ומה נכלל בהם. ודעת ר"ש לעניין הקדש שדה.

ד' 33 - דיון במחלוקת רבנן וראבר"ש בברייתא על דין "הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו" אם מועלין גם במה שבתוכם. רבה מסביר את מהות המחלוקת ודנים בהסברו. לבסוף גם התברר שמשנתנו: "מכר את הבור מכר את מימיו" היא דעת יחיד - ר' נתן.

דף פ/א

משנה - דין הקונה פירות שובך (=יונים), או פירות כוורת וכו', שצריך להשאיר חלק כדי לאפשר המשכיות הקיום, וכמה יש להשאיר בכל מקרה אחר.

גמרא - דיון בדין "מפריח בריכה ראשונה", שהרי בברייתא נמצא כתוב "ראשונה ושנייה". ומתיר רב כהנא.

ב' 10 - הסבר על הנאמר במשנה על פירות כוורת: "ומסרס" - כיצד עושים זאת. על כך שלש דעות.

ג' 15 - דיון בדברי רב כהנא שלדבש הכוורת יש דין מאכל, ולכן מקבל טומאת אוכלין, זאת בניגוד לברייתא הקובעת שהדבש אינו אוכל ואינו משקה. אביי מתירן שמדובר בשתי החלות הנזכרות במשנתנו, ורבה מסביר שהברייתא כדעת ר"א, מקשים עליו משני מקורות ומתרצים.

דף פ/ב

ד' 22 - ברייתא ובה פרטים בעניין הקונה אילנות שונים, כמה צריך להניח מהם. דיון על הנאמר לגבי "בתולת שקמה", כי מראים סתירה ממקור אחר, ותירוץ. כן תירוץ הסתירה בין המקורות לגבי הארז, אם גזעו מחליף, ויישוב הסתירה בכך שיש עשרה מיני ארז, ופירוטם.

דף פא/א

משנה - דין הקונה אילנות, מה יהיו זכויותיו באילנות ובקרקע אם קנה שני אילנות או קנה שלושה. ודעת ר"מ.

גמרא - מובאת משנה ממסכת ביכורים ובה המחלוקת בין ר"מ וחכמים שבמשנתנו. ואחר דנים בדברי שמואל האומר שר"מ מחייב בביכורים גם פירות שקונים בשוק. מקשים על כך ודוחים את דבריו ב"תיובתא" מברייתא.

ב' 23 - שאלת ר"ש בן אליקים לר"א: מדוע חייבו חכמים להביא ביכורים משני אילנות, ור"מ גם מאילן אחד ללא "קריאה". ר"א מעיר על עצם השאלה, ורבה מסביר כי "אינו קורא" בגלל הספק. מקשים על כך מספר קושיות ומתרצים אותן.

משנה - הלכה שהמוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות וההפך, וכן לגבי הבקר והעול. ודעת ר"י ש"הדמים - המחירים - מודיעים".

גמרא - ברייתא שהובאה בפני ר' אבהו, בה נאמר שהמוכר את הקרון מכר גם את הפרדות, בניגוד למשנתנו. ותירץ ששם מדובר שהיו קשורים יחד בזמן המכירה.

ב' 24 - בירור הדין: "מכר את הצמד וכו'", ולמסקנה - מדובר במקום שפעמים קוראים גם לבקר צמד. ובזה גם המחלוקת בין ר"י האומר שבמקרה זה המחיר יכול להיות ראייה שהכוונה גם לבקר, וחכמים חולקים ודנים בדעתם.

דף עח/א

משנה - דין המוכר את החמור, האם זה כולל את כליו. על כך שלש דעות.

גמרא - דיון בדברי עולא, המסביר על מה המחלוקת, וכי לדעת הכל המוכר חמור סתם זה כולל את האוכף והמרדעת וכו'. מקשים עליו והוא מתירן.

ב' 28 - בירור האם המחלוקת במשנה היא כאשר השק והדיסקיא על החמור בזמן המכירה, או גם כשאין עליו. מנסים להביא ראיות אך ללא הכרעה. ולסוף מובאת רשימת החכמים הסוברים שהמכירה כוללת גם את הדברים הנוספים, וביניהם נחום המדי.

דף עח/ב

ג' 15 - הסבר הדוגמא של ר"י במשנה, להבנת ההבדל בין האומר "חמורך זו" לבין "חמורך הוא".

משנה - הלכה שהמוכר דבר כוונתו גם למה שנספח לאותו דבר באופן רגיל, כגון "המוכר את החמור מכר את הסיח", מלבד המקרה של פרה, שאין כוונת המכירה שלה גם על מכירת בנה.

גמרא - בירור "היכי דמי" (המשנה)? ומסבירים שמדובר במוכר חמור או פרה מניקות, וטעם ההבדל בדין בין חמור לפרה. אגב מוסבר מדוע נקרא הסיח בשם זה ובעקבות זאת דברי אגדתא בענייני מוסר הנלמדים מהנאמר במלחמת סיחון - "בואו חשבון וכו'".

דף עט/א

ג' 11 - מביאים משנה ממסכת מעילה, העוסקת גם בנושא של משנתנו, ובירור מהות המחלוקת שבה בין ר"י ור' יוסי, לפי דברי רבי בברייתא.

דף פב/א

ג' 5 - בירור פרטי ההלכה בדין הקונה שני אילנות, ש"הגדילו - לא ישפה". כן מובא הדין של ר"א ש"דקל אין לו גזע". מקשים עליו, ומשיבים בשתי דרכים - של ר' זביד ושל ר"פ.

ד' 19 - בהקשר למשנה: "קנה שלש אילנות", שיש לו קרקע. מבררים כמה קרקע. משיב על כך ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן. מקשה עליו ר"א (אגב קושיא זה למדים דין נוסף בדעת ר"א ודנים בו). ובסוף מביאים ברייתא כדעת ר' חייא. כן מבררים למי הזכות לזרוע את השטח סביב העצים. למסקנה - שניהם אינם רשאים לזרוע.

דף פב/ב

ה' 26 - בירור מה המרחק הראוי בין שלושת האילנות, כדי שיקנו את הקרקע. על כך שתי דעות בשם שמואל, ודיון בהן בראיות לכאן ולכאן, ובסוף מובא פסק דינו של רבא. כן מובאות שאלות מיוחדות בנושא, והתשובות עליהן - חלקן נשאר "בתיקו".

דף פג/ב

ו' 6 - בירור כיצד שלושת האילנות נטועים, כדי שתמכר עמהם הקרקע. על כך שתי דעות: רב אומר ב"שורה" ושמואל אומר בצורת סגול, ובירור מהות המחלוקת.

משנה - כללים במכירת חלקי בהמה, וההבדל בזה בין בהמה גסה לבין בהמה דקה. כגון המוכר ראש בבהמה דקה מכר גם את הרגליים, ואילו בגסה לא נכללות הרגליים. וכן דיני חזרה ממכר במקרה שנמצאה הסחורה שונה ממה שהוסכם.

גמרא - ר' חסדא מביא הלכה בדיני הונאה שיש לה סימוכין במשנתנו בדין "יפות ונמצאו רעות". כן מסבירים מדוע לא ניתן היה ללמוד את דברי ר' חסדא ממשנתנו.

דף פד/א

ב' 14 - הסברו של ר"פ למלה "שחמית", הנזכרת במשנה, שהיא צבע אדום, ודיון בו.

ג' 27 - דיון בהלכה "יין ונמצא חומץ וכו'", שלכאורה היא כדעת רבי במחלוקתו עם חכמים אם יין וחומץ מין אחד הם. ומשיבים שאין הכרח במסקנה זו, ומשנתנו עשויה להיות גם כחכמים.

דף פד/ב

משנה - דרכי הקניין המועילות במטלטלין. דוגמא מפירות ודוגמא מפשתן.

גמרא - דיון בדעת רב אסי בשם ר' יוחנן, שהמוכר אשר מדד את הסחורה והניחה בלי כלי ב"סימטה" - קנה הלוקח אף ללא משיכה. מקשים עליו ממקורות שונים, ומתרצים לשיטתו.

ב' 40 - מחלוקת אמוראים אם כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים. ר"פ מסביר שבעצם אינם חולקים. מביאים ברייתא על דיני קניין בכלים, לראיה לאחת הדעות, ונידחתה.

דף פה/ב

ג' 4 - דיון בשאלת רב ששת: "כליו של לוקח ברשות מוכר - קנה לוקח או לא". על כך מובאות ראיות ממקורות שונים וללא הכרעה.

דף פו/א

ד' 14 - דיון על אופן הלימוד בפומבדיתא את המשנה "נכסים שיש להם אחריות וכו'", שדברים אשר דרכם בהגבהה לא נקנים במשיכה. מובאים ארבעה מקורות לסתור זאת, ומתרצים אותם.

דף פו/ב

ה' 12 - דיון בהלכה המובאת בשם רב ושמואל "כור בשלושים אני מוכר לך וכו'". מביאים שני מקורות לסתור דבריהם, ומתרצים.

דף פז/א

ו' 11 - בירור על פי איזו מדרכי הקניין ההלכה במשנה, כי בפשתן "... תלש כלשהו - קנה". והשיב רב ששת שמדובר שהקנה לו גם הקרקע.

משנה - דיני מכירת שמן וכדומה, במקרים שתוך כדי מדידה התייקר המחיר או פחת, או אם היה סרסור והכד נשבר, וכן באילו מקרים צריך המוכר להטיף שלש טיפות ולמי שייך מיצוי השמן שבשולי הכלי.

גמרא - בירור דברי המשנה: "נתמלאה המידה" - האם מדובר בכלי המידה השייך למוכר או לקונה. ולמסקנה - בכלי השייך למתווך, והסבר.

ב' 30 - בירור שתי שאלות על המשנה: מדוע "מיצוי המידה" למוכר, ולמה מתייחס ר"י בדבריו במשנה, לרישא או לסיפא.

דף פז/ב

כלי מדידה שאינם שלמים, ואפילו אינו משתמש בהם. ואיזה כלי מדידה ליכש וללח מותר לעשות.

דף צ/א

ח' - 15 - דיון בדברי שמואל על הגבלת אנשי העיר לעשות שינויים במידות ובמטבעות, ועד כמה מותר. וכן בירור הסימוכין לכך במקרא. ומובא הסיפור בר"פ בר שמואל והשינוי שעשה באחת המידות.

דף צ/ב

ט' 10 - ברייתות בעניינים הקשורים למסחר. הראשונה בדבר האיסור לאצור - לאגור - פירות. על פי הפסוק מהנביא עמוס בו הוא מוכיח את ישראל. וכן מובאים פרטי דינים באילו מקרים מותר לאגור.

י' 35 - ארבע ברייתות: 1. על איסור הוצאת פירות שיש בהם חיי-נפש לחו"ל, ובאילו מקרים מותר. 2. "אין משתכרים (מתווכים) בארץ ישראל בפירות שיש בהם חיי-נפש, והטעם. 3. "אין משתכרין פעמיים בביצים" ושני הסברים. 4. "מתריעין על פרקמטיא אפילו בשבת" פירוט והסבר הדבר.

דף צא/א

יא' 11 - ברייתא על איסור היציאה מן הארץ, ובאילו תנאי מחסור יהיה מותר. אגב, מתוארת יציאתם של מחלון וכליון ומדרשים על רות, בועז ונעומי.

יב' 25 - דרשות בשם רב על תולדות משפחת יהודה, על אברהם אבינו, ודברי מוסר שלומדים מהם. וכן הסבר אחר לסיבת ירידת משפחת נעומי מן הארץ ומדוע נעשו.

דף צא/ב

יג' 8 - הערה בשם ר' יוחנן על היציאה מהארץ, בגלל איזה יוקר מותר. אגב מובאים דברי זכרונות של חכמים שונים על מצבים של רעב או שבע, ועוד על מחלון וכליון ושלמה המלך. ולסוף ברייתא עם מדרשים על הפסוק "ואכלתם מן התבואה ישן".

פרק ו' "המוכר פירות"

דף צב/א

משנה - דיני המוכר פירות הראויים לאכילה או לזריעה, ולא הצליחו בזריעתם - אין האחריות על המוכר. ודברי רשב"ג באיזה מקרה האחריות כן על המוכר.

משנה - הלכה - ילד שנשלח לקנות בחנות, ואחר שהחנווני מדד לו וגם נתן לו עודף על התשלום, שבר הילד את הכלי או איבד את העודף - החנווני חייב. ר"י חולק ואף חכמים מודים שבתנאי מסויים החנווני פטור.

גמרא - בירור במה חולקים ר"י וחכמים במשנה. על כך ניתנו ארבע תשובות, אך רק האחרונה לא נדחתה.

דף פח/א

ב' 8 - הערה על דברי שמואל, (שנוכרו קודם), ש"הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו, חייב", שמדובר לאחר שנקבע המחיר. על כך מובאים שני מקרים וכיצד פסקו בהם, וכן ברייתא.

משנה - דיני כלי המדידה והמשקלות, נקיונם ואופן השימוש בהם כהלכה וכמנהג.

דף פח/ב

גמרא - על השאלה "מנהני מילי" משיב ר"ל: מן הפסוק "אבן שלמה וצדק". ומבררים, על איזה דין במשנה זה אמור. למסקנה על "נותן לו גירומין".

ב' 15 - בירור כוונת המשנה "אחד לעשרה בלח וכו'". הסבר צדדי השאלה, ונשאלה ב"תיקו".

ג' 20 - דרשות ר' לוי על חומרת העבירה במידות ומשקלות, לעומת עריות. ועוד דרשה בעניין מידת הקב"ה לעומת מידת בשר-ודם.

דף פט/א

ד' 3 - ברייתות המביאות סימוכין בפסוקים לאיסור שינוי מן המנהג בשקילה או במדידת נפח. וכן כי היו מעמידים פקחים על המידות ולא על המחירים, ומעשה בשמואל וקרנא.

ה' 21 - ברייתות בדבר תקנות חכמים על ה"משקלות" לסוגיהן ועל אופני השקילה במקרים שונים, וכן הערת ריב"ז.

ו' 27 - ברייתות על גודל המאזניים לסוגיהן ולחלקיהן ואופן החזקתם מעל פני הקרקע. כן על החומרים מהם מותר לעשות את ה"משקלות" או את מכשיר ה"מחיקה" וכיצד נכון להשתמש בו.

דף פט/ב

ז' 22 - ברייתא המפרשת להלכה את הפרטים בפסוק: "לא תעשו עוול וכו'". וכן האיסור להשהות

תמרים וכו'. פסיקת הלכה כת"ק. הסבר רבא את המחלוקת בברייתא בין תנא קמא לבין אחרים. קושיא על דברי רבא ותירוץ, וכן שאלת ר' יהודה והתשובה עליה.

דף צז/א

ז' 9 - ברייתא בדין שמרי יין של תרומה, שנתנו לתוכם מים מספר פעמים - מחלוקת ר"מ וחכמים עד כמה פעמים יש להם דין תרומה. וכן מחלוקת לגבי מעשר ו"הקדש". על כך קושיא מברייתא אחרת, ותירוץ. כן מובאים דברי ר' יוחנן שדין הברייתא הוא גם לגבי יכולת יין זה ל"הכשיר" לקבלת טומאה, ובירור מה כוונתו.

ח' 28 - הלכה בשם רב, שאין ל"קדש" אלא על יין הראוי להנסך על גבי המזבח. ובירור איזה יין בא רב למעט. על כך דיון נרחב, ולבסוף גם בירור דין יין לבן לגבי ניסוך.

דף צז/ב

ט' 24 - פירוש המלה "פיטסות" הנזכרת במשנה, על פי ברייתא.

משנה - דין המוכר יין והחמיץ, באיזה מקרים זה מקח טעות. ודין איזה סוג יין צריך המוכר לתת כאשר אמר לקונה שמוכר: "יין מבושם" או "יין ישן" או "יין מיושן".

דף צח/א

גמרא - דיון בדברי ר' יוסי ב"ר חנינא, האומר שהדין הראשון במשנה עוסק בכליו של הקונה. מקשים עליו ומתריץ, וכן מובאים דרשות מוסר נגד הגאווה.

ב' 22 - דינים שמביא רבא על מקרים שונים של מסירת יין לחנווני כדי למכור אותו, ובירור כדעת מי הם. כן מובאת ברייתא על דין יין "מיושן" הנזכר במשנה.

דף צח/ב

משנה - המוכר קרקע לחברו לצורך בנין "בית" (= חדר) וכדומה - מהו הגודל של הבית לסוגיו, וכן מה גובהו. - דעות שונות.

גמרא - בירור דברים בנוסח המשנה, כגון: מדוע נאמר "בית חתנות לבנו וכו'" ולא "לבתו". מי מהתנאים הזכיר את דין רפת הבקר. מהו "טרקלין" ותיאור החדר הנקרא "קנתיר". מי אמר "ראיה לדבר" ומהי הראיה מגובה ההיכל, וברייתא בעניין.

גמרא - דיון במחלוקת רב ושמואל בדין המוכר שור לחברו ונמצא נגחן. מבררים, שמחלוקתם היא אם הולכים בממון אחר הרוב. מביאים ראיות לכאן ולכאן ולבסוף מביאים סיוע ממשנתנו לדעת שמואל, ומוכיחים שזו בעצם מחלוקת תנאים.

דף צג/ב

ב' 6 - ברייתא ובה מחלוקת: כאשר מפצה המוכר את מי שקנה זרעים שלא צמחו, האם מפצה גם על שאר הוצאות. מבררים מי האומר שמשלם גם את ההוצאות. ר' חסדא אומר שזה רשב"ג. ומוכיחים שאין זה רשב"ג שבמשנתנו, ונמצא שזה רשב"ג בברייתא אחרת. ואגב, תיאור מנהגים מיוחדים בירושלים.

משנה - הלכה שהקונה פירות מקבל עליו למחול על אחוז מסויים של פירות שאינם ראויים, ועל כך מספר דוגמאות.

גמרא - דיון בדברי רב קטינה, מהם משמע שהקונה לא מוחל על עפרורית שנמצאת בפירות. מקשים עליו ומתריצים, ואגב כך מתברר דין המחילה על העפר בפירות שונים.

דף צד/א

ב' 14 - הלכה בשם רב הונא שבמקרה ומצא הקונה אחוז פסולת גבוה מן המותר, יכול לנפות את הכל ולשלם עבור סחורה נקייה לגמרי. ומחלוקת - האם זה משום קנס למוכר או שזה מן הדין, וטעמיהם. על דעות אלה הקשו ממקורות שונים ותירצו.

דף צה/א

ג' 16 - דיון על ההלכה במשנה "מרתף של יין וכו'", לבירור מה נאמר בהסכם המכירה המחייב את הקונה למחול. מראים את צדדי הקושיא על פי ברייתות, ומסבירים אותן לפי השיטות השונות.

דף צה/ב

ד' 22 - בירור מה מברכים על "יין שבחנות" (יין רע). רב יהודה אומר "הגפן" ור' חסדא אומר "שהכל". רב יוסף מפנה לברייתא, אך גם בה דעותיהם של ר' יוחנן ורבי"ל. ומחלוקת לפי מי מהם פסק רב יוסף.

דף צו/א

ה' 26 - דין המוכר יין לחברו והחמיץ. מחלוקת רב ושמואל, ופסיקת הלכה כשמואל.

דף צו/ב

ו' 4 - ברייתא ובה מחלוקת בדין הברכה על שכר

מעמד" וכדומה. וכן ברייתא על מנהגי המעמדות ומספרם, ודיון על "מעמד" בשבת. אגב מובא מעשה ברב אויא, ובמה טעה.

משנה - המוכר מקום לקבר משפחה, או המקבל לבנות כזה, מה הן המידות והמספרים של המערות והכוכים שצריכים להיות שם. על כך מובאות שלש דעות.

דף קא/א

גמרא - דיון על מקום שני הכוכים האחרונים, וסידור שאר הכוכים במערה, לפי שיטת ר"ש. על כך ניתנו מספר תשובות, חלקן נידחו.

דף קא/ב

ב' 14 - מובאת משנה ממסכת "אהלות" בדבר "המוצא מת וכו'", ובירור אם היא כאחד התנאים במשנתנו. על כך ניתנו שתי תשובות, אחת כרבנן והשנייה כר"ש, ודיון בהן.

פרק ז' "בית כור"

דף קב/ב

משנה - מוכר שאמר "בית כור עפר (לזריעה) אני מוכר לך", או אמר "כבית כור וכו'", ונמצאו שם נקעים בעומק י' טפחים או סלעים בגובה י' טפחים, הדין הוא, שלפי הנוסח הראשון הם אינם כלולים במדידה, ולפי הנוסח "כבית כור וכו'" כן נמדדים עמה.

גמרא - בירור אם ניתן ללמוד על משנתנו מהמשנה המקבילה במסכת ערכין על "המקדיש שדהו וכו'". ר"פ אומר שיש הבדל בין המקרים.

דף קג/א

ב' 18 - בירור דין הנקעים או הסלעים שהם בפחות מ' טפחים, האם בכל גודל ובכל תפזורת הם נמדדים עם השדה. על כך מובאים דברי ר' יצחק, ועליו שני הסברים. כן מובאות מספר שאלות על מקרים מיוחדים, ונשארו ב"תיקו".

דף קג/ב

משנה - דיני המוכר קרקע במידה מדויקת - "מידה בחבל", או שאמר לו: "הן חסר הן יתר", ונתן לו פחות או יותר מן המוסכם - כיצד יש לנהוג בכל מקרה.

גמרא - בירור מה יהיה הדין במקרה שהמוכר אמר

ב' 25 - שאלה לר' חנינא על שני הפסוקים בדבר מבנה בית-המקדש הנראים כסותרים. ותשובתו עליה. וכן תיאור הנס בעמידת ארון הקודש והכרובים ואופן עמידתם. הקושיות עליו ודיון בהן.

דף צט/א

משנה דיני מי שיש לו בור מים לפני מבית חברו, כיצד ינהג בכניסה והיציאה לבור, וכי צריכים לעשות מפתחות לשניהם כדי שלא יוכל להכנס בעל הבור שלא בנוכחות בעל הבית.

גמרא - הסבר עניין המפתחות שבמשנה - מאיזו סיבה צריכים מפתחות לשניהם.

דף צט/ב

משנה - דיני מי שיש לו גינה לפני מגינת חברו, כיצד ינהג ביציאה ובכניסה, ומה אם נתן לו דרך אחרת מן הצד.

גמרא - הלכות בשם שמואל, במי שקנה אמת מים או קילון מים, מה רוחב האגפים בצידי אמת המים שהוא מקבל, ומי רשאי לזרוע בהם. וכן מה הדין אם נפלו דופני התעלה.

משנה - דיני מי ש"דרך-הרבים" היתה עוברת בתוך שדהו, ורצה לתת לרבים דרך מן הצד במקומה. וכן מהו רוחב הדרכים השונות: דרך יחיד, דרך רבים, דרך המלך וכו'.

גמרא - דיון בהלכה שבעל השדה אשר נתן לרבים דרך אחרת מן הצד "מה שנתן נתן, ושללו לא הגיעו", לבירור מדוע אינו זכאי לקבל את שלו חזרה. על כך מספר תשובות, וכן דיון בשאלה: מדוע לא יוכל לומר להם שיחזירו לו את הדרך מהצד? על כך מחלוקת. וכן מחלוקת באיזה דרך קניין רוכשים דרך או שדה וכו'.

דף ק/א

ב' 27 - ברייתא, ובה מובאת דעת "אחרים" על רוחב דרך היחיד, ופסיקת ההלכה ע"י רב הונא כ"אחרים". מקשים עליו ומתרצים.

ג' 33 - ברייתא המוסיפה על המשנה את המידות של "דרך בין עיר לעיר" "דרך ערי מקלט". וכן הסברים לנאמר במשנה על "דרך המלך" ו"דרך הקבר".

דף ק/ב

ד' 7 - ברייתא בעניין "מקום המעמד" הנזכר במשנה, ובה דיני מכירת "מקום קבר", "מקום

ושמואל בשני אחים שחלקו ואחר כך בא אח שלישי. קושיות על רב ושמואל, ותירוץ.

דף קז/א

ג' 2 - מחלוקת בדין אחים שחלקו ובא בעל-חוב ונטל חלקו של אחד מהם. על כך שלש דעות – רב, שמואל ור' אסי. הסבר מהות המחלוקת ופסיקת הלכה כרב.

ד' 13 – ברייתא ובה הדין שכאשר יש מחלוקת בין שלושה שמאים של השדה: כשיש שתי דעות כנגד אחת - הולכים אחר הרוב, כאשר יש שלש דעות שונות - יש מחלוקת חכמים בדרך הקביעה. נימוקי הדעות ופסיקת ההלכה ע"י רב הונא וכ"דייני הגולה" - כדעת "אחרים".

דף קז/ב

משנה - דין המוכר חצי שדה והיו בה חלקות טובות ופחות טובות - כיצד יש לנהוג לפי נוסח דברי המכירה. וכן מה הן שאר חובותיו של המוכר.

גמרא – דיון בין ר' חייא בר אבא לבין ר' יוחנן, בו מסביר ר' יוחנן את המשנה באופן שבכל מקרה נוטל הקונה את החלק הכחוש שבשדה.

ב' 26 - ברייתא המפרטת את רוחב החריצים הנזכרים במשנה, וכן את מקומם, המרחק ביניהם ומטרתם.

פרק ח' "יש נוחלין"

דף קח/א

משנה - רשימת הקרובים, היורשים זה את זה, או שאינם יורשים זה את זה, או שרק צד אחד יורש.

גמרא - בירור מדוע הקדים את ירושת הבן מאביו ולא ההפך, על כך משיבים מדרשת המלה "שאר" בברייתא.

דף קח/ב

ב' 5 - דיון, על פי הברייתא למעלה, בסדר הקדימות לירושה בין הבן, האב והאחים.

דף קט/ב

ג' 10 - בירור מניין ש"שאר" הוא האב ולא האם. וכן דיון בדברי רבא ש"משפחת האב קרויה משפחה".

ד' 32 - אגב הדיון הקודם מובאים דברים ודרשות על אנשים שנקראו על שם מעשיהם, וכן דברי ר"א

סתם: "בית כור אני מוכר לך", לאיזה משני המקרים במשנה נדמה זאת. מביאים ראיות שונות, ולמסקנה הדין כמי שאמר: "הן יתר הן חסר".

דף קד/א

ב' 15 - דיון על דברי המשנה: "... ליפות כוחו של מוכר", שכן במקור אחר נמצא שמייפין גם את כוחו של לוקח, ומיישבים את הסתירה.

ג' 24 - מחלוקת בהסבר דברי המשנה: "שאם שייר בשדה וכו'" בין רב הונא ור"נ – דיון על הדעות, וללא הכרעה. כן מובאות שאלות של רב אשי ונשארו ב"תיקון".

דף קד/ב

ד' 11 – קושיא על סוף המשנה: "ולא את הרובע בלבד וכו'". ותשובה ע"י תיקון הנוסח.

משנה - הלכה בשם בן ננס: במקרה שיש בנוסח המכירה סתירה פנימית, החלק האחרון קובע, כגון שאמר המוכר "מידה בחבל אני מוכר לך, הן חסר הן יתר".

דף קה/א

גמרא - הבהרה בשם רב, שחכמים אחרים חולקים על דעת בן ננס במשנה, והם רשב"ג ור' יוסי האומרים שבספק כזה מחלקים. וכן מבררים מה חידש בזאת רב, כי יש ברייתא האומרת זאת.

ב' 11 - הבהרה בשם שמואל, שיש חכמים החולקים על בן ננס ואומרים שיש ללכת אחר הלשון הפחותה ביותר. כן מבררים כי שמואל עצמו חולק על בן ננס ואילו רב סובר כמוהו.

דף קו/א

משנה - דין המוכר שדה מסויימת והראה לקונה את גבולותיה, ונמצא שאינה בגודל המוסכם - הרי אם ההפרש פחות מששית - נגמר המקח, מעל לזה - מנכה מן המחיר.

גמרא - מחלוקת על הנאמר במשנה: "פחות משתות הגיעו" - רב הונא אומר "שתות כפחות משתות", ורב יהודה אומר "שתות כיותר משתות". מקשים על רב הונא ומתרצים. וכן מובא מעשה בר"פ שרכש שדה וכיצד פסק אביי".

דף קו/ב

ב' 7 - ברייתא על חלוקת ירושת קרקע באמצעות גורל שגומרת קניין והטעם. וכן דיון במחלוקת רב

יכול לחזור בו. מחלוקת רבה ורב יוסף, דיון בכך על פי הברייתא שנזכרה בסוגיא הקודמת. ולמסקנה נפסק בזה כרב יוסף. ובעוד שני נושאים.

דף קיד/ב

י"ג 3 - בירור מדוע נאמר במשנה ש"האשה (מורישה) את בנה וכו'", הרי הדבר כבר אמור קודם. ומסבירים שבא הדבר לחדש, כי כמו שהאיש לא יורש את אשתו "בקבר" - כלומר אם מת לפניה, כך בנה אינו יורש אותה בקבר.

י"ד 9 - דיון בדעת רבי יהודה ב"ר שמעון, שגם האם יורשת את בנה. מקשים עליו ממשנתנו ומבררים את יסוד המחלוקת בין השיטות.

דף קטו/א

משנה - סדר הקדימויות בין היורשים.

גמרא - ברייתא המביאה הלכה שצאצאי הבן באים אחריו בירושה, וכן לגבי הבת, וכיצד נרמז הדבר בפסוק ש"נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן". וכן מדוע לא עד יעקב.

דף קטו/ב

ב' 3 - הלכה בשם רב שאין הבת יורשת עם בת הבן. ותיאור הויכוח בין ריב"ז לבין הצדוקי בדבר זה. אגב מוזכרת התקנה בשבט בנימין בדבר אי ירושת בת הבן, והטעם.

דף קטז/א

ג' 8 - דברי רשב"י על מי שלא הניח בן אחריו, על פי דרשות שני פסוקים. ומחלוקת ר' יוחנן וריב"ל: האם נאמר הפסוק השני על בן או על תלמיד, ובירור מי בעלי הדעות.

ד' 21 - שלש דרשות של ר' פנחס בר חמא: 1. בעניין מי שהניח בן. 2. ההבדל בזה בין דוד לבין יואב. 3. בעניין קושי העניות וכיצד על החולה לנהוג.

ה' 31 - בהקשר לכלל שבסוף המשנה, מבררים שתי בעיות מרמי בר חמא: מי קודם לירושה: הסבא של הנפטר או אחי אביו. וכן בין הסבא לבין אחיו של הנפטר.

דף קטז/ב

משנה - שלושת הנחלות שקבלו בנות צלופחד בארץ: האחת חלק אביהן (שהיה מיוצאי מצרים) ועוד שתיים שזכה אביהן כיון שהיה בכור לחפר אביו.

על ענייני הבחירה לנישואין ודיון בזה, ועוד על יהונתן נכד משה וחזרתו בתשובה.

דף קי/א

ה' 26 - בירור מניין במקרא שהבנים יורשים את הכל אפילו כשיש בנות. על כך ארבע תשובות. דיון בהן, והשנייה והשלישית נידחו.

דף קי/ב

ו' 23 - בירור מניין שרק אחים מן האב (ולא מן האם) "נוחלין ומנחילין". רבה משיב ונדחה. ולמסקנה למדים זאת מהמלה "ממשפחתו...".

ז' 30 - דיון בפרטי דינים של ההלכה: "והאיש את אמו". לבירור שכן יורש את אמו, וזאת מק"ו שהבת יורשת את אמה, כנאמר בפסוק. בירור שהבן קודם לבת בירושת האם, והמחלוקת בכך ותאור מקרים שהיו בעניין זה. וכן בירור שאין הבכור נוטל פי שניים בירושת האם.

דף קיא/ב

ח' 14 - בירור מניין שהאיש יורש את אשתו. על כך תשובה מברייתא על פי הפסוק, והסברתו ע"י אביי (נידחה) וע"י רבא, וכן תשובה מברייתא אחרת ובה דעות ר"ע ור' ישמעאל. דיון נרחב בשיטת ר' ישמעאל, תוך בירור עניין איסור הסבת נחלה משבט לשבט, עפ"י מקורות שונים.

דף קיג/א

ט' 15 - בירור מניין שהבעל יורש את אשתו רק במה שהיה מוחזק אצלה בזמן פטירתה ולא ב"ראוי". התשובה מהנאמר על יאיר בן שגוב ועל פנחס בן אלעזר. ומסבירים מדוע הובאו שני המקרים.

י' 30 - מן הנאמר במשנה "ובני אחות", מדייקים בתוספתא "בני" ולא "בנות אחות". וחשיבות הדבר במקרה שיש גם בנות, שאז רק הבנים יורשים. וכן ראייה לכך מברייתא.

דף קיג/ב

י"א 5 - בירור מה ששנה רבה בר חנינא: "ביום הנחילו את בניו" - ביום אתה מפיל נחלות וכו', שהכוונה שבי"ד הדין בנחלות ידון רק ביום, וראיה לכך מברייתא..

דף קיד/א

י"ב 4 - דיון בשאלה: מי שנתן "קניין", עד מתי

דף קיז/א

גמרא - הערה שמשנתנו כדעת האומר "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ". מובאת ברייתא ובה שתי דעות אחרות, ר' יונתן: "לבאי הארץ נתחלקה הארץ" ודעת רשב"א: "לאילו ואלו וכו'", וטעמיהם. כן מציינים מי מהמרגלים נטלו חלק בארץ, וכי המתלוננים ועדת קורח לא נטלו אלא בזכות אבי אביהן.

דף קיז/ב

ב' 12 - דיונים על שאלות ר"פ לאביי בעניין הדעה שליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, לעומת אומרים שלבאי הארץ נתחלקה.

דף קיח/ב

ג' 8 - בירור מניין שיהושע וכלב נטלו חלקם. וכן דיון על הנאמר במשנה על המתלוננים ועדת קורח, כיון שיש ברייתא שונה, ומיישבים את הסתירה. כן מוסבר לאילו מתלוננים הכוונה.

ד' 35 - המשך הדיון בין ר"פ ואביי על הנאמר בירושת בנות צלופחד, לפי השיטות השונות.

דף קיט/א

ה' 3 - דיון בדברי הברייתא, שהבנים של המרגלים והמתלוננים נטלו בזכות אבי אביהם, שהרי יש לכך סתירה ממקור אחר. על כך מובאים שני תירוצים.

ו' 9 - דיון על הנאמר במשנה שצלופחד היה בכור הנוטל שני חלקים, שהרי אין הבכור נוטל ב"ראוי" כב"מוחזק". על כך שתי תשובות, וכן מבררים במה נתקשה משה שהעביר את משפטן לה', ועוד מקרים דומים, ומה בא ללמד.

דף קיט/ב

ז' 11 - דיון על אופן פניית בנות צלופחד לפי הפסוק "ותעמודנה לפני משה וכו'". על כך שתי דעות, בירור מהות המחלוקת וכיצד ההלכה.

ח' 22 - ברייתא על בנות צלופחד "חכמניות הן וכו'", ותיאור כיצד למדו על תכונותיהן אלה. ועוד מאמרים עליהן.

דף קכ/א

ט' 14 - דיון בדברי רב יהודה שבנות צלופחד הותרו להנשא לכל השבטים. רבה מקשה על כך ממקור אחר ובעצמו מתרץ.

י' 24 - בירור כיצד למדו (במקור הקודם) שדין בת

היורשת נחלה להנשא רק בתוך השבט, שהוא רק בדור האבות. על כך מקשים משני דינים אחרים שגם בהם נמצא הביטוי "זה הדבר", ומתרצים. כן מראים אילו עוד הלכות נלמדו מג"ש "זה" "זה". מאידך, שואלים על בית שמאי, אשר אינם לומדים ג"ש זו, מה באו מלים אלה ללמד, ומשיבים.

דף קכא/א

י"א 16 - דברי רשב"ג (מהמשנה בתענית): "לא היו ימים טובים לישראל וכו'" - ובירור מה היו הדברים הטובים שקרו ביום כיפור ובט"ו באב.

דף קכא/ב

י"ב 13 - ברייתא על שבעת האישים ש"קפלו את כל העולם" שראו אחד את קודמו, מאדם הראשון עד אליהו הנביא. וכן על היוצאים מן הכלל שזכו להכנס לארץ.

י"ג 31 - בירור, שהארץ נתחלקה לפי שבטים ולא לפי נפשות. וכן תיאור כיצד בפועל עשו את החלוקה עפ"י הגרלה ועפ"י האורים ותומים. כן מובא תיאור החלוקה לעולם הבא, וברור הנאמר שלעתיד לבוא תחולק הארץ לשלושה עשר חלקים. עבור מה שולם כסף בזמן חלוקת הארץ. וכי יהושע וכלב קיבלו חלקם ללא הגרלה.

דף קכב/ב

משנה - ההבדל בין בן ובת בירושה מן האב או האם, וזכות הבת למזונות מנכסי האב.

גמרא - בירור מה כוונת המשנה: "אחד הבן ואחד הבת בנחלה, אלא וכו'" - במה הם שווים ובמה לא. על כך ניתנו מספר תשובות שנידחו, מלבד זו של מר בר רב אשי.

ב' 25 - ברייתא המוכיחה ש"פי שניים" לבכור, זה ביחס לכל אחד מהאחים, ולא מכל הנכסים. זאת, על פי פסוקים שונים והדיוק מהם.

דף קכג/א

ג' 18 - בירור שאלתו של ר' חלב: "מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף?". על כך שתי תשובות, והראשונה נדחתה. תוך הבירור באו דרשות חכמים על סיפור יעקב ונשותיו, יעקב ובניו ועוד.

ד' 46 - עוד בעניין בית יעקב, מבררים כיצד נאמר ביורדי מצרים שהיו שבעים נפש ולמעשה היו ששים ותשע. ועוד מה ראה יעקב לעזוב את לבן אחרי לידת יוסף דווקא.

דף קכג/ב

ר"י, הסובר שהמתנה על הכתוב בתורה בענייני ממון - תנאו קיים, אך דוחים זאת.

ב' 24 - דברי רב יוסף שהאומר על משהו שהוא בנו בכורו - נאמן, וזוכה לפי-שניים, אבל אומר עליו סתם שהוא בכור - אינו זוכה לפי-שניים, כיון שיתכן וכוונתו שהוא בכור לאמו. כן מובא מקרה שהיה בהקשר זה.

ג' 35 - דברי ר' אמי על הנולד "טומטום" ונקרע ונמצא זכר, שאין לו דין בכור, והטעם. כעין זה אמרו חכמים במסקנה גם לעניינים אחרים, ודיון בזה עפ"י מקורות אחרים.

דף קכז/א

ד' 19 - בירור פסיקתו של שמואל בשני בנים, שעל האחד יש חזקה שהוא בכור, ועל השני אמר אביו שהוא בכור, שיכתבו "הרשאה" זה לזה. והטעם כי לא היה ברור לשמואל כיצד לפסוק במחלוקת ר"י וחכמים בעניין. וכן תיאור המחלוקת בין ר"י וחכמים בעניין "יכיר" ומה יסודה. כן מובאת ברייתא שחלקה כדעת ר"י וחלקה כחכמים.

קכז/ב

ה' 20 - דיון בדברי ר' יוחנן על האומר "בני הוא", וחזר ואמר "עבדי הוא", או ההפך, אימתי נאמן ואימתי לא. קושיא עליו ממקור אחר ותירוץ.

ו' 29 - שבע הלכות ששלח ר' אבא אל רב יוסף בר חמא, על חלקן מובא גם דיון או הערות. הן הובאו כאן בשל פסיקתו של ר' אבא כר"י בעניין "יכיר" (תחילת דף קכח:). לבסוף, קביעת ההלכה כר' אבא.

שבע ההלכות הן:

- א. אדם לא יכול לחזור בו מהתחייבות שנתן מרצונו.
- ב. דין העבדים כמקרקעין, ולא כמטלטלין, כך שיכול בעל-חוב לגבות אותם כתשלום החוב.
- ג. הקירבה המשפחתית, שממנה והלאה לא מתקבלת עדות מאחד לקרובו, היא "שלישי" ב"שני".
- ד. אדם שהיה עד כשר למשהו ואחר-כך נפסל לעדות, כגון שהתעוור, אינו יכול להעיד על אותו דבר שראה בהיותו פיקח.
- ה. האומר על אחד מבניו שהוא בכור - הוא נאמן (כר"י בעניין "יכיר").
- ו. האומר שאשתו תירש אותו כאחד מבניו - אכן תירש אותו כך.

ה' 23 - ברייתא הקובעת שהבכור נוטל פי שניים גם בשבח ששבחו הנכסים אחרי מיתת האב. דוגמאות ודיון בהן. כן מבהירים שברייתא זו כדעת רבי ולא כחכמים, ומבררים את יסוד המחלוקת הזו ובמה מסכימים.

דף קכד/א

ו' 24 - פסיקת הלכה במחלוקת רבי וחכמים (למעלה), לפי הדעות השונות

דף קכד/ב

ז' 17 - דיון בדברי שמואל: "אין בכור נוטל פי שניים במלווה", לביורר כדעת מי. למסקנה כרבנן ולא כרבי וההסבר.

ח' 26 - דיון בהלכה שהגיעה מארץ-ישראל: "בכור נוטל פי שניים במלווה, אבל לא בריבית", הסבריהם השונים של ר"נ ורבה. אביי הקשה עליהם, ותירצו שהסברם היה לשיטת בני מערבא, והם עצמם סוברים אחרת - כשמואל (בסוגיא הקודמת).

דף קכה/א

ט' 13 - כיון שנזכר המעשה ב"סבתא", מביאים את המקרה ואת המחלוקת לגביו בין רב הונא וענן, ופסיקת בני מערבא כענן, אך לא מטעמו. ר"פ מביא את סיכומי פסיקות ההלכות האחרונות.

דף קכו/א

י' 1 - הלכה בשם רב אסי, שבכור שמיחה נגד אחיו שרצו לדחות את חלוקת הירושה עד שתשביח, ולא שמעו לו, הרי מגיע לו פי שניים גם בשבח. וביורר באילו מקרים חל דין זה, ודוגמאות.

י"א 14 - דיון בהלכה בשם רב אסי, שאם הבכור הסכים לקחת חלק בירושה כשאר האחים, משמע שויתר על הכפל. על כך שתי דעות - ר"פ ורב פפי - בשם רבא, האחת שויתר רק באותו נכס שחילקו, והשנייה שהויתור היה על כל הנכסים. נימוקיהם והסבר כיצד למדו זאת מרבא. ולסוף פסיקת הלכה כרב פפי.

דף קכו/ב

משנה - הלכה, אין אדם רשאי לקבוע את ירושת בניו שלא כפי התורה, אבל יכול לעשות זאת בדרך מתנה - שיחלק נכסיו להם כרצונו, ועוד פרטים בכך.

גמרא - נסיון לדייק מהמשנה שהיא אינה כדעת

דיון בשאלה: מה הדין במקרים שכתב כך לאחרים? פירוט צדדי השאלה, ועליה שתי תשובות בשם רבא.

דף קלב/א

ה' 1 - דיון בשאלת רבא לגבי הדין הקודם: "הכותב כל נכסיו וכו'" - האם הוא רק במקרה של שכיב-מרע, או גם בבריא. מביאים ראייה מברייתא אך ללא הכרעה.

ו' 16 - בירור דעת ר"נ שפסק כחכמים "תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה". מראים סתירה לכך מדבריו במקום אחר, שם הוא מסתמך על אומדנה, ומתמצים.

ז' 23 - דיון במשנה ממסכת פאה: "...וכתב לאשתו קרקע כלשהו, אבדה כתובתה", לבירור כיצד היה הדבר למעשה. על כך ניתנו תשובותיהם של רב, שמואל ור' יוסי בר' חנינא. מקשים עליהם וכולם נידחו. רבא מברר את דעת ר' נחמן בנושא, וכן מה יהיה הדין לא בשכיב-מרע, אלא בבריא, ונשאר ב"תיקו".

דף קלב/ב

ח' 16 - בירורי הלכה על פי שלושה מקרים של צוואות שכיב מרע - בקשר לירושה וכתובה של האשה - וכיצד פסקו בהם חכמים.

דף קלג/א

ט' 7 - דיון על דברי רב הונא כי שכיב-מרע שכתב נכסיו למישהו, הרי אם היה זה מיורשיו - מקבלם כיוורש. ואם אינו מיורשיו - מקבלם כמתנה. ר"נ מברר אם זה כדעת ר' יוחנן בן ברוקא, וכן מה ההבדל בין ירושה לבין מתנה.

דף קלג/ב

משנה - הלכה שהכותב כל נכסיו לאחרים במתנה, ולא הוריש לבניו כלום - מה שעשה עשוי. ודברי חכמים ורשב"ג ביחס לאדם זה.

גמרא - בירור, האם רבנן חולקים על רשב"ג במשנה. ולמסקנה - הם חולקים, וראוי להוריש לבניו גם אם אינם נוהגים כשורה. תיאור מקרים בעניין זה, וכן תיאור שמונים תלמידיו של הלל הזקן, ופרטים על גדלות הקטן שבהם - ריב"ז, והגדול - ר' יונתן בן עוזיאל.

דף קלד/א

משנה - הלכה: האומר "זה בני" - נאמן, האומר

ז. במקרה שהוציא המלווה שטר-חוב ואומר שלא נפרע, והלווה אומר שפרע את חציו, והעדים אומרים שפרע את כולו, הדין שישלם הלווה חצי ועל החצי השני ישבע שפרע אותו.

דף קכט/א

ז' 5 - דיון על ההלכה האחרונה במשנה "כתב בין בתחילה וכו'" - דבריו קיימין, ודוגמאות לכתיבה כזו. ולעניין באילו מקרים דבריו קיימים, יש מחלוקות בדבר. ולמסקנה כל הדעות נדחו ע"י הברייתא שהביא רב אשי, מלבד ר"ל שהלכה כמותו, בזה ובעוד שני עניינים. וכן ציון שהלכה כמוהו ש"תוך כדי דיבור - כדיבור דמי", מלבד בע"ז ובקידושין.

דף קל/א

משנה - הלכה שהאומר "איש פלוני יירשני" ויש לו בת (וכדומה) - לא אמר כלום, כי הוא מתנה על התורה. ור' יוחנן בן ברוקא אומר שאם הפלוני הוא מן היורשים שלו - דבריו קיימים.

גמרא - בירור מהי המחלוקת במשנה, זאת בדיון על השאלה: מה הדין אם העדיף האב בת בין הבנות, או בן בין הבנים. על כך שתי תשובות אפשרות, ולמסקנה, לדעת ר' יוחנן בן ברוקא גם במקרה זה דבריו קיימים. פוסקים הלכה כמוהו, ודנים על הסימוכין מן התורה להלכה זו.

דף קלב/ב

ב' 14 - בהמשך לסוגיא הקודמת מובא שגם רבי פוסק ר' יוחנן בן ברוקא, בשתי מסורות, האחת של ר' זריקא ש"אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקא", והשנייה של ר' אבא שרבי הורה לעשות כן. על כך בא דיון - מה בין השתיים בעל תוקף רב יותר. זאת, על פי ברייתא בעניין ודיון עליה. וכן תיאור כיצד נהגו ר' יוחנן ורבא להורות לתלמידיהם בזה.

דף קלא/א

ג' 2 - דיון בשאלת רבא: האם ההלכה האמורה בשם ר' יוחנן בן ברוקא עוסקת במקרה של שכיב-מרע, או גם בבריא? ולמסקנה - גם בבריא. לראיה הביאו את המשנה בדין "כתובת בנין דיכרין", וכן דנו בעקרונותיה.

דף קלא/ב

ד' 10 - דברי שמואל שהכותב כל נכסיו מתנה לאשתו, כוונתו בזה רק לעשות אותה אפוטרופוס.

ב' 31 - דיון על דין המשנה, שהבן והאב אינם יכולים למכור, לבירור מה הדין אם מכר הבן ואחר כך נפטר, בחיי האב. על כך מחלוקת ר' יוחנן ור"ל, שיסודה הוא "אם קניין פירות קניין הגוף", ובירור הסיבה להבאת מחלוקת זו גם כאן אחרי שכבר דנו בה במקור אחר.

דף קלו/ב

ג' 18 - קושית ר' יוחנן לר"ל, שאמר שקניין פירות אינו קניין הגוף, מן ההלכה: "נכסי לך ואחריך יירש פלוני וכו'". מתרצים: "אחריך" - שאני". וכן מבררים שמחלוקת ר' יוחנן ור"ל היא מחלוקת תנאים - רבי ורשב"ג, ופסיקתו של ר' יוחנן כרשב"ג.

דף קלז/א

ד' 13 - שורה של מקרים, הנידונים לפי המחלוקת בין רבי, האומר שקניין פירות לאו קניין הגוף, ורשב"ג שחולק עליו. אגב מובאים עוד מקרים, שאינם קשורים למחלוקת זו.

דף קלח/א

ה' 19 - שלש ברייתות בעניין שכיב-מרע שכתב מתנות לאנשים שונים, כיצד יש לדייק בנוסח לשון המתנות לקביעת סדר החלוקה. וכן אם בא בעל-חוב, ממי רשאי הוא לגבות. הפסיקה בברייתות אלה לפי דעת ר"ע, המדייק ללמוד ממלים נוספות, ומביאים את מקור דבריו במחלוקתו עם חכמים.

דף קלח/ב

ו' 16 - דיון במחלוקת ברייתא בין ר"מ וחכמים במקרה שאמר שכיב-מרע: "מנה יש לי אצל פלוני" - האם רשאים העדים לכתוב עדותם גם אם אינם מכירים את פרטי ההלוואה, או שלא (בשתי גירסאות). ומבררים כי יסוד מחלוקתם הוא "אם חוששים לבי"ד טועה", ודיון בזה.

משנה - דין הכותב נכסיו שיהיו לבנו לאחר מותו, הרי שבפירות עד מותו רשאי הוא לעשות כרצונו. ופירות תלושים שהניח במותו מתחלקים בין כל היורשים.

גמרא - דיון במסקנה מן המשנה שפירות מחוברים, שנשארו אחר מותו, יהיו לבן שכתב לו את המתנה, שהרי זה בניגוד לדין במקור אחר, ומתרצים בהבדל שיש בין "קונה" לבין "בן".

דף קלט/א

משנה - הניח האב ירושה ויש לו בנים גדולים

"זה אחי" - אינו נאמן, וכיצד נוהגים לגביו בענייני הירושה.

גמרא - דיון על ההלכה "זה בני נאמן", מה באה לחדש. משיבים: לפטור אשתו מן הייבום, אף שמוחזק שיש אחים לבעל. והטעם "מיגו" ("הואיל") שיכול לגרשה. ומבררים לפי דברי ר' יוחנן באילו מקרים ניתן להסתמך על מיגו זה. וכן תיאור מקרים וכיצד פסקו בהם.

דף קלה/א

ב' 21 - בירור פרטים בדין המשנה "זה אחי - אינו נאמן", שמדובר בכך ששאר האחים אומרים שאינם יודעים, וההסבר. וכן בירור הדין: "יחזרו נכסים למקומם" - כיצד ינהגו אם השביחו בינתיים.

דף קלה/ב

משנה - מת שנמצא ושטר צוואת שכיב מרע (על שם מישוה) קשורה על ירכו - אינה כלום. אבל אם בחייו זיכה את השטר לאחר - דבריו קיימים.

גמרא - ברייתא המראה את ההבדל בין "דייתקי" לבין שטר-מתנה, והסברו של אביי לכך.

ב' 19 - דיון בהלכה: "שכיב מרע שאמר: 'כתבו ותנו מנה לפלוני וכו'', אין כותבים", לבירור מי אמר זאת - ר' יוחנן או ר"א. וכן הסבר דברי ר' יוחנן שאמר: "תבדק", ממנה משמע שיש לבדוק אם השכיב מרע התכוון לתת גם ללא השטר, או רק בשטר. ופסיקת ההלכה בזה.

דף קלו/א

משנה - הכותב נכסיו לבניו, שיזכו בהם לאחר מותו, ורוצה ליהנות מהם בעצמו עד מותו - כיצד יכתוב זאת, על כך מחלוקת ר"י ור' יוסי. וכן הלכה שאין לאב ולבנים למכור נכסים אלה, ומה הדין אם מכרו.

גמרא - דיון בנוסח: "מהיום ולאחר מיתה", כיצד הוא מועיל, הרי ההלכה שבגט אינו מועיל. ומסבירים את ההבדל בין המקרים.

ב' 14 - מעשה שהיה עליו נערך בירור: האם ההלכה כר' יוסי במשנה ומהו נימוקו.

ג' 20 - בירור שאלת רבא לרב נחמן: האם לשיטת ר"י גם כאשר כתוב בשטר "קניין" יש לכתוב "מהיום". ולמסקנה - אין צריך, וציון המקרה שבו חולקים ר"י ור' יוסי במשנה אם צריך. (הסוגיא מובאת בשתי גירסאות).

בירושה, ורבא אומר שיהיה לו כמו לבת. מקשים על אביי מברייתא והוא מתרץ.

דף קמא/א

ב' 3 - בירור, מהדוגמאות של המשנה משמע שיש עדיפות לבת, מדוע? על כך מספר תשובות. כן ניתנו הסברים לשתי ברייתות הקשורות לעניין.

דף קמא/ב

ג' 7 - דיון בשאלה: האם המזכה לעובר - קנה? תחילה אומר רב הונא שאין תנא הסובר שעובר קונה. מנסים להוכיח שיש הסוברים כך בראיות רבות ובכללן דעת רב ששת, מקשים עליו ומתרצים. לסוף הובא פסק הלכה בשם ר' יוחנן שלא קנה.

דף קמב/ב

ד' 23 - דיון בשאלה על המקרה שאמר האב לבנו, מאשתו ראשונה, שיקח חלק כאחד מהבנים שיוולדו מאשתו השנייה - האם יש לבן זה חלק נוסף על ירושתו בין אחיו, או לא. על כך באה מחלוקת. מביאים ראייה מדין "קנה כחמור" (שאינו ראוי לקנות). ואגב דיון בדעת רב ששת לגבי המקרה שאמר: "קנה אתה והחמור", שקנה האדם את הכל, והראיה שלו.

דף קמג/א

ה' 27 - דיון בשאלה על מי שאמר לאשתו: "נכסי לך ולבניך", שרב יוסף אומר שהיא מקבלת מחצית הנכסים. על כך מביאים ראיות לכאן ולכאן ולסוף נפסק כרב יוסף. והערה שזה אחד משלושת הדברים שנפסקו כרב יוסף.

דף קמג/ב

ו' 9 - הוראותיו של ר' אמי כיצד יש לחלק בגדים ששלח האב לבני ביתו, והיו שם בנים ובנות כלות וכו', לפי המקרים השונים.

ז' 14 - בירור הדין במי שאמר "נכסי לבני", והיו לו בן ובת - האם גם בן יחיד נקרא "בני" והוא יקבל הכל, או לא. מסקנה מן הראיות שאכן גם בן יחיד מכונה "בני", מאידך לנכד לא קוראים בן.

משנה - הלכה שאם היו בנים גדולים וקטנים, והגדולים השביחו את נכסי הירושה, השבח מחולק בשווה. אך אם הודיעו שרוצים לחלק, ומעתה ישביחו רק לעצמם - השבח לעצמם. וכן דין האשה במקרה דומה.

גמרא - הערה בשם רבא, כי דין המשנה שהשבח לאמצע הוא כאשר הוצאות ההשבחה היו מהנכסים,

וקטנים, או בנות גדולות וקטנות - כיצד עליהם לנהוג בירושה, וכן דין מזונות הבנות כשיש בנים.

גמרא - הערת רבא שאם גדול האחים הוציא מהרכוש המשותף לצורך לבושו, מה שעה עשוי, ונימוקו. וכן הסבר מדוע זה לא סותר את המשנה.

ב' 18 - הסברו של רב יהודה את דברי המשנה: "נשאו גדולים ישאו קטנים וכו'" - באיזו מציאות מדובר.

ג' 22 - דיון בשאלה לרבא: אשה שלוותה כסף (בע"פ) ואחר כך נישאה - האם דין הבעל בנכסי אשתו כ"לוקח" ואזי אין בעל החוב יכול לגבות ממנו, או כ"יורש", ויכול? הובאו ראיות ממשנתנו ומקורות אחרים, לכאן ולכאן. למסקנה אומר רב אשי, כי פעמים הוא כ"יורש ופעמים כ"לוקח ומפרט ומסביר.

פרק ט' "מי שמת"

דף קלט/ב

משנה - הנפטר והניח בנים ובנות, כיצד ינהגו בירושה כשהנכסים מרובים או כשהם מועטים - שתי דעות.

גמרא - בירור מהי ההגדרה של "נכסים מרובים", על כך שתי דעות. וכיצד נוהגים למעשה.

דף קמ/א

ב' 3 - דין נכסים מרובים שנתמעטו, ובירור מה הדין בנכסים מועטים שנתרבו? והשיבו מהלכה דומה של ר' יוחנן, בדין "יתומים שמכרו בנכסים מועטיין" - מה שמכרו מכרו, שנתרבו ברשות היורשין.

ג' 9 - שאלות של ר' ירמיה לרבי אבהו: האם החובות למזונות האלמנה, או בת אשתו, או לבעל חוב וכדומה, גורמים לנכסים להיות מועטים? (שתי מסורות לסדר השאלות). ר' אבהו ענה לו רק על השאלה בדבר האלמנה מול בת אשתו - מי מהן זכאית ראשונה.

דף קמ/ב

ד' 10 - הסבר כוונת דברי אדמון במשנה - הסבר של אביי - נידחה, והסבר של רבא.

משנה - מעמדו של ה"טומטום" כ"יורש", במקרים השונים.

גמרא - דיון בגורלו של הטומטום שהזכרים דחו אותו אצל הנקבות. אביי אמר שלא יהיה לו כלום

ניתנו". מביאים עוד ברייתא אשר בה מחלוקת תנאים, ומבררים שהמחלוקת שם באותו נושא.

ג' 33 - סיכומי הלכה ומנהג, לפי המקומות, בעניין החזרת קידושין והחזרת מוהר ועוד.

ד' 40 - ברייתא על "חמשה דברים נאמרו בשושבינות" (אחד מהם נזכר במשנתנו) - פירוטם וההסבר שלהם.

דף קמה/ב

ה' 7 - רב כהנא מביא כללים בענייני החזרת שושבינות, וכן מובאת ברייתא בעניין זה.

ו' 24 - ברייתא המציינת סוגי עושר, כמשל לסוגי הדרשנים בתורה. לאחר מכן דרשות רבות על הפסוק "כל ימי עמי רעים".

דף קמו/א

משנה - הלכות בענייני "סבלונות" ששלח החתן לבית כלתו, ואחר כך נפרדו - אילו סבלונות ובאילו מקרים צריכים להחזיר לחתן.

גמרא - בירור כי לשון המשנה "בדינר" היא דווקא. וכן תשובות לשאלות בנושא החזרת סבלונות במקרים שונים, חלק מהתשובות על פי ברייתות ועל פי מקרים שהיו ופסקו בהם חכמים.

דף קמו/ב

ב' 4 - דבר הלכה שהביא רבין סבא, בעניין סבלונות, המבדילה בין המקרה שהוא חזר בו, לבין שחזרה היא.

משנה - דין שכיב-מרע אשר נתן כל נכסיו לאחרים והשאיר לעצמו מעט, שהיא כדין מתנת-בריא. ואם לא השאיר, ואחר כך הבריא - אין מתנתו מתנה.

גמרא - בירור מי התנא במשנה הפוסק הלכה לפי אומדן דעתו של השכיב מרע. ר"נ אומר שזה ר"ש בן מנסיא ורב ששת אומר שהוא ר"ש שזורי. מבררים מדוע כל אחד אינו מסתמך על המקור של האחר.

ב' 30 - ברייתא ובה שני מקרים של שכיב מרע ששאלו אותו למי יהיו נכסיו, והשיב בנוסח: "דומה שיש לי בן, עכשו שאין לי וכו'" וכדומה - מוסבר שבמקרים כאלה גם חכמים מודים שאין מתנתו מתנה.

דף קמו/א

ג' 9 - בירור הסימוכין במקרא לכך שמתנת שכיב מרע קונה. על כך ניתנו ארבע תשובות. אגב

אבל אם הבנים השקיעו משלהם הרי מה שהשביחו יהיה להם. מקשים על כך ומתרצים. ובהקשר לכך סיפור מעשה ברב ספרא.

דף קמד/א

ב' 9 - בירור שהמדובר במשנה על דיני "האשה שהשביחה - השביחה לאמצע", הוא במקרה מיוחד שהאשה יורשת. וכן מוסבר מה החידושים בדינים אלה.

ג' 18 - בדבר התקנה ש"המשיא אשה לבנו הגדול בבית - קנאו וכו'", נערך דיון מה יהיה הדין בנתונים שונים, ונשארו ב"תיקו", וכן כיצד אפשר למנוע את הזכות של הבן על הבית. כן מציינים שלתקנה זו לא ניתן טעם וכי יש עוד שתי תקנות כאלה.

דף קמד/ב

משנה - הלכה שאחים השותפים בתפוסת הבית, ונתמנה אחד מהם לתפקיד (מטעם המשפחה), הרי הכנסותיו מתחלקות בשווה, אבל אם חלה אחד מהם ההוצאות עליו.

גמרא - הסבר שהנאמר במשנה "לאומנות", הכוונה לאומנות המלך. וברייתא המביאה הלכה דומה למשנתנו, ומציינת שהתפקיד בא מחמת האחים. ועוד ברייתא על אחד האחים שיצא ללמוד - מהי זכותו למזונות, ודיון בה.

ב' 15 - הערה בדין המשנה על מי שחלה, שאם המחלה באה לא באשמתו אלא באונס - ההוצאות על הקופה המשותפת.

משנה - עוד בדין האחים השותפין, שאם החזירו לאחד האחים "שושבינות" שנתן בחיי האב, הרי הם לכל האחים, אבל החזרת מתנה - תהיה לעצמו, והנימוקים.

גמרא - דיון בעניין "חזרת השושבינות" שבמשנה, להסבר הסתירה לדברי הברייתא. על כך ניתנו שלושה הסברים, על האחרון, של שמואל, מקשים מברייתא: "מקום שנהגו להחזיר קידושין וכו'", ומתרצים.

דף קמה/א

ב' 4 - אם טענה הכלה שמת הארוס שלה - היא אינה צריכה להחזיר כסף הקידושין משום: "תנו לי בעלי ואשמח עמו", בירור אם אין זה כמחלוקת תנאים שבין רבי נתן ורבי ברייתא. דוחים זאת, ומסבירים שהמחלוקת שם היא ב"קדושין לטיבעין

דף קמט/ב

י"ב 1 - בירור דברי המשנה "שייר קרקע כלשהו וכו'", מהי הכמות "כלשהו". על כך שתי תשובות, של רב ור' ירמיה. רב יוסף מקשה עליהם, אביי מנסה להסבירם בראיות, ונידחו ע"י רב יוסף.

דף קנא

י"ג 18 - לאחר שהוסבר דין האומר: "מטלטלין לפלניא" - מה זה כולל, מובא בירור מעמדו של העבד, האם הוא כמטלטלין או כקרקעות. על כך הובאו שתי ראיות לפני רב אשי, והוא דחה אותן.

דף קנב

י"ד 2 - חמשה סוגי נכסים שהרוצה להעביר אותם צריך שיכתוב: "כל נכסי", והסברם. ודברי רבא שבכל המקרים המטלטלים נחש בים "שיור", חוץ מכתובת אשה שרק קרקע נחשבת "שיור". ודעת אמימר בזה.

ט"ו 18 - רשימת הדברים המוגדרים "נכסי", והמקור שלהם במשניות. בעניין ספר-תורה לא נאמרה הכרעה ונשאר ב"תיקו".

דף קנא/א

ט"ז 16 - תיאור חמשה מקרים שונים של מתנת שכיב מרע, וכיצד דנו ופסקו בהם חכמים.

דף קנא/ב

י"ז 11 - דיון בשאלה, אם מתנת שכיב מרע לסוגיה צריכה קניין. על כך מחלוקת וראיות, ולבסוף פסיקת הלכה המבחינה בין "מתנת שכיב מרע במקצת" לבין "מצווה מחמת מיתה".

דף קנב/א

י"ח 1 - מחלוקת רב ושמואל בדין "מתנת שכיב מרע שכתוב בה קניין". הסבר הדעות ונערך דיון בו מקשים על שניהם מדברי עצמם, ומתמצים.

דף קנב/ב

י"ט 6 - דיון במחלוקת רב ושמואל במקרה של שכיב מרע "שכתב וזיכה לזה, וחזר וזיכה לאחר", שרב אמר "ראשון קנה", הסבר מהות המחלוקת וכן עושים "צריכותא" לדיון זה, לאחר שלכאורה העקרון כבר נדון בסוגיא הקודמת. כן מובאות מסורות סורא ופומפדיתא בסוגיא זו.

התשובה האחרונה, שהיא מצוואת אחיתפל, מביאים עוד מצוואתו ומבררים פרטים בה. לבסוף מביאים את דעת ר"נ שמתנת שכיב מרע אינה מדאורייתא, מקשים עליו ומתרגן.

דף קמז/ב

ד' 11 - עוד בשם ר"נ, ששכיב מרע אינו יכול להקנות דבר שאין בו ממש, כגון: "ידור פלוני בבית זה", אלא יאמר: "תנו בית זה לפלוני וידור בו". ומבררים שבדבר זה דינו של שכיב-מרע כדין בריא.

דף קמח/א

ה' 7 - דיון על המקרה שאמר השכיב-מרע: "דקל לאחד ופירותיו לאחר" - האם קנה השני את הפירות. על כך מובאת דעת ר"נ שאם שייר לעצמו את הפירות - הוא זוכה בהם, והנימוק שלעצמו משייר ב"עין-יפה". עניין זה מובא ע"י ר' אבא אחרת - בדוגמא של בית ודיוטא.

דף קמח/ב

ו' 8 - עוד מדברי ר"נ בדיני שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ הבריא - באילו מקרים חוזר. ההבדל בין "במחלק" הכל לבין "בנמלך" תוך החלוקה. ודיון אם חוששין שיש לו נכסים במדינה אחרת.

ז' 16 - בירור השאלה: אם שכיב מרע נתן כל נכסיו ואח"כ חזר בו במקצת, האם משמע מכאן שחזר על הכל. מביאים ראיה מברייתא, דנים בה ולמסקנה - חזר בכל.

ח' 25 - שאלות שנשאלו ב"תיקו": שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו והבריא, האם חוזרים אליו, וכן מה אם הפקיר אותם או נתן אותם לעניים.

ט' 31 - מלים (=ביטויים) שהן לשון מתנה. וכן שאלה לגבי ארבעה ביטויים, ונשארה ב"תיקו".

דף קמט/א

י' 4 - דיון בשאלה, אם שכיב מרע מכר את כל נכסיו ואח"כ הבריא, האם יכול לחזור בו. על כך שתי תשובות בשם רב, ומסבירים שמדובר במקרים שונים - שבמקרה וכסף המכירה נשאר בעינו יכול לחזור בו.

י"א 8 - בירור דין שכיב מרע שהודה כי חייב כסף למישהו - האם יש בזה ממש. על כך מביאים ראיה מהמעשה באיסור הגר ורבא, שאכן יש בזה ממש.

בתוך שנת העשרים - האם מכירתו מכירה / ילדים היודעים בטיב משא ומתן - האם ממכרם ממכר, האם כשרים לעדות, האם מתנתם מתנה.

דף קנו/א

ו' 8 - הלכה בשם שמואל שבודקין "סימנים" לקידושין, גירושין וכו', והסבר הדברים. לסוף, מובאת פסיקת ההלכה בנושאים שבסוגיא הקודמת, וכן כדברי שמואל.

משנה - דעת ר"א (החולק על חכמים) כי במתנת שכיב מרע אין הבדל בינו לבין בריא, ולכן רק בדרכי הקניין המקובלות יכול הוא להעביר נכסיו. ואשר למקרה ב"בני רוכל" הוא מסביר שהיה זה מקרה מיוחד.

דף קנו/ב

גמרא - קושית ר"א על שיטת חכמים מהמקרה של המרוני, ותירוצם שהוא היה בריא, ולא שכיב-מרע.

ב' 14 - בירור מדוע קילל ר"א את בני רוכל בסוף המשנה. והוא כי לדעתו עברו על איסור כלאיים בכך שקיימו קוצים בכרם, ומביאים את המחלוקת בזה בינו לבין חכמים וטעמיהם. כן מובאת ר' לוי שמותר לעשות קניין לשכיב מרע ואפילו בשבת, אבל לא משום שהלכה כר"א.

משנה - דעת ר"א כי בשבת דברי השכיב-מרע קיימים מתקנת חכמים. ודעת ר' יהושע (חכמים) החולקים. כן מובאת דעת ר"א שזכין לקטן ולא לגדול, ור' יהושע אומר כל-שכן לגדול.

גמרא - ברייתא ממנה למדים שהעמדת הדעות במשנתנו היא כר"מ, ואילו ר"י אומר שהמחלוקת אחרות.

דף קנו/א

משנה - נפל הבית עליו ועל אביו וכדומה, ואין ידוע מי נפטר קודם - מחלוקת בין ב"ש וב"ה כיצד דנים את המקרה, כאשר יש יורשים וגם בעלי חוב - ב"ש אומרים "יחלוקו", וב"ה אומרים "נכסים בחזקתם".

גמרא - דיון בשאלתו של שמואל: מה דין שטר שכתוב בו שהלווה משעבד למלווה את מה שעתידי לקנות ("דאיקני")? הסבר צדדי השאלה, הבאת ראיות, ובכללן ממשנתנו, אך ללא הכרעה.

דף קנו/ב

ב' 17 - דיון בשאלה: אם כתב בשני שטרות

דף קנג/א

כ' 5 - דיון במקרה של מתנת שכיב מרע שכתב בה: "בחיים ובמוות", על כך מחלוקת רב ושמואל, והסבר שיסוד המחלוקת הוא במשמעות המלים "בחיים ובמוות". בנהרדעא פסקו בזה כרב שהיא כמתנת שכיב-מרע וחוזר בו, והערת רבא על כך. וסיפור שני מקרים בנושא, שהתקשו חכמי המקום לפסוק בהם, וכיצד פתרו את הבעיה.

משנה - מחלוקת בדין הנותן נכסיו והבריא - המקבלים אומרים שבזמן הנתינה היה בריא ואינו יכול לחזור בו, והוא הנותן אומר שהיה שכיב מרע והמתנה בטלה. ר"מ אומר שעל הנותן להביא ראיה, וחכמים אומרים שעל המקבלים להביא ראיה לטענתם.

גמרא - דיון במקרה של מתנת שכיב מרע שלא נכתבה כמקובל, כך שיש מחלוקת בין היוורשים לבין המקבלים. על כך באה מחלוקת בין רבה ואבבי ומראים שהיא כמחלוקת ר' נתן ור' יעקב בברייתא. וכן הערת ר' אלעזר שעקרון מחלוקת זו נמצא גם בדין טומאה ב"בקעה".

דף קנג/ב

ב' 17 - דיון במחלוקת ר"מ וחכמים במשנה, לבירור איזה סוג ראיה נדרשת. על כך אומר רב הונא: ראיה בעדים, ור' חסדא אומר: "בקיום השטר". בהתאם לשתי השיטות מסבירים את המחלוקת במשנה. ועושים "צריכותא" להבאת מחלוקת זו לאחר שכבר קיימת במקור אחר. רבה אומר כרב הונא "ראייה בעדים" ומשיב על שאלת אבבי עליו. מראים כי מחלוקת רב הונא ורב חסדא היא מחלוקת ר' יוחנן ור"ל, ועורכים דיון רחב ביניהם בראיות ממקורות שונים.

דף קנד/ב

ג' 17 - דיון בין ר"ל ור' יוחנן בשאלה אם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, או לא

דף קנה/א

ד' 9 - שתי מסורות של הלכה בשם ר"נ בשאלה: "קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו?". מביאים ראיה נגד הדעה שמגיל עשרים, ונדחתה.

דף קנה/ב

ה' 8 - בירור עוד דברים בעניין הגיל, כגון: מי שלא הביא "סימנים" - עד איזה גיל נחשב ל"קטן". / האם תוך זמן כלפני זמן, או כאחריו, כגון שמכר

שינויים. וכן דבריהם שך ר"ח בן גמליאל ורשב"ש.

גמרא - בירור מניין במקרא שיש סוגי שטרות שונים. על כך מספר תשובות, אך נדחו. ולמסקנה שטר מקושר זו תקנת חכמים, והטעם לתקנה.

דף קס/ב

ב' 29 - בירור, מהו מקום חתימת העדים בגט מקושר. על כך שתי דעות: רב הונא אומר בין קשר לקשר, ור' ירמיה בר אבא אומר אחורי הכתב. מקשה רמי בר חמא על רב הונא, ומתריצים.

דף קסא/א

ג' 3 - עוד שאלה מרמי בר חמא, והפעם על ר' ירמיה בר אבא, בהקשר לאפשרות הזיופים לפי שיטתו, ומשיבים.

דף קסא/ב

ד' 9 - שתי הלכות בשם ר' יוחנן: מלים בשטר שנמחקו כדי לכתוב עליהם דבר שונה - צריך לעשות להם "קיום" בסוף השטר, ו"צריך שיחזור לכתוב בשורה האחרונה דבר מעניינו של השטר, לפי שאין למדים משיטה אחרונה", והמקור לדין זה בברייתא בעניין הרחקת חתימת העדים מהכתב רק שורה אחת.

דף קסב/ב

ה' 1 - דיון בשאלה על הדין האחרון בברייתא - מה הדין אם השאיר שורה וחצי בין השטר לחתימה. למסקנה - השטר כשר. הראיה מברייתא המביאה דין נוסף על מקרה של ריבוי עדים שבחלקם אינם כשרים.

ו' 17 - בירור בעניין הריווח של שיטה אחת או שתיים, האם זה "הן ואוירן" (כלומר, שורות הריווח ביניהן), ולמסקנה - כן. אגב הובא הדין שרוחב שורה זו נמדד לפי כתב יד העדים ולא של הסופר. וכן מהו המרחק בין השורות - שלש דעות

דף קסג/א

ז' 15 - בעניין הרווח בין חתימות העדים לקיום השטר ע"י בית-דין - יש מחלוקת: רב אומר שאפשר יותר משתי שורות, ור' יוחנן אומר שאפילו רווח שורה אחת אסור. דנים בדעותיהם לבירור כיצד לא ניתן שטר כזה להיות מזויף.

דף קסג/ב

ח' 18 - דיון בדברי רב: "שטר הבא הוא ועדיו על המחק - כשר", וכן בסתירה לדברי הברייתא: "הוא

למלוים שונים, שהוא משעבד מה שיקנה, וקנה - למי מהם זה משתעבד? להלכה פסק רב אשי שיחלוקו. מקשים עליו, ומתריץ.

דף קנח/א

משנה - מחלוקת ב"ש וב"ה כיצד לנהוג בחלוקת הירושה והכתובה כאשר נפל הבית עליו ועל אשתו ולא ידוע מי מהם מת ראשון.

דף קנח/ב

גמרא - בירור, לפי דעת ב"ה ש"נכסים בחזקתן" - מי הוא הנחשב כמחזיק בנכסי צאן ברזל. ר' יוחנן אומר ליורשי האיש, ר"א אומר ליורשי האשה, ר"ל אומר יחלוקו, וכן נאמר בברייתא.

משנה - מקרה ונפל הבית עליו ועל אמו האלמנה ולא ידוע מי מת תחילה - מחלוקת: תנא קמא סובר שבזה גם ב"ה מסכימים שחולקים. ר"ע אומר שגם כאן אומרים ב"ה שהנכסים בחזקתן. והערת בן עזאי לר"ע.

גמרא - בירור, לשיטת ר"ע, בחזקת מי הנכסים. על כך מחלוקת ר' אילא ור' זירא, וכשעלה ר' זירא לארץ חזר בו, ואביי מנמק את דעתם.

ב' 16 - הערת ר' שמלאי שבן-עזאי היה תלמיד חבר של ר"ע, וכיצד הוא מדייק זאת ממשנתנו.

ג' 19 - דיון במקרה שבו הבן לקח הלוואה בנכסי אביו וכו', ואמרו על הלכה זו שהיא "הקשה בדיני ממונות", מבררים כיצד היה המקרה ומדוע הוגדרה ההלכה כך. על זאת בא מספר רב של הצעות לתשובה, ונדחו.

דף קנט/ב

ד' 12 - בירור השאלה לרב ששת: האם יורש הבן את אמו "בקבר" וכו'? והשיב שאינו יורש, ולכך הובאו שתי ראיות ונימוק.

ה' 29 - דיון במקרה המיוחד של מכירת "נכסי דבר סיסין", והיה ספק בחזקת מי היא שייכת. ר"נ ורבא חלקו אם על המוכר או על הקונה להביא ראיה. הקשו על שניהם, מדברי עצמם במקום אחר, ותירצו לשיטתם.

פרק י' "גט פשוט"

דף קס/א

משנה - סוגי השטרות "פשוט" ו"מקושר", דיניהם, פרטי ההבדלים ביניהם ומה הדין אם נעשו

ש"למד התחתון מן העליון באות אחת, אבל לא בשתי אותיות", ומסבירים. בהקשר לנושא שואל ר"פ שאלה ונשארה בתיקו, וכן מובאים מקרים על פרשנות הסכום בשטר ועל חכמתם של אביי ורבא בגילוי עברייני זיוף שטרות.

דף קסז/א

משנה - דיני השטרות לסוגיהם, אילו מותרים לכתובה בפני צד אחד ואילו במעמד שני הצדדים, מי מהצדדים משלם שכר הכתיבה, וכן דעת רשב"ג על העניין האחרון.

דף קסז/ב

גמרא - רב מסביר את דברי המשנה: "וכלבד שיהא מכירן" - את האיש לפני כתיבת הגט והאשה לפני כתיבת השובר. קושיא על רב, ואביי מתרץ. וממשיכים בשאלות ותשובות ובכללם אם חוששין לשני אנשים בעלי אותו שם. כן מובאים שני מעשים בר' ירמיה בר אבא ומה למד אביי על דיוק החכמים בזהות האנשים.

דף קסח/א

ב' 8 - הסברים להלכות במשנה, בדבר תשלום שכר הסופר - על מי הוא מוטל ומדוע.

ג' 19 - בירור מהו "שטר בירורין". על כך שתי תשובות.

ד' 23 - בירור מהות המחלוקת בסוף המשנה בין חכמים ורשב"ג. על כך שתי תשובות, הראשונה נידחתה.

משנה - מעשה בלווה ששילם חלק מהחוב. את השטר הפקיד המלווה ביד אדם שלישי. אמר הלווה למחזיק השטר שאם לא ישלם את יתרת החוב עד תאריך פלוני, יוכל להחזיר את השטר למלווה, שיגבה שוב את כל החוב. ולא עמד הלווה בהתחייבות. על כך מחלוקת ר' יוסי ור"י האם יחזירו למלווה או לא.

גמרא - הסבר שהמחלוקת במשנה היא אם "אסמכתא קניא". ופסק ההלכה כר"י ש"לא קניא".

משנה - דין מי שנמחק שטרו, כיצד עושים לו בית-דין "שטר קיום".

דף קסח/ב

גמרא - ברייתא ובה נוסח "קיום" של שטר שנמחק. וכן הערות על הדין במקרים שונים, כגון:

על הנייר ועדיו על המחק - כשר", לבירור כיצד לא ניתנים להיות מזויפים.

דף קסד/א

ט' 27 - דיון בדעת ר' חנינא בן גמליאל במשנה, ש"מקושר" שעדיו מתוכו יכול לעשותו "פשוט". מקשה עליו רבי, כי מתוך הבדלי התאריך הנכתבים בשטרות אלה יכולה להיות תקלה שיגבה בשטר זה פעמיים. מתרצים זאת, וכן מספרים מניין לרבי הבקיאות בשטר "מקושר".

דף קסד/ב

י' 13 - מנהג כתיבת התאריך בשטר מקושר לפי שנת המלך, ואגב מובא מעשה ומקורות בהם יש שימוש בשמות שנות המלכים בשטר, וגם בעניינים אחרים.

י"א 27 - מעשה בין רבי לבנו ר"ש, בעניין "שטר מקושר", בעטיו באו דברי רבי על איסור "לשוך-הרע", ודברי אחרים בנושא.

דף קסה/א

י"ב 4 - בירור במה חולק רשב"ג במשנה על הת"ק. אגב, מראים שגם ר"ש ור"א מקבלים את העיקרון של רשב"ג: "מראה מקום הוא לו", והמקורות לכך.

י"ג 19 - דיון בשאלה: מה חידשה המשנה בדין "פשוט, שכתוב בו עד אחד - פסול", הרי זה ברור? על כך משיבים אביי ואמימר לשיטותיהם. קושיא על אמימר ותירוצה ואחר-כך מביאים לו ראייה מהשאלה ששלחו לר' ירמיה ותשובתו. אולם, מביאים עוד שלש דעות מה בדיוק שאלו את ר' ירמיה ומה השיב להם, ודחו את הראיה ממנו.

דף קסה/ב

משנה - דוגמאות לשטרות מלווה, בהם הסכומים נכתבו עם סתירה פנימית, או שפרט אחד נמחק - כיצד יש לפרש ולקבוע את הסכום.

גמרא - שתי ברייתות ובהן דוגמאות נוספות לאלה שבמשנה על סכומים בשטר שאינם ברורים, וכיצד יש לפרש אותם. על חלק מהם באה שקלא וטריא, בין היתר על דברי אביי: "יד בעל השטר על התחתונה", ועל דברי רב אשי המבחין בין "דינרי" שהכוונה לדינרי זהב, לבין "דינרין" שהכוונה לדינרי כסף, והמקור להבחנה זו מברייתא על תקנתו של רשב"ג.

דף קסו/ב

ב' 1 - ברייתא, המוסיפה על סוף דברי המשנה כך:

דף קעא/ב

ג' 4 - דיון בדעת ר"ה בריה דרב יהושע שלשיטה שכותבים "שובר", הרי רק על חלק ולא על החזרת כל הסכום בשטר. מקשים עליו ומוכיחים שכותבים שובר גם על כל הסכום.

ד' 18 - דברי רב המנונא על המשנה בדין שטרות המאוחרין, שהם כשרים רק במלווה אבל לא במקח וממכר. ומסביר את ההבדל. מקשים עליו, ומתרץ שדעתו כדעת ר"י שאין כותבין שובר. שואלים כיצד זה מתיישב עם המנהג כן לכתוב שובר, ומסבירים. עוד קושיא ותירוצה.

דף קעב/א

ה' 3 - הוראות שנתנו חכמים שונים לסופריהם, בעניין כתיבת שטרות עם בעיות מיוחדות, כגון בתאריך, במקום או במי שמבקש לחלק הסכום לשני שטרות, והנימוקים להוראות.

משנה - שני נושאים: דין חלוקת ירושה של בית-מרחץ או בית-בד בין שני אחים - עשיר ועני. ודין כיצד לנהוג במקום שיש שני אנשים בעלי אותם שמות, כדי שלא תהיה תקלה בענייני שטרות.

גמרא - דיון בשטר-חוב שלא נכתב בו שם המלווה, אלא: "לויית מנה ממך", שרב הונא פסל אותו ורבה הכשירו. אביי מקשה על הראיות של רבה, ומתרצים אותו.

דף קעג/א

ב' 1 - דיון בהלכה שבמשנה לאור הסתירה לה בברייתא. מתרצים שהמקורות חולקים בדין "אותיות נקנות במסירה", או ב"צריך להביא ראיה". במחלוקת האחרונה חולקים גם אביי ורבא. מביאים מקור בברייתא, ומסבירים אותה לשיטותיהם.

ג' 22 - מובאת עוד ברייתא החולקת על משנתנו, ומתרצים שהתנאים חולקים בדין אם "כותבין שטר ללווה אע"פ שאין מלווה עמו", והסבר.

ד' 29 - בירור סתירה פנימית במשנתנו. על כך שני תירוצים שונים, של ר' ירמיה ושל אביי.

ה' 34 - על ההצעה בסוף המשנה, שיכתבו "כהן", מעלים את השאלה, מה אם שניהם כוהנים. ומשיבים על פי התוספתא "יכתבו דורות" - שיוסיפו שם של אבי הסבא.

משנה - הלכה, אדם לפני מותו שאמר לבנו שיש בין שטרות-החוב שלו אחד שכבר נפרע, ואינו יודע איזהו - הרי כולם נחשבים לפרועים, מלבד המקרה

נקרע ואופני הקריעה. כן בירור מהו "קרע של בית-דין", על כך שתי תשובות

ב' 13 - מעשה שבאו אונסי-שדות לפומפדיתא, ובעלי הקרקעות באו לאביי וביקשו לכתוב להם שטר שני על השדות, למקרה שיקחו מהם את הראשון. וכיצד אביי מנע מכך.

ג' 26 - ברייתא ובה דין שטר-חוב שאבד, שאין כותבים לו שטר אחר, ובשטרי מקח וממכר - חכמים מתירים כתיבת שטר אחר ללא אחריות שבו, ורשב"ג אומר שלא כותבים. ובירור מהות המחלוקת.

דף קסט/א

ג' 5 - בעניין שטר-חוב שאבד, דיון בדעת חכמים שאמרו לכתוב שטר שני אבל ללא אחריות, לבירור מה הן החששות, וכן מדוע שטר חוב שאבד אין כותבים שטר שני כלל.

דף קסט/ב

ד' 9 - בירור מה הנוסח של השטר השני, שאינו כולל אחריות. ר"נ מציע נוסח, אך ממנו משמע שבדרך כלל "אחריות טעות סופר", רב אשי מביא הצעה אחרת לנוסח. ואגב, מעשה בשליח שקנה לאשה קרקע בלא אחריות, וכיצד פסק לו ר"נ.

ה' 22 - דיון במחלוקת שהובאה בברייתא למעלה, במי שהחזירו לו את שטר המתנה שנתן, שרשב"ג אומר שגם המתנה חוזרת, ואילו חכמים סוברים שהמתנה קיימת, לבירור מהות המחלוקת. על כך מספר הצעות ודיון עליהן. חלקן נידחו. בהקשר לנושא מובאת ברייתא ונערך עליה דיון מורחב.

דף קע/ב

משנה - כיצד יש לנהוג בשטר-חוב שנפרע מקצתו. מחלוקת: ר' יהודה אומר להחליף בשטר אחר על הסכום החדש, ור' יוסי אומר "יכתוב שובר". שאלת ר"י לר' יוסי והתשובה.

גמרא - דיון בפסיקתו של רב שלא כר"י ולא כר' יוסי, אלא - שבי"ד יבצעו את ההחלפה. מקשים עליו מברייתא, ומסבירים שפסק כך למרות הברייתא, והנימוק. עוד מקשים על רב מדברי עצמו במקום אחר, ומתרצים בשני אופנים.

דף קעא/א

ב' 17 - ברייתא, ובה מחלוקת ר"י ור' יוסי על שטר בו התאריך יום שבת, או יום כיפור. ר"י מחשיבו כ"מאוחר" וכשר, ור' יוסי פוסל אותו. ומבררים במה המחלוקת.

דף קעד/ב

ז' 9 – מעשה בערב שפרע את החוב של הלווה לעו"כ לפני שפנה הע"כ ליתומי הלווה. מוסבר בשם רב שהערב נהג כהלכה לפי דעת רב הונא בריה דר' יהושע. ורב אשי מסביר שזה כהלכה לפי ר"פ.

ח' 19 - דיון על דברי רשב"ג בסוף המשנה. תיאור מעשה באב שהיה ערב לכתובת כלתו. הצעת אביי על כך, והקושיא עליו. וכן דיון בעניין האפשרות להיות ערב או קבלן במקרים שונים – באיזה משתעבד ובאיזה לא.

ט' 45 - דיון על דברי רב הונא, במקרה של "שכיב מרע" שהקדיש נכסיו ואמר "מנה לפלוני בידי", שהוא נאמן, והטעם. מקשים עליו מדברי רב ושמואל בעניין דומה, ומתמצים.

דף קעה/א

י' 10 - דיון בדברי רבה בעניין צוואת שכיב מרע. מקשים עליו מסברא ומציעים נוסח אחר לדבריו.

י"א 22 - בירור שעושה רבא בדבר רצינותם של דברי שכיב מרע, ולמסקנה: "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו".

משנה - דיני גביית החוב מנכסים משועבדים, או מבני-חורין, במקרים שההלוואה היתה: בעל-פה, בעדים, בשטר ללא עדים, או בשטר עם עדים. וכן אם היה "ערב" לאחר חיתום שטרות - כיצד גובים ממנו. בהקשר לכך מובאת דעת ר' ישמעאל, וכן דעת בן ננס החולק עליו. וכיצד ר' ישמעאל משבח אותו.

דף קעה/ב

גמרא - עולא מעמיד את משנתנו שמלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים, על העקרון ש"שיעבודא דאורייתא", ורבה - על ש"שעבודא לאו דאורייתא", ומסבירים. (אגב, קושיא על רבא ועליה שני תירוצים, הראשון נידחה). כן מראים שמחלוקת זו היא המחלוקת בין ר' יוחנן ור"ל (כעולא) כנגד רב ושמואל (כרבה). קושיא על רב ושמואל, ודיון בה. ר"פ פוסק את ההלכה.

דף קעו/א

ב' 5 - דיון בשאלת רבה בר נתן על דין המשנה: "הוציא עליו כתב ידו וכו'". מה הדין את כתב זה הוחזק בב"ד, האם יקבל תוקף של שטר בעדים? פוסק ר' יוחנן שאין מעשה ב"ד בזה משנה את תוקף הכתב. קושיא על כך מדיני גט, ותירוצה.

שהיו על לווה אחד שני שטרות, שרק הגדול בהם נחשב לפרוע.

גמרא - רבא מביא הלכה הדומה למשנה, רבינא מקשה עליו, ודוחים את הקושיא.

משנה - הלכה שהמלווה ע"י ערב - לא יפרע החוב מהערב, אלא אם כן התנה אחרת. רשב"ג סובר שבכל מקרה אם יש נכסים ללווה לא יפרע מהערב, וכן אומר כיצד ינהג הערב על כתובת אשה.

דף קעג/ב

גמרא - בירור לשון המשנה "לא יפרע מן הערב", שמשמע לא יפרע ממנו כלל. מקשה על כך ר"נ ומסביר שהכוונה "לא יתבע מהערב תחילה", וכן ראייה לזה מברייתא.

ב' 17 - בירור שאלת רב הונא "מניין לערב דמשתעבד?", על כך תשובת ר"ה עצמו שנדחתה. רבי יצחק לומד מפסוקים במשלי. אמימר סובר שזה תלוי במחלוקת אם "אסמכתא קניא", רב אשי דוחה זאת ובעצמו מביא את ההסבר: "בההוא הנאה וכו'".

ג' 35 - דיון בדברי המשנה "ואם אמר על מנת וכו'", שכן לפי פירוש ר' יוחנן שאם יש נכסים ללווה - אין פונים לערב, גם ת"ק סובר כרשב"ג, אז היכן המחלוקת? ומתמצים בדרך "חיסורי מחסרא וכו'". כן מביאים דברי ר' יוחנן על המקרים שאין הלכה כרשב"ג, ובכללם הדין כאן.

דף קעד/א

ד' 5 - דוגמאות לנוסחים של התחייבות להיות "ערב" או להיות "ערב-קבלן". ודיון לגבי נוסחאות משולבות, על כך יש שלש דעות: ר' יצחק, ר' חסדא ורבא. אגב, מובאת דעת אמימר אימתי נעשה הערב כלווה עצמו.

ה' 18 - מעשה בדיין שגבה חוב למלווה מנכסי הלווה, מבלי לתבוע את הלווה תחילה, ורב חנין פיטר את הדיין מן הטעם שאין לגבות מהנכסים של הלווה תחילה, כי לנכסי האדם יש דין "ערב".

ו' 25 - מעשה בערב שפרע את חוב אבי היתומים, ואסרו עליו לגבות זאת מהיתומים. על כך שני טעמים: ר"פ אומר משום שאין לקטנים מצווה לפרוע החוב, ורב הונא בריה דרב יהושע אומר מחשש שמא הפקיד האבא משכון אצל המלווה לפריעת החוב. בירור ההבדל המעשי בין הדעות, ופסיקת ההלכה. קושיא על ר"פ מברייתא ותירוצה.

מסכת בבא בתרא

תסה

את בן ננס, ההלכה כר' ישמעאל (ולא כבן ננס). וכן מבררים שהוא חולק על בן ננס גם במקרה של "חנוק". בהקשר לכך מובאת ההלכה בשם שמואל ש"חנוק וקנו מידו - משתעבד", ומתוכה בה דיון אם "ערב" צריך "קניין", ובאילו מקרים.

סוף מסכת בבא-בתרא

ג' 18 - בירור דעת רב בדין ערב שנכתב "לפני חיתום עדים", שפעם אחת אמר שהמלוה גובה מנכסים משועבדים של הערב, ופעם אמר שלא. ומתרצים זאת. גם על ר' יוחנן מקשים בעניין זה, ולמסקנה נמצא שסובר כרב.

ד' 34 - הערה, שאף כי שיבח ר' ישמעאל (במשנה)

מסכת סנהדרין

צריך "קבלת רשות", ומה ההבדל בין קבלת "רשות" בארץ או בבבל. וכן סיפור על "הרשות" שקבלו רבה בר חנה ורב מרבי.

דף ה/ב

ח' 11 - בירור, מדוע נתן רבי רשות להוראה לרב ורבה בר חנה, הרי הם בבחינת "גמיר וסביר", שאינם צריכים "רשות"? ומשיבים, כדי למנוע מכשול. ותיאור מקרים שהיו במי שהורו בפני רבם.

ט' 35 - בירור בעניין מתן "רשות", שאפשר לתת "רשות על תנאי" לזמן מסוים.

י' 38 - דיון בדעת שמואל: "שניים שדנו דיניהם דין". מקשים עליו ומתיר, ולמסקנה שמואל ור' אבהו חולקים בדעת רבנן. כ"כ מבררים שאין מחלוקת זו כמחלוקת ר"מ וחכמים בדין התורה.

דף ו/א

י"א 19 - כיון שהוזכרה ה"פשרה", מציינים את הדעות השונות לגבי מספר הדיינים לפשרה, ואם צריכה קניין. כן מובאת ברייתא ובה מחלוקת אם מותר לעשות פשרה, ובירור עד איזה שלב מותר לדיין להציע פשרה, ועוד דרשות בנושא.

דף ו/ב

י"ב 45 - הוראות לדיינים ולעדים, הנלמדים מן הפסוק "ולא תגורו", ומן הפסוק "אלקים ניצב בעדת אל".

י"ג 54 - במחלוקת שבברייתא (למעלה, בין ת"ק ר' יהושע בין קרחה ור"ש בן מנסיא) פוסק רב הלכה כר' יהושע בן קרחה שמצוה לבצוע. וכן מבררים מהות המחלוקת בין התנאים בברייתא.

דף ז/א

י"ד 20 - שורת מאמרים קצרים בענייני ריב וקטטה ועניינים אחרים, ושמואל מוצא להם סימוכין במקרא. ועוד.

ט"ו 41 - שורה ארוכה של דרשות פסוקים ומדרשי אגדה בשם רבי יונתן ואחרים, בענייני השופטים והמשפט, מינוי הדיינים ואחריותם וכו'.

דף ח/א

ט"ז 43 - בירור האמור במשנה: "תשלומי כפל וכו'".

פרק א' "דיני ממונות"

דף ב/א

משנה - העניינים השונים שצריכים הכרעת ביי"ד, ומה מספר הדיינים לכל דבר ודבר. בחלק מהעניינים קיימת מחלוקת תנאים.

הסימוכין במקרא לכך שמספר חברי הסנהדרין הוא שבעים ואחד, וסנהדרין-קטנה היא של עשרים ושלושה, ומניין שבי"ד לא יהיה "שקול".

מה מספר התושבים בישוב כדי לקבוע בו ביי"ד.

דף ב/ב

גמרא - דיון בנוסח התחלת המשנה, להסבר מדוע נקבע נוסח זה, מה הוא בא למעט ואיזה אי-הבנה בא למנוע.

ב' 18 - בירור, לאיזה עניין הפרידה המשנה את "הודאות והלוואות" מסתם דיני ממונות, ומה הסיבה.

דף ג/א

ג' 19 - בירור, מדוע כתבה המשנה "נזק וחצי נזק", הרי זה בכלל "חבלות".

דף ג/ב

ד' 4 - דיון בדין המשנה שצריכים להיות שלושה דיינים. מחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן על המקור לדין, ובירור מהו בסיס מחלוקתם. למסקנה, הם חולקים על הצורך שיהיה "בית הדין נוטה".

ה' - 43 דיון בדעת ר"י בברייתא, האומר שדיני ממונות בחמשה דיינים, לבירור הסימוכין שלו ובמה הוא חולק על רבנן.

דף ד/א

ו' 1 - כיון שנזכרה מחלוקת רבי ורבנן - אם "יש אם למסורת" או "אם למקרא" - מובא סיכום הדעות של התנאים לכל שיטה. לאחר מכן דוחים זאת, ואומרים שכולם מודים "שיש אם למקרא", ולבסוף חוזרים להוכיח שיש בזה מחלוקת.

דף ד/ב

ז' 39 - ברייתא ובה הלכה ש"מומחה לרבים דן אפילו יחידי", בירור פרטים על כך, ובמיוחד אם

כ"ה 40 – ברייתות ובהן פרטי דינים על עיבור-השנה, וכן על הסיבות לעיבור השנה, כמו כן שמעברים עד תוספת שלושים יום או חדש (29 יום). מובאות גם איגרות שנשלחו בעניין עיבור השנה, של רשב"ג ושל אביו רבן גמליאל, מהם ניתן ללמוד על מידת הענווה, וההבדל בזה בין הדורות.

דף יא/ב

כ"ו 19 - ברייתות בעניין עיבור השנה: שלושת הדברים בסיבתם מעברים, שלושה ה"ארצות" על פי מצבם מעברים, המקום שמותר לעבר בו, שעבור השנה וקידוש החדש ביום, שאין מעברים בשנות בצורת, ושאין מעברים לפני ראש השנה (ודיון בכך). ועוד.

דף יב/א

כ"ז 41 - ברייתא ובה מחלוקת, אם מותר לעבר השנה "מפני הטומאה". ותיאור המעשה בחזקיה המלך שעבר ואח"כ ביקש רחמים. בירור במה חטא, על כך ניתנו שלושה הסברים, ובירורן.

דף יב/ב

כ"ח 41 - בירור ההלכה "שאין מעברין את השנה ביום ל' של אדר". על מקרה שעברו, או שגם קידשו את ניסן, יש מחלוקת רבא ורב נחמן ודיון בשיטותיהם.

כ"ט 48 - דיון בהלכה: "אין מעברין את השנה אלא א"כ היתה תקופה חסירה רובה של חדש" - שתי שיטות נידונות בסוגיא - של ר"י ושל ר' יוסי - להסבר עניין "התקופה" והשפעתה על עיבור השנה, או החדש.

דף יג/ב

ל' 14 - בירור יסוד המחלוקת במשנה בין ר"ש ור"י בעניין מספר הזקנים לסמיכה על ראש "פר העלם דבר של ציבור". זאת, עפ"י ברייתא המציינת גם שמדובר בזקני הסנהדרין.

ל"א 28 - דין "סמיכת זקנים" שבמשנה, מתפרש גם כהסמכת מורי הוראה. ובא בזה דיון על מספר הסומכים, וכי אין צורך בהנחת יד על ראש הנסמך ומה נוסח ההסמכה. כ"כ מובא המעשה של הסמכת חמשת התלמידים של ר"י בן בבא.

דף יד/א

ל"ב 22 - דיון על דברי ריב"ל: "אין סמיכה בחו"ל", לבירור מה הכוונה ומה הדין אם נסמכו בארץ ויצאו לחו"ל. תוך הראיות מובא סיפורם של

בשלושה", האם בשלושה הדיוטות. ולמסקנה – בשלושה מומחין.

י"ז 50 - דיון בדעת חכמים במשנה, במחלוקתם על ר"מ ב"מוציא שם רע", לבירור מהות המחלוקת ואיזה צד "נפשות" יש בזה, בפתחת הדיון מובאות מספר הצעות ודינים בהן. ואגב בירור עוד פרטי דינים הקשורים לנושא.

דף ט/ב

י"ח 10 - דיני נאמנות העדים ועונשי המזימים, על פי רב יוסף ורבא המביאים מקרים שונים, בין היתר, כגון אם אדם קרוב אצל עצמו, אצל אשתו, ואצל ממונו. אם אומרים "פלגינן דיבורא" כשהעדות מתייחסת לשנים. ועוד.

דף י'א

י"ט 18 - בירור הסימוכין בתורה לדין המשנה: "מכות בשלושה", התשובה: מן המלה "ושפטום". מקשים על כך ומתרצים.

כ' 35 - בירור יסוד שיטת ר' ישמעאל ש"מכות בעשרים ושלושה", אביי אומר שלמד זאת "בגזירה שווה". ורבא סובר משום ש"מלקות" הוא עונש מסוגי עונש המוות, מקשים עליו ומתרצים.

דף י/ב

כ"א 4 - דיון בנוסח המשנה, לבירור מדוע "עיבור החדש", ולא "חישוב" ולא "קידוש". ארבעה תשובות: אביי, רבא, רב נחמן ורבא, כל אחד והסימוכין שלו.

כ"ב 26 - ברייתא המסבירה את דברי רשב"ג במשנה בעניין עיבור החודש: "מתחילים בשלושה וכו'" - כיצד היה התהליך. כן מובאות שתי דעות להסביר המקור למספרים שלושה, חמשה ושבעה. וסיוע לדעה השנייה מברייתא.

כ"ג 50 - ברייתא המביאה הלכה שקידוש החודש נעשה ע"י זימון הדיינים ע"י הנשיא תחילה. ואגב, סיפור ברבן גמליאל, בו שמואל הקטן מנע הלבנת פנים של חברו. וסיפור עוד מקרים כאלה, וממי למדו מידה טובה זו.

דף יא/א

כ"ד 29 - ברייתא המתארת מספר דוגמאות של "בת קול", שהופיעה אחר סיום תקופת הנביאים. וכן על גדולתם של הלל הזקן ושמואל הקטן, וההספד עליהם, וכי לגבי יהודה בן בבא לא הספיקו כיון שהיה מהרוגי מלכות.

כפשוטו שגם הבעל יומת? ובדיון מוכיחים את דעת המשנה. כן מבררים במה נדונו הבהמות שעלו להר סיני בזמן האיסור.

דף ט"ו/ב

מ"ב 19 - מחלוקת ר"ל ור' יוחנן בדעת ר"א במשנה: "הארי והזאב וכו'". בירור מהות המחלוקת ביניהם, ומביאים ראיה לר"ל. כמו כן מבררים מה ההבדל בין ת"ק במשנה לבין ר"ע.

מ"ג 33 - בירור, על איזה חטא של ה"שכט" דנים אותו בשבעים ואחת. על כך ניתנו שש הצעות, ונערך דיון עליהן ושלש מהן נידחו.

דף ט"ז/א

מ"ד 19 - בירור מניין שנביא שקר נדון בשבעים ואחד. דעת ר' יוסי ב"ר חנינא נדחתה, ור"ל לומד זאת בגזירה שווה "דבר" "דבר" מהמראתו של זקן ממרא, והסבר.

מ"ה 26 - בירור מניין במקרא שכהן גדול נדון בשבעים ואחד, ודיון בזה. וכן העמדת שאלתו של ר"א: כיצד נדון שורו של כה"ג? - ללא תשובה. וכן הלכה שבדיני ממונות נדון הכה"ג כשאר אנשים - בשלושה.

מ"ו 38 - בעניין היציאה למלחמת רשות, מבררים מה המקור לכך שצריכים לעשות זאת עפ"י ב"ד של שבעים ואחד. מובאות שתי הצעות לתשובה, הראשונה נדחתה.

דף ט"ז/ב

מ"ז 12 - הסימוכין לכך שאין מוסיפים על העיר אלא בב"ד של שבעים ואחד. וכן שאין צורך במשיחה של כלי המקדש כמו במשכן.

מ"ח 27 - הסימוכין להקמת סנהדרין קטנה עפ"י שבעים ואחד, ממשה רבינו במדבר. כן מובא מדרש הלכה על הפסוק: "שופטים ושוטרים וכו'" על הקמת בתי דין בכל עיר וכו'.

מ"ט 36 - בירור דיני עיר הנדחה הנזכרים במשנה. תחילה, מניין שרק בשבעים ואחד, וכן מניין שלא בספר (בגבול). וכן ברייתא לגבי האפשרות לעשות שלש ערים נדחות. על כך מובאות דעותיהם של רב, ר"ל ור' יוחנן.

נ' 51 - ביאור המחלוקת במשנה בין חכמים לר"י לגבי מספר האנשים בסנהדרין, שחכמים אומרים שבעים ואחד ור"י אומר שבעים. לאחר מכן מדרשי

אלו שרצה ר' יוחנן להסמיך ועל אלה שהוסמכו. ועוד.

ל"ג 48 - על מצוות עריפת העגלה, בירור יסוד המחלוקת בין ר"ש ור"י במשנה. ואחר מובאת ברייתא בה דעת ראב"י החולק על משנתנו, ומבררים במה הוא חולק וכן מה הסברו ל"ויצאו זקניך וכו'", האם מדובר בכל (הזקנים) הסנהדרין?

דף יד/ב

ל"ד 29 - על דין המשנה בעניין הערכת "מעשר שני שאין דמיו ידועים", שצריכים להיות שלושה דיינים. בירור למה הכוונה ש"אין דמיו ידועין", ומי רשאי להיות כלול בין השלושה. קושיית ר' ירמיה על כך, ללא תשובה.

ל"ה 39 - בדין המשנה: "ההקדשות בשלושה" (על מי שהקדיש דבר לבדק-הבית ורוצה לפדותו שצריך שלושה שיעריכו אותו). מובאת ברייתא בה חולק ראב"י ומצריך עשרה, וכן מובא מקורו של ראב"י, אך לא נמצא מקור לדעת חכמים ונשארו ב"קשיא".

ל"ו 45 - בירור מהי משמעות הביטוי במשנה: "ערכין המטלטלין" על כך שלש דעות שונות: ר' גידל בשם רב, רב חסדא בשם אבימי ור' אבהו.

דף טו/א

ל"ז 15 - בירור מדוע לא אמרו רבנן במשנה כר"י שאמר: "ואחד מהם כהן", ונשארים ב"קשיא".

ל"ח 18 - בירור המקור לדין, שבקרקעות צריכים עשרה דיינים, ואחד מהם כהן. רב הונא בריה דר' נתן מקשה: מדוע לא יהיו חמשה כהנים וחמשה ישראלים? - ללא תשובה.

ל"ט 24 - הסבר דברי המשנה: "ואדם כיוצא בהן", שצריכים עשרה להעריך את האומר "דמי עלי", כמו בקרקעות.

ומכאן מבררים דין "שיער העומד להגזוז" - האם דינו כמטלטלין, בשלושה דיינים, או כאדם - בעשרה? ונמצא שזו מחלוקת תנאים: חכמים ורשב"ג (ולא כמחלוקת ר"מ וחכמים). והסבר.

מ' 44 - דיון בדין: "רובע ונרבע בעשרים ושלושה", לביור מניין בכתובים שגם שור הרובע זכר בעשרים ושלושה.

מ"א 53 - דיון בשאלת אביי (על המשנה): מדוע למדים מהמלים "וגם בעליו יומת" ששור הנסקל נדון בעשרים ושלושה כבעליו, הרי אפשר לומר

למזג האויר). ודנים בכך, כיון שנמצא מקור בו לכאורה עיברו מטעמים אחרים.

ד' 45 - בירור מדוע כה"ג לא מייבם גם מן האירוסין, הרי יש כאן עשה של ייבום וידחה לא-תעשה של אלמנה. ומתרצים - משום גזירה.

דף יט/א

ה' 5 - בירור מהות המחלוקת בין ר"מ ור"י במשנה, בעניין השתתפות הכה"ג בלווייה על מתו.

ו' 14 - ברייתא המשלימה את דברי המשנה על אופן הליכת הכה"ג לנחם אחרים, מי עומד בימינו ומי בשמאלו, וכן האופן שעומדים בזמן שבאים לנחם אותו. אגב, שלושה דברים שלמד ר"פ מברייתא זו, ועוד מקורות הקשורים למנהג ה"שורה". וכן תקנות ר' יוסי ועוד.

ז' 41 - בירור מהו נוסח הניחומים שאומר הכה"ג לאבלים.

ח' 44 - הערת רבי יוסף על דברי המשנה: "מלך לא דן וכו'", שמדובר רק במלכי ישראל (ולא במלכי בית-דוד), וגזרו זאת משום מעשה שהיה בינאי המלך ור"ש בן שטח.

דף יט/ב

ט' 7 - דיון בדעת ר"י במשנה, לגבי יבום וחליצה אצל המלך, שהרי דבריו סותרים את הדין: "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"? ומתרצים - "מצווה שאני".

י' 12 - על ראייתו של ר"י במשנה, שמלך נושא אלמנת מלך, מדוד ושאל. באה התשובה מברייתא הקובעת שמדובר במירב ומיכל בנותיו של שאול (ולא באלמנתו). ואגב, דיון בשאלה אם וכיצד נשא דוד שתי אחיות? על כך שתי תשובות, ודיון נרחב על השניה.

י"א 38 - ארבעה מדרשי אגדה מהם לומדים שהמגדל בן חברו - כאילו ילדו. וכן על גבורתם של יוסף, בועז ופלטאי בן ליש בעמידתם נגד היצר, ועל ההבדלים ביניהם. וכן דרשות על הפסוק "שקר החן והבל היופי".

דף כ/א

משנה - דין המלך בעניין יציאה אחרי מתו - מחלוקת חכמים ור"י. ודין "הבראתו" של המלך, שהוא יושב על דרגש והעם על הארץ.

גמרא - ברייתא על מקום הנשים בלווייה - מחלוקת חכמים ור"י. וכמו במחלוקת המשנה, ר"י

אגדה על מינוי הסנהדרין ע"י משה על פי הגרלה. על פדיון הבכורים ע"י הלויים ועל אלדד ומידד שהתנבאו במחנה, ועוד.

דף י"ז/א

נ"א 44 - דיון בדברי המשנה בסנהדרין קטנה בת עשרים ושלושה, כדי לאפשר הטיה לרעה ברוב של שנים. מקשים על כך ומתרצים על פי רבי אבהו ומסבירים דעתו בזה ובדין: "מוסיפין עושין בי"ד שקול" (זוגי).

נ"ב 49 - הלכה: "סנהדרין שראו כולן לחובה - פוטרין אותו" והטעם.

נ"ג 50 - דברי רבי יוחנן ואחרים על המעלות הנדרשות אצל חברי הסנהדרין. וכן דברי רב על הצורך בדיעתם שבעים שפות. ודיון על כך. ורשימת דייני גולה ודייני א"י וכינויהם, וכן חכמים בארץ ובחו"ל במקומות שונים ועוד.

דף י"ז/ב

נ"ד 11 - רשימת חכמים בארץ ובבבל לפי כינויהם בתלמוד.

נ"ה 32 - בירור החישובים של רבנן ושל ר' נחמיה במשנה, לגבי מספר התושבים בעיר כדי שיהיה ניתן להקים בה סנהדרין קטנה. שרבנן מצריכים לפחות 120 ורבי נחמיה - 230. כן מובאות ברייתות עם דעת רבי בנושא (פעם לפי רבנן ופעם לפי ר"י). וכן סיכום מספר הדיינים שהיו לישראל במדבר.

פרק ב' "כהן גדול"

דף יח/א

משנה - דינים הנוהגים בכהן הגדול, (בעניינים שונים), משום כבודו וקדושתו. בחלק השני - דינים הנוהגים במלך משום כבודו ומוראו.

גמרא - דיון על תחילת המשנה, שלכאורה הדבר פשוט ש"דן ודנים אותו" ומתרצים. תירוץ אחר מובא על פי ברייתא בעניין, ודנים בה.

דף יח/ב

ב' 15 - דיון בדברי המשנה שהכה"ג מעיד, שלכאורה זה בסתירה למקום אחר. ומתרצים שמדובר בעדותו על בן המלך בפני המלך, וההסבר.

ג' 21 - הטעמים להלכה בברייתא, שאין מלך יושב בסנהדרין, ולא מלך וכה"ג בעיבור השנה. אגב כך מסיק ר"פ שהעיבור נקבע לפי החודשים (שיותאמו

ב' 24 - ברייתא בעניין ריבוי כסף וזהב למלך. ומכאן תיאורים על מספר סוסיו של שלמה, ועל ריבוי הזהב בירושלים ומה קרה לאחר נישואיו עם בת פרעה. וכן כיצד למדים משלמה, מדוע לא נתנה התורה את טעמי המצוות.

ג' 39 - ברייתא ובה פרטים על דין כתיבת ספר-תורה למלך. ומכאן דרשות על כתיבת התורה, באיזה לשון ובאיזה כתב ועוד.

דף כב/א

משנה - דינים המתייחסים לכבודו של המלך ויראתו.

גמרא - הלכה בשם ר' יוחנן בעניין הנאמר במשנה: "ואין משתמשין בשרביטו של מלך", שמלך אחר רשאי, ולכן שלמה היה רשאי באבישג. ומכאן דרשות על אבישג ודוד, ועוד בענייני אדם ואשתו ראשונה, ועוד.

דף כב/ב

ב' 14 - בהקשר לתספורת המלך מובאת ברייתא על כך, ועל תספורת כה"ג וכהן הדיוט, וכיצד נלמדו דיניהם מן הפסוקים. ועוד מדרשי הלכה ואגדה בעניין פריעת ראש ושתיית יין וההיקש ביניהם.

פרק ג' "זה בורר"

דף כג/א

משנה - הלכה כי אפשר שיהיה הרכב בית הדין מוסכם על שני הצדדים, בדרך של "זה בורר לו אחד וכו'". ומחלוקת ר"מ וחכמים על אופן בחירת השלישי, וכן על אפשרות פסילת דיין או עד.

גמרא - הסבר לדברי המשנה: "זה בורר לו אחד", וכי הטעם להסדר זה הוא שמתוך כך "יצא הדין לאמיתו".

ב' 31 - בירור מהות המחלוקת הראשונה במשנה בין ר"מ לחכמים, אם בעלי הדין בוחרים את השלישי או הדיינים בוחרים אותו. ולמסקנה: ר"מ מצריך גם את הסכמת בעלי הדין לגבי הדיין השלישי, וחכמים לא מצריכים את הסכמת בעלי הדין.

ג' 37 - כיון שהזכירו את דעת ר' יהודה בשם רב, על הקפדת העדים לדעת מי חותם עמהם, מביאים מקור אחר על נקיי הדעת בירושלים שהיו מבררים עם מי היו חותמים על השטר, וכן לעניין ישיבה בדין או ישיבה לסעודה.

למד מיציאתו של דוד אחרי מטתו של אבנר. והסברם של חכמים על כך. כן מובאות הדעות אם חטא אבנר ובמה.

ב' 43 - בירור מהו ה"דרגש" הנזכר במשנה, ומה ההבדל בינו לבין "מטה" - דעות שונות.

דף כב/ב

משנה - דיני מלך בענייני: יציאה למלחמה, פריצת דרכים וביזת השלל.

גמרא - הערה על הדין הראשון במשנה, שאף כי כבר נאמר במקום אחר, הובא לכאן אגב שאר דיני המלך.

ב' 17 - מחלוקת רב ושמואל אם הנאמר בפרשת-המלך, המלך אכן מותר בו, או שזה נאמר רק כדי לאיים את העם. ומחלוקת זו תואמת את מחלוקת התנאים ר' יוסי ור"י. ומכאן דיון על "מצוות המלך", אם רשות או חובה. כן מובא מדרש על מלכות שלמה.

ג' 47 - בדבר הביזה, מובאת ברייתא הקובעת שמחצית הביזה למלך. והראיה מההיקש בין המלך לכהן.

דף כא/א

משנה - דין איסור ריבוי נשים למלך - עד כמה מותר לו - שלש דעות.

גמרא - דיון בדעות ר"י ור"ש במשנה, מהן משמע שר"י דורש טעמי המצוות ור"ש אינו דורש, ואילו במקור אחר נמצא שדעותיהם הפוכות. וישוב הסתירות.

ב' 28 - בירור המקור לעניין שמונה עשר נשים למלך. והוא מדרשת הפסוק "כהנה וכהנה" שנאמר לדוד המלך. וכן מובאות דעות אחרות על פי אותו פסוק.

ג' 42 - כיון שנזכרו ענייני משפחת דוד המלך, מספרים על ארבע מאות הבנים שלו מ"יפת תואר", על פרשת אמנון ותמר ועל התקנה של איסור ייחוד שהתקינה תמר, ודיון בה, ועוד.

דף כא/ב

משנה - דיני המלך בענייני: ריבוי סוסים, ריבוי כסף וזהב וחובתו לכתוב ספר התורה שני.

גמרא - ברייתא המפרטת את דיני המלך באיסור ריבוי סוסים, על פי דיוק מדברי הפסוק בעניין.

דף כה/ב

ד' 5 - ברייתא ממנה קושיא לדעה שמפריחי יונים פסולים משום "ארא", והתירוץ. ובברייתא גם רשימת הפסולים וציון הדרך של חזרתם בתשובה, כדי שיחזרו לנאמנותם לעדות.

ה' 29 - ברייתות ובהן אנשים שנוספו לרשימת הפסולים לעדות. ובירור הסיבה בכל אחד מהם, ודיון בעניין "רועי בקר". בהקשר לגבאים הכשרים, מובא הסיפור באבוה דר' זירא שהיה גבאי (מכס) שלש עשרה שנה וכיצד נהג לטובת הציבור.

דף כו/א

ו' 4 - בירור משמעות דברי ר"ש במשנה על "אוספי שביעית". על כך שתי דעות (הראשונה נדחתה). ומעשה בר"ל שעקב אחרי החכמים כדי ללמוד מהם, וכיצד הגיב כאשר ראה עובדים בשביעית, ומה השיבו לו החכמים, ודיון על זה. וכיון שר"ל כינה אותם "קשר רשעים", מובא המקור בהרחבה מתוך הסיפור בחזקיה ושבנא הסופר עם סנחריב. אגב מובאות דרשות על הצדיקים ומעלות התורה.

דף כו/ב

ז' 29 - דברי ר' אבהו בשם רבי אלעזר על דברי ר"י במשנה, שהלכה כמוהו וכן שפסולתם צריכה הכרזה בבית דין. בעניין פסולו של ה"רועה" יש מחלוקת אם צריכה הכרזה. וכן מעשה, ממנו למדו שהפסולים מדאורייתא אינם צריכים הכרזה.

ח' 36 - דברי רב נחמן על שלושה עוברי עבירה הפסולים לעדות, והם: "אוכלי דבר אחר" והחשוד על העריות. ו"גנבי ניסן ותשרי", ודיון בהם. כן מובא סיפורם של איכרי רב זביד וסיפור על הקברנים שקברו ביו"ט, ומחלוקת החכמים כיצד לפסוק בהם.

ט' 49 - דיון במחלוקת אביי ורבא על עד זומם, מאימתי הוא פסול לעדות, אם מזמן שהעיד שקר כדעת אביי, או מזמן שהוזם כדעת רבא. דעת רבא מובאת גם במסורת אחרת ודנים בה. ופוסקים הלכה כאביי (יע"ל קג"ס).

דף כז/א

י' 15 - דיון במחלוקת אביי ורבא בפסול עדות של המומר לאכול נבילות להכעיס, (שאביי פוסל) ונימוקיהם. ההקבלה למחלוקת ר"מ ור' יוסי, ודיון בה אגב סיפור זיכוי של בר חמא מאשמת הריגה. פסיקת הלכה כר"מ ולפיכך גם כדעת אביי בדין מומר, ודיון בכך וכן בכלל "סתם הלכה כר"מ" והמקור לו.

ד' 40 - דיון בדעת ר"מ במשנה, כיצד אפשר שבעל דין יכול לפסול דיין או עד של חברו. משא ומתן בדבר עם הצעות שונות ודחייתן עד למסקנה.

דף כז/א

ה' 11 - כיון שבסוגיא הקודמת הובאו דברי ר"ל על ר"מ: "פה קדוש יאמר דבר זה?", חוזרים ללמוד מכאן וממקורות אחרים על החיבה והכבוד שהיו בין החכמים בא"י, ולעומתם חכמי בבל, ובהקשר לכך דרשות הפוסקים בזכריה, ודיון בכך.

משנה - הלכה שהצדדים יכולים לקבל על עצמם דיינים הפסולים מן התורה, וכן שצורת השבועה תהיה שלא כהלכה. ומחלוקת ר"מ וחכמים אם יכול אחד הצדדים לחזור בו.

גמרא - בירור כמה המחלוקת בין ר"מ וחכמים במשנה. הגמרא מביאה שתי שיטות: שמואל ור' יוחנן, וכן את דעת רבא, ודנים בהן.

דף כז/ב

ב' 11 - בירור צד אחר של המחלוקת במשנה: האם על "לפני גמר דין" הם חולקים, או על "אחר גמר הדין". על כך שתי שיטות: ר"ל אומר לפני גמר דין, ור' יוחנן - לאחריו. ומבררים כוונת ר' יוחנן.

ג' 24 - שאלה שנשלחה לרב נחמן בר יעקב, (בשתי מסורות) ופסק כדעת חכמים. כן מובאת שאלה לשמואל במקרה שלפני גמר-דין היה גם "קניין", האם יכול לחזור בו? ופסק ש"אין לאחר קניין כלום".

משנה - רשימת בעלי עיסוקים שונים שבגללם הם פסולים לדון ולהעיד. והערת ר"י: "בזמן שאין להם אומנות אלא הוא וכו'".

גמרא - שתי דעות לטעם פסולו של המשחק בקוביה. דיון בהן, ואגב מתברר מלשונו של ר"י אם הוא חולק על הת"ק, או מפרשו. וכן מובאת דעת ר' טרפון החולק ואומר שהמשחק בקוביה פסול מטעם "אסמכתא", וראיה מברייתא.

דף כה/א

ב' 11 - הערת רבא לעניין מלוה בריבית שמדובר גם ב"לווה". וכן מובאים שני מעשים בהם נפסלו אנשים לעדות בגלל עבירות.

ג' 30 - שני הסברים מה זה "מפריחי יונים" ולפי זה הטעם לפסילתם.

יש מחלוקת על משך הזמן שהוא פסול לעדות. ולעניין שונא, מבררים את המחלוקת בין ר"י לחכמים.

משנה - הלכות: כיצד חוקרים את העדים, כיצד פוסקים את הדין וכיצד מודיעים לצדדים את הפסק, וכי אין להודיע מי מהדיינים זיכה או חייב.

גמרא - בירור מה אומרים לעדים כדי לאיימם. ניתנו על כך שלש דעות, על שתיים הראשונות הקשו.

ב' 34 - ראייה ממשנתנו: "הוא אמר לי וכו'", לדעת רב, ולאמור בברייתא, שהמודה על חובו מחוץ לבי"ד יכול לומר: "משטה הייתי בך". וכן אם לא אמר לשון זו, פעמים שביה"ד טוענים בשמו, ופעמים שלא, כגון ל"מסית". וכן בירור מה עניינו של ה"מסית" כאן.

ג' 52 - מחלוקת במי שלא אמר: "משטה הייתי בך" אלא אמר: "לא היו דברים מעולם", שאביי אומר "הוחזק כפרן" ורבא חולק. הובאו שתי ראיות לרבא ונדחו.

דף כט/ב

ד' 11 - דיוק מדברי רב: "צריך שיאמר אתם עדי", שאין זה חשוב אם אמר זאת הלווה, או שאמר המלווה והלווה שתק.

ה' 16 - מקרים בהם נפסק על פי העקרון: "אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ומחלוקת בשאלה: "אם אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ו' 30 - באילו מקרים רשאים העדים, שהודו בפניהם על חוב כלשהו, לכתוב את דברי ההודאה בשטר ולחתום עליו, ובאילו מקרים לא מועילה כתיבה זו - דעות שונות.

ז' 49 - דין שטר-הודאה החתום ע"י עדים, שהוא כשר, אף אם לא נאמר בו שהמודה אמר להם: "כתבו וחתמו וכו'". זאת, עפ"י החזקה שהעדים חותמים אחר בדיקה שהכל בסדר. ואילו שטר בי"ד החתום ע"י שני דיינים, ולא ברור מתוכו שהיו שלושה דיינים - אינו כשר, מחשש טעות.

דף ל/א

ח' 12 - דוגמאות לעדויות אשר פעמים יש בהן ממש ופעמים שלא. כגון, העיד: "אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה וכו' ואמר שהם של פלוני וכו'". וכן שעדויות המסתמכות על חלום אין בהן ממש תמיד.

דף כז/ב

משנה - פסולי העדות בגלל קירבת משפחה, או מטעמי "אוהב" או "שונא", ודינו של "קרוב ונתרחק", לפי הדעות השונות.

גמרא - בירור הסימוכין במקרא לדיני המשנה בעניין פסולי קירבה, ובכלל זה דיון בעניין "לא יומתו אבות בעוון בנים" וכדו'.

דף כח/א

ב' 23 - דיון בדברי רב, מהם משמע שגם בקירבה של "שלישי" ב"ראשון" - פסול לעדות. קושיא על כך ממקור אחר. ומתוצים את רב שהוא כדעת ר' אלעזר (באחד מדבריו).

ג' 41 - דברי רב נחמן "בן אחי חמותי לא יעיד לי", הסימוכין לכך במשנה, וכן השיב מעין זה עולא לרב אשי.

ד' 45 - מעשה ברב שנשאל על עדות ל"אשת חורגו", והשיב להם על-פי הפסיקה בסורא שבעל כאשתו, והפסיקה בפומבדיתא ש"אשה כבעלה". והראיה לשיטת פומפדיתא.

דף כח/ב

ה' 7 - דיון בדברי המ שנה "ובעל אמו ... הוא ובנו וחתנהו" - מה בא ללמד. ר' ירמיה למד מן המשנה שיש פסול עדות ל"אחי האח", ורב חסדא חולק ומכשיר, ומנמקים דעתו. ועוד דין מר' חסדא על אבי חתן ואבי כלה שמעידין זה על זה.

ו' 15 - דיון בדברי רבה בב"ח, שיכול אדם להעיד לאשתו ארוסה. הערת רבינא, שרק להוציא ממנה מותר. ופסיקת הלכה שלא יכול להעיד בכל מקרה, ומנמקים שזה מטעמי "קירוב דעת" ולא מטעם קרבת משפחה.

ז' 22 - דיון בדברי המשנה "חורגו לבדו", שכן בברייתות מובאות דעות ר' יוסי ור' יהודה המתייחסים גם לגיסו. מבררים מה היתה כוונתם ובמה הם חולקים על המשנה. כן מובא מעשה שקרה, ורב יוסף לא הכשיר עדות של גיסים.

ח' 37 - לוקת בירור ההלכה, אם כדעת ר"י במשנה - בקרובים שנתרחקו. ונמצא כי יש בזה מחלוקת, ולבסוף נפסק שלא כר"י.

דף כט/א

ט' 7 - בירור ההלכה במשנה בעניין ה"אוהב והשונא". לעניין האוהב - שזה שושבינו של החתן -

ג' 49 - שני מקרים שנדונו בבי"ד של ר' נחמן. באחד פסק שלא כדעת חכמים במשנתנו, מכיון שהיה מדובר בקטן. ובמקרה השני, בנושא אחר, נשאר בו בקושיא.

דף לא/ב

ד' 7 - דיון בדברי רב דימי בשם ר' יוחנן, מהם משמע שר' יוחנן פוסק כרשב"ג במשנה. אך מקשים על כך, שהרי במקום אחר אינו פוסק כמותו בעניין זה. ואזי מובאת מסורת אחרת בשם ר' יוחנן ומתקבלת.

ה' 24 - מספר מקורות הדנים בנושא מקום הדיון, כאשר בעלי הדין אינם מסכימים עליו, וכן סיפור מעשה בהקשר.

פרק ד' "אחד דיני ממונות"

דף לב/א

משנה - הדברים השווים לדיני ממונות ולדיני נפשות. ועשרת ההבדלים ביניהם: במספר הדיינים, בסדרי הדיון, בראיות, בפסק הדין ובאפשרות סתירתו.

גמרא - דיון בקביעת המשנה, שגם בדיני ממונות יש "דרישה וחקירה", קושיא על כך מברייתות, ותירוץ במספר אופנים. וכיון שהוזכר הפסוק "צדק צדק תרדוף" מובאות עליו דרשות חכמים שונים.

דף לב/ב

ב' 32 - בירור, כיצד "פותחין לזכות". על כן תשובות של אמוראים רבים ולבסוף ראייה מברייתא לדעת אבבי ורבא, והיא שאומרים לנאשם: "אי לא קטלת לא תדחל" וכדומה.

דף לג/א

ג' 2 - דיון על ההלכה במשנה: "דיני ממונות מחזירין בין לזכות וכו'" מקשים על כך ממקור אחר. רב יוסף משיב (נדחה), וכן משיבים רב נחמן, רב ששת ורב חסדא - ונערך עליה דיון.

דף לג/ב

ד' 9 - ברייתות הדנות בדין המשנה: "דיני נפשות מחזירין לזכות", עם ציון הסימוכין במקרא, וכן הסימוכין שדין זה חל גם על "חייבי-גלויות" ו"חייבי מלקויות", ואילו לגבי מסית - ההפך.

ט' 21 - דיון בדברי המשנה על הודעת פסק הדין, לביורר כיצד יש לכתוב את הדברים בשטר פסק הדין, על כך שלש דעות: ר' יוחנן, ר"ל ור' אליעזר, ונימוקיהם. וכן באילו מקרים תהיה נפקא-מינא ביניהם.

י' 33 - בירור, עפ"י בריתות, למי כוונת המשנה ב"גמרו את הדבר היו מכניסים וכו'", את מי היו מכניסים? ולמסקנה, הכוונה לבעלי הדין, וכדעת ר' נחמיה על סדר הדיון.

י"א 42 - בירור במה המחלוקת (בברייתא שנזכרה קודם), בין רבנן ור' יהושע בן קורחה, בעניין צרוף עדים שראו בזמנים שונים. והמחלוקת בין רבנן ור' נתן, בצרוף עדים שמסרו עדותם בזמנים שונים.

דף לב/ב

י"ב 4 - בירור מהי ההלכה במחלוקת רבנן ור' יהושע בן קורחה בברייתא. ולמסקנה: הלכה כמסורת של "נהרדעי" - הלכה כר' יהושע. ואגב, סיפור הסמכתו של ר' יוסי ב"ר חנינא ודיון בעניינים הקשורים לנושא.

י"ג 37 - דיון בדעת רב יהודה: "עדות המכחשת זו את זו בבדיקות - כשרה בדיני ממונות", לביורר האם רק בבדיקת דברים טפלים או גם בעיקריים, כגון מנה שחור או מנה לבן. וכן אם בדיני נפשות הדין שונה. ובירור מיוחד לדעת "נהרדעי" לבדיקה על פי שיטת מי הם הולכים.

דף לא/א

י"ד 22 - ברייתא המביאה את הסימוכין במקרא לדברי המשנה בדבר חובת שמירת הסודיות של דעות חברי בית-הדין. וכן סיפור מעשה בתלמיד שגילה דבר מבית המדרש.

משנה - דיני סתירת-הדין ע"י הבאת עדים חדשים או ראיות. דוגמאות לאופנים השונים ומחלוקת רבנן ורשב"ג.

גמרא - רבה בר בר חנה פוסק הלכה כרשב"ג במקרה הראשון שבמשנה, ואחר כך פוסק שאין הלכה כרבנן. והסבר מדוע היה צריך פסיקה כפולה זו.

ב' 34 - בדוגמא השניה במשנה אומר רבה בב"ח בשם ר' יוחנן שהלכה כחכמים, וחזר ואמר שאין הלכה כרשב"ג, והסבר לכך שהיה צריך פסיקה כפולה זו ומה בא לחדש.

ט"ו 40 - דיון בדברי רב, שיכולים הרב ותלמידו להימנות כשני דיינים. קושיא על כך ממקור אחר, ותירוץ.

דף לו/ב

ט"ז 3 - בירור דברי ר' אבהו על עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות, ובמה דין שור הנסקל יוצא מן הכלל. וכן כיצד הם עשרה.

י"ז 15 - "הכל כשרין לדון דיני ממונות" בירור מה באה המשנה לרבות בזה. וכן מה הצריכותא לרבות גם ממזר וגם גר.

י"ח 26 - בירור הסימוכין לכך, שלא הכל כשרין לדון דיני נפשות. דעת רב יוסף ודעת רב נחמן בר יצחק.

משנה - סדר ישיבת הסנהדרין וסופרי הדיינים. ומקום ישיבת התלמידים בשלש שורות, כיצד מסמיכים דין חדש וכיצד עולים אחרים בדרגה.

דף לז/א

גמרא - הסימוכין לדין המשנה על צורת הישיבה, והוא ב"שיר השירים": "שרוך אגן הסהר וכו'", ודרשת כל חלק בפסוק. וכן דרשות על מעלת ישראל בצניעות ובקיום המצוות. ומעשה בבירויני בשכונתו של ר' זירא.

ב' - 30 הערת אביי כי בעלייתו של אחד התלמידים בדרגה, עולים כל השאר אחריו.

משנה - דברי הדיינים לעדים בדיני נפשות, כדי לאיים עליהם מפני עדות שאינה אמת או שאינה ברורה. הערות על ההבדל בין דיני ממונות לבין דיני נפשות. וכן דרשות על בריאת האדם ומדוע יחידי ועוד, וכן אימוץ ליבם של הרואים עדות, שיעידו ולא יגידו: "מה לנו ולצרה זו" וכדומה.

דף לז/ב

גמרא - ברייתא המתארת דוגמא של "עדות מאומד", וכן סיפורו של ר"ש בן שטח במקרה כזה, ואגב כיצד לא בטל דין ארבע מיתות, שה' מביא אותן בדרכים אחרות.

ב' 30 - דיון בהנחה שעדות מאומד הנזכרת במשנתנו לא חלה בדיני ממונות, שכן אינה מוזכרת שם. דוחים זאת בראייה מדין "עד מפי עד".

ג' 41 - דברי אגדה על קין והבל, בהקשר לנאמר במשנה, ועוד דרשות על פתיחת פה האדמה (לקבלת הבל), ועל הגלות וסגולתה ועוד.

ה' 22 - דברי ר' יוחנן על דין המשנה: "ואין מחזירין לחובה" בדיני נפשות, בהם מציין את היוצאים מכלל זה - מקרים שמחזירים גם מזכות לחובה.

ו' 31 - בירור מה בא לרבות הביטוי במשנה: "הכל מלמדים זכות", לדעת ר"פ לרבות התלמידים, ולדעת ר' יוסי לרבות מי שהעיד עליו חובה. ודנים בכך, לבירור יסוד המחלוקת ביניהם.

דף לד/א

ז' 11 - דיון בדברי רב, שדין המשנה: "המלמד זכות לא מלמד חובה" הוא רק במהלך המשא ומתן, אבל בגמר דין יכול גם הוא לחזור. מקשים עליו ממקורות שונים ומיישבים את הקושיות. על המקור של הקושיא האחרונה מובא דיון רחב ומפורט (בעניין לימוד דין אחד משני פסוקים).

דף לד/ב

ח' 21 - בירור הסימוכין לדין המשנה: "דיני ממונות דנים ביום וגומרין בלילה". כן מראים מתוך ברייתא שאין משנתנו כדעת ר"מ, ודיון בשיטתו.

ט' 49 - הסימוכין במקרא להלכה במשנה: "דיני נפשות דנים ביום וגומרין ביום".

דף לה/א

י' 10 - בירור הסימוכין במקרא להלכה שבדיני נפשות גומרים לחובה רק למחרת. שתי דעות על כך - ר' חנינא ורבא. ובירור מדוע כל אחד לא נקט בדעת חברו.

י"א 20 - הסבר לנאמר במשנה: "לפיכך אין דנין בערב שבת וכו'".

י"ב 34 - דיון בשאלת ר"ל: "ותהא קבורת מת-מצוה דוחה שבת מקל וחומר? הסבר הק"ו, פירכא של הק"ו מדין "רוצח" ומו"מ בנושא.

דף לו/א

יג 13 - דיון בהלכה שבמשנה: "דיני ממונות וכו' מתחילין בגדול" קושיא מעדותו של רב, אשר בבית דין של רבי התחילו בו (ברב). ומתרצים שזה היה מענוותנותו של רבי, אף כי לא היה כמוהו מימות משה ב"תורה וגדולה במקום אחד", ודנים בזה כדי להוכיח זאת.

י"ד 34 - בירור הסימוכין לדין המשנה: "דיני נפשות מתחילין מן הצד". - שתי דעות בדבר: ר' אחא בר פפא ור' יוחנן.

דף ל"ח/א

"שיתיר עצמו למיתה". והתירוץ שמדובר ב"אשת חבר". וכן בירור לפי רב חנן מדוע נערה המאורסה חייבת מיתה.

ה' 30 - דיון בדברי ר' חסדא, שפסק כי סתירה בדברי העדים על צבע הבגדים של ההורג וכדומה - אינה סתירה. מקשים עליו ממקורות שונים, ותירצו אותן, ובכללם ממעשה בריב"ז, ומבררים מיהו ריב"ז הנזכר במשנה.

דף מא/ב

ו' 5 - בירור, למה המשנה מתכוונת בדוגמא ל"מה בין חקירות לבדיקות". על כך משיב רב ששת, ונדחה. ובא הסברו של רבא. כן מובא המעשה ברמי בר חמא שביקר ב"כי רבה" והעלה את השאלה: הרי גם בבדיקות וגם חקירות הן מדאורייתא? והשיבו לו.

ז' 33 - בירור דברי המשנה: "אחד אומר בשניים בחדש וכו'", שואלים: עד כמה? ועל כן מובאים דברי ר' אחא בר חנינא בשם בשם ר' יוחנן: "עד רובו של חודש" ודנים בדבריו אלה. ועוד מאמרים בשמו: בעניין זמן קידוש לבנה, חשיבותה ונוסח הברכה. ובעניין אופן לימוד התורה "בתחבולות" (= חבילות).

דף מב/א

ח' 25 - הערת רב שימי בר אשי בעניין ה"טעות בשעות" הנזכרת במשנה, שאין זה כולל טעות כגון זו, שאחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר בתוך הנץ.

ט' 29 - קושיא על דברי המשנה על התלמיד שלימד זכות, "שלא היה יורד משם כל היום וכו'", כיון שיש ברייתא הסותרת זאת, ומתרצים.

י' 32 - הסימוכין במקרא לנאמר במשנה: "ולא ישתו יין וכו'".

י"א 34 - הסברים למשנה, מה עושים אם לא נמצאה הכרעה בין המחייבים והמזכים. ומדוע צריך הדיון להימשך כשלא נמצאה הכרעה, ומדוע היה צריך כלל להוסיף על הדיינים עד שבעים ואחד.

י"ב 39 - ברייתא: "אומר (הגדול בבי"ד) בדיני ממונות "נזדקן הדין" וכו'", מבררים מהי משמעות הדבר, ומדוע הגדול אומר אותו.

פרק ו' "נגמר הדין"

דף מב/ב

משנה - אופן הוצאת החייב סקילה ל"בית

ד' 26 - על מה שנאמר במשנה, מדוע נברא האדם יחידי, מובאת ברייתא ובה תוספת נימוקים ודעות. ועוד דברי אגדתא למוסר טוב, בעניין בריאת האדם בערב שבת דווקא. ועל חכמת הבורא בבריאת העולם ואופן בריאת האדם. וכן תאור יומו הראשון של אדם הראשון.

דף לח/ב

ה' 32 - דברי אגדתא - חכמה ומוסר - תחת הכותרת: "דע מה שתשיב לאפיקורוס". ובכלל זה שורה ארוכה של ויכוחים שהיו לרבן גמליאל עם אותו "כופר", ולר' אבהו עם אותו מין.

דף לט/ב

ו' 5 - דרשות על אחאב והשמחה במותו, ומאיך על ה', שאינו שמח במיתת הרשעים וישוב הסתירה. וכן דרשות על עובדיה הנביא ואחאב. גדלותו של עובדיה ומדוע זכה לנבואות ומדוע ניבא על אדום, ועוד.

פרק ה' "היו בודקין"

דף מא/א

משנה - דיני חקירות ובדיקות העדים - מה בין חקירות לבדיקות, דיני עדות-מוכחשת, סדר הדיון בפתיחה ל"מציאת זכות", הנהגות הדיינים במקרה שלא מצאו זכות, אופן המשך הדיון למחרת, העמידה למניין ובאיזה רוב נקבע הדין, ומה אם אמר דין: "איני ידוע", תוספת דיינים - כיצד ועוד.

גמרא - הסימוכין במקרא לשבע חקירות, ודיון על אופן הלימוד מהם.

דף מב/ב

ב' 31 - בירור מהות המחלוקת של ר' יוסי על חכמים, בדין שבע חקירות (שבמשנה).

ג' 38 - ברייתא ובה הרחבה של המשנה: "מכירין אתם אותו וכו'". וכן בירור הסימוכין במקראות לצורך בהתראה. על כן מובאים ארבעה מקורות, ועושים "צריכותא" מדוע מובאים כל המקורות.

דף מא/א

ד' 16 - דיון בדברי הברייתא "התיר עצמו למיתה", תחילה מובא המקור לכך בפסוק. ואחר בא דיון בהלכה של רב חנן על דינם של עדי נערה המאורסה שהוזמו וכו', ממנה משמע שלא חייב להיות

מסכת סנהדרין

תעז

לפי הדעות השונות, ודיון בשאלה אם ה' מעניש את העם על חטאים של יחידים שנעשו בסתר.

דף מד/א

ב' 2 - דרשות באגדתא על הפסוקים הקשורים למעשה עכן, חטאיו והוצאתו למיתה. תיאור דברי יהושע בן נון לה' בעזות, לעומת משה ופנחס. פגישת יהושע עם המלאך. הסבר לפסוק ביחזקאל: "אל תצא לריב וכו'" והפסוק: "היערוך שועך לא בצר". וכן ברייתא על שוידויו של עכן כיפר לו.

דף מד/ב

ג' 41 - הסבר מדוע לא אמרו רבנן כדעת ר"י במשנה, בעניין נוסח הוידוי. וברייתא המתארת מקרה בו נאמר וידוי בנוסח הקרוב לדעת ר"י, ותוצאתו.

משנה - דין הפשטת הנאשם לפני בית-הסקילה וכסוי ערוותו. ומחלוקת חכמים ור"י אם גם האשה נסקלת עירומה (בכיסוי ערווה).

דף מה/א

גמרא - דיון בדעת חכמים ור"י במשנה, לבירור כמה הם חולקים, ואם אין סתירה לדעותיהם בעניין קריעת בגדי הסוטה.

משנה - תיאור סקילת הנאשם, דחיפתו מעל הגג בית-הסקילה, ואם לא מת - הטלת האבן על לבו, ואם לא מת - רגימתו ע"י כלל ישראל, כשהעדים בראשונה.

גמרא - בירור מדוע נקבע גובה בית-הסקילה לשתי קומות-אדם.

ב' 47 - הסימוכין מן הפסוק, על פי הברייתא, לסדר הדברים במשנה.

דף מה/ב

ג' 1 - דיון בפרטי הדינים הקשורים באבן הסקילה, שלכאורה יש סתירה למקורות אחרים, ויישוב הדברים.

ד' 16 - דיון בדברי שמואל: "נקטעה יד העדים - פטור וכו'". וכן השוואה למקורות אחרים כדי לבדוק אם אמנם צריך לקיים את דברי הפסוק בדיוק כפי שהוא כתוב. ולמסקנה, יש בזה מחלוקת תנאים.

משנה - מחלוקת חכמים ור"א, מי מהנענשים במיתה גם ניתלים, ואם אשה נתלית, וכיצד מסבירים את מעשה ר"ש בן שטח שתלה שמונים נשים.

הסקילה", וכיצד מאפשרים שגם בדרך לשם יהיה אפשר לחזור, במקרה שיהיה מישהו שיאמר "יש לי ללמד עליו זכות".

גמרא - הסבר המשנה, בעניין מקום "בית הסקילה", לעומת דברי הברייתא האומרת ש"בית-הסקילה היה חוץ לשלש מחנות", והסבר כי אין כאן סתירה. וכן הטעם לריחוק "בית הסקילה" ממקום בית הדין.

ב' 16 - בירור מקור ההלכה בברייתא שמוציאים את המקלל חוץ לשלש מחנות. הלימוד מ"פרים הנשרפים". ודיון מדוע לא למדים מ"שחוטי חוץ". ושיטות ר"ב פפא ורבי אשי בזה. שיטת רב אשי נשארה בקושיא.

דף מג/א

ג' 19 - מקור המימון של ה"כלים" לצורך הסקילה. ובירור מהו מקור הכסף למימון ל"סודר" והסוס, וכן לגבי "קורט לבונה וכוס של יין". לשאלה הראשונה לא נמצאה תשובה, ולשנייה הוכח כי הם מכספי הציבור.

ד' 38 - דיון בשאלה לרב ששת: מה הדין אם אמר אחד מהתלמידים: "יש לי ללמד עליו זכות" ונשתתק (נעשה אילם). תגובת רב ששת לביטול השאלה. ותשובה לשאלה ממקור אחר - גם היא נדחתה.

ה' 42 - דיון בסתירה לכאורה בין המשנה לבין הברייתא, בעניין מאימתי מתחילים לבדוק "אם יש ממש בדבריו" של הנאשם לזכות את עצמו. רב פפא מיישב את הסתירה. וכן בירור שהחל מהפעם השלישית מלווים אותו תלמידי חכמים היכולים לבדוק את דבריו.

משנה - הלכה שאם מצאו בית-דין זכות לנידון - פוטרים אותו, ואם לא - מוציאים אותו עם הכרוז לפניו לפרסום הדבר, שמא יהיה מי שימצא לו זכות.

גמרא - הערת אביי שהכרוז אומר גם את השעה והמקום שפלוני חטא בהם. כן מעירים שהכרוז יוצא לפני הנאשם ולא זמן מה לפני כן. וכן דברי מוסר מריב"ל.

דף מג/ב

משנה - ויודוי הנאשם לפני "בית הסקילה". מטרת הוידוי, כפי שלומדים ממקרה של עכן, ומה אמר בוידוי, ודעת ר"י בדבר.

גמרא - תיאור כיצד נמצא עכן כמועל בחרם ע"י הגרלה. וכיצד התוודה. כן מתוארים חטאיו האחרים

באילו מקרים הנהרגים או המתים מתוך רשעתם - המוות מכפר להם.

דף מז/ב

ח' 18 - דברי שמואל שעפר הקבר איננו אסור, שהוא קרקע עולם. ודיון בדבריו - קושיות ותירוצים.

ט' 43 - מחלוקת אביי ורבא אם "הזמנה מילתא", כגון האורג בגד למת, שאביי אוסר ורבא מתיר. בירור שיטותיהם, תוך עיון במקורות שונים ודיון בהם, ולמסקנה הלכה כרבא.

דף מח/ב

י' 20 - ברייתא בעניין נכסי הרוגי מלכות והרוגי בי"ד, למי הם. בהרוגי בי"ד - נכסיהם ליורשים, בנכסי מלכות - מחלוקת חכמים ור"י. מקשים על ר"י ממקורות שונים, ומתמצים.

י"א - כיון שנוכר יואב בן צרויה, מובאים העניינים במקרא ובמדרש עליו ועל הקשורים בתולדות חייו.

פרק ז' "ארבע מיתות"

דף מט/ב

משנה - ארבע מיתות בי"ד וסדרן, לפי חכמים ולפי ר"ש.

גמרא - דיון בדברי רבא בשם רב סחורה, כי בכל מקום במשנה שנאמרה סדרה של דברים, אין בהם מוקדם או מאוחר, מלבד דין "שבעה סממנין". בדיקת הכלל, לפי מקורות שונים, כן מביאים עוד מקרים בהם הסדר מחייב, ומסבירים מדוע, וכן מקרים בהם אין הסדר מחייב.

ב' 36 - הסבר שיטת חכמים על סדר חומרת מיתות בית-דין: סקילה, שריפה וכו', והראיות לכך.

דף נ/א

ג' 34 - הסבר שיטת ר"ש במשנה על סדר החומרות במיתות בי"ד: שריפה, סקילה וכו'. וכן הסבר במה חולק ר"ש על חכמים.

דף נ/ב

ד' 22 - המסורת בפי ר' יוחנן בדבר עונש בת כהן ארוסה או נשואה שזנתה, לפי שיטת חכמים שסקילה חמורה, ובירור מה בא לחדש. וכן בירור שיטת ר"ש ששריפה חמורה, עפ"י ברייתא.

ה' 39 - ברייתא ובה פרטי דיניה של בית כהן שזנתה, וכיצד הם נלמדים מן הפסוקים. וכן דין בועלה

גמרא - הסבר בסיס המחלוקת בין חכמים ור"א במשנה, והוא בדרשת הפסוק: "והומת ותלית", שחכמים דורשים אותו ב"כלל ופרט" ור"א ב"ריבוי ומיעוט".

דף מו/א

ב' 7 - בירור, שבסיס המחלוקת בין חכמים ור"א במשנה לגבי תליית האשה, הוא בדרשות הפסוקים. וכן בירור כיצד מרבה ר"א את בן סורר ומורה לתלייה.

ג' 17 - דיון בדברי ר' חסדא ש"במיתה אחת דנין" באותו יום. על כך קושיא מן המעשה בר"ש בן שטח, ותירוצה. וכן דברי ראב"י על הרשות לבי"ד להעניש גם שלא לפי דין תורה, כדי לעשות סייג לתורה.

משנה - מספר עניינים: דין אופן תליית המת והתרתו. צער השכינה במות רשע, איסור הלנת המת, דין קבורת המומתים בבית קברות נפרד, הצדקת הדין של קרובי המת בפני הדיינים והעדים, וקיום אנינות (ולא אבלות).

דף מו/ב

גמרא - ראייה מן המקרא לדין שתחילה ממיתים ואחר כך תולים, וכיצד עושים זאת. וברייתא בדבר העץ המתאים לתלייה - מחלוקת חכמים ור"י יוסי.

ב' 15 - משל של ר"מ לדברי המשנה: " מפני מה זה תלוי וכו'", וכן הסבר דברי ר"מ במשנה על דברי השכינה: "קלני מראשי וכו'".

ג' 28 - הסימוכין לאיסור הלנת המת והרמז לקבורה. כן הסיפור בשבור מלכא ור' חמא, ומדוע לא מצא לו תשובה לשאלת הקבורה.

ד' 41 - בירור השאלה אם הקבורה באה למנוע בזיון המת או לשם כפרה עליו. ולמסקנה - משום כפרה.

ה' 49 - דיון בשאלה אם ההספד לכבוד המת או לכבוד החיים, למסקנה - לכבוד המת.

דף מז/א

ו' 25 - בירור הטעם שאין קוברים את הרוגי בי"ד בקברי משפחותים, והסימוכין לכך מהמקרה באותו אדם שנקבר ליד הנביא אלישע, ובירור מקרה זה. וכן הלכה שאין קוברים רשע אצל צדיק ממנו.

ז' 37 - דיון בשאלה אם קורבן שנדחה, כגון שהפריש קורבנו והשתמד או נשתטה, האם לאחר שחזר למצבו הקודם חוזר הקורבן או לא. ואגב, דיון

מסכת סנהדרין

תעט

ובירור כי מחלוקתם לפי מחלוקת רבנן ור"ש - מה חמור יותר הרג או חנק.

דף נג/א

ב' 5 - דיון בשאלת ר' זירא לאביי בעניין העבירות שדינם סקילה, האם לומדים זאת בגזרה-שווה מדין "אוב וידעוני", או מ"דמיהם" "דמיהם במ". התשובה: מ"דמיהם", והסבר מדוע לא מ"מות יומתו", ומה כו לומדים מ"מות יומתו".

משנה - רשימת אלה שעונשם סקילה. על חלק מהם חייב שתיים, ודעת ר"י.

גמרא - דיון בדברי ר"י בברייתא (שלא כמשנתנו): ש"אם לא היתה אמו ראויה לאביו וכו'", לבירור באיזה מקרה מדובר ומדוע חכמים חולקים עליו. משיבים, ומקשים על התירוץ ושוב מתרצים.

דף נג/ב

ב' 12 - ר' יצחק מביא מסורת, שר' יהודה בברייתא סובר כמו במשנה (שגם באמו שראויה לאביו). ומכאן בא בירור מהי שיטת ר"י, על כך שלש דעות. האחרונה של רבא מקבלת תמיכה מברייתא. ומכאן מבררים את פרטי הלימוד של ר"י וחכמים בנושא לצדדיו.

דף נד/א

ג' 43 - בירור דין המשנה: "הבא על כלתו", מדוע לא יתחייב עליה שתיים. ומתירן אביי, עפ"י נוסח המשנה.

משנה - ביאות אסורות שעונשם סקילה, וכן הטעמים לכך שגם הבהמה נסקלת.

גמרא - בירור מניין ל"משכב זכר" - לשוכב ולנשכב - שהם בסקילה. ומהי ה"אזהרה" על כך. שתי דעות: ר' ישמעאל ור"ע.

דף נד/ב

ב' 8 - בירור, מניין לשוכב או נשכב לבהמה שבסקילה. וכן מניין ה"אזהרה". ועל כך שוב מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע. ציון מקרים שעשוי להיות דין שונה לפי ר' ישמעאל ולפי ר"ע, ודיון בכך.

ג' - 43 דיון על דין הברייתא: "זכור - לא עשו בו קטן כגדול וכו'". מחלוקת רב ושמואל מהו קטן וראיות לדעת רב (מגיל תשע).

וזוממיה, ודעת ר"א. מבארים את הברייתא לפרטיה וכן מראים שאינה כדעת ר"מ.

דף נא/א

ו' 27 - בירור כוונת ר"א בברייתא: "את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה", הובאו מספר הצעות לפירוש, והקשו על כולן. לבסוף נפסקה הלכה בשם רב כפירוש שהביא רבין. על כך התרעם רב יוסף - מדוע יש צורך לפסוק "הלכתא למשיחא"? ומשיבים.

דף נא/ב

ז' 20 - כיון שנזכרה שיטת ר' ישמעאל בדין בת כהן ארוסה או נשואה שזנתה, מביאים ברייתא ובה מפורטת שיטתו לעומת שיטת ר"ע, וכן בירור מהות המחלוקת ביניהם.

דף נב/א

ח' 8 - הסבר לביטוי (בסוף המשנה): "זו מצוות הנסקלין", שלכאורה הוא חסר משמעות. על כך הסבר, שהוא גם מעין סיום למשניות על הנסקלין.

משנה - תיאור אופן המיתה בשריפה. וסיפור מעשה עונש כזה שהיה שלא כהלכה.

גמרא - הסבר כי "פתילה", הנזכרת במשנה, היא פתיל של "אבר" (עופרת). ודנים בסימוכין לאופן זה של מיתה, ועל כך שתי שיטות: חכמים הלמדים ממיתת עדת קורח, ור' אלעזר הלמד ממיתת בני אהרון. ודנים בשתי השיטות.

דף נב/ב

ב' 5 - מעשה ברב חמא בר טוביה שהוציא בת כהן לשריפה, תוך טעות בשני דברים, וכן מובא הסיפור שהעיד עליו במשנה ר"א ב"ר צדוק, בשינויים, ומתרצים שהיו אלה שני מקרים שונים.

משנה - אופן המיתה בהרג (סיף) - מחלוקת חכמים ור"י.

גמרא - בירור, כי המחלוקת במשנה היא אם קיים כאן האיסור "בחוקותיהם לא תלכו".

ב' 35 - בירור מה הסימוכין לכך שהרוצח דינו בסיף.

משנה - אופן המיתה בחנק.

גמרא - ברייתא ובה דרשה על הפסוק "איש אשר ינאף וכו'", שהנאמר בו "מות יומת" הוא בחנק. על כך מחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן מדוע בחנק דווקא.

מוזהר עליה". מקשים עליו מברייתא בדיני הגר, שסותר שם את עצמו. תירץ רב יהודה: "הא ר"מ אליבא דר"א והא ר"מ אליבא דר"ע."

דף נח/א

ו' 15 - כיון שנזכרה מחלוקת ר"א ור"ע, מובאת הברייתא בה מפורטות הדעות, ודנים בדעותיהם על פירוש הפסוק "על כן יעזור איש וכו'". וראיות מפסוקים אחרים והדרשות עליהם. כן מבררים מהו יסוד המחלוקת ביניהם.

דף נח/ב

ז' 23 - דברי ר' חסדא על מעמדו של עבד, שמותר באמו ומותר בבתו, והטעם לכך. וכן עוד דעות חכמים בדינים מיוחדים של נוכרים בעייני אישות.

ח' 33 - מאמרי חכמים על בן נח שהכה ישראל, ועל ישראל שמרים יד על חברו - מה דינו, על מעלת עובד אדמתו, על גוי ששבת. ובדין גוי שעוסק בתורה יש מחלוקת ר' יוחנן ור"מ, ויישובה.

דף נט/א

ט' 14 - דיון במחלוקת ר' חנינא בן גמליאל וחכמים על "דם מן החי", אם גם הוא נאסר לבני נח. הסימוכין לכל אחד ואופן הלימוד מהם.

י' 25 - דיון בכלל של ר' יוסי ב"ר חנינא: "כל מצווה שנאמרה לבני נח ונשנית בסני וכו'". קושיות ותירוצים על היוצאים מן הכלל.

דף נט/ב

יא 21 - דיון בדברי רב יהודה בשם רב: "אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה", מקשים על כן מפסוקים שונים. ומתמצים.

י"ב 44 - בירור הסימוכין לדעת ר"ש שבני נח הוזהרו גם על הכישוף, ולדעת ר"א שהוזהרו אף על הכלאים.

דף ס/א

י"ג 14 - דברי רב אחא בר יעקב בדבר המגדף שצריך להזכיר שם של ארבע אותיות (בשתי מסורות בשמו), ובירור מה בא לחדש.

י"ד 34 - בירור הסימוכין לנאמר במשנה: "... והדיינים עומדין, וקורעין ולא מאחיין". וכן ברייתא ובה דיני השומע גידוף, והשומע מפי שומע שחייב לקרוע, ומחלוקת רב יהודה ור' חייא אם קורעים גם על ה"כינויים". וכן מה הדין אם שומע מן הנוכרי.

דף נה/א

ד' 12 - בירור שאלת רבינא: מהו דין ה"מערה", בזכור ובבהמה, וכן דין ה"מערה בעצמו".

ה' 30 - דיון על הטעמים להריגת הבהמה במשנה: משום "תקלה" ומשום "קלון", לבירור מה אם היה רק אחד מהם, כגון בנוכרי שבא על בהמה, או ישראל שבא על בהמה בשגגה - שאין תקלה ויש קלון. ראיות שונות.

דף נה/ב

משנה - הלכה שהמגדף אינו חייב עד שיפרש את שם ה'. ותיאור אופן הדיון בנושא בבית הדין, מבלי לשמוע את הגידוף מהעדים, אלא בסוף בלבד.

דף נו/א

גמרא - ברייתא המביאה הלכה שחייב המגדף רק כ"שיברך שם השם", ומבררים שהסימוכין לכך מ"ונוקב שם וכו'" ודנים במובן המילה "נוקב".

ב' 29 - דיני הנוכרי באיסור גידוף - ברייתא, ודיון בפרטי הנושא, לפי הדעות השונות.

ג' 46 - תוספתא ובה פירוט שבע מצוות בני נח, וכן דעות אחרות המוסיפות עליהן.

דף נז/ב

ד' 13 - הסימוכין במקרא למצוות בני-נוח, ודיון בעניינים שיש בהם מחלוקת, לבירור במה המחלוקת וההבדלים.

דף נז/א

ד' 11 - דיון על אילו מצוות בן-נח נהרג. רב יוסף אומר על שלש, ורב ששת דן בדריו. תלמידי רב אומרים על שבע מצוות. ובא בזה מו"מ נרחב עפ"י מקורות שונים, וביחס למקרים שונים, כגון כותי בכותי, כותי בישראל.

דף נז/ב

ג' 1 - נמצא בספר אגדתא דבי רב ש"בן-נח נהרג בדיין אחד ובעד אחד וכו'". ר' ישמעאל מוסיף שנהרג גם על הריגת העובר במעי אמו. בירור הסימוכין לדברים, ודיון מיוחד באשה ובניה.

ד' 30 - דיון בדברי הברייתא שהכותים "מוזהרין על העריות כישראל" לבירור המקור ולאיזה עניינים מדובר.

ה' 53 - דיון בדעת ר"מ, שנזכרה בברייתא: "כל ערוה שבי"ד של ישראל ממתין עליה - בן נח

דף סב/ב

ז' - 44 הסבר שיטת ר' אמי, שנזכרה קודם, "זיבח וקיסר וכו' אינו חייב אלא אחת". אביי מסביר אותו, אך אביי עצמו אינו סובר כך, ומכאן באים להסביר שיטת אביי.

דף סג/א

ח' 13 - בירור דעתו של רב, שאמר: "כיון שאמר לו "אלי אתה" - חייב", - מה חידוש בכך, שהרי אלה דברי משנתנו? ומיישבים שדעתו כר"ע, ולעניין קורבן, שחייב למרות שלא היה מעשה ממש, אלא - דיבור.

ט' 35 - בעניין הנאמר במשנה: "המגפף והמנשק וכו'". מובאת מסורת ראשונה בשם ר"א שאמר שלוקה עליהם וכו', וזו נדחתה. ואחר הובאה מסורת אחרת שאמר את ההפך. והוסבר כי לגבי הנודר - לוקה, כי דעתו כר"י ש"לוקין על לאו שאין בו מעשה".

דף סג/ב

י' 5 - בירור המקור לדין המשנה: "הנודר בשמו (של ע"ז) וכו'". על כך מובאת ברייתא שלמדים זאת מהפסוק "ולא ישמע על פיד". ועוד דינים בברייתא, ובכללם "שלא יגרום לאחרים שידרו בשמו".

י"א 16 - בהקשר לנאמר בברייתא, מובאת דעת אבוה דשמואל שלא לעשות שותפות עם נוכרי, כדי שלא יבואו להשבע ביראתו. וכמו כן שישאל לא ישמיע שם ע"ז. ומכאן דיון בכך (וסיפור מעשה) בו יש הבחנה בין זו שמותר להזכיר ובין זו שאסור להזכיר.

י"ב 29 - דברי רב נחמן שליצנות על ע"ז מותרת, ודוגמאות מן המקרא, וכן תיאור מנהגיהם של עכו"ם ומקומות שעשו להם ע"ז לעירם.

י"ג 49 - בשם רב: "יודעים היו ישראל בע"ז שאין בה ממש וכו'", ודיון בכך שהרי נמצאו שהיו דבוקים בה. ותירוץ שדבקו אחרי "דאביקו בה" וראיות לכך. וכן תיאור תפילותיהם של אנשי כנסת-הגדולה לביטול יצר ע"ז ויצר העריות.

דף סד/א

י"ד 22 - בשם רב, מעשה באשה נוכרית, ממנו למדים על אופי עבודת הפעור וכן הכלל שגם אם צורת העבודה היא בביזוי, אין לעשותה. וסיפור מעשה באדם בשם סרטא. וכן מעשה ברב מנשה שטעה בעבודת מרקוליס, כאשר חשב שהוא מבוזה.

ט"ו 58 - הערתו של ר"ל בעניין: "השני אומר אף אני כמוהו", שנוסח זה מועיל בכל דיני ממונות ונפשות מדאורייתא, ורק רבנן הצריכו לכל עד לפרט כשאפשר. וכן הערה שהנאמר "והשלישי אומר" שזה לשיטת ר"ע המקיש את העד השלישי לשניים.

דף ס/ב

משנה - עבודת כוכבים, שחייב עליה סקילה, אילו פעולות היא כוללת, ובאילו פעולות הוא עובר רק על לאו.

גמרא - ביאור נוסח המשנה "העובד", שהכוונה לעבודה כדרכה, ושאר הדוגמאות - אף שלא כדרכה, ובירור המקור לכך בכתובים מדין "זובח לאלהים וכו'". דין השתחויה נלמד מפסוקים אחרים, ודנים בזה..

ב' 33 - צדיון באפשרות שמציע רבא בר רב חנן, לומר שההשתחוואה באה ללמד על הכלל ואילו "זביחה" ללמד "שמחשבין מעבודה לעבודה", לפי שיטת ר"ל החולק על ר' יוחנן, ומבררים את הדברים.

דף סא/א

ג 24 - רבה מראה סתירה בין המשניות, כאן משמע שהאומר: "אעבוד" (ע"ז) - אינו חייב. ובמשנה האחרת - חייב. על כך באו שש תשובות, של: רב המנונא, רב יוסף (ודיון בדעתו), אביי, רבא, רב אשי, ורבינא, וכל אחד ונימוקו.

דף סא/ב

ד 26 - מחלוקת אביי ורבא כמי שעבד עכו"ם מתוך אהבתו את משהו, או מיראתו. אביי אומר חייב, ורבא פוטר. אביי מביא שלש ראיות לשיטתו, ורבא מבאר אותן לשיטתו.

דף סב/א

ה' 5 - דיון בדברי רב זכאי לפני ר' יוחנן: "זיבח וקיסר... בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת", ור' יוחנן דחה אותו. אביי מסביר את רבי זכאי שדעתו כר' יוסי במחלוקת עם ר' נתן בדין "הבערה" - ללא יצאת או לחלק יצאת". ורב יוסף דוחה את דברי אביי תוך דיון נרחב.

ו' 29 - מסורת אחרת של דברי רבי זכאי לפני ר' יוחנן, ודנים בה לבירור מהות המחלוקת בין רבי זכאי לר' יוחנן.

ד' 43 - ברייתות המתארות מהו "מעונן" (שלוש דעות) ומהו "נחש" ועל כגון מה נאמר "לא תנחשו ולא תעוננו".

דף ס/א

משנה - עוד בין חייבי הסקילה: המחלל את השבת בדבר שחייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו - בלי עדים והתראה - "כרת". ואם עשה בודון - עם עדים והתראה - בסקילה.

גמרא - מדייקים מן המשנה שיש גם חילול שבת שלא חייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו כרת. ונותנים דוגמאות - לדעת ר"ע מדין תחומין ולר' יוסי מ"הבערה".

משנה - עוד מן הנסקלים: המקלל אביו ואמו ב"שם", מחלוקת אם קילל ב"כינוי" - ר"מ מחייב וחכמים פוטרים.

גמרא - בירור שהחכמים במשנה, הפוטרים מקלל בכינוי, זו דעת ר' מנחם ב"ר יוסי בברייתא, המראה כיצד למד זאת מהפסוק.

ב' 16 - ברייתא ובה בירור המקור לפרטי ההלכות: מניין לרבות בת המקללת, או טומטום או אנדרוגינוס. מנין שגם אם קילל רק את האב או רק האם - חייב, מניין שעונשו בסקילה, וכן דיון נרחב מניין ה"אזהרה" למקלל.

דף ס/ב

משנה - דין עונש סקילה למי שבא על נערה המאורסה - באילו תנאים, ומה אם באו עליה שניים.

גמרא - ברייתא המקבילה למשנתנו. ודברי רב שמשנתנו כדעת ר"מ (הממעט את הקטנה) ולא כחכמים, והראיה לכך.

ב' 15 - דיון בשאלה לרב, לדעת ר"מ הממעט את הקטנה, האם הוא ממעט אותה רק מעונש סקילה אבל בחנק חייב? והשיב שרק מסקילה ממעט, על כן הקשו לו, ולא השיב. ומבררים שזו בעצם מחלוקת תנאים אם אפשר שהאיש והאשה יקבלו עונשים שונים.

ג' 31 - בירור מהי כוונת רבי בברייתא: "... תחילה, וכן הוא אומר וכו'" שלכאורה חסר הדבר משמעות. על כך שני הסברים: של רב הונא בריה דר' יהושע, ושל רב יוסף.

דף סז/א

משנה - הלכה שדין המסית בסקילה, הוא כאשר

משנה - הלכה בדין המוסר זרעו למולך, שאינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש.

גמרא - בירור אם העברה למולך היא בכלל ע"ז, או שהם דברים נפרדים. ונמצא שזו מחלוקת תנאים בברייתא. וכן מחלוקת אביי ורבא אם ראבר"ש כדעת ר' חנינא בן אנטיגנוס או לא.

דף סד/ב

ב' 1 - ר' ינאי מסביר את דברי המשנה: "עד שימסרנו", שהכוונה למשרתי ע"ז זו, וכי זה מעכב כפי שהעברה מעכבת, וראיה מברייתא.

ג' 11 - דברי ר' אחא בר רבא שהמלה "מזרעו" באה למעט את המעביר כל זרעו (שפטור). שאלות רב אשי על מקרים מיוחדים, ותשובה מברייתא על המקרה של "בן בתו", שהוא כבנו. ובירור משמעות נוסח הברייתא.

ד' 21 - בירור מהי "דרך ההעברה" למולך. שתי דעות: אביי ורבא. ברייתא לסיוע רבא ובה עוד פרטי דינים, וכן מחלוקת חכמים וראב"ש במי שמעביר עצמו למולך או במי שמעביר לע"ז אחרת, והסברו של עולא ליסוד המחלוקת ביניהם.

ה' 42 - בירור שאלתו של ר' יוסי ב"ח, מדוע נאמר במקרא שלש פעמים עונש כרת על ע"ז? וכן ברייתא המביאה מחלוקת ר"ע ור' ישמעאל כיצד לדרוש את "הכרת תכרת".

דף סה/א

משנה - מי הם בעל-האוב והידעוני, עונשם, והאיסור לשאול אותם.

גמרא - דיון בהבדל בין משנתנו, המצרפת אוב וידעוני, למשנה במסכת כריתות, שם נזכר בעל האוב בלבד. על כך שתי שיטות - ר' יוחנן ור"ל - להסבר ההבדלים, תוך דיון בשאלה אילו פעולות נחשבות כ"מעשה" ואילו - לא.

דף סה/ב

ב' 10 - ברייתא המראה כיצד פועל בעל האוב וכיצד הידעוני, ודנים בה. וכן ברייתא אחרת המציינת שתי דרכים של העלאה באוב: "בזכורו" ו"בגוגולת". וכי "בגוגולת" לא עולה בשבת, ובהקשר לכן הויכוח בין ר"ע לטורנוסורופוס בו הזכיר ר"ע את העניין.

ג' 30 - בירור מהו "דורש אל המתים". וכן מוסר-השכל שלמד מזה ר"ע, וכן סיפור יכולתם של צדיקים לפעול מעבר לגדר הטבע.

גמרא - בירור מנין שקטן פטור, וכן מהי הגדרת "שיקיף זקן התחתון".

ב' 17 - ר' חסדא מדייק מהפסוק את ההלכה ש"קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה". מעירים שאין זה כדעת רבה הסובר שקטן אינו מוליד, ודנים להוכיח זאת בראיות שונות.

דף סט/א

ג' 20 - דיון בדעת ר' כרוספדאי, שמשך הזמן שראוי להיות בן סורר ומורה הוא שלושה חודשים, דבר הסותר את משנתינו. ומתרגמים: "או זה או זה". ומכאן מבררים מדוע קבע שלושה חודשים ולא חודשיים ושליש, שזה הזמן שהעובר של היולדת לשבעה ניכר. ומתרגמים שהולכים אחר הרוב. ודנים בשאלה אם גם בדיני נפשות הולכים אחר הרוב.

דף סט/ב

ד' 7 - ברייתא ובה מחלוקת ב"ש וב"ה, אם קטן הבא על הגדולה פוסל אותה לכהונה. בשם רב חסדא מצמצמים את המחלוקת בקטן בשנה השמינית. וביאור שהמחלוקת היא אם לומדים מדורות ראשונים שקטנים ילדו מגיל שמונה, והראיה לכן מבצלאל בן אורי וכו'.

ה' 53 - הסבר, שאין דין "סורר ומורה" חל על הבנות משום גזירת הכתוב.

דף ע/א

משנה - דיני כמות האכילה והשתייה בגללם צריך לדון את הבן כ"סורר ומורה", והרמז במקרא לדינים אלה. דעת ת"ק ודעת ר' יוסי, ועוד פרטים.

גמרא - בירור מהי כמות "תרטימר בשר" הנזכרת במשנה. ר' זירא מדייק זאת מדברי ר' יוסי שזה "חצי מנה".

ב' 16 - שתי הלכות בשם רב חנן בר מולדה בעניין אכילת ושתיית בשר ויין. קושיא עליו ממשנתנו בעניין בשר חי ויין חי, ומתרגן זאת רבינא.

ג' 21 - דברי רבה ורב יוסף, שאינו חייב ב"בשר-מליח" וב"יין מגיתו". ובירור ההגדרה שלהם עפ"י דיני ערב תשעה באב.

ד' 29 - דברי חכמים ודרשות פסוקים בעניין מעלות היין וחסרונותיו ובכלל זה מה שקרה לנח ולאדם הראשון, ודברי תוכחה של בת-שבע לשלמה בנה.

הדיוט מסית הדיוט. וכן שמותר להכמין עדים למסית, ודוגמאות. ועוד - דוגמאות ללשונות של הסתה.

גמרא - דיוק מדברי המשנה מראה שהיא כשיטת ר"ש בברייתא. דנים בכך, שכן המשנה הבאה היא כרבנן, ומתרגמים שאכן גם משנתנו כרבנן ומסבירים. כן מובאת ברייתא על דין הכמנה למסית עם דוגמא.

משנה - דוגמא לדיבורי המדיח שבגללם מתחייב בסקילה. דין שהמכשף מתחייב בסקילה, ולא המאחז את העיניים, ודוגמא להבדל ביניהם.

גמרא - הערה בשם רב, שהמדיח הנזכר במשנה הוא מדיח עיר-הנידחת. וכי ההבדל בינו לבין המסית הוא שהמסית מדיח את היחידים.

ב' 32 - ברייתא הקובעת ש"מכשפה" הנזכרת בפסוק, כוללת גם מכשף. ובירור במה מיתתו של המכשף, ר' יוסי אומר בסיף וטעמו, ר"ע אומר בסקילה וטעמו. וכן בן עזאי ור' יהודה סוברים בסקילה כל אחד לשיטתו.

דף סז/ב

ג' 13 - קושיא על דעת ר' יוחנן בעניין הסיבה לקריאת שמם "כשפים", בניגוד לדעת ר' חנינא ש"אין עוד מלבדו" אפילו כנגד כשפים. ומתרגמים שר' חנינא שונה משאר האנשים, כיון שיש לו זכויות רבות. ומכאן הסבר על "לטיהם" ולהטיהם, וההבדל בין כשפים למעשה שדים.

ד' 23 - דברי אביי שדיני כשפים כדיני שבת, שיש בהם שלש דרגות של עונש והסבר הדבר. מובאים עוד מאמרים על מכת הכינים במצרים וסיפורים על חכמים בקשר למעשה כשפים.

ה' 43 - בירור ממי אכן למד ר"ע את עניין הכשפים בקישואין. ואגב, תיאור ביקור החולים אצל ר"א. דבריר"א על עצמו ותיאור כיצד נפטר בטהרה. לסיום מוסבר שללמוד מעשה כשפים מותר ולעסוק בהם אסור.

פרק ח' "בן סורר ומורה"

דף סח/ב

משנה - הלכה, דין בן סורר ומורה יכול לחול על בן, ולא בת, וזאת בגיל שבין הבאת סימני בגרות "עד שיקיף זקן התחתון", והראיה מן הפסוק.

דף ע/ב

משנה - דינו של הבן אם ברח לפני גמר הדין, ובינתיים "הקיף זקן התחתון" - שהוא פטור. אבל אם ברח לאחר גמר דין - חייב.

גמרא - דיון (לאור משנתנו) בדברי ר' חנינא: "בן נח שבירך את ה' ואחר כך נתגייר - פטור", לביורר האם זה מאותו טעם של דין משנתנו. אך, דוחים זאת. והמשך דיון במקרים שאומרים "אשתני אשתני".

משנה - הסבר דינו המיוחד של בן סורר ומורה, שהוא נידון על שם סופו, "שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם". ואגב, עוד הבדלים שבין רשעים לצדיקים.

דף עב/א

גמרא - ברייתא ובה הסבר מפורט של ר' יוסי הגלילי לנאמר במשנתנו: "ימות זכאי ולא ימות חייב", וכן מובאים בה ההבדלים בין צדיקים לרשעים בסגנון משנתנו.

משנה - דין הבא במחתרת שנידון על שם סופו, בדומה לבן סורר ומורה. ומה הדין אם הבא במחתרת עשה נזק, כגון שבר את החבית - אימתי מחוייב לשלם.

גמרא - הסבר של רבא לדין הבא במחתרת, והוא משום "הבא להרגך וכו'".

ב' 20 - דיון בדעת רב: "הבא במחתרת ונטל כלים ויצא - פטור" (על הכלים) וטעמו. ואילו רבא סובר שרק אם שיבר את הכלים פטור, אבל "נטל" - שייכים הם לבעליהם. ובא בזה שקלא-וטריא בראיות לכאן ולכאן.

ג' 34 - דיון בשתי ברייתות, שיש לכאורה סתירה ביניהן. שתיהן לומדות מן הפסוק "אם זרחה השמש עליו" על דין "יש לו דמים" או "אין לו דמים" (הנזכר במשנה). ומיישבים את הקושיא.

דף עב/ב

ד' 6 - ברייתא הקובעת שהדינים: "דמים לו", או "אין דמים לו", חלים גם בשבת. ומבררים מה חידוש ב"דמים לו" שחל בשבת. מסביר רב ששת שמותר לפקח עליו את הגל שנפל עליו.

ה' 12 - ברייתא הלומדת הלכות מן המלים "והוכה ומת", כי כל אדם יכול להכותו וכן בכל סוג מיתה. ומבררים את הטעם לכך, וכן מדוע לא ילמדו שבכל סוג מיתה כמו דין רוצח.

ו' 21 - ברייתות המביאות את ההלכה ש"במחתרת" לא דוקא, אלא גם אם נכנס דרך הגג או החצר וכו'.

ב' 23 - דיון בדברי ר' אבהו: "אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סרייקין", שהרי זה סותר לכאורה את הנאמר במשנתנו, ומיישבים את הדברים.

ו' 27 - בירור דין המשנה: "אכל בעיבור החודש" - כיצד קורה דבר זה ומה החידוש. אגב מבררים דיני אסיפת קידוש החדש מה מותר לאכול שם, כמה אנשים משתתפים ואימתי מתכנסים.

ז' 33 - הסבר, וכן פירוט וביורר בקצרה של שאר הדינים שבמשנה.

דף עא/א

משנה - הלכה - אינו נעשה בן סורר ומורה "עד שיגנוב משל אביו ויאכל (במקום שהוא) ברשות אחרים", ודעת ר' יוסי שצריך שיגנוב מאביו ואמו.

גמרא - הסבר הטעם להלכה שבמשנה, שצריכים להיות שני התנאים: "שכיח" ו"לא בעית" (לא מפחד).

ב' 18 - בירור דעת ר' יוסי במשנה - כיצד אפשר שיגנוב גם מאמו, שהרי אין לאמו רכוש, ומתרצים.

משנה - הלכה, שאין הבן נעשה בן סורר ומורה אלא ברצון אביו ואמו יחד להגישו לדין. ודעת ר"י שאינו נעשה בן-סורר-ומורה אלא כאשר אמו ראויה לאביו.

גמרא - הסבר דעת ר"י במשנה, שראויה לו, הכוונה שווה לו בקול במראה ובקומה, והראיה. מכאן מסיקים שהמאמר שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, הוא כדעת ר"י כאן. ומעירים שכן גם לין דעת ר"ש. אגב מבררים כדעת מי המאמר ש"עיר הנדחת" וכן "בית המנוגע" לא עתידים להיות, ועדויות של מי שראו הדברים.

משנה - הלכה שהורי הבן צריכים שלא יהיה אחד מהם גידם או אילם וכו', כפי שמדייקים מהפסוק: "ותפשו בו וכו'". כן ההלכות בדין ההתראה, הדיון בפני שלושה וההלקאה, ואם חזר עוד לסורו, צריך דיון בפני עשרים ושלושה ובכללם שלושת הדיינים מהדיון הראשון.

גמרא - בירור האם יש להסיק מדברי המשנה שבכל עניין יש לקיים בדיוק כדברי הפסוק. ומשיבים שאין ללמוד מהדין שלנו, כיון שכל הפסוק בנושא זה הוא יתר.

דף עא/ב

ב' 1 - בירור והסבר החלק השני של המשנה, מדוע שלושה עדים מתרים, מניין שמלקים אותו וכו'.

הסימוכין והטעמים. דין ע"ז נמצא במחלוקת תנאים, ג"ע ושפ"ד - למדים זה מזה.

ז' 45 - שתי מסורות בשם ר' יוחנן, על הדברים שיעבור ולא יהרג, האחת שמדובר שלא בפרהסיא והשנייה - כאשר אין גזירת מלכות. אבל כאשר יש כזאת או בפרהסיא יהרג ואל יעבור אף בעניין הקטן ביותר, ודוגמא.

דף עד/ב

ח' 1 - בירור שפרהסיא היא עשרה אנשים, וכי הם דוקא מישראל. קושיא מאסתר, שהיה המעשה בפרהסיא, ומשיבים: אביי אומר שהיא "קרקע עולם" ואינה פעילה, ורבא אומר שזה היה להנאת עצמו, וראיה ממנהגי כומרי פרס בעניין ה"קוואקי ודימוניקי".

ט' 21 - דיון בשאלה אם בן נח מצווה על "קדושת ה'". מחלוקת אביי ורבא. מביאים ראיה לאביי מנעמן שר הצבא, ודוחים אותה.

דף עה/א

י' 2 - תיאור מעשה באדם שנתן עיניו באשה אחת, ואסרו עליו חכמים אפילו לדבר איתה מאחרי הגדר, ואפילו ימות, והטעמים לכך.

פרק ט' "הנשרפין"

דף עה/א

משנה - העבירות שעונשן מן התורה שריפה: הבא על אשה ובתה (והנלמדים מזה) וכן בת כהן שזנתה.

גמרא - בירור כדעת מי המשנה, לפי הדיוק שב"אשה ובתה" מדובר ששתייהן אסורות עליו. מחלוקת אביי ורבא, ולפי שיטתם גם מסבירים את המשך המשנה: "יש בכלל וכו'".

ב' 29 - ברייתא המראה כיצד למדים מ"גזירה שווה" - "זימה" "זימה" - שעונש השריפה חל גם על בת אשה ובת בתה וכו'. וכן מאותה ג"ש למדים לעשות "זכרים כנקבות" ולעשות "למעלה כלמטה".

ג' 36 - דיון בהסבר "זכרים כנקבות" שבברייתא, וכוונת הברייתא בזה.

דף עה/ב

ד' 6 - דיון בהסברת המושג "למטה כלמעלה" שבברייתא. - על כך דעות שונות: אביי, רב אשי ורבא. ומו"מ ארוך בזה.

הדרכים שלמדים זאת מן הפסוק, וכן הסבר לשם מה תוספת המלה "במחירת"?

ז' 25 - דיון על דברי רב הונא, שדין "רודף" חל גם על קטן, כגון עובר במעי אמו. והמסקנה ש"רודף" לא צריך התראה. מאידך, רב חסדא חולק ומביאים לו ראיות שצריך התראה, אך מסבירים את הראיות גם לשיטת רב הונא.

דף עג/א

משנה - שלושה מקרים בהם מותר להרוג את העומד לעבור עבירה, ולהצילו ממנה: הרודף להרוג חברו, הרודף לעשות משכב זכר והרודף לאנוס נערה המאורסה. ומאידך, שלושת הדברים שאין להצילו בנפשו, אלא בהתראה ובית דין.

גמרא - בירור הסימוכין במקרא להריגת הרודף. ולמסקנה - מדין נערה המאורסה. ובירור מניין לנערה המאורסה. וכן מוסבר לשם מה בא הפסוק: "לא תעמוד על דם רעך".

ב' 32 - ברייתא המוסיפה על המשנה גם הרודף אחרי עריות, שעונשן מיתות בי"ד או כריתות (למעט חייבי לאוין). וכן הסימוכין בתורה לדינים אלה, ומדוע צריכים לימוד לכל אחד בנפרד. כן בירור הסימוכין לדברים שאין מצילין בנפשם, כיצד נתמעטו.

דף עג/ב

ג' 19 - בברייתא הובאה דעת ר"י החולק על חכמים, שהוא אומר שאין להרוג את האנוס אם הנערה אמרה "הניחו לו", כדי שלא יהרוג אותה. ובירור מה יסוד המחלוקת ביניהם.

ד' 28 - על דברי הברייתא שגם הבא על חייבי כריתות מצילין אותו בנפשו, מקשים - הרי הלכה שהבא על אחותו משלם קנס, ומדוע, הרי מי שחייב מיתה אינו משלם? על כך מספר הצעות לתירוץ. אגב, דנים גם בנושאים הקשורים לעניין, כגון הצלה באחד מאיבריו.

דף עד/א

ה' 22 - ברייתות ובהן דעת ר"ש שגם העומד לעבוד ע"ז יש להצילו בנפשו, ודעת ראב"ש שגם המחלל שבת. הסבר הבסיס לשיטתם, והוא לימוד מקל-וחומר, וכי דעתם ש"מענישים מן הדין" (מק"ו).

דף עד/א

ו' 27 - שלושת העבירות שנמנו וגמרו עליהם חכמים, שיהרג ואל יעבור, ע"ז ג"ע וש"ד. ודיון על

דף ע/א

אחר זה, שריב"ב מחייב את האחרון, והסבר יסוד מחלוקתם. בדומה לכך מובאות עוד דוגמאות להריגה, מהן שאין עליהן מחלוקת ומהן שיש מחלוקת אם חייב.

ו' 25 - דוגמאות למקרים שאין הנאשם נדון כרוצח בגלל שהיה בעצמו "טריפה", והעדות עליו נחשבת כעדות שאי אפשר להזימה. עם זאת, אם היה זה לפני ב"ד - נהרג משום "ובערת הרע". ועוד מקרים דומים ודין בהם.

ז' 43 - הסבר המחלוקת במשנה בדין "השיך בו את הנחש", מה טעמו של ר"י לחייב, ומה טעם רבנן.

משנה - דין המכה את חברו ואמדו ב"ד שהוא למיתה. אחר כן הוקל לו ואמדוהו לחיים. ואחר כן חזר והכביד ומת - חכמים מחייבים ור' נחמיה פוטר, וטעמו.

גמרא - ברייתא ובה הסימוכין לדעת ר' נחמיה, וכיצד רבנן מפרשים זאת לשיטתם, ותוך כך בירור עוד פסוקים ומשמעותם לגבי מחלוקת רבנן ור' נחמיה.

דף עח/ב

ב' 26 - שתי ברייתות מקבילות למשנתנו. בראשונה מובאת המחלוקת בין רבנן לר' נחמיה, ובשניה מובאת רק דעת ר' נחמיה. ופרטים נוספים.

משנה - פרטי דינים למקרים שהרג בשונה מכוונתו, כגון שהתכוון לבהמה והרג אדם, או התכוון להכות באופן שאינו הורג והכה באופן שהרג וכדומה, שפטור. אך יש מקרים שחייב, ודברי ר"ש.

דף עט/א

גמרא - בירור שר"ש חולק על רבנן ברישא של המשנה. ודין במחלוקת, להסבר מהותה וכיצד היא באה לידי ביטוי במקרים שונים.

דף עט/ב

ב' 2 - שיטת תנא דבי חזקיה, שאינה כרבי ולא כרבנן, והסברתה.

משנה - דין רוצח שנתערב באחרים, מחלוקת: חכמים אומרים כולם פטורים. ור"י אומר כונסים אותם לכיפה וכו'. ודין תערובת של חייבי מיתות שונות שנידונים בקלה שבהן, בהתאם לשיטות חכמים ור"ש בשאלה איזו מיתה חמורה יותר.

גמרא - בירור באיזו מציאות הרישא של המשנה

ה' 23 - דיון בסימוכין לכן שגם בבתו מאנוסתו דינו שריפה (כמו על בתו מאשתו). מתייחסים לכך אביי רבא ואביו של ר' אבין, וכן בירור מניין ה"אזהרה" לבא על בתו מאנוסתו.

ו' 42 - בהקשר לסוגיא הקודמת מובאים מדרשי חכמים על זמן נישואי הילדים, הכבוד לאשה, אהבת השכנים והלוואה לעניים.

דף ע/ב

ז' 15 - ברייתא על הפסוק: "באש ישרפו אותו ואתהין", שר' ישמעאל מפרש: אותו ואת אחת מהן (האסורה). ור"ע - אותו ואת שתיהן. ומחלוקת אביי ורבא על מהות המחלוקת ובמה יהיה הבדל ביניהם.

משנה - הלכה שהנהרגים ע"י ב"ד בסייף ("הרג") הם: הרוצח ואנשי עיר הנידחת. ובא פירוט דוגמאות לרוצח ולמי שרק גורם למוות.

גמרא - דין שהברזל ממית בכל שהוא, וכיצד מדייקים זאת מן הפסוקים. כן שמדובר בדרך של דקירה ולא בהכאה.

ב' 44 - ציון החידוש בדין המשנה: "וכבש עליו וכו'" שחייב, ובדין: "דחפו לתוך המים וכו'" שפטור. ומבררים מה הסימוכין במקרא שגם בדרך "כבישה" נקרא רוצח. כן מחלוקת לגבי חובת הממית בהמה בדרך של גרמא, כגון בצמיצום מקומה כך שלא תוכל לצאת ותמות. וטעמי הדעות השונות.

דף עז/א

ג' 7 - רבא מביא דוגמאות של רצח, שפעמים חייב עליו כרוצח ופעמים שחייב עליו רק כגורם. כן מובאת ברייתא "כפה עליו גיגית ומת וכו'" - מחלוקת רבא ור' זירא אם פטור או חייב, ומבררים מי הסובר שפטור.

דף עז/ב

ד' 2 - רבא, ר"פ ואחרים מביאים שורה של מקרים בהם נרצח אדם, ומהם שדין הרוצח פטור, כי היתה אפשרות הצלה לנרצח, או חייב, כאשר לא היה אפשר שינצל. כן הבחנה בין "כוחו" לבין "כח כוחו" ולבין "כח כחוש".

דף עח/א

ה' 2 - ברייתא המביאה מקרה שהכוהו עשרה בני אדם כאחת. ומחלוקת רבנן וריב"ב, אם הכוהו בזה

מסכת סנהדרין

תפז

מחלוקת בדין המשנה. ולבסוף הסברו הכולל של רבינא. וכן בירור מהי "כיפה", והיכן נרמזת במקרא.

משנה - הלכה שההורג נפש בלי עדים מכניסים אותו לכיפה וכו'.

גמרא - בירור כיצד אפשרי דין המשנה, הרי אים עדים. על כן שלש תשובות שונות: רב, שמואל ור' חסדא בשם אבימי.

ב' 29 - בירור סיבת השוני בין המשנה הקודמת למשנה שלנו, בדבר מה שמאכילים אותו בכיפה. ותשובת רב ששת.

משנה - הלכות: שלושת העבירות עליהן "קנאין פוגעין בו". וכן דין מיתו של "כהן ששימש בטומאה", ו"זר ששימש במקדש".

גמרא - בירור מהי "קסוה" הנזכרת במשנה, וכן מהו "המקלל בקוסם", על כך שני פירושים.

ב' 40 - בירור דינו של הבוועל ארמית וקנאין לא פגעו בו. לימוד מן הפסוק "ובעל בת אל נכר וכו'". וכן דרשות על הבוועל כותית, וסיפור על גולגלתו של יהויקים. כן גזירת בי"ד של חשמונאי על הבא על הכותית, במה חייב.

דף פב/א

ג' 41 - הלכה שאם בא קנאי להמלך בבי"ד אם לפגוע בבוועל ארמית - אין להורות לו על כך, כפי שהיה עם פנחס. ותיאור כל אותו מעשה בפנחס וזימרי במדרש אגדה.

דף פב/ב

ד' 33 - דיון ב"כהן ששימש בטומאה" אם חייב מיתה בידי שמים. מביאים ראייה ממשנתנו שלא חייב, אך מוכיחים לבסוף מברייתא שכן חייב מיתה בידי שמים.

דף פג/א

ה' 10 - כיון שנזכרה הברייתא שלמעלה, היא מובאת כולה, על פרטיה הרבים, והדעות השונות. ואחר מבררים מניין נלמד כל דין ודין, ובמקרים שיש מחלוקת גם בירור יסוד המחלוקת.

דף פד/א

ו' 27 - דיון במחלוקת ר"ע ורבנן במשנה בעניין זר ששימש במקדש" זאת, ע"י ברייתא מקבילה בה הם מנמקים את שיטתם. כ"כ מבררים מדוע דעת ר"ע

עוסקת - מי הם אותם ה"אחרים"? על כך שלש דעות: שמואל, ריש לקיש ורבא.

דף פ/א

ב' 13 - דיון בברייתא על די וולד הנוגחת שיצא לפני גמר דינה, שהוא מותר. זאת בסתירה לדברי רבא (למעלה) שהוא אוסר, ומתרצים בשינוי נוסח הברייתא.

דף פ/ב

ג' 5 - בירור שאין לדייק מדין המשנה: "חייבי מיתות שנתערבו וכו'" שהתראה למיתה חמורה היא התראה גם למיתה קלה יותר. אלא, מדובר במשנה שהתרו סתם. וכן נמצאה דעה כזו בברייתא.

ד' 14 - מעשה ברב יחזקאל שלימד את רמי בנו את משנתנו בנוסח הפוך: "הנשרפין בנסקלין", על כך העיר לו רב יהודה בנו, שיש לגרוס "נסקלין בנשרפין". ולבסוף הערת שמואל לרב יהודה על הדרך שיש לחלוק על האב.

דף פא/א

משנה - הלכות: מי שנתחייב על עבירות שונות בשתי מיתות - נידון בחמורה שבהן. מי שעבר עבירה אחת שיש עליה שתי מיתות - נידון בחמורה שבהן, ור' יוסי חולק ואומר שנידון בראשונה שבאה עליו.

גמרא - בירור מה חידוש בהלכה הראשונה במשנה, משיב רבא שמדובר במי שקודם נגמר דינו למיתה קלה וכו'. וכן ראייה לכך מפסוק ביחזקאל. דנים בפסוק זה, העוסק באיש הרשע, וכן דורשים את הפסוק המנוגד לו הדין באיש החסיד.

ב' 43 - הסבר שיטת ר' יוסי שאמר: "נידון בזיקה הראשונה", כגון שנשא בת אלמנה ואח"כ האלמנה נישאה, ובא עליה. נידון בתור בא על חמותו ולא על הבא על אשת איש. וזאת לשיטתו ש"אין איסור חל על איסור", ואף כי מודה "באיסור מוסיף".

דף פא/ב

משנה - הלכה: מי שלקה ושנה, בעבירה השלישית בי"ד מכניסין אותו לכיפה וכו'.

גמרא - הסבר המשנה ע"י ר' ירמיה בשם ר"ל, והסבר אחר של ר' יעקב.

ב 12 - דיון כדעת מי המשנה בעניין "חזקה", לכאורה נראה שלא כרשב"ג האומר אחרי שלש פעמים. נסיון לתרץ, וקושיא עליו מברייתא שיש בה

דף פו/א

ג' 7 - הסבר של אביי לדעת רבנן במשנה בדין "גונב בנו" ומסקנת רבא מכך.

ד' 15 - דיון במחלוקת חכמים ור"י בעניין "גונב חציו עבד וכו'", כיון שבברייתא נמצא כאילו סותרים את עצמם. ויישוב הסתירות.

ה' 29 - בירור היכן בפסוקים ה"אזהרה" לגונב נפשות. וכן בירור כוונת הפסוקים השונים העוסקים באיסור גניבה, אילו מהם עוסקים בגניבת ממון ואילו בגניבת נפשות, ואופן הלימוד לפי "דבר הלמד מעניינו".

ו' 44 - מחלוקת בדין המקרה שבאו עדים נפרדים על הגניבה ועל המכירה, והוזמו: חזקיה אומר שאינם נהרגים ור' יוחנן אומר נהרגין. ודיון לבירור כדעת מי דבריהם ומהות מחלוקתם. כמו כן מסכם אביי את הדינים והדעות לגבי בן סורר ומורה בנידון.

דף פו/ב

ז' 30 - דיון בדברי רב אסי על "עדי מכירה שהוזמו שאין נהרגין, מתוך שיכול לומר "עבדי מכרתי". לבירור כדעת מי ובאיזו מציאות מדובר.

משנה - דין זקן ממרא עפ"י בית דין. תיאור תהליך המראתו, כאשר הוא עובר מבי"ד אחד לגבוה ממנו עד לסנהדרין. וכן דין תלמיד שהמרא, שהוא פטור.

גמרא - ברייתא ובה מדרש הלכה על הפסוק בעניין זקן-ממרא: "כי יפלא ממך דבר וכו'" - מה למדים מכל מלה וביטוי, וכן ראייה שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.

דף פז/א

ב' 20 - ברייתא ובה מחלוקת על איזה סוג מצוות נדון "זקן ממרא" למיתה, הדעות הן של: ר"מ, ר"י ור"ש, והסימוכין לשיטותיהם.

ג' 29 - בירור כיצד תואמת דעת ר"מ למדרש ההלכה (בברייתא הראשונה) המתארת את העבירות (על פי הפסוק "כי יפלא ממך"). בהן חייב זקן ממרא.

דף פח/א

ד' 33 - דיון, בשם מי אומר ה"זקן" את דבריו, וכן בשם מי משיבים לו בי"ד כדי לחייבו. ראייה ממשנתנו - נידחתה, וראייה לדעת ר"א מר' יאשיה ועדותו.

במשנה שונה מזו אשר בברייתא, ומתמצים שהיו שני תנאים שמסרו הדברים בשם ר"ע, וכל אחד שונה.

פרק י' "אלו הן הנחנקין"**דף פד/ב**

משנה - רשימת בעלי העבירות שעונשם מיתה ב"חנק".

גמרא - דיון בסימוכין לעונש "חנק" למכה אביו ואמו.

ב' 34 - סיוע למה שנאמר למעלה שהמכה למטרת רפואה - פטור, (ומעשה בחכמים שמנעו מבניהם לטפל בהם). ואגב גם בירור מדוע מותר לצאת עם מחט בשבת וכו',

דף פה/א

ג' 2 - דיון בשאלה לרב ששת, האם רשאי הבן להיות שליח בית דין להכות אביו או לקלל. מביאים ראיות ממקורות שונים, ולמסקנה - אינו רשאי, מלבד למסית.

דף פה/ב

משנה - הלכה שהמכה אב ואם חייב מיתה רק אם עשה חבורה, כן ציון החומרה במקלל מאשר במכה.

גמרא - בירור מניין שהמקלל אביו ואמו חייב גם לאחר מיתה.

ב' 29 - בירור, מדוע לא נאמר במשנה שיש גם חומרה יתירה במכה מאשר במקלל, כפי שהתברר בברייתא שהובאה קודם? ולמסקנה זו מחלוקת תנאים, אם הם שווים בדיניהם בזה, או לא. וכן יש מחלוקת תנאים דומה לגבי כותים.

משנה - שלש הלכות בדין גונב נפש: גונב נפש מישראל, הגונב את בנו והגונב מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, ומחלוקת בכל אחת מהן.

גמרא - בירור מהות המחלוקת חכמים ור"י על הפסוק "והתעמר בו". וכן דיון בשאלת ר' ירמיה אם גנב אדם ישן, או גנב מעוברת לעוברת. ונשארה ב"תיקו".

ב' 45 - ברייתות הדנות במקור לכך שדין גונב חל גם על האישה כמו האיש. וכן מניין למדים על איסור גניבת אנשים שונים, כגון גר, עבד משוחרר וכו'. וכן דיון בשאלה אם מכר את הנגנב לאביו.

דף פח/ב

נביא", לבירור כיצד יודע אדם כי אכן דברי נביא אמת הם, ומשיבים.

ג' 23 - כיון שנזכר מעשה העקידה, מובא מדרש האגדה על הסיבות לנסיון העקידה (בשתי מסורות), וכן המו"מ של אברהם עם השטן.

ד' 48 - ברייתא ובה מחלוקת רבנן ור"ש על העונש לנביא שהדיח ועל מדיחי עיר הנידחת, והסימוכין לשיטותיהם. ר' חסדא מסביר במה המחלוקת, ורב המנונא מסביר באופן אחר. על כך מובאת ברייתא שאביי מפרש אותה לשיטת ר' חסדא ורבא כר' המנונא.

דף צ/א

ה' 36 - דברי ר' יוחנן שיש לשמוע לנביא המוחזק כאמת, פרט לעניין עבודה-זרה שאפילו מעמיד לך חמה וכו". על כך ברייתא ובה אומר כך גם ר' יוסי הגלילי. ומאידך, ברייתא אחרת בה מובאת דעת ר"ע החולק.

ו' 34 - הסבר דין המשנה בדבר "זוממי בת כהן" שנידונים כדינו של הבעל, וכיצד למדים זאת מן הפסוק.

פרק י"א "חלק"

דף צ/א

משנה – הקביעה כי לכל ישראל יש חלק לעוה"ב, ובגלל אילו עבירות מאבד אדם את חלקו בעוה"ב. וכן רשימת ארבעת המלכים וארבעת ההדיוטות שאין להם חלק לעוה"ב.

גמרא - הסבר מדוע אין חלק לעוה"ב למי שכופר בתחיית המתים, והוא, שהקב"ה מעניש "מידה כנגד מידה". ומביאים ראיה מנבואת אלישע כי אכן ה' מעניש מדה כנגד מדה.

דף צ/ב

ב' 6 - ראייה לתחית המתים מן התורה, מדין תרומת-מעשר לאהרן הכהן, ותנא דבי ר' ישמעאל דוחה ראיה זו. ואגב, מובאים דברי הלכה ואגדה על הראויים לקבל תרומה.

ג' 28 - דברי חכמים על תחיית המתים מן התורה, והם: ר' סימאי, רבן גמליאל בתשובתו למינין, דעת ר' יהושע בן חנניא וכן דעת רשב"י. דעת ר"א ב"ר יוסי בברייתא והמסכימים עמו.

ה' 6 - כיון שנזכר עניין המחלוקת בישראל, מובא תיאור המצב בזמן הראשון כאשר היו השאלות מוכרעות ע"י בתי הדין לדרגותיהם, וכיצד החלו המחלוקות משבטל בי"ד הגדול. וכן תיאור כיצד היו נבחרים הדיינים לבתי הדין השונים. ואגב, מעלותיו של מי שראוי להיות בן העולם הבא.

ו' 36 - בירור כוונת הברייתא האומרת: "אינו חייב עד שיעשה כהוראתו או שיזכה לאחרים וכו'", שהרי גם לפני שהלך לפני בי"ד היה חייב אם עשה כהוראת עצמו. ומסבירים מה ההבדלים.

משנה - החומרא היתירה בדברי סופרים, שפעמים שהזקן ממרא חייב עליהם, ואילו על דבר התורה עצמו יהיה פטור. והדוגמא לכך מן האומר אין תפילין מן התורה - פטור, אבל האומר חמשה בתים בתפילין חייב.

גמרא - דיון בדברי ר' אלעזר בשם ר' אושעיה, שהזקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים וכו", וכי רק מצוות תפילין עומדת בנתונים אלה. מנסים לראות שגם בלולב או גם בציצית כך, אך נדנחים זאת.

דף פט/א

משנה - הלכה בדבר המקום והזמן להוצאת הזקן-ממרא למיתה - דעת ר"ע, ודעת ר"י החולק לגבי הזמן.

גמרא - ברייתא ובה יסוד המחלוקת בין ר"ע לר"י והוא במשמעות הפסוק "ישמעו וייראו". ואגב עוד ברייתא המציינת את ארבעת המקרים בהם יש להכריז על הוצאה למיתה, מן הטעם ש"ישמעו וייראו".

משנה - דיניהם של נביא השקר, או המתנבא בשם עכו"ם, וכן נביא אמת הכובש נבואתו או העובר על נבואתו. ודין הבא על אשת איש אף לפני שנבעלה לבעלה, וזוממי בת כהן ובעלה, שהם בחנק.

גמרא - ברייתא המקבילה למשנה בעניין הנביא, ובה הסימוכין במקורות לדינים השונים. והבאת דוגמאות מן הנביאים.

דף פט/ב

ב' 8 - דיון במה ששנו לפני ר' חסדא שהכובש נבואתו לוקה, לבירור כיצד יכולה להיות התראה לנביא זה. ומשיבים. כן דיון על "המוותר על דברי

י"ז 53 - דרשה על "שש השעורים" שנתן בועז לרות וכי באו לרמז על ששה אנשים שיצאו ממנה. וכן פירושו של דואג לפסוק: "ויאמר הנה ראיתי בן לישי וכו'", על דוד.

דף צג/ב

י"ח 24 - אחד מהששה שיצאו מרות המואביה הוא המשיח, מובא כאן הנאמר עליו ועל ששת מעלותיו. ואגב, כיצד התברר שבר כוזיבא אינו משיח.

י"ט 35 - מעלות ארבעת האחרים: דניאל, חנניא, מישאל ועזריה. בירור מאילו שבטים הם. ודרשות פסוקים שנאמרו עליהם.

דף צד/א

כ' 11 - דרשות פסוקים על חזקיהו, שבקשו לעשותו משיח ומדוע לא נעשה. וכן דברים על מעלותיו וגנותו ועוד. ותוך כך דברים על סנחריב ועל פרעה וכיצד ה' נפרע מהם.

דף צד/ב

כ"א 12 - דברי חכמים ודרשותיהם, על חטאי ישראל, בגללם ביקש ה' להענישם ע"י סנחריב, ומאידיך על יהודה וחזקיה המלך ששמרו התורה, ועונשו של סנחריב שביקש לפגוע ביהודה, ועוד.

דף צה/א

כ"ב 28 - כיון שנזכרה נוב, וחלקו של דוד בהריגת הכהנים, מסופר כיצד בחר דוד להיענש ע"י אויביו, נפילתו בידי ישבי (אחי גולית) וכיצד הציל אותו אבישי בן צרויה והחליפו את העונש במיתת זרעו וכך היה. אגב תיאור קפיצת הדרך של אבישי, וכן על זו של אליעזר ויעקב.

דף צה/ב

כ"ג 24 - תיאור גודל צבאו של סנחריב, וכיצד ניגף ע"י המלאך. וכן הצלתו של סנחריב, וכיצד ה' התעלל בו ולבסוף נהרג ע"י בניו.

דף צו/א

כ"ד 20 - מחלוקת במשמעות המלה "לילה" שנאמרה במלחמתו של אברהם: "ויחלק עליהם לילה". לאחר מכן בירור השאלה: "מדוע דרך רשעים צלחה וכו'", והתשובה מנבוכדנצר שקבל שחרו בגלל ארבע פסיעות (והסברים), וקל וחומר ממנו לאבות.

כ"ה 52 - בירור מהו "בלאדן בן בלאדן", שנזכר למעלה, והוא עניין הכבוד שעשה הבן לאביו. ומכאן

ד' 53 - תשובות חכמים לנוכרים ומינים בדבר אופן תחית המתים.

דף צא/א

ה' 26 - ברייתא ובה מדרש אגדה על שלוש תביעות על ישראל בפני אלכסנדר מוקדון. וכיצד גביהא בן פסיסא השיב לטענות.

ו' 50 - שאלות ותשובות של אנטונינוס לרבי, וכן דברים שלמד רבי מאנטונינוס.

דף צא/ב

ז' 32 - ביאורי חכמים שונים לפסוקים שלכאורה יש סתירה ביניהם, ויש להם קשר לעניין תחיית המתים וימות המשיח.

ח' 44 - דברי ר"מ וריב"ל וראיותיהם לתחיית-המתים מן התורה.

ט' 54 - דברי חכמים על המונע הלכה מפי תלמיד, ומאידיך על שחרו של המלמד תורה לאחרים.

דף צב/א

י' 14 - דברי רבא, רבינא ורב אשי וראיותיהם לתחיית המתים מן התורה.

י"א 21 - שורה ארוכה של דברי ר' אלעזר בעניינים שונים, והראשון בעניין העוה"ב.

י"ב 50 - דברי ר' יאשיה ולימודו על תחיית המתים מן התורה, ודברי תנא דבי אליהו על הצדיקים שעתידי הקב"ה להחיות ומה מקומם בזמן חורבן העולם.

דף צב/ב

י"ג 10 - כיון שנזכרו המתים שהחיה יחזקאל, מובאים מקורות ודעות בדבר מתים אלה, מי היו ומה היה בסופם.

י"ד 44 - ברייתות על נבוכדנצר דניאל ויחזקאל בהקשר להשלכת חנניא מישאל ועזריא לכבשן האש. מדרשי אגדה רבים, ובכללם מה היה סופם של חנניא מישאל ועזריה.

דף צג/א

ט"ו 30 - בירור: "ודניאל להיכן אזל?" דעות שונות על גורלו.

ט"ז 35 - מדרשי אגדה על נביאי השקר - אחאב וצדקיה בן מעשיה, ומר גורלם בכבשן האש. וכיצד ניצל יהושע הכהן הגדול.

מסכת סנהדרין

תצא

על שמו של המשיח, ומי הראוי מבני אותו דור להיות. וכן דיון בדעה שעתיד לבוא דוד (-המלך) אחר, ועוד.

דף צט/א

ל"ו 6 - ברייתות ובהן דעות שונות על משך שנות ימות המשיח, והסימוכין שלהם.

ל"ז 33 - דברי ר' יוחנן על המאמר: "כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא וכו'", ודעת שמואל בדבר.

ל"ח 43 - ברייתות על הנאמר במשנה: "האומר אין תורה מן השמים וכו'" ובה נאמר על האומר כך, שהוא "דבר ה' בזה". וכן מובאות דעות אחרות על כוונת הפסוק "דבר ה' בזה". ועוד דרשות על חשיבות החזרות על לימוד התורה והעמל בה.

דף צט/ב

ל"ט 16 - ברייתא הדורשת את הפסוק: "והנפש אשר תעשה ביד רמה" על אנשים כמו מנשה שהיה דורש את התורה בהגדות של דופי, כגון מדוע נכתב "ואחות לוטן תמנע"? ומה השיבה לו בת-קול. ואגב, מוסבר עניין תמנע שרצתה להתגייר ולא קבלו אותה ולסוף נולד ממנה עמלק. כן מוסבר עניין "הדודאים בשדה" של ראובן.

מ' 34 - דברי חכמים על מעלות הלומד תורה לשמה, ועל הברכה שמביא לעולם. וכן על חשיבותו של המלמד בן חברו תורה, והגורם לאחר לעשות מצווה.

מ"א 43 - דעות שונות מיהו "אפיקורוס", הנזכר במשנה, עם דוגמאות וסיפור מעשים שהיו בהקשר זה, ואגב, דיון בדברי ר' יוחנן על "שערי ירושלים", קושיא ותירוץ.

דף ק/א

מ"ב 39 - כיון שנזכר הפסוק עם המלים "ועלהו לתרופה", מובאים הסברים שונים לכך. בכלל זה דעת ר' שמואל שהכוונה ל"תואר פנים של הלומד תורה" ומכאן דברי חכמים על מעלת העוסק בתורה ושכרו, וכן דיון על מידותיו של ה' לשלם "מדה כנגד מדה".

דף ק/ב

מ"ג 11 - בירור דברי ר"ע במשנה, שאף הקורא בספרים חיצוניים אין לו חלק לעוה"ב, שהכוונה לספרי המינים (הכופרים), ורב יוסף אומר שהכוונה לספר בן סירא, ומנסים לברר מהם הדברים הפסולים

לרמז במקרא "בן יכבד אב", וכן הסבר ההמשך "ועבד אדוניו" על נבוכדנאצר - כיצד נבוזראדן שר צבאו כיבד אותו.

דף צו/ב

כ"ו 7 - תיאור החורבן ושריפת ההיכל ע"י נבוזראדן. וכיצד התייחס לדמו של זכריה הנביא שנהרג, ורצה לפייסו, ובעקבות זאת נתגייר. ומכאן ברייתא המציינת אישים נוכרים שזכו להתקרב לשכינה, (או בניהם). וכי רצו לגייר גם את בני נבוכדנאצר אך מלאכי השרת מנעו.

כ"ז 45 - תיאור חילופי הדברים בין עמון ומואב לנבוכדנאצר, שרצו לשכנעו לעלות להחריב את ישראל.

כ"ח 56 - תשובות שונות של חכמים על שאלת רב נחמן: "אימתי אתי בר נפלי (המשיח)?"

דף צז/א

כ"ט 53 - מסורות שונות בדבר שנות העולם וחלוקתם, כגון: "שני אלפי תוהו, שני אלפים תורה ושני אלפים ימות המשיח", ועוד.

דף צז/ב

ל' 19 - ברייתא על הפסוק "כי עוד חזון למועד וכו'", וכיצד הוא מתפרש. וכן על השלילה בחישוב הקץ ועל החשיבות בציפיה לגאולה.

ל"א 40 - דעות שונות על מספרי הצדיקים העומדים בכל דור לקבל פני שכינה, ויישוב המחלוקת ביניהם.

ל"ב 47 - מחלוקת על תנאי הגאולה: רב אמר שאחרי שכלו כל הקיצין הגאולה תלויה בתשובה ומעשים טובים. ושמואל חולק. מחלוקת מקבילה בין ר' יהושע לר' אליעזר ומו"מ ביניהם.

דף צח/א

ל"ג 9 - סימני הגאולה, ומאורעות שיהיו בדורו של משיח - דעות שונות, בכלל זה סיפור פגישתו של ריב"ל עם אליהו ששלח אותו לשאול את המשיח אימתי יבוא, וסיפור ר' יוסי בן קיסמא ומה שהשיב לתלמידיו על בוא המשיח, ועוד.

דף צח/ב

ל"ד 7 - אמוראים שאמרו: "ייתי ולא אחמיניה" (יבוא המשיח ולא אראנו) וטעמיהם.

ל"ה 42 - מחלוקת רב על רבי הליל, אם משיח כבר בא בימי חזקיה או עתיד לבוא - כן הדעות השונות

וכן בירור יסוד המחלוקת במשנה בין חכמים לר"י, אם יש למנשה חלק לעוה"ב. ועוד דברי ר' יוחנן בשם רשב"י על אופן קבלת תשובתו של מנשה.

דף קג/א

נ"ג 14 - עוד מדברי ר' יוחנן בשם רשב"י, על המלכים יהויקים בן יאשיהו, על צדקיהו ודורם, על אחז ואמציה וכן על שרי מלך בבל נבוכדנצר.

נ"ד 40 - מדרשי אגדה על פסוקים, שמביא ר' חסדא בשם ר' ירמיה בר אבא. הראשון על מלכי ישראל ועוד שנים בעניינים אחרים, וכן דרשתו של ריש לקיש על רשעים וצדיקים.

דף קג/ב

נ"ה 10 - ברייתא המציינת את שלושת המלכים שדרשו בתורה (ירבעם, אחאב ומנשה). כגון מנשה שדרש את "תורת כהנים" חמשים וחמש פעם, פעם בכל שנה, כמספר שנות מלכותו. וכן על אחאב וירבעם.

נ"ו 13 - ברייתא מדברי ר"מ על אבשלום שאין לו חלק לעוה"ב, ועל אחז ואחזיה מלכי יהודה ושאר מלכי ישראל שנאמר עליהם "ויעש הרע וכו'" שהם "לא חיינן ולא נידונינן". ותיאור פשעיהם של מספר מלכים וכיצד הכעיסו את ה' במעשיהם.

נ"ז 49 - בירור, מדוע לא נכנסו לרשימה שבמשנה כל האחרים שאין להם חלק לעוה"ב, כגון: יהויקים מיכה אחז ואמון. על מיכה מוסבר: משום "שפתו מצויה לעוברי דרכים" ואגב, חשיבות הכנסת אורחים וגנאי המרחיקים אותם. ושוב על יהויקים ומה היתה זכותו.

דף קד/א

נ"ח 45 - דברי רשב"א על חטאו של חזקיה שגרם גלות לו ולבניו, והוא "בשביל שנוכרים אכלו על שלחנו". וכן הנאמר: "וישמח עליהם חזקיה וכו'", ותיאור מעשיו.

נ"ט 51 - דרשות על פסוקי מגילת איכה, על החורבן וסיבותיו והגלות. אגב תיאור מעשה בשני בני אדם שנשבו ובדרך גילו את חכמתם בפני השבאי וכו', "ופטרן לבתייהם לשלום".

דף קד/ב

ס' 52 - בירור "מי מנאן" את המלכים הנזכרים במשנה, והם - אנשי כנסת הגדולה. ותיאור הנסיון להכניס לרשימה גם את שלמה המלך ומאבקו של דוד למנוע זאת.

כו. מאידך, אמר רב יוסף שדברים טובים שבו אפשר לדרוש.

מ"ד 49 - הסברים ודרשות של חכמים על הפסוק: "כל ימי עני רעים וכו'".

דף קא/א

מ"ה 5 - ברייתא על הרעה הבאה לעולם בקריאת פסוקי "שיר השירים" (ואחרים) שלא כהלכה, ולעשותם כמין זמר. ומאידך, במה כן יש להם לעסוק בשעה שאוכלים ושותים, וכמה ברכה לעולם בדבר הנאמר בעתו.

מ"ו 20 - הסבר מהו "הלוחש על המכה" הנזכר במשנה, לפי שעות ר' יוחנן, רב ור' חנינא. מאידך מובאות ברייתות על דרכי ריפוי בשבת ובכללם ענייני לחש ואיסור מעשה שדים, וסיפור מעשה-שדים בר' יצחק, וכן הסברו של ר' יוחנן לפסוק "כל המחלה וכו'".

מ"ז 42 - שני מקורות על ביקור תלמידי ר"א את רבם בזמן שהיה חולה והנאמר שם, ובכלל זה דברי ר"ע על מה היה משחק. ובמקור השני על חשיבות הייסורין והדוגמא מהמלך מנשה וייסוריו.

דף קא/ב

מ"ח 21 - הסבר על דברי אבא שאול במשנה: "אף ההוגה את ה' באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב", שהכוונה מחוץ לבית-המקדש או במקדש, ובלשון "עגה".

מ"ט 23 - ברייתא ומקורות אחרים, על דברי המשנה: "שלושה מלכים וכו'" - ותחילה על ירבעם בן נבט, שמותיו ומלכותו, גדולתו בתורה ומדוע נטרד מן העולם וכו'.

דף קב/א

נ' 56 - מעשה בר' אבהו שבא לדרוש בגנאי על המשנה "שלושה מלכים", וכיצד נתגלה לו מנשה המלך בחלום והוכיחו בדברי הלכה ומוסר.

דף קב/ב

נ"א 15 - דברים על אחאב המלך, אחד מבין השלושה שאין להם חלק לעולם הבא, תיאור דמותו, מדוע נקרא כך, מעשיו הטובים ותמיכתו בתורה. ומאידך, רשעותו ועבודת האלילים שלו ומדוע נטרד מן העוה"ב - ועוד.

נ"ב 52 - דברים על המלך מנשה, האחרון בין שלושת המלכים. מדוע נקרא כך, ורשעתו כלפי ה'.

דף קח/ב

ג' - 49 הסברו של אליעזר עבד אברהם לשם בן נח, כיצד הצליח אברהם לנצח במלחמת המלכים, ובהקשר לכך סיפורו של נחום איש גמזו, כיצד האפר שלקח למלך הפך לחיצים וכו'.

דף קט/א

ד' 19 - בדבר דור הפלגה, הנזכר במשנה, תיאור חטאם בבניין המגדל וכיצד הענישם ה'.

ה' - 32 דברים על אנשי סדום, (הנכללים באלה שאין להם חלק לעוה"ב). על חטאיהם בתחומים השונים, על חוקיהם נגד האורחים וכו'.

דף קט/ב

ו' 41 - על המרגלים שאין להם חלק לעוה"ב, והסיבה. ומחלוקת ר"ע ור"א לגבי עדת קורח, מובאת ברייתא ובה מחלוקת זו בין ר"ע לריב"ב. ודרשות על כל פרשת קורח והנלווים אליו ובכלל זה כיצד ניצל און בן פלת. ועוד.

דף קי/א

ז' 26 - התנהגותו של משה ב"וילך אל דתן ואבירם", ממנה למדו על החובה להתרחק מן המחלוקת. ופירוט דברים בנושא, ובמיוחד לגבי החולק על רבו או אפילו מהרהר אחריו.

ח' 40 - על עושרו של קורח ומקורו. ודיון בגורלו של קורח, דעת ר' יוחנן בזה ודברי הברייתא הלולקת. וכן תיאור עניין פתיחת האדמה את פיה, וסיפור ה"טייעא" על הסדקים במדבר מקום בליעת קורח ועדתו.

דף קי/ב

ט' 3 - בדבר דור המדבר. פירוט המחלוקת ר"ע ור"א, אם יש להם חלק לעוה"ב או לא. הטעמים והסימוכין לכל דעה. וכן פירוש אחר לפסוק "איספו לי חסידי וכו'", שהוא מדבר על הצדיקים שבכל דור ודור. וכן דברי ר' יוחנן על ר"ע שעזב חסידותו.

משנה - בעניין עשרת השבטים שהגלה סנחריב - מחלוקת: ר"ע אומר שאינם עתידים לחזור, ור"א אומר שעתידים לחזור. וכיצד שניהם מסתמכים על אותו פסוק.

גמרא - ברייתא ובה המחלוקת במשנתנו בין ר"ע לר"א, אך כאן החולקים על ר"ע הם ר"ש ורבי. כן מציין ר' יוחנן שר"ע עזב את חסידותו, ומביא כיצד כיצד היה ר"ע חסיד כאשר לימד זכות על "קטני בני

ס"א 58 - דברי "דורשי רשומות" החולקים לומר שכל אלו שנזכרו שאין להם עוה"ב כן יזכו לעוה"ב, וראיות מן הפוסקים.

דף קה/א

ס"ב 7 - הויכוח בין כנסת ישראל והנביא בשם ה', בדבר החזרה בתשובה, בו השיבה כנסת ישראל תשובה ניצחת, ושלושה הסברים לתשובה הניצחת.

ס"ג 38 - דברים על "ארבעה הדיוטות" הנזכרים במשנה. מתחיל בבלעם, עם שורה ארוכה של דרשות בהקשר לפסוקים בתורה ועוד דברים הקשורים אליו, עד למותו בחרב.

דף קו/ב

ס"ד 13 - דברים על דואג ואחיתופל, מבין "ארבעה הדיוטות", דרשות על מעשיהם ועל מה נטרדו מהעוה"ב.

דף קז/א

ס"ה 1 - תיאור פרטי חטא דוד בבת-שבע, כיצד הגיע לכך ומה שנשתלשל מזה. עד למחילה על החטא בזמן בנו שלמה, בשעה שרצה להכניס הארון לבית קודש הקדשים.

דף קז/ב

ס"ו 17 - על גחזי, האחרון מ"ארבעה הדיוטות". על חטאו בעניין נעמן ובעניין עגליו של ירבעם. יחסו עם אלישע, ואגב גם בעניינים הקשורים, כגון "שמאל דוחה וימין מקרבת" ועוד. בסוגיא זו היה מתואר גם האירוע בין ר' יהושע בן פרחיא לבין ישו תלמידו, אשר נמחק ע"י הצנזורה

משנה - רשימת הדורות או האנשים שאין להם חלק לעוה"ב, ומחלוקת ר"ע ור"א לגבי דור המדבר ולגבי עדת קורח.

דף קח/א

גמרא - ברייתות ובהן הסימוכין לכך שאין לדור המבול חלק לעוה"ב, ותיאור חטאיהם בתחומים השונים, וכי נחתם דינם על עוון הגזל.

ב' 37 - תיאור דמותו של נח ביחס לדורו, וגזירת המבול על כל החי והצלתו של נח. כן הסבר להמתנה שבעת ימים לאבלות של מתושלח. וכן שאר ענייני התיבה כניסת בעלי החיים, הטיפול בהם ועד היציאה מן התיבה.

שבעיר, בהמה שחציה של עיר אחרת, עיסה שחלקה של עיר אחרת, שיער של נשים צדקניות (פאה נוכרית) ועוד.

ז' 56 - בעניין "אל תוך רחובה", מחלוקת ר"ע ור' ישמעאל, כיצד יש לנהוג בעיר שאין לה רחוב. וטעמיהם.

דף קיב/ב

ח' 1 - בדבר ההקדשות שבעיר, מובאת ברייתא ובה פירוט דיניהם של הקודשים לסוגיהם. ודיון על הנאמר "קדשי מזבח ומותר" מחלוקת בכך בין ר' יוחנן ור"ל. ונימוקיהם.

ט' 24 - דיון בדברי ר"ש בברייתא ש"בהמתך" באה למעט "בכור ומעשר", לבירור במה מדובר. רבינא מסביר שמדובר בבעלי-מומין אך מבררים שדעה זו שלא כדעת שמואל, ומסבירים אותה.

י' 36 - דיון בדברי ר' חסדא על המשנה: "תרומות ירקבו" שהוא אומר שמדובר בתרומות שעדיין ביד ישראל, מקשה עליו רב יוסף מהמשנה, ומובא תיקון לדבריו.

י"א 44 - דיון במחלוקת ר"מ וחכמים בדיון הברייתא: "עיסה של מע"ש פטורה מן החלה", לבירור ב"מאי עסקינן". ואגב מובא העניין שירושלים לא נעשית עיר הנידחת.

דף קיג/א

י"ב 6 - מציינים שדברי המשנה: "כתבי הקודש ייגנזו" אינם כדעת ר"ש, ומביאים דבריו.

י"ג 11 - דיון במחלוקת שבמשנה, בין ר"ע ור' יוסי הגלילי, אם מותר לעשות מעיר הנידחת גנות ופרדסים, לבירור יסוד המחלוקת. הצעה ראשונה נדחתה, והצעה שנייה שהמחלוקת במשמעות המלה "עוד" שבפסוק.

י"ד 17 - ברייתא ובה דיני האילנות הנמצאים בעיר הנידחת, וההבדל בין המחוכרים שמותרין, לבין התלושים שאסורים. וכן הערה כי של עיר אחרת כולם אסורים, ומבררים שמדובר ביריחו. ומובא באריכות מדרש האגדה על ניסיון בניית יריחו על ידי חיאל בית-האלי, על אחאב ואליהו וקפדנותו של אליהו.

דף קיג/ב

ט"ו 3 - דרשות פסוקים על רשעים וצדיקים.

רשעי ישראל", לעומת ר"ג שאמר שאין להם חלק לעוה"ב.

ב' 53 - ברייתא ובה דעות שונות בעניין "קטן מאימתי בא לעוה"ב", והסימוכין להן.

דף קיא/א

ג' 1 - שלושה פסוקים שדרש אותם ר"ל לחובה, ור' יוחנן חלק עליו ולימד לזכות מטעם: "לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי". בפסוק האחרון היתה מחלוקת זו גם בין רב כהנה לבין רב.

ד' 23 - ברייתות על גאולת מצרים ובמה הגאולה העתידה להיות כמוה במספרים של הנגאלים. כן על מה נענש משה, וכי לא היה דומה לאבות שלא הרהרו אחרי מדות הקב"ה, וכן מה ראה משה ש"וימהר ויקוד ארצה וכו'" - דעות שונות.

דף קיא/ב

ה' 8 - דרשתו של ר"א בשם ר' חנינא על הפסוק: "ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וכו'", על שכרם של הצדיקים, ומי הם.

משנה - פרטי דיניה של עיר הנידחת, ולסוף מחלוקת: מה מותר לעשות בה אחרי שהפכה "לתל עולם".

גמרא - ברייתא ובה מדרש הלכה על הפסוק "יצאו אנשים וכו'", מה למדים מכל מלה ומלה.

ב' 59 - דיון בשאלה אם עיר אחת מתחלקת לשני שבטים. ר' יוחנן אומר שכן ור"ל סובר שלא, וראיה לר' יוחנן.

דף קיב/א

ג' 1 - בירור, מה אם אנשי העיר הודחו מאליהן. ניסיון להביא ראיה לתשובה, אך נדחה.

ד' 6 - בירור כיצד דנים את תושבי העיר, כדי לדעת אם הודחו רובם או לא. על כך דעות שונות. ולמסקנה: מרבין להם בתי דין לעיין בדינם, ובית הדין הגדול גומר ופוסק את הדין.

ה' 18 - דיון בשאלה: לאחר כמה זמן נחשב אדם לאחד מ"יושבי העיר", להיות נידון כמוהם? מובאים שני מקורות הסותרים לכאורה, ויישוב השינויים.

ו' 31 - ברייתא בעניין הרכוש בעיר הנידחת. פרטי דינים הנלמדים מן הפסוק: "את כל אשר בה", או "שללה", מה באו למעט. כן מובא דיון על ההלכות שמביאים ר' חסדא ורב יוסף, בדבר: פקדונות

מסכת מכות

את דיני שמיטת כספים, כפי שהם מובאים בשם שמואל (בשתי גירסאות).

דף ג'ב

ב' 21 - בירור כיצד ייתכן שתנאי על מה שכתוב בתורה - יתקבל. זאת, על פי הדוגמא של שמואל: "על מנת שלא תשמטני שביעית".

ג' 33 - ברייתא שסתם הלוואה פירעונה הוא אחר שלושים יום, ובירור שזה גם בשטר וגם בע"פ. והמקור לדין.

ד' 45 - דיון צדדי בעניין ההבדל בין פתיחת בית-צוואר לפתיחת מגופת חבית, בשבת.

ה' 36 - דיון צדדי בעניין המקרים בהם נפסל המקווה, לפי הדעות השונות, ובירור דעת רב.

דף ד'א

ו' 36 - בירור האם מים שאובים שנשפכו לים או לנהר מטהרים כמקווה.

משנה: מחלוקת רבי מאיר וחכמים בשאלה, אם עדים זוממים נענשים על שתי עבירות שבאו יחד, כגון אם לוקים ומשלמים, שר"מ מחייב שני עונשים וחכמים חולקים.

דף ד'ב

גמרא - הסימוכין לדעת חכמים במשנה ודיון בטעמו של ר"מ.

ב. 14 - בהקשר לדברי עולא בסוגיא הקודמת מובא דיון במחלוקת רבי יהודה ורבי עקיבא בשאלה אם לוקים על לאו שאין בו מעשה.

ג. 27 - הסימוכין בפסוקים לדעות חכמים ורבי מאיר שבמשנה, שר"מ למד זאת מהפסוק "לא תענה ברעך וכו'" ובירור מה חכמים לומדים מפסוק זה, ומה יסוד המחלוקת ביניהם.

דף ה'א

משנה: הלכה שעונש הממוני על הזוממים מתחלק ביניהם, ועונש מלקות כל אחד מקבל את מלוא העונש, ודוגמא.

גמרא - הנימוק להלכה שבמשנה, דעת אביי ודעת רבא.

פרק א' "כיצד העדים"

דף ב'א

משנה: מקרים מיוחדים של עדים זוממים, שאינם נענשים כפי שזממו.

גמרא - בירור נוסח המשנה, שלכאורה אינו מובן.

ב' 20 - הסימוכין במקרא לדין המשנה בעניין עד זומם על פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה.

דף ב'ב

ג' 3 - הסימוכין במקרא לדין המשנה בעניין עד זומם המעיד על פלוני שחייב גלות - מחלוקת ר' יוחנן ור"ל, ונתקבלה דעת ר"ל.

ד' 13 - סימוכין לדין המשנה שעדים זוממים עונשם לפעמים מלקות. על כך שתי תשובות, השנייה נדחתה.

ה' 24 - ברייתא על ארבעת המקרים בהם אין הזומם נענש בדיוק "כאשר זומם", ודעת ר"ע.

ו' 28 - בירור מדוע עד זומם איננו משלם "כופר". ואגב דיון גם אם יש בזה מחלוקת בין החכמים.

ז' 36 - סימוכין לדין, שעד זומם לא יימכר לעבד. דעת רב המנונא ודחייתה על ידי רבא, ותשובת רבא.

ח' 43 - הטעם לדעת רבי עקיבא, ואגב בירור שתשלומי הזוממים הם קנס.

דף ג'א

ט' 2 - בירור כיצד אפשרית דעת רב האומר שייתכן שרק אחד העדים הזוממים ישלם (=יענש). ותשובת רבא.

משנה - כיצד מעריכים את הנזק שגרמה עדות על אדם שלא שילם את כתובת אשתו.

גמרא - על פי מי מעריכים את מחיר הכתובה, כנזכר במשנה. על כך שלש דעות.

משנה: כיצד מעריכים נזקו של אדם שנגרם על ידי עדים שאמרו שהוא חייב להחזיר חוב במועד שלפני זמן הפרעון האמיתי.

גמרא - הסבר מדוע אין הדוגמא במשנה סותרת

ממקומות שונים. וכן מחלוקתו של ר' יוסי על דעת חכמים בעניין מי צריך להיות המתרה. והדין שעל הדיינים להביא את שפת העדים.

גמרא - ראיות מן הפסוק ומן הברייתא על אופן צירוף עדים שראו ממקומות שונים, או בזמנים שונים.

ב' 21 - דעת רבא שהעדים מצטרפים גם אם יראו את המתרה יחד, או ההפך. ומי יכול להיות מתרה.

ג' 23 - דעת רב נחמן שעדות "מיוחדת" כשרה בדיני ממונות, והקושיא עליו.

ד' 26 - קושיא על דברי ר' יוסי שבמשנה, שלכאורה הוא סותר את עצמו. והתירוץ שמדובר בשני ר' יוסי.

ה' 30 - עד כמה צריכים הדיינים להביא את לשון העדים.

דף זא

ו' 1 - בירור הדין שקרובים פסולים לעדות גם אם קירבתם היא לערב בלבד.

משנה: הלכות: 1. נאשם שברח לאחר פסק דינו, ואח"כ חזר לאותו בי"ד, שאין צריך לדון אותו מחדש. 2. קבלת עדות על פסק-דין שהיה בבית-דין אחר. 3. הדין שסנהדרין נוהגת גם בחו"ל. 4. איזו סנהדרין נקראת "חובלנית" – דעות שונות.

גמרא - בירור הסתירה במשנה לגבי נאשם שברח וחזר לאותו בי"ד או לבי"ד אחר, ותירוץ של אביי.

ב' 25 - סימוכין לדין שסנהדרין נוהגת גם בחו"ל, ומה משמעות המצווה: "בשעריך".

ג' 32 - דיון בדעות שבמשנה לגבי סנהדרין-חובלנית, וכיצד נהגו למנוע דין מוות.

פרק ב' "אלו הן הגולין"

דף זא

משנה: דוגמאות להריגה בשגגה, שעליה הרוצח גולה, או שאינו גולה.

דף זב

גמרא - סימוכין לכלל שבמשנה, שב"דרך ירידה" גולה, וההבחנות שבין שוגג למזיד והמצבים שביניהם, כגון "האומר מותר", זאת עפ"י דיוק מהמלים שבפסוק

ב' 23 - דיון בשאלת ר' אבהו מר' יוחנן ותוך כך

משנה - הנוסח הנכון של עדות המזימים, כדי לעשות את העדים הראשונים לזוממים. וכן מחלוקת ר"י וחכמים בדין עדים מזימים שהיו מזימים כל כת עדים שהופיעה

גמרא – הסימוכין לדברי המשנה – דעת רב אדא ודעת ר' ישמעאל.

ב' 25 - דברי רבא על הדין במקרה גבולי, שיש ספק אם יכלו העדים לראות האירוע, ודוגמא.

ג' 28 - דברי רבא על אופן בדיקת האמת במקרה של ספק בקביעת זמן האירוע, ודוגמא.

ד' 32 - "גמר-דין" כנקודת זמן בה נבדקת העדות אם זוממת היא או לא. זאת הן בדיני נפשות והן בדיני ממונות, ודוגמא.

ה' 48 - דיון בשיטת רבי יהודה במשנה, בעניין הזמת כיתות רבות של עדים. ובירור מהות המחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש במקרה דומה למחלוקת ר"י וחכמים במשנה.

דף הוב

משנה: הלכה ש"גמר הדין" הוא הזמן לקביעה אם העדים זוממים, ומחלוקת החכמים והצדוקים בדבר.

גמרא - הכלל שאין עונשים על פי קל-וחומר, והראיה מברייתא.

ב' 39 - סיפור טעותו של ר"י בן טבאי, שדן למוות עד יחיד שנמצא זומם.

משנה: הלימוד מהפסוק: "עפ"י שניים עדים וכו'", שכל שני עדים, או יותר, הם כת אחת אשר לכל חבריה אותו דין, וחילוקי הדעות בין חכמי המשנה בזה.

דף ווא

גמרא – דברי רבא שהתנאי ליצירת כת עדים הוא שיעידו יחד "תוך כדי דיבור", ובירור מהו משך זמן זה.

ב' 11 - פסול ה"נוגעים בדבר" להיות עדים. קושיא של ר"פ ותירוץ של רבא.

ג' 17 - בעניין המחלוקת ר"י ור' יוסי שבמשנה, בירור כיצד יודע בית-הדין אם העדים באו למקום האירוע כדי להעיד. וכן מחלוקת בפסק ההלכה אם כרבי או כר' יוסי.

דף וזב

משנה: כיצד מצטרפים עדים שראו את המקרה

מובאות שיטות אב"י ורבא לגבי "האומר מותר", האם אנוס הוא - כדעת אב"י, או קרוב למזיד - כדעת רבא, ומקורותיהם.

דף ט"ב

משנה: דין גלות סומא ו"השונא" - דעות שונות.

גמרא - בירור בסיס המחלות במשנה בעניין סומא.

ב' 25 - הסבר דעת ר' יוסי מדוע "שונא" נהרג.

ג' 27 - בירור דעת ר' שמעון המבדיל בין שני סוגי "שונא", לפי המקרה.

משנה: מספר הלכות: אימתי ערי מקלט קולטות. הצורך להכשיר את הדרך לערים אלה. ליווי הגולה בדרך לעיר מקלטו. ודברי ר' יוסי שכל רוצח הולך תחילה לעיר מקלט, ורק אח"כ מבררים דינו בב"ד, אם שוגג הוא או לא.

גמרא - ברייתא על ששת ערי המקלט, מיקומם והמרחקים ביניהן.

דף י"א

ב' 10 - ההבדל בין קליטת ערי הלויים לבין ששת ערי המקלט.

ג' 13 - בירור זהותן של חברון וקדש.

ד' 22 - התנאים בערי המקלט שיאפשרו לנקלטים לחיות בהן.

ה' 28 - דין התלמיד, או הרב, שגלו שמגלים גם את רבו או תלמידיו. קושיא מדברי ר' יוחנן על סגולת לימוד התורה לקלוט, והסבר דברו.

ו' 35 - דרשות על פסוקים הקשורים לעניין ערי מקלט.

ז' 39 - דרשות על התורה ומי ראוי ללמדה.

ח' 52 - ברייתא המסבירה את דברי המשנה: "ומכוונות להן דרכים".

דף י"ב

ט' 3 - דרשות על דרכי הצדיקים והחטאים, וכיצד ה' משגיח על דרכם.

י' 20 - דיון על הפסוק: "ולו אין משפט מוות", האם הכוונה לגואל הדם או לרוצח.

י"א 27 - בירור דברי המשנה בדבר ליווי הרוצח ע"י שני ת"ח ותפקידם.

הגדרת הכלל: "דרך ירידתו גולה", עם הבחנה בצורות שונות של "ירידה" או "עליה", עפ"י ברייתות שונות.

משנה: הדין במקרה שנשמט הברזל מקתו והרג. על כך מחלוקת רבי ורבנן המבוססת על הבנת הפסוק: "ונשל הברזל מן העץ"

גמרא - כיצד רבי וחכמים למדים את דעתם מהפסוק, והמחלוקת בשאלה אם יש "אם למסורת", או "אם למקרא".

דף ח"א

ב' 4 - מקרים מהם נלמדת ההבחנה בין "כוחו" לבין "כוח כוחו".

משנה: התנאים בהם גולה הזורק אבן והרג בשגגה - דעות שונות. וכן קביעתו של אבא שאול שההורג תוך מילוי חובתו פטור, כגון אב בחינוך בנו.

גמרא - בירור מהו המקרה המיוחד אליו מתכוונת המשנה בדין הזורק אבן לרה"ר שגולה.

ב' 31 - אופן לימוד ר"א מן המלה "ומצא", למעט הממציא את עצמו - קושיא ותירוצה.

ג' 38 - דיון כיצד למדים מן הפסוקים, שדין גלות הוא רק במקרים שלהורג היתה רשות להיות במקום ובזמן של האירוע. ועוד, שההורג תוך קיום מצווה - פטור לגמרי.

דף ח"ב

ד' 4 - חזרה על הדיון הקודם בגירסא שונה, ועל פי פסוקים אחרים.

משנה: הלכות: דין גלות יחול גם במקרה שאב הרג את בנו וההפך. ישראל גולה ע"י ישראל. דינו של גר-תושב בעניין זה.

גמרא - בירור הסתירה בדין אב ובן, בין משנתנו למשנה הקודמת לה.

ב' 28 - הסתירה שבין המשנה למקור אחר בעניין גלות הבן ע"י האב, ושני תירוצים לכך.

ג' 33 - דיון בדין המשנה "הכל גולין ע"י ישראל", שהמלה "הכל" באה לרבות עבד וכותי. ואגב הדיון בעונש גלות, דנים גם בעונש מלקות.

דף ט"א

ה' 3 - בירור מעמדו של גר-תושב לפי המשנה, שכן נראה שיש סתירה בדבריה. אגב הדיון בגר-תושב

כלל מראש. וכן בירור אם מחלוקת זו היא כמחלוקת במקום אחר.

דף יבוא

ד' 6 - טעותו של יואב בן צרויה באחיזתו בקרנות המזבח, וטעותו שרו של רומי.

ה' 16 - דין איסור קבורה בערי המקלט. וכי הגולה הוא יוצא מן הכלל בזה.

ו' 19 - דין תחומה של עיר המקלט.

ז' 22 - סימוכין לדעות ר' יוסי ור"ע בדבר הרוצח שיצא מעיר המקלט, וכיצד דעתם מתיישבת עם דעתו של רב.

ח' 33 - מחלוקת משנה וברייתא, בעניין גורלו של רוצח שיצא מהעיר בשוגג. ובירור בסיס המחלוקת.

ט' 39 - דיון באב שהרג את בנו, מי נעשה גואל הדם. מראים סתירה בזה בין שתי ברייתות ויישובה.

משנה: הלכה, רוצח שהגיע לגבול עיר המקלט ועמד תחת העץ שבגבול, הרי שנוף העץ קובע את מקומו, ולא גזעו.

גמרא - דיון במשנה נוכח סתירה ממשנה אחרת, בעניין מעשר שני. וגילוי סתירה גם בין המשנה במעשר, לבין ברייתא במעשר. תירוצו של רב כהנא – נידחה, ותשובותיהם של רבא ורב אשי.

דף יבוב

משנה: דין גלותו של מי שהרג בתוך עיר המקלט.

גמרא - לימוד מן הפסוקים שמחנה לווייה במדבר שימש כעיר מקלט, ומכאן לימוד לדין המשנה.

משנה: מה הדין אם רצו אנשי עיר המקלט לכבד את הרוצח. וכן מחלוקת ר"י ור"מ, אם הגולה משלם שכר-דירה ואם חוזר לתפקידיו בתום גלותו.

דף יגוא

גמרא - מהות המחלוקת בין ר"י ור"מ, בעניין שכר הדירה בעיר המקלט – דעות רב כהנא ורבא.

ב' 14 - דיון במחלוקת על אפשרות חזרתו של הרוצח לתפקידיו, בתום גלותו.

פרק ג' "אלו הן הלוקין"

משנה: שלושה עניינים במשנה:

י"ב 32 - ברייתא בדבר הרוצח במזיד, אם גם הוא מצווה ללכת לעיר מקלט, והמחלוקת בזה.

י"ג 39 - דיני ערי מקלט שרובן רוצחים, או שאין בהן זקנים, הן לעניין קליטת רוצח בשגגה והן לדינים אחרים.

י"ד 49 - משמעות המלה "וידבר" שבדברי ה' ליהושע, בעניין ערי מקלט ובמקומות אחרים.

דף יאוא

ט"ו 9 - מחלוקת בהסבר הפסוק: "ויכתוב יהושע את הדברים האלה" - לאילו דברים הכוונה.

ט"ז 18 - מחלוקת ר"י ור"מ בדין ספר-תורה שנתפר בחוטי פשתן, וההשוואה לדיני תפילין.

משנה: אילו הם הכהנים שבפטירתם משתחררים הגולים - מחלוקת חכמים ור"י. וכן מנהגן של אמהות הכהנים ביחס לגולים, כדי שלא יתפללו על מות בניהן.

גמרא - הסימוכין בפסוקים לדעות חכמים ור"י במשנה.

ב' 36 - מהות הקשר והתלות בין מות הכהן-הגדול לבין חטאי הגולים.

ג' 42 - עוצמת קללת החכם, ודוגמאות.

דף יאוב

ד' 1 - כוח הנידוי, שאף אם נעשה בתנאי - צריך הפרה, והראיה מיהודה בן יעקב.

ה' 14 - דיון בשאלה אם הגולים יוצאים במות כה"ג אחד, או כולם (אם היו יותר).

משנה - הלכות: 1. זמן "גמר הדין" לגלות הוא נקודת הזמן לקביעת מי הכה"ג, שהגולה יוחרר במותו. 2. האיסור על הגולים לצאת מהעיר לכל עניין, ואף לא לצורך גדול. 3. דין תחומה של עיר, שאף הוא קולט. 4. למי מותר לפגוע ברוצח שיצא מעיר מקלטו – מחלוקת ר' יוסי ור"ע.

גמרא - טעם הדין הראשון במשנה, ואגב מתברר שכפרתו של הרוצח היא בזמן מות הכה"ג.

ב' 33 - דין רוצח שנפטר לאחר גמר דינו, שנקבר בעיר המקלט. ודין רוצח שנפטר לפני מות הכה"ג, שאפשר לקוברו בקברי אבותיו.

ג' 40 - כה"ג שנתגלה שהוא פסול, מחלוקת חכמים, אם זה כאילו הוא מת, או כאילו לא נתמנה

דף טו"ב

ט' - בירור שנושא המחלוקת בין ר' יוחנן ור"ל (למעלה), הוא בשאלה אם יש ממש ב"התראת ספק", שלדעת ר' יוחנן יש בה ממש. ומברורים מהו שורש המחלוקת שלהם, וכן כי הם מסתמכים על ר"י כברייתא בעניין "לא תותירו" ומביאים את כל הסוגיא בזה.

דף טז"א

י' 29 - מחלוקת ר' יהודה וחכמים, בדין מלקות לעובר על מצוות שילוח-הקן. ר' יוחנן מסביר את דעת חכמים ע"י הכלל שזה "לאו הניתק לעשה", ומעיר שגם דין האונס כזה. מקשים על כך ומיישבים. קושיא על דעת ר' יוחנן, בכך שיש עוד מצוות דומות לשתיים הנ"ל. ניתן תירוץ לכל הדוגמאות פרט ממצוות פאה, ולכן מחליפים את דוגמת האונס בדין פאה.

דף טז"ב

י"א 17 - דוגמאות מפסיקתם של מספר חכמים להלקות על איסור אכילת שקצים, הנזכר במשנה.

י"ב 33 - דיון באיסור אכילת טבל, הנזכר במשנה, איזה מיני טבל האיסור כולל. וכן מחלוקת חכמים ור"א, במיוחד בדין "טבל למעשר עני" או דמאי.

דף יז"א

י"ג 9 - דיון על המחלוקת במשנה, בדבר שיעור אכילת טבל המחייבת מלקות, לבירור מהות המחלוקת.

משנה: רשימת עבירות נוספת שהעונש עליהן מלקות (או לא), ומחלוקת ר"י וחכמים בדין שילוח-הקן.

גמרא - קביעה בשם ר' יוחנן שאין משנתנו כדעת חכמים בנושא אכילת ביכורים, אלא כר"ע ור' ישמעאל. וברייתא העוסקת במקור לדעת ר' שמעון מן הפסוק, ממנו רואים שר"ע כר' שמעון.

דף יז"ב

ב' 2 - רבא מראה כיצד לפרוך את שורת הקל-וחומר שר' ישמעאל סמך עליו, בקטע הקודם. מקשים על ר"ש שתי קושיות ומתרצים.

דף יח"א

ג' 5 - נסיונות להוסיף עוד עבירות ל"זר שאכל מן

1. רשימת עבירות שהעונש עליהן מלקות. 2. האפשרות להיענש פעמיים על פעולה אחת הכוללת שתי עבירות.

3. מחלוקת חכמים ור' שמעון בדבר שיעור אכילת טבל, המחייב עונש.

גמרא - שאלה: מדוע המשנה לא כוללת גם עבירות שעונשן מיתת בית-דין? והתשובה, שמשנה זו כדעת רבי עקיבא ושלא כר' ישמעאל, ופירוט דעותיהם. וכן דעת ר' יצחק בזה.

דף יג"ב

ב' 39 - רבא מצמצם את המחלוקת בין ר"ע ור"י רק למקרים שהיתה התראה למלקות. קושיא על ר"ע על עניין מלקות לחייב כרת, ומתרצים. רבינא מתרץ ע"י שחוזר להסבר הראשון של המחלוקת. דעת ר"ע שלא לוקים על חייבי כריתות.

דף יד"א

ג' 4 - דיון בדעתו של רבי יצחק כברייתא שגם חייבי כרת אינם לוקים. ומשא ומתן עם ר"ע ור"י וכן מקורות לימוד ההלכה.

דף יד"ב

ד' 13 - בהקשר למשנה בעניין טמא שאכל קודש, מבררים מהו המקור לאיסור, על כך מחלוקת ר' יוחנן ור"ש לקיש. ודנים בדעותיהם ומדוע לא נקט האחד כדעת האחר.

ה' 28 - דיון בדעת ר"ל שלמד מן הפסוק "בכל קדש לא תיגע" את האזהרה לטמא שאכל קודש, קושיא עליו מדברי עצמו ומתרצים, כן מביאים לו ראיה מבריייתא.

ו' 41 - דיון רחב בדעת ר' יוחנן המחייב עונש מלקות לחוטא ב"לאו שקדמו עשה". הקושיא מדין "אונס", דיון בה והתירוץ.

דף טז"א

ז' 34 - קושית רב פפא על דעת ר' יוחנן (בסוגיא הקודמת), מדין לאו של "חסימה", תשובת רבא ודיון עליה.

ח' 37 - קושיא על רבא בהסבר דין "אונס", שלא יסתור את דעת ר' יוחנן, ותירוצה. תוך כך נידונה המחלוקת ר' יוחנן ור"ל בדין לאו הניתק לעשה, אם דנים בו לפי "ביטולו" או לפי "אי קיומו".

ה' 34 - דין איסור שריטה, שהוא רק על מת. ודין השורט מספר שריטות על מת אחד או שריטה אחת על מספר מתים.

דף כאו

ו' 2 - דברי שמואל שדין איסור שריטה הוא רק בכלי. מקשים עליו ומתרצים. אגב מובאת ברייתא בעניין, ובירורה על ידי ר' יוחנן.

ז' 9 - דין פאת הראש והזקן. רב ששת מראה את מקומם בפנים. ובירור דעת ר"א במשנה.

ח' 12 - בדבר הגילוח האסור - האם בתער או גם באופן אחר. מובאת דרשה על הפסוק הקובעת שרק בתער, ובירור דעת ר"א בזה.

משנה: איסור כתובת קעקע, באיזה אופן עוברים עליו, ודעת ר"ש.

גמרא - בירור דעת ר"ש, שאומר שצריך שבקעקוע יהיה כתוב גם שם, שכוונתו לכתובת שם הע"ז.

ב' 23 - דברי ר' מלכיה בשם רב בדבר המניח "אפר-מקלה" על המכה שזה אסור, וטעמו. אגב, מביאים סימן להבחנה בין דברי רב מלכיה לדברי רב מלכיו - דעות שונות.

משנה: דין נזיר השותה יין, שחייב מלקות לפי מספר ההתראות, וכן בדין הנטמא למת או המגלח והלובש כלאים. וכן דוגמא לעבירה אחת שמתחייב עליה חמשה לאוין - החורש וכו'... ודעת חנניא בן חכינאי.

דף כאב

גמרא - בירור מי נקרא "לובש", לעניין לבישת כלאים. דעת רב אחא בריה דרב איקא ודעת רב אשי.

ב' 12 - בעניין "חורש", שחייב גם על כלאים, בירור באיזה אופנים מדובר. על כך דעות ר' יוחנן ור"ל.

ג' 29 - קושיא על המשנה: מדוע לא להוסיף לאיסור חורש גם עבירה של זורע ביו"ט. על כך תירוץ של רבא, ועליו קושיא של אביי ותירוצה.

דף כאבא

ד' 12 - עוד קושיא על המשנה ממלאכות אחרות שאפשר להוסיף לאיסור חורש. על חלקן ניתן תירוץ.

ה' 35 - דין מיוחד ל"בהמת פסולי המוקדשים", שהיא כשני גופים, והמסקנה מכך לגבי מי שמרביע או המנהיג אותה.

העולה", מלבד החמשה שציין רבא בשם ר"ש, ודוחים את כולן.

דף יחב

ד' 7 - בירור מה אמר רב גידל בשם רב, על כהן האוכל מחטאת ואשם לפני זריקת הדם, האם חייב או פטור. ולמסקנה - פטור, והראיה לכך.

ה' 23 - דיון על הדברים המעכבים במצוות ביכורים - "קריאה" או "הנחה", בשתי מסורות, בשם ר' הושעיא ובשם ר' יוחנן.

ו' 52 - הלכה שהביכורים נחשבים כ"חולין" עד לכניסתם לבית המקדש, והיא לדעת ר"א בברייתא.

דף יטא

ז' 6 - דיון בדברי רב ששת ש"קריאה" אינה מעכבת בביכורים, לפי ר' ישמעאל הלמד זאת מתוך השוואה למצוות מעשר-שני ובכור.

דף יטב

ח' 3 - הסבר להופעת דין מעשר-שני במשנה פעמיים (כאן ובהתחלת הפרק).

ט' 8 - דין מעשר-שני טמא, שניתן לפדותו בירושלים. ואגב בירור גם היכן נחשב "חוץ לירושלים" במקרים שונים, לעניין פדיון מעשר-שני טהור.

י' 32 - הראיה לר' יוחנן על דין עונש מלקות לאוכל מעשר-שני חוץ לירושלים לאחר שכבר הוכנס אליה. קושיא מברייתא, דיון בה ותירוצה.

דף כא

משנה: עבירות הקשורות לגוף האדם, שעונשם מלקות, כגון הקורח קורחה בראשו, ואופן העבירה המחייבת.

גמרא - איסור "קורחה" כיצד, ומה אם קרח מספר פעמים. וכן בירור כיצד אפשר לעבור על חמש קרחות בהתראה אחת.

דף כב

ב' 6 - שלש דעות בעניין שיעור איסור קורחה. וכן ברייתא בעניין נטילת שערות בשבת ודיון בה.

ג' 24 - איסור הקפת הראש כיצד. וכן מה דינו של המקיפים לו, הרי אינו עושה דבר ומדוע ילקה. על כך שלש תשובות.

ד' 32 - ברייתא האומרת מהי "פאת הזקן".

ו' 32 – ברייתא ובה הסבר לכוונת הפסוק במלים: "לא יוסיף" ו"מכה רבה".

ז' 34 - שלושת הדעות בדין "נקלה", האם במים או ברעי, וכן דינו של הבורח מבי"ד ופרטים אחרים.

משנה: הלכות בשם ר' חנניה ב"ג, שחייבי כריתות שלקו מתכפר להם ונפטרים מכרת. וכן מדבריו ומדברי אחרים על שכר עושי-מצווה ושכר הנמנעים מעבירה. ולסיום, דברי ר' חנניא בן עקשיא על רצון ה' לזכות את ישראל בריבוי המצוות.

דף כגב

גמרא - קושיא ושני תירוצים על דברי ר"ח במשנה שה"לוקה" נפטר מכרת, ואגב, בירור ההבדל בין מיתת בי"ד לבין כרת. וכן דברי ריב"ל על שלושה דברים שהסכימו עליהם בי"ד של מעלה.

ב' 21 - פירוט שלושת הדברים שהזכרו בשם ריב"ל, בקטע הקודם.

ג' 30 - דברי ר"א בדבר שלושת המקומות בהן הופיעה רוח-הקודש, פירוטם וקושיות על הראיות מן הפסוקים.

ד' 43 - מספר המצוות בתורה לפי ר' שמלאי, (613) ודעות האחרים: דוד העמידם על 11, ישעיהו על 11, שש, מיכה על שלש, ישעיהו על 2, עמוס על 1 וכן חבוקק – על אחת..

דף כדא

ה' 49 - פירוט ארבע הגזירות של משה, אשר בוטלו ע"י הנביאים. וכן תיאור ממה פחד רב.

ו' 57 - שני האירועים שקרו לר"ע וחבריו, בהם הוא צחק והם בכו, והסיבות.

סוף מסכת מכות.

משנה: מספר המלקות לחוטא – מחלוקת חכמים ור"י, ומה הדין אם אמדוהו שיכול לקבל פחות מהן.

דף כבב

גמרא - הסבר, כיצד נלמד מן הפסוק על 39 מלקות. ושבח החכמים מפרשי התורה.

ב' 10 - הסימוכין של ר"י המצריך 40 מלקות, וכיצד מבארים חכמים את הפסוק שלו.

ג' 15 - בירור הדין במקרה שאמדוהו שתי אמידות שונות, מתי יהיה פטור. נמצאה סתירה בין המשנה והברייתא, ויישובה.

משנה: הדין בעבירה שיש בה שני לאוין, במקרה שאמדוהו פעם אחת לשתייהן, או רק לאחת אחת.

גמרא: קושיא על המשנה מברייתא, ותירוץ של רב ששת.

משנה: אופן ביצוע המלקות, ומה הדין אם קרה משהו ללוקה במהלך ההלקאה.

דף כגוא

גמרא – הטעם והסימוכין לקריעת בגדי הלוקה, בשם ר"א בן עזריא. וכן על דין הרצועה והדינים האחרים לפי הפסוקים והנסמך אליהם.

ב' 14 - הסימוכין לצורך ברצועת חמור להלקאה. וגודל הרצועות והידית – דעות אביי ורבא.

ג' 19 - המקור לדין, ששליש המלקות יינתנו מלפניו, אופן עמידת הנלקה ודין כפילות הרצועות.

ד' 24 - מי הראוי להיות החזן המכה – מחלוקת חכמים ור"י, וכיצד מכה החזן ביד אחת.

ה' 29 - תפקידי שלושת הדיינים בזמן ההלקאה.

מסכת שבועות

דף ד/א

ד' 11 - חזרה לניסיון של העמדת המשנה כר' ישמעאל וכי מדובר בשניים שהם ארבע: שניים לחובת קורבן ושניים לחובת מלקות. על כך מעלים קושיות ולסוף נידחה גם תירוץ זה.

ה' 28 - ניסיון של רב יוסף להעמיד את המשנה כרבי, על פי שני התנאים: שבעניין ידיעת הטומאה סבר כר"י ובעניין שבועות - כר"ע.

ו' 31 - רב כהנא מסכים שהמשנה כרבי, אך זו דעתו האישית ולא כדעת תנאים אחרים. על אפשרות זו באו מספר קושיות עד שדחו אותה וחזרו לתירוץ של רב יוסף.

דף ה/א

ד' 10 - דיון במקור של הברייתא, שנזכרה קודם, שחובת קורבן "עולה ויורד" היא במקרה שהיתה ידיעה בתחילה ובסוף, והעלם בינתיים. על כך דעת ר"ע ודעת רבי, ודיון בדעת רבי.

ה' 33 - קושיא בדבר ההבדל בנוסח הדין של "יציאות השבת" בין משנתנו לבין המשנה במסכת שבת. על כך שלש תשובות: תשובת הגמרא, תשובת רב פפא ותשובת רבא.

דף ה/ב

ו' 12 - בעניין מראות-נגעים, מביאים את המשנה ממסכת נגעים המפרטת כיצד הוא "שתיים שהם ארבע" - אבות ותולדות. והמסקנה לאחר בירור שאין המשנה כדעת ר"ע.

דף ו/א

ז' 6 - בירור, מהיכן יודעים שדעתו של ר"ע היא, שארבע צבעי הלבן בנגעים הם: זו למעלה מזו.

דף ו/ב

ח' 6 - המקור בתורה על ארבע דרגות הלובן בנגעים וההסבר לו.

ט' 19 - הסברים לדעת רבנן, באמצעות משלים שונים, שהנגעים הם אב ותולדה, אם ותולדה.

י' 39 - בעניין ידיעות הטומאה, הנזכר במשנה, מבררים מניין שהפסוק בפרשה הקובע קורבן עולה-

פרק א' "שבועות שתיים"

דף ב/א

משנה - שלושה חלקים למשנה:

א'. "שבועות שתיים שהן ארבע" - הן מספר השבועות מסוג "שבועת ביטוי". ואגב, עוד שלש הלכות עם אותה תבנית.

ב'. שורה 3 - דיון ארוך בנושא "ידיעות הטומאה" - האופנים השונים לעבירה ודרך הכפרה עליהן, לפי הדעות השונות.

דף ב/ב

ג'. 28 - אופן הכפרה על שאר עבירות, וההבדלים בכפרה בין ישראל לבין כהן משיח.

גמרא - בירור מהו הקשר בין סוף מסכת-מכות לתחילת מסכת שבועות. ועוד בירורים על הסדר של הנושאים במשנה.

דף ג/א

ב' 12 - הסבר כיצד זה "שתיים שהם ארבע" בכל אחד מהנושאים במשנה.

ג' 22 - דיונים על העדר התאמה בין המשנה לבין דעות ר"ע ור' ישמעאל, שהם מדברים על שתיים, ולא על "שתיים שהם ארבע".

לדיונים אלה מוקדשות שש סוגיות, והן:

א' 25 - ניסיון לתירוץ הקושיא באופן שר"ע ור' ישמעאל דנים רק בצד של חיוב ואילו במשנה מדובר גם על צד הפטור. התירוץ נידחה.

דף ג/ב

ב' 3 - ניסיון שני להעמיד את המשנה כדעת ר' ישמעאל, באופן שהוא דן רק בחייבי קורבן ואילו במשנה מדובר גם בחייבי מלקות. ודיון על תירוץ זה.

ג' 11 - העמדת המשנה כר' ישמעאל, וכי הוא סובר שלוקים על לאו שאין בו מעשה. הדבר מעורר שאלה על ר' יוחנן הסובר שלא לוקים עליו. והתירוץ לר' יוחנן.

כ' 21 - דיון לבירור טעם ומקור שיטת ר"ש במשנה, בדבר טומאה שאין בה ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף, שרק שעירי הרגלים מכפרים עליהם, ולא של ר"ח. תחילה דנים לגבי שעיר ר"ח ואחר כך בשעירי הרגלים.

דף י/א

כ"א 17 - בירור דרך לימודו של ר"מ במשנה, האומר שכל השעירים כפרתם על טומאת מקדש וקודשיו - שווה.

כ"ב 32 - דעת ר' יוחנן שר"מ מודה ששעיר הנעשה בפנים (ביו"ט) דינו שונה משאר השעירים שכפרתם שווה בכל, והוא אין כפרתו שווה בכל, והראייה לכך.

כ"ג - בירור שיטת ר"ש במשנה בדבר הכפרה של השעירים השונים על חטאי טומאת מקדש וקדשיו, ובמה מיוחדת ונפרדת כפרתו של כל קורבן.

דף י/ב

כ"ד 1 - בירור שיטת ר"ש במשנה בדבר שעירי רגלים, שמכפרים כמו שעירי ראש-חודש, ולא ההפך. ועוד, על ההבדל בין שני השעירים של יו"ט בדבר הכפרה שלהם.

כ"ה 21 - עולא בשם ר' יוחנן אומר כי כבשים שהקדשו לקורבן "תמיד" ולא נצרכו - אפשר לפדותם אע"פ שהם עדיין תמימים. על כך מקשה רב חסדא: "וקדושתם להיכן הלכה?" על זה ועוד נערך דיון נרחב, והמסקנה כדברי רבה כי לב בי"ד מתנה עליהן מראש, שכך וכך יהיה דינם לפדיון.

דף י"א/ב

כ"ו 26 - אביי מקשה על רבה שאמר, למעלה, ש"לב בי"ד מתנה עליהם", משיטת ר"ש במשנה. רבא משיב שאין ר"ש מקבל את הכלל "לב בי"ד וכו'". וכן מבררים שר' יוחנן אמר דבריו עפ"י מסורת שהיתה בידו.

דף י"ב/א

כ"ז 11 - מבררים לשיטת ר"ש, שאינו מקבל את הכלל "לב בי"ד מתנה וכו'", מה היו עושים עם הכבשים שלא הקרבו. ומשיבים על כך בפירוט.

דף י"ב/ב

כ"ח 9 - הערה, שגם שמואל סובר כר' יוחנן שכל זמן שלא נשחטו הקורבנות אפשר ליעד אותם לקורבן "עולה" אחר. והראייה לכך גם מבריייתא.

ויורד, מדבר באדם שאכל קודש, או שנכנס למקדש טמא.

דף ז/ב

י"א 8 - על הנאמר במשנה - שעיר של יום הכיפורים מכפר על החוטא בידיעה בתחילה אבל לא בסוף, מובאת ברייתא בה מוכח הדבר מן הפסוק. על אופן הלימוד שתי דעות - דעת ת"ק ודעת ר"ש.

י"ב 30 - בהמשך לדעת הת"ק, (בבריייתא שבסוגיא הקודמת), מבררים כיצד ייתכן קורבן עולה-ויורד לחוטאים בעבודה זרה, בגילוי עריות ובשפיכות דמים.

דף ח/א

י"ג 7 - המשך דיון בדברי הבריייתא. המלה "ומטומאות" שבפסוק באה למעט: "ולא כל טומאות". ר"י אומר שהכוונה לקורבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקודשיו. הגמרא - בודקת אפשרויות אחרות, אך הן נידחו.

י"ד 29 - עוד בעניין הבריייתא (למעלה), מבררים מדוע ר"י לא למד כר"ש וההפך.

ט"ו 38 - קושיא על דברי האומר, בבריייתא, ששעיר יו"ט מכפר על החוטא בטומאת מקדש וקודשיו, שהיתה לו ידיעה בתחילה ובסוף, ומתרצים.

דף ח/ב

ט"ז 1 - המשך דיון בבריייתא, בעניין זה שהשעיר הפנימי של יו"ט תולה על טומאת מקדש וקודשיו, במקרה שיש ידיעה בתחילה ולא בסוף. מספר קושיות על כך, והתשובות.

י"ז 22 - דיון בשאלה על ההיקש בין השעיר הפנימי לחיצון, מדוע שהאחד לא יכפר גם את כפרות השני, כגון במקרה שלא היה השני? והתשובה. שאלה זו נשאלת גם על שיטת ר' ישמעאל, ומתרצים.

דף ט/א

י"ח 10 - על דברי ר"י במשנה לגבי כפרתם של שעיר ראש-חודש ו"רגלים", באות מספר קושיות ותירוצן.

דף ט/ב

י"ט 10 - שאלה על ר"י במשנה: האם גם החטא, שסופו להיות נודע, נחשב לעניין כפרה כמו החטא שאין בו ידיעה בסוף? התשובה: כן, ומקורה בבריייתא.

גמרא - בירור מהי כוונת המשנה באומרה "שתיים שהן ארבע", כיון שאפשר למנות יותר מקרים. על כך תשובות שונות.

ב' 39 - שתי קושיות שנשארו ב"תיקו", האחת של ר' פפא, על דין מי שנעלמה ממנו ההלכה של טומאה, ואחת של ר' ירמיה באדם שלא ידע את מקום המקדש, האם זו נקראת העלמה, או לא.

ג' 45 - דיון בהלכה על התוספת לעזרה שיש לה דין העזרה עצמה, לבירור המקור במקרא להלכה זו.

דף ט"ו/א

ד' 14 - בעניין ההלכה, הנזכרת במשנה, על "שתי התודות" שהיו בתהלוכת הטקס של קידוש התוספות המקדש - בירור המקור לכך.

ה' 30 - דיון בדברי רמי בר חמא שקידוש תוספת העזרה היה ב"שיירי מנחה", ואילו ב"לחמי תודה" השתמשו בקידוש העיר.

דף ט"ו/ב

ו' 18 - פרטים על השימוש ב"שיר" בתהלוכת קידוש העיר והעזרות - איזה שירים נאמרו והיכן.

ז' 29 - אגב הזכרת המזמורים שאמרו בתהלוכת קידוש העיר והעזרה, מסופר שריב"ל היה אומר מזמורים אלה לפני לכתו לישון. ובירור האם אין בזה איסור משום ריפוי בדברי תורה.

ח' 36 - דיון על סדר התהלוכה ומקומן של "לחמי התודה" בתוך התהלוכה.

דף ט"ז/א

ט' 2 - מחלוקת בדבר החובה להקפיד על "כל אל" כללי הטקס של קידוש העזרות. יש האומר ש"כל אל" - לאו דווקא, אלא אפילו באחד מהם. ואגב, מביאים שמחלוקת זו תואמת למחלוקת אם "קדושה ראשונה" של בית-המקדש קידשה גם לעתיד לבוא (למקדש השני), או לא? דיון מפורט בנושא, ולמסקנה - זו מחלוקת תנאים.

דף ט"ז/ב

י' 1 - דיון לבירור המקור במקרא לדין הנזכר במשנה בעניין מי שנטמא בתוך העזרה ונעלמה ממנו טומאה.

י"א 22 - בירור פרטים על הנאמר במשנה בדבר זמן השחייה במקדש, המחייב את הנטמא בו (זאת על פי דברי רבא ובשתי דרכים להבנתם). וכך ההגדרות של "השתחוואה", "כריעה" ו"נפילת אפיים".

כ"ט 18 - ראייה מן הפסוק לדין המשנה, כי שעיר הפנימי ויו"כ מכפרים על זדון מקדש וקדשיו.

ל' 25 - קושיא על נוסח המשנה, ברשימת הדברים עליהם מכפר השעיר המשתלח ויו"כ, וההסבר לנוסח.

ל"א 34 - בירור כיצד באה כפרה בשעיר אם לא עשה האדם תשובה? ומשיבים שזה לפי שיטת רבי שיו"כ מכפר גם על מי שלא עשה תשובה, פרט לעבירות ידועות.

דף י"ג/א

ל"ב 15 - בעקבות הדיון הקודם, מבררים לפי מי עומדת המשנה, האם כרבי או כר"י, או אם שניהם מסכימים.

דף י"ג/ב

ל"ג 4 - קושיא על המשנה בדבר ההשוואה בין ישראלים, כהנים וכהן משיח בעניין הכפרה ע"י שעיר המשתלח, ומתרצים. כמו כן מובאת ברייתא ובה מחלוקת ר"י ור"ש בנושא ובירור דעותיהם ונימוקיהם. כן מובאת ברייתא אחרת הקובעת שהכהנים מתכפרים בפרו של אהרון. ומבררים כדעת מי נאמר הדבר.

דף י"ד/א

ל"ד 9 - בירור המחלוקת בין ר"ש, הסובר שהכהנים מתכפרים בפרו של אהרון, ואילו ר"י סובר שמתכפרים בשעיר המשתלח, וכיצד לומדים זאת מן הפסוקים.

פרק ב' "ידיעות הטמאה"

משנה - ארבעה חלקים למשנה:

א. פירוט עניין "ידיעות הטמאה" שנזכר בפרק הקודם - כיצד הן "שתיים שהן ארבע".

ב. 42 - הלכה שהתוספת ל"עזרה" במקדש דינה כעזרה עצמה. ואגב, תיאור האופן בו מקדשים את התוספות על העיר ועל העזרות.

דף י"ד/ב

ג. 3 - דינו של הנכנס למקדש כשהוא טהור ונטמא בתוכו, ונעלם ממנו שהוא במקדש או שהוא טמא, או שני הדברים - אימתי חייב ואימתי פטור.

ד. 12 - שלוש דעות על המלה "נעלם" האמורה בטומאת שרץ - מה ניתן ללמוד ממנה.

זכויות המבדיל במוצאי-שבת או המקדש עצמו בשעת התשמיש.

כ' 43 - בדין העלם טומאת שרץ, שבמשנה, בירור מהות המחלוקת בין ר"א ור"ע, שלכאורה הם אומרים אותו דבר. לדעת חזקיה יש הבדל והוא מפרט אותו, ולדעת ר' יוחנן אין הבדל בעיקר הדין, אלא - ממה לומדים אותו.

דף י"ט/א

כ"א 10 - דיון בשאלה רבא מרב נחמן: מה הדין במקרה שנעלמו מהאדם גם הטומאה וגם המקדש - לפי מה משניהם הולכים? מובאת תשובת רב אשי, והיא נדחית.

כ"ב 19 - דיון ארוך בשאלה: מהי בדיוק "ידיעת הטומאה", כגון אם יש מקצת ידיעה או ידיעת ספק, האם אלה נקראים ידיעה? זאת, על פי הדוגמאות כברייתות והדעות השונות שם.

פרק ג' - "שבועות שתיים"

דף י"ט/ב

משנה - שבועות שתיים שהן ארבע ופירוטן. דעת ר"ע שהנשבע שלא יאכל - חייב, גם אם אכל שיעור של משהו ונימוקו.

גמרא - בירור לשון המשנה "שבועה שאוכל", האם הכוונה שכן יאכל, או שלא יאכל?

דף כ/א

ב' 7 - בירור ההבדל בין "מבטא" לבין "איסור" או "איסור איסור" שבפסוקים. נמחלוקת אביי ורבא אם מתפיס בשבועה הרי הוא כשבועה, או לא.

ג' 34 - מקור דעותיהם של אביי ורבא (במחלוקתם הקודמת) היא בפרשנות דברי הברייתא, ומפרטים.

דף כ/ב

ד' 20 - סיוע לרבא מדברי ר' יוחנן. וכן דעת ר' יוחנן ש"שבועת שקר" היא לעתיד ("אוכל") ו"שבועת שווא" היא על העבר ("אכלתי"). קושיות עליו מבריייתא האומרת כי שווא ושקר אחת הן, ותירוץ.

דף כ"א/א

ה' 6 - מסורת מר' אבהו בשם ר' יוחנן, בה מגדיר ר' יוחנן את סוגי השבועות בצורה שונה מן הנאמר קודם. על הגדרות אלה בא דיון מורחב.

י"ב 37 - ארבע שאלות בעניינים שלא הוגדרו במשנה, ונשאלו ב"תיקו":

א. שאלת רבא - השוהה טמא במקדש, האם יש גם עונש מלקות על כך, או רק קורבן?

דף י"ז/א

ב. 2 - שאלת רבא - מה דינו של השוהה במקדש, אך לא נוגע בקרקע, אלא - תלוי באויר.

ג. 7 - שאלת רב אשי: האם דין המשנה חל גם על המטמא עצמו במזיד במקדש, או רק באונס.

ד. 10 - שאלת רב אשי בנוזיר שנכנס לבית הקברות, האם יש זמן שהייה שעליו חייב מלקות על העבירה, והאם יש דמיון לזה עם דין נטמא במקדש?

י"ג 14 - דיון בדבר המשנה על הנטמא במקדש ויצא ממנו בדרך הארוכה, או הקצרה, לבירור המשמעות המדויקת של מושגים אלה, באפשרויות השונות.

דף י"ז/ב

י"ד 11 - בירור דברי ר' הושעיא שכניסה לבית-המנוגע בחלק מגופו בהליכה לאחור אינה מחייבת. אבל אם נכנס כך כל גופו - חייב, וראייה מבריייתא.

ט"ו 22 - בעניין המצווה להוציא את הטמא מיד מן המקדש, עליה נאמר במשנה: "זוהי מצוות-עשה וכו'" מבררים שהמקור לכך הוא במשנה במסכת הוריות.

ט"ז 30 - המשך דיון במשנה ממסכת הוריות לגבי פרישה מן הנידה, לבירור כיצד אכן חייב אדם שתיים, במקרה שבא על אשתו ונטמאה בתוך המגע. והם: "אחת על הכניסה ואחת על הפרישה".

דף י"ח/א

י"ז 32 - בירור כיצד על הבעל לפרוש מאשתו שנטמאה בזמן הביאה כדי שלא עשה עבירה. וכן דיון אם ניתן ללמוד מכך על מי שבא על העריות עם איבר מת, על כך מחלוקת רבא ואביי.

דף י"ח/ב

י"ח 7 - בירור המקור בפסוק לאיסור על פרישה מידיית מאשתו שנטמאה תוך כדי מגע.

י"ט 18 - ההלכה בדבר החובה לפרוש מן האשה סמוך לווסת. וכן דרשות חכמים על מי שאינו מקיים הלכה זו, ובמה זוכה מי שמקיים אותה. ואגב, גם על

דף כ"א/ב

בשבועתו, יהיה חייב על כל מין בנפרד. על כך תשובות רב פפא ור' אחא ב"ר איקא ודיון בהן.

ה' 21 - נסיון להשוואת דין משנתנו לדין שבועת-הפקדון, אשר בה יש אומרים שחייב גם על הצד הכללי בשבועה וגם על הפרטים בה. והתשובה - שאין דמיון, והנימוק.

ו' 33 - דיון בסתירה לכאורה בין הדינים במשנה - בין הנשבע סתם שלא יאכל, ואכל מה שאינו ראוי לאכילה, שפטור, לבין מי שאכל נבלות וטרפות - שחייב. הגמרא מתרצת ואחר כך מקשה על התירוץ. על כך תשובותיהם של ר' יוחנן ור"ל, ודיון בהן לביורור מדוע כל אחד מהם לא פירש כחברו.

דף כ"ד/ב

ז' 5 - רבא מסביר את ההבדל בין "איסור כולל", הנזכר קודם, לבין דין "איסור מוסיף על איסור". זאת, לפי דעת האומר שיש איסור כולל ולפי החולק עליו. רבא ב"ר רבה מקשה עליו ממשנה במסכת כריתות.

ח' 11 - לדעת הסובר ש"איסור כולל" יש בשבועה, מדובר גם באיסור הבא מאליו ואף הבא מהאדם עצמו, יש שאלה: מדוע בדין טמא שאכל חלב וכו', שחייב רק ארבע חטאות, הרי אפשר להוסיף חמישית, כגון שגם נשבע בנושא. על ההבדל בין הדברים ניתנו שש תשובות של חכמים שונים.

דף כ"ה/א

משנה - הלכה כי שבועה חלה גם כשהיא נוגעת לאחרים, כגון "שאתן לפלוני", וכן הקשורה לדבר שאין בו ממש, כגון "שלא אישן". ומחלוקת ר' ישמעאל ור"ע אם הפסוק "להרע או להיטיב" מתייחס רק לעתיד או גם לעבר (כדעת ר"ע).

גמרא - ביורור דין המשנה: "אתן לפלוני" - האם הכוונה לנתינה של מצוות צדקה? ולמסקנה - לנתינה שלא למצווה. זאת על פי הברייתא במסכת נדרים (המראה את ההבדלים בין נדרים ושבועות).

ב' 31 - קושיא על המשנה מדברי ר' יוחנן שאמר שהנשבע "שלא יישן שלושה ימים מלקין אותו ויישן מיד" ואילו במשנה משמע שהשבועה חלה. והתירוץ שבדבר שאי אפשר לקיימו לא חלה שבועה.

ג' 33 - בהקשר לנאמר במשנה - "שבועה שאזרוק צרור וכו'", באה מחלוקת רב ושמואל מה הדין אם שבועה כזו באה על שעבר - "שזרק פלוני וכו'", ונימוקיהם. וכן ביורור אם מחלוקתם תואמת מחלוקת בין תנאים אחרים.

ו' 13 - ביורור האם דעת ר"ע במשנה, שגם על אכילת משהו חייב, היא גם בשאר איסורי אכילה, (כדעת ר"ש), או שרק בדין זה, ואילו בשאר מקרים דעתו כרבנן שב"כזית". המסקנה שדעתו בדרך כלל כרבנן.

ז' 41 - על הקושיא לר"ע במשנה: "היכן מצינו אכילה במשהו?" מביאים עוד דוגמאות של אכילה במשהו. ודוחים אותן.

דף כ"ב/א

ח' 4 - על תשובתו של ר"ע במשנה: "היכן מצינו במדבר ומביא קורבן וכו'", מביאים דוגמאות למקרים מעין זה, אך ר"ע משיב עליהן.

ט' 13 - רבא מצמצם את המחלוקת בין ר"ע לבין חכמים, ומראה עוד מקרים שחכמים מסכימים עם ר"ע שאכילה במשהו.

י' 18 - דעת רב פפא שחכמים מסכימים עם ר"ע בקונמות (נדרים) שאכילה במשהו, ודיון על דעה זו.

דף כ"ב/ב

י"א 12 - שתי שאלות של רבא: מה דינו של הנשבע שלא לאכול עפר, או שלא לאכול חרצן - האם אכילה זו במשהו או ב"כזית"? - נשאר ב"תיקו".

י"ב 21 - ביורור שאלת רב אשי בדין הנשבע שלא יאכל חרצן (דבר האסור עליו מן התורה), האם בכזית או במשהו?

משנה - ניסוחים של שבועות וכיצד מתחייבים עליהן. כגון: "שלא אוכל" ואכל ושתה, או אם יש הבדל בין שבועה כללית או שיש בה פרטים, או שבועה שלא לאכול דברים האסורים מן התורה במילא, ועוד.

גמרא - הלכה בשם שמואל שהנשבע שלא לאכול, שבועתו כוללת גם שתיה. והראיות לכך.

דף כ"ג/א

ב' 12 - רבא מביא ראייה ממשנתנו לדברי שמואל ששתייה בכלל אכילה, וביורור עניין זה במשנה.

ג' 33 - הסבר דברי המשנה, על מי שמפרט בשבועתו שלא לאכול מינים שונים, שחייב על כל מין ומין.

דף כ"ג/ב

ד' 3 - ביורור, כיצד ייתכן שגם בפירוט מיני שתייה

דף כ"ה/ב

ד' 19 - שתי קושיות של רב המנונא ורבא על דעת שמואל (למעלה, המצריך שבועה תהיה אפשרית גם בלהבא), ותירוצן ע"י המקשים עצמם.

ה' 32 - בירור שיטת רב (המצריך שבועה תהי אפשרית גם ב"הן" ו"לאו") ביחס לנאמר בדין "שבועת העדות". דיון בשבועה זו ומדוע יצאה מן הכלל.

דף כ"ו/א

ו' 1 - הסבר לדעות ר"ע ור' ישמעאל, ומקור דעותיהם, בעניין שבועה על העבר.

ז' 33 - הלכות שלומדים חכמים בברייתא מהפסוק: "לכל אשר יבטא האדם בשבועה, ונעלם ממנו", וכיצד נקרא אונס.

ח' 38 - דיון על המשך הנלמד בברייתא מהפסוק "ונעלם ממנו". מבררים מה הדין אם נעלם ממנו החפץ עליו נשבע, וכיצד זה אפשרי, ומה הדין אם נעלמו ממנו שניהם.

ט' 52 - בירור כיצד אפשרית שגגת שבועה לשעבר, והאם זה כשיטת מונבז או גם כרבנן. תוך כך גם בירור המחלוקת בין מונבז וחכמים ואם היא שייכת כאן.

דף כ"ו/ב

י' 11 - בירור דינו של השוגג בשבועה, אבל היה ידוע מראש שיעבור על השבועה גם במזיד. רבא משיב על כך מברייתא שאינו נחשב שוגג.

י"א 16 - דיון על דברי שמואל ששבועה מחייבת רק אם נאמרה בשפתיים. קושיות עליו משתי ברייתות, שלכאורה גם שבועה שבלב מחייבת, ומתרחקים.

דף כ"ז/א

משנה - דין השבועה על קיום, או ביטול מצווה, יש בזה מחלוקת ר"י ב"ב וחכמים אם חייב ונימוקיהם.

גמרא - ברייתא הלומדת מהפסוק "להרע או להיטיב" ששבועה חלה רק על דבר-הרשות ולא על מצווה. ודיון, כיצד אכן למדים זאת. על כך שלש ניסיונות הוכחה. תוך כך מובאת מחלוקת ר' יונתן ור' יאשיה אם המלה "או" באה לחלק או לא.

דף כ"ז/ב

ב' 6 - בירור מהות המחלוקת בין חכמים ור"י ב"ב במשנה.

משנה - הלכה שאין שבועה חלה על שבועה, ודוגמא. וכן ההבדל בדין בין "שבועת ביטוי" ל"שבועת שווא".

גמרא - בירור מה באה המשנה להשמיע לנו בחזרה: "שבועה שלא אוכל" וגם "שבועה שלא אוכלנה", והתשובה.

ב' 26 - בירור משמעות החזרה פעמיים על "לא אוכלנה" שבמשנה, ומה ההבדל בין נזירות כפולה לשבועה כפולה.

ג' 38 - דעת רבא שהנשבע שלא לאכול ככר, הרי כל עוד נשאר בה כזית, יכול להשאל על השבועה. בירור שיטתו בקושיות ותירוצים. ולאחר מכן דעת אמימר החולק עליו, ודיון עליה.

דף כ"ח/א

ד' 20 - דברי רבא שהתולה שבועתו בתנאי, כגון: "שבועה שלא אוכל ככר זו, אם אוכל ככר שנייה", והדין בארבע האפשרויות השונות. ולגבי האפשרות שאכל תחילה את הככר שעליה נשבע ואחריה את ככר התנאי - הדין תלוי במחלוקת ר' יוחנן ור"ל אם התראת-ספק שמה התראה או לא.

דף כ"ח/ב

ה' 5 - עוד מדברי רבא, על התולה שבועה אחת בשנייה וההפך - אימתי חייב ואימתי פטור. ראייה לדבריו מברייתא על ארבעה סוגי נדרים שהתירו חכמים, והסבר כיצד.

ו' 21 - שאלות של אבדימי לאחיו עיפא, בעניין "אין שבועה חלה על שבועה". התשובות ותיקונן.

דף כ"ט/א

משנה - דוגמאות לשבועת שווא, והעונש עליה.

גמרא - ביאור דברי המשנה: "הידוע לאדם", שהכוונה לשלושה לפחות.

ב' 22 - ביאור כוונת המשנה בביטוי "אם לא ראיתי גמל וכו'". ובירור האם להבנת דברי הנשבע הולכים לפי מה שבלבו, או לפי מה שאומר בפיו. ודיון בכך לפי מקורות אחרים.

דף כ"ט/ב

ג' 2 - הסבר לכוונת המשנה בביטוי: "נחש כקורת בית-הבד".

ד' 6 - תיקון נוסח המשנה לגבי שתי שבועות סותרות, ועל מה מהן חייב.

משנה - על מי חלות "שבועת ביטוי" ו"שבועת שווא", ומה דינו של העובר עליהן.

גמרא - דברי שמואל שהעונה אמן אחר שבועה, דינו כנשבע בעצמו, וראייה מהתורה, מברייתות ומן המשנה שלנו. והסבר מה בא שמואל לחדש.

פרק ד' "שבועת העדות"

דף ל/א

משנה - הלכה כי "שבועת-העדות" נוהגת רק בראויים להעיד. ציון מקום העדות בפני בית-דין ומחלוקת ר"מ וחכמים במעיד מפי עצמו אם צריך בפני בית-דין. וכן מה חייבים על עבירה בזה בזדון או בשגגה.

גמרא - המקור במקרא לכך ש"שבועת-העדות" לא נוהגת בנשים. על כך מובאות שלש ברייתות.

ב' 40 - ברייתא ובה חובת בית-הדין להשוות את בעלי הדין, הן בעניין עמידה או ישיבה, הן בדבר שמיעת כל דבריהם. וכן ברייתא הלומדת זאת מהפסוק: "בצדק תשפוט עמיתך". ועוד דברים שלמדו חכמים מפסוק זה.

דף ל/ב

ג' 1 - דיון על המחלוקת בברייתא בין ר"י וחכמים בעניין העמידה או הישיבה של בעלי הדין והעדים בבית-דין, בזמן המו"מ ובזמן גמר הדין. ומה בדבר קימה בפני חבר או אשת חבר.

ד' 21 שני מאמרים של רבה ב"ר הונא בשאלה: כיצד לנהוג כאשר בעלי הדין הם תלמיד-חכם ועם-הארץ בעניין עמידתם או ישיבתם. ותיאור מעשה בבית-דין של ר"פ.

ה' 37 - עוד מאמר מרבה ב"ר הונא בשאלה: כיצד ינהג תלמיד-חכם היודע עדות, ויש זלוול בכבודו אם ילך להעיד בפני בית-דין קטן ממנו. סיוע לדעתו מברייתא, והסתייגות ממנה. וכן תיאור מעשה במר זוטרא.

ו' 47 - ברייתא ובה הוראות התנהגות לדיין, הנלמדות מהפסוק: "מדבר שקר תרחק".

דף ל"א/א

ז' 2 - ועוד הוראות שונות הנלמדות מהפסוק "מדבר שקר תרחק": לתלמיד היושב לפני רבו בזמן הדיונים, כיצד רשאי להתערב. לבעלי החוב - כיצד לנהוג כלפי החייב וההפך. לדיינים, כיצד ינהגו כלפי בעלי הדין כאשר אחד עשיר והאחד עני והדבר ניכר בלבושם. כמו כן על הכלל שלא לשמוע אחד שלא בפני השני. וכן מה למדו רב ושמואל מן הפסוק "ואשר לא טוב עשה וכו'".

ח' 34 - הלכה, כי בין אלה שאינם ראויים להעיד, הנזכרים במשנה, גם המלך (מדאורייתא) והמשחק בקוביא (מדרבנן) - דעת ר"פ ודעת רב אחא.

ט' 37 - דיון במחלוקת שבמשנה לגבי המושבע מפי עצמו, שלדעת חכמים חייב רק בבית-דין, ולדעת ר"מ חייב גם מחוץ לבית-דין, לבירור המקור לדעותיהם ומהות המחלוקת.

דף ל"א/ב

י' 20 - בירור ההלכות האחרונות במשנה: מניין שחייבים על זדון שבועה. וחייב על שגגתה עם זדון העדות - כיצד זה אפשרי. וכי על שגגה סתם אין חייבים - ומה חידוש בזה.

משנה - דוגמאות ל"שבועת העדות" באיזה מקרים חייבים ובאיזה פטורים.

גמרא - דברי שמואל על המקרה שהתובע רץ אחרי העדים והם נשבעו לו שאינם יודעים לו עדות, מבלי שהוא אמר להם להעיד לו - שאין שבועתם נחשבת ל"שבועת-העדות" המחייבת. וכן בירור מהו החידוש בדבריו של שמואל, ומה ההבדל במקרה כזה בין "שבועת העדות" לבין "שבועת הפקדון".

דף ל"ב/א

ב' 18 - המקור להלכה במשנה ששבועה אפשרית מחוץ לבית-דין, ואילו כפירה - רק בבית-דין. ודיון על כך בין אביי ור"פ.

ג' 31 - בירור, כיצד ייתכן שיכפרו שני העדים כאחת. תשובה לפי ר' יוסי הגלילי ותשובה לפי ר' יוחנן - שהאחד ב"תוך כדי דיבור" של קודמו, ומסבירים כיצד.

ד' 37 - בדין המשנה, שאם כפרו העדים בזה אחר זה, השני פטור (כי הוא נשאר עד יחידי, ואינו ראוי להעיד). מבררים במה המחלוקת עם ר"א בר"ש שמחייב גם עד אחד בשבועת העדות.

ד' 21 - דיון בדעת ר"ע ומה ההבדל בינו לבין ר"א.

ה' 30 - דיון בדעת ר' יוסי הגלילי.

ו' 54 - דוגמאות למקרים של "ראיה" ללא "ידיעה" בעדות, והטעם מדוע אין לחייב בעדות כזו.

דף ל"ד/ב

ז' 17 - שיטת ר"ש הלמד שבועת העדות רק בתביעות ממוניות, מדין שבועת הפקדון. וכן על כך שבארץ-ישראל צחקו על השיטה, ובירור על מה אכן צחקו, ולא נמצא.

דף ל"ה/א

משנה - מקרים שלא חלה עליהם שבועת העדות כיון שהם חסרים אחד התנאים המחייבים.

גמרא - ברייתות ובהן הסימוכין והמקורות לדינים שבמשנה.

משנה - שלושה חלקים למשנה: 1. דוגמות לנוסח לשון השבועה, שמחייבת או שאינה מחייבת. וחובת ציון שם או כינויו. 2. מחלוקת ר"מ וחכמים בדין המקלל בשם ה', באיזה משמותיו הוא חייב. 3. מהי "אלה הכתובה בתורה", ומחלוקת ר"מ וחכמים על הנוסח המחייב.

גמרא - פירוש הביטוי "משביעי עליכם" והדומה לו. על כך דעת רב יהודה, אביי מקשה עליו ומפרש אחרת.

ב' 45 - שמות ה' וכינויו ובכללם "חנון ורחום". דוחים זאת על פי ברייתא בדבר איסור מחיקת שמות ה', אשר "חנון ורחום" אינם כלולים בה. ולפי זה מסביר אביי את משנתנו.

דף ל"ה/ב

ג' 6 - המשך הדיון (על פי ברייתא) באיסור מחיקת שמות ה', כגון במחיקת חלק משמותיו, מחיקת אותיות נילוות לפניו או אחריו. הדעות השונות ופסיקת ההלכה.

ד' 17 - ברייתא ובה שמות ה' שהזכיר אברהם אבינו, שהם קודש. ומחלוקת על השם שנזכר בפגישותיו עם המלאכים, אם הוא קודש או חול. בדומה לכך דיון בשמות הנזכרים במקומות שונים בתנ"ך.

ה' 44 - קושיא על המשנה הקובעת שגם כינוי ה' מחייבים בשבועה, שיש לכך סתירה מהפסוק בעניין

ה' 44 - הסבר דברי ההלכה, שהביא אביי למעלה, בדבר עדי סוטה. וכן הסבר דבריו בעניין "שכנגדו חשוד על השבועה", ובעניין "עד אחד דרבי אבא", שבשני מקרים אלה גם עד אחד חייב בשבועת-העדות.

דף ל"ב/ב

ו' 22 - דברי רב פפא על עד אחד בעניין פטירת הבעל, שפעמים הוא פטור ב"שבועת העדות" ופעמים הוא חייב וכיצד.

ז' 30 - בירור מדוע נאמר במשנה הדין "כפר אחד והודה אחד", שהכופר חייב, הרי דבר זה אפשר ללמוד גם מהדין הקודם.

ח' 39 - בירור, בעניין המצב בו היו שתי כתות עדים (הנזכר במשנה) שהראשונה שכפרה תהיה חייבת - כיצד ייתכן, הרי נשארה כת שנייה? משיב רבינא שמדובר במקרה מיוחד, ומתאר אותו.

דף ל"ג/א

משנה - הלכה - המשביע עדים על מספר תביעות שיש לו, אם נשבעו באופן כללי שאין להם עדות, ונמצאו כופרים - חייבים רק פעם אחת, אבל אם ציינו את התביעות השונות - חייבים על כל אחת ואחת, ודוגמאות.

גמרא - דיון אם יש דין "שבועת העדות" כאשר יש תביעה לתשלום קנס, כיון שלקנסות יש דין מיוחד, שהמודה פטור מקנס. בדיון נמצא שיש מחלוקת בנושא, לפי ר"א בר"ש - אפשר, ואילו לרבנן - לא.

דף ל"ג/ב

משנה - התביעות שלא חל עליהן דין "שבועת העדות" הן: כאשר אין התביעה ממונית, או כאשר על הנתבע מוטל עונש מוות.

גמרא - קושיא מדיוק בדין המשנה "שאישי פלוני כהן וכו'", הנראה סותר את הדין "עד שישמעו העדים מפי התובע". ומשיבים שקיבל הרשאה לייצג את התובע. על כך קושיא ותירוצה.

ב' 20 - ברייתא ובה ראיות לכך שבועת העדות חלה רק בתביעות ממוניות - ר"א למד זאת מגזירה שווה, ר"ע ר' יוסי ור"ש למדים זאת בדרכים אחרות.

דף ל"ד/א

ג' 12 - דיון בדעת ר"א, הלמד ש"שבועת העדות" חלה רק בתביעה ממונית בגזירה-שווה מדין פיקדון. מקשים עליו ומתריצים.

דף ל"ז/ב

ג' 23 - דעת ר' יוחנן שהכופר בממון שיש עליו עדים – חייב קורבן שבועה ואילו בשטר - פטור. לאחר נימוק דעתו מראים שזו נובעת גם ממחלוקתו על ר' אלעזר בעניין כפירת שיעבוד קרקעות. כן מובא ניסיון לומר שמחלוקת זו תואמת את מחלוקת ר"א וחכמים בדין "הגוזל שדה מחברו", או את דין משנתנו "גנבת את שורי וכו'", אך נידחה.

דף ל"ח/א

ד' 1 - דיון על דין המשנה במי שתבעו אותו חמישה אנשים וכו'. מובאות הדעות השונות לגבי נוסח הכפירה - אם משמעו כנשבע לכל פרט ופרט, או כנשבע לכלל החמישה בבת אחת.

ה' 39 – דיון בדברי ר' יוחנן על דין המשנה בעניין הנתבע ע"י אחד על דברים שונים, שאם הדברים השונים כשלעצמם אינם שווים פרוטה, אבל יחד הם כן שווים, שהם מצטרפים. הגמרא מראה שיש בזה מחלוקת אמוראים.

ו' 44 - רבא מעלה ספק בדין במקרה של חמשה תובעים, והנתבע השיב בכלל ופרטים. משיבים על כך על פי ברייתא מר' חייא.

דף ל"ח/ב

ז' 5 - בירור מהו בסיס המחלוקת בין ר"ש וחכמים בעניין "אנסת את בתי", שיש בתביעה זו גם צד של קנס וגם צד של תשלום ממון.

פרק ו' "שבועת הדיינים"

משנה - חמשה חלקים: 1. שבועת הדיינים לנתבע המודה במקצת הטענה, באילו תנאים היא חלה. 2. דוגמאות לנתבע שכופר בכל, שפטור. 3. דוגמאות למודה בדבר שאינו ממין הטענה, ומה הכללים והדעות החלוקות בזה. 4. הלכה שאין שבועת הדיינים בקרקעות וכדומה. מה הדין כשהתביעה מורכבת, על כלים ועל קרקעות יחד. 5. מה מעמדם של חרש, שוטה וקטן בעניין "שבועת הדיינים".

גמרא - אופן ההשבעה: האם צריך להזכיר שם ה' או כינוי, האם צריך לאחוז בחפץ קודש ומהו, האם הנשבע עומד או יושב ומה ההבדל בין תלמיד-חכם לשאר אנשים.

ב' 48 - פרטים על אופן ההתראה וההשבעה: השפה, האזהרה מפני התוצאות הנוראות של שבועת

סוטה. אביי מתרץ שיש בזה מחלוקת בין רבנן לבין ר' חנינא בר אידו, ודיון בשיטותיהם.

דף ל"ו/א

ו' 8 - דיון במלה "ארור", שהיא כוללת נידוי, קללה ושבועה. והראיות.

ז' 22 - המלה "אמן" כוללת שבועה, קבלת דברים והאמנת דברים, והראיות לכך.

ח' 28 - דעת ר"א שהמלים "לאו" ו"הן" מביעות שבועה, והערת רבא שמדובר רק כשהן באות פעמיים.

ט' 33 - פרטים על דיני המשנה בעניין המקלל, והמחלוקת בין ר"מ וחכמים.

י' 44 - בהקשר לביטוי שבמשנה: "יככה אלקים", הוראת דרך-ארץ שלא לצטט דבר זה כלשונו בפני אדם אחר, שכן זה נשמע כאילו אתה מקלל אותו, וכן לגבי פסוקים דומים.

י"א 48 – דיון במחלוקת בין ר"מ וחכמים, במשנה, בעניין "אל יכך וכו'" שהיא מעוררת קושי ממחלוקתם בנושא "מכלל לאו אתה שומע הן", כך שיש סתירה בדעות. והתירוץ בהיפוך הדעות במשנה.

פרק ה' "שבועת הפיקדון"

דף ל"ו/ב

משנה - ארבעה חלקים: 1. על מי, בפני מי ובאיזה אופן חלה "שבועת-הפיקדון", וכן ההבדל בין שוגג לבין מזיד. 2. דוגמא לאופן שבועת-הפיקדון, והדין אם הושבע מספר פעמים, שחייב על כל פעם. 3. ההלכה במקרים שונים, כגון: שנשבע למספר תובעים כאחת, או שנשבע על מספר דברים. 4. שבועת הפיקדון אינה חלה על חיוב בקנס, דוגמאות לכך, והכלל בזה.

גמרא - דיון בשאלת רב כהנא (בפני חכמים ורב כהנא) על המזיד ב"שבועת הפיקדון" והתרו בו, האם הוא חייב בקורבן, או במלקות, או בשניהם. מביאים ראיות לתשובה ממקורות שונים ונידחו.

דף ל"ז/א

ב' 31 - רבה משיב על שאלת רב כהנא (שלמעלה), שמדובר ב"כופר בממון שיש עליו עדים" ולכן פטור מקורבן וחייב במלקות. ובא דיון על דבריו בראיות לכאן ולכאן, עד שנשאר ב"תויבתא".

הסיפא של המשנה, ומסבירים מהו ההבדל בין הגרסאות למעשה.

דף מ"א/א

י"ב 3 - בדין שבועת-היסת, שהיא מדרכבנן, מבררים מה הבדל יכול להיות בינה לבין שבועה מדאורייתא. ניתנו על כך מספר תשובות שנידחו, והאחרונה לא נדחתה. אגב, דנים בעונש למי שלא רצה להשבע היסת.

י"ג 25 - דין הלווה הטוען כי השטר של המלוה פרוע - שצריך לשלם, ואם ביקש שהמלוה יישבע לו שלא נפרע - מחייבים אותו להשבע. ומבררים מה ההבדל בין שבועה זו לבין השבועה ל"פוגם את שטרו". וכן מה דין תלמיד-חכם בעניין זה.

י"ד 37 - בהקשר לדין המשנה, מובאת מחלוקת רב אסי ושמואל, (בשתי גירסאות), אם המלווה בעדים צריך לפרוע בעדים דווקא, ודיון בזה. מקשים על שמואל ממשנתנו ומשיבים שזו מחלוקת תנאים בברייתא ודוחים זאת. בסוף מובאת ההלכה בשם רבא (בשתי גירסאות).

דף מ"א/ב

ט"ו 28 - תיאור שבעה מקרים שהיו בעניין עדי הלוואה, על חלקם יש מחלוקת ונערך דיון.

דף מ"ב/א

ט"ז 39 - הסבר לדברי המשנה בעניין טענת קטן, שיש בזה לכאורה סתירה פנימית במשנה. משיבים לפי שיטת ר"א בן יעקב, ובא דיון מלא לבירור שיטה זו, וכן את מהות המחלוקת שלו עם רבנן.

דף מ"ב/ב

י"ז 19 - בעניין הסתירה במשנה על שבועה לקטן ולהקדש, מובא הסברו של שמואל שהכוונה לשבועה כדי להיפרע מנכסי קטן ומנכסי הקדש, ולא שבועה על תביעתם. שתי קושיות על כך (שהרי הדין כבר נאמר), ומתרצים.

משנה - שלושה חלקים: 1. דברים שאין נשבעים עליהם שבועת-הדיינים, ושהם חריגים גם בדיני ממונות אחרים. 2. מחלוקת ר"מ וחכמים אם לדברים המחוברים לקרקע יש דין קרקע (דעת חכמים), או דין מטלטלין (ר"מ). 3. מתנאי שבועת-הדיינים, שהטענה והכפירה יהיו בדבר שבמידה, במשקל ובמניין.

שקר, מה הדין אם נמנע משבועה, ומה אם החליט להשבע.

דף ל"ט/א

ב' 28 - ראייה ממשנה אחרת ששבועת הדיינים יכולה להיות בלשון שהנשבע מביין, ורשימת שאר דברים הנאמרים בכל לשון.

ג' 31 - מהי החומרא המיוחדת לשבועה, שבית-דין כה מזהירים עליה את הנתבע, ודיון על כך.

ד' 40 - על הנאמר בברייתא "נפרעין ממנו וממשפחתו... ומכל העולם" שואלים: במה שונה העבירה על שבועה מעבירה אחרת? ומשיבים. כן מבררים: מה ההבדל בין רשעים ממשפחת החוטא לבין שאר רשעים בעלמא, ומה בין צדיקים ממשפחת החוטא לשאר צדיקים בעלמא.

דף ל"ט/ב

ה' 8 - בירור מה אשמתו של התובע (עליה הוא גם מכונה רשע), אם הנתבע מוכן להשבע.

ו' 16 - הנימוק לכך שמודיעים לנשבע שאין הוא נשבע על מה שבמחשבתו, אלא על דעת הדיינים, והוא – משום המעשה שקרה אצל רבא.

ז' 18 - מחלוקת רב ושמואל בפירוש דברי המשנה: "הטענה שתי כסף", האם מדובר בסכום התביעה הנמוך ביותר (כדעת שמואל) או בסכום הכפירה הנמוך ביותר (רב).

דף מ/א

ח' 19 - הערה בשם שמואל שהדין המחייב שבועה על טענה של שתי כסף לפחות, היא רק בתביעת המלוה והודאת הלווה, אבל אינה במקרה של תביעה שעליה יש עד אחד, שאז חייב אף על תביעה של פרוטה, והסימוכין.

ט' 27 - עוד בשם שמואל: טענו חיטים ושעורים, והודה באחד מהם - חייב שבועה. ניסיונות לתמוך בדעה זו ממקורות שונים, וכן בירור דעת ר' יוחנן בנושא, שנראה סותר את עצמו.

דף מ/ב

י' 29 - עוד דוגמאות למקרים שונים שהנתבע מודה על אחד משני דברים, ומה ההלכה בהם.

י"א 47 - דברי רב נחמן על דין "שבועת-היסת" למי שכופר בכל, וכן טעמה ובאילו מקרים היא קיימת. בגירסא אחרת אומר רב נחמן את דבריו על

מסכת שבועות

תקיג

ב' 48 - דיון בעניין השכיר, שהשבועה המוטלת על בעל-הבית עוברת אליו והטעם לכך.

דף מ"ה/ב

ג' 13 - בשם שמואל: תקנת שבועת השכיר קיימת רק כאשר נשכר בעדים, כך שבעל הבית לא יכול לטעון שלא שכר אותו כלל, ודיון על הנושא.

דף מ"ו/א

ד' 2 - בירור הדין באומן, שבעל הבית קצץ את שכרו, על מי מוטלת השבועה. על כך מובאת דעת שמואל, מקשים עליו ומתריצים.

ה' 40 - דיון בדין ה"נגזל", הנזכר במשנה, כיצד מדובר שנשבע ונוטל.

דף מ"ו/ב

ו' 23 - בדין ה"נחבל", הנזכר במשנה, בירור באיזה מקרה הוא נשבע ונוטל, והטעם.

ז' 30 - בדין שבועתו של "מי שכנגדו חשוד על השבועה", אומרת המשנה: "אפילו שבועת שווא". מבררים מה החידוש בכך, ומדוע לא נזכרת גם "שבועת-ביטוי".

דף מ"ז/א

ח' 1 - בירור, מדוע נזכר במשנה גם המשחק בקוביא, שלכאורה זה מיותר.

ט' 3 - בדין: "שניהם היו חשודים על השבועה" מבררים את המחלוקת בין ר"מ ור' יוסי, והוכח שר' יוסי הוא שאמר "יחלוקו" (כנראה היו לפני האמוראים גירסאות שונות של המשנה).

י' 11 - בהסבר דברי המשנה: "חזרה שבועה למקומה", מובאות שיטות בבל וארץ-ישראל, והראיות. ועליהם בא דיון - כיצד לפסוק. וכן דיון בו נזכר ר"ש בן טרפון, ואגב מביאים עוד מדבריו בעניינים שונים.

דף מ"ז/ב

י"א 14 - בירור דעת רבי בעניין "החנווני על פנקסו", כח לכאורה יש לו דעה אחרת בברייתא, ורובא מיישב את הדברים.

י"ב 21 - בדין שתי כתות עדים המכחישות זו את זו, בירור מה נאמנות העדים האלה לגבי עדות אחרת. רב הונא אומר שהם כשרים בפני עצמם, ור' חסדא סובר שכולם נחשבים לעדי-שקר. כן נערך דיון על ארבע מקרים שונים של שטרות שעל כל אחד מהם

גמרא - הסימוכין במקרא לדין המשנה שעל עבדים, שטרות, קרקעות והקדשות לא נשבעים שבועת הדיינים, ולא חל עליהם דין תשלומי כפל או ארבעה וחמישה, וכן לא דיני השומרים.

דף מ"ג/א

ב' 12 - בירור כי המחלוקת בין ר"מ לחכמים במשנה לגבי דבר המחובר לקרקע, היא רק לגבי פירות בשלים על העץ - אם דינם כתלושים או כמחוברים.

ג' 19 - מחלוקת אביי ורבא במקרה המיוחד שטען: "בית זה מלא נתתי לך", שאביי סובר שמשיביעים על טענה זו, ורבא סובר שאין היא עומדת בתנאי: "מידה, משקל ומניין". ראייה לרבא מהמשנה ומהברייתא, ודיון על הברייתא עצמה.

משנה - הלכה - במקרה שהלוואה על משכון, ו"הכפירה" או ה"הודאה במקצת" היו ביחס למשכון, הרי הדין שווה לדין על ההלוואה עצמה. ועוד הלכה - השבועה מוטלת על מי שהמשכון (הפיקדון) אצלו.

דף מ"ג/ב

גמרא - בירור על איזה דין במשנה בא הכלל שהנשבע הוא זה המחזיק בפיקדון. זאת לפי שמואל כאן ולפי רב אשי (במסכת ב"מ).

ב' 13 - דיון מפורט בדין המדנה לוי הצורות השונות של משכון, כגון: אם הוא חפץ אחד או יותר, אם שווה ערך הוא להלוואה וכו'. והדעות השונות של החכמים בעניין - של שמואל, רב נחמן ונהרדעי. והדיון על דעת שמואל לבירור דעתו כמי.

פרק ז' "כל הנשבעין"

דף מ"ד/ב

משנה - הלכה, כי השבועה המוזכרת בתורה: "שבועת ה' תהיה בין שניהם" מוטלת על הנתבע, אבל חכמים העבירו במקרים ידועים את השבועה על התובע, המשנה מביאה את רשימתם עם דוגמאות ואם יש החולקים עליהם. וכן מקרים בהם יש שבועה גם בלא תביעה ממונית, אלא לשם בירור הדברים. דין "גלגול שבועה" ודין שהשנה השביעית משמטת גם את חובות השבועה.

דף מ"ה/א

גמרא - הסימוכין בפסוק שבועת התורה מוטלת על הנתבע.

דף מ"ט/א

י"ז 4 - המקור לדין המשנה, ששנת השמיטה משמטת גם את השבועה.

פרק ח' "ארבעה שומרין"

משנה - ארבעת סוגי ה"שומרים". מהי מידת אחריותם, ומה ההבדלים ביניהם בענייני: שבועה, תשלום וכפירה. דוגמאות לכל סוג ולבסוף כלל.

דף מ"ט/ב

גמרא - בירור, כדעת מי המשנה, שדין השוכר כדין הנושא-שכר. וכן מוסבר מדוע נאמר ארבעה שומרים, ולא שלושה, שהרי נושא-שכר והשוכר שווים בדיניהם.

ב' 28 - בדין המשנה, על השומרים שנשבעו לשקר שהם פטורים מקורבן אשם, יש מחלוקת אם הם חייבים לפחות על "שבועת-ביטוי", רב מחייב ושמואל פוטר. מבררים מהי מהות המחלוקת ומה הצריכותא להזכיר אותה כאן, אחר שכבר נאמרה במקום אחר.

ג' 39 - כיון שנזכר הכלל של רב אמי מבררים מהו מקורו.

ד' 41 - דעת ר"א על דין הפטורים במשנה, ונימוקו. סוף מסכת שבועות

חתומה אחת הכתות, וכיצד יפסקו בהם. כן מובאת קושיא על ר' חסדא מברייתא, ותירוצה.

דף מ"ח/א

י"ג 7 - בעניין "אמר לחנווני וכו'" מובאת ברייתא להבהרת דעת ר' יהודה, והסבר, מהי ה"צריכותא" של המשנה להביא את שתי הדוגמאות - "קונה ו"חנווני", "בעל הבית ושולחני".

י"ד 17 - הסבר במה מדובר במשנה שהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל מסייגים את המשנה רק למקרה שהמלוה מת לפני הלווה, אבל ההיפך - לא גובים אפילו בשבועה. והם מסתמכים על הדין שאין אדם מוריש שבועה לבניו. נערך דיון מפורט בנושא, ולבסוף גם הצעה כיצד לנהוג.

דף מ"ח/ב

ט"ו 23 - הסבר לדברי המשנה על שבועה שלא כנגד טענה, שמדובר שכן היתה טענה אבל לא ודאית. ומכאן מתברר מה טעם מוטלות שבועות אלה על האנשים המנויים במשנה, תוך פירוט המקרה האחרון ב"בן-בית". כן דברי רב יוסף בר מניומי: "והוא שיש שבועה ביניהו".

ט"ז 29 - בעניין דין "גלגול שבועה", הנזכר במשנה, מבררים שניתן לגלגל שבועה גם אם השבועה הראשונה היא מדרבנן, מלבד שבועת השכיר.

מסכת עדויות

י' - המבקש לפרוט מטבע כסף של פדיון מע"ש בירושלים - איזה חלק מהכסף מותר לפרוט למעות נחושת. על כך שש דעות שונות.

י"א - בעניין טומאה שגורם הזב למושב שהוא יושב עליו - מה דין לגבי מושב מיוחד, כגון כסא החסר חלקים ממנו או שהשתנה ייעודו (ודוגמאות). על כך חולקים ב"ש וב"ה.

י"ב - ארבעה דברים שב"ה חזרו בהם מדעתם והסכימו לדעת ב"ש. במשנתנו שניים מהם: נאמנות האשה לעדות שבעלה מת במדינת-הים, ולהנשא על פיה. וכן אם על סמך עדות זו היא זכאית לקבל גם את כתובתה. כן מובאת השקלא-וטרוא ביניהם.

י"ג - דינו של אדם שהוא "חציו-עבד וחציו בן-חורין" - כיצד ל"תקנו". על כך מחלוקת ב"ש וב"ה, המו"מ ביניהם וחזרת ב"ה מדעתם לדעת ב"ש.

י"ד - מחלוקת ב"ש וב"ה בעניין כלי-חרס עם "צמיד-פתל", המציל את מה שבתוכו מן הטומאה באהל-המת. לדעת ב"ה הוא מציל את כל סוגי הכלים שבתוכו, ולדעת ב"ש רק את כלי-החרס. נימוקם של ב"ש וחזרת ב"ה לפסוק כמותם.

פרק ב'

א' - ארבעה דברים עליהם העיד ר' חנינה סגן-הכהנים. ובמשנתנו, על שהיו הכהנים שורפים את הבשר שנטמא ב"וולד-הטומאה" יחד עם בשר שנטמא ב"אב-הטומאה", אע"פ שמוסיף עליו טומאה. כעין זה, ואף יותר, אומר ר"ע שהיו מדליקים שמן שנטמא ב"טבול-יום" בנר-מתכת שנטמא ב"טמא-מת".

ב' - עדות ר"ח סגן הכהנים על עור של בהמה שנמצאה טריפה, שמעולם לא נשרף. מסקנת ר"ע מעדות זו גם על עור "בכור" שנמצא טמא, אך חכמים חולקים עליהם ואומרים שיש לשרוף אותם.

ג' - עוד שתי עדויות של ר"ח, האחת על מעשה שהיה, אשר ממנו נלמדה הלכה כי קיום-שטרות" הוא ע"י החותמים עליו. וכן על דין מחט טמאה טומאת-מת שנמצאה בתוך בשר-הקורבן, שהיא מטמאה רק את הבשר, אבל לא את הידיים ואת הסכין. ואם נמצאה ב"פרש" - הכל טהור.

ד' - שלושה דברים שמסר ר' ישמעאל:

למסכת זו אין גמרא, לא בבלי ולא ירושלמי. כשמה "עדויות", היא קובץ הלכות בנושאים שונים, שנתקבלו ע"י בית-הדין על פי עדויות של אנשים נאמנים..

פרק א'

א' - דין אשה שנטמאה בראיית דם או זיבה, שהיא מטמאה דברים טהורים. ומחלוקת בין החכמים אם חוששים שמא נטמאה כבר לפני הראייה עצמה וטימאה את הטהרות, ומאיזה זמן קודם חוששים לזה. על כך דעות ב"ש, ב"ה וחכמים.

ב' - מהו שיעור העיסה החייבת בהפרשת "חלה". על כך מחלוקת בין ב"ש, ב"ה וחכמים. וכן דעת ר' יוסי.

ג' - כמות ה"מים השאובים" הפוסלים את המקווה החסר. על כך מחלוקת ב"ש וב"ה, וכן דעת חכמים עפ"י עדות בשם שמעיה ואבטליון.

ד' - הטעם להבאת דעות ב"ש וב"ה בעניינים שלא נפסקה הלכה כמותם, והוא ללמד לדורות שלא יעמוד אדם על דבריו, אלא יקח דוגמא מב"ה וב"ש.

ה' - בירור מדוע מזכירה המשנה את דעת היחיד כאשר ההלכה נפסקת כדעת הרבים. והוא, למקרה שבי"ד מאוחר יותר ירצה לפסוק הלכה שלא כבי"ד שקדם לו, יוכל בתנאים מסויימים להסתמך על דעת יחיד זה. וכן הכלל בדיני ביטול דעת בי"ד קודם.

ז' - מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי פרטי-דינים, בהלכות קבלת טומאה ע"י עצמות המת ב"אוהל".

ח' - בדין "כרשיני תרומה" - מחלוקת באיזה שלב של הכנתם לאכילת הבהמות יהיה מותר לטמאם בידיים. הדעות: ב"ש, ב"ה ור' עקיבא.

ט' - שתי מחלוקות:

א. בין ב"ש וב"ה - כיצד לצרף מעות-נחושת שלפדיון מע"ש למטבע כסף, כדי להביאם לירושלים.

ב. מחלוקת בין ר"מ וחכמים אם מותר לצרף יחד מעות ופירות של מעשר-שני, כדי לחללם על מטבע כסף, שר"מ אוסר.

דוסא ב"ה אומר שאינם מצטרפים וחכמים אומרים שמצטרפים. עוד שתי מחלוקות ביניהם: אם מחללים מעשר-שני על "אסימון", ואם "מטבילים ידיים לחטאת".

ג' - בעניין מתנות-כהונה, שתי מחלוקות בין ר' דוסא וחכמים: האם ל"מעי-אבטיח" ול"קניבת-ירק" (שאינם נאכלים) יש דין תרומה, שר' דוסא מיקל. וכן מחלוקת על שיעור הצמר החייבים עליו במצוות "ראשית הגז".

ד' - עוד שתי מחלוקות בין ר"ד בן הרכינס וחכמים: א. בעניין טומאת-מדרס ל"חוצלות" (מחצלות מיוחדות) שחכמים מטמאים אותם גם טומאת מדרס. ב. בעניין ה"קליעות" שר"ד מטהר, חוץ מקליעות משל "גלגילון" (אבנט).

ה' - הלכה ש"בית-הקיבול" של ה"קלע" (מכשיר לזריקת אבנים) העשוי מאריג - מקבל טומאה. אבל על העשוי מעור יש מחלוקת, שר"ד אינו מחשיבו ככלי-קיבול ומטהר. וכן הלכה שאם נפסק (נקרע) בית-האצבע של הקלע - טהור, ואילו "בית הפקיע" שנקרע - טמא.

ו' - דין אשת (או בת) כהן שנשבתה ונפדתה, ולא ידוע אם נאנסה שם. ר"ד בן הרכינס מתיר לה לאכול תרומה, וחכמים מבחינים בשני מקרים (ופירוט) שבאחד מהם היא טמאה ואינה אוכלת בתרומה.

ז' - ארבעה מקרים של ספק טומאה (ברשות-היחיד), שר' יהושע מטמא וחכמים מטהרים, ופירוטם.

ח' - שלושה מיני מסמרים (ופירוט) עליהם יש מחלוקת אם מקבלים טומאה - ר' צדוק מטמא וחכמים מטהרים.

ט' - ארבעה מיני כלים (ופירוטם) עליהם יש מחלוקת אם מקבלים טומאה, שר"ג מטמא וחכמים מטהרים. ומקרה מסויים בו מודים חכמים לר"ג.

י' - שלושה דברים בהלכות יו"ט, שר"ג מחמיר בהם כדעת ב"ש, ופירוטם. בעניין השלישי מביא ר"ג ראייה מסורת בית-אביו. ותשובת חכמים עליה.

יא' - שלושה דברים בהלכות יו"ט בהם ר"ג מיקל יותר מחכמים, והם: "מכבדין בין המיטות", "מניחין את המוגמר" ו"עושים גדי מקולס בליל פסח".

יב' - שלושת ההלכות בענייני שבת ויו"ט (ופירוטם) בהן ר"א בן עזריא מיקל לעומת חכמים. וכן מחלוקת ר"י וחכמים לגבי "קירצוף" הבהמה ביו"ט, שר"י מתיר.

א. ביצה טרופה על גבי ירק-תרומה, אם הביצה נוגעת בירק הרי זה "חיבור", כך שאם נגע טמא בביצה הוא טימא את הירק.

ב. שיבולת שלא נקצרה בשדה, הרי היא "שכחה" לעניים, אבל אם ראשה מגיע לשאר הקמה, הרי היא כדין הקמה ושייכת לבעל השדה.

ג. גינה המוקפת כרם, מאיזה גודל גינה מותר לזרוע בה ירק מבלי לחשוש לאיסור כלאי-הכרם.

ה' - שלושה דברים שאמרו לפני ר' ישמעאל ולא אמר דעתו עליהם, אך ר' יהושע בן מתיא פירש את ההלכה בהם. שניים מהם בדין "מלאכה שאינה צריכה לגופה" בשבת, שבמקרים מסוימים מותרת, כגון ה"מפרס מורסא" או הורג נחש. והשלישי בעניין "טומאת-משא" ע"י הזב לכלי חרס העשוי ככדור, שעתידיים לחצות אותו לשני כלים. על כך מחלוקת בין ר' יהושע, המטמא לבין ר"א ב"ר צדוק המטהר.

ו' - דברי ר' ישמעאל על שלושת הדברים: "שום", "בוסר" ו"מלילות", שאם התחיל לרסק אותם בערב-שבת יכול לגמור משתחשך. ר' עקיבא אוסר משום "משקין שזבו".

ז' - שלושה דברים שנאמרו לפני ר"ע בשם אחרים: א. שאשה יוצאת בשבת ב"עיר של זהב". ב. ש"מפריחי יונים" פסולים לעדות. ג. שספק "טומאה-עוברת" - טהורה.

ח' - שלושה דברים שאמר ר"ע בענייני טומאה וטהרה, ועל אחד מהם חלקו עליו חכמים. ועוד גירסא למשנה.

ט' - דברי ר"ע על תכונות ודברים שהאב מעביר לבנו בדרך הטבע, וכן על העברת דברים שה' הבטיח לאב ולדורות אחריו, והדוגמא מאברהם על גלות-מצרים.

י' - דברי ר"ע על החמישה ש"משפטם" אחרי פטירתם נמשך י"ב חודש: דור המבול, איוב, המצריים, גוג-ומגוג והרשעים בגהינם. בעניין הרשעים ר' יוחנן בן-גוריון חולק.

פרק ג'

א' - בעניין טומאה וטהרה, מה דין שני חצאי-שיעור שנכנסו לאהל-המת - האם הם מצטרפים לטמא אחרים, או לא. הדעות השונות.

ב' - דין אוכל פרוד, כגון אגוזים ושקדים, האם הם מצטרפים לכדי שיעור המטמא את הנוגע בהם. ר'

פרק ד'

כרוב המחלוקות בין ב"ש וב"ה - בית-שמאי מחמירים יותר, בפרק זה כ"א מחלוקות בהם ב"ש הם המקילים.

א' - בדין ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים שתאכל, ובעניין איסור חמץ "לא יראה" אומרים ב"ש ש"שאור בכזית" אסור ו"חמץ בככותבת" וב"ה אוסרים בכזית גם את החמץ.

ב' - הערה שלדעת הכל בהמה שנולדה ביו"ט מותרת, ואילו אפרוח שבקע ביו"ט אסור. אבל חולקים ב"ש וב"ה. במקרה של הרוצה לשחוט חיה או עוף ביו"ט ולא הכין עפר מבעוד יום לכיסוי הדם, שב"ש אומרים "יחפור בדקר ויכסה" וב"ה מתירים זאת רק בדיעבד.

ג' - ב"ש אומרים שיכול אדם להפקיר דבר רק לעניים (ודוגמא) וב"ה אומרים שאינו הפקר אלא אם מפקיר גם לעשירים. ועוד מחלוקת, בדין "שכחת עומר בשדה", שאם היה "עומר" אחד גדול פי ארבעה מן האחרים, ב"ש אומרים שאינו שכחה. וב"ה אומרים שהוא שכחה.

ד' - עוד בדין "שכחה", במקרה שהעומר נמצא במקום מיוחד (דוגמאות) ב"ש אומרים שאינו שכחה, וב"ה אומרים - שכחה.

ה' - בעניין "כרם רבעי" (של שנה רביעית), מחלוקת ב"ש וב"ה אם הוא דומה למעשר-שני בכל (דעת ב"ה), או לא. ולכן לדעת ב"ש אין לפודה אותו חובת תוספת "חומש" ולא דין "ביעור". וכן כי לדעת ב"ש יש לכרם-רבעי דין "פרט" ועוללות" לעניים, וב"ה חולקים.

ו' - שתי מחלוקות בעניין טומאה וטהרה. א. אם הנוזל היוצא מן הזיתים הכבושים בחבית מכשיר אותם לקבל טומאה, ולכן צריך לנקב את החבית כדי להוכיח שאין רצונו במוהל - כדעת ב"ה, או אינם מכשירים - כב"ש. ב. הלכה, שטבילה של משקים טמאים במקווה אינה מטהרת אותם (חוץ ממים). ומחלוקת במקרה של מי שסך את גופו בשמן ונטמא, או סך בשמן טמא, וטבל במקווה - באילו מקרים השמן שנשא על גופו טמא ובאילו - לא.

ז' - שלש מחלוקות בין ב"ש וב"ה:

א. מהו שיעור הכסף בו מתקדשת האשה.

ב. אם יכול אדם לגרש אשתו ב"גט-ישן", והסבר.

ג. "המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק", האם צריך לתת לה גט שני. ב"ש אומרים שאינה צריכה גט שני, וב"ה אומרים שצריכה, חוץ מהמקרה שגירש אותה מן האירוסין, והטעם.

ח' - אח שנפטר ללא זרע והשאיר אלמנה, שאמורה להתייבם לאחיו, אך אם היתה "ערווה: לאח, כגון שהיתה אחות אשתו, הרי אינו יכול ליבם אותה. ובמקרה שהיו למנוח עוד נשים - אלה הנקראות "צרות", הרי מחלוקת: ב"ש אומרים שאין דינן כמו האשה שהיא ערווה ליבם, ולכן מותרות לאחים, ואילו ב"ה אומרים שדינם כערווה ואסורות לאחים. ממחלוקת זו יוצאות עוד הלכות. והערה שלמרות חילוקי דעות אלה לא נמנעו לשאת נשים אלה מאלה. וכן למרות המחלוקת ביניהם בענייני טומאה וטהרה, לא נמנעו מלהשאיל כלים אלו מאלו.

ט' - בעניין הייבום, לפי התורה הוא נעשה ע"י ביאה, ואילו חכמים התקינו גם ב"מאמר" (קידושי כסף או שטר). ומחלוקת בזה, שב"ש אומרים שה"מאמר" מועיל לעשות אותה כאשתו, וב"ה אומרים שה"מאמר" עושה רק קניין חלקי. המשנה מביאה מקרה והדינים בו לפי שתי השיטות.

י' - ארבע מחלוקות בין ב"ש וב"ה:

א. בדין המדיר אשתו מתשמיש, כמה זמן תמתין.

ב. המפלת אור לשמונים ואחד יום - האם חייבת בקורבן.

ג. בדין ציצית לסדין (בגד לילה).

ד. בדין פירות שיועדו לשבת, ועדיין לא הופרשו מהם תרו"מ, האם מותר לאכול מהם עראי לפני שבת - ב"ש מתירים.

י"א - שתי מחלוקות בענייני נזירות:

א. מי שנדר בחו"ל "נזירות מרובה" (למעלה מ' יום), ובא לארץ - מן הדין עליו לחזור על הנזירות בארץ. על כך מחלוקת: ב"ש אומרים יהיה נזיר בארץ רק ל' יום כנזירות הקצרה ביותר, וב"ה סוברים שיהיה נזיר כימים שקיבל על עצמו בחו"ל.

ב. עדים מעידים עליו שנדר שתי נזירות ועדים אחרים מעידים שנדר חמש נזירות. לדעת ב"ש זו עדות מוכחשת ואינו נזיר כלל, וב"ה סוברים שיהיה נזיר שתיים, כי עליהן שתי העדויות מסכימות.

י"ב - תקרה שיש בה סדק לכל אורכה הרי הוא מחלק את מה שתחתיה לשניים, ולכן אם יש טומאה מתחת לחלק אחד היא אינה עוברת לחלק השני.

ב. אם מי-חטאת (פרה אדומה) מטמאים לאחר שעשו מצוותן, כפי שמטמאים לפני מצוותן.

ג. הקצח (תבלין שנותרים בלחם) האם נחשב כאוכל ומקבל טומאה, ואם צריך לעשר ממנו.

ד' - ר"א מוסיף עוד שני דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה (השני במשנה הבאה): דין "דם-טוהר" לילודת, שלא טבלה לאחר ימי טומאת הלידה (שבעה ימים לזכר ושבעים לנקבה), אם הוא מטמא גם כשהוא יבש, או רק בלח. ומודים ב"ש לב"ה ש"היולדת בזוב" ולא ספרה ולא טבלה, שדם-הטוהר שלה מטמא גם ביבש.

ה' - דבר שני, במקרה של ארבעה אחים, אשר שניים מהם נשאו שתי אחיות ומתו בלא זרע, הדין ששתיהן חולצות. ומחלוקת אם בדיעבד כבר נשאו את האחיות - ב"ש אומרים "קיימו" וב"ה אומרים "יוציאו".

ו' - ארבעה דברים שהעיד עקביא בן מהללאל, שהם לא כדעת חכמים, ולא רצה לחזור בו ונימוקו, והם:

א. שער לבן הבא אחר ה"בהרת" (מין צרעת) דינו שמטמא. ובמקרה שהלכה הבהרת הראשונה ובאה השנייה והשער הלבן מן הראשונה נשאר - עקביא בן מהללאל מעיד בשם רבותיו כי הוא מטמא, וחכמים מטהרים, כי הבהרת השנייה באה אחריו.

ב. דין "דם הירוק" - צבע דם נידה שהוא ירוק (=צהוב) - עקביא ב"מ מטמא וחכמים מטהרים.

ג. הלכה שצמר שנגזז מ"בכור" (בעל מום) בחייו אסור בהנאה. והמחלוקת במקרה של צמר שנשר בחיי הבכור ונשמר, האם יהיה מותר לאחר שחיטת הבכור - עקביא ב"מ מתיר וחכמים אוסרים.

ד. עקביא ב"מ מעיד שאין דין "השקאת סוטה" לגבי גיורת ושפחה משוחררת, וחכמים אומרים שיש ומביאים ראיה ממעשה שהיה. כיצד הגיב עקביא ב"מ על הראיה, וסיפור עניין הנידוי, את מי נידו וכיצד.

ז' - צוואתו של עקביא ב"מ לבנו שיחזור מעניין ארבעת הדברים הנ"ל, ונימוקו. ותיאור השיחה שהיתה ביניהם בעניין.

פרק ו'

א' - חמשה דברים עליהם העיד רבי יהודה בן בבא: א. שמלמדים את הקטנה למאן, (לפי הצורך).

ומחלוקת במקרה שאדם עמד תחת הסדק, האם בזה חיבר בין שני החלקים והטומאה עוברת, או לא. ב"ש אומרים שאינו מחבר ולכן "אינו מביא את הטומאה" וב"ה מחמירים לומר שכן מחבר את החלקים.

פרק ה'

א' - ר' יהודה מביא עוד ששה דברים שהם "מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה":

א. אם דם נבילות מטמא.

ב. ביצת עוף נבילה שיצאה עם הקליפה הקשה, מחלוקת אם היא כשרה. והסכמה שביצת-הטריפה אינה כשרה.

ג. דם נוכריה - האם מטמא או לא.

ד. דם טהרה של מצורעת - האם מטמא או לא.

ה. האם אוכלים פירות שביעית "בטובה" ושלא בטובה" (בהודאה לבעל השדה).

ו. חמת מעור שניקבה, ב"ש אומרים שמקבלת טומאה רק אם "צרורה ועומדת" וב"ה - אף אם אינה "צרורה".

ב' - ר' יוסי מוסיף עוד ששה דברים, שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

א. אם מותר להעלות על שלחן אחד בשר עוף עם גבינה.

ב. אם אפשר לתרום תרו"מ מזיתים על שמן ומענבים על יין.

ג. הזורע עד מרחק ארבע אמות מן הכרם, ב"ש אומרים שאוסר רק שורה אחת בכרם וב"ה אומרים - שתי שורות.

ד. האם ה"מעיסה" (קמח במים וותחים) חייבת בהפרשת חלה.

ה. האם מטבילים כלים ב"חרדלית" (זרם מי-גשמים היורדים מההר).

ו. מי שנתגייר ונימול בערב פסח, האם יכול לטבול ולאכול מן הפסח לערב.

ג' - ר' ישמעאל מוסיף עוד שלושה דברים, שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

א. אם ספר קוהלת מטמא את הידיים, כגזירת חכמים על כתבי-הקודש.

מסכת עדויות

תקיט

ז' - עוד שלש עדויות של ר' יהושע ור' פפיס: על "ארוכות (לוחות) של נחתומין שמקבלות טומאה, שלא כדעת ר"א. שתנור חוליות שביניהן חול מקבל טומאה, שלא כר"א. וכן שמעברים את השנה במשך חודש אדר, וכי אפשר לעבר השנה על תנאי, ומעשה שהיה כך בר"ג.

ח' - עדות מנחם בן סיגנאי על התוספת של טיט על שולי היורה של "שולקי זיתים", שהיא מקבלת טומאה, ואילו ביורה של צבעים - טהורה. ולפני עדותו סברו ההפך שבשל צבעים - טמאה וכו'.

ט' - ארבע עדויות של ר' נחוניא בן גודגדא: על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט. על קטנה בת ישראל שנישאה לכהן שאוכלת בתרומה. על מריש הגזול (קורה) שבנה בה בית, שמחזיר את מחירה, ועל "חטאת" הגזולה, שלא נודעה לרבים, שהיא מכפרת, והטעם.

פרק ח'

א' - שלש עדויות בענייני טומאה וטהרה: של ר' יהושע בן-בתירא, של ר"ש בן-בתירא ושל ר"ע.

ב' - עדות ר"י בן בבא ור"י הכהן על קטנה בת ישראל שנישאת לכהן אוכלת בתרומה, והטעם. ועדות ר' יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב על ילדה שהורחנה (ניתנה כמשכון) לנוכרים באשקלון, והעדים על כך העידו גם שלא נטמאה מהם. וכיצד שכנעו חכמים את משפחתה שלא ירחקו אותה.

ג' - עדות ר' יהושע בן בתירא ש"אלמנת-עיסה" (אלמנת מי שנתערב במשפחתו ספק "חלל") - כשרה לכהונה. אך ר"ג לא קיבל זאת בגלל הגזירה של ריב"ז שלא לדון במקרים כאלה.

ד' - שלושה דברים עליהם העיד יוסי בן-יועזר:

א. על מין החגב "איל קמצא" שהוא מן הטהורים.

ב. על הדם והמים בבית-השחיטה שבמקדש, שהם טהורים (שלא גזרו עליהם חכמים).

ג. על טומאת מגע המת, שרק מי שנגע וודאי במת - נטמא, אבל בספק וברה"ר - טהור.

ותגובת חכמים על שלושת ההיתרים, בכך שכינו אותו "יוסי שריא".

ה' - עדות ר"ע ששיאיין את האשה עפ"י עד אחד שבעלה מת. ועדות ר' יהושע על עצמות המת שנמצאו ב"דיר-העצים" במקדש שהם טמאים, ודברי חכמים שיש ללקט את העצמות אחד אחד, כדי לטהר את המקום.

ב. שמקבלים עד אחד על פטירת הבעל כדי להשיא את אשתו.

ג. על תרנגול שהרג את הנפש ודנו אותו לסקילה (ללמד כי "שור הנסקל" כולל כל חיה ועוף).

ד. על יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח (שהוא כבר משכר).

ה. ש"תמיד של שחר" קרב עד ארבע שעות ביום.

ו' - עדות ר' יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן כי איבר מן המת (אפילו בפחות מזוית), שהוא טמא ומטמא כמו מת עצמו. ור"א אומר שדבר זה רק כשהוא מן החי, והמו"מ ביניהם.

ז' - דין כזית בשר הפורש מ"אבר מן החי", מחלוקת: ר"א מטמא, ור' יהושע ורבי נחוניא מטהרים. ודין "עצם כשעורה" שפרש מ"אבר מן החי", מחלוקת: רבי נחוניא מטמא, ור"א ור' יהושע מטהרים. ונערך דיון בשני העניינים לבירור טעמיהם של הדעות.

פרק ז'

א' - עדות ר' יהושע ור' צדוק שאם מת השה שהיה פדיון פטר-החמור אין חייבים לתת לכהן שה אחר. ור"א אומר שחייבים, והסבר שיטותיהם.

ב' - עדות ר' צדוק על ציר חגבים טמאים, שאינו נחשב משקה להכשיר לטומאה, וכן מותר באכילה. ואילו "במשנה ראשונה" התירו אותו רק בתערובת עם ציר טהור.

ג' - עדות ר' צדוק שאם רבו מים ה"זוחלין" (כגון מי נהר) על ה"נוטפים" (כגון מי גשם מכונסים), שיש לכל התערובת דין "מעייין". וכן תיאור מעשה שהיה כך והכשירוהו חכמים.

ד' - עדות ר' צדוק על מים זוחלים "שקילחו בעלה אגוז", שנשאר להם דין "זוחלין", ולא כדין זוחלין שעברו על גבי כלים, שאין להם עוד דין מעייין, אלא כמקווה. וכן תיאור מעשה שכך פסקו בו.

ה' - עדות ר' יהושע ור' יקום על כלי חרס שבו אפר חטאת שהונח על שרץ, שנטמא. ור"א מטהר. עדות רבי פפיס על דין מי שנזר שתי נזירות - כיצד אפשר שיספור את יום הלי' כיום אחד מן הששים יום, כך שיספור רק חמשים ותשע.

ו' - עדות ר' יהושע ור' פפיס ש"וולד שלמים קרב שלמים", כדעת חכמים, ולא כר"א. ומעשה שהיה.

ולקרב את המרוחקין בזרוע. ומביאים דוגמאות משתי משפחות. כן מביאים דעות אחרות בזה: דעת ר"י שאליהו בא לקרב ולא לרחק. דעת ר"ש שבא להשוות המחלוקות בין החכמים. ודעת חכמים ש"לא לרחק ולא לקרב", אלא - לעשות שלום ביניהם, והסימוכין בפסוק "הנה אנכי שולח לכם וכו'".

סוף מסכת עדויות

ו' - ר"א מביא מה ששמע מרבתינו כיצד היו בונים את ההיכל והעזרות בימי עזרא, והשימוש שעשו בקלעים לשם כך. ור' יהושע מביא מה ששמע על הקרבת קורבנות בלי בית-מקדש, ועל אכילת קדשים ומע"ש בירושלים אף כי אין לה חומה. וזאת, כי ק"דושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא".
ז' - קבלה של ר' יהושע מריב"ז והוא מרבתינו עד משה רבינו, "שאיין אליהו בא לטמא ולטהר וכו' (משפחות בגלל ייחוס), אלא - לרחק את המקורבין בזרוע

מסכת עבודה זרה

י' 21 - אגב הסוגיא הקודמת מביאים עוד שלש מחלוקות בין ר' יהושע בן קרחה ורבנן, בהן נפסקת ההלכה כריב"ק.

דף ז/ב

משנה - המשך למשנה הראשונה, ובה מחלוקת ר' ישמעאל וחכמים לגבי שלושת הימים שלאחר אידיהן, שר' ישמעאל אוסר גם בהם.

גמרא - הערה בשם שמואל, שלדעת ר' ישמעאל יוצא שיום א' לעולם אסור, (כפי שנדון הדבר קודם).

ב' 10 - בירור ההבדל בין דעת חכמים כאן לבין דעת ת"ק במשנה הקודמת. על כך חמש תשובות. האחרונה היא שחכמים כאן הם כדעת נחום המדי. שואלים כיצד פסקו כמוהו, הרי נאמר על דעתו ש"נשתקע הדבר". ומשייבים ש"חכמים" כאן הם נחום המדי עצמו.

ג' 26 - עוד שתי הלכות בשם נחום המדי שעליהן אמרו לו: "נשתקע הדבר", ודנים בהן. אביי מראה שיש פסיקה כנחום המדי, כגון בשאילת צרכים בברכת "שומע תפילה". אחר-כך נערך דיון רחב בנושא, בצירוף הדעות האחרות ופסיקת ההלכה.

ד' 6 - עוד שלש הלכות בעניין בקשת צרכים בתפילה.

דף ח/א

משנה - רשימת חגיהם של עו"כ, (לפי ר"מ ולפי חכמים). בחלקם ציבוריים ובחלקם פרטיים, וההבדל ביניהם להלכה.

גמרא - רב חנן בר רבא מסביר מהו זמן ה"קלנדא", וברייתא המציינת כי המקור לו הוא ממנהגו של אדם הראשון. ועוד ברייתא על מנהג אחר של אדם הראשון.

ב' 38 - דיון בשאלתו של רב מתנה לגבי העיירות הסמוכות לרומי, האם הן נספחות לה לעניין שלנו. על כך מחלוקת ריב"ל ור' יוחנן, וברייתא לסיוע לר' יוחנן. וכן מה הדין לגבי שאר החגים, וסיוע לר' יוחנן ממשנתנו.

ג' 49 - ברייתא בשם ר' ישמעאל על דינם של ישראל המשתתפים בחגיהם של עכו"ם בחו"ל. דיון בנושא, לבירור הדין במקרים שונים. וכן תיאור מעשה בר' יצחק ב"ר משרשיא.

פרק א' "לפני אידיהן"

משנה - הלכה שאין לשאת ולתת עם עכו"ם בכל עניין של כספים, כבר משלושה ימים לפני החגים שלהם (אידיהן). ר"י אומר שמותר לגבות מהם חובות.

גמרא - דיון לשוני: האם "אידיהן" או "עידיהן". הסימוכין לכל צורה וטעם העדפת כל אחד מהן.

ב' 16 - דרשות בדברי אגדתא על העכו"ם והמו"מ שלהם עם הקב"ה לעתיד לבוא; על ישראל והתורה; על העולם הזה והעולם הבא ועוד (עד דף ה/ב).

דף ה/ב

ג' 19 - דיון בשאלה: מדוע שלושה ימים? ולמסקנה, כי עכו"ם מחזרים על הקורבן שלושה ימים.

דף ו/א

ד' 10 - בירור, האם שלושה ימים כולל יום אידם. ולמסקנה - אינו כולל.

ה' 34 - בירור הטעם לאיסור מו"מ עם העכו"ם באותם ימים - האם "משום הרווחה" או משום "לפני עיור וכו'". והנפקא מינא למקרה שלא קיים חשש "לפני עיור". (על המסקנה מהדיון יש פירושים שונים).

דף ו/ב

ו' 7 - דיון במי שעבר וקיים מו"מ עמהם בשלושת הימים. על כך מחלוקת ר' יוחנן ור"ל. ראייה לר"ל מברייתא. דברי ר' זביד וסיפור מעשה הקשור בעניין.

ז' 27 - בירור הטעם מדוע: לא לשאול מהם, ולא ללוות מהם ולא לפרוע מהם. אביי אומר שזו גזירה ורבא סובר "משום דאזיל ומודה וכו'". כן עושים "צריכותא" לשלושת הדברים.

ח' 35 - דיון בדעת ר"י במשנה שאמר: "נפרעין מהן", שלכאורה סותר את עצמו בהלכות "צמר לצבע". ותירוצים של רב נחמן ורבינא.

ט' 40 - פסיקתו של רבי יהושע בן קורחה בעניין פרעון לנוכרי. (רב הונא פוסק כריב"ק). ומכאן בא דיון בכללי פסיקת ההלכה במקרים שונים, כגון יחיד ורבים, מחלוקת ואח"כ סתם, אם יש סדר למשנה ועוד.

דף ח/ב

מובא הסיפור על קטיעה בר שלום, כיצד הציל את ישראל במסירות-נפש.

דף י"א/א

י"ג 1 - פרשת אונקלוס הגר וגדודי הקיסר שהתגירו על ידו.

י"ד 23 - דרשה בשם רב על הפסוק "שני גויים בבטנך", שהוא מתיחס לרבי ואנטונינוס, ותיאור עושרם ומנהגם בסעודה.

ט"ו 30 - דיון בדברי המשנה: "יום הלידה ויום המיתה", ומחלוקת ר"מ וחכמים, לבירור מהות המחלוקת בעניין השריפה למתים. אגב, דנים בדברי הברייתא בעניין שריפת כלי מלכי ישראל לאחר מיתתם. ותיאור מעשה כזה.

דף י"א/ב

ט"ז 3 - דיון בעניין המשנה: "יום תגלחת ויום הנחת הבלורית", לבירור האם הכוונה ליום אחד או שניים. על כך שתי ברייתות.

י"ז 7 - תיאור עוד מנהג של רומי, שהיה פעם בשבעים שנה, ומדוע לא נזכר במשנה. וכן רשימה של חגים אחרים אצל הרומיים, הפרסים והבבלים.

י"ח 28 - הלכה בשם רב: על חמישה בתי עכו"ם שאסורים במו"מ שם כל השנה. רב דימי מציין עוד בתים כאלה.

י"ט 39 - בשם שמואל: הלכה - בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד. קושיא עליו ותירוץ.

משנה - דין עיר או חוץ-לעיר שיש בה עכו"ם, לעניין מו"מ עמהם, ואימתי מותר ללכת לעיר כזו (גם ללא צורך במו"מ).

גמרא - בירור מהו "חוצה לעיר" (בשתי גירסאות) ודוגמא. וכן מהו החשש למכשול במו"מ שם. על כך שלש תשובות: של אביי, רבא ורבה בר עולא.

דף י"ב/א

ב' 12 - ברייתא המוסיפה על דין המשנה גם המחלוקת ר"מ וחכמים על האיסור גם לצאת מעיר החוגגת לע"ז. ועוד שם ארבעה דברים שאסור לעשות לפני אלילים, והטעם לכל דבר. כן מעירים שבמקרה ש"לא נראה" מותר, הסבר למה הכוונה. כן עושים צריכותא לכך שהובאו דוגמאות שונות.

דף י"ב/ב

ג' 3 - בהקשר לסוף הסוגיא הקודמת מובאות שתי

ד' 14 - הסבר החג קרטיס, הנזכר במשנה, וכי מקורו מבחינה הסטורית הוא מלחמות רומי ויון. תיאור המלחמות וההסכם שנערך בין רומי וישראל בכיבוש יון, אשר בוטל ע"י רומי.

ה' 33 - השפעת הכיבוש הרומי על ישראל בארץ, עד גלות הסנהדרין, כפי שסיפר ר' ישמעאל בשם אביו ר' יוסי.

ו' 46 - התוצאה של גלות הסנהדרין על סמכות בתי הדין לדון בדיני קנסות או בדיני נפשות. כן מובא המעשה בר"י בן בבא שהסמיך חמישה תלמידים והוצא להורג. כן הערת ר' נחמן בר יצחק שלא דיני קנסות בטלו, אלא - דיני-נפשות, והסיבה.

ז' 56 - דיון בדברי ר' יוסי על מאה ושמונים השנים ששלטה מלכות הרשעה על ישראל, כיצד נחלקן השנים האלו מזמן בניין הבית-השני, והטעם להבדל בדעות.

דף ט/א

ח' 14 - הצעת ר"פ לידיעת מספר השנה במקרה של ספק או טעות, וכן ברייתא של דבי-אליהו על ששת אלפי שנות העולם וחלוקתם, פירוט ודיון. ושוב הצעה כיצד לדעת את מספר השנה במקרה של טעות.

דף ט/ב

ט' 4 - הצעת רב הונא לידיעת שנת השמיטה בספירה, משנת החורבן שהיתה במוצאי-שביעית. ודיון נוסף לגבי זמן הגאולה, לפי ר' חנינא וכן לפי הברייתא, ומה ההפרש ביניהם.

י' 19 - דיון על אותו שטר שתאריכו היה מאוחר בשש שנים למלכות יון. דעת חכמים על כך, והסברו של רב נחמן מדוע למעשה הוא אינו מאוחר. רב אחא בר יעקב ביקש לומר שספרו מיציאת מצרים, ולא ממלכות יון, אך נידחה בראיה מן המשנה.

דף י/א

י"א 27 - בירור מהו "יום גינוסיא", הנזכר במשנה, האם יום המלוכה או הלידה של המלך, האם של המלך או של בנו. ואגב, מוזכרת מלכות אנטונינוס ומערכת היחסים שהיתה לו עם רבי וחילופי הדברים ביניהם בדרך רמזים.

דף י/ב

י"ב 37 - תוך סיפור היחסים בין רבי ואנטונינוס

מסכת עבודה זרה

תקכג

משנה - המנהגים במכירת בהמות דקות לעכו"ם, והאיסור למכור להם גסות. ודעות ר' יהודה ובן-בתירא.

גמרא - קושיא מברייתא על המשנה, על כך שהיא מציינת את איסור המכירה כמנהג מקומי בלבד. רב מתרץ בדרך אחת ור' אלעזר בדרך אחרת. ולבסוף רב חזר בו והסכים עם ר"א.

דף ט"ו/א

ב' 6 - בירור הטעם לדין המשנה "ובכל מקום אין מוכרין במה גסה וכו'". אגב הבירור עולה הנושא אם "שכירות קניא" או לא.

ג' 31 - דיון על מקרים שונים של מכירת דברים לעו"כ ע"י חכמים, והנימוקים הקשורים לחששות מן התוצאות של המכירה - אימתי אין לחשוש.

דף ט"ז/א

ד' 10 - הסבר לדעתו של ר"י בברייתא המתיר מכירת בהמה שבורה.

ה' 15 - מחלוקת בברייתא בין רבי לבין בן-בתירא המתיר למכור סוס. טעמי החלקים ופסיקת הלכה של ר' יוחנן כבן-בתירא.

ו' 23 - בירור הדין במכירת שור פטם לעכו"ם, לפי חכמים ולפי ר"י. לפי ר"י למדים זאת ממעשה שהיה בבית רבי.

ז' 35 - בירור שאכן יש חשש שהגוי הקונה שור-פטם יכחיש אותו ויעשהו רטוי למלאכה.

משנה - איסור מכירת חיות מסוכנות לעו"כ, ואיסור בניית בתים המשמשים להוצאה להורג ולדומה לכך. וכן מה מותר לבנות עמם.

גמרא - דיון במחלוקת שבין רב לבין רב חנן בעניין מכירת חיה גסה לנוכרי (כשתי גירסאות). מביאים ראיה לרב חנן מדים משנתנו, אך דוחים אותה. ומאידך מביאים ברייתא הסותרת את דברי רב חנן.

דף ט"ז/ב

ב' 23 - ראיה ממעשה שהיה שניתן לעשות מלאכה בחיה גסה.

ג' 25 - הלכה שאמר רב יהודה בדין חיה גסה, ולא ידע אם אמר אותה בשם רב או בשם שמואל רבותיו, ובירור הדבר ע"י עדויות של חכמים.

ד' 46 - בדין המשנה "אין בונין וכו'" מבררים לאיזה מבנים הכוונה. רבא פוסק מה מהם מותר לבנות

ברייתות בעניין הסכנה לשתות מים ממקורות מסופקים. הטעם לכך, וכיצד ינהג מי שכבר שתה.

משנה - האיסור על הכניסה לחנויות המעוטות לכבוד עכו"ם.

גמרא - מחלוקת ר' יוחנן ור"ל על דין המשנה, האם האיסור הוא משום הנאה מהריח, או משום שגורם הנאה לבעל המקום כאשר קונים ממנו. קושיות על שתי הדעות ותירוצים.

דף י"ג/א

ב' 32 - דיון בצדדים השונים של ההלכה, שנוכרה בברייתא: "בהמה תיעקר וכו'", לבירור מהו העיקור. על כך מובאים מקורות סותרים. אביי מיישב את הסתירות ודנים על דבריו. רבא מיישב באופן אחר. ודנים על דבריו.

דף י"ג/ב

ג' 14 - שאלת ר' יונה על דין עבד שנקנה בשוק של עו"כ, ותשובת ר' עלאי עליה. וכן שאלת ר' ירמיה ותשובות ר' זירא ור"ל. כן מובאת דעת רב אשי, ומעשה בשני חכמים שקנו בשוק של עכו"ם וההסבר להיתר שלהם.

משנה - דברים שאסור למכור לעו"כ כל השנה מחשש שישמשו לו לפולחן שלו. וכן מה דין דברים אחרים - כיצד ניתן למכור להם אותם. ר"מ מוסיף לרשימה עוד שלושה דברים.

דף י"ד/א

גמרא - בירור מהם "האיצטרוכלין", "בנות שוח", "פטטורות" וה"לבונה", הנזכרים במשנה.

ב' 13 - ברייתא המתירה למכור את הדברים הנ"ל בחבילות ללא חשש, והנימוק.

ג' 18 - ר' יונה מביא הלכה שאם הגוי מבקש לקנות בנוסח: "תרנגול למי" - מותר למכור לו. ורק אם אמר: "תרנגול לבן" - אסור. על כך בא דיון בקושיות ותשובות.

דף י"ד/ב

ד' 11 - בעניין דין המשנה שמותר למכור לגוי תרנגול לבן קטוע, מובאות שתי שאלות על האפשרות שהגוי יערים, ונשארו ב"תיקו".

ה' 20 - בירור מהו "דקל טב" ושאר דברים שהזכיר ר"מ במשנה. בעניין "דקל טב" מקשה רב חסדא ממקור אחר, ואבימי מתרץ.

(בשתי גירסאות), מקשים עליו ומתרצים.

שלא לבוא לידי מעשה. ומכאן דברי רבי פנחס בן יאיר על המידות השונות, וכיצד האחת מביאה אל האחרת הגבוה ממנה. וכן מחלוקת מהי המידה הגדולה מכולן – האם חסידות או ענוה.

ה' 41 – ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור"י, על המכירה לגוי של דברים המחוברים לקרקע, ועל בהמה לשחיטה, ובירור מהות המחלוקת והיקפה.

משנה – הלכות בעניין בתים ושדות למכירה, או להשכרה, לגוי בארץ ובחול – מה אסור ומה מותר. זאת, לפי דעות ר"מ ור' יוסי. ועוד הגבלות בעניין ההשכרה.

דף כ"א/א

גמרא – דיון לבירור ההבדל בדין בין השכרת בית והשכרת שדה, בארץ, בסוריה ובחול. מדוע שדה חמורה יותר, ונימוקי הדעות השונות. וכן פסיקת ההלכה בשם שמואל כר' יוסי. הערת רב יוסף ודיון עליה.

דף כ"א/ב

ב' 2 – דיון על האיסור להשכיר מרחץ לעו"כ, לבירור הטעם לדבר, לפי הדעות השונות, ומה ההבדל בין עו"כ לכותי ובין מרחץ לשדה. כן מובאת ברייתא ובה דעת רשב"א בענין איסור השכרת שדה לכותי, ובירור טעמו.

דף כ"ב/א

ג' 8 - דיון במקרה (בשתי גירסאות) של ישראל ונוכרי זורעי גנות שעשו מלאכה לעו"כ, וקבעו שהנוכרי יקבל את שכר השבת והישראל ביום אחד בחול. פסיקתו של רבא להתיר ודיון עליה.

פרק ב' "אין מעמידין"

משנה – דברים האסורים לעשות עם עובדי ע"ז, משום שהם חשודים על משכב-בהמה, על עריות ועל שפיכת-דמים.

דף כ"ב/ב

גמרא – דיון נרחב על המשנה בדבר החשד בעו"כ על רביעת בהמה. על כך מראים סתירה בברייתא האומרת שבהמותיהם כשרות לקורבן, ועוד שורה של שאלות, ויישובן.

דף כ"ג/א

ב' 1 – דיון על הסתירה שבין הברייתא והמשנה

ה' 53 - ברייתא המספרת על ר"א שנתפס ע"י השלטונות, וכיצד שוחרר. תוך כך מובאות דרשות רבות על פסוקים, במיוחד בענייני מינות וזנות, וכן תיאור מקרים שהיו.

דף י"ח/ב

ו' 10 – ברייתא ובה תיאור תפיסתם של ר"א בן פרטה ור"ח בן תרדיון למלכות רומי. על הצלתו של ר"א והריגתם של ר"ח ואשתו. וכן תיאור הצלת הבת ע"י ברוריה אחותה ור"מ ומה אירע בסופה.

ז' 17 - דיון בעניין איסור הכניסה למקומות השעשועים של העכו"ם, מובאות שתי ברייתות שלכאורה סותרות, ויישובן. כן מובאות דעות חכמים ור"מ לאסור והנפקא מינא ביניהם.

ח' 32 – דרשות על הפסוק "אשרי האיש" ובהם דברי מוסר בעניין הליצנות וסכנתה.

דף י"ט/א

ט' 8 – דרשות על הפסוק "אשרי האיש ירא ה' וכו'" ועוד פסוקים, על מעלות החוזר בתשובה כשהוא צעיר, והמתגבר על יצרו. וכן דברים על לימוד תורה, מה ללמוד ואופן הלימוד. וכן על שמירת הלשון.

דף י"ט/ב

י' 40 – דיון בדברי ר"א בשם ר' יוחנן, שמי שבנה בית ע"ז מותר לקבל שכר על הבנייה. (למרות שאסר במשנה לבנות), וטעם ההיתר.

משנה - איסור עשיית תכשיטים לע"ז, ואיסור מכירת מה שמחובר לקרקע לעכו"ם.

גמרא – ציון שהמקור לדברי המשנה הוא "לא תחונם", דיון על כוונת הכתוב, והדעות השונות. ראייה מברייתא ודיון בה. כן מביאים מעשי חכמים בעניין וההסבר להם.

דף כ/ב

ב' 10 - בירור במה מדובר בברייתא שאסור לראות בגדים צבעוניים של אשה. על כך הערותיהם של שמואל, של רב פפא ושל רב חסדא, ודנים בהן.

ג' 21 – בירור, הנזכר בברייתא, בעניין ה"טיפה" בחרבו של מלאך המוות" - כיצד היא הורגת. מראים סתירה לדברי אבוה דשמואל, ומתרצים.

ד' 29 - ברייתא ובה לימוד נוסף מהפסוק "ונשמרתם מכל דבר רע", שהכוונה לא להרהר בעבירה, כדי

מסכת עבודה זרה

תקכה

ב' 30 - ברייתא בעניין הנקה, בשינוי מהמשנה. ובה מחלוקת ר"מ וחכמים בעניין. וכן הסבר ה"צריכותא" לשתי הברייתות, שלכאורה הן שוות.

ג' 43 - דיון על המשנה בעניין יילוד עובדת-כוכבים, מראים סתירה לכך מברייתא, ומתוך רב יוסף שבברייתא מדובר על יילוד בשכר, ודיון בזה. כן מובאים עוד מדברי רב יוסף, והערות אביי עליהם.

ד' 53 - דיון בברייתא שמביא ר' אבהו: "לא מעלין ולא מורידין עו"כ ורועי בהמה-דקה", וכן דינם של ה"מינים", ה"מסורות" וה"מומרים" בעניין זה. ר' יוחנן אומר דין אחר לגבי המומרים, ולפי זה שינה ר' אבהו את נוסח הברייתא.

דף כ"ו/ב

ה' 7 - דיון במחלוקת רב אחא ורבינא בהגדרת ה"מומר". קושיא על דעה ראשונה, ותירוץ.

ו' 14 - דיון בדברי הברייתא "... מורידין ולא מעלין". קושיא - הרי שלא מעלין ניתן לדעת בקל-וחומר מ"מורידין"? על כך מספר תשובות.

ז' 23 - דיון במחלוקת בין ר"מ וחכמים בברייתא בעניין ברית-מילה של ישראלי לגוי ולכותי וההפך. סתירה לר"מ מדבריו בברייתא, ויישובה. וכן קושיא על ר"י ותירוץ.

דף כ"ז/א

ח' 12 - דיון במחלוקת רבי יהודה ור' יוסי בעניין אם כותי יכול למול ישראלי. ר' חסדא מסביר במה המחלוקת, ודנים בדעות. כן דנים במחלוקת "מניין למילה בעו"כ שהיא פסולה".

משנה - באיזה ריפוי מותר לקבל ע"י נוכרי, ומחלוקת ר"מ וחכמים אם מותר להסתפר ע"י נוכרי ובאיזה תנאי.

גמרא - בירור המושגים שבמשנה: "ריפוי-ממון" ו"ריפוי-נפשות". ודברי ר' חסדא המגביל את דין המשנה.

דף כ"ז/ב

ב' 3 - דיון בדברי ר' יוחנן שאין מתרפאים מעו"כ במחלות שספק חי ספק מת, אבל בודאי מת - מתרפאים. וכן אם חוששים ל"חיי-שעה". מקשים ממעשה שהיה ומתמצים. ודנים בפרטי המקרה.

ג' 33 - דיון על דברי רבה בב"ח בעניין ריפוי ע"י עכו"ם במחלות מסוכנות, שמחללים עליהן את

(בסוגיא הקודמת). רבינא מציע תירוץ אחר ומביא ראיה, אך דוחים אותה. ר' פדת מציע תשובה אחרת, שזו מחלוקת תנאים - ר"א וחכמים.

דף כ"ג/ב

ג' 6 - דיון במסקנה ממחלוקת ר"א וחכמים שפרה-אדומה היא מ"קודשי-מזבח". מקשים על כך, ומתמצים.

ד' 24 - דיון על דעת שילא שר"א אומר כי ל"קודש" מותר לקחת רק מבני ישראל, כיון שנאמר בזה "דבר אל בני-ישראל". מקשים: הרי גם לגבי תרומה נאמר כך? מתמצים. ועוד קושיות ותירוץ.

דף כ"ד/א

ה' 18 - דיון בדברי ר"א בברייתא, שהיו משמרים את הפרה האדומה שלא תפסל, לברור כיצד שמרו אותה ואת האם שלה, ואיך התגברו על חששות שונים.

ו' 40 - עוד דיון על דעת ר"א האוסר כל בהמת-גויים ל"קודש". מה שהקשו עליו חכמים, והתשובות. ועוד קושיות רבות של הגמרא בזה, ותירוץ.

דף כ"ד/ב

ז' 24 - דיון בדברי ר' יוחנן שהנאמר בברייתא "לוקחין מהן בהמה לקורבן", הוא רק מבהמות עד גיל שלש, וטעמו. על כך הקשו עליו, אחת הקושיות היא מעניין הפרות שהעלו את ארון-הקודש בימי דוד, ובזה נידחו דבריו. אגב, מובא מדרש על המלה "וישרנה" (הנוכרת בעלאת הארון) שהיא מלשון שירה, וכן איזו שירה אמרו. ועוד מדרשי מילים ופסוקים.

דף כ"ה/א

ח' 47 - בירור על איזה מקרה אמרה המשנה: "לא תתייחד אשה עמהם" - השאלות בזה, והתשובה.

דף כ"ה/ב

ט' 15 - בהקשר להזהרת המשנה: "לא יתייחד אדם עמהן", מובאת ברייתא ובה הצעות שונות לזהירות מעו"כ. וכן תיאור שני מקרים שהיו בתלמידי ר"ע ובתלמידי רב יהודה.

דף כ"ו/א

משנה - הלכה, אשה ישראלית אסור לה ליילד או להניק את העו"כ, וההפך - מותר.

גמרא - ציטוט ברייתא המקבילה לרישא של המשנה, אך בשינויים. ושם מחלוקת בעניין בין ר"מ וחכמים, וביאור שיטותיהם.

דף ל"א/א

ז' 19 - אופן שימור יין ושאר דברים מפיסולם ע"י עכו"ם: שימור בחותם או שניים וכן חותם בתוך חותם, לפי הדעות השונות, ודוגמאות.

ח' 37 - ברייתא ובה דין איסור היין של כפרי הכותים. וכן כיצד חזרו בהם חכמים להתיר חביות סתומות. מקשים על כך מברייתא אחרת ומתריצים.

דף ל"א/ב

ט' 9 - איסור שכר של עו"כ, ומחלוקת ר' יצחק ור' נחמן על הסיבה לאיסור. וכן תיאור של מנהגי חכמים בזה.

דף ל"ב/א

י' 3 - בעניין "חרס הדרייני" הנזכר במשנה, מוסבר מהו חרס זה ומה האיסור בו. ומחלוקת האם מותר להשתמש בשברי חרס כאלה גם לצרכים אחרים, כגון לסמוך בהם כרעי המטה. בדומה לזה נערך דיון בברייתא ובה דין קנקנים ונודות של יין.

י"א 29 - ברייתא ובה ביאור ל"עורות הלבובין", הנזכרים במשנה, מדוע ואימתי הם אסורים. וכן פסיקת ההלכה כרשב"ג.

דף ל"ב/ב

י"ב 8 - בדין המשנה על בשר שנכנס לעכו"ם, שהוא מותר, מביאים ראיה שאין זה כדעת ר' אלעזר והראיה. ואילו דין בשר היוצא - אסור, הוא כדעת ר"י בן בתירא והראיה.

י"ג 19 - הסבר עניין ההלכה במשנה: "ההולכין להתרפות וכו'", שאסור לשאת ולתת עמהם. וכן מה ההבדל בין ישראל לעו"כ, ודיון על כך. בדומה לכך דיון בברייתא על ההולכים ליריד, או חוזרים ממנו - אימתי אסור לסחור עמהם, ומה ההבדל בזה בין נוכרי לבין ישראל.

דף ל"ג/א

י"ד 16 - בדין "נודות העכו"ו וקנקניהם וכו'", שניתן בהם יין של ישראל, מובאת ברייתא על האופנים השונים של האיסור ודרך הכשרתם של הכלים. כן נערך דיון בנושא לפי סוגי הכלים, הדעות השונות, ואירועים שהיו ובירורם.

דף ל"ד/א

ט"ו 19 - ברייתא ובה ביאור ופירוט דעת חכמים במשנה בעניין "חרצנים וזגים של עכו"ו". והרחבת

השבת. - איזה מהן מותר לרפא ואיזה לא. וכן דיון על ההגדרה של "מכה של חלל". אגב הדיון מובא סיפור מחלתו של ר' יוחנן בצפדינה, ואלו הלכות למדו ממנו, ומדוע הלך להתרפא אצל נוכריה.

דף כ"ח/א

ד' 36 - אגב הדיון בעניין רפואה מגוי, מובאת רשימה של מחלות שונות ודרכי ריפויין. ותיאור מחלות שהיו לחכמים וכיצד בקשו להרפא.

דף כ"ט/א

ה' 26 - ברייתא ובה ששה דברים המרפאים, ועשרה דברים המחזירים את המחלה.

ו' 38 - דיון על הברייתא, בעניין התספורת מגוי או לגוי, עם כללים על האפשרויות השונות. כן מביאים את הסימנים לדברים שאמר רב מלכיה או רב מלכיו (שתי דעות).

דף כ"ט/ב

משנה - רשימת דברים הקשורים לפולחן אלילים, האסורים בשימוש, או אף בהנאה - דעות שונות בנושא. וכן דיני גבינות נוכרים ומו"מ על כך בין ר' ישמעאל לבין ר' יהושע.

גמרא - המקור לאיסור יין-נסך, ואף בהנאה.

ב' 43 - דינים על: יין-גוי שהחמיץ, יין-ישראל ביד גוי, ועוד סוגי יין - אימתי מותרים ואימתי אסורים.

דף ל/א

ג' 2 - ברייתא ומקורות אחרים על דיני יין-מזוג או מבושל ושאר משקאות שהיו מגולים, אם יש חשש סכנה של ארס נחש, וכן אם יש בהם איסור יין-נסך. עם תיאור מקרים שהיו אצל החכמים וכיצד פסקו בהם.

דף ל/ב

ד' 17 - שלושת סוגי ארס הנחש, סימנם וחוזקם לפי גיל הנחש. ודיון עליהם.

ה' 37 - ברייתא ובה דין מים שנתגלו - מה אסור ומה מותר לעשות בהם, מלבד איסור שתייה.

ו' 46 - שלושת סוגי היין ודיניהם, והם: יין-נסך, סתם-יין ויין המופקד אצל עכו"ם. דיון על הסוג השלישי בקושיות ממקורות אחרים, ופסיקת הלכה כר"א.

מסכת עבודה זרה

תקבז

גזרו. על כך דעת רב נחמן בר יצחק שאסר משום- נידות, ודעת רב שזה משום ע"ז ודיון נרחב בדעתו.

ה' 41 - בעניין הגזירה "על דבר אחר משום דבר אחר", מבארים שהכוונה לגזירה על ילדי עכו"ם שמתמאים בזיבה מגיל תשע, והסיבה.

דף ל"ז/א

ו' 6 - דיון בעניין ההיתר של שמן עכו"ם ע"י רבי (רבי יהודה נשיאה), ואגב גם דיון במה שהתיר רבי את הגט שניתן על תנאי של זמן מסויים, וכדעת מי.

ז' 31 - דיון בעניין טיהור שלוש הדברים, עליהם העיד יוסי בן יועזר. זאת, לבירור מה הם בדיוק (דעות שונות). במה הוא חלק על האחרים ומדוע נקרא בכינוי "ר' יוסי שריא".

דף ל"ז/ב

ח' 44 - המקור לאיסור השלקות של עכו"ם, הנזכר במשנה. נסיון ללמוד את הדבר מהפסוק בתורה, אך נידחה. והמסקנה שזה מדרבנן והפסוק אסמכתא בעלמא.

דף ל"ח/א

ט' 1 - אגב דין השלקות, באים בהרחבה פרטים וכללים בדין בישולי-נוכרים ומאפה-נוכרים.

דף ל"ח/ב

י' 55 - מחלוקת על המשנה בעניין "כבשים שדרכן לתת בתוכם יין". חזקיה אומר שאם ידוע שנותנים בהם יין הם אסורים גם בהנאה, ור' יוחנן חולק ומתיר בהנאה. ודיון בדעת ר' יוחנן.

דף ל"ט/א

י"א 2 - ביאור בשם רב שה"חילק" הנזכר במשנה, זו ה"סולתנית", והטעם לאיסורה.

י"ב 5 - ברייתא ובה הכלל שדג שאין לו סימני הכשרות אבל עתיד לגדלם, או ההפך, שיש להם ועתידי להשירם - מותרים. וכן הוראות חכמים שונים בענייני כשרות דגים, ותיאור מעשים שהיו.

י"ג 36 - בירור מדוע "קורט החילתית" אסורה. ואגב, תיאור מקרים בהם פסקו הלכה על פי הכלל "עבד קָבַר כחבר" ו"אשת חבר כחבר", ולכן הם נאמנים.

י"ד 49 - ברייתא ובה דיני "קבלת-תְּבָרוֹת": אשת עם-הארץ או בתו הנישאות לחבר או עבדו הנמכר

הדינים גם לגבי שימרי-יין, כלי-יין ופסולת ענבים. כן מציינים חמשה דברים המותרים לאחר שנים-עשר חודש.

דף ל"ד/ב

ט"ז 5 - ברייתא על המוריים (דג) הנזכר במשנה, המתירה אותו וכן את דג ה"חילק" אם הוא נעשה ע"י אומן. הגמרא מביאה הסתייגות בדין המוריים ודנים בה.

י"ז 20 - בעניין גבינת עכו"ם של כפר אונייקי, הנזכר במשנה, מובאת דעת ר"ל על טעם האיסור, ודיון בה בשתי קושיות ותירוץ.

י"ח 38 - דיון בנושא שהעלה ר' ישמעאל בשאלתו במשנה. בשם רב מציינים את ההבדלים בין הפרש של שור הנסקל לבין פרש עגלי עו"כ, בין פרש נבילה לבין קיבת עגלי ע"ז, ולבסוף הטעם הסופי של איסור גבינות עו"כ.

דף ל"ה/א

י"ט 10 - בירור הסיבה ש"השיאו לדבר אחר" ר' יהושע את ר' ישמעאל, כנזכר במשנה, ומה הקשר בין הפסוק "כי טובים דודין וכו'" להלכה של איסור גבינות עכו"ם. ובסוף מובאים הטעמים לאיסור גבינות עכו"ם.

כ' 25 - קושית ר' ירמיה על התשובה (לאיסור גבינות עכו"ם) "משום ניקור" (ארס נחש). על כך חמש תשובות, ודיון על חלק מהן.

דף ל"ה/ב

כ"א 16 - דרשת רב נחמן על מעלתו של תלמיד-חכם המלמד את האחרים, שזוכה לכך שדברים נעלמים יתגלו לו, ועוד. זאת בהקשר לסוף המשנה.

משנה - רשימת מאכלים של עכו"ם שאסורים באכילה ומותרים בהנאה.

גמרא - הסיבה לאיסור אכילת חלב נוכרי.

כ"ב 39 - דיון באיסור פת נוכרי, ובאילו מקרים היא מותרת. זאת, לפי המעשה ברבי (בשתי גירסאות) ומה שלמדו ממנו.

כ"ג 52 - דיון על איסור שמן נוכרים, לפי המחלוקת בין רב ושמואל בשאלות מי גזר על השמן, ומכח מה ביטל רבי את הגזירה.

דף ל"ו/ב

כ"ד 3 - בעניין "שמונה עשר דבר שגזרו עליהם", מבררים את עניין "בנותיהן" - מהי הגזירה ומדוע

ו' 35 – הסבר רב ששת לסיום המשנה "וכן לתרומה".

פרק ג' "כל הצלמים"

משנה - דין הצלמים (פסלי אדם העשויים לנוי), איזה מהם אסורים. על כך שלש דעות: ר"מ, חכמים ורשב"ג.

גמרא - בירור באילו צלמים מדובר במשנה. וכן על מה חולקים ר"מ וחכמים, על כך דעת ר' יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן, ודעת רבה.

דף מ"א/א

ב' 7 - הסבר לדברי חכמים ורשב"ג במשנה, לגבי החפצים שהצלמים מחזיקים בידם, וכן ברייתות המוסיפות עוד חפצים. וכן שאלה של רב אשי, נשארה ב"תיקו".

משנה - דין שברי הצלמים – איזה מותרים ואיזה אסורים.

גמרא - הערת שמואל שכוונת הדין במשנה גם לשברי עבודה-זרה, ומסביר מדוע במשנה נאמר רק "שברי-צלמים". קושיא עליו, ותירוצה.

דף מ"א/ב

ב' 2 – דיון במחלוקת על דין ע"ז שנשברה מאליה, ר' יוחנן אומר שאסורה ור"ל אומר שמותרת, וטעמיהם. שתי קושיות על ר"ל ותירוץ, וקושיא על ר' יוחנן ותירוצה.

ג' 24 – דיון על הכלל: "אין ספק מוציא מידי ודאי" (הנוכח למעלה). קושיא על כך מדיני מעשרות, ויישובה בשני אופנים. עוד קושיא מן ה"מעשה בשפחתו של מציק", ויישובה בשני אופנים.

דף מ"ב/א

ד' 12 – המשך הדיון במחלוקת ר' יוחנן ור"ל (בסוגיא ב'), על דין ע"ז שנשברה מאליה. עוד קושיות רבות על דעת ר"ל, ותירוץ. וכן קושיא על ר' יוחנן, דיון עליה, ויישובה.

דף מ"ב/ב

משנה - הלכה - המוצא כלים ועליהם צורות (שלא ידוע אם נעבדו), כגון של חמה, לבנה או דרקון - אסורים. והסתייגותו של רשב"ג.

לחבר, צריכים לקבל חברות. במקרה הפוך, כגון בת חבר שנישאת לעם-הארץ – מחלוקת ר"מ ור"י.

ט"ו 54 – הוראות רב בעניין ה"חותם" לסימון הכשרות - למה מספיק חותם אחד ואימתי צריכים שניים. הסבר לעניין הפת וקושיא בעניין החלב. כן מובאים הוראות שמואל על מה צריך חותם אחד ולמה – שניים.

דף ל"ט/ב

ט"ז 14 – בריתא ובה הוראה על הדברים שאסור לקנות מישראלים בסוריא, "אלא מן המומחה", וכן מותר לאכול אם נתארח בכית בעל-בית שם

י"ז 22 – ברור מהי "מלח-סלקונדרית" הנזכרת במשנה. וכן ברייתא ובה דעות שונות לגבי דין מלח-סלקונדרית שחורה או לבנה, והמסקנה מכך לגבי "קירבי דגים".

י"ח 32 – ברור מה בא למעט הסיום של המשנה: "הרי אלו אסורים", על כך שלש דעות.

משנה - רשימה של מאכלים המותרים למרות שהיה מקום לחשוש עליהם. וכן דעת ר' יוסי מה אסור ומה מותר.

גמרא - ברייתא על דין חלב שחלבו נוכרי, וביאורה. וכן שאלה: מה חשש יש בדבש? ללא תשובה. וכן קושיא על דין דבדבניות, ותירוץ.

ב' 49 - בירור מהם: "טריית שאינה טרופה" ו"ציר שיש בה דגה", ודיון בהם על פי מקורות אחרים, וכן בירורים על ה"כלבית" וסימני שאר דגים. כן מובאים מקרים שהיו וכיצד פסקו בהם חכמים.

דף מ/א

ג' 40 - דיון על ההלכה בשם רב, ש"קירבי דגים ועופות אין נקחין אלא מן המומחה". קושיות על רב ממקורות שונים, ותירוץ. כן מבררים מה על המומחה לבדוק, ומה הדין אם אין מומחה, ועוד.

דף מ/ב

ד' 9 - על דיני "עלה של חלתית" ו"זיתי גלוסקאות המגולגלין", הנזכרים במשנה, שואלים: "פשיטא!" ומסבירים מה החידוש.

ה' 16 – על דברי ר' יוסי במשנה, הסבר הטעם לדין ה"שלחין" האסורים. בעניין ה"חגבין" מובאת ברייתא המרחיבה בזה. ומעשה ברבי שנתרפא ביי-תפוחים.

ומחלוקת חכמים ור' יוסי הגלילי על הסימוכין במקרא לכך. ר' יוסי מקשה על חכמים: מדוע לשיטתם אסורה ה"אֲשִׁירָה"? ותשובתו לשיטתו, וכיצד מסביר ר"ע את הביטוי: "תחת כל עץ רענן".

גמרא - בירור אם יש מחלוקת בין הת"ק לבין ר' יוסי הגלילי, ואם כן מהי. על כך דעת ר"ל ודעת רב ששת ודיון בזה. תוך כך גם דיון בשאלה: מהו דין האילן שנטעו ואחר כך עבדו?

דף מ"ה/ב

ב' 36 - אגב הדיון הקודם, מביא רב יוסף ברייתא בה למדים מפסוק על סדר עקירת הע"ז בכיבוש הארץ, ודיון בזה לפי השיטות השונות.

דף מ"ו/א

ג' 8 - ברייתא ובה עונש עובדי ההרים ב"סייף", וכן דין עובדי הזרעים והירקות שהם אסורים ועובדיהם ב"סייף". ודיון כדעת מי הדברים.

ד' 17 - על דין אבנים שנעקרו מן ההר ונעבדו לע"ז, מחלוקת בין בני ר' חייא לבין ר' יוחנן אם דינם כדין ההר עצמו ומותרים, או אסורים. טעמי הדעות ודיון בהם, והשאלה מי בעלי הדעות במחלוקת, נשארה ב"תיקו".

ה' 44 - דיון בשאלת רמי בר חמא: האם מותר לקחת אבנים מהר שנעבד, לצורך המזבח לה'. הסבר צדדי הספק, ורבא משיב לאסור בקל-וחומר מ"אתנן". על כך נערך דיון רחב.

דף מ"ו/ב

ו' 31 - עוד שאלה מרמי בר חמא על הדין במקרה שנעשה שינוי בנעבד. כגון "המשתחוה לקמת חיטים", הא הקמח מהם מותר ל"מנחות". על כך דעת מר זוטרא לאסור (בשתי גירסאות), ודחויים את ראייתו.

דף מ"ז/א

ז' 8 - דיון בשאלת ר"ל: האם לולב של דקל שנעבד לע"ז יכול לשמש למצוות לולב. הסבר צדדי הספק, וכן גירסת רב דימי לשאלה. לבסוף נשארו ב"תיקו".

ח' 28 - דיון בשאלת ר"פ לגבי בהמה שנעבדה לע"ז, האם מותר להשתמש בצמר שלה ל"תכלת". מבררים שעיקר שאלתו היא לגבי שאר חלקי הבהמה אם מותרים לצורך מצווה, ונשארה ב"תיקו".

ט' 40 - דיון בשאלה רבה: האם המשתחוה למעיין

גמרא - בירור כמה מיוחדות הצורות הנזכרות במשנה, הרי יש עוד דברים שהיו נעבדים, ותשובתו של אביי.

ב' 35 - הלכות שמביא רב ששת על ה"מזלות", ה"פרצופין" וה"צורות" - איזה אסורים ואיזה מותרים. ודיון על עניין ה"מזלות" לברור במה מדובר.

דף מ"ג/א

ג' 11 - בירור מהי צורת הדרקון, וכן תיאור מעשה שהיה בריב"ל שמצאו טבעת ועליה צורת דרקון, כיצד "ביטלוה", ושלושת הדברים שלמדו מן המקרה. ואגב דיון בטעם לביטול הע"ז שנמצאה.

ג' 37 - דיון על דמות הצורות שהיו לרבן גמליאל על הכותל, לצורך קידוש-החודש. קושיא על רבן גמליאל שכן זה בניגוד להלכה בברייתא. אביי מתרץ ודנים בדעתו. והגמרא מביאה עוד תירוצים.

דף מ"ג/ב

ד' 30 - הסברים לדברי רשב"ג במשנה, המבדיל בין צורות הכלים ה"מכובדין" וה"מבוזין". רב מסביר באופן אחד ושמואל באופן אחר, וראיה לשמואל מברייתא.

משנה - דברי ר' יוסי על אופן השמדת הע"ז, אך חכמים חולקים ומראים סתירה לשיטתו.

גמרא - ברייתא הממשיכה את המחלוקת במשנה, עם ראיות לכאן ולכאן.

דף מ"ד/א

ב 36 - אגב הדיון בסוגיא הקודמת בעניינין ה"עטרת" של דוד המלך, נערך דיון עליה, וכן על העברתה למלכי בית-דוד.

דף מ"ד/ב

משנה - בעניינין הדברים הקשורים לע"ז והשימוש בהם מובאת שאלת פרוקלוס לרבן גמליאל, מדוע השתמש ב"מרחץ של אפרודיטי", שהיא ע"ז. ושתי תשובותיו של ר"ג על כך.

גמרא - בירור כיצד דיבר ר"ג במרחץ דברי תורה. ודיון בתשובתו של ר"ג לפרוקלוס, אם היתה עניינית או גנובה - מחלוקת ר' חמא בר יוסף ור' אושעיא.

דף מ"ה/א

משנה - הלכה, כי עובדי ההרים והגבעות אינם אסורים אותם, אלא רק מה שהניחו עליהם לע"ז,

דף מ"ח/ב

משנה - דין היושב בצל האשירה, או העובר תחתיה - אימתי טהור ואימתי טמא.

גמרא - בירור לאיזה צל הכוונה במשנה, בשתי גירסאות.

ב' 13 - הטעם לדין שאם עבר תחתיה הוא טמא, וכי טעם זה הוא לשיטת ר"י ב"ב.

ג' 20 - בירור שדין המשנה "היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה - טהור", אינו רק בדיעבד (אם עבר), אלא גם במקרה שאין דרך אחרת. ותיאור הנהגתו של רב ששת בעניין, כאדם חשוב.

משנה - הלכה שמותר לגדל ירקות מתחת לאשירה בימות-הגשמים, ו"חזירין" - תמיד אסור. ור' יוסי אוסר בכל מקרה, וטעמו.

גמרא - בירור שהמחלוקת במשנה היא לפי דעות חכמים ור' יוסי בעניין "זה וזה גורם" (שר' יוסי שם אוסר). מראים סתירה לכך, ומתמצים.

ב' 45 - דיון אם אמנם סובר ר' יוסי "זה וזה גורם" - אסור, כנשמע ממשנתנו. מקשים ממקור אחר, ומתמצים. ולמסקנה ר' יוסי סובר "זה וזה גורם" - מותר, ובמשנתנו אמר מה שאמר לשיטת חכמים האוסרים.

דף מ"ט/א

ג' 35 - פסיקת הלכה בשם שמואל כר' יוסי במשנה ש"זה וזה גורם" - מותר. וכן תיאור מעשה בו פסקו כר' יוסי שמתיר.

דף מ"ט/ב

משנה - דין הלוקח חלק מן האשירה (ע"ז) ועשה בו שימוש, כגון שאפה בו. ומחלוקת חכמים ור"א אם יש פדיון למה שנהנה מע"ז.

גמרא - ה"צריכותא" למשנה להביא את מחלוקת חכמים ור"א בשני נושאים.

ב' 16 - פסיקת ההלכה כר"א. לדעת רב אדא בר אהבה הלכה כר"א רק ב"פת" אבל לא ב"חבית", ורב חסדא אומר "אפילו בחבית". ומעשה שהיה.

משנה - האופנים ל"ביטול" האשירה.

גמרא - בירור בעניין ה"שפאים", הנזכר בסוף המשנה - האם הם אוסרים את כל העץ. על כך מחלוקת, וראייה מברייתא לדעת המתיר.

אסר את מימיו לנסכים במקדש? לברור מהי כוונת השאלה.

משנה - מה דין קיר הבית שהיה סמוך לבית-ע"ז, ונפל - כיצד מותר לבנותו מחדש. וכן במקרה שהיה הקיר משותף עם בית ע"ז - מה דין השטח, האבנים, העפר והעצים של הקיר שנפל.

דף מ"ז/ב

גמרא - הסבר מה ניתן לעשות בארבעת האמות שצריך להניח בין הקיר החדש לבין בית הע"ז (הנזכר במשנה), כדי שלא תהיה לע"ז הנאה מהן.

משנה - שלושת סוגי הבתים לע"ז, והאפשרות להכשיר אותם לשימוש אחר, לאחר ביטול הע"ז.

גמרא - רב מוסיף עוד סוג של בית-ע"ז שאסור, והוא בית שהשתחוו לו, וההסבר לכך.

משנה - שלושת סוגי האבנים לע"ז, ואופן ביטולה - במקביל לשלושת הבתים במשנה הקודמת.

גמרא - רבי אמי מחדש שאם כייר או סייד שלא בגוף האבן, היא אינה אסורה. קושיא עליו, ושינוי דבריו, שאפשר להכשיר את האבן מע"ז ע"י הסרת הכיור או הסיוד ממנה אף שנעשה בגוף האבן.

דף מ"ח/א

משנה - שלושת סוגי האשירה, לעניין ביטולם.

גמרא - דברי ר' ינאי, שאם הרכיב או הבריך על גדע העץ לשם ע"ז - אסור. קושיא מהמשנה, ולפיזה משנים את דבריו ומסבירים מה בא לחדש.

ב' 12 - דיון בדברי שמואל האומר שגם השתחווייה לאילן אוסרת את התוספת. מראים סתירה לזה במשנה, ומתמצים שזו מחלוקת חכמים ור' יוסי בר יהודה, ושמואל כר' יוסי. על כך נערך דיון בין רב אשי וחכמים.

משנה - מחלוקת מהי האשירה. חכמים אומרים שהוא העץ אשר מתחתיו יש ע"ז, ור"ש סובר שהעץ עצמו הוא האשירה. ומעשה שר"ש פסק בו כשיטתו.

גמרא - קושיא על המשנה: "והא אנן שלוש אשירות תנן?" והסבר שכאן מובאת המחלוקת על אחת מהשלוש.

ב' 41 - מחלוקת רב ושמואל מה הם סימני אילן שהוא אשירה, כדי לדעת להבחין בה. ופסיקת הלכה כשמואל, "סבי-דפומבדיתא".

ט' 33 – דיון בהלכה בשם ר' יוחנן שזוכח לעכ"ום בהמה בעלת מום, פטור, משום שאינה כ"עבודת-פנים" (בית-המקדש). רבא מברר שמדובר במום של "מחוסר איבר", ולפי דברי ר"א על הנאמר לנוח. ודיון על דברי ר"א.

י' 46 – דיון בדברי ר"א שהשוחט בהמה למרקוליס חייב (אף שאין זו עבודתה), וכיצד למד זאת מן הפסוק. קושיא עליו מברייתא, ורבא מתרץ.

דף נ"א/ב

משנה – הלכה, דברים שנמצאו על ראש המרקוליס- יש מהם המותרים (שאינם של נוי) ויש אסורים, ודוגמאות.

גמרא - הראייה מן הכתובים להבדל בין דברים שהם לשם נוי לבין שאינם של נוי. קושיא על אופן הלימוד, ותירוץ.

ב' 26 - הסבר מדוע שלושת הדברים במשנה – מעות כסות וכלים - אינם של נוי.

ג' 29 - כלל המביא רב אסי בר חייא, שכל דבר המונח בפנים המחיצה של הע"ז (קילקליו) - אסור. ומה שבחוץ – לנוי אסור, ושאינו של נוי – מותר. ור' יוסי מעיר שלגבי פעור ומרקוליס אין דין זה, ואפילו מה שבחוץ דינו כלפנים מן המחיצה.

משנה - דין גינה או מרחץ של ע"ז, אימתי מותר לישראל ליהנות מהם. וכן דין שע"ז של נוכרי אסורה מיד, ושל ישראל רק משתיעבד.

גמרא – הסבר של אביי לביטוי "בטובה" ו"שלא בטובה" שבמשנה, ושתי דעות לאיזה חלק במשנה אמר את הסברו.

ב' 42 - בירור לפי ברייתא, כי דין המשנה שע"ז של נוכרי אסורה מיד, הוא כדעת ר"ע במחלוקתו על כך עם ר' ישמעאל. הגמרא מסבירה את דברי הברייתא לפרטיה, ומראה קושי ללמוד את הדעות לפיה. לכן מציעה פסוקים אחרים ללמוד ממנו את השיטות.

דף נ"ב/א

ג' 29 – בדין המשנה שע"ז של ישראל נאסרת רק משתיעבד, מוסבר שר"ע לומד זאת מהפסוק "ושם בסתר", וכיצד ר' ישמעאל לומד פסוק זה.

ד' 38 - דיון בשאלת רב המנונא, מה הדין אם "ריתך (תיקן) כלים לע"ז"? תחילה מבררים מהו הספק ולשיטת מי - על כך שתי תשובות, והראשונה נדחתה. והשאלה עצמה נשארה ב"תיקו".

ב' 35 - מחלוקת על ביטול ע"ז שנשברה מאליה, רב אומר ש"צריך לבטל כל קיסם וקיסם", ושמואל אומר "ע"ז אינה בטלה אלא דרך גדילתה" והסבר. כן מבררים על מה המחלוקת, ועל כך מספר הצעות.

פרק ד' "רבי ישמעאל"

משנה - מחלוקת ר' ישמעאל וחכמים בדין האבנים שנמצאו ליד המרקוליס (ע"ז שפולחנה באבנים) - אימתי הן אסורות ואימתי הן מותרות.

גמרא – ר' יצחק בשם ר' יוחנן מסביר על מה המחלוקת במשנה, ועל מה אין מחלוקת.

דף נ/א

ב' 9 - על דברי ר' יוחנן שאין מחלוקת במשנה במקרה שהאבנים נשרו מהע"ז שהן אסורות, מראים סתירה בברייתא. מתרץ רבא בשינוי גירסת הברייתא.

ג' 15 – שתי קושיות על דעת ר' ישמעאל בהן מראים סתירה לדעתו במקום אחר, ויישובן ע"י רבא.

ד' 23 - תיאור מעשה שחיפו את הדרך באבני-מרקוליס, והיו מן החכמים שלא הלכו שם, והיו מי שהלכו שם. והסבר טעמיהם של החכמים השונים.

ה' 35 - ברייתא, שהובאה בפני רב יוסף בא אבא, על ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים, ואמרו שאסורות, ואילו נוכרי שהביא - מותרות. קושיא על כך והתירוץ של רב ששת.

דף נ/ב

ו' 6 – עוד ברייתא שהובאה לרב יוסף בר אבא בעניין מלאכות מסוימות בשביעית ובחול-המועד. רבה בר ירמיה לא הבין להסביר את הדברים, ובינא הסביר מה הקושיא לפי הרישא של הברייתא ולפי הסיפא שלה, והשיב עליה. אך רב סמא בריה דרב אשי הסביר אחרת את הקושיא של בר ירמיה.

ז' 40 - דברי רב על ע"ז שעובדים אותה במקל, שאם שבר אותו בפניה - חייב, ואם רק זרק - פטור. ודיון על מקרה זה ועל אחרים, לפי הדעות השונות. וכן נסיון לתלות את דברי רב במחלוקת תנאים, ונדחה.

דף נ"א/א

ח' 16 – דיון, לפי השיטה: "בעינן זריקה המשתברת" - כיצד יאסרו אבני המרקוליס, הרי אין בהן זריקה המשתברת. על כך תשובה בשם רב. שלוש קושיות על רב, ותירוץ.

משנה - הלכות: ע"ז שנעזבה, אימתי מותרת ואימתי אסורה. וכן דין בימוסיות (במות זמניות) של מלכים - מותרות.

גמרא - בית נמרוד (מגדל בבל), כדוגמא לע"ז שהניחיה בשעת שלום, ולכן מותרת. והסבר.

ב' 41 - הסבר לדין המשנה: "בימוסיות מותרות".

ג' 44 - מעשה שעולא ישב על בימוס שנפגם, ועל כך מובאת המחלוקת בין רב ושמואל לבין ר' יוחנן ור"ל על אם פגימת הבימוס מבטלת אותו, וברייתא כסיוע לר' יוחנן.

ד' 51 - הסבר בשם ר' יוחנן מהו ההבדל בין בימוס (אבן אחת) לבין מזבח (מספר אבנים). וחזקיה מביא את הסימוכין לזה במקרא.

דף נ"ד/א

ה' 4 - דיון בברייתא האומרת כי בעל-חיים ש"נעבד" אסור למזבח רק אם הוא שייך לעובד אותו. מראים סתירה לכך בברייתא אחרת. רמי בר חמא מיישב באופן אחד, והדיון עליו. וחזקיה מיישב אחרת, ודיון עליו. כן מבררת הגמרא את המקור לדברי חזקיה.

דף נ"ד/ב

ו' 7 - הלכות בשם ר' יוחנן: 1 המשתחויה לקרקע אינו אוסר אותה, אלא אם עשה בה משהו, כגון שחפר בה בורות. 2. המשתחויה לבעלי-חיים לא אסרן להדיוט, אבל אם עשאן "חליפין" לע"ז - אסורים. ומחלוקת אם גם "חליפי חליפין אסורים", ודיון בה.

משנה - שאלה לזקני ישראל ברומי: מדוע ה' לא מבטל את הע"ז? ותשובתם.

גמרא - ברייתא המרחיבה את דברי המשנה עם דוגמאות רבות. ועוד שאלות לרבן-גמליאל ולר"ע בעניין ע"ז, ותשובותיהם.

דף נ"ה/א

משנה - הלכות: 1. מותר לקנות מעו"כ גת-בעוטה, משום שהניסוך האוסר מתחיל בשעה שהיין יורד לבור. 2. מותר לדרוך עם העכו"ם בגת, משום שאין כאן מסייע לעובר-עבירה, אך אסור לבצור עמו. 3. אין עושים עם ישראל שדורך בטומאה, או עם הנחתום הַלְשׁ בטומאה, ומה מותר לעשות עמם.

ה' 52 - שאלת ר' יוחנן לגבי תקרובת אוכל לע"ז, האם הביטול שלה מטהר את האוכל גם מטומאה? הסבר מדוע שאל רק על מאכלים, והתשובה: "תיקו".

דף נ"ב/ב

ו' 6 - דיון בשאלת ר' יוסי בן שאול על כלים שהשתמשו בהם ב"מקדש-חוניו" במצרים, אם מותר להשתמש בהם בבית-המקדש. הסבר מה הספק על כך תשובת רבי, ודיון עליה. קושיא של ר"פ ודיון בה.

משנה - הלכה - נוכרי מבטל ע"ז שלו ושל נוכרי אחר, אך ישראל אינו יכול לבטל ע"ז. ודין ביטול משמשיה של ע"ז.

גמרא - מסופר שרבי לימד את משנתנו לר"ש בנו, ושאל הבן על כך שבילדותו לימדו את הדין אחרת. וישוב הסתירה. וכן דיון (בגירסאות שונות) בדברי ר' הילל בריה דר' וולס, שהובא למעלה.

דף נ"ג/א

משנה - כיצד יכול עו"כ לבטל ע"ז שלו, וכיצד אינה בטילה (דוגמאות). וכן שבמכירה או משכון של ע"ז, רבי אומר שמבטלת ור"מ אומר שאינה מבטלת.

גמרא - ברור מדוע ב"פחסה" (שמעך פניה) היא בטילה, הרי לא חיסר בה דבר? משיב ר' זירא שקילקל צורת פניה, ולכן בטילה.

ב' 16 - ברור המקור לדין המשנה "רקק בפניה וכו'" - אינה בטילה". חזקיה אומר את המקור בפסוקים, אשר מהם משמע שהמזלזל בע"ז חוזר לעבוד אותה, ולכן לא בטילה במעשה הזיזול.

ג' 21 - דיון על המחלוקת בין רבי לחכמים, בעניין "מכרה או משכנה", לברור במה הם חולקים - דעות שונות.

ד' 44 - ברייתא ובה ארבעה מקרים, כגון שמשכן את הע"ז שלו למלוה, שדינם "אם עתידים לחזור כמלחמת-יהושע - אינה בטילה". ומראה הגמרא את ה"צריכותא" לכל הדוגמאות.

דף נ"ג/ב

ה' 14 - דיון בעניין "מלחמת-יהושע" הנזכרת בברייתא (למעלה), לברור האם אמנם חזרו העו"כ לע"ז שלהם, וכן מדוע תלו בברייתא את הדין במלחמת-יהושע.

מסכת עבודה זרה

תקלג

דף נ"ה/ב

גמרא – רב הונא מסביר את הדין הראשון במשנה. הגמרא מקשה עליו ממקורות שונים, ולבסוף מתרץ שמשנתנו "משנה-ראשונה", והמשנה הסותרת היא "אחרונה". ופוסקים שלא כרב הונא, אך "חוששין לדבריו".

דף נ"ו/א

ב' 4 – דיון על דברי המשנה "ואינו עושה יין עד שירד לבור", מראים סתירה לכך ממשנה אחרת, ומתרצים לפי הברייתא שכאן כשיטת רבנן ושם כר"ע. מראים סתירה לברייתא מברייתא אחרת, ולאחר דיון מגיעים למסקנה שיש שלש דעות בכך.

דף נ"ו/ב

ג' 2 - הערת רב הונא, שהמדובר במשנה: "והשאר מותר", הוא כל עוד לא החזיר את הגרגותני לגת (סל מסנת) לדריכה חוזרת. ומסבירים כיצד הגרגותני נאסרת.

ד' 7 - שאלות לינוקא, ממנו למדו כיצד מותר לדרוך ענבים עם עו"כ בגת.

ה' 12 - מעשה שהיה בנהרדעא, ביין שנדרך ע"י נוכרי וישראל יחד, ושמואל השהה את פסיקתו בזה שלש-רגלים. ודיון על ההסבר לדחיית פסיקתו.

דף נ"ז/א

ו' 6 - מקרה שהיה בבירם, בו התיר רב בהנאה את היין שנגע בו נוכרי ללא כוונה. הראו סתירה לכך מדבריו ש"אף תינוק בן יומו עושה יין נסך". ומתרץ שרק לשתייה אסור ולא בהנאה. ונערך דיון רחב בשאלה מאימתי עושה העבד-הנוכרי את היין לנסך, והמסקנה בניגוד לדעת רב.

דף נ"ז/ב

ז' 15 - דיון במקרה שהיה במחוזא, שנוכרי שכשך ידו בתוך יין של ישראל שלא לשם ע"ז. רבא התיר את היין למכירה לעכו"ם, וחכמים אחרים אסרו. קושיות על רבא, ונשאר ב"תיובתא".

דף נ"ח/א

ח' 21 - מעשה בשני חכמים, שביקשו ממישהו שיגיש להם יין, והתברר שהיה נוכרי. אחד החכמים אסר אותו אף בהנאה והשני התיר אף בשתייה. ריב"ל הסביר מאיזו סיבה פסקו את דבריהם. מקשים על הסברו ומתרצים.

דף נ"ח/ב

ט' 14 - שאלת ר' אסי מר' יוחנן על הטעם לאיסור יין שמזגו הנוכרי במים. ותשובתו שזו גזירת-חכמים, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. וכן תאור מקרים שהיו.

י' 23 - סיפור על הוראה מוטעית של ר"ל שאסר פרי לא מעושר בעיר בצרה, ובעניין מים שנעבדו לע"ז. כיצר הורה לו ר' יוחנן לחזור בו, ודיון על הטעם של ר' יוחנן להתיר.

דף נ"ט/א

יא"א 6 - סיפור על טעויות של ר' חייא בעניין ישראליות שנתעברו ע"י נוכרים, בעניין יין שנמזג ע"י עכו"ם ובעניין תורמוסין שבושלו ע"י עכו"ם.

יב"ב 25 – דיון בשאלה לרב כהנא אם מותר לעכו"ם למוליך ענבים לגת. תשובתו היתה לאסור, ונימוקו. הקשו עליו ממקום אחר, ותירץ שהוא אסר לכתחילה, אבל בדיעבד אכן - מותר.

דף נ"ט/ב

יג"ג 3 - מעשה באתרוג שנפל לייין-ישראל ובא נוכרי והכניס ידו להצילו. הצעת רב אשי, כיצד להציל את היין.

יד"ד 6 - מעשה בייין-ישראל שניסכו עכו"ם, שרב אשי התיר לגבות את מחיר היין מהעכו"ם, נימוקו והראיה לו מברייתא.

ט"ו 17 - דיון במעשה בחבית יין שנפל הברז שלה, ובא נוכרי וסתם את הנקב בידו. פסק דינו של ר"פ בזה (בשתי גירסאות), ומראים שדעתו נתונה במחלוקת תנאים לגבי חבית של תרומה.

דף ס/א

ט"ז 6 – הוראת ר"פ במקרה שנוכרי שופך יין מהחבית לכלי שבידי ישראל, ולהפך – אימתי היין מותר ואימתי הוא נאסר.

י"ז 11 – הוראות ר"פ בדין נוד יין, או כד יין, שנשא נוכרי והישראלי אחריו – אימתי היין אסור ואימתי מותר. ודעת רב אשי החולק עליו בעניין נוד היין, וטעמו.

י"ח 16 – מחלוקת חכמים בדין היין שנעשה ע"י הנוכרי בדרך של כבישה ע"י קורה. הגמרא מביאה שתי דעות להסבר מהות המחלוקת ביניהם. ותאור מעשה שהיה.

פרק ה' "השוכר את הפועל"

דף ס"ב/א

משנה - דין שכרו של היהודי או בהמתו, העושה מלאכה אצל עכו"ם ביין-נסך – אימתי אסור ואימתי מותר.

גמרא – דיון על הטעם לאיסור שכרו של הפועל הישראלי ביין-נסך ושכר חמורו בזה. מקשים על כך מהלכות אחרות, ולמסקנה זהו קנס של חכמים בגלל חומרת יין-נסך.

דף ס"ב/ב

ב' 7 - בירור מה דין השכר על עבודה ב"סתם יינם" (שאינו נסך ודאי). הסבר צדדי הספק, ומביאים ראיה לאסור מפסק-דינו של ר' חסדא במקרה דומה.

ג' 22 – דיון בשאלת דבי רבי ינאי לר' יוחנן אם נהגו כהלכה כאשר לוו מהעניים פירות-שביעית, והחזירו את ההלוואה מפירות של שנה שמינית. השיב ר' יוחנן שעשו כהלכה, והביא ראיה מברייתא בעניין "אתנן-זונה". ואגב נערך דיון נרחב על הברייתא בעניין האתנן והקדשתו.

דף ס"ג/א

ד' 27 – עוד דיון במעשה דבי ר' ינאי (שלוו מהעניים בשביעית). רב ששת מקשה עליהם מתוך ברייתא: "... האומר לפועליו צאו ואכלו... ואני פורע" שחוששין גם משום שביעית ויין-נסך. על כך ניתנו מספר תירוצים, ודיון בהן.

דף ס"ג/ב

ה' 29 - דיון בשאלת חכמים על שכר הישראלי שעבד אצל הנוכרי בשבירת חביות יין. הסבר צדדי הספק, ותשובת רב נחמן שהשכר מותר. מביאים לו ראיה מברייתא בעניין עקירת כלאיים, ודנים בה.

דף ס"ד/א

ו' 16 - דיון בשאלה דומה לקודמת, בעניין נוכרי שמכר ע"ז שלו, האם הכסף שהתקבל אסור כע"ז עצמה. רב נחמן מתיר, ומביאים לו שתי ראיות מברייתות. הראשונה נדחתה, ונערך דיון על השנייה לברור מדוע יש הבדל בדין בין שני חלקיה.

דף ס"ד/ב

ז' 2 - דיון בשאלה אם "גר-תושב" יכול לבטל ע"ז. הסבר צדדי הספק, משיב רב נחמן שאינו יכול לבטל

י"ט 22 - מעשה בחבית יין שנפקעה (נסדקה) לאורכה, ובא נוכרי וחבק אותה עד שהעבירו את היין, וחכמים התירו למכור את היין לנוכרים. ומעירים שבמקרה ונפקעה לרוחבה, הרי היין מותר אף לשתייה, והטעם.

דף ס/ב

כ' 6 - גוי שנמצא במעצרתא (גת של יין) שלא היה בה יין, אלא רטיבות של יין – הוראת רב אשי כיצד להכשיר את המעצרתא.

משנה – דוגמאות למקרים שיש ספק אם היין נעשה יין-נסך. שדינם לדעת חכמים שיימכרו לנוכרים, ולדעת ר"ש מותרים.

גמרא - על דבר המשנה בדוגמא ראשונה: "אם יש לו מלוה עליו - אסור וכו'", מעיר שמואל שמדובר שיש לו מלוה על אותו יין, ורב אשי מביא ראיה לכך.

כ' 25 - בדין המשנה "נפל (העכו"ם) לבור יין", מעיר רב פפא שמדובר כאשר עלה משם מת, ואילו עלה חי היה היין אסור, והטעם.

ג' 28 – שבחים לדעת ר"ש במשנה, ופסיקת הלכה של כמוהו.

ד' 37 – רב אשי נותן כלל אימתי עושה העכו"ם יין-נסך. רב הונא מקשה עליו מסוף משנתנו, ומתמצים.

דף ס"א/א

משנה - דין היין שהכין ישראל בטהרה עבור הנוכרי והניחו ברשותו - באילו מקרים היין מותר, וכיצד ניתן לשמור אותו מניסוך.

גמרא - ביאור המושגים שבמשנה: "עיר כולה עו"כ", "פתוח לרשות הרבים".

כ' 21 - ברייתא בעניין שמירת יין בחצר עכו"ם – דעות התנאים על האופנים שהיין מותר או אסור. וכן גירסת ר' יוחנן לברייתא. ובירור על מה נאמר דברי חכמים בברייתא, וכן שינוי נוסח סוף המשנה: "ממונה בא לקיצין".

דף ס"א/ב

ג' 17 - בירור כוונת רשב"א במשנה. רב יהודה בשם זעירי אומר שבא להקל, ואילו רב נחמן בשם זעירי אומר שבא להחמיר, והסבר המשנה לפי שיטותיהם. הגמרא מביאה ראיה לרב נחמן מברייתא, וכן מביאה מקרים הקשורים לעניין.

ד' 32 - דיון במחלוקת אביי ורבא גם כאשר לאיסור יש גם טעם וגם ריח, כגון שנפל יין איסור לתוך חומץ מותר. אביי אומר ב"משהו" כי ריח החומץ מתערב ביין ועושה אותם "מין במינו", ורבא אומר שהם נשארים "מין בשאינו מינו". ועוד מחלוקת ביניהם בעניין ריח של איסור אם "ריחא מילתא היא", או לא, ומראים שזו גם מחלוקת תנאים.

דף ס"ז/א

ה' 5 - בהקשר לדברי המשנה: "כל שהנאתו בנותן טעם וכו'", אמר רב יהודה בשם שמואל שכך הלכה ש"הנותן טעם לפגם מותר", חוץ ממקרה שהשביח ואחר כך פגם שאסור. וכן הערתו ההלכתית של ר"ל בנושא (בשתי גירסאות).

ו' 24 - כללים, בשם ר' יוחנן, בדיני תערובת איסור בהיתר כאשר באיסור היו גם טעם וגם ממשות, וכן אם לא היה ממשות, ודין "נותן טעם לפגם" שמותר. והסבר הדין האחרון.

דף ס"ז/ב

ז' 5 - רב כהנא מסיק שלכל הדעות נותן טעם לפגם מותר. מעיר אביי שלפי ר"ל וכן דעת ר"מ החולק בזה על ר"ש. ודיון במחלוקת זו לברור הסימוכין לכל דעה.

דף ס"ח/א

ח' 4 - דיון על דעת עולא שהמחלוקת ר"מ ור"ש אם נותן טעם לפגם אסור, היא רק במקרה ש"השביח ולבסוף פגם". רב חגא מקשה מברייתא בה ר"מ אוסר גם ב"פגם מעיקרא", ועולא מתרץ.

ט' 12 - דעת ר' יוחנן שר"מ ור"ש חולקים גם ב"פגם מעיקרא" (שלא כעולא). רב עמרם מביא ברייתא המסייעת לו, אך נידחה. חכמים מביאים ברייתא המוכיחה את דעת ר' יוחנן ממנה.

דף ס"ח/ב

י' 8 - דיון על הברייתא (שהביאו חכמים בסוגיא הקודמת), לביורר מדוע הביאה את הדין הראשון מבין שלושת הדינים שבה (תלת כבי). אביי מסביר שבא ללמד על דעת ר"ש שהיתר ואיסור, וכן איסור ואיסור (כגון עורלה וכלאי-הכרם) אינם מצטרפים לאסור התערובת.

י"א 22 - דיון בדעת רב שאסר את השכר שנפל לתוכו עכבר, למרות שהשרץ נותן טעם לפגם. רב ששת מסביר שכאן מדובר בדבר מאוס ולכן אסר רב.

כי הוא אינו עובד אותה. מקשים עליו משתי ברייתות, ומתרצים אותן.

ח' 21 - אגב הדיון בסוגיא הקודמת הובאה ברייתא בא שלוש דעות מיהו ומה מעמדו של גר-תושב. כן מביאה הברייתא דינים נוספים הנוגעים לגר-תושב, ודיון עליהם.

ט' 42 - תיאור שני מקרים בעניין גר-תושב והדיון בהם. הראשון ברב יהודה ששלח מתנה לנוכרי בשם אבירנא ב"יום-אידם" (חגם), ורבא ששלח מתנה לנוכרי בר-שישך ביום אידם, והסבריהם לכך.

דף ס"ה/א

י' 26 - דיון על המשנה בעניין ישראלי שעבד אצל נוכרי, ואגב העבודה עשה עמו גם בע"ז, שהשכר מותר. מקשים על כך מברייתא, ואביי מתרץ באופן אחד, ורבא מתרץ אחרת, וסיוע לרבא מברייתא.

י"א 37 - בירור, מה הצורך והחידוש למשנה בהוספת דין שכר השכרת החמור לע"ז, הרי ניתן ללמוד זאת מהרישא של המשנה. תשובת הגמרא, קושיא עליה מברייתא ודיון בה.

י"ב 47 - דיון במעשה ברב איקא שמכר יין לעו"כ והוביל אותו עבורם. קושיות עליו, ותירוץ.

דף ס"ה/ב

משנה - דין ענבים, או שאר פירות, שנפל עליהם יין-נסך - אימתי אפשר להתירם וכיצד. וכן תיאור מעשה שהיה והפסיקה בו.

גמרא - ביאור נוסח המשנה, שלכאורה יש בה סתירה בין הדין והמעשה שהיה, ויישובה בדרך של "חסורי מיחסרא וכו'".

ב' 23 - דיון במקרה שרבא התיר למכור לנוכרים חיטים שנפל עליהם יין-נסך. הקשו עליו מדין בגד כלאיים, ואכן חזר בו רבא והתיר למוכרם באופן שלא יהיה חשש תקלה. כן מבררים מה הטעם להבדל בין המשנה, בדין שנפל יין-נסך על ענבים, לבין אם הוא נפל על חיטים.

דף ס"ו/א

ג' 1 - דיון בהלכה שייך-נסך ישן שנתערב בענבים, שהם אסורים ב"נותן טעם". ומחלוקת אם היין היה חדש - אביי אוסר ב"משהו", ורבא ב"נותן טעם", ונימוקיהם. ודנים בדעותיהם תוך הרחבה הדיון גם לשאר מאכלים ומשקים.

דף ע"א/א

גמרא - קושיא על סוף המשנה מדין עיר שכבשוה נוכרים, והתירוץ.

משנה - הלכה, פועל ישראלי אצל גוי שנתן לו הגוי את שכרו ב"יין-נסך, הרי כל עוד לא נכנס היין לרשות הישראלי מותר לו לבקש את ערכו בכסף.

גמרא - דיון על דברי רב שמותר לומר לנוכרי שישלם עבורו את המס למלך, אף אם הנוכרי ישלם זאת ב"יין-נסך". קושיא עליו מברייתא, ורב מתרץ ע"י הבחנה בהבדל בין המקרים.

משנה - הלכה, במכירת יין לעכו"ם - אם הוסכם על המחיר לפני שהגוי נגע ב"יין, יהיו כספי המכירה מותרים. אבל אם לפני ההסכמה על המחיר נגע הגוי ב"יין - יהיו כספי המכירה אסורים.

גמרא - דיון ארוך בשאלה אם "משיכה קונה" אצל גוי. אמימר אומר ש"קונה" ומביא ראיה. רב אשי דוחה את הראיה, ומביא ראיה מדברי רב שמשיכה אינה קונה בגוי. ונערך דיון על שתי הדעות בקושיות ממקורות שונים, ובכלל זה ממשנתנו, ותירוץ. ומסקנת הגמרא כאמימר.

דף ע"ב/א

ב' 5 - דיון במקרה של מכירת קרקע, שרב יוסף פסק שהמכירה גמורה לפני "פסיקת דמים", אב"י חולק עליו ומביא ראיה ממשנתנו. נסיון לראות הבדל בין מכירת יין לבין מכירת קרקע, ודחו זאת על פי ברייתא.

ג' 21 - דיון בעור מקרים של מכירת קרקע בתנאי מסויים - לברור על-פי נוסח התנאי אימתי המכירה גמורה, ואימתי יכולים לחזור בהם, ופסיקת ההלכה בהם.

משנה - הלכה, ישראלי ששפך יין לכלי עכו"ם דרך משפך - הנשאר במשפך אסור. אבל אם עירה את היין לכלי הגוי - היין הנשאר בכלי הישראלי מותר (ההבדל בין שפיכה לעירוי).

גמרא - משנה ממסכת טהרות בה נאמר ש"ניצוק (קילוח נוזל מלמעלה למטה) אינו חיבור". מעיר רב הונא ש"ניצוק" לגבי יין-נסך נחשב לחיבור. ונערך דיון לברור הראיה לרב הונא. בין היתר הובאה משנתנו כראיה, אך נדחתה. כיון שלא נמצאה ראיה ברורה הובאו הוראות של רב חסדא ורבא לעוסקים ב"יין כיצד ינהגו כדי לא לבוא לידי איסור היין.

מקשים על כך, וכן מעיר רבא שאינו יודע מה דעת רב ב"נותן טעם לפגם".

ב' 40 - ברור הדין בעכבר שנפל לחומץ. רב הילל מביא פסק של רב כהנא בעניין דומה, אך רב אשי דוחה את המסקנה ממנו.

דף ס"ט/א

ג' 3 - הדעות בדבר כמות ההיתר העשויה לבטל את האיסור שהתערב בה (מין בשאינו מינו). למסקנה - אחד לששים.

משנה - דוגמאות למקרים שונים שישראלי ועכו"ם עסקו יחד ב"יין - אימתי יש לחשוש שהנוכרי ניסך אותו. על כך דעות תנא-קמא ורשב"ג.

גמרא - ביאור מהו "בחזקת המשתמר" שבמשנה, על פי ברייתא (בעניין שמירת טהרה ממגע עם-הארץ), המתארת שני מקרים, שבראשון נחשב כמשתמר, משום שהישראלי לא הודיע לכמה זמן הוא הולך. וכן דיון על הברייתא, להסבר ההבדל בדיון בין שני המקרים.

דף ס"ט/ב

ב' 3 - ברור הצורך של המשנה להביא שתי הדוגמאות: "בחנות" או "בקרן או בספינה".

ג' 11 - דעת ר' יוחנן שהמחלוקת בין ת"ק ורשב"ג היא רק במקרה שהמגופה מסיד, ודיון בדעתו זו בקושיות ותירוץ.

ד' 26 - רבא אומר שהלכה כרשב"ג, (ולא כתנא-קמא), משום שהמשנה "סתמא כוותיה". וכן מבררים מדוע, שאף כי ההלכה כרשב"ג המיקל, נוהגים להחמיר.

ה' 38 - תיאור מקרים רבים ושונים של ספק ניסוך-יין, ופסיקת ההלכה של רבא בהם. על חלקם נערך דיון.

דף ע/ב

ו' 12 - תאור מעשה במוכרת יין שמסרה את מפתחות החנות לשמירה בידי נוכריה, והתירו חכמים את היין. אב"י לומד היתר זה בק"ו מדין שמירת טהרות ממגע עם-הארץ. הגמרא מראה שגם רב סובר כי שמירה בטהרה חמורה משמירת יין מגוי, ואילו ר' יוחנן סובר שאין הבדל. ונערך דיון על שתי הדעות, בקושיות ותירוץ.

משנה - דין "כולשת" של נוכרים שנכנסה לחפש בעיר - בזמן שלום רק חביות היין ה"סתומות" - מותרות, ובזמן מלחמה - כולם מותרות, והטעם.

דף ע"ד/ב

משנה - דיני הכשרת הגיתו ל' לסוגיהן אשר זיפתם העכו"ם.

גמרא - רבא (בשתי גירסאות) מדייק מהמשנה ש"זיפתה" דווקא, אבל אם דרך בה ענבים - לא די בניגובה. ראייה לגירסא השנייה ממעשה שהיה.

ב' 21 - דיון על הברייתא שבה מחלוקת רבי וחכמים בדרך הכשרת כלים שהשתמשו בהם עכו"ם. קושיא ממשנתנו על הסיפא של הברייתא, ותירוצה. וקושיא על רבי ברישא של הברייתא ותירוצה. וכן תיאור מנהגו של רבא בשליחת כדים ריקים.

ג' 37 - בעניין הכשרת הכלים ע"י "ניגוב", מובאת דעת רב שזה במים, ודעת רבה בב"ח שזה באפר. הסבר דעותיהם, וכי אינם חולקים. כן מביאים את הדעות של רב ושמואל לגבי מספר השלבים של ההכשרה. הדעות מובאות בשתי גירסאות, והגמרא מסבירה מה ההבדל ביניהן.

דף ע"ה/א

ד' 9 - דיון בשאלה לר' אבהו בעניין הכשר "גורגי דארמאי" (עקלים), ותשובתו מברייתא המביאה על כך את דעות חכמים, רשב"ג ור' יוסי. וכן כי הנאמר בהכשרת יין-נסך נאמר גם בטהרות, והסבר. כן מבררים מהו משך זמן ה"עונה" הנזכרת בברייתא. על כך שתי תשובות בשם ר' יוחנן, והסבר שאין בהן סתירה.

ה' 29 - הוראות רב יהודה על אופן הכשרת כלי-גת שונים שהשתמשו בהם עכו"ם

דף ע"ה/ב

ו' 2 - מחלוקת רבי ורבי חייא בדין שעם-הארץ נגע באשכול שבתוך היין שבגת, האחד מטמא רק את האשכול וסביבתו, והשני מטמא את כל הגת. מקשים על הדעה הראשונה ממקור אחר, ומתרצים. כן מובאת הוראת רבנן לנהוג כדעה ראשונה.

משנה - דרכי הכשרה וטהרה של הכלים השונים שנקנו מעכו"ם.

גמרא - ברייתא המציינת שאת כל סוגי הכלים יש מלבד ההכשרה גם להטביל במקווה. הגמרא מביאה שתי דעות על הסימוכין לכך במקרא, והסבר הצריכותא לשני המקורות.

ב' 30 - דינים שונים בטבילת סוגי הכלים, כגון: 1. גם חדשים צריכים טבילה, ודיון בזה. 2. רק כלים

ב' 25 - מקרים בהם נדון איסור יין-נסך, כגון שהעבירו יין מכלי ישראל לכלי של גוי באמצעות צינור (גישתא), או יהודי וגוי ששתו יין משני ברזים (קנישקנין) היוצאים מכלי אחד, וכיצד פסקו בהם.

דף ע"ג/א

משנה - דין תערובת יין-נסך ביין כשר, או תערובת מים אסורים במים כשרים. הכלל: מין-במינו אוסר ב"משהו", ומין בשאינו מינו - ב"נותן טעם".

גמרא - דיון בדברי ר' יוחנן: "המערה יין-נסך מחבית לבור" - "ראשון ראשון בטל". קושיות ממשנתנו, ותירוצן. ומביאים עוד שתי גירסאות שונות לדברי ר' יוחנן, ודיון בהערתו של רב שמואל בר יהודה על הגירסא האחרונה.

ב' 39 - דיון במחלוקת חזקיה ור' יוחנן על דין יין-נסך שנפל לבור (יין כשר) ונפל שם קיתון של מים. ר' ירמיה אומר שמחלוקת זו מקבילה למחלוקת ר"א ורבנן (במשנה אחרת) ונידחה. ולמסקנה, המחלוקת היא אם אומרים "רואין את מינו כאילו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו".

דף ע"ג/ב

ג' 23 - בירור מה בא לרבות "זה הכלל וכו'" שבמשנה. על כך מובאות שתי שיטות: של רב ושמואל, ושל ר' יוחנן ור"ל. והראיות שלהם מברייתות. שאלה על שיטת ר' יוחנן ור"ל, והתשובה.

דף ע"ד/א

משנה - רשימת הדברים האסורים מן התורה, שאם התערבו בהיתר אוסרים אותו בכלשהו.

גמרא - בירור כי המכנה המשותף לכל הדברים במשנה, הוא שבכולם יש איסור הנאה והם "דבר שבמניין". קושיות על כך ותירוצן. וכן הסבר מה בא למעט הביטוי "הרי אלו".

משנה - מחלוקת בדין יין-נסך שנפל לבור יין כשר - חכמים אוסרים הכל, ורשב"ג מתיר למכור את הכל לגוי, וליהנות ממחיר היין הכשר שהיה בו.

גמרא - קביעת ההלכה כרשב"ג, ומחלוקת במה מדובר - רב אומר שהלכה כרשב"ג רק בתערובת של חביות יין, ושמואל ואחרים אומרים שגם בתערובת יין-נסך ביין כשר. כן מובאת פסיקת ההלכה במקרים השונים.

שבמשנתנו נאמר שהכשרת שיפודים ואסכלה היא בליבון, ובאחרת (בעניין בליעת קדשים) נאמר: "מגעילין בחמין". בדיון ליישוב הסתירה משתתפים רב ששת, רבא, אביי ור"פ. רב אשי מקבל את דעת רבא הראשונה, ומסביר מדוע.

ו' 43 – בירור: "ועד כמה מלבנן"? וכן כיצד מגעילים, ומהי דרך הגעלת יורה גדולה. על פי הכלל: "כבולעו כך פולטו".

דף ע"ו/ב

ז' 5 - בדין הכשרת הסכין, הנזכר במשנה, מובאים דברי חכמים, וברייתא, ובהם דינים נוספים בנושא, וסיפור מעשה בהקשר לכך.

סוף מסכת ע"ז.

שנרכשו מגוי צריכים טבילה 3. רק כלי מתכות וזכוכית צריכים טבילה.

ג' 43 - בירור הדין במקרים מיוחדים, כגון ה"קוניא" - כלי העשוי חרס בציפוי מתכת, או כלים שנתקבלו מגוי כמשכון. ונקבע שב"קוניא" הולכים לפי הציפוי. ועניין המשכון נשאר ללא תשובה.

ד' 48 – ברייתא ובה אופן הכשרתם וטהרתם של כלי-אוכל שונים. וכן מחלוקת בדין האוכל אם השתמש בכלים ללא הכשרה או ללא טבילה – ברייתא אחת אוסרת את האוכל וברייתא אחרת מתירה. הסבר שהמחלוקת היא אם "טעם-לפגם" אסור, ודיון על שתי הדעות.

דף ע"ו/א

ה' 4 - דיון נרחב בסתירה לכאורה בין משניות,

מסכת הוריות

י"א 43 - דיון בשאלה על מקרה שמיעוט קהל עשה בהוראת בי"ד, ועוד מיעוט בהוראה אחרת של בי"ד (זה, או אחר) - האם מצטרפים המיעוטים לרוב, או לא? השאלה, והדומות לה בתחום זה, נשארו ב"תיקן".

דף ג/ב

י"ב 2 - דעת ר' יונתן שהוראת בי"ד צריכה להיות ע"י כולם, ולא די ברוב. על כך הקשו ממקורות שונים, ונשאר ב"תיובתא".

י"ג - דברי ר' יהושע, שאחריות פסיקת בי"ד חלה על כל חברי בית-הדין. מבררים מה החידוש בדבריו, וכן מתארים כיצד נהגו חכמים בקשר לזה.

משנה - דינים: א. בי"ד שטעו ואחר כך חזרו בהם מהוראה ראשונה, אבל נמצאו מי שנהגו כבר על פי הוראה ראשונה זו בשוגג - אימתי פטורים ואימתי חייבים, לפי הדעות השונות.

ב. שגגת הוראה של בי"ד, שהציבור חייב להביא עליה קורבן, היא רק בביטול חלק מהמצווה, אבל לא אם הורו לעקור את גוף המצווה, שזו - רק טעות, ופטורים. וכן דוגמאות.

גמרא - הסבר שיטת ר"ש במשנה, שהעושה אחרי שבי"ד חזרו בהם - פטור. דיון בנושא בצירוף דעות נוספות, וההסבר להן.

דף ד/א

ב' 13 - בירור המחלוקת בין בן-עזאי לר"ע במשנה. וכן באיזה מקרה תהיה נפקא מינא בניהם.

ג' 17 כיצד למדים מן המקרא את הכלל שבמשנה, ש"נעלם דבר" ולא שתתעלם מבית הדין המצווה כולה. על כך דעות שונות.

ד' 44 - דיון בדעת שמואל, שאם שגגו בי"ד בדבר שגם הצדוקים מודים בו, כלומר שהדבר ברור גם מהמקרא, אין זו שגגה שבגדר "ונעלם דבר", אלא - סתם טעות, ואין חייבים עליה. מביאים משניות ומסבירים אותן על פי שמואל.

דף ד/ב

ה' 1 - בירור בעניין "עקירת גוף המצווה", הנזכרת במשנה. כגון: בית-דין "האומר אין איסור חרישה בשבת", או בי"ד האומר: "אין שבת חלה בשנה

פרק א' "הורו בית-דין"

דף ב/א

משנה - דין העושה עבירה, בהוראת בית-דין שטעו, לפי הכלל: התולה מעשהו בדעת בי"ד - פטור, והתולה בדעת עצמו - חייב.

גמרא - דעת שמואל ודעת רב דימי (בשתי גירסאות), על הנוסח המחייב של הוראת בית-דין, והקושיות עליהם.

ב' 31 - בירור מהי כוונת המשנה במלים: "ועשה שוגג על פיהם". תשובת רבא (בשתי נוסחאות) ודיון בה על פי הדוגמא "נתחלף לו חלב בשומן". וכן בירור דעת רב ור' יוחנן בזה.

ג' 46 - קושיא על נוסח סדר הדברים בחלק השני של המשנה, והתשובה: "זו ואין צריך לומר זו".

דף ב/ב

ד' 1 - קושיא על דברי המשנה: "וידע אחד מהן וכו'", שלכאורה יש כאן כפל דברים. רבא מראה מה הצריכותא ודנים בה.

ה' 10 - מי נקרא "ראוי להוראה". תשובת רבא, אביי מקשה עליו ומתריצים.

ו' 22 - בירור מה בא הכלל שבסוף המשנה לרבות.

ז' 25 - דעת רב יהודה בשם שמואל שהמשנה מבוססת על דעת ר' יהודה, ואילו דעת חכמים שונה. מביאים את הברייתות בהן נמצאים דעותיהם, ודנים בהן.

דף ג/א

ח' 7 - רב נחמן בשם שמואל מעמיד את המשנה כר"מ. והסבר מהות המחלוקת בין ר"מ ורבנן, לא נמצאה ראייה ברורה לדעת שמואל. בדיון מבררים כדעת מי רבנן ואף מנסים להראות שהמשנה כרשב"א.

ט' 33 - דעת רב אסי (והראיה שלו) ש"רובו של קהל", לעניין הוראה, הוא קהל יושבי ארץ ישראל בלבד.

י' 36 - בירור הדין במקרה: "אם היו מועטין ואחר-כך התרבו, או ההפך" - האם גם במקרה זה תהיה המחלוקת בין ר"ש לרבנן?

ג' 34 - בירור, לשיטת ר"ש, האם שבט אחד שעשה בהוראת ביה"ד הגדול, מביא קורבן, או לא. והמסקנה, מדיוק במשנה, שכן מביא.

ד' 40 - הסימוכין לדעת ר"י ור"ש, שגם שבט אחד נקרא קהל, והוא ממה שנאמר ליעקב לפני לידת בנימין "ונתתיך לקהל עמים".

ה' 46 - ברייתא ובה ביאור נוסח הפסוק: "ופר שני בן בקר תקח לחטאת", שהכוונה בביטוי: "פר שני", שהוא שני לראשון שהיה "עולה", ואינו נאכל, כפי שהעולה אינה נאכלת. כן מבאר ר' יוסי את הפסוק (בעזרא ח): "הבאים מהשבי ... הקריבו ... פרים שנים-עשר וגו'", ש"חטאת" לא נאכלת. ומכאן קושיא לר"מ האומר שרק בית-דיין הגדול מביא קורבן, ולא הציבור, והגמרא מתרצת.

דף ו/א

ו' 18 - לפי הביאור שעולי בכל הביאו קורבנות חטאת עבור דורו של צדקיהו, מקשים: הרי אלה שחטאו כבר מתו? ר"פ מתרץ, ונערך דיון על דבריו, ונדחה. הגמרא מתרצת שהקורבנות היו עבור אלה שנשארו בחיים. עוד קושיא: הרי הם היו מזידים ואין להם כפרה בחטאת? ומשיבים שזו היתה הוראת שעה.

ז' 40 - ברייתא הקובעת, שאם מת אחד מן הציבור, עדיין חייבים בקורבן. אבל, אם מת אחד מחברי בית-הדין - פטורים. ומבררים כדעת מי הלכה זו. על כך דעת ר' חסדא שהיא כר"מ ודעת רב יוסף שהיא כר"ש, ודיון בהן. ואגב דנים גם אם הכהנים עצמם נקראים "קהל", ואם שבט לוי נחשב "קהל", וכן אם השבטים מנשה ואפרים נחשבים לשני "קהל". ולמסקנה הברייתא שלא כר"ש.

פרק ב' "הורה כהן משיח"

דף ו/ב

משנה - הלכה: כהן משיח שהורה לעצמו בשוגג וגם עשה בשוגג - מביא "פר העלם דבר". אבל, אם אחד השלבים היה במזיד - פטור.

גמרא - אביי מסביר מה חידוש יש ברישא של המשנה.

ב' 40 - הסימוכין לסיפא של המשנה מן הפסוק "לאשמת העם", ודיון על כך, שהרי אפשר ללמוד זאת מ"בנין-אב" והסבר.

השביעית", האם זה בגדר עקירת גוף המצווה, או רק חלק ממנה? ראיות לכך ממקורות שונים, ולמסקנה - אין זה כעקירת גוף המצווה.

משנה - הלכה: הוראת בי"ד איננה מחייבת הבאת פר העלם דבר במקרים הבאים: כאשר היה אחד שאמר לבי"ד שהם טועים, או שלא היה שם המופלא בבית-הדין, או שהיה אחד מחברי בית הדין מי שאינו ראוי להוראה.

גמרא - הסבר לפטור בי"ד מהבאת פר במקרה שהורו בזמן ש"המופלא בבי"ד" לא היה נמצא.

ב' 39 - המקור לדין, שאם היה חבר בבי"ד שאינו ראוי להוראה, בי"ד פטורים מהבאת פר.

משנה - כללים: 1. הורו בי"ד בשגגה ועשו הקהל בשגגה - מביאים פר העלם דבר. 2. הורו בי"ד במזיד ועשו הקהל בשגגה - כל אחד מביא כשבה או שעירה, ואין מביאים פר. 3. הורו בי"ד שוגגים ועשו הקהל במזיד - אין מביאים פר וגם לא קורבן יחיד.

גמרא - בירור האם ניתן להסיק מהדין האחרון במשנה שבמקרה של "שוגג דומיא דמזיד" יהיה חייב היחיד חטאת, או לא. נסיון להביא ראיה מהמשנה, אך נדחה.

משנה - מחלוקת ר"מ ר"י ור"ש בדין הבאת הקורבן על שגגת בי"ד, לפי מקרים השונים, כגון: אם חטאו רוב הקהל, או אם חטאו רק שבעה שבטים, ומה אם רק שבט אחד עשה לפי הוראת בית-דינו. מה ההבדל בקורבן על שגגת עבודה-זרה ומי המביא את הקורבן. עוד מחלוקת: ר"י אומר שאם בית-דין של שבט אחד הורו בשגגה והקהל עשו על פיהם - רק אותו שבט מביא פר העלם. וחכמים אומרים שחייבים קורבן רק על הוראת בית הדין הגדול.

דף ה/א

גמרא - ברייתא המוסיפה על המשנה ומבארת אותה. וכן בירור הסימוכין במקרא לכל אחת מן הדעות.

דף ה/ב

ב' 12 - בירור מהי דעת ר"י, כאשר שבט אחד עשה בהוראת בי"ד הגדול, האם גם אז נגררים כל השבטים אחריו ומביאים קורבן. הסבר צדדי הספק והמסקנה מן הדיון, לפי ברייתא מפורשת שכל שבט חייב בפר לעצמו, וכן מדייקים מהמשנה.

דף ח/א

משנה - הלכה: חובת קורבן "העלם דבר" על ביי"ד וכהן משיח, הוא רק בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. וכן הדין לגבי קורבן חטאת, על הוראה בעבודה זרה.

גמרא - המקור לדין המשנה לגבי ביי"ד, לדעת רבי הוא - ע"י גזירה שווה "עליה" "עליה" מדין "ואשה אל אחותה וגו'". לגבי כהן משיח - מן הפסוק "לאשמת העם". לגבי הנשיא - גזירה שווה מהמלה "מצוות". ולגבי היחיד - לומדים בדרך "עניין מעניין" מדין הנשיא.

ב' 27 - הסימוכין לדין המשנה לגבי עבודה זרה, וממנו לומדים בדרך "עניין מעניין" גם על היחיד, הנשיא וכהן משיח.

ג' - כיון שהוזכרה למעלה שיטת רבי ללימוד דין המשנה, מובאת שיטת ריב"ל (חכמים) כיצד הוא לומד מהפסוקים את דין המשנה, הן לגבי ציבור, הנשיא, כהן משיח והיחיד, בין בשאר מצוות והן בעכו"ם. כן דנים כיצד רבי מפרש את מקורו של ריב"ל.

ג' 50 - עד כאן היתה הנחה שהפסוקים בהם דנו עסקו בשגגת עבודה-זרה, הגמרא מבררת מניין אכן מדברים הם בעניין זה. על כך תשובת רבא ואחרים, תשובת תנא דבי רבי ותשובת תנא דבי רבי ישמעאל. התשובה האחרונה נדחתה.

דף ח/ב

משנה - הלכה: חובת קורבן "העלם דבר" אינה חלה על הוראתם במצוות-עשה ולא-תעשה שבמקדש, וכן לא מביאים היחידים קורבן "אשם-תלוי" על עבירות שבמקדש. וכן הדין שבית-הדין מביאים קורבן על מצוות עשה ולא תעשה שבנידה, וכן היחיד מביא "אשם תלוי" על מצוות הנידה. והסבר מה הן מצוות-עשה ול"ת שבנידה.

גמרא - בירור מה הסימוכין במקרא לדברי המשנה, ניתנו שלש הצעות, הראשונות נידחו.

משנה - דברי ר' יוסי הגלילי, שאין בית-הדין והנשיא חייבים בקורבן על הוראה לגבי המצוות הבאות: שבועת-העדות, שבועת-ביטוי וטומאת-מקדש וקודשיו. ר"ע חולק לגבי הנשיא בשבועת העדות, כי מלך לא מעיד.

גמרא - בירור הסימוכין לדברי ר' יוסי. עולא מביא הצעה והגמרא הקשתה עליו ונתנה תשובה אחרת, והיא מבריייתא בשם ר' ירמיה שבעבירות אלה יש

ג' 26 - לפי הבריייתא כהן משיח לא מביא "אשם תלוי", ומבררים מניין. ומסיקים "אלא אשם כדי נסבה", שעניין ה"אשם" נזכר בבריייתא ללא צורך.

דף ז/א

משנה - הלכות: כהן משיח שהורה לעצמו בעניין אחד ובי"ד הורו בעניין אחר, הוא מביא קורבן בפני עצמו. אבל אם הורה לעצמו באותו שהורה גם בית הדין הגדול, ועשה הוא עם הציבור - מביא קורבן עם הציבור. והסבר הבסיס לשוויון הדין ביניהם בזה.

גמרא - בירור מניין דין המשנה הראשון. נסיון ללמוד זאת מ"בנין-אב" מדין הנשיא, אך נדחה. ולמדו זאת מהפסוק "והקריב על חטאתו אשר חטא", והסבר ר"פ באיזה מקרה מדובר.

דף ז/ב

ב' 1 - דיון מהו המבחן לקביעה שהורה הוא לעצמו, ובי"ד לעצמו. אביי סבר שהמבחן הוא שבי"ד והוא נמצאים במקומות שונים, אך רבא דחה זאת ואמר שהמבחן הוא שהורו בעניינים שונים. הגמרא שואלת באיזה עניין הלכתי נחשב שהורו באותו עניין. הסבר צדדי הספיקות, ונשארה ב"תיקון".

ג' 20 - נאמר במשנה שבית-דין וכן כהן משיח, הוראתם מחייבת רק כאשר אמרו לעבור על חלק מהמצווה, ולא על כולה. בירור הסימוכין לכך לגבי ביי"ד; לגבי כהן משיח וכן לעניין איסור עכו"ם.

משנה - הלכה שבי"ד; כהן משיח וכן בעניין עכו"ם, אין חייבים בקורבן אלא כשהיו שני השלבים - גם העלם-דבר אצל ביי"ד וגם שגגת מעשה אצל הקהל.

גמרא - הסימוכין במקורות לדין המשנה לגבי ביי"ד ולגבי כהן משיח. מדייקים מסוף המשנה שלגבי איסור עכו"ם לא נאמר שגם אצל כהן משיח צריך שיהיו שני השלבים מנסים לומר שזה כדעת רבי בבריייתא במחלוקתו עם חכמים, אך דוחים זאת ואומרים שמשנתנו כחכמים, שגם בדין עכו"ם אין הבדל בין ביי"ד לבין כהן משיח.

ב' 45 - כיון שזכרה מחלוקת חכמים ורבי (בבריייתא למעלה), מביאים אותה, בציון המקור ללימודם מהפסוק "... בחטאה בשגגה", כיצד כל אחד לומד שיטתו ממנו. הבריייתא גם מציינת שני דברים שרבי וחכמים מסכימים, והגמרא מביאה את הסימוכין להם, וכן דנה כיצד רבי לומד שאין כהן משיח מביא "אשם תלוי", וכיצד חכמים לומדים זאת.

גמרא - בירור נוסח המשנה, כביכול יש כפל לשון, והסבר.

קורבן "עולה ויורד" הקיים רק אצל עניים, ואין עניות לבי"ד, לכהן משיח או לנשיא.

דף י/א

ב' 5 – בירור הסימוכין לדין המשנה שכהן משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר, כאילו עדיין משיח. הברייתא מביאה את הלימוד מן הפסוק "והקריב על חטאתו", ומסבירה שזה בא למנוע לימוד בקל-וחומר מדין הנשיא. אכן שואלת הגמרא מדוע לא ילמדו בקל וחומר שגם דין הנשיא כדין כהן משיח? ומשיבים.

משנה - הלכה: כהן גדול ונשיא שחטאו לפני שנתמנו - קורבנם כיחידים, (כי הולכים אחר זמן החטא). ר"ש חולק ואומר שאם נודע להם חטאם לאחר שנתמנו, הם פטורים מקורבן, (כי הולכים אחר זמן הידיעה). כן מביאים את הסימוכין לכך שהנשיא הוא המלך.

גמרא - המקור בפסוקים למשנה, על כך מובאת ברייתא אשר גם מסבירה שצריך לזה פסוק ואי אפשר היה ללמוד זאת בקל וחומר מדין הנשיא. וכן ברייתא המביאה את הפסוק לגבי הנשיא, ומדוע לא ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מדין כהן משיח.

ב' 36 – ברייתא ובה דיון בשאלה: האם הפסוק: "אשר נשיא יחטא" קובע גזירה שאכן יחטא, או רק כאפשרות? והמסקנה – שאם יחטא. הראיות לכך והדיון עליהם.

ג' 43 – ברייתא הלומדת מהפסוק: "אשר נשיא יחטא", שזה כל עוד הוא נשיא, אבל אם חלה או נעשה מצורע הוא פורש מנשיאותו. והראיה מהמלך עוזיהו שנצטרע ופרש ממלכותו. ואגב הדיון, מובא הסיפור ברבן גמליאל ותלמידיו.

דף י/ב

ד' 2 – ברייתא ובה מדרש אגדה על הפסוק: "אשר נשיא יחטא", המבאר את המלה "אשר" מלשון אושר. מקשים על כך, ומתרצים. ואגב, עוד מדרשי פסוקים בעלי משמעות מוסרית, בעניין הגמול לרשעים ולצדיקים, "מצווה לשמה" ומחלוקת ר' יוחנן ור"ל על זה. דרשות על לוט ובנותיו ועוד.

דף י"א/א

ה' 7 – ברייתא הלומדת מהפסוק "מעם הארץ" למעט את כהן משיח והנשיא. ודיון מה בא זה לחדש שהרי כבר נתמעטו. והברייתא מסבירה את הצורך

דף ט/א

ב' 9 שאלת רבינא מרב נחמן בר יצחק: ה דינו של נשיא שהצטרע (שאינו ראוי למלוכה), האם יביא קורבן עולה ויורד, או לא? והשיבו שלא ממה נפשך הוא לא עני.

ג' 12 - ברייתא ובה ר"ע אומר שמשיח פטור מכולן, מכל קורבן עולה ויורד. מבררים את המקור לכך רבא משיב, ונערך דיון בקושיות ותירוצים.

משנה - סיכום ההבדלים בין הקורבנות שמביאים: בי"ד, כהן משיח, הנשיא והיחידים, על העבירות שחייבים על זדון כרת ועל שגגתם חטאת, הדין לגבי עבודה זרה. הכללים לגבי מי חייב ומי פטור מקורבן "אשם תלוי" ו"אשם וודאי", וכן לגבי קורבן "עולה ויורד", לפי הדעות השונות.

גמרא - ברייתא, המרחיבה בדעת ר"ש במשנה, מראים סתירה פנימית בין הרישא והסיפא של הברייתא לגבי כהן משיח, והתירוץ שמדובר בשני מקרים שונים. וכן כי ר"ש מקבל חלק מדעת ר"ע ובחלק לא מקבל.

דף ט/ב

ב' 5 – דיון בטעמו של ר"ש במשנה האומר שכהן משיח אינו חייב על טומאת מקדש וקודשיו. על כך דעת חזקיה מביא טעם אחד, דנים עליו ונשאר בקושיא, ורבא מביא טעם אחר.

ג' 14 - ר' יוחנן אומר שדעת ר"א במשנה, שהנשיא מביא שעיר במקום קורבן עולה-ויורד, היא רק על טומאת מקדש וקודשיו, ולא לגבי שאר עבירות עליהן מביאים קורבן עולה ויורד. ר"פ מביא סיוע לדעתו, ודנים בו.

ד' 25 – מעיר ר' יוחנן שר"א מודה שהנשיא לא מביא "אשם" במקרה שיש לו ספק אם שגג בטומאת מקדש וקודשיו. בעניין זה מובאת ברייתא החולקת על דברי ר' יוחנן, ורב ששת משאיר אותה ב"קשיא".

פרק ג' "כהן משיח"

משנה - הלכות: כהן משיח והנשיא שחטאו, ולפני שהביאו את קורבנם עברו מתפקידם - הקורבן לא משתנה בשל כך. אבל, אם חטאו לאחר שעברו מתפקידם, כהן משיח מביא פר כמו שהיה בתפקידו, והנשיא - כאדם פשוט.

דף י"ב/א

ב' 1 - בירור האם היה שמן המשחה אחרי שיאשיהו גנז אותו (יחד עם ארון הקודש והדברים האחרים, והסימוכין לכך). משיב ר"פ שאכן לא משחו בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון טהור.

ג' 15 - אופן משיחת המלכים, המקום למשיחה ואופן משיחת כה"ג. ומחלוקת תנאים מה עדיפה ה"ציקה" או ה"משיחה" וטעמיהם. וכן תיאור משיחתו של אהרון והנס שקרה שם, לפי הפסוק בתהילים "כשמן הטוב וגו'".

ד' 34 - ברייתא: "אין מושחים את המלכים אלא על המעיין, כדי שתמשך מלכותם". בהקשר לכך מביאים חכמים סגולות להצלחה. בכלל זה דברי אביי על המאכלים בראש השנה לסימן טוב. וכן הצעות רב משרשיא לבניו על דרך הלימוד, ועוד.

ה' 47 - ברייתא ובה הסימוכין בפסוק לדברי המשנה ש"המשיח" הוא רק כה"ג שנמשח בשמן, ולא המלך, ולא "מרובה בגדים" ולא משוח-מלחמה. רבא מביא הסבר מעניין גיד הנשה. וכן בירור מדוע הפסוק בא למעט את המלך, שלכאורה זה מיותר.

ו' 51 - דיון כדעת מי המשנה בעניין ההבדל בין "כהן משוח" ל"מרובה בגדים", שנראה שאינה לא כר"מ ולא כרבנן ולא כר' יוסי. על כך תשובת רב חסדא שהרישא רבנן והסיפא ר"מ. רב יוסף מתרץ שהמשנה ר"י לפי התנאים השונים. רבא אומר שהמשנה כר"ש ומביא באריכות את הראיה לכך.

דף י"ב/ב

ז' 31 - בירור הסימוכין להבדלים בין כה"ג לבין משוח מלחמה, הנזכר בברייתא. על כך מובאת ברייתא אחרת המפרטת את המקור.

ח' 37 בירור על דין איסור אלמנה, האם כהן גדול שנצטרע ועבר מתפקידו, עדיין אסור באלמנה, או לא. על כך השיב רב הונא בנו של רב נחמן בפני ר"פ, שממשיך להיות אסור. ר"פ שיבח אותו על התשובה ונתן לו את בתו לאשה.

משנה - ההבדלים בין כה"ג לבין כהן פשוט בעניין מקום הקריעה על המת, הקרבת קורבנות ואכילה מהקורבן בזמן היותו אונן.

גמרא - מחלוקת רב ושמואל בהבנת דברי המשנה בעניין הקריעה, ודיון בכך.

משנה - סדר הקדימות לדברים הבאים יחד, לפי: תדיר יותר, מקודש יותר וכו'.

לגבי כהן משיח, אך לגבי הנשיא נערך דיון בגמרא, ורבא מסביר באיזה מקרה יש בזה חידוש.

ו' 24 - דיון בשאלת רבא לרב נחמן אם תקופת הנשיאות מפסיקה בין חצי שיעור העבירה לפני וחצי אחרי. הסבר צדדי הספק. הגמרא מביאה תשובה אך נדחתה.

ז' 35 - דיון בשאלת ר' זירא מרב ששת: מי שאכל ספק-חלב, אחר כך התמנה לנשיא ונודע לו על ספקו, האם חייב להביא "אשם תלוי" כאדם פשוט, או לא? בירור שהשאלה רק לדעת ר"ש האומר שהולכים אחר זמן הידיעה. הסבר צדדי הספק. ונשארה השאלה ב"תיקו".

ח' 43 - דיון במחלוקת תנא-קמא ור"ש, בברייתא הלומדים מהפסוק "מעם הארץ וגו'" למעט את המומר, שאינו זכאי להביא קורבן על שגגתו. ודיון היכן יהיה הבדל בין ת"ק ור"ש. רב המנונא מציע תשובה, אך נדחה. הגמרא מציעה הסבר שהמחלוקת באוכל נבילה לתיאבון, שלדעת ת"ק נחשב למומר, ולר"ש - לא.

ט' 49 - עוד ברייתא בדין מומר: "אכל חלב זה מומר, ואיזהו מומר: אכל נבילות וטרפות שקצים וכו', ר"י אומר "אף הלוּבש כלאיים". תחילה הסבר של ר' יוחנן ללשון התחלת הברייתא, כך: האוכל חלב הוא מומר והאוכלו להכעיס הוא "צדוקי", וכיצד להבחין ביניהם. אחר כך מוסבר ההבדל בין דעת ת"ק ור"י, והוא ב"כלאיים דרבנן". כן מובאת מחלוקת בין רב אחא ורבינא מיהו מומר ומיהו צדוקי.

י' 57 - ראייה מברייתא לדברי המשנה ש"נשיא" הוא המלך, ולא נשיא-שבת. וכן בירור שאלת ר"י הנשיא (בשתי גירסאות), אם יש לו מעמד של מלך? והשיבוהו שלא, כי מעמד ראש הגולה גבוה יותר.

דף י"א/ב

משנה - ההבדל בין כהן-גדול משוח בשמן, לבין "מרובה בגדים" (שאינו משוח), וההבדלים בין כה"ג המשמש בתפקיד לבין כה"ג שעבר.

גמרא - אופן הכנת שמן-המשחה במדבר. - דעת ר"י ודעת ר' יוסי. וכ תיאור הניסים שהיו בשמן המשחה, את מי משחו בו, וכי משחו בו גם את המלכים, וציון איזה מלכים אין למשוח בו, ומי היו יוצאים מהכלל ומדוע. וכן תיאור שושלת יאשיהו המלך ושמותיהם.

המשפיעים על הלימוד.

ג' 30 - נוהלי הכבוד לבעלי התפקידים בין חכמי התורה - קימה והידור וכו'. וכן מנהגי הבנים שלהם, ועניין היוצא לצרכיו וחזור.

ד' 39 - הערת ר' יוחנן שהתקנה הנזכרת במשנה תוקנה ע"י רשב"ג, ותיאור השתלשלות הדברים בעקבות התקנה, בין רשב"ג, ר"מ ור' נתן.

דף י"ד/א

ה' 11 - מחלוקת רשב"ג ורבנן, מי עדיף: "סיני" (בק?), או "עוקר הרים" (חריף). פסיקת חכמי ארץ-ישראל ש"סיני" עדיף ונימוקם, וכי למרות זאת לא הסכים ר' יוסף לקבל את התפקיד להיות ראש הישיבה. כן מסופר על דרך מינוי של אביי להיות ראש הישיבה.

גמרא - הסימוכין לדברי המשנה, ותוספת רשימה של קדימויות בתחום הקורבנות השונים.

דף י"ג/א

משנה - סדר הקדימות שבין האיש והאשה, אימתי זה ואימתי זו.

גמרא - עוד רשימת סדר קדימויות בין אנשים שונים ובין בעלי תפקידים שונים, והסימוכין לכל דבר.

משנה - המשך לסדר הקדימויות, בין כהן ולוי וכו', כאשר תלמיד-חכם עולה על כולם.

גמרא - מקורות לדברי המשנה, וברייתא העוסקת בנושא, ובה גם שאלות ותשובות לחכמים.

דף י"ג/ב

ב' 2 - דברים הגורמים לשכחה או לזיכרון, או

מסכת זבחים

דף ד/ב

ח' 50 - בירור מניין ש"שאר הקדשים" והעבודות שלהם צריכים להיות לשמן ולשם בעלים. וכן מניין ששחיטה שלא לשמה אינה פוסלת את הקורבן. וכן מה הצריכותא לשני פסוקים לעניין.

דף ה'א

ט' 3 - דיון בשאלת ר"ל: אם קורבנות שנשחטו שלא לשמן כשרים, מדוע לא יכפרו על הבעלים, ואם אינם מכפרים למה באים? על כך ניתנו מספר תשובות שנדחו, עד שרבא השיב על פי הפסוק "זאת התורה וכו'"

דף ה'ב

י' 13 - המשך דיון בשאלת ר"ל ע"י אמוראים אחרים, במיוחד לגבי "אשם", ולגבי קרבן שמתו בעליו. וכן בירור אם הבנים יורשים את הקורבן של אביהם להיות במקומו.

דף ו'א

י"א 16 - דיון בשאלה אם קרבן שלא לשמו מכפר על החטא שלמענו הוא בא, למרות שלא עלה לבעלים לשם חובה וצריך להביא קורבן אחר. רב שישא סובר שלא כיפר ורב אשי מסביר אותו.

י"ב 24 - דיון בשאלה אם עבר אדם על מצוות-עשה לאחר שהפריש את הקרבן ולפני הקרבתו - האם מכפר הקורבן על עבירה זו, או לא. כלומר, האם לדמות זאת לחטאת המכפרת רק על מה שלפני ההפרשה? לתשובה מביאים שתי ברייתות ונידחו.

דף ז'א

י"ג 10 - דיון בשאלה: קורבן תודה שהובא על שם אדם אחר ("שינוי בעלים"), האם מכפר לראשון, או לא? על כך מחלוקת רב חסדא ורבא. רבא מביא ראיות לשיטתו שכן מכפר, אך נידחו.

י"ד 40 - שבע הוראות של רבא בענייני קורבנות וכפרתם, והם:

- "חטאת" שהופרשה לכפר על חטא אחד, אבל נשחטה לשם חטא אחר - מכפרת.

- אם שחט "חטאת" לשם "עולה" - פסולה.

- חטאת שנשחטה על שם בעלים אחר - פסולה.

פרק א' "כל הזבחים"

דף ב'א

משנה - דין זבחים שנשחטו שלא לשמן, כגון קרבן "עולה" שנשחט לשם "שלמים". מחלוקת בין חכמי המשנה מה הדין בכל מקרה ומקרה (שלוש דעות).

גמרא - דיוק מלשון המשנה: "אלא שלא עלו וכו'", שרק זאת התוצאה - שלא עלו לבעלים לשם חובה, אבל אין ללמוד מכאן שאפשר לעשות גם מלאכות אחרות של אותו זבח שלא לשמן, אלא - נשארים בקדושתם, והנימוקים.

דף ב'ב

ב' 3 - דיון בשאלה: האם "שלא לשמן" מציין דווקא לשם אחר, ולכן אם זבחו סתם - כן יעלו לבעלים לצאת ידי חובה, או לא. בירור הדבר נעשה תוך השוואה לכתיבת גט שלא לשמה, ומקורות אחרים.

דף ג'א

ג' 15 - דיון בדברי רב: "חטאת ששחט לשם עולה - פסולה, לשם חולין - כשרה". האם להסיק מכאן שדעתו שרק מינו "מחריב" (כמו חטאת ועולה ששניהם מין קורבן) אבל ללא מינו, כגון לחולין לא מחריב (לא פוסל).

דף ג'ב

ד' 15 - בדומה לשאלה הקודמת לעניין "מינה מחריב וכו'" מקשה יוסף בר אמי, כי מתוך השוואה בין שינוי שם מקורבן לקורבן (= "שינוי קודש"), לבין שינוי שם משם הבעלים לשם אחר (= "שינוי בעלים") - נמצא סתירה, והוא - המקשן - גם מיישב אותה.

ה' 27 - עוד בעניין "מי המחריב וכו'", רב חביבא מקשה מן ההשוואה בין שינוי בעלים לבין דין "תוך-תוך" (הנזכר למעלה בדבר שרץ בתנור), ומתריך שהדין בתנור הוא גזירת הכתוב, ואין להקשות ממנו.

דף ד'א

ו' 1 - בירור מה הסימוכין לכך שהזבח צריך להיות לשמה בכל ארבעת העבודות: שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה.

ז' 27 - בירור מניין שהזבח, ושאר עבודותיו, צריכים להיות לשם בעליו ולא לשם אחר, ודיון בכך.

דף י/ב

כ"ב 44 – עוד דיון במחלוקת חכמים ור"א (במשנה אחרת) בעניין דמים של קורבנות שנכנסו להיכל כדי לכפר, שר"ע פוסל את כולם, חכמים פוסלים רק את החטאת ור"א משווה "אשם" לחטאת, ולכן גם "אשם" פסול.

דף יא/א

כ"ג 31 - דיון בדעת יוסי בר חוני, במשנה, האומר כי אם שחט קורבנות אחרים לשם פסח או לשם חטאת - פסולים. ר' יוחנן סובר שדעת יוסי בן חוני כדעת ר"א. מביאים ברייתא ובה דעת ר"א ודעת ר' יהושע החולק עליו ומכשיר אחרים לשם פסח, ומו"מ ביניהם.

דף יא/ב

כ"ד 9 - דיון בדעת ר"ש אחי עזריה שבמשנה, לביור מה המקור לדעתו בפסוק. וכן מהי מהות המחלוקת בינו לבין חכמים, האם היא רק ב"גבוה ונמוך", או גם ב"ריצוי" או ל"לא ריצוי". ולמסקנה – גם וגם.

משנה - דין קורבן פסח שנשחט ביום ארבעה עשר שחרית (לפני זמנו) שלא לשמו. מחלוקת: ר' יהושע מכשיר כ"שלמים" וכן בתירה פוסל. ועדותו של בן עזאי על ה"זבחים הנאכלין" שנשחטו שלא לשמן, שהם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מפסח ומחטאת, ובזה הוא פוסל גם את ה"עולה", בניגוד לדעת חכמים במשנה הקודמת. אך חכמים לא קבלו את דבריו.

גמרא - נימוקו של בן בתירה, במשנה, הוא כי כל יום ארבעה עשר בניסן נחשב זמנו של קורבן פסח, כולל שעות שחרית.

ב' 40 - דיון על דעת בן בתירה שמחשיב את בוקר ארבעה עשר לזמן הפסח, מקשים עליו: הרי נאמר: "בין הערביים?" ובא מו"מ, עפ"י מקורות רבים, להבהיר את המושג "בין הערביים". למסקנה – נדחה הסברו של ר' אושעיה על דברי בן בתירה. ר' יוחנן מסביר בדרך אחרת, מקשים עליו ומתרצים.

דף יב/א

ג' 29 - לפי דברי ר' יוחנן, למעלה, מתברר שאפשר שבעלי חיים יידחו מקורבן עוד בחייהם. ומבררים כי אכן זו דעתו עפ"י מספר מקורות.

דף יב/ב

ד' 17 - בירור נוסח העדות של בן עזאי: "מפי

- חטאת שנשחטה על מי שאינו מחויב כלום – פסולה.

- "עולה" ששחט שלא לשמה, אסור לזרוק דמה שלא לשמה.

- "עולה" הבאה לאחר מיתה - מה דינה אם עשה אותה בשינוי שם הקורבן או שינוי הבעלים. על כך מחלוקת רבא ור' פנחס ב"ר אמי.

- קורבן עולה נחשב כדורון (לאחר החזרה בתשובה), וסיוע לכך מדברי ר"ש בהסבירו מדוע "חטאת" באה לפני "עולה".

דף ז/ב

ט"ו 24 – דיון על המשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ... חוץ מן הפסח והחטאת", לביור מניין שפסח ועבודותיו צריכים להיות לשמו ולשם בעליו, ואם לא - גם בדיעבד פסול.

ט"ז 60 - דיון על חטאת לסוגיה, מנין שצריכה להיות לשמה היא ועבודותיה.

דף ח/ב

י"ז 5 – ברייתא ובה דיני פסח בזמנו ושלא בזמנו, לשמו ושלא לשמו. דיון על הדין בכל מקרה והסימוכין לו.

דף ט/ב

י"ח 9 - דיני חטאת ששחט לשם "חטאת נחשון" (חטאת של חנוכת הנשיאים במדבר). מובאים דברי רב בשם ר' מבוג, שואלים עליהם, ומתרצים ע"י שינוי הנוסח שלהם.

י"ט 36 - דיני חטאת חֶלֶב ששחט לשם דבר אחר (= "שינוי קודש") – אימתי כשרה ואימתי לא. על כך קושית רבא, הסבר הקושיא, ונשארה ב"תיקו".

כ' 49 – דיון בעניין שינוי מחשבה מעבודה לעבודה, כגון שחט לשמה כדי לזרוק הדם שלא לשמה. על כך מחלוקת ר' יוחנן ור"ל לשיטותיהם. כן מביאים ראיות לדעותיהם ודנים בהן. לסוף מובאת מחלוקת מקבילה בין רב נחמן לרבה, שרב נחמן כר' יוחנן. ורבה בסוף חזר בו והסכים לדעת רב נחמן.

דף יא

כ"א 45 - בעניין המחלוקת בין חכמים ור"א במשנה על "אשם" שלא לשמו (שר"א פוסל), מובאת ברייתא אשר בה מקשה ר' יהושע על ר"א, ונערך מו"מ ארוך ביניהם.

דף יד/ב

ו' 5 - ברור, האם תהיה מחלוקת בין ר"ש וחכמים גם בהולכה ע"י זר או בהולכה ש"לא ברגל", ואם כן, מהי מהות המחלוקת.

דף ט"ו/א

ז' 16 - לפי הברייתא, שר"ש וחכמים חולקים גם בהולכה ש"לא ברגל", נערך דיון במה המחלוקת - האם ב"הולכה רבתי", או ב"הולכה זוטרת". למסקנה - המחלוקת רק ב"הולכה רבתי".

דף ט"ו/ב

ח' 3 - בהמשך לבריור מחלוקת ר"ש וחכמים, מבררים גם את דעת ר"א (בסוף המשנה), המבדיל בין המהלך במקום שצריך להלך - שמחשבה פוסלת, אבל במקום שאין צריך להלך - אין מחשבה פוסלת. לאביי ורבא שיטות שונות להסבר מהות המחלוקת. לסוף מביא אביי ברייתא ממנה משמע שר"א כחכמים ולא דעה בפני עצמה.

פרק ב' כל הזבחים שקבלו דמן

משנה - רשימת האנשים או המצבים, שאם קבלו את דם הזבחים הם פוסלים אותם, ר"ש מכשיר במי שקיבל בשמאל.

גמרא - הסימוכין לכך שזר פוסל, על כך שתי שיטות: לוי, שלמד מן הפסוק "וינזרו וגו'", ודעת דבי רבי ישמעאל הלמדים זאת בקל-וחומר מ"בעל מום", ונערך דיון על קל-וחומר זה ועוד. כמו כן מבררים מניין ש"זר" לא עובד, ואם עבד חילל. מביאים מספר תשובות ודנים בהן.

דף ט"ז/א

ב' 24 - הסימוכין לכך שכהן אונן מחלל העבודה. על כך ארבע דעות שונות: של הגמרא, של ר' אלעזר, של דבי ר' ישמעאל ושל רב משרשיא. ודיון בהן.

דף ט"ז/ב

ג' 23 - עוד בעניין פסול אונן. דעת רבא ששהוא פוסל רק בקרבן יחיד, אבל בקרבן ציבור כשר. רבא למד זאת בקל-וחומר אך רבא בר רב אהילאי פורך את הקל-וחומר בשלש דרכים.

דף יז/א

ד' 2 - בירור מניין ש"טבול יום" מחלל את העבודה. על כך מובאת ברייתא ומבארים אותה. כן רבה עושה

שבעים ושניים זקן". מדוע "זקן" ולא "זקנים"? והתשובה, שכולם ישבו יחד באותו זמן לדון בדבר - כאיש אחד.

ה' 20 - דיון בטעם לעדות של בן עזאי לפסול גם את קורבן "עולה" שנשחט שלא לשמו כמו דין פסח וחטאת. על כך ניתנו שתי תשובות, ולבסוף נאמר שבעצם זו מסורת בידי בן עזאי.

דף יג/א

משנה - הלכה שהפסח והחטאת נפסלים במקרה שאחת מהעבודות שלהם היתה שלא לשמה, או לשמה ולא לשמה והפוך. ר"ש חולק לגבי "הולכה" ומנמק. ודעת ר"א בזה.

גמרא - דיון בדבר קבלת הדם, שמשמע מהמשנה שפוסלת ב"לא לשמה". מקשים על כך מברייתא הקובעת שאין קבלה פוסלת. מתוך רבא שבברייתא מדובר במחשבת פיגול (חוץ לימנו) של "קבלת הדם" שאכן לא פוסלת, אבל מחשבת "שלא לשמה" - פוסלת.

ב' 33 - דיון על מסקנת רבא כי בברייתא מדובר במחשבת פיגול שלא פוסלת בקבלה. מראים סתירה לכך ממקום אחר, ומתרצים ששני המקורות עוסקים במקרים שונים.

דף יג/ב

ג' 4 - מראים סתירה מברייתא אחרת לדברי הברייתא שלנו האומרת שאין מחשבת "פיגול" פוסלת בשפיכת הדם והקרבת האימורין. יישוב הסתירה בכך שמדובר במקרים שונים. מעין מחלוקת זו מביאים את המחלוקת בין ריב"ל לבין ר"ל, ודיון עליה.

ד' 13 - דיון בעדות רב יהודה בר חייא שמחשבת פיגול פוסלת גם ב"הזאת אצבע" אשר ב"חטאות הפנימיות". מראים סתירה לכך, ומתרצים רב מרי מביא סיוע מדין "קומץ המנחה" ודנים בו.

דף יד/א

ה' 9 - דיון בדעת ר"ש במשנה, המתיר "שלא לשמה" בשלב ההולכה של הדם. לבריור מה תהיה דעת ר"ש לגבי הולכת הדם ב"חטאות הפנימיות". ר"ל סובר שגם ר"ש מודה בזה, ודנים בדרכי לימוד הדבר. כמו כן רבא דן בעניין הולכת "בזיכי הלכונה" מן ההיכל החוצה, באיזה מקרה יפסלו. ועוד בירור אם הולכה ע"י זר מותרת.

מובאות שתי ברייתות בעניין "קדוש" ביום אם מועיל ללילה, ואם "קידוש" הלילה מועיל ליום שאחריו. על כך שתי דעות ובירור מהות המחלוקת ביניהם. כן עושים צריכותא לכל שיש שתי ברייתות באותו עניין. כמו כן דיון בשאלה אם מי-הכיור נפסלים בלינת לילה, על פי הדעות השונות.

דף כ/א

י"ג 29 - בירור דעת רבי יוחנן שכהן שקידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, למחר אינו צריך לקדש... האם דבריו אמורים לדעת רבי, שלינת לילה מצריכה קידוש מחדש ביום, או כרשב"א - שאינו מצריכן. על כך דעת אביי ודעת רבא. קושיא על רבא ותירוצה.

דף כ/ב

י"ד 9 - דיון בשאלה אם יציאת הכהן אל מחוץ לעזרה וחזרה מצריכה קידוש חוזר של ידיים ורגליים. לתשובה הובאו ארבעה מקורות, וכולם נידחו.

ט"ו 37 - דיון בשאלה לגבי כהן שנטמא, האם מחוייב לחזור ולקדש ידיים ורגליים. הסבר צדדי השאלה והבאת שני מקורות לתשובה, אך נידחו.

דף כ"א/א

ט"ז 7 - בירור מה הדין אם קידש ידיו ורגליו ע"י הכנסתם לתוך הכיור. הובא מקור אחד לתשובה אך נידחה.

י"ז 14 - דיון נוסף בעניין פסול לינה של מי-הכיור. על כך מובאת מחלוקת אמוראים ונערך דיון.

דף כ"א/ב

י"ח 21 - דיון על גודל הכיור, בהקשר לדברי ר' יוסי ב"ר חנינא (למעלה). קושיא עליו מברייתא ותירוץ, ועוד מו"מ ארוך בשאלות ותשובות.

דף כ"ב/א

י"ט 16 - דיון על דברי ר"ל: "כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור, אבל לא לרביעית", לבירור מה הוא בא למעט בסוף דבריו בעניין "רביעית". ועוד דיון על דברי ר"ל שמי-מקוה כשרים למי-כיור. מקשים עליו מברייתא אשר ממנה משתמע שהכיור צריך "מים חיים", ומתרצים שיש בזה מחלוקת תנאים ור"ל כדעת חכמים.

דף כ"ב/ב

כ' 5 - בירור שמקור הדין שהערל פוסל (כנזכר

צריכותא לכך שהתורה אמרה על שלושה שמחללים את העבודה, והם: טמא, טבול-יום ומחוסר-כיפורים - מדוע לא ילמדו זה מזה.

דף יז/ב

ה' 15 - בירור "מחוסר בגדים" - מנלן? ר' יוחנן בשם ראב"ש למד זאת מהפסוק "והיתה להם כהונה...לחוקת עולם". ומביאים ברייתא הלומדת זאת מפסוק אחר ומתרצים. שוב מראים סתירה מברייתות אחרות ומתרצים.

דף יח/א

ו' 24 - אגב העיסוק בבגדי כהונה, מובאת ברייתא ובה די באיזה מקרים הלבוש פוסל. ודיון במחלוקת שמואל ורב על אילו מידות בגדים פסולים. מנסים לראות שמחלוקת זו היא כמחלוקת תנאים בעניין ציצית, אך דוחים זאת.

דף יח/ב

ז' 35 - ברייתא הלומדת מן המילה "בד" הנאמרת בבגדי הכהן, את ארבעת הדברים שצריכים להיות בבגדי הכהן. וכן דיון בשאלה: מניין שהבגדים חייבים להיות חדשים, ומניין שיהיו מפתחן. על כך מביאים מקורות שונים, ובכללם מהנביא יחזקאל, והסברו. כן מובא תיאור מעשה בר' נתן ומלך פרס.

דף יט/א

ח' 6 - בעניין "ייתור בגדים" מובאת משנה (ממסכת עירובין) והסוגיא שעליה, על כהן שלקה באצבעו, שהוא רשאי לכרוך עליה גמי במקדש (בשבת). על הטעם לכך מובאות דעת ר"י ב"ר חייא ודעת ר' יוחנן (בשתי גירסאות), ודיון בהן.

ט' 31 - דיון בשאלה אם: רוח, עפר, כינה, תפילין וכו' - הם חוצצים בין בגדי הכהן לגופו, או לא. ונערך דיון לגבי התפילין.

דף יט/ב

י' 1 - המקור במקרא לדין המשנה ש"קבלת הדם" פסולה ע"י "מחוסר כיפורים", או מי שלא רחץ ידיים ורגליים.

יא 5 - דיון על הברייתא אשר בהדיני טהרה ו"קידוש ידיים ורגליים" לפני עבודת כהן-גדול ושאר כהנים, לבירור המקור לדינים, ולהבדל בין "קידוש" שחרית לשאר "קידושים".

י"ב 27 - ברייתא ובה שתי דעות על אופן קידוש ידיים ורגליים, ובירור מהות המחלוקת ביניהם. כן

ג' 26 - דיון על דברי ר' זירא, שקבלת הדם מהפר צריכה להיות מהפא שאינו בעל-מום. ומבררים אם זה אמור גם לגבי "קדשים-קלים".

דף כ"ו/א

ד' 23 - דיון בשאלת אבוא דשמואל בעניין קורבן שחלקו יוצא מחוץ לעזרה, ותשובת שמואל. ועוד ארבע שאלות של אבוא דשמואל לבנו שמואל, וכל תשובותיו של שמואל נידחו. על חלק מהשאלות דנים אב"י ורבא. כמו כן מובאת שאלת ר' ירמיה והתשובה עליה.

משנה - הלכה שמקום מתן הדמים במזבח מעכב, לפי סוג הקורבן, ולכן אם נעשו שינויים, פסול.

דף כ"ו/ב

גמרא - דיון בדברי שמואל שהנאמר במשנה "פסול", הכוונה רק על הבשר, אבל הבעלים נתכפרו בזריקה, כי כל המזבח שווה לעניין כפרה. על כך מקשים ממקורות שונים.

דף כ"ז/א

ב' 14 - דעת ר"ל, החולק על שמואל, שלדעתו הבעלים אינם מתכפרים, ודיון בדעתו זו. וכן דעת רבי יוחנן שמתן הדם שלא במקומו - לאו כמקומו. ודיון במחלוקת זו עם שמואל ור"ל בביאור המשנה שהובאה למעלה.

דף כ"ז/ב

ג' 30 - דברי ר"א שמזבח פנימי מקדש פסולין, וברור מה הוא מחדש, ומה ההבדל בין המזבח הפנימי לחיצוני.

משנה - הלכה שהשוחט אחד הקרבנות ב"מחשבת חוץ למקומו" של אחת הפעולות - פסול, ואין בו כרת, ו"במחשבת חוץ לזמנו" - פיגול וחייב כרת.

גמרא - דיון על הנאמר במשנה: "כזית מעור האליה", אם למדים מכאן שדין עור האליה כדין האליה עצמה. מקשים על כך ומביאים שלוש דעות לתירוץ: שמואל, רב הונא ורב חסדא, ודיון בהן.

דף כ"ח/א

ב' 41 - דיון בסימוכין של דין המשנה, שחוץ למקומו רק "פסול" ואין בו כרת, ואילו חוץ לזמנו - פיגול וחייב כרת - מדוע לא ההפך? על כך מובאים שני פסוקים על פיהם דנים ללמוד את דין המשנה.

(במשנה), הוא מפסוק ביחזקאל. ומביאים ברייתא המסבירה את הפסוק.

כ"א 19 - דיון על דין כהן טמא שמחלל העבודה, הנזכר במשנה. לבירור באיזה טומאה מדובר - דנים ומבררים באיזו טומאה מדובר: "טמא שרץ" או "טמא מת". על כך מובאת דעת "זקני הדרום" שמדובר ב"טמא שרץ" ודנים בזה.

דף כ"ג/ב

כ"ב 15 - בדין כהן ה"יושב" בעבודה שמחלל, הנזכר במשנה. מבררים מה המקור בפסוקים לכך. וכן דנים בשאלת רבא על עונשו של העובד בשיבה.

דף כ"ד/א

כ"ג 3 - בעניין "עומד על גבי כלים וכו'", מבררים המקור ודנים (על פי ברייתא) באפשרויות השונות של עמידה חלקית על הרצפה. וכן שאלת ר' אמי, שנשארה ב"תיקו".

כ"ד 29 - על מחלוקת חכמים ור"ש (במשנה) בעניין "קיבל בשמאל", הסימוכין לדעת חכמים ודיון בדעת ר"ש, לבירור על מה נסמכת, ועל כך מספר דרכי הסבר. וכן עיון בדעת ר"א ב"ר שמעון, שלדעת אב"י הוא חולק על חכמים וגם על ר"ש (דעה שלשיטה), והסבר.

דף כ"ד/ב

כ"ה 10 - כלל, בשם ר' יוחנן, על העבודות הנעשות ביד ימין, ודיון על לפי חכמים ולפי ר"ש.

דף כ"ה/א

משנה - הלכה - דם הפר הנשחט צריך להתקבל בכלי ואם נשפך על הרצפה - פסול.

גמרא - ברור על פי ברייתא, מה מקור דין המשנה בפסוק, וכיצד נלמד ממנו. ועוד הלכה בשם רב והסימוכין לה. ועוד הוראה בשם שמואל, על האופן של השחיטה והקבלה של הדם בכלי. ועוד הלכה בשם ר' ירמיה בר אבא שצריך לתת את הורידים בכלי.

דף כ"ה/ב

ב' 3 - דיון בשאלת ר' יוסי את ר' יוחנן בעניין קבלת הדם באויר שמעל הכלי, ותשובת ר' יוחנן. (השאלה והתשובה באו בשלש גירסאות) והגמרא ממשיכה לדון בנושא על פי משנה במסכת פרה.

דף כ"ט/א

וחצי זית חוץ לזמנו", האם חצי זית אחרון משלים לחצי זית ראשון ש"חוזר וניעור", או לא. על כך מחלוקת: רבא אומר שחוזר וניעור ורב המנונא האומר שאינו חוזר וניעור. מביאים ראיות לשניהם, ונידחו. אחר זאת מביאים ברייתא בעניין בשם בר קפרא, בשלש גירסאות.

ה' 27 - בעניין מחשבת אכילה חוץ לזמנו שמתפגלת, מחדש רבי ינאי שזה גם אם חשב על אכילת כלב חוץ לזמנו. קושיא עליו ותירוץ.

ו' 36 - דיון בשאלת רב אשי: חישוב על אכילת כזית ע"י שני אנשים, האם מחשבתו על הזית קובעת - ויש כזית, או על האנשים - ואין לכל אחד מהם כזית. אביי משיב שיש כאן כזית ומביא ראיה.

דף ל"א/ב

ז' 2 - דיון בשאלת רבא: חשב לאכול כזית במשך זמן ארוך יותר מ"כדי אכילת פרס", האם נקרא אכילה. לתשובה מביא אביי ראיה מהמשנה, ונדחתה.

ח' 10 - דיון בסיפא של המשנה: "לאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית - כשר", שלכאורה נראה כסתירה לרישא של המשנה. על כך תשובת ר' ירמיה. אביי משיב אחרת ומקשים עליו. בסוף הגמרא נותנת תשובה מלאה.

פרק ג' "כל הפסולין"

משנה: הלכה כי הפסולים (זרים, נשים, עבדים וטמאים), שחיטתם כשרה, ולכן מחשבתם מחשבה. ודין פעולות בקורבן שנעשו שלא כהלכה - כיצד ניתן לתקן או להחזיר לכשרות, עם דוגמאות רבות.

דף ל"ב/א

גמרא - בירור, שבדברי המשנה: "כל הפסולין ששחטו" - אין הכוונה רק בדיעבד, אלא שמותר להם גם לכתחילה. ומה שנאמר "ששחטו" זה בגלל הטמא, ששחיטתו כשרה רק בדיעבד.

ב' 23 - דיון בשחיטתו של הטמא, מניין שכשרה בדיעבד. זאת לפי ברייתא שלכאורה סותרת, ויישוב הסתירה. כן מובאת דעת ר' חסדא לפי גירסא אחרת של הברייתא.

דף ל"ב/ב

ג' 8 - דיון רחב בדעת עולא בשם ר"ל, שמקצת "ביאת מקדש" שמה "ביאה", לחייב את האסור לו לבוא.

ג' 13 - ברייתא ובה דברי ר"א בביאור משמעות הפסוק: "ואם האכל יאכל... ביום שלישי", (עליו מבוססת הסוגיא הקודמת) - האם כאשר בזמן השחיטה חשב לאוכלו ביום השלישי, או שהמחשבה היתה טובה, אבל למעשה אכל ביום השלישי. בברייתא גם דעות בן-עזאי ו"אחרים".

ד' 30 - דיון בדברי כן-עזאי ו"אחרים אומרים" שבברייתא, לבירור כיצד הם לומדים את דבריהם מהפסוק: "... אותו ... לא יחשב".

דף כ"ט/ב

משנה - כללים, אימתי ובאילו תנאים הקורבן "פסול", או "פיגול", ואם האוכלים אותו חייבים כרת. ודעת ר"י החוק על חכמים, שלא תמיד מחשבה פסולה אחרת מוציאה מידי "פיגול", כגון בעניין הקדמת מחשבת מקום פסולה למחשבת זמן פסולה, וההפך. וכן הלכה שאין אכילה והקטרה מצטרפות.

גמרא - דיון באיזה מקרים המחלוקת בין ר"י וחכמים במשנה, (שהיא - אימתי אומרים "עירוב מחשבות"). על כך שתי דעות - של אילפא ושל ר' יוחנן, שאילפא אומר שהמחלוקת דווקא בשתי עבודות, אבל בעבודה אחת ר"י מודה לחכמים, ור' יוחנן סובר שגם בעבודה אחת יש מחלוקת. קושיא על ר' יוחנן ותירוץ, קושיא על אילפא - ללא תירוף.

דף ל"א

ב' 6 - דיון - מובאת משנה ממסכת תמורה ובה מחלוקת ר"מ ור' יוסי. בהבנת דברי ר"מ יש מחלוקת אביי ורבא, ובין הראיות מובאת גם משנתנו ומקורות אחרים. הגמרא מביאה ברייתא ממנה מוכח שמחלוקת אביי ורבא היא מחלוקת תנאים. אחר זאת מובא דיון בדברי ר' דימי על הבנת דרי ר"מ - אם הולכים אחר "לשון ראשון". קושיא על ר' דימי, ותירוץ.

דף ל"ב

ג' 17 - בדיקת בעיית "עירוב מחשבות", מתוך נוסח המשנה, אם הוא "כזית ... כזית", או "כזית וכזית", והמסקנה מכך לגבי הדעות במשנה. על כך מובאת שאלת לוי לרבי, והתשובה עליה. ונערך דיון על כוונת לוי בשאלתו ותשובת רבי.

דף ל"א/א

ד' 3 - עוד בעניין "עירוב מחשבות", בירור דין האומר: "חצי זית חוץ לזמנו, וחצי זית חוץ למקומו,

רק בחוץ לזמנו ומקומו, ב"אכילת אדם" או ב"אכילת מזבח". וכן נפסלים קרבן פסח או "שלמים" שחשב עליהם שלא לשמן.

דף ל"ו/ א'

גמרא - ברור יסוד דעתו של ר"י במחלוקתו עם חכמים במשנה. וכן דיונים בעוד עניינים דומים, להבנת ר"י ושיטתו, שכן נמצאו מקרים שיש סתירה בדברי עצמו.

דף ל"ו/ ב'

ב' 17 - דיון בעוד שני מקרים, הדומים למקרים בסיפא של המשנה, בפי רב חסדא בשם רבינא, ובשם רב דימי בר חנינא. בשני המקרים רבא מנסה להביא ראיות, אך נידחו.

פרק ד' "בית שמאי"

משנה - דיני מתן דמים על מזבח החיצון - בכמה מתנות מכפרים, באלו מקרים מפגלים, ומה עונשם. וכן הדינים בזה לגבי המזבח הפנימי.

גמרא - ברייתא ובה המקור לדין הראשון במשנה, שהוא מן הפסוק: "ודם זבחיך ישפך" - בלשון יחיד, ללמד שגם במתנה אחת מכפר. על כך נערך דיון בו מקשים משלש ברייתות אחרות, שפסוק זה הוא מקור ללימוד הלכות אחרות, ומתרצים.

דף ל"ז/ א'

ב' 22 - דיון על המחלוקת בין ב"ש וב"ה במשנה, על מתן דמים של "חטאת" (שב"ש מצריכים לפחות שתיים), מובא המקור לדעות, ומה הבסיס למחלוקת. בעניין המקור לדעת ב"ה ניתנו שלש תשובות ודיון עליהם.

דף ל"ח/ ב'

ג' 6 - ברייתא בשם ראב"י, המקבילה למחלוקת ב"ש וב"ה במשנתנו, ובירור מדוע לא תכלל מחלוקת זו ברשימת "מקולי ב"ש", שהרי יש צד קולא בדעת ב"ש. על כך תשובת רבא.

ד' 14 - דברי רבי יוחנן על דין שלוש מתנות הדם האחרונות של "חטאת". רב פפא מוסיף כי יש שהן כדיני מתנה ראשונה, ופירוט. ודיון במקור לדינו של ר"פ בעניין כיבוס הבגדים שנגעו בדם מתנות אחרונות, שהם כדין שנגעו במתנה ראשונה.

דף ל"ט/ א'

ה' 25 - ברייתא המלמדת על המקור לדין המשנה,

דף ל"ד/ א'

ד' 11 - דיון לביורור מהות המחלוקת שבין רבי יוחנן ור"ל "בטמא שאכל את הקודש לפני הזריקה", שר"ל אמר לוקה. וכן על "לאו הבא מכלל עשה" ועוד. אביי אומר שהמחלוקת ב"טומאת הגוף" של האוכל, ורבה - בטומאת הבשר הנאכל, וראיותיהם.

ה' 26 - דיון במחלוקת ר"ל ור' יוחנן בדין המעלה איברי בהמה טמאה על המזבח. ר"ל מחייב מלקות ור' יוחנן אינו מחייב. בדיון מראים שהמחלוקת לגבי העלאת חיה על גבי המזבח - שר' יוחנן אומר שעובר ב"עשה" ור"ל פוטר. לבסוף נשאר ר"ל בתיובתא.

דף ל"ד/ ב'

ו' 1 - בקשר לדברי המשנה "וכלן שקבלו וכו'" (חוץ לזמנו או מקומו), דנים בכמה בעיות דומות בהן מתעורר הצורך להציל מפסול. על שני מקרים שואל ר"ל את ר' יוחנן ובמקרה אחר שואל את רבה, והדיון בהם.

ז' 27 - על הסיפא של המשנה, בה מובאות דוגמאות לאפשרות תיקון מה שנעשה בפסול, אומרים מה הצריכותא לכל הדוגמאות. כן דנים מדוע אין כאן "דיחוי" לגמרי לנעשה בפסול, ואפשר לתקן.

ח' 46 - דיון בדברי ר"י, שהובאו למעלה, על האפשרות לאסוף מהרצפה את דם תערובות הפסחים בכוס אחת, וזורקו על המזבח. שתי קושיות על ר"ל, ותירוציו. וכן שתי קושיות שר"י מקשה על חכמים ותירוציהם.

דף ל"ה/ א'

ט' 29 - דיון בדברי ר"ע (במשנה אחרת) המכשיר בעלי מומין שעלו למזבח, מסבירים באיזה תנאים הכוונה. וכן מקשים עליו מברייתא (שלמעלה) ודנים בה.

משנה - מקרים שהשוחט חשב על הקרבן שיעשה אחד משלביו שלא כהלכה, ובכל זאת אין מחשבה זו פוסלת את הקרבן, ודעת ר"א.

גמרא - דיון בדברי ר"א (במקום אחר) המקבילים לפסק משנתנו, שיש מתפגל ואינו מפגל (כגון ה"שיליל"). הסבר דעתו וסיוע לה, וכן קושיות עלו מברייתא, ותירוצן. ועוד סיוע לו ממשנתנו.

דף ל"ה/ ב'

משנה - השוחט תוך מחשבה להניח הדם או האימורים למחר או להוציאם לחוץ, מחלוקת: ר"י פוסל וחכמים מכשירים. ועוד רשימת מקרים שהקרבן יהיה כשר, כיון שהכלל שמחשבה פוסלת

דף מ"ד / א'

ד' 10 - ברייתא ובה תיאור אופן הלימוד של הכלל במשנה: "כל שיש לו מתירין וכו' (נעשה פיגול)" מדין קרבן שלמים.

ה' 30 - הפירוט בברייתא (לעיל) ליוצאים מן הכלל, (שלא חל עליהם דין פיגול). מחלוקת חכמים ור"ש על פרים הנשרפים. וכן בירור אופן לימוד דין פיגול לבכור.

ו' 40 - דיון על דבר הברייתא בעניין לוג השמן של המצורע שמתפגל, והנסכים לא מתפגלים, לבירור כדעת מי. למסקנה הברייתא בזה כר"מ, והסבר של רבא ואביי כיצד.

דף מ"ד / ב'

ז' 12 - ביאור כיצד למדים מהפסוק את דין פיגול בכל אחד מהקרבנות הנזכרים במשנה.

ח' 27 - ברייתא, שאין מחשבת פיגול בפנים על דברים הנעשים בחוץ וההפך. וריב"ל מביא את הפסוק בו ראייה לברייתא. ופסיקת הלכה בשם רב כדברי הברייתא, ושואלים לשם מה פסיקת הלכה בזה שהיא הלכתא למשיחא?

דף מ"ה / א'

משנה - דין קרבנות שהקדישו הנוכרים לה', שאין בהם דין פיגול, נותר וטמא ושחיטת חוץ - זאת לדעת ר"ש, אך רבי יוסי חולק וקובע שדינם כדין קורבנות ישראל.

גמרא - תוספתא ובה מחלוקת ר"ש ורבי יוסי המקבילה למחלוקת במשנה, עם טעמו של רבי יוסי להחמיר, ופרטים נוספים.

ב' 15 - הסבר כיצד למד ר"ש מן הפסוקים את פרטי ההלכה, בעניין דברים שלא חלים על קדשי הנוכרים.

ג' 35 - הסימוכין של רבי יוסי (בתוספתא) האומר כי בקדשי בדק-הבית של הנוכרים כן יש מעילה.

ד' 40 - ברייתא בעניין הדם של קורבן טמא, שנזרק על המזבח בשוגג (או במזיד, בקרבן ציבור ושל נוכרים לא מרצה) שמרצה. ודיון כיצד מתיישבת הברייתא עם שיטת רבי יוסי אצלנו שמחמיר.

דף מ"ה / ב'

משנה - דין שהפטורים משום פיגול (במשנה הקודמת), חייבים עליהם משום נותר וטמא, ודעת ר"ש המחייב רק בדברים שדרכם לאכול.

לגבי המזבח הפנימי וההזאות עליו, והוא מהפסוק "ועשה לפר וכו'" האמור על פר העלם דבר של ציבור. וממשיכה הברייתא לבאר גם שאר דברי הפסוק.

דף מ"ו / א'

ו' 1 - דיון נרחב בדברי הברייתא (הנ"ל) לבירור אופן הלימוד שמתן-שבע מעכבות, ומהיכן למדים גם על ארבע מתנות שעל המזבח הפנימי. ובירור הצורך ללמוד באופן זה. וממשיכה הגמרא לדון בדרשות הפסוקים ללימוד השיטות השונות (ר"ש ור"י).

דף מ"ו / ב'

ז' 16 - על הסיפא של המשנה: "לפיכך וכו'", מובאת משנה ובה מחלוקת בין חכמים לר"מ בעניין. רשב"ל מנסה להתאים את משנתנו גם לדעת ר"מ שם, אך חכמים אחרים מפרשים אחרת, ודנים על דעתם.

ח' 41 - קושיא מתוספתא, שמשמע ממנה ש"מפגלין אף בחצי המתיר", שלא כדעת ר"מ לפי ר"ל, התירוצים על כך נידחו ור"ל נשאר ב"קשיא". מקשים גם על הפירוש שר"מ אומר ש"מפגלין בחצי המתיר", על כך שני תירוצים.

דף מ"ז / ב'

משנה - דברים שאין חייבים על אכילת "פיגול", והטעם. וכן דברים שיש עליהם מחלוקת תנאים, אם חייבים על אכילת פיגולם כרת. ואחר מובא הכלל לדברים שכן חייבים על אכילת פיגולם כרת, ורשימתם. ור"ש חולק לגבי חטאת הפנימית, וטעמו.

דף מ"ז / א'

גמרא - מאמר של עולא על "הקומץ (של מנחת) פיגול, שהעלו על גבי המזבח - פקע פיגולו ממנו וכו'", בירור מהי כוונתו ומה חידוש יש בדבריו.

דף מ"ז / ב'

ב' 5 - מאמר בשם רבי יוחנן, בדומה לעולא, על: פיגול, נותר וטמא שעלו על המזבח - פקע איסורם. מקשים על כך מברייתא ומתרצים.

ג' 17 - אגב אזכרת הפסוק: "וטומאתו עליו", דנים במה אכן מדובר - האם בטומאתו של האדם בעל הקרבן, או טומאת הבשר עצמו, כי הפסוק לא ברור בזה. על כך ארבע ראיות שמדובר בגוף האדם. דיון על ראייתו של רבי וביאור הברייתא ממנה למד זעירי את ראייתו של רבי.

באופן קבלת הדם של "אשם מצורע", בכלי או ביד, והמסקנה - בשניהם וע"י שני כהנים.

דף מ"ח / א'

ב' 1 - בירור מדוע פתחה המשנה בדין פר ושעיר של יום הכיפורים, ולא בעולה. וכן דיון במקור לשחיטת העולה בצפון, על כך מחלוקת חכמים ור"ע, ובירור מהות מחלוקת זו.

ג' 38 - בירור ודיון במקור ממנו למדים שגם "חטאת" נשחטת בצפון וכן קיבול דמה ועמידת המקבל בצפון, וכי תנאי זה מעכב. כן מבררים מה המלה "אותו" שבפסוק "ושחט אותו" באה למעט.

דף מ"ח / ב'

ד' 44 - בירור מניין שגם ב"קרבן עולה" ה"שחיטה" ו"קבלה" שלו בצפון לעיכובא - על כך שתי תשובות. ואגב, דנים בשאלה אם יש אפשרות שה"טפל" יהיה חמור מן ה"עיקר".

דף מ"ט / א'

ה' 14 - דיון על "קרבן אשם", מניין שהשחיטה, הקבלה והמקבל, צריכים להיות בצפון. ואגב, דיון בצורת הלימוד "דבר הלמד ב"היקש" אם חוזר ומלמד ב"היקש", והמסקנה שלא חוזר ומלמד. זאת עפ"י דעת רבינא ועפ"י דעת רבא.

דף מ"ט / ב'

ו' 37 - דיון רחב בכלל: "איין למדים למד מן הלמד" - אם זה גם לגבי מידות אחרות, כגון: היקש, גז"ש ק"ו, בנין אב. לדוגמא: דבר הלמד בהיקש, האם יכול ללמד בגזרה-שווה. בירור דומה נערך לגבי מידת "בנין-אב" - אם דבר הנלמד בה חוזר ומלמד למקום אחר ב"היקש" וכדומה.

דף נ"א / א'

ז' 17 - דיון בדברי המשנה: "שיירי הדם היה שופן על יסוד מערבי", מה הטעם והמקור לכך. וכן דיון בכרייתא על נושאים הקשורים.

דף נ"ב / ב'

משנה - דיני קרבנות חטאת-הציבור והיחיד החיצוניות: השחיטה, קבלה בצפון, מתן הדמים והאכילה.

דף נ"ג / א'

גמרא - מחלוקת על מקום מתן הדמים על קרנות המזבח בין רבי יוחנן ור"א, וזאת לשיטת רבי

גמרא - ברייתא המראה כיצד למדים מהפסוק את ההלכה במשנה, שחל איסור אכילת טמא, אף על מה שלא חל עליו דין פיגול. אחר זאת דנים מניין שדין זה גם ב"נותר".

דף מ"ו / א'

ב' 2 - בירור המקור לדין המשנה, שעל אכילת דם לא חייב משום נותר וטמא. שלוש דעות: עולא, רבי ישמעאל ורבי יוחנן, ודיון בדעת רבי יוחנן. כן מבררים מדוע צריכים שלושה כתובים ללימוד העניין. ועוד מקור בשם ר' יוחנן "שלושה כריתות בשלמים" - מדוע שלושה כתובים.

דף מ"ו / ב'

ג' 2 - בירור מה בא ר"ש לרבות בכלל שנתן במשנה. ד' 8 - מחלוקת אמוראים על מהות המחלוקת בין ר"ש וחכמים במשנה, לגבי עצים ולבונה - האם מחלוקתם בטומאת הבשר אבל לא בטומאת האדם, או בשניהם. רבא אומר: "מסברא כמאן דאמר בזה ובזה מחלוקת".

משנה - ששת הדברים אשר לשמם מכוונים בהקרבת הקרבנות. ודעת רבי יוסי שתנאי ב"ד הוא שהמחשבה תלויה בעובד, ולא באחרים.

גמרא - הסבר בשם רב לששת הדברים שבמשנה, ומה בא כל אחד מהם למעט.

ב' 36 - דברי רב, שאם שחט "חטאת" לשם "עולה" - פסול. אבל אם חשב לשם חולין - כשר, ודיון בנושא.

דף מ"ז / א'

ג' 5 - ברייתא ובה שלש דעות החולקים על רבי יוסי במשנה שהמחשבה תלויה רק בעובד ולא באחרים. ואחרים סוברים שאפשר "זה מחשב וזה עובד", ומפרטים.

פרק ה' "איזהו מקומן"

משנה - מקום השחיטה של הקורבנות לסוגיהם, ושאר עבודות הקרבנות בבית המקדש. וכן פירוט דיני "קדשי קדשים", פר ושעיר של יום הכיפורים, פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים.

דף מ"ז / ב'

גמרא - הסבר מדוע ברישא של המשנה לא נזכרת קבלת הדם בכלי-שרת בצפון - משום שיש קבלת דם ב"אשם מצורע" שהיא שונה מכולם. ונערך דיון

וילון או דבר גבוה לפני הפתח, ודיון על כך ועל מקום ה"פשפשיין" ותפקידם.

ג' 39 - גודל שטח העזרה, ואילו דינים חלים עליה ועל חלקיה השונים לעניין כניסה בטומאה, או שחיטה ואכילה. דיון בזה וכן בדין הלשכות הבנויות ל"חול" ופתוחות ל"קודש".

דף נ"ו/ א'

ד' 34 - הלכה שיש לזרוק את הדם של הקרבן ביום הזביחה ולא למחרת, ודיון כיצד לומדים זאת מהפסוק.

דף נ"ו/ ב'

ה' 9 - דין המחשב לאכול את ה"שלמים" בליל היום השלישי, על כך מחלוקת האם נחשב "חוץ לזמנו" או לא. חזקיה אומר כשר, ורבי יוחנן אומר שהקורבן פסול, וראיות לדעת רבי יוחנן. כן המחלוקת במי שחשב שכשרות אבל אכל בליל שלישי.

משנה - הלכות הקרבת "הבכור" ה"מעשר" וה"פסח", וכי ההבדל ביניהם הוא בעניין האכילה.

גמרא - בירור מניין שהמעשר והפסח שווים לדין בכור בעניין מתן דמים ואימורים, וכן לעניין זריקה כנגד היסוד.

דף נ"ז/ א'

ב' 10 - ברייתא ובה דיון בשאלה מניין ל"בכור" שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

דף נ"ז/ ב'

ג' 12 - בעניין זמן אכילת הפסח, הנזכר במשנה, "עד חצות", מבררים על פי ברייתא שזו דעת ראב"ע במחלוקתו עם ר"ע.

פרק ו' "קדשי קדשים"

דף נ"ח/ א'

משנה - דין "קדשי קדשים" שנשחטו על גבי המזבח עצמו - על כך מחלוקת רבי יוסי ורבי יוסי בר"י, באיזה מקרה השחיטה כשרה.

גמרא - הסבר בשם ר' יוחנן לדברי החולקים במשנה, וכי שניהם לומדים את דבריהם מאותו פסוק.

ב' 21 - כיון שנזכר בשם ר' יוחנן שרבי יוסי בר"י מודה שאם שחטן כנגדן בקרקע - פסולות, מבררים מהו "כנגדן בקרקע".

(במחלוקתו עם ראב"ר"ש) ודיון. וכו' ציטוט המחלוקת בין רבי וראב"ר"ש וטעמיהם. כמו כן תיאור חלוקת המזבח במחצית גובהו (חוט הסקרא).

ב' 26 - הסבר למשנה על פי ברייתא, בדבר שירי הדם שנשפכים על היסוד הדרומי, וזאת שלא כרבי ישמעאל ורשב"י שבתוספתא, ובירור דעת רשב"י.

דף נג/ב

משנה - קרבן "עולה", מהותו ואופן עשייתו.

גמרא - הסבר מדוע אמרה המשנה ש"עולה" הוא "קדש קדשים" - מה שלא נאמר לגבי "חטאת" ו"אשמות" שגם הם "קדשי קדשים".

ב' 9 - מחלוקת רב ושמואל על אופן מתן הדם: "שתיים שהן ארבע", וכי מחלוקת זו היא כמחלוקת חכמים ורבי ישמעאל, והסבר שיטותיהם.

ג' 22 - על הנאמר שבקרבן מזרחית דרומית של המזבח לא היה "יסוד", מובא הדיון המלא בנושא, כאשר יש בו מחלוקת בין רב שמואל ללוי, עם ראיות שונות למצוא הכרעה בעניין.

דף נ"ד/ ב'

משנה - אופן הקרבת "שלמי ציבור" (ככשי עצרת) והאשמות - (ששה סוגים).

דף נ"ה/ א'

גמרא - בירור המקור לדין "שלמי ציבור" הנזכרים במשנה, שעבודתם צריכה להיות בצפון. על כך שתי דעות, ודיון על הדעה הראשונה.

משנה - דיני קרבנות "תודה" ו"איל נזיר" (קדשי קדשים).

גמרא - ברייתא ובה מקור הדין שאכילתם "בכל העיר", כנזכר במשנה, על ביאור הברייתא דעות אב"י ורבא, והמסקנה כאב"י.

משנה - אופן הקרבת ה"שלמים".

גמרא - ברייתא ובה המקור ששחיטת ה"שלמים" בכל מקום בעזרה, כולל הצפון. בעניין ה"צפון" יש שתי דעות - חכמים ור"א. ובירור מהות ההבדל ביניהם.

דף נ"ה/ ב'

ב' 7 - כיצד למדים מהפסוק "פתח אהל מועד" שאין לשחוט ה"שלמים" לפני פתיחת אוהל מועד (במדבר), או ההיכל בבית המקדש. וכן בירור מה דין

משנה – שלושה חלקים: א. מקום עשיית "חטאת העוף" במזבח. ב. שלושה דברים שנעשו בקרן דרומית מערבית של המזבח למטה, ושלושה למעלה. ג. העליה למזבח נעשית דרך ימין, פרט לשלושה דברים (נסכים ו"עולת העוף").

דף ס"ג/ב'

גמרא - בירור הסימוכין ש"חטאת העוף" נעשית בקרן מערבית דרומית.

ב' 23 - רב אשי מסביר את כוונת המשנה "בכל מקום היתה כשרה" בחטאת העוף, שמדובר במליקה, ואילו הרישא של המשנה מדברת בהזאה, וכך מוסברת גם הברייתא בעניין.

דף ס"ד/א'

ג' 2 - שלושת הדברים הנעשים בקרן דרומית מערבית מלמטה, הנזכרים במשנה, והראיות לכך.

ד' 6 - רבי יוחנן מסביר את המשנה בדבר "עולת העוף כשהיא רבה", מדוע נעשית בקרן דרומית מערבית, ואגב מתאר את גודל כוחם של הכהנים.

ה' 20 - רבי יוחנן מסביר מדוע פונים דרך שמאל, בשלושת העניינים הנזכרים במשנה. כן דיון ליישוב הסתירה לכאורה ממקור אחר.

דף ס"ד/ב'

משנה - אופן עשיית "חטאת העוף".

גמרא - ברייתא המתארת את אופן ההזאה ומיצוי הדם - באיזה מקום ומדוע.

ב' 22 - תיאור אופן אחיזת העוף ומליקתו, וכי זו היתה עבודה קשה.

משנה ב' - דיני עשיית עולת העוף, ומה הדין אם עשה שינויים במעשה או במחשבה של עולת העוף או חטאת העוף - אימתי "פסול" ואימתי "פיגול" וכו'.

דף ס"ה/א'

גמרא - ברייתא המתארת את מעשה עולת העוף לפרטיו, וכיצד הם נלמדים מן הפסוק: "והקריב מן התורים וגו'", לשיטות ת"ק ור"ע.

ב' 48 - ברייתא ובה שלוש דעות בדבר אופן קיום: "והסיר את מוראתו בניצתה".

דף ס"ה/ב'

ג' 1 - ברייתא ובה פירוש "ושיסע" שהוא ביד דווקא, והראייה.

ג' 31 - מבררים היכן נמצא במשנה מקור לדברי רבי יוחנן, שרבי יוסי סובר שכל המזבח כ"צפון". מנסים להביא מקור ממסכת "תמיד", אולם יש חולקים לומר שמשנה זו מתאימה לדעת ר"י ולא לר' יוסי, ויש האומר שהיא כדעת רבי יוסי הגלילי, ומסבירים כיצד.

דף נ"ט/א'

ד' 20 - מזבח שנפגם - מחלוקת רב ורבי יוחנן. רב פוסל את כל שנשחטו בעזרה באותו זמן שהיה פגום, ורבי יוחנן פוסל גם את אלה שהקדשו בזמן הפגימה אף שעדיין לא נשחטו. בירור מהות המחלוקת ביניהם ודיון בראיות השונות.

דף ס' /א'

ה' 22 - בדין מזבח שנפגם אומר ר"א שאין לאכול בגינו (=בגללו) שיירי המנחה, וחכמים מוסיפים שאין אוכלים בגללו גם קדשי קדשים וקדשים-קלים - הראיות שלהם, ודיון עליהן, במיוחד על דברי ר' ישמעאל בברייתא בעניין לימוד מע"ש מדין "בכור" ואכילתו בירושלים גם בזמן הזה. וכן דיון בשתי ברייתות שהביא ר' ירמיה.

דף ס"א/ב'

ו' 5 - דברי רב כהנא בשם רב ש"משכן שילה" היה של אבנים. מובאת ברייתא בשם ראב"י שמזבח הנחושת שבמדבר הוחלף שלש פעמים למזבח אבנים, ודיון על כך, שכן נמצאה ברייתא הסותרת זאת לכאורה, ומישיבים את הסתירה.

ז' 21 - משנה על השינויים שעשו העולים מן הגולה בבניין בית שני - שהוסיפו על גודל המזבח והוסיפו נקבים על גבי המזבח לנסכים, ודיון על מה שהסתמכו.

דף ס"ב/א'

ח' 14 - דברי שלושת הנביאים האחרונים שהעידו בפני בוני בית-שני, על פרטים בבניית המזבח ועוד. ועוד ברייתות עם דברי חכמים על עניינים שונים בבניין המזבח, מידותיו וצורתו, וכן על הכבשים למזבח.

דף ס"ג/א'

משנה - דין מקום קמיצת המנחות, שהוא בכל מקום בעזרה, ודיני אכילתן.

גמרא - דיון בדברי ר"א, שאם נקמצה המנחה בהיכל עצמו - כשירה, ותוך כך בירור העניין גם לגבי קרבנות "שלמים" שנעשו בהיכל.

גמרא - מחלוקת רב ורבי יוחנן ב"זר" שעשה מליקה, אם העוף מטמא, ודיון בשיטותיהם.

דף ס"ט/א'

ב' 16 – ברייתא ובה הסבר המשנה, מדוע "מלק בשמאל ובלילה" - אין מטמא בבית הבליעה.

ג' 27 – ברייתא ובה דיון בשחיטת העוף, הנזכרת במשנה, לביור מדוע אין מטמאין.

משנה - דין עוף שנמלק ונמצא טריפה, מחלוקת: ר"מ אומר אינו מטמא, ר"י - מטמא, ורבי יוסי מטמא, אבל בשחיטת בהמה ונמצאת טריפה - אינה מטמאה.

דף ס"ט/ב'

גמרא - בירור דעת ר"מ והסימוכין שלו, ומדוע לא אמר כאן את הכלל: "דיו מן הדין וכו'" כדעת רבי יוסי.

ב' 24 - דיון בדעת ר"י שמטמא, וראיותיו.

דף ע"א'

ג' 26 - בירור מדוע לא יאמר ר"מ כר"י, ומה דעתו על ראיותיו.

ד' 36 - כיון שנזכר הפסוק: "וחלב נבלה וטריפה וכו'", דנים במשמעותו ועל מה הוא דן.

דף ע"ב'

ה' 11 - מחלוקת רבי יוחנן ור"א, אם ר"מ טיהר בטריפה שנמלקה גם בעופות בעלי מומין, ודיון בשאלת רבי ירמיה לגבי עריפת עז, אל מה להשוות, האם לבהמה או לעגלה ערופה.

פרק ח' "כל הזבחים"

דף ע"ב'

משנה – דין בהמות המיועדות לקרבן, שהתערבו עם בהמות אחרות, ואי אפשר להבחין ביניהן [כגון: בחטאות-המתות (העומדות למיתה) או שאינן ראויות להיות קרבן, או בבהמות חולין תמימות (ללא מום) או בבהמות המיועדות לקרבן אחר "קדשים בקדשים", כגון חטאת בעולה].

דף ע"א/ב'

גמרא - דיון בתוכן המשנה, לביור מה חידוש ברישא שנאמר "אפילו אחת בריבוא וכו'". וכן מדוע

ד' 3 - על הנאמר במשנה שבעולת העוף יש להבדיל בין הראש לגוף, ואילו בחטאת - "לא יבדיל", מובאת ברייתא שר"א בר"ש אומר: "שמעתי שמבדילין בחטאת העוף". סתירה זו מיושבת ע"י בירור מהי המחלוקת בין התנאים, ושלוש דעות על מהות המחלוקת הזו. רבי ירמיה מיישב את הסתירה אחרת, ודיון בדבריו.

דף ס"ו/א'

ה' 8 – ברייתא הקובעת כי ב"עולה" אם מיצה את דם הראש ולא את דם הגוף הקורבן פסול, וההפך - אינו פסול, ורבינא מנמק.

פרק ז' "חטאת העוף"

משנה – השינויים באופן עשיית "חטאת העוף" או "עולת העוף", שאינם פוסלים אותם, או שפוסלים אותם, ודוגמאות.

דף ס"ו/ב'

גמרא - דיון על דין "חטאת העוף" שבמשנה, לביור באיזה שינוי מדובר במקרה של "כמעשה עולה לשם חטאת", האם השינוי במליקה או בהזאה, ולא הוכרע הדבר.

ב' 11 - דיון ב"עולת העוף", במקרה של "כמעשה חטאת לשם עולה", לביור באיזה שינוי מדובר.

משנה - דיני "טומאה" או "מעילה" בחטאת העוף או עולת העוף, ומחלוקת בין ר"א ורבי יהושע אם מועלים בעולת העוף שעשאה כחטאת העוף, ולשם חטאת העוף.

דף ס"ז/א'

גמרא – ברייתא ובה המשך הדיון בין ר"א ורבי יהושע שבמשנה, ואחריה דיון בין האמוראים בעניין.

ב' 47 - דיון בשיטת רבי יהושע (לפי רב אדא) שעולת העוף הנעשית כחטאת העוף בכל העבודות, נמשכת להיות כחטאת. מקשים על-כך ממשניות ב"מסכת קינין" ומתריצים.

דף ס"ח/א'

משנה - מקרים שמליקת העוף, ואפילו מליקה פסולה, אין עושים את העוף מטמא בבית הבליעה, כשאר עוף נבילה, ומקרים שלמרות המליקה הם מטמאים.

סמיכה, ואי אפשר לדעת מי הבעלים שיסמכו. מקשה על כך אביי ורבא מתרץ.

י' 17 – דברי רבי בעניין מתן הדם. מקשים עליו מדברי עצמו על דעת ר"א, ומתרצים בשני אופנים.

דף ע"ה/ב'

י"א 4 - בעניין "נתערבו בככור" שבמשנה – שאלה על דין התמורה של בכור, ותשובת רבא. ועוד שאלה של רמי בר חמא ותירוצה.

י"ב 21 - על "חטאת" ו"אשם", שאינם עשויים להתערב (כיון שאחד נקבה והשני זכר), מראים שיש עוד זבחים שניתן להבחין בייחודם, ומסבירים באילו קורבנות לא ניתן להבחין ביניהם.

משנה - מחלוקת חכמים ור"ש בדין קרבנות "אשם" ו"שלמים" שנתערבו. ואילו בדין תערובת חתיכות בחתיכות, כגון בשר של "קדשי קדשים" ב"קדשים קלים" אין מחלוקת שיאכלו כחמור שבהם.

גמרא - דיון נרחב בשיטת ר"ש שבמשנה, לברר אם אמר זאת גם לכתחילה, שאפשר "להביא קדשים לבית הפסול", או רק בדיעבד, כמקרה המדובר במשנה. לדעת רבא זה רק בדיעבד, אך אביי מעלה על כך מספר קושיות. ומתרצים אותן.

דף ע"ו/ב'

ב' 4 – אגב הברייתא המוזכרת קודם, דנים בפרטיה השונים, במיוחד לגבי דיני לוג השמן של "ספק מצורע".

דף ע"ז/א'

משנה - דין אברי חטאת (הנאכלים לכהנים) שנתערבו באברי עולה (העולים למזבח), מחלוקת ר"א וחכמים.

גמרא - ביאור הסימוכין לדעותיהם של ר"א וחכמים, ומו"מ ביניהם.

ב' 25 - ברייתא, ממנה משמע שמחלוקת ר"א וחכמים לא בנושא שבמשנה, אלא באיברי עולה שנתערבו באיברי עולה בעלת מום, ודין במחלוקת זו לבירור שיטתו של כל אחד.

דף ע"ז/ב'

משנה - דין תערובת איברי עולות תמימות באיברי עולות של בעלי מומין - במקרה שקרב אחד האיברים לפני שנודעה התערובת, ר"א אומר תולים

נאמרו כאן הלכות שכבר נלמדו במקומות אחרים (כגון במסכת תמורה או עבודה-זרה).

דף ע"ב/א'

ב' 5 - "ונבטלו ברובא" - דיון בהלכות ביטול בתערובת איסור בהיתר, כיון שבמשנתנו לא נאמר שאפשר שבהמת האיסור תבטל ברוב, בודקים כדעת מי המשנה (במחלוקת הקיימות בין התנאים) בעניין ביטול ואי ביטול של "דבר חשוב" ברוב או ביותר.

דף ע"ג/א'

ג' 17 - דיון באפשרות להציל את התערובת ע"י הקרבה של אחד אחד מהתערובת, ויחשב כמותר עפ"י הכלל: "כל דפריש מרובא פריש", הדבר נדחה ע"י רבא.

דף ע"ג/ב'

ד' 9 – דיון בדברי רבא שבדיעבד אם הוקרבה אחת הבהמות שפרשה מהרוב שבתערובת – דמה לא ירצה. מראים סתירות לדעתו במקור אחר, ומתרצים.

דף ע"ד/א'

ה' 4 - דיון בדברי רב שאמר על טבעת של עבודה-זרה שנתערבה במאה טבעות, ונפלה אחת מהן לים, אומרים שזו שנפלה היא של עבודה-זרה והשאר מותרות. מראים שהלכה זו סותרת את משנתנו שאמרה "שימותו כולן".

ו' 15 - דיון בדברי רב, על מקרה בטבעת זהב שנתערבה במאה טבעות, לבירור אם אומרים "ספק ספיקא" בעבודה-זרה. מראים ששמואל חולק על רב ומיישב שזו מחלוקת תנאים, ומפרטים.

דף ע"ד/ב'

ז' 3 – דיון בדברי ר"ל בחבית תרומה שנפלה למאה חולין, ואחת מהן נפלה לים. תחילה עושים "צריכותא" לדבריו, אחרי שכבר נאמר הדבר בשם ר"ע, ובירור באיזה מקרה אמר ר"ל את דעתו. כן מובאת דעת ר"א ודיון עליה, ודברי ר' אושעיא.

ח' 23 - בירור, כיצד מדובר שנתערבה בהמת טריפה, הרי אי אפשר לדעת מי היא טריפה? שלוש תשובות בדבר, ולא ניתן להעמיד המשנה כאחת מהן.

ט' 38 - בעניין תערובת "קדשים בקדשים", מעמיד זאת רב יוסף בקרבנות נשים שאינן צריכות לעשות סמיכה, ולא בגברים, שאי אפשר להקריב בלא

אלה מוסברות השיטות ע"י שלושה אמוראים. ובא דיון רחב על פי ממקורות רבים לבירור הדעות.

דף פ"א/ב'

משנה - דיני דם של קרבנות הניתנים "בחוי", שנתערבו עם דם הניתן "בפנים" (של חטאות הפנימיות).

גמרא - הסבר מדוע ר"א לא חלק כאן על חכמים, מטעם "רואין כאילו..." כפי שהיה במקרים קודמים.

דף פ"ב/א'

ב' 3 - דיון על מקור שיטתו של ר"ע במשנה, דעה ראשונה נדחתה ועל השנייה מובאת מחלוקתו עם רבי יוסי הגלילי, ודיון בדעת רבי יוסי.

משנה - דיני שני כוסות של דם מקרבן חטאת, שאחד מהם יצא מחוי לעזרה, או נכנס אל ההיכל, או מקרים אחרים שחלו בו. וכן דין ריצוי הציץ, שאינו מרצה על דם פסול שניתן על גבי המזבח.

גמרא - דיון בק"ו של רבי יוסי הגלילי במשנה, ועל אפשרויות אחרות של ק"ו על אותו בסיס.

דף פ"ב/ב'

ב' 19 - ברייתא ובה דרשת חכמים את הפסוק "אל הקודש פנימה" - ללמד על הקודש, שהוא ההיכל ו"פנימה" שהוא לפני ולפנים. ודיון בין אביי ורבא כיצד למדים זאת, ומדוע לא ילמדו זאת מק"ו.

ג' 38 - דיון בשאלתו של רבא על דין דם חטאות הפנימיות שהכניסם לפני ולפנים. נשארה ב"תיקו".

דף פ"ג/א'

ד' 3 - בירור יסוד המחלוקת בין ר"א ור"ש במשנה, על דם חטאות החיצוניות שהוכנס להיכל על-מנת לכפר (להזות), אימתי הוא פסול, האם בשכיפר או בשלא כיפר, וכיצד הם לומדים את שיטותיהם.

ה' 12 - על דברי ר"י במשנה: "אם הכניס שוגג - כשר", מבררים מה הסימוכין לדעתו שאם היה זה במזיד - פסול, וכן דעת ר"מ בזה.

פרק ט' "המזבח מקדש"

בחומש שמות כ"ז ל"ז נאמר: "כל הנוגע במזבח - יקדש", ובתורה שבעל פה נלמד מכך שגם קרבן פסול אשר עלה על המזבח, נעשה קדוש ולא ירד ממנו. בפרק זה יפורטו הדברים שלא ירדו מהמזבח ואלו שכן ירדו ממנו.

שזה האיבר הוא של בעל המום, והשאר כשרים, וחכמים - אינם תולים.

גמרא - ביאור, שלדעת ר"א שהשאר כשרים להקטרה, זה רק שהם באים זוגות זוגות (כיון שבכל זוג יש לפחות אחד כשר). קושיא על כך מהמשנה, ותירוצה.

משנה - דין דם הכשר למזבח שנתערבו בו מים, יין או דם וכד', באיזה מקרה יהיה כשר לזריקה, ובאיזה - יפסל, וכן הדין במקרים מיוחדים של תערובת דם ובדם, לפי הדעות השונות.

דף ע"ח/א'

גמרא - הערת רבי יוחנן, שמדובר במשנה שנפלו המים לתוך הדם, ולא ההפך, שאז הדם טיפה טיפה בטל. ודברי רב פפא שדם המיועד לכיסוי, שהוא מצווה, גם אם נפל הדם למים - לא בטל, והטעם.

ב' 8 - דיון בדברי ר"ל על ביטול איסור באיסור, מין במינו ודוגמאות. המסקנות מדבריו, ודיון בהם ע"פ מקורות שלכאורה סותרים.

דף ע"ט/א'

ג' 8 - סיכום דעת חכמים בביטול בתערובת, אם עפ"י טעם שניכר, או ברוב, או בהבדל המראה. ודיון בכך במקביל לדעת ר"א שנראה שחולק.

דף ע"ט/ב'

ד' 11 - לעניין נתערב הדם בדם-הפסולין וכו', שבמשנה יש מחלוקת חכמים ור"א, מבררים מהו יסוד המחלוקת, ושתי דעות בכך: רב זביד ור"פ, וראיה לצדקת ר"פ.

משנה - דין תערובת דמים בדמים במקדש, לפי האפשרויות השונות של התערובת. ובאילו מקרים חולק ר"א. וכן מחלוקת ר"א ור' יהושע בעניין מתן דמים של תערובת, ונימוקם מטעם "בל תוסיף" ו"בל תגרע".

דף פ"א'

גמרא - מזכירים שמחלוקת ר"א וחכמים במשנה כבר נאמרה קודם בעניין תערובת איברים באיברים (ומצטטים חלק ממנה), ומסבירים מהי הצריכותא לחזור על המחלוקת כאן.

ב' 23 - מובאת משנה על צלוחית מי-חטאת שנפלו לתוכה מים כלשהן, ובה מחלוקת ר"א וחכמים אם אפשר להזות אותם. וביאור שיש בזה שלושה עניינים שאפשר שתהיה בהם מחלוקת: אם "יש בילה", אם הזאה צריכה שיעור ואם מצטרפים. וע"פ

ו' 15 – הסברו של ר' יוחנן את שיטת ר"ע במשנה "שהיה מכשיר בבעלי מומין". וכן לשאלת ר' ירמיה בדין "נרבע", ותשובת רבה.

ז' 28 - בירור מהי כוונת ר"ח סגן הכהנים במשנה, שהרי דין זה כבר נאמר, שתי תשובות לכך.

ח' 30 – בעניין דברי המשנה "כשם שאם עלו לא ירדו וכו'" מעיר עולא: "לא שנו אלא שלא משלה בהן האור וכו'", ושתי דעות על מה מוסבים דבריו – יש אומרים על הרישא ויש אומרים על הסיפא.

משנה - רשימת דברים שאם עלו למזבח ירדו, כיון שאינם ראויים כלל להקרבה.

גמרא - על הסיפא של המשנה: "...פירשו - לא יעלו", מובאות שתי ברייתות - האחת מבארת את אופן הלימוד מהפסוק, ואחת מביאה מחלוקת חכמים ורבי בנושא שלנו, ונמצא שמשנתנו כדעת רבי.

דף פ"ו/א'

ב' 14 - דיון בהלכה "פירשו לא יעלו", לבירור באילו תנאים מדובר, האם פירשו בכיוון מעלה אל המזבח, או בירידה למטה, לפני זריקה או אחריה.

משנה - 1. דין הפסולים שנאמר עליהם "אם עלו לא ירדו", שאם נפלו מעל המזבח - אין צריכים להחזירם, וכן דין גחלים שנפלו מעל המזבח. 2. דין איברים שנפלו מעל המזבח, שלפני חצות יחזירם, ומועלים בהם. 3. דין שהכבש וכלי הקודש - מקדשים את הראוי להם, כפי שהמזבח מקדש את הראוי לו.

גמרא - לעניין איברים שנפלו, מבררים באיזה מצב היה הבהר, (מבחינת שריפתו), כדי שיחול עליו דין החזרה לפני חצות.

דף פ"ו/ב'

ב' 1 - הסימוכין בפסוק לכך ש"עד חצות", ודיון בכך, שלכאורה יש סתירה מזה למקור אחר. ור' יוחנן מתרץ.

ג' 17 - איברים שנפלו לפני חצות והחזירם אחר חצות - מחלוקת רבה ורב חסדא, ודיון במהות המחלוקת ביניהם. ופסיקת ההלכה כרב יוסף.

דף פ"ז/א'

ד' 19 - שאלת רבא את רבה, האם לינה מועלת בראש המזבח? התשובה של רבה ובירור שרבא לא קיבל את התשובה.

משנה - הלכה כי המזבח מקדש את הראוי לו. ומחלוקת תנאים מה הם הראויים לו או אינם ראויים לו.

דף פ"ג/ב'

גמרא - שואלת הגמרא: מה באה המשנה למעט בדבריה "המזבח מקדש את הראוי לו", ר"פ משיב: "למעוטי קמצין שלא קדשו בכלי" מקשים עליו, ומתרצים.

ב' 7 – בירור בסיס המחלוקת בין רבי יהושע ורבן גמליאל, והוא אופן לימוד הדינים מן הפסוקים.

ג' 18 – דיון בקושיא: מדוע אין רבי יהושע מקבל את הסימוכין של רבן גמליאל לכך שגם דם ונסכים לא ירדו. ומשיבים על כך. כן מבררים מדוע ר"ג לא לומד כר' יהושע.

ד' 27 - ברייתא ובה דעת ר"ש, וכן דעות רבי יוסי הגלילי ור"ע, ודיון לבאור המחלוקת שלהם, וכן על הבדלי ההלכה ביניהם ובין התנאים במשנה.

דף פ"ד/א'

משנה - רשימת הדברים הפסולים שאם עלו למזבח לא ירדו, ואלה שכן ירדו - לפי הדעות השונות של התנאים.

גמרא – ברייתא בדבר המחלוקת בין ר"י לר"ש במשנה, מבררים מה היסוד לשיטותיהם, וכיצד הם לומדים את דין כל אחד מהפרטים האחרים הנזכרים במשנה.

דף פ"ד/ב'

ב' 12 - דיון על דברי רבי יוחנן ש"השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ - חייב", שלכאורה זה סותר את דין השוחט עוף בפנים ומעלה בחוץ שפטור, ותרוץ על פי ההבדל בין המקרים.

דף פ"ה/א'

ג' 6 - דיון בדברי עולא ש"אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים - לא ירדו", שלכאורה כבר נאמר הדבר במשנה, ותירוץ.

ד' 14 - דיון על דברי המשנה: "וכולן שעלו חיינן על גבי המזבח - ירדו", לבירור באילו מקרים מדובר.

דף פ"ה/ב'

ה' 3 - דיון בשאלת רבי יוחנן (בשתי גירסאות) על דין אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת הדם. והתשובה שלא ירדו ואין בהם מעילה.

ב' 15 - דיון בשאלות לסיבת סדר של קדימות, כגון "דם חטאת ואיברי עולה", או "דם עולה ודם אשם". ולא נמצאה הכרעה.

ג' 36 - הסבר מדוע חטאת קודמת לאשם, וכן הסברים לשאר קדימויות הנזכרות במשנה, עד "הבכור קודם וכו'".

ד' 46 - דיון בדברי המשנה על מעשר בהמה (קדשים קלים) שקודם את העופות (קדש קדשים), והסיבה. אגב, מובא דיון על דברי רבינא בר שילא שאימורי קדשים קלים אשר יצאו לפני זריקת דמים – פסולין, עם ראייה לכך ממשנתנו. וכן בירור אם יש בזה מחלוקת תנאים ר"א ור"ע.

דף צ"א

ה' 13 - הסבר לקדימת עופות למנחות, ומנחת-חוטא למנחת-נדבה, שנאמרו במשנה.

ו' 18 - דיון בשאלה: מה קודמת מנחת-סוטה או מנחת נדבה, וראיות שונות.

ז' 32 - דיון בדבר הקדמת חטאת העוף לעולת העוף. ברייתא המביאה את הסימוכין לכך. קושיות מברייתות אחרות, ותירוץ.

דף צ"ב

ח' 17 - דיון את מה להקדים בין: חטאת העוף, עולת בהמה או מעשר. הסבר הקושי ושתי תשובות שונות – אחת של חכמי בבל ואחת של חכמי ארץ-ישראל.

משנה - כללים (ויוצאים מן הכלל) בדיני קדימויות להקרבה בין חטאות, אשמות ושלמים. ומחלוקת חכמים ור"מ, ר"ש ור"מ, בענייני קדימות באכילה, ואם מותר להוסיף תבלין תרומה.

גמרא - דיון בבעיה, מה מוקדם יותר: תדיר או מקודש (כגון: דם תמיד ודם חטאת). ראיות רבות לכאן ולכאן, ונידחו. אגב, מובא גם בירור אם יש הבדל בין "תדיר" לבין "מצוי".

דף צ"א/א

ב' 19 - דיון בבעיה כיצד לנהוג כאשר שחט את שאינו תדיר לפני התדיר - האם ימשיך בהקרבתו, או ימתין עד לאחר מעשה התדיר. על כך ראיות שנידחו, מלבד האחרונה.

ג' 33 - הסבר, מדוע הותר (במשנה) לכהנים לאכול את הראוי להם לאכילה, בכל צורה: צלוי שלוק, וכו'.

ה' 30 – ברייתא ובה מקור הלימוד שכמו המזבח גם הכבש וגם כלי שרת מקדשים. ובירור אם קידוש כלי שרת מועיל להקריב אף לכתחילה.

דף פ"ז/ב

ו' 3 - דיון בשאלה אם האויר שעל המזבח דינו כמזבח עצמו, כגון שתלה איברים פסולים באוירו. נשארה ב"תיקון".

דף פ"ח/א

משנה - הלכה שכלי-הלח וכלי-היבש, כל אחד מקדש את מינו. וכן דין כלים שניקבו, ודין שהקידוש אפשרי רק בעזרה.

גמרא - פרטי הלכה נוספים (מאת שמואל ומבריייתא) בדבר כלי השרת, שמבהירים את המשנה.

ב' 29 - על דברי המשנה, שכלי הלח לא מקדשים את היבש, מעירים שהמדובר רק לעניין הקרבה, אבל הכלי כן מכשיר אותם להפסל, כגון שיצאו חוץ לקלעים. ויש אומרים שהלכה זו נאמרה על נושא אחר. עניין אחר ופירוט.

ג' 36 – ברייתות ובהן דינים על כלי המקדש או בגדי כהנים, לעניין תיקונם אם נפגמו, או כיבוסם אם התלכלכו.

דף פ"ח/ב

ד' 3 – ברייתא ובה תיאור מעשה מעיל התכלת, רימוניו ופעמוניו, וכן על מה מכפר כל בגד ובגד מבגדי כהונה.

פרק י' "כל התדיר"

דף פ"ט/א

משנה - הכלל: "כל התדיר מחברו קודם את חברו", ודוגמאות מסדר הקורבנות.

גמרא - בירור הסימוכין במקרא לכלל שבמשנה. על כך שיטת ר' אילעא ושיטת אביי.

משנה - הכלל: "כל המקודש מחברו קודם את חברו". וסדר עבודת הקרבנות על פי כלל זה.

דף פ"ט/ב

גמרא - מבררים כיצד נלמד מן הפסוקים שדם חטאת קודם לדם עולה, ואילו באימורין הסדר הפוך.

דף צ"ג/ב'

ג' 4 - בירור ש"ראוי להזאה", בא למעט מקרה שקיבל פחות מכדי הזאה בכלי אחד וכך גם בכלי שני, ועירבם. ודיון בעיקרון זה ע"פ ברייתות.

משנה - סוגי הבגדים הטעונים כיבוס בעקבות דם שהותז עליהם. (מחלוקת ר"י ור"א בעור הבהמה שהופשט), ופרטי דינים בכיבוס עצמו, ועוד.

גמרא - ברייתא ובה מקור הדין במשנה, וכן יסוד המחלוקת בין ר"י ור"א, ודיון באילו מקרים יהיה הבדל ביניהם להלכה - על כך מספר דעות.

דף צ"ד/א'

ב' 18 - ברייתא ובה בירור מניין שרק מקום הדם טעון כיבוס, ורק אם ראוי לקבל טומאה (כר"י) ורק בגד הראוי לכיבוס.

ג' 24 - לפי המשנה בגד עור - ראוי לכיבוס. על כך מקשים ממקורות אחרים ודנים בכך בהרחבה, במיוחד בדעת רבא.

דף צ"ד/ב'

ד' 21 - ברייתא ובה בירור מניין שהכיבוס במקום קדוש (בעזרה), וכן שבירת כלי החרס ומריקה ושטיפה של כלי הנחושת.

ה' 26 - דיון בכוונת המשנה: "זה חומר בחטאת וכו'", שהרי יש עוד דברים בהם היא חמורה. ומתרצים שזו רק דוגמא מתוך שאר ההבדלים.

משנה - הוראות כיצד לנהוג בבגדים הטעונים כיבוס בקודש, אלא שיצאו חוץ לקלעים או שנטמאו חוץ לקלעים. וכן לגבי כלי חרס וכלי נחושת וכו'.

גמרא - דיון בקושיא על הצעת המשנה להכניס את הבגד (או את הכלי) שנטמא בחוץ, ע"י קריעתו, שהרי אז הוא גם לא ראוי לכיבוס? ויישוב הדבר לכל מקרה ומקרה.

דף צ"ה/א'

ב' 4 - דיון בדעת ר"ל על הכנסת מעיל שנטמא, שהרי אסור לקרוע אותו. או, כיצד מכניסים את שבעת הסממנים הדרושים לכיבוס, והרי אין להכניס מי רגלים במקדש. ומתרצים.

דף צ"ה/ב'

משנה - באילו מקרים טעונים כלי הקודש מריקה ושטיפה. ודעת ר"ש.

גמרא - ברייתא ובה המקור לכך שבישול כולל

משנה - בעניין שמן הקורבנות, מובאת דעת ר"ש - איזה שמנים מתחלקים לכהנים לאכילה, ואיזה נשרפים על גבי המזבח ואין שמן נדבה. רבי טרפון חולק לגבי שמן נדבה ואומר שכן נודבים אותו.

דף צ"א/ב'

גמרא - דיון בדעת ר"ט שמתנדבים שמן, לבירור מניין למד זאת. על כך ראיות שונות.

ב' 34 - דיון בדברי שמואל, שהמתנדב יין צריך לשרוף אותו על גבי המזבח. קושיות עליו ותירוץ. כן מובאת ההוראה שנסכים שנטמאו נשרפים בקודש על הרצפה.

פרק י"א "דם חטאת"

דף צ"ב/א'

משנה - הלכה שדם קרבן חטאת שניתז על בגד, הרי הוא טעון כיבוס, וזאת רק בחטאת כשרה, אבל בפסולה - לא טעון כיבוס, ודוגמאות.

גמרא - דיון לבירור, מניין לומדים במקרא שדין כיבוס הוא גם בחטאות הפנימיות, וכי אינו חל על דם חטאת העוף. מספר תשובות.

דף צ"ב/ב'

ב' 19 - דיון בשאלות רבי אבין, מה הדין אם הכניס להיכל את דם העוף שתוך צווארו, כי הצוואר נחשב ככלי שרת? וכן אם נשפך דם זה על הרצפה - האם מותר לאסוף אותו וכשר?

ג' 36 - דיון בשאלת לוי לרבי: מה הדין אם ניתז הדם מבגד לבגד? הסבר צדדי השאלה, ותשובת רבי.

דף צ"ג/א'

ד' 1 - דיון בשאלה, מה הדין אם ניתז הדם על בגד טמא? ומבררים שזו בעצם מחלוקת ר"א וחכמים בנושא דומה. וביאור המחלוקת ע"י אביי וע"י רבא.

ה' 22 - לעניין חטאת פסולה, שאין דמה מצריך כיבוס, מבררים מהו המקור, וכי יש בזה מחלוקת ר"ע ור"ש, ומשנתנו כר"ש.

משנה - כלל שהבגד טעון כיבוס רק אם ניתז עליו דם הראוי להזאה, למעט ניתז מהצוואר וכו'.

גמרא - ברייתא המביאה את המקור בפסוק לדין שבמשנה.

ב' 33 - בירור נוסח המשנה, שהסיום נראה לכאורה מיותר. ומסבירים שהסיום הוא רק מתן טעם.

עירווי. ודיון בשאלות הנובעות בעניין, כגון מה דין בישול בלי בליעה, ומה הדין התנור עצמו, ועוד.

דף צ"ו/ב'

ב' 2 - בשיחה בן רמי בר חמא לרבי יצחק נדונה השאלה: אם בישל במקצת הכלי, האם טעון כל הכלי מריקה ושטיפה, או שדינו כבגד, ודי בחלק מהכלי, והמסקנה שצריך כל הכלי.

ג' 28 - דיון במחלוקת שבמשנה, אם גם בישול קדשים קלים מצריך מריקה ושטיפה של הכלים, שר"ש סובר שלא צריכים. דנים על הנושא על פי ברייתא המביאה את המחלוקת הזו בין ר"י ור"ש, ומבררים דעותיהם בזה.

ד' 34 - כיון שיש הסכמה בין ר"י לבין ר"ש בברייתא שבליעת תרומה אינה צריכה מיקה ושטיפה. מקשים על כך ממקור אחר ומתמצים בשלש דרכים.

משנה - מחלוקת רבי טרפון וחכמים על כלים שבישל בהם ברגל, שרבי טרפון סובר שימרק וישטוף אותם רק בסוף הרגל. והוראות כיצד עושים מריקה ושטיפה, ומה דין השיפור והאסכלה.

דף צ"ז/א'

גמרא - הסימוכין לדעת ר"ט, ונימוקו, הסבר דעת חכמים והסימוכין שלהם.

ב' 15 - בדבר תאור אופן המריקה והשטיפה שבמשנה, מובאת מחלוקת רבי וחכמים, שחכמים אומרים שהמריקה בחמים (הגעלה) והשטיפה בצונן, ורבי כמשנתנו - בצונן.

משנה - כיצד יש לנהוג כאשר בישל בכלי קדשי-קדשים עם חולין, או קשי-קדשים עם קדשים קלים - הן בעניין אכילה והן בעניין מריקה ושטיפת הכלים. וכן כיצד לנהוג כשנגעו ריקין או חתיכות בשר הפסולים בכשרים.

גמרא - הסבר הרישא של המשנה, שלכאורה יש בה סתירה פנימית לגבי הכלים. דנים בכך ומתמצים בשני אופנים - אב"י ורבא.

ב' 50 - בעניין נגיעה של ריקין או חתיכות מביאים ברייתא בה מבררים המקור לדין, וממנו אף פרטי הלכה נוספים. כן שואלים: מדוע לא יבוא עשה וידחה לא-תעשה, ומשיבים בשני אופנים.

דף צ"ז/ב'

ג' 15 - בירור: "אשכחן חטאת שמקדשת בבלוע,

שאר קדשים מנלן?" על כך מביא שמואל את הלימוד מן הפסוק: "זאת התורה וכו'". ומפרטים את הנלמד מכל פרט שנזכר בפסוק. כן מובאת ברייתא בשם ר"ע ומבארים אותה.

דף צ"ח/א'

ד' 30 - דיון במספר מקרים שמעלה רבא, בהם יש שאלה אם דם חוצץ, כגון אם דם חטאת נפל על הבגד במקום שכבר היה בו דם "עולה", האם צריך הבגד כיבוס. חלק מהשאלות נשאר ב"תיקו".

פרק י"ב "טבול יום"

דף צ"ח/ב'

משנה - אילו כהנים אינם רשאים לחלוק בבשר ובעורות של הקרבנות.

דף צ"ט/א'

גמרא - המקור לדברי המשנה בפסוק: "הכהן המחטא אותה יאכלנה", ודיון כיצד לומדים זאת מהפסוק.

ב' 29 - דיון לביור מדוע מותר לאונן לגעת ואינו מקריב. מראים סתירה ממסכת חגיגה ומנסים ליישב אותה בכמה אופנים, אך רק האחרון לא נידחה.

דף צ"ט/ב'

ג' 11 - מן המשנה משמע שאונן אינו "חולק", אבל יכול לאכול מחלק של אחר שזימן אותו, וקשה ממשנה במסכת פסחים האוסרת לאונן לאכול מקדשים. על כך שני תירוצים.

ד' 27 - כיון שנזכר שדעת ר"ש שאנינות בלילה היא מדרבנן, מקשים עליו מדברי עצמו במקום אחר. ליישוב הדבר הוצעו שש הצעות של חכמים שונים.

דף ק"ב'

ה' 6 - כיון שנזכר למעלה ש"אכילת פסחים מעכבא" מובא המקור לכך בברייתא בענייני אנינות. וכיון שנראית לכאורה סתירה פנימית בברייתא, דנים בה בשורה של הצעות ליישוב הסתירה.

ו' 32 - מבררים אם אמנם דעת רבי שאנינות לילה דאורייתא, וזאת מתוך דיון רחב בברייתא על אכילת קדשים של אהרון ובניו ביום חנוכת המשכן, כשהיו באנינות.

דף ק"א/ב'

ז' 31 - דברי רב שמשו רבינו שימש בכהונה

והמשנה הקודמת כדעת ר"א ב"ר שמעון, או ששתי המשניות כדעת אחד מהם. על כך תשובות אביי ורבא.

דף ק"ד / א'

ב' 2 - ברייתא המביאה את המחלוקת בין רבי ור"א בר"ש, עם הסבר יסוד המחלוקת. כן מבררים אם מחלוקת זו היא כמחלוקת ר' יהושע ור"א, אך דוחים זאת.

ג' 28 - דיון בעדותו של ר"ח סגן הכהנים, שהרי ידועים מספר מקרים שכן שורפים את עור הקרבנות, תוך הדיון מתבררת דעתו של ר"ח וכוונתו של ר"ע.

משנה - דין שריפת חטאות הפנימיות (פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים) וטומאת בגדי העוסקים בכך, ודעת ר"ש.

דף ק"ד / ב'

גמרא - בירור מהי ה"בירה" הנזכרת במשנה. על כך דעות ר' יוחנן ור"ל. רב נחמן מציין שהיו שלושה בתי דשן, ותיאור מקומם ומה היו שורפים בהם. כן מובאת ברייתא בשם לוי המראה בדרך שונה מה היו שורפים בכל אחד מהמקומות.

ב' 27 - דיון בשאלת רבי ירמיה, אם לינת פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים גורמת לפסול אותם. על כך מביאים מספר ראיות לתשובה, אך נדחו.

ג' 46 - דיון בשאלות ר"א, אם יציאה של בשר חטאות פנימיות לפני זריקת הדם מועלת לגרום להם פסול. וכן מה הדין במקרה ש"יצא רובו במיעוט איבר", או אם יצאו וחזרו. רבה בר רב הונא מביא את השאלה בגירסא אחרת. השאלות נשארו ב"תיקו".

דף ק"ה / א'

ד' 18 - ברייתא ובה דין פרים הנשרפים, פרה אדומה ושעיר המשתלח, אימתי הם מטמאים אנשים העוסקים בהם, או בגדים או מאכלים ומשקים. ומחלוקת ר"מ וחכמים אם שעיר המשתלח מטמא אוכלין בעודו חי, שחכמים אומרים שאינו מטמא מסבירים את דעת ר"מ ודנים בדעת חכמים.

ה' 35 - שאלת רבי אלעזר בדין פרים הנשרפים וכו', שמתמאים כשיצאו, האם מטמאים גם כשהם בפנים, האם מחוסר יציאה כמחוסר מעשה? ותשובתו שלו שהוא כמחוסר מעשה.

ו' 40 - דיון בשאלת רבי אבא אם לשיטת ר"מ נבילת עוף טהור מטמאת בכזית. הסבר השאלה ותשובת ר'

גדולה, מקשים על כך מברייתא, ודנים במעמדו זה של משה עפ"י מקורות שונים, וכן בעניינים נספחים.

דף ק"ב / א'

ח' 36 - בירור מניין שבעלי מומין חולקין ואוכלין - מובאות שלוש ברייתות המראות כיצד למדים זאת מן הפסוקים.

דף ק"ב / ב'

ט' 3 - בעניין הכלל שבמשנה: "כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק", מביאים מספר קושיות, דנים בהן ומיישבים אותן.

י' 11 - מדייקים מהסיפא של המשנה, שאם היה הכהן טהור בזמן זריקת הדמים אך טמא בזמן הקטר החלבים, הרי הוא חולק ואוכל. ומראים שיש בזה סתירה לדעת אבא שאול.

י"א 22 - שיטת רב - על פי ברייתא בשם ר"א בר"ש, על מקור הלימוד של המשנה. ותאור מפורט של אופן הלימוד של חלוקת הקרבנות למי שאינם ראויים לעבודה במקדש. הברייתא מובאת בצורת שאלות ותשובות בין כהן טבול יום לבין כהן טהור.

דף ק"ג / א'

משנה - דין עורות קרבנות "עולה" - אימתי הכהנים זוכים בהם. וכן למי ניתנים עורות שאר הקרבנות.

גמרא - ברייתא ובה בירור מה המילים "עולת איש" באות למעט. על כך מובאות דעות ר"י ור' יוסי בר"י. ודנים בהן לבארם.

ב' 37 - ברייתא המבארת את משנתנו - מניין שגם עורות של גרים, נשים ועבדים ניתנים לכהן. וכן מה בא הפסוק "עולת איש" למעט.

דף ק"ג / ב'

ג' 2 - המשך הברייתא בעניין מתן עורות קדשי קדשים או קדשים-קלים לכהנים. על כך מובאות דעת תנא-קמא ודעת רבי ישמעאל. כמו כן מבררים מדוע ר' ישמעאל לא למד כמו התנא-קמא.

משנה - דין עורות קדשי-קדשים שנפסלו: אם נפסלו לפני הפשט העור - נשרפים, ואם נפסלו לאחר ההפשט - העור לכהנים. כן מובאת עדות ר"ח סגן הכהנים, ומחלוקת ר"ע וחכמים על המסקנה מעדותו.

גמרא - מראים סתירה בין משנתנו למשנה הקודמת, ודנים בשאלה אם משנתנו כדעת רבי

ו' 15 - ברייתא המגדירה מהו "בחורף", שזה לא כולל גם שחיטה בדרום העזרה. ודיון אם גם שחיטה על גג ההיכל נקראת "חורף".

ז' 35 - מחלוקת רבי יוחנן ור"ל על דין המקריב בחורף בזמן הזה, מחלוקת התלויה במחלוקתם אם קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא. מנסים לראות שמחלוקת זו היא גם בין התנאים ר' יהושע ור"א, אך נידחה.

ח' 50 - מחלוקת רבי יוחנן ור"ל, בדין המקריב בחורף בשר פחות מכזית ומחוברת אליו עצם - האם יש בה כדי להשלימו לכזית. וכן בירור אם ניתן ללמוד ממחלוקת זו על שאלת רבא בעניין המקריב "ראש בן-יונה ומלח משלימו", ונשארה ב"תיקו".

דף ק"ח/א'

ט' 10 - במחלוקת חכמים ור' יוסי במשנה, לגבי דינו של מי ששחט בחורף והלה בחורף, ר' יוסיאנו משיב שם לטענת חכמים. כאן באים רבי ור"א בר שמעון ומנמקים - כל אחד בדרכו - את דעת רבי יוסי הגלילי. כן מבררים מתי תהיה נפקא מינא בין שני הנימוקים, על כך שתי דעות - של זעירי ושל רבה.

י' 19 - רבא מסביר את מהות המחלוקת במשנה בין חכמים לרבי יוסי הגלילי על דין "טמא שאכל את הטמא", שרבי יוסי פוטר - שמדובר במקרה שטומאת הבשר קדמה לטומאת האדם, אך אם טומאת האדם קדמה גם ר' יוסי מודה שחייב.

משנה 1: בהשוואה בין איסור שחיטה או הקרבה בחורף, יש בכל אחד צד חומרא על השני, ופירוט. 2. מחלוקת בדין "העלה וחזר והעלה", ר"ש מחייב על כל עליה, ורבי יוסי מחייב רק על עליה אחת. 3. מחלוקת רבי יוסי ור"ש אם האיסור להקריב בחורף הוא דווקא על המזבח, או אף המעלה על סלע או אבן.

גמרא - מבררים, עפ"י דיוק מהפסוק, מדוע השוחט בחורף שלא לשם ה' (להדיוט) - חייב, ואילו המקריב להדיוט - פטור. ודיון על כך קושיות ותירוצים.

דף ק"ח/ב'

ב' 4 - בעניין דין המשנה, שהחומרא בהעלאה היא, שאם שניים העלו - חייבים, מובאת ברייתא ובה מחלוקת ר"ש ור' יוסי בזה. והגמרא דנה בדעותיהם לבירור מהות המחלוקת הזו.

חייא שאכן זו דעת ר"מ. מקשים עליו ממסכת טהרות, ומתמצים. אגב מובאות עוד שתי שאלות בעניין דרגות טומאה והתשובות עליהן.

דף ק"ה/ב'

ז' 27 - ברייתא ובה מקור הדין שבמשנה בעניין טומאת-בגדים של המוציאים את הפרים או השעירים הנשרפים. ובירור מניין שהיציאה צריכה להיות חורף לשלש מחנות, והיכן. זאת הן לדעת חכמים והן לדעת ר"ש במשנה.

דף ק"ו/א'

ח' 10 - ברייתא בעניין טומאת השורף את החטאת - מיהו, ועד איזה שלב בשריפה הוא יכול להטמא. על כך דעות חכמים ור"ש, ובירור ההבדל ביניהם.

פרק י"ג "השוחט והמעלה"

משנה - דין מי ששחט וגם הקריב בחורף, האם חייב שתי חטאות, או רק אחת. על כך מחלוקת: חכמים מחייבים שתיים ורבי יוסי הגלילי מחייב רק אחת. וכן מחלוקתם בעניין טמא שאכל טהור, או שאכל טמא, והסכמתם שטהור שאכל טמא פטור.

גמרא - בירור היכן ה"אזהרה" בתורה לאיסור שחיטה בחורף, שהרי נאמר רק העונש. על כך מספר הצעות שנידונו ונידחו, ולבסוף הלימוד מגזרה שווה בשתי דרכים - ע"י ר' יוחנן וע"י רבא.

דף ק"ז/א'

ב' 3 - בירור מניין שגם על "שחוט חורף" שהקריבם בחורף - חייב. מביאים שלש הצעות, אך הקשו עליהן.

ג' 13 - בירור מניין שאסור לזרוק את הדם בחורף, ואף מקצתו, והעובר על כך חייב כרת. על כך משיב ר' ישמעאל מפסוק אחד ור"ע מפסוק אחר, ונערך דיון בו מבררים מה לומד כל אחד מהפסוק האחר.

ד' 37 - על דברי המשנה שהעושה את הקמיצה, או קבלת דמים בחורף - פטור, מבררים מניין, ונמצא שאכן אין דרך ללמוד שיהיו חייבים עליהם.

דף ק"ז/ב'

ה' 6 - בירור מה הדין אם שחט וזרק בחורף, או זרק והעלה בחורף, או שעשה שלושת הפעולות בחורף - כמה חיובים יהיו לו, הן לשיטת רבי ישמעאל והן לשיטת ר"ע. על כך מחלוקת ר' אבהו ואביי.

האימורין לבין אש המזבח? על כך ניתנו שלושה תירוצים: של שמואל, של ר' יוחנן ושל רב.

משנה - הלכה, מנחה שלא הופרש ממנה הקומץ והקריב אותה בחוץ - פטור, הואיל וגם לפני כן לא היתה ראויה. מאידך, אם קמץ ואחר כך החזיר את הקומץ למנחה, והקריב הכל בחוץ - חייב.

גמרא - קושיא על סוף המשנה: מדוע לא נאמר שכאשר החזיר את הקומץ למנחה, תבטל המנחה את הקומץ ברוב, ושוב לא יהיה חייב? מתרץ רבי זירא שאין ביטול בכגון זה.

משנה - דיני הקומץ והלבונה (שצריכים להיות מוקטרים יחד בפנים) אם הקטיר אחד מהם בחוץ, מחלוקת: חכמים אומרים שהוא חייב, ור"א אומר שפטור. אבל אם הקטיר אחד בפנים ואחד בחוץ - חייב לדברי הכל. והוא הדין לגבי שני בזיכי הלבונה.

גמרא - דיון בשאלת רבי יצחק נפחא: האם הקטרת הקומץ של המנחה בלא הלבונה, תתיר לאכילה את מחצית השיירים? בירור צדדי הקושיא, ונשארה בתיקו.

משנה - הלכה, הזורק מן הדם בחוץ - חייב, ור"א מחייב גם את המנסך בחוץ את המים בחג, ורבי נחמיה מחייב גם את המקריב את שיירי הדמים בחוץ, במקום לשפוך אותם ליסוד בפנים.

דף ק"י/ב'

גמרא - דיון בדעתו של ר"א, ראשית מראים שהוא מודה לחכמים בעניין מתנות דמים בחוץ. ובעניין ניסוך המים מובאות מספר ברייתות, ודנים בהן לבירור מהות מחלוקת ר"א וחכמים.

דף קי"א/א'

ב' 22 - בירור טעמו של רבי נחמיה במשנה. ר' יוחנן אומר שטעמו הוא שגם שפיכת שיירי הדם מעכבת. מקשים על ר' יוחנן ומתרצים.

משנה - דינים בעניין שחיטה, מליקה והעלאה בחוץ של קורבן העוף, ופירוט המקרים. ודעת ר"ש, והכלל שנתן בזה.

דף קי"א/ב'

גמרא - ביאור לשון המשנה "דרך הכשרו", שהכוונה "דרך חיובו".

ב' 7 - בירור דעת ר"ש, כי מנוסח המשנה אין הבנה על מה הוא חולק. ושתי הצעות ליישוב הדבר, של

ג' 19 - בדין המשנה "העלה וחזר והעלה", עליו יש מחלוקת ר"ל ורבי יוחנן, הגמרא מביאה מספר דעות להסבר מהות המחלוקת.

ד' 38 - הסימוכין של רבי יוסי ור"ש, במחלוקתם על איסור הקרבה בחוץ, אם דווקא על מזבח או די בסלע. כן מובאת ברייתא ובה מקור אחר לדעת ר"ש. אגב, בירור אם בזמן היתר הבמות, היו דיני בניית הבמה כדיני בנין המזבח במקדש. על כך משיב ר' ירמיה בהבחנה בין במה גדולה לבין במה קטנה.

דף ק"ט/א'

משנה - שתי הלכות: 1. אין להקריב בחוץ קדשים כשרין, או פסולין, שנפסלו בעזרה, והעושה כן - חייב. 2. המקריב כזית - חייב, ואפילו הוא חצי זית מן ה"עולה" וחצי זית מן האימורין.

גמרא - ברייתא ובה המקור בפסוק לאיסור הקרבה בחוץ, ולימוד ממנו לרבות גם קרבנות אחרים, ורשימתם.

ב' 21 - מבררים שצירוף שני חצאי זית, כנזכר במשנה, הוא רק לגבי עולה, אבל בשלמים - לא. כן מובאת ברייתא בעניין ביתר פירוט. ודיון בשאלה: למה לא יהיה צירוף גם ב"שלמים", לעניין אכילת פיגול ונותר? ומשיבים.

דף ק"ט/ב'

משנה - הלכה - קורבנות מן הצומח שדינם להיות קרבים כליל בפנים, אם הקריב כזית מהם בחוץ - חייב. ודעתו של ר"א הסובר שיהיה חייב רק אם הקריב בחוץ את הכל. וכן ציון המקרים בהם יש הסכמה.

גמרא - ברייתא בנושא שלנו, וביאורה, ועל פיה מקשה רבי זירא על דעת ר"א במשנה, שלכאורה נמצא סותר את עצמו. על כך דנים רבה, אביי ורבא, ליישוב דעת ר"א. ועוד שתי הערות של רבא ושל רב אשי.

דף ק"י/א'

ב' 11 - לפי דין המשנה במקרה "וכלן שחסרו", אשר גם חכמים מודים שאם הקריבם בחוץ - פטור, נשאלת השאלה: אם יצאו שלמים ורק בחוץ נחסר מהם חלק, האם יהיה אותו דין או לא? ביאור צדדי השאלה ודיון בה, ללא הכרעה.

ג' 23 - קושיא על הסיפא של המשנה, האומרת שהמקריב בחוץ אימורין עם בשר - חייב, השאלה: מדוע, הרי אין כאן הקרבה מלאה כי הבשר חוצץ בין

ג' 58 - הסבר מדוע ובאיזה אופן נפטר המקריב בחוץ את הרובע הנרבע וכו'. הסבר צדדי השאלה לפי המקרים השונים, ותשובה עליה.

דף קי"ד/א'

ד' 11 - על המשנה המציינת את בעלי המומין, תורים ובני יונה וכן אותו ואת בנו - מקרים שיש בכל אחד מהם מחלוקת חכמים ור"ש - מלמדת הגמרא מהי הצריכותא להביא את שלושת המחלוקות.

ה' 19 - בירור המקור לדעתו של ר"ש שאמר שהשוחט בחוץ את הראוי לבוא לפניו לאחר זמן "עובר בלא תעשה". שתי דעות: דעת ר"ל ודיון על המקור שהוא מציע. ודעת רבה המתבסס על ברייתא בשם ר"ש, ודנים עליה.

דף קי"ד/ב'

ו' 15 - קושיא לגבי מחוסרי זמן, כגון הזב והזבה, שנאמר בהם "שהקריבו את חטאתם ואשמים", הרי הם לא חייבים בהם, אלא - בחטאת ועולה? שאלה דומה על שנאמר "עולותיהן ושלמיהן" - הרי זב וזבה אינם חייבים ב"שלמים"? ומתמצים ע"י שינוי נוסח המשנה.

ז' 19 - דיון בדברי רבי חלקיה, על קרבן אשם של מחוסר זמן, שהקריבו בחוץ, שאמרה המשנה - שפטור, אמר רבי חלקיה כי מדובר שהקריבו לשמו, אבל שלא לשמו - יהיה חייב, הואיל וראוי שלא לשמו להקרב בפנים. על עניין זה ואחרים הקשורים לו נערך דיון נרחב.

דף קט"ו/ב'

ח' 3 - על המשנה: "המעלה מבשר חטאת וכו'" (בחוץ), שפטור, מובאת ברייתא ובה המקור בפסוק. וכן שמדובר בדברים שהם לאכילה ולא להקרבה. ולעניין "היוצק והבולל וכו'" - פטור, זאת משום שאינם גמר עבודה.

דף קט"ו/ב'

ט' 13 - על דברי המשנה: "עד שלא הוקם המשכן וכו'", נערך דיון בין רב הונא ורב חסדא אם העבודה בבכורים היתה עד הר סיני, או עד הקמת המשכן. הובאו ראיות לכאן ולכאן ונקבע שזו מחלוקת תנאים.

י' 39 - דיון בדברי הברייתות, המובאות למעלה, שהן סותרות זו לזו בעניין הפשט וניתוח של העולות במדבר. ומתמצים שיש בזה מחלוקת תנאים - ר' ישמעאל ור"ע.

זעירי ושל רבא. אחריהם מובאת ברייתא ועל פיה מפרשים במה המחלוקת של ר"ש על תנא-קמא.

דף קי"א/ב'

משנה - דיני דם החטאת שקיבל בכוס אחד, או בשני כוסות, וזרק בחוץ, או חלקו בחוץ וחלקו בפנים. ובדומה לכך, דיני מי שהפריש בהמה לחטאת ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה לפני הקרבת השנייה - אימתי יהיה חייב על שחיתתם ואימתי יהיה פטור.

דף קי"ב/א'

גמרא - בירור כדעת מי המשנה. לאחר הסבר הבעיה מגיעים למסקנה: שהרישא רבי נחמיה, והסיפא של הרישא היא ת"ק החולק על ר"א בר"ש, והוא ר' נחמיה, והסבר.

ב' 11 - דיון בסיפא של המשנה, בעניין חטאת שאבדה, לבירור כדעת מי היא ומדוע הובאה כאן.

פרק י"ד "פרת חטאת"

משנה - שני חלקים:

1. רשימת הקדשים שהמקריב אותם בחוץ פטור, כגון פרת החטאת ושעיר המשתלח. זאת, משום שחל עליהם הכלל: "כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד - אין חייבין עליו". ומחלוקת ר"ש בכמה מהמקרים, לפי הכלל שלו בזה. ועוד רשימה של פעולות שלא חייבים על עשייתם בחוץ ולא משום "זרות" ולא משום טומאה וכדומה.

2. (בדף קי"ב/ב' שורה 23)

תיאור מקום הקרבת הקרבנות בתקופות השונות, החל מלפני הקמת המשכן עד בית - המקדש. ומה הדין לעושה שינויים מהמותר באותה תקופה, או מה אם הקדיש קורבן בתקופה אחת וההקרבה בתקופה אחרת, וההפך, מה היו מקריבים באותם מקומות, ומה ההבדלים בין כמת יחיד וכמת ציבור.

דף קי"ג/א'

גמרא - בירור מקום שריפת פרה אדומה - "חוץ מגיתה", על כך דעת ר"ל ודעת ר' יוחנן ודיון עליה. ובהקשר לכך מובאת מחלוקת ר"ל ורבי יוחנן אם ירד מבול בארץ ישראל, והמו"מ ביניהם על זה.

דף קי"ג/ב'

ב' 44 - קושיא מברייתא לדין המשנה בעניין שעיר המשתלח, ותרוען שהמשנה והברייתא דנים במקרים שונים.

במדבר ובארץ, עד הקמת בית המקדש בירושלים. הסימוכין לכך עם חשבון התקופות.

דף קי"ט/א'

כ"א 5 - בירור הסימוכין לכך שהותרו הבמות בנוב וגביעון, כנאמר במשנה. ודיון בעניין אכילת "מעשר שני" והקרבן פסח וקדשים, לבירור מדוע לא יובאו גם לנוב וגביעון.

כ"ב 25 - "אל המנוחה ואל הנחלה" - דעת חכמים במשנה ש"נחלה" זו ירושלים, אך מובאת ברייתא ובה דעות אחרות ודיון בהן.

דף קי"ט/ב'

כ"ג 17 - במשנה נאמר שהמקדיש בשעת היתר במות ומקריבן בשעת איסור הבמות "הרי אלו ב"עשה" ו"לא תעשה" ואין חייבין עליהן כרת". על כך אומר רב כהנא כי מדובר רק בשחיטה, אבל אם העלה - חייב כרת, אך דבריו נדחים.

כ"ד 34 - הסימוכין לדברי המשנה על חמשת ההבדלים בין במת יחיד לבמת ציבור: "סמיכה, שחיטת צפון, מתנות סביב, תנופה והגשה".

כ"ה 39 - על דעת ר"י שאומר "אין מנחה בבהמה", מעיר רב ששת שר"י חולק גם על דין קרבן עופות, שאינו בבמה, והסבר. כן מציינת הגמרא דברים אחרים שאין צורך בהם בבמה קטנה, והסימוכין לכל דבר.

כ"ו 49 - רמי בר חמא מסייג את דברי המשנה הנ"ל (בשי גירסאות) ודנים על כך. כן מביאים את דעת ר' אלעזר החולק על רמי בר חמא. ובהקשר לדבריו דנים בשאלת רבי זירא, אך ללא הכרעה.

דף ק"כ/א'

כ"ז 19 - דיון בעניין "שחיטת לילה" בבמת יחיד, (שהיא פסולה בבמה גדולה). על כך מחלוקת רב ושמואל אם היא כשרה. כן מוסבר כי מחלוקתם תואמת את שתי התשובות לשאלת ר' אלעזר על הפסוקים בדברי שאול המלך במלחמת פלישתים.

כ"ח 30 - מחלוקת רב ורבי יוחנן, אם ה"עולה" בבמת יחיד טעונה הפשט וניתוח. מביאים ראיה מברייתא לדעת ר' יוחנן שגם עולה בבמת יחיד טעונה הפשט וניתוח. בברייתא מובאים גם שאר ההבדלים בין במה-קטנה לבמה-גדולה.

כ"ט 40 - דיון על הסיפא של המשנה: "אבל נותר והזמן והטמא שווין בזה ובזה". על כך מובאת ברייתא האומרת כי הכן הם שווים לעניין "זמן".

סוף מסכת זבחים

י"א 42 - על הנאמר בברייתא: "הכל כשרין להקריב", שכל בעלי החיים הטהורים היו כשרים להקרבה, בירור מניין זה במקורות, ובאילו בע"ח מדובר. כן דנים בשאלה מניין שבעל-חיים חסר איבר לא היה כשר להקרבה.

דף קט"ז/א'

י"ב 19 - בברייתא נאמר שלא הקריבו במדבר בעלי-חיים טמאים. מבררים מי היו הבהמות הטהורות או הטמאות לפני מתן תורה. וכן כיצד ידע נח להכניס לתובה רק טהורים.

י"ג 26 - מן הברייתא משמע שכל הקרבנות היו "עולות", ודנים בכך, שכן נזכר שהיו גם "שלמים", ומשיבים על כך. כן דנים כדעת מי הברייתא שבני-נח לא הקריבו "שלמים".

דף קט"ז/ב'

י"ד 6 - עוד דיון בדברי הברייתא, שעכו"ם בזמן הזה רשאים להקריב בחוץ, לבירור מניין הדבר. ואגב דברי אגדה על קורבן אמו של שבור מלכא, וכן על דוד המלך וקניין מקום המקדש, ובכמה.

ט"ו 36 - דיון בעניין המחנות במדבר, בהקשר לנאמר במשנה ש"קדשים קלים" נאכלים בכל מחנה ישראל. וכן תיאור מספר המחנות עד בניין המקדש, וכי במקדש היה עוד מחנה - "חיל עזרת נשים" - ואילו ב"שילה" היו רק שני מחנות ודיון על כך.

דף קי"ז/א'

ט"ז 16 - דיון בקשר לקרבנות שהיו מותרים להקרבה בגלגל, לבירור מה ההבדל שהיה בין הגלגל לבין המשכן במדבר, לפי הדעות של ר"מ חכמים ור"ש, ובירור על מה היו המחלוקות.

דף קי"ח/א'

י"ז 24 - בירור מניין שהמשכן ב"שילה" נבנה כמתואר במשנה, והיא נקראת "מנוחה", ומדוע "שילה" נקראה גם "בית" וגם "משכן".

י"ח 31 - דיון בהלכה שבמשנה, לגבי מקום אכילת "קדשי קדשים" ו"קדשים קלים" בשילה. לבירור המקור לכך בפסוק. על כך ניתנו מספר דעות. כן מבררים מהו המרחק הנקרא "כל הרואה" הנאמר על שילה.

דף קי"ח/ב'

י"ט 16 - דברי רב דימי בשם רבי: "בשלושה מקומות שרתה שכינה על ישראל". מבררים את המקור לכך בפסוק, לפי הדעות השונות.

כ' 40 - שנות עמידתם של אהל-מועד והמשכן,

מסכת מנחות

פרק א' "כל המנחות"

דף ד/ב

ט' 9 - אגב הקושיה הקודמת, מקשים על רב גם בעניין "קורבן אשם", שלדבריו היה צריך להיכתב במשנה הדנה בנושא (בהתחלת מסכת זבחים). נערך דיון לתרץ את שיטתו ולבסוף נשאר בקושיא.

דף ה'א

י' 5 - ר"ל חולק על רב בדין "מנחת העומר" שקמצה שלא לשמה, (שרב פוסל אתה). קושיא על ר"ל - כיצד מקרבים אותה אם שיריה לא נאכלין? מתרץ רב אדא בר אהבה. דנים בתירוצו ודוחים אותו ור"פ מתרץ אחרת. כן מובאת דעת רבא ששיריה כן נאכלים, ונימוקו.

דף ה'ב

י"א 19 - ברייתא הלומדת מן המילים "מן הבקר", שהטריפה לא ראויה לגבוה. על כך בא דיון נרחב, שהרי אפשר היה ללמוד זאת בק"ו מדין "בעל-מום" וכן מדינים אחרים, אך דוחים אותם.

דף ו'א

משנה - האופנים בהן קמיצת המנחות פסולה.

גמרא - שאלה על נוסח פתיחת המשנה: "אחד מנחת חוטא וכו'", הרי היא בכלל המנחות? תשובת רב שזה בא ללמד שמשנה זו גם לדעת ר"ש הסובר ש"מנחת חוטא" אינה בכלל המנחות לעניין מסויים, ודיון בזה.

דף ו'ב

ב' 11 - דברי רב: "זר שקמץ - יחזיר" (וכהן כשר יקמוץ מחדש). מבררים למה כוונתו, שהרי זה בניגוד לת"ק במשנה. על כך ניתן תירוץ שנדחה. בתירוץ השני מוסבר שרב הולך בשיטת ר' יהודה בן בתירא, ומחדש בדבריו שלא רק אם קמץ ביד שמאל זה כשר, אלא גם בשאר העבודות. גם תירוץ זה נידחה. בתירוץ השלישי מוסבר שהחידוש הוא שאם לאחר הקמיצה בפיסול גם קידש בכלי שרת - יכול להחזיר. זאת בניגוד לדעות ר' יוסי בן יאסיין ור"י הנחתום.

ג' 49 - כיון שנזכרה דעת ר' יוסי בן יאסיין ור"י הנחתום, שאם קידש בכלי, כבר אי אפשר להחזיר את הקומץ - דנים על כך בקושיות ותירוצים. תוך כך דנים בעוד מדיני קידוש הקומץ בכלי-שרת, והם:

דף ב/א

משנה - הלכה, כל המנחות שעבודות ה"קמיצה" שלהן היו שלא לשמה, כגון לשם מנחה אחרת - הן כשרות לעניין המשך שאר העבודות והאכילה, אבל הבעלים לא יצאו בהם ידי חובתם וצריכים להביא מנחה אחרת. חוץ מ"מנחת-חוטא" ו"מנחת-קנאות" שנפסלות לגמרי. ודוגמאות.

גמרא - שאלה על לשון המשנה: "אלא שלא עלו לבעלים וכו'", שהרי אפשר ללא המלה "אלא"? ההסבר, עלפי מדברי רבא בעניין קורבן "עולה", והנימוקים.

דף ב/ב

ב' 1 - בירור אם משנתנו כדעת ר"ש המכשיר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן. ונמצא שלפי מה שמפרש רב אשי את ר"ש, אפשר שמשנתנו גם כר"ש. אך, לפי רבה ורבא - ר"ש שלא כמשנתנו.

ג' 23 - בהמשך לסוגיא הקודמת מובא הסברו של רבה לדעת ר"ש, שלכאורה סותר את עצמו. הקושיות הרבות על שיטת ר"ש ותירוציו של רבה.

דף ג'ב

ד' 1 - הסברו של רבא לשיטת ר"ש, ודיון בה.

ה' 22 - הסברו של רב אשי לשיטת ר"ש ודיון בה.

ו' 43 - הסבר מדוע כל שלושת המפרשים את שיטת ר"ש לא נוקטים זה בהסבר של האחר, וכן קושיית רב הושעייא על שלושת ההסברים. תשובת רב אסי עליהן, ודעתו שלו, וכן מדוע אין הוא מקבל אף דעה מההסברים לשיטת ר"ש.

דף ד'א

ז' 9 - דיון בדברי המשנה: "חוץ ממנחת חוטא וממנחת קנאות", לברור במה הן שונות משאר מנחות.

ח' 42 - דברי רב ש"מנחת העומר", "אשם נזיר" וכו', אם נעשו שלא לשמן - פסולין. קושיא מדוע במשנתנו לא נזכרה גם "מנחת העומר" כפסולה? שלושה תירוצים.

בו אצבע וכהונה - אינו אלא ימין". על כך דעות שונות להסבר הכלל.

דף י"ב

י"א' 20 - הצריכותא של המשנה לכתוב: "קמץ ועלה בידו (מעורב בו) צרור או מלח או לבונה - פסול". מדוע שלושתם. כן מוסבר שדברים אלה פוסלים בכך שהם מחסרים מן הכמות הנדרשת. כן מוסבר מדוע לא מנמקים זאת מטעם שהם גגורמים ל"חציצה".

דף י"א/א

י"ב 10 - הסבר של רבא ושל רב כיצד קומצים את המנחה, וראיות מברייתות. על כך (ועל אופן ה"חפינה" ביום-כיפור) באו שאלות ר"פ ושאלת רבא, ונשארו בתיקו.

משנה - תיאור כיצד קומצים את המנחה, וכי אם הוסיף או הפחית מן השמן או הלבונה שבה - פסלה.

גמרא - בירור למה מכוונת המשנה: "ריבה שמנה". על כך תשובת ר"א ודיון בה להסברת דעתו.

ב' 40 - בעניין "חיסר לבונתה", מובאת ברייתא ובה דעות ר"י ור"א, ומראים סתירה בין זה לבין ברייתא אחרת ויישובה. וכן סיכום של ר' יוחנן את שלושת דעות התנאים לגבי כמות הלבונה הצריכה להיות על המנחה בתחילה ובסוף, וכיצד למדו את שיטותיהם מאותו פסוק.

דף י"א/ב

ג' 14 - מחלוקת - האם הדעות הנזכרות למעלה מתייחסות רק ללבונה הבאה עם המנחה, או גם לזו הבאה בעצמה בבזיכין של לחם-הפנים.

ד' 27 - סתירה מן המשנה ממנה משמע שאם הוסיף על הלבונה - כשרה, ואילו בברייתא נאמר שהיא פסולה. רמי בר חמא מתרץ, ומוסיף עוד שתי הערות הלכתיות בעניין הלבונה של המנחה ושל לחם-הפנים, והסבר מדוע אמר שתי ההלכות.

משנה - דיני פסול ופיגול של המנחה והכללים בזה:

פסול - שבמחשבתו היה לאכול או להקטיר מחוץ למקום הראוי - האוכלו אינו חייב כרת.

במחוץ לזמן הראוי - האוכל חייב כרת.

התנאי לפסול ופיגול הוא כאשר "יקריב המתיר כמצוותו" ודוגמאות לזה.

האם גם הכלי ממנו קומצים מקדש את הקומץ לאחר שהוחזר אליו?

אם אפשר לקמוץ מכלי שעל גבי הקרקע. זאת, לפי דעת אבימי, לפי דעת רב ששת ולפי דעת רבא (שחזר בו).

דף ז"ב

ד' 12 - דיון בעניין קמיצה בשני כלים. לפי דעות ר"א, ר' יוחנן ורב (שנמצא שדעתו כדעת ר' יוחנן).

דף ח/א

ה' 44 - דיון בדעת רב ש"מנחה" מתקדשת גם בלא שמן וכו', והראייה שלו. ר' חנינא חולק. ומראים שגם שמואל סובר כרב.

דף ח/ב

ו' 18 - דיון בדעת ר"א ש"מנחה" שקמצה ב"היכל" - כשרה, וכי לימודו מהמלים "וקמץ משם". ר' ירמיה מקשה על כך מברייתא, ואחר דיון מתרצים.

ז' 35 - דיון בדברי ר' יוחנן ש"שלמים" ששחטן ב"היכל" - כשרים, ואופן לימודו. קושיא עליו מברייתא ותירוצה.

דף ט/א

ח' 9 - שלש מחלוקות בין ר' יוחנן ור"ל בעניין ה"מנחה":

מנחה שנבללה חוץ לעזרה - ר' יוחנן פוסל ור"ל מכשיר. ראייה לר"ל ותירוצו של ר' יוחנן, וראייה מברייתא לר' יוחנן.

מנחה שחסרה משיעורה קודם הקמיצה - ר' יוחנן מכשיר ע"י השלמה החסר ור"ל פוסל. ראייה לר' יוחנן, ור"ל נשאר בתיובתא.

מנחה שנקמצה, ולפני הקטרתה חסרו שייריה - ר' יוחנן אומר שאפשר להקטיר אותה, ור"ל אוסר. מובאת מחלוקת מקבילה בין התנאים ר"א ור' יהושע, ומסבירים שמחלוקת ר' יוחנן ור"ל היא אליבא דר' יהושע ואופן הבנתו. מובאת ברייתא המלמדת כר' יוחנן ועוד ראיות לכאן ולכאן.

דף ט/ב

ט' 30 - בירור מהו המקור לדברי המשנה שהקומץ ביד שמאל פסול וכו', תשובת ר' זירא. רבא מקשה עליו ומשיב אחרת.

דף י"א

י' 21 - דיון על כללו של ר"ל: "כל מקום שנאמרה

כ"הולכה" שאסורה בזר. רב מרי מביא ראיה לדבריו והיא נדחית.

משנה – הלכה: אם שחט את שני "כבשי העצרת" במחשבה לאכול אחת משתי החלות חוץ לזמן הראוי, או שהקטיר את בזיכי הלבונה במחשבה לאכול אחד משתי סדרות "לחם-הפנים" מחוץ לזמן - דעת חכמים שגם החלות האחרות "פיגול", ודעת רבי יוסי שרק החלות שחשב עליהן – "פיגול", והשאר רק "פסול".

גמרא - רב הונא מסביר את שיטת רבי יוסי במשנה. רב נחמן מקשה עליו מברייתא, ומתריצים, ומבאים עוד ראיות נגד ר"ה.

דף י"ד/ב

ב' 2 – לאחר שנדחתה דעת ר"ה (בסוגיא הקודמת) בהסבר שיטת ר' יוסי, מביאים את דעת ר' יוחנן על שיטת ר' יוסי במשנה, וכן מברר אם דעתו היא גם ב"פיגול" ב"לחמי תודה" וב"מנחת מאפה". על כך מביא רב תחליפא ראיה מברייתא מפורשת שכן דעתו גם באלה.

ג' 22 – דיון על הסתירה בין ברייתא המצרפת מחשבת חוץ על שחיטה ועל זריקה לפגל "חצי זית" מזה ועוד "חצי זית" מזה, לבין ברייתא אחרת החולקת. רבא מתרץ: "הא רבי הא רבנן", אביי מקשה עליו, ורבא בר חנן דוחה את הקושיא.

משנה - מחלוקת בין רבי יהודה וחכמים אם טומאת אחת מ"שתי הלחם" חלה גם על השנייה? או במקרה שנטמאה אחת מהחלות הבאות עם כבשי העצרת, או אחת מסדרת החלות שבאות עם לחם-הפנים? חכמים אומרים שרק אלה שנטמאו, טמאות, ורבי יהודה אומר שגם שאר החלות נטמאות וישרפו, ונימוקו.

גמרא – הערת ר"ש שהמחלוקת במשנה היא רק אם הטומאה באה לפני ה"זריקה", אבל אחריה גם ר"י מודה לחכמים. אחר בא דיון במה חולקים רבי יהודה וחכמים. דעת רב פפא: "בציץ מרצה על אכילות", אבל מקשים עליו. ורבי יוחנן אומר שלרבי יהודה היתה מסורת שאין קרבן ציבור חלוק.

דף ט"ו/א

משנה - הלכה, קרבן תודה שהתפגל, מפגל גם את הלחם הבא עימו, ולא ההפך. וכן לגבי כבשי עצרת והלחם שלהם.

גמרא - בירור הטעם לדין המשנה. על כך שני

הדין במקרים שחלק היה במחשבת חוץ למקום וחלק בחוץ לזמן, מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה.

דף י"ב/א

גמרא - דיון בשאלות לדעת האומר כי שיריים של מנחה שחסרו, אפילו שמקטיר עליהן את הקומץ - אסורים באכילה - האם יכולה ההקטרה של הקומץ, לעשות את השיריים פיגול, והאם יכולה ההקטרה להוציא אותם מדין מעילה? הבירור הוא לשיטת ר"ע ולשיטת ר"א. רב הונא משיב בשלילה על השאלות ומנמק. רבא חולק ומביא ראיה מסוף משנתנו. אביי מקשה עליו ודנים בדבריו. רבא חוזר בו מדבריו ומוכיח זאת. ושוב אביי מקשה עליו.

דף י"ב/ב

משנה - דין שהמחשבה האסורה פוסלת רק אם הייתה על "כזית" לפחות של אכילה או הקטרה. ועוד כי אין חצי זית של אכילה ועל חצי זית של הקטרה מצטרפים לכזית שלם כדי לפסול?

גמרא - מדייקים מהמשנה שאכילה והקטרה במחשבת חוץ לא מצטרפים לכזית, ומשמע מזה שאכילה עם אכילת דבר שאין דרכו לאכול - כן מצטרפים, וזה בסתירה למשנה הקודמת. לפיכך מבררים כדעת מי המשנה, לדעת רבי ירמיה המשנה כר"א, אך אביי מסביר אותה גם לדעת רבנן. קושיא על אביי ותירוצו.

פרק ב' "הקומץ את המנחה"

דף י"ג/א

משנה - ר' יוסי מסכים לדעת חכמים כי הקומץ את המנחה במחשבה לאכול השיריים או להקטיר הקומץ למחר – היא פיגול. אבל אם חשב להקטיר את הלבונה חוץ לזמן הראוי, דעת חכמים שהמנחה פיגול, ודעת רבי יוסי שהיא רק פסולה, ונימוקו.

גמרא - מבררים כי הסיבה שהמשנה פתחה במה שרבי יוסי מסכים לחכמים היא כדי למנוע טעות בהבנה כאילו ר' יוסי חולק על חכמים גם ברישא.

דף י"ג/ב

ב' 1 - ר"ל אומר שטעמו של רבי יוסי הוא ש"אין מתיר (הקומץ) מפגל את המתיר (הלבונה). קושיא עליו מן המשנה, ומתריצים. כן מסבירים במה חולקים רבנן על ר' יוסי ובמה הם מסכימים.

ג' 22 - דברי רבי ינאי, שליקוט הלבונה (מעל הסולת) על ידי זר - פסול. רבי ירמיה מסביר שליקוט זה דינו

על כך מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, ודיון בראיות לכאן ולכאן, ונשאר ר"ל בקושיא.

ד' 31 - דיון בשאלה: מה הדין אם הקטיר כמות קטנה, כשומשום, במחשבה חוץ, ואחר-כך הקטיר כך עוד ועוד כשומשום? שלוש תשובות להלכה - ר' חסדא, ר' המנונא ור' ששת. ניסיון לדמות דעות אלה לדעות רבי מאיר, חכמים ורבי, ונדחה. ומסבירים שאפשר שדעת כל אחד מהם תהיה כדעת שלושת התנאים.

ה' 42 - דיון בשאלה אם הקטרה מפגלת הקטרה (כגון: הקטיר קומץ על מנת להקטיר לבונה חוץ לזמנה), חכמי פומפדיתא אומרים שכן פיגל, ורב חולק. ראיות לזה ולזה, ונידחו.

דף י"ז/א

ו' 24 - קושייתו של רב המנונא על דברי רבי חנינא: "הקטיר קומץ להקטיר לבונה לאכול שיירים למחר - פיגול". ותשובתו של רב אדא בר אבהו. כן מובאת ברייתא בנושא דומה וההסבר שח ע"י ר' יצחק בר אבא.

פרק ג' "הקומץ רבה"

משנה א' - הלכות: הקומץ את המנחה על-מנת לאכול דבר שאין דרכו לאכול, או להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר - חוץ לזמנם - חכמים מכשירים את המנחה, ור"א פוסל. דינים נוספים: אם מחשבת הפיגול היתה על חצי זית - לא פוסלת, ומחשבת פיגול על חצי זית אכילה וחצי זית הקטרה - אינם מצטרפים לפסול.

גמרא - בירור שיסוד המחלוקת בין חכמים ור"א במשנה היא בהבנת הפסוק והמסקנות ממנו.

דף י"ז/ב

ב' 7 - דיון בדעת ר"א במשנה, הפוסל את המנחה, שנראה סותר עצמו ממקום אחר, שם הוא אומר שהיא פיגול וחייב כרת. התירוץ: "תנאי היא אליבא דר"א". ומביאים ברייתא לראייה, ובה מחלוקת כיצד להבין את הדעות שבה לגבי שיטת ר"א.

דף י"ח/א

משנה - השינויים במעשה המנחה שאינם פוסלים אותה.

גמרא - דיון לבירור כוונת המשנה ב: "לא יצק" ו"לא בלל".

הסברים (הראשון נידחה), כן מסבירים מדוע היה צורך בהבאת שתי דוגמאות.

ב' 42 - דיון בשאלה ר"א לרב: השוחט "תודה" על מנת לאכול חצי זית ממנה וחצי זית מן הלחם שלה למחר, האם הלחם מפוגל? והשיב רב שכן מפוגל. ר"א שוב שואל, ובא דיון על שאלתו.

דף ט"ו/ב

ג' 11 - לפי מסורת אחרת לסוגיא הקודמת, השאלה לרב היתה בעניין כבשי עצרת.

ד' 31 - במסורת שלישיית לסוגיא הקודמת, שאלת רבי אלעזר היתה בעניין "השוחט "כבשי עצרת" לאכול כזית מחברו". מבררים - האם "חברו" הכוונה ל"לחם", או לכבש השני?

משנה - דברי ר"מ שמחשבת חוץ-לזמן של הקרבן מפגלת גם את הנסכים שלו, אבל ההפך - לא. (אגב, דעת חכמים (במקום אחר), שאין נסכים מתפגלים).

גמרא - ברייתא המביאה דעת ר"מ במשנה ודעת חכמים החולקים עליו, ובאור יסוד מחלוקתם.

ב' 43 - ברייתא ובה מחלוקת שווה לקודמת, אלא שמדובר בה ב"אשם מצורע" ו"לוג השמן" שלו.

דף ט"ז/א

משנה - מחלוקת חכמים ור"מ אם יש "פיגול" ב"חצי המתיר", כגון שפיגל רק ב"קומץ" או רק ב"לבונה" - לדעת רבי מאיר יש פיגול בחצי-המתיר ולכן הכל מפוגל, ולדעת חכמים - הפיגול אפשרי רק בשניהם יחד. ועוד דוגמאות.

גמרא - מחלוקת רב ושמואל בהבנת דעות רבי מאיר וחכמים במשנה. רב אומר שהמחלוקת רק כאשר חשב מחשבת פיגול על החצי השני של ה"מתיר", אבל אין מחלוקת כאשר הסדר היה הפוך, שבזה גם רבנן יסכימו לרבי מאיר "שכל העושה על דעת ראשונה עושה". ושמואל אומר שגם בזה מחלוקת. דיון בדעת רב בקושיות משתי ברייתות, ונשאר בקושיא.

דף ט"ז/ב

ב' 1 - קושיא על רבי מאיר בקשר לדברו על עבודת כהן-גדול ביום הכיפורים. ועליה תשובות רבה ורבא. כיון שנזכרה הברייתא, מראים סתירה בינה לבין שתי ברייתות אחרות, ומיישבים אותה.

ג' 15 - דיון בשאלה אם (לפי חכמים) פיגל בהולכת הקומץ נחשב הדבר כפיגול ב"כל המתיר", או לא.

שיצטרכו מלח עליהם? ודיון כיצד מתמעטים העצים הנסכים והיין מחובת מלח, לפי הדעות השונות.

דף כ"א/א'

י"א 18 - דיון בדברי זעירי בשם רבי חנינא, שנזכרו למעלה, על "דם שבישלו - אינו עובר עליו". שלכאורה יש סתירה לכך מברייתא. ויישוב הדברים. על כך מו"מ בין רבא ואבבי עד יישוב הדברים. כן מבררים מהי דעת רבא עצמו ב"דם שקרש".

י"ב 38 - דיון בדברי זעירי על דין דם לח או יבש שחוצץ בטבילה. קושיא עליו מברייתא ותירוצה.

י"ג 42 - ברייתא ובה לימוד מן הפסוקים: "במלח תמלח", "תקריב מלח" ו"לא אשבית" על אופן המליחה, באיזה סוג מלח ועוד. כמו כן מבררים משמעות המלה "תבונהו" - על כך שלש דעות.

דף כ"א/ב'

י"ד 1 - שני מקורות על דין מעילה במלח הקדשים ועל ההיתר לכהנים ליהנות מן המלח, ודיון מפורט בדברי שמואל שההיתר לכהנים במלח הוא רק לקורבנם, ולא לאכילה, לבירור כוונתו והמקור לה.

דף כ"ב/א'

ט"ו 3 - בירור המקור להלכה בברייתא שעצים לקורבן יחיד צריכים לבוא משל ציבור. על כך שתי דעות, והנפקא-מינה ביניהם.

משנה ג' - הלכה: אם נתערב קומץ מנחה אחת בשל מנחה אחרת - כשרות להקטרה. ורבי יהודה חולק על חלק מהמקרים, ונימוקו.

גמרא - משנה ממסכת זבחים, על דין ביטול דם במשקה אחר. ומחלוקת רבי יהודה וחכמים אם דם מבטל דם בתערובת. ר' יוחנן מסביר היסוד למחלוקתם, וקושיות עליו.

דף כ"ב/ב'

ב' 9 - מראים סתירה בדעת ר"י במשנה ומיישבים אותה.

דף כ"ג/א'

ג' 3 - מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש ב"קומץ מנחת חוטא" אם נפסל בשמן. ראייה לר' יוחנן מהפסוק, וקושיא ממנו על ר"ל, ומו"מ ביניהם.

ד' 15 - דיון בשאלת רבא אם "חיבורי-עולין כעולין דמו", כגון שמן הקומץ שנפל על העצים וה"קומץ" הונח עליהם. ניסיון ללמוד שזה תלוי במחלוקת רבי

דף י"ח/ב

ב' 7 - דיון בעניין ה"פתיתה" של המשנה, כי לכאורה יש סתירה בין הסיפא לרישא שלה. על כך שני תירוצים.

ג' 13 - דיון בשאלה אם משנתנו, בעניין "יציקה בזר", מתאימה לדעת רבי שמעון, שהרי הוא אוסר בזר. בדיון היו שני נסיונות של רב נחמן לומר שמשנתנו גם כר"ש, אך נידחו ע"י רבא. ולמסקנה - אין המשנה כר"ש.

ד' 37 - המקור לדעת חכמים ש"יציקה" מותרת בזר, ובירור המקור לדעת רבי שמעון - שאסורה בזר. על כך שתי תשובות, הראשונה נידחתה.

דף י"ט/א

ה' 26 - דיון בדברי רב: "כל מקום שנאמר 'תורה' ו'חוקה' אינו אלא לעכב". לבירור האם רק כאשר כתובים שניהם, או גם אם אחד מהם בלבד כתוב. למסקנה: "תורה" לבד אינה לעיכוב, אבל "חוקה" לבד היא לעיכוב.

דף י"ט/ב

ו' 2 - על דברי רב שאמר: "כל מקום שהחזיר לך הכתוב (= חזר על דברו)... אינו אלא לעכב", נראה ששמואל חולק, ומבררים במה הם חולקים. למסקנה: מחלוקתם בנאמר "מלוא קומצו" ו"בקומצו" שלדת שמואל אין זו חזרה לעכב.

ז' 18 - קושיא על רב מדין "הגשה", שחזר בו הכתוב ובכל זאת לא מעכב. ותירוץ שחזרה זו באה לציין את מקום של ההגשה, ובירור היכן מקום זה.

ח' 35 - קושיא על רב ממצוות "מלח", שלא חזר עליה המקרא ומעכבת. דיון ויישוב הקושיא.

דף כ/א

ט' 11 - דיון בקושיא על הנאמר למעלה שבמלח לא חזר הכתוב, והרי נאמר: "כל קרבן מנחתך במלח תמלח"? תירוץ מן הברייתא, שפסוק זה בא ללמד על הלכות אחרות בעניין מליחה, ודיון בפרטים השונים המובאים באותה ברייתא.

דף כ/ב

י' 3 - מן הברייתא למעלה מדייקים שגם "עצים" נקראים "קורבן", ומבררים שזה לדעת רבי, שהוא סובר שיש לתת על העצים מלח, ובוזה סתירה לברייתא לדעת רבי שעצים נקראו "קרבן", מקשים

ארבעה דרכים ליישוב הסתירה: של רב יוסף, ר' חסדא, רבינא, ורב שילה. ודיון בהן.

דף כ"ו/א'

משנה ו' – מחלוקת במקרה שאין שיירים למנחה, האם אפשר להקטיר את הקומץ? לדעת רבי אליעזר - כן, לדעת רבי יהושע - לא. זאת כפי מחלוקתם לגבי הבשר והדם של הזבח (במקרה שאין בשר, האם הדם נזרק).

גמרא - רב מעיר שלדעת רבי יהושע אם נטמאו רק מקצת השיירים - כשרה. ומבררים שדעתו כך גם אם "נשרפו" או "אבדו" חלק מן השיירים.

ב' 19 - בירור הסימוכין לכך שאם לא נשאר מבשר הזבח אלא החלב בלבד - אפשר לזרוק את הדם, וכן לעניין היותה והכליות. זאת - לפי ר' יהושע בן חנניא ולפי ר' יוחנן.

משנה – הלכות: הקטיר את הקומץ בלא שהניחו תחילה בכלי שרת - חכמים פוסלים, ורבי שמעון מכשיר. הקטיר את הקומץ חלק ועוד חלק - כשרה.

גמרא - בירור המקור לדעת רבי שמעון. על כך שלש דעות: ר"י בריה דרבי חייא, רבי ינאי ורב נחמן בר יצחק. ונערך דיון בהן כי לכאורה יש מקורות סותרים. בסוף נשאה דעת ר"נ בר יצחק ב"תיובתא".

דף כ"ו/ב'

ב' 13 - על הנאמר במשנה: "הקטיר קומצה פעמיים - כשרה" - מחלוקת בין רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן, אם פעמיים דווקא, או אפשר גם ביותר פעמים, ובירור בסיס מחלוקתם.

ג' 21 - דיון בשאלה מאימתי מתיר הקומץ את השיירים באכילה. מחלוקת רבי חנינא ורבי יוחנן, ודיון בדעת רבי יוחנן.

ד' 46 - שלש שאלות בעניין אופן ההקטרה על המזבח והעצים, ונשאר ב"תיקו".

דף כ"ז/א'

משנה – הלכות: אם חסר מעט מן הכמות של הקומץ, או של העשרון, או של היין וכו', מעכב את רובו - והוא פסול. הסולת והשמן מעכבים זה את זה, וכן הקומץ והלבונה.

גמרא - הסימוכין בתורה על כל פרט בדברי המשנה.

יוחנן וריש לקיש במי שמעלה בחוץ איבר שאין בו כזית עם העצם שמשלימו לכזית. ונשאה שאלת רבא ב"תיקו".

משנה - דיני תערובת במנחות, כגון תערובת של שתי מנחות שלא נקמצו, או קומץ של מנחה שנתערב במנחה אחרת שלא נקמצה.

גמרא - דיון על ביטול בשר נבילה ב"שחוטה" וההפך, (לעניין טומאה) - מחלוקת רב חסדא ורבי חנינא. בירור בסיס מחלוקתם, ולפי איזו שיטת תנאים. וכן בדיקת ההלכות במשנתנו (ובמקום אחר), לפי איזו דעה הם.

דף כ"ג/ב'

ב' 51 – שלש שאלות של בני רבי חייא לרב כהנא, בעניין שני חצאי עישרון שהונחו בכלי העיסה ואחד נטמא - האם הכלי מצרף את החצאים, ובאילו תנאים. ותשובותיו להם. רב כהנא שואל אותם שאלה באותו נושא. הם משיבים, ותשובתם נדחית. אחר כך דנים בשאלה אביי ורבא, ועוד שאלה של ר' ירמיה שנשאה ב"תיקו".

דף כ"ד/א'

ג' 34 – דיון בשאלת רבא בעניין "עשרון" שנחלק לשניים, ואחרי שאחד מהם נטמא הונחו בכלי הבליה, ושוב נגע טמא בחלק שכבר נטמא. השאלה: האם הכלי מצרפם להעברת הטומאה מהחלק הטמא לטהור? והדיון הוא בעיקרון אם אומרים "שבע ליה טומאה" ואין מקבל עוד טומאה אחרת, או לא.

דף כ"ד/ב'

ד' 14 – עוד שתי שמביא רבא בעניין צירוף כלי. אביי חולק ודנים בדעתו.

דף כ"ה/א'

משנה – הלכה: אם נטמא הקומץ והקריבו - הציץ מרצה (מכשיר), אבל אם יצא הקומץ חוץ לעזרה והקריבו - אינו מרצה. והכלל בזה שהציץ מרצה רק על עוון טומאה.

גמרא - ברייתא ובה הראייה שהציץ מרצה רק על עוון טומאה. על כך מובאות שלש קושיות והתשובות עליהן.

ב' 23 - דיון בברייתא על דין דם שנטמא וזרקו במזיד ביחיד. מראים שיש סתירה בין המקורות, כאן נאמר שלא הורצה, ושם נאמר שהורצה. על כך

דף כ"ט/א'

ה' 6 - דעת רב שגובה המנורה הוא תשעה טפחים בסתירה לדברי שמואל, ובירור שאינו חולק עליו.

ו' 12 - תיאור המנורות שעשה שלמה המלך, על פי הפסוק בדברי-הימים. וכן דיון על עניין הזהב אצל שלמה וזיקוקו.

ז' 25 - דברי ר' שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן על מקור הטהרה של המנורה. קושיא על כך מן הנאמר על שלחן לחם-הפנים, והתירוץ ע"י ההבחנה בהבדל בינה לבין השולחן. וכן ברייתא ובה דברי המדרש על הכלים שנרמז אופן עשייתם למשה מן השמים, והם: ארון, שלחן ומנורה. כן מובא מדרש על שלושת הדברים שמשה התקשה בהם וה' הראה לו באצבע.

ח' 40 - בירור כוונת דברי המשנה בעניין המזוזה: "כתב אחד מעכבן" - מה בא לחדש. על כך שלש תשובות, וכן מספר הלכות על אותיות שנפגמו, ותיאור מקרים שהיו וכיצד פסקו בהם הלכה.

דף כ"ט/ב'

ט' 8 - מדרש אגדה על דברי ה' למשה בעניין הכתרים על האותיות ועל רבי עקיבא.

י' 27 - דברי רבא על האותיות המתוייגות בשלושה תגים, ודברי רב אשי על צורת אות ח' ואות ה'. שאלת ר"י נשיאה מרבי אמי, וכתשובה הובאה דרשת ר"י בר אילעאי על האותיות ה' ו-י, בריאת העולמות בהן, ומה המשמעות לצורת האותיות ה' י'.

י"א 48 - שתי הלכות בשם רב בדין כתיבת ספר תורה, והסתירה עליהן מברייתות. אגב, הובאו שאר דיני הברייתא הראשונה, והדיון עליהן. בהמשך מתרצים את הקושיא מהברייתא השנייה, וכן פוסקים את ההלכה.

דף ל' /א'

י"ב 11 - מדברי רב על קריאת שמונת הפסוקים האחרונים בתורה. פסוקים המתארים את פטירתו של משה רבינו. ומבררים שדעת רב תואמת את דעת ר"ש החולק על ר"י בברייתא

י"ג 26 - עוד מדברי רב, על רכישת או כתיבת ספר תורה, והערת רב ששת. וכן ברייתא על מספר הדפים המותרים בכל יריעה, ועל הרווחים מלמעלה ומלמטה הנדרשים, ועוד הלכות.

משנה - רשימת המצוות שיש בהן מספר פרטים, והם מעכבים זה את זה, כגון שני שעירי יום הכיפורים, שני כבשי-עצרת וכו'..

גמרא - הסימוכין במקרא לנאמר במשנה.

ב' 37 - דיון בארבע מינים שבלולב, אם צריכים איגוד יחד. מראים שיש קורות סותרים לזה, ומתרצים שזו מחלוקת חכמים ורבי יהודה.

ג' 50 - בירור הסימוכין לשבע-הזאות במצוות הנזכרות במשנה.

דף כ"ז/ב'

ד' 2 - דיון על הסתירה בין שתי ברייתות בדין הזאות דם פרה אדומה שלא מכוונות. תירוץ אחד שזו מחלוקת ר"י וחכמים (ומביאים את המחלוקת ובסיסה). תירוץ שני של רבא ששתי הברייתות דרבן וכל אחת דנה במצב שונה של עמידת הכהן המזה.

דף כ"ח/א'

ה' 2 - דיון בסתירה בין שתי ברייתות בדין הזאת שמן המצורע שלא-לשמה. על כך תירוץ של רב יוסף - נידחה, ותירוץ של רבא שכל ברייתא עוסקת בצד אחר של הנושא.

משנה - המשך המשנה הקודמת בעוד מצוות שחלקיהן מעכבים זה את זה, כגון: מנורה, מזוזה, תפילין וציצית. בדין ציצית מובאת מחלוקת חכמים ורבי ישמעאל אם היא מצווה אחת או ארבע מצוות.

גמרא - מקור לנאמר במשנה על חלקי המנורה שמעכבים זה את זה. וכן דיון על הברייתות בדבר החומרים שאפשר לעשות מהם את המנורה וחלקיה, וכן מה לומדים מן המנורה לעניין החצוצרות.

ב' 47 - ברייתא על הכלים של משה, שכשרים גם לדורות, חוץ מהחצוצרות. ודיון מניין שהחצוצרות אינן כשרות לדורות.

דף כ"ח/ב'

ג' 9 - ברייתא ובה פרטים על החומרים שניתן לעשות מהן את המנורה, ומאיזה - לא. וכן מחלוקת רבי ורבי יוסי ברבי יהודה על כשרות חלק מן החומרים. רב פפא מביא ברייתא להסבר יסוד המחלוקת. רב יוסף דוחה אותה ע"י ברייתא אחרת, ומביא עוד ברייתות לחיזוק דעתו.

ד' 37 - מסורת על מידות המנורה וחלקיה, ועל מספר הגביעים, הכפתורים, הפרחים וצורתם, וכי מעכבים זה את זה, והסימוכין לזה במקרא.

דף ל"ב

וכן יישוב הקושיא מדוע בפתח כניסת רבי לבית-המדרש לא היתה מזוזה, והוא כי פתח זה לא היה עיקרי.

כ"ג 20 – הלכה בשם שמואל שמקום המזוזה בשליש העליון של הפתח. קושיא עליו ותירוץ.

דף ל"ג/ב

כ"ד 3 – הלכות בשם רבא שמצווה הניח המזוזה בטפח הסמוך לרשות-הרבים והטעמים, וכן שאין להעמיק אותה טפח בתוך המשקוף, ובוזה קושיא מברייטא.

כ"ה 19 - ברייתא ובה הוראה כיצד להניח את המזוזה במשקוף של קנים חלולים. וכן הערת ר' אחא שתחילה מעמידים את המשקוף ואחר כך קובעים את המזוזה, והטעם.

כ"ו 24 - חובת מזוזה לבתים ומבנים מיוחדים, כגון: בית שער, אכסדרא או מבית לגינה ועוד.

דף ל"ד/א

כ"ז 11 – מקרים שיש להניח מספר מזוזות. דין פתח ללא משקופים. דין פתח שיש לו פצים (משקוף) בצד אחד, וכן המקורות לכך שהמזוזה בימין הנכנס.

כ"ח 33 - מבררים, מנין שכתבת מזוזה כספר ולא ככתיבה על אבן.

כ"ט 43 - בענין כתיבת פרשיות תפילין, מבררים מה מחדשת המשנה ב: "כתב אחד מעכבן", והוא שיהיה לכל אות היקף גויל.

דף ל"ד/ב

ל' 1 – ברייתות ובהן - מנין שארבעה בתים לתפילין של ראש, וכי הם מעור אחד. ומה הדין בדבר הפרשיות, אם מעור אחד או ארבע. וכן דין חוט המשיחה והיכר החריצים מבחוץ.

ל"א 12 – ברייתא ובה דין כתיבת תפילין של יד על עור אחד, ומה הדין אם כתב על ארבעה עורות. ומחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי אם צריך לדבק את ארבעת העורות. וכן דיון אם מותר ובאיזה תנאי להשתמש בתפילין של ראש לשם תפילין של יד וההפך.

ל"ב 27 – ברייתא ובה סדר הנחת הפרשיות של תפילין של ראש בבתי התפילין. דברי רב חננאל שהחלפת הסדר – פוסלת. הערת אביי על כך ודחייתה ע"י רבא.

י"ד 4 - בדין מי שדילג על כתיבת שם ה' בספר-תורה – כיצד יתקן. על כך יש דעות של תנאים רבים. ובפסק ההלכה יש מחלוקת בין האמוראים.

ט"ו 16 – עולא בשם רבי חנינא אומר שכל מקום ששנה רבי שמעון שזורי - הלכה כמותו. ומבררים לאיזו הלכה הכוונה, זאת תוך בדיקת מספר הצעות. כל ההצעות נידחו חוץ משלושת האחרונות.

דף ל"א/ב

ט"ז 2 – עוד בשם רב - אם נקרע ספר-תורה - באילו מקרים אפשר לתפור אותו. זאת לפי מקום הקרע וגודלו. הערות רבא על כך, וכן שאלת רב יהודה בר אבא, שנשארה ב"תיקו".

י"ז 12 – דיון על דברי רב בענין מספר המילים בשורה של מזוזה, וצורת עמידת השורות. על כך קושיות ותירוץ. וכן מקום שתי המלים האחרונות במזוזה – שתי דעות.

י"ח 26 – הלכה בשם רב הונא על אופן כריכת המזוזה ועל צורת פרשיותיה - פתוחות או סתומות, ודין הרווחים. ודיון בקושיא מברייטא ומדברי רב ותירוץ. כוכן מאמרים על חשיבות שמירת המנהגים

י"ט 19 – דיון רחב בדברי רב נחמן בר יצחק שבדיעבד אם עשה את פרשיות המזוזה פתוחות – כשרה. תוך הדיון מציינים את דרגות הקדושה בין: ספר-תורה, תפילין ומזוזות, ושאסור לרדת בקדושה. וכן דיני כתיבת סת"ם – על סוג הקלף, ומה אם החליף ודין סת"ם שבלו. כמו כן דיני שרטוט, ואם אפשר לכתוב שלא מתוך כתב.

דף ל"ב/ב

כ' 15 – דיון - האם מותר לשבת על מיטה שספר תורה עליה וכיוצא בזה – מחלוקת ותיאור מעשים שהיו.

כ"א 26 – הוראות בשם שמואל בדיני מזוזה - דיני כתיבתה כספר ולא כאיגרת (מכתב), ודיני מקום קביעתה בפתח, שאין לכתוב אותה בשני דפים. וכן אופן ומקום הנחת המזוזה בפתח. כן מביאים את הסימוכין לדינים, ותירוץ מספר קושיות שעלו וכן תיאור מקרים שהיו.

דף ל"ג/א

כ"ב 11 – הלכה בשם רב שהמזוזה צריכה להיות במצב מאונך. קושיא על כך מהנהגת רבי ותירוץ.

ראשים, ומעשה שהיה אצל רבי בזה. כמו כן בירור מניין שעל היד זה הקיבורת – דעות שונות. וכן על מקום תפילין של ראש – מדוע לא ממש בין העיניים – דעות שונות.

דף ל"ז/ב'

מ"ה 29 - בעניין ארבעת הציציות, מבררים מה הנפקא-מינא במחלוקת בין ת"ק לרבי ישמעאל במשנה, על כך שלש תשובות. ואגב מבררים מה הדין אם מקטין טליתו באופנים שונים כדי לפוטרה מחובת ציצית – שלש דוגמאות..

מ"ו 42 - פסיקת ההלכה כדעת ת"ק במחלוקת ת"ק ורבי ישמעאל במשנה, וסיפור מעשה הנוגע בכך ובו הכלל: "גדול כבוד הבריות שדוחה את "לא תעשה" שבתורה", וכי זה לגבי דיני דאורייתא.

פרק ד' "התכלת"

דף ל"ח/א'

משנה - הלכה שאין התכלת מעכבת את חוטי הלבן בציצית וההפך, וכן בתפילין של יד וראש שאינן מעכבות זו את זו.

גמרא – ברייתא ובה דעת רבי שתכלת ולבן מעכבים זה את זה. רב מעמיד את המשנה גם כדעת רבי, ודיון בכך, תוך הבאת מקורות ובהם הלכות נוספות בדיני ציצית. כן מבררים שהתנא החולק על רבי בברייתא הוא ר' יוחנן בן נורי.

דף ל"ח/עמ' ב'

ב' 35 - דיון בדברי בני רבי חייא: "גדרומי תכלת כשרין" להסיק מהם לעניין הצורך בקשרים בין חוליות בציצית.

דף ל"ט/א'

ג' 5 - דיון בדברי רב: "אם נפסק החוט מעיקרו – פסולה", לבירור פרטים בדין זה.

ד' 15 – הלכות בשם רב (ויש אומרים שהן בשם שמואל) וכן מברייתות על דיני כריכת החוליות של הציצית, מספרן ומהו נוי הציצית, ומחלוקת מה לומדים מהמלה "גדיל" ומן המלה "פתיל".

דף ל"ט/ב'

ה' 8 - בירור שחוטי פשתן פוטרים בגד צמר, כפי שצמר פוטר פשתן. ודיון במחלוקת לגבי בגד שאינו צמר ואינו פשתן, כגון שיראין, אם חייבים בציצית מדאורייתא או דרבנן.

דף ל"ה/א'

ל"ג 9 - דברים במבנה התפילין שהם הלכה למשה מסיני. על חלקם בא דיון.

ל"ד 39 – דין בתי תפילין שניזוקו. על חלק מהפרטים נערך דיון.

דף ל"ה/ב'

ל"ה 2 – דין רצועה של תפילין שנקרעה, שאסור לקשור אותה או לתפור ולחברה. וכן מה שיעור אורך הרצועות, היכן להניח את הרצועות של ראש – המנהגים השונים.

ל"ו 18 - דין קשר של תפילין שהוא הלכה למשה מסיני, ומהו מקום הנוי שלו. ודרשות על הפסוקים: "והסירותי את כפי", "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו'". וכן דברי רב יהודה על מקום הנחת הקשר בעורף.

ל"ז 32 – דיון בהלכה בשם שמואל שזמן הברכה על התפילין "משעת הנחתן", ומה הדין אם סח בינתיים, בעניין זה מראים סתירה בין דברי ר' חסדא ודברי ר' יוחנן, ויישובה.

דף ל"ו/א'

ל"ח 10 – ברייתא ובה סדר ההנחה והחליצה של תפילין של יד ושל ראש, והסימוכין לכך.

ל"ט 20 – ברייתא על תחילה וסוף של זמן מצוות תפילין. ודיון בנושא במיוחד בעניין חובת תפילין בלילה ובשבת, ומה דינו של המניח בלילה.

דף ל"ו/ב'

מ' 17 – לפי ר' יוסי, שלילה אינו זמן תפילין, יש מחלוקת ר"א ור' יוחנן אם המניח אחר השקיעה עובר ב"עשה" או "לא תעשה", ובירור יסוד המחלוקת. כמו כן הוראה ר"א שמותר להניח בלילה "כדי לשומרן", ומעשה שהיה ברב אשי.

מ"א 25 – הלכה שאין להסיח דעת מן התפילין, וממה למדים זאת.

מ"ב 29 – ברייתא ובה ההלכה שתפילין של יד בשמאל. שלש דעות על הסימוכין לכך ודיון בהן.

דף ל"ז/א'

מ"ג 12 – ברייתות בעניין הנחת תפילין לגידם, ודיון בהן.

מ"ד 18 – ברייתא על מקום הנחת התפילין ביד ובראש. וכן דיון על מקרה מיוחד שיש לאדם שני

דף מ"א

ט"ו 26 – תיאור מנהגי שלושה חכמים בהטלת ציציות - מספר החוטאים לציצית, בזמן ההכנה ועוד.

ט"ז 42 – דיון בעניין הברכה לפני עשיית הציצית. דעת רב שאין לברך, ומבררים מהו יסוד שיטתו בזה. למסקנה – כל מצווה שעשייתה גמר המצווה – מברך, כגון ברית-מילה. ואם לא - לא מברך בזמן עשייתה, כגון עשיית התפילין או הסוכה.

דף מ"ב/ב

י"ז 22 – הלכות בשם רב - ממה מותר לעשות הציציות, ומחלוקת אם צריך שהטווייה תהיה לשמה. וכן השוואה לתפילין בזה. ומחלוקת אם עיבוד העור צריך להיות לשמה.

י"ח 30 – תיאור אופן הכנת התכלת והצביעה בה. שלושת הדברים הנלמדים מהתיאור הזה ודיון בהם וכן ברייתא שלא ניתן לבדוק אם התכלת הוא כשר, וממי מותר לקנות תפילין, ספרים ומזוזות. קושיא על הברייתא בעניין בדיקת התכלת, ויישובה. כמו כן תיאור שני מקרים סותרים של בדיקת תכלת, והתירוץ.

דף מ"ג/א

י"ט 21 – ברייתא ובה דין הטלית הנקנית מישראל או מגוי, וכן שאין למכור ציצית לגוי, והטעם.

כ' 28 - מנהגו של רב יהודה, ממנו למדו שלדעתו ציצית היא מצוות עשה שלא הזמן גרמא. קושיא עליו בעניין הברכה ותירוצה.

כ"א 36 – ברייתא שהכל חייבים במצוות ציצית, כולל נשים. ורבי שמעון פוטר את הנשים כילדעתו זו מצוות עשה שהזמן גרמא. ודיון במחלוקת זו לבירור הסימוכין לדעת חכמים ולדעת ר"ש. ואגב, דרשות על פסוקי ציצית.

דף מ"ג/ב

כ"ב 31 – ברייתא ובה שתי דרשות על חיבתם של ישראל, שסיבבן ה' במצוות המגינות עליהם.

כ"ג 40 – ברייתא ובהן מדברי ר"מ על התכלת שמרמזת על כסא הכבוד, על עונש ביטול ה"לבן" שהוא קשה מביטול התכלת, והמשל בזה. וכן מה חשוב יותר - לבן או תכלת. ועוד, על החובה למאה ברכות ביום, ועל החובה לומר את הברכות: "שעשאני ישראל", "שלא עשאני אישה" ו"שלא עשני בור". ומעשה בר' אחא בר יעקב ובנו.

ו' 1 - מחלוקת ב"ש וב"ה אם סדין (פשתן) פטורה מציצית. וכן דיון בשאלה מדוע אסרו בירושלים ציצית בטלית, הרי הלכה כב"ה שמותר? – על כך שתי תשובות. הראשונה נדחתה.

דף מ"ב

ז' 7 - מחלוקת בדין בגד שכנפותיו מעור או ההפך, אם חייב בציצית. יסוד המחלוקת הוא אם הבגד עיקר או הכנף עיקר.

ח' 12 - דיון בדוגמא לטלית פסולה משון "תעשה, ולא מן העשוי". קושיא ממנהג חסידים ראשונים, ותירוץ. ועוד קושיא מדברי ר' זירא, ללא תירוץ.

ט' 23 – דיון בדברי שמואל: "תכלת אין בה משום כלאיים, ואפילו בטלית פטורה", לבירור מהי הכוונה בסוף דבריו.

דף מ"א/א

י' 9 – ברייתא ובה מחלוקת בדין ציצית ב"טלית כפולה", ובירור במה הם חולקים. ומעשה שהיה, בו נכלל הדיון אם הציצית "חובת גברא" או חובת הבגד (החפצא), ואם עונשין על ביטול "עשה". כן מובאת דעת שמואל ש"כלי קופסא חייבין בציצית".

י"א 40 - טלית שנקרעה, באילו מקרים מותר לתפור, ועוד שאלות דומות. זאת, על פי ברייתא והמחלוקת שבה.

דף מ"א/ב

י"ב 2 – ברייתא ובה דיני טלית שכולה תכלת ודיון בה. וכן מחלוקת רב שמואל בשלושה עניינים, ובכללם אם מתירים מבגד לבגד – רבה אוסר ושמואל מתיר. והערת אב"י שהלכה כרב חוץ משלושת העניינים האלה. כמו כן תיאור מנהגי חכמים להגנה מפני פסילת חוטי הציצית.

י"ג 23 - מידות ושיעורין במצוות ציצית (ובכלל). כגון בעניין מספר החוטאים – מחלוקת ב"ה וב"ש, ופסיקת הלכה של רב הונא ועוד. וכן דיון אם לציצית יש שיעור.

דף מ"ב/א

י"ד 7 – ברייתא ובה הסבר מהי "ציצית", וכן ברייתא ובה מחלוקת על מקומה בכנף של הבגד. וכן דינים שהציצית תהיה נוטפת על הקרן, ועל המרחק מהקרן. ומעשים שהיו בהקשר זה.

דף מ"ד/א'

כ"ד 1 - ברייתא על מהותו של החילזון ממנו עושים את התכלת, ומדוע הוא יקר.

כ"ה 3 - ברייתא בשם ר' נתן על מתן שכרן של מצוות, וסיפור המעשה באדם שניצל מן החטא בזכות שנזהר במצוות ציצית.

כ"ו 36 - דברי רב יהודה על מצוות ציצית בטלית שאולה, שעד שלושים יום פטורה, על מצוות מזוזה בבית שכור - בארץ ובחוץ-לארץ.

כ"ז 40 - על דברי המשנה: "תפילה של יד אינה מעכבת וכו'" מעיר ר' חסדא, וחזר בו. דברי רב ששת על מספר המצוות ובמה עובר מי שלא מקיימן. וכן דברי ר"ל על הזכות לאריכות ימים למי שמניח תפילין

דף מ"ד/ב'

משנה - הלכה, ב"מנחת-נסכים" אין הסולת והשמן מעכבים את היין, וההפך. וכן מתנות-הדם על המזבח החיצון אינן מעכבות זו את זו.

גמרא ברייתא ובה מחלוקת רבנן ורבי, על הסדר הנכון של הבאת "זבח", "מנחה" ו"נסכים". שלושה הסברים על המקור למחלוקתם, שני הראשונים נידחו.

ב' 24 - ברייתא המביאה את המקור בתורה לכך שאפילו מתנה אחת במתנות שעל המזבח החיצון מכפרת.

משנה - פרים, אילים וכבשים (של שבועות) אינם מעכבים זה את זה. רבי שמעון חולק, ולכן במקרה ואין די כסף לקנות גם פרים וגם נסכים, עדיף לקנות פחות פרים עם נסכיהם, מאשר כל הפרים ללא נסכים.

גמרא - דיון לבירור באילו פרים, כבשים ואילים מדובר במשנה, והמסקנה: בקורבנות של חג השבועות. פרים ואילים הבאים עם שתי-הלחם אינם מעכבים את של המוספים, וההפך.

דף מ"ה/א'

ב' 9 - דיון בששה פסוקים מיחזקאל הקשורים לעניין הקורבנות ונראים סותרים את דברי התורה, הסברם ויישוב הסתירות, לפי הדעות השונות.

ג' 47 - ברייתא המראה כיצד למד ר"ש מתוך הפסוק את שיטתו במשנה.

דף מ"ה/ב'

משנה - הלכה, שהפר והאילים וכו' של עצרת, אינם מעכבים את שתי הלחם וההפך. אולם בעניין כבשי עצרת והלחם, מחלוקת בין ר"ע האומר שרק הלחם מעכב את הכבשים, ואילו בן ננס ורבי שמעון סוברים ההפך, כל אחד מהם ונימוקו.

גמרא - מבררים אל מה מכוונים הפסוקים שב"ויקרא" ושב"מדבר", כיון שהם שונים - על כך הסברם של ר"ט ור"ע..

ב' 33 - בירור מהו בסיס המחלוקת בין ר"ע לבין בן-ננס. שתי שיטות להסבר, האחת באופן הלימוד בגזרה-שוה, והשנייה במשמעות הפסוק "קודש יהיו לה' חכהן".

ג' 51 - דברי רבי יוחנן, שהמחלוקת במשנה היא רק לפני שנוצרה זיקה בין הכבשים לבין הלחם, אבל לאחר הזיקה הם מעכבים זה את זה. ובא דיון לבירור אימתי נוצרת הזיקה - בשחיטה או בתנופה, וכיצד למדים זאת.

דף מ"ו/א'

ד' 32 - רבי ירמיה מקשה לדעת האומרים: "תנופה עושה זיקה", מה יהיה הדין אם אבד הלחם אחר התנופה - לשיטת ר"ע ולשיטת בן ננס? השאלה לשיטת ר"ע נשארה ב"תיקו".

דף מ"ו/ב'

ה' 11 - דיון בין אביי ורבא לבירור מנין שכבשי עצרת מקדשים את הלחם, ואין שאר קורבנות היום מקדשים אותו.

ו' 24 - ברייתא הקובעת שלחמים שבאו בפני עצמן, תעובר צורתן וישרפו, ובא ההסבר מדוע תעובר צורתן, כי אם מיועדות לאכילה - יאכלו, ואם לשריפה - ישרפו.

ז' 30 - דיון בשאלה הקשורה למעלה, אם הלחם מיועד לאכילה או לשריפה. רבה למד שהלחם מיועד לאכילה, ומדייק זאת מעדותו של בן-בוכרי, ודנים כיצד. על כך דעות שונות, ובסוף דעת רבא, שלא נדחית, שהן לאכילה.

דף מ"ז/א'

ח' 1 - ברייתא המביאה מחלוקת בין רבי לרבי אלעזר ברבי שמעון: האם רק שחיטת הכבשים (של עצרת) מקדשת את הלחם, או שהשחיטה עם הזריקה מקדשים את הלחם, ודיון נרחב באפשרויות השונות להבנת מהות המחלוקת ומה הנפקא-מינא ביניהם.

דף מ"ז/ב'

כוונתו, במיוחד בעניין ה"חינוך" של כלי המקדש, שלכאורה לא שייך לנושא. משיבים בדרך של "חסורי מחסרה והכי קתני", ועל פי התיקון מוסברת כל המשנה לשיטת ר"ש.

ג' 27 - לעניין שנאמר במשנה: "אין מחנכין את מזבח הזהב אלא ... בין הערביים", מקשים מברייתא הקובעת שמחנכין "בבוקר". ומשיבים שזו מחלוקת תנאים, ומסבירים מהו הטעם לכל דעה.

ד' 36 - מבהירים ש"שולחן לחם הפנים" נחנך וגם מתקדש בשבת, ולא כמשמע מפשט המשנה שיכול להתקדש גם ביום חול.

ה' 39 - דיון בדברי הברייתא: "זהו קטורת שעלתה ליחיד על מזבח החיצון וכו'". מסביר ר"פ שהכוונה לקטורת הנשיאים במדבר, ואין ללמוד מכאן למקרים אחרים. מדייקים שיחיד על מזבח החיצון לא יביא אבל על הפני מי כן יביא, וכן שציבור על מזבח החיצון כן יביאו. מראים לכך סתירה מברייתא, ור"פ תירץ.

דף נ"ו/עמ' ב'

משנה ו' - מדיני "חביתי כהן גדול" שמביא "עשירית האיפה" שלמה וחוצה אותה, חצי לבוקר וחצי לערב. וכיצד יש לנהוג אם נפטר כהן גדול לאחר שכבר הביא את החצי בבוקר, ומינו אחר תחתיו.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין לדין המשנה, שהחצי צריך לבוא מן השלם, והוא מן המלה "ומחציתה" - מחצית של השלמה. והמסקנות ההלכתיות מזה.

ב' 35 - נאמר במשנה כי במקרה שמת הכהן יביא ממלא מקומו מחצית המנחה מן השלם ונמצא ששני חצאים אובדין. לבירור כיצד מאבדים אותם מובאת ברייתא לפני רב נחמן שצריך ש"תעובר צורתן" לפני השריפה. רב נחמן מקשה על הברייתא, שלפחות החצי השני לא צריך עיבור צורה. ושתי תשובות ניתנו לכך.

ג' 40 - דיון באופן הכנת "חביתי כהן גדול", מה קודם - אפיה או טיגון. על כך דעות שונות ונימוקיהם, וכן כי זו מחלוקת תנאים.

ד' 46 - משנה (מעמ' צ"ו) האומרת שהכנת חביתי כה"ג דוחה את השבת. רב הונא למד זאת מהמלים "תופיני" "תאפינה", אך רב יוסף מקשה על כך. דבי ר' ישמעאל לומדים זאת מהמלה "תעשה". אביי ללומד מהמלים "מנחת תמיד". רבא למד מהמלים

ט' 25 - שאלת רבי ירמיה את רבי זירא, במקרה שאבד הלחם אחר שחיטת הכבשים - האם מותר לזרוק הדם שלא לשמה (אלא לשלמים), ובכך להתיר הבשר לאכילה? נערך דיון ללא מסקנה.

י' 38 - ברייתא על מקרה ששחט את "כבשי העצרת" על ארבע חלות, שמניף שתיים למצווה והשתיים האחרות יפדו ויאכלו. מבררים כדעת מי הברייתא - כרבי או כרבי אלעזר ברבי שמעון, והמסקנה כרבי אלעזר ברבי שמעון. כן מבררים שאין מכאן קושיא על ר' יוחנן במקום אחר.

דף מ"ח/א'

י"א 18 - ברייתא - שחט ארבעה כבשים על שתי חלות, כיצד ינהג. בירור העניין בפני רבי יוחנן ומתוך כך באו לדיון אם אומרים לאדם: "עמוד וחטא כדי שאזכה" - עפ"י דוגמאות רבות.

דף מ"ח/ב'

י"ב 3 - דיון בדברי רבי יצחק על "כבשי עצרת" שאם שחטם שלא כמצווה - פסולין. מדוע לא ילמד לפי תנא דבי לוי שעשו השוואה לשלמי נדבה והכשירו. וכיצד בזה השוואות למקורות אחרים שמעלים קושיות, אך כולן תורצו.

דף מ"ט/א'

י"ג 1 - דברי רבה בר בר חנה שאמר לפני רב, על השוחט בטעות את "כבשי עצרת" לשם אילים המיועדים ל"עולה", שהם כשרים, ולא עלו לצאת בהם ידי חובה. ורב חלק ואמר שעלו לשם חובה. דיון בהסבר שיטת רב בין ר' חסדא ורבה על בסיס השאלה: אם "עקירה בטעות נחשבת עקירה" ופוסלת. ר' חסדא אומר: "שמה עקירה", ולכן מסייג את דברי רב. ורבה אומר "לאו שמה עקירה".

משנה - הלכה, שאין ה"תמידים" וה"מוספים" מעכבים זה את זה. וכיצד ינהגו אם לא הקריבו "תמיד" בבוקר או את הקטורת בבוקר. הערותיו של ר"ש וטעמו מדין "חינוך" המזבחות, השולחן והמנורה.

גמרא - דיון בשאלה: אם אין מספיק כבשים גם ל"מוסף" וגם ל"תמיד", מה עדיף? לפי האפשרויות השונות. הובאה ראייה ממשנתנו, אך נדחתה. והובאה ראייה אחרת ממסכת ערכין ודנים בה.

דף נ"א'

ב' 4 - דיון בדברי רבי שמעון במשנה, והסבר

החביתין מוכפלת, האם גם קומץ-הלבונה והשמן יוכפלו? מביאים ראייה מברייתא מפורשת שהכל מוכפל, ודנים בה ובפסיקתו של ר' יוחנן.

פרק ה' "כל המנחות"

דף נ"ב/ב'

משנה א' - כל המנחות באות מצה, חוץ מלחמי-חמץ שבתודה ושתי הלחם. ומחלוקת כיצד מחמיצים אותם.

גמרא - דיון בשאלת רבי פרידא: מניין שכל המנחות באות מצה, וזה לעכב? תשובה ראשונה של ר' אמי נידונה ונדחתה, וניתנה תשובה מברייתא מפורשת בזה.

דף נ"ג/א'

ב' 20 - שאלה שנייה של רבי פרידא מניין שהלישה של המנחות בפורשין, והן צריכות שימור שלא יחמיצו? תשובת ר' אמי ודיון בה.

ג' 26 - אגב השאלות של ר' פרידא (למעלה), מובא סיפור הכניסה של רבי עזרא לבית-מדרשו של רבי פרידא. ודברי אגדה שנאמרו שם בעניין ייחוס אבות, ועל יחסי ישראל והקדוש ברוך הוא.

דף נ"ג/ב'

ד' 47 - בעניין הנאמר בסוף המשנה: "אמרו לו (לר"י) אף היא היתה חסרה או יתירה", מסביר רב חסדא כיצד יקרה שתהיה חסרה או יתירה, ודנים בדבריו.

ה' 52 - ברייתא ובה מחלוקת בין רבנן ור' חנינא בן גמליאל, אם מיץ תפוחים מחמיץ את העיסה של חלות התודה ושתי הלחם. ודיון אם מחלוקת זו תהיה גם לגבי דין מיץ תפוחי תרומה שנפל לעיסה חולין. וללא מסקנה.

דף נ"ד/א'

ו' 7 - מחלוקת אם ניתן לגבל את "מנחת החוטא חרבה" (=יבשה) עם מים כדי להקל על פעולת הקמיצה, או שאסור. בבירור מהות המחלוקת ניתנו שתי הצעות, הראשונה נדחתה.

ז' 15 - משנה (ממסכת עוקצין) בעניין קבלת טומאה מבשר בהמה, שצריך להיות הבשר בגודל של ביצה לפחות. מה הדין אם הבשר תפח, או פחת. מובאת מחלוקת אמוראים אם משערים את הכמות לפי המצב עכשו, או לפי מה שהיה לפני השינוי בגודל.

"על מחבת" ומסביר. והגמרא מסייעת לרבא מברייתא.

דף נ"א/א'

ה' 3 - דיון על הברייתא (שהובאה למעלה לסייע לדברי רבא) העוסקת בכמות השמן שיש להוסיף לחביתין כהן גדול. כיון שלא נאמר במפורש מהי הכמות, מובאות דעות שונות למה יש להשוות זאת.

ו' 28 - דיון נוסף בדברי הברייתא שלכאורה יש בה סתירה פנימית. על כך מביאים את דבריהם של אביי, של רב הונא בריה דר' יהושע ושל רבא.

דף נ"א/ב'

משנה ז' - דין חביתין כהן גדול שמת, ולא מינו אחר תחתיו. מחלוקת ממי היתה באה, ר"ש אומר משל ציבור ור"י אומר משל יורשים. והדין שהיתה באה שלמה, ולא חצי.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין של רבי יהודה ור"ש במשנה. קושיא על ר"י ותירצה. ודיון מדוע זה לא למד כל אחד את הפסוקים כחברו.

ב' 36 - בירור כיצד בברייתא ר"ש "משל ציבור" שזה מן התורה, הרי במשנה (במקום אחר) אמר ר"ש עצמו שזה אחד משבע תקנות דרבנן? (ומזכירים אותן). ומתרצת הגמרא. בדומה לכך מראה הגמרא סתירה בין התקנה לגבי אפר פרה אדומה, לבין הנאמר בברייתא, ומתרצת באותו אופן.

דף נ"ב/א'

ג' 5 - ברייתא ובה מחלוקת בין רבי יהודה ור"ש (המקבילה למשנתנו) בדבר מימון "פר העלם דבר" ו"שעירי עבודת כוכבים", ר"י אומר גובים זאת מן המביאים את הקורבנות ור"ש אומר מתרומת-הלשכה. מביאים ברייתא בה הדעות הפוכות, ובירור על פי ברייתא אחרת שהברייתא הראשונה היא הנכונה.

ד' 19 - דיון בשאלת רבי יוחנן על המשנה בעניין "ושלימה היתה קרבה", האם באה שלימה בשחר, ובין הערביים בכלל לא באה? נערך ויכוח בזה בין רבא ור' ירמיהו. ולמסקנה הוכח מברייתא שבאה שלימה פעמיים ביום.

ה' 38 - דיון במחלוקת בין אבא יוסי בן דוסתאי לבין רבנן בעניין "קומץ הלבונה" שעם ה"חביתין", אבא יוסי אומר שמביא פעמיים ביום קומץ שלם, ורבנן אומרים חצי וחצי, ונימוקיהם. וכן דנים במקרה שמת כהן גדול ולא מינו אחר, שאז מנחת

יהיה חייב רק אם היפך את הבשר על הגחלים. ותירוץ ע"י הסבר דברי ר' אמי, ועוד.

דף נ"ז/א'

ו' 4 – דיון בדברי ר' יוחנן (למעלה) שהמניח בשבת בשר על גבי גחלים יהיה חייב רק אם היפך אותו שם. מראים את צדדי הקושי בדבריו, ומתמצים שמדובר שאם לא היפך היה צלוי רק בצד אחד כמאכל בן דרוסאי, וזה אינו כלום. כן מביאים דברי רבא בעניין צלייה בשבת, קושיא עליו, ותירוץ. (הדיון מובא בשתי גירסאות).

ז' 26 – ברייתא המדייקת מהכתוב: "כל המנחה" שהאיסור לא על הקומץ בלבד. ומן הכתוב: "אשר תקריבו לה" למעט המחמץ מנחה שנפסלה. ר"פ שואל מה הדין במקרה שחימץ את המנחה ואחר כך נפסלה ושוב חימץ אותה. ונשארה ב"תיקו". ועוד שאלה של רב מרי, שנשארה ב"תיקו".

ח' 42 – מן המלים: "אשר תקריבו" למד רבי יוסי הגלילי לרבות "מנחת-נסכים". ור"ע אומר לרבות "לחם הפנים". מקשים על ר' יוסי, ור"ל מתרץ. קושיא על ר"ע, ור' יוחנן מיישב על-ידי היפוך הדעות בין ר' יוסי ור"ע, ומביאים את הראייה ודנים עליה. ר"פ מקשה על תשובת ר' יוחנן, אביי משיב, ונערך דיון על תשובתו.

דף נ"ז/ב'

ט' 35 – ברייתא על הפסוק: "כי כל שאור וגו'", שבא לרבות איסור העלאה על המזבח את חלקי הקורבנות שהם מיועדים לאכילת הכהנים או מותר "שתי הלחם" ו"לחם הפנים", או שיירי המנחות. קושיא מדין הלחמים, שהרי אינם קרבים במזבח, ורב ששת מתרץ. ובירור כיצד בא לרבות שתי הלחם ולחם הפנים.

י' 45 – מחלוקת אם העלאה השיריים (הנזכרים למעלה בכרייתא) לכבש המזבח דינה כהעלאה על גבי המזבח, ר' יוחנן אומר שכן ולכן חייב, ור"א אומר שלא ולכן פטור. בירור הסימוכין לדעותיהם ודיון במ.

דף נ"ח/א'

י"א 8 – הברייתא ממשיכה ומציינת שקורבן חובה שאפשר להביא משאור, הוא שתי הלחם, ומן הדבש הם הביכורים. מראים סתירה לכך מברייתא אחרת, רב עמרם מתרץ, הגמרא מקשה עליו ומתמצת.

י"ב 24 – שאלת רמי בר חמא מר' חסדא: האם "חטאת העוף" נכללת ב"כל שקרב ממנו לאישים" לא תקטירו? הסבר צדדי הספק, ותשובת ר' חסדא

בדיון על כך זה נדחה הסבר זה, ורבה מסביר שהמחלוקת במקרה שהיה שיעור המטמא ואחר כך צמק ואחר כך חזר ותפח. ודיון רחב בדעתו זו תוך הבאת מקורות אחרים.

דף נ"ה/א'

משנה ב' – הלכה, מותר ללוש את המנחות בפושרין, וחייבים לשמור שלא יחמיצו. וכן שיש שלוש עבירות אם החמיצו.

גמרא – בירור, מניין שאם החמיצו אפילו שירייה – עובר בלאו? על כך משיב ר"ל מן הנאמר "חלקם לא תאפה חמץ". מקשים עליו מברייתא, ונערך דיון ומתמצים. כן דנים על גוף הברייתא.

דף נ"ה/ב'

ב' 22 – דיון על הכלל של ר' אפוטריקי ש"כלל ופרט מרוחקין" אינם נידונים כ"כלל ופרט". רב אדא בר אהבה מקשה עליו מברייתא, ורב אשי דוחה את הקושיא, ואומר שהדיון בברייתא הוא במלה "אותו" לגבי "שעיר הנשיא", לבירור מה באה למעט. על כך מובאים ארבע הצעות: 1. למיעוט "צפון" לגבי קורבן נחשון. ונדחה. 2. שאין השוחט עצמו צריך להיות בצפון. ונדחה. 3. ש"אין (מליקת) בן עוף בצפון", ונדחה. 4. ש"אותו" בצפון ואין קרבן פסח בצפון, ונדחה. כיון שכולם נדחו חוזרת הגמרא להצעה השנייה ומיישבת את הקושיא עליה.

דף נ"ו/א'

ג' 36 – על דין המשנה, שחייבים משום חימוץ גם על האפיה, אמר רב פפא שחייב שתי מלקויות: על האפיה ועל העריכה. מראים סתירה לכך מברייתא, ומתמצים שר"פ מדבר במקרה שאדם אחד ערך והשני אפאה.

ד' 42 – ברייתא בעניין הטלת מום בככור שכבר היה בו מום, והדעות על כך. בביאור הברייתא אומר ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן שבמנחה לדעת הכל "יש חימוץ אחר חימוץ", וכן ש"יש מסרס אחר מסרס", והסבר כיצד נלמדו הדברים מהמקורות. ואגב דיון על מהות המחלוקת בין ר"מ ורבנן מברייתא.

דף נ"ו/ב'

ה' 22 – דברי רבי אמי, שהמניח שאור על עיסה של מנחה ונתחמצה מאליה – חייב, והראיה לכך מדין המניח בשר על גבי גחלים בשבת ונצלה מאליו. קושיא על הראיה מדברי ר' יוחנן האומר שבשבת

והסימוכין לכך. מביאים גירסא אחרת בה ר' יוחנן הוא השואל על כך, ונשארה השאלה ב"תיקו".

דף ס"א'

ג' 5 – בעניין דין המשנה שלוקה פעמיים גם על השמן וגם על הלבונה, מובאת ברייתא הלומדת זאת מן הפסוק: "לא ישים עליה", וכן שמדובר גם אם אותו כהן נתן את השמן ואת הלבונה. כן לומדת הברייתא את הדין שאם הניח כלי שמן על כלי המנחה, לא פסלה.

משנה ד' – ארבעה סוגי מנחות וקורבנות לעניין "הגשה" ו"תנופה". משנתנו מביאה את רשימת הסוג הראשון: מנחות הטעונות הגשה ולא תנופה. רבי שמעון אומר כי ב"מנחת כהנים" ו"מנחת כהן משיח" אין הגשה, כי אין בהן קמיצה.

גמרא - הערת רב פפא שבמנחות יהיו עשר חלות או עשר ריקיין, ושלא כרבי שמעון האומר שאפשר חצי חצי.

ב' 21 - ברייתא המביאה את לימוד דיני המשנה מן הפסוקים. ודיון מדוע לא למדו חלק מהדברים בדרכים אחרות, לפי השיטות השונות.

דף ס"א/א'

ג' 6 - בירור שיטת רבי שמעון, כיצד למד למעט "מנחת כהן" ו"מנחת כהן משיח" מהגשה.

ד' 13 – אחרי הפסוק בעניין ההגשה נאמר "והרים ממנו הכהן וכו'". הברייתא מראה כיצד לומדים שהכוונה ל"והרים" שיקמוץ בידו.

משנה ה' – 1. דברים הטעונים "תנופה" ולא הגשה (ההפך מהמשנה הקודמת). 2. מקום ואופן ההנפה של שתי הלחם וכבשי עצרת. 3. דברים הטעונים הגשה ותנופה. 4. דברים שאינם טעונים לא הגשה ולא תנופה. 5. כללו של רבי שמעון בדבר שלש המצוות: סמיכה, תנופה והגשה - למי עושים אותם או את חלקם.

גמרא – בדין המשנה על לוג השמן של המצורע ואשמו, שצריכים תנופה ביחד, מובאת ברייתא הלומדת זאת מן הכתוב, וכן מה לומדים מהמלים "לפני ה'".

ב' 45 - לעניין ה"ביכורים" שטעונים תנופה, מובאת ברייתא ובה הסימוכין לדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה. שאלו מדוע לא נאמר במשנה שזו גם דעת רבי יהודה, ודרך לימודו? על כך שתי תשובות.

שהיא כן כלולה כיון שהיא קורבן. הגמרא מראה שזו מחלוקת תנאים ומבררת "מאי בינייהו", ועל כך שתי תשובות.

ג' 34 - ברייתא הלומדת מהפסוק: "שאור בל תקטירו" שהאיסור גם על מקצתו וגם על תערובתו במצה. אביי ורבא חולקים מהו "מקצתו" ומהי "תערובתו", והסבר במה הם חולקים.

דף נ"ח/א'

ד' 3 - מחלוקת רבא ואביי בעונש המלקות למי שמעלה שאור ודבש למזבח. רבא מונה ארבע מלקויות. אביי אומר ש"אין לוקין על לאו שבכללות", ומחלוקת אם לדעת אביי לא לוקה כלל, או שלוקה לפחות אחת.

דף נ"ט/א'

משנה ב' – רשימת ה"מנחות" שיש להוסיף להן שמן, או לבונה, או את שניהם. ואיזה לא טעונות לא שמן ולא לבונה.

גמרא - הערת רב פפא, שבכל מקום במשנה שנזכרו במשנה עשר מנחות (כגון במשנתנו), הכוונה שיובאו או עשר חלות או ריקיין. ושלא כדעת ר"א שאמר אף מחצה ומחצה.

ב' 13 - ברייתא ובה מדרשי הלכה מהם למדו את הדינים במשנה. ונערך דיון על הדרשות בקושיות ותירוץ, במיוחד על ריבוי "מנחת כהנים" ולא "לחם הפנים".

דף נ"ט/ב'

משנה ג' – הלכות: מי שנתן על "מנחת-חוטא" שמן או לבונה, חייב מלקות על כל דבר בפני עצמו. במקרה של נתנת שמן גם פסל את המנחה, ואם נתן לבונה "ילקטנה". אם נתן שמן על שייריה אינו עובר ב"לא תעשה". אם נתן כלי עם שמן על הכלי בו "מנחת-חוטא" – לא פסלה.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין להבדל בין "נתן שמן" שפסלה, לבין "נתן לבונה" שילקטנה. ודיון בשאלה, מה הדין אם נתן עליה לבונה שחוקה שאי אפשר ללקט אותה. לאחר שתי תשובות שנדחו, מובאת ברייתא שהמסקנה ממנה שהמנחה במקרה זה פסולה. אגב, מקשים על אחת ההלכות בברייתא, ועל כך תשובות אביי, רבא ורב אשי.

ב' 40 - דברי רבי יוחנן על כמות השמן או הלבונה שניתנו על "מנחת חוטא" כדי שיפסלו אותה,

דף ס"א/ב'

גמרא - בירור המקור לדעות רבי יוסי ור"ח במשנה.

ב' 14 - ברייתא, מחלוקת ב"ש וב"ה בדין האומר: "הרי עלי במרחשת" שב"ש מסתפקים בכוונתו, ולב"ה ברור שהכוונה לכלי הנקרא מרחשת, ומביא ראיה.

משנה ז' 1 - האומר: "הרי עלי בתנור", באיזה כלים אינו יכול לאפות, ודעת רבי יהודה. 2. האומר: "הרי עלי מאפה", חכמים אומרים שעליו להביא או "חלות" או "רקיקין", ורבי שמעון מתיר גם מחצה על מחצה, ונימוקו.

גמרא - ברייתא ובה הסימוכין לדעות חכמים ור"י בעניין מאפה תנור. וכן שר"ש לומד מהפסוק שמקום "קידוש" המנחה הוא בתנור. מראים שיש סתירה לדבריו במקום אחר, ורבא מתרץ.

ב' 41 - על החלק השני של המשנה מובאת ברייתא ובה הסימוכין לשתי הדעות מהפסוק, ובמה הם חולקים.

דף ס"ג/ב'

ג' 6 - הסבר מקור המחלוקת בין חכמים לרבי שמעון במשנה, לפי רבי יהודה ולפי בנו רבי יוסי, ומה ההבדל ביניהם למעשה.

פרק ו' "רבי ישמעאל"

משנה א' - בעניין קצירת העומר מובאות שתי מחלוקות, האחת על כמות הקצירה במקרה שחל יום הקציר בחול, והאחת על אופן הקצירה כשחל בשבת. שלדעת חכמים בשני המקרים אין הבדל בין חול לשבת.

גמרא - דיון בדעת רבי ישמעאל שהכמות בחול חמשה סאין, לעומת שלש בשבת. מדוע עשה הבדל בין שבת לבין חול. רבא מסביר שזה כדי למעט מלאכות בשבת. שני נסיונות של רבה, ונסיון של רב אשי, לדמות את דעת רבי ישמעאל לדעת תנאים אחרים, אבל נידחו.

דף ס"ד/א'

ג' 29 - בירור על-פי משנתנו ומקורות אחרים, מה הדין אם לדוגמא בשבת "שחט שתי חטאות של ציבור, ואינו צריך אלא אחת"? רבה אומר שחייב על השנייה בכל מקרה. מראים שהוא סותר עצמו במקורות אחרים, ונערך דיון מורחב בנושא, וכן בירור אם הולכים לפי המחשבה, או על - פי

ג' 9 - דיון בדברי המשנה: תחילה נאמר: "ואימורי שלמי יחיד, וחזה ושוק, אחד האנשים ואחד הנשים", ובהמשך נאמר: "בישראל ולא באחרים", ויישוב הסתירה ע"י רב יהודה. וברייתא ובה הסימוכין במקרא שביצוע ההנפה רק בישראל הגברים. ועוד ברייתא הלומדת שגם גרים ועבדים משוחררים ראויים להניף.

דף ס"ב/א'

ד' 1 - ברייתא המתארת את אופן ההנפה של ה"אימורין" וה"חזה ושוק" ואם יש גם לחם, ע"י הבעלים עם הכהן. וכן הסימוכין לפרטי הדינים.

ה' 12 - ברייתא על הנפת "שתי הלחם" עם "כבשי עצרת", מובאים שני הפסוקים על כך שלכאורה נראים סותרים. ליישוב הסתירה מובאים ארבע דעות.

ו' 34 - נאמר במשנה על אופן ההנפה: "מוליך ומביא וכו'". על הכוונות בהולכות אלו מובאים דברי ר' יוחנן ודברי ר' יוסי ב"ר חנינא. רבה מעיר שכן בנענוע הלולב. רב אחא בר יעקב היה אומר בזמן הנענוע "גירא בעינא דשטנא", אך חכמים שללו זאת.

ז' 41 - במשנה נאמר כי את "זבחי שלמי ציבור" (=כבשי עצרת) יש להניף גם לאחר השחיטה. הברייתא מביאה מחלוקת בזה: חכמים אומרים שמניפים רק את החזה ושוק ורבי אומר שמניפים אותם שלמים. ומבואר שהם לומדים את דעותיהם מדין "זבחי שלמי יחיד". ר' חסדא מסביר את מהות המחלוקת ביניהם. ר"פ מסביר אחרת, ורבינא עוד אחרת.

דף ס"ב/ב'

ח' 6 - דיון דברי רבי שמעון במשנה בעניין שלושת סוגי הקורבנות ושלושת המצוות שקשורות להם, ואילו מהצוות חלות על כל סוג קורבן. ובירור מדוע לא ילמדו בק"ו את ענייני הנפה וסמיכה על שלושה דברים.

ט' 29 - ברייתא: כאשר יש מספר שותפים בקורבן - אחד מניף לכולם. כאשר אשה מביאה קורבן, או השולח קורבנו ממדינת הים - הכהן מניף עבורם.

דף ס"ג/א'

משנה ו' - הלכה שהנודר מנחה במחבת לא יביא במרחשת, ולהפך. על ההבדל בין מחבת למרחשת ר' יוסי הגלילי אומרת שלמרחשת יש כיסוי, ור' חנינא בן גמליאל אומר שהיא עמוקה יותר.

משנה ד' - אופן הכנת מנחת העומר, החל מקצירת השיבולים ועד קבלת ה"עישרון" למנחה. וכן דין שיירי הקמח, שפודים אותו ונאכל לכל אדם. ומחלוקת חכמים ורבי עקיבא אם חייב בחלה ומעשרות.

גמרא - ברייתא ובה דרשות על המלים: "אביב גרש וכו'", לפי חכמים ולפי רבי מאיר במשנה. המלה "כרמל" נדרשת בנוטריקון: "כר מלא" או "רך מלא", ומביאים עוד דוגמאות של דרשות בדרך נוטריקון.

דף ס"ו/ב'

ב' 16 - דעת רבי עקיבא במשנה שהקמח הנותר חייב בחלה ומעשרות, רב כהנא מסביר כי ה"מירוח" ב"הקדש" אינו פוטר ממעשרות. מקשים על רב כהנא ומסבירים את ר"ע אחרת.

ג' 34 - ציון שיש מחלוקת אם "מירוח עכו"ם" פוטר ממעשרות, שלר"מ ור"י אינו פוטר ואילו ר' יוסי ור"ש - פוטר. ומביאים ברייתא המפרטת את הדעות והמסקנות מהן.

דף ס"ז/א'

ג' 1 - בירור על פי משנה (במסכת חלה) שגלגול העיסה (הלישה) הוא הזמן בו היא מתחייבת בחלה, ולכן גלגול ב"הקדש" פוטר מחלה. רבא מוכיח ש"גלגול עכו"ם" פוטר מחלה. ומסתפק אם זה לכל הדעות שחלקו (למעלה) בדין "מירוח עכו"ם". ומסיק מסברא שאותה מחלוקת גם כאן. על כך מקשים רבא ורבינא, והגמרא מתרצת ומנמקת. מקשים על הנימוק, ומתרצים.

דף ס"ז/ב'

משנה ה' - העבודות במנחת העומר, מקבלת ה"עישרון" עד ההקטרה על המזבח ואכילת השאר ע"י הכהנים. תיאור שווקי ירושלים אחר הקרבת העומר, המלאים "חדש". לדברי ר"מ זה היה שלא לרצון חכמים ור"י חולק.

גמרא - על המחלוקת בין ר"מ ורבי יהודה במשנה, מראים סתירה לר"י מדין בדיקת חמץ בפסח, ודיון בכך בין רבא ואביי ולבסוף מיישב אביי את הסתירה. כן מקשים על ר"מ (=רבנן) מדין חמץ, ורבא מתרץ. רב אשי מתרץ את ר"י בדרך אחרת, ונדחה.

דף ס"ח/א'

משנה ו' - הלכה שהקרבת העומר מתירה את ה"חדש" מיד, לרחוקים מירושלים מותר מחצות

המעשה, שרבה אומר שהולכים אחר המעשה ורבא אומר - אחר המחשבה.

ד' 45 - בהקשר לדעת ר' ישמעאל במשנה שיש לקצור בשבת רק שלושה סאין ולא חמשה, כדי למעט בטרחת, מובא מקור בו נדון חולה שהיה זקוק בשבת לשתי גרוגרות. ומצאו שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלוש על עוקץ אחד, ופסקו שיקטפו את השלוש. ומסבירים מדוע אין זה סותר את דברי ר' ישמעאל.

דף ס"ד/ב'

משנה ב' - הלכה שהבאת העומר תהיה מקרבת ירושלים, ואם לא הבשילו הקרובים - מותר להביא מכל מקום, ומעשים שהיו.

גמרא - הטעם להבאת העומר ממקום הקרוב לירושלים - שתי דעות.

ב' 10 - על המעשה הנזכר במשנה, נאמר שהיה זה בזמן מלחמות אחים החשמונאים, שאז הושמדו התבואות סביב ירושלים. כן תיאור חוכמתו של מרדכי, שידע להבין מהחרש שאפשר להביא העומר, ושתי הלחם מגגות צריפין ועין-סוכר, כנזכר במשנה, ועוד מקרים. וכן מדוע מרדכי נקרא "פתחיה" או "בלשן".

דף ס"ה/א'

משנה ג' - ההכנות לקציר העומר בערב יום טוב, ושקצרוהו בעסק גדול, להוציא מדעת הבייתוסים, ותיאור מפורט של הקצירה.

גמרא - דברי חכמים, מתוך מגילת תענית, המזכירים את נושא משנתנו, ותיאור הויכוח שהיה בין רבי יוחנן בן זכאי לבין הבייתוסים, להוכיח את המסורת של "ממחרת השבת".

דף ס"ה/ב'

ב' 8 - דברי עוד הרבה תנאים אחרים המוכיחים ש"ממחרת השבת" הוא ט"ז בניסן.

דף ס"ו/א'

ג' 26 - רבא מראה כיצד ניתן לפרוך את ההוכחות השונות של התנאים ש"ממחרת השבת" הוא ט"ז בניסן, חוץ משתיים, ומפרט.

ד' 13 - בהקשר לדברי אביי שמצווה למנות את הימים בעומר ואת השבועות, מתואר שכך נהגו בבית מדרשו של רב אשי, ואילו אממר מנה רק את הימים, ונימוקו.

ו' 41 – שאלה רביעית של רמי בר חמא: אם פיל בלע ענפי דקל והוציאם דרך בית הרעי, ועשו מהם סל, מה דינם לעניין טומאה. הסבר צדדי הספק. נסיון ללמוד תשובה מעניין אחר, ונדחה.

דף ס"ט/ב'

ז' 10 - שאלת רב זירא על חטים שהגיעו באמצעות העננים לעניין שתי הלחם, שנאמר בהם "ממושבותיכם". הסבר צדדי הספק, וללא תשובה.

ח' 17 - שאלת ר"ש בן פזי: שיכולת שהביאה שלישי לפני העומר, עקר אותה ושתל מחדש לאחר העומר והוסיפה (=וגדלה) - האם דנים אותה לפי ההתחלה ומותרת, או לפי התוספת ואסורה עד העומר הבא? ונשארה ב"תיקון". ועוד שתי שאלות דומות, לכירור עיקרון זה.

דף ע"א'

ט' 29 – הלכה בשם שמואל: הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב - אסור, ומוכיח אביי שהאיסור רק מדרבנן.

משנה ח' - הלכה, חמשת מיני דגן חייבים בחלה ומצטרפים לחיוב זה, וכן אסורים בקצירה ובאכילה לפני העומר. וכן שהעומר מתיר אותם מן ה"חדש" רק אם השרישו לפני הבאת העומר.

גמרא - תוספתא המחלקת את חמשת המינים לשתי קבוצות: חיטה עם כוסמת, ושעורה עם שבולת-שועל ושיפון. ומוציאה ממיני דגן את האורז והדוחן. ריש לקיש מנמק מדוע אורז ודוחן אינם מיני דגן.

דף ע"ב'

ב' 11 - ברייתא: "התבואה הקמחים והבציקות מצטרפין זה עם זה". הגמרא שואלת מהי כוונת הברייתא, ועל כך תשובות: רב כהנא, רב יוסף רב פפא ורבא, ודיון בדעת רבא.

ג' 25 - על הנאמר במשנה "ואסורין בחדש מלפני העומר", מסביר ר"ל מהו המקור לכך שרק חמשת המינים אסורים בחדש. ועל הנאמר "ולקצור לפני הפסח" מסביר ר' יוחנן מה הסימוכין לכך.

ד' 30 – בירור אימתי זה "קודם לעומר" האמור במשנה. שתי תשובות: ר' יונה אומר: "קודם קצירת העומר", ור' יוסי בר זבדא אומר: "קודם הבאת (הקרבן) העומר". הגמרא מקשה על ר' יונה ממשנתנו, ומתרצת שהמחלוקת היא על עניין ההשרשה הנזכר במשנה.

היום, והטעם. אחר החורבן התקין רבי יוחנן בן זכאי שכל היום אסור, ודעת רבי יהודה שכל היום אסור מן התורה.

גמרא - שיטת רב ושמואל על זמן היתר התבואה: בזמן הבית "העומר מתיר", ושלא בזמן הבית - האיר המזרח מתיר, וראייתם מן הפסוקים. ר' יוחנן ור"ל אומרים שתמיד "האיר המזרח" מתיר, והם מפרשים אחרת את הפסוקים. מקשים עליהם שלש קושיות, ומתרצים. מקשים עוד מדברי ריב"ז במשנה ודנים בהם.

ב' 21 – עוד קושיא על ר' יוחנן ור"ל (למעלה) מתקנת ריב"ז הנזכרת במשנה. רב נחמן בר יצחק מתרץ שריב"ז כדעת ר"י. מקשים על כך, ומתרץ. כן מספרים על מנהגיהם של אמוראים בבבל בעניין אכילת "חדש", ונימוקיהם.

דף ס"ח/ב'

משנה ז' – הלכה, העומר מתיר ה"חדש" במדינה ו"שתי הלחם" במקדש. אין להביא "מנחות" לפנייהם מן ה"חדש", ובדיעבד, המביא לפני "העומר" - פסול, ולפני "שתי-הלחם" - כשר.

גמרא - קושיא של רבי טרפון: מדוע אם הביא במקדש מנחות לפני שתי הלחם - כשרים, ואילו לפני העומר פסולים? תשובת רבי יהודה בר נחמיה השיב, וכיון ששמח בתשובתו נענש ע"י ר"ע. רב נחמן בר יצחק למד מדברי ר' יהודה בר נחמיה שנסכים וביכורים שהביאם לפני העומר - כשרים, ומסביר מה החידוש בזה.

ב' 36 - דיון בארבע שאלות של רמי בר חמא. הראשונה: האם שתי הלחם מתירים גם שלא כסדרן? הסבר השאלה ודיון בה, ללא מסקנה.

דף ס"ט/א'

ג' 2 - שאלת שנייה של רמי בר חמא: אם ההנצה או החנטה של עלי האילן דינם כהשרשה לגבי תבואה שהעומר מתיר? הסבר הספק, והתשובה "תיקון".

ד' 8 – שאלת רבא ב"ר חנן: אם זרע חיטים באדמה ולפני ש"השרישו" הוציא אותם. האם בטלו כבר באדמה, או שהיו בה ככתוך קופסא, והנפקא מינא לאיסור "חדש", לדין "הונאה" ולעניין "שבועה", והסברים.

ה' 30 – שאלה שלישית של רמי בר חמא בדבר חיטים שנלקטו מגללי בהמה ונזרעו, אם אפשר להביא מתבואתם מנחת העומר. הסבר צדדי הספק, ונשארה ב"תיקון".

פרק ז' "אלו מנחות נקמצות"

משנה א' – רשימת המנחות הנקמצות אשר השייריים, אחרי הקמיצה, שייכים לכהנים. ודעת ר"ש.

גמרא - הערת רב פפא, שבכל מקום שנזכר במנחות המספר עשר, הכוונה שיהיו עשר חלות או עשר ריקין, ולא כר"ש שמתיר בחצי וחצי.

ב' 38 - דיון בשאלה: מנלן? (ששיירי המנחות לכהנים). תחילה מבררת הגמרא שהשאלה על שיטת ר"ש בסוף המשנה, שאינו מקבל את הכלל שכל מנחה הנקמצת הנשאר ממנה לכהנים. אחר-כך מבררים את המקור לפי שיטתו. על כך דעת חזקיה, שנדחת על פי ברייתא, ומביאים אותה לפרטיה. וכן את דעת רבינא בזה על פי ברייתא ומביאים אותה לפרטיה.

דף ע"ג/א

ג' 44 - דברי רב הונא שקרבנות עכו"ם יהיו רק "עולות" ומנמק. מקשים ממקורות אחרים וממשנתנו, ומתרצים. וכן מבררים שיש בזה מחלוקת רבי יוסי ור"ע בברייתא, ורב הונא כר"ע.

דף ע"ג/ב

ד' 22 – על דעת ר' יוסי הגלילי (למעלה בברייתא) שהנוכרי לא יכול להביא קורבן נזירות, מקשים מדוע לא למד זאת מפסוק מפורש יותר, ומתרצים. הגמרא מביאה עוד משנה וברייתא ומבררת את ההלכות בהן לפי מחלוקת ר' יוסי ור"ע.

ד' 43 - על דברי ר"ש במשנה בעניין "מנחת חוטא" של כהנים, שואלים: מניין לו? ומביאים שלש ברייתות הדנות בנושא ובהן גם דעת ר"ש.

דף ע"ד/א

ה' 38 – לאחר שהתברר (בסוגיא הקודמת), המקור לדעת ר"ש במשנה, מבררים כיצד רבנן מפרשים את הפסוק ממנו למד ר"ש את דעתו. כן מובאת שאלת רבינא בעניין, ותשובת רב אהרון מברייתא.

דף ע"ד/ב

משנה ב' – רשימת המנחות שכולן למזבח ואין בהם חלק לכהנים, וההפך – המנחות שהן לכהנים, ואין למזבח מהן כלום.

גמרא - קושיא על הרישא של המשנה, שהרי יש עוד דברים שהם רק למזבח, ומיישבים את הקושיא. וכן הסבר הנאמר: "בזה יפה כח המזבח".

ה' 41 - דיון בשאלת רבי אלעזר: מניין שהעומר מתיר גם תבואה שכבר השרישה? על כך ארבע תשובות. שלוש הראשונות נדחו, ונשארה תשובת רבא.

דף ע"א/א

משנה ט' – 1. מקומות ומקרים שמוותר לקצור לפני קצירת העומר. 2. כיצד יש לקצור לכתחילה את העומר: מן "הקמה", ואם לא מצא יביא מן "העומרים". מצווה להביא מן "הלח", לא מצא יביא מן היבש. מצווה לקצור בלילה ובדיעבד כשר גם ביום. וכן שדוחה את השבת.

גמרא – ברייתא ובה הלימוד מן הפסוק שיש מקומות שאפשר לקצור לפני העומר. הגמרא מקשה על כך, ומתרצת.

ב' 32 - על הנאמר במשנה שביריחו קצרו לפני העומר לרצון חכמים. תחילה מוכיחה הגמרא שמשנתנו כר"י, ולפי זה מראה שהוא סותר עצמו בברייתא, שם הוא אומר שקצרו שלא ברצון חכמים. הגמרא מיישבת זאת ע"י שינוי נוסח הברייתא, במחיקת עניין הקצירה.

דף ע"א/ב

ג' 6 - על הנאמר במשנה: "קוצר לשחת וכו'", מביאים משנה (ממסכת פאה) ממנה נראה שמשנתנו כרבי מאיר, שקצירה לשחת אינה קצירה. ומבררים כדעת מי ר"מ בזה. על כך ניתנו שלש הצעות: כר"ש, כר"י וכו"ע. הראשונות נדחו.

דף ע"ב/א

ד' 2 - בירור המקורות או הטעמים להלכות במשנה: 1. היתר קצירה לפני העומר מפני נטיעות, 2. שלא יעשה כריכות, 3. שאם לא מצא מן "הקמה" יביא מן העומרים וכו'.

ה' 17 - על דברי המשנה: שאם "קצר ביום - כשר", מראים סתירה (ממסכת מגילה), והתירוץ: "הא רבי והא רשב"א", ודנים לפי איזה תנא הם הולכים. על כך דעות שונות ודיון נרחב בהן.

דף ע"ב/ב

ו' 10 – המשך דיון בדעת רבי (שלמדנו למעלה) שהקצירה אינה דוחה את השבת. מקשים ממשנתנו שאמרה: "ודוחה את השבת", ומתרצים שלא מדובר במשנה על הקצירה, אלא על ההקרבה. ועוד קושיא בזה מברייתא, ותירוצה. התרוץ עורר קושיא אחרת על רבי, בעניין "קידוש שתי הלחם", ונדחתה.

צריך כזית. ולמסקנה - אין צריך כזית, אבל צריך שתהיה צורת פת.

דף ע"ו/א'

משנה ו' - דיני השיפה והבעיטה (שיפשוף והכאה) במנחות, ומחלוקת חכמים ור' יוסי אם הם נעשים בחטים או בבצק. וכן מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי על מספר החלות במנחות השונות.

גמרא - ברייתא על סדר מעשה השיפה והבעיטה. שאלת רבי ירמיה מהי בדיוק השיפה, האם הולכה והבאה נחשבים לשיפה אחת, או לשתיים. נשארה ב"תיקן".

ב' 11 - על דעת רבי יוסי במשנה כי שיפה ובעיטה נעשים בבצק, מבררים אם על פי ברייתא שכוונתו רק בבצק, ולא בחיטין.

ג' 15 - דיון בדעות רבי יוסי ורבי מאיר על מספרי החלות, המקור לדעתם וכיצד למדו זאת. קושיות על דרך הלימוד, ותירוצן.

ד' 34 - דיון בדברי שמואל שלחמי תודה אם עשה מהן ארבע חלות - אחת מכל סוג - במקום ארבעים - עשר מכל סוג - יצא ידי חובה. על כך שתי קושיות של הגמרא, ותירוצן. ועוד קושיא מברייתא הסותרת את דבריו, ותירוצה שהוא סובר כתנא אחר בברייתא אחרת.

דף ע"ו/ב'

ה' 5 - דיון בדברי רב הונא ש"מנחת מאפה" שאפה רק אחת (במקום עשר) יצא ידי חובה. מקשה ר"פ מדברי שמואל, ומתרצים שרב הונא חולק עליו.

משנה ז' - הלכה: כמות התבואה ממנה יש להביא את ה"עשרון" לעומר, ל"שתי הלחם" ול"לחם הפנים".

גמרא - הטעמים לכמויות התבואה, הנזכרות במשנה, וההבדלים ביניהם. וכן ברייתא שריבוי או מיעוט מן ה"עשרון" פוסל, אבל שינוי במידות הסאים מהם מביאים את ה"עשרון" - אינו פוסל.

משנה ח' - מספר הנפות בהן היו מנפים את התבואה: ל"עומר" - שלש עשרה, ל"שתי הלחם" - שתים-עשרה, ול"לחם הפנים" באחת-עשרה. רבי שמעון חולק ואומר: "לא היה להן קצבה וכו'".

גמרא - ברייתא ובה תיאור כיצד היו מנפים, ורבי שמעון בן אלעזר אומר שהיו בבית המקדש שלש-עשרה נפות ומסביר כיצד נעשה הניפוי. וכן ברייתא על דברי ר"ש במשנה, כיצד לומדים זאת מהפסוק

ב' 17 - קושיא על החלק השני במשנה, שהרי יש עוד דברים שאין בהם חלק למזבח, ומתרצים. וכן הסבר הנאמר: "ובזה יפה כח הכהנים וכו'".

משנה ג' - כלל: כל המנחות הנעשות בכלי טעונות מתן שמן, בלילה ויציקה. מחלוקת רבי וחכמים על זמן הבלילה של מנחת מאפה תנור. וכן הלכה שהרקיקין טעונים משיחה ולא בלילה, ואופן משיחתם.

גמרא - מבררים שהנאמר במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי", בא למעט את מנחת מאפה תנור שלא צריך "יציקה". וברייתא הלומדת זאת מן הפסוקים.

דף ע"ה/א'

ב' 3 - דיון במחלוקת רבי וחכמים לגבי בלילת החלות, מובאת ברייתא המפרטת את המחלוקת, ואת יסודה. כן מסביר שמואל את דברי חכמים.

ג' 18 - על דברי המשנה: "חלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה", מובאת ברייתא המפרטת כיצד זה נלמד מהפסוקים, ומדוע לא ניתן ללמוד בקל וחומר חלות מרקיקין וההפך.

ד' 30 - במשנה: "כיצד מושחן-כמין כיו", רב כהנא מסביר שהכוונה לצורת האות היוונית "כיו". כן מובאות שתי ברייתות המפרטות את הפעולות לפי הדעות השונות.

משנה ד' - כלל: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה".

גמרא - דברי ר"פ שהכלל בא למעט מנחת מאפה, וברייתא המראה כיצד נלמד הדבר מהמקרא.

דף ע"ה/ב'

משנה ה' - תיאור מעשה הפתיתה של החלות, במנחות של ישראל, על-ידי קיפול החלות ושבירתם לארבעה חלקים ומפרידם. ובאילו מנחות יש שינוי בדבר. וכן דעת ר"ש שמנחות שאין להן קמיצה אין להן פתיתה, ואלה שיש להן פתיתה - גודל הפתיתים כזית.

גמרא - ברייתא ובה הלימוד מהפסוק על אופן הפתיתה לארבעה חלקים, הנזכרת במשנה. מוסיפה הברייתא ש"מנחת כהנים וכהן משיח מקפלה וכו'". מראים סתירה לכך, ורבה מיישב אותה.

ב' 19 - דיון על הסיפא של המשנה, שגודל הפתיתים צריך להיות כזית. רב יוסף מביא ראיה לכך מברייתא. קושיא עליו מדברי רבי ישמעאל שלא

הנזיר". איך לומדים אותם מדיני חלות מצה של ה"תודה",

גמרא - בירור המקור ודרך הלימוד מן הפסוקים על "לחמי המילואים", שהם כוללים את ה"רבוכה". על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה. ואגב דיון על מספר "מנחות החינוך" שצריך להביא המתמנה לכהונה גדולה.

ב' 31 - בעניין "לחמי נזיר", ברייתא הלומדת מן הפסוק שבנזיר לא היו חלות מסוג "רבוכה". ר"פ מסביר את דרך הלימוד בברייתא, ודבי ר' ישמעאל מסבירים אחרת.

דף ע"ח/ב'

משנה ד' - לחמי התודה מתקדשים בזמן שחיטת הקרבן, לכן אם הלחמים היו בזמן השחיטה מחוץ לחומה, וכן אם בזמן השחיטה עדיין לא קרמו פני כל החלות בתנור - לא התקדשו.

גמרא - מחלוקת היכן זה "מחוץ לחומה", רבי יוחנן סובר חוץ לחומת "בית פאגני", וריש לקיש סובר חוץ לעזרה, ונימוקיהם. הסבר הצריכותא להביא מחלוקת זו כאן אף כי נאמרה כבר במקום אחר. וכן ראייה לדעת רבי יוחנן מברייתא.

ב' 21 - לעניין "קרמו פניה", מובאת ברייתא הלומדת דין זה מהפסוק, וכן לומדת מאותו פסוק שהלחם מתקדש בשחיטת הקורבן, וכן כאשר השחיטה היתה לשמה.

ג' 25 - ברייתא בדין מצה בפסח שיכולה להיות "נא". שמואל מסביר איך יודעים אם המצה נא. ומעיר רבא שכך גם לחמי התודה יכולים לבוא נא. והסבר מה חידש רבא.

ד' 30 - דיון במקרה ששחט את התודה על שמונים חלות, במקום ארבעים, מחלוקת חזקיה אומר שהתקדשו ארבעים מתוכן, ורבי יוחנן אומר שאף אחת לא מתקדשת. על מהות המחלוקת הובאו: דעת ר' זירא, דעת אביי, ודעת ר"פ (בשתי גירסאות).

משנה ה' - קדושת הלחם במקרים של שחיטת הקרבן שלא כהלכה, כגון ששחט במחשבה לאכול אותה חוץ לזמן או המקום, או אם נמצאה טריפה, או אם נמצאה בעלת-מום (על כך מחלוקת ר"א ור' יהושע), או אם שחטה שלא לשמה.

גמרא - ברייתא הקובעת כי משנתנו כדעת רבי מאיר. וכן מציינת שלדעת ר"י המחלוקת בין ר"א ורבי יהושע היא, שלא כמשנה, אלא במקרה ששחט

"ולקחת סולת וכו'" - "מלמד שניקחת סולת". וכי מדובר רק ב"לחם הפנים" ולא בשאר מנחות, והטעם.

פרק ח' "התודה היתה באה"

משנה א' - כמויות הסולת להכנת ארבעים לחמי התודה לארבעת סוגיהם. סך הכל עשרים "עשרון" - עשרה לשלושים לחמי המצה לסוגיהם, ועשרה עשרונים לעשרת לחמי החמץ. זאת לפי המידות שהיו נהוגות במדבר, והמשנה מביאה את הכמויות גם לפי המידות הירושלמיות - חמשה עשר קב לשלושים לחמי המצה, וחמישה עשר קב לעשרת לחמי החמץ.

דף ע"ז/א'

גמרא - כיצד למדים מן הפסוק ביחזקאל את דברי המשנה ש"איפה" היא שלוש סאין לפי המידות המדבריות, ודיון בזה.

ב' 19 - בהקשר לנזכר במשנה שהמידות הירושלמיות היו גדולות בששית מהמידות המדבריות, מובאים דברי שמואל הנותן הוראה שכל תיסוף בכלי המדידה (או במחיר הסחורה או משקל הכסף) לא יהיה יותר מששית. ודיון לבירור המקור שלו לכך.

דף ע"ז/ב'

משנה ב' - דיני "תרומת לחמי תודה" הניתנים לכהן הזורק את דם הקורבן, שיהיו ארבע - חלה אחת שלמה מכל סוג, וכיצד נלמדים מהפסוק. וכי שאר החלות נאכלות ע"י הבעלים.

גמרא - ברייתא המפרטת את דיני המשנה, מתוך הפסוק, ודנים: 1. כיצד למדים שהתרומה הזו לכהן היא אחת מעשר חלות. 2. מניין לשיעור עשרה "עשרונים" סולת לחלות החמץ, וכנגדם עשרה לחלות המצה. 3. מניין שלחמי המצה נחלקים לשלושה סוגים. 4. מניין לארבעים חלות התודה.

ב' 39 - קושיות על דברים שנלמדו בברייתא (למעלה), ותירוצן. תוך כך שאל רבא: כיון ששיעור לחמי תודה נלמד מ"תרומת מעשר", האם ילמדו ממנה גם שזר שאכל מלחמי תודה יהיה חייב "מיתה וחומש", וכן שהיא "מדמעת"? ונשאר ב"תיקו".

דף ע"ח/א'

משנה ג' - דיני החלות שבאו עם "איל-המילואים", בזמן שהתמנו אהרון ובניו במדבר, ודיני "לחמי

"שבחטאת רועה", בתודה טעונה לחם. ונערך דיון בדבריו, שכן יש מקורות הסותרים אותן, ובירור כדעת מי מהתנאים הוא סובר ומה בא לחדש.

ד' 42 - שתי הלכות: 1. רבי אבא אומר שאם אבד הלחם, מביא אחר. ואם אבדה ה"תודה" אין מביא אחרת, והטעם. 2. רבא אומר ממותר מעות של תודה מביא "לחם", וממותר מעות של הלחם - לא מביא תודה. וכן בירור הטעם להבדל בדין של ר' אבא.

דף פ"ב'

ה' 6 - עוד מדברי רבא, מה יהיה דין הלחם במקרה שאבדה התודה והפריש אחרת, וגם זו אבדה והפריש שלישיית, ולבסוף נמצאו גם הראשונות. ואביי חולק על כך. ר' זירא אומר שכן המחלוקת לגבי חטאת שאבדה. ומסבירה הגמרא מה בא ר' זירא לחדש.

ו' 26 - ברייתא בשם ר' חייא שדין תודה שנתערבה בתמורתה, ומתה אחת מהן, אי אפשר להקריב את הנשארת, והסבר. מקשים על כך, ומשיבים שמדובר רק באומר "הרי זו תודה" כך שאינו חייב באחריותה. והסבר.

ז' 36 - על דברי ר' חייא בברייתא שאין תקנה להקריב את התודה הנותרת, מביאים שמונה הצעות לפתרון, וכולן נידחו.

דף פ"א/א'

משנה ח' - הנודר "תודה צריך להביא אותה ואת לחמה מן החולין", ובאילו מקרים יכול להביא ממצעות מעשר-שני. וכן שאין להביא לחם מחיטי מעשר שני, אלא ממצעות מעשר שני.

דף פ"א/ב'

גמרא - דיון בדברי רב הונא שהאומר: "הרי עלי לחמי תודה", צריך להביא גם את התודה וגם את לחמה, ונימוקו. קושיות עליו ממשנתנו ומברייתא ומתמצים. קושיא על הברייתא עצמה, ועליה תירוצו של חזקיה ותירוצו של ר' יוחנן. מביאים ראיה לחזקיה מברייתא אחרת, ור' יוחנן מתרץ. כן מובאים שני הסברים לביטוי בברייתא שאומרים לו "שמור ושמעת".

ב' 41 - על הנאמר במשנה: "האומר היא ולחמה מן המעשר - יביא", מעירים שאין הכוונה שיביא כדבריו דוקא ממעשר, אלא בודאי שיכול להביא גם מן החולין.

ג' 42 - על דברי המשנה: "לא יביא מחיטי מעשר-שני, אלא ממצעות מעשר שני", מובאת דעת רב זירא

במחשבת "חוץ למקומו". מובא נימוקו של ר"א, ונימוקו של ר' יהושע, שעליו לא ענה ר"א.

דף ע"ט/א'

ב' 23 - לפי ר"מ (כמשנה) מבררים מדוע ר"א אומר כי בנמצאה טריפה לא קדש הלחם, ואילו בנמצאה בעלת-מום, כן קדש הלחם? וכן כיצד תתבאר דעת ר"א לפי גירסת ר"י.

ג' 30 - בהקשר למחלוקת ר"א ור' יהושע במשנה מובאת מחלוקת רבא ורבה בדין "חטאת ששחטה חוץ למקומה" אם עלתה תרד, או לא. רבא סובר כר' יהושע ש"תרד", ורבה כר"א. ובסוף חזר בו רבה, ויש אומרים שלא חזר בו, והנימוקים.

40 - בסיפא של המשנה נאמר: "וכן אייל המילואים וכו'", שואלים מדוע לא מ"אייל נזיר" שהוא מצוי יותר? ומשיבים.

משנה ו' - דין הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח שלהם פסול - יבואו עם זבח אחר הטעון נסכים, ואם עבר עליהם לילה נפסלו בלינה.

גמרא - דעת זעירי שהנסכים מתקדשים בשחיטת הזבח. מקשים עליו ממשנתנו בה נאמר: "שנתקדשו בכלי", והגמרא מתרצת.

דף ע"ט/ב'

ב' 3 - קושיא מרב חסדא על דין המשנה: "אם יש זבח אחר - יקרבו עמו", שיש לזה סתירה מדין "שמן" של "מנחה". רב ינאי מתרץ שלב בית-דין מתנה עליהם. על כך שתי קושיות, דיון בהן ותירוצן.

משנה ז' - כלל: קרבן התודה טעון לחם, ולא וולדה, תמורתה או חילופה.

גמרא - ברייתא המפרטת את הלימד מן הפסוקים את ריבוי הוולד, התמורה והחילוף, להקרבה, ואת מיעוטם מהצורך בחלה.

ב' 33 - דברי רבי יוחנן, שהתודות היתרות אינן טעונות לחם הוא לאחר שכבר נתכפרו הבעלים בתודה העיקרית, אבל לפני כפרה כן חייבים לחם. ודיון לאיזה מן התודות הכוונה. הסבר צדדי הספקות, ולמסקנה רבי יוחנן מתכוון רק ל"וולד תודת חובה", ומביאים מקור בו אמר כך ר' יוחנן במפורש.

דף פ"א'

ג' 15 - דברי שמואל: "כל שבחטאת מתה" במקרה מקביל של קורבן תודה - אין היא טעונה לחם. וכל

ג' 11 – משנה (ממסכת שקלי) ממנה משמע שמותר להביא עומר ושתי הלחם בשנת השמיטה מן הספיחים. מקשה רמי בר חמא: הרי "לאוכלה" נאמר ולא לשריפה (והקומץ נשרף)? ורב חסדא משיב.

ד' 20 - מחלוקת רבי יוחנן ור"א על הסימוכין לאיסור הבאת העומר מן הישן. קושיא על ר' יוחנן מברייטא, ונשאר ב"תיובתא".

ד' 37 - משנה (ממסכת ביכורים) שאין להביא בכורים של תמרים ופירות מן ההרים והעמקים, שאינם מובחרים. עולא אומר שאם הביא מהם לא קדשו. מקשה עליו רב אחא בר אבא מברייטא הקובעת שאפשר להביא גם מן הגדלים בגג, בחורבה ובספינה, אם כן כל-שכן המביא תמרים מן ההרים שכן יתקדשו. ומתמצים שהברייטא עוסקת ב"מנחות" ולא בביכורים.

דף פ"ד/ב'

ה' 30 - מראים שהמחלוקת למעלה בין עולא לרב אחא בר אבא, היא גם בין רבי יוחנן (כעולא), ור"ל (כרב אחא). קושיא על ר' יוחנן משתי ברייתות, ותיורוצו שיש בזה מחלוקת תנאים, ומביא הראיה לכך.

דף פ"ה/א'

ו' 3 - על הנאמר במשנה: "שנייה להן עפריים", מובא המדרש בו אמרו מכשפי מצרים למשה: "תבן אתה מכניס לעפריים וכו'", ותשובת משה.

משנה ב' - מקומות שאין מביאים מהם את הסולת למנחה, ואם הביא - כשר. וכן כיצד מגדלים תבואה משובחת למנחות, וכיצד בודקים את הסולת אם מנופה כראוי.

גמרא - על אופן גידול תבואה משובחת נאמר במשנה: "ובשנה השנייה זורעה", מבררים האם לפני הזריעה חורשים שוב, או לא. ראייה מברייטא ראשונה, נדחית. ובשנייה - נמצאה ראייה שלא חורשים שוב.

דף פה/ב

ב' 4 - דברי ר' יוחנן שיש להביא את העומר מן השדות שבדרום ונימוקו, וכן נאמר בברייטא. ותיאור מעשה בשדה של ר' חלקיה.

ג' 14 - ברייתא: סולת שהתליעה רובה - פסולה. שואל ר' ירמיה האם בודקים ברוב כל גרגר חיטה, או ברוב כל סאה? שואל רבא: אם הקדיש את המתולעות, האם נחשב כעובר על הקרבת בעלי-

(השונה מפשט המשנה) ואומר שגם ממעות מעשר-שני לא יביא, ומנמק את שתי הדעות.

דף פ"ב/א'

ד' 9 - דיון בדעת ר' אמי שהמתפיס מעות מעשר-שני ל"שלמים" אין קדושת השלמים חלה עליהן. קושיא עליו ותירוצה. באותו עניין מובאת מחלוקת ר' יוחנן האומר שחלה קדושת שלמים על המעות ור"א האומר שלא חלה. מבררים תחילה שהמחלוקת רק לשיטת ר"מ הסובר שמעות מע"ש הם ממון גבוה. מנמקים את הדעות. מקשים על ר"א, ומתמצים.

משנה ט' - הלכה, האומר: "הרי עלי תודה" (חובה), צריך להביאה מן החולין, וכיצד למדים זאת מדין קרבן פסח. וכן כי הנסכים באים תמיד מן החולין.

גמרא - במשנה למדו מקרבן פסח שגם התודה צריכה לבוא מן החולין. ר"א מסביר כיצד למדו זאת מ"פסח מצרים", ר"ע מקשה עליו, ומתמצים. מבררים שהמקור לדעת ר"ע, והוא מן הפסוק "זאת התורה לעולה וכו'", שהוקשו כל הקורבנות זה לזה. ר"א מסביר איזה דין לומדים מכל מילה בפסוק. ור"ע בברייטא מסביר אחרת, ומן המילה "חטאת" הוא לומד שכל הקורבנות באים מן החולין.

דף פ"ג/א'

ג' 34 - כיוון שהמשנה למדה מ"פסח" שגם "תודה" באה מן החולין, שנאמר: "וזבחת פסח...". מבררים מה למד ר"ע מפסוק זה, והוא את דעת רב נחמן ש"מותר הפסח קרב שלמים", ודיון על כך.

פרק ט' "כל קורבנות הציבור"

דף פ"ג/ב'

משנה א' - כלל: קורבנות הציבור והיחיד באים מן הארץ ומחו"ל, מן הישן ומן החדש, מלבד העומר ושתי-הלחם הבאים רק מהארץ ומן החדש. וכן שיש להביא מן המובחר, אם אפשר, ודוגמאות.

גמרא - ברייתא החולקת על משנתנו בכך שמכשירה העומר ושתי הלחם גם מן הישן, אך מסכימה שיהיו מהארץ, ודיון בסימוכין לברייטא.

דף פ"ד/א'

ב' 2 - ברייתא ובה דעת ר' יוסי ב"ר יהודה המתיר את העומר ושתי הלחם גם מחו"ל, והסימוכין שלו.

ואיזה פסולים, לפי הדעות השונות. וכן באיזה חביות שומרים את היין, ומהיכן לוקחים את השמן שבחבית. וכן "כיצד הוא בודק" את איכות היין.

דף פז/א

גמרא - דיון בסתירה במשנה, שתחילה נאמר שיין "הליסטון" כשר בדיעבד (בגלל מתיקותו), ובהמשך נאמר שיין מתוק פסול. על כך שתי תשובות שונות.

ב' 11 - בירור דעת רבי, שבמשנה אמר שאין מביאין יין ישן (שעברה שנתו), ובברייתא מובא הפסוק ממנו למדים זאת. ולפיו משמע שהוא מכשיר בדיעבד יין ישן. ומתמצים שרבי לומד את שיטתו מפסוק אחר.

ג' 19 - הסבר למשנה: "הכרמים העבודין", שהיו מעבדים את הקרקע פעמיים בשנה וינם היה כפול בחוזקו, וראיה ממעשה שהיה.

ד' 23 - ברייתא בעניין גודל הראוי של חביות היין, וכי יש להניחן אחת אחת.

ה' 26 - הסבר למשנה, מדוע בבדיקת היין היה הגזבר מקיש בקנה להורות על הפסקה, הרי יכול היה לומר בפיו להפסיק. התשובה לפי ר' יוחנן, שהדיבור רע לייין.

ו' 31 - שאלת ר' יוחנן: המקדיש יין פסול, האם חייב משום "מקריב בעל מום"? נשאר ב"תיקו". כן מובאת ברייתא על המקומות מהם הביאו את הקרבנות המובחרים. דעת ר"י בזה והסימוכין שלו. וכן דברי אגדה על השומרים בחומות ירושלים, ומה היו אומרים.

פרק י' "שתי מידות"

משנה - כלי המדידה של הדברים היבשים שהיו במקדש הם "עשרון" ו"חצי עשרון". ר"מ אומר שהיו שני כלים של "עשרון" וכלי אחד של "חצי עשרון". והסבר למה היו כלים אלה משמשים.

גמרא - דיון על מהות המחלוקת בין חכמים לר"מ במשנה - כיצד למדו את שיטותיהם מהפסוקים, ומדוע ר"מ לא למד כחכמים, וההפך.

דף פז/ב

ב' 13 - דיון בדבר "חצי העשרון" ששימש לחביתי כהן גדול. קושיא, הרי חביתי כהן-גדול לא היו באין חצאין? ותשובת רב ששת.

ג' 17 - שלש שאלות של רמי בר חמא לר' חסדא: 1. האם "חצי העשרון" היה גדוש או מחוק. 2. אופן

מום? ובדומה לזה השאלה על מי שמביא עצים מתולעים למזבח. התשובה לכל השאלות: "תיקו".

משנה ג' - דין סוגי השמן למנחות - מהו המובחר, מהו הכשר ומהו הפסול.

גמרא א' - דברי אגדה הקשורים בשמן מובחר ומקומו. ומעשה באנשי לודקיא שקנו שמן מגוש חלב.

ב' 54 - קושיא: במשנה נאמר על שמן "אנפקנון" שהוא כשר, ואילו בברייתא נאמר שהוא פסול. התשובה: יש כאן מחלוקת תנאים. כן מבררים מהו "שמן המור" הנזכר במגילת אסתר. מביאים ראיה מברייתא שהוא ה"אנפקנון", והסבר מעלתו לסיכה.

דף פו/א

ג' 11 - ברייתא המביאה את דברי המשנה כי שמן "גרגרין שנישירו במים" פסול, ומוסיפה עוד פרטים. שאלת רבה האם מי שהקדיש מהם עובר על הבאת בעל מום? ונשאר ב"תיקו".

משנה ד' - שלש לקיטות יש לזיתים, בזמנים שונים, ובכל לקיטה יש שלושה סוגי שמן (סך הכל תשעה סוגים). תיאור מפורט של הפקת השמנים לסוגיהם. וכי הראשון מכל לקיטה כשר למנורה והשאר למנחות.

גמרא - שאלה על לשון המשנה: האם "מגרגרו" או "מגלגלו"? ומביאים ברייתא המקבילה למשנה, ובה הנוסח "מגלגלו". הברייתא מביאה גם את דעת ר"י, ולפיה יש סתירה במשנתנו. ומיישבים אותה.

משנה ה' - בהמשך למשנה הקודמת, מובא סדר מעלת תשעת סוגי השמנים. כן מוסבר מדוע "שמן זית זך" מיועד למנורה ולא גם למנחות.

דף פו/ב

גמרא - קושיא על המשנה בעניין ההשוואה שהיא עושה בין הסוג ה"שני" של הלקט ה"ראשון" לסוג ה"ראשון" של הלקט ה"שני". שהרי נאמר שהראשון של השני כשר למנורה? ומתמצים.

ב' 3 - בדבר השאלה: מדוע "שמן זית זך" למנורה ולא למנחות? מובאת ברייתא שאפשר גם למנחות, אלא שבגלל חסכון לא השתמשו בו למנחות (שהיו רבות). ואגב, דברי אגדה על האור במנורה ועל מקומה, וכן על צורת החלונות במקדש להורות שאין הקב"ה צריך לאורה.

משנה ו' - המקומות מהם מביאים את היין לנסכים - איזה משובחים ביותר, איזה כשרי בדיעבד

נפרד. המסקנה – זו מחלוקת תנאים, ומבררים מהו יסוד מחלוקת זו.

דף פט/א

ה' 1 – נאמר במשנה שמידת "חצי הלוג" שימשה ל"תודה". מובאת ברייתא ובה לימוד הדבר מהפסוקים ע"י ר"ע. ודעת ראב"ע שזו הלכה למשה מסיני.

ו' 21 - דיון במחלוקת בין חכמים ור"א בן יעקב במשנה, אשר לדעת חכמים צריך לוג לכל עשרון שבמנחה ולדעת ראב"י לוג אחד לכולם. מביאים ברייתא ובה נימוקי הדעות, וכיצד הם לומדים אותם מן הפסוקים.

ז' 32 - על הנאמר במשנה: "ששה לאיל וכו'", מראים כיצד למדים זאת מן המקרא. וכי ההלכה שצריך "חצי לוג" שמן לכל נר במנורה, היא לפי השערה של החכמים. ושתי דעות כיצד הגיעו לשיעור זה.

משנה – נסכיה של איזה קרבנות ניתן לערב זה בזה, ואיזה - לא. וכן הלכה שאם התערבו השמנים רק אחרי הבלילה בנפרד – כשרים בדיעבד. וכן דין כמות נסכי הכבש הבא עם ה"עומר".

דף פט/ב

גמרא - דיון על הנאמר במשנה שניתן לערב נסכים – מביאים ברייתא ובה למדים שאין לערב. ר' יוחנן מנסה ליישב את הסתירה אך נידחה. אביי מיישב אחרת. מקשים עליו ומתרצים.

ב' 19 - על הנאמר בסוף המשנה, בעניין נכסי כבש הבא עם העומר, מובאת ברייתא המפרטת את הדברים ואופן לימודם.

ג' 29 – דיון על קורבנות הבאים עם נסכים, ששחט אותם שלא לשמן, שאמר ר' יוחנן שמקריבים אותם "נדבה" וצריך לצרף גם את נסכיהם, כאילו נשחטו לשמם. מקשים, שלפי זה יהיה כך גם בקורבנות אחרים. אביי מתרץ, וכן רבא, ומביאים ברייתא התומכת בדברי ר' יוחנן.

דף צ/א

משנה - הלכה שצריכים לגדוש את כלי המדידה, חוץ ממנחה של כהן-גדול. ודין הבירוצין (העודף על הכלי), שבלח - קודש וביבש - חול (והסבריהם של ר"ע ור' יוסי).

חלוקת ה"חביתים" של כה"ג לחלות – האם ביד או בכלי. 3. אם "שולחן לחם הפנים" מקדש את ה"קמצים" שעליו (ה"לכונה"). תשובות רב חסדא ודיון בהן.

משנה – אלו כלי מידת הלח (נוזלים) שהיו במקדש - שלש דעות: חכמים, ר"א ב"ר צדוק ור"ש.

גמרא - ברייתא המביאה את שבע המידות לפי ר"י בסדר מהקטנה לגדולה - מרביעית הלוג עד הין, ולפי ר"מ - בסדר הפוך.

ב' 46 – דיון בדעת ר"ש שלא היתה מידת הין כלל, לביורר מה היה לדעתו במקום מידת ה-ה"הין". וכן המו"מ בינו לבין ר"י ור"מ.

דף פח/א

ג' 10 - בירור מה ההבדל בין סדר המידות לפי ר"י לבין הסדר של ר"מ בברייתא. על כך תשובות ר' יוחנן ואביי

ד' 24 - חזרה לדברי ר"ש, שלא היתה במקדש מידת "הין" – הוא שואל לדעת חכמים: לשם מה היו צריכים את מידת ה-ה"הין? ותשובת החכמים. כן בירור מהות המחלוקת ביניהם והסבר מדוע לר"ש צריך שבע מידות.

ה' 32 - בירור דעת ר"א ב"ר צדוק, האומר שהיתה רק מידה אחת של "הין" עם שנתות - דעה הסותרת את דברי חכמים, שהיו שבע מידות. על כך שתי תשובות.

משנה – הסבר למה שימשו כלי מידת הלח במקדש, מ"רביעית" ועד "לוג".

גמרא - שאלת רבי: מדוע נמשח כלי ה"רביעית" בשמן המשחה? הסבר צדדי השאלה ותשובת ר' חייא: כיון ששימש למדידת "רביעית-שמן" לכל חלה מחביתי כהן-גדול.

דף פח/ב

ב' 4 - שאלת רבי על הצורך למשוך את מידת חצי הלוג. ותשובת בנו ר"ש: כיון ששימשה לשמן הנרות במנורה.

ג' 11 - דיון בשאלת רבי: כיצד לנהוג בנר המנורה שכבה לפני סוף הזמן. ר' זריקא מסביר את השאלה, ור' ירמיה משיב עליה ומנמק, וכן מביאים לו ראיה.

ד' 20 - דיון במבנה המנורה, אם מקום הנחת השמן והפתילה במנורה היה חלק מגוף המנורה, או שהיה

גמרא - דיון בלשון המשנה: "כל מדות", שאינה מתאימה לדעות ר"מ ורבנן, והתירוץ, שזה לפי ר"מ ויש להבין: "כל מדידות" (ולא "כל המידות").

ב' 16 - דיון בדעות השונות בעניין בירוצי הלח שהם קודש, והיבש שהם חול, לבירור מה הסברות שלהם. מקשים על דעת ר' יוסי, ועל כך משיבים רב ורבינא. עוד מקשים על תשובת רבינא ומתרצים.

דף צב/ב

ב' 28 - בדין המשנה שקרבנות היחיד (בכור, מעשר ופסח) אינם טעונים סמיכה, מובאת ברייתא הלומדת זאת מ"מיעוט" שבמלה "קרבנו" (הכתובה שלש פעמים), אך הלימוד נידחה, ומראים שמלה זו באה ללמד דברים אחרים.

ג' 37 - מחלוקת בהסבר כוונת המשנה (ממסכת שקלים): "מותר נסכים לקיץ המזבח". ר' חייא בר יוסף סובר שהכוונה לבירוצי המדות ור' יוחנן סובר - מעודפים של ירירות המחירים, ולכל אחד ראה מברייתא.

דף צ"ג/א

ג' 3 - דיון בדין יורש שבמשנה, שכן מצאנו בברייתא שר"י חולק ואומר שאינו נכנס תחת המוריש. ובדין מראים את הסימוכין לשתי הדעות מתוך הפסוקים, וכן כיצד כל אחד לומד את הפסוק של השני.

ג' 37 - מחלוקת בהסבר כוונת המשנה (ממסכת שקלים): "מותר נסכים לקיץ המזבח". ר' חייא בר יוסף סובר שהכוונה לבירוצי המדות ור' יוחנן סובר - מעודפים של ירירות המחירים, ולכל אחד ראה מברייתא.

דף צ/ב

משנה - רשימת הקרבנות הטעונים נסכים, ואלה שאינם טעונים.

משנה - הלכה: מי אינם רשאים ל"סמוך" על הקרבן. וכי הסמיכה היא "שיירי מצווה". וכן הדינים: כיצד, היכן, וזמן הסמיכה.

גמרא - ברייתא ובה דרשות הפסוקים, מהם למדו את הדינים שנזכרו במשנה.

גמרא - הסימוכין לפסולי הסמיכה. לגבי הסומא מובאות שתי דעות: ר' חסדא ור' יצחק בר אבדימי, והסבר מדוע כל אחד אינו נוקט את פסוק הלימוד של השני.

ב' 32 - מחלוקת על אופן דרשת הפסוק: "מן הבקר או מן הצאן" - ר' יאשיה אומר שבא למעט עולת העוף, ור' יונתן אומר ללמד שאם רצה להביא רק אחד מהם - מביא. ודיון בדעותיהם.

דף צא/א

דף צג/ב

ב' 8 - ברייתא הלומדת שממעטים את ה"עבד", ה"שליח" וה"אשה" מחובת סמיכה מן המלה "ידו", הנאמרת שלש פעמים. וכן מדוע לא לומדים זאת מפעם אחת של המלה "ידו" והסבר.

ג' 6 - בברייתא, למעלה, למדו ש"תודה" חייבת נסכים מן הכתוב "או זבח". ודנים בזה בקושיות ותירוצים. ובהמשך עוד דיונים על הברייתא לפרטיה, במיוחד מה למדים מהמלה "או" המופיעה במקומות שונים.

ג' 16 - ברייתא ובה דיון לבירור מן המקרא ש"סמיכה" היא "שיירי מצווה", ככתוב במשנה. ודיון דומה על ה"תנופה" ב"אשם-מצורע" שאף היא "שיירי מצווה".

ד' 42 - נאמר במשנה ש"חטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים", מבררים כיצד למדים זאת מהפסוקים, ודנים בעניין.

דף צא/ב

ד' 26 - ברייתא, ובה כיצד לומדים מהפסוקים שהסמיכה על הראש בלבד. וכן ברייתות שאם סמך על צדדי הראש - לא יצא. וכן שלא יהיה דבר חוצץ בין ידו לבין הראש.

ה' 18 - דיון על המלים: "לאיל", "או לאיל" האמורים בפסוק, מה באו לרבות. דעות שונות ומו"מ ביניהם, וכן על המשך הפסוק.

דף צב/א

ה' 38 - דברי ר"ל מניין במקרא שהסמיכה בשתי ידיים. ותיאור המעשה בר' אלעזר שאמר את דברי ר"ל שלא בשמו, ותגובת ר"ל.

משנה - אילו קרבנות-ציבור וקרבנות-יחיד טעונים סמיכה, ודעת ר"ש. וכן הדין שיוורש נכנס תחת אביו לעניין: סמיכה, נסכים, והמרה.

ו' 50 - בעניין הסיפא של המשנה, מוסבר כי האמור "ותיכף לסמיכה שחיטה" הוא מתן טעם לדין הקודם שבמקום ששוחטים סומכים.

גמרא - ברייתא המביאה בשינוי את המשנה, כאשר בה ר"ש ור"י חולקים בעניין סמיכה על

גמרא - קושיא על דעת התנא-קמא במשנה, שיוצא ממנה מצד אחד שכלי מידת היבש לא "מקדש" (כי מותר בחוץ), ומאידך כן "מקדש" (כי האפייה בפנים). והגמרא מתרצת. כן מעלים סתירה אחרת, רב אשי מתרץ אותה, ונידחה.

ב' 27 - דיון במחלוקת ר"י ור"ש במשנה. רבי אבהו בר כהנא אומר שראיותיהם מאותו פסוק בעניין דוד ואחיהם, והסבר. אך הגמרא דוחה הסבר זה ונותנת הסבר אחר לאירוע. ומסבירה הגמרא שמקור המחלוקת הוא במסורות שונות שהיו להם, וראיה לכך מלשון המשנה.

דף צ/א

משנה - הלכות ב"מנחות": 1. חביתי כה"ג - לישתן, עריכתן ואפייתן נעשים בפנים העזרה, ודוחים את השבת. 2. כללו של ר"ע: כל מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת. 3. כל המנחות מעשה כלי "בפנים", ולא "בחוץ". 4. מידות "שתי הלחם" ומידות "לחם הפנים". 5. מידות השולחן ואופן הנחת "לחם-הפנים" עליו - דעות ר"י ור"מ. 6. היכן הונחו ביזכי הלבונה - מחלוקת אבא שאול וחכמים. 7. דין ה"סניפין" ולמה שימשו. וכן דין ה"קנים" מספרם ושימושם. 8. כלל: כל כלי המקדש היו מונחים כאשר אורכם לאורכו של הבית.

גמרא - שאלה לרבי: מהו המקור לדין המשנה שכל המנחות טעונות כלי? ותשובתו.

ב' 42 - דיון בדעות ר"י ור"מ במשנה, לגבי מידות השולחן, הלחמים וגובה קיפולן. דברי ר' יוחנן להבנת הדעות השונות, קושיות עליו מצדדים שונים של הנושא, והתירושים.

דף צ/א

ג' 17 - דיון בארבעת ה"סניפין" הנזכרים במשנה. רב קטינא מביא את המקור לכלי השולחן בפסוק ומסבירו לפרטיו, ובכללם ה"סניפים". רבא מקשה עליו, ובעצמו מתרץ, וכן מסביר מדוע אין הנחת הקנים דוחה את השבת. וכן מובאת ברייתא המתארת כיצד היו הקנים מונחים בין החלות, והטעם.

ד' 40 - בדבר המחלוקת במשנה בין ר"מ ור"י על מידות השולחן, מובאת משנה אחרת בה הם חולקים על אורך מידת ה"אמה" בה השתמשו במקדש וכליו. ר' יוחנן מביא את המקור לדעותיהם ביחזקאל, ומסביר במה המחלוקת.

משנה - ההבדלים בין "סמיכה" ל"תנופה", שלכל אחד מהם יש דברים חמורים יותר מהאחר.

דף צ/א

גמרא - ברייתא ובה מבררים מדוע לא ניתן ללמוד ב"קל-וחומר" מסמיכה לתנופה וההפך.

ב' 14 - דיון, לבידור מדוע נקבע שאין סמיכה לאחר שחיטה, שהרי מצאנו שהכה"ג סומך על חלקי ה"תמיד" אחרי השחיטה לפני ההקטרה. ומתרץ אביי שאין ללמוד מכה"ג, שזה היה רק לכבודו.

פרק י"א "שתי הלחם"

משנה - אופן לישת ואפיית "שתי-הלחם" ו"לחם-הפנים".

גמרא - ברייתא ובה אופן הלימוד מן הפסוקים על "לחם-הפנים" שהן נלושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים, כמשנה. וכיצד למדים מהם על "שתי הלחם".

ב' 37 - ברייתא, מניין שהשתמשו ב"דפוס" ללחם הפנים וכמה דפוסים היו.

ג' 42 - דיון בצורת לחם-הפנים אם כדעת ר' חנינה - כמין תיבה פרוצה, או כרי יוחנן - כספינה רוקדת, קושיות ותירושים וכן ראיות לכאן ולכאן.

דף צ/א

ד' 7 - דיון ב"שתי הלחם" שהיו בזמן המסעות במדבר, האם היו נפסלות כדין "יוצא", על כך מחלוקת ר' יוחנן וריב"ל. שלושה נסיונות לראות מה הסימוכין לכל דעה, אך שני הראשונים נידחו.

ה' 37 - מן הברייתא שלמעלה למד אביי שהיתה במדבר יציאה למסעות גם בלילה. שואלים: "פשיטא?" והוא מסביר כוונתו.

ו' 43 - דיון על הברייתא למעלה, בעניין ש"זבים ומצורעים משתלחים מן המחנה בשעת סילוק המסעות". מקשים על כך מברייתא אחרת. רב אשי מתרץ שהברייתא הראשונה כשיטת רבנן, ואילו השנייה כדעת ר"א, ומביאים את הברייתא בה מופיעים דבריו.

דף צ/ב

משנה - שלש דעות תנאים על מקום לישתן, עריכתן ואפייתן של "שתי-הלחם" ו"לחם-הפנים": תנא קמא, ר"י ור"ש. וכן הלכה שאפייתן אינה דוחה שבת.

דף צז/ב

הפנים ע"י הכהנים, ואת הקטרת הבזיכים וחלוקת הלחם. כמו כן, מה הדין אם יום הכיפורים חל בשבת או בערב שבת, לעניין אכילת "לחם-הפנים" או "שעיר יום הכיפורים".

גמרא - ברייתא המזכירה את דברי ר' יוסי במשנה, אך בהקצנה: "אפילו סילק את (מערכת הלחם) הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית - אין בכך כלום". מכאן למדו גם על לימוד תורה, ועוד דברי חכמים על לימוד תורה ותלמידי חכמים.

דף ק"א

ב' 6 - הערת ר' יוחנן ור' יוסי על סוף המשנה, בעניין הבבלים שאוכלים בשר חי, שלא בבליים היו, אלא - אלכסנדרוניים, ורק משום שנאת הבבליים העבירו זאת על שמם.

משנה - דין הלחם והבזיכים אם סודרו שלא כדין בשבת, או אם הוקטרו הבזיכים שלא בזמנם. תיאור שלושה מקרים והדין בכל מקרה.

גמרא - לאחר תאור מנהגי המקדש בשחר (ע"פ משנה במסכת יומא) מובאים דברי אבוב דרבי אבין בברייתא, ובכללם: "ומנחה שנקמצה בלילה תצא לבית השריפה". דיון על כך, וכן מקשה ר' זירא ממשנתנו שמשמע שהלילה לא פוסל הבזיכין, ורבא רב אשי מיישבים את הקושיא.

דף ק"ב

משנה - הזמנים בהם מותר לאכול את שתי-הלחם או את לחם-הפנים. זאת לפי ההלכה שאין אפיית שתי הלחם ולחם הפנים דוחה את השבת ואת יו"ט. ורשב"ג חולק וקובע שדוחה יו"ט, אך לא את יו"כ.

גמרא - רבינא למד ממשנתנו שהטעם לדעת האומר שנדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט, הוא כי זה איסור מדאורייתא, והראיה ששתי הלחם אינם דוחים את יו"ט.

פרק י"ב "המנחות והנסכים"

משנה - דין שאפשר לפדות נסכים ומנחות שנטמאו, כל עוד לא קדשו בכלי. מאידך, לעופות והעצים וכו' שהוקדשו - אין פדיון, והסיבה.

גמרא - הערת שמואל שהנאמר במשנה שנסכים ומנחות שנטמאו יש להם פדיון, הוא הדין גם אם לא היו טמאים, כיון שעדיין לא נתקדשו בכלי. ומסביר מדוע נאמר במשנה ש"נטמאו".

ה' 8 - הגמרא דנה בעניין גודל "אמה" בה מדדו את מזבח-העולה וחלקיו, על פי הפסוק ביחזקאל ומקורות אחרים, בקושיות ותירוצים

דף צח/א

ו' 7 - על דברי ר"מ שה"אמות" במקדש היו "בינוניות", מבררים מה גודלה. ר' יוחנן אומר שהיא בת ששה טפחים, ומביאים לו ראיה ממשנתנו. קושיא על ר' יוחנן ותירוצה.

ז' 18 - במשנה (במסכת מדות) נזכרת צורה "שושן הבירה" שהיתה מצוירת על "שער המזרח". על הסיבה לכך שתי דעות. אחד הטעמים הוא "יראת המלכות", אגב כך מביאים דברי חכמים על חובת יראת המלכות. כיון שעניין "שושן הבירה" היה במחלוקת בין רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, הביאו עוד מחלוקת ביניהם בהבנת הפסוק: "ועלהו לתרופה...".

ח' 25 - ברייתא המדייקת, מלשון הפסוק על "לחם הפנים", את סדרי המערכות. ודיון בדברי רבי שאם הניחו שתי מערכות של שבע חלות "רואין את העליונה כאילו אינה", הרי זה סותר את הנאמר: "ונתת על המערכת לבונה". ומוסבר שלדעת רבי "על" פירושו גם "בסמוך", והראיה לכך מברייתא.

ט' 37 - על הנאמר במשנה: "כל הכלים במקדש אורכן לאורכו של בית" מובא דיון רחב על כלי המקדש, גודלם, כיווני הנחתם ועוד. בין היתר, דיון על הארון, שהיה יוצא מן הכלל - אורכו לרוחב הבית. על השולחן ועשרת השולחנות שעשה שלמה. ואגב, דיון דומה על המנורה ועשר המנורות שעשה שלמה.

דף צט/א

י' 9 - ברייתא הדנה על איזה מן השולחנות הניחו את "לחם הפנים" ובאיזו מנורה מן המנורות הדליקו את הנרות. על כך שלש דעות שונות.

י"א 27 - בדיון על השולחנות בא הכלל: "שמעלין בקודש ולא מורידין", מביאים את הסימוכין לכך. אגב מביאים דרשות על הפסוק: "אשר שברת ושמתם בארון" - מכאן ששברי לוחות היו בארון, ועוד דברי אגדה ומוסר מפסוק זה ואחרים.

דף צט/ב

משנה - תיאור מפורט של השולחנות אשר שימשו את העברת לחם הפנים, את ביצוע החלפת לחם

אחרת ממה שנדר, כגון שאמר "במחבת" ועשה ב"מרחשת", ועוד דוגמאות.

גמרא - בירור, מה היה הצורך למשנה להביא שתי דוגמאות, שנראה כחזרה על אותו דין.

ב' 43 - ברייתא בה ר"ש חולק על המשנה ואומר שבכל המקרים "אף ידי נדרו נמי יצא".

ג' 45 - דיון באומר: "הרי זו", שאם הביא בכלי הלא נכון - פסולה. שואלים מהברייתא שאומרת שהכלי האחר לא "מקדש" אותם ולכן לא יפסלו. משיב אביי - שהכלי לא מקדש אותם להקרבה, אבל מקדשם להפסול. כן מעיר אביי שהזמן הקובע הוא זמן הנדר, ולא זמן ההפרשה.

דף קג/א

משנה - דין הנודר שלא כדרך המצווה בתורה, כגון שאמר: "הרי עלי מנחה מן השעורים", דעת חכמים שיביא כמצווה - מן החטים, ועוד דוגמאות. ר"ש חולק ואומר שפטור לגמרי מכיון "שלא התנדב כדרך המתנדבין".

גמרא - קושיא על המשנה: מדוע "יביא מן החטים" הלא מסתבר כר"ש? חזקיה השיב שזה כדעת ב"ש האומרים "תפוס לשון ראשון", ור' יוחנן תירץ שמדובר שגילה דעתו ואמר: "אילו הייתי יודע וכו'". מביאים עוד מחלוקת ביניהם ממנה משמע שחזקיה חזר בו, אבל ר' יוחנן מסביר אותו גם לפי שלא חזר בו.

דף קג/ב

ב' 1 - דברי זעירי על שיטת ב"ש, שמדובר שהנודר הזכיר את המלה "מנחה", שאם לא כן - לא שייך לומר "תפוס לשון ראשון". רבא הקשה על כך מן המשנה, והשיבו לכל קושיותיו. מקשה הגמרא מדעת ר"ש במשנה, ותירץ רבא שדעת ר"ש ושיטתו כדעת ר' יוסי שאף בגמר דבריו אדם נתפס.

משנה - הלכה שהיחיד יכול להתנדב "מנחה" עד ששים "עשרון". ומחלוקת חכמים ור"ש בטעם לקביעת כמות זו של ששים ולא יותר.

גמרא - ברייתא בה המו"מ בין חכמים ור"ש במשנה, מובא מפורט יותר בין ר"י ב"ר אלעאי לר"ש.

ב' 45 - על דעת ר"ש - למעלה - כי ששים ואחד עשרון אינם נבללים יחד, שואלים: הרי בילה אינה מעכבת. והתשובה על פי הכלל: "כל הראוי לבילה -

ב' 35 - הסבר מה החידוש בכך שאם נתקדשו-בכלי לא ניתן לפדותם, הרי הדבר פשוט מאחר שחלה עליהם קדושת-הגוף. והוא - למנוע את ההשוואה ל"בעל מום" שנקרא טמא וכן נפדה. ואגב מביאים ראייה שבעל-מום אכן נקרא טמא.

דף קא/א

ג' 13 - דיון על המשנה בדבר עצים ולבונה וכלי שרת שנטמאו, שואלים: מדוע לא נפדים - הרי אין להם קדושת הגוף? מתרצים בשני אופנים, והראשון נדחה.

ה' 30 - דיון בדעת שמואל שאמר שגם מנחות ונסכים טהורים נפדים. קושיא מן הברייתא בעניין "המקדיש תמימים וכו'" שנאמר בה שלא נפדים. ומתרצים על-פי ההבחנה בין "שכיחי" ו"לא שכיחי". ומכאן מביאים שלש דעות אם טהורים נפדים, או לא.

ו' 44 - דיון בדעת ר' הושעיא (למעלה - בשתי גירסאות). מקשים מדברי עצמו שדבר שנאסר בהנאה, כגון מנחה שפיגלה - אינו נקרא אוכל, ולכן אינו מקבל טומאה. זאת, לפי דעת ר"ש, ומביאים את דברי ר"ש ודנים בהם באריכות, וכן מיישבים את ר' הושעיא לפי הגירסאות השונות של דברו.

דף ק"ב/א

ז' 11 - מעיר רב אשי כי הכלל של ר"ש "כל העומד ליפדות כפדוי דמי", אינו יכול לחול על דבר שצריך לעשות מעשה, כגון לומר "דם העומד לזריקה כזרוק דמי". קושיא על כך ממשנה (במסכת מעילה), ומתירץ רב אשי בהוכחת ההבדל בין דיני טומאת אוכלין, בה דיבר ר"ש, לבין דיני "מעילה".

ח' 38 - המשך הדיון על דברי רב אשי (שכל עוד לא זרק את דם הקרבן ממש, אינו ראוי למאכל, ולכן לא מטמא). מקשים עליו מדין המביא אשם תלוי (ממסכת כריתות) שהמסקנה שדעת ר' יוסי כר"ש, שכל העומד לזריקה כזרוק דמי. ומתרצים שלא זה טעמו של ר' יוסי אלא - טעם אחר.

דף קב/ב

ט' 11 - דיון על דעת ר"ש, ש"כל העומד להזרוק כזרוק דמי" - שאם אמנם כן, יעלו קושיות חזקות כמו דין פרה אדומה, העומדת להשרף, שיהיה לה דין שרופה כבר, ועוד, ומתרצים. שוב מקשים משאלתו של ר"ל, ומתרצים.

משנה - דין המקדיש מנחה כלשהי, אבל עשה

ב' 35 - על המקרה: "פרשתי ואיני יודע מה פרשתי - יביא ששים עשרון", חזקיה סובר שזה שלא כדעת רבי (בסוף המשנה), ור' יוחנן מסביר זאת גם לפי רבי.

ג' 39 - דיון בדברי רבי יהודה במשנה על המקרה שאמר: "הרי עלי מנחה וכו'", מביאים ברייתא הנותנת טעם לדעתו, ועל כך דנים בקושיות ותירוצים.

דף קה/א

ד' 11 - דיון בשאלת ר"פ מה הדין אם אמר: "מיני מנחה" - האם הכוונה לשתיים או לאחת. נסיונות להשיב, אך ללא הכרעה.

ה' 33 - דיון על דין המשנה: "פרשתי ואיני יודע מה פרשתי - יביא חמשתן" (סוגי המנחות). מנסים לבדוק אם דין זה מתאים לשיטות השונות. ר' ירמיה סובר שזה לא כר"ש, אך אביי ורבא מראים שזה גם כר"ש על פי דבריו בברייתא, שאפשר לעשות תנאי במנחה. ר"פ מקשה ואביי מתרץ. אגב, מבררים כיצד לפי ר"ש עושים את ה"קמיצה", ומה עושים עם מותר השמן.

דף קו/א

ו' 9 - דיון על דברי המשנה, כי מי שאינו יודע איזו מנחה נדר, צריך להביא את חמשת הסוגים. שואלים מדוע לא יביא גם "מנחת נסכים" שכן גם היא כלולה בספק. ומשיבים שבזו לא יהיה ספק לנוודר כי ישנם חמשה הבדלים בין חמשת המנחות לבין "מנחת נסכים" העשויים להזכיר לו.

ז' 22 - על המחלוקת בין חכמים ורבי בסוף המשנה - מבררים מהו יסוד מחלוקתם. על כך חמש הצעות: הצעת ר' חסדא, הצעת רבה, הצעת רבא, הצעת ר' אחא - נידחה, והצעת רב אשי האומר שהם חולקים בכלל: "קטן, והביא גדול - יצא", שרבי סבור ש-לא יצא. אגב מובא בירור באיזה סדר יקטירו את ה"קמצים" של ה"נדבה" ושל ה"חובה".

דף קו/ב

משנה - דינו של הנודר סתם, כגון האומר: "הרי עלי עצים", או שאומר: "פירשתי ואיני יודע כמה" - כמה צריך להביא, לפי המקרים השונים

גמרא - בדבר האומר: "עלי עצים", מביאים ברייתא ובה הקביעה כי העצים נחשבים כ"קורבן", והראיות. ודעת רבי שהעצים הם "קורבן מנחה" גמור. והמסקנה מכך שדיני מנחה חלים על העצים.

ב' 47 - בירור שמקור דין המשנה: "הרי עלי לבונה" - לא יפחות מקומץ", הוא הפסוק "והרים ממנו

אין הבילה מעכבת ושאינו ראוי לבילה - הבילה מעכבת".

ג' 47 - דיון בקשר לדיוק במידות חכמים, רב ביבי מביא את הסיפור בפרידה של בית רבי, ממנו משמע שדם נבלה מטמא. מקשים ממקורות אחרים שדם נבלות אינו מטמא. רב ביבי לא ידע לענות והסביר מדוע. רב יוסף השיב שזו מחלוקת ב"ש וב"ה, וזה אחד משה דברים שב"ש מקילים לעומת ב"ה.

דף קד/א

משנה - הלכה שהנודר יין לנסכים, ידור כמויות ידועות, כמו בנסכים הבאים עם הזבח: שלושה לוגים, ארבעה, ששה או יותר. ולא: לוג אחד, שניים או חמשה.

גמרא - דיון אם אכן הכלל במשנה מקובל, וכי יש כמות קבועה לנסכים. אביי מוכיח שיש קבע, מדין השופרות לתרומות במקדש. הגמרא דוחה את הראיה, ורבא מוכיח מברייתא שאין קבע לנסכים. רב אשי מקשה לרבא ממשנתנו ומתרצים לו. אביי משאיר את הנושא בספק, וכך נשארה השאלה ב"תיקו".

דף קד/ב

משנה - יכול אדם לנדב יין בפני עצמו, אך לגבי שמן יש מחלוקת: ר"ע אומר שלא, ור' טרפון אומר שכן יכול, ומנמקים. וכן הלכה כי לשניים אין אפשרות להתנדב "עשרון" בשותפות, אבל רשאים לעשות זאת ל"עולה", ל"שלמים" ואף לעוף אחד.

גמרא - רבא מסיק מהמשנה שיכול אדם להתנדב בכל יום "מנחת-נסכים" בלא "זבח". והוא מסביר מה בא לחדש בזה.

ב' 18 - דיון בדברי המשנה שאי אפשר לשניים לנדב מנחה, לבירור מה ההבדל בינה לבין "עולה" שמותרת בשותפות. והתשובה: שנאמר במנחה: "נפש", וראיה מברייתא. וכן דברי אגדה בעניין מנחת העני ונפשו.

פרק י"ג "הרי עלי עשרון"

משנה - דין הנודר ולא אמר בפירוש כמה, או שפירש אבל שכח כמה. מהי הכמות שעליו להביא כדי לצאת ידי חובה - דוגמאות שונות. ודעת רבי.

גמרא - מבררים מהי הצריכותא לשני הדינים הראשונים במשנה, כי לכאורה הם פשוטים.

זעירי שהן כנגד "פר ועגל, או איל וכבש, גדי ושעיר" וזה לפי דעת רבי. אך שאר החכמים לא הסכימו עמו שתהיה המשנה כרבי. ומכאן מו"מ ארוך בדעות השונות - מה היה תפקיד כל אחד מהשופרות.

דף קח/א

ד' 25 - כיון שנזכר דין "מותר המנחה של כהן- גדול", מובאת המחלוקת בזה בין ר' יוחנן ור"א. לאחר דיון, המסקנה כדעת ר"א שהמותר ירקב.

משנה - המקדיש בהמה לקרבן ונפל בה מום, יכול לפדות אותה ולהביא בכספה גם בהמה, או בהמות, שלא כפי שנדר, ורבי חולק.

דף קח/ב

גמרא - מבררים במה שונה משנה זו מהמשנה שלפניה. בתשובה מציינים שכאן מדובר שנדר בלשון "הרי זה", וכיון שנפל בו מום אינו חייב עוד באחריותו.

ב' 3 - דיון במקרה שנדר שני שוורין לעולה ונסתאבו, שאם רצה יכול להביא בדמיהן אחד, וההסבר לכך. וכן מבררים שרבי חולק לאסור בכל המקרים לכתחילה, אבל בדיעבד - מכשיר.

ג' 10 - דיון בשאלה אם רשאי להמיר במין אחר של בהמה? מביאים ברייתא שאומרת שאפשר. אך מראים שיש הבדל בין דעת חכמים בברייתא זו לבין דעת חכמים בברייתא אחרת. וכן דיון בטעמו של רבי שאוסר. מראים סתירה בדבריו ומתרצים "תרי תנאי אליבא דרבי". וכן מראים שהברייתא כדעת חכמים.

ד' 17 - על דברי המשנה: "רצה יביא בדמיו שניים", מעירים בשם רב, שהדין כך אם אמר: "שור זה עולה", אבל אם אמר "שור זה עלי עולה" ואחר כך נסתאב - חייב להביא אחד ולא שניים.

משנה - כיצד לנהוג כשיש ספק בכוונת הנודר, כגון שאמר: "אחד מהכבשים שלי יהיה הקדש", והיו לו שניים - יביא את הגדולות, היו לו שלושה - יביא את הבינוני. ואם אמר: פרשתי ואיני יודע מה - הגדול הקדש.

גמרא - מסקנה מהמשנה ש"המקדיש - בעין יפה מקדיש". מקשים מההמשך שאם היו לו שלושה - הבינוני הקדש, משיב שמואל שכוונת המשנה בשלושה, שחוששין גם לבינוני, כי הוא "עין יפה" לעומת קטן. מעיר רבה בר אבוב שאם נדר: "שור בשוורי הקדש" - רק הגדול הקדש. ודנים בדברו על פי שלש קושיות, ותירוץ.

בקומצו", בדרך ההיקש. וכן ברייתא הקובעת שהאומר: "הרי עלי למזבח" - יביא לבונה כיון שרק היא כולה למזבח. שואלים: הרי יש עוד דברים שכולם למזבח? ומתמצים כל אחד מהמקרים.

דף קז/א

ג' 3 - נימוקים לדין המשנה בדבר האומר: "הרי עלי זהב", או "הרי עלי כסף"

ד' 11 - בעניין "הרי עלי נחושת", מובאת ברייתא בשם ראב"י הפוסק אחרת. בדומה לכך מביאים את הדין לגבי האומר "הרי עלי ברזל", ומסבירים.

משנה - דין הנודר סתם יין או שמן, או האומר "פרשתי ואיני זוכר כמה פרשתי" - כמה צריך לתת. מחלוקת ר"י וחכמים בעניין השמן.

גמרא - ברייתא המראה מניין למדים שהנודר סתם יין, זה שלושה לוגין, וכי רשאי להוסיף, אך לא להפחית.

ב' 24 - מבררים שהמחלוקת בין רבי לחכמים במשנה בעניין כמות השמן, היא אם אומרים "דון מינה ומינה", ודנים בזה.

ג' 39 - הסבר לביטוי "כיום מרובה", בסוף המשנה, שהכוונה ליו"ט ראשון של סוכות שחל להיות בשבת, שבו יש הריבוי הגדול ביותר של נסכים.

משנה - הנודר סתם קורבן, או שפירש ואינו יודע מה פירש. דוגמאות רבות והדין לכל מקרה. בחלק מהמקרים יש מחלוקת בין התנאים, ובכלל זה אם אמר שיביא שור קטן והביא גדול, שחכמים אומרים שיצא ידי חובה, ורבי אומר שלא יצא.

דף קז/ב

גמרא - הערה שעל המקרה הראשון במשנה אין מחלוקת בין חכמים לראב"ע, אלא - כל אחד אמר לפי מקומו, וצריך להביא את הקורבן הזול ביותר. וכן ברייתא עם עוד דוגמאות לאופן פתרון ספקות.

ב' 23 - דיון בדוגמא של "פרשתי מן הבקר וכו' - יביא פר ועגל", שלכאורה זה מקרה של "קטן והביא גדול" שלדעת חכמים יצא, לכן אין צורך בהבאת עגל, כי פר בכל מקרה מוציא. והתשובה, שמדובר כאן לפי דעת רבי שלא יצא. קושיא מן הסיפא ותירוצה.

ג' 34 - עוד בעניין המחלוקת בין חכמים ורבי ב"נדר קטן והביא גדול", מביאים את המשנה על ששת השופרות (קופות) שהיו במקדש לצורך התרומות. שואלים שם: כנגד מה הששה? ודעת

דף קט/א

משנה - הלכה שהנודר "עולה" חייב להקריבה רק במקדש, אבל אם אמר: "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו" - הרי אם הקריבה במקדש ואם הקריבה בבית חוניו - יוצא ידי חובה. וכן דין נזיר וקורבנותיו. ור"ש חולק בשני המקרים.

גמרא - דנים בבעיות שמעורר הדין על "בית חוניו", ומתמצים בכמה אופנים. וכן מחלוקת רבא ורב המנונא לגבי דין הנודר להביא בבית-חוניו. וראיות לרב המנונא.

משנה - דין כהנים ששרתו בבית-חוניו (או לע"ז) שפסולים לעבודה בבית-המקדש, והרי הם כבעלי מום, שפסולים רק ל"עבודה", אבל "חולקים" במאכלי הכהנים כדין בעלי מום.

גמרא - דברי רב יהודה שכהן ששחט לעכו"ם וחזר בתשובה, יכול לחזור לעבוד בביהמ"ק. ר' יצחק בר אבימי סומך זאת על הפסוק ביחזקאל, שפוסל את "אשר ישרתו", ושחיטה אינה נחשבת שירות.

ב' 38 - דינו של כהן שבשגגה זרק את דם הקורבן לע"ז, מחלוקת: רב נחמן אומר שאם חזר בתשובה, יכול לחזור לעבוד בביהמ"ק, ורב ששת - פוסל. הסימוכין שלהם מן הפסוקים, ודיון בדבריהם לשיטותיהם במקורות אחרים.

דף ק"ט/ב

ג' 22 - דיון אם "בית חוניו" היה לעבודה זרה או לשם ה'. ברייתא ובה תיאור המעשה בשמעון הצדיק ובבניו, שחוניו אחד מהם, שבנה את המקדש באלכסנדריה. לפי ר"מ היה המקדש לשם ע"ז, ולפי מסורת ר"י - היה לשם שמים, הראיות שלהם מהפסוקים ודיון בהם.

דף ק"י/א

ד' 13 - דיון בדברי רב על השפעת היהודים בגלות על הגויים בעניין האמונה בה'. רב שימי בר חייא מקשה עליו מפסוק, ותשובת רב. וכן דרשת הפסוק על לימוד התורה ומעלת תלמידי-חכמים שהם כעוסקים בעבודת הקרבנות.

ה' 20 - עוד חמש דרשות על פסוקים בעניין מעלות תלמידי-החכמים וכי הם כעוסקים בעבודות בית-המקדש.

משנה - הכלל: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים", וכיצד הוא נלמד מפסוקי הקרבנות.

גמרא - ב הקשר למשנה - דרשות על פסוקים בענייני הקורבנות, על מעלתם ועל "הצורך" לה' בהם ועוד.

סוף מסכת מנחות

מסכת חולין

פרק א' "הכל שוחטין"

דף ד' ב

י' 24 - דיון בדברי רב ענן בשם שמואל, שהמומר לעבודת-כוכבים - מותר לאכול משחיטתו. תחילה מביאים לו ראיה מן המפגש בין יהושפט ואחאב, ועוד מקורות, אך בסוף הדעה נדחית, ונשאר בתיובתא.

דף ה' ב

י"א 21 - תיאור הניתוק של ישראל מהכותים, החל מזמן רבן גמליאל ובית-דינו, שגזרו לאסור את שחיטתם, ועד ר' אמי ור' אסי ש"עשאו עובדי כוכבים גמורים".

דף ו' א

י"ב 28 - מעשה בר' אסי שאכל מאכל וכו תערובת "דמאי". ר' זירא בדק ומצא שאכן לא נכשל ר' אסי, שכן לא גזרו חכמים על תערובת דמאי. דנים בנושא, וכן בשאלה אם אין לחשוש בעמי הארץ שמא הם מחליפים, ולא מחזירים בדיוק מה שנותנים להם.

דף ו' ב

י"ג 12 - עדות על ר"מ שאכל בבית-שאן עלה ירק לא מעושר, ועל סמך זה התיר רבי את כל בית-שאן מחובת תרומות ומעשרות (כחו"ל). מבררים כיצד אפשר אכן להחשיבה כחו"ל, וכן כיצד רבי הסתמך על עדות כזו. והתשובה: "ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל-שכן?". לכן ברור שר"מ עשה כהלכה.

דף ז' א

י"ד 29 - לעניין "בהמתן של צדיקים", הנזכר קודם, מובא סיפורו של רבי פנחס בן-יאיר שיצא לפדיון שבויים והניסים שקרו לו ולחמורו אשר לא רצה לאכול תבואה בלתי מעושרת. וכן את אשר קרה לו עם רבי.

דף ז' ב

ט"ו 25 - המקור לדברי רבי: "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם", הוא מהמקרה שהיה עם אותו אדם שנקבר ליד אלישע הנביא ומגעו עם הנביא אחיה אותו.

ט"ז 31 - מביאים עוד מדברי חכמים על ה"ימים" (פרידות שנזכרו למעלה), על הכישופים, שגם הם תחת השגחת ה' שנאמר: "אין עוד מלבדו", ועל "אין אדם

דף ב' א

משנה - למי מותר ולמי אסור לשחוט, ומה הדין אם שחטו.

גמרא - בירור נוסח המשנה, שלכאורה יש סתירה בין הרישא: "הכל שוחטין" שמשמעה לכתחילה, לבין הסיפא: "ושחיטתן כשרה" שמשמעה רק בדיעבד. על כך באות שש תשובות, שיפורטו בהמשך.

דף ב' ב

ב' 12 - תשובת רבה בר עולא על הקושיא (למעלה), המבוססת על כך שהמשנה דנה במקרה מיוחד - "טמא השוחט חולין", ומו"מ על תשובה זו.

דף ג' א

ג' 6 - תשובות אביי ורבא המדברות על מקרה מיוחד: "הכל שוחטין ואפילו כותי", אך מקשים עליהם.

ד' 32 - תשובת רב אשי, שמשדובר במקרה מיוחד "הכל שוחטין ואפילו ישראל מומר", אך גם תשובה זו נשארת בקושיא.

דף ג' ב

ה' 13 - תשובת רבינא לשאלה על המשנה, בשתי מסורות: 1. "הכל שוחטין - הכל מומחין שוחטין", 2. "... - הכל מוחזקין שוחטין". והסבר לשיטה.

ו' 37 - בירור מדוע כל אחד מהחכמים שהשיבו למעלה, לא נקט בשיטה של אחד מהאחרים.

ז' 52 - ברייתא הדנה בשחיטת כותי, ממנה למדו אביי ורבא את שיטותיהם (סוגיא ג'), כיצד כל אחד דייק מהברייתא את שיטתו ומדוע לא פירש כאחר.

דף ד' א

ח' 10 - עוד דיון בברייתא על הכותים, לראות באיזו מידה ניתן לסמוך עליהם - האם רק במצוות הכתובות בתורה, או גם שאינן כתובות במפורש. ונמצא שיש בכך מחלוקת תנאים: רבנן, רשב"ג ור"א.

ט' 35 - דיון בדברי רבא (סוף דף ג/א): "ישראל מומר וכו'". ומביאים ראיות לדבריו ממקורות שונים.

דף י' / א

כ"ג 13 - דיון במחלוקת בין רב הונא ורב חסדא בדין סכין בדוקה ואחר השחיטה נמצאה פגומה. לאחר מו"מ נפסקה הלכה כרב הונא במקרה שלא שיבר בה עצם, וכרב חסדא כאשר שיבר בה עצם.

דף י' / ב

כ"ד 7 - בהקשר למחלוקת רב הונא ור' חסדא בדין סכין שנמצאה פגומה, מסופר על רב יוסף שהטריף מסיבה זו שלש עשרה בהמות. ומבררים על פי איזו מהשיטות הטריף. כן מובא שרב כהנא מצריך בדיקה של הסכין בין שחיטה לשחיטה, ומבררים האם זאת לפי שיטת רב הונא או רב חסדא.

כ"ה 21 - בירור מניין למדים את הכלל שיש להעמיד דבר על חזקתו. בשם ר' יונתן למדים זאת מדין הסגר הבית המנוגע (בצרעת) ע"י הכהן. רב אחא בר יעקב חולק ומפרש את עניין הסגר הבית באופן אחר.

דף י"א / א

כ"ו 2 - בירור מניין למדים את הכלל שהולכים אחר הרוב (גם ברוב שאינו גלוי לפנינו). מובאות לכך ראיות שונות שבחלקן נידחו. ולסוף מציע רב כהנא (ויש גירסא ר' שימי) לומר שהולכים אחר רוב רק במקרים שאי אפשר לברר, וראיה לו מר"מ.

דף י"ב / א

כ"ז 4 - דיון בדברי רב נחמן בשם רב, שאם ראה אדם ששחט - מתחילה השחיטה ועד סופה - השחיטה כשרה, לבירור באיזה מקרה מדובר, והסבר.

כ"ח 19 - רב דימי שואל את רב נחמן מה הדין במקרה של האומר לשלוחו "צא ושחוט", ואחר כך מצא בעל הבית את הבהמה שחוטה. השיב רב נחמן שהבהמה כשרה. הקשה רב דימי מעניין דומה בשליחות להפרשת תרומה, ושם רב נחמן אסר. רב דימי תמה על הסתירה ורב נחמן מסביר לו את ההבדל בין המקרים.

כ"ט 33 - בעניין הכלל: "רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם", מבררים אם הוא במחלוקת תנאים עפ"י הברייתא: "הרי שאבדו לו גדייו ומצאן שחוטים" בו יש מחלוקת תנאים. רב נחמן בר יצחק מבאר את הברייתא לפי שכולם מסכימים לכלל. קושיא עליו מהסיפא של הברייתא, והוא מתרץ.

נוקף אצבעו (נפגע באצבעו) למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". כן מתואר מנהגו של ר' פנחס בן יאיר שלא ליהנות מסעודת אחרים.

דף ח' / א

י"ז 1 - דיון על דין השחיטה ע"י סכין מלובנת. אמר ר' זירא בשם שמואל שהשחיטה כשירה, כיון שחידוד הסכין מקדים את החום. מעין זה שואלים בדין מי שהכה את חברו בשיפוד מלובן, לגבי דיני נגעים הבאים מחמת מכה כזו: האם זו "מכווה" או "שחין". מביאים ראיות מדברי שמואל, וממקום אחר, ודוחים אותן.

יח' 29 - דיון על הדינים בשם רבה בר אבוה לגבי סכין של עבודת-כוכבים שאם שחט בה - מותר, ואם חיתך בה בשר שאסור, והערת רבא. וכן מחלוקת רב ורבה בב"ח בדין השוחט בסכין של ע"ז, ונימוקיהם. וכן מחלוקת רב אחא ורבינא בדין השוחט בסכין טריפה - כיצד להכשירה. ופסק ההלכה.

דף ח' / ב

י"ט 22 - בשם רב: הטבח צריך שיהיו לו שלושה סכינים למטרות השונות, וכן שתי קערות מים, אחת להכשרת הבשר ואחת להכשרת החלבים. ובירור הטעם להוראות אלה. כן מובאות הוראות ר"פ כיצד להכשיר בשר שיש עליו חלב אסור - והנימוקים.

דף ט' / א

כ' 2 - עוד בשם רב: תלמיד-חכם צריך ללמוד שלושה דברים: כתיבת סת"ם, שחיטה ומילה. ויש המוסיף בשם רב גם קשר תפילין, ברכת-חתנים וציצית. ובירור מדוע לא נכללו אלה האחרונים בדברי הראשון.

כ"א 7 - רב יהודה בשם שמואל: על הטבח לדעת דיני שחיטה - ומפרט. וכן הסבר מה בא לחדש בכך. כן אמר כי על השוחט (טבח) לבדוק לאחר השחיטה את סימני השחיטה, ומה הדין אם לא בדק - על כך מחלוקת אם הבהמה נבלה או טריפה, ובירור שהמחלוקת היא בכלל של רב הונא.

כ"ב 31 - דיון בכלל של רב הונא: "בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד וכו'", לבירור כוונתו המדויקת בזה, והמשמעות המעשית במקרים שונים ותיאורם, במיוחד החשש "מפני הסכנה". ודיון מה חמור יותר "ספק איסורה" או "ספק סכנתא". אגב, מביאים עוד מדיני שלושת המשקים המגולים.

דף י"ב / ב

ל' 6 - דיוק מלשון המשנה על חרש שוטה וקטן "שמא יקלקלו", שהם מועדים לקלקל, ומכאן לדעת רבא אין למסור להם לשחוט לכתחילה אפילו חולין ואפילו שגדול עומד עליהם.

ל"א 9 - מדברי המשנה "וכלן ששחטו ואחרים רואין אותם - שחיטתן כשרה" משמע שלא צריך "כוונה" לשחיטה, שהרי חרש שוטה וקטן אינם יכולים לכוון. ומבררים שזו דעת ר' נתן ומביאים ראיה.

ל"ב 17 - דיון בשאלת ר' יוחנן אם קטן יש לו "מחשבה", או לא. ר' אמי מקשה על השאלה שכן יש משנה האומרת שלקטן יש "מעשה" ואין לו "מחשבה". ומבררים מהי כוונת ר' יוחנן בשאלתו.

שאלת ר' יוחנן מובאת בגירסא אחרת: האם יש לקטן "מעשה" או לא. ולמסקנה דעת ר' יוחנן שאין להם "מחשבה" אפילו מדרבנן, ויש להם "מעשה" אפילו מדאורייתא.

דף יג' / א

ל"ג 24 - שאלת שמואל: "מניין למתעסק בקדשים (שוחט ללא כוונה) שהוא פסול", וכי זה לעכב. ותשובת רב הונא מן הפסוקים.

משנה - הלכה - בהמה (או עוף) שנשחטו ע"י עובד-כוכבים, הבהמה נחשבת לנבילה - כאילו מתה מעצמה - ולכן מטמאת במשא.

גמרא - בירור מה חידוש יש במשנה ששחיטת עכו"ם נבילה. משיבים בשם ר' יוחנן שהמשנה באה ללמד שההלכה לא כר"א הסובר שבהמה כזו אסורה גם בהנאה, כאילו נשחטה לע"ז. ר' אמי סובר שהמשנה באה לומר שרק שחיטת נוכרי כנבילה, אבל שחיטת "מין" יהודי אסורה בהנאה כאילו נשחטה לע"ז. וראיה מברייטא המפרטת עוד דברים האסורים ב"מין" יהודי ובירורם.

דף יג' / ב

ב' 1 - לפי הנאמר ש"מין" חמור מ"נוכרי", דיון בשאלה: האמנם אין בין הנוכרים "מינים" כמו אצל היהודים? למסקנה הרוב אינם כאלה. ולדעת ר' יוחנן גם אינם עובדי ע"ז ממש, אלא מנהג אבותיהם בידיהם. ומבררים לאיזה עניין מועילה הקביעה ש"אין מינין באומות עו"כ".

ג' 21 - בירור מה מחדשת המשנה ב: "ומטמאה במשא". התשובה בשם רבא, לומר שזו מטמאה במשא, אך יש אחרת שמטמאה גם ב"אהל", והיא תקרובת ע"ז, כדעת ריב"ב בברייטא. (מובאת גם גירסא הפוכה בשם רבא).

משנה - הלכה שהשוחט בלילה, או הסומא ששחט, בדיעבד - שחיטתם כשרה.

גמרא - א' - דיון בדברי המשנה, שהשחיטה בלילה כשרה בדיעבד, שהרי במקור אחר משמע שמותר גם לכתחילה. מתרצים כי מה שמותר לכתחילה, הוא כשאבוקה מאירה לו.

דף יד' / א

משנה - השוחט בשבת, או ביום הכיפורים, אע"פ שמתחייב בנפשו - שחיטתו כשירה.

גמרא - על הנאמר במשנה שהשחיטה ביו"כ כשירה, אומרים בשם רב שבהמה זו אסורה לאכילה באותו יום. בני-הישיבה אומרים שמשמע מכאן שהמשנה כדעת ר"י. ומבררים היכן ר"י אומר כך, מציעים לומר שזה מדין "הכנה" מערב יו"ט, אך דוחים זאת מהטעם שר"י אינו סובר את דין "נתברר הדבר למפרע".

ב' 19 - כיון שאמרו למעלה שלדעת ר"י "אין דין ברירה", בודקים מהו המקור בו מוכח דבר זה. מנסים מדין "הלוקח יין מבין הכותים וכו'" ונדחה. מנסים מדין עירובי תחומין שאמר שם: "אין אדם מתנה על שני דברים כאחד", ולא נדחה. לכן חזרה השאלה מניין שהמשנה כר"י?

דף י"ד/ב

ג' 10 - רב יוסף מביא את המשנה "כל הכלים ניטלין בשבת וכו'" כמקור לכך שמשנתנו כדעת ר"י, והוא נדחה.

ד' 36 - רב ששת מוצא ראיה שמשנתנו כר"י מדבריו בברייטא: "מטלטלין נר חדש אבל לא ישן וכו'", ואף מקור זה נדחה.

דף ט"ו / א

ה' 3 - רב אשי מציע שמשנתנו כר"י מדין "מבשל בשבת" האומר שם: "בשוגג יאכל במוצאי שבת", דבר המתאים למשנתנו. קושיות על כך, ותירוצן.

ו' 23 - דיון במה שלמד ה"תנא" בפני רב: "המבשל בשבת בשוגג יאכל וכו'", ורב השתיק אותו. מבררים מדוע השתיקו. על כך שתי דעות, השנייה בשם

נאמר שמותר לשחוט בה. מתוך ר"פ שמדובר שם בקנה מיוחד ב"סימונא דאגמא". ומוסיפים עוד פרטים על חמשת הדברים בדבר חיתוך בשר וקינוח בשר.

ז' 32 - דיון בכוונת המשנה: "הכל שוחטין ולעולם שוחטין". הגמרא מסבירה שהדברים מתייחסים ל"נשחטים" - לבהמה או לעוף". והנאמר "לעולם שוחטין" מסביר רבה לשיטת ר' ישמעאל, ונידחה. רב יוסף מסביר לשיטת ר"ע. ודנים בשיטות. אך, לאחר שאלה מעניינת של ר' ירמיה, מקשה רבא על רבה - כיצד יסביר את "בכל שוחטין"? ונותן בעצמו הסבר אחר, כך שכל המשנה מתייחסת ל"שוחטים" ולא ל"נשחטים".

דף י"ז / א

ח' 37 - דיון בעניין הפגימות הפוסלות את הסכין לשחיטה. מעשה באבונה דשמואל ששלח סכינים פגומות לארץ והשיבו לו שהפגימה הפוסלת היא "כמגירה". כן מובאת ברייתא המפרטת סוגי הפגימות: "מגירה", "אוגרת" ו"מסוכסכת", וציון ההבדלים ביניהם.

דף י"ז / ב

ט' 10 - רבא מסכם: "שלש מדות (כפגימות) הסכין:

"אוגרת" - השחיטה פסולה אף בדיעבד.

"מסוכסכת" - השחיטה כשרה בדיעבד.

"עולה ויורד" - מותרת אף לכתחילה.

ובירור סתירה לכאורה על "מסוכסכת".

י' 17 - דיון בדברי ר' חסדא, הלמד על חובת בדיקת הסכין מדאורייתא, מהפסוק "ושחטתם בזה". הקשו עליו משני עניינים, והשיב שגם הוא לא התכוון אלא לאסמכתא בעלמא מן התורה בלבד.

י"א 20 - תיאור אופני בדיקת הסכין שנהגו בארץ ובכמה מקומות בבבל, וכן כיצד נהגו חכמים בבדיקת סכינים לשחיטה.

י"ב 33 - דיני פגימות הפוסלות מן התורה בעניינים שונים. ר"ל מצייין שלושה דברים: פגם בעצם בפסח, פגם באוזן בכור ומום בקודשים. ר' חסדא מוסיף גם את פגימת סכין השחיטה. והסבר מהו שיעור הפגם הפוסל בהם, ודיון על כך.

דף י"ח / א

י"ג 4 - דינו של השוחט אשר לא מסר את סכינו לבדיקת חכם. דעות רב הונא ורבא, והסבר שאין

רב"י שה"תנא" למד בפני רב על "השוחט בשבת" (משנתנו), ומסבירים מדוע השתיקו.

דף ט"ו / ב

ז' 3 - כיון שנזכרו דברי רב: "השוחט לחולה בשבת אסור לבריא, המבשל לחולה בשבת מותר לבריא", מבררים מה הטעם להבדל. ר"פ מעיר שיש מקרים מיוחדים שהדין הפוך. לבסוף מובאים בשם רב דימי פסקי הלכה בדין השוחט לחולה בשבת.

משנה - דברים חדים שמותר, או אסור, לשחוט בהם, ואלה המותרים בדיעבד.

גמרא - דיון ברישא של המשנה, לבירור מדוע בצור ובקנה מותר רק בדיעבד, שהרי במקור אחר נאמר שמותר אף לכתחילה. המסקנה, שמשנתנו לפי רבי, ומדובר בה בצור ובקנה שנתלשו ממקור חיבורם ואחר-כך חזרו וחיבורם, לכן מותר בדיעבד. ובברייתא מדובר בתלוש, לכן מותר לכתחילה, ואילו במחובר מעיקרו אסור אף בדיעבד.

דף ט"ז / א

ב' 2 - דיון בנאמר בברייתא (לעיל): "השוחט במוכני (סכין המחוברת לגלגל) - שחיטתו כשרה". מראים סתירה מברייתא בה נאמר: "פסולה". מתרצים שמדובר בשני סוגי גלגלים, זה המונע בידי אדם, ולכן כשרה, וזה המונע ע"י המים. יישוב אחר ע"י חלוקה בין כח-ראשון לבין כח-שני.

ג' 11 - מעשה ברבי, שלימד כי אנו יודעים ששחיטה נעשית רק בתלוש מאברהם אבינו שנאמר בו: "ויקח את המאכלת". אך ר' חייא ורב, תלמידיו, לא עמדו על סוף דעתו, והסבר מדוע.

ד' 7 - רבא מברר דינו של ה"תלוש ולבסוף חיברו" - אם נחשב כ"תלוש" - בקשר לשלושה נושאים: לגבי עבודה-זרה - נחשב כתלוש, לגבי הכשר זרעים לקבלת טומאה - יש מחלוקת תנאים, ודעת ר"פ נחשב כתלוש. ולגבי סכין שחיטה מובאות מספר ראיות, אבל ללא הכרעה.

דף ט"ז / ב

ה' 10 - דיון בדברי רב ענן בשם שמואל, בעניין נעץ סכין בכותל, שלדעתו השחיטה כשרה רק כאשר הסכין מלמעלה והצוואר למטה. ומקשים ממקור אחר, שאינו עושה הבדל. שני תירוצים ניתנו, של רב זביד ושל ר"פ.

ו' 19 - חמשת הדברים שנאמרו בקרומית של קנה, ובכללם: "אין שוחטין בה". קושיא מברייתא בה

דף י"ט / א

ד' 16 - בירור במה בדיוק המחלוקת במשנה בין רבנן לר' יוסי. לדעת רב הונא בשם רב אסי המחלוקת כאשר שחט שני שליש (רוב הקנה) כהלכה ושליש בהגרמה, אבל אם הגרים שליש ושחט שני שליש - לדעת הכל פסולה. רב חסדא סובר אחרת: כל המחלוקת בהגרים שליש תחילה, אבל אם תחילה שחט שני שליש ולבסוף הגרים בשליש, לדעת הכל כשרה.

ה' 28 - דיון בין רב יוסף ואביי אם הכלל "רובו ככולו" הוא דעת ר' יוסי בר"י (בשתי גירסאות).

ו' 43 - דיון במקרה של: "הגרים שליש שחט שליש והגרים שליש". רב יהודה בשם רב הכשיר ורב הונא בשם רב הטרף. כמו כן חלקו במקרה שרק השליש האמצעי היה בהגרמה - פסיקתם והמו"מ ביניהם.

הנושא עלה גם לפני רב נחמן כאשר ביקר בסורא, ותשובתו. כן עלה בבית-מדרשו של רב יהודה כאשר שאל שאותו רב כהנא בעניין זה ובעניין "שחט במקום נקב", או "שחט ופגע בנקב". רב יהודה השיב, ותשובתו בעניין שחיטה במקום נקב הגיעה לר' יוחנן ואף הוא פסק בזה ורבא ביאר את כוונתו.

דף י"ט / ב

משנה - הלכה שהשחיטה הכשרה נעשית בצוואר, ואפילו בצדדיו, ואילו המליקה - רק בעורף ולא בצדדיו.

גמרא - בירור מהו "עורף" ומהו "ממול עורפו", האמורים במליקה.

ב' 33 - דיון בדברי בני ר' חייא שמצוות המליקה נעשית אחרי העברת הסימנים (קנה וושט) אל אחורי הצוואר. מסבירים את הכוונתם, ומראים סתירה להם מסוף משנתנו. רבה בב"ח מתרץ, ונידחה, ומובא תירוץ של ר' ירמיה. אגב, רב כהנא מתאר את אופן המליקה, ור' אבין ור' ירמיה חולקים בהבנת דעתו.

דף כ' / א

ג' 18 - דיון בדברי ר' ירמיה בשם שמואל על מקום המליקה: "כל הכשר בשחיטה, שכנגדו בעורף כשר במליקה", לבירור מה בא למעט. מובאת דעת רמי בר יחזקאל ונדחתה, ומביאים דעת ר"פ, דנים בה ומסבירים אותה.

ד' 29 - דיון בברייתא שהביא רמי בר יחזקאל ש"אין עיקור סימנים לעוף" - רב אחא בריה דרבא אומר שזה רק לדעת האומר "אין שחיטה לעוף מן

למעשה מחלוקת ביניהם. כן מובאת דעת רבינא, וסיפור המעשה ברבא בר חנינא והשוחרט שלא מסר סכינו לבדיקה.

י"ד 18 - דיון בדברי רבה ב"ר הונא, שמותר לשחוט בשן תלושה ובצפורן תלושה, שכן הדבר סותר את משנתנו. ומתרצים שהוא מתיר במקרים שונים מן המשנה.

משנה - דין מי ששחט במגל-קציר בדרך-הולכה: בית-שמאי פוסלים וב"ה מכשירים. ואם החליקו את שיניה הרי היא כסכין רגילה.

גמרא - מעירים בשם ר' יוחנן, שלמרות שב"ה מכשירים, בכל זאת לא התירו אלא לטהר את הבהמה מלהיות נבלה, אבל לאכילת בשר אסור. נסיון של רב אשי לדייק זאת גם מלשון המשנה, נדחה.

משנה - דין שחיטה הנפסלת בגלל "הגרמה". מקום השחיטה בקנה מתחיל בטבעת הראשונה שלו למעלה, ואם שחט בתוך הטבעת ויצאה הסכין מן הטבעת ולמעלה, הרי לדעת חכמים השחיטה פסולה משום "הגרמה", ולדעת ר' יוסי ב"ר יהודה אם הרוב היה בטבעת ורק המיעוט מחוצה לה - כשירה.

גמרא - דיון בדעת רב ושמואל שפסקו כר' יוסי במשנה, וכן העירו שרק בטבעת הראשונה מספיק ברוב אבל בשאר טבעות - לא. מקשים עליהם מברייתא שם אומר ר' יוסי שגם בשאר טבעות כשרה. ומתרצים שהם פסקו כר' יוסי רק בדין הטבעת הראשונה, ושלא כמוהו בשאר הטבעות. תוך הדיון הובאה עדותו של ר"ח בן אנטיגנוס "על מוגרמת שהיא כשרה".

דף י"ח / ב

ב' 9 - מסופר כי כשעלה ר' זירא לארץ, אכל מבשר בהמה שלדעת רב ושמואל נשחטה בהגרמה (כארץ פסקו שהיא כשרה). והיה עליו להסביר מדוע לא נהג כרב ושמואל, שהרי הוא בא ממקומם, וכן מדוע לא הקפיד על ההלכה ש"נותנים עליו גם חומרי המקום שיצא משם". דנו בזה והשיבו על השאלות. אגב, מעיר אביי שרבני מחוזא הכשירו מוגרמת.

ג' 29 - דעת ר"ל שהכשיר השחיטה ב"חודא דכובעא" (מקום מעל הטבעת העליונה של הקנה), ונתגובת ר' יוחנן לזה. אגב, הובאו עוד דעות, של רב פפי, ר"פ ועוד. לבסוף גם פסיקה כי "משיפוי כובע ולמטה השחיטה כשרה" כר"ח בן אנטיגנוס שרב נחמן פסק כמוהו.

"מן התורים" באה למעט. אך, דחו ראייה זו, ולמדו שהמלה "מן" באה למעט "עוף הנרבע" או "הנעבד לע"ז", והסבר כיצד.

דף כ"ג / א

ג' 14 - דיון בשאלה ר' זירא (הדומה לקודמת): האומר "הרי עלי עולת בהמה מן ה"איל" (מגיל 13 חודש) או מן ה"כבש" (עד גיל 12 חודש), והביא פלגס (כתוך החודש ה-13 שלו) - מה דינו. מבררים שלדעת ר' יוחנן הוא בריה בפני עצמה, ואילו דעת ר' פדא לא התבררה.

דף כ"ג / ב

ד' 4 - דיון בשאלה ר' זירא (דומה לקודמות). מה הדין באומר: "הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה", והביא "שיאור" (מצב ביניים). מבררים תחילה את צדדי השאלה ולפי מי. והמסקנה - "תיקו".

משנה - הלכה: מה שכשר בפרה אדומה (השחיטה) הוא פסול בעגלה ערופה, והכשר בעגלה (העריפה) - פסול בפרה אדומה.

גמרא - ברייתא ובה דברי המשנה בפירוט יתר. ובירור שלא ניתן ללמוד מזו על זו בקל-וחומר מהטעם שבפרה אדומה נאמר "חוקה". אך דוחים טעם זה, ומביאים טעם אחר.

דף כ"ד / א

משנה - הלכה: כשר בכהנים (העבודה בכל גיל) - פסול בלויים (רק בשנים 50-30). כשר בלויים (מום) - פסול בכהנים.

גמרא - ברייתא עם פירוט לדברי המשנה. ובירור מהו המקור להלכות אלו, ומדוע אי אפשר שילמדו זו מזו מקל-וחומר.

ב' 31 - ברייתות בענייני גיל האדם: 1. שמגבלת הגיל ללויים היתה רק במדבר. 2. מהו מספר השנים ללימוד מקצוע. 3. גיל עבודת הכהנים וגיל עבודת הלויים במשכן, וכי הלויים בשילה ובבית-המקדש נפסלו כאשר לא יכלו לשיר כהלכה. 4. מהו "עד שיוקין" הנאמר בכהנים, ומהו זקן וילד הנאמר בעניין טומאת קרי. 5. לאיזה שליחות-ציבור ראוי מי ש"נתמלא זקנו", ומחלוקת חכמים ורבי מאימתי כשר הכהן לעבודה, ודיון בזה ובברייתא על כך.

דף כ"ד / ב

משנה - הלכה: אם נגעה טומאה בגבו של כלי חרס הוא נשאר טהור, ושאר כלים במצב זה יהיו

התורה" אלא - מדרבנן, ולכן הקלו לשחוט גם בעיקור סימנים, אך גם לדעת החולק? רב אשי מסביר שההפך נכון. כן מובאת דעת רבין בר קיסיו בזה ודנים בה.

דף כ"ב

ה' 13 - דיון בדברי זעירי: "נשברה המפרקת ורוב בשר עמה - נבלה". ר' חסדא מעיר שאפשר ללמוד זאת כבר ממשנה. רב הונא ורבא דוחים את דברי ר' חסדא, כל אחד מטעם אחר. רבא מקשה על זעירי, אביי מנסה לתרץ ונערך מו"מ על כך. דיון מעין זה נערך גם בין ר' זירא ור' אמי, ופירוטו.

דף כ"א / א

ו' 22 - דברי חכמים על פגיעה שעושה את האדם (או הבהמה) כמת לטמא, למרות שעדיין לא יצאה נשמתו. כגון: נשברה המפרקת ובשר קיים, "קרעו כדג", "עשאה (את הבהמה) גיסטרא" ועוד. כן מביאים דוגמא משמונת-השרצים במקרה שהותז ראשם ועדיין מפרכסים - הם מטמאים. ומחלוקת מהי ההתזה ולפי מי.

ז' 37 - כיון שנזכרה מחלוקת רבנן ור"א בר"ש (מהו אופן ושיעור המליקה), מביאים את הברייתא שבה שלש דעות בזה: תנא-קמא, ר' ישמעאל ור"א בר"ש. ובירור השיטות ויסודות המחלוקת.

דף כ"ב / א

ח' 12 - בירור מניין מה שנזכר בברייתא ש"חטאת בהמה" באה מן החולין, וכי יש להקריבה ביום ובידו הימנית.

משנה - הלכה ש"תורים" הם גדולים, ו"בני-יונה" - קטנים, ונמצא שהכשר בזה פסול בזה וההפך. וכן שזמן "תחילת הציהוב - בזה ובזה - פסול".

גמרא - ברייתות, מקבילות למשנתנו, המסבירות מדוע אי אפשר ללמוד מזה על זה בקל-וחומר. ומדייקות מן הפסוקים את דברי המשנה בזה. וכן מאיזה זמן התורים כשרים ומאיזה זמן ועד איזה זמן בני-היונה כשרים.

דף כ"ב / ב

ב' 25 - דיון בשאלה ר' זירא: מה דינו של מי שאמר: "הרי עלי 'עולה' מן התורים או מן בני-היונה", והביא תורים ובני-יונה במצב של "תחילת הציהוב". לבירור אם מצב זה מוגדר כ"ספק", או שהוא מצב בפני עצמו ("בריה בפני עצמה"). רבא השיב שזה "בריה", וראיתו מברייתא האומרת שהמלה

ב' 23 - ברייתא הדנה בתמד לפני שהחמיץ, שאפשר לטהר אותו ע"י "השקה" במקוה. רבא מעמיד זאת שהתמד היה במים טהורים מתחילה ונטמאו, שואלים מה ההבדל? וללא תשובה.

דף כ"ו / ב

משנה - הלכה: כל זמן שהאב יכול למכור את בתו (עד הנערות) הרי באותו זמן אם נאנסה אין מטילים קנס על האונס. ובזמן שיש קנס - אין מכר.

גמרא - רב יהודה מעיר בשם רב - עפ"י ברייתא - שמשנתנו כדעת ר"מ, אבל חכמים אומרים שיש קנס כבר מגיל שלש, זמן שיש בו גם מכר.

משנה - כל זמן שהיתומה הקטנה שהשיאוה יכולה למאן (עד הנערות) - אין יכולה לחלוץ. ומזמן שיכולה לחלוץ אינה יכולה למאן.

גמרא - רב יהודה בשם רב מביא ברייתא ממנה משמע שהמשנה כדעת ר"מ, אבל לדעת חכמים יש זמן בו קיימות שתי האפשרויות.

משנה - ערב שבת שחל בו יום-טוב - יש "תקיעה" (להבדיל את העם ממלאכה), אבל אין "הבדלה" בין יו"ט לשבת. ובמוצאי שבת שחל בו יו"ט ההפך - יש "הבדלה" ואין תקיעות. על נוסח ההבדלה יש מחלוקת חכמים ור' דוסא.

גמרא - בדבר אופן התקיעה בערב שבת שחל בו יו"ט יש מחלוקת בין רב יהודה לרב אסי. קושיא עליהם ממקור אחר, ותירוניהם כל אחד לשיטתו.

ב' 31 - מחלוקת על מקום אמירת הנוסח: "המבדיל בין קודש לקודש", והלכה ב"חתימה". ובעניין הנוסח נפסקה הלכה שלא כר' דוסא במשנה. ועוד מעיר ר' זירא שבמוצאי יו"ט שבאמצע השבוע נוסח ההבדלה כמו במוצאי שבת, והטעם.

פרק ב' "השוחט"

דף כ"ז / א

משנה - אופן השחיטה המכשיר לאכילה, וההבדל בזה בין בהמה לבין עוף.

גמרא - בירור מדוע נוסח המשנה "השוחט" בלשון דיעבד. - שתי תשובות.

ב' 10 - המקור להלכה שהשחיטה בצוואר. על כך חמש תשובות. שלש הראשונות - רב כהנא, רב יימר ודבי ר' ישמעאל - נידחו, ובמקומן נקבע שהמקור

טמאים. לעומת זאת, מה שטהור בכל הכלים (האוויר בתוכם), טמא בכלי חרס.

גמרא - ברייתא ובה פירוש לדברי המשנה. ובירור מהו המקור להלכות אלה וכן מדוע לא ילמדו זו מזו.

דף כ"ה / א

משנה - הלכה: טהור בכלי עץ - טמא בכלי מתכות, וטהור בכלי מתכות - טמא בכלי עץ.

גמרא - ברייתא המפרשת ומדגימה את הכלל במשנה.

דף כ"ה / ב

ב' 9 - בירור מדוע "גולמי כלי מתכות" אינם מקבלים טומאה, לעומת "גולמי כלי עץ" שמקבלים טומאה. שתי דעות: ר' יוחנן - מפני שעשויים לכבוד, רב נחמן - כיון שהם יקרים. וההבדל למעשה בין הדעות יהיה בכלי-עצם, שהם יקרים אבל אינם לכבוד. ועוד מבררים מניין שכלי-עצם מקבלים טומאה.

משנה - הלכה: החייב במעשר מסוג השקדים-המרים יהיה פטור בסוג השקדים-המתוקים. וההפך.

גמרא - ברייתא ובה הסבר למשנה. כן מובאת דעתו השונה של ר' ישמעאל ב"ר יוסי בשם אביו (בשתי מסורות). ומסופר שר' אלעא פסק הלכה בציפורי כר' ישמעאל ב"ר יוסי.

משנה - שני נושאים: 1. התמד (מים שניתנו על חרצנים), עד שלא נעשה יין - דינו כמים, ומשנעשה יין דינו כייין. 2. אחים שירשו בהמות - לפני חלוקה הירושה הם חייבים במעשר בהמה ופטורים מ"קלבון" (תוספת למחצית-השקל), וההפך - אם פטורים ממעשר - חייבים בקלבון.

גמרא - דיון בעניין התמד, כי בברייתא יש בזה מחלוקת רבנן ור"י, ומשנתנו שלא כאחד מהם. רב נחמן מסביר שהמחלוקת בתמד שהחמיץ ומשנתנו כר"י. ור"א חולק ומסבירים את שיטתו.

דף כ"ו/א

ב' 2 - תוך הדיון הקודם מובא דיון בדין אחר שאמר רב נחמן, והוא שתמד שלא החמיץ שקנו בכסף מע"ש, ולבסוף התמד החמיץ - קנה מעשר. מקשים עליו בסתירה ממשנתנו. על כך שלושה תירוצים המסבירים את המשנה באופן שלא תסתור את רב נחמן.

דף כ"ט / ב

ט' 6 - דיון בשאלה: "אם יש לשחיטה מתחילה ועד סוף". מחלוקת: ר"ל בשם לוי סבא אומר שאינה לשחיטה אלא בסוף ור' יוחנן סובר מתחילה ועד סוף. מבררים באיזה מקרים אין, או יש, מחלוקת. ודנים בנושא על פי מקורות שונים.

דף ל' / א

י' 24 - דיון על השוחט בכמה מקומות בצוואר, שרב אומר - כשרה, ושמואל - פסולה. ראיות לכאן ולכאן ומעשה ברב יצחק.

דף ל' / ב

יא' / 10 - דיון בדברי רב על "החלדה", שבין הסימנים פסולה, ותחת העור כשירה. הסבר מה בא לחדש ב"בין הסימנים". ולעניין "מתחת העור" נשאלו שאלות ונשארו ב"תיקו".

משנה - דינים במקרה של שחט שני ראשים, או שניים ששחטו בסכין אחת. וכן הלכות "דרסה" (דחיקת הסכין ללא הולכה או הבאה) - אימתי חוששין לדרסה ואימתי לא, ודוגמאות.

גמרא - בירור המקור לשחיטה שהיא בהולכה והבאה. וסיפור מעשה על שחיטת עוף ע"י חץ, וכיצד נפתרו בו שאלות ה"חלדה" וכיסוי בעפר.

דף ל"א / א

ב' 7 - הבהרה שהנאמר במשנה: "אם יש בסכין מלוא צוואר - כשרה", הכוונה למלוא רוחב צוואר נוסף, כך שאורך הסכין כרוחב שני צווארים, וההוכחה לכך.

ג' 18 - בירור הנאמר במשנה: "אפילו באיזמל", שמדובר באיזמל שאין לו "קרניים", ודיון על הנאמר "אפילו כל שהוא" - האם בא לרבות "מחטא דאושכפי" (מרצע) או איזמל.

משנה - סכין שנפלה ובדרכה שחטה בהמה - השחיטה פסולה, שהשחיטה הכשרה צריכה להיות מכוחו של אדם.

גמרא - מדייקים מהמשנה, שאם הפיל האדם את הסכין, תהיה השחיטה כשרה ואפילו לא התכוון לשחוט. ואומר רבא שהסובר שאין צורך בכוונה בשחיטה הוא ר' נתן, והראיה לכך.

ב' 47 - ברייתא ובה נדון הצורך בכוונה לעשיית המצווה, לדוגמא אשה נידה שנאנסה לטבול במקווה

הוא "גמרא". ועוד שתיים מברייתות, ואגב גם דיון בברייתות עצמן.

דף כ"ז / ב

ג' 22 - כיצד למדים מתוך הפסוקים על שחיטת שני סימנים לפחות בבהמה וסימן אחד בעוף, וכי בדגים - כלל לא. על כך שתי תשובות דומות. ואגב מובא הסיפור בהגמון ושאלתו לרבן גמליאל בנושא ומה שהשיב לו ולתלמידיו.

ד' 43 - דיון בדעת רב יהודה בשם ר' יצחק בן פנחס: "אין שחיטה לעוף מן התורה". ומניין הוא למד זאת. מקשים עליו ממספר מקורות, ולבסוף מובאת דעת רבי בברייתא שמשה רבינו נצטווה על כך, שנאמר: "וזבחת כאשר צויתך".

דף כ"ח / א

ה' 18 - דיון על הנאמר במשנה: "אחד בעוף" - מחלוקת: רב נחמן אומר או קנה או וושט, ורב אדא בר אבהו אומר וושט ולא קנה, ונימוקיהם. לאחר מספר ראיות לכאן ולכאן, שנדחו, באה ראייה לדעת רב נחמן ממעשה שהיה בבית רבא וכהצעת בנו רב יוסף.

דף כ"ח / ב

ו' 7 - דעת רב חסדא שדברי ר"י במשנה האומר שצריך לשחוט את הוורדין, הם רק לגבי עוף, וראייה לו מברייתא.

וכן בירור האם דעת ר"י דווקא בשחיטה, או שהטעם הוא משום הוצאת הדם ולפיכך אפשר גם בניקוב. והוכח שדי בניקוב.

ז' 32 - דיון בשאלה אם מחצה על מחצה דינו כרוב או לא. מחלוקת: רב אומר - כרוב ורב כהנא - לא כרוב, ונימוקיהם. מביאים ראיות שונות ובכללן ממשנתנו. ולמסקנה גם רב מודה שאינו כרוב, והמחלוקת היא רק במקרה מיוחד בדיני קורבן פסח שהיו הקהל מחצה טמאים.

דף כ"ט / א

ח' 21 - בירור נוסח המשנה ממנו נראה שהדין "רובו של אחד כמוהו" כתוב פעמיים. מסבירים שפעם לגבי חולין ופעם לגבי קודשים, ומראים את הצריכותא. ודיון בו מוכיחים שהפעם הראשונה היא על חולין והשנייה לקדשים, עם ראיות רבות לכך ונימוקים.

מסואבות (ללא נטילת ידיים), ור"ש סובר שעצם השחיטה מכשירה את הבשר לקבל טומאה.

גמרא - דיוק מדברי המשנה לפי רבנן: שאם היה דם, אסור לאכול בידיים מסואבות, וזה עומד בניגוד להלכה שידיים שניות לא עושות שלישי לטומאה. לאחר שדוחים את האפשרות שמדובר בקדשים (מארבעה טעמים), מובאות כמה הצעות ליישוב: רב נחמן – נידחה, ר"פ ור' הושעיא. על דברי אחרון נערך דיון רחב בענייני טומאה והעברתה.

דף ל"ה / ב

ב' / 16 - בירור דברי ר"ש במשנה - האם לדעתו דם השחיטה לא מכשיר לטומאה כלל, (אלא השחיטה בלבד), או גם דם השחיטה מכשיר. על כך מובאות שלש ראיות שגם דם שחיטה מכשיר, אך נדחו.

דף ל"ו / א

ג' / 2 – דעת ר' ישמעאל ש"דם-הקילוח אינו מכשיר" לקבלת טומאה, ומאיזה פסוק הוא לומד זאת.

ד' / 4 - ברייתא הדנה במתזו דם על דלעת, שרבי מכשיר ור' חייא אומר "תולין". ר' הושעיא מצרף את דעת ר"ש, שדם לא מכשיר כלל, לדעת ר' חייא כך שרבי נשאר כדעת יחיד. ר"פ מסביר את הדעות וכיצד ר' הושעיא הגיע לפסקתו. ורב אשי מסביר זאת אחרת

ה' / 31 - דיון בשאלת ר"ל לגבי "צריד של מנחות" (חלק המנחה שנשאר יבש) - האם "חיבת-הקודש" מכשירה אותו לקבל טומאה, או רק פוסלת אותו כך שאינו יכול לטמא אחרים. מביאים ראיה מר"א – מקשים עליו מספר קושיות ודוחים את הראיה ממנו. כן מבררים מניין לר"ל ש"חיבת הקודש" מכשירה. ולסוף שאלתו נשארה ב"תיקו".

דף ל"ז / א

משנה - בהמה המסוכנת (גוססת) שנשחטה, כיצד ניתן לדעת אם נשחטה בעודה בחיים. שלש דעות: רשב"ג אומר ע"י פירכוס ביד וברגל. ר"א אומר ע"י "זינוק" (דם השחיטה) הערת ר"ש לגבי שחיטה בלילה. וחכמים אומרים ע"י פירכוס או ביד או ברגל, או כשכוש בזנב. כן מבדילה המשנה בזה בין בהמה דקה לגסה.

גמרא - בירור מניין שמסוכנת מותרת בשחיטה. על כך שלש תשובות – הראשונות נדחו. אגב גם מבררים שטרפה אינה בכלל מסוכנת. והגמרא מביאה עוד שתי ראיות שמותר לשחוט את ה"מסוכנת".

– האם היא טהורה או לא. על כך מחלוקת רב ור' יוחנן. ובדיון הובאה קושיא לר' יוחנן ממשנתנו.

דף ל"א / ב

ב' / 41 - כיון שנזכרה הברייתא בדבר אשה נידה שאנסו אותה לטבול במקווה, מבררים כיצד אפשרי הדבר למעשה, לפי הדעות השונות.

ג' / 49 - דיון במקרה ששחט פרה אדומה עם עוד בהמת חולין (שתי דוגמאות), או אם חתך דלעת עמה - מה דין הבהמות לפי דעת ר' נתן שאין צריכין כוונה, ולפי דעת רבנן שצריכים כוונה בשחיטה.

דף ל"ב / א

משנה - דיני "שהייה" - (הפסקה באמצע השחיטה וחזרה להשלמתה) ודוגמאות. מחלוקת רבנן ור"ש על משך הזמן של השהייה הפוסלת.

גמרא - בירור מהו "כדי שחיטה" שאמרו רבנן. דברי רב - כדי שחיטה של בהמה אחרת. ולגבי השאלה אם גם שהייה בעוף היא כדי שחיטת בהמה אחרת או כשחיטת עוף אחר, על כך מחלוקת רב ושמואל.

ובירור עוד דעות ושאלות בעניין שהייה, בחלקן נשארו ב"תיקו".

ב' / 31 - בירור דעת ר"ש במשנה: "כדי ביקור". דעת ר' יוחנן נדחית והמסקנה: כדי ביקור (הסכין) ע"י טבח חכם.

משנה - דוגמאות לאופני שחיטה מיוחדים ומה הדין בהם. וכן אימתי הבהמה נעשית "נבילה" או "טריפה" בכך, על כך כלל של ר' ישבב בשם ר' יהושע, ור"ע הסכים לו.

גמרא – דיון בדעת ר"ע בסוף המשנה, שהודה לדעת ר' ישבב, הרי במשנה "אלו טריפות" יש סתירה לכך. שלש תשובות לכך: רבא, ר"ל (שנדחה) ור' יוחנן.

דף ל"ב / ב

ב' / 28 - דיון בדברי ר"ל: "שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה - כשרה", דעת ר' זירא החולק. דעת רב אחא בר יעקב על מה שאפשר ללמוד מדעת ר"ל, והחולקים על כך.

דף ל"ג / א

משנה - שחיטה בלא יציאת דם - כשרה. מתעוררת השאלה אם ללא דם הוכשר בשר הבהמה לקבל טומאה, רבנן סוברים שלא, ולכן ניתן לאוכלו בידיים

יוחנן ועל ר"ל (שלמעלה). וגם מתרץ את הקושיות באופן שדבריהם לא יסתרו את דעת ר' יוסי. כן מביאים ברייתא כדעת ר' יוחנן.

דף ל"ט / ב

ד' / 3 – דיון בדברי הברייתא על מקרה ששחט בכשרות ואח"כ חישוב עליה לע"ז. וחכמים לא פסקו בו את הדין, לבירור הטעם לכך. על כך דעת ר' חסדא והקשו עליה, ודעת רב שיזבי ודיון בפרטיה.

ה' / 38 – פסיקת הלכה ע"י רב יהודה בשם שמואל כדעת ר' יוסי, וסיפור מעשה שרב יוסף פסק כך. וכן שאלה מעשית לשיטתו של ר"א, ותשובת רב אשי.

משנה - "השוחט לשם הרים וכו' - שחיטתו פסולה". וכן אם היו שניים או חזים בסכין ואחד מהם חישוב מחשבה פסולה - השחיטה פסולה.

דף מ' / א

גמרא - מבררים מדוע נאמר במשנה שהשחיטה פסולה בלבד, ולא נאמר שגם אסורה בהנאה כ"זבחי מתים", כאמור בברייתא. התשובה: במשנה מדובר ששוחט להרים עצמם, והרים אינם יכולים להיות ע"ז, ולכן השחיטה פסולה רק מדרבנן מחשש לתקלה. ואילו בברייתא מדובר בשוחט למלאך הממונה על ההר, וזה ע"ז.

ב' / 10 – דיון בדברי רב הונא: "היתה בהמת חברו רבוצה לפני ע"ז, כיון ששחט בה סימן אחד - אסרה", מראים שזה מתאים לשיטת עולא שגם אם אין אדם אוסר בהמת חברו, הרי אם עשה בה מעשה - אסרה. אולם יש סתירה לכאורה במקור אחר. רא"פ מתרץ ודנים בדבריו.

דף מ' / ב

ג' / 17 – דיון בכלל של רב נחמן ושל רב עמרם ור' יצחק: "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו", (זאת שלא כרב הונא ועולא בסוגיא הקודמת). מראים סתירה מהברייתא ומיישבים אותה. מקשים ממשנתנו וממשנה בגיטין, ומתמצים. הגמרא מוכיחה שיש כבר מחלוקת תנאים אם אדם אוסר שאינו שלו. ודנים כדי להשוות את דעות האמוראים לתנאים.

דף מ"א / א

משנה - מקומות שאין לשחוט לתוכם, מחשש מראית-עין שהשחיטה לע"ז, או כחיקוי לצדוקים. כגון השוחט לים וכדומה. ובאילו מקרים מותר.

דף ל"ז / ב

ב' / 27 – מהו הסימן שהבהמה במצב של "מסוכנת". אומר רב יהודה בשם רב: "כל שמעמידין אותה ואינה עומדת", ואפילו היא מסוגלת לאכול דברים קשים (בשתי מסורות).

ג' / 36 – סימני הפירכוס. על כך דעות רב, שמואל – רב עינן מפרש את דעת שמואל. ר' יוסי מקשה על דעת רב מברייתא, ומתמצים.

דף ל"ח / א

ד' / 19 – בירור באיזה שלב של השחיטה צריך להיות הפירכוס הנזכר במשנה. על כך שלש דעות ונימוקיהם: רב חסדא אומר באמצע השחיטה, הוא מנמק, ומקשים על ראיתו. רנב"י אומר בתחילת השחיטה, ומסתמך על דעת ר"ש במשנה, ודנים בזה. דעה שלישית של רבא – בסוף השחיטה, ומראה שהמקור שלו בברייתא, וכיצד הוא מדייק זאת ממנה.

דף ל"ח / ב

ה' / 10 – סיכום ההלכה ע"י רבא, שהוא כדברי הברייתא. ומסבירים שלא סיכם לפי המשנה משום שבברייתא נוסף דין הפירכוס בעוף.

משנה - שוחט ישראלי ששחט סתם בשביל עכו"ם - השחיטה כשרה. ר"א חולק ואומר שפסולה כי סתם מחשבת עכו"ם לע"ז. ר' יוסי ללומד מק"ו שהכל הולך אחר השוחט ומחשבתו, ולכן בכל מקרה כשרה.

גמרא – בירור מהות המחלוקת במשנה. הסבר אחד אומר כי המחלוקת בין חכמים ור"א היא אם אומרים "סתם מחשבת עכו"ם לע"ז", ומסכימים לברייתא שבה דברי ר"א ב"ר יוסי: "שמעתי שהבעלים מפגלין" (אפילו שאינם שוחטים בעצמם). ור' יוסי חולק על הברייתא. הסבר שני: שדין הברייתא היא רק בשחיטת פנים לעזרה, אבל לא בחוץ - בחולין. ור"א סובר שלומדים מפנים על חוץ

דף ל"ט / א

ב' / 3 – השוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז וכו', מחלוקת: ר' יוחנן אומר פסולה, ור"ל - כשרה. מסבירים שהם חולקים אם "מחשבין מעבודה לעבודה". כן מראים שאותה מחלוקת נמצאת כבר בנושא אחר ועושים "צריכותא"

ג' / 21 – רב ששת מסביר את הקל-וחומר של ר' יוסי במשנה (שלא כפשט הדברים), ולפיו הוא מקשה על ר'

דף מא/ב

גמרא - מסבירים שההיתר של המשנה לשחוט לתוך עוגא של מים, כי מדובר במים עכורים שהבבואה אינה משתקפת בהם.

ב' / 5 - דיון בסתירה פנימית בסוף המשנה, בעניין השחיטה לתוך גומא. מתרץ אביי ונדחה, מתרץ רבא אחרת ומראים ראייה לו מברייתא.

משנה - דיני השוחט "בחוף" לשם "עולה" וכדומה. ת"ק פוסל משום מראית-עין וחשש לתקלה, ור"ש אינו חושש ומכשיר. ומקרים שגם ת"ק מכשיר, לפי הכלל: השוחט לדבר הנידר ונידב – פסול, ואילו לקורבן חובה - כשר.

גמרא - דיון בשאלה: מדוע ב"עולה", "אשם תלוי" ועוד – פסול, הרי הם חובה? על כך משיבים ר' יוחנן ור' אושעיא.

ב' / 32 - מחלוקת ר' ינאי ור' יוחנן אם המשנה מדברת ראק ב"תמימים", או גם בבעלי-מומין.

ג' / 34 - דיון בדעת ר' יוחנן כי האמור המשנה "לשם חטאת" מדובר במי שאינו חייב חטאת. קושיא על כך ור' אבהו מתרץ.

ד' / 36 - דיון בדברי ר"א כי האמור במשנה "לשם תמורה" – כשר, מדובר במי שאין לו זבח אחר בביתו. קושיא עליו ור' אבהו מתרץ.

ה' / 39 - בירור אילו דברים בא לרבות הכלל שבמשנה. על כך נותנים שני מקרים, ודיון בהם.

פרק ג' "אלו טריפות"

דף מ"ב / א

משנה - רשימת הפגמים העושים את הבהמה (או העוף) טריפה. בעניין "ניקבה הריאה" או הכרס וכן ב"דרוסת הזאב" יש דעות שונות. כללו של דבר: "כל שאין כמוה חיה - טריפה".

גמרא - דיון בשאלת ר"ל על הכלל במשנה: "רמז לטריפה שאינה חיה מניין?", ותשובתו. כן שאלה לדעת האומר ש"טריפה חיה" – מניין לו זאת? והתשובה.

ב' / 38 - קושיא על תנא דבי ר' ישמעאל ש"שמונה עשר טריפות נאמרו לו למשה מסיני", הרי ידועים עוד טריפות. ומסבירים כיצד כל האחרים כלולים במספר שמונה עשר.

דף מ"ג / א

ג' / 1 - דברי עולא שיש שמונה מיני טריפות (4 זוגות), והסבר כי מספר זה בא למעט את "לקותא דרכיש בר פפא" (= נקובת המרה). אשר לפי דעת ר' יוסי בר"י היא טרפה, ועולא חולק. הערת חייא בר רבא כי יש שמונה סוגי טריפות בגלל נקב באיברים. כן מובאת המחלוקת עם ר"י הסובר שגם נקב במרה מטריף, וכי ר' יוחנן פוסק כמוהו. ודיון במחלוקת זו.

ד' / 19 - דברי ר' יוחנן הפוסק שב"ניטל הכבד" הלכה כדעת האומר שאם נשאר בו לפחות כ"כזית" - כשר, מקשים: הרי זה בניגוד למשנה ובסתירה לקביעתו שהלכה כסתם משנה, וסתם משנה קבעה "במשהו". והתירוץ: "אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן".

ה' / 24 - עוד מדברי ר' יוחנן, ואחרים, על דיני טריפות: המרה, הקורקבן, הוושט ובדיקתו, וכן אימתי מחמירים בספק. על חלק מהדינים נערך דיון.

דף מ"ג / ב

ו' / 22 - דיון במחלוקת בדין ניקב "תורבץ הוושט", שדעת רב נקובתו במשהו, ושמואל אומר – ברובו. מבררים תחילה מהו "תורבץ הוושט", על כך שלש דעות. וכן תיאור מעשהו של רבא שהטריף בהמה ע"י צירוף החומרות של רב ושמואל. קושיא עליו, ותירוץו של רב טבות שהביא מסורת אחרת על דעתו של רב.

דף מ"ד / א

ז' / 15 - בירור גבולות השחיטה המותרת לאורך הוושט – למעלה ולמטה. דעת רב נחמן, קושיא עליו מדברי רב, ותירוץ.

ח' / 23 - דיון בדיני "תורבץ-הוושט" שניטל מן הלחי, או שנעקר או שנידלדל. זאת על פי שמואל ומקורות אחרים, בקושיות ותירוצים.

ט' / 35 - דיון בעניין טריפת "פסוקת הגרגרת" (הקנה), לבירור מהו שיעור "רובה" המטריף. - ניתנו שתי מסורות בשם רב: "רוב עובי" ו"רוב חלל". ומעשה שרב עצמו רצה לפסוק ברוב עובי (להחמיר) ולהערת התלמידים נשלח העניין לפסיקתו של רבה בב"ח שפסק ברוב-חללה (להקל), ואז רבה בב"ח טרח לקנות מן הבהמה לאכילה בעצמו.

אגב, הסיפור דנים בדרכי הנהגת החכמים, כגון: חכם שפסק הלכה - האם מותר לחכם אחר לשנות אותה. וכן בעניין: "והייתם נקיים", "שונא מתנות יחיה" ועוד.

דף מ"ה / א

י" / 1 - דיון בדברי רב: "ניקבה (הגרגרת) כנפה - מצטרפים הנקבים לרובא". ר' ירמיה מקשה ממקור אחר, ומתרצים. מראים סתירה ממקור אחר ומיישבים אותה. וכן מבררים שיש הבדל בין נקב ללא חסרון לבין נקב עם חסרון, שאם גודלו כאיסר - טרף. כן מבררים את דין העוף בזה.

י"א 18 - דיון בדיני "פסולת-הגרגרת" - בשם רב ואחרים. כגון: "נפחתה", או "נסדקה לאורכה". בירור מהו מקום השחיטה בקנה. דין ניקב הקנה למטה מן החזה. וכן בירור מה הם גבולות "החזה" הניתן לכהנים.

י"ב 31 - דיון בדין "ניקב קרום של מוח" - מחלוקת: רב ושמואל אומרים בקרום העליון ויש אומרים בשני הקרומים. כן מבררים היכן מסתיים המוח ומתחיל "חוט השדרה", וכי הסימן למקום זה הוא שני ה"פולין".

דף מ"ה/ב

י"ג 5 - בדין טריפת "ניקב הלב לבית חללו" - מבררים לאיזה מן החללים בלב. אביי מנסה ללמוד זאת מדין נקב בסמפונות, אך נדחה.

י"ד 13 - דין "קנה הלב שניקב" - מחלוקת: רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו. בירור מהו קנה-הלב, ותיאור שלושת הקנים המתפצלים מהגרגרת ומה דינם אם ניקבו (שתי גירסאות).

ט"ו 20 - דין "נשברה השדרה ונפסק החוט שבה" - ברייתא ובה מחלוקת בין רבי האומר נפסק החוט ברובו, ור' יעקב האומר: אפילו ניקב. פסיקת ההלכה ובירור פרטים אחרים בנושא, כגון: האם מדובר ברוב עורו או ברוב מוחו - על כך מחלוקת, ונפסק ברוב עורו. וכן מה דינו אם "נתמסמס", "נתמרך" או "נתמזמוז". עד היכן מגיע החוט שהפיסוק פוסל בו. מהו גבול החיתוך של החוט בעוף, על כך מחלוקת ר' ינאי ור"ל.

דף מ"ו / א

ט"ז 12 - דיון בטריפת "ניטל הכבד ונשאר ממנו". מראים סתירה בין המשניות בזה לגבי גודל החלק הנשאר ("משהו", או "כוזית"). רב יוסף מיישב זאת בכך שזו מחלוקת תנאים. וכן מחלוקת על המקום בו צריך החלק הנשאר להיות דבוק, ופסק ר"פ להחמיר כשתי הדעות. מביאים עוד שתי שאלות בעניין הכבד, אך ללא תשובות.

י"ז 29 - דיני טריפות הריאה: הריאה שניקבה - מחלוקת באיזה מהקרומים שלה מדובר, וכיצד בודקים ניקוב.

דף מ"ו/ב

י"ח 13 - מקבץ הלכות בשם רבא: 1. דין ריאה שנקלפה או האדימה - רבינא מקשה על כך. 2. ריאה שהתייבשה - עד כמה. 3. דין ריאה שעלו עליה קליפות, או בעלת צבעים שונים, שהיא כשרה. 4. הלכה שאין משווים בועות בבדיקת נקבים בריאה. 5. דין סירכא באונות - אם שלא כסדרן, אין להן בדיקה וטריפה. 6. דין שאין בדיקה לבועות סמוכות, ובספק אם הן שתיים או אחת - בודקים, וכיצד. 7. חמש אונות לריאה ומקומם (מלבד שתי האומות הגדולות) - אם חל שינוי במספר או במקומם - טריפה. מרימר חולק בזה ומתיר באונה נוספת, פרט למקרה שנוספה בין שורות האונות. וכן דין האונה "עינוניתא דוורדא" שכשרה.

דף מ"ז/ב

י"ט 2 - דין הריאה שחלו בה שינויים בצורה או בצבע (דוגמאות) - מה הדין בכל מקרה.

כ' 30 - הלכות בשם רב יוסף בדין ריאה שעלה עליה קרום, או שנשמע ממנה "דאוושא", וכיצד בודקים אם זה נקב או לא.

כ"א 40 - הלכה בשם ר' יוחנן בדין ריאה שתוכה נשפך, שכשרה. קושיא על כך ותירוץ שמדובר לפי דעת ר"ש האומר "עד שתנקב לבית הסימפונות", ומעשה בר' חנינא שהכשיר מקרה כזה. כן מבררים כיצד בודקים שאכן נשארו הסימפונות.

כ"ב 51 - דברי ר"נ שריאה שנימוקה וקרום שלה קיים - כשרה, וכן נאמר בתוספתא, ובה גם דין "ניטלה השלפוחית (הרחם) שלה - כשרה", דין "הכבד שהתליע", ותיאור מעשה שהיה בזה.

דף מ"ח/א

כ"ג 3 - דיון בהלכה בשם ר"נ "ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה, העלתה צמחים - חוששין לה". מר יהודה בשם אבימי חולק וחושש בשני המקרים. מבררים כיצד אפשר לבדוק אם זה בגלל נקב בדופן וכשרה, או בגף הריאה וטרפה. קושיא לר"נ מדברי עצמו במקור אחר, ומתרצים. ובאותו עניין מעיר רבינא שמדובר בריאה הדבוקה לבשר שבין הצלעות ולא בצלעות. דנים בזה על פי קושיא מבריייתא, ומתרצים ע"י הסבר שונה של הבריייתא.

ל"א 38 - בעניין החלב שעל הקיבה, מסופר שהכהנים נהגו בו היתר כדעת ר' ישמעאל בשם אבותיו, כי הוא שומן המותר, (ואילו ר"ע אוסר חושש בו משום חלב). אגב, נאמר על ר' ישמעאל שהוא "מסייע כהנים", ומראים היכן עוד הוא "מסייע כהנים".

מובאת ברייתא ובה הסימוכין לדעות ר' ישמעאל ור"ע מן הפסוק "ואת כל החלב אשר על הקרב". אך, מביאים ברייתא אחרת בה הדעות הפוכות. התירוף בשם ר' יוחנן הוא להפוך את הברייתא שלנו, עם הסבר מדוע השנייה מוסמכת יותר. הדבר מעורר קושיות ומתרצים אותן.

דף מ"ט / ב

ל"ב 13 - דיון בשאלה אם החלב שעל הנקב סותם את הנקב, או לא. מחלוקת: רב אומר שרק חלב טהור סותם, ורב ששת סובר שגם חלב טמא סותם. בירור מה דין חלב החיה (שכולו טהור)? הסבר צדדי השאלה, ותשובת אביי לאסור. מעשה שרבא התיר סתימת נקב ע"י חלב טמא, ואחד מנימוקיו היה "התורה חסה על ממונם של ישראל". על כך הקשה עליו ר"פ. בדומה לכך התיר רבא דבש שנמצא מגולה. והקשה עליו ר"נ כקושית ר"פ, וכן שהוא סותר את ר"ש האוסר דבש משום גילוי. ומביאים ברייתא בה העניין נתון במחלוקת בין ר"ש וחכמים בדיני גילוי.

ל"ג 36 - בירו דברי רב נחמן: "חלב העשוי ככובע אינו סותם" את הנקב שמתחתיו - שתי דעות לגבי מקומו של החלב הזה. וכן עיון בשני הדברים שלמד רבא מרב נחמן - "חימצא ובר-חימצא", שהאחד סותם ואחד אינו סותם - וקבעו חכמים ש"בר-חימצא" הוא הסותם. כן מבררים איזה מן החלבים שעל הקיבה הוא ה"בר-חימצא". על כך התשובה שהוא זה החלוקים עליו בני הארץ ובני בבל. ובזה שתי מסורות, האחת שזה "היתר", והשנייה שזה "הקשת". ומביאים עדויות שזה ה"יתר".

דף נ' / א

ל"ד 11 - דיון בדעת רשב"ג בברייתא: "בני מעיים שניקבו וליחה סותמתן - כשרה". לאחר בירור איזוהי הליחה, מובאת מסורת בשם ר' יוחנן שהלכה כרשב"ג בדיני טרפה (כאן) והלכה כר"ש בדיני אבלות. אך לאחר בירור הגיעו למסקנה שאין הלכה כרשב"ג בטרפיפה, והלכה כר"ש באבלות.

ל"ה 27 - דעות החכמים על אפשרות בדיקת נקב בבני-מעיים ע"י "הקפה" (השוואת הנקב לנקב חדש שעשו

כ"ד 43 - דיון בדעת שמואל שאם העלתה הריאה צמחין (מוגלא) כשרה. קושיא עליו ממקור אחר, והוא מתרץ כי שם מדובר בכליא. וכן תיאור שלושה אירועים בהם חכמים ראו בשוק ריאות עם לקויות וכיצד פסקו בהם.

דף מ"ח / ב

כ"ה 5 - דיון במקרה של מחט שנמצאה בתוך הריאה, שיש המכשירים ויש המטריפים. בירור שהמחלוקת היא בדרך כניסת המחט - אם דרך הקנה וכשרה, או הוושט וטריפה.

כ"ו 13 - מעשה שנמצאה מחט בחתיכת ריאה. שני חכמים הכשירו והקשו עליהם. השלישי הטריף ודנו עמו בקושיות מדיני טריפות אחרות, והשיב שיש כלל בדיני טרפות שלא מדמים מקרה למקרה. ומעשה שנמצאה מחט בסימפון הגדול, והבא בפני המטריפים (שלמעלה) והם לא התירו וגם לא אסרו - שמה נכנסה דרך הסימפון.

כ"ז 33 - מחט שנמצאה בחתיכת כבד. סבר מר בריה דרב יוסף להטריף, אך רב אשי דחה בקושיא ממקרה של מחט בבשר, והסביר שהדין תלוי במצב המחט - אם היא גדולה וקופא (=ראשה) כלפי פנים משמע שבאה דרך הסימפון וכשרה. וכן מסביר את שההבדל בין דין זה לבין דין מחט שנמצאה ב"בית הכוסות", ששם מטריפים גם ללא בדיקה באיזה צד ראש המחט, כיון שיש שם לחץ של המזון.

דף מט / א

כ"ח 5 - דיון במקרה של מחט שנמצאה בסימפון הגדול של הכבד, ומקרה אחר בגרעין של תמר שנמצא במרה, וכיצד פסקו בהם חכמים וטעמיהם. אגב מובא הסברו של ר' יוחנן: "למה נקרא שמה "ריאה", לפי שמאירה את העיניים", ובירור שזה בתוספת סממנים.

כ"ט 17 - דיון בשאלה על מקרה שמצאו נקב בריאה במקום שמישמש בו הבודק - האם תולים לומר שהנקב נעשה בידי הבודק, וכשרה, או לא והיא טריפה. על כך מחלוקת. כן יש מחלוקת במקרה שנמצאה תולעת שיצאה מן הריאה, יש חוששים לומר שלפני השחיטה יצאה והבהמה טריפה, ויש שאין חוששין. בשני המקרים פוסקים להכשיר.

ל' 29 - דיון בדעת ר"ש: "עד שתניקב לבית הסימפונות". תחילה מבארים שכוונתו לסימפון הגדול, ואחר מבררים את פסיקת ההלכה. זאת, לאחר שהיו שתי מסורות הפוכות במה ששמע ר' מלך מריב"ל. לבסוף נקבעה הלכה שלא כר"ש.

מ"ג 45 - דברי רב נחמן על הוולד היוצא מהרחם, שאין לחשוש לריסוק איבריו. מביאים לו סיוע לכך מארבע מקורות ונדחו. ועוד מדברי רב נחמן על הבהמות שהשוחטים מפילים בבית המטבחיים, שאין לחשוש לריסוק איבריהם. ומעשה שהיה ובו מנומק מדוע לא חוששים.

דף נ"א/ב

מ"ד 15 - הסימנים והבדיקות לידיעה אם הנפולה מן הגג נטרפה, לפי הדעות השונות - דוגמאות רבות.

מ"ה 30 - הסימנים והבדיקות של העוף שנפל ונחבט על המים, או על מקומות וחומרים אחרים - אימתי הוא טרף ואימתי טעון בדיקה, או שהוא כשר - לפי הדעות השונות, ודוגמאות רבות.

דף נ"ב / א

מ"ו 18 - בעניין "נשתברו רוב צלעותיה" - מובאת ברייתא המפרטת את האפשרויות של "רוב צלעות". מובא דיון בדבר אפשרויות נוספות של "רוב צלעות". וכן מה הדין אם נעקרה הצלע עם חוליה או חלק ממנה. ועוד פרטים בנושא.

מ"ז 43 - הלכות בשם שמואל בעניין "נעקרה צלע מעיקרא", "גוגולת שנחבסה ברובה" ו"בשר החופה את רוב הכרס" שנפגם - בכל אלה הבהמה טריפה. ודנים בעניין הראשון לפי דברי שמואל במקום אחר הסותרים את דברו כאן. והגמרא מתרצת.

דף נ"ב / ב

מ"ח 10 - בעניין הדין השני של שמואל: "גולגולת שנחבסה ברובה", מבררים מהו "רובה", ונשארים ב"תיקון". ובדין השלישי: "בשר החופה רוב הכרס ברובו", מבררים באיזה פגם מדובר, ונשארו בספק.

מ"ט 21 - לעניין "דרוסת הזאב" (הריגה ע"י ארס), רב יהודה בשם רב מסייג זאת לומר שטריפה רק בזאב שדרס או חיה גדולה ממנו, אבל לא קטנה יותר. ובעוף - מן הנץ ולמעלה. מבררים מה בא רב לחדש שהרי הדברים נאמרו כבר. ומתמצים בשתי דרכים.

נ' 32 - דיון בדברי ר' חסדא על דריסת בעלי-חיים קטנים. מקשים עליו מברייתא. ומתמצים שדעתו כדעת בריבי בברייתא אחרת הסובר שיש דרוסת חתוך בעוף וגדי "במקום שיש מצילין". ויש אומרים את התירוץ באופן אחר.

נ"א 48 - עוד בעניין דריסת החתול והחולדה -

לידו אחר השחיטה - אם הם דומים משמע שגם הנקב הראשון היה אחרי השחיטה, וכשרה). רב שימי ב"ר חייא מתיר הקפה בבני-מעיים, ומעשה שהיה בפני רבא שהקיף, והטעם.

ל"ו 31 - ר' יוחנן ור' אלעזר מתירים "הקפה" בנקב הריאה. כך נקבעה גם ההלכה בהסתייגות מסויימת. וכן - דעת אביי ורבא שמקיפים בקנה. וכך נקבעה ההלכה בהסתייגות מסויימת.

ל"ז 37 - דיני חלחולת (החלק האחרון של המעי-הגס) שניקבה. זעירי אומר שהיא כשירה ומנמק. בעניין המקום וגודל הנקב המטריף: דעת ר' יוחנן שבמקום שהחלחולת דבוקה לירכיים הגודל הוא ברובה של החלחולת אבל בשאר מקומות במשהו. רב נחמן חולק ומסבירים את דעתו.

דף נ' / ב

ל"ח 4 - בירור - "הכרס הפנמית" מהי? על כך ניתנו תשובות רבות. ומסופר שבנהרדעא נהגו כדעת רבה בר רב הונא, שהיא ה"מפרעתא". רב אשי שואל עליהם מספר שאלות, והתשובות שקיבל.

ל"ט 26 - בירור דעת ר"י במשנה: "בגדולה וכו' בטפח וכו'". מבררים מהי הכוונה בבהמה "גדולה" ומהי קטנה. על כך התשובה בשם ר"א (שלא כפשט הדברים). כן שואלים על דברי ר"י "רובא ולא הוי טפח" - פשיטא? והגמרא משיבה.

מ' 34 - לגבי שיעור "נקדרה הכרס", נאמר בשם רב אסי "כסלע". והסברו של ר' חייא בר אבא לכוונת רב אסי.

מ"א 41 - על דין נקב ב"המסס ובית-הכוסות" מובאת ברייתא שמחט הנמצאת בעור שלה בדופן הפנימי - כשרה, ואם בשני הדפנות - טריפה. כן הדין שאם לא נמצא דם על המחט משמע שהנקב נעשה אחר השחיטה, וכשרה. וכן מה הדין אם הגליד פי המכה, ודיון באלה. כן מביאים מקרה שנמצא מחט בעובי בית-הכוסות שבו פסק רבי להטריף. והובא הדבר לפני אביי לבירור מדוע הטריף.

דף נ"א / א

מ"ב 23 - בעניין הטריפות הבאות לבהמה ש"נפלה מן הגג", מעיר רב הונא, שאם הניחה על הגג ומצאה למטה - אינו חושש שמא נפלה ונתרסקו איבריה. מביאים סיפור בעניין ובו מוסבר שכאשר הבהמה קופצת מדעת היא אומדת תחילה את האפשרות שלא תפגע. ותיאור עוד ארבעה מקרים של חשש לריסוק איברים, וכיצד פסקו בהם הלכה

דף נ"ד / א

נ"ט 4 – דברי רב נחמן בעניין שהדרוסה צריכה בדיקה כנגד בני המעיים, שזו תהיה "מכפא ועד אטמא". ומבררים שכוונתו מהמוח עד הירך. כך גם אמר ר' חייא בשם רב בפני ר' יוחנן ור"ל. ואגב מזכיר ר"ל עוד הלכה בשם רב בדין "שחוטא ושמוטה" שכשרה, ודעות ר' יוחנן ורב נחמן בזה.

ס' 26 - בירור מה בא לרבות הנאמר במשנה: "זה הכלל כל שאין כמוה חיה - טריפה". משיבים לרבות "שב שמעתתא" - שבע טרפויות שנוכרו למעלה (מ"ב/ב). וכן תיאור שני מקרים של בהמות שהוכו, וחכמים הכשירו אותם מן הטעם שאין להוסיף על הטרפויות שמנו חכמים.

משנה - רשימת הדברים שאין בהם כדי להטריף את הבהמה, על חלקם יש מחלוקת.

גמרא - כיון שנאמר כאן "ואלו כשרות" ובראש הפרק נאמר "ואלו טריפות", יש מחלוקת היכן באה המלה "ואלו" מעט. ר' יוחנן אומר "ואלו טרפות דווקא" והשאר כשרות ור"ל אומר "ואלו כשרות דווקא" והשאר טרפות. ובירור שהתוצאות המעשית של מחלוקת זו היא בדינו של רב מתנא בעניין "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה". כן מביאים את דברי רבא שאם נחתן ונרקב הגיד המחבר את הירק למקומו - טרפה.

דף נ"ד / ב

ב' 12 - בעניין דברי רשב"ג במשנה: "עד כאיסר האיטלקי" (בנקובת הגרורת), מסביר זעירי לאנשי בבל כדוגמת מה הוא גודל זה. כן מובא תיאור המקרה בו בא ר' יוחנן אצל שולחני לראות את גודל המטבע, ואגב כך התעוררה השאלה אם בעלי מלאכה צריכים לקום בפני תלמיד-חכם בזמן המלאכה, ודנים בה.

ג' 29 - דברי רב נחמן ש"עד כאיסר", הנזכר במשנה, הוא שאיסר בדיוק הוא כ"יתר מאיסר", ומשמע מזה ש"עד - ולא עד בכלל". מביאים שש ראיות מדיני טומאה כלים לסתור את שיטתו, אך בחלקן נידחו. ולמסקנה בכל עניין הולכים בזה לחומרא, והראיה שכך צריך לנהוג.

דף נ"ה / א

ד' / 11 - דיון בדברי רבא על ניטל הטחול - כשרה, שדווקא ניטל, אבל אם ניקב - טריפה. מקשים עליו מדין אחר שלכאורה יש בו סתירה ומתמצים.

שלש שאלות לרב, ועליהן תשובות שלכאורה סותרות. ומיישבים את הסתירות בהסבר שכל תשובה עוסקת במקרה שונה ומפרטים.

דף נ"ג / א

נ"ב 10 - דיון בדברי המשנה כי לנץ יש דריסה. שואל רב אשי מה הדין בשאר עופות טמאים? ומשיבים בשתי דרכים שגם בשאר עופות טמאים יש דריסה, ומסבירים את ההבדל בין הנץ לשאר. כן דנים בדרוסת השועל לפי האומר שאין לו דריסה - מקשים ומתמצים (בשתי גירסאות).

נ"ג 28 - הגדרת פעולת הדריסה של החיה. אביי מביא את רשימת הדברים הקובעים איזוהי דרסה: שרק יד החיה דורסת, ורק בצפורניה, ורק שדרסה מדעתה ושדרסה בחייה.

נ"ד 36 - רבא בשם רב מביא דוגמא של ספק-דרוסה ופסק לשיטתו שכשרה. אביי מציג מספר הסתייגויות לגבי הדוגמא.

נ"ה 45 - דיון ובירור הנושא: אם חוששין לספק דרוסה. מחלוקת: רב אומר שאין חוששין ושמואל אמר חוששין. בדוגמא של ארי בין השוורים הגמרא מציינת באיזה ספק אין מחלוקת שלא דרסה, וכן באיזה מקרה הם חולקים.

דף נ"ג / ב

נ"ו 3 - לגבי פסיקת הלכה בספק-דרוסה, מובא מעשה שרב שלח עופות מסופקים לפסיקת שמואל, (אשר חנק אותם והשליכם לנהר), ממנו משמע לכאורה שרב חזר בו, אך לא היתה הכרעה בזה. כן מסבירים מדוע נהג שמואל כפי שנהג בעופות. ותיאור מעשה אחר בן פסק רב אשי להקל.

נ"ז 22 - הלכה שבדיקת הדרוסה (בסימני הארס) צריכה להיות "כנגד בני המעיים". בעניין זה מובאות שלש שאלות לרב זירא ותשובותיו: 1. בדיקת הדרוסה צריכה להיות גם בסימנים שלה (הקנה והושט). 2. סימנים שנודלדלו ברובן מטרופים. 3. בשר שנתמסס (נרקב) רואים כאילו אינו, וחל עליו דין "איבר שניטל". כן מבררים מהו בשר שנרקב, ומעשה שהיה בזה.

נ"ח 47 - רב נחמן מביא שני דינים: דין קוץ, שאינו מטריף עד שיגיע לחלל הבהמה. ודין שדרוסה טרפה "משיאדים בשר כנגד בני מעיים". רב זביד מוסיף שדרוסה בסימנים "עד שיאדימו סימנים עצמם". רב ביבי בר אביי שואל בעניין דרוסת הקנה, בכמה תאדים? ומשיב "במשהו" ומנמק.

באילו איברים מדובר ועוד. בסוף מובאת דעת ר"א הקפר שמדובר רק בקורקבן בלב ובכבוד, וכן בברייתא.

ג' 16 – בעקבות המקרה שבא לפני ר' אבהו בו הוא פסק להטריף עוף שמעיו האדימו. והסברו כי מה שאמרו האדימו כשר, הוא רק בקורקבן לב וכבוד, אבל במקומות אחרים - טרף. כן מובא דינו של רבי מני שאדומין והוריקו, אם שלקן והאדימו – כשרים, והטעם. וכן אמר רנב"י. מסקנת רב אשי מכך ודחייתה.

ד' 28 - בעניין "דרסה וטרפה בכותל", מבהירים כי בשני המקרים גם אם שהתה מעת-לעת צריכה בדיקה.

משנה - רשימת "אלו כשירות בעוף", (על חלקם יש מחלוקת).

גמרא - מסופר על חכמים "שהורו בטרפחת (רחם) כרבי בזפק" שאם ניטלה – כשרה. מבררים כוונת המאמר – האם יש כאן שתי הוראות, או אחת. אך נשארו ב"תיקו". ועוד הלכה: גגו של הזפק נידון כמו וושט, ומגדירים מהו גגו.

ב' 46 - בעניין "יצאו בני-מעיים", מעירים שמדובר כי כאשר החזירו אותם לא הפכו את סדרם ומקומם הטבעי. ודרשת הפסוק על כך.

כן מסופר על אדם שנפל מן הגג ויצאו בני מעיו, כיצד נהגו כדי להחזיר אותם למקום הנכון.

דף נ"ז / א

ג' 2 - מעשה בעופות שבורות רגליים שבדקן רבא ב"צומת הגידין" והכשירם, ועוד מספר דינים בעניין גפיים שמוטות (בבהמה או בעוף), ובכללם שדין שמוטת גף בעוף שהיא טריפה מחשש פגיעה בריאה, ודעת החולקים. וכן עיון בדברי חזקיה: "אין ריאה לעוף".

ד' 22 - דיון בדברי רב בעניין שמוטת ירך בעוף, שנמצאה סתירה בדבריו, ותירץ רב הונא: "נהרא נהרא ופשטיה". מעין זה מצאו סתירה בדברי רב בין שמוטת ירך בעוף לבין "עוף שנחתכו רגליה", ותירצו כי יש הבדל בין שמוטה לבין חתוכה. ומסופר שכאשר עלה ר' אבא לארץ דן בנושא עם ר' זירא. לבסוף נקבעה הלכה כרבי"ל ששמוטת הירך בעוף טרפה. וכן סיפור על ר"ש בן חלפתא כיצד היה נוהג לבדוק דברים למעשה.

דף נ"ז / ב

ו' 48 - דיון בדברי רב הונא: "סימן לטריפה י"ב

ה' 20 - בעניין "ניטלו הכליות - כשרה", מעירים בשם רב, שאם לקו הכליות - טריפה, ואפילו אם בכליה אחת, ושתגי למקום ה"חריץ", והסבר.

דף נ"ה / ב

ו' 2 – פסיקת הלכה בענייני הטחול והכליה. נסיון להשוות בין טריפות הריאה לכליה אך רב אשי דחה זאת על פי הכלל שאין לדמות בטריפות.

ז' 16 - בעניין "ניטל לחי תחתון", מוסבר שהיא כשרה בתנאי שיאכילו אותה בהלעטה או המראה. ולעניין "ניטלה האם שלה", מוסבר שמדובר ברחם, וכי יש לו שמות שונים.

ח' 19 – בעניין ה"חרותה" מוסבר שהיא הצטמקות הריאה, וכי היא כשרה רק כאשר זה נגרם בידי שמים, אבל ע"י בני-אדם - טרפה. ולפי רשב"א אף ע"י שאר בעלי-חיים. כן מסופר על מעשה בו מוסבר כיצד ניתן לבדוק אם צימוק הריאה היה בידי שמים, או לא.

ט' / 28 - בדבר המחלוקת בין ר"מ וחכמים בעניין ה"גלודה" (שנפשט עורה) - מובאות ברייתות בנושא, ובהן דברי רשב"א שר"מ חזר בו לפסול כחכמים, דיון בזה, ולמסקנה – ר"מ חזר בו, אבל אם נשאר בעור גודל של כ"סלע" - כשרה.

ט' 35 - על דברי ר"ט, שאם נשאר בעור כ"סלע" כשרה, מבררים באיזה מקום בגוף שיעור זה מציל. על כך שלש דעות. לפסיקת ההלכה מובאת דעת רב שבכל מקום בגוף שנשאר בו כסלע מן העור הבהמה כשרה, חוץ מעור בית הפרסות. ר' יוחנן מכשיר גם בעור בית הפרסות, מקשים עליו והוא מתרץ.

דף נ"ו / א

משנה - רשימת הטריפות בעוף, ובאילו מקרים תהיה כשרה.

גמרא - בעניין טריפת העוף ע"י נשיכת חולדה בראש, מובאות דעות שונות כיצד ניתן לבדוק אם אמנם ניקב קרום המוח. כן בא דיון על מחלוקת ר' יוחנן ור"ל אם מותר לבדוק עם מסמר. ומראים שזו מחלוקת תנאים בברייתא. מקשים על הברייתא שיש בה סתירה פנימית ומתמצים שבסיפא מדובר בעוף של מים שאין לו קרום, (ולמסקנה – יש לו קרום רך). ודנים בנקודה זו. כן מובאים מקרים המתארים כיצד בדקו חכמים שונים עופות שנושכו ע"י חולדה.

דף נ"ו / ב

ב' 2 - בעניין "נפלה לאור וכו'", מבררים פרטים לגבי הבדיקה, כגון שיעור המקום שהפך ירוק,

גמרא - דיון בדברי שמואל שבהמה שאכלה חילתית טרפה, והסיבה. מראים סתירה בברייתא על דין החילתית ועל סם-המוות. ומתמצים בהבחנה בשני סוגים של הדברים. הגמרא מבררת עוד שאלות על הברייתא וכן מביאה סוגי מאכלים שיש בהם סכנה לאדם, וסיפור מעשה ברב ושמואל.

דף נ"ט/א

משנה - סימני הכשרות של בעלי-החיים השונים.

גמרא - דיון בברייתא הקובעת: "כל בהמה שמעלה גרה, בידוע שאין לה שיניים למעלה, וטהורה". מקשים על כך ומתמצים בשינוי הנוסח. וכן הוראות ר' חסדא על המהלך במדבר ורוצה לבדוק אם בהמה טהורה לפניו או לא. וכן דברי דבי ר' ישמעאל מה למדים מכך שנזכרו בתורה הגמל השפן הארנבת והחזיר.

ב' 58 - דיון בתוספתא על סימני החיה, מלבד האמורים בתורה. ראשית מוסבר שהסימנים המובאים באו כדי להבדיל בין בהמה לחיה לעניין אכילת החלב. ודנים בפרטי הסימנים, מראים סתירות מן המציאות, ומיישבים אותן. כן מביאים מעשה ב"עז כרכוז" ונחלקו בה רב אחאי ושמואל בריה דרב אבהו אם חיה או בהמה, ופסקו כשמואל שהיא חיה.

דף נ"ט/ב

ג' 21 - כיון שנזכר ה"קרש" בעל קרן אחת, מוסבר שהוא ה"צבי מהיער העליון" וה"טגרס" הוא אריה מאותו יער, ומתארים את גודלם. וכן סיפור ארבע שיחותיו של הקיסר (ובתו) עם ר' יהושע בן חנניא, הן בקשר לאריה דבי עילאי והן על גדולת הבורא.

דף ס' / א

ד' 26 - רב יהודה מתאר את סימני צורתו של שור, וכי בחמור הדברים להיפך. ומכאן דרשות על השור שהקריב אדם הראשון, על בריאת העולם, על שני המאורות ועל תפילת הצדיקים.

דף ס' / ב

ה' 23 - דברי רב חנן בר רבא על המלה "השסועה", שהיא כינוי לבריה בפני עצמה ומיוחדת. ומכאן לתורה מן השמים, שכן משה רבינו לא היה יכול לדעת זאת מעצמו.

דרשות ר' חסדא והוראותיו בענין כתיבת דברי אגדה שיש לתרגם את המלים הלועזיות. המחלוקת על זהות ה"עוים" ומדוע נקראו כך. וכן דרשות ר"ל על פסוקים שלכאורה מיותרים, אבל לומדים מהם גופי-

חודש" (שאינה חיה יותר), מראים שיש דעות נוספות ושוונות. ומסכמים כי יש בכך מחלוקת תנאים. כן פסיקתו של רב אחא בן יעקב שטרפה מסוגלת ללדת.

ז' 55 - דיון בדברי אמימר, כי ביצי עוף ראשונים שהטילה אחר שנטרפה - טרפות. אבל מכאן והילך - כשרות, כי באו אחר הפריית הזכר וחל עליהם הכלל: "זה וזה גורם" - מותר. מראים סתירה ממקור אחר ומתמצים כי שם מדובר בביצים שלא מזכר.

דף נ"ח / א

ח' 6 - כיון שנזכר דין "זה וזה גורם" אומרים כי גם המחלוקת בין ר"א ור' יהושע בעניין "ולד-טרפה" היא אם זה וזה גורם מותר, או אסור.

ט' 16 - הדיון בדברי אמימר למעלה היה לפי הדעה ש"טרפה יולדת. עתה דנים בדברו לפי הדעה שאינה יולדת. ולפי זה יוצא שהדעות בעניין חלוקות בשאלה אם "עובר ירך אמו".

י' 35 - פסיקת הלכה בשאלה: עד כמה זמן הטריפה עשויה לחיות: בזכר - כל י"ב חודש, בנקבה - "כל שאינה יולדת", אבל אם ילדה אפילו בתוך י"ב חודש - כשרה.

יא' 37 - דברי רב הונא: "כל בריה שאין בו עצם - אינו מתקיים י"ב חודש", והמסקנות של הגמרא מזה לעניינים אחרים, כגון לעניין איסור תולעים או זבובים.

דף נ"ח / ב

י"ב 11 - הלכה (ממסכת בכורות): בהמה בעלת ה' רגלים או שלש רגלים - הרי זה מום הפוסל לקורבן, אך כשרה לאכילה. מעיר רב הונא שמדובר ב"יד" (רגליים קדמיות), אבל ברגליים אחוריות מום זה הוא גם סימן לטריפות, לפי הכלל: "כל יתר כנטול דמי". בהקשר לכך מובאים מספר מקרים של "יתר", שניתנו עליהם פסיקות שונות והנימוקים.

י"ג 32 - דיון על דברי ר"י במשנה: "אם ניטלה הנוצה - פסולה". לדעת ר' יוחנן דין זה כדעת ר' ישמעאל בעניין "חטאת העוף" (שהוא מחשיב אותו כעור), אך רבא דוחה זאת, כיון שניתן להסביר את הדברים אחרת.

משנה - רשימת דברים (מחלות, מאכלים, וכו') שאינם מטריפים. מאידך, סם המוות (לאדם) או הכשת נחש אוסרים לאכילה משום סכנת-נפשות, אף כי לא מטעם טרפות.

ודיניהם: התנשמת, הקאת, הרחם, העורב, הנץ, החסידה והאנפה.

י"ד 46 - בשם רב: "עשרים וארבעה עופות טמאין הן". דיון המברר כיצד מגיעים למספר זה, שכן בויקרא ובדברים יש מספרים שונים. כמו כן עיון בחילופי השמות: "איה", "דיה" ו"ראה". והסבר לכך שהתורה חזרה על רשימות בעלי החיים גם ב"דברים".

דף ס"ג / ב

ט"ו 38 - ברייתא בה מסביר רבי מדוע נמנו בתורה הבהמות הטהורות ואילו בעופות נמנו הטמאות, ומה מוסר השכל מזה.

ט"ז 45 - כללו של רבי יצחק: "עוף טהור נאכל במסורת", וכן אימתי נאמן הצייד על העוף.

י"ז 50 - ברייתא - מותר לקנות ביצים מעכוס, וממה אין לחשוש. שמואל מעיר שצריך שיאמר לו הגוי מאיזה עוף בדיוק הביצים. מקשים עליו מספר קושיות ובכללן: מדוע לא יבדוק בסימני הביצים הטהורים. מתרצים שהסימנים אינם דאורייתא, ומסבירים שכוונת שמואל היא שאחר שבדק בסימני הביצים צריך גם שהגוי יאמר לו מאיזה עוף הן.

י"ח 23 - דיון בדברי הברייתא "חלבון וחלמון מעורבים זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ". שואלים לאיזה עניין הלכתי הדבר נאמר? רב עוקבא בר חמא משיב על כך ונדחה. רבא משיב, מקשים עליו והוא מתרץ באופן אחר, גם על כך מקשים והגמרא מתרצת.

דף סד / ב

י"ט 2 - ברייתא על דיני "גיעולי ביצים", "ביצים המזורות", וביצה שנמצא בה דם, ובאילו תנאים כשרה, וכן הערת ר' ירמיה בזה, וברייתא המסייעת לו.

כ' 12 - דברי חזקיה על המקור בתורה שביצה טמאה אסורה. והוא מן הנאמר: "ואת בת היענה", ודיון כיצד משמע מזה על הביצה שלה, על כך שני הסברים (הראשון נדחה).

דף סה / א

כ"א 6 - בקשר לסימני העוף הנזכרים במשנה, מובאת ברייתא ובה סימנים נוספים של טהרה, בשמם של חכמים שונים. בשניים מהם נערך בירור.

כ"ב 19 - בעניין סימני החגבים, הנזכרים במשנה, אחד מהם הוא שהכנפיים חופות את רובו - מבררים

תורה, וארבע דוגמאות לזה. המיוחד לגבי שמות העמים והמקומות בארץ.

ו' 44 - דיון בדברי המשנה: "סימני העוף לא נאמרו", שהרי יש ברייתא המציינת את הסימנים בתורה, וכיצד הם נלמדים מה"נשר", וה"תורים" וכ"ד עופות המפורשים בתורה. אביי מסביר את כוונת המשנה - שפרושן מדברי סופרים.

דף ס"א / א

ז' 7 - דיון בדברי ר' חייא: "עוף הבא בסימן אחד - טהור, לפי שאין דומה לנשר", לבירור, אם-כן מדוע נזכרו התורים ומדוע אי אפשר ללמוד מכ"ד עופות הנזכרים בתורה, ועוד שאלות ותשובות להוכיח דברי ר' חייא.

דף ס"א / ב

ח' 24 - הוראות רב נחמן כיצד להכיר עוף טהור: למי שהוא בקי בשמות העופות - בסימן אחד. ולמי שאינו בקי - בשני סימנים, והוא שיכיר את העורב. קושיא עליו מדברי ר"א בברייתא, ומתרצים. וכן דעת אמימר להלכה ש"עוף הבא בסימן אחד טהור, והוא דלא דריס". רב אשי מקשה מפרס ועוזניה, ומתרץ.

דף ס"ב / א

ט' 17 - דיון בדברי רב יהודה על "העוף המסרט", שהוא הסנונית הלבנה, וכי הוא כשר. מקשים, הרי כבר נחלקו בה חכמים ור"א, למעלה, ובירור על מה מחלוקת זו. על כך שתי דעות.

י' 29 - בירור דברי רחבה בשם ר"י על העופות: "תסיל", "אציפי" ו"תורין של רחבה" לעניין כשרותם כ"תורין" או "בני יונה". שכן מן המשנה בדיני פרה-אדומה משמע שיש סתירה לעניין ה"תסיל". ומתרצים.

דף ס"ב / ב

י"א 4 - דיון על דברי רב יהודה בעניין "כפשני וצוצייני" שהם "תורין של רחבה" וכשרים. קושיא עליו מזה שאלה שמות לוואי, וכל שיש לו שם-לוואי אסור. על כך תירוץ של אביי ושל רבא.

י"ב 12 - מאמרי רב יהודה ואחרים על עופות שונים, שמותיהם כינוייהם (עם סימנים לזכירתם), ומה דינם. וזאת תוך שילוב דברי אגדה.

דף ס"ג / א

י"ג 37 - ברייתות על עופות הנזכרים בתורה זהותם

על כך בקושיות ותירוצים, וסיוע לזה מברייתא אחרת.

דף ס"ז א

כ"ט 23 – חזרה לברייתא הלומדת את היתר שרץ-המים מן החזרה על המלים: "בימים ובנחלים", שאחד מהם "מפורש" והאחר "סתם", לבירור איזהו ה"מפורש" ואיזה "סתם". על כך שתי דעות הפוכות, ומבארים אותן.

ל' 32 – הוראה רב הונא כיצד להיזהר משרץ המים שפרש מהשכר (שהוא אסור). שואלים: לפי זה יש לחשוש גם במים שבכלי שמא השרץ פרש לדופן הכלי וחזר אליו? ומתרצים שאז לא אסור כי "היינו רביתהו", ומסבירים את הסימוכין לכך. כן מביאים ברייתא לסיוע רב הונא.

ל"א 41 – דיון בדעת שמואל: "קישות שהתליע באיבה (בעוד הצמח מחובר לאדמה) – אסורה", כי התולעים נחשבים אז כ"שרץ הארץ". מביאים לו סיוע מאופן יישוב סתירה בין שתי ברייתות בעניין. אך דוחים זאת ע"י יישוב שונה של הסתירה, כך שהמסקנה (כניגוד לדעת שמואל) שגם אם "התליע באיבה" לא נחשב "שרץ הארץ" ומותר.

דף ס"ז ב

ל"ב 11 - בעניין היתר התולעים שלא פרשו מן הפרי, מעלה רב יוסף שלש ספיקות, וכן רב אשי מעלה שלש ספיקות, וכולן נשאר ב"תיקו".

ל"ג 15 - דברי רב ששת בריה דרב אידי שהתולעים בתוך הבהמה הנקראים "קוקיאני" אסורות ומנמק. אך רב אשי מקשה על כך. הסוגיא מובאת גם בגירסא אחרת – הפוכה. ונפסק להלכה שהם אסורים, והטעם.

ל"ד 21 – הלכה שתולעים שבין עור הבהמה ובשרה אסורות, ואילו אצל הדגים – מותרות. רבינא כך נהג וכן הסביר מה ההבדל בין אלה שאצל הבהמה לבין אלה שאצל הדגים.

ל"ה 30 - ברייתא הדורשת את הפסוק: "כל הולך על גחון וכו'", מה המלה "כל" באה לרבות, וכן לאיזה בעלי-חיים מרמזים שאר חלקי הפסוק. כן מובאת ברייתא בעניין הלויתן שהוא דג טהור (לא זה בימינו), והסימוכין לזה.

פרק ד' 'בהמה המקשה'

דף ס"ח א

משנה - הלכה: בהמה שנשחטה ונמצא בתוכה

מהו רובו. על כך שתי דעות, ור"פ פוסק להחמיר כשתיהן.

כ"ג 22 – בעניין הקרצולים (הכרעיים) אומרת הברייתא שהחגב שאין לו קרצוליים בתחילה והם גדלין לו בהמשך, כגון ה"זחל" גם הוא כשר. ומוצאים לזה רמז בפסוק.

כ"ד 26 – ברייתא המתרגמת את שמות סוגי הארבה הנזכרים בתורה. וכן דורשת את המלים: "למינו" וכו' כריבוי לעוד ארבעה חגבים הדומים להם ומפרטים. ומביאים ברייתא אחרת הדורשת את הפסוק באופן אחר. ובסוף לומדת מן "הצד השווה" על ארבעת הסימנים של הטהרה בחגבים, ושמו חגב.

דף ס"ה ב

כ"ה 22 – הגמרא עוברת לדון במספר פרטים בברייתות: 1. רב אחאי מברר מניין שגם חגב בעל ראש ארוך טהור. 2. בירור מהות המחלוקת בין הברייתות – תנא דבי רב ותנא דבי ר' ישמעאל, הלומדים את המלים "למינו" וכו' באופן שונה. והיא שלדעת דבי רב לומדים בדרך "כלל ופרט", ולדעת תנא דבי ר' ישמעאל לומדים ב"כלל ופרט וכלל" (הכלל השני מן המלה "למינו"), מקשים על כך ומתרצים. 3. בירור מדוע יש בברייתות תרגום שונה לסלעם וחרגול, ומשיבים: "מר כי אתריה ומר כי אתריה".

דף ס"ו א

כ"ו 26 - בעניין סימני הדגים מובאת ברייתא ובה הלכה שגם דגים שאין להם סימנים, אך עתידים לקבל אותם, וכן ההפך, שיש לו ועתיד להשירן - הם כשרים. ודוגמאות למיני דגים כאלה.

דף ס"ו ב

כ"ז 2 - משנה ממסכת נדה ובה סימני הדגים, וכי די ב"קשקשת". שואלים, אם כן מדוע אמרה התורה את שני הסימנים? והתשובה הסופית: "יגדיל תורה". שאלה אחרת: מדוע יש בתורה שני פסוקים בנושא? והתשובה: "לעבור עליו בעשה ובלא תעשה".

כ"ח 19 – הברייתא דנה בשאלה מה בא לרבות הפסוק "מכל אשר במים וכו'" (לעניין היתר שרץ-המים), שהרי כבר נאמר הדבר. התשובה לרבות שרץ המים שבבורות שיחין ומערות. הסבר שלומדים היתר זה מהפסוקים בדרך "כלל ופרט וכלל", ודיון על אופן זה של הלימוד בקושיות ותירוצים. ומביאים ברייתא הלומדת את הדין בדרך "ריבה ומיעט וריבה", ודיון

לכלבים, אבל אם הוציאו את רובו כאחת - נחשב כלידה, ומתקדש כבכור, שאסור בהנאה, וצריך לקבור אותו. בשני המקרים אין לנולד אחריו דין "פטר רחם".

גמרא - דיון במקרה של יציאת שלישי העובר ומכירתו לגוי, ואחר יצא השלישי השני. רב הונא אומר כי ברגע שיצא הרוב - הבכור מתקדש למפרע, ולכן המכירה לגוי בטלה. ורבא סובר שרק מכאן והלאה חלה הקדושה, ולכן המכירה לגוי קיימת. כן מעירים שמחלוקת זו מופיעה גם בהקשר אחר, ועושים "צריכותא" לחזרה על כך פעמיים. קושיות ממשנתנו על רב הונא ותירוץ.

דף ע"א

ב' 12 - דיון בשתי שאלות של רבא בקשר ללידת הבכור: 1. האם הולכים באיבר עצמו לומר ש"רובו ככולו"? 2. האם גוף העובר צריך לגעת בדופני הרחם ביציאתו? , הסבר השאלה, וללא הכרעת דין.

ג' 36 - דיון בשאלות רב אחא, של מר בר רב אשי ושל ר' ירמיה, לגבי הגדרה של "פטר רחם", לפי דוגמאות שונות. והתשובה מעצם שאלתו של רבי זירא בעניין דומה.

דף ע"ב

משנה - מחלוקת אם עובר שמת בתוך הרחם מטמא את הרועה שהכניס לרחם את ידו ונגע בו - מחלוקת: ת"ק אומר שאין דין העובר כנבלה, ואינו מטמא, בין בבהמה טהורה ובין בטמאה. ור' יוסי הגלילי אומר: "בטמאה - מטמא, ובטהורה - טהור.

גמרא - הסברו של רב חסדא לטעמו של ת"ק, ומה הסימוכין שלו. את דעת ר' יוסי הגלילי מסביר ר' יצחק, אך מקשים עליו. ובא רנב"י ומביא את הסימוכין שלו.

ב' 30 - ברייתא ובה דיון בן ר' יונתן לבין בן-עזאי, לבירור מניין שנבלת חיה טהורה מטמאה. וקבלו דעת ר' ישמעאל, ממנו למדו את הכלל: "חיה בכלל בהמה, ובהמה בכלל חיה. חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, חיה טמאה בכלל בהמה טמאה". והגמרא מסבירה לאיזה עניין טוב הכלל לפרטיו.

דף ע"א / א

ג' 23 - חזרה למחלוקת במשנה. שואלים על דעת חכמים: כיצד הם לומדים את הפסוק שר' יוסי למד ממנו את שיטתו? ומשיבים ללימוד דעת רבי (הנוכרת למעלה).

עובר, הרי הוא כשר בשחיטת אמו. ופרטי דינים במקרים שונים.

גמרא - דיון בדעת רב יהודה בשם רב שבמקרה שיד העובר יצאה מהרחם וחזרה, היד עצמה נשארת אסורה אפילו אחר שחיטת האם. מקשים, הרי מן המשנה לא נשמע כך? ומתרצים.

ב' 17 - דיון על דברי המשנה: "הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד", לבירור מה חידוש בדבר, שהרי כבר נלמד עקרון זה בדיני בכור אדם. תירוץ ראשון שכאן מדובר בבהמה ושם באדם, נדחה. ומתרצים שאמנם אין חידוש, אלא כיון שנאמר הנוסח הזה ברישא הוא נאמר גם בסיפא. ונערך על כך דיון.

ג' 35 - דיון על דעת רב, למעלה, שלמרות שהחזיר העובר את ידו לרחם הוא נשאר אסור. מקשים עליו ממקורות שונים ותירצו אותם.

דף ס"ח / ב

ד' 22 - דברי עולא בשם ר' יוחנן החולק על רב (למעלה) ואומר שהאיבר עצמו שיצא וחזר מותר באכילה. מקשים על עולא מדברי רב ושמואל האוסרים, ותירץ. מקשים עליו מברייתא ונשאר ב"תיובתא". ומסופר שבמערבא (א"י) היתה מסורת אחרת של המחלוקת בין רב ור' יוחנן, כאשר הנושא עליו חלקו הוא: "אם יש לידה לאיברים", או לא. רב אומר שיש, ולכן האיבר שיצא מיד נאסר, ור' יוחנן סובר שאין, ולכן מותר. ומבררים שההבדל המעשי בין שתי המסורות הוא לגבי "מיעוט איבר שנשאר בפנים" שלפי רב במסורת השנייה יהיה אסור.

ה' 46 - לפי הדעות במחלוקת אם יש לידה לאיברים, מובאות חמש שאלות מיוחדות שהעלו חכמים. לשתי השאלות הראשונות לא ניתנה תשובה. לשתיים הבאות ניתנו תשובות. שאלת ר' ירמיה לגבי בן-פקועא נשארה ב"תיקו".

דף ס"ט / א

ו' 35 - על דברי המשנה: "חותך בעובר שבמעיה - מותר באכילה", בא בירור מה המקור לכך בפסוקים. תשובה ראשונה שהעובר נקרא "בהמה" - נדחתה. תשובה שנייה, שלומדים זאת מהמלים "וכל בהמה", ומסבירים כיצד. רב שימי חוזר לדעה הראשונה ומנסה לתרץ את הקושיא עליה, ונדחה.

דף ס"ט / ב

משנה - דין המבכרת המקשה לילד: אם מוציאים ממנה את העובר איבר איבר - מותר להשליך אותם

ג' 37 - בירור האם מחלוקת ר"מ וחכמים היא רק לגבי טהרת העובר, או גם על דין האיבר המדולדל. על כך מחלוקת: ר"ל סובר שזו אותה מחלוקת ור' יוחנן סובר שבאיבר המדולדל חכמים מודים לר"מ. מקשים על ר' יוחנן מברייתא ומסבירים את ר' יוחנן באופן שבאיבר ר"מ מסכים עם חכמים, והנימוק.

דף ע"ג/ב

ה' 10 - דיון בדברי ר' יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן: "הכל מודים שמיתה עושה ניפול (כאילו נפל), ואין שחיטה עושה ניפול", (כמסקנה בסוגיא הקודמת), שואלים במה מדובר, אם בעובר או באיבר המדולדל – כבר אמור הדבר. ומשיבים, והסבר. ומביאים לזה סיוע מדברי רבב"ח ומברייתא.

דף ע"ד/א

ו' 1 - דיון בדעת רב. הובאו שתי גירסאות בדעת רב לפני רב הונא, האחת שהאוכל מן האבר המדולדל לוקה, והשנייה שאינו לוקה. רב הונא מיישב את הסתירה בכך שבמקרה ראשון מדובר בבהמה שמתה, ובשני בבהמה שנשחטה.

ז' 10 - דיון בדברי רבא, כי דעת רבנן ש"מיתה עושה ניפול" ושחיטה - לא, מקורה בפסוק: "וכל אשר יפול עליהם במותם וגו'". קושיא על כך שהפסוק מדבר בשרצים שלא שייכת בהם שחיטה, ומתרצים.

ח' 21 - בירור על מה המחלוקת ר"מ וחכמים במשנה. לדעת רב חסדא היא רק באיבר שיצא מעובר חי, אבל מעובר מת, גם חכמים מודים לר"מ שעושה ניפול. ורבה סובר שבזה ובזה המחלוקת.

ט' 24 - דיון על דברי סוף המשנה, לגבי בן שמונה חי "שאינן במינו שחיטה", שהרי בברייתא נאמר שיש במינו שחיטה. מתרץ רב כהנא שהברייתא עוסקת "ביש במינו שחיטה אגב אמו" שמטהרתו. והסבר דעת התנא במשנה בזה. כן מסבירים מניין לדעת הברייתא ששחיטת טרפה מטהרת אותה מידי נבלה.

י' 34 - שאלת רב הושעיא, על "הושיט יד למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי", האם הוא מותר לאכילה? מסבירים את השאלה לפי דעת חכמים ודעת ר"מ במחלוקתם לגבי שחיטת "בן פקועה". רב חנניא משיב בראיה מהמשנה, אך רבא דוחה זאת.

משנה - דיני עובר הנמצא במעי הבהמה לאחר השחיטה, אם הוא בן שמונה חי או מת, או בן תשעה מת – הוא מותר בשחיטת אמו. אבל אם נמצא בן ט' חי - מחלוקת: ר"מ שהוא כבהמה רגילה וחייב

משנה - הלכה: אשה שעוברת מת בתוך הרחם, והכניסה החיה (המיילדת) ידה ונגעה בו, הרי היא נטמאת טומאת-מת, והאשה עצמה טהורה עד יציאת העובר.

גמרא - רבה אומר: כשם שטומאה בלועה (כגון ברחם) אינה מטמאה, כך טהורה בלועה אינה נטמאת. ובירור הסימוכין לדבריו.

דף ע"א/ב

ב' 24 - רבא מקשה על רבה, שהרי כבר נאמרו דבריו במשניות, ואם כן מה חידושו. ומשיבים שחידושו במקרה המיוחד שבלע שתי טבעות אחת טהורה ואחת טמאה, שאין הטמאה מטמאה את הטהורה. מקשים על כך ממשנתנו, ומתרצים.

דף ע"ב/א

ג' 4 - התירוץ לקושיא הקודמת מבוסס על הסברו של רבא לדין שבמשנה, בשם שמואל, שהטומאה שהמיילדת מקבלת אינה טומאה מן התורה, אלא - גזירת חכמים. וזאת, גם על פי שיטת ר' ישמעאל, ולא רק ר"ע, והסבר.

ד' 15 - כיון שנזכרו השיטות של: ר' ישמעאל - שעובר במעי אשה - טהור, ור"ע - שעובר במעי אשה - טמא, מפרטים את הראיות מן המקרא לכל אחד מהם, וכן מוסבר כיצד כל אחד מבאר את הסימוכין של השני.

משנה - הלכה: בהמה שהעובר שלה הוציא החוצה את ידו, וחתכו אותה, ואחר כך שחטו את האם - העובר נשאר טהור והיד מטמאה כנבלה (כאבר מן החי). אבל אם שחטו אותה לפני חיתוך היד - מחלוקת: ר"מ אומר שכל העובר טמא טומאת נבלה, וחכמים אומרים שטמא רק טומאת טרפה. ומובא מו"מ ביניהם.

דף ע"ב/ב

גמרא - בירור - מדוע העובר נטמא ממגעו באיבר החתוך, הרי מגע זה הוא "מגע בית הסתרים" שאינו מעביר טומאה. ומתרצים שר"מ סובר שגם מגע בית-הסתרים מטמא, והראיה, רבינא מקשה על ראיה זו ומסביר אחרת.

דף ע"ג/א

ב' 8 - מדברי חכמים במשנה משמע שבהמה טריפה מטמאה אחרי השחיטה, על כך תמהים, ומשיבים שזה לפי שמואל שאמר שטריפה מטמאה מדרבנן ורק במוקדשין, ומביאים לסיוע ברייתא ובה המו"מ בין ר"מ וחכמים (בשתי גירסאות).

ורבא. 2. האם חייב במתנות כהונה? ואם מת, האם טהור מלטמא במשא, בזכות שחיטת אמו? על כך דיון בין ר' חסדא ורבה. בהקשר לכך מסופר על המפגש בין רבי אסי ור' זירא בעלותו לארץ.

דף ע"ה/ב

ט' 17 - בירור דעת ר"ש שזורי במשנה, וכי הוא חולק על ת"ק רק במקרה שוולד הפריס על גבי קרקע בשעה שיצא, שת"ק מחמיר לחייבו שחיטה משום מראית-עין. מעיר אביי (בשתי מסורות שונות) כי בבן פקועה שפרסותיו קלוטות גם ת"ק מודה לר"ש, והטעם. אגב מעיר רב משרשיא שבן-פקועה הבא על בהמה רגילה - אין לוולד מהם תקנה, לפי האומר "חוששין לזרע האב".

י' 27 - במחלוקת חכמים ור"ש שזורי מביא זעירי בשם ר' חנינא שהלכה כר"ש. ר' יוחנן מסייג זאת. ודנים בהלכה זו על פי מעשה שהיה לאדא בר חבו אשר רב אשי פסק כת"ק, והסביר את שיטתו. לגבי הטענה שאמר עולא שכל מקום ששנה ר"ש שזורי במשנה הלכה כמותו, השיב רב אשי שדעת ר' יונתן שהלכה כר"ש שזורי רק בשני דברים, ומביאים אותם ופרטיהם.

דף ע"ו / א

משנה - שלש הלכות: בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ומעלה - טריפה. אם ניטל צומת-הגידין שלה - טריפה, ובמקרה שנשבר העצם שלה - אם רוב הבשר שם קיים - כשרה ע"י השחיטה.

גמרא - הגדרת הנאמר במשנה: "מן הארכובה ולמטה וכו'". מחלוקת רב יהודה ועולא, והמו"מ ביניהם (בשתי מסורות).

ב' 21 - בירור מהו "צומת-הגידין" - מקומם, צורתם, מספרם (בדקה, בגסה ובעוף), אימתי החיתך בהם מטריף ועוד. על כך דעות שונות.

דף ע"ו / ב

ג' 24 - דיון על הנאמר במשנה: "נשבר העצם וכו'", לבירור היכן היה השבר (למעלה או למטה מהארכובה). על כך מחלוקת רב ושמואל, ולאחר דיון בדעותיהם, הביא ר' זירא עדויות מבלל שמהם משמע שההלכה כרב. כן נפסק שם שהאבר עצמו מטמא כאבר מן החי, על כך שתי קושיות, ותירוץ על השנייה.

ד' 39 - בעניין המחלוקת רב ושמואל בדין עצם שנשברה מן הארכובה ולמעלה ואין רוב בשר קיים, אומר ר' ירמיה שהלכה כרב שטריפה. ור' זירא מעיד שגם שמואל חזר בו והסכים לרב. בעניין זה מובאת

שחיטה, וחכמים אומרים שמותר ללא שחיטה, אלא אם כן הוצא מבטנה ללא שחיטה.

דף ע"ד/ב

גמרא - דיון בדברי ר"א ב"ר הושעיא בעניין העובר: "לא הלכו בו (לקולא) אלא על עסקי שחיטה בלבד", לבירור מה בא ר"א למעט. לאחר שתי תשובות שנדחו באו למסקנה: למעט איסור רובע וחורש בכלאים, שבאלה הוא ככל בהמה, והעובר חייב מלקות.

ב' / 18 - מחלוקת ר"ל ור' יוחנן, אם המתיר את חלבו של השליל מתיר גם את דמו, או לא (ר"ל סובר שכן). דיון בדעת ר"ל כי יש עליו סתירה מהמשנה. מתרץ ר' זירא שכוונתו לומר שהאוכלו אינו חייב כרת, אבל בודאי הוא אסור. ומסבירים תשובה זו.

ג' 31 - דיון בשאלה אם מותר לפדות פטר-חמור בשה שהוא בן-פקועה. לפי ר"מ ברור שמותר, ואילו לרבנן לא ברור. מר זוטרא אומר שלא פודים בו רב אשי מתיר. רב אשי מקשה על מר זוטרא, ומתרצים;

ד' 40 - דיון בשאלה: בהמה שנשחטה ונטמאה, ונמצא בתוכה בן ט' חי - האם הם כשני גופים נפרדים, ולכן אם הבהמה היא ראשון לטומאה העובר יהיה שני, או שהם כגוף אחד. מחלוקת: ר' יוחנן סובר שהם כשני גופים ור"ל סובר שהם כגוף אחד. קושיא על ר' יוחנן מהמשנה ותירוצה. קושיא לר"ל מברייתא ותירוצה.

דף ע"ה/א

ה' 1 - בירור שבברייתא שהביא ר' יוחנן, יש מחלוקת אם בן-פקועה חי מקבל טומאה. ר' יוסי הגלילי ור"ש סוברים שכן ואילו חכמים ור"ע סוברים שלא. והמקור במשנה על דגים - מאימתי הם מקבלים טומאה כאוכל.

ו' 15 - דיון בשאלת ר' חסדא לגבי המשנה למעלה: דג שקיבל סימני טריפה בעודו חי במים - האם מקבל טומאה או לא. הסבר צדדי השאלה ונשארה ב"תיקו".

ז' 22 - דין החלב של "נפל" מבהמה מחלוקת: ר' יוחנן סובר שדינו כחלב בהמה ואסור, ור"ל סובר שדינו כחלב חיה ומותר, ונימוקיהם (בשתי מסורות). קושיא מברייתא ותירוצה (בשתי מסורות הפוכות).

ח' 43 - דיון בדינו של בן-פקועה שיצא לאחר השחיטה של בהמה טרפה, הן לדעת ר"מ והן לדעת רבנן במשנתנו. השאלות הנדונות הן: 1. האם יהיה ניתר ע"י שחיטת עצמו, או לא? - מחלוקת ר' אמי

ברייטא האומרת: "נשבר העצם ויצא לחוץ, אם עור ובשר חופין את רובו - מותר". שתי דעות בשם ר' יוחנן מהו "רוב" (רוב עובי או רוב היקף). ולכן פוסק ר"פ להחמיר כשתייהן.

כך דנים עולא ורב נחמן (בשתי מסורות) בדברי ר' יוחנן: "עור הרי הוא כבשר", לבירור מהי כוונתו, אך ללא הכרעה.

ה' 26 - הסבר לדיני המשנה במבכרת שהפילה שליא, שישליכנה לכלבים, ואילו במוקדשין תקבר, זאת משום שהולכים אחר הרוב. ומוכיחים כיצד במבכרת רק המיעוט ממליטות זכר, ולכן אינו קדוש.

ה' 45 - דיון בשאלה, אם גידים רכים, שסופם להתקשות, נחשבים כבשר ועל כן אפשר לצרף אותם לרוב בשר החופה את העצם, או לא. מעשה שבא לפני רבא ורצה להכשיר משני טעמים, אחד מהם שר' יוחנן מחשיב גידים אלה כבשר. אך, נידחה, כיון שגם ר' יוחנן חזר בו והודה בזה לר"ל שאין דינם כבשר.

ה' 32 - בעניין הנאמר במשנה, שאין קוברים את שליית המוקדשין בפרשת-דרכים וכו', מפני דרכי האמורי. אביי ורבא מביאים כלל: "כל שיש בו משום רפואה - אין בו משום דרכי האמורי", קושיא עליהם ותירוץ.

ה' 8 - מעשה שנשברה העצם ונפל חלק ממנה. אביי לא פסק בזה, ורבא ב"ר יוסף הכשיר על סמך המשנה "ויצא לחוץ", שכולל גם אם נפל ממנה.

פרק ה' "אותו ואת בנו"

דף ע"ח/א

משנה - דיני איסור "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", שהוא נוהג בארץ ובחו"ל, בזמן הבית ואחריו, בחולין ובמוקדשין. ודוגמאות לאפשרויות השונות של עבירה, אימתי נענשין ומה דין הבשר.

דף ע"ז/א

ז' 14 - שאלות של רבינא ואחרים לגבי בשר החופה את העצם, מה הדין במקרים שונים, כגון: מתלקט, מתרוסס, מתמסמס, ניקב, נקלף, נסדק, ניטל שלישי התחתון, נקדר כעין טבעת ועוד - וללא פסיקת הלכה.

גמרא - בירור, מניין במקרא שאיסור או"ב נוהג במוקדשין. ודיון על כך בקושיות ותירוץ. כן שואלים לגבי כלאיים, שלא יחול עליהן דין או"ב, כמו שלא חל במוקדשין, ועוד קושיא מדברי רבא. ומשיבים שריבוי איסור זה גם בכלאיים בא מהמלה "או" בפסוק "ושור או שה". על כך בא דיון בקושיות ותירוץ וראיה מברייתות.

משנה - דיני השליא שנמצאה בבהמה לאחר השחיטה, לעניין אכילה, לעניין טומאת אוכלין ולעניין טומאת נבילה. וכן דין שליא שיצא מקצתה מהרחם שאסורה והנימוק. ודין המבכרת שהפילה שליא, או בהמה המוקדשין שהפילה שליא - מה דינה בכל מקרה.

דף ע"ח/ב

ב' 18 - כיון שנזכרה למעלה המחלוקת בין חנניה לבין רבנן (שלחנניה המלה "אותו" באה לרבות), מובאת הברייתא, ובה נושא המחלוקת הוא אם איסור או"ב חל על הזכרים ועל הנקבות. וכן פסק דינו של שמואל לשיטתו, כחנניה.

גמרא - בירור מה הסימוכין לדין המשנה, ש"שליא" שנמצאה בפנים מותרת באכילה, וזו שיצא מקצתה - אסורה.

דף ע"ט/א

ג' 4 - בירור שיטתו של שמואל, שפסק למעלה כחנניה. זאת, מן הדיון (במשנה כלאיים ח) על דין כלאיים בפרדים. וממנו שלפי שמואל דעת חנניה היא כדעת חכמים ש"חוששין לזרע האב" והוא פוסק כמוהו.

ב' 39 - בעניין השליא שאינה מטמאה, שואל ר' יצחק בר נפחא: מה יהיה דין עור חמור ששלקו. תחילה מקשים על עצם השאלה, שהרי דנו בכך בברייתות. ולעצם השאלה נשארים בספק, שמא עור חמור, כיון שהוא מאוס לא יקבל טומאה.

דף ע"ז/ב

ד' 14 - בירור אם דעת רבי יהודה (במשנה כלאיים) שאין חוששין לזרע האב, היא מתוך שהדבר פשוט לו, או מתוך הספק. לאחר שתי ראיות שנדחו, מובאת ראיה ממנה מובן כי "ספוקי מספקא ליה". אגב, מובא סיפור על ר' אבא ממנו משמע שהוא

ג' / 9 - מחלוקת רבי אלעזר ור' יוחנן בשליא שנמצאה בפנים הבהמה (עם או בלי וולד), אם חוששין שמא היה וולד אחר, וזוהי שלייתו. המחלוקת באה

דף פ"א/ב

משנה - דין שחיטת בהמות ידועות, כגון השוחט לעבודה-זרה, שר"ש פוטר את השוחט מאיסור או"ב וחכמים מחייבים. ויש שאף חכמים פוטרם, כגון "השוחט ונתנבלה בידו".

גמרא - דיון בהערת ר"ל בעניין השוחט לע"ז, שחכמים מחייבים באו"ב, כי במקרה שרק השוחט השני היה לע"ז גם הוא פטור משום "קם ליה בדרכה מיניה". ר' יוחנן מקשה עליו ואומר דבר שונה בנושא. ומראים שמחלוקת זו היא כמחלוקתם במקום אחר. מפרטים אותה ועושים "צריכותא" שהובאה המחלוקת פעמיים.

ב' 33 - דיון בדעת ר"ש הפוטר משום או"ב לגבי שחיטת "פרת חטאת", משום שאינה ראויה לאכילה. קושיא מדבריו במקור אחר, שם לדעתו כן היתה לפרה שעת-הכושר לאכילה ור"ל מסביר כיצד. מתרצים בשם ר' יוחנן שאכן "פרת חטאת" אינה כלולה במשנתנו.

דף פ"ב/א

ג' 4 - אותו דיון על ר"ש לגבי "עגלה ערופה", וכן אותו תירוץ שהיא אינה כלולה במשנה. ובירור מי אמר זאת - תחילה סברו שר' ינאי ונדחה, אחר כך אמרו שזה ר"ל עצמו וגם נדחה, ולבסוף נקבע שזה ר' יוחנן ומוכיחים זאת.

משנה - הלכה: במקרה שקנו שניים, זה את האם וזה את הבן (או ההפך) - הקונה הראשון ישחט ראשון והשני רק למחר. ובדיעבד אם שחט השני תחילה, על הראשון להמתין למחר.

גמרא - מעיר רב יוסף שהדין הראשון איננו מטעם איסור או"ב, אלא לעניין זכות ממונית.

משנה - דוגמאות לאיסור או"ב כאשר היו יותר מאם ובת, כגון שהיו לאם שני וולדות ונשחטו ביום אחר וכדומה - מה דין בכל מקרה. ומחלוקת במקרה שהיו אם ובת בתה שנשחטו יחד (אין איסור), אבל אחר כך באותו יום שחט גם את הבת - חכמים אומרים שלוקה רק פעם אחת, וסומכוס סובר שלוקה פעמיים.

גמרא - בירור מניין ש"אותו ואת בנו" לאו דווקא, ואסור גם בסדר הפוך. על כך מובאת ברייתא, ודנים על אופן ההוכחה לעניין.

סובר ש"אין חוששין לזרע האב" וכן ש"סימנין דאורייתא" בדיני מציאה.

דף ע"ט / ב

ה' 1 - ברייתא ובה הלכה שאיסור או"ב נוהג בכלאיים (עז וכבש), ומחלוקת אם הוא נוהג ב"כוי", שחכמים אומרים שנוהג ור"א אומר שלא. מנסים לומר שהמחלוקת היא אם "חוששין לזרע האב", אך הקשו על כך מדין כיסוי הדם לכוי שנשחט ביום-טוב, וכן מדין "מתנות כהונה". ולכן קבעו שלדעת שניהם יש ספק אם "חוששין לזרע האב", והמחלוקת היא אם אומרים "שה ואפילו מקצת שה". ועל פי זה מסביר ר"פ את מחלוקתם בשלושת המקורות.

דף פ"א

ו' 21 - דעות אחרות על מהות ה"כוי", אם מין כלאיים של בהמה וחיה, אם מין חיה או מין בהמה. וכן דיון לגבי "עזי דבאלא" (עז היער) אם הם חיה או בהמה. לדעת רב המנונא הוא מין בהמה, ומקשים עליו ממקורות שונים. כן מובאת דעת רב הונא בר חייא הסובר שהם בהמות, ודוחים אותו.

ז' 45 - דברי ר' אושעיא שמשנתנו - בדוגמאות השונות של שחיטה אותו ואת בנו - אינה כר"ש, שכן דעתו: "שחיטה שאינה ראויה - לא שמה שחיטה", ואילו המקרים המנויים במשנה נפסקו שלא כדעה זו. שואלים "פשיטא?" ומסבירים מה בא לחדש.

דף פ"ב

ח' 18 - דיון בדברי המשנה על או"ב ב"קדשים שנעשו בפנים", שהשוחט השני לוקה משום או"ב, אך פסול משום שהוא "מחוסר זמן". דנים בשאלה: מדוע לא ילקה גם על "הקרבת מחוסר זמן"? על כך שתי תשובות. ודנים עליהן.

דף פ"א/א

ט' 10 - דיון בדברי ר"ש, שסובר שאין דין או"ב נוהג בקדשים. מסביר רב המנונא כי לדעתו "שחיטה שאינה ראויה (שאינה מתירה את הבשר לאכילה) אין שמה שחיטה". רבא מקשה על רב המנונא מדברי ר"ש עצמו בברייתא. ומתריך רבא בתיקון דברי רב המנונא: "אין עונש מלקות על איסור או"ב נוהג בקדשים", והטעם הוא שההתראה על כך היא התראת ספק (שמא לא יזרוק הדם), שאינה התראה. ומראים שבזה הלך רבא לשיטתו. כן מובאת דעת ר' יוחנן החולק ואומר: "אכילת מזבח - שמה אכילה".

פרק ו' "כיסוי הדם"

משנה - מצוות כיסוי דם השחיטה של חיה ועוף, וכי היא חלה גם בחו"ל וגם בזמן שאין הבית, אבל בחולין ולא במוקדשין. וכן דין ה"כוי" בעניין.

גמרא - דיון על הטעם לכך שמצוות כיסוי הדם אינה חלה על המוקדשים. על כך ניתנו מספר תשובות, ודנו בהן.

דף פ"ד/א

ב' 21 - דיון בשאלה: מדוע דם שחיטת הבהמות לא יחוייב בכיסוי, שהרי הושוו בהמות לחיות לעניין "סימנים"? על כך תשובת רבא, ומו"מ עליה.

ג' 34 - בירור מניין במקרא לכיסוי הדם גם באוויזים ותרנגולים שאינם מהסוג שניצוד. התשובה מברייטא הלומדת זאת מהפסוק וכי לומדים ממנה שלא להרבות באכילת בשר. ועוד דרשות פסוקים וכן הצעות חכמים בענייני אכילה ושתייה, לבוש, עסקים וכו'.

דף פ"ד / ב

ד' 23 - דברי רב עינא שהשוחט לחולה בשבת, חייב לכסות הדם. רבא מגיב על כך בחריפות ומוכיח - מברייטא - שאין מקום לכך, ונערך בזה דיון.

ה' 42 - דיון בדברי ר' יוסי בברייטא שלמד שלא מכסים דמו של "כוי" ביום טוב בקל וחומר מברית מילה שהספק שלה אינו דוחה יום-טוב. קושיא עליו מדין שופר בראש-השנה, ומבררים לאיזה ספק בראש-השנה הכוונה. והסיקו שספק אם התוקע איש או אשה. ר' יוסי דוחה זאת, ודנים בזה. אף ר"א הקפר מקשה על הקל וחומר של ר' יוסי, ר' אבא מקבל דבריו.

דף פ"ה / א

משנה - דין כיסוי הדם לשחיטה שאינה מכשירה את הבהמה לאכילה, ודוגמאות. על כך מחלוקת: ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. ולדעת הכל אין צורך בכיסוי, במקרה שלא נשחטה כראוי או מתה.

גמרא - הערה בשם ר' יוחנן, שרבי בעריכתו את המשנה קיבל את דברי ר"מ בדין "אותו ואת בנו", כי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, וציין זאת בשם "חכמים אומרים". ואילו לעניין כיסוי הדם קיבל את דעת ר"ש - שאינה שחיטה, ולכן פטורה מכסוי הדם - במשנתנו - והביא אותה בלשון: "חכמים אומרים", ומסבירים את מהות המחלוקת.

דף פ"ב/ב

ב' 6 - דיון בעניין האחרון במשנה - שחט את האם, אחריה את בת בתה ואחריה את הבת, שסומכוס מחייב פעמיים מלקות. אביי מברר האם זו שיטת סומכוס שהעובר שתי עבירות בהעלם אחד לוקה פעמיים, או שרק כאן, במקרה של "שני גופין" הוא פוסק כך? רב יוסף משיב שזו שיטתו, אך אביי מקשה על כך. הגמרא מנסה להוכיח שזו שיטת סומכוס משני מקורות, אך נדחו.

דף פ"ג / א

משנה - ארבעת הזמנים בהם המוכר בהמה, ורוצה למכור למישהו אחר את בנה (או אמה) צריך להודיעו, כדי שלא ייכשל באיסור או"ב. ר' יוסי מוסיף את ערב יו"כ בגליל, ור"י מעיר שתי הערות הלכתיות. אגב מוסיפה המשנה עוד דבר הקשור לארבעת הזמנים האלה, והוא בדבר חובת הקצבים לשחוט בהמה עבור מי שכבר שילם, והנפק"מ הממונית בזה.

גמרא - ברייתא ובה הלכה: אם לא הודיע המוכר לקונה על מכירת האם או הבת - יכול לשחוט. וכן הערה, שהנאמר במשנה "במוכר את האם לחתן וכו'", בא ללמד אגב אורחא, שמנהג העולם לטרוח יותר בבית החתן.

ב' 26 - דיון בעניין הטבח ששחט באותם פרקים, שנאמר במשנה "לפיכך אם מת - מת ללוקח". מקשים, מדוע ההפסד ללוקח, הרי לא "משך" את הבשר? ועל כך שתי תשובות, המסבירים גם את ההבדל בין ארבעת הזמנים לבין שאר ימות השנה.

משנה - הלכה ש"ביום אחד", הנאמר בפסוק על איסור או"ב, היום הולך אחר הלילה, והלימוד בגזרה-שווה ממעשה בראשית.

גמרא - הסבר, שבן זומא דרש את ההלכה במשנה, שהיום הולך אחר הלילה, כדי למנוע טעות - כיון שמדובר בענייני מוקדשים שבהם הלילה הולך אחר היום, אפשר היה לומר שגם באיסור או"ב הלילה אחר היום.

דף פ"ג / ב

ב' 1 - רבי למד מ"יום אחד" על יום מיוחד (ימים המיוחדים) בהם יש להכריז על מכירת אם או בת של הבהמה.

גמרא – הסימוכין לדין המשנה, וכן בירור יסוד המחלוקת בין חכמים ור"י במשנה.

ב' 32 - דיון בדברי ר' חנינא, כי ר"מ מודה בעניין הברכה על השחיטה, שמברך פעם אחת על שתי השחיטות אף שבינתיים הוא מכסה את דם החיה. מקשים על כך ממקור אחר ומיישבים את הסתירה.

דף פ"ז / א

משנה - הלכות: שחט ולא כיסה - כל הרואה חייב לכסות. כיסה ונתגלה - אינו חייב לחזור ולכסות. כיסה אותו הרוח ונתגלה - חייב לכסות.

גמרא - ברייתות בהן מובאים פסוקים מהם למדים שמצוות הכיסוי חלה על השוחט. ואם לא כיסה - חלה על כל אחד מישראל. וכן הוראות שאין לכסות בזלזול, וכי מחיר מצוות הכיסוי עשרה זהובים, כפי שלמדו מפסק דינו של רבן גמליאל, וכי הוא על הפסד הברכה, כפי שלמדו מן המעשה ברבי ואותו צדוקי.

ב' 34 - בירור, מדוע אם כיסה ונתגלה, אינו חייב לחזור ולכסות? מקשים על כך מדין מצוות השבת-אבדה, ומתרצים.

ג' 38 - הערת ר' יוחנן שב"כסהו הרוח" - חייב לכסות, הוא רק אם חזר ונתגלה. רב פפא מסביר מדוע אם נתגלה אחרי כיסוי הרוח - חייב לכסות, כי אין דיחוי אצל מצוות, ועוד.

משנה - דיני דם הטעון כיסוי שהתערב במים, ביין או בדם בהמה, והכלל בזה. בעניין דם שנתערב בדם חולק ר"י לומר שלא בטל. ועוד הלכה שדם הניתז ושעל הסכין חייב כיסוי, והערת ר"י בזה.

דף פ"ז / ב

גמרא - משנה (ממסכת זבחים) בעניין דם קורבן שנתערב במים (וכדומה) לפני הזריקה, שם ההלכה כמו במשנתנו. עליה מעיר ר' יוחנן, שמדובר במקרה שהמים נפלו לתוך הדם, אבל אם הדם נפל למים - "קמא קמא בטיל". ומסביר רב פפא שבעניין כיסוי הדם (במשנתנו) דם שנפל למים לא בטל, כיון שאין דיחוי אצל מצוות.

ב' 15 - הלכה בשם שמואל, שכל עוד יש בדם מראה אדמומית - דינו כדם, הן לעניין כיסוי דם והן לעניין הכשר לטומאה. על כך נערך דיון לבירור מה חידש בעניין הכשר לטומאה. וכן דיון לפי הברייתא בדיון "צללתא דדמא", לכאן ולעניינים אחרים.

ב' 25 - בירור מהות המחלוקת בין ר"מ ור"ש בעניין אותו ואת בנו, ומדוע כל אחד לא למד כדעת השני. וכן מדוע ראה רבי את דברי ר"מ בזה. מכאן מבררים את מהות המחלוקת ביניהם לגבי כיסוי-הדם, ומדוע ראה רבי את דברי ר"ש בזה.

ג' 42 - דברי רבי אבא, כי גם לדעת ר"מ האומר ש"שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה", הרי לעניין אכילה מבהמה כזו אין זו שחיטה. וכן לדעת ר"ש, החולק, גם הוא מחשיב שחיטה זו כשחיטה ראויה לעניין שמטהרת את הבהמה מטומאת נבלה. על דברי ר' אבא אלה מקשה הגמרא: "פשיטא?" ומסבירה מה החידוש שיש בדברים.

דף פ"ה / ב

ד' 40 - בירור האפשרות לקבל דם מעוף, בלי להתחייב בכיסוי הדם, לפי מעשה בר' חייא שרבי הציע לו שישחט עוף ויקח את דמו. קושיא עליו מדין החובה לכסות את הדם, או מדוע לא הציע: "צא וטרוף", או "צא נחור". ומתרצים ע"י שינוי דברי רבי על פי עדות רב דימי ועל פי עדות רבין, ודיון בזה. אגב, שואלים כיצד ייתכן שפשתנו של ר' חייא לקה בעש, ולא עמדה לו זכותו. ומשיבים.

דף פ"ו / א

משנה - דין שחיטתם של חרש, שוטה וקטן, לעניין כיסוי הדם ולעניין "אותו ואת בנו". וכן מחלוקת ר"מ וחכמים לגבי או"ב.

גמרא - בירור מדוע בסיפא של המשנה רבנן חולקים לאסור, שלא כמו ברישא. תשובה ראשונה נדחתה, ולמסקנה - חכמים בעצם חולקים גם ברישא והסבר.

ב' 43 - הסבר דעת ר"מ: "משום שרוב מעשיהם של חשו"ק מקולקלים, ושחיטתם - נבילה", וכן מבררים מדוע הוא אינו חושש כאן למיעוט, כשיטתו בכל מקום.

דף פ"ו / ב

ג' 3 - בירור מהי פסיקתו האחרונה של רבי בעניין או"ב, שפעם הורה כר"מ ופעם הורה כחכמים. ולמסקנה - כדעת ר"מ.

משנה - דין השוחט חיות או עופות רבים במקום אחד, שמספיק כיסוי דם אחד לכולם. ר"י חולק במקרה של שוחט חיה ועוף במקום אחד, שתחילה יכסה דם החיה ואחר כך ישחט את העוף ויכסה.

פרק ז' "גיד הנשה"

דף פ"ט/ב

משנה - פרטי דינים על איסור גיד-הנשה. מחלוקת בדינו של גיד ה"שליל". וכן מחלוקת באמון שניתן לטבחים על הוצאת הגיד והחלב.

גמרא - דיון בדברי המשנה, שאיסור גיד חל במוקדשין. קושיא: "פשיטא?". מנסים להסביר בכמה דרכים שנדחו, ולסוף מתרצת הגמרא שמדובר בבכור או בוולד קדשים, והסבר.

דף צ"א

ב' 12 - דיון במחלוקת אם דין גיד הנשה חל גם במוקדשים שאינם נאכלים, כגון "עולה". ר' חייא בר יוסף אומר שלא, ור' יוחנן אומר שכן. ר"פ מנסה (בשני אופנים) להראות שאין ביניהם מחלוקת, אך רנב"י סובר שיש מחלוקת ומסביר במה היא, כן מביא ראיות שזו מחלוקת רבי וחכמים ומפרט.

דף צ"ב

ג' 4 - במקביל למחלוקת התנאים למעלה מובאת מחלוקת אמוראים אם מותר להקריב את גיד הנשה של קורבן עולה על המזבח. רב הונא אוסר ורב חסדא מתיר. קושיא על רב הונא והוא מתרץ, ומובאת ברייתא לסייע לו.

ד' 15 - אגב הזכרת ה"תפוח" מובאת משנה המתארת את ה"תפוח", שהיה באמצע המזבח, שהיו עליו לפעמים שלש מאות כור. רבה מציין שזו גוזמא, ואגב מביאים עוד מיני גוזמאות שבמקורות.

ה' 35 - ברייתא בה חולק ר"י על חכמים במשנה, הוא סובר שגיד הנשה נוהג רק בירך אחת "והדעת מכרעת את של ימין". מבררים האם פשוט לו שזו ימין, או שהוא בספק ודעתו נוטה לימין. דיון בדבר ולבסוף הוכח שלא היה לו ספק בדבר שזו ירך ימין.

דף צ"א/א

ו' 30 - לאחר שהתברר שר"י אוסר רק את גיד ירך ימים, מבררים מה הסימוכין לכך במקרא. רבא למד זאת מהמלה "הירך", ריב"ל וחכמים אחרים, לומדים זאת מן המפגש של יעקב עם המלאך, שהיה באופן שפגע בימינו (והיאור האירוע). ומאידך מבררים לדעת חכמים האוסרים את הגיד שבשני הירכים, כיצד הם מסבירים את הראיות של ר"י. ומכאן דרשות רבות על פסוקים הקשורים לגיד הנשה והמוסר שלומדים מהם, ובכלל זה שלא יצא אדם יחידי. ומביאים עוד ראיות אחרות לעניין זה.

דף פ"ח/א

ג' 10 - בעניין "דם הניתז וכו'", הנזכר במשנה, מובאת ברייתא השווה למשנתנו, ועוד ברייתא בה דעת רבנן שצריך לכסות כל דמו. ודעת רשב"ג שאם כיסה דם הנפש אינו צריך לכסות שאר דמים. והסבר שמהות המחלוקת היא בכוונת המלה "דמו".

משנה - באילו דברים ניתן לכסות את דם השחיטה, ובאילו - לא. וכללו של רשב"ג בזה.

גמרא - שתי מסורות בשם ר' יוחנן בהגדרת "חול הדק" או "חול הגס", ובירור "מה איכא ביניהו".

ב' 36 - ברייתא ובה הסימוכין לדין המשנה מן המלים: "וכסוהו" ו"בעפר", ומה באו ללמד - לריבוי ולמיעוט. ועל השאלה: מדוע אי אפשר לדרוש את המלים "בכלל ופרט"? משיבים כי מדובר כאן "בכלל הצריך לפרט".

דף פ"ח/ב

ג' 13 - דברי ר' נחמן בר חסדא: "אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח". תגובתו החריפה של רבא על כך והסברו של רב נחמן בר יצחק על המקור לדברי רב נחמן.

ד' 23 - ברייתא ובה מחלוקת ב"ש וב"ה, שב"ה מתירים לכסות באפר, והסבר יסוד מחלוקתם. ועוד ברייתא המביאה עוד חומרים שהוסיפו חכמים הראויים לכיסוי הדם.

ה' 30 - אגב הזכרת עפר ואפר, מוזכר מה שאמר אברהם "ואנכי עפר ואפר", ובמה זכו בניו בגין זה. ועוד דרשות כאלה על מה שאמר אברהם למלך סדום, על ריחוקו מן הגזל, ובמה זכו בניו על כך. כן מובאות דרשות רבות על ענוות האבות וישראל לעומת הנוכרים, ועל מעלת השתיקה ועוד.

דף פ"ט/א

ה' 43 - דיון בדברי חכמים: "מכסין בעפר עיר הנידחת". מקשים: הרי הוא אסור בהנאה? על כך תשובת זעירי שמדובר בעפר הקרקע של העיר. ותשובת רבא שאכן מדובר באפר, אבל כיסוי הדם הוא מצווה ו"מצוות לאו ליהנות ניתנו". על כך מקשים מדין שופר או ללולב של ע"ז שלא יוצאים בהם ידי חובה. תשובת רבינא נדחית והשיב רב אשי שבלולב ושופר של ע"ז "מכתת שיעוריה" לכן פסולים.

דף צ"א / ב

ז' 4 - כיצד למד רב שגנאי הוא לצאת יחידי בלילה מהליכתו של יעקב לחרן. ואגב מובא הסיפור כולו על פי דרשות הפסוקים (כולל תיאור הסולם והמלאכים)

ח' 37 - דרשות על המלאכים, תפקידם ומעלתם, ומעלת ישראל על פניהם.

דף צ"ב / א

ט' 8 - דרשת רבה: "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים", שרמזו בזה המלאך ליעקב ששני שרים (מנהיגים) עתידים לצאת ממנו, אחד בארץ ואחד בגולה. כעין זה דורשים את הפסוק: "ובגפן שלושה שריגים" - על שלושה מנהיגים בישראל. ומכאן עוד דרשות בהסבר חלום שר המשקים, על הגפן והשריגים.

י' 44 - דרשת ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק על נבואת הושע שה' ציוהו לקחת אשה וכו'. שכל הנאמר שם הוא משל לישראל, בקשר לצדיקים, עליהם העולם עומד, מספרם, מקומם ועוד.

דף צ"ב / ב

י"א 3 - בירור מדוע אין דין גיד הנשה נוהג בעוף. ושאלת ר' ירמיה, נשארה ב"תיקו".

י"ב 7 - דיון בדברי שמואל על "ונוהג בשליל" "וחלבו מותר לדברי הכל". לבירור האם כוונתו לחלב השליל, או לחלב של גיד הבהמה. למסקנה - הכוונה לחלבו של הגיד, ומה שר"מ אוסר, זה רק מדרבנן, אבל מותר מן התורה וראיה מברייתא.

י"ג 26 - אלו חלקים בגיד אסורים מן התורה, מחלוקת: דעת רב: רק הקנוקנות של הגיד אסורות, שהן רכות וראויות לאכילה. עולא אומר שהגיד עצמו אסור אף שהוא קשה. אביי מביא ראיה לדעת עולא מדין חוטי החלב.

י"ד 34 - כיון שנזכר דין חוטי החלב, מביאים את גוף העניין, והמחלוקת בדין לובן הכוליא. וכיצד נהגו בו חכמים למעשה, וכי רב אסי היה אוכל אותו. אביי מביא סיוע לרב אסי מדברי שמואל.

דף צ"ג / א

ט"ו 4 - הוראות בשם שמואל: 1. "חלב שבשר חופה אותו מותר". מראים סתירה מדברי עצמו במקום אחר. אביי מתרץ והגמרא מסייעת אותו מדברי ר' יוחנן. 2. שהחלב על ההמסס ובית-הכוסות אסור, והוא "חלב שעל הקרב". 3. הסבר

ש"חלה הקליבוסתא" הוא אחד מה"חלב שעל הכסלים" שאסור. 4. "חוטין שביד אסורין". קושיא מרב ספרא ותירוצו של רבא. 5. מהו "חלב שעל הדקין" שצריך לגרור אותו.

ט"ז 24 - "חוטין שבעוקץ", מספרם ומקומם, דיניהם וכיצד נוח לשלוף אותם. ותיאור עוד חמשה מקומות בהם יש "חוטים", ואיזה מהם אסורים משום חלב ואיזה משום דם (שאפשר להכשירים). כן מובאים חמשה ה"קרומים" האסורים - שלושה משום חלב ושניים משום דם.

י"ז 39 - תיאור מעשה ברב יהודה בר אושעיא שקילף את הקרום מעל החלק העליון של הטחול. והדיון שנערך על כך.

י"ח 54 - דיני ביצי זכר שנמעכו - מחלוקת אם דינם כאיבר מן החי, או לא, והנימוקים. ומעשה שר' יוחנן התיר ביצים כאלה, ואסר אותן על רב שמן בר אבא הבבלי, משום "ואל תטוש תורת אמך".

דף צ"ג / ב

י"ט 7 - דין ביצי הגדי - עד שלושים יום מותר לאכול אותם בלי קילוף הקרום, אלא במליחה בלבד. מכאן ואיל יש לבדוק אם יש בהם זרעים - אסורים, וכיצד בודקים.

כ' 12 - דיני הכשרת "אומצי" (בשר שנצרך בו דם). ביצי (ביצים שהאדימו) ומזריקי" (וורדי הצוואר שהאדימו). מחלוקת רב אחא ורבינא. אגב מובאים כללים בפסיקת הלכה כאשר יש מחלוקת ר' אחא ורבינא, לפיהם בעניין שלנו רב אחא הוא המיקל והלכה כמוהו. והסבר במה המחלוקת לגבי הכשרת שלושת הדברים.

כ"א 22 - אופן הכשרת ראש הבהמה וצורת הנחתו בתנור - אימתי כשר ואימתי לא (בשתי מסורות).

כ"ב 27 - הסבר - בשם שמואל - על שני הגידים: "הפנימי" האסור, ו"החיצוני" (האסור מדרבנן), מקומם וצורתם. מראים סתירה לכך בברייתא, ומיישבים אותה.

כ"ג 33 - דיון בטבח שנמצא חלב בבשר שמכר, מה עונשו ועל איזו כמות שנמצאה נענש. על כך מחלוקת רב יהודה ור' יוחנן, אך ר"פ מסביר שאין כאן מחלוקת. הערת מר זוטרא, ופסיקת ההלכה.

כ"ד 39 - לגבי המחלוקת במשנה, שר"מ אומר שאין להאמין לטבחים בעניין ניקור הגיד, וחכמים אומרים שמאמינים. מעירים בשם ר' יוחנן שתחילה פסקו כר"מ אך חזרו ופסקו כרבנן, ודנים בזה. כן מובאת

ממעשה שהיה. קושיא על רב, ותירוצו. בירור כיצד רב עצמו אכל בר מבלי לחשוש שמא נעלם מהעין.

דף צ"ה / ב

ח' 23 – מעשה ברב שהקפיד על בשר שנתעלם מן העין. ואף שהוא עצמו הגיח עליו לא אכל ממנו. מסבירים שלא אכל משום ניחוש שניחש, אך דחו זאת והסיקו שזמ שמום שלא אכל אלא מסעודת-מצווה. וכיון שנזכר עניין הניחוש. מובאים מנהגי חכמים שונים לסמוך על "סימנים", סיפורים בהקשר, וכן ש"סימן מוחזק" הוא שפעל שלש פעמים, והראיה מיעקב..

ט' 35 - בעניין בשר שנתעלם מן העין, פוסק רב שאם היה סימן לבשר, כגון שהיה מחובר בחרוזים - כשר, וכן מובאים מקרים בהם למדו כי גם ב"טביעת עין" יש להכשיר, ולפעמים זה עדיף מ"סימן" בהשבת אבידה.

דף צ"ו / א

משנה - הלכות: עד היכן נטילת הגיד מהירך, מחלוקת חכמים ור"י. אכל כזית מן הגיד - חייב. אכל את כל הגיד, אפילו אין בו כזית - חייב. אכל כזית מגיד ירך אחת וכזית מגיד ירך שניה - מחלוקת: חכמים מחייבים פעמיים מלקות ור"י - אחת.

גמרא - מעשה שניקרו את הגיד מן הירך עבור שמואל, וראה שהניקור הוא כדעת ר"י, והעיר לו על כך. והסביר רב ששת מה הכוונה שזה "כרבי יהודה".

ב' 29 - בעניין אכילת גיד הנשה, דברי שמואל: "לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, שנאמר וכו'". מעיר ר"פ שעל כך יש ברייתא ובה מחלוקת חכמים ור"י, ששמואל כחכמים שם. ומביאים את הברייתא וביאור המחלוקת לפרטיה.

דף צ"ו / ב

משנה - הלכה: ירך הבהמה נתבשלה עם גיד הנשה שבתוכה - בודקים: אם הגיד נותן מטעמו בירך - הכל אסור, ואם לא - מוציאים את הגיד והירך מותרת. ומסבירים כיצד לבדוק אם נותן טעם. כן הדין בנתבשל גיד-הנשה עם גידים אחרים כשרים, או בשר טרף שנתערב בכשר - הכל בנותן טעם. וזאת לאחר שהסיר את האיסור. ואם לא מכירו כל החתיכות אסורות מספק.

גמרא - דיון בדברי שמואל שהנאמר במשנה: "בנותן טעם", הכוונה בבישול, אבל בצלייה מותר לקלוף ולאכול עד הגיד. קושיא מדין גדי שצלאו עם

בזה מסורת אחרת, בה ר' יוחנן מדבר על דברי חכמים, ודיון בה. כמו כן בירור נוסח המשנה: "ועל החלב", שלא נזכר קודם. והסבר.

משנה - הלכה, שמותר למכור לנוכרי ירך, ואין חשש שימכרנה לישראל, כיון שניתן להבחין אם ניטל הגיד או לא.

גמרא - דיון בדברי המשנה, שמותר לשלוח לנוכרי ירך שלמה, לבירור אימתי מותר לשלוח לו חתוכה. לפי זה מבארים את המשנה בשלוש דרכים.

דף צ"ד / א

ב' 11 - כיון שנזכרה דעת שמואל, שאין לגנוב דעת אפילו של נוכרים, מעירים שלא למדו זה ממנו במפורש, אלא מתוך מעשה שקרה לשמואל ושמשו. ומסבירים מה ההבדל אם למדו זאת במפורש או ממעשה שהיה. אגב, מובאים עוד מקרים או מאמרים הקשורים לגניבת דעת או הטעיה.

ג' 40 - ברייתא ובה הלכות בדבר: שליחת ירך לחברו (שלמה או חתוכה), או לעכו"ם, מדוע אין מוכרים נבילות וטריפות לנוכרים, וכן הדין שאין ליתן כסף לנוכרי שיקנה לו בשר, והטעמים לכל דבר. בעניין השליחה לעכו"ם, מבררים האם מדובר במקום שמכריזים או לא. מקשים על כך ושלושה מתרצים: אביי, רבא ורב אשי.

דף צ"ד / ב

ד' 25 – בעניין נוסח ההכרזה על בשר שאינו כשר, אומר רב יצחק בר יוסף: "נפל בשר לבני חילא". דנים מוע לא בנוסח מפורש, ומסבירים שבנוסח המוצע ההטעיה היא של הקונים עצמם, ולא של המוכר. ומביאים ראיה שבמקרה כזה מותר.

ה' 38 – בעקבות מעשה בישראל שמכר טריפה לגוי, העיר רבי שבגלל שוטה אחד אין לאסור את כל ה"מקולין". (דברי רבי בשתי נוסחאות). דנים בנוסח השני, ומסיקים שיש להחמיר במקרה "דאיתחזק איסורא".

דף צ"ה / א

ו' 14 - דיון בהלכה בשם רב, ש"בשר שנתעלם מן העין" - אסור. שהרי יש סתירה לכך בדברי רבי שהתיר קנית בשר מנוכרי במקום שבבית המטבחים השוחטים יהודים. כן מקשים על רב מדין "תשע חנויות" ומקורות אחרים - ומתרצים.

ז' 34 – בירור שדין "בשר שנתעלם מן העין", לא נאמר ע"י רב במפורש, אלא למדו זאת "מכללא" -

במאה. אביי מקשה לפני רב דימי עליו מן המשנה (במסכת עורלה) ולאחר מו"מ נדחתה קושיית אביי.

דף צ"ט/ב

ט' 17 - דיון על דברי המשנה "כיצד משעריןן (אם ניכר טעם הגיד בירך) - כבשר בלפתות". מראים סתירה לכך בברייתא ומקורות אחרים מהם משמע שגיד הנשה אינו בנותן טעם. ונפסק להלכה ש"אין בגידין בנותן טעם".

י' 30 - דיון על דין המשנה בגיד הנשה שבושל עם גידים, שאם אינו מכירו - כולם אסורים. לבירור מדוע לא יתבטל ברוב. ומתמצים שהגיד הוא "בריה", שאינה בטלה.

אותה קושיא באה לגבי "חתיכה של נבילה ודג טמא וכו'", ומתמצים שמדובר בחתיכה חשובה שאינה בטלה, אם משום שהיא "כל שדרכו לימנות", או משום שהיא "חתיכה הראויה להתכבד". ועושים "צריכותא" מדוע הביאה המשנה את שתי הדוגמאות.

דף ק"א

י"א 9 - דיון במחלוקת בעניין "חתיכת נבילה וכו'", שרבה בב"ח אומר "אינה אוסרת עד שתתן טעם וכו'", ורב אוסר משני טעמים: כי זה "מין במינו" שלדעתו אינו בטל, ומטעם "חתיכה נעשית נבלה". רב רב ספרא מקשה: מדוע היה צריך רב לטעם השני "חתיכה נעשית נבילה", הרי בלא זה אין ביטול, משום שזה "מין במינו"? אביי ורבא מתמצים, כל אחד בדרכו.

דף ק"ב

משנה - גיד הנשה נוהג רק בבהמה טהורה ולא בטמאה, ור"י חולק וסובר שנוהג גם בטמאה, ונימוקיהם.

גמרא - דיון בדעת ר"י במשנה, ממנה משמע שהוא סובר ש"איסור (גיד) חל על איסור (טמאה)", וזה בניגוד לדעת עצמו. לאחר מספר תירושים שנדחו קובעים שכאן מקרה מיוחד שבו "חל איסור על איסור", כי איסור גיד חמור ש"נוהג בבני נח".

ב' 37 - בירור דעת ר"ש, החולק על ר"י בברייתא, ואומר שהאוכל גיד הנשה של בהמה טמאה - פטור. מסביר רבא שר"ש פוטר מאיסור אכילת טמאה משום שאין טעם בגיד. ומאיסור גיד הוא פטור כי איסור גיד חל רק על בהמה טהורה.

החלב, שכולו אסור. ומתמצים שדין החלב שונה בגלל שהוא מתפשט. קושיא על תירוץ זה, ועליה שלושה תירושים. רבא מסכם אימתי בודקים לפי הטעם ואימתי לפי ביטול בששים.

דף צ"ז/ב

ב' 5 - מעשה שמלחו ירכיים עם גיד הנשה בתוכן. רבינא אסר ורב אחא התיר. ובירור שיסוד המחלוקת הוא מה שאמר שמואל: "מליח כרותח וכבוש כמבושל". על פי זה נדחו דברי רבינא לאחר שהוכח כי "מליח כרותח" הוא רק "רותח" של צלי, ובצלי שמואל התיר.

ג' 15 - כיצד מחשבים את הביטול בששים של האיסור בתערובת, לפי המקרים השונים. כגון, אם לצרף לששים גם את הדברים האחרים בקדרה ועוד. וכן הסבר במה שונים דיני ה"כחל" משאר איסורים.

ד' 36 - דיון בנאמר: "ביצה בששים וכו'", משמע שהיא נותנת טעם באחרים, והרי יש סתירה לכך ממקור אחר. מתמצים שמדובר שיש בתוך הביצה אפרוח. מקשים על כך מברייתא ודנים בה.

דף צ"ח/א

ה' 19 - מעשה ברב אשי שביקש לבטל איסור ע"י צירוף ההיתר הבלוע בקדרה, ונדחה. במקרה אחר בקשו לבטל חצי זית בשלושים, ורב אשי מנע זאת - שלא לזלזל באיסורים דרבנן, וכן משום שחצי שיעור אסור מהתורה כדברי ר' יוחנן.

ו' 27 - דיון בדברי רב שמן בשם חכמים שקדמו לו, שביצה טריפה - בששים אסורה, בששים ואחת - מותרת. מקשים עליו, ולסוף מביאים פסק שרק בששים ואחת ביצים, מלבד האסורה, יש ביטול. ומעשים בכניו של רבי שדנו להתיר בשיעור נמוך מששים, וכן מעשה בר' חייא שמשמע ממנו שאפילו בשלושים אפשר להתיר, והסבר כוונתו.

ז' 42 - דיון על שתי המסורות בשם בר קפרא: של רבי חייא שביטול כל האיסורין - בששים. ושל רב אסי שבמאה. ומוסבר כי שניהם למדים זאת מהמלים "זרוע בשלה" כפי שמוסבר הדבר בברייתא (בשני אופנים). קושיא על כך: הרי זה מקרה מיוחד ש"זהו היתר הבא מכלל איסור"? על הקושיא שלושה תירושים: של אביי ודיון בו, של רבא ודיון בו, ושל רבינא.

דף צ"ט/א

ח' 10 - דיון על דעת רב אסי שביטול האיסורין

דף ק"א / א

ט' 29 - דיון במחלוקת ר' יוחנן ור"ל על הפסוקים מהם למדים את האיסורים: "איבר מן החי", "בשר מן החי" ובשר טריפה. ציון ההבדלים ביניהם למעשה, וכי הם מסכימים שבמקרה שאכל אבר מן החי ובשר מן הטרפה יהיה חייב שתי מלקויות. קושיא על ר"ל מדברו במקום אחר. רב יוסף מתרץ, ומקשים עליו. אביי מתרץ בשלש דרכים, ורבא מוסיף עוד תירוץ.

ג' 9 - דיון בעניין "איסור חל על איסור" בהקשר לדברי רב: "האוכל גיד הנשה של נבילה - ר"מ מחייב שתיים וחכמים רק אחת, ומודים חכמים לר"מ באוכל גיד הנשה של עולה שחייב שתיים". משמע שחכמים סוברים שיכול לחול איסור על איסור אם הוא חמור, כגון "עולה" שאסור גם בהנאה. ומבררים, תוך דיון רחב, שדעת חכמים זו היא כר' יוסי הגלילי.

דף ק"ג / א

י' 26 - שתי מסורות בשם ר' יוחנן בדין מי שאכל חלב מן החי מן הטרפה: האחת בשם ר' חייא בר אבא שחייב שתי מלקויות. והאחת בשם רבי אמי ור' אבהו שחייב שלש. על מהות המחלוקת בין הגירסאות מביאים שלש אפשרויות.

דף ק"א / ב

ד' 18 - בדבר דעת ר"י במשנה, המסתמך על "והלא מבני יעקב וכו'" - מובאת ברייתא ובה דחיית דעת ר"י (כדומה לתשובת חכמים במשנה). קושיא על כך, ותירוצה.

י"א 1 - שתי מסורות על שאלות ר"ל לר' יוחנן בעניין אכילת כזית מאבר מן החי, מה הדין אם חלקו לשניים ואכל חלק חלק, ומה אם חילקו בתוף הפה לפני הבליעה. במקרה הראשון פטר ובשני חייב. במסורת השנייה על המקרה השני חלק ר"ל ופטר, ונימוקו. על המקרה שחלקו מבחוץ חולק ר"א ואומר שגם עליו חייב, ונימוקו.

ה' 29 - ברייתא ובה מחלוקת על איסור "אבר מן החי": ר"י ור"א אומרים שחל גם על הטמאים, וחכמים אומרים שרק על הטהורים. ר' יוחנן מסביר את מקור הדעות מתוך הפסוקים, וכן מובאת ברייתא כדבריו.

דף ק"ב / א

י"ב 13 - עוד בירורי הדעות בעניין אכילת כזית: האם מה שנשאר בין השניים נחשב כחלק מן הזית, ומה דין הנשאר בחניכיים, מה הדין אם אכל חצי כזית והקיאו וחזר ואכל חצי כזית אחר, או שאלת ר"א אם חזר ואכל את אותו חצי שהקיאו. בירור צדדי השאלות ומה קובע את התשובה בכל מקרה.

ו' 29 - דברי רב, שהמחלוקת באיסור "אבר מן החי", היא רק לגבי ישראל, אבל בן-נח אסור גם בטמאים. מביאים ברייתא בשלש גירסאות, הראשונה מסייעת לרב, השנייה כדעת ר"מ שלא הוזהרו ישראל על אבר מן החי של חיה ועוף, ושלישית שישראל מוזהרים על כל בעלי החיים הטהורים, כחכמים. ומביאים עוד ראייה לרב ממשנה במסכת טהרות, על פי פירושיהם של רב שיזבי ורבי מני בר פטיש.

פרק ח' "כל הבשר"

דף ק"ג / א

משנה - הלכות: כל סוגי הבשר אסור לבשל עם חלב. אסור להעלות בשר עם גבינה על השלחן. "בשר" - אינו כולל דגים וחגבים, (גם לעניין נדר).

ז' 42 - דיון על דברי רב, כי שיעור אכילת איבר מן החי, לחייב עליו, הוא כזית, וטעמו. מקשים עליו משלשה מקורות, ומתרצים אותם. אחרים ודנים בנושא מצדדיו השונים, ובכללם אם "מחשבת אוכלין שמה מחשבה".

דף ק"ב / ב

גמרא - דיון לבירור כדעת מי המשנה, שכן יש מחלוקת בין רבנן לר"ע, שר"ע סובר שעוף וחיה אינם אסורים בחלב מדאורייתא. רב יוסף אומר שמשנתנו כדעת רבי ברישא כרבנן ובסיפא כר"ע. רב אשי מסביר את משנתנו כר"ע בלבד.

ח' 18 - בברייתא הקודמת אמר רבי שהאוכל אבר מן העוף עובר על איסור אבר מן החי. אבל אם אכלו שלם - פטור, וטעמו. על כך מעלה רבא אפשרות שגם רבי יחייב על עוף שלם. זאת, אם נניח שרבי סובר ש"מחשבת אוכלין שמה מחשבה", הרי אם חשב לאכול את העוף אבר אבר, ובסוף אכלו שלם - יהיה חייב, לפי מחשבתו. כן אמר רבא לגבי דעת ר"א שם. אביי מקשה עליו והוא מתרץ.

ב' 21 - מן הדין במשנה: "ואסור להעלותו וכו'", מסיק רב יוסף שבשר עוף בחלב אסור מדאורייתא, כי אם מדרבנן, היתה זו גזירה לגזירה. אביי דוחה זאת ומסביר שאפשר להבין את המשנה שבשר עוף

בחלב מדרבנן. רב ששת מקשה על רב יוסף, ומתרצים.

דף ק"ד/ב

משנה - בעניין העלאת בשר עוף עם גבינה על השולחן, מחלוקת: ב"ש מתירים אך אוסרים לאוכלם יחד. וב"ה אוסרים אף להעלותו. מעיר ר' יוסי שהלכה זו "מקולי ב"ש וחומרי ב"ה". כן מעירים שאסור להעלות על השולחן של אכילה, אבל על שלחן שסודר עליו את התבשיל - מותר.

גמרא - דיון בשאלה, מדוע נאמרו דברי ר' יוסי במשנה, הרי הם דברי התנא-קמא שהביא את המחלוקת במשנה? תשובה אחת - נדחתה, והשיבו שבאה המשנה להודיע שבדברי הת"ק הם בשם ר' יוסי - כדי לומר דבר בשם אומרו.

ב' 30 - תיאור שני מקרים בהם עלה הנושא של קינוח והדחת הפה בין גבינה לעוף או לבשר. מראים את הסתירה ביניהם, ויישובה. מובאת ברייתא בה אומרים ב"ש ש"מדיח" וב"ה אומרים "מקנח". מבררים במה המחלוקת ועל כך שלוש תשובות, הראשונות נדחו. והמסקנה בשלישית שבעצם אינם חולקים, והסבר. אגב, על דברי ר' זירא: "אין קינוח הפה אלא בפת" מביאים הסתייגויות, ונדחו.

דף ק"ה / א

ג' 17 - דין ההמתנה בין גבינה לבשר, ובין בשר לגבינה, ומה דין הבשר שבין השניים. מובאים דברי מר עוקבא שהוא "כחומץ בן יין" לעומת מנהג אביו בהמתנה בין בשר לחלב. וכן דברי שמואל על מנהגו לעומת אביו בעניין בדיקת הנכסים, ועוד סיפורים בעניין זה.

ד' 44 - דיון בדברי רב יצחק בר אשיאן כי "מים-ראשונים מצווה והאחרונים חובה". מראים סתירה בברייתא, ומיישבים אותה. וממשיכים בדברי הברייתא, והערות הגמרא עליהם, על "מים ראשונים, אחרונים ואמצעיים", מה דרגת חשיבותם, על מה ליטול אותם, האם מותר במים חמים ומה הם המים החמים, וכן מה הטעם למים-אחרונים.

דף ק"ה/ב

ה' 15 - אביי מספר על שמונה מנהגים באכילה ושתייה, אשר תחילה הבינם מטעמים שכליים עד שרבה אמר לו את הטעמים הסגוליים שבהם. על חלק מהם מובא דיון או סיפור מעשה שהיה.

דף ק"ו/א

ו' 3 - חשיבותם של מים-ראשונים ואחרונים, סיפורים על מה שקרה למבטל אותם.

ז' 10 - מחלוקת חזקיה ור' יוחנן על נטילת-ידיים בחמי האור (האש), שחזקיה אוסר. וראיה לדעת ר' יוחנן. ומחלוקת ביניהם גם לגבי חמי-טבריה. ר"פ מסביר במה הם חולקים, ומעירים שמחלוקתם היא מחלוקת תנאים בברייתא.

ח' 30 - על הטעם לנטילת-ידיים לחולין מביאים שתי דעות: משום "סרך תרומה", ומשום מצווה. ומחלוקת אביי ורבא מהי המצווה בזה. והסבר דעת רבא.

ט' 41 - הדעות בעניין נטילת-ידיים לפירות: רבי אושעיא אומר "משום נקיות", ורבא מסביר זאת. רב נחמן חולק ואומר שאין נטילת-ידיים לפירות. וראיה לו ממצעה שהיה, ממנו למדו שלושה דברים וזה אחד מהם.

י' 55 - ברייתא המלמדת עד היכן נוטלים ידיים ל"חולין", ל"תרומה" ול"קידוש ידיים ורגליים במקדש". וכן שדין חציצה בנט"י כדין חציצה בטבילה. ומביאים הוראות ארבע אמוראים עד היכן יש למעשה ליטול הידיים, ונימוקיהם.

דף ק"ו / ב

יא"א 11 - דעת רב שאפשר ליטול ידיים בשחרית ולהתנות עליהן לכל היום. על כך מובאים דברי רבי אבינא, אשר יש מסבירים שהוא חולק לומר שזה אפשרי רק בשעת הדחק, ויש אומרים שאינו חולק.

דף ק"ז/א

י"ב 6 - פרטי דינים בהלכות נט"י: שהנטילה צריכה להיות מ"כח גברא", ושצריכה כלי שלם. שיעור כמות המים הוא לפחות "רביעית". וכן שניתן לעשות כלי לנטילה מכלי אחר שעשוי לקיבול משקה, אבל לא מכלי שלא עשוי לקיבול משקה, כגון שק.

י"ג 31 - בירור, האם מותר לאכול ללא נט"י, ע"י עטיפת המאכל במפה. מובאים מקרים שנהגו חכמים, אך לא נמצא היתר לזה.

דף ק"ז/ב

י"ב 9 - בירור הדינים במקרה של מאכיל לתוף פיו של האוכל, אם צריכים נט"י. ולסיכום: האדם האוכל צריך נט"י, והמאכיל - אינו צריך.

דף ק"ט/א

משנה - הלכה: הכחל (העטינים) יש לקורעו ולהוציא את החלב שבו לפני הכשרתו לבישול. ואם לא קרעו והוציא את חלבו - "אינו עובר עליו". וכן דין הלב והדם שבתוכו.

דף ק"ט/ב

גמרא - ביחס לדין המשנה: "לא קרעו אינו עובר עליו" מובאים דברי ר' זירא בשם רב, בשתי מסורות. האחת: "אינו עובר עליו ומותר" באכילה, ודנים בה. והשנייה: "אינו עובר עליו ואסור" ודנים בה. ולמסקנה מובאת ברייתא האומרת כ"לישנא-קמא" "ומותר", ואילו בקבה שבשלה בחלבה - אסור, והטעם.

ב' 29 - דיון בשאלה: "כיצד קורעו?" - את הכחל, שרב יהודה אומר: "קורעו שתי וערב וטחו בכותל", ואילו ממנהגי חכמים ראינו שלא עשו כך. מן הסיפור על רב נחמן וילתא אשתו משמע שלדעתו בצליית הכחל אין צריך לקרוע כלל, מקשים עליו, ומתרצים.

דף ק"י/א

ג' 2 - רבי אלעזר בעלותו לארץ חיפש מהו המקור למסורת השנייה של ר' זירא בשם רב (למעלה), הקובעת: "לא קרעו - אינו עובר עליו, ואסור", וקיבל תשובות לא מוחלטות.

ד' 13 - שני סיפורים על חכמים בהקשר לאכילת כחל. האחד על רבין שלא אכל, ונימוקו. והשני על רמי בר תמרי שאכל, ונימוק זאת שהוא מפומפדיתא אשר שם אוכלים כחל. ומביאים את השיחה בינו לבין רב חסדא שנגעה בענייני הלכה שונים.

דף ק"י/ב

ה' 8 - פרטי דינים באכילת כבד (מבושל), כפי שנתבררו ע"י רב ספרא אשר נשלח לא"י ע"י אביו, ונמצא שהם מתירים. רב אשי מטיל ספק בראיה שהביא רב ספרא, בטענה שמא הבישול של הכבד היה אחרי חליטה. ואגב דיון בין ר"פ ורבא על חליטה בחומץ. וכן תיאור עוד מעשים שהיו ומה שלמדו מהם, וכן ברייתא ובה מחלוקת בשאלה אם כבד מבושל או מתובל אוסר וגם נאסר. וכן כיצד להכין כבד לקראת צלייה, ומה ההבדל בינו לבין טחול.

דף קי"א/א

ו' 30 - דיון על האופן הנכון של צליית הכבד עם בשר, או כחל עם בשר (בשתי גירסאות הפוכות).

משנה - שתי הלכות: מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת, ובלבד שלא יגעו זה בזה. שני אכסנאים רשאים לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה.

גמרא - הטעם להלכה הראשונה במשנה, כי גם בנגיעה של צונן בצונן צריכים הדחה.

ב' 49 - הערה בשם שמואל שדין שני אכסנאים הוא רק כשאינם מכירים זה את זה, וראיה מברייתא. וכן דיון לגבי שני אחים המקפידים זה על זה, אם יכולים לאכול על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה, ולמסקנה - אסורים.

דף ק"ח/א

משנה - הלכה, טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר בקדרה - היא אוסרת אותה אם יש בה נתינת טעם בחתיכה (משערים בששים). ואם ניער את כל הנמצא בקדרה, אזי הקדרה כולה תאסר אם אין ששים כדי לבטל הטיפה.

גמרא - בירור, האם איסור טעמו ולא ממשו הוא מדארייתא. אבוי סובר דאורייתא ולמד זאת מדין בשר וחלב שבמשנה. ורבא חולק ואומר שלא ניתן ללמוד מבשר בחלב, שכן "חידוש הוא" ואין ללמוד מ"חידוש".

ב' 12 - דיון בשיטת רב האומר: "כיון שנתן (החלב) טעם בחתיכה - חתיכה עצמה נעשית נבילה וכו'". מקשים מדברי רבא בדעת ר"י, ותירוץ. לאחר שמסיקים כי דעת רב ש"אפשר לסוחטו - אסור", מראים סתירה לדין בשר שנפל לחלב, בו התיר רב את החלב. מביאים שני תירוצים, הראשון נדחה.

דף ק"ח/ב

ג' 13 - דיון בעניין חצי זית חלב וחצי זית בשר שבישל אותם זה עם זה. דעת רב שלוקה על אכילתו ולא על בישולו. מראים סתירה פנימית בדברו ומיישבים שמדובר במקרה מיוחד. דעת לוי בזה שלוקה גם על בישולו, וכן אמר זאת בברייתא, והסבר באיזה בישול מדובר.

ד' 21 - דיון בדעת רב (למעלה) ש"אפשר לסוחטו אסור". מראים שיש בזה מחלוקת ר' יהודה וחכמים בברייתא, וכי רבי פסק במקרה אחד כר' יהודה ובמקרה אחר כחכמים. ומבררים את כוונת רבי. רב אחא מדפתי אומר שניתן לומר שהמחלוקת בברייתא היא אם "מין במינו בטל", ור' יהודה לשיטתו שאינו בטל, אך דחו אפשרות זו.

בהמה לאחר השחיטה עובר על שני דברים. שואלים על כך, ונשאלו ב"תיקו".

משנה - הלכה: המעלה עוף וגבינה על שולחן האוכל - אינו עובר בלא-תעשה.

גמרא - דיוק מהמשנה שהאוכל עוף עם גבינה כן עובר בלא-תעשה, והמסקנה מזה שעוף בחלב מדאורייתא. אך, דוחים זאת ומביאים ניסוח אחר של המשנה, לפי כוונתה.

משנה - על מה חל איסור בשר בחלב (בהמות טהורות, טמאות, חיות, עופות). ואיזה עבירות יש בו (אכילה, בישול והנאה). על כך: דעת חכמים, דעת ר"ע ודעת ר' יוסי, והסימוכין שלהם בפסוקים.

גמרא - בירור, מניין ש"לא תבשל גדי וכו'" כולל גם בהמות אחרות, מלבד גדי ממש. על כך תשובת ר"א ודיון בה.

דף קי"ג / ב

ב' 10 - דרשה הלכתית של שמואל משלושת הפעמים "לא תבשל גדי וכו'" - שבאו לרבות, או למעט ששה דברים, ופירוטם. קושיא: כיצד למד ששה דברים משלש פעמים "גדי"? ומשיבים שזה לפי שיטתו ש"איסור חל על איסור", ומסבירים. מראים סתירה לתירוץ זה, ומשיבים עליה בשלוש דרכים.

ג' 29 - בירור האם "בחלב אמו" בא לומר שרק חלב של בהמה שילדה כבר, או אפילו בטרם ילדה? התשובה שגם מי שלא ילדה, והמיעוט בזה הוא לגבי חלב זכר, כיון שאינו ראוי ללדת ולהיות אם.

ד' 32 - בירור מהו יסוד המחלוקת בין רבי אמי ורבי אסי בעניין המבשל חֶלֶב (שומן אסור) בחֶלֶב, אם לוקה או לא. על כך ניתנה התשובה שהמחלוקת היא "אם איסור חל על איסורו, אך דוחים זאת ומראים דרכים אחרות להסביר במה המחלוקת.

דף קי"ד / א

ה' 8 - דיון בדעה ש"אין איסור חל על איסור", מקשים מבריייתא, ומתמצים שהבריייתא כדעה שאיסור חל על איסור. אגב מראים שדברי הבריייתא שהמבשל בשר במי-חלב פטור, מסייעת לדעת ר"ל בזה.

ו' 18 - ברייתא בה למדים ש"גדי בחלב אמו" כולל גם פרה ורחל, ובירור מהי דרך הלימוד. ועוד ברייתא הלומדת ש"חלב אמו" כולל גם חלב "אחותו הגדולה" (ו"אחותו הקטנה"), ובירור דרך לימוד

ופסיקת ההלכה ע"י מרימר, שהנחתם מתחת הבשר מותר, אבל מעל הבשר מותר רק בדיעבד. סיפור מעשה בבנו של רמי בר חמא, וכן בירור הדין במקרה שיש כלי קיבול "בי דוגי" מתחת הכבד והבשר הנצלים.

דף קי"א / ב

ז' 5 - דיני בליעה של דם, או איסור אחר, בכלים, כגון: אם מותר לחתוך בסכין-שחיטה ירק חריף, הקערה שמלח בה בשר - האם מותר לבשל בה, ודיון על ההבדל בין קעררב שבלעה איסור לבין צנון שנחתן בסכין בשרית - דעות אביי ורבא.

ח' 35 - דיון בעניין "דגים שעלו בקערה (בשרית)", אם מותר לאוכלם בכותח (חלבי) - שרב אוסר ושמואל מתיר, משום "נותן טעם בר נותן טעם". וכן בירור כיצד למדו את דעת רב. עוד תיאור מעשה בחכמים וההלכות שנאמרו בו. לסיכום פסיקת ההלכה בכל המקרים.

דף קי"ב / א

ח' 4 - בירורי הלכה במקרים שונים של מגע מאכלים עם כותח חלבי (לדוגמא) - אימתי נאסרים.

ט' 19 - הוראות רב נחמן בשם שמואל בעניין ככר שחתך עליה בשר צלוי, שאסור וטעמו ואימתי יהיה מותר. וכן בעניין הנחת כלי תחת בשר צלי לאיסוף השומן הנוזל - אימתי מותר ואימתי אסור, וכיצד יודעים להבחין בין המקרים. וכן דיון בסתירה בדברי שמואל בין שתי ההלכות, ויישובה.

דף קי"ב/ב

י' 4 - דיון בדברי רב נחמן: "דגים ועופות שמלחן זה עם זה - אסורין", לבירור הטעם והדין במקרים שונים, מעשה שמלחו בשר שחוטה עם בשר טרפה ופסק רבא לאסור על פי הבריייתא בעניין ציר של שרצים האסור. קושיא עליו: מדוע לא אסר לפי הכלל של שמואל "מליח כרותח"? ומתקן. ועוד קושיא על רבא מדין דג טהור שמלחו עם דג טמא, שמתר. ודיון בכך להסבר מדוע בדגים מותר.

דף קי"ג / א

י"א 23 - שלש הוראות של שמואל בעניין הכשרת הבשר ע"י מליחה, עם תוספות פרטים מחכמים אחרים, כגון "אין מחזיקים דם בבני-מעיים" וכן תיאור מנהגייהם של חכמים. הדברים הם: מליחה יפה יפה והדחה יפה יפה. מניחים את הבשר למליחה על בי כלי מנוקב. והשובר מפרקת של

ב' 22 - דיון בסתירה שבין הרישא והסיפא של המשנה, ברישא קיבת נבלה - אסורה, ובסיפא, קיבת טרפה - מותרת. על כך תשובת רב חסדא שנדחתה, ותשובת ר' יוחנן כי ברישא נאמר הדין לפני ר' יהושע לפני שחזר בו, ובסיפא לאחר מכן.

ג' 31 - דיון בדעת ר' יוחנן בדין "העמדה" של גבינה ע"י קיבת שחיטת עו"כ, שר' חייא בר אבא אמר בשמו שאסור, ואילו רב שמואל בר יצחק אמר בשמו שמותר. וסיכום ההלכה שבעור הנבלה אין להעמיד גבינה כי הוא חלק מגופה, ובחלב שבקיבת נבלה וטרפה וכו' מותר, והטעם כי הוא כפרש בעלמא.

משנה - איסור חלב (שומן אסור) ודם, וציון החומרות שיש בכל אחד מהם ביחס לשני.

דף קי"ז / א

גמרא - בירור מניין שיש מעילה בחלב. על כך שתי תשובות: ר' ינאי - מ"פר כהן משיח", ורבי - מהנאמר "כל חלב לה". אביי מסביר מדוע צריכים לשני המקורות, ודיון בדעת רבי.

ב' 23 - בירור, מניין שאין דין מעילה בדם. על כך שלש דעות: של עולא, של דבי ר' ישמעאל ושל ר' יוחנן. ודיון בדעת ר' יוחנן ותוך כך גם מוסבר מדוע התמעט דם מ"פיגול נותר וטמא".

פרק ט' "העור והרוטב"

דף קי"ז / ב

משנה - הלכה, בשר בשיעור "ביצה" מקבל "טומאת-אוכלין". ובמקרה שאין בו שיעור יכולים לצרף לבשר דברים שאינם נאכלים, כגון העור והרוטב, אבל ל"טומאת נבלות" הם לא מצטרפים. כמו כן מובאים הדינים למקרים מיוחדים, כגון בהמה מפרכסת לאחר השחיטה, שמטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת-נבלות. ודין ה"אלל" המכונס במקום אחד, אינו מטמא טומאת נבלה, ור"י אומר שכן מטמא.

גמרא - ברייתא המביאה את העיקרון לדין המשנה, והוא: "השומר" (כגון העור) מצטרף לטומאה קלה (אוכלין), אך לא לטומאה חמורה (נבלה), והמקורות לכך בפסוקים. ודיון בברייתא, שלכאורה יש בה סתירה בעניין העור, ומתמצים בדרך "חיסורי מיחסרא וכו'".

הדברים. כן ברייתא הלומדת מהחזרה של "בחלב אמר" שהאיסור גם בשרה בחלב עצמה. ובירור דרך הלימוד ומדוע אין מספיקה דרך הקל-וחומר.

דף קי"ד / ב

ז' 25 - דברי רב אשי על המקור לאיסור בשר-וחלב באכילה ובהנאה, לפי הכלל: "כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל", ולפי דברי ר"א שאיסור אכילה כולל הנאה. והלימוד ממה שנאמר בנבלה, בה מפורש היתר ההנאה. מביאים את הברייתא בזה ובה מחלוקת ר"מ ור"י, ובירור במה המחלוקת.

ח' 54 - דיון על הכלל שהביא רב אשי: "כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל". מראים סתירות לכך מחמשה מקורות שונים, ויישובן.

דף קט"ו / א

ט' 19 - בירור מניין שבשר-וחלב אסור באכילה ובהנאה (שהרי הפסוק מזכיר רק בישול). על כך מספר דעות. הראשונה של ר"ל, ושואלים עליו מדוע לא נקט כשיטת רבי, ומסבירים. תנא דבי ר' ישמעאל למדים זאת מהופעת הפסוק שלש פעמים, לאסור בישול, אכילה והנאה. ודעת איסי בן יהודה הלומד מכלאי-הכרם, ודיון רחב על אופן הלימוד שלו.

דף קט"ו / א

י' 15 - ברייתא בשם ר"ש החולק על משנתנו ומתיר בשר וחלב בהנאה, ולימודו בגזרה שווה מדין טריפה.

יא 20 - דיון בדעת ר"ע במשנה, הממעט משלושת הפסוקים את העוף, החיה והטמאה, שאינם אסורים משום בשר וחלב מן התורה. קושיא עליו ממה שלמד שמואל מן הפסוקים. ומתמצים כי לר"ע "איסור חל על איסור". וכן בירור ההבדלים בינו לבין ר' יוסי הגלילי בדיני בו"ח אצל חיה או עוף.

משנה - דיני הגבינה הנמצאת בקיבת הבהמה של עכו"ם או של נבלה אסורה. ודין ה"מעמיד גבינה" ע"י עור קיבת בהמה כשרה, אם אין טעם הבשר ניכר, הגבינה כשרה. וכן דין הגבינה שבקיבת בהמה כשרה שינקת מן הטריפה, או ההפך.

דף קט"ז / ב

גמרא - בירור נוסח תחילת המשנה: "קבת עו"כ ושל נבלה", הרי קבת עו"כ גם היא נבלה? על כך תשובת רב הונא ודנים בה, ותשובת שמואל, מקשים עליו ממקום אחר ומתמצים.

שואלים על אביי, ומתריך. מעין זה גם בירור מהי ה"קפיה" הנזכרת במשנה. דעת רבא. אביי מקשה עליו ור"פ נותן ביאור שהכוונה לתבלין המבושל עם הבשר.

ט' 29 – דיון על ההלכה בברייתא שדם קרוש נחשב כמשקה, וחלב מותר נחשב כאוכל, לחייב עליהם. קושיא על דין החלב המותר, ותשובת ר"ל. מביאים עוד עוד שתי ברייתות בעניין חמץ ונבלת עוף שנימוחו, ועליהן אותו דיון. לבסוף מראים את ה"צריכותא" לכל שלושת המקורות. מביאים עוד מקורות בעניין מאכלים אסורים ש"משקין היוצאים מהן כמותן", ודנים בהם לבירור מניין למדו זאת.

דף ק"כ/ב

י' 20 – משנה (ממסכת תרומות), ובה מחלוקת על דין המשקים מתמרים, תפוחים וכו' של תרומה, שר"א מחייב קרן וחומש על השותה, ור' יהושע פוטר. בירור שמחלוקתם היא שר"א לומד בדרך של "דון מינה ומינה" מביכורים לכל עניין, ואילו ר' יהושע סובר רק "דון מינה ואוקי באתרא". ובזה מוסברת גם משנה נוספת, שם בדין משקה מביכורים או מעורלה, שהוא כר' יהושע.

דף קכ"א/א

י"א 2 – דיון על המלה "אלל" שבמשנה, שר' יוחנן מפרש שזה "מרטקא" (גיד הצואר), ור"ל מפרש שזה חתיכות הבשר שפולטת הסכין בהפשטת העור. קושיא על ר"ל מהפסוק באיוב הנוגד את דעתו, ומתמצים. מביאים ראיה לר"ל ממשנתנו, ומתמצים כיצד ניתן להבין חלק המשנה גם לפי ר' יוחנן. כן מבררים כיצד מדובר שה"אלל" מצטרף לבשר. על כך שתי תשובות.

י"ב 22 – משנה (ממסכת טהרות) ובה דברים שראויים לטומאת אוכלין בנבלת העוף, והם החרטום (המקור) והצפורנים, וכי הם גם מצטרפים להשלים כביצה. שואלים הרי הם כ"עץ בעלמא"? אותה שאלה גם על ה"קרניים" הנזכרים במשנה, ומסבירים למה הכוונה בכל אחד מאלה.

י"ג 29 – דיון על הנאמר במשנה: "כיוצא בו וכו'", שהשוחט בהמה טמאה ובעודה מפרכסת, היא מטמאה טומאת אוכלין. מביא ר' אסי דברי תנאים שבנוסף "צריכין מחשבה והכשר מים ממקום אחר". מקשים מברייתות על הצורך ב"הכשר מים". חזקיה מתריך. ר' ירמיה מקשה עליו מדברי עצמו במחלוקת עם ר' יוחנן. ור' זירא מתריך.

דף קי"ח/א

ב' 8 – משנה (ממסכת עוקצין א') העוסקת בחלקי הבהמה המחוברים לבשר, ומה דינם לגבי טומאת-אוכלין, והם: ה"שומר", ה"יד" ושאינו לא זה ולא זה. הגמרא מביאה את המקורות לדינים אלה ודיון בדרך הלימוד מהם.

דף קי"ח / ב

ג' 10 – דיון על דרך הלימוד שה"שומר" מצטרף לאוכל מן הפסוק "על כל זרע זרוע". רב יהודה בר ישמעאל מקשה מדין הפטמה של רימון שמצטרפת למרות שלא חל עליה: "על כל זרע זרוע". וכן שואלים מהו המקור לכך שרוטב וקיפה מצטרפים? והתשובה, מריבוי מיוחד בפסוק, שנאמר בו הדבר שלש פעמים: "זרע" "זרוע" "זרע".

ד' 20 – מחלוקת רב ור' יוחנן: רב אומר "יש יד לטומאה ואין יד להכשר" (שאם נרטבה ה"יד" במשקה, לא הוכשר בזה האוכל עצמו לקבל טומאה), ור' יוחנן אומר כי יש "יד" גם להכשר. בירור שיסוד המחלוקת הוא בדרשת הפסוק, או בסברא. ומובאת ברייתא כראיה לר' יוחנן.

ה' 32 – דיון במחלוקת רב ור' יוחנן אם יש "יד לפחות מכזית" או "שומר לפחות מכפול", שרב סובר שאין ור' יוחנן סובר שיש. קושיות על שניהם משתי ברייתות ומתמצים אותן לשיטותיהם. עוד שתי קושיות על שיטת רב, ותירוץ.

דף קי"ט/א

ו' 29 – דיון בשאלת רב אושעיא: "שני שומרים מהו שיצטרפו?" (לעניין טומאת אוכלין). לאחר הבהרת השאלה, מנסים להשיב עליה ממקורות שונים, אך ללא ראיה ברורה.

דף קי"ט / ב

ז' 24 – כיון שנזכרה הברייתא על שני עצמות וכו' שהכניס לבית והבית מאהיל עליהם וכו', דנים בה לאור המחלוקת ר"ל ור' יוחנן. ר"ל אומר: "לא שנו אלא עצם, דהוי יד, אבל נימא (שערה) - לא הוי יד". ור' יוחנן חולק. ר' יוחנן מקשה על ר"ל והוא מתריך. ונערך דיון על תירוץ של ר"ל. ומביאים מסורת אחרת, שבה המחלוקת חלה על משנתנו. ומסבירים זאת ואת המו"מ ביניהם.

דף קכ"ב / א

ח' 18 – בירור מהו ה"רוטב" הנזכר במשנה. רבא אומר שהכוונה לשומן. אביי אומר שזה חלב קרוש.

דף קכ"א / ב

ד' 45 - בירור עד כמה נקרא "עגל הרך". על כך מחלוקת: עולא אומר "בן שנתו", ור' יחנן - "כל זמן שיונק". ובירור שכוונותיהם שדי בסימן אחד. ועוד ר"ל שואל את ר' יוחנן על דין עור ראש עגל הרך, והשיב לו שאינו מטמא. מקשה עליו ר"ל ממשנה בה נאמר שכן מטמא, והשיב ר' יוחנן שמשנה זו כדעת יחיד והביא לזה ראיה מברייתא.

דף קכ"ב/ב

ה' 22 - בירור מהו "עור בית הפרסות", הנזכר במשנה. על כך מחלוקת רב ור' חנינא.

ו' 25 - בדבר "עור האנקה וכו'", מובאת ברייתא ובה המקור לכך בפסוק "אלה הטמאים", ומסבירים כיצד. כן שואלים מדוע לא מופיעה התנשמת במשנה, ורב ששת מסביר.

ז' 33 - על דברי המשנה: "וכולן שעבדן - טהורין", מבררים שמדובר דווקא בעיבוד ע"י הליכה עליהם. כן מבררים שמשך העיבוד הוא כזמן שהוא מהלך ארבע מילין. ואגב, מזכירים זמן זה גם לעניינים אחרים (בשתי גירסאות), והסתייגות שהביאו על כך. בקשר לעור אדם, שמטמא גם אם עובד, מובאת ברייתא על הלגיון העובר בכתים ומטמא אותם בגלל עורות הראשים שהם נושאים אתם.

דף קכ"ג / א

משנה - דין המפשיט בהמה, עד איזה שיעור הפשטה נחשב העור עדיין כבשר ומעביר טומאה? והתשובה: הדבר תלוי במטרת המפשיט, אם ל"שטיח", ל"חמת" או "המרגיל" - לכל מטרה יש שיעור אחר. בעניין "המרגיל" שהגיע לעור הצוואר יש מחלוקת ר' יוחנן בן נורי וחכמים.

גמרא - על המפשיט לשטיח נאמר: "עד כדי אחיזה" נחשב כמחובר לבשר ולכן טמא. מבררים מה דין העור שהופשט מכאן והילך. על כך מחלוקת: רב אומר שכל המופשט - טהור, ורב אסי אומר כי הטפח הקרוב לבשר טמא. מביאים שלש ראיות לדעת רב, ותורצו לשיטת רב אסי.

ב' 28 - דיון על גודל "בית אחיזה", כי יש מקורות שונים על כך ולמסקנה "טפח כפול".

ג' 31 - בירור אם יש לגזור שמא לא יפשוט את העור לכל האורך הדרוש לטהרה, כגורת רבה בר אבוה לגבי טלית שנקרעה (במשנה מסכת כלים). הגמרא מביאה ראיות נגד דעה זו ממקורות שונים, וכולן תורצו.

י"ד 10 - כיון שנזכרה מחלוקת חזקיה ור' יוחנן בעניין "מפרכסת" א"ישנה לאברים" או לא, מביא ר"א ראיה לר' יוחנן מברייתא בשם ר' אושעיא. ואגב מביאים את הברייתא כולה עם פרטי הלכה רבים.

ט"ו 37 - על הנזכר בברייתא שאם הבהמה נשחטה שלא כהלכה אין היא נקראת "אוכל" לעניין טומאה, שואל ר"א אם צריכים להקפיד על כל דיני שחיטה. והשיבו בשם ר' יוחנן ש"צריכה הכשר שחיטה כבהמה טהורה", והסבר. ועוד שאלת רבי זירא בעניין הצלה של מה שבלוע בתוך הבהמה. רב ששת משיב לו בשלילה. רבי זירא מקשה עוד, ואביי מכריע שמצד אחד היא כמתה והכלים לא ניצלים, ומאידך היא כחיה והרובע אותה חייב.

ט"ז 43 - הערת רב הונא על דברי ר"י במשנה: "האלל המכונס וכו'" מטמא טומאת נבלה, שמדובר שכנסו מדעת והחשיב אותו. כן דנים בדברי רב הונא: "שני חצאי זיתים שישנן על גבי העור - העור מבטלן", לבירור האם הוא סובר כר' ישמעאל או כר"ע במחלוקתם (במשנה שבהמשך). ולמסקנה - כר"ע שאינם מצטרפים לטמא. וכן מסבירים אם כן מה בא רב הונא לחדש.

דף קכ"ב / א

משנה - רשימת בעלי-חיים שדין העור שלהם כדין בשרם (לעניין טומאה) כיון שהוא רך. ר"י חולק בעניין החזיר והלטאה. עם זאת, אם עיבד את עורותיהם - אינם עוד כבשר וטהורים, חוץ מעור אדם. וכן דעת ר' יוחנן בן נורי כי לעור שמונה השרצים יש דין עור ולכן אינו מטמא.

גמרא - בדבר עור האדם, הנזכר במשנה, מעיר עולא שחכמים הם שגזרו שהוא טמא (כבשר) והטעם. ויש גורסים את ההערה על הסיפא: "חוץ מעור אדם". ומסבירים מה ההבדל ההלכתי בין הגירסאות.

ב' 36 - בעניין המחלוקת חכמים ור"י במשנה על עור חזיר הבר, מוסבר שייסוד המחלוקת הוא אם עורו רך כמו של חזיר של היישוב.

ג' 37 - בירור עד כמה נחשבת ה"חטרת" של הגמל רכה. משיב ריב"ל: "כל זמן שלא טענה". שתי שאלות של ר' ירמיה ושל אביי - נשאר ב"תיקו". תיאור קבלת דעת ריב"ל להלכה בין חכמי ישראל וחכמי בבל.

דף קכ"ג/ב

ג' 22 - עוד בעניין "הטלית שקרע את רובה - טהורה" (במשנה מסכת כלים). הערה בשם ר"ש ב"ר יוסי שטהורה רק אם לא נשאר בטלית חיבור כדי "מעפורת". ר"ל אומר שיש בזה הבדל בין טלית לבין עור, כיון שעור ניתן לחבר בתפירה, ר' יוחנן חולק ואומר שאין הבדל ביניהם. מביאים סתירות לר"ל מארבע מקורות, אך מיישבים אותן.

דף קכ"ד / א

ד' 15 - דיון בדין המשנה שנזכרה למעלה, הקובעת כי לטיהור התנור יש לחלקו לשלושה חלקים (כי לשניים, אחד החלקים יהיה רוב). מראים סתירה לכך ממשנה אחרת. ומיישבים את הסתירה. וממשיכים לדון במשנה השנייה בעניין שאם נשאר רוב התנור אינו נטהר. מקשים על כך, ומתרצים.

ה' 28 - בעניין דברי רב הונא (למעלה) כי טלית שנקרעה ברובה טהורה בתנאי שלא נשאר בה כדי מעפורת, מובאת מסורת אחרת בה נאמר "ואפילו שייר בה כדי מעפורת" - טהורה. ובהתאם לכך מובאת גם המחלוקת בנושא בין ר"ל ור' יוחנן לגבי שיור בעור. קושיא על ר"ל ומתרצים.

משנה - הלכה: עור בהמה שיש עליו כזית בשר נבלה, הנוגע בציב (חוט) היוצא מן הבשר, או בשיער שאחרי הבשר - טמא. ומחלוקת במקרה שהיו על העור שני חצאי זיתים נפרדים, ר' ישמעאל מטמא במשא ור"ע מטהר. אולם ר"ע מטמא אם שני החצאים היו תלושים ומחוברים בקיסם, וההסבר להבדל.

גמרא - הערה בשם ר' יוחנן, שמדובר שהכזית בשר נשאר על העור אחרי טריפת החיה, אבל אם נשאר הכזית מפשיטת העור בסכין - הוא בטל לעור ואינו מטמא. תגובתו החריפה על כך של רב נחמן. ר' אמי מסביר שר' יוחנן דיבר על הסיפא של המשנה, אך חזר בו. ור"פ תירץ אחרת, שמדובר בזית בשר מרודד.

דף קכ"ד / ב

ב' 1 - דיון על דעת ר' ישמעאל במשנה, כי שני חצאי זיתים לא מצטרפים לטמא במגע. ר' פדא מעיר שאינם מצטרפים למי שנוגע בצד החיצוני של העור, אבל מלפנים כן מצטרפים ע"י שתי נגיעות. ור' יוחנן חולק ואומר ש"אין נוגע חוזר ונוגע", וזאת לשיטתו של ר' יוחנן וכי זו גם דעת ר' דוסא בן הרכינס (במשנה אחרת). לפי זה יוצא שחכמים שם כר"ע כאן, וזה לא מתאים, ומיישבים.

ג' 18 - על דעת ר' פדא (למעלה) שר' ישמעאל סובר שיש "נוגע חוזר ונוגע", מקשים מברייתא בה מוסבר ר' ישמעאל שלא כר' פדא. ורובא מתרץ. כן שואלים על דעת ר' ישמעאל לגבי דין "קולית סתומה" המובא במשנה הבאה. ללא תשובה.

ד' 37 - דיון בדעת עולא שהנושא "שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם ... - טהור". קושיא עליו מדברי ר' ישמעאל ודברי ר"ע במשנתנו. ומתרץ ר"פ שאצלנו מדובר בבשר מרודד, והסבר. כן מראים שדברי עולא הם במחלוקת תנאים.

משנה - דיני טומאת מגע ומשא בעצם הקולית שיש בה מח. אם היא מן המת או מפסולי המוקדשין, הנוגע בה נטמא. ואם היא מנבלה או שרץ, בסתומה הנוגע טהור, ואם נקובה - טמא.

דף קכ"ה/א

גמרא - דיוק מדין המשנה שרק הנוגע בקולית טמא, אבל המאהיל אינו טמא. מכאן ברור שמדובר בעצם שאין עליה בשר וגם במח שבתוכה אין כזית, כי אם היה הרי היא מטמאה גם באהל. מכאן דיון בקושיות: מדוע בקולית המוקדשין כן מטמאה. וכן מדוע קולית נבלה או שרץ מטמאים אם הם נקובים. על כך שלושה תירוצים. ומו"מ ארוך על תירוצו של ר' יוחנן שטומאת מגע וטומאת אהל שם אחד הם, כדי להוכיח זאת.

דף קכ"ה/ב

ב' 28 - כיון שנזכרה שיטת ר' יוסי ש"טומאה טמונה אינה בוקעת", מוכיחים זאת מהמשנה בעניין "תיבה ומגדל". אחר זאת מראים סתירה בזה לדברי עצמו במשנה "הכלב שאכל בשר מת", אך רבא דוחה קושיא זו וראיה לו. ובירור כי התנא החולק על ר' יוסי הוא ר"ש, והראיה מברייתא בשמו.

דף קכ"ו / ב

ג' 9 - בעניין דברי המשנה על קולית הנבלה והשרץ, שאם נקובה מטמאה במגע, מביאים ברייתא המביאה את הסימוכין לכך בפסוק. אחר כך שואלים שלש שאלות. את הראשונות תרצו אביי ורבא. האחרונה של ר' אושעיא: אם "חישב עליה לנקבה ולא נקבה - מהו?" והשיב בעצמו שהמחשבה כמעשה.

משנה - דין ביצת שרץ שבתוכה עובר, שהנוגע לא נטמא, אבל אם יש נקב בקרום העוטף אותה - נטמא. וכן דין הנוגע בעכבר שחציו עפר - מחלוקת חכמים ור"י.

דף קכ"ח / ב

ד' 10 - בירור מה ההבדל בין איבר מן החי לבין איבר מן הנבלה (הנזכרים במשנה). והתשובה: בבשר הפורש מהם (שמן הנבלה מטמא). כן דנים במקור לדין שאיבר מן החי מטמא. ומחלוקת במקור לדין שבשר מן החי - אינו מטמא, ובירור הנפק"מ בין הדעות. כן מובאת ברייתא ובה אותה מחלוקת לגבי בשר שרצים. ועושים "צריכותא" להבאת שתי הברייתות בנושא.

ה' 44 - ברייתא על החותך בשר מאיבר מן החי, שאם אחרי החיתוך חישוב לתת אותו לעכו"ם - טהור, ואם לפני - טמא. מקשה על כך רבי אסי ונערך דיון בזה בינו לבין ר' זירא.

דף קכ"ט/א

ו' 9 - דיון בשאלה לרבא: מדוע בשר שפרש מאיבר מן החי צריך "הכשר", והרי מטמא טומאה חמורה אגב "אביו" - האיבר השלם? והתירוץ: כשהיה מחובר הוא שימש את אביו "כמעשה עץ" בלבד. תירוץ זה משמש גם ליישוב חמשה מאמרים של אב"י ואחרים, בנושאים דומים של טומאה.

ז' 34 - בירור שיטת ר"ש, בסוף המשנה, שלכאורה אין להבינה. מתרצים בשם ר' יוחנן שדברי ר"ש מתייחסים לרישא של המשנה, ונדחה. אומרים שהם לגבי האמצע של המשנה, ושוב דוחים זאת. לבסוף מסכמים שמדובר אכן על הסיפא ומסבירים כיצד.

דף קכ"ט / ב

משנה - הבשר, או האיבר, המדולדלין באדם החי - טהורים. אבל לאחר שמת - דעת ר"מ שהבשר טהור והאבר מטמא משום אבר מן החי, ור"ש מטהר.

גמרא - בירור דעת ר"ש, מדוע מטהר, ומסבירים. כן מביאים ברייתא ממנה למד ר' יהושע בקל-וחומר שאיבר מן המת מטמא (ועליו חולק ר"ש אצלנו). ואילו ר"א אומר שאינו מטמא, כר"ש כאן.

ב' 31 - בירור, ע"י משנה במסכת עדויות, מה ההבדל בין איבר מן החי לבין איבר מן המת, לעניין טומאה. ולמסקנה ההבדל הוא במחלוקת שיש לגבי בשר הפורש מאבר מן החי והמחלוקת לגבי עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי.

גמרא - ברייתא ובה המקור בפסוק לדין ביצת השרץ במשנה, וכן ציון ששיעור הנקב הוא כחוט השערה.

ב' 30 - הערת ריב"ל על דין העכבר שחציו עפר, שהחצי הוא לאורך מהראש לזנב. ומבררים, שאפשר לומר שההערה על דברי התנא-קמא, וכן על דברי ר"י. ומה יהיה הדין בכל מקרה.

ג' 37 - ברייתא הדנה ב"עכבר" הנזכר בפסוק, ומביאה שתי דרכים לדרוש אותו. בדרך השנייה מרבה הפסוק גם את העכבר שחציו אדמה. שתי שאלות על הברייתא ויישובן.

דף קכ"ז / א

ד' 18 - ברייתא הלומדת מהפסוק: "והצב למינהו", שבא לרבות "ערווד וכן הנפילים וסלמנדרא". דברי התפעלותו של ר"ע מב"ח אלו ואחרים שבבריאה. וען ברייתא על החיים שבים ושביבשה ודברי אגדתא על "ביברי נרש", ואגב על אנשי העיר נרש ורשעותם וכן מקומות אחרים, ועל הנחש שהוליד מצב בדרך נס, וכיצד נתפרש הדבר.

משנה - דין בשר, או איבר, המדולדלין בבהמה, לעניין טומאה, והצורך ב"הכשר" לקבלת טומאה. ואם נשחטה יצאו מכלל נבלה, ומחלוקת ר"מ ור"ש אם דם השחיטה הכשירם לקבל טומאה או לא. וכן מה דין האיבא או הבשר המדולדל במקרה שהבהמה מתה.

דף קכ"ז/ב

גמרא - מבררים את הסתירה לכאורה שברישא של המשנה, שמטמאין טומאת אוכלין ולא טומאת נבלה. ומסבירים שהדבר למד מן הפסוק שטומאת נבלה רק אחרי נפילה גמורה מן הגוף. ומביאים ראיות לכך ממקורות אחרים.

ב' 31 - בירור מה יסוד המחלוקת בין ר"מ ור"ש במשנה, שר"מ אומר שאם נשחטה הוכשרה בדם עצמה, ור"ש אומר שצריכה הכשר אחר. על כך שש דעות: 1. תירוץ של רבה. 2. תירוץ של אב"י, ומראים שר' יוחנן סובר כמוהו, ודנים בראיתו. 3. תירוץ של רבא. 4. של ר"פ. 5. תירוץ של ר' אחא בריה דרב איקא. 6. תירוץ רב אשי.

דף קכ"ח / א

ג' 26 - חמשה ספקות של חכמים שונים בעניין י"ד לטומאה, וכולן נשארו ב"תיקו".

פרק י' "הזרוע והלחיים"

דף ק"ל/א

משנה - דיני מתנות כהונה מן הבהמה: זרוע, לחיים וקיבה. אימתי והיכן הם חלים וכי אינם קיימים במוקדשין. דיני מוקדשין אשר לפני שהוקדשו היה להם מום קבוע ונפדו, שחייבים במתנות (בשמונה דברים). וכן דיניהם המיוחדים של בכור ומעשר-בהמה בעלי מומים. וכן דין בהמה תמימה או בעלת מום-עובר, שהוקדשה ונפל בה מום קבוע ונפדו.

גמרא - דיון בקל-וחומר, הבא במשנה, לגבי מוקדשין לעומת "חולין". נעשו נסיונות לפרוך את הק"ו, אך נדחו, ולכן היה צריך את המלה "אותם" למעט. מאידך, מנסים ללמוד ק"ו הפוך, ש"חולין" יהיו חייבים בחזה ושוק מק"ו כמו הקדשים. אלא שבאו המלים "וזה יהיה משפט הכהנים" למעט. מוכיחים שאפשר ללמוד זאת בדרך אחרת, וכי מלה "וזה" נדרשת כר' חסדא לדין המזיק מתנות כהונה שפטור.

דף ק"ל/ב

ב' 4 - דיון על דברי רב חסדא: "המזיק מתנות כהונה, או שאכלן - פטור מלשלם". על כך ניתנו שני טעמים. על הטעם השני שזה "ממון שאין תובעים" מעלים שבע קושיות ממקורות שונים, וכולן תורצו.

דף קל"א/א

ג' 18 - דיון בדעת רב, שהסתפק אם הלויים הם "עם", ולכן חל עליהם: "מאת העם זובחי הזבח", או אינם "עם". מובאת ראיה מברייתא שהם כן "עם", אך נדחתה. אגב ראיה זו מובאת הברייתא במלואה בפירוט כל מתנות הכהונה והלויה, ומקורם בתורה. עוד שתי ראיות, נדחו. ואת הרביעית תרצו בכך שזו מחלוקת תנאים, והראיה לכך. וכיון שכך היה לרב ספק כמי לפסוק. מרימר פוסק את ההלכה כרב בעניין הלויים, שהם ספק "עם" ולכן אין להוציא מהם, וכרב חסדא פסק בעניין "המזיק מתנות כהונה וכו'" - פטור.

דף קל"א / ב

ד' 36 - דיון במעשהו של עולא שנתן מתנות כהונה לכהנת (בת כהן). לאחר ראיות לכאן ולכאן נפסקה הלכה כעולא, שכן היו חכמים שהיו נשואים לבנות כהנים ואכלו מהמתנות שנשותיהם קבלו. ואגב, נפסקו ארבע הלכות ובכללן שהבכור בן בתו של לוי פטור מפדיון הבן.

דף קל"ב / א

ה' 13 - ברייתא ובה מחלוקת אם מתנות כהונה (זרוע לחיים וקבה) חלות על כלאיים ו"כוי". חכמים אומרים שחייבים ור"א אומר שהכוי אינו חייב. ונערך דיון לברור דעותיהם, במקביל לדיון שנערך כבר (בדפים ע"ט-פ"ג).

משנה - דיני מתנות כהונה במקרים מיוחדים, כגון בכור (הפטור מן המתנות) שנתערב בין בהמות חולין ואינו ניכר. ועוד דוגמאות.

גמרא - הבהרה שהדין ב"בכור שנתערב במאה וכו'", מדובר בבכור שכבר ניתן לכהן, והוא מכר אותו לישראל במומו. והסבר.

דף קל"ב / ב

ב' 2 - הסבר מדוע לשון המשנה: "השוחט לכהן וכו'" - פטור מן המתנות, ולא: "כהן ועו"כ פטורים מן המתנות", והוא כדי ללמד שתביעת הכהן את המתנות היא מן השוחט.

ג' 5 - דרשת רב כי מן הנאמר: "מאת העם", לומדים שהכהנים פטורים מן המתנות. ועם זאת, פעמים שהכהן חייב במתנות כהונה, כגון "כהן טבח" (קצב), או כמעשה שהיה עם מארחו של ר' טבלא וכיצד פסק בו ר' נחמן, והמו"מ שהיה ביניהם.

ד' 22 - דברי ר' חסדא כי כהן טבח שאינו נותן מתנות כהונה משמתין אותו. הערת רבה בר רב שילא לגבי טבחי הוצל שכבר עשרים ושתיים שנה בשמתא. ודנים מה בא לחדש בזה. תשובה ראשונה נדחתה, והשנייה - שלאחר זמן כזה ניתן לבי"ד לקנוס אותו בלא התראה. ומעשים שהיו.

ה' 32 - דינים בהלכות מתנות כהונה, כגון: האפשרות לחלק את המתנות למספר כהנים. האם מותר לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה? כיצד יש לאכול את המתנות. לאילו כהנים נכון לתת את המתנות ולאילו אין לתת ועוד.

דף קל"ג / א

ו' 11 - כיצד על הכהנים לנהוג בקבלת, או בלקיחת, המתנות, ומהו חיבוב-מצווה בזה. וכן סיפורו של אביי, כיצד שינה הנהגתיו בקבלת מתנות כהונה והסיבות.

ז' 23 - דיון בשאלה, אם רשאי כהן לזכות את מתנותיו לאחר לפני שהגיעו לידו. סיפור מעשה, בעניין זה, על רבא ורב ספרא ומה הסיק רב יוסף, ומהפסוק שנקרא לרב ספרא בחלום "מעדה בגד

בספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

גמרא - דיון על קביעת המשנה שבספק אם אחרי הגיור נשחטה - פטור - משמע לקולא, ואילו במקורות אחרים פוסקים לחומרא. והתשובה הסופית היא שבספק של ממון, כמו במשנתנו, מקילים, ואילו בספק איסורא מחמירים. כן מביאים גירסא אחרת של הסוגיא, שהספק היה לגבי קמה של גר.

דף קל"ד/ב

ב' 3 - מעשה שלא היו עניים לקחת את ה"לקט" ופסק רב ששת להקל. ודיון בכך שהרי ממקורות אחרים נשמע שיש להחמיר, ומיישבים כל מקור לגופו.

ג' 15 - מעשה ברבי אמי שזכה בצרור דינרים, שנשלחו לבית-המדרש. מקשים, כיצד נהג כך? ומסבירים בשני אופנים.

משנה - תיאור הזרוע ומקומה, וכן הלחי ומקומה. ואגב גם תיאור ה"שוק" הניתן לכהן מקרבן שלמים.

גמרא - ברייתא המציינת ש"הזרוע" הכוונה לזרוע הימנית וכי לומדים זאת מה' הידיעה "הזרוע". ואגב, מוסבר מה באה ללמד האות ה' במלה "והלחיים" ובמלה "והקבה". מקור שני שהכוונה לזרוע הימנית הוא הדרשה על לימוד שלושת המתנות, מן האמור בפנחס: "ויקח רומח בידו (הימנית) וכו'". מקור שלישי הוא מן הפסוק הנאמר על "שוק הימין" בקורבן שלמים, והדרשה עליו.

ב' 32 - דיון על מקום הלחי, הנזכר במשנה, שכן בברייתא נאמר: "ובית השחיטה עמה". ומיישבים בשני אופנים.

פרק י"א "ראשית הגז"

דף קל"ה/א

משנה - פרטי הדינים של מצוות "ראשית הגז" לכהן.

גמרא - דיון על פטור המוקדשין ממצוות "ראשית הגז". מקשים מדוע למדו זאת מן הנאמר: "צאנך", הרי יש איסור לגזוז קדשים? ומשיבים שבמשנה מדובר בקודשי בדק-הבית. ומכאן באות שאלות ותשובות לבירור מה ההבדל בין "בדק הבית" לבין "קדשי מזבח".

ב' 35 - רבא מסביר אחרת את המשנה, בקשר ל"מוקדשין" ומדוע לא נוהג בהם "ראשית הגז",

ביום קרה וכו'". ואגב, כיצד רב דימי מפרש את הפסוק על המלמד תלמיד שאינו הגון.

ח' 39 - דיון על הנאמר במשנה: "והמשתתף עמהן צריך שירשום", שהרי לגבי שותפות עם עכו"מ נאמר בתוספתא: "אין צריך לרשום". ומיישבים את הסתירה.

דף קל"ג / ב

ט' 9 - דיון בהמשך התוספתא: שהמוכר "פסולי המוקדשין אין צריך לרשום", והטעם שמצורת המכירה המיוחדת מוכח שהם פסולי המוקדשין. מראים סתירה למשנה (במסכת בכורות) האומרת שפסולי המוקדשין נמכרים בצורה רגילה כחולין ממש. ומיישבים זאת בכך שהתוספתא עוסקת במקרה שנמכרים בבית.

י' 12 - דיון במקרה שהשותפות עם הכהן או הנוכרי היא בחלק מן הבהמה, כגון שותף רק בראש. מחלוקת: רב הונא פוסק שפטור רק מן הלחי, וחייא בר רב פוסק שפטור מכל המתנות. קושיא על ר' חייא ונשאר ב"תיובתא". ומבררים שטעה ר' חייא בהבנת ברייתא, ומביאים אותה.

י"א 32 - בירור הדין בשותפות מיוחדת, בה אומר הכהן לישראל: "הראש שלך וכולה שלי" - האם הולכים אחר בעלות עיקר הבהמה, ויהיה הישראלי פטור ממתנות הלחי שבראש, או אחרי הבעלות על החלק המחוייב. לראייה מובאת ברייתא ממנה מוכח שהולכים אחרי החלק המחוייב, ולפיכך הישראלי חייב.

י"ב 37 - דיון על דברי המשנה: "ואם אמר לו: חוץ מן המתנות - פטור מן המתנות", מראים סתירה לזה מברייתא, ויישובה. ומראים סתירה לברייתא זו מברייתא אחרת, והסבר במה הן חלוקות.

דף קל"ד / א

י"ג 6 - דיון על הנאמר במשנה: "לקחן ממנו במשקל - נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים", שרב אומר שמדובר שהקונה שקל לעצמו ולכן התביעה של הכהן ממנו. אבל אם המוכר שקל לו, התביעה של הכהן היא מהמוכר. רב אסי חולק וסובר שהתביעה תמיד מן הקונה. ומבררים מה יסוד המחלוקת ביניהם. למסקנה, מחלוקתם היא בשאלה אם "מתנות כהונה נגזלות", שרב אומר שנגזלות, ולכן המוכר נחשב כגזולן ואפשר לתבוע ממנו.

משנה - דין מי שהתגייר והיתה לו פרה: אם נשחטה לפני הגיור - פטור, ואם אחריו - חייב.

הלמד זאת מן הסמיכות לנאמר על הכהנים "לעמוד לשרת", וצמר הרחלים ראוי לשרות, והסבר.

ט' 19 – שתי ברייתות בעניין חיוב ראשית-הגז מצמר שנתלש ע"י מי הנר. הראשונה פוטרת והשנייה – מחייבת. מתרצים שהברייתא הפוטרת היא כדעת ר' יוסי המחייב רק דרך גזיזה. ומביאים ראיות לשיטתו, וכן מוכיחים שבמקרים שהתלישה היא כדרכו, כגון בעדשים – חייב.

י' 26 – בדבר המחלוקת במשנה על מספר הרחלות המחייב בראשית הגז, מבררים את המקור לשיטות. כן מביאים את דעת ר' ישמעאל ב"ר יוסי בשם ר' יוסי: "ארבע כבשים", ודעת רבי להעדיף דעה זו, ומדוע.

דף קל"ז / ב

י"א 2 – בעניין כמות הצמר שצריך לתת, מובאת המחלוקת במשנה בין חכמים ור' דוסא בן הרכינס, ודיון בדעת חכמים שאמרו שאמרו שחייב בראשית הגז אף בכמות "כל שהן", לבירור מהי הכמות "כל שהן". על כך ארבע דעות. קושיא על דעות שמואל ור"א ממשנתנו, ותירוצה.

י"ב 16 – דיון בדעת רב ושמואל בעניין השיעור "בששים", שאמרו זאת גם על תרומה ופאה. מראים סתירות לזה ומיישבים אותן.

י"ג 28 – דיון בין איסי בר היני, כשעלה לארץ, לבין ר' יוחנן על ההבדל בין "לשון תורה" לבין "לשון חכמים". וכן על דעת ר' יוחנן לגבי השיעור של "ראשית הגז".

י"ד 36 – דיון בדברי רב דימי שהביא מהארץ לכבל את דעות רב ור' יוחנן על שיעור ראשית-הגז, שלכאורה יש בהם סתירה לדברי עצמם. הערת אביי שדעת ר' יוחנן זו מתרצת קושיא על שתי דעות שנאמרו קודם בשמו, שהאחת דעת עצמו והאחת דעת רבו. ואילו על רב יש קושיא, שהרי אמר "מנה וחצי" וכאן אמר "בששים", ומתרצים שאכן "מנה" בו מדובר הוא של ארבעים סלעים, ולכן מנה וחצי הוא ששים סלעים.

דף קל"ח / א

ט"ו 6 – דיון בדברי המשנה, על הצמר הניתן לכהן, שיהיה "מלובן" ובגודל "כדי לעשות ממנו בגד קטן", לברור מה הכוונה במלה "מלובן", וכי ב"בגד קטן" הכוונה ל"אבנט" הכהן.

ט"ז 23 – מחלוקת רב חסדא ור' נתן בר הושעיא בשאלה: מאיזה זמן בגיזה חייבים בראשית-הגז?

שמדובר במקדיש את הגיזה עצמה, ולמדים זאת מהפסוק "גז צאנך תתן לו".

ג' 37 – בירור (לפי רבא למעלה): "צאנך, למאי אתא?". והתשובה, לפי הברייתא: לדעת ר' אלעאי למעט בהמת השותפין, ולדעת רבנן (החולקים על ר' אלעאי) – למעט בהמת השותפות עם העכו"מ. ואחר מבררים שר' אלעאי למד שגם בהמת שותפות עם הנוכרי פטורה מראשית הגז מן ההיקש למצוות תרומה. והסבר מדוע רבנן לא למדים היקש זה. רבא נותן הסבר אחר למחלוקת. הגמרא נותנת הסבר שלישי להבנת המחלוקת.

ד' 17 – לפי סוף הסוגיא הקודמת לומד ר' אלעאי מהמלה "צאנך" ביחיד, למעט שותפות עם ישראל. אומר רבא, שיש מצוות בהן מודה ר' אלעאי לרבנן שחייב גם בשותפות עם ישראל, ופטור בעכו"מ – ומביאים אותן, כאשר המשותף לכולן הוא שמלבד לשון יחיד יש בהן גם לשון רבים.

דף קל"ו / א

ה' 19 – ר' בבי בר אביי דוחה את דברי רבא והכלל שהביא (למעלה), והראיה שבבהמת השותפין ר' אלעאי פוטר מבכורה למרות שבפסוק יש ריבוי ומיעוט. וכן דעת ר' חנינא מסורא, וראיתו שבהמת השותפים פטורה ממתנות, לדעת ר' אלעאי, וכן פוטר מתרומה.

ו' 25 – לפי המסקנה שר' אלעאי למד "ראשית הגז" מתרומה, בודקים אם אכן דבר זה קיים לכל הדינים של תרומה, ומביאים שורה ארוכה של דינים כאלה שחלקן לא שייכים ב"ראשית הגז", ומסבירים אותם. ובסיכום פוסק רב נחמן בר יצחק כר' אלעאי ב"ראשית הגז" שאינו נוהג בחו"ל.

דף קל"ו / ב

ז' 33 – דיון בדברי המשנה שכתבה את החומרות המיוחדות ב"מתנות-כהונה" על פני ראשית-הגז, לברור מדוע לא כתבה שיש חומרה מיוחדת לראשית-הגז, והיא שחייבים בה גם בטריפות, מה שאין כן ב"מתות". ומתרצים, שהמשנה כשיטת ר"ש הסובר שראשית הגז אינה בטריפות, ונערך דיון מדוע למד זאת ר"ש מ"מתנות" ולא מדברים אחרים.

דף קל"ז / א

ח' 2 – בירור המקור לדין המשנה שראשית-הגז נוהג רק ברחלים (כבשים). על כך הובאו מספר אפשרויות שנדחו ע"י קושיות. ולסוף מובאת דעת ריב"ל

דף קל"ט/ב

ו' 6 – ברייתא ובה הסבר באיזה קן ובאיזה ציפור מדבר הפסוק: "כי יקרא קן ציפור", ומה דורשים מכל מלה ומלה בו. קושיא: מה באו ללמד המלים "בדרך" ו"לפניך". ומשיבים. ולסוף שאלות בני פפונאי לרב מתנה ותשובותיו.

ז' 31 - בעניין "יוני הרדסאות", הנזכרות במשנה, מובאות שתי צורות איות לשם זה והסברם. וכן סיפור של רב כהנא, שראה יונים אלה של הורדוס, ועל שידעו לדבר. והערת ר' חנינא על כך.

ח' 37 - בירור שעוף טמא - פטור מלשלח ממה שנאמר: "קן ציפור". ו"ציפור" הכוונה לציפור טהורה. מובאת שורת ראיות לסתור, על חלק מהן נערך דיון, וכולן מיושבות.

דף ק"מ/א

ט' 39 - דיון במקורות והטעמים לדברי המשנה שעוף טמא הרובץ על ביצי טהור, וכן ההפך - פטורים משילוח.

דף ק"מ / ב

י' 4 - שאלות מיוחדות של חכמים שנשאלו ב"תיקו". בתשובה לשאלת ר' זירא מביא אביי ברייתא ממנה למדים שעוף טהור על ביצי עוף טהור אחר - צריך שילוח, אך דוחים זאת.

י"א 16 - ברור מהות המחלוקת בדין עוף זכר של ה"קורא" שדגר על ביצים מבני מינו, או שלא מבני מינו, שר"א מחייב שילוח, ומביא ראיה, וחכמים פוטרים. אומר רבי אלעזר שהמחלוקת רק בקורא זכר, אבל בזכר של שאר עופות גם ר"א מודה שפטור. וכן שחכמים חולקים רק על זכר של הקורא שפטור, אבל נקבה של הקורא חייב, אף כי רובצת על ביצים שאינם מבני מינה. ומובאת ברייתא האומרת זאת.

משנה - מצב האם, הביצים או האפרוחים בו אפשר לקיים "שילוח": האם - שלפחות תיגע בקן (כביצים או האפרוחים). האפרוחים - שיהיו זקוקים לאם, והביצים (ואפילו ביצה או אפרוח אחד) - שיהיו בנות קיימא (פוריות). והסימוכין בפסוק.

גמרא - ברייתא בה למדים מהפסוק, כי מספיק שכנפי האם יגעו בביתים או האפרוחים, ולא דווקא יושבת עליהן.

ב' 37 - דיון על דברי רב שאמר, במקרה שהאם יושבת בין ענפי אילן מעל הביצים, שאילו הוסרו

קושיא ממשנה על דעת ר' נתן האומר שרק בסיום גז חמשת הכבשות, ותירוצה ע"י ר' חסדא.

י"ז 34 - בירור כדעת מי נאמר הדין במשנה על המוכר את גיזת צאנו: "... אם שייר - המוכר חייב (בראשית הגז)". רב חסדא אומר שהיא כר"י (במסכת פאה) ומביא את המקור. רבא דוחה זאת ומציין שזה כדעת המשנה ב"מוכר בני מעיה של פרה והיו בתוכם המתנות" ומסביר.

פרק י"ב "שילוח הקן"

דף קל"ח/ב

משנה - הלכות כלליות במצוות "שילוח-הקן" - שהיא חלה גם בחו"ל וגם בזמן הזה, וכן פירוש באיזה עופות חלה המצווה.

גמרא - הערה כללית של רבי אבין ור' מיישא, שיש פעמים שהמשנה מזכירה דברים אף שלא לצורך, כגון במקרים בהם נאמר: "בארץ ובחו"ל" (לדוגמא במשנתנו), ועוד דוגמא. ובמקום שנאמר "בחולין ובמוקדשין" זה לצורך, חוץ מעניין "גיד הנשה", ודיון בזה.

ב' 34 - הסבר מדוע לא חל דין שילוח-הקן במוקדשין. וכן מסקנתו של רבינא, שמאותו טעם לא יחול הדין גם על עוף טהור שהרג את הנפש.

דף קל"ט / א

ג' 3 - דיון, כיצד זה אפשרי לקיים מצוות שילוח הקן במוקדשין. הובאו מספר דעות ונדחו. לאחר מכן הובאו דעות רב ושמואל והסבר כמה הם חולקים. כן מובאות דעות ר' יוחנן (כדעת שמואל), ור"ל חולק עליו. מראים סתירה לדבריהם, ויישובה.

ד' 26 - מתוך תירוצו של ר' יוחנן (למעלה) המבדיל בין נדר ("הרי עלי") לבין נדבה ("הרי זו"), משמע שר"ל חולק ואינו מבדיל בין נדר ונדבה. קושיא עליו ממשנה העושה את ההבדל ביניהם. דנים בדעתו ומתמצים את הקושיא.

ה' 43 - דעת רב המנונא שגם אם חולקים ר' יוחנן ור"ל בדין האומר: "הרי עלי מנה לבדק הבית", אם חייב באחריותו, הרי הם מסכימים לגבי "ערכים", בערכי אדם, שאף האומר "הרי עלי" אינו חייב באחריות המעות אם אבדו, ומנמק. על כך שתי קושיות ללא מענה, ועל כן מתקנים את נוסח דברו ש: "אף על גב שלא אמר 'עלי' מיחייב".

הניתק לעשה אין לוקין עליו", וכאן ה"שלח" בא לפני הלאו, ולכן לוקה.

דף קמ"א / ב

ב' 15 – הלכה שצריך לשלח אותה "עד שתצא מתחת ידו". ומחלוקת אם אפשר לשלח אותה ברגליה, כגון שקצץ את כנפיה, או רק בכנפיה. ר' הונא אמר ברגליה וראיתו, ור' יהודה אמר באגפיה וראיתו. וסיפור מעשה בו פסק רב יהודה שלוקה וגם משלח. קושיא עליו שכן אין זה כר"י ולא כחכמים, ומתמצים.

ג' 20 – סיפור מעשה בו פסק רבא לשלח את העוף הנקרא "תימה", אשר דגרה על ביצה אחת. ואחר כך צד רבא את העוף מחדש, והסבר כיצד עשה זאת.

ד' 24 – דיון בברייתא: ש"יוני שובך ויוני עליה וכו'" אשר קננו בביתו, "חייבות בשילוח". ומאידך אסורות לאחרים משום "גזל". יישוב הסתירה בשתי דרכים. ובדרך השלישית ע"י הסבר הברייתא באופן אחר, כדעת רב יהודה בשם רב, ודיון בה.

ה' 36 – סיפור מעשה שבא לפני שמואל, וכיצד פסק בו כדי לאפשר קניין בביצים שהאם עליהן.

דף קמ"ב / א

משנה – הלכה שאין ליטול את האם אפילו לצורך מצווה, כגון לטהרת מצורע. וכן קל-וחומר ממצווה קלה זו, ששכרה אריכות ימים, למצוות אחרות החמורות יותר.

גמרא – ברייתא בשם רבי יעקב, הלמד משילוח-הקן וכיבוד אב ואם, שמתן שכרן בצידן, שהכוונה לתחיית-המתים, והראייה מן המעשה בבן שעלה לאילן ושילח את הקן במצוות אביו, ונפל ומת. ובירור עוד פרטים הקשורים לסיפור ולשליחות מצווה.

סוף מסכת חולין

הענפים היתה נופלת עליהם – חייב לשלח. מקשים עליו מברייתא ומיישבים בהסבר שונה של הברייתא. אגב, מיישבים את הסתירה בין המשנה האומרת שמעופפת ונוגעת בכנפיה – חייב, ואילו בברייתא נאמר שפטור, כי בברייתא מדובר שנוגעת רק מן הצד. הגמרא מביאה גירסא הפוכה של הסוגיא, בה הברייתא באה לסייע לדעת רב, ולא כקושיא.

דף קמ"א/א

ג' 5 – בירור אופן הלימוד במשנה מהפסוק שגם "אין שם אלא אפרוח אחד וכו' – חייב". על כך שאל החכם את רבא: הרי אפשר ללמוד מהפסוקים גם את ההפך – שאם היו ביצה או אפרוח אחד – פטור, ואם היו ביצים מוזרות ואפרוחים פורחים – חייב. והשיב לו רבא על פי דיוק לשון הפסוק.

משנה – הלכות: שלחה וחזרה – צריך לחזור ולשלח, אפילו כמה פעמים. אסור לקחת את האם ולשלח את הבנים. לקח את הבנים אחר שילוח האם והחזירם, והיא חזרה עליהם – פטור מלחזור ולשלח.

גמרא – הסברו של רבא לשואל, שהנאמר "שלח" מלמד על פעמים רבות לשלח, ואילו "תשלח" בא ללמד שאפילו אם צריך את האם לדבר מצווה, חייב לשלח. דנים על הצורך במלה "תשלח" בקושיות ותירוצים עד שהתקבל תירוצו של רבא אשי.

משנה – דינו של העובר ולוקח האם על הבנים. מחלוקת: ר"י אומר לוקה ואינו משלח, וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה, כיון שיש כאן לאו הניתק לעשה, שאין לוקים עליו.

גמרא – בירור דעת ר"י, האם משום שלדעתו לוקים על לאו הניתק לעשה, או שלדעתו עיקר המצווה בשילוח הקן היא ה"עשה" (והיא לפני ה"לאו"). ראיות לכאן ולכאן, ולמסקנה – דעת ר"י ש"לאו

מסכת בכורות

פרק א' "הלוקח עובר חמורו"

דף ב/א

משנה – חמש מקרים בהם לא חלה מצוות "פטר חמור", משום שאינו שייך לישראל בשלמות.

גמרא - מבררים את ה"צריכותא" למשנה להביא את כל חמשת הדוגמאות, שהרי כולם מאותו טעם ?

ב' 15 - בירור דעת ר"י, האומר שמותר למכור לגוי בהמה "שבורה", האם מותר של ראיות ודחייתן, מביא רב אשי ראיה שר"י אוסר. סוגיא זו מובאת בגירסא אחרת, עם אותה מסקנה.

דף ב' / ב

ג' 27 - דיון בשאלה, מה דינו של המוכר לגוי בהמה לעובריה (את העוברים שלה שיהיו בעתיד). הן לפי דעת ר"י המתיר למכור "שבורה", והן לדעת חכמים האוסרים "שבורה", ותוך כך מובאים טעמיהם וכן צדדים אחרים בנושא, אך הספק לא התברר.

דף ג' / א

ד' 3 – כיון שנזכרה הברייתא שקונסים את הנותן בהמתו ב"קבלה" לגוי לפדותו עד עשרה בדמיו, מראים שהיא מסייעת לדברי ר"ל שאמר כך. כן מבררים האם מה ש"קונסין אותו עד עשרה בדמיו" הוא דוקא, או לאו דוקא. הובאו ראיות וכולן נידחו. (הדיון נערך על פי שתי גירסאות שונות של דברי החולקים).

ה' 21 - בירור מקור המחלוקת בין ר"י וחכמים בברייתא, שלמעלה, בעניין בכור שיש בו שותפות נוכרי, (שחכמים פוטרים אותו מבכורה ור"י מחייב). והוא בפירוש הפסוק "כל בכור בישראל", ושני הסברים לכך.

ו' 30 - דיון בשאלה, מהו שיעור השותפות של הנוכרי בבכור כדי שיהיה פטור מבכורה לפי דעת חכמים. על כך דעת רב הונא (וקושיא עליו), ודעות רב חסדא ורבא, ומבררים במה הם חולקים. מר בר רב אשי מקשה על כל הדעות, והגמרא מתרצת. כן מובאת דעת ר' יוחנן: "אפילו מום קל".

דף ג' / ב

ז' 1 – עוד מדברי ר' יוחנן, מה שלמד מעניין "רחל שילדה מין עז וכו'", שעצם השינוי נקרא מום קבוע.

ודיון בשאלה מה חידש בזה, שהרי הדברים כבר אמורים.

ח' 32 – מעשה בגיורת שאחיה הנוכרים מסרו לה בהמות לפיטום, ושכרה יהיה חצי הוולדות. ובאה לשאול את רבא לעניין בכורה ופסק לה כחכמים שפטורים. וכן סיפור מקרהו של מרי בר רחל, שאיבד את עדרו על שהקנה את אוזניהן לנוכרי. שני טעמים ניתנו לכך שנענש.

משנה - הלכה, שהכהנים והלויים פטורים ממצוות בכור, ולימוד הדבר מקל-וחומר.

דף ד' / א

גמרא – קושיא על הנאמר במשנה שהלויים פטרו את בכורות הבהמות של ישראל. על כך תירוצו של אביי. רבא מקשה עליו ומפרש אחרת את המשנה. קושיא גם על רבא והגמרא מבארת אחרת את הק"ו. רב ספרא מקשה ארבע קושיות ואביי מתרצן. עוד ממשיכה הגמרא בשאלות: מניין שהכהנים כלולים בלויים, ומניין שהדין גם לדורות, ומשיבה.

דף ד' / ב

ב' 2 - הגמרא מרחיבה את הדיון על פדיון פטר חמור במדבר. תחילה מבררים מניין שנפדו חמורי ישראל בשה. אחר כך דנים בדברי ר' חנינא כי שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים. מביאים שתי ראיות לכך, הראשונה נדחתה.

ג' 25 - דיון במחלוקת אם קדשו בכורות שנולדו במדבר: ר' יוחנן אומר שקדשו, ור"ל אומר שקדושת בכורים היתה רק במצרים ואחר הכניסה לארץ, אך לא במדבר. הראיות שלהם והמו"מ עליהן. בעקבות הקושיות מובאת המחלוקת בצורה אחרת, ששניהם מסכימים שקדשו הבכורים במדבר בזמן המניין, והמחלוקת אם המשיכו מאז להתקדש או לא, ודיון בשיטה זו. לבסוף מביאים גירסא הפוכה של הדעות. על כך מקשה רב אשי, ורב מרדכי מסביר את כוונת הדברים.

דף ה' / א

ד' 14 - שאלות השר קונטרקוס לריב"ז ותשובותיו, בעניין מספר הלויים במדבר, ובעניין כספי מחצית השקל. ואגב, דיון בתשובתו לשר: "מנה של קודש כפול היה", מדוע לא השיב תשובה טובה יותר. וכן

דף ז' / ב

ו' 23 - בירור מהותם ודינם של "חלי דיחמורתא" ושל "עור הבא כנגד פניו של חמור" בזמן לידתו.

משנה - הלכה, דג טמא שבלע דג טהור - הטהור שנמצא בתוך הטמא - טהור, וכן ההפך - טהור שבלע טמא - טמא, והטעם.

גמרא - בירור הנאמר במשנה, שדג טהור הנמצא בתוך הטמא - טהור, מניין ידעו שהוא דג טהור, שמא הוא שרץ של הדג הטמא? על כך מספר תשובות: של רב ששת, רב פפא, רב נחמן ורב אשי.

ב' 45 - ברייתות ובהן תיאור טבעם של מיני בעלי-חיים (עם השואה לעצים), בדרך התרבותם, זמן ההריון, ופירוט בענייניו של הנחש.

דף ח' / ב

ג' 8 - סיפור המקרה בקיסר ור' יהושע בן חנניא, ונצחונו על ששים מחכמי אתונה.

דף ט' / א

משנה - הדין ב"ספק פטר-חמור", כגון שילדה זכר ונקבה ואין יודעים מי יצא ראשון ועוד דוגמאות רבות. וכן דיני השה בו פודים, שיכול להיות: זכר, נקבה, בעל-מום וכו'.

גמרא - דיון במקרה של לידת שני זכרים יחד. מחלוקת אם אפשר להעמיד את המשנה כר' יוסי הגלילי שאמר "אפשר לצמצם" (שייתכן שיוולדו שניהם יחד), ולכן במקרה של פטר חמור צריך לתת שני כבשים לכהן. המחלוקת מובאת בשתי גירסאות. ולמסקנה, משנתנו שלא כר' יוסי הגלילי, שלא כדעת אביי. כן מבררים דעת חכמים בזה.

דף ט' / ב

ב' 4 - על דין המשנה במקרה שנולדו זכר ונקבה ואין ידוע מי ראשון, שמפריש שה והוא לעצמו. כיון שהטעם הוא כדי להפקיע את האיסור יוצא שהמשנה כר"י האוסר הנאה מפטר חמור לפני פדיונו, ולא כר"ש המתיר. ומבררים במה הם חולקים.

ג' 38 - על דברי רבה שר"ש מודה שפטר החמור אסור בהנאה לאחר העריפה, מבררים את המקור לכך. לדעת רבא הוא מברייתא (המצוטט כאן). העוסקת באיסורי הנאה, שחכמים אומרים שאעפ"כ מטמאים טומאת אוכלים ור"ש סובר שלא. ובא דיון נרחב להסביר במה המחלוקת בין ר"ש לחכמים בברייתא.

שלוש הראיות לערכו הכפול של שקל הקודש. הראשונות נדחו.

דף ה' / ב

ה' 4 - שאלות ר' חנינא לר' אלעזר ותשובותיו, בעניין: מדוע נצטוו על פטר חמור, ולא על בהמות אחרות? מדוע נקרא שם המקום "רפידים", מהו לשון "שטים" ומה משמעות "ותקראן לעם וכו'"? על כל שאלה שתי תשובות.

משנה - הלכות: דין פטר חמור הוא כאשר חמור נולד מחמור, למעט חמור שנולד מפרה וכדו'. ולעניין הכשרות לאכילה, כלל: כל היוצא מן הטהור - טהור.

גמרא - משנה (מדף ט"ז/ב) האומרת שאם לדוגמא עז ילדה מין רחל, הבכור פטור מן הבכורה, אבל אם יש בו סימנים מן האם - חייב. ודברי ר"י על הסימוכין לכך בפסוק. שואלת הגמרא מדוע לא למד ר"י את הדין כמו במשנתנו? ומשיבים שר"י כר' יוסי הגלילי. ומבררים מהות המחלוקת בין שתי שיטות הלימוד. אחר מסבירים מדוע לא למדו חכמים כר' יוסי הגלילי וההפך, וכן כיצד כל אחד לומד את דין השני.

דף ו' / א

ב' 21 - בירורי ההלכות במקרים השונים של בכור הנולד מתערובת מינים שונים: פרה, חמור, סוס וכדו'.

ג' 49 - בעניין הכשרות של וולדות התערובת באכילה, הערה כי הכלל שבמשנה בא רק לתת סימן למניעת החלפה. לאחר מכן בא ברור המקור לכלל הזה מן המקרא. ואגב, עלו נושאים אחרים, כגון דרשות שמעון העמסוני על ה"אתים" שבתורה, או מניין שחלב טהורה מותר.

דף ו' / ב

ד' 44 - ברייתא המביאה דעת ר"ש בעניין "אם יש מקצת סימנים - חייבת בכורה", שהוא מחייב לפחות "שיהא ראשו ורובו דומה לאמו". דנים בכך, אם דעתו זו רק לגבי דין בכור או גם לדין היתר אכילה, ולמסקנה - גם לאכילה.

דף ז' / א

ה' 47 - בירור אצל רב ששת, מניין ש"מי רגלים של חמור אסורים"? הסבר צדדי השאלה, והתשובה שאסור. כן דנים בהבדל בין זה לבין דבש דבורים. וכן בירור דינו של דבש צרעות וגזין.

החמור במקרה זה? ומוכיחים שהוא לבעלים גם לשיטת ר"י.

י"ב 37 - על הנאמר במשנה לגבי שה של פדיון: "ונכנס לדיר להתעשר", מובאת ברייתא שמבארת כי מדובר במקרה מיוחד. כן מביאים דין דומה, בישראל שהיו לו טבלים שבאו לו מבית אבי אמו כהן שקיבלם מאבי אמו ישראל – ש"מעשרן והן שלו" (כמו שנאמר בשה הפדיון). ועושים "צריכותא" מדוע נאמרו שתי הדוגמאות.

י"ג 53 - דיון בשאלות הפרשת תרומות ומעשרות, כגון שקנה טבל מן הנוכרי. תוך הדיון מתבררים גם המקרים שלקח פירות מאריס יהודי בשדה של נוכרי, או המפקיד פירותיו אצל כותי, או אצל עכו"ם והמחלוקת בזה בין חכמים ור"ש, והדיון בה.

דף י"א / ב

י"ד 29 - בירור, למה כוונת המשנה: "ואם מת (השה) - נהנים ממנו", שמדובר שמת לפני המסירה לכהן, וכי הנהנה הוא הכהן כיון שברגע ההפרשה כבר שייך השה לכהן.

דף י"ב / א

משנה - הלכות: באיזה בעלי החיים אין פודים פטר חמור, ודעת ר"א. כהן שקיבל את פטר החמור "אין רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו".

גמרא - בירור שהדין הראשון במשנה כדעת בג בג בברייתא, המציין גם את המקור במקרא לדין. קושיא על המקור ותירוץ.

ב' 13 - דיון באפשרות לפדות ע"י בן-פקועה (שה) שיצא חי מבטן אמו לאחר שנשחטה), והסבר צדדי הספק. על כך מובאות דעות מר זוטרא ורב אשי והמו"מ ביניהם.

ג' 24 - בירור אם אפשר לפדות ב"נדמה" (שה בדמות שונה). הובאו שני מקורות לראייה, ולא נמצאה הכרעה.

ד' 45 - בירור, האם אפשר לפדות פטר חמור ע"י "פסולי המוקדשין" (כגון בעלי מומין שנפדו). למסקנה - אין פודין.

דף י"ב / ב

ה' 1 - בירור, אם אפשר לפדות בבהמה שקנו אותה מפירות שביעית. דיון בנושא, ונמצא שפטר-חמור וודאי - אין פודים בה, אבל ספק פטר-חמור - רב חסדא סובר שאפשר. אגב דיון על דברי ר' חסדא

ד' 43 - הסבר טעמו של ר"ש בברייתא, שאיסורי הנאה אינם מטמאים טומאת-אוכלים, כיון שדבר שאי-אפשר להאכילו לאחרים - אינו נקרא אוכל, חוץ מבשר-וחלב כי היה ראוי לאכילה לפני הבישול.

דף י" / א

ה' 15 - הסבר דעת רבנן שבברייתא. רב ששת אומר משום שלדעתם עצם איסור הדבר הוא מחשיבו לקבל טומאה לטמא טומאת-אוכלין. אך ההסבר נידחה. הסברו של רבא לדעת רבנן שמדובר במקרה ששחט את פטר החמור על מנת להתלמד בו, שרבנן סוברים שע"י השחיטה נחשב לאוכל, ור"ש חולק. ומראים כי מחלוקתם זו היא כמחלוקת בברייתא בין נימוס ור"א.

דף י" / ב

ו' 14 - קושיא של אביי על רבה שאמר שמודה ר"ש שלאחר עריפה – אסור, שהרי במקום אחר אומר ר"ש שמותר. דיון במקור לקושייתו של אביי, ולסוף לא באה הכרעה.

ז' 24 – רב נחמן מביא דעת האומר שר"ש אוסר בהנאה אחר העריפה, והראיות לכך. ר"ל מסכים לזה אך ר' יוחנן אומר שזה לא מוכרע. מובאת גירסא אחרת של הדיון בדברי רב נחמן, שבה מדובר באיסור קידושי אשה בפטר חמור, אך גם ראייה זו נדחת.

ח' 44 - בעקבות הזכרת דברי ר' יוסי בר' יהודה, למעלה, שאין פדיון פטר חמור בפחות משקל, מובאת ברייתא ובה טעמו ובמה חכמים חולקים. ונערך דיון לברור דעותיהם. פסיקת רב נחמן כחכמים שאפילו בפחות משקל.

דף י"א / א

ט' 2 – ברור שיעור ערך השה לפי חכמים, ואחר מביאים סיפור מעשה בפטר החמור של ר"י נשיאה, שם פסק רבא שפודים ב"רגיא" (שלושה זוזים). את הסתירה בין הדעות מתרצת הגמרא שרבא פסק למי שבא להתייעץ, ואילו הפודה בעצמו יכול לפדות בכלשהו.

י' 12 – דיון בדעת ר"ל כי מי שאין לו שה לפדות את פטר חמורו, יכול לפדותו בשווי של החמור. מראים שהלכה זו מתאימה רק לדעת ר"ש. ומקשים, הרי הלכה כר"י במחלוקת שלו עם ר"ש. רבינא מתרץ ע"י העמדת ההלכה גם כר"י.

י"א 23 - הלכה בשם רב הונא שיכול אדם לפדות פטר חמור של חברו. ודנים למי יהיה שייך פטר

גמרא – דיוק מהרישא של המשנה, שבהמה עם מום שהוקדשה (שזו קדושת דמים בלבד), הרי כל עוד לא נפדתה לא חלים עליה דיני בכורה וכו', משמע ש"קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות".

ב' 15 - מדייקים מן הנאמר: "ויוצאין לחולין", שלפני שנפדו לא יצאו לחולין ואסורים בגיזה ועבודה. מבררים, האם זה רק לשיטת ר"א בקדשי בדק-הבית, ולמסקנה - גם לשיטת רבנן ולקדושת דמים למזבח, והטעם.

ג' 21 - בעניין "וולדן וחלבן מותר" מבררים שמדובר בבהמה שהתעברה לפני הפדיון ונולד אחריו, אבל לפני הפדיון - אסורים. ועוד מבררים דין הוולדות שנולדו לפני הפדיון והם תמימים, האם אפשר לפדות אותם? מביאים ראיה שמותר והטעם. עם זאת, לגבי זכר, אף שהוקדש לדמיו יש עליו קדושת הגוף.

דף י"ד / ב

ד' 8 - על נוסח המשנה: "והשוחטן בחוץ פטור", ר"א שונה "חייב", כי מדובר בבמת יחיד בה אסורה גם בהמה כזאת. קושיות על אופן לימודו דין זה, ותירוץ.

ה' 38 - על דין המשנה: "ואין עושין תמורה" מסבירים כיצד משמע הדבר מן הפסוק. ועל הדין: "אם מתו - יפדו" אומרים בשם רב, שזו שיטת ר"ש (ומסבירים כיצד). לאחר מכן מנסים להעמיד המשנה גם לדעת חכמים (ומסבירים כיצד).

דף ט"ו / א

ו' 11 - ברייתא בה לומדים מן הפסוק כי בבהמה שקדם ההקדש שלה למום ונפדתה, לא חלים עליה דיני בכורה ודיני מתנות, וכיצד, מאותו מקור, שחלבן אסור. ואחר דנים באופן הלימוד מהפסוקים, ומדוע לא ילמדו שגם דין "אותו ואת בנו" לא ינהג בו.

ז' 45 - על הנאמר במשנה: "ואינן יוצאין לחולין", במקרה שקדם ההקדש למום, מבררים על פי ברייתא את המקור שאף לאחר הפדיון אסורים בגיזה, בחלב ובהאכלה לכלבים אם מתה. וזאת, מן הפסוק: "וזבחת". ויש לומדים אחרת ולשיטתם האכלה לכלבים אם מתה - מותר.

דף ט"ו / ב

ח' 4 - בעניין אלה שקדם הקדשם למום נאמר במשנה: "וולדן וחלבן אסור לאחר פדיון", מבררים שמדובר שהבהמה התעברה לפני הפדיון והמליטה

ש"בהמת שביעית פטורה מן הבכורה". קושיא על כך ותירוץ.

ו' 18 - על הנאמר במשנה: "אין הכהן רשאי לקיימו וכו'", מובאת ברייתא המוסיפה שעל הישראלי הרוצה לתת את החמור לכהן, שלא יתן לו אלא אם כן פודה אותו הכהן בפניו, זאת מחשש שהכהן יראה היתר לעצמו ולא יפדה.

משנה – דין המפריש שה לפדיון פטר חמור, ומת השה – מחלוקת: ר"א אומר שחייב באחריותו, וחכמים אומרים שאין חייב, ונימוקיהם. אגב, עדותם של ר' יהושע ור' צדוק בזה. וכן אותה מחלוקת במקרה שמת הפטר-חמור לאחר הפרשת השה.

גמרא - בירור שהמקור לדעת ר"א במשנה הוא בהשוואה לבכור. אביי מקשה על כך ורבא מתרץ.

ב' 33 - דיון בברייתות בעניין זמני מצוות הפדיון השונות, מראים סתירה בין המקורות לגבי פדיון פטר-חמור (אם לאלתר או אחר שלושים יום). ר' נחמן ורב ששת נתנו תירוצים ונידחו. ורבא תירץ שברייתא אחת לפי ר"א והשנייה כדעת חכמים.

דף י"ג / א

משנה - דין מי שאינו רוצה לפדות, שצריך לקיים "וערפתו", וכי מצוות פדיון קודמת לעריפה. ואגב, ציון עוד זוגות של מצוות וסדר הקדימות בהן.

פרק ב' "הלוקח עובר פרתו"

משנה - מצוות בכור בהמה טהורה חלה רק כאשר הבהמה או הבכור שייכים לישראל. לכן אם היה בשותפות עם נוכרי - פטור מן הבכורה. ועוד, כהנים ולויים חייבים במצווה זו כישראל.

גמרא - בירור מדוע סודרו דיני פטר-חמור (בפרק א') לפני דיני בכור בהמה. על כך שתי תשובות.

ב' 31 - דיון במאמר בשם ר' הושעיא, שרכישה או מכירה של בהמה מגוי או לגוי, נעשית לפי דיניהם של הנוכרים (כלומר, אפילו בלא משיכה). ומכאן מו"מ נרחב על דרכי הקניין בין ישראל לישראל ובינם לנוכרים.

דף י"ד / א

משנה - בהמה שהוקדשה למזבח ונפל בה מום-קבוע - מה דיניה במקרה שהמום בא לפני ההקדשה, ופדה אותה. או במקרה שהמום בא לאחר ההקדשה, ופדה אותה.

הפטורים מן הבכורה, שרב הונא אומר שרק דור ראשון. כן מובא דיון זה בגירסא הפוכה, בה מקשים ממשנתנו על רב הונא.

דף י"ז / א

ג' 11 - דיון על המשנה בעניין "נידמה" (רחל שילדה עז וכו'), שכן בברייתא נמצא מחלוקת ב"רחל בת עז וכו'", שר"מ מחייב וחכמים פוטרים. נעשו נסיונות לתרץ שהמחלוקת בברייתא בעניין אחר, ונדחו. ומביאים שלושה הסברים שונים למחלוקת בברייתא.

ד' 25 - בעקבות ההסבר השני למחלוקת ר"מ וחכמים בברייתא (למעלה), שר"מ מחייב בבכורה במקרה של "רחל בת עז בת רחל", מעיר ר' יוחנן שגם ר"מ מודה כי שעיר של ראש חודש, לא יוכשר אם הוא בן רחל שנולדה מעז, שנאמר "ושעיר עזים אחד" - ללא תערובת מין אחר. מקשים עליו ומתרצים. ומביאים עוד דינים דומים, לגבי צמר הבא מכבש שאינו מיוחס: שאין חל עליו איסור שעטנז, ואינו ראוי לתכלת הציצית ולא מטמא בנגעים. רב אשי למד מזה גם על גפן מודלית על תאנה.

משנה - הלכות בכור במקרים שנולדו שני זכרים יחד ראשונים - יש על כך ארבע דעות. ומה הדין אם מת אחד מהם, או אם נולדו זכר ונקבה ולא ידוע מי ראשון.

גמרא - בהקשר למחלוקת חכמים וריה"ג במשנה דנים בשאלה אם "אפשר לצמצם בידי אדם". דעת ר' יוסי ברורה, שאם בלידה שהיא בידי שמים אפשר לצמצם כל שכן בידי אדם. אך לשיטת חכמים מובאות ראיות לכאן ולכאן, ולמסקנה לדעתם "אי אפשר לצמצם" גם בידי אדם.

דף י"ח / א

ב' 22 - דעתו של ר' טרפון במשנה, שהכהן בורר לו את היפה, היא מסברא שהבריא יותר יצא ראשון.

ג' 24 - בירור מהי כוונת ר"ע "משמנין". לדעת ר' יוחנן הכוונה שיד הכהן על התחתונה, ומוכיח זאת מן הסיפא של המשנה.

ד' 35 - נאמר במשנה: "השני (שביד ישראל) ירעה עד שיסתאב", וישחט במומו. ומחלוקת אם חייב במתנות, שר' יוסי פוטר. דיון במהות המחלוקת בין החכמים (=ר"מ) לבין ר' יוסי. ר' יוחנן מסביר את דעת ר"מ, ורבא מסביר את דעת ר' יוסי. ודנים בדעת ר' יוסי ודעת ר"מ במקרה ש"אין חליפין ביד כהן" אם חייב במתנות או לא.

אחריו. כן מבררים שאם נולדו לפני הפדיון של אמם הרי הם קדושים, והראיות.

ט' 14 - ברור מה אפשר לעשות עם הוולדות שנולדו לפני פדיון אמם, על כך שתי דעות. ומה עם הוולדות שבאו לאחר הפדיון ואף שתי דעות.

י' 21 - בירור שאלת רבינא, אם אפשר להתפיס וולד שבמעז פסולי המוקדשין לאיזה זבח שירצה. תשובת רב ששת שלא, והלימוד בגזירה שווה מדין בכור. כן מביאים ברייתא בה מוזכרת דעת רב ששת, יחד עם כל הדינים הקשורים לפסולי המוקדשין, בין אם נפל בהם מום לפני ההקדשה או אחריה. בין לפני הפדיון ובין לאחריו. וסיכום ע"י כללים והסבר מה באו הכללים לרבות.

דף ט"ז / א

י"א 1 - דיון בדברי הברייתא (למעלה) על הוולדות שנולדו לאחר פדיון אימן, ש"אין נפדין תמימים ואין מתפיסן לכל זבח וכו'". מדייקים מכאן שבעלי מומין כן נפדים, ולאותו זבח כן מתפיס, וזה בניגוד לדעת רב הונא (למעלה) שאמר: "...והן מתים". ותירוצו של רב הונא.

י"ב 11 - דיון בדברי הברייתא על המקרה שקדם ההקדש למום: "והשוחטן בחוץ פטור", שרב הונא גורס בה: "חייב" (כמו במשנתנו). ומסביר את גירסתו.

י"ג 13 - דיון בדברי הברייתא על המקרה שקדם ההקדש למום, שבין לפני ובין אחרי הפדיון הוא עושה תמורה. רב נחמן אומר כי לאחר הפדיון התמורה מתה, ומנמק. מקשה עליו רב עמרם, ואביי מתרצו. ומביאים ברייתא לסיוע רב נחמן ודנים בה.

משנה - שני חלקים: 1. עוד דוגמאות של בכור הפטור מבכורה בגלל שיש בו שייכות כלשהי לנוכרי. 2. דין "נדמה" - כגון עז שילדה בכור הדומה לכבש, או כבש שילדה בכור הדומה לעז - שאין חל עליהם דין בכור, אבל אם יש בו קצת מסימני אמו - חייב.

גמרא - דיון על הרישא של המשנה: "המקבל צאן ברזל וכו'" ממנה משמע שכל עוד לא קיבל הנוכרי את כל כספו, הרי הבהמה כברשותו. ובזה יש סתירה להלכה: "אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני (שה) כהלואה וההחזר כריבית) שהוא ריבית". אביי מתרץ ונידחה, ורבא מתרץ שבמשנתנו זה מטעם ש"יד עובד כוכבים באמצע", והוולדות כמשכון.

ב' 19 - דיון במחלוקת בין רב הונא לר' יהודה בעניין מספר הדורות (של הבהמה שקיבל הישראלי מהנוכרי)

זה ר' ישמעאל גם כרבנן, אך נדחה. גם רבינא מנסה דרך זו, אבל מנימוק אחר, ולא נדחה.

דף כ' א

ב' 5 - ברייתא ובה דברי ר' ישמעאל במשנתנו לגבי גילאי ההולדה של הבהמות למינן (בשינוי קטן). על כך אומר ר' יהושע שר' ישמעאל טועה, ומסביר. וכן מביא את דעת עצמו בזה. כן מובאת דעת ר"ע. הגמרא מבררת במה חולקים ר' ישמעאל ור' יהושע, על כך מובאות שלש דעות, הראשונה נדחתה. וכן מבררים מה ההבדל בין מה שקיבל ר' יהושע במסורת ("סימן הוולד בבהמה וכו'"), לבין סברת עצמו ("ואני איני אומר כן וכו'"), על כך שלש הצעות.

דף כ' ב

ג' 6 - בירור מהי המחלוקת בין ר' יהושע ור"ע בברייתא (שלמעלה). תשובה ר' חנינא שהמחלוקת היא אם בהמה נותנת חלב סימן שבוודאי ילדה ופוטרת את הוולד הבא מבכורה, או לא. ולדעת ר' יהושע "אין חלב פוטר", אך נדחתה. ובאה הגמרא ומתקנת את תשובת ר' חנינא, והופכת את הדעות, כך שלדעת ר' יהושע "חלב פוטר" ור"ע סובר שאינו פוטר, וכן נאמר בברייתא אחרת.

ד' 22 - ברייתא ובה תיאור מצב בו עז אחת מביאה לפחות עשרה צאצאים בשנה (היא יולדת שלוש וכל אחת מהן שלוש). ר' שמעון מספר שראה גדיה אחת שצאצאיה נתעשרו יחד תוך שנה. הגמרא מבררת מהי המחלוקת בין ת"ק ור"ש. על כך ארבע תשובות. לאחרונה, שהמחלוקת היא אם "מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר", יש סיוע מברייתא, שם לומד זאת ר"ש מדין בכור. ונערך דיון מדוע למד זאת דווקא מדין בכור.

דף כ"א ב

ה' 10 - כיון שנזכרה תופעת ה"טינוף" בבהמה, מבררים מהי מחלוקת רב ושמואל. והערת הגמרא כיצד לנהוג בפועל. ועוד מבררים אימתי זמן יצירת הוולד אשר לפניו לא יהיה "טינוף" הפוטר מהבכורה. על כך ניתנה תשובת ר"פ ונדחתה.

ו' 28 - במשנה מדובר בלוקח בהמה מן הנוכרי ויש ספק אם ביכרה, כאן מבררים מה יהיה הדין אם קנה מישראל. ניתנו שלש תשובות, של רב, של שמואל ושל ר' יוחנן. מביאים ראיה לר' יוחנן מברייתא, ומסבירה הגמרא שראיה זו אינה בהכרח סותרת את דעות רב ושמואל.

דף י"ח ב

ה' 21 - דיון בדעת ר' טרפון שאמר כי במקרה שמת אחד מהם - יחלוקו. מראים סתירה מזה לדבריו ברישא של המשנה. ומסביר רב אמי שר"ט חזר בו מדברו ברישא.

ו' 24 - על המחלוקת בין ר"ט ור"ע, במקרה של מת אחד מהם, מובא טעמו של כל אחד, ומבררים באיזה מקרה יכולה להיות משמעות למחלוקת ביניהם.

משנה - עוד מקרים של לידות בעדר אשר מתעורר בהם ספק מי בכור ומי לא. ומה הדין אם מת אחד משניים שהיו ספק, ועוד. ומחלוקת התנאים באלה.

גמרא - בירור מה היה צורך לכתוב משנה זו, כיון שעיקריה כבר נאמרו במשנה הקודמת. והתשובה: כדי למנוע טעות בהבנת שיטות ר"ט ור"ע.

דף י"ט א

משנה - מה הדין בשני זכרים שנולדו כן: הראשון היה "יוצא-דופן" והשני היה "פטר-רחם". מחלוקת: ר"ט סובר כי שניהם "ספק בכור", ור"ע סובר כי שניהם לא בכורים.

גמרא - הסבר מהות המחלוקת במשנה, והוא: ר"ט סובר שאם קיים תנאי אחד מהשניים (או בכור או פטר רחם), אולי זה מספיק לחייב בו את המצווה. ולדעת ר"ע ברור שצריכים להתקיים שני התנאים.

ב' 10 - ברייתא (כדעת ר"ע) המביאה את עניין "בכור זכר פטר רחם" כדוגמא ל"כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל", והסבר. וכיון שיש לכאורה סתירה פנימית בברייתא, אביי מיישב אותה באופן אחד, ורבינא באופן אחר, אך דעת רבינא נדחתה.

פרק ג' "הלוקח בהמה"

דף י"ט ב

משנה - דין הקונה בהמה מנוכרי ואינו יודע אם כבר המליטה בכורה. ר' ישמעאל קובע לפי גיל הבהמה, שעד גיל ידוע לא יולדת. ור"ע סובר שגם לפני גיל זה עשויה היא להפיל שפיר או שליה, אשר פוטרים אותה מבכורה, ולכן הוא מציע דרך אחרת לברור הדבר, או להשאיר אותו בספק-בכור.

גמרא - דיון בדעת ר' ישמעאל במשנה, מדוע אמר שלאחר הזמן הידוע הוולד הוא ספק-בכור, הרי לפי הרוב הוא בודאי אינו בכור. ומסבירים שדעתו כר"מ ה"חושש למיעוט". הגמרא מנסה להסביר שבמקרה

הוא סובר שהבהמות מרחמות רק על וולדותיהן, או שמא אלה שכבר ילדו מרחמות גם על וולדות של אחרות. מסבירים למאי נפקא מינא ומביאים ראיות מהמשנה והברייתא, אך ללא הכרעה.

ג' 28 – דיון בדעת ר' יוחנן שאמר: "ראה חזיר כרוך אחר רחל – פטורה מן הבכורה ואסור באכילה". מראים כי לפי רשב"ג יש סתירה בין הרישא והסיפא של הדברים. מנסים לתרץ, אך נשארה הקושיא ב"תיקן".

דף כ"ד / ב

משנה - הלכה, בשם ר' יוסי בן המשולם, כי למרות שאסור לגזוז את הבכור, מותר לתלוש ביד את השיער, כדי לגלות מקום לשחיטה, או לגלות את מקום המום לבדיקה, אך יש להשאיר את השיער התלוש בתוך השיער שליידו.

גמרא - פסיקתו של רב כדעת ר' יוסי בן המשולם. שאלו את רב הונא האם לפי הלכה זו יהיה מותר לתלוש שיער הבהמה גם ביום-טוב. הסבר צדדי השאלה, מביאים ראיות שונות ובכללן את המחלוקת ר"י ור"ש ב"דבר שאינו מתכוון". ולמסקנה: רב סובר כר"י שדבר שאינו מתכוון - אסור, ותולש לא נחשב לגזוז ולכן מותר.

דף כ"ה / א

ב' 17 - כיון שרב פסק כר' יוסי בן המשולם, מבררים אם גם ר' יוסי סובר כרב, שדבר שאינו מתכוון - אסור. על כך דיון בדעות השונות, ולבסוף משיבים כי ר' יוסי אינו סובר בזה כרב.

ג' 37 - הבהרה שהנאמר במשנה "התולש את השער", הכוונה לתלישה ביד (לא בכלי).

ד' 42 - ברור, שבדין "התולש את השיער לראות מום" מדובר שמותר לתלוש גם לכתחילה, וראיה לכך מברייתא וכן ממשנתנו.

משנה - דין הצמר שנשר מבכור בעל מום בחייו, ואחר כך נשחט, על כך מחלוקת: עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים. זו גירסת ר"י, אבל ר' יוסי גורס שהבכור מת. וכן מהו דין הצמר המדולדל (שנשר ונשאר סבוך בתוך שאר הצמר).

דף כ"ה / ב

גמרא – קושיא על נוסח המשנה. ומתרצים שהמחלוקת אינה במקרה שנשחט הבכור, שאז הכל מתירים, אלא – במת.

משנה - הלכה מר"א בן יעקב: בהמה גסה שהפילה "חררת דם" (גוש קשה של דם), הוולד הבא אינו נחשב בכור, ואת ה"חררה" יש לקבור.

גמרא - דיון בדברי המשנה: "הרי זו תקבר", שכן במקור אחר נאמר שחררת-דם זו אינה מטמאה, אם כן מדוע תקבר? ומשיבים שהקבורה באה כדי לפרסם שהוולד אחריה אינו בכור. ומה שאין היא מטמאה מסביר ר' יוחנן משום שהוולד שבחררה בטל ברוב המקיף אותו, ומוכיח שזו דעת ראב"י ור"ש.

ב' 10 - משנה (ממסכת אהלות) בעניין טומאת עובר שמת: "אין לנפלים פתיחת הקבר (שתגרום ליציאת הטומאה) עד שיעגילו ראש כפיקה" (עד שיהיה ראש הנפל בגודל פקעת חוטים). וברור למה הכוונה "ראש כפיקה". על כך כמה דעות והסברים.

ג' 30 - דיון בדברי ר"ל, בשם ר"י נשיאה: "הלוקח ציר מעם-הארץ משיקו במים וטהור". הסבר העניין, וברור הסתייגות ר' ירמיה שממנה נשמע שטומאה שבטלה חוזרת וניעורה. קושיות עליו ממקורות שונים, חלקן תורצו.

דף כ"ג / ב

ד' 2 – תוך הדיון בסוגיא הקודמת הובאה מחלוקת בר פדא ור' יוחנן על טומאת נבלה. חוזרים לדון במחלוקת זו כך: מביאים את הסימוכין לבר פדא, טענת ר' יוחנן עליו, ותשובת בר פדא. קושיא על ר' יוחנן מדבריו על המשנה, ותירוצו.

ה' 16 – חזרה למשנה (ממסכת מכשירין) בעניין ציר טהור שנלקח מעם-הארץ, שאם נפל לתוכו מים כלשהו – טמא. מעיר רב נחמן שנחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים. קושיא עליו: מדוע דווקא מחצה? ומתרצים בשתי דרכים.

משנה - דברי רשב"ג, שכל בהמה המניקה וולד, וודאי שהוא שלה, ולכן אם היא מבכירה וולד זה הוא בכור. ודוגמאות.

גמרא - דיון במאמרו של רב, שבכל מקום בפרקנו בו נאמר דין בלא מחלוקת - הלכה כמוהו. שואלים: הרי בבדיקת המשניות לא נמצאה דוגמא לדבר זה. והתשובה לכך ממשנתנו. ואע"פ שיש חולק על רשב"ג בברייתא, הרי דעה חולקת בברייתא אינה נחשבת מחלוקת לעניין זה. עוד קושיא, ותירוצה.

דף כ"ד / א

ב' 8 - מביאים את הברייתא החולקת על רשב"ג במשנתנו. לאחר מכן דנים בשאלה על רשב"ג: האם

דף כ"ז / ב

ד' 7 - על הנאמר במשנה: "הבכור נאכל שנה בשנה", מדויקים שהכוונה לשנתו שלו. וכן מבררים מה המקור לזה בפסוקים, ועל כך ניתנו שתי שיטות לימוד ופירוט המו"מ ביניהם.

דף כ"ח / א

ה' 8 - בירור כוונת המשנה בסיפא, בדבר שלושים היום אחר השנה. בירור צדדי הספק, ודיון בו על פי ברייתות. כמו כן מובאת דעת ר"א ומקשים עליו.

משנה - מי ששחט את הבכור ואחר כך הראה למומחה ונמצא שהיה בו מום קבוע. ר"י מתיר ור"מ אוסר. בכור שנשחט על פי מי שאינו מומחה - הבכור יקבר וזה שאינו מומחה ישלם את מחירו.

גמרא - בירור שאין מחלוקת ר"י ור"מ אם המום "בדוקין שבעין" שאסור, והטעם. והמחלוקת היא במומים אחרים, והסבר. וכן מובא בברייתא ומדויקים מן המשנה.

דף כ"ח / ב

ב' 3 - כיון שר"מ אוסר בשאר מומין גזירה משום דוקין-שבעין המשתנים בגלל צער המיתה. מבררים האם כל דוקין-שבעין משתנים או לא. ומוכיחים שיש גם כאלה שאינם משתנים.

ג' 12 - בעניין הסיפא של המשנה הקובעת שהבכור "יקבר", מבואר שזה אפשרי גם לדעת ר"י. כן דנים כמה שנאמר: "משלם מביתו", מובאת ברייתא בדבר גובה התשלום השונה בין לדקה ובין לגסה. שואלים על הסיבה להבדל, ר"פ משיב שזה לפי ההפסד שנגרם, אך דוחים זאת ונותנים סיבה אחרת.

משנה - הלכה: מי שאינו מומחה לדון שטעה בדינו - מה שעשה עשוי ומשלם הנזק מביתו. אבל אם היה מומחה שטעה - פטור מלשלם.

גמרא - דיון בהנחה שמשנתו הקובעת שהדיין הטועה "ישלם מביתו" היא כדעת ר"מ המחייב גם את הגורם נזק ("דינא גרמי"). דוחים זאת ומסבירים שמדובר שהיה גם מעשה ולא רק גרמי, ובזה גם חכמים מודים שישלם.

משנה - מעשה בר' טרפון שהטריף בטעות בהמה שניטל הרחם שלה, ורצה לשלם הנזק. אך ר"ע אמר לו שהוא פטור, כיון שהוא מומחה.

גמרא - בירור, מדוע הנימוק של ר"ע היה מכיון שר"ט מומחה, הרי הוא פטור גם משום שטעה בדבר

ב' 10 - דיון בדעת ר"ל האומר שהמחלוקת "כשהתירו מומחה". רב ששת מקשה עליו מברייתא הקובעת "בעלי מומין אוסרין בכלשהו ור' יוסי אומר יבקר". דנים בכוונת הברייתא ועל כך דעת רב נחמן, דעת ר' ירמיה בשם ר' יוחנן, דעת ר' אסי בשם ר' יוחנן, והסבר שיטותיהם וכן מדוע לא נקטו את שיטות האחרים. מובאת עוד ברייתא והביאורים עליה לפי השיטות השונות. לבסוף רבא מסכם את שלושת הדעות בנושא. רב נחמן פוסק כרבי יהודה ומנמק.

דף כ"ו / א

ב' 40 - דיון בשאלת ר' ינאי: "צמר שנתלש מ"עולה-תמימה" מהו?". הסבר צדדי השאלה, נסיון להשיב מדין "התולש צמר מבכור", אך נדחה.

דף כ"ו / ב

ג' 10 - בירור מהו: "צמר המדולדל... שאינו נראה עם הגיזה"? על כך שתי תשובות, של ר"ל ושל ר' נתן בר הושעיא, ובירור מדוע ר"ל לא סבר כר' נתן.

פרק ד' "עד כמה"

משנה - פרטי דינים למי שנולד בעדרו בכור, עד אימתי הוא צריך לטפל בו לפני מסירתו לכהן. ומה אם הכהן מבקש אותו בתוך זמן הטיפול. וכן הלכה שהבכור צריך שיאכל בתוך שנתו הראשונה. ומה הדין אם נולד בו מום תוך שנתו.

גמרא - הסימוכין במקרא לתקופות הטיפול בבכור. תשובת רב כהנא נדחתה. רבא משיב מאותו מקור בהסבר שונה, וראיה מברייתא. וכן הסבר לדעת ר' יוסי במשנה.

ב' 33 - בעניין ההלכה במשנה: "אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי, הרי זה לא יתננו לו". מוסבר מדוע לא לתת, והראיה מן הברייתא. כן מוסבר הנאמר "ובכולן יש בהן טובת הנאה". וההבדל בזה בין תרומות ומעשרות לבין "מתנות כהונה".

דף כ"ז / א

ג' 10 - בעניין תרומות ומעשרות בחו"ל - דברי רבא, שאין שם דין "כהן המסייע בבית הגרנות", דברי שמואל שהיא בטלה ברוב. ועוד הלכות בנוגע לאכילה בטומאה. ואגב, תיאור מעשים ומנהגים של חכמים בעניין זה.

משנה - הלכה: החשוד על ה"שביעית", כגון העושה מסחר בפירות שנת השמיטה, אסור לקנות ממנו אפילו פרי הפשתן או פשתן סרוק, אבל טווי ואריג - מותר.

גמרא - קושיא אם טווי מותר לקנות, כל שכן "אריג", מתרצים שאריג הוא "תיכי" - שרשראות מפשתן שאינו טווי.

משנה - דין החשוד על מכירת תרומות, כאילו היו חולין. מחלוקת ר"י ור"ש מה מותר ומה אסור לקנות ממנו.

גמרא - הסבר לדברי ר"ש "כל שיש בו זיקת תרומה", שבא לרבות גם קרבי-דגים, כיון שמערכים בהם שמן-זית. וסיפור מעשה במוכר חלב אסור, כיצד קנס אותו רבא והנימוק.

דף ל/א

משנה - דין החשוד על דבר אחד אימתי חשוד על דבר אחר, ודוגמאות על החשוד בדבר אחד ואינו חשוד על האחר. ועוד הלכה כללית: כל החשוד על הדבר - אינו דן בו ואינו מעיד בו.

גמרא - הסבר למשנה - מדוע החשוד על השביעית לא חשוד על המעשרות וההפך, כי בכל אחד מהם יש חומרא מיוחדת.

ב' 18 - הסבר מדוע החשוד על השביעית והמעשרות חשוד גם על הטהרות - והוא מקל-וחומר דאורייתא ודרבנן.

ג' 19 - דיון בעניין החשוד על הטהרות שאינו חשוד על שביעית ומעשרות. מראים סתירה לכך בברייתא, ומיישבים את הסתירה בשתי דרכים.

ד' 28 - הערה בשם רבי יוחנן - שהרישא של משנתנו כדעת רבי עקיבא, אבל חכמים אומרים שהחשוד על השביעית חשוד על המעשר. ומציינים שחכמים אלה זה ר"י והראיה. ומובא נוסח אחר (הפוך) של דברי חכמים, ולפיו החכמים הם ר"מ והראיה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים התואמת לשתי הנוסחאות, ושם גם דינו של גר החשוד על דבר.

דף ל/ב

ה' 10 - שורה של (11) ברייתות בהן נדון עניין "קבלת חברות" (או גיור או דברי כהונה וכדו') - באילו תנאים מקבלים אותו, או לא מקבלים. פרטי הדינים בנושא לצדדיו, כולל דין הבנים והנשים של ה"חברים", ומה אם נישאו לעם-הארץ ועוד.

משנה מפורשת, ובכך יכול לחזור בו, ולכן פטור. ומתרצים שר"ע אכן התכוון לשתי הסיבות, זו וגם זו.

משנה - הלכה שרואה מומין הנוטל שכר - אין לשחוט על פיו. אבל אם היה כדוגמת החכם אילה שהתירו לו חכמים - רשאי ליטול שכר, ומה גובה השכר שיקבל.

דף כ"ט / א

גמרא - הסבר להבדל (הנזכר במשנה) בין השכר לראיית מומין בבהמה דקה לבין בבהמה גסה. וכן הסבר מדוע שכרו של המומחה הוא גם אם פסק שהוא תם וגם אם פסק שהוא בעל-מום, זאת, כדי למנוע חשד שפוסק בשביל השכר.

משנה - הלכה, שאין לקבל שכר עבור מצוות, כגון: לדון, להעיד, להזות מי חטאת וכו'. ועם זאת, זכאי עושה המצווה לפיצוי על הפסד.

גמרא - רב יהודה בשם רב מביא את הסימוכין במקרא לעשות חנם את המצוות הנזכרות במשנה. וכן מובא בברייתא וביתר פירוט.

ב' 25 - דיון בעניין "אפרו אפר מקלה", מראים סתירה לזה בהלכה שהמקדש אשה במי-חטאת - מקודשת. מתרץ אביי שלא מדובר בשכר המצוות, וכן מדייקים מלשון המשניות.

ג' 31 - בעניין "אם היה כהן וכו'", שואלים כיצד הלך הכהן למקום שיש בו חשש טומאה. ומשיבים שלוש תשובות.

דף כ"ט / ב

ד' 3 - על דברי המשנה: "... שכרו כפועל", מסביר אביי - כפועל בטל מאותה מלאכה שבטל ממנה.

משנה - הלכה: אדם החשוד על מכירת בכורות כאילו היו חולין, אסור לקנות ממנו עוד כמה דברים, ודוגמאות להם.

גמרא - הסבר לדין שאסור לקנות ממנו גם בשר צבאים (שהוא דומה לבשר עגל), ולא עורות שאינם מעובדים (כי המוכר לא טורח לעבד עורות של בכורות שמא יגלו זאת).

ב' 14 - ביאור יסוד המחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר במשנה, שחכמים אוסרים לקנות גם עורות של נקבה (למרות שאין דין בכור בנקבה) ור"א מתיר.

ג' 18 - ביאור כוונת המשנה בביטויים: "צמר מלובן וצואי" ו"טוי בגדים".

דף ל"א/א

ו' 1 - ברייתות על דינים של "חברים" (או מעמדות אחרים) שחזרו בהם, או פרשו, אם אפשר לשוב ולקבלם. - דעות שונות.

ז' 20 - ברייתא הקובעת שכהן יכול לראות מומין בבכורות, חוץ משלו. וכן מותר לראות את קדשיו ומעשרותיו ונשאל על טהרותיו. דנים בעניין הבכור ומסבירים במה מדובר וכי ב"יחיד מומחה" יהיה מותר לו לראות לעצמו. וכן מסבירים מדוע אין הוא חשוד בשלושת הדברים האחרים.

פרק ה' "כל פסולי המוקדשין"

משנה - פסולי המוקדשין (בהמות שהוקדשו ונפל בהם מום ונפדו) מותר למכור אותם כ"בשר-חולין", כיון שההכנסה להקדש, ומחירם גבוה יותר. מאידך, בכור או מעשר בהמה (שהרווח לבעלים) אין למוכרם כמו "חולין" אלא באופן מכובד יותר.

דף ל"א/ב

גמרא - דיון על דברי המשנה, ש"פסולי המוקדשין הנאתן להקדש", מקשים: אם מדובר אחרי הפדיון הרי הנאתן לפודה ולא להקדש, ואם לפני - יש בעיה אחרת. ומתמצים שמדובר אחרי הפדייה, והסבר.

ב' 10 - דיון בעניין מכירת הבכור ומעשר-בהמה, שמן המשנה משמע שדינם שווה, ואילו במקום אחר נאמר שמעשר לא נמכר. מתרץ רב ששת - על פי ברייתא - שמדובר בבהמת יתומים ומטעם מצוות השבת-אבידה התיירו למכור אותם. אגב, מובא מעשה ובו עניין החובה לומר דבר בשם אומרו.

ג' 36 - דיון בברייתא, שנזכרה למעלה ע"י רב ששת, כיון שיש בה לכאורה סתירה בין הרישא לסיפא. אביי מתרץ, אך רבא מקשה עליו ומתרץ באופן אחר, ומביאים ראיות לשיטתו.

דף ל"ב/א

ד' 9 - בירור אם אפשר להבליע את כספי מכירת בשר מעשר-בהמה בהבלעה עם מחיר העצמות. על כך מחלוקת: אחד מתיר ואחד אוסר. ומביאה הגמרא שני הסברים להראות שאין ביניהם מחלוקת, וכל אחד דן במקרה אחר.

ה' 14 - דיון בהלכה שנאמרה בברייתא (שהוזכרה למעלה), שמעשר בהמה "לא נמכר לא חי ולא שחוט וכו'" - לבירור מהו המקור והסימוכין לדין זה. רב ור' יוחנן למדים זאת ב"גזירה-שווה" מדין

ה"חרמים". ודנים בג"ש זו בהרחבה. לרבא ולרב אשי יש דרכים אחרות של לימוד, מקשים עליהם, ומתמצים.

דף ל"ב/ב

משנה - הלכה - למי מותר לאכול מבשר בכור בעל מום. ב"ש אומרים רק לכהנים, וב"ה מתירים לכל אדם.

גמרא - בירור שדברי ב"ה ש"מתירין אף לעו"כ" היא כר"ע בברייתא. ובירור הסימוכין לשיטות השונות.

דף ל"ג/א

ב' 15 - ברייתא ובה מחלוקת בין ב"ש וב"ה, אם מותר לנידה לאכול מבשר הבכור, והראיות לכל דעה, תוך מו"מ ביניהם.

ג' 28 - ברייתא בה נאסר "להרגיל" (לפשוט עור הבהמה דרך הרגליים, כדי ליצור ממנו נאד) ביום-טוב, וכן לא להרגיל בבכור ולא ב"פסולי המוקדשין". והסבר הטעם לעניין יום-טוב. לעניין בכור מסביר ר' חסדא שזה לפי ב"ש, ולעניין הסבר "פסולי המוקדשין" ר' חסדא אומר שיש שתי שיטות: ר"א בר' שמעון וב"ש, ודיון בדבריהם. הגמרא מביאה עוד שתי דעות להסבר עניין בכור ופסולי המוקדשין.

דף ל"ג/ב

משנה - שלש דעות בדין הקזת דם לבכור שחלה וזקוק לכך: ר"י אוסר בכל מקרה, ואפילו ימות. חכמים: יקזו ובלבד שלא יעשה בו מום, ומה דינו בדיעבד. ר"ש אומר: יקזו אע"פ שעושה בו מום.

גמרא - ברייתא מקבילה למשנתנו, עם תוספת דעת ר"מ ושינויים. מנסים לערוך הקבלה של הדעות בברייתא עם דעות החכמים במשנה בעניין "חבית של תרומה" שנוולד בה ספק טומאה, שגם שם יש שלש דעות כיצד יש לנהוג. אבל ההשוואה נדחית מכמה טעמים, ודיון בהם.

ב' 37 - לאחר שהתברר כי המחלוקת למעלה אינן קשורות זו לזו, מוסבר שבכל אחד מהנושאים המחלוקת בין החכמים היא על דרשת הפסוק באותו עניין. ומכאן מבארים מהי המחלוקת בעניין בכור, ומהי בעניין "חבית של תרומה".

דף ל"ד/א

ב' 17 - פסיקת הלכה בשם שמואל כר"ש. ומבררים האם כר"ש שבמשנה או שבברייתא. ומוכיחים שהכוונה לר"ש בברייתא.

ב' 33 - רב יהודה אומר שמותר להטיל מום בבכור לפני שיצא לאויר העולם (כי קדושתו מתחילה רק לאחר היציאה מהרחם). רבא (בשתי מסורות) מסביר כיצד ניתן לבצע זאת למעשה לפני יציאת הראש של הוולד.

ג' 36 - רבא מסביר כיצד אפשר להבחין בין מומי הפה, אם הם בבחינת גלויים או לא. מקשים עליו, ומתרץ.

משנה - דין מומים העשויים לבוא ע"י אדם. דעת חכמים שאם רועי "ישראל" (= שאינו כהן) אומרים שלא עשו זאת - נאמנים, אבל רועי כהנים - אינם נאמנים. ומובאים גם הכללים בזה של רשב"ג ור"מ.

גמרא - שתי שיטות להסבר המשנה: של ר' יוחנן ושל ר"א. (על פיהם גם הבנת דעותיהם של רשב"ג ור"מ). האחת ש"רועי ישראל" הכוונה שהרועים אינם כהנים (אף אם הבעלים כהנים). השיטה השנייה ש"רועי ישראל" הכוונה שהם כהנים רועים של בהמות ישראל. דיון בנושא על פי מקורות אחרים ודעות נוספות, ופסיקת הלכה כרשב"ג שבניו של הכהן נאמנים אבל לא אשתו..

דף ל"ה/ב

ב' 35 - דיון בקושי הנובע משני מאמריו של ר"מ: "החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו" והמאמר: "החשוד על דבר אחד חשוד לכל התורה", מהם משמע שהכהנים אינם רשאים להיות דיינים כלל (שכן הם חשודים על הבכורות). ותירוץ: שכוונת ר"מ רק לגבי ה"מוחזקים", ולא לאלה שיש עליהם רק חשש.

דף ל"ו/א

ג' 2 - דיון בשאלה אם ניתן לקבל "עד מפי עד" לעניין בכור. מחלוקת ר' אסי ור' אשי. והלכה כר' אשי שמתיר.

ד' 9 - דברי ר' אילעא שהכהן נאמן לומר על הטלה שלו שהוא בכור, אלא שנפל בו מום מאליו (אף שלא היה מוחזק כבכור). ומבררים מה בא לחדש, הרי הדבר נאמר כבר לגבי עדות אשה שהיתה נשואה והתגרשה. מסבירים מה החידוש, וכן משיבים לקושיא של מר בר רב אשי. ונפסקה הלכה כר' אילעא, שנאמן.

ה' 31 - בירור האם כל הכהנים חשודים על הטלת מומין בבכור. מסופר מעשה בר' צדוק הכהן שנפל מום בבכור שלו, ושאל אם יש הבדל בין נאמנות של כהן "חבר" לבין נאמנות של כהן עמ-הארץ. ר' יהושע פסק שיש הבדל, ורבן גמליאל פסק שאין. ותיאור את שאירע בעקבות זאת בבית-המדרש.

משנה - דין הבכור שבעליו עשה בו מום במזיד: ר"א אומר לא ישחט בכור זה לעולם (אפילו על מום אחר), וחכמים אומרים שאם יפול בו מום אחר - ישחט עליו.

גמרא - דיון בדעות חכמים ור"א במשנה, כיון שבמקור אחר אנו מוצאים את דעותיהם סותרות לכאורה (בדין קציצת הבהרת). רבה ורב יוסף מיישבים את הסתירה בדעת ר"א, ורבא מיישב הסתירה בדעת חכמים, ע"י ההבחנה בהבדלים שבין הנושאים.

דף ל"ד/ב

ב' 16 - בירור דברי רבי אליעזר: "לכשיוולד לו נגע אחר יטהר הימנו", האם נאמר "יטהר" והכוונה מיד, או נאמר: "ויטהר" והכוונה לאחר שיטהר הנגע השני. מסבירים למאי נפקא מינא. והמסקנה: "תיקו".

ג' 24 - בירור מה יהיה הדין אם האדם שצרם את אוזן בכור בהמתו נפטר (מת) - האם הקנס שהוטל עליו עובר גם לבניו, או לא? מנסים להשוות זאת למקרים דומים, והמסקנה שהקנס הוא אישי ולכן אינו עובר לבנים. אביי מביא עוד מקרה בו קנסו חכמים אישית את העובר.

דף ל"ה/א

משנה - תיאור שני מאורעות בעניין מום בבכורות, בהם פסקו חכמים על פי הכלל: "כל מום שנעשה על דעתו (רצונו) של בעל הבכור - אסור, ושלא לדעתו - מותר (לשחוט עליו)".

גמרא - הסבר מה הצריכותא של המשנה להביא את שני הסיפורים.

ב' 20 - בירור אם יש חשיבות לנוסח שנאמר לקסדור: "אם היה" או "אם נעשה". לדעת ר' חסדא זה חשוב לפסיקת ההלכה, ורבא סובר שאינו חשוב, ומנמק.

ג' 28 - ביאור מה בא לרבות הכלל: "כל שהוא לדעת וכו'".

משנה - הלכה: העושה מום בבכור מתוך הגנה עצמית (כגון אם הבכור רדף אחריו לפגוע בו) - מותר לשחוט את הבכור על מום זה.

גמרא - שתי מסורות בשם רב פפא על הבנת דין המשנה: האחת שמדובר שהטיל בו מום תוך כדי רדיפת הבכור אחריו, והשנייה שמדובר אף לאחר הרדיפה. והסברים.

בשר טריפה, וכן מה אם הקונים את בשר הטריפה מכרו אותו לגוי או האכילו בו את הכלבים.

גמרא - ברייתא, הדומה למשנתנו: "המוכר בשר ונמצא בכור וכו'", ובה המחלוקת: חכמים אומרים: מה שאכלו הקונים - אכלו, ויחזיר להם המוכר את הדמים. ורשב"א מבדיל בין מאכלים שהנפש קצה בהם, עליהם יחזיר המוכר את כל הכסף. ואלה שאין הנפש קצה בהם (דוגמאות), שהמוכר יחזיר תוך ניכוי המחיר של מה שאכלו.

ב' 30 - דיון בדעתן רשב"א לגבי המוכר דברים האסורים בהנאה שאין הנפש קצה מהם. קושיא, מדוע ינכה המוכר את מחיר מה שאכלו, הרי יכול הקונה לומר למוכר "מה הפסדתך?" ומתמצים שמדובר לגבי בכור במקרה מיוחד, ולגבי שאר דברים הסבר אחר.

פרק ו' "על אלו מומין"

משנה - רשימת מומים באוזן הבכור שפוסלים אותו מהקרבה על המזבח, ומתירים לשחוט אותו עליהם מחוץ לעזרה. ודעת ר' יוסי בן המשולם לגבי "אוזן יבשה".

גמרא - דיון בשאלה כיצד לומדים מן הפסוק על שאר סוגי המומים שמותר לשחוט עליהם, הרי בפסוק נזכרים רק פיסח ועיור? על כך ניתנו שתי תשובות שנידחו. התשובה השלישית היא שלומדים זאת מהמלים "כל מום רע" שבאו לרבות, ודנים על בזה בקושיות ותשובות.

דף ל"ז

ב' 16 - בעניין מום באוזן שנסדקה, מובאת ברייתא הדנה ב"נסדקה" וב"נפגמה", ומציינת את השיעור שלהם, וכן שאין הבדל אם המום בא בידי אדם או בידי שמים.

ג' 21 - בעניין שיעור נקיבת האוזן ושיעור "יבשה" מובאות שלש ברייתות המציינות את המחלוקת בהם. ונערך דיון בדעת ר' יוסי בר' יהודה (בברייתא הראשונה), האומר שגודל הנקב הוא כ"עדשה". מראים שהוא סותר עצמו בברייתא בעניין רציעת העבד. ומתיר רב חנא בר קטינה בהסבר ההבדל בין המקרים.

ד' 41 - בעניין ה"כרשינא" הנזכרת במשנה, מבררים מהו גודלה, האם הנקב צריך להיות מרווח או דחוק. דנים בכך על פי המשנה במסכת אהלות, ולאחר דיון רחב בה מגיעים למסקנה גם לענין שלנו בכך

משנה - כהן האומר: הראיתי בכור זה למומחה, והוא קבע שיש בו מום קבוע - נאמן.

גמרא - הסבר שהטעם לנאמנות זו הוא שכל דבר העשוי להתגלות אין אדם משקר בו, כפי שפסק רב יהודה בשם רב במקרה דומה. רב אשי מדייק זאת ממשנתנו. קושיא על כך ממקור אחר. תירוצן הקושיא, ומאותו מקור מוצאים סיוע לרב יהודה ואף זה נדחה.

דף ל"ו

ב' 3 - ר' ירמיה בר אבא מביא נוסח אחר והמקורי של דברי רב יהודה בשם רב, (בסוגיא הקודמת) בו נאמר: "נאמן ישראל לומר בכור זה וכו'". ומסבירים מה החידוש בזה. ופוסקים כשתי הנוסחאות. ואגב, סיפור מעשה בכהן ששיקר את רפרם בעניין בכור.

ג' 11 - מעשה בבכור שרוע (בעל עין אחת גדולה) שהובא לפני רב אשי והתירו. ולשאלה רבינא הסביר מדוע לא חשש במקרה זה להלכה ש"אין רואין בכור ישראל אלא אם כן כהן עמו".

משנה - הלכה שהכל נאמנים על מומי מעשר-בהמה שנפלו מאליהם.

גמרא - הטעם לנאמנות על מומי מעשר בהמה.

משנה - הלכה שמום מובהק בבכור, כגון שנקטעה ידו, אין צורך במומחה להתירו, ודי בשלושה הדייטות. ר' יוסי חולק ומצריך מומחה בכל מקרה.

גמרא - מביאים הלכה שהתרת בכור בחו"ל אפשרית גם ע"י שלושה בני-הכנסת. רבא מעיר שמדובר במומין מובהקים. מקשים עליו: הרי זה מפורש במשנה? ומתמצים. עוד מימרא ש"שלושה מתירין במקום שאין מומחה", ומסבירים שהחידוש הוא שגם במשנה מדובר כשאין מומחה.

ב' 51 - הלכה בשם רב עמרם כי במקום שאין חכם יכולים שלושה הדייטות להתיר בכורות או נדרים. הגמרא מסבירה מה החידוש בדבר. ואגב הסבר מי נקרא "חכם".

דף ל"ז

ג' 7 - בקשר לדעת ר' יוסי במשנה, פוסק רב שאין הלכה כדעתו, ומבררים מה החידוש. כמו כן נעשה נסיון לדייק מפסיקתו זו של רב מיהו בעל המימרא בסוגיא למעלה, ונדחה.

משנה - דינו של השוחט בכור, מבלי שהראה אותו למומחה, ומכר את בשרו. וכן מה דינו של המוכר

ב' 35 - דיון בשאלת רב אחדבוי בר אמי: אם יש דין "מחוסר איבר" מבפנים (באיברים הפנימיים)? הסבר השאלה ובירור הנושא על פי ברייתות סותרות בעניין חסרון בכליות, הובאו ארבע דעות על מהות המחלוקת בין הברייתות. הרביעית של ר' יוחנן שמסקנתו "חסרון מבפנים שמיה חסרון", שואלים עליו ומשיבים.

דף ל"ט/ב

ג' 15 - נסיון להשיב על שאלת רב אחדבוי בכך שזו מחלוקת תנאים האמורה לגבי "מעוך וכתות ונתוק וכרות", ונדחה.

משנה - מומים שבאיברי הרבייה והזנב.

גמרא - הבהרה שדווקא בנפגם הזובן נחשב מום, אבל בניטל לא נחשב מום, כי חוזר ומבריא. ראייה מבריתא ומעשה שניטל זובן וחזר.

ב' 42 - בעניין מידת "אצבע", מובא מקור הקובע ש"אצבע היא אחד מארבעה בטפח". ומבררים לאיזה עניין נאמר הדבר. רבה אומר לעניין ציצית, רב הונא אומר לעניין שתי אמות-המידה שהיו במקדש וההבדל ביניהן חצי אצבע, ורב נחמן אומר לעניין הנאמר במשנתנו: "שיש בשר בין חוליא לחוליא מלוא אצבע".

דף מ"א

משנה - עוד מום באיברי הרבייה הוא מי שאין לו ביצים או שיש לו רק אחת. ר' ישמעאל ור"ע נותנים סימנים כיצד לבדוק אם יש לו שתי ביצים. וסיפור מקרה מיוחד שבו נחלקו בהלכה ר"ע ור"י בן נורי.

גמרא - בגלל חוסר בהירות בנוסח המשנה, מיישבים אותה בדרך של "חיסורי מחסרא והכי קתני". ועל פי התיקון מובן גם על מה חולק ר' ישמעאל.

ב' 22 - הסיפור שבמשנה מובא בברייתא ביתר פירוט, כולל המו"מ בין ר"ע ור"י בן נורי.

משנה - מומים שבגפיים והירכיים.

גמרא - רב הונא מבהיר שחסר או יתר נחשב מום רק ב"ידיים" (הרגלים הקדמיות), ואילו באחוריות עושה את הבהמה גם טריפה. ובעניין הפרסות ה"קלוטות כשל חמור", אומר ר"פ שהן עגולות כשל חמור, ואע"פ שהן סדוקות, הרי זה מום.

ב' 33 - בעניין "השחול והכסול וכו'", מובאת ברייתא המפרטת ומבארת את צורת המומים האלה, וכן מתארת את ה"שרוע" וה"קלוט".

שמקבלים את דברי ר' חסדא שצריך להיות הנקב הכרשינא מרווח.

דף ל"ח/א

ה' 5 - כיון שנוכרה למעלה עדותו של חזקיה אבי עיקש, מביאים אותה במלואה. והיא בעניין טומאת כלי חרס - מתוכו ומגבו, והדיון בנושא.

ו' 34 - חזרה לעניין שהובא קודם - דין גודל החור בטריפות הגולגולת, וביחס לקושיא: "אם כן עשית דברי ב"ש וב"ה אחד?". מתרץ רב פפא שמדובר בגודל אחר של מקדה. ודנים בתירוצו.

משנה - רשימת מומים שבעיניים.

דף ל"ח/ב

גמרא - הסבר לשמות של המומים שבמשנה והגדרתם.

משנה - עוד שני מומים שבעין, ומחלוקת בין חכמים לבין ר"ח בן אנטיגנוס בדבר אופן בדיקת ה"חורור הקבוע", וכן הוראות כיצד לבדוק אם המים שבעין קבועים.

גמרא - ברייתא מקבילה למשנה, ובה פרטים נוספים. כמו כן מתברר ממנה שהמשנה כדעת ר"י, ויישוב ההבדלים. ועוד ברייתא לבירור פרטים על אופן הבדיקה ע"י אכילת עשב בזמנים ובכמויות מסוימות.

דף ל"ט/א

ב' 11 - בירור שתי שאלות על שיטתו של ר"ח בן אנטיגנוס במשנה: אופן חלוקת שמונים היום. וכאשר קובעים שהוא מום קבוע, האם קביעה זו למפרע או מכאן והילך.

משנה - מומים שבחוטם ובשפה: ניקב, נפגם או נסדק.

גמרא - ברייתא המבארת מהו הנקב בחוטם. והסברו של רב פפא למום שבשפה, שהכוונה רק למום שבשפה החיצונית, ולא בכל רוחב השפה.

משנה - המומים שבפה: "חוטין" החיצוניים (חניכיים הנראים) - שנפגמו או נגממו. ו"חוטין" הפנימיים (במקום השיניים הטוחנות) - שנעקרו. ודברי ר"ח בן אנטיגנוס שאין לבדוק מן ה"תיומת" ופנימה.

גמרא - דיון בברייתא המקבילה למשנה, בדבר המומים הפנימיים שבפה. ובגלל קושי בהבנת הברייתא מנסחים אותה מחדש, ומסבירים את שלושת הדעות שבה.

מום. בדיון מנסים בדרכים שונות לישב את כל המקורות יחד.

ב' 33 – ברייתא בה מוסבר ש"עינו אחת גדולה" הוא כעין של עגל, ו"קטנה" הוא כעין של אווז.

ג' 34 - לעניין דעת ר"י בביצה אחת גדולה כשתים", מבררים לדעת חכמים שחולקים, עד כמה תהיה הביצה קטנה ותשאר כשרה. והתשובה: עד גודל של פול.

משנה - אורך הזנב שאינו מגיע לערקוב - הרי הוא מום, והסבר מהו הערקוב.

דף מ"א/א

גמרא – ברייתא ובה תיאור מדויק של מקום הערקוב, עם השוואה למקום הבולט אצל הגמל, בין השוק לירך.

משנה - דברי סיכום: "על אלו המומין (שזכרו עד כה) שוחטין את הבכור, ופסולי המוקדשין נפדין עליהם".

גמרא - דיון בשאלה מדוע נאמר סיכום זה במשנה, שהרי כבר נאמרו הדברים בפתחת הפרק. תירוץ ראשון נדחה, והתירוץ שהתקבל - כדי לרבות את המומים שנוספו ע"י חכמים יחידים במהלך הפרק.

משנה - רשימת מומים שאין לשחוט עליהם את הבכור, אך גם אינם ראויים להקרבה במזבח. ומחלוקת לגבי טומטום ואנדרוגינוס.

גמרא - דיון לגבי "גרב" ו"חזזית", שהרי הם נזכרים בתורה כמומים גמורים. ומתרצים שיש סוגים שונים של מומים כאלה.

ב' 26 - בעניין "הזקן, החולה והמזוהם" – ברייתא המציינת את הסימוכין לכך במקרא. וכן מסבירים מהי הצריכותא לציין את הלימוד לכל אחד מהשלושה.

ג' 32 - בעניין "שנעבדה בו עבירה וכו'", מביאים ברייתא המציינת את המקור בפסוקים. ועל השאלה: הרי אלה חייבים מיתה? משיבים, שמדובר במקרה שהיה עליהם רק עד אחד, או הודאת הבעלים.

ד' 35 - ביאור דעת החכמים במשנה לגבי טומטום ואנדרוגינוס. לגבי אנדרוגינוס יש קושיא, ומשיבים עליה אביי ורבא.

ה' 44 - בירור שיטת ר' ישמעאל במשנה לגבי אנדרוגינוס. מוסבר מדוע אינו מקבל את דברי אביי ורבא שחריץ במקום בשר איננו מום. ומבררים האם

משנה – שבר העצם ברגל או ביד של הבהמה נחשבים מום. והחכם אילא הוסיף עוד שלושה ופירוטם.

גמרא - במשנה נאמר על השבר "אע"פ שאינו ניכר". הגמרא מקשה על כך ור"פ מסביר שמדובר בניכר בזמן המלאכה (כגון שצולע).

ב' 40 - דיון בעניין "עינו עגול כשל אדם", קושיא ממקור אחר ממנו משמע שזה לא מום. ומתרצים, ששם מדובר באישון של העין וכאן בכל העין.

ג' 44 - ר"פ מסביר מהו המום "ופיו דומה כשלך חזיר". ולעניין "שניטל רוב המדבר בלשונו" מוסבר שהכוונה לרוב הלשון וכדעת ר"י בברייתא.

משנה - סיפור מקרה שהלחי התחתון של הבהמה היה עודף על העליון, ושאל על כך רבן גמליאל לחכמים, ואמרו לו שזה מום.

גמרא - מסבירים בהקשר למה בא הסיפור במשנה, והוא בקשר למחלוקת של החכמים על ר' אילא בעניין "ופיו דומה כשל חזיר", ובאו לומר בסיפור זה שבמקרה שהשפה התחתונה עודפת - הרי זה מום. ובהמשך דנים בקושיא: הרי דין "שפתו העליונה עודפת וכו'" נאמר לגבי מום ככהנים? ומתיר ר"פ.

דף מ"ב

משנה – דין "אוזן הגדי הכפולה" – אימתי הוא מום. ר' חנינא בן גמליאל אומר שגם "זנב הגדי הדומה לשל חזיר, וכן שאין בה שלש חוליות" – הרי זה מום.

גמרא - ברייתא המציינת מומים בפה וברגליים, וכן מביאה את משנתנו לעניין אוזן הכפולה, ומסבירה אימתי זה מום.

ב' 16 – בדבר דברי ר' חנינא בן גמליאל על זנב הגדי הדומה לשל חזיר, מעיר ר"פ שלא ממש כשל חזיר אלא די אם הוא עגול כמוהו. ובדבר מספר החוליות בזנב, מובא דיון במקורות אחרים, דברי רב הונא לעומת דברי ברייתא, והסבר מדוע טעה רב הונא.

משנה - ר"ח בן אנטיגנוס מביא רשימה נוספת של מומים. ור"י הוסיף: ביצה שהיא גדולה בכפול מחברתה שהיא מום, ולא הודו לו חכמים.

גמרא - דיון בעניין היבלת הנזכרת במשנה כמום. מובאת משנה אחרת בה משמע שאינו מום, וכן מזכירים את הפסוק בתורה המציין שהיבלת היא

ג' 51 - בירור הסימוכין לדברים ש"יתר עליהן האדם". ר' יוחנן מדייק זאת מהפסוק "כל איש אשר בו מום וכו'". ומסבירים באיזה מקרים יהיה הבדל מעשי בין אם עבד הכהן עם מום קבוע, או מום מטעם "שאינו שווה בזרעו של אהרון", או משום "מראית-עין".

דף מ"ג/ב

ד' 6 - הסבר ותיאור המומים שבראש, הנזכרים במשנה, שאינם בבהמה.

ה' 13 - בירור מהי המחלוקת בין ר"י לחכמים בעניין החטוטרות.

ו' 17 - הסברו של רבא באיזה עניין ה"קרח פסול" (בשתי גירסאות).

ז' 25 - דיון בדברי ר' יוחנן: ש"הקרחנין והנסיין והזבלגנין פסוליין" משום "שאינן שוין בזרעו של אהרון", - לבירור מה בא לחדש. ולמסקנה בא ר' יוחנן להוציא מדעת ר"י (בברייתא) הסובר שהם אסורים משום מראית-עין בלבד.

משנה - בעניין המום "גיבן" הנזכר בתורה, חכמים אומרים שהוא מום בגבות העיניים, ואילו ר"ח בן אנטיגנוס אומר ש"גיבן" הוא "שיש לו שני גבין ושתי שדראות".

גמרא - בירור כיצד אפשר לומר שגיבן האמור בתורה מתיחס למי שאין לו גבות, שזה בניגוד לברייתא. ורבא משיב.

ב' 37 - דיון בדעת ר"ח בן אנטיגנוס "שיש לו שני גבין וכו'", שהרי זה בניגוד לדברי רב במקור אחר. ומביאים את תירוצו של רב. שבמשנה מדובר בשדרה עקומה ולא בשני גבין ממש.

משנה - הסבר מהו "חרום", ורשימת מומי עיניים אחרים הפוסלים. ובעניין "נשרו ריסי עיניו" מוסבר שהפסול משום מראית-עין.

גמרא - ברייתא בעניין "חרום" המקבילה למשנה (עם שינויים), ובה הסבר מניין שגם מומי אף אחרים פוסלים. כן מובאת דעת ר' יוסי מהו "חרום" והערת חכמים עליו.

דף מ"ד/א

ב' 1 - בעניין הנאמר במשנה: "שתי עיניו למעלה וכו'", מוסברת כל אחת מארבעת הצורות הנזכרות.

ג' 12 - בירור מה המקור במקרא למומים הנ"ל. כן מובאת ברייתא אחרת על מומי עיניים ומניין למדו

פשוט לו שאנדרוגינוס הוא זכר בעל מום, או שהוא חושב שזה ספק, ולמד את שיטתו בדרך "אם תמצי לומר". מבררים מאי נפקא מינא, וכן מנסים לברר את שיטתו על פי מקורות אחרים ודנים בהם.

דף מ"א/א

ו' 20 - על המחלוקת בסוף המשנה בין ר' ישמעאל לחכמים, אומר ר' חסדא שמחלוקת זו רק לגבי אנדרוגינוס, אבל טומטום לדעת הכל הוא ספק. ובא דיון ארוך בעניין זה, בקושיות ממקורות רבים על ר' חסדא, ועל רובם משיבים בדרך של "סמי מכאן טומטום" (= מחוק המלה טומטום, ותסור הקושיא) ועיון עוד בצדדים אחרים של הנושא, ושיטות ר' יוחנן ור' אילעאי ור"ל.

דף מ"ב/ב

ז' 20 - כיון שנזכרה דעת ר' אילעאי ור"ל שהבדיקה להבחין בטומטום איזה מין הוא, היא המקום ממנו הוא מטיל מימיו. ר' אושעיא מקשה על כך שאפשר שמצבו השתנה והפך ממין למין אחר. ודנים מה כוונת השאלה עצמה. מנסים לתלות אותה במחלוקת תנאים בברייתות, אך דוחים זאת. וממשיכים לדון בברייתות בהקשר לחליצת טומום או אשת טומום.

פרק ז' "מומין אלו"

ויקרא כ"א כ"א:

"כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן.

לא יגש להקריב את אישי ה' וגו'".

דף מ"ג/א

משנה - הלכה: כל המומים (הקבועים והעוברים) שנזכרו לגבי בכור, פוסלים את הכהן מעבודת הקודש. ועוד נוספו להם אחרים ורשימתן, וכי לגבי בעלי חטרות יש מחלוקת חכמים ור"י.

גמרא - קושיא על הכלל שקבעה המשנה, שהרי יש מומים הכתובים בתורה אצל אדם ולא אצל בכור וההפך. ומתרצים שלומדים אלו מאלו, ומראים בברייתא שהלימוד ההדדי נעשה ע"י גזרה-שווה. ודנים על הג"ש בשאלות ותשובות.

ב' 36 - רבא מראה מהי ה"צריכותא" של התורה לכתוב את דיני המומים גם באדם וגם בקדשים ובבכור. שכן לכל דבר יש משהו מיוחד.

פסול משום "מרוח אשך". כן דעת תנא-קמא, אבל חכמים אחרים מסבירים את המושג אחרת.

גמרא – קושיות והסברים לפירושי החכמים האחרים במשנה לביטוי "מרוח אשך".

משנה – עוד מומים באדם הנמצאים ברגלים (עקמימות או גידולים בולטים או נוספים). ומחלוקת רבי וחכמים במי ששולט בשתי ידיו, שרבי פוסל.

דף מ"ה/א

גמרא - ברייתא הלומדת מהפסוק "או שבר רגל" - לרבות מומים אחרים ברגליים, ובכללן הנזכרים במשנה. ועוד ברייתא בעניין.

ב' 16 - ביאור והערות על "פיקה וכו'" ועל "פרסותיו רחבות וכו'", הנזכרים במשנה.

ג' 19 - ברייתא הלומדת מהפסוק "או שבר יד" את דין המשנה: "אצבעותיו מורכבות וכו'". ודין לגבי אצבעות ה"קלוטות".

ד' 22 - בירור בעניין "אצבע יתירה", אם נחשבת כאיבר ובאילו תנאים (עם או בלי עצם, עם ציפורן או בלי). וכן ברייתא המבארת אימתי מטמאת באהל-המת. הערת ר' חסדא בשם רב שאינה מטמאה באהל המת, ושני הסברים ליישוב העניין.

ה' 33 - משנה ממסכת אהלות, וברייתא המבארת אותה, בעניין טומאת-אהל באברי המת. כגון "רוב מנין או רוב בנין", וכי אם יש גופות שיש להן יותר או פחות מ- 248 איברים, הולכים תמיד אחר רוב בני-אדם. כן מובא הסיפור בתלמידי ר' ישמעאל שניתחו אשה ומה למדו על מספר איבריה. כן הוראות בעניין טומאה ע"י האיברים היתרים באשה.

דף מ"ה/ב

ו' 1 - על הנאמר במשנה: "שש ושש עשרים וארבע (אצבעות)" שר"י מכשיר וחכמים פוסלין, מעיר ר' יצחק ששתי הדעות מסתמכים על אותו מקור, והסבר. כן מובאת ברייתא על מקרה שהיה ומה שאמר עליו ר"ט.

ז' 16 – בעניין המחלוקת בסוף המשנה על "השולט בשתי ידיו" - מובאת ברייתא ובה הסבר לשתי הדעות במשנה.

משנה - מומים הקשורים למראהו החיצוני של הכהן, או להתנהגותו (שוטה, שיכור וכד'), שהם פוסלים את הכהן מעבודה, אך את הבהמה הם אינם פוסלים להקרבה. רשב"ג ור"א מוסיפים דעותיהם.

אותם. רבא עושה "צריכותא" לכך שהתורה הזכירה מספר ביטויים בעניין זה: "איש", "עור", "דק" ו"תבלול בעיניו".

ד' 25 - ביאור ובירור שאר המומים (מ"סכי שמש" והלאה), כולל השוואה לברייתות אחרות. וכן דיון בקושי לגבי "נשרו ריסי עיניו", שבברייתא נחשב למום ממש ואילו במשנה הוא פוסל רק משום "מראית-עין". ומתמצים שבמשנה מדובר שנשארו שורשי השערות.

משנה - עוד רשימת מומים (או שינויים בגוף), במיוחד באיברי הפנים, הפוסלים את הכהן משום ש"אינו שווה בזרעו של אהרן". ולעניין "נשרו שיניו", הוא פסול משום מראית-עין.

גמרא - רב מתאר את גודלו המיוחד של משה רבינו, ומסביר מדוע לא יחשב לבעל מום לפי הגדרת המשנה.

ב' 41 - ביאור מה הם: "חוטמו גדול", "הצימם", "הצימע" הנזכרים במשנה, ו"הצימח" הנזכר בברייתא.

ג' 43 - דברי רב חסדא על עז שאין לה קרניים ורחל שיש לה קרניים, שאינם מומים, וראייה לו מברייתא. וכן דיון בדברי ר' חסדא על המקרה שהיו קרניים וניטלו עם זכרותם, שכן יש מקור הסותר את דבריו. ויישוב הדברים בכך שמדובר במקרים שונים. עוד קושיא ותירוצה.

דף מד':

משנה - שינויים בגוף הכהן, או מחלות, הפוסלים אותו משום מומים.

גמרא – הלכה ש"משתינין מים בפני רבים", ללא דיחוי, מחמת הסכנה, וכי אין (לה"ח) לשתות מים בפני רבים. כן מובאת ברייתא על כך, וסיפורים על מקרים שהיו אצל החכמים בעניין הטלת מים.

ב' 16 – ברייתא בעניין דחיית הטלת מים הגורמת לעקרות ודרשות חכמים על כך. כן מובאים דברי חכמים בנושא, כגון: איסור להטיל מים על מקום קשה, והטעם. איסור הטלת מים של אשה בפני ילד. המחלות הבאות בגלל "עמוד החוזר" או "סילון החוזר". ועוד מחלות וסיבותיהן.

ג' 35 - הסבר מה הם: "רוח קצרית", "המאושבן ובעל גבר", ומביאים ברייתות בעניין זה.

משנה - מי שאין לו ביצים, או שיש לו רק אחת,

בנחלה כתוב "יכיר" ואי אפשר להכיר רק ע"י הפדחת. ור' יוחנן סובר שיציאת פדחת פוטרת גם לעניין נחלה. מקשים על ר' יוחנן ממספר ממקורות ותירצו בשתי דרכים.

דף מ"ז/א

ג' 1 - מחלוקת בדין נוכרי שהיו לו ילדים ונתגייר, שר' יוחנן אמר שיותר לא יהיה לו בכור לנחלה, ור"ל אומר שבנו הראשון אחר הגרות יהיה בכור לנחלה (כי גוי שהתגייר כתינוק שנולד דמי). ומחלוקת מקבילה, אם הגר קיים מצוות פריה ורביה בילדיו שהיו לו בגויותו, שר"ל אומר שלא קיים. ומסבירה הגמרא את הצריכותא בשתי המחלוקות. קושיות על ר' יוחנן ממשנתו ומברייתא ומתמצים.

ד' 36 - רב אדא בר אהבה אומר שאשה לוייה שילדה בן ראשון - פטור מפדיון. מבררים באיזה מקרה מדובר ומה הטעם, על כך דעת ר"פ שנתעברה מנוכרי, ודעת מר בריה דרב יוסף בשם רבא שנתעברה מישראל. קושיא על ר"פ, ותירוצה.

דף מ"ז/ב

ה' 1 - כהן שמת והניח בן חלל (שמעמדו כ"ישראל), מחלוקת אם הבן חייב לפדות את עצמו: ר' חסדא מחייב ורבה בר רב הונא פוטר. מבארים שהמחלוקת כשמת האב תוך השלושים לילד. מביאים את הנימוקים לדעות, ופוסקים בשם ר"ל שהלכה כר' חסדא, שחייב לפדות עצמו.

ו' 20 - בירור הדין (במשנה) במקרה ש"לא שהתה שלושה חודשים אחרי מות בעלה ונישאה לאחר וילדה בן, (שהוא "ספק") טעון פדיון אבל אינו נחשב בכור לנחלה. בדיון נמצא שמדובר בבן שנולד אחרי הראשון (הספק). וכן מבורר שאינם יכולים לעשות "הרשאה" זה לזה כדעת ר' ינאי.

משנה - דוגמא לבכור לנחלה וגם לכהן, והוא הנולד אחרי הפלת דבר שאינו וולד. וכן דוגמא לבכור שאינו לנחלה ולא לכהן, והם היוצא דופן והנולד אחרי כרגיל. ועל זה חולק ר"ש הסובר שהראשון הוא בכור לנחלה והשני - לכהן.

גמרא - הסבר דעותיהם של חכמים ור"ש, ומה יסוד המחלוקת ביניהם.

דף מ"ח/א

משנה - פרטי דינים למקרה שנולדו תאומים ואין ידוע מי הראשון. ומה אם מת אחד מהם. ובמקרה שמת האב - יש מחלוקת בין ר"מ ור"י כיצד לנהוג.

גמרא - בירור וביאור השמות הנזכרים במשנה. קושיא בעניין ה"קפח" ותירוצה. אגב, דברי ר"ל בעניין נישואין בין בני זוג השווים במומם, והטעם. כן מובא דיון בעניין ה"שיכור" לפי הדעות עליו.

משנה - דברים הכשרים בכהן אבל פוסלים את הבהמה להקרבה. מאידך הכהן פסול אם נשא נשים בעבירה, או שהיה נטמא למתים, וכיצד יכול לחזור לעבוד בקודש.

גמרא - בירור בעניין "אותו ואת בנו" (שאסור להקריב באותו יום), כיצד זה אפשרי בזכר. ומסקנה שמשנתנו כדעת חנניה שאוסר "אותו ואת בנו" גם בזכרים.

ב' 56 - דיון בפתרון המוצע במשנה למי שנשא נשים בעבירה: "עד שידירנה הנאה", מקשים: הרי יכול להתיר את הנדר. ומתמצים שמדובר בנדר על דעת רבים, שאין לו התרה מלבד לצורך מצווה.

דף מ"ו/א

ג' 7 - בירור מדוע הנטמא למתים די שיקבל על עצמו לא להמשיך בכך כדי לחזור לעבודה, ואילו הנושא נשים בעבירה "עד שידירנה"? והתשובה שבנשים ייצרו תוקפו, ובמתים - לא.

פרק ח' "יש בכור"

"בכור לנחלה" = "ראשית אוננו" - נוחל פי שניים בירושה.

"בכור לפדיון" = "פטר רחם בישראל".

משנה - ארבעה סוגי בכור:

בכור לנחלה, אך לא בכור לכהן.

בכור לכהן, אך לא לנחלה.

בכור לנחלה וגם לכהן.

בכור לא לנחלה ולא לכהן.

ודוגמאות לשני הסוגים הראשונים.

דף מ"ו/ב

גמרא - דעת שמואל, שאין יציאת הראש של הנפל פוטרת את הבא אחריו מפדיון, עד שיצא ראשו ורובו. מקשים עליו ממקורות שונים וממשנתנו ונשאר בקושיא.

ב' 19 - מחלוקת: ר"ל אומר: שיציאת הפדחת (המצח) פוטרת בכל מקום, חוץ מן הנחלה, שכן

שלא פדוי, למרות שבדרך כלל "הלכה כרב באיסורי". קושיות על שמואל, ותירוצן.

דף מ"ט/ב

ב' 15 - בעניין "הוא לפדות ובנו לפדות", ר' ירמיה מציין במה אין מחלוקת בין חכמים לר"י, ומעמיד את המחלוקת במקרה מיוחד, ומסביר את יסוד מחלוקתם.

משנה - הלכה שחמשת הסלעים של פדיון הבן צריכים להיות של כסף-צורי (שערכו פי שמונה מ"כסף-מדינה"), והוא הדין לגבי כל הדברים בתורה הקשורים בכסף. וכן דין שבמקום כסף אפשר לתת גם שווה ערך לכסף, חוץ מהבאת "מחצית השקל".

גמרא - דיון ובירור בעניין כסף-צורי, כיצד הוא נקרא במקומות אחרים, ערכו במטבעות אחרות (-דעות שונות). דיון בדעת ר' יוחנן בקושיות ותירוצים. מקשים גם עלדת רבא ומתריצים. ועוד עניינים הקשורים בכסף.

ב' 26 - דיון בדברי ר' אושעיא שבקשו חכמים לגנוז כל כסף וזהב שבעולם, הטעם לכך ומדוע לא עשו זאת. מקשים על עצם הרעיון, כביכול ירושלים רוב העולם, ומתריצים.

דף נ"ב

ג' 1 - דיון בדברי רב יהודה בשם רב אסי, שכסף האמור בתורה הוא תמיד כסף צורי, וכסף בדברי חכמים הוא כסף מדינה. מביאים ארבע ראיות לסתור זאת, שלוש מהן נידחו. ומשנים את דבריו ל: "כל כסף הקצוב בתורה וכו'", מקשים גם על כך ומתריצים, וכן מביאים ראיה ממעשה שהיה.

דף נ"א/א

ד' 2 - בירור נוסח המשנה, כיון שהנאמר: "כולם בשקל הקודש במנה צורי", כבר נאמר קודם. ומתריצים שיש בחזרה זו חידוש במניעת טעות.

ה' 7 - בסוף המשנה נאמר: "חוץ מן השקלים" (מחצית השקל). על כך מובאת ברייתא המוסיפה ליוצאים מן הכלל גם את "המעשר" ו"הראיון", ונותנת טעם לכל אחד מהם.

משנה - הלכות: אין פודים את הבכור בשטרות, קרקעות, הקדשות או עבדים. אם כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה שקלים לפדיון, חייב לתת לו, ובנו אינו פדוי עד שיתן שוב. המפריש כסף לפדיון בנו ואבד הכסף - חייב באחריותו.

וכן הדין שאם נולדו זכר ונקבה אין לכהן כלום, כי עליו חובת ההוכחה שהזכר נולד קודם.

גמרא - דיון על מהות המחלוקת בין ר"מ לר"י. דעות שונות להסבר הנושא עפ"י עקרונות דיני ממונות ומקורות שונים.

דף מ"ח/ב

משנה - עוד ספיקות בדין פדיון הבן, במקרים ששתי נשים ילדו לאיש אחד, או לשניים.

גמרא - לפי המשמע מהמשנה במקרה ששני אבות נתנו את פדיון בניהם לכהן אחד, ואחד מהילדים מת לפני השלושים, רשאים הם לתבוע מהכהן את הכסף של הנפטר. נשאלת השאלה: מדוע, הרי הוא יכול לדחות אותם? משיב שמואל שמדובר במקרה שבאו בהרשאה אחד לשני.

דף מ"ט/א

ב' 3 - רב הונא מביא עוד דוגמא של "ודאי בכור" ובכל זאת אין לכהן כלום, כגון שילדו הנשים שני זכרים ונקבה אחת. ומסבירים מדוע משנתנו לא הביאה מקרה זה.

משנה - הלכה: אם מת הילד לפני סוף השלושים יום, וכבר נתן האב את הפדיון לכהן - יקבל את כספו חזרה. ואם מת לאחר שלושים - אף אם לא נתן את הפדיון, צריך לתת אותו. אם נפטר התינוק בדיוק ביום השלושים - מחלוקת חכמים ור"ע.

גמרא - בירור מהו יסוד המחלוקת בין חכמים לר"ע במשנה.

הערת רב אשי שבדיני אבלות יום השלושים כיום שלפניו כדעת שמואל האומר שהלכה כדברי המיקל באבל.

משנה - הלכה: אם מת האב ולא ידוע אם כבר פדה את בנו, הרי אם מת לפני תום השלושים של הבן - חזקה שלא פדה אותו. ואם מת לאחר השלושים - חזקה שכבר פדה אותו, אלא אם אמרו לבן שלא נפדה.

דין אחר: אם האב וגם הבן צריכים להיפדות, מחלוקת: חכמים אומרים: "הוא קודם לבנו" ור"י אומר שבנו קודם, ומנמק.

גמרא - מחלוקת רב ושמואל בדין הפודה את בנו בתוך השלושים. רב אומר שפדוי ושמואל סובר שאינו פדוי. בירור באיזה מקרה המחלוקת. הבאת ראיות מן המשנה לדעת רב ופסיקת הלכה כשמואל

דף נ"ב/ב

משנה - רשימת הדברים שאינם חוזרים ביובל לבעליהם (כפי שנעשה לגבי שדה אחוזה שנמכר). מחלוקת ר"מ וחכמים לגבי מתנה, שחכמים אומרים שמתנה כמכר וחוזרת. ר"א חולק על הכל, שלדעתו כולם חוזרים ביובל. כן מובאת דעת ר"י בן ברוקה בעניין ירושת האשה.

גמרא - הסימוכין לדעת ר"מ לגבי כל המקרים הנזכרים במשנה.

ב' 16 - נימוקי חכמים לשיטתם ונימוקי ר"א לשיטתו.

ג' 26 - דיון בדעת ר' יוחנן: "האחים שחלקו - לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל", שהרי לכאורה הוא סותר מקורות אחרים. ומיישבים את הקשיים.

ד' 36 - הסבר לדברי ר"י בן ברוקה (בסוף המשנה). שמדובר במקרה מיוחד שירש הבעל בית-קברות שהיה שייך למשפחת אשתו, ומשום "פגם משפחה" עליו להחזירו.

פרק ט' "מעשר-בהמה"

ויקרא פכ"ז ל"ב:

"וכל מעשר בקר וצאן, כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

דף נ"ג/א

משנה - פרטי דינים על מעשר-בהמה: על מה הוא חל, באילו מקומות וזמנים ואם אפשר לעשר ממין אחד של בהמה על מין אחר...

גמרא - דיון בהלכה שמעשר בהמה נוהג גם בחו"ל, שהרי ר"ע בברייתא קובע, על פי הפסוקים, שמעשר בהמה דינו כמעשרות הבאים רק מן הארץ. ומתמצים שר"ע מדבר להעלותו לקורבן, אבל לקדושת מעשר בהמה - מודה הוא שנוהג גם בחו"ל, והסבר לאיזה עניין.

ב' 23 - על דברי המשנה שמעשר"ב נוהג גם שלא בזמן הבית, מבררים מדוע למעשה לא נוהג דין זה בימינו. והטעם - "משום תקלה", והראייה לחשש זה. ומכאן בירור מיוחד מדוע דין "בכור" כן קיים בימינו, הרי גם בו יש חשש לתקלה? ונערך דיון בו מוסבר ההבדל בין מעשר"ב לבין בכור, וכן כיצד מונעים את ה"תקלה" בבכור.

גמרא - ברייתא ובה חולק רבי על חכמים שבמשנה, וסובר שרק בשטרות אין פודים. הסבר מהות המחלוקת ביניהם, שרבי למד בדרך "ריבוי ומיעוט" וחכמים - בדרך "כלל ופרט וכלל". קושיא על רבי ממקור אחר בו הוא דן ב"כלל ופרט", ומתמצים.

ב' 47 - הבהרה, שהנאמר במשנה: "ולא בהקדשות", הכוונה שגם "הקדשות" אין לפדות בשטרות עבדים וקרקות.

דף נ"א/ב

ג' 1 - ביחס לדין: "הכותב לכהן שהוא חייב לו וכו'", אומר עולא: "דבר תורה בנו פדוי לכשיתן". רב נחמן דוחה דעה זאת. ופוסקים הלכה כחכמים.

ד' 9 - על הנאמר במשנה: "אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי", מובאת ברייתא שאף בה נאמרים הדברים, ותיאור מנהגם של ר"ט ור' חנינא, שהיו כהנים, והיו מחזירים את הכסף במתנה.

ה' 20 - בעניין "המפריש פדיון בנו ואבד" שחייב באחריותו, שואלת הגמרא: מניין? ומביאה את דעות ר"ל ורב דימי. רב פפא אומר את תשובתו בזה, ומוכיח שדברי ר"ל ורב דימי מתייחסים למעניינים אחרים.

משנה - מדיני הבכור בקבלת כפל בנחלה שהוא נוטל מירושת אביו, ואינו נוטל מירושת אמו, ולא ב"שבח" הנכסים שלאחר מות אביו ולא בנכסים ה"ראויים" להיות לאביו. וכן הדין לגבי זכויות אשה לכתובתה, הבנות למזונותיהן והיבם לירושת אחיו - שאין מקבלים מה"שבח" ולא מן ה"ראוי".

דף נב'

גמרא - מקורות והסבר לדברי המשנה, על המקרים שאין הבכור והאשה זכאים לקבל מהם. קושיא לגבי הדין של האשה בזה, ומתמצים. וכן הסבר לגבי מזונות הבנות, שהם כדין הכתובה.

ב' 11 - הסימוכין לגבי דים היבם במשנה. ומחלוקת אביי ורבא בדינו של היבם, אם זכאי ל"שבח" הנכסים שנוצר בזמן שבין הייבום לחלוקת הירושה.

ג' 18 - הסבר, מדוע חזרה המשנה בסופה על הכלל: "וכולם אין נוטלים בשבח וכו'". והוא, כדי לרבות דברים שלא היה ניתן לדעת אותם, והזכרתם.

דף נ"ג/ב

ג' 14 - דיון על דברי המשנה שמעש"ב לא חל על ה"מוקדשין". שהרי הדבר ברור כיון שה"מוקדשין" אינם שלו? ומתרצים, שהמשנה בזה היא לשיטת ר' יוסי הגלילי הסובר שקדשים-קלים נחשבים ל"ממון בעלים". ודיון בשאלה: מדוע אכן לדעת ר' יוסי לא מפרישים מהם מעש"ב.

ד' 30 - הסימוכין לדין שלא לעשר מעש"ב מחדש על הישן, הוא בלימוד ממצוות "מעשר דגן". ודנים בשאלה מדוע לא למדו באותה דרך גם שלא לעשר מעש"ב ממין על שאינו מינו (עזים וכבשים), ומשיבים.

ה' 40 - משנה (ממסכת תרומות), שאין תורמין ממין על שאינו מינו, וכיצד לומדים זאת מדרשות הפסוקים. ובהשוואה ללימוד זה באה השאלה על דין מעש"ב: מדוע אין אפשרות לעשר מבקר על צאן וההפך? ועוד: מדוע מעיזים על כבשים וההפך - מותר? על כך משיב אב"י ודנים עליה, ורבא משיב אחרת ודנים עליה בהרחבה.

דף נ"ד/ב

משנה - הלכה, שבהמות שאינן נמצאות יחד מצטרפות להפרשת מעשר מהן, ובתנאי שהמרחק ביניהן פחות משה עשר מיל. ר"מ מוסיף שגם נהר הירדן מפסיק למעש"ב (שלא יצטרפו משתי גדותיו).

גמרא - בירור המקור והטעם למרחק ט"ז מיל הנזכר במשנה, והוא, שעד מרחק זה שולטת עינו של הרועה.

ב' 35 - הבהרה, שהנאמר במשנה: 32 מיל, מתייחס לכך שבאמצע המרחק יש לו עוד בהמות. לשאלה כמה בהמות יהיו באמצע כדי לצרף, יש מחלוקת בין רב ושמואל, ונימוקיהם. קושיא על רב, ושמואל מתרץ אותה. ר"פ מעיר שלפי שמואל גם הרועה או כליו הנמצאים באמצע מצרפים. רב אשי שואל על כך ונשאר ב"תיקו".

דף נ"ה/א

ג' 11 - דיון בטעם לדעת ר"מ שהירדן מפסיק. רבי אמי אומר שמדובר במקום שאין גשר ובגלל הירדן "לא מיקרבין", ומקשים עליו. ר' יוחנן אומר, על פי הנאמר בפסוקים, משום שהירדן הוא "גבול", ודנים בדבריו. ומעירים כי יש מחלוקת ר"י בן בתירא ורשב"י אם הירדן הוא כארץ כנען או לא.

ד' 34 - נאמר בשם ר' יוחנן: "אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה" (ולא כל אורך הנהר). ודנים בדעתו, על פי מקורות אחרים על ומבררים שהמדובר הוא לעניין

שאינן צירוף בהמות משני צידי הנהר בקטע זה לצורך מעש"ב. כן דנים על הירדן שמו ומקורותיו והנפק"מ מזה להלכה, וכן על נהר הפרת ואחרים והיחסים ביניהם. ואגב, דיון בנושא המקוואות והטבילה בנהרות ומנהגו של אבוה דשמואל בזה.

דף נ"ה/ב

משנה - הלכה: הקונה או המקבל במתנה בהמה - פטור ממעשר-בהמה.

גמרא - בירור המקור להלכה במשנה. והוא בהיקש מדין בכור-אדם, ומפרטים את האופן. על זה באה שורה של קושיות ותירוצים.

ב' 17 - דיון בדברי ר' יוחנן: "לקח עשרה עוברים במי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר", שהרי סותר את משנתנו הפוטרת את ה"לקוח". מתרץ ר"א שהפטור ב"לקוח" הוא רק בזמן שראוי להתעשר, ומו"מ על דעתו זו.

ג' 29 - דיון על דברי החכם האומר ש"אתנן זונה" שחזר וקנה אותו ממנה נכנס לדיר להתעשר. מקשים: הרי נפסל ב"לקוח"? ומשיבים שהפטור ב"לקוח" רק בזמן עשייה, והאתנן נמסר בזמן שהיה עובר במעי אמו. דנים בכך, ואגב מבררים ההבדל בין זונה ישראל לנוכרית, לעניין הלכות אחדות.

דף נ"ו/ב

משנה - דיני חובת מעשר-בהמה של אחים שירשו בהמות מאביהם. וכן על חובתם ב"קלבון" (התוספת על מחצית השקל). הכלל: במקרים שחייבים במעשר-בהמה - פטורים מקלבון, וההפך. והסבר אימתי הם חייבים בכל אחד מהם.

גמרא - ברייתא, ובה המקור ואופן הלימוד להלכה ששותפים פטורים ממעש"ב, ואילו במקרה שקנו מ"תפוסת הבית" (לפני חלוקת הירושה) כן חייבים במעשר בהמה.

ב' 22 - ר' ירמיה מציין ארבע אפשרויות של חובה ופטור ממעש"ב, או מקלבון, או משניהם יחד. והסבר מה בא לחדש.

ג' 35 - מחלוקת ר' ענן ור' נחמן אימתי "האחים שחלקו הרי הם כלקוחות ופטורים מן המעשר", שרב ענן סובר שזה רק כאשר חילקו "גדיים כנגד תיישים וההפך", אבל "גדיים כנגד גדיים" - אין חלוקה זו הופכת אותם ללקוחות, שאם נשתתפו אינם חייבים במעש"ב, אלא אומרים שבזה התברר כי "זה חלקן המגיע לו משעה ראשונה" וחייב במעשר. ורב נחמן

גמרא - ביאור וביורור פרטים במשנה, והם: מדוע החלוקה לשלש גרנות, מדוע דווקא בתאריכים הנזכרים, מדוע נקראים "גורן", ומהו התאריך של "פרוס הפסח".

דף נ"ח/א

ב' 10 - הסבר דעתו של בן עזאי במשנה ומה יסוד מחלוקתו עם ר"ע בשלושת התאריכים של הגרנות.

ג' 21 - הסבר שיטתם של ר"א ור"ש לחלוקת הגרנות, ודיון לגבי תאריך הגורן השלישית.

ד' 31 - ברייתא המסבירה שבן-עזאי קבע שהנולדים באלול מתעשרים בפני עצמם, כי לא ידע להכריע בין הדעות האחרות. והסברו של ר' יוחנן שלא היה יכול להכריע בין הדעות כי הן התקבלו במסורת מן הנביאים האחרונים.

ה' 39 - ברייתא המראה דוגמא למקרה בו תחול קביעתו של בן-עזאי, שבהמות הנולדות באלול מתעשרות לעצמן. רבא נותן דוגמא אחרת, מורכבת יתר. מקשים עליו, ומתרצים.

דף נ"ח/ב

משנה - כיצד יש להפריש מעשר בהמה למעשה. ומה הדין אם שינו מן האופן הנכון של ההפרשה - באילו מקרים אין השינוי מעכב ובאילו כן מעכב, ודעת ר' יוסי בר"י בזה. וכן מה הדין אם עברו בהמות מקבוצת המנויים כבר, אל אלה שעדיין לא נמנו, או שעברו מאלה שנקבעו למעשר אל האחרים.

גמרא - ברייתא המוסיפה שצריך בזמן ההפרשה שיהיו "אמותיהם מבחוץ והם מבפנים", והסבר מדוע לא ימשכו אותם בדרכים אחרות.

ב' 25 - ברייתא עם תוספת פרטים למקרים שלא הפרישו כהלכה, וכן בירור יסוד דעתו של ר' יוסי ברבי יהודה, במחלוקתו במשנה.

דף נ"ט/א

ג' 7 - דברי רבא: "עשירי - מאליו הוא קדוש" (אע"פ שלא קרא לו שם מעשר, ואף לא יצא בפתח הספירה), מביאים לזה ארבע מקורות לראיה, שלושת הראשונים נדחו. מראים סתירה לאמור בברייתא, ממנה הראיה לרבא, והיא מברייתא אחרת. דנים בכך ומסבירים שהברייתות הן כמחלוקת תנאים בזה.

דף נ"ט/ב

ד' 14 - דברי רבא ש"מניין הראוי פוטר" - בירור מקור דעתו, ותוך כך מתבררים מקורות ומקרים

חולק ואומר ש"אין ברירה", ובשני האופנים הן נקראים "לקוחות".

ד' 41 - המחלוקת (למעלה) רב ענן ורב נחמן מובאת (בנוסח אחר). בין ר"א ור' יוחנן, ומסבירים שדעתו של ר' יוחנן (כרב נחמן) ש"אין ברירה", וכי הוא אמר זאת כבר במקום אחר. ומבררים מהי ה"צריכותא" לומר דעתו בשני המקומות.

דף נ"ז/א

ה' 8 - קושיא על הסוברים "יש ברירה" (רב ענן ור"א - למעלה), מראים סתירה לדעתם ממשנה במסכת תמורה, ורב אשי מיישב אותה.

משנה - רשימת הבהמות היוצאות מן הכלל, ולכן אינן נכנסות לדיר להתעשר, כגון בהמה מכלאיים, טריפה, יוצאת דופן, מחוסר זמן ו"יתום". לעניין יתום ר' יהושע חולק על חכמים.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין במקרא לרשימה במשנה, בדרך של גזירה-שווה "תחת" "תחת" משאר קודשים.

ב' 24 - מבררים מה באה המשנה לרבות בדבריה: "הכל נכנסים לדיר וכו'". והתשובה שהיא באה לרבות את אלה הנזכרים בברייתא: רובע, נרבע, והמוקצה לע"ז וכו', ובכללם גם אנדרוגינוס וטומטום, אשר עליהם חולק ר"ש לומר שאינם מתעשרים. קושיא: אם המשנה לומדת ג"ש משאר קדשים מדוע היא מרבה למעש"ב את "הרובע והנרבע וכו'" שבברייתא, הרי הם פסולים לקודשים? והגמרא משיבה על כך. כן מוסברת מהות המחלוקת בין ר"ש לחכמים בבריתא.

ג' 40 - ברייתא ובה דעת ר' יהושע על הבהמות הפטורות ממעשר בהמה. זאת בשתי מסורות, האחת של ר"א בר"י ואחת של ר"ע. קושיא על המסורת של ר"א בר"י, ותירוצה. אגב, מובאת עדותו של ר' ישמעאל מן המקום ערקת-לבינה, לפני רבי, ממנה הובן טעמו של ר' יהושע במשנה בעניין "היתום", ועוד עדויות מופלאות על מקומו.

דף נ"ז/ב

משנה - חלוקת השנה לשלש "גרנות" (תאריכים) לעניין מעש"ב. על התאריכים עצמם יש שלש דעות: ר"ע, בן עזאי ור"א ור"ש. דין שני בעניין תאריך התחלת שנת המעשר וסיומה, שכל הנולדים בשנה זו מצטרפים להתעשר. על כך שלש דעות: ר"מ, בן עזאי ודעת חכמים (א' בתשרי). ולבסוף הסבר לאיזה מטרה באה החלוקה ל"שלש גרנות".

ג' 17 - רבא מביא הלכות למקרים שיצאו שניים בבת אחת, כגון תשיעי ועשירי או עשירי ואחד-עשר, וקרה להם בשם אותו מספר. ראשית מבררים מדוע היה צריך לשתי הדוגמאות. ואחר נערך דיון בו רב אשי מקשה שהסיפא של המשנה ב"זה הכלל" סותרת את דברי רבא. רב כהנא משיב לו ומתקיים מו"מ בעניין. הגמרא מראה שאין דעת רב אשי כדעת רבי. ומשיבים שהוא גם כדעת רבי, ומביאים ראיה מן הברייתא אשר בה דעת רבי, והסברתה ע"י רבא.

ד' 42 - בעניין ההלכה שנזכרה לעיל בדברי רבא: "יצאו שניים בעשירי וקראן עשירי וכו'", מובאים כאן עוד שלש ברייתות בהן פוסקים אחרת. ומתמצים שאלה שלש דעות של תנאים: רבנן (רבא), ר"ש ור"י (האומר ימותו).

דף ס"א/א

ה' 5 - דיון על דעת ר"י, האומר שימותו, (במקרה שיצאו שניים בעשירי וקראם "עשירי"), שכן יש סתירה לדבריו מדברי עצמו בשני מקורות. ומתריך ר"ש בר' אבא לפני ר' יוחנן, שדעת ר"י שימותו, היא בזמן-הזה (אחר החורבן). מחשש שמא יבואו בהם לידי תקלה.

ו' 24 - דין השליח שטעה בהפרשת מעשר-בהמה וקרה ל"תשיעי" "עשירי" וכו', מחלוקת: רבי פפי בשם רבא סובר שהתשיעי קדוש. ורב פפא סובר - אינו קדוש, כיון שיכול לומר לשליח "לתיקוני שדרתיך וכו'". ומסבירים מה ההבדל בין זה לבין ה"שליח לתרום", שאם טעה באומד דעת בעל-הבית - תרומתו תרומה.

סוף מסכת בכורות

שכלל זה של רבא קובע בהם הלכות. ועוד מדברי רבא על מקרים אפשריים, כאשר היו לדיר שני פתחים ובכל אחד מהם יצאו חלק.

ה' 46 - דברי רבא על המקרה שנשארו בדיר פחות מעשרה, שאינם פטורים אלא מצטרפים לגורן אחר. ומביאים ברייתא התומכת בדעתו וברייתא הסותרת אותה, רב הונא בר סחורה מיישב את הסתירה. הגמרא מציעה דרכים אחרות ליישוב הסתירה, ומסבירים מדוע רב הונא בר סחורה לא נקט בהן.

דף ס"א

משנה - דינים למקרים של טעויות בספירת המעשר - שלש דוגמאות, וכלל. לגבי דין המקרה שקרא ל"אחד עשר" "עשירי" יש מחלוקת ר"מ ור"י.

גמרא - דיון בדברי ר' יוחנן שהמונה זוגות זוגות או מאות מאות וכדומה, הולכים לפי הספירה של הבעלים, כגון שבזוגות - הזוג העשירי "קדוש". מביאים את דעת רב מארי, שהיא כר' יוחנן, וכן את דעת רב כהנא החולק ואומר שמניין הבהמות עצמן (ולא מניין האדם הסופר) הוא הקובע. קושיא על רב כהנא ותירוצה, וכן קושיא על רב מארי ורבא מתריך אותה.

דף ס"ב

ב' 1 - ברייתא ובה בירור המקור למשנה: "קרה לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי וכו'", שעוברת הקדושה לתשיעי ולאחד-עשר, ומדוע לא תעבור גם לשמיני ולשנים-עשר. עוד מראים סתירה מברייתא אחרת, בה נאמר שבמקרה של הטעות הנ"ל, רק האחד עשר נהיה קודש, ולא התשיעי. מתמצים שברייתא זו כדעת ר"א בר"ש, ומסבירים את שיטתו ויסודה.

מסכת ערכין

פרק א' "הכל מעריכין"

דף ה/א

ה' 23 – שתי שאלות מיוחדות בהקשר לנאמר למעלה, ונשארו ב"תיקו": שאלת רבא: האומר "ערכי עלי לגבי מזבח" האם נידון ב"הישג יד" (אם היה ענין)? ושאלת רב אשי על מקרה שהקדיש שדה-אחוזה לגבי מזבח, האם פודה אותו כ"שדה אחוזה" או לפי שוויו.

משנה - הלכה שתנינוק עד חודש נידר ("דמי תינוק פלוני עלי"), ולא נערך ("ערך תינוק פלוני עלי").

גמרא - ברייתא ובה מחלוקת על מקרה של מי שכבר נדר בערכו של תינוק פחות מבן חודש. ר"מ אומר משלם דמיו, וחכמים אומרים "לא אמר כלום". ומסבירים שיסוד המחלוקת הוא "אם מוציא אדם דבריו לבטלה, או לא".

ב' 37 - שני מאמרי הלכה בשם רב, שהם בשיטת ר"מ, ומסבירים כיצד ומה חידוש יש בהם. האחד ב"אומר ערך כלי זה עלי", שנותן דמיו. והשני "המקדיש בהמת חברו – נותן את דמיה". מסבירים מהי הצריכותא לשתי דוגמאות. וכן הערת רב אשי שמדובר באומר "בהמה זו עלי", אבל אמר "הרי זו לא".

דף ה/ב

משנה - דינו של נוכרי לגבי ערכין, על כך מחלוקת ר"מ ור"י, ולגבי נידר ונודר אין מחלוקת שהנוכרי כישראל.

גמרא - ברייתא ובה המחלוקת ר"מ ור"י שבמשנה, עם פירוט הסימוכין והנימוקים לכל שיטה. דברי רבא על השיטות, וכן בירור איך ר"י מסביר את הפסוק עליו מסתמך ר"מ: "לא לכם ולנו לבנות וכו'".

דף ו/א

ב' 1 - שתי ברייתות סותרות בעניין קבלת נדבתו של עכו"ם, ור' יוחנן מיישב את הסתירה.

ג' 12 - דיון על ההלכה בשם רב בעניין עכו"ם שהפריש תרומה מן הכרי שלו. מקשים עליו ומתרצים.

ד' 27 - דיון בהלכה: "האומר סלע זו לצדקה - מותר לשנותה". מחלוקת בין ר' זעירא ורבא בהבנת

משנה - רשימת המעריכין (כגון: "ערך פלוני עלי") והנערכין, הנודרים והנידרים (כגון: "דמי פלוני עלי"). וכן דיני היוצאים מן הכלל בזה.

גמרא - בירור מה באה לרבות המלה "הכל" בפתיחת המשנה. ואגב מבררים זאת גם על מקורות אחרים בהם באה המלה "הכל". בעניין "הכל סומכין" ו"הכל ממירין" מובאת מחלוקת חכמים ור"י ובירור יסוד המחלוקת. כן נערך דיון לגבי "הכל חייבין בראייה".

דף ג/ב

ב' 7 - דיון בהלכות בהן נאמר: "הכל חייבין" בתוספת: "כהנים לויים וישראלים", לבירור מה באה התוספת הזו לרבות, שהרי הדבר פשוט. הדיון האחרון הוא לגבי משנתנו. רבא אומר שבא לרבות את הכהנים, לפי דעת בן בוכרי. אביי מקשה על כך ומסביר באופן אחר. רבא מקשה עליו, ולבסוף מובא ההסבר של רבא או רב אשי כיצד זה אכן מרבה את הכהנים.

דף ד/א

ג' 49 - חזרה לנאמר בתחילת הגמרא ש"הכל נערכין" לרבות "מנוול ומוכה שחין". על המקור לזה מביאים ברייתא הלומדת מהמלים: "בערכך" ו"נפשות" מספר דינים ובכללם על ריבוי "מנוול ומוכה שחין" והסבר הצורך לרבותם.

דף ד/ב

ד' 14 - פירוט אופן לימוד הדינים, שנזכרו בברייתא למעלה, על חלקם נערך דיון. והם: 1. "בערכך", לרבות ערך סתם. על גובה הסכום מובאות שתי גירסאות בשם רב נחמן. 2. "בערכך" ולא ערך איברים. חוץ מאיבר שהנשמה תלויה בו. 3. "נפשות": א. ולא את המת, ב. לרבות אחד שהעריך מאה, ג. לרבות אשה שהעריכה, ד. לרבות מנוול ומוכה שחין. והסבר כיצד ממלה אחת נלמדו ארבעת הדברים. 4. "והיה ערכך" לרבות טומטום ואנדרוגינוס ל"נדרים דמים" ואף אם נדר באיבר שהנשמה תלויה בו "נידון בכבודו", והסבר. אביי מקשה על כך ונערך דיון בינו ובין רבה, לבסוף מודה רבה שאין "נידון בכבודו" בקדושת דמים למזבח. וכן מוסבר מה היה ספקו של רבה בעניין "דמי ראשי למזבח".

פרק ב' "אין נערכין"

משנה - הלכה שהערכין הם לפחות סלע ועד לחמישים סלע. וכן מה הדין במקרים מיוחדים, כגון עני שנתן סלע ואחר כך נעשה עשיר, וכדומה.

גמרא - הסימוכין במקרא לדין הראשון במשנה.

ב' 33 - הסבר מהות המחלוקת בין רבנן ור"מ במשנה. רב אדא בר אהבה מביא שני מקרים ופסק דינם לפי רבנן, וכן מעלה שאלה מיוחדת שנשארה ב"תיקו".

דף ח/א

ג' 8 - בירור שהכלל בסוף המשנה בא לומר שההלכה כרבנן ולא כר"מ, והסבר.

משנה - דין אשה שראתה דם ואינה יודעת אם היא בימי נידה או בימי הזיבה ("א יום), שאינה חוזרת לספירת נידתה מחדש אלא לאחר ספירת שבעה נקיים לפחות, ולא יותר משבעה עשר יום נקיים.

גמרא - ברייתא (שעל פי הכלל במשנה) נותנת את כל הדוגמאות האפשריות לטעות, והדין בכל מקרה. רב אדא בר אהבה שואל שאלת הבהרה ורבא משיב לו.

דף ח/ב

ב' 6 - ברייתא בנושא משנתנו. מקשים על הנוסח שלה, ומתקנים אותו.

משנה - הלכה שאין הסגר לנגוע בצרעת פחות משבעה ימים ולא יותר משלושה שבועות.

גמרא - הסבר המשנה, שבפחות משבעה זה לגבי נגעי אדם, ואילו לא יותר משלושה שבועות זה בנגעי בתים. רב פפא מסמיך זאת לדרשת הפסוק: "צדקתך כהררי א-ל וכו'". חכמים אחרים מפרשים את פשט הפסוק בשתי דרכים שונות ומסבירים שמחלוקתם תואמת מחלוקת תנאים.

משנה - עוד הלכות בנוסח "לא פחות מ.. ולא יותר מ...", לעניין: חודשים מלאים, ימי אכילת שתי הלחם ולחם הפנים ולעניין יום המילה.

גמרא - בירור כוונת המשנה: "ולא נראה יתר על שמונה", על כך שתי דעות, רב הונא ועולא. הגמרא מסבירה את שיטותיהם ודנים בהם על פי קושיא ממקור אחר, ונמצא ששמואל וכן רבי סוברים כרב הונא.

דף י"א

משנה - מהלכות בית-המקדש: לא פוחתין מכ"א

ההלכה, ומביאים ראיה לרבא מברייתא. במסורת אחרת מובאת ראיה זו בשם רב במפורש.

ה' 47 - שתי ברייתות בעניין שינוי הצדקה, ובירור פרטים להבנה במה מדובר. כן מובא סיפור מעשה בנוכרי שתרם נר לבית-הכנסת.

דף ו/ב

משנה - דינם של הגוסס או היוצא ליהרג לגבי ערכין ונדר. על כך מחלוקת בין תנא-קמא, ר' חנינא בן עקביא ור' יוסי.

גמרא - בירור שיטת ת"ק שהיוצא ליהרג לא נערך, ומה הסימוכין שלו. כן מבררים כיצד ר' חנינא בן עקביא מסביר את הסימוכין של הת"ק.

ב' 42 - הבהרה כי המחלוקת בין ת"ק ור' יוסי היא רק אם היוצא ליהרג הזיק, (שר' יוסי מחייבו לשלם). ובעניין יסוד מחלוקתם יש שתי דעות: דעת רב יוסף ודעת רבא. אך יש אומרים שדעות אלה נאמרו בהקשר למחלוקת אחרת בין ת"ק ורשב"א. מקשים על שיטת רבא ומתרצים.

דף ז/א

ג' 17 - ברייתא ובה דינו של היוצא ליהרג, ש"מזין עליו מדם חטאתו וכו'", אבל "אם חטא באותה שעה (שיצא ליהרג) - אין נזקקין לו". רב יוסף מסביר את הטעם לדברים, אביי מקשה עליו, ומתרצים.

משנה - דין אשה בהריון שיצאה ליהרג, אימתי ממתנינים לה עד שתלד. וכן הדין שמותר ליהנות משערה לאחר שנהרגה, ואילו בבהמה שנהרגה אסור ליהנות משערה.

גמרא - בירור מה החידוש בדין: "אין ממתנינין לה עד שתלד". תשובת הגמרא ועליה קושיא ותירוק.

ב' 34 - הטעם לדין המשנה שאם ישבה האשה על המשבר - ממתנינין לה. כן מובאת הלכה בשם שמואל ממנה משמע שאשה שיצאה ליהרג העובר שלה מומת אחריה לפני יציאתו. מראים סתירה לכך ממקור אחר, ומיישבים אותה. ומביאים עוד הלכה בשם שמואל בעניין אשה שמתה בשבת שאפשר לקרוע את בטנה להוציא את הוולד, ומסבירים.

דף ז/ב

ג' 9 - דיון בשאלה: מדוע שיער היוצאת ליהרג מותר בהנאה? רב מנמק שמדובר בשיער פיאה נוכרית, ורנב"י מקשה עליו ונותן טעם אחר. לוי מביא ראיות לשתי הדעות מברייתות.

דף י"ב/א

ט' 1 - דיון בשאלה אם יש שירה על הנסכים הבאים בפני עצמם (למחרת הקורבן). הסבר צדדי הספק, ולא נמצאו ראיות שיש עליהם שירה.

י' 17 - דיון על דברי ר' יוסי (למעלה) שבית ראשון ושני חרבו ב"מוצאי שביעית". מקשים על כך ומתרצים באופנים שונים.

דף י"ג/א

י"א 13 - אופן החישוב של "שבעה עשר יובלות" מהכניסה לארץ עד החורבן.

משנה - עוד דברים שהיו במקדש: טלאים מבוקרים - משה ומעלה, חצוצרות - מתשעה כנורות וצלצל אחד.

גמרא - הסבר שכוונת המשנה: "אין פוחתין משה טלאים" לצורך התמידין. וכן הסבר על פי ברייתא ל: "כדי לשבת וכו'".

דף י"ג/ב

ב' 10 - בירור שעל מספר החצוצרות אפשר להוסיף עד מאה ועשרים, והראיה. כן מעירים ש"צלצל אחד" הוא המצלתיים, והסבר שהוא נקרא בלשון יחיד משום שעושה פעולה אחת.

משנה - מספר הלויים העולים לדוכן הוא לפחות שנים-עשר. ודין הלוי הקטן - אימתי רשאי להיכנס לעזרה ולאיזה תפקיד. וכן דעת ר"א בעניין הקטנים.

גמרא - הסבר של ר"פ ששנים-עשר הלויים הם כנגד מספר כלי הנגינה הנזכרים במשנה קודמת.

ב' 23 - הסימוכין במקרא לדין הקטנים הנזכר במשנה.

ג' 26 - דיוק מהמשנה שנבל וכינור הם שני כלים נפרדים ולכאורה זה שלא כדעת ר"י במקום אחר, ומיישבים את הסתירה.

ד' 34 - בעניין "צערי הלויים" בדברי ר"א, מובא מקור בו נקראו "סועדי הלויים", והסבר מדוע אצלנו נקראו "צערי הלויים".

פרק ג' "יש בערכין"

משנה - רשימת דברים שיש בהם צדדים "להקל ולהחמיר", ודוגמא מערכין.

גמרא - בירור שכוונת המשנה: "אחד שהעריך את הנאה שבישראל וכו'", אינה למעט את הנוכרי, בניגוד

תקיעות בכל יום ולא יותר ממ"ח. הדינים לגבי מספר כלי הנבל והחלילים, תיאור ימי השימוש בחלילים וממה היו החלילים עשויים. ומחלוקת מי היו המחללים - שלש דעות: ר"מ, ר' יוסי ור' חנינא בן אנטיגנוס.

גמרא - ברייתא ובה דעת ר"י בעניין מספר התקיעות שהן שבעה לפחות וששה עשר לכל היותר, שלא כמשנתנו. מבררים מהי מהות המחלוקת והסימוכין של כל אחד. כן מובאים דברי רב כהנא שהם מתאימים לדעת ר"י, ודנים בהם.

ב' 38 - לעניין דברי המשנה על שנים-עשר יום שבהם מנגנים גם בחליל, מעירים, שזה כימים שגם היחיד גומר בהם את ההלל (חוץ מחנוכה). אגב, מציינים את רשימת שמונה עשר הימים בהם גומרים את ההלל. ומבררים מדוע רק בהם גומרים הלל ולא בשאר מועדים.

דף י"ב

ג' 26 - בירור שה"אבוב" הנזכר במשנה הוא החליל הנזכר קודם, וכן מדוע נקרא שמו חליל. ומביאים ברייתא התמתארת את האבוב שהיה במקדש מימי משה רבינו, ועוד מקורות בהם מתוארים כלים שהיו במקדש, ומה שקרה להם.

דף י"א/א

ד' 7 - בירור מהות המחלוקת במשנה על זהותם של המחללים. נסיון ראשון נידחה, והתקבל ההסבר שהמחלוקת היא ב"מעלין מהדוכן של המשוררים ליוחסין ולמעשרות".

ה' 20 - ברייתא ובה מחלוקת אם השיר מעכב את הקרבן. ר"מ אומר שמעכב ורבנן חולקים, ונימוקיהם.

ו' 27 - בירור "מניין לעיקר שירה (על הקורבן) מן התורה?" - על כך עשר דעות, ודיון בהן.

דף י"א/ב

ז' 8 - דיון על דברי אביי: "משורר ש"שיער" בשל חבירו במיתה". מראים סתירה לכך במקור אחר, ומתרצים שזו מחלוקת תנאים, והראיה מברייתא ובה סיפור המעשה בר' יהושע בן חנינא ור' יוחנן בן גודגודא.

ח' 23 - דיון בשאלת ר' אבין אם "עולת נדבת ציבור טעונה שירה". ראיות משלושה מקורות, שנדחו, ולמסקנה - לא טעונה שירה.

גמרא - קושיא על המסקנה ש"האומר בפיו חמור מן העושה מעשה", ורבא מתרץ. וכן קושיא על הראיה לכך מן המרגלים במדבר, ור"ל מתרץ.

ב' 25 - מדרשים על ענייני לשון-הרע ודברים הקשורים לכך.

ג' 17 - ברייתא על עשרת הניסיונות שניסו ישראל להקב"ה במדבר, ופרטיהם.

דף ט"ו/ב

ד' 5 - דברי ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן זמרא ואחרים בעניין לשון-הרע.

ה' 39 - דברי חכמים על דרך תקנתם של מספרי לשון-הרע.

ו' 44 - על התוצאות הקשות של הלשון-הרע.

ז' 50 - דוגמאות ללשון-הרע.

דף ט"ז/א

ח' 18 - שבעת הדברים עליהם באים נגעים על האדם.

ט' 35 - סמיכות פרשת בגדי כהונה לפרשת קורבנות מלמדת שכמו הקורבנות גם בגדי הכהונה מכפרים. ומפרטים על איזה עבירות מכפר כל אחד מהבגדים.

דף ט"ז/ב

י' 1 - הטעמים לדיני המצורע בהסגר ובהבאת הצפורים, בהקשר ללשון-הרע.

י"א 11 - דברי חכמים על "לא תשנא את אחיך לבבך" וכן דרשות על ענייני "הוכח-תוכיח".

י"ב 38 - בעניין "לא ישנה אדם באכסניא שלו", בירור עד מתי. וכן מניין לומדים דבר זה. וכן מניין ש"לא ישנה אדם מאומנותו וכו'".

י"ג 44 - דברי חכמים בשאלה "עד היכן תכלית יסורין", ומה נפקא מינא מזה.

דף י"ז/א

י"ד 1 - ברייתא בשם ר"א הגדול על התוכחה של ה' לאבות. וכן דיון על הפסוק "זה דור דורשיו" - אם הדור לפי המנהיג או ההיפך.

פרק ד' "השג יד"

משנה - ארבעה כללים בדיני ערכין, ודוגמא לכלל

לדעת ר"מ, אלא נאמר "בישראל" מטעם אחר, ודיון מהו אותו טעם.

דף י"ד/א

משנה - הסבר כיצד יש צדדים "להקל ולהחמיר" ב"שדה אחוזה", ומה ההבדל בינה לבין "שדה מקנה". ודעת ר"א בזה.

גמרא - דיון בדברי רב הונא בעניין פדיון אילנות ושדה, מתוכם משמע שדעתו: "אדם מקדיש בעין-יפה". מקשים עליו ממקורות שונים וכן ממשנתנו, ומתרץ שמקורות אלה כדעת ר"ש ש"המקדיש בעין רעה מקדיש", ודנים בדעת ר"ש ואחרים.

דף י"ד/ב

ב' 12 - רב פפא מביא מספר הלכות בדיני הקדש, או מכירה, פדיון או חזרה ביובל של שדות טרשים. וכן הלכות לגבי מכר או הקדיש אילנות. מקשים עליו בעניין אילנות ומתרץ.

ג' 27 - ברייתא ובה הסבר והסימוכין לדעות חכמים ור"א במשנה בעניין ההבדל בין שדה-אחוזה לבין שדה-מקנה. וכן בירור אם לדעת חכמים יש גזירה-שווה בין שדה-אחוזה לשדה-מקנה לעניין תוספת חומש גם בפדיון שדה-מקנה. רבא מוכיח שאין. הגמרא מביאה ברייתא כדעת רבא, אך מטעם אחר.

משנה - הסבר כיצד בשור-המועד שהרג את העבד יש צדדים להקל ולהחמיר. ואגב, גם דינו אם הרג בן חורין או שחבל בעבד או בן חורין.

גמרא - מדייקים מדין חובל שבמשנה, שרק מועד משלם נזק שלם. מקשים שאין זה כדעת ר"ע האומר שגם בתם משלם נזק שלם. ומסבירים את המשנה גם כדעת ר"ע.

משנה - דוגמא כיצד יש צדדים להקל ולהחמיר ב"אונס ומפתה". וכן דין "הבושת והפגם".

גמרא - דיון בשאלה מדוע קצוב התשלום על אונס ומפתה, ואילו על בושת ופגם משלמים לפי המבייש והמתבייש. על כך דעת ר' זעירא, אביי מקשה עליו ומביא ראיה אחרת, וכן רבא מביא ראיה אחרת.

דף ט"ו/א

משנה - דוגמא כיצד ב"מוציא שם רע" יש צדדים להקל ולהחמיר. וכן מסקנה מוסרית ש"האומר בפיו" בהוצאת שם רע חמור מדין אונס ומפתה, וראיה לכך גם מחטא המרגלים ותוצאתו.

גמרא - הערה שהלימוד במשנה בגזרה שווה "שנה" "שנה", מדובר שמלה זו מופנית לצורך גזירה-שווה, שאם לא כן ניתן לפרוך אותה. מקשים שלפי הברייתא דעת רבי ש"ע - ועד בכלל" אין צורך בג"ש זו. ונערך דיון להוכיח שגם לדעת רבי צריך את הג"ש. כמו כן מסבירים מדוע בנגעים "מראשו, ולא ראשו בכלל" בשני טעמים.

דף י"ח/ב

ב' 11 - ברייתא בה מסביר ר"א את שיטתו במשנתנו. והגמרא דנה בה בקושיא ותירוץ.

ג' 17 - ברייתא הקובעת שהמלה "שנה", בעניינים שונים שבתורה, היא שנה שלמה מעת-לעת (ולא למניין שנות העולם). דוגמאות לכך והסימוכין. כן מבררים לאיזה עניין הזכירה הברייתא: "שבבן ושבת" על כך תשובות רב ורב יוסף, ומוסבר שאין ביניהם מחלוקת. אגב מסבירים מדוע לפי התורה ערך הנקבה לאחר גיל ששים יורד בשליש, ואילו ערך הזכר יורד ביותר משליש (מ50 ל15).

פרק ה' "האומר משקלי"

דף י"ט/א

משנה - נוסחי נדר ומשמעותם המעשית, כגון האומר: "משקלי עלי" (וסיפור מעשה בעניין), או האומר "משקל ידי עלי", - מחלוקת ר"י ור' יוסי כיצד ידעו מהו משקל היד.

גמרא - קושיא על המשנה: "כסף כסף וכו'", הרי הדבר פשוט? ומתמצים שהחידוש במקרה שלא אמר בפירוש ממה בדעתו לתת, שיכול הוא לתת מכל דבר. החכם רחבה וכן רב פפא מביאים דוגמאות לזה, וחכמים דנים להסביר מה באו לחדש. וכן הסבר המעשה שבמשנה, ע"י שינוי נוסחו, כך שלא יסתור את המסקנה הנ"ל.

ב' 32 - דברי רב יהודה בדין "האומר קומתי עלי וכו'", מקשים עליו מברייתא, ומתמצים שהוא כדעת ר"ע. כן מובאות שאלות בעניין, שנשארו ב"תיקו".

דף י"ט/ב

ג' 2 - ברייתא ובה דין משנתנו באומר "משקל ידי עלי", בשינויים. בה גם מבוארת מהות המחלוקת במשנה בין ר"י ור' יוסי. כן מובא דיון לבירור מדוע השתמשה הברייתא במלים "אציל" ו"ארכובה" ולא בכינויים אחרים הנזכרים במקורות אחרים. ומתמצים ע"י הבחנה בין לשון דאורייתא לבין לשון בני-אדם בנדרים.

הראשון "השג יד בנודר וכו'". ומחלוקת ת"ק ור"י בעניין ההשוואה בזה בין ערכין לקורבנות, שת"ק סובר שאינם שווים, ור"י חולק ומסביר את שיטתו.

גמרא - הסבר מדוע נאמר במשנה "הישג יד בנודר ושנים בנידר", ולא "במעריך ובנערך", כפי שהיה צריך להיות.

ב' 36 - הסימוכין לדינו של עני שהעריך עשיר, שנותן ערך עני (הישג יד), מה שאין כן לגבי קורבנות המצורע, ונערך דיון בזה להסבר שיטת חכמים בכוונת המשנה. ואחר דנים בשיטת ר"י והסברה.

דף י"ז/ב

משנה - הלכה, עני שהעשיר, או ההפך - נותן כעשיר, ודעת ר"י בזה. ובקורבנות הולכים לפי מצבו בשעת הבאת הקורבן. וכן הדין במקרה שמת אביו של העני המעריך, והשאיר לו ירושה, או שעומד להרויח מספינתו שבים, עליו לתת כעני בהישג יד.

גמרא - הסימוכין בפסוקים לדין הראשון במשנה.

ב' 17 - דיון בדעת ר"י והסימוכין שלו, שלכאורה יש קושי לדעתו מפסוקים אחרים. ויישוב הדברים.

דף י"ח/א

ג' 12 - על הדין: "מת אביו והניח לו וכו'", שואלים: והרי הוא עשיר? ומתמצים שהיה אביו גוסס. כן מקשים על דין "ספינתו בים וכו'", ור' חסדא מתרץ שמדובר בספינה מושכרת, והסבר.

משנה - דוגמאות לשאר שלושת הכללים במשנה הראשונה: שהמתחייב ערכו של אדם אחר, צריך לתת לפי ערכו של אותו אדם - אם צעיר או זקן, או אם איש או אשה, וכן לפי זמן ההתחייבות אף שבינתיים עלה או ירד ערכו של האדם ההוא.

גמרא - ברייתא המראה את הדברים הנלמדים בהיקש בין ערכין לנדרים-דמים, ולפי זה מבררים את דין ערכים יהיה כמו בנדרים ממון שמשלם לפי זמן התשלום. ואם כן, מדוע נאמר במשנה שמשלם כזמן ההתחייבות? אך דוחים זאת על פי המפורש בפסוק "כערכך יקום" שהוא זמן ההערכה ולא זמן הנתינה.

משנה - כלל, שבכל מקום שנאמר בערכין: "חודש", "חמש שנים" ו"עשרים שנה", הכוונה בזה שזה כולל את יום ל' בחודש, והשנה החמישית וכו', וכיצד למדים זאת מהפסוק: "מבן ששים שנה ומעלה". כמו כן מובאת דעת ר"א שגם חודש ויום לאחר תום השנה, נחשב כשייך לשנה הקודמת.

דף כ/ב

משנה - ההבדל בדין בין אם אמר: "שור זה עולה" או "שור זה עלי עולה" וכדומה, ומת השור. שבמקרה השני חייב לשלם, ובראשון - פטור.

גמרא - ר' חייא בר רב מעיר שהנוסח במשנה צריך להיות: "דמי שור זה עלי עולה". מקשים עליו, ומתריך. ודנים בפרטי התירוק במסורות שונות.

דף כ"א/א

משנה - הלכה שממשכנין את חייבי ערכין, ואילו בחייבי קורבנות, הרי את חייבי חטאות ואשמות לא ממשכנין, ואת חייבי עולות ושלמים - כן.

גמרא - רב פפא מעיר שיש לפעמים שממשכנין חייבי חטאות ואין ממשכנין חייבי עולות, ומפרט. ונערך דיון בעניין חייבי עולות, אם מדובר ב"עולת יולדת"^(נרחה), או "בעולת מצורע".

ב' 31 - ברייתא הלומדת מפסוק את דין המשנה "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". בהקשר לכך מביאים את דברי שמואל ש"עולה" צריכה להיות על דעת המתכפר. מסבירים מה בא לחדש, ועל כך נערך דיון עפ"י הדעות השונות, ור"פ מיישב את הדברים.

דף כ"א/ב

ג' 21 - בעניין דברי המשנה: "וכן בגיטי נשים וכו'", אומר רב ששת שיכול אדם למסור "מודעא" לביטול הגט מראש. מבררים במה החידוש, והראיה לו מהמשנה.

פרק ו' "שום היתומים"

משנה - משך הזמן שיש לבית-דין להכריז על מכירת נכסי היתומים, או נכסי הקדש, והם: נכסי היתומים שלושים יום, ונכסי הקדש ששים יום. וכן שזמן ההכרזה בבוקר ובערב.

גמרא - הטעם לנאמר במשנה: "בבוקר ובערב", וראיה מברייתא לכך. וכן אומרת הברייתא מה יש להודיע בהכרזה, ומדוע.

דף כ"ב/א

ב' 1 - ברייתא המביאה את משנתנו בשם ר"מ, ואילו לר"י וחכמים דעות אחרות. ר' חסדא בשם אבימי אומר שההלכה: "שום היתומים ששים יום" (שלא כמשנתנו), ומיישבים את הסתירה בסיפור מעשה בו מבואר שר' חסדא מדבר במקרים שההכרזה נעשית רק בימי ב' וה'.

משנה - דין האומר "דמי ידי עלי" - כיצד מעריכים זאת. וכן הערה שבזה יש חומרא בנדרים מאשר בערכין, שאם אמר "ערך ידי עלי" זה כאילו "לא אמר כלום".

גמרא - דיון בשאלה כיצד שמין את דמי היד? על כך מציע רבא את דרך האומדן בנזיקין, אביי מקשה עליו ונותן דרך אחרת. רבא מעלה שואל על מקרה שאמדו אדם על נזקו, ואחר כך נדר: "דמי עלי" - האם צריך לאמוד אותו שוב? מסבירים את הצדדים הרבים של הספיקות, אך ללא תשובות.

דף כ/א

משנה - דוגמא לחומרא שבערכין מנדרים. וכן דוגמאות של נוסחים בערכין או נדרים, כיצד הם מתפרשים למעשה, ובאיזה מהם הדין בערכין שונה, או שווה, לדין בנדרים.

גמרא - ברייתא ובה דוגמאות נוספות לחומר בנדרים מבערכין, וההפך.

ב' 32 - דיון על הדוגמא הראשונה במשנה: "האומר ערכי עלי ומת" בנסיון להסיק ממנה על הלכות הנתונות במחלוקת, כגון "אם מלוה-על פה משעבד את נכסי הלווה", או "אם מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר", ועוד. ודוחים זאת.

ג' 39 - בעניין האומר: "ערך ידי וכו'", לא אמר כלום, מעירים שרב אומר ש"נותן דמיה", ומסבירים שרב מסתמך על דעת ר"מ בזה. וכן מוסבר מה חידוש יש בזה.

ד' 44 - הסימוכין לדין "האומר ערך ראשי וכו'" - נותן ערך כולו". וכן בירור מה בא לרבות: "זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו וכו'".

ה' 46 - ברייתא ובה דין משנתנו: "חצי ערכי עלי, נותן חצי ערכו", עם דעת ר' יוסי בר"י האומר שהוא "לוקה ונותן ערך שלם". ור"פ מסביר את כוונתו של ר' יוסי, ונימוקו.

ו' 48 - בירור הסימוכין לדין: "דמי חצי עלי וכו'", וכן מה בא לרבות: "זה הכלל וכו'".

ז' 49 - ברייתא ובה דעת ר"מ: "המעריך חצי ערך כלי - נותן דמיו", וחכמים חולקים. קושיא על חכמים, ותירוצה.

ח' 54 - דיון על המשנה: "ערכו של פלוני עלי ומת" שישלמו היורשים. לבירור מה חידוש יש בזה, שהרי הדבר כבר נזכר למעלה? ומשיבים.

גמרא - הסבר מדוע צריך לפדות את הנכסים מיד ה"הקדש", הרי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

ב' 36 - הערה שדוגמת הפדיון במשנה אינה כדעת רשב"ג האומר שאפשר לפדות רק כאשר החוב בגובה ההקדש. ובירור כי שיטת חכמים בזה, שיכול לפדות את ההקדש אם הוא מגיע לפחות עד כדי מחצית החוב.

משנה - הלכה, כאשר ממשכנין את חייבי הערכין, יש להשאיר להם מזון וחפצים וכן כלי עבודתם, ודוגמאות לכך. כן מעירים שהמקדיש נכסיו גם התפילין בכלל, וצריך לפדות אותם.

גמרא - הסימוכין בפסוק לדיני המשנה, הסבר מהות המחלוקת בין ר"א וחכמים וכן בירור מה החידוש בדין "היה לו מין אחד מרובה... וכל שיש לו מן המועט".

דף כ"ד/א

ב' 10 - בהקשר לדין התפילין, במשנה, שהם כלולים בהקדש, מובא מעשה במי שמכר את כל נכסיו, ונפסק שגם התפילין כלולים במכירה. ומסבירים מה החידוש בפסיקה זו.

משנה - הלכה שהמקדיש נכסיו, או המעריך עצמו, אין ההקדש יכול לקחת מבגדי אשתו ובניו וכדומה. וכן שהנודר משלם לפי ערך הנכסים בזמן והמקום בהם נאמדו ע"י הכהן.

גמרא - ברייתא ובה הסימוכין לדין האחרון במשנה, וכן ש"סתם הקדשות לבדק-הבית".

פרק ז' "אין מקדישין"

משנה - אין להקדיש שדה אחוזה תוך שנתיים לפני היובל, ולא לגאול אותו תוך שנה אחריו. וכן שמשך הזמן נמדד בשנים שלמות ולא בחודשים, אלא אם זה לטובת ההקדש.

גמרא - קושיא על הזמנים הנזכרים במשנה ממקור אחר, הנראה כסותר, ויישוב הסתירה ע"י רב ושמואל.

ב' 29 - דיון במחלוקת רב ושמואל אם אפשר להקדיש שדה בשנת היובל עצמה. נימוקי השיטות והסימוכין שלהם, וכן ראיות לכאן ולכאן.

דף כ"ה/א

ג' 7 - בירור מניין שאין חישוב חודשים בהקדש, אך יש חישוב חדשים כאשר זה לטובת ההקדש.

ג' 17 - מחלוקת רב אסי ור' יוחנן באיזה מקרים נזקקין להכריז על מכירת נכסי יתומים. דיון בדעותיהם על פי מקורות אחרים בקושיות ותירוצים.

ד' 49 - דיון בטעמו של רב נחמן על ש"בתחילה לא נזקק למכור נכסי יתומים". על כך מחלוקת בין רב פפא לבין רב הונא בריה דב יהושע. כן מציינים באילו מקרים תהיה נפקא-מינא בין דעותיהם. וכן פסיקת הלכה כרב הונא. מקשים על טעמו של רב פפא, ממשנתו וממקור נוסף, ומתריך.

דף כ"ב/ב

ה' 20 - דיון בדעת רבא שלא נזקקין לנכסי יתומים משום "שובר" שהיה על החוב, והיתומים לא יודעים עליו. מקשים עליו ממשנה אחרת, ומתריך. בעניין ההלכה אימתי נזקקין ואימתי מעמידים אפוטרופוס ליתומים, מובאות דעות רבא ונהרדעי, ורב אשי מכריע על פיהם.

דף כ"ג/א

משנה - דין המקדיש את נכסיו והיתה עליו כתובת אשה, אם צריך לעשות משהו למניעת "קנוניא" נגד ההקדש. על כך מחלוקת בין ר"א שמצריך, לבין ר' יהושע שאינו מצריך. רשב"ג אומר שגם לגבי ה"ערב" לאשה בכתובתה, צריך למנוע קנוניא בין האיש ואשתו נגד הערב.

גמרא - בירור "במאי קמיפלגי" במשנה? על כך ניתנו מספר הצעות שנידחו, ונתקבלה הדעה שיסוד המחלוקת הוא אם אפשר להישאל על ההקדש, וראיה לכך מברייתא. וזו גם המחלוקת בין ב"ש לבין ב"ה.

ב' 32 - בקשר לדברי רשב"ג במשנה, מובא מעשה בו אביי המליץ על שימוש בעורמה, וההסבר שהיה זה במקרה מיוחד. תוך כך נערך דיון בו התבררו דיני "ערב", "קבלן" ו"הקדש", אם הם משלמים בעקבות קנוניא.

דף כ"ג/ב

ג' 15 - תיאור מעשה עליו נערך דיון אם "לוקח" הוא כ"ערב" או כ"הקדש" שבמשנה. ר"פ סובר שדינו כדינים ואילו נהרדעי חולקים ומגמקים.

משנה - המקדיש את נכסיו והיה עליו לשלם את כתובת אשתו או את חובו, צריך תחילה לפדות את נכסיו מן ההקדש, ואחר כך לשלם מהם את הכתובה או החוב. וכן דוגמא לפדיון מן ההקדש.

עצמו. נערך דיון ולסוף מביא רבא לימוד מפסוק, ולא נדחה.

דף כ"ו/ב

ג' 1 - דיון בשאלה, לשיטת ר"א, אם ב"יובל שני" דין הבעלים כדין אדם אחר. על כך מובאת ברייתא, אך ללא מסקנה. ומביאים ברייתא אחרת דנים בה ועורכים אף השוואה למשנתנו.

משנה - דיני הקדש שדה וגאולתו במקרים מיוחדים, כגון: קנה השדה מאביו והקדישה אחרי מות אביו, הרי היא כשדה-אחווה; קנה מאביו והקדישה לפני מות אביו (על כך מחלוקת); דין שדה-מקנה - אינה יוצאה לכהנים לעולם, והטעם. וכן דין הכהנים והלויים שמקדישים וגואלים לעולם.

גמרא - ברייתא ובה המחלוקת במקרה שהבן הקדיש לפני מות אביו, בין ר"מ לבין ר"י ור"ש (בשינוי ממשנתנו), ודיון לבירור מהות מחלוקת זו ביניהם.

דף כ"ז/א

ב' 5 - בירור מה החידוש בדברי המשנה על הכהנים והלויים שהם "מקדישין לעולם". לאחר דיון מסיקים כי לשיטת שמואל יש חידוש, ואילו לשיטת רב אין בזה חידוש והדברים נאמרו מטעמי סגנון המשנה.

פרק ח' "המקדיש שדהו"

משנה - הלכה, אם מקדיש אדם שדה-אחווה בזמן שאין היובל נוהג, כיצד יש לנהוג בפדיונה. ומעשה שהיה.

גמרא - ברייתא ובה נאמר "כופין", לעומת הנאמר במשנתנו: "אומר לו", והסבר השינוי בשתי דרכים.

ב' 30 - בירור שהטעם הנאמר במשנה: "שהבעלים נותנין חומש" הוא טעם נוסף לשני טעמים אחרים.

ג' 34 - בירור מהות המחלוקת בין רבנן ור' יוסי בסיפור שבמשנה. על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה.

משנה - כיצד יש לנהוג כאשר יש הצעות מחיר שונות לפדיון השדה המוקדשת. זאת, בין אם הבעלים היה אחד המציעים ובין אם רק אחרים, ומה הדין אם חזרו בהם המציעים.

דף כ"ז/ב

גמרא - הערה הלכתית של ר' חסדא בדבר המקרה הראשון במשנה, כשהיו מספר הצעות וחזרו בהם.

משנה - פרטי דינים בפדיון שדה-אחווה שהוקדשה בזמן שהיובל נוהג. וכן שהבעלים ה פודים צריכים להוסיף חומש, אך אדם אחר - לא.

גמרא - פרטי דינים הנלמדים מהפסוק: "זרע חומר שעורים".

ב' 20 - דיון בעניין הנקעים והסלעים שבשדה, ש"אינן נמדדין עמה". שואלים: מדוע לא יוקדשו בפני עצמם, שהרי אפשר להקדיש גם חלקים קטנים של שדה? משיב מר עוקבא בר חמא שמדובר במקרים מיוחדים, כגון שהם מלאים מים ואי אפשר לזרוע בהם.

ג' 27 - ברייתא הלומדת מהפסוק: "ונגרע מערכך" כי כמו שגורעים מדמי הפדיון את השנים שהשדה היתה אצל הבעלים, כך גורעים את השנים שהיתה אצל ההקדש.

ד' 29 - ברייתא המציינת את הסימוכין לדין שאי אפשר לשלם את הפדיון "שנה בשנה", אלא - הכל יחד.

משנה - הלכה, אם המקדיש הוא גם הגואל את השדה, הרי השדה אינה יוצאת מידו ביובל להתחלק לכהנים. ומה הדין כאשר משהו אחר הוא הפודה - דוגמאות שונות.

דף כ"ה/ב

גמרא - ברייתא ובה הסימוכין במקרא לדין המשנה, שאם הבעלים או הבן פודים, אין השדה עוברת לכהנים ביובל. וכן מניין ש"אח" נחשב כאדם אחר.

ב' 14 - בירורי ההלכה במספר מקרים: האם בת יכולה לגאול כמו בן; אשה שהקדישה, מי מעמיד לה השדה; הקדיש את השדה פחות משנתיים לפני היובל, האם גם אז תצא לכהנים ביובל?

ג' 29 - ברייתא המביאה את הסימוכין לדין המשנה, שאם "גאלה אחד מן הכהנים וכו'" שיוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכהנים.

משנה - דין שדה-אחווה שהגיע היובל ולא נגאלה. על כך שלש דעות: ר"י, ר"ש ור"א.

גמרא - הסימוכין לדעות ר"י ור"ש, ומדוע לא למדו כל אחד בדרך לימוד חבירו.

דף כ"ו/א

ב' 5 - בירור הסימוכין לשיטתו של ר"א במשנה. על כך דעת (רבה) רבא, עליו מקשה אביי ומביא דעת

מדוע התיר ללויים להחרים קרקעות? דנים בכך ומתרצים.

ב' 46 - דברי ר' חייא בר אבין, למי מהכהנים נותנים את סוגי החרם, כגון: מטלטלין, שדות או שדה-אחוזה היוצאת ביובל לכהן. וכן הסימוכין לכל דבר.

דף כ"ח/ב

ג' 10 - דיון בשאלה על השדות האמורות להינתן לכהנים שבאותו משמר: כיצד ינהגו אם היה זה ביום שבת - יום החלפת המשמרות? משיבים, שנותנים למשמר היוצא, ומביאים על כך ראיה מברייתא ודנים עליה. בסוף חזרה לסוגיא הקודמת ומבררים מדוע לא יעשו היקש בין המטלטלים לקרקעות.

משנה - הלכה, חרם המיועד לכהנים לא ניתן לפדותו ולתת לכהן את תמורתו. ומחלוקת בדין "סתם חרמים" (שהמחרים לא קבע אם לכהנים או לבדק הבית), ריב"ב אומר שהם לבדק-הבית, וחכמים אומרים שהם לכהנים. הסימוכין שלהם מן הפסוקים. וכן הסבר מה שלמדו חכמים מן הפסוק של ריב"ב, ש"מחרים אדם את קדשיו".

דף כ"ט/א

גמרא - ברייתא שחרמי הכהנים בזמן שהם עדיין בבית הבעלים דינם כהקדש, ומזמן שהגיעו לידי הכהן הרי הם כחולין. והסימוכין בפסוקים.

ב' 6 - דיון במחלוקת ריב"ב וחכמים שבמשנה, לבירור כיצד הם למדים את הפסוקים, כל אחד לשיטתו. כן מובאת פסיקתו של רב כריב"ב, שואלים: כיצד הגיע לפסיקה זו בניגוד לדעת חכמים? ומשיבים שהיתה לו גירסא הפוכה של הדעות.

ג' 24 - מעשה בפומפדיתא באחד שהקדיש את נכסיו, ורב יהודה פסק לו שיכול לפדות אותם. ודנים בזה על פי מספר קושיות, ותירוץ. לעומת זאת, דעת עולא שהיה צריך לתת את הכל לכהנים. הגמרא מקשה מברייתא: הרי בזמן הזה לא נוהגים הדינים הקשורים לבית המקדש. ומתרצים כי מה שאינו נוהג בזמן הזה הוא רק בקרקעות, ודין חו"ל (פומפדיתא) כדין מטלטלים של ארץ-ישראל.

משנה - שאלת ר' ישמעאל כיצד יש ללמוד את הסתירה בפסוקים, על דיני בכור. שפעם נאמר "תקדיש" ופעם "לא יקדיש"? ותשובתו: "תקדיש" - הקדש עילוי, "לא יקדיש" - לזבח אחר.

גמרא - בירור כיצד רבנן למדים את הנאמר בפסוקים, ומה עונה להם על כך ר' ישמעאל.

דבריו מעוררים מספר קושיות והגמרא מתרצת אותן. קושיא על התירוץ ורב חסדא מבאר את דבריו בהבחנה בין אם חזרו בבת אחת לבין בזה אחר זה וסיוע לו מובא מברייתא. כן מביאים את הסוגיא בגירסא אחרת.

ב' 31 - בדבר המקרה שבעל-הבית אומר בעשרים, ואחר אומר בעשרים, שמעדיפים את בעל-הבית בגלל תוספת החומש. שואלים מה ההבדל בין זה לבין פדיון מעשר-שני, שם החומש לא נחשב. ומשיבים עלפי הבחנה בין הנושאים.

ג' 35 - דיון בשאלה, מדוע במקרה שבעל-הבית אמר בעשרים, ואחר הציע עשרים וחמש, מחייבים את על הבית לתת שלושים. ומתרצים בשינוי הבנת נוסח המשנה. התירוץ נדחה, ורבא מתרץ באופן שונה במעט.

ד' 38 - הערת ר' חסדא שהנאמר במשנה: "אין מוסיפין חומש על עילוי" (של המציע האחר), הוא במקרה שלא היתה שומא של השדה ע"י שלושה. אבל אם שמו שזהו אכן ערכה - כן מוסיפים הבעלים חומש על הצעת האחר. מביאים על כך ראיה מברייתא, ודנים בהסברתה.

ה' 45 - על המקרה האחרון במשנה: "שלושים ואחד ודינר", מבררים מה עניין ה"דינר" הנוסף. על כך מובא הסברו של רב ששת.

דף כ"ח/א

משנה - דברי ר"א שרשאי אדם להחרים מנכסיו לסוגיהם, אך לא את הכל. ודברי ראב"ע הלמד ק"ו מזה לעניין בזבזו נכסים שלא להקדש.

גמרא - ברייתא הלומדת את דין המשנה מן הפסוק "אשר יחרים איש מכל אשר לו", שהאות מ' במלה מכל" באה למעט. כך גם לגבי כל מלה ומלה שבפסוק, והסבר מהי הצריכותא לכל הדברים בפסוק. ודיון מיוחד על מה שלומדים מהמלה "בהמה" בפסוק.

ב' 30 - בירור שההבדל בין דעת ר"א לבין דעת ראב"ע במשנה הוא בקבלת דברי ר' אילא על תקנת אושא שלא יזבזו אדם יותר מחומש. וכן סיפור מעשה שהיה.

משנה - הלכה, ש"אין אדם מחרים דבר שאינו שלו" ודוגמאות. ובעניין דיני הכהנים והלויים לגבי חרם, יש מחלוקת ר"י ור"ש, ופסיקתו של רבי.

גמרא - קושיא על ר"י מדוע לויין אינם יכולים להחרים מטלטלין? ומשיבים. כן קושיא על ר"ש

פרק ט' "המוכר שדהו"

דף כ"ט/ב

משנה - דין המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג, שיכול לגאול אותה רק לאחר שנתיים ("שני תבואות"). וכן כיצד יש לנהוג במקרים מיוחדים.

גמרא - דיוק מלשון המשנה: "אינו מותר לגאול" שיש גם איסור לגאול, ומבררים שהעבירה היא ב"עשה", וכי האיסור חל גם על הקונה, והסימוכין לזה.

ב' 15 - דיון במחלוקת בדין שדה שנמכרה בשנת היובל עצמו. רב אומר ש"מכורה", ושמואל אומר ש"אינה מכורה, ונימוקו. קושיות על רב ומתמצים אותן לשיטתו.

ג' 33 - דיון בשתי הלכות שמביא רב ענן בשם שמואל, האחת שאין מכירת שדה ביובל, ואחת שאין למכור עבד כנעני לעכו"ם או למשהו בחו"ל. על אחת מהן אמר שאם מכר - הדמים חוזרים, ועל אחת אמר שאין חוזרים. ומוכיח רב יוסף מבריייתא שבמכירת השדה הדמים חוזרים. כן מסביר רב יוסף מדוע קונסים את קונה העבד ולא את המוכר.

דף ל"א

ד' 10 - בירור, מדוע נאמר במשנה: "נרה או הובירה וכו'", הרי את דין "נרה" ניתן ללמוד מדין הובירה בקל-וחומר, ומשיבים.

ה' 13 - ברייתא ובה דברי ר"א במשנתנו עם פירוט הסימוכין לדבריו.

משנה - דיני גאולת שדה שנמכרה מיד ליד (במחירים שונים) - כיצד ועם מי מחשב המוכר את דמי הפדיון, ודוגמאות. כן מובאים עוד מדיני גאולת קרקע. וכן ההבדל בין דיני גאולת קרקע שנמכרה לבין זו שהוקדשה (שהם פחות חמורים).

גמרא - ברייתא המביאה את ההלכה הראשונה במשנתנו בשם רבי, ואחריה את דברי ר' דוסתאי בן יהודה על הדין במקרה שעלה או פחת ערכה של השדה אצל הקונה הראשון, שגם כאן מחשב הפודה לפי האופן בו ירוויח יותר. ומבררים באיזה מקרה תהיה נפקא-מינא בין דברי רבי לדברי ר' דוסתאי.

ג' 43 - דיון בשאלה מדוע מחשבים לפי הקולא למוכר, ולא לחומר? משיבים שלומדים זאת מדיני עבד, כפי שמובא בברייתא. שאלה לאביי: מדוע בדיני עבד אכן לומדים דווקא לקולא? אביי משיב

מבריייתא ונערך מו"מ בזה. לבסוף משיב רב נחמן על כך מדיוק לשון הפסוק בעניין.

דף ל"ב

ד' 42 - ברייתא ובה דין המשנה: "לא ימכור ברחוק וכו'", והסימוכין לכך בפסוקים. קושיא על כך ותירוץ.

ה' 51 - ברייתא ובה דין המשנה: "ובהקדש מותר בכלול", עם הלימוד מן הפסוק, וכן הסבר הטעם להבדל בין "מכר" לבין "הקדש". לבסוף מובאות שתי ברייתות סותרות בעניין, ומתמצים שאחת לפי רבנן והאחת לפי ר"ש.

דף ל"א/א

משנה - דיני מכירה וגאולה של בית בבתי ערי חומה.

גמרא - ברייתא המביאה את דעת רבי, שרק אחרי שני ימים יכול לגאול, שלא כרבנן במשנתנו, ודנים כיצד הם לומדים את דעותיהם מן הפסוק.

ב' 25 - דיון בדברי המשנה: "הרי זה כמין ריבית ואינו ריבית", מובאת ברייתא הקובעת ש"זו ריבית גמורה, אלא שהתורה התירתו". ר' יוחנן מתרץ שזו מחלוקת: ר"י כמשנה, ורבנן כבריייתא. כן מבררים מהו יסוד המחלוקת, על כך שתי דעות.

דף ל"א/ב

ג' 4 - בירור מה החדוש בדין המשנה, שבמקרה ומת המוכר או הקונה בניהם נכנסים במקומם, וכיצד למדים זאת מהפסוקים.

ד' 10 - ברייתא הדנה במקרה שהקונה הראשון מכר לקונה שני, שמונים את השנה לפי זמן המכירה לראשון. ובעניין החליטה (אם לא נגאלה), מחלוקת: ר"א אומר שנחלטת לראשון ור' יוחנן אומר לשני, ונימוקיהם. אגב מביאים את דברי רבי אבא בר ממל על שני מקרים בהם התוצאה ההלכתית מיוחדת.

ה' 36 - ברייתא ובה מובאת המחלוקת בין רבנן ורבי, בעניין הלימוד מ"תמימה" שבמשנתנו, אך בנוסח אחר.

ו' 39 - דיון בדברי הברייתא בה למדים מהמלה "לצמיתות" (בלשון רבים) לרבות גם את המתנה. ובדיון מתברר שאין זה כדעת ר"מ הסובר ש"מתנה אינה כמכר".

ז' 45 - ברייתא ובה דיני המקדיש בית בערי-חומה, שזמן הגאולה לעולם, ואם נגאל ע"י אדם אחר הוא

ד' 13 – בירור דעת ר' ישמעאל ב"ר יוסי בעניין "קדושה ראשונה", אם קדשה גם לעתיד לבוא. מובאים על דעתו בזה שני מקורות סותרים, וליישוב הסתירה מביאים שני תירוצים שונים.

ה' 32 - הסבר שיסוד המחלוקת בעניין "אם קדשה לעתיד לבוא" הוא בהבנה שונה של הפסוקים בנחמיה: "ויעשו כל הקהל וכו'", ובחומש דברים: "והביאך ה' אלוקיך וכו'".

ו' 54 - דיון לפי השיטה ש"לא קדשה לעתיד לבוא". שואלים: וכי בימי עזרא התחילו למנות שמיטין ויובלות? ומביאים ראיות שלא היו יובלות. מתרץ רב נחמן בר יצחק שמנו את היובלות לצורך קביעת השמיטות, ולא לדיני יובל. קושיא עליו ותירוץ שהולך לפי דעת ר"י.

דף ל"ג/א

ז' 4 – דיון על הנאמר כי מימי סנחריב בטלו שמיטין ויובלות. מביאים ראיה מפסוקים שכן נהגו. על כך מובא תירוץ שנדחה, ואחר מתרץ ר' יוחנן שבטלו וירמיהו החזירם, והראיות לזה מן המקרא.

משנה - דיני המוכר בית בערי-החצרים (שבלי חומה), שיש לו זכות לגאול את הבית גם על פי הזכויות של המוכר בבתי ערי-חומה וגם לפי הזכויות של המוכר "שדה אחוזה", ועוד, ופירוט הדברים.

גמרא - ברייתא המראה כיצד נלמדים הדברים במשנה מן הפסוקים. אך מקשים: מדוע נאמר "וביובל יצא", שלכאורה הוא מיותר? על כך נערך דיון בו רב הונא מסביר באופן אחד, ר' הושעיא מסביר אחרת, ונמצאה ברייתא התומכת בדעת רב הונא ור' הושעיא נשאר ב"תיובתא".

דף ל"ג/ב

משנה - הלכה, שתי חצרות עם שני בתים בכל חצר, אפילו אם הם מוקפים חומה מימי יהושע, דינם כערי החצרים.

גמרא - ברייתא המראה כיצד למדים מדיוק בלשון הפסוק את דין המשנה. כן מוסבר מדוע נאמר "בתי חצרים" ולא: "חצר ובית, חצר ובית".

משנה - כיון שגאולת בתי ערי חומה של הלויים שונה בדיניה מגאולת בתי ערי חומה של ישראל, דנה המשנה במקרים מיוחדים, כגון שישראל ירש את אבי אמו, שהיה לוי, או לוי שירש את סבו הישראלי - כיצד ינהגו. על כך מחלוקת במשנה בין רבי לבין רבנן.

מוחלט לו כעבור השנה. שמואל מביא את הסימוכין לדינים מן הפסוק. ורב ספרא מסביר שהנאמר: "לא יצא ביובל" מתייחס למוכר בית בערי-חומה ובתוך השנה הגיע היובל, שלא יצא בו.

משנה - תיאור כיצד נהגו קוני הבתים בערי בתי-חומה להתחבא ביום האחרון של השנה, כדי שהבית יהיה חלוט להם, ותקנת הלל להתגבר על כך.

גמרא - רבא מדייק מתקנת הלל במשנה, שבדרך כלל אין הנתינה שבעל כורחו של אדם נחשבת כנתינה רגילה, ומביא דוגמא מעניין גט. על מסקנה זו מקשים עליו. מביאים מסורת אחרת בשם רבא שהתקנה היתה שאפשר לשלם בעל כורחו גם שלא בפניו, ואף על כך מקשים.

דף ל"ב/א

משנה - הלכה, שכל הבתים לסוגיהם, הנמצאים לפניו מן החומה, נידונים כדין בתי ערי-חומה. ומחלוקת יש על השדות שבעיר ועל הבתים הבנויים בחומה.

גמרא - ברייתא ובה גם המחלוקת במשנה שבין ר"י ור"מ, עם אופן הלימוד של השיטות מהפסוק, ומוסבר כי למעשה ההבדל ביניהם הוא רק לגבי שדות אשר אינם ראויים לזריעה. וכן נאמר מפורש בברייתא אחרת.

ב' 23 - בקשר למחלוקת במשנה על בית הבנוי בחומה, מסביר ר' יוחנן כיצד ר"י ור"ש לומדים את דבריהם מאותו פסוק (בספר יהושע בעניין רחב).

משנה – הלכה עיר "שגגותיה חומתה", המוקפת בתים הסמוכים זה לזה, אך בלי חומה, אינה נחשבת לעיר-חומה. וכן הגדרה מהי "עיר חומה", עם דוגמאות לערים כאלה.

גמרא - ברייתא המדייקת מלשון הפסוק "חומה סביב" מהי עיר-חומה, ומהי לא. וכן דברי ר"א בר' יוסי המדייק שגם עיר אשר בעבר היתה לה חומה נחשבת לעיר-חומה.

ב' 38 - תוספתא המזכירה מספר ערים, שנזכרו במשנה, ומציינת את מקומם. קושיא על רשימת הערים, אביי מתרץ ע"י הסבר כוונת התוספתא בדרך אחת, ורבא בדרך אחרת.

דף ל"ב/ב

ג' 6 - דיון על מעמדה של ירושלים, שהמקורות לגביה סותרים. ר' יוחנן מתרץ בדרך אחת ורב אשי באחרת.

לעולם, מובאת ברייתא המפרטת כיצד למדים זאת מהפסוקים. מקשים על דברי הברייתא בקשר לדבריה על "בתי ערי חומה של הלויים", שהרי הלויים לא קבלו כלל ערים מוקפות. על כך נערך דיון נרחב ולסוף מתרצים.

דף ל"ד/א

ג' 3 - ברייתא הלמדת מהפסוק "כשדה החרם וכו'" שכהן המקדיש שדה חרם אשר נפלה בחלקו, שכאשר מגיע היובל לא יוכל לקחת אותה לעצמו בטענה של קל-וחומר. ובעניין הק"ו עצמו נערך דיון, שהרי אין דמיון בין הדברים. מתרץ רמי בר חמא, ונדחה, ומתרץ רב נחמן.

סוף מסכת ערכין

גמרא - מראים סתירה פנימית בדעת רבי במשנה ומיישבים אותה בהבנה שונה של הנוסח, וכאילו נאמר: "אינו גואל אלא כסדר הזה" (במקום "אינו גואל כסדר הזה"). כן מבררים לפי ברייתא כיצד למד רבי את שיטתו מהפסוקים. כן מסבירים את דעת חכמים.

משנה - הלכה, שאין לשנות את הייעוד של ערי הלויים, מגרשיהם ושדותיהם, והערת ר"א בזה. וכן ההלכה שכהנים ולויים מוכרים וגואלים תמיד, ללא הגבלה.

גמרא - הערה שדעת ר"א במשנה מקובלת על הכל, ור"א מוכיח זאת מהפסוק.

ב' 44 - בעניין זכות הכהנים והלויים למכור ולגאול

מסכת תמורה

מימר ומקלל בשם. בעניין מימר אומר ר' יוחנן שיש בו מעשה, ולכן אינו ברשימה.

דף ד/א

ח' 7 - דיון על דברי ר' יוסי בר חנינא: "אף המקדים תרומה לביכורים" שגם הוא בין היוצאים מן הכלל, שלוקים עליהם אף שאין בהם מעשה. מובאת ברייתא בה המחלוקת ר"א ור' יוסי ב"ר חנינא בנושא, ומתברר במסקנה שר' יוסי ב"ר חנינא הוא הסובר שהמקדים תרומה לביכורים פטור ממלקות.

דף ד/ב

ט' 8 - דיון במה שנזכר קודם: "לא שניתק לעשה - אין לוקין עליו", שהרי מימר הוא כזה ולוקים עליו. בדיון מתברר שזו מחלוקת ר"י ור' יעקב, ומסבירים את דעותיהם.

י' 33 - דיון במחלוקת אביי ורבא בשאלה: "אי עביד מהני, או לא מהני" (אם מה שעשה עשוי). אביי אומר - מהני, ורבא אומר לא מהני. מביאים שורה ארוכה של מצוות לא-תעשה, מהן ראייה לזה, ומהן ראייה לזה, וכל אחד מסבירן לשיטתו. כיון שכל הראיות נדחו, מבררים במה הם כן חולקים. תשובה ראשונה נדחתה, ולמסקנה - מחלוקתם היא אם "שינוי קונה", שאביי אומר שקונה, ורבא אומר שאינו קונה.

דף ו'ב

י"א 22 - ברייתא הלמדת מהפסוק: "... אשר בו מום לא תקריבו", שהמקדיש בעלי מום על גבי המזבח עובר משום חמשה שמות (לאויים), פירוטם ודיון על חלק מהם.

דף ז'א

י"ב 3 - בברייתא הקודמת הוסיף ר' יוסי ב"ר יהודה לעבירות של המקדיש בעל מום את "קבלת הדם", מבררים מניין הוא למד זאת, ובמה חולק עליו התנא קמא ומניין למד הת"ק את העבירה הזו.

י"ג 17 - מסורת אחרת של הסוגיא הקודמת, עם תוספת דיון על קבלת בעלי מום מאת הנוכרי, ועוד.

דף ז'ב

י"ד 19 - בדבר המעלה איברי בעלי מומין על גבי המזבח, מחלוקת: רבא סובר שלוקה על כך פעמיים (על כולו ועל מקצתו) ואביי סובר שזה "לאו שבכללות", מקשים על אביי ונשאר ב"תיובתא".

ויקרא כ"ז י':

"לא יחליפנו ולא ימיר אותו...". "ואם המר ימיר בהמה בבהמה. והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

פרק א' "הכל ממירין"

משנה - איסור "לא תעשה" להמיר בהמת הקדש בבהמת חולין, אך בדיעבד כל הממיר (בין איש בין אשה) - מומר, ושתי הבהמות קדושות, ועונשו מלקות.

גמרא - בירור נוסח המשנה, שלכאורה "הכל ממירין" משמע לכתחילה. מסביר רב יהודה שהכוונה: "הכל מתפיסין בתמורה".

ב' 12 - בירור מה המלה "הכל" באה לרבות. והוא, את היורש, לשיטת ר"מ במחלוקתו עם ר"י, האומר שיוורש ממיר. ודיון במחלוקת זו ועל מה סומך כל אחד.

דף ב/ב

ג' 9 - דיון בחובת האשה כאיש בעניין המרה, מדוע צריך היה הכתוב לרבות אותה, שהרי בעניין עונשין שווה היא לאיש.

ד' 19 - דיון בשאלת רמי בר חמא, מה דין הקטן ומה דין הנוכרי בעניין המרה. בירור צדדי הספק. ובדיון נשארה השאלה לגבי הנוכרי ב"תיקו".

דף ג/א

ה' 6 - דיון בברייתא, שנזכרה בסוגיא הקודמת, בדבר קדשי עכו"ם, לבירור הסימוכין לכל הלכה המגבילה את הנוכרי. וכן במה חולקים ר"ש ור' יוסי, ומדוע יש הבדל בין קודשי מזבח לבין קודשי בדק-הבית.

ו' 40 - דיון בכלל של רב: "כל לא תעשה שבתורה... לא עשה בו מעשה - פטור" (שלא לוקה). שואלים הרי בדין ממיר נאמר במשנה שכן לוקה, אע"פ שאין בו מעשה? על כך שתי תשובות: רב אומר שמשנתנו כדעת ר"י שחולק על הכלל. ובשם ר' יוסי הגלילי נאמר שהמימר הוא אחד מהיוצאים מן הכלל, ומפרטים.

ז' 56 - כיון נזכרו דברי ר' יוסי הגלילי על היוצאים מן הכלל (שבהם לוקים על אף שאין בהם מעשה), דנים בהם אחד לאחד, לבירור הסימוכין שלהם. והם: נשבע,

מקדיש מוסיף את החומש, והמתכפר ממיר. ועוד, שהתורם משלו על של אחרים, "טובת הנאה" של התורם.

משנה - הלכה שאין איברי הבהמה או העובר שבבטנה יכולים להיות בעלי המרה (לא בצד החולין ולא בצד הקודש), ר' יוסי חולק ואומר שאפשר להמיר בהמת קודש על איברי חולין והקדושה חלה על כל הגוף, ונימוקו עמו.

גמרא - מחלוקת אם הקדושה חלה על העוברים. בר פדא סובר שלא, ור' יוחנן סובר שכן. על כך בא דיון מורחב לפי מקורות שונים, ועל פי האפשרויות השונות, הבנוי על דעות החולקים.

דף י"א/א

ב' 23 - מובאת משנה הסותרת את דעת בר פדא, במחלוקתו על ר' יוחנן, שממנה משמע שקדושה חלה על העוברים. בעקבות זאת מצמצמים את המחלוקת ש"לא נחלקו אלא בתם במעי תמימה", שר' יוחנן אומר שהוא קדוש כיון שלדעתו "אין העובר ירך אמו".

ג' 46 - על דעתו של ר' יוסי במשנה, שאפשר להמיר בהמת קודש על איברי חולין, נערך דיון עפ"י ברייתא בה יש הסכמה בין התנאים שהקדשת איבר אפשרית, אך חולקים אם קדושה זאת מתפשטת על כל הבהמה. בדיון מבררים שהכל מודים שאם מדובר באיבר שהנשמה תלויה בו - חלה הקדושה על הכל.

דף י"א/ב

ד' 27 - שורה של שאלות ותשובות בעניין קדושת העובר וקדושת איברים וכו'. חלקן נשארו ב"תיקו".

דף י"ב/א

משנה - קובץ הלכות בידי איסור והיתר ותערוכותם. ובכללם ש"אין תמורה עושה תמורה", ומחלוקת חכמים ור"י, שר"י אומר "הוולד עושה תמורה" וחכמים חולקים.

גמרא - הערה בשם רבי יוחנן שעניין המדומע ועניין המחמץ, הנזכרים במשנה, הם שלא לפי דעת ר"א במחלוקתו עם חכמים, והראיות לכך מן המשניות.

ב' 30 - דיון על המשנה בדבר המים השאובים במקווה, לבירור כדעת מי היא, ולמסקנה - המשנה כדעת יוסף בר חוני, כי מה שנאמר: "לפי חשבון" הכוונה למספר הכלים של המים השאובים.

דף י"ב/ב

ג' 11 - בעניין המשנה על "מי חטאת", אומר ר'

משנה - הלכה שהכהנים ממירים בקורבנות שהקדישו בעצמם, מלבד קורבנות "חטאת", "אשם" ו"בכור" שנתן להם הישראלי. וכן דיון בין ר' יוחנן בן נורי לבין ר"ע מדוע אין ממירים בבכור.

גמרא - דיון על המשנה (במסכת מע"ש): "בכור מוכרין אותו תם חי וכו'", שרב נחמן סובר שמדובר בזמן הזה. רבא מביא שורה של ראיות לסתור, ורב נחמן מיישב אותן.

דף ח'/ב

ב' 18 - דיון בדברי ר' חסדא, שכהן לא יכול למכור בכור תמים לישראל, לבירור טעמו על כך, ותיאור מעשה שהיה.

דף ט/א

משנה - הלכה שהמרה קיימת בבהמות מסוגים שונים וממינים שונים, כגון מן הבקר על הצאן, או מזכר על נקבה וכדומה. וכן יש המרה בבהמה בעלת מום שהמום נפל בה לאחר ההקדשה, כנלמד מן הפסוק: "רע וטוב".

גמרא - ברייתא ובה המקור לדין המשנה, ודיון בין אב"י ורבא בעניין המרה רע בטוב וכו'.

ב' 31 - ברייתא המבהירה מדוע נאמר בפסוק "לא יחליפנו" וגם "לא ימיר" - מה ההבדל ביניהם, ואיך אפשרית החלפה.

משנה - הלכה שהמרה עשויה להיות גם בין בהמה אחת לרבים וההפך. ודעת ר"ש הסובר רק אחת לאחת, כנרמז בפסוק.

גמרא - ברייתא ובה הסימוכין בפסוק לדעת רבנן ולדעת ר"ש, ובמה מחלוקתם. כן מחלוקת בין ר"ל ור' יוחנן בשאלה: האם לדעת ר"ש ממיר וחוזר וממיר שוב על הראשון. ר"ל אומר שכן, ור' יוחנן אומר שלא. ומביאים ברייתות לראיה לכל דעה.

ב' 54 - שאלת ר' אבין על פי שיטת ר' יוחנן בדעת ר"ש, מה הדין במקרים מיוחדים, כגון: שהמיר את קרבן האשם ואחר כך נפל בו מום וחיללו על אשם אחר (או אפשרויות אחרות). אב"י מברר את מהות השאלות, ונשארו ב"תיקו".

דף י"א

ג' 7 - דיון בשאלת רמי בר חמא, על מקרה שאחד הקדיש בהמה לקורבן כדי לכפר על חברו - מי מהם רשאי להמיר את הבהמה. ובמקרה שנפל בבהמה מום, וצריך לחלל אותה - מי משלם את ה"חומש" - המקדיש או המתכפר? למסקנה - בשם ר' יוחנן:

דימי, בשם ריב"ל, ובו הוא דוחה את פתרונו של רב יוסף.

דף י"ד/ב

ה' 3 - אגב אמירתו של רב דימי בדבר שליחת איגרת (למעלה), בא דיון על עצם כתיבת הלכות, אם מותר ואימתי.

ו' 18 - רב פפא מסיק מדברי רב דימי ש"נסכים הבאים בפני עצמן קרבין אפילו בלילה", שאם נזדמנו לו נסכים בלילה יכול גם להקדישם בלילה, ומביאים ברייתא המסייעת לו.

ז' 26 - רב דימי מביא מדרש הלכה בשם ר"ש בן יהוודק על הפסוק: "אלו תעשו במועדיכם וכו'" - מה למדים מכל פרט. אביי מעיר שמן המלה "ולשלמיכם" ניתן ללמוד על "שלמי פסח" שיקרבו בחול-המועד. ודנים בדבריו. בין היתר מביאים ראייה מן הנאמר באבשלום בעניין בקשתו לשלם את נדרו, והמסקנה מזה שקרבנות נזירות נחשבים כנדרים ונדבות. אגב מבארים שהנאמר: "מקץ ארבעים שנה וכו'", שזה מזמן שדרשו ישראל מלך, ועורכים את החישוב.

דף ט"ו/א

משנה - הדין במקרה שבהמת חטאת היחיד אבדה, ולאחר שהביא אחרת במקומה ונתכפר לו, נמצאה הראשונה - דינה למות, ואילו בחטאת ציבור אינה מתה. ור"י אומר שגם של ציבור מתה. ר"ש מביא את הסימוכין לדעת חכמים.

גמרא - ברייתא ובה דין המשנה עם תוספת פרטים, ודיון על דעת ר"י שם, שלכאורה סותר עצמו במקור אחר, ומתרצים בשני אופנים.

ב' 26 - דיון בדעת ר"י במשנה, שאף חטאת ציבור וכו' - מתה. לכאורה יש סתירה לכך מברייתא על הקורבנות של שבי-ציון. על כך שני תירוצים, העושים הבחנה בהבדל בין שני המקרים.

דף ט"ו/ב

ג' 34 - מדרשי אגדה על גדולתם של דורות הראשונים, על פי מקורות שונים. וכן על שכחת הלכות רבות בימי אבלו של משה ובכללם אף "חטאת שנתכפרו בעליה", וכן דברים על עתניאל בן קנז ובקשתו מה', ועוד.

דף ט"ז/א

ד' 47 - ברייתא המביאה את דעת ר"ש במשנתנו, ופירוט של "חמש חטאות מתות", ומה למדים מהן.

יוחנן שמשנתנו כדעת חכמים במחלוקתם עם ר"ש, ומביאים את המחלוקת לפרטיה.

ד' 31 - בעניין "בית הפרס", מבררים שיש בזה מחלוקת ר"א וחכמים, ומשנתנו כחכמים. בעניין "תרומה אחר תרומה" - יש בזה מחלוקת ר"א, ר"ע וחכמים ומשנתנו כר"ע. וכן הסבר דברי המשנה בדיני תמורה ו"אם הוולד עושה תמורה".

דף י"ג/א

משנה - הדברים שאינם עושים ואינם נעשים תמורה: עופות, מנחות ציבור, שותפים וקדשי בדק-הבית, וההסברים.

גמרא - דיון בעניין "קדשי בדק-הבית", על פי ברייתא, לבירור דעת חכמים שאינם נקראים קורבן.

ב' 37 - בירור דעת ר"ש, הנזכרת במשנה, וכן דיון בעניין לצדדיו, ובמחלוקת בכך עם רבי.

פרק ב' "יש בקורבנות"

דף י"ד/א

משנה - הבדלי הדינים בין קורבנות היחיד לבין קורבנות הציבור. שלושה שנוהגים רק בקורבנות יחיד ושניים שרק בציבור, והם שקורבנות ציבור דוחים את השבת ואת הטומאה. על כך חולק ר"מ ומוכיח שגם ביחיד יש שהוא דוחה אותם, כגון בכהן גדול.

גמרא - דיון על הכלל שרק קורבן יחיד עושה תמורה, מקשים על כך משלושה מקרים הסותרים זאת, ומתרצים.

ב' 17 - דיון בעניין קורבנות היחיד הבאים בין זכרים ובין נקבות וכו'. מראים סתירה לכך מארבעה קורבנות, ומתרצים כל מקרה לגופו, וכן נותנים תירוץ כללי, שלא נאמר במשנה "כל קורבנות היחיד" אלא - "יש בקורבנות".

ג' 24 - דיון בכלל שבקורבנות ציבור "אין חייבין באחריותן ובאחריות נסכיהם", אלא במקרה של קורבן שהוקרב במועדו ולא הביאו את נסכיו באותו יום. מבררים את הסימוכין לכך, ועל כך תשובת הברייתא ותשובת ר"ל מפסוק אחר. ועושים "צריכותא" לכך שיש שני פסוקים.

ד' 31 - דיון בדברי הברייתא (למעלה) שהנסכים קרבים בלילה. מראים סתירה לכך מברייתא אחרת. רמי בר חמא מתרץ ונדחה. רב יוסף פותר בשינוי נוסח הברייתא השנייה. תירוץ אחר מובא ע"י רב

הלומד שאין התמורה והוולדות של שאר קורבנות קרבים, מהפסוק "אשם הוא", (שלא כדרך ר' ישמעאל), וכיצד למד זאת. כמו כן מזכירים את שתי הברייתות בנושא (בסוגיא הקודמת), לבירור מדוע לא ילמדו האחד מדרכו של האחר, ומשיבים.

משנה – דעת ר"א שוולד שלמים לא יקרב שלמים, וחכמים אומרים - יקרב. מעיר ר"ש שהמחלוקת רק בוולד, אבל בוולד של הוולד - אינם חולקים. כן מובאות עדויות של ר' יהושע ורב פפיס שנהגו כחכמים שוולד שלמים יקרב.

גמרא - בירור מהו טעמו של ר"א, ולמסקנה - מחשש שמא יגדל מהם עדרים.

ב' 33 - בירור כוונת ר"ש במשנה שאמר שלא נחלקו בוולד של הוולד. לדעת רבא לא נחלקו והם מסכימים שוולד הוולד כן יקרב, וריב"ל סובר ההפך - שלא יקרב ונימוקיהם. ר' חייא מביא סיוע לריב"ל.

דף י"ח/ב

ג' 10 - בירור כיצד היה המעשה, ממנו מעיד ר' פפיס במשנה.

משנה - דין וולד "תודה" ותמורתה וצאצאיהם, שהם כ"תודה" עצמה, אלא שבאים בלי לחם.

גמרא - ברייתא המביאה את הסימוכין לדין המשנה לפרטיו.

משנה - תמורת קורבן "עולה" וצאצאיהם דינם כדין "עולה", ומחלוקת בדין המפריש נקבה לעולה וילדה זכר, חכמים אומרים "ירעה עד שיסתאב וכו'" ור"א סובר שיקרב עולה.

גמרא - דיון בשאלה: מדוע ברישא של המשנה אין חכמים חולקים? על כך שתי תשובות: רבב"ח אומר כי גם ברישא חולקים, אלא שהובאה רק דעת ר"א, ורבא משיב שיש הבדל בין הסיפא לרישא, שברישא חכמים מודים לר"א.

ב' 40 - דיון בדעת ר"א במשנה, ש"המפריש נקבה לעולה ... הוא עצמו יקרב עולה", קושיות ממקורות אחרים ונסיונות לתרץ אותן. ודנים בנושא והנספחים לו עפ"י מקורות שונים.

דף י"ט/ב

משנה - דין המפריש נקבה ל"אשם" (אין אשם בא נקבה). מחלוקת: חכמים אומרים תרעה, ואחר שתקבל מום תמכר, ואם בינתיים הקריב אשם אחר יפלו דמי הראשונה לנדבה. ור"ש אומר תמכר מיד (לפני מום).

ודיון בשאלה אם ניתן ללמוד מכאן ש"אפשר ללמוד סתום מן המפורש". ומשיבים שאין ללמוד מכאן כי "אין דנין אפשר משאי אפשר", אך ר"ל ור' נתן מראים שאפשר ללמוד כאן על הסתום מן המפורש.

דף ט"ז/ב

משנה - חומרות שיש ב"קדשים" לעומת "תמורה" וההיפך, לפרטיהם. ר' יוסי בר' יהודה מוסיף עוד דבר. ור' אלעזר מציין את חמשת אלה ש"לא קדושין ולא מקדישין".

דף י"ז/א

גמרא - הסימוכין לדעת ר' יוסי בר' יהודה, במשנה, ש"עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא בקדשים. ודוגמאות רבות לכך מחכמים שונים.

ב' 18 - הסבר דעת ר"א במשנה בעניין אלה ש"לא קדושין ולא מקדישין", במה מדובר לפי שמואל ור"מ בברייתא. וכן דיון בטעם שדינם כדין בהמה טמאה שאינה קרבה.

ג' 33 - דיון בדברי שמואל על פדיון "המקדיש את הטריפה". שתי דעות מה ניתן לדייק מדברו. ואחר כך מקשים עליו ממשנה ומדברי ר' אלעזר (למעלה). הסוברים ש"נחתא לה קדושת הגוף" על הטריפה. ומתרץ שהוא כדעת החולקים עליהם.

פרק ג' "אלו קדשים"

דף י"ז/ב

משנה – הלכה ש"שלמים" הם הקדשים אשר לוולדות שלהם ולתמורות שלהם יש אותם דיני הקרבה, כולל סמיכה, נסכים ותנופת חזה ושוק.

גמרא - בירור שהנאמר במשנה: "עד סוף כל העולם", בא לשלול את דעת ר"א.

ב' 12 – ברייתא ובה הסימוכין לדיני המשנה בפסוק, וכיצד דורשים את הפסוק. ודיון על זה בין רב ספרא ואב"י.

ג' 29 - דיון בשאלה: "למאי הילכתא?" - לאיזה עניין התרבו התמורה והוולדות של ה"שלמים"? שמואל משיב שהתרבו לקרבן, ולפי דעת ר"א, והסבר. רב פדה חולק ואומר שירעו עד שיסתאבו, ולפי כל הדעות. כן מובאת ברייתא אחרת הלומדת את הדברים ממקור אחר, ודנים בה.

דף י"ח/א

ד' 9 – חזרה לדיון בדברי ר"ע בברייתא (למעלה),

גמרא - דיון בשאלה האם המטיל מום בתמורת הבכור או המעשר חייב (עונש) כמי שהטיל מום בבכור או המעשר עצמם? משיב אביי בהשוואה לדיון המטיל מום ב"תשיעי של מעשר בהמה", שלא חייב. רב נחמן בר יצחק מביא גירסא הפוכה של הסוגיא.

ב' 33 - במשנה נאמר שאם באו בכור ומעשר תמימים מחו"ל – יקרבו. קושיא מהסיפור בבן אנטיגנוס שהעלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו. ומתוצים שיש בזה מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע. כן מובאת הברייתא בה נמצאת המחלוקת הנ"ל, כאחד מהדברים שאמר ר' יוסי בשם שלושה זקנים.

והם:

ב' 1/37 - בשם ר' ישמעאל - שאי אפשר להעלות מעשר-שני בזמן הזה לירושלים ולאוכלו. ובדיון מבררים מניין למד זאת וכיצד. אגב מבררים דעתו בשאלה אם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ולמסקנה "לא קדשה לעתיד לבוא".

דף כ"א/ב

ב' 2/7 - בשם ר"ע - שאין אדם יכול להעלות בכור מחו"ל ולהקריבו, והסימוכין שלו. ומכאן שזה שלא קבלו את הבכורות שהעלה בן אנטיגנוס מבבל, הוא כדעת ר"ע.

ב' 3/13 - בשם בן עזאי - שמעשר-שני לא ניתן לאכול בירושלים ב"כל הרוואה", וזאת מתוך ההיקש לבכור. וכן הסבר מה גרם לבן עזאי לומר את דעתו.

ב' 4/30 - בשם "אחרים", כי בכור שעברה שנתו, אינו נפסל כפסולי המוקדשין, ולמד זאת בהיקש מדין מעשר שני. כן מסבירים שרבנן לומדים זאת באופן אחר. ומבררים כיצד רבנן לומדים את דברי "אחרים" וההפך.

פרק ד' "וולד חטאת"

משנה - דין וולד "חטאת", תמורתה, או אם מתו בעליה - שתמות. ואם עברה שנתה או שאבדה ונמצאה בעלת מום, אזי יהיה הדין שונה בין אם נמצאה לפני, או אחרי, שנתכפרו בעליה.

דף כ"ב/א

גמרא - הסבר לנוסח המשנה המפריד בין שלושת הראשונים לבין השנים האחרונים. וכן הסבר מדוע משנה זו מופיעה גם במסכת מעילה.

גמרא - הסבר דעת חכמים, שלא תמכר מיד, כי חלה עליה קדושת הגוף בעקבות קדושת הדמים. וכן הסבר דעת ר"ש ודיון עליה.

ב' 40 - ברייתא בדין המקדיש נקבה לעולתו, לפסחו או לאשמו, בה משמע שמודה ר"ש לגבי העולה שקדשה קדושת הגוף, למרות שאין נקבה באה לעולה. ומוסבר טעמו, כי קיימת עולת העוף שהיא נקבה.

דף כ"א/א

ג' 13 - דיון בעקרון שסומך עליו ר"ש למעלה, בעניין המקדיש נקבה לעולתו שקדושה קדושת הגוף, והוא שקיימת נקבה בעולת העוף. שואלים: מדוע לא נאמר כן לגבי כהן גדול שהפריש פרה (נקבה) לפרו. ועוד שאלות דומות ותירוציהם.

ד' 26 - דיון בהלכה על "המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה וכו'" (משנה ב"ב/א: - מחלוקת ר"א ור' יהושע). דיון בדעת ר' יהושע האומר שהזכרים שבנכסים יקרבו עולות, משמע שהקדיש אותם קדושת הגוף, שואל ר' חייא: אם כן מדוע יקרבו הנקבות לצורכי שלמים? ור' יוחנן מתרץ שר' יהושע כאן סובר כר"ש.

דף כ"ב/ב

משנה - דין תמורת "אשם" וצאצאיה, - מחלוקת: חכמים אומרים ירעה עד שיסתאב ודמיו לנדבה. ר"א אומר: ימותו, ורבי אלעזר אומר יביאו בדמיה עולות. אותה מחלוקת גם על "אשם" שמתו בעליו, או שנתכפרו באחר. וכן הסבר מה ההבדל בין דעת חכמים לדעת רבי אלעזר.

גמרא - הצריכותא לכך שהמשנה הביאה את המחלוקת פעמיים.

ב' 28 - דיון על כוונת רב נחמן בשם רבה בר אבוה שהמחלוקת במשנה לגבי ולד תמורת האשם היא לאחר הכפרה (= לאחר הקרבת האשם). אך, ללא הכרעה.

ג' 35 - דיון בשאלת ר' אבין בר חייא לר' אבין בר כהנא במקרה של הפרשת נקבה ל"אשם", האם אפשר שבנה יקרב ל"עולה" לשיטת ר' אלעזר במשנה? מו"מ בזה ותשובת ר' אבין בר כהנא שכן. קרב "עולה".

דף כ"א/א

משנה - דיני תמורת ה"בכור" וה"מעשר" וצאצאיהם. וכן מה ההבדלים בינם (לאחר שנפל בהם מום) לבין שאר "קדשים" במצב זה. מובאים שלושה הבדלים, והסבר לאחרון.

נאמרו הדברים? והתשובה, שגם ר"ש יודה בכך. ומבררים עניין זה לעצמו.

דף כ"ד/א

ה' 1 – דיון בדברי רבי הושעיא: "המפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן וחברתה רועה", מבררים שדבריו באו לחדש שגם רבי יודה במקרה זה לרבנן. קושיא מדברי רשב"א במשנתנו, ומתרצים. עוד קושיא לר' הושעיא ממשנה (ביומא), לפי פירושו של רב, ומתרצים.

ו' 21 – דיון בברייתא המביאה את המחלוקת רבי ורבנן, אך יש סתירה בדעת רבי ממקור אחר. ומיישבים ע"י שינוי נוסח הברייתא.

ז' 26 – דיון על דעת רשב"א, (בסוף המשנה), על פי הברייתא: "אין מרגילין וכו'", אשר על פי פירושו של ר' חסדא שם יש קושיא על רשב"א. ומתרצים בכמה דרכים.

פרק ה' "כיצד מערימין"

דף כ"ד/ב

משנה – האפשרויות להערים כדי לא לתת את הבכור לכהן. זאת לפי ההלכה שהבכור קודש לכהן מיד לאחר לידתו. לפיכך ניתן להערים ולהקדישו במעי אמו לקורבן "עולה", ולהקריבו ל"עולה" אם חייב בה. וציון עוד אפשרויות של הערמה. וכן דברי רשב"ג שעל טומטום ואנדרוגינוס לא חלה קדושה כלל.

גמרא - דיון בדברי רב יהודה המתיר להטיל מום בבכור לפני לידה. מקשים עליו ממשנתנו, ומתרץ שהמשנה מדברת על זמן הבית, ודבריו על הזמן הזה. והסבר מדוע עדיף להטיל בו מום לפני לידתו.

ב' 22 – שאלה על הנאמר במשנה: "אם נקבה וכו'", הרי אין דין בכור לנקבה? ומשיבים שמדובר בבהמה שכבר מוקדשת, כגון לחטאת, שרוצה למנוע המתת הוולד כדין וולד חטאת.

ג' 25 - הערה על הנאמר במשנה: "ילדה שני זכרים וכו'", שמדובר בבהמת חולין, כי בבהמת הקדש רק הראשון יהיה עולה.

ד' 28 - מדברי רשב"ג על טומטום ואנדרוגינוס במשנה מסיקים שדעתו קדושת הוולדות רק לאחר לידה, ומכאן שכל המשנה שלנו כדעתו. כן מביאים דעת החולקים, הסבורים שכבר במעי אמן הם קדושים, חוץ מבכור, וטעמם.

ב' 9 - דיון בדברי ר"ל על חטאת שעברה שנתה, שתרעה וכו', שנראה סותר את המשנה האומרת שתמות. תירוצו של ר"ל וכן הסבר רבה לתירוצו נדחו, עד שרבא הסביר את המשנה באופן שמתרץ את ר"ל. אך בדיון על דברי רבא מקשים עליו, ודוחים את הסברו על דברי ר"ל. ומביאים הסבר אחר שלו למשנה שלא כר"ל.

דף כ"ב/ב

ג' 1 - דיון בדברי רבא (למעלה) ש"אבודה דלילה לא שמה אבודה", שהרי אינם מתאימים לא לשיטת רבנן ולא לשיטת רבי. ומתרצים לפי שיטת רבי, ויש מתרצים לשיטת רבנן.

ד' 12 – אביי מביא כלל ש"אבודה" לא כוללת "גנובה" או "גזולה". ודיון בשאלות שונות הקשורות להגדרת "אבודה", ונשארו ב"תיקו".

משנה - דינים שונים בקרבן חטאת, כגון שהפריש חטאתו (או דמיה) ואבדה והביא אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה. ועוד דוגמאות של מקרים שונים - כיצד יש לנהוג בכל מקרה. על חלק מהמקרים יש מחלוקת.

גמרא - דיון ברישא של המשנה, בעניין "הפריש חטאתו ואבדה" או "הפריש מעות לחטאתו ואבדו". מדיוק בדיניהם משמע שמקרה ראשון מתאים לדעת חכמים שמיתה באה רק אחרי כפרה, ואילו דין שני כרבי שמיתה באה כבר אחרי ההפרשה. ומבררים מהות המחלוקת לפי רב הונא בשם רב ולפי ר' אבא בשם רב.

דף כ"ג/א

ב' 18 – בירור מהות המחלוקת רבי ורבנן במשנה: לפי דברי רב הונא בשם רב (למעלה) "הכל מודים שאם משך אחת וכו'", המחלוקת היא אם עשו תקנה לקדשים (כדי שלא ימותו). שרבנן סוברים שכן. על כך קושיא ותירוצה. ולפי ר' אבא בשם רב המחלוקת היא במקרה שמתכפר באבודה ונשארה שאינה אבודה. שרבי סובר שמתה וחכמים אומרים שלא תמות ונימוקיהם.

ג' 35 - קושיות על שתי השיטות (למעלה) ממשנתנו, ויישוב הסתירה.

דף כ"ג/ב

ד' 16 - דברי ר' אמי בדין המפריש שני ציבורין של מעות (אחד לאחריות), שהשני יפול לנדבה. ומבררים שזה מתאים גם לרבי וגם לחכמים, ודינים מדוע

דף כ"ה/א

שאמר: "חציה תמורה וחציה מעשר". הסבר צדדי הספק, ונשארה ב"תיקו".

משנה - דוגמאות ללשונות של "תמורה", וכי לשון "חילול" אינה שייכת בתמורה. וכן שרק בהמת הקדש בעלת-מום יכולה להתחלל, וצריך שהבהמה עליה מתחללת תהיה שווה בערכה לבעלת המום.

גמרא - דיון על הלשון "תחת" שבמשנה. קושיא מבריייתא בה משמעות המלה "תחת" היא "חילול" ולא "תמורה". ואכן מסקנת הדיון שפעמים משמשת לכך ופעמים לכך. בהתאם לכך עולות מספר ספקות על מקרים מיוחדים - כיצד יקבעו מהי המשמעות המלה "תחת" בהם.

דף כ"ז/א

ב' 32 - דיון בדין שבסוף המשנה שבהמת החולין, עליה מחללים את בעלת-המום, תהיה שוות ערך. ר' יוחנן סובר שזה מדרבנן ור"ל סובר שזה מהתורה. על מהות המחלוקת מובאות שתי הצעות: א. שהיא אם יש דין "ביטול מקח" בקדשים. ב. אם יש דין "הונאה" בקדשים. אגב מובאת דעת עולא בכמה אנשים יש להעריך את מחיר הבהמות. קושיא עליו, ותירוץ.

דף כ"ז/ב

משנה - הלכה שבהמרה צריך לפרש איזו בהמה, לכן אם אמר: "הרי זו תחת חטאת", לא אמר כלום. אלא צריך לומר: "הרי זו תחת חטאת זו". ועוד הלכה, שאין "הקדש" לבהמה טמאה או בעלת מום. אבל יכול לומר: "הרי זו לעולה", שהכוונה בזה שדמיה יהיו לרכישת קורבן-עולה.

גמרא - הערה בשם רב שהנאמר במשנה: "לא אמר כלום" אינה כדעת ר"מ הסובר: "אין אדם מוציא דבריו לבטלה". ובעניין הסיפא של המשנה, מביאים את טעמה, והערת רב שהיא אינה כר"ש הסובר שהמקדיש בהמה לדבר שאינה ראויה לו, כגון נקבה לעולה או לאשם, אפשר למכור אותה ולא צריך להמתין עד שיפול בה מום.

פרק ו' "כל האסורין"

דף כ"ח/א

משנה - רשימת הבהמות האסורות למזבח, והדין שאם נתערבו באחרות אינן בטלות בשום מספר. וכן דין ה"מוקצה לעבודה זרה", שאסור להקרבה, ומה

ה' 16 - דיון על המקרה שאמר על הבכור עם יציאת רובו, שהוא "עולה" - האם יהיה "עולה" או בכור? הסבר צדדי הספק, ומשיבים ע"י השוואה להלכות "לקט" - שהוא "בכור", כי "דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעין".

משנה - דין האומר על בהמת חולין המעוברת: "וולדה עולה, והיא שלמים" - הוולד יהיה עולה ואמו שלמים. ואם אמר ההפך: "האם שלמים והוולד עולה", על כך מחלוקת ר"מ ור' יוסי.

גמרא - דיון על דברי המשנה: "... הרי זה וולד (ובחי) שלמים", הואיל ויש סתירה בזה לדברי ר' יוחנן ש"עובר לאו ירך אמו הוא". ומתרצים שיש תיקון לנוסח המשנה: "הרי זה שלמים".

ב' 38 - דיון בקושיא לר' יוחנן ש"עובר לאו ירך אמו" מדין שחרור שפחה ועבד. מתרצים שזו מחלוקת תנאים, ונערך דיון להוכיח זאת.

דף כ"ה/ב

ג' 41 - בירור מה בא ר' יוסי לחדש בדבריו (בסוף המשנה), הרי הדבר פשוט. ומשיבים שבא לחדש שבקדשים אין "תוך כדי דיבור כדיבור דמי".

משנה - האומר על בהמת חולין שלו: "הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים". ר"מ אומר שהיא רק תמורת עולה. ור' יוסי אומר שיש לנהוג לפי דברו (ותהיה חצי עולה וחצי שלמים), ואם נימלך בינתיים - הרי זו עולה בלבד.

דף כ"ו/א

גמרא - ר' יוחנן מסביר במה אין ר"מ ור' יוסי חולקים, וכיצד היא המחלוקת במשנה שלנו.

ב' 11 - שלש ברייתות הקשורות למחלוקת בין ר"מ ור' יוסי. כגון: האומר "חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים", או: "בהמה זו חציה עולה וחציה חטאת", או האומר: "חציה עולה וחציה שלמים", ודיון בהן.

ג' 35 - דברי ר' יוחנן בדבר בהמה של שני שותפים. תיאור המקרה ופסק ההלכה בו. וכן שלושת הדברים שלמדים ממנו בעניין "דיחוי" בקדשים.

דף כ"ו/ב

ד' 4 - דברי אביי, כי לכל הדעות האומר: "חציה עולה וחציה מעשר" שכולה "עולה" (שכן בהמת מעשר מוקדשת רק ע"י הספירה בעדר). ושאלה על המקרה

משנה - מה כולל "אתנן זונה" ודוגמא. ומחלוקת רבי וחכמים באתנן הבא על מנת להביא שפחה כנענית על עבד עברי - אם נאסר האתנן למזבח, שרבי מתיר וחכמים אוסרים.

גמרא - בירור מה חידוש יש בדברי המשנה: "ואפילו הן מאה כולן אסורים".

ב' 45 - דיון בברייתא: "נתן לה ולא בא עליה, בא עליה ולא נתן לה - אתננה מותר". הגמרא מסבירה את כוונת המשנה. קושיא על המקרה הראשון, ור' אלעזר מתאר כיצד זה אפשרי. ר' אושעיא מעלה ספק בתשובת ר' אלעזר, דנים בו ונשאר ב"תיקו".

דף כ"ט/ב

ג' 17 - דיון במקרה השני בברייתא. מראים סתירה מברייתא אחרת, ומיישבים אותה. מקשים מדיני "משיכה בקניין", ומתרצים בשתי דרכים.

ד' 27 - דיון על: מי נכלל בהגדרת "זונה". רב סובר "אחד אתנן זכר וכו' חוץ מאשתו נידה וכו'", ולוי סובר "אפילו אשתו נידה", ונימוקיהם. ומבררים מה כל אחד לומד מן הסימוכין של האחר. במה הם חולקים ודנים בנושא לצדדיו.

ד' 41 - עוד מדברי אביי על דין "זונה", שזונה ישראלית אתננה מותר ונימוקו. רבא חולק ומנמק. סתירה לדעת אביי מברייתא. ודנים בה לתרץ את אביי, שהברייתא כדעת ר"ע, ודנים בזה, או כדעת ר' אלעזר ודנים בזה.

דף ל/א

ה' 5 - בעניין אתנן עבור מסירת שפחה כנענית לעבד (כמשנה), מבררים באיזה עבד מדובר. על כך שלש תשובות, הראשונות נדחו. ובזה התבררה מהות המחלוקת בין רבי לחכמים.

משנה - מהו הגדר של "מחיר כלב" ודוגמאות. וכן הדין ש"אתנן כלב" ו"מחיר זונה" אינם אסורים. וכי וולדות הבהמות שניתנו כאתנן או מחיר כלב, מותרים למזבח.

גמרא - ראיות ש"מחיר כלב" הוא חליפי הכלב ולא אתנן כלב.

ב' 28 - הסבר דברי המשנה בעניין השותפים, מדוע כל עשרת הטלאים שלקח הראשון אסורים משום מחיר כלב, ולא די באחד מהם.

ג' 32 - ראיות (ממשנתנו ומברייתא) שאין זנות לבהמות. ודברי רבא על דיני וולדות ה"נרבעת" ה"מוקצה"

שעל גבו מותר, ואילו ה"נעבד" עצמו - דינו כע"ז שאף מה שעליו נאסר. ודין שהם מותרים באכילה

גמרא - מבררים מהי ה"צריכותא" לרישא של המשנה, שהרי הדברים כבר אמורים במשנה במסכת זבחים. ומשיבים בהבחנה בין המקורות.

ב 15 - ועוד "צריכותא" לדין "רובע ונרבע" שבמשנה, שכן הוא מופיע במקורות אחרים. על כך שתי תשובות, הראשונה נדחתה.

ג' 28 - דיון במקור להלכה שרובע ונרבע אסורים לגבוה, כפי שמובא בברייתא "מן הבהמה" להוציא הרובע והנרבע, ומדוע אי אפשר היה ללמוד זאת מעניינים אחרים ב"קל וחומר".

דף כ"ח/ב

ד' 5 - דיון על איסור ה"נעבד" שלמדים מן המלים: "מן הבקר", לבירור מדוע אי אפשר ללמוד זאת מקל-וחומר מעניין אחר.

ה' 26 - עוד למדים מהברייתא ש"מן הצאן" בא למעט את המוקצה לע"ז שאינו ראוי למזבח, ומן האות ו' שבמלים: "ומן הצאן" למדים על מיעוט ה"נוגח". ר"ש מסביר מדוע אי אפשר ללמוד את ה"נוגח" מדין "רובע" או ההפך.

ו' 34 - ברייתא הלומדת את האיסורים שנלמדו בברייתא הקודמת מפסוק אחר: "כי משחתם בהם מום בם", לפי תנא דבי ר' ישמעאל, והסבר. כן בירור מה לומד ר' ישמעאל מן הפסוק עליו הסתמכו בברייתא הקודמת: "מן הבהמה וכו'". ועוד.

ז' 51 - דיון בשאלה: "איזהו מוקצה"? על כך אומר ר"ל עד שבע שנים, עפ"י הנאמר אצל גדעון. אך דוחים ראיה זו.

דף כ"ט/א

ח' 2 - בשם ר' יאשיה - הסימוכין לאיסור המוקצה לע"ז מן הפסוק "תשמרו להקריב לי במועדו". קושיא על כך, והסבר לכוונתו.

ט' 10 - עוד בעניין איסור ה"מוקצה" - עד מתי הוא אסור? על כך דעת ר' יצחק, שתי דעות בשם ר' יוחנן, והסבר שאינם חולקים, וכן דברי רב חנניא טריטאה והסברו.

י' 23 - דיון בסיפא של המשנה: "וזה וזה (מוקצה ונעבד) מותרים באכילה" לבירור מניין. על כך משיב ר"פ. עליו שלש קושיות ותירוץ.

פרק ז' "יש בקדשי מזבח"

משנה - הבדלי הדינים בין קדשי המזבח (קורבנות) לבין קדשי בדק-הבית.

דף ל"א/ב

גמרא - קושיא על המשנה שיש קדשי מזבח שלא עושים תמורה, (שלש דוגמאות), והתירושים.

ב' 15 - הסימוכין במקרא לדין שנותנים מקודשי בדק הבית לאומנים.

ג' 18 - על דברי המשנה "סתם הקדשות לבדק הבית", מובאת ברייתא ובה מחלוקת בנושא בין ר"א ור' יהושע. ומבררים מהו יסוד המחלוקת ביניהם. (בשתי גירסאות).

ד' 47 - הסבר שהנאמר: "הקדש בדק הבית חל על הכל" בא לרבות, לדוגמא, מי שהקדיש עץ שגם העלים וגם נסורת הכריתה - קדושים. וכן הסבר ש"מועלין בגידוליהן", בא לרבות חלב המוקדשים וביצי תורים (מה שאין כן בקדשי מזבח).

דף ל"ב/א

משנה - 1. קדשי-מזבח וקדשי-בדק הבית שווים בכך שאסור לשנות אותם מקדושה לקדושה.

2. לקדשי-מזבח יש קדושת-עילוי ואפשרות חרם.

3. אם מתו קדשי-מזבח או קדשי-בדק הבית - יקברו, ור"ש אומר שקדשי בדק הבית - ייפדו.

גמרא - דיון על דברי רב הונא שקדשי-מזבח לא ניתן להתפיס לחרמי כהנים. קושיות עליו ממקורות שונים ונשאר בתיובא. אגב נערך גם בירור דברי עולא בנושא.

דף ל"ב/ב

ב' 13 - דיון בגוף ההלכה שהביא עולא למעלה: "המקדיש עולה לבדק הבית - אין בה אלא עיכוב גזברין בלבד". שהרי במקום אחר נאמר: "עד שתפדה", ומיישבים שעניין הפדיון הוא מדרבנן.

ג' 20 - בדבר המחלוקת בין רבנן לר"ש אם קדשי-בדק-הבית שמתו ייקברו או ייפדו (לפי ר"ש), מובאת מחלוקת בין ר' יוחנן ור"ל, ודנים בדבריהם עפ"י ראיות רבות לכאן ולכאן, ובכלל זה בירור עוד מצדדי הנושא.

דף ל"ג/ב

משנה - רשימת איסורי הנאה שדינם קבורה, ואלה

לע"ז, ה"נעבד" וה"נוגח", (בשתי גירסאות). ועוד דברים הנלמדים מזה.

דף ל/ב

משנה - הלכות: 1. אתנן מעות - מותר לקנות בהם דברים למזבח.

2. דברים הקרבים למזבח, כגון יין שמן וסולת, אם ניתנים כאתנן - אסורים.

3. מוקדשים - לא חל עליהם אתנן.

4. עופות חולין - אסורים, והנימוק.

5. כל האסורים על גבי המזבח וולדותיהם מותרים להקרבה. ודברי ר"א ור' חנינא בן אנטיגנוס בזה.

6. אין פודים קדשים שנעשו טריפה.

גמרא - דיון במקרה של אתנן ששונה, כגון שנתן לה חטים ועשו מהם סולת - אם הסולת מותרת. על כך ברייתא ובהן מחלוקת תנאים בזה - ב"ש וב"ה, נימוקיהן, וקושיא על ב"ה.

ב' 39 - ברייתא ובה מחלוקת ר"א וחכמים מה בא ללמד הפסוק: "בית ה' אלוקיך". וברייתא ממנה למדים שחכמים הם ר' יוסי בר"י.

ג' 42 - בדבר ה"מוקדשים", מבררים מדוע לא חל עליהם אתנן ומחיר.

ד' 48 - דיון על וולדות של ה"אסורים על גבי המזבח", שחכמים במשנה מתירים, ור"א בברייתא אוסר - מהו היסוד של המחלוקת. על כך דעת רב נחמן ודעת רבא. דעת רב נחמן מובאת בעוד שתי גירסאות.

דף ל"א/א

ה' 1 - בעניין וולד טריפה, מבררים במה המחלוקת בין חכמים לר"א (בשני אופנים). וכן דיון על אפרוח ביצת תרנגולת טריפה, שרב הונא אומר שחכמים מודים לר"א בזה שאסור. רבא מסכים ומביא ראיה לכך. אביי חולק ומוכיח ההפך שר"א מודה לחכמים שיותר.

ו' 25 - דיון בעניין כשרה שינקה מן הטריפה, שבן אנטיגנוס אוסר, מבררים מדוע אסורה וכיצד מדובר.

ז' 31 - בעניין המשנה שאין פודים קדשים שנעשו טריפה, מבררים שהמקור בברייתא מן המלה "תזבח", והסבר. אך יש הלומדים אחרת את הפסוק ומסקנתם הפוכה.

בדבר תרומה, עורלה וכו', מעירים שאת המאכלים
בשריפה ואת המשקאות בקבורה.

ג' 23 - ברייתא ובה דברי ר' יהודה שבמשנה על דיני
חטאת-העוף, עם תוספת פרטים.

ד' 25 - דיון בכלל שבמשנה: "כל הנקברין לא
יישרפו וכו'". מסבירים שהנקברין לא יישרפו כי
אפרן אסור, ואילו הנשרפין של הקדש אפרן מותר.
מראים שיש מקורות הסותרים זאת, ויישוב
הסתירות.

סוף מסכת תמורה

שדינם לשריפה. מהם שיש עליהם מחלוקת ומהם
שיש להם דין מיוחד. וכן מחלוקת ר"י וחכמים אם
מותר לשרוף את הנקברים

דף ל"ד/א

גמרא - דיון על הדין: "שער נזיר ייקבר", מקשים
שבמקום אחר נאמר "יישרף". שלושה משיבים: רב
נחמן (נידחה), רב ששת ורבי אלעזר.

ב' 21 - בדבר חמץ שיישרף, מעירים שזו דעת ר"י
אבל חכמים סוברים שאפשר לבטלו בדרכים אחרות.

מסכת כריתות

פרק א' "שלושים ושש"

משנה - רשימת שלושים ושש העבירות שהעושה אותן ללא התראה עונשו כרת. וכן היוצאים מן הכלל לפי הדעות השונות.

דף ב'ב

גמרא - הסברו של ר' יוחנן מדוע אמרה המשנה את מספר העבירות, והוא: "שאם עשאן כולן בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת". ואגב, עוד רשימה ארוכה של מקורות בהם נאמר מספר, והטעם לכך בכל מקרה ומקרה.

ב' 36 - דיון על דברי ר' יוחנן "שאם עשאן כולן בהעלם אחת, חייב על כל אחד ואחת" שואלים מדוע לא יתחייב אחת על כולם? משיב ר' יוחנן "לכך יצאה כרת באחותו - לחלק". שוב מקשים ומשיב לפי הכלל שכל היוצא מן הכלל "ללמד על הכלל כולו יצא". ונערך דיון ארוך בנושא בקושיות ותירוצים, על פי הדעות השונות והמקורות השונים.

דף ג'א

ג' 4 - בדומה לדברי ר' יוחנן (למעלה), מובא בשם ר' הושעיא שגם במקרה שהיו שני לאוין וכרת אחד עליהם, חייב על כל אחד בנפרד. כגון המפטם את הקטורת והסך את שמן המשחה. דיון בזה, ורנב"י מביא לו סיוע ממשנה אחרת.

ד' 28 - דיון על "הבא על הזכור", לבירור כוונת המשנה בזה, כדי שתהיה התאמה עם המספר שלושים ושש. ר' יוחנן משיב שיש לשנות את נוסח המשנה בזה. דנים בהצעתו ונדחתה. ר' אלעזר בשם רב משיב אחרת, ומסביר.

ה' 50 - דיון בשאלה: מדוע המחלל שבת נחשב לדבר אחד, והרי יש ל"ט מלאכות? על כך באה תשובת ר' יוחנן שמדובר "בשגת שבת וזדון מלאכות", ודנים בה, וכן תשובה בשם רב ביבי בר אביי כי "שם שבת ... קתני", כלומר - באופן כללי, ללא פרטים. קושיות על כך ותירוץ.

דף ג'ב

ו' 31 - דיון בשאלת ר' ירמיה לר' זירא: מה דין עבירה שנאמרו בה שתי כריתות וכתוב עליהן בתורה רק לאו אחד. תחילה מברר ר' זירא שהכוונה ל"שתי מיתות" שעליהן לאו אחד, כגון איסור אוב וידעוני.

ועל כך יש מחלוקת ר' יוחנן ור"ל. מביאים את פרטי המחלוקת ודנים בה.

דף ד'א

ד' 6 - בעניין "האוכל חלב" מובאת ברייתא ובה מחלוקת על אופן הלימוד מהפסוק: "כל חלב שור וכשב ועז וכו'", שר' ישמעאל אומר "לחייב על כל אחת ואחת", וחכמים אומרים ש"אינו חייב אלא אחת". על כך מו"מ ארוך לבירור מהות המחלוקת. כן מעירים שהמחלוקת רק לגבי מלקות, אבל לעניין קורבן מודה ר' ישמעאל שחייב רק אחד, ונימוקו.

ח' 53 - דיון בברייתא הלומדת מהפסוק "ועשה מאחת מהנה", שאם לדוגמא אכל כזית חלב ועוד כזית חלב, מ"שני שמות בהעלם אחד" - חייב שתי חטאות. על כך שואל רמי בר חמא כיצד זה אפשרי, הרי יש רק העלם אחד? על כך ניתנו שלש תשובות, ונתקבלה זו של ר"ל, שאכלם בשני סוגי תבשיל, וכדעת ר' יהושע.

דף ד'ב

ט' 8 - בירור יסוד המחלוקת רבנן ור"י (שנוכרה למעלה), בעניין אוכל "חלב המוקדשין", שרבנן אומרים שלוקה שתיים ור"י אומר שלש.

י' 31 - מחלוקת דומה לקודמת (למעלה) מובאת בברייתא בין ר"י ורבנן על הפסוק: "כל חלב וכל דם לא תאכלו". ומבררים לשם מה בא ההיקש בין חלב לבין דם, לפי שתי הדעות. כן מעירה הברייתא "הוציא דם שרצים" ללמד שבשרם ודמם מצטרפים, ובירור כיצד לומדים זאת.

י"א 55 - דברי רבא: כי "שלש כריתות שנאמרו בדם" באו ללמד חיוב כרת על דם חולין, על דם קדשים ועל דם התמצית. קושיא על רבא, שאין דבריו הולמים את דעת רבנן, ומשנים את הדבר השלישי ל"כיסוי הדם" במקום דם התמצית. כן מביאים את דברי רבא על הצורך בחמשה לאוין בתורה על איסור דם.

י"ב 60 - דיון בהלכה: "אכל מעשר (מעשר שני של) דגן תירוש ויצהר (מחוץ לירושלים) - לוקה שלש", ומבררים מדוע, שהרי זה לאו שבכללות ואין לוקים עליו. כך שואלים גם לגבי "האוכל לחם קלי וכרמל (מן החדש) - לוקה שלש", ומסבירים במה הם יוצאים מהכלל של "לאו שבכללות".

בשאלה מדוע מעל הרי הכלל קובע שאין מעילה בקול מראה וריח?

כ"ב 42 – ברייתא ובה רשימת אחד עשרה סממני הקטורת וכמויותיהם. וכן הסממנים הנוספים ולשם מה הם באים.

כ"ג 48 – בהקשר לנאמר למעלה מביאים את דברי ר' יוסי בר"ח שכל מעשי הקטורת צריכים להעשות בתוך המקדש. קושיא על כך מדין המקדיש נכסיו, אך רב יוסף דוחה את הקושיא.

כ"ד 54 – ברייתא ובה תיאור הכמויות של הקטורת, וכי המותר ניתן לאומנין בשכרם, וברייתא המתארת כיצד עשו זאת בפועל.

דף ו/ב

כ"ה 1 – ברייתא ובה הסבר כי מהשאריות שהצטברו במשך ששים או שבעים שנה היו מפטמים את הקטורת במחצית לכמות הרגילה, ולכן יחיד שפיטם מחצית כזו, חייב. ומביאים ברייתא ובה דעת חכמים שאפשר לפטם קטורת גם ליום אחד, ומזה יש סיוע לדעת רבא שיחיד שפיטם בכל כמות - חייב.

כ"ו 10 - דינים ומנהגים בכתישת הקטורת בזמנים ידועים, כדי לשמר את ריחה וכדי שלא תתקלקל, וכן על הכתישה המיוחדת בשביל יום-הכיפורים, והסימוכין לכך.

כ"ז 22 - דיון בדברי ר' יוחנן שבקטורת היו אחד עשרה סממנים. רב הונא מראה כיצד הם נלמדים מן הפסוק, והגמרא דנה בכך בקושיות ותירוצים, להראות מדוע אין ללמוד את הפסוק בדרך "כלל ופרט וכלל". כן מובא מה שלמד ר' שמעון חסידא מצירוף ה"חלבנה" לקטורת, על צירוף פושעי ישראל לתענית ציבור.

כ"ח 44 – דיון בברייתא ובה הדין שהסך בשמן המשחה לבהמות, כלים, לעו"כ או ולמתים, פטור מכרת. מקשים מדוע לעו"כ פטור? ומשיבים בשתי דרכים. ועוד ברייתא ובה מחלוקת ר"מ ור"י בדין הסך למלכים ולכהנים ובדין כמות השמן המחייבת. ובירור מהות המחלוקת ביניהם. בעניין המחלוקת על הכמות המחייבת מובאת ברייתא המראה שזו אכן שיטתם גם במקרה אחר.

דף ז/א

כ"ט 22 – דיון בדברי המשנה: "על אלו חייבין כרת ... חוץ ממטמא מקדש וקדשיו", לבירור לאיזה עניין הוא יוצא מן הכלל, וכן דיון מדוע לא נזכר "חוץ

דף ה'/א

י"ג 28 – בקשר לנאמר במשנה על "פיגול ונותר", מובאים דברי ר' ינאי: "לעולם אל תהי גזירה-שווה קלה בעיניך", ומוכיח זאת בדוגמא מפיגול ונותר. כך אמרו גם ר' סימאי, אביי ורב אשי - כל אחד והדוגמא שלו.

י"ד 39 - ברייתא ובה דיני פיטום שמן-המשחה, שהמפטם לשם לימוד או למסור לציבור – פטור, והטעם. ומסבירים שלומדים זאת בגזירה-שווה לקטורת. וכן הסבר מדוע לא לומדים בג"ש מהקטורת לשמן, שאסור לפטם גם מחצית הכמות.

ט"ו 46 - ברייתא ובה רשימת הבשמים בשמן-המשחה והכמות מכל דבר. ומבררים מה באה הברייתא לחדש בציון הכמויות. כן מבררים את שאלת רב פפא לאביי על אופן השקילה: "בהכרע הוא שוקל או עין בעין (באיון מדויק) הוא שוקל". ר"פ משיב ומקשים עליו מדעת רב יהודה.

ט"ז 54 - ברייתא ובה מחלוקת ר"י ור' יוסי על אופן הכנת שמן-המשחה שעשה משה במדבר. נימוקי הדעות והרחבה בדעת רב יהודה.

דף ה'/ב

י"ז 7 - ברייתא ובה תיאור הניסים שהיו בשמן-המשחה שעשה משה, וכן את מי משחו בו, וכי אין למשוח מלך בן מלך. והסברים מדוע היו מלכים היוצאים מהכלל בזה. ובירור הסימוכין לדברים ודיון עליהם. ועוד ברייתות עם מאמרי חכמים בעניין שושלות המלכים ובעניין גניזת הארון, שמן המשחה וכו'.

י"ח 41 – ברייתא ובה תיאור משיחת המלכים והכהנים. כן מובאות שתי ברייתות הסותרות בעניין משיחת הכהנים, ויישובה שזו מחלוקת תנאים, נימוקיהם, ודיון בהם.

י"ט 46 – ברייתא ובה מדרש על הפרק בתהילים (קל"ג), המתאר את משיחת אהרון ע"י משה.

כ' 50 – ברייתא בדבר משיחת המלכים על המעיין, לסימן טוב על המשכיות מלכותם. ומביאים עוד דברים שאפשר לעשות כדי לדעת סימנים על העתיד בעניינים שונים. כן ביאור תפילת חנה: "רמה קרני בה", בקשר למשיחת המלכים.

דף ו'/א

כ"א 17 – ברייתא ובה מדיני פיטום הקטורת, ובכלל זה שהמריח את הקטורת פטור אבל מעל. ודיון רחב

גמרא - ברייתא ובה דין המשנה (עם שינויים). ומחלוקת ר' יוחנן בן נורי ור"ע מה על האשה לומר לפני ההקרבה (לאיזה חטאת היא מכוונת). על מהות מחלוקת זו מובאת דעת רב נחמן בר יצחק עליה מקשה רב פפא, ומביאים הסבר אחר.

פרק ב' "ארבעה מחוסרי כפרה"

דף ח/ב

משנה - ארבעת "מחוסרי הכפרה", הצריכים להביא קרבן (שלא על חטא), כדי שיוכלו לאכול בקדשים. ודעת רבי אליעזר בן יעקב. כן מעירים שיש עוד ארבעה שמביאים קורבנות על הזדון כשוגג (יפורטו במשנה הבאה).

גמרא - בירור מדוע הזב והזבה נימנו כשניים מתוך הארבעה, ואילו מצורע ומצורעת כאחד. הגמרא מביאה את ההבדלים בין זב לזבה, והראיה להם מברייתות. מקשים שגם בין מצורע למצורעת יש הבדלים. ומתרצים שזב וזבה כבר בעיקר טומאתם (תחילת הטומאה) הם חלוקים, מה שאין כן בצרעת.

ב' 26 - דיון במחלוקת חכמים וראב"י במשנה, לגבי גר ונזיר, להסבר מדוע חכמים אינם מונים אותם בין מחוסרי-כפרה. וכן הסבר מדוע ראב"י לא מונה גם את הנזיר הטמא.

ג' 30 - ברייתא ובה רשימת חובות הגר בתהליך הגיור והקרבתו, ודיון על הפרטים בה על פי מקורות אחרים.

דף ט/א

ד' 18 - בעניין דברי רבי: "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא וכו'", מבררים מה הסימוכין לשלושת הדברים. וכן בירור דין הגר בזמן הזה שאין קורבן. על כך דברי רב אחא בר יעקב וברייתא בה אמר ר"ש שריב"ז ביטל קורבן זה, ופסיקת הלכה כמוהו. כן מובאת גירסא שפסיקה כר"ש מתייחסת לדעת ר"ש בעניין גר תושב בשבת, כמפורט בברייתא.

משנה - רשימת הארבעה המביאים קרבן על הזדון כשוגג. החמשה המביאים קרבן אחד על עבירות הרבה. והחמשה המביאים קרבן עולה ויורד.

גמרא - הסימוכין לארבעה (הנוכחים במשנה) שדנים אותם מזיד כשוגג: הבא על השפחה, הנזיר שנטמא (עם דיון על כך), ולגבי "שבועת העדות" ו"שבועת הפקדון".

ב' 46 - הסימוכין לדין המשנה שהבא על שפחה-

ממי שעבר עליו יום הכיפורים שאינו מביא אשם תלוי". על כך תשובות ר' יוחנן ור"ל ונימוקיהם, והערה שזו גם מחלוקת בין אביי ורבא בעניין אחר, ומפרטים. כן מובא שרבא חזר בו כפי שמוכח מברייתא, ודיון עליה.

כ"א 51 - בירור כי הנאמר במשנה: "אף המגדף" אינו מביא חטאת, זה מפני שאין בזה מעשה. כן מובאת ברייתא ובה מחלוקת בדין "מגדף" ודיון בה לשיטות ר"ע וחכמים. ועוד שתי ברייתות להסבר מהו "מגדף", על כך שתי דעות.

דף ז/ב

משנה - שלושה סוגי "יולדת" לגבי הבאת קורבן "חטאת": המביאה ונאכל, המביאה ואינו נאכל וזו שאינה מביאה כלל. ופירוט המקרים, לפי הדעות השונות

גמרא - בירור מניין ששפחה מביאה קורבן ונאכל, וכן הסבר מדוע נאמר במשנה: "וכן שפחה" - מה החידוש בזה?

ב' 40 - דיון על דברי ר' יוסי במשנה על המקרה של שתיים שהפילו וכו', שר' יוסי במשנה אומר: "שתיהן מביאות קורבן ונאכל", לבירור כיצד הן עושות בפועל. וכן בירור סתירה בדעת ר' יוסי שכאן אומר שעושות תנאי, ואילו במקור אחר הוא אומר שאין מועיל תנאי, ורבא מיישב אותה.

ג' 48 - בירור יסוד המחלוקת חכמים ור"ש בסוף המשנה בדין קורבן יולדת "יוצא-דופן".

משנה - דין המפלת לאור יום שמונים ואחד. מחלוקת: ב"ה אומרים שזה כמו ביום השמונים ואחד, וב"ש סוברי שזה כמו בתוך השמונים. והמו"מ ביניהם על כך.

דף ח'/א

גמרא - ברייתא ובה יסוד דעת ב"ה, שהוא לומר את דינו מהמלה "לבת" לרבות אור שמונים ואחד. מסופר מעשה בר' אושעיא ובר קפרא בו נערך דיון אם דעת ב"ה תהיה כך גם בדין זב שראה שלש ראיות בליל השמיני. על כך מובאות שתי ברייתות בהן מחלוקת תנאים אם "לילה מחוסר זמן". ודנים בהן באריכות.

משנה - חובות האשה בקורבן במקרים של ספק זיבות או לידות, שחייבת רק חטאת אחת. אך, בודאי זיבות או לידות, מביאה אחת והשאר עליה חובה. וכן תיאור המעשה ברשב"ג שהוריד את מחיר ה"קנינים" בירושלים וכיצד.

ודלי-דלות", אגב הגיעו למסקנה ש"עשירית האיפה בפרוטה", ומראים כיצד הגיעו לחשבון זה, לפי הברייתא והדיון בה.

משנה - ההבדלים בין הבא על "שפחה-נחרפת" לבין שאר עריות, בעונש ובקרבן. וכן מחלוקת תנאים בהגדרת "איזו שפחה".

דף י"א/א

גמרא - ברייתות בהן הסימוכין לדיני השפחה, וההבדל בינה בין האישי, ודיון עליהם. וכן דברי ר' יצחק שאין האישי חייב אלא על שפחה בעולה, ושתי ראיות לכך.

ב' 24 - ברייתא בה נדונות דעות התנאים על ההגדרה "איזו שפחה" (הנוכרת במשנה). לבירור הסימוכין לכל דעה. הברייתא מוסיפה את דעת "אחרים" ודנים בה בהשוואה לדעות האחרות.

משנה - דיני העבריינים בעריות במקרים מיוחדים, והם: "אחד מהם גדול ואחד קטן", "אחד ער ואחד ישן", "אחד שוגג ואחד מזיד".

גמרא - דיוק מהמשנה שבשלושת המקרים הנזכרים בה דין השפחה יהיה שונה, מעוררת תמיהות, ומיישבים אותן.

ב' 44 - דיון בברייתא שהובאה לפני רב ששת. הקשו עליה קושיות רבות עד שהמביאה רצה למחוק אותה, אך רב ששת הסביר אותה בכך שהיא עוסקת במקרים מיוחדים.

פרק ג' "אמרו לו"

דף י"א/ב

משנה - מקרים שונים של עבירות בשוגג, (לפי הדוגמא שאכל חלב) שפעמים חייב עליהם קרבן ופעמים פטור. ומחלוקת ר"מ וחכמים במקרה של שניים שאמרו לו שאכל חלב, שר"מ מחייב ונימוקו וחכמים פוטרים ונימוקם. כן מראים הבדלים בין אכילה ממין אחד לאכילה ממינים שונים.

גמרא - דיון בכוונת הנאמר בתחילת המשנה: "אמרו לו", האם אמרו לו שניים, או אחד. וכיצד הוא הגיב, האם שתק או הכחיש. למסקנה - מדובר בעד אחד, שכן מצאנו לשון "אמרו לו" גם בעד אחד. וכן מדובר שהנאמר לו שתק. כן מבררים מניין שמדאורייתא אם לא הכחיש - חייב.

חרופה פעמים רבות מביא קרבן אחד, ודינו שוגג כמזיד. וכן מובא דיון בפני ר' יוחנן על דין מי שבא על חמש שפחות, ומדוע הוא שונה מן הבא חמש פעמים על אחת.

דף ט/ב

ג' 1 - בדין המשנה על הנזיר שנטמא מספר פעמים שמביא קרבן אחד, אומר ר' חסדא שזה כדעת ר' יוסי בר"י, ומסביר כיצד זה אפשרי. והראיה לכך שאין זו כדעת רבי. כן מביאים את הברייתא בה נמצאת המחלוקת בין רבי ור' יוסי בר"י.

משנה - עוד שני מקרים, בהם מביא קרבן אחד על פעמים רבות, והם: המקנא לאשתו לגבי אנשים רבים, והמצורע שנתנגע נגיעים הרבה. וכן מחלוקת בדין מי שהביא את הציפורים ונתנגע שוב.

גמרא - הסימוכין בפסוקים לדיני המשנה לגבי המקנא והמצורע.

ב' 18 - קושיא על דברי המשנה: "הביא ציפורין וכו'", ותירוצה בדרך של "חיסורי מחסרי וכו'". ומביאים משנה אחרת בה נמצאת מחלוקת חכמים ור"י (על השלב בו נקבע אם קורבן עני או עשיר), בתוספת דעה שלישית של רב"י. ומסבירים בשם רב, כיצד למד כל אחד את שיטתו מאותו פסוק.

משנה - מקרה (האחרון ברשימה) בו מביאים קורבן אחד על הרבה פעמים. והוא במי שילדה נקבה ובתוך השמונים הפילה, וכך כמה פעמים. ודעת ר"י החולק.

גמרא - הסימוכין בפסוק לדין המשנה. וכן דיון בשאלות כגון: "יכול אף על הלידה ועל הזיבה" תביא קרבן אחד? ודוחים זאת.

ב' 35 - הסבר במה חולקים חכמים ור"י במשנה, וכן בירור מה חידוש יש בהסבר זה.

ג' 38 - דיון בשיטת ר"י, האם זה שהוא לא מחשיב את הלידה השנייה זה רק לעניין הקרבן, או גם לעניין טומאה וטהרה? הסבר צדדי השאלה, ונסיונות להשיב מברייתות בעניינים שונים. דנים בהן בקושיות ותירוצים, ולמסקנה ר"י אומר זאת רק לגבי קורבן, ולא לעניין טומאה.

דף י"ב

משנה - רשימת המקרים בהם מביאים קרבן "עולה-ויורד".

גמרא - שתי ברייתות בהן הסבר מי מביא את הקורנות ב"דלות ועשירות", ב"דלות" וב"דלות

דף י"ב/א

בין הקודש ובין החול וכו", וביאור שרשימת הפרטים בו, הם הדברים האסורים והמותרים לשתויי יין. מובאת עוד ברייתא ובה סתירה לדעת רב, ויישובה.

משנה - דוגמא לאכילה אחת של איסור, שחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד. ר"מ מוסיף עוד חטאת, ודחו אותו.

דף י"ד/א

גמרא - בירור דעת ר"מ במשנה - שאף כי אינו סובר ש"איסור חל על איסור", הרי ב"איסור מוסיף" כן יחול. ומביאים דוגמאות לכך.

ב' 13 - דיון בשאלה: מדוע לא נבחרה במשנה הדוגמא של מי שאכל "כזית פיגול", ואז יהיו חמש חטאות? על כך נערך דיון בשאלות ותשובות. כן מוזכר שרב אדא בר אחא אכן אומר שיש חמש חטאות. הצעה אחרת לספור שש חטאות, והסבר, אך נדחה.

ג' 41 - בירור מדוע בדברי ר"מ במשנה נאמר: "אם היה שבת", הרי מדובר ביום כיפור? רפרם מסיק מכך מסקנה, אך דוחים אותה, ומעירים שדברי רפרם נאמרו בדין אחר, ואף שם נדחה.

משנה - דוגמא למי שחטא בבעילה אחת וחייב עליה שש חטאות.

דף י"ד/ב

גמרא - מראים כיצד אפשר שהמשנה תהיה גם לדעת ר"מ, שאף כי אינו סובר "איסור חל על איסור", הרי סובר שכן חל ב"איסור כולל או באיסור מוסיף". והסבר לפי זה את הדוגמא במשנה.

משנה - עוד דוגמא, למי שבא על האסורה עליו, וחייב בכמה וכמה חטאות. ודעת ר' יוסי על אפשרות של חטאת נוספת.

גמרא - קושיא על דעת ר' יוסי במשנה: "חייב עליה משום אשת אב", משיבים ודנים בכך.

ב' 22 - עוד קושיא על דעת ר' יוסי, ממקרה בו הוא חייב לפי הכלל "איסור חל על איסור", ומראים שר' יוסי אינו סובר כלל זה. ומתרצים שמדובר גם ב"איסור מוסיף", ומסבירים כיצד.

משנה - דין הבא על חמותו, שאפשר שיהיה חייב במספר חטאות, ופירוטן. וכן דעת ר' יוחנן בן נורי ומה שהשיבו לו חכמים.

גמרא - דברי ר' אלעזר בשם ר' הושעיא שדעת

ב' 2 - דיון בדבר המחלוקת במשנה בין ר"מ וחכמים, לבירור מה טעמם של רבנן שמאמינים לו. האם מטעמם הנאמר במשנה, או מתוך נאמנותו. מסבירים מה הנפקא מינא מזה, ומביאים מקורות שונים לראיה. כן מראים שיש דברים שר"מ מודה לחכמים שהוא נאמן נגד שני העדים, והנימוקים.

דף י"ב/ב

ג' 22 - דיון בדברי המשנה: "אכל חלב וחלב בהעלם אחד" שחייב רק אחת, מקשים על כך ר' זירא ואבבי מתרץ (בשתי מסורות).

ד' 28 - על סוף המשנה: "אכל שני חצאי זיתים ממין אחד". מקשים: "פשיטא?" ור"ל משיב מה החידוש. ויש אומרים שהקושיא על הדין: "משני מינין - פטור", ומתרץ ר"ל לפי דעת ר' יהושע, והסבר הדברים.

משנה - האוכל שני חצאי זיתים ועשה הפסק ביניהם, מהו משך ההפסק שבו הם עדיין מצטרפים להיות כזית המחייב. על כך מחלוקת ר"מ וחכמים. וכן דין מי ששתה רביעית יין ונכנס למקדש, אם שהה כדי אכילת פרס חייב. והערת ר"א.

גמרא - בירור אם דעת ר"מ "כאילו אוכל קליות" היא לחומרא ביחס לדעת חכמים, או לקולא. והוכח כי לחומרא.

דף י"ג/א

ב' 5 - דיון בהלכות שאמר רבנאי בשם שמואל. לאחר נסיונות להסביר אותו נשאר רבנאי ב"תיובתא". וכן דיון על המקורות שהובאו להסבר ההלכות שהביא רבנאי.

דף י"ג/ב

ג' 10 - הסבר דברי המשנה: "אכל אוכלין טמאין וכו' ונכנס למקדש ושהה וכו'". מקשים על הנאמר "ושהה", רב יהודה מבהיר שכוונת המשנה שהאוכל שהה באכילה, ולא ששהה בבית המקדש.

ד' 15 - בעניין דברי ר"א במשנה: "אם פסק בה", מובאת ברייתא בה שלש דעות להסבר הפסוק: "יין ושכר אל תשת" ונימוקיהם. הדעה השלישית היא דעת ר"א במשנתנו. כן מביאים עוד ברייתא בנושא, ומבררים כדעת מי היא.

ה' 32 - מעשה ברב אחא מהוצל ששאל את רב (אשי) שאלה, ולא השיב לו מפני שהיה אחרי שתיית יין. בהקשר לזה מובאת ברייתא על הפסוק: "ולהבדיל

מעילות כשאכל מחמשה תמחויין. על כך חמש תשובות של חכמים שונים.

משנה - שאלת ר"ע לר"א: העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד - מה דינו? והשיב ר"א בקל וחומר מדיני נידה, שחייב על כל אחת. על הק"ו התנהל ביניהם מו"מ של קושיא ותירוץ.

גמרא - דיון על מהות הבעיה של ר"ע, עליה שאל את ר"א, והסבר צדדי הספקות. על כך תשובת רבא בשם בי רב שהשאלה במקרה של "זדון שבת ושגגת מלאכות". אביי ורב חסדא אומרים ההפך - "בשגגת שבת וזדון מלאכות". ונערך דיון לכירור איזו מהתשובות קיבל ר"ע ואיזו לא קיבל.

דף י"ז/א

ב' 35 - ברייתא המביאה גירסא של רשב"א למשנתנו, ששאלת ר"ע היתה על הבא על אשתו נידה מספר פעמים, אם חייב על כל אחת, והתשובה בק"ו מדיני שבת, והסבר המו"מ ביניהם.

פרק ד' "ספק אכל חלב"

משנה - דינו של מי שיש לו ספק אם עבר עבירה - חייב בקרבן "אשם תלוי". דוגמאות שונות.

דף י"ז/ב

גמרא - מחלוקת על כוונת התחלת המשנה, רב אסי אומר שמדובר באכל חתיכה אחת - ספק חלב, ספק שומן. ואילו חייא בר רב סובר שאכל אחת מתוך שתיים. בירור מהות המחלוקת. כן מקשים על כל אחד מהם ומתרצים.

ב' 32 - הלכה בשם רב: מי שהיו לפניו חתיכה של חלב וחתיכה של חלב ואכל אחת מהן - חייב, ואילו אם היתה לפניו חתיכה אחת של ספק - פטור. הלכה זו באה בשלש מסורות: של רב יהודה, רבי חייא ורבה בר אבבה, כולם בשם רב. בכל מסורת מובא להלכה זו טעם אחר. מבררים אימתי תהיה נפקא-מינא ביניהם. כן מקשים על כל אחד מהטעמים מספר קושיות, ומתרצים שמדובר בשיטת ר"א.

דף י"ח/א

ג' 35 - דברי רבה בר אבבה בשם רב, אם אכל חתיכה אחת - ספק חלב ספק שומן - חכמים פוטרם ור"א מחייב. קושיא ר"א, ומתרצים.

ד' 41 - ברייתא ובה תיאור מקרים מיוחדים של ספק אם אכל חלב או שומן. והדין לפי הדעות השונות.

ריב"נ במשנה (שאפשר לחייב מספר חטאות הבאות מ"שם אחד"), היא כדעת סומכוס, הנזכרת בדין שחיטה של "אותו ואת בנו". אך רבא דוחה זאת ע"י הבחנה בין הדברים, וכן ר"נ בר יצחק.

דף ט"ו/א

משנה - שאלת ר"ע לרבן גמליאל ור' יהושע על "הבא על אחותו ועל אחות אביו וכו'" - כמה חטאות חייב? והשיבו לו מדין אחר בדרך "קל-וחומר".

גמרא - קושיא על המקרה הנזכר במשנה - מה החידוש שבו? על כך ניתנו שתי תשובות שונות.

ב' 28 - ברייתא ובה מחלוקת ר"א וחכמים במי שבא על הערווה מספר פעמים, ר"א אומר שחייב על כל ביאה וחכמים אומרים - רק אחת, אך מודים חכמים במי שבא על חמשת נשיו נידות, ונימוקם. על כך מקשה רבא מקשה על נימוקם, ומנמק אחרת, משום שהם "גופין מוחלקין".

ג' 33 - בירור מה דעת ר"א (בברייתא הקודמת), במקרה של "קצר וחזר וקצר בשבת בהעלם אחד". הסבר צדדי הספק, ורבה ורב יוסף נותנים תשובות שונות. אביי מקשה על רבה, ומתרצים.

משנה - עוד שאלה של ר"ע לחכמים: מה דינו של "איבר המדולדל בבהמה", האם נחשב כתלוש ומטמא? והשיבו לו מדין האדם בזה ב"קל-וחומר", שאינו כתלוש.

דף ט"ו/ב

גמרא - קושיא על הנאמר בסוף המשנה: "... ותוחב בסירא ונמשך ממנו", שיש סתירה לכך במשנה (מסכת מכשירין, ומתרצים לפי דברי רב יוסף).

משנה - עוד שאלה של ר"ע לחכמים בעניין "השוחט ה' זבחים בחוץ". (לפי ר"ש השאלה היתה "באוכל נותר מחמשה זבחים"). תשובת ר' יהושע בדרך "קל וחומר" מדיני מעילה, אך ר"ע דוחה אותו.

גמרא - בירור מה היה קשה לר"ש על השאלה של ר"ע במשנה, על שהביא גירסא אחרת של השאלה.

ב' 42 - בירור אם ר' יהושע קיבל את דחיית ר"ע (בסוף המשנה). על כך ברייתא הדנה בשני מקרים, וממנה שלש תשובות: 1. שקיבל. 2. שלא קיבל, ונמצא שזו מחלוקת תנאים. 3. שקיבל בדבר אחד ולא בשני.

דף ט"ז/א

ג' 11 - בירור כיצד אפשרי שיהיה חייב בחמש

"החותה גחלים בשבת", שחכמים מחייבים חטאת אחת, ואילו ר"א ברבי צדוק מחייב שתיים, ונימוקיהם. נערך דיון בנושא לבירור מהות המחלוקת, ועל כך באו מספר דעות. בסוף מובאת עוד ברייתא ובה מחלוקת בעניין דומה, והסבר שהמחלוקת היא בדין "מלאכה שאינה צריכה לגופה".

פרק ה' "דם שחיטה"

דף כ/ב

משנה - בתורה נאמר (ויקרא י"ז): "כי נפש כל בשר דמו היא - כל אוכליו יכרת".

משנתנו מביאה את רשימת סוגי הדם בבעלי החיים, שהעונש עליהם הוא כרת, וכן את סוגי הדם שאין חייבים עליהם כרת. ודעת ר"י.

גמרא - ברייתא הלומדת מהפסוקים את רשימת סוגי הדם שעונשם בכרת, על פי מדרש ההלכה: "כלל ופרט וכלל". מקשים על כך ומתרצים.

דף כ"א/א

ב' 16 - דיון על דברי הברייתא (למעלה) בעניין "כלל ופרט וכלל", לבירור מה בא לרבות הביטוי: "אף כל", והתשובה היא: את דמו של ה"כוי", ומפרטים כיצד לומדים גם את שאר הדינים החלים עליו.

ג' 30 - דיון בדברי הברייתא: "הוציא דם מהלכי על שתיים", לבירור כיצד אכן יש בהם טומאה חמורה אך לא טומאה קלה.

דף כ"א/ב

ד' 11 - דיון בדברי הברייתא על דם דגים וחגבים, שאינם ב"כלל", לבירור שהנאמר עליהם: "כולן היתר", הכוונה שאינם טעונים שחיטה.

ה' 19 - בירור דברי הברייתא: "מה עוף שאין בו כלאיים", שהכוונה לכלאי בגדים, להבדיל מצמר כבשים.

ו' 23 - דיון בהלכה בשם רב: "דם שרצים - לוקים עליו בכזית". מקשים על כך, ומתוך ר' זירא שלוקים עליו משום שרץ, ולא משום דם.

ז' 33 - בירור ההלכה בשם רב: "דם דגים שכינסו - אסור". מקשים עליו ומתרצים שמדובר בדם כנוס ללא קשקשים, ומשום מראית-עין.

ח' 41 - דיון בדברי רב ששת על דם מהלכי על שתיים, ש"אפילו מצוות פרוש אין בו". מקשים

על דעת חכמים במקרה האחרון באה קושיא, ותירוצה.

דף י"ח/ב

ה' 4 - ברייתא ובה מחלוקת רבי וחכמים במקרה ש"אכל ספק חלב ונודע לו, ושוב "אכל ספק-חלב ונודע לו". רבי מחייב אשם-תלוי על כל פעם, ונימוקו. וחכמים אחרים מחייבים רק אחת, ונימוקם. מחלוקת ר' זירא ורבא במהות דעת רבי. אביי מקשה על רבא ומתנהל דיון נרחב. מחלוקת זו בין ר' זירא ורבא מובאת גם בין ר"ל ור' יוחנן. נערך דיון על דעותיהם בו מקשים עליהם מהסוגיא בעניין "שני שבילין", ומתרצים אותם.

דף י"ט/א

משנה - דין העושה בשגגה אחת משתי עבירות, ואינו יודע באיזו מהן, ועל כך שלש דוגמאות. ר"א מחייבו חטאת ור' יהושע פוטר. דעות שונות על איזה דברים חולקים ר"א ור' יהושע.

גמרא - ר"א מקשה על ר' יהושע מהדוגמאות במשנה, שהרי בהם הוא חייב ממה-נפשך. ר' יהושע משיב לו מדיוק הפסוק: "אשר חטא בה". ור"א מסביר שהמלה "בה" שבפסוק, באה למעט את "המתעסק". מקשים על כך מהדוגמאות במשנה, אך אביי ורבא מתרצים בדוגמאות ל"מתעסק" בשבת (כל אחד לשיטתו).

דף י"ט/ב

ב 14 - ברייתא עם תוספת למשנתנו ובה תגובת ר' יוסי לחכמים: "דקדקתם אחרי". ומנסים להסביר על מה כוונתו. כן מקשים על ר' יוסי בדבר הבנתו את דעת ר"א, ורב יוסף מתרץ.

ג' 26 - ברייתא המביאה את דברי ר' יהודה במשנתנו: "פוטרן היה ר' יהושע אף מאשם תלוי" (את המסופק בעניין שבת), והסימוכין שלו מהפסוק. ור"ש חולק על כך. כן מבררים שר"ש מחייב אשם-תלוי גם במקרה של ספק חטא.

ד' 36 - ר"נ בשם שמואל אומר שהנאמר במשנה: "אשר חטא בה - פרט למתעסק", שאם היה מתעסק בחלבים או עריות חייב, אבל מתעסק בשבת פטור ונימוקו. רבא מקשה מדיני מילה בשבת, ומתרצים. כן הקשה רב יהודה לשמואל ממקורות שונים, ותוך הדיון מבררים את מהות המחלוקת בין ר"א ור' יהושע.

דף כ/א

ה' 28 - בהקשר לנאמר קודם, מובאת ברייתא בדין

שניהם מביאים קורבן אחד. ר' יוסי אומר שאין שניים מביאים קרבן אחד.

דף כ"ג/א

גמרא - רבא מקשה לפני ר"נ על שיטת ר' יוסי, מדיוק בדבריו. ומתוך הקושיא מסיקים שתנא-קמא הוא ר' יוסי.

ב' 40 - רבא מקשה לפני ר"נ על המקרה במשנה שאחת החתיכות היתה חלב של "נותר", מדוע לא יביא עליה גם אשם ודאי? ומתוך ר"נ שלא היה בה שווה-פרוטה. רבא מקשה עליו ממשנה. על כך משיבים בשני אופנים.

ג' 48 - דיון בדעת ר"ש, ששמע מדבריו במשנה ש"איסור חל על איסור" (איסור נותר על איסור חלב), דבר העומד בסתירה לדבריו במקום אחר. ומתמצים שבקדשים גם הוא סובר שאיסור חל על איסור, וזאת לפי אחת משתי המסורות בשם ר"ש.

פרק ו' "המביא אשם"

דף כ"ג/ב

משנה - דיני המביא קרבן על ספק-עבירה, ואחר-כך נודע לו שלא חטא. מה דין הקרבן אם נודע לו לפני השחיטה, או אחריה? שאלה זו היא לגבי: "אשם תלוי", "אשם ודאי", שור הנסקל - שנודע שלא הרג, או עגלה-ערופה - שנודע מי הרוצח.

גמרא - בירור מהות המחלוקת בין ר"מ וחכמים בדין אשם-תלוי. רב ששת מראה מקרה בו מודה ר"מ לחכמים, ובשם רב מובא מקרה בו מודים חכמים לר"מ. רבא מקשה על המקרה שמביא רב מדין שור הנסקל, ואביי מיישב זאת.

דף כ"ד/א

ב' 24 - הערה, שבאותה מחלוקת "באשם תלוי שהוזמו עדיו", חולקים ר' אלעזר ור' יוחנן, בברייתא על דין "מנחת קנאות שנמצאו עדיה זוממין". ומסבירים את השיטות.

ג' 33 - בהקשר לסוגיא הקודמת מובאים דברי ר' כרוספדאי בשם ר' יוחנן: "שור הנסקל שהוזמו עדיו - כל המחזיק בו זכה בו", רבא מסייג את ההלכה הזו רק למקרה שאמרו העדים "שורו נרבע", ולא ההפך, ומסביר. מקשים עליו מדין עיר-הנידחת ומתוך ע"י ההבחנה בין המקרים.

עליו, ומתוך שכוונתו לדם שלא פירש. ותירוץ אחר, שרב ששת אמר זאת לגבי ברייתא הדנה בחלב ודם של מהלכי על שתיים, והסבר.

דף כ"ב/א

ט' 14 - מביאים משנה בדין "הכשר הלב", האומרת: "לא קרעו - אינו עובר עליו". ומסבירים בשם רב שהכוונה לדם לב העוף, שאין בו כזית. אבל על דם לב בהמה חייב כרת. מקשים על רב ממקור אחר בו נאמר שעל דם בהמה עובר רק בלאו ולא בכרת. ומתמצים שהלאו הוא על דם הלב גופו, ואילו הכרת על הדם המצטבר בתוכו. עוד מקשים על רב, ומתמצים.

י' 22 - דיון על דברי המשנה: "דם שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו". מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בהגדרת "דם שהנשמה יוצאה בו". מקשים על דעת ר"ל משני מקומות ומתמצים. כן דנים בדברי תנא דבי ר' ישמעאל לפי שאלת ר' ירמיה, ומשיבים שזו מחלוקת ר' יוחנן ור"ל.

י"א 35 - ר' אלעזר מעיר על דעת ר' יהודה במשנה המחייב גם על דם התמצית, שעם זאת מודה רבי יהודה לחכמים שדם התמצית אינו מכפר בקדשים (בזריקה על המזבח), והסימוכין לכך בפסוק ובברייתא.

משנה - מי שיש לו ספק אם מעל בקודש. ר"ע מחייבו "אשם-תלוי" וחכמים פוטרים. ומוסיף ר"ע שכאשר יודע לו שודאי מעל יביא את דמיו ו"אשם ודאי". רבי טרפון אומר שיביא מיד את דמי המעילה ועל הקרבן יעשה תנאי, שאם לא יודע יהיה זה אשם-תלוי, ואם יודע יהיה אשם ודאי. ר"ע מסכים לכך במקרים שהמעילה מעוטה.

דף כ"ב/ב

גמרא - הסימוכין לדעת ר"ע ולדעת חכמים. ודיון על יסוד המחלוקת ביניהם, בדרכי הלימוד מהפסוקים.

ב' 30 - קושיא על רבי טרפון במשנה בעניין התנאי שהוא מציע לעשות. מכאן מגיע רבא למסקנה שלדעת ר"ע ורבי טרפון אין צורך לכתחילה בידיעה וודאית כדי להביא אשם-ודאי.

משנה - דין האשה שהפילה, והביאה "חטאת העוף" מספק - כיצד תנהג. וכן דינו של מי שאכל אחת משתי חתיכות, ואינו יודע אם את הכשרה אכל או את האסורה - חמש דוגמאות. על הדין, במקרה שאדם אחד אכל חתיכה אחת ואדם אחר את השנייה, ר"ע אומר שכל אחד מביא אשם תלוי, ור"ש אומר

עליו ומביא סימוכין אחרים. רב דימי מקשה, ואביי מתרץ.

ג' 44 - הסימוכין לדין המשנה: "וחייבי אשמות תלויין - פטורין" מהפסוק "מכל חטאתיכם לפני ה'" - חטא שרק ה' מכיר בו יום-הכיפורים מכפר. מעיר רב תחליפה שבעצם מזה אפשר ללמוד גם על הדין הקודם, ואין צורך בדעות רב דימי ואביי (בסוגיא הקודמת).

דף כ"ו/א

ד' 5 - הלכה בשם רבא: "חייבי מלקויות שעבר עליהם יום כיפור - חייבים". מקשים עליו "פשיטא"? ומתרצים. מקשים על כך מהמשנה (במסכת שבועות) הקובעת שיום הכיפורים מכפר גם על העוברים על מצוות "לא תעשה"? ומתרצים ששם מדובר שלא היתה התראה.

ה' 12 - דיון על דברי ר' אלעזר שיום כיפור מכפר על חטאים שרק ה' מכיר אותם, מעלים חמש מקרים הסותרים כלל זה, והם: ספק יולדת, ספק מצורע, ספק נזיר, ספק סוטה ועגלה ערופה. ומשיבים על כולם על פי הפסוק "לכל חטאתיכם" - שיום כיפור מכפר על חטאים אשר מטרת הקורבן שלהם היא כפרה על החטא.

ו' 40 - עוד דיון על הכלל של ר' אלעזר שעל "חטא שאין מכיר בו אלא המקום - יום הכיפורים מכפר". שואלים לגבי חייבי חטאות שנודע להם רק אחרי יום כיפור, מדוע חייבים להביא קורבן? ר' זעירא משיב על כך מיתור ה"ידיעות" בפסוקים, אביי מוכיח שאין כאן ייתור "ידיעות" וכל מקום הובאה לצורך, ומראה באופן אחר כיצד יש ייתור "ידיעות".

דף כ"ו/ב

ז' 7 - בהקשר לסוגיא הקודמת, מראים ש"אשם תלוי" שונה מן האחרים, ולכן חוזרת השאלה: מדוע אחרי יום הכיפורים כאשר יודע לו, צריך להביא קורבן? רבא משיב. ומקשים עוד: אם חייב להביא חטאת כאשר יודע לו, משמע שה"אשם תלוי" אינו מכפר, אז לשם מה הוא בא? על כך תשובת רבי זירא שנדחית, ותשובת רבא.

ח' 22 - דיון על: "חטאת העוף הבאה על ספק - תקבר", לבירור מדוע תקבר? מביאים על כך את דברי רב, אך דוחים אותם, ומשיבים שזה רק מדרבנן משום מראית עין. ועתה מסבירים את דברי רב ועל מה נאמרו. וכן מביאים את דעת ר' יוחנן שחולק על רב, והראיה לו מברייתא.

ד' 42 - דיון על ההלכה שמביא ר"ל: "הנותן מתנה לחברו והלה אמר: "אי אפשי בה - כל המחזיק בה זכה בה". מקשים עליו משלושה מקורות שהביטוי "אי אפשי" אינו לשון הפקר, והתירוצים עליהם.

דף כ"ד/ב

ה' 21 - דיון על דעת ר"א במשנה במקרה שהפריש אשם-תלוי ונודע לו שלא חטא, שצריך להקריבו, וטעמו: "שאם אינו בא על חטא זה וכו'". שואלים מדוע לא אמר שיבוא הקרבן בנדבה. ומתרץ רב אשי שר"א זה אינו ר"א הסובר שאפשר להביא אשם תלוי בנדבה.

ו' 26 - דיון על דברי המשנה: "אם משנשחט...הבשר יצא לביית-השריפה". מקשים על כך מהמשך המשנה. רבי אלעזר מתרץ, רבה דוחה את הקושיא, ומציע קושיא אחרת, ומתרץ. ורב אשי מתרץ אחרת.

ז' 37 - קושיא בעניין "נזרק הדם - הבשר יאכל". ורבא מתרץ. וכן קושיא על דברי ר' יוסי: "אפילו הדם בכוס יזרק". רבא מתרץ, אך הגמרא דוחה אותו, ותירצה אחרת לפי מה ש"אמרי במערבה".

ח' 43 - מחלוקת על "עגלה ערופה אימת נאסרת", רב המנונא אומר מחיים, ורבא אומר לאחר עריפה. מקשים על רב המנונא, ומתרצים. רב המנונא מראה מניין הוא למד את שיטתו, ודנים בה. וכן רבא מראה מניין למד את שיטתו, ודנים בה. לבסוף הגמרא מסבירה את רב המנונא, ומציינת שהנושא נמצא במחלוקת תנאים.

דף כ"ה/א

משנה - מחלוקת אימתי מקריב אדם אשם-תלוי. ר"א אפילו בכל יום וראיה ממנהגו של בבא בו בוטא. וחכמים אומרים רק על חטא שזדונו בכרת ושגגתו חטאת. וכן דין חייבי קורבנות שונים שעבר עליהם יום-כיפור, איזה צריכים לקרב, ואיזה לא. ועוד הלכה בעניין חטאת העוף.

גמרא - נימוקי ר"א וחכמים לשיטותיהם במשנה, בעניין מעמדו של "אשם-תלוי". על נימוקיהם נערך דיון נרחב לבירור פרטים והבדלים בין הקרבנות, והסבר שיטותיהם של ר"א וחכמים על פי מקורות שונים.

דף כ"ה/ב

ב' 21 - הסימוכין לדין המשנה: "חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום כיפור חייבין להביא וכו'". תשובה ראשונה בשם ר' חנינא, אביי מקשה

יכול לשנות ולקנות במעות אלו שעירה. ואם נעשה עני יביא עוף ואם העני יותר יביא "עשירית האיפה". וכן ההפך אם היה עני והעשיר, והסבר. וכן אם העשיר קנה כבשה ונפל בה מום, יכול לקנות בדמי הפדיון קורבן אחר, כגון שאם נעשה עני, יקנה עוף. אבל עני שקנה עוף ונפל בו מום, אין לעוף פדיון כלל.

גמרא - הסימוכין לדברי המשנה הם מהמלה "מחטאתו", החוזרת בפסוקים שונים, והצריכותא לחזרה זו כדי ללמד על כל המקרים הנזכרים.

ב' 50 - הלכה בשם ר' אושעיא ש"מטמא מקדש" עשיר, אשר הפריש "קן" (כאדם עני) במקום כבשה - לא יצא בו, ואפילו אם נעשה אחר כך עני לא יצא בקן זה. רב הונא את שלושת המסקנות מהלכה זו. על אחת מהן מקשה רב עוקבא בר חמא מדין פסח, שבעלי-חיים אינם נידחים לדעת ר"ש. ומתמצים שזו מחלוקת ר"ש ורבנן וראיה לכך מברייתא.

דף כ"ח/א

ג' 15 - דיון בדברי ר' חסדא שהייעוד של ה"קניין" נקבע בזמן הקנייה או בזמן עשיית הכהן - מה מהם יהיה לקרבן "עולה" ומה ל"חטאת", והסימוכין לכך. מקשים על כך מדין שעירי יום הכיפורים, ורב(א) מתרץ. עוד מקשים מדברי ר' אושעיא (בסוגיא הקודמת), ורב ששת מתרץ. קושיא על התרוץ מדברי ר' חגא, ויישובה. קושיא על ר' חגא, ותירוץ.

משנה - דברי ר"ש כי דברים שהתורה הקדימה בהם את האחד על משנהו, אף על פי כן הם שווים בחשיבותם, כגון: כבשים לעיזים, תורים לבני-יונה וכן בכבוד אב ואם. ודברי חכמים שלמרות השוויון בין אב ואם הרי מצוות כבוד האב קודמת, וכן הרב קודם לאב.

גמרא - ברייתא על ארבע הצווחות שצווחה העזרה, ולסוף הסיפור על ינאי המלך והמלכה, הקשור לנושא משנתנו.

סוף מסכת כריתות.

משנה - דין המפריש שני סלעים לקניין קרבן אשם שלו, אך קנה בהם שני אילים לאשם, או קנה שני אילים חולין, או אחד חולין ואחד לאשם - כיצד ינהג בכל מקרה. (במקרה הראשון אין מעילה, באחרים יש מעילה)

גמרא - דיון על כוונת המשנה בביטוי: "והשני למעילתו" (הנזכר במקרה השני). תחילה מוסבר מה הקושי בהבנת העניין, ומתמצים. הגמרא דוחה את התירוץ, ונותנת תירוץ אחר.

דף כ"ז/א

ב' 5 - דיון בשאלת ר' מנשיא, מי שמעל מספר פעמים והתחייב מספר חומשין (חמישית הנוספת על הקרן), האם יוכל לצרף את ה"חומשין" לקנות איל לכפרתו? תחילה הוא מסביר את צדדי הספק, ולאחר דיון, עפ"י מקורות שונים, באה המסקנה שאכן אפשר.

ג' 36 - שאלת ר' אלעזר לר' יוחנן אם אדם מתכפר ב"שבח הקדשים" (השאלה בסוגיא הקודמת), והתשובה שאפשר. עוד שתי שאלות שאל ר"א את ר' יוחנן: האחת "אם בעלי חיים נידחין לעולם, או לא", התשובה שכן. והשנייה "מה הדין אם הוזלו הטלאים בעולם (ואין להשיג במחיר שני סלעים כהלכה), האם יכול להביא בפחות משני סלעים? התשובה, מתוך דברי רשב"י, שלא. אך דנים בתשובת רשב"י ונשארה ב"קשיא".

דף כ"ז/ב

משנה - הלכה שהמפריש "חטאת" אינה יכולה לעבור לאדם אחר, כגון אם בעל החטאת נפטר היא אינה עוברת לכפר על חטא בנו. וכן לא מחטא לחטא אחר, כגון מחלב שאכל אתמול על חלב שאכל היום.

גמרא - ברייתא המדייקת מלשון הפסוק: "קורבנו", כי בשום מקרה לא יעבור קורבן מאדם לאדם, או מחטא לחטא. וכן מבררים שדין זה גם לגבי המפריש מעות לקורבנו, שאינו יכול להעבירם לקורבן אחר.

משנה - הלכה מי שחייב קורבן "עולה ויורד", אם היה עשיר שהפריש מעות לקניית כבשה לחטאתו,

מסכת מעילה

דף ו/ב

משנה - דין חלקי בשר "קודש-קודשים" ש"יצא" לפני זריקת-דמים, ואחר כך נכנס שוב, ונזרק הדם - ר"א אומר שמועלין בו ואין חייבים עליו משום "פיגול" "נותר" ו"טמא", ור"ע חולק ואומר שאין מועלין בו וחייבים עליו משום "פיגול" וכו' ומביא ראיה. וכן חולקים הם לגבי אימורי קודשים-קלים.

גמרא - מבארים מהי הצריכותא לכך שהובאה במשנה המחלוקת בין ר"א לר"ע פעמיים - גם בק"ק וגם בקודשים-קלים.

ב' 25 - דברי ר' יוחנן, שדעת ר"ע רק ב"יוצא" חלק מהבשר, אבל אם יצא כולו - מודה לר"א. ודין בדבר. וכן הערת ר"פ, שדעת ר"ע דווקא בבשר שיצא, אבל אם הדם יצא - אע"פ שחזר ונזרק, אין בכך כלום, וראיה לכך מברייתא.

דף ז/א

ג' 15 - דיון בראיה של ר"ע לדעתו במשנה מדין "המפריש חטאתו ואבדה וכו'". מסביר ר' אלעזר, וכן משמע מן הברייתא בשיחת ר"ע ור"ש, שכוונת ר"ע רק במקרה שנשחטו שתייהן יחד אבל בזה אחר זה, לא תועיל הזריקה. ר"ל מקשה על המסקנה מן השיחה של ר"ע ור"ש בברייתא, ור' יוחנן דוחה אותה.

דף ז/ב

משנה - זריקת-הדמים יש בה להקל ולהחמיר ב"קודש-קודשים", וב"קודשים-קלים" יש בה להחמיר בלבד. והסבר.

גמרא - דיון בלשון המשנה: "אין מועלין בבשר", לבירור האם "אין מועלין" אבל איסור קיים, או גם איסור לא קיים. בירור דומה נעשה גם לגבי הסיפא בעניין "קדשים קלים". ר' חנינא מסביר שבשני המקרים איסור האכילה קיים.

פרק ב' "חטאת-העוף"

דף ח'א

משנה - הלכה: המעילה ב"חטאת העוף" מתחילה מיד עם הקדשתה בפיו של המביא אותה. ופירוט דיניה שלאחר ה"מליקה" ולאחר ה"הזאה" (שההזאה בעוף כדין הזריקה בבהמה).

פרק א' "קדשי קדשים"

דף ב/א

משנה - דיני מעילה ב"קדשי-קדשים" (כגון חטאת ואשם), על כך הכלל של ר' יהושע: "כל שהיתה לקורבן שעת היתר (אכילה) לכהנים - אין מועלים בו" (שמאז אינו "קודשי ה"). ואם לא היתה לו שעת-היתר - מועלים בו. וכן הסבר אימתי יש להם שעת-היתר.

גמרא - הסבר מה החידוש בדין המשנה שאם שחט בדרום (במקום בצפון) - הנהנה ממנו מעל, שהרי זה פשוט? וכן בודקים את הצריכותא לכל הדוגמאות האחרות במשנה.

דף ב/ב

ב' 1 - דיון בעניין קורבנות שנשחטו שלא כהלכה - מה הדין אם עלו למזבח - האם ירדו, או לא. על כך מחלוקת רבה אומר ירדו, ורב יוסף אומר שלא ירדו, ובירור מה יסוד מחלוקתם. תוך הדיון מובאת דעת ר' יוחנן שיש מעילה דאורייתא ויש מעילה דרבנן, ובירור מה חידוש בזה. ולבסוף ראיה לרב יוסף - שאם עלו לא ירדו ורבה נשאר ב"תיובתא". כן מעירים ששאלה זו אם ירדו או לא, עמדה גם לפני ר' אלעזר במקום אחר, ונשאר ב"תיקו".

דף ג/ב

ג' 9 - דיון על דעת רב גידל בשם רב, שזריקת פיגול (כגון ששחט במחשבת חוץ לזמן) ב"קודשי-קדשים", לא מבטלת את איסור מעילה שחל על קרבן זה, ואילו ב"קדשים-קלים" אינה מביאה לידי מעילה. ר"פ מראה סתירה לדין ב"קדשים-קלים", רבי אבא מתרץ ונידחה, והגמרא מתרצת באופן אחר. כן מביאה הגמרא ראיה מברייתא לדין ב"קדשי קדשים", ודיון בה.

דף ד/ב

ד' 17 - דיון בכלל של ר' יהושע: "כל שהיתה לה שעת-היתר לכהנים - אין מועלין בה", לבירור באיזה "היתר" מדובר, האם "היתר שחיטה", או "היתר זריקה", או "היתר אכילה". על כך שלוש דעות: חזקיה, ר' יוחנן ור' זירא, ודנים עליהן בהרחבה. לבסוף מביאה הגמרא ראיה מברייתא ש"היתר אכילה שנינו".

וכן פירוט שאר דיניהם. ועוד כלל על ההבדל בין דברים "שיש להם מתירין" לבין אלה שאין להם, לעניין "נותר" ו"טמא" וכו'.

דף י/ב

גמרא - ברייתא ובה בירור מניין למדים ש"נותר" ו"טמא" חל גם על "דבר שאין לו מתירין". וכן מדוע חייב רק אחרי הקרבת ה"מתירין", או הקדשה בכלי (בדבר שאין לו מתירים).

פרק ג' "ולד חטאת"

משנה - הלכה, בהמות שהן "ולד-החטאת", "תמורת-חטאת" או "חטאת שמתו בעליה" - דינם מיתה, ואינן ניתנות ל"תמורה" ואין נהנים מהם ולא מועלין בהם. וכן דיני בהמה ש"עיברה שנתה" או שאבדה ונמצאה בעלת-מום.

דף יא/א

גמרא - הסבר מדוע הרשימה הראשונה במשנה באה בנפרד מן הסיפא, ולא יחד.

ב' 5 – הסבר מדוע משנה זו מובאת כאן, אחר שכבר נאמרה במסכת תמורה.

משנה - מדיני הנזיר - במקרה שהפריש כסף ולא קבע לאיזה משלושת הקרבנות שלו הוא מיועד - הרי הכסף ל"שלמים", ולכן לא נהנים ממנו וגם אין בו מעילה, וההסבר. ובמקרה שהנזיר מת – אם לא פירש למה הכסף - ילך ל"נדבה", וכן מה הדין אם פירש.

גמרא – קושית ר"ל: מדוע לא נזכר במשנה גם דין המפריש מעות ל"קנינים"? ותשובת רבא.

משנה - כלל בשם ר"ש - על ההבדל בין ה"דם" לבין ה"יין לנסכים", בעניין מעילה בהם: דם - קל בתחילה, לפני הזריקה, וחמור בסוף, ויין לנסכים – ההפך, והסבר.

גמרא - ברייתא המביאה את מחלוקת בדבר מעילה בדם. ר"מ ור"ש אומרים שמועלין בו וחכמים אומרים שלא מועלים בו. ומבררים מה המקור לדעת חכמים, על כך שלש דעות, ודיון בדעת ר' יוחנן בקושיות ותירוץ.

דף יא/ב

ב' 17 - דיון בדין ה"יין-לנסכים", שלפי המשנה לאחר שירד לשיתין אין מועלין בו, ואילו בברייתא

גמרא - ברור שמשנתנו כדעת חכמים במחלוקת שבברייתא בדבר "טבול יום", לעניין טומאה ופסול בקודשים, שחכמים אומרים שאין הוא מטמא כלל, אלא - פוסל בלבד. אך רבא מוכיח שמשנתנו עשויה להיות כדעת הכל בברייתא.

דף ח/ב

ב' 8 - מדיוק לשון המשנה: "...ואין בה מעילה" (אחר ההזאה), משמע שאיסור אכילה כן קיים. מקשים על כך, ומתירין ר' חנינא שזה לדעת ר"ע שנזכרה קודם.

ג' 12 - דיון בדעת רב, שהובאה בשתי מסורות: האחת של רב הונא, שהמשנה מדברת ב"הוזה דמה" של חטאת-העוף, והשנייה של רב אדא בר אבהו, שרב גורס: "מיצה דמה". קושיות על רב הונא, ותירוץ.

דף ט/א

ט' 9 – דיון בדברי ר' ישמעאל (בברייתא שנזכרה קודם) - מראים סתירה לדבריו מדבריו במקום אחר, ומתריצים: "תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל".

משנה - דיני "עולת-העוף", ואחריהם דיני "קדשי-קדשים" לסוגיהם - מאימתי מועלים בהם, ואיזה דינים חלים עליהם לאחר ה"עבודות" השונות בהם, כגון שחיטה או זריקה, לעניין מעילה, טומאה וכו'.

גמרא - דיון במחלוקת בדין הנהנה מ"אפר-תפוח", שרב סובר שאין בו מעילה, שכבר נעשתה מצוותו, ור' יוחנן סובר שמועלין. קושיות עליהם ותירוץ. ללא הכרעה.

דף ט/ב

ב' 12 - דיון בשאלה: לאיזו מטרה הולך הכסף של ה"קרן וחומש" שנותן המועל בבשר ק"ק (לפני הזריקה), או באימורים של קדשים קלים (לאחר זריקה). על כך מחלוקת: רב אומר: ל"נדבה", ולוי אומר: "יביא בדמיו דבר שכולו למזבח". ראייה מברייתא לדעת לוי, וראייה מברייתא אחרת לדעת רב, ודיון בברייתא זו.

דף י/א

ג' 3 – חזרת לדיון במחלוקת רב ור' יוחנן בדין מעילה באפר שב"תפוח". רבא מעיר על מה שהם מסכימים, והסבר מה חידושו בזה. כמו כן מעיר רבא על ההלכה בברייתא שבסוגיא הראשונה, ומנמק.

משנה - הלכה, ה"קומץ" ה"לבונה" וכו' - קרבים כליל על המזבח ומועלים בהם מזמן ההקדשה בפה.

דף יג/א

גמרא - הסימוכין לדין המשנה שמועלין בקֶלֶב של ה"מעושרת" ושל ה"מוקדשין" - בגזרה-שווה מדין "בכור".

ב' 21 - הסימוכין לכך שאסור לפועלים לאכול מפירות-הקדש בזמן העבודה בהם. וכן בירור, כי "הדש קלעילין בשדה-הקדש" מעל, כיון שנהנה מן השדה.

דף יג/ב

משנה - דיני הנאה ומעילה במקרים מיוחדים, כגון: שרשים של אילן שנכנסו לשדה-הקדש, או ההפך; מעיין שמימיו נכנסו לשדה-הקדש; המים שבכד הזהב המיועדים לניסוך בשבת שבחג, וכן הערבה המיועדת להעמדה על המזבח.

גמרא - דיון בדברי ר"ל בעניין המים שבכד הזהב, שאם היו בו שלושה לוגין - כן מועלין. קושיא עליו, ותירוץ שדעתו מתייחסת לסיפא בעניין המים בצלוחית. ודעת ר' יוחנן שמועלים גם ביותר משלושה לוגין.

ב' 14 - דיוק מדברי ר"ל שיש שיעור למים המנסכים ב"חג", קושיא מדבריו במקום אחר, ומתרצים.

משנה - דין קן של עופות הנמצא בראש עץ של הקדש ש"לא נהנין ולא מועלין". דין קן שנמצא על האשירה - כיצד יכול לקחת אותו. ודין המקדיש את החורש, שמועלין בכלו.

גמרא - דיון במחלוקת על דין עבודה-זרה שנשתברה מאליה, שר"ל מתיר ליהנות ממנה, ור' יוחנן אוסר. על כך הובאה משנתנו כראייה לר"ל, אך ר' יוחנן מסביר אותה לשיטתו. והערותיהם בזה של ר' יעקב ורב אשי.

דף יד/א

משנה - הלכה, גזברי הקודש שקנו עצים לצורך קורות - יש מעילה בעצים, אבל לא בנסורת העצים האלה ולא בעלים הנושרים מהם.

גמרא - דיון בדברי שמואל, שהבנייה במקדש היתה בחולין, ולבסוף היו מקדשים את הבניין. קושיות על שמואל ותירוץ. ר"פ מבאר את דעת שמואל ועל כך מקשים ממשנתנו, ומתרצים.

משמע שדעת ר"א ב"ר צדוק שכן מועלין בו. וישוב הסתירה, בשתי גירסאות.

משנה - דין הדשן של המזבח הפנימי ושל המנורה, שלא נהנין ולא מועלין בהם. ודין המקדיש דשן ממזבח-החיצון. וכן דין "תורים" שלא הגיע זמנם, או "בני יונה" שעבר זמנם - שלא נהנים ולא מועלין בהם.

גמרא - מבררים מה הסימוכין לדין המשנה בעניין דשן המזבח הפנימי והמנורה, שצריך להניחו עם דשן מזבח החיצון. על כך דברי ר' אלעזר ודיון בהם.

דף יב/א

משנה - ר"ש חולק על דעת חכמים (במשנה הקודמת) ואומר ש"תורין" שלא הגיע זמנם כן מועלין בהם.

גמרא - טעמו של ר"ש והסבר מדו חכמים אינם סוברים כמוהו.

ב' 16 - דיון בדעת עולא בשם ר' יוחנן שאמר: "קדשים שמתו יצאו מידי מעילה - דבר תורה". רב חסדא מקשה עליו שתי קושיות, על הראשונה יש תירוץ.

דף יב/ב

ג' 2 - דיון בדברי רב (למעלה) שהמקיז דם לבהמת קדשים, דם זה אסור בהנאה ומועלים בו, קושיא מדין ביצים, קֶלֶב ופֶרֶש, שלא מועלים בהם. והסבר ההבדלים.

משנה - דין קֶלֶב הבהמות וביצי התורים המוקדשין - אין נהנין ואין מועלין בהם. והמוקדשים ל"בדק-הבית" - מועלין בהם.

גמרא - מעיר ר"פ שבהקדשה למזבח לא מועלין כאשר היה "הקדש-הגוף", אבל אם היה "הקדש-דמים", כן מועלין, ולפי זה הוא מנסח את המשנה בשינוי.

משנה - הלכות: 1. דברים שגופם ראוי למזבח ולא לבדק-הבית, וההפך, או שאינם ראויים לא לזה ולא לזה - מועלים בהם ובמה שבתוכם. ודוגמאות. ואם בתוכם לא היה דבר ואחר כך נתמלאו, מחלוקת: ר"י אומר שלא מועלים במה שבתוכם, ור' יוסי סובר שאם זה אילן והביא פירות כן מועלין בהם.

2. דין הולדות של בהמות קדשים - שאסור להם לינוק מהאם.

3. דין פועלים ופרה שעובדים בפירות-הקדש - שאסור להם לאכול מהם.

פרק ד' "קדשי מזבח"

דף טו' א

משנה - הלכות: 1. "קדשי-מזבח" מצטרפים לכדי שיעור פרוטה - לחייב על מעילה, וכן מצטרפים באכילה לשיעור כזית - לחייב על פיגול נותר וטמא. 2. בקדשי בדק-הבית אין פיגול נותר וטמא, לכן מצטרפים רק למעילה. 3. קדשי בדק-הבית וקדשי-המזבח מצטרפים לעניין מעילה.

גמרא - קושיא - מדוע נוסח המשנה נכתב כך, שהרי אפשר היה ללמוד את הדין הראשון בק"ו מהאחרון? ומשיבים.

ב' 12 - דברי ר' ינאי שמעילה קיימת רק בקדשי בדק-הבית ובקורבן-עולה. קושיות עליו, עד שהודה שיש מעילה גם בקדשי-מזבח, אלא שהוא לומד זאת מפסוק אחר.

דף טו' ב

משנה - חמשת הדברים המצטרפים להשלמת השיעור בקורבן "עולה", וששת הדברים המצטרפים ב"תודה".

גמרא - דברי רב הונא שאמר לבנו: "חמשת דברים בעולם מצטרפין וכו'". ומתקנים על פי ראייה ממשנתנו, שצריך להיות: "בעולה" (ולא "בעולם").

ב' 8 - דיון בדברי הברייתא ש"עולה" ו"אימורין" בלבד מצטרפים. קושיא על כך מדין "שלמים", ומתמצים שמדובר רק לעניין צירוף לזריקת הדם.

משנה - דין צירוף "תרומות" "חלה" ו"ביכורים", לעניין איסור בתערובת ולעניין "קרן וחומש". ודין צירוף כל ה"פיגולים" זה עם זה, וצירוף ה"נותרים" זה עם זה.

גמרא - הסבר הטעם לדין הראשון במשנה, והוא שכולם נקראים "תרומה", והראיות.

משנה: דין צירוף ל"כזית" את הנבלות זע"ז, והשקצים זע"ז.

גמרא - דיון בעניין צירוף נבלות, דעת רב שזה רק לעניין טומאה. אבל לעניין אכילה, אין אכילת נבלת טהורה ונבלת טמאה מצטרפים (שהם איסורים שונים). כן מובאות דעות לוי ורב אסי. מראים סתירה לדעת רב ורב אסי, והיישוב שהמחלוקת היא ב"אם איסור חל על איסור".

דף טז' ב

ב' 1 - דברי רב שבאכילת שרצים לוקה ב"כזית", מראים סתירה לכך בדברי ר' יוסי בר"ח ור' יוחנן, שקבעו ב"כעדשה". ותירוץ לשיטת רב. וכן דיון על דעת ר' יוחנן ("כעדשה"), שכן יש לכאורה סתירה ממנו עצמו, ומיישבים אותה.

דף יז' א

משנה - דם השרץ ובשרו מצטרפים זה עם זה לטמא. ר' יהושע נותן כלל: רק דברים שדרגת טומאתם שווה וגם שיעור איסורם שווה - מצטרפים זה עם זה.

גמרא - דיון ברישא של המשנה שמשמע ממנה שהדם והבשר הבאים מהשרצים מצטרפים, ובזה יש סתירה לדברי רב זעירא. ויישוב הסתירה.

ב' 17 - שאלת ר' מתיא בן חרש: מניין לדם שרצים שהוא טמא? תשובת רשב"י מן הפסוק, וכיצד למד את התשובה מר"א ב"ר יוסי. ממה שדובר במשלחת לביטול גזירות רומי, וסיפור כל המעשה.

דף יז' ב

משנה - הלכה שאין הפיגול והנותר מצטרפים, והטעם. ודין שהשרץ והנבילה, וכן הנבילה ובשר-המת - אינם מצטרפים, ואפילו לא לטומאה הקלה שביניהם.

גמרא - הערה בשם שמואל שפיגול ונותר לא מצטרפים, הוא רק לעניין "טומאת-ידיים", (שהיא גזירת-חכמים), אבל לאכילה מצטרפים, והראיה מברייתא.

משנה - דיני צירוף מאכלים ומשקים שונים לעניין טומאה ואיסורים אחרים.

גמרא - ברייתא ובה הסבר למשנה בדבר הצירוף "וולד הטומאה" עם "שני לטומאה", לעשות את הנטמא מהם "שלישי לטומאה". וכן הסברו של רב אשי.

דף יח' א

משנה - הלכה, העורלה וכלאי-הכרם מצטרפים, ור"ש חולק.

גמרא - שאלה על נוסח דעת ר"ש במשנה, שהרי אצלו לא שייך עניין צירוף, כיוון שלדעתו לוקים בהם על "כלשהו". ומשנים את הנוסח ל: "אין צריכין לצרף".

גמרא – ברייתא ובה מחלוקת בדין "אין מועל אחר מועל". ת"ק אומר שזה רק בכלי-שרת, ור' נחמיה אומר: בבהמה ובכלי שרת, כמשנתנו. וביאור טעמי הדעות השונות.

ב' 18 - דיון על הכלל של רבי, שנראה שאינו חולק על התנא-קמא. ומראים שני עניינים בהם ימצא הבדל ביניהם.

משנה - 1. דינו של הלוקח אבן, קורה, או פרוטה מה"הקדש" ולא נהנה ממנה, או נהנה ממנה, או נתנה לאחר - אימתי, ומי מעל. 2. האוכל מן ההקדש חצי שיעור ומאכיל חברו בחצי שיעור, וכדומה - שהחצאים מצטרפים, ומעל, ואפילו היה רווח של זמן רב ביניהם.

דף כ"א

גמרא - ברור מדוע בדין הראשון במשנה הנוטל מן ההקדש לא מעל, ואם נתן לחברו – מעל. מסביר שמואל שהנוטל הוא הגזבר של ההקדש. ואילו באדם אחר אין הבדל בינו לבין חברו.

ב' 12 - רב מסביר שהנאמר במשנה: "בנאה בתוך ביתו - אינו חייב", מדובר שרק הניח את האבן, כגון מעל הארובה, ולכן לא מעל עד שידור תחתייה. מביאים סיוע לרב משני מקורות, ונידחו.

פרק ו' "השליח שעשה"

משנה - שליח שעשה שליחותו (בתחום המעילה) - המשלח מעל. ואם לא עשה שליחותו (כדיוק) - השליח מעל. ודוגמאות. וכן תאור מקרה שכולם מועלים.

דף כ"ב

גמרא - בירור כדעת מי משנתנו בדוגמא הראשונה. רב חסדא אומר שאינה כר"ע, אך אביי דחה זאת. מביאים ברייתא שבה דעת רשב"ג כמשנתנו. ודנים עליה.

ב' 25 - דיון בדוגמה האחרונה של המשנה, שאמר לשליח תן להם חתיכה והוא נתן שתיים וכו', שכולם מעלו. האם ניתן ללמוד מכאן תשובה לשאלה הכללית: שליח שהוסיף מדעתו, נחשב כמשנה דעת בעל-הבית, או רק כמוסיף עליו? רב ששת סובר שאין ללמוד ממשנתנו, כיוון שמדובר בה בשליח שאמר להם כך: "טלו אחת מדעת בעל הבית ואחת מדעתי", והסבר.

משנה - סוגי בד שמצטרפים לעניין טומאה: בגד, שק, עור ומפץ. והסברו של ר"ש.

גמרא - ברייתא ובה דין העושה בגד מהסוגים השונים יחד, באיזה שיעור ולאיזה עניין הם מצטרפים. והסבר מהו: "חישב לאחיזה".

פרק ה' "הנהנה מן ההקדש"

משנה - דין הנהנה מן ההקדש ב"שווה-פרוטה", ר"ע אומר שמעל בכל מקרה, וחכמים מבדילים: אם הדבר לא ניתן להיפגם, כגון השותה בכוס של זהב - הרי זה מעל, אבל בדבר הניתן להיפגם, כגון לבש חלוק, לא מעל עד שיפגום. וכן דין הנהנה מבהמת "חטאת", במקרה שמתה ובמקרה שחיה.

גמרא - ברייתא האומרת שר"ע מסכים עם חכמים, והמחלוקת היא בדבר שנפגם לאחר זמן רב, כגון ה"מלמלא", שלדעת ר"ע נחשב כלא נפגם.

ב' 23 - ברייתא הלומדת את פרטי הדינים של מעילה - בהקדש על פי מילות הפסוק "נפש כי תמעול מעל וגו'", ופסוקים אחרים.

דף יט"א

ד' 6 - הסבר מה באה הברייתא לחדש בלימודה מהמלה "נפש", הרי הדבר פשוט.

ה' 10 - המשך ביאור הברייתא ע"י פירוט הדברים שלמדים מן ההקש לדיני סוטה, לדיני ע"ז ולתרומה.

ו' 18 - דיון בדוגמה במשנה: "כיצד, נתנה קטלא וכו'" (שאינו הזהב נפגם), מקשה על כך רב כהנא ממקרה בכלתו של נון, ממנו משמע שגם הזהב נפגם. ומקבל מבז ביד שתי תשובות.

ז' 23 - מבררים שדין המשנה בעניין "הנהנה מבהמת חטאת", אינו מדבר בבהמה תמימה, הנחשבת כ"כוס של זהב" (שאינה נפגמת), אלא - בבעלת-מום, שעומדת לפדיון ויש אפשרות שתפגם.

דף י"ט/ב

משנה - הלכות: 1. על מה שנאמר (למעלה) שבדבר הניתן לפגימה - אין מעילה אלא לאחר שפגם בשווה-פרוטה, קובעת משנתנו שההנאה והפגימה, כל אחת ב"שווה-פרוטה" לפחות, וכן כי שניהם באותו הדבר. 2. אין "מועל אחר מועל", אלא בבהמה וכלי שרת בלבד (כי במעילתם אינם נעשים חולין). ודוגמאות. 3. כלל של רבי: כל דבר שאין לו פדיון (שקדוש קדושת הגוף) - יש בו "מועל אחר מועל".

דף כא'א

משנה - עוד בעניין מעילה שע"י שליח – אימתי נחשב ל"עשה שליחותו" ובעל-הבית מעל, או "לא עשה שליחותו". דוגמאות.

גמרא - הערה, שהדוגמה הראשונה במשנה באה ללמד ש"דברים שבלב - אינם דברים".

ב' 15 - ברור מדוע השולח מעל במקרים שהשליח הוא חרש, שוטה או קטן. על כך הסבר של ר' אלעזר והסבר של ר' יוחנן.

ג' 23 - דיון על הדוגמה האחרונה במשנה "... חנווני מעל", שהרי זה סותר הדין בברייתא, שאם נזכר המשלח ולא נזכר השליח - שליח מעל. מתרץ רב ששת שבמשנה מדובר שגם השליח נזכר.

משנה - עוד בדיני מעילה בשליח ששינה - אימתי השליח מעל, אימתי המשלח, ואימתי שניהם לא מעלו – דוגמאות שונות. ודעת ר"י בדוגמה האחרונה.

דף כא'ב

גמרא - דיון בדוגמה של "החלוק" במשנה, לבירור אם ניתן מכאן להסיק שבכל מקרה ששליח קונה רק חלק ממה שהמשלח ביקש - קנה המשלח. אך מסבירים שמדובר במשנתנו במקרה מיוחד, ואין להסיק ממנו. ודיון בזה.

משנה - דיני מעילה בפיקדון כסף-הקדש, לפי המקרים השונים: אצל שולחני; אצל בעל הבית; אצל חנווני (מחלוקת ר"מ ור"י). וכן מחלוקת בדין מי שאמר: "פרוטה בכיס זה הקדש", שלדעת ר"ע, בראשונה שיוציא - מעל, ולחכמים עד שיוציא כל שבכיס. אבל אמר לו: "פרוטה מן כיס זה הקדש", מודה ר"ע לחכמים שמוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס.

גמרא - רב דימי מביא את הסברו של ר' יוחנן, מדוע ר"ע (בסוף המשנה) חולק על חכמים ובמקרה אחר מסכים לדעתם. רבין ור"פ הביאו דברי ר' יוחנן בגרסאות אחרות. סוף מסכת מעילה

מסכת תמיד

ליהנות מבגדי כהונה, ואם כן, מדוע לא יאסרו משום כלאים. על כך מספר תירוצים.

דף כ"ז/ב

ח' 23 - הערה שדין המשנה "אירע קרי וכו'", מסייע לדעת ר' יוחנן שהמחילות לא נתקדשו. כן מסופר על רב ספרא שירד לבית-הכסא ומצא שם את ר' אבא. תיאור כיצד נהג וההסבר על כך. אגב מובאים עוד דברים על נימוסים בין אדם לחברו.

ט' 49 - משנה ממסכת מידות על תפקידו של הממונה בבית-המקדש (איש הר הבית), וכיצד נהג להעיר את הכהנים. סיפור מעשה והמוסר שלמד ממנו ר' יוחנן. כן מובאת ברייתא על "הדרך הישרה שיבור לו האדם", ודברי ר' יונתן בשבח המוכיח לשם-שמים.

דף כ"ח/א

י' 22 - דיון על הצורך ב"פייס" לקביעת התורם את המזבח, שהרי יש סתירה לכך במקום אחר. אביי ורבא מתרצים באופנים שונים.

משנה - תיאור סדר הפעולות במקדש, מפתחת הפשפש והכניסה לעזרה, עד סיום תפקידו של התורם את המזבח.

דף כ"ח/ב

גמרא - בעניין האכסדראות, הנזכרות במשנה, מראים סתירה מבריייתא, ורב חסדא מתרץ. כן מקשים על זמן ה"חביתין", ורב יהודה מתרץ.

פרק ב' "ראוהו אחיו"

משנה - המשך תיאור סדר העבודה במקדש, מגמר תפקיד התורם את המזבח. ובכלל זה דישון המזבח, הכנת שתי מערכות העצים, הצתת האש וחזרה ללשכת-הגזית.

גמרא - על תיאור גודלו של ה"תפוח" במשנה מעיר רבא שזו גוזמא, ומביא עוד דוגמאות לגוזמאות. ואגב מובאים דברי ר' אמי על "לשון-הבאי" במקרא ובדברי חכמים. ומביאים את דברי שמואל הקובע שרק בשלושה דברים אמרו גוזמא, (שלא כדעת רבא), ופירוטם.

פרק א' "בשלושה מקומות"

דף כ"ה/ב

משנה - שלושה חלקים: 1. שלושת המקומות בבית-המקדש בהם היו הכהנים שומרים, תיאור המקומות ולמה היו משמשים. 2. פרטים על בית-המוקד, מי היו ישנים שם ומה דינו של מי שראה קרי. 3. כיצד היה נוהג "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח", ותפקיד ה"ממונה" בזה.

דף כ"ו/א

גמרא - הסימוכין בתורה לדיני השמירה במקדש. על כך תשובתו של אביי, קושיא עליו, ותירוצה. וכן דעת רב אשי מניין למדו על שמירה בשלושה מקומות.

דף כ"ו/ב

ב' 1 - בירור מה טיבן של ה"עליות" בבית אבטינס ובית-הניצוץ - האם תחתם היה בית או לא. על כך מובאת ראייה ממשנה במסכת מידות. כן מבררים מניין שהכהנים שמרו למעלה והלויים למטה.

ג' 13 - קושיא: מדוע בבית-המוקד היה שומר אחד, הרי היו לו שני שערים. אביי מתרץ ומסביר.

ד' 20 - מבררים מה היו ה"רובדין" וכיצד ניבנו. כן מבררים מדוע זקני בית אב היו ישנים על הרובדין ולא על מיטות, וכן מה ההבדל בין ה"רובים" לבין "פרחי-כהונה".

דף כ"ז/א

ה' 3 - דיון במשנה ממסכת מידות בה נאמר שהלויים שמרו בעשרים ואחד מקומות, מקשים על כך מספר דברי-הימים, שם כתוב שהיו עשרים וארבעה מקומות. על כך שני תירוצים שונים, ודיון עליהם.

ו' 24 - עוד דיון על המשנה ב"מידות", לבירור מדוע בארבע פינות ה-הבית שמרו מבפנים ואילו בפינות שערי-העזרה שמרו מבחוץ. כן מבררים כמה שערים היו בעזרה, כי נמצאו מקורות שונים על כך. אביי משיב בדרך אחת, ורבא משיב על-פי ברייתא שיש בזה מחלוקת בין שלושה תנאים.

ז' 42 - דיון על דברי המשנה: "לא היו ישנים בבגדי קודש וכו'", לבירור האם משמע מכאן שמותר

דף כ"ט/ב

חשיבות לימוד התורה בלילה ועל מעלתם של תלמידי-חכמים המרכיבים שלום בעולם.

(הערה, על שלושת הפרקים האחרונים אין גמרא).

פרק ה' "אמר להם הממונה"

משניות: א. המשך תיאור סדר העבודה במקדש. מחזרת הכהנים ללשכת-הגזית ושם אמרו לפי הוראת הממונה את ברכות ק"ש, עשרת-הדברות, קריאת-שמע והברכה שאחריה וברכת-כהנים. בשבת הוסיפו ברכה למשמר היוצא.

ב. הפייס על הזוכה בקטורת והעלאת האיברים למזבח. ודעת ר"א בן יעקב.

ג. הפשט בגדי הקודש והנחתם במקומות המיוחדים להם.

ד. מי שזכה בקטורת נוטל את הכף, ותיאור הכף.

ה. פעולותיו של הזוכה במחתה להבאת הגחלים. כיצד נהג בשבת, ותיאור ה"פסכת" ולמה היה משמש.

ו. הכניסה אל מקום מזבח-הקטורת, השלכת המגרפה, ולמה היתה משמשת, וכן תיאור עוצמת הקול שהשמיעה המגרפה, וכיצד נהגו השומעים את הקול.

פרק ו' "החלו עולים"

דף ל"ג/א

משניות: א. תיאור הפעולות של מי שזכו בדישון המזבח-הפנימי ובדישון המנורה.

ב. תפקיד הזוכה במחתה לצבור את הגחלים על גבי המזבח הפנימי ורידודן. ואחר-כך משתחוה ויוצא.

ג. אופן הקטרת הקטורת ע"י הזוכה בה ויציאתו. וכיצד נהגו אם המקטיר היה הכהן הגדול.

פרק ז' "בזמן שהכהן הגדול"

דף ל"ג/ב

משניות: א. תיאור כניסת הכהן-הגדול להשתחוות בהיכל לאחר הקטרת הקטורת.

ב. עמידת הכהנים, שזכו בעבודת הקטורת, על מעלות האולם בסדר הנכון, וברכת העם. וכן ציון

ב' 10 - דיון בשאלה: מדוע לא לקחו לעצי המערכה עצי זית וגפן (כנאמר במשנה). על כך תשובת ר"פ ותשובת רב אחא בר יעקב. קושיא על רב אחא, ותירוצה.

דף ל"א

ג' 4 - בירור הטעם לנאמר במשנה לגבי המערכה הגדולה: "וחזיתה מזרחה". על כך תשובת רב הונא ורב חסדא, קושיא על התשובה השנייה, ותירוץ.

פרק ג' "אמר להם הממונה"

משנה - סדר העבודה בבית-המקדש מזמן שהגיעו הכהנים ללשכת-הגזית, שם ערכו את הפייס על התפקידים השונים, ועד הטבת קני המנורה.

פרק ד' "לא היו כופתין"

דף ל"ב

משנה - סדר הקרבת ה"תמיד", עקידתו, שחיטתו, הפשטתו, ניתוח האיברים, הדחתם וחלוקתם למי שזכו בהם, עד הנחת האיברים על הכבש וחזרה ללשכת-הגזית לקריאת-שמע.

דף ל"א/ב

גמרא - הטעם לנאמר במשנה: "לא היו כופתים וכו'". על כך דעות רב הונא ורב חסדא, ובירור מה ההבדל ביניהם למעשה.

ב' 23 - מביאים משנה ממסכת שקלים על שלש-עשרה השלחנות שהיו במקדש, מיקומם, ממה היו עשויים ומה הניחו עליהם. שואלים מדוע היו שולחנות משיש, ולא מכסף או זהב? ומשיבים: "מפני שהוא מרת'ח" (המתכת מחממת את הבשר).

ג' 37 - הטעם והסימוכין בפסוק להלכה שאת התמיד של שחר שוחטים על קרן צפונית-מערבית ואילו את של הערב בצפונית-מזרחית.

ד' 48 - המעשה באלכסנדר מוקדון ששאל את זקני הנגב עשרה דברים, ומה שהשיבו לו. וכן תיאור ביקורו באפריקה במדינת הנשים ומה שלמד מהן, וכן מה שאירע לו בדרך חזרה משם.

דף ל"ב/ב

ה' 21 - דרשות חכמים על הגהינם ומקומו, על

מסכת תמיד

תשז

- ההבדלים בין "ברכת-כהנים" במקדש לזו שבמדינה, ובמה שונה הברכה של הכהן הגדול.
- ג. תיאור אופן הקרבת האיברים, במקרה שהכהן הגדול רצה לעשות זאת. לאחר מכן הקפת המזבח, תיאור ניסוך-היין, ומה עשו הכהנים האחרים באותה שעה, עד הסיום.
- ד. פרקי השירה שהיו הלוויים אומרים במקדש בכל אחד מימי השבוע.
- סוף מסכת "תמיד".

מסכת נידה

פרק א' "שמאי"

המחלוקת: קושיא להלל: "אם איתא דהוה דם, מעיקרא הוה אתי". הלל משיב לשמאי על כך מדין "קופה" שעשו בה טהרות בזוית אחת ונמצא שרץ באחרת, שהטהרות הראשונות טמאות. שמאי מסכים לדין זה אך מוצא הבדל בין המקרה של האישה לבין ה"קופה".

ז' 11 - רבא מסביר באופן אחר את טעמו של שמאי - "משום ביטול פריה ורביה". וברייתא המסייעת לדברי רבא. נערך דיון בו הלל מסכים לטעם זה אך מצריך לחשוש לגבי טהרות. ושמאי משיב שאם יהיה סייג לגבי טהרות, יהיה לבו של בעל האישה נוקפו גם לגבי פריה-ורביה.

ח' 30 - בעניין הברייתא (שנוכרה למעלה): "קופה שנשתמשו בה טהרות בזוית זו, ונמצא שרץ בזוית אחרת וכו'", מובאת ברייתא אחרת ובה מחלוקת בין חזקיה שמטהר, לבין ר' יוחנן שחושש לטומאה למפרע. שואלים: הרי בברייתא הראשונה הסכים הלל לשמאי? ונערך דיון להסבר הדעות החלוקות כאן, במיוחד על דעת חזקיה שמטהר. על כך באות מספר תשובות (לפי ה"סימן" בסוגריים: "שוליים" בדוקין וכו').

דף ד/ב

ט' 4 - ביאור הברייתא שהובאה למעלה בעניין הככר על גבי המדף. קושיא: הרי הככר נמצא ברשות-היחיד, וספק טומאה ברשות היחיד טמאה? על כך שתי תשובות, על השנייה יש גם ראייה מדיוק בברייתא.

י' 10 - הסבר מפורט של דעת חכמים במשנה: "מעט-לעת". רבה מביא את הטעם לקביעתם זו, ודנים במשמעות המלה "עונה" הנזכרת בטעם הדין.

י"א 38 - בירור כדעת מי המשנה: "כל אישה שיש לה וסת - דיה שעתה", מניחים שזו דעת ר' דוסא (במחלוקת שלו עם ר"א). אך, מביאים ברייתא שלכאורה סותרת זאת. ולבסוף מועדפת השיטה שמשנתנו כר' דוסא והברייתא - לדעת הכל, מתוך מגמה להחמיר.

דף ה/א

י"ב 3 - דיון על הברייתא, כי אישה שיש לה וסת וראתה כתם, הרי בגללו טמאה למפרע, משמע שנשים שאין להן וסת-קבוע, דין הכתם כדין ראייה,

משנה - הלכות: 1. מי שראתה דם - מאימתי נחשבת לטמאה - שלש דעות: שמאי אומר: מזמן הראית הדם, הלל אומר: מזמן הבדיקה הקודמת, וחכמים אומרים: מ"ע-לעת" או מזמן הבדיקה הקודמת - הזמן הקצר ביניהם. 2. מי שיש לה "וסת-קבוע" וראתה דם - "דיה שעתה", שרק משעת הראיה היא טמאה. 3. ספירת ימי-טומאת הנידה מתחילה מהופעת הדם.

גמרא - בירור שהמחלוקת בין שמאי והלל היא, ששמאי אומר: "העמד אישה על חזקתה" שטהורה, והלל - חולק, ומנמק. ודנים בכך על-פי דין "מקווה שנמדד ונמצא חסר", שסותר את דעת שניהם, ומתרצים שבמקווה יש "תרת לריעותה". כן מקשים על שמאי מדין "חבית שנמצאה חומץ" ומתרצים שבחבית יש "תרת לריעותה".

דף ב/ב

ב' 29 - כיון שנזכרו דיני "מקווה" ו"חבית", דנים מדוע אין ההלכה בהם שווה, שמקווה וודאי טמא, ובחבית ספק? ומתרצים באריכות, לפי הלל ולפי ר"ש.

דף ג/א

ג' 23 - קושיא על דעת שמאי שאמר שהדם לא מטמא למפרע, מדין "שרץ שנמצא במבוי - שמטמא למפרע", ומתוך שבדין מבוי יש "תרת לריעותא".

ד' 28 - עוד שתי דרכים להסבר מהות המחלוקת שמאי והלל. האחת: שמאי סובר שאישה מרגישה כשמגיע דם, ולכן היא טמאה רק משהרגישה בדם, והלל סובר שהיה הרגש קודם, והיא חשבה שזה בא מ"מי-רגליים". הדרך השנייה, שהמחלוקת היא אם כותלי בית-הרחם מעכבים את הדם, שהלל סובר שמעכבים, ושמאי סובר שלא.

ה' 45 - בירור אימתי יהיה הבדל בין ההסבר הראשון של המחלוקת, אם מעמידים את האישה על חזקתה, לבין שתי ההסברים האחרונים (בסוגיא הקודמת). כן מבררים מה יהיה ההבדל בין הדרך השנייה לשלישית.

דף ג/ב

ו' 5 - ברייתא ובה דיון על ההסבר השלישי למהות

הדבר בתרומה. ומתמצים שמדובר שם ב"קדשים" ולא בתרומה. ומסבירים.

י"ח 38 - דברי רב הונא (אשר דנו בהם קודם), מובאים כאן בלשון שונה: "מעט לעת שבנדה מטמאה בין לקודש בין לתרומה" (בעוד שבנוסח הקודם נאמר שלא מטמאה תרומה). מקשים גם על נוסח זה מברייתא האומרת "לקודש, אבל לא לתרומה", ותירץ רב שמואל בר יצחק שכוונת הברייתא "בחולין שנעשו בטהרת הקודש" ולא "בטהרת תרומה". בהקשר לכך מובאת משנה (ממסכת חלה) בעניין הפרשת חלה מן העיסה, ודיון בה.

דף ז/א

משנה - ארבעת הנשים ש"דיין שעתן". הסברים, ופרטי דינים לפי הדעות השונות, וכי הלכה כר"א.

דף ז/ב

גמרא - ברייתא המביאה את המו"מ בין ר"א ור' יהושע (הנזכר במשנה), וכי עד פטירתו של ר"א לא נהגו כדעתו, ולאחר פטירתו חזרו לנהוג כדעתו, והטעם לכך.

ב' 24 - רב יהודה בשם שמואל מוסר כי יש ארבעה דברים שהלכה כר"א, אחד מהם הוא במשנתנו, ופירוט האחרים. מקשים על שמואל, מדוע אמר את דבריו, הרי הם כבר אמורים במשניות והברייתות, ומשיבים: ללמד "שאינן למדין הלכה מפי תלמוד" (משנה וברייתא).

ג' 44 - דיון בקביעתו של שמואל שבארבעה מקומות הלכה כר"א, שהרי יש עוד מקומות. ומתמצים שכוונת שמואל על ארבעה דברים ב"סדר-טהרות" בלבד. ומביאים דוגמאות שהלכה כר"א ב"סדרים" אחרים, ודנים עליהם.

ד' 22 - בדומה לדברי שמואל אומר גם ר' אלעזר בן פדת שהלכה כר"א בארבעת הדברים. מקשים: הרי יש עוד מקרים שהלכה כמוהו, מביאים דוגמאות, דנים בהם, ומשיבים מדוע לא נזכרו.

דף ח/ב

ה' 30 - דיון על דברי המשנה בעניין "בתולה", שהכוונה ל"אישה שלא ראתה דם מימיה, ואע"פ שנשואה", על כך מובאת ברייתא הנותנת דוגמא לכך באישה שלא ראתה דם בחייה, נישאה וילדה - הרי גם אז נחשבת ל"בתולה שדיה שעתה", והיא הנקראת "בתולת-דמים". קושיא מדברי רב כהנא, ועליה ארבעה תירושים. אגב, מובאת ברייתא המגדירה מהי "בתולת-קרקע".

שלא מטמא למפרע. מבררים שדעה זו היא של ר' חנינא בן אנטיגנוס. קושיא על כך ויישובה.

י"ג 28 - דיון בדעת רב יהודה בשם שמואל, האומר שהמשמשת ב"עד" לפני התשמיש - אינו כ"פקידה", שזה סותר את משנתנו, ומתמצים. עוד קושיא ממשנתנו על דעת שמואל, ונערך דיון המביא לתירוצה.

י"ד 47 - קושיא, מדוע נאמר במשנה, ש"המשמשת בעדים" ממעטת גם "מפקידה לפקידה", הרי הדבר פשוט. ומתמצים.

דף ה/ב

ט"ו 3 - דיון על דברי המשנה: "... היתה יושבת במטה ועסקה בטהרות וכו'", שואלים: מדוע נזכר שישבה על המטה? משיבים שלגבי זו שאין לה וסת-קבוע, תהיה גם המטה טמאה. קושיא על כך: הרי המטה דבר "אין בו דעת לישראל" והוא טהור? על כך תשובה לפי זעירי, ותשובה לפי ר' יוחנן האומר "ספק-טומאה הבאה בידי אדם, נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על גבי קרקע", וכן דין המטה.

ט"ז 18 - דיון על דברי ר' יוחנן ש"ספק טומאה הבאה בידי אדם, נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על גבי קרקע", קושיא עליו מברייתא "המתעטף בטליתו וכו'", הסותר דבריו. ומתמצים שבברייתא מדובר ברשות-הרבים, ולכן טהור.

י"ז 30 - דיון בדעת זעירי: "מעט לעת שבנדה עושה משכב ומושב לטמא וכו'". מראים סתירה לדבריו מברייתא שהביא זעירי. רבא מתרץ, מביאים ברייתא מפורשת כתירוטו. וכן מביאים דינים אחרים שבה. עוד שואלים: מדוע רבא לא הביא את הברייתא מיד? ומשיבים.

דף ו/א

י"ח 19 - דיון על דברי רב הונא כי ב"מעט-לעת שבנדה" שמטמאה, הוא רק "לקודש ולא לתרומה". מקשים עליו משלשה מקורות, ומתמצים. כן מקשים מברייתא על רבי שעשה כר"א וטיהר טהרות שעסקה בהן אישה כזו, ובודאי מדובר בתרומה, כי קודשים כבר לא היו בימי רבי. ומתמצים שגם בימי רבי היו קודשים "אצל חבריא מדכן בגליל", שהכינו נסכים לקודש בטהרה, שמא יבנה בית המקדש וכו'.

דף ו/ב

י"ט 11 - עוד קושיות על רב הונא משני מקרים בשפחותיו של רבן גמליאל, שמשמע מהם שהיה

דף י"א

י"ג 13 - מחלוקת לגבי קטנה שראתה ראשונה ושנייה ואחריה ראתה כתם. חזקיה אומר טמא, ונימוקו, ור' יוחנן אומר טהור, ונימוקו. ר' אלעאי מקשה על חזקיה ור' זירא מתרץ. ועולא מביא ראיה לר' יוחנן, שכן גם ר"ש בן יהוצדק סובר כך. ומביאים ראיה שהלכה כר' יוחנן ור"ש בן יהוצדק, שהכתם של הקטנה טהור.

דף י"ב

י"ד 10 - דיון בדברי ר' חלקיה ש"תינוקת שלא הגיע זמנה והתחילה לראות, אפילו "שופעת" כל שבעה - נחשבת לראיה אחת. הגמרא מקשה על מה שאפשר לדייק מדבריו, ולכן משנים את הנוסח ע"י מחיקת המלה "אפילו".

ט"ו 15 - דיון בדברי ר' שימי בר חייא שהרואה בפעם ראשונה בצורת "מדלפת" (טיפה טיפה) - אינה נחשבת ראיה. הגמרא מקשה, ועל כך שתי תשובות, הראשונה נידחתה. וכן ברייתא על חזקת בנות ישראל שהן בטהרה עד שהגיעו לפרקן. וכיצד בדקו אותן אחרי שהגיעו לפרקן, אם באו לעסוק בטהרות.

ט"ז 26 - עיון בנוסח דברי ר' יוסי במשנה, לבירור מה הכוונה בכך שפתח בשתיים: "מעוברת ומניקה", וסיים בלשון יחיד: "דיה שעתה"? ר' אלעזר אומר כי אפשר שבא ללמד על אפשרות של צירוף חלק מזמן העיבור וחלק מזמן ההנקה לכדי שלש עונות. ומבררים כיצד ייתכן שימי ההנקה יצטרפו לימי העיבור, הרי בלידה רואה דם. על שלש תשובות.

ט"ז 44 - בירור על מה נאמר במשנה: "במה אמרו דיה שעתה - בראיה ראשונה וכו'" - האם מדובר על כל ארבעת הנשים, או רק חלקן. מחלוקת: רב אומר לכולן, ושמואל אומר רק לבתולה וזקנה. וכן מחלוקת מקבילה בין ר"ל (כמו רב) ור' יוחנן (כשמואל). וכי זו מחלוקת תנאים בברייתא: חכמים (כמו רב) ור"מ (כשמואל).

דף י"א/א

י"ז 5 - לעניין הנאמר במשנה: "ראתה ראשונה באונס" אף השנייה - דיה שעתה, מעיר רב הונא שאם אונס זה חוזר על עצמנו - קובעת לה וסת בכך, ודוגמא. ומבררים על פי ברייתא לאיזה סוג וסת נקבעת. כן מובאת גירסא אחרת של דברי רב הונא והדיון בה.

ו' 48 - נאמר במשנה: "מעוברת - משיוודע עוברת", מבררים שהוא לאחר שלושה חדשי-הריון, והראיה לכך. וכן דיון בדברי הברייתא במי "שהיתה בחזקת מעוברת וראתה דם, ואחר-כך הפילה רוח וכו'" - שהיא נשארת בחזקתה ו"דיה-שעתה". ונמצא שיש לזה סתירה מברייתא אחרת, ויישוב הסתירה ע"י רב פפי וע"י רב פפא.

דף ט/א

ז' 5 - שאלתו המיוחדת של ר' ירמיה לר' זירא, ותשובתו. וכן שאלתו של "ההוא סבא" מר' יוחנן, והתשובה.

ח' 25 - על המשנה: "מניקה - עד שתגמול את בנה", והמחלוקת חכמים ור"מ במקרה שהפסיקה להניק. מובאת ברייתא ובה מחלוקת זו ביניהם עם המסקנות ממנה. יסוד המחלוקת הוא שר"מ סובר שהיא "מסולקת-דמים" בגלל שהיא מניקה, וחכמים סוברים - משום עצם ההולדה. ר' אלעאי מביא ראיה לנימוקו של ר"מ מפסוק באיוב, ור' יוחנן, וכן ר"א, מסבירים את הפסוק לשיטת חכמים. קושיא על הסברו של ר"א, ותירוצה.

ט' 57 - ביאור לביטויים שבמשנה לגבי "זקנה", שהוא "סמוך לזקנתה" - על כך שני הסברים ודיון בשני. על הביטוי "שלוש עונות" - מביאים שתי דעות כמה היא "עונה", והסבר שאין ביניהם מחלוקת.

דף ט/ב

י' 9 - ברייתא העוסקת במקרה של זקנה שלא ראתה שלש עונות (=90 יום) ואז ראתה דם (ש"דיה-שעתה"), ושוב שלש עונות, וראתה, ושוב שלש עונות וראתה, שמכאן והלאה היא מטמאה ככל הנשים. ודיון על נוסח המשך הברייתא: "לא מבעיא ... אלא אפילו פחתה וכו'".

י"א 22 - על דעת ר"א במשנה: "כל אישה שעברו עליה וכו'", מובאות שתי ברייתות לתמוך בדעתו. אבל תרצו אותן לדעת רבנן.

י"ב 31 - ברייתא ובה דין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, וראתה דם לראשונה - אימתי דינה ככל הנשים. וכן מה הדין במי שכן הגיע זמנה לראות, וראתה - אימתי היא מטמאה. לאחר מבן, מעלה הגמרא ספק בדין, לפי המקרה הראשון, ודנה בו. וכן לגבי המקרה השני, ודנה בו. שוב מקשה הגמרא על הברייתא לפי מה שנתפרשה כרבי. על כך שני תירוצים, הראשון נידחה.

שעוסקת בטהרות, אבל בסתם אישה - אינה צריכה בדיקה לבעלה.

ח' 34 - בהמשך לסוגיא הקודמת, מובאת ברייתא על "החמרין והפועלין וכו'", ממנה יש קושיא לדעת שמואל (לפי אחד ההסברים), והתירוץ לקושיא הוא שגם עצם התביעה לתשמיש היא בדיקה טובה. רבא נשאל אם יש לנהוג כדעה האומרת שתבדוק, והשיב שלא תבדוק, ונימוקו. כן נמצאה עדות אצל נשות רבנים שלא נדרשו לבדוק.

דף י"ב/ב

ט' 6 - דין אישה שאין לה וסת-קבוע - ברייתא ובה דעת ר"מ, שאסורה לשמש ואין לה כתובה וכו'. ר"ח בן אנטיגנוס אומר: "משמשת בשני עדים", ואבא חנן אומר: "אוי לו לבעלה". הסברים לדעות השונות, ושמואל פוסק כר"ח בן אנטיגנוס. ודיון על זה, שכן יש לכאורה סתירה בדעותיו, ומתמצים.

פרק ב' "כל היד"

דף י"ג/א

משנה - שבח לנשים המרכות לבדוק עצמן. ומאידך, אסור לגברים להרבות בבדיקה אם יצא קרי.

גמרא - בירור טעם ההבדל בין הנאמר במשנה על הנשים לבין הנאמר על האנשים. כן מביאים ברייתא בעניין, וקושיא עליה מברייתא אחרת. אביי מתרץ באופן אחד ורבא באופן אחר, ומבררים מה יסוד המחלוקת ביניהם.

ב' 23 - שתי ברייתות בהן דברי ר"א בעניין מתן שתן שיהיה בלי לגעת באיבר, מחשש הוצאת זרע. ומביאים דברי חכמים על חומרת איסור הוצאת זרע לבטלה, וכיצד להימנע מכך. ומעשה ברב יהודה ושמואל, והסברתו בדרכים שונות. וכן על עוון המקשה עצמו לדעת. ועוד ברייתא על "הגרים והמשחקים בתינוקות", ולמה הם גורמים.

דף י"ג/ב

ג' 22 - על הנאמר במשנה: "באנשים - תקצץ", מבררים האם זהו דין המחייב, או לשון קללה. על כך מביאים ראיה מברייתא ובה דברי רבי טרפון, דנים בה ומגיעים למסקנה שאין זה דין, אלא קללה.

משנה - הלכה שהנשים המוגבלות, כגון החרשת, השוטה והעיוורת, אשר מותר להן לאכול בתרומה -

משנה - דיני הבדיקות לאישה, כדי לראות אם הופיע דם: מי חייבות לבדוק ומי לא, כמה פעמים צריכות לבדוק ואימתי, ומה המיוחד שיש לגבי כוהנות בזה.

גמרא - על הנאמר במשנה: "חוץ מן הנידה", מובאת המחלוקת בין ר"ל ור' יוחנן, אם אפשר לקבוע וסת בתוך ימי-הנידה. מראים סתירה ממשנתנו על ר' יוחנן האומר שאפשר לקבוע וסת בימי-הנידה. והוא מתרץ שדבריו אמורים כשרואה "ממעין סתום" ולא מ"פתוח" והסבר.

ב' 32 - על הנאמר במשנה: "והיושבת על דם-טוהר" אינה חייבת בבדיקות, מביאים שני דרכי הסבר: של רב ושל לוי. ונערך דיון כדי לישב את המשנה לפי שניהם.

דף י"א/ב

ג' 11 - בהקשר לנאמר במשנה: "ובתולה שדמיה טהורים" שאינה צריכה בדיקות, מביאה הגמרא משנה ובה מחלוקת בדין הקטנה שנישאה לפני שהגיע זמנה לראות, מהו משך הזמן שאם ראתה בו הוא נחשב לדם-בתולים וטהור, ב"ש אומרים ארבע לילות וב"ה אומרים עד שתתרפא. רב גידל בשם שמואל מציין שני סייגים לב"ה, ולפי זה נערך דיון שכן נראית סתירה בתוך המשנה עצמה. מתרצים וכן מביאים ברייתא לסיוע.

ד' 30 - הבהרה של רב יהודה בשם שמואל, שהנאמר במשנה שפעמיים היא צריכה לבדוק וכו', כי מדובר רק באישה שהיא רגילה לעסוק ב"טהרות", ומתוך שצריכה לבדוק בשביל הטהרות צריכה לבדוק גם לבעלה, ודיון בכך. כן מוסבר מדוע אמר זאת שמואל פעמיים, וסיוע מברייתא.

דף י"א/א

ה' 1 - שאלות לרב יהודה בדבר חיוב האישה שאינה עוסקת ב"טהרות" לערוך בדיקה לפני תשמיש. והשיב שלא תעשה, כיון שהדבר עלול לגרום לבעל שיהיה לבו נוקף אותו. כן נשאל רב הונא על חיוב בדיקה אחר תשמיש, והשיב שלא תבדוק, והטעם.

ו' 14 - דיון בדברי רבי אמי בשם רב ינאי: "וזהו עֶדֶן של צנועות", לבירור כוונתו במלה "צנועות". לבסוף הסביר רבא שמדובר ב"עד הבדיקה", שהצנועות לא משתמשות בעד הבדיקה פעמיים.

ז' 23 - דיון בדברי שמואל: "אישה שאין לה וסת קבוע אסור לה לשמש עד שתבדוק". על כך נערך מו"מ, ורבא מסכם את הדיון שמדובר באישה

דף ט"ו/א

ז' 22 - על הנאמר במשנה: "ומודים חכמים לר"ע ברואה כתם" שמטמאה, מבררים האם מטמאה את בעלה למפרע או לעתיד? על כך מחלוקת: רב - למפרע, שמואל - מכאן ולהבא; ר"מ - למפרע, ורבנן - מכאן ולהבא; ר"ל - למפרע, ור' יוחנן - מכאן ולהבא.

משנה - הלכה: לכל הנשים יש חזקת טהרה לבעליהן. והבאים מן הדרך נשיהם בחזקת טהרה להם.

גמרא - בירור, מדוע נזכרה במשנה ההלכה בדבר "הבאין מן הדרך" - מה החידוש? וכן דנים בשאלה: האם טהורה בכל מצב שמצא אותה? על כך דעות שונות. כן מבררים שיסוד מחלוקתם הוא אם הבדיקה ביום הוסת היא דאורייתא או דרבנן.

דף ט"ו/ב

ב' 7 - מבררים את דעת ר' יוחנן שאמר: "אישה שיש לה וסת, בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה". ומוסבר שדבריו רק שיש לבעל ספק אם ראתה, אבל בודאי ראתה - אין אומרים שמא טבלה, ש"אין ספק מוציא מידי ודאי". ואגב דיון על הכלל הזה בקושיות ותירוץ.

דף ט"ז/א

ג' 5 - דיון בשאלה לרב נחמן: האם וסתות דאורייתא או דרבנן? על פי שאלה זו נבדקו מספר מחלוקות בין החכמים, ולמסקנה: הנושא נמצא במחלוקת כבר מימי התנאים ר"מ וחכמים, ר"א ור' יהושע.

משנה - מחלוקת ב"ש וב"ה לכמה "עדים" (בדי בדיקה) צריכה האישה. ב"ש אומרים - שניים לכל תשמיש, אחד לפני ואחד אחרי. וב"ה אומרים שניים לכל הלילה, אחד לפני פעם ראשונה ואחד לאחר הפעם האחרונה.

דף ט"ז/ב

גמרא - ברייתא ובה מו"מ בין ב"ש וב"ה לנימוק שיטותיהם. ר' יהושע מחמיר כב"ש ומנמק. רבא אומר, וכן נאמר בברייתא, שהנאמר במשנה שצריך בדיקות, הוא רק באישה האמורה לעשות טהרות.

ב' 19 - הלכה בשם רב כי במקרה שבדקה וה"עד" אבד - אסורה עד שתבדוק. מקשה על כך ר' אילא, ומתריצים.

ג' 24 - דברי ר' יוחנן שאסור לאדם לשמש מטתו

על הנשים הפקחות המטפלות בהן לבדוק אותן ולהטביל אותן.

גמרא - קושיא בעניין חרשת: מדוע לא תבדוק לעצמה? ומסבירים ש"חרשת" הנזכרת במשנה, היא זו שאינה שומעת ואינה מדברת. ובעניין סומא נאמר ש"אינה משנה" - כיון שיכולה לבדוק ולהראות לחברותיה.

ב' 41 - ציון ההבדל בין "שוטה" לבין מי "שנטרפה-דעתה". וברייתא כיצד נהגו לטהר כהן שוטה להאכילו בתרומה, וכיצד שמרו אותו מלהיטמא - על כך שלש דעות. וכן המסקנות לגבי צורת הבגד המותר ללבישה, שלא יגרום ל"התחמם" וכיצד היו מכנסי הכהנים. כמו כן מה דינם של הגמלים, הספנים והחמרים, ושני פירושים לגבי החמרים הצדיקים. וכן בירור אופן הנכון לשכב.

דף י"ד/א

משנה - המנהג לבדוק לפני ואחרי התשמיש, ומה הדין אם נמצא דם על ה"עד" (בד הבדיקה) שלו או שלה, ומה אם מצאה אצלה אחר זמן. וכן אימתי היא מטמאה גם את בעלה - על כך מחלוקת חכמים ור"ע, ומסכימים חכמים לדעת ר"ע ברואה "כתם".

גמרא - דיון בדברי המשנה על המקרה ש"אם נמצא דם על ה"עד" - טמאין וכו', מדוע, שמא היה הדם ממאכולת (כינה) ולא מגופה? על כך שתי תשובות, וההבדל המעשי ביניהן.

ב' 28 - במקרה שבדקה עם "עד נקי" והניחה אותו בין ירכותיה, ולמחר מצאה דם על הירך. רב מטמא אותה, וכן שמואל.

ג' 33 - דיון במקרה שבדקה בעד לא בדוק, והניחה אותו בקופסא ולמחר נמצא עליו דם. על כך מביאים ברייתא ובה מחלוקת ודיון עליה לבירור הדעות השונות.

דף י"ד/ב

ד' 21 - ברייתא המתארת מהו "שיעור וסת", להבנת דברי המשנה: "נמצא על שלה אותיום (מיד) וכו'".

ה' 32 - דיון על הנאמר במשנה: "נמצא על שלה לאחר זמן וכו' - פטורין מן הקרבן", קושיא מברייתא בה נאמר שחייב ב"אשם-תלווי". ומבררים מהו יסוד המחלוקת.

ו' 35 - דיון בהגדרת "אחר זמן", שכן יש בזה סתירה בין המשנה והברייתא. ר' חסדא ורב אשי נתנו תשובות, וכן הובאה עדות מפסיקת חכמי-יבנה, ובירור שיטתם של המקורות הקודמים.

גמרא – דיון, מניין שיש גם "דס-טהור" באישה, כפי ששמע מהמשנה. ההוכחה באה מתוך השוואה לדיני נגיעים. כן מבררים שאדום ושחור, הנזכרים במשנה, הם בעצם צבע אחד.

ב' 50 – בעניין הגוונים "כמימי תלתן" ו"כמימי בשר צלי", שב"ש מטמאין, קושיא עליהם, שהרי בזה הם מרבים את מספר הגוונים. על כך שתי תשובות. ועל דעת ב"ה שמטהרים, קושיא: "היינו תנא-קמא?" ומשיבים שיש הבדל בין הדעות בעניין "לתלות".

דף י"ט/ב

ג' 1 – בעניין המחלוקת על ה"ירוק", שעקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרים. קושיות על שתי הדעות, ותירוץ (כמו בסוגיא הקודמת).

ד' 6 – הסבר דברי ר"מ במשנה על הירוק, שהוא "... מטמא משום משקה". על כך הובאו שני הסברים ונידחו, השלישי – שכוונת ר"מ ל"משקה", שיהיה "מכשיר" זרעים לקבלת טומאה. ובירור מהו יסוד המחלוקת בין ר"מ לחכמים בזה. כן מסבירים שדברי ר' יוסי לר"מ במשנה הם בעצם דברי התנא-קמא, ונאמרו כדי לומר דבר בשם אומרו.

ה' 28 – דיון על הגדרת המשנה: "איזהו אדום - כדום המכה". ניתנו ששה הסברים לכך, ועל כולן הובאו קושיות ותירוצים. ולבסוף נתקבלה דעת אממר שאדום זה כצבע דם ההקזה ב"קרן" הראשונה.

דף כ/א

ו' 8 – הסבר מהו "שחור כחרת" - שהוא "כחרת" הניתכת ב"דיו". ובירור מספר שאלות הנוגעות לצבע הדיו. כן מביאה הגמרא עוד דברי חכמים על גווני שחור המטמאים או הטהורים. וכן מחלוקת חכמים כיצד צריך לבדוק את הצבעים, ובירור במה חולקים.

ז' 25 – ארבעה הסברים שונים לדברי המשנה "עמוק מכן - טמא וכו'", והם של: עולא, רב אמי בר אבא, "איכא דאמרי", ובר קפרא. ותיאור מעשה בבר-קפרא.

ח' 35 – דיון על הצבע "כקרן כרכום", שכן יש בזה ברייתות רבות שאינן שוות. לבסוף מציע אביי הסבר הבנוי על מבנה הצמח, באופן שאין סתירה בין המקורות.

ט' 39 – בעניין "כמימי אדמה", מובאת ברייתא ובה דעות ארבעה תנאים על איזו אדמה מדובר. ועוד ברייתות המתארות כיצד מבצעים את הבדיקה עם המים, במה עוברים אותם ועוד. כן מסופר על חכמתו

ביום, והסימוכין שלו. ר"ל לומד זאת מפסוק אחר. כן מובא כיצד כל אחד מפרש את הפסוק של חברו. אגב, מובאים דברי אגדה בשם מספר חכמים, או הנהגותיהם, בעניינים שאסור לעשותם משום "סגולה" או משום שה' שונא, או משום סכנה ועוד.

דף י"ז/א

ד' 34 – דעת ר' חסדא למקור על האיסור לשמש מטתו ביום, וטעמים אחרים. קושיא מדברי ב"ש במשנה, ותירוץ שכוונתם לבדיקה לאור הנר אחר התשמיש. ועוד קושיות ותירוצים. כן מובאים דברי רבא באילו מקרים ותנאים מותר לשמש ביום. תיאור מנהגי בית מונבו המלך, ודיון עליהם. וכן בעניין החומרים שנהגו בהם לצורך "יעדי" הבדיקה, והסבר מנהגם בעניין "טומאה וטהרה בשלגים".

דף י"ז/ב

משנה – תיאור איברי המקור של האישה, על פי משל לחדר, פרוזדור ועלייה. דם שנמצא בחדר - טמא, בפרוזדור – ספק וטמא, ובעלייה - טהור.

גמרא – החכמים בבית מדרשו של רב הונא דנו בנושא המשנה. התיאור שנתנו שונה בכך שמוזכר בו מקום בין ה"עליה" ל"פרוזדור" הנקרא "לול". ודיון על מה שנאמר לגביו. שיטת אביי בהסבר הדברים, ודיון במחלוקת ר' חייא ור' קטינא על בסיס שיטת אביי.

דף י"ח/א

ב' 8 – דברי ר' יוחנן על שלושה עניינים שחכמים הלכו בהם אחר הרוב ועשו אותם כ"ודאי", והם: "מקור" (ה"חדר"), וכן "שליא" ו"חתיכה" - והסברים עליהם. קושיא מדוע לא נזכרו דברים אחרים, ומתרחים.

דף י"ח/ב

ג' 7 – בירור מה בא ר' יוחנן למעט בקביעתו שרק בשלושה דברים הלכו בהם אחר הרוב. כתשובה מביאים מקרה אחד, ונידחה. והביאו את דעת ר"י בסוגיא של "המפלת חתיכה", והסבירו מדוע ר' יוחנן ממעט אותו.

דף י"ט/א

משנה – חמשת גווני הדם הטמא באישה. מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי "מימי-תלתן" ו"מימי-בשר-צלי", שב"ש מטמאים. ומחלוקת אחרת על הצבע ה"ירוק". וכן תיאור חמשת הצבעים, וכיצד להבחין ביניהם.

דף כ"א/ב

ב' 4 – גירסא אחרת של הסוגיא הקודמת, ובה דנים רק בדעת שמואל, ואילו דעת ר' יוחנן לא מופיעה. ודעת רנב"י מובאת בשם רב יהודה (ובגירסא אחרת – ר' יוחנן).

ג' 23 - ברייתות ובהן דעות אחרות על דין "המפלת חתיכה". סומכוס ואחרים אומרים שצריך לבדוק את החתיכה, אם יש בתוכה דם – טמאה, ואם לא – טהורה. מאידך, רבי אחא אומר שאם תוך החתיכה מאדים היא טמאה גם ללא דם. ועורכת הגמרא השוואות בין הדעות.

ד' 27 – ברייתא ובה דברי רבי בנימין שאם מוצאים בתוך החתיכה עצם, הרי האישה טמאה "טומאת-לידה". מעיר ר' חסדא שמדובר "בחתיכה לבנה", וברייתא המסייעת לר' חסדא. כמו כן מביא ר' יוחנן את דעת רשב"י על בדיקת החתיכה.

ה' 33 - דיון בשאלת ר' ירמיה, מה דין אישה הרואה דם שהוצא ע"י שפופרת? ר' זירא מדייק מן המלה "בבשרה" - למעט שפופרת. כן מובא נסיון להראות שיש בזה מחלוקת תנאים בברייתא, אך אביי דוחה פירוש זה ומפרש אחרת את הברייתא. גם רבא מסביר את הברייתא בדרכו, ואין מחלוקת ביניהם בעניין שפופרת.

דף כ"ב/א

ו' 8 – דיון בשאלה שנשאל רב הונא, על אדם הרואה שכבת-זרע ע"י קיסם (שהכניס לאיבר). והשיב שאין בקיסם שיעור טומאה. ומשמע שהטומאה היא "טומאת-מגע", ולא "טומאת-ראיה" (שמטמאה בכלשהו). על כך בא דיון, שכן יש לכאורה קושיא מדיון סתירת ספירת-ימי-הזיבה עקב ראיית קרי.

ז' 27 - בירור, האם דם היוצא יבש מן המקור נחשב לדם-נידה? הסבר צדדי הספק, ורבי אלעזר משיב שכן מטמא, והראיה ממשנתנו: "המפלת כמין קליפה וכו'" - שהם יבשים, ואם נימוחו, משמע שהם דם. אגב, מספרים על מקרים שנמצאו דברים כאלה אצל נשים.

דף כ"ב/ב

ח' 15 - בדיון "נימוחו במים", אומר ר"ל שצריכים להיות נימוחים במים פושרים, ורשב"ג אומר ש"ממעכתו ברוק על גבי הציפורן", ומסבירים מה ההבדל ביניהם לדינא. בעניין זמן השרייה בפושרים, ניסו ללמוד זאת ממשנה בעניין אחר, וכיון שלא הוברר שאפשר ללמוד זאת ממנה, נשארה ב"תיקו".

המיוחדת של ר' חנינא בבדיקה, עד שהיה יכול לבדוק באדמה בלי מים, דבר שאסור לאחרים לעשות.

דף כ/ב

י' 2 - בהקשר לנאמר למעלה על חכמתו של ר' חנינא בבדיקות, מספר ר' יוחנן שבגלל ר' חנינא הוא לא "רואה דמים" כדי לפסוק הלכה, וכן מספרים חכמים אחרים על הסיבות שגרמו להם שלא לפסוק בראיית "דמים", או - כן לעסוק בכך. תיאור מקרים שהיו בעניין, וכן מהי הסיבה שקראו לר' אלעזר "מרא דארעא דישראל".

יא 35 - סיפור המעשה בילתא שהביאה דם לבדיקה אל רבה בב"ח וטימא לה, ואחר הביאה אותו לר' יצחק בריה דרב יהודה וטיהר לה. בדיון על כך עלו השאלות: במקרה שחכם אחד טימא, האם רשאי חכם אחר לטהר? ואם נאמנת האישה במראות דמים?

יב 47 - מנהגו של רבי בבדיקת לילה ויום, וכי פעם טימא בלילה וביום חזר בו וטיהר, ושוב טימא (כמו בלילה). והסבר למקרה זה. כן מתארים את דרכם של חכמים אחרים בבדיקת דמים.

יג 55 - בעניין הבדיקה ביי-המזוג השרוני, הנזכר במשנה, מובאת ברייתא המציינת את ההבדל בין "השרוני" לבין "הכרמלי". וכן דברי ר' יצחק בר אבודימי, שיש לבדוק ביי "בכוס טבריא", ומסביר אביי שהזכוכית של הכוס בטבריא דקה וצבע היין נשקף ממנה.

פרק ג' "המפלת חתיכה"

דף כ"א/א

משנה - דיני טומאת האישה המפלת חתיכה, או צורות שונות אחרות - אימתי היא טמאה ואימתי לא. ובמקרים שטמאה - האם זו טומאת-נידה או טומאת-לידה. בחלק מהמקרים יש מחלוקת חכמים.

גמרא - דיון במחלוקת בין חכמים ור"י, בתחילת המשנה. להסבר בסיס המחלוקת הובאו שתי שיטות: דעת רב יהודה בשם שמואל ודעת ר' יוחנן, אך הן נידחו ע"י ברייתא שסתרה את דעותיהם. לסיכום נתקבלה דעת רב נחמן בר יצחק שהמחלוקת היא "אם אפשר לפתיחת-הקבר (החם) ללא דם". ומראים שזו גם המחלוקת בעניין אחר בין חכמים ור' יהושע, ומביאים אותה.

ט"ז 36 – דברי רבא על הדין במקרים שהוולד נושא סימני טריפה, או חסר איבר. בכלל זה אם הוושט אטום אמו טהורה. על כך ברייתא הקובעת כלל בשם רבי: "איזהו גוף אטום (סתום-חסר) - כדי שיינטל מן החי וימות". ועל השאלה באילו מקרים נקרא "אטום", מובאות דעות שונות, וברור במה הם חולקים.

דף כ"ד/א

י"ז 9 - דברי רב גידל בשם ר' יוחנן על המפילה וולד פגום, כגון "כמין אפקתא דדיקלא" שאמו טהורה. או וולד שפניו מעוכים, ובזה יש מחלוקת ר' יוחנן ור"ל (בשתי נוחאות), והדיון על כך. ובהקשר לכך מובא המעשה בבניו של ר' חייא.

י"ח 30 - דינו של וולד עם איבר נוסף, כגון בכרייתא: "המפלת בריה שיש לה שני גבים ושני שדראות", על כך מחלוקת רב ושמואל. וכן חולקים אם וולד כזה היה במעי בהמה טהורה, ובירור מה יסוד המחלוקת בזה. בדיון מביאים קושיות על שניהם מברייתות, ותירוץ. ולבסוף מעשה בר' ירמיה בר אבא שרצה לפסוק כשמואל, אך רב הונא דחה זאת והביא את הכלל: "הלכתא כרב באיסורי".

דף כ"ד/ב

י"ט 18 - בירור שאלת רבא אם בהמה גסה שווה לאישה בזה שיוולדת לתשעה ויולדת גם לשבעה חודשים. רנב"י מביא ראיה ונידחה.

כ' 26 – הלכה בשם שמואל: המפלת דמות לילית (שד - עופר עם כנפיים) הוא נחשב לוולד, ולכן אמו טמאה-לידה, וראיה מסיפור מעשה של ר' יוסי. ועוד מעשה בעניין המפלת דמות נחש, ופסק דינו של ר"ח בן אחיו של ר' יהושע, ומה שהיה בזה בין רבן גמליאל לר' יהושע.

משנה - הלכה: המפלת "שפיר" מלא מים, או דם או "גנונים" - אינה חוששת משום וולד. אם היה שם עובר מרוקם, וכן אם הפילה "סנדל" או "שליא" - תשב כימי הטומאה לזכר ולנקבה - כחמור בשניהם. **גמרא** - קושיא לגבי "גנונים", מדוע לא נחשוש שזה היה וולד ונימוח? על כך באו שלש תשובות. ואגב, סיפורי האגדיים של אבא שאול שהיה קובר מתים. וכן תיאור גובהם של חכמי הדורות, זה לעומת זה.

דף כ"ה/א

ב' 3 - דיון בדינה של מפלת שפיר מלא בשר. מובאת מחלוקת חכמים ור' יהושע, ודיון נרחב על

ט' 23 - בעניין "המפלת כמין דגים וכו'", מבררים מדוע אין ר"י חולק, כפי שחלק ברישא בעניין "חתיכה". על כך שתי תשובות: האחת, אכן ר"י חולק גם בזה. והשנייה, שבזה ר"י לא חולק כי יש הבדל בין חתיכה, שייתכן שהיא דם, אבל דג לא יכול להיות דם. לפי הלשון האחרת של ר' יוחנן שואלים מדוע ר"י לא חולק, ומתרצים.

י' 33 – בעניין המחלוקת במשנה על "המפלת כמין בהמה", שר"מ מטמא "טומאת-וולד", ורבנן מטמאים רק כ"מין אדם". רב יהודה בשם שמואל מסביר שר"מ למד בגזירה-שווה מן המלה "יצירה" שנאמרה באדם ובבהמה, ולדעת חכמים אין גזירה-שווה זו. או שיכולים להסיק אותה שכן אדם מטמא מחיים.

דף כ"ה/ג

י"א 28 - דעות אחרות להסבר יסוד המחלוקת בין ר"מ וחכמים במשנה. דעות: רבי חייא בר אבא בשם ר' יוחנן; רבה בב"ח בשם ר' יוחנן, ור' ינאי. וכן דיון בהן.

י"ב 36 – בהקשר לדעת ר' ינאי על מחלוקת ר"מ וחכמים, מובאים דברי ר' חנינא בן (אנטיגנוס): "ניראין דברי ר"מ בבהמה וחיה ודברי חכמים בעופות", נערך דיון רחב לבירור באיזה עופות מדובר, האם גם ב"קריא וקיפופא"?

י"ג 47 – דיון בשאלת ר' ירמיה לרבו ר' זירא: מה הדין, לפי ר"מ, אם ילדה האישה וולד בצורת בהמה - האם יחולו עליו דיני אדם? כתשובה מביא ר' זירא את דברי רב: "לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים", אבל וולד כזה לא מתקיים. ומביאים ראיה מברייתא, כי אכן אין בעלי-חיים כאלה עשויים לחיות, והערת רבא על כך.

דף כ"ה/ב

י"ד 9 - דיון בשאלה על שיטת ר"מ: מה הדין אם נמצאה דמות אדם בתוך בהמה, לעניין שיהיה מותר לאוכלו בשחיטת הבהמה. ניתנה תשובה, אך נידחתה.

ט"ו 17 - דיון על דעת חכמים במשנה: "כל שאין בו מצורת אדם - אינו וולד", לבירור מה יסוד המחלוקת בינם לבין ר"מ. משיב על כך ר' ירמיה בשם רב, אך חכמים דחו את ראייתו. ועוד בירור, מה דעת חכמים לגבי "נפל" שפניו פני אדם, אבל בלי האיברים שבפנים – אימתי מטמא את אמו.

הקודם? על כך השיב רבי ש"אין תולין אלא בדבר שיש במינו שליא", ובעוף - אין. על כך מקשים עליו מברייטא, ונשאר רבי ב"תיובתא".

דף כ"ז/א

ד' 3 - מובאים מקרים שהשליא יצאה ימים רבים אחרי הוולד, ואמרו חכמים שהיא שייכת לוולד. באחד המקרים יצאה השליא אחרי עשרים ושלוש ימים, ובשני ילדה תאומים בהפרש של שלושים ושלשה ימים. ונערך דיון על המקרים לפי המחלוקת אם "היולדת לתשעה יולדת למקוטעין". ועוד מקרה, שנולדו בהפרש שלוש חודשים, ואבי מסביר כיצד זה אפשרי.

ה' 26 - ברייתא ובה דברי משנתנו, בדין שליא שנמצאה בבית, שר"מ מטמא, ואילו ר' יוסי, ר"י ור"ש מטהרים. וכן המו"מ ביניהם בו מבורר יסוד המחלוקת. כן מובאת ברייתא בה דעת ר"ש בעניין "תרוד רקב שנפל לתוכו עפר" שטהור. מקשים על כך, ורבא מביא טעם לר"ש. כן מוסיפה הברייתא "ולא אמרו רקב אלא לאדם שמת בלבד" והסבר.

דף כ"ז/ב

ו' 12 - דיון בגוף המחלוקת בעניין ביטול רקב-המת בעפר, לדעת ר"ש שמטהר וחכמים מטמאים. מעירים כי מחלוקת זו קיימת גם במשנה (מסכת טהרות), ומסבירים מהי ה"צריכותא" להביאה שוב. ועוד ברייתא, הדומה לקודמת, ודיון עליה לבירור טעמו של ר"ש בשליא.

ז' 39 - דברי ר' יוחנן שמודה ר"ש ש"אמו (בעלת השליא) טמאה לידה", ומביא את הסימוכין לכך. ר"ל נותן הסבר אחר לשיטת ר"ש שהוולד שנימוח בשליא טהור. ר' יוחנן חולק עליו, ומעיר רבינא שדעת ר' יוחנן בזה כדעת ר"א בדין "אפר שרופין" שמטמא. אגב, מבררים כיצד אפשר שמת נשרף ושלדו קיים, על כך שלש דעות.

דף כ"ח/א

ח' 12 - ברייתא על "המפלת יד חתוכה וכו'", שהיא "טמאה לידה" והטעם. מעירים שעם זאת, לא נותנים לה "ימי-טוהר" כמו ללידה רגילה, ומנמקים. מקשים על כך ממשנה אחרת, ומתרצים.

ט' 21 - דיון בדברי רב הונא: "הוציא עובר את ידו והחזירה - אימו טמאה-לידה", מראים שיש סתירה לזה בברייתא אחרת. רב נחמן מתרץ, ונדחה. ואבי מתרץ שרב הונא אמר את דבריו מדרבנן, ומה שהביא פסוק על כך, זה אסמכתא בעלמא.

מהותה. לבסוף פוסק רב שאינו וולד, בין שהיו מי השפיר צלולים או עכורים. ושמואל פוסק, כשיטתו, שאמו טמאה מספק.

ג' 50 - בירור כיצד ניתן להבחין ב"שפיר מרוקם", הנזכר במשנה. מובאת ברייתא ובה תיאור צורת השפיר המרוקם (העובר), כיצד נראה ראשו וגופו, וההבדל בין זכר לנקבה, וכן שאין לבדוק אותו במים, אלא בשמן, והסיבות.

דף כ"ח/ב

ד' 3 - בירור כיצד ניתן להבחין בעובר, אם זכר הוא או נקבה, ועוד ברייתא המתארת הופעת הידיים והרגליים. הוראת שמואל שלא לפסוק אלא לפי הופעת השיער בראש. וכן סיפור מעשה בשמואל המתאר את בקיאותו בבדיקת העובר.

ה' 30 - בעניין "המפלת סנדל וכו'" - ברייתא ובה דעות שונות כיצד הוא נראה. ודיון בשאלה אם צריך שתהיה לו צורת פנים. דעת ר' יוחנן שהאומר שצריך שתהיה, היא דעת יחיד של ר' נחוניא.

ו' 45 - בירור מדוע הזכירה המשנה דין סנדל, הרי תמיד יש עמו וולד אחר, ובין כך אמו טמאה לידה? על כך מובאות שתי תשובות. אותה שאלה באה גם לגבי הזכרת סנדל בדיני בכו' ו' ודיני כריתות, דנים בזה ומשיבים.

דף כ"ו/א

משנה - הלכה, ל"שליא" עצמה אין דין וולד, אבל כיון שאין שליא ללא וולד, הרי אם נמצאת שליא בבית - הבית טמא. ר"ש חולק, כיון שהוולד נימוק ונימו' ח' ברחם אמו, הרי ביציאתו אינו מטמא.

גמרא - ברייתא ובה תיאורים של השליא, וכי הגודל אינו פחות מטפח. אגב כך מביאים ברייתא המציינת חמשה דברים ששיעורם לפחות כגודל טפח, מפרטים אותם ומסבירים. וכן דנים על כך שיש דברים נוספים שנזכר בהם גודל טפח, ומדוע לא נזכרו.

דף כ"ו/ב

ב' 14 - הלכה בשם רב, כי שליא שיצאה תוך שלושה ימים אחרי הוולד, אומרים שהיא שייכת לוולד. אבל לאחר מכן חוששין שהיה בה וולד אחר. ומבררים מה אכן אמר רב, כיון שיש קושיא על כך מדברי עצמו.

ג' 36 - בירור אצל רבי, מה הדין ב"מפלת דמות עו' רב ואחריה שליא", אם השליא שייכת לנפל

משנה – הלכות: 1. אישה המפלת טומטום או אנדרווגינוס – "תשב לזכר ולנקבה". וכן הדין אם ילדה תאומים: זכר וטומטום, או זכר ואנדרווגינוס. אבל אם ילדה נקבה ואחד מאלה – "תשב לנקבה בלבד". 2. לידה-רגילה נחשבת (לעניין ספירת ימי הטומאה או הטהרה), רק כשיצא רוב הראש של הוולד (עם מצחו), ואם יצא "מחותך או מסורס" (הפוך) – משיצא רובו.

גמרא – בירור מדוע אמרה המשנה את האפשרויות "טומטום וזכר וכו'" – מה החידוש בדבר, ומנמקים.

דף כ"ט/ב

ג' 14 - כיון שהובאה הברייתא הנ"ל, מבארת הגמרא את הנאמר בה לגבי הזמן שטהורה אותה אישה לבעלה, ולגבי מספר הטבילות, לפי הדעות השונות. וכן סיכום שלושת הדברים שלומדים מהברייתא. ולבסוף ביאור לדעת ר' יוסי ב"ר יהודה החולק על ב"ש וב"ה בברייתא.

דף ל/א

משנה - הלכה, המפילה עד יום הארבעים - אינו וולד. הפילה מיום מ"א, לדעת חכמים נגמר הוולד, ור' ישמעאל מבדיל בין זכר - שנגמר בארבעים יום, לבין נקבה - בשמונים ואחד יום.

גמרא - הסבר מדוע מזכירים חכמים "תשב לזכר", שהרי לכאורה זה מיותר אם היא יושבת ל"נקבה" ול"נידה".

דף ל/ב

ב' 5 – ברייתא ובה הסימוכין והראיות לדעת ר' ישמעאל ולדעת חכמים לגבי זמן יצירת הוולד. ועוד ברייתא בה גירסא אחרת של הראיות. כן מסבירים שדעת חכמים בסוף המשנה היא אמנם כדעת התנא-קמא והיה טעם לכתוב אותה שוב.

ג' 30 - מדרשי אגדה (מכאן עד סוף הפרק) בעניין העובר, ירחי-הלידה במעי האם, הלידה וענייני הדברים שבינו-לבינה, סיבת ההבדלים ביניהם ועוד.

פרק ד' 'בנות כותים'

דף ל"א/ב

משנה - בנות כותים נחשבות כנידות כבר מעריסתן. והכותים נחשבים טמאים, לטמא מה שהם יושבים עליו, כיון שהם נחשבים בועלי נידות. עם זאת, טומאתן זו היא רק מספק.

גמרא - הסבר שמחמירים על בנות כותים מעריסתן, כיון שיש מיעוט מהן שאכן רואות כבר מאז, והביאו מקרים שהיו, ולכן גזרו על כולן. זאת, כשיטת ר"מ החושש למיעוט, ומביאים את המחלוקת בזה בין ר"מ וחכמים. וכן הסבר מדוע לא חוששים כך גם לגבי ישראליות.

גמרא - בירור מדוע אמרה המשנה את האפשרויות "טומטום וזכר וכו'" – מה החידוש בדבר, ומנמקים.

ב' 43 - דיון רחב בדברי רב נחמן בשם רב, על דין "טומטום ואנדרווגינוס שראו לובן (דומה לזרע) או אודם (נידה)", ומה אם ראו את שני הדברים יחד. זאת, לעניין "ביאת מקדש" ו"שריפת-תרומה". מביאים סיוע לרב מברייתא, אך עולא דוחה אותו. קושיות על רב, שלמד את דעתו מהפסוק: "מזכר עד נקבה". והתירוצים עליהן.

דף כ"ט/א

ג' 1 - בעניין הבנת דין המשנה: "יצא מחותך או מסורס וכו'", מובאת מחלוקת בין ר"א ור' יוחנן אם ביציאת רוב הראש נחשב כילוד. על מהות המחלוקת מביאים שתי גירסאות. אחר כך מביאים עוד גירסא בה מחלוקתם אינה בהקשר למשנתנו. מקשים על ר' יוחנן ממשנתנו, והוא מתרץ בהסבר אחר של נוסח המשנה.

ד' 22 – רב פפא אומר שהמחלוקת ר"א ור' יוחנן (למעלה) היא כמחלוקת בברייתא בין חכמים ור' יוסי, ומסביר כיצד. מקשה עליו רב זביד, ומפרש אחרת את דעת ר' יוסי. הגמרא מביאה סיוע לרב זביד מברייתא. ובברייתא גם מוסבר איזה חלק מהראש צריך לצאת כדי שיחשב כילוד, על כך שלש דעות.

משנה - הלכה, המפלת וולד ואינה יודעת אם זכר או נקבה - תחמיר כטומאת שניהם. ואם לא יודעת אם זה וולד - תחמיר כזכר וכןקבה וגם כנידה (שמא לא היה ולד כלל).

גמרא - דיון בדעת ריב"ל שאם לא יודעת מה הפילה תביא קורבן כי "רוב נשים וולד מעליא ילדן". קושיא עליו מסוף משנתנו: "תשב לזכר ולנקבה ולנידה". ומתרצים שריב"ל מדבר "כשהוחזקה עוברת", והמשנה כשלא הוחזקה עוברת. עוד קושיא על ריב"ל מדיני בכור בהמה, ומתרצים.

ב' 47 – קושיא על ריב"ל שהביא רבין בשם ר' יוסי ב"ר חנינא מברייתא על אישה שיצאה מעוברת

דף ל"ב/א

ספק. ואחר כך ביקר ר"פ אצל רב שימי בר אשי, שם חזרו לדון באותה שאלה ובתשובה עליה.

משנה - דין בנות ה"צדוקים", האם הן כבנות-כותים, או כבנות-ישראל. על כך מחלוקת תנא-קמא ור' יוסי.

גמרא - בירור לדעת ת"ק, מה הדין ב"סתמא", ומדייקים מדברי ר' יוסי שבסתמא הן ככותיות.

ב' 44 - ברייתא ובה סיפור על צדוקי ש"נתיזה צינורא מפיו על בגדי הכהן -הגדול" והלך וברר שמנהג הנשים הצדוקיות להחמיר כישראליות. שאלו מדוע לא יהיה טמא משום "צינורא דעם-הארץ" שמטמאה? אביי השיב ונדחה, ורבא השיב שהיה זה ב"רגל", והסביר.

דף ל"ד/א

משנה - דין דם ה"עובדת-כוכבים" ו"דם-טהרה" של מצורעת - מחלוקת ב"ש וב"ה. דין "דם-היולדת" שלא טבלה - מחלוקת ב"ש וב"ה.

גמרא - הטעם לדעת ב"ש שמטהרים, הוא שעשו היכר לדם עובדי-כוכבים לעומת דם-ישראלית, והטעם שעשו היכר דווקא בדם, כי דם שכיח פחות.

ב' 22 - דברי רבא: "זובו (של עכו"ם) טמא, אפילו לב"ש, "קריו" טהור, אפילו לב"ה". הטעמים לכך, וראיה משתי ברייתות, שהראשונה מהן נדחתה. נסיון ללמוד מדברי רבא תשובה על שאלת רב פפא, אך נשארה ב"תיקו".

דף ל"ד/ב

ג' 15 - בעניין "דם-טוהר" של המצורעת - מביאים את הסימוכין לדעת ב"ה שמטמאים. מקשים מדוע ב"ש לא מטמאים כפי ב"ה? ומשיבים. וכן ההפך מקשים מאלה עד אלה, ומתרצים. ובירור שיסוד המחלוקת עם ב"ש הוא באופן הלימוד מהפסוקים, ואם למדו זכר מנקבה.

ד' 35 - דיון בשאלת ר"ל בעניין "ראייה ראשונה" של זב קטן - האם מטמאה במגע כמו אצל גדול, או לא? הסבר צדדי הספק, ותשובת רבא על פי הפסוק, שאכן מטמאה.

ה' 42 - דיון בשאלת רב יוסף: האם ראיית זוב ראשונה של מצורע מטמאה גם ב"משא", והסבר צדדי הספק. תשובת רבא, נדחתה, ואביי מביא את דברי רב יוסף עצמו במקום אחר, שעונים על השאלה.

ב' 17 - למעלה הובאו מקרים בהם תינוקות ראו דם. בכללם אחת מפומפדיתא, מבררים לאיזה צורך הטבילו את הקטנה שם בחו"ל, הרי אין תרומת חו"ל אסורה לטמאים? משיבים על כך, ודנים בתשובה.

ג' 28 - דיון בשאלה: אם יש מציאות שתינוקות רואות דם, מדוע לא גזרו גם על בנות ישראל? ומשיבים, כי כאשר קורה מקרה כזה מפרישים את הילדה מן הטהרות, ולכן לא גזרו עליהן. ואילו הכותים לא מפרישים את התינוקות הרואות מן הטהרות, ולכן גזרו עליהן. בעניין לימוד העניין מן המלה "ואישה", נערך דיון מפורט, כי מלה זו מופיעה בעוד שני מקומות ושם למדו ממנה דברים שונים.

דף ל"ב/ב

ד' 1 - ברייתא בה לומדים מהמלה "ואישה" על בת לעשרה ימים לזיבה. שואלים מדוע לא ילמדו דין זבה מדין נידה של תינוקות? ומשיבים על פי ההבדל בין סוגי הטומאות. וממשיכה הגמרא לדון בנושא על צדדיו האחרים.

ה' 35 - בירור כוונת המשנה: "הכותים מטמאין משכב תחתון כעליון", והוא "כעליון של זב", ומסבירים שמטמא רק אוכלין ומשקין. כן דנים כיצד הגיעו להסבר זה עפ"י דרשות הפסוקים. מכאן דנים מניין ש"תחתון כעליון"

דף ל"ג/א

ו' 40 - הערה על הנאמר במשנה ש"הכותים בועלי נידות", שהכוונה רק לנשואים.

ז' 41 - ברייתא ובה דברי המשנה: "והן יושבות על כל דם ודם", ומעיר ר"מ שזו "תקנה גדולה להן", אך יש שני חסרונות בספירה שלהן. ודיון בחסרון השני - שהן סופרות גם את היום שבו פסקה. רמי בר חמא מקשה - הרי זה נכון לעשות, על פי הכלל "מקצת היום ככולו", ורבא משיב על כך.

ח' 49 - דיון בשאלת רמי בר חמא: "פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה?". רבא מבטל את השאלה, אך הגמרא משאירה אותה ועונה עליה.

דף ל"ג/ב

ט' 11 - סיפורו של רב פפא על ביקורו אצל רב שמואל, שם דנו על דברי המשנה שאין שורפין תרומה על הכותים "מפני שטומאתן ספק", זאת בניגוד למקורות מהם משמע שכן צריך לשרוף על

דף ל"ה/א

ו' 15 - דיון בדברי רב הונא: "ראייה ראשונה של זב מטמאה (אף) באונס", ולימודו מן הפסוק. על כך מספר קושיות ממקורות שונים, ותירוץ. לבסוף מביא רב הונא את ההבדלים בין צורת הזיבה לבין שכבת-זרע.

דף ל"ה/ב

ז' 15 - בירור מהו יסוד המחלוקת בין ב"ש לב"ה במשנה על דם-היולדת שלא טבלה, שב"ש מטמאין רק בלח, וב"ה מטמאין לח ויבש. מובאת ברייתא ובה המו"מ ביניהם, וכן מסבירה הגמרא מדוע ב"ש מודים לב"ה במשנה בדין "יולדת בזוב".

ח' 27 - המחלוקת רב ולוי בעניין "דם-לידה" ו"דם ימי-טוהר", שרב אומר כי שניהם ממקור אחד בגוף האישה, ולוי אומר משניים. הסבר באילו מקרים תהיה נפקא-מינא למחלוקת זו. כן באה שורה של קושיות (בעיקר על לוי), ותירוץ. ולבסוף פסיקת ההלכה כרב, בין לחומרא בין לקולא.

דף ל"ו/א

משנה - דין אישה מעוברת, המקשה לקראת הלידה, וראתה דם - הרי היא נידה, ומה אם ראתה בתוך י"א יום. ועוד פרטים בהלכות אלו, לפי המקרים, והדעות השונות.

גמרא - קושיא על תחילת המשנה, שכל הרואה דם בזמן שהיא "מקשה" היא נידה, הרי ייתכן שזה היה בימי-זיבה, בהם אינה נידה? על כך משיבים שלושת החכמים: רב, שמואל ורבי יצחק. קושיא על רבי יצחק, ותירוץ, וכן מובאת ברייתא לסייע לו. וכן דיון על שתי הדעות שבברייתא. ורבא מביא כלל שבימי-נידה - נידה, ובימי-זיבה - טהורה. כן דנים בצדדים אחרים של הנושא.

ב' 25 - ברייתא הלומדת מהפסוק "ואישה כי יזוב זוב דמה וכו'", שהרואה מחמת עצמה - טמאה זיבה, ואם מחמת "ולד" טהורה. ודיון בשאלה מדוע למדו מיעוט ראייה מחמת "ולד", ולא ראייה מחמת "אונס"? על כך מביאה הגמרא שני תירוץ. שוב מקשים לגבי הפסוק על דם נידה, ומשיבים.

ג' 44 - סיפור (בקשר לדעת רב בסוגיא הראשונה) מעשה בשילא בר אבינא שפסק הלכה כרב, ולפני פטירת רב, אמר לרב אסי: "זיל צנעיה" (כיון שרב חזר בו מאותה הלכה) ואם (שילא בר אבינא) לא ישמע - "גרייה". רב אסי הבין בטעות שהכוונה לנדות אותו, דבר שגרם לבסוף לפטירת שניהם.

דף ל"ז/א

ג' 5 - דיון בשאלת רבא: האם "דם-קושי" (בזמן הצירים) סותר את ספירת ימי הזיבה שקדמו, או רק "דבר הגורם" (סוג דם הגורם לזיבה) סותר? נערך מו"מ בין אביי ורבא, ולמסקנה - לדעת חכמים "דבר הגורם" סותר הספירה, ולדעת ר"א גם "דם קושי" סותר.

ד' 29 - ברייתא ובה דברי רבי מרינוס, שאין הלידה סותרת את ימי הספירה של הזיבה. ודיון בשאלה: היולדת בתוך ספירת שבעת ימי הזיבה, האם ימי טומאת הלידה (שבעה ליולדת זכר ושבעיים לנקבה) יעלו לה ל"נקיים" של ימי הזיבה? אביי אומר ש"לא עולין" (כך שלאחר ימי טומאת-הלידה תמשיך להשלים את ספירת ימי-הזיבה), ורבא אומר ש"עולין". ומו"מ ביניהם בראיות לכאן ולכאן ויישובן.

דף ל"ז/ב

ה' 22 - על דברי המשנה: "קשתה שלושה ימים בתוך י"א יום ושפתה (נחה מכאבי הצירים) וכו'", נערך דיון רחב בדין המקרה ש"שפתה" גם מהכאבים וגם מן הדם. על כך מחלוקת רב חסדא ור' חנינא, והמו"מ בדעותיהם.

ו' 45 - בירור כוונת ר"מ במשנה שמשך ימי קישויה הוא ארבעים וחמישים יום, שאם חמישים כל שכן ארבעים. ומתוך ר' חסדא.

ז' 47 - דיון במחלוקת ר' לוי, שאומר כי הוולד מטהר טומאת זיבה בגלל דם שראתה האם בימים הראויין להיות בהן זבה. ורב אומר שאפילו בימים הראויין לספירת שבעה-נקיים של הזבה. כן מובאת "לישנא אחרינא" על מחלוקת זו, והדיון בה.

דף ל"ח/א

ח' 14 - ברייתא בה מראה ר"מ אפשרות שאישה לא תהיה טמאה "זיבה-גדולה" במשך מאה וחמישים יום, ומסביר כיצד. קושיא על כך, ותירוץ. עוד ברייתא: "יש אישה הרואה דם מאה יום ואין טומאת-זיבה עולה בהן", ומסביר כיצד. וכן שדין זה בא להוציא מדעת האומר ש"אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".

ט' 30 - ברייתא המביאה את דעת ר"י במשנה ש"דיה-חודשה", וכי "יש בדבר להקל ולהחמיר", והסבר כיצד. רב אדא בר אהבה מסיק מזה שהכל תלוי בחודש התשיעי, ואפילו מתחילתו. על כך קושיא מדברי שמואל שאמר את מספר ימי ההריון לפי מנהג חסידים ראשונים, ומר זוטרא מביא

פרק ה' "יוצא דופן"

דף מ/א

משנה - 1. מחלוקת בדיון וולד "יוצא-דופן" - חכמים אומרים שלא חלים עליו ועל היולדת כל דיני וולד רגיל, ור"ש אומר שדינו כוולד רגיל. 2. האישה נטמאת מיד כשהגיע הדם ל"פרוזדור", אף אם עדיין לא יצא לחוץ. והאיש לא נטמא רק שהקרי או הזיבה שלו יצאו לחוץ. והנפקא-מינא מזה למעשה.

גמרא - הסימוכין לדעת חכמים שדין ה"יוצא דופן" אינו כוולד רגיל, ולדעת ר"ש שהוא כוולד רגיל. וכן כיצד כל אחד מסביר לשיטתו את ראיות הדעה האחרת.

ב' 33 - דיון בדברי ר' יוחנן, שר"ש מודה לדעת חכמים שיוצא-דופן בבהמת-קדשים אינו כוולד רגיל, וכי לומד הוא זאת מן ההשוואה לבכור, שנאמר בו "פטר-רחם". מקשים עליו, ובמו"מ משיבים על הקושיא. כן מביאים ברייתא לסייע לדעת ר' יוחנן, דנים בה ומוכיחים שאכן מסייעת לר' יוחנן.

דף מ"א/א

ג' 22 - ברייתא ובה שתי מחלוקות בין חכמים לר"ש: 1. בדיון האישה המקשה לילד שלושה ימים, ויצא הוולד מן הדופן בימי הזיבה, שחכמים אומרים שדינה כ"יולדת בזב" ור"ש חולק. 2. על "הדם היוצא משם", שחכמים מטמאים ור"ש מטהר. מסבירים שהמחלוקת הראשונה היא לשיטותיהם במשנה. ומבררים מה יסוד המחלוקת השנייה. על כך דעת רבינא, שנידחתה, דעת רב יוסף, ודעת ר"ל שלפי חכמים דם היוצא-דופן הוא טמא, ומטמא את היולדת כנידה, ואילו ר"ש סובר שאינו טמא. ר' יוחנן חולק וסובר שלחכמים הדם הטמא הזה לא מטמא את היולדת, והגמרא מסבירה את דעתו.

דף מ"א/ב

ד' 15 - הוראות ר"ל ור' יוחנן בהקשר לברייתא הקודמת: ר"ל אומר משום ר"י נשיאה, כי "מקור" שנעקרה ממנו חתיכת בשר - האישה טמאה, והסימוכין לכך. וכן שטומאה זו אינה "טומאת-שבעה", אלא "טומאת-ערב". ר' יוחנן אומר שאם יצאו מהמקור שתי טיפות דם בהיר - האישה טמאה, טומאת ערב.

ה' 24 - ברור מהו "בית-החיצון" הנזכר במשנה. על כך שלש דעות: דעת ר"ל; דעת ר' יוחנן שהכוונה עד למקום הפנימי שנקרא "בין השיניים", ומבואר

הסימוכין למנהגם. כן מעיר מר זוטרא כי גם הסוברים ש"היולדת-לתשעה, אינה יולדת למקוטעים" (אלא לאחר תשעה חדשים שלמים), מסכימים ש"היולדת-לשבעה, יולדת למקוטעים", והסימוכין לכך.

דף ל"ח/ב

י' 9 - על דעת ר' יוסי ור"ש במשנה: "אין קושי יותר משתי שבתות", (ששבויעיים לפני הלידה יהיה ה"דם-קושי"), מביא שמואל את המקור מן הכתוב: "וטמאה שבועיים כנדתה". הגמרא מביאה ברייתא כדעתם זו, אך מקשים על כך, ומפרשים את הברייתא באופן אחר.

משנה - דין אישה שילדה (או הפילה) נקבה, ובתוך שמונים "ימי-טוהר" שלה ראתה "דם-קושי" של הוולד הבא - מחלוקת: חכמים אומרים שכל דמים שרואה עד הלידה טהורים. ור"א מטמא. חכמים לומדים את דעתם בקל-וחומר מ"דם השופי", ור"א אינו לומד את הק"ו הזה, ומסביר מדוע.

גמרא - ברייתא המביאה את דין משנתנו, ומציינת שחכמים למדו את שיטתם מהמלה "תשב", לרבות המקשה בתוך שמונים לנקבה, בדרך קל-וחומר. ומובא המו"מ בין חכמים לר"א בשונה מזה שבמשנה. רבא מביא טענה שר"א יכול להשיב לחכמים. עוד קושיא על ר"א ותשובת הגמרא.

משנה - כלל: כל י"א יום של ימי-זיבה, האישה בחזקת טהורה. וכן דין מי שהיתה צריכה לבדוק עצמה ולא בדקה, הרי היא טהורה. ואם הגיע זמן הוסת שלה ולא בדקה, הרי היא טמאה. ודעת ר"מ.

דף ל"ט/א

גמרא - בירור לאיזה עניין מובא הכלל בתחילת המשנה. על כך תשובות של ארבעה חכמים: של רב יהודה, של רב חסדא, של רבא ושל רב הונא, ודיון בהן.

ב' 44 - רב פפא שאל את רב יהודה מדיסקרתא: אמנם אין האישה קובעת ווסת אם ראתה שלש פעמים בימי-הזיבה, אבל האם צריכה לפחות לחוש לאותו יום, שלא תשמש בו, או לא? רב יהודה מדיסקרתא לא השיב, ורב פפא מנסה להשיב בעצמו שיש לחוש, על פי דברי שמואל. אך רב הונא ב"ר יהושע מקשה עליו, ואחר מו"מ נתקבלה דעת רב הונא.

דף מ"ג/א

י"ב 9 - הסימוכין לדין המשנה שבעל-קרי וזב אינם טמאים אלא אחרי יציאת הזרע החוצה. ודיון בהצעת המשנה למי שאוכל תרומה והרגיש ... - אוחז באמה וכו', קושיא: הרי אסור לגעת באיבר? אביי ורבא נותנים תירוצים שונים, ומבררים מהו יסוד מחלוקתם.

י"ג 21 - דיון בדברי שמואל על סוגי שכבת-זרע - איזו מטמאה ואיזו לא, לפי הגירסאות השונות של דבריו. וכן שאלות של רבא בעניין, שנשאר "בתיקו".

דף מ"ג/ב

י"ד 5 - דיון על הנאמר במשנה: "ומטמאין בכל שהן", כיון שמצאנו סתירה לכך בדברי שמואל, וכן בברייתא. ומבררים שזו מחלוקת תנאים - חכמים ורי' ישמעאל, ובירור מהו יסוד מחלוקתם.

ט"ו 26 - דיון על דברי ר' חנילאי בשם ר"א בר"ש: "שכבת-זרע לרואה - במשהו, לנוגע - בכעדשה". קושיא: הרי שנינו "מטמאין בכל שהן"? לאחר דיון, ללא מסקנה, אומר ר"פ שזו מחלוקת תנאים ומראה מה יסוד מחלוקתם. רב הונא ב"ר נתן חולק על רב פפא, וללא הכרעה ביניהם.

משנה - הלכה שתינוקת החל מבת יום אחד מטמאה בנידה, והחל מיום עשירי מטמאה בזיבה. ודיני תינוק בן יומו שמטמא בזיבה, ועוד דינים עליו. וכן דין ההורגו שחייב, ודיני האבלות עליו אם נהרג.

דף מד/א

גמרא - הסימוכין מן הפסוקים לדיני המשנה.

ב' 23 - דיון בדין התינוק בן-יומו ש"פוסל מן התרומה", קושיא: הרי במקום אחר נאמר שאפילו עובר פוסל. לאחר דיון מתרץ רב ששת שבמשנה מדובר במקרה מיוחד, ומסביר כיצד.

ג' 40 - דיון בהלכה שתינוק בן-יומו "נוחל ומנחיל". קושיא לגבי "מנחיל", שנראה כמיותר, כי לנחול מהאב ולהנחיל לאחיו - אין צורך בו, כי הם יכולים לנחול בלעדיו. רב ששת מסביר זאת שמנחיל מה שנוחל מאמו. בשם רבא מסבירים באופנים שונים, ונפסקה הלכה ככל הגירסאות.

דף מד/ב

ד' 13 - הסימוכין ש"ההורגו חייב". והסבר הנאמר במשנה: ש"הוא לאביו ולאמו... כחתן שלם" - שזה לעניין אבלות, ושלא כרשב"ג הסובר שעד יום

בברייתא כי "בין השיניים כלפנים"; ובברייתא אחרת נאמרה הדעה ש"בית-החיצון" הוא "מקום-דישה", והסבר, ומפרשים שאין מחלוקת בין הברייתות.

ו' 33 - ברייתא ובה דרשת הפסוק: "דם יהיה זובה בבשרה" שדם מטמא "בפנים כבחוף", וכן שדין זה הוא גם לגבי "זבה" ולגבי "פולטת שכבת-זרע". ור"ש חולק ואומר שב"שכבת-זרע" עד שיצא לחוף. מקשים עליו מברייתא, וכן מדברי רבא, ומתריצים.

דף מ"ב/א

ז' 8 - דיון בשאלת רב שמואל בר ביסנא לאביי: האם פולטת שכבת-זרע נחשבת כ"רואה" או כ"נוגעת"? והסבר הנפקא-מינא ביניהם. לאחר בירור כוונת השאלה (שתי אפשרויות של כוונה), משיב אביי שנחשבת כ"רואה", וכן השיבו רבא ורב יוסף.

ח' 33 - דיון בברייתא האומרת שהנידה והזבה ו"השומרת יום כנגד יום" והיולדת - כולן מטמאות "בפנים כבחוף". שואלת הגמרא מדוע נזכרת ה"יולדת", שהרי היא כנידה או כזבה? התשובה הראשונה, לאחר דיון נידחתה. והשנייה, שמדובר ב"לידה יבשה" (שאינ עמה דם). וכגון שהוציא הוולד את ראשו לפרוודור. ומביאה הגמרא שני סיועים לתשובה זו, מר' אושעיא ומרבא.

דף מ"ב/ב

ט' 21 - דיון בשאלה אם דבר טמא שנמצא ב"אותו מקום של האישה" (כבית החיצון) נחשב כ"בלוע" ולא מטמא, או כ"בית הסתרים" ומטמא במשא? אביי אומר שהוא כבלוע, ורבא - כבית-הסתרים. רבא מביא ראיה מברייתא ואביי מסביר אותה לשיטתו.

י' 34 - דיון בשאלה: מקום בית-הבליעה באדם, שנבלת עוף טהור מטמאה בו - האם הוא כ"בלוע" לגבי כזית נבילה, ולא מטמא, או שהוא כ"בית-הסתרים" ו"מטמא במשא". על כך מחלוקת: אביי אומר "בלוע הוי" ומביאים את מקורו. רבא אומר: "בית הסתרים הוי".

י"א 51 - שלוש הלכות לגבי חפצים טמאים הנמצאים ב"קומטו" של אדם (בית הסתרים). 1. שרץ בקומטו של האדם - טהור, נבלה בקומטו - טמא, והסבר. 2. שרץ בקומטו והכניסו לאויר התנור - טמא, והסבר מה החידוש. 3. קנה בקומטו של זב והסיט בו את האדם - טהור, וההפך, בקומטו של טהור והסיט בו את הזב - טמא, והסבר.

דף מו/א

ד' 28 - רב שמואל בר זוטרא מביא את דעת רבא שתוך-זמן כלפני-זמן, במסגרת דיון על השאלה אם בתוך-הזמן יכולה הילדה למאן או לחלוץ. שרבא אומר: "כל י"ב שנה (השנה הי"ב) ממאנת והולכת, מכאן ואילך - אינה ממאנת ואינה חולצת". ומבררים כוונתו, ומדוע עשה הבדל בין מיאון לחליצה.

ה' 44 - דיון בדברי רב הונא שאם בתוך-הזמן "הקדיש ואכל - לוקה", וראיתו מן הפסוק. רב הונא בר יהודה הביא לו סיוע, הקשו על הסיוע, ותרצו.

דף מו/ב

ו' 15 - דיון במחלוקת, שנזכרה למעלה, בעניין "הקדיש (הקטן בתוך הזמן) ואכלו אחרים", שרב כהנא אומר לא לוקין, ור' יוחנן ור"ל אומרים שלוקין. מניחים שהמחלוקת היא, אם "מופלא סמוך לאיש" - דאורייתא. ודנים בזה על-פי מקורות שונים.

דף מז/א

משנה - השלבים של התבגרות הבת (בדימוי להבשלת התאנה): "פגה" ללא סימנים = קטנה. "בוהל" התחלת סימנים = נערה. "צמל" עם סימנים מובהקים = בוגרת. פירוט הדינים שלה בכל שלב, וכן הדעות השונות מהם הסימנים של "צמל".

גמרא - הסימוכין בפסוקים לכינויים במשנה על שלבי הגדילה של הבת.

ב' 36 - בעניין סימני הבגרות, מובאות דעות ר' יוסי הגלילי, ודעת שמואל. וכן תיאור כיצד נהגו חכמים בעניין שפחותיהם הנוכריות.

ג' 45 - בירור מה כוונת ר' יוסי במשנה שאמר "העוקץ". מביאים ברייתא ובה דעות שונות על סימני הבגרות של הבת. שאלו את רבי הלכה כדברי מי? והשיב: כדברי כולם להחמיר. ומובאת מסורת ששאלה זו ותשובה זו של רבי היו בנושא אחר - ב"חצר צורית" שמחייבת וקובעת למעשר, שגם בה ניתנו דעות רבות על מהות חצר זו.

דף מז/ב

משנה - מאיזה גיל האישה נקראת "איילונית" והאיש "סריס" (כשאין להם שתי שערות). על כך: דעת ב"ה - גיל 20; דעת ב"ש - בגיל 18 ודעת ר"א - לבת כב"ש, ולבן כב"ה. וכי דינם שאינם חולצים ולא מיבמים.

ל' הוא "ספק נפל", אלא אם כן ברור שכלו לו חודשיו.

משנה - הלכה שקטנה מגיל שלש שנים חלים עליה כל הדינים כגדולה, פרט לזה שלא תענש, שאינה בת עונשין.

גמרא - דיון בדין "מתקדשת בביאה", בברייתא דעת ר"מ בת שלש שנים, וחכמים אומרים ג' שנים ויום אחד. על השאלה "מאי ביניהו" משיבים ר' ינאי ור' יוחנן, ודוחים את דעת ר' ינאי.

דף מה/א

ב' 4 - דיון בשאלה: האם כשבא על הקטנה לפני גיל שלש הולכים הבתולים, ואחרי שלש חוזרים, או שרק אחרי שלש נו' צ"ח הבתולים? מבררים מה הנפקא-מינא מזה, ורב חסדא משיב ממשנתנו שהבתולים הולכים וחוזרים.

ג' 24 - ברייתות ובהן תיאור מעשים שבאו לפני חכמים. האחד באישה שהתעברה בגיל שש, ובאה לפני רבי. ובירור כיצד זה אפשרי; והשני במי שנבעלה לפני גיל שלש, ובאה לפני ר"ע, לברור אם מותרת לכהונה.

משנה - דיני הקטן, מגיל תשע ויום אחד, לעניין: ייבום, טומאה, האכלה-בתרומה ועוד.

גמרא - דיון בדברי המשנה על קטן שבא על יבמתו, ש"אינו נותן גט עד שיגדיל", קושיא: הרי במקום אחר נאמר שצריך לתת גט ל"מאמרו" וחליצה ל"זיקתו". ומתרץ רב שמדובר כשיגדיל, יבעול ויתן גט.

דף מה/ב

משנה - דיני קטנה וקטן לעניין נדרים והקדשות.

גמרא - מדייקים בנוסח לשון המשנה, שנראה שיש דברים שאפשר היה שלא לכתוב אותם. ומסבירים מה כל דבר מלמד.

ב' 24 - ברייתא המראה שמשנתנו כדעת רבי במחלוקתו עם רשב"א, שאומר כי מה שנאמר ב"תינוקת" הוא ב"תינוק" וההיפך. ומבררים מה יסוד המחלוקת ביניהם.

ג' 32 - דיון בשאלה אם בתוך-זמן (שנת הבדיקות) נחשב כ"לפני הזמן", לעניין עונשים (ולא נענשים), או כ"לאחר זמן". על כך מחלוקת בין החכמים. ר' המנוא ור' זירא מקשים ומוכיחים שדינם כלפני-הזמן. רב נחמן אומר שזו מחלוקת-תנאים, ומשיבים על ראייתו. ופסק רבא כ"לפני-הזמן".

דף מט/א

ה' 2 - מבררים מדוע חוזרת המשנה על הכלל שנזכר ברישא. שתי תשובות: כדי שלא יטעו לחשוב שהלכה כר"מ כיון שיש פסוקים המסייעים לו. או כיון שהמשנה הבאה ממשיכה לדון ב"כיוצא בו".

משנה - בהתאם לכלל במשנה הקודמת, מובאים עוד שלושה כללים בעלי אותו סגנון, בשלושה נושאים: בטומאת כלי-חרס, באיבר שיש בו צפורן ועצם, וטומאת-מדרס וטומאת-מת.

גמרא - ההבדל להלכה בין כלי-חרס ה"מכניס" משקה, לבין ה"מוציא" משקה. וחילוקי הדעות בזה בין החכם הראשון לבין ר' אסי.

ב' 19 - ברייתא המתארת כיצד לבדוק אם הכלי "כונס" משקה או "מוציא". על כך דעות: ת"ק, ר"י ור' יוסי, ובירור מתי יהיה הבדל בין ת"ק לר"י.

דף מט/ב

ג' 12 - פרטים נוספים בדין איבר שיש בו עצם, עם או בלי צפורן, לעניין טומאה.

ד' 20 - על הנאמר במשנה: "ויש (כלי) שמטמא טמא-מת ואינו מטמא מדרס" - מבררים שהכוונה, בכגון "סאה" ו"תרקב" שאינם כלים המיוחדים לישיבה לכן אינם טמאים-מדרס, אבל טמאים טומאת-מת.

משנה - הלכה כל הראוי להיות דיין בדיני-נפשות, ראוי גם לדיני ממונות. אבל לא כל הראוי לדיני-ממונות ראוי לנפשות.

גמרא - הדוגמא לדין המשנה היא ה"ממזר". מקשים - הרי כבר נאמר הדבר במשנה אחרת? ומשיבים שפעם נאמר לעניין ממזר, ופעם לעניין גר. ועושים "צריכותא".

משנה - כל הכשר לדון - כשר להעיד, ולא ההיפך.

גמרא - ר' יוחנן מביא את הדוגמא של הסומא באחת מעיניו, לשיטת ר"מ, וכיצד לומדים זאת מהיקש לנגעים. קושיא על ר' יוחנן ממעשה שהוא עצמו הסכים שסומא ידון, ומתרצים שהלך לשיטת המשנה בסנהדרין שמתירה, והסברים מדוע העדיף אותה.

דף נ/א

משנה - כלל: כל מאכל שחייב במעשרות - נטמא טומאת-אוכלין, ויש שנטמא אבל לא חייב במעשרות.

גמרא - דיון בדברי המשנה, מהם משמע שרק הגיל ושתי שערות שלא הופיעו עושים אותו לסריס. קושיא ממקור אחר, ומתרץ רב שמואל שאכן מדובר שנולדו בו גם שאר סימני סריס, וכן מדייקים מלשון המשנה. כן מציינים שאם לא באו סימני סריס הרי ייחשב לסריס רק אחרי רוב שנותיו (35). כן מתואר כיצד נהג ר' חייא לבדוק אם היו ראויים לבוא סימני סריס.

ב' 36 - דיון בדברי רב, שבכל מקום שנזכרים "שנים" בפרקנו הכוונה לשנים שלמות - מעת-לעת (ולא לפי שנות העולם). ועולא חולק. מקשים על רב ממקור אחר, ומבררים שזו מחלוקת תנאים, כפי שמסתבר מן הברייתא. מביאים מהברייתא את דעת התנא הסובר "מעת-לעת", כרב, ואת הדיון עליה. ולבסוף הערה בעניין פסיקת הלכה.

פרק ו' "בא סימן"

דף מח/א

משנה - הלכה שהופעת "סימן-תחתון" קובעת את בגרות הבת, גם אם לא הופיע ה"עליון". ועוד כלל אמרו, שאם הופיע "עליון" בוודאי הופיע ה"תחתון". והתוצאות להלכה שחולצת או מתיבמת. ודעת ר"מ האומר שאפשר שיבוא ה"עליון" תחילה.

גמרא - 1. בירור משמעות הנוסח המיוחד של המשנה - מה בא לחדש. 2. ר"מ וחכמים חולקים אם אפשר שיבוא "סימן-עליון" לפני ה"תחתון", מובאים פסוקים כראייה לר"מ, ומיישבים אותם לדעת רבנן.

דף מח/ב

ב' 2 - הסימוכין לכך שסומכים על "סימן תחתון", מהפסוק "איש או אישה וכו'". וכן דברי ר"א ב"ר צדוק בברייתא, שכך היו מפרשים ביבנה.

ג' 12 - ברייתא המתארת את הופעת הסימנים אצל בנות שונות, לפי מקום המגורים, העיסוק והמצב הכלכלי. כן על תופעות בגדילת "סימן העליון", וסיבתן.

ד' 23 - דיון בשאלת ההסתמכות על נשים בבדיקתן את הבנות אם הופיעו הסימנים. ומה אם לפני ה"פרק" (עונת נדרים), בתוך או אחרי ה"פרק". ברייתא המביאה מנהגי חכמים ומחלוקת ר"י ור"ש, ודיון בדעותיהם.

גמרא - בירור מדוע נאמר בתינוקת "או חולצת או מתיבמת", הרי זה ברור מתוך ה"כלל"? ומשיבים לאפוקי מר' יוסי וכו'. ומה שנאמר בתינוק "חייב בכל המצוות וכו'" מעירים שאכן אפשר היה בלי לכתוב זאת, אך כיון שנכתב בתינוקת נכתב בתינוק.

ב' 22 – בעניין המחלוקת חכמים ור"י במשנה לגבי "מיאון" קטנה. פוסק ר"א כר"י בתנאי שלא נבעלה אחרי שהביאה שתי שערות. מספרים על שני מקרים שרצו לנהוג כר"י אף שנבעלה, וכיצד נדחו.

ג' 45 – שלושה הסברים לדברי ר"י במשנה: של ר' חסדא, של רבא ושל ר' הונא. ודיון בדעת רב הונא.

דף נב/ב

ד' 8 - על מיקום שתי השערות בגוף – שתי דעות שונות.

ה' 16 - ברייתא המביאה עוד שתי דעות על עניין הזמן שהבת ממאנת (חוץ מדעת חכמים ור"י במשנה), של ר' יוסי ושל בן-שלקוט. וסיפור על ר"ע שלא סבר כדעת בן-שלקוט ואף לא הכירו.

משנה – על מידת אורך השערות, בעניינים בהם נזכרים "שתי-שערות". מובאות שלש דעות: ר' ישמעאל; ר"א ור"ע.

גמרא – דברי ר' חסדא בשם מר עוקבא: הלכה כדברי כולם להחמיר.

משנה - דין הרואה כתם דם. מחלוקת: ר"מ אומר הרי זו מקולקלת (בספירתה) וחוששת משום "זוב". וחכמים אומרים: "אין בכתמים משום זוב".

גמרא – ברייתא ובה דברי ר"ח בן אנטיגנוס, שהם כדעת חכמים במשנה, ולדעתו יש שני מקרים שכתמים מביאים לידי זיבה. מציינים אותם, ודנים בהם, תוך הבחנה בין דעות רבנן ור"ח בן אנטיגנוס.

ב' 53 - ברייתא ובה מחלוקת בין רבנן לר"י בן אגרא, על דין כתם בגודל שניתן לחלוקה לשלושה "גריסים", שחכמים אומרים שחוששת, ור"י בן אגרא סובר שגם בגודל של שני גריסים חוששת. רבי פוסק כשניהם: כחכמים במקרה שבדקה, וכו"ר"י בן אגרא כשלא בדקה. ובא דיון ארוך להבנת דברי רבי ושיטות החולקים, שכן אפשר להבינם באופנים שונים, במיוחד שיש שתי שיטות בקביעת "בין השמשות", שיטת ר' יוסי ושיטת ר"י.

דף נג/ב

ג' 3 – ברייתא בדין "רואה כתם", שרבי אומר שמטמאת עצמה ואת הקדשים למפרע (מיום הכיבוס),

גמרא - דוגמאות לנטמא ולא חייב במעשרות: דגים, בשר וביצה.

משנה - כלל: כל שחייב בפאה חייב במעשרות, אבל לא ההיפך.

גמרא - דוגמא, תאנה וירקות שאינם חייבים בפאה וחייבים במעשרות. ומביאים את המקורות וההגדרות לחייבים בפאה ולחייבים במעשרות.

ב' 36 - (חזרה לעניין טומאת-אוכלין) דיון בדברי ר' יוחנן על עולשין שזרע לשם מאכל בהמות, ונמלך עליהם לאדם, שצריכות "מחשבה" לשם אדם, לאחר שיתלשו. וראייה לכך מן המשנה (בטהרות א' א') שאין "מחשבה" מועלת מחיים. ומכאן מו"מ בנושא זה, עפ"י מקורות שונים. וכן, קושיות ותירוצים במה שקשור בכך.

דף נא/ב

משנה - 1) כל שחייב ב"ראשית-הגז" חייב ב"מתנות" (זרוע לחיים וקיבה). אבל לא ההיפך (כי הגז רק בכבשים).

2) כל שיש לו "ביעור" (בשביעית) יש לו דיני "שביעית", אבל לא כל מה שיש לו דיני שביעית יש לו "ביעור".

גמרא - דוגמא ליש לו "שביעית" ואין לו "ביעור", כגון הלוף-השוטה והדנדנה, שאינם פְּלִים מן השדה כל השנה.

משנה - כל שיש לו קשקשת (בדגים) יש לו סנפיר, אבל לא ההיפך. כל שיש לו קרניים יש לו טלפיים (סימן כשרות), אבל לא ההיפך (כגון חזיר שיש לו טלפיים סדוקות ואין לו קרניים).

גמרא - לעניין "קשקשת", שואלים מדוע לא אמרה תורה רק קשקשת? תשובה ראשונה, נדחתה, והשיב תנא דבי ר' ישמעאל: משום "יגדיל תורה ויאדיר".

משנה - כל הטעון "ברכה" אחריו - טעון גם לפניו, ולא ההיפך.

גמרא - בירור מה הדוגמאות ל"שיש ברכה לפניו ולא לאחריו". באות הצעות שונות. ולדעת הכל "ברכת-הריח" - אין אחריה ברכה.

דף נא/א

משנה - סימן של "שתי שערות" בילד או בילדה עושה אותם לבוגרים, החייבים בכל המצוות. ר"י חולק לגבי זמן ה"מיאון" ואומר: שיכולה למאן "עד שירבה השחור" (למטה).

מעשי ביניהם. קושיות עליהם ממקורות שונים, ודיון בהן.

ג' 39 – דיון על הנאמר במשנה שהזוב מטמא, לבירור מניין. מביאים ברייתא הלומדת זאת מהמלה "זובו". דנים בזה ומביאים פסוק אחר "הזב את זובו וכו'". וכן מסבירים את "הצריכותא" לשניהם.

דף נה/ב

ד' 15 - בירור הסימוכין לכך שהרוק (לסוגיו) מטמא. וכן, מניין שגם במגע וגם במשא, ודווקא אם נגע בטהור ועוד.

ה' 32 - דיון בעניין "מימי האף", הנזכרים במשנה. על הטעם שמטמאים אומר רב "מפני שנגררין דרך הפה". ור' יוחנן אומר שהאף "מעייין הוא". קושיא על רב: מדוע לא נזכרו דמעות העין? ומתרץ. קושיא על ר' יוחנן מברייתא שאינה מזכירה את מימי-האף, ומתרצים. וכן הסבר שאר פרטי הדברים בברייתא ומקורותיהם.

דף נו/א

ו' 5 - בירור מניין שדם היוצא מפי ה"אמה" (ומן הפה) טהור, ודיון על כך.

ז' 24 - דיון בעניין טומאת-השרץ הנזכר במשנה כמטמא רק בלח, שהרי ר"ל אומר: "שרץ שיבש ושלדו קיים - טמא". מתרצים שר"ל מדבר בשרץ שלם, ומביאים ראיות לכך. כן מובאת ברייתא שנראה כסותרת זאת, ומתרצים.

ח' 41 - הסימוכין לרשימה של המטמאים בלח ולא ביבש, הנזכרת במשנה.

ט' 44 - מבהירים שני עניינים שבסוף המשנה: על הנאמר "בפושריין", נאמר בברייתא שהזמן מעת-לעת, ואפילו שלא היו פושריין עד הסוף, ורשב"ג חולק. בקשר לדברי ר' יוסי שבשר יבש טהור, אמר שמואל שמדובר בטהור מלטמא ב"כזית", אבל מטמא טומאת "רקב".

משנה - דין שרץ שנמצא במבוי, או כתם שנמצא בחלוק - עד מתי הם מטמאים למפרע. וכן, שהם מטמאים בין לח בין יבש, ר"ש אומר שהיבש מטמא למפרע, והלח אינו מטמא אלא במשך הזמן שהיה יכול להישאר לח.

גמרא - בירור הנאמר על שרץ במבוי, שמטמא למפרע עד שעת כיבוד האחרון. הסבר צדדי הספק, ומה הנפקא-מינא ביניהם. ובירור מעין זה גם לגבי

ורשב"א אומר שאת עצמה אינה מטמאה, ומנמק. קושיא על רשב"א, ויישובה ע"י גירסא אחרת של דברו.

ד' 10 – ברייתא בדין "ראתה כתם" ואחריו דם, שרבי סובר שתולה הכתם בדם מעת-לעת, ורשב"א סובר רק באותו יום תולה. ואמר רבי: "נראין דבריו מדברי" ומנמק, ושני הסברים לדברו זה.

ה' 17 – דיון בשאלת ר' זירא את ר' אסי, אם "כתמים" צריכים "הפסק-טהרה" או לא? מסקנת הדיון שצריכה "הפסק-טהרה".

משנה – הלכה, אישה הרואה דם בזמן "בין-השמשות" של הימים הגבוליים, כגון בסוף יום י"א של "ימי-זיבה" וכדומה, צריכה לנהוג כמו במצב של ספק. ותגובת ר' יהושע.

גמרא - הערה שהנאמר במשנה: "תחילת נידה וסוף נידה", הכוונה ל"תחילת נידה וסוף זיבה".

ב' 36 - תיקון לדברי ר' יהושע שאמר "שוטות", שצריך להיות "טועות". ובעניין דרישתו: "תקנו את הפקחות", מובאת ברייתא ובה מקרים שונים של הרואות בזמן ברור, אך קצב הראיה מעמיד אותן בשאלות הלכה, כגון הרואה יום כן ויום לא, או יומיים כן ויומיים לא וכו' – אימתי מותרת לשמש.

דף נד/א

ג' 26 – בירור (אגב הסוגיא הקודמת): "ימי לידה, שאינה רואה בהן, מהו שיעלו לספירת זיבתה"? רב כהנא מביא ברייתא האומרת שכן עולין לה. ר"פ ניסה לבטל את הראייה ונידחה.

פרק ז' "דם הנידה"

משנה – דם-נידה ובשר-המת מטמאים לחים וגם יבשים. "הזוב", "הניע", "הרוק" וכו' - מטמאין רק לחים. ואם שרו את היבשים בפושריין מעת-לעת וחזרו לכשהיו – מטמאין לחים ויבשים. ר' יוסי חולק בזה לגבי בשר יבש של המת, ואומר שאינו יכול לחזור לכמו שהיה.

גמרא - בירור שדם הנידה מטמא (במגע ומשא), לומדים מן ההיקש: "והדוה בנדתה". וכן דיון בשאלה: מניין לומדים שמטמא גם ביבש?

דף נה/א

ב' 4 - בירור מניין לבשר-המת שמטמא לח ויבש. שתי דעות: ר"ל ור' יוחנן, והסבר היכן יהיה הבדל

כלל: כנגד "בית-התורפה" - טמאה, ושלא כנגדה - טהורה, ודוגמאות למקומות כאלה בגופה ובחלוקה.

גמרא - דיון בדעת שמואל שאם ישבה האישה על קרקע נקיה וראתה עליה דם, היא טהורה, והובן מדבריו שזה משום שלא הרגישה. מובאים מקורות רבים לסתור דבריו, והשיבו על כולם, רב אשי מסביר ששמואל לא דיבר בעניין "הרגשה", אלא רצה לומר שהוא סבור כר' נחמיה, שדבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים.

דף נח/א

ב' 9 - דיון בדין המשנה שאם ראתה בראש גודלה (אגודל הרגל) טמאה. מקשים - כיצד זה ייתכן, הרי "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום"? ומסבירים שבזמן ההליכה אפשר שדם נטף על ראש האגודל.

ג' 23 - בירור מהו "ועל פרסותיה מבפנים", וכן דיון בשאלות ר' ירמיה, והתשובות עליהן.

ד' 37 - בעניין הפושטת את חלוקה ומתכסה בו בלילה, הנזכר במשנה, מובאות ברייתות הדנות במקרים דומים, שנמצאו כתמים, כגון: 1. אישה ארוכה שלבשה חלוק של קצרה, ומצאה כתם; 2. בדקה חלוקה והשאלתו לחברתה; 3. שתי נשים שעסקו בציפור אחת, ואין בה אלא כ"סלע" אחד דם; 4. לבשה שלושה חלוקים - האם יכולה לתלות ואימתי.

דף נח/ב

משנה - הלכה, שאם יכולה האישה לתלות את מקור הכתם במשהו חוץ ממנה - תולה, ודוגמאות. ומעשה בר"ע. וכן דין "עֵד" שנמצא עליו כתם, אם עגול טהור, אם משוך טמא.

גמרא - ברייתא המספרת על ר"מ ורבי, שתלו את הופעת הכתמים בדבר שמחוץ לאישה.

ב' 27 - דיוק מלשון המשנה בעניין זו שישבה בצד השוחטים, שדווקא ישבה. וכן ברייתא האומרת מעין זה לגבי "עברה בשוק של טבחים".

ג' 29 - בירור כי משנתנו בעניין "הרגה מאכולת (כינה)", היא כדעת רשב"ג, ואילו חכמים סוברים שתולה אפילו לא הרגה. עם זאת, רשב"ג מעדיף את דעת ר"ח בן אנטיגנוס, באשר הוא נותן גודל מוגדר של כתם - "כגריס של פול". בירור כי השיעור לדעת חכמים "כפשפש עד כתורמוס", וברייתא על הפשפש. וכן דברי רב אשי: "עיר שיש בה חזירים, אין חוששין לכתמים".

הכתם בחלוק. ותשובה מברייתא, שחזקתו של המקום שהוא בדוק.

דף נו/ב

ב' 26 - הסבר שדברי ר"ש במשנה, שהיבש מטמא והלח אינו מטמא, הם רק לגבי שרץ, אבל ב"כתם" גם הלח מטמא למפרע, והטעם לכך.

משנה - דין כתמים הבאים מ"רקם" שהם טהורים, ור"י מטמא, ומנמקים. כתמים הבאים מן הגויים - טהורים. כתמים הבאים מישראל ומהכותים, ר"מ מטמא, וחכמים מטהרים, ומנמקים.

גמרא - דיון על דעת ר' יוחנן, שעל פי דיוק מהמשנה הוא מסיק שאפשר לקבל גרים מן ה"תרמודיים" (למרות חשש ממזרות). מראים שיש סתירה מדבריו במקום אחר. ומתרצים: "אמוראי נינהו, ואליבא דר' יוחנן".

ב' 39 - דיון על דעת חכמים, שאמרו שכתמים הבאים מישראל טהורים. מקשים עליהם, ולאחר בירור משנים את נוסח המשנה בדרך של "חסורי מחסרי וכו'".

משנה - כתמים הנמצאים בכל מקום של ישראל - טהורים, חוץ מהנמצאים בחדרים, או בסביבות "בית-הטמאות". וכן ש"בית הטמאות" של הכותים מטמאים ב"אהל", ר"י חולק בזה, ומנמקים. רשימת הדברים בהם יש נאמנות לעדות הכותים עליהם, ורשימת אלה שאין נאמנים עליהם. הכלל: "דבר שחשודים בו - אין נאמנין עליו".

דף נו/א

גמרא - בירור הסימוכין לדעת ר"י שהכותים אינם קוברים את הנפלים. וכן בירור מה הטעם לנאמנותם לומר שקברו את הנפלים.

ב' 9 - בירור מדוע נאמנים הכותים לומר על הבהמה אם "בְּכֵרָה" או לא, וכן על "ציון-הקברות".

ג' 15 - בירור מהם "סככות ופרעות", ודיון על "בית-הפרס", לבירור מדוע אין נאמנים עליו הכותים, הרי בברייתא נאמר שנאמנים, ומשיבים. כן מוסבר שהכלל בסוף המשנה בא לרבות "תחומין" ו"יין-נסך", שלא נאמנים עליהם.

פרק ח' "הרואה כתם"

דף נז/ב

משנה - דיני מי שראתה "כתם" על בשרה או על חלוקה, אימתי יש לחוש שהוא דם-נידה, ואימתי לא.

גמרא - דיון בדברי רב, שבמשנה מדובר בנוכרית הרואה דם. מקשה עליו רב ששת מדעת ר"מ בברייתא, ומתוך רבא ע"י ברייתא נוספת, וביאור דעת ר"מ בהן.

דף ס/א

ב' 11 - ברייתא הדנה בשאלה: האם יכולה אישה לתלות הכתם בחלוק שהשאלה ל"שומרת יום כנגד יום" ביום השני שלה, או בימי הספירה של הזבה לפני הטבילה? רשב"ג אומר שתולה, ורבי אומר שאינה תולה. וכן במה הם מסכימים שתולה. רב חסדא מביא את שתי הדעות בדיון על "טהור וטמא שהלכו בשני שבילין, טהור וטמא". הדעות מובאות בעוד עניינים ובכללם אם יש לתלות "כתם בכתם", ועוד.

דף ס/ב

ג' 6 - בירור הסימוכין לכלל של ר' נחמיה במשנה. ומביאים עוד מקרים בהם טיהר ר' נחמיה על בסיס אותו כלל. ודיון בכך אם הלכה כר' נחמיה או לא, ולמסקנה זו מחלוקת תנאים, "והורו חכמים כר' נחמיה".

משנה - שלש נשים שישנו במטה אחת וראו כתם - האפשרויות השונות, והדין בכל מקרה.

גמרא - במקרה של "בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה" שהשאר טהורות, אומר רב שמדובר ש"בדקה עצמה בשיעור ווסת". ומוסבר שפסק זה לפי דעת ר' פדת במחלוקתו עם ר' אושעיא, וביאור במה המחלוקת.

ב' 44 - ברייתא ובה הסבר סוף המשנה: "ותולות זו בזה וכו'", עם דוגמאות. וכן דוגמאות לדברי המשנה "לא היו ראויות לראות, רואין כאילו הן ראויות".

דף סא/א

משנה - דין שלש נשים שישנו במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן - האפשרויות השונות והדין בכל מקרה. וכן מה הדין אם בדקה אחת מהן, או יותר, ונמצאו טהורות. הסבר שהעניין דומה לנל טמא בין שני גלים טהורים וכו'. אך, שם ר"מ מטמא את כל הגלים, וחכמים אומרים שבודקים עד גבול האפשרי, ומטהרים.

גמרא - ר' אמי מסביר את הטעם להבדל בדיון בין משנתנו לבין המשנה הקודמת, והוא ששם מדובר שהנשים ישנו יחד "משולבות" (דבוקות), לכן כולן טמאות.

ד' 42 - דיון על שיעור "כגריס" בכתם, מחלוקת רב הונא ורב חסדא, ובירור יסוד מחלוקתם. בגריסא אחרת מחלוקת זו לא באה בהקשר למשנתנו, אלא - בפני עצמה, ונערך דיון בכך עפ"י מספר מקורות, ופירוטם.

דף נט/א

ה' 31 - דיון במעשה של ר"ע הנוכח במשנה, שנראה כמיקל, בניגוד לנאמר שעניין הכתמים בא להחמיר. ומשיב רבינא כי עצם טומאה בכתמים היא החומרא על דין התורה, אבל הכתמים ודיניהם הם דרבנן ולקולא.

ו' 33 - דיון בדברי ר"א בר' צדוק, בסוף המשנה, בעניין כתם ב"עד", לבירור אם חכמים חולקים עליו. ואכן עפ"י הראיות משמע שהם חולקים עליו.

פרק ט' "האישה שהיא עושה"

דף נט/ב

משנה - דין "ספק דם נידה", כגון העושה צרכיה וראתה דם, ר"מ אומר שאם היתה בעמידה מטמא, ור' יוסי מטהר. במקרה של איש ואישה שהטילו מי-רגלים לספל אחד, ונמצא בו דם, ר' יוסי מטהר ור"ש מטמא, ונימוקו.

גמרא - הסבר לדעת ר"מ המבדיל בדיון בין "יושבת" לבין "עומדת" בעשיית צרכיה ומצאה דם. וכן מובא בשם שמואל כי פסיקת ההלכה בזה כר' יוסי.

ב' 18 - בירור מה דעת ר"מ ב"איש ואישה שעשו צרכיהן וכו'". הסבר צדדי הספק, ר"ל משיב שגם בזה מטמא ר"מ. ור' יוחנן אומר שר"מ מודה בזה לר' יוסי, כיון שיש כאן שני ספיקות ("ספק ספיקא"). דנים בדבריהם ומביאים ראיה לדעת ר' יוחנן מברייתא.

ג' 38 - בירור דעת ר"ש במקרה של "אישה יושבת וכו'". הסבר צדדי הספק בדעתו, וראיה מברייתא שגם ביושבת הוא מטמא. ועוד בירור דעת ר"ש במקרה של "איש ואישה יושבין וכו'". הסבר צדדי הספק, וראייה מברייתא שבכל מקרה הוא מטמא כי "חזקת דמים מן האישה".

משנה - 1. השאלה חלוקה לנוכרית או לנידה - תולה הכתם בה. 2. שלש נשים שישבו על ספסל ונמצא בו כתם - כולן טמאות. 3. דעת ר' נחמיה שכל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים.

שעבר עליו חצות לילה בשינה. ועוד ברייתא האומרת כי מי שדיבר כשהשכים – אין זה רוק תפל. ודיון בדברים.

ה' 17 - בעניין "מי גריסין" - מנסים לומר שהמשנה לשיטת ר"ל המצריך שרוק תפל יהיה עם כל אחד מהסממנים, ודוחים זאת. וכן שאין המשנה כר"י האומר שצריך "מי גריסין רותח", ולפני שיניחו בתוכו מלח.

ו' 27 - בעניין "מי-רגלים, שהחמיצו" מובאת ברייתא האומרת שזמן ההחמצה שלושה ימים. והערה של ר' יוחנן שיש בזה הבדל בין מי-רגלים של ילד לבין של זקן וכו'.

ז' 32 - על הנאמר שצריך לכסס (לשפוף) שלש פעמים, שואל ר' ירמיה על אופן השפוף, ונשארה ב"תיקו".

ח' 35 - על הנאמר במשנה "העבירן שלא כסדרן" - מובאות ברייתות על הדין במקרה שעשו שינוי בסדר, וביאור הברייתא.

משנה - הלכה, אישה שיש לה ווסת - "דיה שעתה". וכן שקביעת הווסת יכולה להיות ע"י הופעות גופניות שלש פעמים, ודוגמאות.

גמרא - בירור מדוע נאמרה הפתיחה של המשנה, הרי כבר נאמרה במקום אחר. ומשיבים שכאן מובא הדבר לעניין ווסת של הגוף, ושם על ווסת של ימים (תאריך). ואגב הסבר לסימן הגופני "שופעת".

דף סג/ב

ב' 1 - בירור מה שנאמר במשנה: "וכן כל כיוצא בהן" - מה בא לרבות, ומשיבים - תופעות גופניות נוספות. מקשים על כך שתופעות אלה כבר נאמרו ע"י רב יוסף. ואומר אב"י שבא לרבות "אכלה שום וראתה וכו'". ונערך דיון בין אב"י ורב יוסף על כך, ועל דרכי קביעה או ביטול ווסת.

משנה - הלכה ב"ווסתות של הגוף", שאם רגילה לראות דם בתחילת התופעה הגופנית, הרי כל הטהרות שעשתה בתוך הווסתות - טמאות; ואם רואה דם בסוף התופעה, אזי הטהרות שעשתה בתוך הזמן - טהורות. בעניין ווסתות של ימים ושעות, מחלוקת: ר' יוסי אוסר רק בזמן, כמו בדוגמא של הנץ החמה. ור"י אוסר גם עונה קודמת.

גמרא - הסבר המחלוקת בין ר' יוסי ור"י במשנה על פי דוגמא.

ב' 38 - דיון על דברי המשנה "היתה למודה וכו"

ב' 21 - בירור שהמשנה הביאה את המשל לגל-טמא וכו', כי ממנו למדים מדוע שם חולקים חכמים על ר"מ, ואילו כאן במשנתנו אינם חולקים. מביאים מקרים המוכיחים לכאורה דעת ר"מ, אך תורצו לשיטת חכמים, ואגב מדרשים על מו"ת גדליה בן אחיקם, ועל יראת משה מעו"ג ולא מסיחון.

ג' 51 - ברייתות הדנות בספקות שונים, וכיצד אפשר לבררם, והם: בגד שאבד בו כתם, או שאבדה בו "שכבת-זרע", או שאבד בו כלאיים; חוט פשתן שאבד בגלימה של צמר, ואינו יודע אם ניתקו; בגד צבוע - מחלוקת אם מטמא משום כתם. וההיתר ללבוש צבעונין. ואגב, דיון אם מצוות בטלות לעתיד לבוא, או לא.

דף סא/ב

משנה - הלכה: שבעה סממנים מעבירים את כתם הדם - שמותיהם ותיאורם. וכן הסדר והאופן בו מעבירים בהם את הכתם, או בודקים אם זה כתם-דם או צבע. ומה אם לא השתמשו בסממנים לפי הסדר.

דף סב/א

גמרא - הסבר לשבעת הסממנים הנזכרים במשנה. ודיון לגבי מהות ה"בורית".

ב' 23 - בהקשר לנאמר במשנה: "הטבילו ועשה על גביו טהרות וכו'", מובאות ברייתות ובהן מקרים שונים, ומה דינם. בין היתר אם אדם ניסה להעביר כתם מהבגד ולא הצליח, וניסה להעבירו עוד פעם והצליח - משמע שזה היה צבע. מעיר ר' זירא שמדובר כשעשה הטהרות בין שתי הפעמים, אבל אם אחריהם, מוכח מזה שהוא מקפיד, ולכן טהרותיו טמאות. ומוכח מברייתא כי אכן ב"קפידא תליא מילתא".

דף סב/ב

ג' 5 - דיון במחלוקת ר"ל ור' יוחנן על דין "חרסין שנשתמש בהן זב, שבלעו משקין ונפלו לאויר התנור וכו'", שר"ל מחמיר לומר שאם היו משקים חמורים - התנור טמא, אפילו לא יצאו המשקים מהכלי ע"י היסק התנור, ור' יוחנן סובר שרק ע"י היסק נטמא התנור. ומביאים קושיות לכאן ולכאן, ותירוצן. ולבסוף אומר ר"פ שהמחלוקת ביניהם היא בעניין "קפידא" - דבר הקושר סוגיא זו לסוגיא הקודמת.

דף סג/א

ד' 1 - בעניין מהות ה"רוק-תפל" הנזכר במשנה, מובאת ברייתא האומרת שזה רוק אדם אחרי שלא טעם כלום מבערב. ר' יוחנן אומר שזה רוק של מי

לגבי מי ש"הגיע זמנה לראות וניסת", ולגבי מי ש"ראתה ועודה בבית-אביה".

גמרא - דברי רב נחמן ב"י על דעת ב"ה בקטנה שלא ראויה לראות, שנותנים לה זמן "עד שתחיה המכה", שדין זה אף אם ראתה בבית-אביה. הסבר כיצד לומדים זאת, וראיה לכך מברייתא מפורשת.

ב' 22 - בירור מהו הזמן שנתנו ב"ה - "עד שתחיה המכה", וכיצד יודעים אותו. על כך דעת רב ודעת שמואל, והסבר לדעת רב.

ג' 32 - דיון בקטנה שהגיע זמנה לראות, אשר לדעת ב"ה נותנים לה ארבע לילות, מחלוקת רב ולוי במקרה שבימים אלה שימשה ביום - לדעת רב לא הפסידה הלילות, ולוי אומר שהפסידה, ונימוקיהם.

ד' 38 - מחלוקת על המקרה שבתוך ארבעת הימים בעל ולא מצא דם, וחזר ובעל ומצא - ר' חנינא אומר טמאה-נידה, ורב אסי אומר - טהורה. נימוקיהם והדיון ביניהם.

ה' 42 - דיון על דעת רב: "בוגרת נותנים לה לילה ראשון", וזה כשלא ראתה קודם דם נידות, "אבל ראתה - אין לה אלא בעילת מצוה". מקשים עליו מפסק-דין של רבי, ומבררים כיצד היה אפשרי המעשה שבא לפני רבי, ושאינו סותר. ועוד מביאה הגמרא מקרה בו נדונה השאלה אם דעת רב גם במקרה שראתה כבר בבית-אביה. ועוד דרשה בשם רב.

דף סה/א

ו' 27 - לגבי הנאמר במשנה: "ראתה ועודה בבית אביה וכו'". דיון על משך הזמן שנותנים לה בלילה הראשון. מובאת ברייתא ובה דעת ב"ה בשינוי: "כל הלילה שלה, ונותנים לה עונה שלמה". והסביר רשב"ג שעונה היא "לילה וחצי יום". מקשים על כן מעניין טהרת-הגת או בית-הבד, ומתמצים בשתי דרכים.

דף סה/ב

ז' 21 - דיון בפסק ההלכה של רב ושמואל: "בועל בעילת-מצוה ופורש", מקשים עליהם, הרי זה בניגוד לדעת ב"ה, וכך גם עשה רבי? ומשיבים שפסקו מברייתא, שכך "חזרו ונמנו" רבותינו.

ח' 33 - דין השופעת-דם גם אחרי זמן דם-בתולים שנקצב לה. ברייתא הקובעת שיש לבדוק. ר"מ סובר לבדוק לפי צבע הדם או מקורו לדעת אם זה דם-בתולים, או אחר. ולחכמים: "כל מראה דמים אחת הן".

שהרי בברייתא אמר ר"י אחרת, ומיישבים. כן מראים סתירה בדברי ר"י עצמו, ויישובה.

ג' 42 - רבא פוסק כר"י. מובאת ברייתא ואף עליה אמר רבא כר"י. ומסבירים מדוע צריך היה לומר את הדבר פעמיים.

משנה - הלכה: שינוי "ווסת-הימים" נעשה רק לאחר שלש פעמים רצופות, ודוגמא. הכלל: קביעת ווסת בשלש פעמים, וכן עקירתה בשלש פעמים.

דף סד/א

גמרא - מחלוקת רב ושמואל בקביעת "ווסת בדילוג". לדעת רב מונים מהראשון, ולשמואל "עד שתשלש בדילוג", כלומר מהשני. ומביאים שלושה מקורות אחרים ללמוד מהם על המחלוקת כאן, אך ללא מסקנה.

ב' 27 - בדבר הכלל שווסת נקבעת בשלש פעמים, מעיר ר"פ שלמרות השינוי לתאריך החדש, צריכה לחוש עדיין לתאריך הקודם. מקשים: הרי זה כבר אמור במשנה? מסבירה הגמרא שחידושו הוא שיש לחוש לתאריך הקודם גם אם הוא חל בימי זיבה (בתוך י"א יום).

ג' 35 - בעניין עקירת הזמן הקודם, נאמר במשנה שזה רק לאחר שלש פעמים. מעיר ר"פ שמדובר בווסת שנקבעה בשלש פעמים, אבל אם נקבעה רק בפעמיים, הוא נעקר כבר בפעם אחת של שינוי. ומסבירים מה החידוש בדבריו על מה שנאמר במשנה, ומובאת ברייתא כראייה לו.

דף סד/ב

משנה - צבע וכמות של "דם-בתולים" ו"דם-נידה" אינו שווה בכל הנשים, על כך מובא משל מפירות הגפן. וכן הערת ר"י שאישה שאין לה "דמים" נקראת "דורקטי" (קטועה).

גמרא - הסבר ל"דורקטי" שהוא כקיצור של "דור קטוע". וכן דברי ר' חייא שהדמים יפים לאישה כמו השאור לעיסה. וכן דברי ר"מ שריבוי דמים סימן לריבוי בנים.

פרק י' "תינוקות"

משנה - קטנה שלא הגיע זמנה לראות ונישאה, מהו משך הזמן שאם ראתה בו דם, הוא נחשב עדיין ל"דם בתולין". ב"ש אומרים ארבע לילות, וב"ה אומרים "עד שתחיה המכה". וכן מחלוקת ביניהם

בנמל, משום חציצה ע"י הטיט המצוי שם. ומנהגו של אבוה דשמואל בהכנת המקווה לבנותיו.

דף סז/א

י"ט 3 - הלכות בענייני חציצה, כגון: אם טבלה אחרי שהאכילה את בנה - לא עלתה הטבילה, והסיבה; גלדי-פצעים - מאימתי חוצצים; לפלוף-שבעין - היבש חוצץ; פתיחה ועצימת עיניים תדיר - מסירה את החציצה, אך אם עושה זאת בחוזקה, עד שנכפפים העפעפיים - כן חוצצים; אופן העמידה הנכונה במקווה; דין שצורה או שערות עם קשר, ומה שגזרו בדבר.

דף סז/ב

כ' 9 - הלכה בשם רב ור' יוחנן ש"נידה אינה טובלת אלא בלילה", והטעם. תקנות חכמים שונים במקומותיהם, לטבול ביום השמיני, והסיבות. שאלת ר"פ לאביי ורבא: בזמננו, שהנידה היא ספק זבה, מדוע לא טבול ביום השביעי? ותשובתם על פי הברייתא בעניין.

כ"א 27 - דיון בשאלה: עד כמה מותר להרחיק את הטבילה מן החפיפה? דעות החכמים בזה, ופסיקת ההלכה כר' חסדא שביום-חול לא תרחיק כלל, ובזמנים שהכרח להרחיק - תרחיק, וכרב ימר.

כ"ב 45 - בירור אם יכולה האישה לחפוף בלילה הטבילה. מר זוטרא מתיר ורב חיננא מסורא אוסר. רב אדא הקשה על ר' חיננא ממעשה שבו רב נחמן בר יצחק התיר זאת.

דף סח/א

כ"ג 3 - דברי רבא שבמקרה וזמן הטבילה במוצאי-שבת, צריכה לחפוף בערב-שבת ולטבול במוצאי-שבת. הקשה עליו ר"פ, ורבא חזר בו. פסיקת הלכה ודיון עליה.

משנה - דיני "הפסק-טהרה" ("פרישה") של האישה בלילה-השביעי, והבדיקה בבוקר יום-השביעי. מה הדין במקרים שהחסירה "הפרשה" או בדיקה, לפי הדעות השונות.

גמרא - במשנה מתוארים מקרים שבבדיקה נמצאה טהורה ובבדיקה שנייה לאחר זמן נמצאה טמאה (או ההפך). מחלוקת אם היא מוחזקת בראיית-דם בין הבדיקות, ולכן היא "זבה ודאי", וזו דעת רב. או כדעת לוי האומר שהיא "זבה ספק". בדיון התברר שאין מחלוקתם קשורה למשנתנו, אלא בעניין אחר. הסבר טעמיהם של רב ולוי שם, וראיה לדעת לוי מברייתא.

ט' 40 - דין האישה הרואה דם בכל תשמיש. מובאת ברייתא - אם קורה הדבר שלש פעמים - תתגרש ותינשא לאחר. ואם קרה כן אצל שלושה בעלים, תבדוק אם הדם בא מחמת מכה ולא מן המקור, ותיאור אופן הבדיקה. דוגמאות של תוצאות וכיצד תנהג בכל מקרה.

י' 14 - האישה נאמנת לומר "מכה יש לי במקור", ומחלוקת בין החכמים אם "דם-מכה", הבא מן המקור, טהור או טמא. ומבררים מהי מהות המחלוקת, ומה הנפקא מינא בין הדעות.

דף סו/א

י"א 20 - בעניין אופן בדיקת השופעת-דם, מקשים הרי שפופרת הבדיקה יכולה לגרום לפצע. משיב שמואל שיש להשתמש בשפופרת מיוחדת, שלא תפצע את המקום, ותיאורה. ר"ל שואל מדוע לא תבדוק לפני הגירושין מהראשון, או אחר הפעם הראשונה מהשני? ור' יוחנן משיב. ותיאור מעשי חכמים שבדקו נשים באופנים שונים.

י"ב 44 - רשימת תקנות של רבי לנשים בכפרים על ראיית-דם, ופרטיהן. ר' זירא מציין שבנות-ישראל החמירו על עצמן לשבת "שבעה-נקיים" אף על ראיית דם בגודל חרדל.

י"ג 47 - דברי רבא בפני רב שמואל בעניין אם יש "דם קישוי" לנפלים, ובעניין ש"אי אפשר לפתיחת-הקבר ללא דם", קושית ר"פ ותירוצה.

י"ד 52 - דברי רבא בארבעה עניינים שונים (כמובא ב"סימן" שבסוגריים): 1. העומדת להינשא צריכה לספור שבעה-נקיים, וכן הדין לקטנה. מטעם "דם-חימוד", וראיה ממעשה שהיה.

ט"ו 57 - 2. אין לאישה לחוף את ראישה לפני הטבילה בנטר ובחול. וכי יש לה לחוף במים חמים והטעמים.

דף סו/ב

ט"ז 6 - 3. צריכה להדיח מקום הקמטים ובית-הסתרים לפני הטבילה מפני "חציצה". ואף כי אין חובה שיגיעו לשם המים, הם צריכים להיות ראויים ("ראויים לביילה"), ומה הדין אם אחר הטבילה מצאה דבר חוצץ (שתי גירסאות, והנפקא-מינא ביניהן).

י"ז 20 - 4. איסור עמידה במקווה על כלי חרס, ובירור הטעם.

י"ח 23 - הוראת רב שמואל בר יצחק שאין לטבול

דף סח/ב

שמתו, שב"ש אומרים שנחשבות כנידות וב"ה אומרים: "אין נידה אלא שמתה נידה".

גמרא - הסבר דברי המשנה: "מטמאין במשא", שמדובר ב"אבן מסמא" (אבן כבדה שאינה מטלטלת, שמתים אחרים אינם מטמאים עליה מושב ומשכב) וגזירת חכמים שהמטמאים מחיים מטמאים בה גם לאחר מיתה. ונימוקם. ר"א חולק על המשנה ואומר שמטמאים "עד שיבקע כריסו".

ב' 30 - רבי מסביר שבנוכרי שמת לא גזרו טומאה, מפני שגם בחייו אינו מטמא אלא מדרבנן.

ג' 34 - ברייתא ובה שתי-עשרה השאלות ששאלו אנשי אלכסנדריה את ר' יהושע בן חנניה, ותשובותיו. והם: "שלושה בדברי חכמה (הלכה), ג' בדברי הגדה, ג' דברי בורות (שטות), ג' דברי דרך-ארץ". הראשונה בהלכה היא על דין משנתנו: "זב וזבה שמתו, עד מתי מטמאין?" השנייה: "בת המשולחת" מהי לכהן? הסבר צדדי הספק, והתשובה. השלישית: "שני מצורעים שנתערבו קורבנותיהן וכו'", ועליה דיון נרחב. שאר השאלות קצרות ותשובות קצרות.

דף ע"א/א

ד' 8 - דיון על דברי ב"ש במשנה ש"כל הנשים מתות - נידות", לבירור מה הטעם. לאחר המו"מ באה המסקנה שזה מדרבנן "מפני כבודן של נידות חיות", שלא יתביישו. וכן לגבי האנשים - "מפני כבודם של זבים חיים".

משנה - דין אישה שמתה ויצא ממנה רביעית דם, חכמים מטמאים גם משום כתם (נידה) וגם ב"אהל" משום טומאת-מת. ר"י אינו מטמא משום נידה, אך מודה שאם מתה מחמת "משבר-הלידה" מטמאה גם נידה. ר' יוסי מעיר שבמקרה זה לא תהיה "טומאת-אוהל", כי יצא הדם מחיים.

גמרא - הסבר לדעת חכמים שטמאה משום כתם, שאין זה משום שדם שנעקר אחר מיתה הוא דם נידה, אלא מפני שלדעתם "מקור - מקומו טמא", ובמקור היה הדם כבר בחיים.

ב' 30 - דיון במחלוקת ר"י ור' יוסי במשנה, לברור במה הם חולקים. למסקנה, הם חולקים ב"דם-תבוסה" (דם שיצא בשעת מיתה, שספק אם מחיים אם לאחר מיתה). ומבררים באיזה מסוגי "דם-תבוסה" מדובר, ובמה המחלוקת ביניהם.

דף ע"א/ב

משנה - היולדת שטבלה אחר "ימי טומאתה",

ב' 3 - בירור אם דין המשנה: "ומטמאה מעת-לעת", אינו סותר את דעת רבא האומר שבתוך י"א יום אינה מטמאה מעת-לעת. ומיישבים שרבא אמר את דברו על נושא אחר, בתחילת הפרק.

ג' 12 - דברי המשנה: "אם יש לה ווסת וכו'", נראים כסתירה לדעת שמואל האומר "שאיין האישה קובעת לה ווסת בימי זיבתה", ומסבירים את דעת שמואל כך שאין סתירה.

ד' 20 - דיון על דעת ר"י במשנה המצריך "הפסק-טהרה" מן המנחה ולמעלה (בין השמשות). מובאת ברייתא בה שואלים חכמים: מה ההבדל בין הפרישה מן המנחה ולמעלה, לבין פרישה ביום הראשון לראייה? ואגב מבררים שיש אכן הסוברים שדי בבדיקה לאחר שראתה ביום הראשון.

משנה - דין הזב וזבה, שבדקו ביום הראשון וביום השביעי של השבעה-נקיים, ונמצאו טהורים, ובשאר ימים לא בדקו. על כך שלש דעות: ר"א אומר שחזקתם טהורים, ר' יהושע אומר שרק הראשון והשביעי עולים לספירה, ור"ע אומר שרק היום השביעי עולה להם לספירה.

גמרא - ברייתא ובה נמצא כי המחלוקת בין ר"א ור' יהושע היא אם אפשר לספור לסרוגין. דיון על הראיות לשיטות, ולבסוף פסיקת הלכה כר"א.

ב' 44 - דיון בדעת ר"א במשנה, מה הדין במקרה שבדקה בראשון ובשמיני ונמצאה טהורה. הסבר צדדי הספק, והדעות על כך: רב סובר שמספיקה הבדיקה הראשונה. ור' חנינא סובר שצריך גם ביום השביעי. מקשים על רב מברייתא ומתמצים.

דף סט/א

ג' 10 - דיון בדברי רב: "נידה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה - סופרתו למניין שבעה נקיים" - לבירור מהי כוונתו. והסיקו שמדובר בספירת הזבה, והחידוש בדברי רב שכמו שפסק שמספיק בראשון, אף אם לא בדקה בשביעי, כך למד כאן שמספיק בדיעבד בדיקה בסוף, אף אם לא בדקה לפניו. מקשים על כך מברייתא, ומנסים לתרץ שרב כדעת חכמים שם. אגב מביאים את הברייתא עצמה ודנים בה בהרחבה.

דף סט/ב

משנה - גזירת חכמים שנידה, זב, יולדת ומצורע - "מטמאין במשא עד שימוק הבשר", גם לאחר שנפטרו. נוכרי שמת-אינו מטמא. ומחלוקת בנשים

חולקים ברואה ביום י"א, כנזכר במשנה. מתוך כך בא מו"מ בין ב"ש וב"ה בקושיות ותירוץ.

ב' 30 - דיון בדברי רב הונא המסביר את דעת ב"ש שהרואה בתוך י"א, וטבלה למחרת, שמשכבה ומושבה טמאין, ואפילו אם לא ראתה באותו יום עוד. רב יוסף מקשה על רב הונא, ומתרצים. עוד קושיא עליו ממשנה וברייתא, הסותרים את הסברו על ב"ש, ומתרצים. כן מקשים עליו ממשנתנו, ומתרצים שהמשנה כב"ה וראיה לכך מברייתא, ודיון בה.

דף עב/ב

ג' 22 - דין הראייה ביום העשירי (של י"א יום). מחלוקת: ר' יוחנן אומר שדומה הוא לתשיעי. שצריך שימור ביום שאחריו. ור"ל אומר שדומה הוא ליום י"א, שלא צריך שימור ביום לאחריו.

ד' 26 - מסורת אחרת לסוגיא הקודמת, בה מובאת ברייתא עם דברי ראב"ע האומר שי"א יום הם "הלכה" למשה מסיני, ועל המלה "הלכה" נחלקו ר' יוחנן ור"ל. מקשים על כך ממקור אחר בו משמע שזה מן התורה (ולא "הלכה"), ומתרצים שלר"ע אכן זה מן התורה, אבל לראב"ע זה הלכה למשה מסיני.

דף עג/א

ה' 33 - שאלת ר' שמעיה (ישעיה) לר' אבא: האם כיון שנזכרת המלה "יום" בדין ה"זבה", משמע שרק הרואה ביום היא זבה, ואילו הרואה בלילה תהיה נידה? והתשובה מן הפסוק: "על נדתה" – ממנו למדים שגם בלילה נקראת "זבה".

סיום בדברי תנא דבי אליהו "כל השונה הלכות וכו'".

סוף מסכת נידה.

ועתה היא "יושבת על דם-טוהר", בראשונה דנו אותה כ"טבול-יום" (שני לטומאה). ובסוף "חזרו לומר הרי היא כ"ראשון-לטומאה" לגבי קדשים, לפי ב"ה, וב"ש מחמירים שיהיה "אב-הטומאה".

גמרא - הסבר המשנה: "היתה מערה מים לפסח" הכוונה שהיא מערה מבלי לגעת במים עצמם, מפני שהם כ"חולין על טהרת הקודש, שהם כקודש", מראים סתירה לכך ממה ש"חזרו לומר", ונעשו שלא כ"קודש". ומתרצים שיש בזה מחלוקת תנאים, והמשנה כב"ה וכדעת אבא שאול בברייתא.

משנה - ב"ש וב"ה מסכימים לגבי היושבת על דם-טוהר, שהיא כמו "טבול-יום" לכמה עניינים, כגון ש"אוכלת במעשר-שני" ועוד. ומאידך הם חולקים על סוף "ימי-הטוהר" (ארבעים לזכר ושמונים לנקבה) אם אז צריכה לטבול שוב, ב"ש מחייבים וב"ה לא.

גמרא - הטעמים לדברים שב"ש וב"ה מסכימים עליהם. וכן במה המחלוקת ביניהם בעניין הטבילה בסוף ימי הטוהר.

משנה – מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי יום י"א (האחרון לזיבה), שב"ש אומרים שאם ראתה בו, יש לו דין "שומרת יום כנגד יום" ולדעת ב"ה אין לו. לפיכך אם ראתה ביום י"א וטבלה בערב ושמשה, או שטבלה ביום שאחריו ושמשה ואח"כ ראתה - תחול בזה מחלוקת ב"ש וב"ה. מאידך, הרואה בתוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה - מסכימים שמטמאין וחייבים בקרבן. וכן מסכימים בדין אם טבלה ביום שאחריו ושמשה.

דף עב/א

גמרא - ברייתא המציינת שיש הסכמה בין ב"ש וב"ה אם ראתה בתוך י"א וטבלה וכו'. ומאידך הם